
Et fecit Deus duo luminaria Gen 1
Hinc decus omne mihi
Hinc lux mihi mutua
IUS NONI
CA CUM
Ius civile
CL.VIR
H. ZOESIVS
AD
IVS CANONICVM
COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Apud viduam Andreæ Bingi
MDCLXVIII

CLARISSIMI VIRI

HENR. ZOESII

AMERSFORTII,

IN ACADEMIA LOVANIENSI

I. V. D. ET ANTECESSORIS.

COMMENTARIUS
IN
IUS CANONICUM UNIVERSUM.

Sive

AD DECRETALES EPISTOLAS GREGORII IX. P. M.

EX RECENSIONE

VALERII ANDR. DESSELII. I. V. D. & Prof. Regii.

Nunc demum à Viris doctis revisus & quibus tam in Coloniensi quam Lovaniensi editionibus scatebat mendis repurgatus.

Cum

Indice Rerum, Quæstionumque Notabilium.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,

Sumptibus Viduæ ANDREÆ BINGII, In Laureto.

Anno M. DC. LXXXIII.

Cum Gratia & Privilegio S. C. Majestatis.

APPROBATIO CENSORIS.

HVnc Commentarium Clarissimi Viri Henrici Zoesii in jus Canonicum, doctrinæ Christianæ & sacris Canonibus conformem censeo, præloque ac publicâ luce dignissimum. Dat Lovanii, pridiè Calendas Martii Anno 1647.

JACOBUS PONTANUS, SS Theol. Doctor & Professor, Apostolicus ac Regius Libror. Censor.

HENRICI ZOESII,

AMERSFORTII,

J. U. D. ET PROF. LOVANII,

COMMENTARIUS

PARATITLARIS

IN

DECRETALES EPISTOLAS

GREGORII IX. P. M.

Seu Jus Canonicum Universum.

PRÆFATIO.

SUMMARIUM.

1. *Societas humana stare sine imperio non potest.*
2. *Politia & Potestas alia civilis, alia Ecclesiastica.*
3. *Politici hujus temporis taxantur.*
4. *Differentia inter Jus Civile & Canonicum.*
5. *Utriusq; hujus Juris inter se affinitas.*
6. *Corpus Juris Canonici unde formatum.*
7. *Corporis illius partes sunt Decretum, respondens Digestis.*
8. *Et Decretales Epistolæ, respondentes Codici.*
9. *Auctoritas horum librorum.*
10. *Decretum Gratiani an habeat vim legis.*
11. *Canones qui quibus derogent.*

HOminum inter ipsos societatem & quasi vitæ communicantem contineri, & stare non posse sine imperio, qui sanioris & rectioris sunt judicii adserunt omnes, cùm, ut ait Sapiens, *Proverb. XI.* ubi non est gubernator, corruat populus. Versatur circa eam duplex politia, civilis scilicet sive temporalis, & Canonica, sive spiritualis. * Unde duplex potestas, temporalis & spiritualis sive Ecclesiastica: illa ad temporalia, hæc ad spiritualia spectat. Utraque suis subnixa legibus & statutis specialem habet & proprium intentum finem, secundùm hominis partes, qui cõstat corpore & animâ. Hæc enim ordinata ad æternam salutem consequendã; ut proprium & præcipuè intentum ultimumque finem habeat felicitatem vitæ futuræ, quâ subditos intendit dignos

A reddere,

reddere, *can. Quoniam dist. 11. can. Cum ad verum & can. Duo sunt dist. 96.* Ubi non obstat, quòd & hoc jure ea tractentur, quæ ad extremam pacem & justitiæ conservationem spectant, ut patet ex procemio Decretalium: nam hoc tantùm ut faciliùs suum finem adsequatur. Illa verò ordinata ad servandam Reipublicæ tranquillitatem, & moralem honestatem; ut finem proprium habeat felicitatem naturalem communitatis humanæ perfectæ, cujus gerit curam; non etiam singulorum hominum, nisi ut mẽbra sunt talis communitatis, ut in ea vivant cum ejusmodi morum probitate, quæ ad externam pacem & Reip. tranquillitatem est necessaria. In ordine ad quem finem leges feruntur super materia verè honesta, cum proportione, id est præcipiendo honestum, & prohibendo quod malum est, vel saltèm illud non præcipiendo.

3 Ubi graviter hallucinantur nostri tẽporis Politici, specioso, ut vocantur, nomine, qui, doctore impio Machiavello adserunt, potestatem civilem primò & immediatè intendere statum politicum, ejusq; conservationem & argumentum; & in ordine ad hunc finem leges ferri, sive in iis inveniatur vera honestas, sive simulata tantùm & apparens: quasi satis sit ad status conservationem, si bonus esse non possis, aut nolis, saltèm haberi & videri; si justitia displiceat, larvam ejus adsumere; ut sine reprehensione sis iniquus, optimè loqui, etiamsi animus ab initio corruptus rebus pessimis delectetur: ut ita simulando dissimulando (quod regium esse volunt) finis iste habeatur, nulla attenta veræ religionis cura. Quæ opinio ut pessimo cuique probata, ita etiam hodie, prô dolor! optimus quisque cui mens sana & recta, in Dei timore firmata, eam abominatur & abhorret ut impiam & perniciosam.

4 Differentia itaque ut ex dictis patet, est inter jus civile, quo politica sive civilis potestas aut Magistratus utitur, & Canonicum sive spirituale, quo utitur potestas spiritualis, sive Ecclesiasticus Magistratus.* Quâ non obstante, hæc duo jura magnam inter se habent affinitatem, traduntque operas mutuas, uti est colligere ex *c. 1. De novi operis nunt. & Nov. Ut clerici apud proprios Episcopos & c. 83, in fine* ubi dicuntur leges civiles non dedignari sacros imitari Canones & sacrorum Satuta Canonum constitutionibus Principum adjuvari: ut quadret iis istud Horatii, ----- *Alterius sic*
Altera poscit opẽ, simul & conjurat amicè.

5 Eodem facit, quod ait Baldus, *in procemio Dec. n. 2.* juris Canonici sanctitatem juris civilis sublimitate decorari; & juris civilis majestatem canonum auctoritate firmari. Et Lud. Rom. *Singulari 654.* Legistam ait sine Canonib. parum valere; Canonistam sine legibus nihil. ut rectè Rebuffus jus Canonicum vocet practicam juris civilis; & Cic. *l. 1. 1. de Oratore*, nudos eos ad rempublicam venire dicat, qui tantum habet legalem scientiam, non conjunctam ei Pontificiam. Ut ferendi non sint, qui hæc studia ita connexa separant; juri civili tantum operãdantes & impudenter contendentes cognitionem Canonum esse inutilem non tantùm ipsi ab eorum lectione abhorrẽtes sed & alios ab ea avocantes; cùm tamen sine Canonib. pars bona controversiarum etiam maximarum, definiri facilè nequeat, & ordo judicialis modernus magis sit accommodatus præscripto Cànonum, quàm legum. Nec est, quòd culpent sermonis inelegantiam: usi enim Pontifices communi illius tẽporis sermone, ut faciliùs intelligentur: cùm etiam secundùm Horat.

Ornari res ipsa neget, contenta doceri.
& secundùm Euripidem simplex sit oratio

nio veritatis. Recteque Cicero, *l.3. de fin.* Grandiores, inquit, res dicere ornatè puerile est; planè autem & perspicuè expedire posse, docti & intelligentis est viri. Facit *can. Sedulò monendi 12. dist. 38.*

6 Ut autem civilis politiæ regulæ quibusdam voluminibus (quæ veniunt nomine *Corporis Juris Civilis*) sub certa methodo sunt conclusæ, ad faciliorem doctrinam; ita & Ecclesiastici iuris regulæ, ab iis, qui Ecclesiasticæ politiæ præsunt, conscriptæ, & in certa volumina redactæ veniuntque nomine *Corporis Juris Canonici*; ita dicti, quòd Canones, id est regulas rectè vivendi tradat, *can. 1. & 2. dist. 3.* Dicitur & Pontificium, quòd à Romano Pontifice, ut capite Ecclesiæ Catholicæ, suam fortiatur auctoritatē. Digestumq; est hoc Corpus ferè ad imitationem juris civilis, & comprehensum

7 tribus volum. * quorum primùm appellatur *Decretum*, respondens Digestis juris civilis, quibus ut continentur responsa prudentum & Senatusconsulta, ita illo Canones Apostolorum, statuta Conciliorum, quæ possunt esse loco Senatuscousultorum; sententiæ sanctorū Patrum, quæ sunt quasi responsa prudentum; nec non quorundam Pontificum constitutiones. Compilatum fuit hoc volumen à *Gratiano* Monacho Benedictino, circa annum Dom. CIↃ. CL. approbatum per Eugenium Tertium, ante quem & alii circa eam rem laborârunt, ut Isidorus Episcopus Hispalensis, Burchardus Episcopus VVormatiensis qui vivere desiit an. CIↃ. XXV. & Ivo Episc. Carnotensis, qui claruit circa annum CIↃ. LXXXVIII.

8 Secundo volumine continentur Epistolæ Decretales, & respondent Codici, quo ut conclusa Imperatorum rescripta ita istæ continent Pontificias constitutiones: quarum aliæ sunt *Gregorianæ*, jussu Gregorii IX. post aliorum compilationes à Raymundo eius Capellano emendatæ, & in certam methodum redactæ, adiectis illis, quas ipse Gregor. emiserat; in unumque volumen congestæ Universitati Bononiensi sunt missæ legendæ, & pro certo iure habēdæ. Denotatur istud volumen vocula, *Extra*, sive litera X. brevitatis gratiâ, quod sit extra Decretum. Aliæ sunt *Bonifacianæ* Bonifacii VIII. ad methodum secundi voluminis congestæ, digestæque in unum volumen (quod Corporis Juris Canonici est tertium) circa annum CIↃ. CC. XCVIII. Cui *Sexti* nomen indidit, eo quòd senarium numerum cum quinq; Decretaliū Gregorii IX. libris compleat. Continentur eodem volumine Decretales Clementis V. ab eius nomine *Clementinæ* dictæ, uti & *Extravag.* sive Novellæ constitutiones postea editæ à Joan. XXII. atq; aliis, & quæ *Communes* appellantur. Plebiscita hoc in Jure locum non habent, propterea quòd potestas ferendi leges Canonicas non manârit à populo, ut dicetur infrà *Tit. 2.* Ordo constitutionum hic idem est, qui in Codice rescriptorum Imperialium: habetur enim ratio temporis quo quisque Pont. vixit.

9 De auctoritate horum librorum & vinculo obligandi non est dubitandū, cùm Pontifici Rom. ut summo Præsuli, sua fit auctoritas & potestas, ut dicetur inf. his libris attributa. Quod non patitur controversiam quoad volumen secundū & tertium, quibus continentur Decretales Epistolæ ac responsa Romanorum Pontificum, *can. 1. Dist. 19.*

Quæstio autem est, an sententiis Patrum à Gratiano collectis, & Decreto infertis, adsit vis legis? Resp. ita velle quosdam, quos refert & sequitur Felinus, *in c. 1. n. 44. inf. de rescript.* Moventur, quòd ut tales, habentes sc. vim legis, sint Decreto insertæ. Veriùs est, non adesse iis legis vim per se, & quatenus nituntur

A 2 aucto-

auctoritate ipsorum auctorum, *ut notat Glossa & colligitur ex dist.20.in princ.* Ratio est, quòd lex non sit actus doctrinæ tantum, sed potestatis quâ SS. Patres caruêre, nec eâ intentione sua tradidêre scripta. Non accepisse eam vim à Gratiano patet, quod potestatem; quam non habuit, attribuere iis potuerit. A Pontifice approbatas esse non constat. Nec rectè objeceris *can.3.dist.15.* nam ibi agitur de sola Leonis Epistola, in qua ille ut Pôtifex locutus est. Neq; enim rectè quis allegaverit, Decretum à Gregorio XIII. emendatum, retineri iussum, eique addi aut detrahi quid vetitum esse: nam hoc nihil ad confirmationem singulorum eo contentorum, & non alio fine id factum, quàm ut fides sit penes auctorem; nec alia Canonum ibi contentorum est auctoritas, quàm fontiû, unde manârunt. Ubi notandum, nô pauca referri à Gratiano ex Conciliis & SS. Patribus, quæ in iis non inveniuntur, sed aliter, aut non eo sensu; ex hac causa, quod non semper sit secutus ipsa originalia, sed vel exempla, aut alios collectores, ut videre est ex correcto & nuper edito Decreto, Gregorii XIII. jussu: imò & nonnulla ab eo allegari, quæ videntur pugnare cum veritate, & simul stare non posse, propter malè intellectos auctores, ut proinde inconveniens foret passim eo contentis attribuere vim legis. Cov.4.*Var.res.c.13.*

Dixi, per se, & quatenus auctoritate nituntur suorum auctorum, quia interdùm testificantur de præcepto à Christo vel ab Apostolis tradito Ecclesiasticave traditione introducto, aut continent Conciliorum generaliuḿ aut ipsorum Pontificum decreta, quibus ex se sua vis adest. Non rectè quis hic alleget consuetudinem, quæ juxta communem conceptum non est eo sensû introducta.

Est & in hisce voluminibus quoad obligationem ordo servandus: nam uti in legibus, ita & hic Canones posteriores derogant prioribus. Sic Decretales Gregorii IX. derogant iis, quæ in Decreto possent videri contraria: Decretalibus Greg. IX. derogant Decretales Bonifacii VIII. his Clementinæ, quibus potiores sunt Extravagantes, quæ cedent aliis Decretalibus Epistolis, postea editis aut edendis, quatenus in iis quid contrarium invenitur, quod cum prioribus stare nequeat.

Cæterum quia volumen Decretalium, jussu Gregorii IX. editum, continet Titulos frequentiores, quàm tertium volumen, è re fuerit ac suffecerit hujus Titulos sequi atq; explicare, eoq; referre, si quid posterioribus, prout res usus ve tulit, additum, rejectum, mutatum. Ordo hic observatus non respondet quidem per omnia ordini Codicis: non multum tamen dissonat; cum ut ibi generalia præmittuntur, tum de Magistratu subjicitur, ita & hic post generalia juris præcepta usque ad Tit. V. lib. primi agatur deinceps de Ministris Ecclesiæ, & Magistratibus, eorum creatione, ordinatione, officiis, usque ad Tit. XXXIV. & sub finem eiusdê libri primi ἰσάπρωτα, id est principia iudiciorum subnectuntur, quorum processus & exitus pulcherrima methodo traditur. *lib. II.* Jus, quod circa res præcipuè est, Clericis, *lib. III.* matrimoniorum iura IV. Crimina & pœnæ V. Quæ omnia brevi hoc versiculo continentur.

Judex, Judicium, Clerus, sponsalia, Crimen.

HENRI-

HENRICI ZOESII I. C.

IN LIB. PRIMUM

DECRETALIUM

GREGORII IX. P. M.

COMMENTARIUS.

TITULUS PRIMUS.

De Summa Trinitate & Fide Catholica.

SUMMARIUM.

1. *Circa summam Trinitatem quid credendum.*
2. *Ecclesia novum fidei articulum non condit, sed declarat.*
3. *Disputare de iis, quæ fidei sunt, non licet. Hæretici taxantur.*
4. *Pœna adversus transgressores etiam ab Impp. statuta.*
5. *Confessio fidei actu aliquo exteriori exprimenda.*

SAcri juris doctrinam traditurus Pontifex, à Fide Catholica, & quæ ejus est objectum, summâ Trinitate sumit initium, quòd si forma, finis, & norma ipsius juris sacri: 1 *circa quam non aliud à quoquam statuendum, aut credendum, quàm quod universalis Ecclesia, Scripturis sacris ac traditionibus Apostolicis, Spiritus sancti ministerio, ejusque lumine edocta, decrevit ac professa est: veluti Deum essentiâ unum esse, in personis trinum, Patrem scil. & Filium & Spiritum sanctum, quem cum duabus prioribus personis Ecclesia Catholica credit ὁμοούσιον; id est ejusdem substantiæ, contra impium Arium. Cui rei, uti & aliis, quæ continentur Symbolo D. Athanasii, per œcumenica Concilia approbato, & quæ circa Sacramenta, aliaque declaravit Ecclesia & Fides servat Catholica, devotâ ac fideli confessione adsentiendum esse mandat Pontifex, *cap. 1. & 2. h. t. & cap. 1. eodem in 6.* Nam cùm privato intellectu divinum hoc mysterium adsequi non possimus, devotè tutius credimus, quàm scrupulosè scrutamur, cùm maximum sit stipendium credere, quod nescias.

Dico, decrevit, non statuendo novum Fidei 2 articulum, quod minimè concessum Ecclesiæ, aut ejus capiti Romano Pontifici, uti probant citati à Covar. *lib. 4. Var. resolut. cap. 14. num. 2.* sed latentem aut dubium declarando. Est enim Ecclesia firmissima regula, ad discernendum ac dijudicandum, fidei quid sit nec ne. Unde Augustinus, *Ego*, inquit, *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesia Catholica commoveret auctoritas.* * Ut magnæ temeritatis sint arguendi 3 quidam tenebriones, quorum hoc ævum est fertile, excitati non studio veritatis, sed vanæ ambitionis stimulis aut odio, vindictæ lucrive cupiditate, privatim disputantes, & in dubium revocantes ea, quæ semel rectè sunt definita; ipsi ingressi viam erroris, alios ad eandem trahentes. Quæ res non est citra sacrilegium: cùm enim instar sacrilegii habeatur, disputare, an quem ad munus aliquod elegit Imperator, sit dignus, quid ni disputare de iis, quæ sunt fidei, semel rectè definita? Ut rectè dixerit Martianus Imp. *l. 4. C. h. t.* eos injuriam facere judicio reverendissimæ Synodi, qui semel judicata, ac rectè disposita revolvere, & iterum publicè disputare contendunt: subjunctâ itidem pœnâ; & in Clericos, & in milites, & in liberos, & servos. Pontifex excommunicationem statuit, *cap. 2. de Hæret. in 6.* ferendæ tamen, non latæ sententiæ, *Glossa ibid.*

4 Ubi non potest Imperator pœnam statuendo in hujusmodi transgressores, & reliquos hæreticos, videri forum suum transgredi, cum hæc res concernat statũ Reipubl. Christianæ, ejusque pacem ac conservationem, quæ convellitur: nam, ut ad Theodosium Imp. scribit Leo, tunc optimus regni vestri est status, quãdo sempiterni Trinitati unius Deitatis confessione servitur. Ut ea res sit mixti fori, rectéque per leges civiles cohibeantur & puniantur transgressores. Præterea Imperatoris, tamquam Ecclesiæ protectoris, officio incumbit, contra contemptores legum Ecclesiasticarum insurgere, ut ea, quæ ab Ecclesia sunt definita, validioris sint observantiæ; vigilantibus usiqs eius ministris in jugem eorum observantiam.

Nec hic rectè quis objecerit, fidem esse donum Dei, ex libera pendere voluntate, ut frustrà ad eam quis cogatur invitus: nam ejus coactionis finis non est, quod quis possit fieri bonus invitus; sed ut timendo, quod non vult pati, vel relinquat impedientem animositatem, vel ignotatam compellatur cognoscere veritatem, ut timens, vel respuat falsum, de quo contendebat, vel quærat verum, quod nesciebat, & volens jam teneat, quod nolebat, secundum istud Scripturæ: *Da sapienti occasionem, & sapientior erit.* Et hâc viâ varios hæreticos resipuisse, & ad Catholicam Ecclesiam, abjuratâ hæresi, reversos esse, tradit August. *in can. Vides* XXIII. *q.* 6.

5 Non sufficit autem corde credere, verùm & ore, aliove actu exteriore exprimenda confessio, ubi ita exigit honor Dei, ut proximi utilitas, periculo quovis non obstante; cui præponderat honor divinus: & licet hominem Christianum non faciat lingua, sed conscientia, non potest tamen habere salutem, qui confessionem non habet, cùm dicat, *ad Rom.* 10. Apostolus, *Corde creditur ad justitiam, ore fit confessio ad salutem*; & formidandum sit illud Salvatoris *Matthæi* 10. *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & eum coram Patre meo, qui in cælis est.* & Lucæ 9. *Qui me erubuerit, & sermones meos, hunc filius hominis erubescet cùm venerit in majestate sua.* Non timendus iste, qui corpus occidit, animam autem occidere non potest; sed is potiùs, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. *Matth.* 10.

TITULUS II.

De Constitutionibus.

SUMMARIUM.

1. *Constitutionum nomine quid veniat.*
2. *Sunt vel Generales, vel Particulares, vel Personales.*
3. 17. *Generales à summo Pontifice eduntur.*
4. *Primatus Ecclesiæ Romanæ adseritur.*
5. *Franc. Hotomanus notatur.*
6. *Ecclesia Rom. unde dicatur Universalis.*
7. *Pontificem Rom. esse suprà Conciliũ probatur.*
8. *Pontifex articulum fidei tollere aut novum inducere non potest.*
9. *Pontifex non tenetur decretis Concilii.*
10. *Pontifex Rom. est supra Reges & Principes.*
11. *Intellectus loci ad Rom* 13 Omnis anima potestatibus sublimioribus sit subdita &c.
12. *Notantur Politici hujus temporis.*
13. *Iudiciaria potestas ab initio an fuerit penes Ecclesiam.*
14. *Leges super personis & rebus sacris à Iustiniano Imp. cur latæ.*
15. *Concilii generalis confirmatio à Theodosio Imp. cur facta.*
16. *Potestas Ecclesiastica & civilis an possint in eadem persona concurrere.*
18. *Constitutio Ecclesiastica quid sit.*
19. *Decretales Epistolæ constituunt jus generale.*
20. *Pontifex sine consensu* C*ardinalium potest ferre legem.*
21. *Decreta Conciliorum generalium habent vim constitutionum generalium.*
22. *Constitutiones particulares fiunt à Prælatis inferioribus.*
23. *Illam potestatem iis competere jure humano.*
24. *Episcopi statuta facere possunt sine Pontificis voluntate.*
25. *Item sine consensu aut consilio Capituli.*
26. *Eadem potestas est Cardinalibus in Ecclesiis suorum Titulorum &c.*
27. *Concilia provincialia & diœcesana quando, à quibus & qui ad ea convocentur.*
28. *Communitates inferiores quæ statuta condere possint.*
29. *Constitutiones Ecclesiasticæ Pontificiæ obligant omnes Christianos.*
30. *Concilia generalia confirmata à Pont. eamdem vim habent.*

31. Sta-

Reipublicæ sustentaculum atque fundamentum esse leges rectè Leo Imp. *Nov.* 36. adserit, easque sanitatem suam conservare debere, ut illa in tuto sit; quæ ut in Jure civili, 1. ita & hic aliæ scriptæ, aliæ non scriptæ. * Ad scriptas spectant Constitutiones, quo nomine Ecclesiasticæ leges denotantur, quarum auctor est Rom. Pontifex: hoc tamen in Tit. latius istud nomen videtur sumi, ut etiam pertineat ad statuta ab inferioribus, ut patet ex *c.* 6. & 9. & *aliis h. t.* Vocantur & Decreta, Rescripta, Sanctiones, Canones, *Glossa dist.* 13. *in princ. V. Omnes.* Dicuntur & Epistolæ Decretales.

2. Sunt autem vel Generales, quæ ad omnes Christianos spectant; vel Particulares, quæ certa tantùm loca respiciunt. Sunt & Personales, quæ personam & causam non egrediuntur, cujus ordinis sunt privilegia & rescripta singulares personas concernentia, de quibus infrà.

3. Generales eduntur per eum, qui præest Romanæ Ecclesiæ, quæ meritò prima est, & primatum obtinere præ reliquis Ecclesiis dicitur, quod Divus Petrus, voce Evangelica princeps Apostolorum judicatus, translatâ eo sede suâ, quam primo Antiochiæ fixerat, eidem præfuerit; & quidem usq; ad mortẽ. Quod clarius est, quàm ut negari possit, quidquid moliantur moderni novatores. * Primatus hic Romanæ 4. Ecclesiæ non tantum variis synodariis constitutionibus, & Sanctorum Patrũ scriptis est confirmatus, atque per ipsos Pontifices adsertus & defensus, ut videre est ex variis historiis Ecclesiasticis, & latè ostendit Card. Bellarminus, *Tomo* 1. *Controverſ.* 3. *lib.* 1. & 2. *de Rom. Pontifice*; sed etiam Imperatorum rescriptis & professionibus sacræ Scripturæ respondentibus, roboratus. Patet idipsum inter alios ex Justiniano nostro, qui in *l. Inter claras* 8. *Cod. de Sum. Trinit.* relata ibidem Epistola Joannis 11. Pont. ad se scripta, clarè fatetur, Romanæ Sedi primatum deberi: * quam dum novator 5. Franc. Hotomanus, *lib.* 1. *cap.* 1. *Amicab. resp.* odio quodam, quo flagrabat in Rom. Sedem, non etiam studio veritatis, dum, inquam, mutuas istas Justiniani & Joannis Pontificis Epistolas non genuinum, sed suppositititium esse partum adserit, hoc facto leguleius iste prodit simul impietatem suam atque inscitiam, cuius & meritò arguitur ab And. Alciato, 4. *Parer. cap.* 23, Cuiac. 12. *Obser. cap.* 26. & Fachin. 8. *Contr. Iuris cap.* 1. Et sanè frustrà conatur ille prædictæ Epistolæ ac legi suam vim derogare, in gratiam eorum, qui Romani Pontificis auctoritatem depressam volunt, cum ejusdem mentionem faciant & aliæ historiæ; & ipse quoque Imperator alio loco dicat, quod uti Roma sortita est legum originem, ita & Pontificatûs apicem ibi esse non sit dubitandum: & Romanam Ecclesiam esse omnium Ecclesiarum primam; Romanum Pontificem omnium sacerdotum primum, *Novel. de Ecclesiast. tit. & priv.* 131. *cap.* 2. * Quo modo 6. etiam passim Romana Ecclesia vocatur Universalis; accepto nomine pro ea Ecclesia, quæ

quæ continet sub se universas, quæ sola singularis privilegio dignitatis cæteris est præfata: eo modo, quo Deus dicitur Universalis, quòd universa sub eius dominio contineantur. Videatur hac de re latè Covar. 4. *Var Resol. cap.* 14. *n.* 11. Hinc Romano Pontifici, tamquam Christi Vicario, debetur omnis honor ac reverentia & à Clericis & à laicis, cujuscumque sint ordinis, *can. Suscepimus Dist.* 10.

7 Quæritur, An Roman. Pont. sit supra Concilium? Respondeo, partem negativam aliquos amplecti, vel minus æquo in Sedem Apostolicam affectos animo, vel jurare coactos in verba magistri; nixos Concilio Constantiensi, *sess.* 4 & Basileensi, *sess.* 2. *ubi hoc videtur definitum*: verùm affirmativam esse communem & tenendam, cum D. Thoma, 2. 2. 105. *art.* 1. quam etiam tenuit Felin. *ad cap.* 1. *n.* 24 *h. t. alios citans*. Pro qua primò facit textus in *can. Nunc autem Distinct* 21. *& can. Aliorum* 1x. *q.* 3. ubi prima sedes à nemine judicatur, sed reservatur Dei judicio; ut nequeat dici subesse Concilio, licet generali. Secundò per textum *in cap.* 4. *inf. de Elect.* ubi omnia Concilia per Romani Pontificis auctoritatem & facta esse, & robur accepisse dicuntur, nec sine ejus confirmatione in iis statuta habere vim obligandi. Unde & Concilia prima à Pontifice postularunt confirmationem, ut habet perpetua traditio, nec ante fuêre in Ecclesia recepta. Ut necesse sit Romanum Pontificem esse majorem, cùm à minori, vel pari, non rectè intuemus auctoritatem: quod ipsum esse manifestum superioritatis signum tradit Baldus, *in l. Imperialis col.* 1. *Cod. de Legib.* Cui respondet commune dictum, eum, qui confirmat potiorem esse eo, quod confirmatur. Facit, quod habet Abbas *d. cap.* 4. *n.* 2. potestatem quidem Papæ & Ecclesiæ toti esse à Deo datam, Papæ tamen tamquam capiti esse attributam, & ad ejus dispositionem debere corpus moveri; saltèm in iis, quæ sunt juris

8 positivi, non etiam in iis, quæ sunt fidei; * cùm non possit Pontifex articulum fidei positivum tollere, aut novum inducere: & hoc modo accipiendum, quod habetur in *can. Sunt quidam & can. Contra* xxv. *q.* 1. Tertiò idem apertè definitum est in Concilio Lateranensi, sub Leone X. *Sess.* x1. ubi decretum Concilii Basileensis, quo Pontifex subjiciebatur Concilio generali, revocatur; quod necante ab ullo Pontifice approbatum legitur. Quod adfertur de Concilio Constantiensi, non potest promovere contrariam partem, cùm constet illud non fuisse generale, nec etiam approbatum eatenus, ut pluribus ostendit Bellarm. *d. lib.* 2. *c.* 13. *& seqq.* Denique quòd à Concilio ligata solvantur à Romano Pontifice, signum expressum est superioritatis.

9 Hinc dependet decisio quæstionis, An possit Concilium sancire decreta, quibus teneatur ipse Pontifex. Respon. non posse: neque enim lex fertur nisi à superiore, ut mox dicemus; Concilium autem non tam suprà Pontificem est, quàm infrà, secundùm jam dicta. Quo expressè facit primò, quod habetur *in d. c.* 4. *de Elect.* nulla Concilia præfigere legem Romanæ Ecclesiæ, nec posse quemquam contra eam levare suum calcaneum. Secundò, *text. in can Si Papa dist.* 40. ubi Papa à nemine mortalium judicari aut redargui dicitur, quia cunctos ipse judicaturus à nemine sit judicandus. Facit & quod habet Bellarminus *d. loco cap.* 18. Pontificem se subjicere non posse sententiæ coactivæ Conciliorum.

10 Lubet etiam quærere, An Pontifex Romanus sit supra Reges & Principes? Resp. Certam esse doctrinam & communem apud eos, qui orthodoxam atque hactenus receptam fidem sequuntur, non tantum nobiliorem, sed & superiorem potestatem esse penes Ecclesiam, eamque habere sibi subordinatam & subjectam potestatem civilem; ac proinde Rom. Pontifici, tamquam capiti Ecclesiæ subesse Reges & Principes. Probatur ex loco *Matth.* 16 *& Ioan.* 21. ubi dantur Petro claves ligandi & solvendi, eidemque committuntur pascendæ oves à Christo; quâ appellatione Christiani omnes continentur: non exceptis Regibus & Principibus, cùm dictio indefinita æquivaleat universali. Quòd facit, quod Paulus *ad Hebr.* 5. ait. *Omnis Pontifex ab hominibus adsumptus pro hominibus constituitur, in his quæ sunt ad Deum.* Et Bonifacius VIII. *in Extravag. Vnam sanctam de Majorit & Obed. Oportet*, inquit, *gladium esse sub gladio, & temporalem auctoritatem spirituali subjici potestati.*

stati. Nam cum unum sit corpus, unum quoque sit caput necesse est, ad quod omnia aliquo modo revocentur: neque enim alias pax & unitas posset esse in corpore; idque spirituale esse oportet, cùm sit dignius. Quò facit, quod habetur in Gratiano *can. Duo sunt, Distinct.* 96. Pontifices in divino examine esse reddituros rationem etiam pro ipsis Regibus: ut debeant posse eos corrigere, & emendare, quidquid ipsi, non tantùm ut homines, sed etiam ut Reges in usu suæ potestatis peccarint. Præterea non foret alias sufficienter Ecclesiæ provisum, si in ea non esset potestas, quæ Reges & Principes posset in officio continere, saltem utendo gladio spirituali Fatendum itaque in Rom. Pontifice, tamquam Ecclesiæ capite, esse unam potestatem, quæ directè respiciat spiritualia; indirectè verò & consequenter extendatur ad temporalia. Nam licet Princeps, ejusque potestas in suis actibus, ad finem suum ordinatis, directè non pendeat ab aliqua potestate ejusdem ordinis, quæ eundem finem tantùm respiciat; fieri nihilominus potest, ut necesse sit ipsum dirigi, adjuvari vel corrigi in sua materia à superiore potestate, gubernante homines in ordine ad finem excellentiorem & æternum: quæ subjectio aut dependentia vocatur indirecta, quòd non per se, sed indirectè sit circa temporalia, & propter aliud circa ea versetur, ad obtinendum faciliorem & utiliorem usum potestatis spiritualis, & obviandum detrimento animarum, quæ possent periclitari facto Regum aut Principum, in temporalibus permittentium quid aut negligentium. Unde est, quod leges ab Imperatoribus & Regibus circa materiam Ecclesiasticam latæ, & peccatum involventes, à Romanis Pontificibus sint rejectæ, vel correctæ; uti quæ loquuntur de usucapione complenda, etiam malà fide mediâ, de usuris & aliis. Atque ita habet sanior & verior opinio: quò, præter allegata, facit quod cùm D. Petro, ejusque successoribus (nam & his eamdem potestatem datam esse fatendum est, ex eo, quòd militans Ecclesia Christi sit duratura perpetuò, quamdiu mundus est duraturus, cui debuit provideri de capite, ad servandam unitatem, quam rem in hodiernum usque diem succedentium sibimet Episcoporum seriem confirmavit) universalis Ecclesiæ cura demandata sit, simul concessa intelligantur ea, quæ ad eum finem sunt necessaria. Generale enim in mandatis est, ut ea quoque censeantur mandata sine quibus id, quod mandatum est, nequeat expediri. *l. 3. D. De Jurisd.* ut hoc in casu; cùm præcipuus regnorum sit finis, ut populus in vera religione & concordia teneatur. Probat hanc partem usus Ecclesiæ, ex historiis notus, quæ varia tradunt exempla, quibus Pontifices hac potestate usi sæpiùs in Impp. & Reges, eos excommunicando, solio dejiciendo, *d. can. Duo sunt can. Nos sanctorum & can fin. xv. q.* 6 latè Bellarm. *loco citato lib. 2. cap* 6.

11 Nihil facit pro iis, qui Principes nolunt esse subjectos Pontifici; quod habetur ad Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus sit subdita, non est enim potestas nisi à Deo*: & ad Titum 3. *Admone illos & principibus & potestati subditos esse*: neque enim hoc simpliciter & immediatè accipiendum, quasi Deus sit causa proxima & per se donans potestatem, sed mediante electione & consensu populorum, ut patet ex variis juris civilis locis, *Instit. De jure nat gent & civili. § sed & quod Principi, & l. 2. §. novissimè de orig. juris.* Videatur Covar. *Pract quæst. cap* 1 *nu.* 6. Ut non repugnet, eos Pontifici subesse, tamquam oves Christi, Petro & ejus successoribus ab ipso Christo commendatas.

12 * Facessat igitur politicorum & sectariorum nostri temporis, & superiorum vana opinio, qui Reges & Principes a Rom. Pontificis potestate ita exemptos esse volunt, & absolutos eos faciunt, ut quod lubet eisdem liceat, sine metu superioris; duplex in eodem tempore caput admittentes, uberrimum omnium dissensionum fontem, ut docet modernus in aliquibus locis Reipublicæ status, quibus Principes quidam ex novo suo (quod nescio quis exclusit) Evangelio, auctoritatem sibi adsumunt de fide præcepta præscribendi; ipsi ignari ejus rei, & Doctore indigentes, Doctorum licet auctoritatem præ se ferentes, Unde fit, ut quæ una est Christi fides, non laudatur unis fidibus, sed pro lubitu suo eam quisque fingat, quam subsequens deinde Princeps immutet & transformet eum certissima animarum pernicie, quasi ad lubitum novi, vel etiam ejusdem Princi-

pis, si ei mutare lubuerit, aliam formam adsumat Deus. Laté de hac quæstione Molina, *Tract 4 Disp* 29.

13 Alia hic se offert quæstio, An judicaria potestas Ecclesiæ vel Pontificibus sit concessa per Imperatores? Resp. Esse, qui hoc adstant: primò ex eo, quod inveniantur multæ leges conditæ ab Impp. super personis, & rebus sacris, ut constat ex lib. 1. Cod. Secundò, quod Concilii generalis confirmatio legatur petita à Theodosio Imp. Tertiò, quia sine tribunali aliquando fuerit Ecclesia, & ab Honorio restituta inveniatur Episcopis judicandi potestas & auctoritas *l. 7. Cod. de Episc. audientia*. Verum ab initio fuisse judiciariam potestatem penes Ecclesiam, eamque Episcopos exercuisse, minimè acceptam ab Impp. patet ex antiquis historiis. Patet item ex Apostoli 1. *ad Corinth.* 6. his verbis: *Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alium apud iniquos judicari, & non apud sanctos?* & paulò inferius, *Nescitis*, inquit, *quia Angelos judicabimus?* quantò magis secularia? Necesse siquidem fuit tribunal aliquod erigi, quod fideles cupidi essent rerum temporalium, non tantum sua avidè possidentes, sed & in aliena procaciter inhiantes, & à vero, cum aliorum detrimento, deviantes: quo opus non fuisset, si omnes ex æquo, qua semel imburi erant, Evangelicam excoluissent pietatem. Potestatem hanc ab Apostolis esse testatur D. Augustinus, *lib. de Operib. Monach. cap.* 29. dum queritur se molestiis dirigendorum negotiorum ab Apostolo esse affixam: & Ambrosius contra Auxentium, Imperator, inquit, bonus intra Ecclesiam est, non supra eam. Ut non possit videri potestas Ecclesiastica procedere à laicorum imperio, cùm inferior in superiorem non habeat auctoritatem, a qua procedit ista concessio. Esse autem Imperatorem subjectum Ecclesiæ probatum paulò ante.

14 Nihil facit, quod leges quædam positæ inveniantur à Justiniano super personis & rebus sacris; cum hoc non possit videri alio fine ab eo attentatum, quam ut major reverentia sacris attribueretur Canonibus, & per eos definitis, prohiberetur que insana hæreticorum petulantia, atque eorum Antistitum refrænaretur temeritas, qui in contemptum Sedis Apostolicæ vilipendi ab hæreticis Canones permittebant: quibus donec intemerata sua servaretur auctoritas ac reverentia, sciebant turbari non posse Ecclesiæ tranquillitatem pro suo desiderio. Validioris autem quod essent Canones observantiæ, propter leges Imperatorias, inde eveniebat, quod Provinciarum Præsides invigilarent in jugem eorum observantiam, ut restatur ipse Imp. Justinianus *Novell. de Ordinat. Episc.* 137.

15 Concilii generalis confirmatio non aliam ob causam à Theodosio petita, quam ob oppignorandam ejus fidem, uti colligere est ex eo, quod idem non inveniatur factum ab aliis Imperatoribus.

Ideo verò restituta legitur ab Honorio auctoritas judicandi Episcopis, quia malè erat usurpata ab aliis: ut non debeat ea res officere potestati Ecclesiæ; sicut nec officit, quod sub Imperatoribus ethnicis & persecutoribus, pro tribunali dicendi jus licentia non fuerit Christianis, cum vis, quæ facti est, non auferat ea, quæ sunt juris.

16 Lubet subjicere, An Ecclesiastica potestas & civilis possint in eadem persona concurrere? Resp. Esse hæresin hujus ævi, quæ utramque potestatem cuilibet Principi in suo Regno ac dominio conjunctim tribuit; eamque etiam aliquos usurpare, ac scriptis defendere notius est, quam ut probari debeat: aliàm à novatoribus inductam civilem potestatem repugnare sacerdotali. Receptum tamen apud Orthodoxos, neque necessariò has potestates esse conjunctas, ut patet ex usu Ecclesiæ, neque etiam necessariò separatas, ut patet ex usu in Romano Pontifice, & multis Episcopis, aliisque Prælatis, qui simul cum potestate Ecclesiastica habent conjunctam civilem, acquisitam sibi ex Principum donationibus, *cap. Fundamentum* 17. *de Elect. in* 6. Quæ res nulli virtuti est contraria, nec per se mali quid involvit: imò ista conjunctio deservit ad majorem pacem & unionem, facitq; temporale regimen melius sereferre ad spirituale, & conciliari majorem reverentiam Prælatis. Nec est, quod quis objiciat verba Christi, Lucæ 22. *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic*: accipienda enim sunt quasi Christus non dederit humanam potestatem, non etiam quasi eam habere prohibuerit. Nec facit illud Apost. 2. ad Timoth. 2.

Nemo

Nemo militans Deo se implicat negotiis sacularibus; cùm ille locus sit accipiendus de negotiatione & nimiâ sollicitudine circa temporalia lucra, quæ non decet Deo militantes, & passim reprehenditur in hoc jure: non etiam de temporali potestate, cujus conjunctio cum spirituali deservit utilitati Ecclesiæ, & commodis fidelium. Et profectò pluribus in locis vera fides defecisset, nisi & gubernationi politicæ præfuissent Prælati Ecclesiastici: qua dere latiùs videatur Bellarm. *Timo.* 1. *Contr. de Rom. Pont. lib.* 5. *cap.* 9. *&* 10.

17 Generales itaque Constitutiones eduntur per Rom. Pontificem, sive decernendo post cognitionem, sive interloquendo, sive per edictum præcipiendo, *l.* 1. *D. de Constit. Princ.* ubi idipsum Principi attribuitur; ut debeat idem concedi Pontifici, cujus auctoritas non est minor.

18 Est autem Constitutio Ecclesiastica ordinatio rationis, quid quaque in re faciendum sit præscribens, sive commune præceptum in bonum publicum ab habente potestatem ordinatum. A lege civili non distat in alio, quàm in materia, quæ ibi temporalis, uti & finis, hic spiritualis. De effectu ejus agetur infrà *eod. tit.* uti & quando ille operetur. Hic discipiendum.

19 An Epistolæ Decretales, quibus respondetur ad speciales consultationes, faciant legem generalem? Resp. Responsa per ejusmodi Epistolas non rarò esse potiùs declarativa juris superioris, quàm constitutiva juris novi: constitui tamen & jus generale per hujusmodi Epistolas. Nam cùm ea sit auctoritas Principibus. *§. Sed & quod Principi Instit. De jure nat. gent. & civil l.* 2. *C. De leg.* quid in idem tribueretur Pontifici? Quo facit. *can.* 1. *dist.* 19. *can. Sancta vers. Item Decretales dist.* 15. *Gloss. in cap. Ex tua V. consultationem inf. de filiis presbyt. ordin.* Exemplum est in *c. Tua inf. de Sponsalib.* ubi responsum Pontificis per epistolam inducit obligationem legalem: & ita communiter sentiunt Doctores. Licet autem non rarò contineatur dictis Epistolis declaratio aut interpretatio juris superioris, non tamen ideo minùs iis adest vis obligandi ad ejusmodi interpretationem. Non est autem necesse, ad vim istarum Epistolarum, sint adscriptæ corpori Canonico, quia per se vim istam habent, *d. can.* 1. *dist.* 19. Vide Suarez *De legib.* 4 *c.* 14. *nu.* 3.

20 Quæri posset, An Pontifex sine Cardinalium consensu, in re præsertim gravi, possit ferre legem? Resp. Hoc negari per Joan. Monachum, *in c. super de haeret. in* 6. sed contrarium esse verius & receptius, cùm potestas Pontificis sit absoluta, non dependens à Cardinalibus, & supponatur in variis locis soli Pontifici competere ea potestas, *can. Cuncta* IX *qu.* 3. *can. Sunt quidam* XXV. *qu.* 1. *Videatur* Felin. *in Rubr. hic num.* 2. Abbas *in cap.* 2. *num.* 4. *inf. de Cleric. non resident.* & Ant. de Padilla *in l. Universi.* 7. *num.* 10 *C. de Divers. rescript.*: Ex decentia tamen regulariter eos consulit Pontifex.

21 Habent & vim Constitutionum generalium decreta in Conciliis generalibus, quatenus tamen à Romano Pontifice sunt convocata & confirmata, uti dicetur infrà. Convocantur ad ejusmodi Concilia Prælati Ecclesiarum, & alii viri Ecclesiastici, Principibus laicis, cùm ad eos tractare sacra non pertineat, & potiùs sint auditores quàm Doctores, *can. Convenier §. allegatur* XXIII. *q.* 8. interesse synodalibus conventibus non datur, nisi fortè ad fidem confirmandam, *can. Nos ad fidem & can. Ubinam dist.* 96.

22 Particulares constitutiones fiunt ab iis, qui sunt inferiores Romano Pontifice: cujus ordinis sunt Episcopi, adsumpti à Pontifice in partem sollicitudinis, quasi judices singulis civitatibus præpositi; neque enim poterat Ecclesia immediatè per unum gubernari: quibus, cùm sint in Ecclesia Dei Pastores, ut eam rectè regant, necesse est competant ea, quæ ad regimen sunt necessaria, *arg l.* 2. *D. de Jurisdict.* veluti potestas legis lativa, & potestas statuta faciendi, quibus sibi subjectos dirigant: quam iis competere patet ex *c.* 2. *h. t. in* 6. *& c* 2 *inf. De majorit. & obedientia.*

23 Dubitatur autem, An ista potestas iis competat jure humano, an verò divino? Resp. Posterius aliquos tenere, ex eo, quod Apostolis ea potestas immediatè sit attributa, & per eos transierit ad Episcopos. Conc. Trid. *Sess.* 23 *cap.* 4. Facit, quod munus Episcopale sit de jure divino, cui est adnexa hæc potestas. Rectiùs tamen dixeris, potestatem istam esse juris humani, & immediatè à Pontifice pro-

proficisci. Probatur *can. Decreto* 11. *q.* 6. ubi Romana Ecclesia dicitur aliis vices suas impertivisse, easque vocasse in partem sollicitudinis, non etiam in plenitudinem potestatis. Probatur & ex eo, quòd Pont. Romanus Episcopalem potestatem interdum limitet, & immutet: quod non posset, si foret juris divini; nam ejus juris præcepta sunt immutabilia, & jus alicui concessum per superiorem non potest ab eodem auferri aut deminui per inferiorem. Non obstat Trid. *d. cap.* 4. nam succedunt quidem Apostolis, ut Episcopi, non tamen ut Apostoli, & quoad consecrationem, per quam jure divino imprimitur character, non etiam quoad hanc potestatem ipsis à Pontifice vel illo mediante concessam. Ut non obstet, quod hæc potestas sit adnexa dignitati Episcopali: neque enim hoc tam ex jure divino immediatè, quàm mediante Pontificis auctoritate; eo modo, quo Reges dicuntur regere per Deum, & ab eo habere potestatem, quæ tamen illis collata immediatè per populum. Videatur Bellarm. *Contr. Tomo* 1. *de Rom. Pont. lib* 4. *c* 24.

24 Aliud dubium occurrit, an possint Episcopi statuta facere sine Pontificis voluntate? Resp. Posse, quoad subditos suos, ex ordinario jure sibi competente, ut nullâ indigeant Pontificis auctoritate & approbatione, *cap* 2 *eod. in* 6. Nihil tamen statuunt contra jus, quod inferior non immutat: uti nec super iis, quæ sibi reservavit Pontifex. *cap* 1. *inf. de Translat. Episc.* In caussis quoque gravioribus nihil statuunt citra Pontificis auctoritatem, cum sub generali concessione non veniant ea, quæ in specie verisimiliter non essent concedenda, *cap. fin de Offic Vicarii in* 6. cujus ordinis sunt, Ecclesiam unam alteri subjicere, Episcopatus unire, ut dividere, aut alia similia statum Ecclesiasticum concernentia, *cap. Translationes inf. off. Legati, ubi* Abbas *& alii*, Bart. *in l. Omnes n* 16 D. *de Iust & Iure*.

25 Dubitari etiam potest. An liceat Episcopis statuta facere sine consensu aut consilio Capituli? Resp. Regulariter Episcopos non pendere hac in re à Capitulo, cùm ab eo non sint consecuti potestatem suam, sed à Rom Pontifice, nec inveniatur ullo jure prodita hæc dependentia. Ut non sit generaliter constituenda, extra casus jure expressos, ut in *cap. fin. inf. de Feriis*, in his rebus, quæ specialem rationem, vel necessitatem præ se ferunt, *inf. de his quæ fiunt à Prælato sine cons Capit.* Vide Suarez *de Legib lib* 4. *cap.* 5. *& de Religione Tract.* 2 *lib* 2. *cap* 11 *num* 7.

26 Est & hujusmodi potestas Cardinalibus in Ecclesiis suorum Titulorum, *cap. His quæ* 11. *inf tit.* 73. *de Majorit & Obed.* uti & Legatis Pontificiis in provinciis sibi commissis. *inf tit.* 30 Abbatibus, aliisque Prælatis habentibus jurisdictionem spiritualem; nisi sit iis specialiter inhibitum.

27 Est & sua auctoritas decretis in Conciliis provincialibus & diœcesanis. Illa per Metropolitanos convocantur, & ad ea conveniunt Episcopi & Clerici ejus provinciæ, quibus ut intersint vel jus vel consuetudo permisit. Olim ad minus ea bis in anno convocabantur, ut facilius errata corrigerentur, *can.* 6. *&* 7. *Dist.* 18 Hodie saltem quolibet triennio convocanda, ex præscripto Conc. Trid. *Sess.* 24. *de Reformat. cap* 2 Hæc per Episcopos singulis annis indicenda Clericis ejus diœcesis: ad quæ convenire, & comparere, tenentur etiam exempti, qui alias cessante exemptione, possent cogi comparere: nisi subsint Capitulis generalibus, quæ certa sua statuta habent. Ratione tamen parochialium Ecclesiarum, aut aliarum etiam sæcularium, adnexarum, debent & ii, qui earum curam gerunt, quicunque illi sint, comparere, *d. cap.* 2.

28 Quantum ad inferiores communitates, videtur & iis adesse potestas condendi statuta, concernentia eos, qui sunt sub ista communitate: quæ ut talia obligabunt, si Capitulo sit jurisdictio concessa a Pontifice, vel quæsita consuetudine: alias tantum obligabunt ex vi juramenti aut pacti Episcopi consensus hic non desideratur, nisi in gravioribus, Felinus *in cap. Cum omnes* 6. *n.* 9. *h. t.* Uti nec statuta ab Episcopis & Conciliis provincialibus ac diœcesanis indigent confirmatione Pontificia, *d. c* 6 nisi aliud postulet materiæ gravitas. Solent autem Episcopi, ad maius auctoritatis robur, petere confirmationem suorum statutorum à Sede Apostolica: quæ tamen res non faciet ea extra territorium extendi, nisi hâc ratione Pontifex ea confirmaverit.

His positis, de utilitate & auctoritate Ecclesiasticarum Constitutionum agamus:

de

de qua non est quòd quis ambigat, aut cum Centuriatoribus Magdeburgensibus improbè & insulsè effutiat, illas cum Ecclesiastica libertate pugnare, cum ei non magis repugnent, quàm præcepta Decalogi, ut probat Franc. Turrianus *Tract. de Canonib. Apost. & pro Epist. Decretal. Pont. adversus eosdem Magdeburg. l. 4. c. 16.*

29 Potestas obligandi subditos non est iis minor, quàm legibus civilibus, & tam quoad vim directivam, quàm quoad coactivam, qua de re actum *ad tit. Cod. de legib.* Quæ quidem omninò procedit in his Pontificiis Constitutionibus, qui obligant omnes Christianos, pro concessa summa per Christum auctoritate, non tantùm D. Petro, ut somniant novatores, verùm & ejus successoribus, ut pluribus probat Bellarm. *De Rom. Pont. lib. 2. c. 12. & seq.* & Suarez *in Defensione fidei lib. 3. c. 12. & seqq.* Obligant verò etiam in conscientia, & sub peccato, cùm Pontifici sit legitima potestas, cui resistens Dei ordinationi resistit, secundum Apostolum, *ad Rom. c. 13.* & quidem sub mortali interdum; interdum & sub veniali, pro qualitate materiæ & circumstantiarum, pro fine & ingenio legislatoris justo & rationabili, interdum etiam pro affectu transgressoris: quamvis communiter non obligent ad peccatum, vel non nisi sub veniali, qua de re Nav. in *Manuali c. 23. n. 49. & seqq.*

30 Quæri autem posset, an & Conciliis generalibus sit eadem potestas? Resp. Non alias iis adesse auctoritatem ligandi Christianos, quã si quæ in iis decreta & definita sunt, a Romano Pont. sunt confirmata, ut patet ex perpetua traditione atque usu, quo confirmatio eorum, à Rom. Pontificibus peti solet, quod & factum nuper in Conc. Tridentino, *ut patet ex Sess. 25. in fine.* Nam cum Concilia non habeant auctoritatem ex jure divino super universa Ecclesia, quando tantùm D. Petro illa invenitur concessa, necessariò ab illo petenda erat qui tanquam caput universæ præest Ecclesiæ, successor D. Petri. Non solet autem is eam concedere nisi per confirmationem. Ut ante nullius sunt roboris, & habeantur tamquam conciliabola, sine effectu ut videre est in variis Conciliis: licet nihil implicet, quin ante eam obtentam aliqui recipiant statuta in iis Conciliis; non tamen tamquam auctoritate Conciliorum, quæ iis adesse nequit, sed propria voluntate aut præcepto suorum Prælatorum, Navar. *consil. 1. n. 4. h. t.*

31 Statuta ab Episcopis tantum in locis, quibus legitimè præsunt, vim suam exercent, *c. 1. h. t.* Eadem est auctoritas Conciliis provincialibus & diœcesanis, quæ nisi subditos obligarent, frustrà cogi juberentur ad morum correctionem. Extra territorium non obligant, ne quidem subditum: nam cùm jurisdictio, ut respicit territorium, intra illud limitetur, lex, quæ territorio fertur, non potest extra illud obligare, quia excederetur jurisdictio; quomodo in *l. fin. D. De jurisdict.* extra territorium jus dicenti impunè non paretur: & in *cap. 2. eod. in 6.* excommunicationis sententia ab Episcopo in fures lata, non ligantur subdita extra territorium furta committentes, cùm eatenus non possint videri committere in legem sui Prælati. Quod omninò procedit in casu legis aut statuti: neque enim hæc obligant subditum alibi existentem, *juxta d. c. 2.* Aliter se res habet in casu præcepti vel sententiæ Prælati, nam ejus vis etiam se extendit ad subditum extra territorium, Innoc. *ad cap. à nobis 21. inf. de sent. excommun.* quam differentiam agnoscit & Glossa *in cap. Romana §. caveant V. futurus de sent. excomm. in 6. &* Did. Covar *ad cap. Alma mater eod. tit. in 6. &* Clement. *Si furiosus p. 1. §. 10. num. 3* Ratio differentiæ est, quod præceptum sive sententia directò feratur in personam, ad contumaciam ejus convincendum, quæ subdita alicui territorio, etiam extra illud existens eidem subdita manet, atque ita ligatur præcepto sive sententia sui judicis: qua eodem modo non tenetur non subditus, in territorio existens, cum, ut dictum, feratur in personam, & prærequirat subjectionem, qua cessante cessat obligatio, *d. c. A nobis.* Lex verò vel statutum fertur ipsi territorio: atque ideo obligat personas ibi existentes, quasi mediante loco, id est quatenus ibi versantur, licet aliàs non subjectas. Innoc. *in d. c. A nobis.*

32 Quid si quis delinquat contra statutum sui Episcopi in loco exempto? Posset videri eum teneri statuto Episcopi, quòd sit intra ejus territorium, non etiam extra illud, quia textus *in d. cap. 2. h. t. in 6.* tantum excipit delin-

hauquentes extra territorium. Dicendum tamen, materialiter quidem eum contineri intra terminos territorii sui Episcopi, quòd locus exemptus sit intra territorium: formaliter tamen esse extra illud, cum sit extra jurisdictionem sui Episcopi, quæ pro terminis talis loci cessat, uti patet ex *cap. 7. de offic. ordin. in 6.* ubi in exemptos non exercet Episcopus jurisdictionis suæ actus. Præterea in loco exempto existens obligatur statutis ejus Prælati; ut debeat esse liber à statutis locis domicilii pro eo tempore, ne alias peccatorem contingat duplici pœnæ puniri. Est autem hoc accipiendum de locis omninò exemptis, ut leges Episcopi ibi locum non habeant, non etiam de locis exemptis ratione quarundam personarum, quo modo monasteria pleraque sunt exempta quoad personas subjectas: nam tum subditus Episcopi ibi delinquens, tenetur eiusdem Episcopi statutis, & secundùm ea punitur; quia exemptio cum non concernit, quandoquidem non sit de personis exemptione comprehensis: propriè enim censentur ea loca exempta hac in materia, in quibus cessat jurisdictio ordinarii, eaque alteri est concessa.

33 Dubium esse potest. An peregrini teneantur legibus sive statutis locorum? Resp. Eos teneri, non tantùm si sedem ibi finxerint, cùm habeantur incolæ, sed et si transeant tantùm, cum quisque contrahendo & delinquendo sortiatur forum in loco contractûs ac delicti, videaturque eius se legibus subjicere, quæ concernunt territorium, pro tempore præsentiæ: quo modo die festo ibi abstinet ab operibus serviiibus, licet in loco domicilii non sit festum. Dico, quæ concernunt territoriū: nam præcepta personalia non ligant transeuntes, cùm prærequirant subiectionem, uti paulò ante dictum.

34 Quid autem, si peregrinus sit superior, veluti Archiepiscopus & similes? Resp. Eum non teneri legibus vel statutis Episcopi, quia non inferior superiorem, sed superior inferiorem liget regulariter, *cap. penult. inf. de Majorit. & Obed.* Abbas *in c. 1. in fine inf. de Raptorib.* Si tamen sit superior jurisdictione: nam licet sit superior dignitate, non tamen ideo immunis est à statutis Episcopatûs, in quo versatur; ejusque censuris tenetur, cum censeatur ibi privata persona: dignitas namque sine jurisdictione non impedit subjectionem. Abbas *d. loco*, Innoc. *in d. c penult.*

35 Est itaque Ecclesiasticis Constitutionibus vis obligandi universos Christianos, etiam laicos, saltem in materia, quæ Ecclesiam concernit: nam eatenus laici subjiciuntur Ecclesiæ: in aliis suorum Principum leges sequuntur, quas nec tollit, nec immutat Pontifex. Quòd si contingat legem Pontificiam discrepare ab Imperatoria, utraque in suo foro ligabit: nisi agatur de Ecclesiastica materia, veluti matrimonio, beneficio; aut subsit peccatum, ut cum agitur de concubinatu, usuris, præscriptione cum mala fide; tunc enim canonica prævalebit civili, etiam in foro civili servanda.

36 Quæri autem posset, An in casu, quo nulla est lex Canonica est verò civilis, ea obliget Clericos? Resp. Non aspernari hæc jura alterius ab altero præsidium, *c. 1. de Novi op. nuntiat.* non tamen per se illas leges obligare Clericos, cùm à laicorum jurisdictione sint exempti, ut dicetur inferius *ad Tit. de foro compet.* Ubi autem cessat jurisdictio, cessat & imperandi ligandive potestas, *l. fin. D. de Iurisd.* nisi ab Ecclesia approbatæ fuerint, *cap. Ecclesia h. t. & can. 1. dist. 96.* Facit enim approbatio ab Ecclesia latas videri. Approbatæ non sunt dicendæ ex hoc quòd sunt relatæ in Decretum per Gratianum, cum illi non fuerit potestas condendi jus, & relatis ab eo in Decretum non sit major auctoritas quàm auctoribus eorum, *ut dictum supra in Præfat.* Illæ laicorum leges, quæ continent confirmationem Canonum, & concernunt immunitatem ac libertatem Ecclesiasticam, non sunt inutiles, quòd eius protectio Imperatoribus incumbat.

37 Tota quæstio est de legibus ac statutis laicorum, justis ac necessariis, quæ pro tota communitate ponuntur super materia communi Clericis & laicis, veluti ne equi extra provinciam educantur, fruges avehantur, certum pretium rerum taxetur, & similia, an non obligent Clericos? Posset videri, non teneri prima facie ad eorum observantiam Clericos ex supradicta ratione, quòd scilicet desit potestas, *can. Bene quidē dist. 96 & aliis locis, atque ita vult* Navar. *cons. h. t.* Videtur tamen verius

rius contrarium, scilicet Clericos obligari. Quò faciunt varia loca, in quibus dicitur, canones non dedignari leges si qui civiles, & Pontifices curare, ut serventur leges civiles; & pro cursu rerum temporalium eosdem Pontificis legibus uti Imperialibus, *can. Quoniam dist. 10. cap. 1. inf. De novi operis nuntiat* Facit ratio, quòd, cùm sint materiæ communes omnibus, necessaria sit conformitas ad bonam & tranquillam gubernationem, & ad justitiæ æquitatem. Hinc leges civiles quoad ordinem successionis, jus primogenituræ; exclusionem fœminarum à successionibus, & alia similia apud Clericos observantur, de quibus Abbas, *in c. Ecclesia 10. h. t.* Molina *Tract. 3. disp 21. concl 6.*

38 Verùm alia hic suboritur difficultas, unde hæc obligatio procedat? Resp. Non posse procedere à potestate Principum laicorum, quæ, uti dictum, nulla est in Clericos, sed pendere ab approbatione Ecclesiæ, expressa vel tacita, saltem eo ipso, quo eas non reprobavit, quatenus sunt favorabiles: quales censentur hoc ipso, quo sunt utiles toti communitati, & Clericos per se loquēdo non nocent. Quod ita procedet, legibus laicorum disponentibus universaliter & in communi, ex potestate gubernandi Rempub. In temporalibus in quo libertas Ecclesiæ non offenditur. Adeò ut etiam teneantur Clerici transgressores talium legum; qui tamen non nisi à suo judice puniendi, & quidem per sententiam, ante quam nemo ad pænam tenetur, uti communiter est receptum. Aliud est, si in specie disponatur per leges laicorum super personis & rebus Clericorum: neque enim tenebunt, propter defectum potestatis, etiamsi eorum favorem concernant. *d. cap. 10. ubi* Felinus *nu. 40.* Cui non obstat, quòd leges ejusmodi aliquas sit videre; nam id tantum factum dissimulanter Pontificibus, propter statum temporis.

39 Ex his venit resolvenda alia quæstio, An potestas laica possit inducere observationem alicuius festi, aut alterius rei spiritualis? Resp. Eiusmodi actus ad Ecclesiasticos tantùm pertinere, & sine eorum consensu non posse indući per Principes, qui eatenus jurisdictionem extra territorium suum extenderent. Nam, ut patet ex *cap. De laicis inf. De rebus Eccles. non alien.* Laici in spiritualibus non habent præcipiendi auctoritatem: imò dicuntur subesse, non præesse, discere, non docere, in iis quæ ad religionem spectant, *can. Si Imperator dist 96. quod & repetitur in cap. fin de reb. Eccles. non alien.* Ubi ampliùs additur, illicitè præsumere laicos super mortuariis, & aliis, quæ juri spirituali sunt adnexa statuere. Præterea si potestas laica posset præcipere eiusmodi actus, posset per se prohibere; nam est eadem ratio: consequens profectò esset, contra debitum Ecclesiæ ordinem, & gravia causaret inconvenientia. Accedens tamen approbatio Episcopi faciet ratam observationem, Abbas in *cap. 2. n. 2. inf De feriis. & cons. 26. num. 1.* Concedendum autem; posse Principes, non conscio Episcopo, præcipere subditis feriari à laboribus & operibus mechanicis, ad civilem honorem vel ostentationem lætitiæ, vel in ordine ad collectionem fructuum, *ut* D *&* C *De feriis*: non tamen in ordine ad religiosum cultum; neque enim hæc cura spectat ad Principes, verum ad Ecclesiæ Prælatos.

40 Dicta de valore Constitutionum procedunt, quatenus sunt justæ & rationabiles; non abrogatæ per constitutiones posteriores, aut consuetudinem; ut fieri posse, colligi potest ex iis, quæ dicta sunt *ad Tit.* D. *De legib & de consuetudine ad l 32. eod. tit.* & dicetur inferius *Tit. 4.* Inter alia requiritur, ut sint promulgatæ sufficienter: est enim promulgatio de ratione legis adeò ut ante ne quidem nomen legis mereatur.

41 Quæritur autem hac in materia, An ad effectum obligandi sufficiat, si promulgatio sit Romæ facta? Resp. Id velle Navarrum *his conf. 1 n 19* sufficere scilicet promulgationem Romæ factam esse, etiam ad obligandum totā Ecclesiam, neque esse necesse, ut in singulis diœcesibus promulgatio fiat, quòd aliàs nec sextus liber Decretalium Bonifacii VIII. nec alii libri juris Canonici obligarent in terris in quibus nec promulgati sunt, nec docentur. Idem tenet Gomez. *ad Regulas Cancell in Procemi quæst. 2. circa fin* Et videtur fundamentum esse, quòd ex natura rei promulgatio ista sufficere debeat, cùm sit caput Ecclesiarum, si aliud Ecclesia non statuerit: nusquam autem apparet aliud statuisse, saltem generaliter.

Nihil

Nihil proinde facit Novella *ut facta nova constitutiones & c.*66. ubi requiritur, ut lex civilis publicetur in provinciis, priusquam obliget: nam non videtur ea Novella per Ecclesiam recepta. Licet enim Canones velint servari leges civiles in causarum judiciis, ubi desunt Canones, non tamen & modum ferendi leges potest videri acceptasse Ecclesia. Quod paret ex eo, quòd in Curia Romana lites definiantur juxta leges Pont. ibi tantùm, non alibi publicatas. Quod injustum foret, nisi & me alibi obligarent.

42

Non obstat textus in *c. Noverit.*49. *inf. de sent. excom.* nam ibi requiritur publicatio in loco, ad evitandam pœnam specialem, de qua ibidem. Unde potiùs sumitur argumentum pro alia opinione, quia non foret opus specialiter publicationem isto casu præcipere, si generaliter non obligaret constitutio ante publicationem in loco factam. Eodem modo & in Concilio Trid. *Sess.*24. *c.*1. *De reformat. matrim.* specialiter requiritur publicatio in loco ad obligationem legis novæ, ne ignorantes contra eam peccetur. Hinc Regulæ Cancellariæ, quæ non nisi in Cancellaria publicantur, ligant tamen extra eam existentes. Novarr. & Gomez. *dictis locis.* Videtur tamen aliquibus durior ista sententia, propter novas Constitutiones, quæ propter defectum publicationis possent justè ignorari; non tamen impunè. Verùm durities ista non timenda, cum lex, etsi non publicata in loco, sed Romæ tantùm, non tamen antea obliget alibi, quàm ubi potuit devenisse ad notitiam intra debitum tempus, uti mox dicetur.

43 Illud etiam in dubium vocatur, an continuò ab ipsa promulgatione obliget lex Pontificia, an verò demùm post bimestre ab ea lapsum, ad instar legis civilis? R. Posterius videri posse quoad constitutionem universalem, si non addatur tempus per Pontificem, aut Concilia, *arg. d. Nov.*66. ubi idipsum statuitur in lege civili, ut possit videri idem statuendum in lege Canonica, & ita sentit Navar. *d. consf* 1. *n.*19.

44 * Non est tamen improbabilis eorum sententia, qui continuò à promulgatione volunt obligare leges Ecclesiasticas, non exspectato bimestri. Nihil obstante *d. Novella* 66. quæ non magis est recepta ab Ecclesia quoad hanc partem, quàm quoad priorem, de qua superius. Et facit textus in *c. cum singula de prabendis in* 6. ubi dicitur Constitutio obligare hoc ipso, quo ejus habetur scientia: & in *c.* 1. *De concess. praben. in* 6. ubi dicitur lex non obstringere, nisi ubi ad notitiam pervenerit; unde tunc obstringere dicenda. Unde apparet, nec hac in parte dictam Novellam receptam esse ab Ecclesia. Neque obstat absurdum, quo aliqui possent moveri, scilicet quòd justè legem ignorantes illa obligarentur: nam licet lex Pontificia ex natura sua statim à promulgatione obligare incipiat, non tamen in momento obligat totum territorium, cui fertur, quia hoc excedit potestatem Legislatoris, sed successivè, & intra tempus moraliter sufficiens, ut notitia legis promulgatæ per totum territorium diffundatur, *secundum d. c.*1 Panorm. *in c.*2. *n.*7. Felin. *ibid. nu* 7. *h. t.* & ita in Curia servari tradit Navar. *d. consf.*2. *n.*18. Nisi Pontifex addiderit modum specialem, vel temporis determinationem, uti contigit in Tridentino.

45 Idem obtinet in constitutionibus Episcoporum, & aliorum Prælatorum: nulla enim his adjuncta de jure restrictio, quò minùs continuò obligent; nisi ab iis sit tempus præscriptum, aut loci distantia ex prudentis arbitrio id desideret, quo moraliter ad notitiam potest pervenire, excludendam ignorantiam, Abbas *d. loco.* Quæ tamen si postea justa appareat, excusabit transgressores à pœna; quæ non infertur, nisi ob culpam prævìam quam aufert ignorantia.

46 Subjicienda hic alia quæstio, An ad Pontificiæ legis valorem desideretur consensus & acceptatio fidelium? Respon. Ad legis civilis valorem aliquos desiderare consensum populi, per *l. De quibus* 32. *De legib* qua tamen non obstante, diximus alibi, ne quidem ad legis civilis valorem desiderari adsensum populi. Quòd multò magis dicendum in lege Canonica, cùm spiritualis Principis potestas non ab Ecclesia, sed à Christo immediatè dependeat: ut per se possit Pontifex efficaciter operari sine dependentia ab Eccle-

Ecclesiæ consensu; atque ita ferre leges, habentes efficaciam & valorem ad obligandam Ecclesiam. Quod eam potestatem à Christo habeat, patet ex verbis ejus Matth. 16 *Tibi dabo claves regni cœlorum: quodcumque ligaveris super terram &c.* & Joan. 21. *Pasce oves meas &c.* Quæ sunt dicta Petro sine ulla conditione, aut relatione ad populum, vel Ecclesiam, & per Petrum successoribus eius, quibus eadem data potestas: quidquid nugentur novatores quidam, qui coacti fatentur quidem Petro esse datam potestatem à Christo super universâ Ecclesiâ; successoribus tamen eius eamdem competere negant, Christi Ecclesiam post Petrum defunctum sine capite constituentes: quod absurdum est minimè respondens divinæ providentiæ; qua de re luculenter Bellarm. *Contr. 1. de Rom. Pont. lib. 2. per totum.*

47 Quòd si tamen per consuetudinem tolerantis lex Canonica non acceptaretur, aut potius eius non esset observantia, tandem non obligabit; licet ab initio non eitra culpam fuerit non observata. Quò facit *c. fin. inf. de Consuet.* ubi lex recepta dicitur consuetudine abrogari: ut facilius à principio eius obligatio impediatur, cùm ante acceptationem minus virium habeat. Quo modo accipiendum, quod habet Gratianus, *dist.* 4. §. *leges*, firmari leges moribus utentium. Ratio posita est in conniventia Legislatoris, qui non videtur communitatem cum tanto periculo obligare velle. Et ita observat usus totius Ecclesiæ, Navar. *d. cons. 1. num 23. & Manuali cap. 23. n 41.*

48 Respiciunt leges & constitutiones futura, non etiam præterita, nisi expressim in lege caveatur, *c. 2 & fin. hoc tit. Clement. 1. in fine de Iudic.* qua de re videatur pleniùs Felin. *in c fin. num 3 & seqq hoc tit.* & ea, quæ dicta sunt ad *tit. D. de Leg.* ubi etiam actum ad quos spectet & interpretari leges, & quomodo ex interpretandæ.

TITULUS III.

De Rescriptis.

SUMMARIUM.

1. *Rescripta sunt constitutiones, quæ per epistolam eduntur; & nominis ratio.*
2. *Rescriptum quid, & quid eo nomine veniat.*
3. *Rescripta alia sunt ad lites sive justitiæ, alia ad beneficia sive gratiæ.*
4. *In quo rescripta illa distinguantur à privilegiis.*
5. *Rescriptum datur contra jus, præter ejus, & secundùm jus.*
6. *Rescripta secundùm jus operari non debent ultra jus commune.*
7. *A quo impetrentur.*
8. *De quibus rebus, & qui ea impetrent.*
9. *Non impetrat regulariter excommunicatus.*
10. *Impetratio ab eo facta, ipso jure non tenet.*
11. *Pontifex rescribendo scienter excommunicato, censetur cum eo dispensare*
12. *Scientia hæc probanda ab eo, qui rescriptum obtinuit.*
13. *Scientia an requiratur in Pont. qui si conscius fuisset vitii nihilominus dispensasset.*
14. *Rescriptum impetrat quisque pro se.*
15. *Pro alio impetratum sine mandato an sit ipso jure nullum.*
16. *Rescripta gratiæ pro alio rectè impetrantur.*
17. *Rescripta contra quos impetrentur.*
18. *Rescriptorum vis & effectus.*
19. *Pluribus impetratis rescriptis, potior erit prior impetrans.*
20. *Modò prior non fuerit in dole aut notabiliter negligens.*
21. *Vel nisi Pont. priorem gratiam revocaverit.*
22. *Rescriptum posterius purum prævalet priori conditionali.*
23. *Item speciale posterius derogat priori generali.*
24. *Rescriptorum interpretatio strictè facienda.*
25. *Modus similiter rescripto præscriptus strictè servandus.*
26. *Rescriptorum effectum quænam impediant.*
27. *Clausula,* Si preces veritate nitantur, *jure civili exprimenda in rescriptis, non etiam Canonico.*
28. *Rescripta quæ dicantur obreptitia vel subreptitia*
29. *Distinctio Innocentii Pont. inter rescripta impetrata, falso expresso vel vere suppresso per malitiam & fraudem, vel per simplicitatem & ignorantiam.*
30. *Rescriptum subreptitium an irritetur in totum, etiam quoad partes non vitiosas.*

31. *Subreptio circa causam impulsivam an vitiet rescriptum, an verò circa finalem.*
32. *Causa concessionis rescripti exprimenda.*
33. *Subreptio dolosa in ipso jure irritet rescriptum.*
34. Dicto, penitus, & nullum, *inducit aliquid ipso jure.*
35. *Rescriptum gratia ex causa subreptionis vitiatur ipso jure.*
36. *Rescriptum continens causas partim veras, partim falsas an & quatenus pro parte valeat.*
37. *Et quid juris in rescriptis gratiosis?*
38. *Si sollicitator causam dederit subreptioni an & quatenus vitietur rescriptum.*
39. *Rescripta continentia absurdum & iniquum rejici debent.*
40. *Rescripta contra stylum Curiæ impetrata suspecta fidei sunt.*
41. *Ut & quæ peccant in Latinitate aut constructione.*
42. *Rescriptum pendente lite impetratum non valet.*
43. *Rescriptorum vis perpetua est.*
44. *Rescripta an exspirent morte concedentis.*

1 CONstitutiones eduntur vel per Edictum, vel per Epistolam, vel per Sententiam, *l.* 1. *D. de Constitut. Princ.* §. *Sed & quod Principi Instit. de Iure natur. gent. & civili.* Ad eas, quæ per Epistolam eduntur, spectant rescripta; Ita dicta, non quòd iterum scribantur, sed quasi responsa scripta; per antonomasiam. Ita appellantur Imperatorum responsa ad juris dubia ab aliis proposita, ut colligere est ex *l.* 1. §. 1. *de Appellat.* & *l.* 1. *in princ. Quando appellan. sit.* Ea scripturam desiderant, uti & nomen indicat, & probatur *l.* 3. *C. de Diversf. Rescriptis*; ubi originalia rescripta, & Imperatoris rescripta manu, dicuntur insinuanda, non etiam exempla. Potest tamen & responsum dari scripto, ut vim habeat, si Imp. velit.

2 Est autem Rescriptum id, quod supplicanti, aut consulenti à Pontifice aut Principe respondetur, *d. l.* 1. §. 1. *de Appellat.* Largè sumpto hoc nomine venit & privilegium & beneficium Principis; strictè verò ab iis distinguitur, ut contineat decretum ad juris communis conservationem. Atque hic ita videtur sumi, ut non tantùm spectat ad lites caussasve, sed & ad beneficia.* Unde Rescripta alia sunt ad lites, quæ dantur vel ad jus explicandum, vel dicendum jus inter partes; & vulgò dicuntur justitiæ, quòd iis agatur, ut jus suum quis consequatur: alia ad beneficia, quæ impetrantur ad obtinendum aliquod beneficium; & vulgò dicuntur gratiæ, quia gratis quid detur, aut potiùs quia gratia fiat in dando. Cujus ordinis sunt rescripta beneficialia, dari solita ad collationes, resignationes, aut alias dispositiones de beneficiis Ecclesiasticis faciendas: quibus respondent civilia, per Imperatores conferri solita, ad dignitates, ad administrationes civiles. 3

4 Primum illud genus omninò distat à privilegio, cùm detur secundùm jus commune, vel ad ejus interpretationem, aut debitam executionem. Privilegium verò datur contra jus, vel saltem ultrà jus, cùm sit privata lex, aliquid speciale concedens. Alterum quoque genus, quatenus versatur circa beneficia, est distinctum à privilegio; quia eatenus non potest lex privata dici, nec dat facultatem operandi aliquid contra vel præter legem, uti dat privilegium. Ut conveniat cum rescriptis justitiæ in eo, quòd ejusmodi rescripta sint intelligenda secundum jus commune, si nihil aliud exprimatur. Dico, quatenus versatur circa beneficia; nam si versetur circa jus operandi, continebit sub se privilegium, cùm contineat quid contra jus; privilegii tamen nomine latiùs sumpto, cùm & alias gratias contineat, quæ privilegia non sunt: ut dispensationes, quæ privilegia propriè dici non possunt, quòd frequenter dentur ad unum actum dumtaxat, ut matrimonium contrahendum, ordinem suscipiendum ante ætatem, aut ab irregulari, aut simile quid.

5 Rescriptum in genere aliud faciunt contra jus commune, quo aliquid contra juris regulas conceditur, sub quo veniunt dispensationes ac privilegia: aliud præter jus, circa ea, quæ jure non decisa, uti est beneficiorum impetratio. Est & aliud secundùm jus, quo respondetur de jure consulentibus: quod cùm non contineat aliud quàm jus commune, videri posset non habere vim rescripti.

6 Ubi disputatur, An rescriptum secundùm jus sit accipiendum, ut aliquid operetur ultrà jus commune? Resp. hoc posse videri, quòd verba

verba debeant aliquid operari. Verùm ut hoc in privilegiis obtineat, secundùm Abbat. in *c.1 n.9.& 11. hoc tit* non etiam in huiusmodi rescriptis, quæ intelligenda secundùm jus commune, ut quàm minimum illud lædant, suntque ad illud reducenda: ut ulterior non sit facienda interpretatio, quàm ratio juris admittit, Felin. in *cap. Causam 18. num.6.h.t.* Et vult Abbas, *ibid.num.1.* rescriptum dubium debere reduci ad jus commune, etiamsi verba essent impropriè sumenda; ex eo, quòd, cùm rescriptum concedatur ad juris conservationem, non debeat aliquid continere contra jus. Non spectant itaque ad hanc rescriptorum materiam privilegia, quæ ponunt facultatem contra jus quid agendi, aut non agendi; sed tantùm huc spectant rescripta ad lites, & ad beneficia.

7 Impetrantur rescripta à Pontifice & Principe: nam inferiores non tam dicuntur rescribere, quàm respondere.

8 Materia sunt res omnes, quæ concedi possunt, & quatenus ad jus pertinent, vel gratiam continent, ut ad lites, beneficia, *l.1.& 3. C.de Divers. Rescriptis.*

Impetrant rescripta quilibet non prohibiti.

9 * Inter prohibitos est excommunicatus: facit enim excommunicatio inhabilem ad ea, quæ rescripto possent impetrari, sive ea sint gratiæ, ut dicetur infrà, *ad tit. de Elect. & de Praben.* sive justitiæ, veluti ad agendum, ut dicetur *ad tit. de Sent. Excommunicat.* Nisi impetrentur super articulo excommunicationis, cùm cuilibet debeat esse liberum se emendare, *c 1. eod.in 6.* aut appellationis, cùm durum sit à sui defensione naturaliter competente removeri. Quæ ita procedunt in ligato excommunicatione majori, sive ea nominatim sit inflicta aut incussa propter notoriam Clerici percussionem, qua de re inf *de Sent. Excom.* sive occulta tantùm, cum etiam ignorata inhabilitet personam, quam adficit, ut dicetur inf. *de Elect. & Praben.* Et hoc quantum ad rescripti impetrationem; licet aliàs talis excommunicatus non sit vitandus.

10 Ad effectum eiusmodi rescripti impediendum non est opus aliquâ partis oppositione, cum ipso jure non teneat impetratio. Nihil obstante textu in *cap. 1. de Except. in 6.* ubi actus excommunicati valent, donec exceptio excommunicationis objiciatur: agitur enim ibi de judice ordinario, qui non accipit novam jurisdictionem per aliquod rescriptum, sed ante obtentam retinet: ut actus coram eo gesti licet ab excommunicato, valeant, donec per exceptionem impediantur. Quæ res aliter se habet in casu nostro, quo per rescriptum ab excommunicato impetratum quæritur nova jurisdictio, & quidem inutiliter, propter actum nullum.

11 Quid si Pontifex conscius excommunicationis rescribat nihilominus? R. Concordem esse sententiam, quando impedimentum est juris humani. Pont. scienter admittentem aliquem ad actum prohibitum, censeri eum eo dispensare; etiam sine causæ cognitione, quæ non desideratur ad valorem dispensationis, dummodò de voluntate constet dispensantis. Probatur ea sententia per *l. Quidam 57. D de Re ludic.* ubi Princeps minori magistratum conferens, censetur decrevisse, ut omnia gereret validè. Idem colligitur ex *l. Barbarius D. de Officio Prat.* ubi, si Populus decrevetit servo præturam scienter, innuitur, quòd videatur libertate donare. Probatur & ratione, quia non videtur superior, qui tollere potest impedimentum, ludere, conferendo ei scienter munus aliquod, quem scit ad hoc inhabilem. Abbas, *in c. Nonnulli 28. num.9.& 11. hoc tit.* Covarr. *ad C. Alma mater de Sent excom p.1.§. 7.num.2.* Gabriel *lib.1. Commun. Conclus. Tit. de Prasumpt. concl 8.* Suarez *de Censuris disp 40. sect 2. num.34.* Necesse autem omninò ad eum effectum, Pontifex sit conscius impedimenti; nam in eo ponitur fundamentum voluntatis dispensandi.

12 Non præsumitur verò ista scientia, cùm sit facti, sed probanda ab eo, qui rescriptum metuit, utpotè fundamentum suæ intentionis, cuius probatio alleganti incumbit. De modo probandi non est hic quærendum, cùm sufficiat quoquo modo constare, Pont. conscium fuisse inhabilitatis. Nec sufficiet litteris insertam clausulam esse, *ex certa scientia*; quia ea nihil operatur quoad extrinseca ignorata, sed tantùm quoad expressa. Neque enim potest præsumi Pontifex, aut alius superior, omnia promoti vitia præscivisse. Imò clausulæ istius appositio in hoc tantùm conducit, ut censeatur Pontifex dispensare, Felin. *in c. Cum interim.5.*

terim. 5. inf. de Except. Nihil etiam videtur facere quoad hanc rem clausula, *motu proprio*, quia ea non tendit aliò, quàm ut indicetur, neminem super istare supplicasse; quod nihil facit ad scientiam latentis vitii.

13 Quid si tale fuerit vitium, cuius si fuisset conscius Pont. nihilominus admisisset inhabilem? Sunt, qui eo c. su 'cientiam non requirant, per *l. 3. D. de Officio Prat.* in cuius fine dicitur. *Sed etsi sciisset populus servum esse, liberum effecisset.* Ita Bartolum tenuisse, in *l. 2. C Si servus aut libert. ad decurion. aspir.* tradit Gabriel *d. concl. 8. n. 15.* quasi cùm censeatur promotus ob probitatem, satis sit verosimile, Principem, si vitium scivisset, fuisse dispensaturum. Quæ opinio ut videatur communis, minùs tamen vera? eò quòd positâ ignorantiâ non possit poni voluntas Pontificis ad dispensandum quæ requiritur ut ponatur dispensatio eius effectus. Non enim ex eo, quòd posset facere, aut quod non esset factu usus difficultatē. Princeps in habilitando, sequitur eum fecisse, & inhabilem ignoratum habilitasse. Nec facit quidquam *d. l. 3.* cuius sensus est, quòd populus Romanus, si scivisset servum esse, eum liberum fecisset, ne gesta ab eo forent irrita. Ut ea res non ponat actum, qui requirat voluntatem præsentem; cum non quæ potuit facere, fecisse dicendus sit Neutiquam autem ista præsumpta dispensatio operatur ultrà eum actum, cùm nec expressa aliud operetur quàm dictum.

14 Rescriptum pro se quisque impetrat, non etiam pro alio; saltèm ad lites, nisi ad hoc mandatum speciale habeat, aut sit coniuncta persona: facit enim coniunctio sanguinis videri mandatum, *c. Nonnulli 28. §. sunt & alii hoc tit.* nisi res talis sit, quæ speciale requirat mandatum, Jason. *in l. Exigendi n 9. Cod. de Procurat. ubi alias ponit fallentias,* Abbas *ad d. § sunt & alii n. 2.* Quæ sint coniunctæ personæ hac in persona dicetur *inf. de Procuratorib.*

15 Quæritur hic, An pro alio impetratum sine mandato sit ipso jure nullum? Resp. Abbatem, *d. loco n. 6.* velle, tale rescriptum non esse ipso jure nullum, propter verba in isto textu, *non valeat,* quæ sunt futuri temporis, ut ipso jure non annullent, sed demùm per exceptionem. Verius, rescriptum esse ipso jure nullum: neque enim verborum istorum, *non valeat,* potest alius esse sensus. Quò facit textus *in c. Ex parte 33. h. t.* ubi dicitur litteras tales non debere valere. Item ratio, quòd factum contra legis aut Canonis prohibitionem sit ipso jure nullum, *l. Non dubium C. de leg.* Unde Abbas, *d loco n. 5.* dicit, non posse tale rescripta ratificari; quod & tradit Baldus, *d. c. Nonnulli. n. 2.* dicens, rescriptum esse nullum. Cessabit tamen hæc ex parte vitium per subjunctam clausulam, *Ex certa scientia,* Felin. *in c. Cum inter n. 6. inf de Except.*

16 Rescriptum gratiæ pro alio rectè impetratur sine mandato, *c. Si motu 23. de Preben. in 6.* Quod Rebuffus *in praxi benef. de Differentiis inter rescripta gratia n. 16.* & Navarr *cons. 14. n 4. hoc tit.* ad omnes gratias trahunt, etiam ad dispensationes, Ratio differentiæ est, quòd lites sopitas resuscitare sit odiosum, uti & novas excitare dominis ignorantibus: contra favorabile, alicui gratiam & beneficium procurare, etiam ignoranti, cum per hoc nemini noceatur.

17 Impetrantur rescripta tam contra laicos, quam contra Clericos, sive unum sive plures, etiam cum clausula, *& quidam alii, & res aliæ.* Per quam tamen non est data licentia conveniendi majores & digniores personas expressis in libello, nec agendi super negotiis gravioribus, quàm sunt expressa; nec evocandi multitudinem effrænatam, *cap. Sedes 15. h. t.* Imò ultrà tres vel quatuor vi illius particulæ non esse trahendos ad judicium definivit Innoc. *cap 2. eod. in 6* Et hoc ita, ad evitandas fraudes quæ possent contingere. Ubi nihil faciet generalis clausula: nam ea subsequens alia specialiter expressa restringitur ad ea, quæ sunt similia præmissis. Felin. *ad d. cap. 15. n. 3.* Excludendæ quoque fraudis ergo, plures personales actiones contra aliquem movere volens, non potest contra eumdem ad diversos judices impetrare rescripta, *c. 3. eod in 6.* quod agere hoc videatur, ut adversarius vexatus cesset à juris sui prosecutione: ut talis ideo rectè rescripti commodo carere jubeatur, & in expensas damnetur, *d. c. 3.*

18 Rescriptorum ea vis est, quòd iis sit parendum, & jus inter omnes faciant, si non sint restricta ad personam vel caussam: tunc enim inter eos tantùm valent, & jus ponunt, quos concernunt, nec ab aliquo retractanda dicuntur,

tur, *l.C.de Legib.* qualia vocantur personalia; quò spectant non pauca hujus Tit. capitula: nisi rescribens generaliter ea obtinere voluerit, ex certa licet caussâ tantum occasio eorum sit data, *l.3 C.eod.* Non ita tamen strictè ad unius personam directum rescriptum accipiendum, ut socio non faciat prodesse communio causæ, *secundum l.1.C.de Divers.rescriptis, & Gloss. in l.fin. vers.fratribus C. de Munerib. & Honorib.* quam approbans sequitur Jason. *in l.1.n.2.C. de Transact & in l 9 n.9.C. de Collat.* Navarr. *de Sent.excom. cons.44.n.7.*

19 Plura si contingat impetrari rescripta super eadem re, quod non est infrequens in beneficiis, ordo in iis est servandus: potior enim erit prior impetrans, *c. Tibi 12.eod. in 6.* nam prioritas temporis facit jus eius esse potius. Adeò ut etiam prius facta collatio posteriori, in prioris detrimentum non valeat; non tantum si Pont ipse contulerit beneficium *juxta text.in c.Eum cui 7. de Praebend. in 6.* quia jam jus habet acquisitum prior, licet necdum receptus fuerit in Canonicum, sed etiamsi tantum gratiam impetraverit ad vacaturum. Idque tribus casibus. Primò, si posterior præsentaverit quidem litteras suas, prius tamen illi sit collata præbenda vacans: tunc enim in pari causa facit prioritas datæ præferri eum, si concurrat, cui prior gratia facta est, *d. c. Eum cui in princ.* Secundò, si per executoris dati insinuationem & inhibitionem, ne cui alii præbenda conferatur, adquisitum sit jus priori, quod non debet illi postea auferri, *d. c.* 1.1. *vers. Idem quoque* Tertiò, si gratia prior contineat decretum irritans, quod contra contigerit attentari: tunc enim & ante receptionem ac præsentationem prioris præbenda nihilominus erit adfecta, & posteriori cum effectu non conferetur, *d c. 12. in fine,* quòd huiusmodi decretum etiam adficiat ignorantes, *c. Si postquam 13. c. Si beneficia 20. & penult. de Præb. in 6.*

20 Cæterùm hæc ita demum procedunt, si priori nullus possit imputari dolus, vel notabilis negligentia, ut quia alteri tacitè vel expressè primo vacantem conferri permiserit, vel vacantem neglexerit, intra terminum non acceptando: tunc enim jure suo excidit, *d. c. 12 in fine,* non tantùm quoad istam præbendam, sed quoad totam gratiam, propter extinctam executoris potestatem, *c. Si clericus 11. de Præb. in 6.* quæ tantum ad primum vacans beneficium erat restricta, *Gloss. in d.c.11.V. extincta* Clausula tamen, *quam duxerit acceptandam,* inserta litteris faciet non obesse negligentiam, quò minus postea vacans, non adfecta vigore eiusdem gratiæ, acceptari possit, Staphilæus, *de Litteris gratiæ tit. Quib. mod. exspir. li. ad benef. art. 30. n. 3. & 4.*

21 Cessabit præterea effectus prioritatis datæ, si Pont. ex certa scientia prius mandatum revocaverit: potest enim gratiam revocare, aut eius impedire effectum posteriorem priori præferendo, licet jus quæsitum non avocet, ut dicetur inf. *de Prabendis.* Dico, ex certâ scientia, factâ scilicet mentione prioris: nam alias prius prævalebit, *c.3 h.tit.*

22 Erit & potior qui posterior, si purè rescriptum obtinuerit, prior autem sub conditione, *c. Si pro te 13. h.tit. in 6.* Nec facit, quòd conditio existens solet retrotrahi ad tempus, quo facta est concessio, *arg. l. Potior §. videamus D. Qui pot. in pignore hab.* Hoc enim ex mente contrahentium ita receptum: quæ non præsumitur eadem in rescribente, qui potius videtur eum potiorem habere, cui simpliciter gratiam fecit; quæ minimè retractanda, nec jus per eam acquisitum, implemento conditionis postea subsecuto, diminuendum aut auferendum.

23 Habetur quoque specialis gratia subsequens potior generali priori ex regula, quòd in toto jure generi per speciem derogetur, *c. 1 in fine hoc tit.* Quod si de prioritate non appareat, ut quia rescripta sunt eiusdem datæ sive diei, tum adhibenda distinctio, *c. Duobus 14 eod. in 6.* An alteri eorum Canonicatus per Pontificem sit collatus, an utrique, aut neutri. Priori casu vult Pont. eum potiorem esse, cui canonicatum contulit: nihil faciente pro altero quòd prior litteras obtulerit, & in Canonicum sit receptus ab his, quibus recipiendi est jus. Ratio est, quòd iste maiore sit suffultus gratiâ, imò præsens jus videatur habere per collationem à Pontifice factam, & jam effectum consecutam; ut meritò potior sit ea, quæ effectum non habet. Posteriori verò casu, stante paritate gratiæ in utroque, eum potiorem haberi vult Pontifex in præbenda, qui primò litteras suas præsentavit; non

tantum propter vigilantiam, quam jura commendant. *l. Pupillus* 24. D. *Quæ in fraud. credit.* Sed quòd in dubio possit videri prior impetrasse, qui prior eas præsentat: unde possidentis conditio semper iudicatur potior, *c. Si à Sede* 31. *de Praben. in* 6. Quod si uterque concurrat, concessum iis, ad quos receptio, aut collatio spectat, eligere alterum, pro suo arbitrio, eo, qui non fuerit electus, cariturо effectu gratiæ impetratæ. *d. c.* 13. *in fine*: ut quæ ne quidem operatura sit quoad sequentem præbendam vacantem, quòd mens Pont. non fuerit nisi uni providere cùm aliud non expressit: nam si expresserit, alteri neglecto vacans postea conferenda. Expressisse censendus, si apposita fuerit clausula, *non obstante, si pro alio, &c. Gloss in d. cap.* Duobus *V. expresse.*

24 Interpretatio rescriptorum strictè est facienda, quando sunt contra ius commune, ut quàm minimùm ab eo recedatur. Et in dubio reducenda esse ad ius commune etiam per verborum improprietatem seu clausularum transpositionem voluit Abbas in *c. Caussam* 13. *n.* 1. *h. t.* propterea quòd, cùm ad iuris observantiam sint concessa, nihil debeant continere contrarius. Unde & subiunctas clausulas secundùm ius esse accipiendas rescriptum est, *d cap.* 18. præcipuè quando agitur de tertii præiudicio, aut iuris communis derogatione; quatenus tamen verba patiuntur. Si non agitur de iure communi, sed tantum de præiudicio ipsius rescribentis, latè sunt interpretanda, *c Olim inf. de Verb. signif. l. Beneficium D. de Constitutionib. Princi* nisi sint ambitiosa talia enim sunt restringenda, *c.* 4. *de Preb in* 6. ubi si mandetur alicui provideri in aliqua Ecclesia civitatis aut diœcesis, non comprehendetur sub ista generalitate Ecclesia Cathedralis, in qua fortè vacat beneficium: nec mandatum de conferendo beneficium, per resignationem vacans, trahetur ad idem vacans per mortem, quòd hæc sint diversa, ut uno aliud non concludatur, *c.* 6. *eod. in* 6. nisi aliter appareat de mente mandantis, ex verborum generalitate aut natura. Sic cui provideri mandatum in aliqua Ecclesiarum provinciæ, etiam in Cathedrali est providendum, quòd gratia ista sit uberior, *d. c.* 4 *in fine.*

25 Servandus est stricte modus præscriptus, nec extra terminos aut clausulas facienda extensio, *c. per Prudentiam inf. de Officio jud. de le.* præcipuè si agatur præjudicium tertii, quod est evitandum. Ut subintelligatur conditio, *sine juris alterius prajudicio, cap.* 8. *eod. in* 6. cum non sit moris nostri, inquit Imp. in cuiusquam injuriam tribuere beneficium, *l.* 4. *C. de Emancipat. liber.* nisi aliud voluisse rescribentem appareat; cùm possit Pont. gratiam concessam alicui revocare, *d. c.* 8. quod non censetur facere, nisi exprimat, & non sine caussa; antequam tamen jus occasione gratiæ concessæ sit acquisitum, quod non adimit, ut dicetur inf. *de Praben.*

26 Nec autem contingat jus privari rescripto vel per importunitatem, vel per pravam insinuationem extorto, lædi, antequam executioni mandetur, is, cuius posset interesse, audiendus est, si fortè justam executioni caussam opponere velit. Unde judicis, ad quem rescripta diriguntur, est inprimis advertere, num preces veritate nitantur. * Quæ clausula 27 iure civili est exprimenda, ad rescripti valorem, *l fin. C. de Divers. Rescript.* Jure Canonico eam exprimi non est necesse, siquidem isto jure subintelligatur, *c.* 2. *in fine h. t.* * Advertere 28 etiam debet ad vitia, quæ solent subesse rescriptis, caussata plerumque per obreptionem, quæ est allegatio falsi; & subreptionem, quæ est suppressio veri. Ita enim hæc duo distinguuntur: quamvis distinctio illa parum deserviat huic rescriptorum irritationi. Ut rectè aliqui indifferenter dicant obreptitia vel subreptitia, quoties malè impetrantur, sive tacitâ veritate necessariò explicandâ, sive falso, quod ad rem confert, narrato. V. Menoch. *de Arbitr. jud. quæst. lib.* 2. *casu.* 201. *num.* 14.

29 Hac in materia ita distinguit Pont. Innocentius, in *c. Super* 20 *h. t.* ut, si per malitiam & fraudem falsum sit expressum, vel verum suppressum, impetrans in suæ perversitatis pœnam nullum ex litteris istis consequatur commodum: si verò per simplicitatem hoc ipsum contigerit, aut per ignorantiam, ita demum rescriptum nihil operetur, si cognitâ veritate non fuisset rescripturus; secus si nihilominus petitioni annuisset. Ratio prioris partis non tantum consistit in defectu voluntatis, quem caussat verum suppressum, vel falsum expressum, sed & in perversitate, quæ

eam

eam pœnam meretur *d. c. 20.* Æquum enim est, ut mendax precator penitus careat impetratis, ne fraus sua ei patrocinetur, *c. Sedes 15. in fine eod.* Posterioris partis quoad prius membrum ratio tantùm consistit in caussato per ista vitia defectu voluntatis ejus, qui rescribit, qui non voluit aliàs effectum habere rescripta, quàm stante veritate caussæ allegatæ: nisi clausula, *pro expressis haberi, quæ sunt expressa, aut alias nocitura supplicanti*, vitium purget. Quod & videtur dicendum, si justissima ignorantia caussaverit suppressionem. Exemplum est in *c. Gratia 7. eod. in 6.* ubi omissio collati beneficii, quæ facta erat supplicanti absenti & ignoranti, non vitiat rescriptum quoad beneficium per illud impetratum, saltèm ut quod volet retineat, non etiam ut utrumque simul. Ratio quoad membrum posterius est, tum quod simplicitas supplicantis, quæ culpam non ponit, non mereatur pœnam; tum quod vitium, quod subest, non avertat mentem rescribentis. Rescriptum tamen non aliàs sustinebitur, quàm in forma communi, non etiam speciali, *d. c. 20.* ubi jubetur judex delegatus procedere secundum ordinem juris communis, quod in ejus forma nihilominus datum erat Pont. rescriptum, non etiam in forma speciali, quoad clausulas, *appellatione remota*, & similes: veluti si judici sit commissa caussa, ut de plano cognoscat, litteræ valebunt, ut cognoscat jure communi, non etiam formâ speciali de plano. Ratio est, quia substantia rescripti istius est jurisdictio: forma autem accidentalis est specialis procedendi modus, circa quem subreptio facit eam solùm vitiari.

30 Quæritur hîc primò, An rescriptum per subreptionem dolosam extortum omninò irritetur, etiam quoad partes separatas non vitiosas? Resp. in *d. c. 20.* simpliciter dici, impetrantes carere commodo talium litterarum: ut videatur simpliciter intelligendum, & vitientur omnia in litteris contenta. Abbas *d. c. 29. n. 2.* Quæ opinio ut procedat in casu, quo vitium versatur circa totum rescriptum, aut principalem ejus partem; posset tamen dici non procedere in capitibus separatis non vitiosis. Probatur ex eo, quod irritatio, de qua in *d. c. 20.* fit in pœnam doli & malitiæ, quibus fundatur *d. cap.* ut ejus decisio non veniat extendenda ultrà casum textu contentum, quando scilicet contenta habent inter se connexionem; ut non vitientur separata, ne pœnalia extendantur. Et videtur pro hac parte facere textus in *c. Si eo tempore 9. eod. in 6.* in quo sunt diversæ gratiæ, & ad diversos effectus; & tamen subreptio, quæ est ibi (quam aliqui ad lubitum attribuunt ignorantiæ) non facit vitiosum rescriptum, nisi quoad partem, quam vitiat subreptio. Decius *d. c. 20. notab. 1 n. 7. & 8.*

31 Quid si subreptio sit circa caussam impulsivam, non finalem. Inspecto textu *d. c. 20.* simpliciter loquentis, videtur etiam in hac sola dolosam subreptionem contingentem vitiare totum rescriptum. Facit ratio, quòd ea caussa cognita impedîsset Pontificem à concessione, vel saltèm difficilem eum effecisset. Deinde facit regula generalis, *Si preces veritate nitantur*, quæ videtur formam ponere; quam facit deficere falsitas circa caussam, licet impulsivam tantùm. Et ita habet communis opinio in *d. c. 20.* Posset tamen contrarium videri probabilius, scilicet non aliàs dicendum subrepticium esse rescriptum, ejusque effectum impediri, quàm si contigerit supprimi verum; aut exprimi falsum circa caussam finalem, aut talem, quâ sublatâ non fuisset concessurus Pont. aut non taliter, tunc enim consensus cessat. Quando autem concessurus erat, non potest dici invitus concedens: non attento, quod difficultèr concessisset, quia ea res non minuit voluntatem: ut, stante principali causâ, debeat concessio effectum sortiri, ne principale utile vitietur per minus principale inutile. Quò facit textus in *c. Dudum 14. vers. considerantes de Praeben. in 6.* ubi gratia non dicitur inutilis, propter omissum id, quod expositum non impedivisset rescribentem. Facit, quòd tacens veritatem, quam explicare non tenetur, qualis est, quæ versatur circa caussam impulsivâ, non potest fraudis vel malitiæ notari. Et concessio, quòd obreptio vel subreptio culpam habeat, non potest tamen ea adficere ipsius rescripti valorem, nec irritare pendentia à voluntate gratuita, utpotè non auferens voluntarium, *arg. text. in l. Cum tale 72. § falsam caussam D. de Condit. & demonst.* ubi falsa caussa, quâ motus legans, non aliàs facit legatum inutile, quam si testator

tor sciens falsam non fuisset [illegible]tus. Atque ita Covarr. *lib. 1. Var. Resol. c. 10 n. 5* impulsivæ caussæ falsitatem non aliàs vult rescriptis gratiæ officere, ex communi opinione, quam si ea probabiliter avertisset Principem à concessione.

Non rectè objicitur indistinctè allata differentia in *d. c. 20.* cùm ea commodè accipiatur, quando vitium est circa finalem caussam rescripti, non etiam circa impulsivam. Quod ex eo apparet, quòd textus ille tantùm agat de vitio conducente ad rescripti valorem, quale est circa caussam finalem contingens. Quantum ad conditionem, *Si preces veritate nitantur*, ea tantùm intelligitur de substantialibus, id est iis, ex quibus gratia pendet, alias non concedenda. Faciunt huc, quæ passim traduntur de caussæ impulsivæ falsitate non irritante donationem, aut aliam concessionem, Navar. *in Summa c. 17 n 107.* Speculator *de dispens. §. 10. n 2.* Hac in re judicis arbitrium adhibendũ esse tradit Menochius; *d. casu 201. n 24 & 30.*

32 Quæ ita procedunt, nisi tales sint caussæ, quibus licet expressis Princeps eadem facilitate erat concessurus: tamen specialiter jura eas jubent exprimi, ad vitandam subreptionem. Ratio est, quòd jura requirant earum expressionem pro forma, quæ ad unguem observanda est etiam in minimis. Exemplum est in *c. Si motu de Præbendis in 5.* ubi gratia concessa, non facta mentione beneficii quantumcunque modici, quod obtinebat impetrans, judicatur subreptitia, licet hoc expressum non impedivisset gratiam. Idem prorsus dicendum de qualitate ex stylo Curiæ in rescriptis exprimẽda, non attento, in ea expressa Princeps foret concessurus, nec ne petita: nam cùm stylus Curiæ jus faciat, *c. Quam gravi inf. de Crim. falsi*, ab eo non recedendum. Idem dicendum, si consuetudo habeat, ut aliquid sit necessariò explicandum: nam & ea ius facit. Menoch. *d. casu 201. n 28. & seqq.* ubi plures refert conditiones in rescripto explicandas ad eius valorẽ.

33 Quæritur etiam, An pœnam irritationis rescripti ipso iure causset dolosa subreptio? Pro affirmativa parte facit text. in *c. Sedes 15. h. t.* in verbis, *tanquam mendax peccator penitus careat impetratis*: & text. in *d. c. Super 20.* qui habet, *nullum ex litteris illis commodum*

34 *consequatur impetrans.* Nam dictiones *penitus* & *nullum* important aliquid ipso iure, præcipuè, *nullum* propter inclusam in eo universalem negationem. Glos. *in c. Innotuit 20. V. nullum inf. tit. 5. de Postulat. Prælat.* Consequeretur autem commodum, si litteræ ipso iure valerent. Dicendum tamen, non tam ipso iure esse rescriptum nullum, quàm potiùs exceptione doli oppositâ, & probanda, esse irritandũ. Nam licet verba, *penitus*, & *nullum*, ipso iure inducant nullitatem, hoc tamen, ubi aliud non habet adiunctum textus, uti habet in *d. c. Super 20.* tum demum scilicet non posse iudicem procedere in caussa, postquam super dolo facta fides. Et facit, quod ista irritatio contineat pœnam, quæ sine aperto textu, non est infe-renda. Facit & pro hac parte textus in *c. Si autem 9. & c. Plerumque 23. h. t.* ubi subreptio non facit posteriores litteras nullas, si prior impetrans suis non utatur. Et hoc ita in rescripto iustitiæ.

35 Quid in rescripto gratiæ? Illud ex caussa subreptionis non valet ipso iure, *per text. expressum in c. fin. De filiis presbyt. in 6.* & hoc saltem quoad eam partem, quam subreptio adficit. Qua in re diversum ius quoad huius generis rescriptum obtinet, quàm in rescripto iustitiæ, quod non esse ipso iure nullum iam probatum. Rationem differentiæ variam adsignat Abbas, in *c. Ad audientiam 32. n. 14. h. t.* Communiter dant eam, quòd rescripta iustitiæ contractibus stricti iuris comparentur, rescripta verò gratiæ contractibus bonæ fidei. Ut autem in his exuberare debet bona fides, quæ non fert dolum, ita in rescriptis gratiæ inveniri non debet, quod bonæ fidei repugnet. Dixi, saltem quoad partem, quam subreptio adficit; nam quoad illam partem, quæ libera est, probabile est, impetratum quoad eam non esse ipso iure irritum: irritandum tamen, ex conditione pœnæ, quæ est, ut non inducatur ipso iure nisi sit expressum: non est autem expressum in *d. c. 20* cùm istud tantum loquatur de impetrato vitiosè, ut pars vitio vacans sit extra irritationem, quæ ipso iure contingit, ne pœnalia extendantur.

36 Quid si ex pluribus caussis aliq; sint veræ, aliquæ falsæ, allegatæ citra dolum? Non est quæstio, si ex disiunctivè allegatis altera vera sit, altera falsa; cùm sufficiat ex taliter coniunctis alteram esse veram, *c. In alternativis de Reg.*

reg. juris in 6. ut subreptum dici nequeat. Si verò copulativè allegatæ sint, posset videri non valere rescriptum, quòd ad istius orationis veritatem requiratur omnium partium existentia, *l. Si ita quis* 120. *D. de verb. obligat.* § *fin. Instit. de Hæred. Instit.* Quæ cum isto casu deficiat, videtur succedere decisio *d. c.* 20. saltem in casu, quo copulativè allegata talia sunt, ut neutrum per se sufficiat, quod probatur *c. Olim* 25. *hoc t.* Spectat enim tunc utriusque veritas ad formam rescripti, quæ diligenter observanda. Sin allegata talia sint, ut unū quodque eorum sufficiens sit ad movendum Pontificem, ut annuat petitis, non poterit subreptionis alicuius argui, cum causa, quâ nititur rescriptum, vera sit; & alterius falsitas obesse nequeat, cum non vitiet mentem rescribentis, qui sufficienti vera causa motus est: ut in isto casu copulativa resolvatur in disiunctivam, *l. Sæpè* 53. D. *de verb. sign.* ne utile per inutile vitietur. Et ita tenet *Gloss. in c.* 2. *V perpetuo hoc t. per text. in c.* 4. *eod.* & hoc ita in rescriptis ad lites.

37 Quæritur, An idem procedat in gratiosis? Resp. Id plerosque negare, in casu, quo omnes causæ sunt æquè principales, quia ad eas videatur se retulisse rescribens, iisque motus esse: ut patet ex eo, quòd Pont. rescribens soleat subiungere clausulam, *Si repereris preces veritate niti*: quæ cum sit conditionalis, videtur inducere formam quoad omnes causas expressas. Veriùs tamen est, unius causæ veritatem, quæ sola sit sufficiens ad impetrandum rescriptum, etiam in his facere illud carere vitio, si aliæ falsæ adiunctæ non sint necessariæ ad operandum, aut inducendum rescribentem; cum sufficiat quid efficax subesse, quo nitatur gratiæ concessio: & ita in simili respondit Navarr. *cons.* 1. *h. t.* Nihil debet movere dicta clausula, quia respicit causas, quæ concurrunt ad impetrandum rescriptum; non etiam eas, sine quibus nihilominus Pontifex rescripsisset.

38 Est & difficultas in casu, quo sollicitator subreptionem causaverit. Dicendum, si nulla culpa ipsius supplicantis comitetur, non esse, quare ei obsit dolus alterius: non tamen ita, ut totum rescriptum valeat, etiam in casu quo Pontifex conscius vitii non concessisset, ut videtur velle Felinus in *d. c. Super* 20. *n.* 7. neque enim alterius dolus debet alteri esse lucro: sed ut de illo sit judicandum ac de impetrato per ignorantiam, ut scilicet si non sit totius rescripti causa falsa relata, sed partis tantum, illa solum vitietur, non etiam alia, quam non concernit dolus, & quam Pont. etiam conscius concessurus erat, juxta distinctionem *d. c.* 20. Navarr. *cons.* 78. *n.* 3 *h. t.* Quæ verò in litteris exprimenda sint videantur in *Gloss. d. c.* 30. *V. litteras, ubi* Felin. *n.* 8. & apud Menoch. *d. casu* 21.

39 Rejicienda præterea à judice rescripta continentia absurdum & iniquum; veluti ut nullæ admittantur exceptiones; ut quemcumque judicem licet eligere sibi propitium, parti ad versæ suspectum, *c. Ad hæc* 10 *h. t. & c. Ex parte* 13. *inf. tit.* 29. *de Off. jud. deleg.* hoc enim grave nimis est parti, ut concedi non debeat.

40 Suspecta sunt & ea rescripta, quæ contra Curiæ stylum impetrata videntur. Unde eorum executionem differet judex, donec secundò jubeatur exequi? tunc enim videntur profecta ex certa scientia. Quod & agendum, si rationabilis causa videatur iis obstare, *c. Si quando* 5. *h. t.*

41 * Facit & peccatum in Latinitate, aut constructione, non esse adhibendam litteris fidem, *c. Ad audientiam* 11 *h. t.* quod, cùm non appareant maturè dictata, non possint videri emanasse à Sede Apostolica, *c. Quam gravi inf. de Crim. falsi.* Ut non obstet quod eiusmodi vitium non faciat testamenta suspecta, *l. In legatis Cod. de legat.* in quibus non requiritur tanta maturitas, sed satis est de voluntate constet. Non est tamen hoc tam strictè accipiendum, ut etiam unius litteræ vel syllabæ omissione vitiari dicamus rescriptum, *c. Ex parte* 11. *inf. de fide instrum.* quia eiusmodi defectus minor est, quàm ut considerandus veniat.

42 Non operatur etiam effectum aliquem rescriptum impetratum lite pendente, si ex eo sit alteri præjudicium, *c.* 1. 2. *fin inf. Ut lite pendente, &c.* cum lite pendente supplicare non liceat; nisi in certis casibus, si vel actorum communium, vel pronuntiationis editio denegetur, *l.* 2. C. *Ut lite pend.* Contra terminatam vel rescripto, vel consultatione quæstionem exquisitum suffragium facit impetrantem damnari adversario in litis æstimationem, *d. l.* 2.

43. Ad effectum rescriptorum refertur & hæc quæstio. An rescripta perpetuò durent? Resp. Eorum vim esse perpetuam & perennem, quæ ad jus rescripta sunt, *l. 2. C. de divers. rescript.* cum tendant ad juris communis conservationem: nisi vel tempus sit adiectum, quo lapso cessat eorum vis; quia ad tempus concessa, eo lapso censentur denegata: vel intra annum iis uti per malitiam vel negligentiam distulerit; si tamen altet contrarias litteras obtinuerit postea etiam non facientes mentionem priorum, idque ut obvietur malitiis, *c. Plerumque 23. h. t.* Rebuff. *in praxi benef. tit. Forma mandati, Apost. ad V. inducentes vers. quatuor* Fachin. *l.* 8. *Controv. c.* 65.

44. Superest postremò dispicere, An rescripti vires exspirent morte concedentis? Extra dubium est, rescripta emanantia per modum Canonis non exspirare morte concedentis, cum tamquam Canones suaptè natura sint perpetua. Idem est, si per modum contractus commissa sint: neque enim successor revocat contractum prædecessoris, *c. 1. inf. de Probat.* Fell. *in c. Licet 30 inf. de off. jud. de leg.* Tantùm est difficultas de rescriptis ad lites, de quibus commodiùs infrà, *d. tit. de off. jud. deleg.* & de rescriptis gratiæ, in quibus distinguendum hoc modo: An gratia sit facta, quando scilicet ei conceditur, in cuius gratiam datur independenter ab alio, an sit facienda, quando scilicet alicui committitur facienda gratia in favorem tertii. Iterum, an absolutè concedatur, an verò ad beneplacitum concedentis aut Sedis. Absolutè gratia facta non exspirat morte concedentis: nam quæ semel habent perfectum esse, contrario casu superveniente non immutantur. Facienda verò gratia exspirat, quia est instar mandati quod cessat morte concedentis, re tamen integrâ, *c. Si cui 36. ubi Glossa de præben. in 6.* quatenus facta ad concedentis placitum, qui amplius velle post mortem non habet. Quod & rectè dicitur, si concedens officio sit defunctus: nam non habens officium, ampliùs probare aut improbare nequit ab illo dependens. Ad beneplacitum Sedis concessum non exspirat morte concedentis, sed durat, donec à successore revocetur, *c. Si gratiosè 5. h. t. in 6.*

TITULUS IV.

De Consuetudine.

SUMMARIUM.

1. *Consuetudo quid sit.*
2. *Requisita ad justitiam & valorem consuetudinis.*
3. *Consuetudo irrationabilis excusat à pœna fori exterioris, non interioris.*
4. *Consuetudinis vis & effectus non minor quam legis.*
5. *Consuetudo laicorum super rebus Ecclesiasticis quid possit.*
6. *Consuetudo Ecclesia Romana an & quando obliget reliquas.*
7. *Intellectus c. 3. de Cognat. spirituali.*
8. *Consuetudo an contra Canones induci possit.*
9. *Respondetur ad loca, non admittentia consuetudinem contra Canones.*
10. *Intellectus can.* Institutionis xxv. q. 2.
11. *Consuetudo an possit quid mutare circa sacramentalia.*
12. *Consuetudinem generalem tolli per legem subsequentem generalem, non etiam particularis loci consuetudinem.*
13. *Quod & obtinet jure civili.*
14. *Quanto tempore consuetudo deroget Canoni.*
15. *Traditiones quædam scripta, quædam non scripta.*
16. *Traditiones item alia divina, alia Apostolica, alia Ecclesiastica.*
17. *Traditionum vis & auctoritas.*
18. *Hæretici nostri temporis traditiones rejiciendo taxantur.*

1. Alteram Juris speciem, scilicet jus non scriptum, ponit consuetudo: quod nomen accipitur vel pro ipso usu & frequentibus moribus, vel pro ipso jure, quod ex diuturno usu, moribusque nascitur, uti hic: definiturque jus non scriptum, tacitis utentium moribus introductum, *l. de quib. 32. D. de leg.* § *ex non scripto Instit. de jure natur.* * Ad cuius

2. justitiam & valorem requiritur primò, ut sit inducta à communitate, capace legislationis, saltem passivæ. Secundò, ut maior eius pars sciat & consentiat in illius observationẽ: nam

quod

quod major pars Curiæ efficit, pro eo habetur, ac si omnes egissent, *l. Quod major* D. *Ad municip. & inf. tit. de his quæ fiunt à majore parte cap.* ut & reliqui obligentur III. ut adsit diuturnitas temporis & actuum frequentia. Ad illam volunt communiter sufficere indistinctè decennium: hanc verò esse relinquendam iudicis arbitrio, juris rationi convenientius est. Sint tamen actus voluntarii (neque enim circa necessarios est consuetudo) & liberi, cum intentione inducendi consuetudinem; cum & possit intendi consuetudo citra obligationem, ut in actibus devotionis: actus enim agentium non transgrediuntur eorum intentionem. Actus isti non sunt necessariò judiciales, cùm & sufficiant extrajudiciales, qua de re alibi latiùs egimus.

2 IV. Requiritur, ut sit rationabilis, communitati utilis, non abrogata, non prohibita, non reprobata. Unde requirit materiam bonam, honestam: improbum enim foret, eam, quæ est contraria bonis moribus, ligare: cujusmodi est invitans ad dissipationem bonorum, indulgens remissionem pœnæ propter adulterium, *c. Ex parte penult. hoc tit.* disciplinam Ecclesiasticam enervans, *c cum inter 5 & c cum venerabilis 7. h. t* Canonicis obvians institutis, ad corruptelam inducendam, *d c.7. in fine*: uti & illa, quæ gravis est Ecclesiæ, eius impediens libertatem, laicis super bonis personisque Clericorum auctoritatem iudicandi attribues, *c 1. & 3. h t.* plurium dignitatum Ecclesiasticarum sine dispensatione Apostolica retentionem concedens, *c. 1 eod. in 6.* reverentiam & auctoritatem sacris debitam imminuens, veluti non Episcopo attribuens reservata ordini Episcopali, qua de re *c. 4. h. t. & c. pen. inf. de consecrat. Eccles.*

3 Quæri potest, An consuetudo irrationabilis excuset à pœna fori exterioris? Resp. Pœnam cessare, ex eo, quod permissum eo in foro non debeat puniri; licet in foro interiori non sit minus peccatum, imò potiùs aggravetur per temporis diuturnitatem, *c. fin. h t.* uti latiùs dictum *ad l. de quibus* 32. *D de legib.* ubi etiam traditum, non desiderari titulum, quòd consensus populi requiratur ad consuetudinem inducendam Abbas *& Glossa in d. c. fin.* Dictum etiam ibi, non requiri scientiam Principis vel Pontificis, quod & satis patet ex *c. 1. de constitut. in 6.* ubi dicitur Pontificem probabiliter ignorare locorum consuetudines & statuta.

4 Prædictis positis, sequitur effectus consuetudinis, qui non est minor quam legis, aut constitutionis: obligat enim omnes ad sui observantiam; universaliter, si sit universalis; si particularis, eos tantum, qui subsunt loco ubi ea viget, idque sub peccato vel veniali vel mortali, pro materiæ gravitate, aut fine intento. Spectat etiam ad consuetudinis effectum, legem interpretari, quia optima interpres est consuetudo; legi derogare, imò abrogare, qua de re latiùs dictum *ad tit Cod Quæ sit longa consuet. & ad D. d. loco:* ideoque iis omissis tantum subjungemus ea, quæ huic loco potissimùm conveniunt.

5 Ubi in primis quæritur, An super Ecclesiasticis rebus quid possit laicorum consuetudo? Resp. Non magis eam posse super hujusmodi rebus, atque dictum est, *sub Tit. 2. num. 2.* tenere eorum leges super talibus, propter cessantem potestatem: nisi à loci Prælato fuerit approbata & recepta, expressè aut tacitè, cuius est super talibus arbitrari. Consuetudo verò per laicos inducta super rebus temporalibus, seu materia civili & politica, valida quidem est, non tamen per eam obligantur Clerici: quia ut non potest populus per voluntatem expressam Clericos obligare, ita nec per hanc tacitam, sine consensu Prælati, cui subsunt Clerici. Quòd si fuerit materia communis, & totius communitatis intersit sustineri consuetudinem, videntur & Clerici teneri ad ejus observantiam; eo modo, quo dictum est superiùs, *d. loco,* eos obligari ejusmodi laicorum lege, ex eadem ratione Si materia fuerit spiritualis, uti jejunium, festum, cum non teneat consuetudo sine auctoritate Prælati Ecclesiastici, ut paulò ante dictum, ita nec obligabit Clericos sine expresso vel tacito consensu Prælati: qui potest jus Episcopale inducere pro sua diœcesi, quòd præsumatur consentire in eiusmodi materia, in qua non potest sine scandalo unus obligari, alter non, & in qua subditi non considerantur ut laici aut ut Clerici, sed ut Christiani Bart. *ad l. de quibus Lect. 2. n. 30 D. de Legib.*

6 Ulterius quæri potest, An consuetudo Ecclesiæ Romanæ obliget reliquas? Resp. Non videri, quatenus per se spectatur, ut particularis Ecclesia, quia sic non gerit se tamquam superior aliis: quod tamen oportet, ut generaliter obliget; nisi Pontifex præcipiat & alibi eam observari, ut notavit Panorm. in *c. fin. inf. de feriis.* Idem juris est in consuetudine Metropolitanæ Ecclesiæ, quòd scilicet neutiquam obliget suffraganeas Ecclesias ad sui observantiam; ex regula generali, quâ consuetudo unius civitatis non obligat aliam distinctam: uti nec una communitas habet potestatem dandi leges alteri.

7 Nec obstat *cap. 3. inf. de Cognat. spirit.* ubi dicitur Episcopo inspicienda, & imitanda consuetudo Ecclesiæ metropolitanæ: loquitur enim is casu, quo consuetudo prævaluit in tota provincia, & aliqua in diœcesi ignotatur, quia fortè in casus non contigerit, in quo praxis conformis posset ostendi: tunc enim vult Pontif. inspiciendam & imitandam esse consuetudinem Ecclesiæ Metropolitanæ aut vicinorum locorum, in quibus illa observatur tamquam universalis totius provinciæ. Aliqui *d. cap. 3.* accipiunt in casu, quo in ista Ecclesia non erat consuetudo propria, tunc scilicet imitandam esse Metropolitanæ, aut vicinorum locorum: sed hoc minus rectè dici posse videtur ex eo, quòd ut statutum Metropolitanæ Ecclesiæ non obligat suffraganeas, ita nec istius consuetudo, quia desit subjectio, & immediata jurisdictio.

8 Dubitari etiam posset, An contra Canones consuetudo induci queat? Resp. Rectè dici per universalem consuetudinem abrogari posse universalem legem Ecclesiasticam, vel in totum, vel pro parte, uti in una provincia, salvâ manente lege, & integra in aliis; per particularem verò abrogari posse legem particularem: nam cum altera sit juris species, non minor est lege, quæ prosequens priorem abrogat; ut idem consuetudini sit dandum. Facit in eam rem *Clement. fin. de ætate & qual. præfic.* ubi antiquis juribus præfertur generalis Ecclesiæ observantia. Facit & *c. 3. eod. in 6.* quod probat consuetudinem, quâ Episcopus solus sibi usurpat potestatem advertendi in delinquentes, cum tamen jure communi requiratur Capituli adsensus, *cap. 2. de his quæ fiunt à maiore parte capit.* Facit præterea, quòd ad hunc effectum nec desit populo potestas, ex connivemtia Pontificis, nec voluntas, cuius sufficiens signum dat ipsa consuetudo.

9 Non obstant loca quædam, *dist. 11.* quæ non admittunt consuetudinem contra Canones: nam vel loquuntur de ea, quæ non est rationabilis & legitimè præscripta, *juxta c. fin. h. t.* vel de ea, quæ est contra jus naturæ vel divinum, ut patet ex ipsorum locorum lectione.

10 Neque obstat *can. Institutionis XXV. q. 2.* quia loquitur de inferioribus expressè derogantibus aut contravenientibus juri communi, quod gravius est: minus enim delinquitur à populo tacitè inducente contrariam consuetudinem, quàm expressè legi non parente; quæ res habet contumaciam coniunctam. V. Suarez *lib. 7. de Legib. cap. 18.* ubi *num. 11. & 12.* tempus requirit quadraginta annorum, ut consuetudo contra Canones valeat.

11 Difficultatem patitur, An consuetudo possit quid mutare circa sacramentalia? Resp. Ita videri, etiam citra scientiam Pontificis *per c. fin. h. t.* ubi deciditur generaliter, consuetudinem rationem consentaneam & legitimè præscriptam obtinere vim cuiuscumque legis destruendæ. Ut etiam obtineat circa sacramentalia, cum non detur ratio diversitatis quatenus tamen cessat scandalum & contemptus Sacramentorum, & non attinguntur ipsa Sacramenta, aut non inducitur quid circa ea, quæ præcipuam Sacramentorum vim habent. Covarr. in 4. *Decretal. p. 2. cap. 6. §. 10. num. 36.*

Nec obstat, quod consuetudinem non inducant, nisi qui valent legem constituere; Clerici autem contra Canones legem non inducant, *d. can. Institutionis.* Respondetur enim, non requiri ad hunc effectum condendæ legis potestatem, quæ actu adsit, sed sufficere capacitatem, quam Clericorum communitas verè habet, cum possit iis dari potestas specialiter quid statuendi contra Canones, licet actu non sit data. Quo modo & populus inducit consuetudinem contra legem Principis, in quem tamen omnem potestatem suam resignavit, *§. sed & quod Principi Instit.*

Des

De jure natur. gent & civili: Quæri autem hic etiam posset, An per consuetudinem possit induci omissio benedictionis nuptialis; tolli impedimentum matrimonii etiam dirimens? verum de his commodius agetur infra libro IV.

Dicta de consuetudinis effectu vera sunt, quatenus est in vigore, non sublata per consuetudinem posteriorem contrariam, ut fieri posse non est dubium; aut etiam per legem, qua de re actum *ad tit. D. de legib. & Cod. Quæ sit longa consuetudo*.

12 Quæritur autem, An quælibet consuetudo præcedens censeatur per contrariam legem subsequentem tolli. Resp. Per legem subsequentem generalem in universum eam aboleri consuetudinem, quæ est generalis, ut tradit Bart. in *l. de quibus de legib.* etiam non facta ejus mentione: quia cum non censeatur ignorare talem consuetudinem Princeps, non potest non videri eam tollere per contrariam legem, quæ consistere non potest cum ista consuetudine. Quo modo rectè Abbas, in *c. fin. nu. 25. hoc tit.* docet, quod civitas statutum faciendo contra suam consuetudinem, censeatur hanc tollere, cum eius non possit esse ignara: Non ita aboletur per legem generalem particularis loci consuetudo, de quo est textus expressus in *cap. 1. de constitut. in 6.* qui hoc decidit: subjunctâ ratione, quod legislator non censeatur scire facta particularia, ad quæ spectant particulares locorum consuetudines; atque ita non censeatur eas revocare, non facta illarum mentione expressâ. Ubi volunt sufficere clausulam, *non obstante*, subjunctam: quod ita in lege Canonica admittitur.

13 An etiam in lege civili hoc sit admittendum? disputatur. R. Aliquibus videri aliter obtinere in lege civili, *per text. in l. 3. §. Divus D. de sepulchro viol.* ubi dicitur, generalia rescripta, & Imperialia statuta vim suam obtinere, & in omni loco valere, sublatâ etiam municipali lege, de qua ibi, contrariâ. Verùm idem dicendum obtinere jure civili; cùm *d. cap. 1.* non tam sit specialis juris constitutivum, quàm declarativum ejus juris, quod secundum rectam rationem in quocumque legislatore locum habet. Nihil facit *d. §. Divus*, nam intelligendus in casu, quo Princeps singularem consuetudinem expressè voluit tollere, ut satis ibi apparet, Bart. in *d. l. de quibus Lect. 2. nu. 4. de legib.*

14 Quia autem dictum in superioribus, per consuetudinem posteriorem derogari Canoni, rectè quæritur, quantum temporis ad hoc requiratur? Resp. Esse, qui velint annos decem sufficere, ad instar juris civilis, quatenus rationabilis, & præscripta, *per text. cap. fin. hoc tit.* Quorum opinio procedere videtur in casu, quo agitur de nova lege necdum receptâ: cujus vis omnis cessabit desuetudine tanti temporis. Alias si lex in usum deducta fuerit, plerique volunt, eam non abrogari; nisi spatio quadraginta annorum, Innoc. in *d. cap. fin. & ibi* Abbas *n. 11. & ad c. 1. n. 13. inf. de Treuga & pace.* Rationem dant, quod contra Ecclesiam non præscribatur nisi quadraginta annis, *cap. 4. & 6. inf. de præscript.* Consuetudo autem contra Canones meritò dicitur contra Ecclesiam; atque ideo, ut dicatur legitimè præscripta, debet viguisse annis quadraginta. Ubi non rectè quidam videntur singulariter requirere scientiam Pontificis, quos reprehendit Covarr. *d. loco n. 36.*

De Traditionibus.

15 Ad jus non scriptum rectè referuntur ea, quæ per traditiones ab Apostolis & sanctis Patribus ad nos quasi per manus pervenerunt, sine scripto. Quod addo, quia traditiones quædam scripto sunt mandatæ, ut patet ex D. Paulo mox allegando In quo à consuetudine distant, quæ tantùm in usu consistit; uti & in eo, quod pleræque ex præcepto dimanent, vel divino, vel Apostolico, vel Ecclesiastico. 16 *Ut sint triplicis generis: aliæ Divinæ, quæ ab ipso Christo docente per Apostolos sunt acceptæ, quarum in sacris litteris nusquam fit mentio, ut quæ spectant ad materiam & formam Sacramentorum: aliæ Apostolicæ, quæ per Apostolos non sine adsistentia Spiritus sancti traditæ: aliæ Ecclesiasticæ, quæ sunt quædam consuetudines antiquæ à Prælatis vel populis inchoatæ, quæ paulatim tacito consensu populorum vim legis obtinuerunt. Ex his traditionibus manavit jejunium quadragesimale, quatuor temporum, baptizare parvulos, baptizatos ter

oleo inungere, signare se signo Crucis, & similia, *can. Ecclesiasticarum distin* 1. * Prioribus duobus generibus esse suam vim non est dubium, ratione auctorum; unde Paulus, *State, inquit, & tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per litteras, 2. ad Thessal. 2.* Et 1. *ad Corinth* 11. laudat eos, quod tradita à se præcepta teneant. Quantum ad tertium genus, eamdem illis vim esse, quæ est decretorum & constitutionum, ex eo patet, quod verbo an scripto disposita antiquitas tradantur, nisi intersit: ut patet ex Lacedæmoniis, apud quos leges memoriæ mandabantur, & hac via ad posteros transibant, non minori obligatione, quam leges Athenensium scripto mandatæ, *§. sine scripto Instit. de jure nat.** Ut hæretici nostri temporis, dum traditionibus nihil deferunt, eas tamquam aniles nugas respuentes, in reprobum sensum dati videantur; cum hac via & ipsi Evangelio suam derogent fidem atque auctoritatem, & sacræ Scripturæ convellant fundamentum: ut desuper structam molam collabi sit necesse. Quo respicit Tertullianus, *lib. 2. de Corona militis*, dum inquit: *Si legem postulas, scripturam nullam invenies, traditio tibi prætenditur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix.* Et S. August. *Evangelio*, inquit, *non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ moveret auctoritas.* Item S. Basilius à Gratiano *d. can. Ecclesiasticarum* citatus, *Si attenderimus*, inquit, *consuetudines Ecclesiæ, non per scripturas à Patribus traditas, nihil æstimare, quantum religio detrimenti sit latura, intentè inspicientibus liquidò constabit.* Et hodie docet experientia: neque enim potest per ipsam Scripturam constare, eam verã esse, non confictam, non suppositam; nam hoc foret in propria caussa teste agere. Quod Spiritus sancti, qui errare non potest, dictamine se instrui, quæ sit vera Scriptura, persuasum sibi habeant nostri temporis sectarii, est mera diaboli elusio: ut patet ex illorum opinionibus super intellectu sacræ Scripturæ, quæ ita sunt discordes, etiam inter eos, qui eamdem sectam sunt amplexi, ut ad concordiam neutiquam queant revocari. Quas certè non est dicendus caussare Spiritus sanctus, qui ubique unus, verus, constans, concordiæ & sanctitatis, nusquam discordiæ & impietatis auctor, aversatur inconstantiam, quæ inter hæreticos dominatur: ut et quos in dies novæ opiniones, novæ intellectus super Scriptura sacra oboriuntur, & acceptantur, prioribus rejectis, in eoque laborant, non ut secundum Scripturam fides & actus formentur, sed Scriptura iis adaptetur. Hinc rectè Nicolaus Papa dedecus abominabile dicit, traditiones ab Ecclesia receptas pati pro libitu semper errantium infringi, *can. Ridiculum dist.* 12. Vide plura de his apud Suarez *De legib. lib. 7. c. 3. n. 7. in fine, & c. 4. n. 10. item in Defensione Fidei Catholicæ adversus Anglicanæ sectæ errores lib. 1. c. 9. n. 7. & seqq.* & Bellarm. *Contr. Tomo 1. de Verbo Dei lib. 4.*

TITULUS V.

De Postulatione Prælatorum.

SUMMARIUM.

1. *Ratio ordinis; & objecta juris Canonici.*
2. *Magistratus Ecclesiasticus acquiritur per Postulationem, Electionem & Translationem.*
3. *De postulatione cur primo loco agatur, & cur inventa.*
4. *Postulatio quid & an concorditer fieri debeat.*
5. *Qui postulent, & de postulantibus indignum.*
6. *Quis postulandus.*
7. *Postulandus eligi non potest.*
8. *Postulatio debet esse certa & certis verbis facta.*
9. *Electus & postulatus, adhibendo consensum, debet alteram viam eligere.*
10. *Postulatio est insinuanda postulato.*
11. *Postulantibus an liceat variare.*
12. *Postulatio habito consensu postulati, est insinuanda superiori.*
13. *Superior est summus Pont. exceptis dignitatibus inferioribus.*
14. *Postulatio admissa dat postulato jus administrationis.*

Positis principiis juris Canonici, ejusque origine & auctoritate, de objecto illius videndum. Quod hic triplex est, ut in jure civili; Personæ scilicet, quibus jus redditur. Res, circa quas, & judicia per quæ redditur. Personæ meritò primas tenent, cùm, ut ait Imp. *Instit. de jure nat. in fine ex* l. C. *l. 2. D. de statu hom.* parum sit, jus nosse, si personæ, quarum

nim caussa constitutum est, ignorentur. Ubi non incongruè primò proponuntur personæ, quæ tamquam ministri & executores juris, ipsum ius exequuntur, & invigilant eius observationi: quales non tantum sunt illi, qui iudiciis præsunt, litesque determinant, sed qui aliquo magistratu, aut dignitate, aut superioritate Ecclesiasticâ excellunt. Pertinet iste magistratus hac in materia ad solos Clericos. * Acquiritur per Postulationem, Electionem, & Translationem; de quibus ordine deinceps agitur. Est & Nominatio, quæ posset concludi sub Electione: nam est designatio unius ad dignitatem, sive etiam plurium personarum, ex quibus superior unum deligat, quem dignitati præponat: quale ius Principes aliqui in suis ditionibus sibi adrogant.

2

De Postulatione agitur primo loco, quòd sit via quasi præparatoria ad electionem: nam postulatione personæ admissa ad electionem eius procedi potest; quæ tamen etiam omittitur, circuitus evitandi caussa, quod censeatur inclusa in ipsa postulatione, a qua per superiorem admissa non recedunt postulantes. Inventa est postulatio in subsidium electionis, ut qui per Canones eligi prohibentur, propter impedimentum Canonicum, quo tenentur, ex superiori gratia habeantur in Prælatum. Contingit enim nonnumquam aliquem, propter insignem eruditionem, prudentiam, aliasque animi dotes, regendæ Ecclesiæ maximè convenire; defectu tamen natalium, ætatis, alteriusve qualitatis, eligi non posse.

3

Omissis itaque aliis acceptionibus, Postulatio hic est Capituli vel Collegii coram superiore facta petitio alicuius personæ in Prælatum, idoneæ quidem, sed cui obstet defectus Canonicus.

4

Addunt aliqui, Concors; unde quæritur, An debeat fieri concorditer? Resp. Ita velle Gloss. in *c. Cum omnes sup. tit. 2. de Constitut.* Ab aliis duas partes collegii desiderari: at ex veriori & constantiori sententia sufficere à maiori & saniori parte factam esse nam cum electio taliter facta prævaleat, *ut dicetur t. seq.* qui ni & postulatio? Ex rationis paritate: nisi contingat a minori parte aliquem esse electum; tunc enim à maiori parte facta postulatio non aliàs prævalitura, quam si pro ea stet duplo maior numerus, *c. Scriptum 40. tit. seq. de Elect.* Cuius ratio est, quod electio nitatur via ordinaria; postulatio verò extraordinaria, ideoque inferior habenda, nisi numero fulciatur: prævalebitque electio, ordinario iure procedens, etiam nixa numero minori, propterea quod non facilè ab ordinario modo recedatur, *d. c. Scriptum § quod si.*

Si postulantium numerus duplo quidem major fuerit, postulatus tamen sit indignus, moribus, vita, doctrina, & aliis neuter actus tenebit: non postulantium, quia postulatum indignum; non eligentium, quia eorum numerus tertiam Capituli partem non adæquat; nisi tamen scienter indignus ab aliis postulatus fuerit, *d. c. 40 in fine*, tunc enim privantur postulantes pro ea vice voto, & Capituli vis apud minorem partem residet, quasi ad eā solā spectet electio, Abbas & Innoc. *ad d. c. 40.*

Postulant illi, quibus est jus eligendi, *c. 1. in fin. h. t.* Ubi controvertitur, An qui postularunt indignum removeantur à postulando, aut eligendo? Resp. Esse, qui negent, quod hoc ipsum pœnæ caussa, quæ non est laxanda, sed restringenda, sit edictum in eligentibus indignum. Nec facit secundum eos modo allegatum ex textu *d. cap. 40. in fine*: nam hoc volunt esse speciale, propter concursum eligentium. Attamen verius est, pœnam istam concernere & postulantes indignum, *per d. tex.* Cujus ratio tantum consistit in eo, quod indignum postularint non etiam in eo, quod concurrant eligentes: & colligitur id ipsum ex *c. 1 in fine & c. 2. ubi* Abbas *num. 3. h. t.*

5

Postulatur ille, qui aliàs moribus, doctrina, vita probitate licet idoneus, defectum tamen habet Canonicum, per quem eligi nequit: ut quia non est sufficientis ætatis, non thori legitimi, non professus, si petatur, ut præsit professis; alterius loci Episcopus, *c. Cum monasterium 13 c Innotuit 20. inf. de elect. c. fin. h. t.* * Ubi cavendum est, ne talis persona eligatur, quia per electionem istius committeretur vitium, nihilque accederet juris electo, *d. c. fin.* cum quod est nullum non possit producere aliquem effectum. Postulando verò talem non peccatur, quia admissio postulati committitur arbitrio superioris; ut nihil accedat iuris postulato. In quo distinguitur postulatio ab electione: hæc enim jus dat electo,

6

7

electo, ut capaci. Unde est, quod frustrà postuletur, cum malè petatur gratia, ubi est justitiæ debitum.

8 Cavendum etiam, ne sit postulatio incerta, cujus species aliquot à perniciosa curiositate inventas, quibus postulationi electio mixta facit eam incertam, proponit Pont. in *c. unico eod, in* 6. & edicto perpetuo earum usum prohibet. Forma autem earum hæc est, *Eligo postulando, & postulo eligendo*; aut *Eligo postulandum, & postulo eligendum* : *Eligo & postulo, prout potest melius de jure valere*. Quas formulas ideo damnat Pont. quod contineant rem imperfectam, propter incertitudinem voluntatis; cum eligens consensum præsentem explicet, nullo præsupposito defectu electi: postulans verò non æquè certò consentiat, & in postulato defectum aut impedimentum fateatur. Unde fit, quod in uno eodemque actu committatur contrarietas & ex ea ponatur incertitudo, actum penitus vitians; uti & penitus nullus declaratur, *d. cap. unico, in verb. irritum decernentes*: adeò ut etiam effectum aliquem consequi nequeat ex subsequenti superioris confirmatione, propter regulam, quæ non patitur confirmari, quod est ab initio nullum. Glossa *in d. c. unico V. irritum* Quod sibi imputent taliter procedentes, non servata debita & præscripta forma. Permittit tamen Pont. ut procedat ejusmodi postulatio in casu, quo probabiliter dubitatur, ob facti ignorantiam, an sit persona eligibilis, nec ne: cujusmodi aliquot exempla proponit Gloss. *d. c. unico V. probabiliter*: caussat enim justa ignorantia actum sustineri, qui alias inutilis fuisset.

9 Debet autem electus & postulatus taliter, adhibendo suum consensum, alteram viam eligere, *d. c. un. in fine*; ne vagando in incerto, contra juris prohibitionem, duplicem titulum sibi præfigere videatur, & ex duplici caussa confirmationem exspectare, quod jura non ferunt, *c. Ut quis* 25 *De elect. in* 6. *l. Eum qui duobus* 51. *D. de acquir. hæred.* Electa autem altera, non erit illi liber regressus ad omissam, sed via est interclusa, *d. c. un. in fine*, quia alias sibi contrariaretur.

10 Postulatione peracta ex plurium consensu, tum ea est insinuanda postulato quàm citissimè, qui intra mensem exprimere consensum debet, nisi caussa plus temporis tribuat.

11 Ubi quæri potest, an liceat variare postulantibus? R. Per solam postulationem nullum jus acquiri postulato, sive quoad postulantes, qui non tam consentiunt, quàm votum suum declarant; sive quoad postularum, qui per Canones impeditur quid juris acquirere ad Prælaturam. Unde *c. 4. h. t.* dicitur demum præsentata superiori postulatione variare inhibitum esse postulantibus; idque ne superiori illudatur, & judicium ejus ex inferiorum arbitrio pendere videatur.

12 Post consensum postulati habitum postulatio superiori præsentanda. Cujus rei non is est affectus, ut quid juris det postulatio, nisi subsecuta approbatione: dependet enim ex superioris arbitrio, eam admittat, nec ne: nisi quod, uti jam dictum, per eam variare prohibeantur postulantes.

13 Cæterum hac in re superior est, qui Canones & jura obstantia laxare, ac vinculum, quo obstringitur postulatus, solvere potest, ut habilis efficiatur & eligi queat. Talis est Pont. tantum, si agatur super postulato in Episcopum, qui alteri Ecclesiæ ut Episcopus præest: neque enim talis potest sine Romani Pont. auctoritate de una Ecclesia ad aliam migrare, ut dicetur inferius *ad tit. 7. de Translat. Episc.* Dispensat & is solus super ætate, & natalibus postulati, Glossa *in c fin. inf. tit.* 14. *de Ætate & qual. præfic.* Quantum ad dignitates inferiores, suus superior est adeundus, quatenus defectum potest tollere.

14 Postremò postulatio admissa idem dat jutis postulato, quod confirmatio electo: neque enim postea electioni datur locus, ad evitandum circuitum, cum non possint postulantes à postulato admisso recedere. Unde ut confirmato electo est data administratio, ita & postulato.

TITULUS VI.

De Electione, & Electi potestate.

SUMMARIUM.

1. *Electio quid sit.*
2. *Eligendi jus ad quos spectet.*
3. *In secularibus est penes Canonicos, puberes & sanæ mentis.*

4. *Non*

4. *Non implicat esse Canonicum, & non habere suffragium.*
5. *Suffragii jus habet bona fidei possessor, non verus Canonicus.*
6. *In regularibus jus eligendi habent Monachi professi.*
7. *Excommunicati majori excommunicatione rejiciuntur ab electione.*
8. *Excommunicatio unius aut plurium an faciat aliorum electionem nullam.*
9. *Excommunicati scienter ab aliis admissi an faciant irritam electionem.*
10. *Electio excommunicati tolerati an subsistat.*
11. *Excommunicati occulti electio actaque sustinentur.*
12. *Item excommunicati denuntiati, sed ignorati.*
13. *Cardinalis excommunicatus ac denuntiatus non repellitur ab electione Pontificis.*
14. *Excommunicatio minor non eripit facultatem eligendi.*
15. *Ut neque suspensio.*
16. *Non etiam interdictum.*
17. *Non irregularitas.*
18. *Haereticus suffragii jus non habet.*
19. *Eligentes scienter in dignum privantur pro ea vice eligendi facultate.*
20. *Facultate ea remanente penes reliquos, qui non peccarunt.*
21. *Laicis non est jus eligendi.*
22. *Imperatoribus an & quale jus competierit in electionibus Rom. Pontificum.*
23. *Nominatio Episcoporum.*
24. *Quid item juris populus habuerit.*
25. *Quis & qualis eligendus.*
26. *Eligi non potest irretitus excommunicatione majori.*
27. *Licet non sit vitandus.*
28. *Aut electus postea absolvatur.*
29. *Eligi impedit etiam excommunicatio minor.*
30. *Electio taliter excommunicati non est ipso jure irrita, sed irritanda.*
31. *Licet eligentes ignoraverint excommunicatum.*
32. *Electi ignorantia non tollit vitium inhabilitatis.*
33. *Excommunicatio electi in Pontificem Rom. an impediat electionem.*
34. *Ad electionem est inhabilis suspensus ab ordine & beneficio.*
35. *Electio à tali facta est irritanda.*
36. *Irregularitas an faciat electionem ipso jure nullam.*
37. *Haeretici sunt irregulares.*
38. *Liberos habens non est inhabilis ad munia Ecclesiastica.*
39. *Licet liberi sint illegitimi.*
40. *Regularibus praeficiendus est professus, instructus in statu monachali.*
41. *Eligendus est dignior.*
42. *Non habitâ ratione nobilitatis.*
43. *Et quidem è gremio Ecclesiae vacantis, si idoneus reperiatur.*
44. *Extraneus dignior postponi potest interno digno.*
45. *Electio digni tenet, omisso digniori.*
46. *Eligentes talem non tenentur ad restitutionem Ecclesiae, vel omisso.*
47. *Neque electus tenetur digniori omisso.*
48. *Nisi fraude impediverit, quò minùs eligeretur.*
49. *Poena eligentium indignum.*
50. *An ea ipso jure incurrantur.*
51. *Poenâ suspensionis tenentur etiam impedientes electionem personae dignae.*
52. *Poena haec in Episcopo locum non habet.*
53. *Eligenti an prosit, quod quem sciat indignum ex sola confessione.*
54. *Electio de indigno facta est ipso jure nulla.*
55. *Eligentes indignum an teneantur digno praeterito ad restitutionem.*
56. *Poena eligentium indignum an habeant locum, si non sequatur electio.*
57. *Poenis praedictis locus est electo indigno ex defectu scientiae, morum &c.*
58. *Ignorantia an excuset à dictis poenis.*
59. *Eligere seipsum quis nequit.*
60. *In electionem tamen sui ipse è numero eligentium rectè consentit.*
61. *Electores Imperii rectè ex suo corpore eligunt.*
62. *Nominatio successoris an probanda.*
63. 64. *Ad electionem quando & quo modo procedendum.*
65. *Electio facta, non revocato vocando, an sit ipso jure nulla.*
66. *Electionem à praesentibus de digno factam an non vocatus teneatur approbare.*
67. *Vocandi omnes ad electionem.*
68. *Legitimè impeditus potest scripto suffragari.*
69. *Vel alteri de Collegio demandare vices suas.*

Ex jure & more usitato per electionem ad dignitates pervenitur: quæ habet locum in iis, quibus est adnexa superioritas; & hoc, ut eligendus iis sit gratior, quibus præficitur: neque enim solet esse gratus, qui invitis obtruditur.

1 Electio est alicuius idoneæ personæ ad dignitatem vel munus aliquod Canonicè facta vocatio.

2 Canonicè ut fiat, oportet ab iis facta sit, ad quos de jure, consuetudine, aut privilegio id juris spectat. Regulariter spectat ad eos, qui sunt de gremio loci, cui præficiendus quæritur. Dico, regulariter; quia & extraneis competere interdum potest ex privilegio & consuetudine, *c. 8 sup tit. 4. de consuet.*

3 In sæcularibus est penes Canonicos, modo sint puberes, sanæ mentis: nam impuberes (non factâ distinctione, malitia ætatem suppleat, nec ne, cum Canon non distinguat) & quibus mens minus sana est, carent discretione & judicio, quo opus in discernenda cuiusque qualitate & conditione, *c. Ex eo 32. h. t. in 6.* Ut merito & suffragio careant, nec faciant non vocati electionem irritam. 4 *Ubi nihil implicat, esse Canonicum, & non habere suffragium, l. 6 § duo D. de decurionib* propter dictam rationem.* 5 Ut autem quis suffragium habeat, non requiritur sit verus Canonicus, sed sufficit sit possessor bonæ fidei, & sine lite pacificus, *c. Cum olim inf. de Caussa poss. & propriet. c. In Genesi 55. ubi Glossa in V possessione h. t.* & hoc ad evitandam confusionem, quæ contingeret, si à possessore tantum facta electio, re patefacta postea evacuaretur. Necesse præterea est, existant in minoribus ordinibus; *Clem. 2. de ætate & qual. præfic.*

6 In Regularibus jus eligendi est penes Monachos professos, expresse vel tacitè: non etiam penes non professos, *d. c. 32. in fine*: uti nec penes laicos, quos conversos vocant. * 7 Omninò rejiciuntur excommunicati maiori excommunicatione, quibus communicare cum aliis non licet, *c. Si qui 15. in fine de sent. excommunic. in 6.*

8 Ubi dubitari potest, An unus aut aliqui excommunicati faciant aliorum suffragia nulla? R. Non videri; ex regula, quæ habet, non vitiari utile per inutile. Quo facit textus in *c. Cum Wintoniensis 25. hoc tit.* ubi aliquorum inhabilitas non irritat aliorum suffragia. Nisi certus sit eligentium numerus, quorum omnium requiritur consensus: tunc enim excommunicatio unius faceret irritam electionem, quia faceret deesse requisitum numerum, *c. Ad probandum 24. inf. de sent. & re judic. & c. Cum super 23. inf. de off. iud. deleg.* Nam uti dissensus unius ex eo numero poneret invalidam electionem, quia faceret non adesse omnium consensum; ita & consensus nullitas, quæ facit non adesse requisitum numerum. Erit autem vera superior decisio, si aliàs stet pro una parte sufficiens eligentium numerus, ut demptis excommunicatis, maior Capituli pars sit pro ista V. G. si ex viginti eligentibus duo sint excommunicati, superabit illa pars, pro qua sunt decem suffragia. Et hoc ita, si ignoranter admissi sint excommunicati.

9 Quid verè juris, si scienter & voluntariè sint admissi? R. Non subsistere, ex sententia Inno-

Innocentii, in *c. Illa* 39. *h. t.* & Abbatis *ibid n.* 7. & *in c. fin. n.* 6 *inf. de procurat.* Fundant hanc suam opinionem in *c. Massana* 56. *h. t.* ubi electio facta per Clericos & laicos habetur irrita: & in *d. cap.* 23. *de off. jud. deleg* ubi decretum ab habili & inhabili dicitur nullum. Item in ratione, quòd voluntariè admittentes inhabilem, videantur uti jure suo nolle, & se facere inhabiles. Posset tamen contrarium videri potius, electionem scilicet aliorum esse validã; propterea quod licet peccarint admittendo istos, non tamen ideo priventur eligendi potestate, cum nullo jure id sit cautum. Et licet cum excommunicatis communicantes incidant in excommunicationem minorem, non tamen ista eos repellit ab eligendo, ut mox dicetur. Ut àb aliis facta electio sit dicenda valida, consortio excommunicati nihil ponente contra substantiam electionis. Ad *d. c.* 23. posset dici, quod actus, de quo ibi, simul ab omnibus habeatur pendens, ut inhabilis junctus ponat eius nullitatem. Nec obstat *d. c.* 56. nam ibi hoc ita statutum, in odium eorum, qui laicis id iuris contra Canones permittebant; ut non debeat extendi.

Prior tamen opinio, quia communis, posset videri servanda in praxi: & facere pro ea videtur textus in *d. c. fin.* ubi ex eo, quod cõmunitas cùm maioribus & iuratis, quos sciebat excommunicatos, constituisset procuratorem, dicitur constitutio irrita. Quod idem ex rationis paritate dicendum in electione Prælati. Quod omninò procedet in excommunicato nominatim, & notorio Clerici percussore.

10 Quæstionis est, An idem procedat in excommunicato tolerato? Resp. Videri hoc aliquibus: pro quibus est textus in *can. Audivimus* XXIV. *q.* 1. & *c. Adversus inf. De immunit. eccles.* ubi excommunicatio, vel sententia lata ab excommunicato, dicitur invalida. Ratio est in defectu iurisdictionis, ut patet ex *c. Si is cui de off jud. deleg in* 6. ubi, excommunicato delegante, dicitur delegatus carere jurisdictione. Quæ opinio iuxta antiquum ius est vera in excommunicato notorio, nam in occulto aliud mox dicetur. Ad ius novum quod attinet, verior opinio est, excommunicati, licet notorii, tolerati tamen, actus subsistere, etiam publicos. Ratio est, quod post Extravag. Martini V. *Ad evitanda*, citra pœnam possit communicari cum excommunicato quocumque excepto denuntiato & notorio Clerici percussore. Quod ita inductum, ad succurrendũ conscientiis timoratis, & ad evitanda animarum pericula, ut cum possimus cum tali communicare etiam in perceptione Sacramentorum, debeant & acta ejus esse valida, atque ita & tenere eius electio, & similia. Frustrà enim cum tali communicare esset licitum, si acta nõ valerent: atque ita tenet Navar. in *Summa c.* 27 *n* 7. Nihil facit, quòd sit suspensus ab officio & beneficio; ut videatur nihil agere posse, quæ ratione istorum competunt, inter quæ est electio: nam hoc verum est, quatenus ea licitè exercet quoad se, non etiam quoad alios. Ut ipse licet peccet se ingerendo, & suffragium dando, nihil tamen hoc noceat electioni, cùm quamdiu non rejicitur, sed toleratur, licet privatus sit jurisdictione, Ecclesia suppleat seu conferat ad talem actum jurisdictionis. Non facit etiam, quod dicta Extravagans noluerit aliquem favorem tribuere excommunicato, cùm quòd electio & alii actus sustineantur, non fit tam ob favorem excommunicati, quàm fidelium. Videatur Covarr. *ad c. Alma p.* 1. §. 7. *n.* 9.

11 Quid in excommunicato occulto? R. Multò magis eius acta esse sustinenda, etiam iure antiquo inspecto, quo quilibet excommunicatus erat vitandus. Ratio est, quia cùm aliquis exercet munus aliquod publicum, in eoque sustinetur, defectus occultus non adficit actus illius, qui ex Reip. interpretatione sunt iudicandi validi, ut apud Jurisconsultos est notissimum, per *l. Barbarius* 3. *D De off. prætoris:* qui textus licet loquatur de civili Magistratu, idem tamen statuendum in Ecclesiastico, quod Ecclesia non minori providentia prospiciat fidelium utilitati, quam Respubl. suorum civium.

Quid in denuntiato quidem, sed ignorato? Idem in hoc statuendum, quod in occulto, quod scil. electio, & alia eius acta sint valida; cùm licet alibi sit nominatus & publicus, in loco tamen exercitii habeatur non excommunicatus: ut acta ejus sustinenda sint, ita postulante necessitate & utilitate publica, etiam secundùm ius antiquũ in hoc non mutatum, quò tantùm notorius erat vitandus. Abbas in *c. Ad nostra. n.* 13. *inf. De jurejurando.*

12 Speciale est in Cardinali excommunicato, etiam nominatim sive denuntiato, ut repelli nequeat ab eligendo Papam, per *Clement.* 2 §. *caterum h. t.* qui textus facit ad declarationem *c. Licet h. t.* in quo electus à duabus Cardinalium partibus sine exceptione dicitur habendus pro legitimo Pontifice: Ratio specialitatis posita est in evitandis periculis schismatis, & aliorum inconvenientium, quæ possent subsequi, si admitterentur exceptiones & dilationes post factam electionem. Confirmata est hæc sententia per Constitutionem novam Gregorii XV. incip. *Æterni Patris*, anno 1621. XVII. Kal. Decemb.

13 Hæc de irretitis majori excommunicatione: nam quos minor tantum ligat, non removentur ab eligendo, *c. Illa* 39. *h. t.* Ratio est, quod hæc non privet hominum communione, ut dicetur inferius *ad tit. de Sent. excommunic.*

14 In suspensis idem juris est, quod scilicet à facultate eligendi non sint exclusi, nisi fuerint denuntiati: nam ante denuntiationem, cùm Ecclesia eos tolleret in officiis, acta eorum sunt dicenda valida. Ita tamen denuntiati inhabiles habendi, si ab officio absolutè sint suspensi. Abbas in *c. Cum inter* 16. *n.* 6. *h. t.* nam tunc nomen *officii*. denotat tam ea, quæ sunt ordinis, quam quæ jurisdictionis: licet alias suspensio ab ordine non contineat suspensionem a jurisdictione, nec è diverso, ut suo loco dicetur. Idem dicendum, si suspensus quis sit sine limitatione, quia verba generalia, cur limitentur ad aliquid non est ratio. Nihil obstat *c. Cum dilectus* 8. *sup. tit.* 4. *De consuet.* ubi electio per suspensos & de suspenso facta cassatur, quod & habetur *c. Cum inter* 16 *h. t.* nã accipienda loca ista secundùm jus vetus, quo sufficiebat sola suspensio; quod ipsum mutatum est per Extravag. Martini V. *Ad evitanda*, ut paulò ante dictum & dicetur latiùs *inf. ad tit. de sent. excom.* A beneficio suspensus videtur habere integram eligendi facultatẽ, quod eiusmodi suspensio concernat tantum fructus beneficii, non etiam actus officii, modo ab aliis admittatur, *c. Cum Wintoniensis* 25. *ubi Glossa V. admiserunt h. t.*

16 Quæritur, An interdictus vocẽ sive suffragium habeat? R. Videri non prohibitum, cum interdicti effectus tantum pertineat ad privationem divinorum officiorum, Sacramentorũ quorumdam, & Ecclesiasticæ sepulturæ, sub nullo autem istorum contineatur privatio iuris eligendi: quæ cùm sit pœna, non est infetenda sine canone. Facit, quod interdictũ non privet beneficio, eiusve administratione, ad quam spectat electio, sive potius ad fructus beneficii, qui salvi sunt interdicto.

17 Quid statuendum in irregulari? Posset videri huic non esse jus eligendi, quia omnino sit inhabilis ad beneficia, ordines aliaque Ecclesiastica. Dicendum tamen, electionem à tali factam esse validam, utpote factam ab habente potestatem, non impeditam, neque ligatam. Ratio est, quia licet irregularitas reddat inhabilem ad beneficia, non tamen ipso iure privat obtentis: ut administratio eorum sit libera eis ad quos spectant; & fructus, quibus adnumeratur electio, iis cedant, donec priventur beneficiis. Ut, cùm eatenus ex vi irregularitatis non prohibeatur eligere, dicendum sit, ab irregulari electionem licitè fieri.

18 Porrò hæretico nullum esse suffragii jus vel ex eo patet, quòd hoc ipso privetur omni iure non tantũ circa bona patrimonialia, sed & Ecclesiastica, ut dicetur infrà *tit. de Hæreticis*; ut jus eligendi illi salvum esse nequeat. Si tamen occultus fuerit, ut ipse toleratur, ita & suffragium eius valebit, *arg. l. Barbarius de off. prat.*

Sunt & privati facultate eligendi, qui scienter indignum elegerunt; non tamen nisi istâ vice, ut mox latius dicetur.

19 Ubi quæritur, An præsumatur quis scienter indignum elegisse? Negat hoc Molina *de jure Primogenitura lib.* 2. *cap.* 4. *n* 48. quod nemo sit præsumendus in dolo esse. Contra tamen vult Franc. Sarmientus, in *l. Cum quidam* 24. *n.* 17. *de leg.* 2. *per text. in l. Qui cum alio* : 9. *De R. I.* ubi qui cum alio contrahit, gnarus debet esse conditionis eius: & per textum in *c. fin.* §. *Si quis de clandest. desponsat.* ubi in simili præsumitur adfectata ignorantia. Quæ sententia confirmatur per text. in *c. Innotuit* 20. *h. t.* ubi ignorantia eiusmodi probanda est: ut videatur præsumi scientia.

20 In casu autem, quo eligentes indignum removentur, contrahitur ista facultas ad reliquos, qui non peccarunt, etiam unum dumtaxat; ne aliorum peccatum redundet in injuriã innocentium, penes quos residet Capituli pote-

potestas. Si omnes peccaverint eligendo indignum, ad superiorem ista potestas devolvitur. Abbas in *c. Bona* 23. *& c.* 25. *n.* 1. *h. t. l. Sicut in fine D. Quod cujusq; universitatis &c.*

21 Laicis, sive solis (quod neutiquam licuit, adeò ut Conc. Trident. *sess.* 23. *c.* 4. *in fine* velit à populo & sæculari potestate vocatos atque institutos haberi ut fures, & latrones, Per ostium non intrantes) sive simul cum Clericis eligendi non est potestas: ut electioni per eos de se factæ consentiens, fit hoc ipso inhabilis, *c. Quisquis* 43. *c. Massana* 56. *h. t.* Nihil faciente consuetudine, aut præscriptione, cum ea requirat possessionem, cujus hac in materia sunt incapaces laici, ut nec possit iis concedi per Capitulum, *c. Sacrosancta* 51 *h. t.*

22 Olim in Episcoporum & Romanorum Pontificum electionibus Principum & populi vota intervenisse videtur colligi ex iis, quæ coacervavit Gratianus *Dist.* 63. De Imperatoribus quæritur. An illis quid juris fuerit in Electionibus Roman. Pontificum? Resp. Electionem istam liberam fuisse ab initio, & pertinuisse ad Clerum; quò spectant pleraq; loca apud Gratianum, *d. dist.* 63. quæ negant laicorum esse immiscere se electionibus Pontificum, quia res ea sit Ecclesiastica, in qua nihil est juris Imperatori & laicis: verùm ambitione causante schismata, eorum tollendorum & impedientorum causâ interponi cœpisse Imperatoriam auctoritatem. Quæ res eò paulatim devenit, ut sine jussu imperatoris non potuerit consecrari electus Pontifex: quod ideò à Justiniano (cujus tunc erat summa auctoritas & potestas) usurpatum creditur, ne, ordinato aliquo Pontifice minùs grato Imperatori, urbs & Italia ab orientali deficerent Imperio. Verùm sub Benedicto II. libertas plena redit. Per Adrianum verò concessum videtur Carolo Magno jus eligendi Pontificem, *can. Adrian. dist.* 63. cujus filius Ludovicus huic juri renuntiavir, *can. Ego d. dist.* 63. Sed Leo VIII. illud iterum concessit Othoni, *can. in synodo d. dist.* 63 & duravit penes Imperatores usque ad Henricum IV. Justissimis deinde de causis abrogavit id ipsum Imperatoribus Gregorius VII. occasione sumpta à schismate, & libertas deinceps duravit in Romana Ecclesia, pertransitque penes Card. electio, ut mox dicetur. Ex quibus patet, olim Imperatoribus non tam fuisse jus eligendi Pontifices, quàm confirmandi, ob jam dictam rationem, primo usurpatum, & postea concessum. Nec facit, quod textus in *d. can. Adrianus Dist.* 63. adferat jus eligendi, fuisse Carolo Magno concessum: nam verbum *eligendi* ibi largè & amplè positum, non strictè & pressè, pro eo, quod est, Canonicè factæ electioni adsensum præbere. Quò facit, quod habetur post textum in *can. Vota d. dist.* 63. repræsentari electiones Pontificum solitas Imperatoribus, ut & ipsis gratiores essent, & roborarentur contra schismaticorum & hæreticorum audaciam. Si tamen quis obstinatè velit verbum istud *eligendi* strictè accipi debere, detur Imperatoribus id juris fuisse: fatendum tamen erit, non fuisse nisi ex concessione Pontificum, non etiam suo jure, idque liberaliter, ob majus scilicet bonum, quo cessante, tamquam causâ potuit meritò ipsis eripi. * Hodie quibusdam Principibus competit Episcoporum nominatio, quos præsentant Pontifici, qui super vita, & meritis eorum scrutinio præmisso, confirmat taliter nominatos. Quod toleratur, quia interest Principum sibi habere addictos Antistites, qui subditorum animos à se non avertant. Vide de hac materia Choppinum *De domanio Franciæ, lib* 2 *c.* 10.

23

24 Lubet & quærere. An populus in electionibus Pontificum quid juris habuerit? Resp. variis locis *dist.* 63. dici, electiones consuevisse fieri à Clero, vicinis scilicet Episcopis, & populo. Verùm hoc non ita accipiendum quasi populus suffragia daret; sed quod vel populus aliquem postularet, aut desideraret, quem postea Clerus pro populi voto eligeret, non tamen necessario: vel quod postea consentiret in electum per Clerum populus, ut gratior esset, juxta *can. Nosse & can. Vota d. dist.* 63. Hodie jus eligendi Rom. Pontificis est penes Cardinales S. R. E. à quibus electus non alias pro Pontifice est habendus, quàm si duæ præsentium partes consentiant in eumdem, *c. licet* 6. *h. t.* Pluraque servanda sunt in ista electione, ut patet ex *c.* 3. *eod. in* 6. *& Clem.* 2. *eod* ad inventa pluraque, ut avertantur fraudes, & ne in longum protrahatur electio cum detrimento Ecclesiæ.

25 Eligendus debet esse ætatis sufficientis, *de quo*

quo inf. tit. 14. de aetate & qualit. praeficien. morum honestate & modestia, litterarum scientia requisita ornatus, natalium defectu carens.* Non irretitus excommunicatione praecipuè majori, quae poneret electionem nullam, *c. Postulasti 7. inf. De Clerico excom.* ubi non potest tali conferri beneficium, nec talis collatum retinere. Ratio, quia datur beneficium propter officium, ad quod talis inhabilis est; nisi fortè post appellationem legitimè interpositam sit collatum, qualis non ligat, *c. ad praesentiam nostram 16. inf. de appellat.*

26

Quid si non sit vitandus? Posset videri non obesse, secundum text. *in d. Extravag. Ad evitanda* Verùm dicendum, nihil ex eo quaeri sublevaminis excommunicatio; quam quidem ibi Pontif. expresserit, se nolle in aliquo sublevare excommunicatos: ut, cùm ex se sint inhabiles, nihil ipsis prosit, quod non sint vitandi.

27

Quid si electus postea absolvatur? Resp. *per d. Extravag. Martini V.* actiones fidelium circa huiusmodi excommunicatum, quantum est ex parte illorum, validas esse; ut, cum tantùm ponatur obex ex parte subjecti, illo sublato videatur consequi effectum. Verùm contra dicendum electionem ab initio invalidam ex parte subjecti non convalescere solo sublato obice, cùm quod est ab initio nullum non convalescat, nisi posito novo eligentium facto, secundum notissimas juris regulas, *l. Quod ab initio 29. D. de R. I. & tit. D. De reg. Catoniana, c. Non firmatur de R. I. in 6.* Quò facit quod paulò ante dictum, Pont. in *d. Extravag.* non intendere ullatenus relevare excommunicatum: relevaret autem, si electio ex parte eligentium subsisteret, & confirmaretur, secuta absolutione. Quae res contineret in se aliquam repugnantiam, scilicet quòd ex parte eligentium esset valida electio, circa subjectum tamen inhabile. Deinde eligentium mens est, continuò per electionem jus conferre, non etiam de futuro promittere, & quidem purè, non sub conditione, si absolvaris: ut, cum tempore actus non cadat electio super subjectum habile, sit dicenda irrita. Ubi non rectè quis distinguat inter scientiam & ignorantiam eligentium; cum scienter eligentes excommunicatum graviter peccent, & nihil promoveant actum, contra regulas juris, quas suo facto non immutant.

28

Impedit & eligi excommunicatio minor, eo quòd eligendus debeat esse habilis ad susceptionem eorum, ad quae eligitur, qualis non est minori excommunicatione ligatus, *c. fin. inf. de clerico excom ministrante, Gloss. in c. Illa 39. huc t.* ubi dicitur peccare graviter celebrans.

29

Quaeritur autem, An electio taliter ligati sit ipso jure nulla? R. Eligentes peccare graviter, quia materia est gravis; peccare item electum acceptando: non esse tamen electionem tam irritam, quàm irritandam, secundùm verba, *d. c. fin. ejus electio irritanda.* Ubi licet videatur non improbabilis interpretatio Covar, *ad R. Peccatum p. 2. §. 7. n. 3.* & aliorum verbum *irritanda* ibi accipientium pro, *irrita declaranda*; propter subjectā rationem, *pro eo quòd ad susceptionem eorum eligatur, à quorum perceptione à sanctis Patribus est privatus*: tamen cum verbum istud poenam contineat, in qua benignior interpretatio est facienda, & obstet verbi propria significatio, factum hominis requirens, nullusque alius detur textus, quo ista opinio possit firmari; verius cum Felino, *ad c. Dilecta 10. n. 4. in fine inf. de except.* dixeris, non tam ipso jure esse irritam, quàm irritandam, etiam in casu, quo eligentes sciverunt vitium, uti exprimitur, *d. c fin.*

30

Annè ergo non irritabitur electio in casum quo ignorarunt: Posset videri, non esse irritandam, quòd in casu scientiae notetur factum eligentium, quae eos facit culpae obnoxios: ut illa sublata tollatur & culpa, ac proinde cessare debeat poena. Pro qua parte facit, quòd alià; dictio, *scienter in d. c fin.* tamquam superflua nihil operaretur, quod videtur non admittendum. Contra tamen dicendum, nihilominus irritandam venire, quòd culpa commissa circa electionem non tam fundetur in nova culpa eligentium, aut electi, quàm in natura seu instructione talis censurae, impedientis passivum Sacramentorum usum, & consequenter electionem ad munus isti usui destinatum. Nec obstat dictio, *scienter*, cum ibi ponatur potiùs ad augendum, quàm limitandum quasi dixisset Pont. etiamsi scienter elegerint, nihilominus irritandam. Ut sensus sit, non tantùm irritandam, quia ab igno-

31

ignorantibus facta sit, atq; ita involuntaria & subreptitia, sed & si scientibus, ex jam dicta ratione. Et ita sentit Glossa in *d. c. fin. V. scienter*, & vult ratio ibi subjecta, quod scilicet à sanctis Patribus sit privatus ab eorum perceptione: quam privationem sive inhabilitatem non tollit ignorantia eligentium.

32 Quid si & electus se excommunicatione irritum ignoret? Ejus ignorantia nihil faciet ad tollendum actus vitium, cum nihilominus maneat inhabilitas, quæ non causatur ex culpa, quam electus se ingerendo committit, sed ex natura censuræ, uti dictum, & colligitur ex ratione ibi subjecta. Covar. *ad* 8. *Alma p.*1. §. 7. *n* 3.

33 Dubitari etiam potest, An excommunicatio electi in Pontificem Rom. impediat electionis valorem? Dictum fuit superius, excommunicationem eligentium non impedire istam electionem, *Clem. ne Romani* §. *caeterum, h. t.* ut idem sit dicendum ex parte electi; cùm ratio ibi posita, ne detur occasio fraudibus, aut scismatibus, habeat locum etiam in ipso electo: & quidem multò magis, tum quòd magis agant contra censuram eligentes quàm electus; tum quòd in *d.* §. *caeterum* dicatur nullus ab electione repellendus: quæ verba sunt generalia, & non magis excludunt ab electione passiva, quàm activa.

34 Est & inhabilis suspensus ab ordine, officio vel beneficio, ex ratione *tex. in c. fin. de Clerico excom minist.* quòd ad susceptionem eorum eligatur, à quorum perceptione est privatus, cùm prohibitus ab aliquo opere, vel usu ejus simpliciter interdictus, consequenter sit prohibitus, ne possit ei conferri id, quod est proprium talis actus, seu quod ad illum ordinatur.

35 Ubi quæstio est, An talis electio, aut collatio sit ipso jure irrita? R. Videri potius irritandam, *arg. d. c. fin.* in quo hoc ipsum exprimitur quoad irritum minori excommunicatione: nec est alius textus irritam declarans ejusmodi electionem. Ad idem allegatur, *c. per inquisitionem* 26. *eod.* ubi dicitur amovendus ab officio Præpositure, qui scienter indignum ad Episcopatum eligendo, se indignū fecerit beneficiis Ecclesiasticis: quæ verba significant, malè quidem electum fuisse, non tamen electionem fuisse ipso jure irritam, cum dicant privandus officio.

Irregularitas licet obtentis non privet ipso facto, Abbas *in c. nisi* 10 *n.*4 *inf. de renuntiat.* dictum paulò ante, ponit tamen inhabilitatem ad obtinenda munia Ecclesiastica.

36 Ubi controvertitur, An id faciat ipso jure? Resp. Non dedisse, qui volunt irregularitatem non efficere electionem aut collationem ipso jure nullam, quia non invenitur in jure expressa hujusmodi inhabilitas; sine textu autem non sit inducenda. Et licet varii adducantur textus, qui prohibent irregularem admitti ad ordines & beneficia illis conferri, etiam non habentia curam animarum, nullo tamen illorum continetur verbum irritans actum. Et facit, quod irregularis non sit incapax professionis, *c.* 1. *de filiis presbyt. c.* 2. *de Clerico non ordin. minist.* Ut etiam dicendus non sit inhabilis ipso jure ad beneficia, quibus obtentis non privatur ipso facto per irregularitatem. Ut opinio ista de rigore juris sit probabilis Felin. *in c. inquisitionis n* 6. *inf. de accusat.* Securior tamen & probabilior est contraria, scilicet ipso jure non tenere electionem, quam communis usus optimus interpres recepit, interpretans textus hac in materia adductos, & indicantes, non esse canonicam electionem eius, qui est irregularis, in eum sensum, quòd ipso iure electio non teneat. Et ita tenet Felin. *in c.* 2. *sup. tit* 3. *De rescr.* Navar. *in Summae.* 27. *n.*249. *dub.*6. Covar. *ad c. Alma p.* 1. §. 7. *n.* 1. *& in reg. Peccatum p.*2. §. 8. *n.*6. *in fin. & n.* 8. Pro qua parte videtur facere Conc. Trident. *Sess.*14. *cap.*7 *de reform.* ubi humicida nullo unquam tempore potest ad sacros ordines promoveri, nec ulla beneficia illi conferri, eâ ratione quod beneficia dentur propter officium, ut qui ad hoc est inhabilis, etiam ad illa talis sit iudicandus.

37 Inter irregulares poni hæreticos extra dubium est, ut dicetur infra suo loco: uti & Apostatas ac scismaticos esse inhabiles ad dignitates, & beneficia, patet *ex cap.* 1. *h t.* ubi etiam post adiuratum scisma dicitur dispensative confirmanda scismatica electio.

38 Sed dubitatur, An inter inhabiles ad Prælaturam censendus sit habens libros? Quod videri posset, per *can. de Syracusana* 12. *d.st.*28. *& can. antepen. Dist.* 6. ubi propter liberos nō videtur quis admittendus ad Episcopatum.

Sed

17 oleo inungere, signare se signo Crucis, & similia, *can. Ecclesiasticarum distin.* 2. * Prioribus duobus generibus esse suam vim non est dubium, ratione auctorum; unde Paulus, *State*, inquit, *& tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per litteras*, 2. *ad Thessal.* 2. Et 1. *ad Corinth* 11. laudat eos, quod tradita à se præcepta teneant. Quantum ad tertium genus, eamdem illis vim esse, quæ est decretorum & constitutionum, ex eo patet, quod verbo an scripto disposita antiquitas tradatur, nisi intersit: ut patet ex Lacedæmoniis, apud quos leges memoriæ mandabantur, & hac via ad posteros transibant, non minori
18 obligatione, quam leges Athenensium scripto mandatæ, *§. sine scripto Instit. de jure nat.* * Ut hæretici nostri temporis, dum traditionibus nihil deferunt, eas tamquam aniles nugas respuentes, in reprobum sensum dati videantur; cum hac via & ipsi Evangelio suam derogent fidem atque auctoritatem, & sacræ Scripturæ convellant fundamentum: ut desuper structam molam collabi sit necesse. Quo respicit Tertullianus, *lib.* 2. *de Corona militis*, dum inquit: *Si legem postulas, scripturam nullam invenies, traditio tibi prætenditur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix.* Et S. August. *Evangelio*, inquit, *non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ moveret auctoritas.* Item S. Basilius à Gratiano *d. can. Ecclesiasticarum* citatus, *Si attenderimus*, inquit, *consuetudines Ecclesiæ, non per scripturas à patribus traditas, nihil æstimare, quantum religio detrimenti sit latura, intentè inspicientibus liquidò constabit.* Et hodie docet experientia: neque enim potest per ipsam Scripturam constare, eam verã esse, non confictam, non suppositam; nam hoc foret in propria caussa testẽ agere. Quod Spiritus sancti, qui errare non potest, dictamine se instrui, quæ sit vera Scriptura, persuasum sibi habeant nostri temporis sectarii, est mera diaboli elusio: ut patet ex illorum opinionibus super intellectu sacræ Scripturæ, quæ ita sunt discordes, etiam inter eos, qui eamdem sectam sunt amplexi, ut ad concordiam neutiquam queant revocati. Quas certè non est dicendus caussare Spiritus sanctus, qui ubique unus, vetus, constans, concordiæ & sanctitatis, nusquam discordiæ & impietatis auctor, aversatur inconstantiam, quæ inter hæreticos dominatur: inter quos in dies novæ opiniones, novæ intellectus super Scriptura sacra oboriuntur, & acceptantur, prioribus rejectis, in eoque laborant, non ut secundùm Scripturam fides & actus formentur, sed Scriptura iis adaptetur. Hinc rectè Nicolaus Papa dedecus abominabile dicit, traditiones ab Ecclesia receptas pati pro libitu semper errantium infringi, *can. Ridiculum dist.* 12. Vide plura de his apud Suarez *De legib. lib.* 7. *c.* 3. *n.* 7. *in fine, & c.* 4. *n.* 10. *item in Defensione Fidei Catholicæ adversus Anglicanæ sectæ errores lib.* 1. *c.* 9. *n.* 7. *& seqq.* & Bellarm. *Contr. Tomo* 1. *de Verbo Dei lib.* 4.

TITULUS V.

De Postulatione Prælatorum.

SUMMARIUM.

1. *Ratio ordinis; & objecta juris Canonici.*
2. *Magistratus Ecclesiasticus acquiritur per Postulationem, Electionem & Translationem.*
3. *De postulatione cur primo loco agatur, & cur inventa.*
4. *Postulatio quid, & an concorditer fieri debeat.*
5. *Qui postulent, & de postulantibus indignum.*
6. *Quis postulandus.*
7. *Postulandus eligi non potest.*
8. *Postulatio debet esse certa, & certis verbis facta.*
9. *Electus & postulatus, adhibendo consensum, debet ulteram viam eligere.*
10. *Postulatio est insinuanda postulato.*
11. *Postulantibus an liceat variare.*
12. *Postulatio habito consensu postulati, est insinuanda superiori.*
13. *Superior est summus Pont. exceptis dignitatibus inferioribus.*
14. *Postulatio admissa dat postulato jus administrationis.*

Positis principiis juris Canonici, eiusque 1 origine & auctoritate, de objecto illius videndum. Quod hic triplex est, ut in jure civili; Personæ scilicet, quibus jus redditur. Res, circa quas, & judicia per quæ redditur. Personæ meritò primas tenent, cùm, ut ait Imp. *Instit. de jure nat. in fine ex* 1 *C. l.* 2. *D. de statu hom.* parum sit, jus nosse, si personæ, quarum

rum caussa constitutum est, ignorentur. Ubi non incongruè primò proponuntur personæ, quæ tamquam ministri & executores juris, ipsum ius exequuntur, & invigilant eius observationi: quales non tantum sunt illi, qui iudiciis præsunt, litesque determinant, sed qui aliquo magistratu, aut dignitate, aut superioritate Ecclesiasticâ excellunt. Pertinet iste magistratus hac in materia ad solos Clericos.* Acquiritur per Postulationem, Electionem, & Translationem; de quibus ordine de inceps agitur. Est & Nominatio, quæ posset concludi sub Electione: nam est designatio unius ad dignitatem, sive etiam plurium personarum, ex quibus superior unum deligat, quem dignitati præponat: quale ius Principes aliqui in suis ditionibus sibi adrogant.

2

3

De Postulatione agitur primò loco, quòd sit via quasi præparatoria ad electionem: nam postulatione personæ admissa ad electionem eius procedi potest; quæ tamen etiam omittitur, circuitus evitandi caussa, quod censeatur inclusa in ipsa postulatione, à qua per superiorem admissa non recedunt postulantes. Inventa est postulatio in subsidium electionis, ut qui per Canones eligi prohibentur, propter impedimentum Canonicum, quo tenentur, ex superioris gratia habeantur in Prælatum. Contingit enim nonnumquam aliquem, propter insignem eruditionem, prudentiam, aliasque animi dotes, regendæ Ecclesiæ maximè convenire; defectu tamen natalium, ætatis, alteriusve qualitatis, eligi non posse.

4

Omissis itaque aliis acceptionibus, Postulatio hic est Capituli vel Collegii coram superiore facta petitio alicuius personæ in Prælatum, idoneæ quidem, sed cui obstet defectus Canonicus.

Addunt aliqui, Concors; unde quæritur, An debeat fieri concorditer? Resp. Ita velle Gloss. in *c. Cum omnes sup. tit. 2. de Constitut.* Ab aliis duas partes collegii desiderari: at ex veriori & constantiori sententia sufficere à maiori & saniori parte factam esse nam cum electio taliter facta prævaleat, *ut dicetur t, seq:* quì ni & postulatio? Ex rationis paritate: nisi contingat à minori parte aliquem esse electum; tunc enim à maiori parte facta postulatio non aliàs prævalitura, quam si pro ea stet duplo maior numerus, *c. Scriptum 40. tit. eq. de Elect.* Cuius ratio est, quod electio nitatur via ordinaria; postulatio verò extraordinaria, ideoque inferior habenda, nisi numero fulciatur: prævalebitque electio, ordinario iure procedens, etiam nixa numero minori, propterea quod non facilè ab ordinario modo recedatur, *d. c. Scriptum § quod si.*

Si postulantium numerus duplo quidem major fuerit, postulatus tamen sit indignus, moribus, vita, doctrina, & aliis neuter actus tenebit: non postulantium, quia postularunt indignum; non eligentium, quia eorum numerus tertiam Capituli partem non adæquat; nisi tamen scienter indignus ab aliis postulatus fuerit, *d. c. 40 in fine*, tunc enim privantur postulantes pro ea vice voto, & Capituli vis apud minorem partem residet, quasi ad eâ solâ spectet electio, Abbas & Innoc. *ad d. c 40.*

5

Postulant illi, quibus est jus eligendi, *c. 1. in fin. h. t.* Ubi controvertitur, An qui postularunt indignum removeantur à postulando, aut eligendo? Resp. Esse, qui negent, quod hoc ipsum pœnæ caussa, quæ non est laxanda, sed restringenda, sit edictum in eligentibus indignum. Nec facit secundum eos modo allegatum ex textu *d. cap. 40. in fine*: nam hoc volunt esse speciale, propter concursum eligentium. Attamen verius est, pœnam istam concernere & postulantes indignum, *per d. tex.* Cujus ratio tantum consistit in eo, quod indignum postularint non etiam in eo, quod concurrant eligentes: & colligitur id ipsum ex *c. 1 in fine & c. 2. ubi* Abbas *num. 3. h. t.*

6

Postulatur ille, qui aliàs moribus, doctrina, vita probitate licet idoneus, defectum tamen habet Canonicum, per quem eligi nequit: ut quia non est sufficientis ætatis, non thori legitimi, non professus, si petatur, ut præsit professis alterius loci Episcopus, *c. Cum monasterium 13 c Innotuit 20. inf. de elect. c. fin. h. t.** Ubi cavendum est, ne talis persona eligatur, quia per electionem istius committeretur vitium, nihilque accederet juris electo, *d. c. fin.* cum quod est nullum non possit producere aliquem effectum. Postulando verò talem non peccatur, quia admissio postulati committitur arbitrio superioris; ut nihil accedat iuris postulato. In quo distinguitur postulatio ab electione: hæc enim jus dat electo,

7

electo, ut capaci. Unde est, quod frustrà postulerut, cum malè petatur gratia, ubi est justitiæ debitum.

8 Cavendum etiam, ne sit postulatio incerta, cuius species aliquot à perniciosa curiositate inventas, quibus postulationi electio mixta facit eam incertam, proponit Pont. in *c. unico eod. in* 6. & edicto perpetuo earum usum prohibet. Forma autem earum hæc est, *Eligo postulando, & postulo eligendo*; aut *Eligo postulandum, & postulo eligendum*: *Eligo & postulo, prout potest melius de jure valere.* Quas formulas ideo damnat Pont. quod contineant rem imperfectam, propter incertitudinem voluntatis; cum eligens consensum præsentem explicet, nullo præsupposito defectu electi: postulans verò non æquè certò consentiat, & in postulato defectum aut impedimentum fateatur. Unde fit, quod in uno eodemque actu committatur contrarietas & ex ea ponatur incertitudo, actum penitus vitians; uti & penitus nullus declaratur, *d. cap. unico, in verb. irritum decernentes*: adeò ut etiam effectum aliquem consequi nequeat ex subsequenti superioris confirmatione, propter regulam, quæ non patitur confirmari, quod est ab initio nullum. Glossa *in d. c. unico V. irritum* Quod sibi imputent taliter procedentes, non servata debita & præscripta forma. Permittit tamen Pont. ut procedat ejusmodi postulatio in casu, quo probabiliter dubitatur, ob facti ignorantiam, an sit persona eligibilis, nec ne: cuiusmodi aliquot exempla proponit Gloss. *d. c. unico V. probabiliter*: caussat enim justa ignorantia actum sustineri, qui alias inutilis fuisset.

9 Debet autem electus & postulatus taliter, adhibendo suum consensum, alteram viam eligere, *d. c. un. in fine*; ne vagando in incerto, contra juris prohibitionem, duplicem titulum sibi præfigere videatur, & ex duplici caussa confirmationem exspectare, quod jura non ferunt, *c. Vt quis* 25 *De elect. in* 6. *l. Eum qui duobus* 51. *D. de acquir. hæred.* Electa autem altera, non erit illi liber regressus ad omissam, sed via est intercelusa, *d. c. un. in fine*, quia alias sibi contrariaretur.

10 Postulatione peracta ex plurium consensu, tum ea est insinuanda postulato quàm citissimè, qui intra mensem exprimere consensum debet, nisi caussa plus temporis tribuat.

11 Ubi quæri potest, an liceat variare postulantibus? R. Per solam postulationem nullum jus acquiri postulato, sive quoad postulantes, qui non tam consentiunt, quàm votum suum declarant; sive quoad postulatum, qui per Canones impeditur quid juris acquirere ad Prælaturam. Unde *c.* 4. *h. t.* dicitur demum præsentata superiori postulatione variare inhibitum esse postulantibus; idque ne superiori illudatur, & judicium ejus ex inferiorum arbitrio pendere videatur.

12 Post consensum postulati habitum postulatio superiori præsentanda. Cuius rei non is est affectus, ut quid juris det postulatio, nisi subsecuta approbatione: dependet enim ex superioris arbitrio, eam admittat, nec ne; nisi quod, uti jam dictum, per eam variare prohibeantur postulantes.

13 Cæterum hac in re superior est, qui Canones & jura obstantia laxare, ac vinculum, quo obstringitur postulatus, solvere potest, ut habilis efficiatur & eligi queat. Talis est Pont. tantum, si agatur super postulato in Episcopum, qui alteri Ecclesiæ ut Episcopus præest: neque enim talis potest sine Romani Pont. auctoritate de una Ecclesia ad aliam migrare, ut dicetur inferius *ad tit.* 7. *de Translat. Episc.* Dispensat & is solus super ætate, & natalibus postulati, Glossa *in c. fin. inf. tit.* 14. *de Ætate & qual. præfic.* Quantum ad dignitates inferiores, suus superior est adeundus, quatenus defectum potest tollere.

14 Postremò postulatio admissa idem dat jutis postulato, quod confirmatio electo: neque enim postea electioni datur locus, ad evitandum circuitum, cum non possint postulantes à postulato admisso recedere. Unde ut confirmato electo est data administratio, ita & postulato.

TITULUS VI.

De Electione, & Electi potestate.

SUMMARIUM.

1. *Electio quid sit.*
2. *Eligendi jus ad quos spectet.*
3. *In secularibus est penes Canonicos, puberes & sana mentis.*

4. Non

4. *Non implicat esse Canonicum, & non habere suffragium.*
5. *Suffragii jus habet bona fidei possessor, non verus Canonicus.*
6. *In regularibus jus eligendi habent Monachi professi.*
7. *Excommunicati majori excommunicatione rejiciuntur ab electione.*
8. *Excommunicatio unius aut plurium an faciat aliorum electionem nullam.*
9. *Excommunicati scienter ab aliis admissi an faciant irritam electionem.*
10. *Electio excommunicati tolerati an subsistat*
11. *Excommunicati occulti electio actaque sustinentur.*
12. *Item excommunicati denuntiati, sed ignorati.*
13. *Cardinalis excommunicatus ac denuntiatus non repellitur ab electione Pontificis.*
14. *Excommunicatio minor non eripit facultatem eligendi.*
15. *Vt neque suspensio.*
16. *Non etiam interdictum.*
17. *Non irregularitas.*
18. *Hæreticus suffragii jus non habet.*
19. *Eligentes scienter indignum privantur pro ea vice eligendi facultate.*
20. *Facultate ea remanente penes reliquos, qui non peccarunt.*
21. *Laicis non est jus eligendi.*
22. *Imperatoribus an & quale jus competierit in electionibus Rom. Pontificum.*
23. *Nominatio Episcoporum.*
24. *Quid item juris populus habuerit.*
25. *Quis & qualis eligendus.*
26. *Eligi non potest irretitus excommunicatione majori.*
27. *Licet non sit vitandus.*
28. *Aut electus postea absolvatur.*
29. *Eligi impedit etiam excommunicatio minor.*
30. *Electio taliter excommunicati non est ipso jure irrita, sed irritanda.*
31. *Licet eligentes ignoraverint excommunicatum.*
32. *Electi ignorantia non tollit vitium inhabilitatis.*
33. *Excommunicatio electi in Pontificem Rom. an impediat electionem.*
34. *Ad electionem est inhabilis suspensus ab ordine & beneficio.*
35. *Electio à tali facta est irritanda.*
36. *Irregularitas an faciat electionem ipso jure nullam.*
37. *Hæretici sunt irregulares.*
38. *Liberos habens non est inhabilis ad munia Ecclesiastica.*
39. *Licet liberi sint illegitimi.*
40. *Regularibus præficiendus est professus, instructus in statu monachali.*
41. *Eligendus est dignior.*
42. *Non habitâ ratione nobilitatis.*
43. *Et quidem è gremio Ecclesiæ vacantis, si idoneus reperiatur.*
44. *Extraneus dignior postponi potest interno digno.*
45. *Electio digni tenet, omisso digniori.*
46. *Eligentes talem non tenentur ad restitutionem Ecclesiæ, vel omisso.*
47. *Neque electus tenetur digniori omisso.*
48. *Nisi fraude impediverit, quò minùs eligeretur.*
49. *Pœna eligentium indignum.*
50. *An ea ipso jure incurrantur.*
51. *Pœnâ suspensionis tenentur etiam impedientes electionem personæ dignæ.*
52. *Pœna hæc in Episcopo locum non habet.*
53. *Eligenti an prosit, quodquem sciat indignum ex sola confessione.*
54. *Electio de indigno facta est ipso jure nulla.*
55. *Eligentes indignum an teneantur digno præterito ad restitutionem.*
56. *Pœna eligentium indignum an habeant locum, si non sequatur electio.*
57. *Pœnis prædictis locus est electo indigno ex defectu scientiæ, morum &c.*
58. *Ignorantia an excuset à dictis pœnis.*
59. *Eligere seipsum quis nequit.*
60. *In electionem tamen sui ipse è numero eligentium rectè consentit.*
61. *Electores Imperii rectè ex suo corpore eligunt.*
62. *Nominatio successoris an probanda.*
63. 64. *Ad electionem quando & quo modo procedendum.*
65. *Electio facta, non revocato vocando, an sit ipso jure nulla.*
66. *Electionem à præsentibus de digno factam an non vocatus teneatur approbare.*
67. *Vocandi omnes ad electionem.*
68. *Legitimè impeditus potest scripto suffragari.*
69. *Vel alteri de Collegio demandare vices suas.*

EX jure & more usitato per electionem ad dignitates pervenitur: quæ habet locum in iis, quibus est adnexa superioritas; & hoc, ut eligendus iis sit gratior, quibus præficitur: neque enim solet esse gratus, qui invitis obtruditur.

1 Electio est alicuius idoneæ personæ ad dignitatem vel munus aliquod Canonicè facta vocatio.

2 Canonicè ut fiat, oportet ab iis facta sit, ad quos de jure, consuetudine, aut privilegio id juris spectat. Regulariter spectat ad eos, qui sunt de gremio loci, cui præficiendus quæritur. Dico, regulariter; quia & extraneis competere interdum potest ex privilegio & consuetudine, *c. 8 sup tit. 4. de consuet.*

3 In sæcularibus est penes Canonicos, modo sint puberes, sanæ mentis: nam impuberes (non factâ distinctione, malitia ætatem suppleat, nec ne, cum Canon non distinguat) & quibus mens minus sana est, carent discretione & judicio, quo opus in discernenda cuiusque qualitate & conditione, *c. Ex eo 32. h. t in 6.* Ut merito & suffragio careant, nec faciant non vocati electionem irritam. *Ubi nihil 4 implicat, esse Canonicum, & non habere suffragium, *l. 6 § duo D. de decurionib.* propter dictam rationem.* Ut autem quis suffragium 5 habeat, non requiritur sit verus Canonicus, sed sufficit sit possessor bonæ fidei, & sine lite pacificus, *c. Cum olim inf. de Caussa poss. & propriet. c. In Genesi 55. ubi Glossa in V possessione h. t.* & hoc ad evitandam confusionem, quæ contingeret, si à possessore rantum facta electio, re patefacta postea evacuaretur. Necesse præterea est, existant in minoribus ordinibus, *Clem. 2. de ætate & qual. præfic.*

6 In Regularibus jus eligendi est penes Monachos professos, expressè vel tacitè: non etiam penes non professos, *d. c. 32. in fine*: uti nec penes laicos, quos conversos vocant. * 7 Omninò rejiciuntur excommunicati maiori excommunicatione, quibus communicare cum aliis non licet, *c. Is qui 15. in fine de sent. excommunic. in 6.*

8 Ubi dubitari potest, An unus aut aliqui excommunicati faciant aliorum suffragia nulla? R. Non videri; ex regula, quæ habet, non vitiari utile per inutile. Quo facit textus in *c. Cum Wintoniensis 25. hoc tit.* ubi aliquorum inhabilitas non irritat aliorum suffragia. Nisi certus sit eligentium numerus, quorum omnium requiritur consensus: tunc enim excommunicatio unius faceret irritam electionem, quia faceret deesse requisitum numerum, *c. Ad probandum 24. inf. de sent. & re judic. & c. Cum super 23. inf. de off. iud. deleg.* Nam uti dissensus unius ex eo numero poneret invalidam electionem, quia faceret non adesse omnium consensum; ita & consensus nullitas, quæ facit non adesse requisitum numerum. Erit autem vera superior decisio, si aliàs stet pro una parte sufficiens eligentium numerus, ut demptis excommunicatis, maior Capituli pars sit pro ista V. G. si ex viginti eligentibus duo sint excommunicati, superabit illa pars, pro qua sunt decem suffragia. Et hoc ita, si ignoranter admissi sint excommunicati.

9 Quid verè juris, si scienter & voluntariè sint admissi? R. Non subsistere, ex sententia Inno-

Innocentii, in *c. Illa* 39. *h. t.* & Abbatis *ibid n. 7. & in c. fin. n. 6 inf. de procurat.* Fundant hanc suam opinionem in *c. Massana* 56. *h t.* ubi electio facta per Clericos & laicos habetur irrita: & in *d. cap.* 23. *de off. jud. deleg* ubi decretum ab habili & inhabili dicitur nullum. Item in ratione, quòd voluntariè admittentes inhabilem, videantur uti jure suo nolle, & se facere inhabiles. Posset tamen contrarium videri potius, electionem scilicet aliorum esse validã; propterea quod licet peccarint admittendo istos, non tamen ideo priventur eligendi potestate, cum nullo jure id sit cautum. Et licet cum excommunicatis communicantes incidant in excommunicationem minorem, non tamen ista eos repellit ab eligendo, ut mox dicetur. Ut ab aliis facta electio sit dicenda valida, consortio excommunicati nihil ponente contra substantiam electionis. Ad *d. c.* 23. posset dici, quod actus, de quo ibi, simul ab omnibus habeatur pendens, ut inhabilis junctus ponat eius nullitatem. Nec obstat *d. c.* 56. nam ibi hoc ita statutum, in odium eorum, qui laicis id iuris contra Canones permittebant; ut non debeat extendi.

Prior tamen opinio, quia communis, posset videri servanda in praxi: & facere pro ea videtur textus in *d. c. fin.* ubi ex eo, quod cõmunitas cum maioribus & iuratis, quos sciebat excommunicatos, constituisset procuratorem, dicitur constitutio irrita. [Quod idem ex rationis paritate dicendum in electione Prælati. Quod omninò procedet in excommunicato nominatim, & notorio Clerici percussore.

10 Quæstionis est, An idem procedat in excommunicato tolerato? Resp. Videri hoc aliquibus: pro quibus est textus in *can. Audivimus* XXIV. *q* 1. *& c. Adversus inf. De immunit. eccles.* ubi excommunicatio, vel sententia lata ab excommunicato, dicitur invalida. Ratio est in defectu iurisdictionis, ut patet ex *c. Si is cui de off jud. deleg in* 6. ubi, excommunicato delegante, dicitur delegatus carere jurisdictione. Quæ opinio iuxta antiquum ius est vera in excommunicato notorio, nam in occulto aliud mox dicetur. Ad ius novum quod attinet, verior opinio est, excommunicati, licet notorii, tolerati tamen, actus subsistere, etiam publicos. Ratio est, quod post Extravag. Martini V. *Ad evitanda*, citra pœnam possit communicari cum excommunicato quocumque excepto denuntiato & notorio Clerici percussore. Quod ita inductum, ad succurrendũ conscientiis timoratis, & ad evitanda animarum pericula, ut cum possimus cum tali communicare etiam in perceptione Sacramentorum, debeant & acta ejus esse valida, atque ita & tenere eius electio, & similia. Frustrà enim cum tali communicare esset licitum, si acta nõ valerent: atque ita tenet Navar. in *Summa c.* 27 *n* 7. Nihil facit, quòd sit suspensus ab officio & beneficio; ut videatur nihil agere posse, quæ ratione istorum competunt, inter quæ est electio: nam hoc verum est, quatenus ea licitè exerceat quoad se, non etiam quoad alios. Ut ipse licet peccet se ingerendo, & suffragium dando, nihil tamen hoc noceat electioni, cùm quamdiu non rejicitur, sed toleratur, licet privatus sit jurisdictione, Ecclesia suppleat seu conferat ad talem actum jurisdictionis. Non facit etiam, quod dicta Extravagans noluerit aliquem favorem tribuere excommunicato, cùm quòd electio & alii actus sustineantur, non sit tam ob favorem excommunicati, quàm fidelium. Videatur Covarr. *ad c. Alma p.* 1. §. 7. *n.* 9.

11 Quid in excommunicato occulto? R. Multò magis eius acta esse sustinenda, etiam iure antiquo inspecto, quo quilibet excommunicatus erat vitandus. Ratio est, quia cùm aliquis exercet munus aliquod publicum, in eoque sustinetur, defectus occultus non adficit actus illius, qui ex Reip. interpretatione sunt iudicandi validi, ut apud Jurisconsultos est notissimum, per *l. Barbarius* 3. *D De off. prætoris:* qui textus licet loquatur de civili Magistratu, idem tamen statuendum in Ecclesiastico, quod Ecclesia non minori providentia prospiciat fidelium utilitati, quam Respubl. suorum civium.

Quid in denuntiato quidem, sed ignorato? Idem in hoc statuendum, quod in occulto, quod scil. electio, & alia eius acta sint valida; cùm licet alibi sit nominatus & publicus, in loco tamen exercitii habeatur non excommunicatus: ut acta ejus sustinenda sint, ita postulante necessitate & utilitate publica, etiam secundùm ius antiquũ in hoc non mutatum, quò tantùm notorius erat vitandus. Abbas in *c. Ad nostra. n.* 13. *inf. De jurejurando.*

12 Speciale est in Cardinali excommunicato, etiam nominatim sive denuntiato, ut repelli nequeat ab eligendo Papam, per *Clement.* 2 §. *caterum h. t.* qui textus facit ad declarationem *c. Licet h. t.* in quo electus à duabus Cardinalium partibus sine exceptione dicitur habendus pro legitimo Pontifice: Ratio specialitatis posita est in evitandis periculis schismatis, & aliorum inconvenientium, quæ possent subsequi, si admitterentur exceptiones & dilationes post factam electionem. Confirmata est hæc sententia per Constitutionem novam Gregorii XV. incip. *Æterni Patris*, anno 1621. XVII. Kal. Decemb.

13 Hæc de irretitis majori excommunicatione: nam quos minor tantum ligat, non removentur ab eligendo, *c. Illa* 39. *h. t.* Ratio est, quod hæc non privet hominum communione, ut dicetur inferius *ad tit. de Sent. excommunic.*

14 In suspensis idem juris est, quod scilicet à facultate eligendi non sint exclusi, nisi fuerint denuntiati: nam ante denuntiationem, cùm Ecclesia eos tolleret in officiis, acta eorum sunt dicenda valida. Ita tamen denuntiati inhabiles habendi, si ab officio absolutè sint suspensi. Abbas in *c. Cum inter* 16. *n.* 6 *h. t.* nam tunc nomen *officii* denotat tam ea, quæ sunt ordinis, quam quæ jurisdictionis: licet alias suspensio ab ordine non contineat suspensionem a jurisdictione, nec è diverso, ut suo loco dicetur. Idem dicendum, si suspensus quis sit sine limitatione, quia verba generalia, cum limitentur ad aliquid non est ratio. Nihil obstat *c. Cum dilectus* 8. *sup. tit.* 4. *De consuet.* ubi electio per suspensos & de suspenso facta cassatur; quod & habetur *c. Cum inter* 16 *h. t.* nã accipienda loca ista secundùm jus vetus, quo sufficiebat sola suspensio; quod ipsum mutatum est per Extravag. Martini V. *Ad evitanda*, ut paulò ante dictum & dicetur latiùs *inf. ad tit. de sent. excom.* A beneficio suspensus videtur habere integram eligendi facultatẽ, quod eiusmodi suspensio concernat tantum fructus beneficii, non etiam actus officii, modo ab aliis admittatur, *c. Cum Wintoniensis* 25. *ubi Glossa V. admiserunt h. t.*

16 Quæritur, An interdictus vocẽ sive suffragium habeat? R. Videri non prohibitum, cum interdicti effectus tantum pertineat ad privationem divinorum officiorum, Sacramentorũ quorumdam, & Ecclesiasticæ sepulturæ, sub nullo autem istorum contineatur privatio iuris eligendi: quæ cùm sit pœna, non est inferenda sine canone. Facit, quod interdictũ non privet beneficio, eiusve administratione, ad quam spectat electio, sive potius ad fructus beneficii, qui salvi sunt interdicto.

17 Quid statuendum in irregulari? Posset videri huic non esse jus eligendi, quia omnino sit inhabilis ad beneficia, ordines aliaque Ecclesiastica. Dicendum tamen, electionem à tali factam esse validam, utpote factam ab habente potestatem, non impeditam, neque ligatam. Ratio est, quia licet irregularitas reddat inhabilem ad beneficia, non tamen ipso iure privat obtentis: ut administratio eorum sit libera eis ad quos spectant; & fructus, quibus adnumeratur electio, iis cedant, donec priventur beneficiis. Ut, cùm eatenus ex vi irregularitatis non prohibeatur eligere, dicendum sit, ab irregulari electionem licitè fieri.

18 Porrò hæretico nullum esse suffragii jus vel ex eo patet, quòd hoc ipso privetur omni iure non tantũ circa bona patrimonialia, sed & Ecclesiastica, ut dicetur infrà *tit. de Hæreticis*; ut jus eligendi illi salvum esse nequeat. Si tamen occultus fuerit, ut ipse toleratur, ita & suffragium eius valebit, *arg. l. Barbarius de off. prat.*

Sunt & privati facultate eligendi, qui scienter indignum elegerunt; non tamen nisi istà vice, uti mox latius dicetur.

19 Ubi quæritur, An præsumatur quis scienter indignum elegisse? Negat hoc Molina *de jure Primogenitura lib.* 1. *cap.* 4. *n* 48. quod nemo sit præsumendus in dolo esse. Contra tamen vult Franc. Sarmientus, in *l. Cum quidam* 24. *n.* 17. *de leg* 2. *per text. in l. Qui cum alio* 19. *De R. I.* ubi qui cum alio contrahit gnarus debet esse conditionis eius: & per textum in *c. fin.* §. *Si quis de clandest. despensat.* ubi in simili præsumitur adfectata ignorantia. Quæ sententia confirmatur per text. in *c. Innotuit* 20. *h. t.* ubi ignorantia eiusmodi probanda est: ut videatur præsumi scientia.

20 In casu autem, quo eligentes indignum removentur, contrahitur ista facultas ad reliquos, qui non peccarunt, etiam unum dumtaxat; ne aliorum peccatum redundet in injuriã innocentium, penes quos residet Capituli pote-

potestas. Si omnes peccaverint eligendo indignum, ad superiorem ista potestas devolvitur. Abbas in *c. Bona* 23. *& c.* 25. *n.* 2. *h. t. l. Sicut in fine D. Quod cujusq; universitatis &c.*

21 Laicis, sive solis (quod neutiquam licuit, adeò ut Conc. Trident. *sess.* 23. *c.* 4. *in fine* velit à populo & sæculari potestate vocatos atque institutos haberi ut fures, & latrones, Per ostium non intrantes) sive simul cum Clericis eligendi non est potestas: ut electioni per eos de se factæ consentiens, sit hoc ipso inhabilis, *c. Quisquis* 43. *c. Massana* 56. *h. t.* Nihil faciente consuetudine, aut præscriptione, cum ea requirat possessionem, cujus hac in materia sunt incapaces laici, ut nec possit iis concedi per Capitululum, *c. Sacrosancta* 51 *h. t.*

22 Olim in Episcoporum & Romanorum Pontificum electionibus Principum & populi vota intervenisse videtur colligi ex iis, quæ coacervavit Gratianus *Dist.* 63. De Imperatoribus quæritur. An illis quid juris fuerit in Electionibus Roman. Pontificum? Resp. Electionem istam liberam fuisse ab initio, & pertinuisse ad Clerum; quò spectant pleraq; loca apud Gratianum, *d. dist.* 63. quæ negant laicorum esse immiscere se electionibus Pontificum, quia res ea sit Ecclesiastica, in qua nihil est juris Imperatori & laicis: verùm ambitione causante schismata, eorum tollendorum & impedienrorum causâ interponi cœpisse Imperatoriam auctoritatem. Quæ res eò paulatim devenit, ut sine jussu Imperatoris non potuerit consecrari electus Pontifex: quod ideò à Justiniano (cujus tunc erat summa auctoritas & potestas) usurpatum creditur, ne, ordinato aliquo Pontifice minùs grato Imperatori, urbs & Italia ab orientali deficerent Imperio. Verùm sub Benedicto II libertas plena redit. Per Adrianum verò concessum videtur Carolo Magno jus eligendi Pontificem, *can. Adrian. dist.* 63. cujus filius Ludovicus huic juri renuntiavit, *can. Ego d. dist.* 63. Sed Leo VIII. illud iterum concessit Othoni, *can. in synodo d. dist.* 63 & duravit penes Imperatores usque ad Henricum IV. Justissimis deinde de causis abrogavit id ipsum Imperatoribus Gregorius VII. occasione sumpta à schismate, & libertas deinceps duravit in Romana Ecclesia, pertransitque penes Card. electio, ut mox dicetur. Ex quibus patet, olim Imperatoribus non tam fuisse jus eligendi Pontifices, quàm confirmandi, ob jam dictam rationem, primo usurpatum, & postea concessum. Nec facit, quod textus in *d. can. Adrianus Dist.* 63. afferat jus eligendi, fuisse Carolo Magno concessum: nam verbum *eligendi* ibi largè & amplè positum, non strictè & pressè, pro eo, quod est, Canonicè factæ electioni adsensum præbere. Quò facit, quod habetur post textum in *can. Vota d. dist.* 63. repræsentari electiones Pontificum solitas Imperatoribus, ut & ipsis gratiores essent, & roborarentur contra schismaticorum & hæreticorum audaciam. Si tamen quis obstinatè velit verbum istud *eligendi* strictè accipi debere, detur Imperatoribus id juris fuisse: fatendum tamen erit, non fuisse nisi ex concessione Pontificum, non etiam suo jure, idque liberaliter, ob majus scilicet bonum, quo cessante, tamquam causa potuit meritò ipsis eripi. * Hodie quibusdam Principibus competit Episcoporum nominatio, quos præsentant Pontifici, qui super vita, & meritis eorum scrutinio præmisso, confirmat taliter nominatos. Quod toleratur, quia interest Principum sibi habere addictos Antistites, qui subditorum animos à se non avertant. Vide de hac materia Choppinum *De domanio Franciæ, lib* 2 *c.* 10. 23

24 Lubet & quærere. An populus in electionibus Pontificum quid juris habuerit? Resp. variis locis *dist.* 63. dici, electiones consuevisse fieri a Clero, vicinis scilicet Episcopis, & populo. Verùm hoc non ita accipiendum quasi populus suffragia daret; sed quod vel populus aliquem postularet, aut desideraret, quem postea Clerus pro populi voto eligeret, non tamen necessario: vel quod postea consentiret in electum per Clerum populus, ut gratior esset, juxta *can. Nosse & can. Vota d. dist.* 63. Hodie jus eligendi Rom. Pontificis est penes Cardinales S. R. E. à quibus electus non alias pro Pontifice est habendus, quàm si duæ præsentium partes consentiant in eumdum, *c. licet* 6. *h. t.* Pluraque servanda sunt in ista electione, ut patet ex *c.* 3. *eod. in* 6. *& Clem.* 2. *eod* ad inventa pluraque, ut avertantur fraudes, & ne in longum protrahatur electio cum detrimento Ecclesiæ.

25 Eligendus debet esse ætatis sufficientis, *de*

ignorantibus facta sit, atq; ita in voluntaria & subreptitia, sed & si scientibus, ex jam dicta ratione. Et ita sentit Glossa in *d. c. fin. v. scienter*, & vult ratio ibi subjecta, quod scilicet à sanctis Patribus sit privatus ab eorum perceptione: quam privationem sive inhabilitatem non tollit ignorantia eligentium.

Quid si & electus se excommunicatione

32 irritum ignoret? Ejus ignorantia nihil faciet ad tollendum actus vitium, cum nihilominus maneat inhabilitas, quæ non causatur ex culpa, quam electus se ingerendo committit, sed ex natura censuræ, uti dictum, & colligitur ex ratione ibi subjecta. Covar. *ad* 8. *Alma p.*1. §. 7. *n* 3.

Dubitari etiam potest, An excommunicatio

33 electi in Pontificem Rom. impediat electionis valorem? Dictum fuit superius, excommunicationem eligentium non impedire istam electionem, *Clem. ne Romani* §. *caterum*, *h. t.* ut idem sit dicendum ex parte electi; cùm ratio ibi posita, ne detur occasio fraudibus, aut scismatibus, habeat locum etiam in ipso electo: & quidem multò magis, tum quòd magis agant contra censuram eligentes quàm electus: tum quòd in *d.* §. *caterum* dicatur nullus ab electione repellendus: quæ verba sunt generalia, & non magis excludunt ab electione passiva, quàm activa.

Est & inhabilis suspensus ab ordine, offi-

34 cio vel beneficio; ex ratione *tex. in c. fin. de Clerico excom minist.* quòd ad susceptionem eorum eligatur, à quorum perceptione est privatus, cùm prohibitus ab aliquo opere, vel usu ejus simpliciter interdictus, consequenter sit prohibitus, ne possit ei conferri id, quod est proprium talis actus, seu quod ad illum ordinatur.

Ubi quæstio est, An talis electio, aut colla-

35 tio sit ipso jure irrita? R. Videri potiùs irritandam, *arg. d. c. fin.* in quo hoc ipsum exprimitur quoad irretitum minori excommunicatione: nec est alius textus irritam declarans ejusmodi electionem. Ad idem allegatur, *c. per inquisitionem* 26. *eod.* ubi dicitur amovendus ab officio Præposituræ, qui sciens indignum ad Episcopatum eligendo, se indignũ fecerit beneficiis Ecclesiasticis: quæ verba significant, malè quidem electum fuisse, non tamen electionem fuisse ipso jure irritam, cum dicans privandus officio.

Irregularitas licet obtentis non privet ipso facto, Abbas *in c. nisi* 10 *n.*4 *inf. de renunciat.* dictum paulò ante, ponit tamen inhabilitatem ad obtinenda munia Ecclesiastica.

Ubi controvertitur, An id faciat ipso jure?

36 Resp. Non dedisse, qui volunt irregularitatem non efficere electionem aut collationem ipso jure nullam, quia non inveniatur in jure expressa hujusmodi inhabilitas; sine textu autem non sit inducenda. Et licet varii adducantur textus, qui prohibent irregularem admitti ad ordines & beneficia illis conferri, etiam non habentia curam animarum, nullo tamen illorum continetur verbum irritans actum. Et facit, quod irregularis non sit incapax professionis, *c.* 1. *de filiis presbyt. c.* 2. *de Clerico non ordin. minist.* Ut etiam dicendus non sit inhabilis ipso jure ad beneficia, quibus obtentis non privatur ipso facto per irregularitatem. Ut opinio ista de rigore juris sit probabilis Felin. *in c. inquisitionis n* 6. *inf. de accusat.* Securior tamen & probabilior est contraria, scilicet ipso jure non tenere electionem, quam communis usus optimus interpres recepit, interpretans textus hac in materia adductos, & indicantes, non esse canonicam electionem eius, qui est irregularis, in eum sensum, quòd ipso iure electio non teneat. Et ita tenet Felin. *in c.* 2. *sup. tit* 3. *De rescr.* Navar. *in Summa c.* 27. *n.* 249. *dub.* 6. Covar. *ad c. Alma p.* 1. §. 7. *n.* 1. *& in reg. Peccatum p.* 2. §. 8. *n.* 6. *in fin. & n.* 8. Pro qua parte videtur facere Conc. Trident. *Sess.* 14. *cap.* 7 *de reform.* ubi humicida nullo unquam tempore potest ad sacros ordines promoveri, nec ulla beneficia illi conferri, eâ ratione quod beneficia dentur propter officium, ut qui ad hoc est inhabilis, etiam ad illa talis sit iudicandus.

37 Inter irregulares poni hæreticos extra dubium est, ut dicetur infra suo loco: uti & Apostatas ac scismaticos esse inhabiles ad dignitates, & beneficia, patet *ex cap.* 1. *h t.* ubi etiam post adiuratum scisma dicitur dispensative confirmanda scismatica electio.

Sed dubitatur, An inter inhabiles ad Prælaturam censendus sit habens libros? Quod

38 videri posset, per *can. de Syracusana* 12. *dist.* 28. *& can. antepen. Dist.* 6. ubi propter liberos nõ videtur quis admittendus ad Episcopatum. Sed

Sed dicendum nullatenus ideo induci inhabilitatem, cùm nullibi de ea pateat, & sine textu non sit inducenda. Nihil faciunt adducti textus, quia per eos non tam ponitur inhabilitas quam datur consilium; ne facile tales admittantur, quod per liberos possent deperdi bona Ecclesiastica; quem metum si auferat personæ qualitas non est ea rejicienda; uti & si alio modo ei occurratur, *can. Sunt* 11. q. 1. Abbas in *c. 1. inf. de testam.* Unde est, quod ejusmodi qualitas exprimenda Pontifici, quia cum possit ponere impedimentum faceret confirmationem subreptitiam. Nihil etiam facit, quod habet Imp. Novel. 6. c. 1. §. 4. ordinatum filios aut Nepotes habentem sacerdotio cadere; ut si admissus rejiciatur, multò minùs admittendus sit: nam non est legis civilis inducere inhabilitatem, sed tantum Canonicæ: nisi hæc ab ista statutum approbet, cujus contrarium hac in materia patet ex *can. Episcopus XII. qu. 2.* ubi liberos habens admittitur ad Episcopatum.

39 Majus dubium est, An habens liberos illegitimos sit inhabilis? Hoc aliqui volunt per *d. can.* 13. verum cum textus ibi indistinctè faciat mentionem liberorum, quòd eorum causa possent perire bona Ecclesiastica, quæ non ita habet locum in legitimis, cessabit etiam prohibitio, si personæ qualitas respondeat & aliud nihil impediat.

40 Regularibus non est præficiendus non professus, cassaturque ejus electio, non obstante consuetudine, *c. cum causam* 27. *h. t.* & non nisi Instructus in regula monachali, quòd minùs conveniat, esse magistrum, qui necdum fuit discipulus, *c. officii* 38. *h. t.* ubi aliter facta electio decernitur irrita & inanis.

41 Eligendus itaque ex voto Ecclesiæ dignus & ex pluribus dignis dignior, quem morum sanctitas commendat præ cæteris, quatenus idem utilior aptiorque administrationi. Quæ res facit, ut etiam minus doctus doctiori præferatur, & non rarò potius habeatur ratio sanctitatis morum, quàm scientiæ, ut in Religionibus Interdum utrumque requiritur,

42 ut in iis, qui præsunt, velut Episcopi, in quibus præcipuè requiritur prudentia.* Ubi nobilitas & potentia non faciet aliquem sine noxa præferri digniori, nisi Ecclesiæ status requirat potentem. Faciet tamen & generis splendor & claritas in paritate aliquem potiorem eo, cui ista desunt. Consanguinitatis & amicitiæ hic non est habenda ratio: quamvis & hæc in paritate sine piaculo faciat quem inclinari in amicum, aut consanguineum, non etiam in imparitate.

43 De gremio Ecclesiæ vacantis, ut quis eligatur, conveniens quidem est, si ibi idoneus habeatur, *c. ne pro defectu* 41 *h. cit.* non tamen necessarium, cum & teneat electio extranei, & interdum quis sit adsumendus ex alio loco cui id juris consuetudine aut privilegio quæsitum, *c. 8. sup. de consuet.*

44 Ubi quæri posset, An sine peccato præteriri possit extraneus dignior, accepto interno digno? Resp. Actum istum videri vacare peccato acceptionis personarum, cum textus in *can. Metropolitano dist.* 23. velit ex præsbyteris Ecclesiæ optimum ordinari: & textus in *can. Nullus dist.* 61 non alias aliundè adsumi aliquem permittat, quam si in Ecclesia non sit aliquis dignus. Qui Canones etsi usu minus frequententur, faciunt tamen extra noxam esse eligentes dignum internum, quod ea res sit minus obnoxia turbis, gratiorque esse soleat internus externo, atque ita majori cum benevolentia munus suum peragat. Ut hac ex parte compenset etur id, quo extraneus superat. Quod vel maximè tunc procedet, quando fundator voluit aliquem adsumi ex certa familia, aut civitate: in qua si idoneus haberi possit, non est extraneus adsumendus.

45 Quæritur etiam, An teneat electio digni, omisso digniore? Juri Canonico & rationi naturali magis est consentaneum, eligentes isto casu non esse immunes a peccato mortali cum enim Canones eum præfici velint, qui præstantior est qui doctior, qui sanctior, qui omni in virtute eminentior, *can. licet* 15. *VIII. qu.* 1 qui optimus, *d. can. Metropolitano*, qui Præsulatu dignus, *Novel.* 5 *c.* 9. docet ratio, non fungi eligentes administratoris boni vice, digniorem prætereundo, & potius providere personæ quàm loco: quod, pro dolor! non esse infrequens facit favor. Utroque tamen in foro, tam interno quàm externo, valet electio, nec rescindi potest, ex communi sententia, nixa textu, *c. cum nobis* 19. §. *illius hoc t. ubi Gloss* Covar *ad reg. Peccatū p.* 2. §. 7. n. 3. Nec obstat, quod Ecclesiæ intentum sit, habere dignis-

dignissimum, cum non rejiciat dignum, & hoc ad servandam Ecclesiæ quietem. Alioqui omnes Electiones versarentur in discrimine, & infinitis litibus locus foret, si ea sola de causa everti possent, quòd dignior esset præteritus. Navarr. *de Simonia conf.* 8. *n.* 1.

46 Alia hic occurrit quæstio, An omissio digniori teneantur eligentes & consentientes ad restitutionem? R. Verius esse, nec teneri eos Ecclesiæ, nec omisso: non isti, quia ei non nocuerunt, cum de idoneo prævideriur ministro: non huic, quia ante electionem nullum jus vel ad rem vel in rem habuit, cum id demum ei quæratur per electionem, Navar. *in Manuali c.* 17. *n.* 72. ante quam nihil juris habet, quod prætendat Covar. *d.* §. 7. *n.* 6. Lessius *de jure & just. lib.* 2. *c.* 34. *dubio* 15.

47 Similiter electus non tenetur ad aliquam restitutionem digniori, propterea quòd dici nequeat aliquo jure privasse eum, qui necdum ullum quæsitum habuerit; neque ullam etiam injuriam intulisse videri possit. Nam si qua illatio, illa est per eligentes illata; quotum suffragiis consentiens electus, non potest dici peccasse, tamquam consentiens peccantibus, cum ejus non sit, merita propria discutere ac dijudicare, Less. *d. loco n.* 76.

48 Aliud est in eo, qui fraude impedit aliquem, quò minus eligatur: hic quippe tenetur ad restitutionem, quando jus quæsitum avertit, quia cùm iniustè causam damni dederit, tenetur id ipsum resarcire, ex regula communi. Quo modo cum ante electionem necdum firmum jus sit acquisitum, verius est, ex arbitrio sapientis satisfactionem esse iniungendam impedienti, qua de re plenius agetur infrà *ad tit. de praben.* V. Covar. *ad d. c. Peccatum p.* 2. §. 7. *n.* 8. Navar. *d. c.* 17. *n.* 69. *& seqq.* Pet. Navarra *de restit. c.* 7.

49 Indignum eligentes scienter, præterquam quòd graviter peccent, præcipuè si agatur de cura animarum, & teneantur ad restitutionem damni Ecclesiæ, quæ damnum accepit, *c. fin. inf. de injur.* atque insuper inducere electum, ut Ecclesiam dimittat, privantur ipso jure suffragio pro ea vice, suspenduntur à beneficiis Ecclesiasticis per triennium, *c. cum in cunctis* 7. §. *Clerici h. t.* quæ scilicet habent in Ecclesia, quam per talem electionem offenderunt: non etiam quæ alibi habent, ne pœna excedat culpam *c. si compromissarius* 37. *in fine eod. in* 6. ubi eamdem pœnam subit is in quem compromissum, ut eligat, si scienter indignum elegerit, & compromittentes, si talem electionem scienter habuerint ratam.

50 Quæritur hic, An ipso iure istæ pœnæ inferantur? R. Quantum ad pœnam suspensionis à beneficiis, eam esse latæ sententiæ, quoad eligentes indignum, ut patet ex *d.* § *Clerici in verb. noverint se suspensos.* Idem & in compromissario, *d. c.* 37. Consentientes verò electioni factæ per compromissarium, non videri aliam pœnam incurrere, quàm privationis eligendi aut compromittendi pro ista vice, ut indicant verba *d. c.* 37. *vers. nisi & ipsi scienter.* Quò respicit verbum subsequens, *puniuntur*, non etiam verbum, *suspenditur*, cum non sit tam grave peccatum in casu consensus solius, atque est in casu electionis per eos factæ, in quo eorum versatur factum.

51 Tenet autem pœna suspensionis eos quoque, qui personæ dignæ electionem aut provisionem infringere, & confirmationem impedire temerè sunt conati, *d. c.* 37. Et hoc tantum in electis ad dignitates, personatus, aut Canonias, *c.* 1. *eod. in* 6. * In Episcopo eligente indignum non habet locum ista suspensio, *d. c.* 37. § *hujusmodi,* quæ non solet ligare Episcopos, nisi exprimatur: quod illis datum propter officii necessitatem, *c. Quia periculosum de Sent. excom. in* 6. Deinde iis est proposita pœna alia, privatio scilicet potestatis conferendi officia, aut beneficia, *c.* 7. *in fine & c. Nihili* 44. §. *Episcopi h. tit.* Scienter itaque eligentes indignum notantur. 52

53 Quid si sciat quis indignum non aliter, quàm ex sola confessione? Resp. Scientiæ quidem istius rationem non haberi; non posse tamen nec debere eligenti tamen suffragari, quòd non minus habeat locum ratio prohibitionis isto casu, *d. c.* 7. *in fine hoc tit.* & supposità inhabilitate personæ, actus eligentis talem in se sit malus, ut patet ex *c.* 2. *inf. tit.* 13. *de off. jud. ordin.* quod indicat eum contra conscientiam agere, qui ad eiusmodi concurrit electionem: nam eius causa ponitur scientia, quâ positâ de modo scientiæ disputandum non est. Ut contra Paludanum & A-

drianum rectè teneat Navarr. in *can. penult. n.* 146. *de pœnit. dist.* 6 pœnam suspensionis istum incurrere: qui & vult *ibid n.* 15. dissuadere eumdem posse aliis, ne eum, cuius malitiam novit, licet per confessionem, eligant, salvo tamen sigillo. Et hoc citra peccatum, quia alteri munus, quod ambit, non debeatur, nec istud acceptare possit citra detrimentum animæ.

54 Dubitatur. An electio de indigno facta sit ipso jure nulla? R. Solùm hic quæri de indignitate, resultante ex defectu litteraturæ, morum gravitatis, ætatis, natalium: dicendumque eam causare nullitatem, *d. c.* 7. in cuius principio prohibetur eligi habens huiusmodi defectum; in fine autem eligentes dicuntur eligendi tunc potestate privati: & in *c. Innotuit* 20. *in fine h. t.* decernitur electio talis irrita & inanis: item in *c. Congregato* 53. *in fine h. t.* dicitur electio irrita nuntianda eius, qui expers est scientiæ litteralis; quod & Glos. *ibid. V. in litteratura* confirmat. Ratio est, quod habens huiusmodi defectum nequeat satisfacere intentioni Ecclesiæ.

55 Quæri autem hic posset, An in casu electi indigni, eligentes, aut ipse electus, teneantur digno præterito ad restitutionem? R. Non videri, ex eo, quòd obligatio ad restituendum præsupponat ablationem ab eo, cui est jus in rem, vel ad rem: neutrum est omisso, cùm agatur de justitia distributiva. Nam beneficia Ecclesiastica, cùm sint potiùs stipendia & merces laborum, quàm bona communia; in eorum distributione peccatur quidem per distribuentes contra officium commissum, non possunt tamen ulli teneri ad restitutionem, quàm Ecclesiæ, cuius jus violatum, præponendo ei indignum, non etiam alterius, cui jus non potest dici quæsitum ante electionem, Vid. Navar. in *Summa c.* 17. *n.* 69. *& seqq.* Covar. *d.* §. *n.* 2. Molina *de Iure primogenit. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 58.

56 Occurrit & alia quæstio; An pœnæ, propositæ eligentibus indignos, obtineant, si ex votis indigno præstitis non sequatur electio? R. Juxta antiquum jus in *d. c.* 7. nihilominus fuisse locum pœnis, quòd quantum ad eligentes delictum fuerit completum; eius tamen rigorem esse mitigatum per *c. perpetuo* 7. *eod. in* 6. saltem quoad privationem potestatis eligendi pro ista vice. Ut maneat iis salva electio, ex ratione, quòd non habuerit effectum eorum conatus, prævalentib. aliorum suffragiis. Habent tamen tales læsam conscientiam, ut justè metuant divinam ultionem, & Apostolicam, *d. c.* 7. *in fine eod in* 6 Quantum ad pœnam suspensionis à beneficiis, non videtur jus antiquum mitigatum, ut hodie etiam obtineat.

57 Cæterùm prædictæ pœnæ non aliàs obtinent, quàm si eligatur indignus, ob defectum scientiæ, molum, ætatis, natalium; de iis enim loquitur textus in *d. c.* 7. *h. t.* & similes: ut qui aliis modis indignum elegerit ad Episcopatum, aut curam animarum, arbitrio superioris veniat puniendus.

58 Loquuntur autem Canones de eligente, aut consentiente in indignum scienter *c. cum Wintoniensis* 25. *h. t. d. c.* 7. *eod. in* 6. Unde dubitari potest. An ergo ignorantia impediat pœnam? R. Si invincibilis fuerit ignorantia, rem esse manifestam, quia scilicet tunc nulla pœna sit commissa: uti & non disputandum, si fuerit adfectata, quia scientiæ adæquatur; quæ cum ponat delictum, meritò illud sequitur pœna. Si non fuerit omninò invincibilis, sed aliquo modo voluntaria, videri eligentes non excusari à culpa, aut pœna: probabile tamen eo casu non incurri pœnam, nisi interveniente dolo, & malitiâ, ut posita ignorantia, licet ea vinci potuisset, & non esset culpa, excusatio tamen sit admittenda à pœna, ne dictio, *scienter*, in textibus posita, nihil operetur. Quò facit, quòd pœnæ sint potiùs mitigandæ, quàm exasperandæ, & non facilè inducendæ.

59 Porrò seipsum quis non rectè eligit, *arg. c. Per nostras inf. de jure patron* ubi Glos. hoc dicit esse ambitiosum. Ut meritò talis repellatur cum sit contra Apostolum, adsumere sibi honorem, *can. in Scripturis VIII. q.* 1. *c. Qualiter* 17. *h. t.* qui non desiderantibus, sed fugientibus est deferendus. Facit, quòd inter eligentem & electum debeat esse distinctio, tamquam inter patientem & agentem, dantem & accipientem, *c. fin. inf. de Instit.* V. Flam. *de Resignat. benef. lib.* 9. *q.* 17 *n* 109.

60 Quæsitum hic est, An consentiens in electionem sui connumeretur numero eligentium, eumque augeat? Resp. Ita videri per *c. Cùm in jure* 33. *hoc tit. Glos. in l. Planè* D. quod

quod cujusque universitatis nomine &c. Panormit. *consil.* 25. *n* 3 *p.* 2. Neque obstat, quod nemo se eligat, quia hoc verum est, quando se ingereret; hic autem non se ingerit, sed tantum electionem sui approbat. Quod ita videtur dispositum à Pont. ad evitandas discordias, quibus facilis est occasio in eligentibus, Abbas *d. c. cum in jure* 33. *& ibi* Innoc. Videtur autem *d. c.* 33. loqui in casu, quo in aliquos est compromissum, qui ex suo numero aliquem elegerunt.* Quò facit, quòd Cujacius, *ad d. l. planè quæ est ex lib.* IX. *Pauli ad Edictum*, ex septem Electoribus Imperatoris antestare dicit electionem eorum, qui unum ex suo corpore elegerint, si modo is electioni de se factæ adsensum præbeat. Atque eo casu tantùm Baldus vult procedere decisionem *d. c.* 33.

61

62 Superest videre, An nominatio successoris sit probanda? R. Gratianum, *can.* 1. *&* 2. VIII. *q.* 1. velle Divum Petrum in successorem sibi delegisse Clementem; qui tamen ibidem non numeratur proximus à D. Petro, sed demùm in ordine quartus post Linum & Cletum: ut videatur prælectus & ordinatus quidem fuisse in Rom. Ecclesiæ Episcopum, cessisse tamen, ut habet Glos. in *d. can.* 1. Pluribus ea de re agit Card. Baron. *Annal. Tomo* 1. *ad an.* 69. Ut ut est, specialе fuit, nec trahendum ad exemplum aut consequentiam, *can. non Exemplo* XXVI. *q.* 2. propter detrimentum quod inde redundare posset in Ecclesiam, privato affectu causante promotionem indignorum : unde & successoris constitutio prohibita, *can.* 3 *&* 4 VIII. *q.* 1. Fuit tamen & usus aliquis nominationis in successorem: tum ad avertendum, ne per hæreticos sedes Episcopales invaderentur; tum & ad impediendas fraudes ac sordes, quæ non rarò in Episcopis eligendis committebantur. Non ita tamen, ut nominatus necessariò esset præficiendus, sed quod non leve pondus haberet in suffragiis commendatio prædecessoris, quòd is apprimè nôsset, quis muneri isti magis foret idoneus. Hæc de eligentibus & electis.

63 Ad formam & modum electionis quod attinet, de ea non tractandum, nisi post vacantem & viduatam pastore Ecclesiam, eumque sepulturæ traditum, *c. Bona* 36. *h. t.* quòd festinatio sapiat contemptum. Imò non nisi tertio post sepultum pastorem die ad electionem novi procedendum esse, habet textus in *can. nullus* 7. *dist.* 79.* vocatis iis, ad quos electio spectat, vel jure communi, vel speciali, quatenus commodè vocari possunt, *c. cum inter* 18. *& c. quod sicut* 28. *h. t.* ut quia sunt in provincia, *c. coram* 35. *& c quia propter* 42. *h. t.* Unius omissio faceret electionem indebitè factam, & magis obesset, quàm multorum contradictio, *d. c. bona* 36. Potuisset enim omissus alios rationibus suis in diversam traxisse sententiam.

64

65 Sed controvertitur, An ipso jure sit irrita? Posset hoc videri per *c. in Genesi* 55. *in fine h. t.* ubi decernitur irrita & inanis: quàm opinionem videtur tenere Glos. in *d. c.* 55. *in fine, & d. c. Quod sicut* 28. *V. consentire h t.* Contrarium rectè tenet Abbas, in *d. c.* 42. *in fine princ. hoc t.* quod scilicet non sit ipso jure irrita, sed irritanda : nisi propter bonum pacis omissi postea consentiant & electionem factam approbent, per text. in *c. Ecclesia* 57. *h. t.* ubi Glossa *V. sicut* dicit, non esse de forma electionis, ut omnes sint præsentes. Facit *d. c.* 42 *in fine*, ubi Innoc. *n* 1. *& d c.* 57. *n.* 3. dicit electionem non esse omninò nullam, sed cassari posse. Hostiensis *hic in summa n.* 11.

66 Quid si à præsentibus sit electus dignus, an omissus tenebitur approbare? Negat hoc Innoc. *d. c.* 57. *n.* 4. ex ratione, quod omnes sint vocandi, *d. c.* 42. Et facit *d. c.* 25. quo dicitur penitus infirmanda electio per contemptos, nisi consentiant: quod & vult *Gl. V. consentire*, propter injuriam illis illatam. Ut nihil obstet, quod negotium Ecclesiæ sit utiliter gestum.

67 Vocandi itaque omnes, etiam absentes, modo in loco tali, ut cõmodè vocari possint: aliàs eorum omissio, uti & aliorum, qui vocandi non sunt, nihil impediet, *d. c.* 42. *§. illud.* Absentes vocati non coguntur necessariò comparere.* Est tamen legitimè impeditis (quod jurati adserere, si opus, cogi possunt, *d. § illud.*) suffragiũ suũ salvum: quod explicare possunt, non quidem scripto, cum secreto & sigillatim sit exprimendum, *c. pen. in fine eod. in* 6.* sed per alium de Collegio, qui suffragium habeat, unum aut plures, quibus vices suas demandent. Is, cui demandatum, non poterit alium suo nomine, alium

68

69

procuratorio eligere, quia ea res saperet inconstantiam; nisi de expressa persona eligenda sit mandatum, *d. c. 42. §. porrò.* Pluribus si vices suas quis commiserit, singulis in solidum committere debet, quòd ea res videatur facere unum tantùm esse constitutum; admitteturque praeoccupans solus, caeteris exclusis. Si omnes compareant, ne vota in diversos distrahantur absque effectu, electio unius est penes. Capitulum. Quòd si concordare nequeat, admittetur primo loco scriptus, *d. c. 42. §. 1.* Nam in dubio, si de voluntate disponentis aliter non constet, sequimur scripturae ordinem; ex eo enim praesumitur ordo voluntatis, *l. cum pater 77. §. pen. de legat. 2. c. Mandato 10. de praeben. in 6.** Dixi, de collegio; quia extraneo non possunt istae vices demandari, sine consensu eorum, qui sunt de collegio, *d. § illud*: etiam in casu, quo nullus de Capitulo mandatum acceptat, atque ita voto sit cariturus absens. Ad eum, qui in loco est praesens, sed impeditus; mittendo de Capitulo, qui suffragium eius excipiant; nisi malit vices suas alteri demandare, aut etiam isti juri renuntiare, *l. pen. Cod. de Pactis.* Quantum ad Regularium electionem, absentium vices in ea demandari nequeunt, Conc. Trident. *Sess. 25. de Regul. c. 6.* Itaque non nisi traditio sepulturae Episcopo de electione tractandum, quae nisi intra tres menses perficiatur, ad superiorem jus istud devolvitur, *inf. tit. 10. de supp. negl. Prelat.*

71 Modi celebrandae electionis tres sunt usitati. Primus, qui & antiquissimus, per Inspirationem, cum electores, nullâ praecedente consultatione, simul omnes in unum consentiunt, *d. c. 42. imprimis.* Secundus per Scrutinium, cũ praesentibus omnibus, qui debent, possunt, & volunt interesse, tres fide digni adsumuntur, qui secretò & sigillatim singulorum vota exquirant, & in scriptum redigant, posteaque denuntient personam, in quam pars numero maior & sanior, meritis, auctoritate, zelo, convenit, *d. c. 42. & c. Sicut eod. in 6.**

72 Ut maior pars sola non sufficiat, nisi & sanior sit, requiruntur enim ista duo conjunctim: imò etiam sanior pars, licet numero minor, praevaleat numero majori, quàm merita, zelus, auctoritas non comitantur. Quod verum, nisi altera eligentium pars sit duplo major: tunc enim inaequalitas maior est, quàm ut zeli aut meritorum ratione sit infringenda. Ut proinde Pont. in *c. si quando 9. eod. in 6.* nolit ei quidquã opponi ea ex parte, excepta suffragii nullitate, quam opponi posse ibi permittit.

73 Tertius per compromissum, quando in unum, aut plures idoneos transfunditur eligendi facultas, sive eiusdem sint collegii, sive externi ut vult *Gloss. d. c. 42.* & satis colligitur ex *c. causam quae 8. h. t.* Modus hic expeditior est, ut minus obnoxius naturali ad dissentiendum inclinationi.

74 Quaeritur autem, An necesse sit, omnes in compromissum consentire? Videri posset, sufficere majorem partem, quae solet minori praevalere, secundùm ea, quae tradentur infrà *tit. de his quae à majori parte &c.* Contra tamen vult Glossa in *d. c. 42. & ibid.* Abbas *n. 9.* & alii, eò quòd invitus nemo jure suo sit privandus: item ex regula, quae habet, quod omnes tangit, ab omnibus approbatum esse: & videtur pro ea parte esse text. in *d. c. 42. § 1. vers. vice omnium, & c. Scriptum 40. in verb. mutuo consensu h. t.*

75 Non potest autem demandata potestas revocari, re non integrâ; quando scilicet caeptus haberi tractatus super eligendo, *c. in causis 30. h. t.* & electa persona ab iis, in quos compromissum, acceptanda est, si nihil ei objici possit. Haec de probatis eligendi modis. Sortes hac in materia sunt reprobatae.

His modis id commune, quod eodem tempore & unico actu electio sit facienda, nealiàs contingat plures esse electiones, *c. in Genesi 55. h. t.**

76 Electionis deinde fieri debet publicatio, quae ex tacita approbatione, nemine se opponente, ab omnibus facta censetur. Effectus electionis publicatae est, quòd ab ea recedere eligentibus non liceat, *c. Publicato 58. h. t.* cùm quod semel placuit ampliùs displicere nequeat, & quia, ut ait Abbas, electores sint functi suo munere, & jus ipsi electo quaesitum.

Ad perfectionem electionis facienda praesentatio ipsi electo intra octo dies, si commodè fieri poterit, sub poena exclusionis à processus persecutione & suspensionis per triennium à beneficiis, *c. cupientes 16. §. caeterum eod. in 6.**

77 Electus verò adsensum declarare debet intra mensem; aliàs jure, sibi per electionem quaesito, cadet ipso jure: nisi

fortè

fortè nihil ei imputari queat, propter superioris arbitrium, unde dependet, *cap. 6. eod. in 6.* Quod si electus liberè acceptare recuset, aut tempus sibi labi permittat, aut inhabilis sit ex occulto vitio, electoribus manet tempus integrum & salvum, quòd eorum culpæ nihil sit imputandum, qui quantum in se erat, sunt functi munere suo; ut puniri non debeant: & ita expressum est in *c. Si electio 26. eod. in 6.* Potest autem electus liberè non acceptare electionem? imò etiam post acceptationem eidem renuntiare coram eligentibus tantùm, non requisitâ superioris auctoritate, *d. c. 26. in princ.* qua non est opus in infirmando, cum non sit adhibita in confirmando. Post confirmationem ea desideratur, ut dicetur infrà *tit. 9.* Post renuntiationem, quâ jure quæsito se privavit, non admittitur pœnitentia, utpotè sera, *c. Cùm inter 16. h. t.* Non impeditur tamen renuntians iteratò eligi, & electioni iteratæ consentire, cum nullibi propter renuntiationem jubeatur esse ineligibilis ad eamdem dignitatem, vel beneficium: res enim ista ad pœnam spectat, quæ sine textu non inducenda.

78 Acceptatâ electione, incumbit electo procurare confirmationem, quæ est juris per electionem quæsiti corroborativa declaratio. Petenda ea est jure communi ab immediato superiori. Sic Abbates & alii confirmandi ab Episcopo: nisi sint exempti; quorum confirmatio petenda à Rom. Pontifice, *cap. Nihil 44. hoc tit.* Abbas in *c. 4. inf. de suppl. negl. prælat.* Episcopus jure communi à Metropolitano confirmandus, hic à Primate, Primas à Patriarcha, hic à Pont. Romano. Hodie Episcoporum confirmatio petenda à Pont. præcipuè ubi Princeps habent jus nominandi Episcopos, quos Pont. præsentant confirmandos.

79 Confirmationem prosequitur electus, vel ipse personaliter, si commodè potest, se præsentando, aut idoneas personas transmittendo, *d. c. 44.* Idque intra tres menses ab adsensu electioni præstito: aliàs, nisi impedimentum excuset, eo ipso vacuatur electio viribus, *cap. 6 in fine eod. in 6.* ut ea res sit latæ sententiæ, *juxta Gloss. ibid.* Restrictum hoc spatium posteà ad unum mensem, intra quem electus ad cathedralem aut regularem Ecclesiam, cujus confirmatio a Sede pendet, per se suscipere debet iter: nisi procuratorem admitti faciat caussa, reliquo tempore pro distantia loci computando, *c. Cupientes 16. in princ. eod. in 6.*

80 Superior confirmationi præmittere debet examen super electione, an sit facta Canonicè, super moribus, ætate, scientia, natalibus electi, & hoc ne indignus promoveatur. Qua in re si peccatum fuerit, eligentes eo gravius peccant, quo gravior eorum excessus, & dejiciendus ipse indignè promotus, *d. cap. 44.* Quod si confirmatio præcipitanter, non præmissâ caussæ cognitione, & sine inquisitione super præmissis, nec citatis se opponere volentibus, saltem generaliter, & in ecclesia non adsignato termino peremptorio, intra quem comparere debeant, adhibita fuerit, decernitur irrita & inanis, *c. fin. eod. in 6.* Abbas in *c. 3. n. 4. h. t.*

81 Ubi quæri posset, An teneat confirmatio sine consensu aut consilio Capituli? R. Adhibendum esse saltem consilium Capituli expressum, *cap. 4. & 5. inf. de His quæ fiunt à Prælat. sine cons. Capit.* ubi *Gloss. 1. & Gloss. in cap. Quâ fronte 25. V. contra debitum,* ubi Abbas *n. 13. inf. de Appellat.* quòd caussa Ecclesiastica alicuius momenti, qualis est hæc, non sit tractanda sine consilio Capituli. Videtur tamen toleranda contraria consuetudo, *c. Non est eod. in 6.*

Tractanda autem in loco Ecclesiastico, cùm sit contra dignitatem Ecclesiasticæ jurisdictionis, eam exerceri in loco ad exercitium huiusmodi jurisdictionis non designato, *d. cap. 25.*

82 Verum alia quæstio est, An confirmatio in loco profano facta sit nulla? Non desunt, qui apertè inductam volunt prohibitionem *d. cap. 25.* atque ita nullitatem, *per text. l. Non dubium Cod. de Legib.* Verius tamen isto cap. non contineri nisi nudam reprehensionem confirmationis factæ in loco profano, sine alio juris effectu: ut non tam declaretur irrita, quàm minus honestè & convenienter facta, Innoc. *d. c. 25. & ibid.* Wames *n. 3 & 4.* Quò facit, quod potestas confirmationis magna ex parte sit voluntariæ jurisdictionis, & plerumque in contentionem, nemine se opponente, non erumpat, modò servetur for-

ma præscripta, *cap. fin. eod in 6.* in quo requisita omissa ponerent nullitatem.

83 Confirmatio electione inchoatum matrimonium spirituale ratificat, ponit jus in rem, dat facultatem administrandi spiritualia & temporalia, atque exercendi ea, quæ sunt jurisdictionis, quatenus electio est valida.* 84 Ante confirmationem se immiscens administrationi, vel per se vel per alium, quocunque tandem titulo id faciat, omni jure per electionem quæsito hoc ipso privatur, *c. 5. eod. in 6.* quod honorem sibi contra Apostolum adsumat, *cap. Qualiter 17. hoc tit.* Nisi per Transalpinum confirmatio sit petenda à Rom. Pontifice, nam eo casu ante obtentam confirmationem est electis potestas administrandi permissa; citra alienationem tamen, ne pendente confirmatione depereat quid rerum Ecclesiæ, *c. Nihil 44. in fine h. t.*

Quid si confirmatio fuerit nulla? Si quidem per ignorantiam facti, quæ est probabilis, nullam pœnam subit electus, administrationi se ingerens, quia abest culpa: si verò juris, non erit immunis electus à pœna prædicta, quia illa, cum sit improbabilis, culpam ponit. Quod & procedere eo casu, quo appellatione interpositâ & pendente, eâ non obstante, electus se ingerit, *Glos. in d. c. 5 V. confirmetur.* Electæ in Abbatissam, à majori parte quidem, non tamen à duabus, si aliæ non accedant, interim dum inquiritur per superiorem, est facultas administrandi, citra alienationem, *c. Indemnitatibus 43. §. si verò eod. in 6.*

85 Consecratio spirituale matrimonium consummat, & concedit etiam ea, quæ sunt ordinis. Facienda ea est à superiore, *inf. tit. 11. de Temporib. ordinat.*

86 In Abbatibus loco consecrationis est benedictio; quæ negligenter differatur per Episcopum, electus nihilominus gaudet nomine Abbatis, & benedicit Monachos, ne ex mora monasterium patiatur detrimentum, *c. 1. ubi Glossa inf. de supplen. neglig. Prælat.* Quod aliter se habet in Episcopis, qui ante consecrationem ne quidem nomen Episcopi adsumunt, quod per eam demum censeatur conferri ordo Episcopalis.

87 Electio Pontificis Rom. olim penes Clerum fuit, vicinos scilicet Episcopos, adsentiente vel postulante populo. Nam penes populum non fuisse jus eligendi Pontificem, suprà *h. t.* dictum. Hodie est penes Cardinales S. R. E. A quibus electus non aliter pro P. R. est habendus, quam si duæ præsentium partes in eumdem consenserint, *c. 6. h. t.* In hac autem electione pleraque alia observanda proponuntur, *c. 3. h. t. in 6. & Clement. 2. eod.* adinventa ad hoc, ut avertantur fraudes, & ne in longum protrahatur electio R. Pont. cum detrimento Ecclesiæ: quibus postremò accessit Constitutio Gregorii XV. an. 1621. VII. Kal. Decemb.

Illud verò in ea speciale est, quod electo continuo quæratur jus, citra confirmationem; quâ non indiget, cum superiorem non habeat. Quod olim ab Impp. confirmata legatur, id usurpatum potiùs, & postea abrogatum, ut dictum *sup. h. t. n. 22.*

88 Quantum ad Imperatoriam dignitatem, de qua agitur in *c. Venerabilem 34. h. t.* ea quoque defertur electione, non successione; quod optimum quemque electio inveniat, Tacit. *lib. 1. Histor.* & convenientius sit imperaturum omnibus, eligi ab omnibus, Plin. *in Paneg. Trajani*: quamvis succedendi ratio in aliis plerisque usurpata minus habeat discriminis. Spectat electio ista ad septem Germaniæ Principes, tres Ecclesiasticos, quatuor sæculares. Vide Azorium *Instit Moral. Tomo 2. lib. 10.*

89 Ubi quæritur, An hoc jus iis accesserit per Rom. Pontificem? R. Id quidem ab aliquibus in controversiam vocari, Molin. in *proœmio ad Consuet. Paris.* Duar. *de sacris Eccl minist. lib. 1. cap. 4. circa med.* satis tamen patere ex *d. c. 34.* à Romana Sede ad ipsos id juris & potestatis pervenisse, ab eaque Imperium Romanum in personam Caroli Magni à Græcis ad Germanos esse translatum. Unde & jus examinandi electum Regem dicitur ibi spectare ad Rom. Pont. quod signum est ab ipso promanasse, quia alias id temerè prætenderet, si suo Marte Germani id juris sibi vindicassent. Exprimitur idem apertè in *Clement. unica de jurejur.* Consentiunt orthodoxi, dissentiunt novi quidam homines, præcipuè nova sectariorum fœce infecti, nihil non à Romana Sede profectum nauseantes, super qua re disputare pluribus est præter huius instituti ratio-

nem,

nem. Qui ampliorem discursum desiderat, legat Bellarm. *Tomo* 1. *Controversi.* 3. *lib* 5. *c.* 8. *vers. Sextum exemplum.* & Baronium *Tomo* 9. & 10. *Annal.*

20 Controversa autem est quæstio, An Rom. Pontifex possit Electores isto jure privare? Resp. Glossam penult. in *c.* 7. *de re judic.* & Joannem Andream *ibid.* velle, hoc non esse licitum Pontifici, nisi in casum, quo eligere nolunt. Verius, posse auferre, & ad alios transferre, justâ causâ ita postulante, ut quia schismatici, hæretici, negligentes in eligendo, cum detrimento & scandalo Ecclesiæ, populique Christiani. Nam ut ipse ad istos transtulit facultatem à Græcis ex caussa, quidni & auferet? cum ejus sit destruere, cujus instituere: præcipuè in privilegiis, ubi eorum est usus. Et hoc constat ex *d. Clem unica* & *d. cap.* 34. Adde Azor. *d. lib.* 10. *c.* 3.

21 Porrò electus in Imperatorem non continuò adsumit Imperatoris nomen, sed designati, vel electi tantùm; & olim Germanorum Rex dictus, postea Romanorum Rex appellari cœpit. Imperatoris nomen adsumit confirmatus à R. Pont. cui id esse juris docet jus, & habet praxis, *d. Clem. un.* uti & reprobandi, ex caussa indignitatis, & stante paritate votorum ac discordiâ electorum, alterius electionem approbandi, ut tradit *Gloss. d. Clem. un. V. Regis.*

TITULUS VII.

De Translatione Episcopi.

SUMMARIUM.

1. *Translationes cur regulariter prohibitæ.*
2. *Solus Pontifex transfert Episcopos.*
3. *Vinculum matrimon. spiritualis est fortius carnali.*
4. *Pœna transferentium propriâ auctoritate ad aliam Ecclesiam.*
5. *Translatio facienda ad majorem Ecclesiam.*
6. *An quis invitus possit transferri.*

1. TRanslationes Episcoporum de Ecclesiis in Ecclesias regulariter prohibitæ; tum ad præscindendam ambitionis & avaritiæ occasionem, *can. Episc.* VII. *q.* 1. & *passim*: tum quòd matrimonium spirituale inter Prælatum & Ecclesiam initum non sit dissolvendū, sive ex parte Ecclesiæ, sive ex parte Prælati, etiam tantum confirmati, quia confirmatio matrimonium spirituale faciat ratum, *c.* 2. *h. t.* Caussa tamen facit eas licitas, *can. Mutationes, can. Scias, can. Omnes, can. Sicut* VII. *q.* 1. utilitatis scilicet aut necessitatis, accedente nihilominus auctoritate sanctæ Sedis, * Soli enim Rom. Pont. est auctoritas transferendi Episcopos, *d. can. Sicut in fine c.* 1. & 2. *h. t.* ubi quod dicit Innoc. * vinculum matrimonii spiritualis esse fortius vinculo carnalis, non meretur reprehensionem, quasi secum pugnaret Pont. ut quidam volunt in Sedem Apostolicā minus bene adfecti, cum optimus ille sanctissimusque omnium judicio habitus Pont. rectè prætulerit vinculum spiritualis matrimonii quasi fortius carnali, quod hoc solvatur morte; ita ut non teneatur redire ad uxorem resuscitatus, secundum Apostolum *ad Roman.* 7. & communem opinionem, de qua inf *tit. de secundis nupt.* Præterea per ingressum & conversionem alterius, ut dicetur ad *tit. de Convers. conjugat.* Spirituale verò non tollitur per mortem, propter impressum characterem, & per translationem non alias, quàm auctoritate summi Pont cui soli, ut jam dictum, est auctoritas transferendi Episcopos. Et hoc est, quod in *d. c.* 2. solum intendit disputare Pontifex. Inferiores transferendi auctoritas est penes Episcopos, *cap.* 4. *inf. tit.* 9. *de Renuntiat.*

4 Episcopus propriâ auctoritate transiens ad aliam Ecclesiam, sua relicta, nec ad suam redire, cuius mediocritatem despexit, nec in aliena, quam per avaritiam & improbam ambitionem concupivit, permanere permittitur, *cap.* 3 *hoc tit can. Si quis* 32. VIII. *q.* 1. Sacerdos aut Diaconus propriâ auctoritate ad aliam Ecclesiam se transferens, nisi monitus revertatur, puniendus excommunicatione, *can. Si quis vero* VII. *q.* 1.

5 Translatio autem, si eam faciendam suadeat utilitas, aut necessitas Ecclesiæ, facienda ad majorem Ecclesiam, non etiam ad minorem, *c.* 1. *de Cler. non resident.* vel parem, quòd hoc minus deceat, & nulla subsit utilitas, quæ suadeat, *cap.* 1. *hoc tit.*

Dubi-

6 Dubitatur. An invitus quis possit transferri? R. Ita videri, *can. pen. & ult.* 7. q. 1. Quòd facit obedientiæ promissio, quâ Rom. Pontifici se obstringunt Episcopi. Facit & textus in *c. 6. inf. de ætate & qual. præfic.* ubi qui ad altiorem ordinem noluit ascendere, ita poscente Ecclesiæ utilitate, dicitur compellendus per bonorum amissionem, & beneficiorum subtractionem. Goffred. in *Summa hic n.* 4. *& ibid.* Hostien. *n* 6. Loca contraria *can. 1. & 2. Dist* 74. accipienda sunt in casu, quo non urget Ecclesiæ necessitas, vel de laico non ordinando invito. Abbas in *c. Quæsitum n. 6. inf. de Rer. permutat.*

TITULUS VIII.

De auctoritate & usu pallii.

SUMMARIUM.

1. *Pallium quid sit.*
2. *Quid eo utantur.*
3. *Est personale.*
4. *Archiepiscopus ante receptionem pallii quid possit.*

PEr consecrationem matrimonium spirituale consummatur, & per eam accedit Episcopis plena exequendi muneris sui auctoritas: exceptis Archiepiscopis qui ea quæ sunt ordinis, non exsequuntur ante pallii receptionem, ita ut ne quidem nomen Archiepiscopi ante sibi vindicent, *cap. 3. h. t.*

1 Describitur pallium esse ornamentum de corpore D. Petri sumptum, designans plenitudinem pastoralis officii; quod hic intelligitur *Auctoritatis* nomine. Dicitur sumptum de corpore D. Petri *c. 4. in fine sup. de elect.* quia super altari, sub quo requiescit corpus D. Petri, benedicitur, & deinde accipitur ab eo, qui usurus, vel alio eius nomine, *c. 4. & ibid. Gl. V. corpore sup. tit.* 6. *de elect.* Forma verborum, quam tradit Glos. in *c. 4. V. ad honorem h. t.* ponitur, supra alia ornamenta, circa humeros. Mysticus ejus sensus est, ut, cùm sit de vellere ovis, intelligant se ovium pastores; & quia eo circumcinguntur circa humeros, ut circumspiciant, ne aliqua erret; errantem humeris ad caulam reportent, cruce Domini insignitam. Ut illud Apostolicum ante oculos habeant, *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.*

2 Gestat illud S. Pontifex suâ auctoritate, semper & ubique in Missarum solemniis, *d. c.* 4. quippe adsumptus in plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ. Ab eo accipiunt quatuor Patriarchæ, Constantinopolitanus, (qui licet postremus Patriarchali dignitate sit insignitus, importunè tamen & non sine turpi ambitione sæpius à Pontificibus repressa, primum locum invasit) Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus, *c. Antiqua* 23 *inf. de privil.* Utuntur & Archiepiscopi, qui illud accipiunt à Rom. Pontifice, aut à prædictis Patriarchis, si illis sint subditi, *d. c.* 23. Utuntur hi pallio, non semper & ubique, sed certis tantum & solemnibus diebus, de quibus *Glos.* 1. *d. c.* 4. atque in Ecclesiis suæ provinciæ dumtaxat, non etiam extra, etiamsi processionaliter procedant: nihil ad hoc faciente consuetudine, nisi speciali concessione, ut alibi utantur, indultum sit, *c.* 5. *h. tit.* Ratio est, quòd tantùm sint vocati in partem sollicitudinis, suæ scilicet provinciæ. Episcopis ordinariè non debetur pallium: aliquibus tamen ex privilegio concessum, ut patet ex *c. pen. inf. de præscriptionib.*

3 Est autem personale, ut alteri commodari nequeat, *c. 2. h. tit.* & nequidem cum translato Archiepiscopo transeat ad usum novæ Ecclesiæ: ut enim translatus acquirit novam jurisdictionem, ita & novam impetrare debet potestatem per novum pallium, *Glossa fin. in c. 4. sup. tit de postul. Prælat.* Sepelitur etiam pallium cum ipso Archiepiscopo defuncto, *d. c. 2.*

4 Si quæras, An igitur ante pallii receptionem nihil liceat Archiepiscopis? R. Ea, quæ sunt ordinis, non esse illis permissa; nec etiam omnia, quæ sunt jurisdictionis, graviora scilicet, uti est convocare Concilium, *c. Quod sicut 28. § præterea sup. de Elect.* Possunt tamen aliqua, uti committere Episcopis, ut Suffraganeum suum consecrent, Ecclesias dedicent, alios ordinent, *c. Suffraganeus 11 sup. eod tit.* Hostien. *hic §. quid sit pallium*, & similia.

TITU-

TITULUS IX.

De Renuntiatione.

SUMMARIUM.

1. *Renuntiatio quid & cui ea permissa.*
2. *Pontificem posse renuntiare Pontificatui.*
3. *Nec requiri tunc alicujus consensum.*
4. *Episcopi renuntiant auctoritate summi Pont. & reliqui inferiores auctoritate suorum superiorum.*
5. *Superior ex quibus caussis renuntiationem admittere cogatur.*
6. *Qui vovit Religionem an abdicare se debeat*
7. *Renuntiatio beneficiorum coram quo fieri debeat.*
8. *Renuntiationis admissa effectus.*
9. *Renuntians ob metum restituitur.*
10. *Ante renuntiationem admissam licet pœnitere.*
11. *Et revocare procuratorem ante resignationem*
12. *Morte resignantis exspirat mandatum procuratoris.*
13. *Resignatio est nulla facta à procuratore ignorante mortem resignantis.*
14. *Renuntians temerè an privandus beneficio.*
15. *Renuntiatio strictè accipienda.*
16. *Renuntiatio sive resignatio alia tacita, alia expressa.*
17. *Resignatio in favorem tertii non est licita.*
18. *Resignatio ab agroto facta quando valeat.*

1 ADquisita dignitas renuntiatione amittitur, quæ est spontanea iuris quæsiti dimissio sive repudiatio. Cuilibet ea permissa pro lubitu, quatenus non vertitur præjudicium alterius. Quo modo electioni ante confirmationem rectè renuntiat electus, uti supra dictum, *tit. 6.* quia necdum Ecclesiæ jus sit quæsitum: quod demum ei quæritur per confirmationem, quæ ponit ratum vinculum spiritualis matrimonii: ut proinde confirmatus renuntiare volens indigeat superioris auctoritate, ne licentia abdicandi se munere suo pro lubitu pariat detrimentum Ecclesiæ, *can. Suggestum* VII. *q.* 1.

2 Controvertitur, An Pont. Rom. abdicare se possit Pontificatu? R. Rem istam fuisse olim agitatam, nec defuisse, qui contenderent non posse, propterea quod ut legitimum matrimonium solius Dei auctoritate per Pont. solvitur, ita & spirituale, quod est inter Episcopum & Ecclesiam non nisi Dei auctoritate solvi possit, *c. 4. sup. tit. 7. de Translat. Episc.* Supra Pontificem autem nullus est, cuius ea possit esse commissa auctoritas, nec licet inferiori auferre, quod Deus contulit. Alia argumenta videre est apud Joan. Andr. in *c. 1. eod. in* 6. Contra tamen, quod liberum ei sit renuntiare, decisum est *d. c.* 1. Est ratio, quod concessum aliis Episcopis, ut renuntient, caussa id postulante, ut mox dicetur, non debeat denegari Pontifici. Sic Cælestinus, disciplinæ regularis amore, vitæque monasticæ studio, Pontificatu se abdicavit; pluresque alios Papatui renuntiasse tradit Lud. Gomes. *ad reg. Cancell. de infir. resig q.* 1. An autem possit deponi Pont. propter hæresin non est hujus loci. Videatur Bellarm. *Contr. Tomo* 1. *de Rom. Pont. lib.* 2. *c.* 3.

3 Sed hic quæritur, An renuntiando indigeat alicuius adsensu? R. Non posse eum à quoquam judicari, ne quidem si velit, eum eius caussæ sint reservatæ divino judicio, & semper maneat superior illo, cui jurisdictionem committit, donec tamen est Pont. in quo dispensare nequit, quod ea res sit iuris divini. Quo modo Marcellino, dicenti, *Peccavi, & non possum in ordine sacerdotum manere,* responsum à Concilio, *prima sedes à nemine indicatur.* Ut cum nullum superiorem habeat, nullius etiam adsensum requirat, dignitate sua se abdicando: cuius abdicationem Ecclesia acceptam, si caussa id postulet. V. Bellarm. *de Concil. lib.* 2. *cap.* 17. *& de R. Pont. lib.* 2. *cap.* 26. *& seqq.*

4 Episcopi auctoritatem summi Pont. desiderant, ut licitè renuntient, *toto hoc tit.* Potest enim is solus, ut dictum, solvere matrimonium spirituale. Inferiores eum conveniunt, qui confirmandi & destituendi jus habet, *c.* 3. *& fin. h. t. Glos. in Clement.* 1. *V. manibus h. t.* Unde Abbas auctoritate Episcopi indiget, ut locum suum deserat, *can. Abbas* XVIII. *q.* 2. nisi sit exemptus, quali Pontificia auctoritate est opus, *d. c. fin. h. t.*

5 Superior autem renuntiationem admittere non cogitur, nisi legitima caussa subsit.

Caussæ numerantur sex, in *c. Nisi* 10. *h. t.* I. Conscientia criminis, quæ executionem muneris impedit etiam peracta pœnitentia. II. Corporis debilitas, quæ muneri imparem reddit III. Scientiæ defectus, qui non debet tolerari in Prælato. IV. Plebis malitia, non ferentis Prælatum, & ex ovibus conversæ in lupos, præcipuè si mortis periculum immineat, *c.* 9. *h. t.* V. Grave scandalum, quod alias evitari nequit. VI. Irregularitas ex bigamia, aut alia caussa, quæ si admittant dispensationem, & suadeat utilitas, dispensandum potiùs.

6 Dubitatur de eo, qui vovit Religionem, Videri posset talem abdicare se debere, *per text. in c. pen. inf. de voto:* qui textus licet loquatur magis de eo, qui votum adimplere negligens electus est in Episcopum, qui ideo peccasse dicitur: ut possit videri aliud esse, si jam electus voveat, quod is nequeat officium suâ sponte deserere? dicendum tamen idem obtinere in eo, qui jam est Episcopus. Nam & huic incumbit voto satisfacere: nisi videatur Pontifici utilius esse Ecclesiæ, votum ejus relaxare, quod in potestate est Pontificis, ut dicetur infrà de Regularibus.

7 Quod dictum de Episcopatu, idem etiam obtinet in beneficiis, ut iis nemo renuntiet nisi Episcopi, ad quem spectat eorum ordinatio, auctoritate, *cap.* 4. *h. t.*

Ubi quæritur, An renuntiatio rectè fiat coram collatore inferiore? R. Textum in *d. c.* 4. loqui de renuntiatione coram Episcopo facienda; & ita vult Innoc. in *c. Quod in dubiis* 8. *hoc tit.* ex eo, quod illius sit destituere, cuius est ordinare, & quia ordinatio iure ad Episcopum spectat ordinatio. Verum cum hodie ordinatio etiam spectet ad inferiores, dicendum & eos posse admittere renuntiationes, si id videatur utile Ecclesiæ, cui providere debent. Et ita habet usus & probat Glos. in *Clement.* 1. *V. manibus hoc. tit.*

8 Admissæ renuntiationis effectus est, quod excludat renuntiantem etiam pœnitentem, *c.* 3 *h. t.* adeò ut etiam cedere nolens cogi possit, *c.* 6. *& c. Quidam* 12. *h. t.* cum illi iuri, quod prætendat, nihil sit, quo renuntiando privavit. Non est tamen inhabilis, quin nova electione acquirere denuò possit idem jus, *c.* 2. *h. t.* nisi ex caussa criminis ad vitam monasticam se contulerit: facit enim crimen inhabilem, *c. Per translationem* 11. *h. t.*

Dicta de effectu obtinent, quatenus legitimè facta ex adsensu superioris: cuius defectus faciet renuntiantem non esse privatum beneficio, quamvis non impunè sit renuntianti, contra eius prohibitionem, aut eo non consulto dimittere beneficium; præcipuè si revocatus reverti renuat, *c.* 4. *& ibi Glos. h. t.*

9 Metus, quo quis se ad renuntiandum inductum allegat (quod verò simile, quia, ut ait Pont. *c.* 5. *h. t.* vix fieri de propria voluntate credatur) probatus, facit restitui renuntiantem ad beneficium, non obstante iuramento, quo illud abjuravit, *d. c.* 5. *dicetur inf. de metu.* * Ante admissam renuntiationem nullus

10 eius est effectus, ne quidem quoad possessionem, quæ apud renuntiantem remanet, Covarr. *lib.* 1. *Var. resol. c.* 5. *in fine*, & admittitur pœnitentia ante eam admissam, cum renuntiatio necdum sit perfecta, ut necdum quid perdiderit renuntians, qui potius voluit renuntiare, quàm renuntiavit; ad instar donationis, quæ revocari potest necdum acceptata, ut traditur *tit. Cod. de Donationib.* Videndus ad hanc materiam Flaminius, *de Resignat. benef. lib.* 1. *q.* 2.

11 Quid si procurator ad resignandum datus fuerit? Ex eadem ratione, qua licet pœnitere ante admissam renuntiationem, licebit quoque revocare procuratorem ante factam resignationem, *Clem.* 1. *h. t. & ibi Glos. V. ignorante.* Facit, quod liceat revocare mandatum, re integra, *tit.* D *& C. Mandati.* Quod verum est non tantum in expressa revocatione, sed & tacita; constituendo scilicet procuratorem alium ad renuntiandum Zabarella *d. Clem.* 1. *num.* 14 *per l. Si quis* 31. *in fine D. de Procurat.* Nam eadem est vis taciti, quæ expressi, scilicet quòd nolit per talem renuntiare. Ita tamen si intimata fuerit revocatio procuratori, etiam tacitè, *d. Clem.* 1 Alias renuntiatio foret valida, nec posset illam impugnare mandans, *arg. l. Si mandassem* 15. *D. Mandati.* Facit, quòd in personis Ecclesiasticis variatio & illusio sit vitanda, *d. Clem.* 1. nisi revocatio, quò minus ante cessionem innotuerit procuratori, malitiosè sit impedita, *d. Clem.* 1. *in fine*; ne malitia sua, alicui prosit, alteri iniquè obsit.

12 Quid si moriatur resignans ante cessionem? Non

Non rectè ea postea fit per procuratorem, quia morte mandantis mandatum extinguitur, ut frustra procurator ultra se immisceat; ex ratione, quia mandanti nihil amplius sit juris ad beneficium, quod jam vacat per eius mortem: ut non possit vacare per resignationem, *c. Susceptum 6. de rescript. in 6.* materiâ, circa quam versetur procuratoris munus, sublatâ: atque ita rescriptum à Pont. *Clem. fin. de Procurat.* Vid. Flamin. *De resignat. benef. lib. 9. q. 24.*

13 Quid si ignoret mortem procurator? R: Nihilominus resignationem nulliter esse factam; ex jam dicta ratione, quia nihil sit, quod resignetur nomine mandantis, utpotè cujus jus omnino per mortem est sublatum. Ut non obstet *l. Inter 26. cum similib. D. Mandati*, quæ habet, ex mandato per ignorantiam mortis impleto esse actionem mandatorio: nam in iis hoc obtinet, quæ ad defunctum pertinuerunt, & hæredem eius sequuntur, non etiam, si jus defuncti omninò extinguatur. Quod tamen ita limitant, nisi procurator ad resignandum porrexerit supplicationem, eaque signata fuerit, vivo resignante; quòd res non sit integra, & resignatario ius aliquod quæsitum, quod proinde explendum. Flamin. *d. lib. 9 q. 24. num. 14.* Cassad. *hoc decis.* 1. Boer. *decis.* 348. Itaque ut renuntiatio habeat effectum, admittenda est à superiore; alias non operabitur privationem ejus, qui renuntiat.

14 In dubium vocari potest, An temerè renuntians possit privari? R: Non videri, cum quod est inutile & sine effectu, non debeat præstare impedimentum *c. Non præstat. De R. I. in 6.* Et facit, quod eiusmodi privatio concernat pœnam, sine lege, Canone non inducendam. Nec obstat text. in *c. Quod in dubiis 8. h. t.* nam ideo ibi renuntians est spoliandus, quia in manum laici resignaverat beneficium, & ab eodem receperat. Quod licet fuerit sine effectu, tamen indignum se fecit resignans: atque ita in pœnam spoliandus dicitur, qui casus cùm sit singularis non est extendendus, præcipuè in odiosis.* Unde est, quod renun-

15 tiatio non facilè censeatur facta, & strictè accipiatur: ut in *c. 7. h. t.* ubi renuntians litteris beneficialibus, non censetur renuntiare beneficio; uti nec qui gratiæ adversarii se committit, *c. Veniens h. t.* aut ab inobedientia subditos absolvit, *c. pen. h. t.*

16 Renuntiatio sive resignatio beneficii alia est tacita ex juris dispositione procedens: ut quando quis matrimonium init, hoc ipso enim beneficium vacat, *ut dicetur inf. lib. 3 t. 3.* Item habens dignitatem, aut curam animarum, si simile beneficium recipiat; censetur enim priori renuntiare, *Extravag. Execrabilis Ioan.* XXII. §. *qui verò de præben.* Idem est in profitente Religionem. Habetur etiam pro renuntiante, qui per triennium collationem non acceptat, Flamin. *De resignat. lib. 10. q. 8. n. 18.* Alia est expressa, quæ fit verbis expressis; vel purè, quæ acceptata continuò privat renuntiantem, facitque ordinario licentiam liberè conferendi: vel sub conditione, quæ etiam est licita, nisi contineat pactum juri dissonum, cuiusmodi est diffidentiæ, de quo inf. *ad tit. de Simonia.*

17 Ubi disputatur, An sit licita resignatio in favorem tertii? R. Eam meritò improbari, quod faciat, ad instar patrimoniorum hæreditatis aut legati jure transmitti beneficia, non sine gravi præjudicio Ecclesiarum; cum eiusmodi resignandi licentia plures caussset abusus, præcipuè quia non habita ratione probitatis, morum & scientiæ, ad Sacerdotia evehantur, quibus est anima pro sale, ita mandante gratiâ aut malis artibus. V. Rebuff. in *tit. de resig. condit. num. 1. & 2.* Navar. in *Summa cap. 23. n. 107.* & Annæus Robert. *Rer. judic. lib. 1. c. 7.* Unde Ecclesia improbat eas præcipuè, quæ continent clausulam, *non alias nec aliter*, aut *nec alio modo*: quamvis eas, quæ non continent istam clausulam, non ita improbet, qua de re latiùs infrà, *ad tit. De rer. permutat.* An verò simoniam sapiat, resignare in favorem tertii, aut etiam sub pensione, alibi quoque dicetur.

18 Admissa itaque resignatio, atque eius vi facta collatio est valida & irrevocabilis. Nisi facta sit ab ægroto: tunc enim per regulas Cancellariæ non ante effectum consequeretur quàm si post eam diebus viginti supervivat resignans: alias habebitur beneficium, vacans per mortem potiùs, quàm si per resignationẽ, ut liberè ab ordinario conferri possit. Ratio regulæ est, ne per dispositionem infirmi, seu quasi ultimam voluntatem, in perniciem colla-

collatorum, aut habentium exspectativam, beneficia transferantur non tarò fraude media, quam in beneficiis committi indecens. De regula ista videatur latè Lud Gomez & alii, *ad reg. Cancell. De Infirmis resignantib.*

TITULUS X.

De supplenda negligentia Prælatorum.

SUMMARIUM.

1. *Electioni Episcopi præfixum trimestre.*
2. *Aliarum dignitatum & beneficiorum collationi sex menses.*
3. *Electo indigno, ad Pont. jus devolvitur.*
4. *Tempus devolutionis quando currere incipiat.*
5. *Negligentia circa hoc purgari nequit.*
6. *Negligentiam Regularium supplet Diœcesanus.*
7. *Ecclesiæ vacantis administrationem quis suppleat.*
8. *Episcopus certum tempus Ordinario inferiori præfigere non potest.*

NE dignitates diu in Ecclesiarum detrimentum vacent, certum tempus adsignatum est, intra quod iis providendum, & hoc vel trium vel sex mensium. * Electioni 1 Episcopi, aut Prælati Regularis, trium mensium spatium est propositum, quo lapso ad superiorem immediatum devolvitur providendi potestas, & gradatim; ab eo etiam commissa negligentia, ad alium, *c. Ne pro defectu* 41. *sup. tit. 6. de elect.* * Aliarum dignitatum & 2 beneficiorum collationi sex menses sunt præscripti, quibus lapsis ad superiorem devolvitur collatio, *cap. fin. h. t.* Et hoc ita, si negligentia contingat in electione Episcoporum, aut collatione beneficiorum: * nam in casu, 3 quo indignus electus scienter, aut non servata forma à generali Concilio præscripta, non ad immediatum superiorem, sed ad Pontificem devolvitur jus, uti statutum per *c. Quamquam* 18. *de elect. in 6.* quo Pontifex restringit *d. cap.* 41. Ratio diversitatis in temporis differentia est, quod in illis sit majus periculum, quàm in his, ac proinde cautius advertendum, *arg. c.* 3 *de elect. in* 6.

4 Quæritur hic, temporis istius cursus quando inchoëtur? R. Demum a tempore notitiæ vacantis beneficii *c. 3. h. t & c. 5. in fine inf. De conceß. præben.* Cujus ratio est, quod devolutio ad superiorem fiat ex caussa negligentiæ eius, ad quem pertinet provisio, qui non potest videri negligens, si ignoret: uti nec dicendus negligens, si impeditus fuerit, propter suspensionem, etiam sua culpa caussatam, *d. c.* 5. quod culpa ista directè non concernat conferendi licentiam: nisi committatur nova culpa in petenda absolutione, quæ imputatur negligenti, & facit ad superiorem devolvi hanc potestatem *Gl. d. c. 5. V. suspensionis.* Sic nec excommunicatio facit ad superiorem devolvi jurisdictionem Episcopi excommunicati, quia hoc nullibi cautum, *c.* 1. *eod. in* 6.

5 Quæri potest, An negligentia ista possit purgari? R. Non posse, quia continuò jus istud devolvitur ad superiorem, quod ei per purgationem, tamquam per factum alterius, non eripiendum: atque ita *c. finali h. t.* non tenet electio postea facta, quasi facta ab eo, cui non est jus. Ratio est, quod tempus à Canone requisitum sit de forma actus, ut purgatio non admittatur. Nec obstat *c. pen. h. t.* quia loquitur de sola patientia collationis factæ ab iis, qui erant privati temporis lapsu, quatenus facta personis idoneis: unde liquet ipso jure non valuisse. Potest tamen superior indulgere negligenti, ut beneficium conferat, quo facto tenebit collatio, quia potest sibi præjudicare superior, & concedere inferiori, ut is fungatur suâ vice.

6 Si prælatos Regulares contingat esse negligentes in Prioratibus, Ecclesiis, beneficiis conferendis, eaque non conferre intra sex menses, incumbit Diœcesano in non exemptis sua, Apostolica verò auctoritate in exemptis, supplere eorum negligentiam, iis scilicet adsignando vacantia, per quos gubernari solita, *Clem.* 1. *eod.*

7 Quantum ad administrationem Ecclesiæ vacantis eam supplet Capitulum, aut mittitur visitator à Pontifice, penes quem sit spiritualium & temporalium legitima administratio; item beneficiorum, ad Episcopi licet collationem spectantium, provisio, *c. fin. eod. in* 6. Capto quoque à paganis aut schismaticis Episcopo, administratio est penes Capitulum, donec

donec aliud statuatur à Pontifice, *c. 3 eod. in 6.* Archiepiscopus istis casibus administratorem non deputabit, nisi aliud exigat negligentia, aut malitia Capituli, cui tamen non erit licentia conferendi beneficia spectantia ad Episcopi collationem, *d. c. fin.* De Coadjutore dando Prælato ægroto dicetur infra, *tit. de clerico agrot. vel debit.*

8 Lubet subjungere, An Episcopus possit certam temporis metam ad conferendum præfigere Ordinario inferiori? Resp. Eum non posse terminum jure præscriptum restringere, *per text expressum in c. indultum de R. I. in 6.* cum jure publico nemo deroget, nisi qui posuit: posse tamen, si nullus sit positus jure terminus, quia tum non aufert jus competens, & proficit Ecclesiæ, cui citius providebitur,

TITULUS XI.

De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.

SUMMARIUM.

1. *Ordo quid?*
2. *Ordines quot.*
3. *Ordines sacri, Subdiaconatus, Diaconatus & Sacerdotium.*
4. *An & Episcopatus?*
5. *Tonsura Ordo non est.*
6. *Ordines confert solus Episcopus.*
7. *An & quos non Episcopus ex commissione Pontificis?*
8. *Conferendi à proprio Episcopo.*
9. *In propria diœcesi, non aliena.*
10. *An & tonsura sive Clericatus?*
11. *Consecratio Episcoporum quando celebranda.*
12. *Quo in loco & qualiter.*
13. *Ordines minores majoresve quo tempore conferendi.*
14. *Pœna ordinantis & ordinati alio tempore,*
15. *Ordines plures uno die an rectè conferantur.*
16. *Ordinandus in primis sit baptizatus & confirmatus.*
17. *Sit mas, non fœmina.*
18. *Idque ex Christi institutione.*
19. *Diaconissa, Presbytera qua.*
20. *De Joanna papissa fabula.*
21. *Mulier dispensatione Pontificia an capax ordinum?*
22. *Sit item ordinandus legitimi tori, probata vita, expers criminis, &c.*
23. *Reus criminis in exercitio ordinum qualiter tolerandus.*
24. *Ritus in ordinatione non commiscendi.*
25. *Religiosus non nisi de consensu sui superioris ordinandus.*
26. *Ordinatus à summo Pont. non ordinandus ab Episcopo.*
27. *Tonsura prima qui & quales initiandi.*
28. *Ordines minores an rectè conferantur non habentibus animum ad ulteriores.*

1 Matrimonium spirituale inter Episcopum & Ecclesiam consummat consecratio, de qua hic: cujus occasione etiam agitur de temporibus conferendorum aliorum ordinum & ordinandorum qualitate. Ubi præmittendum, Ordinem, de quo hic, esse Sacramentum, quo traditur potestas consecrandi Eucharistiam, vel ad eum finem ministrandi, Navarr. *in Summa c. 22. n. 17.*

2 Ad numerum quòd attinet, disputant inter se Theologi & Canonistæ, Navar. *d. loco n. 18.* Illi septem ponunt, scilicet quatuor Minores: primum Ostiarii, cujus est impedire, ne quis immundus ingrediatur Ecclesiam: secundum Lectoris, cujus est instruere catechumenos; tertium Exorcistæ, qui invocat super eos, qui habent immundum spiritum; quartū Acoluti, cujus est luminaria præparare, suggerere vasa, ex quibus vinum fundatur in usum sacrificii: tres Majores, scil. Subdiaconatum, Diaconatum, Sacerdotium, quorum officia videantur in *can. Cleros dist. 21. can. 1. dist. 25.* * Tres hi Sacri vocantur, non etiam

3 priores: non quòd sacri non sint, sed quod non versentur proximè circa materiā sacrā, nec habeant annexum votum continentiæ, qua de re *inf. tit. de Clericis conjug.* * Canonistæ addunt octavum Ordinem, scilicet Episcopa-

4 tum quòd per eum conferatur dignitas, & potestas Eucharistiam, distincta à potestate Sacerdotum, à quorum ordinatione distincta est ordinatio Episcopi, ut patet, *can. 1. dist. 32.* ubi secernitur Episcopalis excellentia à Sacerdotii honore, Theologi Episcopatum speciem distinctam esse negant, tantum ei attribu-

entes speciales actiones. Conciliatur hæc differentia, quod Canonistarum opinio procedat, si inspiciamus hierarchiam, quam Episcopatus diversam à Sacerdotio continet: Theologorum verò, divino officio inspecto quod æquè à præsbyteris atque Episcopis offertur. * Tonsuram aliqui ordinem ponunt: sed minùs rectè, cùm non tam ponat functionem aliquam, quam inducat capacitatem quoad munera Ecclesiastica, & sit quasi initium sacri ministerii.

6 Conferendi Ordines non nisi ab Episcopo, & quidem baptizato; nam alias non esset verus Episcopus, nec ullos haberet ordines, *inf. tit de presbyt. non baptiz.* nec daret consequenter eum nemo det, quod non habet.

7 Disputatur autem, An possit Rom. Pontifex committere non Episcopo collationem Ordinum? R. Quantum ad Ordines minores rectè id dici, cum Abbatibus jam olim fuerit concessum primam tonsuram & minores Ordines conferre suis Regularibus, quod & comprobatum per Conc. Trident. *Sess.* 23. *c.* 10. ubi Abbatibus prohibetur conferre istos Ordines alicui, qui Regularis non sit sibi subditus. Tantùm est quæstio de majoribus. Glos. 1. in *c.* 4. *sup. tit.* 4. *de consuet.* & alii, non Episcopo posse committi eorum collationem per Pont. adserunt, eo argumento, quod talis possit confirmare ex commissione Papæ, *can pervenit dist.* 1. Verius illo non obstante, non posse alteri committi ordinationem sacrorum Ordinum non Episcopo, ut patet ex Trident. *à loco c.* 8. quod vult unumquemque à proprio Episcopo ordinari, utpote spectante hoc ordinandi munere ad Episcopalem ordinem. Consulatur D. Thomas, in 4. *Sent. dist.* 7. Covar. *lib.* 1. *Var. Resol. c.* 10. *n.* 9. & 10. & Azor. *Instit. Moral. lib.* 3. *c.* 30. *q.* 4.

8 Non sufficit conferri ab Episcopo Ordines sed & à suo sunt conferendi. Quod & procedit quoad primam tonsuram, quæ similiter danda ab Episcopo (exceptis Abbatibus in casu jam dicto) & mandato Episcopi sui, quod secutus alter rectè non subdito dat tonsuram, qua de re inf. *tit.* 22. *de Cler. peregrinis*

9 Conferendi præterea Ordines in sua diœcesi non aliena, sine consensu Episcopi loci. Non obstante, quòd ea res sit voluntariæ jurisdictionis, cum non conferantur Ordines nisi ab Episcopis celebrantibus, & indutis Episcopali habitu. Ut ea contineat aliquem strepitum judiciarium, ideoque non exercenda in aliena provincia *Glos. in Clem.* 1. *de priv. Trident. Sess.* 6. *c.* 5 *de reform.* Covar. *lib.* 3. *Var. Resol* 20. *n* 9. Navar. *cons.* 19. *de privil.*

10 Quid juris in tonsura prima? Resp. Hujus collationem esse omninò voluntariæ jurisdictionis, quæ etiam exercetur in aliena provincia non petita licentia judicis loci, atque ita jure antiquo licitum fuisse alibi eam conferre quòd nulla alterius potuerit dici turbata jurisdictio, cum sine Pontificalibus cooferatur. Hodie tamen per Trident. *d. c.* 5. id esse prohibitum, quia prohibet Concilium exercere Pontificalia (ad quæ etiam spectat tonsuræ collatio) in aliena diœcesi, idque ne facilè oriatur confusio inter jurisdictiones & diœceses, Covar. *d. l.*

11 Quantum ad Episcoporum consecrationem, illa quovis tempore fieri potest, die tamen Dominico, *can.* 1. & 5. *dist.* 75. intera tertium à confirmatione mensem, *can.* 2. *ubi Gl. dist.* 75. Cessans tenetur ad fructuum restitutionem, nisi causa [illegible] uset. Si distulerit ad sex menses, jure, quod ex electione ac confirmatione est consecutus, hoc ipso excidit. Trident. *Sess.* 23. *c.* 2. *de reform.*

12 Consecratio (si extra Romanam fiat Curiam) celebranda est in ipsa Ecclesia, ad quam quis electus, aut saltem in provincia, si commodè fieri possit. Trid. *d. c.* 2. Metropolitani sive Archiepiscopi consecratio requirit omnium Suffraganeorum præsentiam, *c.* 6. *h. t.* Episcopi ordinandi ab Archiepiscopo, & duobus aut tribus comprovincialibus per Archiepiscopum requisitis, aliorum accedente consensu, *c.* 7. *h. t.* Si in provincia desint, ex vicina advocandi, *can. Episcopus dist.* 23. & *can. fin. dist.* 75.

13 Quantum ad tempora collationis aliorum Ordinum. Romano quidem Pontifici licet quolibet die Dominico eos conferre, *c.* 1. *h. t.* Episcopis verò minores tantùm die Dominico & festo cooferre permissum, sed non nisi paucis, *c.* 3. *h. t.* majores autem non nisi quatuor anni temporibus, die Sabbathi, aut cōtinuato jeiunio die Dominico, qui ideò pro eodem habetur, *c. Litteras* 13. *h. t.* Ratio est, ut solemnibus illis jeiuniis, adjuvantibus fide-

fidelium precibus, faciliùs major gratia impetretur à Deo. Additum est Sabbathum sanctum, & Sabbathum ante Dominicam de Passione, *d. c.* 3. Alio die ordinatio est inhabita: * & licet facta teneat, imprimatque

14 characterem, *cap penult. hoc tit.* ab Ordinis tamen executione facit suspendi ordinatum, donec gratiam à Rom. Pontifice impetraverit; ordinantem verò ordinandi auctoritate privari, *cap.* 2. *hoc tit.* nisi consuetudo loci permittat, quæ licet non toleranda, liberat tamen à pœna, *d. cap.* 2. *& dictum sup. tit.* 4. *De consuet.*

15 Minores plures uno die conferuntur, nisi repugnet consuetudo, *cap.* 1. *inf. de eo qui ord. furtivè suscepit*, *Gloss. in cap.* 3. *V. aut minores hoc tit.* Majorum non nisi unus uno die conferendus: & ne quidem alter adjungitur die insequenti, jejunio continuato, quod habeatur pro eodem. Commodum enim est intermittere aliquantum temporis inter Ordinum istorum susceptiones, ut in inferioribus benè probati, digniùs ad superiores adsumātur, Trident. *Sess.* 23. *cap.* 11. *&* 12. *de reform.*

Quantum ad ordinandorum qualitatem, de qua loquitur altera Rubricæ pars, requiritur in primis, ordinandus sit baptizatus: ne-

16 que enim aliàs character imprimeretur, *inf. de presbyter. non baptiz.* cum baptismus sit janua reliquorum Sacramentorum, *cap.* 2. *de cognat. spirit. in* 6. Requiri etiam videtur confirmationis Sacramentum suscepit. Trid. *Sess.* 23. *cap.* 14. ubi id requiritur in eo, qui initiandus prima tonsura, ut multò magis requiri videatur in ordinando; non tamen necessariò, cum eo omisso teneat ordinatio. Item justæ sit ætatis, de qua infra *tit.* 14. *de ætate & qualit. præfic.*

Requiritur etiam, habilis sit quoad sexum: nam ad Ordines non admittuntur nisi masculi, neutiquam mulieres, quibus est interdi-

17 ctum ministerium Ecclesiæ; adeò ut sacratas Deo fœminas & Monachas sacra vasa aut pallas contingere, incensum ad altare deferre, reprehensione dignum: & vituperatione plenum judicetur, *can Sacratas dist.* 25. ut si arceantur à sacrarium rerum contractu, multò magis sint arcendæ ab ordinatione. Quò facit quod mulieribus non sit permissum docit quod mulieribus non sit permissum docere, *can Mulier XXXIII. q fin. & can. Mulier dist.* 23. sed potiùs in silentio discere jubeantur per Apostolum, 1. *ad Timoth.* 2. cum omni subjectione subesse viro, non ei dominari; cum ordinatio ad dominationem tendat, & eius finis sit docere. Præterea in Clericis requisita, ut non alant comas, attonso & aperto capite ministrent, *can. non licet* 32. *dist.* 23. cum conveniant ea mulieribus, quibus turpe tonderi, gloria verò comam nutrire, caput legere 1. *ad Corint.* 2.

18 Ut rectiùs dicatur, ex Christi institutione, unde Sacramenta vim suam habent, masculis tantùm competere distributionem Sacramentorum. Quo facit, quod habet textus in *c. Nova inf. De pœnit. & remiss.* Christum claves regni cœlorum non commisisse Deiparæ Virgini licet digniori, & excellentiori, propter merita, sed D. Petro. Spectare enim ad claves ordinationem nemo est, qui ignorare debeat, cùm ei sit conjuncta potestas ligandi ac solvendi. Hostiens. *hic num.* 31.

19 Nihil facit, quòd mentio fiat apud antiquos Diaconissarum, Præsbyterarum, Episcoparum, *can. pen & ult. Dist.* 31. *& alibi:* hoc enim non est, quia aliquo ordine fuerint insignitæ, sed quod essent uxores eorum, qui erant diaconi, Præsbyteri, Episcopi, separatam ab iis vitam agentes, & habitæ pro sororibus, non etiam pro uxoribus. *d. c. pen. & fin.* Vid. Baron. *Tomo* 1. *Annal. Eccl. ad an.* 34. §. 289. & Bellarm. *de Pont. Rom. lib.* 5. *c.* 24.

20 Quod de Joanna Papissa vulgò dicta legitur & circumfertur, merum & anile est figmentum, ut mendaciter adsertum, ita leviter creditum, & procaciter defensum, maximè à novatoribus fidei, in despectum Sedis & Ecclesiæ Romanæ, ad infringendam continuam Pontificum in ea successionem. Cuius falsitas ex eo convincitur, quod super nomine, origine, (quæ dicitur Moguntia in Anglia) tēpore vitæ, studiorum, sedis, sit diversitas & repugnantia inter eos, qui hanc rem tradunt. Præterea, quod ponatur sedisse illo tempore, quo ab alio sedes occupata invenitur & traditur in historiis eius temporis, in quib. mentio nulla istius mulierculæ. Eas scripsere varii & confutavere istud figmentum, Florimundus Ræmundus, Bellarm. *Tom.* 1. *Contr. de Rom.*

Pont.

Pont. lib. 3. *c. ult.* Onuphrius Panvinius apud Platinam, in *vita Ioannis VIII* Baron. *Tomo* 10. *Annal. ad an.* 853. *§ quod autem & seqq.* Detur tamen (quod nunquam fuit) fœminam in sede Pontificia sedisse, numquid Pontifex illa dicenda? Nemo tam impudens & vecors erit, qui adfirmet, resistentibus legibus omnibus, potuisse fœminam revera, quorumvis suffragiis accedentibus, esse Pontificem max. imò minoris ordinis clericatu initiari.

21 Lubet tamen quærere, cum sciolis & curiosis, An dispensatione Pontificia possit mulier effici habilis ad Ordines? R. Istiusmodi generis homines & curiosè movere, & leviter adfirmare idipsum, hoc nixos argumento, quòd nullus detur textus apertè declarans, fæminas esse incapaces Ordinum; atque ita videri permissum Pontifici eas admittere: ex generali solvendi ligandiq; potestate. Sed frivolum hoc est argumentum, & hominis nugacis, ideò fieri quid posse, quia contrarium non sit expressum in Canonibus, quando non omnia sunt expressa scriptis, sed multa per traditiones transmissa, quibus plurimùm nititur Ecclesia, ut dictum supra. *ad tit. de consuet. in fine.* Et quàm sit indecens fœminas ordinari, ex dictis Apostoli superius patet. Quò facit, quòd Leo X. inter articulos Lutheri & istum damnaverit, quæ fæminis adstruebat potestatem absolvendi & quòd D. August. *lib. de hæresibus c.* 27. & Epiphanus, *hæresi* 44. hæresi adscribant fœminarum ordinationes. Ut rectè D. Thomas in 4. *Sent. dist.* 25. *art.* 1. *ubi* Richardus de Media Villa, *art.* 4. *q.* 1. & communiter Theologi ac Canonistæ tradant non esse capaces characteris mulieres: ut super ea re nihil valeat dispensatio Pontificia, quæ non mutat naturam Sacramentorum, nec inducit, quod est inconveniens, *secundum dicta paulò superius.*

22 Requiritur præterea ordinandus sit legitimi thori, non obligatus ad ratiocinia, non corpore vitiatus, non bigamus, de quibus paulò inferius; non conjugatus, *inf. De Clericis conjug.* vitæ, & morum exemplis excellens, scientia sufficienter ornatus, ut Ecclesiæ utilis esse possit, *inf. tit.* 14. *de æt. & qual præfic.* positus extra crimen, ejusque suspicionem, *can. Apostolus dist.* 81. *can Infames VI. q.* 1. Tendit enim ordinatio ad officium & ministerium divini cultus, qui dignè in Ecclesia est exercendus ab iis, quorum intercessio Deo grata ejus animum placare valeat: nam ut officium divinum, præcipuè Missæ, ex opere operato vim suam habeat, multum tamen valet ad impetrandum operantis bonitas, ut tradit Bellar. *Contr. Tom.* 2. *de Missa lib.* 2. *c.* 4. Unde vitiis maculati Deo offerre sacrificium prohibentur, *can.* 1. *Dist.* 49. Si tamen non sit notorium crimen, post peractam pœnitentiam non est impediendus reus ad ordines aspirare, *cap.* 4. *& fin. h. t.* nisi & occultam inducat irregularitatem, uti homicidium *d. c* 4.

23 Impœnitens pro delictis occultis tolerandus quidem est ministrans, ne occultum crimen detegatur; monendus tamen, abstineat, cùm citra grave peccatum mortale non ministret, quantum ad sacrificium, *can fin Dist.* 33. Exercitium minorum Ordinum non videtur esse mortale, quòd eorum materia sit levis & remota à proximo actu sacrificandi. Quod & trahunt ad exercentem officium Diaconi ac Subdiaconi, quia illud speciali modo non sit ita sanctificatum. Sic & Sacramentalia conficiens, culpæ letalis reus, non ideo letaliter dicendus delinquere, veluti nuptiis adsistens, eas benedicens ut Parochus, quòd actus talis & similes non contineant in se opus tam sanctum: ut non subsit tam gravis obligatio exercere eos in gratia. Matrimonium tamen ab infectis peccato mortali sine novo peccato non contrahitur: uti nec ulla Sacramenta suscipiuntur in mortali impunè, quia committitur contra sanctitatem Sacramento debitam. Ut etiam Episcopus, si peccati mortalis conscius consecretur, delinquat letaliter, eo quòd indignè suscipiat potestatem spiritualem ministrandi Sacramenta.

24 Observandum in ordinando ab Episcopis, ne ritus commisceant qua de causa Græcus prohibetur ordinari à Latino, & è contra, *c. cum secundum* 9. *h. t.* propter rituum diversitatem. Quòd si Latinus Episcopus habeat sibi subjectus & Græcos, non tamen à Græco illi ordinandi sine mandato aut licentia sui Episcopi, & quidem more Latino, non Græco, *c. Quod translationem* 11. *h. t.* Imò videtur eo casu Epis-

Episcopus posse sibi constituere vicarium Pontificem natione conformem, *c. quoniam 14. tit. 31. de off. jud. ordin.*

25 Religiosus non est ordinandus ab Episcopo nisi ex consensu superioris, ne secreta commissa, quorum ille magis conscius, vel ad tempus, vel omninò ordinationem differri faciant, *can. null us dist.* 50.

26 Ordinatum à Pontifice absque eius licentia ordinari ab Episcopo non posse habet textus in *c. cum in distribuendis* 12. *h. t.* idque propter honorem debitum Sedi, ut colligitur ex *c. 7. inf. de major. & obed.* Cum alias ab uno Episcopo ordinatus, ab alio rectè ordinetur. Parentum consensus non desideratur, quippe qui non debeant posse impedire liberorum meliorem statum, quorum sufficit libera voluntas. Neque etiam inviti ordinandi, quandoquidem coactio difficiles habeat exitus, qua de re inf. *tit. 40. de his quæ vi metuve causa, &c.*

27 Ad primam tonsuram quòd attinet, nemo ea initiandus, qui non acceperit Sacramentum confirmationis, nec edoctus elementa fidei, qui non noverit legere & scribere, nec quem probabile est magis fraude judicii sæcularis declinandi petere tonsuram, quàm Deo exhibendi cultum. Trident. *Sess. 23. c. 4. de Reformat.*

28 Quæri potest, An prima tonsura & minores ordines rectè conferantur iis, qui non habent animum ascendendi ad ulteriores? Respon. Nullum hic subesse peccatum, cum nullo iure requiratur talis intentio in suscipiente: neque enim eam requirit textus in *c. fin. eod. in* 6. nec Trid. *d. c.* 4. Et facit, quòd Episcopus dispensare possit cum illegitimis, ad suscipiendos ordines minores, qui tamen non admittuntur ad majores, sine dispensatione Apostolica, *c. 1. de filiis presb. in* 6. Laudandi tamen sunt illi Episcopi, qui tantùm conferunt primam tonsuram adultis, quibus est animus ad ulteriores ordines. Unde conjugatis non conferenda dicitur, *d. c. fin.* ex ratione, quòd illi sunt adscribendi Ecclesiæ, qui valeant ei deservire: quod non obtinet in conjugatis, nisi consensu alterius se offerat Ecclesiæ ministerio maritus.

TITULUS XII.

De Scrutinio in ordine faciendo.

SUMMARIUM.

1. *Scrutinium quid?*
2. *Archidiaconi officium, peracto scrutinio.*

1 Non nisi idonei, qui valent & volunt Ecclesiæ deservire, ad Ordines admittendi: unde ante admissionem, dicitur hic præmittendum Scrutinium, quod est examen, quo in mores, scientiam, ætatem, natales ordinandi inquiritur, & quidem rigorosè *c. 7. sup. de elect. can. quando dist.* 25. Spectat hoc de iure ad Archidiaconum *c. ad hæc, 7. inf. de off. Archidiac.* Potest tamen Episcopus ipsi examini præsidere, vel alii committere, *Gloss. d. c. ad hæc.* 2 * Peracto Scrutinio Archidiaconi est populum adstantem monere, si quid contra ordinandos habeat, quo impediri possent, id proponat & nemine comparente, eos Episcopo præsentare, juxta formam *cap. unici h. t.* Cui roganti, an præsentatos sciat dignos, respondet, se, quatenus patitur humana fragilitas, scire dignos esse. Quâ responsione non peccat Archidiaconus, etiamsi fortè præsentatorum aliquis sit indignus, modo ipsum hoc lateat, & non stet per eum, quo minus lateat, *d. cap. unico.*

TITULUS XIII.

De ordinatis ab Episcopo, qui Episcopatui renuntiavit, & ab excommunicato.

SUMMARIUM.

1. *Ordinatus taliter est suspensus ab usu Ordinis.*
2. *Ut & Ordinatus sciente ab Episcopo excommunicato.*
3. *Sacramenta rectè percipiuntur ab excommunicato non vitando.*
4. *An & ab hæretico?*

1 Ab Episcopo suo Ordines esse conferendos dictum supra, & repetere inf. *c.* 22.

H Unde

Unde hic quæritur, An rectè conferantur ab eo, qui renuntiavit Episcopatui? Et distinguitur *c.* 1. *h. t.* an renuntiaverit loco tantû, an simul & dignitati: ut illo casu rogatus conferat Ordines, etiam maiores, non etiam hoc. Ratio differentiæ est, quod illo casu, etsi jurisdictioni renuntiaverit, quoad ea tamen, quæ sunt ordinis, jus sibi reservaverit; hoc verò casu se omninò exuerit prærogativa Episcopatus. Poterit tamen conferre minores ordines rogatus, cùm & eosdem Abbates conferant suis Regularibus, *Trid. Sess.* 23. *c.* 10. *de Reformat.* Dico, rogatus, quia non nisi subditis ordines conferuntur, quos hic cum nullos habeat, ordinare nequit alienos, nisi consensu Episcopi, cui subsunt. Quod si tamen talis Episcopus maiores contulerit, tenebit quidem collatio, propterea quod renuntiatio non faciat eum non Episcopum, quia character Episcopalis deleri nequit: scienter tamen à tali ordines suscipiens, usu ordinum hoc ipso est suspensus, nisi à Rom. Pont. dispensetur. Ignorantia non crassa faciet dispensare posse Episcopum, *d. c.* 1. *in fine.*

Idem est in eo, qui ab excommunicato scienter ordines recepit: nam & iste ordinatus quidem est, sed suspensus usu ordinum, nisi ignorantia faciat Episcopum dispensare, *c.* 2. *h. t.* Idem in Episcopo hæretico vel schismatico: neque enim facit hæresis, aut schisma, quin maneat character. Ut ordinatio teneat, licet non impunè, propter scientiam, *c.* 1. & 2. *inf. de schism.*

3 Quid si fuerit excommunicatus quidem Episcopus, sed non vitandus? R. Communiter auctores scribere, posse nos recipere Sacramenta ab excommunicato non vitando, secundùm Bellarm. Martini V. *Ad evitanda*, per quam est sublata prohibitio communicandi cum excommunicatis toleratis. Ut & hoc in casu procedat, & pœnæ juris non obtineant eum quod jure permissum non mereatur pœnam. Posset tamen videri non esse extra peccatum, qui inducit talem ad ministrandum Sacramenta, quasi cooperetur peccato alterius. Hac de re latiùs *inf. ad tit. de sent. excommunic.*

4 Quid de hæretico dicendum post dictam Bullam *ad evitanda*? Posse videri ab hoc licitè accipi Sacramenta, & sine noxa quòd ut excommunicatus hodie non est vitandus, nisi denuntiatus, vel notorius Clerici percussor, ita nec hæreticus; ut ordo ab illo accipiatur impunè. Et hoc vult Navar. *de haret. conf.* 10. *n.* 2. Posset tamen in contrarium quis meritò inclinare, eò quòd hæreticus non solum sit vitandus, quia excommunicatus, sed & quia hæreticus, eoque nomine jurisdictione omni privetur, etiam quoad usum atque executionem ordinis, ut licet cum eo in Sacramentis impunè communicemus; tamquam tolerato excommunicato, non tamen tamquam hæretico, cum & eatenus sit vitandus, ex causa, ne inficiamur, ut ex duobus vitiis uno sublato alterum permaneat.

TITULUS XIV.

De Ætate, & Qualitate, & Ordine, præficiendorum.

SUMMARIUM.

1. *Cura animarum ætatem requirit 25 annorum*
2. *Non etiam dignitates & personatus sine cura.*
3. *Ætas quæ requiratur in Abbatissis, Priorissis, Episcopis.*
4. *Quæ in simplicibus beneficiis & prabendis*
5. *Quæ in ordinandis.*
6. *Pœna ordinati ante requisitam ætatem, & qui super ea dispensent.*
7. *Qualitas ordinandorum in quibus consistat.*
8. *Scientia in ordinandis quæ requisita.*
9. *Nemo ordinandus sine patrimonio aut titulo.*
10. *Ordo in præficiendis requisitus.*

Examen in præficiendis potissimum habetur circa ætatem, qualitatem, & ordinem. 1 * Ætas in iis varia est pro diversitate muneris. Animarum cura, quæ dicitur ars artium, requirit vicesimum quintum annum, saltem inchoatum, uti & Archidiaconatus Decanatus, Abbatialis dignitas, *c.* 7. § *inferiora sup. tit.* 6. 2 * Ad dignitates alias, & personatus quibus nulla adest animarum cura, nemo admittendus XXII. annis minor. Conc. Trid. *Sess.* 24. *c.* 12. *de reform.* Dispensatio tamen Episcopi faciet, ut XX. annis maior dignitatem obtineat, *c. unico eod. in* 6. Quod non mutatum

tatum per Trid. quippe de eo non disponens, relinquitur dispositioni iuris antiqui. * Abbatissa: Priorissa,& quæcumque alio nomine Præfecta, olim eligi poterat triginta annis maior: postea anni requisiti sunt XL & simul in monasterio annis octo laudabiliter vixerit post professionē. Si talis iu loco non habeatur, & aliunde adsumere non sit commodum, sufficiet sit annorum triginta, & laudabiliter in monasterio post professionem vixerit, saltem annis quinque, si ita videatur Episcopo aut superiori. Trid. *Sess 25 c. 6. de Regularib.* Episcopus non eligitur nisi annorum XXX. *d. c. 7 in princ.* * In simplicibus beneficiis hodie requiritur ætas XIV. annorum, Trid. *Sess. 23. c. 6. de reform. & Sess. 24. c. 12. de reform.* Olim ante eam ætatem potuisse pueris conferri præbendas, etiam cathedrales, patet ex *c ex eo. 32. de elect. in 6.* Et est rationi consonum, ut nemo in Ecclesiis reputetur idoneus, quam qui in iis servire possit, & velit, quod vix est ante dictam ætatem. Quòd si præbenda, aut portio, aut Canonicatus ordinem requirat, necesse est illum habeat ad præbendam aut portionem aspirans, aut eius ætatis sit, quâ initiari ordinibus possit, saltem intra annum *c. licet. de elect. in 6.* Trid. *d. c. 12.*

In ordinandis ætas similiter varia est, secundùm cuiusque ordinis munus. Tonsura confertur infantiam egressis, & contra faciens suspenditur ipso jure per annum à tonsuræ collatione, *c. fin. de temporib. ordinat. in 6.* quâ ætate & minores ordines dari posse videntur *Glossa fin. in Clem. fin. h. t & in c. Super 35. de preben.* Nec super iis quidquam mutatum per Trid. quod *Sess. 23. c. 5. & 11. de reform.* tantum requirit, ut linguam Latinam intelligant, & à Paracho, scholæque, in qua educātur, magistro bonum testimonium habeant. Ad Subdiaconatum nemo admittitur ante annum XXII. inchoatum, ad Diaconatū ante XXIII. ad Sacerdotium ante XXV. *d. Sess. 23 c 12.* abrogato tempore, quod inductum erat per. *d. Clem. fin.*

Ordinatus ante prædictam ætatem characterem quidem recipit, caret tamen executione, donec legitimæ ætatis fuerit factus, *c. vel non 14 sup. t. 11* nisi per Rom. Pontificem dispensatum fuerit in ætate. Super qua Episcopo dispensare non licet, nisi fortè circa dignitatem, aut persona:um, cui non adest cura animarum; modò electus annum vigesimum repleverit, & aliud Canonicum non obstet impedimentum, *c. unico eod. in 6.* Quoad ætatem in Episcopo requisitam solus dispensat Pontifex: uti & super ætate requisita ad beneficium, cui adnexa cura animarum, cum ea res spectet ad Canonem generalem, *d. c. 7. §. inferiora,* quem non relaxat Episcopus. Nihil facit *c. 2. h. t.* in quo pueris per Episcopum cōcessa Ecclesia: nam hoc idem non probatur, sed reprehensione dignum judicatur; & tum quidem permittitur, in posterum tamen fieri prohibetur, quòd, ut habet *c. 3. eod.* non debeant Ecclesiis præesse, qui se regere non noverūt

Ad qualitatem ordinandorum quòd attinet, oportet vitæ morumque exemplo præluceant, ut vita eorum sit probata senectus: ita enim decet monitores, quorum partes nemo rectè suscipit, nisi qui suis actibus errata condemnat, *can. nemo dist. 81.* Unde oportet vitiis careant, de quibus infrà. Non sint irregulares ex causa homicidii, aut alia: Medicum tamen non repelli ab ordinibus, propter mortem ægroti, rescriptum *c. 7. h. t.* Non sint excommunicati suspensi, aut simili nota adfecti. * Scientiâ eâ ornati, quæ muneri sit sufficiens, turpis enim in Clerico ignorantia, maximè qui præest, *tota dist. 38. c. cum de penult. & fin. h. t.* Quo maius autem est munus, hoc major desideratur scientia: unde Archidiaconi, Pœnitentiarii, Præpositi, Scholasterii, Episcopi, ubi fieri potest, sint Doctores vel Licentiati sacræ Theologiæ, vel juris Canonici, vel saltem habeant sufficiens doctrinæ testimonium, ab approbata aliqua Academia. Regulares simile testimonium habere debent à Superioribus sui Ordinis. Trid. *Sess. 22. c. 2. de reform. & Sess. 24. c. 8. & 12.* ut muneris sibi injungendi necessitati possint satisfacere. Quo modo Dominus mandavit Moysi, Exodi 18. *providere de omni plebe viros sapientes & timentes Deum, in quibus sit veritas.* Illiteratus magis est odio inquit Innoc. *in c. cum nostris inf. de concess. preb.* quàm homicida. Requirit autem Concilium, ut meritò, id est dignè, sint promoti, ut Episcopo & Ecclesiæ possint esse utiles, cui nihil præstant asini phalerati.

Et præterea cavendum ordinanti, ne quem, non habentem sufficiens patrimonium, ordinet

dinet sine titulo beneficii unde sufficienter ali possit: aliàs, inspectis veteribus Canonibus, *dist.* 70. *can.* 1 *&* 2. suspensus erat ordinatus: quos innovavit Innoc. III. *cap cum secundum* 15. *inf de preben.* qui voluit ordinatorem teneri alere ordinatum sine titulo, donec ei fuerit provisum de sufficienti beneficio. Cuius ratio est, quod non deceat in sacro ordine constitutum mendicare; aut sordidè quæstum facere. Unde & tituli, ad quem promotus aliquis, resignatio inhibita, nec ab Episcopo admittenda, nisi eius facta mentione, & aliunde habeat resignans, unde alatur. Triden. *Sess.* 21. *c.* 2. *de Reform.* quod in dictis casibus antiquorum Canonũ pœnas innovavit, præcipuè si fallaciis quis usus confinxerit sibi beneficium aut patrimonium esse, quo casu cum nulla sit Episcopi ordinantis culpa, non potest is dici teneri ad alendum, ne doloso dolus suus prosit, Navarr. *Cons.* 4. *n.* 3. *de temporibus ordinat.* Quod si ordinator aliquem sine titulo ordinarit, cum pacto de non molestando se, aut præsentatorem, certum est ordinatum esse suspensum ab ordine suscepto, nec posse ascendere ad superiores: præsentatorem autem, cum quo initum tale pactum, ab ordinũ executione ad triennium, ordinantem à collatione esse suspensum, donec à Sede Apostolica dispensetur. Navar. *d. loco conf.* 17. *n.* 1 *per c. per tuas* 37. *& c. pen. inf. de simonia.*

10 Requiritur & in aliquibus præficiendis ordo. Episcopus nemo eligendus nisi ad minimum Subdiaconus, *c. A multis* 9. *h. t.* qui antequam consecretur, debet esse Sacerdos, ne per saltum promotus videatur. In Decanum, Præpositum, Abbatum, non nisi presbyter adsumendus, aut idoneus, ut brevi creetur, *c.* 1. *h. t.* Potest tamen constitui Abbas in minoribus conquiescens; imò & irregularis, ita suadente necessitate ex provisione Episcopi, *c. tuam* 10. *ubi Glos. h. t.* Abbatiatus enim non tam est ordo, quàm dignitas. Ad Ecclesiam parœcialem non potest adsumi existens in minoribus, nisi intra breve tempus possit in presbyterum ordinari, *c.* 5. *h. t.* ubi breve tempus Glossa interpretatur annum.

Archidiaconus debet esse Diaconus, ne sit minor quis quibus præest, *d. cap.* 1. Non suscipiens intra tempus ordinem requisitum, aut ad eum inhabilis repertus, removendus ab officio, cessante appellatione, *d. c.* 7 *§. inferiora sup. tit.* 6.

TITULUS XV.

De Sacra Unctione.

SUMMARIUM.

1. *Chrisma quid?*
2. *Chrismate cur ungantur Sacerdotes & Episcopi.*
3. *Ejus usus in confirmatione.*
4. *Conficitur ab Episcopo.*
5. *Confirmationis Sacramentum quibus conferendum.*
6. *Conferendum jejunis.*
7. *Minister ejus est solus Episcopus.*
8. *An & non Episcopo ejus ministerium committi à R. P. possit?*
9. *Sacramentum extremæ Unctionis, ejusque effectus.*
10. *Minister est simplex Sacerdos.*
11. *Quibus & quando conferendum.*
12. *Est iterabile.*

Agitur hoc Tit. de sacra Unctione, cuius materia est Chrisma, aut oleum benedictum. 1 * Chrismatis nomen licet ex prima impositione Græcæ linguæ unctionem absolutè significet, & antiqui Patres isto verbo frequenter oleum designare inveniantur, & unctionem, unde Salvator dictus Christus, id est unctus: usu tamen accommodatum ad denotandam specialiter materiam, quæ continet oleum balsamo mixtum, consecratum aut benedictum per Episcopum. 2 * Hoc unguntur Sacerdotes & Episcopi in capite & manibus, ad augmentum divinæ gratiæ, & exsequendum rectiùs ea, quæ cuiusque ordinatio requirit, ut & interiùs, quantum ad Deum, habeant conscientiæ nitorem, qui significatur per oleum, & exteriùs, quantum ad proximum, bonæ famæ odorem, qui significatur per balsamum, *cap.* 1. *in princip. hoc tit.*

3 Est & Chrismatis usus in Sacramento Confirmationis, quod est novæ legis, quo baptizati in gratia roborantur, & speciali modo Spiri-

Spiritum sanctum accipiunt, interveniente unctione chrismatis, in fronte signo Crucis facto sub præscripta verborum forma.

4 Conficitur ab Episcopo, non tantum ex necessitate præcepti, sed etiam Sacramenti: ut probabilius sit, ejus confectionem non posse delegari per Pontificem simplici Sacerdoti qui non est capax eorum, quæ ad potestatem ordinis spectant, ut hic actus. Subjectum est quilibet homo baptizatus: est enim baptismus janua reliquorum Sacramentorum.

5 Quod ætatem non videtur distinguendum, ut etiam infantibus olim ex pia consuetudine collatum fuerit hoc Sacramentum. Expedire tamen videtur, non confirmare infantes ante illucescentem rationis usum: nisi aliud causa exigat, ut longa Episcopi absentia aut mortis periculum, ut perfectè quis moriatur. Quâ ratione & carentibus sensu volunt posse dari hoc Sacramentum, sivè perpetuò tales sint, siveantè habuerint rationis usum, modò creantur esse benè dispositi.

6 Jejunium esse debere & confirmantem & confirmatum, patet ex *can. Vt jejuni can. Vt Episcopi* De *consecrat. Dist.* 5. non tamē tā ex necessitate præcepti, quam Sacramenti decentia, cum istorum decretorum verba non inducant sufficienter præcepti obligationem, &, si inducerent, non obligarent tamen, quod sint tantum Concilii provincialis: ut usus hac in re sit inspiciendus.

7 Minister confirmans est Episcopus solus, Trid. *Sess.* 7. *c.* 3. *de Confirmat* & patet, *Actor.* 8. & 19. & *can Manus De consecrat. Dist.* 5. ubi soli Apostoli tamquam Episcopi leguntur confirmasse fideles: ut tantum Episcopi fiat mentio *can.* 1. *Dist.* 5. *De consecrat.* & Sacerdos simplex ex vi suæ ordinationis hunc actum exercere nequeat.

8 Quæstio autem est, An saltem ex commissione R. Pont. Possit hoc Sacramentum ministrare non Episcopus? Resp. Posse videri non licere, ex *d. cap. Manus*, ubi non reputatur Sacramentum nisi fiat ab Episcopo: ut videatur esse de substantia, & mutari nequeat per Pon. qui habet tantum ministerialem circa Sacramenta potestatem, non etiam Sacramento superiorem. Contra tamen tradit D. Thomas, in 4. *Sent.* *Dist.* 7. ex Pont. delegatione hoc Sacramentum ministrari posse per simplicem Sacerdotem, quem & alii sequuntur ex Jureconsultis, Navar. in *Summa c.* 22. *n.* 8. Covar. alios referens, *lib* 1. *Variar. R sol c.* 10. Pro quibus facit textus in *can. Pervenit. Dist.* 95. ubi ait Pont. se concedere, ut per Sacerdotem fiat confirmatio, ne ex denegatione oriatur scandalum, in locis, ubi desunt Episcopi, ut non possit negari licitè fieri. Et facit Concilium Florent. quo adseritur ex causa urgente, per Apostolicæ Sedis, dispensationem, Sacerdotem simplicem hoc Sacramentum administrasse. Nec obstat *d can* 3. Concil. Trid. quia tantum dicit ordinarium esse ministrum Episcopum, non negat autem delegari posse. Ut negandum sit, quod aliqui volunt, ex institutione divina competere tantum Episcopo, quia sic non posset dispensare Pontifex.

9 Est & Oleum benedictum, à Chrismate, diversum, cum non habeat balsami mixtionem, sed eius materia sit oleum olivarum, ex quo per Episcopum benedictio conficitur Sacramentum per unctionem hominis infirmi, in certis corporis partibus, præscripta verborū forma, vocaturque extremæ Unctionis, institutum ad juvandum, confortandumque ægroti animum contra difficultates occurrentes in articulo mortis, ejusque præparare animam, & quantum in se est disponere proxime ad introitum gloriæ; cum, sicut cætera Sacramenta, gratiam conferat, si non inveniat obicem in subjecto. Nullum quidem est affirmativum præceptum de eo suscipiendo etiam positis in extremo vitæ discrimine: est tamen per se utilissimum, & non sine peccato omittitur, quatenus subest contemptus aut scandalum.

10 Minister est Sacerdos etiam simplex. Ex officio tenetur Parochus, cujus est ordinaria salutis remedia præbere suis. Aliis, sine Parochi licentia, alicui præbere Sacramentum est inhibitum, sub pœna, ut aliqui adserunt, excommunicationis latæ sententiæ, *Clement.* 1. *in princ. De privil.* Verum cum ista Clement. tantum loquatur de Religiosis ungentibus sæculares, & sit pœnalis, non est extendenda ad non Religiosus. Nihil faciente argumento à simili aut majori; quia hoc non procedit in pœnalibus, cum possit subesse singularis causa

movens Pontificem ad hanc pœnam statuendam, in istis potius, quàm in his. In casu absentiæ Parochi, necessitas, quæ est extra legem, facit & alios posse impunè administrare hoc Sacramentum.

11 Subjectum est homo baptizatus, (baptismus enim est janua reliquorum Sacramentorum) & adultus, qui habet aut habuit rationis usum: nam in eo, qui non habuit, non obtinebit finis hujus Sacramenti. Quando autem habuit, etiamsi nunc non habeat, potest in eo suum habere effectum. Ministri tamen est curare, eo tempore detur, quo sui compos est infirmus; hoc enim reverentiæ Sacramenti & modo operandi est convenientius. Ut non sit exspectandum, dum infirmus sensu careat: quod consulto factum non foret sine culpa, licet tum temporis præstetur sine nova culpa. Istis præcipuè dari vult Trid. *Sess.* 14 *c.* 3. *De Sacram. unct.* qui ita periculosè laborant, ut in exitu vitæ constituti videantur; unde & ibidem hoc Sacramentum dicitur ex euntium,

12 quibus maximè accommodatur ejus effectus.* Iterabile est, cum characterem non imprimat, *inf. tit. seq.* & corporis ægritudo possit iterari, ut iterato sit opus auxilio: non tamen durante ejusdem morbi necessitate, cui est sufficiens medicina ista semel adhibita. Quæ si, postquam se remiserit (quod judicandum arbitrio prudentis) iteretur, poterit & iterari hoc Sacramentum, tamquam novum auxilium.

Unguntur & Reges oleo benedicto in brachio, aut humero sive armo. Omnes item Christiani oleo benedicto bis unguntur ante baptismum, bis post baptismum, de quorum significatione videatur, *c. unic. hoc tit.* Ungitur & altare, dum consecratur; templum, dum dedicatur; calix, dum benedicitur, *d. c. unico in fine.*

TITVLVS XVI.

De Sacramentis reiterandis.

SVMMARIVM.

1. *Sacramenta non reiteranda Baptismus, Confirmatio, Ordo.*
2. *Ordinatio etiam ab Episcopo hæretico &c. facta imprimit characterem.*
3. *Ordinatus iteratò an sit irregularis?*
4. *Defectus in ordinatione suppleri debet.*

1 Abominabile habitum, iterare Sacramenta, ea nimirum, quæ characterem imprimunt, cujus generis sunt Baptismus, Confirmatio, Ordo, quem sufficit semel suscepisse, Trid. *Sess.* 23. *c.* 4.* quatenus tamen ordinatio

2 facta ab Episcopo, licet hæretico, apostata, excommunicato, simoniaco, cum nihilominus à tali imprimatur character ordinando, *ut dictum supra tit.* 13. Qua in re hæresis aliquorum fuit olim, volentium à simoniacis ordinatos non nisi iterato ordinatos esse admittendos; verum ea repressa est. Dixi, quatenus facta ab Episcopo quia alias nihil accessit consecrationis, *can. Presbyteri dist.* 68. ut iterari ordo dici nequeat.

3 Quæstionis est, An iterato ordinatus sit irregularis? R. Id velle Navarr. *Conf.* 1. *hoc tit. per can.* 1. *Dist.* 68. *can Dictum* 8. *de consecr. dist.* 5. verum ea loca ut prohibeant quempiam iterato ordinari, non loquuntur tamen de irregularitate. Adjicitur & pro ea parte textus in *can. Saluberrimum* 1. *q.* 7. ubi ordinati ab hæreticis in ordine suscepto permittuntur ministrare, nisi iterata tinctione sint maculati: verum hoc accipiendum de rebaptizatis, quorum factum est gravius; ut in iis sit singulare, quod ab Ecclesiæ militia omninò removeantur, *can. Qui in qualibet.* 19. 1. *q.* 7. *& ibi Glos.* nec videatur extendendum. Non obstante argumento à paritate rationis ducto, eo quod æquè sit prohibita iterata ordinatio atque iteratus baptismus: neque enim ea argumentatio procedit ad constituendam irregularitatis pœnam, quæ requirit expressam constitutionem Pontificiam, *c. Is qui de sent. excom. in* 6. Atque ita expressè in eo, qui bis confirmatus est, tenet Covarr. in *Clement. Si furiosus in princ. n.* 8. subjungens idem in his ordinato statuendum est.

4 Defectus si quis contigerit in ordinatione, ille stato tempore est supplendus: veluti si manuum impositio omissa sit, aut oleo, non chrismate fuerit facta inunctio; cætera legitimè facta neutiquam iteranda, *c.* 1 *h. t.* Alia Sacramenta sine noxa iterantur: imò aliqua iterari cogit necessitas.

TITU-

TITULUS XVII.

De filiis Præsbiterorum ordinandis, vel non ordinandis.

SUMMARIUM.

1. *Causa hujus irregularitatis, & cur ea filiis presbyterorum imputetur.*
2. *Non etiam patri procreanti.*
3. *Circa admissionem naturaliū quis dispenset.*
4. *Dispensatio simpliciter facta an intelligenda de majoribus Ordinibus.*
5. *Irregularitatem non tollit occultus defectus natalium.*
6. *An eo casu dispenset Episcopus?*
7. *An saltem quoad executionem suscepti ordinis?*
8. *An credendū matri adserenti illegitimum esse*
9. *Dispensatio non facit habilem, ut quis succedat in Ecclesia aut beneficio patris.*
10. *An nepot rectè succedat avo?*
11. *Ascendens rectè succedit in beneficium descendentis & collateralis.*
12. *Inhabilitas hæc non tangit nepotem legitimum ex filio illegitimo.*
13. *Expositi an censendi irregulares?*
14. *Legitimatione tollitur hæc irregularitas.*
15. *Etiam quoad Ordines, & Episcopatum.*
16. *Ordinatus aut beneficiatus ante matrimonium parentum an per illud fiat habilis ad celebrandum aut retinendum beneficium;*
17. *Vita probitas, scientia non tollit irregularitatem.*

INter alia quæ ab Ordinibus removent, est 1 natalium defectus, quem habent filii presbyterorum. * Cujus caussa non tam ponitur in infamia eorum, qui sic nati, cum illa non contrahatur nisi ex propria culpa, ut patet ex *l. 1. De his qui notant. infamia*, quæ hic nulla in talibus liberis est, ut illis imputari nequeat, *can. Nati Dist. 72.* Palæot. *De spuriis cap 55. late* Pistorius *Quæst. juris p. 1. q 3. n. 20 & seq.* quàm in memoria turpitudinis paternæ, quæ procul à locis sacris removenda, & quia timeri possit ne filius sit paternæ turpitudinis imi-2 tator. * Non rectè objicies, debuisse potius procreanti imponi hanc irregularitatem, in quo fit culpa; nam non agitur de pœna culpæ, sed de indecentia; & præcavenda in futurum simili turpitudine. Non consideratur autem in procreante indecentia ulla, præter delictum, quod alio modo punitur, ut dicetur infrà *ad t. De cohabit. Cleric. & mulierum.* Deinde pater non accipit esse per generationem turpem, sed dat filio, & actio nō est in agente, sed in passo; ideoq; indecentia sive defectus inde natus non est in parente, sed redundat in filium: excepta culpa, quæ est quasi immanens in ipso operante. Idem judicium in aliis, natis ex conjunctione non legitima, vel pro tali non æstimata, de qua infrà *tit. Qui filii sint legit.* ponit rationis paritas: nisi monasticæ vel regulari disciplinæ se subjiciant, per quam tollitur incontinentiæ suspicio, *Nov. 5. in princ. Glos. in c. fin. h. t.* secluso tamen aditu ad Prælaturas, citra Pontificis dispensationem, *d. c. fin. & ibi Glos.* Qua in re contigit aliqua mutatio per Sixtum V. qui noluit admitti per Religionem ex incesto aut sacrilego concubitu natos, nisi ad locum conversorum. Ratio est in majori turpitudine istius culpæ.* Circa admissionem 3 aliorum naturalium, quorum conceptio non est tam turpis, nihil mutatum, nisi quod velit præmitti informationem super vita & moribus. Gregorius XIV. prohibitionem istam Sixti relaxavit, permittens illegitimorum admissionem arbitrio superiorum. Verum ea de re plenius infrà *ad tit. de Regularib.* Extra monasticam regulam positi ad Ordines non admittuntur, nequidem minores, nisi ex dispensatione Episc. cui hoc permissum: uti & dispensare super beneficiis, quibus non adnexa cura animarum, aut dignitas, si tamen nullum aliud Canonicum obstet, *c. t. eod. in 6.* Dispensatio Rom. Pontificis tollit irregularitatem, facitque eos habiles ad majores ordines, & capaces dignitatum ac beneficiorum, quibus adnexa cura animarum, si respondeant mores & merita, *can. Apostolica 12. cum seqq. dist. 6.*

Q. An dispensatio facta super Ordinibus 4 simpliciter, sit intelligenda de majoribus? R. Hic aliquos velle, ductos eo argumento, quod indefinita oratio æquipolleat universali: videri tamen, receptius tantum ad minores esse restringendam, quod dispensatio sit strictè interpretanda, *c. t. eod. in 6.* atque ita restrin-

restringenda, ut quam minimum laedatur à jure communi, *Glossa in c. Litteras*, 14. *hoc tit.* Specul. *De dispensat. § fin n.* 3. Pro qua parte videtur facere textus in *c.* 2. *eod. in* 6. ubi frustra Pont. exprimeret, *ad omnes Ordines promoveri valeat*, si indefinita universali aequivaleret. Si tamen cum constituto in minoribus hoc sciens Pont. dispensatet, ejus dispensatio, ne nihil operetur, ad majores trahetur ordines, *arg. c. Si Papa de privil. in* 6. Abbas in *d. c. Litteras n.* 6. Quod si certum ordinem expressserit Pont. neutiquam trahetur ad superiorem, quod unius inclusio sit alterius exclusio: quo casu est certum inferiorem ordinē concludi, cum virtute insit. Hinc facta dispēsatio ad beneficia non continet alia quàm simplicia *d. c.* 2.

5 Occultus defectus natalium neutiquam facit cessare irregularitatem, cum non tollat is defectus caussam irregularitatis: ut dispensatione nihilominus sit opus, quae & occulta sufficit. Navar. in *Summa cap.* 27. *n.* 201.

Dubitatur, An isto casu dispenset Episcopus? R. Id posse videri per Trid. *Sess.* 24. *cap.* 6. *De reform.* quod permittit Episcopis dispensare super irregularitate ex delicto occulto; hoc autem in casu ea procedit ex delicto parentum occulto. Et facit, quod ratio Concilii scilicet ad evitanda pericula & scandala, quae orirentur ex directione occultorum criminum, quae sequeretur, si ad Sedem Apostolicam esset eundum, etiam hic obtineat. Contrarium tamen probabilius:, non posse Episcopum dispensare: nihil obstante dicto Concilio, quod tantum loquitur de ea irregularitate quae contracta ex crimine occulto eius, qui est irregularis, cuius hoc in casu nullum est crimen, aut culpa, uti dictum Nec facit, quod hic subsit delictum parentum, quia illud non respexit Concilium, atque eò id trahere, esset torquere eius verba. Ita Navarr. *d. loco nu.* 194.

7 Quid si susceperit Ordinem, an Episcopus dispensabit quoad executionem? R. Hoc velle Navar. *d n.* 201. *& Conf.* 4. *hoc tit.* propter bonam eius fidem. Adducit textum in *can. Lugdunensis* IX. *quaest* 1. Probabilius nec posse dispensare Episcopum quoad ascensum ad altos Ordines, ne culpa prosit, nec quoad executionem susceptorum. Ratio est, quod in *cap.* 1. *eod. in* 6. generaliter negetur Episcopo potestas dispensandi quoad maiores Ordines, cum irregularitas antè contracta non tollatur per Ordinem temerè susceptum, sed nihilominus maneat: nec ullibi pateat data potestas Episcopo dispensandi ea de caussa. Et licet rationi sit consentaneum, ut detur, non sufficit tamen ista congruentia sine potestate. Nihil faciente bona fide, nisi quod peccatum minuat, quod grave committeret, si conscius defectus initiari se fecerit, aut etiam initiatus postea conscius defectus celebrare praesumserit, non habita dispensatione. Non obstat allegatus textus, quia, ut inde liquet, loquitur in diverso casu. Notandum autem hoc in casu non videri incurrisse novam irregulariterem, quod desit Canon. sine quo non inducitur irregularitas, *cap. Is qui De sent. excom. in* 6. Covarr. *ad Clem. Si furiosus p.* 1. *§* 1. *nu.* 3. Innoc. *ad cap. Si celebrat. ult. nu.* 3. *inf. de Cler. excom. ministrante.*

8 Quaeri etiam potest, An teneatur quis credere matri adserenti illegitimum esse? Resp. Non teneri, ut exprimitur *l.* 6. *D. de his qui sui vel al. iuris sunt*, *ubi* Costal. quod pro eo sit praesumptio caussata per constans inter parentes matrimonium, unde procreatus habetur. Et licet dubium ex dicto matris oriatur, non tenetur tamen propter hoc, qui est in legitima possessione, se illa privare Ubi nihil facit, quod mater probetur adultera: nam potuit concepisse legitimè, uti & praesumitur, Alciat. *reg.* 3. *praesumpt.* 36. & concurrit possessio ex titulo veri matrimonii. Navarr. *d. n.* 201. Facit, quod dictum patris non praejudicet filio, *l.* 1 *D. De Carbon. edicto*: nisi alia sint indicia sufficientia, ut quia maritus tanto tempore abfuerit, ut non possit videri ex illo conceptus, *d l.* 6. Quod si filius matri fidem habeat, no poterit ad Ordines ascendere, aut beneficium suscipere, sine dispensatione, quia ageret contra conscientiam, quae & erronea obligat.

9 Facit itaque dispensatio habilem ad Ordines, & beneficia: non tamen, ut ea obtineat in Ecclesia, cui pater praeest, aut profuit, aut habuit beneficium, solet dispensare Pont. *c.* 2 *&* 3. *hoc tit.* Indignum enim est, paternae incontinentiae memoriam fovere in locis & rebus Deo consecratis, quibus maximè com-

competit puritas sanctitasque. Trid. *Sess.* 25. *cap.* 15. *De reformat.* Multo minus, ut patri succedat in beneficium, quod ne quidem legitimè ante sacerdotium genito est datum, qui licet non prohibeatur habere beneficium in Ecclesia, in qua pater eius habuit, aut præest, præfuitve, *cap.* 9. *hoc tit.* quod nihil inconveniens includat, talem filium in eadem cum patre Ecclesia stare, neutiquam tamen admissum, ut immediatè ei succedat, *cap.* 10. & 11. *hoc tit.* ne quod maximè respuit Ecclesia, fiant beneficia hæreditaria: transirent enim hac via ad indignos, *can. Apostolica.* VIII. *q.* 1. Dispensat tamen Pont. ex causa, *cap. pen. hoc. tit.* Mediatè succedat in idem beneficium nihil continere vitii rescripsit Alexander III. *cap.* 7. & 11. *hoc tit.* Verum Clemens VII. dicitur istam Alexandri Constitutionem immutasse, & prohibuisse, ne filius, etiam post aliam personam intermediam, in idem beneficium possit succedere. & hoc ut omnis offensionis occasio, quæ inde nasci solet, evellatur.

10 Q. An nepos succedat avo? R. Glossam in *d. cap.* 11. *hoc tit.* id negare, ratione prohibitæ successionis, quæ est in nepote: contrarium tamen esse probabilius, quod Canon non faciat mentionem nisi filiorum, quorum nomine non veniunt nepotes, præcipuè in odiosis, quæ non extendenda. Eaq; est sententia Joan. Andreæ & Abb. *d. c.* 11. quæ procedet, quando nepos, filio vivo, succedit avo, quod non possit videri successio: secus, si filio defuncto, quod tunc iure communi videatur succedere. Innoc. *d. c.* 11.

11 Porrò ascendens potest immediatè succedere in beneficium descendentis, aut collateralis, cum id non appareat prohibitum: loquuntur, enim Canones tantum de filiis succedentibus patri. Ut non sit extendendum ad ascendentes, aut collaterales, cum odiosa non ferant extensionem, & cesset paritas rationis, quia successio filii in locum patris est ordinata, non etiam contra, *l. Nam etsi* 15. *D. De inoffic. testam.* Quo modo & frater poterit obtinere beneficium fratris sui etiam immediatè, quia id vetitum non reperitur, *Glos. d. loco.*

12 Illud quæsitum est, An supradicta inhabilitas tangat nepotem legitimum ex filio illegitimo? R. Non videri cùm nec verba Canonis id exigant, loquitur enim de filiis presbyterorum, hic autem agitur de odiosis: nec ratio subest, quod scilicet putentur secuturi paternam incontinentiam, quæ non convenit nepoti, cuius pater non fuerit incontinens, ut neque cum debeat tangere dicta inhabilitas. Nec facit, quod Trid *Sess.* 25. *de reform. c.* 15. utatur verbis, *longissimè arceatur*: nam seipsum postea explicat, tantum agens de filiis illegitimis, eosque removens ab omni officio & ministerio Ecclesiæ, in qua pater beneficium habuit. Ita ut, cum nec iura vetera inhabilitent talem nepotem, nec novum per Trid. inductum; sit dicendus habilis. Et ita tenet Navarr. *hoc tit. Conf.* 9. & 10. & decisum tradit Papon *lib.* 21. *Arrest. tit.* 3. *Arr.* 4. Contrà vult Lopez, in *Practica sua Criminali cap.* 48.

13 Movetur hic alia quæstio, An illegitimi sint censendi, atque ideo irregulares, expositi? R. Sola expositione non contrahi irregularitatem; si alias de parentibus constet: sin ignorentur, rem esse admodum controversam, ut quidam graves auctores eam relinquant indecisam. pro negetiva parte facit regula iuris, quæ habet, in dubiis semper esse benigniora præferenda; præsumendum quem esse bonum, qui non probatur malus, *Glos in cap. Cum deputati inf. De iudic Facit,* quod contingat etiam legitime conceptos exponi, propter parentum inopiam, ut patet ex *cap. unico inf. De infantib expos.* cùm dicatur ibi expositos liberari à patria potestate: ut ea sit præsupponenda contracta ex nuptiis. Facit & in simili regula, quæ mavult nocentem absolvi, quàm innocentem damnari, & in dubio in favorem prolis esse iudicandum, *cap. Tenore inf. Qui filii sint legit.* Quam opinionem volunt plane procedere quoad sæcularia, *arg. l.* 3. *Cod. De infant. expos.* & quoad Ordines bona fide susceptos, quorum executio non est suspendenda, cum in dubio præsumatur pro possessore, & negans alicui adesse qualitatem requisitam, id ipsum probare debeat. Aliud dicendum quoad Ordines suscipiendos, qui non conferuntur nisi iis, qui apparent legitimi: non apparent autem tales, cùm status eorum sit dubius, quæ res ponit quandam indecentiam. Covar. *ad Clem. Si furiosus. p.* 1. *in princ. nu.* 9. Illi autem, quorum ignorantur parentes,

rentes, si habeantur ut legitimi, relinquendi suæ conscientiæ, & possunt se reputare ut legitimos, quia melior est conditio possidentis præcipuè post ordinationem. Quod si infamentur ut illegitimi, eis incumbit purgatio, facit enim fama contra eos præsumi, quamvis non teneatur quis in dubio credere se illegitimum, ut dictum suprà, *num.* 12.

Hæc de defectu natalium: quem tolli per dispensationem Pontificiam, uti & irregularitatem ex eo procedentem, dictum est: imò & in aliquibus per Episcopalem, neutiquam verò per Imperialem, cum irregularitas non civilis, sed Ecclesiastici sit fori.

14. Facit & cessare eam legitimatio, quæ est natalium restitutio, ea præcipuè, quæ fit per subsequens matrimonium, cum faciat videri natum quasi ex legitimo toro, ut dicetur infrà, *ad tit. Qui filii sint legit.* quatenus tempore conceptionis inter parentes potuit esse matrimonium, ut ibidem dicetur. Idem effectus tribuitur legitimationi per rescriptum Pont. qui ut est supra jus humanum, ita potest impedimenta ab eo posita tollere, legitimando & habilitando personam adfectam.

15 Sed quæritur, An ita legitimatus fiat habilis ad Ordines, etiam Episcopatum? R. Id dicendum esse, non requisitâ novâ dispensatione; quia legitimatio, sive de jure communi per matrimonium subsequens, sive de jure speciali per rescriptum simpliciter facta, continet dispensationem totalis defectus natalium, cuius effectus erat inhabilitas ad Ordines, beneficia, dignitates: ut, defectu simpliciter sublato, sit dicendus sublatus & eius effectus etiam quoad Episcopatum. Nihil obstat, quod requiratur, ut Episcopus sit ex legitimo toro, *c. 7 sup. tit.* 6. nam talis habetur per legitimationem, *c. Tanta inf. Qui filii sint legit.* ubi Glos. *V. legitimi*, dicit eos haberi legitimos quoad ordines & honores, quod per matrimonium omnia præcedentia sint purgata: quod & adserit Glos. in *c. innotuit* 20. *V. conjugato sup d. tit.* 6. Non obstat etiam *d. c.* 20. nam ex eo, licet dubia sit ejus lectio, satis patet, ibi non fuisse matrimonium initum inter parentes; ut dispensatio ibi requiratur. Nihil quoque facit, quod dispensatio simpliciter in Ordinibus non referatur ad maiores, aut ad dignitates: quia illa est partialis tantum, ut restringatur, hæc autem totalis.

16 Quæritur etiam, An ante parentum matrimonium ordinatus, aut beneficio donatus, per illud subsequens fiat habilis ad celebrandum in susceptis, aut retinendum beneficium? Resp. Quantum ad beneficium attinet, illud dicendum malè collatum, quippe inhabili, nec prodesse subsequentem habilitatem, cum ea non adfuerit tempore collationis, uti requiritur, *c. Si eo tempore* 9. *de Rescriptis in* 6. qua de re latius infrà, *tit. de Preben.* Quantum ad Ordinis suscepti, qui characterem impressit, executionem, posse videri non impediri, utpotè jam sublato impedimento, quod obstabat, scilicet irregularitate caussatâ per defectum natalium, quo sublato non potest non cessare eius effectus. Quo facit, quod dictum supra *hoc tit. n.* 7. ex ordinatione illegitimi citra dispensationem non contrahi ab eo novam aliquam irregularitatem aut suspensionem, quod Canon desit. Ut sublato antiquo impedimento per legitimationem, non possit subesse aliud, quod impediat, quamvis ordinatio non fuerit citra peccatum, eò gravius, quo gravior defectus. Est tamen hæc opinio valde dubia.

Tribus itaque modis aufertur irregularitas, ex defectu nataliũ procedens, scilicet ingressu in Religionem, dispensatione & legitimatione.

17 * Vitæ probitas, scientia, aliæque dotes, licet faciant tolli posse irregularitatem, ex certa tamen & indubitata scientia eam ex se non tollunt, ut patet ex *d. c. Innotuit* 20. *sup. tit.* 6. & *c. Litteras* 14. *h. t.* quæ loca præsupponunt istas dotes, ut accedat dispensatio.

TITULUS XVIII.

De Servis ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1. *Servi cur ordinari prohibeantur.*
2. *Servus domino consentiente rectè ordinatur.*
3. *Consensus an requiratur absolutus & simplex?*
4. *Quid si ordinatus fuerit domino nesciente?*

5. Or-

5. *Ordinatus ignorante domino non contrahit novam irregularitatem.*
6. *Restitutus domino an careat privilegio fori & Canonis?*
7. *Libertus an rectè ordinetur.*
8. *Servorum nomine qui hic veniant.*

PRovenit & irregularitas ex defectu originis, scilicet servilis, saltem ex parte matris: sequitur enim partus ventrem, *Instit. de* 1 *Ingen. c fin. hoc tit.* * Unde prohibentur ordinari servi *c. 5. hoc tit. & tota dist. 45.* non tam quod vilis conditio ponat indecentiam, cujus Canones ... videntur habuisse rationem, quòd illa pertineat ad bona vel mala fortunæ, & nullam habeat conjunctionem cum pravis moribus, quam ratione justitiæ, respectu domini ex una parte, ne illi fiat injuria, re suâ invito subtractâ, unde procedunt blasphemiæ in nomen divinum, & sacrosanctam fidem; ex alia verò parte Religionis caussa, cujus ministerio non posset vacare servus ordinatus, si apud dominum relinquatur, aut ab eo in servitutem retrahatur, *can. Quicumque, can. Ex antiquis dist. 54.* Debet enim esse immunis ab aliis, qui divinæ militiæ est aggregandus, nec à castris Dominicis, quibus nomen dedit, aliquo necessitatis vinculo abstra- 2 hendus. * Unde servitus non inducit obstaculum perpetuum absolutè, sed quamdiu durat, & non consentit dominus, cujus consensus sufficit, ut patet ex *can. Apostolico 81. & can. Generalis dist. 54.* sive expressus sive tacitus, veluti si sciat sacris initiari servum, & non contradicat, *can. Si servus sciente dist. 54.* qui non potest videri non consentire in libertatem, cum qui vult consequens, velit & antecedens.

3 Ubi quæritur, An debeat consensus iste domini esse absolutus? R. Absolutum & simplicem nullam quidem involvere conditionem, saltem sub obligatione justitiæ, atque ita servum purè esse liberum: non repugnare tamen conditionem apponi, statui Clericali non repugnantem, veluti de operibus spiritualibus præstandis, aut etiam de non præstandis officiis justitiæ aut gratitudini repugnantibus. Probatur idipsum *c. 2. inf. de Condit. appos. c. Nullus h. t. ubi* Abbas.

4 Ordinatus domino nesciente, manet quidem ordinatus, quia servitus non tam inducit incapacitatem, quàm irregularitatem, quæ non impedit characteris impressionem. Ordinatus tamen in minoribus liberatur servitute, & domino suo restituendus, *can. Ex antiquis, can. Frequens dist. 54.* Nam cum eorum ordinatio sit remota ab actu sacro, prævalet regula, quod nulla fraus sua debeat patrocinari, nisi annus fuerit elapsus, non à tempore ordinationis, sed scientiæ computandus, ut vult Hostiens. *hic*, quod dissimulatio tanti temporis consensum ponat, aut nisi per triennium hæserit in monasterio, *d. can. Si servus sciente.* Sacerdos ordinatus manet quidem in gradu suo in reverentiam sacerdotii, *d. can Ex antiquis & d. can. Frequens*: multatur tamen amissione peculii, si quod habet, quod domino cedit, cui restituitur, non ad serviles, sed spirituales operas ei præstandas. Diaconus ordinatus non alias domino restituendus, quàm si vicarium præstare nequeat, aut alias satisfacere, *d. can. Ex antiquis.* Idem juris hodie est in Subdiacono, propterea quòd Ordo subdiaconatûs reputetur nunc inter eos, qui sacri habentur, *cap. pen. hoc tit.* quod olim aliter se habuit.

Hæc ita, si bona fides Episcopi, & aliorum qui testimonium exhibuerunt, suffragetur: nam si Episcopus scienter servum alienum, domino ignorante, ordinaverit, tenebitur ei ad duplum. Si Episcopum excuset bona fides, non etiam eos, qui obrulerunt, tenebuntur hi ad prædictam satisfactionem, *d. can Si servus absente dist. 54.* Videatur de his *Glossa fin. in c. 1. h. t.*

Cæterum ordinatus ignorante domino 5 non videtur contrahere novam irregularitatem, aut suspensionem, cum nullus Canon id habeat, & postea, consensu domini superveniente, aut eum manu mittente, desinat esse irregularis, absque alia dispensatione, utpotè ablato fundamento irregularitatis. Idem erit, si ordinatus ante domini consensum celebret, cum non appareat Canon, qui tale quid statuat.

Dubium esse potest, An restitutus domino 6 careat privilegio fori & Canonis? R. Quantum ad fori privilegium, illud non esse restituto, in minoribus tantum ordinato, cum per Trid. *Sess. 23 c. 6.* non aliis competat,

quàm ferentibus habitum, & tonsuram. Non fert autem talis restitutus, cum iubeatur esse eiusdem conditionis, cuius erat ante gradum, *can. Nulli dist. 54.* Ut habitum & tonsuram eum deferre minus conveniat Ecclesiasticæ dignitati. Quantum ad privilegium Canonis, nec hoc ei salvum, saltem quoad dominum, cui in nullo præiudicatum per gradum. Idem quoad alios vult Glossa, *fin. in d. can. Nulli,* quasi depositus careat omni Clericali privilegio. Sed contra dicendum, eum non privari omni privilegio Clericali, atque ita non impunè percuti ab aliis, ut tradit Hostien. *hic c. 2. & Glos. fin. in c. 2. de Pœnis in 6.* Libertus licet videatur irregularis, per *can. fin. dist. 54.* propter speciem quandam servitutis, quam retinet, consentiente tamen domino quin licitè ordinetur non est dubitandum, & liberetur quoad viles saltem conditiones, non quoad eas, quæ concernunt exhibitionem honoris & reverentiæ.

Porrò servorum nomine videntur venire & originarii, & simili conditioni obnoxii, quoad impedimentum ordinationis, propter generalitatem text. in *can. Generalis & can. Admittuntur dist. 54.* ne iis, quibus obligati sunt, fiat iniuria. Possent dici etiam impediri caussâ obligationis, de qua Tit. sequenti.

TITULUS XIX.

De obligatis ad Ratiocinia ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1. *Ratio hujus impedimenti.*
2. *Obligatio ex administratione rerum sæcularium procedat oportet.*
3. *Redditis rationibus quatenus quis admittendus ad Ordines.*

1 Ratio civilis, quâ nemo per dolum aut fraudem rem suam alienare potest, quo duriorem faciat adversario conditionem, *tit. D. de alienat. jud. mutan. caus.* etiã per Canones recepta facit obligatum ad reddendas rationes ordinari non posse. Fieri enim posset, ut huiusmodi homines, alienis negotiis implicati, ideo ad sacros Ordines properarent, ut hâc ratione laicorum jurisdictioni subtracti, non nisi coram judice Ecclesiastico conveniantur: non sine detrimento eorum, quibus sunt obligati, quibus propterea redditur persecutio difficilior. Quæ res reprehensioni obnoxiam faceret ipsam Ecclesiam, quæ tale genus hominum suscipiendo videretur eorum fovere nequitiam. Præterea condemnatio talium, propter malè peractum officium, eos notaret infamiâ, quæ redundaret in ipsam Ecclesiam.

2 Procedunt hæc, sive obligatio tendat ad actiones sui ministerii peragendas, sive ad ratiocinia reddenda: quatenus tamen orta est ex administratione rerum sæcularium, sive publicarum, sive privatarum, uti patet ex *cap. unico h. t.* Ubi etiam tutores repelluntur, & curatores, cum sit eadem in privatis ratio, quæ in publicis. Aliud est, si concernat administrationem rerum Ecclesiæ, aut pertinentium ad piam caussam, cum eiusmodi administratio non sit aliena ab officio Clericali, nec subsit ratio mutandi fori. Pro quo facit *can. 1. dist. 86. & can. Judicatum dist. 89.* Abbas & Innoc. *ad d. c. unicum.*

3 Redditis rationibus, etiamsi administrans debitor remanserit, non videtur tamen removendus ab Ordinibus, cum nullo jure sit cautum, ob debitum privatæ personæ induci hoc impedimentum: nisi & simul ponatur paupertas, quia non haberet sustentationem congruam, uti requiri dictum suprà *tit. 14.* aut debitum tale, cuius nomine lis, aut molestia metuatur: tunc enim eadem est ratio, quæ in superioribus, ac proinde idem impedimentum.

TITULUS XX.

De Corpore vitiatis ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1. *Corpore vitiatus culpa sua qualiter fiat irregularis.*
2. *An directè non concurrens ad sui mutilationem?*
3. *An neque inventus cum uxore alterius?*
4. *Sine vitiati culpa non incurritur irregularitas.*

5. Ex-

5. *Exsectio virilium quatenus causet irregularitatem.*
6. *Qualiter defectus impediens usum Ordinis.*
7. *An & qualiter defectus oculi?*
8. *An claudus removendus ab Ordinibus?*
9. *An surdaster?*
10. *An luscitiosus?*
11. *Removendi leprosi, epileptici, &c.*
12. *An & hermaphroditi?*
13. *Quid si fœminam contingat mutari in marem?*
14. *Dispensat super hoc vitio pontifex.*

1 INducit & irregularitatem vitium corporis, consistens in alicuius membri defectu, impediente usum Ordinis, vel inducente notabilem deformitatem.

Ubi notandum defectum istum causari vel culpa eius, cui accidit, vel sine eius culpa, uti à nativitate, morbo, iniuria alterius, casu. Priori modo, si abscissio sit membri participalis, quale est, quod habet distinctum ab aliis partibus officium, uti est oculus, manus, auris & similia, sive partis eius, inducitur irregularitas, sive notabiliter impediat usum Ordinis, aut deformitatem inducat, sive non: dummodo tanta sit, ut per se, & seclusâ omni inadvertentiâ, fieri non potuerit sine mortali peccato. Quo modo partem digiti, etiam non necessarii ad usum Ordinis, sibi per indignationem abscindens removetur, *can. Qui partem dist.* 55. Neque enim in eo tam consideratur defectus, quàm voluntas ausa sibi ferrum injicere, ut, licet sit abscissio occulta, veluti digiti, pedis, nihilo magis excuset. 2 * Quod si per alium contingat abscindi partem non principalem, non quidem sine culpa passi, sed qui directè non fuerit cooperatus ad sui mutilationem, si sine scandalo possit celebrare, ei est permittendũ, veluti si cui in duello pars digiti sit abscissa, *c. 1. h. t.* Longè enim atrocius est, in se ferrum sumere, quàm ab alio pati. Nec facit, quòd *d. c. 1.* videatur loqui dispensativè: nam hoc ipsum tantum respicit in dignitatem facti, cui se immiscendo partem digiti amisit, quo per pœnitentiam, purgato dicitur permittendus ab Episcopo celebrare. Qui directè quidem non concurrit, culpa tamen sua per alium patitur mutilationem membri principalis, licet occultam, neque impedientem usum Ordinis, nec adferentem deformitatem, nihilominus est irregularis, veluti qui à judice est mutilatus ob crimen, vel ab alio, quem iniustè fuerit aggressus.

3 Quid si à marito turpiter quis inventus cum uxore, passus sit ab eo amputationem? Hunc esse irregularem tenet Hostiens. in *Summa hic n.* 6. & Navar. *cap.* 27. *n.* 198. Quæ sententia fundari potest in ratione, quòd indirecta voluntas voluntariè se exponentis tali periculo æquiparetur directo affectui, per text. *in cap.* 3. *hoc t.* in verbis, *qui seipsos absciderint, vel adfectaverint, ut ab aliis abscinderentur.* Eamdem probat & Covarr. *ad Clem. Si furiosus p. 1. in princ. num.* 6. & est communiter recepta atque ita tuta. De rigore tamen dubitari de ea posset, cùm *d. c.* 3. loquatur de eo, qui se abscidit, vel adfectavit: ut absciinderetur, uti & *can. Si quis* 7. *dist.* 55. Ut videatur requiri propria voluntas vel affectus. Nemo autem dixerit, eum, qui cum adultera invenitur, adfectare, ut à marito eius abscindatur secundùm ea, quæ dicentur inferius *ad tit. de Homicidio.*

4 Posteriori casu, quando scilicet non sub est culpa vitiati, distinguendum est, in qualitate defectûs. Aut enim defectus talis est, qui impedit usum ordinis, vel omninò, vel saltem, aut non securè, aut sine periculo scandalove fiat, propter deformitatem: vel non impedit, nec scandalum aliquod ponit. Posteriori hoc casu nulla ponitur irregularitas, Navarr. *d. loco num.* 199. *c. fin. h. t. & can. qui partem dist.* 55. Ratio est, quod non imponatur nisi ex culpa vel causa. Culpa autem hic non est uti præsupponitur non etiam causa, cum non sit impedimentum usus Ordinis, nec indecentia ulla subsit. 5 * Hinc cui exsecta sunt genitalia, casu aut per iniuriam, aut postulante vi morbi, aut per naturam iis caret, non rejicitur ab Ordinibus, cum cesset culpa & causa secundùm jam dicta. Secus se res habet in eo, qui sibi abscidit virilia licet causa sedandi motus libidinis. *can.* 4. & 5. *dist.* 55. Cum eo tamen, qui per simplicitatem putans mereri, se castravit, dispensari mandat Pont. citra tamen altaris ministerium, *c. 4. h. t.* Non est autem necesse in casu abscissorum virilium, citra culpam abscissi, ea in pulverem redacta aut siccata secum portare, ut vulgò putatur, secundùm Gl. *in can. Eunuch. dist.* 55. & Nav. *d. c.* 27. *n.* 200.

6 Priori casu, quando scilicet impeditur usus Ordinis, inducitur omninò irregularitas, uti in eo, qui cæcus est, mutus, balbus sive blæsus, cui impedita est lingua (nam si usum ejus habeat commodum, aliud dicendum,) altera carens manu, aut digito ad celebrandum necessariò, *cap. pen & fin. h. t.* Quod & procedet, si manus, aut digitus sit adeò debilitatus, ut ejus non sit usus, per *d. c. fin.* ubi vis ponitur in eo, quòd sit potens ad frangendam hostiam, quâ potentiâ sublatâ inducitur contraria dispositio. * Oculi unius amissio, etsi non ponat impedimentum quoad usum, ponit tamen deformitatem, ex qua causatur irregularitas, *can. fin. dist.* 55 Ubi quidam distinguunt inter oculum dextrum & sinistrum, quòd scilicet huius defectus irregularitatem ponat, non etiam illius. Atque hunc tradunt esse stilum Curiæ, cum tamen *d. c. fin.* indistinctè loquatur: nisi quod integer usus sinistri causet faciliorem dispensationem, cum faciat actum celebrandi aut legendi Canonem minus deformem; unde & vocatur oculus Canonis. Navarr. *d. n.* 199. Ubi quidam putant Episcopo esse licentiam dispensandi in casu, quo vitium sit exiguum. Deformitatem ponit oculus erutus, carentia nasi, aut partis notabilis, vulnus deforme in facie, pedis carentia.

8 Quid dicendum de claudo? Resp. Corpore quidem esse vitiatum, non tamen taliter, ut sit removendus ab Ordinibus, modò incedat sine baculo ad Missæ officium celebrandum, uti responsum *can. Nullis* 57. *de consecr. dist.* 1.

9 Defectus auriculæ non videtur ponere impedimentum, si cesset scandalum, & possit satis tegi, Navar. *cons.* 5. *h. t.* Surdaster sive difficulter audiens non videtur esse irregularis; secundùm Navar. *cons.* 6 *h. t.* Surdus tamen omninò non videtur idoneus: quia audire non possit ministrum respondentem, & facilè sit oriri confusionem ac scandalum. Nulla est tamen juris super hac re dispositio: nec videtur omninò necessarium, ut Sacerdos audiat ministrum respondentem. Navarr. *d. cons.* 6. Vid. Glos. *in can. Hoc quoque de consecr. dist.* 1.

10 Quid juris in luscitioso? Resp. Hoc certam definitionem non habere, sed, ut pleraque alia dubia corporis vitia, arbitrarium esse, & dependere à discretione illius, ad quem cognitio ejus rei spectat, *cap* 6 *h. t.* Qui si tantam eam videat, ut ob nimiam corporis inclinationem, & oculorum admotionem; ponat difformitatem, non admittet taliter adfectum ad Ordines. Quod & dicendum de macula in oculo, si inducat deformitatem, *d. c.* 2. Et in genere notabilis deformitas apparentis partis corporis facit quem ad Ordines non admitti. Nam si ea occulta fuerit non obest, veluti si quis habeat ampliatos digitos pedis, aut deminutos, atque ita deformes.

11 Scandalum, & abominatio faciunt removeri leprosum, epilepticum, id est laborantem morbo caduco, energumenum, id est à dæmone obsessum, *can. Maritum dist.* 33. Navar. *in Summa c.* 27. *n.* 202. abhorrentem bibere vinum, ut sit emovendi periculum, & cui sunt manus tremulæ, ut sit periculum subversionis calicis. Sunt enim vitia hujusmodi, & simul a. impedientia commodum usum Ordinis: ut irregularitatem inducant omninò, si præcedant ordinationem, si verò subsequantur, tantùm eius Ordinis usum impediant, qui sine periculo & scandalo exerceri non potest, *c.* 2. *inf de Cleric. ægrot.* ubi Sacerdos, cuius abscissa manus, licet celebrare nequeat, reliquis tamen sacerdotalibus fungitur.

12 Quæri potest de hermaphrodito, an & quatenus sit irregularis. Resp. Si in sexum fœmineum inclinet, non tantum esse irregularem, sed & incapacem characteris, Navar. *d. loco n.* 203. Idem est, si utrumque sexum participet, quia absolutè & simpliciter non est vir, quòd eius denominationem absolutè non recipiat. Nec obstat, quod hoc casu detur illi optio, cui sexui inservire malit: hoc enim procedit quoad actiones externas & civiles, non etiam quoad Ordinum capacitatem, quæ non pendet ex electione unius, aut alterius sexus, sed ex naturali personæ conditione, quâ credimus, non nisi viris licere exercere hoc Sacramentum, secundùm dicta superius *tit.* 11. Si virilis sexus prævaleat, dici potest Ordinis capax, quia vir habetur, *l. quæritur D. de statu hom.* Non videtur tamen plerisque admittendus propter monstrositatem, & ex ea indecentiam, Navar. *d. n.* 203 Quamvis non desint, qui velint ordinari posse, quod hæc monstrositas sit latens, & talis non impediat, Tolet. *in instit. c.* 57. *n.* 15.

Quid

13. Quid si contingat fœminam erumpente naturâ in virum mutari? Resp. Hoc factum esse colligi ex Plinio, *Natur. hist. l. 7. c. 4.* eamque ideo nec incapacem videt, nec irregularem, cum tota in virum sit mutata, nec aliqua obstet monstrositas. Ut ordinari posse sit dicenda, nisi obstet scandalum.

De significatione mystica vitiorum quorumdam corporis, quæ ab ordinando removent, vide *can. 1. & 2. dist. 49.*

14. Dispensatio ex communi opinione super hoc vitio spectat ad Rom. Pont. Covarr *ad d. Clem. Si furiosus p. 1. in prin. n. 7.* non etiam ad Episcopum. Nihil obstante *c. 4. hic.* cum in eo Episcopus dispenset auctoritate Pont. ut ex eius electione patet. Est tamen Episcopi arbitrio relictum examen causarum inhabilitatis, deformationis, mutilationis, scandali, causantium irregularitatem, Innoc. *c. 1. h. t. per c. 2. eod. & can. Communiter dist. 33.*

TITULUS XXI.

De Bigamis non ordinandis.

SUMMARIUM.

1. *Bigamia spoliat omni privilegio Clericali.*
2. *Bigamia vera quo modo contrahatur.*
3. *An & sola culpa, citra immissionem seminis.*
4. *Non contrahitur per concubinatum.*
5. *Contrahitur etiam per uxorem, quam habuit ante baptismum, altera postea ducta.*
6. *Bigamia interpretativa.*
7. *Non contrahitur ab eo, qui falsò putat se ducere corruptam.*
8. *Contrahitur ab eo, qui unam validè duxit, alteram de facto.*
9. *Et contra qui primam invalidè, alteram validè.*
10. *Item qui duas duxerit de facto & nulliter.*
11. *An & quando invalidum est matrimonium ex parte consensus.*
12. *An & vidua ducta nulliter?*
13. *Bigamia Similitudinaria.*
14. *Irregularitas hæc est juris humani.*
15. *Bigami an careant omni privilegio Clericali.*
16. *Cum bigamis dispensat Pontifex.*
17. *Dispensat & Episcopus super bigamia similitudinaria.*
18. *An & super vera occulta?*
19. *Bigamia non tollitur per ingressum Religionis.*
20. *Prælatis Religionis an sit jus dispensandi?*
21. *Bigamus cur habeatur contrahens cum corrupta, non ipse antea corruptus.*

Omni privilegio Clericali nudat bigamia, ut & Ordine insigniri, & in suscepto ministrare impediat, *c. unico eod. in 6.* non ratione peccati, quod per eam minimè incurritur *can. fin. dist. 26* licet secus somniente quidam hæretici, cum Ecclesia ne quidem trigamiam damnet, & Christus septem viram non damnaverit, *can. Aperiatur cum seq XXXI q. 1.* sed quod deficiat repræsentatio mysterii unionis inter Christum, per eius incarnationem, & Ecclesiam contractæ, *c. 5. Glos. V. Sacramentum hoc tit.* 1

2. Bigamia denotat duplices nuptias. Tres eius species communiter adsignantur. Prima Propria & Vera, quæ contrahitur per nuptias consummatas successivè cum diversis, *can. 4. & 5. dist. 26* Dico, consummatas; quia citra copulam non est carnis divisio in plures, in qua ponitur ratio bigamiæ.

3. Ubi quæritur, An ad bigamiam requiratur immissio seminis? R. Hoc aliquos negare, adferentes, solam sufficere copulam, eâ ratione, quod Ecclesia præsumat ex copula consummatum matrimonium. Quæ ratio ut in foro externo procedat, propter perfectæ copulæ præsumptionem, probabilius tamen; in foro conscientiæ non poni bigamiam liciteq; promoveri ad Ordines, si res sit occulta, non aliàs scandalum obstaret. Pro qua parte urget, quod passim dicitur, non nisi per divisionem carnis in plures contrahi bigamiam: quæ divisio non potest fieri nisi per consummationem, non etiam consummatio citra seminis immissionem. Quâ ratione *in can. Lex XXVII q. 2. & in c. 20. inf. de convers. conjug.* requiritur copula & commistio corporum ad consummationem matrimonii: copula verò non ponitur, uti nec commistio, nisi immisso semine, per quod demùm fiunt una caro vir & mulier. Vid. Sanchez *de Matrim. Tract. 7. disp. 83. n. 6.* Steph. de Avila *de Censuris Eccles. p. 7. disp. 8. dubio 1. vers. Praeterea.*

4. Dico, per nuptias; quia requiritur adfectu maritali fiat ista divisio in plures. Ut per concubinatum cum diversis non contrahatur biga-

movens Pontificem ad hanc pœnam statuendam, in istis potius, quàm in his. In casu absentiæ Parochi, necessitas, quæ est extra legem, facit & alios posse impunè administrare hoc Sacramentum.

11 Subjectum est homo baptizatus, (baptismus enim est janua reliquorum Sacramentorum) & adultus, qui habet aut habuit rationis usum: nam in eo, qui non habuit, non obtinebit finis hujus Sacramenti. Quando autem habuit, etiamsi nunc non habeat, potest in eo suum habere effectum. Ministri tamen est curare, eo tempore detur, quo sui compos est infirmus; hoc enim reverentiæ Sacramenti & modo operandi est convenientius. Ut non sit exspectandum, dum infirmus sensu careat: quod consulto factum non foret sine culpa, licet tum temporis præstetur sine nova culpa. Istis præcipuè dari vult Trid. *Sess.* 14 *c.* 3. *De Sacram. unct.* qui ita periculosè laborant, ut in exitu vitæ constituti videantur; unde & ibidem hoc Sacramentum dicitur ex euntium,

12 quibus maximè accommodatur ejus effectus.* Iterabile est, cum characterem non imprimat, *inf. tit. seq.* & corporis ægritudo possit iterari, ut iterato sit opus auxilio: non tamen durante ejusdem morbi necessitate, cui est sufficiens medicina ista semel adhibita. Quæ si, postquam se remiserit (quod judicandum arbitrio prudentis) iteretur, poterit & iterari hoc Sacramentum, tamquam novum auxilium.

Unguntur & Reges oleo benedicto in brachio, aut humero sive armo. Omnes item Christiani oleo benedicto bis unguntur ante baptismum, bis post baptismum, de quorum significatione videatur, *c. unic. hoc tit.* Ungitur & altare, dum consecratur; templum, dum dedicatur; calix, dum benedicitur, *d. c. unico in fine.*

TITVLVS XVI.

De Sacramentis reiterandis.

SVMMARIVM.

1. *Sacramenta non reiteranda Baptismus, Confirmatio, Ordo.*
2. *Ordinatio etiam ab Episcopo hæretico &c. facta imprimit characterem.*
3. *Ordinatus iterato an sit irregularis?*
4. *Defectus in ordinatione suppleri debet.*

1 Abominabile habitum, iterare Sacramenta, ea nimirum, quæ characterem imprimunt, cujus generis sunt Baptismus, Confirmatio, Ordo, quem sufficit semel suscepisse, Trid. *Sess.* 23. *c.* 4.*

2 quatenus tamen ordinatio facta ab Episcopo, licet hæretico, apostata, excommunicato, simoniaco, cum nihilominus à tali imprimatur character ordinando, *ut dictum supra tit.* 13. Qua in re hæresis aliquorum fuit olim, volentium à simoniacis ordinatos non nisi iterato ordinatos esse admittendos, verum ea repressa est. Dixi, quatenus facta ab Episcopo quia alias nihil accessit consecrationis, *can. Presbyteri dist.* 68. ut iterari ordo dici nequeat.

3 Quæstionis est, An iterato ordinatus sit irregularis? R. Id velle Navarr. *Conf.* 1. *hoc tit. per can.* 1. *Dist.* 68. *can Dictum* 8. *de consecr. dist.* 5. verum ea loca ut prohibeant quempiam iterato ordinari, non loquuntur tamen de irregularitate. Adjicitur & pro ea parte textus in *can. Saluberrimum* 1. *q.* 7. ubi ordinati ab hæreticis in ordine suscepto permittuntur ministrare, nisi iteratâ tinctione sint maculati: verum hoc accipiendum de rebaptizatis, quorum factum est gravius; ut in iis sit singulare, quod ab Ecclesiæ militia omninò removeantur, *can. Qui in qualibet.* 19. 1. *q.* 7. *& ibi Glos.* nec videatur extendendum. Non obstante argumento à paritate rationis ducto, eo quod æquè sit prohibita iterata ordinatio atque iteratus baptismus: neque enim ea argumentatio procedit ad constituendam irregularitatis pœnam, quæ requirit expressam constitutionem Pontificiam, *c. Is qui de sent. excom. in* 6. Atque ita expressè in eo, qui bis confirmatus est, tenet Covarr. in *Clement. Si furiosus in princ. n.* 8. subjungens idem in his ordinato statuendum est.

4 Defectus si quis contigerit in ordinatione, ille stato tempore est supplendus: veluti si manuum impositio omissa sit, aut oleo, non chrismate fuerit facta inunctio; cætera legitimè facta neutiquam iteranda, *c.* 1. *h. t.* Alia Sacramenta sine noxa iterantur: imò aliqua iterari cogit necessitas.

TITU-

TITULUS XVII.

De filiis Præsbiterorum ordinandis, vel non ordinandis.

SUMMARIUM.

1. *Causa hujus irregularitatis, & cur ea filiis presbyterorum imputetur.*
2. *Non etiam patri procreanti.*
3. *Circa admissionem naturaliũ quis dispenset.*
4. *Dispensatio simpliciter facta an intelligenda de majoribus Ordinibus.*
5. *Irregularitatem non tollit occultus defectus natalium.*
6. *An eo casu dispenset Episcopus?*
7. *An saltem quoad executionem suscepti ordinis?*
8. *An credendũ matri adferenti illegitimum esse*
9. *Dispensatio non facit habilem ut quis succedat in Ecclesia aut beneficio patris.*
10. *An nepos rectè succedat avo?*
11. *Ascendens rectè succedit in beneficium descendentis & collateralis.*
12. *Inhabilitas hæc non tangit nepotem legitimum ex filio illegitimo.*
13. *Expositi an censendi irregulares?*
14. *Legitimatione tollitur hæc irregularitas.*
15. *Etiam quoad Ordines, & Episcopatum.*
16. *Ordinatus aut beneficiatus ante matrimonium parentum an per illud fiat habilis ad celebrandum aut retinendum beneficium;*
17. *Vita probitas, scientia non tollit irregularitatem.*

INter alia quæ ab Ordinibus removent, est natalium defectus, quem habent filii presbyterorum. * Cujus caussa non tam ponitur in infamia eorum, qui sic nati, cum illa non contrahatur nisi ex propria culpa, ut patet ex *l. 1. De his qui notant. infamiâ*, quæ hic nulla in talibus liberis est, ut illis imputari nequeat, *can. Nati Dist. 72.* Pal̃æot. *De spuriis cap 55. latè* Pistorius *Quæst. juris p. 1. q 3. n. 20 & seq.* quàm in memoria turpitudinis paternæ, quæ procul à locis sacris removenda, & quia timeri possit ne filius sit paternæ turpitudinis imitator. * Non rectè objicies, debuisse potius procreanti imponi hanc irregularitatem, in quo sit culpa; nam non agitur de pœna culpæ, sed de indecentia; & præcavenda in futurum simili turpitudine. Non consideratur autem in procreante indecentia ulla, præter delictum, quod alio modo punitur, ut dicetur infrà *ad t. De cohabit. Cleric. & mulierum.* Deinde pater non accipit esse per generationem turpem, sed dat filio, & actio nõ est in agente, sed in passo; ideoq; indecentia sive defectus inde natus non est in parente, sed redundat in filium: excepta culpa, quæ est quasi immanens in ipso operante. Idem judicium in aliis, natis ex conjunctione non legitima, vel pro tali non æstimata, de qua infra *tit. Qui filii sint legit.* ponit rationis paritas: nisi monasticæ vel regulari disciplinæ se subjiciant, per quam tollitur incontinentiæ suspicio, *Nov. 5. in princ. Glos. in c. fin. h. t.* secluso tamen aditu ad Prælaturas, citra Pontificis dispensationem, *d. c. fin. & ibi Glos.* Qua in re contigit aliqua mutatio per Sixtum V. qui noluit admitti per Religionem ex incesto aut sacrilego concubitu natos, nisi ad locum conversorum. Ratio est in majori turpitudine istius culpæ.* Circa admissionem aliorum naturalium, quorum conceptio non est tam turpis, nihil mutatum, nisi quod velit præmitti informationem super vita & moribus. Gregorius XIV. prohibitionem istam Sixti relaxavit, permittens illegitimorum admissionem arbitrio superiorum. Verum ea de re plenius infrà *ad tit. de Regularib.* Extra monasticam regulam positi ad Ordines non admittuntur, ne quidem minores, nisi ex dispensatione Episc. cui hoc permissum: uti & dispensate super beneficiis, quibus non adnexa cura animarum, aut dignitas, si tamen nullum aliud Canonicum obstet, *c. 1. eod. in 6.* Dispensatio Rom. Pontificis tollit irregularitatem, facitque eos habiles ad majores ordines, & capaces dignitatum ac beneficiorum, quibus adnexa cura animarum, si respondeant mores & merita, *can. Apostolica 12. cum seqq. dist. 6.*

Q. An dispensatio facta super Ordinibus simpliciter, sit intelligenda de majoribus? R. Hic aliquos velle, ductos eo argumento, quod indefinita oratio æquipolleat universali: videri tamen, receptius tantum ad minores esse restringendam, quod dispensatio sit strictè interpretanda, *c. 1. eod. in 6.* atque ita restrin-

competit puritas sanctitasque. Trid. *Sess. 25. cap. 15. De reformat.* Multo minus, ut patri succedat in beneficium, quod ne quidem legitimè ante sacerdotium genito est datum, qui licet non prohibeatur habere beneficium in Ecclesia, in qua pater eius habuit, aut præest, præfuitve, *cap. 7. hoc tit.* quod nihil inconveniens includat, talem filium in eadem cum patre Ecclesia stare; neutiquam tamen admissum, ut immediatè ei succedat, *cap. 10. & 11. hoc tit.* ne quod maximè respuit Ecclesia, fiant beneficia hæreditaria: transirent enim hac via ad indignos, *can. Apostolica. VIII. q. 1.* Dispensat tamen Pont. ex causa, *cap. pen. hoc. tit.* Mediatè succedat in idem beneficium nihil continere vitii rescripsit Alexander III. *cap. 7. & 11. hoc tit.* Verum Clemens VII. dicitur istam Alexandri Constitutionem immutasse, & prohibuisse, ne filius, etiam post aliam personam intermediam, in idem beneficium possit succedere. & hoc ut omnis offensionis occasio, quæ inde nasci solet, evellatur.

Q. An nepos succedat avo? R. Glossam in 10 *d. cap. 11. hoc tit.* id negare, ratione prohibitæ successionis, quæ est in nepote: contrarium tamen esse probabilius, quod Canon non faciat mentionem nisi filiorum, quorum nomine non veniunt nepotes, præcipuè in odiosis, quæ non extendenda. Eaq; est sententia Joan. Andreæ & Abb. *d. c. 11.* quæ procedet, quando nepos, filio vivo, succedit avo, quod non possit videri successio: secus, si filio defuncto, quod tunc iure communi videatur succedere. Innoc. *d. c. 11.*

11 Porrò ascendens potest immediatè succedere in beneficium descendentis, aut collateralis, cum id non appareat prohibitum: loquuntur, enim Canones tantum de filiis succedentibus patri. Ut non sit extendendum ad ascendentes, aut collaterales, cum odiosa non ferant extensionem, & cesset paritas rationis, quia successio filii in locum patris est ordinata, non etiam contra, *l. Nam etsi § D. De inoffic. testam.* Quo modo & frater poterit obtinere beneficium fratris sui etiam immediatè, quia id vetitum non reperitur, *Glos. d. loco.*

12 Illud quæsitum est, An supradicta inhabilitas tangat nepotem legitimum ex filio illegitimo? R. Non videri cùm nec verba Canonis id exigant, loquitur enim de filiis presbyterorum, hic autem agitur de odiosis. nec ratio subest, quod scilicet putentur secuturi paternã incontinentiam, quæ non convenit nepoti, cuius pater non fuerit incontinens, ut neque eum debeat tangere dicta inhabilitas. Nec facit, quod Trid *Sess. 25. de reform. c. 15.* utatur verbis, *longissimè arceatur*: nam seipsum postea explicat, tantum agens de filiis illegitimis, eosque removens ab omni officio & ministerio Ecclesiæ, in qua pater beneficium habuit. Ita ut, cum nec iura vetera inhabilitent talem nepotem, nec novum per Trid. inductum; sit dicendus habilis. Et ita tenet Navarr. *hoc tit. Conf. 9. & 10.* & decisum tradit Papon *lib. 21. Arrest. tit. 3. Arr. 4* Contrà vult Lopez, in *Practica sua Criminali cap. 48.*

13 Movetur hic alia quæstio, An illegitimi sint censendi, atque ideo irregulares, expositi? R. Sola expositione non contrahi irregularitatem; si alias de parentibus constet: sin ignorentur, rem esse admodum controversam, ut quidam graves auctores eam relinquant indecisam. pro negetiva parte facit regula iuris, quæ habet, in dubiis semper esse benigniora præferenda; præsumendum quem esse bonum, qui non probatur malus, *Glos in cap. Cum deputati inf. De iudic Facit,* quod contingat etiam legitime conceptos exponi, propter parentum inopiam, ut patet ex *cap. unico inf. De infantib expos.* cùm dicatur ibi expositos liberari à patria potestate: ut ea sit præsupponenda contracta ex nuptiis. Facit & in simili regula, quæ mavult nocentem absolvi, quàm innocentem damnari; & in dubio in favorem prolis esse iudicandum, *cap. Tenore inf. Qui filii sint legit* Quam opinionem volunt planè procedere quoad sæcularia, *larg. l. 3. Cod. De infant. expos.* & quoad Ordines bona fide susceptos, quorum executio non est suspendenda, cum in dubio præsumatur pro possessore, & negans alieni adesse qualitatem requisitam, id ipsum probare debeat. Aliud dicendum quoad Ordines suscipiendos, qui non conferuntur nisi iis, qui apparent legitimi: non apparent autem tales, cum status eorum sit dubius, quæ res ponit quandam indecentiam. Covar. *ad Clem. Si furiosus. p. 1. in princ. nu. 9.* Illi autem, quorum ignorantur parentes,

rentes, si habeantur ut legitimi, relinquendi suæ conscientiæ, & possunt se reputare ut legitimos, quia melior est conditio possidentis præcipuè post ordinationem. Quod si infamentur ut illegitimi, eis incumbit purgatio, facit enim fama contra eos præsumi, quamvis non teneatur quis in dubio credere se illegitimum, ut dictum suprà, *num.* 12.

Hæc de defectu natalium: quem tolli per dispensationem Pontificiam, uti & irregularitatem ex eo procedentem, dictum est: imò & in aliquibus per Episcopalem, neutiquam verò per Imperialem, cum irregularitas non civilis, sed Ecclesiastici sit fori.

14. Facit & cessare eam legitimatio, quæ est natalium restitutio, ea præcipuè, quæ fit per subsequens matrimonium, cum faciat videri natum quasi ex legitimo toro, ut dicetur infrà, *ad tit. Qui filii sint legit.* quatenus tempore conceptionis inter parentes potuit esse matrimonium, ut ibidem dicetur. Idem effectus tribuitur legitimationi per rescriptum Pont. qui ut est supra jus humanum, ita potest impedimenta ab eo posita tollere, legitimando & habilitando personam adfectam.

15 Sed quæritur, An ita legitimatus fiat habilis ad Ordines, etiam Episcopatum? R. Id dicendum esse, non requisitâ novâ dispensatione; quia legitimatio, sive de jure communi per matrimonium subsequens, sive de jure speciali per rescriptum simpliciter facta, continet dispensationem totalis defectus natalium, cuius effectus erat inhabilitas ad Ordines, beneficia, dignitates: ut, defectu simpliciter sublato, sit dicendus sublatus & eius effectus etiam quoad Episcopatum. Nihil obstat, quod requiratur, ut Episcopus sit ex legitimo toro, *c.* 7 *sup. tit.* 6. nam talis habetur per legitimationem, *c. Tanta inf. Qui filii sint legit.* ubi Glos. *V. legitimi*, dicit eos haberi legitimos quoad ordines & honores, quod per matrimonium omnia præcedentia sint purgata: quod & adserit Glos. in *c. innotuit* 20. *V. conjugato sup d. tit.* 6. Non obstat etiam *d. c.* 20. nam ex eo, licet dubia sit ejus lectio, satis patet, ibi non fuisse matrimonium initum inter parentes; ut dispensatio ibi requiratur. Nihil quoque facit, quod dispensatio simpliciter in Ordinibus non referatur ad maiores, aut ad dignitates: quia illa est partialis tantum, ut restringatur; hæc autem totalis.

16 Quæritur etiam, An ante parentum matrimonium ordinatus, aut beneficio donatus, per illud subsequens fiat habilis ad celebrandum in susceptis, aut retinendum beneficium? Resp. Quantum ad beneficium attinet, illud dicendum malè collatum, quippe inhabili, nec prodesse subsequentem habilitatem, cum ea non adfuerit tempore collationis, uti requiritur, *c. Si eo tempore* 9. *de Rescriptis in* 6. qua de re latius infrà *tit. de Praben.* Quantum ad Ordinis suscepti, qui characterem impressit, executionem, posse videri non impediri, utpotè jam sublato impedimento, quod obstabat, scilicet irregularitate caussatâ per defectum natalium, quo sublato non potest non cessare eius effectus. Quo facit, quod dictum suprà *hoc tit. n.* 7. ex ordinatione illegitimi citra dispensationem non contrahi ab eo novam aliquam irregularitatem aut suspensionem, quod Canon desit. Ut sublato antiquo impedimento per legitimationem, non possit subesse aliud, quod impediat, quamvis ordinatio non fuerit citra peccatum, eò gravius, quo gravior defectus. Est tamen hæc opinio valde dubia.

Tribus itaque modis aufertur irregularitas, ex defectu natalium procedens, scilicet ingressu in Religionem, dispensatione & legitimatione.

17 * Vitæ probitas, scientia, aliæque dotes, licet faciant tolli posse irregularitatem, ex certâ tamen & indubitata scientia eam ex se non tollunt, ut patet ex *d. c. Innotuit* 20. *sup. tit.* 6. & *c. Litteras* 14. *h. t.* quæ loca præsupponunt istas dotes, ut accedat dispensatio.

TITULUS XVIII.

De Servis ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

5. Or-

4. *Ordinatus ignorante domino non contrahit novam irregularitatem.*
6. *Restitutus domino an careat privilegio fori & Canonis?*
7. *Libertus an rectè ordinetur.*
8. *Servorum nomine qui hic veniant.*

PRovenit & irregularitas ex defectu originis, scilicet servilis, saltem ex parte matris: sequitur enim partus ventrem, *Instit. de Ingen. c fin. hoc tit.* 1 Unde prohibentur ordinari servi *c. 5. hoc tit. & tota dist. 45.* non tam quod vilis conditio ponat indecentiam, cuius Canones ... videntur habuisse rationem, quòd illa pertineat ad bona vel mala fortunæ, & nullam habeat conjunctionem cum pravis moribus, quam ratione justitiæ, respectu domini ex una parte, ne illi fiat injuria, re suâ invito subtractâ, unde procedunt blasphemiæ in nomen divinum, & sacrosanctam fidem; ex alia verò parte Religionis caussa, cujus ministerio non posset vacare servus ordinatus, si apud dominum relinquatur, aut ab eo in servitutem retrahatur, *can. Quicumque, can Ex antiquis dist. 54.* Debet enim esse immunis ab aliis, qui divinæ militiæ est aggregandus, nec à castris Dominicis, quibus nomen dedit, aliquo necessitatis vinculo abstrahendus. 2 Unde servitus non inducit obstaculum perpetuum absolutè, sed quamdiu durat, & non consentit dominus, cuius consensus sufficit, ut patet ex *can. Apostolico 81. & can. Generalis dist. 54.* sive expressus sive tacitus, veluti si sciat sacris initiari servum, & non contradicat, *can. Si servus sciente dist. 54.* qui non potest videri non consentire in libertatem, cum qui vult consequens, velit & antecedens.

3 Ubi quæritur, An debeat consensus iste domini esse absolutus? R. Absolutum & simplicem nullam quidem involvere conditionem, saltem sub obligatione justitiæ, atque ita servum purè esse liberum: non repugnare tamen conditionem apponi, statui Clericali non repugnantem, veluti de operibus spiritualibus præstandis, aut etiam de non præstandis officiis justitiæ aut gratitudini repugnantibus. Probatur idipsum *c. 2. inf. de Condit. appos. c. Nullus h. t. ubi* Abbas.

4 Ordinatus domino nesciente, manet quidem ordinatus, quia servitus non tam inducit incapacitatem, quàm irregularitatem, quæ non impedit characteris impressionem. Ordinatus tamen in minoribus liberatur servitute, & domino suo restituendus, *can. Ex antiquis, can. Frequens dist. 54.* Nam cum eorum ordinatio sit remota ab actu sacro, prævalet regula, quod nulla fraus sua debeat patrocinari; nisi annus fuerit elapsus, non à tempore ordinationis, sed scientiæ computandus, ut vult Hostiens. *hic*, quod dissimulatio tanti temporis consensum ponat, aut nisi per triennium hæserit in monasterio, *d. can. Si servus sciente.* Sacerdos ordinatus manet quidem in gradu suo in reverentiam sacerdotii, *d. can Ex antiquis & d. can. Frequens*: multatur tamen amissione peculii, si quod habet, quod domino cedit, cui restituitur, non ad serviles, sed spirituales operas ei præstandas. Diaconus ordinatus non alias domino restituendus, quàm si vicarium præstare nequeat, aut alias satisfacere, *d. can. Ex antiquis.* Idem Juris hodie est in Subdiacono, propterea quòd Ordo subdiaconatûs reputetur nunc inter eos, qui sacri habentur, *cap. pen. hoc tit.* quod olim aliter se habuit.

Hæc ita, si bona fides Episcopi, & aliorum qui testimonium exhibuerunt, suffragetur: nam si Episcopus scienter servum alienum, domino ignorante, ordinaverit, tenebitur ei ad duplum. Si Episcopum excuset bona fides, non etiam eos, qui obtulerunt, tenebuntur hi ad prædictam satisfactionem, *d. can Si servus absente dist. 54.* Videatur de his *Glossa fin. in c. 1. h. t.*

5 Cæterum ordinatus ignorante domino non videtur contrahere novam irregularitatem, aut suspensionem, cum nullus Canon id habeat, & postea, consensu domini superveniente, aut eum manu mittente, desinat esse irregularis, absque alia dispensatione, utpotè ablato fundamento irregularitatis. Idem erit, si ordinatus ante domini consensum celebret, cum non appareat Canon, qui tale quid statuat.

6 Dubium esse potest, An restitutus domino careat privilegio fori & Canonis? R. Quantum ad fori privilegium, illud non esse restituto, in minoribus tantum ordinato, cum per Trid. *Sess. 23 c. 6.* non aliis competat,

quàm fecerat ibus habitum, & tonsuram. Non fert autem talis restitutus, cum jubeatur esse eiusdem conditionis, cuius erat ante gradum, *can. Nulli dist.* 54. Ut habitum & tonsuram eum deferre minus conveniat Ecclesiasticæ dignitati. Quantum ad privilegium Canonis, nec hoc ei salvum, saltem quoad dominum, cui in nullo præiudicatum per gradum. Idem quoad alios vult Glossa, *fin. in d. can. Nulli*, quasi depositus careat omni Clericali privilegio. Sed contra dicendum, cum non privati omni privilegio Clericali, atque ita non impunè percuti ab aliis, ut tradit Hostien. *hic c.* 2. *& Glos. fin. in c.* 2. *de Pœnis in* 6. Libertus licet videatur irregularis, per *can. fin. dist* 54. propter speciem quandam servitutis, quam retinet, consentiente tamen domino quin licitè ordinetur non est dubitandum, & liberetur quoad viles saltem conditiones, non quoad eas, quæ concernunt exhibitionem honoris & reverentiæ.

Porrò servorum nomine videntur venire & originatii, & simili conditioni obnoxii, quoad impedimentum ordinationis, propter generalitatem text. in *can. Generalis & can. Admittuntur dist.* 54. ne iis, quibus obligati sunt, fiat iniuria. Possent dici etiam impediri caussâ obligationis, de qua Tit. sequenti.

TITULUS XIX.

De obligatis ad Ratiocinia ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1. *Ratio hujus impedimenti.*
2. *Obligatio ex administratione rerum sæcularium procedat oportet.*
3. *Redditis rationibus quatenus quis admittendus ad Ordines.*

1 RAtio civilis, quâ nemo per dolum aut fraudem rem suam alienare potest, quo duriorem faciat adversario conditionem, *tit. D. de alienat. jud. mutan. caus.* etiã per Canones recepta facit obligatum ad reddendas rationes ordinari non posse. Fieri enim posset, ut huiusmodi homines, alienis negotiis implicati, ideo ad sacros Ordines properarent, ut hâc ratione laicorum jurisdictioni subtracti, non nisi coram judice Ecclesiastico convenirentur: non sine detrimento eorum, quibus sunt obligati, quibus propterea redditur persecutio difficilior. Quæ res reprehensioni obnoxiam faceret ipsam Ecclesiam, quæ tale genus hominum suscipiendo videretur eorum fovere nequitiam. Præterea condemnatio talium, propter malè peractum officium, eos notaret infamiâ, quæ redundaret in ipsam Ecclesiam.

2 Procedunt hæc, sive obligatio tendat ad actiones sui ministerii peragendas, sive ad ratiocinia reddenda: quatenus tamen orta est ex administratione rerum sæcularium, sive publicarum, sive privatarum, uti patet ex *cap. unico h. t.* Ubi etiam tutores repelluntur, & curatores, cum sit eadem in privatis ratio, quæ in publicis. Aliud est, si concernat administrationem rerum Ecclesiæ, aut pertinentium ad piam caussam, cum eiusmodi administratio non sit aliena ab officio Clericali, nec subsit ratio mutandi fori. Pro quo facit *can.* 1. *dist.* 86. *& can. Iudicatum dist.* 89. Abbas & Innoc. *ad d. c. unicum.*

3 Redditis rationibus, etiamsi administrans debitor remanserit, non videtur tamen removendus ab Ordinibus, cum nullo jure sit cautum, ob debitum privatæ personæ induci hoc impedimentum: nisi & simul ponatur paupertas, quia non haberet sustentationem congruam, uti requiri dictum suprà *tit.* 14. aut debitum tale, cuius nomine lis, aut molestia metuatur: tunc enim eadem est ratio, quæ in superioribus, ac proinde idem impedimentum.

TITULUS XX.

De Corpore vitiatis ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1. *Corpore vitiatus culpa sua qualiter fiat irregularis.*
2. *An directè non concurrens ad sui mutilationem?*
3. *An neque inventus cum uxore alterius?*
4. *Sine vitiati culpa non incurritur irregularitas.*

5. Ex-

5. *Exsectio virilium quatenus causet irregularitatem.*
6. *Qualiter defectus impediens usum Ordinis.*
7. *An & qualiter defectus oculi?*
8. *An claudus removendus ab Ordinibus?*
9. *An surdaster?*
10. *An luscitiosus?*
11. *Removendi leprosi, epileptici, &c.*
12. *An & hermaphroditi?*
13. *Quid si fœminam contingat mutari in marem?*
14. *Dispensat super hoc vitio Pontifex.*

1 INducit & irregularitatem vitium corporis, consistens in alicuius membri defectu, impediente usum Ordinis, vel inducente notabilem deformitatem.

Ubi notandum defectum istum causari vel culpa eius, cui accidit, vel sine eius culpa, uti à nativitate, morbo, iniuria alterius, casu. Priori modo, si abscissio fit membri participalis, quale est, quod habet distinctum ab aliis partibus officium, uti est oculus, manus, auris & similia, sive partis eius, inducitur irregularitas, sive notabiliter impediat usum Ordinis, aut deformitatem inducat, sive non: dummodo tanta sit, ut per se, & seclusâ omni inadvertentiâ, fieri non potuerit sine mortali peccato. Quo modo partem digiti, etiam non necessarii ad usum Ordinis, sibi per indignationem abscindens removetur, *can. Qui partem dist.* 55. Neque enim in eo tam consideratur defectus, quàm voluntas ausa sibi ferrum injicere, ut, licet sit abscissio occulta, veluti digiti, pedis, nihilo magis excuset. 2 * Quod si per alium contingat abscindi partem non principalem, non quidem sine culpa passi, sed qui directè non fuerit cooperatus ad sui mutilationem, si sine scandalo possit celebrare, ei est permittendũ, veluti si cui in duello pars digiti sit abscissa, *c.* 1. *h. t.* Longè enim atrocius est, in se ferrum sumere, quàm ab alio pati. Nec facit, quòd *d. c.* 1. videatur loqui dispensativè: nam hoc ipsum tantum respicit in dignitatem facti, cui se immiscendo partem digiti amisit, quo per pœnitentiam, purgato dicitur permittendus ab Episcopo celebrare. Qui directè quidem non concurrit, culpa tamen sua per alium patitur mutilationem membri principalis, licet occultam, neque impedientem usum Ordinis, nec adferentem deformitatem, nihilominus est irregularis, veluti qui à judice est mutilatus ob crimen, vel ab alio, quem iniustè fuerit aggressus.

3 Quid si à marito turpiter quis inventus cum uxore, passus sit ab eo amputationem? Hunc esse irregularem tenet Hostiens. in *Summa hic n.* 6. & Navar. *cap.* 27. *n.* 198. Quæ sententia fundari potest in ratione, quòd indirecta voluntas voluntariè se exponentis tali periculo æquipararetur directo affectui, per text. *in cap.* 3. *hoc t.* in verbis, *qui seipsos absciderint, vel adfectaverint, ut ab aliis abscinderentur.* Eamdem probat & Covarr. *ad Clem. Si furiosus p.* 1. *in princ. num.* 6. & est communiter recepta atque ita tuta. De rigore tamen dubitari de ea posset, cùm *d. c.* 3. loquatur de eo, qui se abscidit, vel adfectavit: ut abscinderetur, uti & *can. Si quis* 7. *dist.* 55. Ut videatur requiri propria voluntas vel affectus. Nemo autem dixerit, eum, qui cum adultera invenitur, adfectare, ut à marito eius abscindatur secundùm ea, quæ dicentur inferius *ad tit. de Homicidio.*

4 Posteriori casu, quando scilicet non sub est culpa vitiati, distinguendum est, in qualitate defectûs. Aut enim defectus talis est, qui impedit usum ordinis, vel omninò, vel saltem, aut non securè, aut sine periculo scandalove fiat, propter deformitatem: vel non impedit, nec scandalum aliquod ponit. Posteriori hoc casu nulla ponitur irregularitas, Navarr. *d. loco num.* 199. *c. fin. h. t. &* *can. qui partem dist.* 55. Ratio est, quod non imponatur nisi ex culpa vel causa. Culpa autem hic non est uti præsupponitur non etiam causa, cum non sit impedimentum usus Ordinis, nec indecentia ulla subsit. 5 * Hinc cui exsecta sunt genitalia, casu aut per iniuriam, aut postulante vi morbi, aut per naturam iis caret, non rejicitur ab Ordinibus, cum cesset culpa & causa secundùm jam dicta. Secus se res habet in eo, qui sibi abscidit virilia licet causa sedandi motus libidinis. *can.* 4. *&* 5. *dist.* 55. Cum eo tamen, qui per simplicitatem putans mereri, se castravit, dispensari mandat Pont. citra tamen altaris ministerium, *c.* 4. *h. t.* Non est autem necesse in casu abscissorum virilium, citra culpam abscissi, ea in pulverem redacta aut siccata secum portare, ut vulgò putatur, secundùm Gl. *in can. Eunuch. dist* 55. & Nav. *d. c.* 27. *n.* 200.

6 Priori casu, quando scilicet impeditur usus Ordinis, inducitur omninò irregularitas, uti in eo, qui cœcus est, mutus, balbus sive blæsus, cui impedita est lingua (nam si usum ejus habeat commodum, aliud dicendum,) altera carens manu, aut digito ad celebrandum necessariò, *cap. pen & fin. h. t.* Quod & procedet, si manus, aut digitus sit adeò debilitatus, ut ejus non sit usus, per *d. c fin.* ubi vis ponitur in eo, quòd sit potens ad frangendam hostiam, quâ potentiâ sublatâ inducitur contraria dispositio. * Oculi unius amissio, etsi non ponat impedimentum quoad usum, ponit tamen deformitatem, ex qua causatur irregularitas, *can. fin. dist. 55* Ubi quidam distinguunt inter oculum dextrum & sinistrum, quòd scilicet huius defectus irregularitatem ponat, non etiam illius. Atque hunc tradunt esse stilum Curiæ, cum tamen *d c fin.* indistinctè loquatur: nisi quod integer usus sinistri causet faciliorem dispensationem, cum faciat actum celebrandi aut legendi Canonem minus deformem; unde & vocatur oculus Canonis. Navarr. *d. n. 199.* Ubi quidam putant Episcopo esse licentiam dispensandi in casu, quo vitium sit exiguum. Deformitatem ponit oculus erutus, carentia nasi, aut partis notabilis, vulnus deforme in facie, pedis carentia.

8 Quid dicendum de claudo? Resp. Corpore quidem esse vitiatum, non tamen taliter, ut sit removendus ab Ordinibus, modò incedat sine baculo ad Missæ officium celebrandum, uti responsum *can Nullus 57. de consecr dist. 1.*

9 Defectus auriculæ non videtur ponere impedimentum, si cesset scandalum, & possit satis regi, Navar. *conf. 5. h. t.* Surdaster sive difficulter audiens non videtur esse irregularis; secundum Navar. *conf. 6 h. t.* Surdus tamen omninò non videtur idoneus: quia audire non possit ministrum respondentem, & facilè fit otii confusionem ac scandalum. Nulla est tamen juris super hac re dispositio: nec videtur omninò necessarium, ut Sacerdos audiat ministrum respondentem. Navarr. *d. conf. 6.* Vid. Glos. *in can. Hoc quoque de consecr. dist. 1.*

10 Quid juris in luscitioso? Resp. Hoc certam definitionem non habere, sed, ut pleraque alia dubia corporis vitia, arbitrarium esse, & dependere à discretione illius, ad quem cognitio ejus rei spectat, *cap 6 h. t.* Qui si tantam eam videat, ut ob nimiam corporis inclinationem, & oculorum admotionem ponat difformitatem, non admittet taliter adfectum ad Ordines. Quod & dicendum de macula in oculo, si inducat deformitatem, *d. c. 2.* Et in genere notabilis deformitas apparentis partis corporis facit quem ad Ordines non admitti. Nam si ea occulta fuerit non obest, veluti si quis habeat ampliatos digitos pedis, aut deminutos, atque ita deformes.

11 Scandalum, & abominatio faciunt removeri leprosum, epilepticum, id est laborantem morbo caduco, energumenum, id est à dæmone obsessum, *can. Maritum dist. 33.* Navar. *in Summa c. 27. n. 202.* abhorrentem bibere vinum, ut sit emovendi periculum, & cui sunt manus tremulæ, ut sit periculum subversionis calicis. Sunt enim vitia hujusmodi, & simil a. impedientia commodum usum Ordinis: ut irregularitatem inducant omninò, si præcedant ordinationem, si verò subsequantur, tantùm eius Ordinis usum impediant, qui sine periculo & scandalo exerceri non potest, *c 2. inf de Clerico ægrot.* ubi Sacerdos, cuius abscissa manus, licet celebrare nequeat, reliquis tamen sacerdotalibus fungitur.

12 Quæri potest de hermaphrodito, an & quatenus sit irregularis. Resp. Si in sexum fœmineum incliuet, non tantum esse irregularem, sed & incapacem characteris, Navar. *d. loco n. 203.* Idem est, si utrumque sexum participet, quia absolutè & simpliciter non est vir, quòd eius denominationem absolutè non recipiat. Nec obstat, quod hoc casu detur illi optio, cui sexui inservire malit: hoc enim procedit quoad actiones externas & civiles, non etiam quoad Ordinum capacitatem, quæ non pendet ex electione unius, aut alterius sexus, sed ex naturali personæ conditione, quâ credimus, non nisi viris licere exercere hoc Sacramentum, secundùm dicta superius *tit. 11.* Si virili sexu prævaleat, dici potest Ordinis capax, quia vir habetur, *l quæritur D. de statu hom.* Non videtur tamen plerisque admittendus propter monstrositatem, & ex ea indecentiam, Navar. *d. n. 203* Quamvis non desint, qui velint ordinari posse, quod hæc monstrositas sit latens, & talis non impediat, Tolet. *in instit. c. 57. n. 15.*

Quid

13. Quid si contingat fœminam erumpente natura in virum mutari? Resp. Hoc factum esse colligi ex Plinio, *Natur. hist. l. 7. c. 4.* eamque ideo nec incapacem videt, nec irregularem, cum tota in virum sit mutata, nec aliqua obstet monstrositas. Ut ordinari posse sit dicenda, nisi obstet scandalum.

De significatione mystica vitiorum quorumdam corporis, quæ ab ordinando removent, vide *can. 1. & 2. dist. 49.*

14. Dispensatio ex communi opinione super hoc vitio spectat ad Rom. Pont. Covarr *ad d. Clem. Si furiosus p. 1. in prin. n. 7.* non etiam ad Episcopum. Nihil obstante *c. 4. hic.* cum in eo Episcopus dispenset auctoritate Pont. ut ex eius electione patet. Est tamen Episcopi arbitrio relictum examen causarum inhabilitatis, deformationis, mutilationis, scandali, causantium irregularitatem, Innoc. *c. 1. h. t. per c. 2. eod. & can. Communiter dist. 33.*

TITULUS XXI.

De Bigamis non ordinandis.

SUMMARIUM.

1. *Bigamia spoliat omni privilegio Clericali.*
2. *Bigamia vera quo modo contrahatur.*
3. *An & sola culpa, citra immissionem seminis.*
4. *Non contrahitur per concubinatum.*
5. *Contrahitur etiam per uxorem, quam habuit ante baptismum, altera postea ducta.*
6. *Bigamia interpretativa.*
7. *Non contrahitur ab eo, qui falsò putat se ducere corruptam.*
8. *Contrahitur ab eo, qui unam validè duxit, alteram de facto.*
9. *Et contra qui primam invalidè, alterã validè.*
10. *Item qui duas duxerit de facto & nulliter.*
11. *An & quando invalidum est matrimonium ex parte consensus.*
12. *An & vidua ducta nulliter?*
13. *Bigamia Similitudinaria.*
14. *Irregularitas hæc est juris humani.*
15. *Bigami an careant omni privilegio Clericali.*
16. *Cum bigamis dispensat Pontifex.*
17. *Dispensat & Episcopus super bigamia similitudinaria.*
18. *An & super vera occultâ?*
19. *Bigamia non tollitur per ingressum Religionis.*
20. *Prælatis Religionis an sit jus dispensandi?*
21. *Bigamus cur habeatur contrahens cum corrupta, non ipse antea corruptus.*

Omni privilegio Clericali nudat bigamia, ut & Ordine insigniri, & in suscepto ministrare impediat, *c. unico eod. in 6.* non ratione peccati, quod per eam minimè incurritur *can. fin. dist. 26* licet secus somnient quidam hæretici, cum Ecclesia ne quidem trigamiam damnet, & Christus septemviram non damnaverit, *can. Aperiatur cum seq XXXI q. 1.* sed quod deficiat repræsentatio mysterii unionis inter Christum, per eius incarnationem, & Ecclesiam contractæ, *c. 5. Gloss. V. Sacramentum hoc tit.* (1)

(2) Bigamia denotat duplices nuptias. Tres eius species communiter adsignantur. Prima Propria & Vera, quæ contrahitur per nuptias consummatas successivè cum diversis, *can. 4. & 5. dist. 26* Dico, consummatas; quia citra copulam non est carnis divisio in plures, in qua ponitur ratio bigamiæ.

(3) Ubi quæritur, An ad bigamiam requiratur immissio seminis? R. Hoc aliquos negare, adserentes, solam sufficere copulam, eâ ratione, quod Ecclesia præsumat ex copula consummatum matrimonium. Quæ ratio ut in foro externo procedat, propter perfectæ copulæ præsumptionem, probabilius tamen; in foro conscientiæ non poni bigamiam liciteque promoveri ad Ordines, si res sit occulta, non aliàs scandalum obstaret. Pro qua parte urget, quod passim dicitur, non nisi per divisionem carnis in plures contrahi bigamiam: quæ divisio non potest fieri nisi per consummationem, non etiam consummatio citra seminis immissionem. Quâ ratione *in can. Lex XXVII q. 2. & in c. 20. inf. de convers. conjug.* requiritur copula & commistio corporum ad consummationem matrimonii: copula verò non ponitur uti nec commistio, nisi immisso semine, per quod demùm fiunt una caro vir & mulier. Vid. Sanchez *de Matrim. Tract. 7. disp. 83. n. 6.* Steph. de Avila *de Censuris Eccles. p. 7. disp. 8. dubio 1. vers. Præterea.*

(4) Dico, per nuptias; quia requiritur adfectu maritali fiat ista divisio in plures. Ut per concubinatum cum diversis non contrahatur biga-

bigamia, quia deficit iste adfectus, *c. 6. hoc tit.*

5 Dubitatur, An qui ante baptismum habuit unam uxorem, & alteram postea, sit censendus bigamus? Resp. Reprobatâ opinione D. Hieronymi, *can. 1. dist. 26.* verius esse, cum propriè dici bigamum, ex sententia D. Augustini, *can. 2. dist. 26. & can. Si quis viduam dist. 34.* quòd baptismus quidem tollat crimina, & inde procedentem irregularitatem, non etiam abroget conjugii legem, nec inde causatum defectum deleat: qui non est minor, si ante baptismum initæ nuptiæ fuerint, cum verè tales sint, ut dicetur inferius, quàm si post. Quò facit, quòd ante baptismum ducens viduam sit bigamus, *d. can. si quis viduam;* & quòd ante baptismum corrupta non sit consecranda instar virginis, cum corruptio ista non virginem ponat. Covar. *ad Clem. si furiosus p. 1. §. 2. n. 5.*

6 Secunda est interpretativa, ita dicta, quòd licet verè non fiat divisio carnis in plures, tamen interpretatione censeatur facta: ut proinde deficiat designatio unionis Christi cum Ecclesia. Unde ducens corruptam ab alio, sive in iusto matrimonio, sive extra illud, *can. Maritum 2. dist. 33. can. curandum 9. dist. 34.* ut bigamus censetur irregularis. Dico, ab alio nam à se ante corruptam ducens, nulla adficitur bigamia, quod uxor carnem in plures non diviserit, ut moraliter secundùm jura censeatur cũ virgine contrahere, copulâ præcedente per matrimonium subsequens purgata, de quo infrà *tit. qui filii sint legit.* Alteri desponsatam necdum ab eo cognitam, ducens, non potest dici duxisse non virginem. Aliud juris in eo, qui quam duxit virginem, postea adulterio maculatam cognovit: adficitur enim hâc specie bigamiæ, quòd cum ea unitus sit, quæ carnem suam in plures divisit, ut & ipse in plures divisisse censeatur, in quo consistit ratio huius bigamiæ. Non factâ distinctione inter scientiam & ignorantiam, cum non agatur de vitio, quod causat voluntas, sed de significationis defectu, quem etiam patitur ignorans, imò & demens. Covarr. *d. loco n. 3.* Adeò ut non excusetur maritus, qui ex præcepto Ecclesiæ uxorem adulteram adfectu maritali tractavit, Hostiens. *his quæst. 9.* propter indecentiam, quæ inde oritur, & hic inspicitur.

7 Q. An contrahat bigamiam; falsò putans se cum corrupta inire matrimonium? Minimè propterea quod censuræ ex communi opinione non incurrantur solâ intentione. Quò facit, quod non sit excommunicatus verberans laicum, quem putat esse Clericum, ut dicetur infra *tit. de Sent. excommun.*

8 Item quæritur, An si quis cum una validè contraxerit, cum altera de facto, pertineat ad secundam hanc speciem bigamiæ? Resp. Pertinere, si cum utraque consummaverit, quia, uti dictum, sine copula non ponitur bigamia Ratio est, quod propter adfectum intentionis cum opere subsecuto sit interpretatio duorum matrimoniorum. Et licet Canon Apostolorum XVI. videatur loqui de eo, qui vera matrimonia contraxit, Canon tamen XVIII. loquitur de eo, qui duxit duas sorores, qui non potest contraxisse nisi cum altera veras nuptias. Idem habet *cap. 4. h. t.* quod licet de Clericis tantùm loquatur, non est tamen ratio, nec verbum in illo cap. quo indicetur hoc fieri in specialem pœnam Clericorum, cum in genere loquatur, & ratio sit generalis, ac species facti de presbytero subjungatur, quæ non solet restringere decisionem. Vid. Franc. Suarez *de Censuris disp. 49. Sect. 2.*

9 Quid si quis prius matrimonium invalidum contraxerit, deinde aliud validum? Resp. Videri aliquibus non incurri bigamiam: attamen verum esse, contrahentem ab ea non esse liberum, si quidem & primum consummaverit adfectu maritali; cum parum referat, matrimonium invalidum sequatur, aut præcedat, dummodo sit consummatum, in quo ponitur vis bigamiæ.

10 Quid si quis cum duabus de facto contraxerit nulliter? Resp. Idem dicendum esse, si sit idem adfectus, cum opere subsecuto, quia militat eadem ratio, quæ in casu superiori, in quo indecentia ponit bigamiam, quæ hoc in casu non est minor. Nihil obstat, quod *d. c. 4.* meminerit Pont. Clericorum taliter matrimonia ineuntium: nam non limitat responsum suum ad Clericos, ut patet in subiectâ ratione, quæ consistit in adfectu intentionis cum opere subsecuto, qui non tantum ponit indecentiam in Clericis, verum, & in laicis. Præterea quâ ratione non requiritur, ut utrũque sit validum, ad ponendam hanc speciem, eadem

eadem non est necessarium, ut aliquid sit validum, cum indecentia & defectus significationis militet quoque in casu. Navar. *cons.* 1. *h.t.* Suarez *d. loco n.* 11. Neque inferri inde potest, ex multiplici concubinatu, aut copula illicita iterata donendam esse irregularitatem cum in illa desit adfectus intentionis, quem Canon consideravit: & hoc ita, quando matrimonium est invalidum ex causa consanguinitatis, affinitatis, aut simili.

11 Q. An & in casu, quo est invalidum ex parte consensûs? Resp. Velle hoc aliquò, motos eo argumento, quòd ad ponendam hanc speciem Canones requirant adfectum intentionis, qui deest, quando aliquis simulavit consensum, ad consequendam copulam. Verum ius non tam inspexit consensum interiorem, quàm exteriorem contractum, cum tali adfectu, unde oritur indecentia: ut positâ causâ sequatur effectus. Et probatur ex eo, quod Sacerdos scienter uxorem secundam ducens, qui non potest habere verum consensum, tamen hanc irregularitatem incurrat *c.* 4. *& fin. hoc tit.*

12 Quid si cum vidua quis nulliter contraxerit? Resp. Hunc casum videri apertè decisum in *c. fin. hoc t.* ubi Subdiaconus viduam nulliter ducens fit irregularis, tamquam maritus viduæ propter adfectum intentionis, cum opere subsecuto. Verum Navar. *Cons.* 1. *hoc tit. & in Manuali c.* 27. *n.* 195. vult hoc tantum procedere in Clerico, cujus ibi mentio, non etiam obtinere in laico, quòd nullibi de eo caveatur: & Regula juris dictet, non præstare impedimentum, quod de jure non sortitur effectum, Juncto eo, quod irregularitas non inducatur, nisi in casibus à jure expressis. *cap. Is qui de Sent. excom. in* 6. Rationem diversitatis inter Clericum & laicum dat, quod ille matrimonium contraxerit spirituale per votum solemni ordini annexum, non etiam hic. Verum probabilior est prior opinio, scilicet induci indistinctè irregularitatem, cum *d. c. fin.* non fundetur in ordinato ducente viduam, propter duplex matrimonium, spirituale scilicet & carnale, propter adfectum intentionis nam ea species est alterius rationis, & spectat ad bigamiam similitudinariam, de qua mox: sed in eo, quòd taliter contrahens sit tractandus tamquam maritus viduæ, ex eo, quòd ad hanc speciem sufficiat matrimonium, de jure vel de facto cum vidua initum, propter adfectum intentionis cum subsecuto opere. Quæ ratio cùm locum habeat in laico, idem juris in eo ponendum: uti & in ducente corruptam, licet nulliter; ex rationis paritate, quòd & talis sit judicandus maritus corruptæ Covar. *ad d. Clem. Si furiosus p.* 1. §. 2. *num.* 2. Suar. *d. loco sect.* 3. *n.* 3. *&* 13.

13 Tertia est Similitudinaria, ita dicta ratione similitudinis. Eam incurrit sacro Ordine initiatus, aut professus, uxorem ducens, licet virginem. De professo textus est expressus in *can. Quotquot XXVII. q.* 1. quem etiam trahunt ad ordinatum, ex rationis ibi contentæ paritate, quæ consistit in virginitatis pollicitatione, quam & facit ordinatus, ut dicetur infrà *lib.* 3. Nec facit, quòd argumentum à simili non procedat ad inducendam irregularitatem; quia hic non proceditur à simili, sed ex illa dispositione juris, quæ dicit pro bigamis habendos, qui virginitatem pollicitam sunt prævaricati, inter quos sunt & ordinati, ut dictum. Adduci eò potest, *cap. sanè inf. de Cleric. conjug.* in quo presbyter conjugatus post pœnitentiam, & vitam laudabilem, officio restitui permittitur per Episcopum; ut præsupponatur irregularitas. Ratio est in duplici matrimonio: altero per solemne votum cum Christo; altero carnali, de facto attentato, licet cum virgine. Est enim votum solemne aliquod matrimonii genus, animæ cum Deo, quod violatur per sequentem copulam habitam adfectu maritali, qui solus inspicitur, & caussat impedimentum; *d. c.* 4 *& fin.* Ut non obstet, quòd tale matrimonium de facto non teneat. In obstrictis simplici castitatis voto, cum de iis nihil exprimatur, non habebit locum idem impedimentum, ex dicta regula, quòd non inducatur irregularitas in casibus jure non expressis: cùm & ratio eadem non subsit, fundata in eo, quòd qui matrimonium spirituale contraxit, conetur etiam inire carnale.

14 Ducitur hæc irregularitas ex veteri Testamento, quæ & obtinuit apud ethnicos Covar. *d. loco n* 1. *Levit.* 21. Est tamen juris humani tantùm, cùm in lege Evangelica eius nulla fiat mentio. Cui non obstat, quòd Apostolus 1. *ad Tim,* 3. voluerit Episcopum esse unius u-

K xoris

xoris virum: neque enim Apostolus facit jus divinum. Peccat tamen contraveniens, cum in ordine, quem recepit, non permaneat quoad executionem, & ordinarori ordinandi potestate & officio privetur, *c.* 2. *h t.*

15 Quæri posset, An bigami hoc ipso careant omni privilegio Clericali? R. Hoc videri dicendum; per *can. Quisquis dist.* 84. ubi dicitur, *mox nudetur*: & clarius per *c* 1. *eod. in* 6. ubi omni privilegio Clericali declarantur nudari: adeò ut tonsuram & habitum deferre Clericalem prohibeantur, sub anathemate. Quæ pœna non tantum habere locum dicenda in veris bigamis, verùm & interpretativis, citra extensionem textus, cum *d. can. Quisquis* etiam de illis agatur, & ad eum se referat, *d. c.* 1. Ut sint carituri & privilegio fori, quod non competit nisi ferentibus habitum & tonsuram; & Canonis, ut eos percutientes sint immunes ab excommunicatione, *Gloss. in d. can quisquis & d. c.* 1. *V. omni privilegio.* Et hoc tantum in Clericis in minoribus positis *Gloss. dictis locis*: nam in sacris positi, donec degradentur non privantur Clericali privilegio, neque habitu & tonsurâ.

Nunc investigandum, An & per quem cum 16 bigamis dispensari possit? R. Posse quidem dispensari, *can. quicunque dist.* 50. cum sit jure humano inducta ea irregularitas: verùm non nisi per Rom. Pontificem, qui est supra jus ab Ecclesia inductum, Covar. *d. loco n.* 4. Navarr. *d. loco n.* 197. non etiam per Episcopos, quorum non est immutare jus commune. Non obstat *c.* 2. *&* 4 *h t.* quæ habent, nō licere contra Apostolum dispensare: nam illis verbis difficultas dispensationis ostenditur, non etiam impossibilitas. Unde non dicitur ibi, *non potest*, sed *non licet*; nec hoc, quod numquam liceat, sed quod non pro arbitrio & ex quavis causa, verum gravissima, urgente, & raro, quia scilicet minùs decens sit tales promoveri. Nihil etiam facit, quod secundùm *Glos. d. c.* 2. *V. dispensare*, non possit Pont. supplere defectum significationis, cum ea non sit necessaria, & sufficiat tolli irregularitatem, ex eiusmodi defectu ortam.

17 Q. An Episcopis liceat dispensare super bigamia quoad minores Ordines? Resp. Quoad veram & interpretativam bigamiam contractam post Ordines jam susceptos, quamvis id aliqui velint etiam de novo suscipiendi, aliqui verò tantùm, ut in iis ministrent, Nav. *d. c.* 27 *n.* 197. Avila *de Censuris p.* 7 *disp.* 8. *dub.* 4. *concl.* 3. probabilius esse, id non licere Episcopis eo quod bigami omni privilegio Clericali priventur, & hæc potestas simpliciter Episcopis negetur, *c.* 4. *h. t. & can. Non impedit dist.* 50. quodque si denegata simpliciter non fuisset, tamen Episcoporum non sit dispensare super jure communi nisi in casibus jure expressis, Abbas in *c.* 2 *n.* 5 *h. t.* At verò super similitudinaria bigamia hoc videtur concessum Episcopis, per textum in *c.* 10. *infr. Qui Clerici vel voventes matrim contrah. poss. & c. Sanè inf. de Clericis conjug. & ibid. Gl.* ubi post peractam pœnitentiam, si laudabilis vita rei postulet, Episcopi dispensare possunt. Nihil in contrarium faciente, *c.* 7. *inf. Qui Cler. vel voventes, &c.* ubi ista licentia concedi videtur tantùm in casu, quo Monasterium ingreditur reus: nam ea limitatio tantùm obtinet in casu singulari, de quo ibi, scilicet quando Clericus ordinatus non sponte convertitur, sed cogitur abjurare eam, quam duxit, ut sentit ibi Glossa & Abbas. Et constat ex *d. c.* 2 Episcopum dispensare posse super simili bigamia cum Religioso, non etiam super propria & interpretativa de qua non agit *d c.* 2. & alia loca simpliciter eam potestatem Episcopo denegant.

18 Consequenter quæritur, An possit dispensare Episcopus super vera bigamia occulta, contracta ex accessu ad uxorem adulteram occultam: R. Id videri aliquibus, sed sine fundamento, cum regula generalis negativa sit in contrarium, uti dictum, & nova Concil. Tridentini concessio parum adjuvet, quia tantùm concedit. Episcopis dispensare super irregularitate, veniente ex occulto delicto, quod non ponit bigamia. Vid. Turrecrem. in *can. Lector.* 18. *dist.* 34.

19 An per ingressum tollatur hæc irregularitas? R. Ne quidem similitudinariam tolli, cum nullibi sit textus id permittens: sine textu autem ut non inducitur irregularitas, ita nec tollitur, Covarr. *d. loco num.* 6. Imò contrarium potiùs insinuat textus in *d. c.* 2. dum requirit Episcopi dispensationem in casu ingressûs, quo opus non foret, si ingressus sufficeret.

An

20 An Prælatis Religionis competat jus dispensandi cum suis? R. Videri id eis competere, si exerceant quasi Episcopalem jurisdictionem, uti Generales, Provinciales, Abbates: & hoc quoad similitudinariam, circa quam & datum Episcopis dispensare. Aliis Religionum, licet mendicantium, Præfectis idem competere nullibi expressum: ut jure communi dicendum sit, non competere, nec ordinaria eorum privilegia huiusmodi potestatem concedere. An speciali jure competat, facti est quæstio, super quo cuiusque Prælati est in sua Religione inquirere.

21 Ultimò dubitatur, Quare cum corrupta contrahens censeatur bigamus, non etiam ipse antea corruptus, sive quare magis inquiratur virginitas in sponsa, quàm in sponso? R. Rationem adsignari, quod actus contrahendi matrimonium, non specificetur à seipso, nec cadat super seipsum, sed super alterum conjugem: ut vitium corruptionis non habeat effectum quoad corruptum, quia motus specificatur à terminis. Unde si uxor esset capax irregularitatis: fieret bigamia contrahendo cum corrupto, Potuit Ecclesia moralem rationem considerasse, quod maiorem ponat indecentiam in sponsa, quam in sponso defectus virginitatis. Vid. Avila *de Censuris p. 7. disp. 8. dubio 1. vers. præterea*, Suar. *disp. 49. Sect. 3. n. 2.*

TITULUS XXII.

De Clericis peregrinis non ordinandis.

SUMMARIUM.

1. *Ordinandus quisque à suo Episcopo.*
2. *Nisi de consensu sui Episcopi per literas dimissorias.*
3. *An eo casu censeatur & concessa dispensatio super impedimento?*
4. *Ordinatio ubi & qualiter fieri debeat.*
5. *Peregrinus de ordine suscepto probare debet per commendatitias.*

1 Ne contingat indignos, aut prohibitos clam alibi subrepere ad Ordines, aut per saltum promoveri, quilibet à suo Episcopo est ordinandus: adeò ut ne quidem tonsura prima dari peregrino possit, *c. fin. de temporib. ordin. in 6.* Ratio generalis constituitur in vitando periculo imminente, quòd indignos ordinari contingeret, si extra patriam in locis remotis, ubi incogniti, admitti ad Ordines possent, *c. 1. d. tit.* Prohibitio tamen ista dirigitur ibi tantùm ad Episcopos Italiæ, ut possit videri non comprehensos esse Episcopos Germaniæ quod ibidem vult Glos. ex ratione, quòd ad Episcopos Italiæ frequens esset concursus Ultramontanorum, non è converso. Ut non stante eodem in his periculo, nec debeat habere locum dicta decisio. Postea Conc. Trid. *Sess. 23. c. 16. de Reformat.* generaliter prohibuit, ne quis Episcopus peregrinum aut non suum ordinet, quod quisque Episcopus magis sciat suorum qualitates, & in eos inquirere valeat, sive sint Clerici, sive laici. Quod & obtinet in Archiepiscopo, qui non ordinat Suffraganeorum suorum subditos Hostiens. *ad tit. de officio ordin. per can. Salvo cum seq. IX. q. 3.* Subest autem quis Episcopo ratione beneficii, aut originis, vel domicilii, *c. fin. ubi Gl. inf. de Foro compet.* * Facit tamen 2 Episcopi consensus alibi quem promoveri, qui probandus est literis, ut vocant, dimissoriis, quarum forma habetur *Dist. 73.* Conceduntur hæ ab Episcopo suo confirmato, saltem cui est jurisdictio, aut, eo in remotis agente, ab ejus Vicario generali in spiritualibus, aut Sede vacante à Capitulo, *cum nullus 3. de temp. ordin. in 6.* Inferioribus Prælatis non est licentia faciendi ordinari suos, à quo velint, nisi à Sede Apostolica hoc iis specialiter indultum, *Trid. Sess. 23. c. 10. de Reformat.* Conceduntur non alias, quàm examinatâ habilitate ejus, qui eas petit, & justâ causâ postulante in literis expressâ, *Trid. Sess. 23. c. 3.* Non aliàs autem litteræ hæ Sede vacante à Capitulo concedendæ, quàm post annum vacantis Sedis, si non arctetur necessitate Ordinis recipiendi postulans, *Trid. Sess. 7. c. 10. de Reformat.* Vid. Piasec. *Praxis Episcopalis p. 1. art. 2. n. 10.*

3 Quæritur, An concessâ alteri ordinatione, concessa & censeatur dispensatio super impedimento spectans ad committentem? R. Hoc velle Hostiensem, ex ratione, quòd concessâ facultate ordinandi, videantur ea concessa, quæ ad ordinationem spectant, *c. 5. inf. tit. 25.*

Probabilius tamen videri non concessa, eo quòd sublato uno impedimento, non censeatur sublatum aliud, ab eo distinctum, *arg. l. Si domus D. de servit. urban præd* & requirens expressam facultatem, uti est dispensare super minoribus in illegitimis. Nam committens id non exprimens vel ignorat defectum, vel non vult committere, Navar. *Conf. 12. & 3. de temporib. ordin.*

4 Debet autem commissa ordinatio fieri ab Episcopo in sua diœcesi residente, aut pro eo Pontificialia exercente, prævio diligenti examine, *Trid. d. Sess. 7. c. 11.* Concessarum dimissorialium effectus est, quòd durent, non obstante morte naturali aut civili concedentis, *c. Si super de officio deleg. in 6. & extravag. inter §. ut autem de privileg.* ubi concessa semel licentia non exspirat morte concedentis, Nav. *in can. placuit n 34. & 163. dist. 6. de pœnit.* Piasec *d loco n. 13.*

5 Quantum ad peregrinum in Ordine suscepto ministrare volentem, is non admittetur, nisi Ordinem suum probet per commendatitias: quæ communiter distinguuntur à dimissoriis in eo, quod hæ contineant commissionem ordinandi, illæ autem probent Ordinem susceptum, ut in eo celebrare alibi liceat. Quæ ut operentur, debent esse munitæ quinque Episcoporum sigillis, saltem in Ultramontanis & remotioris regionis Clericis incognitis, *c. 1. h. t.* Aliàs celebrare non sunt permittendi, nisi secretò, si non saltem per testes ordinationem Canonicam probent, *c. 3. h. t.* nihil faciente juramento, *c. 2. h. t.* Ratio est, ne vel non permoti admittantur, vel per saltum promoti, aut indigni: qua de caussa Clerici alieni sine licentia Episcopi loci non sunt instituendi, *c. fin h. t.*

TITULUS XXIII.

De Officio Archidiaconi.

SUMMARIUM.

1. *Iurisdictio alia voluntaria, alia contentiosa.*
2. *Voluntariam exercet Archidiaconus.*
3. *Archidiaconi officium.*

HActenus de ordinationibus & dignitatibus: sequitur de officiis & jurisdictione; 1 * quæ alia voluntaria, ad quam præcipuè spectant, quæ hoc & sequentibus quatuor Titulis traduntur, alia contentiosa. 2 * Illam sine strepitu peragi solitam habet Archidiaconus, qui præerat Diaconis olim, ad pauperum ministerium creati solitis, ut patet ex Actis Apostolorum. Verum postea crevit eius auctoritas ex permissione Episcoporum, vicaria illius opera utentium: unde & Oculus Episcopi dicitur, *c. 7. h. t.* & non tantùm in Diaconos, Subdiaconos, habet auctoritatem, sed & in Presbyteros, licet ordine maiores, *d. c. 7.* 3 * Eius officii est vicarium Episcopi, se præstare, in cura super Clero, eius conservatione, restauratione Ecclesiarum, & ordinatione, doctrinâ Ecclesiasticorum, visitatione, custodiâ vasorum, *c. 1. 2. 3. 4. h. t.* Ut rectè inter officia curam animarum habentia computetur Archidiaconatus, & doctrina maior in eo desideretur, ut dictum suprà *tit. 14.* Non committit tamen curam animarum sine licentia Episcopi *c. 4. h. t.* Non excommunicat *c. 5. eod.* Causæ matrimoniales eius examini non subsunt, sed Episcopo commissæ per Concil. Trid. *Sess. 24. c. 2. de Reform.* quo inconsulto non expedit ardua negotia, nec sine eius conscientia dat dimissorias, *c. 7. & 8. h tit.* In monasteria nihil juris habet, nisi quod illi dederit consuetudo, *c fin. h t.* Audit autem jurgia singulorũ in modicis, & curat, ut divinum officium ritè decenterque fiat, *c. 2. h. t.* Examinat ordinandos, ut dictum suprà *tit. 12.* Abbates, Abbatissas, aliosque in possessionem mittit, *c. pen. eod.*

TITULUS XXIV.

De Officio Archipresbyteri.

SUMMARIUM.

1. *Archipresbyter subjectus Archidiacono.*
2. *Duplex est, Vrbanus & Ruralis.*

1 ARchipresbyter Ordinis consecratione & potestate est maior, Archidiacono, jurisdictione minor; unde huic jure communi subjectus, *c. 1. h t.* Præest presbyteris in iis, quæ sunt sacerdotalis officii, *c. 2. & 3. eod.* ut curam animarum ei incumbere sit certum. Institu-

stitutio eorum, qui à patronis præsentantur, ad eum non spectat jure communi.

2 Duplex est, alter habens in civitate Episcopali sacerdotalis officii directionem, & venit nomine Decani Urbani, *c. 3. eod.* alter, qui extra sedem Episcopalem presbyterorum, aliorumque Clericorum, & plebis mores observat, defectus ad Episcopum refert, *c. fin. h. t.* & vocatur Decanus Ruralis.

TITULUS XXV.

De Officio Primicerii.

SUMMARIUM.

1. *Primicerius quis, & unde dictus.*
2. *Ejus officium.*

1 PRimicerii nomen aliqui compositum existimant, quasi primus in ceta sive ceratis tabulis, aut scripturâ positus. Quod licet videatur rei respondere, rectius tamen dicetur esse simplex, & denotare primum in aliqua dignitate, officio, aut ordine, ut *cerius* tantum sit productio nominis: quod & probat Cujac. *ad tit. Cod. de primiceriis lib. 12.* & Brisson. *in Lexico V. Primicerius.* Frequens est hoc verbum in textibus juris civilis. sic Primicerius defensorum, protectorum, domesticorum, & similium. Hic denotat primum inter Clericos, & Diaconos, quibus præest in docendo, & quorum curam habet, Deo pro animabus eorum rationem redditurus. Ad eum spectat ordo & modus canendi, de quibus *cap. unico hoc tit. & can. 1. §. ad primicerium Dist. 25.*

2 (marginal number beside "ricos, & Diaconos")

TITULUS XXVI.

De Officio Sacristæ.

SUMMARIUM.

SAcris rebus custodiendis præpositus Sacrista, cui incumbit cura sacrorum vasorum, vestimentorum, sacri etiam thesauri (unde & Thesaurarius dicitur) ac luminarium. Subest Archidiacono, *cap. 1. hoc tit.*

TITULUS XXVII.

De Officio Custodis.

CUstodis officium multa habet communia cum Sacrista, unde plerisque in locis tantum est alter eorum. Huius est pulsu campanarum ad horas Canonicas convocari curare; pallia, linteamina altaris custodire; lampades, cæteraque luminaria debito tempore accendere & extinguere, *c. 1. h. tit.* Quæ aliter atque aliter se habent pro locorum consuetudine, quæ rationabilis juri scripto derogat, uti dictum supra *tit. de Consuet.* Huius etiam est decimas, oblationes, inter fratres distribuere, *c. 2. h. t.* Negligentia eius corrigitur ab Archidiacono, *d. c. 1.*

TITULUS XXVIII.

De Officio Vicarii.

SUMMARIUM.

1. *Vicarius quis.*
2. *Sunt & Episcopo sui Vicarii.*
3. *Vicarii Generalis officium & potestas.*
4. *An beneficia conferre possit.*
5. *An de caussis matrimonialibus cognoscat.*
6. *An habens potestatem conferendi beneficia, possit destituere.*
7. *Vicarium constituit Episcopus sine Capitulo.*
8. *Vicarius constituendus Clericus, non laicus.*
9. *Secularis, non regularis.*
10. *Idque vel in caussis spiritualibus, vel contentiosis, qui Officialis dicitur.*
11. *Vicario huic est ordinaria jurisdictio.*
12. *Vicarii potestas non est perpetua.*
13. *Episcopo mortuo creandus novus Vicarius vel continuandus à Capitulo.*
14. *Vicaria alia perpetua, qua non nisi una uni concedenda, alia temporalis.*
15. *Vicarius perpetuus constituitur auctoritate Episcopi.*
16. *Non potest alium sibi Vicarium perpetuum subrogare.*
17. *Quo modo destituatur.*
18. *Vicarius ad tempus ex quibus caussis constituatur.*

19. *An & consuetudo sit justa caussa.*
20. *Vicarii hujus officium quando cesset.*

Vicarius est, qui vices alienas gerit. Est huic locus in beneficiis Ecclesiasticis, non obstante, quòd quilibet officio per se fungi debeat, *inf. tit. de Cler. non resident.* Sunt enim caussæ, quæ aliud permittunt, uti in *c. Exstirpandæ §. qui verò inf. de praeben.* * Sic Episcopo sunt sui Vicarii, non tantum qui nomen proprium & administrationem certam ex Canonum præscripto habent, ut Archidiaconi, Archipresbyteri, quales & Vicarii Episcopi possent appellari, sed ab Episcopo, aut ejus auctoritate constituuntur, & quibus vices suas demandat, ad sublevamen onerum, tam in iis, quæ sunt voluntariæ jurisdictionis, quam contentiosæ. 2

3 Generaliter constitutus in spiritualibus, & temporalibus, dicitur Vicarius Generalis, qui, exceptis iis, quæ sunt Ordinis, nisi sit Episcopus, potest vices Episcopi gerere, modo mandatum speciale non requirant: neque enim in concessione generali ea veniunt, quæ non esset quis in specie concessurus, *c. 3 eod. in 6.* Hinc generaliter mandata caussarū cognitione, non venire potestatem inquirendi, corrigendi, puniendi excessus, admovendi à beneficiis & administrationibus, dicitur in *c. 2. eod. in 6.* Hinc & beneficia conferendi potestas non est Vicario, *d. c. 3.* * Quod intellige de iis, quæ spectant ad liberam Episcopi collationem, non etiam de iis, quæ non sunt liberæ collationis. Potest autem Vicarius à patronis præsentatos instituere, cum illa res contineat nullum vel exiguum præjudicium Episcopi, *c. 1. de Instit. in 6.* Ex eadem ratione & confirmat electos, cum hoc Capitulo Sede vacante liceat, *c. Cum olim 14. inf. tit 33 de Majorit. & Obed.* Ex mandato speciali quin possit beneficia conferre non est dubium, cum res talis sit, quæ per alium rectè expediatur. 4

5 Controvertitur, An caussas cognoscat matrimoniales? R. Hoc aliquos negare, quasi hujusmodi cognitio sit propria Episcopi. Contra tamen velle Abbatem in *c. fin. de Cognat. spirit. per text. ibi.* quam opinionem probat, & sequitur Covarr. *de Matrim p. 2. cap 8. §. 12. num. 1.* estque horum opinio probabilior.

Quæritur etiam, An ex mandato speciali habens potestatem conferendi beneficia, possit destituere? R. Non posse, quod mandatum non extendatur ultra, quàm continet, nec infit, uti patet ex eo, quòd multis inferioribus sit potestas conferendi beneficia, quibus non est eadem auferendi. Confessiones excipere, concionari, & similia exequi quin illi liceat, non est dubium. 6

Vicarium constituere est Episcopi, etiam sine consensu Capituli, ut tradit Hostiens. *hic in Summa sub n. 4.* quem sequitur Abbas in *cap. pen. 4. hoc tit* addens ita habere consuetudinem, eamque servandam, *cap. 6. inf. de his quæ fiunt à prælato.* * Clericus tamen sit, non conjugatus; habitu Clericali incedens, non laicus: nam si socientur Pontificibus administratione Ecclesiæ, non debent discrepare professione, aut habitu, nec decet etiam laicos habere auctoritatem statuendi quid in Ecclesia, *can. In nova cum seqq. xvi. q. 7.* Non implicat tamen laicum esse adsessorem Episcopi, Abbas & Felin. in *c. de His & c. Decernimus inf. de Iudic.* * Sit item sæcularis, non regularis, ne hic sæcularibus se immisceat, nisi ex arbitrio Prælati. Guido Papæ *decis. 563.* Exceptum voluut Religiosum mendicantem, ut ne quidem ex consensu Prælati possit adsumi, per *Clement. 5. de Elect.* Sit idoneus ætate, moribus, scientia. * Nec unum tantum Vicarium creat Episcopus, sed & plures potest, si caussa postulet, quorum unus curet spiritualia qui dicitur Vicarius in spiritualibus; alter præcipuè intendat caussis fori contentiosi, quem vulgò Officialem vocamus, qui sit saltem Doctor aut Licentiatus juris Canonici. *Trid Sess. 24. c. 16. de Reformat.* Debet autem uterque limites suæ potestatis observare, non egredi, nam alias factum non teneret, *arg. l. Diligenter D. Mandati.* Rebuff *in forma Vicar. Episcopi n 4.* 7 8 9 10

Est Vicario huic non delegata, ut vult Goffredus, *hic in Summa n. 1.* sed ordinaria jurisdictio, *Gl. in c. 2. eod. in 6.* Ideoque ejus tribunal unum & idem cum tribunali Episcopi. Unde ab eo ad Episcopum non appellari rescriptum, *c. 2 de Consuet. in 6.* quatenus tamen est generalis, nam si sit particularis, quem Foraneum vocant, qualis est, cui extra Sedem Episcopalem certa caussarum pars est delegata, tantùm delegatam habet jurisdictionem. 11

Vicarii

12 Vicarii potestas non est perpetua, cum possit ab Episcopo revocari, pro ejus arbitrio, etiam tacitè, alium constituendo: imò & in casu, quo juratum de eo non revocando, licet revocans non sit immunis à perjurio, *Glos. in c. fin. de Procur. in* 6. Extinguitur etiam morte Episcopi constituentis: eius item excommunicatione, ut dicetur infrà *tit. seq.* * In casum verò, quo morte extinguitur, est Capituli intra octo dies alium creare, aut eumdem continuare: alias Metropolitanus eum deputabit. Trid. *d. c.* 16. ubi Metropolitanæ Ecclesiæ providere, dicitur spectare ad seniorem Episcopum in casu defectûs Capituli.

13

14 Possunt & Vicarii esse in aliis beneficiis, ita caussâ exigente, qui aut perpetuam habeant vicariam, aut etiam temporalem. Perpetua non nisi una uni tribuenda, & non habendi beneficium, cum sit instar beneficii *c.* 1. *&* 2. *h. t. c. Postulasti* 27 *sup. de Rescriptis.* Alias incurreret Vicarius pœnas *cap. de Multa inf. de Praben. & c. Execrabilis de Praben. in Extravag.* Ioan XXII.

15 Constituitur auctoritate Episcopi, à quo & instituitur, in casu, quo habens Canonicatum, dignitatem, aut simile quid, cui adnexa cura animarum, ut utroque perfungi nequeat: atque ita receptum, ut huic deserviat per vicarium, *c. Extirpandæ §. qui verò inf. de Praben.* cui tamquam Rectori incumbat cura animarum, & cui ideo sua portio adsignanda, cum aliteri deserviens de eo vivat sit necesse, *c.* 1. *de Praben. in* 6.

16 Quæritur, An talis Vicarius possit sibi Vicarium perpetuum subrogare? R. Non posse, quia electa industria personæ, quæ non eadem in alio, & an sit, examinandum ab Episcopo, cuius est instituere. Nec obstat, quòd procurator lite contestatâ possit alium substituere, *c.* 1. *&* 2. *de Procurat. in* 6. nam ille est quasi dominus litis factus, nec in eo ita industria personæ inspicitur.

17 Destituitur talis, non ad lubitum eius, cujus vices gerit, aut successoris, nec portione adsignata privari potest, sed per judicem, si ita caussa postulet, *cap.* 3. *hoc tit.* Illo, cujus vices gerit, defuncto aut remoto ab officio suo, non finitur jus vicarii: institutus enim per Episcopum, ab eoque consecutus est jus firmum, ut in eo eadem obtineant, quæ in aliis parochiarum Rectoribus.

18 Ad tempus constitui vicarium Variæ caussæ faciunt, veluti negotia, quibus implicantur, uti peregrinatio ad loca pia, *c. fin. inf. de Voto*: ægritudo *inf. de Cler. ægrot.* absentia, *c. Relatum, inf. de Cleric. non resid.* aliave justa caussa, permittens per substitutum deservire.

19 Quæritur, An consuetudo sit justa, permittens per substitutum deserviri Ecclesiæ? R. Eam in habente curam animarum non esse justam, cùm requiratur personæ industria: in aliis beneficiatis posse videri justam, quòd officium eorum suppleri per alium: atque ita in multis obtinuisse locis, ut etiam non relicto vicario absentes ex justa caussa fructus tamen perciperent, aut saltem partem, tradit Abbas *ad d. §. qui verò num.* 31. Sed per Concilium Trid huiusmodi consuetudines sunt abrogatæ, quod requirit residentiam, *Sess.* 24 *cap.* 12. *de Reformat.* Dedit tamen aliquod absentiæ tempus, de quo libro III.

20 Vicarius hic revocatur ad lubitum eius, qui dedit. Item morte eiusdem, aut eo ab officio remoto cessat vicarii huius officium, cum ab illo pendeat, cuius vices gerit, *c.* 1. *eod. in* 6. Abbas *d. §. qui verò n.* 19.

TITULUS XXIX.

De Officio & Potestate Judicis delegati.

SUMMARIUM.

1. *Iudex alius ordinarius, alius delegatus.*
2. *Delegatus differt à judice dato.*
3. *Quis deleget.*
4. *Delegatus an subdeleget:*
5. *Delegatus summi Pont. rectè subdelegat.*
6. *Delegatus à Legato S. P. an subdeleget.*
7. *Subdelegat, cui potestas ea commissa.*
8. *Item cui delegata caussarum universitas.*
9. *Quis delegandus.*
10. *Legato Pontificis an liceat minorem delegare.*
11. *Delegandus non nisi in dignitate positus, vel ad hoc in Conciliis deputatus.*
12. *Et intra diœcesin litigantium, & quando extra eam caussa delegari possit.*

13. In

13. *In criminalibus caussa appellationis quibus deleganda.*
14. *Delegari an ei possit, qui non est de jurisdictione delegantis.*
15. *Quæ caussa delegari possit.*
16. *An & caussa mixti imperii?*
17. *An quæ sunt meri imperii jure Canonico delegari possint.*
18. *Iure illo non dari merum imperium probatur.*
19. *Delegatio fit vel uni vel pluribus.*
20. *Officium & Potestas differunt.*
21. *Delegati officium.*
22. *Potestas.*
23. *Potestas delegati quando suspendatur.*
24. *Finitur per sententiam.*
25. *Item morte delegantis re integrâ.*
26. *Desinit res esse integra per solam citationem.*
27. *Nisi hæc fuerit irrita.*
28. *Res non desinit esse integra per subdelegationē.*
29. *Desinit verò per solā rescripti præsentationem*
30. *Delegatio facta à dignitate committentis non finitur ejus morte.*
31. *An delegante excommunicato cesset potestas delegati?*
32. *Gesta post mortem delegantis quatenus irrita.*
33. *Finitur & potestas morte ipsius delegati.*
34. *Licet delegatio sit facta dignitati & personæ.*
35. *An amissâ dignitate extinguatur delegatio.*
36. *Extinguitur & morte ejus, qui conveniendus.*
37. *Item revocatione delegantis, re integrâ.*
38. *Lapsu temporis præfixi.*
39. *Relatione caussa ad delegantem.*
40. *Quæ objici delegato possint.*

SEquentes hujus libri Rubricæ versantur præcipuè circa forum contentiosum, & continent τὰ πρῶτα, id est præparatoria judiciorum. In quibus primò de Judice quæritur, * qui vel est ordinarius, de quo infrà tit. xxxi. vel delegatus, de quo hic: qualis est habens jurisdictionem sibi ab alio mandatam, quam eius nomine exercet. Ut delegare sit, potestatem, quam quis habet, caussas cognoscendi & judicandi in alium transferre; sive ea una sit, sive plures, sive etiam caussarum universitas. Cuiusmodi delegatum officium habet Vicarius Episcopi, qui dicitur Officialis: est enim illi delegata caussarum contentiosarum universitas. 1

Distat hic delegatus à judice pedaneo sive dato, cuius frequens mentio in jure civili: qui ita dictus quasi imi subsellii judex, sive quòd de plano stans aut sedens notionem caussæ haberet, judicaretque secundùm formulam à Prætore sibi præscriptam, à qua ne quidem latum unguem recedere dabatur. Plus esse concessum delegato, de quo hic, patebit ex dicendis. 2

Delegat is, ad quem ordinario jure spectat caussæ definitio, *c. Cum vicesimum* 41. *h. t. l. 1. Cod. Qui pro sua jurisdict.* Cuiusmodi est summus Pontifex. Quivis etiam Princeps in sua ditione, *l. 5. Cod. de Iudic.* & quilibet Ordinarius. Est & delegandi licentia Legatis Rom. Pontificis, *c. 2. eod. in 6.* 3

Q. An delegatus subdeleget? Minimè, *d. l. 5. & c. Cum caussam 62. inf. de appell l. 1. §. 1 l. 3. de Offic. ejus cui mand. est jurisd.* cum proprii nihil habeat, alterius fungens officio & vicibus, *d. l. 3.* Cujac. *1. Obser. cap. 1.* * Excipe Primò delegatum summi Pont. vel Principis, quia talis tantam habet auctoritatem, atque Ordinarius, ratione potestatis delegantis, qui eam censetur attribuere, constituendo eum, quem delegat supra eos, quibus est ordinaria jurisdictio, *d. l. 5 & d. c. 62. c. Sane 11. & fin hoc tit.* nisi ea sint mandata, quæ spectant ad personæ industriam, aut personaliter quis sit jussus cognoscere, qualis tantum partium consensu poterit subdelegare, *d. c fin. § is autem.* 4 5

Quæritur verò, An & delegatus à Legato Pontificis subdeleget? Resp. Hoc quidem velle Abbatem, in *c. Cum Bertoldus 18 n. 22. inf. de Sent. & re jud.* quod in provincia sibi commissa vices gerat Pontificis; ut etiam judicem det, *arg. l. Legatus, D. de Officio Procons.* ubi hoc Proconsulis legato datum, ut idem videatur admittendum in Legato Pontificis, qui non est minor legato Proconsulis, *cap. 2. de Off. Legati in 6.* Cujus opinionem relati ab eo & à Covarr. *lib 3. V. Resol. c. 20. n. 11.* sequuntur. Verùm contraria sententia probabilior videtur, quòd id privilegium attribuatur delegato summi Pontificis & Principis, *d. l. 5. d. c. 62. & d. cap. fin. in princ. hoc tit.* Ut eam opinionem frequentiori consensu probatam dicat & sequatur Covarr. *d. loco,* alios citans, propterea quod Pont. ibi loquatur cum exclusione aliorum, qui non sunt delegati à Pont. aut Prin- 6

Principe, qualis non est delegatus à Legato. Nec facit *d. c.* 18. eum in eo tantum narrativè proponatur delegatus à Legato subdelegasse; & malè, ut illud interpretatur Cuiac. *ad d. c.* 62. Non etiam facit *c.* 2. *de offic. legati in* 6. nam ibi æquiparatur Legatus Pontificis legatis Proconsulum cæterorumque Præsidium, quod hi Ordinarii reputentur in moderandis provinciis, nam etiam quoad alia. Nam legatus Proconsulis utebatur quidem vicaria ejus potestate, eam tamen à lege habebat ex nominatione Proconsulis. Cuiac. *ad d. l Legatus lib.* 2. *ad edictum Pauli.* Non idem datum Legato Pontificis. Vid. Wames. *ad d. cap.* 62. *n.* 10. *& seqq*

7 Excipe Secundò quando subdelegandi potestas est commissa; quo casu non tam delegatus quàm delegans subdelegare videtur, *Glos. fin. in c. Is cui* 11. *eod. in* 6. ubi hoc textus insinuat. Costal. *ad l. Cùm essent* 33. *de servit. prædiorum rustic.*

8 Tertiò fallit in eo, cui ab inferiore est delegata caussarum universitas, quòd talis habeat jurisdictionem ordinariam, & idem cum delegante tribunal: quo modo Officialis Episcopi rectè subdelegat. Costal. *ad l. ult. D. de officio ejus cui mand. est jurisd.*

9 Delegandus est idoneus: non suspectus, *c. Cum super* 27 *in fine hoc tit.* quòd non præsumatur ex fide acturus: non excommunicatus, quia non est capax jurisdictionis, ut dicetur, *inf. de Sent. excommunic.* non minor xx. annis, citra consensum partium, qui faciet delegatum XVIII. annis maiorem justè datum, *d. c. Cùm vicesimum* 41. *hoc tit.* Pontifex vel Princeps consensu partium non indiget; satis enim est, quòd sciat minorem esse, quia cum ei Magistratum dederit, decrevit omnia gerere. *l. Quidam* 57. *D. de re judic. ubi* Alexander.

10 Quæritur, An & Legato Pontificis liceat minorem delegare? R. Non videri, quòd in *d. c.* 41. dicatur facta delegatio minori ab alio quàm Principe non tenere. Et facit, quod agatur de immutando jure communi, quod non licitè mutat nisi Princeps, non item inferior, *Clem.* 2. *in princ. de elect. Glos. in c. Statutum* 11 *in princ. V. Canonicus de rescript. in* 6.

11 Laicus in spiritualibus non delegatur, nec ad ea, quæ sunt ordinis, non Episcopus, *cap. Aqua* 9. *de Consecrat. Eccles.* * Qua in re Bonifacius VIII. decrevit, ut nullus nisi in dignitate positus, aut Ecclesiæ Cathedralis Canonicus, delegetur à Sede, *d. c.* 1 *in princ. De rescript. in* 6. Concilium verò Trid. *Sess.* 25. *c.* 10 *de Reform.* voluit certas & insignes personas deputari in singulis Conciliis provincialibus, aut diœcesanis, quæ qualitates habeant, quibus præter Ordinarios locorum, caussæ ad forum Ecclesiasticum pertinentes in partibus delegandæ committantur à Legato vel Nuntio, atque etiam à Sede Apostolica. In locum defuncti ex designatis Ordinarii est alium substituere, cum consilio Capituli. Designatus si dignitatem mutet, non ideo alius ei substituendus, cum sufficiat eum capacem fuisse tempore designationis. Et ita congregatio Cardinalium respondisse fertur Episcopum ita designatio non obstringit, cùm & alium rectè delleget. Ratio enim designationis est, quòd Pontifex sit remotior, ut justè ignoret singulorum qualitates: qui ideo designandi certi, ne contingat non idoneis caussas committi. Episcopus autem cùm adsit, singulorum Clericorum potest nosse qualitates.

12 Est præterea constitutum, intra diœcesim litigantium judices dentur, ad evitandos sumptus. Nisi fortè inter superiorem & subditum lis agatur, aut contra Episcopum, locive universitatem, aut actor intrare suam diœcesim aut civitatem non audeat, propter inimicitias aut potentiam adversarii: is enim casibus extra proprium locum potest impetrare caussam delegari, facta tamen in impetratione metus mentione, eoque probato, dummodo ultra unam dietam, id est unus diei iter, adversarium à fine suæ diœcesis non extrahat, *d. c.* 11. *§. cùm verò*; quo mutatur quod rescriptum in *cap. Nulli* 28. *in princ. sup. de rescript.* quo permissum erat per litteras Apostolicas aliquem trahere alio, non tamen ultra duas dietas. Facit & ejusmodi metus etiam post rescripti impetrationem peti posse à delegato, ut causam alteri subdeleget extra diœcesim: vult enim hoc æquitas & judiciorum securitas, modo tempore impetrationis caussa metus non subfuerit. Ant. de Butrio *ad d. § cum verò num.* 16.

13 A sententia Episc. vel ipsius in spiritualibus Vicarii generalis, in criminalibus appellationis caussam, in casibus; quibus ei locus, si commi-

committi per Sedem contingat in partibus, committenda est non inferioribus judicibus, sed Metropolitano aut ipsius vicario, aut, si ille suspectus aliqua de caussa foret, vel ultra duas dietas legales distet, vel ab ipso appellatam fuerit, uni ex vicinioribus Episcopis, sive illorum Vicariis, *Trid. Sess.* 23. *cap.* 2. *de Reform.*

14 Q. An possit caussa delegari ei, qui non est de jurisdictione delegantis? R. Ita videri; nihil obstante *l. unica Cod. qui pro sua jurisdict.* cùm tantùm loquatur de caussa aliena non committenda alteri; non etiam de persona aliena, quæ tamen non cogitur parere deleganti, *arg. l. fin. D. de Iurisdict.* cum impunè non pareatur præcipienti extra suum territorium.

15 Delegari potest quælibet caussa delegabilis, subiecta iurisdictioni delegantis, non alia, *d. l. unica.*

16 An & ea, quæ sunt mixti imperii? R. Veteres quosdam id negare; probabilem tamen videri Alciati opinionem contrariam, *l.* 2. *Paradox. cap.* 1. *per l.* 1. *in fine & l.* 5. *D. de Officio ejus, cui mand. est jurisd.* nisi certa lege aut constitutione sint personæ concessa: quod talia personam non egrediantur, *d. l.* 1. *in princ. ubi* Costal. Ea, quæ meri sunt imperii, delegari non posse jure civili extra dubium est, *d. l.* 1. quòd speciali privilegio aut lege sint concessa, qualia sunt inde legabilia, *d. l.* 1.

17 Quæritur autem, An iure Canonico ea, quæ sunt meri imperii delegentur? R. Rem istam esse controversam, & communiter quidem affirmativam esse receptam, ut videre est ex Glos. Abbate & aliis *ad cap. Quod sedem inf. De officio jud. ordin.* ubi varia in hanc rem citantur loca; contrariam tamen esse probabilem, propterea quòd non sit inducenda differentia inter jus civile & Canonicum sine textu, qui hac in parte nullus videtur dari. Ut procedat regula, quod in dubio hæc jura sint concordanda, *arg. c.* 1. *De novi oper. nunt.* Contrariorum argumentorum solutiones videantur apud Alciatum, *ad d. c. Quod sedem n.* 76. & Covarr. 3 *Variar. Resol. c.* 2. Verum, re penitius inspecta, videtur quæstio hæc esse de lana caprina, quandoquidem non subsit materia, quæ in disputationem trahatur, * cùm iure

18 Canonico nullum sit merum imperium: spectat enim illud ad jus gladii, cùm dicatur merum esse imperium, habere gladii potestatem ad advertendum in facinorosos homines, *l.* 3. *D. de Iurisd.* quæ nulla penes Ecclesiam, *can. Inter* XXXIII. *qu.* 2. Et, si quid meri imperii foret penes illam, ad illud vel præcipuè pertineret traditio facta brachio sæculari, cujus usus est in gravioribus criminibus, quàm ut Ecclesiasticis pœnis condignè puniantur, ut dicetur infrà libro v. Est tamen ea jurisdictionis tantùm, & ad potestatem gladii neutiquam pertinet, cùm non mandet aut imperet executionem, sed potiùs è contrà judex jubeatur tradendo brachio sæculari intercedere, ut citra mortis periculum in reum sententia feratur, *c. Novimus inf. de Verb. signif.* & hoc ad evitandam irregularitatem. Nec est, quod quis objiciat, Pontifices aliquot & Prælatos Ecclesiæ exercere & mandare merum imperium: nam hoc non ut tales, sed ut Duces ac Comites, Dominosve, ex caussa rerum sibi à Principibus donatarum, quibus eiusmodi iurisdictio cohæret. Quod non videri usque adeò improbandum, modò ea gubernatio a spirituali procuratione eos non avertat, colligi potest ex iis, quæ dicta sunt suprà *De constitutionib. n.* 16. Vide Duaren *lib.* 1. *De minist. Eccles. c.* 4.

19 Delegatio fit vel uni tantùm, qui solus cognoscat, *c.* 3. *h. t.* vel pluribus, qui vel omnes simul caussam cognoscant, & iudicent, vel, si omnes interesse non possint, aliis procedere liceat, vel etiam ut omnes cognoscant, aut aliqui ex illis, etiam unus tantum. Primo casu, uno absente, alii procedere nequeunt, quòd omnibus sit caussa commissa, *c. Caussam* 16. *c. Prudentiam* 21. *in princ. h. t.* Ut nihil faciat, quòd, si omnes præsentes fuissent, & unus dissensisset, reliquis unam sententiam amplectentibus, dictum eorum substitisset. Ratio est, quod is, qui absuit, si præsens fuisset, potuisset rationibus suis omnes vel aliquos in diversam traxisse sententiam. Secundo casu absentia alicuius, propter impedimentum iuris, sive facti, non impedict, quo minus reliqui procedant, ubi tamen constiterit tertium adesse non posse, *d. cap.* 21. § *adjicimus* Si non impeditus quis simpliciter adesse noluerit, videntur & alii posse procedere: redarguendus tamen contumax, qui mandatum

Aposto-

Apostolicum exequi subterfugit, uti expressum in *d. §. adjicimus*; secundum quem videtur accipiendus textus in *c. Scisitatus* 13. *sup. De rescriptis*. Tertio casu quilibet nominatorum rectè cognoscet, idque ex natura disjunctivæ, quæ alterius implemento est contenta.

20 Quantum ad officium & potestatem delegati, differunt hæc duo, quia potestas latius se extendit, quàm officium, cùm quidquid est officii ejus, sit & potestatis, non è contrà nam multa facere potest, quæ facere non tenetur, & multa permittuntur eius potestati, quæ tamen non subjiciuntur juris necessitati, *l. Non quidquid* 40. *D. De judic.** In primis diligenter servabit: expressam in rescripto delegationis formam, *c. Cum dilecta* 22. *sup. De rescript.* finesque mandati non egredietur, quia aliàs actus foret nullus. Quomodo non prorogabit commissionem de persona in personam veluti inter Titium & Sejum cognoscere jussus jurisdictionem suam non extendet ad alios, *c. P. & G.* 40 *ubi Gl. h. t.* De tempore ad tempus ex partium consensu prorogatio procedit, ut dicetur infrà *sub finem hoc tit.* Quod & admittitur de re ad rem, *Gl fin. in d. c.* 40. *per l. De qua re* 74. §. 1. *D. De judic.* & *c. Cum olim* 3:. *h. t.* Si specialiter rescripto nihil sit mandatum, sequetur jus commune, cui in dubio non censetur Pontifex derogare voluisse, *c. Ex parte* 13 *h t.*

22 Potestas delegati ex delegantis auctoritate est metienda. A summo Pontifice delegatus major est delegato ab inferioribus; vices enim illius gerit, adeò ut Ordinario suo sit maior, *c. Statutum* 11. *De rescriptis in* 6. qui jussus sententiam delegati exequi cogitur, etiam quam videt injustam, *c. Pastoralis* 28. §. *quia verò h. t.* Citat partes, comparere cogit contumacem, eaque omnia facit, sine quibus mandatam jurisdictionem exequi nequit, quod censeantur delegata, *c.* 4. & 5. *h. t.* ut quemcumque impedientem punire & coërcere possit, etiam se superiorem, adhibito tamen temperamento dignitatis personarum, *c.* 2. *eod. in* 6. Absolvit ab excommunicatione, nisi sit reservata Pontifici, aut profecta ab Ordinario, ne eius infringatur auctoritas: nisi tamen Ordinarius malitiosè recuset absolvere, *d. c.* 1. § *sexta*. Ad exequendam sententiam suam usque ad annum jurisdictionem sibi commissam retinet, à die latæ sententiæ, *cap. Querenti* 26. *hoc tit.* imò & appellatione interposita, si eam contingat deseri à die desertionis, Innoc. *d. c.* 26. *ad V annum.* Wames. *Cons de jure Pont.* 41. *per d c.* 28. §. *praterea.* Quæ se non habent eodem modo in delegatis ab inferioribus Habentes commissam caussam universitatis agunt secundùm potestatem sibi concessam, & sententias suas exsequuntur. Abbas *in c. Si quis Clericum inf. de foro compet.*

23 Hæc ita, quatenus delegati potestas est integra, quam contingit suspendi, vel in totum finiri. Suspenditur, quando de delegatione facta dubitatur; donec enim de ea certò pateat sine effectu est, *c. Cum in jure* 31. *h t.* aut quando ut suspectus recusatur: qui nihil attentabit, donec de caussa suspecti cognitio sit habita coram arbitris, quos cogere potest delegatus rem determinare, *c. Suspicionis* 39. *h. t.* Appellatio à sententia delegati interposita facit interim executionem suspendi, *d c.* 28. § *praterea.*

24 Finitur in totum; primò, per sententiam, quæ facit delegatum in ea caussa desinere esse judicem, *l. Iudex* 55. *D. de jud.* Functus enim est suo officio, *c. in litteris* 9 saltem quoad cognitionem; nam quoad executionem durat usque ad annum, ut paulò ante dictum.

25 Secundò, Morte delegantis, re integrâ, *c. Licet* 30. *h. tit.* Integra res est, quando necdum inchoata est jurisdictio: ut non sit nisi nudum præceptum, exspirans morte mandantis, *l. inter* 26. *D. Mandati* Si res integra non fuerit, aliud dicendum, *c. Gratum* 20. *h. tit.* quia licet cesset potestas delegantis, eo tamen superstite inchoata jurisdictio vires suas cepit in delegato, atque ita non extinguitur morte delegantis. Qua in parte distat delegatus à vicario, cuius potestas exspirat morte constituentis, etiam re non integrâ. Cuius ratio est, quod vicarius omnino dependeat à constituente, ut non habeat aliam, quam ipse, jurisdictionem, & repræsentet eius personam; mortui autem persona cum nulla sit, repræsentari nequit: delegato vero acquiratur firmiter jurisdictio, per hoc, quod delegatione uti cœperit. Covarr. *Pract. Quæst. cap.* 4. *n.* 4. Rebuff. *in Praxi benef. de forma vicar. Archiepisc. num.* 182. * Res

26 integra non est cœpto negotio. Cœptum

 inter-

interpretamur non tantum per litis contestationem, verum & per solam citationem, *d. c. 20. & c fin. tit. seq.* Ubi non videtur necesse, citatio innotuerit citato, *d c. 20 ubi, proposito citationis libello*. Ratio est, quod solius judicis actus sit pensandus ad judicandum, quando res non sit integra. Est autem actus ejus in ipso mandato citationis, quæ & una sufficiet, quod & in una exerceatur actus judicis.

27 Quid si citatio sit irrita? Res manet integra, quia quod nullum est, nullum operatur effectum, estque pro non facto. Quo modo in *c. pen. inf. De foro compet.* dicitur legitimè citatus frustrà declinare forum ejus, à quo citatur, licet post citationem mutaverit forum, ut aliud sit, si non legitimè. Joan. Andr. *& Glossa ad c. Cum plures de Officio legati in 6.*

28 An res integra esse desinet per factam subdelegationem? Nequaquam, *c. pen. eod. in 6.* ubi, delegante mortuo, subdelegatio non tenet. Nam licet sit actus jurisdictionis, non est tamen exercitium ejus delegatæ circa negotium commissum.

29 An per solam rescripti præsentationem censebitur res non integra? Minimè; nam acceptare rescriptum non est incipere jurisdictione uti, sed tantùm præparare se ad utendum, *l. 7. D. de inoff. testam.* nec inducit ullum exercitium jurisdictionis, uti desideratur. Singulare est, inquisitionem hæreticæ pravitatis non finiri morte delegantis, idque in favorem fidei, ut publico bono melius consulatur, *c. Ne aliqui 10. de Haeret. in 6.*

30 Hæc ita procedunt, si delegatio sit facta à persona secus, si à dignitate committentis, quæ ut non moritur, ita nec jurisdictio inde profecta, *c. Si gratiosè 5. de Rescript. in 6.* veluti si Pont. Romanus committat nomine Sedis.

31 Quæri potest, An delegante excommunicato, utatur suâ potestate delegatus? R. idem hic dicendum esse, quod de morte dictum, scilicet quod re integra superveniens excommunicatio faciat cessare iurisdictionem, utpotè needum firmatam. Firmatur autem recœpta; ut non impediatur per inhabilitatem supervenientem deleganti. Quamvis ea res aliter se habeat in vicario, cuius acta inita sunt, donec excommunicatus manet ille, cujus vices gerit, *c. de ff. vicarii in 6.* ex dicta paulò ante ratione.

32 Ex dictis apparet gesta post mortem delegantis re integra irrita esse, utpote facta ab non habente potestatem, *c. Licet 30. h. t.* Si tamen mors ignoretur, excusare videtur justa ignorantia, processus tenere. *Glossa in d. c. Gratum 20. h. tit. per l. Eius qui 41. D. de rebus cred. & l. Fundi 33 de acquir. possess.*

33 Tertiò, Finitur morte delegati; quia delegatio est facta personæ, quæ ideo cum ea extinguitur: nisi facta sit sub nomine dignitatis, quæ non moritur, *c. Quoniam 14. h. t. ubi Gl. 2.*

34 Quid si fiat dignitati simul & personæ? R. Verius esse, finiri morte, sive in commissione persona præcedat, sive dignitas, quia nomen dignitatis, quod est generale, videtur restrictum per nomen personæ, quod est speciale; solet enim genus per species restringi. Deinde verba debent aliquid operari: si autem successor veniret, nihil operarentur, Henr. Bohic. *in d. c. Quoniam n. 12.* Denique duo ista exprimens, duo requirit, quæ cum non inveniantur in successore, faciet mors contingens deficere commissionem. *Gl. in d. c. 14.* Et hoc, nisi aliàs commissio foret inutilis, tunc enim spectatur id nomen, sive proprium, sive dignitatis, quo dispositio sit valida; ex ratione, quod in dubio sit interpretatio sumenda, ut actus valeat, *l. Quoties D. De reb. dub.* Abbas in *d. c. 14. n. 8.*

35 Alia est quæstio, An sicut morte, ita & amissa dignitate dicenda sit extincta delegatio, R. Personæ factam non extingui dignitatis amissione, quæ non facit minus integram personam, non habito respectu, cœperit uti, nec ne: secus esse, si facta fuerit dignitati; transit enim ad successorem dignitas, cum commissione ei cohærente. Quod adeò verum est, ut, quamvis non sit integra res, id est cœperit uti commissione delegatus, nihilominus cesset, & ad successorem in dignitate transeat, quia cum præcisè illi sit facta, pendet ab ea in conversatione. Henr. Bohic. *d. loco n. 10*

36 IV. Extinguitur morte ejus, qui conveniendus, *c. Significavit 36. sup. de rescript. Gl. ad c. Ex litteris 9. h. t.* quia cum sit commissio personalis, non transit personam ejus, contra quem impetrata.

V. Re-

V. Revocatione per delegantem; & hoc re integra, neque enim revocari potest re non integra, *c. super* ... §. *verum h. t.* quòd in delegatum videatur jurisdictio efficaciter transisse *c. 6. eod. in 6.* Revocari potest & pars, etiam tacitè, alteri scilicet eam consistendo, *c. 2. inf. tit. seq.* Procedit ista revocatio etiam in casu, quo juratur de non revocando, secundum ea, quæ tractat Glossa in *c. fin. De procurat. in 6.*

38 VI. Lapsu temporis præfixi, *c. 4. h. t.* Ad tempus enim concessa, eo lapso censentur revocata; nisi ante prorogetur jurisdictio per partes, uti fieri potest, *d. c. 4.* Et licet privati judicem non faciant, prorogant tamen jurisdictionem eam habenti, cum tempus sit appositum in favorem partium, ut lites citius finiantur; favori autem suo quisque renuntiat, *l. pen. C. de pactis.* Nisi prorogatio sit prohibita, *l. 1. §. si judex de judic.* Admittit & prorogationem de re ad rem, *Glossa fin. ad c. cum olim &c. P. & G. 40. h. t. per l. de qua re 74. §. 11. D. de judic.*

39 VII. Relatione causæ ad delegantem, *c. 5. & seq.* Hostiens. *hic in summa n. 11.*

40 Ex dictis patet, quæ possint objici delegato, ut quòd non debitè sit delegatus, quod suspectus, inidoneus, quod suspensa aut finita sit delegatio.

TITULUS XXX.

De officio Legati.

SUMMARIUM.

1. *Legati unde dicti, & qui eo nomine veniant.*
2. *Legatus differt à delegato.*
3. *Legati alii à Latere, alii Constituti seu Missi, alii Nati.*
4. *Legatorum officium.*
5. *An Concilium convocare possint.*
6. *Legati à Latere potestas.*
7. *Beneficia monocularia an conferre possit?*
8. *An creare Canonicum ultranumerarium?*
9. *Confert beneficia extra provinciam existens.*
10. *Etiam cum jus conferendi spectat ad Clericos alterius provinciæ.*
11. *Confert & beneficia devoluta.*
12. *Reservat beneficia, exceptis dignitatibus majoribus.*
13. *Restituit natalibus.*
14. *Comparatur Proconsuli.*
15. *Legati missi seu Nuntii potestas.*
16. *Legati potestas quo modo finiatur.*

1 Legatos ex eo nomen habere tradit Varro quia ut publicè mittantur, leguntur. In libris Juris civilis Legati appellantur, qui à Republ. cum mandatis mittuntur ad Principem, *l. 2. §. 3. l. si quis 8. & l. Non aliàs 24. D. De judic.* Venit & Legati nomine vicarius, & is, qui alterius vice fungitur, uti Legatus Proconsulis, *D. de Legato Proconf.* unde Legatum alieni muneris vicarium vocat Papin. *l. Vicarius 23. D. de legationib.* Sic & dicitur Legatus Præsidis, Legatus Cæsaris, qui Præsidis nomen sibi vindicat. Hoc quoq; in Jure non dissimiliter Legati nomē sumitur vel pro eo, qui mittitur à Pont. ad actum aliquem expediendum, vel pro eo, qui mittitur in provinciam, cum potestate administrandi ea, quæ sunt muneris Apostolici, quo modo capitur hoc Tit. Nam cum Pontificis auctoritatē aut præsentiam in Provinciis sæpè postulet negotiorum gravitas & propter distantiam locorum præsentiam sui exhibere nequeat, mittitur eò, qui vices suppleat in causarum determinatione. * Differt à delegato Pont. de quo Tit. proximo actum, cui tantum una aut certæ causæ committuntur. Legato verò de omnibus causis ut judici ordinario est cognoscēdi auctoritas.

2

3 Potestas itaque major illi est, quàm delegato, eaque varia, pro vario Legatorum genere quod est triplex. Alii enim dicuntur Legati à Latere, quales sunt Cardinales, missi à Rom. Pontifice; dicti de Latere, quod ex iis, qui ad latus Pontifici adsistunt, mittantur. Cardinalibus solis hoc nomen competere benè notat Glos. in *c. penult. h. t.* & ita usum Ecclesiæ habere tradit Speculator, *p. 1. tit. De legato §. 3.* Alii dicuntur Constituti seu Missi qui vocantur Nuntii missi quidem à Rom. Pont. non tamen de numero Cardinalium. Alii Nati, quorum dignitati, quam in Ecclesia obtinēt, munus legationis est adnexum. Cujusmodi in Francia Archiepiscopus Remensis esse colligitur ex *c. Per venerabilem 13. inf. Qui filii sint legit. & c. pen. sup. tit.* in Hispania Tole-

tanus, in Anglia Cantuariensis & Eboracensis, *c. 1. h. t. & c. 1. inf. De appellat.* & alii alibi.

4 Officium Legatorum est, quod in provinciis sibi commissis, ad instar Proconsulum, reputentur ordinarii, evellant, dissipent, ædificent, *d. c. 2. h. in 6.* audiant & cognoscant causas non tantum per appellationem ad se devolutas sed & per querimoniam delatas, non jure metropolitico, quia eatenus non se immisceant Suffraganeorum suorum causis, nisi per appellationem, sed jure Legationis, tamquam gerentes vices Pontificis, *d. c. 1. h. tit.* Quòd si querelæ concernant Episcopum, videntur & in prima instantia proponi posse coram Archiepiscopo, qui est superior, & ad quem recursus habetur, Abbas in *d. c. 1.* An omisso medio possit ad legatum appellari, dicetur infra *tit. de appellat.*

Possunt & aliis causas delegare, cum hoc liceat Ordinariis: excessus, delicta corrigere quæ utilia sunt statuere, etiam perpetuò duratura. Delegatis tamen alicui specialiter causis per Pont. se immiscere prohibentur, *c. 2. h. t.* Possuntque omnia alia, quæ in generali concessione venire solent, non etiam quæ in specie sunt concedenda. Quo modo non conferunt Ecclesias Cathedrales, Regulares, Collegiatas, ad quas electione pervenitur, *c. 4. eod. in 6.* Non dividunt Episcopatus, nec uniunt, nec unum alteri subjiciunt, non transferunt: hæc enim in signum singularis privilegii Pontifici sunt reservata, *c. 3 & 4. eod.*

5 Quæri potest, An Concilium convocare possint? R. Quantum ad generale, minimè hoc iis licere sine speciali mandato, R. *P. can. Regula dist. 17. ut rectè ibi supplet, Glossa,* cui hoc specialiter reservatum, *can. Ideo X. q. 6.* provincialia videntur convocare posse, cum & Metropolitani ea convocent, ut quod datum minori, non sit denegandum majori. Hostiens. *hic in summa,* Abbas *d. c. 4. n. 7.*

6 Maximæ inter eos potestatis est Legatus à Latere, qui absolvit excommunicatum ex percussione Clerici, etiam extra suam provinciam, *c. pen. hoc tit.* Beneficia confert, præveniendo ordinarios collatores, etiam Ecclesiæ Cathedralis, *c. 1. eod in 6.* ubi generatim illi conceditur, tamquam quædam prærogativa, collatio beneficiorum: ut cum hæc non sint excepta rectè ab eo conferantur, Abbas in *c. dilecto 25. n. 3. inf de praben.* Quod & procedit in beneficiis patronatus Clerici, *c. dilectus 6. ubi Glossa h. t.* qua de re latiùs *inf. tit. de jure patron.* Ubi necesse est impetrans mentionem faciat beneficii, si quod jam obtinet: aliàs collatio erit irrita, *c. fin. eod. in 6.*

7 Quæstionis est, An beneficia monoculatia conferri possit? R. Talia dici, quæ unica spectant ad alicuius collationem, qui ideo monoculatis collator dicitur, & posse, eo non obstante, à Legato conferri, cùm, juxta dicta, Legato jus competat, ut possit conferre beneficia, non distinguendo qualia ea sint. Ut ubi jus non distinguit, nec nos distinguere debeamus. Vide Wamesf. *Conf. 41. de iure Pont. n. 6. & 7.* Azor. *Instit moral. tomo 2. l. 5. c. 28.* § *Quintò quæritur.* Manualia beneficia, quæ ad nutum superioris adimi queunt, etiam conferri per Legatum posse communius est receptum, cum simpliciter beneficii rationem & naturam habeant, non obstante, quòd auferri possint, ut tradit Navar. *de Regularibus Comment. 2. n. 6. vers. 8.*

Item quæritur, An possit Legatus creare Canonicum in Ecclesia ultra numerum: R. Si non sit certus numerus à Pont. constitutus, aut ejus auctoritate confirmatus, id licitum esse, etiam contradicentibus Canonicis, cum creare Canonicum absque præbenda non sit contra jus commune, *Relatum 8. inf. de prab. & similib* Et id ipsum competere Legato patet ex *c. Ei qui 2 de praben. in 6.* Nec facit, quòd possit videri frustrà creari talis canonicus, cum ad vacaturam nihil juris acquirat, quòd tantùm Pontifex concedere potest, ut dicetur *inf. ad tit. de concess. praben.* *nam recipit distributiones quotidianas, & obligatur

8 Capitulum ad ei providendum, Abbas *in c. Inter cætera n. 6 inf. de praben.* ex ratione *cap. Relatum 9 ad tit.* Constituto auctoritate Papæ quin præbenda primo vacans sit conferenda tamquam adfecta, extra dubium esse tradit Abbas *d. loco num. 7. per c. Si soli de concess. praben. nu. 6.*

9 Dubitatur quoque, An possit Legatus conferre beneficia extra provinciam existens? R. Posse, cum ista res spectet ad voluntariam jurisdictionem, minimè turbans alterius jurisdictio-

dictionem. Facit, quòd idem sit concessum Episcopis. Innoc. in *c. 5. infr. de concess. prab. & dicetur inf. de prab.*

10 Quid si jus conferendi spectet ad Clericos alterius provinciæ: R. Nihilominus posse; quia quoad hanc rem spectandus potius beneficii locus, quàm ejus, ad quem spectat collatio, *arg. c. 3 inf. de foro compet.* Et facit, quod Episcopus suppleat negligentiam alterius externi ad quem collatio spectat, *Gloss in Clem. 1. V. locum de supp. neglig. Prælat.*

11 Potest itaque Legatus conferre beneficia vacantia in sua provincia, etiam devoluta ad Ordinarium ex negligentia alterius, quòd cum illo concurrat, & præveniens sit potior. Confert & spectantia ad Pont. aut etiam ad eum devoluta. Abbas *ad c. pen. n. 2. inf. de prab. per text. ibi & Gl. in c. 1. h. t. in 6. V. amplior.* non tamen eidem reservata, aut vacantia in Curia sine speciali mandato. *c. licet 2. de praben. in 6. Gl. in d. c. 1. h. t. in 6.*

12 Est & concessum Legato reservare beneficia, præter Cathedrales & Regulares, Collegiatasve Ecclesias, earumque dignitates majores post Episcopos, *c. pen. h. t. in 6.* Non tamen pendente una reservatione, aliam superaddit, *c. 3. eod. tit in 6.* Estque hujus reservationis ea conditio, quòd sortiatur effectum, si durante legatione vacans sit collatum; nam finita legatione exspirat & reservatio, *d. c. 3.*

13 Potest & Legatus dispensare cum natis extra matrimonium, eosque restituere natalibus, ut habeantur habiles ad Ordines & beneficia nam solet ista facultas concedi Legatis.

14 Comparatur autem Legatus Proconsuli, *c. 2. eod. in 6.* Qua ratione ut iste urbem egressus proconsularibus insignibus uti poterat, *l. 1. D. de Officio Procons.* ita & hic ut potest insignibus Legatorum propriis. In ingressu in provinciam servabit morem consuetum, ad instar Proconsulis, *l. Observare D. d. tit.*

15 Quantum ad Legatum Missum, quem Nuntium vocant, minor illi est potestas, cùm talis non absolvat excommunicatum ob percussionem Clerici, nisi in sua Provincia, & quidem subditum, non alienum, *d. c. pen. h. t.* Nihil hæc potestas illi sit concessa a Pontifice veluti si cum potestate Legati de latere mittatur: tunc enim omnia posse videtur, quæ Legatus de latere: ut etiam beneficia conferre possit, concurrendo cum Ordinariis; cum ut non interest, quis sit Proconsul, an proconsulari potestate prædictus, *l. 1. D. de tutor. & curat datis &c.* ita nec quis sit Legatus de latere an Legatus simplex, cum illa potestate.

16 Finitur Legati potestas lapsu temporis appositi. Revocatione, etiam tacita, ut quando negotium alteri committitur, *c. 2. h. tit.* Morte Legati, quia est personalis; non item morte Pontificis constituentis, cùm habeatur loco ordinarii, *c. 2. eod. in 6.* Cessat & Legati auctoritas, præsente Pontifice & Le[illegible] o majori, *c. Volentes 8. h. t.* cedit enim minor Magistratus maiori. Denique egrediendo provinciam animo non redeundi, *l. 3. in princ. D. de of. Præsidis.* Videatur Glossa *in c. 3. V. finitur eod. in 6.* Finita autem in legatione finiuntur & mandata Legati, re integra, nisi quod [illegible] ab eo sint perpetua, *c. fin. hoc tit.*

TITULUS XXXI.

De Officio Judicis ordinarii.

SUMMARIUM.

1. *Judex ordinarius quis?*
2. *Qui ordinariam potestatem exerceant.*
3. *Officium Episcopi in quibus consistat.*
4. *Ad legem diœcesanam quæ pertinere dicantur*
5. *Quæ ad legem jurisdictionis.*
6. *Episcopus inferiorũ sententias non infringit.*
7. *Quatenus in mores laicorum animadvertat.*
8. *Vacanti Ecclesiæ providet de œconomo.*
9. *Episcopi est prædicare, confessiones audire.*
10. *In exemptos jurisdictionem non exercet.*
11. *Jurisdictio Archiepiscopi quatenus se extendat*
12. *Summus Pont. omnium judex est ordinarius.*

1 Ordinarius est, qui propriam exercet jurisdictionem, competentem sibi ratione dignitatis, ex lege, canone, consuetudine, *c. duo 9. h. t.* In quo distinguitur à delegato, qui fungitur vice delegantis.

2 Ordinariam potestatem per totum orbem habet Rom. Pontifex: Episcopi, Decani, aliique Prælati tantùm in parte sibi commissa Legatum Apostolicum inter ordinarios computari rescriptum, *c. 2. de off. legati in 6.*

Par-

Parochialis Ecclesiæ Rector etsi vocetur Prælatus in *c Tua inf. de clerico ægrot.* potestatem tamen judicis non habet, nec ullum forum contentiosum Unde non excommunicat nisi hoc ei tribuerit consuetudo, quomodo accipiendum *c. 3. h t.*

3 Consistit officium Episcopi in duabus legibus, quibus jura Episcopalia concluduntur de quibus *c conquerente 16. & Gl in c. Dilectus 28. h. t.* quarum altera jurisdictionis, altera diœcesana dicitur. * Ad hanc spectat convocare Synodum: in signum reverentiæ & obedientiæ, & in honorem Cathedræ recipere duos solidos, qui veniunt nomine Cathedratici, qua de re textus & Gl. *X. q. 13.* Canonicam item portionem mortuarium & decimationum, procurationes moderatas pro locorum facultatibus ex causa visitationis exigere, *d. c 16.* modò ipse Episcopus visitet; nam aliàs nihil debent qui visitantur, sed visitanti, nomine Episcopi tenentur providere de victualibus, *c 6 eod. in 6.* qua de re plurib. infr. *ad tit. de censib* Petere subsidium moderatum manifesta & rationabili causa, *d c. 16. in fine.* scilicet si Episcopatus sit gravatus, si tenues sint reditus, si negotia publica ita postulent, Abbas *d. c. & Gl. in d c. Dilectus 18. & can. 1. X. q. 3* Hostiensis *hic verf. sunt autem.* De hac lege diœcesana vide Ren. Choppinum *de sacra Politia lib 2. c. 7.*

5 Ad legem jurisdictionis spectat, audire causas suorum, non tantùm Clericorum, sed & laicorum, quatenus ad Ecclesiam pertinet earum cognitio: de moribus & statu subditorum inquirere. Cui rei Prælati ponentes impedimentum, constringendo suos subditos, per juratas promissiones, obligationes, sententias, ne superiori inquirenti pareant, aut statum Ecclesiæ patefaciant, sunt condignè castigandi, *d. c. 4. eod. in 6. c. 1. h. t.* Corrigere, reformare, remota appellatione: non obstante consuetudine, quæ illam indulget ne impediatur morum correctio, nisi excedatur forma correctionis, *c irrefragabili 13. h t.* Sicut nec obstante consuetudine, qua excessus Canonicorum corriguntur à Capitulo, prohibebitur eos corrigere, si ad Episcopi jussionem intra terminum ab eo præfixum non corrigantur. Quem novit secretò reum alicujus criminis, non nominatim, sed in genere arguet, auctorem etiam excommunicabit, *c. 1. h t.* & alias notet infamia eum, qui publicè habetur bonæ famæ.

6 Spectat enim ad officium Episcopi; instituere destituere, absolvere, etiam alii mandare absolutionem, *c fin. h. t.* Non tamen inferiorum sententias censurasve infringet, aut relaxabit, *c 3. eod.* Sic à Decano excommunicatum Canonicum, ab Abbate incarceratum Monachum non solvit: multò minus excommunicatum à defuncto delegato Papæ; nam hoc solius est Papæ, aut successoris ejus, *c. Pastoralis 11. §. 1. h. t.* Vitabit & alibi excommunicatum. *c. ad reprimendam 8. h. tit.* Absolutum per desidiam vel malitiam delegati, si in peccato perseveret, potest in excommunicationis sententiam revocare, *c. Significavit 6. hoc tit.* ne foveantur delicta. Uti & potest absolutionem Pontificis, quam videt subreptitiam, rejicere, *c. Ex parte 5. hoc titulo.*

7 Advertit quoque in mores laicorum, & de criminibus eorum cognoscit, quatenus ad forum ejus pertinent, uti adulterium, hæresis usura, & alia Quæ si ita fiunt gravia ut sufficienter nequeant puniri per censuras Ecclesiasticas, cum gladio non utatur Ecclesia, *ca Inter XXXIII. qu. 2.* Invocabit brachium sæculare *c. 1. h. t.* Quod & invocatur in defensionem Ecclesiarum & pauperum, contra divites & potentiores, si opprimantur, *can. 2. 3. pen XXIII qu. 3.*

8 Incumbit & Episcopo vacanti diutiùs Ecclesiæ, etiam patronatæ, providere de Oeconomo, *c. 4. h. t.* Ipse autem prohibetur bona dignitatum, personatuum Ecclesiarum vacantium occupare: quorum fructus sunt reservandi futuro successori, nisi aliter ex speciali privilegio aut consuetudine obtineat, *c. fin. eod. in 6*

9 Incumbit item Episcopo munus prædicandi, confessiones audiendi, quod tamen supplet per personas idoneas substitutas, *c inter cætera 15. h. t.* in ea parte præcipuè, ubi est diversum idioma: ubi etiam permissum constituere vicarium Pontificem, *Quoniam 14. in fine.* Præcipitur autem Episcopo in casibus, quibus imponenda venit pœna, caveat à quæstu pecuniæ, aut alio gravamine, *d. c. Irrefragabili 13. in fine.*

In ex-

10 In exemptos, vel Pontificio indulto vel consuetudine, non exercet Episcopus ordinariam jurisdictionem: uti nec in Monachos, cùm subsint correctioni sui Superioris, *can. Abbates* 16. XVIII. *q.* 2. nisi extra monasterium delinquant, tunc enim ab Episcopo tamquam Sedis Apostolicæ delegato puniri possunt, *Trid. Seff* 6. *c.* 3. *de Reform.* aut nisi Prælati correctionem negligant, *c. Quanto* 7. *h. t.* Ne tamẽ exemptos hâc viâ liberiùs delinquere contingat, concessum Episcopis, non tamquam Ordinariis, sed delegatis Apostolicæ Sedis, visitare loca exempta, emendare, corrigere, *Trid. Seff.* 21. *c.* 8. *de Reform.*

11 Archiepiscopi in suos subditos exercent ordinariam quidem jurisdictionem, atque ita in sua diœcesi; ad quos & spectat consecrare Suffraganeos aut eorum consecrationem ex causa alteri committere, *c. Quod sedem* 10. *h. t.* In totam verò provinciam ordinariam potestatem non exercet Archiepiscopus, nec corrigit subditos suorum Suffraganeorum, cùm in eos nihil juris prætendere possit, nisi ut eorum negligentiam suppleat, vel causa per appellationem ad eum sit devoluta, vel aliud privilegio aut consuetudine fuerit inductum *can. Conquestus IX. q.* 3. Datur hoc Episcopis, ut in quolibet loco suæ diœcesis non exempto sedere possint pro tribunali, *c.* 7. *eod in* 6.

12 Summus Pontifex etiam immediatè & in prima instantia omnium causas cognoscit, *can. Salvo IX. q.* 3. cùm sit omnium Judex ordinarius: communicavit enim tantùm cum aliis potestatem, non etiam sibi eam ademit.

TITULUS XXXII.

De Officio Judicis.

SUMMARIUM.

1. *Iudicis officium nobile & mercenarium.*
2. *Iudicis est componere & decidere lites.*
3. *An obligetur imponere pœnam lege præscriptam.*
4. *Diminutio pœna non permissa judici.*
5. *An diminui vel remitti pœna per Principem possit.*
6. *Iudex in iudicando sequitur allegata & probata.*
7. *An iu rejectis possit sequi propriam scientiam & conscientiam?*

Post tradita, quæ sunt Judicum in specie, 1 subjiciuntur quæ sunt officii judicum in genere. Ea vel spectant ipsum judicium, vel extra illud fiunt. Juri item sunt adstricta, & actioni subserviunt qualia dicuntur spectare ad officium judicis mercenarium: vel eo sunt soluta: quippe judicis arbitrio relicta, ex æquitate decidenda, cessante actione, qualia spectant ad nobile officium Judicis, quale pro actione dicitur proponi, *c.* 2. *h. t* ut quando restitutio in integrum principaliter postulatur. Spectat eadem cautio damni infecti: uti & supplere ea, quæ desunt Advocatis partium, quatenus juris sunt: nam ea, quæ sunt facti, non supplet judex, ut traditur *tit. Cod. Vt quæ desunt Advoc. partium, &c.* Advocatum dare parti, quæ illum habere non potest: qui licet fuerit judicis domesticus, non videtur tamen ideo recusandus ut suspectus *c.* 1. *h. t.* Potest etiam judex cogere Advocatum gratis præstare patrocinium: si pars in extrema sit necessitate, quia tum denegare patrocinium est quasi occidere, Felin. *d. c.* 1. *h. t.*

Præcipuum officium judicis est, lites com- 2 ponere, cum verecundæ cogitationis sit, eas execrari, *l. item* 14. *in fine princ.* D. *de Alienat. jud. mutandi cauf facta.* Si nequeat componere causam audire utrimque, auditam examinare, & secundùm æquitatem Canonibus, legibus, consuetudini consonam, determinare. A quibus non recedet, cum, ut habetur *can. in istis dist.* 4. non liceat judici de legibus judicare sed secundùm ipsas: & *can. Summoperè* 70. XI. *q.* 3 divina & humana lex resolvatur, & secundùm quod ibi constitutum est sententia proferatur. Determinate, inquam, quàm citissimè, id est intra triennium, uti decisum legibus civilibus, & sequuntur Canones, ut dicetur infrà, *tit de Iudiciis.*

Quæritur hic, an obligetur judex ad impo- 3 nendam pœnam lege præscriptam? R. Posse videri, non teneri, quod leges pœnales non tã contineant verba præceptiva, respectu judicum, quàm potiùs reorum: imò Ecclesia sanguinis reos defendat, *can. Reos* 7. XXIII. *q.* 5. & pro iis intercedendum esse passim habeant sancti Patres, ut videre est ex *can.* 1. *& seqq.*

xxiii. q. 8. Dicendum tamen, omninò obligari iudicem ad inferendam pœnam lege præscriptam, sive ipso facto impositam, quia tum non aliud iudicis officium, quàm sententiam desuper proferre, & executioni mandare; sive imponendam, quia & tunc obligatur judex illam imponere, & exequi, ne temerè lex mandet, & condemnatio sit frivola. Nec potest dici lex eo casu ferri ad reum, cum magis feratur ad judicem, mandando illi inflictionē pœnæ præscriptæ: quæ cum sit justa, servanda à judice, qui justitiæ est minister & executor. Non potest etiam dici, relictum esse arbitrium judici, ratione circumstantiarum: hoc enim, quando lex non expressit certum pœnæ genus, cuiusmodi expressio tollit arbitrium, quòd aliàs concessum videtur. Non est tamen exclusum per legem, quin, si circumstantiæ atrox & gravissimum crimen ponant, possit illas specialiter punire judex. Ita enim exigit commune bonum, cui respondet metu pœnæ arcere alios ab insolentiis, & facere, pertimescant prosilire ad similia, *Clem.* 1. *in fine de Offic. jud. ordin.* Vide dicta ad D. *tit. de pœnis n.* 9.

4 Diminutio pœnæ legalis pecuniariæ, parti læsæ fisco, aliisve applicandæ, est contra obligationem, non tantùm legis, sed & justitiæ, sive ipso facto imposita per legem, sive non, cum jus continuò acquiratur alteri ad talem pœnam consequendam. Quantum ad pœnam vindicativam, licet ejus diminutio non lædat jus tertii privati, lædit tamen jus Reip. cuius bono cedit sumi vindictam à delinquente. Ut nec ea possit videri permissa judici; qui jubetur servare leges. V. Suarez. *de Legib. lib.* 5. *cap.* 11.

5 Sed hic quæsitum, An possit per Principem diminui aut remitti? R. Ita communiter receptum esse, quia sit supra leges, earumque vinculo non teneatur, saltem quoad vim coactivam. Tenetur autem quoad directivam, atque ita non erit immunis à peccato, remittendo sine causa, eò quòd ex remissione aliàs sequatur moralis occasio multiplicationis criminum. Quæ & faciet inferiorem judicem posse diminuere pœnam. Ponit eam ætas, senectus, pueritia, *l. Auxilium* 37. §. 1. *D. de Minorib.* modus peccandi, *l. Absentem* 5. *in fine D. de pœnis.* In pecuniaria pœna causat diminutionem paupertas, *l. Illicitas* §. *fin. de Off. Præsidis.*

6 In judicando sequetur, non quod privata suadet scientia, sed quod ex allegatis & probatis constat, seposito omni affectu pravo, quem caussat odium, vindictæ cupiditas, favor, cuius semiuncia sæpè pluris est, quàm deunx juris & æquitatis, prô dolor! sordes, levitas, consanguinitas, & similia recto judicio inimica, *can. Iudices* III. *q.* 7.

7 Vulgata & celebris est quæstio, An certò sciens, reum falsis allegationibus contrariae convinci, possit eum absolvere, an verò debeat condemnare? R. Privatam scientiam, etiam certissimam, non suffragari judici, quo minùs allegata & probata sequatur, quæ licet sciat non esse vera, quia tamen publicè pro veris habentur, amplecti debet, *d. l. Illicitas* §. *veritas* D. *de officio præs.* tamquam sibi cognita, ut personæ publicæ, quam gerit in judicando, & ex qua judicat, non habito respectu ad personam privatam, informatam particulari aut privatâ scientiâ, licet certissima. Et ita exigit Reip. bonum, in qua majora mala sequerentur, & magna perturbatio, si illa licentia judici concederetur, cum de privata ejus notitia non possit constare Reipubl. In tam partem adducitur textus in *c. Pastoralis* 28. § *quia verò sup. tit. de off. jud. deleg.* ubi inferior jussus superioris sui sententiam exequi eam rectè exequitur, etiamsi sciat injustam in re; quatenus iusta est secundùm allegata & probata. Nam si nulla foret, aut etiam iniusta ex parte allegatorum, non est illi necessitas exequendi, & non citra peccatum exequeretur. Hanc materiam latè tractat Covarr. 1. *Var. Resol. cap.* 1. qui istam sententiam non tantum vult obtinere in causa civili, verùm etiam in criminali. Quod tamen dubium videri posset, ex eo, quòd occidere innocentem per se intrinsecè sit malum, atque ideo non licitum. Ut est, iudici incumbit laborare, quantum in se est, in liberationem innocentis: imò etiam iudicis personam, si commodè potest exuere. Vid. Cuiac. 12. *Observ. c.* 19. Navar. *Cons* 4. *n.* 10. *inf. de judic.* qui citat in istam sententiam. D. Th. 2. 2 *q.* 6. *art.* 2. videturque inter Theologos passim recepta.

Adde

Adde his Petr. a Navarra, *de Restit. lib. 2. c. 3. n. 152. & seqq.* P. Royzium *decis. Lituan. 3. n. 250.* Sanch. *de Matrim. tract. . disp. 37. n. 13.* & quæ scripsimus *ad tit. de judic. n. 47. & seqq.*

TITULUS XXXIII.

De Majoritate & Obedientia.

SUMMARIUM.

1. *Majoritas & Obedientia quid.*
2. *Qui quibus obedientiam debeant.*
3. *Pœna inobedientiæ, & ad quos ea spectet.*
4. *Obedientia in quibus consistat.*
5. *Laicus reverentiam debet Clerico.*
6. *Inter Clericos quâ ratione quis & ex qua causa major habeatur.*
7. *Professus nulliter professionem postea ratificans an locum priorem retineat?*
8. *Majorem quem facit prærogativa ordinantis*
9. *Plurium graduum cumulatio an faciat quẽ majorem?*

1 EX gradûs & ordinis distributione oritur quædam præeminentia, quæ hic dicitur Majoritas, estque prærogativa, quâ præstat maior minori. Ex ea oritur Obedientia, quam minores debent maioribus, quatenus illicitum nihil præcipiunt, parendum enim Deo magis, quam hominibus, *can. si dominus 93. XI. q. 3.* In dubio tamen parendum superiori præcipienti, *can. quid culpatur xxiii. q. 1.* 2 * Debetur autem obedientia potiùs proximo superiori quàm remotiori, quatenus contra leges superioris nihil præcipit, *c. inter 8. h. t.* Sic Religioso est potiùs Abbati parendum, quàm Episcopo & non Episcopi, sed Abbatis jussu ordinandus, *can. Si quis Monachus 28. c. Cum pro utilitate 34. XVI. q. 1.* Uti nec Clericus Episcopi sine eius consensu ab Archiepiscopo trans- 3 ferendus, *can. Conquestus 1x. q. 3.* * Inobediens subjacet censuræ Ecclesiasticæ, per quam cõpellatur *c. 2. 5 9 h. t.* quatenus eam inferre superior potest. Hinc Abbatissa subiectas inobedientes non excommunicat, *c. dilecta 12. h. t.* propterea quòd excommunicatio spectet ad claves, quarum potestas non est fæminis, *c. Nova 10. inf. de pœnit.* Suspendit tamen, idque ratione jurisdictionis, quam ei dat consuetudo arg. *c. dilecti 4. inf. t. 43. de arbitr. Gl. c. 12. & ibid* Innoc. Minor in maiorem nihil attentat: quo modo diœcesano statuto non ligatur Archiepiscopus, etiam existens in diœcesi, ut dictum sup. Tit. 2. neque enim minor maiorem judicat, *can. pen. & fin. dist. 21.*

4 Obedientia consistit in tribus, videlicet reverentiâ, præcepto, & judicio. Reverentia est in adsurgendo maiori, honorificè eum salutando, & aliis, quæ pro more patriæ maioribus & dignioribus exhiberi solent. Judicium & præceptum in eo consistunt, ut minor coram maiore compareat, tamquam judice, monitiones, correctiones observet, mandato obtemperet.

5 Laico maiorem & digniorem esse Clericum certum est. Unde & huic ille reverentiam debet quam & Principes exhibent Episcopis, *c. 4. & 6. h. t.* Imò Sacerdotes Regum, aliorumque fidelium patres & magistros censeri habet, *can. quis dubitet dist. 96.*

6 Inter Clericos contingit aliquem esse maiorem: I. Dignitate & jurisdictione, quo modo Episcopus maior est Archidiacono, hic aliis Clericis. Abbas Monachis, *d. c. 12.* II. Ordine, quo modo Sacerdos est maior Diacono, hic Subdiacono, *c. statuimus 15. h. t.* III. Antiquitate: si prius ordinatus est posteriùs ordinato maior, *c. 1. h. t.* Ubi nihil faciet nominatio ad Episcopum, seu confirmatio, sed ipsa ordinatio seu consecratio, cuius prioritas constituet antiquiorem, & ex consequenti digniorem. Sic & inter professos antiquior habetur maior, eique prærogativa debetur.

7 Ubi quæri posset, An professus nulliter, postea professionem ratificans, retinere tutò possit locum priorem, & frui privilegiis ei competentibus? Hoc velle Novar. *Cons. 27. de Regularib.* si ab initio in bona fide fuerit. Videri tamen potiùs, si inde aliquid præjudicii cedat religioni, aut Religiosis, quod sit alicuius momenti, non posse eum in loco suo manere citra dispensationem: si tamen absq; nota non posset cedere aliis, quia res est secreta, non teneri abstinere, ratione communis erroris, quẽ auferre cum nota sua nemo tenetur. Quod multò magis procedet, si fuerit publica, cum ex tempore ratificationis incipiat demùm esse professus, ex eo quoque tempore tantùm habet privilegia professorum.

8 IV. Prærogativa ordinantis facit quem maiorem. Sic ordinatus à summo Pont. dignior est ordinato ab Episcopo; licet per hoc non eximatur à iurisdictione sui Episcopi, *c. Per tuas 7. h. tit.* Inter hos absolutè maior est is, cui non solum debetur obedientia reverentiæ, verùm & præcepti & judicii, quam solemniter promittit Episcopus Archiepiscopo, Abbates, Archidiaconi, & alii in dignitate positi, ipsi Episcopo, etiam cum juramento solenni, quale præstant Pontifici Episcopi, secundùm formam *c. Ego 4. inf. de Iurejur.* Non habentes dignitatem tantùm promittunt manualem suis Prælatis obedientiam, *c. 3. & c. His quæ 11. h. tit.* nisi aliud habeat consuetudo. Si aliqui sint iurisdictione pares, is inter eos maior erit, cui ordo est maior. Si & in hoc paritas, is qui prius ordinatus, *d. c. 1. ubi* Innoc. *h. tit.* Si in eo quoque paritas fuerit, dignior erit, qui à digniore ordinatus.

9 Quæritur, An plurium graduum cumulatio, quorum nullus per se sufficit ad præeminentiam, faciat aliquem maiorem eo, qui habet unum præeminentem? Resp. Non videri, argumento *l. Spadonum 15. §. qui jura D. de Excusat. tutor.* ubi variæ species excusationis, si per se sint imperfectæ, non excusant: uti nec hac in re plures gradus in uno non ponent præferentiam, si in alio sit unus excellentior. Unde Episcopus Doctor non præcedet Archiepiscopū non Doctorem, Navarr. *consl. 5. n. 4. & 15. hoc tit.* & Doctor Medicinæ aut Legum non præferendus Doctori Canonum. Felin. in *c. Cleric. n. 3. & ibid.* Abbas *inf. de Iudiciis.*

TITULUS. XXXIV.

De Treuga & Pace.

SUMMARIUM.

1. *Tentanda compositio inter partes litigantes.*
2. *An Iudex partes ad hoc cogere possit?*
3. *Tentanda compositio potissimum in bellis, idq; per pacem, vel inducias.*
4. *Induciæ aliæ Conventionales, aliæ Canonicæ.*

1 ANte iudicii ingressum incumbit Magistratui, maximè Ecclesiastico tentare, si controversiæ quâdam compositione possint sopiri. Quæ res tendit in bonum publicum, cuius status turbatur litibus, quas ideo quilibet bonus execratur.

2 Quæritur autem, An Judex possit cogere partes ad compositionem? R. Non posse cogere ad transigendum, aut compromittendum: cùm hæc res eo tendat, ut quis invitus iuri suo cedat. Quod iniquum, unde & meritò id prohibitum iudici, *Novel. Vt litigantes & c. 124 in fine.* Nisi lis intricata sit, ut aliter expediri nequeat: & ita passim tradunt Doctores, Abbas *hic in Rubr. & c. cum pridem n. 6. inf. de Pactis.* Felin. *hic Rubr.* Jason *ad l. Quidam 21. n. 4. D. Si certum pet.* Facit contextus *in c. fin sup. tit. 3. de Rescriptis.*

3 Rectè tamen facit Judex, si annitatur componere partes, præcipuè ubi scandali occasio subest: potissimùm in bellis, quæ vel sopiuntur perpetuo per pacem, quâ, remissis iniuriis, fœdus æternum sancitur; vel temporaliter per inducias, quæ hic Italico sive barbaro vocabulo Treuga dicuntur, quando ab armis abstinetur.

4 Hæ aliæ sunt Conventionales, quæ mutuo partium pacto initæ strictè sunt observandæ, etiam inter hostes, *can. Noli verf. fides* xxiii. *q. 1.* Aliæ Canonicæ, ex præcepto Ecclesiæ, quæ certis diebus ab armis abstinere iubet, ut diebus Dominicis, tempore Adventûs usque ad octavam Epiphaniæ, tempore Quadragesimæ usque ad octavam Paschæ, *c. 1. h. tit.* Nisi urgeat necessitas, propter ingruentem hostem, *can. Si nulla* xxiii. *q. 8.* Præcipit & Ecclesia, ut à certis personis abstineatur, veluti Presbyteris, Monachis, Conversis, rusticis, mercatoribus: item ab animalibus, quorum usus est in arando, *c. 2. hoc tit.* Verum horum observatio à multis retrò sæculis fuit neglecta, ut mirum non sit hâc temporis iniquitate non servari: ita ut putet Abbas *ad d. c. 2.* non amplius obligare huiusmodi legem Canonicam. Cuius opinio, saltem quoad Ecclesiasticos, minimè procedit: in quos violenta manuum iniectio (hodie, prô dolor! frequens, præcipuè inter hæreticos) etiam hodie interdicta manet, sub pœna anathematis, ut dicetur infrà, *ad tit. de Sent. excommunic.* Nisi tamen se ingerant rebus bellicis, quia privilegium amittit, qui eo abutitur, *can. Vbi ista Dist. 74.* Sævire in fæminas, pueros, semper est fœdum:

fœdum habitum, quos & divina lex vetat occidere: prædæ tamen cedunt, & in servitutem rediguntur.

TITULUS XXXV.

De Pactis.

SUMMARIUM.

1. *Pactum quid? Divisio in pacta nuda & non nuda.*
2. *Quid paeisci possint.*
3. *Ex pacto alteri facto an naturalis obligatio oriatur.*
4. *Super quibus rebus pacisci liceat.*
5. *Effectus pactorum.*
6. *An ex pactis nudis jure Canonico detur actio.*

QUòd plerumque dubius litis sit eventus, etiam in casu, quo quis bono jure nixus bonam caussam fovet, & expensæ judicii graves sint, ut non immeritò partes terreant, frequens est, ut vel ante litis ingressum vel postea pactis transactionibusve rem componant.

1 Pactum est duorum vel plurium in idem placitum consensûs, *l.* 1. *D. h. t.* de quo plura apud Interpp. *h. t.* & *D. ac C. eod.* ubi variæ eius adferuntur divisiones. Inter quas frequentior est, quod alia sint nuda, consistentia in sola placiti fide sine caussa, de quibus in *l. Iuris gentium* 7. §. *sed cum D. eod. tit.* Alia non nuda, quæ in proprii nominis contractum transeunt, ut emptio venditio, locatio conductio &c. *d. l.* 7. §. 1 vel saltem caussam habent, si nomine careant, cuius ordinis sunt contractus innominati, *d. l.* 7. §. 2.

2 Ineuntur pacta inter eos, quibus est sensus se obligandi: quo modo non ineuntur ab impubere, mente capto, prodigo, quod sensu careant. Alteri ne quidem jure Canonico pacisci quem posse verius est, ut patet ex iis, quæ dicta sunt, *D. h. t. n.* 15.

3 Verum quæstio est, An saltem naturalis obligatio oriatur ex pacto alteri facto? R. Id aliquos velle, ratione consensûs, inter quos est Covarr. *ad c. Quamvis p.* 2. §. 4. *n.* 2. *hoc tit. in* 6. Contrarium tamen eius esse verius, scil. ne quidem naturalem oriri obligationem. Quod vel ex eo constare potest, quod pactum requirat consensum duorum, *d. l.* 1. *D. de pact.* qui hic deest, cùm tantum ponatur factum promittentis, non etiam acceptatio eius, cui fit promissio: quæ non suppletur per tertium, cuius factum lex non habet ratum, §. *alteri Instit. de Inutilib. stipul.* Pro hac parte facit textus in *l. Qui absenti* 38. *D. de acquir. possess.* ubi scribens servo, ut in libertate moretur, non ante censetur dimittere servi possessionem, quàm ipse eius sit factus certior: & ita tenet Abbas *in proœmio Decretal. n.* 25.

4 Ineuntur pacta super rebus licitis & honestis, etiam spiritualibus, gratuito tamen, ad evitandam simoniam, *c.* 4. & 6. *in fine h. tit.* Turpe judicatum pactum de succedendo post mortem in alicuius Ecclesiam, *c.* 5. *h. t.* tum quia continet votum captandæ mortis quod & jura civilia improbum dicunt: tum quia successiones in Ecclesia Dei prohibentur, *can. Apostolica* VIII. *q.* 1. Uti & turpe judicatur pactum, ut filia dote contenta non habeat regressum ad bona paterna; quod tamen iuramento firmatum servari jubetur, *c.* 2. *hoc tit. in* 6.

5 Effectus pactionum est, quòd etiam nuda sint servanda, cùm grave sit fidem tollere, *c.* 1. & 3. *h. t.* Non datur tamen ex iis actio per jus civile, ne nimis constringatur oris libertas, cùm sæpe indeliberatè & leviter eiusmodi fiant promissiones, circa animum obligandi. Unde leges maluerunt huiusmodi pactorum implementum relinquere arbitrio paciscentium, quam vinculo iuris alligando lites augere.

6 De iure verò Canonico fuit dubitatum, An eo iure ex nudo pacto actio detur? R. Hoc plerosque velle, per *d. c.* 1. *hoc tit.* quos citat & sequitur Covarr. *d.* §. 4. *n.* 24. Wesenb. *in parat. D. h. t. n.* 9. propterea quòd hoc jure neutriquam judicetur æquum & rationabile, pacta conventa per improbationem adulterari. Probabilius tamen, eo non obstante, nec hoc jure actionem dari, cum id nullibi exprimatur, & ratio eadem obtineat hoc jure, quæ civili: nam & hoc litium frequentiam est exosa, & non minus pleraque habentur dicta leviter, & indeliberatè, citra animum obligandi Alciat. 3. *Parad. c.* 13. Nihil obstat, quòd *d. c.* 1. dicatur, pacta servanda esse: nam &

 Prætor

Prætor in edicto ait, *Pacta servabo*, quem tamen constat ex iis actionem non dare, sed ea servare, datis exceptionibus propter naturalem, quæ subest, obligationem. Quod & idem hic dicendum, cùm *c. 3. h. t.* dicatur, studiosè agendum esse, ut pacta custodiantur. Idem tenet Cuiac. *ad c. 2. vers. Notandum inf. de sponsalib.* dicens eos lavare Peliam, qui contrà volunt. De motibus tamen pactis nudis sua est vis ad instar stipulationis, atque inter mercatores pactum nudum omninò obligat, inter quos bonæ fidei locum sibi præcipuè vindicat. Tiraq. *de Pœnis caus 51. num 14.* Cætera huc pertinentia repetantur ex *D. h. t.* ubi latè de hac pactorum materia.

TITULUS XXXVI.

De Transactionibus.

SUMMARIUM.

1. *Transactio quid?*
2. *Quis super quibus rebus transigat, & qualiter.*
3. *Cur super dubiis tantùm transigatur.*
4. *Effectus transactionis.*

1 TRansactionis nomine latè accepto venit cuiusque rei compositio: hic autem strictius sumitur, ut sit rei dubiæ & litis incertæ non gratuita decisio. In quo distinguitur à pacto, quod non est super re dubia, & plerumque gratuitum.

2 Transigit quisquis super re ad se pertinente, honesta tamen & dubia, ratione litis, vel motæ, vel movendæ, *l. 2. Cod. h. t.* temporali, non etiam spirituali, propter simoniacam pravitatem, quæ subest, cùm transactio non fiat gratis, sed aliquo dato, retento, vel remisso: ut beneficia hac viâ retineri nequeant, ne quidem medio iuramento, *c. Constitutus 4. c. Ex litteris & c. 7. h. t.* Ex quo capite & prohibitum litis expensas pro beneficio factas offerre, in finem, ut adversarius lite cedat, *c. 4. sup. de Pactis.* qua de re *inf. tit. de simonia.* Amicabilis tamen compositio admissa, *d. c. 4. & c. Præterea 9. h. t.* Non habet etiam locum in caussa matrimoniali, *c. fin. eod.* quæ definienda secundùm Canonicas sanctiones, ne contra eas contingat legitimè contracta dissolvi, aut illegitimè inita sustineri. Super aliis rebus & iuribus etiam Ecclesiæ, quin rata sit transactio, non est dubium, *c. 1. & passim h. t.* modò adsensus superioris, ubi ille necessarius, fuerit adhibitus, *c. 2 eod.* Alias non obligat successorem, *c. Veniens 8. h. t.*

3 Ideò verò res dubiæ requiruntur, quia transactione aliquid deciditur; ut oporteat aliquid subsit decisioni aptum, cuiusmodi est dubium. Quo modo non obtinebit in iis, quæ per sententiam sunt decisa: nisi appellatum fuerit, *d. l. 7. D. hoc tit.* aut iudicatum negetur, aut ignoretur. Non etiam habet locum in re decisa iuramento, à quo non receditur: ut res sit certa, atque ita non ponat materiam transactionis.

4 Effectus eius est, quòd habeat vim rei iudicatæ; non tamen nisi inter partes. Actio autem ex ea non datur, quod nudæ conventionis terminos non egrediatur: qua de re, uti & aliis, quæ huc referri possent, latiùs dictum *D. h. t.*

TITULUS XXXVII.

De Postulando.

SUMMARIUM.

1. *Advocatorum munus publicum & honorificum.*
2. *Qui contra quos postulare prohibeantur.*
3. *Clericis in sacris constitutis caussas agere quatenus permissum.*
4. *Item Religiosis.*
5. *Quo tam litis pacisci cur non liceat.*

SI ad compositionem partes induci nequeant, ad Iudicem itur: ubi etiam per alios caussa agitur, uti Advocatos, qui caussis agendis quoque studio operantur, *l. 1 §. advocatos D. de extraord. cognit.* & Procuratores. * 1 Illorum dignior est conditio, cùm quæ juris sunt suggerant, & dicantur Postulare, quod est suum vel amici desiderium in jure apud iudicem exponere, vel alterius desiderio contradicere. Munus hoc publicum est, ad quod non admittitur nisi habilis. Rejicitur mulier, quia munus est virile: infamis, *l. 1. §. ait Prætor D. eod.*

D. eod. quia est honorificum: minor XVII. annis, *d. l. 1. §. 3.* quod needum habeat perfectum iudicium, quo opus in postulando. Maior XVII annis cum possit insigniri titulo Iurisconsulti, quidni ad postulandum admittatur? Vid. Welenb. in *Parat. D. hoc tit.*

2 Sunt qui et si ad postulandum admittantur, non impune tamen contra alios postulant: ut donatarius contra donatorem postulans privatur donatione tamquam ingratus, si malitiose donatori grave damnum intulerit postulando, per *l. fin. C. de revocan. donat.* Postulans quoque contra testamentum amittit sibi eo relicta, *l. 8. §. meminisse D. de inoffic. testam.* ex ratione, *c. Ex eo 18. de R. I. in 6.* Clericus contra Ecclesiam, in qua beneficium habet, postulans ut ingratus eo privatur, *c. fin. ubi Glos. h. t.* Quod & procedit, si in duabus Ecclesiis beneficia obtinens pro una contra aliã postulet, *arg. d. c. fin.* cum & isto casu Ecclesia, contra quam postulat, censeatur alete ingratum: nisi excuset iussus superioris, propter necessitatem, *l. 5. §. advocatum D. de his quæ ut indignis aufer.*

3 Clericis in sacro constitutis Ordine caussas agere in Curia Ecclesiastica non est turpe: à laica verò arceantur, quod negotiis sæcularibus se non debeant immiscere. Propriam tamen vel suæ Ecclesiæ, miserabiliumve personarum, aut coniunctarum, si urgeat necessitas, caussam ibi agere est permissum, *c. 1 & fin. hoc t.* Idem iuris est Clericis in minoribus tantùm constitutis, si Ecclesiæ expensis sustententur, *d. c. 1.* qui alias non prohibentur coram laica Curia postulare, modò caveant à criminalibus caussis ingerentibus pœnam sanguinis, quia incurrerent irregularitatem, si sanguinis effusioni postulando caussam dederint, qua de re inf. *de Homicidio.*

4 Religiosus ne quidem in caussa sui monasterii patrocinium præstat, sine Abbatis sui iussu, *c. 2. h. t.* ne sæcularibus implicatus avocetur à divinis, *inf. Ne Clerici vel monachi sæcul. neg. se immisc.*

5 Est autem advocandi munus liberale, non aversatur tamen salarium; licet paciscí, in casum victoriæ, quotam litis sit turpe iudicatum, quod possit hâc viâ invitari advocatus procurare victoriam per fas & nefas, *l. 5. Cod. hoc tit.*

TITULUS XXXVIII.

De Procuratoribus.

SUMMARIUM.

1. *Procuratores qui, & eorum officium.*
2. *A quibus, & qualiter constituantur.*
3. *Excommunicatus ad agendum non rectè constituitur.*
4. *An rectè constituatur procurator ab excommunicatis?*
5. *Qui constitui possit, & an minor XXV. annis?*
6. *In quibus caussis.*
7. *Non constituitur sine mandato, exceptis coniunctis personis.*
8. *Effectus mandati procuratorii.*

1 Procuratores sunt, qui aliena negotia mandato domini administrant, sive in iudicio, sive extra. Negotiorum gestor excluditur, quia agit sine mandato. Officium procuratorum minus est honestum, cum versetur circa ea, quæ sint facti; usus tamen eorum necessarius, ut, qui rebus suis superesse non possunt, aut nolunt, per alios agant & conveniantur, *l. 1. §. penult. D. h. t.*

2 Eos constituit dominus habilis, etiam absens, vel coram, vel per epistolam aut nuntium, *d. l. 1.* quia non desideratur verborum solemnitas. 3 Non fit tamen excommunicatus, cui non est persona standi in iudicio ad agendum, quia cum eo non est communicandum, ut alteri eam personam dare nequeat: adeò ut ne quidem confirmetur datio per obtentam postea absolutionem, quod principium actûs (hoc enim inspicitur, & ex eo actus iudicatur) sit nullum. Innoc. in *cap. fin. nu. 4. h. t.* Dixi, ad agendum; nam defensio sui non est tali inhibita, *c. Dilecti 8. inf. de Except.* 4 Datus à communitate, cuius maiores & iurati, per quos regitur, sunt excommunicati, non ideo repellitur, ne utile per inutile vitietur, ut actus universitatis sustineatur, quatenus potest. Nisi tamen maiores isti sint expressi in procuratorio, aut alias eorum auctoritate sit facta constitutio, quòd eorum videatur factum; aut ipsa communitas, sciens esse excommunicatos,

catos, simul cum iis constituerit, *c. fin. h. t.* quia peccavit se iis sociando contra Canones. Constituit & procurator procuratorem, si speciale ad hoc mandatum habeat, aut in rem suam datus sit, *c. 1. § 1. eod. in 6.* & post litem contestatam: fit enim litis dominus per contestationem, *d. c. 1. & l. 8. & 11. Cod. eod.*

5 Procurator constituitur quilibet non impeditus. Jure civili majorem XVII. annis admitti volunt, *per §. eadem lege Instit. Quib. ex caus. manumit. non licet, ubi* Cuiac. *& dictum D. h. t. n. 11.* Jure Canonico expressum est, non nisi XXV. annis majorem admitti, *c. 5. in fine eod. in 6.* ut securius aliena tractentur negotia. Constituitur non tantum paterfamilias, sed & filius, etiam patre inscio, *l. Tam ex contractibus D. de iudic.* Infamis etsi à postulando rejiciatur, non tamen à procurando, quòd munus hoc non tam sit honorificum, quàm vile. Constituitur sive unus, sive plures qui si simul sint constituti, non potest alter sine altero admitti, nisi in solidum singuli sint constituti, *c. Si duo 6. eod. in 6.*

6 Admittitur procurator in omnibus caussis etiam matrimonialibus, & quidem ad matrimonium contrahendum, *c. fin. eod. in 6.* non tamen nisi ex speciali mandato. Exceptis criminalibus, si criminaliter intententur, *c. 5. h. t. & dictum,* D. *eod. n. 3 & seqq.*

7 Non alias autem admittitur in iudiciis, nisi mandatum legitimè factum ostenderit. Exceptis coniunctis personis, in quibus mandatum non desideratur: quales videntur esse in linea recta omnes in infinitum, secundùm text. in *l. Sed & hæ 35. D. eod.* in transversa verò qui quartum gradum non excedunt, secundùm aliquos; cum tamen in *d. l. 35.* tantùm fiat mentio fratrum & affinium. Ut verius sit, non intelligi alios, quam qui parentum, fratrum, filiorum locum obtinent, Innoc. *& eum secutus* Abbas in *c. Nonnulli 28. § Jun: & alii h. t.* Si de mandato dubitetur, satisdatione de rato oneratur procurator, *l 1 Cod. h. t* Procurator rei indistinctè compellitur cavere de iudicato, nisi ipse reus caverit, qua de re *D. h. t.* latius.

8 Effectus mandati procuratorii est, quod factum procuratoris domino noceat & prosit, quatenus servati sunt fines præscripti: nam gerens ea, quæ speciale mandatũ requirunt, non potest petere ea rata haberi, *c. 4. eod. in 6.* uti nec agens post revocationem sibi denuntiatam, *c. 3. & 4. h. t.* Quæ revocatio procedit, etiamsi quis iuraverit non revocare procuratorem, secundùm *Glos. receptam in c. fin. eod. in 6.* Est & ille effectus, quod procuratori expensæ sint refundendæ, quas nomine caussæ commissæ utiliter fecerit, *c. 6. h. t.* Cætera videantur *D. h. tit.*

TITULUS XXXIX.

De Syndico.

SUMMARIUM.

1. *Syndicus quis, & in quo à procuratore differat.*
2. *Syndicus constitui in monasteriis etiam extraneus potest.*

1 SYndici sunt actores universitatum, collegiorum, societatum corporum, per quos quod communiter fieri, agereve oportet, agitur, fit, *c. 1. D. Quod cujusque univers. nom. &c.* quo nomine veniunt & Defensores Civitatum *l. fin § defensores D. de Munerib.* Differt à procuratore Syndicus, quod ille constituatur à privatis, hic verò à Republ. aut corpore: uti & in eo, quod ad Syndicum constituendum possit cogi Resp. aut corpus, *d. l. 1. §. quibus,* non etiam privatus ad dandum procuratorem, *c. 2. sup. tit. prox* Sit de collegio, à quo constituitur, an extraneus, non refert. * 2 In Monasteriis potius extraneus est accipiendus, quam Religiosus, quem à fori strepitu abstinere, & à divinis non avocari est convenientius, *c. 1. h. t.* De rato cavere non tenetur, modo constet de decreto, *l 6. in fine D. Quod cujusq. univers.* Acta eius à collegio probanda, nisi gesta sint post revocationem, ad instar procuratoris.

TITULUS XL.

De his, quæ vi metusve causâ fiunt.

SUMMARIUM.

1. *Restitutio ad quid necessaria.*
2. *Per vim aut metum gesta quatenus non excludant consensum.*

3. Con:

3. *Contractus metu initi tenent, sed datur restitutio*
4. *Quid veniat restituendum.*
5. *Iuramentum super actu per metum extorto an obliget?*
6. *An justus metus requiratur ad relaxationem talis juramenti?*
7. *Matrimonium metu initum, & votum metu emissum non tenet.*
8. *Vt neque absolutio à sententia excommunicationis metu exorta.*
9. *An neque testamenti factio coacta?*
10. *Requisita ad restitutionem ex caussa metus. I. Vt propter metum quid sit datum &c.*
11. *Secundò, ut sit metus gravis.*
12. *III. Præsens.* 13. *IV. Incussus injustè.*
14. *V. Incussus ab extrinseco.*
15. *Iudicis est arbitrari, num sit sufficiens metus.*
16. *Metus etiam liberis, uxori, fratribus &c. illatus facit locum restitutioni.*
17. *Communicans cum excommunicato ob justum metum an excusetur.*
18. *Metus reverentialis non censetur justus.*
19. *Restitutionem non admittunt baptismus & Ordo.*
20. *Ordinatus per justum metum an teneatur ad continentiam?*

1 ANtequam ad judicium eatur, agitur interdum de restitutione, qua actio summo jure extincta recuperatur, aut nata quoad effectum impeditur; oppositâ actori exceptione. 2 Ejusmodi inter alia sunt gesta per vim & metum, quæ non excludunt consensum; quem si excluderent, esset propter coactionem, quam non ponit simpliciter metus, cum concurrat voluntas: nam & qui coactè vult, equidem vult, *l. Si mulier* 21. § *fin. D.h.t.* Unde coacta voluntas dicitur voluntas, & summo jure obligare, ut traditur passim *D. & Cod. eod. tit.* Et hoc, quatenus non agitur de vi præcisâ & absoluta, quæ facit omninò abesse animum patentis, cùm principium sit ab extrinseco, passo non concurrente; unde vocatur majoris rei impetus, cui resisti non potest, *l* 2. D. *h tit.* sed de conditionali tantum & compulsiva, cujus hic mentio, quæ ponit metum, qui non excludit voluntatem, sed, ut dictum, eam admittit. Licet enim ab extrinseco impulsio fiat, passum tamen adjuvat, consentiendo in minus malum, ut evitetur majus, *can. Meritò* xv. *q* 5.

3 Tenent itaque contractus metu initi, sive bonæ fidei sint, sive stricti juris; sive inciderit in contractum, sive caussam dederit: quæ distinctio nullibi in Jure expressa, ut latius probatum *D. h. t.* Quia tamen excluso metu cessasset voluntas, ex æquitate indulgetur restitutio, per quam datur actio in rem, vel in personam, ad restituendum id, quod ablatum; aut exceptio, si necdum completum sit negotium, *l.* 9. *§. sed quod & l.* 10. *D. eod.* Sic coactus metu renuntiare beneficio, illud repetere non impeditur, *c.* 2. 3. 4. *hoc tit.* Non competit tantùm contra eum, qui vim intulit, sed & possessorem, penes quem est res metu ablata, *l. Item* 14. §. *in hac D. hoc tit.. Glos. in d. c.* 2. *hoc tit.*

4 Venit autem restituendum simplum ejus, quod datum, aut ablatum. Nisi is, qui metum intulit, per contumaciam non parens judicis, rem restitui jubentis, arbitrio in quadruplum damnari mereatur, idque intra annum tantùm: est enim eatenus hæc actio prætoria pœnalis, quæ annum non excedit, *Instit. de perpet. & temp. act.* Rerum, quæ amissæ, aut ablatæ per metum, taxatio judicis arbitrio est permissa; & secundùm juramentum partis, cui metus illatus, condemnatio, *c. fin. h. t.*

5 Quæritur verò, An juramentum super actu per metum extorto obliget? R. Omninò obligare, quod sit super re, quæ servari potest citra detrimentum animæ jurantis, quale servandum, *c. Si verò* 8. *inf. de jurejur.* Deinde si non valeret juramentum, esset vel ratione contractûs, vel ratione metûs. Prius dici nequit, quia etiam actui à jure improbato accedens juramentum tenet, *c. Quamvis de pactis in* 6. Non etiam posterius, quia, ut patet ex *d. c.* 8. metus non impedit vinculum juramenti. Quòd & patet ex *c.* 3. *h. tit.* ubi jurata renuntiatio dicitur servanda. Ab utroque non potest dici provenire, quia nullum jus irritans invenitur, imò potiùs contra invenitur non irritans, *d. c Quamvis.* Præterea quod juramentum injustè extortum obliget, si servari possit, est, quia obligatio Deo quæritur, *d. c.* 8. ideoque servandum, ne divinum ejus nomen in vanum sumi videatur. Cassat tamen metus faciliorem absolutionem & relaxatio-

nem juramenti, *d. c. Si vero* 8. Nihil obstante, quòd dolus irritum faciat contractum bonæ fidei, quem caussavit; quia is aufert caussam consensûs, non etiam metûs, ut latiùs dictum *D. h. t.*

6 Q. An ad relaxationis justitiam requiratur justus metus? R. Ita videri passim, per multa jura, quæ gravem metum desiderant, ut relaxatio fiat, *c.* 3. 4. *& fin. h. tit. d. c. Si verò* 8. *& c. Verum* 15. *inf. de jurejur.* Et probatur ratione, quia ad rescindendum contractum requiritur gravis metus; ut idem in relaxando juramento videatur necessarius. Ita tradit Felin. in *c.* 2. *nu.* 3. *inf. de jurejur.* & in foro exteriori ita videtur servandum. In foro tamen conscientiæ, cum teneatur ad restitutionem accepti per metum, licet non justum, ille, qui metum intulit, propterea quod turpiter acceperit, & cum injuria jurantis, absolutionem esse concedendam rectè tradit Abbas *d. c.* 13. *num.* 3. quem sequitur Covarr. in *c. Peccatum p.* 2 *§.* 3. *num.* 7. quòd licet jus civile non det rescissionem nisi gestorum per metum gravem, non probet tamen gesta per metum minus gravem, sed tantum, ne humana commercia passim impedirentur, & multitudo litium in Rep. caussaretur, deneget restitutionem. Non obstat, *c.* 3 *h. t.* ubi videtur non posse repetere, si juraveris, licet metu inductus; nam ibi agitur ante petitam absolutionem per superiorem: illa enim facit justam esse repetitionem, secundùm alia loca, & patet ex eo, quòd qui coactus juramento renuntiavit beneficio, non impediatur repetere, *c.* 1. *&* 4. *h tit.* Vid. Sanchez *De matrim Tract.* 4. *disp.* 20. *q* 2. Suarez *lib.* 2. *de juram. cap.* 41. *n* 18.

7 Quod dictum est, metum non impedire obligationem, patitur exceptionem in matrimonio, in quo requiritur summa libertas, ut metus interveniens actum omnino impediat, qua dere latius infrà libro IV. De voto idem dicendum, cùm & hoc desideret summam libertatem. Ratio utriusque ulterior videtur, quod matrimonium metum initum, si validum foret à judice dissolvi non posset, ut & obligatio voti per metum emissi. Sanchez *De matrim. Tract.* 7. *disp* 29. *n.* 5.

8 Absolutionis beneficium ab excommunicationis sententia, vel quamcumque revocationem illius, aut suspensionis, aut interdicti, vi vel metu extortam, auctoritate omninò vacuari rescriptum est *c. unico eod. in* 6. ubi excommunicationis sententiæ subjacere dicuntur vi aut metu absolutionem aut revocationem extorquentes.

9 Volunt & testamenti factionem coactam esse irritam, *arg. l. Qui testamento* 20. *in fine D. Qui testam fac. poss.* ubi testis coacti testimonium non tenet, nec salvat testamentum, quod multo magis dicendum in testatore coacto. Jas. in *Rub. C. Si quis aliquem testari prohib.* Diff. Menoch. *De arbitr. jud. quæst. lib.* 2. *casu* 395. *n.* 7. Fachin. 10. *c* 15. Tutoris auctoritatem metu expressam inutilem esse responsum *L.* 1. *de auctorit. tutor.* & prorogatam in aliquem jurisdictionem invitâ parte nullam esse, habet *l.* 2. *in princ. D. de judic. Vide Glos. in cap.* 2. *&* 6. *hoc tit.*

10 Cæterum ut quæ de irritando actu per metum inito sunt dicta, procedant, oportet Primò metus sit illatus ab eo, cui datum, factum, promissum, aut ab alio in eum finem, ut daretur, fieret, promitteretur, *l. Item* 14. *§. in hac actione D. h. tit.* cùm satis sit propter metum esse datum, factum, promissum. Quod quis, sibi metuens, alteri auxilii gratia promittit, aut dat, ad metum non pertinet, nec ideo restitutio petetur, quod vis non sit submissa per eum, cui datum, neque ab alio eum in finem, ut eleganter respondisse dicitur Pomponius in *l. Metum* 9. *§.* 1. *D. eod.*

11 Secundò, Sit metus gravis alicujus mali, cadens in virum constantem, *l.* 5. *&* 6. *D. h. t.* eum movens, ut potius eligat quod offertur, quàm gravius, quod intentatur, incurrat: cujusmodi est metus mortis, mutilationis, gravis cruciatus corporis, servitutis, carceris, stupri, amissionis bonorum, gravis infamiæ, *c.* 1. 2. 6. *h. t* *l.* 3. 4. 8. *& pen. D. eod.* Ratio est, quòd talis metus si non tollat consensum, impediat tamen requisitam libertatem consensus: quam cùm non impediat levior metus, licet graviori malo anteponatur, non faciet tamen restitutionem indulgeri *d. c.* 6. *h. t.*

12 III. Si metus præsens, non suspicio tantùm inferendi, quæ sæpe vana est. Quo modo minæ non ponent justum metum, qui non ex jactationibus, sed facti atrocitate probatur, *l.* 1 6 *&* 7. *h t. & l.* 7. *C. eod.* Justa tamen & probabilis suspicio metus habetur pro metu.

tu, *l.* 7. §. 1. *Quod falso tut. auctore gest. esse dic.* D. Peckius *De testam. conjug. lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 4. Sic minæ incussæ ab eo, qui solet eas exequi, justum ponunt metum, *arg. l.* 7. §. *hoc tamen D. ad L. Iul. majest.*

13 IV. Sit incussus injustè; quia si justè incutiatur, est quod actum ponat irritandum. Hinc damnatus, si eligat ducere meretricem, aut turpem personam, ut liberetur, tenet matrimonium, quia non potest dici subesse justus metus, cum damnatus suâ sponte elegerit hunc modum, ad evitandam mortem. Idem est si promittatur impunitas, sub conditione ducendi aliquam, quod offeratur modus evadendi periculum instans. Sic & tempestatis caussa vovens tenetur, quia non tam ab alio, quàm à se impellitur, Vid. Suarez *De voto lib.* 1. *c.* 7.

14 V. Sit incussus ab extrinseco; quia si ab intrinseco procedat, uti à morbo caussante mortis metum, non potest dici injuriosus, cum a natura procedat. Hinc ex adsertione Medici, ob humoris abundantiam quæ mortem caussaret, ducens uxorem, non potest dici impulsus à caussa injuriosa, tenebitque matrimonium.

15 Hac in re plurimum valet judicis arbitrium, *l.* 3. D. *Ex quibus caus. majores, &c.* qui perpendet ex circumstantiis & subjecti qualitate, an metus sit sufficiens: neque enim quivis eodem judicandus ordine, cum puero sit gravior metus, quàm viro; fœminæ, quàm masculo, *arg can. Indignantur* XXXII. *q.* 6. *&c. Licet inf. De homicidio.*

16 In se, an in liberis quis metuat, non interesse habetur in *d. l.* 8 *in fine* D. *h. tit.* quòd pro affectu in liberos magis terreantur parentes. Quod & de uxore dicendum, cum habeatur una persona cum viro: item de parentibus, Innoc. *ad c. Cum locum n.* 1. *inf. de sponsalib.* uti & de fratribus, ac consanguineis, aliisque, quorum personis rationabiliter quis timet, ne offendantur, per *c. sciant.* 12 *D. elect. in* 6. Quo modo Felinus, in *c. Ecclesiam S. Mariæ n.* 99. *de Constitut.* dicit resignationem factam ob metum consanguineis resignantis illatum, esse illi restituendam.

17 Nullus metus, etiam gravissimus, à peccato excusabit, *c. Sacris* 5. *h. tit.*

Hinc quæritur, An communicans cum excommunicato excusetur propter justum metum? R. Non videri, eò quòd subsit peccatum, ad quod nullo metu quis induci debet. Nisi fortè metus tollat actus communicandi malitiam, veluti si de vita agatur, nisi communicet. Neque enim pura Ecclesiastica lex per se obligat cum mortis periculo, secundum omnes: per accidens tamen posset obligare, ratione concurrentis juris naturalis aut divini, obligantis cum vitæ discrimine. Quo modo si communicatio pareret scandalum, aut in contemptum clavium pateretur, aut in ipso crimine, aut in divinis, minimè excusabit eum, qui caussâ metus incussi, etiam gravissimi, obsequitur. Ratio non est in præcepto humano de non communicando, sed in vi præcepti divini tunc currentis, quod mandat evitari scandala, tueri religionis æstimationem, reprimere contemptum clavium; ut actui isti subsit intrinseca malitia. Et hoc in casu accipiendus Pont. in *d. c.* 5. *h. t.* non etiam generaliter, licet generaliter loquatur. Covarr. *ad c. Alma p.* 1. §. 2. *n.* 9. *& seqq.* Adde Tiraq. *De pœnis caus.* 36. & Suarez *de Censuris disp.* 4. *sect.* 3. *n.* 12.

18 Metum reverentialem uxoris erga maritum, liberorum erga patrem, non censeri justum, colligi potest ex dictis, & patet ex *l. Si patre D. de ritu nupt.* nisi alia accedat violentiæ incussio, *l.* 1. § *qui oneranda D. Quarum rer. actio non &c.* Covarr. *De matrim. p.* 2. *c.* 3. § 6. *Vide dicta D. h. t. n* 21.

19 Finaliter notandum est, esse quædam, quæ posito etiam justissimo metu, non admittunt tamen ullam restitutionem, ut Baptismus & Ordo: nam cum metus non tollat voluntatem, non impedit etiam characteris impressionem, *c.* 3. *inf. de Baptismo.*

20 Ubi quæri posset, An ordinatus per justum metum teneatur ad continentiam? R. Hoc posse videri, Primò, qui characterem recipiat, cui adnexa est castitas, quæ tamquam accessorium sequitur Ordinem, tamquam principale. Secundò, quia baptizatus licet coactè, teneatur tamen legibus Ecclesiæ, *can. de Iudæis dist.* 41. ex vi characteris impressi, quem comitantur Ecclesiasticæ leges, uti & comitatur castitas Ordinis characterē. Dicendum tamen, non teneri talem ad continentiā. Ratio est, quod Ordo sacer non obliget ex natura rei ad castitatem, sed ratione voti, ex Eccle-

Ecclesiæ constitutione adjuncti. Votum autem hoc, sive expressum sive tacitum, irritum facit justus metus, *c. 1. h. t.* Nihil facit, quod Ordini sit adjunctum continentiæ votum, quia hoc non jure divino, sed humano, ut dicetur inf. *ad tit. de Clericis conjug.* Ut per metum, qui humana rescindit impediatur ejus obligatio.

Nihil obstat prius argumentũ, cùm tantum procedat, quando est eadem ratio principalis & accessorii: quæ hic non est eadem, cùm ad characteris impressionem sufficiat quæcunq; voluntas, ad votum autem continentiæ libera desideretur, *d. c. 1.* Nihil etiam obstat secundum; quia baptismus continet professionem religionis, ad quam nascitur obligatio ex mera natura Sacramenti, positâ qualicumq; voluntate, ut eam metus irritare nequeat tamquam juri divino adnexam. In voto autem aliud est, quod ex institutione Ecclesiæ adest, quæ requirit libertatem omnimodam. Ita Glos. *d. c. 3. V. Conditionaliter* Navar. *Consi. 3 n. 8. & Consi. 4. n. 8. & seqq hoc tit.* ubi illam tradit esse cõmunem opinionem. Quo modo talis poterit ad nuptias transire, non requisitâ ullâ dispensatione Pontificia: nisi tamen, cessante metu, approbaverit susceptum Ordinem, sive verbo sive facto, etiam semel eo usus citra coactionẽ, quia actum ratificando facit eum voluntariũ, cogiturque continere, quatenus non subsit error. Navar. *d. Consi. 4. n. 8. & 9.*

TITULUS XLI.

De Restitutionibus in integrum.

SUMMARIUM.

1. *Restitutio in integrum quid, & ex qua caussa fiat.*
2. *Ecclesia, exemplo minorum, restituitur.*
3. *Restitutio contra quem petatur.*
4. *An detur minori læso in renuntiatione beneficii?*
5. *An si beneficium alteri sit collatum?*
6. *Restitutio coram quo judice petenda.*
7. *Quo modo & intra quod tempus.*
8. *Non nisi semel super eadem repeti potest.*
9. *Effectus impetratæ restitutionis.*

1 RESTITUTIO est caussæ redintegratio: estque extraordinarium remedium, quo læsus in jus pristinum restituitur ex justa caussa, quam dat metus, dolus adversarii, absentia, aliave similis; modo caussa probetur: quamvis si non plenè probetur, concedatur nihilominus in caussa favorabili, *c. 4. h. t.* uti est matrimonium. Ponit & justam caussam ætas minor, quatenus per eam caussata læsio, ut traditur *Cod. De in integr. restitut. minor. & D. De minorib.*

2 Minorum jure gaudet Ecclesia, si vendendo, locando læsa fuerit: restituitur enim, salvo tamen pretio emptori aut conductori, & sumptibus, si quos fecit, *c. 1 hoc tit.* Item si confirendo fuerit læsa, *c. 2. eod. in 6.* aut omittendo probationem necessariam, *c. 3 h. t.* Non obstante termino juris exclusivo. Procedit ea restitutio etiam contra sententiam Papæ, *c. 5. h. tit. arg. l. Minor. 18. §. 5. D. De Minorib. &c.* Non obstante facto Prælati, quo Ecclesia læsa fuit, nec negligentia procuratoris, qui jura Ecclesiæ non produxit, *c. 2. h. t.*

3 Petitur contra quemcumque, à quo læsio contigit, adeò ut Ecclesia contra Ecclesiam eam petat, *d. c. 3. h. t. & l. Si minor 24. De minorib.* Non obstante, quòd privilegiatus non utatur suo privilegio contra privilegiarum, & possessori habeatur potior: hoc enim verum est, quando utrimque est par caussa; hic autem est impar, cum alter de damno vitando agat, alter lucrum captet.

4 Quæritur autem, An detur restitutio in integrum minori læso in renuntiatione beneficii R. Ita rectè dici, & velle Covar. *lib. 1. Var. Resol. cap. 5. nu. 3.* nixum tam multorum auctoritate, quàm ratione, quia minores læsos jura passim volunt restitui, nusquam exceptâ læsione, quæ circa beneficium contingit. Cui non obstat, quòd in beneficiis habeatur major, ut constituere possit procuratorem, *c. fin. De judic. in 6.* minor autem quà minor, non etiam quâ major, restituatur: nam non ideo minor esse, ejusque beneficiis uti desinit, cùm concessio unius beneficii non debeat caussare detrimentum quoad aliud, quod hic foret. Vid. Gomes. *ad Reg. De triennali poss. qu. 15.*

5 Quæstio major est, An restitutio procedat, si beneficium alteri sit collatum? R. Posse videtur non procedere per *l. Quod si minor 24. §. Scævola De minorib.* ubi non succurritur minori,

minori, nisi re integra, hoc autem casu non integra res. Vult tamen Covar *d loco*, nihilominus restitutionem competere, ex regula generali, quòd minori læso sit salva restitutio. Non obstat *d. § Scævola*, quia agit in casu, quo agitur de lucro captando, scilicet acquirenda hæreditate repudiata, non etiam de damno vitando, uti hac in quæstione, Gomesc. *d. q.* 15. *Vid.* Molina *de just. & jure Disp.* 573. *vers. utrum autem.*

6 Restitutionis petitio proponenda est coram adversarii ordinario; *l.* 2. *C. Ubi & apud quem restit. peti deb.* Sequitur enim actor forum rei. Sit tamen eo major, contra cujus sententiam imploratur, *d. l. Minor* 12. *D de minorib.* quia minori in majorem cum non sit jurisdictio minùs conveniens per illum hujus sententias rescindi.

Clericus contra laicum acturus, eam petere debet coram laico, nam & ipse forum rei sequitur, nisi agatur causa Ecclesiastica, quæ tractanda coram suo judice, ut dicetur infra *de foro compet* Coram arbitro non rectè proponitur, *l.* 1. *C. Ubi & apud quem restit.* cum jurisdictionem non habeat. Non potest etiam coram delegato proponi, nisi specialiter demandetur, aut in commisso negotio incidat, *c. pen. h. t* aut datus sit ad universitatem causarum, qualis habetur instar ordinarii, aut datus à Pontifice, cui est jus pinguius, ut dictum supra, *Tit.* 29.

Rectè ut Censeatu. petita: petenda est libello, *c.* 5. *h t.* Citanda pars ne causa, quæ alios tangit, temerè iis inconsultis mutetur, *c. quod omnes de R l. in* 6. Proponenda intra quadriennium, *l. fin. C. de temporib. in integ. rest.* Quod & Ecclesiæ currit, numerandum à die læsionis, *Clement. un. h. t.* minori ab inchoato anno XXVI. *d l. fin.* Postea frustra petitur, nisi ratio nab le quid subsit, quod aliud suadeat, *c.* 2. *eod. in* 6. *ubi Glos* Restitutioni ex causa metus, aut doli brevius tempus præscriptum, illi scilicet anni, huic biennii, ut patet ex Tit. *D. & Cod. de his quæ vi & dolo.*

7 Non solet autem restitutio super aliqua re peti nisi semel: nam rejecta iterato cum effectu non petitur, *c. fin. h. t.* cum bis super eadem re nemo experiatur, & videatur deesse justa causa, nisi tamen nova emerserit.

8 Effectus petitæ contra sententiam restitutionis est, ut executio ejus suspendatur; nisi subsit malitia in detrimentum alterius, *c.* 6. *h. t.* Probata causa læsionis facit causam redintegrari illi, qui se læsum probavit, non tamen ultrà quà læsus est, *Clem. un h t.*

TITULUS XLII.

De alienatione judicii mutandi causa facta.

SUMMARIUM.

1. *Quid hoc casu obtineat jure D. & Cod.*
2. *Alienatio hujusmodi non nocet impetrationi rescripti.*
3. *Cessiones in Clericos fieri prohibentur.*

LÆditur & pars alienatione rei judicii mutandi causa, aut in personam potentiorem, 1 ut agere volenti durior sit ejus persecutio. Cui rei occurritur jure Digest. concessa actione in factum quanti interest, jure Codicis in rem contra posse ssorem. * Statuitur hoc tit. 2 alienationem ejusmodi in fraudem rescripti impetrati non obesse, quò minus cogatur possessor, in quem alienatio est facta, comparere ex vi ipsius rescripti, *c.* 1. *h. t.* ubi appellatio à diversa parte nullius dicitur esse momenti. * 3 Prohibentur etiam cessiones in Clericos, ne fori mutatione durior fiat adversarii conditio *c.* 2. *h. t.*

TITULUS XLIII.

De Arbitris.

SUMMARIUM.

1. *Arbitrorum duo genera.*
2. *In arbitrum qui compromittant.*
3. *In quos compromittatur.*
4. *Compromittatur in unum vel plures.*
5. *Arbitri inter se discordes non eligunt tertium.*
6. *Licet sint concordes in eligendo tertium.*
7. *Super quibus rebus compromittatur, vel non.*
8. *Arbitrium suscipere est voluntatis, susceptum implere est necessitatis.*
9. *Ex arbitrio an & quæ actio competat.*

10. *Arbitris dissentientibus quæ sententia prævaleat.*

11. *Ab arbitro non appellatur: nec reconventio apud arbitrum proponitur.*

1 Minori strepitu & sumptu per arbitros privatim solent controversiæ componi, sive ante litis ingressum, sive etiam postea, quæ eatenus sistitur. Horum duo sunt genera: aliud eorum, qui secundùm iuris ordinem procedunt, de quibus hic, qui propriè Arbitri dicuntur; aliud eorum, quos Arbitratores vulgò vocant, sive Amicabiles Compositores, qui non ad lites, sed ad actus extrajudiciales adhibentur. *l. societatem* 76. §. *Arbitrorum D. pro socio.*

2 In arbitrum compromittit quilibet habens rerum suarum administrationem liberam. Non procurator, nisi speciale habens mandatum, aut liberam administrationem, ut colligere est ex *c. per tuas* 9. *juncta Gl. h. t. & arg. l. Procurator* 58. *D. de procuratorib.*

3 Compromittitur in quemlibet, quem nec status, nec ætas removet. Quo modo non compromittitur in servum, qui tamen liber factus rectè ex partium consensu sententiam dicit, *l. sed si* 9. *D. eod.* Non in mulierem, quia arbitrari est civile munus, *l. fin. C eod.* Si tamen jurisdictionem habeat, in eam compromitti potest, *c.* 4. *h. t.* cum cui licet quod plus est, etiam sit permittendum, quod est minus. Non in minorem annis XVIII. *l. Quidam* 57. *D. de re judic.* nisi ex arbitrio Principis, *arg. c. cum vigesimum* 45. *sup. de off. jud. deleg.* cum ex lege Julia non liceat compromittere in minorem XX. annis *l cum lege* 41. *D. h. t.* Non laicum in causa spirituali, qui spiritualibus se non immiscet, *c. contingit* 8. *h. t.* Auctoritate tamen delegati in Clericum & laicum compromissum validum est, *d. c. per tuas* 9. *h. t.* cum censeatur causa per Clericum tractari tamquam magis dignum, ejusque auctoritate niti compromissum, *Glossa ad d. c.* 8.

4 Compromittitur non tantùm in unum, sed & in plures, convenientiùs numero impares, ne contingat arbitrium per paritatem impediri, *c.* 1. *h. t. l. item si unus* 17. §. *principaliter D. eod.*

5 Certi autē adsumendi, nec danda licentia arbitris inter se discordibus tertium eligendi, *c. innotuit* 12. *h. t.* Possent enim vel ipsi arbitri inter se dissentire in eligendo, aut etiam ab iis electis minus placere partibus, ut res sit futura sine exitu, *l. non distinguemus* 32. § *quæsitum D. h. t.* nisi nominata sit persona tertia in casum dissensus, *Gl. d. l.* 17. §. *si in duos*, quia cessat vitium incertitudinis.

6 Quid si arbitri isto casu sint concordes in eligendo tertium? R. Nihil magis tenere arbitrium, quippe ab initio nullum, ut non convalescat ex post facto, secundùm *l. quod ab initio D. de R. I. & ita tenet Gl.* Abbas Innoc. *d. c.* 12. Objicitur textus in *c. pen. h. t.* verum ibi nō agitur nisi de concessa ista licentia judici, à quo nominarut rectè tertius, cum possit judex arbitros dissentientes cogere, ut tertium eligant, ne causa maneat indecisa. *d. l.* 17 §. *principaliter*, juxta quam intelligendum, *c. cum speciali* 61. *inf. de appellat. & c. suspicionis* 39. *sup. de off. iud. deleg.*

7 Compromittatur super quavis causa, nisi in alicuius præiudicium tendat. Quo modo non compromittit Ecclesia exempta super exemptione, sine licentia Rom. Pontificis, cuius vertitur præiudicium, *c.* 5. *h. t.* Excipitur & causa criminalis, quia crimina non privato arbitrio remittenda, sed vindicanda condignè per publicam auctoritatem, *c. pen in fin. sup. t.* 41. *de integ. restit.* Item libertatis, *d l.* 32. §. *Iulianus D. h. t.* quia requirit maiorem iudicem Matrimonialis, ne contingat matrimonia dissolvi, aut conciliari contra Canones, *d. c. pen in fine* Beneficialis, ne sine Canonica institutione aperiatur via ad beneficia, contra *c.* 1. *de R. I in* 6. Excipitur & res iudicata ne publico iudicio prævaleat arbitrium privatum, *c. Exposita* 11. *h. t.*

8 Arbitrium suscipere nemo cogitur, siquidem sit extra iurisdictionis necessitatem & mandato proximè accedat: susceptum tamen est implendum, *l.* 3. §. 1. *D. eod.*

9 Non erat autem olim ex arbitrio actio, nisi stimulatio intervenisset de stando arbitrio, sub certa pœna, quæ petebatur: vel si simpliciter convenisset sententiæ stari, incerti erat actio, *l. idem* 27. *in fine D. eod.* Postea ex sententia arbitri homologata, ut vocant, id est vel expressè vel tacitè per silentium decem dierū comprobata, actio data & exceptio, *l. pen. Cod. eod.* Quod iure Canonico obtinet, *d c.* 9. *h. t.* qua-

quatenus arbitrium non continet peccatum per partes non remissibile, *c. 2. eod.* & servati fines ac forma compromissi. Quo modo, uno ex arbitris adsumptis mortuo ante sententiam, ab aliis ea prolata non tenebit, *c. ex parte* 10. *h. t.* Uti nec tenebit, altero compromittentium mortuo; neque enim in hæredem extenditur, nisi aliud sit cautum, *c. fin. h. t.* Quamvis unius ex tribus contumacia dictam ab aliis sententiam non faciat inutilem, *c fin. eod. in* 6, ne malitia unius actum impediat: nisi tamen cautum sit, ut omnes adsint, & per omnes sententia proferatur, *Gl. in* d. *c. fin. eod in* 6.

10 Si contingat arbitros dissentire, ea sententia prævalebit, quam plures dixerint, & si omnes discordent, minor prævalebit, quod in eam consenserint omnes, *c. 1. eod in* 6.

11 Non appellatur ab arbitrio *l. 1. c. eod.* quòd jurisdictione careat. An verò reductio ab arbitri sententia peti possit, dictum *D. eod n.* 31. Non proponitur etiam coram arbitris reconventio, cum de his tantùm, super quibus in eos compromissum exstitit, arbitrentur, nisi fortè ita cohæreant, ut causa sine iis expediri commodè nequeat, *c. 6. h. t.* ut suppler ibi Glossa.

HENRICI ZOESII I. C.
IN LIB. SECUNDVM
DECRETALIVM
GREGORII IX. P. M.
COMMENTARIUS.

TITULUS PIMUS.

De judiciis.

SUMMARIVM.

1 EXpositis præparatoriis quibusdam judiciorum, sub finem libri primi, hoc libro secundo principaliter, quæ ad ipsa judicia spectant, exsequitur Pont. methodo pulcherrima, recedens ab ordine juris civilis, in quo post personas agitur de rebus, aut natura prioribus.* Ratio hujus ordinis est, quòd actiones iudiciales forma sint digniores, magisq; universales. Universalia autem præmittit verò Pont. primò universalem de iudiciis tractatú: quæ inventa, ne quis propriâ auctoritate ius sibi diceret, & ultionem sumeret, sed legitimè per iudicem obtineret, ad hoc enim inductum esse Magistratum tradit I. C. in *l. 2. §. post originem D. de orig. juris.*

2 Dictum iudicium quasi iurisdictio, *Forum* 2. *inf. de V. S.* Estq; legitima rei controversæ inter litigantes coram iudice disceptatio.

Varia

Varia ejus est divisio. Secundum materiam aliud est Civile, aliud Criminale: aliud Ecclesiasticum, quod vertitur super re aut forum Ecclesiæ spectante, aliud Laicum, in quo res temporalis tractatur. Hoc coram laico vertitur, non istud: neque enim laicorum est tractare Ecclesiastica, *c. 2. h. t.* Atque ita in *c. 3. eod.* caussa juris patronatus dicitur tractanda à judice Ecclesiastico. Aliud item Petitorium, quo agitur de proprietate, aliud Possessorium, in quo quæritur de possessione. Secundum formam aliud est Ordinarium, in quo servatur solemnis procedendi modus, aliud Summarium, in quo de plano, sine strepitu aut figura judicii, proceditur, & præter citationem ac necessarias probationes, reliqua juris solennia omittuntur, *Clem. sæpe de verb. signif.* ut in causa electionis, postulationis, provisionis dignitatum, aliorumque beneficiorum, ne Ecclesia diu ministris careat, & ne ministri Ecclesiarum diu stipendiis priventur: item matrimoniorum, ne mutuo corporis usu, cum periculo incontinentiæ, diu fraudentur conjuges: usurarum, ut citissimè restituantur, *Clem. dispendiosa h. t.* * Citatio non magis omitti potest in summario, quàm

3 ordinario, cum spectat ad juris sui defensionem quæ est naturalis. *d. Clem sæpe & Clem. Pastoralis de jurejur.* ut ne quidem Princeps eam remittat. Unde contra non citatum sententia lata non valet, etiamsi tendat in ejus favorem, quòd ejus omissio contineat defectum substantialem, qui facit actum nulla sui parte valere Gail. 1. *obs. c 75. n* 9. Vant. *De nullitatibus process. Tit de nullit. ex defectu citat. n* 10.

4 Judicium constituunt tres personæ, Judex, Actor, Reus, Judex est, ad quem vel jure dignitatis spectat causæ cognitio, qualis dicitur Ordinarius; vel ex commissione, qualis dici-

5 tur delegatus, de quo supra *lib. 1. Tit. 29.* * Judex vir bonus sit oportet, prudens, à vitiis alienus: quod enim scelus damnet indulgens sibi, & qui exercebit justitiæ munus, ipse iniquitatis famulus? Sit & Jurisconsultus, aut saltem Icto Assessore utatur: item sit competens, de quo Tit. seq.

6 Qu. An & minor possit esse Judex? R. Videri quidem posse minorem XX. annis modò sit major XVIII. *l. quidem 57. D. de re judic* ubi hoc exprimi videtur. Verùm dicendum, non posse secundum; *c. cum vigesimum 41. sup. de officio jud. deleg* nisi ex partium consensu adsumatur, & sit major annis XVIII. Atque ita accipienda *d. l. 57.* juxta *d. c. 41.* Potest tamen Princeps minorem judicem dare, & minoris magistratum habentis sententia tenet, propterea quòd Princeps, qui magistratum dedit, omnia cum genere decrevetit, *d. l. 57.* ubi Alex. & *dixi* D. *h. t. n. 20. & 21.*

7 Non sit improbatus natura, moribus, legibus. Qua ratione fœmina, quæ officiis virilibus non fungitur, judicio regulariter non præponitur, *c. 4. sup. de arbit.* uti nec servus, *l cum Prætor 12. §. non autem D. h. t* Dicta tamen à servo judice sententia, qui publicè liber habebatur, tenet, propter errorem communem, qui titulo subnixus jus facit, *l. Barbarius D de officio Præt* Non laicus in spiritualibus, quæ non tractanda a laico, *c. 3 h. t.* Filius in privata patris causa non videtur prohibitus esse judex, *l in privatis 77. D. h. t.* licet nō sit satis honestum, & detur adversario justa recusandi causa, secundùm *l. 10. D. de jurisd.* Costal. *ibid* & Cujac. 3 *ad African.*

8 Actor est, qui actionem intendat, & prior ad judicium provocat, *l. in tribus 13. l inter 62. D. eod.* Reus, à quo petitur, & qui causam dicit a re dictus, quam debet, & plerumque debitorem significat, interdum & creditorem, *instit. de duobus reis.* Oportet autem partes sint habiles & majores! * nam contra minores

9 non tenet judicium, cum iis desit persona legitima standi in judicio: qualis nec est Religioso sine consensu Superioris sui, *c. causam 9. h t.* à quo possit actus judiciarius irritari. Lata tamen sententia pro minori, aut Religioso agente sine consensu Superioris, tenet, *l. non eò minus 14. C. de procurat.* Interdum sine reo judicium peragatur, eo absente per contumaciam, *c. novit inf. tit. 14.* Interdum etiam sine actore, quando agitur via denuntiationis Evangelicæ, aut inquisitionis, *cap. Novit 13. h. tit.*

10 Judicii partes sunt duæ: contestatio, quæ est principium sive ingressus litis, & sententia, quæ eam finit. Cætera aut sunt præparatoria, ut citatio, libelli oblatio; aut media, ut probationes; aut consequentia, ut executio.

Incumbit judici caussas examinare & judi-

care, quatenus cognitio ad eum spectat. Nam sunt, quæ non nisi a Pont. judicandæ, veluti si agatur de privilegiis Sedis Apostolicæ, *c. cum venissent* 12. *h. t.* Fin. te controversias quam citissimè, debitâ observata solemnitate, ne lites fiant immortales, & partes gravibus impensis onerentur.

12 Jure civili intra triennium causa civilis est terminanda, addita pœna in eos, per quos stabit, quò minùs terminetur. Præterea eo decursu finitur instantia, quæ agere pergenti renovanda, cum omnibus iis, quæ ad litis ordinationem pertinent, *l. properandum* 13. §. 1. *C. h. t.* Illis tamen salvis, quæ concernunt litis decisionem, cujus ordinis sunt acta probatoria, quæ & alio in judicio vim habent, *l. pen in fin. C. de receptis arbitr. l. ult. C. de testib.* Quæ decisio cum præcipuè sit fundata in publica utilitate, non admittit partium prorogationem, quia juri publico privata pacta non prævalent Vid. Natta *ad Clem. sæpe nu.* 71. *de verb. signif.* Causa criminalis intra biennium à lite contestata finienda, *l.* 3 *C. ut intra certum tempus crim. q. term* Ratio videtur esse, quòd publicæ causæ privatis sint potiores, aut potiùs quod triste sit longo tempore in reatu hærere. Quo modo ejus pœna sublevanda dicitur, qui longo tempore fuit in reatu, *l. si diutino* D. *de pœnis.* Si interea temporis per partes in compromissum itum fuerit, dictum tempus non videtur labi, *arg. Clem. quamdiu de appell. auth. si tamen C. de temporib. appellat.*

13 Est autem controversum, An ista dispositio juris civilis obtineat jure Canonico? R. Esse, qui negent, per text. in *c. pen. h. t.* ubi etiam decursu triennio jubetur nihilominus delegatus caussam cognoscere. Abbas & alii *ad d. c. pen.* Verius tamen est, non esse differentiam inter hæc jura quoad hanc materiã, cum per Canones nullibi sit contrarium dispositũ, & ratio abbreviandarum litium etiam hoc jure militet, *c. finem* 5. *inf. t.* 14. *de dolo & c* [illegible]:

14 Covarr. *ad c. quamvis p.* 2. §. 1 *n.* 10. * Nihil facit, *d. c. penult.* cum in illo tantum agatur de jurisdictionis perpetuatione, qua per lapsum triennii delegatus non privatur, neque enim finitur nisi modis, de quibus suprà *tit. de off. & potest. jud. deleg.* Ut causam cognoscere deinceps non impediatur, nova nimirum inchoata instantia, quod & insinuat Innoc. *d. c. pen.* In quo non eadem maneat instantia, an verò sit diversa, non decernitur, ut res illa determinanda veniat secundum jus civile; *arg. c.* 1. *de novi operis nuntiat.* Quò facit Concil. Trid. quod intra biennium, à die motæ litis, si judicium terminatum non fuerit dat licentiam adeundi judicem superiorem, *Sess.* 24. *de reformat c* 20. Quod ipsum rectè dicitur procedere tantùm in casu, quo stat per judicem, quò minùs causa definiatur, non etiam si ob causæ qualitatem, aut partium cavillationem, ne puniatur, qui non deliquit, & commodum reportent, qui cavillationibus suis tempus protraxerint, *d. c. penult. h. t.* Et ita resolvisse dicitur Congregatio Card. sacri Concil. Interpretum.

15 Permissa omnia ea Judici, sine quibus commissa jurisdictio commodè exerceri nequit: quo modo citat partes, cogit comparere, respondere, contumaces excommunicationi subjicit, *c.* 1 *h. t.* Personaliter tamen ut quis compareat jubere non potest, nisi ex speciali Pont. mandato, aut causâ exigente præsentiã, ut quia criminalis, aut quia agitur de veritate dicenda, *c.* 1. *eod. in* 6. & aliis, *de quibus Gloss. in c. Pastoralis* 14. *h. t.* Facta quoque per principales personas proponenda, *d. c.* 14. Mulierum testimonium si necessarium fuerit, non ipsæ vocandæ coram judice, sed ad eas mittendus, qui depositionem excipiat, *c.* 2. *eod. in* 6. Præterea punit convictum coram se Clericum, nõ etiam coram laico, tamquam non suo judice, *c.* 4 *h t.* suspendendo, interdicendo, deponendo, trahendo brachio sæculari, non tamen pro quibusvis criminibus, *d. c.* 4. *in fine*, & non alias, quàm si sit incorrigibilis, *c. cum non ab homine* 10. *h. t.* qua de re latiùs infra, *ad tit. de pœnis.*

TITULUS II.

De Foro competenti.

SUMMARIUM.

1. *Citatio, principium instituendi judicii, alia est verbalis, alia realis.*
2. *Forum competens quid?*
3. *Citatus coram judice incompetente impunè non comparet.*

4. *Reo dicente se Clericum cujus sit cognitio.*
5. *Sortitur quis forum ratione domicilii.*
6. *Ratione rei sita.*
7. *Ratione contractus.*
8. *Ratione causa.*
9. *In caussa possessoria rei Ecclesiastica an laicus sit judex competens.*
10. *Item ratione delicti.*
11. *Ratione privilegii.*
12. *Clericus coram quo judice conveniendus, etiam in criminalibus.*
13. *Laicus judicans Clericum excommunicatus ipso jure.*
14. *An & conveniens Clericum coram laico?*
15. *Causa civilis Clerici an laico rectè delegetur*
16. *Causas spirituales laico S. P. rectè delegat.*
17. *Non etiam Episcopus aut alius Prelatus.*
18. *Laicus delinquens unà cum Clerico non gaudet privilegio fori.*
19. *Clericus de causis temporalibus laicorum quando cognoscere possit.*
20. *Clericus foro suo renuntiare non potest.*
21. *Ne quidem addito juramento.*
22. *Clericus renuntians, aut prorogans forum suum quas pœnas incurrat.*
23. *Pœna illa non incurruntur solà citatione.*
24. *Clericus ne quidem ratione rei sortitur forum laici.*
25. *An neque ratione tutela aut cura?*
26. 27. *Clericus laici hares ubi conveniendus.*
28. *In causa evictionis rei laico vendita ejus judicem sequitur.*
29. *Clericatus superveniens judicio inchoato non nocet.*
30. *Suscipiens Ordines post delictum an exemptus à foro laici?*
31. *Exemptio Clericorum à jurisdictione an sit juris divini.*
32. *An Papa potuerit Clericos in temporalibus eximere à jurisdictione Principum?*

1 PRincipium instituendi iudicii est Citatio, qua quis in iudicium vocatur iuris experiundi causa. Omitti ea non potest, ut dictum Tit. superiori, quia aliàs iudicium non procederet, cum nemo inauditus sit damnandus. Alia est verbalis, quæ fit per apparitorem, aut literas, vel edicto publico, *c. fin. inf. tit.* 15. Alia realis, quæ fit per apprehensionem personæ, ex mandato iudicis, *l. fin. C. de exhiben. reis*, & quidem rei, non actoris: est enim iudiciorum communis forma, ut instituantur in foro rei, *l.* 2. *C. de jurisd.* quod sequitur actor, *c.* 5. *h. t.*

2 Forum est exercendorum iudiciorum locus, sive sedes iurisdictionis. Competens forum est ordinaria iurisdictionis sedes, cui reus est subiectus; & quidem immediatè: nam, proximo iudice omisso, non rectè trahitur reus ad ulteriorem. Quo modo Archiepiscopus non est competens iudex in prima instantia subditorum suis Suffraganeis, *c.* 1 *eod. in* 6. Excipitur Rom. Pont. ad quem immediatè & in prima instantia quis rectè vocatur, quòd illi sit iurisdictio immediatè in omnes Christianos, etiam in prima instantia: nisi subsit iusta & necessaria causa revocandi domum, uti ratione legationis, *c. fin. h. t.* nisi tamen in loco legationis contractus sit initus, *l.* 2. § *omnes D. de jud.* qua de re Covar. *Pract. quæst. c.* 5.

3 * Coram incompetente iudice citatus impunè non comparet, *l fin. D. de jurisd.* cum extra territorium ius dicenti impunè non pareatur; nisi ad hoc, ut de iurisdictione cognoscatur, *l.* 5 *de jud.* Si tamen non sit notorium, vocatum non esse de territorio vocantis *Clem. Pastoralis* §. *illud de sent. excom.* nam quæ sunt certa, non sunt amplius certioranda.

4 Q. An reo se dicente Clericum, cognitio eius spectet ad laicum? R. Potiùs ad Clericum spectare, cum sit causa Ecclesiastica, non tractanda à laico, *c.* 2. *sup. de jud.* Interim laicus iudex etsi supersedere debeat in causa cognoscenda, *c.* 3. *inf. de ordine cognit.* incarceratum tamen non relaxabit, cum iudicio pendente nihil sit innovandum, Innoc. in *c. ut fama inf. de sent. excom.* Vide Covarr. *Pract. quest. c.* 33. Barbosa *ad l. Titia* 35. *n.* 23. & *n.* 42. *D. soluto matrim* & *Remiss. ad Conc. Trid. Sess.* 23. *c.* 6. *de reformat V. Tonsuram deferens.*

5 Sortitur quis forum ratione domicilii, quod certum alibi fixit, inde non recessurus, si nihil avocet, *l Cives* 7. *C. de incolis lib.* 10. Quo modo incolæ ibi conveniuntur, ubi habitant, quatenus ibi quærentur: nam domicilium habitationis saltè (originis enim semper manet, cum sit naturale, *l. de origine C. de municip. lib.* 10.) pro lubitu mutari potest, aliò transferendo rerum suarum ac fortunarum summam, *l. do-*

l. domicilium D. ad municipal. Hæres sequitur domicilium defuncti, eiusque forum, *l. Hæres absens 19. D. de judic.*

6 Sunt autem causæ, ex quibus conveniendi alibi aliquem est licentia. Primò, Ratione rei, de qua quæstio: ut enim in personam agens, illam sequitur, ita agens in rem, eam, ubi sita est, petit, *l. 3. Cod. Ubi in rem actio exer. deb.* ubi dictum agi in possessorem, qui judicium non subterfugiet, laudando suum auctorem, quatenus habet rei restituendæ facultatem: nam alias laudando suum auctorem, judicium reale non sustineret *l. 1. C. h. t.* Res sit mobilis, an immobilis, non refert, *l. quod legatur 38 D. de judic.* Ubi excipitur Clericus, qui ratione rei non rectè convenitur coram laico, ut patebit ex iis, quæ inferiùs dicentur.

7 Secundò, ratione contractûs: censentur enim contrahentes loci legibus se accommodasse, nisi conventum fuerit de solutione alibi facienda, *c. Dilecti inf. tit. 17.* quòd videantur ibi contraxisse, *l. contraxisse 21. D. de oblig. & act.* Si tamen ibi inveniatur reus, *arg. d. l. Hæres in prin. D. de jud.* Et ita accipiendū vulgare axioma, quod habet, Ibi reum conveniendum esse, ubi res est. Quod si non compareat in loco contractus, citari à judice istius loci potest; non quidem in eum effectum, ut persona ejus adficiatur (neque enim subiectus est alieno judici, ut excommunicari ab eo nequeat tamquam contumax: concernit enim excommunicatio personam subjectam, Innoc. *in c. licet 10. h. t.*) sed, si non compareat, ut decernatur missio in possessionem bonorum ibi existentium. Quod si nulla ibi sint, decernetur missio in possessionem bonorum alibi existentium, cujus executio fiet per judicem loci; *c. 1. §. contrahentes eod in 6.* Covar. *Pract. q. c. 10. n. 3.* Sic etsi agatur contra Clericum à judice domicilii, habentem alibi beneficium, cujus crimen exposcit privationem. Judex domicilii sententiam quidem feret tamquam in subditum, executio tamen privationis facienda per judicem loci, ubi situm beneficium, *c. postulasti 14. hoc tit.*

8 III. Ratione causæ: quo modo causa Ecclesiastica, qualis est beneficiorum, matrimoniorum, decimarum, & similium, coram judice Ecclesiastico est terminanda, *c. 2. inf. qui filii sint legit.* Eodem & spectat causa juramenti, ad cujus observationem etiam laicus coram Clerico convenitur, *c 3. eod. in 6.* Feudalis causa, etiam Clerico vasallo existente, coram domino feudi, licet laico tractanda, *c. 6. & 7 h. t.* ubi agitur de controversia feudi adversus Præpositum, & dicitur ea tractanda vel ab Ecclesia, si feudum ab ea dependeat, vel ab Imperatore, si juris sit Imperialis, & hoc quoad causas debiti officii, & amissionis feudi, non ultra. Est enim feudum res domini, cujus interest bonum habere vasallum, qui & eatenus est quasi superior.

9 Valdè controvertitur, An causa possessoria rei spiritualis possit tractari per judicem laicum? R. De rigore juris non posse: consuetudine tamen contrarium invaluisse: quæ quatenus nihil proprietatis est admixtum, tolerari posse videtur, quod magis ad causam temporalem, quam spiritualem videatur pertinere. Covar. *Pract. qq c. 35.* Guido Papæ *q 1.* Fachin. *l. 8. Contr. c. 15 & dixi ad D. tit. de jud n. 8.*

10 IV. Ratione delicti, in cujus enim territorio quis deliquit, ibi & exspectat judicium, *c. fin. h. t.* qui tamen non minùs alibi apprehendi & puniri potest, *l un. C. Ubi de crim. agi oport.* ne crimina maneant impunita. In gravioribus solet reus alibi captus remitti ad petitionem Judicis loci, ubi deliquit, tum ut quod exemplo nocitum, pœna emendetur, tum quia facilior ibi probatio. Covar. *Pract. qq. c. 10. n 1.* Malefactores Ecclesiarum etiam laici possunt & coram Judice Ecclesiastico conveniri, *c. 8. h. t.* uti & usurpantes jura Ecclesiastica, *c. conquæstus 16. h. t.*

11 V. Ratione privilegii personæ concessi. Sic miles coram magistro militiæ convenitur, *tit C. In quibus caus. milit. fori præscrip. uti non poss.* Illustres coram Principe, *l. fin. C. Ubi Senat. vel clariss. &c.* Studiosi etsi domicilium non habeant in loco studii, quoad contractus tamen & delicta coram suo Rectore conveniuntur, *Auth. Habita Cod. Ne filius pro patre.* ubi ea de re pluribus actum. Uxorem mariti privilegium eximit à jurisdictione sui Judicis, *l. pen. D. de jurisd.*

12 Clericus Ecclesiasticum habet suum iudicem, etiam in criminalibus, *Auth. Statuimus C. de Episc. & Cleric.* ut sententia laici minimè ligetur, etiam in liquidis, *cap. 2. eod. in 6.* Imò laicus Clericum iudicare præsumens excom-

excommunicatur, *c. 7. sup. de arbitris.* Ratio non eo est, quòd, cum Clerici sint correctores morum, non æquè possint instruere, corrigere eos, quibus subjecti essent, & quia laicos non deceat tractare spiritualia. Unde *c. 2. sup. tit. 1.* decernitur, ne laicis committantur spiritualia negotia.

13 Q. An ipso jure excommunicatio infligatur? R. Glos. in *d. c. 2. h. t.* velle, tantum esse ferendæ sententiæ: sed contra dicendum, esse sententiæ latæ, propter verbum, *sequestratus sit*, quod est executivum. Ita tenet Glossa in *c. 2. de hæret. in 6.* quam sequitur Abbas *in d. c. 2. in fine h. t.*

14 Vocans coram laico judice Clericum laicus non vicetur excommunicatione notati, cum ejus mentio non fiat in *d. c. 2.* nec alibi inveniatur expressum, nisi in laico judicante Clericum, & Clerico vocante Clericum ad judicia publica, id est coram laico, *c. si diligenti 12. h. t.* quod non est extendendum ad laicos, cum pœnā contineat. Non fert tamen impunè laicus Clericum conveniens coram judice laico, cum causa cadat, judicium non teneat, judex judicandi potestate privetur, *Aut. statuimus cod. de Episc. & Cleric.*

15 Quòd verò ad civilia negotia attinet, ea laicis delegari posse vult Glos. in *d. c. 2.* & Felinus *ibid. n. 1. alios citans per c. Exposita 11. sup. de arbitris*, ubi in laicum fuit compromissum. Et hoc, quatenus singularis causa committitur, non etiam universitas causarum: vice enim commissa ordinaria jurisdictio, secundum dicta superius, *tit. de officio jud. deleg.* qualis non potest committi laico. Ratio diversitatis est, quia hoc casu suo nomine exerceret jurisdictionem in Clericos, quod non decet, illo vero nomine delegantis tantum, cùm proprium nihil habeat.

16 De eo dubitatum, An possit Pont. laico delegare causas spirituales? R. Non tantum civiles enim rectè delegare, sed etiam spirituales, *ut in can. præter § ad hoc V. vaci dist. 32.* quæ vult etiam posse committi laico per Pont. ut excommunicet Abbas *ad c. Ecclesia 10. n. 5.* & Felin. *ibid. n. 5. sup. de constit.* Non obstante *c. 2. sup. de judiciis, & aliis locis*, cum loquatur de communi & ordinario jure, supra quod est Pontifex. Et hoc ita quoad delegatam jurisdictionem, & in aliquo casu particulari: nam ordinarium regimen Ecclesiæ non potest Regibus aut laicis committi; nec fieri potest, ut ex vi Regiæ potestatis Rex Clerico jus dicat, cum jure divino sit statutum, ut per Episcopos gubernetur Ecclesia. Ut contrarium cohonestari non possit una dispensatione, citra eversionem ordinarii Ecclesiæ regiminis, cum neque et habere juri in & rationalem causam. Quod vitium non subest, quando causa aliqua delegatur; hoc enim non divino jure prohibitum, cum delegatus fungatur vice delegantis, penes quem manet jurisdictio Ecclesiastica.

17 Episcopi aut alterius Prælati commissio non habet eundem effectum, cum non possit mutare ea, quæ sunt juris publici. Posset tamen videri tenere commissio causæ spiritualis facta Clerico simul & laico, *arg. c. per tuas 9. sup. de arbitris*, quod Clerici, ut dignioris, auctoritate nitatur judicium. Verum non procedit hoc argumentum, cum arbitrium non det aliquam jurisdictionem, ut dat delegatio.

18 Exempti itaque Clerici à laicorum jurisdictione, non tantum in civilibus, sed & criminalibus. Ubi quæret aliquis, An prosit ea exemptio laico, qui simul cum Clerico deliquit? R. Neutiquam prodesse, cum in qualibet persona ponatur delictum distinctum, *l. 1. C. De condict. furt.* Et facit eodem optimè textus in *l. si quis uxoris 22. in princ. & §. 1. de furtis*, ubi cum uxor alicujus subtrahens res mariti furti teneatur, licet uxor non teneatur. Ad idem etiam facit textus in *l. Mulieri 74. D. de condit. & demonst.* Videatur Gomez 34. *Var. c. 10. n.* & Covar. *tract. qu. c. 34.* Fachin. *Controv. c. 31.*

19 Temporales laicorum causæ coram suo judice sunt agitandæ, neutiquam coram Clerico, nisi hoc admittat consuetudo, aut judex sit negligens in adhibenda justitia, *c. licet 10. & 11. h. t.* cujus defectum supplet Clericus. Miserabilis quoque persona rectè ad Ecclesiam confugit, pro consequenda justitia, *c. ex parte 13. h. t.* Non alias tamen, laico judice negligente, adeundus est Clericus, quam si superior laicus desit: neque enim censetur deficere justitiæ exhibitio, quamdiu à superiore potest corrigi negligentia inferioris, *d. c. 10.* Defectus judicis spiritualis non potest corrigi, vel suppleri per laicum, *c. qualiter 17. sup. de judic.*

judic. cui ne quidem in habitu est potestas in Clericos. Denegante tamen Clerico justitiam facere, videtur quid posse laicus, non per modum jurisdictionis, sed extrajudicialiter in officii sui consequentiam: quo modo accipiendus, *can. Filii XVI. q. 7.*

20 Quæritur, An liceat Clerico renuntiare beneficio fori? R. Laico quidem id est permissum, *l. pen. Cod. de pactis*, quod juri pro se introducto quilibet rectè renuntiet: at Clerico minimè, qui nec tacitè nec expressè potest in se prorogare jurisdictionem laici. *Si diligenti* 12. *h. t.* Neque enim privilegium hoc datum tam personæ, quam totiordini, cui injuria irrogaretur, si Clericus, qui laico est dignior, ab eo judicaretur. Ut hoc privilegium sit juris publici, cui minimè renuntiatur, & cesset decisio, *d. l. pen* Innoc. & Felin. *ad d. c.* 12. Nihil facit textus in *c. Dilecti* 17. *h. t.* nam ibi, non renuntiatur privilegio ordinis, de quo hic sed tantùm singulari privilegio, certo loco concesso, ne scilicet possint conveniri citra mare: cujus derogatio, cùm non concernat aliquod ordinis detrimentum, est servanda.

21 Quod adeò procedit, ut juramentum subjunctum prorogationi fori in laicos per Clericum, eam minimè justificet, cum juramentum illicitum non sit obligatorium, *c. 1. inf. De juram. ubi de ea re latius.* Est autem hac in materia illicitum, cùm tendat in alterius detrimentum ordinis, uti dictum, Clericalis. Quo modo & in *d. c. 12. circa fin.* dicitur tale juramentum licitè servari non posse, quòd sit contra Canonica statuta.

22 Renuntians foro suo Clericus, aut vocans Clericum coram judice laico, perdit caussam, & à communione habetur extraneus: quibus verbis non tam excommunicatio fertur, quā ferri mandatur, secundùm Abbatem, *ad d. c.* 12. *n. 5. l.* 21. *& 22.* Præterea purgans se coram judice laico in criminali negotio locum amittit, & etiamsi pro eo sententia feratur: in civili verò perdit quod evicit, si locum obtinere maluerit, *d. c. 12. in fine.* Quæ pœna non videtur ipso jure infligi, sed per Judicem infligenda, secundùm *Glos. ad d. c. 12 V. caussam perdant*; quòd verbum, *perdant*. non tam sit præsentis, quàm futuri temporis. Et facit, quò in dubio mitior in pœnis sit adsumenda pars. Huc rectè adducitur textus in *c. Gravem* 18. *inf. De excessib. Prælat.* ubi apertè requiritur sententia judicis.

23 Per solam citationem hæc pœna non videtur incurri, cum textus *d. c. 12.* habeat, *ad judicia pertrahant*, quod requirit litis contestationem, & effectum citationis: ut antè pœnitere liceat, *arg. Quamvis D. De in jus vocando.* Ante enim non tam quis petiit, quàm petere voluit.

24 Procedunt dicta non tantum si agatur in personam, verum & si in rem. Nam licet potius res videatur conveniri, quam persona, *l. Imperatores D. De publicanis & vectig.* persona tamen ad judicium cogitur, & posset damnari ad restitutionem per laicum, contra *d. c. 12.* Felin in *c. Qualiter 37. nu 8. sup. tit. 1.* quamvis contrarium in plerisque locis habeat praxis. Vide dicta ad *tit D. De judic. nu. 79.* Excipitur caussa feudalis, uti dictum paulò superius coram domino, aut ejus Curia tractanda.

25 Quæritur hic, An Clericus possit conveniri coram laico ex caussa tutelæ, aut curæ? R. Id posse videri, quòd non tam personæ caussâ conveniatur, quàm officii, Gail, *1. Obser. c. 37. n 7. vers. Sexto.* Verum non respondet verbis *d. c. 12.* quæ Clericos conveniri coram laico omninò prohibent, quod indignū sit, eos à laico damnari. Quæ indignitas & isto casu obtinet, cùm licet officii nomine, personalis tamen actionis caussa Clericus coram laico conveniatur? quòd isto cap. est prohibitum. Ut stante ratione prohibitionis, etiā ipsa prohibitio obtineat, ne sit imperfecta. Quod & de jure procedet in iis, qui habent officia in Principum aula de praxi tamen non servari tradit Covarr. *Pract. Quæst. c. 33. nu 6.* dicens eos privari officiis, & stipendiis, si declinaverint forum sæculare, quod & tradit Clarus *§. fin. q. 36. nu. 5.*

26 Quæsitum & illud, An Clericus laici hæres, ut talis conveniatur coram laico? R. Judicium inchoatum per defunctum coram laico ibidem a Clerico successore perficiendum esse; eo, quod proprium privilegium non excuset hæredem, *l. Hæres absens 19 in princ. D. De judic.* & quod de jure communi ibi sit judiciū perficiendum, ubi inchoatum. Quam sententiam, ut communem & veram, tenet Covarr. *Pract. qq. c. 8. nu. 3.* quamvis contravelit Abbas in *c. Quia n. 11. & 12. sup. tit. 1.* Felin. *ibid.*

bid. num. 3. *in fine.* scilicet quòd instantia inchoata non transeat in hæredem Clericum, communi regula, quòd Clericus non debeat conveniri coram laico. Verum prior opinio vera est.

27 Quid si necdum judicium sit inchoatum coram laico, sed post inchoetur? Sunt qui velint etiam tunc Clericum esse conveniendum coram laico; ex eo, quod non debeat qualitas obligationis mutari ex persona hæredis, qui defunctum repræsentat; & quod excusetur proprio privilegio, *d. l.* 19. *in princ.* & *ibi* Barbosa *n.* 194. *plurib. seqq.* quam opinionem tenet Vasq. *De success. tom.* 1. *§.* 22. *n.* 7. Verius tamen hoc in casu Clericum esse conveniendum coram suo judice, per *d. c.* 12. cùm lis contra Clericum inchoetur, ex caussa quidem defuncti, nomine tamen proprio defendentem, cujus ideo inspicienda qualitas. Nihil obstat *d. l.* 19. quia loquitur de privilegio particulari, non de eo, quod jure competit, Covarr. *d. c.* 8. *n* 4. Abbas & Felin. *de loco*, Gail 1. *d. Obser. c.* 37. *n.* 8. Et est communis hæc opinio.

28 Est & quæstio, An Clericus in caussa evictionis rei laico venditæ comparere debeat coram eius judice? R. Debere, cum non agatur primario contra Clericum, sed contra laicum emptorem, ad cuius defensionem tenetur venditor, etiam Clericus. Quò facit, quòd in *l. Venditor* 49. *in princ.* D. *De judic.* non obstante privilegio sui judicis, cogatur venditor sequi forum emptoris hac in caussa. Si tamen primò conveniatur Clericus, est coram suo judice vocandus Covarr. *d. loco n.* 3. Faehin. *lib.* 1 *c.* 38. Gail. *d. loco nu.* 7.

29 Movetur quoque dubium, An Clericatus superveniens faciat judicium inchoatum coram laico cessare? R. Non videri, per textum in *c. pen. h. t.* ubi sola citatio facit nihil prodesse mutationem domicilii citato, quò minus compareat coram judice citante, cum ibi iudicium semel acceptum, ibi finiri debeat, *l. Vbi* 31. D. *De judiciis.* Nihil faciente privilegio superveniente, cùm illud non faciat mutari statum caussæ, *l. pen.* D. *De jurisdict. l.* 7. D. *De judic.* Quo facit, quòd dictum paulò ante, Clericum hæredem laici teneri perficere iudicium coram laico inceptum. Et ita in civili caussa procedere plerique tradunt, Specul. *de Reo* §. 1. *num.* 4. Abbas *d. c. pen. in fine.*

30 Quid si post delictum suscipiat Ordines? R. Plerosque velle, non esse judici laico facultatem coercendi talem reum, tamquam exemptum ab eius iurisdictione, *arg. l. Qui cum uno* §. *reus De re milit.* Nisi tamen in fraudem legis hoc egerit, quæ illi prodesse non debet. Quo casu minimè æquum, eum liberari à foro iudicis sæcularis, *arg. l. Hos accusare in fine princ.* 1 D. *De accus.* Et hoc, etiamsi necdum fuerit inchoatum iudicium, ne per eam liberatus reus à sæculari potestate delictum impunè ferat. Fraus præsumitur ex eo, quod accusatus aut denunciatus, aut infamatus ordinari se fecerit, aut Religionem ingressus. Quo tamen casu non posse per iudicem sæcularem puniri reum, nisi quoad bona, tradit communiter teneri Covarr. *Pract. q. c.* 31. non etiam in corpore. Fraus si nulla appareat, liberari à iurisdictione sæculari per privilegium supervenіens, per *l Non distinguemus* 32. §. *sacerdotio* D. *De receptis arbit.* Fraudem non subesse mutationi status, volunt præsumi ex voto Religionis, aut Ordinis antè emisso, idque probari sufficienter iuramento rei, propterea quòd in his, quæ in animo consistunt, probatio sufficiens censeatur ea, quæ fit proprio iuramento: qua tamen de re aliqui non immeritò dubitant, quòd facilè sit iurare reo in sui liberationem, cum detrimento publico. Ut Chassan. *ad Consuet Burg. Rub.* 1. §. 5. *fallent.* 14 *n.* 57. Jul. Clarus §. *fin. q.* 98. *n.* 4. dicant hanc rem non prodesse, quod, licet destinatus ad Clericatum habeatur pro Clerico, ex quo tamen nondum receptus in Clericos, non possit dici reus esse extra iurisdictionem sæcularis iudicis.

31 Controversa admodum quæstio est, An exemptio Clericorum à iurisdictione Laicorum sit iuris divini, aut humani? R. Non paucos contendere, instinctè esse iuris divini, quos citat Vivius *lib.* 3. *Commun. opin. V. Clericus à potestate*, & Covarr. *Pract. qq. c.* 33. *nu.* 1. Alios è contra, esse iuris humani, quos citat idem Covarr. *d. loco n.* 2. ipse mediam viam eligens, adserensque, divini iuris esse in iis, quæ sunt spiritualia, quod potestas circa ea à Deo commissa sit iis, penes quos est potestas spiritualis. Quam non esse penes Reges, aut

eorum

eorum subordinatam potestati; ex eo patet, quod potestas spiritualis & temporalis distinguantur, *can. Cum ad verum & can. Duo sunt Dist.* 96. Ut necesse sit eam circa distinctas versari materias, & unamquamque sibi propriam vindicare, atque intra eam se continere, tamquam proprium objectum. Spiritualis potestatis proprium objectum sunt res spirituales, quales sunt Clerici: temporalis autem res temporales. Probat hanc partem Joannes Papa, *can. Si Imperator d. Dist.* 95. *Habet*, inquit *hac privilegia sua potestatis* (Imperator) *ut ejus beneficiis non ingratus contra dispositionem cælestis ordinis nil usurpet. Ad sacerdotes enim Deus voluit, qua Ecclesia disponenda sunt, pertinere, nos ad seculi potestates.* Idem patet ex aliis Canonibus, *can. Certum, can mperium can. Quoniam Dist.* 10. *cap. Ecclesia sup. De constitut. & c. Sollicita De majerit. & obed.* Humani verò, iuris in iis, quæ circa temporalia & criminalia versantur, qualia in primitiva Ecclesia subjecta fuisse jurisdictioni Principū certum est, & constat sufficienter ex Covar. *d. l.*

32 Ubi quæsitum, An Papa potuerit, & conveniens fuerit eximi Clericos in rebus & caussis temporalibus à jurisdictione Principum? R. Potuisse, & conveniens fuisse. Prior pars probatur ex indirecta potestate, quam in temporalibus habere Pontificem probatum suprà, *tit. De constitut. n.* 19. & patet ex c. 2. *sup. De maierit. & obed.* ubi Innoc. III. adscrit, etiam invito Imperatore, potuisse Pontificem Clericos eximere à jurisdictione laicorum. Estque ea communis Canonistarum sententia in *d. c. Ecclesia sup. de constit.* pro qua faciunt varia loca *c fin. inf. de reb. Eccl alienan. vel non c. fin. de censib. in* 6. *& passim de immunit. Eccles.* Vid. Suarez *de defens. Fidei Cathol lib.* 4. *c.* 3. *n.* 11. *& seqq.* Posterior pars ex eo probatur, quod Clerici sint res sacræ, ex vi consecrationis aut destinationis ad officium sacrum; atque ita dicens sit, eos cum rebus suis subesse potestati iis respondenti, spirituali scilicet. Indecens enim foret, ut, qui judicibus temporalibus tamquam patres spirituales præsunt, ab iisdem in temporalibus judicentur & puniantur. Ab Imperatore, aut Principe potuisse eos eximi, nec justitiæ, nec rationi repugnat, cum tendat in favorem fidei & religionis, nullique noceat, nisi ipsimet Principi concedenti privilegium; qui potest sibi præjudicare: ubi alterius non subest nocumentum, uti hoc in casu non subest. Exemptioni isti per laicos præjudicari non potest: uti nec per consuetudinem, nisi fortè non subsit damnum ordinis. Videtur tamen Pont. ei derogare posse, cum eius sit tollere legem; qui posuit Quâ ratione ipse temperavit aliquatenus hanc exceptionem in Clericis coniugatis, ut dicetur infrà *tit. De Cler. conjug.* Et concilium Trid. *Sess.* 23. *cap.* 6. *De reformat.* non alias fori privilegium Clericis primæ tonsuræ permisit, quam si maiores XIV. annis beneficiū obtinerent, aut si Clericalem habitum, & tonsuram deferentes, alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inservirent, vel in seminario clericorum, aut in aliqua schola vel Universitate de licentia Episcopi versarentur, quasi in via ad alios Ordines suscipiendos.

Exempti itaque Clerici à jurisdictione laicorum, subditi suo Episcopo; sine cujus venia nec quidem alterius personæ Ecclesiasticæ jurisdictionem in se prorogant, c. *Significasti* 18. *h. t. & c.* 1. *eod. in eod.* 6. idque ratione beneficii aut Ordinis ab eo collati.

TITULUS III.

De Libelli oblatione.

SUMMARIUM.

1. *Libellus quis, & cui edendus.*
2. *Qualiter concipiendus.*
3. *Caussa petendi in actione reali & personali.*
4. *Actionis nomen an exprimendum?*
5. *Conclusio necessaria in civilibus, non in criminalibus.*
6. *Libellus quousque emendari & mutari possit remissivè.*
7. *Anni, mensis, diei editio an & quatenus facienda.*

CONstituto foro, proponitur petitio per actionem, vel voce, uti in summariis & extraordinariis, in quibus proceditur de plano & simpliciter, quæ actis inseritur, ut postea de ea constet, *Clem. Sapè de verb. Signif.* Vel scripto, ut in ordinariis *c.* 1. *h. t.* * dicitur- 1 que Libellus, qui est scriptura actoris petitionem, ejusque caussam continens.

Ides-

Edendus est & iudici, qui iuxta illum decernat citationem, atque eatenus est citatione priori & reo, & eatenus est citatione posterior. Edere est exhibere, dictare, copiam inspiciendi, describendi dare, *l.* 1. D. *De edendo.* Libelli partes duæ sunt præcipuæ, petitio, & eius caussa. *c.* 3 *h. t.*

Concipiendus est idoneè, ut demonstret 2 futuræ litis speciem, & melius intelligat reus, quid quale quantum petatur; cedendum sit, nec ne; quid respondendum ad petitionem actoris. In libello criminali nomen accusati & accusatoris, item delicti locus, annus, mensis, designauda, *l.* 3. *D De accusat.* In civili, *Quis, quid, coram quo, quo iure petatur, & à quo*, exprimendum: scilicet in personam, an in rem agatur, universalem an particularem, mobilem an immobilem: tota an pars petatur, & ubi sita, *l. Si in rem* 6. *D. De rei vindic. c.* 2. *h. t.* Alio enim modo universalis, alio particularis petitur. Illam universaliter petere sufficit; veluti, *Peto hereditatem mihi relictam, peto rationem tutelæ me pupillo gestæ.* In hac res per circumstantias est describenda, ut sciatur, quid petatur, *d. c.* 2. Aliàs esset incertus libellus, super quo non rectè fertur sententia, §. 32 *Instit. De actionibus.*

Est & differentia inter actionem in rem & 3 actionem in personam. Nam in illa caussam propinquam, scilicet dominium, allegare satis est: in hac etiam remota alleganda, hoc est non tantùm dicendum, quòd reus sit obligatus, verum & addendum, quo ex contractu. Rationem differentiæ ponunt, quòd in illa censeatur caussa remota expressa, eò quod res non nisi una ex caussa possit haberi. *l* 3. §. *ex pluribus D. De acquir. possess.* Quod aliter se habet in personali, cum ex pluribus caussis quid possit deberi, ut incertum esse queat, qua ex causa agatur, *l. Et an eadam.* 4. *D. De except. rei judic.* Gail. 1. *Obser.* 61. *n.* 1. *& seqq.*

Actionis nomen non esse necessario expri- 4 mendum, patet ex *c.* 6. *sup. De judic* modò ius petendi & caussa ex conceptione libelli & conclusione colligi possit. Jure civili volunt opus esse expressione, per *l.* 1. *D. De edendo, & l.* 3. *C. eod.* Potest tamen non malè cum Azone, *ad d. tit. Cod.* teneri nec hoc iure necessarium esse, cùm nihil referat, proprio nomine quid exprimatur, an demonstretur per æquipollens, *l. Certum* 6. *C. De reb. cred.* Gail. *d. loco.*

In civilibus conclusione est opus, non e- 5 tiam in criminalibus. In illis enim agitur, ut parti quid fiat, vel detur, quod exprimendum, quid, quale, quantum sit: in his vero conclusio dependet ex lege, vel iudicis arbitrio, ut frustrà per actorem exprimeretur: nisi tamen pœna parti veniret applicanda. Gail. *de l[illegible] n.* 10.

Emendari posse libellum usque ad senten- tiam, & mutari etiam post litis contestatio- 6 nem, non tamen permanente eâdem instantiâ, dictum *D. eod. nu.* 10. *& seqq.*

Dictum autem supra, esse designandum annum & mensem; nam diei & Consulis edi- 7 tio ad partis instructionem non est necessaria, cui sufficit vidisse intentionem actoris, idque ut evidetur subornatio, hac in re obvia, *l* 1 §. *editiones D. d. tit.* Ad fidem verò faciendam est necessaria, *l* 4. *C. De divers. rescript.* In criminalibus quoque dies & hora omittuntur. *l* 3. *in princ D. De accusat*, nisi ex eo contingat reo læsio, propter indirectam probationem negationis, Clarus, §. *fin. qu.* 12. *nu.* 13. Dies, quo solutio facienda, necessario est exprimenda, quod si pars stipulationis, *d.* §. *editiones.*

TITULUS IV.

De mutuis petitionibus.

SUMMARIUM.

1. *Mutua petitio, sive reconventio coram eodem judice, etiam alias incompetente, instituenda.*
2. *Non coram arbitro.*
3. *Reconvenire quis possit; & An excommunicatus?*
4. *Clericus coram laico, an reconveniri possit?*
5. *Reconventio in quibus caussis locum habeat.*
6. *An in criminalibus?*
7. *An in caussa spoliationis?*
8. *Non obtinet in caussa appellationis.*
9. *Non etiam, si in una parte debitum illiquidum sit.*
10. *Reconventio quo tempore proponenda.*

1 Intellecta actoris petitione, si quid vicissim putet sibi deberi reus; id proponere potest recon-

reconveniendo actorem, per mutuam, ut hic vocat Pont. petitionem, aut, ut I.C. mutuas actiones, *l. Si idem* 11. §. 1. *D. de jurisd.* coram eodem Judice, sive ordinario, sive delegato, *c* 1 *&* 2. *h. t.* etiam prorogato, quia retinet plenam jurisdictionem. Judicem hunc, licet sibi incompetentem, non detrectat actor: cujus enim in agendo quis observat arbitrum, eum contra se habere judicem non debet dedignari, *l. Cum Papinianus* 14. *& Auth Et consequenter Cod. de sent. & interloc. omnib. jud.* idque ut facilius & citius lites dirimantur; quod publico bono respondet. Qua de caussa si alter minorem quantitatem petierit, quæ sit intra jurisdictionem judicantis, alter verò majorem, quæ modum excedat, tractanda nihilominus caussa coram eodem judice, *d. l. Si idem* § 1 *de jurisd.*

2 Coram arbitro non habet locum mutua petitiô, sive reconventio, ut vocant, quòd compromissi terminos non egrediatur, *c. 6. sup. De arbitris.* V. Maranta *De ord judic. p. 4. dist. 6. n.* 12. ubi distinguit inter arbitrum voluntarium & arbitrum juris.

3 Reconvenient quilibet per quemcunque conventus eundem suum actorem potest. An igitur & excommunicatus? R. Permitti quidem excommunicato sui defensionem, quæ naturalis est, ut negari nequeat; quo modo excipere potest & appellare, *c. 5. ubi Gl. inf. De except.* ita postulante æquitate, ne contingat condemnari absolvendum: actionem tamen ei non concedi, ne quisquam cogatur eum eo communicare, in animæ suæ detrimentum, *c. Exceptionem inf de except.* Ad actionem autem spectat reconventio, ut hæc ei non sit permissa, *d. c. 5. in fine, ubi Gl.*

4 Verum acriter disputatur, An Clericus rectè reconveniatur coram laico? R. Ita communes obtinuisse, per *d. l. Cum Papinianus*; & quod civili & Canonico jure sit permissa reconventio sine distinctione judicis, laicus sit, an Clericus, ordinarius an delegatus, etiamsi caussæ per reconventionem propositæ non sit competens, *d. l.* 11 §. 1. Non factâ etiam distinctione inter personas reconvenientes & reconventas, laici sint, an Clerici. Et facit, quòd etiam eo casu militet naturalis caussa defensionis, quâ jus reconveniendi in genere niti traditur; & quod isto in casu iniquum sit, non licere reo, quod licet actori. Barr. in *d. l. Cum Papinianus n.* 19. *Gl. in c.* 1. *& ibi* Innoc. *sup. tit.* 2. *de foro compet.* Felin. in *c.* 4. *n.* 8. *sup. tit.* 1. *De judic.* Posset tamen alicui contrarium non improbabiliter videri, per textum in *c. Si diligenti* 12. *sup. tit.* 2. quod non vult Clericos, sive volentes sive invitos, subire judicia sæcularia, ne quidem ex pacto per juramentum vallato. Alii tamen, qui opinionem communem tuentur, ibi tantum volunt prohiberi prorogationem jurisdictionis laicæ per hominem, quando quod principaliter agitur; non etiam quando ex consequenti per legem inducitur prorogatio. Et hoc, si agatur de re profana, de qua in abstracto judicare potest laicus: nam si spiritualis esset, reconventio non permitteretur, *Gl. c.* 1. *hoc tit.* Wamess. *Conf. de jure Pont.* 71. *n.* 3 Vid. dicta *ad tit.* D. *de judic. n* 89. *& tit. de re judic. n.* 34 *& seqq.*

5 Habet locum in omnibus caussis, etiam habentibus diversas qualitates: quo modo & agenti super feudo coram Feudali Curia proponi potest de pecunia aliunde debita Wamess. *d. Conf.* 71. *n.* 5.

6 An & in criminalibus? R. Non habere, quod non relatione criminis, sed purgatione quis fiat innocens, *can.* 1. 2. *& Prius* III. *q.* 11. nisi agatur civiliter, *l. Si ambo* §. 1. *D. de compensat.* Deinde non potest proponi nisi spectans ad reconvenientem, cui quæri possit: hic autem ei non potest quæri, cum pœna Reip. cedat. Quò facit, quod dictum alibi, compensationem non opponi in criminalibus, *tit. D. De compensat. n.* 8. *& de Re judic. n.* 37.

7 Conventus super spoliatione videtur non posse reconvenire nisi super spoliatione, ex ratione, quod spoliatus ante omnia sit restituendus, *c. fin. inf. De ord. cognit.* hac de re latius infrà *tit.* 13. *de Restitut. spoliat.* Deinde reconventio locum habet in caussis, quæ habent actionis faciem & formam, qualem non habet caussa spolii.

8 Q. An obtineat in caussa appellationis? R. Non obtinere; quia aut reus appellat, & frustrà reconveniet actor, cui debetur, aut appellat actor, & reconventione non indiget reus victor. Adde, quod judex appellationis non habeat jurisdictionem nisi in caussa appellationis.

9 Quid si ab una parte non sit liquidum debitum

bitum, ab altera verò liquidum? Videtur dicendum, non admitti magis reconventionem, quàm admittitur compensatio, cum qua habet affinitatem: & in plerisque identitatem: quæ requirit utrimque debitum ejusdem ordinis liquidum. Unde & hoc in casu utraque caussa sit liquida necesse est, aut illiquida; quia alias alteri, cujus caussa sit liquida, fieret injuria, quod ejus decisio retardaretur, propter caussam ab altero propositam, quæ longiorem requirit indaginem.

10 Proponenda reconventio tempori, scilicet vel ante litem contestatam; quo modo Titulus hic præponitur ei, qui est de litis contestatione: vel paulò post, *d. Auth. Et consequenter*, *Clem. Sæpe De verb. signif.* ut simul commodius cognosci, & una sententia, saltem prolatione (sunt enim realiter duæ) terminari possit conventionis & reconventionis caussa, *c. 1. h. t.* Unde est, quòd conventio & reconventio pari passu ambulare dicantur; ita ut, si in illa re mota sit appellatio, etiam in hac remota censeatur, *c. 2 hoc tit.* ne quod uni licet, alteri denegetur. Si detrectaverit actor respondere reconventioni, compelletur per judicem, denegatâ actione, & audientiâ non accommodatâ, aliave viâ. Si judex, non habitâ ratione reconventionis, in causa processerit, reo licitum est appellare, *l. 1. in fine Quæ sent. sine appellat. rescind.* Quod si ab initio non fuerit reconventio proposita, sed seriùs, non terminabitur simul ejus caussa, idque ne caussæ conventionis decisio producatur in damnum actoris. Quod sibi imputet reus, qui tempori, ut oportebat, juxta *d. Clem. Sæpè*, sibi non providerit, Abbas *d. c. 1. n. 19.* Sic &, si conventionis caussa summariè absolvi possit, caussa reconventionis, quæ summariè pertractari nō potest, non remorabitur ejus decisionem.

TITULUS V.

De Litis contestatione.

SUMMARIUM.

1. *Litis contestatio necessaria in judiciis ordinariis.*
2. *Non in summariis.*
3. *An neque in ordinariis ex consensu partium?*
4. *In caussa appellationis quatenus necessaria.*
5. *Litis contestatio quo modo inducatur.*
6. *Litis contestatio quid?*
7. *Litis contestationem non inducit confessio.*
8. *Impedit eamdem protestatio.*

Initium judicii est à litis contestatione, antequam non tam petit actor, quam petere vult, Gail. 1. *Obser. c. 74.* * Quæque ita necessaria, ut omissa sententiam faciat nullam, *c. 1. h. t. l. Prolatam C. de sent. & interloc. omnium judic.* quasi latam super re in judicium non deducta. Quod Primò procedit in judiciis ordinariis, * nam in summariis, in iisque, quibus summariè caussæ pertractantur, litis contestatio non requiritur, *per text. expressum in d. Clem. Sæpè De V. S.* uti nec alia solemnia, quæ tamen servari possunt, partibus non contradicentibus. [1] [2]

Ubi quæri posset, An similiter in ordinariis ex consensu partium possint omitti solemnitates? R. Minimè; quia non possunt partes immutari jus commune. Nihil obstante, quòd ex eorum consensu possit observari solemnitas & in summariis: nam, ut rectè ait *Gloss. fin. in d. Clem. Sæpè, quam ibid. probat* Zabarella, per hoc reditur ad jus commune: in nostro autem casu ab eo receditur, cum facilius res ad naturam suam redeat, & formæ suæ reddatur, *l. Si unus 27. §. pactus in fine D. De pactis.* [3]

Secundò procedit in prima instantia: nam appellationis caussa non est præcisè necessaria non tantùm absente alterâ parte, *c. Per tuas 58. inf. de appellat.* sed etiam præsente utraque, si non petatur ab altera partium, Covarr. *ad c. Raynaldus 18. §. 2. n. 1. in fine x. De testam.* & in prima instantia sit lis contestata, Gail. 1. *Obs. 76 n. 5.* Wamese. *Conf. 47. in princ. hoc t. & ad d. c. Per tuas nu. 4. & 6.* Si agitur judicio ordinario; nam si summario, ut in prima instantia potest omitti contestatio, ita & in secunda, cum sit ejusdem naturæ & qualitatis. In supremis Curiis valere nihilominus processum & sententiam, omissâ litis contestatione, tradit Gail. *d. lib. 1. cap. 75. num. 5. & 11. & d. c. 76. in fine.* Wamese. *d. Conf. 74. in fine.* [4]

5 Ut inducatur litis contestatio, non sufficit simplex citatio, quamvis ea faciat rem non esse integram, *Clem. 2. Ut lite pendente &c.* interrumpat præscriptionem, modò in termino citationis compareat actor; aliàs sine effectu foret, Jason. *ad Rubr. De in jus vocando n.* 4. Non etiam opus est formâ solemni, per interpositas stipulationes, pro more pristino: sed sufficit per actorem & reum declaretur voluntas lite contendendi. Quæ colligitur ex eo, quod reus ad petitionem actoris contradictoriè respondeat, coram judice, qui per narrationem negotii caussam audire incipiat, quam audit, qui alteram tantùm partem audit; ut nuda postulatio non sufficiat, *l. 1. C. hoc*

6 *tit.* * Ut litis contestatio sit rei ad principalem actoris petitionem responsio animo contestandi litem. Dico, principalem; nam responsio ad positionem non facit litem contestatam, quia positiones principalis negotii decisionem non concernunt.

7 Sic neque litis contestationem inducit confessio, cùm hæc contradictionem non habeat, *l. Si reus 73. D. de procurat.* Felin. *ad c. 1. n 5. hoc tit.* Ut nec contradicit excipiens, *c. 2 eod. in 6.* cum qui excipit neque neget, neque affirmet, *c. 6. inf. de except.* Felin. *in d. c. 1. n. 6.*

8 Impedit & litis contestationem protestatio de non contestando, subjecta per reum responsioni suæ; quæ reo permissa, quia ipsi utile non contestari litem. Si tamen perseveret fallaciter in sua protestatione, potest à judice cogi contestari litem. Hac de re latius *Cod. eod.*

TITULUS VI.

Ut lite non contestatâ non procedatur ad testium receptionem, vel ad sententiam definitivam.

SUMMARIUM.

1. *Testes ante litem contestatam cur non recipiantur.*
2. *Exceptio quoad exceptiones dilatorias & peremptorias litis finita.*
3. *Testium receptio admissa ob metum mortis vel absentia diuturna.*
4. *Ob periculum oblivionis.*
5. *In caussa inquisitionis, & ad perpetuam rei memoriam.*
6. *In caussa electionis & matrimonii.*

1 Ante litis contestationem, quæ est solemnis judicii fundamentum, & ante quam incertum, an sit futura, nec testium receptio locum habet, nec definitiva ferenda sententia; cum super quo testes recipiantur, aut sententia feratur, nihil sit, actore non tam petente, quàm petere volente, *l. Amplius D. Rem ratam haberi.* * Super exceptionibus 2 tamen dilatoriis testes rectè recipiuntur, cum tendant ad dilationem litis, ideoque ante proponendæ, ut dicetur infrà *tit. De except.* Idem juris in peremptoriis, quæ dicuntur litis finitæ, & ingressum ejus impediunt, de quibus *c. 1. De litis contest. in 6.*

3 Excipiuntur quoque testes super principali, quando de morte testium, vel diutina eorum absentia timetur, ne probationis copia fortuitò eripiatur; absente scilicet parte adversâ, sive contumaciter, sive etiam sine malitia, ut convenire nequeat. Quo casu actor intra annum, ex quo convenire reum potuit, in jus eum vocare debet, aut saltem receptionem hujusmodi testium ei denuntiare: aliàs attestationes receptæ non valituræ. Et hoc, ne hâc ratione fortè per fraudem reo eripiatur conditio objiciendi quid contra testes, *c. fin. in princ. h. t.*

Idem dicendum, si sit periculum oblivionis ex caussa moræ aut subornationis, *arg. l. 3. §. duæ D. de Carbon. edicto.*

4 Quid si postea comparuerit reus, vivis adhuc testibus, an eorum examen erit repetendum? R. Ita videtur per *c. Præsentata 50. inf. De testib. & l. fin. C eod tit.* ubi testes per arbitrium recepti denuò sunt examinandi, si ita pars velit, nisi sint mortui.

5 In caussa quoque inquisitionis super excessibus, non attentâ contestatione, quâ non est opus, testes audiuntur. Uti & quando producuntur ad perpetuam rei memoriam, *d. c. fin. §. sunt & alii &c. Significavit 41. inf. de testib.* factâ tamen denuntiatione ei, cui inde periculum esse posset. Contra contumacem agitur missione in bona, de qua infra *tit. 14.* Quæ si minus sit commoda, judex excommunicatione uti potest, *c. 3. & 3. h. t.*

6 In caussa tamen electionis, matrimonii, ne Ecclesia patiatur detrimentum propter moram, aut alteri conjugi detur occasio fornicationis, testes recipiuntur etiam ante contestationem, &, si de caussa liqueat, ad definitivam proceditur, *d. c. fin. § porrò*. Quod si nulla subsit contumacia, sed aliunde caussetur absentia, tunc in caussa electionis exspectandus electus ad sex menses, nisi aliud suadeant circumstantiæ. In caussa confirmationis exspectandus confirmatus usque ad tempus definitum per Canones, quod Glossa, in *d. § porro V. Canonibus*, vult esse sex mensium. In contractu matrimonii exspectare alter debet, donec de morte absentis probabiliter quid intelligatur, idque ne contingat, propter absentiam nō malitiosam, aliquem cadere justis exceptionibus. Et licet parti posset esse durum, se continere, sine sua culpa, non deest tamen caussa, *d. §. porrò in fine*. Alii casus, quibus ante contestationem testes admittuntur, videantur in *Glos.* 1. *ad c.* 5. *h. t.* Facienda autem his casibus testium receptio coram illo, ad quem discussio futuræ litis spectat. Vid. Gothofr. *ad l. In lege Aquilia* 40. *D. Ad L. Aquil.* Mynf. *cent.* 4. *Obser.* 71. *&* 72.

TITULUS VII.

De Juramento Calumniæ

SUMMARIUM.

1. *Iuramentum hoc quando præstandum.*
2. *Quoties.* 3. *A quibus.*
4. *In quibus caussis.*
5. *An & in caussa criminali?*
6. *Quid contineat.*
7. *Advocati quid jurent.*
8. *Iuramenti hujus necessitas & effectus.*

VT litigantes à calumniosa litium persecutione avertantur, exigitur ab iis juramentum calumniæ: quæ hic sumitur pro calumniosa alicujus in judicio vexatione, *l. Si calumnietur* 233. *D. De V. S.*

1 Præstandum hoc juramentum in exordio litis, *c.* 1. *eod. in* 6. publicè coram judice, nisi aliud postulet personarum qualitas, aut sexûs verecundia. Omissum tamen in exordio, in qualibet litis parte exigi potest, prout judici videbitur, *d. c.* 1. *in prin.* * Præstari autem semel sufficit, quia extenditur ad omnia subsequentia, *Auth. Hoc Sacramento C. De jurejur. propter calum.* Si tamen suspicetur judex agi quid malitiosè, juramentum malitiæ exigere potest, etiam sæpius, *c.* 2. *in fine eod. in* 6. cùm hoc non concernat totam litem, sed tantum articulum, cui adhibetur, ultra quem non extenditur. 2

3 Subeundum non ab aliis, quàm qui in lite sunt, siquidem agatur de debito litis processu, quem turbare malis artibus non censentur, nisi qui in lite sunt. Ut præstare istud cogatur actor & reus hæres item eorum, *l.* 2. *in prin. C. h. t.* sive per se, sive per alium, uti procuratorem ex speciali mandato. Est enim hoc juramentum crudelitatis, quod etiam per alium præstatur, in animam tamen jurantis, *c.* 3 *h. t.* nisi agatur de proprio facto, *d. c.* 2. § 1. Tutor, curator pro minoribus in animam suam jurant, quòd caussam eorum habeant satis perspectam, *Auth. Principales in fine C. h. t.* uti syndicus, œconomus, administrator xenodochiorum, *d. c.* 4. *&* 6. *h. t.* Ab hujusmodi juramenti præstatione ne quidem Clerici sunt immunes, non obstante consuetudine, *c.* 5. *h. t.* qui tamen non sunt cogendi per se præstare, cùm possint alteri committere: & per se præstare volentes non aliàs admittentur, quàm consulto suo Prælato; Episcopi consulto summo Pontifice, *c.* 1. *h. t.*

4 Subeundum est in omni caussa, etiam appellationis, per quam nova instantia inchoatur, *c.* 2. *in prin. eod. in* 6. & spirituali, quòd & in ea calumniari contingat, *c.* 1. *eod. in* 6. per quod corrigitur, *c.* 2 *h. t.*

5 An & in criminali? R. Id aliquos velle, per *l.* 1. *&* 2. *Cod. h. t.* ubi dicitur esse præstandum in omnibus caussis: & per *d. c.* 1. *h. t.* in cujus fine videtur insinuari, in quacunque caussa, sive civili sive criminali, esse subeundum: veriorem tamen videri Martini sententiam, quam probat & sequitur Cujac. *ad Novel.* 49. *& c.* 1. *h. tit.* in criminali scilicet non rectè exigi, quatenus criminaliter intentatur; tum propter obvium perjurium, tum quod in ea sufficiat inscriptio: si verò civiliter intentetur, juramentum hoc exigi posse. Quam sententiam firmat Cujac. per *Novel. Leonis* 97. *&* 107. Sichard. *ad l.* 1. *Cod. h. t.*

Tria

6 Tria hoc Juramentum continet. I. Quod litem movendi aut contradicendi justam causam habere se putant partes. II. Quod nullam exigent probationem calumniosam, protrahendæ litis ergo. III. Quòd nihil promiserint, dederint, daturi promissuri sint, per se aut per alios, ad corrumpendum judicem, *d. auth. Principales C. h. t.*

7 Advocati in ingressu cujusque judicii jurant, se non nisi quod justum in caussa esse perspexerint, clientibus suis procuratores, ab ea verò recessuros, ubi eam iniquam viderint, *l. Rem non novam 14. §. patroni C. de jud.* Causam minus probabilem vel ab initio non suscipere, vel susceptam deserere non coguntur, cum non semper id, quod probabilius apparet, sit & verius, & contingat judicem in id, quod minus est probabile, inclinari. Receptum autem moribus, ut non in cujusque judicii ingressu, sed initio muneris, dum adsumuntur, juramentum hoc præstent patroni.

8 Subeundi hujus juramenti ea est necessitas ut remitti à partibus nequeat: liceat tacitè omissum non vitiet processum, *c. 1. §. 1. eod. in 6.* Recusans actor præstare causâ cadit, reus pro confesso habetur, *d. l. § quod si actor*, quod non videatur justa causa nixus. Præstiti effectus est, quod præstans excusetur à præsumpta calumnia, nisi aliud appareat: cedit enim veritati præsumptio.

TITULUS VIII.

De Dilationibus.

SUMMARIUM.

1. *Dilationes alia Legales, alia Conventionales, alia Arbitraria.*
2. *Item alia Citatoria, alia Deliberatoria, alia Probatoria.*
3. *Probatoriis quod tempus præfixum.*
4. *Dilationes quod dentur actori & reo.*
5. *Dilationum effectus.*

VT deliberatè peritis respondeatur, Dilationes sunt inductæ, quæ sunt adsignatio temporis, intra quod actus judicialis expediendus. 1 * Quædam sunt Legales, à lege datæ: quædam Conventionales, ex consensu partium concessæ: quædam Arbitrariæ, quæ arbitrio judicis dantur, causa cognita, pro personæ causæ, temporis conditione, *l. Numquam 71. D. de jud.* 2 * Aliæ item initio litis sive ante litem contestatam dantur, ut Citatoriæ: quæ vocato dantur ad comparendum termino adsignato, etiam interdum peremptorio, ita dicto, quod perimat disceptationem, id est, ultra non patiatur adversarium tergiversari, *l. Et tertium 70. D. de jud.* Non sit tamen nimis brevis, præcipuè in rebus Ecclesiasticis, *c. 1. h. t.* Deliberatoriæ, quæ sunt viginti dierum, *Auth. Offeratur C. de litis contest.* ut deliberet reus. Hæ denegantur, si ex literis citatoriis plenè potuit reus instrui, *c. 2. 3. h. t.* In medio sive post litem contestatam dantur Probatoriæ, ad allegatorum & exceptionum probationem. 3 * quarum spatium lex ita est moderata, ut, si ex ea provincia, in qua lis agitur, sint producendi testes; aut instrumenta, non ampliùs quàm tres menses indulgeantur, si ex aliena, continenti tamen, non ultra sex; si ex Ultramarina, non ultra novem. Quod tempus non excedit judex, quamvis diminuat ex causa. Potest tamen iterato dare hoc spatium ex causa urgenti, ut habet textus in *l. 1. Cod. h. t. & in l. 7. D. de feriis.* Post judicium datur decendium, sive decem dierum dilatio, ad appellandum, appellationisque actus exercendos, *de quibus inf. tit. de appellat.*

4 In criminalibus causis duæ dilationes actori, reo tres dari possunt, caussa cognita. In civilibus autem una tantùm danda, *l. fin. D. h. t.* nisi aliud urgens causa velit, *d. l. 7.* Ratio diversi juris est, quòd causæ criminales sint gravioris momenti, in quibus contingeret facilè lædi innocentiam. Dantur verò plures dilationes reo, quam actori, quia favorabilior, ut ejus innocentia faciliùs defendatur.

5 Effectus dilationis est, quòd stante tempore dato, quod est continuum, officium judicis cesset super isto articulo, *l. 3. c. h. t.* Dies pro termino adsignatus totus cedit illi, cui adsignatus: datus enim in eum modum alicujus non debet restringi in ejus odium. Unde ultimo etiam momento rectè comparet, *§. omnis stipulatio 2. Inst. De V. O.*

TITULUS IX.

De Feriis.

SUMMARIUM.

1. *Feriæ aliæ Solemnes & Ordinariæ, aliæ Repentinæ & Extraordinariæ.*
2. *Festis diebus ab omni opere servili cessandum*
3. *Liberalia opera iis diebus non prohibentur.*
4. *An scribere die festo liceat?*
5. *An pingere?*
6. *An iter facere?*
7. *An saltus, actusve musicos exercere?*
8. *An venari & piscari?*
9. *Actus bellandi an licitus die festo?*
10. *Militia & studium quatenus æquiparentur.*
11. *Intellectus* l. Divus D. de Feriis & Dilationibus.
12. *Opera quædam non servilia prohibita exerceri diebus festis, ut mercatus.*
13. *Ut quæ concernunt processus judiciales.*
14. *Citatio facta die feriato ad non feriatum est nulla.*
15. *Item facta die non feriato ad feriatum.*
16. *Citatus an tunc teneatur comparere die proximo non feriato?*
17. *Citatio pro die feriato causa hominum tenet.*
18. *An appellationem interponere die festo liceat?*
19. *Arbiter an procedere eo die possit?*
20. *Executio an die festo licitè fiat?*
21. *Actus voluntariæ jurisdictionis non prohibiti die festo.*
22. *Iuramentum judiciale prohibitum die festo.*
23. *An & extrajudiciale?*
24. *Excessus hujusmodi præcepti quale peccatum causet.*
25. *Obligatio illius durat toto die, & quo modo dies computetur.*
26. *Opera naturalia hâc prohibitione non continentur.*
27. *Excusat ab observatione hujus præcepti primò, Necessitas privata, publica, proximi.*
28. *Secundò, Opera pietatis; licet de se servilia.*
29. *Tertiò, Materiæ levitas vel opus modici temporis.*
30. *Quantum temporis spatium censeatur modicum.*
31. *IV. Excusat consuetudo.*
32. *V. Dispensatio superioris.*
33. *An feriis renuntiari possit?*

AD dilationes spectant Feriæ, à feriendis hostiis nuncupatæ: * quæ aliæ sunt Solemnes & Ordinariæ, aliæ Repentinæ & Extraordinariæ. Priores vel in cultum divinum sunt institutæ, ut sunt dies Dominici & Festi, tempus Quadragesimale, vel in usum humanum, ad fructuum collectionem: quibus id commune, ut iis cessent judicia privata & publica, nemoque in jus vocari possit. 1

Festis diebus hoc singulare est, quam ab omni opere servili Christianos vacare oporteat *c. 1. h. t.* quale est opus mechanicum & corporale non solum ex parte instrumenti, sed etiam ex proximo effectu, ad quem natura sua vel ex vi suæ institutionis ordinatum ut suere, texere, fodere, & similia. 2

Liberalia opera non veniunt sub prohibitione istius præcepti: ut etiam tota die iis inhærere liceat, citra peccatum, modò secundùm Ecclesiæ præceptum audiatur Missa, non distinguendo, subsit lucri causa, nec ne, quia ea non mutat rationem præcepti. Quo modo totâ die dans operam studiis, non tantùm Theologicis, in quibus minus dubium, sed etiam Juris, Medicinæ, Matheseos, & aliis non peccat; quam vis aliqui contra velint, ut videre est apud Abbatem, in *d. c. 1. n. 4. h. t.* cum studium ordinetur tantùm ad mentem illuminandam & perficiendam, & nihil habeat servile. Non rectè objicies, eâ ratione licere etiam addiscere mechanicas artes die festo, quod intellectum perficiant: nam instructio in iis fit per exteriores actus serviles. Hinc licitum est docere die festo quamcunque scientiam & artem, prout ad mentem instruendam pertinet, sive voce, sive scripto, quia hoc totum est liberale. 3

Q. An liceat scribere die festo? Resp. Scripturam esse potiùs mentis opus, cum sit quædam locutio permanens, atque ita non tam servile, quàm liberale opus: non tantum, si quis proprios conceptus exprimat, sed & alienos excipiat, uti discipulus magistri, etiam mercede mediâ; Navarr. in *Summa cap 13. n. 12. & 14.* quia hujusmodi merces non facit mutari conditionem rei, ut fiat servilis, quæ 4

ex

ex se est liberalis. Quod videtur etiam dicendum in nuda transcriptione instrumenti alicujus, cum nihilominus sit mentis opus: quamvis ea de re quidam dubitent, & aliud velit Navarr. *d. loco num* 14. Cujus opinio posset procedere in isto hominum genere, quos publica potestas aut propria voluntas ad hoc occupationis genus destinavit, ut servirent communi, quales sunt servi ac cæteri opifices: Nihil facit, quòd imprimere libros sit servile; quia id non fit per modum locutionis & expressionis conceptuum mentis, uti scriptio, sed per actionem merè mechanicam, componendo ac disponendo literas singulas, easque imprimendo, quod mechanicum & servile, atque ita illicitum die festo.

5 Quid de actu pingendi dicendum? Posset videri, non esse servilem magis, quam scribendi, cum sit opus mentis, ad ejus informationem ordinatum: enarrat enim quodammodo pictura historias, atque ita die festo licere videtur. Tutiùs tamen inter servilia ponitur, die festo prohibita, sive pretio, sive liberaliter fiat, quia hoc non variat rationem operis servilis: quale est actus ille, continens opus corporale terminatum ad materiam extrinsecam, dirigibile per artem mechanicam; ad instar artis sculpendi & conflandi imagines, quam constat esse mechanicam, & die festo illicitam. Neque enim magis, quam illa, exprimit conceptus mentis, & non tendit per se, ut illam instruat: atque ita non est opus doctrinæ & disciplinæ, uti est scriptura.

6 Iter facere inter servilia non ponitur die festo citra peccatum liceat; cum animum non impediat, quò minùs Deo vacet, auditâ tamen Missâ. Nisi circumstantiæ quid servile includant: quo modo etsi licitum sit curru vehi, non licet tamen, citra præcepti violationem, unà res transvehere, quia id ipsum est servile. * Simile judicium est de saltu,

7 & actibus musicis vocum, instrumentorum, qui inter artes liberales ponuntur, atque ita non prohibiti; quamvis finis, qui non facit opus servile, sit malus, qui non ad hujus, sed ad alterius præcepti violationem pertinet.

8 Q. An liceat venari, piscari die festo? Resp. Navarrum, *d. cap.* 13. *num.* 11. *vers.* 6. negare opus esse servile piscari, atque ita die festo licitam videri venationem etiam quæstûs causâ. Verum patet ex *c.* 3. *h. t.* piscationem die festo illicitam esse, cum ibi permittatur ex necessitate, ut aliàs non sit permissa: piscationi autem similis est venatio. Ratio est, quia non fit sine opere corporali, eoque gravi, ut inter illicita die festo opera possit poni, nisi moderata sit, & gratia recreationis vitandique otii eam excuset. Videtur & consuetudo excusationem aliquam dare, quæ ut potest legem humanam remittere, ita & opera, lege humanâ prohibita, licita facere.

9 Quid de actu bellandi dicendum? Videtur opus actualis militiæ, & pugnæ de se servile esse, sive bellum sit justum, sive injustum, cum hoc non variet rationem prohibitionis: quia licet regimen militiæ sit potius opus mentis, quàm corporis, ipse tamen actualis congressus potius est corporis actus, habetq; multa servilia. Ut nihil faciat, quòd exerceatur etiam ab ingenuis & nobilibus, habeatque adjunctam nobilitatem, nam ea procedit nisi ex fine remoto, quia scilicet tendit ad Reipubl. defensionem per ostentationem virium, & indicium præstantis animi, unde quædam nobilitas & fama acquiritur, cum proximus sit in actuali usu corporis, de se servili, non liberali.

10 Nihil facit, quod Imper. in *l. Advocati Cod. De advoc. divers. jud.* militiam & studium in honore comparet: nam ista comparatio non est in omnibus, & neutiquam in intrinsecis conditionibus, sed tantum quoad utilitatem & necessitatem eorum in bonum publicum.

11 Nihil etiam facit, quod I. C. in *l. Divus D. h. t.* dicat, ea, quæ ad militarem disciplinam pertinent, diebus etiam feriatis esse peragenda: nam loquitur de quibusdam exercitationibus & demonstrationibus militaribus, quæ de consuetudine ex morali necessitatis ratione fieri solent etiam feriato die magis commodè, quàm aliis; & præterea habent parum aut nihil servilis operis. Posset etiam ista lex accipi de bello defensivo, quod licitum quocumque die facit necessitas, *can. Si nulla* XXIII. *q.* 8 Quamvis & aggressivum licitum faciat occasio comparandi victoriam,

quæ

quæ semel amissa non facilè redit, *arg. c. 3. h. tit.* ubi occasio facit licitum, quod alias illicitum.

12 Sunt & quædam opera non servilia prohibita, de quibus in *c. 1. h. t.* Primò, Mercatus; quo nomine venit contractus emptionis, locationis, permutationis. Præcipuè prohibitæ sunt publicæ nundinæ, cum magno hominum concursu fieri solitæ. Idem est judicium de privatis nundinis. Fiunt tamen publicæ etiam die festo plerisque in locis. Fiunt & elocationes rerum diebus festis, quas consuetudo videtur excusare. Sunt tamen cavendæ, quantum fieri potest, & moderandæ, ut non introducantur, & introductæ non extendantur.

13 Secundò, prohibentur ea, quæ concernunt judiciales processus, *c. fin. h. t.* veluti citare, in processu procedere, testes examinare, sententiam ferre, quia spectant hæc ad strepitum judicialem, *d. c. fin.* prohibitum.

14 Ubi quæritur, An citatio die festo facta sit valida? Resp. Citationem die festo intimatam, licet pro die feriato, esse omninò nullam, cum *d. c. fin.* non tantum prohibeat actus judiciales, ad quos illa spectat, sed etiam annullet, sive decretum emanarit à judice die festo, & omninò nulliter, sive etiam validè die profesto: nam vitium commissum est in citationis intimatione, quæ eam annullat. 15 Similiter nulla est citatio pro die festo, ut scilicet tunc quis compareat, & respondeat, etiamsi intimatio facta sit die non feriato; quia canon vult actus judiciales cessare diebus festis, ne homines à divinis avocentur.

16 Ubi quæsitum, An citatus ad diem feriatū teneatur comparere die sequenti non feriato? Resp. Si expressè & formaliter quis citatus fuerit pro die festo, veluti D. Joannis, omninò nullum & invalidum esse actum, & ne quidem teneri citatum comparere die proximè sequenti non feriato, quod directè sit contra præceptum de observatione festorum, ut nihil operetur, & nullum producat effectum. Si non exprimatur dies festus, sed certus dies mensis, in quem fortè festum incidit non videri esse actum contra legem, ideoque non irritum, & obligari citatum parere, ut potest, scilicet proximo die habili. Unde moris est in citatione addere, *Si juridica dies fuerit, alias prima die juridica &c.* Citatio facta usque ad diem festum justa est, cùm tantum continet prorogationem temporis, intra quod compareat reus, Abbas *in 4. c. fin.*

17 Et hæc ita quoad ferias in honorem Dei inductas: nam quoad inductas causa hominum, volunt valere citationem factam pro feriato tempore, licet non cogatur comparere citatus. Si tamen compareat, & sententia feratur, ea valebit, *l. 1. D. h. t.*

18 An die festo liceat appellationem interponere? R. Posset videri, appellationis interjectionem spectare ad strepitū judicialē, sicut spectat prosecutio, ideoque esse prohibitam uti hæc est prohibita. Facit, quòd nullibi jus Canonicum talem det licentiam; & quod videatur venire sub generali præcepto de observatione festorum. Communiter tamen videtur contrarium receptum, Gloss. *in d. c. fin. & in l. 1. Cod. h. t.* Abbas *d. c. fin. n. 13* qui volunt omni tempore appellationem interponi posse. Verum loca ab iis allegata non probant hoc ipsum. Ut ista opinio procedat præcipuè in casu necessitatis, quâ alias periret occasio ejus interponendæ, per lapsum temporis præfiniti, quod est continuum: meritò enim tunc conceditur, cum spectet ad defensionem naturalem.

19 Quid de arbitro dicendum? Resp. Nec posse arbitrum verum procedere, aut sententiam ferre die festo; cum ille procedat modo judiciali, qui prohibitus in die festo: quo modo expressum est in *l. 7. Cod. h. t.* nec apud arbitros esse ullam cognitionem jurgiorum die feriato. Arbitrator tamen cum sit tantum amicabilis conciliator pacis, non impeditur ab exercendo suo munere. Abbas *d. c. fin. n. 10.* Advocatum posse die festo judicem informare citra noxam, est verius, cum nec sit actus judicialis nec servilis.

20 Dubitatur & de executione sententiæ ante latæ, an ea prohibita die festo? Resp. Abbatem *in c. fin. n. 22 sup. de judic.* tenere, executionem esse omninò validam, ex eo, quod non sit actus judicialis, atque ita non contenta sub prohibitione, de qua *c. fin. h. t.* Verius eam esse prohibitam & irritam, juxta *d. c. fin.* quòd licet non loquatur de executione expressè tamen cùm sententiam ferri prohibeat, etiam executionem fieri prohibet: præcipuè cum & jure

jure civili executio sit prohibita, *l.* 2. *& l. fin. Cod. h.t.* per quod rectè explicatur Canonicum, ubi agitur favor religionis. Et facit ratio eadem, cum major sit partium & populi turbatio in executione, quam in sententiæ prolatione.

21 Quantum ad actus voluntariæ jurisdictionis, illi non sunt prohibiti, cum *d. c. fin.* tantum prohibeantur actus judiciales, & qui eò pertinent, propter strepitum judicialem à divino cultu avertentem, quem non requirunt dicti actus, ut validi sint dicendi. Unde emancipationes, manumissiones rectè illis diebus fiunt, uti & superiis acta fieri permittuntur; *l. Actus C. h.t.*

22 Tertiò prohibitum est juramentum, *d. c.* 1. *h.t.* tam super spiritualibus, quàm temporalibus, propter textus istius generalitatem quem limitare ad causas temporales, est sine fundamento, nec fert eam limitationem duplex exceptio indistinctè proposita, *nisi pro pace, vel aliâ necessitate.* Et hoc omninò verum est quoad juramentum judiciale.

23 Quæsitum est, An extrajudiciale sit licitum die festo? R. Posse videri, nec hoc esse licitum; nam alias superflua subjungeretur specialiter prohibitio juramenti, cum illa sit contenta in prohibitione actuum judicialium. Deinde excipitur ibi juramentum pro pace, quod solet fieri extra judicium in quacumque conventione: ut necesse sit poni regulam. Sed in contrarium facit quod sic juramentum, alioqui licitum ex objecto, fine, & aliis circumstantiis; ex eo solùm poneret speciale peccatum, quòd in festo fiat, quod est contra omnem usum & sensum Ecclesiæ, & contra rationem, cùm nulla sit causa omnia juramenta prohibendi. Dicendum, non esse prohibita ibi sola juramenta judicialia, nec tamen omnia extrajudicialia: sed & quibus contractus & conventa, quæ ibi veniunt nomine mercatus, firmantur. Nam cum textus in *d. c.* 1. duo prohibeat, & addat juramentum, quò illa solent firmari, catenus etiam illud prohiberi, dicendum, non item generaliter. Et facit eò exceptio subjuncta, *nisi pro pace,* quale juramentum non est judiciale, sed pertinens ad juramenta conventionum & humanarum obligationum. Ideo autem istud excipitur specialiter, quia pium opus est, pacem procurare, ut in diebus etiam festis debeat esse licitum. Notanda autem est differentia, inter prohibitionem quoad contractus & actus judiciales, eoque spectantes, nam hi omninò sunt irriti *d. c. fin. in fine,* non etiam isti à quibus lex vult quidem abstinendum esse, non tamen eos irritos declarat.

24 Obligatio hujus prohibitionis, quia materiam gravem continet, ordinatur ad gravissimum finem, qui est cultus divinus. Ut ponat reatum mortalem eius transgressio, licet in individuo possit esse venialis, ex levitate materiæ; aut excusari ex conscientia erronea probabili, aut etiam inadvertentia simplici.

25 Durat autem istius præcepti obligatio toto tempore diei civilis XXIV. horarum, qui variè computatur. In lege veteri à vespera usque ad vesperam, quò se refert, *cap.* 1. *h. t.* de cujus intellectu disputatur, ut videre est apud Covarr. 4. *Var. Resol. c.* 19. *n.* 9. Hodie juxta regularem Ecclesiæ usum, à media nocte usq; ad mediam noctem, secundum morem Romanum, *l. More* 8. *D. h. t.* Ubi Gloss. tradit apud aliquos ab occasu ad occasum, aut ab ortu ad ortum computari. Posset & in Ecclesia dari præceptum vocandi in festo pro dimidio tantùm die, ut ab ortu Solis usque ad meridiem, quòd ista determinatio nunc sit de jure Ecclesiastico, neque enim hodie obligat lex antiqua.

26 Hæc de præcepto observandi ferias. Sub quo non veniunt opera naturalia, edere, bibere, & alia, quæ corpus humanum vitare non potest, etiam in diebus festis, ut indui, exui, & similia, quòd non sint servilia, cum per artem non dirigantur. Sunt autem causæ excusantes ab ejus observatione.

27 1. Necessitas imminens, quæ prævenirinon potuit, ut propriæ conservationis vel sustentationis vitæ & familiæ, quia intentio Ecclesiæ non est obligare cum tanto gravamine. Facit enim necessitas licitum, quod aliàs illicitum, cum legem non habeat, *c. quod non est inf. De R. I.* Sic excusantur pauperes operantes die festo, qui aliàs se suamque familiam sustentare non possent. Caveant tamen secretò & sine scandalo id agant, & sit necessitas certa. Agricolæ quoque, ingruente pluviâ, licitè laborant, ut segetes tueantur; uti & si festo die colendi terram occasio se offerat,

quæ aliis non data, ne occasione momenti pereat commoditas, cœlesti provisione concessa, aut Imp. *l. 3. Cod h. t.* Ea de causa etiam indulgetur aleciorum capturæ intendere die festo, si eius rei alias non facilis offeratur occasio, *c. 3 h. t.* Excusat multò magis necessitas Reipubl. cui potiùs subveniendum quam propriæ. Item necessitas proximi etiam privata, non tantum si agatur de vita eius, sed & si de facultatibus conservandis. Sic licitè chirurgus alicuius venam secat, si valetudo postulet: licitè ad extinguendum ignem, qui domum alterius attigit, die festo subvenitur; cum inducta pro caritate, non debeant contra caritatem militare. Pauperi & inopi rectè succurritur per opus servile, si necessitas instet pro illo die, non alias.

28 II. Dant omninò excusationem opera pietatis in divinum cultum tendentia, licet de se servilia, uti campanas pulsare, onera deferre, tabulatum in usum istius diei efficere, viam, templa, altaria onerare. Consulendum tamen pridie hæc fiant, si sit commoditas. Præcipuè actio mundandi templum scopis, vestiendi parietes aulæis & tapetis, non reservanda in diem festum; neque enim deerit culpa, saltem venialis, nisi contemptus letalem ponat. Quæ omnia probantur *arg c. 1 h. t. & c. fin. ibi nisi necessitas urgeat, vel pietas aliud suadeat.*

29 III. Excusat etiam, saltem a mortali, materiæ levitas, & opus parvi temporis. Sic excusant plerique tondentem barbam ab omni peccato, si pridie non licuit, vel saltem a letali. Distinctis tamen vicibus eodem die exercēs servilia parvo tempore, quæ coniunctim ponunt tempus notabile, non est extra culpam letalem; quòd tempora illa parva in unum coalescant, & notabile tempus ponant, in festi violationem. Dico, eodem die; nam si diversis diebus, modica illa tempora non coalescant, propterea quod cuiuslibet diei obligatio eo transacto cesset, ut continuatio fieri nequeat. Uti nec si eodem die plures modico tempore operentur; quia neque modica illa singulorum tempora possunt dici coalescere, cum cuiuslibet culpa non excedit venialem, quæ non potest transire in letalem. Nam tunc veluti una poneretur ex pluribus aggregatis. Quod dici non potest, cum non ieiatur, in eius persona ponenda sit; non enim magis in unius, quam alterius: omnes autem ea constringere nequeat.

30 Disputatur, Quantum temporis spatium censeatur modicum? R. Esse, qui tradunt, modicum esse, quod non attingit tertiam diei partem. Verum ea sententia non nititur probabile ratione, & præiudicet multum isti præcepto. Probabilior est eorum opinio, qui ad horam restringunt, quod respectu totius diei vicesima pars non possit dici nimia nec excedere modicum tempus: ut per consequens non ponat letalem culpam. Videtur tamen tempus minus hora ponere violationem festi, nec vacare gravi culpâ; quam in re arbitrio iudicis standum.

31 IV. Facit & consuetudo, aliqua esse exempta ab istius præcepti prohibitione: illa enim legi humanæ derogat, eam limitat, interpretatur. Sic actio coquendi & præparandi cibos ex se est servilis, & sub præcepto illo continetur, saltem quoad ea, quæ pridie fieri commodè possunt, eoque videtur facere, quod habetur Exodi c. 12. *Dies prima erit sancta, atque solemnis, & dies septima eadem festivitate venerabilis, nihil operis facientis in eis, exceptis his; quæ ad vescendum pertinent:* ex consuetudine tamen populi Christiani etiam quoad ea exempta, vel saltem illa exemptio consuetudine aucta. Nam ad ordinarium victum (cujus præparatio numquam inhibita ab Ecclesia) non erant necessarii pastilli, & alii cibi artificiosi, qui magno constant labore, per consuetudinem tamen permittuntur, & præparatio ciborum ad omnes has delitias ampliata, quamvis coarctanda sit ad ea, quæ convenienter pridiè fieri nequeunt.

32 Eximit denique dispensatio superioris ab observatione præcepti, qualis est Pontifex, Episcopus, aut ordinarius Episcopalem habens iurisdictionem, imò & Pastor loci in Episcopi absentia, aut si non potest facilè ad superiorem recurri. Subsit tamen causa rationabilis, quia non facilè recedendum à jure semel posito, nec in eo dispensandum. Nec rectè obiicies, causam necessariam per se excusare, ut inutilis sit dispensatio: nam non omnis causa per se sufficit ad tollendam obligationem; sed tunc demùm, cum tanta est necessitas, ut constet clarè legem non obligare. Navarr. in *Summa c. 17.*

Dicta

Dicta de observatione festorum non concernunt tantum festa, quæ ubique observanda, sed etiam, quæ in loco singulari, sive statutis Episcopalibus, sive etiam consuetudine inducta. An autem induci possint per laicorum statuta, dictum supra, *Tit. de Constitut. num.* 30.

Posterioris generis feriæ imponuntur à Principe, ex occurrente causa victoriæ; natæ prolis, unde & vocantur Imperiales, quod ipse solus eas indicat, *l.* 7. C. *h.t.*

33 Q. An feriis renuntiari, per partes possit? R. Solemnibus in honorem Dei inductis non renuntiari, uti nec repentinis. inductæ enim sunt in honorem & favorem superioris, nemo autem nisi favori suo renuntiat, *l penult.* C. *De pactis*. Ut renuntiatio ista procedat in feriis messium, vindemiarum, *c ult.h.t* quòd in favorem privatorum principaliter sint inductæ quæ competunt non rusticis tantùm, sed & non rusticis, & otiosis, cum *l* 1. *D. h.t.* indistinctè loquatur, ut notat tibi Glossa.

TITULUS X.

De Ordine Cognitionum.

SUMMARIUM.

1. *Causa criminalis præjudicat civili.*
2. *Possessoria causa præmittēda causa proprietatis*
3. *Præjudicialis suspendit decissionem principalis.*

ORdine deinceps res cognoscenda, quæ exigit causas præponderantes præcognosci. * Hinc causa criminalis præmittitur civili, nisi plus periculi sit in civili, *l fin.* C. *de ord. judicior.* Potest tamen & simul utraque disceptari & dirimi, si simul utraque proponatur, *l.* 3. *C h tit.* * Possessorium potius est petitorio, ut dicetur infra Tit. XII. etiamsi agatur de crimine, *l.* 1. *C. de appellat.* quòd plus periculi sit in possessione, quia interim, dum de crimine agitur, careret dejectus in sui detrimentum, & periculum esset, ne ad manus venirent partes, possessionis obtinendæ causa, propter ejus commoda. Unde spoliatus ante omnia restituendus, nec audiendus, spoliator ante restitutionem, nisi per modum exceptionis spoliationem objiciat, *c* 2. *& fin.h.t. & inf. tit.* 13. *de restit. spoliat.*

3 Præjudicialis quoque causa suspendit principalis causæ decisionem. Sic hæreditatis petitio cessat, donec causa status aut nativitatis objecta sit decisa, *c.* 3. *h.t.* Et lis super matrimonio suspenditur, donec consanguinitatis liquidetur objectio, *c.* 1. *h.t.* Hujus enim decisio illi præjudicium facit, *l* 2. *C.h.t.* Exceptio quoq; testibus objecta prius executienda, quā testimonium eorum accipiatur. Tractanda 4 autem quæstio præjudicialis coram eodem judice, licet alias non competente, *l.* 1. *C. de ord. judic.* Nisi tamen fuerit causa alterius fori, quæ ne quidem incidenter à laico definienda, *c. Lator inf qui filii sint legit. & c. pen. h.t.* ubi hæreditatis quæstio coram laico pendens non impedit quæstionem matrimonii remitti ad Ecclesiasticum.

TITULUS XI.

De plus Petitionibus.

SUMMARIUM.

1. *Plus petere quot modis quis dicatur.*
2. *Pœna plus petentis.*

PLus justo nihil debet continere libellus. * 1 Plus justo continere potest quatuor modis, scilicet re, loco, tempore, causâ, quos explicat *cap* 1. *h.t circa finem.* * Ubi pœna plus 2 petentis esse dicitur, quòd re vel causâ plus petens in expensas teneatur reo, loco verò ad interesse: tempore plus petenti induciæ duplicentur, nec alter cogatur litem excipere, nisi expensis sibi solutis. Videantur dicta *instit. de actionib* §. *plus autem & tit.* C. *de plus petitionib.*

TITULUS XII.

De Causa possessionis & proprietatis.

SUMMARIUM.

1. *Possessio quid?*
2. *Alia est Civilis, alia Naturalis.*

3. *Quo modo acquiratur, retineatur, amittatur.*
4. *Possessionis causa præmittenda causa proprietatis.*
5. *Iudicium petitorium ubi instituendum.*
6. *Petitorium cum possessorio an cumulari possit?*
7. *Utraque causa an & quando una sententia sit terminanda.*
8. *Iudicio petitorio inchoato, actor ad possessorium an redire possit?*

ORdo cognitionis postulat, ut de possessione prius statuatur, quam ad proprietatem eatur.* Possessio est rei corporalis detentio, animo adfectioneve possidendi. Dicitur, rei corporalis, quia incorporalia propriè non possidentur. Cujusmodi est beneficium, cujus tamen dicitur esse quædam possessio; vel fictitia, quæ acquiritur per investituram, extra locum beneficii, vel corporalis seu actualis, de qua infra *tit. de institutionib.* commodiùs dicetur. Dicitur, animo possidendi, quia aliàs non tam possessio, quàm detentio erit, qualem habent inquilinus, colonus, commodatarius.

2 Duplex autem est: alia Civilis, quæ constat jure & animo domini, qualem habet, qui credit se à vero domino & justo titulo rem habere, cum habeat à non domino: alia Naturalis, quæ adfectione quidem domini caret, non tamen adfectione possidendi, qualem habet creditor in re pignorata. Prior est juris & facti, cum non consistat sine jure & animo domini, nec sine corpore, quod possidetur. Posterior est potius facti, quàm juris, cum destituatur animo & adfectu domini, constat verò in corpore, *l. Nemo* 101 *C. De adquir. poss.*

Adquiritur animo & corpore, id est corporali apprehensione. Retinetur etiam per 3 alios solo animo; facilior enim est retentio, quàm adquisitio. Amittitur solo quoque animo, quamvis non sit perfecta amissio, nisi & corpore deseratur, *l. quemadmod.* 8. *D. de adquir. poss. l. Ferè* 153. *De R. I.* ubi ut in adquirendo, ita & in amittendo requiritur animus & corpus. Plura videantur ad *Tit. D. de adquir. & amit. poss.*

4 Quod ad Tit. hunc & materiam hujus loci attinet, possessionis cognitio præmittenda cognitioni proprietatis, ut sciatur, quis petitoris opera sustineat, quis commodo possessionis fruatur, *l. inter* 62. *de judic. l.* 3. *C. de interdict.* Aliàs incertum foret, quis à quo petere debeat.

5 Constituta possessione, is, qui succubuit, petitorium intendat coram eodem judice, *c.* 1. *h. t.* secundum præscriptum juris civilis, *l. Ordinarii C. De rei vindic.* quia continentia causæ non est dividenda, quatenus tamen judex est capax. Quo modo hodie, licet causa possessionis super beneficiis coram laicis tractetur, proprietatis tamen causa coram Ecclesiastico est ventilanda. Obtinens in petitorio reo adjudicatam possessionem ab eodem avocat: prævalet enim possessioni proprietas tantùm in exsequendo, *cap.* 6. *h. t.* Beneficii tamen collatio facta ab eo, qui tempore collationis erat in possessione conferendi, non invalidatur ex eo, quòd postea in causa proprietatis collator succumbat, *c. pen. h. t.* cùm res inter alios alia aliis non præjudicet. Vide Covarr. *Pract. qq. c.* 14.

6 Quæritur autem, Utrum petitorium & possessorium simul in judicio proponi possint? Ubi prænotandum, ad possessionis jura defendenda inventa esse interdicta; quæ, omissis aliis minus huic loco servientibus divisionibus, de quibus *Inst. de interd.* alia sunt adipiscendæ possessionis, ad consequendam possessionem numquam habitam; alia recuperandæ ad amissam recipiendam; alia retinendæ, ut ea, quæ habetur, pacifice & sine turbatione retineatur, *Instit. d. tit. & Cod. eod.* Quantum ad propositam quæstionem, plerique contendunt, cumulationem possessorii adipiscendæ vel recuperandæ cum petitorio procedere, ut scilicet possit quis contendere se esse dominum rei, & in possessione inique turbari ab adversario, vel agere ad eam sibi cedendam, *c.* 3. 4. 6. *h. t.* non etiam possessorium retinendæ: Veriùs tamen, & hic videri cumulationem admittendam, cum Pontifex *in d. c.* 4. & 6. indistinctè loquatur de proposito possessorio cum petitorio, nec subsit ulla repugnantia, cum possessorio retinendæ agens, etsi sibi adroget possessionem, non tamen agens petitorio eam adversario concedat, ne quidē, tacitè cū possit petitorium intentari in eum, qui detinet tantùm, modò restituendæ rei habeat facultatem

l. esse.

l. Officium 9. D. *De rei vindic.* Nec obstat, quod spoliatus ante omnia sit restituendus: hoc enim verum, nisi spoliatus utriusq; probationem suscipiat, ut salt em in altero triumphare possit, *c. 3. h. t.* Sed & jure civili idem non malè procedere dicetur: quia illud litium abbreviationem & diminutionem desiderat, *l. 3. C. De interd. & alii simlib.* quæ cum dicunt, possessionis caussam prius decidendam esse, non negant utramque simul suscipi posse: neque enim hoc casu eadem res est, cùm nihil habeat commune possessio cum proprietate. *l. Naturaliter* 12. §. *nihil De adquir. poss.* Vide dicta plenius de hac quæstione, *ad Tit. D. De interd. nu.* 7. & 8.

7 Est autem utraque caussa simul in judicio proposita, unâ sententiâ terminanda, *cap. 5. h. t.* cùm simul de utraque actum, ad evitandas expensas. Nisi judici videatur consultius suspendere petitorii decisionem: *c. 2. h t.* quia de proprietate non satis constet, *c. Ex conquestione* 10. *inf. tit. seq.* Quo casu causæ petitorii nullum sit præjudicium, quo minus ea postea decidatur: nisi tale sit possessorium, cui proprietatis caussa conjuncta, quæ simul decisa censetur, *lib. 2. §. quadam D. De interd.* Quando autem unâ sententiâ utraque caussa terminanda, prius pronuntiandum de possessorio, quàm petitorio, cum possessorii ea natura sit, ut præmitti debeat, *d. l. 2. & l. Ordinarii C. De rei vindic.* In executione tamen (si forte alteri parti adjudicetur proprietas) prævalebit caussa petitorii, *d. cap. 5.* quia potentior, cùm dominium sit potentius possessione, eamq; ad se trahat. Ut in dolo versari videatur volens sibi restitui possessionem, in qua superavit, quam mox restituere cogatur adversario victori in caussa dominii. Quod non malè etiam procedere dicitur in possessorio recuperandæ, cum petitorii caussa hujusmodi possessorio etiam sit potentior.

8 Quæritur & hic, An inchoato judicio petitorio, si ejus videat difficilem pronuntiationem, redire possit actor ad possessorium? R. Posse, *per text. d. c. 5. h. t.* cum res facilè ad naturam suam redeat, ut hic: ordinariè enim possessorium petitorio præmittitur. Idque antequam in causa concludatur, *d. cap. 5.* Per hoc enim renuntiatur ulterioribus probationibus & caussa est pænè decisa. Nihil obstat *Auth. Qui semel C. Quomodo & quando judex sent. prof. deb.* quia tantum agit de eo, qui tergiversandi animo conatur in caussa semel suscepta non procedere? hic autem justa caussa subest, ut scilicet saltem possessio probetur, & caussa suscepta non tam extinguatur aut deseratur, quàm tantùm suspendatur, *l. Cum fundum* §. *fin.* D. *De vi & vi. arm.* Quod an procedat in possessorio retinendæ, quæritur. Ex pluribus videtur non obtinere, propter text in *d. c. 5. h t.* ubi tantum fit mentio recuperandæ & adipiscendæ. Quia tamen & hic eadem ratio, quæ in nominatis *d. c. 5.* cum possessioni non videatur renuntiasse, qui petitorium intentavit, putant idem hic obtinere. Nō obstante *d c. 5.* quod licet tantum mentionem faciat adipiscendæ & recuperandæ; non excludit tamen putant retinendæ, eò quòd de illis tantùm fuerit consultus Pont. Idem de hoc responsurus, si interrogatus fuisset. Videantur Interpp. ad *d. l. Naturaliter* §. *nihil. & ibi* Cujac. D. *De adquir. poss. & quæ diximus ad d. tit. D. de vi & vi arm. n.* 13. & 14.

TITULUS XIII.

De restitutione spoliatorum.

SUMMARIUM.

1. *Spoliatus quis dicatur.*
2. *Spoliatus restituendus ex sola allegatione spoliationis.*
3. *Modò probet se possedisse tempore, spoliationis.*
4. *Petitio restitutionis ex caussa spolii adversus quem locum habeat.*
5. *An contra tertium bonæ fidei possessorem, ex remedio* can. Redintegranda?
6. *Cui competat.*
7. *Contra quem.*
8. *Quid veniat in hanc restitutionem.*
9. *Restitutio hæc locum non habet in caussa matrimoniali.*
10. *Exceptio spolii an removeat agentem per modum reconventionis.*
11. *Intellectus* c. fin. De ord. cognit.
12. *Spoliato agenti an rectè objiciatur exceptio dominii?*
13. *An hæc exceptio jure Canonico prædonem notorium spoliatum removeat?*

 Si spo-

1 SI spoliationis incidat quæstio, ante omnia restitutio facienda. * Spoliatus hic dicitur, qui vi vel clam possessione rerum dejectus, *D. Quod vi aut clam* Quod & de eo intelligitur, qui a judice spoliatus, iuris ordine prætermisso, *c. Conquerente 7 h. t.* aut ab eo, qui rescriptum aut sententiam obtinuerat, eius propriâ auctoritate est dejectus, *l. 6. C. Vnde vi.*

2 In petenda restitutione, præter spoliationis allegationem, nihil aliud est adstruendum, *cap. 5. h. t.* Nec remorabitur eam objecta exceptio dominii per reum, etiam oblatâ probatione in continenti, *c. 1. h. t.* qua de re plenius infra, aut exceptio institutionis Canonicæ, *d. c.* aut criminis, *c. 6 h. t.* Est enim hoc casu actor reo favorabilior, idque in odium & pœnam eius, qui contra iuris prohibitionem ius sibi dicere attentavit. Necesse tamen, actor intentionem suam legitimè probet, consequatur effectum.

3 Ubi primò requiritur, probet possessionem se habuisse tempore spoliationis, *l. 1. V. dejecisse, & D De vi & vi arm. c. Ex parte 14. h. t.* eamque legitimam. Alias conquerens de spolio non auditur. Sic non sufficit ad probandā uxoris possessionem, quòd in domum fuerit introducta ante annos pubertatis, cum res sit inhabilis possideri, ita decisum *d. c. 14.* Nec laicus beneficio se spoliatum rectè conqueritur, quod possidere nequit, *c. Caussam 7. inf tit. 26. De præscript.* Parochialis juris possessio non probatur ex eo, quòd excommunicatio lata ab actore sit servata, *c. Olim. 17. h. t.* quòd argumentum hoc sit insufficiens, cum potuerit timore potius, quàm obedientiæ aut subjectionis caussâ fuisse servata.

4 Secundò requiritur, ut spolium sit factum ab eo, in quem agitur, aut alio eius mandato vel ratihabitione, *c. Cum ad sedem 15. h. t.* In eum, qui non spoliavit, minimè intentatur, *l. Cum à te 7. De vi & vi arm.* ne quidem si mala fide possideat, inspecto saltem jure civili, quia non intulit vim, qua nititur interdictum. Unde vi, quòd est restitutorium. Qua in re jure Canonico quid emendatum, quo in possidentem scienter rem à spoliatore agi potest condictione ex *d. c Cum ad sedem & c. Sæpè 18. h. t* quod videatur talis succedere in vitium sui auctoris; & non multum interfit, quoad animæ periculum, injustè & scienter rem alienam detinere aut invadere. Multò minus jure civili competere contra tertium bonæ fidei possessorem. Concepta enim isto jure interdicta in; er onam, non competunt adversus tertios possessores, quia personalia personas non egrediuntur.

5 Q. An ergo, An jure Canonico competat contra tertium possessorem bonæ fidei? R. Videri receptum communius, competere condictionem ex remedio *can Redintegranda III. qu. 1.* propter generalitatem verborum istius canonis, in quo dicitur quilibet spoliatus restituendus, frustrà temporis, aut alia quacunque conditione objecta. Sed contrarium est verius, per *d. c. 5. & 18.* in quibus hoc remedium datur contra possessorem, qui sciens et alienam possessionem tenet & est successor in vitium: ut alter res se habere sit dicenda in eo, qui est bonæ fidei possessor, qui non successit in vitium alterius. Ut ratione, qua nituntur prædicta duo capitula, non militante in bonæ fidei possessore, nec debeat obtinere eorum decisio. Cumque sint posteriora dicto *can. Redintegranda* dicendum, per ista hujus restringi generalitatem. Reliqua repete ex dictis ad *tit. D. De vi & vi arm. nu. 12.*

6 Competit hæc restitutionis petitio spoliato, sive per se, sive per alium: hæredi item eius, qui fungitur vice defuncti. Possessio sit civilis, an naturalis tantùm, non distinguitur: unde & fructuario competit, *l. 1. §. in id D. d tit* cum naturaliter possidere dicatur, *l. Naturaliter 12. in princ. D De adquir. possess.* Uti nec distinguitur, iusta sit, an iniusta possessio, cum & prædo restituendus veniat, *l. 1 § qui à me 30. D De vi & vi arm.* Excommunicatus non auditur, cum agere illi non detur.

7 Datur contra spoliantem, sive per se, sive per alium, mandando, ratum habendo, cum in maleficiis ratihabitio sit pro mandato, *d l. 1. §. dejecisse 12. & § sed etsi quod 14* non in tertium possessorem, uti iam dictum.

8 Venit restitutio ablati, & omnis damni per spoliatorem dati, *d l. 1. § rectissimè 34. & c. Gravis 11 h t* ne qua iniuria fiat spoliato, & ex sua iniuria spolianti quid adcrescat. Nō interest, res sint salvæ, nec ne: satis enim, eius facto spoliato damnum esse datum. Non ultra tamen quis restituendus, quam est spoliatus: neque enim restitui commodè id potest, quo quis

quis non destitutus. Hinc spoliatum se dicens uxore ante consummationem, non rectè peteret restitutionem ad copulam, quam non habuit: quo tamen casu superest illi actio ex vi contractus matrimonialis.

9 Cæterum quæ de restitutione ante omnia facienda dicta sunt, patiuntur exceptionem in caussa matrimoniali. Agens enim recuperandæ uxoris rejicitur per objectionem consanguinitatis, præcipuè in gradibus divinâ lege prohibitis cujus prompta offertur probatio, *l. Litteras 13. h. t.* Alias, si non sint paratæ probationes, non differenda restitutio, maximè si consummatũ fuerit matrimonium, *c. Ex conquestione 10, h. t.* Facit & Fornicatio spoliati ei denegari restitutionem, cum præbeat justam divortii causam. Item magna sævitia viri in uxorem, si nequeat sufficiens securitas mulieri dari, *d. c. 13. in fine & c. Ex transmissa 8. h. t.*

10 Quæstionis est, An exceptio spolii removeat agentem per modum reconventionis? R. Inspecto jure civili minimè removeri, ut patet ex *l. 7. C. Ad Iul. de vi,* quod ultimum vitium sit primo purgandum, & quod peccaverit secundus spoliator contra prohibitionem juris, sibi propria auctoritate jus dicendo, in cujus odium & pœnam indistinctè audientia denegatur. Jure tamen Canonico ejusmodi exceptio videtur obstare spoliato agenti, cum non continuo & ante omnia restituatur, sed audiatur reus objiciens spolii exceptionem, per expressum tex. in *c. fin. sup. De ord. cognit.* ubi dicitur audiendus reus super quæstione spoliationis. * Quod aliqui accipiunt, quan-

11 do spoliatio hinc inde est facta circa res diversas, non etiam circa rem eamdem. Qui intellectus non videtur posse subsistere, cum *d. c. fin.* simpliciter loquatur, & spoliatio circa res diversas non debeat posse excludere unam aliam, aut impedire restitutionem per compensationem, quæ non habet locum nisi in quantitatibus. Unde verius accipitur *d. c. fin.* de spoliatione circa unam & eamdem rem; ut primus spoliator agens contra secundum sit indignus privilegio restitutionis, juxta vulgare dictum. Qui paratus est in alium dicere, ipse omni vitio careat.

Neutiquam audietur super spoliatione, qui alienam ingressus possessionem post a à domino adveniente est repulsus, cum non tam sit spoliatus, quam impeditus, ne spoliet, *c. Olim 12. h. t.* quod cuilibet liceat, cum defensionem rerum suarum natura permittat. Et hoc, si in continenti fiat; nam alias non tam ad defensionem spectabit, quàm vindictam sapiet, *l. 3. §. cum igitur D. De vi & vi arm.* Nihil juvabit spoliantem, quod post spoliationem beneficio renuntiarit spoliatus, aut illud ejuraverit: præsumitur enim renuntiatio facta potius metu, quàm liberè, *d. c. 2. h. t.* Ante spoliationem facta renuntiatio facit cessare præsumptionem metus, nisi aliud probetur, *d. c. 2. & 3. h. t.*

12 Alia quæstio est, An spoliato agenti rectè objiciatur dominii exceptio? R. Si jus civile inspicias videri, non rejici spoliatum per exceptionem dominii per varia juris loca, quæ volunt spoliatum ante omnia restituendum esse, *l. 7. C. Ad L. Iul. de vi, l. 4. C. Unde vi.* & similia. Verum ea loca loquuntur quidem indistinctè de spoliato restituendo; accipi tamen possunt & commodè de spoliato, qui non est certus prædo, & spoliante, domino quidem, sed de cujus dominio non patet. Unde si de dominio spoliantis certo constet, simul & spoliatum esse notorium prædonem, contrà dicendum erit, cum non voluerit lex prædonem adficere præmio, qui pœna dignior. Atque ita hanc partem tenet Covarr. 4. *Decretal p 2 c. 7. §. 5 nu. 12.* quam latius probavimus D. *De vi & vi arm nu. 17. & seqq.*

13 Tantum hic repetenda venit quæstio, ut propria hujus loci, An jure Canonico exceptio dominii notorium prædonem spoliatum removeat? R. Prima facie videri non removere. Pro quo primò facit, quòd spoliatus etiam prædo ante omnia sit restituendus de rigore juris, *c. 1. h. t.* Non facta distinctione, an contra dominum, an contra tertium spoliantem. Secundò, quòd restitutionis petitio ex causa spoliationis ita sit privilegiata, ut actor non cogatur respondere spoliatori ante restitutionem, *c. 3. sup. De ord. cognit.* Ex quibus & aliis est collecta regula & recepta, spoliatum ante omnia esse restituendum. Tertiò videtur facere textus in *c. Porrò inf. De devort.* ubi, etiam posita publica & notoria paten-

pa entela, dicitur tamen vir non posse expellere uxorem suam absque judicio Ecclesiæ, jubeturque recipere eam temerè expulsam.

His tamen non obstantibus, dicendum nihilominus cessare restitutionem. Quam sententiam quidam probare nituntur, *c. Litteras 13. h. t.* ubi oblata in continenti probatione caussæ, ob quam quis alterum conjugem spoliavit, non datur plena restitutio. Verùm iste textus parum facit, cum loquatur in casu speciali, quo agitur de vitando peccato incestus, à quo conscium impedimenti non salvaret mandatum judicis, ut patet ex ipso textu: ut cum decisio ista sit singularis, non veniat extendenda. Rectius aliqui in probationem posterioris opinionis adducunt *cap. fin. eod. in 6.* ubi possessor spoliatus ab eo, pro quo est jus commune, nequaquam dicitur restituendus non alia ratione, quam quod clarum sit, eum injustè possidere, spoliantem vero esse dominum. Nec est, quod quis dicat ibi agi de caussa beneficiali, in qua, si de jure spoliantis pateat, ideo denegari restitutionem, ne detur vitiosus ingressus; cùm & in beneficiis supradicta regula, de restituendo ante omnia spolito, obtineat, si non constet de jure, uti patet expressè ex *cap. 5. h. t.* & tradit Covar. 4. *Decretal. p. 2. c. 7. §. 5. nu. 12. & 13.* Facit pro ista parte ratio, quo, eum constet de jure proprietatis, non sit attendenda caussa possessionis: hæc enim licet in pronuntiatione sit præmittenda, illa tamen in executione prævalet, *c. 7. sup. tit. prox.* Ut frustraneum foret concedere restitutionem prædoni contra dominum, cui mox rem restituere cogeretur, *d. c. 6.* Facit eo textus in *l. Bona fides D. Depositi*, ubi licet deposita res sit restituenda ipsi deponenti, dominus tamen comparens præferendus, quod justior ejus sit caussa.

Nihil obstat regula primo & secundo loco allata, quia rectè accipitur in casu, quo non concurrit dominus cum notorio prædone.

Non obstat tertium; nam aliqui respondent in isto cap. idcirco juberi restitutionem, quod dimissio conjugis sit facta contra Ecclesiæ prohibitionem: sed minus accommodè, cum & sit contra juris prohibitionem per vim rem licet suam alteri auferre & in odium spoliationis videatur lex mandasse restitutionem spolianti. Dicendum itaque, in isto textu agi de dissolvendo matrimonii vinculo, ad quod nullum notorium potest sufficere, ne quid temerè fiat etiam in notorio, sed exspectandum est judicium Ecclesiæ. Ut rectè ibi temerè dimissam recipere cogatur, & superinductam dimittere & hoc tantùm quoad cohabitationem & similia, quæ peccati nihil involvunt, non etiam quoad opus carnis, quia peccatum ponetet ejus restitutio in sciente impedimentum, quem neutiquam excusaret jussus judicis, *d. c. Litteras 13. h. t.* Quod autem in *d. c. Porro* caussa dissolvendi vinculi matrimonialis restitutionem caussset, patet ex eo quòd aliàs restitutio denegetur, si prompta offeratur probatio caussæ dissolutionis, ut in *d. c. 13.* ex ratione, quod frustrà restitui se petat, quæ restituta dimitti potest. Ut idem * sit statuendum hac in quæstione. Vid. Menoch. *De recuper. possess. remed. 1. n. 111.* & Sanchez. *De matrim. Tract. 10. Disp. 12. n. 38.*

TITVLVS XIV.

De Dolo & contumacia.

SVMMARIVM.

1. *Contumacia quid, & quis contumax?*
2. *Pœna rei contumacis ante litem contestatam.*
3. *Post litem contestatam.*
4. *Contumax appellans non auditur.*
5. *Actor contumax qualiter puniatur.*
6. *Sententia contra contumacem lata in beneficialibus an transeat in rem judicatam.*

QUòd si pars judicii subterfugit per dolum aut contumaciam, non feret hoc impunè. Dolus hic non omnis accipitur, sed quatenus contumaciæ adjunctus. * Quæ est 1 inobedientia ejus, qui tribus edictis propositis, aut uno peremptorio pro tribus aut litteris denuntiationibusve evocatus, præsentiam sui coram judice facere contemnit, *l. Contumacia 53. §. 1. D. De re judic.* Habetur & contumax, qui acceptâ citatione in judicium venire sine justa caussa recusat, aut dolo facit, quo minus citatio ad eum perveniat: nam qui dolo facit, ut aliquid non habeat, quòd eum habere oportet, pro eo habetur, ac si accepe-rit, *l. ad ea 157. d. de R. I.* Ut & ille, qui sine licentia

tantia judicis à judicio abit, *c.4.ubi Glos.* 1.*h.t.* Dolo cessante nemo dicendus contumax, *d. l.* 53.§.*pœnam* : cessante enim culpâ cessat & pœna.

2 Contumaciæ autem sunt variæ pœnæ: aliæ ante litem contestatam, aliæ post eam; aliæ actoris, aliæ rei. Reo contumace ante litem contestatam, judex, cognita summarie contumaciæ caussa, mittit actorem in bona rei, *d. c.* 4. qua de re *Tit seq.* ut adfectus tædio ablatæ possessionis veniat responsurus. Quod fit reipotentia aut dolus actorem à possessione excludat, ne sua illi malitia prosit elapso anno actor constituetur verus possessor, *c. pen. ult h.t.* Si tamen reus intra annum caveat stare juri, extra pœnam erit: & hoc de benignitate Canonica, quæ in personis & negotiis Ecclesiasticis rigorem non ita servat, *c.* 1. *h. t.* Utitur & judex sequestratione rerum, & condemnat contumacem in expensas, *c.* 2. *h. t.* Suspendit etiam ab officio, *c. Veritatis* 8. *h. t.* aut excommunicat. *c.* 3. *sup. tit.* 6. *Vt lite non contest.*

3 Post litem contestatam reo contumaciter agente, sententia ferri poterit, si actor legitimè intentionem suam probet, rei absentiam supplente divina præsentia, *l. Properandum* 13. §. *sin autem* C. *De jud. & d. c.* 4. *h. t.* Idque in odium contumaciæ: cum alias contra absentē

4 indefensum sententia lata non teneat, *d. l.* 1. *c. De sent & interlocut. om. iud.* * Contumax appellans non auditur, cum non nisi de se queri possit, *d* §. *fin autem vid. Glos fin. in Clem.* 1. *h t.* Si agatur via inquisitionis, ad testes & sententiam proceditur contra contumacem, & ad pœnam, quatenus absenti infligi potest, cuinsmodi est depositio, ne per contumaciam contingat delictorum impunitas, *d. c.* 8 *h.t.*

5 Cum actore absente per contumaciam, quia gravior est, durius agitur. Admittitur enim reus etiam ante contestationem ad intentionis suæ probationem per testes, aut alia documenta: per quæ si de caussa liqueat, absolvi poterit, *c.* 3. *h. t.* ita ut denuo agere volentem exceptione rei judicatæ repellat. Potest & reus dānari actore absente, si huius caussa inveniatur melior, *d. l.* 13. §. *& si quidem C. De judic.* Alias ab instantia tantum absolvetur, salvo actori jure agendi ex alia instantia, solutis tamen prius expensis, *c.* 1. *eod. in* 6. *d.* §. *& si quidem* Et hoc intra annum; intra quem non comparens actor videtur ab omni actione cadere, *Novel. de litigos.* 112 *in fine.*

6 Quantum ad sententiam latam contra absentem & contumacem in beneficialibus, ea non videtur transire in rem judicatam, quoad superiorem, quo minus possit & partium juribus inquirere. *c.* 7. *h t.* Idque ex misericordia: solet enim in iis juris rigor non ita attendi, si justitia non periclitetur, *d. c.* 1. *h. t.*

TITULUS XV.

De eo qui mittitur in possessionem caussâ rei servandæ.

SUMMARIUM.

1. *Missio in bona ex primo decreto quid operetur.*
2. *Quid ex secundo decreto.*
3. *Effectus hujusmodi missionis.*
4. *Non habet locum in beneficiis.*

1 Contumacia fugientis ac latitantis missionem in bona decerni facit. Ea duplex est. * Prior ex primo decreto, qua missus nec dominium, nec veram possessionem rei acquirit, sed tantum detentionem, *c. fin.* § *in aliis sup. Vt lite non contest.* Quod non tantum verum est in actione personali, sed & reali; nam nec in hac ex primo decreto acquiritur possessio, saltem incommutabiliter, quòd ea reo intra annum comparenti, & cautionem præstanti, sit restituenda, *c.* 1. & 2. *h. t.* Quod & dicendum, si sistere se, aut cautionem offerre impediatur, aut oblata non acceptetur, *d. c.* 2. ne pœna sit, ubi culpa non est. Ita ut ne quidem ad expensas teneatur, quòd iis caussam non dederit, aut tertii injuria. Quas etiam evitabit, & in pristinum statum restituetur, qui probet se contumacem non fuisse, *c.* 1. *hoc tit.*

2 Posterior est ex secundo decreto, per quam actor fit verus possessor, servatâ reo legitimâ defensione super dominio, donec præscriptione aut aliàs excludatur, *Glos d* §. *in aliis.* Opus est hoc decreto in personalibus, non etiam in realibus: in his enim lapsus anni sufficit ad veram possessionem, *d. c.* 1. *h. t.* Ratio differentiæ est, quia in his actor intendit rem suam

suam esse, & pro eo præsumi facit rei contumacia: in illis verò tantùm rem sibi deberi, unde opus alio decreto ad consequendam veram possessionem rei alienæ.

Tempus secundi decreti interponendi ponunt in arbitrio judicis, quod nullibi illud sit expressum. Non solet tamen judex anni tempus prævenire.

3 Prodest hæc missio non tantum missis, sed & non missis, qui debiti caussam prætendunt, si degentes in eadem provincia intra biennium, absentes intra quadriennium compareant, de debito probent, expensas factas pro rata persolvant, *l. fin.* C. *De bonis auctorit. jud. possid & dixi hac de re ad tit.* D. *de reb. auct. jud. possid. nu.* 9. *Vid. latius* Wesenb. *D. De damno infecto.* Si rei potentia aut dolus incluserit actorem à possessione ex primo decreto, ne suus dolus illi prosit, lapso anno actor nihilominus constituetur verus possessor, *c pen. h. t.*

4 Non in omnibus autem huic missioni locus est: non in beneficiis, ne ad ea detur ingressus vitiosus, contra *cap.* 1. *De R. I. in* 6. Unde in iis diligenter examinato negotio procedendum ad sententiam, *c.* 1. *h. t. in* 6 Aliud est, si agatur de proprietate Ecclesiarum; tunc enim habebit locum missio, ut patet ex *c.* 2. *h. t.* & tradit Glos. *in c.* 1. *V. vitiosus eod. in* 6.

TITULUS XVI.

Vt lite pendente innovetur.

SUMMARIUM.

1. *Lis pendere quando dicatur.*
2. *Lite pendente cur nihil innovandum, & ejus rei exempla.*
3. *Attentatum quo modo revocandum.*
4. *Alienatio necessaria non revocatur.*

Quod dictum, ratione contumaciæ decerni missionem in possessionem, non est extendendum, ut contra regulam juris aliquid innovetur lite pendente. * Lis pendere 1 dicitur, simulatque citatio debitè est facta, quâ plenè instrui potuit reus, *Clement.* 2. *h. t.* Ut appareat, aliud esse, litem pendere, aliud litem esse contestatam.

2 Ideo autem lite pendente omnia in eodem statu sunt relinquenda, quo erant tempore litis inchoatæ, secundum *c.* 1. *hoc tit.* ne quis conquetatur, se injustè privatum suo jure & in sui dispendium, quid attentatum in re controversa. Quo modo possessio rei controversæ manet penes reum, donec lis decidatur, etiamsi ex caussa adulterii agatur ad thori separationem, *c* 2. *h. t.* Privilegium impetratum lite pendente, non factâ ejus mentione, viribus caret, *c. fin. h. t.* Rescriptum, quo quid innovatur pendente lite, habetur subreptitium, quia non præsumitur Pont. cuiquam jus suum velle auferre, nisi hoc expresserit. Hinc & subrogationes in locum defuncti, aut alterius ex litigatoribus resignantis, non tenent, cum contineant odiosas litium prorogationes, *c.* 1. *&* 2. *eod. in* 6. Ad defensionem tamen litis illi, quorum interest, admittuntur, & hoc juxta statum, in quo litem inveniunt, *d. c in fine,* Vid. Rebuff. in *Praxi benef. De subrogat.*

3 Attentatum si quid fuerit, sive alienando, sive alio modo, est revocandum. Imò is, in quem alienatio facta, non ignarus caussæ, rem restituit, pretio amisso, quod non cedit alienanti, qui & alterum tantum fisco inferre tenetur, *l. fin.* C. *De litigiosis.* Ignorantia emptoris dat ei licentiam pretii repetendi; cui & tertia pretii pars, à venditore, aut alio alienatore, decipiente superadditur, reliquis duabus in fiscum relatis, *d. l. fin* §. 1. Quòd si res alienata restitui nequeat, æquivalens substituendum, *c* 3 *&* 4 *h. t.* Si verò hujusmodi res fuerit facta obnoxia religioni, non rescinditur quidem alienatio, in religionis favorem; quia tamen dedicans contumeliosus in Deum extitit, falsâ religionis specie in alterius injuriam eum honorans, duplum alteri rependere jubetur, *l. fin. D. de litigiosis.*

4 Patiuntur dicta exceptionem in alienatione necessaria, sub nomine dotis, donationis propter nuptias transactionis, legati, fidei commissi, divisionis hæreditatis, *l. fin. in fine* C. *de litig.* Ponit enim necessitas alienationem extra vitium.

TITULUS XVII.

De Sequestratione possessionum & fructuum.

SUM-

SUMMARIUM.

1. *Sequestratio regulariter prohibita.*
2. *Sequester quis dicatur.*
3. *Res sequestrata possessio an transeat in sequestrum?*

1 EX eo, quòd lite pendente nihil sit innovandum, sequitur, sequestrationem possessionis & fructuum regulariter esse inhibitam, *l. unica C. de prohib. sequestrat. pec.* Continet enim innovationem, & est instar spoliationis; cum sit rei litigiosæ à possessore separatio, & in manus tertii, securitatis ergo, depositio, *l. Licet 17 D. Depositi.* Quod accipiendum non de voluntaria sequestratione; ea enim eum fiat partium consensu, nihil vitii habet: sed de necessaria & judiciali, quæ fit authoritate Judicis, parte invitâ ideoque odiosa & prohibita, *d. l. un.* Nisi aliud caussa suaserit, veluti si dissiper possessor fructus, *c. 2. & 3. h. t.* si rem mobilem possidens de fuga sit suspectus, aut rei translatione, cujus difficilis futura sit recuperatio, aliisve casibus, de quibus *Glos. fin. d. c. 2. h. t.* 2 * Sequester dicitur, apud quem res controversa deponitur; ita dictus, quod ejus fidem utraque pars vel judex sequatur, *l. Sequester 110. D. De verb. signif.*

3 Quæsitum est, An possessio rei sequestratæ transeat in sequestrum? R. Id aliquos admittere in ea, quæ est voluntaria, non etiam in necessaria; ex ratione, quod actus voluntarius sit potentior necessario. Verius tamen neutrâ transire possessionem, nisi hoc sit actum, *l. Interesse 39 D. De acquir. possess.* secundum quam accipienda *d. l. Licet D. depositi.* Facit ratio, quod nunquam transeat possessio, per traditionem sine titulo, quæ alias censetur potius factâ custodiæ causâ, *l. propriè D. eod.* Non est autem sequestratio titulus sufficiens. Facit etiam, quod non sit verisimile possessorem commodum possessionis velle amittere. Vid. Zabarel. *ad Clem. 1. num 25. h. t.* Coras. 3. *Miscell. c. 2. n. 11. & seqq. & dicta ad tit.* D. *Depositi n. 35* An præbendas conferat sequester, dicetur infrà, *tit. de præbendis.*

TITULUS XVIII.

De Confessis.

SUMMARIUM.

1. 8. *Confessa habentur pro veritate, & confessus pro judicato.*
2. *Confessus de se non interrogandus de socio.*
3. *Confessio debet fieri præsente adversario, & ex certa caussa.*
4. *Debet esse certa & absque errore.*
5. *Facienda super re principali.*
6. *Confessio procuratoris an præjudicet domino.*
7. *Confessio an revocari possit?*
9. *Ad confessionem an requiratur sententia?*
10. *Confessio in criminalibus quid operetur.*
11. *Confessio extrajudicialis qualiter probet.*
12. *Confessio liberatoria quid operetur, parte absente.*
13. *Confessio extrajudicialis geminata an plenè probet?*

DEfinitis iis, quæ circa caussam incidere 1 solent, venitur ad principalem intentionem libello contentam: quæ probanda ab actore, nisi per rei confessionem (de qua ideo præmittitur) relevetur ab onere probandi.

Confessio alia est judicialis, quæ fit in judicio, alia Extrajudicialis. Illius effectus est, quòd confessa habeantur pro veritate, quoad ipsum confitentem, eumque faciat pro judicato haberi, *c. 2. h. t. l. 1. C. eod.* quasi damnatum sua sententia, *l. 1. 3. D. eod.* cum nemo præsumatur contra se temerè confiteri. Dico, quoad confitentem: quia alii per alium non præjudicatur confitendo, *l. Non debet 74. D. De reg. juris*; nisi caussam à confitente habeat, quia videtur caussa confitentem continere, * Quo modo socius criminis, de se confessus, 2 super aliorũ conscientiis non est interrogandus, nisi in crimine excepto, uti Majestatis, *c. 1. h. t.* Nec confessus audiendus super aliis, quod res ea periculo non vacet, ut patet ex *l. fin. Cod. de accusat.* cum posset aliquis alienam salutem in dubium deducere, de sua desperans. Si tamen socius infamiâ laboret, ei injungenda purgatio, *d. c. 1. in fine.* Et hoc quoad judicialem factam coram judice compe-

competente; nam alias non excederet vires extrajudicialis, quæ plene non probat.

3 Fiat præsente adversario, ejusve procuratore, *l. Certum* 6. § *si quis absente h. t.* quia ut judicatum non tenet, nisi inter præsentes, ita nec confessio, *l. De unoquoq;* 47. *D. De re judic* Vide Thesaur. *Decis* 109. *Gabriel. lib.* 1. *Commun. Opin tit. De confessis concl.* 1. Fiat & ex certa caussa, quod alias non videatur facta ex certa scientia, sed ex abrupto potius Felin. in *c. Si cautio. n* 10. *inf. De fide instr.* Unde etiam volunt causam habeat adjectam. Sit profecta à maiore XXV. annis, sanæ mentis Minori læso salva est restitutio, *d. l.* 6. § *penult.* Ejus qui mente caret, confessio nulla est; uti pupilli citra auctoritatem tutoris. * Sit quoque cer-

4 ta; judicatum enim debet esse certum. Unde reus urgendus, ut certum confiteatur. Absit error, saltem facti; cum non fateatur, qui errat, *l* 2. & *pen. D. h. t.* Nihil faciente juramento, quod sequitur naturam actus. Error juris non videtur excusare confitentem, *d. l.* 2. quòd non sit justus, secundum ea, quæ traduntur. *tit.* D. & *Cod. De juris & facti ignor.* saltem quoad lucrum captandum: aliud in damno

5 vitando.* Sit super re principali, non etiam super uno ex pluribus articulis, quos solet actor ponere, ut explicat Glossa in *c.* 1. *eod. in* 6. Neque enim televatur ab onere probandi actor, nisi quoad ea, quæ confessus est reus.

6 Ubi quæri solet, An procuratoris confessio præjudicet domino? R. Posse videri non præjudicare, ne alteri per alterum adferatur iniqua conditio, *l. Si sine* 9. § *si defensor D De interrog. act.* & *melior tex in d l. Certum* 6. § *sed an D. h. t.* ubi non sufficit procuratores tutores fateri; ex ratione, quòd viderentur donare, perdere rem domini. Et hoc volunt communiter, quando voluntariè confitetur; si enim per viam contestatiosæ jurisdictionis, dicunt communiter præjudicari domino per confessionem procuratoris, quod ex necessitate officii debeat respondere ad exhibitas partis adversæ positiones: pro qua sententia est, *c. fin h. t.* ubi confessio œconomi nocet, si ante finitum negotium non doceatur error. Eodem facit, quod sententia contra procuratorem lata noceat domino, *L. Plautius* 61. *D. De procurat.* Ut & contumacia procuratoris domino, si sciens eam non purgaverit, adferat præjudicium, *c.* 1. *in fine sup. tit.* 6. Abbas in *d. c.* 1 *nu.* 29. Specul. *De confessionib* §. *Postremo n* 2. Jos. Ludovicus *Decis Lucen.* 5. *n.* 30.

7 Alia est quæstio, an revocari confessio possit? R. Si acceptata fuerit à parte, & intervallum intercesserit, & præcipuè si geminata, non posse revocari, quòd geminatio faciat præsumi confessionem fuisse deliberatam: ut prætextu erroris aut allegatæ falsitatis revocari eam noluit Roman *Consil.* 134 *per l Odiosas Cod. De plus petit.* Posse tamen videri, nihil impedire geminationem, quin revocari possit, probato errore, quem geminatio non excludit. Et quamvis faciat præsumi pro confessione, ea tamen præsumptio est juris tantum, non etiam juris & de jure, non excludens probationem in contrarium. Quo facit, quod dictum, *D De pactis*, pacta etiam geminata actionem non producere, non propterea quòd geminatio non faciat cessare levitatem. Et hoc, sive sit confessio ipsius partis, sive Advocati ejus, procuratorisve, ne quis nihil debens, aut insons damnetur. Quo facit, quòd habet Ant. Gabriel 1. *Commun Opin. tit. De confess. concl.* 5. æquius esse, posse revocari confessionem deliberatè factam, si de errore probetur. Jas. in *l. Error* 19. *C. De juris & facti ignor.* etiamsi jurata fuerit: nam qui errat perjurus dici nequit, *can Homines XXII. q.* 2.

8 Hæc de judiciali confessione, cujus effectum diximus esse, quod faciat confitentem haberi pro judicato, id est confessionem habere vim judicantis in confessum, *l. Proinde* 25. *in fine D. A. L. Aquil.*

9 An ergo non requiritur sententia? R. Judicialem confessionem omnino requirere sententiam, ut patet ex *l* 3. *D. eod. tit.* Judicium enim semel cœptum sententia dirimendum, & Judex super re; de qua cognovit, pronuntiare debet, *l De qua re* 74 *D. De re judic.* Nec facit, quod confessus pro judicato habeatur; hoc enim ideo tantum, quia non est opus probationibus aut ulteriori inquisitione; quod nemo censeatur temere contra se confiteri. Uti nec obstat, quod dicitur, nullas esse partes judicantis in confitentem, cùm hoc non excludat condemnationem, iuxta *d. l.* 3. & 5. *D. hoc tit.*

In

10 In criminali negotio confessiones reorum pro exploratis haberi non oportet facinoribus, si nulla alia probatio religionem cognoscentis instruat, *l. 1. §. divus D. de quæstionibus.* Posset enim confessio potiùs tædio vitæ aut desperatione emissa esse, quam conscientia criminis, *d. l. 1. §. si quis ultrò.* Et in hac necessariam esse sententiam, sive præcedat confessio litem, sive sequatur; verum est, *l. 5. D. de custodia reor.* cùm ad pœnam etiam ipso jure inflictam nemo teneatur ante sententiam, ut habet receptissima opinio.

11 Ad extrajudicialem quod attinet, ei non adest vis plenæ probationis: ut non faciat haberi pro judicato confitentem, *l. 1. C. h. t.* cùm non præsumatur facta deliberatè. Semiplenæ tamen probationis loco communiter volunt haberi, si coram parte fiat, & ab ea acceptetur, quamvis acceptationem non esse necessariam non pauci velint, ut videre est apud Gabriel, *d. loco concl. 2.* & Mascard. *de probat. concl.* 346. Vide Præses Everardi *Conf.* 131. *n.* 1. Absente verò parte facta nullas vires habet.

12 Unde quæsitum, An liberatoria confessio quid operetur, parte absente? Resp. Non videri plenè probare, cùm non sit nisi confessio extrajudicialis, cui non adest vis plenæ probationis etiamsi per duos testes probetur, cùm testes non faciant eam judicialem, aut habere majorem vim, sed tantùm probent emissam. Præterea hujusmodi confessio continet speciem quamdam donationis, quæ non est firma, antequam acceptata fuerit, ut dicetur infra *tit. de donat.* ante enim liberum est promittenti recedere: ut etiam videatur liberum revocare ejusmodi confessionem. Gabriel, *d. loco concl.* 1. *nu.* 23. Tessaur. *Decis* 109. Si tamen confessio talis facta fuerit coram quinque testibus rogatis, fide dignis effectum habebit & probabit sufficienter, *l. Testium* 18. *Cod de testib. juncta Novel de testib* 90. §. 2. Jure Canonico probatam duobus testibus vult præjudicare confitenti Covarr. *ad c. quamvis p.* 2. §. 4. *n.* 1. quasi eo jure alteri per alterum acquiri possit; cuius contrarium est verius, ut traditum *d. De verb. oblig. n.* 69. Uti & verius, eo jure non dari actionem ex nudo pacto, ut dictum supra de pactis.

13 Quæsitum & illud, An geminata confessio extrajudicialis probet plenè? Resp. Hoc plerosq; velle; uti & actionem producere, ut videre est apud Gabriel *d. loco concl.* 3. Marantam *p. 6. de confess. n.* 15. Præs. Everardi *d. conf.* 131. *n.* 1. *vers. quarto,* propterea quod ejusmodi geminatio faciat eam esse ad instar judicialis. Moventur *arg. l. si mulier* 12. *Cod. Ad S.C. Vellei. an* ubi mulier post biennium iterato cavens non utitur Velleiano. Facit & pro iis textus in *l. Odiosas Cod. de plus petit.* atque ita tradit Jason. *in l. Sed si* 11. §. *si cum n.* 4. D. *de jurejur. alios citans.* Posset tamen contrarium videri alicui probabilius argumento eorum, quæ alibi dicta sunt de nudo pacto, illud scilicet geminatum non producere actionem, quòd geminatio non debeat esse loco plenæ probationis, & actione producere, cum nullibi hoc jure probetur, vel loca allegata in alio casu loquantur, scilicet quo quis confessioni suæ vult contravenire, aut exceptionem contra eam proponere, idque ibi certis requisitis. Ut soli geminationi dari nequeat, ut ne quis ex ea conveniatur, cum geminata confessio nihil plus virium contineat; quam prima & simplex confessio. Verùm communis opinio videtur esse in contrarium, ut & possit videri in praxi sequenda. Gabriel. *d. concl.* 3. Jos. Ludovicus *decis.* 9. *nu.* 4.

An verò defuncti confessio quid operetur, & quibus ea prosit aut obsit, repetere licebit ex dictis ad D *eod. tit. n.* 8. *& seqq.*

TITULUS XIX.

De Probationibus.

SUMMARIUM.

1. *Probatio quid?*
2. *Alia est Artificialis, alia Inartificialis.*
3. *Alia plena, alia semiplena.*
4. *An alia juris, alia facti?*
5. *Probandi onus cui incumbat.*
6. *Probatio facienda post litem contestatam.*
7. *Negans probatione non oneratur.*
8. *Ordo in probando quis servandus.*
9. *Probationem quisque secum adferre debet, non desumere ab adversario.*
10. *Probationis effectus.*
11. *Probatio semiplena quam fidem præstet.*

SI non confiteatur reus, probatione est opus 1 enim inanis sit actio, nisi indubitata probationis fide liqueat vera esse, quæ adducuntur. Alias jus quidem non deficeret, sed probatio, *l. duo* 30. *D. de testam. t. tut.* * Agitur autem primò de probatione in genere, quæ est rei dubiæ, vel non apertæ, per argumenta facta fides.

Aliam ponunt Artificialem, ex ipsa causa 2 adsumptam, unde & Insitam vocant, cujus ordinis est præsumptio ex facti circumstantiis producta: aliam Inartificialem, quæ extrinsecus & extra causam adsumitur, unde Adsumpta & Extranea dicitur, cujus ordinis 3 sunt testes, tabulæ, instrumenta. * Aliam item Plenam, per quam tanta fides fit judici, ut plenè instructus sententiam ferre possit, *l. scriptum* 11. *C. h t.* Ejus ordinis præcipuè sunt testes, instrumenta publica, legitima indicia, sive præsumptiones, *l fin.* C. *h.t.* aliam Semiplenam, quæ plenam fidem non facit, & opinionem potius quàm fidem gignit, aut causam certam ponit: est tamen adminiculum quoddam probationis, cujus ordinis est testis unus, vel plures singulares, instrumentum privatum, fama.* Faciunt & probatio- 4 nem aliam juris, aliam facti: minus rectè, cum ea, quæ juris sunt, per se nota & certa, ut probatione non egeant; facta autem sint incerta, ideoque probanda, *l. sive* 19. *C. h t.*

5 Facienda probatio ab eo, qui allegat, sive is actor sit, sive reus, *l.* 1. C. *h.t.* Actorem regulariter tenet onus probandi, non etiam reũ, nisi excipiendo actoris vices subeat, aut aliàs onus probandi in eum rejiciatur, ut in casu, *l.* 3. *& l. cum de indebito D. eod.* In communibus judiciis uterq; probat, &, si pariter probent, absolvitur reus, nisi actoris partem foveat causa favorabilis, *c* 3. *h.t.* Superat, qui probat antiquorum possessionem, *c.* 9. *h.t.* uti communiter is, pro quo stat firmior probatio, *c.* 4. 6 *h.t.** Negans probatione non oneratur, *l. Actor* 23. *h.t.* cum negationis, ut non entis, nullæ sint differentiæ, nulla propria, secundùm quæ probatio desumitur. Nisi talis sit, quæ affirmationem includat, ut in casu, *c. super sup. de renuntiat. & l.* 8. *D. eod.* aut negativa juris, ut in casu *l.* 5. *D. eod.* Indirectè quoque negativa probatur, loco, tempore limitata, *l optimã verf. nisi is Cod. de contrah. & commit. stipulat.* Vid. Osasc. *Decis.* 174. *nu.* 5. Menoch. *lib.* 2. *Præsumpt.* 50. *n* 8 Gabriel. *Commun. concl lib.* 1. *tit. de probat. concl.* 6.

7 Facienda probatio post litem contestatam; ante enim nihil est, super quo adhibeatur, nisi valetudo, aut longa absentia testium instans aliud exigat qua de *resp. tit.* 6.

8 Servandus autem ordo in probando. Primò enim intentionem suam probat actor, tum reus in sua exceptione auditur *l exceptionem* 19 *C. h.t.* Deficiente actore in sua probatione, reus absolvitur, saltem ab instantia, etiamsi nihil præstiterit, *l.* 4. *C. de edendo.* Qui si fretus suo jure velit, non audito auctore, exceptionem suam probare, non prohibetur, cum juri suo quisque renuntiet. In quo si deficiat, non ideo condemnabitur, quia per hoc non firmatur actoris intentio, quæ nihilominus illi probanda est. Allegans tamen solutionem, si eam non probet, non potest non videri firmasse intentionem actoris, si non probet solutionem à se factam, quia eam allegans videtur se agnovisse debitorem. Cujac. *in Recit. Cod. eod. in princ.*

9 Affert autem quisque probationem secum: neutiquam eam desumit à domo adversarii, cum contra se nemo cogatur adferre documenta, *c.* 1. *h.t & l. Nimis* 7. *C. de testib.* Debet enim actor venire instructus ad judicium, nisi sint communia, aut publica, aut descripta ab aliquibus ex officio. Sic apud Romanos argentarii, numularii, mensales, coguntur edere rationes, *l. quadam §.* 2. *l. Argentarius* 10. *in princ. D. de edendo.* Excipitur & fiscus, cui civiliter agenti reus exhibere suas rationes cogitur, ut ex iis firmet suam intentionem, *l* 2. §. *divus cum seqq* D. *de jure fisci.* Usurarius quoque, si de usuris restituendis agatur, rationes suas edere jubetur. *Clem.* 1. §. 1. *de usuris.* Denique instrumentum, quo reus usurus pro se, necessariò actori edit, ut ejus inquiratur veritas. Quo modo actor omninò tenetur reo convento edere instrumenta ad fundandam suam defensionem, & actoris excludendam intentionem, *l.* 5. *& fin. Cod. de edendo.*

10 Effectus probationis est, quod plena, certa, liquida (maximè capitalibus, in quibus requiruntur probationes luce meridiana clariores, *l. fin.* C. *h. t.*) non impertinens, libello respon-

respondeas saltem pualitate, faciat secundùm se ferri sententiam, *l. scriptum* 11. *cum seq C.h. t.* Ut purgatio non sit admittenda, *c. Ad nostram* 12. *h. t* cui tum demum locus quando suspectus est reus criminis, quod non probatum, *c. 1. sup. De confess.* Quando sit plena censenda, & quantum adhibendum fidei testibus, arbitrio judicis relinquendum; facti enim ea res est.

11 Semiplenæ probationis non est magnus effectus, unde & probationis simpliciter prolatæ nomine non venit. Præstat tamen aliqualem fidem, cùm faciat deferri juramentum necessarium. Sufficit interdum ad torturam, uti dictum D *de quæstionib.* Onus probationis interdum in adversarium retorquet. Facit & ei, contra quem militat, juramentum purgationis injungi, *d. c.* 1.

Mandat autem Pont. *c. Quoniam* 11. *h t.* ut judex habeat Notarium, aut duos idoneos viros, qui acta judicialia describant, ut emergente difficultate de iis constare possit; habentur enim legitima ea documenta.

TITULUS XX.

De Testibus.

SUMMARIUM.

1. *Testes qui, & quales esse debeant.*
2. *Testis, qui fuerit de familia actoris, an repellendus?*
3. *Testes domestici qui habeantur.*
4. *Testis idoneus nemo in propria causa.*
5. *Consanguinei in causa consanguinitatis audiuntur.*
6. *Testimonium dicere cogi potest, qui juravit non dicere.*
7. *Minores & servi quatenus audiendi.*
8. *Mulier etiam in criminali causa auditur.*
9. *An & jure Canonico?*
10. *Socii criminis rejiciuntur à testimonio.*
11.13. *Infames, damnati judicio publico.*
12. *Criminosi convicti, aut confessi.*
14. *Inimici capitales.*
15. *Laicus contra Clericum an & quatenus admittendus.*
16. *Item excommunicati, Monachi, Sacerdotes.*
17. *Forma producendorum testium.*
18. *Citanda pars adversa.*
19. *Testes qualiter examinandi.*
20. *Debent esse jurati: & an juramentum hoc remitti possit?*
21. *Ratio dictorum à testibus petenda.*
22. *Productio quarta qualiter admittenda.*
23. *Productio nova non admittēda post publicata testimonia, aut articulos directò contrarios.*
24. *Idque quoad eosdem articulos, non etiam novum à veteri dependentem.*
25. *Articulus novus quis dicatur.*
26. *Casus directò contrarii qui.*
27. *Testes novi in causa appellationis an produci possint.*
28. *Renuntiatione facta qualiter productio ulterior concedatur.*
29. *Testes post publicationem quando reprobari possint.*
30. *Testes de novo quando producendi.*
31. *Testium publicatio.*
32. *Testium fides unde colligenda.*
33. *Testes regulariter quot probent.*
34. *Testis unus non probat.*
35. *Semiplenè quando probet.*
36. *Apparitori ratione officii sui cur credatur.*
37. *Testes plures singulares quo modo & quando probent.*
38. *Quid si tales diversimodè deponant?*
39. *Testes dissidentes conciliandi.*
40. *Testi contraria deponenti aut varianti non creditur.*
41. *Testis dictum suum revocare an possit etiam ex intervallo?*
42. *Priori, an posteriori dicto sit habenda fides?*
43. *Testi corrupto non habenda fides?*
44. *Testis uno in judicio productus an fidem faciat in alio?*

1 Inter præcipuas probationis species sunt testes, qui sunt personæ ad fidē alicujus rei adstruendam adhibitæ. Habiles sint & idonei oportet, ætate, moribus, conditione; extra suspicionem quòd gratiæ ac potentatui sint posthabituri suam ædem; pretio non conducti, *c.* 1. *h. t. l.* 5. *C. eod.* Qua in re multum valet judicis arbitrium. Hinc non rectè evocantur domestici, aut de familia actoris, *l.* 2. *C. h. t.*

2 Quid si de familia actoris fuerit tempore actus, super quo adhibetur? R. Si tempore depo-

depositionis sit extra eius familiam, non esse illum repellendum, *l. 1. §. item Mummio 12. D. de quaest.* Bart. *ad d.l. 1. §. si servus*, Castr. *ad l. 2. n. 2. h t.* Wamef. *Cons.* 109 *n.* 11. quia cessat affectus, qui praesumitur impedire existentem in familia, quò minùs veritatem adsequatur judex: nisi tamen eum fraude sit expulsus, ut testimonium perhiberet, quae fraus colligetur etiam ex eo, quod postea recipiatur. E contra si tempore dicendi testimonii sit de familia, quí tẽpore actus nõ fuerat, repellitur.

3 Domestici habentur, qui una habitant, ut uxor, liberi, famuli. Liberi etiam non cohabitantes de familia habentur: imò & extra potestatem positos repellit affectus, quò minùs pro parente audiantur, *c. super eo 22. h. t.* qui & fratrem pro fratre rejicit. V. Menoch. *Arbit.* 2. *casu* 104. Facit enim ille supprimi veritatem. Ex qua ratione & Advocatus in causa, quam defendit, non est idoneus testis, *arg. l. fin. C. h. t. & c 3. eod. in 6.* unde in locum delegati judicis, si necessariò in testimonium sit adhibendus, alius subrogatur, *c. dilecto* 40. *h. t.* *

4 Hinc & in propria causa nemo idoneus, *l. omnibus 10. C. h. t. l. nullus 10. D. eod.* Excipe causã denuntiationis, in qua denuntians pro teste auditur, *c. 4. h. t.* Excipe & legatarios, & fidei commissarios, de quibus *Instit. de testam. ordin.* In causa quoque universitatis aut Ecclesiae auditur is, qui est de Ecclesia, aut universitate, cum aliud sit universitas, aliud singuli de universitate, & res universitatis non sint res singulorum, *§. universitatis Instit. de rer. divis.* Ut nemo illorum, qui de collegio vel universitate sunt, possit dici in propria causa testificari, nisi causam ipsam procurent, aut singulos negotium concernat, *c. Insuper 6. & c. cum nuntius 12. h. t.* * In causa consanguinitatis

5 consanguinei audiuntur, quòd eam praesumantur magis scire: *c. 5. h. t.* Imò & ipsius matris attestantis de cõsanguinitate dicto statur ante contractum matrimonium, non tamen contractum dissolvitur ex ejus solius dicto, sed plurium testimonium audiendum, *d. c.* 22. neque enim tam facilè dissolvitur, neque impeditur matrimonium.

6 Qui juravit non dicere testimonium, non ideo repellendus, sed cogendus illud dicere, *c. intimavit 18. h. t.* cùm hujusmodi juramentum teneat, ne occultetur veritas, *c. constitutus 45. h. t*

7 Aetas facit rejici impuberes, propter judicii defectum. Minores audiuntur in causa civili, non etiam in criminali, nisi sint majores XX. annis, *l. in testimonium 20. D. h. t.* Servum rejicit conditio, qui tamen liber factus super iis, quae vidit in servitute, rectè deponit, cum sensum habuerit, *l. Nottenem 99. §. 2. D de V. S.* nisi lex tempore actus requirat habilitatem, uti

8 in testamentis * Mulier ne quidem in causa criminali rejicitur de jure civili, ut patet ex *l. 3. §. lege Iulia D. h. t.* ubi tantum ea rejicitur de jure civili, quae corpore quaestum fecit, ut exclusio singularis casus faciat in aliis eam admitti, *can. ex eo XV q. 3.*

9 Q. An jure Canonico rejiciatur in criminalibus? Resp. Id plerosque velle; per *c Forus in fine de verb. sig. & per text. in can mulierem XXXIII. q. 5.* nisi de crimine agatur civiliter. Abbas in *c. 3. n 2 h. t. Glos. 1. ibid. &* Hostiens. *in Summa eod tit n.* 1. aut sit crimen exceptum, ex ratione, quod varia sit & mutabilis. Quae ratio non aliud convincit, quàm non facilè esse habendam fidem dicto mulieris, non etiam omninò repellendam esse, cum id non exprimatur in jure Canonico, & diversum non statuatur à jure civili. Nisi fortè sit meretrix, quae dicitur etiam audienda in crimine simoniae, *c. Tanta 7. inf. de simonia*, quasi aliàs non sit audienda, propter civilitatem: quae cum non obtineat in mulieribus honestis, non rectè traxeris ad eas istam decisionem. Communis tamen opinio habet, eam rejici à criminalibus criminaliter intentatis, ex ratione, quod in iis desideretur probatio omni exceptione major.

10 Rejiciuntur & criminis socii, *c veniens 10. & c. personas 10. h. t. & dictum sup. tit.* 18. propterea quòd qui sibi non pepercit, multò minùs aliis sit perciturus. Excepto crimine laesae majestatis, *cap. 1. sup. de confess.* Ubi & rectè addideris crimen sortilegii. Excipitur & crimen simoniae, *c. 1. eod in 6.* si agatur civiliter.

11 Rejiciuntur praeterea infames, quibus actus legitimi sunt interdicti, *c. licet 47. h t.* Si rejiciuntur haeretici, apostatae, Judaei, pagani, si testentur contra orthodoxos, *can. pagani cum seqq.*

seq. 1. *q.* 7. quod non ferantur bono zelo; quamvis è contra Christiani adversus Judæos audiantur, *c. Iudæi* 12. *h. t.* cùm nihil indecentiæ ea res habeat. Neophitus, qui recens ad fidem est conversus, non videtur rejiciendus testis in Christianos, ut rectè tradit contrà Felinum Covarr. *ad Clem. Si furiosus p.* 2. *§.* 2. *num.* 8.

22 Facit & crimen aliquos removeri à testimonio, quod periculo non vacet, tales admittere, *can. Neganda* 111 *q.* 11. modò convicti sint, aut confessi, & non emendati, *c. Super eo* 13. *&* *c. Testimonium* 54. *h. t.* Non emendati, testimonium non reprobatur, etiam in causa criminali, si civiliter agatur, non si criminaliter, *d. c.* 54. nisi tamen eum comitetur infamia, aut reatum perjurii incurrerit, quem non aufert pœnitentia, *d. c.* 54. *ubi Gl.*

23 Quod dictum de infami, accipiendum de damnato judicio publico, secundùm leges civiles, *d l.* 3. *§ lege Iulia*, non etiam privato, Duar. 2. *Disput. c.* 23. Possunt tamen & ex alia causa infames à judice rejici: cujus est etiam integræ fidei hominis test monium perpendere, *l. Quæsitum* 13 *D eod.* Jure Canonico infames simpliciter removeri videntur, cùm eo requiratur, testes sint fide digni, & omni exceptione majores, *c. Licet* 47. *h. t.* quales non sunt infames, etiam ex judicio privato.

24 Inimicitiæ capitales quin faciant reprobari posse testem, non est dubium, cùm non præsumatur quid ex fide dicturus; si tamen probentur, *l. Si quis* 17. *C. h. t.*

25 Laicus in criminalibus contra Clericum ideo non admittitur, quòd non tam caritate, quam pravitate moveri putetur; nisi fortè suam suorumque injuriam persequatur, *can.* 1. 2. 3. *II q.* 7. & tunc ut accuset, non etiam testetur, *c. De cætero* 14. *h t.* In causis civilibus laici non reprobantur contra Clericos: imò & fœminæ admittuntur in causa impedimenti, quo arguitur teneri electus, *c. tam literis* 33. *h. t.*

26 Excommunicari quin removeantur extra dubium est, quod non habeant licentiam cum aliis communicandi. Monachi & Sacerdotes, etsi pro negotiis sæcularibus aut instrumentis conficiendis non sint rogandi, si tamen interfuerint, fidem faciunt, *can fin. XIV. q.* 2.

17 Ad formam productionis testium requiritur eorum citatio: qui si non compareant cogi possunt, *inf tit. seq.* Producendi regulariter post litem contestatam, excepto casu, de quo *inf. tit* 6 Coram judice, nisi aliud exigat personæ qualitas, aut sexûs verecundia, absentia, aliudve impedimentum: tunc enim aut mittenda persona discreta, quæ testimonium excipiat, *c.* 8. *h. t.* aut, si distent, judici loci examen committendum. Moris est committere Notario causæ, quod permittitur *Clem.* 1. *de offic. deleg.* * Ubi necessariò citanda pars adversa, si fortè quid habeat, quod testibus objiciat, eosque reprobet, *c.* 2. *h. t.* Ubi rursus alteri parti licitum est, per testes novos refutare eos, qui alios refutarunt. Ultrà refutatio non est permissa: & hoc est, quod dicitur, probatorios & reprobatorios probatoriorum probare licere, non etiam reprobatoriorum *c. Licet* 49 *h. t. & c.* 2. *eod. in* 6. ne res in infinitum abeat.

19 Testibus si nihil à parte objectum fuerit, aut contumaciter pars non comparuerit, judex ad examen procedet. Examinabit autem singulos secreto clam partibus, Notario dicta eorum adnotante; exacto prius ab iis juramento de dicenda veritate, omni favore, odio & commodo seposito, *c* 5. *h. t.* neque enim injurato testi creditur, etiam Religioso, *c. Tuis* 39. *c. Nuper* 51. *h t.*

20 Q. An juramentum hoc sit de substantia? R. Ita velle Abbatem *ad d. c.* 39. *h. t.* verius tamen non esse, cum possit remitti; non tamen nisi utriusque partis consensu, quod utriusque subsit interesse. Judicis consensu opus non videtur, cum causa sit privata, tantùm concernens partium commodum, quæ possunt jus suum remittere: quo modo & textus isti nullam faciunt mentionem judicis. Non rectè objicitur, quod iuramentum calumniæ nequeat à partibus remitti, uti dictum *sup. tit.* 7. nam eius remissio invitaret proximè ad delinquendum, non etiam hujus iuramenti. Præterea illud concernit magis favorem publicum, ut iudicia sincerè procedant, & lites non protrahantur calumniosè, hoc verò potiùs favorem partium, ut facilius remitti possit. Abbas *d c.* 3 . *n.* 6 Felin. *ibid.*

Examen fit super articulis, id est capitulis ipsius negotii controversi ab actore prolatis.

Addere poterit reus interrogatoria, ut faciliùs appareat subornatio, si qua subsit *c. 2. eod. in* 6.

21 * In depositione testium illud vel maximè curandum, ut ratio dictorum petatur, quia aliàs dicta fidem non facerent, *l. Sola C. h. t.* quatenus tamen agitur de re perceptibili intellectu, *Gl. in d. l. Sola*: secus si agatur de re perceptibili sensu exteriori, ut visu, auditu, & quidem proprio, non alieno.

22 Examinatis ab actore productis testibus, reus suos producit, post iterum actor: quarta productio non est admissa, nisi cum solemnitate legali, *c. In causis* 15. *c. Significaverunt* 36. *h. t.* scilicet ut postulans præstet juramentum, quòd neque per se, neque per alium testificata subtraxerit, vel didicerit, nec per dolum aut artem aliquam quartem productionem exposcat; sed quia, quos producere desiderat, prius habere nequiverit, *c. pen h. t. & Nov. de testib.* 90. §. *quia verò.*

23 Non est etiam productio admissa post publicationem testificatorū, quòd facile sit subornatis testibus dicta invertere, *c. cum venisset* 25 & 26. *h. t.* Quòd & verum est, quando aliquis testificata adversæ partis didicit, ex eadem ratione. * Et hoc quoad eosdem articulos, aut directò iis contrarios, *c. Fraternitatis* 17. *h. t.* nam quoad novum articulum, qui tamen ex veteri dependeat, rectè audiuntur testes, cum numquam super eo sint auditi, aut producti, ut cesset subornationis metus. Dico, ex veteri dependeat; nam aliàs frustra super eo producerentur testes, ad causæ promotionem, *c. cum Ioannes* 10. *inf. tit.* 22. *de fide instr.* cum ad causam non pertineat.

24

25 Quæritur, Quis hac in parte dicendus novus articulus à veteri dependens? R. Eum esse, qui facti quidem necessitate sub priori concluditur, non tamen necessitate probationis, hoc est, qui ad factum quidem pertinet, probatio tamen nulla super eo producta. Exemplum est in *d. c. 10. inf. tit. 22.* ubi victus damnatus ad rei venditæ restitutionem, auditur postea probare volens tantum fuisse venditionem conditionalem; quia super conditione nullus erat auditus testis, sed tantùm super venditione Felin. *ad d. c. Fraternitatis* 17. *n.* 11. & *ibi.* Joan. Andreas.

26 Alia quæstio est, Qui sint dicendi casus directò contrarii? R. Eos, qui directò oppugnant id, super quo testes audiri. V. G. Testes sunt auditi super contractu inito, quem adseverarunt initum esse certo loco; non producentur postea testes novi, qui deponant eo loci reum non fuisse, publicatis nimirum testimoniis. Super exceptione tamen audiri possunt; veluti si actor probavit se dominum, audietur reus producens testes sui et præscriptione completa, *l. Emptor C. De præscript. longi temp l. Siquidem C. De except. l. Exceptionem C. De probat.* Est enim articulus iste novus, ut non sit deneganda productio, etiam post didicita testificata. Et hoc ita in prima instantia.

Quæritur autem, An in caussa appellationis super iisdem articulis possint produci novi testes? R. Hanc rem controverti inter interpretes juris Canonici & civilis: & hos quidem id admittere, ex eo, quod *d. Nov. de testib.* 90. §. *quia verò.* tantum loquatur de prima instantia, non verò de causa appellationis, illos verò negare, quod non minor sit metus subornationis in causa appellationis, post publicata testimonia in secunda instantia, quàm in prima, ut positâ eâdem ratione prohibitionis, etiam hic locum habere debeat prohibitio. Et horum opinio verior est, nixa textu aperto in *Clem. 2. h. t.* ubi ut propter metum subornationis in prima instantia non producuntur testes, post publicata testimonia super iisdem aut directè contrariis articulis, ita nec in secunda, ex eodem metu. Nec dicendum cum Felino, *d. c. 17. n.* 3 quando alio jure quid dubium est, tunc sequendum esse aliud, quo res decisa; nam hic neutro jure res dubia: non Canonico, quia clarè decisa *d Clem.* 2. non civili, quia decisa quoad primam instantiam; ut succedat argumentum *l. Non possunt D. de legib.* eâdem ratione, quæ anima est legis, militante.

27 Nec est, quod aliqui I. C. nixi *l. Per hanc C. De temporib. appellat.* aliud velint, quod per eam detur licẽtia utendi novis adsertionibus; rectè enim ea accipitur de capitulis nondum probatis, secundum *l* 6. §. 2. *Cod. de appellat.* sive non probandi per testes, quàm alio modo non obnoxio subornationi. Nihil etiam facit, quod causa appellationis sit alia à prima instantia: nam hoc verum, si instantiam inspiciamus, non etiam respectu ejus, quod in judicium est deductum, cum attestationes in uno judicio faciant fidem in alio, *c. Causam* 11. *h. t.*

h. t. ut inferiùs dicetur. Videatur hac de re pleniùs Covarr. *Pract. quaest. c. 18 n. 6. Glos. in d. Clem 2 & d c. 17. ubi* Abbas & Felin.

28 Itaque post publicata vel cognita dicta testium, non conceditur ulterior productio, ex causa jam dicta, super istis articulis. Facit & renuntiatio, quò minùs productio concedatur: nisi sit quoad certos articulos, nam tunc non impediet, quò minùs super aliis fiat productio, *c. Causam 19 h. t.*

29 Sunt autem causae, quae post publicationem depositionum admittunt objectionem in personas testium, si postea demum sit cognitum, quod objicere quis vult, aut ante sit protestatus de iis reprobandis, praemisso juramento, quod non agat idipsum ex militia, *c. Praesentium 31. h. t.*

30 Attestationes receptae in judicio summario, licet publicatae, non impediunt, quò minùs in judicio ordinario iidem, vel alii de novo examinentur, *c. veniens 38. h. t.* Coram arbitro quoque deposita non faciunt fidem in ordinario, sed de novo sunt testes producendi, non obstante publicatione attestationum, nisi vel ipse, contra quem sunt producti, iis stare velit, aut testes sint mortui, *c. Praesentata 50. h. t.* Sunt & de novo examinandi testes, si antea super quibusdam capitulis malè aut minùs exactè examinati dicantur, *c. Per tuas 48. h. t.* Guido Papae *decis. 72. n. 3. & ibid.* Ant Rambaudus *in addit.* Causa matrimonialis post publicationem alios produci testes postulat, quia non transit in rem judicatam, & ne peccatum foveatur. Abbas in *c. Lator 7. inf. de sent. & re judic. & in c. 6 sup. de probat.*

31 Ubi ulteriori productioni omnis via est clausa, post examinata testium dicta. Judex ea publicat; imò petentibus partibus publicare debet: recusare enim esset praeripere reo defensionis facultatem. Felin. *in c Cum 1. & A. 22. n. 2. inf. de sent. & re jud.*

32 * Quibus quantùm tribuat ex statu, dignitate, aliisq; testium circumstantiis perpendet, *l. Licet 23 h. t. l. 3. §. 2. l. Quaesitum 13.* D. *eod.* Nam vilitas testis fidem ejus minuere solet: uti & diminuit, si dubitanter loquatur, veluti per verbum, *Credo, Videtur*; nisi alia adsint, quae firment depositionem.

33 Ad minimum duorum testimonium desideratur, quod & regulariter sufficit, *l. Ubi 12. D. eod.* Interdum tamen & plurium exigitur, ut in testamentis, & in casu *l. Testium 18. C. h. t. & l. Antiqua C. Ad S. C. Vellejan.* & aliis variis casibus.

34 Unus neutiquam audiendus, & minimè probat, etiamsi praesidali praefulgeat auctoritate, *l. 9 in fine C h. t.* aut judex sit, *c. cum à nobis 28. h. t.* etiamsi super actu proprio deponat, nullum inde consecuturus commodum. Covarr. *Pract. quaest. c. 33. n. 3.* Facilis enim est lapsus unius. Adeò ut ne quidem Princeps generaliter statuere possit, ut unius testimonio stetur, quia repugnat praecepto divino, *c. Licet 23. h. t.* cui non praevalet lex humana, *can. sunt quidam XXV. q. 1.*

35 * Facit tamen unius dictum semiplenam probationem, si sit omni exceptione major, & extra omnem suspicionem, non etiam aliàs. ut rectè tenet Jason. in *l. Admonendi n 166. D. de jurejur.* & eo tantum casu deferendum juramentum necessarium in supplementum, ut dicetur *infra Tit. 25.*

36 Apparitori tamen adserenti citationem à se peractum creditur: facit enim electa personae fides cuilibet de officii sui actu legitimè exhibito adserenti fidem haberi. Gail. 1 *Obser. c. 54. n. 4.*

37 Plures testes singulares majorem vim non habent, quàm unus, *c. Licet 9. sup. de probat.* quales sunt, qui in actibus singularibus sunt singulares, & non concordant. Et hoc, quando super uno actu specifico non iterabili diversimodè testantur, veluti si unus dicat, per Maevium occisum esse Titium in foro, alter verò in extrema civitate, plene de homicidio probatum dici nequit, quia testes non concordent, cum duobus locis non potuerit contigisse caedes. Et hoc extra controversiam est.

Dubitatur, quid dicendum, si diversimodè deponant de actu iterabili sive generico? Resp. Non paucis videri, non rejici tales depositiones, propterea quod, licet sint singulares, ad eumdem tamen finem tendant, & ex multis singularibus actibus totum probetur. Covarr. *alios citans 3. Variar. cap. 3. num. 8.* Menoch. *De arbitrar. 2. casu 235. num. 23.*

38 Sic usurarium volunt probari per plures singulares attestationes de receptis usuris, & hoc, ut in genere quis censeatur usurarius, non etiam ut singuli actus censeantur probati. Dubitari tamen de ista sententia posset, cù actus specificus tantû

uno teste singulari probetur, atque ita non sufficienti, qui cum altero similiter specifico, uno tantum teste probato, non ponit plenam probationem, ut videre est apud Gutierez, 3. *Pract. qu* 12. Priorem tamen partem, ut communem, plures tenent, Pacianus *De probat. li.* 1. *c* 14 Cravetta *De antiq temp. lib.* 4. *c.* 4 *n.* 1. Gabriel. *Com. Conclus. lib.* 1. *De testib concl* 2. *n.* 20. Gail. 2. *Obser. c.* 6 . *n.* 12. Wamesl. *consf. de jure Pont.* 5 0. *n.* 9 & alii.

35 Si dissideant testes, sive ab una parte, sive à diversis hinc inde, iudicis est eos, si possibile est, conciliare, *c. cum tu* 16. *ubi Gl. h. t.* Si utrimque testes contraria deponentes fuerint pares numero, videtur standum esse dignioribus, & verosimilia deponentibus, magis affirmativè & præcisè, ac maiori certitudine. Si in his sit paritas, præferendi testes rei, quod promptiora sint iura ad absolvendum, quàm condemnandum, *c. ex literis* 3 *sup. tit prox.* Nisi favorabilis causa militet ex parte actoris, uti est liberabilis, matrimonialis, & eam concernens, uti dotis, donationis propter nuptias, testamenti: *c. fin inf tit.* 27. *De sent. & re jud. Gl. in d. c* 3.

40 Contraria deponenti non statur: uti nec varianti, quatenus variatio respicit substantiam rei, super qua testis producitur. Circa accessoria toleratur, nec ita per omnia fidem derogat. Baldus in *l. Eos* 27. *D. Ad L. Corn. de fal. si.*

41 In continenti revocans dictum suum præsumitur errasse. Quod & dicendum videtur, si ex intervallo dictum corrigere velit, errorem allegans & ostendens, eumque extra falsi pœnam, ultimumque dictum habebitur validum & legitimum, *c.* 7. *tit seq* neque enim falsi pœna tenet innocentem, qualem isto casu ponit error, *Gl. in c fin de jus ejur. in* 6. Ex intervallo, citra erroris probationem contraria respondentem receptum pejerare, & falsi reum esse, falsique pœna teneri. Bart. *in d. l. Eos D. ad L. Corn. de falsis.*

42 Dubium tamen est, An priori dicto, an posteriori sit habenda fides? R. Posse videri neutri fidem esse habendam, propter testis vacillationem, quæ facit eum non respondisse verosimilia. Eò facit *c.* 7 *inf. De testib. cogendis,* ubi non reprobantur testimonia in continenti correcta. Dicendum tamen, si utrumque sit judiciale iuramento firmatum, prius prævalere illique stari. Pro qua parte facit textus in *c. Sicut* 9. *h. t.* ubi testi, adserenti se corruptum deposuisse falsum, non statur, nisi aliunde probetur ejus adsertio. Facit & ratio, quia non debet esse in manu testis, per falsi machinationem, parti, pro qua deposuit, præjudicare; cum posterior falsitas non debeat derogare fidem testi in priori testimonio, & jus alteri quæsitum auferre, Covarr. 2. *Variar. resol c.* 13. *n.* 8. Clarus § *fin. q.* 53. *n* 13 Deinde subsequens qualitas testis futuris quidem nocet, non etiam præteritis. Et hoc ita in paritate qualitatis depositionem. Nihil obstat *d. cap* 7. quia vult ultimum testimonium non esse validum, tamquam perjuri. Quòd si alterum judiciale fuerit, alterum extrajudiciale, illud videtur prævalere tamquam magis qualificatum & deliberatum. Gail. 1. *Obser. c.* 109. *num.* 7. Capel. Tholos. *Decis.* 81. Vide Fachin. *lib.* 9. *c.* 84. & 85.

43 Testi corrupto neutiquam habenda fides: imò, probatâ corruptione, sententia est revocanda, *d. c. Sicut* 9. *h. t* tamquam lata ex falso testimonio, puniendusq; testis tamquam perjurus, etiam ab ipsomet judice, coram quo productus, cujus forum sortitur, ratione delicti. Ratio eius est, quòd judicii auctoritas in tuto sit collocanda, quam maximè debilitaret impunitas perjurii in ipsis subselliis commissi. Adeò ut cesset exceptio quævis, & fori privilegium, *l. Nullum* 14. *Cod. h t.* ubi adserit Glossa etiam Clericos posse puniri a laico, coram quo perjerium commiserunt. Cautè tamen, admissâ eius opinione, agendum, si pœna veniat corporalis infligenda, quam laicus Ecclesiastico judici relinquet: cui & videtur exactio pœnæ pecuniariæ relinquenda, propter textum in *c. Si diligenti sup. de foro compet.* Videatur ea de materia latè Covar. *Pract. q. c.* 18 *n* 8.

44 Cæterùm testimonium testis uno in judicio etiam in alio fidem faciet, in eadem causa & inter easdem personas, *c. causam* 11. *h. t.* Idem non tribuitur testimonio recepto in judicio summario, ut fidem faciat in plenario, *c. veniens* 38. *h. t.* uti nec recepto coram arbitro: sed iterum est examinandus testis, si pars velit, nisi mortuus sit, quia eum examinari nequeat, præsumitur pro eius dicto. *l. fin. Cod. h. t.*

TITU-

TITVLVS XXI.

De Testibus cogendis.

SVMMARIVM.

1. *Testes sunt citandi, & cogi possunt dicere testimonium.*
2. *Etiam in caussa criminali.*
3. *Non obstante juramento ipsius testis, quod contra reum non deponet.*
4. *Non cogendi parentes & liberi adversus se invicem.*
5. *Non etiam socer, gener, vitricus, privignus, &c.*
6. *An neque frater pro vel contra fratrem?*
7. *Adfines an cogi possint.*
8. *Uxor an cogi possit deponere contra sororium sui mariti?*
9. *Cogi non possunt valetudinarii, senes &c.*
10. *Non Clerici in caussis criminalibus.*
11. *Non Sacerdotes super auditis in confessione.*

1 AD formam productionis testium requiritur eorum citatio: qui si non comparent, aut se subtrahant, odio, gratia, timore, compelli de rigore juris possunt ferre testimonium, *c. 1. & 6. h. t.* vel mulctæ indictione, vel pignoris ablatione, vel per censuram Ecclesiasticam, suspensionem, depositionem, excommunicationem, *c. 2. & 5. h. t.* Hostiens. in *Summa nu.* 1. Est enim testimonii dictio juris publici, ad cujus executionem cogi quis potest, cum publicè intersit sciri & non occultari veritatem. Sunt tamen primò monendi, *c. 3. h. t.*

2 Quæritur, An & cogi possint in caussa criminali? R. In pecuniariis testes cogi posse, *l. Si quando penult. in princ. C. h. t.* ex ratione, quod reprehensione non careat in iis celare veritatem, *can. Quisquis XI. q. 3.* E contra extra reprehensionem esse videtur, non patefacere crimen alterius, & laudabile, subvenire existenti in periculo, *Gloss. in c. pen. h. t. per text. ib.* Verius tamen & in caussa criminali aliquem cogi posse ad dicendum testimonium, etiamsi agatur de sanguine, cum Reip. intersit crimina sciri ne maneant impunita. 3 * Ubi nihil obstabit juramentum, quo quis se obstrinxit reo, quod contra eum non deponet: est enim tale juramentum injustum, quia tendit tam in detrimentum publicum, quam privatum partis, cui instrumenta subtrahuntur, *c. 4. & 5. h. t.* Facit, quòd veritatem occultans metu potestatis, peccet graviter, cum magis timeat hominem, quàm Deum, *d. can. Quisquis*: quod indistinctè dictum obtinebit quoque in criminalibus.

Nihil obstat *d. c. pen.* quo movetur *Gloss. ibi.* ubi dicuntur cogendi testes præterquam in criminalibus: nam in eo agitur de lite inchoata per procuratorem, per quem non tractatur caussa criminalis, quæ per partes præsentes agitanda est; ut, quatenus illæ non compareant, super crimine nihil sit movendum per procuratorem. Cuiac. *ad d. c. penult.*

4 Excipiuntur parentes & liberi, qui non tantum inviti non coguntur invicem adversus se dicere testimonium, sed ne quidem volentes admittuntur, *l. Parentes 6. C. De testib.* adeò ut ne quidem filius contra patrem etiam volentem audiendus sit, cum lex non distinguat, sed simpliciter audiri nolit. Quod singulari ratione pietatis statutum in liberis, quorum lex mentionem facit, non etiam filiorum tantum, cum & reliquos descendentes pietas hæc teneat. Ex parte parentis est caritas erga liberos, quæ non permittit adversus eos audiri. Quo minus hi pro se testentur nihil impedit, nisi quod adfectus judicetur impediturus veritatem. Statur tamen dicto parentum quoad professionem status, ingenuitatis, ætatis, *l. Etiam D. De probat. l. 1. §. Iulianus D. De liber. agnosc.* quòd ea res iis maximè sit cognita. An verò pater possit esse testis inter duos filios, inter quos lis est, dictum ad *tit. D. De testib. num.* 10.

5 Ex eadem ratione non cogitur dicere testimonium socer, gener, vitricus, privignus, sobrinus, sobrina, sobrino natus, sobrina nata, & illi, qui propiore sunt gradu, libertus, liberta, patronus, patrona, vir & uxor, adversum se mutuò, *l. 4. D. De testib.*

6 Frater in caussa civili pro & contra fratrem videtur admitti, cum fraternitas integritati testimonii non obstet, *Gl. fin. in d. l. Parentes,* nisi obstet domesticitas, aut intensa familiaritas. In caussa criminali non tantùm non cogitur, & non audiendus, sed & instituens capitale crimen, exilii pœnâ plectendus dicitur, *l. Si*

l. Si magnum 13. *C. de his qui accuſ. non poſſ.* Excipiunt cauſſam hæreſeos, Abbas in *c. Litteras* 14. *num* 8 *inf. tit.* 23. *De præſump. per can. Leg.* XXIII *q* 8 Quod & videtur poſſe dici in cauſſa ſortilegii, in qua etiam patrem contra filium & è diverſo, audiri volunt, quod anima ſit corpore pretioſior, ſi adminitione privata corrigi nequeat, quod crimen hæreſeos communiter con, un ctum habet. In cauſſa Majeſtatis non revelans crimen filii non punitur, ne videatur filium offerre ad ſupplicium, *l. Miles* §. *deſertorem* D. *De re milit.* Occidens tamen talem filium, præmio adficiendus dicitur, *l. Minimè* 35. *D De religioſ. & ſumptib. fun.* ſi aliter averti ab inſtituto nequiverit.

7 Q. An & adfines ultra eos, qui ſunt in linea recta, ſint ponendi inter eos, qui cogi non poſſunt? R. Non fieri mentionem in Jure niſi exceptionis adfinium in linea recta, *l.* 4. & 5. D. *De teſtib.* propter pietatem, & majorem conjunctionem, quam ut contrario teſtimonio ſit violanda in criminalibus, aut famoſis. Ut exceptio iſta non ſit extendenda, cum regula in non exceptis maneat firma. Facit, quod ſi & in aliis adfinibus habuiſſet locum exceptio, non debuiſſet ſpecialiter excipi ſponſus filiæ in *d. l.* 5. Nihil facit, quod in *d. l.* 1. fiat mentio ſobrini & ſobrinæ; quia ea nomina ſunt conſanguinitatis, non adfinitatis, ut patet ex *tit.* D. *De gradib. & adfinib.* Et ratio eſt, quod in adfinibus reliquis non ſit tanta conjunctio. Nihil facit *can. Abſens* 111. *q.* 9. nam ibi adfines accipiendi juxta *can. Si teſtes* §. *Lege Iuliâ public. iud.* IV. *q.* 3. ubi tantum fit mentio adfinium in linea recta, ne alias rextus à textu diſcordet. Ita tenet Gabriel, alios citans, *tit. De teſtib. concl.* 15. Admittendo tamen generaliter, adfines cogi non poſſe, non alias hoc procedit, quàm ſi aliter haberi veritas poſſit, ne ex privilegio perſonarum quarumdam contingat præjudicium fieri publico. Abbas in *c* 1. *n.* 4 *h. t.* Capel. Toloſ. *Deciſ.* 413. *n.* 3.

8 An ergo cogi poterit uxor viri contra ſororium ſui mariti deponere? R. Nihil videri implicare, quò minus ſit cogenda, cum ſecundum dicta non computetur inter privilegiatas perſonas, & ne quidem ſit adfinis, ut patet ex *c. Non debet inf. De conſanguinit.* Nec facit, quod jure priſtino talis conjunctio fuerit ſecundum adfinitatis genus; cùm in locis juris Canonici, præcipuè *d. can. Abſens*, veniat nomen adfinis intelligendum propriè, juxta *d.* §. *Lege Iuliâ*, non etiam impropriè; & jure civili iſtud improprium genus non ſit cognitum. Facit ratio, quod tum adfectus deſierit, & nulla aut exigua ſit conjunctio, ut ea nequeat dici violari.

9 Excipiuntur & valetudinarii, ſenes, milites, Reipubl. cauſsâ abſentes, & alii, *l. Invi.* *ti* 18 & 19. *D. De teſtib.* non ſimpliciter, ſed ne evocentur, propter impotentiam aut occupationem. 10 Clerici in cauſſis criminalibus non coguntur, propter periculum irregularitatis, *inf. De homicidio.* 11 Sacerdos ſuper eo, quod in confeſſione ſacramentali audivit, in teſtem non adducitur, quia non tamquam homo iſtud ſcit, ſed ut Dei vicarius: imò ne quidem læſæ Majeſtatis crimen ſibi confeſſum revelat ſine ſcelere perſonam indicando. Gail. 1. *Obſer. c.* 100. *n.* 8. & rogatus rectè negat ſe ſcire, ſub reſtrictione mentali (ut tibi dicam) quia ut homo & teſtis ignorat factum, ſuper quo interrogatur, nec licet ei revelare, propter ſigillum confeſſionis, *c. Omnis utriuſque ſexus inf. De pœnit. & remiſſ. c. Si ſacerdos De Off iud ordin. & ibid.* Abbas, Navar. *ad can. Humanæ aures* XXII. *q.* 5. Vaſallus etiam excipitur in cauſſa domini, contra quem non deponit, *c.* 1. §. *item ſi delator*, 2. *Feud tit.* 24. & *c. Ex parte cum c. ſeq. ſup* D. *De poſtulan.* Coactus tamē officii nomine eſt extra pœnā, *arg. l.* 5. §. *advocatū* D. *De his quæ ut indignis auf.*

TITULUS XXII.

De fide instrumentorum.

SUMMARIUM.

1. *Inſtrumentum quid, & unde dictum.*
2. *Aliud eſt publicum, aliud Privatum.*
3. *Solemnitates requiſita ad inſtrumentum publicum.*
4. *Effectus huiusmodi inſtrumenti eſt fidem facere.*
5. *Protocollo an ſit habenda fides?*
6. *Ei ſtandum, licet contrarietur inſtrumento.*
7. *Inſtrumentum factum à Notario putativo an probet?*

8. In-

8. *Instrumentum privatum probat contra scribentem regulariter.*
9. *Pro scribente quando probet.*
10. *Libri mercatorum qualiter probent.*
11. *Instrumentum negatum quo modo probandum.*
12. *Ex duobus instrumentis eodem die confectis quodnam præferendum.*
13. *Instrumentum cancellatum, rasum, &c.*
14. *In parte falsum an totum rejiciatur?*

1 EST & Instrumentis sua probandi vis non minor, quàm testibus *l. In exercendis* 15. *C. hoc tit.* Etymologia nominis ex eo desumpta, quod caussam instruant, generalior est, etiam aliis competens, *l. 1. D. h. t.* Hic sumitur pro ea instructione caussæ, quæ fit per scripturam, ad alicujus rei probationem.

2 Instrumentum aliud Publicum, auctoritate publicâ factum; cujus ea auctoritas, ut secundum modum, quo juxta leges aut consuetudinem factum est, publicam mereatur fidem tamquam id, quod ritè & legitimè factum, ut sunt tabulæ testamentorum, donationum, mandatorum, item acta judiciaria, *c. Quoniam* 11. *sup. de Probat.* & aliæ id genus scripturæ à tabellione legitimè confectæ. Aliud Privatum, quod sola scribentium aut contrahentium auctoritate subsistit. Ejus ordinis sunt chirographa debitorum, apochæ creditorum, antapochæ, codices rationum, epistolæ, & similes scripturæ, *l. Plures C. h. t.* Fiunt instrumenta super quavis materia.

3 Ad eorum quæ publica sunt, solemnitatem aliqui requirunt, præmittatur divini numinis invocatio: qua tamen omissa non vitiari instrumentum tradit Abbas *c. 1. n. 3. h. t.* cùm non detur textus id exprimens, quod & tradit Covarr. *Pract. qq. c.* 20. *n.* 1. Adjiciatur & annus regnantis Principis, indictio: quorum etiam adjectionem necessariam non esse putat idem Covarr. 1. *Variar. Resol. cap.* 12. *in fine.* Annus Domini, mensis, dies, locus contractus necessariò sunt adjiciendi. Sunt & necessarii testes, Covarr. *d. c.* 20. *num.* 2 *&* 3. ipsi instrumento inscribendi, regulariter duo, per quos, si dubium exoriatur, possit constare de veritate. Subscriptio tamen eorum non semper necessaria est. Notarii verò subscriptio est necessaria, eaque sufficit, etiamsi ab alio instrumentum sit conscriptum, vel è protocollo translatum, modò rei gestæ interfuerit. Covarr. *Pract. qq. c.* 21. *n.* 1. Gail. 2. *Obser.* 41. *n* 3.

4 Effectus instrumenti est, quod fidem faciat; & quidem plenam, si publicum fuerit: facit enim auctoritas publica de eius præsumi veritate & solemnitate, *l. Optimam* 24. *C. De contrah. & commit. stipul.* Si tamen sit authenticum vel originale, ut vulgò vocant; nam exemplo (quod est scriptura ex authentico transumpta, copiam sive sumptum vulgò vocant) non est eadem vis, *l. 2. D. h. t.* nisi auctoritate iudicis traductio sit facta, *c. fin. h. t.* Covarr. *d. c.* 21. *n.* 3. ubi quæ ad hanc transumptionem necessaria sunt tradit.

5 Q. An protocollo sit habenda fides? R. Et fidem haberi; cum inde extractum instrumentum citra controversiam probet, *c. penult. hoc tit.* ubi etiam post mortem Notarii extractum ex ejus protocollo fidem facit: ut multò magis ipsum protocollum probet, cùm propter quod unumquodque est tale, ipsum sit magis tale; quatenus tamen in eo contractus perfectè continetur, nam aliàs viribus carebit. Sumitur autem protocollum, pro memoriali tabellionis scriptura domi adservata, in qua gesti negotii annotatio obiter continetur. Viglius *ad § nihil Instit. de testam. ordin.* Cavarr. *Pract. qq. c.* 19. *num.* 20.

6 Quid si contrarietur protocollum instrumento? R. Videri potius standum esse protocollo, quod, uti dictum, ex eo attrahatur instrumentum, vel litteræ in forma secundùm illud expediantur: ut potius illi, tamquam priori & continenti primam contractus conceptionem, sit standum. Quò facit, quòd quando de instrumenti fide dubitatur, ad protocollum recurri soleat. Felin. in *c. Quoniam* 11. *n.* 10. *sup. de probat.* Pet. Gregor. *Syntag.* 47. *c.* 42. *n.* 9.

7 Quid si factum fuerit instrumentum à Notario putativo? R. Si titulum habeat (ut si creatus fuerit Notarius, licet aliàs inhabilis) sustineri ejus acta, propter potestatem

ace-

acceptam, & errorem communem, qui jus facit, *arg. l. Barbarius D. De officio Prator* Secus, si titulum sui officii sibi collatum non habet, quia non est, in quo fundetur error. Abbas in *c. Sicut nu. fin. inf. Ne Clerici vel monachi.* Donec autem non probatur defectus tituli, pro eo præsumendum. Covar. *d. c. 19. nu* 9. Vid. D. Wamei. *De jure pont. Conf.* 128. *n.* 4. *& Conf.* 130. *num.* 3.

8 Privato instrumento non adest vis plena probandi. Contra scribentem quidem regulariter valet, si de scriptura constet, *l. publica* 26. § *fin.* D. *Depositi;* & caussa debiti sit adjecta, *c. Si cautio* 14. *h. t.* quæ facit indebiti probationem incumbere scribenti; cum alias ab actore debitum esset probandum, nisi circumstantiæ pro eo faciant præsumi contra scribentem, ut puta, conjunctio sanguinis, juncto modo & genere promissi, *l. Verum* 74. D. *De donat. inter vir. & uxor.* Quòd si ad causam præcedentem referatur, certum est, quòd effectum habebit, cum non possit dici caussa deesse, *l. Triticum* 49. *D. de V. O.* Liberatoriam confessionem sine caussa valere volunt, ut quando quis profitetur sibi solutum; idque favore liberationis, *l. Tale pactum* 40. *D. De pactis.* In ultima quoque voluntate confessio sine caussa emissa valere videtur, cum inducat legatum, si verba admittant, *l. Lucius* 84. §. *quuquis* 10 *D. D. legatis* 2.

9 Pro scribente nullam fidem facit, nisi trium testium signis sit roboratum, *l. Scripturas C. Qui pot. in pignore hab.* Si agatur cum imperito litterarum, quinque testes desiderantur, quando contractus libram auri excedit, *Nov. de instrum. cautela* 73. § *oportet.* Alias privata scriptura non proderit scribenti, nec alteri oberit, etiam accuratissima, *l. Rationes* 6 C. *De probat.* Hinc testamento, licet sanctè & religiosè confici solito à morituris, quo scriptum, quid sibi debitum à quopiam, non stabitur, sine alia probatione, *d. l.* 5.

10 Libri mercatorum, quibus inscribunt sibi debita, etiamsi privata tantum sint instrumenta, ut excedere non debeant privati instrumenti vim, atque ita nec facere fidem pro ipsis mercatoribus scribentibus; de consuetudine tamen & inter mercatores plenè probant, accedente juramento scribentis, cujus fama est illæsa, & semotis iis, quæ possunt notare fidem librorum. Unde non excluditur arbitrium Judicis, qui ex aliis advertat, quantum fidei istis libris habeat. Vid. Menoch. 2. *Arbitrar, casu* 91 92 93. Gail. 2. *Obser. c.* 20. *n.* 43. ubi etiam post mortem scribentis id vult obtinere, quod non sit verisimile, mortuum reliquisse falsam scripturam; de quo tamen posset dubitari.

11 Quid si quis instrumentum à se conscriptum neget? R. Probari posse per collationem cum scriptura alterius instrumenti publici, imo & privati, saltem jure veteri: quod hodie non alias obtinet, quàm si habeat trium testium subscriptionem, quorum duo saltem recognoscant suam manum, aut subscripsisse convincantur, *Comparationes* 20. *C. h. t.* aut privata scriptura sine testium subscriptione proferatur ex archivis publicis; aut sit scriptura, qua adversarius utitur, cum videatur probare ejus fidem, qua suam firmat intentionem, *Nov. De his qui ingrediuntur &c.* 49. *§. illud.*

12 Quid si duo instrumenta eodem die sint confecta? R. Si de prioritate eorum non appareat, neutrum valere, propter incertitudinem, *arg. l. Duo Titii, D. de test. tut. Gloss. in l. fin. Cod. De edicto D. Adr. tollen.* Peck. *ad c. in pari n.* 1. *de R. I. in* 6. Nisi pro uno faciat favor caussæ, veluti dotis, cujus continet hypothecam; alterum vero contineat hypothecam respectu mutui. Sic & dotis caussa erit potior, si cum fisco concurrat in tali casu. Barbosa ad *l. q.* 1. *nu* 1. D. *Soluto matrim. per l. In ambiguis* 85. *de R. I.* ubi Decius *nu* 1. *&* 2. Quod si alterum instrumentum habeat horam appositam, nihil faciet alterius privilegium: nam horam certam habens melius probat eo, quod horam certam non habet, ut non attento privilegio sit præferendum, nisi adversarius contrarium probet, ut rectè tradit Menoch. 2. *Arbitrar. casu* 48. *nu.* 25.

13 Hæc quoad instrumenti vim, & effectum: quem derogant cancellatio, inductio, rasio, innovatio, *l. Si chirographum* 24. *D. De probat.* nisi talis sit parte, qua non faciat instrumentum suspectum, *c.* 3. *h. t.*

14 Q. In parte falsum an totum rejiciatur? R. Totum reddi suspectum, *arg can. pura* 111. *q.* 3 ubi tota testimonii fides irrita partis mendacio declaratur. Quod omnino verum est,

si sint connexa capitula, vel unum alterius sit accessorium, cùm falsitas unius omnia adficiat, *can Si ad Scripturas Dist.* 9. Ut producenti quoad reliqua incumbat probatio, esse vera. Si fuerint separata capitula & diversa, dicunt alii non haberi suspecta, ne utile vitietur per inutile; de quo tamen dubitat Glos. *d. can. Si ad Scripturas*, & vult totum rejici. Vid. Menoch. *De præsumpt. lib.* 5. *Præs.* 21. & Fachin. *lib.* 9. *cap.* 79.

15 Ab una parte contraria prolata, indistinctè rejiciuntur, si inter se conciliari nequeant, quod imputet ipse sibi producens, *l. Scriptura* 14. *Cod. hoc tit.* Si hinc inde producantur contraria, publica prævalebunt privatis, quia potiora, *l. Cum ætate* 14. D. *De probat.* nisi & privata habeant subscriptionem trium testiû probatæ fidei, *l. Scripturas Cod. Qui pot. in pign. hab.*

16 Q. An contra instrumenta admittantur testes? R. Admitti; ut & alias legitimas probationes, *c. Cum à nobis* 28 *sup. de testib.* Distinguendum autem esse inter testes inscriptos ipsi instrumento, & extraneos. Nam primo casu omnes contradicentes instrumento ipsum reprobum reddunt. Ratio est, quòd instrumentum per testium fidem firmetur, ut, ista deficiente, deficiat & instrumentum. Aliqui si contradicant, & tot testes integri pro instrumento stent, ut, remota vel adjuncta Notarii persona, contradicentes vel superent, vel adæquent, videtur potius standum esse instrumento, quàm testibus, propter Notarii fidem: pro quo, si sit bonæ famæ, est præsumptio juris, propter publicum officium, quòd bene & fideliter id exercuerit. Specul. *De instrument. edit* §. 8. *num.* 16. Nisi tamen sit testis necessarius, qui scriptum in instrumento negat se deposuisse, uti in testamēto, si unus ex septem contradicat testamento; tunc enim videtur illud vacillare, quod non constet suâ solemnitate necessariò requisita. Quod si testes dicant, se non esse memores eorum, quæ instrumento sunt inscripta, non potest dici vacillare eius fides, cum nihil contra illud dicatur. Secundo casu certum est, per unum extraneum, deponentem contra instrumentum, illud non everti, quod eius fides validior sit, quàm ut per unum testem invalidetur. Per duos omni exceptione maiores, contra instrumentum deponentes, illud invalidari aliquorum est opinio. Quibus obstat, quod instrumentum duobus testibus firmetur; ut, stante paritate, potius pro illo sit præsumendum, atque ita necessariò plures requirantur. Si tamen testes instrumento descripti sint defuncti, volunt quidam, testamento fidem derogari, cum tamen Notarius duobus æquivaleat, *cap. Quoniam* 11. *sup. De probat* Ut, cum adhuc maneat paritas, pro instrumento videatur judicandum. Alii arbitrio judicis eam rem videntur relinquere, qui, quantum fidei habeat testibus, ex circumstantiis judicet. Vid. Covarr. 2. *Var. Resol. cap.* 13. Menoch. *Arbitrar. casu* 105. Amissio instrumenti non obest creditori, si aliàs de debito constet, *l.* 1 & 4. *C. h. t.* quia tantum est loco probationis, quæ suppleri potest.

TITULUS XXIII.

De Præsumptionibus.

SUMMARIUM.

1. *Præsumptio quid?*
2. *Alia est legis, alia hominis: & illa vel juris & de jure, vel juris tantum.*
3. *Præsumptio hominis, qua dicatur, & an detur.*
4. *Præsumptio est loco probationis.*
5. *An admittat probationem in contrarium?*
6. *Confessio adversæ partis an prævaleat præsumptioni?*
7. *An & notorium?*
8. *An & juramentum ejus, cui obstat præsumptio?*
9. *Præsumptio an impediat appellationem?*
10. *An operetur in foro conscientiæ?*
11. *Ex præsumptione an sententia ferri possit?*
12. *Ex præsumptione in causa criminali qua pœna inferri possit.*

PRæsumptio spectat ad probationis genus, quod ex facto, de quo agitur, vel ex circumstantiis antecedentibus vel insequentibus colligitur, ut pertineat ad speciem probationis artificialis. * Est autem conjectura ex 1 aliquo verisimili signo ad probandum adsumpta,

sumpta. Distinguitur à Fictione, quæ licet naturam imitetur, §. *Minorem Instit. de adopt.* veritati tamen non consonat, cum quod impossibile est, in specie lex fingat, ita postulante æquitate, ut videre est in jure postliminii, & lege Cornelia, quoad captum reversum aut mortuum.

2 Præsumptionem aliam faciunt legis, aliam hominis. Legis iterum, aliam juris & de jure, aliam juris tantum. Hæc est dispositio legis, ex aliquo signo sive judicio quid præsumentis. Exemplum est in *cap. Afferte 2. & passim hoc tit. & in l. Filium D. de his qui sunt sui vel al. jur.* ubi præsumitur filius, qui ex uxore, cum qua maritus assiduè conversatus est, natus. Illa est dispositio legis, ex aliquo signo quid præsumentis, & super præsumpto tamquam comperto jus statuentis. Dicitur, juris; quia à lege est inducta. Dicitur, de jure; quia super tali præsumptione lex firmum jus statuit, habendo eam quasi pro veritate. Alciatus *De præsumpt p. 2 n. 2.* Exemplum est, secundum jus vetus, in *cap. Is qui fidem 15. inf. de sponsalib. & in l. fin. Cod. de jure delib.*

3 Præsumptionem hominis eam dicunt, quæ lege quidem non est expressa, est tamen justa & rationi respondens: eamque aut violentam faciunt, quæ urgenti conjecturâ nititur; aut probabilem, quæ probabili. Posset tamen dici, non dari præsumptionem hominis, quæ si bona sit, lege non nitatur; præsumit enim homo, lege id approbante. Alioquin non præsumptio, sed temerarium foret judicium, ut in *cap. 2 inf. de R. I.* & referretur ad eam præsumptionis speciem, quam levem & temerariam ponunt: quæ meritò rejicienda, cum nulla nitatur ratione, & peccatum sit, temerè quid præsumere. Quò facit, quod Abbas in *c. Accedens 23. n. 7. inf. de accusat.* dum ponit præsumptionem juris & hominis, dicat illam non ita fallere, ut hæc fallit. Sarmient. *Select. interpp. lib. 1. c. 1. n. 9.* Ponunt tamen Interpretes & præsumptionem hominis. Præses Everardi in *loco à verisimili n. 18.* qui describit eam esse cujus effectus non est jure expressus, sed judicis arbitrio dimissus. Exemplum ponit in *c. 2. hoc tit.* in quo tamen agitur de præsumptione naturali & civili. Vid. Farinac. *Praxis crimin p. 1. q. 36. n. 98. & 99.*

4 Quæri potest, An præsumptio sit instar probationis? R. Propriè quidem probationem non esse, cum probatio vera percipiatur sensu corporeo, veluti quod testes viderint hominem occidi, audiverint, interfuerint; præsumptio vero per discursum rationis colligatur ex facti circumstantiis. Est tamen loco probationis, ejusque effectum habet, à probandi onere relevat, idque in adversarium rejicit, cum sint, probare, & habere pro se præsumptionem. Quod non tantum verum est in præsumptione juris & de jure, sed & juris tantum, uti, aliis allegatis, probat Alciat. *De præsump p. 3. num. 2. & 3.* & videtur probari *l. Quicumque Cod. de apochis lib. 10.* ubi requiritur probatio, & sufficit præsumptio juris, *c. Illud 11. cum seqq. hoc tit.* quæ facit rem videri probatam. Ut autem est in arbitrio judicis, quantum testibus fidei habeat, ita & perscrutari, an conjecturæ hujusmodi sint, ut ad credendum induci possit. Menoch. *1. Præsumpt. q. 35. & 2. Arbitrar. casu 115. in fine*, propterea quod in facto consistant, in quo requiritur arbitrium judicis & quidem discretum.

5 Illud etiam quæritur, An præsumptio admittat probationem in contrarium? R. Extra dubium esse, eam, quæ hominis est (si aliqua est dicenda & probanda) admittere; cum vera probatio eam admittat, cujus instar non videtur esse ista præsumptio. Idem dicendum in ea, quæ juris est, quod tantum faciat præsumi pro veritate, ad instar alterius probationis, quâ non est fortior: ut cum ista admittat probationem in contrarium, etiam illa debeat admittere, secundum rationem ab æquiparatis. Quò facit, quod *l. fin. Cod. Si minor se majorem dix.* veritati per probationem patefactæ cedere dicatur. Sic licet quis præsumatur bonus, & non recessisse à modestia & innocentia vitæ, admittitur tamen probatio in contrarium, *c. 3. ubi Glos. & Innoc. hoc tit.* Necesse autem probatio sit plena, *l. ult. in fine D. Quod metus caus. gest. erit*, aliàs prævaleret præsumptio, quæ plenæ probationi æquivalet. Ea, quæ est juris & de jure, nullam admittit probationem in contrarium, cùm lex tale præsumptum tamquam compertum habeat, *d. c. Is qui fidem*, ut amplius

amplius non veniat dubitandum, aut inquirendum.

6 Q. 3. An confessio adversæ partis contra eam admittatur? R. Ex communi opinione admitti & prævalere, saltem judicialem. Pro quo facit bona ratio, quod ne quidem talis præsumptio ponat veritatem, sed pro ea tantum habeatur, verseturque circa dubium: confessio autem adversæ partis habeatur vera, cum nemo præsumatur contra se temerè confiteri, nullaque sit melior & efficacior probatio, quam proprii oris confessio. Præses *d. loco num* 20. qui hoc limitat, nisi subjecta materia aliud suadeat, *per text. in c. Super eo 5 inf. De eo qui cogn. vus consang.* qui vult in caussa matrimonii non stari confessioni litigantis. Quæ limitatio non procedit simpliciter; nam confessioni ejus, qui contendit matrimonium esse validum, quidni stabitur? cum nemo sine causa sibi iudicandus contradicere; nisi sit præsumptio collusionis qua de re infrà lib. iv. Covarr. *De sponsal. p.* 1. §. 1. *num* 3 *&* 4. Extraiudicialis confessio non videtur habere eandem vim, cum non sit tam certa, secundum dicta superius *Tit.* 18. nec æquivaleat plenæ probationi, etsi in judicio per partes probetur; tunc enim non tam in confessione, quàm in testibus vis poneretur, quos non admitti contra istam præsumptionem dictum est. paulò ante. Alciat. *De Præsumption. p.* 2. *nu.* 6. *&* 7.

7 Q. IV. An notorium prævaleat dictæ præsumptioni? R. Hoc omninò dicendum esse cum adveniente veritate cesset dubium circa quod versatur præsumptio. Præses *d. num* 20. & hoc ita in notorio permanente, quod ponit rei evidentiam fortiorem istâ præsumptione. Aliud dicendum de notorio transeunte, quod probandum per testes, quibus ista præsumptio est efficacior & prævalet. Alciat. *d. l n.* 19.

8 Q. V. An juramentum ejus, cui obstat præsumptio, eidem prævaleat? R. non deferri à judice eo casu juramentum, ut patet ex *l. Cod. de non numer. pecunia l. In contract.* 14. §. *illo*; cum non deferatur, nisi ubi caussa dubia: hæc autem non est dubia, sed certa potius habetur.

9 Q. VI. An impediat appellationem? R. Rectè dici, appellationi interpositæ per eum, contra quem militat, non esse deferendum, propterea quod, cum præsumptio ista habeatur pro veritate, & rejiciat probationem in contrarium, non possit videri appellatio justa, cui ideo temerè deferetur.

10 Q. VII. An operetur in foro conscientiæ? R. Non operari, quod versetur circa dubium casum; in conscientia autem omnia sint certa. Menoch. 1. *Præsumpt. c* 8. Quo modo hæres, omisso inventario, non tenetur in foro conscientiæ ultra vires hæreditatis, uti dictum D. *De jure deliber. n.* 14. Sic & dispositio Trid. *Sess* 28. *de Regul. c.* 19. quoad professionem invalidam, cui intra quinquennium non est reclamatum, validandam, super præsumptione fundatur. Ut in conscientia non obliget, si mens professi non fuit, professionem ratificare tacendo. Navarr. *Comment. de Regularib.* 4. *num. penult.*

11 Q. VIII. An sententia ex præsumptione ferri possit? R. Omninò posse, non tantum ex ea, quæ est juris & de jure, qualis habetur instar plenæ probationis & pro veritate, ita ut probationem in contrarium non admittat, secundum dicta paullò ante, sed etiam ex ea, quæ est juris tantum, nam & hæc probationis vim habet, quatenus non evertitur contrariâ probatione. Unde ut ex probatione plena sententia fertur, ita & ex præsumptione, quæ est instar probationis plenæ. Hominis præsumptio, si lege non nitatur, non est magnæ efficaciæ: arbitrio tamen judicis relinquunt, quantum ei fidei habeat. Menoch. 1. *Præsumpt. q.* 49. Et hoc ita in caussa civili: ubi quidam volunt, sententiam latam ex præsumptione juris non transire in rem judicatam, & retractari posse per contrarias probationes postea adductas, quasi latam prætextu falsorum instrumentorum, juxta *l.* 2. *Cod. Si ex falsis instrum.* Præsumptionibus non est danda eadem vis, si postea contrariæ superveniant, quod par in parem non habeat imperium. Potest tamen interim mandari executioni sententia, ut patet ex *c.* 6. *inf. de frigid. & malef.* Præsumptio juris & de jure, quia fortior est, præsumptionem juris superat. Menoch. 1. *Præsumpt. q.* 95.

12 Postremò celebris est quæstio. An in causa criminali ex præsumptione possit inferri pœna ordinaria? R. Ita dicendum videri, quatenus habetur pro liquida probatione, qualis desideratur in criminalibus, & judicem omnino inducit, ut credat. Nam cum delictum habeatur probatum, quidni sequetur ordinaria pœna? per textum satis expressum in *l. Si qui* 34. *Cod. Ad L. Iul. de adult.* ubi ex indiciis quis convincitur adulterii commissi, diciturque veluti convictus & confessus severè puniendus. Quod omnino procedit in præsumptione juris & de jure, quæ habetur certissima. Videtur & idem dicendum de ea, quæ juris tantum, si fuerit indubitata, *per l. fin. Cod. de probat* ex dicta ratione, præcipue quando agitur de delictis occultis, & quæ sunt difficilis probationis, ne alias reddatur res improbabilis. Hine ex actu propinquo adulterio dicitur adulter manifestus, *c. Litteris* 12 *h. t.* Quod si non sint certa indicia, sed iis subsit dubitatio, non videtur iudex procedere posse ad condemnationem, sed absolvere debere reum. Ut media via, scilicet ut mitius puniatur, habere locum non possit, ne vel innocens oneretur, vel nocenti justa delicti pœna non irrogetur. Solet tamen in causa hæreseos suspecta abiuratio iniungi, & alia cautio adhiberi, ut possit constare de veritate, *c. Litteras* 24. *h. tit.* Non obstat *l. Absentem* D. *De pœnis*, quæ vult aliquem non esse damnandum ex suspicionibus; quia illæ continent tantum levia signa. Non obstat etiam *c.* 2. *h. t.* nam in eo non agitur nisi civiliter ad prolis restitutionem, & super ea tantum iudicatur, nulla facta mentione criminalis iudicii. Vid. Sarmientus 1. *Select. interp. c.* 1. Praxi communi receptum videtur, pœnam delicti tantum præsumptivè probari mitigandam esse, quòd, licet non omninò videatur reus innocens, non pateat tamen de crimine per veram probationem, qua de re Menoch. *d. lib.* 1. *c.* 97. & latissimè Barbosa *ad l.* 2. *in princ. n.* 76. *& seqq. Soluto matrim.*

TITULUS XXIV.

De Jurejurando.

SUMMARIUM.

1. *Iuramentum unde dictum, & quid.*
2. *Iurandi usus an licitus Christianis?*
3. *Explicatus locus* Matthæi 5.
4. *Iuramentum rectè exigitur.*
5. *Adjuramenti honestatem requiritur in primis persona capacitas, & pubertas.*
6. *Impubes ne quidem si velit admittendus.*
7. *A juramento rejiciuntur infames.*
8. *Clericis, Sacerdotibus, Episcopis quatenus jurare licitum.*
9. *Secundò requiritur intentio jurandi.*
10. *Iuramentum an teneat, si quis nolit obligari.*
11. III. *Comites tres, Veritas, justitia, judicium.*
12. *Iuramentum an exigere liceat ab eo, qui putatur peieraturus.*
13. IV. *Requiritur forma debita.*
14. *Iurandi formula varia.*
15. *Verbis,* In fide mea, *&* Per fidem meam, Per fidem Regiam, *&c. non inesse vim juramenti.*
16. *Vt neque his,* Certò, Certissimè, Verè, *&c.*
17. *Homagium an significet juramentum?*
18. *Iuramentum præstandum per solius Dei invocationem, non per creaturas*
19. *Non juratur per Iovem, Herculem, Iunonem.*
20. *Christianus Iurans per falsos Deos an teneatur?*
21. *Intellectus* can. Ecce XXII. q. 5.
22. *Intellectus* c. Etsi Christus 26. h. t.
23. *Ethnicus per falsos Deos jurans an teneatur?*
24. *Ab Ethnico taliter juraturo an liceat exigere juramentum?*
25. *Solemnitas & ritus præstandi juramenti.*
26. *Iuramentum per execrationem.*
27. *Per adiurationem.*
28. *Iuramentum aliud Sacrum, aliud Temporale.*
29. *Item aliud Adsertorium, aliud Promissorium.*
30. *In Adsertorio prædictos tres comites, Veritatem judicium & justitiam requiri declaratur.*
31. *Iuramentum hoc quis deferat.*
32. *An deferat minor curatorem habens?*
33. *Iuramentum hoc aliud Voluntarium, aliud judiciale, aliud Necessarium.*
34. *Necessitas illud præstandi.*
35. *Ab actore nihil probante an deferri possit?*

36. Dela-

36. *Delatum an possit recusari ab eo, qui malit probare.*
37. *An per procuratorem rectè præstetur?*
38. *Materia hujus juramenti sunt causæ civiles.*
39. *In criminalibus non est deferendum.*
40. *Continet speciem transactionis.*
41. *Excepto juramento necessario, & exactè super testamento, non visis tabulis.*
42. *Perjurus an teneatur ad restitutionem deferenti.*
43. *Promissorium juramentum in quibus locum habeat.*
44. *Comites similiter tres requirit.*
45. *Illicita juramenta quæ?*
46. *An peccatum veniale faciat illud illicitum.*
47. *Intellectus* c. Cum quidam 12. §. illi verò hoc. tit.
48. *Actus indifferens an sit materia peccati?*
49. *Iuramentum de non mutuando non fide jubendo an sit obligatorium?*
50. *Iuramentum impediens majus bonum an valeat?*
51. *Iuramentum de non accusando uxorem super crimine non obligat.*
52. *An neque de non accusando super adulterio?*
53. *Iuramentum de usuris solvendis ratione mutui obligat.*
54. *Licet contineat clausulam de non repetendo.*
55. *Obligat & exactum de non petenda relaxatione.*
56. *An additum pacto commissario in pignoribus?*
57. *An posterius contra prius teneat?*
58. *An actus posterior contra prius juramentum?*
59. *juratam alienationem fundi dotalis an mulier revocare possit?*
60. *juramentum actus lege humana prohibitos non confirmat.*
61. *Neque actum incommodum privatum lege prohibitum.*
62. *An neque actum in favorem debitoris lege prohibitum?*
63. *Iuramentum metu extortum an servandum.*
64. *Relaxatus è carcere sub juramento de redeundo an redire teneatur?*
65. *Iuramentum dolo vel errore extortum quatenus obliget.*
66. *Dolus & metus quoad effectum qualiter æquiparentur.*
67. *Ex causa læsionis enormissimæ an liceat contravenire juramento?*
68. 71. *juramenti effectus.*
69. *Materia levitas in juramento adsertorio non excusat pejerantem à peccato mortali.*
70. *An neque in juramento promissorio?*
72. *Qui juravit solvere an compensare possit?*
73. *jurans rem semel promissam an commutare possit?*
74. *juramentum per procuratorem præstitum an obliget?*
75. *juramenti obligatio an transeat ad hæredes?*
76. *Ex juramento promissorio an detur actio?*
77. *juramenti obligatio quando cesset.*
78. *Cessat & remissione ejus, cui juratum.*
79. *Item per relaxationem superioris.*
80. *An relaxet potestas civilis?*
81. *Irritatio juramenti ad quos spectet.*
82. *Interpretatio juramenti quomodo facienda.*
83 *juramentum strictè interpretandum.*
84 *juramentum dolosum & simulatum an obliget?*
85. *Iuranti verbis amphibologicis & restrictione mentali an & quatenus uti liceat.*

Inter alia expediendarum litium remedia non est leve Juramentum, *l.* 1. *D. eod.* quod nonnisi ex sincera fide videatur procedere ut rectè dicat Cicero 3. *De offic.* nullum vinculum ad adstringendum esse majus juramento, *. Derivant illud à verbo, *Iuro*, quod à *Iure* deductum volunt, quod divino firmatur testimonio, quasi jure suo pro vero sit habendum. Unde & appellatur Jusjurandum, quod Cicer *d. loco*, vocat sanctam & religiosam adfirmationem, sub ea negationem comprehendens: alii invocationem divini numinis, in alicujus rei testimonium: alii actum invocandi seu adducendi Deum in testem, sive enuntiationem, quæ cum divino testimonio profertur. Non malè, cum Jurare sit Deum in testem advocare. 1

Ubi primò occurrit quæstio, An jurandi usus sit honestus & licitus Christianis? Resp. Fuisse hæreticos, & etiamnum esse, inter quos sunt hodie Anabaptistæ, dicentes jurandi usum esse interdictum Christianis, nixos illo dicto Christi, *Matthæi* 5. *Ego autem dico vobis non iurare omninò. Sit sermo vester Est,* 2

est; *Non, non, quod his abundantius est, à malo est*: & D. Jacob. *Epist. sua c.5* qui repetens ea Christi verba subjungit, *Vt non sub judicio decidatis*. Et posset videri per se malum esse, iurare per Deum, quod nomen ejus videatur adsumi in vanum. Catholicam tamen & veram esse sententiam, ejus usum minimè esse prohibitũ Christianis, ut patet ex variis Scripturæ exemplis, & ex secundo præcepto Decalogi, quo non prohibetur simpliciter adsumi nomen Dei in testimonium, sed in vanũ; & subjungitur, *Non enim insontem habebit eum Dominus, qui adsumpserit nomen Domini Dei sui frustrà*. Facit, quod David & reliqui Prophetæ utantur frequenter his verbis. *Vivit Dominus*, quæ continent speciem juramenti. Et *Psal. 62. Laudabuntur omnes, qui jurant in eo.* Possent plura loca adduci, sed hæc sufficiant iis, qui bonæ mentis sunt, aliis nulla sufficiunt. Respondet isti sententiæ Ecclesiæ consuetudo, subnixa Sanctorum exemplis, & ratione, quòd, cùm juramentum sit invocatio divini numinis, si ex vera fide procedat, tacitam contineat fidei confessionem, quod scilicet Deus sit pura veritas: ut non possit dici continere intrinsecam malitiam ex parte objecti.

3 Nihil obstat locus *Matth. 5.* neq; enim accipiendus de absoluta iurandi prohibitione, sed de frequentia: ut verba illa sint potius cõsilii, quàm præcepti, propter periculum, quod est in frequentia, secundùm *Eccles. c.23. Iurationi non adsuescat os tuum*: & *Vir multum iurans replebitur iniquitate*. Nec est, quod quis verba ista urgeat. *Quod his abundantius, à malo est*. Notandum enim, quod Christus non dicat, *malum*, sed *à malo est*, id est ab infirmitate iurare cogentis. Quo modo explicat illa verba Pont. *in c. Etsi 26 h.t.* Unde & D. Augustinus prædicta Christi verba accepit de adsiduitate, per quam facilè in periuria incidimus, & in graves blasphemias, quibus Deo quid denegatur ipsi competens, aut attribuitur non competens. Covarr. *de Pactis p.1.§.7.n.1.* quales sunt in usu apud vulgum, præcipuè apud sceleratos. Sic & per membra Christi iurare dicitur blasphemia, *can. Si quis per capillum XXII q 1.* si nimirum id fiat per contumeliam. Ur aliàs nihil illicitum contineat iurare, quod vel ex dicto loco Matthæi patet, ubi inquit Salvator, *Non perjurabis, reddes autem Domino iuramenta tua*. Et hoc exigente necessitatis causa, veluti cum quis videt homines ad credendum, quod sibi utile est, pigros, nisi iuramento firmetur. Sic D. Paulum pro auditorum diffidentia iurasse, testantur ejus Epistolæ: qui ad Hebr. 6. *Omnis*, inquit, *controversia finis est iuramentum*.

4 Unde patet, etiam nihil continere iniquitatis, exigere iuramentum, cum correlativa videantur, præstare & exigere, concurrentibus iisdem conditionibus. Sic rectè præcipiunt Judices reis vel testibus iuridicè interrogatis, verum iurent. Et rectè privatus, in contractus aut alicuius promissi confirmationem, aut in bonum finem, exigit iuramentũ, veluti rixam sedandam, subveniendum proximo in necessitate existenti. Sic & humanæ leges, tam Canonicæ quàm civiles, variis casibus imponunt necessitatem præstandi iuramenti, ubi id Reip. bono aut eius membris convenit. Potest enim Magistratus ad publicum bonum præcipere actus honestos, inter quos est iuramentum. Eius ordinis est iuramentum fidelitatis, obedientiæ, *c. Ex te 21. h. t.* Atque ita, secundùm hanc interpretationem iurare est licitum, neutiquam per sacram Scripturam inhibitum, quatenus continet tres comites, de quibus mox infrà dicemus: & ita accipienda sunt loca à Gratiano in contrarium allata, XXII. *qu.1.* & *2.* Vide Less. *De just. & jure lib.2 c.42. Dub.3.*

5 Finis iuramenti est confirmatio veritatis: quod ut honestè fiat, & finem suum consequi possit, aliqua requiruntur.

Primò in persona capacitas quam dabit rationis usus, qui ex natura rei facit omnes capaces iuramenti: non determinandus ex certa ætate, quod non sit idem tempus omnibus perveniendi ad usum rationis, sed prudenter in singulis conjectandus. Præscripta à iure pubertas, saltem antequam possit cogi quis iurare in iudicio, *can. Parvuli & can. Pueri XXII. q.5.* quod careat discretione, ut debita cum reverentia quis non sit iuraturus.

6 Quæritur, An, si velit, possit iurare impubes in iudicio? R. Id aliquos velle, propter *d. can. Pueri*, ubi dicuntur non cogendi, quasi si libere velint, non prohibeantur: sed aliud vult ratio, quia non sunt in rationabili ætate. Et idi-

idipsum apertè innuit textus in *can. 1. IV. q. 3* Certè extra judicium juramentum impuberis servandum, cum perjurium dicatur committere posse, *c. 1 inf. De delictis puer.*

7 Non omnes puberes ad juramentum admittendi. Rejiciuntur perjuri, infames, *d. can. Parvuli & can. Si quis convictus XXII. q. 5.* qui tamen non videntur tam se subtrahere debere, si cogentur, quàm repelli à judice, cum passim dicant Canones, *non recipiantur, removeantur, sint repellendi.* qualia verba non tam spectant ad sententiam latam, quam ferendā, ut juramentum ab iis emissum teneat, argumento ejus quod dicitur, *c. 1. De except. in 6.* excommunicati; donec à judice rejiciatur, acta tenere,

8 Sacerdotibus non est inhibitum jurare, si magna causa postulet. Sic pro fide, pace, obedientia, Ecclesiæ immunitate jurare possunt, & si agatur præjudicium alterius, ut hoc avertatur. In propria etiam causa litigantes licite substituere alium possunt. Coram laicis, tamquam suis superioribus, Clericis jurate inhibitum sine licentia sui Episcopi, *can. Nullus XXII. q. 5.* Et hoc in judicio, nam extra judicium no requirunt eam licentiam *c. Ex rescripto 9. h. t.* Ratio est in decentia status clericalis, cui magis præjudicatur, juramentum exigendo in judicio, quàm præstando illud extrajudicium. Episcopis non nisi in arduis causis juramenta offerenda, ut pro fide, in abjuratione erroris, causa purgationis, *can. 1. 3. can. Habet, cum similib. II. q. 5.* ad præstandam obedientiam Papæ *c. Ego h. t.* de calumnia, *inf. De juram. propter calum. dando.*

9 Secundò, requiritur voluntaria & deliberata intentio jurandi: nam ut juramentum inducat obligationem, ab intentione procedat necesse est, quia non esset juramentum. Ubi videtur sufficere ea deliberatio, quæ ad peccandum mortaliter sufficit. Quæ & sufficiet ad obligationem, etiamsi eam non intendat jurans, cum juramentum per se & natura sua producat obligationem, supposita materia capaci. Sic in voto satis est, velle vovere, ut quis teneatur, etiamsi non cogitet de obligatione & implemento, quia hæc virtutem voto includuntur.

10 Quid si quis nolit obligari juramento? R. Posset videri, non tenere juramentum, nec obligari juramtem, quod homo non obligetur nisi ex propria voluntare, quæ cum hic desit, non potest oriri obligatio. Probabilius tamen juramentum tenere, eo quòd licet sit in potestate hominis, jurare vel non, non tamen ex juramento præstito obligari. Applicata enim causa ex voluntate sequitur eius effectus, quem vult applicans causare.

11 Tertiò, desideratur ad honestatem juramenti, tres habeat comites, Veritatem scilicet, Justitiam & Judicium. Constat ex textu *can. 2. XXII. q. 2.* & D. Hieron. *ibid. can. 7. q. 1. jurabavit, Vivit Dominus, in veritate, justitia & judicio.* Veritas, ut in juramento assertorio id, quod asseritur, sit verum, saltem secundū prudentem non levem conjecturam: in promissorio, ut animus adsit implendi promissi, & ipsum impleatur; ex fine iuramenti, qui est confirmatio veritatis, quem deesse faceret defectus huius comitis. Neq; enim foret parva Deo iniuria, eum, qui infallibilis est veritas, vocari in testem rei falsæ. Unde rectè Ps. 14. laudatur ille, qui iurat proximo suo, & non decipit. Justitia, ut sit licitum & decens, & res sit honesta, quia turpia sub obligationem non veniunt, *c. Non est obligatorium 58. De R. I. in 6.* Ex parte materiæ tendat ad bonum, sub ratione debiti, in comparatione ad proximum; à malo declinet, id est non contineat damnum vel præiudicium proximi. Quò faciunt ea, quæ dicentur de materiæ honestate. Judicium, ut præstetur maturè, cum debita ac prudenti deliberatione. Est enim ad omnē virtutis actum, ut studiosè fiat, necessarium prudentiæ iudicium; quæ est auriga moralium virtutum. Hæc conditio latius patet ut etiam duas priores suo ambitu concludat; cum nihil possit fieri cum prudenti iudicio, absolutè loquendo, nisi quod verè & iustè fit. Unde, ut sit distinctio, hæc conditio referendi ad necessitatem, aut gravem utilitatem, quæ iuramenti præstationem postulet: hæc enim accedens ad veritatem & iustitiam facit completi legitimam & honestam iurandi causam, sine qua iuramentum futurum vanum & otiosum, & contra reverentiam Deo debitam. Quanta autem debeat esse necessitas & utilitas, discretioni iudicis committendum,

Hi tres comites faciunt iuramentum rectè præ-

præstari & exigi, defectus verò non ponet extra peccatum exigentem: nam si non præstatur citra peccatum, quidni etiam sine eo non exigitur, cum ad peccandum inducens non sit extra labem tamquam illi dans causam?

12 Ubi quæsitum, Anne ergo non liceat petere juramentum ab eo, quem scis falsum juraturum? Resp. Omninò illicitum esse, exigere juramentum ab eo, qui illud nequit præstare sine injustitia aut turpitudine: nam petere à tali est inducere ad peccandum; inducens autem ratione cooperationis quidni peccare dicendus? Idem est, si sine mendacio, aut falsitate, aut morali ejus periculo præstari nequeat, *can. Si quis peieraverit & can. Si quis convictus XXII. q. 5.* Tota difficultas est, an super materia licita rectè exigatur ab eo, qui putatur pejeraturus? Et sunt adfirmantes, id non licere privatæ personæ, *can. Qui exigit XXII. q. 5.* ubi dicitur homicidia esse ad jurandum inducens eum, quem scit pejeraturum, cum præbeat occasionem ruinæ: publicæ autem personæ, id est judici id licere propter functionem publicam, D. Thom. 2. 2. *q. 98. art.* 4. Navarr. *in Manuali cap. 12. n.* 10. Posset tamen non malè videri, nec privatum peccare petendo tale juramentũ si non inducat determinatè ad jurandum id, quod falsum est, & subsit justa causa petendi: veluti si cogat necessitas aut utilitas aliqua, ad quam aliquis jus habet, quo meritò uti potest, nec tenetur alteri id cedere, qui redderetur promptior ad occultanda delicta aut debita; & sic reportaret commodum ex sua malitia, quod non est permittendum. Nec vis facienda in eo, quod alter jurare offerat; nam & deferri sine noxa potest non offerenti, modo non petatur determinatè id, quod falsum est, uti jam dictum, & justa subsit causa: cessat enim tunc inductio ad perjurium, cum petatur juratio veritatis; ut negotium alterius saltem sit juramento confirmatum, ad exigendum id, quod prætenditur. Nec potest dici exigens consentire in perjurium, cum permissivè tantùm se habeat, uti potest, utendo jure proprio in necessitate, in nullo lædens ordinem caritatis, quæ non mandat vitare peccatum alterius, cum magna rei suæ jactura, quando ille sua culpa & voluntate peccat. Quò facit argumentum ejus qui ab usurario mutuum petit sub usuris, ad subveniendum suæ necessitati, quarum solutionem juratam non recusat, ut inferius dicitur. Vid Covar. *ad c. Quamvis de pactis in 6. p. 1. § 6. n. 3.* Less. *De iust. & iure lib. 2. c. 42. Dubit.* 10.

13 Quarto necesse, fiat debita forma: quæ ex natura rei non requirit necessario verba, cum possit & per alia æquipollentia exteriora suppleri: ut in muto, quem posse juramentum indicare per signa non est dubitandum, cum illi non sit alius modus. Ut idem fit in aliis, quamvis loqui possint, sæpè tamen non expediat. Covarr *ad d. cap. Quamvis in princ n.* 4. Suarez. t. *De iuram c. 11. n.* 4. Imo & sola mente jurans in conscientia quis obstringitur. In foro tamen exteriori est valdè consentaneum rationi & convenientius, ut qui loqui potest præsens præsenti juret per verba.

14 Varias verborum jurandi formulas apud veteres fuisse, notius est, quàm ut hic referri debeat. Apud Christianos non aliàs ritè fit juramentum, quàm si contineat invocationem divinam, veluti, *Per Deum iuro, Testem Deum invoco.* Solum verbum *Iuro* videtur sufficere ad juramentum ex vi verbi: in usu tamen consideranda est intentio, & circumstantiæ, quæ alienant verborum vim; ipsum verò non est necessarium, cùm & sine eo vere juretur. D. Paulus, dicendo. *Deus sit mihi testis*, verè juravit, quia sufficienter expressit invocationem Dei istis verbis Vid. Suarez. *d. lib. 1. De iuram. c. 13. n. 9. & seqq*

15 Q. An verba, *In fide mea*, vel *Per fidem meam* contineant juramentum? Resp. Hoc aliquos velle, inter quos est Felin. *ad c. Querelam 7. h. t. & ibid.* Abbas *in fine*, *& per eos relati* And. Gail. 2. *Obser. 59.* quasi proferens intelligatur adfirmare per fidem Christi. Nituntur, *c. ad aures sup De his qua vi metusve caus. & c. fin. inf. Ne Prælati vices suas &c. & can. Iuramenti XXII. q* 5. quibus & aliis locis videtur adfirmatio per fidem æquiparari juramento. Verius tamen prolationi talium verborum non inesse juramentum, inspecto ordinario & morali modo talia verba proferentiũ; nisi additio faciat aliud judicari, veluti, *In fide Christi, in fide Christiana* Clarum etenim est, neutiquam cõtineri juramentum hac formula, *Per fidem Regiam, per fidem Nobilis. Per fidem boni viri*: Intelligi-

telligitur enim fides humana, quæ non ponit juramentum etiam in casu, quo dicitur, *in fide bona*, nam & humana fides bona est.

Non obstant loca in contrarium allata; nam in iis vel agitur de fide Christiana interposita, de qua etiam agi *d. can. ad aures*, verisimile enim agatur ibi de fide præstita à Clericis quos præsumit Pont. religioso modo fidem dedisse, vel non patet ex eorum verbis, adsertionem per fidem firmatam esse loco juramenti, secundum *d. c fin* Quod ad *d can. juramenti*, hic comparando juramentum & simplicem loquelam, non facit ea æqualia, cum tantum intendat fidelibus commendare veritatem, ut iis simpliciter & non jurato quid adserentibus perinde credatur, ac si jurassent. Vid. Covarr. *d. loco p.* 1. §. 2. *n.* 3. & 4. Navarr. *in Summ. c.* 12. *n.* 2. Less. *d. loco Dubit.* 1. *n.* 4.

16 Formulæ *Certò, Certissimè, Verè, in veritate*, & similes, cùm aliud nihil indicent, quàm absolutè ita rem se habere, non ponunt juramentum, nisi intendat proferens summam veritatem, id est Deum, adducere in testem. Idem dicendum de formula, *Per conscientiam, in conscientia*, quia sensus est, fictè non proferri verba, sed juxta mentem loquentis, cum communiter non sumatur verbum istud in ordine ad Deum, sed ad significandum proferentem loqui respondenter suæ conscientiæ. Nisi accipiatur conscientia ut res sacra, quatenus testimonium conscientiæ est quodammodo divinum, & participatio divinæ veritatis, sicut anima peculiari modo est imago vel templum Dei. Ut attestationem, *Per animam suam*, velint plerique esse iuramentum, nisi hoc verbum non adducatur in testimonium veritatis. Ab huiusmodi tamen verbis & similibus securius est abstinere.

17 Illud quæsitum, An homagium, quod facit vasallus domino, significet iuramentum? R. Hoc videri, secundum eos, qui hoc verbum à Græco ὀμόω, id est *Iure*, deductum volunt, vel ab ἅγιος, id est, *Sanctus*, quòd rem sanctam, id est iuramentum, contineat. Quò facit, quod Glossa, *in c. fino inf. De R.* I. homagium interpretetur sacramentum fidelitatis: & Covarr. *de Pactis parte* 1. §. 1. *n.* 3. interpretatur esse juramentum. Plerique tamen iudicant vocabulum istud esse barbarum, nec tam significare iuramentum, quàm pactum aliquod humanum, quo quis & se recognoscit hominem alterius esse, & servitio eius addictum. Ex usu tamen videtur juramentum adiunctum, qua in re consideranda consuetudo.

18 Juramentum itaque non fit nisi per solius Dei numinisve divini invocationem. Est enim actus religionis, & continet cultum latriæ; finisque eius est confirmatio veritatis infallibili testimonio, quantum ab homine fieri potest quæ infallibilis auctoritas non est nisi in solo Deo. Per creaturas igitur non iuratur sine gravi peccato, si ad eas fiat relatio, tamquam testes infallibiles; cum sit species idololatriæ, iis attribuere, quod est solius Dei nisi referatur in creatorem. Quo modo licitum est iurare per Evangelium, per crucem quia iuratur per eum, qui in cruce pro nobis pependit, & ille invocatur. Sic & per res sanctas, licet creatas, iurans videtur iurare per respectum per Deum: quod & fieri potest per non sanctas, etiam facta relatione ad Deum, cuius maiestas & nomen in iis relucet, seu qua ex parte à Deo conditæ; sed non ita sine scandalo, ut sit cavendum, Covarr. *d. p.* 1. §. 1. *n.* 16. Less. *d. lib.* 2. *cap.* 42. *dub.* 1. *n.* 6. & *dub.* 2. *n.* 10. Malder. *De Instit. & relig. Tract.* 10. *c.* 6. *Dubio* 4.

19 Per Jovem, Junonem, Herculem, aliaque idola non iuratur sine idololatria, cum non sint convenientes creaturæ, ut ad Deum referantur. Quò spectat textus in *can. Clericum* XXII. *quæst.* 1. ubi Clericus iurans per creaturas acerrimè obiurgandus dicitur, &, si persistat in vitio, excommunicandus, quia scilicet iurat per creaturas more gentium, iis aliquid divinitatis attribuendo. Less. *d. loco dub.* 3. *num.* 16.

20 Sed sic quæsitum, An habeat vim iuramenti id, quod præstitum sub invocatione falsorum Deorum: R. Esse quidem materialiter iuramentum, quoad verborum sonum, sive esse putatum iuramentum, ex conscientia erronea, sicut idolum erit putatus Deus: revera tamen non habere iuramenti subsistentiam quod desit illi verum constitutivum iuramenti, scilicet adsumptio divini nominis; nulla autem idolis divinitas, ut quæ erant signa, lapides, aurum, argentum, opera manuum hominum. Ut talis modus iurandi spectet ad blasphemiam & idololatriam, cum falsis Diis atti-

ait ibuatur id, quod veri Dei est proprium Covarr. *d. p.* 1. §. 1 *n.* 10 Suarez *De Iuramento lib.* 2. *c.* 5. *n.* 3. *& seqq.* Sanchez *in Decalogum lib.* 3. *c.* 2. *n.* 6.

21 Difficultatem facit, quod habet D. August. in *can. Ecce* xxii. *q.* 5. ubi videtur iudicare, quod iurare per lapidem, sine relatione ad Deum, sufficiat ad obligationem juramenti, & falsum jurantem crimine teneri perjurii. Verum D. August. non reprehendit ibi iurantem falsum per lapidem, ut verum periurii reum, sed tamquam reum iniustæ deceptionis, vel tamquam reum perjurii quoad speciē & scandalum, quia doloso juramento utebatur. Quod alii accipiebant ut verum, quòd putarent fieri per lapidem ut sanctum, sive idolum ex lapide factum pro sancto habitum, ab iis, quibus iuratur, atque ita cum relatione ad divinitatem: ut eius transgressio appareret periurium, revera tamen non sit, cum non ponatur iuramentum, nec obligatio religionis in re ipsa inducatur.

22 Nihil obstat *c. Etsi Christus* 26. *h. t.* ubi dicitur, non esse iurandum per creaturas, si tamen iuratum fuerit, servandum esse iuramentum; nam hoc accipiendum, quatenus in iis relucet Deus, ut ibi subjungitur, *Qui jurat in cœlo, jurat in throno Dei, & in eo, qui sedet super eum.* Nec obstat, quod ibi dicitur, non esse iurandum per creaturas; nam hoc non, quia ita iurare per se malum sit, sed ex causa, ad vitandum mali periculum, si non urgeat necessitas, ut ibidem explicatur. Et hoc ita in Christiano iurante per falsos Deos.

23 Quid si Ethnicus per falsos Deos suos iuret, an teneatur iuramenti religione? R. Ex se & vi sua non esse iuramentum, quia exigit rem sacram, aut eò relatam, atque ita nec obligationem ex eo induci, cum quod non est, obligationem inducere nequeat, non potest eius violatio esse contra honorem Dei, cùm non pertineat ad veri Dei honorem: ex conscientia tamen erronea eius, qui iurat, putantis pertinere ad putati Dei honorem, & ad religionem putatam, obligare, & servandum esse ab Ethnico. Suarez *d. loco n.* 6 & Sanchez *n.* 5. Quò faciunt leges civiles & placita Philosophorum etiam infidelium, qui iuramentis suis per falsos Deos maiorem obligationem inesse iudicarunt, quàm ulli fidei humanæ, ut videre est ex Cicer. 3. *De offic. circa fin.* ubi nullum vinculum ad adstringendam fidem iureiurando maiores arctius esse voluisse tradit. Et hoc sensu D. August. *in can. Movet* 15. xxii. *q.* 1. dicit, cum qui iurat per falsos Deos, se fidem servaturum, & non servat, bis peccare, quod & fidem, & iuramentum frangat. Unde sequitur, Ethnicum ad verum Deum conversum non teneri isto iuramento, propter depulsam conscientiam erroneam, & intellectam Deorum suorum falsitatem. Quomodo nec Christianus per eos jurans tenebitur, uti dictum; quamvis obligatio iustitiæ, si de re licita fuerit, veniat servanda, uti etiam dictum est.

24 Ex his se offert quæstio, An liceat petere iuramentum ab Ethnico, qui creditur iuraturus per falsos Deos? Resp. Non licere quidem determinate aliquem inducere ad malū, quod non fit sine gravi peccato: non videri tamen per se esse illicitum, petere à tali iuramentum in genere si caussa necessitatis, aut moralis utilitatis subsit. Pars prior probatur quia in genere petendo, petit rem licitam, uti licitè fieri potest, scilicet ut juret: ut non possit videri ad malum inducere iurantem; qui si iuraverit per falsos Deos, id eius malitiæ est imputandum. Et facit argumentum à simili, desumptum ab eo, qui petit mutuum ab eo, qui exacturus usuras, qui non peccat, cum, si iuraverit se eas soluturum, teneatur, ut infra dicetur. Sic & non illicitum, petere in genere à malefico, ut maleficium destruat, licet forte usurus arte pravâ, ut dicetur ad *tit. de frigidis & malefic.* Nam talis non tam cooperatur peccato alterius, quam se habet instar permittentis aliquem malè facere in re bene petita, quam & bene peragere poterat. Quod faciliùs procedet, si Ethnicus, à quo iuramentum petitur, sciat petentem esse Christianum, quia potest intelligere, peti à se juramentum more Christianorum: aut si Christianus exigat juramentum per verum Deum tunc enim si alter nihilominus præstet per idola, nulla est culpa in exigente. Posterior pars ex eo constat, quod causa iusta faciat petentem usum esse iure suo, ad sopiendam controversiam, aut securitatem in negotio humano accipiendam. Quò facit, quod habet D. August. *in d. can. Movet*: *Qui utitur*

fide

fide illius, quem constat jurasse per Deos falsos, & utitur non ad malam rem, sed licitam & bonam, non peccare ejus se sociat, quo per dæmonia juravit, sed bono pacto ejus, quo fidem servavit. Covarr. *de pactis p.* 1. §. 10. *n.* 2. 3. Suarez *de jura. l.* 3. *c.* 13. & Sanchez *in decal. l.* 3. *c* 8 *n.* 11.

26 Quantum ad solemnitatem iuramenti, illa ex vi rei nulla requiritur, cum ipsa verba invocationis Dei in testem, non seclusa intentione, sufficiant. In usu tamen olim fuisse varios ritus, videre est apud Alexandrum ab Alexandro, *Genial Dier. lib.* 5 *c.* 10 & alios. Hodie solemne juramentum fit, tangendo Crucem, reliquias, sacra Evangelia, subjuncta verborum formula, SIC ME DEUS ADJUVET, ET SANCTA DEI EVANGELIA *can. Tibi Domino dist.* 63. Cuiusmodi ritus conveniens est, quod inducat maiorem peierandi religionem, ob majorem timorem iurantium, ex præsentia & contactu rei sacræ conceptum. Unde licet peccatum grave sit periurium simplex, gravius tamen solemniter præstitum, graviorem que meretur Pœnam: quanto enim id per quod iuratur, est magis sanctum, tanto magis pœnale periurium. Covarr. *d.* §. 1. *num.* 2. Imò & interdum necessarium, solemniter tactis Evangeliis aut Cruce iurare, si ius ita præscribat, & licet nihilominus iuramento adstringatur non tangens, non est tamen satisfactum actui, Sacerdotes regulariter non tenentur sacra tangere, sed satisfaciunt, si per suam consecrationem, tangendo proprium pectus iurent. *can. Si quis presbyter* 4. 11. *quæst.* 5. Exceptis causis gravioribus & in quibus iure præscribitur ista forma Covarr. *d* §. 1. *num* 13. Hæc de iuramento, quod fit per simplicem contestationem.

27 Est & iuramenti modus quidam per Exsecrationem, per quam implicitè nobis, aut rei nobis caræ malum imprecamur; veluti cū dicimus, *Ita me Deus adjuvet.* Nam dictum istud involvit mali imprecationem, sensus enim est, si mentior, me non adjuvet. Similiter per fidem, per vitam iurans, exponit illam divino iudicio, ut illa privetur, si falsum iuret. Vel etiam explicitè per expressam mali imprecationem, vel sibi caris: inter quas gravissimæ illæ sunt, quibus quis imprecatur sibi aut alii mortem æternam, iudicium divinum, aut simile quid, in casum defectus veritatis eius; quod allegamus. A quibus & similibus dictis cavendum est, propter scandalum, quod generare solent. Vid. Suarez *de Iuram lib.* 1. *cap* 13. *nu.* 17. & Sanchez in *Decal. lib.* 3. *cap* 2. *num.* 36. Eiusmodi iuramenti modus est, quem describit Covarr. *d.* §. 1. *n.* 8. cuius usus secundum antiquos Scriptores erat in fœderibus ineundis, quem contineri vult *can. Ecce XXII. q.* 5. minus rectè, cùm ea interpretatio non conveniat verbis *d. canonis,* quæ potius indicant, per lapidem, tamquam per idolum, ibi fuisse iuratum.

28 Præterea pertinet ad iuramenti materiam Adiuratio, quæ est contestatio rei sacræ, ad permovendum aliquem ad quid agendum, aut non agendum; veluti. *Adjuro te per Deum vivum, ne me torqueas,* Matth. 5. Distinguitur iuramento, quia per hoc adducitur Deus in testem veritatis, aut quasi fideiussor promissionis, per illam autem tamquam obiectum amoris, aut timoris eius, quem adiuramus, ut consequamur, quod intendimus. Adiurari potest Deus per hominem, non per modum imperii sed obsecrationis. Adjurantur & Angeli Sancti que eodem modo, quo homines, dæmones quoque sed imperando, item rationales creaturæ: verum his in rebus cavenda est superstitio, quæ obvia esse solet, Navarr. *De sentent. excommunic Cons.* 57. *n.* 9. & 10.

Huius loci est illa Juramenti species, quæ fit per simplicem contestationem, ad quam requiri ex parte materiæ, ut, quod iuratur, sit licitum & decens, dictum superius. Quod ut paulò latiùs explicetur, sciendum. * Juramentum ex parte materiæ aliud esse Sacrum sive Spirituale, ut est iuramentum in confirmationem voti, ob causam obedientiæ & reverentiæ Prælatis debitæ, & quod fit in professione fidei de fide tuenda & retinenda: aliud Temporale, quale adhiberi solet in iudiciis & contractibus, aliisque, adsertionibus humanis, iisque vel præteritis, vel præsentibus, vel futuris, quod humana providentia pendeat ex huiusmodi rebus, & circa eas sæpe necessario utatur cognitione fundata in fide humana, quæ de se fallibilis 29

est: ut istis omnibus inveniatur utilitas aut necessitas confirmationis per juramentum.

29 Hinc communiter dividunt Juramentum ex parte materiæ in Assertorium, cuius usus est in asserendis præteritis & præsentibus ad ferendum judicium, unde & dicitur Decisorium litium: & Promissorium, quod adhibetur futuris, ad confirmanda pacta & fœdera humana: ut illius finis non sit alius, quàm scire veritatem rei gestæ; huius verò maior & firmior obligatio.

30 In utraque hac iuramenti specie tres comites, de quibus suprà, requiruntur. Et quantum ad Assertorium, omnino in eo requiritur Veritas, quod, uti dictum, iuramenti finis sit confirmatio veritatis. Judicium requiri, ex eo patet, quod defectus necessitatis aut utilitatis causæ faceret iuramentum esse vanum & otiosum: esset enim contra reverentiam Deo debitam, eius nomen invocare in vanis & frivolis confirmandis. De Justitia dubitari potest; ex eo, quod materia eius possit esse res turpis, ut adulterium, homicidium, furtum, cum super eiusmodi rebus licitè testimonium iuramento præbeatur. Verum etiam hac in specie requiritur justitia, saltem ex parte materiæ proximæ ad honestatem iuramenti, qualis est illa, inquam immediatè iuramentum cadit, ipsa videlicet adsertio, quam justam esse oportet. Remota, qualis est res sive factum, quod adseritur, turpis esse potest, videlicet adulterium, homicidium, & similia. Quo modo non est satis, esse verum, quod adseritur, sed debet & justo modo proferri. Sic adserens factum alicujus occultum, etsi non peccet contra requisitam in iuramento veritatem, peccat tamen contra justitiam, cum sit contra reverentiã Deo debitam, adducere illum in testem ad assertionem iniquam confirmandam, utpotè prolatam contra juris ordinem.

Hujus juramenti usus est in judiciis, ad faciliorem veritatis inquisitionem, & litium

31 decisionem, juxta *l.* 1. *D. h. t.* * Deferri potest ab eo, qui litis decidendæ aut remittendæ arbitrium habet, siquidem hac in specie id agatur, ut à lite discedatur, & jus nostrum remittatur, *l.* 2. *D. eod.* Ut rectè illud deferat dominus habens rerum suarum administrationem, sive is sit actor, sive reus, *d. l.* 1. Dominorum loco habentur, quibus rerum alienarum libera administratio est concessa, vel à lege, ut tutor, curator, *l. Iusjurandum* 17. § 2 *D eod.* vel mandato domini, ut procurator universorum bonorum, aut datus in rem suam, aut nominatim habens id sibi mandatum *d. l.* 17. *§. fin. & l* 10 *in fin.* 11. *&* 13. *D. de pactis.* Non alias tamen hi deferunt iuramentum, quam deficiente aliâ probatione, *l. Tutor* 36. D. *eod.* ne alias videantur perdere rem alterius. * Minor habens curatorem non

32 videtur posse deferre, cum ea res spectat ad juris sui remissionem, quod remittere non potest, *l.* 3. C. *de in integ restit.* licet ex contractu persona eius teneatur. *l. Pupilles* 105. D. *de V. O ubi* Cuiac. Cuius ratio est in eo, quòd personam habeat liberam, ut obligare se possit. Non habens curatorem rectè defert iuramentum, læsus tamen restituitur intra tempora, *d. l.* 3 *& l. Nam postea* 9 *§. si minor D. eod* Deferunt & filiifamilias & servi super re peculiari, cujus administratio illis est concessa, *l Servus* 20 21. *D. eod.* Videtur & iisdem personis deferri posse.

33 Notandum triplicem esse huius Adsertorii jurisjurandi speciem, scilicet Voluntarium quod ex partium conventione defertur extra judicium: Judiciale, quod à parte parti in iudicio defertur: Necessarium, quod defertur à judice, vel actori ad causæ victoriam, vel reo ad sui purgationem, *c fin. h. t.*

34 Quantum ad necessitatem illud præstandi, ea non est omnibus æqualis. Nam voluntarium necessariò est præstandum, nec referendum, uti indicat nomen: iudiciale verò necessariò vel præstandum vel referendum, nisi cedere malitiis, cui delatum, *l. delata* 9. *C. h. t.* quod aliàs res manifestæ fit turpitudinis & confessionis, nolle nec jurare nec jusjurandum referre, *l. Manifestæ* 3. D. *h. t.* Si tamen actor juraverit de calumnia, *d. l.* 9. & iudex approbaverit delationem, *l pen.* §. 1. *C. h t.* Nisi à parte fuerit remissum; habetur enim pro præstito, cum sit genus satisfactionis, quæ est pro solutione, *l. Satisfactio* 52. *D. de solut. & liberat.* aut causa subsit excusans, *l Iusjurandum* 34. *D. h. t.* Relatum ab actore præstandum: aliàs eidem denegatetur actio, cum non sit ferendus is, qui conditionem recusat

adim-

adimplere, quam adversario suo deferret, *d.l. pen. §.1.* Potest tamen & hic esse caussa excusans, *l. Marcellus D. Rerum amotar.* Necessarium omnino præstandum ab eo, cui defertur, secundum nomen; nisi & hunc caussa excuset, *d. c. fin h t.*

Quæri solet, An actore nihil probante possit ab eo deferri juramentum? R. Differentiam esse inter hæc genera. Nam certum est, postremum non posse deferri, nisi stante aliqua probatione, cum deferatur in supplementum probationis imperfectæ, quam ideo præcedere est necesse: alias absolveretur reus, juxta regulam, quòd, actore non probante, reus veniat absolvendus; nisi præsumptio aliqua eum onerans faciat ab eo exigi juramentum purgationis, *d.c.fin.in fine.* Contra se res habet in duobus prioribus, quæ admittunt hanc delationem; tum quia ita postulat litium dirimendarum favor: tum quia quod quæratur adversarius non habet, qui constituitur in propria causa judex: quæ sententia expressè probatur, *l. Tutor 35.* D. *h t & ibid.* Cuiac. *& lib.22. Obser. c.81.* Duar. *De jureiur. c.3.* Quod obtinebit non tantùm in casu, quo nihil probare incœpit, verùm & quo in probatione adsumpta defecit, eadem ratione militante. Nisi tamen semel revocaverit, quia probare maluit; ex ratione, quòd absurdum sit, ad id, cui renuntiandum duxeris, redire, *l. Si quis 11. C. h. t.* Non obstat regula, quod, actore non probante, reus absolvitur, etiamsi nihil præstiterit; cùm non possit videri non probare, qui juramentum defert: nam ea delatio ita actori tributa, ut, si adversarius sine caussa recusaverit præstare, statim ea res cedat pro justa probatione.

Q. II. An is, cui defertur, si malit probare, teneatur jurare? R. Ita videri Duareno *De jureiur. c.3.* propter promptum remedium expediendarum litium. Pro altera tamen parte facit *c.2 sup. tit. 19. De probat.* ubi tum demum recurritur ad juramentum, quando aliæ desunt probationes; cum non sit recurrendum ad extraordinaria remedia, ubi ordinarium est convenientius ad litem decidendam. Quo modo & qui probavit, non onerandus hac præstatione, quod hæc delatio tantum spectet ad litem decidendam, non etiam ad decisam. Nihil facit, quod modo dictum, eum, cui defertur juramentum, solvere debere, nisi jurec aut referat juramentum; nam habet limitationem, nisi justa caussa excuset recusantem, qualis est hæc.

Q. III. An possit Juramentum præstari per procuratorem? R. Juramentum calumniæ præstari per procuratorem posse, cum tantum sit credulitatis, quod & per alium præstatur habentem ad hoc speciale mandatum, *c. fin. de juram. calumniæ in 6.* Quod & in aliis juramentis admissum, quatenus lex non requirit, fiat in propria persona, ad maiorem caussæ examinationem, & partis satisfactionem, *c. Licet 47 in verbo, proprio juramento, sup. De testib.* Ut videatur per alium suppleri non posse, etiam ex speciali mandato; cum agitur de veritate facti, quæ per alium non rectè exhibetur, circa factum alienum, etiamsi juretur in animam domini. Hinc hæres, à quo petitur ex caussa defuncti, non cogitur iurare, cum habeat iustam causam ignorantiæ, licet ab eo agente rectè iuramentum exigatur, cum non nisi re bene explorata experiri debeat *l. Qui in alterius 42. De R.I.* Atque ita posset videri in hoc iuramenti genere non admitti eius præstationem per procuratorem, quòd agatur de acquirenda veritate alicuius facti, ut videatur opus præsentia eius de cuius scientia vel facto quæritur. Videtur tamen Felin. in *d. c. Licet 47, nu.1.* & Covar. *De pactis p.2. §. nu. 18.* velle, per procuratorem præstari posse, nisi lex requirat in propria persona præstetur quod & tenet Abb. is, *d. c. 47. n.6.* ut non sufficiat speciale mandatum. Si tamen procurator vel defensor iuraverit ex delato sibi iuramento, res ea domino proderit, eique competet exceptio & actio saltem utilis, *l. Nam postea 9. §. pen. & l. fin. § pen D. h t.*

Materia huius iuramenti sunt caussæ civiles; nisi sint tales, de quibus pacisci non licet, quod ius commune læderetur, *l. 7. §. & generaliter D. De pactis.* In necessario requiruntur dubiæ caussæ, ut deferatur, *l. Admonendi 31. D. h. t.* quales non tantum sunt, quando utrimque plenè probatum, ut iudex nesciat quo se inclinet, sed etiam quando probatio ab una parte est semiplena. Est enim hoc iuramentum in supplementum defectus probationum adhiberi solitum, *l 3. C h t.* Cui autem deferat iudex, cuius arbitrio, iuxta caussæ circum-

stantias, est relictum. * In criminalibus non est deferendum hoc juramentum, cum non sit damnandus reus criminis, nisi ex clarissimis probationibus, *l. fin. C. De probat.* & quod ex juramento actoris reo pœnam inferri sit durum, qui potius in dubio absolvendus; reo vero deferre juramentum non sit extra periculum perjurii. Purgationis tamen juramentum solet a reo exigi jure Canonico, in casu, quo suspicione aliqua gravatur, *c. fin in fine h. t.* qua de re infra latius, *ad tit. De purgat. Canon.*

39

40 Denique juramenti huius vis non est minor, quam rei judicatæ & transactionis, cujus speciem continet, *l. 2. D. h. t.* Valet ad exceptionem ei qui juravit se non debere, ad actionem ei qui juravit sibi deberi, saltem jure Prætorio, *Inst. De actionib. §. item si quis postulante.* Et ita firmum est, ut tractari nequeat, *l. 1. C. h. t.* nec rescindatur per nova instrumenta postea reperta, nisi fiunt suppressa dolo malo per adversarium, *l. Sub prætextu 9. C. De transact.* idque propter vim transactionis, quæ

41 subest * Excipe juramentum necessarium, quod non continet caussam transactionis; neque enim tam defertur ex arbitrio partium, quam, parte invitâ, à judice, in supplementum probationis. Excipe & juramentum appositum relictis testamento; non visis tabulis, quæ postea repertæ periurium detegunt, *l. fin C. h. t.* quòd non spontè, sed coactè sit delatum iuramentum, non apparente testamente, super cuius controversia non transigitur sine judice, qui non potest inquirere veritatem, nisi visis tabulis.

42 Periurium detectum postea non dabit repetitionem deferenti, propter vim transactionis, saltem de jure civili, cum eo non quæratur, an sit debitum, sed an iuratum, *d. § item si quis.* Jure Canonico obligatur periurus ad restitutionem, cum suo periurio alteri damnum dederit; & is, qui detulit, non aliàs remiserit, quod prætendebat, aut dederit, quod petebatur, nisi quatenus veritas responderet adsertioni iuratæ, quæ cum deficiat, iniquè damnum datum resarciendum ab eo, qui dedit, iuxta ea, quæ inferius dicentur, *tit. De injur. & damno dato.*

43 Promissorium juramentum (de quo hoc Tit. plerisque in locis agitur) futuris apponitur in contractum confirmatorem: & frequens est in promissione fidelitatis, quam debet vasallus domino, etiam Clericus laico, quatenus, quid temporale ab eo possidet, *c. Nimis 30. h. t.*

44 Necesse & in hoc tres supradicti comites concurrant. Oportet enim adsit Veritas, cum debeat iurans habere propositum implendi id, quod iurat, illudque implere; Judicium item, id est prudens & debita consideratio, & Justitia, ex parte materiæ, quæ sit possibilis & ho-

45 nesta. * Inhonesta & impossibilia non ponunt materiam iuramenti, quia foret vinculum iniquitatis contra textum in *c. Quanto 18 h. t.* Hinc illicita sunt iuramenta, quæ tertio nociva, quale est, quod superiori præiudicat, *c. Venientes 19. h. t.* & quod præstitum contra utilitatem Ecclesiæ, *c. Sicut 27. h. t.* Illicita sunt & circa actus illos, qui non possunt sine peccato servari à iurante. Sic illicitum habetur iuramentum Monachi claustrum abiurantis, *c. Sicut 13. h. t.* Quod omnino procedit, quando subest peccatum mortale, ex decisione *c. Cum contingat 28 h. t.*

46 Quæritur autem, An peccatum veniale, quod subest, faciat iuramentum illicitum? R. Ita habere communem sententiam, fundatam in *d. c. 18* in quo dicitur, illicitum iuramentum non esse servandum, ex ratione supradicta, & regula in *c. Non est 85. De R. I in 6.* ubi dicitur, non esse obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum. Actus autem includens peccatum veniale est contra bonos mores, ponitque malitiam. atque ita circa illud dicendum, illicitum esse iuramentum, nec servandum; *can. In malis & passim XXII q. 4.* Covar. *De pactis p. 5. §. 6. n. 16.* Suarez. *lib. 2. De juram. c. 15.*

Non obstat, quod *c. Si vero & d. c. Cum contingat. 28 h. t. & c. 2. De pactis in 6.* loquantur, de iuramento servando, quod non vergit in detrimentum animæ iurantis: nam & hic actus vergit in detrimentum animæ; cum peccatum veniale, licet non per se & immediatè privet hominem vitâ æternâ, disponat tamen de se ad mortale, & reddat hominem inhabilem ad perfectum Dei amorem: ut temere dicatur non vergere in detrimentum salutis æternæ.

47 Magis obstare videtur *c. Cum quidam 12. §. illi*

illi verò h. t, ubi dicitur aliquis absolvendus à juramento, quod erat illicitum, scilicet contra humanitatis officium, ut non loqui patri vel matri, fratri vel sorori, ut necessario videatur præsupponi valor juramenti. Quem textum non rectè intellexeris, cum aliquibus, in casu, quo juramentum tale est obligatorium, de re quippe bona, cùm textus ipse ponat illicitum, & pœnitentiam velit injungi: ut rectè eam interpretationem rejiciat Covar. *d. loco p. 2. in princ. n. 15.* Quo modo nec rectè, cum *Gloss. ibid* & Abbate, *in fine*, acceperis de absolutione ad cautelam; nam illa adhibetur in casu, quo vinculum est dubium & rationabiliter timetur: hic autem ex textu patet esse certum. Interpretatio Covarr. *d. loco*, scil. absolutionem ibi referendam esse ad peccatum, non etiam ad juramentum, quod est nullum, non convenit verbis textus, in quo absolutio refertur ad observantiam juramenti: ut ista interpretatio videatur violenta. Magis congruere videatur, si dicatur verbum *absolvendi* accipi ibi de absolutione declarativa nullitatis, non etiam pro dissolutiva vinculi; quod nullum fuit; qualem absolutionem facti vocat Abbas in *d. c. 12. in fine*, qui modus loquendi non est in jure novus, ut patet ex *can. Audivimus XXIV. qu. 1.*

48 Q. II. An actus indifferens sit materia juramenti? R. Si subsit honestus finis, vel proximi utilitas, tenet juramentum; cum talis actus spectet ad opus virtutis, super quo præstitum juramentum ponit obligationem: alias actum talem fore otiosum, super quo juramentum factum est temerarium, atque ita non obligatorium. Navarr. in *Summa c. 12. num. 12.*

49 Q. III. An juramentum de non mutando, non fidejubendo, sit obligatorium? R. Negare Abbatem in *c. Si verò 8. num. 5. h. t.* quasi sit contra caritatem, quem sequitur Covar. *d. p. 1 §. 6. n. 18.* Aliis è contra videri obligatorium, quod non sit de re illicita, nisi aliud exigat necessitas proximi Oldrad. *Consil. 90.* Dicendum, tale juramentum, si fiat in gratiam tertii; cui ex ipsius violatione generaretur incommodum, omnino servandum esse, *per text. in d. c. 28. h. t.* Quod & dicendum, si subsit periculum proprii incommodi. Alia necessitas & incommodum temporale proximi, quod ex observatione ille incurrere, faciet non esse obligatorium absolutè factum juramentum, quod repugnet caritati proximo debitæ, secundùm primam opinionem. Vid. Suarez *lib. 2. De Iuram. c. 17. nu. 11.* & Sanchez in *Decal. lib. 3. c. 9. n. 13.*

50 Q. IV. Quid dicendum de juramento impeditivo majoris boni? Posset videri non valere, argumento voti, quod, ut dicetur infrà *ad tit. De voto*, non tenet, si sit impeditivum majoris boni; ex ratione, quod commutans propositum vel promissum in melius, non dicatur illud infringere, *c. 1. h. t.* Verius tamen, tale juramentum factum homini simpliciter, obligare ad sui observantiam, nec posse in melius commutari, cum nocumento ejus, cui factum, ipso invito. Nam per hujusmodi promissionem acquiritur illi ius ad rem, quod invito non est eripiendum, etiam propter bonum Deo gratius: quod hoc in casu non esse Deo gratius, facit promissio alteri facta, cui detrectare promissum esset contra justitiam, atque ita Deo ingratum. Non obstat argumentum sumptum a voto, quia illud fit Deo, cui gratius omninò est melius bonum, imò minus non censetur acceptasse, ad exclusionem majoris. Quod & idem dicendum de iuramento, si Deo factum sit: hic autem agimus de eo, quod factum est homini, cui ius quæsitum ad rem promissam, licet impeditivam melioris boni, qui ideò non cogitur cedere iure quæsito. Ut Reg. Non frangit fidem, qui in melius commutat, rectè quidem respectu Dei procedat; respectu verò hominis non alias, quam quatenus sine eius præiudicio fit commutatio, quæ sæpè continet eius detrimentum. Vid. Suarez *d. l. 2. c. 12.* Patitur tamen hoc exceptionem ex statu perfectiore, quem non impedit iuramentum etiam homini factum, quatenus id non compatitur. Hinc qui iuravit ducere aliquam in uxorem, non impeditur ideo ingredi Religionem, ut colligi poterit, ex iis quæ dicentur ad *tit. De sponsalib. & De convers. coniugat.*

51 Q. V. An valeat iuramentum de non accusando uxorem super crimine? R. Duplicem casum huius iuramenti proponi ab Innoc. In *c. Quemadmodum 25. §. Illud hoc tit.* Prior est, quando iurat maritus, quod non accusabit uxorem super ullo crimine, alter, quòd non

non accusabit super adulterio. Decidit autem, iuramentum in priori casu esse temerarium, & non obligare, saltem in tota sua universalitate, quod sint casus, in quibus accusatio est præcepti, ut in casu infidelitatis, de quo *d.* § *illud*, aut omissio eius est impeditiva melioris boni, secundum dicta paulò superius. Servandum tamen & hoc videri, in casibus, quibus nihil est vitii omissioni, nec subest impedimentum boni melioris; ne utile per inutile vitietur, cum servandum sit iuramentum, quatenus servari potest.* In posteriori casu posset etiam videri, non esse obligatorium iuramentum, quòd omittens accusationem videatur patronus turpitudinis suæ uxoris, celans eius crimen, ut habet text. in *d.c.*25. § *fin. &c. Si vir inf. De adult.* eamque invitare ad adulterandum, promissâ quasi spe impunitatis, præcipuè si ante delictum iuramentum hoc sit præstitum, *l. Si unus §. pacta D. De pactis*. Rescripsit tamen Pont. *d.*§. *illud.* istis non obstantibus, tutius esse, propter iuramentum, vir desistat accusare uxorem, non tantùm in casu, quo delicto iam commisso iuravit, quo minus difficultatis habet, quòd non videatur contra bonos mores esse, delictum, & iniuriam ex eo acceptam, remittere, imò sit opus misericordiæ, & non cogatur quis iniuriam vindicare, emendatâ iam muliere. Imò videtur textus iste loqui de muliere non emendata, cum dicat eam debere agere pœnitentiam, & de iuramento præstito ante delictum commissum, cùm in prima parte istius §. *illud* loquatur Pont. de delictis committendis, ut ex verbis patet, & in posteriori non distinguat. Nec obstabit ratio iam mota, eo quod sufficienter censeat Pont. obviari licentiæ peccandi per facultatem denuntiandi, ad agendam pœnitentiam, quæ salva est marito, non exclusa per iuramentum. Si denuntiatio non prosit, accusatio erit licita viro; imo necessaria, tum ad punitionem uxoris, tum ita requirente decentia & honestate viri, ac scandalo, quod tollendum: faciunt enim hæc iuramēto tali deesse honestatis conditiones, ut obligare cesset. Innoc. *d. c.* 25. *in fine.* Præterea non simpliciter Pont. negat uxorem accusari posse, sed tantum ad divortium celebrandum, & sic privatum commodum: ut videatur viro non esse ablata licentia accusandi criminaliter, ad vindictam publicam, ita bono publico postulante, cui iuramento nemo præiudicat. Vid. Suarez *d lib.* 2. *c.*17. *num.* 14.

52

Q. VI. An valeat iuramentum de usuris solvendi ratione mutui? R. Posse videri non valere. Primò, quod promissio illa sit invalida, utpote Canonibus prohibita, *inf. De usuris*, ut nec iuramentum adiectum videatur valere, *l. Non dubium C. de legib* quia illud sequitur actus, cui adjungitur, naturam; *l. fin. Cod. De non numer. pecunia.* Secundò, quod videtur non posse servari sine peccato, cùm solvens videatur consentire & cooperari delicto alterius, scilicet recipientis usuras. Contra tamen rescriptum est, *c.* 6. *h. t.* teneri scil. iuratē Domino reddere iuramentum, id est secundum iuramentum solvere usuras: non quod parti quid juris accesserit, sed ne nomen Domini in vanum adsumpsisse videatur jurans, in cujus reverentiam jubetur illud observare. Et hoc non ad petitionem partis, sed ex officio judicis, ad vitandum peccatum ipsius jurantis: & ita accipiendum verbum *cogendi sunt*; nisi velit, & valeat aut relaxationem obtinere, aut usurarium per competentem judicem compellere, ut juramentum remittat, cum ex parte eius contineat iniquitatem, *c.* 1. *h. t.*

53

Unde non obstat prius argumentum, cùm Deo quæsita obligatio reddatur. Non obstat etiam posterius, quia solvens usuras jurarò promissas non peccat, cum non det usurario peccandi occasionem, quam ille ex propria malitia arripit; petens enim mutuum mallet illud gratis accipere. Et quamvis peccet mutuans, tamen petenti mutuum licet uti eius peccato ad bonum finem, ad suum scilicet bonum, idest ad succurrendum propriæ necessitati, aut utilitati, cui alias commodè subveniri non potest, & quam communiter requirunt, ut licitum hoc juramentum. Nam eius defectus faceret petentem mutuum ab usurario non esse immunem à peccato, cui sine caussa excusante cooperarentur. Facit itaque caussa, quæ subest, juramentum istud continere actum virtutis, scil. caritatis propriæ ex parte jurantis, atque ita ex eius parte esse obligatorium. Et licet accipere usuras sit prohibitum, cum nulla caussa acceptionem

salvare

salvare possit, solutio tamen salvatur ex caussa, quæ subest. Satis autem est, expletum esse juramentum per solutionem, ut non impediatur solutas usuras repetere solvens, tamquam indebitas, aut ex turpi caussa respectu accipientis solutas: quia quando exactio juramenti est turpis, respectu petentis, satis est expleri illud ex parte jurantis per traditionem rei promissæ; statimque repeti potest, cum non sit caussa, ob quam maneat penes accipientem, cui, ut dictum, nullum jus quæsitum. Vid. Suarez *d. lib. 2. c. 9. & c. 27. n. 5.*

54 Q. VII. Quid si juramentum contineat clausulam de non repetendo? R. Videri, non posse repeti, uti colligitur argumento à contrario ex textu in *c. 4. sup. de His quæ vi metusve caus.* ubi non obstat juramentum ad resignandum, quò minus repetat, si non etiam interpositum ad non repetendum. Et facit, quòd nec ea res contineat salutis periculum in jurante, qui juri suo renuntiare potest, *c. Si verò 8. h. t.* atque ita servare juramentum, cùm tantùm jus ejus concernat. Obstat, quòd tale juramentum videatur vergere in detrimentum alterius, scilicet mutuantis, apud quem manebit res illi non debita, cum gravamine conscientiæ. Verùm illi occurritur, quod, ut juramentum de non accusando uxorem super adulterio admittit tamen denuntiationem, ita & hoc juramentum de non repetendo admittet denuntiationem, non tam in commodum jurantis, cui renuntiatum, uti potuit, nisi prius relaxetur, quàm ipsius accipientis, ut liberetur à statu peccati per restitutionem rei malè acceptæ; quod secundariò rectè intenditur, cum emendatione.

55 Q. VIII. Quid si fuerit exactum juramentum de non petenda relaxatione? R. Esse, qui volunt, tale juramentum non esse obligatorium, propter iniquitatem, quam continet, impediendo jus superioris, & cooperando peccato alterius. Felin. in *c. Constitutus n. 9. 14. 18. sup. de Rescript.* Verum non agitur de jure superioris, sed tantum de facto jurantis, non petituri relaxationem, ut possit videri obligatorium; non tamen ita, ut absolutionem ab hoc juramento petendi non sit salva licentia juranti, aut coram superiore factum proponendi, & ab illo petendi remedium. Securior tamen via est petendi relaxationem à tali juramento, quia hoc remedium tamquam excluditur. Covarr. *de Pactis p. 2. §. 3. num. 2.* Suarez *d. lib. 2. c. 9.*

56 Q. IX. An pacto aut legi commissoriæ in pignoribus additum juramentum sit servandum? R. Eamdem esse huius quæstionis resolutionem, quæ de usuris solvendis, scilicet servandum quidem esse, quia servari potest sine detrimento animæ jurantis; non tamen aliquod jus accedere ipsi creditori, sed eum nihilominus teneri, ad lubitum debitoris, fructus restituere, aut eos in sortem computare, secundùm ea, quæ dicta de restitutione usurarum, quibus hoc pactum est simile. Nihil obstante juramento, cui satisfecit jurans, permittendo fructus ex re cedere creditori, ut postea eos alia ex caussa repetat, propterea quod sine caussa sint apud creditorem.

57 Q. X. An teneat juramentum posterius contra prius, cui contrarium? R. Si prius sit licitum & honestum, non posse obligare posterius ei contrarium, propter materiæ defectum, quæ mala est. Nam cum juramenti vis de se sit æqualis, si præcedens obligationem induxit, ea non poterit per subsequens juramentum infirmari. Facit eo textus in *c. Sicut 22. inf. de sponsalib.* ubi subsequens juramentum super sponsalibus cum Titia non solvit prius super sponsalibus cum Mævia, quòd sit de re reinqua. Dico, si priùs sit licitum; nam alias prævalebit posterius, ut in *c. Tua nos 24. h. t.* Idem dicendum, si præcesserit nuda & simplex promissio, obligationem in conscientia ponens; nam & hanc subsequens juramentum non potest dici constitui super materia bona, sed potius mala, quod & priori promissioni honestæ contraveniens, peccato involvatur. Suarez *d. lib. 2. c. 19* Sanchez in *Decal. lib. 3. c. 17. n. 18.*

58 Q. XI. An saltem actus posterior contra prius juramentum teneat? R. Ex vi juramenti actum subsequentem irritum fieri non posse, si dependeat ex voluntate agentis, uti est revocatio procuratoris, contractus matrimonii; qui actus, & similes, etiam positâ promissione juratâ de non revocando, de non ducendo aliam, valent, tametsi procurator revocetur, aut alia ducatur, cum consummatio actus contrarii præsupponat quidem pravitatem, propter prius juramentum, non ea-

præstari & exigi, defectus verò non ponet extra peccatum exigentem: nam si non præstatur citra peccatum, quidni etiam sine eo non exigitur, cum ad peccandum inducens non sit extra labem tamquam illi dans causam?

12 Ubi quæsitum, Anne ergo non liceat petere juramentum ab eo, quem scis falsum juraturum? Resp. Omninò illicitum esse, exigere juramentum ab eo, qui illud nequit præstare siue injustitia aut turpitudine: nam petere à tali est inducere ad peccandum; inducens autem ratione cooperationis quidni peccare dicendus? Idem est, si sine mendacio, aut falsitate, aut morali ejus periculo præstari nequeat, *can. Si quis peieraverit & can. Si quis convictus XXII. q. 5.* Tota difficultas est, an super materia licita rectè exigatur ab eo, qui putatur pejeraturus? Et sunt adfirmantes, id non licere privatæ personæ, *can. Qui exigit XXII. q. 5.* ubi dicitur homicidia esse ad jurandum inducens eum, quem scit pejeraturum, cum præbeat occasionem ruinæ: publicæ autem personæ, id est judici id licere propter functionem publicam, D. Thom. 2. 2. *q.* 98. *art.* 4. Navarr. *in Manuali cap.* 12. *n.* 20. Posset tamen non malè videri, nec privatum peccare petendo tale juramentũ si non inducat determinatè ad jurandum id, quod falsum est, & subsit justa causa petendi: veluti si cogat necessitas aut utilitas aliqua, ad quam aliquis jus habet, quo meritò uti potest, nec tenetur alteri id cedere, qui redderetur promptior ad occultanda delicta aut debita; & sic reportaret commodum ex sua malitia, quod non est permittendum. Nec vis facienda in eo, quod alter jurare offerat; nam & deferri sine noxa potest non offerenti, modo non petatur determinatè id, quod falsum est, uti jam dictum, & justa subsit causa: cessat enim tunc inductio ad perjurium, cum petatur juratio veritatis; ut negotium alterius saltem sit juramento confirmatum, ad exigendum id, quod prætenditur. Nec potest dici exigens consentire in perjurium, cum permissivè tantùm se habeat, uti potest, utendo jure proprio in necessitate, in nullo lædens ordinem caritatis, quæ non mandat vitare peccatum alterius, cum magna rei suæ jactura, quando ille sua culpa & voluntate peccat. Quò facit argumentum ejus qui ab usurario mutuum petit sub usuris, ad subveniendum suæ necessitati, quarum solutionem juratam non recusat, ut inferius dicitur. Vid Covar. ad *c. Quamvis de pactis in* 6. *p.* 1. *§* 6. *n.* 3. Less. *De just. & iure lib.* 2. *c.* 42. *Dubit.* 10.

13 Quarto necesse, fiat debita forma: quæ ex natura rei non requirit necessario verba, cum possit & per alia æquipollentia exteriora suppleri: ut in muto, quem posse juramentum indicare per signa non est dubitandum, cum illi non sit alius modus. Ut idem sit in aliis, quamvis loqui possint, sæpè tamen non expediat. Covarr *ad d. cap. Quamvis in princ n.* 4. Suarez. 1. *De iuram c.* 11. *n.* 4. Imo & sola mente jurans in conscientia quis obstringitur. In foro tamen exteriori est valdè consentaneum rationi & convenientius, ut qui loqui potest præsens præsenti juret per verba.

14 Varias verborum jurandi formulas apud veteres fuisse, notius est, quàm ut hic referri debeat. Apud Christianos non aliàs ritè fit juramentum, quàm si contineat invocationem divinam, veluti, *Per Deum iuro, Testem Deum invoco.* Solum verbum *Iuro* videtur sufficere ad juramentum ex vi verbi: in usu tamen consideranda est intentio, & circumstantiæ, quæ alienant verborum vim; ipsum verò non est necessarium, cùm & sine eo vere juretur. D. Paulus, dicendo. *Deus sit mihi testis*, verè juravit, quia sufficienter expressit invocationem Dei istis verbis Vid. Suarez. *d. lib.* 1. *De iuram. c.* 13. *n.* 9. *& seqq*

15 Q. An verba, *In fide mea*, vel *Per fidem meam* contineant juramentum? Resp. Hoc aliquos velle, inter quos est Felin. *ad c. Querelam 7. h. t. & ibid.* Abbas *in fine, & per eos relati* And. Gail. 2. *Obser.* 59. quasi proferens intelligatur adfirmare per fidem Christi. Nituntur, *c. ad aures s.p De his quæ vi metusve caus. & c. fin. inf. Ne Prælati vices suas &c. & can. Iuramenti XXII. q.* 5. quibus & aliis locis videtur adfirmario per fidem æquiparari juramento. Verius tamen prolationi talium verborum non inesse juramentum, inspecto ordinario & morali modo talia verba proferentiũ; nisi additio faciat aliud judicari, veluti, *In fide Christi, in fide Christiana* Clarum etenim est, neutiquàm cõtineri juramentum hac formula, *Per fidem Regiam, per fidem Nobilis. Per fidem boni viri.* Intelligi-

telligitur enim fides humana, quæ non ponit juramentum etiam in casu, quo dicitur, *in fide bona*, nam & humana fides bona est.

Non obstant loca in contrarium allata; nam in iis vel agitur de fide Christiana interposita, de qua etiam agi *d. can. ad aures*, verisimile enim agatur ibi de fide præstita à Clericis quos præsumit Pont. religioso modo fidem dedisse, vel non patet ex eorum verbis, adsertionem per fidem firmatam esse loco juramenti. secundum *d. c fin* Quod ad *d. can. juramenti*, hic comparando juramentum & simplicem loquelam, non facit ea æqualia, cum tantum intendat fidelibus commendare veritatem, ut iis simpliciter & non jurato quid adserentibus perinde credatur, ac si jurassent. Vid. Covarr. *d. loco p.* 1. §. 2. *n.* 3. *&* 4. Navarr. *in Summa c.* 12. *n.* 2. Less. *d. loco Dubit.* 1. *n.* 4.

16 Formulæ *Certò, Certissimè, Verè, in veritate*, & similes, cùm aliud nihil indicent, quàm absolutè ita rem se habere, non ponunt juramentum, nisi intendat proferens summam veritatem, id est Deum, adducere in testem. Idem dicendum de formula, *Per conscientiam, in conscientia*, quia sensus est, fictè non proferri verba, sed juxta mentem loquentis, cum communiter non sumatur verbum istud in ordine ad Deum, sed ad significandum proferentem loqui respondenter suæ conscientiæ. Nisi accipiatur conscientia ut res sacra, quatenus testimonium conscientiæ est quodammodo divinum, & participatio divinæ veritatis, sicut anima peculiari modo est imago vel templum Dei. Ut attestationem, *Per animam suam*, velint plerique esse iuramentum, nisi hoc verbum non adducatur in testimonium veritatis. Ab huiusmodi tamen verbis & similibus securius est abstinere.

17 Illud quæsitum, An homagium, quod facit vasallus domino, significet iuramentum? R. Hoc videri, secundum eos, qui hoc verbum à Græco ὀμόω, id est *Iure*, deductum volunt, vel ab ἅγιος, id est, *Sanctus*, quòd rem sanctam, id est iuramentum, contineat. Quò facit, quod Glossa, *in c. fine inf. De R. I.* homagium interpretetur sacramentum fidelitatis: & Covarr. *de Pactis parte* 1. §. 1. *n.* 3. interpretatur esse juramentum. Plerique tamen iudicant vocabulum istud esse barbarum, nec tam significare iuramentum, quàm pactum aliquod humanum, quo quis & se recognoscit hominem alterius esse, & servitio eius addictum. Ex usu tamen videtur juramentum adiunctum, qua in re consideranda consuetudo.

18 Juramentum itaque non fit nisi per solius Dei numinisve divini invocationem. Est enim actus religionis, & continet cultum latriæ; finisque eius est confirmatio veritatis infallibili testimonio, quantum ab homine fieri potest quæ infallibilis auctoritas non est nisi in solo Deo. Per creaturas igitur non iuratur sine gravi peccato, si ad eas fiat relatio, tamquam testes infallibiles; eum sit speciei idololatriæ, iis attribuere, quod est solius Dei nisi referatur in creatorem. Quo modo licitum est iurare per Evangelium, per crucem quia iuratur per eum, qui in cruce pro nobis pependit, & ille invocatur. Sic & per res sanctas, licet creatas, iurans videtur iurare per respectum per Deum: quod & fieri potest per non sanctas, etiam facta relatione ad Deum, cuius maiestas & nomen in iis relucet, seu qua ex parte à Deo conditæ; sed non ita sine scandalo, ut sit cavendum, Covarr. *d. p.* 1. §. 1. *n.* 16. Less. *d. lib.* 2. *cap.* 42. *dub.* 1. *n.* 6. *& dub.* 2. *n.* 10. Malder. *De Instit. & relig. Tract.* 10. *c.* 6. *Dubio* 4.

19 Per Jovem, Junonem, Herculem, aliaque idola non iuratur sine idololatria, cum non sint convenientes creaturæ, ut ad Deum referantur. Quò spectat textus in *can. Clericum* XXII. *quæst.* 1. ubi Clericus iurans per creaturas acerrimè obiurgandus dicitur, &, si persistat in vitio, excommunicandus, quia scilicet iurat per creaturas more gentium, iis aliquid diviniratis attribuendo. Less. *d. loco dub.* 3. *num.* 16.

20 Sed sic quæsitum, An habeat vim iuramenti id, quod præstitum sub invocatione falsorum Deorum: R. Esse quidem materialiter iuramentum, quoad verborum sonum, sive esse putatum iuramentum, ex conscientia erronea, sicut idolum est putatus Deus: revera tamen non habere iuramenti subsistentiam quod desit illi verum constitutivum iuramenti, scilicet adsumptio divini nominis; nulla autem idolis divinitas, ut quæ erant signa, lapides, aurum, argentum, opera manuum hominum. Ut talis modus iurandi spectet ad blasphemiam & idololatriam, cum falsis Diis

ati tribuatur id, quod veri Dei est proprium Covarr. *d. p.* 1. §. 1 *n.* 10 Suarez *De Iuramento lib.* 2. *c.* 5. *n.* 3. *& seqq.* Sanchez *in Decalogum lib.* 3. *c.* 2. *n.* 6.

21 Difficultatem facit, quod habet D. August. in *can. Ecce* XXII. *q.* 5. ubi videtur iudicare, quod iurare per lapidem, sine relatione ad Deum, sufficiat ad obligationem juramenti, & falsum jurantem crimine teneri perjurii. Verum D. August. non reprehendit ibi iurantem falsum per lapidem, ut verum periurii reum, sed tamquam reum iniustæ deceptionis, vel tamquam reum perjurii quoad speciē & scandalum, quia doloso juramento utebatur. Quod alii accipiebant ut verum, quòd putarent fieri per lapidem ut sanctum, sive idolum ex lapide factum pro sancto habitum, ab iis, quibus iuratur, atque ita cum relatione ad divinitatem: ut eius transgressio appareret periurium, revera tamen non sit, cum non ponatur iuramentum, nec obligatio religionis in re ipsa inducatur.

22 Nihil obstat *c. Etsi Christus* 26. *h. t.* ubi dicitur, non esse iurandum per creaturas, si tamen iuratum fuerit, servandum esse iuramentum; nam hoc accipiendum, quatenus in iis relucet Deus, ut ibi subjungitur, *Qui jurat in cœlo, jurat in throno Dei, & in eo, qui sedet super eum.* Nec obstat, quod ibi dicitur, non esse iurandum per creaturas; nam hoc non, quia ita iurare per se malum sit, sed ex causa, ad vitandum mali periculum, si non urgeat necessitas, ut ibidem explicatur. Et hoc ita in Christiano iurante per falsos Deos.

23 Quid si Ethnicus per falsos Deos suos iuret, an teneatur iuramenti religione? R. Ex se & vi sua non esse iuramentum, quia exigit rem sacram, aut eò relatam, atque ita nec obligationem ex eo induci, cum quod non est, obligationem inducere nequeat, non potest eius violatio esse contra honorem Dei, cùm non pertineat ad veri Dei honorem: ex conscientia tamen erronea eius, qui iurat, putantis pertinere ad putati Dei honorem, & ad religionem putatam, obligare, & servandum esse ab Ethnico. Suarez *d loco n.* 6 & Sanchez *n.* 5. Quò faciunt leges civiles & placita Philosophorum etiam infidelium, qui iuramentis suis per falsos Deos maiorem obligationem inesse iudicarunt, quàm ulli fidei humanæ, ut videre est ex Cicer. 3. *De offic. circa fin.* ubi nullum vinculum ad adstringendam fidem iureiurando maiores arctius esse voluisse tradit. Et hoc sensu D. August. *in can. Movet* 15. XXII. *q* 1. dicit, cum qui iurat per falsos Deos, se fidem servaturum, & non servat, bis peccare, quod & fidem, & iuramentum frangat. Unde sequitur, Ethnicum ad verum Deum conversum non teneri isto iuramento, propter depulsam conscientiam erroneam, & intellectam Deorum suorum falsitatem. Quomodo nec Christianus per eos jurans tenebitur, uti dictum; quamvis obligatio iustitiæ, si de re licita fuerit, veniat servanda, uti etiam dictum est.

24 Ex his se offert quæstio, An liceat petere iuramentum ab Ethnico, qui creditur iuraturus per falsos Deos? Resp. Non licere quidem determinare aliquem inducere ad malū, quod non fit sine gravi peccato: non videri tamen per se esse illicitum, petere à tali iuramentum in genere si caussa necessitatis, aut moralis utilitatis subsit. Pars prior probatur quia in genere petendo, petit rem licitam, uti licitè fieri potest, scilicet ut juret: ut non possit videri ad malum inducere iurantem; qui si iuraverit per falsos Deos, id eius malitiæ est imputandum. Et facit argumentum à simili, desumptum ab eo, qui petit mutuum ab eo, qui exacturus usuras, qui non peccat, cum, si iuraverit se eas soluturum, teneatur, ut infra dicetur. Sic & non illicitum, petere in genere à malefico, ut maleficium destruat, licet fortè usurus arte pravâ, ut dicetur ad *tit. de frigidis & malefic.* Nam talis non tam cooperatur peccato alterius, quam se habet instar permittentis aliquem malè facere in re bene petita, quam & bene peragere poterat. Quod facilius procedet, si Ethnicus, à quo iuramentum petitur, sciat petentem esse Christianum, quia potest intelligere, peti à se juramentum more Christianorum: aut si Christianus exigat juramentum per verum Deum: tunc enim si alter nihilominus præstet per idola, nulla est culpa in exigente. Posterior pars ex eo constat, quod causa iusta faciat petentem usum esse iure suo, ad sopiendam controversiam, aut securitatem in negotio humano accipiendam. Quò facit, quod habet D. August. *in d. can. Movet: Qui utitur*

fide

fide illius, quem constat jurasse per Deos falsos, & utitur non ad malam rem, sed licitam & bonam, non peccate ejus se sociat, quo per damonia juravit, sed bono pacto ejus, quo fidem servavit. Covarr. *de pactis p.* 1. *§.* 10. *n.* 2. 3. Suarez *de jura. l.* 3. *c.* 13. & Sanchez *in decal. l.* 3. *c* 8 *n.* 11.

26 Quantum ad solemnitatem iuramenti, illa ex vi rei nulla requiritur, cum ipsa verba invocationis Dei in testem, non seclusa intentione, sufficiant. In usu tamen olim fuisse varios ritus, videre est apud Alexandrum ab Alexandro, *Genial Dier. lib.* 5 *c.* 10 & alios. Hodie solemne juramentum fit, tangendo Crucem, reliquias, sacra Evangelia, subjuncta verborum formula, SIC ME DEUS ADJUVET, ET SANCTA DEI EVANGELIA *can. Tibi Domino dist.* 63. Cuiusmodi ritus conveniens est, quod inducat maiorem peierandi religionem, ob majorem timorem iurantium, ex præsentia & contactu rei sacræ conceptum. Unde licet peccatum grave sit periurium simplex, gravius tamen solemniter præstitum, gravioremque meretur Pœnam: quanto enim id per quod iuratur, est magis sanctum, tanto magis pœnale periurium. Covarr. *d.* §. 1. *num.* 2. Imò & interdum necessarium, solemniter tactis Evangeliis aut Cruce iurare, si ius ita præscribat, & licet nihilominus iuramento adstringatur non tangens, non est tamen satisfactum actui, Sacerdotes regulariter non tenentur sacra tangere, sed satisfaciunt, si per suam consecrationem, tangendo proprium pectus iurent. *can. Si quis presbyter* 4. 11. *quæst.* 5. Exceptis causis gravioribus & in quibus iure præscribitur ista forma Covarr. *d* §. 1. *num* 13. Hæc de iuramento, quod fit per simplicem contestationem.

27 Est & iuramenti modus quidam per Execrationem, per quam implicitè nobis, aut rei nobis caræ malum imprecamur; veluti cū dicimus, *Ita me Deus adjuvet.* Nam dictum istud involvit mali imprecationem, sensus enim est, si mentior, me non adjuvet. Similiter per fidem, per vitam iurans, exponit illam divino iudicio, ut illa privetur, si falsum iuret. Vel etiam explicitè per expressam mali imprecationem, vel sibi caris: inter quas gravissimæ illæ sunt, quibus quis imprecatur sibi aut alii mortem æternam, iudicium divinum, aut simile quid, in casum defectus veritatis eius; quod allegamus. A quibus & similibus dictis cavendum est, propter scandalum, quod generare solent. Vid. Suarez *de Iuram lib.* 1. *cap* 13. *nu.* 17. & Sanchez in *Decal. lib.* 3. *cap* 2. *num.* 36. Eiusmodi iuramenti modus est, quem describit Covarr. *d.* §. 1. *n.* 8. cuius usus secundum antiquos Scriptores erat in fœderibus ineundis, quem contineri vult *can. Ecce XXII. q.* 5. minus rectè, cùm ea interpretatio non conveniat verbis *d. canonis*, quæ potius indicant, per lapidem, tamquam per idolum, ibi fuisse iuratum.

28 Præterea pertinet ad iuramenti materiam Adiuratio, quæ est contestatio rei sacræ, ad permovendum aliquem ad quid agendum, aut non agendum: veluti, *Adjuro te per Deum vivum, ne me torqueas,* Matth. 5. Distinguitur iuramento, quia per hoc adducitur Deus in testem veritatis, aut quasi fideiussor promissionis, per illam autem tamquam obiectum amoris, aut timoris eius, quem adiuramus, ut consequamur, quod intendimus, Adiurari potest Deus per hominem, non per modum impetii sed obsecrationis. Adjurantur & Angeli Sanctique eodem modo, quo homines, dæmones quoque sed imperando, item rationales creaturæ: verum his in rebus cavenda est superstitio, quæ obvia esse solet, Navarr. *De sentent. excommunic Cons.* 57. *n.* 9 & 10.

Huius loci est illa Juramenti species, quæ fit per simplicem contestationem, ad quam requiri ex parte materiæ, ut, quod iuratur, sit licitum & decens, dictum superius. Quod ut paulò latiùs explicetur, sciendum. * Juramentum ex parte materiæ aliud esse Sacrum sive Spirituale, ut est iuramentum in confirmationem voti, ob causam obedientiæ & reverentiæ Prælatis debitæ, & quod fit in professione fidei de fide tuenda & retinenda: aliud Temporale, quale adhiberi solet in iudiciis & contractibus, aliisque, assertionibus humanis, iisque vel præteritis, vel præsentibus, vel futuris, quod humana providentia pendeat ex huiusmodi rebus, & circa eas sæpe necessario utatur cognitione fundata in fide humana, quæ de se fallibilis

29

est: ut istis omnibus inveniatur utilitas aut necessitas confirmationis per juramentum.

29 Hinc communiter dividunt Juramentum ex parte materiæ in Adsertorium, cuius usus est in adserendis præteritis & præsentibus ad ferendum judicium, unde & dicitur Decisorium litium: & Promissorium, quod adhibetur futuris, ad confirmanda pacta & fœdera humana: ut illius finis non sit alius, quàm ferre veritatem rei gestæ; huius verò maior & firmior obligatio.

30 In utraque hac iuramenti specie tres comites, de quibus suprà, requiruntur. Et quantum ad Assertorium, omnino in eo requiritur Veritas, quod, uti dictum, iuramenti finis sit confirmatio veritatis. Judicium requiri, ex eo patet, quod defectus necessitatis aut utilitatis causæ faceret iuramentum esse vanum & otiosum: esset enim contra reverentiam Deo debitam, eius nomen invocare in vanis & frivolis confirmandis. De Justitia dubitari potest, ex eo, quod materia eius possit esse res turpis, ut adulterium, homicidium, furtum, cum super eiusmodi rebus licitè testimonium iuramento præbeatur. Verum etiam hac in specie requiritur justitia, saltem ex parte materiæ proximæ ad honestatem iuramenti, qualis est illa, inquam immediatè iuramentum cadit, ipsa videlicet adsertio, quam justam esse oportet. Remota, qualis est res sive factum, quod adseritur, turpis esse potest, videlicet adulterium, homicidium, & similia. Quo modo non est satis, esse verum, quod adseritur, sed debet & justo modo proferri. Sic adserens factum alicujus occultum, etsi non peccet contra requisitam in iuramento veritatem, peccat tamen contra justitiam, cum sit contra reverentiã Deo debitam, adducere illum in testem ad assertionem iniquam confirmandam, utpotè prolatam contra juris ordinem.

Hujus juramenti usus est in judiciis, ad faciliorem veritatis inquisitionem, & litium

31 decisionem, juxta *l.* 1. D. *h. t.* * Deferri potest ab eo, qui litis decidendæ aut remittendæ arbitrium habet, siquidem hac in specie id agatur, ut à lite discedatur, & jus nostrum remittatur, *l.* 2. *D. eod.* Ut rectè illud deferat dominus habens rerum suarum administrationem, sive is sit actor, sive reus, *d. l.* 1. Dominorum loco habentur, quibus rerum alienarum libera administratio est concessa, vel à lege, ut tutor, curator, *l. Iusjurandum* 17. § 2 *D eod.* vel mandato domini, ut procurator universorum bonorum, aut datus in rem suam, aut nominatim habens id sibi mandatum *d. l.* 17. *§. fin. & l* 10 *in fin.* 11. *&* 13. *D. de pactis.* Non alias tamen hi deferunt iuramentum, quam deficiente aliâ probatione, *l. Tutor* 36. D. *eod.* ne alias videantur perdere rem alterius. * Minor habens curatorem non

32 videtur posse deferre, cum ea res spectet ad juris sui remissionem, quod remittere non potest, *l.* 3. C. *de in integ. restit.* licet ex contractu persona eius teneatur. *l. Pupilles* 105. D. *de V. O ubi* Cuiac. Cuius ratio est in eo, quòd personam habeat liberam, ut obligare se possit. Non habens curatorem rectè defert iuramentum, læsus tamen restituitur intra tempora, *d. l.* 3 *& l. Nam postea* 9 *§. si minor D. eod* Deferunt & filiifamilias & servi super re peculiari, cujus administratio illis est concessa, *l Servus* 20 21. *D. eod.* Videtur & iisdem personis deferri posse.

33 Notandum triplicem esse hujus Adsertorii jurisjurandi speciem, scilicet Voluntarium quod ex partium conventione defertur extra judicium: Judiciale, quod à parte parti in iudicio defertur: Necessarium, quod defertur à judice, vel actori ad causæ victoriam, vel reo ad sui purgationem, *c fin. h. t.*

34 Quantum ad necessitatem illud præstandi, ea non est omnibus æqualis. Nam voluntarium necessariò est præstandum, nec referendum, uti indicat nomen: judiciale verò necessariò vel præstandum vel referendum, nisi cedere malitiis, cui delatum, *l. delata* 9. *C. h. t.* quod aliàs res manifestæ sit turpitudinis & confessionis, nolle nec jurare nec jusjurandum referre, *l. Manifestæ* 3. D. *h. t.* Si tamen actor juraverit de calumnia, *d. l.* 9. & iudex approbaverit delationem, *l pen.* §. 1. *C. h t.* Nisi à parte fuerit remissum; habetur enim pro præstito, cum sit genus satisfactionis, quæ est pro solutione, *l. Satisfactio* 52. *D. de solut. & liberat.* aut causa subsit excusans, *l Iusjurandum* 34. *D. h. t.* Relatum ab actore præstandum: aliàs eidem denegaretur actio, cum non sit ferendus is, qui conditionem recusat adim-

adimplere, quam adversario suo deferri, *d. l. pen. §. 1.* Potest tamen & hic esse caussa excusans, *l. Marcellus D. Rerum amotar.* Necessarium omnino præstandum ab eo, cui defertur, secundum nomen; nisi & hanc caussa excuset, *d. c. fin h. t.*

Quæri solet, An actore nihil probante possit ab eo deferri juramentum? R. Differentiam esse inter hæc genera. Nam certum est, postremum non posse deferri, nisi itante aliqua probatione, cum deferatur in supplementum probationis imperfectæ, quam ideo præcedere est necesse: alias absolveretur reus, juxta regulam, quòd, actore non probante, reus veniat absolvendus; nisi præsumptio aliqua eum onerans faciat ab eo exigi juramentum purgationis, *d. c. fin. in fine.* Contra se res habet in duobus prioribus, quæ admittunt hanc delationem; tum quia ita postulat litium dirimendarum favor: tum quia quod quæratur adversarius non habet, qui constituitur in propria causa judex: quæ sententia expressè probatur, *l. Tutor 35. D. h t & ibid.* Cuiac. *& lib. 22. Obser. c. 82.* Duar. *De jurejur. c. 3.* Quod obtinebit non tantùm in casu, quo nihil probare incœpit, verùm & quo in probatione adsumpta defecit, eadem ratione militante. Nisi tamen semel revocaverit, quia probare maluit; ex ratione, quòd absurdum sit, ad id, cui renuntiandum duxeris, redire, *l. Si quis 11. C. h. t.* Non obstat regula, quod, actore non probante, reus absolvitur, etiamsi nihil præstiterit; cùm non possit videri non probare, qui juramentum defert: nam ea delatio ita actori tributa, ut, si adversarius sine caussa recusaverit præstare, statim ea res cedat pro justa probatione.

Q. II. An is, cui defertur, si malit probare, teneatur jurare? R. Ita videri Duareno *De jurejur. c. 3.* propter promptum remedium expediendarum litium. Pro altera tamen parte facit *c. 2 sup. tit. 19. De probat.* ubi tum demum recurritur ad juramentum, quando aliæ desunt probationes; cum non sit recurrendum ad extraordinaria remedia, ubi ordinatum est convenientius ad litem decidendam. Quo modo & qui probavit, non onerandus hac præstatione, quod hæc delatio tantum spectet ad litem decidendam, non etiam ad decisam. Nihil facit, quod modo dictum, eum, cui defertur juramentum, solvere debere, nisi juret aut referat juramentum; nam habet limitationem, nisi justa caussa excuset recusantem, qualis est hæc.

Q. III. An possit Juramentum præstari per procuratorem? R. Juramentum calumniæ præstari per procuratorem posse, cum tantum sit credulitatis, quod & per alium præstatur habentem ad hoc speciale mandatum, *c. fin. de juram. calumniæ in 6.* Quod & in aliis juramentis admissum, quatenus lex non requirit, fiat in propria persona, ad maiorem caussæ examinationem, & partis satisfactionem, *c. Licet 47 in verbo, propria juramento, sup. De testib.* Ut videatur per alium suppleri non posse, etiam ex speciali mandato; cum agitur de veritate facti, quæ per alium non rectè exhibetur, circa factum alienum, etiamsi juretur in animam domini. Hinc hæres, à quo petitur ex caussa defuncti, non cogitur jurare, cùm habeat instam causam ignorantiæ, licet ab eo agente rectè iuramentum exigatur, cum non nisi re bene explorata experiri debeat *l. Qui in alterius 42. De R. I.* Atque ita posset videri in hoc iuramenti genere non admitti eius præstationem per procuratorem, quòd agatur de acquirenda veritate alicuius facti, ut videatur opus præsentia eius de cuius scientia vel facto quæritur. Videtur tamen Felin. in *d. c. Licet 47, nu. 1.* & Covar. *De pactis p. 1. §. nu. 18.* velle, per procuratorem præstari posse, nisi lex requirat in propria persona præsteretur quod & tenet Abbas, *d. c. 47. n. 6.* ut non sufficiat speciale mandatum. Si tamen procurator vel defensor juraverit ex delato sibi iuramento, res ea domino proderit, eique competet exceptio & actio saltem utilis, *l. Nam postea 9. §. pen. & l. fin. § pen D. h. t.*

Materia huius iuramenti sunt caussæ civiles; nisi sint tales, de quibus pacisci non licet, quod ius commune læderetur, *l. 7. §. & generaliter D. De pactis.* In necessario requiruntur dubiæ caussæ, ut deferatur, *l. Admonendi 31. D. h. t.* quales non tantum sunt, quando utrimque plenè probatum, ut iudex nesciat quo se inclinet, sed etiam quando probatio ab una parte est semiplena. Est enim hoc iuramentum in supplementum defectus probationum adhiberi solitum, *l. 3. C. h. t.* Cui autem deferat iudex, cuius arbitrio, iuxta caussæ circumstan-

stantias, est relictum. * In criminalibus non est deferendum hoc juramentum, cum non sit damnandus reus criminis, nisi ex clarissimis probationibus, *l. fin. C. De probat.* & quod ex juramento actoris reo pœnam inferri sit durum qui potius in dubio absolvendus; reo vero deferre juramentum non sit extra periculum perjurii. Purgationis tamen juramentum solet a reo exigi jure Canonico, in casu, quo suspicione aliqua gravatur, *c. fin in fine h. t.* qua de re infra latius, *ad tit. De purgat. Canon.*

40 Denique juramenti huius vis non est minor, quam rei judicatæ & transactionis, cujus speciem continet, *l. 2. D. h. t.* Valet ad exceptionem ei qui juravit se non debere, ad actionem ei qui juravit sibi deberi, saltem jure Prætorio, *Instit. De actionib. §. item si quis postulante.* Et ita firmum est, ut tractari nequeat, *l. 1. C. h. t.* nec rescindatur per nova instrumenta postea reperta, nisi sint suppressa dolo malo per adversarium, *l. Sub prætextu 9. C. De transact.* idque propter vim transactionis, quæ

41 subest * Excipe juramentum necessarium, quod non continet causam transactionis; neque enim tam defertur ex arbitrio partium, quam, parte invitâ, à judice, in supplementum probationis. Excipe & juramentum appositum relictis testamento; non visis tabulis, quæ postea repertæ periurium detegunt, *l. fin. C. h. t.* quòd non sponte, sed coactè sit delatum iuramentum, non apparente testamento, super cuius controversia non transigitur sine judice, qui non potest inquirere veritatem, nisi visis tabulis.

42 Periurium detectum postea non dabit repetitionem deferenti, propter vim transactionis, saltem de jure civili, cum eo non quæratur, an sit debitum, sed an iuratum, *d. § item si quis.* Jure Canonico obligatur periurus ad restitutionem, cum suo periurio alteri damnum dederit; & is, qui detulit, non alias te miserit, quod prætendebat, aut dederit, quod petebatur, nisi quatenus veritas responderet adsertioni iuratæ, quæ cum deficiat, iniquè damnum datum resarciendum ab eo, qui dedit, iuxta ea, quæ inferius dicentur, *tit. De injur. & damno dato.*

43 Promissorium juramentum (de quo hoc Tit. plerisque in locis agitur) futuris apponitur in contractum confirmationem: & frequens est in promissione fidelitatis, quam debet vasallus domino, etiam Clericus laico, quatenus, quid temporale ab eo possidet, *c. Nimis 30. h. t.*

44 Necesse & in hoc tres supradicti comites concurrant. Oportet enim adsit Veritas, cum debeat iurans habere propositum implendi id, quod iurat, illudque implere; Judicium item, id est prudens & debita consideratio, & Justitia, ex parte materiæ, quæ sit possibilis & honesta. * Inhonesta & impossibilia non ponunt materiam iuramenti, quia foret vinculum iniquitatis contra textum in *c. Quanto 18 h. t.* Hinc illicita sunt iuramenta, quæ tertio nociva, quale est, quod superiori præiudicat, *c. Venientes 19. h. t.* & quod præstitum contra utilitatem Ecclesiæ, *c. Sicut 27. h. t.* Illicita sunt & circa actus illos, qui non possunt sine peccato servari à iurante. Sic illicitum habetur iuramentum Monachi claustrum abiurantis, *c. Sicut 13. h. t.* Quod omnino procedit, quando subest peccatum mortale, ex decisione *c. Cum contingat 28 h. t.*

45

46 Quæritur autem, An peccatum veniale, quod subest, faciat iuramentum illicitum? R. Ita habere communem sententiam, fundatam in *d. c. 13* in quo dicitur, illicitum iuramentum non esse servandum, ex ratione supradicta, & regula in *c. Non est 85. De R. I. in 6.* ubi dicitur, non esse obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum. Actus autem includens peccatum veniale est contra bonos mores, ponitque malitiam, atque ita circa illud dicendum, illicitum esse juramentum, nec servandum, *can. In malis & passim* XX II *q. 4.* Covar. *De pactis p. 5. §. 6. n. 10.* Suarez. *lib. 2. De juram. c. 15.*

Non obstat, quod *c. Si vero & d. c. Cum contingat. 28 h. t. & c. 2. De pactis in 6.* loquantur, de iuramento servando, quod non vergit in detrimentum animæ iurantis: nam & hic actus vergit in detrimentum animæ; cum peccatum veniale, licet non per se & immediatè privet hominem vitâ æternâ, disponat tamen de se ad mortale, & reddat hominem inhabilem ad perfectum Dei amorem: ut temere dicatur non vergere in detrimentum salutis æternæ.

47 Magis obstare videtur *c. Cum quidam 12. §. illi*

illi verò h. t. ubi dicitur aliquis absolvendus à juramento, quod erat illicitum, scilicet contra humanitatis officium, ut non loqui patri vel matri, fratri vel sorori, ut necessario videatur præsupponi valor juramenti. Quem textum non rectè intellexeris, cum aliquibus, in casu, quo juramentum tale est obligatorium, dere quippe bona, cum textus ipse ponat illicitum, & pœnitentiam velit injungi: ut rectè eam interpretationem rejiciat. Covar. *d. loco p. 2. in princ. n. 15.* Quo modo nec rectè, cum *Gloss. ibid* & Abbate, *in fine*, acceperis de absolutione ad cautelam; nam illa adhibetur in casu, quo vinculum est dubium & rationabiliter timetur: hic autem ex textu paret esse certum. Interpretatio Covarr *d. loco*, scil. absolutionem ibi referendam esse ad peccatum, non etiam ad juramentum, quod est nullum, non convenit verbis textus, in quo absolutio refertur ad observantiam juramenti: ut ista interpretatio videatur violenta. Magis congruere videatur, si dicatur verbum *absolvendi* accipi ibi de absolutione declarativa nullitatis, non etiam pro dissolutiva vinculi; quod nullum fuit; qualem absolutionem facti vocat Abbas in *d. c. 12. in fine*, qui modus loquendi non est in jure novus, ut patet ex *can. Audivimus XXIV. qu. 1.*

48 Q. II. An actus indifferens sit materia juramenti? R. Si subsit honestus finis, vel proximi utilitas, tenet juramentum; cum talis actus spectet ad opus virtutis, super quo præstitum juramentum ponit obligationem: alias actum talem fore otiosum, super quo juramentum factum est temerarium, atque ita non obligatorium. Navarr. in *Summa c. 12. num. 12.*

49 Q. III. An juramentum de non mutando, non fidejubendo, sit obligatorium? R. Negare Abbatem in *c. Si verò 8. num. 5. h. t.* quasi sit contra caritatem, quem sequitur Covar. *d. p. 1 §. 6. n. 18.* Aliis è contra videri obligatorium, quod non sit de re illicita, nisi aliud exigat necessitas proximi Oldrad. *Consil.* 90. Dicendum, tale juramentum, si fiat in gratiam tertii; cui ex ipsius violatione generaretur incommodum, omnino servandum esse, *per text. in d. c. 28. h. t.* Quod & dicendum, si subsit periculum proprii incommodi. Alia necessitas & incommodum temporale proximi, quod ex observatione illic incurrere, faciet non esse obligatorium absolutè factum juramentum, quod repugnet caritati proximo debitæ, secundùm primam opinionem. Vid. Suarez *lib. 2 De Juram. c. 17. nu. 11.* & Sanchez in *Decal. lib. 3. c. 9. n. 13.*

50 Q. IV. Quid dicendum de juramento impeditivo majoris boni? Posset videri non valere, argumento voti, quod, ut dicetur infrà *ad tit. De voto*, non tenet, si sit impeditivum majoris boni; ex ratione, quod commutans propositum vel promissum in melius, non dicatur illud infringere, *c. 1. h. t.* Verius tamen, tale juramentum factum homini simpliciter, obligare ad sui observantiam, nec posse in melius commutari, cum nocumento ejus, cui factum, ipso invito. Nam per hujusmodi promissionem acquiritur illi ius ad rem, quod invito non est eripiendum, etiam propter bonum Deo gratius: quod hoc in casu non esse Deo gratius, facit promissio alteri facta, cui detrectare promissum esset contra justitiam, atque ita Deo ingratum. Non obstat argumentum sumptum a voto, quia illud fit Deo, cui gratius omninò est melius bonum, imò minus non censetur acceptasse, ad exclusionem majoris. Quod & idem dicendum de iuramento, si Deo factum sit: hic autem agimus de eo, quod factum est homini, cui ius quæsitum ad rem promissam, licet impeditivam melioris boni, qui ideo non cogitur cedere iure quæsito. Ut Reg. Non frangit fidem, qui in melius commutat, rectè quidem respectu Dei procedat; respectu verò hominis non alias, quam quatenus sine eius præiudicio fit commutatio, quæ sæpè continet eius detrimentum. Vid. Suarez *d. l. 2. c. 12.* Patitur tamen hoc exceptionem ex statu perfectiore, quem non impedit iuramentum etiam homini factum, quatenus id non compatitur. Hinc qui iuravit ducere aliquam in uxorem, non impeditur ideo ingredi Religionem, ut colligi poterit, ex iis quæ dicentur ad *tit. De sponsalib. & De convers. conjugat.*

51 Q. V. An valeat iuramentum de non accusando uxorem super crimine? R. Duplicem casum huius iuramenti proponi ab Innoc. In *c. Quemadmodum 25. §. Illud hoc tit.* Prior est, quando iurat maritus, quod non accusabit uxorem super ullo crimine, alter, quòd non-

salvare possit, solutio tamen salvatur ex caussa, quæ subest. Satis autem est, expletum esse juramentum per solutionem, ut non impediatur solutas usuras repetere solvens, tamquam indebitas, aut ex turpi caussa respectu accipientis solutas: quia quando exactio juramenti est turpis, respectu petentis, satis est expleri illud ex parte jurantis per traditionem rei promissæ; statimque repeti potest, cum non sit caussa, ob quam maneat penes accipientem, cui, ut dictum, nullum jus quæsitum. Vid. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 9. & *c.* 27. *n* 5.

54 Q. VII. Quid si juramentum contineat clausulam de non repetendo? R. Videri, non posse repeti, uti colligitur argumento à contrario ex textu in *c.* 4. *sup. de His qua vi metusve cauf.* ubi non obstat juramentum ad resignandum, quò minus repetat, si non etiam interpositum ad non repetendum. Et facit, quòd nec ea res contineat saluris periculum in jurante, qui juri suo renuntiare potest, *c. Si verò* 8. *h. t.* atque ita servare juramentum, cùm tantùm jus ejus concernat. Obstat, quòd tale juramentum videatur vergere in detrimentum alterius, scilicet mutuantis, apud quem manebit res illi non debita, cum gravamine conscientiæ. Verùm illi occurritur, quod, ut juramentum de non accusando uxorem super adulterio admittit tamen denuntiationem, ita & hoc juramentum de non repetendo admittet denuntiationem, non tam in commodum jurantis, cui renuntiatum, uti potuit, nisi prius relaxetur, quàm ipsius accipientis, ut liberetur à statu peccati per restitutionem rei malè acceptæ; quod secundariò rectè intenditur, cum emendatione.

55 Q. VIII. Quid si fuerit exactum juramentum de non petenda relaxatione? R. Esse, qui volunt, tale juramentum non esse obligatorium, propter iniquitatem, quam continet, impediendo jus superioris, & cooperando peccato alterius. Felin. in *c. Constitutum n.* 9. 14. 18. *sup. de Rescript.* Verum non agitur de jure superioris, sed tantum de facto jurantis, non petituri relaxationem, ut possit videri obligatorium; non tamen ita, ut absolutionem ab hoc juramento petendi non sit salva licentia juranti, aut coram superiore factum proponendi, & ab illo petendi remedium. Securior tamen via est petendi relaxationem à tali juramento, quia hoc remedium tamquam excluditur. Covarr. *de pactis p.* 2. §. 3. *num.* 2. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 9.

56 Q. IX. An pacto aut legi commissoriæ in pignoribus additum juramentum sit servandum? R. Eamdem esse huius quæstionis resolutionem, quæ de usuris solvendis, scilicet servandum quidem esse, quia servari potest sine detrimento animæ jurantis; non tamen aliquod jus accedere ipsi creditori, sed eum nihilominus teneri, ad lubitum debitoris, fructus restituere, aut eos in sortem computare, secundùm ea, quæ dicta de restitutione usurarum, quibus hoc pactum est simile. Nihil obstante juramento, cui satisfecit jurans, permittendo fructus ex re cedere creditori, ut postea eos alia ex caussa repetat, propterea quod sine caussa sint apud creditorem.

57 Q. X. An teneat juramentum posterius contra prius, cui contrarium? R. Si prius sit licitum & honestum, non posse obligare posterius ei contrarium, propter materiæ defectum, quæ mala est. Nam cum juramenti vis de se sit æqualis, si præcedens obligationem induxit, ea non poterit per subsequens juramentum infirmari. Facit eo textus in *c. Sicut* 22. *inf. de sponsalib.* ubi subsequens juramentum super sponsalibus cum Titia non solvit prius super sponsalibus cum Mævia, quòd sit de re iniqua. Dico, si priùs sit licitum; nam alias prævalebit posterius, ut in *c. Tua nos* 24. *h. t.* Idem dicendum, si præcesserit nuda & simplex promissio, obligationem in conscientia ponens; nam & hanc subsequens juramentum non potest dici constitui super materia bona, sed potius mala, quod & priori promissioni honestæ contraveniens, peccato involvatur. Suarez *d lib.* 2 *c.* 19 Sanchez in *Decal. lib.* 3. *c.* 17. *n.* 18.

58 Q. XI. An saltem actus posterior contra prius juramentum teneat? R. Ex vi juramenti actum subsequentem irritum fieri non posse, si dependeat ex voluntate agentis, uti est revocatio procuratoris, contractus matrimonii; qui actus, & similes, etiam positâ promissione juratâ de non revocando, de non ducendo aliam, valent, tametsi procurator revocetur, aut alia ducatur, cum consummatio actus contrarii præsupponat quidem pravitatem, propter prius juramentum, non ca-

dat tamen in actum, ut malus est, sed in effectum eius, qui bonus est. Si sic juravi non donare, aut donare certam rem Titio, si eam postea do Mævio, pecco quidem, tenet tamen donatio, & alteri jus est quæsitum, propterea quod ea res pendeat ex voluntate jurantis, lege non impeditâ: ut prius juramentum prohibeat quidem fieri, non tamen actum contrarium irritet, cùm tollat libertatem faciendi, nō etiam simpliciter potestatem. Secus est, si non pendeat actus à voluntate agentis, sed jure sit invalidus: nam cum ex solo juramento vim accipiat, quod est inutile ratione prioris, non est, cur actus posterior valere possit. Covarr. *d.p.2.§.2.n.3.* Sanchez *d.c.17.n.19.* Azot. *Inst. Moral. p.1 lib. 10.c.5.q.3.*

59 Q. XII. Quid si mulier juraverit non alienare fundum dotalem, an subsequens alienatio, subiuncto juramento de ea non revocanda, revocari queat? R. Posse hoc videri, quòd talis promissio ex vi juris sit invalida, & ex voluntate jurantis non possit reddi valida, propter prius juramentum, quod facit posterius non posse servari sine dispendio salutis æternæ. Covarr. *d.§.2.n.2.ubi alios citat.* Videtur tamen contraria opinio habere probabilitatem, eò quòd posterius iuramentum ex parte materiæ non sit illicitum, nec priori contrarium. Prius enim tantùm agit de non alienando, posterius autem de non revocanda alienatione iam facta: quod non est contrarium priori, cum non cadat in promissionem non alienandi, sed in promissionem non revocandi iam factam alienationem, atque ita non versetur circa idem; quod necesse est, ut ponatur contrarium alteri. Nec facit, quod alienatio contra prius iuramentum sit mala; nam & mala est etiam sine iuramento. Sustinendum tamen iuramentum de ea non retractanda, quod, secundùm dicta, nihil contineat iniqui ex parte materiæ, sive non sit de re, quæ sine peccato impleri non potest, cum iuramentum prius legi conforme non sit fortius ipsâ lege. Gomez, *ad L. 53. Tauri n. 58.* Limitanda tamen posterior opinio; Primò, nisi per prius iuramentum sit alteri ius quæsitum, quod ei non potest eripi per secundum, *c. 2. de Pactis in 6. c. Cum contingat 28. h. t.* ubi dicitur iuramentum non posse vergere in præiudicium tertii. Secundò, nisi alter, cum quo contractus initur, sit conscius prioris iuramenti: non quod scientia ponat illicitum ex parte materiæ proximè iuratæ, sed quod ponat turpitudinem ex parte eius, cui iuratur; cuius licet turpitudo non inspiciatur ad iuramenti valorem, *arg. d. c. 6.* sed tantum ipsius iurantis, dabit tamen facilem relaxationem. Vid. Suarez *d. lib. 2. c. 30.* Sanchez *d. lib. 3. cap. 12. n. in lib. 37. & de Matrim. 6. disp. 13 num. 3. 4. 5.*

60 Q. XIII. An teneat iuramentum super actu prohibito lege humanâ, eumque confirmet? R. Non videri valere, si actus absolutè per legem sit prohibitus, cum habeatur malus, ac proinde non ponat materiam, cui accedat iuramentum. Ut appositum nihil operetur, cui non possit eximere hominem ab obligatione iustæ legis. Quod omninò procedit in lege respiciente bonum commune, cui nullus privatus renuntiare potest, *L. Ius publicum D. de Pactis, c. Si diligenti sup. de foro compet.* Deinde peccatum est, pacisci in præiudicium boni publici & communis, & renuntiare iuri alieno: ut iuramentum, quod in tali materia versatur, sit iniquum, atque ita non observandum, ac proinde non possit actum confirmare. Idem est, si agatur de præiudicio tertii privati, quia & ea res continet iniquitatem, & ponit improbum iuramentum, *d. cap. 28. h. t.* Vid. Suarez *d. lib. 2. c. 26 & de Legib. lib. 5. c. 28.* Sanchez *in Decal. d. lib. 3. c. 12. num 42.*

61 Q. XIV. Quid in casu, quo lex prohibens actum, respicit tantum ius privatum? R. Multorum esse sententiam, eiusmodi actum iuramento confirmari: quæ tamen non videtur universaliter procedere, sed distinctione utendum inter pacta reprobata per legem in favorem debitoris, & inter ea, quæ reprobata in odium creditoris, propter eius turpitudinem. Nam posteriori casu certum est non confirmari actum ipsum, licet iuramentum adiectum sit servandum, si sine peccato servari possit; uti dictum paulò ante de iurata promissione usurarum, & de iurato pacto commissorio in pignoribus, quale iuramentum per se tantum stat, & obligat iurantem unicâ obligatione ad religionem pertinere. Ut tantum sit faciendum, quod est iuratum, nec sit necessarium confirmari contractum, qui-

nec

nec habere potest confirmationem ex vi iuramenti, nec ex adminiculo legis, cum neutrum intendas favore turpitudinem creditoris.

62 Q. XV. An actus in favorem debitoris lege prohibitus firmetur iuramento? R. Esse, qui putent nec iure civili confirmari contractum, nec esse juramentum servandum, per *l. Non dubium Cod. de Legib. & l. 7. §. & generaliter de Pactis*, ubi juramenta remota à jure communi dicuntur non servanda, *l. Si quis pro eo D. de fidejussorib.* ubi non tenere juramentum, patet ex eo, quod fidejussor datus non teneatur, qui tamen foret liber, si juramentum obligaret ipsum principalem: jure vero Canonico tale pactum servandum esse, & confirmari juramento, *per text. in c. Quamvis de Pactis in 6. & d. c. 28.* ubi praecipitur tale juramentum servari, si non vergat in detrimentum animae jurantis, nec in praeiudicium alterius. Barbosa *ad l. 1. p. 1. num 73. D. Soluto matrim.* Sunt tamen, qui nullam differentiam ponunt inter jus Canonicum & Civile, sed utroque non tam contractum confirmari veliut directò & formaliter, quam indirectò, & saltèm quo ad effectum. Ut juramentum non cadat immediatè in contractum, sed in promissionem illi coniunctam, eamque confirmet, ut non prohibitam à iure, licet contractus ipse sit prohibitus. Sic inhibita quidem alienatio rei dotalis, non tamen inhibitum mulieri non contravenire; hoc enim lex arbitrio relinquit mulieris, quae ei renuntiando per juramentum, tenetur observare. Et ita accipiendum *d. c. Quamvis & Auth. Sacramenta Cod. Si adversus vendit. in V. super contractibus rerum suarum non retractandis.* Nec facit quod *d. c. 28.* dicatur mulieris consensus non obligatorius in talibus, secundùm legitimas sanctiones; nam hoc accipiendum de ipso alienationis contractu, non etiam de pacto de non contraveniendo, cum lex non cogat mulierem ad revocandam rem alienatam, nec peccato eam obnoxiam faciat, repetendo; sed velit tantum eius consensum in alienationem non officere, quò minùs actionem in rem exerceat, *Auth. Sive à me C. Ad S. C. Velleian. Ad d. l. Non dubium* respondent, illam loqui de ipso contractu in se, non etiam de promissione non contraveniendi illi coniuncta. Quo modo & loquitur *d. §. & generaliter.* Volunt tamen communiter, contractum in privatum commodum prohibitum per leges civiles jure Canonico confirmari, si non sit contra bonos mores naturales.

63 Q. XVI. An iuramentum metu extortum sit servandum? R. Non esse quaestionem de metu sine iniuria illato, cum pro certo habeatur, tale esse servandum, quòd obligatio, cui accedit iuramentum, sit voluntaria simpliciter & obliget, *l. 3. §. 1. l. Si mulier 12. in princ. D. Quod met. causa gest. erit*; ut non obstet metus, quò minùs iuramentum teneat: sed tantum esse quaestionem de metu per iniuriam illato. Nam Abbas in *d. cap. 28. num. 7.* dicit, non obligare iuramentum tali metu extortum super actu per legem prohibito. Contrarium tamen receptius, scilicet servandum esse iuramentum, si sit super materia capaci, & honestè impleri possit. Quod probatur, *cap. Si verò 8 cap. Verum 15. hoc tit. cap. Abbas 2. & cap. 4. sup. De his qua vi metus. caus.* ubi per metum iniuria illatum iuramento confirmata dicuntur irritanda, non etiam irrita esse; ut praesupponenda sit obligatio: & ita tenet Covarr. *ad 4. Decret. p. 2. cap. 3. §. 5. num. 2. post alios, quos ibid. citat, quibus adde* Matth. de Afflictis *Decis. 263.* Suarez *de Iuram. 2. cap. 10.* Sanchez *in decal. lib. 3. cap. 11. num. 13.* Ratio est, quòd nec metus solus, nec sola iniuria, nec utrumque simul auferat intentionem & voluntatem obligandi, cum coacta voluntas sit voluntas, & iniuria nihil conferat ad minuendum voluntarium: ut non obstante metu iniurioso sit verum iuramentum, quod consequitur sua obligatio.

Nec obstat textus in *cap. 2. hoc tit.* ubi dicitur nullis iuramenti vinculis constringi, qui metu coactus iuravit: nam dicendum, illis verbis non significari, iuramentum illud non obligasse, sed ita non obligasse, quin iurare coactus iustam habeat petendae absolutionis caussam, quae & in isto textu indulgetur.

Nec rectè objicitur, votum metu iusto emissum non obligare; ut nec matrimonium metu iusto contractum tenere: nam hoc est propter summam eorum libertatem, quam

visum Ecclesiæ in istis permittere, propter statûs perpetuitatem, in quo coactio difficiles caussaret exitus.

Itaque, juramentum servandum, si possit honestè servari, ex parte jurantis saltem, uti dictum de usuris solvendis.

Sic & qui latroni jurato quid dare promisit pro dimissione, tenetur: nam licet per injuriam coactus sit promittere & jurare, juravit tamen, & quod juravit servare potest sine animæ detrimento, proinde cogitur Domino reddere juramentum. * Hinc & relaxatus è 64 carcere sub juramento de redeundo, tenetur redire, non tantùm, si carcer sit justus, & justa timeatur pœna mortis; quia res justa est promissa juramento, quod ideo servandum: sed etiamsi iniustus sit carcer, aut iniusta timeatur mors, cum non vergat in animæ dispendium talis juramenti observatio; imò contineat opus virtutis, ejus verò omissio deceptionem. Nec obstat, quod se offerre morti sit malum, cum subinde liceat ex justa caussa, quam hic ponit juramentum. Contrarium multis tenet Covarr. alios citans, *Var. Resol. cap.* 2. *n.* 7. Navarr. similiter alios allegans in *Summa c.* 12. *n.* 18. Suarez *d. c.* 10. *num* 10. Sanchez *d c.* 11. *n.* 25. Quorum opinio potest procedere, quando periculum non fuit prævisum, aut cogitatum: facit enim ignorantia non subesse animum jurandi, atque deficere conditionem, quæ subest, scilicet si sine periculo redire possit. Et licet etiam conscius periculi jurasset, tamen non spectandum, quod fuisset juraturus, sed quid & quatenus juraverit. Uti nec facit quòd, nisi jurasset reditum, in eodem fuisset periculo, quia satis est, quòd non iuraverit se rediturum cum illo periculo. Vid. Malder. *de Iust. & Relig. Tract.* 10. *c.* 6. *dubio* 6.

Q. XVII. An iuramentum dolosè extor-65 tum inducat obligationem? R. Dolum circa rei substantiam irritum ponere contractum. Ratio non est in iniuria, quæ in extorquendo iuramento intervenit; nam ista nihil facit ad invalidandum iuramentum: sed in defectu voluntarii consensus, quem ponit dolus. Circa caussam verò extrinsecam moventem ad iurandum, sive circa qualitatem accidentariam rei iuratæ, non irritare, cum non auferat consensum circa rem principalem. De errore idem est iudicium, scilicet quod non obliget, quando est circa rei substantiam, quia ponit incognitum, ad quod non extenditur iuramentum aut obligatio ex eo, cùm error faciat, non fuisse iurantis intentionem, comprehendere rem aliam sub sua promissione, quam propositam sive intentam. Neque sufficiet in generali esse intentionem iurandi, cùm debeat esse in particulari.

66 Videtur dictis obstare, quod in *Auth Sacramenta puberum Cod. Si adversus vendit. & in c. Quamvis de pactis in* 6. *& d. c.* 2. *h. t.* comparetur dolus & metus; ut, si ille faciat non tenere iuramentum, idem de hoc sit dicendum, cuius tamen contrarium paulò ante probatum. Sed dicendum, non æquiparari ibi dolum & metum quoad totale impedimentum, sed tantum quo ad effectum, habitâ proportione impedimenti ex parte consensûs: quem dolus quidem totum aufert, caussans simpliciter involuntarium, atque ita ipsius iuramenti effectum omninò impediens; metus verò caussat quidem involuntarium, sed secundùm quid tantum: relinquit enim absolutum consensum, cum neque tollat cognitionem ex parte intellectûs, neque ex parte voluntatis illam cogat, sed potius inclinet ad consentiendum in aliquid: quia tamen secluso metu nollet is, cui infertur, datur facilis absolutio. Vid. Suarez *d. lib* 2. *cap.* 11. *&* Sanchez *d. cap.* 11. *num.* 38.

Q. XVIII. An enormissima læsio, quæ 67 suberat tempore præstiti iuramenti, faciat ei, contraveniri posse? R. Ita aliquos sentire quos citat Gutierrez *ad d. Auth. Sacramenta n.* 96. propter dolum in re, qui subest: veriorem tamen & securiorem in animi iudicio esse sententiam contrariam, scilicet reum non posse contravenire iuramento ante petitam absolutionem, quod dolus talis non auferat consensum, sed det iustam caussam petendi absolutionem, iuxta *c.* 1. *h. t.* Covarr. *ad d. c. Quamvis p.* 3. *§.* 4. *n.* 5.

Effectus iuramenti, habentis supradictos 68 tres comites, est, quod omninò sit servandum ab eo, qui præstitit, *ut passim h. t. & c.* 1. *& 3. sup. de pactis*: ubi pactum servari præcipitur, ut multò magis servandum sit iuramentum, quod ponit firmiorem obligationem, respe-

respectu Dei in testimonium vocati, ut violatio ejus non fiat sine gravi peccato, si res sit gravis.

69 Quæritur autem, An violatio juramenti super re levi ponat reatum mortalem? R. Non esse quæstionem de juramento adsertorio, cum inter omnes conveniat, illius falsitatem ponere, peccatum mortale, etiam posita materia levissima; quia Deum adducere in testem mendacii, est gravissima iniuria, abstrahendo à quacumque materia, cuius levitas est accidentaria ad gravitatem malitiæ juramenti, nec deminuit illa id, quod per se est in objecto perjurii, formulam scilicet inordinationē inventam in tali materia, respectu talis peccati. Ut non obstet, quod de furto objici posset, quod veniale facit materiæ levitas; nam illa deminuit nocumentum per acceptationem rei alienæ, in quo consistit peccatum. Quod & procedit in eo, qui falsum putans jurat, quod in se verum est, quia formaliter jurat falsum. Posset tamen à mortali excusari ex defectu plenæ deliberationis aut inadvertentiæ, qui esse potest tam exiguus ut excuset saltem à mortali. Hæc ita quoad defectum veritatis. Defectus judicii, modo adsit veritas sufficienter cognita, non ponit semper mortale in jurante, cum levitas materiæ faciat esse veniale tantùm; neque enim adducitur Deus in testem falsitatis, & per talem invocationem non agitur contra aliquod Dei attributum, ut macula in eo non ponatur: & licet fiat quid contra auctoritatem Dei, unde peccatum aliquod est, non tamen destruitur eius Maiestas. Idem dicendum de defectu justitiæ, quia nec hic evacuat directè finem juramenti, nec facit Deum testem mendacii, sed ad summum testem rei indecentis, quæ res per se non ponit gravem iniuriam. Vid. Suarez 3. *de Iuram c.* 4. Sanchez *d. lib.* 3. *c.* 4. *num.* 3. *&* 6. Azor. *Instit. moral. p.* 1. *lib.* 11. *cap.* 5. *qu.* 3.

70 Maior quæstio est, An violatio iuramenti promissorii ex levitate materiæ possit esse venialis? Resp. Ita velle Navarr. *in Manuali c.* 12. *n.* 10. *&* *c.* 18. *n.* 7. argumento furti, iniuriarum, & similium, in quibus parvitas à mortali excusat: quem & alii sequuntur, dicentes, non implere promissum non esse semper mortale ex parte materiæ, modò à principio iuramentum rectâ intentione sit emissum, ex ratione, quod non sit vocatus Deus in testem mendacii, propter rectam intentionem iurantis, ut mentitus esse dici nequeat. Sed non adimplens promissum sub divina auctoritate, infidelitatem committere censetur; quæ ut potest ex causa honestante extra vitium esse, ita etiam ratione parvitatis materiæ deminui, quæ opinio est valdè probabilis. Tutior tamen mihi videtur contraria, scilicet ex parte levitatis rei non excusari à mortali peierantem, quòd, uti iam dictum, quantitas materiæ non conferat ad augmentum aut diminutionem peccati, nisi quando ipsa materia est obiectum immediatum & per se ipsius peccati, uti in furto & iniuriis: hic autem non est materia res ipsa, sed ipsa adserrio, quatenus vera aut falsa, in cuius confirmationem Deus adductus: ad cuius reverentiam pertinet, iurans faciat id, quod iuravit, qui aliàs gravis irreverentiæ notaretur, quia quantum in se est, faceret Deum esse testatum falsum. Covarr. 1. *Variar. Resol cap.* 1. *n.* 2. qui in argumentum huius opinionis adducit *c.* 6. *h. t.* in quo, qui iuravit usuras solvere, cogitur Domino reddere iuramentum, licet ea res habeat parum utilitatis, cum solutas condicere possit solvens, & accipiens teneatur eas restituere. Potest tamen causa excusans peccato subesse, propter tacitam conditionem, aut mutationem circa promissum: v.g. si quis iuraverit se redditurum depositum gladium repetenti, non tenetur eum reddere furioso postea facto aut ebrio, *arg. l. Bona fides* D. *Depositi*. Cicero *lib.* 3. *de Offic.* Seneca 4. *de Benef. cap.* 10.

71 Effectus itaque iuramenti est, ut omninò servandum & implendum sit, etiamsi non exigat is, cui iuratum, quando nimirum absolutam ponit obligationem, veluti, Juro, quod decem dabo Kalendis Martiis: nisi actus promissus exactionem involvat, v. g. si quis iuraverit se mutuum daturum Titio; intelligitur enim, si petierit.

72 Quæri hic potest, An iuramento satisfiat compensando? R. Communem Canonistarum opinionem esse, non satisfieri ut videre

est ex Covarr. *de Pactis p.* 1. §. 4. *n.* 15. *per text. in c.* 7. *h. t.* Contrariam tamen esse veriorem, nixam ratione, quòd nihil intersit; compenset quis, an solvat, *l.* 4. *D. de Compensat.* Paria enim sunt quoad effectum, *l. Si debitor D. qui potiores in pig. hab.* ex partibus autem quid fiat nihil interest. Nihil facit *d. c.* 7. quia tantum in genere dicit, non posse eo casu pignus repeti ante solutionem, ut non possit videri exclusa compensatio, cum Pontificis non sit alia mens, quàm non posse repeti pignus ante satisfactionem, quæ contingit compensando: ibi autem necdum satisfactum, quia non constat tot fructus perceptos, qui sortem adæquent. Covarr. *d. loco.* Hæc ita, si simpliciter quis iuravit solvere, nihil de reali traditione cogitans, nam aliàs non satisfieret iuramento per compensationem, quia diversa est à reali solutione. Vid. Suarez *lib.* 2. *de iuram. c.* 37. Sanch. *d. lib.* 3. *c.* 17 *n.* 15.

73 Q. II. An iurans rem semel promissam commutare possit? R. Non posse, invito creditore: sequitur enim iuramentum naturam contractûs, cui subiungitur, qui est in specie adimplendus; ut non sit licentia debitori commutandi rem promissam in aliam etiam meliorē, *L.* 1. §. 1. D. *Si certum pet.* neque enim jus alicui quæsitum auferendum. Facit, quod juramentum obliget ad id, quod iuratum; hoc autem non facit aliud agens, vel dans, licet æquivalens, aut melius. Dico, invito creditore; quia ex consensu eius potest fieri commutatio, non solum in melius, sed in minus; potest enim quilibet sibi præiudicare. Vid. Gutierrez *de Iuram p.* 3 *c.* 6. Suar. *lib.* 3. *c.* 36.

74 Q. III. An iuramentum per procuratorem præstitum obliget dominum? R. Certum esse hoc iuramentum per procuratorem præstari posse, & non obligare jurantem, sed eum, cuius nomine iuratur, qui per alium agens ipse agere videtur. Quò facit, quòd matrimonium rectè per alium ineatur, obligetque ipsum mandantem, non etiam procuratorem, ut dicetur infra lib. IV. Opus est tamen speciali mandato, & iurandum in animam mandantis: nam si citra mandatum & in animam propriam quis iuraverit, non alius quàm iurans obligari posset. Ubi & opus est, non sit revocatum mandatum, tunc enim iuramentum non teneret mandantem, modò revocatio ante ad notitiam procuratoris pervenerit: aliàs obligaretur mandans, saltem in foro exteriori, excepto matrimonio, *c. fin. de Procurat. in* 6. in quo non tenetur ad matrimonium complendum per procuratorem initum, quem ante pænituit mandati & consensûs, licet mutatio non pervenerit ad notitiam procuratoris. Ratio est in libertate matrimonii.

75 Q. IV. An iuramenti obligatio transeat ad hæredes? R. Ad successorem eius, cui iuratum, transire. Pro qua parte adducitur textus in *c. Veritatis* 14. *h. t.* & facit decisio *l. si pactum* 9. *D. de Pactis*, ubi pactum cum aliquo factum intelligitur etiam pro hærede factum: unde pro regula receptum, contrahentem non sibi tantum, sed etiam hæredi cavisse censeri. Sic & iuramentum fidelitatis præstitum domino feudi censetur & præstitum eius successori. Ad successorem autem eius, qui iuravit, minimè transire, habet communis resolutio, quod contineat personale vinculū, ipsum iurantem duntaxat stringens, non etiam alium. Covarr. *de Pactis p.* 1. §. 5. *n.* 11. Ratio diversitatis est, quòd posteriori casu sint plures distinctæ personæ, ut unius factum alterum non tangat, priori verò casu plures personæ sint obiectum iuramenti, quod ipse iurans intendit: nisi de contraria mente constet, quod scil. tantùm personæ se adstringere voluerit, non hæredi eius. Licet autem non teneatur hæres iurantis ex eius iuramento; tenetur tamen ex eius promissione, cum succedat in omne defuncti ius activè & passivè, *l. Ex contractibus* 49. *D. de Obligat. & Act.* Si tamen promissio sit valida, & alteri ius contulerit; nam aliàs per se spectata non tenebit hæredem, ne quidem vi iuramenti, cuius obligatio cum actore est finita.

76 Q. V. An actio ex iuramento promissorio detur? R. Verius esse, nec dari iure civili, quo iuramentum non est modus inducendæ obligationis, nihil obstante *Nov. Leonis* 72. quia non recepta, nec iure Canonico, quod nullibi patet actionem deesse. Nec facit, quòd servari iusserit; neque enim hoc tam per actionem, quàm per officium iudicis Ecclesiastici, ad evitandum periurii peccatum, *c. fin. de Procurat. in* 6. quod tanto est gravius, quo sanctius est id, per quod temerè iuratum. Vide de hoc plura *D. h. t. n.* 86.

Dicta

77 Dicta de effectu iuramenti procedunt nisi materia promissa sit extincta, aut facta impossibilis, quia ad impossibilia nulla est obligatio; aut turpis, ex eadem ratione: si conditio, quæ suberat, etiam tacitè non fuerit impleta, aut ei contraventum, quia non servanti conventa non est servandum iuramentum eo nomine præstitum.

78 Facit & partis, cui res promissa, remissio cessare eius obligationem, quia quisque iuri suo renuntiare potest. Nihil faciente, quòd in testimonium sit adductus Deus, hoc enim quatenus pars vult, cui res promissa cedit: nam si alteri cedat, nihil operabitur remissio eius, cui factum iuramentum, veluti pauperi dare eleëmosynam, ingredi Religionem, cum non in gratiam eius, cui iuratur, sed tertii Deus vocetur in testem, ut sine periurio nequeat contravenire iurans. Vide dicta D. *h. tit. num.* 88.

79 Facit item relaxatio per superiorem (eius enim auctoritas semper censetur recepta, *c. Veniens* 19. *h. t.*) cessare iuramenti effectum. Talem esse summum Pont. extra dubium est. Idem etiam competit Episcopis, & habentibus Episcopalem jurisdictionem. Covarr. *de Pactis p.* 1. §. 3. *n* 14. Inferioribus non competit ea potestas, nisi fortè tamquā Confessoribus vi Bullæ aut privilegii, quatenus non subest tertii præiudicium. Videtur autem requiri causa, ut læsio, gravis metus, *c. Si verò* 8. *h. t.*

80 Ubi quæsitum, An potestas civilis sive temporalis possit iuramenta relaxare? R. Negare hoc Covarr. *d. loco n.* 22. ex ratione, quòd iuramentum ponat vinculum spirituale, cuius relaxatio spectat ad actum spiritualis potestatis, non etiam civilis, quæ se non immiscet spiritualibus, *c. fin. de Foro compet. in* 6. Dici tamen potest, Principem posse relaxare iuramentum præstitum alteri homini. Probatur ex eo, quòd privatus homo, cui est iuratum, possit illud relaxare & remittere: ut etiam Princeps posse debeat, ubi causa concurrit, quæ facit Principem etiam posse alteri ius suum eripere. Et hoc, quando agitur de relaxatione per modum condonationis, quæ fit ex parte hominis, cui facta promissio; non si agatur de relaxatione, quæ fit ex parte Dei, quæ spectat ad spiritualem potestatem. Vid. Barbosa *ad l. Titia* 35. D. *Soluto matrim.* Suarez *de Iuram. lib.* 2. *c* 38. *n.* 6. & *c* 41. *n.* 14. & 17.

81 Irritatio iuramenti spectat ad eos, qui habent iurantes subiectos suæ potestati aut gubernationi, ut sunt parentes, mariti, Prælati regulares, quibus etiam competit ius irritandi vota suorum, quatenus iis præiudicant, ut dicetur infrà, *tit. de voto.* Hæc ita de iuramento promissorio. Ab assertorio non potest absolutio peti aut dari, quia parti ius est quæsitum, cui per absolutionem aut relaxationem iniuria fieret.

82 Quantum ad interpretationem iuramenti, illa facienda potissimè secundùm naturam actus cui adiungitur, *l. fin. Cod. de non. num pec.* Juramentum enim ex se non mutat vel auget naturalem obligationem actus, sed tantum illi addit religionis vinculum, quatenus actus natura non est exclusa, ut in *c. ex rescripto* 9. *h. t.* ubi mulier, quæ iurato fideiussit, non potest uti beneficio S.C. Velleiani, quod istud non compatiatur iuramenti vinculum, qua de re videatur Covarr. *de Pactis p.* 2. *§. n.* 8.

83 Strictè autem interpretandum iuramentum; non obstante, quòd concernat favorem religionis: nam cum hæc obligatio pendeat ex voluntate iurantis, verosimilius est eum voluisse, quàm minimùm se obligare. Talis enim interpretatio sumi solet, quando agitur de inducenda obligatione, Abbas in *c. cum Clerici in fine inf. de verb. signif.* Quò facit decisio *c. pen. h. t.* & *c.* 1. *eod. in* 6. ubi iuramenti de servandis statutis ea fit interpretatio, ut non extendatur ad ea, quæ postea sunt statuta. Vid. Suar. *de Iuram. lib.* 1. *c* 11 *n.* 17.

84 Habet & iuramentum eam interpretationē, si res in eo statu maneat, *c. Quemadmodum* 25. *h. t.* Accipiendum item iuxta verosimilem mentem iurantis, prout propria & communis fert Significatio verborum.

Unde quæsitum, An iuramentum dolosum vel simulatum inducat obligationem? Resp. Pro affirmativa facere *can. quacunque* xxII. *q.* 5. qui dicit, quacumque arte verborum quis iuret, Deum tamen, qui conscientiæ est testis ita hoc accipere, sicut ille, cui iuratur, intelligit. Facit & regula, quod dolus & fraus sua nemini debeat prodesse. Contrariam tamen sententiam videri probabiliorem, scilicet accipientem per fraudem & dolum verba

verba in alio sensu, quam præ se ferunt, & quam accipiuntur ab eo, cui iuratur, atque intentionem suam accommodantem ad significationem & sensum à se intentum, non obligari ex vi iuramenti directè ad implenda verba, iuxta sensum eius, cui iuratur, sed proprium tantum. Probatur per textum generaliter loquentem *in can. Humana aures XXII q. 4.* ubi non verba, sed intentio & voluntas considerãda dicitur, cui verba deserviunt, non contra; ut, cum intentio hic desit, vel limitata sit, non possit aliam producere obligationem, quam intentam.

Nihil obstat *d. can. Quacunque*, quia non loquitur de effectu inducendi obligationem, sed committendi culpam, quoad Deum, in quem propter fraudem commissam peccatum est. Nec patrocinatur hic fraus sua doloso, cum graviter peccet; & commodum temporale interdum quidem ex dolo suo aut maleficio quis reportat, de facto potiùs, quam de iure, ut vult reg. allata. Nihil etiam facit, quod dictum suprà, intendentem iurare cum intentione se non obligandi, nihilominus obligari, quia ibi est voluntas iurandi, quam tamquam causam sequitur obligatio ut effectus: hic autem voluntas deest, vel non alia est, quàm limitata, ut non alias teneatur iurans.

85 Denique quæsitum & illud, An amphibologia uti liceat iuranti citra periurium? Resp. Prudenti viro amphibologia uti licere, citra periurium, ubi causæ necessitas aut utilitas exigit; qualis est, si agatur de salute corporis, de honore, de re familiari, aut alio actu virtutis, cuius occultatio est expediens; modo restrictio mente concepta sit proportionata verbis, & materiæ, de qua agitur, vel talis, quæ si voce exprimeretur, & cum alia orationis parte coniungeretur, congruum & verum sensum efficeret, ex quo apta & conveniens responsio resultaret. Sic si petatur rei secretæ revelatio, potest quis iurare, se nescire, cum tali restrictione, ut roganti dicatur. Iudici non debitè roganti, aut non competenti licet negare id, quod verum est, subintelligendo quatenus dicere teneor: & confessarius eadem restrictione potest negare se audivisse in Confessione alicuius peccatum, ut scilicet detegat, Navarr. *ad d. can. Humana aures q. 1. & 2. n. 7.* Sic multa leguntur in sacra Scriptura de Patriarcha Jacob, de Judith, & aliis, imò & de ipso Salvatore, quæ citra restrictionem non possent salvari. Sententia hæc videtur probari *d. can. Humana*, qui habet, considerandam esse humanam intentionem, & secundùm eam Deum iudicare. Nec est, quod dicatur proximus per talem amphibologiam decipi in foro exteriori, quia causa id permittit, quæ si non subsit, non foret extra reatum iurans. Quo modo iudicem competentem iuridicè rogantem non licet tali amphibologia aut æquivocatione ludere, quia iniusta. Cavendum tamen, ne ex isto amphibologiæ usu sumatur nimia loquendi vel iurandi licentia, quia foret contra bonos mores. Citra calliditatem aliud mente agitans aliquid iurans non tenebitur, nisi iuxta suum conceptum; serviunt enim verba intentioni, non contrà. Covar. *de pactis p. 1. §. 5.* Vid. Navarr *d. c. Humana & in Manuali c. 12. n. 8 9. & 11. & c. 25. n. 41.* Less. *de Iust. & Iure lib. 2. c. 42. dubit. 4. n. 22 & dub. 6. n. 47.* & D. Malder. *de Abusu restrict. mentalium.* Sunt & aliæ species iuramenti, veluti calumniæ, in litem, purgationis, testimonii, de quibus suis locis.

TITULUS XXV.

De Exceptionibus.

SUMMARIUM.

1. *Exceptio quid?*
2. *Divisio exceptionum varia.*
3. *Præcipua est in reales & personales, harum in dilatorias & peremptorias.*
4. *Exceptione qui uti possint.*
5. *Dilatoria quando proponenda.*
6. *Quando peremptoria.*
7. *An & post sententiam, & à quibus?*
8. *Pluribus exceptionibus reo uti permissum.*
9. *Exceptioni opponitur replicatio, & huic duplicatio &c.*

IMpletâ actoris intentione, ad exceptionem admittitur reus. * Quo nomine latiùs, 1 sumpto venit quævis defensio; strictè tamen exclu-

exclusio actori opponi solita, ad excludendum id, quod in intentionem condemnationemve est deductum, *l. 2. l. Exceptio 21. h. t.* Juris gentium eam esse verius est, cùm spectet ad defensionem sui, & sic exclusiva actionis, quæ origine est juris gentium. Abbas *hic in rubr.* Cujus autem juris est actus, eiusdem & est distractus.

2 Variè dividitur, Aliam juris, aliam facti quidam ponunt: quæ divisio non subsistit, cũ exceptio facti propriè non sit exceptio. Est enim Excipere actionem excludere, quod non competit isti exceptioni, per quam negatur actio esse. A causa efficiente alia est Civilis, alia Prætoria, quæ divisio spectat ad jus civile, de qua actum *Instit. eod.* Alia justa, alia iniusta.

3 Præcipua divisio est, quòd aliæ sint Reales, quæ rei cohærent, eamque sequuntur, danturque non tantùm principali, sed & fidejussori, mandatori; aliæ Personales, quæ dantur intuitu personæ, aut causæ, eamque non egrediuntur, *l. 7. D. eod.* Hæ aliæ sunt Perpetuæ & Peremptoriæ, aliæ Temporales & Dilatoriæ. Illæ semper objici possunt in qualibet litis parte, unde Perpetuæ dictæ, & tollunt, perimuntq; omninò actoris intentionem, unde dictæ Peremptoriæ, ut doli mali, metûs, erroris, & similes. Hæ non perimunt ipsam actionem, sed suspendunt & differunt ad tempus, quæ postea utilis, unde dictæ Dilatoriæ & Temporales, cuiusmodi est pacti de non perendo ante tempus *Instit. h. tit. §. temporales.*

4 Spectat exceptio, uti dictum, ad sui defensionem, ut ab ea proponenda nemo arceatur: adeò ut etiam excommunicato liceat excipere, *c. 5. h. t* uti & ab appellationis prosecutione non repellitur reus per exceptionem excommunicationis, *c. Significaverunt 11. h. t.* Sic & recusar judicem, *d. c. 5.* licet agere illi non permittatur, in odium excommunicationis, ut citiùs ad cor redeat, & ne quis cogatur cum eo communicare cum periculo animæ, *c. Exceptionem 12. h. t.* Ut ei agenti rectè opponatur exceptio excommunicationis, etiam ab eo, qui cum eo scienter communicavit; qui etsi deliquerit, non removetur tamen ab hominum communione, *cap. 2 h. t.* Quòd si pars exceptionem omiserit, iudicis incumbit officio eamdem repellere, *d. c. 2.*

Habens plura beneficia, contra alium de pluralitate excipiens, minimè est audiendus, *c. 3. h. t.* cùm quod in se quis probat, non debeat in aliis reprobare; ut & ècontra consonum iuri & viri boni officio, quod in alio reprobat, in se non probare, iuxta tit. D. *Quod quisque juris in alium statuerit, &c.*

5 Quod ad tempus exceptionum proponendarum attinet, id diversum est. Nam dilatoriæ pleræque ante litis contestationem sunt proponendæ, cuius & ingressum impediunt, *l pen. C. h. t. & l. fin. D. eod.* quia respiciunt ea, quæ iudicium potissimum constituunt, personas scilicet locum, tempus: quo iam constituto, præposterè proponerentur, cum pars iis renuntiasse videatur, ante litem, aut intra terminum à iudice adsignatum eas non proponendo, *c. 4. h. t.* nisi postea ex nova causa emerserint, aut iusta ignorantia obfuerit juramento adserta, aut de iis postea proponendis protestatus sit reus, *d. c. 4.* aut iudicium reddatur retrò nullum. Quo modo falsi procuratoris exceptio etiam lite currente opponitur, neque enim sententia talis dominum ligaret, cum inter alios acta aliis non præiudicent. Proponitur & excommunicationis exceptio quandocumq; *d. c. 12* ex ratione paulò ante dicta. Has etiam ante iudicium probandas esse est verius, ne respondendo in iudicem consentire, agentiumve personas approbare videatur reus, *Glossa & DD. in l. Exceptionem 19 Cod. de Probat.*

Dixi, pleræque quia sunt & dilatoriæ exceptiones ipsam causam respicientes, quæ poterunt & post litem cœptam obiici, & probari, cum non videatur reus in ullo sibi præiudicare, ante litem non proponendo; cum ea, quæ causam concernunt, non nisi constituto iudicio sint proponenda & tractanda.

6 Hinc peremptoriæ post litem cœptam proponuntur, quia iudicium constitutum concernunt, *l. Si quidem 9 C. h. t. l peremptorias 2. C. Sententiam rescindi non pos.* Quædam tamen earum etiam ante litem proponuntur, cuius contestationem impediunt, quòd ex earum obiectu appareat, aut actionem non competere, aut solutum esse; cuius ordinis sunt, rei iudicatæ, transactionis, iurisiurandi, *c. 1 de litis contest. in 6. ubi Gloss* quæ ideo & litis finitæ dicuntur. Ratio est, quod

verba in alio sensu, quam præ se ferunt, & quam accipiuntur ab eo, cui iuratur, atque intentionem suam accommodantem ad significationem & sensum à se intentum, non obligari ex vi iuramenti directè ad implenda verba, iuxta sensum eius, cui iuratur, sed proprium tantum. Probatur per textum generaliter loquentem *in can. Humanæ aures XXII q. 4.* ubi non verba, sed intentio & voluntas considerandа dicitur, cui verba deserviunt, non contra; ut, cum intentio hic desit, vel limitata sit, non possit aliam producere obligationem, quam intentam.

Nihil obstat *d. can. Quacunque*, quia non loquitur de effectu inducendi obligationem, sed committendi culpam, quoad Deum, in quem propter fraudem commissam peccatum est. Nec patrocinatur hic fraus sua doloso, cum graviter peccet; & commodum temporale interdum quidem ex dolo suo aut maleficio quis reportat, de facto potius, quam de iure, ut vult reg. allata. Nihil etiam facit, quod dictum suprà, intendentem iurare cum intentione se non obligandi, nihilominus obligari, quia ibi est voluntas iurandi, quam tamquam causam sequitur obligatio ut effectus: hic autem voluntas deest, vel non alia est, quàm limitata, ut non alias teneatur iurans.

85 Denique quæsitum & illud, An amphibologia uti liceat iuranti citra periurium? Resp. Prudenti viro amphibologia uti licere, citra periurium, ubi causæ necessitas aut utilitas exigit; qualis est, si agatur de salute corporis, de honore, de re familiari, aut alio actu virtutis, cuius occultatio est expediens; modo restrictio mente concepta sit proportionata verbis, & materiæ, de qua agitur, vel talis, quæ si voce exprimeretur, & cum alia orationis parte coniungeretur, congruum & verum sensum efficeret, ex quo apta & conveniens responsio resultaret. Sic si petatur rei secretæ revelatio, potest quis iurare, se nescire, cum tali restrictione, ut rogauti dicatur. Iudici non debitè roganti, aut non competenti licet negare id, quod verum est, subintelligendo quatenus dicere teneor: & confessarius eadem restrictione potest negare se audivisse in Confessione alicuius peccatum, ut scilicet detegat, Navarr. *ad d. can. Humanæ aures q. 1. & 2. n. 7.* Sic multa leguntur in sacra Scriptura de Patriarcha Iacob, de Iudith, & aliis, imò & de ipso Salvatore, quæ citra restrictionem non possent salvari. Sententia hæc videtur probari *d. can Humanæ*, qui habet, considerandam esse humanam intentionem, & secundùm eam Deum iudicare. Nec est, quod dicatur proximus per talem amphibologiam decipi in foro exteriori, quia causa id permittit, quæ si non subsit, non foret extra reatum iurans. Quo modo iudicem competentem iuridicè rogantem non licet tali amphibologia aut æquivocatione eludere, quia iniusta. Cavendum tamen, ne ex isto amphibologiæ usu sumatur nimia loquendi vel iurandi licentia, quia foret contra bonos mores. Citra calliditatem aliud mente agitans aliquid iurans non tenebitur, nisi iuxta suum conceptum; serviunt enim verba intentioni, non contrà. Covar. *de pactis p. 1. §. 5.* Vid. Navarr *d. c. Humanæ & in Manuali c. 12. n. 8 9. & 1, & c. 25. n. 41.* Less. *de Iust. & Iure lib. 2. c. 42. dubit. 4. n. 22 & dub. 6. n. 47.* & D. Malder. *de Abusu restrict. mentalium.* Sunt & aliæ species iuramenti, veluti calumniæ, in litem, purgationis, testimonii, de quibus suis locis.

TITULUS XXV.

De Exceptionibus.

SUMMARIUM.

1. *Exceptio quid?*
2. *Divisio exceptionum varia.*
3. *Præcipua est in reales & personales, harum in dilatorias & peremptorias.*
4. *Exceptione qui uti possint.*
5. *Dilatoria quando proponenda.*
6. *Quando peremptoria.*
7. *An & post sententiam, & à quibus?*
8. *Pluribus exceptionibus reo uti permissum.*
9. *Exceptioni opponitur replicatio, & huic duplicatio &c.*

IMpletâ actoris intentione, ad exceptionem admittitur reus. * Quo nomine latiùs, 1 sumpto venit quævis defensio; strictè tamen exclu-

exclusio actori opponi solita, ad excludendum id, quod in intentionem condemnationemve est deductum, *l. 2. l. Exceptio 21. h. t.* Juris gentium eam esse verius est, cùm spectet ad defensionem sui, & sic exclusiva actionis, quæ origine est juris gentium. Abbas *hic in rubr.* Cujus autem juris est actus, eiusdem & est distractus.

2 Variè dividitur, Aliam juris, aliam facti quidam ponunt: quæ divisio non subsistit, cũ exceptio facti propriè non sit exceptio. Est enim Excipere actionem excludere, quod non competit isti exceptioni, per quam negatur actio esse. A causa efficiente alia est Civilis, alia Prætoria, quæ divisio spectat ad jus civile, de qua actum *Instit. eod.* Alia justa, alia iniusta.

3 Præcipua divisio est, quòd aliæ sint Reales, quæ rei cohærent, eamque sequuntur, danturque non tantùm principali, sed & fidejussori, mandatori; aliæ Personales, quæ dantur intuitu personæ, aut causæ, eamque non egrediuntur, *l. 7. D. eod.* Hæ aliæ sunt Perpetuæ & Peremptoriæ, aliæ Temporales & Dilatoriæ. Illæ semper objici possunt in qualibet litis parte, unde Perpetuæ dictæ, & tollunt, perimuntq; omninò actoris intentionem, unde dictæ Peremptoriæ, ut doli mali, metûs, erroris, & similes. Hæ non perimunt ipsam actionem, sed suspendunt & differunt ad tempus, quæ postea utilis, unde dictæ Dilatoriæ & Temporales, cuiusmodi est pacti de non petendo ante tempus *Instit. h. tit. §. temporales.*

4 Spectat exceptio, uti dictum, ad sui defensionem, ut ab ea proponenda nemo arceatur: adeò ut etiam excommunicato liceat excipere, *c. 5. h. t.* uti & ab appellationis prosecutione non repellitur reus per exceptionem excommunicationis, *c Significaverunt 11. h. t.* Sic & recusat judicem, *d. c. 5.* licet agere illi non permittatur, in odium excommunicationis, ut citiùs ad cor redeat, & ne quis cogatur cum eo communicare cum periculo animæ, *c. Exceptionem 12. h. t.* Ut ei agenti rectè opponatur exceptio excommunicationis, etiam ab eo, qui cum eo scienter communicavit; qui etsi deliquerit, non removetur tamen ab hominum communione, *cap. 2 h. t.* Quòd si pars exceptionem omiserit, iudicis incumbit officio eamdem repellere, *d. c. 2.*

Habens plura beneficia, contra alium de pluralitate excipiens, minimè est audiendus, *c. 3. h. t.* cùm quod in se quis probat, non debeat in aliis reprobare; ut & ècontra consonum iuri & viri boni officio, quod in alio reprobat, in se non probare, iuxta tit. D. *Quod quisque juris in alium statuerit, &c.*

5 Quod ad tempus exceptionum proponendarum attinet, id diversum est. Nam dilatoriæ pleræque ante litis contestationem sunt proponendæ, cuius & ingressum impediunt, *l. pen. C. h. t. & l. fin. D. eod.* quia respiciunt ea, quæ iudicium potissimum constituunt, personas scilicet locum, tempus: quo iam constituto, præposterè proponerentur, cum pars iis renuntiasse videatur, ante litem, aut intra terminum à iudice adsignatum eas non proponendo, *c. 4. h. t.* nisi postea ex nova causa emerserint, aut iusta ignorantia obfuerit iuramento adserta, aut de iis postea proponendis protestatus sit reus, *d. c. 4.* aut iudicium reddatur retrò nullum. Quo modo falsi procuratoris exceptio etiam lite currente opponitur, neque enim sententia talis dominum ligaret, cum inter alios acta aliis non præiudicent. Proponitur & excommunicationis exceptio quandocumq; *d. c. 12.* ex ratione paulò ante dicta. Has etiam ante iudicium probandas esse est verius, ne respondendo in iudicem consentire, agentiumve personas approbare videatur reus, *Glossa & DD. in l. Exceptionem 19 Cod. de Probat.*

Dixi, pleræque quia sunt & dilatoriæ exceptiones ipsam causam respicientes, quæ poterunt & post litem cœptam objici, & probari, cum non videatur reus in ullo sibi præiudicare, ante litem non proponendo; cum ea, quæ causam concernunt, non nisi constituto iudicio sint proponenda & tractanda.

6 Hinc peremptoriæ post litem cœptam proponuntur, quia iudicium constitutum concernunt, *l. Si quidem 9 C. h. t. l. peremptorias 2. C. Sententiam rescindi non pos.* Quædam tamen earum etiam ante litem proponuntur, cuius contestationem impediunt, quòd ex earum obiectu appareat, aut actionem non competere, aut solutum esse; cuius ordinis sunt, rei iudicatæ, transactionis, iurisiurandi, *c. 1. de litis contest. in 6. ubi Gloss* quæ ideo & litis finitæ dicuntur. Ratio est, quod præ-

præter rem principalem etiam concernant instantiam.

7 Post sententiam ne quidem peremptoriæ rectè objiciuntur, *d. l. Peremptorias*, quia post sententiam nemo, pulsatur. Excipitur exceptio S.C. Macedoniani, & Velleiani, hæc favore mulierum, illa odio fœneratorum, ut & post condemnationem proponantur *l. Tamen* 11. *D. ad S. C. Macedon* quòd non tam sententiam impugnent, quam executionem. Est & militi post sententiam excipere permissum, *l.* 1 *C. de Iuris & facti Ignor.* Uti & donatio licet post sententiam opponere beneficium cõpetentiæ, *l.* Nesennius 41 § *fin.* D. *de Rejud.* quod non tam sententiæ injustitiam arguat, quam executionis rigorem. Idem quoque videtur dandum patrono, socio, & aliis, quibus est illud beneficium, eâdem militante ratione; quæ & habet locum in compensatione *l.* 1. *C. de Compensat.* Auditur & Clericus post sententiam excipiens, *c.* 3. *inf. de Solut.* Quæ ita procedunt, nisi exceptio ante opposita à judice fuerit rejecta, tunc enim eius oppositio tamquam iniusta non impediet, quò minùs sententia transeat in rem judicatam, non oppositâ appellatione, *c. suborta* 21. *in fine inf. de sent. & re jud.*

8 Potest autem quis non una tantum, sed & pluribus exceptionibus uti, quia plures defensiones non sunt prohibitæ, *l.* 5. *C. h. t.* etiam diversis, *l. Nemo D. eod.* non tamen contrariis, ne videtur opponens sibi contradicere; nisi alternativè proponantur, & conditionaliter ad tollendam contrarietatem, Zas. *ad d. l. Nemo.* Nec obstat, quòd actor unâ actione tantùm experiatur, *l. Nemo* 43. §. 1. *D. de R. I* nàm ille paratus ad judicium venit, ideoque apud se rectè statuit, quâ actione uratur: reus verò ad judicium imparatus trahitur, qui posset jus suum immeritò amittere, si non nisi unò modo posset se defendere.

Exceptioni contraria est Replicatio, quâ actor elidit exceptionem rei; si minùs justa appareat, quàm ut actionem excludat: cui iterum objicitur Duplicatio per reum, per quam tolluntur in replicatione objecta. Eam refutat Triplicatio ex parte actoris, cujus objecta diluuntur per Quadruplicationem rei; & deinceps multiplicantur nomina, quoad objecta hinc inde diluenda veniunt, *Instit. de Replicat.* Est tamen judicis modum præfigere, ne res in infinitum abeat.

TITULUS XXVI.

De Præscriptionibus.

SUMMARIUM.

1. *Præscriptio quid?*
2. *Usucapio quid, & cur introducta;*
3. *Requiritur* I. *ad usucapionem possessio*
4. *Actioni personali quanto tempore præscribatur.*
5. *Res mobiles Ecclesiæ an triennio usucapi possint.*
6. *Possessio debet esse continuata.*
7. II. *Desideratur bona fides.*
8. *Tempus* 100. *annorum an purget malam fidem?*
9. *Dubitans an rectè præscribat?*
10. *Completâ usucapione scientia rei alienæ an obliget ad restitutionem?*
11. *Bona fides necessaria etiam in successore.*
12. *Mala fides defuncti nocet hæredi quoad usucapionem.*
13. *Quod & procedit jure Canonum.*
14. *Vitium Prælati non nocet successori.*
15. III. *Titulus justus requiritur ad usucapionem.*
16. *Nec sufficit titulus putativus.*
17. *An titulus sit probandus?*
18. IV. *Requiritur res sit præscriptibilis.*
19. *Beneficium Ecclesiasticum non acquiritur præscriptione.*

Exceptionis species est Præscriptio, ut ei rectè subjungatur: * estque nihil aliud, 1 quàm exceptio temporis, quo alienam rem quis possedit, domino eam vindicanti opposita. Inter hanc & usucapionem olim fuisse plures differentias hodie sublatas, patet ex *tit. Cod de Usucap. transform.*

2 Usucapio est adjectio dominii per continuationem possessionis temporis lege definiti, *l.* 3. *D. de Usucap.* Introducta est bono publico, ut certa essent rerum dominia, & litium frequentia impediretur, *l* 1. *D. d. tit.* Quâ ratione & à Canonibus approbata & recepta, atque in foro animæ locum vindicat, si tamen quatuor ad eam concurrant.

Requi-

3 Requiritur quippe Primò possessio, sine qua nulla procedit præscriptio, *c.* 3. *D. R. I. in* 6. & quidem per tempus lege definitum, quod in mobilibus est triennium, in immobilibus verò longum tempus, scilicet decem annorum inter præsentes, viginti inter absentes. Ubi præsens dicitur, qui in eadem provincia cum adversa parte domicilium habet, ut conveniri possit, sive res ibi sita sit, sive alibi, absens verò, qui in alia provincia domicilium habet, *l. fin. C. de longi temp. præscript.* Et hoc quantum ad actionem realem: 4 * nam personali non præscribitur nisi longissimo tempore, quod est triginta annorum, *tit. C. de Praescript.* 30. *vel* 40. *annor.* Actioni hypothecariæ non præscribitur nisi spatio quadraginta annorum, *l.* 7. *C. d. tit.* Quod tempus etiam requiritur in præscribendis rebus Ecclesiæ, *c* 8. *h. t.* nisi quòd res Romanæ Ecclesiæ gaudeant præscriptione centum annorum, *c. Ad audientiam* 13. & 14. *hoc tit.* & *ibi* Abbas *num.* 12. Et hoc quoad res immobiles.

5 Quæstionis est, An res mobiles Ecclesiæ usucapi queant triennio? R. Verius esse, in iis locum habere triennalem præscriptionem: ex ratione, quòd jure civili ita generaliter sit dispositum, & jure Canonico nusquam inveniatur facta mutatio, ut procedat regula in *c.* 1. *inf. de novi operis nuntiat.* Nec movere debet, quòd jura Canonica passim indistinctè requirant quadraginta annos, nam id accipiendum de rebus immobilibus, secundùm jus civile, Jason. *in Auth Quas actiones n.* 4. *Cod. de SS. Eccles.* Abbas *in c.* 1. *n.* 11. *sup. de Restit. in integrum.* Vid. Covarr. *ad c. Possessor de R. I. in* 6. *p.* 2. §. 2. *nu.* 5. Less. *de Iust. & Iure cap.* 6. *dubit.* 7.

6 Possessio ista sit continua necesse est: nam interruptio, sive naturalis sive civilis, etiam quæ contingit per malam fidem, faciet interrumpi præscriptionem, cum, ut mox dicetur, hoc jure requiratur bona fides toto tempore currentis usucapionis. Censetur continuata possessio, non tantùm si apud unum permaneat, donec compleatur, verum & si in alium transferatur, sive titulo universali, sive singulari qua de re *Instit. h. t.*

7 Secundò, desideratur bona fides, quæ est illæsa conscientia, excusans possessoris ignorantiam. Etsi enim bono publico introducta sit usucapio, non est tamen æquum pro lubitu cuiusque eam procedere. Non est autem satis in principio bonam fidem adesse, secundùm leges civiles, uti dictum *Instit. de usucap.* sed Canones requirunt toto tempore adsit, *c. fin. h. t.* ex ratione, quòd quidquid non est ex fide, peccatum sit; eo gravius, quò diutius detinet infelicem animam, *c fin. sup. de Consuet.* Standum autem hac in re decreto Canonum, quia agitur de peccato, quod non dimittitur, nisi restituto ablato, *c. Peccatum* 4. *de R. I. in* 6. Ubi nihil proderit longissimum tempus; neque enim hoc purgare potest malam fidem, cum non tollat peccatum, quòd uti dictum non tollitur nisi per restitutionem eius quod alienum esse dignoscitur, *d. c.* 4.

8 Quæritur autem, An tempus centum annorum purget malam fidem? R. Covarr. *ad d. c. Possessor p.* 2. §. 8. *n.* 5. tradere, aliquos id affirmare, sed improbandam esse eorum opinionem, quòd *d. c. Possessor* dicatur possessorem malæ fidei ullo tempore non præscribere: & *c. Vigilanti* 5. *h. t.* nulla antiqua dierum possessio juvare malæ fidei possessorem: item *d. c. fin.* in nulla temporis parte debere adesse conscientiam rei alienæ: Quæ loca cum contineant universalem negativam, rectè ex iis colligitur ne quidem immemoriali tempore præscribi posse cum mala fide, propterea quod non purgatur mala fides, atque ita semper maneat peccatum, quod ab initio existens vitiat omnes actus sequentes. Covarr. *d.* §. 8. *nu.* 5. Abbas *in c fin. n.* 15. *h. t.* Alex. *Conf.* 113. *lib.* 1. Ant. Faber *lib.* 7. *Cod. tit.* 13. *defin* 2. Ut necessarium requisitum semper desit, cum tempus illud supplere nequeat.

9 Q. II. An dubitans præscribat? R. A. dubitante non rectè inchoari præscriptionem, eo quod in principio requiratur bona fides positivè quam non ponit dubium; aliàs exponeret se periculo detinendi rem alienam. Dubium autem superveniens non sistit possessionem inchoatam, præmissa tamen, quantum in se est, omni diligentiâ super rei veritate: tunc enim procedit Reg. quòd in pari causa sit potior possessor. Quo facit, quod præscriptione currente satis sit non intervenire malam fidem, quam non ponit dubium. Covarr. *d. p.* 2. §. 7. *n.* 3. Fachin. 1. *Contr. cap.* 65.

10 Q. III. Quid si completâ usucapione possessor intelligat rem fuisse alienam? R. Non teneri eum ad restitutionem, cum nequeat dici detineri alienum, cuius per iustam legem habet sibi adiectum dominium, quæ à Canonibus approbata etiam in conscientia sibi locum vindicat. Covarr. *d. loco p.* 3 §. 2. *n.* 1. Si tamen hæc res alicuius conscientiã distineat, tutius ille restituet, cum & erronea conscientia peccatum ponat in contravenientc, qui non potest dici agere ex fide, etiamsi res in se nullum peccatum habeat. Covarr. 1. *Variarum resolut. c.* 1. *num.* 2. Vide dicta D. *h. tit. num* 60.

11 Bona fides non satis est, in eo sit, qui incœpit usucapere; sed & in eius successore esse debet, sive is sit singularis, sive universalis. Hâc tamen differentiâ, quòd ille etiam possit usucapere, licet auctor eius non potuerit; hic verò usucapere nequeat, si auctorem eius impediverit mala fides, *Instit. de usucap.* §. *diutina.* Ratio diversitatis est, quòd ille non repræsentet personam defuncti, non succedat in eius vitium, sed suâ fide nitatur; hic verò repræsentet, & in omne jus defuncti succedat, *l. Cum hæres* D. *de divers. & temp. præscrip.* Ut rectè dicat Imp. in *l. Vitia C. de acquir. poss.* vitia possessionum à maioribus contracta perdurare, & successorem auctoris sui culpam comitari, quòd omnino est extra controversiam, quando hæres vult uti accessione defuncti.

12 Quæstio est, An à se inchoando possessionem perficiat hæres usucapionem, non obstante malâ fide, quæ in defuncto fuit? R. Verius esse, non prodesse illi tempus, etiam in casu, quo non vult uti accessione defuncti, cum dicta loca loquantur simpliciter, & nitantur eo, quòd repræsentet defuncti personam & vitium: repræsentat autem etiam non utendo accessione. Ut limitatio ista, nisi velit uti accessione, sit præter mentem legum, cum nihilominus sit hæres, & à defuncto causam habeat. Ut rectè dicatur *d. l. Cum hæres*, exordium bonæ fidei rationem non tueri. Et facit, quòd habet *l.* 4. § *hæres D. de usucap.* hæredem ignorantiâ suâ non excludere vitia defuncti: quod tamen dicendum esset, si à se inchoando possessionem posset perficere usucapionem, & rem suam facere. Covarr. *d. p.* 2. §. 9. Vide dicta plenius *ad D. hoc tit. num.* 62.

13 Q. An idem procedat jure Canonico? R. Ita dicendum esse; tum quod hac in parte nullibi inveniantur Canones recedere à jure civili; ut procedat decisio *cap.* 1. *inf. de novi operis nuntiat.* & regula jure civili recepta, quod non possit præscribere hæres id, quod non potuit præscribere defunctus, quia personam & vitia eius repræsentet secundùm dicta loca; tum quod teneatur hæres exonerare defuncti conscientiam, *c. fin. de Sepult.* Et licet persona hæredis non inficiatur delicto defuncti, non potest tamen dari justum initium, cùm à defuncto illud habeat, atque ita vitiosum, ut ille habebat: & ita expresse tenet Abbas, *in c.* 2. *n.* 8. *& c. Si diligenti n.* 29. *ubi vide addit. h. t.* quem & alii sequuntur. Et rectè, cùm nec hoc jure possit induci separatio possessionis, quæ fuit penes hæredem, ab ea, quam habuit defunctus, quia jam mutaret caussam suæ possessionis, quod non est licitum. Ubi excipitur hæres, qui inventarium confecit; nam ea res non minus facit hæredem repræsentare personam defuncti, eiusque vitia, cum nihilominus sit hæres, Covarr. *d.* §. 9 *n.* 6. Et hoc ita accipiendum, quando in defuncto fuit vera mala fides, non etiam si præsumpta aut ficta tantum. Covarr. *ibid. n.* 7. Quod si hæres aliunde quàm à defuncto titulum habeat, non obstabit ei mala fides defuncti, cum eius jure non utatur, *l. an vitium* §. 1. *D. de divers. & temporal. præscrip.*

14 Q. An vitium defuncti Prælati successorem impediat? R. Minimè, cum non succedat in jus defuncti, sed novum consequatur ex nova collatione; ut nec vitiis impediatur, atque ita cessante causâ impedimenti, cesset & impedimentum, ut tradit Abbas, in *c.* 2. *n* 8. *& c.* 4. *n.* 9. *h. t.* Felin. *d. c* 4. *n.* 6.

15 Tertiò, desideratur Titulus, qui est justa causa possessionis, seu jus, quo aliquid possidetur, habile ad dominii translationem, si tradens foret dominus, cuiusmodi est emptio, donatio, dos, legatum, & similes tituli, de quibus D. *& Cod. hac in materia.* Hunc lex desideravit, quod iniustum videretur non præcedente justâ causâ, pro cuiusque adfectu procedere usucapionem. * Ubi non sufficit 16 putare aliquem, quod justo titulo possideat, si ve-

-si verò titulo careat, secundùm Justinianum *Instit. de usucap.* §. *error.* Cuius dictum procedit, si ex ea caussa, quæ putabatur subesse, possessio non sit tradita, sed alio modo possessor eam nactus, ultrò sibi hanc opinionem ceperit, ut falsò existimet sibi donatum, legatum, *l. 1. D. Pro donato.* Nam si ex ea caussa res tradita sit, veluti si hæres ex caussa legati rem tradiderit, quæ non erat legata accipienti bonâ fide curret usucapio, *d.l.1. & l. Quod vulgò 11. D. Pro emptore.* Ratio est, quòd hoc in casu sit error probabilis, non etiam in illo. Et hoc ita in errore facti, & quidem alieni, in quo tolerabilis est ignorantia; nam error juris usucapionem non parit, *l. Nonnumquam 31. D. de Usucap.*

17 Quæritur autem. An titulus hic sit probandus? R. In longissimi temporis præscriptione non alias probandum esse, quàm si præscribenti obstet jus commune, aut præsumptio Canonis, *c.1.eod.in 6.* Exemplum est in *c.7.h. t.& c.Cum contingat 9 inf.de Decimis* Immemoriale tempus à tituli ostensione liberare, ex eo patet, quod sit locus constituti, *d.c.1.eod. in 6* Longum tempus non facit pro titulo præsumi, sed ille probandus est, cum *d. c. 1.* tantum loquatur de longissimo tempore, quod facit pro titulo præsumi. Clarus *§. Feudum q 19.*

18 IV. Requiritur, res sit talis, quæ præscriptionem non refugiat; quo modo non acquiruntur possessione res fisci, § *res fisci Instit. de Usucap.* Quod accipe de tempore longo; nam longissimum; id est quadraginta annorum spatium, contra fiscum currere videtur, quoad res jam adquisitas, per *l. Omnes 4.C. de Præscript 30. vel 40. annor.* generaliter loquentem. Quod si debeantur quidem, necdum tamen sint adquisitæ fisco, decennium cum bona fide videtur sufficere; imò & interdum quinquennium, *l. 2. C. de Vectigalib. & Commiss.* Covarr *ad d. c. Possessor p. 2. § 2. n. 8.* Ut pœnæ præscribatur, non requiritur bona fides, cum pœna non debeatur in foro conscientiæ ante sententiam. Covarr. in 4. *Decretal. p.2.c 6 §.8 n.31* Non præscribunt decimas laici, *c. Cùm caussam 7. h.t. qua de re latiùs inf de Decimis?* uti nec alias res spirituales, quarum sunt incapaces. Prohibitæ & usucapi res dotales, pupillares. Minoribus non currit longum tempus; uti nec illis, quibus non est agendi licentia, de quibus videatur Glossa in *d. §. res fisci & Cod Quib. non objic. longi temp. præscr.* Non præscribit etiam subditus obedientiam contra Prælatum, *c. Cum non liceat 12. hoc tit.* Oldrad. *Cons. 254.* Jurisdictio tamen præscribi potest, veluti jus Episcopale per inferiorem Prælatum, *c. Auditis 15 & c.18. h t.* Contra res coronæ non currit tempus nisi immemoriale, qua de re latiùs Covar. *d.p 2. §. 2. n.9.* Non præscribuntur etiam procurationes debitæ visitantibus, *c Accidentibus 11. & c. Cùm ex officii 16. h. t.*

19 Q. An beneficium acquiratur præscriptione? Nimimè; cùm non possint beneficia obtineri sine canonica institutione, *c 1. de R I in 6* Triennalis tamen pacifica possessio cum titulo colorato prodest ad exceptionem. Navar. *de Præben.Cons 3* Covar. *d.p.2. §. 10.* Si tamen adsit bona fides, nam alias nec in foro interno tutus quis est, nec in foro externo tolerandus. D. Peckius *ad d c 1 n 31. de R.I.in 6.* Videatur hac de re latiùs Rebuff. *de Pacif.possessorib* Gomez *ad Reg: Cancell. de trien. possess. 33* Est & possessio unius anni in beneficiis, quæ facit contra possidentem non impetrari beneficium: nisi in litteris exprimatur nomen, & aliæ conditiones possessoris, & ex vi impetrationis intra sex menses possessor in judicium vocetur. Rebuff. *De annali poss.*

TITULUS XXVII.

De Sententia & re judicata.

SUMMARIUM.

9. *Sententia in caussa matrimoniali non transit in rem judicatam.*
10. *Sententia lata ex falsis instrumentis vel testimoniis non tenet.*
11. *Sententiæ effectus est sopire litem.*
12. *Item facere jus inter partes.*
13. *Executio sententiæ concernit dominum, non procuratorem.*
14. *Executionem sententiæ quæ impediant.*
15. 18. *Sententiæ executio ad quem spectet.*
16. *Judex loci an de novo cognoscere possit?*
17. *Sententiis duabus latis à diversis judicibus, utra potior?*
19. *Executio quo ordine facienda.*

Allegatis utrimque probatis, quantum satis videtur partibus, restat, ut jus dicatur à Judice, per sententiam, non interlocutoriam, quæ tantum fertur super aliquo incidenti, sed definitivam, quæ principalem caussam determinat. De ea hic agitur, simul & de re judicata; * quæ duo licet adfinia, diversa tamen sunt. Nam sententia se habet per modum agentis, & non tam negotio quàm instantiæ finem imponit; res verò judicata per modum facti, & controversiam omninò sopitam facit.

1

2 Sententia dicta, quod Judex quid sentiat super re proposita declaret: quam Cuiac. *ad t. Cod de Sent & Interloc. om. jud.* describit esse decretum, à Judice competente interpositum, servato judiciorum ordine, de summa vel capitulo quodam litis, continens absolutionem vel condemnationem. Decreti nomen latius patet, sed hic restringitur ad sententiam per verba, *absolutionem vel condemnationem.* Brevius alii definitionem rei controversæ dicunt.

3 Necesse est sit certa, *l. Post sententiam 9. C. de Sent. & Interloc. om. jud. §. curare Instit. de Actionib.* quia alias litem non dirimeret, imò non teneret, *l. pen. & ult. C. de Sent. quæ sine certa quant. prof.* Et hoc, quatenus natura actus fert, quæ interdum est talis, ut incerta sit ferenda, veluti si fructus petantur, ex obligatione alternativa agatur, *l. Ubi autem 75 §. qui illud D. de V. O. Doct. ad d. §. curare.* Sit libello conformis, saltem qualitate, id est aliud non contineat, quàm petitum, *l. Ut fundus D. Communi divid.* Quantitate ut respondeat libello non est necesse, cùm contingat plus debito peti.

4 Ubi quæri potest, An judex ita sit adstrictus actioni, ut conclusionem actoris egredi nequeat? R. Hoc videri, per *l. Non potest D. de Judic.* & alia jura vulgata, quæ volunt sententiam debere esse conformem libello, & secundum petitionem judicari Specul. *de Sent. §. 5. n. 15.* Vult tamen Charondas 5. *Respons. 67.* non ita esse adstrictum judicem actioni, quin possit; æquitate postulante, adjudicari actori quid libello eius non comprehensum, si ex actis pateat deberi, juxta *l. Bovem. 43. §. aliquando D. de adil. edicto.* Quod quidem posset videri æquum, ad amfractus & multiplicationes litium evitandas; nihil tamen favet eius sententiæ *d. § aliquando,* siquidem in eo actio est intentata, quæ alteram continet, secundum quam non potest videri malè judicatum *l. Si is qui hares 25 §. 1. de Except. rei jud.* Vide dicta *ad D. h. t. n. 47.* Præterea continere debet absolutionem aut condemnationem; neque enim sententia dicenda, quæ non liberat, aut obligat, *l. 3. C. de Sent. & Interloc.*

5 Ad formam eius spectat, ut hinc inde allegatis & examinatis, postquam in caussa conclusum, partibus convocatis, proferatur ab ipso Judice, nisi sit persona dignior, *c. fin. eod. in 6.* pro tribunali sedente, ut volunt, per *Nov. de Iudicib. 82. §. sedebunt:* ut maior sit attentio, & sedens quasi in solio suæ majestatis judicet justum judicium; idque loco consueto, & ex scripto, nisi sit lis brevis, maximè vilium personarum aut caussarum, *Auth. Nisi C. de Sent. ex peric. recitandis.*

6 Hoc verò præcipuè desideratur ad valorem sententiæ, ut proferatur à Judice competente, qui jurisdictionem suam aut formam præscriptam non egrediatur, sive is sit ordinarius, sive delegatus. Non sit tamen excommunicatus, quia in tali nulla residet iurisdictio; adeò ut, si inter delegatos aliquis sit publicè excommunicatus, sententia concidat, *c. Ad probandum 24. h. t.* Denique respondeat ordini ac præscripto iuris, aut consuetudini, *c. 1. h. t.* neque enim à iure scripto aut consuetudine receptâ recedere illi datur, ut dictum *sup. de Officio jud.*

7 Unde hic quæsitum, An sententia contra canones lata sit ipso iure nulla? R. Nullam esse,

esse, secundùm *d. c. 1. h. t.* Cuius decisio vera est, si contineat expressum juris errorem, *c. Cum inter* 13 *h. t.* Expressum errorem continebit, quando pronuntiatur de jure constitutionis, v. g. decimas in aliena parochia posse præscribi sine titulo; est enim hoc contra *c. 1. eod. in 6.* Alia exempla est videre in *l. 1. §. item* D. *Quæ sententiæ sine appell. rescind.* * Si non contineat expressum juris errorem, sententia valet, ut quando de iure litigatoris pronuntiatur, non etiam constitutionis, *d. c. 13. in fine.* veluti si quis allegato privilegio competente, condemnetur nihilominus, eo tamen non expresso in sententia, *d. §. item.* Quæ transit in rem judicatam, si non fuerit appellatum intra decem dies, *c. Inter* 20. *h. t.* habebiturque pro veritate, *l. Res judicata* 207. *D. de R. I.* & quidem præsumptione juris & de jure, ut postea nihil amplius quæratur, *l. Post rem D. de Re judic.* & probatio in contrarium nulla admittatur, etiam per instrumenta de novo reperta, *c. Suborta* 21. *h. t.* Quod imputet sibi læsus, qui passus est sibi labi appellationis terminum.

8

9 Excipitur caussa matrimonialis, in qua non transit sententia in rem judicatam, *c. Lator* 7. *c. Tenor* 11. *& c.* 2. *h t* etiamsi bis confirmata fuerit, & terminus ad provocandum sit lapsus. Ratio est, quod in reliquis aliquid operetur consensus non appellantis, *c. Quod ad* 15. *h t.* in caussa verò matrimoniali consensus partis non appellantis nihil faciat ad matrimonii validitatem aut invaliditatem, quia foveret peccatum in dissolvendo matrimonio legitimè contracto, aut confirmando illegitimè initum. In publico quoque negotio ex nova caussa permissum uti instrumentis novis, *l. Imperatores* 35. *D. de Re judic.* Excipitur & sententia lata ex juramento necessario, qua de re *sup. tit.* 24. *& D. h t. num.* 57. * Lata item est falsis instrumentis, *c. Cum I. & A* 22. *h. t.* Ratio est, quòd per eiusmodi sit circumscripta judicantis auctoritas, ut sustineri nequeat ab eo prolatum; quatenus tamen probatur judex talium instrumentorum fidem secutus ita pronuntiasse, *l. 3. C. Si ex falsis instrum.* Idem juris dandum sententiæ latæ ex falsis aut corruptis testibus, *c. Sicut* 9. *sup. de Testib.* eâdem suffragante ratione, si judex per eos motus ita pronuntiârit, *l. Divus* 33 *D. de Re jud. & dixi hac de relatius D. eod. tit. num.* 53. 54. *&* 55. Denique retractari potest sententia, si caussa sit, quæ Pontificem aut Principem moveat, ut in *c. 7. sup. de Dolo & Contumacia.*

10

11 Effectus sententiæ est, sopire litem & controversiam, *c. 2. h. t* saltem quoad instantiam, ita ut Judex eam retractare nequeat, quippe functus suo officio, sive æquam sive iniquam sententiam dixerit, ut in ea caussa Judex esse desinat, *l. Iudex* 55. *De re jud.* Quæ tamen ad caussæ consequentiam spectant, ea omissa eodem die supplet, *l. Paulus* 42. *D. h. tit.* Si sententia fuerit nulla, cum suo officio non sit functus judex, ex integro caussam cognoscere non prohibetur, *l. 1. C. de Sent. & Interloc.* Et hoc quoad definitivam, nam interlocutoriam revocare potest, cùm interlocutiones plerumque, ut ait Imp. in *l. 9. Cod. d. tit.* non perimant caussam.

12 Est & sententiæ effectus, jus facere inter eos, inter quos lata; neque enim aliis nocent inter alios acta, *tit. Cod. Inter alios acta vel jud. aliis non noc.* Hinc contra unum hæredem lata non obstabit alteri, qui in judicio non fuit, *l. 2. Cod. Quib. res judic. non nocet, ubi ea de re agendi plenior est locus;* nisi jus ejus, qui non egit, dependeat à jure ejus, qui egit, *c. pen. h. t. Papinianus* 8. §. 16 *D. de inoff. testam. & l. Sæpè* 63. *D. de Re jud.* aut is, qui primus habet rei controversæ defensiones, patitur agere sequentem *d. c. pen & d. l. Sæpè.* Sic creditor passus debitorem agere super proprietate pignoris, maritus socerum vel uxorem super re dotali, emptor venditorem super re empta, sibi præjudicant. Ratio est, quod tales videantur consentire judicato; dummodò sciat caussam agi is, cui primæ competunt partes. Covar. *Pract. Quæst. c. 13. n. 7.* Falli tamen hoc variis casibus, de quibus Glos. in *d. c. pen.* Vide dicta ad D. *h. t n.* 131. *& seqq.*

13 Ad executionem sententiæ quòd attinet, illa dominum concernit, cum, licet condemnatio fiat in personam ejus, qui litem est contestatus, procuratoris scilicet, *l. 1. C. de Sent. & Interloc.* qui contestando litem fit eius dominus, actio tamen judicati & domino detur & in dominum, in eiusque bona fit executio, cùm eius agatur negotium. Est autem perpetua, etiam in hæredem competens, ad

ad hoc, ut judicato satisfiat, *l. Miles 6. in fine* D. *de Re judic.* & quidem in continenti parata in realibus: in personalibus quatuor menses dantur reo, *l. 2. C. de Usuris rei jud.* Quod tempus prorogari ex causa potest, *l. 5. §. Si quis D. de Re jud.*

14 * Impedit tamen executionem privilegium competentiæ, *l. Sunt qui 16. D. de Re jud.* Uti & oppositio nullitatis, falsitatis in continenti probandæ: nam cum executio fiat summariè, *l. A divo Pio 15. § si super rebus* D. *de Re jud.* non admittit exceptiones, quæ altiorem indaginem requirunt, *l. 3. §. ibidem D. Ad exhiben.* Impedit & eam restitutio in integrum, *l. 1. C. Si adversus sent.* appellatio *de qua tit. seq.*

15 Spectat plerumque executio ad judicem, qui sententiam tulit, si reus sit ejus fori: aliàs missionem in bona decernet, cuius executio committenda judici loci, ubi bona sita, *c. 1. §. contrahentes de Foro compet. in 6.*

16 Ubi quæritur, An judex loci possit caussam de novo cognoscere? R. Non videri: foret enim elusoria prior sententia. Audire tamen exceptiones super nullitate, super falso, illi permissum, non tam ut judicet, quàm ut remittat, *l. Si prætor 75.* D. *de Iudic. c. 5. ubi* Innoc. *h. t.* Permissum & illi audire exceptiones, quæ post sententias competunt, ut solutionis, & similes, de quibus non judicatum. Guido Papæ *decis. 54.*

17 Quid si contingat duas à diversis ferri sententias, utra erit potior? Si ad diversos spectet caussæ cognitio jure ordinario, illam prævalituram, quæ pro reo est, quia favorabilior eius caussa, nisi sit evidenter iniqua, aut agatur caussa favorabilis, vel pia, ut matrimonii, dotis, &c. *c. fin. h. t.* Si verò ad plures spectet jure delegationis, ab arbitrio pendere delegantis, utra approbetur, quia jurisdictionem non suo, sed delegantis nomine exercent. Ab arbitris latam neutram habere vigorem, *d. c. fin.* & *l. Diem § si plures D. de Receptis qui arbitr.* quòd iis nulla sit auctoritas, & inter partes non sit actum, cui eo casu sit standum.

18 Ad executionem faciendam quòd attinet, illa spectat ad judicem ordinarium, aut etiam delegatum, *c. Quærenti 26. sup. de Off. jud. deleg.* non etiam ad datum, cui tantùm est commissa caussæ cognitio, non etiam est jurisdictio.

19 * Facienda primò in mobilibus, ut quàm minimum noceatur reo. Quibus deficientibus, veniendum ad immobilia, *d. l. A divo Pio 15 §. 2. D. de Re judic. secundùm ea, quæ ibidem dicta sunt n. 147. & seqq.*

TITULUS XXVIII.

De Appellationibus, Recusationibus, & Relationibus.

SUMMARIUM.

1. *Appellatio quid?*
2. *Appellari jure Canonico potest, omisso medio.*
3. *An rectè sic appelletur ad Legatum de latere?*
4. *Finis appellationis.*
5. *Appellatio alia judicialis, alia extrajudicialis.*
6. *Appellat quilibet gravatus, & cujus interest.*
7. *A quolibet judice inferiori ad superiorem.*
8. *Laicus non appellat ad judicem Ecclesiasticum.*
9. *Appellat & uterque, actor & reus.*
10. *Utroque ad diversos judices appellante quid juris?*
11. *Ab arbitro an appellare liceat.*
12. *Appellatur à qualibet sententia definitiva.*
13. *Ab interlocutoria quando appelletur.*
14. *Ab executione an appelletur?*
15. *An à sententia lata, in judicio possessorio?*
16. *An à pœna?*
17. *A pronuntiatione pœnæ appellari potest.*
18. *An à correctione appelletur?*
19. *Clausula, appellatione remotâ, an eam prorsus removeat?*
20. *Clausula ista in medio posita an adficiat & præcedentia & sequentia?*
21. *Appellandum vel vivâ voce, vel per libellum.*
22. *Apostoli quid, qualiter & quando petendi.*
23. *Apostoli refutatorii, testimoniales, & conventionales.*
24. *Appellatio quando præsentanda & prosequenda.*
25. *Appellanti à definitiva licet novis allegationibus uti, non ab interlocutoria.*
26. *Effectus appellationis.*
27. *Appellatio ab aliquo incidenti an suspendat caussam principalem?*
28. *Appellatio ab uno interposita prodest aliis.*

29. Sen

29. *Sententia judicis ad quem an extinguat sententiam judicis à quo?*
30. *Appellationem deserere quis dicatur.*
31. *Appellatio cessat revocato gravamine.*
32. *Ab appellatione recedi potest, invito adversario.*
33. *Recusatio quid, eiusque finis.*
34. *Recusatio quando proponenda.*
35. *Recusatur jure Canonico judex etiam ordinarius.*
36. *An & jure civili?*
37. *Recusatio qualiter fieri debeat.*
38. *An ita suspendat jurisdictionem judicis, ut gesta ab eo sint nulla?*
39. *Appellatione remotâ an & recusatio remota censeatur?*
40. *Relatio & Consultatio quid?*

TRes sunt huius Rubricæ partes. Prima est de Appellationibus, per quas sententiarum vis, ne in rem judicatam transeant, suspenditur.

1 Appellatio est transitus à judicio ad judicium, sive ab inferiori Judice ad superiorem gradatim facta provocatio. Dico, gradatim; quia omisso medio non rectè appellatur ad Principem, *l. Imperatores 21. D. eod.* quamvis appellatio non sit inutilis, cum ad proximum
2 introducatur, *l. 1. §. si quis D. eod.* * Jure Pontificio aliter se res habet, quo etiam immediatè appellari potest ad Pontificem Rom. *c. 7. h. t.* ex eo, quòd non privativè, uti Princeps laicus, sed cumulativè cum inferioribus communicaverit suam jurisdictionem: ut etiam in prima instantia corã eo inchoari lis à quocumque possit, cum sit omnium Christianorum judex ordinarius. Vide dicta ad D. *h. t. n.* 16. *&* 17.

3 Quæritur, An ad Legatum de latere, vel Nuntium cum potestate Legati appelletur, omisso medio? R. Videri non rectè appellari, quòd *dicto c. 7.* tantùm hoc permittatur in Rom. Pont. propter potestatis præeminentiam, cui ab omnibus deferendum, *c. Antiqua 23. in fine de Privil.* ut in eo videatur speciale, atque ideo non extendendum. Contrarium tamen in usu esse tradit Speculator. *de Appellat. §. 4. n. 15.* qui fundatur in eo, quòd vices Pontificis gerat. Quo facit, quod in *c. 1. sup. de Off. Legati* dicitur, legationis obtentu caussas per appellationem aut querimoniam ad eum delatas audire posse, & debere, propterea quòd reputetur ordinarius in provinciis sibi commissis, *c. 2. de Off. Legati in 6.* Ut cum appellatio ad ordinarium immediatum fiat, etiam ad eum rectè fiat tamquam ordinarium immediatum. Abbas *d. c. 1. n. 7.* Bald. *c. 4. n 5. sup. de Off. Legati.*

4 Finis appellationis est, ut innocentibus subveniatur, imperitia & iniquitas judicis corrigatur, ne per eum quis lædatur, *l. 1. D. h. t.*

5 Alia est Judicialis, quæ fit à sententia, alia Extraiudicialis, quæ fit ab actibus extraiudicialibus, quibus aliquis se gravatum queritur. Sic nominatus ad tutelam, si putet se gravatum propter reiectam excusationem, appellare potest, *l. 1 § si quis tutor D. Quando appellan. sit.*

6 Appellat quilibet gravatus, etiam cum quo actum non est, si eius intersit, *c. Cum super 17. h. t. & l. 4. §. item D. eod.* imò etsi privatim non intersit. Sic pro eo, qui ducitur ad supplicium, tertium appellantem audiri vult humanitatis ratio, *l. Non tantùm 6. D. h. t.* Excommunicatus appellans non rejicitur, cùm ei non sit denegata sui defensio, ad quam spectat appellatio, *c. fin. sup. de Except. & dixi ad D. h. t. nu. 4. & seq.* Rejicitur damnatus ex sua confessione judiciali, quæ manifestum reum constituit, *c. Cum speciali 61. §. porrò h. t. & l. 1. C hoc tit.* cum proprio testimonio resistere sit indignum, nisi allegetur caussa erroris, *arg. l. Generaliter 13. C. De non num pecunia.* Non auditur etiam qui expressè vel tacitè renuntiavit appellationi, gerendo aliquem actum coram Judice à quo *l. fin. §. fin. D. de Temporib. appellat.* Standum enim est pacto, *l. 1 §. 3. D. A. quib. appell non licet.* Idem in eo, qui juravit stare judicio Ecclesiæ, *c. Ad hæc 20. & 21. h. t.* nisi læsionem ostenderit, *d. c. 20 & ibi Gl.* Rejicitur & ille, qui non detulit appellanti in eadem caussa, *c. An sit 42. h. t.* ex ratione regulæ. Quod quisque juris in alium &c. Ut & ille, qui tres conformes sententias contra se habuit, *c. Sua nobis 65. h. t. & tit. Cod. Ne liceat in una eademque caussa tertiò appell.* Ratio est, tum ut sit aliquis litium finis; tum quod præsumptio sit pro tribus conformibus sententiis, quibus acquiescendum, *Clem. fin. h. t.*

7 Appellatur regulariter ab omni judice, & dele-

delegato & ordinatio, ad superiorem, non etiam ad Inferiorem, qui non potest corrigere defectum superioris; nec ad parem, cui non est jurisdictio in parem. Hinc à Pontifice non appellatur, non à Principe, non etiam à sententia Præfecti prætorio, *l. 1. C. de Sent. præf. præt.* ne eius explorata fides in dubium vocetur; cujus loco hodie habentur suprema Concilia supplicare tamen contra eam licet Principi intra biennium, *d. l. 1.* Laicus non appellat ad Judicem Ecclesiasticum, cum non sit eius superior; nisi forte ex defectu justitiæ, aut nisi judex sæcularis sit subjectus Ecclesiastico judici, *c. Si duobus 7. §. fin. h. t.* aut Ecclesiasticus temporalem iurisdictionem exerceat, & caussa controversa eius sit fori, *c. 3. §. debet eod. in 6* Facit & consuetudo à laico ad Ecclesiasticum appellari, *d. §. fin.* A delegato ad caussam specialem appellatur ad delegantem, non etiam si universitas caussarum delegata fuerit, *c. Super 27. sup. de offic. deleg.* Quo modo non appellatur ab Officiali ad Episcopum, *c. 3. eod. in 6.* Ratio differentiæ est, quia hoc in casu idem est tribunal delegati & delegantis; ab eodem autem ad eumdem non appellatur: illo verò casu non est idem tribunal.

Appellatur autem non tantùm ab uno, sed 9 & ab utroque, si uterque læsum se conqueratur. Quod licet non sit necesse, cum unius appellatio faciat caussam ad superiorem transire, consultum tamen, ne alteri præjudicet suum silentium.

10 Ubi quæritur, Quid juris sit, utroque appellante ad diversos judices? R. Non esse locum huic quæstioni nisi jure Pontificio, quo etiam immediatè appellari potest ad Rom. Pontificem. Eo itaque casu appellantem ad Pontificem esse potiorem altero appellante ad ordinarium, decisum *d. c. Si duob. 7. in princ.* proptereà quod is sit ordinarius omnium Christianorum, etiam in prima instantia, & eius tribunal maius. Quod aliqui putant procedere, si prius ad Pontificem sit provocatum, non etiam si prius ad ordinarium. Minus rectè, cùm etiam posteà interposita appellatio ad Pont. prævaleat ei, quæ interposita ab altero ad ordinarium, quia textus in *d. c. 7.* indistinctè loquitur, & ratio, quæ in majoritate tribunalis consistit, cui cedit minus, *l. Contra 54. in fine D. de Re jud.* etiam hoc casu militat, quando nimirum appellatio est permissa ad maius tribunal; ut in casu præsenti, quo appellatio ad ordinarium erit futura sine effectu, nec poterit ille se immiscere: qui tamen ignarus appellationis interpositæ ad Pont. rectè coget alteram partem ad comparendum coram se, quam & contumacem, subticentem se ad Pont. appellasse, puniet.

11 Quæsitum & illud, An ab arbitro appellare liceat? R. Non licere, jure utique civili, *l. 1. Cod. de Receptu arbit.* sive adiecta sit pœna compromisso, sive non: tum quia per appellationem suspenditur jurisdictio, quæ nulla in arbitro; tum quia sententia arbitri non aliàs obliget, quàm si expressè vel tacitè lapsu decem dierum sit comprobata, *l. 5. Cod. d. tit.* Ubi parti imputandum, quòd intra istos dies non contradixerit. Si tamen ex consensu partium à Præside sit datus judex, ab eo appellari poterit, *l. Ex consensu 23. D. h. t.* Ab arbitramento arbitratoris, cum petatur reductio ad arbitrium boni viri, ob læsionem, appellationi locus esse nequit, *l. Societatem 66. in fine D. Pro socio.* Idem obtinet de jure Canonico, cum non pateat hac in parte quid esse mutatum, imò potiùs comprobatum, *can. A judicibus II. q. 6. Dixi ad D. A quibus appell. non licet n. 11.*

12 Appellatur à qualibet sententia definitiva, valida tamen, quia appellatio habet vim suspensionis eius, quod subest: nihil autem subest, si sententia non teneat, *tit. C. Quando provoc. non est necesse*, etiam in criminalibus, *l. Addictos 19. C. h. t.* in quibus & alius pro invito appellat, ut dictum suprà, quod omnium intersit innocentes defendi, eosque sponte non perire. *l. 6. D. h. tit.* In crimine notorio neutiquam auditur appellans, ne malitiæ indulgeatur, *c. Cum speciali 61. h. t.*

13 Ab interlocutoria non appellatur jure civili, nisi gravamen inflictum per definitivam corrigi nequeat, *l. pen. C. Quorum appellatio non recip.* quod præsumat tantum litis differendæ caussâ eam interponi. Jure Canonico ab interlocutoria, & à quovis gravamine appellatur, *c. 3. eod. in 6.* quod satius sit tempori gravamini occurrere, quàm post læsam caussam remedium quærere, non tarò frustrà. Ubi tamen opus est caussæ expressione, ne frustratoriè videatur interposita. Verum eam juris veteris appellandi libertatem restrinxit Conc. Trid.

Trid. *Sess.* 14 *c.* 10. *de Reform.* non alias permittente appellationem ab interlocutoria, quã habente vim definitivæ, & cuius gravamen per appellationem à definitiva reparari nequit: quod ipsum facti est, ac rei natura ac conditio detegere solet.

14 Q. An appelletur ab executione? R. Neutro jure id permissum esse, *l.* 5. *C. Quor. appell. non recip.* & *c. Novi, ille* 43. *h. t.* quod videatur fieri in fraudem executionis, post approbatam silentio sententiam; cum executor, etsi nova sit persona juris tamen interpretatione eadem sit cum eo, qui executionem mandavit: cuius factum potius esse intelligitur, quam exequentis, qui tantum habet nudam facti explicationem. Nisi tamen modum excedat, propter gravamen, quod parti infert, *d. c.* 43.

Non appellatur etiam à sententia super juramento lata, propter transactionem, quæ subest, *l.* 2. *D. de Iurejur.*

15 Q. An appelletur à sententia lata in possessorio? R. Ita videri hoc jure, *Clem.* 1. *de sequest. poss.* quo à quolibet gravamine appellari potest Covarr. *Pract. quæst* 23 *n.* 8. Aliter se rem habere jure civili vult Cuiac. *l. unica Cod. de moment. possess.* propter celeritatem reformationis, quam eiusmodi caussa desiderat, & quia gravamen in petitorio corrigi potest. Covarr. autem *d. loco vers. Secunda concl.* admittit quidem appellationem quoad effectum devolutionis, non etiam suspensionis, cum velit executionem minimè impediri, Quod quatenus procedat secundùm Conc. Trid. dictum paulò antè.

16 Quæritur etiam, An appelletur à pœna? R. Non potuisse olim à pœna legitima appellari, *l. Si quà pœnâ* 244. *D. de Verb. signif.* Esset enim à lege provocare, cum, ubi de crimine constat, pœna lege definita inferenda veniat, de cuius iniquitate non est quærendum. Comparata enim appellatio juris tuendi, non

17 etiam infringendi gratiâ. * A pronuntiatione vel declaratione pœnæ appellari potest: cum & is, qui ad supplicium ducitur, appellare possit, & alius pro eo, *c. Cum sit Romana* 2. *in fine h. t.* ubi auditur appellans damnatus rapinæ vel violentæ invasionis, & *l.* 6. *D. eod.* Ratio est, quod declaratio non sit legis, sed hominis: ut non tam de legis iniquitate conqueratur appellans, quàm hominis excessione, nisi appellanti desit iusta caussa, ut quia delictum est notorium facti evidentiâ, aut confessione rei, *d. c.* 5. *in fine,* Capella Tolos. *dec.* 441. Hodie à pœna appellari potest, cum extra ordinem agatur, & pœnæ sint arbitrariæ, *l. Hodie* 13. *D. de pœnis,* Cuiac. *ad c. ad nostram* 3. *h. t.* & *ad l. aliud fraus* 131. *D. de V. S.*

18 Hinc deciditur quæstio, An à correctione appelletur? R. In *c.* 3. *h. t.* Religiosis & Monachis, quibus pœna iniuncta secundùm Ordinis sui regulam, appellationem denegari, quod eiusmodi regula sit illis pro jure & lege, à qua appellantes eius arguerent iniquitatem, quod foret temerariũ. Et sanè Religiosis ut arctior ex regula Ordinis vita, & humilitatis, obedientiæque necessitas maior, ita minor danda audacia delinquendi: quæ daretur, si, quando pro excessibus corriguntur, appellandi iis potestas concederetur. Verum quia contingit non rarò, superiorem in correctione excedere, aut aliam pro alia pœnam indicere, quidni licebit appellare gravato., cum nulli sit deneganda sui defensio? Et ita colligitur ex *c. Reprehensibilis* 26. *in fine h. t.* & *c. Irrefragibili* 13. *sup. de off. jud. ord.* & vult Abbas *ad d.* c. 3. *n.* 1 ne quid fortè superiori malè affecto liceat tentare impunè, maximè nullâ caussæ cognitione præmissâ, contra *c. Qualiter* 24. *inf. de accusat.* nec auditâ parte, sed tantum delatoribus præcipuè in propria caussa testantibus, ut lucellum aliquod consequantur. Alii distinguunt inter regulares & sæculares, quod illi non appellent, hi verò appellantes audiantur, ex *d. c.* 3 *h. t.* quod de regularibus loquitur, Henr. Bohic. *ad d. c.* 3. *ubi alios citat.* Videtur tamen eadem in utrisque ratio. Aliis non malè videtur in correctionibus neutiquã admitti appellationes quoad effectum suspensivum, secus quoad devolutivum. *Vide hæc eadem repetita ad tit. D. de appellationibus recip. vel non, n.* 13.

19 Non appellatur etiam, quando caussa est delegata per clausulam, *appellatione remotâ,* vel, *appellationis obstaculo,* sive *remedio non obstante,* aut *appellatione cessante,* aut simili.

Ubi de effectu eius clausulæ quæritur, An prorsus appellationem removeat? R. Hoc

videri, *d. c* 3. & *l.* 1. § *fin. D. A. quibus appell non licet*, quatenus per Principem aut Imp. eiusmodi clausula est apposita : ei tamen contrarium esse, quod per Pontificem aut Imp. eripi nequear, quod est juris naturæ, scilicet defensio sui, ad quam diximus pertinere appellationem. Cuius obiectionis caussa, ut dictam clausulam quidam salvent, non alias ei locum esse volunt, quam ut removeat frivolam appellationem, non etiam eam, quæ justa est & gravis, cum non censeatur Pont. aut Princeps alicui jus suum eripere sine caussa, & sine caussa lædere. Jason. *ad l.* 3 § *si is pro quo n.* 1. *D. Quod quisque juris &c.* Et ita communiter istam clausulam recipi testatur Gail. 1. *Obser. c.* 33. *n.* 5. *per text. in c. Ex parte* 13 *sup. de Off. & Potest. jud. deleg. & c. inter* 9. *sup* *t proxime.* Verum sic nihil aut parum operabitur ista clausula, cum etiam sine ea appellationes frivolæ sint rejiciendæ *cap.* 5. *eod. in* 6. ubi dicit Pont. illis nec justitiam deferre, nec à judice deferendum esse. Dicendum, per eiusmodi clausulam censeri remotam eam appellationē etiam justam ac probabilem, quæ expresso aut speciali jure non est indulta, ut eam interpretatur ipse Pont. in *c. Pastoralis* 53. *hoc t.* ut illi clausulæ insit conditio, sive exceptio, *Si expresso jure appellatio non est permissa.* Ut eius vis non pertingat ad ea, quæ nominatim lege caventur, *l. Sanctio* 41. D. *de Pœnis.* Si tamen pars, appellatione justâ rejectâ, iniustè gravata fuerit, recursus ad superiorem non est illi præclusus, per quem gravamen emendetur, *d. c.* 53. *h. t.* & *ibid.* D. Wames. *Dixi plenius ad t.* D. A. *quibus appell. non licet n.* 6. & 8.

20 Circa prædictam clausulam alia est quæstio. An ea in medio posita & præcedentia & sequentia capitula adficiat? Respondet Pontifex, una in parte adiectam hanc clausulam, non repetitam in singulis, diffundi in omnes articulos, quacumque parte id fit, si & aliis subsit eadem ratio, nec eiusdem loci articuli diversο jure censeantur, cum huiusmodi caussæ adiectio ad præpositæ rei determinationem pertineat, *c. Secundo requiris* 41. *h. tit.* Dubium movet Gregor. IX. in *c. Inquisitioni* 71. *h. t.* ubi rescripsit clausulam istam in medio positam complecti præcedentia tantùm, non etiam sequentia. Verùm loquitur Pont. in casu, quo plura sunt negotia se non contingentia, nec sibi cohærentia : separatorum enim ut separata est ratio & consideratio, ita quoq; non facilis eorum in unum coniunctio. Atque hæc res cùm ex mente rescribentis pendeat, ut ait Pont. *d. c.* 41. ea inspicienda venit, quæ sæpè dubiam parit hæsitationem. Vid. Felin. in *c. Caussam* 18. *n.* 4. *sup. de Rescriptis* & Wames. *ad d. c. Secundo requiris.*

21 Cæterum appellatur vel in continenti vivâ voce, coram judice, vel ex intervallo, per libellum, qui contineat, à quo appelletur, adversus quem, à qua sententia, *l.* 1. *in fin. D eod.* Et hoc quidem intra decem dies, quorum lapsus facit sententiam transire in rem judicatam, *c. Quod ad* 15. *sup. de Sent. & Re jud.* nisi judex copiam sui non fecerit, *l.* 1. §. *dies autem* D. *Quando appellan. sit,* quòd tum non stet per partem, ut non veniat punienda.

22 Post appellationem petendi sunt apostoli, hoc est litteræ dimissoriæ, quas tradit Judex à quo appellationi deferens ad Judicem ad quem, continentes appellationem esse interpositam. Sunt hi instanter petendi, ne videatur appellationi renunciatum, *l.* 1. D. *de Libellis dimiss.* & quidem intra triginta dies, computandos à tempore latæ sententiæ, secundùm communem opinionem, *l. judicibus* 24. *C. h. t.* Appellationi non deferens sine caussa Judex puniendus, *l. Quoniam* 21. *C. h. t.* Appellationi ad Pontificē interpositæ non deferens mittendus ad curiam puniendus, *c. de Priore* 31 *h. tit.* Si denegentur apostoli à Judice per iniuriam, querelam super ea re potest deponere appellans, *l. Si appellationem* 31. *C. h. t.*

23 Sunt & apostoli refutatorii, quos dat judex appellationi non deferens. Sunt & testimoniales, qui dantur caussâ testimonii super appellatione proposita coram judice recusante apostolos dare, vel coram alia publica vel honesta persona, non datâ judicis copiâ, *c. fin. h. t.* Sunt & conventionales, quos dat pars adversa admittens appellationem, sive extra, sive in judicio.

24 Præsentandæ appellationi tempus non est definitum, sed arbitrio judicis relictum, *c.* 4. *h. t.* Prosequendæ appellationi à jure præfixum est tempus anni, ex caussa datur biennium. Quæ tempora dicuntur fatalia, & lapsa faciunt appellationem videri desertam, *Auth. Ei qui C. de Temporib. appellat.* nisi per judicem.

judicem appellationis ſteterit, aut alia fuerit juſta cauſa, *c. ex ratione* 8. *h. t.*

25 Licitum autem appellanti à definitiva non allegata allegare, non probata probare, *l. eos* 6. §. 1. *l. in offerendis* 35. *C. h. t.* non etiam teſtes producere ſuper iiſdem aut directè contrariis articulis, *Clem.* 2. *de Teſtib.* qua de re actum ſuprà de teſtibus. Judex appellationis ab interlocutoria ex iiſdem actis judicat, novis allegationibus non admiſſis, *Clem.* 5. *h. t. ubi Gl. V. nec proceſſus*, *& dictum hac de re ad tit.* D. *Nihil novari appell. interpoſita n.* 12. *& ſeqq.*

26 Effectus appellationis eſt, ſuſpendere juriſdictionem judicis à quo in ea cauſa: in qua nihil innovandum, *tit* D. *Nihil novari appell. interpoſ.* ſed integer ſtatus eſt ſervandus, qualis fuit in prima inſtantia, ad cuius principium res reducitur. Attentatum ſi quid fuerit ante omnia revocandum, *c. Non ſolum h. t. in* 6. Collatio beneficii eſt irrita, uti & ſubſecuta ſententia excommunicationis, *c. dilectis* 55 *h. t.* quòd prior judex careat juriſdictione. Dico, ſubſecuta; nam antè lata non ſuſpenditur, quod ſecum trahat executionem, *c. Is cui* 20. *de Sent. excom. in* 6 à qua tamen abſolutio datur ad cautelam, *c. Quâ fronte* 2. *h. t.* Et hoc ita quoad appellationem ex iuſta cauſa, quia aliàs non tenet, & à tota cauſa, *cap.* 5. *eod. in* 6.

27 Quid ſi tantum ab aliquo incidenti ſit appellatum? Poſſet videri, non licere iudici à quo ſe principali amplius immiſcere, ſive quia non convenit coram diverſis iudicibus eodem tempore eadem de cauſa inter eoſdem agi, ſive ne continentia cauſæ dividatur & ſeparetur, *l.* 1. *&* 2. *D. de quib. reb. ad eumd. Iud. eatur.* Verum hoc procedit, quatenus incidens ita cohæret principali, ut ſine eo principalis cauſa terminari nequeat; aliàs permiſſum eſt judici à quo in principali cauſa procedere, *c. Super eo* 10. *h. t.* Uti & appellatio in una cauſa non facit, quò minus in aliis agnoſcat appellans eumdem judicem, *l.* 1. *D. Eum qui appell.* neque enim juriſdictio impedita, niſi in una iſta cauſa.

28 Habet & cum effectum appellatio, quòd ab uno interpoſita & aliis proſit, quatenus una ſententia condemnati, idemq; negotium & eadem defenſionis cauſa exiſtit, *c. pen. h. t. l.* 1. *&* 2. *C. Si unus ex pluribus &c.*

29 Q. An ſubſequens ſententia iudicis ad quem extinguat ſententiam iudicis à quo? Reſp. Indiſtinctè, ſive confirmans ſive reformans ſententia ſubſequatur, judicem à quo ſe immiſcere non poſſe, & executionem fieri ſecundum poſteriorem ſententiam licet conformem, *l. Furti* 6. D. *de his qui not. infam.* cum cui auctoritatem meam impartior, hoc meum faciam. Et hoc, ſi ſententia ſequatur; parte appellationem proſequente, nam ſi eam deſerat, priori iudici redintegratur ſua iuriſdictio *l. fin.* §. *illud C. de Temp. appellat.* * Deſerere cenſetur, non tantum

30 qui expreſsè renuntiat, *c. Directè* 39. *hoc tit.* ſed & tacitè, intra tempus non comparendo, *c. Gratum* 20. *ſup. de offic. jud. deleg.* Niſi proteſtatio ſubiuncta faciat hunc effectum impediri, quæ tamen & faciet eum non audiendum coram iudice à quo, *c. Sollicitudinem* 54. *h. t.*

31 Facit & appellationem ceſſare revocatio gravaminis per judicem à quo, quia ceſſante cauſâ ceſſat effectus, *c. cum ceſſante* 60. *h. t.* Appellationi renuntiaſſe minimè cenſendus, qui petit à iudice à quo attentata reparari, *c. cum teneamur* 17. *h. t.* cum ea res non ſpectet alio, quam ut inoffenſo pede appellatio peragatur. * Poteſt autem recedere pars ab

32 appellatione, invito adverſario, cuius non fit peior conditio; licet non impunè tum adverſario veniat damnandus in expenſas, quia receſſus iſte indicat temeritatem appellationis, *c. interpoſita* 10. §. *ille h. t.*

33 Secunda Rubr. pars eſt Recuſationibus: quæ ſunt allegationes ſuſpecti iudicis, ratione odii, favoris, coniunctionis, amicitiæ cum altera parte. Finis eſt ut lites maiori ſinceritate procedant: etſi enim iudicis fides publicè ſit probata, minus tamen æquum, eius, quam privatæ cauſæ reddunt ſuſpectum, iudicio ſtare cogi.

34 Proponenda recuſatio ante litis conteſtationem, imò & ante aliarum exceptionum obiectionem, ne quis eas opponendo in iudicem videatur conſenſiſſe, *c. inter* 20. *ſup de Sent. & Re jud.* Niſi fortè poſt litem conteſtatam exorta fuerit cauſa, aut tum demùm

 eius.

ejus scientiam habitam fuisse juramento adseat recusans, *c. Pastoralis* 4. *sup. de Iurejur.* Removet enim eo casu ignorantia consensum in approbationem judicis. Covarr. *Pract. qq. c.* 26. *n.* 2.

35 Recusatur hoc Jure tam ordinarius, quàm delegatus, etiam à Pontifice, ut sæpè rescriptum est præcipuè *c. cum speciali* 61. *h t. & c.* 5. *de officio jud deleg. in* 6. ne alicuius causam contingat contra justitiam lædi.

36 Quæsitum verò, An & jure civili ordinarius recusetur? Resp. Posse quidem delegatum a Principe recusari, ut sine suspicione lites procedant, *l. Apertissimi* 15 *Cod. de judic.* in eoque convenire jus Canonicum cum civili; ordinarium verò recusari non posse, cum dictæ leges rantùm mentionem faciant delegati; & *Auth Si verò Cod. d. tit* velit ordinario judici esse adjungendum Episcopum loci: & ita tenet Gloss. & Jason. *num* 4. *& alii in d. l.* 16. Ratio diversitatis videtur consistere in præsumpta fide & justitia judicis ordinarii, vel potiùs in eo, quòd splendor Magistratus non debeat obscurari recusatione. Et ita habet communis opinio. De moribus non adsumitur Episcopus, sed alius vir bonus & candidus, ut ex aliis refert Covarr. *Pract. qq. c.* 26. *n.* 1.

37 Debet autem recusatio fieri ex causa, eaque proponi ipsi recusato, *d. cap.* 61. *in princ.* & quidem in scriptis, ad modum appellationis à sententia interlocutoria, *Clem.* 5. *h. tit.* cui est similis: quæ non examinanda à judice recusato, ne in propria causa sit judex, sed ab arbitris, à partibus ipsis vel simul cum judice electis, *d. c.* 61. Instituenda autem recusatio ex causis propositis, non aliis, etiam ad instar appellationis ab interlocutoria, *d. Clem.* 5.

38 Q. An recusatio ita suspendat jurisdictionem judicis, ut postea ab eo gesta sint nulla? Resp. Hac in re variare Interpp. veriorem tamen videri sententiam, & communiorem, adserentium esse nulla. Nam cum judici sic recusato detrahatur aut saltèm suspendatur judicandi potestas, ex ratione super allata ex *d. l.* 16. ut sine suspicione lites procedant, non possunt acta valere; argumento appellationis, quæ facit postea à judice gesta nulla esse, ut dictum. Quod si recusatio fuerit frustratoria, per eam minimè suspendi jurisdictionem dubium non est, *arg. c. Pastoralis* 53. *h. t.* Ang. *in §. ergo si quidem n.* 2. *Instit. de Fideicom hæred.* Quod & dicendum, si, recusatione remotâ, causa delegetur per Pontificem, *arg. d. c.* 53.

39 Unde quæri posset, An appellatione remota censeatur & remota recusatio? Resp. Communem quidem Rubr. hanc habere de appellationibus & recusationibus, & ad eumdem finem aliquo modo utramque tendere, quòd illa remedium adhibeat læsæ causæ, hæc futuræ læsioni provideat; esse tamen & in nomine inter eas differentiam, & in re. Ut non rectè ducatur ab una ad alteram argumentum similitudinis, & dicendum sit remotam recusationem non videri, per expressum text. in *c. Postremò* 56. *h. t.* in quo, non obstante clausulâ (appellatione remotâ) causa tamen justa facit recusari posse judicem. Et hoc ante contestatam litem, secundum textum in *l. Apertissimi* 16. *C. de Iudic* ubi appellatio remota non facit ante contestatam litem recusari non posse judicem. Imò ne quidem remota appellatio & recusatio facit hanc non posse objici ante litem, *l. fin. C. de Sent. & Interloc.* Verùm obstare videtur *c. Super eo* 12. *§.* 1. *h. t.* in quo ubi appellationis remedium est sublatum, uti appellationi, ita nec recusationi esse deferendum dicitur. Verum non incommodè iste textus accipitur de recusatione post litem contestatam, non etiam de ea, quæ antepropõnitur, secundùm jura civilia iam allegata, quibus potius conciliandi Canones, si aliud non pareat, quando loquuntur indistinctè, secundum ea, quæ traduntur, *inf. de novi op. nuntiat.*

40 Tertia Rubr. pars est de Relationibus: quæ non sunt nisi consultatio ad Principem facta à Judice, dubitante, quid in causâ statuere debeat. Quæ integrè referenda, & taliter, ut ad plenam instructionem nihil desideretur: quâ ratione & exemplum relationis partibus est edendum, ut, si fortè minus integrè videatur facta relatio, illis liceat refutatorias preces offerre, *l.* 1. *C. de Relationib.* ne silentium præiudicet, *c. Intimasti* 68. *& ibi Gl. h. t.* Pronuntiat autem Judex secundùm hoe, quod rescribitur, à cuius pronuntiatione parti gravatæ appellare licere videtur, non tamquam iniu-

iniuria concurrente à Principe illata, sed arguente iudicis calliditatem, eiusque subreptionem aut obreptionem commissam in causa relationis, *l. 1. §. 1. D. eod.* Relationes istæ ante sententiam postea prohibitæ sunt iure novissimo, *Auth. novo iure C. h. t.* ubi causa examinata sententia est terminanda, & executioni mandanda, nisi ab ea appelletur. Consultationes, quæ fiunt ad Principem à iudice, ante litem inchoatam dubitante, non sunt sublatæ.

TITULUS XXIX.

De Clericis peregrinantibus.

SUMMARIUM.

1. *Romipetæ appellantes sunt sub protectione summi Pont.*
2. *Modo integra adhuc sit res.*

1 Appellationis instar est, Romam versus iter arripere, appellationis interponendæ causâ: ut hâc viâ bona eorum in patria relicta constituantur interim in protectione Rom. Pontificis, eaque in causa nihil sit innovandum, & quod attentatum fuerit, revocan- 2 dum, *c. 1. h. t.* * Et hoc, quatenus res integra; nam si prævenꝰtus fuerit per citationem, etiam solam, Iudex in causa procedet, *c. 9. sup. de Appellat.* Ut generaliter, ad subterfugiendum coram aliquo cœptum negotium, in ius vocato nihil prodest, quòd postea alterius fori esse cœperit; ut in ea causa ius revocandi domum non habeat, *l. 7. D. de iudic.* ubi enim iudicium acceptum sive susceptum, ibi finem accipere debet, *l. ubi acceptum 30. D. h. tit.* Deinde post citationem, non tam gravaminis depellendi quàm frustrandi iudicii per malitiam, cui non deferendum, videtur iter arripuisse.

TITULUS XXX.

De Confirmatione utili vel inutili.

SUMMARIUM.

1. *Confirmari à superiore quæ soleant.*
2. *Confirmatio utilis & inutilis quæ dicatur.*

Confirmari solent à superiori ad maiorem 1 securitatem contractûs, *c. 2. sup. de Pact.* arbitria, *c. 7. h. t.* electiones, *sup. de elect.* collationes, *c. fin. h. t.* administrationes concessæ, *c. 5. h. t.* sententiæ, *c. 3. h. t.* * Confirmatio si valeat, 2 dicitur utilis, nec inferior iudex ei contravenire, aut de ea iudicare potest. Inutilis erit, si contineat aliquod vitium subreptionis: debet enim suffragari veritas, & debent preces niti veritate, secundùm dicta superius, *ad tit. de Rescriptis.* Inutilis erit etiam, quæ sententiam contra formam communem Iuris latam confirmat, *d. c. 7. h. t.* quòd subsit conditio, quatenus provide lata. Sic & collati beneficii confirmatio censetur facta, quatenus iustè possidet impetrans *c. 5. inf. de possess. præben.* & privilegii aut administrationis confirmatio nihil novi iuris dat, sed quod competebat conservat, *c. 4. h. t.* Ita tamen hæc vitia obstant nisi ex certa scientia Pontifex actus defectum suppleverit; *c. 1. sup. de transact.* Vide Rebuff. *in Praxi benef. tit. De nova provisione.*

HEN-

HENRICI ZOESII I. C.
IN LIB. TERTIUM
DECRETALIVM
GREGORII IX. P. M.
COMMENTARIUS.

TITULUS PRIMUS.

De Vita & Honestate Clericorum.

SUMMARIUM.

1. *Ratio ordinis.*
2. *Clericos decet vita probitas & honestas.*
3. *Et præcipuè Episcopos.*
4. *Honestas illa alia externa, alia interna.*
5. *Externa consistit primò in vita & morum modestia.*
6. *Clericis fugienda luxuria & ebrietas.*
7. *Item avaritia.*
8. *II. Consistit honestas in vestitu & habitu.*
9. *Comam nutrire cur & quatenus prohibiti Clerici?*
10. *Tonsuram omnes ferre tenentur.*
11. *III. In officiorum & negotiorum exercitio.*
12. *Clericus aleis ludere prohibetur.*
13. *Clerici olim in communi vivebant, & Canonicorum origo.*

1 Exposita Iudiciorum forma, proximum est materias & causas, quæ in iis tractari solent, videre: quæ aut Civiles sunt, concernentes tum personas Ecclesiasticas, & specialiter earum res, de quibus hoc libro tertio; tum laicas, cuius ordinis est matrimonium, quod laici quidem ineunt, eius tamen cognitio est penes Ecclesiam, de quo libro IV. aut Criminales, de quibus libro V.

2 De personis Clericorum primò agitur; quorum ea debet esse vitæ probitas & honestas, quæ non modò pusillos non offendat, sed quod omninò est necessarium, omnes etiam ædificet, atque animarum salutem promoveat. Quo modo Conc. Trid. *Sess. 22. c. 1. de Reform.* nihil est, inquit, quod alios magis ad pietatem & Dei cultum assiduè instruat, quàm eorum vita, & exemplum, qui in sortem Domini vocati, se divino ministerio dedicarunt. Cùm enim à rebus sæculi in altiorem sublati locum conspiciantur, in eos, tamquam in speculum reliqui oculos conijciunt, ex iisque sumunt quod imitentur. * Desideratur ea vitæ innocentia præcipuè in Episcopis 3 quos in primis optandum est, quæ suæ sint partes agnoscant, ac se non ad propria commoda, ad divitias, luxum, sed ad labores ac sollicitudines pro Dei gloria vocatos esse intelligant. Nec enim dubitandum est, inquit idem Trid. *Sess. 25. c. 1 de Reform.* reliquos fideles ad religionem, innocentiamque faciliùs inflammandos, si præpositos suos viderint non ea, quæ mundi sunt, sed quæ sunt Dei, animarum salutem ac cælestem patriam cogitantes.

4 Honestas ista alia est interna, consistens in animi sinceritate, & in desiderio vivendi secundùm præceptum juris, & virtutum: alia externa, quæ in factis ipsis ac vitæ actionibus secun-

secundùm virtutum præscripta consistit, desideratque, ut Clerici sint alieni ab omnibus iis, per quæ mens extra se sparsa confunditur, acies cordis obtunditur, lux divini amoris extinguitur, reverentia sacerdotalis amittitur, & quod periculosum est, rectè vivendi linea, quæ aliis ad exemplum proponenda fuerat, minimè tenetur, non sine gravi scandalo. Facit enim Sacerdos delinquens populum delinquere, & ruina populi Sacerdos nequam.

Consistit hæc externa honestas præcipuè in 5 tribus, Primò, in vitæ morumque modestia, quæ dignam severitatis & sacerdotalis ingenii censuram decet. Quo modo Clericis continentiæ, benignitatis, humanitatis bonum 6 est amplectendum;* luxuriæ vitium ita aversandum, ut nequidem sinistra suspicione maculentur. Dedecet enim Clericos, maximè voto continentiæ adstrictos, ad actus impudicos se laxare, eos præcipuè, propter quos venit ira Dei in filios diffidentiæ, *c. Ut Clericorum* 13. *h. t.* Unde fœminis non cohabitant, qua de re *tit. seqq.* Decet eadem continentia Moniales, quibus clausura mandatur à Trid. *Sess.* 25. *c.* 5. *de Regul.* & à Pontificibus postea subsecutis, ut dicetur infrà *De statu Monach.* atque earum Monasteria frequentare prohibentur & Clerici & laici, nisi causa exigat, aliàs illi ab officio removendi, hi excommunicandi, *c.* 8. *h. t.* Fugienda & Clericis ebrietas, quæ mentis aciem hebetat, eius inducit exilium, libidinis est incentivum, *c. A crapula* 14. *h. t.* Unde jubetur aboleri usus ad æquales haustus provocandi, fœcundiores calices exhauriendi, *d. c.* 14. ubi commoniti, nisi destiterint, ab officio suspendi jubentur. Evitandi iis sales, facetiæ, dicacitates, & omnes verborum inanium pestes, quæ scurras potiùs quàm Sacerdotes ostendunt.

7 Inter alia, quæ Clericalem dignitatem & auctoritatem infamant & deprimunt vitia, non minimum est avaritia, ideoque maximè Clericis fugienda, non tantùm si sibi quærant, verùm etiam si Ecclesiæ: neque enim probandi ministri, qui ut magis fideles videantur, & in aram Ecclesiæ quid inferant, cuncta distorquent, extorquent, corradunt, corrodunt; sacrificium per hoc Deo se facere putantes, minus ei gratum, quia est de rapina. Unde maximè cavebunt, ne, ut habetur *Ezech. c.* 34. lac gregis sui comedentes, & ejus lanis se cooperientes, absque ulla æternorum spe, mercedibus mercenarii pascantur, contra Apostolum de præsenti potiùs laboris fructū recipientes, quàm in futuro, *can. Sacerdos* 9. I. *qu.* 3. ne captent morientium hæreditates, qua de causa olim ab Arcadio prohibitum quid relinquere Sacerdotibus, ut patet ex D. Hieron. *ad Nepotiam*, qui non tam de lege conqueritur, quàm dolet, quod eamdem nimia aviditate Clerici meruissent. Ad hanc magis evitandam Ecclesia testamenti factionem ademit Clericis, ut dicetur infrà *de testam:* Mercium exercitium prohibuit, ut mox dicetur, & præcipuè usuratum, & quidem sub excommunicatione *c.* 2. *h. t.* Judices gratis judicare voluit, non acceptis litium decimis, nec earum quotâ, *c. cum ab omni* 10. *h. t.* Excepto expensis victualium, nemo enim gratis cogitur militare.

Secundò, in vestitu & habitu: quo honesto 8 & decenti pro statu suo uti jubentur Clerici sæculares, qui nec nimiâ brevitate, nec longitudine notetur. Unde pannis rubeis aut viridibus, manicis aut sotularibus consutitiis, calcaribus deauratis, & aliis id genus, quæ superfluitatem sapiunt, uti prohibentur, *c. Clerici pen. h. t.* Religiosi habitu utuntur suæ Regulæ, quam professi sunt, correspondente. Si moniti ab Episcopo honestum & convenientem ordini & statui habitum deferre contemnant, suspendendi sunt beneficiati à beneficii fructibus per sex menses: in sacris ordinibus positi, citra sacerdotium, inhabiles per idem tempus ad beneficium Ecclesiasticum obtinendum: dignitatem, personatum, aut curam animarum habentes, per annum à fructuum perceptione suspenduntur, nisi excuset causa rationabilis, *Clem.* 2. *h. t.*

Ornatum quoque omnem Clericos vitare 9 vult Ecclesia:* quo modo barbam & comam eos nutrire prohibet. Quod accipiendum de coma, quæ imitatur comam mulierum; nam ad aures usque coma licitè & decenter fertur. Comam relaxantibus anathema positum à Gregorio IX. *c.* 4. *h. t.* ut exterioribus symbolis testentur, se interiore voluntate blandimenta & voluptates sæcularium despicere, & vero Dei servitio devotos esse. Unde & annulis digitos non ornabunt, nec

auri aut argenti ornatu utentur, nisi dignitas annuli usum admittat, *d. c. pen. h. t.* cum sit signum matrimonii spiritualis & fidei, *arg. can. Fœmina XXX qu.* 5. Doctores Clericos licitè annulo uti tradit Abbas *d. c. pen. n* 7. quod contineatur inter Doctoralia insignia; non abutantur tamen ad vanitatem. Pontificibus sua specialis est vestis: jubentur enim in publico & in Ecclesia super indumentis lineis uti; nisi Monachi fuerint, quos oportet Monachalem ferre habitum, *d. c. pen. in fine.*

20 Omnibus autem Clericis præceptum est ferre tonsuram in vertice capitis, quod ipsum ad traditionem Apostolicam referunt, Ecclesiæ auctoritate & consuetudine roboratum, ut qui sanctioris vitæ ordinibus mancipantur excultioris etiam vitæ characterem in capite ferrent. Ampliata autem tonsura eorum est, qui majoribus initiantur Ordinibus. Monachi non verticem tantum, sed totum ferè caput radere soliti, ut quod sit ipsorum vitæ studium declarent. Etenim abrasio ista est symbolum lugentium ac mœrentium. Vide Baron. *tomo 1. Annal. ad an. Christi 58 n. 123 & seqq.*

21 Tertiò, in officiorum & negotiorum exercitio; quæ sæcularia exercere, sive suo, sive alieno nomine, Clericis inhibitum. Cujus generis est mercatura, quàm tertiò monitus non deserens perdit clericale privilegium quoad bona sua, *c. fin. h. t.* Ejus ordinis est & officium tabernariorum & macellariorum, quod sub pœna privationis clericalis privilegii exercere prohibentur. Qui si nominatim & tertiò moniti non desistant, aut resumant id genus negotii, conjugati id omninò amittunt, quamdiu isti officio insistunt; uti & non conjugati, nisi habitum deferant clericalem, tunc enim tantum in rebus isto privilegio privati, quatenus tali officio insistunt. Et hoc ita, quatenus per se ac publicè istud exercent, *Clem. 1. h. t.* quæ tantum isto in casu loquitur, ut, cum sit pœnalis, non sit extendenda ad casum, quo per alios exercent. Detrahitur etiam non modicum dignitati ordinis, si Clerici faciant se joculatores, sive, ut barbarè dicunt, Bufones. Qui si per annum artem illam ignominiosam exercuerint, jubentur ipso jure carere omni privilegio clericali; uti & si breviori tempore tertio moniti non resipuerint, *c. 1. eod. in 6.* Tabernas frequentare prorsus prohibentur, nisi fortè causa necessitatis in itinere constitutos urgeat, *d. c. pen. h. tit.* * Similiter ludere 22 aleis & taxillis, ne manum Dominici corporis immaculatæ hostiæ oblatricem, simul & linguam inter Deum & hominem mediatricem, hujusmodi ludibrii contaminatione fœdent. Imò & ab ejusmodi inspectione Clericos vult esse alienos Pont. in *d. c. pen* ut & ludorum scenicorum, *can. Non oportet 37. de consecr. dist. 3. & can. Præterea dist. 51.* Videtur tamen non esse mortale per se, cessante scandalo, & contemptu, quæ ponit hac in re frequentia, ut colligere est ex iis, quæ traduntur, *tit. Cod. de aleatorib.* Multo minùs exercent ludos theatrales, nec in Ecclesiis illos admittunt, nihil faciente consuetudine in contrarium, *c. cum decorem 12. h. t.*

23 Ut autem commodius Clerici morum honestatem & præcipuè castitatem servarent, vivebant olim in communi, *can Prater § præcipientes Dist. 32. can. Necessaria XII. q. 1.* Unde Canonicos dictos volunt. Cui mori, frigescente caritate, derogatum, & seorsim vivere cœptum; dictique Canonici, non à Canone frumentario sive præbenda, sed quia ad Canonem, id est regulam, vivant; qui ut majorem servent honestatem & modestiam in Choro, populum à cancellis excludunt, tantum ei concesso altaris usu, *c. 1. h. tit.* Admittere tamen intra cancellos non videtur peccatum, si ferat consuetudo, Innocent. *ad d. c. 1.*

TITULUS II.

De Cohabitatione Clericorum & mulierum.

SUMMARIUM.

1. *Clericis cur interdicta cohabitatio mulierum.*
2. *Cum matre & sorore habitare permissum.*
3. *Hodie ex consuetudine etiam cum consanguineis.*
4. *Clericorum concubinariorum pœna.*

Ut commodius incontinentiæ occasiones evitent Clerici, seorsim à mulieribus habi-

habitare jubentur, *tote hoc tit. & can. Interdixit* 16. *distinct.* 32. *can. Oportet.* 23. *cum seqq. dist.* 81. nam ad lapsum provocat cum iis conversatio cum dicantur exutere conscientiam viri secum habitantis, *can. Hospitalium* 17. *d. dist.* ubi etiam consuetudinem cum iis habere quod non sit citra periculum, est prohibitum, 2 *passim per jura relata distinct.* 81. * Cum matre tamen & sorore habitare permissum, *d. can. Interdixit & c. pen. h. tit.* ex subjuncta ibi ratione, quod naturale fœdus nihil permittat fœdi (sive, ut legit Cuiac. sævi) criminis suspicari, id est sinistri: nisi & has lasciviæ vitium reddat suspectas; quomodo accipiendum, *c.* 1. *h. t* aut nisi cum his habitent, quæ non sunt matres aut sorores, *can. legitur* 25. *dist.* 81. Admittit etiam Canon illas, quas ætas & vitæ probitas ponit extra suspicionē, *d. can. Interdixit.* Verùm huic juri derogavit consuetudo, quæ etiam consanguineorum cohabitationem permittit, modò non sint suspectæ; nam istarum conversatio vitanda Clericis. Qui si tertiam monitionem contemnant, excommunicationi sunt subjiciendi, fœminæ verò canonicè judicandæ, *can.* 2. *hoc tit.*

A consortio concubinarum multò magis 4 arcentur clerici: quas habentes suspenduntur ab officiis, *can. Præter dist.* 32. ita ut eorum, si sint notorii, Missæ non sint audiendæ, nec Sacramenta ab iis percipienda; non quod ea polluantur flagitiosa Sacerdotum vita; sancta enim sunt, ut coinquinari nequeant, ut pulchrè tradit Nicolaus Papa, in *can. fin. XV. q.* 8. sed ne peccantes foveantur in sordibus impudicitiæ, &, dum contemni se vident, ad frugem pœnitentiæ & meliorem vitam revertantur, *c. vestra* 7. *h. t.* Non notorii, ab Ecclesia tolerati, non sunt evitandi, ne fortè contingat aliquem aspergi infamiæ notâ, qui habetur bonus, *d. c.* 7. *& fin. h. t.* Eaque distinctione intelligendus est textus in *can. Nullus & can. Præter d. dist.* 32. qui indistinctè dicunt, Presbyterum, quem quis scit indubitanter concubinam habere, vitandum esse. Suspenduntur præterea à beneficiis, & tandem, si moniti se non corrigant, deponuntur, *c.* 4. *&* 6. *hoc tit.* Ex decreto Conc. Trid. Sess. 25. *c.* 14. *de reform.* post primam monitionem non parentes mulctantur tertia parte fructuum, post secundam hoc ipso omnibus etiam pensionibus, Ecclesiæ vel alii pio loco applicandis. Quod & vult suspendi eos ab administratione, donec resipiscant, &c, si nihilominus eas detineant, privari omninò officiis & beneficiis, & ad ea inhabiles indignosque reddi, donec vitæ emendatio mereatur dispensationem. Repetentem fraudulosè dimissæ mulieris consortium vult excommunicari. Episcopum admonitum à provinciali Synodo, si se non emendaverit, ipso facto suspendit, & si perseveraverit, ad Roman. Pont. vult deferri. Abjurare concubinam nemo cogitur, ne per carnis fragilitatem via perjuriis aperiatur, *c.* 3. *hoc tit.* Quod si huiusmodi Clerici suspensi à beneficio, & Ordinum executione, ausi fuerint celebrare, irregularitatem incurrunt, qua de re *inf. tit. de Cler. excom. celebr.* Permisit præterea Trid. *Sess.* 25. *c.* 14. *de reform.* incontinentes Clericos, licet exemptos, ab Episcopis corrigi, tamquam Sedis Apostolicæ delegatis.

TITULUS III.

De Clericis conjugatis.

SUMMARIUM.

1. *Clericis cur conjugia interdicta.*
2. *Lege Mosaicâ cur permissa Sacerdotibus.*
3. *Continentia quo jure adnexa Ordinibus?*
4. *Conjugii usus in Ecclesia primitiva an permissus Clericis?*
5. *Continentiæ obligatio oritur ex voto.*
6. *Obligatio illa an ex tacito voto induci possit.*
7. *Ignorantia an excuset ab huiusmodi voto?*
8. *An & expressa intentio non continendi?*
9. *Obligatio hæc non tenet in ordinato ante usum rationis.*
10. *An neque in ordinato ante pubertatem habente usum rationis?*
11. *Ordinatus per metum non obligatur ad continentiam.*
12. *Quid si Ordo fuerit irritus, deficiente aliquo substantiali?*

13. *Ordine sacro initiatus fornicans est reus sacrilegii.*
14. *Clericus conjugatus non admittendus ad beneficia.*
15. *Clericus in minoribus constitutus per matrimonium beneficia sua ipso jure amittit.*
16. *Etiam matrimonio nondum consummato.*
17. *Quid si matrimonium fuerit irritum causa consanguinitatis, aut alia?*
18. *An impubes contrahens sit hoc ipso privandus beneficio?*
19. *Pensio an debeatur contrahenti matrimonium.*
20. *Clericus per contractum matrimonii retinet privilegium fori in criminalibus.*
21. *An etiam in causa civili?*
22. *Veste clericali & tonsura deposita quatenus amittantur privilegia clericalia.*
23. *Clericus ex delicto ante conjugium commisso an gaudeat privilegio fori?*
24. *Uxor Clerici an gaudeat isto privilegio?*

1 VT puriore & minus impedita mente Clerici Deo, eiusque cultui vacent conjugia non ineunt, quod indignum sit templa ac vasa Domini cubilibus & immunditiis deservire, *can. decernimus dist.* 28: nam cythara cum psalterio malè concordat, & conjugati plenam sui non habent potestatem, *c.* 3. & *seq. h. t.* Qui enim cum uxore est, inquit Apostolus, 1. *Cor.* 7. *v.* 32. sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est, de quo loco videndus Baron. *tomo* 1. *Annal. an.* 57. §. 68. probans ex eo D. Pauli cœlibatum: & denique substantia rerum Ecclesiæ non ita foret in tuto, quas sic deperdi contingeret. Quare & ordinatio eorum differtur, & beneficiis Ecclesiasticis, si quæ habent, privantur, *d. c.* 3. Ad Ordines quod attinet, ab iis removentur conjugati, *c.* 2. *h. t.*

2 Nihil movet; quod lege Mosaicâ permissum fuerit Sacerdotibus conjugium; hoc enim ideo, quia tantum genti Leviticæ erat ad sacerdotium aditus, ad quam proinde propagandam conjugio erat opus, aliàs periisset. Quæ ratio cum cesset hodie, non immeritò inductus fuit cœlibatus, & præcepta continentia Clericalis: ringantur licet & frendeant illi, quibus, tamquam suibus in volutabro, in sordibus incontinentiæ versari est volupe, & somnient continere se impossibile esse homini, cùm continentia prædicata & præcepta sit ab ipso Christo, Apostolis, tota Ecclesia, & commendatissima etiam fuerit sacerdotibus gentilibus, ut videre est ex Tiraquello, in *L.* 15. *connub. n.* 118. Vid. Baron. *ad d. an.* 57. §. 53. 54. & 58. & patet ex Vestalibus, quarum impudicitia gravissimè apud eos mulctabatur, cum vivæ quoque sepelirentur. Lips. *de Vesta & Vestalib. c.* 13. Ut non sit, quod reprehendatur Ecclesia suis Ministris continentiam præcipiens, *can. plurimos dist.* 82. ut conscientiæ integritate, vitæ sanctitate fulgentes, acceptabile Deo munus offerre queant.

3 Ubi quæritur, An continentia sit adnexa Ordinibus jure divino, an Ecclesiastico? R. Non deesse, qui velint esse juris divini, ex eo, quod à tempore Apostolorum nec in Latina nec in Græca Ecclesia hactenus ad sacros Ordines promoti inierunt matrimonia, ut mox dicetur: verum ex eo non convincitur esse juris divini, cùm Apostoli non statuant jus divinum; ut verius sit, juri Ecclesiastico esse attribuendam eius originem. Quod confirmatur per Conc. Trid. *Sess.* 24. *can.* 9. ubi traditur, legem Ecclesiasticam obstare ordinatis, quo minus matrimonia ineant. Nec facit, quod Ordo suapte natura adferat quamdam congruentiam & decentiam castitatis, matrimonio repugnantem; nam ex se non ponit præceptum, nec id invenitur à Christo inductum, & Græcis huc usque licitus fuit matrimonii usus, ut patet ex *c.* 6. *h. t.* Vid. Azor. *tomo* 1. *Instit. Moral. lib.* 13. *c.* 12. *qu.* 1. Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disp.* 27. *q.* 1. Ad Episcopatum quod attinet, etsi requirat majorem perfectionem, non tamen & illi nisi jure Ecclesiastico invenitur adnexa continentia. Sanchez *ibid. num.* 7.

4 Quæstio alia est, An in primitiva Ecclesia fuerit permissus Sacerdotibus conjugii usus? Resp. Hoc multos adserere, ritos quibusdam Gratiani locis crudè intellectis. Sed dicendum, apud Christianos numquam licuisse Clericis in sacris constitutis uxores ducere, *c.* 1. *h. t.* & *patet ex can. Apostolorum* 25. & *can. Presbyter distinct.* 28. ubi jubetur Presbyter, qui uxorem duxit, deponi. Nam cum se totos transtulerint in Dei famulatum non

non possunt se tradere uxoribus, cum non sint sui, & duobus dominis nemo rectè inserviat, præcipuè diversa præcipientibus. Subdiaconi, antequam Ordo iste sacris adnumeratus, uxores licitè ducebant, nec cogebantur continere, cum nemo invitus ad continentiam obligetur: ubi autem sacris est adnumeratus, coguntur continere, & matrimonium ab iis initum est nullum, *can.* 1. & 2 *Dist.* 28. & *c.* 1. *Dist.* 31. Sunt tamen conjugati admissi ad sacros Ordines in primitiva Ecclesia: uti & hodie admittuntur tam in occidentali Latinorum, quàm orientali Græcorum Ecclesia; hac tamen differentiâ, quod Latini non admittant conjugatos, nisi promissa continentia permissu uxorum, quæ & castitatem vovere debent, vel tacitè vel expressè, ut hac via à conjugii usu arceantur, & non tam uxores quam sorores habeantur, *c.* 2. *h. t.* *can. Omninò dist.* 31. *can.* 1. & *can. Cum in præterito Dist.* 84. Græci verò etiam hodie permittunt usum uxorum ante ordinationem ductarum, *can. Nicana* & *can. Quoniam Dist.* 31. præter id tamen tempus quo altaris ministerio debent deservire, ut magis Deo vacantes consequantur postulata, *d. c. Quoniam.* An intellectum istorum Canonum videantur notata ad *can. Habeo Dist.* 16. in Corpore edito jussu Gregorii XIII. De hoc Græcorum usu patet ex *c.* 6. *h. t.* ubi ex Græco Sacerdote natus habetur legitimus. Vid. Covarr. *De matrim. p.* 2. *cap* 6 §. 3. *nu.* 2. Baron. *tomo.* 1. *Annal. an.* 58. §. 18. & *seq.* Azor. *Instit. Moral. d lib.* 13 *c.* 3. Et secundum hanc distinctionem accipienda pleraque Gratiani loca hac in materia, quæ alias simpliciter, ut posita sunt, accepta forent falsa. Itaque Ordine sacro initiatum si contingat uxorem ducere, non tenet matrimonium, cogiturque deserere ductam, & pœnitentiam peragere, *c.* 1. *h. tit.* Ab officio removetur, cui tamen restituitur, si post peractam pœnitentiam vita laudabilem se ostenderit, *c.* 4. *h. t.* Nisi tamen duxerit viduam, aut secundam uxorem, *can. Quicquis Dist.* 84. talis enim quasi bigamus repellendus, propter intentionem cum opere subsecuto. De continentia Clericorum vide latè Bellarm. *tomo* 1. *Controvers. de Clericis lib.* 1. *c.* 18. & *seqq.* & Baron. *d. loco* §. 20. & *seqq.*

5 Obligatio hujusmodi non tam exurgit immediatè ex Ecclesiæ constitutione, quam ex voto castitatis, quod Ecclesia adnexuit Ordinibus sacris; quibus initiandi non expressè, sed facto ipso & tacitè profiteri censentur castitatem, eamque servare coguntur.

Ubi posset dubitari, An Ecclesia possit injungere continentiam Clericis per tacitum 6 votum? R. Eos, qui sordibus incontinentiæ delectantur, ut plerique hæretici, negare id posse Ecclesiam, quod sit juris naturæ matrimonium, ideoque ab inferiori non possit prohiberi, *Instit. De jure natur. gent.* & *civili.* Catholicam tamen esse sententiam, Ecclesiam quidem non posse quempiam cogere absolutè ad continentiam, quod sit res meri consilii, *can. Integritatis* XXXII. *q.* 1. posse tamen sacro Ordini apponere conditiones & leges justas isti statui convenientes, qualis est, ut illo initiatus castitatem voveat, sicut potest quilibet traditioni rei suæ apponere conditionem, *l. In traditionibus* 48. *D. De pact.* Ut supposita hac lege, sacris initiari desiderans velit ex consequenti vovere, & obligari; uti & obligatur ex propria voluntate, ut non habeat postea caussam resiliendi, cùm ante emissum tale votum debuerit se probare; quod nisi fecerit, imputet suæ temeritati. Vid. Azor *d. lib.* 13. *c.* 12. *qu.* 6. Sanch *d. Disp.* 27. *q.* 2. *n.* 10.

Quid si ignoraverit ex constitutione Ecclesiæ votum esse Ordini adnexum? R. Nihilo- 7 minus teneri ad continentiam, cum lex semel legitimè promulgata omnes teneat, nec ejus dari possit probabilis ignorantia; sed procedat regula, quod qui sciens & prudens aliquid vult, velit & omnia onera ei adnexa: de quibus quod non inquisiverit, sibi imputet, implicitè enim votum fecit. Si tamen ignoraverit sacrum Ordinem se suscipere, videtur in foro conscientiæ non teneri, cum non sit voluntarius, licet in foro exteriori ignorantia ista non sit probabilis. Sanch. *d loco n.* 11. & Azor. *d. lib.* 13. *c.* 14. *qu.* 10.

Quid si habeat expressam intentionem non continendi? R. Talem ordinandum quidem 8 esse, *can.* 1 *Dist.* 27. ordinatum tamen nihilominus teneri ad continentiam, si non ex voto voluntario, saltem ex Ecclesiæ instituto, cum agens censeatur agere juxta legis ordinationem, quam privatâ voluntate intervertit, *l. Nemo* 55. *D. De legat.* 1 Deinde in necessariò

sariò conjunctis inspicitur principalis voluntas, quæ est ordinaris non secundaria, quæ est continere, vel non subire onera connexa principali voluntati. *arg. l. Si ita scriptum* 1, §. 1. *De liberis & posth.* ubi stante principali voluntate testatoris instituentis servum hæredem, sequitur eum libertas etiam per testatorem adempta, propterea quod hæc illi necessario sit connexa. Quod procedit non tantùm in tacita contraria voluntate, verum & in expressa protestatione, quæ facto contraria nihil solet operari. Navar. in *Manuali c.* 22 *nu.* 51. Sanch. *d. qu.* 2. *n.* 12.

9 Quid si ante pubertatem quis ordinatus fuerit, an obtineat hæc obligatio? R. Non esse dubiam hanc quæstionem, in casu, quo quis ante usum rationis est ordinatus. Nam licet, non obstante, quòd malè fecerit talem ordinans, teneat Ordo, non potest tamen tenere obligatio ad continentiam, ad quam nemo obstringitur, nisi ex consensu, quo caret ista ætas: & proinde non tenetur, nequidem post quam accesserit usus rationis, nisi novo posito consensu, qui dabit ei ordinis executionem, alias inhibitam. Vid. Azor *d. lib.* 13. *c.* 14 *qu.* 9. *&* Suarez. *de Censuris Disp* 31. *Sect.* 1. *num.* 21.

10 Quid si ordinatus habeat usum rationis ante pubertatem? R. Esse, qui velint, doli capacem ante pubertatem teneri, ex eo, quod intelligat quid agat & obligetur naturaliter, secundum dicta *ad tit. D. De pact.* Verius tamen non obligari talem ad continentiam: nam cum ad eam expressè se non obliget, & votum solemne ante decimum sextum annum emissum hodie fit inutile, uti dicetur infrà *De regul.* dicendum & votum tacitum, resultans ex Ordinis susceptione, ante pubertatem esse inutile. Agitur enim res magni momenti, in qua non facile ponenda obligatio ante ætatem. Joan. Andr. in *c.* 1. *num.* 5. *ubi* Abb. *nu.* 3. *inf. De Cler. per saltum promoto.*

11 Quid si quis ordinatus sit per metum justum? R. Non obligari ad continentiam, quòd ea non tam sit præcepti, quam consilii & voti, quod liberum esse debet, nec obliget Ordo ex se ad continentiam, sed ex vi voti Ordini per Ecclesiam, uti dictum, adnexi, quod irritum ponit justus metus, propter summam in eo requisitam libertatem, uti dictum supra *De his quæ vi metusve caus.* & repetetur infra, *De voto*. Nihil obstante, quod metus non impediat characteris impressionem, nec quod minus baptismus obliget ad fidem, ut colligi potest ex iis, quæ dicta sup. *De his quæ vi & c. nu* 20. Vid. Azor. *d. lib.* 13. *c* 14. *qu.* 8.

12 Quid si collatio Ordinis fuerit irrita, deficiente aliquo substantiali? R. Verius esse, non obligari talem ad continentiam ne quidem ex simplici voto. Ratio est, quod Ordines suscipiens non faciat principaliter hoc votum, tanquam essentiale Ordini, sed tantùm in consequentiam, propter Ecclesiæ constitutionem; ut, non subsistente principali, subsistere nequeat, quod eius nomine in consequentiam venit, ex notissima juris. reg. in l. *Nihil* 129. § 1. *D. De R. I.* ubi Cujac varia refert exempla. Nec facit, quod professus in Religione non approbata, aut alias invalide, teneatur tamen ad castitatem ex voto simplici, resultante ex inutili professione, *c.* 3 *c. Placet* 12. *inf. De convers. conjug. & c. Consuluit* 4. *inf. Ne Clerici vel voventes &c.* nam castitas essentialiter adest voto, ut professus, licet inutiliter quoad simplex, juxta regulam, quæ habet. Si actus non valet, ut agitur, valeat eo modo, quo potest Barbosa 2. *p. Rubr. nu.* 100. D. *Solute matrim.* Sanchez *De matrim. d. disp.* 27. *q.* 2. *n.* 13.

13 Continentia itaque adnexa Ordini sacro facit ordinatum abstinere, non tantum à nuptiis, sed & ab omni actu venereo. Nam si ab actu licito, seposito voto, abstinendum, quidni & ab illicito? *l. Sacris* 42. *C. De Episc. & Cler.* Ut detestanda sit eorum jactantia, qui, cum conjugium jure sibi non licere fateantur, ideo concubinas sibi habere licere adserunt: quarum copulam ut sacrilegam plerique damnant, eamque circumstantiam necessariò in confessione exprimendam, ad valorem confessionis tradunt. Nam ultra fornicationem, virtuti temperantiæ adversam, etiam committunt in religionem, violando votum castitatis, & ita sacrilegii reus talis Clericus damnatur, *can. de iis Dist.* 28. Sanchez *d. Disp.* 27. *q. ult. nu.* 19.

14 Ut autem non admittuntur ad Ordines conjugati, ita nec admittendi ad beneficia, quæ dantur propter officia, nisi & uxores Monasterium intrent, aut continentiam voveant, aut

rat alias non sint suspectæ de incontinentia, qua de re inf. *De convers. conjug.* Clericis in minoribus constitutis, aut beneficiaris tantum, non est denegatus matrimonii contractus, aut eius usus; per quem tamen fiunt inhabiles ad beneficia obtinenda, & privantur obtentis, *c.* 1.*h.t.* non etiam per sponsalia, quæ non tam ponunt matrimonium, quam spem eius, nisi sint de præsenti.

35 Ubi quæritur, An ipso iure vaceent, an verò sit opus sententia judicis? R. Posterius posse videri; Primò, quod ad pœnam nemo teneatur in conscientia ante sententiam, ex receptissima sententia. II. Quod in *c.*1.*&* 3. *hoc tit.* dicatur Clericus, uxore ducta, compellendus relinquere beneficium, & eo privandus. III. Quòd in *can.* 3, *Dist.* 32. dicatur Clericus, accepta uxore, nihilominus stipendium suum accepturus. Certissimum nihilominus esse, vacare ipso jure beneficia, citra sententiam, ex opinione communiter approbata. Cujus ratio consurgit ex incompatibilitate matrimonii cum beneficio, quæ inducit spontaneam renuntiationem, *arg. can. Cum renuntiatur* XXXII. *qu.* 1. Est & ea ratio, quod concessio beneficii habeat eam conditionem ex Ecclesiæ consuetudine, ne statum incompatibilem, qualem ponit matrimonium, eiusque usus, adsumat Clericus; quare, eo assumpto, tamquam deficiente conditione, perdit beneficium: & ita communiter receptum tradit Covar. *alios citans, ad* 4. *Decretal. p.*2.*c.*6.*§.* 3. *n.*5. Sanch. *Disp.* 42.*n.* 3. *&* 4. *similiter alios alleg.* Unde patet amissionem non caussari per modum pœnæ, ut cesset primum argumentum. Non obstat secundum; nam textus ibi allegati loquuntur de privatione possessionis facienda quam de facto iniuste & violenter talis Clericus detinebat. Non obstat tertium; quia textus ille rectè accipitur de eo, quod datur in stipendium, ratione laboris, quem canendo Ecclesiæ præstat, non etiam de eo, quod debetur in titulum. Hinc est, quod talia beneficia tamquam vacantia continuò impetrari possint, ut dicemus infra Tit. 8.

36 Quid si matrimonium non fuerit consummatum? R. Nihilominus beneficio privatum esse Clericum, ex eadem ratione militante, quæ in casu proximo. Nam cum copula nihil ad matrimonium faciat, negari non potest, quia sit verè adsumptus status incompatibilis cum beneficio, cum ad copulam teneatur. Ubi nihil facit, si sponsa ante copulam moriatur, vel Religionem ingrediatur; nam jus semel extinctum non recuperatur solo casu, extincta scilicet caussa amissionis, sed nova collatione est opus. *Gl. pen in Clem. Gratiæ. De rescr.* Abbas *in c.* 1.*n* 6.*h.t.* Covar. *d. num.* 5. *&* 6.

37 Quid si conjugium fuerit irritum caussa consanguinitatis, aut alia? R. Distinguendum esse an sit nullum ob defectum consensus, an vero consensus adsit, & alia de caussa sit irritum. Primo casu certum est non vacare beneficium, nec eo privandum Clericum, cum nequidem voluerit actum contrarium. Hinc contractum à furioso, aut mente capto matrimonium non facit privari Clericum, uti nec metu justo à sponso initum, quia ista coactio licet ponat voluntatem, secundum dicta sup. *De his quæ vi &c.* non tamen sufficit ad matrimonium, quod ponit nullum, ob defectum consensus, ut dicetur infra libro IV. Secundo casu probabile est, nihilominus privatum videri beneficio taliter contrahentem, ex ratione textus in *c.* 4. *sup. De bigamis non ordin.* ubi intentio cum opere subsecuto facit aliquem inter bigamos poni; etsi verè talis non sit. Cui respondet tex. in *c. Eum qui* 18. *De præben in* 6. ubi accipiens secundum beneficium curatum, licet nulliter, vacat tamen hoc ipso primum, subjunctâ ratione, quod non deceat, ut stultus melioris, quam peritus conditionis existat. Ut tota vis ponatur in eo solo, quod quis appetierit statum incompatibilem beneficii retentioni. Ut non sit utilis distinctio, quam quidem faciunt, an Clericus sciverit impedimentum; an ignoraverit, quia adest animus utroque casu appetendi statum incompatibilem; & ita tenet Covar. *d n.* 5. Abbas in *d.c.*1.*n.*7. *h t.* & videtur communior sententia. Volunt tamen quidam, ipso iure non induci privationem, eo quod hic agatur de pœna delicti, quæ non infertur ipso jure; nec subsit eadem ratio, quæ subest matrimonio vero, quod inducit statum incompatibilem cum beneficio, non etiam irritum. Ut cum non detur textus quid disponens hac in parte, non debeat dispositum in aliis casibus extendi, contra regul. in *c. Odia D. R. I. in* 6.

Non

Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum. Adducunt pro hac parte *d. c. 1. h. t.* ubi deciditur, constitutos in sacris ducentes uxores, solum cogendos eas dimittere, non facta mentione beneficiorum. Sed loquitur cap. de iis, non qui sunt in Ordinibus, qui non tam facilè amittunt beneficia, sed demum per sententiam. Vid. Sanch. *Disp.* 43. *n.* 3.

18 Quid si impubes contraxerit matrimonium, an beneficio obtento hoc ipso privabitur? R. Non privari, ex vera & communi sententia. Ratio est, quod eiusmodi contractus matrimonii tantum habeat vim sponsalium, *c. un De desponf. impub. in 6.* Per sponsalia autem nō vacat beneficium, uti dictum. Nec obstant dicta superiori quæstione; quia ibi actum de pubere, qui contrahens, licet inutiliter, vult tamen statum incompatibilem: hic autem Canon inutilem actum transfert in alium casum utilem, qui non noceat. Covar. *d. §. 3. n. 5.* Et hoc ita, si sponsus sit impubes: nam si sponsus sit pubes, sponsa autem impubes, aliqui dubitant, maximè si sponsus ignoret sponsam esse impuberem, quasi per sponsum non steterit, quo minus actum incompatibilem gesserit. Videtur nihilominus dicendum, non vacare beneficium, eadem militante ratione quod scilicet canon eiusmodi contractum velit valere ut sponsalia, quæ non privant aliquem ipso jure, nec etiam privari faciunt. Abbas *d. c. 1. n.* 7. Jul. Clarus *§. fin. qu. 73. num.* 5.

19 Q. An dicta obtineant in pensione, quam habet contrahens matrimonium? R. Hoc dicendum esse, quatenus debetur titulo Clericali, ut sit loco beneficii, quod resignatum, & in ea habeat locum regula, quod subrogatum sapiat naturam eius, in cuius locum subrogatur, itemque ratio status incompatibilis: atque ita habet communis opinio, Gigas *De Pensionib. q. 54.* Clarus *d. q. 73. n. 3.* Covarr. *d. loco num.* 7. Sanchez *Disp. 44. nn.* 4. Nisi tamen Pont. voluerit pro vita deberi, etiam tamquam laico. Assignata tamquam laico pro ministerio temporali minimè vacat per matrimonium, quia non ponit incompatibilitatem, cum & conjugato assignetur.

20 Privat quoque matrimonium Clericos privilegio ordinis Clericalis, *c. Ioannes h. t.* Excepto privilegio canonis, de quo in *can. Si quis suadente* XVII. *q.* 4. & fori, quatenus tamen habitum Clericalem & tonsuram deferunt, & unicam, eamque virginem duxerint, *c. un. eod. in 6.* ubi tantum fit mentio causæ criminalis, sive intentetur criminaliter, sive civiliter.

Ut possit dubitari, An in causa civili habeant tales Clerici fori privilegium? R. Id aliquibus videri, per text. in *d. c. un. in verbis, nec ab ipsis judicibus,* ubi generaliter inhibetur judicibus sæcularibus, ne condemnent Clericos. Facit, quod Concilium Parisiense, cuius ibi mentio, & quod habetur inf. *De foro compet. c.* 2. loquatur indistinctè, ut sit intelligendum de caussis tam civilibus quàm criminalibus. Communius tamen receptum, tantum habere locum in caussis criminalibus, cum *d. c. unic.* expressè tantum de iis loquatur. Ut nō obstent verba subsequentia generaliora, quia non est infrequens ea restringi ad casum præmissum. Non obstat Conc. Parisiense, de quo in *d. c.* 2. nam hoc loquitur de Clericis in genere; dictum verò *c. un.* tantum de restringendis Clericorum conjugatorum privilegiis. Quod autem tantum caussas criminales excipiat Pont. est, quod indecentius sit, in caussa criminali, in qua agitur ad vindictam, Clericum subdi foro sæculari, quam in caussa civili, in qua agitur de restitutione debiti. Non poterit tamen in caussa civili capi talis Clericus à laico, propter *d. can. Si quis suadente,* quo prohibetur violenta manuum injectio in Clericos. Hæc ita, durante matrimonio; nam eo soluto, etiam in civilibus gaudebit Clericorum privilegiis omnibus, cum ea tantum restringantur in causa conjugii, per *d. c. un.* Joan. Andreas *d. c. 1. n.* 2. Covarr. *Pract. qq. c. 31. n.* 7. Sanchez *Disp. 46. n. 21. & seqq.*

21 Illud etiam quæsitum, An vestem clericalem & tonsuram deponens amittat in perpetuum dicta privilegia? R. Tantum pro tempore, quo non gestat, amittere, & resumptis veste ac tonsura iterum iis gaudere. Ratio est, quod Canon propter dimissionem eorum non tam privet Clericos privilegiis, quàm eorum usu; unde resumpto habitu, tamquam cessante causa impedimenti, iterum iis fruentur. Et hoc ipsum probatur per *d. c. un.* in verbis, *nolumus gaudere Clericali privilegio,* quæ indicant tantum suspensionem. Facit ad idem *c. 6.*

seq.

sup. de vita & honest Cler. Clem. 1. eod. & alia loca, quæ non privant nisi pro tempore, quo Clericus se non conformat Canonibus. Hinc, mortua conjuge, quam unam virginem habuit Clericus, si continuet vel reassumat, vestem clericalem & tonsuram; gaudebit omnibus privilegiis. Joan. And. *d. c. 1. n. 2.* Covarr. *d. loco n.* 18. Sanchez *d. Disp.* 46. *q. ult.*

23 Quid si Clericus ante conjugium deliquerit, an conjugatus habitum & tonsuram non deferens habeat privilegium fori, ejus delicti nomine? R. Ita omnino dicendum esse, etiam in casu, quo omnino privaretur postea Clericorum privilegiis, ut in specie *c. un. De bigamis non ordin. in* 6. Ratio est, quod ad fori competentiam debeat attendi tempus, quo delictum est commissum, *arg. l. 1. D. De pœnis*; & ita tenet, alios referens, Grammat *Decis.* 10 *n.* 3. tradens ita decisum esse. Nihil facit, quod *d. c. un. De bigam.* dicantur bigami nudari omni privilegio clericali, nam hoc tantum est accipiendum quoad delicta postea commissa, non quoad præcedentia. Barbosa *ad l. Titia* 35. *n.* 33. *C. Sol. matr.*

24 Postremò quæritur, An uxor Clerici gaudeat privilegio canonis & fori? R. Ex communi sententia, eam minime gaudere privilegio canonis, cum sit personale, inductum tantum in reverentiam ordinis clericalis, quem non egreditur. De privilegio fori dubitatum; dicendum tamen, nec eo gaudere. Nihil obstante, quod uxor sortiatur viri forum; hoc enim tantum in iis, quæ possunt communicari cum uxore. Fori autem privilegium non est communicabile cum uxore, utpote concessum ratione Clericalis ordinis, cuius incapax mulier, ut dictum sup. *lib.* 1. Joan. Andr. *d. c. un. n.* 3. Sanchez *lib.* 7. *Disp.* 47.

TITULUS IV.

De Clericis non residentibus.

SUMMARIUM.

1. *Clerici ad residentiam personalem tenentur.*
2. *Residentia illa quo jure requisita.*
3. *Beneficia quæ obligent ad residentiam, quæ non.*
4. *Consuetudo an liberet à residentia?*
5. *Residentia strictè facienda.*
6. *Absentes an ipso jure priventur beneficiis?*
7. *An & fructibus?*
8. *Absentiæ spatium quantum ex Conc. Trid.*
9. *A residentia quænam caussa excusent.*
10. *Residentia* 40. *annorum an sit justa caussa?*
11. *Distributiones quotidianæ (quæ & manualia beneficia) dantur solis præsentibus.*
12. *Absentibus quando debeantur.*
13. *An debito expulso à Capitulo?*
14. *An excommunicato?*
15. *Distributiones æqualiter facienda.*
16. *Duplex an debeantur ratione duplicis officii?*
17. *Distributiones absentium an & qualiter adcrescant præsentibus?*
18. *Victus in possessione an teneatur ad restitutionem distributionum interim perceptarum?*

1 AD vitæ innocentiam, quæ in Clericis desideratur, oportet accedat diligentia procurandi officii, cuius ratione datur beneficium. Ea consistit in residentia, id est, præsentia personali in ipsa Ecclesia, in qua quis beneficium habet, etiam simplex & modicæ æstimationis, *c.* 1. *h. t.* Dico, personali, quia est electa personæ industria, quæ per alium non suppletur, maximè si fuerit cura animarum, ad quam admitti conductitios indignum. Unde consuetudo sub annuo censu committendi aliis Ecclesias dicitur enormis, & improbatur, *c.* 3 *inf. Ne Prælati vices suas &c. ubi eade re latius.* Ut tantum iis sint conferenda beneficia, qui in propria persona volunt & possunt deservire, non etiam iis, qui nec possunt, nec volunt, *c.* 4. *h. t.* Excipe casum *cap. Extirpanda §. qui verò inf. tit. seq.* de quo actum fuit supra *De off. Vicarii.*

2 Quæritur autem, Quo jure requiratur residentia? Resp. Episcopos & alios curam animarum habentes teneri & jure divino, *Trid. Sess.* 23. *n.* 1. *De reform.* quod Christus commiserit talibus oves pascendas; non pascuntur autem nisi à præsentibus: & naturali, cum in eum finem recipiant decimas, terrena metant, ut spiritualia ministrent; datum enim beneficium propter officium *c. fin. de rescr. in* 6. Simplicia verò beneficia in dubio quidem etiam præsumi habere adnexam residentiam, non tamen nisi jure humano Canonico.

3 Sunt eorum quædam, quæ tantum ad Ho-

tarum Canonicatum recitationem obligant, non etiam ad residentiam, aut ad substituendum sibi alium; cuius ordinis sunt Beneficia, quæ dicuntur Præstimonia, sive Præstimoniales portiones, à reditibus Ecclesiasticis abstractæ,& designatæ aliquibus per modum subjectionis & adjutorii ad studia peragenda. Et esse beneficia non obligantia ad residentiam,patet ex Conc. Trid. *Sess.6 c.2. De reform.* ubi dicitur, obtinentes beneficia, residentiam personalem de jure aut consuetudine requirentia, cogendos esse residere; nam frustra ibi fieret mentio eorum, quæ desiderant residentiam,nisi & essent,quæ non desiderarent. Facit eodem,quod Trid.*Sess.23.c 1. De reform.* & *Sess 24 c.12 De reform* tantum faciat mentionem Episcopatuum, & obtinentium curam animarum, aut præbendas,portionesve inCathedrali aut Collegiata Ecclesia.

4 Q. II. An consuetudo possit liberare à residentia? R. Neutiquam quoad eos, qui de jure divino aut naturali tenentur residere, cui non prævalet consuetudo, nec illud immutat, *Instit. De Iure natur gent. & civili*; sustinendam tamen quoad eos, qui tantum de jure Canonico obligantur, ut habentes beneficium simplex, quia potest consuetudo mutare jus humanum, & ab eius observantia liberare. Quam distinctionem videtur adjuvare Conc. Trid.*d. Sess.23,c.1*.ubi agens de residentia eorum, quibus est cura animarum, dicit consuetudinem ab ea liberantem potius corruptelam censendam esse: ut contrarium sit colligendum in iis, qui non habent curam animarum. Vid. Abbas *ad c. Extirpanda 30. §. qui verò n 31. & 32.inf tit.seq.* & Covarr.*3.Variar.Res. c. 13. n. 9*. Consuetudine tamen non obstante, cogendi absentes residere, si ita exigat divinum ministerium.

5 Residentiam qui debent, strictè eam præstant, etiam Cardinales, *c 2.h t.* sub mortalis peccati reatu; alias per fructuum subtractionem, sequestrationem, aliaque juris remedia, etiam usque ad beneficii privationem, compellendi. *Trid. d Sess.23.c.1.*

6 Ubi quæritur, An ipso jure priventur beneficiis absentes? R. Factum hominis requiri, cum nusquam inveniatur textus illos ipso facto privansi sine textu autem non soleat pœna induci. Non alias tamen per hominem privandi,nisi legitima citatione prævia: quæ etiam una sufficere videtur personaliter facta, quando scitur,ubi locorum absens degat. Si citatus,cessante impedimento justo,non compareat, spoliari beneficio potest, *c. Ex parte 8. & c. fin. h. t.* Si ad absentem citatio pervenire non valeat, ut quando ignoratur,ubinam agat trina citatio desideratur per edictum, ut facilius ad absentis notitiam perveniat: qui si non compareat intra sex menses,spoliari potest beneficio,*c Ex tua 11.h t.Gl in c.fin.§.porrò V. Canonibus sup. Vt lite non contest.* Potest & superior in contumaces uti suspensione & excommunicatione, *d.c.11.§.1.*

7 Quæritur &, An absentes fructibus ipso facto priventur? R. Hoc videri dicendum in iis, qui jure divino aut naturali tenentur ad residentiam, quales sunt habentes curam animarum, de quibus agens Trid. *d Sess. 23.c 1.* dicit eos non facere fructus suos pro rata temporis, nec tutâ conscientiâ, aliâ etiam declaratione non secutâ, illos sibi detinere posse, sed in pauperes loci erogandos esse, aut fabricæ Ecclesiarum applicandos, cessante quacumque conventione aut compositione, qua fructus pro parte remittantur. In quibus vel maximè locum habet, quod beneficium detur propter officium; ut hoc cessante, tamquam caussa perceptionis fructuum, perceptio ista sit injusta. In iis,qui non tenentur isto jure ad residentiam, videtur hæc privatio ipso jure non induci, sed per hominem inducenda,cum Trid. *d.c 1.& Sess.24.c.12. De reform.* tantum agat de habentibus curam animarum, &,ut mox dicetur,de aliis agens dicat eos privandos.

8 Loquitur autem Tridentini & veteres Canones, de diuturna absentia, per quam pariter Ecclesia detrimentum; nam qui aliquantisper tantum abest, statim reversurus, non videtur abesse. Unde absentiæ spatium, quod sit extra pœnam, definivit singulis annis, sive continuum sive interruptum, ut non excedat in Episcopis duos menses, aut ad summum tres, & subsit æqua caussa, cesset que detrimentum commissi gregis. Ultra si abesse velint, caussa legitimæ absentiæ est allleganda coram Pont. aut Metropolitano, aut seniore Suffraganeo, ab eoque in scriptis approbanda, nisi notoria sit ratione officii. Idem in iis, qui curam animarum

marum habent, ne periclitetur grex commissus. Non habentes curam animarum tres menses habent, quibus abesse iis est impune. Non tamen omnes abfint eodem tempore, ne cultus divinus jaceat. Admonet verò Trid. *d. Seff* 23 *c.* 1. eos præcipuè, quibus est animarum cura, ne absint solemnioribus diebus, quibus præsentiâ Pastoris maximè ædifici, & gaudere soleut oves. Ultra abesse nulli licitum, nihil faciente consuetudine, aut Ecclesiæ statutis, per quæ absentiæ restringi quidem possunt, non etiam prorogari, *d. c.* 12, *verf. Præterea*. Ultra qui abesse præsumpserit, primo anno privandum esse demidiâ parte fructuum; secundo omnibus; crescente verò contumacia contra talem procedi juxta Canonum constitutiones mandat Trid. *d. verf. Præterea*.

9 Excusabit autem caussa, quam ponit urgens necessitas, debita obedientia, evidens Ecclesiæ aut Reip. utilitas. Talis est caussa studii, Theologici scilicet vel Juris Canonici, & quidem ad quinquennium: & hoc quatenus verè in studiis agunt, neque enim cuipiam patrocinari collusio aut fraus debet, *c.* 4. *& c. Tua* 12 *h.t.* Vid. Horat. Lucius *de privil. Scholar. priv.* 93. Pet. Greg. Tholos. *de Benef. Eccles. c* 7 *n.*10.11.12. Ponit & justam caussam absentia ratione ministerii summi Pontificis, ad quod quis evocatus, *c. Cum dilectus* 14 *h t.* Idem est, existente aliquo in servitio sui Episcopi, *c. Ad evidentiam* 15 *h. t.* Non utetur tamen in servitio suo Episcopus operâ Parochi, nisi eo spatio, quo communiter permissum ei abesse, idque non deseratur cura animarum. Ponit præterea justam caussam dispensatio S. Pontificis super habendis pluribus beneficiis, qui hoc ipso dispensasse videtur super residentia alterius, cum nemo utrimque commodè residere, id est deservire cultui divino possit, *c. Non potest* 21. *de preb. in* 6. Facit etiam indulgentia S. Pont. quempiam impune abesse: quâ tamen non obstante possent Clerici cogi residere, si Ecclesiæ necessitas & cultus divini ministerium exigat; qui donec venerint, Superioris est alios substituere, qui deserviant Ecclesiæ, ex absentium alendos fructibus, *c. pen. h.t.* Præstat eamdem caussam adversa, valetudo, de quâ infra *Tit.* 6. *de Clerico ægrot.* aëris intemperies pro certo anni tempore: graves inimicitiæ cum plebe, aut Domino loci, unde vitæ discrimen aut scandalum; quo casu si reconciliatio sit desperata, dandum potiùs à Superiore tali Clerico aliud beneficium: grave periculum imminens ratione belli, tempestatis, & captivitatis. Est autem curandum præcipuè habentibus curam animarum, ut in casu justæ absentiæ provideatur gregi de provido Vicario. Absentiæ huic ex justa caussa neutiquam dici potest derogatum per Trident. dum passim exigit residentiam: posterior enim lex generaliter loquens limitatur per priorem specialiter loquentem, *l. Sed & posteriores. D. de LL.*

10 Q. An sit justa caussa excusationis residentia XL. annorum? R. Hoc posse videri, *arg. l. C. De Profess. qui in urbe lib.* 12. ubi qui viginti annis legit, Comitatus dignitatem consequitur. Sed hoc argumentum parum urget, cum à diversis non fiat illatio: ut, cum desit textus hac in materia liberans, nulli anni dicendi sint liberare, quod passim hac in materia requiratur & mandetur residentia, Et deinde ut in argumento dicto accedat titulus Comitatus, non legitur tamen etiam liberari à legendo Doctor, & nihilominus lucrum capere. Navarr. *cons.* 12. *h.t.*

11 Hæc ita quoad fructus, quos grossos vocant. quibus minimè privandi justa de caussa absentes. * Præter fructus istos inductum est in Ecclesia, ut tempore officii fierent distributiones quotidianæ præsentibus tantum, quæ manualia dicuntur beneficia, aut victualia, à Bonifacio VIII. *c. un. eod. in* 6. ut hâc viâ excitarentur Clerici ad divinum officium celebrandum: & hoc non sine primario, vel qui habet rationem motivi, quia hoc foret inordinatum, sed secundario & occasionaliter. Præsentibus, inquam, tantum, neutiquam etiam absentibus, nihil faciente consuetudine contrariâ, quam improbat Bonif. P. *d loco* statuens absentes distributiones istas suas non facere: quam & reprobat Trid. *Seff.* 24. *c.* 12. *De reform.* renovans constitutionē Bonifacii. Præsens hic dicitur, non qui est in oppido, aut loco, in quo sita Ecclesia, aut etiam in ipsa Ecclesia, sed qui in choro est, in quo celebratur divinum officium, ibique simul cum reliquis operam impendit. Potest tamen & dici præsens, qui in oppido aut Ecclesia est, si

talis præsentia muneri sufficiat, ut tradit Covarr. 3. *Var. Resol. c. 13. n. 3.*

Quæri hic posset 2. An nullis absentibus debeantur distributiones? R. Absentibus nomine Ecclesiæ ex mandato capituli rectè dici deberi, propterea quod tales in plerisque habeantur pro præsentibus: ut æquum sit ab iis, quorum negotiis ex mandato eorum incumbunt, nihil contra eos attentetur ex causa absentiæ, *arg. l. Sed etsi 26. §. fin. D. ex quib. caus. majores &c.* Quò facit, quod Joan. Andr. *d. c. un.* velit eas deberi Archidiacono visitanti: Facit, &, quod scribit Navarr. *conf. 8. h. t.* satisfacere Prælatum juratæ obligationi de residendo, si absit nomine Ecclesiæ, secundum text. in *c. Ex parte 13. h. t.* Et colligi hoc ipsum videtur ex *d. c. un.* in quo Bonifac: dum negat absentibus cedere distributionum dominium, excipit absentes ex evidenti caussa Ecclesiæ. Obstat tamen huic sententiæ *c. 7. h. t.* in quo dicuntur victualia (qualia interpretamur distributiones *d. c un.*) non cedere existenti in servitio Episcopi, quod ea absentibus non dentur: nisi dicamus, tales non posse dici abesse mandato capituli, & propter eius negotia, sed potius Episcopi, cui jure permittente non potest contradicere capitulum, ut non mereatur hanc gratiam. De infirmis agetur infrà *t. 6.*

Q. II. An debeantur expulso à capitulo, aut in exilium misso? R. Si sine culpa sua hæc patiatur clericus, deberi ei distributiones, quas alias præsentia sua percepisset, quasi per vim majorem impeditus divinis interesse, easque lucrari, ne sine culpa inferatur alicui gravamen. Facit pro ea parte *c. un. eod. in 6.* ubi rationabilis necessitas facit absenti deberi distributiones, qualis hoc casu. Ex eodem textu idem dicendum de injustè carcerato, & de eo, qui vi majore detentus non potuit interesse divinis; habendus enim taliter impeditus quasi præsens fuisset, ne qui culpâ caret in damnum vocetur. Navarr. *Conf. 11. h. t.* Covarr. 3. *Var. c. 13. n. 8. vers. Undecimo.*

Q. III. Quid juris in excommunicato? R. Idem dicendum esse, si injuste sit excommunicatus, ne injuria alterius quis damnum sentiat; quatenus tamen interesse solitus divinis, nam alias nullum damnum sentit. Imò excommunicatio licet injusta lucrum ei adferret, quod non est rationis. Justè expulsus, incarceratus, habet quod imputet sibi, præcipuè hic, in cujus potestate est, dimissa contumacia: mereri absolutionem, in qua quod manserit, suæ culpæ attribuat; neque enim eius fovenda malitia. Facit *c. Pastoralis 53 in fine & ibi Gl. sup. de appellat.* ubi proventus Ecclesiastici subtrahuntur ei, cui denegatur communio Ecclesiæ, qualis est justè excommunicatus. Covarr. *d. n. 8. vers. duodecimo.*

Distributiones itaque faciendæ præsentibus tantum, & quantum fieri potest æqualiter, quod in omnibus æqualis sit caussa, scilicet adsiduitas & frequentia in divino officio ut in pari onere diligentiæ meritò par debeat esse lucri seu commodi compensatio: ut non debeat alicuius conditio ideo prævalere quoad majorem distributionem, quod habeat pinguiorem præbendam; nam ea res non facit eum plus reliquis præstare sua præsentia, cui distributio debetur D. Wames. *conf. 108. n. 2.* Nihil tamen implicat inconveniens, si secundum officium & dignitatem qualitatem constituatur alicui major portio, quam salvat inæqualitas onerum, ut tradit Glos. in *c. Statuimus 25. V. potiorem sup. de majorit. & obed.*

Q. IV. An duplici gaudens officio, veluti Archidiaconus simul & Canonicus, duplices recipiat distributiones? R. Hoc velle Joan. And. Abbatem, Felin. in *c. cum olim sup. de sent. & re judic.* & pro iis facere textum in *l. Titia § qui Marco D. de annuis legat.* rationem dant, quod nihil inconveniens sit, illi respondere duplex stipendium, cui est duplex officium. Atque hanc opinionem veriorem dicit Covarr. *d. loco nu. 6.* & maximè procedet, si consuetudo loci suffragetur. Alias contraria videtur æquior & probabilior, fundata in eo, quod distributio solummodo fiat propter exercitium in divinis, quod ut non duplicatur in eo, qui duplici munere fungitur, ita nec duplicari distributionem æquum est, in gravamen Ecclesiæ: Deinde cum lucri caussa sit eadem, quidni & idem lucrum statuitur, ne inter pares onere portatur, imparitas commodi, contra regulam juris. Facit huc textus in *l. Si plures 9. in princ. vers. nam difficile D. de pact.* ubi dicitur esse difficile, ut unus repræsentet pluriū vices & labores, præcipuè in hac perso-

personali, de qua agimus; præsentia, Vid. Azor. *Instit Moral tomo 2. lib. 3. c. 11. q. 19. & lib. 7. q. 12.* Wamef. *d. Conf. 208. n 3.*

17 Q. VI. An absentium portiones adcrescant præsentibus? Resp. Seposita consuetudine, tum demum adcrescere præsentibus, quando certa portio in genere adsignata distribuenda iis, qui intersunt divinis: tunc enim absentes præsentibus partes non faciunt; exemplo hæreditatis, aut rei conjunctum relictæ testamento, ad quam quo pauciores concurrunt, tanto maior pars singulis debetur. Si verò singulis adsignata fuerit portio, nihil adcrescet præsentibus, eum absentes nihilominus partes faciant, quamvis non capiant portionem adsignatam, quæ apud Ecclesiam remanet, ex cuius patrimonio datur. Covar. *d. c. 13. nu. 7.* Wamef. *Conf. 209. num. 6. & Conf. 112. num. 2.*

18 Q. VII. An qui ratione recredentiæ, id est fiduciariæ & quasi depositariæ possessionis, distributiones percepit, postea in possessione victus teneatur ad earum restitutionem? Resp. Non teneri, quod illas receperit ratione personalis residentiæ & præsentiæ in divinis officiis, ut victorias sibi abrogare nequeat, cùm præsens non fuerit, nec veniant nomine fructuum beneficii, qui victori debentur. Sic & qui impetrant beneficium terræ taxæ non imputant has distributiones. Oldrad. ad Conf. 118. Felin. in *c. ad aures; 3. num. 34. de rescr* Covar. *d. c. 13. num. 1.* Spectat etiam ad officium Clericorum lectio Horarum Canonicarum, qua de re inf. *De celebrat. Missar.*

TITULUS V.

De Præbendis & Dignitatibus.

SUMMARIUM.

1. *Clerici ex beneficiis alendi.*
2. *Beneficium quid & in quo differat à pensione.*
3. *Præbenda Canonia quid, & Canonici qui.*
4. *Beneficia alia Secularia, alia Regularia.*
5. *Item alia Simplicia, alia Duplicia.*
6. *Alia Electiva, alia Collativa.*
7. *Beneficia conferunt Clerici, non laici, nisi ex speciali indulto.*
8. *Præscriptio non prodest laicis.*
9. *Ne quidem immemorialis.*
10. *Beneficia qui conferant.*
11. *Episcopus ante consecrationem an rectè conferat?*
12. *An R. Pontificis in urbe Vicarius?*
13. *An adjutor Episcopo datus?*
14. *An existens in possessione conferendi?*
15. *An sequester?*
16. *Collatio an rectè fiat extra diœcesim?*
17. *An existens in Rom. Curia rectè conferat in Ecclesia sua?*
18. *Collatio ordinaria quibus modis impediatur.*
19. *Iure devolutionis quando impediatur collatio.*
20. *Collatio manet salva ordinario collateri, non fortita effectum facto eius, cui facta est, vel per casum, &c.*
21. *Devolutio fit ad superiorem, non contrà.*
22. *Idque iisdem conditionibus, quibus ordinarius tenebatur.*
23. *Devolutio etiam locum habet, collatione indigno facta.*
24. *Reservatio quid, & beneficia reservandi jus quibus competat.*
25. *Reservationes an & quæ obtineant.*
26. *Reservatio corpore juris clausa quæ dicatur.*
27. *Reservationibus an & futura beneficia comprehendantur.*
28. *Non afficiunt beneficia patronatus laici.*
29. *Iure præventionis potior est, qui tempore prior.*
30. *Licet eodem die collatio facta sit.*
31. *Et ab uno eodemque unum idemque beneficium fuerit collatum diversis.*
32. *Beneficia quibus conferenda.*
33. *An rectè conferatur beneficium non habenti animum permanendi in statu Ecclesiastico?*
34. *Inter plures idoneos conferendum magis idoneo.*
35. *Collatio facta digno, omisso digniori, tenet.*
36. *Licet per tertium fuerit impeditus dignior.*
37. *Fraude ac mendaciis impediens tenetur omisso ad restitutionem.*
38. *An teneatur ad damnum tertius beneficii?*
39. *Idoneus in dubio quis præsumendus?*
40. *Indigni omnino rejiciendi.*
41. *Conferens indigno an eo casu privetur jure collationis.*
42. *Collatio indigne facta an ipso iure nulla?*

1 OFficii, quo funguntur Clerici, nomine dantur beneficia, cùm altari serviens ab eo sit alendus, officio & dignitati convenienter, *c. cum secundum* 16. *h. t. can. Ex his* 22. XI. *qu.* 1. Turpe enim altaris addictum servitio, ab eo propter inopiam ad vilia avocari. Unde ad Ordines nemo admittendus sine titulo, id est beneficio, nisi de suo habeat, unde honestè alatur, *c.* 1. & *c. Tuis* 23 *h. t.* aliàs à præsentante aut ordinante erit ei providendum, donec titulum sit consecutus, *c.* 4. & *d. c.* 16. *h. t.* De officio Clericorum dictum Titt. prioribus, præcipuè proximo: hic de Beneficiis subjicitur.

2 Beneficium Seneca, *De benef. lib.* 1. *c.* 6. vocat actionem benevolam; alii munus in aliquem collatum. Hoc loco, uti & toto Jure Canon. est jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis, ratione spiritualis ministerii. Dico perpetuum; quia si temporale foret, & ad nutum revocabile, non erit beneficium, cuius ordinis sunt ea, quæ manualia dicuntur. Excluditur Pensio, quia non obligat ad aliquod ministerium Ecclesiasticum, *c.* 4. *eod. in* 6. ne quidem ad Horas Canonicas; nisi quod Pius V. ad Horas D. Virginis pensionarios obligaverit, sub pœna amissionis fructuum pensionis. Hoc beneficii genus veteribus dictum Sacerdotium, ut patet ex *l.* 1. *D. de ambitu*, & aliis, quæ tamen possent videri potius munus & dignitatem denotasse, quàm proventum.

3 Inscriptio huius Rubr. quoad priorem partem, est *de præbendis*; nomine Præbendæ accepto pro ipso iure percipiendi reditus, ut rubrum nigro conveniat, atque ita idem sit cum Beneficio, cùm aliàs verbi illius propria significatio denotet fructuum perceptionem. Dicta enim Præbenda, quod Clericis sua portio tribuatur, distincta à Canonia: quo vocabulo designatur jus ipsum, quod sequitur jus habendi locum in Choro ibi dicendi & peragendi officia divina; quod etiam consistit sine perceptione ulla fructuum, *Gl. in c.* 9. *Vt receperunt sup. de constitut.* Potest enim esse Canonicus sine præbenda, quæ tamen proximè vacans debetur adsumpto in Canonicum, *c. Relatum* 9. *h. t. Gl. in c.* 2. *inf. de concess. preb.* ut è contra datur præbenda sine Canonia, ut videre est in *c. pen. inf. de Magistris.* Hinc dicitur Canonicus præbendarius, cui adest & canonia & præbenda: qualem à Canone, quem ex ærario Ecclesiæ accipit, ita dictum aliqui volunt. Rectius Ivo *Epist.* 95. ex eo dictum vult, quòd Canonicas regulas arctiùs cæteris observare astringatur. Quo modo Canonici dicuntur Regulares, quæ duo verba idem denotant, nisi quod illud Græcum, hoc Latinum: distinctionis tamen gratia hoc nomine veniunt ii, qui communem vitam agunt, *c.* 5. *sup. de relig. domib.* illi verò qui seorsim & liberè vivunt, dicti sæculares Canonici.

4 Hinc dividuntur Beneficia, Primò in Sæcularia, quæ debentur Clericis, sæcularibus, & Regularia, quæ iis conferenda, qui strictiori regulæ sunt obstricti, regularibus scilicet, non etiam sæcularibus Clericis, ne quidem

dem ex mandato Apostolico, nisi hoc expressè caveatur in litteris, *c. 5. eod. in 6.*

5 Secundò, Alia sunt Simplicia, quæ nullam habent adjunctam qualitatem, sed tantum divinum officium, ut canonicatus, Capellania; alia Duplicia, sive Majora, quibus aliqua adest qualitas, sive præeminentia, veluti dignitas, jurisdictio, cura animarum: quorum aliqua habent dignitatem cum jurisdictione; unde altera Rubr. pars est de Dignitatibus, uti Episcopatus, Abbatia, Præpositura, Decanatus, Archidiaconatus, alia neutram, sed tantum gradum aliquem honorificum, quo cæteris præstant, ut Personatus, officium cantoris, Thesaurarii, vel curam tantùm animarum, ut Parochiæ.

6 III. Alia sunt Electiva, ad quæ pervenitur per electionem, de qua supra lib. 1. alia collativa, quæ per collationem acquiruntur, cujus generis sunt ista, quibus non adjuncta dignitas; eamque vel liberam, quorum collator non est adstrictus alicui nominationi aut præsentationi, sed vacantia pro lubitu conferre potest; vel non liberam, quæ facienda personæ per patronum præsentatæ, de qua *inf. de jure patron.* aut nominatæ a Principibus aut Universitatibus, quibus id privilegii specialiter est indultum à Sede. Dividunt Beneficia, & in Perpetua, quæ adimi nequeunt, nisi certis de causis, de quibus suo loco, & Manualia; verum hæc propriè beneficia non sunt, cum ad nutum amoveantur.

7 De modo, quo per collationem, eamque liberam, jus quæritur ad beneficia, hoc Tit. agitur. Est ea spiritualis, ut tantùm penes Clericos sit conferendi potestas, in laicam autem personam non cadat, *c. 2. sup. de judic.* cui spiritualia tractare non licet, *c. 7. de præscript.* nisi ex speciali indulto Pontificis, quo aliquibus Principibus id jus concessum invenitur, *c. dilectus 34 h. t.* ut Regi Galliæ, qui beneficia vacantia in Ecclesia Pastore destituta confert, exceptis Parochialibus. Per Greg. *Syntag. juris univers. lib. 17. c. 7. num. 19.* Azor. *Instit. Moral. p. 2. lib. 6. c. 25 qu. 19.* Donationem beneficiorum competiisse comitissæ Flandriæ legitur in c. *Dilecto 40. sup. De testib. & c. ult. inf. de concess. præb.* nisi donationem ibi accipiamus pro præsentatione, quod est verisimile.

8 Præscriptio hæc in relaicis non prodest, saltem 30. aut 40. annorum, quia obstat jus commune, contra quod sine titulo non præscribitur, ut dictum supra, *ad tit. De præscript.*

9 Sed quæritur, an prosit iis ea, quæ immemorialis? Resp. Ita videri, cum tale tempus sit loco tituli legitimè constituti & privilegii faciatque impræscriptibilia præscribi, *l. Hoc jure §. ductus D. de aqua quotid. c. 1. de præscript. in 6.* Negare tamen aliquos eam vim esse tali tempori, quod laicus incapax omninò istius juris non nisi ex privilegio id consequi possit, quod licet tale tempus videatur ponere, non tamen verè ponit.

Inter Clericos plena dispositio beneficiorum est penes Rom. Pontificem, *c. 2. eod. in 6.* propter summam ejus in Ecclesia potestatem, *c. 2. h. t. can. Cuncta per mundum IX. q. 3. Az. d. c. 25. q. 1. & c. 26 q. 1.* Eadem potestas est Legatus à latere in provinciis suæ legationis, uti dictum sup. *tit. de off. Legati,* & expressum *in c. Si à sede 31. eod. in 6.* Legatis missis non eadem est potestas, nisi specialiter indulta, *c. 1. de officio leg. in 6.* aut nisi his eadem potestas sit commissa, quæ est Legatis à latere, ut si mittantur cum potestate Legati de latere. Legatis natis hæc potestas est, non jure legationis, sed ordinario, ratione Episcopatûs aut Archiepiscopatus. Quo modo Episcopis & Archiepiscopis competit licentia conferendi beneficia, quòd eis sit commissum disponere Ecclesias, earumque res *can. Decretum cum seq X. q. 1.* & hoc tenet Abbas in *c. cum olim 14. num. 32 sup. De majorit. & obedien.* Vid. Azor. *d. c. 25 qu. 6.* cui rei consuetudine est derogatum, quâ vel Episcopus eum consensu aut consilio capituli confert, vel capitulum etiam solum, quo in sensu accipiendus textus *in c. 4. inf. De concess. præb.* vel etiam Abbates,

10 aliive inferiores, quibus ex privilegio hoc indultum, *c. 4. Inf. de instit.* In collegiatis Ecclesiis spectare ad capitulum collatio videtur facienda per Prælatum de consensu capituli, nisi ipse præscripserit, *c. Ea noscitur 6. inf. de his quæ fiunt à Prælato &c.* quæ præscriptio nihil potest dici mali moris involvere; nisi moris sit, ut delegetur vicarius, aut secundùm tantum, ut vocant, singuli per ordinem conferant ut insinuare videtur, *c. fin. eod in 6.*

vel

vel etiam habeant certas septimanas vel menses, quibus vacantes conferant præbendas. Et hoc ad vitandam dissensionem, quæ obvia est ubi inter multos agitur Cardinalibus in Ecclesiis suorum titulorum jus est conferendi beneficia Felin. in *c. His quæ sup. de maiorit. & obed.* quòd in iis habeant quasi Episcopalem auctoritatem.

11 Q. An Episcopus possit conferre beneficia ante consecrationem? Resp. Potestatem ea conferendi esse jurisdictionis, quæ per confirmationem accedit, *c. Transmissam 13. sup. de elect.* tum ut possit omnia, quæ sunt jurisdictionis, etiamsi necdum sit consecratus. Azor *d. loco. q.* 10. Garf. *de Benef. p. 5. cap. 4. §. 3. in princ.*

Capitulum in Sede vacante beneficia conferat, dicetur infra Tit. 9. *Ne sede vacante*, &c. Vicarium generalem Episcopi non posse conferre beneficia, nisi specialiter id illi sit concessum, habet *c. fin. De off. Vicarii in 6. de quo* Garf. *d p. 5. c. 8 n* 11.

12 Quid in Rom. Pontificis Vicario in Urbe? R. Videri nec talem etiam Cardinalem nomine sui officii posse conferre beneficia, cum nihil plus juris inveniatur quoad hanc rem tributum tali Vicario, quàm aliorum Episcoporum, qui ut non conferunt, nisi ex speciali concessione, uti jam dictum per *d. c. fin.* ita nec hic dicendus aliàs posse conferre. Azor. *d. c.* 25. *q.* 4. *post* Rebuff. *in Praxi Benef. in forma Vicarii Archiepiscopi n.* 64.

13 Q. II. An adjutor Episcopo datus conferat beneficia? R. Datum Episcopo propter senium, habenti tamen sensus integros, non habere licentiam conferendi, sed eam penes Episcopum remanere, qui iure isto non est privandus: datum verò amenti conferre posse sine ulla Episcopi iniuria, & magno Ecclesiæ commodo. Quo facit, quod & tutor infantis & curator amentis præsentent Clericum ad beneficium. Ubi nihil obstabit, quod ea res spectet ad alienationem, non concessam ei, cui est administratio commissa, *c. is, cui* 41. *de elect. in 6.* nam hoc verum in alienatione voluntaria, non etiam ea, quæ est necessaria uti hæc, ne diu Ecclesia vacet ministro. Azor. *d loco. q.* 15.

14 Q. III. An existens in possessione conferendi validè conferat? Resp. Ita dicendum esse, quamdiu est bonæ fidei, cum possessio ista detantum iuris, quantum jus proprietatis. Facit, quòd collatio spectet ad fructus, qui cedunt possessori, nec consumpti restituuntur, præcipuè si non sit factus locupletior possessor, uti hoc in casu. Facit eodem textus in *c. Consultationib. de iure patron.* ubi nominatus à possessore non ideo iure suo cadit, quod possessori jus illud postea evincatur per sententiam, ut ibidem dicetur. Vid. Garf. *d. p. 5. c. 5. in princ.*

15 Q. IV. An conferat sequester? Resp. Veriorem videri negantium opinionem, quòd ea res inter fructus computetur, *Gl. in c. cum olim de major. & obed.* quos colligit quidem sequester, non tamen sibi, sed victori eos reservat. *Clem. 1. de sequest.* Conferendo autem dissiparet potiùs, cum hoc ipso fructus talis consumatur, & nihil reliquum ipsi victori restaret restituendum. Et ita tenet Abbas *in c. Examinata sup. de judic.* Facit, quòd sequester verè non possideat, cum sciat se rem alienam detinere. Nec facit, quòd *d. Clem.* 1. ei concedat administrationem; non tamen eorum, quæ administrando consumerentur & eliderentur, uti est collatio. Nihil etiam facit quod posset objici, detrimento Ecclesiæ cedere dilationem collationis; nam ei rei providere, si tempori non fiat, Episcopo, non etiam sequestro, incumbit. Vid. Azor. *d. c. 25 qu. 17. &* Garf. *d. p. 5. c. 6.*

16 Q. V. An collatio rectè fiat extra diœcesin? Resp. Ea, quæ cognitionem causæ requiritur, quia sunt contentiosæ jurisdictionis, non rectè extra territorium expediri, quod ad eam opus sit jurisdictione, qua quis caret extra suum territorium. *l. fin. D. de jurisd.* Ea verò, quæ sunt voluntariæ jurisdictionis, rectè alibi perfici, cum non requirant illam cognitionem, *l. 2. D. de off. Proconf.* cuius ordinis est collatio beneficiorum: ut extra territorium ea validè fiat, sine strepitu & turbatione alienæ jurisdictionis, *Gl. in c. Novit. sup. De off. Legati*, Covar. 3. *Var. Resolut.* 20. *num.* 9. ubi plures allegat idem adserentes, Azor. *d. c.* 25. *qu* 12.

17 Q. VI. An existentes in Romana Curia vacantia in Ecclesiis suis conferant? Resp. Ita aliquibus videri Gomez. *in Reg. De non judicando & c. qu.* 3. ex ratione, quòd hæc res sit jurisdictionis voluntariæ, quæ, uti dictum extra

extra diœcesin etiam exercetur. Verum praxis hoc neutiquam admittit; non planè juri dissona, quo minoris apud majorem cessat jurisdictio, *l. fin. De off. Proconf.* ubi Proconsul imperium deponit, statim ubi urbem ingressus est. Sic & moris est Episcopis, ut validè conferant beneficia vacantia in sua Ecclesia Curiam exire solita. Ubi nihil facit, quod sit voluntariæ jurisdictionis, nam nec ea in urbe exercetur per *l. 2. D. d. tit.* quæ demùm dat voluntariam jurisdictionem Legato, ubi urbem est egressus.

18 Hæc ita, quatenus illi, ad quem collatio spectat, non est impedimentum positum per excommunicationem, aut simile vitium, quod contraxit; nam hoc faceret collationem nullam, secundum ea, quæ dicta sunt supra, *De elect.* Præter quæ vitia contingit conferendi facultatem inferioribus competentem & aliis modis impediri, præcipuè tribus.

19 Primò, per jus Devolutionis, quando ordinarius collator tempus, intra quod facienda collatio, patitur sibi labi per negligentiam; quod est trium mensium in electione Episcopi & Prælati Regularis, sex mensium in aliis, uti dictum sup. *De supplen. neglig. Prælat.* Quo casu jus conferendi cedit proximo superiori & ab eo, si negligentiam admiserit, transit ulterius ad remotiorem, *c. Ne pro defectu 41. sup. de elect.* Quod ita inductum, ne Ecclesiæ, vel beneficia diutiùs æquo vacent, non sine detrimento Ecclesiæ, *c. 6. De elect. in 6.* Tempus hoc currere demum à die scientiæ vacationis dictum est suprà *De suppl. negl. Prælat.* ubi etiam dictum, moram purgari non posse, sed tẽpore lapso continuò superiori jus esse quæsitum, ut collatio postea ab inferiore facta sit invalida, utpotè facta à non habente jus.

20 Ubi quæri posset; Quid juris, si collatio non sit sortita suum exitum, non tam facto conferentis, quàm ejus, cui collatio facta, aut per casum viriumve occultum? Resp. Esse salvam collationem ei, cui de jure ordinario aut speciali competit, cum nihil ei sit imputandum, qui officio suo tempori & debitè est functus, ut non sit puniendus, *c. 5. inf. De concess. præb.* & ita rescriptum simili in casu electionis, *c. Si electio 26. De elect. in 6.* concesso postea iterato spatio, quod de jure præscriptum; ut idem & hic sit dandum, ex eadem ratione, Azor. *d. lib. 6. c. 17. qu. 7.*

21 Fit hæc devolutio ad immediatum Superiorem, *c. 2, infr. d. tit. de concess. præb.* In exemptis fit ad Papam, non ad Episcopum, qui non est superior exemptorum, *c. cum singula 32. §. 1. eod. in 6.* A superiore ad inferiorem neutiquam fit devolutio, quia non est inferioris corrigere negligentiã superioris, cum hoc nullibi jura admittant. Cui non obstat, quod Episcopo negligente fiat devolutio ad capitulum *d. c. 2.* nam hoc tantum propter Communionem, quæ est inter Capitulum & Episcopũ. Non obstat etiam, quòd nisi Pont. reservata contulerit intra tres menses, ordinario licitum sit ea conferre, nam hoc, secundum Concordata Germanicæ nationis, non tam propriè vi devolutionis, quamvis verbo isto utantur concordata, quam relaxationis ipsius reservationis, de qua in illis agitur, cum sine vitio verba improprientur, ubi natura actus id postulat, ut conveniant materiæ subjectæ. D. Wames. *Cons.* 247 *num* 24. Facit eo *c. 3. eod. in 6.* ubi intra mensem non collata permittitur ordinariis vacantia in Curia conferre

22 Q. An teneatur Superior, ad quem facta devolutio, iisdem conditionibus, quibus tenebatur ordinarius? Resp. Omninò, cum res transeat cum suo onere, & qualitate, *l. Alienatio 67. D. de contrah empt.* & subrogatum sapiat naturam ejus, in cujus locum subrogatur, atque in locum alterius succedens utatur eodem jure, *c. Is qui d. R. I. in 6.* Quo modo si beneficium erat conferendum sæculari, licet devolutio sit facta ad regularem, conferendum nihilominus sæculari. Item in beneficio alicui ex certa familia conferendo ille omitti per superiorem non potest, *Clem 1. de suppl. negl. prælat.* Wames. *Cons. 259. num. 9.* Azor. *d. c. 27. q. 8.*

23 Facit & collatio indigno scienter facta ad proximum superiorem devolvi jus conferendi, *c. cum in cunctis §. fin. sup. de elect.* Excepta electione ad Cathedralem de indigno, aut contra formam Concilii generalis, quæ devolvitur ad Pontificem, *c. 18. De elect. in 6.* qua de re actum sup. *De suppl. negl. Prælat.*

Secundò, Jure Reservationis, quæ est alicujus beneficii Ecclesiastici vacaturi per ha-

bentem ad id potestatem ad se facta avocatio. Cujus effectus est, ordinarii collatoris manus ita ligare, ut collatio ab eo fieri nequeat, & facta non teneat, *c. eod in 5. Extravag. ad Romani ult. h. t.* Reservandi beneficia licentiam habere Pontificem, dubitare nefas, pro summa ejus in Ecclesiam auctoritate. Est & ea permissa Legatis nón tam libera, ut dictum supra, *ad tit. de off. Legati.* Reservat Pont. vel specialiter, quando certam Ecclesiam beneficium vel aut dignitatem sibi suæque dispositioni retinet, aut jubet certæ personæ de beneficio, ubi vacaverit, provideri, quod tamen posset videri potiùs adfectum, de quo infra Tit. 8. vel generaliter, quam vocant generalem reservationem, qua plura beneficia eiusdem generis sibi Pontifex reservat, veluti Ecclesias Metropolitanas, Cathedrales, Abbatias, Cujusmodi sunt omnia beneficia in Curia vacantia, vel in loco Curiæ vicino, qualis est, qui ab eo [illegible] dietas legales non distat, quæ singulæ viginti miliaria continent, *l. 1. Si quis cantionib. &c.* idque per mortem ejus, qui ad Curiam veniens, ibi vel in loco vicino moritur, *c. Præsenti 34. eod.* Garsias *latè de benef. p. 5. c. 1. §. 1. n. 6.* Ejus etiam ordinis sunt beneficia habentia curam animarum vacantia. per acceptionem secundi similis beneficii, citra dispensationem *Extravag. Exsecrabilis h. t.* Eodem spectant reservationes, de quibus *Extravag. ad regimen d. t.* & reservationes introductæ per Regulas Cancellariæ.

25 Verùm quæritur, An etiam num obtineant istæ reservationes? Resp. Dubitandi causam moveri ex Conc. Basileensi *Sess. 23.* quod omnes reservationes, ut Ecclesiæ onerosas, sive generales, sive speciales, sustulit, sive inductæ essent per dictas Extravagantes, sive per Regulas Cancellariæ, aut alias Apostolicas Constitutiones, iis exceptis, quæ conclusæ continentur corpore Juris. Verum dicendum, obtinere tam generales quàm speciales: nihil obstante decreto Conc. Basileensis, quod quidem in Gallia receptum, non etiam Ecclesiæ universalis auctoritate confirmatum. Garf. *d. loco §. 2. in fine.* Ut dubitandum non sit, Rom. Pontifici reservandi beneficia facultatē non esse sublatam, cum amplissimam habeat de beneficiis statuendi potestatem *c. 2. eod. l. 19* & quam ei Concilium adimere aut diminuere nequit, *can. Cuncta IX. q. 3.* cum non tam sit subjectus Concilio quàm potiùs supra illud etiam universale, ut probatum supra, *tit. sup. de constitutionib. n. 7.*

26 Ubi se offert quæstio, Quæ dicatur reservatio corpore Juris clausa? R. Doctores Gallicæ nationis eam habere juris corpore clausam, quæ continetur Decreto, Decretalibus Gregorii IX. Sexto & Clem. non etiam Extravagantibus, aut Regulis Cancellariæ, per *d. Conc. Basil.* sed verum est, etiam his contentas censeri clausas corpore Juris, cum ei sint insertæ, &, ut insertæ non essent, Pontifici tamen non sit ligata manus, ut nec potest ligari per Concilium cum sit supra illud, ut jam dictum. Vid. Azor. *Instit. Moral. p. 2. lib. 6. c. 36. q. 4.*

Esse plures reservationes corpore Juris clausas, patet ex dicto Conc. Basileensi, quod habet in plurali, *exceptis reservationibus corpore Iuris clausis.* Sunt & reservata Sedi Apostolicæ beneficia certis anni mensibus vacantia per obitum possessorū, non in Curia, aut prope eam. Et hodie plerisq; in locis alterni menses eidem Sedi reservati, aliis Ordinario loci concessis; *Extravag. 1. de treuga & pace*, scilicet Februario, Aprili, Junio, Augusto, Octobri, Decembri: in aliquibus etiam concessi plures menses. Confert autem ea Pontifex, quocumque vacaverint modo, nisi vacent per resignationem aut cessium. Sunt etiam reservata beneficia Sedi, quæ hoc ipso vacant, quod per confidentiam accepta, ex constitutionibus Pii IV. *incip. Romanum Pont.* & Pii V. *incip. Intolerabilis*; item vacantia propter hæresin, *Cum ex Apostolatus.* Item spectantia ad Episcopos, si vacent vacante Sede, ex Constitut. Pii V. *incip. Sanctissimus*, & habentia curam animarum ad Episcopos spectantia, si sint collata, non servata forma Conc. Trid. præscripta, *Sess. 24. c. 18. de reform.* idque ex Constitut. ejusdem Pii V. *incip. de conferendis*, Statuit & Gregorius XIII. beneficia collata Clericis prohibitis, propter generis originem, aut hæresin, aut à fide Apostasiam, nullius esse momenti, & spectare ad provisionem Rom. Pontificis, *Constit. incip. Ecclesiis.* Vid. plenius ista tractantem, Azor. *d. c. 26. q. 11. & 12.*

27 Q. An reservationes, sive per Constitutiones Apostolicas, sive per Regulas Cancellariæ,

riæ, comprehendant futura beneficia, an tantum de præsenti existentia? R. Posterius videri posse, quod rerum non existentium nullæ sint partes. Facit, quod servitus nequeat imponi prædio, quod necdum est. Facit eodem *Clem. fin. de rescript.* ubi mandatum de conferendo alicui beneficium extenditur ad beneficia postea creata. Dicendum tamen, istas reservationes etiam ad instituta postea beneficia spectare, quod generatim lata etiam ad futura pertineant, si aliud non exprimatur. Sunt autem istæ reservationes jure factæ & generaliter loquuntur Azor. *d. loco q.* 13. Garf. *De Benef. p.* 5. *c.* 1. *§.* 11. *n.* 519.

28 Denique quæritur, An istæ reservationes afficiant beneficia obnoxia patronatui laico? R. Minimè, si aliud non exprimatur: neque enim solet Pontifex juri patronatûs laici facilè derogare, ut dicetur infrà, *tit. de jure patron.* Quod & dicendum, si partim fuerit patronatus laicus, partim Ecclesiasticus, quia laico non est minus jus propter adjunctum Clericum, quod illi non diminuendum. Vid. Cov. *Pract. qq. c.* 3. *n* 5. Garf *d. c.* 1 *§.* 11. *&* 12.

29 Tertiò, jure Præventionis, quo prior tempore est potior. Utitur eo summus Pontifex, qui cum inferioribus communicavit quidem conferendi jus, sibi tamen eam non ademit licentiam, *cap dudum eod. in* 6. Quo casu si concurrat collatio ordinarii cum ea, quæ facta à R. P. vel alio, cui id juris, ea potior erit, quæ tempore prior.

30 Quid si eodem die utraque collatio sit facta? R. Nihilominus, si de prioritate constet, potiorem esse eum, qui prior est: si non constet, potiorem fore eum, qui est in possessione: si neuter sit in possessione, illum præferendum, cui à majore est collatum beneficium, *c. Si à sede* 31. *eod. in* 6. Ratio est in ampliori prærogativa conferentis: *Gl. in c.* 1. *V amplori de officio Legati in* 6. Vid. Menoch. 2. *arbitr. casu* 48.

31 Si ab uno & eodem contingat diversis beneficium unum & idem conferri, is potior erit, cui primum collatio facta. Non obstante, quod alter sit primo adeptus possessionem, quia collatario saltem quoad conferentem continuò jus adquiritur, quod auferri non debet per variationem, quæ in personis Ecclesiasticis improbata, *Clem.* 1. *de renunciat.* non attentis traditis *in l. Quoties C. de rei vindic.* quæ in profanis quidem rebus obtinent, non etiam in spiritualibus; ex dicta ratione, quia continuò jus quæritur, si tamen collatio fuerit valida; *cap. Illud. cap. suggestum inf. de jure patron.* Solet etiam Pont. impedire ordinarium per mandatum providendo alicui, de quo infrà *Tit.* 8.

Conferenda beneficia, secundùm divinum beneplacitum & Ecclesiæ intentionem, idoneis, qui præstantes morum gravitate & litterarum scientia velint & possint præesse & prodesse Ecclesiæ, *cap.* 7. *sup. de elect. Extravag. ad regimen hoc tit.* cum frustra quis appetat mercedem pro munere, quod vel nolit vel non possit exercere. Quo modo non conferenda asinis deferratis, ut ait Rebuff. *in Concord. de collat. in præfat. circa med.* Quamvis prô dolor! non sit infrequens hoc in genere rosas ante porcos projici, & iis, quibus anima est pro sale, pinguiora beneficia conferri, prava adfectione vincente rationem & æquitatem.

32 Præter mores & scientiam, adsit justa ætas ut pueris non sint conferenda, *cap super* 35. *hoc tit.* Conc. Trid. *Sess* 23. *cap.* 6. *de reform.* non aliis quàm XIV. annis majoribus, & prima tonsura, quæ est janua ad beneficia, initiatis conferri voluit. Ut excludantur laici, quibus non tractanda spiritualia; mulieres, quæ tonsuræ incapaces, secundum dicta superius *tit. de temporib. ordin.* De hermaphrodito quid sentiendum, colligi potest ex traditis supra *tit. de corpore vitiatis*; ubi dictum, licet sexu virili prævaleat, indecens tamen esse eum ordinari; ut, cessante fine, beneficium illi non sit dandum. Adsint & alia requisita, ut Ordo, si officium requirat. Ubi tamen satis erit, promovendus sit in ea ætate, ut ad Ordinem promoveri possit, *c. Si cui* 29. *eod. in* 6 aliàs collatio erit nulla. Promotus ad regimen parœcialis Ecclesiæ, non adsumpto Ordine intra annum, cessante legitimo impedimento, hoc ipso privatus, existit Ecclesia sibi commissa, adeò ut iteratò idem conferri nequeat, *c. Licet* 14. *De elect. in* 6. *c. Commissa* 35. *eod.* Imò recipiens talem Ecclesiam, sine intentione promotionis ad Sacerdotium, sed tantum animo recipiendi fructus ejus anni, ad restitutionem fructuum dicitur teneri.

Cc 2 nisi

nisi mutata voluntate promotus fuerit, quia intencio non est sortita suum effectum, ut non obsit *d.c.35.* Vid. Azor. *p.2.lib.6.c.6. q.2. & deinceps.* Qui alias dignitates aut præbendas, quibus adnexi sunt certi Ordines, pacificè obtinent, si intra annū se promoveri non fecerint, carent voce in Capitulo, & multantur dimidia distributionum parte, *Clem. 2. de ætate & qualit. ordin.* Si requirant certam qualitatem ab initio, veluti gradū Licentiæ aut Doctoratûs, illa tempore collationis adēt oportet, ut collatio teneat, cum qualitas, qua est adfecta præbenda, ideo ab initio requiratur, ut continuò quis munus obire possit, in cuius defectum, tanquā deficiente cōditione, collatio est nulla.

33 Q. An rectè conferatur illi, qui non habet animum manendi in statu Ecclesiastico? R. Non rectè conferri, & peccare scienter tali conferentem, uti & acceptantem, propter Ecclesiæ intentionem, quæ perpetuum optat habere ministrum. Veniale esse, non est dubium, propter ordinis perversionem. Mortale esse non pauci volunt; ad fructuum tamen restitutionem talem non teneri probabile est, saltem quoad beneficium simplex, de quo agimus, modò officium impleverit. Nec obstet *d c.35.* quod loquitur de accipiente parochialem Ecclesiam citra animum adsumendi Ordinem adnexum; quia cum pœnam contineat, non est extendendum extra suum casum. Accipiens beneficium, cum intentione conditionali deserendi illud, si felicius aliquid contigerit, non videtur obnoxius saltem peccato mortali, propterea quod conditio non faciat, quo minùs subsit intentio permanendi in Ecclesia, & Canones non auferant licentiam recedendi à statu Ecclesiastico, *c. 5. sup. tit. 3.* Accipere beneficium citra animum suscipiendi Ordines non adnexos, extra peccatum est, cum nullo jure ad eos promotus teneatur. Navar. *in Summa c.25.n 118.* Gutierrez *2. Canon. Quæst c.5.n.25.* Less. *de Iust. & Iure lib.2.c.34. Dubit.26.*

34 Inter plures idoneos, magis idoneo conferenda, cum dicat Innoc. *in c.1. inf. tit. 12. Ut ecclesf. beneficia sine dimin. confer.* non adfectu carnali, sed discreto judicio officium Ecclesiasticum & beneficium in persona magis idonea dispensandum esse: & Trid. *Seß. 23. c. 1. de reform.* velit illi collationem fieri, qui cæteris magis est idoneus, sine exceptione personarum, nec habita ratione cognationis, nobilitatis, cum, ut ait Georg. *c. penult. b t* non generis, sed virtutum nobilitas, vitæque honestas gratum Deo & idoneum faciat servitorem. Si tamen cum nobilitate, cognatione merita concurrant, nihil vitii est nobilem ignobili, cognatum externo præferre. Imò & sæpe necesse est, nobiles potentes plebeis doctioribus præferre, ubi Ecclesia potentioris defensione indiget. Abbas in *c. Constitutis 4 A. n.11. sup. de appellat.* Non etiam attendendum externus sit, an internus, nam ille dignior hunc præferendus. Caret tamen reprehensione, si hic illi præferatur, quod cum majori animi caritate contingat eum deservire, & idipsum exigat idioma. Vide dicta sup *tit. de elect. nu. 44.* Gomez *ad Reg. Cancell. de idiomate qu.* L. Garf. *de Benef p 7. c.9.*

35 Ut autem digniori sint beneficia conferenda, digno tamen facta collatio tenet: ut conferens nec teneatur Ecclesiæ, cui dignum dedit ministrum (quæ etsi digniorem intendat habere, non tamen respuit dignum;) nec præterito, cui nihil juris erat ad beneficium: ut etiam non teneatur is, cui collatum beneficium: quia ab eo nulla illata injuria præterito, qui tamen consensit conferentibus sibi beneficium, secundùm dicta suprà, *ad tit. de elect.* ubi hac de re latiùs. Vid. Garf. *d. p.7. c. 16. & seqq.* Non est autem citra peccatum grave, & quidem mortale per acceptationem personarum digniore omisso, conferre digno, *can Licet VIII. q.1.* & apertè patet ex Trid. *Seß. 24. c. 1. de reform.* Et hoc maximè in beneficiis habentibus curam animarum, nam in aliis non videtur tam grave, digno conferre, digniore omisso, cum non vertatur idem præjudicium. Garf. *ibid n.1 & seqq.* Less. *d c.34. Dub.14.*

36 Quid si per tertium impediatur dignior à consequendo beneficio? R. Hanc quæstionē non habere dubitationem in casu, quo quis animo quidem nocendi, non tamen fraude aut mendaciis impedivit: nam licet peccet, propter odium, non tamen tenetur ad restitutionem, quod necdum alteri aliquid juris fuerit ad beneficium. Consistit enim ratio restitutionis in jure quæsito ablato per injuriā, non etiam nocendi intentione injusta, ut rectè tradit Navar. in *Manuali c. 17. num. 69.*

Eacit

Facit, quòd collator non conferendo alicui digno, non teneatur ei ad restitutionem, ex eo, quòd ex justitia illi non sit debitum beneficium Covar. *ad c. Peccatum p* 2. §. 7. *nu* 8. Petr. à Navarra *De restitut lib.* 3. *c.* 5. *nu.* 8. *&* 9. etiam ex animo malo, qui licet peccatum ponat, injuriam tamen non ponit. Verùm huic objicitur textus in *l.* 1. §. *denique & in l.* 2 §. *idem L. ab eo D De aqua & aqua pluvia arc* ubi vicinus fodiendo in suo uti suo jure poterat, neque ad damnum vicino tenetur, modò malo animo non fecerit; ut, si malo animo fecerit, dicendus sit teneri, argumento ducto à contrario sensu. Respondet Navar. *d loco nu.* 70. illud quidem argumentum esse validum in jure, *l* 1 *D. De off. eius cui mand. est jurisd* sed non procedere quoad ea, in quibus contrarium reperitur cautum. Cujus responsio verissima est, verùm non reperitur hac in materia contrarium statutum. Ut dicendum sit, quod & ipse Navarrus ibi sensit, leges citatas, & similes, non tam fundari in malo animo, qui judici non est cognitus; quàm in exteriori actione injuriosâ dolosè & injustè intentata, in damnum proximi, non caussata per ullam utilitatem aut necessitatem agentis.

37 Quid verò si fraude ac mendaciis quis impedierit aliquem? R. Covar. *d.* §. 7. *nu.* 8. velle, talem teneri ad restitutionem, & quidem ipsi omisso, cui per fraudem [illegible] damnum contigit. Cujus dictum optimè procedet, si ius quæsitum fuerit, aut spes talis quæ citra calumnias istum suum fuisset sortita effectum; nam aliàs, cùm nullum sit jus ad beneficium, posset videri nulla facta injuria, impediendo id, quod necdum competit. Receptum tamen, impedientem teneri, ratione fraudis & mendacii, per quæ avertit collatorem à conferendo alicui, & spem alteri invertit: quæ est considerabilis, ut ablatio per fraudem & mendacia injuriam ponat, & damnum, cujus restitutioni redditur obnoxius illud caussans. Navar. *d. loco.*

38 Ubi alia quæstio est, An teneatur ad damnum totius beneficii? R. Si nullo alio modo erat impedienda collatio, quàm per factum utentis fraude & mendaciis, illum in totum teneri; cum non sit minor ista spes, quàm res ipsa. Habere enim jus ad centum, non est minus quàm habere centum, juxta Reg. Qui actionem habet ad rem, is rem habere videtur, *l. Is qui* 15. *D. De R. I.* Ut jus impediens & auferens, centum auferre videatur. Si verò spes illa aliâ viâ impediri poterat, non posse in solidum teneri impedientem, sed tantùm arbitrio boni viri id relinquendum, qui inspiciat, quanti spes fuerit, & ponderet circumstantia, an probabilem ponant exspectativam, & secundùm eam damnet reum. Covar. *d* §. 7 *in fine*, Navarra *d. c.* 5. *num.* 25. *& nu.* 30.

39 Dignis itaque & idoneis conferenda beneficia. Ubi quæsitum, An quis in dubio præsumatur idoneus? R. Hoc velle Reg. quæ habet, quòd quis præsumatur bonus, qui non probatur malus. Verius tamen qualitates requisitas esse probandas: neque enim qualitas à lege requisita præsumitur adesse, sed probanda, cùm frustrà aliàs lex eam requireret. Procedit autem supradicta Reg. quoad ea, quæ sunt intrinseca, ut bonum esse; non etiam quoad extrinseca, ut valere morum probitate, scientiâ, habere ætatem debitam, *Gl. in c. Si forté* 11. *V. scientia De elect. in* 6. Alciat. *De præsumpt. reg.* 3.

40 Indigni omninò sunt rejiciendi; quales sunt, quibus nec morum honestas, nec litterarum scientia suffragatur. Culpabilis hac in re inventus collator, utpote secutus carnalitatis adfectum (ut non rarò hoc corrupto sæculo, quo carni & sanguini & pessimo adfectui ductus rationis cedit) post primam, & secundam correptionem a beneficiis conferendis est suspendendus per Concilium, nec absolvendus nisi à R. Pont. aut suo Patriarcha, *c. Grave* 29 *h. t.* Vid. Covar. 1. *Var. Resol. c.* 5. *n.* 4. *ubi* Ussel.

41 Q. An talis collator privetur eo casu jure collationis? R. Aliquos velle, non privari, quòd in *c. Cunctis* 7. § *fin. sup. De elect.* ea pœna irrogetur eligentibus indignum: quod & confirmat *c. Quamquam De elect. in* 6. Ut nõ debeat extendi ad hunc casum, non comprehensum dictis capp. nec sine textu pœna inferatur. Probabilius tamen privari. Abbas in *d. c.* 29 *n.* 11. *& d* §. *fin. n.* 4. ex eadem ratione, ut nimirum Ecclesia per idoneos administretur, non etiam per indignos, per quos omnia mala Ecclesiæ provenerunt, & proveniunt.

Quod si non inveniatur dignus, indigno videtur posse conferri, ad evitanda majora mala, ne scilicet hæretici invadant Ecclesias, earumque bona dissipent, pro more suo. Tenetur autem talis se dignum reddere, & officium præstare pro viribus.

42 Item quæsitum, An indigno facta collatio sit ipso jure nulla? R. Id negare aliquos, ex eo, quod pœna irritationis tantum habeat locum in iis, qui scientes indignum eligunt, ut traditum sup. *De elect. nu.* 53. collationi autem beneficiorum non esse eam pœnam statutam, nec inducendam sine textu. Probabilius tamen, esse nullam, si talis sit defectus in proviso, qui muneri reddat inhabilem. Est enim beneficium datum propter officium, ut hoc cessante; & illud cessare debeat, argumento eorum, quæ habentur in *d. 7. sup. de elect.* Abbas *d. locis.*

43 Perjuro collationem factam esse irritam omninò, plerique volunt, quos citat Covarr. *De pactis p. 4. §. 7. nu.* propterea quod infamibus portæ non pateant dignitatum; quod ipse rectè interpretatur, quando infamia est notoria Vid. Garf. *De Benef. p. 7. c. 8. n* 38. *& seq.*

44 Irregularitas superveniens etsi non faciat quem ipso facto privari beneficio, ut dicetur infra *De homicid.* præcedens tamen ponit inhabilem, & facit nullam collationem, cùm detur beneficium propter officium à cujus executione irregularis est seclusus. Deinde cùm subsequens faciat privari honore & loco, *c. Clerici inf. N. Clerici vel monachi &c.* quidni & præcedens constituet inhabilem?

45 Idem de excommunicato dicendum, ex eadem ratione, estque textus expressus in *c. Postulastis 7. inf. de Cler. excom. minist.* ubi dicitur excommunicatus beneficium sibi collatum retinere non posse; sive publicè sit excommunicatus, sive occultè, sive à jure, sive ab homine; sive per sententiam generalem, sive specialem: quia hæ differentiæ sunt accidentariæ, nec mutant rationem aut effectum censuræ. Uti nec refert, sciat aut ignoret se excommunicatum provisus, aut etiam ipse conferens, cùm non pendeat à scientia aut ignorantia effectus inhabilitatis ad beneficia; satis enim est revera poni inhabilitatem, secundùm dicta sup. *De elect. nu* 31. Covarr. *in c. Alma mater p. 1. §. 7. nu* 1. *& seq* Garf. *d. p. 7. c. 8 n. 9.* Et hoc ita sine dubio procedit in irretito majori excommunicatione.

46 Quid in irretito minori excommunicatione? R. Idem hic dicendum esse, quod dictum in simili sup. *De elect. n.* 30. prohibitum quidem est tali conferre beneficium, ideoque licitè non conferri, nusquam tamen expressum esse effectum irritationis ipso facto. Unde cùm agatur de pœna non est ea ponenda sine textu, nec dicendum ipso facto collationem esse irritam, rectè tamen irritandam, secundùm text. in *c. fin. de Cler. excom. minist.* Ubi nihil facit, quod iste textus loquatur de electione; nam collatio non rarò fit per electionem, aut est quædam virtualis electio. Deinde ratio textûs istius, quod scilicet aliquis adsumatur ad susceptionem eorum, à quorum perceptione est privatus, æquè obtinet in beneficiorum collatione, cum ex intentione Ecclesiæ omnia beneficia ad hunc finem ordinentur. Nihil facit *d. c. 7.* quia agit de excommunicato majori, ut ex verbis eius patet. Vid. Garf. *d. loco n. 27 & seqq.*

47 Quæritur autem, An absolutio subsequens faciat collationem excommunicato factam convalescere? R. Nihilo magis per eam convalescere, quia ab initio invalida, ex solo casu non potest sumere vires, *c. Non firmatur de R. I. in 6* Covarr. *ad c. Alma p. 1. §. 7. n. 2. vers. Septimo.* Aliud est, si collatio præcedat excommunicationem, quia per eam non irritatur, ut dicetur infra *De sent. excom* ut post absolutionem rectè acceptetur; ubi & dicetur, an ab excommunicato rectè acceptari possit.

48 De suspenso à beneficio consequenter quæritur, an collatio facta sit ipso jure nulla? R. Esse quidem talem prohibitum ab adquirendo novo beneficio, non tamen ita, ut collatio sit ipso jure nulla, sed solùm, ut à superiore irritetur, ex ratione *d. c. fin.* quod dicit electionem irritandam, cuius juris, fundamento secluso, non datur alius textus irritam ponens collationem, sine quo non est imponenda pœna, ut sæpius dictum. Ita Suarez *De Censuris Disp. 27. sect. 1 num. 26.* Less. *De Iust. & Iure lib. 2. c. 34. Dubit 22.* licet communior sententia sit in contrarium. Garf. *p. 7. cap. 15. n. 5.* ubi alios citat.

49 Quid si à Pont. præbenda aut dignitas conferatur excommunicato, irregulari, aut simili?

ſimili? R. Si ignoret Pont. excommunicationem, nihilo magis eſſe validam collationem etiam proprio motu factam: qui licet operetur ad removendam ſubreptionem, minimè tamen tollit vitium, quod adeſt perſonæ, nec inducit ſuper eo diſpenſationem, quæ ſupponit voluntatem in diſpenſante; quam removet ignorantia. Si ſciverit excommunicationem, quia virtualiter diſpenſare creditur, & abſolvere excommunicatum, beneficium ei conferendo, tenet collatio. Ratio poſterioris eſt, quia Pont. non præſumitur ludere: quam diſtinctionem approbat Alex. *in l. Quidam 57. De re iud.* Covar. *d. §. 7. n. 12.* Non tamen excedit diſpenſatio iſtum actum, quia ne quidem expreſſe excederet, ſtricte enim accipienda, cùm ſit contra jus. Idem dicendum de inferioribus Prælatis, quatenus impedimentum eſt legibus eorum inductum, cùm ſuper eo diſpenſare poſſint; & cenſeantur, ſcienter admittendo ad actum eos, quibus eſt impedimentum. Navarr. *in Summa Præludio 9. n. 14.* Non præſumitur autem hæc ſcientia ſive in Pontifice ſive in alio, ut inhabili proviſo incumbat eius probatio, Felin. *in c. Præterea n. 9. De teſtib. cogen.*

50 Rejiciuntur omninò à beneficiis Laici, uti dictum ſuprà, & habetur *c. 2. inf. De institut.* Conjugati licet privilegio Canonis & fori aliquot caſibus gaudeant, de quibus ſup. *Tit. 3.* ad beneficia tamen ſunt inhabiles: licet collatum iis ſcienter à Prælato, non poſſit ab eodem auferri, ſed à ſuperiori ſit auferendum; & hoc in pœnam ejus, qui contulit, *c. 5. ſup. tit. 3.* Hæc ita, donec durat conjugium, aut uſus eius retinetur; nam ſeparati beneficiorum ſunt habiles, ſecundùm ea, quæ dicta ſunt *d. tit. 3.* niſi ſint bigami, qui omninò inhabiles ſunt ad beneficium & officium Eccleſiaſticum, *ſup. De bigamis non ordin.* Garſ. *p. 7. c. 6. n. 1. & ſeqq.*

51 Q. An rectè conferatur beneficium habenti ſufficiens patrimonium? R. Rectè; quia nullibi prohibetur, nec eſt ratio prohibitionis, cùm tantùm requiratur, ut officium præſtetur, ad quod etiam habiles ſunt multa poſſidentes, ut ſervitii nomine nec divino nec naturali jure impediantur ex rebus Eccleſiæ portionem fructuum officio reſpondentem exigere, non ſolum ut debitum alimentorum, ſed ut ſtipendium operæ & laborum, reſervato patrimonio propinquis. Nec obſtat *can. Clericos cum ſeq. 1. q. 2. & can. Illi* x 1 1. *q. 1* Nam illis locis non agitur de beneficio divitibus non conferendo, ſed de diſtributione bonorum beneficii nomine perceptorum, qua de re inf. *tit. De peculio Cleric.* ut præſupponant iſta loca etiam divitibus poſſe conferri beneficia. Vel dici poteſt, ibi agi de illis Clericis, qui cum non deſervirent Eccleſiæ, bonis tamen eius volunt ſuſtentari, quod malè petunt, tum quia divites, tum quia non inſerviunt altari, atque ita dicuntur iniquè uſurpare bona pauperum. Navarr. *Conſ 1. De vita & honeſt. Cler.* Covarr. *ad c. 1 n. 2. De teſtam. qui alios citat*, Azor. *Inſtit. Moral. p. 2. lib. 7. c. 9. qu 13.*

52 Conferenda beneficia integrè, ſine diminutione, pure, ſine pacto aut conditione, qua de re *inf. tit. 12.* libere non per metum, ut dictum ſup. *De his quæ vi &c.* vacans, de quo inf. *tit. 8.* in perpetuum, ſecundùm dicta ſup. *eod in princ.* palam, præſentibus teſtibus fide dignis, ut evitetur fraus & litium occaſio, Azor *p. 2. lib 6. c. 26. qu 4.* Subſiſtet tamen collatio occulta, ſecundùm *Gloſ. in c. 1. V. occulta inf. tit. 12.* licet ſit ſuſpecta, uti omnia, quæ clam geruntur, cùm qui lucem odit, malè agere cenſeatur; ut econtra extra mali ſuſpicionem ponitur palam agens, qua de re multa pulchrè tradit Menoch. *Arbitr. quæſt. 2. caſu 244.* Non obſtat *c. Quia propter 42. in fine ſup. De elect.* ubi electio clandeſtina reprobatur, ut ſecundùm *l. Non dubium C. De ll.* dicenda ſit nulla; quia hoc ita in electione, in qua maius periculum ponit clandeſtinitas. Ut non ſit extendendum ad caſum non expreſſum, præcipue in quo non eſt idem periculum. Vid. Garſ. *p. 8 c. 4. n. 1. & ſeqq.*

53 Quæſitum hic, An ſcriptura ſit opus? R. Non eſſe opus ad valorem collationis, qui in conſenſu collatoris conſiſtit, niſi ut juridicè, ſi dubium oriatur, de ea conſtare poſſit; ſcriptura enim probationis loco adhibenda. Nec obſtat *Extravag. 1. De elect in communib* quia tantùm loquitur de promotione facta à Rom. Pont. non etiam de beneficiorum conceſſione. Et licet alii Pontifices generatim id obtinere voluerint in aliis beneficiis à Pont. Rom. conceſſis, ut non obtineret eorum collatio ſine litteris, hoc tamen non niſi in conceſſione facta ab eodem R. Pont. aut

cius

eius Legato, non verò facta ab ordinario, locum obtinebit, quia facilius constare potest de eius collatione, quàm facta à R. Pont Azor *d. c. 26. qu. 5.*

Quæsitum & illud, An possit beneficium ad tempus conferri? R. Beneficii esse eam conditionem, ut sit perpetuum, secundùm dicta *sup h. tit* nec posse ei Ordinarios in conferendo contravenire, qui non mutant rerum conditiones juri communi præscriptas: Romano tamen Pont, id licere, propter summam eius & liberam in iis potestatem. Quo facit, quod tradit Bald in *l. Rescripta C. De precib. Imp offeren.* omnia beneficia respectu Pontificis esse manualia D Peck. *ad c. 1. sub n. 27. De R. I.*

54

Conferenda etiam beneficia singula singulis, non plura uni, *c. 5. h. t.* Exigunt enim singula suum officium, *c. Ad hæc 13 h t.* nec unus debet sua aviditate stipendia plurium vindicare, quæ doctis piisque aliis, viræ probitate, morum honestate, litterarum scientia pollentibus inopia pressis, ut emergere nequeant, abundè, æquali facta distributione, sufficerent, in magnum Ecclesiæ totius ornamentum, & fidei promotionem. Facit, quòd aliàs vagandi materia detur, Ecclesiæ destituantur suis ministris, quia unus pluribus in locis residere nequit, animarum cura negligatur, debita non servetur hospitalitas, Ecclesiarum honori, iuribus, reparationibus minus consulatur, *Extravag. Ioan. XXII. Execrabilis h. t.* Ut Conc. Trid *Sess. 24. c. 17. De reform.* pluralitatem beneficiorum rectè vocet Ecclesiastici Ordinis perversionem, & dicat tales non Deum, sed se decipere: & Alexander III *cap. 5 h. t* asserat certum continere animarum periculum. Qua de causa strictissimè inhibita beneficiorum pluralitas, etiam simplicium, jure Decreti, *can. Sanctorum dist. 70. & can. Singula dist. 89 & XXI. q. 1. per tot.* (Ibi Canones unum in duabus Ecclesiis conscribi, aut titulati non patiuntur; negotiationis hoc & turpis lucri esse proprium, ab Ecclesiastica consuetudine alienum asserentes, unde fœdæ ambitionis & turpis avaritiæ occasio arripiatur.

55

Quæstio autem est, An jure Decretalium pluralitas etiam simplicium sit damnata? R. Distingui ab aliquibus beneficia simplicia & duplicia; in his pluralitatem esse inhibitam, non etiam illis. Probant per text. in *c. De multa 28. h. t.* quod improbat pluralitatem beneficiorum duplicium, ut dignitatum, personatuum habentium curam animarum; non facta mentione simplicium, quasi eorum pluralitas sit admissa. Verum argumentum ab auctoritate negativè non procedit, cùm, licet uno in loco non habeatur, in alio contineri possit, ut hoc in in casu. Nam licet *d. c. 28.* loquatur tantum de duplicibus, non excludit tamen simplicia, de quibus satis cautum in Decreto, *dictis locis*, & aliis, ut *can. Episcopi Dist 80. & passim ibi*, ubi presbyteri dicuntur per singulos titulos constituendi. Habetur idem *d. c. 5. h. t.* ubi simpliciter præbendarum (quo nomine etiam veniunt simplicia beneficia) pluralitas dicitur Canonibus inimica & improbata. Facit ratio, quod beneficia sint iis assignanda, quæ deservire Ecclesiæ volunt & possunt, *c. Super 35. h t & c. sup. tit. 4.* Non potest autem quis duabus aut pluribus Ecclesiis deservire.

56

Verùm isti juri consuetudo derogavit, permittens plurium beneficiorum simplicium retentionem; quam Trid. *Sess. 24. De reform. c. 17.* approbat, quatenus obtentum ad vitam honestè sustentandam non sufficit, & utrumque non requirit residentiam, ut aliqua relaxatione Pont. non sit opus. Quòd non tantũ procedit, si utrumque sit simplex, nam & habenti duplex non sufficiens sustentationi decenti, pro dignitate & qualitate personæ ac loci, licet simplex adjungere, Episcopi auctoritate, *d Sess. 24. c. 13. De reform.* Quod si alterum sit sufficiens, aut utrumque requirat residentiam simul retineri nequeunt, citra dispensationem Pontificiam, ut notum ex *d. c. 13. & 17.* Quod multò magis obtinebit, si utrumque sit sufficiens.

57

Ubi quæritur, An alterum ipso jure vacet? R. Distinguendum esse inter beneficia incompatibilia primi generis & Secundi generis. Primi generis sunt plura duplicia, ut Dignitates, Curæ animarum, plura etiam simplicia uniformia, sive similia sub eodem tecto, id est eadem Ecclesia, ut duo Canonicatus, duæ Capellaneæ, duæ Portiones, Pensiones. Secundi generis beneficia sunt uniformia in diversis Ecclesiis requirentia residentiam difformia sub eodem tecto, qualia sunt habentia diversam functionem & munus

58

mus, ut Dignitas & Canonicatus, Parochia & Capellania.

Quantum ad primi generis beneficia, etsi eorum conditio non sit talis, ut habentem unum faciat inhabilem, quò minus alterum ei conferri possit; hoc enim nullo jure cavetur, & inhabilitas, præcipuè ipso jure, sine textu non inducenda: id tamen operatur, ut per assecutionem secundi alterum dimittendum sit, & in electione olim fuerit beneficiati, utrum retinere mallet, *c. 7. & c. Præterea 14. h. t.* Postea verò secundum Concil. Lateranense, cui præsedit Innocentius III. prius ipso jure vacare jussum liberè conferendum à collatore, *d. c. De multa 28. h. t.* idque ut improbæ cupiditatis à Clero arceatur adfectus; quod utinam fieri posset. Adeò ut, si collator in eo conferendo negligens extiterit usque ad sex menses, ad superiorem devolvatur collatio: qui præterea tantum jubetur de suis proventibus in utilitatem ecclesiæ, cuius illud est beneficium, erogare, quantum à tempore vacationis perceptum, *d. c. 28.* Idque ne injuria, & desidia collatoris redundet in detrimentum ecclesiæ, diutius carentis suis ministris. Si contigerit provisum beneficium prius à se non abdicare, dicitur *d. c. 28.* etiam secundo spoliandus esse, in pœnam, quod rem alienam detineat instar furis, secundum Gregor. *c. Dudum 54. sup. De elect.* Augetur pœna per *d. Extravag. Execrabilis h. t.* quâ disponitur, ut post adeptum secundum, si intra mensem prius coram Ordinario non dimittant, etiam secundo privati sint, ut dispositio illis non sit salva; & præterea facit inhabiles ad quæcumque alia beneficia, & Ordines sacros, dispositione taliter vacantium beneficiorum reservatâ Sedi Apostolicæ.

Quantum ad incompatibilia secundi generis, acceptatio posterioris non facit quidem ipso jure vacare prius. Navar. *hic Consf 24.* Nihil obstante textu in *d. c. 28 & 54. & d. Extravag. Exsecrabilis*; quia tantum loquitur de duplicibus, ut non sit extendendus, sed concludendus suis terminis, cùm contineat pœnam; quo modo & accipiendum Trid. *d. c. 17.* non tamen sine animæ periculo plura talia simul retinentur, nisi justa de caussa, de qua suprà, ut alterum sit resignandum.

Dicta procedunt, Primò, Si secundi beneficii accepta sit possessio; neque enim per nudam collationem posterioris prius debet dici vacare, aut resignandum esse, *d. Extravag. Exsecrabilis*, Gomes. *ad Reg. Cancel. de triennali possess. q. 53.* cum res perfectè non habeatur ante adquisitam possessionem, argumento alienationis, quæ non est perfecta ante traditionem. Secundò, Possessio sit pacifica, *c. Licet 28 eod. in 6.* Nam lis super posteriori non facit quempiam dici duo habere beneficia, quia dubius litis eventus. Tertiò, Fructus eius non sint alteri reservati, quia res inutilis est & sine effectu, quæ fructibus caret, ut non habeat locum ratio pluralitatis inhibitæ. Quo modo in *c. Si tibi 26. eod. in 6.* secundum beneficium, cuius fructus reservati, non facit vacare prius. Vid. Azor. *Instit. Moral. p. 2. lib. 7. c. 16 q. 9. vers. Quares, & vers. Quarat etiam aliquis.*

59 Patiuntur dicta exceptionem; Primò, Si beneficium habitum, sive simplex sive duplex, sit insufficiens honestæ sustentationi, ut dictum paullò superiùs; aliàs alterum resignandum esset. Non tamen videtur ipso jure vacare, cum ea res non faciat esse incompatibilia primi generis, etiamsi sint sub eodem tecto, difformia tamen, cuiusmodi est Cura cum Beneficio simplici, Dignitas cum Canonicatu. Dico resignandum esse; quia non potest citra peccatum mortale alias utrumque simul retineri, cùm desit conditio, sub qua Conc. Trid. *d. c. 17* permittit utriusque retentionem, quâ cessante cessat provisio, & procedit ratio prohibitionis. Vult & Navarr. *Consf. 24. h. tit.* talia difformia sub eodem tecto, si alterum non sit sufficiens, cum residendo utrique satisfiat, non esse incompatibilia neque primi neque secundi generis, & ita posse obtineri auctoritate Episcopi. Secundò, Si dispensaverit Pontifex, qui ut posuit legem humanam, ita & eam tollit, *c. Cum non ignores 15. h. t.* Rebuff. *in Praxi de Dispensat. super plural.* Videint tamen, qui eam obtinent, ut caussam dispensationis potius Deo comprobent, quam homini obtrudant, aut cœcæ avaritiæ ambitionique modum non ponentes, sibi fingant: nam licet dispensationem Canon admittat, non est tamen ea abutendum. Caussa sufficiens est necessitas ecclesiæ, aut magna eius utilitas. Sic litteratas & sublimes

personas majoribus honorari beneficiis, &, cùm ratio postulat, cum iis per Sedem dispensari permittit, *d.c.28.h t.* Legitima caussa si non subsit, non est tutus in conscientia, cum quo Pont. Dispensavit super pluralitate, cum Papa non sit dominus beneficiorum, sed tantum dispensator, cujus est distribuere non pro suo arbitrio, sed juxta rationabilem voluntatem ejus, qui distribuendum reliquit. Deinde non videtur respondere juri naturæ; ut unus occupet plura beneficia, nisi excuset caussa rationabilis, Less. *d.loco Dub.* 28. *n.* 151.

Q. An Episcopus dispenset super pluralitate? R. Hoc olim licuisse, *can. Sanctorum Dist.* 70. postea prohibitum esse per Innoc. III. *c. De multa* 28. *h. t.* ubi hoc ipsum Sedi Apostolicæ reservatur, saltem quoad plura duplicia. In simplicibus modò non sint uniformia sub eodem tecto, videtur Episcopis licere conferre plura, si unum non sufficiat ad sustentationem consentaneam, quia alias plura habere inhibitum est per Trid. *Sess.*24. *c.*17. *De reform.* contra quod non dispensat Episcopus, nec contra illud prævalet consuetudo, utpote non nixa ratione, *c.*1. *eod. in* 6. Azot. *de lib.* 7.*c.*1.*q.*6.

61 Permittebatur etiam olim plures habere Ecclesias, alteram ut titularem sive propriam, alteram ut commendatam, sive custodiæ suæ & administrationi permissam, ad vitam aut tempus, *can Qui plures* 21. *q.* 1. Verùm tum per *Extravag.*2.*h.t.* tum per Trid. *Sess.*7.*c.*4. *De reform.* in commendam perpetuam dare cum beneficio incompatibili inhibitum, aut etiam plures tales commendas, quod & repetitum ab eodem Conc. *d.c.* 17. Ad tempus sex mensium videtur licitum habere unum in commendam cum altero in titulum. Navar. in *Summa c.*55.*n.*125 *per c. Nemo* 15. *De elect. in* 6. Dispensatio Pontificia facit etiam beneficium cum commenda perpetua licitè obtineri, præter quem nemo alius contra Concilium dispensat, ne quidem Legatus ejus, *c. Dilectus* 19. *ubi Gl. V. cum se facultas h. t.* Non etiam Episcopus, nisi in casibus jure permissis. Rebuff. in *Praxi De dispensat n.* 27. Beneficia legitimè unita rectè simul obtinentur sine dispensatione, cùm habeantur pro uno, uti dictum suprà *De Off. Vicarii*.

Collationis ea vis est, ut legitimè facta ab 62 habente potestatem, beneficiatus fructus suos faciat sine ullo scrupulo, nisi effectus collationis impediatur, & collatio ipsa evertatur, ut si contingat ei aliud incompatibile primi generis conferri, & pacificè obtineri. Sic & per matrimonium initum vacant beneficia, ut dictum *sup. tit.* 3. per ingressum in Religionem, *c. pen. de Regularib. in* 6. per promotionem ad Episcopatum, non tamen nisi post consecrationem, vel post decursum tempus consecrationi præscriptum, *c.*7.§ *sup. De elect.* quia ante consecrationem non potest dici nominato ad Episcopatum plenè provisum. Facit & spontanea renuntiatio beneficium vacare. Idem operatur & translatio Clerici ad aliam Ecclesiam. Militem factum beneficio spoliari vult Glos. in *c. Qualiter sup. tit.* 4. Azot. *p.* 2. *lib.*7. *c.*15. *in princ.* Eum, qui intra annum non sumpsit requisitũ ordinem, hoc ipso privari parochiali, habet *c. Licet* 14 *& c. Commissa De elect. in* 6. Vid. Azor. *d. lib.*7.*c.*16 *per tot.* Variis etiam casibus vacant beneficia, ratione delicti, ut læsæ Majestatis, hæresis, falsi in litteris Apostolicis commissi, & aliis de quibus Azot. *d. lib.*7.*c.*17. & dicetur infrà suis locis. Operatur autem privatio ipso jure inducta, ut fructus non faciat suos Clericus, nec de beneficio disponere possit, cum non sit ejus amplius.

Quærere hic lubet, An possit Pontifex aliquem privare beneficio justè possesso, citra delictum aut caussam? Esse quidem penes Pontificem plenariam dispositionem beneficiorum, *Clem.* 1 *in fine Ut lite pendente &c.* non tamen ut dominum beneficiorum, quod adulantium est commentum sed dispensatorem potius, ut jus quæsitum alteri sine caussa auferre nequeat, quod repugnat rationi, excedit que ejus potestatem: neque enim hac in parte plus concessum esse debet Pontifici, quàm Principi, qui jus alicui quæsitum sine caussa auferre nequit ex omnium consensu; & ita tradit Abbas in *c. Sua nobis ult. nu.* 3. *sup. de confirmat. utili vel inut.* Non obstat *c. Quamvis* 8 *De rescr. in* 6. quia non loquitur de jure quæsito, & beneficio jam obtento, sed tantum de gratia, quæ necdum consecuta suum effectum, cujus revocatio est facilior. Nec est, quòd absolutæ potestati hoc aliqui dent, ut possit

possit Princeps jus quæsitum tollere; nam ea, ad Tyrannidem tendit, non dignam dono Principe, secundum dicta *ad tit. D. De LL n. 35.* Covarr. 3. *Var. Resol. c. 6 n. 8* Sarmient. 1 *Select. Interpp. c. 8. n 20. & 25.* Diss. Garf. *De benef. p. 5. c. 1. n. 2. cum aliis, quos citat.*

TITULUS VI.

De Clerico ægrotante.

SUMMARIUM.

1. *Absens ex caussa morbi vel senii habetur pro præsente.*
2. *An & qui morbo caussam dedit nimiâ crapulâ?*
3. *Inutili ob morbum aut senium dandus coadjutor.*
4. A*djutoris officium.*

1 Dictum suprà *Tit. 4.* fructus dari propter officium, ideoque minimè deberi non residenti. Quod patitur exceptionem in iis, qui morbo, senio, aliterve adfecti comparere nequeunt, quibus non tantum grossi, ut vocantur, fructus debentur, verum & quotidianæ distributiones, *c. un. De Cleric. non resid. in 6.* Navarr. *Cons. 10. nu. 1. De Clericis non resid.* cum ipsorum miseriæ potius sit miserendum, quam adflictis adflictio addenda, *c pen. h. t.* Et facit, quod habeantur pro præsentibus, ratione caussæ impedientis, cui resisti non potest, *arg. c. Cum non stat* 66. *De R. I. in 6.* Hoc tamen ita, quando morbus vel impedimentum caussat absentiam in eo, qui solitus erat interesse divinis officiis, secundùm *DD. in c. Ad audientiam sup. tit* 4. Felin. in *c. Apostolica n. 12. sup. de except.* cum alias nulla daretur adflictio adflicto, denegando distributiones, quas, cessante impedimento, non fuisset lucratus, utpotè in divinis non solitus comparere. Posset tamen consuetudo videri bona, etiam talibus ægrotis distributiones elargiendi, ut adflicto subveniatur, & adflictio subleverur.

2 Quid si morbo quis caussam dederit nimiâ crapulâ? R. Non videri idem concedendum, quod absentiæ caussa non sit justa, & culpa sua non debeat auctori prodesse, contra regulam juris. Facit *l. 5. D. Ex quibus cauf. majores, &c.* ubi caret privilegio restitutionis, qui caussam absentiæ procuravit. Posset tamen alicui contraria opinio probari ex eo, quod, licet suâ culpâ in morbum inciderit, non tamen eo fine & animo sit caussarum impedimentum, quod per accidens est subsecutum; neque enim semper imputantur ea, quæ ex præcedenti culpa procedunt. Covarr. 3. *Var. Resol. c. 13. nu. 8 versic. Septimo.* Qui etiam tenet, pauperi, qui per luxum bona sua prodegit, eleemosynam tamen dandam esse, & posse bona Ecclesiæ alienari, ut ei subveniatur, 2. *Var. c. 16. n. 9.* De excommunicato, incarcerato, dimisso in exilium, dictum sup. *eod. lib. tit.* 4.

3 Q. An, quem morbus, aut senium fecit Ecclesiæ inutilem, cogendus sit se abdicare suo munere? R. Minimè, sed ei adjungendum esse, coadjutorem, alendum ex fructibus beneficii. Quod & obtinet in majoribus dignitatibus, *c. fin. h. t.* non distinguendo, quis morbus sit, ut etiam leprâ infectus non sit removendus, sed ei coadjutor dandus, quo modo accipiendum *c. 4. h. t.* Pro qua parte facit, quòd matrimonium carnale non solvatur per lepram, à quo quoad spirituale procedit argumentum. Episcopis adjutorem dat Pontifex, aliis inferioribus Episcopus, aut is, cujus est confirmare, destituere, acceptare renuntiationem. Concessum tamen, ad evitandum detrimentum Ecclesiæ, ut Episcopus adjutorem sibi adsumat, unum aut duos, de Capituli consensu, aut, si demens sit, Capitulum ei provideat, *c. un. eod. in 6.* Si Capitulum consentire nolit Episcopo, aut Episcopus nolit admittere adjutorem, Rom. Pontifici ea res significanda, cum conditione & circumstantiis Ecclesiæ & Episcopi, *d. c. un. vers. si vero.*

4 Adjutoris officium est, expedire ea quæ sunt Episcopi quoad jurisdictionem & Ordines, si fuerit Episcopus. Beneficiorum collatio reservata Episcopo, etiam sine consensu adjutoris, nisi fuerit mentis inops, ut dictum Tit. superiori. Alienatio rerum adjutori omninò prohibita, *d. c. un. in fine.* Extinguitur officium adjutoris morte ejus, cui datus. Mortuo non succedit, cùm tantum sit datus ad juvandum, nisi specialiter aliud fuerit indultum,

causâ cognitâ à Rom. Pont. quo modo loquitur Canon. *Petitis* v 11. q. 1. & Trid. *Sess.* 25. c. 7. *De reform.*

TITVLVS VII.

De Institutionibus.

SVMMARIVM.

1. *Institutio quid?*
2. *Ius instituendi ad quem spectat.*
3. *Examen instituendorum ad Episc. spectat.*
4. *Inductio in possessionē qualiter fiat, & à quo?*

1 POst acceptationem beneficii sequitur Institutio: quæ interdum pro confirmatione electionis ponitur, interdum pro imaginaria beneficii traditione, interdum & collationem includit, propriè tamen ab ea differt, cum collatio sit libera, hæc autem necessariò, facienda ad alterius præsentationem: estque non libera beneficii translatio, facta legitima auctoritate. Præterea institutio est ipsius personæ, quæ instituitur; collatio verò beneficii, quod confertur.

Spectat communi jure ad Episcopum, aut huius consensu ad eius vicarium, *c. 3. h. t.* Azor. p. 2. *lib. 6. c.* 22, Sede vacante spectat institutio præsentatorum à patronis ad Capitulū, non etiam eorum, quæ ad liberam Episcopi collationem pertinent, *c. 1. eod. in 6.* qua de re infrà *Tit.* 9. De consuetudine vel privilegio etiam ad inferiores spectat, *c. pen. h. t.*

3 Est autem Episcopi instituendos ab inferioribus nominatos ad curam prius examinare, ne indigni intrudantur: exceptis iis, qui ab Universitatibus seu Collegiis Studiorum generalium præsentantur, aut nominantur, Trid. *Sess.* 7. c. 13. *de reform.* & *Sess.* 24. c. 18. *De reformat.* quod præsumantur idonei. De origine, id est patria instituendi, non est disputandum, cum in omni gente qui facit justitiam, acceptus sit Deo, *c. 5. h. t.* quamvis data paritate, incola non sit postponendus externo. Imò licet dignum internum præponere digniori externo, citra peccatum, ut probatum supra, *De elect. n.* 44. Non recipiendi autem plures, quàm Ecclesiæ aut Monasterii fert facultas, *c. 1. & 4. hoc tit.* nec admittendi laici spiritualium incapaces, *c. 2. h. t.*

4 Institutionem subsequitur missio in corporalem sive actualem possessionem, quæ stricto jure spectat ad Archidiaconum; sup. *De officio Archid.* Varii eius sunt ritus. In Abbate est inductio in templum, collocatio in sede; in Canonico adsignatio loci in Choro & Capitulo; in Pastore ingressus templi, aspersio aquæ benedictæ, osculum Altaris summi, pulsus campanæ. Videatur Rebuff. in *Concord. tit. De collat.* Inductio in realem possessionem, cum facti magis sit, etiam in laicum cadit, & impropriè sumpto nomine designati per institutionem solet, quæ propriè sumpta, cum juris sit, in laicum cadere non potest, ut juris spiritualis incapacem. Wames. *Consil.* 231. *n.* 6.

TITULUS VIII.

De Concessione præbendæ & Ecclesiæ non vacantis.

SUMMARIUM.

1. *Beneficia quando & quot modis vacare dicantur.*
2. *Beneficia uti vacantia quæ rectè impetrentur.*
3. *Beneficii non vacantis collatio nulla, & pœna illud impetrantis.*
4. *Supplicans pro beneficio viventis an incurrat pœnam?*
5. *Provisio talis ignoranti facta est extra pœnā.*
6. *Per vacationem subsequentem collatio an convalescat?*
7. *An & superveniente devolutione, ante eam facta?*
8. *De beneficiis non vacantibus rectè providet S. P.*
9. *Nominandi jus ad beneficia primò vacantia Universitatibus concessum.*

VT collationes præbendarum & institutiones jure factæ censeantur, oportet earum sint, quæ ante vacabant. * Vacare 1 dicuntur, quæ possessore destitutæ, quod contigit tripliciter. Primò, de facto tantum, quando possessione facti magis quis est destitutus, quàm titulo aut jure, ut si metu

metu ejuraverit, *c.* 4. *sup. de his quæ vi metusve caus.* si vi dejectus est, *sup. de restit. spoliat.* Idem dicendum de eo, quod absenti collatum, à quo necdum acceptatum, *c. Si tibi absenti De præb. in.* 6. nam & hoc potius de facto vacare videtur, quàm de jure, cum nequeat collator mutare, uti dictum supra *Tit.* 5. Secundò, de jure tantùm, quando mortuo Prælato aut rectore quis reperitur in possessione saltem colorate, *c. cum nostris* 6. *h. t.* vel quando quis per Canones privatur beneficio, cujus tamen de facto detinet possessionem. Tertiò, de facto simul & de jure, quando quis de jure privatus, ne quidem possessionem detinet, sive propter delictum; tam in omittendo, ut si electus non procuret intra sex menses consecrationē, *Trid. Sess.* 23. *c.* 2. *de reform.* aut obtinens parochialem Ecclesiam intra annum promoveri ad Ordines omittat, *c. licet* 14. *de elect. in* 6. quam in committendo, veluti per hæresin, schisma, percussionem Cardinalis, homicidium qualificatum, simoniam confidentialem, & similia, de quibus infra suis locis, sive sine delicto veluti per matrimonium etiam non consummatum, quia cum faciat inhabilem ad officium, facit etiam inhabilem ad beneficium, quod datur propter officium, qua de re actum supra *Tit.* 3. per mortem beneficiati, per spontaneam eius resignationem, per adsecutionem secundi beneficii incompatibilis, qua de re sup. *Tit.* 5. Vid. Azor. *Instit. Moral. p.* 2. *l.* 6. *q.* 12. *& seqq.*

2 Primi generis beneficia cùm verè non vacent, aut non habeantur vacantia, quòd taliter privatis detur regressus, ut dictum suprà *De his quæ vi &c. & de restitut. spoliat.* rectè impetrari nequeunt. Secundi generis non aliàs rectè impetrantur, quàm facta mentione possessionis coloratæ, si quæ penes alium sit, qualis est, quæ plus facti quam juris habet, ut si titulo quidem probato à jure beneficium habeatur, aliunde tamen prohibeatur detentio, propter juris impedimentum. Exemplum est in *c. Cum nostris* 6. *h. t.* ubi Episcopo electo collata est Præpositura, quod, ut supra *Tit* 5. dictum, jura non ferunt. Ratio, cur istius possessionis sit facienda mentio, est, ne quid temerè, causa non cognita, fiat. Quòd si colorata possessio non sit penes alium, sine mentione illius rectè impetratur, ab alio, *c. Licet.* 9. *h. t.* Tertii generis rectè impetrantur, quia verè vacant, non tantùm de jure, sed & de facto, quoad possessionem, quæ non remanet penes priorem possessionem, uti per mortem, per resignationem puram: nam ea quæ facta est ratione permutationis, impetrari nequit, quod collatio talis beneficii necessariò alteri sit facienda, uti dicetur infra *Tit.* 19. ubi agitur de resignatione facta in favorem alterius.

3 Non vacantis beneficii collatio est nulla; adeò ut, qui in vivorum Sacerdotum locum substitui se patiuntur, ab Ecclesiæ communione sint repellendi, *c.* 2. *h. t.* & promissio non vacanti, in casum, quo vacabit, sit reprobata. *c.* 2 *eod. in.* 6. Ut non impediatur promissor, non attenta promissione, postea vacans, cui velit conferre, *c. Ex tenore* 19. *h. t.* ne desiderare quis proximi mortem videatur, *c.* 2. *h. t.* quod improbum, & bonis moribus repugnans, *l. fin. C. de pactis.* Et quamvis generalis promissio de providendo, ubi vel quando poterit, jure Decretalium fuerit admissa, *c. Accedens.* 14. *h. t.* damnata tamen à Bonifacio III. *c.* 2. *eod in* 6. quod & hæc improba ambitione extorqueatur, nec omninò sit libera à voto captandæ mortis, inferatque Prælatis gravamina. Unde & Trid. *Sess.* 24. *c.* 9. *De reform.* mandata de providendo & gratias, ut vocant, expectativas sustulit.

4 Quæritur, An supradictam pœnam juxta *d. c.* 1. *h. t* incurrat etiam is, qui tantùm supplicavit pro beneficio viventis; Resp. Non videri, propterea quòd pœnæ non soleant induci, nisi post actum consummatum, ante enim tantùm est conatus, qui non solet puniri, *l.* 2. §. 2. *D. quod quisque iuris &c.* nisi in gravioribus. Alciat. *ad l. sæpè* 53. *num.* 37. *D. De V. S.* Quò facit, quòd emphyteuta vendens rem emphyteuticam ante traditionem non cadat jure suo, ut traditum *C. De iure emphyt.* ut plenè non censeatur res alienata ante traditionem.

5 Collatio beneficii viventis facta ignaro minimè eum obnoxium facit dictæ pœnæ, cum talem extra culpam ponat ignorantia, & *d. c.* 1. *h. t.* loquatur de sciente.

6 Ubi quæsitum, An ignorantia faciat collationem istam convalescere per subsequentem vacationem? Resp. Id posse videri, quod

 esset

cesset improbitas voti, quam aversantur Canones. Verùm dicendum nil facere eam ad valorem collationis, quæ ab initio nulla, & à Canonibus indistinctè prohibita, nam potest contra eos convalescere solo casu non accedente novo Prælati, cujus est conferre facto, *l. Quod utile* 29. *D. de R. i.*

Hinc quæri simili in casu potest, An collatio ante devolutionem, ea supervenientes convalescat? R. Id posse videri, ex eo, quòd nihil sit peccatum contra Canones, qui prohibent & irritant tantùm collationem non vacantis; hic autem vacat. Quibus non obstantibus, dicendum, non convalescere, ex ratione jam dicta, quòd ab initio nulla tractu temporis non convalescant; & quod pro dato habeatur ab illo datum, qui de jure dare non potest, *c. 5. in fine inf. De iure patron.* uti hoc in casu, neque enim jus est dandi ante devolutionem. Facit eodem *arg. c. Decernimus XVI. q. 7.* ubi si Episcopus intra tempus præsentationis, spretis patronis conferat beneficium obnoxium juri patronatus dicitur irrita restitutio, Felin. in *c. Cum ex officii n. 37. De præscript.* Rebuff *in Praxi benef. tit. de devolut. n.* 32.

8 Hæc ita secundum juris communis dispositionem. Speciali jure S. Pontifici ad quem spectat juris humani dispositio est licentia ad non vacantia jus tribuere, *c. 3. in princ. de præben. in* 6. sive dando alicui jus Canonicatus sine præbenda, quæ primo vacans eidem est conferenda, & alii licet ab ignorante Prælato facto collatio est nulla, *c. si postquam* 13. *de præben. in* 6. sive mandando, ut alicui provideatur: quo casu collatio alteri facta abordinario, licet non impunè, non est tamen irrita, nisi contra factum Pontifex irritum & inane decreverit, aut executorem simul dederit, qui ordinario suam insinuarit potestatem. Fit enim per hoc affecta præbenda primo vacans ut alteri non rectè conferatur, & negligente ordinario, possit executor nominato per Pont præbendam conferre *c. 5. & 6. eod. in* 6. Quid juris sit, si pluribus ad idem beneficium gratia exspectativa sit data, colligatur ex iis, quæ dicta sunt supra, *De rescript. num.* 19.

9 Habent & quædam Universitates Studiorum generalium concessam sibi nominationem promotorum ad primò vacantia certis quibusdam legibus, idque tum in promotionem studiorum, tum etiam Ecclesiarum, ut docti in iis effulgeant, per eosque regantur: quæ facit post insinuationem tempori factam illi, qui ius conferendi habet, alteri non rectè conferri primo vacantem præbendam. Et quamvis Trid *Sess. 24. c. 19. De reform.* mandata de providendo, gratias exspectativas, aliaque privilegia & provisiones ad vacatura etiam Universitatibus & Collegiis, aliisq; concessas revocaverit, consultus tamen postea Pont. declaravit per dictam revocationem jure nominando Universitatibus concesso non esse derogatum, Vid. D. Wamesf *Conf.* 254 *circa princ.* Inter quantum temporis beneficia vacantia sint conferenda, dictum suprà *De suppl. neglig. Prælat.*

TITVLVS IX.

Ne sede vacante quid innovetur.

SVMMARIVM.

1. *Sede vacante omnia in statu suo reservanda.*
2. 4. *Capituli Sede vacante potestas, & quæ beneficia rectè conferat.*
3. *An & rectè conferat, quæ iure devoluto spectant ad Episcopi collationem?*
5. *Exercet ea quæ sunt jurisdictionis.*
6. *An & absolvat à juramento?*

1 AD collationis validitatem inspiciendum an Sede vacante sit facta, tunc enim ne vel futuro Episcopo vel Ecclesiæ fiat aliqua injuria, omnia in suo statu sunt reservanda. Hinc contra ecclesiam lis inchoata non rectè per sententiam dirimitur, Sede vacante, quæ tamquam contra pupillum indefensum lata non teneret, *c. fin. h. t.* Vacantia interim beneficio non conferuntur à Capitulo, *c.* 2. *eod.* Collatio enim fructibus adnumeratur, *Gl. in Cum olim* 14 *sup de majorit. & obd.* ut merito futuro Prælato reservetur *c. 4. sup. de officio ordin.* Abbas *ad ed c. 14. num.* 2. cum fructus de jure communi futuro Prælato sint reservandi, *c. fin. de off. ordin. in* 6. Quod accipiendum de iis beneficiis, quorum libera collatio ad episcopum solum pertinet, * Dico, libe- 2

ra, nam

ea, nam ea, quorum collatio est necessaria, rectè per Capitulum. Sede vacante, conferuntur: quod & instituit præsentatos, *c. 1. De Instit. in 6.* & confirmat electos, *d. c. 14.* Ratio est, quòd per eam rem nullum contingat futuro prælato detrimentum, cuius commodum consistit in libertate conferendi, cui velit, quæ hic non est. Abbas *ad c. 2. nu. 6. h. t.*

3 Quæstio autem est, An Capitulum rectè conferat ea, quæ iure devoluto spectant ad Episcopi collationem? Resp. Id velle Ioan. And. in *c. Quamquam 38 num. 1. de elect. in 6.* quem sequitur Abbas *d. c. 2 n 3.* ex ratione quod collatio ex caussa devolutionis non computetur inter fructus. Verius tamen, non licere Capitulo ea conferre, eo quòd sint eiusdem rationis cum iis, quæ iure proprio habet conferenda, quandoquidem & devoluta liberè conferat, ut idem iuris in iis statui debeat: quam opinionem probat Felin. *in d. c. 14. n. 3. circa med.* Abbas *ibid. nu. 2.*

4 Dico, ad Episcopum solum, nam si communiter ad Episcopum & Capitulum spectet collatio, illo mortuo, vel suspenso, rectè conferet Capitulum, quod in iure suo conferendi non est impediendum propter Episcopi casum, ut è contra rectè confert Episcopus Capitulo reddito inhabili per suspensionem, vel per excommunicationē singulorum de Capitulo, *c. unico in princ. eod. in 6.* Si ad Episcopum solum spectet collatio, cum adsensu & consilio sui Capituli, eo mortuo, vel suspenso, non licet Capitulo conferre, quòd per hoc nihil iuris amittat, nisi in relaxatione petenda Episcopus sit negligens, *d. c. un. §. 1.* Si de consilio Episcopi spectet collatio ad Capitulum, illo mortuo, vel in remotis agente, non impeditur Capitulum conferre, ne interim Ecclesia patiatur detrimentum, *d. c. un. in fine.*

5 Ea, quæ sunt jurisdictionis, vacante Sede à Capitulo rectè exercentur: quòd suam accommodat auctoritatem permutationi, *Gl in Clem. 1. de rer. permut.* dat litteras dimissorias, *c. 3 de temporib. ordin. in 6.* in crimina inquirit, visitat, punit, dispensat cum illegitimis ad minores Ordines; cum & in ea, quæ sunt voluntariæ jurisdictionis, Capitulum succedat, præterquam in casibus exceptis, *Nav. c. 1. cons. 7. de filiis presbyt.*

6 Q. An & absolvat à juramento? R. Ita videri, cum, ut dictum, ea, quæ sunt jurisdictionis. Sede vacante ad Capitulum transeant, si ea expressè non inveniantur prohibita. Felin. in *c. 1. num. 20 sup. de jurejur.* & proprio jure ad Episcopum spectent. Nam ea, quæ sunt delegata, vel alias speciali jure competunt, non transeunt, quia sunt personalia. Ea, quæ sunt ordinis, mandat Capitulum vicino Episcopo, *c. Iseni 42. de elect. in 6.* Abbas *in d. c 14.* ubi plenè tradit, quæ possit Capitulum Sede vacante.

TITULUS X.

De his, quæ fiunt à Prælato sine consensu Capituli.

SUMMARIUM.

1 *Consensus Capituli quando & in quibus requisitus.*
2. *In quibus Consilium.*

AD valorem eorum quæ facit Prælatus, videndum quoque an integrum & plenum sit illi jus, non restrictum ad alterius consensum, aut consilium. Interdum enim Capituli consensus aut collaudatio requiritur, interdum consilium tantum.

1 Consensus in iis desideratur: quæ sunt majoris momenti; ut si agatur de alienando, *c. 1. h. t.* de præsentando in casu, quo ius etiam ad Capitulum spectat, quo invito non est facienda præsentatio, nisi aliud habeat consuetudo, *c. 6. h. t.* de concedendo alteri Ecclesiæ ius patronatus, quia Ecclesia, ad quam spectat læderetur, *c. 8 h. t.* Hinc nec parochiales Ecclesias, earumque obventiones, consentiente licet patrono, inconsulto Capitulo, transferre in locum pium, *c. pen. h. tit.* Donationem tamen decimarum per laicum, quas ille ante Concil. Lateranense habuit, alteri, quam à qua detinet, Ecclesiæ factam firmat solus consensus Episcopi, *c. 7. h. t.* ex ratione, quòd nihil alienetur spectans ad Ecclesiam, cum decimæ istæ laico in feudum concessæ, ab eodem iure detineantur, qua de re infra, *tit de decimis.* Quantum ad concessionem rerum Eccle-

Ecclesiæ in feudum dicetur quoque inferius, *tit. de feudis.* ut & de alienatione rerum Ecclesiæ inf. *Tit.* 13. Sufficit autem tacitus Capituli consensus, uti & subsecuta ratihabitatio, quæ est loco mandati, *c.* 2. *&* 3. *h. t.*

2 Consilium sufficit in rebus, quæ non tendunt in magnum Ecclesiæ præjudicium, uti instituere, destituere, confirmare, adquirere, corrigere, *c.* 4. *&* 5. *h. t.* Omissum facit actum nullum, nisi aliud habeat consuetudo, *c.* 3. *De consuet. in* 6. Sufficit autem consilium audivisse, sequi non est necesse, *c.* 7. *sup. de arbitris.* Non tamen ideo frustrà auditur, cùm possit Prælatus, auditis aliorum rationibus, mentem mutare, & Capituli rationibus consilioque se conformare.

TITULUS XI.

De his, quæ fiunt à majore parte Capituli.

SUMMARIUM.

1. *Major pars quæ dicatur, & quæ sanior.*
2. *Ad consensum legitimum requisita.*
3. *Consensus majoris partis quid operatur.*

VT habeatur Capituli consensus, non est regulariter necesse omnes consenserint, 1 cum sufficiat majoris & sanioris partis consensus, *c.* 1. *h. t.* * Major pars est, quæ numero personarum excedit, habito respectu ad Capitulum, *c. Ecclesia* 48 *sup. de elect.* quando scilicet duæ partes consentiunt, tertia autem dissentit; uti ex novem sex aut septem, *l. Nulli D. Quod cujusque univers.* Qui mos olim fuit in electionibus usitatus, *d. c.* 48. & etiamnum obtinet in electione S. Pontificis, *c. Licet sup. de elect.* Interdum respectu minoris partis, ut quando ex novem consentiunt quinque, aut etiam quatuor in unum, reliquis in diversos euntibus. Sanior est, quæ dignitate & zelo prævalet.

2 Ut autem consensus ritè habeatur, oportet omnes qui de Collegio sunt, esse vocatos, ac saniorem simul & majorem partem consensisse, *d. c.* 1. *in fine*, Duo enim Canon requirit, ut alterum non sufficiat. Hinc consensus partis minoris nihil operabitur; contradictio tamen minoris partis, imò & unius ex causa rationabili, conclusionem majoris & sanioris partis impediet, *d. c.* 1. Pro qua licet sit præsumptio juris, non tamen & de jure, ut probationem in contrarium non excludat. Si contradictio non audiatur, appellandum erit, si ejus, qui contradicit, intersit. Est autem cujusque de universitate, si viderit eam rem in detrimentum vergere Ecclesiæ, contradicere, ne tacendo videatur approbare, & de alieno peccato participare. *c. Qui tacet de R. I. in 6. l. de ætate §. qui tacuit D. de interrog. in jure facien.*

3 Consensus major partis ea vis est, ut minorem obliget etiam invitam, *c. fin. h. t.* cùm quod major Curiæ pars effecit, habeatur pro eo, ac si omnes egissent, *l. Quod major D. ad municip.* Quod verum est, quando factum à pluribus habetur, ut factum ab omnibus: nam si ut à singulis, oportet singuli consentiant, cùm quod singulos tangit, ab omnibus sit approbandum, *arg. l. fundum D. de servitutib. præd. rustic.*

TITVLVS XII.

Vt Ecclesiastica beneficia sine deminutione conferantur.

SUMMARIUM.

1. *Salaria Ministrorum Ecclesiæ non dividenda.*
2. *Fructus beneficii collator ex causa æris alieni ad tempus reservare potest.*
3. *Beneficium quando & qualiter extingui possit, & deminui numerus præbendarum.*
4. *Collationi an & quæ conditio adjici possit?*
5. *Collator pensionem alteri non rectè reservat.*

1 SAlaria constituta Ecclesiæ Ministris integrè sunt persolvenda, nec ulla sectione dividenda, *c. Vacante* 26 *sup. de preben.* ne extenuato salario contingat divinum officium deseri. Unde Episcopus aut collator plures quàm Ecclesiæ facultates ferunt, non admittit, *c.* 4 *sup. tit.* 7. *de institut.* nec proventus sibi retinet, collato beneficio, *c. unico hoc tit.*

Non

Non etiam inter plures illud dividit, *c. Majorib.* 8 *sup. de preb.* nisi pluribus sufficiat alendis, & rationabilis causa suaserit vacantis divisionem, in cujus defectum illa retractanda foret, *d. c.* 26. Pacto nullo gravat, nec onus imponit, nisi quod honestum sit, de quo in *c. Significatum* 11. *sup. d. t. de preb.* Et hoc ante collationem, vel simul cum illa, ne gravando postea alicui jus suum deminuatur. * Sic nec in dissolutionem æris alieni, quo Ecclesia gravata, fructus beneficii ad tempus, aut eorum partem, reservat collator, *c. pen. inf. De verb. signif.* Ante collationem tamen, propter gravamen, quod non rectè ponitur invito, cui jam jus quæsitum, & sine ulla pactione cum eo, cui fit collatio, quia ea res saperet simoniacam gravitatem, ut habet Pont. *c. un. in fine h. t. ubi Gl.* Ratio est, quod consensus ejus, cui confertur beneficium, nihil possit ad legitimam reservationem operari; ut non possit non præsumi reservatio ista inniti iniqua pactione. Vid. Suarez *Tract. de Simonia c.* 39. *n.* 9. & 10. & *c.* 5. *n.* 18.

3 Potest & Prælatus ex communi consensu beneficium extinguere, *c. cum accessissent* 8. *sup. De constit.* Ubi tamen requiritur causa & confirmatio Sedis, uti insinuat iste textus, & tradit Gl. *ibi V. confirmatum*, ne sibi causam temerè fingant. Quod ita accipit Abbas, *ibid. num.* 4. *in medio*, si numerus præbendarum per Pontificem sit confirmatus: quamvis etiam velit ex causa superveniente posse deminui præbendas per Episcopum & Capitulum, etiam eo in casu, sine auctoritate Pontificis, veluti si sint deminuti notabiliter fructus, argumento sumpto ex eo, quod, non obstante confirmatione numeri per Pontificem, possit nihilominus augeri ex superexcrescentibus fructibus, ut decisum, *c. cum M. Ferrariensis* 9. *sup. de constitut.*

4 Q. An in collatione rectè addatur conditio à conferente? Resp. Non aliam rectè adjici, quam quæ tacitè inest ipsi beneficio, veluti si vacet; si sit justæ ætatis is, qui confertur, ut Ecclesiæ deserviat, Episcopo pateat; si sit cura animatum, conciones ad populum habeat, confessiones excipiat; si aliud simul beneficium habeat, illud dimittat. Nam hæ & similes insunt, ut expressæ nihil vitii inducant, & nihilominus ad eas teneatur is, cui facta collatio, *l. Cornelius* 69. *D. de hæredib instit. l.* 3. *C. d. fidejuss.* Azor. *Instit. moral. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 26. *q* 3. Garf. *De benef. p.* 8. *c.* 2. *n* 4. & *seqq.*

5 Q. II. An collator beneficium conferendo alteri rectè pensionem reservet? Resp. Non esse dubium, reservationem hujusmodi pensionis tempore collationis ex pacto esse infectam labe simoniaca, per *d. c. un. in fine h. tit.* quod habet, circa talem conventionem intercedere pravitatem simoniacam, quandoquidem pro spirituali obtinendo veniat quid temporale dandum, annua scilicet pensio. Sine pacto etiam pensio ista imposita nequit sustineri, ex eo, quod non alias reservationes pensionum sint licitæ, quàm si fiant ad utilitatem Ecclesiæ, quæ nulla subest in casu, quo illa danda tertio. Vid. Suarez *d. Tract. de Simonia c.* 24. *num.* 35. & *seqq.*

TITULUS XIII.

De rebus Ecclesiæ alienandis, vel non.

SUMMARIUM.

1. *Alienatio rerum Ecclesiæ prohibita utroque jure.*
2. *Alienationis nomine quid veniat.*
3. *Pœna alienantium res Ecclesiæ.*
4. *Contra factum proprium qualiter quis venire possit?*
5. *Pœnas alienantium res Ecclesiæ an incurrat ad longum tempus locans?*
6. *An & relictam Ecclesiæ hæreditatem repudians?*
7. *An & repudians legatum Ecclesiæ relictum?*
8. *Pretium rei alienatæ cui cedat.*
9. *Prælatus in sui præjudicium disponere potest, non successoris.*
10. *Quæ res alienari prohibeantur.*
11. *Alienatio permissa ex caussa justa.*
12. *Adhibita solemnitate, puta tractatu prævio, & consensu Superioris*
13. *Consensus hic præcedere debet.*
14. *Solemnitates an intervenisse præsumantur?*
15. *Solemnitas cum justa causa concurrat necesse est.*
16. *Vt & causa justa cum solemnitate.*
17. *In foro interiori causa justa sine alia solemni-* tate

tate an liberet alienantem?

18. *Prælatus an rectè alienet, non obstante juramento, quod non alienabit, inconsulto R.P.*

19. *An sub auctione publica vendenda res?*

20. *Superioris auctoritas an consuetudine excludi possit?*

21. *An præscriptione?*

22. *Ecclesia læsa ex causa alienationis quatenus restituenda*

HActenus de Clericorum officio, cujus nomine stipendia accipiunt ex rebus Ecclesiæ dominio addictis, quarum administratio est penes Prælatos, aut Clericos, citra alienationem; * quam jura passim prohibuerunt, non tantum Canonica (quibus præcipuè stamus hac in materia) etiam cum irritatione actûs, *can. Abbatibus 41. can. Sine exceptione 52. & passim XII. q. 2. c. 5. 6. & fin. h. t.* sed & civilia, *l. Iubemus 14. Auth. Hoc jus cum seqq. C. De SS. Eccles.* quæ vim habent, quatenus jure Canonico confirmata & recepta: neque enim aliàs statuta laicorum super rebus Ecclesiæ quid possunt, ut dictum sup. *De constit. num. 36. & seqq.* Ratio est, tum ne contingat Ecclesias bonis spoliatas deseri, dum non est, unde alantur Clerici divino ministerio addicti; cum quia non sunt domini, sed tantum administratores; & licet cum libera, non tamen ut perdant dispensando, aut alias temerè alienando, *Gl. fin. in c. cum nobis 19. sup. de elect.* imò potius tutorum aut curatorum instar, qui res minorum curant, quorum jure gaudet Ecclesia, *c. 1. sup. De in integrum restit.*

2 Alienationis verbum hic non tantum denotat actum, quo plenum dominium in alium transfertur, cujusmodi est venditio, donatio, permutatio, institutio, legatum, verum & per quem dominium utile transit, ut feudum, emphyteusis, aut jus in rem quæritur, ut pignus, ejusve usus diminuitur, ut ususfructus, *d. l. 14.* locatio in longum tempus, *Extravag. Ambitiosæ h. t. in communibus* & similes, *c. Nulli 5. h. t.* Ubi quod legitur, *Alienationis* nomine contineri *Condictionem*, erroneum est; nam condictionem esse alienationis genus est inauditum: uti etiam male legitur ab aliis *Conditio*, aut *Conductio*, neq; enim omnis conductio prohibita, imò permissa, ut dicetur infrà, *tit. De locato & cond.*

Apparet & manumissionem servorum Ecclesiæ utilium, alienationis nomine venire, *c. 3. & 4. h. t.* quæ tum permittitur, si manumittens Ecclesiæ reliquerit servi valorem, ita tamen, ut manumissus cum posteritate maneat sub Ecclesiæ patrocinio. Bene meritum servum manumittens ad valorem ejus non videtur teneri, *per can. Si quos XII. q. 2.* Idem obtinet aliis in rebus mobilibus, ut relicto tanto earum procedat alienatio, *can. Si quis qualibet 56. XII q. 2.*

3 Si Prælatus, non obstante hac prohibitione, rem aliquam alienaverit, non tantum actus est nullus, *c. 5. & 6. h. t.* sed & excommunicationem incurrit tam is, in quem alienatio facta, quam alienans, nisi incontinenti res cum fructibus restituatur, *d. c. 6.* Præterea Pontificali aut Abbatiali dignitate fulgentes, propter alienationem, ingressu Ecclesiæ interdicuntur, &, si in interdicto per sex menses perseveraverint animo indurato, suspenduntur ab administratione Ecclesiæ. Inferiores Prælati, Rectores, & administratores Ecclesiarum beneficiis, quorum bona alienarint, existunt hoc ipso privati, ut tamquam vacantia possint aliis conferri liberè, *d. Extravag. Ambitiosæ h. t.* Rebus alienatis nihilominus revertentibus ad Ecclesiam, cuilibet concessa licentia eas reposcendi, quod omniũ interest, res Ecclesiæ esse salvas, *d. c. 6. in fine.* Vid. Suarez *De legib. lib. 5. c. 7. n. 14.* Sanch. *in Decal. lib. 1. c. 21. n. 20.*

4 Unde quæritur, An ergo liceat cuiquam contra suum factum venire? Resp. Vulgarem quidem esse Reg. Neminem contra factum proprium audiri, licet non jure peractũ, *l. post mortem D. de adoptionib.* Sed ea admittit limitationem, si nomine proprio velit contravenire, & suo commodo, non etiam si nomine tertii, cujus res alienavit, jure impediente & alienationem irritante. Sic & pater temerè alienatas res peculii adventitii liberorũ suorum revocat, ut multis tradit Pinel. *l. 1. p. 3. n. 73. C. De bonis mater.* & maritus alienatas temerè res dotales etiam stante matrimonio revocat, ut tradit Gomez. *ad l. 50. Tauri num. 63 &* Barbosa *ad l. 1. p. 5. n 15. D Soluto matrim.* Nihil obstante juramento, quod improbum, *c. Intellecto 33. sup. de jurejur.* Et esse hujusmodi revocationem decentem probat Navar.

Tract.

Tract. De alienat. rerum Eccles. n. 23. ex D. Augu[?]. *in. Magna sapientia est revocare hominem quod male locutus est*, XII. q. 4.

5 Q. II. An supradictas pœnas incurrat ad longum tempus locans, R. Esse quidem prohibitam locationem ad longum tempus, *d. Extravag. Ambitiosæ*, ubi eius factæ prohibitioni subjunguntur dictæ pœnæ, ut secundum strictam normam videantur & locantes ad longum tempus iis pœnis subjici. Verum, cum *d. Extravag.* contineat pœnam, eamque specialiter inferat iis, qui alienant; propriè autem non dicantur alienare, qui elocant ad longum tempus, sed impropriè: posset videri, locantes non teneri istâ pœnâ, cum non soleat pœna ex impropria acceptione verbi extendi. Quo facit, quod tradit Covarr. 2. *Var. Resol. c.* 16. *num.* 2. Prælatum, qui juravit non alienare, non incurrere perjurium, si ad longum tempus elocet. Quæ sententia est æquior, non obstante quod *d. Extravag.* post enumeratas alienationis species, subjungantur pœnæ, quia tantùm concernunt eas, per quas fit proprie alienatio, in detrimentum Ecclesiæ. Aliàs etiam locatio facta ad quatuor annos easdē induceret pœnas, quod absurdū. Quòd si tamen fuerit facta ad tantum tempus, quod rendit ad alienationem, dici poterit dictis pœnis eam facientes subjici ut si fiat ad centum annos, secundùm Abbatem in *d. c. Intellecto* 33. *num.* 10. Quod tempus videtur concedere aliquod dominium, non etiam ut probatum, id est decem annorum ut probatum D. *Locati-conducti n.* 14.

Q. III. An Prælatus prædictas pœnas incurrat, relictam Ecclesiæ suæ hæreditatem sine causa repudians; Resp. Non videri propterea quòd jus tantum requirat causam & solemnitatem, de qua mox, in casum alienationis, repudiare autem non sit alienare, sed potiùs non adquirere. Neque enim hæreditas ante aditionem potest dici alicujus, cùm demùm aditione adquiratur, *tit. D. de adquir. hered. & C. de iure delib.* Facit eò text. expressus in *l. Si sponsus* 5. *circa fin. D. de donat. inter vir. & ux.* in *l. Quod autem* 6. *in princ.* §. 2. *D. Quæ in fraud. credit.* qui dicit, non deminuere eum parrimonium, qui non adquirit, quod adquirere potuit. Vid. Sanchez *de matrim. lib.* 6. *Disp.* 4. *num.* 11.

Q. IV. Quid in repudiatione legati? Resp. Majus hic esse dubium, ex eo, quòd res legata sit in bonis legatarii continuò à morte testatoris, tunc enim dies cedit, & est actio in rem legatario, *§. 1. Instit. de legat & passim D. Quando dies leg. cedat.* Auget dubitanbi causam text. in *l. Magis puto* 5. §. *fundum De reb. eor. qui sub tut.* ubi pupillus legatum fundum repudians dicitur alienare: per quem textum Vasq. *De success. tom.* 1. §. 27. *num.* 13. tenet Prælatum repudiantem legatum incidere in dictas pœnas quod tenet Pinel in *l. 1. p.* 3. *n.* 10. *C. De bonis mater.* & sequitur, ut probabilius, Azor. *Instit. Moral p.* 2. *lib.* 9. *c.* 1. *qu.* 12. Verum contra dicendum est, per text. *d. l. quod autem* §: *sed & illud*, ubi expressè dicitur, debitorem repudiantem legatum non censeri alienare in fraudem creditorum. Non obstante quòd legatarius habeatur dominus continuo à morte testatoris; nam hoc civiliter tantum, non etiam naturaliter, ut necdum rem plenè habeat, atque adeò non dicatur alienare repudians; est enim repudiatio eius, quod necdum acquisitum, *l. 1. §. decretalis D. de success. edicto.* Nihil facit *d. §. fundum*, nam loquitur in casu, quo non tantum bona non alienanda, sed ne quidem lucra omittenda. Abbas *in c. Tua* 8. *num.* 9. *sup. de his quæ fiunt à Prælat.* Ferd. de Senis *Cons.* 9. Gomez. 2. *Variar. Resol. c.* 14. *num.* 14. Sanchez. *d. disp.* 4. *num.* 12. Hic tantum agimus de inducenda pœna, propter omissa lucra, quam dicimus ideo non extendi ad omittentes, quòd tantum sit imposita alienantibus. Ut cùm sit strictè accipienda, non debeat extendi ad eos, qui proprie non alienant. Quamvis non negandum, Prælatum sine causa & temere repudiando legatum aut fidei commissum Ecclesiæ relictum, damnum Ecclesiæ dare, & datum ex propriis bonis resarcire teneri, cum ex officio, & consequenter lege justitiæ, teneatur bene administrare; bonæ autem administrationi adversetur ista repudiatio. Probatur. *can. quicumque* XII. *q.* 4. ubi etiam ob neglectum datum damnum resarciendum Ecclesiæ, per eum, qui causavit: & per tex. in *l. Quidquid C. Arbit. tut.* ubi tutor resarcit id, quod, cum potuit, non acquisivit pupillo: est autem prælatus instar tutoris, aut curatoris. Potest & Ecclesia petere restitutionē in integrū, cū etiā ad lucrū omissū

restituatur, secundum *Gl. ad c. 3. V. restituimus & ibi* Abbas *n. 15. sup. de restit. in integ.*

8 Non tenet itaque alienatio rei Ecclesiasticæ, Canone, ut dictum, eam irritante. Ut res maneat in domino Ecclesiæ, vindicanda ab ejus Oeconomo, cum fructibus & accessionibus medii temporis, *l. Iubemus 14. §. sanè C. de sacros. Eccles.* salva pretii refusione emptori, quæ incumbit alienanti, *c. ad audientiam ii. h. t.* si bonæ fidei emptor fuerit, aliàs Ecclesiæ applicandum, *Gl in d. c. 9 per d. §. sanè & Novell. 7. §. quia verò.*

9 * Prælatus quin in suæ mēsæ, suumque præjudicium disponere possit, non est dubitandum, cum cuilibet sit liberum, sibi præjudicare. Cujus dispositio successori minimè oberit, cum res inter alios acta aliis non præjudicet, nec factum unius alterum obliget, nisi hæredem: non est autem hæres, Prælati defuncti successor, cum jure novo succedat, non etiam defuncti. Unde est, quod de jure scripto non teneatur stare locationi rerum factæ per prædecessorem, ut dicetur *inf. tit. de locat. & conduct.*

10 Dicta de alienatione prohibita accipienda tantum de rebus immobilibus, & mobilibus pretiosis, ex quibus loca pia reguntur atque illustrantur, & eorum ministri alimoniā vindicant. *d. Extravag. Ambitiosa h. t.* Nam res mobiles non pretiosæ, quæ servando servari non possunt, quin licitè alienentur, est extra controversiam, *l. Lex quæ 22. & l. Tutores C. de prædiis minor.* De annuis reditibus, cum inter immobilia censeantur à jure, *Clem. Exivi §. cumque annui De V. S.* idem judicandū, quod de aliis immobilibus: uti & de actionibus ac juribus circa res immobiles, quod earum jure censeantur. Sic & actio sive jus ad rem mobilem habetur loco mobilis, neque prohibitioni alienationis, de qua hic, est obnoxium. Abbas in *c. Nulli 5. n. 9 h. t.* Gail. 2. *observ. 11. num. 10.* Nisi tale sit, quod servando servari possit, quale est, quod utilitatem adfert Ecclesiæ, ut indicat Navar. *tomo 1. de alienat. rer. Eccles num. 4.* Cujus ordinis rectè quis dixerit esse reditus annuos personales, qui aliquibus in locis inter res mobiles numerantur, & cedunt superstiti conjugi, secundùm statuta, quæ mobilia superstiti concedunt: ut, cum fructum Ecclesiæ adferant, servandoque servari possint, dicendi sint contineri prohibitione, de qua hic. Videntur & inter res mobiles pretiosas mancipia, Ecclesiæ utilia, collocari, *c. 3. & 4 h. t.* quorum alienatio inhibita, nisi sint fugitiva, aut subsit manumissionis causa, relicto tamen tanto Ecclesiæ: uti & commutatio cum alio mancipio, nisi libertatis causa, *c. 3. & 4 inf. de rer. permut.* Hinc, ut Ecclesiæ super rebus suis magis foret cautum, exigi solet à Prælatis juramentum de non alienandis rebus Ecclesiæ, *c. Ut super 8. h. t. & c. 2. inf. de feudis.*

11 Cæterùm ne contingat, quæ sunt inventa in commodum, verti in dispendium, & alienationis inhibitionem gravem esse Ecclesiæ, Canones eam limitarunt, ut non procedat, si justa causa alienationem postulet. Quam Primò ponit Necessitas, ut quia Ecclesia ære alieno gravata non potest aliter exonerari, *can. Ea enim §. hoc jus X. q. 2.* vel quia captivi aliunde redimi nequeunt, aut pauperibus alimenta præstari. Sunt enim animæ hominum pretiosiores auro & argento, ut earum servandarum nomine quævis aurea argenteave ornamenta licitè distrahantur, *can. Sacrorum 15. & can. Aurum 70. XII. q. 2.* Secundò, justam causam alienandi ponit Utilitas; Ut si res sit sterilis, aut minus utilis, & pro ea distracta habeatur alia Ecclesiæ magis utilis, *can. Sine exceptione 52 XII. q. 2.* Nihil enim habet piaculi, distractis minus utilibus, utilia reponere.

12 Ubi non est satis, causa suadeat alienationem, sed & solemnitas accedat necesse est, quæ consistit in tractatu habito cum Capitulo, an expediat alienatio, aut iis, quos res concernit, convocatis, quorum major & sanior pars consentiat simul & subscribat, *d. can. sine exceptione*: ubi forma præscribitur, quam hac in parte sequimur, non etiam formam præscriptam *Auth. Hoc jus porrectum C. De SS. Eccles.* etiamsi sit relata in Decretum, quia non omnia ibi contenta habent auctoritatem Canonis, ut diximus suprà in Proœmio & tradit Navarr. *in Tract. de alienat. rer. Eccles. num. 5.* Azor. *p. 2. lib. 9. c. 1. q. 4.* Præterea requiritur, accedat Superioris auctoritas, ejus scilicet, cui Ecclesia, cuius res alienata, subest, qui in Monasteriis exemptis est ipse S. Pont. vel saltem superior generalis Ordinis, habens quasi Episcopalem jurisdictionem, *Gl. in Clem. 1. V. proprii h. t.* In non exemptis consensus Epis-

Episcopi requiritur, etiam in Cathedralibus, aliisque inferioribus, *can. Abbatibus* XII. *q.* 2. ne quid temerè Rectoribus Ecclesiarum fiat. Videtur autem, secundùm *d. Extravag. Ambitiosa*, non sufficere Episcopi consensus, aut alterius superioris, sed requiri ipsius Pont. cujus expressè iste locus meminit, cujusque adhibere consensum est tutissimum. Quò facit, quòd Prælati hodie debeant jurare, se non alienaturos quidquã rerum Ecclesiæ, inconsulto Rom. Pontifice, uti dictum paullò antè.

13 Quæsitum hic, An consensus Superioris præcedere debeat? R. Omninò debere, nec subsequentem subsistere; ob id, quòd requiratur per modum solemnitatis, & sit pro forma, secundùm ea, quæ traduntur *Instit. De auctorit. tut.* Et quamvis quidam consensu legitimo subsequenti præmissâ cognitione, velint actum confirmari, hoc tamen non alias procedere potest, quàm ex partium consensu: nam omissio eùm ponat actum nullum, ille ratificari non potest, nisi ex mutuo partium consensu, ne alteri jus suum invito auferatur, aut invitus obligetur. Abbas in *c. Nulli nu.* 5. *in fine h.t.* Wamel. *Conf.* 287. *nu.* 3. *& seqq.*

14 Q. II. An præsumantur solemnitatis requisitæ intervenisse? R. Præsumi quidem facilè in iis, quæ juris prohibitionem non habent, solemnia intervenisse, quando nimirum ex vi & proprietate verborum solemnitas significatur, eaq; continetur, ut in *l. Sciendum* 30. *D. De verb. oblig. &* §. *si scriptum Instit. De inutil. stipulat.* etiam in aliis actibus, qui concepti talibus verbis, quæ non includunt eam vim, præcipuè in prohibitis, ut in casu præsenti; sive, ut ait Bart. Garf. & alii in *d. l. Sciendum*, solemnitas præsumitur, quæ est intrinseca, non etiam quæ est extrinseca, eùm sine illa actus subsistere nequeat, ut ideo præsumatur intervenisse, sine hac autem subsistat. Ut non sit ratio, quare præsumatur, nisi instrumentum antiquitate temporis juvetur. Felin. in *c. Sicut nu.* 29 *sup. De sent. & re judic.* Aymo Cravetta *De antiq. temp p.* 3. Cavalcan. *Decis* 48. *nu.* 28. *p.* I.

15 Q. III. An necesse sit, concurrat solemnetas cum justa caussa? R. Certum esse, citra caussam necessitatis aut utilitas alienationem nullius fore momenti, etiam in foro interiori. Ut nihil faciat decretum, vel Superioris approbatio, quia illa tantùm requiritur, ut provideatur Ecclesiæ utilitati, & res eius non facilè alienentur. Facit, quòd Canones duo copulativè requirant, ut non sufficiat alterutrum solum, ne videantur frustrà duo requisisse, neve hoc commento ex privato administrantium judicio in damnum incidat Ecclesia, & invita cogatur rem alienare, contra *l. Invitum C. De contrah. empt.* Quo modo in *d. Extravag. Ambitiosa* alienatio contra formam ibi præscriptam facta declaratur nulla. Abbas in *c. Ad nostram* 11. *nu.* 8. *h.t.*

16 Ex eadem ratione nullius erit momenti alienatio ex justa quidem caussa, sed sine decreto, & approbatione Superioris facta, saltem in foro exteriori, quia deest forma requisita, quæ dat esse rei. Duaren. *De transact.* c. 3. Sarmient. *De reditib. Eccles p.* 1. *c.* 2. Vid Wamel *d. Conf.* 287. *& Conf.* 288.

17 Q. IV. An in foro interiori talem liberet justa caussa? R. Hoc videri, si verè caussa justa subsit, cesset que omnis fraus & dolus, & consenserint illi, quorum res agitur; tunc enim adsunt illa, quæ requirit jus naturale, quo sufficit justa caussa, & consensus eorum, quos res tangit, ut non peccet alienans, nec is, in quem alienatio facta est, secundum Navarr. in *Tract. De alienat. rer. Eccles.* 16. *vers. Ex quibus.*

18 Q. V. An Prælatus, qui juravit non alienare, inconsulto Rom. Pontifice, rectè alienet, occurrente caussâ, & servatâ formâ? R. Hoc quidè videri posse; Primò per *c.* 2. *inf. De feud.* ubi, non obstante juramento de non infeudando de novo, inconsulto R. Pont. rectè tamen in feudum dat rem infeudari solitam. Secundò per *c. Ut super* 8 *h.t.* ubi similiter, non obstante juramento, possessiones minus utiles alienantur à Prælato, sive etiam commutantur pro utilibus, habito consilio & adsensu sanioris patris. Denique accipiendum tale juramentum de illicita alienatione, non etiam de licita, ne inventa in compendium operentur eius dispendium. Dicendum tamen, non tantum esse perjurum talem Prælatum, ex eo, quòd juramentum hoc, eùm sit licitum, sit & servandum secundum dicta sup. *De jurejur.* sed & incurrere pœnas. *d. Extravag.*

travag. Ambitiosa contentas: imò & non valere alienationem, saltem juxta jus novum, per d. Extravag. introductum, quâ absque consensu Pont. alienatio facta irritatur indistinctè. Ita Joan. Andr. c. ult h. t. Abbas ibid. num. 7. Azor. p. 2. lib. 9. c. 1 q 9. Ut non obstent duo priora argumenta in contrarium allegata, & si qua iis similia; nisi dicamus ea continere alienationes jure permissas, quas non irritat d. Extravag. ut dicemus inf. Tit. 18. & 20. Navarr. De alienat. rer Eccles. n 11. & 14. Non obstat etiam tertium; quia jura indistinctè prohibent alienationem factam, non consulto Pont. aut non servatis ibi requisitis solemnibus. Non facit tamen iuramentum Prælati, quin possit alienare res modicas, secundùm can. Terrulas XII. q. 2. in quibus non est detrimentum Ecclesiæ considerabile. Facit & magna necessitas (quæ non patitur Pontificem consuli) alienationem esse extra noxam. Abbas in c fin. n. 8. inf. tit. 48. De Eccles. ædifican. Azor. d. c. 1. q. 13.

19 Q. VI. An requiratur ad valorem alienationis, res vendatur publica auctione? R. Non esse necesse, quod nullibi idipsum requiratur per Canones, secundùm Rebuff. De alienat. rerum Eccles. num. 20. cum passim requiratur tantum caussa & solemnitas. Et licet jure civili hoc sit requisitum, per Auth. Hoc jus C. De SS. Eccles. non tamen ea Auth. ligat, quamvis relata è Gratiano in Decretum, quia illi non fuit potestas attribuendi vim Canonis, ut dictum paullò superius.

20 Q. VII. An consuetudo possit facere, ne requiratur Superioris auctoritas? Non videri, quod ea contineat gravamen Ecclesiarum, quas contingeret in damnum grave incidere ex commento necessitatis, vel utilitatis, privato ipsorum administrantium judicio, ut talis consuetudo rectè sit reprobata, cap. 1. sup. De consuet. & quidem expresse in hac re, c fin. eod. in 6. ut non possit introduci. Abbas in c. Nulli h. t.

21 Q. VIII. An præscriptio salvet omissam solemnitatem? R. Non aliam salvare, quàm quæ nixa bonâ fide, & est XL. annorum, cum mala fides nullo umquam tempore purgetur, & rebus Ecclesiæ non præscribatur nisi tempore XL. annorum: non enim solum currere contra Ecclesiam rescriptum c. D. quarta sup. De prescript. eiusque cursum non ante inchoari, quam mortuo Prælato, qui alienavit, can. Si sacerdotes XVI. q. 3. ex ratione ibi subjuncta, quod initium alienationis non cœperit ab origine æquitatis, hoc est à bona fide. Quæ ratio etiam faciet, ut non currat, donec vivit iste, in quem alienatio facta; cum & hic contra iuris prohibitionem comparans rem, non possit dici esse bonæ fidei, l. 7. C. De agric. & censitis lib. 11. ut eius principium non sit bonum, atque ita non currat præscriptio; nisi eo demum mortuo. Wames. Cons. 290. n 4. Loquitur autem textus iste de Prælato malè alienante; nam si bene alienatet, continuò ab alienatione facta, etiam ipso vivo, præscriptio inchoaretur. Guido Papa Decis. 150. Vid. Navarr. Cons. 16. h. t.

22 Q. IX. Quid si alienatio jure quidem sit facta, læsa tamen sit Ecclesia? R. Restitutionem ei salvam esse, cum gaudeat iure minoris; quæ intra quadriennium est petenda, ut traditum sup. De restit. in integrum. Nisi læsio enormis faciat etiam post dictum tempus indulgeri restitutionem, c pen. hoc tit. c. 1. De restit. in integr. in 6. citra injuriam eius, contra quem conceditur, cui pretium suum est salvum. In læsione ultra dimidium salva est rescissio ex l. 2. C. De rescind. vend ut dicetur infrà Tit. 17. De locatione rerum Ecclesiæ ultra triennium, quam etiam prohibet d. Extravag. Ambitiosa, commodius agetur infrà Tit. 18.

TITULUS XIV.

De Precariis.

SUMMARIUM.

1. Precaria sive Precaria quid?
2. Singularia in hoc contractu.
3. Precarium quid?

De alienatione rerum Ecclesiæ prohibita, in genere est actum. Ad species hic descenditur, & primò de Precariis & Precario proponitur. Uterque contractus liberalitatis quamdam speciem continet, & concessionem usus rei; ut in rebus Ecclesiæ regulariter locum

locum non habeat, quarum ne quidem usus Ecclesiæ est intervertendus. Dico, regulariter, nam sunt casus, quibus admittitur, ut jam dicetur.

1 Sunt hi duo contractus distincti. Nam Precariæ, sive Precaria in sing. feri numero, *can. Precaria x. q. 2.* Abbas in *c. 1. n. 3. h. t.* est contractus à Canonibus inductus (jure enim civili incognitus) quo prædii Ecclesiastici ususfructus, remunerationis ergò, alicui roganti conceditur ad vitam, aut aliud certum tempus, *can. Huiusmodi x. q. 2.* Ad huius concessionis valorem requiritur, Superioris interveniat auctoritas, quia continet quamdam alienationem, secundum dicta Tit. superiori. Causa subsit rationabilis, scilicet quia is, cui fit, in Ecclesiam bona sua contulit, *d. can. Precaria & c. 2. h. t.* Alias successor non impeditur eam revocare, etiamsi prædecessor sub gravi pœna se obligaverit in casum revocationis, *d. c. 2* Neque enim prædecessoris factum ligat successorem, qui potest & debet rescindere malè acta prædecessoris.

2 Habet Hic contractus quid singulare. Primò, quòd pro arbitrio concedentis revocari nequeat, *c. fin. in fine h. t.* cuius ratio consistit in benemeritis eius, cui precaria facta. Secundo, quod de quinquennio in quinquennium sit revocanda, *c. 1. h.* Quæ conditio tacitè inest, idque ne fluxu temporis contingat rei perire memoriam, *can. Sæpe 72. x11. q. 1.* ubi etiam præcipitur ei cui præcaria facta, rem, quam accipit, utiliter colat.

3 Precarium jure civili cognitum differt ab isto contractu, cum fiat ad certum tempus, imò ne quidem ex partium conventione tempus admittat, *l. Cum precario 12. D. de precario*, sed ad lubitum concedentis, cui rem precario datam revocare est liberum quandocumque, *l. 1. D. d. tit. & c. fin hoc tit.* Non debet tamen esse revocatio intempestiva, & præcipitata, sed ex arbitrio judicis dandum intervallum temporis, quo commodè illi, qui precarium accepit, recedere à re liceat, cuius restituendæ non semper commoda est occasio; ut si contingeret propter rerum dispositionem precario habenti non tam factum esse beneficium, quàm iniuriam & nocumentum. Abbas in *d. c. fin. nu. 12.* Revocatur non tantùm expressè, sed & tacitè per alienationem, *d. c. fin.* Venit præstandus dolus & culpa lata dolo proxima, *l. Quæsitum 8 §. eum quoque D. d. tit.* quatenus facto habentis res facta deterior; qua de re videantur tradita *D. h. t.*

TITULUS XV.

De Commodato.

SUMMARIUM.

1. *Commodatum quid?*
2. *Actio commodati duplex, directa & contraria.*

Superiori vicinum est Commodatum, quo res datur alteri utenda gratis, ad certum tempus vel usum, eo finito restituenda. Est species aliqua alienationis, quoad usum saltem: ut in rebus Ecclesiæ non ita obtineat, nisi quatenus cessat eius detrimentum. Distinguitur in eo à precario, quòd ante usum concessum, aut tempus temerè non revocetur, *l. Inre 17. §. sicut D. h. t.* Habet locum in rebus tam immobilibus, quàm mobilibus. 1

Actio hinc est & directa ipsi commodanti, ut res restituatur, usu aut tempore finito, & resarciatur, quatenus culpa commodatarii res facta deterior, etiam levissima, quando solius commodatarii caussa agitur: nam si simul & commodantis, tantum levis culpa venit præstanda; & lata tantum in casu, quo commodatum initum gratia solius commodantis, secundùm distinctionem in *l. Si ut certo 5. §. nunc videndum D. eod.* Contraria est commodatario, ad repetendum, quod in rem insumpsit, & refundendum damnum, quod vel ex intempestiva repetitione rei accepit, vel ex re vitiosa data, ne non tam decipiatur quàm adficiatur beneficio, *d. §. in fine.* qua de re latius *D. hoc tit & Instit. Quib. modis re contrah. oblig. §. Item is cui.* 2

(†)

TITU-

TITULUS XVI.

De Deposito.

SUMMARIUM.

1. *Depositum quid?*
2. 3. *Depositi actio ad quid detur, & ad quid contraria.*

1 DEpositum est contractus, quo res alteri gratis custodienda datur. Habet locum in rebus mobilibus, secundum nomen, etiam Ecclesiæ, quia non tam subest detrimentum, quàm beneficium. Ad custodiam tantùm datur non concesso usu; nisi aliter convenerit, etiam tacitè, ut si pecunia non obsignata deponatur, *l. Die 15. in fine D. h. t.*

2 Duplex hinc actio est. Directa Deponenti datur, quâ repetat depositum quandocumque, cùm ei beneficium fiat, quod non datur invito; restituendum in specie etiam pecuniâ numeratâ depositâ, quatenus consignata, aut in specie deposita: nam si ad certam summam, non habitâ ratione specierum, summam in communi æstimatione reddi sufficiet Bart. *l. Paulus* 99. *in fine* D. *De solut.* Competit & eadem actio ad rei deteriorationem aut amissionem, quæ contigit dolo vel latâ culpâ depositarii, neque enim ultrà tenetur, qui beneficium alteri præstat. De levi tunc tenetur, si deposito se obtulerit, quia promittere videtur diligentiam, aut pro custodia quid receperit, *c. 2. h. t.* quia tunc agitur etiam depositarii commodum. Ad usuras actio tunc erit, quando in mora est depositarius, *l. 2. C. eod.* Est enim hic contractus bonæ fidei, in quo per moram usuræ veniunt, quam bona fides mulctatam vult. Compensationis aut deductionis exceptio non juvat depositarium, propter perjurii periculum, quod promissio restitutionis ipsius rei ad lubitum deponentis non ferat moram, quam injiceret eiusmodi exceptio *d. c.* 2. Datur tantùm contra ipsum depositarium, etiam Clericum, cuius nomine non potest impeti Ecclesia, quæ non debet gravari facto alieno, etiam Clerici: nisi res sit conversa in Ecclesiæ utilitatem, tunc enim æquum, ut qui sensit commodum, teneatur & ad onus, *c. 1. h. t.*

3 Contraria est depositario adversus deponentem, ad id, quod nomine depositi abest, ut quia in id impendit, aut ex vitioso damnum accepit, ne officium suum sit illi damnosum, qua de re actum latius, *D. h. t. & Instit. Quib. modis re contrah. obl. §. Praeterea.*

TITULUS XVII.

De Emptione & Venditione.

SUMMARIUM.

1. *Pretium in emptione quale esse debeat.*
2. *Res quæ & qualis vendi possit.*
3. *Dos & donata propter nuptias vendi vetita.*
4. *Census quid, & quotuplex.*
5. *Census sive reditus realis emptio licita.*
6. *Non obstante, quòd ultra sortem quid detur.*
7. *Reditus personalis est & extra usuram.*
8. *Satis fit argumentis contrariis.*
9. *Census ad incertum tempus sive vitalitius similiter licitus.*
10. *An & ad certum tempus constitutus?*
11. *Vendi res aliena potest.*
12. *Quo casu venditor emptori tenetur de evictione.*
13. *Evictio quibus casibus cesset.*
14. *Ab emptione-venditione abesse fraus debet.*
15. *Læsio ultra dimidium justi pretii facit rescindi contractum.*
16. *Remedium* l. 2. C. De rescind. vend. *an in emptore locum habeat?*
17. *Læsio qualiter tunc constituenda.*
18. *In quibus rebus & contractibus* d. l. 2. *locum.*
19. *Actio ex* d. l. 2. *adversus quem detur.*
20. *Et ad quid.*
21. *Re perempta an sit locus huic actioni?*
22. *Pacta in hoc contractu usitata.*
23. *Pactum de retrahendo inter creditorem & debitorem an usurarium, ad intellectum* c. 5. h. t.
24. *Actio empti-venditi cui & ad quid detur.*
25. *Venditor tenetur præcisè tradere rem.*

SUperiores contractus ad eos, qui re ineuntur, spectant, subjunguntur illi, qui consensu solo ineuntur, inter quos est Emptio-

vendi-

venditio, cujus substantia consistit in communicatione rei & pretii per consensum. * 1 Pretium in pecunia numerata consistat necesse, alias transiret in aliam contractus speciem. Sit etiam certum, secundum ea, quæ sunt tradita *D. & Instit h. t.*

Res existat, & talis sit, quæ in commercio 2 est: neque enim rei sacræ aut spiritualis, sive adnexæ est venditio, citra labem simoniæ. Venditio rei ad Ecclesiam pertinentis quamvis sit in commercio, non alias tamen tenet, 3 quam concurrentibus requisitis, de quibus sub. *Tit.* 13. * Dotalis nequidem consensu uxoris recte venditur, quod eius alienatio sit à lege omnino inhibita, *l unica. §. Et cum lex Iulia C. De rei uxor. act.* uti nec donata uxori propter nuptias, nisi secundò post biennium consenserit, & sint aliæ res viro, per quas mulieri sufficienter sit consultum super indemnitate donatorum. *Auth Sive à me C. Ad S. C. Velleian.* aut venditio rei cesserit etiam in uxoris usum, & à tempore venditionis lapsi sint triginta anni; tunc enim sustineri venditionem rescriptum *c 4. h. t.*

4 Quæritur, An hoc jure rectè ematur annuus census citra usuram; R. * Censum a Censendo, id est æstimando dictum, nomen esse *πολύσημον*, id est variæ significationis, Molin. *ad Consuet. Paris p. 1. in proœm. nu. 7. & seq.* Frider. Martini *De jure Censuum cap. 1.* hic vero capi pro legitime constituto jure recipiendæ annuæ pensionis ex re vel obligatione aliena. Alium esse Realem, qui rebus sive prædiis est impositus; alium Personalem, qui in sola Personali obligatione consistit, sine hypotheca. Illum alium esse Fundarium, quando dominus fundum suũ in alium transtulit, eâ lege, ut annuam pensionem ex eo præstet, quæ solarii nomine in jure venit, *l Etiam 15. D. Qui potiores in pig. hab.* ex eo, quòd pro solo pendatur, *l. 2. §. si quis nemine D. Ne quid in loco publ.* alium Constitutum, quem quis fundo aut rebus suis imposuit.

Quantum ad reditum sive censum realem, 5 etsi fuerint, qui illum ab usura non esse liberum contenderint, quos citat Covarr. 3. *Var. Res. c. 7. nu. 2.* quibus adde Guil. Bontium *Quod libeto Lovanij habito de Vsuris nu. 3. & seqq.* ex eo, quòd nomine pecuniæ detur annua pensio, non citra usuram, cum pecunia non fructificet: certum tamen est, esse extra labem usurariam, cum Martinus V. anno 1423. & Calixtus III. an. 1455. in *Extravag. 1. & 2. h. tit.* eum permiserint, ut à labe usuraria alienum: siquidem usura tantum in mutuo consistat, in quo creditori competit repetitio, & condictio sortis suæ pro lubitu; è contra census hujus sive reditus creditori, ad sortem à se numeratam condicendam, nulla competat actio, sed tantum jus recipiendi annui reditus, quod est loco mercis, & pretio considerabile, cujus nomine sors, tamquam pretium, soluta. Deinde potest quis talem obligationem super rebus suis alteri constituere & donare; quidni & vendere, & uti totam rem, ita & partem rei, censum ei imponendo alteri præstandum? Ut horum redituum constitutio habeatur à plerisque justa & æqua, uti videre est apud Covarr. *d. loco.*

Nihil movere debet, quòd ultra sortem 6 quid recipiatur, quodque partiales pensiones tandem sortem vel exequent, vel etiam excedant; quia non emitur ipsa pecunia sive pensio, sed jus eam recipiendi, nec illa recipitur nomine sortis, sed nomine juris. Ut quòd pensionum multiplicatione per partiales solutiones contingat excedi sortem, non sit æstimandum, cum & fructus alicuius prædii percepti per multos annos ipsum prædium longe excedant, non tamen ideo damnetur emptio prædii. Deinde partiales illæ solutiones multum habent incommodi, & subsunt periculo rei, quo aut interire posset, aut fieri litigiosa, & aliis; ut rectè id ipsum compensetur per partiales solutiones, licet tandem excedentes pretium datum. Et hoc sive census sit perpetuus, sive redimibilis, sive irredimibilis; quæ res nihil mutat nisi quoad pretium, quod minus dandum pro redimibili, majus autem pro irredimibili; sive sit reditus pecuniarius, cujus pensio in pecunia consistit, sive fructuarius, cui satisfit per partem frugum, ut olei, frumenti, vini. Vid. Molin. *De contractib. usur. num. 17.* Navarr *Comment. de Vsuris num. 69. & seqq.* Gail. 2. *Obser. 7.* Gaspar Rodericus *De redditib annuis lib. 1. qu. 4.* Fachin 8. *Contr. c. 1 adversus* Hotom. Frid. Martini *De jure cens. c. 3 num. 137. & seqq.* & Molina *De Iust. & jure Disp. 38.*

Major quæstio est, An reditus sive census

 perso-

personalis sit licitus? R. Videri non paucis, esse illicitum. Primò, quod, cum pecunia sit sterilis, nullumque sui fructum præbeat, id, quod venit reddendum, non possit dici nisi lucrum ultra sortem, quæ salva manet creditori, ut non possit videri intentum nisi implicitum lucrum ex mutuo. Secundò, quod Martinus & Calixtus PP. approbaverint solos reales reditus, super fundis scilicet constitutos. Tertiò, quod damnaverit Pius V. anno 1568. personales reditus qui sine hypotheca in sola obligatione personali consistunt. Ita Navarr. *de Vsuris n. 81. & plures alii, quos citat.* Verum usus etiam mere personalem passim recepit; & probabile est, nihil in se vitii continere magis hunc, quam istum priorem, cum & in isto principalis obligatio ponatur in persona (quamvis in quibusdam locis requiratur, ut id ipsum exprimatur, alias cum reperiret obligatio;) accessoria autem sit realis, pro securiori solutione. Quod patet ex eo, quod re supposita destructa, aut exstincta, nihilominus obligata persona debitoris maneat, qui cogi non potest solvere totam summam, ut expressè habent dictæ Extravagantes: ut debeat manere persona obligata, cum PP. istis locis satis fateantur jus ad reditum manere, quod non potest esse nisi personale, exstincta re, super qua ante positum. Et ita tenet Covarr. alios citans, *d. c. 7. n. 5* Molin. *d. l. nu. 22.* Conradus *De contractib. q. 74. & seqq.* Solus *De just. & jure lib. 6 q. 5. art. 1.* Less. *De I. & I. l. 2. c. 22. Dubit. 4.*

Non obstat primum argumentum, quia non intenditur lucrum ex mutuo, sed tantum jus suspensionis, non secus atque in reali: & licet lucrum excedere possit per pensiones frequentes, adhuc salva sorte, hoc tamen ex jure emptionis, non etiam mutui ratione, cum ad sortem non sit actio emptori, nec repetitio, uti est in mutuo. Nihil faciunt Extravag. Martini & Calixti, quæ approbant quidem reditus reales, non tamen ideo dicendi sunt improbare personales, cum de facto consulti Pontifices isti decidant tantum id, quod propositum erat. Constitutio Pii V. damnat quidem merè personales, ex recepta tamen sententia non obligat extra terras Pontificii patrimonii; sive quia non est extra eas promulgata, sive quatenus est de mere personalibus damnandis, ex civili quadam magis ratione processit, quam divina ac naturali; ut Principes sæculares, totumque subditos non liget. Ut autem sit licitus super persona tantum constitutus reditus, est tamen cavendum emptori, qui periculo se exponit perdendi summam principalem, quod facilè sit personam obligatam, eiusve hæredem (nam & hic tenetur ad obligationes personales defuncti) fieri non solvendo. Hæc quoad censum personalem perpetuum.

9 Est & census qui ad incertum tempus imponitur, ut quoad vixerit emptor, quem vitalitium vocant, de quo dubitari possit, An sit licitus? R. Hunc contractum justiorem videri cæteris, propter incertitudinem lucri, *arg. l. Si ea lege C. De usur.* Ut si lucrum contingat datam sortem in duplum, triplum, quadruplum excedere, hoc tantum casui sit imputandum, cum è contra contingere possit, ut præmaturâ morte emptoris ipsa sors tota, vel bona eius pars resideat apud venditorem: ut casus iste faciat nihil illiciti continere eiusmodi contractum. Sit tamen pretium commensuratum, juxta spem probabilem vitæ, aliarumque circumstantiarum, Covarr. *d. c. 7. n 3 vers. Item & hac.* Navarr. *d. Tract. de Vsuris num. 71.* Molina *Disp. 388.*

10 Quid si census constituatur ad certum tempus? R. Videri, eiusmodi censûs constitutionem non esse à labe usuraria immunem, cum, salvâ exactione sortis, lucrum ultra eam contingat emptori, non sine labe; nisi excuset lucrum cessans, aut probabile periculum, cujus nomine pensio datur. Quod si sors non sit salva, sed tantum pensiones ad annos aliquot sint præstandæ, quæ junctæ sortem non excedant, nihil vitii talis contractus continebit. Si verò excedant, videtur quidem abesse vitium usuræ, quod est circa mutuum, in quo est salva conditio sortis, quæ hic cessat, non tamen omnino abest, propterea quod ultra sortem lucrum residea penes emptorem, per multiplicatas pensiones; quia nisi hic in materia lucrum cessans, aut damnum emergens, probabiles expensæ futuræ, aut aliud periculum excuset, hujusmodi contractus non esset admittendus. Covarr. *d. loco num. 4* Hæc Ita, quatenus justo pretio census emitur: quod majus est in perpetuo, id est non ad vitam, quàm

quàm in temporali, id est ad vitam; majus etiam est in irredimibili, quàm redimibili cum gravius, onus quod impon tur venditori per censum perpetuum, eumque irredimibilem, gravius sit luendum, qua in re locorum consuetudines sunt attendendæ.

11 Res sit propria, an aliena, parum interest, quantum ad contractum; nam & alienæ venditio procedit, eo quod non tam jus in tem per eam adquiratur, quàm in personam, & tradendo vacuam possessionem rei venditæ

12 venditor satisfaciat. * Si tamen res evincatur, tenetur de evictione venditor emptori, D. & C. *De evict.* idq; ex natura contractûs, etiamsi nihil convenerit, *l. Evicta* 16. D. *de Evict.* ne cum aliena jactura lucretur venditor.

Quod tamen limitatur in *c. fin. h.t.* Primò,

13 Ut non alias procedat, quàm si emptor motam super re litem denuntiaverit venditori, cui poterant esse justæ defensiones rei: ut, si denuntiationem omiserint, non habeat quod imputet venditori, sed sibi, *l. Si parentes* 20. C. *d. t.* Denun tiatione eâ opus etiam in casu, quo venditor scit litem esse motam: non obstante, quod certioratus non sit amplius certiorandus, nam ea regula obtinet, quando certioratio fit solum in eum finem, ut habeatur rei notitia, non etiam ut ultra adsumatur rei defensio. Nisi tamen denuntiatio fuerit remissa, aut non potuerit emptor denuntiare, *l. Si dictum* 26 *§. pen & l. Herennius* 63. *in princ. D. de Evict.* quia nulla est emptoris culpa. Secundò, Si nihil possit imputari emptori; nam si propter ejus contumaciam fuerit res evicta frustra aget, *d. c. fin.* quia non est æquum eam alii nocere, quàm auctori. Sic & si, cùm potuerit rem usucapere emptor, non usucepetit, vel omiserit exceptiones non agit de evictione, ex dicta ratione *d. l.* 46. Tertiò, si per injuriam judicis res sit evicta, *d. c. fin.* quæ non debet nocere venditori, qui culpâ vacat. Cessat præterea evictio, si sciens rem alienam emerit, *l. Si fundum* 27. *C. d. t.* si convenerit de non præstando evictionem, *l. Ex empto* 11. *in fine De actionib. empti & vend.* habet enim quod sibi imputet emptor.

14 Vitium si quod rei subsit, dabit locum ædilitio edicto, de quo *C. & D. eod.* Præcipuè tamen hic inculcat Pont. in emendo, vendendo cesset fraus circa mensuras & pondera, quam committentes jubentur pœnitere in pane & aqua triginta diebus, *c* 2 *h. t.* ultra restitutionem injustè eo modo ablati. Mandat & Pont. exigi pretium justum & commune, nec vendi carius uni, quam alteri, ultra quam forum habet, præcipuè transeuntibus cum quibus potiùs humaniter agendum, & ut agatur advigilandum Episcopis, *c. t. h. t.*

15 Pretium excedens, etsi non ponat extra grave peccatum, non facit tamen emptionem rescindi; uti nec defectus pretii, nisi læsio excedat dimidium justi pretii, *c.* 3. & 6 *h t l* 2. *C. de rescind. vendit.* Cujus ratio in eo consistit, quod non ob quamlibet læsionem sint lites movendæ, sed ob majorem. Quo modo non potest dici decipiens alterum circa pretium esse immunis à restitutione, cum ea spectet ad malè ablata, aut aliena malè detenta, quæ restituenda sunt, ut dimittatur peccatum, *c. Peccatum, de R. I. in* 6. quatenus dicta læsio est alicujus momenti. Nam naturale est, ut inter contrahentes non semper servetur æqualitas præcisa; quia modicam læsionem mutua & tacita quadam indulgentia censentur contrahentes sibi invicem remittere, *l. In caussa* 16. *pen. D. De minorib.* Ultra dimidium justi pretii læsus esse dicitur venditor, quando non habet dimidium ejus, quod dedit.

16 Loquitur autem tam *d l.* 2 quàm *d. c.* 3. & 6. de venditore læso: ut dubitetur, An istorum locorum decisio habeat locum in emptore? R. Hoc omnino negare Cujac. in *c.* 3 *h. t* & 16. *Obser. c.* 18. quod dicta loca tantum loquantur de venditore, quam necessitas rei familiaris compellit vendere pretio minori. Verùm rectius & emptori accommodari postulat ipsa συμμετρία, & correlativorum regula, quæ non patitur in uno correlativorum statutum in altero non obtinere, stante pari utrimque ratione. Nihil facit, quod *d l.* 2. & *d. c.* 3. tantum meminerint venditoris; hoc enim ideo, quia ita de facto consulti PP. & Impp. Non etiam obstat, quod necessitas magis impellat venditorem vendere: nam non tam in necessitate vis decisionis posita est, quam in enormi læsione, quæ cum tam contingere possit in emptore, ultra justum valorem dando quidni & in eo idem statuendum? Pinel. *ad d. l.* 2. *p.* 1. *c.* 2. *in princ.* Vide dicta *ad tit D. De rescind. vend. num.* 5.

 Alia

17 Alia hic ventilata quæstio, Quo modo in emptoris persona sit constituenda læsio ultra dimidium? R. Communiter receptum esse, tunc dici emptorem læsum, quando rem valentem decem emit sedecim, quod absint eidem sex, quæ excedunt dimidium justi pretii, quod est decem, *Gl in d. l 2. praxi recepta.* Verum dictæ *l. 2. & d. c. 3. & 6.* menti & æquitati consonum, tantum competere dictum remedium emptori, quando res valens decem est empta viginti & uno, aut valens quatuor est empta novem: nam tum demum abest, emptori ultra dimidium ejus, quod dedit, cum pro novem tantum receperit quatuor. Et ita postulat æquitas inter emptorem & venditorem: quæ enim est ratio, quod in venditore ut læsio ponatur, necesse sit plus duplo excedat valor rei pretium conventum, in emptore autem minus duplo sufficiat? Vetus hic Glossæ & Practicorum fuit error & paralogisatio, ut tradit Covarr. 2. *Var. Resol. c. 3. n. 8.* Pinel. *d loco n. 4. & dixi ad D. d. tit. De resci. vend. n. 6.*

18 Habet locum ista Decisio, quando agitur de rebus immobilibus, aut mobilibus pretiosis: nam pro rebus quibusque vilibus concedere resciſſionem, nec est ex mente legis, nec ex usu Reip. quæ populatium liticulis infinitis turbaretur, juxta dicta D. *eod. n. 16.* Loquuntur autem dicti textus de emptione-venditione, quorum decisionem communiter extendunt ad alios contractus, saltem bonæ fidei, quatenus continent conventionem commutativam, ne quis alienâ jacturâ locupletetur, qua de re latius D. *eod. n. 17. & seqq.* Pinel. *d. p. 1. c. 3. in princ.*

19 Datur hæc actio contra eum, cum quo contractum, non etiam contra tertium possessorem; est enim personalis ex contractu, rem ipsam non adficiens, *l. Dolus* 10. *C. De resc. vend.* sive possessor habeat ab emptore caussam lucrativam, sive onerosam: si tamen persona emptoris fuerit integra; nam alias possessor ab eo habens caussam lucrativam conveniri posse videtur, ne locupletetur damno alieno, ut rectè tradit Covarr. *d. l. nu. 10. alios citans.*

20 Non intentatur hoc remedium præcisè ad resciſſionem, sed alternativè, posito in electione ipsius emptoris, an velit pretium justum supplere, an rem restituere *d. l. 2. & d. c. 3. & 6.* & ex parte venditoris, ipse velit pretium excedens refundere, aut rem recipere, toto pretio restituto.

21 Quid si res perierit? R. Frustrà venditorem hoc remedium intentare, etiam ad pretii supplementum, quod præcisè non debetur, & ad quod præcisè non potest cogi emptor, eum, ut dictum, habeat electionem, & quia debitum respectu certæ speciei, ejus interitu liberetur, juxta communem regulam hoc in casu, à supplendo pretio, cum non supersit res, cuius respectu illud suppleatur. Si tamen pretium apud emptorem exstiterit ex re distracta ante interitum, non videtur immunis à pretio supplendo, quatenus haber, eo quod ratione pretii existentis apud emptorem videatur exstare res, & præcipuè ne videatur locupletari damno venditoris, in qua ratione est fundata resciſſionis concessio. Emptorem, re interempta, nihilominus ad pretii superabundantis restitutionem agere posse, est æquissimum, cum satis esse debeat venditori, habere justum rei pretium, ne malo alieno ditescat. Covarr. 2. *Var. Resol. c 4. nu. 13. & dixi ad D. d. tit. De resc. vend. num.* 30. ubi *latior huius rei tradenda locus est*, ut & ad *d. l. 2. Cod. eod. tit.*

22 Admittuntur hoc jure hoc in contractu etiam varia pacta: cujusmodi sunt, addictio in diem, lex commissoria, retractus, nisi circumstantiæ additæ faciant subesse vitium usurarum, ut in specie *c. 5. h t.* * ubi pactum de retrahendo inter creditorem & debitorem (quod tamen omni jure est licitum) habetur suspectum labis usurariæ.

23 Ubi dubitatur de ratione istius decisionis? Sunt, qui in eo ponant, quod cum usurario sit initum; verum hoc ex textu non convincitur. Alii in pretii exiguitate; verum nec hoc sufficit, cum liceat cuique remittere pretium. Alii in pacto de non retrahendo ante tempus; verum & hoc licitum est, habita tamen ratione pretii, quia tale pactum rem facit pluris valere, quàm sine isto valeret, propter fructus qui interea percipiuntur. Dicendum, cum Covarr. 3. *Var. c. 8. n. 3. vers. Ex contrario*, in eo fundari decisionem Pontificiam; Primò quod ex pacto isto redemptio sit facienda multò minori justo pretio, imò infrà dimi-

dimidium justi pretii, ut patet ex textu *d. c. 5. in vers. qua vix.* Nam licet pactum istud faciat rem minoris valere, non tamen ita excessivè, ut quis possit videri suum jactare, non citra suspicionem. Secundò, quod reluitio sive retractus certo tempore erat circumscriptus, non faciendus ante septennium, nec post novennium, ut interea fructus cederent emptori. quod non vacat vitio usuræ. Similis casus habetur in *c. illo vos inf. De pignorib.* de quo ibi.

24 Ex hoc contractu venditori est actio venditi, sive ex vendito, contra emptorem, ad pretium, non tamen antequam rem tradidit, vel tradere est paratus. Iniquè enim petit conventionem ab alio impleri, qui ipse non satisfecit, *arg. l. cùm proponas* 21. *C. De pactis.* Emptori est actio empti, sive ex empto, contra venditorem, qua petat sibi rem tradi, non quoad dominium, sed quoad vacuam possessionem, soluto tamen aut ablato saltem pretio, *l. Iulianus* 13. *D. de act. empti.* simul & fructus à tempore perfectæ emptionis perceptos per venditorem, propterea quòd continuò à contractu perfecto res sit periculo emptoris, ut eo nomine etiam commodum sentire debeat, ut traditum *Instit. h. t. §. cum autem emptio.* Quorum nomine vicissim ad usuras teneri emptorem venditori rescriptum est in *l. Curabit Cod. de actionibus empti.* citra labem, cum dentur in compensationem fructuum, cuiusmodi species non est reprobata, ut tradit Covarr. 3. *Variar c.* 4. & multis probat Barbosa *ad l.* 5. *nu.* 58. *D. Soluto matrim.* Quo modo si nulli fructus extiterint, non est, quare eorum nomine teneatur emptor ad usuras, nisi in mora fuerit post rem traditam. Non in contractibus bonæ fidei, cuiusmodi est hic, usuræ ex mora sunt præstandæ, *l.* 2. *C. Depositi.* Quod jure Canonico non aliàs procedit, nisi quatenus mora causavit interesse venditori, ut dicetur infra *De usuris, & dictum D. de action. empt. & vend. n.* 24.

25 Teneri autem venditorem præcisè ad tradendum, nec liberari offerendo interesse, aut æstimationem, ex eo clarum est, quod citra traditionem eius, quod debetur, nemo se liberet, & quòd, solvendo aliud pro alio creditori invito, non contingat liberatio. Æstimatio autem aut interesse est alia à re vendita, qua de re latius *D. d. tit n.* 12. *& seq.*

TITULUS XVIII.

De Locatione & Conductione.

SUMMARIUM.

1. *Locatio-conductio quomodo contrahatur.*
2. *Habet locum etiam in rebus Ecclesiasticis.*
3. *Non tamen ad vitam alicuius.*
4. *Sed ad triennium dumtaxat, ex* Extravag. Ambitiosæ De reb: Eccl. non alien.
5. *An facta ultra triennium subsistat ad triennium.*
6. *An rectè fiat pro duobus aut tribus triennijs?*
7. *An ut finito primo triennio, etiam secundo res sit conducta?*
8. *Hodie* d. Extravagans *non passim recepta.*
9. *Actio locati ad quid detur.*
10. *Conductor præstat dolum & culpam levem, non casum.*
11. *Mercedis remissio quando facienda.*
12. *Actio conducti ad quid competat.*
13. *Conductor ex quibus causis à locatore expelli possit.*
14. *Successor in beneficio an teneatur stare locationi per prædecessorem factæ?*
15. *Emphyteusis quid?*
16. *Emphyteusis concessio quatenus permissa Prælatis.*
17. *Emphyteuta cadit jure suo cessans in solutione canonis.*
18. *An eo casu emphyteusis ipso iure committatur?*
19. *Partis solutione non evitatur commissio.*
20. *Sterilitas non excusat à solutione canonis.*
21. *Committitur & emphyteusis rei alienatione.*
22. *Venditio quando permissa.*
23. *In emphyteusin res datur melioranda.*

Superiori similis est Locatio-Conductio, cum constet consensu in usum rei & mercedem certam, consistentem in pecunia numerata; nisi agatur de locatione fruendi, in quam venit pars fructuum, loco mercedis,

l. Si olei 21. *Cod. h. t.* uti latiùs probatum *D. eod. num* 4.

2 Locum habet in rebus, quæ sunt in commercio, etiam Ecclesiasticis, *c. 2. h. t.* ubi dicuntur fructus decimarum ad firmam dari, id est, locari. Nec rerum, eum per hunc contractum non transeat rei dominium, ne quidem utile, *l. non solet D. h. t.* cum tempus non sit modus dominii transferendi, præcipuè ubi aliud agitur, uti hoc in contractu, in quo agitur tantum de fructibus acquirendis: ut rectè dicat Imp. ex conducto possidentem non sibi, sed domino rei possidere. Præterea hic contractus non tam detrimento Ecclesiæ, quam eius commodo fit, quippe cui annua hoc nomine pensio præstetur.

3 Ut tamen contractus iste non transeat in alienationem, prohibitum, ne locatio ad vitam alicuius fiat, *Clem. 1. de reb. Eccl. non alien.* aut ad certum tempus, longum scilicet, quale communiter habetur, quod est decem annorum. Ratio est in eo, ne contingat fluxu temporis perire memoriam, & Ecclesiam re sua privari. Quomodo fuerat Tit. 1, dictum, precariam singulis quinquenniis renovandam. *

4 Hac de causa Paulus II. in *Extravag. Ambitiosa De reb. Eccl. non alien.* hoc tempus contraxit ad triennium, ultra quod strictè vetuit rem Ecclesiasticam elocari, cum iteratione locationis protractæ in longius tempus. Azor. *Instit. Moral p. 2. lib. 9. c. 2. & lib. 7. cap. 10. qu. 3.*

5 Ubi quæritur, An locatio facta ultra triennium, saltem subsistat ad triennium? Resp. Hoc videri posse, per Reg. in *c. Utile De R. I. in 6.* quæ habet, Utile per inutile non viriari. Facit, quod donatio excedens quingentos solidos sit prohibita; non vitietur autem nisi pro summa excurrente, *Sancimus C. de donat.* Verius tamen ne quidem ad triennium subsistere, cum contractus eiusmodi omninò annihiletur, *d. Extravag. Ambitiosa.* Pro qua parte facit ratio, quòd in illis, quæ pendent à voluntate duorum, & agitur de contrahenda obligatione, si actus non valet, ut agitur, non valeat quoque ut valere potest, ne contra mentem ad aliquid teneatur altera partium, in sui dispendium; cui non est tam commodum pro triennio tantùm habere rem conductam, cum sumptus faciendi etiam in plures annos possint proficere. Adducta pro altera parte locum habent in iis, quæ separationē facilè admittunt, & mens partium non refragatur Covar. 2. *Variar. Resol. cap. 16. num. 8.* Azor. *d. c. 2. q. 4 & d. cap 10. q. 4.*

6 Alia hic quæstio est, An rectè fiat locatio pro duobus aut tribus trienniis, ut tot sint locationes quot triennia, & uno finito alterum incipiat? Resp. Baldum velle, non esse juri communi contrarium huiusmodi contractum, *l. voluntas C. de fideicom* ut tradit Covar. *d. loco num. 4.* quo teste communius contrarium receptum, quòd per eiusmodi locationem fiat legi fraus, ex continuatione diversorum temporum; ut patet ex *Nov. de non alienan. 7. c. 3. vers. neque illud*; ubi non potest res ita tradi in emphyteusin, ut una generatione finita, altera inchoetur, cum ea res tendat per machinationem in rerum Ecclesiasticarum alienationem. Quo casu licet unus sit contractus, non tamen vitiabitur nisi pro ea parte, cui lex repugnat; cum contractus iste divisionem admittat, ut pro parte valere possit, iuxta *d. l. sancimus.* Sarmient *Select. Interp. 8. ad l. 2. n. 2. D. de leg. 2.* Azor. *d. c. 2. q. 3.*

7 Quid si convenerit, ut finito primo triennio, etiam secundo habeatur res conducta? Resp. Et Hanc conventionem non tenere quoad secundum triennium, si ab initio facta sit in una scriptura, quòd fiat fraus legi. Sin autem non fiat mentio secundi triennii, licet promissio sit facta, non tamen potest dici locatio secundū promissionem ad alterum triennium extensa, cum promissio huiusmodi non alio tendat, quam ut locatio prior finita iteretur nova conventione. Quod nihil habet improbi, cum eidem conductori res sine vitio iterato elocetur. Azor. *d. c. 2. qu. 3. vers. Dubium est.*

8 Hæc ita in locis, quibus dicta Extravagans usu est recepta: nam in plerisque recepta non est, aut si recepta aliquando, contraria consuetudine obrogata, cum passim in plures annos fiant eiusmodi locationes ultra trienniū: non tamen nisi intra longum tempus, quia excedens locatio videretur sapere quamdam alienationem, hoc iure prohibitam, propter oblivionem rei ad Ecclesiam pertinentis. quæ induci posset, uti dictum, Vid. Nav. *in Manuali c. 17. n. 149.* Azor. *d. c. 1. q. 1.*

Duplex

Duplex ex hoc contractu, uti ex præceden-
9 ti est actio. Altera locati, qua locator conventam mercedem, etiam solo consensu exigat; cum præter consensum ad huius contractus substantiam nihil desideretur: simul & usuras, ex mora; quia contractus est bonæ fidei, in quo usuræ præstantur ex mora, *l. 2. Cod. hoc t.* Rem restitui petat, usu & tempore, ad quod locata, finito: item refusionem deteriorationis circa rem datæ ab ipso conductore, quare eius arguitur culpa.

10 Culpa autem venit levis, quia contractus hic utriusque respicit utilitatem, secundum decisionem *l. Si ut certo 5. nunc videndum D. Commodati* Quod facit *l. Contractus 23. De R.I* quæ ait, in hoc contractu præstari dolum & culpam, scilicet levem; nam ea culpæ simpliciter positæ nomine venit, non etiam levissima, ut patet ex *§. præterea Instit. Quib. modis re contrah. oblig.* nisi quis artem & industriam certæ rei professus operam suam locaverit, ut in *l. Merces 25 §. qui columnam D. h.t.* Casum non venire, sed domino cedere, postulat ratio *d. l. 32. De R.I.* nisi aliud habeat pactum. *

11 Ita tamen ad mercedem urgendus conductor nisi sterilitas aut calamitas usum rei impedierit, quæ facit vel totam mercedem remitti, vel partem ejus, *d. l. 25. § vis. Maior hoc t.* Neque enim ratio fert, ut qui ex re nihil percepit, vel parum, cogatur solvere mercedem integram; nisi tamen cum ubertate præcedentis anni vel sequentis compensetur sterilitas, *cap. 3. h. tit. & l. Ex conducto 15. §. si uno D. eod.* In solitam sterilitatem, non præcedente aut subsequente sterilitate, non caussare argumentum Pensionis, verior habet opinio, secundum Pinel. *ad l. 2. p. 1. cap. 3. num. 34. C. De rescind. vend. per d. § vis major, in verbis, cui immodicum lucrum non aufertur.* Vide plura de hac materia ad *D. h. t. n. 20. & seq.*

12 Altera, quæ ex hoc contractu oritur, actio conducti datur conductori, qua liberum usum rei ad tempus conventum præstari petit; qui nisi præstetur, ad interesse, ei actio est contra locatorem, *d. l. Ex conducto 15. §. pen. D. hoc tit.* Nisi aut casu, aut vi majore impediatur, tunc enim sufficiet pensionem remittere, non etiam ad interesse tenebitur, ne quis citra culpam puniatur, *d. l. 15. §. 2. & seq.* * aut

13 nisi locatorem causa excuset, quæ quadruplex refertur in *cap. 3. in fine hoc tit & l. 3. Cod. eod.* Primò. Si propriis usibus rem sibi necessariam probaverit dominus: ipse enim potior est, si tamen non erat eadem necessitas locationis tempore, *d. cap. 3.* quia aliàs foret quæsita fraus. Secundò, Si res egeat necessaria refectione: nam licet possit aliqua subesse injuria conductoris, illam tamen non causavit locans, ut proinde eam non luat, sed satisfaciat pensionem remittendo III. Si in re conducta malè versetur conductor, etiam si sub pœna convenerit, ne expellatur: nam subest ea conditio, ut colat ad modum boni patrisfamilias. *arg. l. Quæro 54. § inter D. hoc t.* IV. Si mercedem biennio continuò solvere distulerit: ea quippe subest conditio, si pensionibus paruerit, etiamsi convenerit, ne expelleretur ante tempus, *d §. inter.* Eadem actio est hæredi conductoris contra hæredem locatoris, *l. Ex contractibus 49. D. de oblig. & actionib* qui personam repræsentat defuncti. Contra singularem successorem hæc actio non est saltem de jure scripto, *l. 9 Cod h. t.* ubi emptor non tenetur stare colono, nisi ea conditione emerit, quam tenetur servare. De consuetudine in aliquibus locis contra se res habet, quia præfertur conductor emptori & alii singulari successori. Vid. Gomez 2. *Var. c. 3. n. 19.* & dicta de his ad *D. h. t num 33. & seq.*

14 Controversum est, An successor in beneficio teneatur stare locationi factæ per prædecessorem? Resp. Hoc velle Angelum *Conf. 245. num 6.* eo argumento, quòd in beneficio consideretur tamquam successor universalis. Cuius opinio vera erit, si locatio facta fuerit à Prælato, tamquam administratore, in utilitatem Ecclesiæ, *per l. Si tutela 8 D. de administr. & peric. tutor.* ubi tutoris factum tenet pupillum, quia legitimus administrator: ut idem in Prælato dicendum sit, cui secundùm, *Gloss. in can fin. V. q. 3.* liberior administrandi res Ecclesiæ potestas, quam tutori. Aliud est, si à possessore beneficii proprio nomine res beneficii elocata fuerit, qui cum jus restrictũ ad vitã tantùm habuerit, non potuit ultra elocasse, & obligasse, pro tẽpore, quo sua non erit, *per l. fin. in fine D. contr. emp.* Facit quòd uti infra Tit. 25. dicetur, beneficium obtinens non

non sit nisi loco usufructuarii, cujus morte, finitur locatio, ut ne quidem ejus successor universalis teneatur, *l. Si quis dominum* 9. §. 1. *D. hoc tit.* Multò minus singularis; qualis est hoc casu successor beneficii, qui non succedit in jus prædecessoris, quod morte ejus exstinguitur, sed novum creatur tempore novæ collationis, in eumque transfertur. Hæc quidam limitant, nisi Superior approbaverit ejusmodi locationem, sed minus rectè, quia ne quidem Superior pro lubitu suo potest futuri Prælati aut beneficiati jus deminuere nisi ex causa. Unde rectiùs dicitur, si Superior pro lubitu suo super certa re stipendium constituerit, quod, ut potest rem istam mutare, & aliam loco stipendii dare, ita & elocando successori præjudicare: nam cui quod plus est conceditur, ei quod minus est non denegatur. Vide Covarr. 2. *Var. Resol. c.* 15. *num.* 6. Barbosa *in l. Si filiosfam.* 25. § *fin. num* 17. *D. Soluto matrim.* Wames. *Cons.* 324. *n.* 6. 9. 11. *h. t. & Cons.* 326. Hæc ita de jure; nam secundum statuta quorundam locorum locatio ad parvum tempus tenet successorem etiam singularem.

De Emphyteusi.

15 HÆc de locato-conducto. Fit & mentio hoc in Tit. Emphyteuseos, quæ etiam venit sub nomine alienationis, ut patet *Extravag. Ambitiosæ De reb. Eccl. non alienan.* Per eam enim deminuitur jus domini, cum sit contractus, quo res alteri possidenda traditur, quasi jure dominii sub lege annuæ pen-

16 sionis & meliorationis. * Quo modo etiam prohibita Prælatis, nisi accedentibus solemnitatibus, de quibus supra *Tit.* 13. Et hoc, ut res de novo in emphyteusin dentur; nam quæ solitæ dari in emphyteusin, si ad Ecclesiam revertantur, non impeditur, Prælatus iterum in emphyteusin dare: non obstante juramento, quo se non alienaturum res Ecclesiæ obstrinxit, *arg. c.* 2. *inf. de feudis.* Facit ratio, quod non tam alienet, quàm non adquirat, aut non utatur re, nisi in usum, ad quem destinata: quatenus tamen durat prima concessionis causa; nam, eâ cessante, videtur alienatio per Canones prohibita, ut vult Abbas *c. Ut super* 8. *num.* 10 *sup. tit.* 13. Quod & dicendum, si Ecclesiæ fuerit res reeorporata, ut non possit Prælatus, salvo juramento, de novo rem in emphyteusin dare, *d. c.* 8. *ubi* Innoc. quod alias salvum esset; *d. c.* 2. *inf. de feud. ubi dicetur plenius.* Transit hæc res in hæredes, etiam extraneos, secundùm leges primæ concessionis, quæ tamen quandoque ad suos restringitur. Finitur & interdum post certam generationem, ad quam restricta.

17 Habet autem Emphyteusis tres conditiones. Prima est, ut annuus solvatur canon. In quo si cessaverit emphyteuta per biennium, cadit jure suo, quoad Canonicam emphyteusin, *c. fin. h. t.* Nam in civili requiritur trienniū, *l.* 2. *C. de jure emphyt.* non concessa moræ purgatione, quam Canones admittunt ut expressum, *c. fin. hoc t. in verbis, Nisi celeri satisfactione sibi consuluisset.* Ubi aliqui celerem satisfactionem eam vocant, quæ fit ante citationem judicialem: quod non ferunt verba *d. c. fin.* quod habet, non requiri nuntiationem ad hoc, ut committatur. Unde moræ purgatio ad modicum tempus referenda; quod aliqui decem dierum existimant, per *l. Praemissor* §. 1. *D. de constit. pec.* aliqui, quia non sit determinatum, judicis arbitrio delinquunt *Glos. &* Abbas *d. c. fin.* Rectius dicitur purgatio in continenti facienda, lapso biennio, quia continuò jus quæsitum est domino declarandi rem commissam.

18 Quæstionis est, An ipso jure dicatur res commissa? Resp. Probabilius esse, ipso jure non committi: tum quia mora purgari potest saltem jure Canonico, secundùm jam dicta; tum etiam quia requiritur declaratio domini, per quam indicet se habere rem pro commissa. Ut non satisfaciat sola dilatio, præcipuè cum agatur de pœna, quæ non facilè inferenda sine textu, & non nisi positis requisitis. Jason. *in l.* 2. *n.* 6. *C de jure emphyt.* Inter requisita autem est, ut dominus declaret voluntatem, ut ante eam declaratam non possit dici esse locus commissioni. Post declarationem non tantum judicialem, verum etiam extrajudicialem, commissa quin habeatur res, non est dubitandum, *d. l.* 2. Non licet tamen domino propria auctoritate expellere emphyteutam, quòd nemo jus sibi dicat, sed hoc agendum auctoritate publicâ. Vide plenius de his dicta ad D. *h. t. n.* 91. & 93.

19 Hæc ita procedunt, nisi sibi præjudicaverit dominus, recipiendo pensionem debitam, quia videtur remittere caducitatem. Partis solutio non excusabit emphyteutam, quia pro parte non rectè solvitur. Quâ ratione, uno hæredum pro parte sua solvente, non evitatur commissio totius, *argum. l. Heredes 15. §. idem juris D. Fam. ercisc. & dixi ad D. eod. nu.* 78. Ut nec excusabit compensatio, cum fiat ipso jure, hic autem requiratur factum hominis agnoscentis dominum superiorem secundùm dicta *ibid. num.* 80. Sterilitas etiam non

20 excusabit, quia non datur canon tam ratione fructuum, quàm recognitionis dominii, quod manet & proinde recognoscendum, quatenus possessio est penes emphyteutam: quæ si auferatur, redacta re in hostium potestatem, aut alias perdita, liberabitur etiam à canone præstanda emphyteuta, quia non est, cujus nomine præstetur. Vide de hac re tradita *D. eod. n.* 38.

21 Secunda conditio est, ne res alienetur, *l. 3. C. De jure emphyt.* quia interest domini, rem apud alium esse, propter actionem personalē, quam non debet cogi transferre invitus. Alienationis nomine quilibet actus venit, quo res dominum mutat, ut etiam donationem sub ea concludi rectè dixeris. Sit tamen alienatio perfecta per traditionem, nam antecum res in bonis emphyteutæ maneat, non potest dici alienata.

22 Moderatur autem Imperator istam alienationis prohibitionem, ut non procedat in venditione, quam permittit citra metum commissionis, quatenus tamen emphyteuta domino venditionem denuntiavit, & ille vel recusavit emere, vel post denuntiationem bimestri siluit, *d. l. 3. & c. fin. h. t.* Cujus ratio posita videtur in necessitate emphyteutæ, qua posset premi, aut etiam lucri amissione: ut non facilè trahatur ad alias alienationis species, in quibus non est eadem ratio. Exceptio enim ex causa venditionis firmat regulam quoad casus non exceptos. Debetur autem eo casu ipsi domino honorarium, non pro lubitu domini petendum, sed restrictum per *d. l. 3.* ad quinquagesimam pretii partem sive æstimationis, quod vulgò Laudemium dicitur.

23 Tertia conditio est, ut res melior fiat, secundùm nomen, & concessionis ratione. Dabantur enim olim ægri deserti & minus fertiles aliis, ad culturam redigendi, ut in eo peccans, fundum potius negligendo, videatur expelli posse, *arg. c. 3. in fine h. t. & l. 3. C. Locati.*

TITULUS XIX.

De Rerum permutatione.

SUMMARIUM.

1. *Permutatio quid, & qualiter fiat.*
2. *Prohibita in rebus Ecclesiæ.*
3. *Etiam in mobilibus Ecclesiæ utilibus.*
4. *In beneficiis transactio quatenus prohibita.*
5. *Spiritualium inter se commutatio licita, accedente Superioris auctoritate.*
6. *An ea omissa, sit obnoxia vitio Simoniæ?*
7. *Tractatus pravius de permutando an sit licitus?*
8. *Superior quis hic dicatur.*
9. *Auctoritas Superioris an generaliter & indistinctè requisita?*
10. *Legatus à Latere rectè admittit permutationes.*
11. *Item Capitulum, Sede vacante.*
12. *In beneficio juris patronatûs an & quatenus requiratur consensus patroni.*
13. *Beneficium unum cum unico aut pluribus permutabile.*
14. *Beneficia inæqualia rectè permutantur.*
15. *Uti & beneficium, habens fructus cum alio non habente fructus.*
16. *Excessus tamen non potest compensari pecunia.*
17. *Ut neque in beneficio digniori cum simplici tenuiori.*
18. *Inæqualitas in fructibus an suppleri possit.*
19. *An rectè pensio detur in supplementum excessus hujusmodi.*
20. *Beneficium manuale cum alio simili permutari potest.*
21. *An & beneficium commendatum?*
22. *An jus in re cum jure ad rem?*
23. *An beneficium litigiosum cum alio non litigioso?*
24. *Quid si alter tantum apparens jus habeat?*
25. *Quid si quis spoliandus sit beneficio?*

26. *Pensio an rectè cum beneficio permutetur.*
27. *Beneficium non rectè permutatur cum alio jure spirituali.*
28. *Permutationem non impedit gratia exspectativa.*
29. *Impedit eam reservatio per Pont. facta.*
30. *Permutationis effectus.*
31. *Resignatione ab uno facta, altero recusante, est locus pœnitentiæ.*
32. *An tunc sit opus novâ collatione?*
33. *In permutatione hac an habeat locum* l. 2. C. De rescind. vend.
34. *Resignatio beneficiorum alia libera, alia non libera.*
35. *Resignationi quæ pacta obsint.*
36. *Resignatio ab infirmo facta quando teneat.*
37. *Resignatio publicanda, & intra quod tempus.*
38. *An & ea, quæ fit ex causa permutationis?*
39. *Publicatio quo loco facienda.*

PErmutatio ad contractus innominatos pertinet; estque rei unius ad alteram mutua præstatio, ut colligitur ex *l. 1. D. h. t.* Non capit initium nisi ex re tradita, cuius dominium hinc inde transferendum: ut proinde necesse sit, permutantes sint rerum domini, neque enim rei alienæ subsistit permutatio, *d. l. 1. §. ideoque.* Ex quo apparet, quatenus ab emptione differat.

Pertinet ad alienationis species, *c. nulli 5. sup. tit. 13. de reb. Eccles. non alien.* ut rebus Ecclesiæ sit prohibita, nisi subsit causa, & accedat solemnitas, de qua *d. tit. 13.* & expressè rescriptum *c. 1. & 2. h. t.* Quo modo accipiendum *c. 6. h. t.* quo diversarum Ecclesiarum fundi permutantur, ita postulante utilitate, quæ colligitur ex eo, quod res alterius Ecclesiæ alteri sit magis vicina, atque ita commodior. Ubi etiam declaratur nihil in se involvere indecentiæ, suppleri quantitate, quatenus alterius res alteri præponderat, ad servandam æqualitatem, cessante vitio Simoniæ, cui non est locus in permutatione rerum temporalium. Ubi tamen cavendum, ne occasione jurium spiritualium, quibus altera præponderat, aliquid temporale veniat, *d. c. 6. in fine*, Inconsultè facta permutatio à Prælato retractanda, non tantum à successore, *d. c. 2.* verùm etiam ab ipso Prælato, qui alienavit, secundū tradita sup *d. tit. 13. n. 3. in fine & n. 4.* * Quæ commutandi prohibitio etiam locum habet in mobilibus, quæ utiles Ecclesiæ, uti mancipiis, quæ non nisi libertatis caussa cum aliis commutanda, nec distrahenda nisi fugitiva, *c. 3. & 4 h. t.* quia non utilia.

Quantum ad beneficia, in iis gratuita compositio admissa, non etiam transactio, *c. super eo sup. de transact.* quod non fit extra labem simoniacam, uti ibi dictum, saltem inita pactione privata partium: nam judicis auctoritate aut arbitraria potestate factam non reprobari facit, bonum pacis & utilitatis concurrens, quod eam suasit, *c. Nisi 21. sup. de praben.*

Spiritualium inter se commutatio nihil videtur mali includere; veluti beneficiorum, si Superioris accedat auctoritas, quam jura passim requirunt, *c. quæsitum 5 h. t.*

Ubi primò dubitatur, An omissa Superioris auctoritas permutationem faciat obnoxiam Simoniæ vitio? Resp. Esse, qui jure divino simoniacam censent, quòd secundùm præceptum Christi, *Matth 16.* gratis acceptum non detur gratis, sed pro alio, quod sit loco pretii. Verum hoc sustineri non potest, cum beneficium Ecclesiasticum sit quid spirituale, ut commutatio unius pro alio, si purè fiat, id est, sine adjectione vel reservatione alicuius temporalitatis, ex vi solius juris divin. Simonia nō sit dicenda Quod & jure Can. dicendùm videtur, cum per hoc fieri nequeat, ut res spiritualis habeat veram rationem pretii in quo consistit simoniaca pravitas. Est enim de ratione pretii, ut sit temporale & materiale, quale hic non est beneficium. Nec videtur rectè dici, temporale esse admissum eiusque ratione posse esse fundamentum Simoniæ prohibitæ: nam temporale illud tantum accessoriè venit ut non sit in considerationes, cum id tantum spectetur, quod est principale, quale hic est spirituale. Facit, quod, si permutatio ista foret simoniaca, non posset fieri auctoritate Episcopi, qui non potest dispensare super jure communi. Verùm communis opinio habet, eam simoniacam, citra auctoritatem Episcopi, factam de jure Canonum: per Canones enim taliter fieri prohibita, ut ratione prohibitionis sit talis, non etiam propriè, quia non intervenit quid temporale pro spirituali. Fundamentum ponunt *in d. c. quæsitum 5. h. t.*

quod

quod habet, præbendarum commutationes non fieri de jure, præsertim pactione præmissa, quæ circa spiritualia aut iis adnexa labem semper continet simoniacam. Ubi pactionem aliqui accipiunt de ea, qua venit temporale dandum ultra beneficium: quod dici nequit, cum eius rei non fiat mẽtio in *d. c. 5.* nec decisio subjecta respondeat, scilicet quod commutationes præbendarum sint prohibitæ. Ratio prohibitionis per Canones consistit in temporalibus quæ sunt adnexa beneficiis, licet accessoriè: nam contingit ordinem pervertí; accessorium magis amari, quam principale (ut, prô dolor! non infrequens hac in materia) atq; ita eius causa peccari. Quod vult à vetere Ecclesia, prohibendo, alias habeatur rata commutatio, quàm auctoritate Episcopi. Vid. Azor. *Instit Moral p. 2 lib. 7. c. 29. q. 2. & 3.* Suarez *De Simonia lib 4 c. 31. & 32.* Less. *De Iust. & Iure lib. 2. c. 35. dub. 3. & dub. 4. n. 30.*

7 Q. II. An ergo non liceat partibus inter se prius tractare negotium de permutando? Resp. Posse videri, non licere, per *d. c. 5.* ubi propter pactionem præmissam dicitur commutatio labem continere Simoniæ: quod videtur velle Innoc. *d. c. 5.* Verùm dicendum, nihil habere mali tractatum prævium de permutando, quando quidem ille non ponat consummationem actûs, sed præparationem tantum; quæ moraliter loquendo prohiberi nequit, si permutationem permissam velimus. Nihil obstat *d. c. 5.* quia reprehendit actus consummationem propriâ auctoritate. Quò facit *c. 8. h. t.* in quo Pont. non tam improbat tractatum permutandi, quam permutationem ab altera parte completam. Imò licitum etiam est partibus, permutationem ipsam concludere, præbendo mutuum consensum, in ordine tamen ad consensum Prælati, ut colligitur ex *c. 1. eod. in 6. &* *Clem. 1. eod.* etiam cum obligatione de perseverando in eiusmodi consensu; quia nihil habet ista res mali aut prohibiti, non seclusa auctoritate Prælati, per quem res consummetur, & in cujus manus resignatio facienda venit, non etiam immediatè in manus partis, à qua non posset accipi beneficium citra vitium, quia non foret collatio Canonica, *c. 1. De R. I. in 6.* Vid. Sylvest. *in Summa V. Permutatio 2. q. 5.* Az. *d. c. 29. q. 18.* Suarez *d. c. 32. n. 8.*

8 Q. III. Quis hoc casu sit Superior? R. Passim mentionẽ fieri approbationis per Episcopum faciendæ, *d. c. 5 & c. un. eod. in 6.* Cujus ratio est tum quod nemo se liberet propriâ auctoritate, aut renuntient beneficio, nisi corã suo Superiore; tum præcipuè, quia ad Episcopũ spectet beneficiorum collatio jure communi, ut ipsius sit, providere, fiat dignis, etiam ex causa permutationis. Ubi nomine Episcopi videtur venire omnis ille, qui habet jurisdictionem Episcopalem, etiamsi Episcopus non sit. Verùm cum præcipua ratio in eo consistat, quod non possit novum beneficium obtineri citra collationem Canonicam, *d. c. 1. De R. I. in 6.* qualis est, quæ facta per eum, ad quem collatio spectat; spectet autem non raro etiam ad inferiores, uti Decanum, Capitulum, & alios: videtur eorum sufficere auctoritas ad concludendam & exsequendam permutationem, quod eatenus censeantur habere Episcopalem jurisdictionem. Quæ sententia probatur *c. un. eod. in 6.* quod tantum dat Episcopo auctoritatem approbandi permutationem beneficiorum, quorum collatio ad ipsum spectat: ut, si non spectet, requiratur collatoris ordinarii consensus, qualis cum possit esse inferior, secundum dicta, videtur ejus approbatio sufficere. Et hæc sententia apparet valde verosimilis, prior tamen quia communior, etiam in praxi tutior: nisi consuetudo præscripta inferiori collatori licentiam concesserit; quæ valida est, cùm secundùm omnes jurisdictio præscribi possit. Aliàs, cessante consuetudine istâ, approbatio permutationis facienda per Episcopum, collatio autem per eum, ad quem de jure vel consuetudine spectat. Vid. Azor. *d. c. 29. q. 4.* Suarez *d. c. 32. n. 9.* Less. *lib. 2. c. 34. dub. 36. n. 196.* Garf. *de Benef. p. 11. c. 4. n. 68. & seq.*

9 Q. IV. An approbatio ista per Superiorem generaliter sit requisita, citra exceptionem? Resp. Innoc. in *d. c. Quæsitum 5. h. t.* excipere permutationem beneficiorum eiusdem Ecclesiæ modo eodem ordine censeantur, & non spectent ad alicujus investituram: verùm non fundari ratione istam opinionem; tum quia prohibitio est generalis; tum maximè, quia quoad titulum non potest fieri permutatio propriâ auctoritate, cum nemo posit se privare titulo, aut etiam eum adquirere sine Prælati consensu, ut adquisitio sit Canonica. Quantum ad præbendam adnexam, illa non

potest separari à quo titulo privatâ auctoritate. Et ita communiter receptum per Doct. *d. c. 5. & Clem. unica eod.*

10 Legatus à latere, cum sit loco Ordinarii, secundùm dicta sup. *De officio Legati*, quin possit permutationes admittere, non est dubitandum. Non etiam Vicarius generalis Episcopi, nisi ex ejus mandato, ut est colligere ex iis, quæ dicta sunt sup. *De officio Vicarii & c.*

11 *2. eod. tit. in 6* *Capitulum hoc posse, Sede vacante, patet ex eo, quod succedat in jurisdictionem Episcopalem. Azor. *d. c. 29. q. 4. vers. Dubitatur*, Garf. *latè d. c. 4. n. 75. & seqq.*

12 Q. VI. Quid si beneficium sit obnoxium juri patronatus, an requiratur consensus patroni? Resp. Requiri, per *c. Nobis 25. inf. de jure patron.* Innoc. *add. c. 5. h. t.* Felin. *in c. cum Bartholdus 18. num. 15. sup. de re judic.* ne ei in suo jure præjudicetur: omissio tamen ejus consensu non tam irritam ponit permutationem quàm potiùs irritandam, *arg. c. Quod sicut 28. sup. de elect.* Idque si intra tempus consensum præsentationi reclamaverit, ut tradit Guido Papæ: *Decis.* 374. Et hoc, nisi fraus directa in perniciem patroni causet nullitatem, etiam non secuta sententia declaratoria, ut vult D. Wamesf. *hic cons.* 340. *alios citans*. quod illa non tam favorem mereatur, quàm odium. Quod si absque justa causa patronus consentire recusaverit, & tendat permutatio in commodum Ecclesiæ, videtur Superior posse auctoritatem suam præstare, neglecto patrono. Abbas *d. c. 5. num 7. h. t.* Quod faciliùs procedet in patrono, vel eo, ad quem spectat nominatio sive electio, tam Clerico quam laico, nã illi facilius præjudicatur, quam huic. Vide plenius tractatam hanc quæstionem per Garf. *De Benef. p. 11. c. 3. n. 12. & multis seqq.*

13 Ex dictis patet, requiri utrimq; beneficium, sive unum, sive plura, nam unum cũ pluribus posse permutari nullibi est inhibitum. Neque enim pluralitas quidquam vitii ponit quoad hanc materiam, *c. 6 sup de elect. ubi* Abbas *n. 4.* quando scilicet simul haberi Ordinarii concessione possunt, ut dictum sup. *De praeben.* Nam si sint incompatibilia, & habeatur ex dispensatione Pont. secus dicendum, quòd dispensatio non transeat de persona ad personam, *c. fin. inf. de privil.* Ut sit necessaria Pontificis dispensatio iterata. Azor. *d. c. 29. qu. 12.*

14 Beneficia inæqualia rectè permutantur, nec quidquam obstat inæqualitas, sive quoad temporalia, ut quia unum sit pingue, alterum tenue; sive quoad spiritualia, ut quia unum habeat adjunctam dignitatem, etiam aliud, aut quia unum sit curatum, alterum verò simplex? cum non agatur de dignitate beneficii, sed tantum de commutatione spiritualium nudè & purè, quæ justa est, accedente Superioris auctoritate, cùm, ut ait Zabarella in *Clem. 1. num. 10. hoc tit.* eadem in omnibus sit ratio. Vid. Azor. *d. c. 29. q. 15.* Suarez *d. lib. 4. De Simonia c. 34.*

15 Quod adeò procedit, ut beneficium non habens fructus cum alio fructus habente rectè permutetur; cum non curetur de fructibus, sed tantum agatur de jure spirituali, cujus fit permutatio. Nec poterit præsumi fraus, cùm eo generali regula: nemo præsumatur malus, nisi probetur, & cuilibet uti jure suo liceat. Joan. Andr. *in c. 1. n. 6. eod. in 6.* si aliud nihil concurrat, quod fraudẽ faciat poni, ut si morti vicinus aut senex permutet pingue cum tenui, *c. fin. de renuntiat. in 6.* Azor. *d. q. 15. vers. Verum id in dubio versatur.*

16 Cæterum id certum est, excessum sive inæqualitatem in re spirituali non posse suppleri vel compensari pecunia, aut aliquo dono temporali; cujus in promptu est ratio, quia spirituale venderetur pro temporali, quæ res ponit veram materiam Simoniæ, ut dicetur inf. *De Simonia*: nihil hic faciente Prælati auctoritate, quæ vitium tollere nequit.* Quam 17 & poneret commutatio dignioris beneficii tenuis cum simplici pinguioris habita compensatione excessus dignitatis in uno ad excessum fructuum in altero, quæ aliàs ne quidem in foro exteriori præsumi poterit, si recta intentione nude & purè fiat permutatio in manibus Superioris. Suarez. *d. c. 34. n. 3.*

18 Quæstio tantum est, An supplere liceat inæqualitatem in fructibus per pecuniam, aut quid temporale; Resp. posse. id videri prima facie, cum non tam habeatur ratio eius, quod est spirituale, quàm quod temporale. Non obstante, quod uno actu & contractu utrimq; fiat, quia separata est intentio, juxta *c. Ad quæstiones 6. hoc tit.* ubi in permutatione Ecclesiæ cum Ecclesia abundantia possessionum unius suppleri potest ex parte alterius, quæ deficit, pecu-

pecuniâ. Verùm huiusmodi supplementum spectat ad pactiones, in spiritualibus prohibitas, ut labem sapientes simoniacam, *d.c.5.h.t.* & *c. fin. sup. De pact.* præcipuè cùm pretium interveniat, quod sapit emptionem. Nec facit, quòd intentio agentium sit, non dare illud pro beneficio, quatenus quid spirituale, sed quatenus habet fructus, qui temporales sunt: nam ista intentio non facit, quò minus pars illa fructuum supplendo emarur, quatenus adnexa spirituali titulo, ut illâ venditâ, non possit non videri venditus titulus, & sic res spiritualis; cum qui connexorum alterum emit, sine quo nec alterum provenit, neutrū invenditum relinquat, ut rectè ait Paschalis Pont. in *can. Si quis objecerit* I. *q.* 3. Facit, quòd eadem sit ratio partis & totius. Non potest autem ratione simplicis renuntiationis accipi compensatio in re temporali, ratione fructuum, ut notum est; nam hoc esset vendere rem spiritualem, ut nec partis fructuum compensatio etiam ex caussa permutationis sit licita. Nihil faciente superioris Prælati auctoritate, quæ vitium non tollit, ut apertè habet textus in *d.c.5.* Non obstat *d.c.6.h.t.* quia tantum loquitur de commutandis Ecclesiis quo ad proprietatem, quia in re rectè & citra vitium suppletur pecuniâ defectus in possessionibus alterius, cùm tantùm veniat temporale pro temporali. Covar. r. *Var. c.5. nu.* 9. Adde Suarez. *d c.34. nu.*4 *& seq.*

19 Alia est quæstio, An Pontificis auctoritate citra vitium pensio veniat in supplementum excessus fructuum alterius beneficii? R. Videri spirituale pro temporali etiam hoc casu commutari; non citra vitium; quod per Pontificiam potestatem honestari nequit. Dicendum tamen, cessare vitium, non tantùm quo ad jus positivum, cui non est subjectus Pont. R. cum sit supra jus à se positum; verùm & quantum ad jus divinum; quia censetur fructus separare à beneficii titulo; ut potest, Navar. in *Manuali c.* 23. *num.* 109. atque ita pro fructibus, qui sunt quid merè temporale, pensionem in pecunia dandum admittere, quod omninò vacuum à labe: & hoc non tamquam in pretium renuntiationis, sed tantùm dispensatoriè, in vitæ subsidium eius, qui pinguius dimisit. Cujus ratio consistit in summa potestate circa beneficia, quæ est summo Pont. non etiam aliis inferioribus. Vid. Suar. *d.c.*34 *n.*15.16.17. Garf. *De Benef. p* 1 *c.*5 *n.* 44.

20 Sed & aliæ hic quæstiones circa eamdem materiam permutationis moveri solitæ: ut in primis, An beneficium manuale permutari queat? R. Rectè commutari cum alio manuali, cum nihil sit, quod impediat. Nam qui ea obtinent, ius habent in beneficiis istis, antequam priventur, nec est in uno major privationis caussa, quàm in alio Azor, *d. c.*29. *q.*9. Cum vero beneficio non videtur permutari posse; cum non contineat jus perpetuum, ut beneficii loco non habeatur, ut dictum sup. *De prabendis nu.* 2. *&* 54. Est tamen quid spirituale, licet diversi ordinis, ut non requiratur permutatio inter species eiusdem ordinis. Suarez *d. lib* 4. *c.*33. *n.*6.

21 Secundò, An commendatum beneficium permutetur? In perpetuum commendata videri posse commutari, quia sint loco tituli, non etiam ad tempus tantùm commendata, juxta *c. Nemo* 15. *de elect. in* 6. cum ii, quorum sunt jus & titulum non habeant; ut transferre nequeant, quia nemo transfert nisi rem suam, & deinde non habeant nisi sibi commendata, quod personale est, ut in alterum id juris non transferant. Auctoritate tamen eius, qui commendavit, hoc fieri posse, adserit Abbas in *c. Cum olim* 7. *n.* 3. quem Azor sequitur *d.c.*29. *qu.*11. qui videtur alteri idem jus concedere.

22 Tertiò, An jus in re cum jure ad rem permutetur? R. Id non licere, ex eo, quòd jus ad rem non ponat beneficium, sed tantum spem. Rebuff. in *Praxi p.*2. *tit. De permutat. n* 23. & tantùm sit licita permutatio beneficiorum quæsitorum, non etiam quærendorum. Navar. *Conf.* 43. *n.*2. *De Simonia, ubi addit communem hanc sententiam esse.* Quod maximè videri posset in gratiis exspectativis & nominationibus, ut inter se non commutentur, propterea quod licet ponant jus, non tamen beneficium. Et probatur *ex* *hoc tit.* in verbis, *sua beneficia permutare*; ubi dictio, *Sua*, requirit jus adquisitum: ut hæc permutatio non tam fieri nequeat quia simoniaca, cùm utrimque ponuntur spiritualia, quàm quia ista jura sunt personalia, non excedentia personam eius, cui concessa, non etiam caussam, *c. Cui de non*

17 Alia hic ventilata quæstio, Quo modo in emptoris persona sit constituenda læsio ultra dimidium? R. Communiter receptum esse, tunc dici emptorem læsum, quando rem valentem decem emit sedecim, quod absint eidem sex, quæ excedunt dimidium justi pretii, quod est decem, *Gl in d. l 2. praxi recepta*. Verum dictæ *l. 2. & d. c. 3. & 6.* menti & æquitati consonum, tantum competere dictum remedium emptori, quando res valens decem est empta viginti & uno, aut valens quatuor est empta novem: nam tum demum abest, emptori ultra dimidium ejus, quod dedit, cum pro novem tantum receperit quatuor. Et ita postulat æquitas inter emptorem & venditorem: quæ enim est ratio, quod in venditore ut læsio ponatur, necesse sit plus duplo excedat valor rei pretium conventum, in emptore autem minus duplo sufficiat? Vetus hic Glossæ & Practicorum fuit error & paralogisatio, ut tradit Covarr. 2. *Var. Resol. c. 3. n. 8.* Pinel. *d loco n. 4. & dixi ad D. d. tit. De rescind. vend. n. 6.*

18 Habet locum ista Decisio, quando agitur de rebus immobilibus, aut mobilibus pretiosis: nam pro rebus quibusque vilibus concedere rescissionem, nec est ex mente legis, nec ex usu Reip. quæ popularium liticulis infinitis turbaretur, juxta dicta D. *eod. n. 16.* Loquuntur autem dicti textus de emptione venditione, quorum decisionem communiter extendunt ad alios contractus, saltem bonæ fidei, quatenus continent conventionem commutativam, ne quis alienâ jacturâ locupleretur, qua de re latius D. *eod. n. 17. & seqq.* Pinel. *d. p. 1. c. 3. in princ.*

19 Datur hæc actio contra eum, cum quo contractum, non etiam contra tertium possessorem; est enim personalis ex contractu, rem ipsam non adficiens, *l. Dolus 10. C. De resc. vend.* sive possessor habeat ab emptore caussam lucrativam, sive onerosam: si tamen persona emptoris fuerit integra; nam alias possessor ab eo habens caussam lucrativam conveniri posse videtur, ne locupletetur damno alieno, ut rectè tradit Covarr. *d. l. nu. 10. alios citans.*

20 Non intentatur hoc remedium præcisè ad rescissionem, sed alternativè, posito in electione ipsius emptoris, an velit pretium justum supplere; an rem restituere *d. l. 2. & d. c. 3. & 6.* & ex parte venditoris, ipse velit pretium excedens refundere, aut rem recipere, toto pretio restituto.

21 Quid si res perierit? R. Frustrà venditorem hoc remedium intentare, etiam ad pretii supplementum, quod præcisè non debetur, & ad quod præcisè non potest cogi emptor, cum, ut dictum, habeat electionem, & quia debitum respectu certæ speciei, eius interitu liberetur, juxta communem regulam hoc in casu, à supplendo pretio, cum non supersit res, cuius respectu illud suppleatur. Si tamen pretium apud emptorem exstiterit ex re distracta ante interitum, non videtur immunis à pretio supplendo, quatenus habet, eo quod ratione pretii existentis apud emptorem videatur exstare res, & præcipuè ne videatur locupletari damno venditoris, in qua ratione est fundata rescissionis concessio. Emptorem, re interempta, nihilominus ad pretii superabundantis restitutionem agere posse, est æquissimum, cum satis esse debeat venditori, habere justum rei pretium, ne malo alieno ditescat. Covarr. 2. *Var. Resol. c 4. nu. 13. & dixi ad D. d. tit. De resc. vend. num.* 30. ubi *latior huius rei tradendæ locus est*, ut & ad *d. l. 2. Cod. eod. tit.*

22 Admittuntur hoc jure hoc in contractu etiam varia pacta: cujusmodi sunt, addictio in diem, lex commissoria, retractus; nisi circumstantiæ additæ faciant subesse vitium usurarum, ut in specie *c. 5. h t.* 23 ubi pactum de retrahendo inter creditorem & debitorem (quod tamen omni jure est licitum) habetur suspectum labis usurariæ.

Ubi dubitatur de ratione istius decisionis? Sunt, qui in eo ponant, quod cum usurario sit initum; verum hoc ex textu non convincitur. Alii in pretii exiguitate; verum nec hoc sufficit, cum liceat cuique remittere pretium. Alii in pacto de non retrahendo ante tempus; verum & hoc licitum est, habita tamen ratione pretii, quia tale pactum rem facit pluris valere, quàm sine isto valeret, propter fructus qui interea percipiuntur. Dicendum, cum Covarr. 3. *Var. c. 8. n. 3. vers. Ex contrario*, in eo fundari decisionem Pontificiam; Primò quod ex pacto isto redemptio sit facienda multò minori justo pretio, imò infrà dimi-

dimidium justi pretii, ut patet ex textu *d. c 5. in vers qua vix.* Nam licet pactum istud faciat rem minoris valere, non tamen ita excessivè, ut quis possit videri suum jactare, non citra suspicionem. Secundò, quod reluitio sive retractus certo tempore erat circumscriptus, non faciendus ante septennium, nec post novennium, ut interea fructus cederent emptori. quod non vacat vitio usuræ. Similis casus habetur in *c. Illo vos inf. De pignorib.* de quo ibi.

24 Ex hoc contractu venditori est actio venditi, sive ex vendito, contra emptorem, ad pretium, non tamen antequam rem tradidit, vel tradere est paratus. Iniquè enim petit conventionem ab alio impleri, qui ipse non satisfecit, *arg. l cum proponas* 21. C. *De pactis.* Emptori est actio empti, sive ex empto, contra venditorem, qua petat sibi rem tradi, non quoad dominium, sed quoad vacuam possessionem, soluto tamen aut ablato saltem pretio, *l. Iulianus* 13. *D. de act. empti.* simul & fructus à tempore perfectæ emptionis perceptos per venditorem, propterea quòd continuò à contractu perfecto res fit periculo emptoris, ut eo nomine etiam commodum sentire debeat, ut traditum *Instit. h. t.* §. *cum autem emptio.* Quotum nomine vicissim ad usuras teneri emptorem venditori rescriptum est in *l. Curabit Cod. de actionibus empti.* citra labem, cum dentur in compensationem fructuum, cuiusmodi species non est reprobata, ut tradit Covarr. 3. *Variar c.* 4. & multis probat Barbosa *ad l.* 5. *nu.* 58. *D. Solute matrim.* Quo modo si nulli fructus extiterint, non est, quare eorum nomine teneatur emptor ad usuras, nisi in mora fuerit post rem traditam. Non in contractibus bonæ fidei, cuiusmodi est hic, usuræ ex mora sunt præstandæ, *l.* 2. *C. Depositi.* Quod jure Canonico non aliàs procedit, nisi quatenus mora causavit interesse venditori, ut dicetur infra *De usuris, & dictum D. de action. empt. & vend. n.* 24.

25 Teneri autem venditorem præcisè ad tradendum, nec liberari offerendo interesse, aut æstimationem, ex declarum est, quod citra traditionem eius, quod debetur, nemo se liberet, & quòd, solvendo aliud pro alio creditori invito, non contingat liberatio. Æstimatio autem aut interesse est alia à re vendita, qua de re latius *D. d. tit n.* 12. *& seq.*

TITULUS XVIII.

De Locatione & Conductione.

SUMMARIUM.

1. *Locatio-conductio quo modo contrahatur.*
2. *Habet locum etiam in rebus Ecclesiasticis.*
3. *Non tamen ad vitam alicuius.*
4. *Sed ad triennium dumtaxat, ex* Extravag. Ambitiosæ De reb: Eccl. non alien.
5. *An facta ultra triennium subsistat ad triennium.*
6. *An recte fiat pro duobus aut tribus trienniis?*
7. *An ut finito primo triennio, etiam secundo res sit conducta?*
8. *Hodie* d. Extravagans *non passim recepta.*
9. *Actio locati ad quid detur.*
10. *Conductor præstat dolum & culpam levem, non casum.*
11. *Mercedis remissio quando facienda.*
12. *Actio conducti ad quid competat.*
13. *Conductor ex quibus causis à locatore expelli possit.*
14. *Successor in beneficio an teneatur stare locationi per prædecessorem factæ?*
15. *Emphyteusis quid?*
16. *Emphyteusis concessio quatenus permissa Prælatis.*
17. *Emphyteuta cadit jure suo cessans in solutione canonis.*
18. *An eo casu emphyteusis ipso iure committatur?*
19. *Partis solutione non evitatur commissio.*
20. *Sterilitas non excusat à solutione canonis.*
21. *Committitur & emphyteusis rei alienatione.*
22. *Venditio quando permissa.*
23. *In emphyteusin res datur melioranda.*

Superiori similis est Locatio-Conductio, cum constet consensu in usum rei & mercedem certam, consistentem in pecunia numerata; nisi agatur de locatione fruendi, in quam venit pars fructuum, loco mercedis, *l. si*

Duplex ex hoc contractu, uti ex praecedenti est actio. Altera locati, qua locator conventam mercedem, etiam solo consensu exigat; cum praeter consensum ad huius contractus substantiam nihil desideretur: simul & usuras, ex mora; quia contractus est bonae fidei, in quo usurae praestantur ex mora, *l. 2. Cod. hoc t.* Rem restitui petat, usu & tempore, ad quod locata, finito: item refusionem deteriorationis circa rem datae ab ipso conductore, quatenus eius arguitur culpa

9

10 Culpa autem venit levis, quia contractus hic utriusque respicit utilitatem, secundum decisionem *l. Si ut certo 5. nunc videndum D. Commodati* Quod facit *l. Contractus 23. De R. I* quae ait, in hoc contractu praestari dolum & culpam, scilicet levem; nam ea culpae simpliciter positae nomine venit, non etiam levissima, ut patet ex *§. praeterea Instit. Quib. modis re contrah. oblig.* nisi quis artem & industriam certae rei professus operam suam locaverit, ut in *l. Merces 25 §. qui columnam D. h. t.* Casum non venire, sed domino cedere, postulat ratio *d. l. 32. De R. I.* nisi aliud habeat pactum. *

11 Ita tamen ad mercedem urgendus conductor nisi sterilitas aut calamitas usum rei impedierit, quae facit vel totam mercedem remitti, vel partem ejus, *d. l. 25. § vis. Maior hoc t.* Neq; enim ratio fert, ut qui ex re nihil percepit, vel parum, cogatur solvere mercedem integram; nisi tamen cum ubertate praecedendis anni vel sequentis compensetur sterilitas, *cap. 3. h. tit. & l. Ex conducto 15. §. si uno D. eod.* Insolitam sterilitatem, non praecedente aut subsequente sterilitate, non caussare argumentum Pensionis, verior habet opinio, secundum Pinel. *ad l. 2 p. 1. cap. 3 num. 34. C. De rescind. vend. per d. § vis major, in verbis, cui immodicum lucrum non aufertur.* Vide plura de hac materia ad D. *h. t. n. 20. & seq*

12 Altera, quae ex hoc contractu oritur, actio conducti datur conductori, qua liberum usum rei ad tempus conventum praestari petit; qui nisi praestetur, ad interesse, ei actio est contra locatorem, *d l. Ex conducto 15. §. pen. D. hoc tit.* Nisi aut casu, aut vi majore impediatur, tunc enim sufficiet pensionem remittere, non etiam ad interesse tenebitur, ne quis citra culpam puniatur, *d. l. 15. §. 2. & seq.* * aut

13

nisi locatorem causa excuset, quae quadruplex refertur in *cap. 3 in fine hoc tit & l. 3. Cod. eod.* Primò. Si propriis usibus rem sibi necessariam probaverit dominus: ipse enim potior est, si tamen non erat eadem necessitas locationis tempore, *d. cap. 3.* quia aliàs foret quaesita fraus. Secundò, Si res egeat necessaria refectione: nam licet possit aliqua subesse injuria conductoris, illam tamen non causavit locans, ut proinde eam non luat, sed satisfaciat pensionem remittendo III. Si in re conducta malè versatus conductor, etiam si sub poena convenerit, ne expellatur: nam subest ea conditio, ut colat ad modum boni patrisfamilias. *arg. l. Quaero 54. § inter D. hoc t.* IV. Si mercedem biennio continuò solvere distulerit: ea quippe subest conditio, si pensionibus paruerit, etiamsi convenerit, ne expelleretur ante tempus, *d §. inter.* Eadem actio est haeredi conductoris contra haeredem locatoris, *l. Ex contractibus 49. D. de oblig. & actionib* qui personam repraesentat defuncti. Contra singularem successorem haec actio non est saltem de jure scripto, *l. 9 Cod. h. t.* ubi emptor non tenetur stare colono, nisi ea conditione emerit, quam tenetur servare. De consuetudine in aliquibus locis contra seres habet, quia praefertur conductor emptori & alii singulari successori. Vid. Gomez 2. *Var. c. 3. n. 19.* & dicta de his ad *D. h t num 33. & seq.*

14 Controversum est, An successor in beneficio teneatur stare locationi factae per praedecessorem? Resp. Hoc velle Angelum *Conf. 245. num 6.* eo argumento, quod in beneficio consideretur tamquam successor universalis. Cuius opinio vera erit, si locatio facta fuerit à Praelato, tamquam administratore, in utilitatem Ecclesiae, *per l. Si tutela 2 D. de adminiftr & peric. tutor.* ubi tutoris factum tenet pupillum, quia legitimus administrator: ut idem in Praelato dicendum sit, cui secundùm, *Gloss in can fin. V. q 3.* liberior administrandi res Ecclesiae potestas, quam tutori. Aliud est, si à possessore beneficii proprio nomine res beneficii elocata fuerit, qui cum jus restrictũ ad vitã tantùm habuerit, non potuit ultra elocasse, & obligasse, pro tẽpore, quo sua non erit, *per l. fin. in fine D. contr. emp.* Facit quòd uti infra Tit. 25. dicetur, beneficium obtinens

non sit nisi loco usufructuarii, cujus morte, finitur locatio, ut ne quidem ejus successor universalis teneatur, *l. Si quis dominum* 9. §. 1. *D. hoc tit.* Multò minus singularis; qualis est hoc casu successor beneficii, qui non succedit in jus prædecessoris, quod morte ejus exstinguitur, sed novum creatur tempore novæ collationis, in eumque transfertur. Hæc quidam limitant, nisi Superior approbaverit ejusmodi locationem, sed minus rectè, quia ne quidem Superior pro lubitu suo potest futuri Prælati aut beneficiari jus deminuere nisi ex causa. Unde rectius dicitur, si Superior pro lubitu suo super certa re stipendium constituerit, quod, ut potest rem istam mutare, & aliam loco stipendii dare, ita & elocando successori præjudicare: nam cui quod plus est conceditur, ei quod minus est non denegatur. Vide Covarr. 2. *Var. Resol* c. 15. *num.* 6. Barbosa *in l. Si filiofam.* 15. § *fin num* 17. *D. Soluto matrim.* Wamesf. *Conf* 324. n. 6. 9. 11. *b. t.* & *Conf.* 326. Hæc ita de jure; nam secundum statuta quorundam locorum locatio ad parvum tempus tenet successorem etiam singularem.

De Emphyteusi.

15 HÆc de locato-conducto. Fit & mentio hoc in Tit. Emphyteuseos, quæ etiam venit sub nomine alienationis, ut patet *Extravag. Ambitiosæ De reb. Eccl. non alienan.* Per eam enim deminuitur jus domini, cum sit contractus, quo res alteri possidenda traditur, quasi jure dominii sub lege annuæ pen-16 sionis & meliorationis. * Quo modo etiam prohibita Prælatis, nisi accedentibus solemnitatibus, de quibus supra *Tit.* 13. Et hoc, ut res de novo in emphyteusin dentur; nam quæ solitæ dari in emphyteusin, si ad Ecclesiam revertantur, non impeditur, Prælatus iterum in emphyteusin dare; non obstante juramento, quo se non alienaturum res Ecclesiæ obstrinxit, *arg c. 2. inf de feudis* Facit ratio, quod non tam alienet, quàm non adquirat, aut non utatur re, nisi in usum, ad quem destinata: quatenus tamen durat prima concessionis causa; nam, eâ cessante, videtur alienatio per Canones prohibita, ut vult Abbas *c. Vt super* 8. *num.* 10 *sup. tit.* 13. Quod & dicendum, si Ecclesiæ fuerit res reeorporata, ut non possit Prælatus, salvo juramento, de novo rem in emphyteusin dare, *d. c.* 8. *ubi* Innoc. quod alias salvum esset; *d. c.* 2. *inf. de feud. ubi dicetur plenius.* Transit hæc res in hæredes, etiam extraneos, secundum leges primæ concessionis, quæ tamen quandoque ad suos restringitur. Finitur & interdum post certam generationem, ad quam restricta.

17 Habet autem Emphyteusis tres conditiones. Prima est, ut annuus solvatur canon. In quo si cessaverit emphyteuta per biennium, cadit jure suo, quoad Canonicam emphyteusin, *c. fin. h. t.* Nam in civili requiritur triennium, *l.* 2 *C. de jure emphyt.* non concessa moræ purgatione, quam Canones admittunt ut expressum, *c. fin. hoc t. in verbis, Nisi celeri satisfactione sibi consuluisset.* Ubi aliqui celerem satisfactionem eam vocant, quæ fit ante citationem judicialem: quod non ferunt verba *d. c. fin.* quod habet, non requiri nunciationem ad hoc, ut committatur. Unde moræ purgatio ad modicum tempus referenda; quod aliqui decem dierum existimant, per *l Pretmissor* §. 1 *D. de censib. pec.* aliqui, quia non sit determinatum, judicis arbitrio delinquunt *Glos.* & Abbas *d. c. fin.* Rectius dicitur purgatio in continenti facienda, lapso biennio, quia continuò jus quæsitum est domino declarandi rem commissam.

18 Quæstionis est, An ipso jure dicatur res commissa? Resp. Probabilius esse, ipso jure non committi: tum quia mora purgari potest saltem jure Canonico, secundum jam dicta; tum etiam quia requiritur declaratio domini, per quam indicet se habere rem pro commissa. Ut non satisfaciat sola dilatio, præcipuè cum agatur de pœna, quæ non facile inferenda sine textu, & non nisi positis requisitis. Jason. *in l.* 2. *n* 6. *C. de jure emphyt* Inter requisita autem est, ut dominus declaret voluntatem, ut ante eam declaratam non possit dici esse locus commissioni. Post declarationem non tantum judicialem, verum etiam extrajudicialem, commissa quin habeatur res, non est dubitandum, *d. l.* 2. Non licet tamen domino propria auctoritate expellere emphyteutam, quòd nemo jus sibi dicat, sed hoc agendum auctoritate publicâ. Vide plenius de his dicta ad D. *h. t.* n. 91. & 93.

Hæc

19 Hæc ita procedunt, nisi sibi præjudicaverit dominus, recipiendo pensionem debitam, quia videtur remittere caducitatem. Partis solutio non excusabit emphyteutam, quia pro parte non rectè solvitur. Quâ ratione, uno hæredum pro parte sua solvente, non evitatur commissio totius, *argum. l. Haredes 15. §. idem juris D. Fam. ercisc. & dixi ad D. eod. nu. 76.* Ut nec excusabit compensatio, cum fiat ipso jure, hic autem requiratur factum hominis agnoscentis dominum superiorem secun-

20 dùm dicta *ibid. num. 80.* Sterilitas etiam non excusabit, quia non datur canon tam ratione fructuum, quàm recognitionis dominii, quod manet & proinde recognoscendum, quatenus possessio est penes emphyteutam: quæ si auferatur, redacta re in hostium potestatem, aut alias perdita, liberabitur etiam à canone præstanda emphyteuta, quia non est, cuius nomine præstetur. Vide de hac re tradita *D. eod. n. 38.*

21 Secunda conditio est, ne res alienetur, *l. 3. C. De jure emphyt.* quia interest domini, rem apud alium esse, propter actionem personalē, quam non debet cogi transferre invitus. Alienationis nomine quilibet actus venit, quo res dominum mutat, ut etiam donationem sub ea concludi rectè dixeris. Sit tamen alienatio perfecta per traditionem, nam antequam res in bonis emphyteutæ maneat, non potest dici alienata.

22 Moderatur autem Imperator istam alienationis prohibitionem, ut non procedat in venditione, quam permittit citra metum cōmissionis, quatenus tamen emphyteuta domino venditionem denuntiavit, & ille vel recusavit emere, vel post denunriationem bimestri siluit, *d. l. 3. & c. fin. h. t.* Cuius ratio posita videtur in necessitate emphyteutæ, qua posset premi, aut etiam lucri amissione: ut non facilè trahatur ad alias alienationis species, in quibus non est eadem ratio. Exceptio enim ex causa venditionis firmat regulam quoad casus non exceptos. Debetur autem eo casu ipsi domino honorarium, non pro lubitu domini petendum, sed restrictum per *d. l. 3.* ad quinquagesimam pretii partem sive æstimationis, quod vulgò Laudemium dicitur.

23 Tertia conditio est, ut res melior fiat, secundum nomen, & concessionis rationē. Dabantur enim olim ægri deserti & minus fertiles aliis, ad cultum redigendi, ut in eo peccans, fundum potius negligendo, videatur expelli posse, *arg. c. 3. in fine h. t. & l. 3. C. Locati.*

TITULUS XIX.

De Rerum permutatione.

SUMMARIUM.

1. *Permutatio quid, & qualiter fiat.*
2. *Prohibita in rebus Ecclesia.*
3. *Etiam in mobilibus Ecclesia utilibus.*
4. *In beneficiis transactio quatenus prohibita.*
5. *Spiritualium inter se commutatio licita, accedente Superioris auctoritate.*
6. *An ea omissa, sit obnoxia vitio Simonia?*
7. *Tractatus gravius de permutando an sit licitus?*
8. *Superior quis hic dicatur.*
9. *Auctoritas Superioris an generaliter & indistinctè requisita?*
10. *Legatus à Latere rectè admittit permutationes.*
11. *Item Capitulum, Sede vacante.*
12. *In beneficio juris patronatûs an & quatenus requiratur consensus patroni.*
13. *Beneficium unum cum unico aut pluribus permutabile.*
14. *Beneficia inaqualia rectè permutantur.*
15. *Vti & beneficium, habens fructus cum alio non habente fructus.*
16. *Excessus tamen non potest compensari pecunia.*
17. *Vt neque in beneficio digniori cum simplici tenuiori.*
18. *Inaqualitas in fructibus an suppleri possit.*
19. *An rectè pensio detur in supplementum excessus hujusmodi*
20. *Beneficium manuale cum alio simili permutari potest.*
21. *An & beneficium commendatum?*
22. *An jus in re cum jure ad rem?*
23. *An beneficium litigiosum cum alio non litigioso?*
24. *Quid si alter tantum apparens jus habeat?*
25. *Quid si quis spoliandus sit beneficio?*

1 PErmutatio ad contractus innominatos pertinet; estque rei unius ad alteram mutua præstatio, ut colligitur ex *l. 1. D. h. t.* Non capit initium nisi ex re tradita, cuius dominium hinc inde transferendum: ut proinde necesse sit, permutantes sint rerum domini, neque enim rei alienæ subsistit permutatio, *d. l. 1. §. ideoque.* Ex quo apparet, quatenus ab emptione differat.

2 Pertinet ad alienationis species, *c. nulli 5. sup. tit. 13. de reb. Eccles. non alien.* ut rebus Ecclesiæ sit prohibita, nisi subsit causa, & accedat solemnitas, de qua *d. tit. 13.* & expresse rescriptum *c. 1. & 2. h. t.* Quo modo accipiendum *c. 6. h. t.* quo diversarum Ecclesiarum fundi permutantur, ita postulante utilitate, quæ colligitur ex eo, quod res alterius Ecclesiæ alteri sit magis vicina, atque ita commodior. Ubi etiam declaretur nihil in se involvere indecentiæ, suppleri quantitate, quatenus alterius res alteri præponderat, ad servandam æqualitatem, cessante vitio Simoniæ; cui non est locus in permutatione rerum temporalium. Ubi tamen cavendum, ne occasione jurium spiritualium, quibus altera præponderat, aliquid temporale veniat, *d. c. 6. in fine*, Inconsultè facta permutatio à Prælato retractanda, non tantum à successore, *d. c. 2.* verùm etiam ab ipso Prælato, qui alienavit, secundù tradita sup. *d. tit. 13. n. 3. in fine & n. 4.*

3 Quæ commutandi prohibitio etiam locum habet in mobilibus, quæ utiles Ecclesiæ, uti mancipiis, quæ non nisi libertatis caussa cum aliis commutanda, nec distrahenda nisi fugitiva, *c. 3. & 4 h. t.* quia non utilia.

4 Quantum ad beneficia, in iis gratuita compositio admissa, non etiam transactio, *c. super eo sup. de transact.* quod non fit extra labem simoniacam, uti ibi dictum, saltem inita pactione privata partium: nam judicis auctoritate aut arbitraria potestate factam non reprobari facit bonum pacis & utilitatis concurrens, quod eam suasit, *c. Nisi 21. sup. de præben.*

5 Spiritualium inter se commutatio nihil videtur mali includere; veluti beneficiorum, si Superioris accedat auctoritas, quam jura passim requirunt, *c. quæsitum 5 h. t.*

6 Ubi primò dubitatur, An omissa Superioris auctoritas permutationem faciat obnoxiam Simoniæ vitio? Resp. Esse, qui jure divino simoniacam censeat, quò secundùm præceptum Christi, *Matth 16.* gratis acceptum non detur gratis, sed pro alio, quod sit loco pretii. Verum hoc sustineri non potest, cum beneficium Ecclesiasticum sit quid spirituale, ut commutatio unius pro alio, si purè fiat, id est, sine adjectione vel reservatione alicuius temporalitatis, ex vi solius juris divini Simonia nō sit dicenda Quod & jure Can. dicendum videtur, cum per hoc fieri nequeat, ut res spiritualis habeat veram rationem pretii in quo consistit simoniaca pravitas. Est enim de ratione pretii, ut sit temporale & materiale, quale hic non est beneficium. Nec videtur rectè dici, temporale esse admissum eiusque ratione posse esse fundamentum Simoniæ prohibitæ: nam temporale illud tantum accessoriè venit ut non sit in consideratione; cum id tantum spectetur, quod est principale, quale hic est spirituale. Facit, quod, si permutatio ista foret simoniaca, non posset fieri auctoritate Episcopi, qui non potest dispensare super jure communi. Verùm communis opinio habet, eam simoniacam, citra auctoritatem Episcopi, factam de jure Canonum: per Canones enim taliter fieri prohibita, ut ratione prohibitionis sit talis, non etiam propriè, quia non intervenit quid temporale pro spirituali. Fundamentum ponunt in *d. c. quæsitum 5. h. t.* quod

quod habet, præbendarum commutationes non fieri de jure, præsertim pactione præmissa, quæ circa spiritualia aut iis adnexa labem semper continet simoniacam. Ubi pactionem aliqui accipiunt de ea, qua venit temporale eandum ultra beneficium: quod dici nequit, cum eius rei non fiat mētio in *d. c.5.* nec decisio subjecta respondeat, scilicet quod commutationes præbendarum sint prohibitæ. Ratio prohibitionis per Canones consistit in temporalibus quæ sunt adnexa beneficiis, licet accessoriè: nam contingit ordinem pervetri; accessorium magis amari, quam principale (ut, prò dolor! non infrequens hac in materia) atq; ita eius causa peccari. Quod vult à verere Ecclesia, prohibendo, alias habeatur rata commutatio, quàm auctoritate Episcopi. Vid. Azor. *Instit Moral p.2 lib.7.c.29. q* 2.& 3. Suarez *De Simonia lib* 4 *c.*31. & 32. Less. *De Iust. & Iure lib.* 2. *c.*35. *dub.* 3. & *dub.* 4. *n.*30.

7 Q. II. An ergo non liceat partibus inter se prius tractare negotium de permutando? Resp. Posse videri, non licere, per *d. c.* 5. ubi propter pactionem præmissam dicitur commutatio labem continere Simoniæ: quod videtur velle Innoc. *d c* 5. Verùm dicendum, nihil habere mali tractarum prævium de permutando, quando quidem ille non ponat consummationem actûs, sed præparationem tantum; quæ moraliter loquendo prohiberi nequit, si permutationem permissam velimus. Nihil obstat *d.c.* 5. quia reprehendit actus consummationem propriâ auctoritate. Quò facit *c* 8. *h.t.* in quo Pont. non tam improbat tractatum permutandi, quam permutationem ab altera parte completam. Imò licitum etiam est partibus, permutationem ipsam concludere, præbendo mutuum consensum, in ordine tamen ad consensum Prælati, ut colligitur ex *c.*1. *eod in* 6. & *Clem.* 1. *eod.* etiam cum obligatione de perseverando in eiusmodi consensu; quia nihil habet ista res mali aut prohibiti, non seclusa auctoritate Prælati, per quem res consummetur, & in cujus manus resignatio facienda venit, non etiam immediatè in manus partis, à qua non posset accipi beneficium citra vitium, quia non foret collatio Canonica, *c.*1. De R. I. *in* 6. Vid. Sylvest. *in Summa V. Permutatio* 2. *q.* 5. Az. *d.c.* 29. *q.* 18. Suarez *d.c.*32. *n.*8.

8 Q. III. Quis hoc casu sit Superior? R. Passim mentionē fieri approbationis per Episcopum faciendæ, *d. c.* 5. & *c. un. eod. in* 6. Cujus ratio est tum quod nemo se liberet propriâ auctoritate, aut renunciet beneficio, nisi corā suo Superiore; tum præcipuè, quia ad Episcopū spectet beneficiorum collatio jure communi, ut ipsius sit, providere, fiat dignis, etiam ex causa permutationis. Ubi nomine Episcopi videtur venire omnis ille, qui habet jurisdictionem Episcopalem, etiamsi Episcopus non sit. Verùm cum præcipua ratio in eo consistat, quod non possit novum beneficium obtineri citra collationem Canonicam, *d c.*1. *De R.I. in* 6. qualis est, quæ facta per eum, ad quem collatio spectat; spectet autem non raro etiam ad inferiores, uti Decanum, Capitulum, & alios: videtur eorum sufficere auctoritas ad concludendam & exsequendam permutationem, quod eatenus censeantur habere Episcopalem jurisdictionem. Quæ sententia probatur *c. un. eod. in* 6. quod tantum dat Episcopo auctoritatem approbandi permutationem beneficiorum, quorum collatio ad ipsum spectat: ut, si non spectet, requiratur collatoris ordinarii consensus, qualis cum possit esse inferior, secundum dicta, videtur ejus approbatio sufficere. Et hæc sententia apparet valde verosimilis, prior tamen quia communior, etiam in praxi tutior: nisi consuetudo præscripta inferiori collatori licentiam concesserit; quæ valida est, cùm secundùm omnes jurisdictio præscribi possit. Aliàs, cessante consuetudine istâ, approbatio permutationis facienda per Episcopum, collatio autem per eum, ad quem de jure vel consuetudine spectat. Vid. Azor. *d.c.* 29. *q.*4. Suarez *d.c.*32. *n.*9. Less. *lib.*2. *c* 34. *dub.* 36. *n* 196. Garf. *de Benef. p.* 11. *c.*4. *n.*68. & *seq.*

9 Q. IV. An approbatio ista per Superiorem generaliter sit requisita, citra exceptionem? Resp. Innoc. in *d. c. Quæsitum* 5. *h. t.* excipere permutationem beneficiorum eiusdem Ecclesiæ modo eodem ordine censeantur, & non spectent ad alicujus investituram: verùm non fundari ratione istam opinionem; tum quia prohibitio est generalis; tum maximè, quia quoad titulum non potest fieri permutatio propriâ auctoritate, cum nemo possit se privare titulo, aut etiam cum adquirere sine Prælati consensu, ut adquisitio sit Canonica. Quantum ad præbendam adnexam, illa non

 potest

potest separari à quo titulo privatâ auctoritate. Et ita communiter receptum per Doct. *d.c.5. & Clem. unica eod.*

10 Legatus à latere, cum sit loco Ordinarii, secundùm dicta sup. *De officio Legati*, quin possit permutationes admittere, non est dubitandum. Non etiam Vicarius generalis Episcopi, nisi ex ejus mandato, ut est colligere ex iis, quæ dicta sunt sup. *De officio Vicarii & c. 2. eod. tit. in 6* * Capitulum hoc posse, Sede vacante, patet ex eo, quod succedat in jurisdictionem Episcopalem Azor. *d.c.29. q.4. vers. Dubitatur*, Garf. latè *d.c.4. n.75. & seqq.*

11

12 Q. VI. Quid si beneficium sit obnoxium juri patronatus, an requiratur consensus patroni? Resp. Requiri, per *c. Nobis 25. inf. de jure patron.* Innoc. *ad d.c.5. h.t.* Felin. *in c. cum Bartholdus 18. num. 15. sup. de re judic.* ne ei in suo jure præjudicetur: omissio tamen eius consensu non tam irritam ponit permutationem quàm potiùs irritandam, *arg. c. Quod sicut 28. sup. de elect.* Idque si intra tempus consensum præsentationi reclamaverit, ut tradit Guido Papæ: *Decis. 374.* Et hoc, nisi fraus directa in perniciem patroni causet nullitatem, etiam non secuta sententia declaratoria, ut vult D. Wames. *hic cons. 340. alios citans.* quod illa non tam favorem mereatur, quàm odium. Quod si absque justa causa patronus consentire recusaverit, & tendat permutatio in commodum Ecclesiæ, videtur Superior posse auctoritatem suam præstare, neglecto patrono. Abbas *d.c.5. num 7. h.t.* Quod faciliùs procedet in patrono, vel eo, ad quem spectat nominatio sive electio, tam Clerico quam laico, nã illi faciliùs præjudicatur, quam huic. Vide plenius tractatam hanc quæstionem per Garf. *De Benef. p. 11. c 3. n. 12. & multis seqq.*

13 Ex dictis patet, requiri utrimq; beneficium, sive unum, sive plura, nam unum cũ pluribus posse permutari nullibi est inhibitum. Neque enim pluralitas quidquam vitii ponit quoad hanc materiam, *c. 6 sup. de elect. ubi* Abbas *n. 4.* quando scilicet simul haberi Ordinarii concessione possunt, ut dictum sup. *De praeben.* Nam si sint incompatibilia, & habeatur ex dispensatione Pont. secus dicendum, quòd dispensatio non transeat de persona ad personam, *c. fané inf. de privil.* Ut sit necessaria Pontificis dispensatio iterata. Azor. *d.c.29. qu. 12.*

14 Beneficia inæqualia rectè permutantur, nec quidquam obstat inæqualitas sive quoad temporalia, ut quia unum sit pingue, alterum tenue; sive quoad spiritualia, ut quia unum habeat adjunctam dignitatem, etiam aliud, aut quia unum sit curatum, alterum verò simplex? cum non agatur de dignitate beneficii, sed tantum de commutatione spiritualium nudè & purè, quæ justa est, accedente Superioris auctoritate, cùm, ut ait Zabarella in *Clem. 1 num. 10. hoc tit.* eadem in omnibus sit ratio. Vid. Azor. *d.c.29. q.15.* Suarez *d. lib. 4. De Simonia c 34.*

15 Quod adeò procedit, ut beneficium non habens fructus cum alio fructus habente rectè permutetur; cum non curetur de fructibus, sed tantum agatur de jure spirituali, cujus fit permutatio. Nec poterit præsumi fraus, cùm, eo generali regula: nemo præsumatur malus, nisi probetur, & cuilibet uti jure suo liceat. Joan. Andr. *in c. 1. n. 6. eod. in 6.* si aliud nihil concurrat, quod fraudẽ faciat poni, ut si morti vicinus aut senex permutet pingue cum tenui, *c. fin. de renuntiat. in 6.* Azor. *d. q. 15. vers. Verum id in dubio versatur.*

16 Cæterum id certum est, excessum sive inæqualitatem in re spirituali non posse suppleri vel compensari pecunia, aut aliquo dono temporali; cujus in promptu est ratio, quia spirituale venderetur pro temporali, quæ res ponit veram materiam Simoniæ, ut dicetur inf. *De Simonia*: nihil hic faciente Prælati auctoritate, quæ vitium tollere nequit.* Quam 17 & poneret commutatio dignioris beneficii tenuis cum simplici pinguioris habita compensatione excessus dignitatis in uno ad excessum fructuum in altero, quæ aliàs ne quidem in foro exteriori præsumi poterit, si recta intentione nude & purè fiat permutatio in manibus Superioris. Suarez. *d.c.34. n.3.*

18 Quæstio tantum est, An supplere liceat inæqualitatem in fructibus per pecuniam, aut quid temporale; Resp. posse, id videri prima facie, cum non tam habeatur ratio eius, quod est spirituale, quàm quod temporale. Non obstante, quod uno actu & contractu utrimq; fiat, quia separata est intentio, juxta *c. Ad quæstiones 6. hoc tit.* ubi in permutatione Ecclesiæ cum Ecclesia abundantia possessionum unius suppleri potest ex parte alterius, quæ deficit, pecu-

pecuniâ. Verùm huiusmodi supplementum spectat ad pactiones, in spiritualibus prohibitas, ut labem sapientes simoniacam, *d. c. 5. h. t. & c. fin. sup. De pact.* præcipuè cùm pretium interveniat, quod sapit emptionem. Nec facit, quòd intentio agentium sit, non dare illud pro beneficio, quatenus quid spirituale, sed quatenus habet fructus, qui temporales sunt: nam ista intentio non facit, quò minus pars illa fructuum supplendo ematur, quatenus adnexa spirituali titulo, ut illâ venditâ, non possit non videri venditus titulus, & sic res spiritualis; cum qui connexorum alterum emit, sine quo nec alterum provenit, neutrũ invenditum relinquat, ut rectè ait Paschalis Pont. in *can. Si quis objecerit* I. q. 3. Facit, quòd eadem sit ratio partis & totius. Non potest autem ratione simplicis renuntiationis accipi compensatio in re temporali, ratione fructuum, ut notum est; nam hoc esset vendere rem spiritualem, ut nec partis fructuum compensatio etiam ex caussa permutationis sit licita. Nihil faciente superioris Prælati auctoritate, quæ vitium non tollit, ut apertè habet textus in *d. c. 5.* Non obstat *d. c. 6. h. t.* quia tantum loquitur de commutandis Ecclesiis quo ad proprietatem, quia in re rectè & citra vitium suppletur pecuniâ defectus in possessionibus alterius, cùm tantùm veniat temporale pro temporali. Covar. r. *Var. c. 5. nu. 9.* Adde Suarez. *d. c. 34. nu. 4 & seq.*

19 Alia est quæstio, An Pontificis auctoritate citra vitium pensio veniat in supplementum excessus fructuum alterius beneficii? R. Videri spirituale pro temporali etiam hoc casu commutari, non citra vitium; quod per Pontificiam potestatem honestari nequit. Dicendum tamen, cessare vitium, non tantùm quoad jus positivum, cui non est subjectus Pont. R. cum sit supra jus à se positum; verùm & quantum ad jus divinum; quia censetur fructus separare à beneficii titulo, ut potest, Navar. in *Manuali c. 23. num. 109.* atque ita pro fructibus, qui sunt quid merè temporale, pensionem in pecunia dandum admittere, quod omninò vacuum à labe: & hoc non tamquam in pretium renuntiationis, sed tantùm dispensatoriè, in vitæ subsidium eius, qui pinguius dimisit. Cujus ratio consistit in summa potestate circa beneficia, quæ est summo Pont. non etiam aliis inferioribus. Vid. Suar. *d. c. 34 n. 15. 16. 17.* Garf. *De Benef. p. 1. c. 5 n. 47.*

20 Sed & aliæ hic quæstiones circa eamdem materiam permutationis moveri solitæ: ut in primis, An beneficium manuale permutari queat? R. Rectè commutari cum alio manuali, cum nihil sit, quod impediat. Nam qui ea obtinent, ius habent in beneficiis istis, antequam priventur, nec est in uno major privationis caussa, quàm in alio Azor, *d. c. 29. q. 9.* Cum vero beneficio non videtur permutari posse; cum non contineat jus perpetuum, ut beneficii loco non habeatur, ut dictum sup. *De prebendis nu. 2. & 54.* Est tamen quid spirituale, licet diversi ordinis, ut non requiratur permutatio inter species eiusdem ordinis. Suarez *d. lib 4. c. 33. n. 6.*

21 Secundò, An commendatum beneficium permutetur? In perpetuum commendata videri posse commutari, quia sint loco tituli, non etiam ad tempus tantùm commendata, juxta *c. Nemo 15. de elect. in 6.* cum ii, quorum sunt jus & titulum non habeant; ut transferre nequeant, quia nemo transfert nisi rem suam, & deinde non habeant nisi sibi commendata, quod personale est, ut in alterum id juris non transferant. Auctoritate tamen eius, qui commendavit, hoc fieri posse, adserit Abbas in *c. Cum olim 7. n. 3.* quem Azor sequitur *d. c. 29. qu. 11.* qui videtur alteri idem jus concedere.

22 Tertiò, An jus in re cum jure ad rem permutetur? R. Id non licere, ex eo, quòd jus ad rem non ponat beneficium, sed tantum spem. Rebuff. in *Praxi p. 2. tit. De permutat. n 23.* & tantùm sit licita permutatio beneficiorum quæsitorum, non etiam quærendorum. Navar. *Conf. 43. n. 2. De Simonia, ubi addit communem hanc sententiam esse.* Quod maximè videri posset in gratiis exspectativis & nominationibus, ut inter se non commutentur, propterea quod licet ponant jus, non tamen beneficium. Et probatur *c. 1. hoc tit.* in verbis, *sua beneficia permutare*; ubi dictio, *Sua*, requirit jus adquisitum: ut hæc permutatio non tam fieri nequeat quia simoniaca: cùm utrimque ponuntur spiritualia, quàm quia ista jura sunt personalia, non excedentia personam eius, cui concessa, non etiam caussam, *c. Cui de non*

non sacerdotali 27. *De praeben. in* 6. Quo modo si concessa sit translatio gratiae aut nominationis, accedente Superioris auctoritate, nihil videtur contineri simoniaci aut illiciti. Et videtur hoc probari per text. in *c. Ad audientiam* 21. *sup. De rescript.* ubi pro gratia exspectativa accipiens beneficium non notatur ut simoniacus: & hoc tenet ibi Felin. *num.* 11. *in fine*, & Bald. *nu.* 5. Vid. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 31. *nu.* 19. Less. *d. c.* 34 *Dub.* 36. *n.* 199.

23 Quartò, An litigiosum beneficium cum alio non litigioso permutetur? R. Aliquos id negare, quod res litigiosa, quamdiu lis pendet, nequeat alienari: & deinde propriè non sit sua. Si tamen fiat commutatio, cessante fraude, & non in potentiorem, videtur teneri is, cujus erat litem prosequi, quia ante litem peractam non potest videri plenè tradidisse: ut eo evicto alter ad beneficium suum redeat, cùm defectu materiae nulla sit permutatio. Petr. Greg. *Syntag. lib.* 17. *cap.* 17. *n.* 33. Flamin. *De resignat. benef. lib.* 2. *qu.* 3. *in princ.* Rebuff. in *Praxi De permut. nu.* 33. Azor. *d. c.* 29 *q.* 5.

24 V. Quid si alter apparenter tantùm beneficium habeat, non etiam verè? R. Non tenere permutationem: nam titulus coloratus, quo beneficium obtinetur, non dat jus, nec impedit nullitatem, ut ponatur defectus materiae. Quo modo beneficia, quae de jure vacant, etsi de facto obtineantur, non tamen commutantur. Nihili faciente consensu partis, qui hac in re non supplet vitium, sed aperiret viam fraudibus, faceretque collationem fieri à Superiore per errorem, qui eam alias non erat facturus.

25 VI. Quid si spoliandus quidem aliquis sit beneficio, necdum tamen spoliatus? Dicendum, ante privationem, licet ex crimine aut alias futuram, rectè fieri permutationem, propterea quòd jus circa beneficium adhuc illi sit salvum, ut in alium rectè transferatur ante subsecutam privationem, per quam demum jus ad beneficium aufertur, *c. Commissa* 35. *De elect. in* 6. Rota *Decis.* 186. *in antiq.* Et ita in terminis tenet Oldrad. *Cons.* 203. *num.* 1. non promotos ad Ecclesiam parochialem intra annum, posse ante lapsum ejus permutare cum alio citra fraudem. Vid. Azor. *d. c.* 29. *q.* 25. *ubi alios citat.*

26 VII. An pensio cum beneficio rectè permutetur? R. Si pensio sit erecta in titulum beneficii, nihil vitii habere permutationem, cum talis pensio sit beneficium, secundum tradita à Garsia *p.* 1. *c.* 5. *n.* 5. & Azor. *p.* 2. *lib.* 8. *c.* 5 *q.* 5 Alias communiter teneri, non valere permutationem, imo simoniacam esse, quod tamquam temporalis judicetur, ut dicetur infra *tit. De Simonia.* Et hoc omninò, quando est pensio temporalis; nam si sit spiritualis, data quippe loco beneficii, videtur permutatio permitti posse, saltem per Pont. qui aliquid spiritualitatis habet, ut non sit prohibita jure divino, sed tantum humano, supra quod est Pont. Non datur idem auctoritati Episcopi, quia illi non permissum permutationes admittere nisi beneficiorum; qualenon est pensio, quia non continet jus perpetuum.

27 VIII. An beneficium rectè permutetur cum alio jure spirituali, ut patronatus, decimarum? R. Minimè; quia licet haec aliquatenus spiritualia sint, tamen diversi ordinis à beneficiis, ut non possit videri eorum inter se permutatio licita. Azor. *d. c.* 29. *q.* 22. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 31. *n.* 14 *& seq.*

28 IX. An permutationem impediat exspectativa gratia per Pont. alicui concessa? *Resp.* Eam non impediri, rescriptum *cap.* 1. *eod. in* 6. cum permutans jure suo utatur, & exspectativa competat ad ea, quae liberè vacant. Adeò ut vacans ex caussa permutationis neutequam veniat conferendum illi, cui concessa gratia, sed illi, in cujus gratiam facta resignatio ex caussa ista. * Reservatio beneficiorum per 29 Pont. facit permutationem subsecutam nullam: ut permutantibus liceat ad beneficia resignata ex ista caussa redire, quia non potuit vacans per Episcopum conferri, *c. Si beneficia* 2. *De praeb. in* 6. ubi hoc datum ignoranti, idque, ne justa ignorantia alicui praejudicet. Vid. Azor. *d. c.* 29. *qu.* 10. Ut scienti reservationem & permutanti non videatur idem concedendum. Beneficia unita non rectè permutantur, quia non sunt per se, & diriguntur secundum illud, cui unita. Azor. *de loco qu.* 7.

Effectus permutationis est, quòd, subsecutâ resignatione in collatoris manus, verè vacent beneficia, secundùm rigorem, & potuerint

rint alteri, quam permutanti; conferri, *c.* 1. *eod. in 6.* Vetuit tamen Pont. resignantes spe suâ fraudari, qui alias non erant resignaturi, *Clem.* 1. *h. t.* Deinde non est liberata resignatio ista, sed sub conditione facta, quam vult servari Pont, ab ijs, inquorum manibus facta. Ubi alteri compermutantium, qui suum resignavit beneficium, incumbit urgere alterum ad resignandum, qui alias resignatum cum suo retineret: sicut evenit, quandò resignans ante implementum alterius moritur. Rebuff. in *Praxi De permut n.* 12. Azor. *d. c.* 29 *qu.* 21.

31 Quid si resignatione ab uno factâ alter resignare recuset? R. Cum contractus hic sit de genere innominatorum, esse admissam pœnitentiam: ut etiam possit cogi ad permutationem complendam is, à cuius parte stat; non tamen præcisè, sed tantùm quòd datum condicendum veniat, *l.* 4. & 5. *C. h. tit. l.* 1. *D. eod.* Perficitur enim permutatio, non nudo consensu, aut etiam alterius implemento, sed utriusque. Rectè tamen revertitur ad suum beneficium, qui resignavit, propter conditionem quæ subest, si non suspensivam, saltem resolutivam, idque per condictionem caussa data, causa non secuta. Atque ita in *c.* 8. *h. t.* mandat Pont. restitui beneficium resignanti in prædicto casu, quod decepto sit subveniendum, etiamsi alteri sit collatum; nam ut resignatio resolvitur, ita & collatio.

32 Ubi alia quæstio est, An opus sit nova collatione? R. Contro versam hanc esse quæstionem; & plerosque existimare, nova collatione opus non esse, sed viam reditus esse liberam, ut circuitus & ambages evitentur. Rationem fundamentalem ponunt in conditione quæ subest, qua non purificata habetur actus, ac si non esset initus, atque ita beneficium mansisse penes resignantem, secundùm ea, quæ traduntur de conditionis natura & vi, ut in *c. Si beneficia* 20 *De præb. in* 6. in verbis *libere revertatur.* Quam opinionem tenet Ioan. Andr. in *c.* 1. *h. t. in* 6. Beerius *Decis.* 97. & alii, quos laudat Flamin *Tract. De resig benef. lib.* 1. *qu.* 14. *nu.* 6. *D.* Wamel. *Cons* 340. *nu.* 32. *h. t* & *Cons* 341. *nu.* 8. Garf *p.* 11 *c.* 4. *nu* 6. Iuri tamen conformior, & à pluribus approbata contraria sententia, scilicet nova collatione opus esse, Cuius ratio est in resignatione beneficii, per quam, licet ex caussa permutationis, inducitur perfecta ac vera beneficii resignati vacatio; cum potuerit post resignationē alteri conferri, ut colligitur ex *d. Clem.* 1. *h. t.* ubi alias frustrà prohiberetur, ne collatio aliis fiat, quam permutantibus: ut non possit resignans propria auctoritate illud occupare, manusque illi injicere, citra intrusionem, vitiosamque occupationem. Ut necessariò petenda sit collatio nova a Superiore: quem non decet esse difficilem, ut decepto succurrat; alias propria auctoritate occupans non evitabit pœnam, de qua in *c. Eum qui* 18 *De præb. in* 6 *Facit* pro hac parte *l.* 1. *D. h. t.* in qua illi, qui transtulit rem in alterum ex hac caussa, si alter suam rem transferre recuset, non est salva vindicatio, sed condictio. Huius sententiæ, uti dictum, sunt plures, quos refert Felin *ad c.* 6. *nu.* 10. *sup. De except.* Redoan *de Simonia c* 10 *nu.* 28. Flamen. *d. loco nu.* 12. Wamef. *d. Cons.* 340. *nu* 43. Idq; ad evitandam intrusionem. Atque hanc partem judicat tutiorem Rebuff in *Praxi tit De rer. permutat. nu* 16 & plus habere probabilitatis adserit Azor. *d. c.* 29. *qu.* 21. *in fine.* Nihil facit, quod videatur facta resignatio sub conditione, ut & alter resignet; nam ea non est tam suspensiva, quàm resolutiva; quæ non facit, quo minus resignatio suum sit sortita effectum, licet decepto suum ius sit restituendum per judicem, imo potiùs ob caussam sit facta, qualis non impedit translationem dominii, quod non vindicandum, sed condicendum, secundùm *d. l.* 1. Non etiam obstat *d. c* 20. *in V. liberè revertatur.* quia hoc non accipiendum, quasi propria auctoritate, sed auctoritate superioris, juxta *c.* D. R I. *in* 6.

Postremò non obstant allegata à Boetio Eponc. *Tract De Saturnina Benef. permut nu.* 308. & *seqq.* ubi pluribus conatur probare, licere reverti ad beneficium sine nova collatione; quæ tamen æquitatem potiùs sapere, quam aliquam juris rationem videntur. Adfert Primò pro ratione, quod isti permutationi subsit conditio, ante quam impletam actus sit imperfectus, uti cretum est. Verùm illa conditio tantum est tacita, & in mente retenta, ut nihil operetur; nec facit actum conditionalem, *l. Conditiones* 99. *D. De condit & demonst.* Et deinde eadem inesset jure civili in simili specie permutationis: tamen certum est, quòd

quòd non tam vindicetur res eo casu, quàm potiùs condicatur. Condicere autem est actionis personalis. Non rectè dicit condictionem iis quoque competere, quibus est rei dominium, *l. 4. §. fin. D. De reb. cred.* ubi qui dominus est pignoris, utitur condictione: neque hoc mirum, quia creditor soluto debito pignus non restituens furti vitio obnoxius; alias non datur condictio domino, ut constat *Instit. De actionib. §. Sic itaque discretis.* Secundò. Pactum legis commissoriæ & addictionis facit ipso jure resolvi emptionem, & sine traditione reverti ad venditorem, ergò &c. Resp. Ibi esse expressam conditionem, quæ id ipsum operatur: non enim ponit actum conditionalem, eique lex eam vim addidit, non etiam tacitæ, *d. l. 99.* quia facit, quod ejusmodi subintellecta conditio facit resignantem non tam per se repetere posse, quàm superioris auctoritate sibi restitui facere *d. c. pen. h. t.* quod malè pro se adducit Boetius. Quod præterea addit, æquitatis intuitu potiùs censeri factam permutationem sub conditione, quàm sub modo, parum agit, quia ista æquitas non operatur illud, quàm quatenus verbis expressum est, aut lege canonica inductum.

33 Unum hic superest quærendum, An in permutatione beneficiorum habeat locum, *l. 2. Cod. De rescind. vend. & c. 3. & 6. sup. De empt. & vend.* R. Communiorem opinionem esse, non habere, quod in iis, quæ spiritualia sunt, non habeatur ratio æstimationis, imo nō possit defectus unius beneficij suppleri per pecuniam aut pensionem; siquidem vera simonia committeretur, dato aliquo temporali, in compensationem rei spiritualis seu defectus redituum alterius beneficii ut dictum suprà *hoc ipso tit. nu. 16.* Ita rectè Covarr. *Var. Res. l. 1. c. 8. nu. 8. vers. Ult. ratio.* Nibil facit pro parte contraria, quam tenet Calderin. *Cons. 4. De rer. perm.* in quam videtur inclinari Pinellus *ad d. l. 2. p. 1. c. 3. nu. 15. v. Ad quæstionem 5. h. tit.* nam quòd ibi compensatio per pretium admittatur, est, quia agitur non de Ecclesiarum permutatione, ut sunt beneficia, sed quo ad proprietatem, in qua, quatenus unius possessiones præponderant, refusio quantitatis licita, citra ullum vitium, ad servandam æqualitatem.

34 Permutatio non fit sine resignatione, id est cessione beneficiorum hinc inde, de qua dictum aliquid superius, *ad tit. De renunciat.* scilicet eam aliam esse tacitam, aliam expressam. Alia item est libera, quâ sine ulla conditione, nullius respectu, quis resignat, aut se abdicat suo beneficio, quòd libere pro lubitu conferri potest à Superiore: alia non libera, quæ continet conditionem aut caussam, veluti permutationis. Eam licitam esse patet, quòd permutatio sit licita; & Pont. expresse rescripserit, *Clem. 1. h. t.* beneficio resignato ex ista caussa alijs, quam permutantibus, conferri inutiliter. Ut & ea, quæ fit in favorem tertij citra permutationem sit licita dicenda, facta non tantum in manibus Pont. sed & Ordinarij si non sit pactum aliquod subjectum, quod vitiet resignationem. Amicitia, quæ illam caussat, nihil inducit vitij; cum & cognatis rectè conferantur beneficia, si tamen sint idonei, ut dictum suprà *De preb. nu. 34.*

35 Pactum, vel modus, quo obstringitur superior alteri non conferre, quam ei, in cuius favorem fit resignatio, facit eam simoniacam, *c. 5. h. t.* Quo modo & illa improbata quæ habet clausulam, *Non alias nec aliter, aut alio modo.* Sic & pensio nec rectè reservatur, uti nec rectè fit; cum regressu, accessu vel ingressu, nisi coram Pont. qui purgat vitium: cujus præsentia non indiget ea, quæ facta simpliciter, in favorem tertij, qua de re infrà *De Simonia.*

36 Ab infirmo facta resignatio, ut valida maneat, nec resolvatur, opus est resignans supervivat vigniti dies, etiam ex caussa permutationis; cuius ratio allata supra *renuntiat.*

37 Oportet etiam resignatio publicetur, ea quidem, quæ in Curia fit intra sex menses, à die supplicationis oblatæ computandos, si beneficium citra montes fuerit, sin ultra montes, intra novem menses, ea verò, quæ fit extra Curiam, coram locorum Ordinariis, intra tres menses, ex Constitut. Gregorii XIII. Alioquin si contingat resignantem mori, antequam resignatarius ceperit possessionem, beneficium censebitur vacare per obitum, & collatio facta resolvetur; secundum Reg. Cancellariæ De publicandis resignationibus, ubi Gomes. & Rebuff. Vid. Azor. *p. 2. lib. 7. c. 24.*

38 Quæri posset, An eà publicatione sit opus in

in resignatione facta ex caussa permutationis? R. Videri, non requiri, ex eo, quod publicatio desideretur ad evitandas fraudes, quæ in clandestinis renuntiationibus sunt obviæ, non etiam in permutationibus. Deinde quod in dicta Reg. fiat mentio tantum resignantium simpliciter, non etiam ex caussa permutationis, quæ non est simplex, sed qualificata. Facit argumentum sumptum à donatione, quæ simplex requirit insinuationem, si excedat summam quingentorum solidorum, non etiam remuneratoria, uti tractatum *D. De donationib. n. 41. & seqq.* Contraria tamen sententia possit videri probabilior, quod verbum, Resignatio, non tam referatur ad eam, quæ fit in favorem, quàm & ad eam, quæ fit in caussa permutationis. Deinde eadem ratio evitandæ fraudis subest etiam in resignatione ex caussa permutationis, in qua non minus occultæ & simulatæ resignationes possent caussare intrusionem, in grave animarum periculum. Atque ita in Constitutione Gregorii XIII. fit etiam mentio resignationis ex caussa permutationis, quam citat Flamin. *De resignat. benef. lib. 11. q. 2. nu. 4.* Vide Azor. *d. c. 24 q. 7.* Garſ. *De Benef. p. 11. c. 3 §. 4. n. 273. & seqq.*

39 Facienda autem publicatio in loco beneficii, sive resignatio fiat in Curia, sive extrà Flamin. *d. lib. 11. q. 6. nu. 2.* Et quidem in ipsa beneficii Ecclesia, inter Missarum solemnia, secundùm *d. Constit. Greg. XIII.* Quod tutius est, licet & valeat, si fiat in porta Ecclesiæ, die solemni, & populo conveniente ad Missarum solemnia, quod per eam sufficienter res innotescat, & fraudes evitentur. Flamin. *d. loco nu. 21.* Sed & in ipsa publicatione exhibendæ litteræ Apostolicæ desuper confectæ, secundùm modum & formam dicta Constitutione præscriptam, quæ semper & ubique observati præcipitur, nec alia, vel æquipollens ullo modo admittitur. Azor. *d. c. 24. q. 8.*

TITULUS XX.

De Feudis.

SUMMARIUM.

1. *Feudi origo, etymon, definitio.*
2. *Infeudatio rei Ecclesiasticæ prohibita.*
3. *An & rei in feudum dari solitæ?*
4. *An si juraverit Prælatus non infeudare?*
5. *Dominus ex feudo sibi oppignerato fructus perceptos non computat in sortem.*
6. *Licet etiam fructus excedat servitia.*
7. *Quod tamen fallit certis casibus.*

1 INter alienationis species est Feudum, non à Romanis originem trahens, sed ex moribus, ut videtur, Longobardorum. Etymon nominis à Fide seu Fidelitate deductum. Varia ejus traditur definitio minùs commoda. Videtur rectè definiri ususfructus quidam rei immobilis sub conditione fidelitatis. Non malè ususfructus ponitur loco generis, cùm per feudum acquiratur jus utendi, fruendi re aliena, salvâ ejus substantiâ: quæ est definitio ususfructus, ut definitum ei conveniat. Non tamen negandum, multa esse in Feudo, quæ nō sunt in usufructu; ut quod transferat utile dominium; morte possidentis non finiatur, sed in generationes certas, certasve personas, ut masculos tantum, transeat, quibus deficientibus redeat ad eos, à quibus profectum: ad quos & ex aliis caussis redit, ut refutatione vasalli, commissâ per eum feloniâ; quo verbo notatur improbitas & ingratitudo vasalli in dominum, qua de re latè in libris Feudorum.

Continet omninò speciem alienationis, cum secundum definitionem, transeat ususfructus perpetuus in vasallum, cum detrimento Ecclesiæ, qui est inter alienationes prohibitas *l. Iubemus 14. C. De SS. Eccles.* 2 Imò ipsa infeudatio rei Ecclesiasticæ specialiter prohibita, *Extravag. Ambitiosa De reb. Eccl. non alienan.* nisi concurrant ea, quæ sunt requisita ad justam alienationem, de quibus suprà *Tit. 13.*

3 Unde quæri hic posset, An istis opus sit in concessione feudali rei in feudum dari solitæ, quæ ad Ecclesiam reversa? R. Non esse quæstionem, an possit concedi, ultimo possessore adhuc superstite, quia necdum vacat, ut non videatur quid Ecclesiasticæ rei transferri, *c. 7. sup. de his quæ fiunt à Præl.* sed tantum esse quæstionem, si per mortem ultimi feudatarii feudum vacet; quod cum sit reversum ad Ecclesiam, videtur non posse alteri conferri per

Prælatum quia videretur de novo alienari, contra Ecclesiæ prohibitionem, si non adhibeantur requisita. Responsum tamen ab Innoc. in *c. 2. h. t.* infeudationem ejusmodi rei à Prælato liberè fieri. Nam licet per mortem vasalli, qui sine successore decessit, videatur reversa ad Ecclesiam, non tamen continuò aut simpliciter censetur esse de bonis, aut mẽsa Ecclesiæ, ut tradit Abbas in *c. Vt super sup. De reb. eccl. non alien.* cùm hoc ipso, quo vacat, non incorporetur Ecclesiæ, sed necessaria sit Prælati acceptatio; ante quam infeudans alterum non peccat contra juris prohibitionem, cum potiùs ea res spectet ad repudiationem eius, quod adquiri potuit, quam ad adquisiti alienationem: quo modo esse Prælatum extra pœnas alienanti propositas, dictum suprà *Tit. 13. num. 6. & ad D. De acquir. vel omit. hered. n* 45. Quæ ut ita procedant, videtur tamen necessaria justa caussa, ut utilitati Ecclesiæ consulatur, quia Pont. in *d. c. 2.* adjungit, *si videris expedire* Quæ concessio commodiùs procedet, si fiat secundo filio, vel consanguineo, uti habetur *d. c. 2.*

4 Quid si Prælatus juraverit non alienare, aut non infeudare? R. Concedendo rem in Feudum, isto casu nihil facere contra juramentũ, cum hoc comprehendat tantum alienationem, quæ fit de novo, non etiam rei, quæ alieri solita, cujus concessio non spectat ad alienationem: quo modo in *d. c. 2.* eam permittit Pont.

5 Illud singulare est, quod proponitur in *c. 1. h. t. & c. 8. infra de usuris*, non teneri dominum ex Feudo à vasallo suo sibi oppignorato fructus perceptos computare in sortem, sed citra usuræ vitium eos sibi retinere posse, salvâ exactione sortis. Super adæquata ratione istius decisionis Pontificiæ multum disputatur, eo quod citra usuram creditor non retineat fructus, salvâ sorte. Communiter eam tradunt, quod interim, dum est oppignoratum domino Feudum, vasallus liber sit à servitio, quod domino debet, in cujus recompensam Feudum habuit. Quæ res erit extra difficultatem, si fructus non excedant servitia, ut post Innoc. in *d. c. 2.* tradit Covar. 3. *Variar. Ref. c. 1. n. 4* quia tunc nomine interesse fructus retinentur.

6 Quid si fructus excedant servitia? R. Covarr. & Innoc. *dd. locis* satis insinuare, videri usurarium, eos non computare in sortem quoad excessum. Verùm text. generaliter loquitur, & indistinctè non factâ mentione, fructus excedant, an respondeant servitio: ut ista opinio, etsi ratione subnixa, textui minus conveniat Glossa *d. c. 1.* id ponit singulare in Ecclesia. Verùm nec eius nomine usura, divino, naturali, Canonico jure damnata tolerari potest, *c. 4. h. t.* ubi nequidem ob caussam piam licitè usuræ accipiuntur. Alii in eo vim ponunt, quod utile dominium cum directo tunc consolidetur, verùm hoc falsum videtur, cum utilis dominii jus sit salvum ipso vasallo. Rectiùs vis ponitur in conditione Feudi, quæ est, ut fructus cedant vasallo præstanti servitium; in quo sic cesset, eos non percipiat. Cessat autem in casu præsenti, nec venit hic considerandus excessus fructuum, siquidem ab initio liberaliter pro servitio fructus ampliores dati, qui meritò retinentur, cessante servitio.

7 Restringe tamen dicta; Primò, Si gratis Feudum sit concessum; nam si datâ pecuniâ, non erit à labe usuraria alienum, non computare fructus in sortem, quia tunc fructus excedunt servitia, nec est interesse domini. Secundò, Si res non sit multum aucta & meliorata industriâ & expensis vasalli, quia tunc ratione excessus fructuum cessat interesse, quod constat in servitio, cui respondent fructus; & hoc sive dominus sit laicus, sive Ecclesia, ut fructus excedentes sint computandi in sortem, ut dominus ab usuraria labe liberetur. Ita Navarr. post alios, quos citat, in *Manuali c. 17. n.* 218. cujus opinio mihi probabilior videtur. Cæterùm quo modo Feudũ dividatur, à quibus concedatur, & quibus, quo modo finiatur, non est hujus loci, cum requirant longiorem & singularem Tractatum, quem separatum tradidimus, ad Usus Feudorum.

TITULUS XXI.

De Pignoribus & aliis Cautionibus.

SUMMARIUM.

1. *Pignus & Hypotheca quid?*
2. *Constituitur vel expressè, vel tacitè.*

3. Pro-

3. *Prælati bona tacitè obligata sunt Ecclesiæ.*
4. *Pignori obligari quæ res possint.*
5. *Pactum commissoriũ in pignoribus improbatum*
6. *Nisi juramento validetur.*
7. *Improbatum & pactum antichreseos.*
8. *Debitor, qui juravit non repetere rem, nisi soluto debito, an compensare fructus possit?*
9. *Reprobatum & pactum, de quo in* c. Illo vos 4. h. t.
10. *Finis contractus pignoratitii.*
11. *Vsusfructus quid, & quotuplex, remissivè.*

1 PRincipales contractus solent muniri accessoriis, uti Pignoribus, Fidejussoribus. * Pignus in mobilibus obtinet, quod traditum ad creditorem transit. Hypotheca in immobilibus, qua res adficitur ex nuda conventione. De usu nuda non sufficit conventio, nec aliàs tenet, quàm si legis operæ, ut vocant, accesserint, idque ad evitandas fraudes, quæ ex clandestinis oppignorationibus oriuntur. Dat autem pignus sive hypotheca jus in rem, quod transit cum ea in quemcunque possessorem, *l. Si debitor Cod. De distract. pig.*

2 Constituitur vel exprese, uti partium conventione, judicis decreto; vel tacitè, ex dispositione legis, quale habet locator in res invectas, illatas in prædium urbanum; fiscus in bonis debitoris; uxor in bonis mariti, nomine dotis, etiam cum prælatione, & contra quemlibet possessorem bonorum mariti, *c. 5. h t.* mutuans in domum reficiendam, pupillus, minor in bonis tutoris, curatoris, *l. Pro officio C. de administ. tut.* civitas in bonis administrantium res eius, *per l fin. C. Quo quisque ordine conven. lib.* 11. de quibus, & aliis, agitur *D. & Cod. In quibus causis pig. vel hypoth tacitè contrah.*

3 Quæri potest, An bona Prælati sint tacitè obligata Ecclesiis, ratione administrationis? R. Per Canones hac in materia nihil inveniri expresè dispositum: Glossam tamen in *d c. 5. h t.* quam Abbas *ibid n* 11. & alii sequuntur, tradere, ejus bona tacitè esse obligata Ecclesiæ, argumento ducto à minori, cui Ecclesia æquiparatur, *c. 1 sup. De restitut. in integ.* Vid. Azor. *Institut Moral p. 3. lib. 7. c. 4. q. 9.*

4 Pignori obligari potest res quælibet propria, non aliena, in quam cum nihil juris sit, nihil etiam juris in eam alteri dari potest, nisi domini consensu: existens in commercio, quo modo res sacra, religiosa, liber homo, pignori non supponuntur, *c. 1. h t* Idque à domino, cui libera est rerum administratio, quia præparat viam alienationi. Unde non habet locũ in rebus Ecclesiæ, nisi ex caussa, & solemnitate adhibita, *c. 1. h t* qua de re sup. *Tit.* 13. Hinc in *c. 3. h t.* hæres ejus, qui rem Ecclesiæ pignoravit, cogitur eam redimere; tum quia res erat Ecclesiæ sacro ministerio deputata, tum quia aliena. Neque enim alterius res pignori capitur pro debito alieno: adeò ut ne quidem res mulieris capiantur pro delicto mariti, quod non luit alius, quàm qui perpetravit, *c Ne uxor pro marito &c.* Quo modò in *d. c. 5 h. t.* non tantum reddenda mulieri bona sua, quæ fiscus accepit propter mariti facinus, verum & eidem salva dos esse debet ex bonis mariti, etiam apud alium existentibus, secundùm *l fin D. Qui potiores in pig. hab.*

5 Admittit pignus pacta honesta & licita: quale non est hac in materia pactum sive lex commissoria, *capite penultimo hoc titulo* cujus ea conditio, ut, si non luatur pignus intra certum tempus, pignus sit commissum, & creditori cedat. Subest enim grave detrimentum debitoris, à quo non rarò res multo pluris debito valentes pignori supponuntur: ut eo casu, propter solutionis moram, creditori accederet lucrum, non sine labe usurariâ. Unde & leges civiles eiusmodi pacta vocant captiones commissorias, easque improbant, *l. 3. C De pactis pignor.* Nihil obstat, quod in emptione lex commissoria sit admissa; quia nihil continet iniqui, non solutâ ad dictam diem pecuniâ, rem manere penes venditorem tamquam inemptam. Vid. Covarr. 3. *Var. Resol. c. 2. n. 7.* Azor. *d p. 3. lib. 7. c. 10. & dicta ad D. de pignorib. & hypoth. n.* 16.

6 Quid si debitor juramento pactum istud confirmaverit? R. Servandum esse pactum, ut colligitur ex *d c. pen. h t.* idque propter vim juramenti, quod servandum, ubi servari potest, citra detrimentum animæ jurantis, quale est hoc, *arg. cap. 6. sup. De jurejur. ubi ea de re actum*, cum nihil involvat mali, ex parte jurantis, rem suam vili pretio penes alium relinquere: licet non sit tutum creditori, rem retinere, propter labem usurariam, & non impediatur debitor rem postea repetere, petitâ absolutio-

ne. Quâ opus non erit, si ante dictum tempus solvere fuerit impeditus, ut quia pecunia missa non fuerit tradita creditori per nuntii improbitatem. Nihil obstante juramento, quod non obligat in casu justi impedimenti, *d. c. pen. in fine.*

7. Improbatur etiam hoc jure pactum antichreseos, *c. 6. h. t. c. 1. & c. Conquestus* 8. *inf. De usuris*, quo pignoris fructus creditor lucratur, salvâ sorte, non sine labe usuraria, quod ratione dilatæ solutionis fructuum luetum percipiat. Nihil obstante lege civili, quæ pactum istud non reprobat, propter incertum fructuum eventum, & pretium, *l. Si ea lege C. De usuris, l. Si is qui* 11 §. 1. *D. De pignorib.* Quæ ratio non tollit labem usurariam; ut rectè Canones mandent fructus in sortem imputari, & ubi sortem adæquaverint, pignus liberum restitui debitori, *d. c. 6. & dictum ad D. d. tit. De pignorib. n.* 15.

8. Posset autem dubitari, An compensatio fructuum rectè prætendatur à debitore, qui juravit non repetere rem, nisi soluto debito? R. Dictum quidem esse superius, *De jurejur. nu.* 72. non impedire debitorem compensare, cum sit idem quod solvere; cui rei multum obstat *c. Ad nostram* 7. *sup. eod.* Verùm dicendum; in isto cap. non proponi, per fructus esse satisfactum creditori, eosque sortem adæquasse sed præsupponi, necdum receptam eam copiam fructuum, aut non constare, quãti sint recepti fructus, ut non malè dicatur ibi debitor contra juramentum suum pignus subtraxisse Covarr. *De pactis p.* 1. §. 4. *num.* 14. & *seqq.* Nisi dicamus in illo cap. esse juramentum interpositum de formali facienda solutione, qualis non admittit compensationem. Quantum ad *c. Salubriter inf. de usuris* ubi maritus lucratur fructus pignoris nomine dotis, de eo agetur inf. *eod. tit. De usur.* quantum verò ad *c. 1. sup. De feud.* de eo ibi actum.

9. Sunt & alia pacta damnata tamquam usuraria, qualê est illud; de quo in *c. Illo vos* . . *h. t.* in quo videtur res quidem purè vendita, sed resolvenda: simulatam tamen esse venditionem, & verum contractum pignoris, & quidem usurarium, duæ conditiones adjectæ colligi faciunt. Prior est, quod intra certum tempus res sit redimenda, fructibus in sortem computatis. Quæ licet nihil habeat contrariûm naturæ emptionis, est tamen insolita & inusitata in contractu isto, & propria contractus pignoratitii, idcoque ad palliandam usuram contractui emptionis apposita præsumitur, si aliæ conjecturæ concurrant, uti hoc in casu. Altera conditio, quod ultrà, quàm datũ, pretium debeat restitui; quæ conditio contractum facit usurarium, quia nomine dilatæ solutionis redditur quid ultra sortem: atque ita Pont. in *d. c.* 4. damnat usurariæ labis istum contractum. Vid. Covarr. 3. *Var. Res. c.* 9. Auget suspicionem emptoris qualitas, qui consuetus exercere usuras, cujus tamen Pont. in *d. c.* 4. non meminit: ut ad damnandum prædictum casum sufficiant duæ istæ conditiones.

10. Finis hujus contractus est, ut creditori sit securitas super credito. Cui nisi tempori satisfaciat, est licentia rem distrahendi, *l. fin. C. De jure dom. impetran.* Ubi pactum de non distrahendo faciet tardiorem distractionem, ut traditur *D. & Cod. De distract. pignor.* In casu distractionis, pluribus existentibus creditoribus, illi potiores, qui tempore priores, qua de re *D. & C. Qui potiores in pig. hab.*

11. Ponitur hoc in Tit. *c. fin.* cujus contentum hanc ad materiam parum facit, cum spectet ad usumfructum, qui est jus utendi fruendi re alienâ, salva ejus substantia. Estque alius proprius, circa rem, quæ usu non consumitur, cujus integræ restitutio est facienda ab ipso fructuario, data super eo cautione de utendo ex arbitrio boni viri, deque restituenda re in specie tempore suo: alius impropriùs, circa res, quarum usus est in abusu, qui obligat tantum ad restituendum tantumdem ejus generis vel æstimationis, datâ etiam in eum finem cautione, qua de re plura videantur *D. & C. de usufructu, & aliquot tit. seqq.*

TITULUS XXII.

De Fidejussoribus.

SUMMARIUM.

1. *Fidejussio quid, & qui fidejubere possint?*
2. *Mulier jurato intercedens an obligetur?*
3. *Clericis fidejubere quatenus liceat?*

4. *Effectus*

4. *Effectus fidejussionis.*
5. *Fidejussori solventi actio est adversus debitorem.*
6. *Ante solutionem quando hac actio detur.*

1 Fidejussio est obligatio, quâ quis alienam obligationem fide suâ esse jubet, salvâ principali. Hæc tenet eos, quibus persona est habilis ad se obligandum. Mulieri post intercessionem salvum est S.C. Vellejanum, de quo *Cod & D. Ad S. C. Vellejan.* idque ne suâ fragilitate sibi damnum det.

2 Quid si juratò intercesserit? R. Veriùs videri, beneficium hoc ei salvum non esse, quòd juramentum servari possit, citra detrimentum animæ jurantis, atque ita sit servandum. Pro qua parte facit *cap. Ex rescripto sup. De jurejur.* ubi mulier, quæ juratò intercessit, dicitur debere satisfacere. Ubi supplere; illam monitam renuntiasse Vellejano, est divinare, cum textus iste ejus rei mentionem non faciat, & ratione juramenti in genere satis monita esse videatur beneficiũ competentis. Nihil facit, quòd juramentum sequatur naturam actus, cui apponitur, salvâ scilicet exceptione actui adhærente; *l. fin. Cod. De non numer. pec.* Nam hoc verum, quando salvum esse potest juramentum naturæ actus accommodatum: hic autem, exceptione concessâ mulieri, secundùm actus naturam salvum esse non potest juramentum; cùm quod juravit se impleturã, non impleret: imò contraveniret, non sint perjurio, cùm licitè quod promisit servare possit. Ut dicendum sit, vatatam actus esse remotam: Abbas *ad d. cap. Ex rescripto nu. 9.* And. Gail. 2. *Obser. 77. n. 10.* *ubi alios citat.* Quod & procedet si pro marito intervenerit; nam licet, secundùm leges civiles, nulliter, *Auth. Si qua mulier Cod. hoc tit.* juramentum tamen non vergit in detrimentum salutis mulieris; ut servandum sit, juxta *c. Cum contingat 28. sup. de jurejur.*

3 Clericis fidejubere non est inhibitum, eoque nomine tenentur. Non cogitur autem Clericum creditor invitus accipere, etiam locupletem, quòd minùs ei sit provisum, propter difficiliorem excussionem, quam caussat privilegium fori & competentiæ, quo gaudent Clerici *c. 3. inf. tit. seq. & sup. De foro compet.* Non decet tamen Clericos vacare fidejussionibus, ne sæcularibus se immisceant, & à divinis abstrahantur, *inf. tit. 50* Quo modo dicitur talis a Clero abjiciendus; *cap. 1. h. t.* Ecclesia per Clerici fidejussionem nullatenus obligatur, nec inquietari potest: ut nec Monasterium, ratione mutui à Monacho accepti sine Prælati & majoris partis Capituli cõsensu, quæ minorem ligat, secundùm dicta sup. *Tit. 11.* nisi mutuum sit versum in Ecclesiæ utilitatem, quàm fieri locupletiorem cum damno alieno minùs æquum, *cap. pen. h. t.*

4 Effectus fidejussionis est obligatio etiam singulorum in solidum; & excussio etiam ante principalem pro lubitu creditoris, *l. 3. Cod. hoc tit.* Quo casu subventum fidejussoribus duplici beneficio: altero ordinis, sive excussionis, qua antè excuti nequeunt, quàm principalis excussus sit inventus non solvendo, *Auth. Præsente. Cod hoc tit.* Altero divisionis, quo in solidum conventus unus ex pluribus, rejicit creditorem, ut non conveniatur nisi pro virili, si omnes sint idonei; aliàs frustrà objicit beneficium, *d. l. 3.* Competunt hæc beneficia non ipso jure, sed ope exceptionis tantùm; quâ omissâ, solutio facta ab uno dat ei regressum contra creditorem, qui suum recepit, aut alios fidejussores, qui hoc ipso sunt liberati.

5 Est autem solventi salva actio contra debitorem, quâ petat ab eo sibi refundi quod ejus nomine solvit. Ad quod cogendi sunt etiam Clerici, pro quibus fidejussum: quos si constiterit religionem fidei & juramenti tergiversando aut recusando violasse, ab officio & beneficio suspendendi sunt, *c. 2. h. t.* Ante solutionem non est actio fidejussori, quia necdum mandatum peregit: nisi in tribus casibus, relatis in *c. fin. h. t.* Primò, Si diu in debiti solutione cessarit debitor: qui etiam per Ecclesiasticam censuram potest compelli liberare fidejussorem à molestiis, quas patitur à creditore, *c. 3. h. t.* Secundò, Si fidejussor fuerit condemnatus, quia videtur solvisse, cùm sententia habeat paratam executionem. III. Si dissipare bona incipiat debitor, quia justè pro sua indemnitate est sollicitus fidejussor. Hæc de relatiùs *Instit. & D. eod.*

6

TITULUS XXIII.
De Solutionibus.
SUMMARIUM.

1. *Solutio quid?*
2. *Ad solutionem obligati & Clerici.*
3. *Quibus tamen est beneficium competentia.*
4. *Nec cogendi cedere bonis.*
5. *Priv. competentiae Cleri. ... renuntiare possit?*
6. *Debitor creditori non petenti quando solvere teneatur.*
7. *Indebitè solutum esse quis probat.*
8. *Exceptio per errorē omissa locū dat repetitioni.*
9. *Effectus solutionis.*

1 Obligationis finis ad solutionem tendit: quæ largiùs sumpta compensationem, acceptilationem, confusionem, transactionem, similesq; satisfactionis species continet. Propriè sumpta est eius, quod in obligationē 2 deductum, naturalis præstatio. * Ad hanc tenetur quisquis iustè obligatus, etiam Clericus; neque enim illi hac in re privilegium: imò & Ecclesia, ratione debiti, per Prælatum eius nomine contracti, & successor ratione prædecessoris, quatenus obligatio concernit Ecclesiæ utilitatem, *c.1 h.t.* Neque alias Ecclesiam conveniri æquum; ut nec debitum proprio Prælati nomine contractum successorem, aut Ecclesiam tenet, etiamsi Ecclesia sit deducta in obligationem. Quod minimè permissum Prælatis, qui obligantes Ecclesiam pro suis aut alienis debitis, suspenduntur hoc ipso ab administratione & spiritualium & temporalium, *c.2. h t.* Quo casu in hæredes Prælati agetur, qui tenentur nomine defuncti etiam ad ea, quæ ex delicto veniunt, *c. fin. inf. De sepult.*

3 Est verò Clericis beneficium competentiæ, id est ne possint executi ultrà quàm facere possunt, juxta *c. Odoardus 3. h t.* ubi sufficit, si Clericus, qui satisfacere non potest, idoneam cautionem præstet de satisfaciendo, ubi ad pinguiorem fortunam devenerit, ut in carcerem detrudi aut detineri nequeat, & excommunicationis sententia in eum lata sit relaxanda, 4 ne cogatur ad impossibile. * Ubi aliqui volunt eum cogi cedere bonis: quod non est probabile, *arg. l. Miles. 6. D. De re judic.* ubi miles non cogitur ad cessionem, nec ultrà, quā facere potest, convenitur, ne avocetur à militia. Quæ ratio etiam in Clerico militat, ne avocetur à divinis. Abbas in *d. c.3* Covar. 2. *variar. Res. c.1. n.9.* Barbosa *ad l. Alia 14. §. eleganter n. 18. D. Solute matrim.*

5 Quæritur autem. An prædicto privilegio Clericus possit renuntiare? R. Non videri, ex eo, quòd privilegium hoc sit concessum nomine ordinis, ne in eius opprobrium Clericus bonis spoliatus cogatur mendicare, & à divinis avocetur. Ut hoc beneficium sit eatenus publici juris, cui non renunciatur privatorum pactis *l. Ius publicum D. De pactis* Nihil facit, quod aliqui dicunt, mi-item posse huic privilegio renunciare, per *l. pen. Cod. De pactis.* Nam negari optimè potest, *d. l. pen.* agi de privilegio publico, sed de eo, quod personæ conceditur, cuius renuntiationem etiam Clerico competere non est dubium. Barb. *d. loco n. 20* Quomodo privilegium Clero certæ provinciæ concessum, ne cogi possit alibi ad solutionem, potest enim Clerus sibi auferre, ei renuntiando, quòd tantùm respiciat personas. Exemplum est in *c. Dilecti 17. sup. De foro cōpet.*

6 Cæterum tenetur debitor solvere creditori etiam non petenti, propter metum, aut aliam caussam, cum invadere alienum & iniustè detinere paria sint, *c. pen. sup. De restit. spoliat.* Iniustam detentionem hic in debitore caussabitur metus, quo adficitur creditor, quo minùs debitum exigat, cuius cessatio non debet debitori prodesse, nec inducere liberationem.

7 Indebitè à se solutionem factam allegans non auditur, nisi probet, *c. fin. h t.* eo quòd non præsumatur quis iam supinus, ut indebitas pecunias effundat, *l. Cum de indebito 25. D. De probat.* Nisi solvens sit pupillus, mulier, miles, aut aliàs rerum forensium imperitus, aut etiam cautio indebitè exposita dicatur, & indiscretè loquantur. Est enim hisce in casibus præsūptio contra reum, *d. l. 25. §. 1 & § fin.* Uti & si reus primò infitiatus solutionem, convictus deinde fuerit; tunc enim eum onerat præsumptio de debito accepto, ut probatio ei incumbat, debitum fuisse, quod recepit, *d. c. fin. h. t.*

8 Exceptio omissa per errorem, quatenus actionem & obligationem elidit, facit indebitum esse solutum, datque locum repetitioni. Aliter se res habet, si exceptio tantū moretur solutionem, quia solutum non potest videri verè non debitum, ut repeti nequeat secun-

dum

dum dicta D. De Condict. indeb. & Inst. Quibus modis re contrah. oblig. §. 7.

9 Solutionis effectus est, quòd liberet, facta ab eo, cui libera rerum administratio & distrahendi licentia; ei, cui debetur; eius rei, quæ debetur, & quidem integrè, loco ac tempore debito; qua de re latius d. h. t. & Inst. Quibus modis tollitur oblig. §. 1.

TITVLVS XXIV.

De Donationibus.

SUMMARIUM.

1. *Donatio quid, & quotuplex.*
2. *Donare prohibentur Religiosi : item Clerici. Prælati, certis casibus.*
3. *Episcopo quatenus donare concedatur de rebus Ecclesiæ suæ.*
4. *Ecclesiarum donationes quando licitè fiant.*
5. *Filiusfam. quando & de quibus donare liceat.*
6. *Quæ res donari possint.*
7. *Donatio quatenus stricti juris.*
8. *Effectus donationis.*
9. *Donatio acceptanda à donatario.*
10. *Donatio revocatur ex supernascentia liberorũ.*
11. *Item ex caussa ingratitudinis.*
12. *An & ex aliis caussis non expressis in c. fin. h. t.*
13. *Hæredi an revocare liceat?*
14. *An collatori beneficii?*
15. *Feudum ob ingratitudinem Prælati in dominum quatenus auferatur.*
16. *Donatio ex turpi caussa facta, veluti à milite concubinæ, revocari potest.*
17. *An & à Clerico facta focariæ?*
18. *Donatio Constantini Imp. facta Silvestro Papæ an rata & firma?*

Donatio cùm magis ad beneficii caussam quàm contracti negotii speciem pertineat, nec civili, nec Canonum jure contractũ tractatui inseritur, etsi non malè contractibus juris gentium nominatis adnumeretur, cum constet duorum consensu, donantis scilicet & donatarii & habeat nomen specificum, & hodie actionem, quâ cogatur donans tradere rem donatam, ut infrà dicetur.

1 Est autem liberalitas, nullo jure cogente facta. Alia est simplex, quæ & propriè donatio dicitur, ad quam spectat data definitio, cuius generis est donatio inter vivos. Alia ob caussam, cujus generis est donatum nomine dotis, donationis propter nuptias : cuiusmodi proprium donationis nomen non merentur; caussæ enim nomine ea venit, per quam quis cogitur ad donandum. Ut donatio mortis caussâ rectè adscribatur donationi simplici, cùm non coactè, sed liberè fiat, qua de re latius D. Cod. & Instit. h. t.

2 Donat quilibet, cui est libera rerum suarũm administratio. Non donant ergò Religiosi, cum nihil proprii habeant, nec liberam rerum Ecclesiæ administrationem; non Clerici fructus suorum beneficiorum in usus profanos & in ho... ...os profundunt sine peccato. Prælati non alias donant res suarum Ecclesiarum, aut Monasteriorum, quàm si parvæ sint quantitatis, & ferat consuetudo, c. 3. h. t. Quas alias successor revocabit tam à Clericis, quàm à laicis, c. 2. h. t. nisi caussa & solemnitas ratam faciant donationem, sup. Tit. 13. aut tantumdem offeratur Ecclesiæ, c. 3. & 4. sup. tit. 13. In feudum posse Prælatum dare rem infeudari solitam dictum suprà Tit. 20. & repetitur c. 5. h. t. Non obstante juramento de non infeudando, quia intelligitur de re non solita infeudari.

3 Concessum autem Episcopo donare constructo à se Monasterio partem quinquagesimam, aut alteri Ecclesiæ non monasticæ centesimam redituum suæ Ecclesiæ, can. bona pen. 12. q. 2. quatenus ea res non cedit in grave Ecclesiæ suæ detrimentum; nam eatenus donatio revocanda foret, nisi huiusmodi revocatio legitimâ præscriptione aut alia exceptione excludatur, c. pen. h. t. Prædictam summam non excedit Episcopus, etiamsi nullum subsit detrimentum suæ Ecclesiæ, sine consensu Pontificis, d. c. pen. Hospitalarii in suum præjudicium se & domum suam alteri loco religioso subjicere donando non prohibentur, ubi consensus omnium adest, c. 8. h. t.

4 Ecclesiarum donationes privatis quidem non fiunt personis, quoad beneficium, nisi vacent, secundum dicta supra Tit. 8. rectè tamen proprietas earum transfertur in locum religiosum ab Episcopo, etiamsi non vacent quoad beneficia, salvo jure eorum, quibus beneficia collata quoad vitam, c. 4. h. t. Ecclesiam pio loco concedens Episcopus simpliciter, videtur etiam

etiam concedere proventus omnes, consensu tamen Capituli sui; excepto Cathedratico, *c.* 7. *eod.* quod solvitur in signum subjectionis, à qua non est libera ista Ecclesia, & in honorem Cathedræ. Isto casu, si ex consensu patroni concedatur Ecclesia pio loco, videtur patronus jus suum remisisse.

5 Filiis familias de castrensi & quasi castrensi peculio donare est liberum, non etiam de aliis, nisi ex consensu patris, cui præjudicatur, *l.* 7. D. *h.t.* Inter patrem & filium quò minus fiet donatio, facit potestas. Inter conjuges non fert honestas, ut dicetur libro seq. *Tit.* 20. morte tamen confirmatur. *l. Donationes* 25. C. *De donat. inter vir. & uxorem.*

6 Donatur res, quælibet, quæ est in commercio à sua, & quidem liberè, quia quilibet est rerum suarum moderator atque arbiter, *l In re mandata C. Mandati.* Nisi quòd insinuatione sit opus, quando excedit suam quingentorum solidorum, *l pen. in fine* C. *h.t.* & § *Alia autem Instit. eod.* Exceptâ eâ, quæ fit in remunerationem & piam caussam, aliisque casibus, de quibus actum *D. eod. nu.* 42. & *seq.* Ubi etiam dictum, *n.* 28. omnium bonorum, præsentium & futurorum, & donationem tenere.

7 Est autem donatio stricti juris; ut non præsumatur, cùm nemo præsumatur suum jactare, Plenissimam tamen recipit interpretationem, *c.* 6. *h.t.* ne donantis mens excludatur, & impediatur liberalitas; nisi tamen jus commune obstet, aut tertii jus lædatur. Testamenta plenius interpretamur, quia non continent tam propensam liberalitatem: contractus verò plenè tantùm *d. c.* 6. ut actus valeat Æqualitas enim in contractibus servanda, ne strictè aut largè agendo, odium uni, favor alteri procuretur, contra agentium intentionem.

8 Effectus donationis hodie est, quòd nudo pacto perficiatur, possitque ex ea cogi ad traditionem donans; quatenus inter vivos facta, quæ continuò suam sortitur firmitatem, *Inst. h.t.* §. 2. *l. Si quis* 35. *C. eod.* Nisi effectus eius differatur in mortem, cuiusmodi est inter patrem & filium, maritum & uxorem; aut conditio subjecta, vim eius suspendat in sui eventum. Mortis caussa donatio ante mortem non est perfecta, cum admittat pœnitentiam, nisi ei subsit pactum de non revocando, quòd faciet eam transire in donationem, quæ est inter vivos irrevocabiliter, qua de re disputatur ad *l. Ubi ita donatur* 27. *D. de donat. mortis caussa.*

9 Procedit & dictus effectus, si donatio sit acceptata; nam ante acceptationem donans ne quidem naturaliter tenetur, cum requirat duorum consensum: ut donatarii consensu deficiente, nihil ei possit videri adquisitum, nec teneatur donans, qui potius donare voluit, quàm donavit, *l Qui absenti* 38. D. *De acquir. poss.* Acceptata ita firma est, ut temerè non revocetur, inter vivos scilicet, *Instit h.t* §. 2. cum jus quæsitum non sit alicui auferendum.

10 Sunt tamen duæ caussæ, quæ faciunt donationem perfectam revocari Altera est supervenientia liberorum ei, qui omnibus donavit omnia bona sua, vel majorem eorum partem; quasi donasset propter liberorum carentiam, aliàs non donaturus. Ut eorum nativitas faciat cessare donandi caussam, atque ita res donatas esse sine caussa penes donatarium, ut hoc ipso resolvatur donatio: & ita decisum *l. Si unquam* 8. *Cod. De revoc. donat* ubi ista materia latè tractatur a diversis; præcipuè ab And. Tiraquello. Si tamen donanti liberi non sint tempore donationis aut de iis non fuerit cogitatum; alias non nisi quoad legitimam fieret donationis resolutio, quam parens, velit nolit, debet salvam relinquere liberis suis. Ratio resolutionis istius est, quòd nemo præsumatur suam posteritatem alienæ postponere velle. Hæc ita, si liberi justi ex legitimo matrimonio supernascantur: naturales enim non caussabunt hanc revocationem, cùm in eos non sit talis adfectus, neq uidem si legitimentur, quia aliàs facilè foret illudere donatario. Nisi legitimentur per matrimonium subsequens, qui eodem jure habentur, quo legitimè ab initio nati, ut dicetur inf. ad *tit. Qui filii sint legit.* & dicti *D. h.t. num.* 111. & *seqq.* ubi pleniùs vide de hac caussa revocandæ donationis.

11 Altera caussa est ingratitudo commissa per donatarium in donantem, quæ non tam facit ipso facto donationem resolvi, quàm posse revocari per ipsum donantem. Ratio est, ne cuiquã sit licentia & alienas res rapere, & frugalitatem donatoris irridere, & ipsum donatorem, eiusque res perdere. Caussæ ingratitudinis referuntur quatuor, *c. fin h.t.* Si impias manus in donatorem injecerit, atroces injurias intulerit, magna substantiæ jactura adfecerit, vitæ periculum procuraverit. Additur quin-

quinta in *l fin. Cod. de revoc. donat.* si conventionem subiectam non impleverit, quæ tamen non spectat propriè ad ingratitudinem, sed ad neglectam conditionem.

12 Ubi quæritur, An extra dictas caussas possit alia adduci? R. Id quidem plerosque velle; sed verius esse, non posse ex alia caussa revocari donationem, quod ea revocatio sit pœnalis, & proinde non inferenda sine textu; præcipuè cum ipse textus sufficienter caussas enumeret, & taxativè loquatur, restringens revocationem ad caussas enumeratas *V. dicta D. h. tit. n. 90.*

Q. II. An liceat hæredi revocare? R. Hæredi id non licere, nec ex ingratitudine in se commissa à donatario, quæ non punitur hoc modo per leges; nec etiam in defunctum: sive scivetit eam commissam, quia tacendo videtur eam remisisse, sive ignoraverit, cùm hæc revocatio sit actus vindictæ, qui hæredi non est permissus; & in dubio inclinandum in partem mitiorem. Quò facit, quòd in *d. l. fin. & d. c. fin.* indistinctè negetur hæredi ista facultas. *Vide D. eod. n. 104.*

14 Q. III. An collator beneficii, propter ingratitudinem beneficiarii, possit revocare collationem? R. Non posse, quod non sit propria donatio, respectu collatoris, qui confert tantum ex necessitate officii, & distribuit munera Ecclesiæ: ut in ipsum ingratitudo commissa non causset hanc revocationem. Ecclesiæ tamen si se ingratum ostenderit beneficiatus, privari beneficio poterit, *c. fin sup. De postulando, ubi ea de re quid dictum.* Abbas in *c. fin. in fine h. t.*

15 Ingratitudo Prælati in dominum, à quo feudum obtinet, facit ab eo feudum auferri pro vita eius, ne impunita sit eius ingratitudo. Post cuius mortem ad Ecclesiam feudum revertitur, ne factum unius alteri obsit, *2. Feud tit. 40. in fine.*

16 Sunt & donationes, quæ ideo revocari possunt, quia factæ ex caussa turpi, de quibus *D. & Cod. de condict. ob turpem caus.* inter quas est facta à milite concubinæ, *l. 2. C. De donat. inter virum & ux.* Quod ita in milite statutum, ne contingat adulatione concubinæ spoliatū avocari à malitia. Quod & procedit in relictis testamento, quæ aufert fiscus, *l Miles ita §. 1. D. De testam. milit. l. Mulierem D. his, quæ ut indignis aufer.* Cum alias pagano non sit illicitum donare non tantum concubinæ, sed & meretrici, *l Affectionis 5. & l. Donationis 31. D. h. t.* Imò & legare. Jason. *Cons. 37. lib. 3.* Covarr. *ad c. Peccatum p. 2 §. 2. n 2.*

17 Ubi quæsitum, An idem procedat in Clerico? R. Ita plerosque velle, quos *d. loco* citat Covarr. alios allegans; ex ratione, quod Clericus sit miles Dei, & dicatur cælestis militiæ miles, *c. 1. De pœnis in 6.* & eadem subsit ratio, ne avocetur à divinis. Quò facit, quod privilegia competentia armatæ militiæ etiam concedantur cælesti. Et ita tenet Gl. in *l 5. D. De donat.* & passim Interpretes, licet textus super ea re nullus exstet. Vid. Wamef. *Cons. 369. nu. 5 & 6. & Cons. 370. nu. 2. & per tot. h. t.* Et hoc ita in donatione: secus dicendū de pretio usus corporis, aut compensationis obsequiorum, quia non potest videri donatum, quod meretrix, licet turpiter agat, cùm tamen talis sit, datum retineat, citra condictionem, cum turpiter non acceperit, *l. 4. §. sed quod D. De condict. ob turpem caussam.*

18 Lubet subjicere de donatione Constantini Imp. qui Silvestro Romano Pont. diadema aureum, chlamidem purpuream, aliaque Imperii ornamenta, simulque Imperatoriæ majestatis gloriam & potestatem dedit, urbem Romam, Italiam, omnesque Occidentis provincias reliquit disponendas sede Imperii in Græciam translatā. Movetur autem quæstio, An ea subsistat? R. Esse quosdam, qui negent umquam factam: alios in dubium revocare, & ut factam admittant, nullo tamen jure subsistere pertinaciter adserere, quod abfuerit populi consensus, sine quo non liceat Principi Regni sui loca alienare, præcipuè caput ipsum, & potissimam Regni partem. Cui opinioni adhærent potissimum illi, qui Romanæ Sedis parum sunt æqui judices, & quorum animus hæretica fæce imbutus. Sanior & verior est sententia, eam non tantum validè factam esse, sed etiam videri profectam ex divina inspiratione, ad splendorem & dilatationem Ecclesiæ, & quasi in remunerationem, pro salute, victoriis divinitus comparatis, fide, aliisque beneficiis à Deo concessis. Nec est, quod defectum consensus populi quis culpet; siquidem is necessarius non fuerit, quippe populi auctoritate omni translatā

in Principem, eiusque arbitrio omnibus subjectis: ut ea possit Princeps, quæ potuit populus, quem hoc potuisse certum est. Facit, quod tum temporis Imperatores non fuerint adstricti juramento non alienare bona Imperii. Vacca *ad l. Legatus D. de off. Præs.* Deinde populum Romanum cum Nobilibus consensisse rectè adfirmatur, *c. Fundamenta* 17. *De elect. in* 6. ubi hoc ipsum adserit Pont. Verum ei tamquam in propria caussa parum fidei habent adversarii. Unde addo, ad donationis istius validitatem, tacitum populi consensum suffecisse; uti & approbationem quorumdam subsequentium Imperatorum, quorum aliqui dictam donationem expressè etiam approbarunt, *can. Ego Ludovicus Dist.* 63. Patet & ex variis historiis. Ut nihil sit laborandum super *can. Constantinus Dist.* 96. quem adulterinum & excogitatum plerique volunt, atque ita historiæ fidem detrahunt: minùs rectè, cum eius veritas aliunde pateat. Ut non nisi perversæ sint mentis hanc sem in dubium vocare, & facessere sint jubendi Laur. Valla, Car. Molinæus, & alii, qui calumniandi potius studio, quam veritatis indagandæ, in sacrosanctam Ecclesiam debacchati, donationem istam vel negârunt factam, vel improbârunt, quos percutere caput contra montem Muellum dicit Everardus, in *Loco à Verisimili n.* 15. *in fine* Vid. Præpos. in *d. can. Constantinus.* Abbas in *c. Intellecto* 33. *nu.* 6. *sup. De iuretur.* Augustinus Steuchus *singulari Tr. hac de re adversus Vallam.* Covarr. 4. *Var. c.* 16. *n.* 8. Molina *De Iust. & Iure tract.* 2. *disp.* 25. §. *Hinc dubitans.* Card. Baron. *Annal. Eccles. tomo* 3. *ad an.* 324. *n.* 117. *& tomo* 12 *an.* 1191. *n.* 53.

TITULUS XXV.

De peculio Clericorum.

SUMMARIUM.

1. *Peculium propriè quid, & quod Clericorum.*
2. *Clerici bonorum patrimonialium & quasi patrimonialium sunt veri domini.*
3. *An & fructuum beneficii Ecclesiastici.*
4. *An profanè eos expendentes teneantur ad restitutionem?*
5. *Clericus an rectè disponat de iis, quæ parcius vivendo sibi subtraxit.*
6. *An & de fructibus ratione pensionis Ecclesiasticæ perceptis?*
7. *Patrimonium sufficiens habens licitè utitur fructibus beneficii.*
8. *Adquisita ex fructibus beneficiorum de jure relinquenda Ecclesiæ.*
9. *Adquisita ex rebus Ecclesiæ cedunt Ecclesiæ.*
10. *Bona Religiosi professi cui cedant.*

VT apertius cognoscatur, quarum rerum alienatio Clericis sit permissa, de Peculio Clericorum hic subjicitur: quod propriè est eorum, qui sunt juris alieni, ut servorum, filiorumfam. consistens in pusilla pecunia, quam separatam à patris vel domini rationibus habent, deducto quod ipsi debetur, *l.* 5. §. *fin. D. De peculio.* Vocatur tamen hic Peculium Clericorum, etiamsi sint sui juris, respectu eorum, quæ præsidii caussa seponunt, *l. Si chorus* 79 §. 1. *De leg.* 3. aut separatam ab aliis caussam habent; cuiusmodi sunt fructus beneficiorum, quorum caussa separata à rebus patrimonialibus: * quia patrimonialium penes Clericos est verum dominium & liberum arbitrium, quoad usum & abusum, non secus atque laicis *can. Episcopi* XII. *q.* 1. quod & dicendum de quasi patrimonialibus cuiusordinis sunt ea, quæ Clerici quidem ut tales adquirunt, sed intuitu sui laboris, veluti concionando, sacra faciendo, confessiones audiendo, docendo, cùm dentur quasi merces operis præstiti, sine ullo alio gravamine. Covarr. in *c. Cum in officiis v.* 4. *inf. de testam.* Navarr. *De Reditib. Eccles. q.* 1. *monito* 19. *&* 39.

Dubia autem inter DD. est quæstio, An & fructuum beneficii Ecclesiastici dominium, an verò usum tantum habeant Clerici? R. Usum dumtaxat iis concessum videri, secundùm Navarr. *d. Tract. de Reditib. Ecclesiast.* esseque tantum dispensatores, non etiam dominos fructuum. In quam rem adferuntur varia loca: & Primò *Dist.* 44. in cuius principio dicitur ex S. Hieronymo: *Tibi, ô Sacerdos, de altari vivere, non luxuriari permittitur.* Secundò *can. fin.* XVI. *q.* 1. ubi quidquid habent Clerici, dicitur esse pauperum, & ultra sustentationem competentem quid accipientes, quod pauperum est, sacrilegium committere, & per abusionem talium judicium sibi manducare & bibere. Contraria tamen sententia, scilicet

Cleri-

Clericos hodie, post distributionem redituum in quatuor portiones, de qua *can Quatuor & sequ.* *x11. q. 2.* esse fructuum, ratione beneficii perceptorum, dominos, verior & hodie receptior est. Nam distributio ista rediruum Ecclesiæ, quam mores videbantur requirere, quoad portionem Clericis adsignatam, pro eorum qualitate, & meritis inter eos dispensandam, nihil sanè aliud fuit, quàm reditus, alias communes, facere proprios eorum, quibus in particulari computabantur in stipendium; cum divisionis titulus, emptioni, venditioni aut permutationi similis, *l.* 1. *C. Commun. utriusq. jud.* dominium transferat, & proprium faciat, quod ante erat commune & indivisum, *l. Recte* 25. *§.* 1. *D. De verbor. signif.* Quò facit, quod ministri sæculares dominium stipendiorum suorum sibi comparent, uti & milites: ut ex eadem ratione idem sit statuendum in Clericis, qui militare Deo, & suum peculium quasi castrense respectu fructuum habere dicuntur: præcipuè cū progressu tēporis portio adsignata Clericis in certa beneficia sit distributa, quæ abrogatâ dispensatione redituum, per œconomium singulis conferuntur, ut jure proprio reditus eorum sibi percipiant ut suos, uti D. Th. 2. 2. *q* 85. *art* 7. Probatur ea sententia *c. un. de Clericis non resid. in* 6. ubi qui non intersunt divinis, dicuntur quotidianas distributiones suas non facere; unde præsupponitur necessariò, si intersint, suas facere. Alias quænam foret pœna eorum, qui non intersunt, quam intendit ibi Pontifex? Nec est, quod quis arguat, ibi tantum agi de distributionibus; nam idem dicendum de fructibus aliis, quos grossos vocant, cùm eadem omninò sit natura & conditio, & ex fructibus pars in distributiones conversa, ut patet ex Trid. *Sess.* 2. *c.* 3. *De reform* ubi distributiones amittunt, qui competens servitium non implent, nec earum quoquo modo dominium acquirunt ut dicendi sint alias acquirere, secundum jam dicta. Facit pro ista sententia, quod, ut dicetur *Tit. seq* de iis hodie testentur Clerici. Huius sententiæ est Covarr. *ad d. c. Cum in officiis inf. De testam* eamque sequitur Sotus *De Iust. & Iure lib* 10 *q.* 4. *art.* 3. *&* 4. ac defendit multis Franc. Sarmientus *De Reditib. Eccl p.* 4. *c.* 1. *&* 6. ubi Clericos facit dominos rerum beneficii, eos comparando maritis quoad dominium dotis, stante matrimonio. Adde Azor. *Instit. Moral. p.* 2. *l.* 7. *c.* 8. Molinam *De Iust & Iure Tr.* 2. *disp.* 143. Less. *l.* 1. *c* 4 *dubit.* 6. *n.* 41. *& seqq.*

Ad jura superius allata dicendum, illa obtinuisse eo tempore, quo Clerici in communi vivebant, & dispensatores erant redituum Ecclesiæ, tantum ex iis sumentes, quantum cuique necessarium, reliquum in pauperes distribuentes, quibus sua portio necdum erat discreta: ut ea in re defectuosi vocari sint fures, sacrilegi, raptores. Vel dici potest, non malè secundum dicta jura, reditus Ecclesiæ vocati bona Dei & pauperum, non ea intentione, quasi propriè hodie talia sint: sed quod peculiari ratione à Clericis superflua eorum sint eroganda in pauperes, aliave opera pia. Ut videantur quidem Clerici quoad fructus beneficiorum æquiparandi fructuario in adquirendo, non tamen ita in disponendo habere libertatem. Quò facit, quòd Trid. *Sess.* 25 *cap.* 1. *de reform.* interdixit non tantum Episcopis, sed & omnibus beneficia Ecclesiastica obtinentibus, ne ex reditibus Ecclesiæ secundùm carnis adfectum propinquos augere studeant, sed in pauperes superflua distribuant.

Unde alia exoritur quæstio, An Clerici malè & in profanos usus expendentes fructus, teneantur ad restitutionem? R. Aliquibus videri, & letaliter eos peccare, & ad restitutionem teneri: quam sententiam tuentur, qui Clericos usurarios tantum ponunt, non etiam fructuarios. Ducuntur Primò auctoritate Canonum, qui Clericos tantum faciunt dispensatores, quos malè dispensantes certum est teneri obnoxios restitutioni. Secundò, Quod empta ex fructibus sint reservanda ecclesiæ, ita ut non liceat Clericis de iis disponere per ultimum elogium, ut dicetur infrà *Tit. seq.* III. Quod Trid. *d. c.* 1 interdicat Episcopis augere ex reditibus Ecclesiæ propinquiores, sed velit eos in pauperes erogari. IV. Quod ea fuerit intentio fidelium bona sua Ecclesiis offerentium. Et hanc sententiā plures adserunt, quod citat Covarr. *ad d. c. Cum in officiis n.* 10. & multis probat Navar. *Tract. De Reditib. Eccl. q.* 1. Verior sententia est, peccare quidem letaliter Clericos, prodigaliter fructuum notabilem quantitatē dissipando in profanos ac vanos usus, nō teneri tamen ad restitutionem: quæ est opinio D. Th. 2. 2. *q* 85. *art.* 7. quā amplectitur

Covarr. *d. loco n.* 11. & multis astruit Sarmient. *d. Tr. De Redit. Eccles. p.* 2. *c.* 2. Posterior pars probatur, ex eo, quod, ut jam dictum, respectu beneficii sint potius fructuarii, quàm usuarii; ut fructuum dominium adquirant, & liceat iis res suas disponere pro lubitu, citra læsam justitiæ legem. Quæ tunc lædi dicitur, quando de alieno in finem non permissum disponitur, non etiam quando de suo, licet in usus malos, quia ea res non facit obnoxium restitutioni, cum nemo possit dici læsus, cui restitutio facienda. Quo facit, quod laici bonis suis abutentes non teneantur ad restitutionem; sua enim sunt nulli propriè debita: quod ipsum cùm & obtineat in Clericis, idem etiam ponendum juris. Strictius tamen hos teneri, propter perfectiorem statum, certum est. Prior pars probatur, tum quod sit contra Canones & mandata Ecclesiæ, ut patet ex Trid. *d. c.* 1. tum quod sit contra charitatem, miseris multis & fame pressis non subvenire, præcipuè ex bonis in eum finem destinatis, ut eas possidentes eleemosynas & opera pia exercerent, ut patet ex loco Trid. jam allegato.

Non obstat primum argumentum; quia loquitur de tempore, quo necdum erant bona divisa: vel accipiendum de dispensationibus non ex lege iustitiæ, sed charitatis, ut peccato involvantur malè dispensantes, non etiã restitutioni obstringantur. Ad secundum dicendum, hoc onus ab Ecclesia impositũ esse Clericis, ne, rerum augendarum cupiditate & ambitione, patrimonialibus amplificandis incumberent: ut nihil ea res dominium & dispensationem liberam deminuat. Ad tertium, præceptum istud tantum respicere legem charitatis, non etiam iustitiæ, cùm contra illud factũ non irritet, nec restitutionis ullam mentionem faciat. Ad quartum, illam quidem fuisse intentionem fidelium non tamen per eos modum & onus impositum fuisse, sed solum eã spe & intentione obtulisse sua ecclesiæ; quæ in mente retenta nihil operatur, cum alias expressa induxisset legem iustitiæ. Plura de hac quæstione vide apud Azor. *d. c.* 8 *q.* 2. Molin. *d. Tract.* 2. *Disp.* 144. Less. *d. loco n.* 44. *& seqq.*

5 Q. III. An Clericus superiis, quæ parcius vivendo, necessariæ & decenti sustentationi subtrahendo corrasit, liberè disponat? R. Hoc adserere Navarr. *De Reditib. Eccl. q.* 1. *n.* 59. *&* 82. quem sequitur Azor. *d. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 9. *q.* 4. & tenere id ipsum Covarr. *ad d. c. Cum in officiis n.* 9. *ubi alios citat*; ex ratione, quod à Canonibus antiquis ista pars sit constituta Clerico, ut quasi propria, & ei sit libertas eã utendi tamquam libera ab omni obligatione, quasi sua industria & labore parta esset. Contra eos tamẽ facit, quod eiusmodi superflua debitæ sustentationi subtracta nõ sint alterius conditionis, atque ea, quæ decenti & honestæ sustentationi supersunt. Ut libera ab obligatione distribuendi in pios usus dici nequeant, cum Ecclesiæ præceptum sit generale, non distinguens inter superflua. Accedit, quod sordidus animus sibi subtrahens non debeat esse melioris conditionis, quàm liberalis, pro dignitate se suosq; exhibens. Ita Abbas in *repet. c. Cum esses* 10. *n.* 17. *inf. de testam.* qui superflua eiusmodi non eximit ab obligatione dispensandi in pauperes; sequiturque Franc. Sarmient. *De Reditib. Eccl. p.* 2. *c.* 8 *n.* 16. *& p.* 3. *c.* 5. quæ opinio magis procedit secundum eos, qui volunt Clericos tantum esse usurarios; quorũ conditio est, ut quo non utuntur, id domino cedat, ex natura usus.

6 Q. IV. An pensionis Ecclesiasticæ superflua libera sint ab ista obligatione elargiendi in pios usus? R. Esse, qui pensiones à natura beneficiorum secludant, quasi quid sint temporale & profanum, datum loco alimentorum Gigas *De Pension. q.* 52. *alios citans*, & Covarr. *ad d. c. Cum in officiis n.* 19. *inf. De testam.* Ut non sint obnoxia dictæ obligationi, sed sit libertas pensionario ea pro lubitu dispendendi, ad instar patrimonialium. Probabilius, idem in pensionibus iuris esse, quod in beneficiis, quod scilicet ex iis superfluum non minus sit dispensandum in pios usus, quam superfluum ex beneficiis, cum nomine beneficii dentur pensiones, & ex eius fructibus veniant præstandæ, ut non possint non sapere naturã beneficiorum. Non facit, quod dentur loco alimentorum; nam ea caussa non liberat ab obligatione elargiendi quod superest in pauperes, secundùm jam dicta. Navarr. *De Reditib. q.* 1. *n.* 7. Sarmient. *d. c.* 5. *n.* 7. Azor. *d. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 9. *q.* 12. *& lib.* 8. *c.* 12. *q.* 4. Bona aliunde quam ex reditibus Ecclesiæ quæsita, intuitu scilicet personæ, sunt ab ista obligatione, quæ maior est in Clericis quàm in laicis, libera, *can. Fixum* 11. *q.* 3. *& ibi tot.*

Postre-

7 Postremò dubitatur, An Clericus patrimonium sufficiens habens, illo reservato, licitè utatur beneficii fructibus? R. Dubium moveri ex *can. Pastor & can. Clericos* 1. *q.* 2. *can. Illi* XII. *q.* 1. quibus videtur hoc negari. Affirmandum nihilominus, hoc licere, quod dignus sit operarius sua mercede, nemo militet suis stipendiis, bovi trituranti non sit obligandum os alteri inserviens de eo vivere debeat. Innoc. & Abbas in *c. Episcopus sup. de praeben.* Covarr. *ad c.* 1. *n.* 2. & 3. *inf. De testam.* & ita communiter receptum. Non obstant allegata loca, cum potius consilium contineant quàm praeceptum; vel referenda ad pristinum usum Ecclesiae, quo distributio fiebat in Clericos indigentes, causa alimentorum: vel denique accipienda de maxima pauperum egestate; tunc enim bona sua reservans, & Ecclesiastica in suos expendens usus, pauperibus non subveniens, non est extra peccatum. Boetius Epo ad *d. c.* 1. *n.* 61. & *seq. Azor. d. c.* 9. *qu.* 13.

Haec ita in Clericis saecularibus, quibus licet jure dominii fructus beneficiorum cedant, quatenus officio deserviunt, adquisita tamen ex fructibus sunt Ecclesiae relinquenda de jure scripto, *c.* 1. & 3. *h. t. c.* 1. *inf. tit. seq* quae & eadem post mortem Clerici vindicat, non etiam antè, quod tunc eorum dominium Ecclesiae quaesitum dici nequeat, cum eiusdem, cujus fructus, sint rationis, quos dictum cedere

8 Clericis.* Exceptis iis, quae pecunia aut ex rebus Ecclesiae comparata fiunt, cui incontinenti eorum dominium cedit etiamsi non Ecclesiae, sed Clerici nomine sint comparata: quod in Ecclesia speciale esse tradit Covarr. *ad d. c.* 1. *n.* 7. Quae ex patrimonio habet & aliunde, quàm ex Ecclesiae quaesivit reditibus, cedunt amicis. An autem in dubio praesumantur quaesita ex bonis Ecclesiae, dicitur infrà Tit. 27.

Quantum ad professos, illi ex voto pau-

9 pertatis ne quidem rem sui patrimonii possident; nam & haec cedit Monasterio, bonorum tamen capaci, *Auth ingressi C. De SS. Eccles.* Qui sine consensu, tacito vel expresso, sui Superioris quidquam recipere, aut receptum retinere, aut distribuere ausi sint, gravem reatum incurrunt, ut patet ex *can. Scimus* 9. & *can. Non dicatis* XII. *q.* 1. Abbates & alii Superiores, et si dominium non habeant, quod ratione Ecclesiae est penes Religiosos in communi, Trid. *Sess.* 25. *c.* 3. *de Regular. Nicolaus* III. *in Extravag. Exiit.* habent tamen potestatem administrandi bona Monasteriorum in usus honestos & licitos.

TITULUS XXVI.

De Testamentis & ultimis voluntatibus.

SUMMARIUM.

1. *Testandi facultas permissa jure Canonico.*
2. *Clericus de quibus bonis rectè testetur*
3. *Adquisita ex fructibus beneficii cedunt Ecclesiae, in qua quis beneficium obtinuit.*
4. *Ecclesia nomine quid hic veniat.*
5. *Licentiam testandi super eiusmodi bonis concedere Clericis potest Pontifex.*
6. *Hodie ea permissa, ex consuetudine generali.*
7. *Consuetudo talis justa & valida adseritur.*
8. *Testandi prohibitio an concernat pensiones?*
9. *Testandi Licentia non est Religioso.*
10. *Ne quidem electo Episcopo.*
11. *Quam tamen Religioso concedit S. P.*
12. *Testamentum ante factum an convalescat per huiusmodi licentiam?*
13. *Licentia illa an exspiret primo actu?*
14. *An finiatur morte concedentis?*
15. *Testamentum an ingressu Religionis rumpatur?*
16. *Novitiis est libera voluntas disponendi.*
17. *An quid circa hoc mutaverit Conc. Trid.*
18. *Excommunicatus quatenus testari possit.*
19. *Forma testamenti ordinandi hoc jure requisita quoad numerum testium.*
20. *Testium qualitas.*
21. *An mulier admittatur testis?*
22. *Testamentum ad pias causas an testem desideret?*
23. *Institutio sui haeredis, vel exhaereditatio, etiam hoc jure necessaria.*
24. *Institutio in alienum arbitrium an rectè conferatur.*
25. *Legatum rei alienae an valeat hoc jure?*
26. *Intellectus c. Filius noster 5. h. t.*
27. *Solemnitas quoad numerum testium in terris*

Ecclesia obtinet, non imperit.
28. *Legitima Trebellanica detractio admissa jure Canonico.*
29. *Hæres non exequens voluntatem defuncti qualiter puniatur.*
30. *Leganda res quæ est in commercio, & capacitius.*
31. *Rei immobilis legata Ecclesiæ vel Monasterio an debeatur æstimatio?*
32. *Portio Canonica cui debita.*
33. *Portio Canonica Cathedrali Ecclesiæ quando debeatur.*
34. *Prælato relictum quando nomine vel proprio vel Ecclesiæ relictum censeatur.*
35. *A portione Canonica liberat privilegium vel consuetudo.*
36. *Ecclesia exempta an libera ab hoc onere?*
37. *Portio Canonica quanta.*
38. *Relicta alia libera à dicto onere.*
39. *Executores testamenti qui esse possunt, & eorum munus.*

HActenus de actibus inter vivos: nunc de ultima voluntate subjicitur, quatenus per eam alienatio licita; & hoc Tit. de eo agitur, quæ testamento explicatur. * Ea non minus permissa hoc jure, quàm civili; sive quoad institutionem, substitutionem, (quæ pupillaris expressa etiam matrem excludit, ut ne quidem ad legitimam illi sit actio, *c. 1. eod. in 6. & latè probatum D. de vulg. & pupil. substit. num.* 49. quod nec peccetur à patre testamentum filio faciente, qui non tenetur uxorem instituere, nec à filio, qui testamentum non condendo non potest videri impius in matrem) sive quoad legata, fideicommissa, codicillos; quatenus tamen testator est sui juris habens legitimam testandi licentiam super rebus. Quo modo impubes, filiusfam. nec hoc jure testantur, nisi de castrensi, aut quasi castrensi peculio, ne quidem pro anima sua. Accedente tamen patris consensu relictum tenet. *c. licet de sepult. in 6.* Jul. Clarus *§. Testamentum q. 5. num.* 7.

Clerico testandi licentia non est denegata super iis bonis, quæ ante clericatum habuit, *c. 1. h. t. can. 1. XII. qu. 5.* & quæ post eũ adquisivit ex successione amicorum, aut sua industria, etiam ratione ordinis: quæ licet ratione Ecclesiæ adquirantur, non tamen immediatè ex ejus bonis proveniunt, ut nulla Ecclesiæ fiat injuria, relinquendo ea aliis. Covarr *ad d. c. 1. n. 13. per c. Relatum 12. in fine eod.* Nav. *Tr. de Redditib. Eccl. qu.* 3. Clarus *d. §. Testam. quæst.* 27.

Aliud juris est in adquisitis ex fructibus beneficii, quos extantes, aut ex iis comparata, volunt Canones cedere ei Ecclesiæ, in quâ beneficium obtinuit Clericus, *d. c. 1. c. quia nos c. h. t. can. Placuit XII qu.* 3. Non obstante, quòd tamquam dominus in vita iis uti & abuti potuerit, ut dictum Tit. superiori; potuit enim Ecclesia legem & modum circa dominii usũ præscribere, salvo eõ dominio. Ut nihil obstet reg. quod concessum in vita non sit denegandum morientibus; quam justè ab Ecclesia restringi, aut mutari potuisse, non est dubitandum. Ratio est, tum quia nihil continet iniquitatis, ab Ecclesia profecta ad eam redire; tum verò præcipuè, ut Ecclesiastici ab insatiabili opes congerendi cupiditate arceantur, & in vita liberalitatem erga pauperes exercere studeant, suaque in usus pios potiùs convertant, & expendant, quàm avarè multa accumulata non sine scandalo relinquant. Et hoc procedit in bonis tam mobilibus, quàm immobilibus: nisi quòd non judicetur improbatæ consuetudinis, mobilia quædam relinquere in pios usus, & in compensationem servitii, *d. c. 12.* * Ubi nomine Ecclesiæ dicitur venire ipsa congregatio, uti est Collegium Clericorum: ubi autem unus tantum ordinandus ipse successor, præcipuè in vacante Ecclesia, Cathedrali, Regulari, aut Collegiata. Ubi Capitulum, aut Collegium, singularisve aliqua persona immiscere se prohibetur, bona à Prælatis relicta occupando, dividendo consumendo, sub pœna suspensionis, donec plenè restituat, sed ea expendenda in usum Ecclesiæ futurum, aut futuro Prælato reservanda, uti & obvenientia tempore vacationis, *c. Quia sæpè 40. de elect. in 6. Clem. Statutum pen. eod.* Postea supervenerunt novæ Constitutiones variorum Pontificum, quibus spolia Clericorũ (quo nomine veniunt non tantùm quæ illicita negatione aut modo alio Clericis adquisita, sed omnia ab iis relicta ex fructibus beneficiorum) reservantur Cameræ Apostolicæ. Vid. Navarr. *De spoliis Cler. §. 5.* Molina *De Iust. Tr. 2. disp.* 147.

Licen-

5 Licentiam testandi super ejusmodi bonis per Pont. Rom. Clericis concedi posse, etsi aliqui in dubium vocent, rectè tamen sentiunt, qui affirmant; tum quod ipsi Ecclesiasticorum bonorum administratio sit commissa; tū præcipuè, quòd hæc prohibitio testandi sit juris humani, supra quod cum sit P. R. ejus relaxandi habet potestatem. Covarr *in c. cum in officiis 7. n. 10. h. t.* Azor. *Instit. Moral. p. 2. li. 7. c. 9. q. 2.* Wamesf. *Consf. 971. n. 1. de pecul Cleric.* An autem ista licentia primo actu finiatur, mox inferius dicetur. * Licentia hujusmodi hodie opus non est, quandoquidem generali consuetudine testamenti factio Clericis sit permissa licet non passim omnibus Prælatis ea competat, ut post alios tradit Covarr. *ad d. c. 7. num. 23.*

7 Dubitatur autem, an talis consuetudo sit dicenda justa & valida? R. Non posse quæstionem super testamento in pios usus, cum ista prohibitio sit tantum juris humani, cui derogari potest per justam consuetudinem, qualis est ista, per quam bona ejusmodi in usum, in quem destinata, convertuntur & facit eò *v. ad hæc 8. & d. c. Relatum 12. h. t.* Tantum esse quæstionem, An etiam in non pios usus testamenta valida ponat? Negat omninò Navarr. *Tract. de reditib Eccl.* eaque multis impugnat, hoc præcipuè argumento, quòd fructus isti non sint in dominio Clericorum, sed ex lege justitiæ teneantur eos sustentationi non necessarios in pauperes, piosque usus distribuere; atque ita videantur de re aliena testari, quod non potest indui consuetudine. Verum falso nititur fundamento hæc Navarri opinio quia supra probatum, Clericis dominium cedere fructuum, & adquisitorum ex iis, pro servitio, & non tam lege justitiæ, quàm caritatis eos teneri superfluos fructus dispensare in pios usus. Facit, quod non nisi jure humano testandi prohibitio sit inducta, ut non videam, qui possit damnari ista consuetudo, per quam juri humano derogari posse, dictum sup. *De consuet. n. 4. & ad l de quibus 32. n. 29. & seq. D. de legib.* si non foveat malitiam aut peccatum qualis hæc, cum nihil mali involvat, disponere super rebus suis, quod jure communi permissum, ad quod reditur per istam consuetudinem. Quod attinet ad occasionem avarè congerendi, illa accepta est, non data, atque ita non inficit consuetudinem per se justam & nixam bono fundamento. Deinde Ecclesiæ iste est finis, qui non semper avertitur, etiam ubi iste scriptum in usu est, cùm non ideo minus aliqui inveniantur ad dicti coacervandis pecuniis. De quibus propterea Clericus in profanos ac vanos usus disponens, divitibusque consanguineis bona sic adquisita relinquens, neglectis pauperibus, non videtur à reatu mortali immunis: ut neque inter vivos dispenens in hujusmodi usus est immunis à peccato, uti dictum Tit. superiori. Sed hominis hoc est vitium, non rei aut consuetudinis; propter quod ut dispositio non irritatur, ita nec ultima voluntas irritanda, cum abusus licentiæ non ponat juris iniquitatem. Fundatur enim in publica Reip. tranquillitate, quæ alias sæpè turbaretur, si ejusmodi testamenta non tenerent, & bona tamquam spolia occuparentur. Facit, quòd Pont. sciens talem consuetudinem, nec eam improbans, videatur approbare. Atque ita eam probat Covarr. *d. c. 7 nu. 24.* & multis confirmat Franc. Sarmientus *Tract. de Reditib. Eccles. in princ.* quibus adde Vasq. *De Success. tomo 1. §. 22. n. 56.* Azor. *d. c. 9 in princ.* Boet. Eponem *ad c. 1. n. 84. & seqq. h. t.* Less. *De Iust. & jure lib. 2. c. 19. Dub. 4. n. 42. & seqq.*

8 Illud etiam controverti solet, *An* dicta prohibitio concernat pensiones, quæ recipiuntur causa resignati beneficii? R. Plerosque velle pensiones non contineri dicta prohibitione, inter quos est Gigas *De Pensionib. q. 52.* Covarr. *in d. c. 7. n. 14.* quod pensio non tam sit beneficium, quàm merè quid temporale. Verùm cum contineat partem redituum Ecclesiastici beneficii contrarium dici posset, juxta tradita Tit. superiore nu. 6.

9 Religioso testandi licentia denegatur; tum quod per professionem omnibus se bonis exuerit, ut nihil proprii habeat, de quo testetur: tum quod in voluntatem alterius, cujus se obedientiæ subjecit, arbitrium suum contulerit, à quo non potest dependere ultimum elogium *c. 2. h. t ubi* Covarr. *n. 17. & 18.* Clar. *qu. 28. n. 7.* Licitum tamen ei, qui non facta dispositione est ingressus, post professionem inter liberos distribuere suam substantiam, parte ejus sibi reservata, quæ Monasterio cedat, & hoc non tamquam domino,

sed

sed ut dispensatori à jure ad hunc effectum constituto, *auth. Si qua mulier C. De sacros. Eccl.* Nav. *Comment. 2. de Regularib. num 45.* Less. *lib. 2. cap. 41. Dub. 10. nu. 82. vers. Circa prædicta.*

10 Ubi quæritur Primò, An si Religiosus eligatur Episcopus, liberetur a voto paupertatis & ad instar aliorum Clericorum hodie testari possit; Resp. Minimè absolvi à voto paupertatis, uti nec ab aliis substantialibus, sed iis, ut antea, obstringi, cum nullo Canone id sit expressum, & contrarium potius insinuetur in *can. de Monachis XVI. q 1.* & præcipuè in *c. Clerici pen sup. de vita & honest Cleri* ubi in Episcopum electus Monachus habitum Monachi deferre jubetur. Nec obstat *can. Statutum XVIII. q. 1.* ubi dicitur à jugo monasticæ regulæ absolutus; nam hoc verum est quoad Jurisdictionem Abbatis, & alia Monasterii statuta, non etiam quoad tria vota substantialia, quæ non admittunt testamenti factionem, *Gl. in d. can. de Monachis*, Covarr. *ad c. 2 n 16. h. t.* Jason. *in Auth. Ingressi n. 12. Cod. de SS. Eccl.* Baldus *in d. c. pen. in fine*, Wames. *Cons. 404 n 1. h. t.* Est tamen ei administratio rerum Ecclesiæ concessa

11 Q. II. An testandi licentia possit Religioso concedi à R. P.? Resp. Posse concedi super iis, quæ ad eos devolvuntur. Potest enim Pont. dispensare super voto, & ab eo eximere Monachum, ut traditur infra *De statu Monach.* ut possit eximere à voto paupertatis, quod in omni voto censeatur excepta Superioris auctoritas. Et hanc esse communem opinionem tradit Covarr. *in c. 7. nu. 17. h. tit.* Boetius Epo *ad d. c. 2 num 22. & seq.* multosque eam in partem allegat Felin. *in c. Si quando nu. 5. De rescriptis.*

12 Q. III. An eiusmodi licentia faciat testamentum antefactum convalescere? Respon. Hoc posse videri per *l. si quis 6. §. sed etsi D. de injusto, rupto &c* ubi damnato concessa testamenti factio facit etiam testamentum ante factum subsistere. Dicendum tamen è contra, eò quod ista licentia sit futuri temporis, ut non trahatur retrò in confirmationem eius quod factum inutiliter. Ratio est, quòd cum istæ dispensationes sint odiosæ, *c 1. in fine de filiis presbyt. in 6.* non admittant extensionem ad alium actum. *Canonista in c. Postulasti 27. de rescriptis*, Abbas *in c. ad aures 8. eod tit.* Jason. *in l. quo minus 2. num. 134 D. de fluminibus* Nihil facit *d. §. sed etsi*, quia loquitur in casu, quo testamentum ante valuit, & irritum est factum per sententiam. Quæ irritatio non habet locum in testamento militis damnati ex crimine militari, *tex. ibi & l. 1. D. de veteran & militum success.* ut non possit trahi ad casum, quo defuit ab initio testanti licentia testandi.

13 Q. IV. An testandi licentia exspiret primo actu? Resp. Id aliquos velle *arg. l. boves § 1. D. de verb. signif. & l. Dotis 68. de jure dot.* ubi sermo simpliciter prolatus de primo actu intelligitur, in eoque consummatur. Quæ regula ut habeat locum in actu non revocabili, non tamen in actu revocabili, qui ex natura & conditione sua non finitur primo actu, imò non censetur consummatus, si revocetur: qualis est actus testandi, qui ante mortem testatoris non habetur firmus. Qua ratione in hanc posteriorem partem inclinat Covarr. *ad d. c. 7. num. 22. h. t.* Barbosa *ad l. 8. §. quod in anno num. 19. Soluto matrim.* Nam verba & dispositiones debent intelligi secundum naturam actus, ad quem referuntur. Est autem natura sua testamentum revocabile. Deinde non datur prima & secunda voluntas ultima, sed unica tantùm, & illa tantùm voluntas dicitur, quæ supræma est. Nec obstat, quod versemur in materia odiosa, qualis ea omnis, qua immutatur conditio Religiosorum; nam non ideo concessiones ita interpretandæ, ut reddantur ridiculæ & captiosæ. Sarmient. *De reditib. Eccl. p. 4. c. 4. n. 3.* Azor. *d. c 9 q. 3.* Fach. *5. Contr. c. 99.*

14 Q. V. An ista licentia finiatur morte concedentis? Resp. Hoc posse videri ex eo, quod mandatum re integra, morte mandantis exspiret, *c. Gratum. c. Relatum sup. de off. deleg* Verum cum hæc res non tam ad mandatum spectet, quàm ad gratiam factam, verius est, concedentis morte non finiri eam licentiam, *c. si cui 36. de preben. in 6* ubi gratiam factam non facit extingui mors concedentis, re integra, licet secus in gratia facienda Navar in *can Placuit num. 162. de pœnit dist. 6.* Sarmient *d. loco num. 3.* Azor. *d. c. 9. qu. 4.* Fachin. *d. lib 5. c. 100.*

15 Q. VI. An testamentum factum ante ingres-

gressum per eum rumpatur? R. Hoc aliquos velle, si non cogitaverit testator de ingressu, quòd per ingressum videatur tacitè revocasse voluntatem, *Auth. Ingressi Cod. De SS. Eccles.* ubi ingrediens se & sua censetur Monasterio dedicare: & per *Auth. Nisi rogati Cod. ad S. C. Trebell.* ubi Monasterium habetur loco liberorum & quasi posthumi. Contrariam tamen opinionem esse veram indistinctè, sive de ingressu cogitaverit, sive non; cum nullus textus distinguat, sed det liberam potestatem testandi ante ingressum de suis *Novella de Monachis* 1. 5 *illud*, nec sit ratio distinctionis. Nam quòd ajunt de tacita revocatione, in casu, quo non cogitavit ingredi, nihil arguit, cùm illi non sit ista vis, quæ ne quidem competit expressæ revocationi, nisi solemni, ut dictum *Instit. quib. modis testam infirm.* Censetur enim testator tabulas approbare, quas non mutavit sequenti justa voluntate. Nihil facit *d. auth. nisi rogati*, quia eius decisio tantùm habet locum in casibus expressis, inter quos non est hic, de quo agimus, & quando ab intestato decedit ingressus ex tacita, eius voluntate. Videtur hanc opinionem amplecti Covar. *ad c. 2. nu.* 10. *h. t.* ubi Boet. Epo. *n.* 2. *& seqq.*

16 Hæc ita in Professis. Aliter se res habet in Novitiis, qui cum necdum in potestatem alterius suam remiserint voluntatem, bonisque se exuerint, nec regulæ se alligaverint, nō possunt dici obligati Religioni, cum solus habitus non faciat Monachum, *d. c. 2. h. tit.* Ut habeant plenum & liberum arbitrium disponendi super rebus suis.

17 Dubitari tamen posset, An hoc non sit mutatū per Trid. *Sess. 25. c* 16 *de Regularib.* R. Prohiberi quidem ibi dispositionem Novitii, nisi ex licentia Episcopi, aut eius Vicarii, intra duos menses ante professionem, non eam, quæ est ultimi elogii, sed quæ fit inter vivos. De qua tantum agi patet; Primò, ex verbis, *renuntiatio aut obligatio in favorem facta, etiam cum juramento sit irrita?* qualis spectat ad actum inter vivos. Nam disponere de rebus suis per ultimum elogium non est renuntiare, aut se obligare. Secundò ex ratione Concilii, quæ est, ne spoliatus bonis ante ingressum, minùs liberè ingrediatur, in Monasterii detrimentum. Quod non contingeret per ultimum elogium, quod non privat aliquem bonis, cum non sortiatur effectum ante mortem naturalem, aut civilem, qui inducitur per ingressum, ut ante non præjudicetur Novitio. Tertiò, quòd non aliàs renuntiatio aut obligatio Novitii teneat, quàm intra duos menses, ex licentia Episcopi, aut ejus Vicarii qua non opus in testamentis, quæ non possunt dependere ab alieno arbitrio, & hic frustra requireretur, cùm nullibi sit adempta testandi facultas Novitio.

18 Usurario manifesto, ante restitutionem aut cautionem de restituendo, non esse licentiam testandi dixi *ad D. h. t num.* 12. & dicetur infrà ad *tit de usuris* Excommunicatum non esse prohibitum testari, ex eo patet, quod tantum sit prohibitus testari excommunicatus ob percussionem Cardinalis, aut hæresin *c. fin. De pœnis in 6. & Auth. Credentes C. de haret.* Quod minimè extendendum, tum quia pœnale, tum quia exclusio unius est inclusio alterius. Covarr. *de testam, p.* 2. *Rubr. num.* 56. Clar. *§. Testamentum q.* 24.

19 Ad formam quod attinet, non desideratur hoc jure tanta solemnitas atque civili, cùm sufficiat duorum aut trium testium præsentia, coram Parocho, *c. cum esses* 10. *h. t.* ubi dicitur in ore duorum aut trium stare omne verbum. Ut probationis causa videātur potius requisiti testes, quàm solemnitatis substantialis Ut saltem hoc jure verior sit eorum opinio, qui volunt minùs solemne testamentum obligare hæredem, certum de voluntate defuncti, ad præstanda relicta, cùm probationibus non sit opus, quando propria confessione constat de veritate, nec aliàs ad extraneam fidem decurratur quàm si aliter non possit haberi veritas. ut ait Imp. in *l. fin Cod. de fideicom* quod & jure civili teneri posse diximus ad *D. tit qui testam facere poss. n.* 43.

20 Quantum ad testium qualitatem, rejiciuntur & hoc jure suspecti; veluti domestici, quales hac in materia ponit potestas patria, non etiam cognatio, aut cohabitatio. Removentur & ii, quibus deest sensus, furiosi, impuberes: item quorum causa agitur, quia nemo in propria causa idoneus testis. Vide dicta ad D. *eod. n.* 31. *& seqq.*

21 Quæritur autem, An hoc jure mulier hac in causa admittatur testis? R. Probabile esse, non admitti, cum *d. c.* 10. nihil mutetur de qua-

qualitate testium, sed tantum de numero; ut procedat argumentum *c. 1. inf. de novi operis nuntiat.* Pro qua parte facit, quod & hoc jure desiderentur testes idonei & legitimi, *c. relatum 11. h. t.* quales in hac materia non sunt fœminæ, sed masculi. Hanc opinionem sequitur Covarr. *in d. c. 10. in fine*, Clarus §. *Testamentum qu. 55. num. 3.* Contrarium tenet Viglius, in § *testes n. 3. Instit. eod.* quòd in testamentis, quæ jure gentium subsistunt (cujusmodi vult esse factũ secundum jura Canonica) non inspiciatur sexus testiũ. Cujus opinio bene procedet in testamentis parentum inter liberos, quæ cum valeant etiam sine ullo teste, modò de voluntate constet, valebunt quoque teste muliere, cujus testimonium jure gentium est receptum. Quod & obtinet in testamento militari. Quoad alia testamentorum genera posset dubitari, cum non sufficit in iis quilibet voluntatem probandi modus sed desideretur coram testibus, duobus aut tribus, & Parocho explicetur voluntas: ut rectè dicatur ista testamenti factio non esse redacta ad jus gentium.

22 Alia quæstio est, An testamentum ad pias causas sine teste valeat? R. In *c. Relatum 11. h. t.* requiri etiam in testamento ad pias causas duos aut tres testes, eosque legitimos: nec ullibi expressum in jure, sine testibus testamentũ ad pias causas subsistere, excepto testamento parentum inter liberos, de quo in Constitutione Theodosii, *l. hac consultissima 21. §. ex imperfecto Cod. h. t.* à cujus similitudine sumptum argumentum fragile est & fallax: propterea quod nullum simile sit idem, & facilè sit dare instantiam ac dissimilitudinis rationem: ut hoc in casu, quo liberi sunt magis favorabiles, quàm pia causa, ut patet ex D. Augustini sententia, *can fin XVII. q. 4.* D. Wames. *Conf. 376. n. 4. 5. 6 de peculio Cleric.* Plures casus, in quibus fallit hoc argumentum, videre est apud Everardum, *in loco à simili.* Plerique tamen dictam Theodosii Constitutionem extendunt ad pias causas, ut, licet sine ullo teste sit conditum testamentum, nec publicatum, si tamen inveniatur scriptura perfecta quoad voluntatem holographa, Id est scripta manu testatoris disponentis in pias causas, servanda ea sit, & pia causa admittenda ad bona: & ita communiùs receptum est, ut patet ex Tiraq. *De Privil. pia causa Pr. 4. & seqq.* Et hoc, quatenus scriptura non vocatur in controversiam, quià aliàs nullam faciet probationem, ut bene tradit Mantica, *De conject. ultim. volunt lib. 6. c. 2. n 9.* Mulierem admitti in tali testamento vult Tiraq. *d loco n. 8.*

23 Ad formam testamenti maximè spectat institutio hæredis. Ubi suus nec hoc jure est prætereundus, sed vel instituendus, vel nominatim exhæredandus, ad testamenti valorem: & quidem ex una causarum, de quibus *Novel. ut cum de appellat. §. aliud quoque capit.* & hoc ad removendam querelam. Quod addo, quia sola exhæredatio facit testamentum subsistere, licet inverti possit per quærelam; qua de re latiùs *D. de lib. & posthumis hæred. instituen. & instit. de hæred lib.* Vult autem lex civilis testamentorum jura per se firma esse, aliunde non dependere. Unde institutio sive ultimum elogium in alienum arbitrium eo jure non rectè confertur, *l. Illa institutio 32. de hæredib. instit.*

24 Ubi dubitatur, An hac in parte Canones dissentiant à jure civili? Resp. Id non paucos velle, qui putant hoc jure in alterius arbitrium posse remitti dispositionem, per textum expressum, uti volunt, in *c cum tibi 13. h. t.* qui habet, eum, qui extremã voluntatem in alterius dispositionem committit, non videri decedere intestatum. Quod plerique accipiunt dispositum ratione piæ causæ, in quam bona distribuenda, ut tenet Abbas *ibi n. 3.* & Covarr. *ibid. n. 13.* cũ tamen ibi nulla fiat mentio piæ causæ. Dicendum hac in parte non dissentire Canones, cum Pont. in isto textu non velit dicere, talem simpliciter esse testatum, sed tantum ad exclusionem Episcopi, cui bonorum ab intestato dispensatio est mandata, ut patet ex *c. cũ tibi 18. inf de verb signif.* cujus *d. c. 13.* est pars, utpotè ejusdem Pont. Innocentii, & ad eundem Episcopum scriptum, qui proinde frustrà sibi adrogabit dispensationem, utpotè jam alii commissam per defunctum, qui eatenus non potest dici intestatus. Ita subtiliter Sarment. *Select. Interpp. 2 c. 6. n. 33. & seqq.* Fachin. *5. Contr c 57.* Communiter traditur, eum, cujus arbitrio dispensatio commissa, censeri institutum hæredem, & cogi distribuere in pias causas. Abbas, Covarr. *& alii d. loco.* Quo admisso non tam à legibus discordant Canones, quàm consonant.

Ro-

Relinquuntur etiam hoc jure legata, fideicommissa, non tantum testamento & codicillis, sed & ab intestato, nudis verbis, *c. 4. h. t.*

25 Ubi quæsitum, An in eo differant Canones à legibus, quòd non admittant legatum rei alienæ? R. Hoc aliquos velle indistinctè, sive res sit ecclesiæ, sive alterius privati, eò quòd lex civilis tale legatum permittens foveat lucrum odiosum hæredi, atque ita non sit servãda ab episcopo: aliquos verò restringere ad rem ecclesiæ, quia non sit in commercio. Fundantur in ratione textus *c. Filius noster* 5. *h. t.* in quo agitur de legata re aliena, ecclesiæ scilicet & resolvitur, contra legem Dei esse, rem alienam legare. Ubi aliqui dicunt, Pontificem minus intellexisse leges, aut probabilem aliquorum opinionem secutum, contrariam verò esse probabiliorem. Quorum dictum ineptum, cum suscipere reverenter, vel suscipere potiùs Pontificum decisiones deceat. Unde dicendum, cum statutum juris civilis permittens legari rem alienam, nihil peccati includat (nam si quod includeret, esset ratione detrimenti domini, cujus res legata, quod nullum ei est, quippe cui invito non auferatur res sua, sed vendere volenti detur æstimatio, quæ aliàs offerenda legatario tamquam ei legata, *Inst. de legatis* § *non solum*) verius esse, hac in parte Canones à legibus non recedere, & permittere legatum rei alienæ.

26 Nihil obstante *d. c.* 5. nam in eo tantum reprehendit Pont. apprehensionem, & detentionem rei alienæ per legatarium, domino invito, ut paret ex finalibus verbis istius tex. qui non cogitur rem suam invitus alienare, cum in rem alienam alteri nihil sit juris, ne quidem per ultimam voluntatem. Ita Covarr. *ad d. c.* 5. Nec debet quemquam movere, quod ibidem post verba *si auctor ejus ligaverit rem alienam*, subjiciat Pont. *Sed quia lege Dei vivimus*: quia non referenda ad illa priora verba, sed ad subjectam decisionem, scilicet, *Valde mihi videtur injustum, &c.* Quibus non tam reprehendit leges sæculi, quæ, ut dictum, hac in parte nihil mali involvunt, quàm iniquum detentorem, sæculi leges perperam in sui defensionem allegantem, quasi sicut licet legare rem alienam, ita etiam auferre & detinere liceret. *Vide hæc repetita D. de leg. & fideicomm. c. 2. n* 23 *&* 24.

27 Quantum ad testamenti vel voluntatis mutationem, illa etiam hoc jure est licita; uti & Falcidiæ & Trebellianicæ detractio, quam in piis causis nec Canonico nec civili jure obtinere, recepta habet sententia.

Ex dictis patet, in testium numero & solemnitate Canones differre à jure civili; quorum tamen statutum non obtinet nisi in terris ecclesiæ manente requisita solemnitate à jure civili salva in terris Imperii. Usus tamen passim se accommodavit decisioni juris Canonici.

28 Est & in eo differentia, quod jus Canonicum admittat detractionem duarum quartarum, legitimæ scilicet, tamquam à suo, & Trebellianicæ, tamquam ab hærede gravato, *c. Raynutius* 16. *c. Raynaldus* 18 *h. t.* cum leges, secundùm veriorem sententiam, tantum admittant alterius detractionem, cum passim velint, retento quadrante, reliquum dodrantem restitui, ut traditum D. *ad S. C. Treb, n.* 92.

29 Ad effectum testamenti, alteriusve ultimæ voluntatis pertinet, ut hæres eam exsequatur intra annum, *c.* 3. *h. t.* Qui si legata pia distulerit solvere, donec judicio conveniatur multatur in duplum, §. *ex maleficiis instit. de actionib.* Jure Novellarum monitus à judice non adimplens intra annum quod jussus est, privatur omni emolumento, quod posset consequi ex hæreditate, excepta tamen legitima, *Auth. Hoc amplius Cod. De fideicom.* Cui videtur obstare textus in *c. licet. inf. de voto*: de cujus intellectu ibi commodius agetur.

30 Solvenda legata iis, quibus relicta: nisi is, cui relicta sunt, sit inhabilis, aut res talis sit, quæ relinqui non potest, quia non sit in commercio, licet etiam stipulatoris tantum, adeò ut ei non debeatur æstimatio, *l. multum* 34. *D. de V. O.* Sic ecclesiæ aut piis locis ex statutis quarumdam Regionum, uti & harum ex Constitut. Caroli V. an. 1520. non relinquitur res immobilis.

31 Ubi occurrit quæstio, An legatum rei immobilis ecclesiæ sit omninò inutile, ut ne quidem pretium debeatur? R. Controversam hanc esse quæstionem, patet ex iis, quæ tradit

D. Peckius *in Tract. de Amortizati c.9* communiore tamen & benigniore opinione esse receptum, ut debeatur rei relictæ æstimatio, quasi statuta eiusmodi non resistant adquisitioni pretii seu æstimationis. Quæ opinio probatur per *l. Fideicommissa 114 § si quis alicui de legat. 1.* Facit eodem *Clem Exivi de verb. signif.* quæ rerum immobilium Franciscanis legatarum, quarum sunt incapaces, vult præstari pretium. Et hoc quatenus res relicta est aliàs in commercio: nisi tamen clausula irritans decreto prohibitionis sit adjecta, ut in dicta Constitut. Caroli V. quod nolit relinqui Ecclesiis aut piis locis bona immobilia: quæ cum sit loco formæ, facit quasi non extitisse defuncti voluntatem, aut nihil ex ea sequi, *l. Non dubium Cod. de legibus.* Admonet tamen Peck. *d. loco in fine*, si de voluntate certò constet, etiam isto casu mitiorem viam esse eligendam viro bono, & præstandam æstimationem, ad eximendum omnem scrupulum juxta textum in *cap. Consilium inf. de observat. jejun.* Et hoc omninò, si testator voluerit dari eius pretium, quia talis voluntas neutiquam contradicet dictis statutis, quæ tantum prohibent adquisitionem rei immobilis, quæ hic non acquiritur, nec relinquitur, sed pretium eius non prohibitum. Vide plura hac de re ad D. *de leg. & fideicom num. 27. & seqq.*

Receptum hoc jure, ut ex relictis Ecclesiæ 32 portio Canonica debeatur Prælato, & è contra ex relictis Prælato sua portio præstetur Ecclesiæ Cathedrali; non etiam inferiori, cum qua non est tanta communio. Et hoc nisi testator reliquerit quid Episcopo ipsi, citra fraudem, ut eo contentus esset, & ille acceptaverit, *c. Officii 14. h. t.* Aliàs non potest testator impedire, quò minus portionem suam salvam habeat Episcopus, aut eam deminuere, sive conjunctim, sive separatim Ecclesiæ sit relictum, cum debeatur de jure communi, cui non derogat privatus. * Non semper 33 autem Cathedrali Ecclesiæ sua debetur portio ex relictis Episcopo, sed tum demùm, quando contemplatione Ecclesiæ est relictum Episcopo, non autem si contemplatione personæ, *c. requisisti 15. h. t.* Quare autem Prælatus hac in parte sit potior Ecclesia, rationem dat Gloss. *ibi V. secus*, quod nomine Ecclesiæ contineatur & Episcopus, tamquam eius caput, quam approbat ibi Abbas & Cov *n. 15.*

34 Quando verò censeatur quid relictum Prælato suo nomine, quando nomine Ecclesiæ, dubitatum fuit, & distinguit Pont. In *d. c. 15.* Nam vel est relictum Prælato à propinquis, vel ab extraneis, hoc casu relictum intuitu Ecclesiæ censeri; illo verò Prælati tantum, quod consanguinitas faciat personam potius electam videri, *arg. l si plures §. in adrogato in fine D. de vulg. & pupil.* Idem dicendum in relicto ab amico *arg. l. Nemo 38. D. de haeredib. instit.* Relictum illi, qui proprium habere potest, nec ullam administrationem Ecclesiæ habet, illius proprium est, sive relictum à propinquo, sive ab extraneo, quia censetur relictum personæ intuitu, nisi aliud appareat, *d. c. 15. in fine.*

35 Debetur autem dicta portio Episcopo ab omnibus Ecclesiis eius diœcesis. Hostiens. in *Summa inf. de sepult. n. 12.* nisi privilegium expressum eas liberet, aut consuetudo legitimè præscripta, secundùm Abbatem, in *c. certificari 9. n. 6 & 7. inf d tit.*

36 Verùm dubites, An & Ecclesiæ exemptæ debeant hanc portionem? R. Hoc adserere Hostiens. *d. loco*, ex eo, quod habeatur respectus personæ, à qua fiunt oblationes, non etiam loci, cui fiunt. Contrarium veriùs, & communiter receptum, secundùm Abb. *in d. c. Officii n. 6. h. t.* quod non tam debeatur ratione offerentium, aut relinquentium aliquid, quam ratione curæ, quæ est Episcopo super Ecclesiis: quæ cum nulla sit super exemptis, non est etiam ratio, quare ei quid debeatur.

37 Cæterùm portio ista interdum est quarta, interdum tertia, aut alia, pro locorum consuetudine, quæ servanda, *d. c. 9. inf. De sepult.* Boetius Epo *ad d. c. Officii in prin.* Est & portio parœcialis, quæ debetur parœciali Ecclesiæ, de qua agemus inf. *De sepuls.* ubi frequens eius mentio. * Sunt etiam quædam 38 relicta extra huius portionis detractionem, ut quæ sunt relicta pro ornamentis, fabrica, luminaribus, anniversariis, in perpetuum cultum divinum, cessante tamen fraude, *c. fin h t. & c. Ex parte 31. inf. de V. S.* Sunt & illa libera ab hoc onere, quæ Ecclesiis ab existentib sanis donantur inter vivos, *c. 4. inf. de sepult. & c. 1. inf. de statu Monach.* Sunt quoque extra

extra illud, equi, arma, relicta in subsidium terræ sanctæ, *c. In nostra* 10. *inf. eod.* Item relicta pauperibus simpliciter, quod censeatur relictum personis, non locis, secundùm Gloss. in *c. 2. inf eod.* & Joan. Andr. in *d. c. In nostra.* Et licet textus loquantur de portione parœciali, idem tamen dicendum de Episcopali, cùm parificentur in jure & privilegio. Dixi, ab existentibus sanis; ne obstet *d. c. 2.* quod accipiendum de datis ab ægrotis, ex eo morbo decedentibus.

29 Porrò ut faciliorem habeant exitum ultimæ voluntates, solent testatores certos delegare executores, *c. penult. h. t.* sive laicos, sive Clericos, etiam Religiosos, accedente tamen Superioris auctoritate, quòd ipsi velle aut nolle non habeant, *c. fin. eod. in* 6. imo etiam Prælatos, *Clem. un. eod.* Quorum est adimplere testatoris jussum, intra tempus adsignatum, aut eo non adsignato, intra annum; alias ad Episcopum devolvitur executio; *c. 3. h. t.* Qui & potest cogere executores, ut citius voluntates exsequantur. Covarr. in *c. 6. nu. 4. h. t.* Ex pluribus datis, alio mortuo, absente, aut recusante, alter exsequi non impeditur, in favorem voluntatis, nisi testator aliter providerit, *d. c. fin. eod. in* 6. Post executionem ratio ab executore reddenda loci Ordinario, quem non excusat prælationis officium, *d. Clem. un. h. t.*

TITULUS XXVII.

De Successione ab intestato.

SUMMARIUM.

1. *Bona Clericorum patrimonialia, vel quasi, ab intestato quibus deferantur.*
2. *Adquisita ex fructibus beneficii cui succedant.*
3. *An in dubio præsumantur ita adquisita?*
4. *Consuetudo an rectè admittat ab intestato ad huiusmodi bona proximos defuncti?*
5. *Monachi bona cui adquirantur.*
6. *Mutato monasterio cedunt novo.*
7. *Monacho facto Episcopo cui bona cedant.*
8. *Decedens in novitiatu Monasterium non succedit.*
9. *In Monasterio manens, quatenus se & sua censeatur ei dedicasse.*
10. *Statuta prohibentia adquiri bona immobilia piis locis an justa?*
11. *An & ea, quæ arcent Religiosos à jure succedendi.*
12. *Monacho recusante, an Monasterium possit adire hæreditatem?*
13. *Fructus pendentes cui competant, hæredi, an successori in beneficio.*
14. *Consuetudo ea in re varia.*
15. *Fructus anni primi ac secundi an statuto rectè reservantur domini mortuaria ac fabricæ?*
16. *Decretum Conc. Trid. hac in re.*

1 Patrimonialia & quasi patrimonialia bona Clericorum Ecclesia ab intestato cognatis defert, *can. 1. 12. q. 4.* pro linea & gradus prærogativa, secundum distinctionem traditam in *Novella* 118. *De hæredib. ab intest. venientib.* probatam potius, quam improbatam per Canones, *d. can. 1.* de qua actum *Instit. & D.* in materia de successione ab intestato. Si nulli fuerint cognati, bona deferuntur Ecclesiæ, *c. 1. h. t.* eo modo, quo fisco bona laicorum decedentium absque hærede deferuntur.

2 Quantum ad collecta ex fructibus beneficii, ea spectant ad Ecclesiam, in qua beneficium obtinuit defunctus *d. can. 1.* Si in pluribus Ecclesiis defunctus habuerit beneficia (quod fieri posse dictum *sup. D. præben.*) pro rata singulæ admittuntur, *c. Relatum* 12. *sup. De testam.* Ubi cautè advertendum, an defunctus bona ante clericatum habuerit, aut aliunde quàm ex fructibus beneficii: nam attenta eorum qualitate & quantitate, cum iis, quæ ab Ecclesia acquisivit, pro rata inter hæredes defuncti ad Ecclesiam eorum fiet distributio, *d. can. 1. & c 5. sup. De testam.*

3 Ubi quæri potest, An in dubio præsumantur adquisita ex bonis Ecclesiæ? R. Si aliunde non demonstretur advenisse, præsumi adquisita ab Ecclesia ejusve nomine, *arg l Quintus* 51. *D. De dona inter vir. & ux & l. 6. Cod. eod.* Quæ tamen loca non ita convincunt, quandoquidem ibi præsumptio talis sumatur ad evitandam suspicionem turpis quæstus ex parte mulieris, quæ hic cessat. Communem tamen eam esse opinionem, testantur relati à Covarr. *ad. c. 1. nu. 9. & seqq. sup. De testam.* quod & tenet Cuiac. *ad Nov De Eccles. tit.* 137 Nam cũ nõ appareat bona ante dignitatẽ Cleri-

rtico aliqua fuisse, aut aliunde advenisse, verosimilius est, ex bonis Ecclesiæ provenisse, & data aut relicta potius ex pietatis & religionis intuitu, quàm personæ, sive possessio sit apud hæredem, sive apud Ecclesiam. Et ita in dubio; nam præsumptio pro altera parte stans transfert onus in adversarium.

4 Hæc ita de jure scripto: cui consuetudo plerisque in locis derogavit, ab intestato admittens ad bona, etiam ex fructibus beneficii quæsita, proximos defuncti, exclusâ Ecclesiâ.

An vero ista consuetudo sit proba, dubitari posset? R. Ita dicendum esse, ex eadem ratione, quâ consuetudo testandi de bonis adquisitis per Ecclesiam probata Tit. superiori. Quò facit argumentum ab expresso ad tacitum, in iure validum, cum procedat ex eadem potentia caussæ efficientis, ut videre est apud Evetardum, in *loco Ab expresso ad tacitum*. Facit etiam, quod per eam evitentur lites atque alia inconvenientia, caussata ex eo, quòd nesciatur, unde bona superflua sint adquisita, ex fructibus Ecclesiæ, an verò aliunde. Et ita plerique eam probant, citati à Covarr. in *c. Cum in officiis nu.* 24 *sup. De testam.* quamvis non desint, qui velint istam consuetudinem procedere quidem in foro exteriori, non etiam interiori; eo modo, quo diximus antè, *ad Tit praeced.* testantes de bonis quæsitis ab Ecclesia posse peccare contra ordinem charitatis, omissis pauperibus, aut Ecclesia, ea relinquendo divitibus. Vid. Molina *De Iust. & Iure Tr.* 2. *Disp.* 147. *concl.* 8.

5 Monachus non habet alium hæredem, quàm Monasterium; imò non habet hæredem, cum ipso ingressu adquirantur omnia eius bona Monasterio, *c.* 2 *sup. de testam.* Qua in re nihil operabitur consuetudo, cum bona Monachi etiam patrimonialia per ingressum adquirantur Monasterio. Cui similiter cedunt, quæ postea ex successione, aut alias

6 Monacho deferuntur, *d c.* 2. * Nisi mutaverit Monasterium; nam post mutationem adquisita cedunt novo Monasterio, cum jus hoc sit personale, adhærens personæ Monachi: ut quia sequitur personam, & cum ea transeat. Covarr. in *c.* 1. *n.* 19. *sup. De testam.* An autem bona delata ad Monasterium prius secum deferat transiens, dicemus infrà, *ad tit. de Regularib.* Hæc ita, si Monasterium sit bonorum capax. & ante non disposuerit ingressus de suis bonis, uti licere dictum Tit. superiori.

7 Quid si Monachus sit factus Episcopus? R. Tunc bona non ad Monasterium, sed ad Ecclesiam spectare, ad quam adsumptus, & cujus est censetur, non etiam Monasterii; ut meritò illi quærat, *can. Statutum* XVIII. *qu.* 1. *Gl. in can. De Monachis* XVI. *q* 1. Molina *De I. & I. Tr.* 2. *Disp.* 140. *in fine.* Nihil facit, quòd omnia sua Monasterio detulerit, atque adeò & spem ad futura; nam hoc verum est quatenus in Monasterio maneret, non ex eo adsumeretur ad Episcopatum. Quò facit, quod dictum *Tit. sup. n.* 10. liberari eum per hoc à regulis Monasterii. Idem obtinet & in eo, qui adsumitur ad parochialem Ecclesiam subjectam Episcopo: nam isti Ecclesiæ adquirit; Monasterio verò non alias, quàm si Ecclesia ei sit subjecta.

8 Illud etiam hic quæri posset, An Monasterium succedat ab intestato decedenti in noviciatu? R. Minimè; nec ad id spectare Novitii bona, si aliter non sit ab eo dispositum. Nam ut translatio corporis nulla est ante professionem, ita & bonorum; sequitur enim accessorium suum principale: ut super his maneat Novitio plena libertas disponendi, sive inter vivos, sive ultimo elogio. Cui etiam non denegata facultas redeundi ad sæculum.

9 Si tamen in Monasterio maneat, non facta dispositione, se & sua ei censetur dedicasse, *Auth. Ingressi C. De SS. Eccl.* Quod verum est in quibusdam locis tantùm quoad mobilia, non etiá quoad immobilia, quorum translatio in Ecclesiam prohibetur statutis etiam harum Provinciarum, ex Constitutione Caroli V. an 1520.

10 De quibus, An sint justa, dubitatur? R. Hoc dicendum esse, cum non directè contra Ecclesiam, aut Ecclesiasticas personas, nec super rebus Ecclesiasticis sint concepta, sed profanis tantùm, & quidem in bonum publicum; tum ne crebra & perpetua facultate acquirendi jurisdictio laicorum minuatur, cùm manum mutantia in alterius generis jurisdictionem, Ecclesiasticam scilicet, transeant, & eximantur à vectigalium, & similium impositionum onere, in gravamen laicorum: tum ne, auctis ultra modum facultatibus, luxu-

luxuriandi, lasciviendive causa præbeatur, cum destructione boni ordinis. Gail. 2. *Obser. c.* 32. *nu* 8. Wames. *Conf.* 432. *n.* 3. *h. t.** Quâ ratione & statuta probari possunt, quibus Religiosi à iure succedendi cognatis (quod jure communi eos habere, quatenus Monasterium est bonorum capax; certum est, sive inspicias jura Canonica, *can. Abbates* XVIII. *q.* 2. sive civilia, *l. Deo nobis* 56 C *De Episc. & Cler.*) secluduntur Chassan *ad Consuet. Burg. Rubr.* 7. §. *fin.*

11

12 Ut autem de jure sit Monachis salvum jus succedendi, ex caussa cognationis, eisque deferatur hæreditas, non tamen sibi quærunt, sed Monasterio. Wames. *d. Conf.* 432. *num.* 5.

Ubi quærat aliquis, An, Monacho adire delatam hæreditatem recusante, possit adire Monasterium? R. Pro negantium parte facere text. in *l.* 3. *Cod. de jure deliber.* ubi servus, cui Monachus comparari solet, potest non adire, quòd aditio sit facti, & facienda per personam vocatam, atque ita dominum impedire, quo minus hæreditatem consequatur. Frequentius tamen receptum, licere isto in casu Monasterio adire, non tantùm Monacho adhuc vivente, sed etiam post delatam hæreditatem mortuo, aut ad aliud Monasterium translato; propter jus ex delata semel hæreditate quæsitum, quod per mortem, aut translationem non tollitur. Rationem plerique dant, quòd Monachus velle aut nolle non habeat, secundùm *c. Si religiosus* 27 *De elect. in* 6. Verùm ea ratio non admodum urget, cum & servus velle aut nolle non habeat; quo tamen invito non acquiritur domino hæreditas, *d. l.* 3. Unde dicendum, Religiosum potius comparari filio hac in parte, quam servo, vel in genere filio aut servo comparari, prout Monasterio est utilius. Atque ita, ut, filio recusante adire delatam sibi hæreditatem, patri est concessum adire, *l. fin. Cod. de bonis quæ liberis &c.* ita & Monasterio liceat adire, recusante, vel mortuo, translatove Monacho. Covarr. *ad c.* 1. *n.* 31. *sup. De testam.*

13 Hæc ita in fructibus perceptis. Quid in pendentibus statuendum? R. Esse, qui omnes successori reservandos putent, neutiquam autem hæredi competere, in casu, quo ab intestato devolvitur hæreditas Clerici ad proximos, ex consuetudine. Ducuntur argumento eorum, quæ alibi dicta de usufructu, fructuarium scilicet fructus non perceptos adhærede m non transmittere, quia jus tantùm habeat personale, quod cum eius persona extinguitur; sit autem loco fructuarii Clericus, uti dictum supra, *Tit* 25. Pro qua parte facit textus in *c. fin. De officio ordin. in* 6 *& c. Quia sæpè* 40. *De elect. in* 6. Veriorem judico eorum opinionem, qui pro rata temporis volunt eos dividi inter hæredes defuncti & successorem, *arg. l.* 8. §. 1. *Soluto matrim.* ducto argumento à matrimonio carnali ad spirituale, de quo Everardus, *in suis locis* Quod procedit, quando est paritas rationis, uti hoc in casu: nam ut ibi sunt onera matrimonii, cuius nomine fructus percipiuntur pro rata, ita & hic servitium Ecclesiæ præstitum, nam alias alteri deserviens, ab eo non aleretur. Ut nihil faciat argumentum ab usufructu desumptum; cùm in eo non habeatur ratio onerum, uti hoc in casu, argumento matrimonii. Et licet sint majora in matrimonio onera, quam in beneficio, non tamen ideo convincitur, beneficiorum caussam non esse onerosam. Covarr. 1. *Var. Resol. c.* 14. *n.* 21. Et hoc ita de ratione juris teneri posset: nihil obstante *d. c. fin. & d. c. Quia sæpè.* quia accipienda de fructibus aliis qui non debentur defuncto.

14 Verùm hac in re consuetudo plurimum potest: quæ alibi dividit fructus pro rata temporis, alibi successori adsignat, præcipuè Prælato, juxta *d. c. fin. & d. c. Quia sæpè de elect. Clem. Statutum eod.* alibi Ecclesiæ reservat; alibi etiam totum annum sequentem adsignat domui mortuariæ, sive hæredibus defuncti, quem vocant annum gratiæ. Imò & secundi anni fructus alibi attribuuntur fabricæ, aut alteri usui Ecclesiæ ut successor in beneficio toto biennio carere debeat fructibus.

15 Ubi quæsitum, An valeat talis consuetudo, aut statutum? R. Videri, si non manifestam iniquitatem & irrationabilitatem, saltem duritiei aliquid continere; tum quod successor in beneficio, ad quem regulariter pertinere fructus constitutum est, pro servitio Ecclesiæ, iis fraudetur totius anni vel biennii tempore, tum quod absurdum sit, fructus ad eos deferri, qui non sunt beneficii possessores, nec ei deserviunt, quod repugnat intentioni Eccle-

Ecclesiæ. Quibus & aliis non obstantibus, videtur Joanni Andreæ sustinenda consuetudo, in *c. Nemo potest 79 n. 3. & seqq. De R I in 6.* propterea quod consuetudini sit vis derogandi Canonibus, secundum dicta sup. *de consuet. nu. 8.* si non tendat in detrimentum Ecclesiæ: hæc autem non tendit, cum solum præjudicet successori, cui idem jus post mortem reservatum. Asserit ipse super hac re fuisse antiquas Decretales: nec esse omninò improbandam talem consuetudinem patet ex Constitutione Joan. XXII. in *Extravag. Suscepti De elect.* qui eam ad moderationem redegit & restrinxit, ut saltem aliqua pars primi aut secundi anni successori adsignetur. Verum ea Constitutio in Regionibus præsertim Ultramontanis vel non recepta, vel usu & consuetudine abrogata, & prædicta consuetudo in usu remansit, ut patet ex variis Doctorum responsis Oldrad. *Cons.* 140.

16 Improbavit verò Conc. Trid *Sess* 24. *c.* 14. *De reform.* consuetudinem & statuta, quibus successor in beneficio gravari solet, tempore admissionis, & institutionis. Et secutus Pius V. insistens Tridentini vestigiis, Cōstitutione suâ editâ anno 1576. incip. *Durum nimis*, eadem improbavit, non obstante confirmatione Apostolica, aut tempore immemoriali, aut etiā quòd juramento sint confirmata, ipsa juramenta irritans, & tantùm permittens, si fructus ultra semestre fabricæ, aut alterius pii loci usibus reperiantur concessi, dimidiam partem fabricæ aut alii pio loco attribui, reliquam dimidiam fructuum anni concedi successori.

TITULUS XXVIII.

De Sepulturis.

SUMMARIUM.

1. *Sepeliri quo in loco quis debeat.*
2. *Sepulturam eligere cuique licet.*
3. *Inducere quem ad eligendum non licet.*
4. *Mulier sepelienda cum viro.*
5. *Pater liberis impuberibus sepulturam eligit.*
6. *Portio Parochialis quæ dicatur.*
7. *Sepultura Ecclesiastica quibus debita, vel non*
8. *Infidelibus & hæreticis deneganda.*
9. *An & excommunicato non vitando?*
10. *Occultè excommunicato non deneganda.*
11. *Hæres ad damna ex delicto defuncti data an & quatenus teneatur.*

Ut habetur ratio bonorum defuncti, sive ex testamento, sive ab intestato, ita & corporis habenda; quod sepeliendum in loco sacro, propter participationem precum, quæ ibi pro defunctis funduntur, *can. Cùm gravia* 17. *& can. Non æstimamus* XIII. *q.* 2.

1 Sepeliendus quisque in loco, in quo Sacramenta percepit, etiam alibi fortè mortuus, *c.* 2. *&* 3. *h. t in* 6. Alienum parochianum sepeliens, restituit & corpus, si petatur, quidquid eo nomine percepit.

2 Licet tamen alibi eligere sepulturam, ut patet ex *d. c.* 3. Exceptis Religiosis, qui cum velle aut nolle non habeant, nec electionem, sepeliendi sunt in suis Monasteriis; nisi longius ab iis absint, *c.* 5. *eod. in* 6. Wames. *Cons.* 433 *num.* 3. *h t.*

3 Est autem strictè inhibitum, inducere aliquem ad eligendam penes se sepulturam, & ad hoc obstringere pacto, juramento, voto, fide interpositâ, ut & impedire, electam sepulturam immutare. Quo casu & corpus restituendum suæ parochiæ intra decē dies, omniaq. occasione sepulturæ perceptā, *c.* 1. *eod. in* 6. ubi Ecclesiæ, & cœmiterea eorum, manent subjecta interdicto, donec restitutio sit facta.

4 In sepulturis majorum alibi positis rectè quis sepelitur, *c.* 1. *h. t.* * Mulier cum viro est sepelienda. Si plures habuerit, cum posteriore, quòd ejus domicilium & honorem retineat: vel posset hoc videri unioni dandum, cum & maritus cum uxore sepeliatur Abbas *c.* 7. *n.* 7. *h. t.* Si tamen verus fuerit maritus, & alibi sepulturam non elegerit, *d. c.* 3. * Pater impuberibus liberis sepulturam eligit, si ita ferat consuetudo loci, non alias, *d c.* 1. *h. t. c.* 4. *eod. in* 6.

5 Pubes quisque eam sibi eligit, *d c.* 1. *h. t. & c. Licet eod. in* 6. etiam in Monasteriis, quibus id privilegii est concessum, *c. In nostra* 10. *h. t.* nisi ei per pactum cum Parocho sit derogatum, *c fin. De pactis in* 6. Quod sustinetur, cum facilè revertamur ad jus commune, quo non licet Monachis recipere alienos parochianos, *c fin. De pact. in* 6.

Electa

6 Electa autem alibi, quàm in propria parochia, sepultura, debetur propriæ Ecclesiæ eorum quæ relicta sunt loco, in quo electa sepultura, portio tertia aut quarta, major aut minor, pro loci consuetudine, *c.* 1. 8. & 9. *h. t.* quæ vocatur Parochialis. Quam portionem sibi non adrogat Ecclesia, in qua sunt parentum sepulchra, si eâ dimissâ alibi eligatur sepulturâ, sed debetur ei, in qua defunctus solitus erat audire divina, *c.* 2. *eod. in* 6. Ex relictis Ecclesiæ, in qua quis non sepelitur, non est præstanda hæc portio ecclesiæ parochiali, secundum Innoc. in *c.* 2. *h. t.* quia tantum præstanda ex iis, quæ caussâ sepulturæ & funeris relinquuntur. Quo modo nec debetur ab eo, qui sanus intrat Monasterium, se suaque ei dedicando, *c.* 4. *h. t.* Nihil obstante, *d. c.* 2 quia loquitur, quando quis morbo adfectus intrat, & ex eo moritur, ut rectè ibi supplet Glos. idq; ne fiat fraus propriæ Ecclesiæ Cessabit etiam quartæ istius exactio, si Ecclesiæ parochiali tantumdem sit relictum, quia non videtur lædi, quod & dicunt, si aliquid sit relictum; cum conditione tamen sit contenta ista portione, & acceptaverit, juxta *c. Officii* 14. *sup. De testam.* Quamvis aliqui putent tenere relictum, & esse locum actioni ad supplementum. Relicta fabricæ pro cereis ornamentis divino ministerio celebrando, & aliis, ut non diminuuntur per portionem Episcopalem, uti dictum sup. *De testam.* ita nec parochialem.

7 Dicta de sepeliendo cadavere humano in loco sacro, locum habent in baptizatis, & in fide orthodoxa mortuis, etiam repente & casu, *c. Ex parte* 11. *h. t.* ne talis privationem justæ sepulturæ sentiat, non sine nota; qui publicæ non tam præsumitur nocens, quàm bonus. Nisi sibi manus violentas intulerit, *d. c.* 11. *ubi Gl V. non sponte*, cum homicidium sui sit peccatum mortale, aut in peccato mortali occisus fuerit, ut furto, lattocinio, *c.* 2 *inf. De furtis.* Quod & dicendum videtur in defunctis cum notorio peccato mortali: quo adfectis sepultura sacra non tam absolutionem quàm majorem damnationis cumulum adfert, *d. can. Cum gravia* XIII. *q.* 2.

8 Infidelibus, (quo nomine & veniunt Christianorum liberi non baptizati,) hæreticis, excommunicatis, terram sanctam denegaram esse certum est, quorum etiam ossa, si internosci possint, eruenda & procul à sacris locis abjicienda, *c. Sacris* 12. *h. t.* & *can. Ecclesiam* 27 *cum seq. De consecrat. Dist* 1 Vid. Card. Baron. *tomo* XI. *ad an.* 1034. § 17. ne loca sacra polluant, ut dicetur infrà *Tit* 40. Quibuscum enim non communicamus vivis, nec cum iisdem mortuis communicandum. Qui tales scienter sepeliunt, ipso jure excommunicationem incurrunt, *Clem.* 1. *h. t.* ubi eadem pœna manet sepelientes nominatim interdictos, & usurarios manifestos.

Quæritur autem, An excommunicatus non vitandus, juxta Bullam Martini Quinti, de qua infra, possit sepeliri in loco sacro? R. Ita adserere Navarr. *Cons.* 4 *h. t.* ex ratione quod per istam Bullam liceat fidelibus communicare cum talibus excommunicatis, uti in vita, ita & in morte, ducto argumento à contrario ex *d. c. Sacris h. t* Facit, quod prohibitio non communicandi non cadat in excõmunicatos, sed in alios fideles, quibus non aliter est prohibita communicatio per sepulturam, quàm quælibet alia, *c. Episcoporum* 8. *de privil. in* 6. ut hâc permissâ etiam illa dicenda sit permissa. Facit &, quod violatio sit in prohibita communicatione, qua limitata, limitatur & violatio. Dubia tamen mihi videtur hæc opinio Navarri, cum communicatio cum tali excommunicato non alias à Martino V. sit permissa, quam ut succurretur timoratis conscientiis: ut minimè relevet ipsos excommunicatos, uti & Bulla ipsa exprimit. Quæ ratio cum tantum habeat locum in vita, non extendenda decisio dictæ Bullæ ad eam, quæ fit post mortem, contra jus antiquum, cuius correctio non est inducenda, si non fit expressa. Atque hæc posterior opinio videtur etiam tutior, cum agatur non tantum de communicando, sed de violatione loci, qui polluitur per eiusmodi sepulturam. Uti & violatur per sepulturam infantis non baptizati; infidelis, qui non vitandus: uti & hæretici sepulti. Ut permissa communicatio inter vivos non tangat sepulturam, quæ spectat ad locum sacrum, in quo reponi eum, quem constat publicè, uti præsupponitur, esse excommunicatum, est indecens, *d. can. Cum gravia.* Quo facit, quod peccato mortali adfectus non sit sepeliendus in loco sacro, cum ea res non tam

levet sepulturam, quam gravet, uti paulò antedictum. Ubi aliqui excipiunt, nisi dederit signa pœnitentiæ: minus rectè, cùm id nihil faciat ad forum exterius, de quo agimus, si nō sequatur absolutio, quæ etiam post mortem sequi potest, in casu, quo de pœnitentia constat. * Occultè excommunicato deneganda non est sepultura, cum & occulto peccatori non sit denegandum Sacramentum Eucharistiæ, nam cum privatio sepulturæ sit publica, requirit & publicam caussam, ne alias pœnæ delictum excedat, & qui habetur bonus, hâc viâ infametur. Excommunicato propter crimina, ut homicidium, incestum, percussionem violentam Clericorum, etiam Ecclesiarum violationem, si in extremis agens & pœnitens absolutus fuerit, terra sancta non est deneganda, *c. fin h. tit. & c. 5 inf De raptorib.* ubi hæredes dicuntur monendi, & censura Ecclesiastica compellendi ad satisfactionem damnorum per facinora defuncti contra justitiam aliis illatorum.

Ubi quæritur, An hoc procedat simpliciter? R. Jure civili non alias teneri hæredem ex delicto defuncti, quam quatenus ad eum pervenit, aut à defuncto lis est contestata, *l. unicâ C. Ex del. defunct. in quant. hæred conven. & Instit. De perpet. & temporal. act.* Jure Canonico hanc rem esse controversam; tamen communiorem & veriorem videri sententiam, hæredem teneri ad omnia damna per delictum defuncti data indistinctè, quatenus fert substantia relicta, *per text. in d. c. fin. & ibi Gl. communiter recepta, & in d c. 5.* Verum eam sententiā ita accipiendam putat Abbas, si defunctum pœnituerit; quasi tunc ex cautione eius teneantur hæredes, quod alias pœnitentiam non accipiat, nisi promissâ satisfactione, non etiā si impœnitens decesserit, *per text. in d. c. fin. & d. c. 5.* quorum uterque loquitur in casu pœnitentiæ. At verò ratio dictorum textuum non est fundata in pœnitentia delinquentis, sed in exoneratione conscientiæ eius, qui ut tenebatur actione ex maleficio ad damni refusionē, ita & hæredem relinquit obligatum, ad quem transeunt obligationes activè & passivè. Quæ ratio tam habet locum in hærede eius, qui impœnitens est defunctus, quàm qui pœnitens, cum ea res non minuat jus alteri quæsitum. Facit pro hac parte text. in c. *Tua nos 9. inf. De usur.* ubi, non facta distinctione inter pœnitentem & non pœnitentem, dicuntur usurarii hæredes cogendi ad restitutionem usurarum. Ubi non rectè quis objicier agi quasi ex contractu; nam idem in hærede furis, & aliorum, qui adeundo non minus obligantur, quàm usurarii, *l. Si pro 7. & 9. D. De condict furt.* Nec obstat, quod mutuum sit contractus, cum usurarum exactio veniat citra naturam contractus ex maleficio, Covarr. 3. *Var. c 3 n. 7. ubi* Vffel. Clarus §. *fin q 51. nu. 16.* & Vasquius *Illustr. Contr. c. 96. n. 27. ubi alii allegantur.*

TITULUS XXIX.

De Parochiis & alienis Parochianis.

SUMMARIUM.

1. *Parochia & Paræcia unde dicta.*
2. *Sacramenta in sua quisque parochia percipit.*
3. *Missa similiter in propria parochia audienda.*
4. *Missa audienda diebus Dominicis & Festis.*
5. *Festo locali quinam teneantur audire Missam.*
6. *Peregrini, veluti Studiosi, an & quatenus obligentur.*
7. *Missa integra an audienda sub peccato?*
8. *Pars omissa in una Missa an & qualiter suppleri in alia possit.*
9. *Missa quâ intentione attentioneque audienda*
10. *Evangelium stando audiendum.*
11. *Quæ caussæ excusent ab auditione Missæ.*

De Parochiis superius facta mentio: de iis plenius hic subjungitur. * Dictæ videntur vel à præbendo Sacramenta, ducto etymo à verbo Græco παρέχειν, id est *præbere*, aut secundū alios, à verbo παροικία, id est *Vicinia*; unde volunt legendum esse *Paræcia*. Designat verò loci Ecclesiam, quam quisque sortitur ratione domicilii.

Quisquis autem Sacramenta in sua parochia accipit, præcipuè pœnitentiæ; non etiam in aliena, cum alieno Parocho non sit jurisdictio in alienum parochianum, sine qua non tenet absolutio: uti & matrimonium ineundum non nisi coram suo Parocho, ex Concilii Trid. decreto, de quo infra *lib. IV.* Vagabundi quicumque confitentur Parocho, & coram que-

quocumque nuptias contrahunt, quia non est major ratio de uno, quàm de alio, cum nulli subsint, & ubique forum sortiantur.

3 Est & audienda Missa in sua parochia. In aliena non rectè auditur; adeò ut Parochus alienum parochianum abjicere possit ab ecclesia sua, si tamen cesset contemptus, *c. 2. h. t.* Et ita consuetudo permisit alibi sine noxa audire missam. Vid. Navarr. in *Manuali c. 21 nu. 5.* Azor. *Instit. Moral. p. 1. lib. 7. c. 6. qu. 4. & 5.* Joan. Filesac. *Tract. de Orig. Parœciarum & Missa parœciali audienda c. 6. & 7.* Sacramentum quoque pœnitentiæ rectè accipitur in ecclesiis quorumdã Religiosorum, nisi quod festo Paschali SS. Eucharistiæ Sacramento in propria parœcia quisque se munire jubeatur sub pœnis, de quibus in *d. c. Omnis utr. De pœnit. & remiss.* Navarr. *in Manuali c. 21. nu. 51.* Cui rei, ut commodius fiat, adsignari dies quatuordecim, scilicet à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis exclusivè: ut qui ante aut post, licet pluries, susceperit venerabile Sacramentum, non satisfaciet ecclesiæ præcepto, quod est præcisum, illos tantum dies concernens; licet scioli quidam aliter se sentire & agere jactitent. Dabit tamen dilationem caussa rationabilis ex Parochi consilio, *d. c. Omnis in princ.*

4 Porrò missa audienda diebus Dominicis, & omnibus iis, qui ex præcepto, aut consuetudine habentur festi, *c. 2. hoc tit. & can. Missas De consecrat. Dist. 1.* idque ex præcepto, non tam divino, quàm Ecclesiastico, nec tam jure expresso, quàm ex traditione accepto. Nam in *d. c. 2. hoc tit.* fit quidem mentio audiendæ missæ, non tamen id tam præcipit, quàm præsupponit, quemlibet scilicet obligari audire missam in sua parœcia. Et quantum ad *d. can. Missas*, ille est Concilii provincialis, non universalis, nec loquitur de omnibus diebus festis, ut habet traditio, sed tantum de Dominicis, Vid. Suarez *De Relig. Tr. 2. lib. 2. c. 15.* Verum parum refert, sit expressum in jure istud præceptum, nec ne, cum constet de universali traditione & consensu ecclesiæ. Ut inducat gravamen obligationem, quæ in reatu mortali constituit omittentes baptizatos fideles, qui tunc incipiunt teneri hoc præcepto, ubi inter bonum & malum discernere possunt; ante non sunt capaces præcepti. Infideles hoc præceptum non obligat, cùm legibus ecclesiæ non teneantur, sunt enim foris, non capaces istius sacrificii, cui ne quidem interesse possunt.

5 De festo generali non est dubium, omnes obligati, quocumque in loco fuerint. Tantum quæstio esse potest de festo locali. Ubi dicendum, cum Navarr. *c. 13. n. 5. & 23. 120.* incolã in loco alieno, ubi festum non est, morantem eô die non teneri ibidem ad observationem festi sui domicilii, quia non alii aut non alias ejus observationi obligantur, quàm in loco inventi. Unde licet illis etiam pridie è loco suo exire, & alibi operas suas præstare, sine peccato; nisi illud caussetur per finem aut caussam. Vid. Suarez *d. lib. 2. c. 13. in fine &* Sanchez *3. De matrim. Disp. 8. q. 1.* Quantum ad incolam in loco inventum ipso die festo, tenebitur ille eo in loco audire missam; non obstante, quod brevi tempore ibi sit mansurus, & alio petre-cturus ad operas suas præstandas. Nam cum dies festus ipsum deprehenderit, etiam ad missam eum obligavit, quam audire tenetur; cum obligatio jam sit nata hoc ipso, quo ibi deprehensus, cui quamprimum satisfaciendũ. Quod tamen missa serius dicatur, ut non possit exspectari eius hora, nisi cum detrimento incolæ, qui alio tendit ad operas præstandas, posset dici is non teneri exspectare; cum præceptum non obliget ad inibi permanendum, sed tantũ ad audiendam missam: quæ si non dicenda, nisi sero, videtur non obligari incola exspectare. Cesset tamen scandalum, & non obstet consuetudo. Suarez *d. lib. 2. c. 15. n. 9.*

6 Quod attinet ad peregrinos, qui quasi domicilium habent, cuius ordinis sunt Studiosi, certum eos est teneri, cum hoc genus habitationis sufficiat ad forum adquirendum in ordine ad usum Sacramentorum, atque ita etiam ad obligationem festorum ibidem præceptorum: & absurdum esset, illos non teneri vivere secundum leges, quæ alios stringunt. Suarez *d. lib. 2. c. 14.* Quod si peregrinus tantum ad aliquot dies mansurus in loco, idem dicendum, ut teneatur ad observantiam festi localis, *can. Quæ contra Dist. 2.* Si verò se habeat tantum instar transeuntis, non tenetur ad missam, licet teneatur abstinere ab operibus servilibus, donec in loco est, quia præceptum est negativum. Quod si in loco dormierit,

sed statim perrecturus in locum alium, ubi festum non est, non tenebitur audire Missam: secus si mansurus ibi toto tempore matutino; ut & si toto tempore matutino sit futurus in isto territorio quia pro toto isto tempore obligat statutum loci ad Missam. Suarez *d. loco num.* 23.

Q. An sit audienda Missa, quam majorem vocant? R. Videri id posse, per *can. Omnes fideles* 62. *can. Cùm ad celebranda* 63. *& can.* 66. *De consecr. Dist* 1. quæ loca cum faciant mentionem solemnitatis Missarum, videntur accipienda de Missa solemni, uti & *can. Et hoc* 52. *d. loco.* Quò etiam tendit *Extravag. Sixti IV. Vices. vers. Quodque fratres. de treuga & pace:* ubi prohibentur Fratres mendicantes prædicare verbum Dei tempore Missæ in diebus festivis & Dominicis, ne populus abstrahatur à Missa, scilicet solemni. Eò etiam facit, quod tempore solemnis Missæ fiant publicationes dierum festivorum, jejuniorum, & similium, quæ culpabiliter ignorabuntur. Quod ut ita observaverit antiquitas, & ita observari foret conveniens, contrarium tamen hodie induxit consuetudo, quæ vim legis habet: ut privam & simplicem Missam audiendo satisfiat præcepto Ecclesiæ, etiam unam tantum, quia non est præceptum nisi ad unam, ne quidem die Nativitatis. Nec facit, quod Sacerdotes tres celebrent; hoc enim de indulgentia, non etiam de præcepto, ut dicetur inf. *De celebrat. Missar.*

8 Alia quæstio est, An integra Missa sit audienda sub peccato? R. Omninò, nec ante benedictionem Sacerdotis, quam accipere pium est, egrediendum: egredientem ante posse privari communione, aut confundi per Episcopum, *d. can. Omnes & can. Missas De consecr. Dist.* 1. Unde patet, esse grave peccatum, missam non audire, aut non integram audire, cum talis pœna non veniat infrenda ex levi culpa. Non ponet tamen gravem culpam nisi notabilis partis omissio, qualis est, si post lectum Evangelium quis veniat: nam tum ponitur defectus partis notabilis, non etiam ab Introitu usque ad Epistolam; vel exclusivè, ut quidam volunt, vel etiam inclusive, secundum plerosque. Ut audiens missam ab initio Evangelii non censeatur partem notabilem omisisse, & satis fecisse præcepto. Si tamen usque ad finem audiat; nam si statim post communionem, sumptam à Sacerdote egrediatur, nimia erit licentia, nec res carebit scrupulo peccati mortalis, sed oportebit, ut adsistat ad dimissionem populi. Sic etsi ab initio sive ab Introitu Missæ adsistat quis, & post communionem abierit, non exspectata reliqua parte, non potest dici omisisse partem notabilem. Imò si ab initio quid omittatur, & à fine, licet tum constituatur pars notabilis, tamen putem non continere peccatum mortale. Vid. Suarez *tomo* 3 *p in* 3. *D. Th. disp.* 88. *Sect.* 2. *vers. Secundò sequitur.*

9 An igitur licitum erit partem omissam in una missa, etiam voluntariè & absque caussa, in alia supplere, audiendo illam partem, quæ in priori omissa? Ita inter alios censet Navar. in *Manuali c.* 21 *n.* 2. *& ad can. Quando* 70. *De consecr. dist* 1. *Notab.* 10. *nu.* 18. quem sequitur Azor *d. lib.* 7. *c.* 3. *qu.* 3. quia præceptum tantum obliget ad Missam audiendam, sed qui partem unius Missæ omissam supplet in alia, audit Missam integram, etiamsi præposterè prius audiatur posterior pars, deinde prior. Verum non videtur propriè taliter audiendo quis satisfacere præcepto, quod requirit, audiatur tota missa. Propriè autem totum non significat partes disjunctas, sed unitas & debito ordine conjunctas, maximè si totum sit artificiale: ut partes taliter audire non sit audire Missam. Alias sequeretur, posse quem implere præceptum de audienda missa, audiendo simul duas partes missæ, v.g. si uno in altari deventum ad medium missæ, in altero autem inchoetur à principio. Consequens ut absurdum nemo concesserit. Sequela patet, quia etiam ille audit missam totam, per duas partes, quarum utrique potest esse sufficienter præsens, & adhibere requisitam attentionem. Quòd simul id fiat, non refert, quia potest quis simul duo præcepta implere, scilicet recitando Horas Canonicas, & audiendo missam. Nihil etiam obstat brevitas temporis, quia ea est per accidens. Estque hæc aliquorum doctrina, *Gl. in can. Quorumdam Dist.* 23. quæ posset sustineri, ex eo, quod in missa, cuius unitas est cujusdam solemnitatis, ex duobus imperfectis possit constitui aliquo modo unum, ita ut sufficiat ad supplendum præceptum; nam quod deest ad perfectionem non est sufficiens

ad

ad peccatum mortale, & posset incidere causa etiam a veniali excusans. Verum meritò suspecta videri debet sententia ista, ut parum consentanea intentioni Ecclesiasticæ præcepti, & religioni ac reverentiæ debitæ huic sacrificio: cum ad substantiam præcepti istius in primis pertineat, ut tota Missa audiatur continuè & per modum unius sacrificii, ut audiens debitè possit exhibere partes suas ad integrè offerendum sacrificium per Sacerdotem, eo modo, quo sibi possibile. Vid. Azor. *d. l. 7. c. 2. qu. 3.* Suarez *d. disp.* 88. *Sect. 2. vers. Sed tunc.*

10 Ut autem quis audivisse Missam dicendus sit, opus non tantum corporali præsentia, sed & debita intentione attentioneque, & quantum in se est, audire & videre seu percipere aliquo modo Sacerdotis ministerium. Nam evagatio mentis & exteriora, & animus fabulis ac confabulationibus super divitiis, mercibus, aut aliis, ut aliquibus motis est, quibus divitiæ in corde & ore, citra attentionem requisitam, pro notabili parte faciet non esse satisfactum huic præcepto ut rectè contra Medinam sentit Suarez *d. Sect. 3. § Ex his autem.* Adde Azor. *d. lib. 7. c. 5. q. 1. & 2.*

Adsit attentio interior. Quod probatur ratione clarâ, quia lege præcipitur auditio Missæ, ut est actus humanus, sufficiens ad moralem præsentiam: Sine attentione autem non potest esse actus humanus, nec præsentia moralis. Alias qui tempore Missæ dormiret, studeret legendo, scribendo non haberet præsentiam necessariam, sed haberet se potius instar absentis. Deinde præcipitur hic actus etiam ut religiosus, & ad cultum Dei pertinens: ut non quævis attentio sed religiosa requiratur, ut Deum oret, ad verba Sacerdotis attendat. Nihil obstat, quòd solum attentio exterior cadat sub præceptum, non etiam interior actus, qui non præcipitur lege humana; nec cadit sub legem humanam: nam interior illa attentio ita est conjuncta exteriori, ut si illa desit, non possit dici hæc adesse, cum auditio Missæ præcepta requirat actum humanum sufficientem ad moralem præsentiam. Sine attentione autem interiori non potest esse actus humanus constituens moralem præsentiam. Unde Voluntariè exercentes auctus exteriores, attentioni Missæ repugnantes, peccant contra reverentiam rei sacræ, & si magnam partem Missæ taliter consumant, peccant mortaliter, nec possunt dici audisse Missam. Navarrus, *c. 13 num. 17. & c. 21. numer. 6. & in can. Quando de consecr. Dist. 1. Nota* 10. *n.* 13. Suarez *d. disp.* 88 *Sect. 3.*

11 Dum recitatur Evangelium, mandatur præsentibus, non sedentes, sed stantes venerabiliter cum verba dominica audiant, & fideliter adorent, *can. Apostolica.* 68. *de consecr. Dist.* 1.

12 Sunt autem causæ ab audienda Missa excusantes: ut impotentia; vel spiritualis, qualis detinet excommunicatum, interdictum, cui interesse sacris inhibitum; vel corporalis, qualem ponit infirmitas, quæ domo egredi non patitur; periculum vitæ, proximi, cui adsistendum, necessitas aliudve impedimentum, quod ponit carcer, sive justus, sive injustus: uti & officium, quod moram non patitur. Sic milites custodientes castra, portas, muros, excusantur. Dat & consuetudo excusationē mulieribus ante purificationem, quæ ex quadam decentia & reverentia non improbatur. *c. un. de purificat. post partum.* Consuetudinem, qua viduæ nobiles ad certum tempus post maritorum mortem domo se continentes, Missam non audiunt, laudabilius foret non servare; si tamen vere introducta est Prælatis non contradicentibus, excusat. Quod & dicendum de ea, qua virgines nobiles domo non egrediuntur nec Missas audiunt, quatenus sufficienter præscripta. Convenientius tamen foret, ad audiendas Missas egredi. Vid. Navarr. *in Summa c. 21. num. 9.* Azor. *d lib 7. c. 7. q. 1. 2. & 3.* Suar. *d. disp.* 88. *Sect. 6. §. Sextum caput.*

TITULUS XXX.

De Decimis, Primitiis, & Oblationibus.

SUMMARIUM.

1. *Decima vel Decimæ quid?*
2. *Decimæ quo jure debita.*

Qui spiritualia ministrant, meritò corporalem sustentationem exigunt, 1. *ad Corinth c. 9. & 1. ad Timoth. 5* ne à divino abstrahantur cultu, dum sibi necessaria ad vitam transigendam procurant. Hinc est, quòd iis debeantur Decimæ, Primitiæ, Oblationes.

Ad decimas quod attinet, frequentiùs hoc nomine in plurali utimur; invenitur tamen

men & in numero singulari, c.7.15.17.19 *h.t.* Sunt autem quota pars bonorum licitè quæsitorum, *c 1 & c. Ex transmissa 13. h.t.*

Decimarum solutio est præcepti. Sed quæritur: An divino, an verò humano jure debeantur? R. Olim lege divina illarum præstationem esse impositam ex consonantia quadam cum lege naturali, idque constare ex variis Testamenti veteris textibus: hodie verò rectè dici, obligationem alendi ministros Ecclesiæ esse de jure naturæ, confirmatam lege Evangelica per Christum & Apostolos, qui dignos judicarunt mercede sua operarios, & altari inservientes de altari vivere oportere: modum autem sive determinationem hodie esse de jure Ecclesiastico. Cui non obstat, quòd lege veteri decima pars sit præcepta: nā lex ista est judicialis, vel secundùm quædam cæremonialis: ut non obliget sub lege nova, per quam judicialia & cæremonialia præcepta sunt abolita. Nihil faciunt varia Capitula, adserentia à Deo esse institutas decimas, intelligenda enim quoad sustentationem, non etiam quoad quotam, quæ determinata est per Ecclesiam, ad exemplum legis veteris, decima scilicet Navar *in Summa c.21.n.28*. Covar. 1. *Var Resol.c.17*. Azor. *latè Instit. Moral.p. 1 lib.7.cap.23.q.4*. Less. *De Instit. & Iure 2.c.39. Dub.1.num.4*. Suarez. *De Relig. p. 1. lib. 1. c. 9. & 10.*

Ubi dubitatur, An convenienter id factum sit? Ratio dubitandi in eo est, quòd non sit eadem ratio inter hoc tempus, & illud, hanc legem & illam; propterea quod in populo Israelitico ex duodecim tribubus una erat Sacerdotalis, ut proportio esset inter partem decimam fructuum, & duodecimam totius gentis. In ecclesia verò ne quidem vicesima pars populi pertinet ad Clerum, ut sufficere deberet. Deinde isti tribui Sacerdotali nulla pars erat adsignata in possessionibus; ecclesiasticis autem nostris sunt suæ possessiones. Dicendum tamen, istud præceptum quoad quotam iustè & convenienter esse institutum; quod non tantùm ex Canonibus, Conciliis, SS. Patribus, qui passim loquuntur de decimis, easque approbant XII. *q. 1. per tot.* verùm & ex auctoritate universalis ecclesiæ constat. Facit eodem ministeriorum ratio & dignitas, quæ in Sacerdotibus novæ legis est major; functio gravior & excellentior, quàm in Sacerdotibus legis veteris; ut indigeat majori splendore atq; auctoritate, ut in debita habeatur veneratione. Præterea Sacerdotes legis novæ debent abstinere ab omni negotiatione, quæ non erat prohibita Sacerdotibus legis veteris. Denique etiam ante legem veterem, insignes Dei cultores, Abraham, Jacob, eam quotam elegerunt & obtulerunt, ad colendum Deum & recognoscendum omnium beneficiorum auctorem, non sine instinctu Spiritus sancti, non habita ratione paucitatis aut multitudinis ministrorum, Imo & naturali instinctu infideles ad gratias agendas suis Diis, decimarum sunt usi solutionibus. Per Greg. *Tolos Syntag Iuris universi lib. 2.c.22.n.5 & lib. 15.c.8.n.24 & 25*. Baron. *tomo 1.ann.57.§ 74*. Azor. *d.c.23 qu.2*. Ut non possit negari moralis congruitas, quam hac in parte ecclesia observare voluit.

Non obstat prior dubitandi causa: nam licet sit minor quantitate: major tamen splendore & auctoritate, uti dictum, & excellentior, propter varios Pontificum, qui tunc onus, hodie res dignitatum, Clericorum ordines & onera. Olim qui unum templum, nunc innumera, Sacerdotes plurimi, quos decet esse doctos & in perpetuo ministerio ecclestæ. Bellarm. *tomo 1, Controvers. De Clericis lib 1.c.25. Dub. 4*. Non obstat posterior; nam quòd Clerici sint divites, hoc est per accidens, neque tollit fundamentum obligationis, cùm non debeantur ut pauperibus, sed ut ministrantibus, atque ita ex vi justitiæ commutativæ. Murari hanc quotam in nonam, duodecimam, vicesimam, aut aliam, imò & tolli posse, dicetur infrà *eod.* Vid. Less. *d c.39. Dubit.2*. Suarez *d.lib.2.c.11.*

Ut autem clariori ordine hac in materia procedatur, tribus capitibus ea est concludenda. I. Quæ sit earum divisio, & simul quibus ex rebus debeatur. II. Qui eas præstare teneantur. III. Quibus præstandæ.

CAPUT I.

Quotuplices sint Decimæ, & quibus ex rebus debeantur.

Debētur decimæ ex omni re frugifera, nulla excepta, *c. Ex parte 21. & c. non est 22 h.t.* præt-

ut etiam ex lana ovium sint solvendæ, cum in fructu sit. §. *in pecudum Instit. De rer. divis.*

5 Cum autem res sit in triplici differentia, sunt & triplicis generis decimæ, scilicet Personales, Reales, & Mixtæ. Personales sunt, quæ debentur ex lucro proveniente ex personali industria, veluti ex officio, scientia, negotiatione, artificio. Inter has computantur, militia, præda ex justo bello accepta, nam lucrum est, venatio, piscatio: nisi sint in fructu prædi, quia tunc magis ad prædiales pertinent; & similia, quæ honestum lucrum habent, *d. c.* 22. *ubi* Innoc. *can. Decima* XVI. *q.* 1. Ratio huius est, quia Deus de omnibus est honorandus, & non est maior ratio de uno lucro, quàm de alio.

6 Quæritur autem, An etiam ex adquisitis per largitionem liberalem, testamentum, legatum? Resp. Posse hoc prima facie videri. per *c. ex transmissa* 23. *h. t.* ubi ex omnibus licitè adquisitis decimæ sunt dandæ. In rigore tamen juris probabile esse, non deberi, cum ex nullo iure hoc colligatur, & non sint augenda onera sine iure cogente. Probatur ex eo, quod iure solum sint solvendæ decimæ ex frugibus seu fructibus terræ, [illegible] emolumentis rerum immobilium, aut [illegible], quoad prædiales & mixtas, vel ex adquisitis, manu, opere, sive industria, quoad personales. Dicto autem modo adquisita bona nec spectant ad prius membrum, quia ex immobilibus non nisi prædiales debentur, ratione fructuum: non etiam ad posterius, quia non proveniunt ex [illegible] actione & industria, uti accipiendum *d. c.* 23. & similia. Et in hanc sententiam inclinat Innoc. *in d. c.* 22. *& Glos. in c. Pastoralis* 28. *h. t.* Vid. Azor *d. lib.* 7. *c.* 24. *q.* 8. *&* 11. Suarez. *d. lib.* 1. *c.* 31. Canis. *in c.* 1. *nu.* 7. *h. t.* Abbas verò *in d. c* 28. *num.* 8. admittit quidem idipsum in filio succedente patri; in extraneis verò dicit non esse facilè sententiam præcipitandam, sed standum consuetudini. Ut ea de re sit hodie parum curandum, cùm de consuetudine personales decimæ non exigantur, ut dicetur inferius, quamvis aliàs de ea dubitari posset.

7 Q. II. An & debeantur ex rebus illicite quæsitis? Resp. Distinguendo: nam vel acquiruntur per formalem injustitiam, uti per furtum, rapinam, usuras, vel non. Illo casu non debentur decimæ. Ratio clara est, quia lucrans non acquirit rerum ita quæsitarum dominium, ut non possit de iis disponere, nec teneatur Ecclesiæ ad partem lucri, quod est restitutioni obnoxium: ut non sit in bonis, atque ita nec lucrum. Posteriori casu debentur decimæ, per se loquendo, propterea quòd non sit lucrum iniustum, vel non formaliter iniustum, licet ex turpi causa, quæ non impedit eius adquiri dominium citra restitutionem. Dixi, per se loquendo; quia si sequatur scandalum, aut indecentia ex acceptione, tunc Ecclesia decimas recipere ex eo respuit. * Si licet publica meretrix ex quæstu corporis decimas debeat, cum illum suum faciat citra restitutionem *l.* 4. §. *sed quod meretrix* D. *de condict. ob turp. caus.* respuit tamen Ecclesia recipere eas propter scandalum, quia videretur approbare eius turpitudinem. Quo casu aliqui male volunt, eam teneri dare pauperibus, cum de eo nullum sit præceptum, quod tantum obligat ad dandam decimam Ecclesiæ, quæ isto casu videtur eam remittere. Et hoc, si sit publica: nam si occulta, tenetur offerre peccatrix, & Parochus, cessante scandalo, accipere potest, etiam delicti conscius. Silvester *in Summa V. Decima qu.* 6. Azor. *d. c.* 24. *qu.* 13. Suarez. *d. lib.* 1. *c.* 32. *n.* 10. 8

9 Quid dicendum de adquisitis ex ludo? R. De licito ludo non esse dubium; quia cum ponat contractum licitum ponit & justum lucrum, ex quo deberi decimas dictum. De illicito judicandum juxta dicta de adquisitis illicitè. * Patet quid dicendum de acceptis à milite in bello injusto, quòd scilicet de præda non teneatur solvere decimas, cum ad eius obligetur restitutionem, de stipendio verò teneatur, quia licet ad turpe lucrum spectet, non tamen iniustum ex parte dantis, eiúsque verè sibi quæsierit dominium, non obnoxium restitutioni, si servitium præstiterit, *Gl. ad d. c. ex transmissa in V. licitè h. t.*

10 Prædiales sunt, quæ ex fructibus provenientibus ex terra debentur cuius generis est frumentum, oleum, vinum, ligna, fructus arborum, olera & similia, de quibus decimas deberi passim habent textus *h. tit. & eod. in* 6. Venatio quoque & piscatio, quatenus considerantur ut fructus prædii, uti & lapidiciaæ,

dicinæ, metallo, & id genus alia, quia sunt in usufructu mun li. *l. item si fundi D de usufr.* Secus si lucrum tantum consistat in venatione ipsa, & ea percipiatur, non etiam ratione prædii; tunc enim potius censebuntur personales.

11 Ubi quæsitum, An & hic sit facienda distinctio, juste an injuste prædia sint quæsita? R. Hoc disputandum non esse, cum etiam ab invasore debeantur. *Gl. in d. c. 23. V. licite.* Cuius ratio est, quod eiusmodi decimæ debeantur ratione oneris realis, quod rem comitatur, à quocumque possideatur. Ut non possit Ecclesia videri accipere alienum, aut approbare factum injustum, aut injuriam domino facere qui & ipse, si rem possideret, teneretur persolvere decimas.

12 Unde patet prima differentia inter decimas personales & prædiales, quòd illæ non debeantur ex injuste adquisitis, secundùm distinctionem antè datam. Secunda est, quod illæ debeantur Ecclesiæ, sub qua domicilium habet adquirens, & Sacramenta percipit, etiamsi alibi lucrum perceperit; hæ verò parochiæ, sub qua sita prædia, ex quibus debentur, *c. ad Apostolica* 20. *h. t.* Ratio diversitatis est quod hæ sunt onus reale, quo prædia sunt adfecta certis Ecclesiis ex ipsamet Ecclesiæ institutione, & parochiarum divisione, per quam factum, ut prædia in parochiis singulis sita penderent iis decimas: non faciente, quod dominus prædiorum alibi habitet, quia hoc non mutat qualitatem prædiorum, *c. cum in tua* 30. *h. t.* Saltem jure ordinatio, nam potest mutari consuetudine, *d. c.* 20. Illæ verò nihil realis oneris contineant, sed merè personale (debitæ quippe ratione ministerii, & beneficii, quod recipitur ab Ecclesia) debentur ei Ecclesiæ, etiamsi aliunde percipiantur, cum sequantur personam: quo modo & ea translata ad aliam Ecclesiam, eidem debebuntur. Tertia differentia est, quod prædiales integræ sint præstandæ; non deductis expensis, veluti seminis, culturæ, vel alterius rei, *d. c. Non est* 22. *c. Tua nobis* 26 *& d. c. Pastoralis* 28. *h. t.* non deductis etiā tributis & censibus, ut expressè traditur *c. cum non sit.* 33. *h. t.* personales verò deductis prius expensis, *d. c.* 26. *&* 28. Ratio differentiæ est, quòd prædiales Deus sibi ministrisque suis reservaverit, in signum universalis dominii, & videantur debitæ quasi à partiario colono, qui ut domino solvit conventam fructuum portionem, liberam ab omnibus expensis, ita & decimarum portio Deo reservata præstanda citra eminutionem, nomine expensarum, ut argumentatur Pont. in *d. c. 26.* Ut hæc portio non veniat detrahenda lucro sed fructibus, ut sunt è terra producti atque hoc in casu esset regula, quæ habet, non censeri fructus, nisi quod deductis expensis superest, *l. fructus* 7. *D. Soluto matrim. l. 1. C. de fructib. & litium expens.* personales verò non debeantur nisi de lucro, ut patet ex *d. c.* 28. in verbis, *& de residuo, quasi de lucro.* Lucrum autem non est nisi quod deductis expensis superest, secundùm jam dicta. Nec facit, quod *d. c.* 26. non loquatur nisi de negotiatione, cum extendatur ad alia lucra, rationis paritate cogente: quia, ut in negotiatione, ita & in aliis personalibus adquisitis non dicitur quis adquirere, nisi quod superest deductis expensis, quales hac in parte iudicandæ illæ, quas negotiatio præcisè requirit.

13 Nihil obstat *d. c.* 22. in quo etiam ex negotiatione, militia, venatione, dicuntur decimæ præstandæ, non deductis expensis: nam dicendum, illa verba esse accommodanda ad materiam subjectam, ne sequatur absurdum, contra aliam legem posteriorem expressè disponentem. Dici & posset, fuisse abrogatam dicti *c.* 22. decisionem, quoad negotiationem, per consuetudinem postea *d. c.* 28. in ius redactam, cùm ibi dicatur, *sicut est in negotiatione concessum*; nec inveniatur jus aliquod antiquius scriptum in ista materia, ut de consuetudine sit accipiendum.

14 Mixtæ dicuntur, quæ ex fructibus animalium debentur, ut ovibus, vaccis, & similibus, sive sint ipsi fœtus, sive lana, caseus, & similia. Vocantur autem mixtæ, quod non tantum proveniant ex solis prædiis, sed ex adiuncta industria hominum. Vid. Suar. *d. lib* 1. *c.* 9. *n.* 3. *&* 4. Hanc speciem aliqui superfluam judicant, & eiusmodi decimas prædialibus adnumerant: duas tantum species ponentes, & personales scilicet & reales. Has iterum subdividentes, in maiores, quæ ex frumento, vino, oleo, aliisque id generis penduntur; & minores sive minutas, quæ ex hortis, & partu animalium solvuntur.

CAPUT II.

Qui teneantur præstare decimas.

15 Regula generalis est, Quemlibet baptizatum, qui de manu Sacerdotis tenetur Sacramenta percipere, cuiuscumq; gradus aut ordinis, teneri per se loquendo ad functionem decimarum: ut ne quidem Imperator sit immunis, nisi legitimo jure exemptum se doceat. Probatur *c. ex transmissa* 23. *&* 24. *h. t.* ubi dicitur quilibet fidelis homo teneri erogare decimas, sub jam dicta exceptione, de qua infra latius.

16 Ubi in primis quæritur, An teneantur & hæretici? R. Causam dubitandi esse, quod non utantur ministerio Sacerdotis, cuius nomine debentur decimæ, imò illud potius vilipendunt. Verùm dicendum & illos teneri; cum fidem in baptismo receperint, & characteris in eo suscepti ratione obligentur præceptis Ecclesiæ: à qua obligatione se non eximunt rebelli & impia sua contumacia, nec ex sua improbitate commodum consequatur. Et licet de facto Ecclesiæ unitati se subtraxerint, nec recipiant spiritualia, possunt tamen cogi ad eam redire, & spiritualia recipere à Sacerdotibus, ad ea ministranda paratis. Abbas in *c. de terris* 16 *in fine h. t.* Suarez *d. lib.* 1. *c.* 16.

17 Q. An Judæi, Ethnici? R. Patere ex dictis, per se non teneri; cum nec subsint Ecclesiæ propter defectum characteris baptismi, ut præceptis eius obligari nequeant; nec ministrentur illis spiritualia, neque ministrari etiam possint, cum illa spectent ad fideles. Quod omninò ita procedit quoad decimas personales, ex jam dicta ratione, quòd personæ eorum non sint subjectæ Ecclesiæ nec Sacramenta percipiant, in quo consistit obligatio harum decimarum persolvendarum, *d. c. ad Apostolica* 20. *h. t.* Azor *p.* 1 *lib.* 7. *c.* 24 *q.* 3. Suarez *d. c.* 16. *n.* 4. * Sed quæstio est, an

18 idem sit dicendum quoad prædiales? R. Hoc velle Abb. *d. loco*, ad eas scilicet teneri, quem sequitur Oldrad. *Conf.* 19. eâ ratione, quòd debeantur Deo tamquam universorum Domino, *c. Tua nobis* 26. *h. t.* Facit pro iis *d. c.* 16. *&* *c. Quanto* 18. *inf. de usur.* ubi Judæi non baptizati dicuntur compellendi persolvere decimas ex terris, quas possident, aut possessionibus suis cedere. Verum improbabilis est ea opinio & contraria vera, ex dictis modò rationibus. Loca in appositum allegata magis etiam posteriorem sententiam adjuvant, cum tantum loquantur de terris occupatis per Judæos, ante decimarum solutionem obligatis: ut, cum circa eas sit ius reale ipsi Ecclesiæ, quod rem comitatur, ex communi axiomate, rectè cogantur Judæi earum possessores, licet non subjecti Ecclesiæ, agnoscere onus illud, ne per eos Ecclesiam defraudari suo jure contingat. Ut dictis locis præsupponatur Ecclesiæ jus ante quæsitum fuisse, & quoad terras, quæ necdum fuerunt Ecclesiæ obligatæ, non teneantur Judæi ad decimas, ex regula, quod inclusio unius sit alterius exclusio, & quia non possint dici defraudare Ecclesiam. Nec obstat, quod dicitur *d. c.* 26 Deum in cognitionem supremi dominii decimas sibi reservasse; recognoscere autem Deum ut dominum etiam Judæos & gentiles: nam tenentur quidem Deum agnoscere, ut dominum jure naturæ, non tamen ex vi eiusdem juris per decimarum solutionem; quæ tantum jure positivo imposita populo est Israëlitico, non etiam omnibus hominibus, & postea revocata ab Ecclesia sub lege gratiæ, per quam nec extensa, nec extendi potuit ultra suos fines. Vid. Suarez *d. loco*, *&* Azor. *d. c.* 24. *q.* 3.

19 Q. III. An pauperes obligentur præstare decima? R. Eos teneri, cùm debeantur ratione justitiæ commutativæ, pro ministeriis, quæ & pauperes participant, in qua non habetur ratio conditionis personæ, sed rei ad rem: ut inopiæ obtentu non liberetur debitor ab obligatione. Facit, quod decimæ dicantur pertinere ad Ecclesiam, ex constitutione divina, ut ne quidem Imperator ab earum obligatione quempiam liberare possit, *c. Tua* 25 *h. t.* Non est tamen hoc jus cum rigore exercendum in pauperes, *arg. c. licet inf. de censib.* Postulat enim remissionem necessitas magna, quæ excusat à culpa non offerentem, & liberat ab injustitia. Facit & quod extrema necessitas secundùm aliquos faciat omnia communia, sive potius communicanda; ut positus in extrema necessitate rem subripiens sit

extra

extra furti delictum, ut dicetur inf. *de furtis*. Denique subveniendum pauperibus per decimas, ut ab iis rigidè non sint exigendæ. Vid. Suarez *d c.* 16. *n* 14. Bellarm. *Tomo* 1. *Contr.* De *Clericis lib.* 1. *c* 25. *dub.* 2

20 Q. IV. An teneantur Clerici? Resp. Videri posse non teneri, per text. in *c.* 2. *h t.* ubi dicitur, novum esse genus exactionis, & præter jus, ut Clerici à Clericis decimas exigant. In contrarium tamen est communis opinio, eos scilicet teneri, etiamsi sint Rectores parochiarum: quæ suaderi potest ex *d. c.* 2. *in fine*, quod habet, illos Clericos, qui à Clericis spiritualium ministerio: um labores accipiunt, decimas eis debere. Et hoc quantum ad jus reale circa decimas prædiales, ratione prædiorum patrimonialium; non tantum quæ sunt in parochia aliena (neque enim huiusmodi bonorum conditio debet mutari, quod devenerint ad Clericum, cum res transeat cum suo onere) verùm etiam in propria, cùm non pervenerint ad eos ratione sui ministerii, ut non mutent qualitatem. Covarr. 1. *Var. Resol. c.* 17. *num.* 7. *vers. Primum*. Ubi non rectè objicies, quòd Parocho sive Rectori debeantur decimæ. debentur enim Ecclesiæ ut inter eius ministros dividantur. Dico, patrimonialia; nam si sint prædia Ecclesiæ, & Parocho in particulari attributa in sustentationem, non debentur ex illis decimæ, cum eiusmodi prædia data pro ministerio obtineant decimarum locum. Si inspiciamus personale debitum, quod ratione personæ debetur, verius est, hoc non deberi ab iis, qui Sacramenta aliis distribuunt, ut Episcopi, Parochi, quod non inveniatur persona, præter propriam, cui earum solvendarum debitores constituantur, cùm non tam aliis divina percipiant, quàm potius distribuant. Et licet Parochi pascantur à suis Episcopis, non tamen eorum respectu est iis imposita jure communi hæc obligatio. Eadem decisio procedet quoad Episcopos & Rom. Pont. quòd scilicet teneantur, ratione juris realis, ad decimas prædiorum, quæ possident tamquam patrimonialia; non etiam ratione ministerii, uti nec ad personales, ratione personæ, præcipuè Pont. qui superiorem non habet. Vid. Azor. *d. cap* 24. *qu.* 4. Suarez *d. lib.* 1. *cap.* 17.

21 Q. V. Quid si prædia unius Ecclesiæ sint sita in alia parochia, an pendant ei decimas? R. Affirmativam sententiam rigori juris respondere: ex ratione, quod onus rem comitetur, & aliàs contingere. Ecclesiam unam propter aliam suo jure privari. Facit eo text. *cap.* 4 *& sen. h t* in quo prædia adquisita Monasteriis dicuntur debere decimas: & text. *in can. Ecclesiis & can. Quicumque XVI q.* 1. ubi antiquiores Ecclesiæ non debent privari propter novas ædificatas: quam opinionem ut communem probat Covarr. *d num.* 8. Suarez *d c.* 17. *num* 27.

22 Q. VI. An simplices Clerici teneantur ad decimas? R. Non esse in his quæstionem de debito reali, quoad prædia patrimonialia, secundùm superiùs dicta: tantum quæri de debito personali, ex lucro, quod sua industria perceperunt. Et ad tales decimas eos teneri, licet Ecclesiæ interveniant, ex eo convinci potest, quod *d c.* 2 *in fine* dicitur, eos Clericos, qui ab aliis Sacramenta percipiunt, iis teneri ad decimas, ratione laboris in eos impensi. Ex quo titulo oritur debitum personale, saltem quoad lucrum ex temporali causa adveniens: nam quoad lucrum quæsitum titulo spirituali non videntur teneri, per *d c.* 2. ubi dicitur, Levitas à Levitis non accepisse decimas, quod non haberent alia bona quam decimarum, quarum naturam sapere videtur tale lucrum: ut similiter non teneantur isti Clerici. Quò facit, quod dictum supra, ex prædiis ratione ministerii parocho adsignatis non deberi decimas. Vid. Suarez *d cap* 17. *num* 21.

23 Q. VII. An Religiosi teneantur ad decimas: R. Hoc dicendum esse, per *c* 3. *&* 4. *h t.* cum non eximantur ab onere isto, ex eo præcisè, quod sint personæ Ecclesiasticæ, cum & Clericos ad eas teneri dictum sit, & probetur idem per text, in *c. Veniens sup. de Transact* ubi expressè Monachis imperatur decimarum solutio, nisi per transactionem auctoritate Apostolica confirmatam se defendant, aut per privilegium, aut aliàs, qua de re infra. Sequitur autem hoc jus decimas percipiendi ipsa prædia: quo modo si elocentur, manet nihilominus salvum, quia, uti dictum, rem comitatur. Adeo ut non sit minuenda quantitas ratione pensionis domino præstandæ: quæ nomine decimarum est minor,

cum fructus minuantur per earum detractionem, Si partiarius fuerit colonus, qualis pro parte fructuum colit, alia parte domino præstanda, uterque tenetur, sive prius ante divisionem eas recipiendo, sive post divisionem ab utroque exigendo uti fieri posse apparet ex *d. c. Tua nobis 26. in fine h. t.*

Q. VIII. An ex pensione, quam recipit à colono, teneatur dominus solvere decimas; R. Esse, qui putent talem pensionem spectare ad personale lucrum, quasi de novo, adcrescens, & proinde ex ea deberi decimas personales. Sed verius est pertinere ad fructus prædiales, in quorum locum subrogatur. Non deberi autem ex ea decimas patet, quòd dominus fundi per colonum semel eas solverit, ut iteratò non sint exigendæ. Sequuntur itaque decimæ rem ipsam, ipsumque prædii possessorem. poteslq; conveniri ipse conductor, *c. Dilecti 8. h. t.* non secus ac possessor novus.

24

Hæc ita obtinent de jure communi; nisi ab eo demonstretur exemptio, *c. A nobis 34. h. tit.* Est enim hæc obligatio juris humani, saltem quoad quotam unde fieri potest, ut ab eo, aliqui eximantur jure speciali, uti privilegio per Rom. Pont. *c. 2. §. pen. eod. in 6.* qui est supra jus humanum in suo foro. Sic per Paschalem II. Religiosis & Clericis in communi viventibus concessa exemptio decimarum ex prædiis, quæ suis manibus aut sumptibus excolunt, *can. decimas XVI. q. 1.* Postea per Adrianum IV. restricta fuit ea exemptio ad Cistertienses, Templarios, & Hospitalarios. *c. ex parte 10 h. t.* & ad terras ante Lateranense Cõcil. adquisitas per Innocentium III. ut aliqui explicant *c. penult. h. t.* quod est ejusdem Innoc. qui præsedit Concilio Lateranensi, sive, ut alii & conformius textui volunt, per ipsos Abbates Cistertienses, ad commonitionem Inn. Tertii. In cæteris Religiosis ista exemptio non obtinet, nisi quoad novalia, per se aut suis sumptibus exculta, & quoad animalia, & hortos suos, *d. c. 10. in fine.* Et hoc in propriis eorum prædiis, non etiam per eos conductis *d. c. 8. h. t.* ne privilegium, quod est odiosum, quia est contra jus commune, extendatur. Hinc & emptores & conductores talium prædiorum non excusantur à decimarum præstatione, *c. licet 11. h. t.* cùm privilegium, quod est personale, personam non ingrediatur, *l. In omnibus D. de R. I.* An privilegium de non solvendis decimis extendatur ad novalia post coli cœpta dicetur alio loco.

25

Quæritur autem hic primo, An dictum privilegium etiam connectat bona adquirenda? R. Aliquibus videri non nisi ad adquisita pertinere. I. Quod privilegium sit strictè accipiendum, ut quàm minimum noceat. II. Quod in decimis non fiat extensio ad futura, *c. Tua 25. in fine h. t.* III. Quod res transeat cum suo onere Oldrad. *cons. 268.* Verius tamen contrarium, per text. in *c. quia circa inf. de privil.* ubi dicitur, sub indefinita remissione decimarum non tantùm venire possessiones præsentis temporis, sed & futuri, excepetit, ut poterat, videatur universaliter remisisse; & quod in beneficiis Principalibus plenissima interpretatio sit adhibenda, nec una & eadem substantia diverso jure censenda, maximè quando est eadem ratio, uti hic. Covar. *1. Var. c. 13. in fine,* Suarez *d. lib. 1. c. 19. n. 7.* Non obstat *d. c. 25.* cùm agat de præscriptione, ut patet ex verbis. *Occasione decimationis antiquæ* Est autem præscriptio strictè accipienda, qua de re infrà. Nihil etiam facit *c. pen. h. t.* nam ibi agitur singulariter, quando ex eo gravamen oriretur Ecclesiis, quibus subtrahuntur terræ, ex quibus ante percipiebant decimas. Aut accipi potest *d. c. pen.* in casu, quo agitur de præjudicio tertii: secus, si de præjudicio concedentis, quo casu privilegium latiùs interpretamur & quoad futura, *d. c. 22. h. t.* & Abbas *ibi.* Barbosa *ad l. divortio al Fructus 7. §. quod in anno 6. n. 15. D. Soluto matrim.*

26

Q. II. An vi dicti privilegii eximantur & à decimis conductorum prædiorum, quæ propriis manibus excolunt? R. Negando; cum privilegium tantum loquatur de propriis terris à se cultis; conductæ autem non sint propriæ: atque, ita cum loquatur limitativè, non est facienda extensio, quia fieret contra mentem concedentis, qui duo requisivit, scil. proprios agros, & culturam, hic autem unum tantum esset, ut deficiant privilegii verba, & rectè rescripserit Alexan. III. *in c. 8. h. t.* non venire terras conductas sub hoc privilegio.

27

Q. III.

28 Q. III. Quid juris in prædiis acceptis in emphyteusin? R. Rem esse dubiam, & negativam videri probari ex eo, quod talia videantur absolutè propria, propter utile dominium. Quod facit, quod Pont. *d. c.* 8. tantum excipiat agros conductos, inter quos non rectè computantur dati in emphyteusin. Pro affirmativa tamen, quæ tutior est, facit, quòd prædia talia propriè & rigore non sint eius, cui in emphyteusin data, *l. 1. D. Si ager vectigalis id est emphyt. pet.* ubi tales agri dicuntur locati conducti, & esse quamdam actionem in rem iis quibus concessi; non tamen esse dominos: Ut contineantur sub conductis, atque ita pendant decimas, secundum *d. c.* 8. Estque posterior hæc opinio non tantum tutior, sed & juri conformior Suarez *d. c.* 19. *n.* 11.

29 Q. IV. An conductores talium prædiorum sequatur immunitas à solutione decimarum? R. Eam tantum esse concessam Religiosis colentibus suis manibus aut expensis, atque ita sub conditione. Quæ cessat in casu, quo aliis excolenda dantur: ut etiam cessat immunitas nisi privilegium hoc non tantum concernat personas, sed & res, quale *Gl. in Clem.* 1. *V. excolendis & eam secutus* Ab. in *c. Ex parte* 10. *h. t.* vocat reale, quale est, quod taliter conceditur, ut quomodocumque agri colantur, decimas non debeant Religiosi, sed sibi retineāt; tunc enim nec coloni ab iis agros conductos habentes eas debebunt, quia res ipsæ exemptæ sunt. Hæc ita in Religiosis.

30 Q. V. An etiam Pont. eximere possit laicos ab hac obligatione? R. Hoc dicendum; cum & possit laico concedere decimas Ecclesiæ, *ut inf. eod. dicetur*: ut ex proportionata caussa possit laicos eximere, cum ea res non sit contra jus divinum & naturale, & desit ratio, quare non extendatur ea potestas Pontificis. Nec obstat, quod laicus sit incapax juris spiritualis, *c.* 7. *sup. De præscript.* quia non est incapax fructuum decimarum.

31 Ubi quæsitum, An in ista exemptione requiratur caussa? R. Probabile esse, debere caussam subesse, ne non tam in ædificationem, quam in dissipationem videatur dispensare res Ecclesiæ Pontifex. Adeo ut quidam velint, exemptionem decimarum laico sine caussa factam esse nullam: tum quòd ea potestas non sit data Pontifici à Deo; tum quod videatur contra justitiam commutativam, operarium privari suâ mercede. Posset tamen probabile videri, validam esse, etiam sine caussa: propter plenitudinem potestatis Rom. Pontificis, dummodo id fiat sine præjudicio juris naturalis sustentandi congruenter ministros Ecclesiæ, propterea quod emptio hæc versetur circa dispensationem juris Ecclesiastici, non etiam divini; cum nullum tale præceptum obligans ad solvendas decimas a Christo specialiter traditum inveniatur; ut nec naturalis, cum per exemptionem unius non gravetur alter, & congrua sua sustentatio relinquatur ministris Ecclesiæ, ut præsupponimus. Nam alias exemptio non excusaret remittentem in conscientia uti nec ipsum, cui remissio facta, sed & inutilis esset, & nihilominus teneretur ad decimas solvendas; quia esset ea res contra justitiam naturalem, quæ dictat dignum esse operarium mercede suâ: nisi aliunde ei provideatur per populum, qui non tenetur, cum semel satisfecerit, vel à remittente, vel ab eo, cui remissio facta. Facit pro superiori sententia, quod etiam à laicis præscriptione adquiri possit hæc immunitas, ut mox dicemus. Videatur Abbas in *c. A nobis h. t.* & Covarr. 1. *Var. c.* 17. *nu.* 9.

32 Inferiores Prælati non habent hanc remittendi potestatem, cum nihil possint contra legem superioris. Est tamen illis licentia decimas, aut earum partem, aut beneficia ex iis instituta ad opera vel loca pia commodius applicare, uniendo, dividendo, prout res postulabit Trid. *Sess.* 24. 13. *De reform.* Suarez *d. lib.* 1. *c.* 15. *in fine.*

33 Quæritur autem, An consuetudo quid possit circa decimarum solutionem? R. Posse consuetudine mutari modum eas solvendi, & quotam, ut scilicet aut nova solvatur, aut duodecima aut vicesima, aliave pars; imo & remitti earum solutionem, modo sufficienter provideatur ministrorum sustentationi & fabricæ. Et hoc non secundùm eos, qui quotam volunt esse juris divini aut naturalis, quia cùm tale jus mutari nequeat, necessario tenendum cum iis, consuetudinem nihil posse; sed secundum eos, qui dicunt esse juris humani Ecclesiastici, quod mutari potest per consuetudinem: quorum opinio, iuxta superius dicta *nu.* 2. est vera, cùm parum intersit,

 debi-

Missas audit, Sacramenta percipit, persolvere: debentur enim ratione ministerii spiritualis, in sustentationem, *c. Ad Apostolica* 20. *h. t.* Prædiales illi cedunt, sub qua sunt sita prædia, idque jure communi, *d. c.* 20. *et c. Cum contingat* 29. *et* 30. *h t.* ex Ecclesiæ institutione, quæ cuique parochiæ decimas prædiorum ibi sitorum attribuit.

38 Quantum ad mixtas attinet, posset videri, eas deberi partim parochiæ domicilii, partim parochiæ, ubi sunt pascua: ex eo, quod partim sint reales, partim personales, & sic partim sequantur personam, partim rem. Navarr. *Conf.* 1 *n.* 9 *h. t.* Glos. tamen, in *d. c.* 20. *V personales*, vult tamquam prædiales iudicari, ideoque Ecclesiæ deberi, ubi pascuntur animalia; &, si in pluribus locis pascuntur, pro rata temporis deberi singulis decimas. Quæ opinio est communior & probabilior, eo, quòd fructus omnis, qui producitur ex animalibus, præcipuè ex prædiis sive pascuis caussetur. Azor. *p* 1 *lib.* 7. *c.* 24. *qu* 15. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 21. *n.* 7.

39 Ex his patet, ad solos habentes animarum curam pertinere decimas jure communi: quales sunt Episcopi, & post eos Parochi locorum qui propriè spiritualia ministrant. Participant & de decimis Clerici iure sui beneficii, *c. ex parte* 21. *h. t.* nam cum sint Ecclesiæ ministri & concurrant saltem ad spiritualium administrationem, debetur & iis sustentatio. Simplices Clerici non habent jus ad decimas, quòd nec ministrent populo, nec ex vi solius characteris Clericalis debeantur. Uti nec debentur Religiosis, ex vi sui status, qui non constituit eos Ecclesiæ ministros, nec obligat servire populo in spiritualibus, nisi iis incumbat animarum cura.

40 Quid si beneficiati sint divites? R. Nihilominus, si ministrent, decimas iis deberi, cùm nemo militet suis stipendiis, & debeantur ex vi ministerii, quod præstant. Quo facit, quòd creditori, licet diviti, debitum nihilominus sit persolvendum; ut & operatio diviti debetur sua merces. Neque enim quis iure suo privandus propter divitias, quæ sunt per accidens, neque tollunt fundamentum obligationis, cum non quia pauper est, dentur Sacerdoti, sed quia ex officio ministrat. Covarr. 1. *Var. c.* 17 *n.* 4. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 11. *n.* 9.

41 Quid si sint mali? R. Nihilominus esse illis persolvendas, quod non debeantur propter vitæ bonitatem, sed propter servitium: quod si præstent, malitia eorum non liberabit alios à debito decimarum. Rebuff. *h. t. qu.* 7. *nu.* 14. *et* 15.

42 Dixi superius jure communi; nam fieri potest, ut quæ ordinario jure uni Ecclesiæ sunt debitæ, solvantur alteri, ex privilegio per Sedem Apostolicam concesso locis aliis aut personis Ecclesiasticis; nam illi incumbit dispensatio rerum Ecclesiarum. Idem etiam potest consuetudo, *c. Cum sint*. 18. *et* 20. *h. t.* quæ, uti dictum, *sup. De consuet.* derogat juri communi. Covar. *d. c.* 17. *num.* 18 *vers. tertiò.* Facit & præscriptio unius parochiæ decimas alteri Ecclesiæ, vel monasterio solvendas esse. Quod omninò procedit, quando ipsa parochia præscriptione adquiritur, quam tamquam principale decimæ ut accessorium sequuntur.

43 Quæstionis est, An per se & directè sine parochia Ecclesiastica persona possit præscribere decimas? R. Posse videri, negativam esse veriorem ex eo, quòd decimæ cùm sint stipendium ministerii spiritualis, quod in loco exhibetur non possint exigi ab eo, qui non servit, nec laborat. Affirmativa tamen recepta, & probatur per *c. Ad aures* 6. *sup. De præscript.* ubi hoc exprimit Pontifex & *c.* 1. *eod. tit. in.* 6. requirens ad hoc tempus immemoriale, vel quadraginta annorum, cum titulo, cum ad præscriptionem XL. annorum non desideretur titulus. Ratio est, quod juris communis præsumptio sit contra præscribentem, quo, uti dictum, decimæ debentur loco, sub quo sita prædia. Cui non obstat, quod, hoc jus sit incorporale; cum & incorporalia quasi possideantur, & quasi possessione adquirantur, *l.* 1. *et* 2. *C. De servit.* Non obstat etiam, quod annuis præstationibus non præscribitur, *l* 6 §. *in iis aut. in C. De præscript.* 30. *ann.* nam decimæ non sunt instar annuarum præstationum magis, quàm jus dominii, quo colliguntur fructus ex re sua, cum sit una obligatio & simplex, quæ dat jus colligendi fructus annuè ex re aliena. Non rectè denique objicitur, quod desit bona fides; cum jure communi, cujus nemo ignarus præsumitur, spectant ad Ecclesiam, sub qua sita sunt prædia:

nam

nam bonam fidem in possessore potest ponere tempus immemoriale, aut XL. annorum, cum titulo. Covarr. *d. c.* 17. *n.* 7. Quam sententiam quidam accipiunt, non quatenus per se & directè adquiri possit ius decimarum præscriptione sine parochia, sed quod per eam sufficienter probetur aut præsumatur privilegium, ratione cuius tales decimæ iure postulentur.

44 Debentur itaque decimæ Ecclesiis, personisque Ecclesiasticis divino cultui destinatis, Laicis minimè debentur per se, ut sunt fructus Ecclesiastici, nec iis solvendæ, nec ab iis possidendæ, *can. Decimas XVI. q.* 7. Et si contigerit in eos transferri decimas, restituendæ ab iisdem sunt Ecclesiæ, sub vinculo excommunicationis, *c. Ad hæc* 15. *h. t.* quod sanctuarium Dei iure hæreditario possideri non debeat, neque possideatur sine animarum periculo, *c. Prohibemus* 19 *h. t.* Dictat enim ratio naturalis, neminem esse stipendii capacem, qui non sit & capax ministerii & laboris, cui respondet stipendium. Sunt autem laici incapaces ministerii spiritualis, cui decimæ sunt destinatæ: ut Gl. in *c. Quamvis* 17. *V. concesseris h. t.* eas rectè vocet cibum in domo Domini.

45 Non implicat tamen laicos capere decimarum fructus, non titulo proprio, sed vel nomine Clericorum, ad quos pertinent, non tantùm perceptione ministeriali, qualis est in famulo, œconomo, qui Domino suo eos percipiunt, sed ut fructus in suum dominium transferant, idque ex iusto contractu, ut emptione conductione; vel caussa temporalis stipendii, pro obsequio Ecclesiæ exhibito. Nam decimæ hoc modo spectatæ sunt res temporales, ideoque justè possunt venire in potestatem laicorum. Quo facit, *c.* 2. *inf. D. locat.* ubi decimarum fructus dicuntur dari ad firmam, citra vitium quo casu ius decimarum non tam per laicum, quàm per Clericum, aut Ecclesiam exercetur. Vid. Azor. *p.* 1. *lib.* 7. *c.* 25. *qu.* 11. *vers. De hac controversia.*

46 Fuêre tamen olim concessæ decimæ Principibus laicis in feudum, propter obsequia præstita in Ecclesiæ defensionem, aut alia in eam collata beneficia, aut etiam per modum subsidii, propter imminentes necessitates, ad resistendum infidelibus, hæreticis, aliisque invasoribus Ecclesiarum. Ubi opus legitima auctoritate: quam esse penes Pontificem Rom. non est dubium, propter supremam ejus auctoritatem in dispensandis rebus Ecclesiæ, quam Ecclesiastica administratio desiderat, & patet ex usu Ecclesiæ: sæpè enim Pontifices hac gratia sunt usi in Reges Hispaniarum & Galliarum. Covarr. *Pract. Quæst. c.* 35. Rebuff. *De decimis q.* 10 Azor. *d. c.* 25. *q.* 3. Suarez. *d. lib.* 1. *c.* 15 *nu.* 3. Ubi avertendum, per istam concessionem non tam fuisse quæsitum Principibus, aliisque laicis jus ipsum spirituale, quam facultatem percipiendi, à jure spirituali abstractum.

Quæstio autem est, An idem licuerit Episcopis, aliisque Prælatis inferioribus? R. Olim iis licuisse decimarum fructus in feudum dare laicis, ex justa tamen caussa uti defensionis, etiam in perpetuum, ut colligitur ex *tit.* 6. *lib.* 1. *Feud.* ubi decimæ in feudum laicis concessæ ante prohibitionem ab Urbano II. in sancta Synodo factam firmæ iis permanent, non etiam post eam. Quam prohibitionem attribuunt communiter Concilio Lateranensi, ut videre est ex *c. Prohibemus* 19. *h. t.* & tradit Covarr. 1. *Var. c.* 17. *nu.* 5. magno conatu perdictum Conc. licentiam istam fuisse inhibitam. Posset tamen videri antiquior, eo quòd in Conc. illo videatur ista prohibitio potius præsupponi, quàm de novo fieri, ut patet ex textu in *d. c.* 19. qui agit de iis, qui illicitè feuda tenent: illicitè autem prohibitionem non tenebant. Facit quòd in *d. tit.* 6. ab Urbano II. dicatur ea prohibitio facta in sancta Synodo, cum Lateranense Conc. postea sit habitum sub Alexandro III. Fit tamen & mentio Lateranensis Concilii, eique attribui videtur ista prohibitio. Ut ut sit, post prohibitionem ab Ecclesia factam neutiquam fuisse ratas concessiones decimarum de novo factas laicis certum est: fuitque prohibitio ejusmodi omninò necessaria, propter abusus & prodigialitatem Prælatorum in concedendis decimis perpetuo in feudum laicis. Ut Episcopis aliisque Prælatis Rom. Pontifice inferioribus minimè liceat concedere in feudo, & concessio sit ipso jure irrata, cum dicta prohibitio sit juris communis, cui sunt subjecti tales Prælati, nec possunt immutare statuta per Rom. Pont. nisi in casibus concessis, de quibus Trid. *Sess.* 7. *cap.*

cap. 5. 6. 7. & 8. De reform. Sess. 21. c. 3. 4. 5. 7. Sess. 22. c. 9. & aliis locis. Rom. Pontifici id licere, nemo dubitaverit, quod sit supra jus à se aut suis prædecessoribus positum. Azor. *d. c. 25. q. 12.* Suarez *d. c. 15. n. 11.*

48 Sed quæritur, An id liceat sine caussa? R. Credendum esse, Pontifices, quando has decimas laicis attribuerunt, habuisse rationabiles & pias caussas, veluti gratitudinem pro laboribus in defendenda Ecclesia, veram indigentiam personæ alicujus, quæ mereatur subventionem, aut aliam similem. Quâ cessante, non videtur tutus Pont. in conscientia temerè decimas laicis applicans, nec etiã ipse, cui applicantur, ex humano adfectu & prodigaliter, cum sit injusta applicatio. Neque enim Pont. est dominus decimarum, sed dispensator, dissipat autem potius, quàm dispensat, ita applicãdo. Imò & nulla possit dici applicatio, saltem quoad partem necessariam ad congruam sustentationem ministri, quod talis applicatio sit contra justitiam naturalem, etiam in casu, quo alteri loco pio aut ecclesiasticæ personæ facta, quia ea non minuit injustitiam. Posito tamen quod sit facta, tenebitur ipse applicans, & is, cui talis applicatio facta, providere ministro de sufficienti sustentatione: quæ obligatio non posset gravare populum, qui semel satisfecit, decimas dando, ut iteratò cogi nequeat, uti bene tradit Covarr. in simili casu, *d. c. 17. n. 3. in fine.* Vid. Suarez *d. c. 15. n. 8. 9. 10.*

49 Posito autem, concessionem decimarum laicis factam valere, quæritur, An possint laici quas obtinent in alios laicos transferre? R. Non esse locum dubitandi in decimis post dictam prohibitionem adquisitis ab Ecclesia: hæ siquidẽ ut nullo jure detinentur à laicis, ita etiam nullo jure in alios transferuntur, cum nemo plus juris transferat, quàm habet. Nihil ad hoc faciente auctoritate Episcopi, cui ut non concessum alienare decimas, ita nec alienationi consentire, eamque confirmare. Et de talibus decimis videtur loqui textus in *c. Ad hæc 15. & 19. h. t. & c. in fine sup. De his quæ fiunt à Præl. sine Conf. Cap.* ubi consensus Episcopi in his tantummodo decimis dicitur valere, quæ perpetuò laicis concessæ licitè per eos obtinentur: uti in malè obtentis nihil faciat translatio.

Quæstio verò est, An licitè obtentæ in alios laicos re... transferantur? R. Feudum perpetuum in successores transire, etiam laicos, ex feudi ejus qualitate, cum nequeat dici jus perpetuum, nisi transiret in successores. In exteros quoque videtur feudum tale transferri posse, saltem ex consensu Episcopi, cum translatio feudi adhuc in suo esse permanentis non faciat feudum de novo concedi. Nec subest ulla Ecclesiæ injuria, ad quam necdum spectat utile ejus dominium; ut per translationem non magis ab ea alienetur, quàm ante fuit alienatum. Facit, quod possit Episcopus tale feudum, vacans per deficientem lineam, alteri etiam laico concedere non obstante juramento, *c. 2. sup. De feudis, ubi ea de re actum.* Ut etiam videatur posse Legato permittere in alium laicum transferri, ut tenet Gl. in *d. c. 19. V. laicos.* Vasq. *Illustr. Contr. c. 89. n. 2.* & tradit Felin. in *c. Quæ in Ecclesiarum n. 69. sup. de constitut.* consuetudine eam sententiam esse receptam, licèt contraria sit communis, quã & putat veriorem Azor. *d. c. 25. q. 13.* Ideo autem consensus requiritur Episcopi, ut ille advertat, ne translatio ista contineat quid detrimenti Ecclesiæ fortè propter qualitatem feudi talis, pactis concedentium datam. Frustrà objicitur *d. c. 19.* quia loquitur de feudis malè per laicum detentis.

50 Alia quæstio est, An laicus, inconsulto Episcopo, possit feudum decimarum transferre in Ecclesiam? R. Si velit transferre in eam ecclesiam unde feudum dependet, non esse opus consensu episcopi, quod nihil ei ecclesiæ subtrahatur, sed potius adquiratur, nec tam ullum vertatur præjudicium quàm commodum, argumento eorum, quæ traduntur *Instit. De auct. tutor in princ.* ubi in adquirendo pupilli non indigent auctoritate tutoris: si verò agatur de transferendo in aliam ecclesiam, aut locum pium, episcopi consensu opus esse, *c. Cùm Apostolica 7. sup. De his quæ fiunt à Præl. & c. 2. § Sanè h. t. in 6.* Suarez *d. lib. 1. c. 26. nu. 10.* quod ita induxisse videtur ecclesia non tantum, quia laicis sit inhibitum disponere super spiritualibus, aut ad ea spectantibus, suâ auctoritate, sed ut, quatenus potest, singulis ecclesiis provideatur. Et hoc non tantum, si justè eas possideant ante Conc. Lateranense, & in locum religiosum transferre decimas velint, *d. c. 1. § Sanè, c. 3. inf. De privil.*

privil. sed etiamsi injustè, ut apertè colligitur ex *d.c.7 sup. De his quæ fiunt à Prælat.* quod agit de eo, qui malè detinet decimas, & monendus est, ut Ecclesiæ, ad quam pertinent, restituat: qui si induci nequeat, ex diœcesani consensu alteri Ecclesiæ, aut pio loco assignans, dicitur constare donatio. Et hoc ita statutum ad majora mala vitanda, & damna Ecclesiæ, prout fieri potest, reparanda, quia minus inconveniens, mutari decimas ab una Ecclesia in aliam, quàm à laico detineri. Nec per hoc potest videri foveri injustitia, cum per conniventiam Ecclesiæ materia injustitiæ subtrahatur, etiamsi restitutio fiat aliter, quàm de rigore fieri deberet, creditore dissimulante. Post Conc. Lateranense sine justo titulo adquisitæ decimæ restituendæ sunt suæ Ecclesiæ, uti colligitur ex *d.§. Sanè.*

31 Illud etiam quæsitum, An laici possint præscribere decimas? R. Non agi de jure decimarum, ut est spirituale, cujus omninò incapax laicus, nec ullo tempore potest fieri capax, sed ut sunt fructus temporales, & percipi possunt sine spirituali titulo. Et dicendum, facultatem quidem illam ad fruendum decimis laico per privilegium concedi posse, non etiam vi præscriptionis adquiri; tum quia eius vis est ex lege, instituente talem modum translationis dominii, quæ hac in materia nulla datur; tum quia præscriptio requirit bonam fidem & possessionem; decimæ autem à laicis possideri propriâ & civili possessione nequeunt, cum ea requirat, ut proprio nomine, jure, ac titulo res ipsa, vel jus ad rem habeatur, cujus rei laicus hac in materia est incapax. Quo modo rectè Pont. *in c. Caussam. 7 sup. de præscript.* negat ullâ ratione laicos decimas præscribere, quod eas detinere non possint. Nec facit *c. 1 De præscript in 6.* quod dicit, spatio quadraginta annorum, cum titulo & bona fide, transferri jus decimarum; quia loquitur de Clerico capaci decimarum, eas præscribente in aliena parochia. Consuetudo tamen immemorialis percipiendi decimas à laicis usurpata sufficere videtur in vim sufficientis probationis privilegii, cujus virtute illa inchoata & continuata creditur, licet non aliter per famam probari possit. Vid. Felin. in *d c. Caussam nu.* Covarr *d.c. 17 n 5. in. fin & n.6.* Suarez *d. lib. 1. c. 27.* Azor *p. 1. lib. 7. c. 26 q. 1. & seq.* In quam rem adduci potest, quod habet jus civile, in *l. 3. §. fin D. De aqua pluvia arc.* solere eos, qui juri dicendo præsunt, tueri aquæ ductus, quibus auctoritatem vetustas dedit, licet jus non probetur. Nam cum quilibet præsumatur bonus, qui non probatur malus, pro tam antiquâ possessione præsumendum, ne possessori jus pereat.

Alia hic est dubitatio, An laicus etiam contra laicum eas possidentem præscribat? R. Posse quidem videri, nec eo in casu procedere præscriptionem, propter cessantem possessionem in laico, secundum jam dicta, sine qua nulla præscriptio currit: tenere tamen Felin. in *d. c. Caussam n. 4.* posse præscribi aut adquiri decimas per laicum contra laicum, quasi justa earum translatio ante Conc. Lateranense fecerit eas mutasse naturam: & sequitur Chassan. *ad Consuet. Burg. Rub. 1. §. 6. nu 36.* Nec facit, quod in alienatione sive translatione requiratur Episcopi consensus, secundum dicta *sup. h.t. n. 50.* nam hoc procedit in alienatione expressa, non etiam in tacita, quæ non tam vitiosa, *l. expressa 195. D. De R. I.* Facit, quod non magna subsit Ecclesiæ injuria, cujus res non alienatur; nec multum ejus intersit, res apud unum sit laicum, an apud alterum. Quod facilius procedet in casu, quo decimæ non datæ in Feudum, sed simpliciter donatæ, quia nullum agitur Ecclesiæ præjudicium, quippe ad quam res non sit reditura, nisi ex liberalitate possessoris, quæ non promptior in uno, quam in alio. Quod si fuerint concessæ decimæ in feudum pro se & descendentibus non videtur præscriptio procedere propter præjudicium, quod Ecclesiæ per eam generaretur, ad quam finitâ lineâ reverti impediretur. Procedent dicta de præscriptione contra laicum facilius in Clerico, aut Ecclesia usucapiente, præcipuè ea, à qua res habentur, cum res facilè revertantur ad suam naturam.

33 Hæc ita de decimis, quæ hactenus præstitæ illo loco, cui ex prima institutione debentur, sive etiam alteri postea adquisitæ. Sunt & decimæ novales, quæ debentur ex fructibus agri, jam primum ad culturam redacti. Est enim novale ager de novo ad cultum redactus, de quo non exstat memoria, quod unquam

numquam cultus fuerit, *c. Quod per novale* 21. *inf. de verb. signif.* Quod si ante cultus fuerit, licet non protulerit fructus decimabiles, ad novale non spectat, qui fructus tales non patiuntur fundum jure novalium censeri. Ut, si postea ferat fructus decimabiles, decimæ sint illi præstandæ, cui vel de jure communi vel speciali debentur, cum fructuum mutatio non mutet jus alterius. Abbas in *c. Dum in tua* 30. *n.* 5. *&* 6. *h. t.* D. Wamef. *Cons* 44 *num.* 14. *h. t.* Debentur autem decimæ novales illi loco, in quo ager situs, ab iisdem, qui prædia possident.

54 Ubi quæritur, An privilegium de non solvendis decimis extendatur ad novalia post eam cœpta? R. Plerosque auctores ponere differentiam inter privilegium absolutè eximens à solutione decimarum prædialium, & habens limitationem de propriis laboribus suorum agrorum, secundum *c. Ex parte* 10. *h. t.* in hoc eos admittere extensionem ad novalia, in illo negare. Rationem verò differentiæ dant, quod illo casu sit odiosum, propter sui amplitudinem, atque ita restringendum, non etiam in hoc casu, quod restrictum minus noceat. Rebuff. *alios referens De decimis qu.* 14. *n.* 29. *&* 30. Verius tamen videri, etiam privilegium absolutè eximens à decimarum solutione, ad novalia esse extendendum; cum non sit ratio, quare potius limitatum extendatur, quam absolutum. Neq; enim restrictio admittenda contra propriam verborum significationem: quod hic contingeret, cum datum absolutè circa propria prædia excluderet ea, quæ sunt propria, & illa negatio non solvendi sit absoluta, omnia comprehendens. Ut nihil movere aliquem debeat ratio differentiæ allata, quod sit odiosum privilegium; nam utroque in casu est odiosum, & admissa restrictione in uno, etiam in altero admittenda foret. Ut extensio in uno admissa, in altero quoque admitti debeat, etiamsi unum majus adferat detrimentum quàm aliud. Nam majus vel minus detrimentum adferre, est tantum per accidens, nec venit in considerationem, ad restringendam propriam verborum significationem sine ullo textu. Facit pro ista parte ratio tradita in *c. Ex parte* 27 *h. t.* ubi cui majus conceditur, etiam minus concessum videtur: est autem exemptio absoluta à decimis majus quid respectu exemptionis novalium. Nihil obstat textus in *c. Tua* 25. *in fine hoc tit.* nam agit de concessione exemptionis facta laicis, quæ odiosa magis, atque ita restringenda. Covarr. 1. *Var.* c. 17. *num.* 13. Gutierez *Quæst. Canon.* 2 *c.* 21. *n.* 14. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 19. *num.* 4.

55 Quid si consuetudo unius loci decimas alteri attribuerit, an & novales decimæ veniant? R. Non extendi illam consuetudinem ad novalium decimas, sed eas pertinere ad propriam parochiam, eique præstandas esse, ex communi sententia, quæ probatur *c. Cum contingat* 29. *h. t.* nisi ostendatur caussa, quare & ad eas extendenda sit. De jure enim communi parochiis suis debentur decimæ etiam novalium, *c. Quoniam* 13 *h. t.* quibus sine rationabili caussa non sunt auferendæ. Facit eodem textus in *d. c. Tua* 25. *h. t.* ubi ratione decimationis antiquæ (licet in feudum decimæ sint concessæ) dicitur non usurpandas novalium decimas, cum subjuncta ratione, quod in talibus non tam sit extendenda licentia, quàm restringenda, cum agatur de præjudicio alterius, & aliud non possit videri consuetudine præscriptum, quàm quod possessum: non possessæ autem novalium decimæ, cum ipsa novalia non exstiterint, *l.* 1 § *si quis hoc D. De itin. & actu priv.* Et hoc sive consuetudo decimas attribuerit laicis sive Clericis, ut patet ex *d. c.* 29. Rebuff. *d. q.* 14. *n.* 29. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 21. *n.* 9.

56 Quid si ex privilegio Rom. Pontificis alteri competant decimæ? R. Esse, qui distinguant inter laicum & Clericum, quod scilicet huic privilegium decimarum alterius loci concessum faciat etiam competere novalia, non illi; ex ratione, quod concessio illa laicis facta sit odiosa, non etiam ita facta Clericis, cum his spiritualia possidere conveniat, non etiam illis, *d. c. Tua* 28. *h. t.* Et pro ista distinctione videtur facere *c. Ex parte* 27. *h. tit.* ubi Clerico concessa immunitas à decimarum solutione ex suis agris comprehendit etiam novalium decimas, subjuncta ratione, quod ubi majus conceditur, & minus concessum esse videatur. Quæ sententia licet sit communis, ut testatur Covarr 1. *Var. c.* 17. *n.* 13. contraria tamen verior, idem scilicet ponendum esse in Clericis ac laicis, & neutri competere

novalia; cùm in utrisque hoc privilegium sit odiosum, licet in his magis, quàm in illis: quod non facit, quò minus simpliciter sit odiosum & Ecclesiæ propriæ præjudicet; quo modo restringendum *c. Olim inf. De V. S. & d. c. 25. in fine h. t.* ut quam minimum lædat jus alterius. Quo facit *Clem. fin. De rescript.* quæ habet privilegia non extendi ad futura. Et hoc, si verba talia sint, ut restringi commodè possint ad jam culta prædia, non etiam extendi ad novalia. Secus dicendum, si, salvâ verborum proprietate, restringi nequeant. Fulcitur hæc sententia, *c. 2. eod. in 6.* ubi expressa concessio novalium dicitur strictè interpretanda & restringenda ad medietatem, etiamsi sit absoluta, propter detrimentum parochiarum, quibus non nimis præjudicare voluisse censendus Pontifex. Ex qua decisione, licet sit singularis, colligitur tamen, quàm sit odiosa concessio ista, sive Clericis facta, sive laicis, cum textus ille loquatur indistinctè. Amplectitur hanc sententiam Covarr. & Rebuff. *d. locis.*

37 Nihil obstat *d. c. Ex parte* 27. nam secundum Covarr. loquitur de ordinario jure parochiali, quod explicat Pont. in *d. c. Cum contingat* 29. qui sensus patet ex verbis, *de laboribus terræ parochiarum tuarum.* Nec obstat huic expositioni ratio subjuncta, ubi magis conceditur, etiam minus concessum videri; nam optimè refertur ad istam expositionem, scilicet quod, cum jure communi ad eos spectent decimæ tamquam majus, spectent etiam novalia tamquam minus, non tam restituta, quàm pristino jure competentia, nec sublata per concessionem decimarum alteri factam: sub qua non veniunt comprehensa novalia, nisi, ut dictum, tali generalitate verborum sint concessæ, quæ non patiantur restrictionem.

Quid si laicis sint communes decimæ cum

38 Pastore loci? R. Istam communionem nihil facere, quo minus decimæ novalium competant soli Pastori. Neque enim ista communio mutat naturam rei, aut adquisitionis, quæ tantum restricta ad ea, quæ pro tempore exstabant: & facit *arg. l. 1. C. Si in com. eademque cauf.* ubi non prodest majori, cui est caussa communis cum minori, restitutio minoris.

39 Decimæ itaque competunt de jure communi parochiis, sub quibus sita prædia, prædiales scilicet: nam personales illi ecclesiæ, in qua Sacramenta quis percipit, debentur; offerendæ etiam non petitæ, & sine mora, prædiales saltem, ubi solo sunt separati fructus, *c. Cum homines 7. ubi Gl. V. fructibus h. t.* Azor. *p. 1. lib 7. c. 24. q. 17.*

Ubi quæsitum, Quando quis in mora esse (40) sit dicendus? R. Esse, qui putent monitione opus esse, nec ante poni moram. Cujus contrarium patet ex eo, quod diximus, etiam non petitas præstandas esse, & quidem statim ut fructus sunt collecti. Adeo ut antequam in horrea deducantur separanda sit decima, eaq; offerenda ecclesiæ. Non obstat *can. Omnes* XVI. *q.* 7. ubi dicitur monitione opus esse; nam hoc tantum ad offerendam pœnam, de qua ib. Volunt autem ab ipsis laicis esse decimas deferendas ad horrea Clericorum; quod tamen consuetudine non obtinet Covarr. *d. c. 17. n. 8. vers. Octavò.* Certum est non ideo liberari quempiam à præstandis decimis, quod non sint petitæ, ut aliqui malè censent, cum *d. c. 7.* dicatur super substractis & retentis digna satisfactio exhibenda. Quò facit, quod omissio petitionis debiti non liberet debitorem. Covarr. *d. loco.*

Quæstionis est, An decimæ ab ecclesia pos- (41) sint peti actione reali? R. Id aliquibus videri, ut Abbati in *c. Tua nobis 26. num 11. & in c. 4. num. 4. & 5. h. t.* per *d. c. 26.* ubi dicitur Deus suas decimas adseverare. Expressius textus in *d. can. Omnes* XVI. *qu.* 7. qui habet decimas esse Domini: & clarior in *can Moderamine* XVI. *qu. 1.* ubi dicuntur decimæ vindicari. Verius tamen non tam reali actione, quàm personali peti posse, cum non possint dici dominium ecclesiæ, antequam separatæ ab aliis fructibus aliquo modo ecclesiæ sint traditæ, quia sine traditione non transeant rerum dominia. Et facit eo textus in *cap. Parochianos 14. hoc tit.* qui dicit, quasi debitum decimas exigi posse, non ergo ut res proprias: & sic passim alii textus loquuntur, & nullus datur, quì in ecclesiam decimas ante traditionem transferat, ut cessante facto hominis non sint dicendæ esse in ecclesia dominio, sed à possessore exigendæ actione personali. Nihil facit, quod ecclesia eas vocet *suas*; nam hoc tantum propter

propter jus peculiare, quod ad eas habet Ecclesia, ex Reg. juris Qui actionem habet ad rem, videtur rem habere. *l. Is. qui 15. D. de Reg.* Nihil etiam obstat, *Vindicandi* verbū in *d. c. can. Moderamine*: nam illud non accipiendum ibi de actione in rem de qua non agit textus, qui tantum vult, Monachos propter ministerium posse sibi usurpare decimas, easque sibi appropriare: & verbum vindicandi non semper actionem civilem denotare, patet *ex c. quia nonnulli 3. sup. de Cler. non resid.* Vid. Azor. *d. c. 23 q. 9. &* Suarez. *d. lib. 1. c. 36.*

62 Postremò quæritur, An decimæ non solutæ sequantur possessorem prædii? Resp. Id velle Abbat. *in c. 7. n. 6. h. t.* ex ratione, quòd sint onus reale, quod rem comitatur, & dicantur tributa egentium animarum, *d. c. Tua nobis 27. h. t.* tributa autem exigi possessoribus si non sint exacta à prioribus, *l. Imperatores 7. de public. & vectigal.* Contrariam tamen opinionem videri æquiorem, propterea quod onus decimarum non tam respiciat rem ipsam, quam potius ipsos fructus, cum passim imperetur earum solutio ipsis colonis, qui fructus percipiunt, ut in *d. c. & c. cum non sit 33. h. t.* ubi, illi ad quos fructus non decimati pervenerint, per censuram Ecclesiasticam sunt cogendi ex iis solvere decimas Ecclesiis quibus debentur. Ut æquitati minus conveniat, à possessore eas petere, qui fructus non percipit, & contra æquitatem alieno odio prægravaretur, *c. Non debet de R. I. in 6.* Non obstat *d. l. 7.* & si quæ similes quia loquuntur de tributis & vectigalibus, quæ fundos ipsos adficiunt, ut merito cum iis transeant & possessorem gravent. Decimæ autem non sunt propriè tributa, nec eorum habent conditionem, cum, uti jam dictum, non tam fundum sequantur, quam fructus indecimatas, *d. c. 33.* Vid. Canis. *De decimis c. 4.* & Suarez *d. l. 1. c. 39. n. 8. & 9.*

63 Quantum ad tempus solutionis personalium, nihil de eo præceptum, ut consuetudini sit standum. Quæ ubi cessat, videntur fructus in fine anni computandi à negotiatione inchoata, juxta communem modum computandi lucra solvenda. Decimæ mixtæ, sicut prædiales, videntur præstandæ hoc ipso, quo percipiuntur, ut lanæ, ubi detonsæ, fætus, ubi fine matre vivere commodè potest; arborū, quando colliguntur. Fructus ex lacte, ut casei, butyri, cum tractu temporis colligatur, videtur in fine temporis decimandus. Ubi multum potest consuetudo, & conventio, tacita aut expressa, cum iis, quibus debentur decimæ. Vid. Azor. *d. c. 24. qu. 16. & seq.* Suarez *d. lib. 1. c. 37. nu. 3.*

De Primitiis.

64 Primitiæ sunt primò eratorum Deo facta oblatio, ut tali munere omnium largitor honoretur. Jure naturæ non videntur debitæ, cum nullum tale præceptum extet: & licet sit præceptum naturale colendi Deum, hoc tamen aliis modis implere potest. Præceptas fuisse lege Testamenti veteris, patet ex variis Testamenti illius locis, verum etiam ea lex hodie non obligat. Jussit tamen post legem gratiæ Ecclesia eas solvi, *c. 1. h. t. & xvi. qu. 1. & q. 7.* Ut cum earum obligatio sit juris humani, poruerit, consuetudine variari, mutari, augeri, imò & auferri, nisi sustentatio Clericorum aliud postulet: quo modo immunitas ab iis præstandis inducta valet. Quantitas earum arbitrio offerentium est relicta, nisi quòd ex magistrorum arbitrio sint offerendæ inter quadragesimam & sexagesimam partem: quod ita definitum dicitur *d. c. 1.* propter Sacerdotes, ne avarè amplius debito à populo exigant. Vid. Azor. *p. 1 l. 7. c. 27. q. 1 & seq.* Suarez. *d. l. 1. c. 8.*

De Oblationibus.

65 Oblationes, de quibus rebus fiant, ex arbitrio cuiusvis dependet. Nullo modo sunt præceptæ, nisi postulet necessitas sustentationis Clericorum. Spectant ad eos, qui spiritualia ministrant. Possunt & fieri Religiosis. In Ecclesia factæ debentur Curato Ecclesiæ nisi aliud habeat consuetudo aut pactum. Everard. *Cons. 30. nu. 6. & 7.*

66 Q. An rectè acceptentur à personis crimine maculatis? R. Posse videri non accipi, propterea, quod Deus non placetur donis impiorum, nec ea respiciat: rectiùs tamen distingui, an crimen vel vitium ipsam oblationem maculet, ipsiusve sit circumstantia prava, an tantum

tantùm afficiat personam. Priori casu non rectè accipiuntur, *c. 3. inf. De usur.* quòd Ecclesia videretur approbare iniquitatem, *Gl. in can. 2. Dist. 90. ubi alios casus ponit.* Posteriori casu non est prohibitum eas accipere; cùm conditio personæ non faciat oblationẽ vitiosam, per se loquendo, nec faciat accipientem cooperari eo modo, quo dictum sup. *h. t. n. 7.* Nisi tamen scandalum obstet; qua ratione non accipitur oblatio à meretrice, quòd intelligatur vivere de mercede prostibuli: atq; ita Ecclesia videretur fovere iniquitatem acceptando oblationem de mercede iniquitatis.

Laicis neutiquam debentur, qui eas capientes raptores & sacrilegi dicuntur, *c. Causam 13. inf. De V. S.* Quomodo & sub laicorũ dominio eas detineri prohibitum sub anathemate, *can pen. & fin. x. q. 1.* Posset hic subjungi de annatis, sed de iis commodius agetur inferius materia pensionum, quæ tractabitur *tit. De Simonia.*

TITVLVS XXXI.

De Regularibus & transeuntibus ad Religionem.

SUMMARIUM.

1. *Professio facit Religiosum.*
2. *Alia est expressa, alia tacita? & hac unde colligatur.*
3. *Habitus gestatio quando inducat professionem.*
4. *Habitus an suscipi debeat animo perseverandi in Religione?*
5. *Professio tacita an sublata per Conc. Trid.*
6. *Ad valorem professionis requisita. I. Ætas sufficiens. II Annus probationis.*
7. *Annus probationis an debeat esse continuus?*
8. *II Anno probationis an renuntiari possit?*
9. *Hodie ante eum annum emissa professio non tenet.*
10. *Transiens ad aliam Religionem de novo probare debet.*
11. *III. Professio debet esse libera.*
13. *Excommunicantur cogentes impedientesve virginem aut mulierem ingredi Religionem.*
14. *Institutio hæredis an teneat facta in casum, quo quis ingreditur?*
15. *Mulier adultera detrusa in Monasterium an cogenda profiteri?*
16. *Consensus parentum an & quatenus necessarius.*
17. *Professio, eo non obstante, facta an teneat.*
18. *IV. Requiritur habilitas in profitente; & an inhabilis illegitimè natus?*
19. *Debiter quatenus inhabilis.*
20. *Mutatio circa habilitatem ex iure novissimo.*
21. *V. Acceptanda professio à Superiore.*
22. *VI. Debet esse Religionis approbatæ*
23. *VII. Et continere tria vota substantialia.*
24. *Effectus professionis.*
25 *Bona professi an adquirantur Monasterio.*
26 *Disponere de bonis ante professionem inter vivos non licet.*
27 *An neque ante admissionem ad Novitiatum?*
28. *Vsusfructus bonorum adventitiorum ingressi an transeat ad Monasterium?*
29. *Legitima an debita liberis mox ab ingressu?*
30. *An & fidei commissum, quo gravatus fuit ingressus, mox restitui debeat?*
31. *Bona quæsita à Monacho facto Episcopo cui cedant; remissivè.*
32 *Quæsita à Monacho fugitivo cedunt Monasterio.*
33. *Quid juris in Monacho justè vel injustè ejecto?*
34. *Monacho, desertâ suâ Religione, ad aliam an transire liceat?*
35 *An tunc transeant & bona?*
36. *Quid de bonis obvenientibus tempore Novitiatus?*
37. *Et quid de bonis transeuntis ad Monasterium bonorum incapax?*
38 *Effectus professionis etiam in tacita locum habet.*
39. *Professio irrita an validetur per actum proprium professorum?*
40. *Reclamare hujus modi professioni an & qualiter liceat.*
41. *Hodie ex Conc. Trid. reclamare volens non auditur nisi intra quinquennium.*
42. *Idque continuum, quod & ignoranti currit.*
43 *Dimissio habitus an faciat audiendum professum?*
44. *Lapso quinquennio an sit locus restitutioni?*
45. *Decreto Conc. Trid. an contineatur perpetuò inhabilis ad profitendum?*

46. Re-

46. *Reclamandi impedimentum durans ultra quinquennium an faciat illud non labi?*
47. *Ordinis sacri susceptio an ratificat professionem.*

NOn tantùm bona Ecclesiis addicuntur, de quibus hactenus, sed & ipsæ personæ divino mancipantur officio, eique strictori, quales hic dicuntur transire ad Religionem, & vocantur Religiosi sive Regulares, quòd 1 sub certa vivant regula. * Tales facit professio, per quam adsumitur status tendens ad perfectionem vitæ Christianæ, per tria vota, castitatis scilicet, paupertatis & obedientiæ, de quibus plenius *Tit. xxxiv.*

Professio alia est expressa, quæ fit verbis designatis eaque vel solemnis, coram Prælato & Fratribus Monasterii emissa; vel non solemnis, quandò aliquis privatim alicui regulæ se obligat, *c. Sicut 17. h. t.* Alia tacita, quæ colligitur Primò, ex delatione habitus professorum, de permissu Superioris: nam ut ejus requiritur acceptatio in expressa, ita & in tacita, *c. Ad nostram ubi* Abbas *h. t.* modo sit habitus distinctus ab habitu Novitiorum, & per triduum saltem gestetur, quia sic gestans videtur approbasse regulam & professionem *d. c. 8.* modò sciat tali actu professionem emit-2 ti, & sponte eum gesserit; nam metus & ignorantia effectum impediret obligationis, *Gl. in c. 1. V. portaverunt eod. in 6.* Si habitus non sit distinctus, requiritur gestetur per annum, modò inceperit gestari per annum discretionis, non etiam si ante, *d. c. 1. eod. in 6. c. Ex parte 22. h. t.* saltem jure libri 6. Decretal. interpretamur autem illum annum decimum-quartum completum.

3 Vult hoc correctum Navarr. in *Comment. 4. De Regularib. nu. 74 per Clem. 2. h. t.* quasi ita vellet, etiam per habitum inceptum gestari ante discretionis annum, qui post compleatur, valere professionem, cum & ista Clem. requirat gestari per annum ab eo, qui constitutus est in discretionis ætate. Quod ita tamen temperat *d. Clem.* nisi habitus Novitiorum non sit omninò distinctus forma, colore, scissura, ab habitu professorum, ut tunc non inducat professionem, tametsi per viginti annos gestetur, quia non est indicium, ex quo colligatur animus profitentis, Vid. Azor. *p. 1. lib. 12 c. 4.*

Secundò, ex eo, quod quis suscepto habitu professorum, agat opus professis tantum conveniens, *c. Vidua 4 h. t.* quia istud opus ponit sufficiens indicium animi, etiamsi triduo non duraverit, quia textus in *d. c. 4.* non fundat se in triduo, sed indistinctè in opere gesto; si tamen libere gesserit, sciens per talem actum induci professionem. Navarr. *d. loco nu. 78* ubi vult non esse necesse, ut Novitiatus præcesserit, cum eo in textu nulla ejus fiat mentio. Præterea habeat iustum ætatem, & Superioris ad senium secundum dicta *c. 3. eod. in 6.*

4 Quæritur autem, An ad tacitam professionem spectet susceptio habitus Novitiorum animo perseverandi in Religione? R. Ita velle quosdam textus in *c. Super 9. c. Consultis 10. h. t. c. 4. eod in 6* qui habent, voluntatem vitam mutandi & in Religione perseverandi facere non posse Novitium ad sæculum reverti. Verum contrarium verius est, per varios textus, *c. Ex transmissa 3. sup. De renuntiat* ubi qui voti caussa intravit Monasterium, potest libere recedere: & per tex *in c. 3. inf. De voto* ubi proponens Religionis habitum suscipere, si ultra non processerit, dicitur non esse transgressor voti, quod solum propositum non obliget, nec solus ingressus sufficiat, cùm de ratione voti sit promissio. Non obstant suprà in contrarium allata; nam vel accipienda de intentione vitæ mutandæ firmata, vel de intentione cum animo se obligandi, ut fuerit processum ad promissionem, saltem corde; quo casu induceretur votum simplex. Abbas in *d. c. 3. in fine.* Azor. *d. c. 4. q. 4.*

5 Q. II. An tacita ista professio, ejusve effectus sit sublatus per Conc. Trid. R. Per Trid. *Sess. 25. c. 16. De Regularib.* esse quidem aliqua immutata circa professionem, ut mox dicetur, non esse tamen tacitam sublatam, ejusque durare obligationem, qua subjicitur illi Monasterio in quo professus taliter, saltem post annum probationis: nam si ante, obligabatur quidem olim professus, sed generaliter, non etiam specialiter ei Monasterio, *c. 3. in fine eod. in 6.* in quo posteriori mutatio contigit, uti mox dicetur. Vid. Azor. *Instit. Moral. p. 1. lib. 12. c. 4. qu. 6.*

Quæ-

6 Quantum ad professionis valorem, requiritur Primò sufficiens ætas, quæ olim fuit eadem, quæ nuptiarum, *can. xx. q. 1.* In rigidioribus Religionibus ante annum decimumoctavum emitti professionem vetat *c. 6. h. t.* Concilium Trid. ante annum decimum sextum quempiam profiteri prohibuit, cum irritatione actus *Sess 25. c. 15. de Regularib* ut professus non obligetur ad nullam regulam.

Secundò, Professio emittatur demum finito probationis anno, quo admissus ad habitum stetit in Religione, & probatus est probavitque ejus austeritatem & onera, *c. 1. eod. in 6.*

7 Ubi quæritur, An annus probationis debeat esse continuus? R. Ita non malè dici; tum quia simpliciter annus requiritur, quo casu de continuo plerumque accipitur, si aliud non pateat; & facit, *d. c. 1 eod. in 6.* ibi *per totū sequentem annum*: tum quia requiritur, ut austeritatem loci sufficienter quis sit expertus, quod commodè non fiet per tempus interpolatum Navar. *alios allegans, Conf. 89 n. 1. h. t.* Azor. *d. lib. 12. c. 2. q. 8.* Less. *De inst & jure lib. 2. c. 41. Disp 7. n. 59.* Qui tamen de licentia Superioris sub obedientia alibi agit, ut morbi, vel negotiorum Monasterii pro tempore, aut alia de caussa, potest non dici interrupisse annum probationis, eo quod non sit necessarium, ut novitius probet omnes austeritates in specie, sed satis sit generaliter probaverit. Navarr. *Conf. 32. n. 4 & Conf 41. n. 3 h. t.* Azor. *d l. 12. c 3. q. 7.* Flamin. *De resignat. benef. lib. 3. q. 13. n. 12.*

8 Q. II. An huic anno renuntiari possit? R. Ita rectè dici, inspecto jure veteri; propterea quod pro ingrediente videatur inductus, favori autem suo quilibet renuntiet. Et ita olim professio ante emissa tenebat, exceptis Prædicatoribus & Minoribus: quam exceptionem Pontif. VIII. ad alios Mendicantes extendit, *c. 2. & 3. eod. in 6.* ut & in eorum Ordine emissa ante annum professio non obligaret professum illi Ordini, sed liberum illi foret aliò migrare, *d. c. 2.* In aliis Religionibus expressè ante emissa obligabat etiam ipsi Ordini professum, non item tacitè *d. c. 2.* Azor. *d. l. c. 4. n. 9.* * Verum per Trid. *d. Sess. 25. c. 15. de Regul.* contigit hac in parte mutatio; nam eo irritatur professio ante finitum annum probationis emissa, sive ea sit expressa, sive tacita, cùm textus non distinguat, & eadem ratio in utraque militet, scilicet, ne per professiones anticipatas contingat eos recipi, qui non satis probati, nec probarunt sufficienter austeritatem locorum, in grave detrimentum Monasteriorum, uti sæpe docuit experientia.

10 Hoc anno etiam indiget ille, qui unam Regulam professus, ad aliam vult transgredi, quod liceat inferius dicemus; nam licet unius sit expertus austeritatem, non tamen alterius. Nec facit, quod professus dici nequeat novitius; hoc enim quoad priorem regulam, non etiam quoad posteriorem, quæ necdum probata; & non rarò multo est rigidior. Nav. *hic Conf 62.*

11 * Ex quibus patet, hunc annum non concessum ius privatum, ut olim, cui quis renuntiat, sed publicum, cui non renuntiatur privatorum pactis. Computandus autem de momento in momentum, donec recurrat pactum admissionis, *arg. l. 3. §. minorem D. De minorib.*

12 Tertiò, sit professio libera; cùm non sit æquum, ut electio vitæ dependeat ab alieno arbitrio, propter varia mala, quæ ex coactione oriuntur; præcipuè in virginibus, in quibus facilior caussa metum caussat, per quem in Monasterium ingressæ, tamquam in carcerem detrusæ, ut in carnis libertatem, cujus invitæ jactutam fecerunt, se vindicent, quacumque via sæpè concitant fluctus gravissimos, in detrimentum Ecclesiæ: ut ejusmodi professio jure sit irritata, ut dicetur infrà, *De voto.*

13 * Et cogentes quovis modo virginem, aut viduam, aliamve mulierem intrare excommunicentur, uti & quovis modo præsentiam, auctoritatem que scienter ei rei præbentes. Trid. *Sess. 25. c 18. de Regularib.* Ubi & excommunicantur impedientes sine caussa alicujus mulieris ingressum, sive impedimentum sit immediate applicatum, sive mediate; veluti per pœnam subjunctam, si ingrediatur, quatenus pœna ista justum metum ponit, aut è contra; ut egrediatur; cùm ut pœnali conventione nemo ad matrimonii legem debet adstringi, *l. Titia 134. D. De verb. oblig.* ita nec ad ingressum *arg. c. Gemma inf De sponsalib.* qui textus licet loquatur de matrimonio carnali, idem tamen statuendum in spirituali.

tuali, ex ratione eadem militante, scilicet libertate summa, quæ non minor desideratur in hoc, quam in illo: quo modo bene procedit argumentum à matrimonio carnali ad spirituale, de quo Everard. in *Loco à matrim. carnali ad spirituale* vide & Azor. *d. lib. 12. c. 1. n. 2.* Sanchez *De matrim. lib. 1. disp. 39. vers. Quarta Conclusio.*

14 Sed quæri hic posset, An institutio hæredis in casum, quo quis ingreditur, sustineatur? R. Hanc rem non tam spectare ad aliquam coactionem, ut nihil obstet *d. lib. 134.* quæ loquitur de conventione pœnali, quæ coactionem continet, & impedit voluntatem; quam ad præmium, cujus spe ad Religionem invitatur, salvâ omnimodâ libertate, ut nihil mali moris involvat: quo modo & ejusmodi spe ad matrimonium quis rectè invitatur, *l. Titio 71. §. 1. & 2. D. de Condit. & Demonstr.* quod tamen requirit etiam omnimodam libertatem. Sic & licitum auferre impedimenta, quo minus quis ingrediatur, veluti solvere æs alienum, quod ab ingressu arcebat. Ubi non potest dici subesse vitium simoniæ, cum non vendatur res aliqua sacra. Sanchez *De matrim. lib. 1. disp. 39. num. 4.* & dicetur inf. *De Simonia.* Libertas itaque requiritur in ingrediente, ut obstringatur Religioni.

15 Ubi quæritur, An propter crimen, veluti adulterium, detrusa mulier in Monasterium cogatur profiteri? R. Esse quidem legibus decretum, mulierem adulteram includendam Monasterio, ibique sub habitu monastico perpetuo debere permanere, si vir mortuus fuerit, aut ab eo intra biennium non revocetur, *Auth. Sed hodie C. Ad L. Iul. de adult.* ubi dicitur, *adultera tonsa, monastico habitu suscepto, ibi, dum vivit, permaneat.* Verùm hoc spectat tantùm ad pœnitentiam impositam peragendam, non etiam ad professionem, quæ foret coacta, atque ita irrita; cum Monachum non faciat habitus, aut tonsura, sed professio, ut ab iis separata non possit sub istis verbis contineri. Facit, quod uti ad matrimonium nemo invitus cogitur, ita nec ad Religionem sit cogendus, cum utrobique requiratur libera electio.

16 Q. An requiratur consensus parentum? R. Probabile esse, teneri liberos rogare parentum consensum, ne videantur eos contemnere, *arg. c. Licet 16. h. t.* unde non raræ aversiones animorum; nisi tamen ea in re sit periculum impedimenti: attamen, non obtentâ licentiâ, posse & reclamantibus parentibus ingredi, modò adsit justa ætas, *can. 1. & 2. xxi. q. 1.* quia in ordine ad divinum obsequium, & præsertim quoad statum eo pertinentem, habent liberi plenum jus & potestatem de se citra præjudicium parentum, ut eorum non necessariò requirant consensum, *c. Cum virum 12. in fine h. t.* Nisi parentes premantur inopiâ, ut sine liberorum auxilio vivere nequeant; tunc enim obstaret divinum præceptum, *can. 1. Dist. 30.* Vid. Bellarm. *Tomo 1. De Monachis lib. 2. c. 36.* Maynard. *lib. 5. Decis. 14. num. 10. & seqq.*

17 Quo casu quæri posset, An subsecuta, eò non obstante, professio sit valida? R. Ita videri, cum nullibi irritetur. Et licet anathema dicatur esse, quod spectat ad prohibitionem, non etiam ad irritationem, cum multa fieri prohibeantur, quæ facta tenent, *arg. c. Cum illorum inf. de sent. excom.* suspenditur tamen eo casu professionis effectus, donec provisum fuerit parentibus: nisi & in Monasterio manens filius commodè possit iis opitulari. Navarr. *De Regularibus Comment. 3. n. 48.* ubi dicit, non tantum teneri exire, si præcessit inopia ingressum, verum etiam si subsequatur, petitâ tamen veniâ.

IV. Ut habilis sit ad essentialia professionis' cùm ad impossibile nulla sit obligatio.

18 Ubi quæsitum, An sit habilis illegitimus? R. Patere ex dictis suprà, *De filiis presbyt.* sebundum Canones, eos non esse inhabiles ad ingressum, quòd per eum purgetur suspicio incontinentiæ. Qua in re quid innovavit Sixtus V. anno 1587. *Constit. incip. Cùm de omnibus, & Constit. incip. Ad Romanum spectat,* qui permisit quidem illegitimè natos ingredi, exceptis natis ex incestu, aut sacrilegio, præmissa tamen certa reformatione; quam & requisivit in omnibus masculis, sedecim annis majoribus, sub pœna nullitatis, in casum omissionis. Verùm Gregorius XIV. Sixtinam illam est moderatus, in Motu suo proprio, *incip. Circumspecta,* apud Azor. *d. lib. 12. c. 3. q. 8.* quoad natos ex incestu aut sacrilegio, permittens

mittens eos ingredi & profiteri, præmissa tamen informatione, & approbatione.

Ad excommunicatos quod attinet, non videtur illorum professio nulla, cùm sit actus privatus, qui & ab excommunicato gestus tenet; licet non desit peccatum in communicatione cum aliis. Azor. *d. loco q.9*

19 De debitore etiam quæritur, an sit habilis? R. Si spes fuerit, quòd remanens in sæculo satisfaciet creditoribus, eum non esse admittendum, cum detrimento aliorum: si verò illa spes desit, posse eum ingredi, cedendo bonis, *arg. l. 1. & 2. D. De ceff. bon.* Idem dicendum, si subsit periculum salutis, si ex sæculo se non subtrahat; quo casu injuria creditorum, quibus alias satisfieri potuisset, non est inspicienda, propter bonum ordinis majoris, *arg. can. Duæ xix. q.2.* Vid. latè Azor. *p.1. l.12 c.1. q.5.*

20 Est & hac in parte inducta quædam mutatio per Sixtinam Bullam, *incip Cum de omnib.* quâ statuitur, non alias aliquem admittendum esse ad Religionem, nisi prius pateat de parentibus, de patria, anteacta vita, moribus, per sufficientem informationem, & compertum eos non esse aliquibus criminibus obnoxios aut suspectos, æri alieno aut reddendis rationibus non obligatos, alias tales ad Religionem perpetuo declarantur inhabiles. Postea in Bulla sua, *Ad Romanum*, infirmavit eorum professionem, qui ignoranter, non præmissa dicta informatione, sunt admissi. Verum Clemens VIII. istos motus proprios, in quantum professiones in posterum irritans, revocavit, & ad jus commune reduxit, relictis pœnis contentis in Bullis prioribus in Superiores, qui, forma illis præscripta non servata, aut illis impedimentis adfectos admittunt.

21 V. Ut acceptetur promissio à Superiore, continens reciprocam obligationem, *c. Ad Apostolicam 16. h. t.* cui nemo nisi volens adstringitur; neque enim debet quis invitus cogi aliquem alere.

22 VI. Ut sit Religionis approbatæ; alias non teneret tamquam solemnis, ut facta contra juris prohibitionem, *c fin. inf. tit. 36. c. 1. De Religiof. in 6.* Cujus ratio est, quod effectus obligationis hujus solemnis sit tantum ex Ecclesiæ institutione, quâ cessante & non approbante aliquem ordinem, non potest oriri ista obligatio, ut dicetur *inf. De voto*,

23 VII. Contineat tria vota substantialia, de quibus suprà, sive explicitè, sive implicitè, non restricta aliquâ conditione contraria: veluti, ut liceat uxorem ducere, egredi, si ferre nequeat; proprium habere. Hæc enim sunt contraria statui monastico, ut dicetur inf. *Tit. 35.*

24 Effectus professionis, istis positis est, quod faciat profitentem transire in jus Superioris; sponsalia si quæ forte inierit, dissolvi, non tantum de futuro, verum etiam de præsenti, necdum per copulam consummata, ut dicetur *Tit. seq.* ad futura reddi inhabilem: * Monasterio bonorum capaci omnia bona professi addici; sequitur enim accessorium suum principale, nisi ante de iis dispofuerit, quod ei licere dictum supra, ita firmiter, ut, licet de ingressu non cogitaverit, non tamen per eum rumpatur dispositio. *sup. tit. 26. de testam. n.15.* aut nisi per statuta Provinciarum sit positum impedimentum non permittentia bonorum immobilium delationem ad monasteria, qualia justa esse diximus *sup. De success. ab intest. nu. 10.* Quo casu ad agnatos bona devolventur, uti & quando est Ordo bonorum incapax.

26 Quod de dispositione dictum, accipiendum de ea, quæ fit de ultima voluntate; nam eam quæ fit inter vivos, per donationem, renuntiationem, obligationem vel aliam, etiam cum juramento, Conc. Trid. irritavit, *Seff. 25 c. 16. de Regul.* nisi fiat cum licentia Episcopi, aut ejus Vicarii, intra duos menses proximos ante professionem & professio subsequatur. Ratio Concilii est, ne spoliatus bonis ante ingressum minus liberè ingrediatur, occasione dimissorũ bonorum, in detrimentum monasterii.

27 Quæritur verò, An idem obtineat in donatione facta ante admissionem ad Novitiatum? R. Verba quidem *d. c. 16* non loqui nisi de Novitio; quæ cum sint contra jus commune, restringenda potius quam extendenda: rationem tamen eamdem videri obtineri in eo, qui necdum admissus ad habitum. Ut possit videri idem dicendum esse, cum ubi legis ratio locum habet, etiam locum habeat dispositio, secundùm Navar. *hic Conf. n.1. & 81.* qui tamen tradit per Congregationem Cardinalium Interpp. fuisse resolutum, decisionem *d. c. 16.* non habere locum in donationibus & renuntiationibus ante Novitiatum.

Q. II.

28 Q. II. An usufructus, quem habet pater in adventitiis liberorum, transeat ad Monasterium? R. Hoc non esse improbabile, cum ingressus, licet pro mortuo habeatur, maneat tamen & patens, & verè in vita existens, nequè per ingressum cogatur bona aliis cedere. Nec facit, quod per emancipationē patri non maneat nisi dimidia ususfructûs pars, *Instit. per quas pers. cuique adquir. § hoc quoque*: nam hoc verùm in propria emancipatione patris, in cujus remunerationem permissa patri pars ista; quæ hic non contigit, cum liberi potestate patria tantùm ex consequenti liberentur, quod scilicet pater eorum sit factus incapax juris pristini retinendi. Pinel. *ad l. 1. p. 1. nu. 47. & seq. C. De bon. maternis*, Molina *De just. & jure Tract 2 Disp 140. vers. Utrum autem*.

29 Q. III. An legitima debeatur liberis continuo ab ingressu? R. Non deberi, nisi demum post mortem naturalem patris, atque interea alimenta liberis præstanda esse per Monasterium, uti nec hæreditatem ante peti posse ab institutis: quatenus tamen Monasterium est bonorum capax, nam alias, cum penes Monasterium administratio esse nequeat, continuo bona transeunt ad eos, quibus debentur ex testamento, aut ab intestatò. Covarr. *ad c. 2. nu. 12. & 14. De testam.* Vasq. *Illust. Contr c. 37 n. 1. 2. 10. 11.* Neque obstat text. in *c Cum scimus 14. h. t.* nam in eo non aliud vult Pont. quam legitimam deberi filio ex bonis patris ingressi, non viventis, sed demum mortui, ut patet ex verbis finalibus *d. c. 14. & bona paterna, quæ ipsi ex successione proveniunt, postulare*; cum successio nulla sit vivi, ad quam & spectat legitima. Quæ interpretatio licet displiceat. Covarr. *d. loco*, & de ea dubitet Abbas *ad d. c. 14. in fine* velitque contrariam sententiam, scilicet continuo ab ingressu eam posse peti, æquiorem, & tenendam jure Pontificio Navar. *de Regularib. Comment. 2. nu. 48.* adjuvat tamen eam, quod, quando jus Canonicum non recedit expressè à jure civili, sit judicandum ei consentire, *c 1. inf De novi op. nuntiat.* Quod cum hac in materia non fiat, nec sit occasio, quare fiat, cum non agatur caussa peccati, nec spiritualis, dicendum erit ei consentire. Batt. in *Auth. Si qua mulier n. 22. C. De SS. Eccles.* Faciendum tamen, æquius & commodius esse Monasterio, liberis alimentorum loco justam portionem adsignare, quàm alimenta procurare. Vid. Molina *d. Disp. 140. vers. A regula illa*.

30 Q. IV. Quid si ingressus sit gravatus fideicommisso post mortem? R. Neutiquam teneri restituere ingressum, ante mortem naturalem, quam non ponit ingressus, ex mente fideicommittentis, qui voluit gravatum pro vita rebus frui. Imò si sub conditione, *Si sine liberis*, rogatus fuerit, exspirat fideicommissum per ingressum, tamquam defecta conditione, *c. In præsentia sup. De probat.* quod Monasterium eo casu habeatur loco liberorum, & ex interpretatione legis mens fideicommittentis cesset, quasi si de ingressu cogitasset, non fuisset appositurus eam conditionem; nisi tamen alia pia caussa in defectum liberorum vocata fuerit, *Nov de sanctiss Episcop. 123. §. si quis sub conditione 37.*

31 Quidquid præterea consequitur ingressu quocumque titulo cedit Monasterio, cum ipse nihil proprii habere possit, ut dicetur *inf. de statu Monach.** Nisi sit factus Episcopus, cui quæsita non cedunt Monasterio, à quo censetur exemptus, sed Ecclesiæ, cui præest, quæ & ipsi succedet ab intestato, uti dictum sup. *De success. ab intest. per can. Statutum* XVIII. *q. 1.* Quod idem diximus obtinere in Monacho præfecto Ecclesiæ parochiali, cui per eum quæsita cedunt.

32 Ingressus si fugerit, non faciet fugâ suâ, quo minus quæsita Monasterio cedant, ne malitia sua illi prosit, alteri obsit, *can. Abbates* XVIII. *q 2.* Abbas in *c. fin. n. 3. h. t.*

33 Quid si justè ejectus fuerit? R. Talem non liberari à tribus essentialibus professionis votis; non teneri tamen ad speciales Monasterii observantias, quæ vitam monasticam comitantur. Ut eorum, quæ adquirit, dominium ei non cedat, sed tacitè eorumdem usus illi censeatur concessus, & commoditas, quæ eo mortuo cedunt Monasterio. Quod & procedit in ejecto injustè, quia non potest Monasterio nocere factum Prælati, qui etiam cogi posset recipere ejectum, aut alimenta ei præstare. Ejectos, ut liberi sint à regulis Monasterii sui, nec teneantur se subjicere alteri Monasterio, quia ei se non subjecerunt, vult. Nav. *d.*

Comment. 2. *n*. 23. & *Comment*. 3. *n*. 46. re indicere in obedientiam sui Episcopi, ut ei subsint, non more aliorum Clericorum, sed eo, quo suberant Prælato sui Monasterii. Quæ opinio videtur minus probabilis, ex eo, quod non obstrinxerint se, nisi suo Prælato, à quo cum sint liberati non debent obstringi alteri inviti. Vid. Azor. *d. lib*. 12. *c*. 16. *q*. 4. & 9. & Molina *d. Disp*. 14. *circa fin. vers. De ejectis*.

34 Illud etiam quæsitum, An liceat Monacho, deserta sua Religione, quam professus est, ad aliam transire? R. Professos in aliquo Monasterio illi semper subjectos esse: quia tamen ubi spiritus Dei est, ibi est libertas, & qui spiritu Dei aguntur, non sunt sub lege, quæ non est posita justo, respondit Pont. *c. Licet* 18. *h. t.* non esse impedimentum alibi professum ad alium transire locum arctiorem, quo tutius suam operetur salutem: petita tamen licentia Superioris, tum ad evitandam contumaciam, tum ut ille advertat, an transitus istius finis sit fundatus in charitate, an verò in temeritate & fucato quodam melioris atque arctioris vitæ colore *d. c*. 18. §. *si verò*. Non petita licentia transiens est remittendus ad suum locum, *c*. 7. *h. t.*

Quid si petitæ licentiæ non annuat Prælatus? Potest nihilominus Monachus transire ad alium locum; quia satisfecit, & judicatur contradictio Prælati proterva, *d. c*. 18.

Dixi, arctiorem; quia ad laxiorem transire non licet, sine dispensatione, ex justa caussa: quam Episcopi vult sufficere Abbas, alios secutus, *ad d. c*. 6. *n*. 6. Cujus opinio procedit, quoad transitum ad æqualem Regulam: quam etiam impartiri posse videtur Superior, secundum Abbat. *d. loco*, & Navarr. *De Regularib. Comment*. 4. *n*. 11. Ubi contra Abbatem rectè tenet, ad laxiorem Regulam non concedi transitum, nisi auctoritate summi Pont. cujus opinionem probat Trid. *Sess*. 25. *c* 19. *De Regul*. Quantum ad Mendicantes, iis denegata est omnimoda licentia transeundi ad aliam quamcumque Regulam, exceptâ Carthusienfium, nisi ex speciali solius Pont. permissu, sub pœna excommunicationis, quam ipso facto incurrunt & recipientes & recepti, ut patet ex Bulla Martini V. an. 1418. *incip. Viam ambitiosæ*. Vide latè de hac materia Azor. *d. lib*, 12. *cap*. 14.

35 Alia quæstio est, An licitè mutato Monasterio, transeant cum Monacho bona, quæ detulit? R. Cum Navarr. *d. Comment*. 4. *n*. 24. *vers. Undecimo*, & Covarr. *c*. 1. *n*. 24. *de testam*. bona omnia ad Monasterium simul cum ingressu delata, sive ea expressè donaverit, sive tacitè, in consequentiam scilicet, atque etiam post adquisita, manere penes prius Monasterium, cum semel ei adquisita legitimè, non sint sine caussa auferenda, ex parte solius donantis. Nec facit, quod erit onerosus secundo Monasterio; quia hoc imputare sibi debet, quod recipiat Monachum. Adquisita autem post translationem cedent secundo Monasterio, ad quod quis translatus, cujus jam est factus membrum. Nec obstat, quod spes succedendi sit quæsita priori Monasterio; nam ea perfectè ante mortem non potest dici adquisita & fundata in persona Monachi, cum eaque ambulat atque ita transit ad secundum Monasterium. Hæc ita, Primò, si validè transeat, quia invalida translatio ut non subjicit personam secundo Monasterio, ita nec bona, quæ proinde debentur priori Monasterio. Secundò, si voluntariè; nam si fiat translatio in pœnam, ad agendam pœnitentiam, debentur secundo Monasterio alimenta ex fructibus bonorum, quæ allata ad prius Monasterium, ne alias ei sit gravis translatio; cum isti nihil imputari possit eo casu, quo compellitur Monachum recipere, *can. De lapsis* XVI. *q*. 6. *ibi Gl*. Vid. Azor. *d. lib*. 12. *c*. 15. *q*. 3. Molina *d. Disp*. 140. *vers. Quando Religiosus*.

36 Quid de bonis obvenientibus tempore Novitiatûs? R. Ea debere cedere Monasterio priori, cujus adhuc membrum est translatus, qui necdum translatus perfectè ad posterius dici potest ante factam debitam professionẽ, ut meritò ei cedant bona, quod videtur tenere Navarr. *d. loco*.

37 Quid si transierit ad Monasterium bonorum incapax? R. Aliquos velle, prius Monasterium succedere, propter jus ei semel quæsitum, quod non fuit ablatum per professionem in secundo, bonorum incapace. Probabilius tamen, bona post professionem in secundo pertinere ad legitimos hæredes, ad quos pertinuissent, si Religionem non intrasset, & ab intestato mortuus fuisset. Ratio est, quod per professionem in secundo desinat omni-

omninò esse Religiosus prioris, eiusve membrum; sit autem membrum secundi, eique subjectus: quod cùm sit incapax dominii, ad legitimos hæredes devolvantur bona necesse est, tamquam ad proximiores, non impeditos per aliquem præcedentem. Nam si aliquis foret, esset monasterium prius, ratione proximioris ingressi, qui cùm, uti dictum, illud deseruerit, non potest habere jus quod prætendat.

38 Dicta de effectu professionis expressæ habent & locum in tacita; quam non esse sublatam per Trid. dictum suprà *hoc eod tit. nu. 5.* & patet ex *Sess. 25. c. 15. de Regul.* ubi non facta mentione tacitæ professionis, hoc solum statuitur, professionem inutiliter emitti ante annum probationis, ut etiam hæc tacita professio per adsumptionem habitus inutiliter fiat ante finitum probationis annum.

Hæc ita, si professio ritè facta sit ex consensu debito, & eorum, qui consentire debent, citra vim aut metum, post debitam ætatem anno probationis finito. Nam si intervenerit metus, qui libertatem requisitam impedit; defectus ætatis, quæ certa à Trid. posita; annus probationis non fuerit exactus, quem exigi completum per Trid. dictum est suprà, etiam cum irritatione professionis, non valebit professio.

39 Quæritur autem, An professio irrita, propter dictos defectus, validetur per actum professiorum proprium? Resp. Si duret prior causa, neutiquam per aliquem actum talem induci approbationem, etiamsi postea Ordines susceperit taliter ingressus, quia consensus deest, quem impedit metus, & validum non ponit defectus ætatis. Quod & dicendum, si ignoret nullitatem professionis, quia non potest videri approbare, qui ignorat esse nullum actum, quem gerit ex obligatione, quæ non subest, errantis enim nullus est consensus *l. si per errorem D. De jurisd.* Qui si forte scivisset nullitatem actus eum non tam ratificasset, quàm potius improbasset exeundo. Nav. *Cons. 4. & 6. de his quæ vi.** Quod olim ita

40 processit, ut durante caussa non excluderetur ullo tempore ingressus à reclamando, sed audiendus esset, & dimittendus, probata causa. Ubi non satis erit, allegare causam, sed e a probanda modo legitimo. Uti nec satis erit, probare per duos testes, quòd protestatus sit se prohiberi per metum, nam illi duo testes non aliud agunt, quam confirmant jus dictum non etiam ponunt probationem: quo non probato, non audietur reclamans, cum protestatio eius facto contraria nihil operetur.

41 Inducta super reclamatione est aliqua innovatio per Trid. *Sess. 25. cap. 19. de Regularib.* quo statutum, ut prætendus per metum, vim, ætatem, aut aliam quamcumque ob caussam professionem esse nullam, non audiatur nisi intra quinquennium, non à die scientiæ nullitatis, sed à die professionis computandum & coram Superiore causas deducat ante dimissum habitum: quem si dimiserit, nullatenus audiendus sit, sed ad Monasteriū redire cogendus, tamquam apostata puniendus, nullo interim Religionis suæ privilegio juvandus. Quod decretum utilissimum est, & passim necessarium pro irritis professionib. Azor *d. lib. 12. c. 4. q. 10.*

42 Ubi Primò quæritur, An tempus hoc sit continuum, & currat ignoranti? Resp. Ita videri, cùm indistinctè & generaliter loquatur textus, ibi, *& numerandum à tempore professionis sive expressa, sive tacita.* secundùm expressa Concilii verba? cùm non sit inductum in odium ingressorum, sed in favorem Monasteriorum, ut eorum tranquilitati consuleretur. Ut per lapsum dicti temporis, licet professio irrita per se non confirmetur (neque enim potest temporis lapsus inducere veram obligationem, quæ ex consensu pendet, quem nec tempus inducit, nec supplet Pont. Ut talis nunquam in conscientia sit verus Religiosus, donec ratificet professionem) in foro tamen externo præsumatur ratificatio, & quidem præsumptione juris & de jure, ut patet ex verbis *d. c. 19.* quæ denegant postea audientiam Sanchez, *De matrim. lib. 7. Disput. 37. num. 6.*

43 Q. II. An dimissio habitus faciat neutiquam audiendum professum? Resp. Hoc posse videri ex verbis finalibus *d. c. 19.* quæ habent nullatenus admittendum: æquius & verius tamen, ista verba esse accipienda tantum de tempore, quo non resumit habitum temerè dimissum. Nam ubi resumsit, audiendus videtur, quia non est intentio dicti Concilii, invitum aliquem cogere ad profes-

sionem, quod esset contra leges, vetantes liberi hominis venditionem, & obligationem perpetuam manendi aliquo in loco; sed tantum consulere Monasterio spoliato per dimissionem habitus alicuius professi, cui satisfactum per præsumptionem. Navar. *Comment. 4. De Regul. in fine.* Dimissio habitus ex justa causa, ut quia non datur licentia eundi ad reclamandum, & nullitatis causas proponendū, coram Ordinario, si commodè, nisi habitū deposito id fieri nequeat, est extra culpam, nec continetur sub ultima clausula, *d. c. 19.* Sanch. *d. Disp. 37. n 3.*

44 Q. III. An saltem per lapsum quinquennium sit locus restitutioni in integrum? Resp. Negativam multis probari posse; præcipuè ex eo quòd hæc præsumptio sit juris & de jure, uti jam dictum, nullam admittens probationē, adeò ut ex ea quis possit condemnari, quòd habeatur tamquam convictus. Deindè quòd Trid. deneget audientiam post ejus lapsum. Denique quod restitutio ista daret aditum litibus, & caussaret perturbationem Monasteriorum. Verius tamen dici, competere restitutionis petitionem, eamque concedi posse & debere, si justa causa allegetur, uti ignorantia lapsi quinquennii & impedimenti, ex regula generali. *Si qua mihi justa causa &c. D. ex quib. causis majores* Non obstante præsumptione juris & de jure, quæ licet non admittat probationem in contrarium in judicio ordinario, admittit tamen restitutionem in integrum, probationem in judicio extraordinario. Nihil facit, quod *d. c. 19.* dicatur non audiendus post quinquennium reclamans; nam per illa verba communis quidem & ordinaria via excluditur, non etiam extraordinaria, *arg. c. coram 7. sup. de restit. in integr.* ubi post peremptorium terminum dicitur non audienda Ecclesia; tamen denegatur beneficium restitutionis in integrum, *l. si mater in pr. D. de except. rei iud.* Non obstat exceptio rei iudicatæ, quò minùs restitutio concedatur, ut idem hoc in casu sit dicendum. Restitutio hæc non ab alio petenda quàm ab eo, qui est supra Concilium, scil. Rom. Pontifice, cui per Conc. non posse claudi manus dictum supra *tit. de constit. n. 7.* quidquid contra dicant ii, qui coguntur aliter sentire, quod jurarint in verba magistri Vid. Sanch. *d. disp. 37. n. 21. & 22.*

45 Q. IV. An isto decreto Concilii Trid. *d. c.* comprehendantur inhabiles perpetuò ad profitendum? Resp. Id posse videri, ex eo, quod Conc. *d. loco* contineat hæc verba, *aut quid simile quacumque de causa.* Quæ verba cum sint generalia, videntur omnes casus complecti, etiam dissimiles & quæ sub alia dispositione non comprehenduntur, ne sint superflua, ut in simili tradit Gomez. *ad Reg Cancell. de trien. poss. q. 2. vers. Tamen istis.* Estque ea opinio vera in casu, quo non agitur de corrigendo jure priori, vel quando non oriretur absonus intellectus: uti hoc in casu, quo contingeret mulierem, mentito sexu, in virorum Monasterio professam, ejici non posse postquinquennium. & non sine gravi detrimento cogeretur Monasterium perpetuò inhabiles retinere, atque ita decretum favore Religionis editum in eius verteretur detrimentum. Ut verius sit, isto decreto non concludi perpetuo inhabiles, ne malitia iis prosit. Nec obstant verba ista, *quacumque de causa*; cùm rectè restringantur ad habiles, secundùm tradita ab eodem Gomez. *d. loco in pr.* Pro qua parte videtur facere Navar *hic cons. 48. n 2.* Vid. Sanchez *latè d. disp. 37. n. 31. & 32.*

46 Q. V. An impedimentum reclamandi durans ultra quinquennium faciat illud non labi? R. Ita velle Nav. 4. *Comment. De Regularib. n. 76. vers. Secundo*, scilicet non labi, sed postea audiri posse, vel jure ordinario, vel per restitutionem. Ratio videtur esse, quòd Trid. nitatur præsumptione ratificationis professionis irritæ, quæ per illud quinquennium inducitur. Durante autem impedimento irritante professionem expressam, non potest tacita quidquam operari, cum non habeat majores vires quam expressa, ut videre est apud Ever. *in loco ab expresso ad tacitum.* Quò facit, quòd, licet diuturna cohabitatio faciat ratificari matrimonium metu initum, admittatur tamē probatio in contrarium, scilicet metum perdurasse. Menoch. *de præsumpt. l. q. 95.* Hinc si ante ætatem professus requisitam, quinquennio lapso, necdum eam compleat, licebit ei egredi, quia defectus ætatis ponit inhabilitatē & nullitatem, quæ ante eam completam ratificari nequit. De metu etsi idem dici possit, cū Trid. non contradicat; quia non loquitur in casu durantis metus, tutius tamen est restitutio-

tutionem petere, propter verba *d. c. 19.* simpliciter posita. Sanch. *d. disp. 27. n34.*

Denique quaeritur, An susceptio Ordinis 47 sacri operetur ratificationem professionis? R. Neutiquam illam obesse, quò minus professus inutiliter, ante quinquennium jure ordinario reclamans, audiatur, vel etiam post quinquennium per viam restitutionis; tum quia nullo jure id cautum reperitur, tum quia susceptio Ordinis sit separata à professione, à separatis autem non fiat illatio, *Papinianus* 20. *in pr.* D. *de minorib.* Nec rectè quis objicit, quòd suspiciens Ordines ad titulum Religionis peccare videatur, si non animo ratificandi professionem eos suscipiat, quia non magis peccat, quàm illos exercendo ratificare dici potest professionem nullã Nav. *de regul. Comment. 4. n. 72.* Rodei. *Quaest. Regul. tom. 3. q. 16.*

TITULUS XXXII.

De Conversione conjugatorum.

SUMMARIUM.

1. *Ad Religionis ingressum requiritur consensus utriusque obligati.*
2. *Conjugati post consummationem sine mutuo consensu statum vitae non mutant.*
3. *Spoliatus adversus ingredientem quatenus restituendus.*
4. *Copula praecedens an sit impedimento ingressui?*
5. *Professio altero invito aut inscio facta, an irrita vel irritanda?*
6. *Professus taliter non revocatus an propria authoritate egredi & redire possit?*
7. *Altero conjugum mortuo an confirmetur professio.*
8. *Utroque ingrediente valida est professio.*
9. *Ignarus mortis alterius, & postea certior illius factus, an exire possit?*
10. *Conjux, quo invito alter professus est, an eo invito ingredi ac profiteri possit?*
11. *Professio sic nulliter facta obligat ad votum simplex castitatis.*
12. *Post professionem revocatus an possit petere, vel teneatur reddere debitum?*
13. *Sponsa vi cognita an possit ingredi & profiteri?*
14. *Consensu alterius facta professio an & alterum obliget ad ingrediendum?*
15. *An valida sit hujusmodi professio?*
16. *Consensus ille debet esse liber ab omni dolo & metu:*
17. *Sponsalia de praesenti, sive matrimonium ratum dissolvitur per professionem solemnem.*
18. *Idque jure Ecclesiastico, non divino, aut naturali.*
19. *Etiam altera parte invita.*
20. *Ingredi volenti tempus bimestre praescriptum.*
21. *Tempus hoc an detur ad deliberandum de ingressu, an verò ad profitendum?*
22. *An circa hoc mutatio facta per Conc. Trid.*
23. *Sponsa duodennis ingredi volens toto quadriennio exspectare debet.*
24. *Ad Ordinem sacrum promoveri vir sine licentia uxoris nequit.*
25. *Taliter promotus uxori petenti tenetur reddere debitum.*
26. *Petere verò ipse non potest.*
27. *Consensus uxoris facit licitam promotionē.*
28. *Uxor eo casu an teneatur ingredi Religionem.*
29. *Viro mortuo an iterato validè nubat?*
30. *Ordinis sacri susceptione non dissolvitur matrimonium ratum, non consummatum.*
31. *An eo casu maritus ordinatus teneatur ingredi Religionem.*
32. *Quid juris, si uxor dissimulando tacuerit?*
33. *Uxore non repetente an maritus sua sponte ad eam redire possit?*

AD ingressum requiritur & sufficit consensus hinc inde, nisi quis alteri sit obli- 1 gatus. Quo modo servus non ingreditur sine consensu domini, qua de re actum supra *tit. de ser vis non ordin.* Episcopi sine consensu Pontificis se non abdicant munere suo, Religionis intrandae causa, ex ratione dict. sup. *tit. de renuntiat.* * Conjugati post matrimonium 2 consummatum sine mutuo consensu statum non mutant: quaesitum enim jus alteri invito non auferendum, cui fortè remanenti in saeculo minùs cōmodum vitam celebrem agere, cum iterato non liceat ei aliud matrimonium inire, vivo conjuge, vinculo prioris matrimonii non dissoluto, *can. quod Deus* XXXIII. *q.* 2. Et ita habet cōmunis sententia, probata *per can. sunt qui & c. Agathosa* XXVII. *q.* 2 & *c.* 7 *h. t.* (Ne nō sit attēdēda dispositio Justinian. qua alteri etiam

etiam consummato matrimonio, conceditur ingressus, eo resoluto etiam quoad vinculum *Novell de sanctiss. Epis 123 § si verò constante & l fin. C. De Episc. & Cler.* cum matrimonium, ejusque causa, ad forum Canonicum spectans, terminandum sit secundum Canones, non etiam secundum leges, quatum dispositio ut potuerit aliquando obtinuisse, non respondet tamen legi Dei, quæ sequenda, *d. can sunt qui.*

3 * Quo modo si contingat alterum conjugum post consummatum matrimonium ingredi, altero invito, ingressus ei tamquam spoliato restituendus, secundùm dicta sup. *de restitut. spoliat.* Nisi ingresso sit causa, propter quam restitutio denegetur: veluti si eam petenti obsit adulterium, quo se maculavit; per hoc enim perdidit jus suum, & alteri concessa libertas vitam mutandi, *d can. Agathosa.* Cum enim ista de causa liceat vitio dimittere uxorem, cui quæsita libertas à præstando debito, quid ni citra alterius injuriam Religioni se addicit? Nisi & ipsi adulterium obstat, *c. penult inf de adult.* cum mutua compensatione delicta censeantur oblata.

Consummatum matrimonium hac in materia habetur per conjugalem copulam subsequentem, quod est extra dubium.

4 Dubitari posset, An & copula præcedens impediat alterum conjugum ingredi? Resp. Esse omninò integrum alteri ingredi, cùm per istam copulam non possit dici matrimonium consummatum, quia requiritur matrimonialis, quæ sequatur ipsum matrimonium contractum; præcedens enim tantùm est fornicaria. Nihil facit, quòd matrimonium sequens retrotrahatur ad copulam præcedentem, per *c. tanta inf. Qui filii sint legit.* nam hoc tantum in favorem prolis, qui non est extendendus in favorem eorum, qui deliquerunt, Covarr. *De sponsal. p. 2. cap. 4 § 1. nu. 23. & 24.*

5 Consequenter quæritur, An matrimonio consummato facta professio, altero invito aut inscio, sit irrita aut irritanda? Resp. Videri potiùs irritam esse per text. *in c. quidam 3. & c. Placuit 12. h. t* qui dicit, votum usquequaque non tenuisse, nec esse obligatorium tamquam emissum à non habili, & non habente sui potestatem. Neque enim vivo conjuge, cui corpus suum alter tradidit, habet ipsa sui corporis in alium transferendi potestatem: quæ translatio cum contingat per ingressum, utilis esse non potest, saltem quoad votum solemne, quo Monasterio jus quæratur in corpus ingressi; quod uni traditum, alteri sine effectu traditur, Sanch *de matrim lib. 7 Disp. 34. n. 1. & 10.*

6 Hinc venit decidenda & alia quæstio, An ingressus, non revocatus ab altero, possit propriâ auctoritate egredi, & ad dimissum redire? Resp. Videri negativam probari per *d c. 12 in V. in ejus potestate non erat,* quibus insinuari videtur, non esse ingresso potestatem redeundi ad sæculum, sed relicto tantum esse jus vocandi, ut eo non revocante, videatur tenere professio quoad ingressum: contrariam tamen scientiam esse veriorem, cum, ut quæstione præcedenti dictum, votum sit irritum, ut non sit ratio cogens eum in Monasterio hærere. Facit eodem text. *in can. una sola XXXIII. qu. 5.* qui dicit non esse vovendum à conjugatis sine mutua voluntate. Aliàs si factum fuerit, magis corrigenda temeritas, quam persolvenda promissio, cum Deus vetet usurpare alienum. Facit etiam, quòd per ingressum alterius alter spolietur, qui ante omnia restituendus, ne spolians in peccato hæreat, quo se liberare tenetur quamprimum etiam auctoritate propriâ, & ante conventionem. Nihil obstat tex. *in d c. 12.* nam quod dicitur ibi, non esse in eius potestate ad sæculum redire, accipiendum juxta præcedentia, scilicet non esse eius arbitrii ad sæculum redire, vel non redire, deserto marito: sed hoc esse in potestate mariti, qui poterat ingredienti consentire, eique professionem permittere, *Gl. in d can. una sola,* Innoc *d. c. 3. n. 3.* Abbas *in c. Accedens 17. nu 3. h. t.* Sanch. *d. loc. num. 14.* Hinc patet, per consensum manentis in sæculo ratificari ex post facto alterius professionem, invito aut inscio altero emissam, cum actus ab initio nullus solo casu ex postfacto vires non sumat, *l. quod initio 29. D de R. I.* sed oportet de novo profiteatur.

7 Q. IV. Quid si coniux alter moriatur, an confirmetur professio? Resp. Id non paucis videri, quasi ablato jam obstante impedimento: & facit pro iis textus *c. consuluit. 10. h. t.* qui videtur eo in casu denegare ingresso dimissionem habitus, & nuptiarum contractū. Navar. *Cons. 3. nu. 4. h. t.* Quæ opinio non

alias

alias procedet, quàm quatenus ab initio consenserit expressè vel tacitè alter coniux; nam alias professio ab initio irrita non potest convalescere, non secuta ratificatione post mortem coniugis. Et ita accipit Gl. *d. c.10.* Vid. Azor. *Instit. Moral. p.1. lib.12. c.1. q.6.* Sanchez. *d. disp 34. n. 18. & seq.*

8 Q. V. Quid si uterque ingrediatur sine mutua licentia? R. Validam videri utriusq; professionem & neutri esse revocationem salvam, cum neuter possit conqueri se spoliatum; viderut enim data licentia mutua ipso facto, quod æquivalet verbis. Quod omninò procedit, quando uterque est conscius ingressus alterius, quia non potest videri non consensisse. Si inscius fuerit, non valebit professio, nec tenebitur professus manere in Monasterio. Videatur Bohic. in *c. Vxoratus* 8. *n.13. h. t. &* Sanchez. *d. loco n.24.*

9 Q. VI. Quid si ignarus mortis alterius in Religione permanserit, & postea certior factus resilire velit? R. Ignorantiam istam nihil facere ad ratificationem professionis nulliter antea factæ, quia requiritur ad eam consensus novus qui non potest poni in ignorante decessum coniugis. Innoc. *in d. c. consuluit* 10. *in fine.* Quod si conscius mortis manserit in Religione, videtur ratificasse professionem, quia cum cessante obstaculo, iterante professionē, scienter in Monasterio permanet, non potest videri approbare & ratificare professionem, si faciat propria professis, & sufficientia ad inducendam professionem tacitam post annum probationis, vero animo profitendi de novo, argumento eorum, quæ tradit Innoc. *ad c. quidem* 3. *n.2. h. t. & c. 1. inf. de eo qui duxit &c.* Sanchez *d. disp. 34. n.19.*

10 Q. VII. An coniuge altero ingresso absq; licentia alterius, possit & alter ingredi & profiteri validè, sine alterius licentia? Resp. Non videri, imò posse posterioris ingressum revocari per priorem. Neque enim delictum hoc, quod ponitur per ingressum sine alterius licentia, tale est, quod præstet relicto licentiam divertendi; nam, ut suprà *hoc t. n.* 6. diximus, licet ingresso sua auctoritate ad relictum redire, quo jure nullibi privatur à Iure Sanchez. *d. loco n.23.*

11 Dicta de nullitate ingressus alterius conjugis citra licentiam relicti, vera sunt quoad votum solemne, quod eatenus non habet effectum. Operabitur tamen ista professio obligationem quoad votum simplex castitatis: quod licet non obliget Regulis monasticis, facit tamen teneri voventem ad continentiã, & ponitur impedimentum matrimonii ineundi post mortem alterius, *c.3. & c. placet 12. h. t.* non tamen tam dirimens, quàm impediens secundùm ea, quæ dicentur infrà, *Ad tit. Qui Cler. vel voventes &c.* Quod ita statuit Ecclesia, præsumendo ingressum se saltem obligare velle ad id, quod potest, citra detrimentum alterius, scilicet ad castitatem, independenter à professione: nisi alia fuerit profitentis mens, scilicet non continendi nisi in statu Religioso, quæ faciet votum illud ad nihil utile esse.

12 Q. An post professionem revocatus debitũ petere possit? R. Id aliquos velle, quod *d. c. 3. & d. c.12.* dicatur, exigere non posse, id est jure suo cogere ad debiti præstationem, quo se exuit profitendo modo jam dicto: ut videatur petere posse, cum petitio non tam ad coactionem quàm ad voluntariam alterius præstationem tendat. Verius tamen ne quidem petere posse, cùm castitatem vovens omnia à se averterit, per quæ voluntariè per eum actui carnali occasio posset præberi. Secus est in casu, quo quis jus exigendi debitum perdidit per adulterium; tunc enim quia in favorem alterius perdidit, nullam facit injuriam petendo ab eo, qui annuendo juri suo, uti potest, renunciat. Reddere tamen alteri petenti tenetur, quod suo voto non possit ei præjudicare. Covarr. *De matrim p 2. c.6 §.3. n.2.* Navarr. *in Summa c.22. n.52.* Azor. *p.1 lib.13. c.14. q.1.* Sanchez. *d. lib.7. disp.38. n.21.* Hæc ita in casu consummati matrimonii.

13 Quid si sponsa de præsenti per vim præcisã cognita fuerit à sponso? R. Certum esse, etiam per copulam vi extortam consummari matrimonium, & effici eos unam carnem; atque ita probabile esse, non licere sponsæ citra consensum alterius ingredi, secundùm jura omnia, quæ non admittunt professionem alterius coniugum post consummationem, altero invito, propter incontinentiæ periculum in altero: ut procedat eo casu, *Quod Deus coniunxit homo non separet.* Barbosa *ad Rubr.* D. *Soluto matrim. p. 2. n.105.* Covar. *De matrim. p.2. c.7. §. 4. n.35.* Sanch. *De matrim. lib.2. disp.28. q.1. n.2.*

Non est tamen improbabilis eorum opinio, qui volunt nihilominus eam ingredi posse, eo quod per violentiam alterius non debeat quis privare suo jure, & delinquens non debeat esse melioris conditionis, quã innocens, ne ex malitia sua quis reportet lucrum. Facit, quod non videatur corrupta, quæ invita suum corpus communicavit, *can* 1. & 2. XXIII. q. 5. Abbas *in c* 2 *h. t* Gl *in can Si Evangelica V. invitis dist.* 59. Quo casu volunt & sponsum cogendum ingredi in compensationem injuriæ. Quæ posterior opinio faciliùs procedet in sponsa de futuro, non tantum secundùm jus novissimum, verùm & secundum antiquum, quo sponsalia de futuro per subsequentem copulam transibant in matrimonium, hoc enim tantum ex præsumpto consensu, uti inferius dicetur, quem cessare facit ipsa vis hic præsupposita. In sponsa de præsenti posset videri magis dubia, tum propter consummationem, tum propter conceptam prolem. Sponsum, qui vi oppressit sponsam suã de præsenti, non posse profiteri altero invito, certum est, cum ex parte sua spontaneè matrimonium consummârit. Consensu alterius quin professio teneat est extra dubium, cum cuilibet liceat juri suo renuntiare.

24 Ubi quæsitum, An eo casu & alter ingredi debeat? R. Omninò nisi sit positus extra suspicionem incontinentiæ, veluti ex causa provectæ ætatis, secundum varios textus; tunc enim sufficiet relictam vovere continentiam, & in sæculo manere, *c.* 4. 8. & *c. Ad Apostolica* 13. *h. t.* Non posita extra suspicionem incontinentiæ si ingredi recuset Monasterium, ingressus ad eam redire cogitur ad evitandum periculum incontinentiæ, *c* 1 *h. t.* Quod accipiunt de uxore, quæ nescia juris ignoravit sibi una intrandum esse, cum non videatur se obstringere voluisse voto castitatis. Si verò sciverit, volunt posse cogi intrare, cum sciens jus se ei conformare videatur; & licentiam profitendi concedens suo coniugi, tacitè vovere, vel ad id se adstringere, quod ad illius ingressus valorem desiderari notat, cum aliquid volens videatur etiam velle, sine quo id ipsum obtineri nequit, *arg. c. Prudentiam* 20. *sup. de off. deleg.* Abbas *in d c.* 1. *n.* 4. & 8. Sanchez *d. lib.* 7 *disp* 33. *num.* 14. Loquitur tamen *d. c.* 1. indistinctè, si uxor, quæ consensit ingredienti viro? nolit ingredi, non esse cogendam, sed virum ad eam reverti debere. Et facit *can. Agathosa* XXVII. *q.* 2. qui non alias vult cogi uxorem intrare, quam si promiserit vitã mutare. Facit eodem textus in *c. ex parte* 9 *h. t.* qui in casu, quo uxor consensit viro profiteri, non dicit illam cogendam, sed virum, ea manente in sæculo, non posse proficisci ad Religionem: quod non diceretur, si ex solo permissu mulier teneretur intrare. Facit & conditio professionis, requirentis omnimodam libertatem, quæ hic deesset, & Religionis tranquillitas; quam contingeret turbari per coactè ingressum. Superior tamen distinctio communiter recepta. Vide Rebell. *de Iust. p.* 2. *de oblig lib.* 3 *q* 4. *sect.* 2. *n* 20.

15 Quæstio autem est, An consensus alterius faciat tenere professionem ingressi isto casu? R. Etiam in casu, quo alter nullum votum emisit, nec emittere velit, si tamen consenserit non esse professionem irritam, uti patet *d. c.* 4 *h. t.* ubi qui consentiente uxore professus est, licet, ea remanente in sæculo, nequiverit in Monasterio remanere, tamen uxore mortua cogitur ad Monasterium redire, & matrimonium ab eo postea contractum nullum declaratur; non alia de causa, quàm quod professio emissa fuerit valida, non ut simplex, sed ut solemnis, hæc enim tantum dirimit matrimonium subsequens, non etiam illa, ut dicetur infra *tit. qui Cler. vel voventes &c.* Nec facit, quod jure non potuerit proficisci ad religionem illa in sæculo remanente; nam hoc non, quia professio fuerit nulla, sed ut consuleretur eius incontinentiæ: ut eo sublato per mortem alterius, nihil sit, quod remoretur professum, quo minùs professioni satisfaciat. Facit eò *d. can. Agathosa*, in quo professus, uxore consentiente, remanere in Religione cogitur, nisi uxori relictæ in sæculo sit incontinentiæ periculum, juxta *d. c* 8 aut nisi & ipsa promiserit mutare vitam, quæ eo casu tenetur promissum adimplere. Unde patet, non ideo egredi ingressum, quia professio nulla, cum habeat requisitum per Canones alterius consensum, sed ad periculum incontinentiæ vitandum, ut secundum regulam, inducta ob certum finem ultra eum non operentur. Abbas *in d. c. ex parte* 9. *n.* 2. 3. & 5. Sanch. *d disp.* 33. *num.* 4.

Cæt-

16 Cæterùm oportet consensus sit liber ab omni dolo & metu, non extortus, quia alias ingressus revocari potest, *c. accedens* 17. *h. t.* Imò rectè dicetur professio irrita, secundùm dicta suprà de eo, qui sine consensu alterius intravit cum consensus talis sit nullus, nisi alterius incontinentia postea admissa salvet ingressum, eumque ibi permanere faciat, *c. veniens* 16. *h. t.* Nam sicut adulterium ante ingressum commissum ab altero, innocentem liberat à iure, quo tenetur coniugi, ut liberè intret Religionem, citra eius consensum, & repeti ab eo nequeat, *c. Constitutus* 15. *h. t.* quod nihil juris habeat; ita & subsequens adulteriū, non tantum si ex consensu eius ingressus est, *d. c.* 16. verum & si eo invito. Neque enim dimissio ista excusat adulterium postea commissum: ut nec excusatur a commissione dotis, quod expulsa peccaverit in corpus suum, ut dicetur *inf. ad t. de adult.* Hæc ita procedunt in matrimonio consummato.

17 Quantum ad sponsalia de præsenti ante consummationem, ea etiam parte invita per ingressum alterius dissolvuntur, *c. verum* 2. & 7. *h. t.* Trid. *Sess.* 24. *can.* 6. Sanch. *lib.* 2. *disp.* 18. Cuius ratio non est, quod copula sit de substantia, atque ita eius defectus causet imperfectum matrimonium, cum & sine copula sit verè matrimoniū de præsenti ex solo consensu, dicetur infrà *lib.* 4. sed quod per matrimonium de præsenti tantum ponatur quædam coniunctio sive vinculum spirituale, cui subest tacita conditio resolutiva, nisi sequatur mors spiritualis, *arg. l. nihil tam naturale* D. *de R. I.* & *can. Omnes res* XXVII. *q.* 2. quæ contingit per ingressum approbatæ Religionis.

18 Ubi quæritur, quo iure fiat ista dissolutio matrimonii? R. Id aliquos attribuere iuri divino, alios iure naturali: verius esse, uti ex solo iure Ecclesiastico post votum solemne initum matrimonium est irritum, ut dicemus inf. *qui Clerici vel voven.* ita & eodem iure contractum ante dirimi per subsecutam professionem solemnem; cum eius solemnitas tantum procedat ex constitutione Ecclesiastica, secundum expressum textum in *c. unico de voto in* 6. per quem est inducta & attributa vis specialis isti solemni professioni, quæ non eadem attributa voto simplici, ut dicetur infrà, *ad tit. de voto.* Vid. Sanchez *d. lib.* 7. *disp.* 19.

Solvuntur itaque sponsalia de præsenti per professionem alicuius approbatæ Religionis, quia non approbata non ponit votum solemne, sed simplex tantum, cui non est eadem vis. Dico, de præsenti, ante consummationem; nam ea poneret vinculum corporale indissolubile, nisi per corporis dissolutionem, *d. l. nihil* quæ non contingit nisi per mortem naturalē, de qua accipiendus *can. quod Deus* XXXIII. *q.* 2. & expressè loquitur *c. ex publico* 7. *h. t.* * Nihil facit, quod altera pars sit invita, quia eius contradictio non attenditur; cum non sit dissonum rationi, adspirare ad vitam perfectiorē, quando non subest alterius iniuria: ut in casu nō consummati matrimonii, cum relicto liceat inire novas nuptias, quippe jam dissoluto matrimonio quoad vinculum per ipsam professionem, uti jam dictum, ante quam non fit hæc dissolutio, quia per eam demum inducitur mors civilis, causa huius dissolutionis *c.* 2. *h. t.* 19

Unde ne per moram alterius contingat relictum in corpus suum peccare, ad eius instantiam certum tempus est adsignandum volenti ingredi: [illegible] lapso nisi profiteatur, ad alterum redire cogitur, coniugali adfectu eum tractaturus, *d. c.* 7. ubi tempus hoc bimestre videtur restringi. Quamvis verius dicendum sit, arbitrarium esse, & posse arbitrio judicis restringi, aut prorogari. Nam licet terminus à lege datus nequeat per judicem mutari, secus tamen est, quando datur à lege, ministerio judicis, ut *in d. c.* 7. ubi *Gl. V. ans. duorum* Est autē hoc tempus computandū à momento contracti matrimonii in momentū ultimū adsignati tēporis. 20

21 Quæsitum hic, An detur hoc tempus ad deliberandum de ingressu, an verò ad probandū & profitendū? R. Esse, qui velint hoc tempus ad deliberandum de ingressu dari, & ante annum probationis, qui jure communi competit ingredi volentibus, uti dictum Tit. superiori. Non deest etiam, qui velint, coniugem, licet non cogitantem ingredi, posse denegare debitum alteri intra istud bimestre. Quorum dictum est improbabile, cùm continuò quæratur utrique jus ad mutuum usum corporis: qui non rectè petenti negatur, nisi ex causa religionis, excepta per *d. c.* 7. cuius verbis magis convenit, tempus illud datum esse ad probandum, profitendum illi, qui ingredi cogitat: habet enim textus,

quod vel ad religionem transire , vel ad virum suum redire intra duorum mensium spatium debet. Ad religionem autem nemo transire dicitur, nisi qui profitetur, cùm verba sint accipienda cum effectu. Quò etiam faciunt verba, *uterque restituat alteri, quod ab eo noscitur recepisse:* quod non obtinet nisi in casu soluti matrimonii ; nam quoad spes est eius consummandi, accepta minimè sunt restituenda. Innoc. *ad d. c. 7.* Sanchez *lib. 2. disp. 24. n. 3.*

22 Hinc alia oritur quæstio, An & hodie intra bimestre aut aliud tempus adsignandum teneatur ingredi volens profiteri? R. Dubitandi causam sumi ex Trid. *Sess. 25. c. 15. de Regul.* quod professioni vult præmitti annum probationis, aliàs irritam habet professionem. Probabile tamen esse, quantum ad hanc rem, nihil esse immutatum per Trid. cùm decretum Concilii sit generale, & posterius, quod solet per priora specialia restringi & explicari, *l. sed & posteriores, l. non est novum D. de LL.* Facit ratio juris antiqui, ne scilicet per moram ingressi detur manenti in sæculo an[illegible]peccandi; quæ ratio etiam obtinet jure no[illegible] Nec videtur quidquam facere negatio universalis posita in *d. c. 15.* cum respondeat generali prohibitioni juris antiqui : ut non improbabiliter jus novum eius distinctioni adaptandum veniat, ut tradit Jason. *in l. sciendum n. 4. D. qui satisd. cog.* Facit, quod priora jura non censeantur abrogari per posteriora, nisi sit nimis expressum, *l. præcipimus 32. in fine C. de appellat.* Videtur hanc opinionem tenere Navarr. in *Summa c. 16. num 27.* & dubius disputat in utramque partem *Conf. 1. h. t.* Quæ opinio procedit secundùm eos, qui *d. c. 7. h. t.* volunt adsignatum esse tempus istud bimestre ad profitendum, non etiam ad deliberandum de ingressu : nam qui volunt datum esse ad deliberandum, debent addere post deliberationem & electionem integrum annum probationis, quem jura & antiqua, & præcipuè nova requirunt. Adde Sanchez *d. disp. 24. num. 6. & seqq.*

23 Quid si sponsa duodennis velit ingredi, an cogatur sponsus toto quadriennio exspectare? R. Hoc videri, propterea quod jura permittant alteri resilire ante copulam, & ingredi, ex ratione ante tacta; ingredi autem non permittant nisi anno decimo sexto completo, de quo Tit. superiori, ubi diximus hoc requiri generaliter, citra exceptionem. Jure etiam antiquo statutum indistinctè erat, ante certū tempus non admittere ullum ad professionē. Ut non contradicant superius dicta, siquidem in casu isto ius antiquum dictam exceptionem ponebat, secundùm quam jus novum rectè limitatur : hoc autem in casu nulla posita exceptio, licet sit diversitas in ætate, quæ maior novo jure, quàm antiquo requisita, quæ nihil facit ad propositum. Nihil obstat, quod sit grave sponso, tanto tempore continere, quia non potest illi dici fieri iniuria ab altera, quæ jure sibi concesso utitur: cuius cum non fuerit ignarus, debet patienter ferre istam necessitatem, cui se supposuit. Idem juris in sponso, si decimo quarto anno inierit matrimonium, & ingredi velit; nam sponsa exspectare cogitur toto biennio, ex eadem ratione.

24 Dicta de ingressu in Religionem etiam obtinent in susceptione sacri Ordinis, quod scilicet nec hæc ritè procedat, nisi ex consensu coniugis alterius, cui invito non magis potest ius auferri per susceptionem Ordinis, quam per ingressum, *c. conjugatus 5 h. t. & extravag. Antiqua Ioan XXII. de voto*, Sanchez *l. 7. disp. 38 num. 1* Est autem in hoc aliqua diversitas, quod ingressus unius, altero inscio, aut invito, sit omninò irritus, ut dictum sup. *eod. num. 5.* Ordo autem collatus teneat, propter characterem indelebilem, qui hoc ipso, quo ordinatur, imprimitur, nihil faciente ignorantia aut contradictione alterius. Est etiam in eo diversitas, quod ingressus siue consensu alterius non teneatur post mortem eius redire ad Monasterium, sed possit in sæculo permanere, non tamen inire novas nuptias, propter votum castitatis, saltem simplex, quod dixi supra procedere ex irrito isto solemni voto, quæ tamen initæ ab eo validæ sunt, ut dicetur libro seq. *tit. 6.*

25 * Promotus verò ad Ordines, invita aut inscia coniuge, sive ab ea revocatus sit, sive non, tenetur ad omnimodam castitatem, ex voto solemni, per Ecclesiæ constitutionem adiuncto Ordini sacro, ut postea de novo non tantum contrahere prohibeatur nuptias, sed & contractæ non teneant, quod Ordo sacer impressus teneat. Sanchez *d. loco num. 23. & 24.*

26 * Itaque taliter promotus ad

ad conjugem redire est cogendus, eique petenti debitum reddere. Est enim alteri conjugi ius integrum, quod per mariti factum ei eripi non potuit: ut ordinatus non alias ratione Ordinis sacri obligetur ad abstinendum, quàm prior matrimonii obligatio permittit.

27 Q. An & petere possit? R. Non posse, quia susceptione sacri Ordinis spontaneâ obligavit se ad continentiam, & cessit jure suo exigendi debiti, *arg c 3 & c. Placet 12. h. tit.* quibus locis dicitur propter votum vovens non posse exigere debitum Vid. Azor. *Instit. Moral. p. 1. lib. 13. c. 34 qu. 2. &* Sanchez *loco cit. nu. 21. & seqq.*

Consensus uxoris facit licitam Ordinis susceptionem, quia volenti nulla fit iniuria, quæ proinde sibi præiudicavit, ut virum repetere nequeat, secundum dicta sup *eod. nu. 14.*

28 Ubi quæritur, An uxor eo casu debeat ingredi? R. Secundum probabiliorem opinionem distinguendum esse: ut si sit senex, non suspecta de incontinentia, sufficiat emittere votum, & in sæculo permanere; si verò iuvenis, desideretur ingressus in Religionem, secundum varios textus, *c. Uxoratus. 8 c. Ad Apostolica 13. h. t.* Facit argum. ab ingrediente sumptum, qui non admittitur ingredi, nisi ut uxor sub ista distinctione ingrediatur. Et hoc ad evitandum periculum, quod hic non tantùm est in conjuge relicto, verum etiam in eo, & majus, qui ordinatus est, cui esset facilis occasio lapsûs conversatio conjugis in sæculo: In casu autem, quo non suspecti conjuges, non tantum altera non est cogenda intrare Religionem, sed & ordinato cohabitare permitti potest, separata tamen cubiculo, *can. Volumeus Dist.* 34, quamvis tutius sit, alia eam in domo habitare Sanchez *lib. 7. Disp. 39. num. 6. & 8.*

29 Q. II. An viro mortuo talis mulier iterato valide nubat? R. Id quidem videri, ex eo, quod tantum obligetur simplici castitatis voto, quod licet nubere impediat, non tamen nuptias contractas dissolvit, ut dicetur *lib. seq. tit.* 6 Videtur tamen textus in *can. Quia sunt & can. Si se Dist.* 28. mulierem, quæ Diacono nupta fuerit, si alteri postea nubat, velle disjungi: & facere eodem *can Seriatim Dist.* 32. qui non permittit uxorem, de cujus consensu maritus ad subdiaconatum ascendit, nec vivo eo, nec mortuo, alteri nubere: item *can. Si qua vidua Dist.* 28. qui eum vidua Presbyteri aut Diaconi iterato nubente Clericum aut religiosam personam communicare vetat. Ita Abbas in *c. Consultimus 15. num 6 h. t.* Ut videatur votum mulieris consentientis in susceptionem Ordinis per eam solemnizari, ex eo, quod sit una caro. Quæ ratio non videtur sufficiens. Alii ponunt rationem in Ecclesiastica constitutione, ob reverentiam ordinis suscepti: quæ licet videatur magis legitima, non tamen tollit dubium, cùm idem dicendum foret in muliere consentiente maritum profiteri & simul emittente votum simplex, quod per professionem mariti non mutatur in solemne, quia voti mariti solemnitas nequit in votum redundare uxoris, aut quidquam operari, cùm exigatur voventis intentio, quæ hic tantùm fertur ad votum simplex; uti & in casu, quo consensit in ordinationem sui mariti: ut stante eadem ratione, idem utrobique jus sit ponendum. Sanchez *d lib. 7. Disp. 32. nu. 8 & Disp. 40.* Ad textum in *can. Quia sunt & can. Si se* dici potest, illis agi de relicta; qualis etiam dicitur in sæculo manens post viri adhuc viventis ordinationem, aut professionem, uti passim ab auctoribus usurpatur, *c. Quanto inf De divort.* & in *c Ad Apostolicam 13. h. t* in sæculo remanens vocatur *reliquus*. Quò facit, quòd in *d can Si se* dicatur duplici conjugio mulier coniuncta; quòd non rectè diceretur, si maritus prior fuerit defunctus. Non obstat *d. can. Si qua vidua:* nam licet ibi agatur de pœna evitandi talem viduam, non tamen proponit irritum matrimonium. Ad *d. can Seriatim* dicendum, ibi prohiberi nuptias secundas, non tamen & irritari ratione voti simplicis, cùm multa prohibeantur fieri, quæ tamen facta tenent.

30 Q. III. An & per Ordinis sacri susceptionem dissolvatur matrimonium non consummatum? R. Negandum esse, ex eo, quòd ista dissolutio caussetur per mortem civilem, quã inducit professio, non etiam susceptio Ordinis, cum maneat promotus sui juris, non resignatâ voluntate suâ in arbitrium alterius. Nec facit, quòd Ordini sit adjunctum votum solemne castitatis, cùm hoc non tam sit profectum ex natura Ordinis, quàm ex Ecclesiæ statu-

statuto, *Extravag Antiqua De voto*. Covarr. *De matrim.p.2.c.7.§.3 nu.14.* Nec faciet quid quam mutuus consensus, quia cum matrimonium sit ratum propter Sacramentum, nihil potest mutuus consensus.

31 Q. IV. An eo casu maritus debeat ingredi Religionem? R. Peccare maritum contra *d. Extrav. Ioan* XXII. *Antiqua*, quia hoc prohibitum; & videri probabile ingredi debere, quia alias se exponet periculo non servandi votum, quod adnexum Ordini sacro; cogeretur enim uxore urgente, ad eam redire, & maritali affectu tractare: quod ipsi imputandum, qui per ingressum in Religionem id potuit evitare, cum uxore invita ingredi possit. Verum in *d. Extravag.* dicitur talis monendus ab Episcopo & quidem instanter; qui si induci nequeat, cogendus, instante coniuge, matrimonium consummare. Unde patet, non teneri ingredi, cum ista monitio ad consilium potius pertineat, quam ad praeceptum. Hoc etiam in casu quin uxoris consensus facit maritum licitè promotum, ipsumque ad continentiam teneri, non est dubium; si tamen liber fuerit à metu & dolo, secundum dicta sup *eod. hoc tit.* Vin. Azor. *p.1.lib.13.c.14.qu.2.* Sanchez *d.lib.7.Disp.38.nu.18 & seq. & lib.9.Disp.34.n.2.3.4,* Barbosa *ad Rubr. D. Soluto matrim. p.2.nu.82.*

32 Q. V. Quid si uxor conscia promotionis viri ad Ordines dissimulando tacuerit? R. Aliquorum esse opinionem, censeri consensisse, atque ita ad continentiam teneri; propterea quòd cùm commodè reclamare potuerit, tacendo videatur consensum praebuisse, *Gl. fin. can. Quia sunt Dist. 28.* Esse tamen probabilius, et non praejudicasse suum silentium, quia res nimis est ardua, quàm ut consensus colligatur ex dissimulatione. Et facit eo text. in *c. Consuluit* 10. *h.t.* qui non ponit vim in uxoris dissimulatione vel silentio, sed in eò, quòd illa non revocâte maritum sit mortua. Quamvis dici possit *d.c.70.* praesumi consensum uxoris tacitum, non ex dissimulatione, sed quòd totâ vitâ suâ non revocaverit, secundũ dicta suprà *eod nu.7.* Vid. Sanchez. *d. Disp.38.n.14. & 15. & Disp.35. nu.13.*

33 Q. VI. An uxore non repetente maritum, ipse suâ sponte ad eam possit reverti? R. Id posse videri, argumento eorum, quae dicta simili in casu *sup. eod. nu.6.* Contra tamen hic dicendum videtur, ex eo, quod ibi sit actum in casu, quo professio erat nulla; hic autem agatur in casu, quo tenet promotio ad Ordines sacros quibus adnexum est votum solemne, ex Ecclesiae constitutione: ut non repetitus ab uxore obligetur ad castitatem, cui non potest facto suo contravenire. Revocatus tamen justè reddit debitum, quia scilicet non potest eo uxorem privare. Sunt & alii casus, quibus post consummatum matrimonium, altera parte invita, Religionem intrare licet, de quibus, infrà *De divort.*

TITULUS XXXIII.

De Conversione Infidelium.

SUMMARIUM.

1. *Inter infideles est ratum matrimonium.*
2. *Conversio ad fidem in delictis non patrocinatur.*
3. *Proles communis sequitur conversum.*

Occasione conversionis conjugatorum fidelium ad Religionem, de conversione conjugum infidelium, vel alterius saltem, ad fidem hic subjungitur.* Inter quos quidem 1 matrimonium est ratum, si aliud non subsit impedimentum, ut patet 1. *ad Corint.* 7. ubi Apostolus hortatur conjugem ad fidem conversum manere cum coniuge; quod non faceret, nisi inter eos esset ratum matrimonium, ut patet ex *c. Gaudemus* 8. *inf. De divortiis* Datur tamen licentia discedendi ad eo, qui manet in infidelitate, ut dicetur infrà *tit. De divort.*

Traduntur autem hoc Tit. duo de conversis ad fidem. I. Quod conversio ad fidem non 2 patrocinetur in delictis gravioribus: quo modo qui interfecit virum alicujus Christianae, conversus ad fidem illam ducere non potest, si modo & mulieris dolus intervenerit, *c. 1. h. t.* Ratihabitio idem non operabitur, cùm non sit causa actus. Hac de relatius inf. *De eo qui duxit quam pol.** II. Quòd, licet attento jure, 3 filius minor triennio apud matrem educandus sit, major autem apud patrum, *lib. 1. § si verò*

verò D. De liber. exhiben. & l. pen. C. De patr. potest. converso tamen ad fidem, sive ille sit pater, sive mater, communis proles potius adsignanda, eiusque sequitur conditionem, si necdum sit doli capax. Ratio est, ne ab infideli pervertatur, *c. 2. h. t.* habetque Ecclesia jus eam baptizandi. Ut hac in parte non attendatur patria potestas, uti & in aliis spiritualibus non attenditur, cùm liberi, etiam invitis parentibus, ad fidem venire possint; sed potius inspiciatur favor fidei Christianæ, ut patet ex verbis finalibus, *d. c. 2.* cùm summa sit ratio, quæ pro religione facit, *l. Sunt Person. 43. De relig. & sumptib.* Dico, si necdum sit doli capax; nam si ratione utatur proles, relinquenda est suo arbitrio, nec invita baptizanda, ut dicetur infrà *Tit. 42.* Vid. Sanchez. *De matrim. lib. 7. Disp. 72. in fine.*

TITVLVS XXXIV.

De voto & voti redemptione.

SUMMARIUM.

1. *Votum unde dictum, & quid.*
2. *Votum aliud Simplex, aliud Solemne.*
3. *Solemne dupliciter fit, per ingressum sive professionem, & per susceptionem Ordinis sacri.*
4. *Simplex quid & qualiter fiat.*
5. *Aliud item Tacitum & expressum? aliud Implicitum & Explicitum; &c.*
6. *Vovendi consuetudo laudabilis.*
7. *Vovere quinam possint.*
8. *Episcopi & Clerici an & qualiter voveant.*
9. *Vota Religiosorum an licita?*
10. *An & uxorum, respectu maritorum, & contra?*
11. *An filiorum fam. & servorum?*
12. *Quid juris in prædictis quoad vota realia?*
13. *Materia voti est actus humanus, & possibilis.*
14. *Quid juris, si sub voto rei impossibilis contineatur quid possibile?*
15. *Votum non peccandi an validum?*
16. *Item materia voti est actus bonus.*
17. *An & actus indifferentes?*
18. *An necessariò eventura?*
19. *An actus boni, qui sunt sub præcepto?*
20. *Circumstantia vana adjecta an vitiet votum?*
21. *Votum contra prius votum an teneat?*
22. *An & votum rei quidem bonæ, sed cuius contrarium melius?*
23. *Matrimonium an licita materia voti?*
24. *Quid si actus sit partim bonus, partim malus?*
25. *Actuum bonorum omissio an ponat materiam voti?*
26. *Forma voti consistit in promissione.*
27. *Promissio debet esse deliberata.*
28. *Votum subita animi perturbatione emissum ac ratum & firmum?*
29. *Pro voto ac deliberatione debita an præsumendum?*
30. *Adesse debet & intentio obligandi se.*
31. *Intentio interior an ponat votum & obliget?*
32. *Intentio non implendi obligationem non impedit.*
33. *Votum debet esse liberè emissum.*
34. *Metus quis & qualis impediat effectum voti.*
35. *Metus injustus an irritet votum jure naturali?*
36. *An jure Ecclesiastico?*
37. *Metus reverentialis an justa caussa irritationis?*
38. *Dolus & error an irritum ponant votum?*
39. *Error sive ignorantia circa naturam & substantiam voti illud irritat.*
40. *Ut & circa circumstantiam gravissimam.*
41. *Error circa caussam finalem similiter irritat.*
42. *Non etiam circa caussam impulsivam.*
43. *Idque in ignorante & invincibiliter & vincibiliter.*
44. *Item quoad votum simplex non solemne.*
45. *Effectus voti obligare in conscientia.*
46. *Idq; iuxta materiam voti, gravem aut levem.*
47. *Vovens in materia gravi an possit nolle obligari sub peccato mortali?*
48. *Vovens ex materia levi an se possit obligare sub peccato mortali?*
49. *Actus leves iterati qualem ponant reatum? & quid si plures actus tendant ad unum actum componendum?*
50. *Dubius de voto emisso utrum teneatur.*
51. *Quid si dubitetur de valore voti?*
52. *Quid si de voti materia, an licita?*
53. *Lapsus termini, intra quem votum præstandum, ab eo non liberat.*
54. *Præviso impedimento eius diei, quo implendum votum, an teneatur quis prævenire?*

55. Vot-

PRofessio, de qua suprà *Tit 31.* continet votum, quòd à vovendo, id est promittendo, dictum, est actus religionis, quæ Deo justum ac debitum cultum tribuit, cui vota nuncupamus, tamquam omnium largitori, vel pro impetratis jam beneficiis, vel pro impetrandis. Undè rectè definiunt Votum esse religiosam promissionem Deo factam de meliori bono, liberâ voluntate. Excluditur promissio, quia fit homini, ut non sit religiosa. Excluditur & propositum quid faciendi in honorem Dei, quia obligatio, quam ponit votum, ut inferius dicetur, non inducitur nisi ex voluntate, quam non habet propositum tantum habens quid faciendi Vid. Azor. *Instit. Moral p. 1. lib 11. c 12. q. 1 & seq* Bellarm. *tomo 1. Contr. De Monachis lib. 2. c. 14.* Suarez *de Voto lib. 1. c 2.*

Variè Votum dividitur, Præcipua divisio est, quòd aliud sit simplex, aliud Solemne. Inter quæ duo membra non est differentia quoad promissionem, quam utraque habet; nec per se essentialiter ex voti materia & ratione differunt, nec jure divino, sed solùm ex Ecclesiæ statuto, ut patet ex *c. unico eod. in 6.* quo sublato nullum esse solemne.

Habet autem Ecclesia vota duo solemnia. Prius est, quod contingit per professionem tacitam vel expressam, alicujus approbatæ Religionis interveniente simul acceptatione Superioris; ante quam votum dici solemne nequit & vovens retinet dominium sui; nam actus acceptationem desiderans ante eam non potest dici perfectus. Suppletur ea per loci Superiorem, vices Dei gerentem, *d. c. unico.* Dico approbatæ Religionis; nam alias simplex tantum foret. Alterum, quod comitatur sacri Ordinis susceptionem, cui Ecclesia adnexuit continentiam, quam solemniter vovere censentur, qui Ordinibus sacris initiantur.

Simplex nullam requirit acceptationis solemnitatem, sed continuò valet, sive in occulto emittatur, sive in publico. Ad quod & refertur illud, quod est Religionis non approbatæ, ut dictum: nam cum solemnitas habeat defectum suum ex statuto Ecclesiæ, solemne dici nequit, cui Ecclesiæ statutum non adsistit. Non adsistit autem nisi voto approbatæ Religionis. Ideo verò istud votum ut simplex tenet, quia eatenus Ecclesia illud non improbat, nisi vovens eius sit animi, ut non velit teneri, nisi in Religione.

Aliud item est tacitum, aliud expressum: aliud Explicitum, ut professionis approbatæ coram Superiore, aliud Implicitum, contentum sub susceptione sacri Ordinis. Aliud item Personale, quo officium personale, vel actio voventis promittitur, ut jejunare; aliud Reale, quo promittitur, pecunia, aut aliquid pecunia æstimabile, ut dare eleemosynam: aliud Mixtum, quod partim actionem hominis concernit, partim rem, sive præter actionem homi-

hominis, etiam reales sumptus includit, cujusmodi est peregrinatio ad aliquem locum, cum alicujus rei oblatione. Est & aliud Absolutum, aliud Conditionale; ad certam conditionem relatum, veluti si quid contigerit. Illud est purum, & vel perpetuum, vel Temporale, ad certum tempus restrictum, quod non egreditur. Conditionale iterum aut est Pœnale, quo promittitur pœna in casum, quo quid faciat aut non faciat vovens; aut non pœnale, quo se obligat in casum, quo convalescit, aut similem. Dividitur etiam in Affirmativum, quod continet positivam professionem de agendo aliquid, ut peregrinando, orando; & in Negativum, quod cadit in omissionem actus, ut non fornicandi, non nubendi.

6 Vovendi consuetudinem laudabilem esse Catholica habet sententia, probata, præter alia loca, Psal. 75. *Vovete & reddite Domino Deo vestro*: & Esaiæ 19 *Colent eum hostiis & muneribus & vota vovebunt, & solvent*; quod de Christo videtur intelligendum. Ut non nisi qui reprobi sunt sensus negent Christianis esse vovendum, & non audiendi obmurmurantes hæretici quod laudabile est & Deo gratum pro jure suo reprehendentes, ex hoc solo quod in Catholica Ecclesia usurpatum.

7 Voti capax est solus homo viator; tendit enim votum ad impetrandum beneficium. Quo non indigent beati, qui in termino sunt: non etiam mortui, qui per se mereri amplius nequeunt. Non tamen omnis homo viator est capax voti, sed tantum habens usum rationis. Ut excludantur à vovendo impuberes doli non capaces, amentes, furiosi, non tantum perpetuo, sed & ad tempus, pro tempore & dispositione, qua ratione uti nequeunt, ut dormientes, phrenetici, ebrii, quia pro dispositionis istius tempore ratione non utuntur, ut vovere non obligentur. Est enim votum personalis actio à voventis voluntate procedens, ut eam præsupponere sit necesse. Illi, quibus est usus rationis, quantum ex parte sua vovere possunt, si aliunde non impediantur, Vid. Suarez 3. *de Voto c.* 2.

8 Impediuntur Episcopi validè aliquid vovere, quo vinculum, per quod sunt addicti suæ ecclesiæ, solvatur, etiamsi tendat ad religionem, sine Pont. Rom. auctoritate, *c. Nisi sup. De renunt. c. Licet* 11. *sup. De regularib.* Azor. *d. lib.* 11. *c.* 16 *qu* 2. *&* 3. Suarez *d. lib.* 5. *c.* 4. 4. *& seqq.* Alii Clerici etiam in dignitate positi non sunt prohibiti, *can. Duæ* 19. *q.* 2. quòd per eorum vota non ita præjudicetur ecclesiæ; Petenda tamen licentia à Superiore, quâ non obtenta nihilo magis impediuntur, *arg. d. c.* 18. Azor. *d. c.* 16. *q.* 5.

9 Subjectio non facit omnia subjectorum vota irrita. Ubi distinguendum inter personalia & realia. Illa melioris boni, sunt valida, etiam in Religioso, si per Regulam non sint prohibita, statimque valent. Petenda tamen à Superiore licentia, vel facultas, ut reddantur, sine qua Religioso nihil agere licet, cùm in illius arbitrium voluntatem suam conjecerit, *can. Monacho* 20. *q* 4. *& can Noluit.* XXXIII. *q* 5. Azor. *d. c.* 16. *q* 4. Suarez *d lib.* 3. *c.* 6. *nu* 7. *& seqq.* Quòd si per Regulam opus fuerit prohibitum, certum est, nullius esse momenti votum. Ubi non rectè dixeris subintelligi, nisi Prælatus dispenset; quia votum est absolutum, quod non habet subintellectam istam conditionem: & deinde melius est servare Regulam quàm uti dispensatione ad operandum contra istam.

10 Quid in uxorum votis? R. Non obstante subjectione, iis esse liberas multas actiones honestas, & virtutum materias, quas mariti illis prohibere nequeunt, propterea quòd debitum officium in his, quæ ad statum eorum non pertinent, non impediant; ut proinde valida sint vota uxorum circa istas materias. Quoad ea verò, quæ concernunt jus maritorum, non possunt absoluta vota, & independentia à maritis, emitti ab uxoribus; rectè tamen sub intellectâ conditione, si consenserint, si non prohibuerint, quia alias non esset licita materia. Idem dicendum de votis maritorum, respectu uxorum, quatenus spectant ad usum conjugalem, in quo sunt pares vir & uxor, *c. Gaudemus inf. De divort.* Sic & votum abstinentiæ aut simile, quatenus in præjudicium alterius redundat, absolutum non emittunt, sed benè sub conditione, si alter consenserit, *d. can. Noluit & can. Manifestum* XXXIII. *q.* 5. Azor. *d. loco qu.* 10. Suarez *d. lib.* 3. *c.* 6. *nu.* 28.

11 Filiorumfam. vota absoluta non aliàs tenent, quàm si sint actuum, qui debitam pa-

 renti-

rentibus obedientiam non impediunt, ut sunt observationes præceptorum, actiones honestæ: alias si derogent juri parentum, habent conditionem, si consenserint. Servorum vota cum ordinariè pendeant à voluntate dominorum, habent & ordinariè conditionem, si consenserint; nisi sint tales actus, quibus nullatenus præjudicetur dominis.

12 Quantum ad realia vota, non sunt ea valida, nisi eorum, qui habent liberam facultatem utendi, & disponendi de rebus, votis. Quo modo Religiosorum, qui nō habent proprium, vota realia non tenent, nisi vel administrationem habeant, aut voveant sub conditione, si iis concedatur. Prælati, quibus est administratio bonorum, ex vi sui muneris, ut habent licentiam dandi eleemosynas, ita & vota validè juxta eam mensuram emittendi; quæ ad summum includent conditionem negativam, nisi à Superiore impediantur. Religiosi administrationem non habentes inutiliter emittunt absolutè vota realia, quia vovent de re aliena, ut non teneantur petere licentiam. De re tamen, quam in usus suos possunt consumere, si parcè utendo & sibi subtrahēdo voveant eleemosynam facere, tenentur facultatē petere à Superiore, quod votum hoc sit de re bona, & non indecens, ut illi subsit conditio, si detur licentia, quæ ideo petenda. Quantum ad uxores, non rectè vovent vota absoluta de bonis communibus & dotalibus, quod eorum administratio dependeat omninò à marito, cuius proinde licentia est opus. Quantum ad paraphernalia, videntur vota earum tenere, cum ipsis sint propria, & eorum liberum habeant usum. Idem de filiisfam. quoad bona paterna: nam quoad propria, ut castrensia & quasi castrensia, ut liberè disponunt, ita & vovendo tenentur. Servi, cum proprium non habeant, voventes non tenentur, cum de dominorum suorum rebus non disponant, nisi aliquid de servitio suo iis permittatur adquirere & disponere.

De Voti Materia.

13 Certum est, materiam voti esse aliquem actum humanum: debet enim id, quod promittitur, esse in potestate promittentis, cum stultum sit promittere, quod præstare nequeas. Non est autem in eius potestate nisi actus humanus. Ubi non est satis, actum in se esse probabilem, sed etiam usus eius debet esse voventi, possibilis. Nam si illi sit impossibilis, nihil faceret ad valorem voti, cùm actus sit alii possibilis, quia non alienum factum quis vovet ad suum. Unde consequitur, actum impossibilem non tantum simpliciter, verum etiam ipsi voventi non ponere materiam voti, propterea quod ad impossibilia nulla sit obligatio, *l. Impossibilium D. De R. I.* & ad impossibile nemo obligetur, *c. Nemo potest De R. I. in 6.* Ratio est facilis, quod voluntas imponens sibi obligationem, debeat esse consentanea rectæ rationi, qualis non est obligans ad impossibile. Ut ideo sit prorsus inutile non tantū quoad rem promissam, verùm & quoad aliam eius loco præstandam possibilem, quia cum non sit promissa, ad eam nulla est obligatio. Vid. Suarez *lib. 2. de Voto c. 1. & 2.*

14 Quid si sub voto rei impossibilis contineatur quid possibile? R. Distinguendum esse, ut, si principalis & totalis voti materia sit totum aliquod moraliter, & secundùm usum ordinarium indivisibile, ad nihil obligetur ipse vovens, ex jam dicta ratione. Nihil faciente, quod accessoria sint possibilia; quia non sunt per se sub promissione, sed tantùm accidentaria, quorum non est usus, non stante principali. Si sit totum divisibile, cujus partes aliquæ sunt possibiles, obligatur eatenus vovens, quia quantum in se fuit, intendit se obligare ad promissum, quatenus fieri potest. Ut, cum tantùm pars fieri possit, obligetur saltem ad partem; cum nihil obstet votum, uti & alias res, pro parte valere, pro parte non valere, secundum Reg. quod utile per inutile non vitietur; &, Si non valet, quod ago, valeat, ut potest, *c. unic. §. 1. in fine De desponsat. impub. in 6.* Quò spectat, quod dictum suprà, *De Regularib.* maritum solemniter professum, invitâ aut insciâ uxore, inutiliter quidem esse professum, obstrictum tamen esse voto simplici castitatis, quia eatenus in eius erat potestate vovere, & se obligare. Quod si actui principali possibili adjectus fuerit modus impossibilis, votum obligabit, & servandum erit in actu principali, modo secluso, quod accidentalis non destruat substantiam, & impossi-

pedimentum in accessorio non redundet in principale, per textum in c. *un De consecrat. Eccles. in 6.* Veluti si quis voverit iter Hierosolymitanum perficere genibus flexis, quod cum modo isto est impossibile, est tamen possibile sine modo: ut obliget ad principale iter: omisso modo impossibili adjecto, qui cum sit loco accessorii, non debet vitiare principale Navarr. *in Summa c. 12 nu. 43.* Nisi tamen voventis intentio fuerit non obligari ad actum principalem sine tali modo: ex qua, cum pendeat obligatio, potest illa connectere, quæ secundum se connexa non sunt, & nolle principale, nisi dependenter ab accessorio; vel nisi modus additus faciat ad minuendam materiæ difficultatem. Nam si notabiliter ex defectu voluntatis actus fiat difficilior, qui putabatur possibilis, non obligabit votum ex defectu voluntatis: veluti si quis vovit aliqua loca visitare equo, ut putabat possibile, cum non sit possibile, non tenetur pedibus iter facere. Vid. Suarez *d. lib. 2. c. 2. n. 10 & 11.*

15 Q. II. An teneat votum non peccandi? R. Non peccandi mortaliter votum esse validum simpliciter, cum sit de re honesta & possibili, si non per naturam humanam, saltem per divinum auxilium imploratum: & quamvis sit difficile, non tamen ea difficultas tanta, ut reddat votum nullum. Quomodo Navar. *d. c 12. nu 65.* dicit, violantem votum tale bis peccare: ut minus expediat ejusmodi votum, quod det occasionem gravius peccandi, & rari sint, qui divinæ gratiæ ita cooperentur, ut numquam peccent mortaliter. Est & votum non peccandi venialiter de re honesta, ut videatur non invalidum; difficilius tamen, quã præcedens, minusque expediens, nec consulendum. Ut non desint, qui dicant esse nullum, propter impossibilitatem; quod verum est, si absolute fiat. Alias & hoc possibile erit divino auxilio: & obligabit ad vitanda peccata venialia, ex deliberatione & plena advertentia, cujus violatio non videtur excedere peccatum veniale, quod sit de re levi, secundum Navarr. *loc. cit.* Azor. *d. lib. 11. c. 13. qu. 4.*

16 Oportet præterea res sit bona, in quam votum cadat; nam nemo potest obligari ad actum malum, tamquam ad impossibilem, *l. Filius 15. D. De condit. Instit.* sive sit malus ex objecto, sive ex fine, aut adjuncto: quatenus tamen adjunctum est motivum principale. & primario intentum, quia reddit actum malum, atque ita votum nullum, tamquam cadens in materiam incapacem. Nam si primaria intentio feratur in actum bonum, adjunctum verò sive circumstantia secundaria intentione sit mala, tunc oneretur obligatio ad ipsum actum, rejecta circumstantia, quia tunc in virtute duo sunt vota, quorum prius principale bonum est, & implendum, alterum secundarium malum, & inutile, ne utile per inutile vitietur. Sic vovens, si in duello liber & salvus evaserit, tenetur, è contra non tenetur vovens in casum, quo ex injusto bello victor reverteretur, cum tale votum cooperetur ad finem injustum, atque ita judicetur stultum, Deo non gratum, cui nihil gratum, nisi quod bonum, *can. In malis* xxii. *q.* 4. Suarez *d. lib 2. c. 5. n. 12. & seqq.*

Ubi quæritur Primò, An actus indifferentes sint materia voti? R. Non esse eatenus, quatenus sunt indifferentes, quod non sint secundum se boni, uti in voto requiritur; aut si non sint mali in individuo, non sunt tamen utiles ad divinum officium, quod est finis voti. Si tamen circumstantia contineat finem honestum, tenebit votum. Sic qui vovit non intrare aliquam domum, aut non transire aliquam plateam, inutile votum fecit. Si tamen ideo vovit, ut evitaret occasionem peccandi id obviam, votum tenebit, propter circumstantiam, quæ utilis est. Navarr. *d. c. 12. num. 28* Azor. *d. c. 13. q. 5.* Suarez *d. lib. 2. cap. 4. num. 3.*

18 Q. II. An necessariò eventura sint voti materia? R. Non esse, cum votum debeat esse circa rem, quæ eligi possit, aut omitti: electio autem nulla circa ea, quæ necessariò eventura. Et hoc, quatenus absolute talia sunt; nam si habeant usum liberum, aliud dicendum. Suarez *d lib 2. c 1. n. 6.*

19 Q. III. An actus boni, qui sunt sub præcepto? R. Non deesse, qui negent esse materiam voti, quod ad eos sit sufficiens obligatio ex præcepto, ut per votum frustra inducatur nova; cum frustra promittatur alteri aliquid, quod non debetur, secundum ea, quæ tradit Jason. in *l. Quibus* 18. D. *De verb oblig.* Veram tamen esse sententiam, tales actus ponere

materiam voti: nam licet sint aliquo modo necessarii, ratione præcepti, simpliciter tamen sunt voluntarii, & relicto arbitrio communi, cujus libertatem non tollunt. Ut prior obligatio non omninò determinet voluntatem, aut reddat eam immobilem in proposito id faciendi, ad quod obligatur; ut maneat materia capax obligationis honestæ, & Deo gratæ. Quod facit, quod non repugnet, addi obligationem obligationi, & unam rem ex duabus caussis deberi, *Instit. De legat §. ex contrario* 14. licet unicâ præstatione satisfiat obligationi, *d. l.* 18. Quod præcipuè procedit, si posterior obligatio addat firmitatem. *Jas. in d. l.* 18. *in fine*, uti in casu præsenti, in quo amplius determinatur voluntas, & immobilior redditur in proposito, veluti audiendi Missam die festo, non comedendi carnes die Veneris. Quo casu contraveniens non tantum erit reus præcepti, quod violavit, sed & fractionis voti. Et qui vovit castitatem, fornicando, non solum fornicationis peccatum incurrit, sed & voti violationem. Vid. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 6.

20 Q. IV. Utrum circumstantia ridicula aut vana adjecta vitiet votum? R. Non videri, ne per accessorium vitietur principale, quod est bonum, *c. unic. De consecr. Eccl. in* 6. contra juris regulam, quæ non vult utile per inutile vitiari: modo circumstantia accessoria non contineat motum principale & primariò intentum, quia tunc & principale vitiaretur, secundum ea, quæ dicta sunt paulò ante, *num.* 14. *in fine*.

21 Q. V. An votum contra prius votum aut juramentum teneat? R. Non videri, quod nequeat continere bonum, siquidem prius votum sit validum, & de meliori bono, ut posterius necessariò contineat materiam meliori bono oppositam, atque ita nullum ex eo capite. Potest tamen & posterius valere contrarium priori, quod est de bono & honesto, si illud contineat bonum melioris ordinis, quod semper est exceptum.

22 Q. VI. An teneat votum rei quidem bonæ, sed cujus contrarium est melius? R. Non videri, quod votum videatur malum, utpote impediens à re meliori, aut inducens inhabilitatem ad statum perfectiorem: quod repugnat divinæ voluntati, cui omne votum debet esse conforme, ut habeat valorem. Ad quæ non est satis, quod votum versetur circa bonum & honestum; nam debet & tale esse, quod non impediat bonum melius, quale est quodcumque opus bonum, quod sine impedimento majoris boni fieri potest, facta comparatione non ad quodvis opus bonum, sed ad oppositum. Navarr. *d. c.* 12. *nu.* 25. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 9.

25 Q. VII. An igitur actus contrahendi matrimonii ponat materiam voti? Dicendum ex dictis, non ponere; propterea quod hujusmodi vinculum inducat effectum repugnantem meliori bono, scilicet castitati, religioni, atque ita sit impedimentum boni majoris, & proinde non teneat. Ubi quis non rectè objecerit, juramento posse quem obligari ad matrimonium cum aliqua ineundum, ut dicetur infrà *lib.* 4. nam non ideo & voto ea vis dabitur, licet major sit ejus obligatio, quia juramentum sequitur naturam actus, cui adjungitur; promissioni scilicet, quæ validè homini facta est, qui, quatenus sibi videtur bona, eam acceptat, licet non sit ex melioribus. Votum verò fit Deo, cui non est res grata excludens meliorem, & altioris ordinis. Sunt tamen casus, quibus tale votum est validum. Si persona sit fragilis, ut ad vitandum carnis lapsum, judicio prudentium, melius illi sit nubere, quàm uri. Tali enim de caussa emissum votum validum erit, quia tali personæ sit simpliciter de meliori bono, & necessarium illi tale remedium, tamquam medicina, aut saltem utilius, quàm status religionis, & proinde Deo gratius. Non tamen ita validum, ut excludat religionem, si fortè per eam speret vovens se posse occurrere periculo incontinentiæ, aut id evitare, quia numquam excluditur remedium melioris boni, sed in hoc tantum obligat tale votum, ut, si melior via non eligatur, illa, quæ vota est accepretur. II. Si tale votum sit emissum intuitu pietatis, & misericordiæ; ut si quis voverit ducere meretricem caussa avertendi illam à peccato, quod spectat ad opus meritorium, *c. inter* 25. *inf. De sponsal.* aut virginem pauperem, cujus periclitatur integritas, ut ei subveniat. Nec hoc votum videtur obligare absolutè, cum exclusione majoris boni, scilicet, status religionis, qui est perfectior: ut tantum obliget, si sit

ductu-

ducturus uxorem, talem ducere debeat, non etiam absolutè obliget, quia esset impedimentum majoris boni, atque ita malum. Vid. Navarr. *d. c. 12. num. 43.* Azor. *d. c. 15. q. 9.* Suar. *d. c. 7. n. 2. & seq.* Quod de matrimonio dictum, idem obtinet in voto quocumque statûs pio inferiore, quod scilicet non obliget inhabilitando ad statum altioris & perfectioris ordinis. Suarez. *d. loco n. 13.*

24 Q. VIII. Quid si versetur votum circa objectum includens partim bonum, partim malum? Resp. Votum tale obligare ad id, quod bonum est & licitum, seclusa malitia. Exemplum est in voto dandi eleemosynam ex omni lucro; intelligitur enim hoc de justo tantùm non etiam de injusto. Navarr. *d. c. 12. n. 37.* ponit exemplum in eo, qui se vovit nudum peregrinaturum, quem rectè vult teneri ad peregrinationem, non tamen nudum, quia hoc inhonestum est. Nisi tamen principalis ratio vovendi fuerit pravitas materiæ, seu turpe motivum, vel nisi intentionem voventis constet fuisse, non obligari ad unam partem sine connexione alterius, secundum dicta supra, *eod. n. 14. in fine.*

25 Q. IX. An omissio bonorum actuum ponat materiam voti? Resp. Non ponere, quòd ea contineat remotionem melioris boni, veluti non jejunandi, non ingrediendi, non suscipiendi Ordines, aut simile quid. Nisi sit negatio talis actus boni operis, qui neque in consilio est, neque in præcepto: ut non ponat materiam voti veluti inire matrimonium quod licet sit bonum, quia tamen est impeditivum majoris boni, non est materia voti, secundum dicta paulò ante. Ut negatio ejus causset liberiorem occasionem majoris boni, sublato impedimento, quod actus ipse ponere potuisset. Suarez. *2. d. Voto c. 19.*

De Forma Voti.

26 FOrma voti est in promissione, quæ est quasi quidam contractus inter Deum & hominem: ut solus conceptus nullam inducat obligationem, uti nec propositum, *d. c. 3. h. tit.* cum proponens non promittat, sed prius statuerit promittere. Quod est diversum à promissione, quæ præsupponit voluntatem, ex qua causatur obligatio, cùm propositum necdùm ponat voluntatem, ut *d. c. 3.* Pontifex, agens de eo, qui proposuerat habitum Religionis suscipere, dicat, si plus non est in voto processum, eum qui propositum habuit non posse dici voti transgressorem, non implendo propositum: & Abbas *ibid. nu. 3.* non obligare solum propositum, nisi adsit animus se firmiter obligandi, juxta textum in *c. consulti sup. de regularib. & c. 4. eod. tit. in 6.* Suar. *lib. 1. de Voto c. 2. & c. 4. n. 3.*

27 Oportet autem promissio sit deliberata; nam ubi rationis usus abest, non tenebitur vovens, cùm quod agat non advertat. Unde dictum supra, non teneri nisi doli capaces, & pro temporis dispositione usu rationis pollentes.

28 Ubi quæsitum, An votum subita animi perturbatione emissum teneat? Resp. Esse, qui velint, calore iracundiæ, aut alio animi motu emissum non obligare, si, cessante calore aut motu, vovens non fuisset emissurus, propterea quòd calor iste aut motus faciat deesse debitam deliberationem *Gl. in c. Rudum 20. V. calore sup. de convers. conjug.* Quæ opinio probari posset, si talis sit calor & commotio animi, per quam omninò cesset judicium rationis, ut commissum eo tempore ne quidem peccatum poneret, *c. Sicut 15. sup. De Regularib.* Aliàs communiter ista commotio aut calor iracundiæ non impedit usum rationis ac deliberationis, cùm & eo tempore commissa peccatum ponant, ut patet ex *c. sicut 13. sup. de jurejur.* Ut dicendum sit, votum obligare, tamquam factum ex sufficiente deliberatione. Quam non faciet videri defuisse confestim subsecuta pœnitentia, cùm & sæpè eorum, quæ magna cum deliberatione sunt gesta, pœnitere faciat inconstans & levis hominũ voluntas. Nihil facit *c. 3. h. t.* nam in eo non caussatur nullitas voti ex perturbatione, verùm ex eo, quod nulla præcesserit promissio, sed tantùm fuerit propositum. Vid. Gutierrez, *lib. 2. can. quæst. c. 22 n. 14.* Azor. *d. lib. 11. c. 15. qu. 5.* Sanch. *De matrim. lib. 1. Disput. 8. n. 8.*

29 Alia quæstio est, An in dubio præsumendũ sit, debitam adfuisse deliberationem? R. Esse qui negent, hoc argumento, & quòd in dubio melior sit conditio voluntatis libertatem

statuto, *Extravag. Antiqua De voto.* Covarr. *De matrim. p.2.c.7.§.4 nu.14.* Nec faciet quid quam mutuus consensus, quia cum matrimonium sit ratum propter Sacramentum, nihil potest mutuus consensus.

31 Q. IV. An eo casu maritus debeat ingredi Religionem? R. Peccare maritum contra *d. Extrav. Ioan XXII. Antiqua*, quia hoc prohibitum; & videri probabile ingredi debere, quia alias se exponet periculo non servandi votum, quod adnexum Ordini sacro; cogeretur enim uxore urgente, ad eam redire, & maritali affectu tractare: quod ipsi imputandum, qui per ingressum in Religionem id potuit evitare, cum uxore invita ingredi possit. Verum in *d. Extravag.* dicitur talis monendus ab Episcopo & quidem instanter; qui si induci nequeat, cogendus, instante coniuge, matrimonium consummare. Unde patet, non teneri ingredi, cum ista monitio ad consilium potius pertineat, quam ad præceptum. Hoc etiam in casu quin uxoris consensus facit maritum licitè promotum, ipsumque ad continentiam teneri, non est dubium; si tamen liber fuerit à metu & dolo, secundum dicta sup *eod. hoc tit.* Vid. Azor. *p.1. lib.13.c.14. qu.2.* Sanchez *d.lib.7. Disp.38. nu.18 & seq. & lib.9. Disp. 34. n.2.3.4.* Barbosa *ad Rubr. D. Soluto matrim. p.2. nu.82.*

32 Q. V. Quid si uxor conscia promotionis viri ad Ordines dissimulando tacuerit? R. Aliquorum esse opinionem, censeri consensisse, atque ita ad continentiam teneri; propterea quòd ei commodè reclamare potuerit, tacendo videatur consensum præbuisse, *Gl. fin. can. Quia sunt Disp. 28.* Esse tamen probabilius, ei non præjudicasse suum silentium, quia res nimis est ardua, quàm ut consensus colligatur ex dissimulatione. Et facit eo text. in *c. Consuluit 10. h.t.* qui non ponit vim in uxoris dissimulatione vel silentio, sed in eò, quòd illa non revocâte maritum sit mortua. Quamvis dici possit *d.c.70.* præsumi consensum uxoris tacitum, non ex dissimulatione, sed quòd totâ vitâ suâ non revocaverit, secundũ dicta suprà *eod nu.7.* Vid. Sanchez. *d. Disp.38.n. 14. & 15. & Disp. 35. nu.13.*

33 Q. VI. An uxore non repetente maritum, ipse suâ sponte ad eam possit reverti? R. Id posse videri, argumento eorum, quæ dicta similiin casu *sup. eod. nu.6.* Contra tamen hic dicendum videtur, ex eo, quod ibi sit actum in casu, quo professio erat nulla; hic autem agatur in casu, quo tenet promotio ad Ordines sacros quibus adnexum est votum solemne, ex Ecclesiæ constitutione: ut non reperitus ab uxore obligetur ad castitatem, cui non potest facto suo contravenire. Revocatus tamen justè reddit debitum, quia scilicet non potest eo uxorem privare. Sunt & alii casus, quibus post consummatum matrimonium, altera parte invita, Religionem intrare licet, de quibus, infrà *De divort.*

TITULUS XXXIII.

De Conversione Infidelium.

SUMMARIUM.

1. *Inter infideles est ratum matrimonium.*
2. *Conversio ad fidem in delictis non patrocinatur.*
3. *Proles communis sequitur conversum.*

Occasione conversionis conjugatorum fidelium ad Religionem, de conversione conjugum infidelium, vel alterius saltem, ad fidem hic subjungitur.* Inter quos quidem 1 matrimonium est ratum, si aliud non subsit impedimentum, ut patet *1. ad Corint. 7.* ubi Apostolus hortatur conjugem ab fidem conversum manere cum coniuge; quod non faceret, nisi inter eos esset ratum matrimonium, ut patet ex *c. Gaudemus 8. inf. De divortiis* Datur tamen licentia discedendi ad eo, qui manet in infidelitate, ut dicetur infrà *tit. De divort.* 2

Traduntur autem hoc Tit. duo de conversis ad fidem. I. Quod conversio ad fidem non patrocinetur in delictis gravioribus: quo modo qui interfecit virum alicujus Christianæ, conversus ad fidem illam ducere non potest, si modo & mulieris dolus intervenerit, *c. 1. h. t.* Ratihabitio idem non operabitur, cùm non sit causa actus. Hac de relatius inf. *De eo qui duxit quam pol.** II. Quòd, licet attento jure, 3 filius minor triennio apud matrem educandus sit, major autem apud patrem, *lib. 1. § si verò*

verò D. De liber. exhiben. & l. pen. C. De patr. potest. converso tamen ad fidem, sive ille sit pater, sive mater, communis proles potius adsignanda, eiusque sequitur conditionem, si necdum sit doli capax. Ratio est, ne ab infideli pervertatur, *c. 2. h. t.* habetque Ecclesia jus eam baptizandi. Ut hac in parte non attendatur patria potestas, uti & in aliis spiritualibus non attenditur, cùm liberi, etiam invitis parentibus, ad fidem venire possint; sed potius inspiciatur favor fidei Christianæ, ut patet ex verbis finalibus, *d. c. 2.* cùm summa sit ratio, quæ pro religione facit, *l. Sunt Person. 43. De relig. & sumptib.* Dico, si necdum sit doli capax; nam si ratione utatur proles, relinquenda est suo arbitrio, nec invita baptizanda, ut dicetur infrà *Tit. 42.* Vid. Sanchez. *De matrim. lib. 7. Disp. 72. in fine.*

TITVLVS XXXIV.

De voto & voti redemptione.

SUMMARIUM.

1. *Votum unde dictum, & quid.*
2. *Votum aliud Simplex, aliud Solemne.*
3. *Solemne dupliciter fit, per ingressum sive professionem, & per susceptionem Ordinis sacri.*
4. *Simplex quid & qualiter fiat.*
5. *Aliud item Tacitum & expressum? aliud Implicitum & Explicitum; &c.*
6. *Vovendi consuetudo laudabilis.*
7. *Vovere quinam possint.*
8. *Episcopi & Clerici an & qualiter voveant.*
9. *Vota Religiosorum an licita?*
10. *An & uxorum, respectu maritorum, & contra?*
11. *An filiorum fam. & servorum?*
12. *Quid juris in prædictis quoad vota realia?*
13. *Materia voti est actus humanus, & possibilis.*
14. *Quid juris, si sub voto rei impossibilis contineatur quid possibile?*
15. *Votum non peccandi an validum?*
16. *Item materia voti est actus bonus.*
17. *An & actus indifferentes?*
18. *An necessariò eventura?*
19. *An actus boni, qui sunt sub præcepto?*
20. *Circumstantia vana adjecta an vitiet votum?*
21. *Votum contra prius votum an teneat?*
22. *An & votum rei quidem bonæ, sed cuius contrarium melius?*
23. *Matrimonium an licita materia voti?*
24. *Quid si actus sit partim bonus, partim malus?*
25. *Actuum bonorum omissio an ponat materiam voti?*
26. *Forma voti consistit in promissione.*
27. *Promissio debet esse deliberata.*
28. *Votum subita animi perturbatione emissum an ratum & firmum?*
29. *Pro voto ac deliberatione debita an præsumendum?*
30. *Adesse debet & intentio obligandi se.*
31. *Intentio interior an ponat votum & obliget?*
32. *Intentio non implendi obligationem non impedit.*
33. *Votum debet esse liberè emissum.*
34. *Metus quis & qualis impediat effectum voti.*
35. *Metus iniustus an irritet votum jure naturali.*
36. *An jure Ecclesiastico?*
37. *Metus reverentialis an justa caussa irritationis?*
38. *Dolus & error an irritum ponant votum?*
39. *Error sive ignorantia circa naturam & substantiam voti illud irritat.*
40. *Ut & circa circumstantiam gravissimam.*
41. *Error circa caussam finalem similiter irritat.*
42. *Non etiam circa caussam impulsivam.*
43. *Idque in ignorante & invincibiliter & vincibiliter.*
44. *Item quoad votum simplex non solemne.*
45. *Effectus voti obligare in conscientia.*
46. *Idq; iuxta materiam voti, gravem aut levem.*
47. *Vovens in materia gravi an possit nolle obligari sub peccato mortali?*
48. *Vovens ex materia levi an se possit obligare sub peccato mortali?*
49. *Actus leves iterati qualem ponant reatum? & quid si plures actus tendant ad unum actum componendum?*
50. *Dubius de voto emisso utrum teneatur.*
51. *Quid si dubitetur de valore voti?*
52. *Quid si de voti materia, an licita?*
53. *Lapsus termini, intra quem votum præstandum, ab eo non liberat.*
54. *Præviso impedimento eius diei, quo implendum votum, an teneatur quis prævenire?*

55. Voti

hominis, etiam reales sumptus includit, cujusmodi est peregrinatio ad aliquem locum, cum alicujus rei oblatione. Est & aliud Absolutum, aliud Conditionale; ad certam conditionem relatum, veluti si quid contigerit. Illud est purum, & vel perpetuum, vel Temporale, ad certum tempus restrictum, quod non egreditur. Conditionale iterum aut est Pœnale, quo promittitur pœna in casum, quo quid faciat aut non faciat vovens; aut non pœnale, quo se obligat in casum, quo convalescit, aut similem. Dividitur etiam in Affirmativum, quod continet positivam professionem de agendo aliquid, ut peregrinando, orando; & in Negativum, quod cadit in omissionem actus, ut non fornicandi, non bibendi.

6 Vovendi consuetudinem laudabilem esse Catholica habet sententia, probata, præter alia loca, Psal. 75. *Vovete & reddite Domino Deo vestro*: & Esaiæ 19 *Colent eum hostiis & muneribus & vota vovebunt, & solvent*; quod de Christo videtur intelligendum. Ut non nisi qui reprobi sunt sensus negent Christianis esse vovendum, & non audiendi obmurmurantes hæretici quod laudabile est & Deo gratum pro jure suo reprehendentes, ex hoc solo quod in Catholica Ecclesia usurpatum.

7 Voti capax est solus homo viator; tendit enim votum ad impetrandum beneficium. Quo non indigent beati, qui in termino sunt: non etiam mortui, qui per se mereri amplius nequeunt. Non tamen omnis homo viator est capax voti, sed tantum habens usum rationis. Ut excludantur à vovendo impuberes doli non capaces, amentes, furiosi, non tantum perpetuo, sed & ad tempus; pro tempore & dispositione, qua ratione uti nequeunt, ut dormientes, phrenetici, ebrii, quia pro dispositionis istius tempore ratione non utuntur, ut voventes non obligentur. Est enim votum personalis actio à voventis voluntate procedens, ut eam præsupponere sit necesse, Illi, quibus est usus rationis, quantum ex parte sua vovere possunt, si aliunde non impediantur, Vid. Suarez 3. *de Voto c.* 2.

8 Impediuntur Episcopi validè aliquid vovere, quo vinculum, per quod sunt addicti suæ ecclesiæ, solvatur, etiamsi tendat ad religionem, sine Pont. Rom. auctoritate, *c. Nisi sup. De renunt. c. Licet* 18. *sup. De regularib.* Azor. *d. lib.* 11. *c.* 16 *qu.* 2. & 3. Suarez *d. lib.* 5. *c.* 4. 4. & *seqq.* Alii Clerici etiam in dignitate positi non sunt prohibiti; *can. Duæ* 19. *q.* 2. quod per eorum vota non ita præjudicetur ecclesiæ; Petenda tamen licentia à Superiore, qua non obtenta nihilo magis impediuntur, *arg. d. c.* 18. Azor *d. c.* 16. *q.* 5.

9 Subjectio non facit omnia subjectorum vota irrita. Ubi distinguendum inter personalia & realia. Illa melioris boni, sunt valida, etiam in Religioso, si per Regulam non sint prohibita, statimque valent. Petenda tamen à Superiore licentia, vel facultas, ut reddantur, sine qua Religioso nihil agere licet, cùm in illius arbitrium voluntatem suam conjecerit, *can. Monacho* xx. *q* 4. & *can. Noluit.* xxxiii. *q* 5. Azor. *d. c.* 16. *q* 4. Suarez *d lib.* 3. *c.* 6. *nu* 7. & *seqq.* Quòd si per Regulam opus fuerit prohibitum, certum est, nullius esse momenti votum. Ubi non rectè dixeris subintelligi, nisi Prælatus dispenset; quia votum est absolutum, quod non habet subintellectam istam conditionem; & deinde melius est servare Regulam quàm uti dispensatione ad operandum contra istam.

10 Quid in uxorum votis? R. Non obstante subjectione, iis esse liberas multas actiones honestas, & virtutum materias, quas mariti illis prohibere nequeunt, propterea quòd debitum officium in his, quæ ad statum eorum non pertinent, non impediant; ut proinde valida sint vota uxorum circa istas materias. Quoad ea verò, quæ concernunt jus maritorum, non possunt absoluta vota, & independentia à maritis, emitti ab uxoribus; rectè tamen sub intellecta conditione, si consenserint, si non prohibuerint, quia alias non esset licita materia. Idem dicendum de votis maritorum, respectu uxorum, quatenus spectant ad usum conjugalem, in quo sunt pares vir & uxor, *c. Gaudemus inf. De divort.* Sic & votum abstinentiæ aut simile, quatenus in præiudicium alterius redundat, absolutum non emittunt, sed benè sub conditione, si alter consenserit, *d. can. Noluit* & *can. Manifestum* xxxiii. *q.* 5. Azor. *d. loco qu.* 10. Suarez *d. lib.* 3. *c.* 6. *nu.* 28.

11 Filiorumfam. vota absoluta non aliàs tenent, quàm si sint actuum, qui debitam pa-

 senti-

rentibus obedientiam non impediunt, ut sunt observationes præceptorum, actiones honestæ: alias si derogent juri patentum, habent conditionem, si consenserint. Servorum vota cum ordinariè pendeant à voluntate dominorum, habent & ordinariè conditionem, si consenserint; nisi sint tales actus, quibus nullatenus præjudicetur dominis.

32 Quantum ad realia vota, non sunt ea valida, nisi eorum, qui habent liberam facultatem utendi, & disponendi de rebus, votis. Quo modo Religiosorum, qui nō habent proprium, vota realia non tenent, nisi vel administrationem habeant, aut voveant sub conditione, si jis concedatur. Prælati, quibus est administratio bonorum, ex vi sui muneris, ut habent licentiam dandi eleemosynas, ita & vota validè juxta eam mensuram emittendi; quæ ad summum includent conditionem negativam, nisi à Superiore impediantur. Religiosi administrationem non habentes inutiliter emittunt absolutè vota realia, quia vovent de re aliena, ut non teneantur petere licentiam. De re tamen, quam in usus suos possunt consumere, si parcè utendo & sibi subtrahēdo voveant eleemosynam facere, tenentur facultatē petere à Superiore, quod votum hoc sit de re bona, & non indecens, ut illi subsit conditio, si detur licentia, quæ ideo petenda. Quantum ad uxores, non rectè vovent vota absoluta de bonis communibus & dotalibus, quod eorum administratio dependeat omninò à marito, cuius proinde licentia est opus. Quantum ad paraphernalia, videntur vota earum tenere, cum ipsis sint propria, & eorum liberum habeant usum. Idem de filiisfam. quoad bona paterna: nam quoad propria, ut castrensia & quasi castrensia, ut liberè disponunt, ita & vovendo tenentur. Servi, cum proprium non habeant, voventes non tenentur, cum de dominorum suorum rebus non disponant, nisi aliquid de servitio suo iis permittatur adquirere & disponere.

De Voti Materia.

33 Certum est, materiam voti esse aliquem actum humanum; debet enim id, quod promittitur, esse in potestate promittentis, cum stultum sit promittere, quod præstare nequeas. Non est autem in eius potestate nisi actus humanus. Ubi non est satis, actum in se esse probabilem, sed etiam usus eius debet esse voventi, possibilis. Nam si illi sit impossibilis, nihil faceret ad valorem voti, cùm actus sit alii possibilis, quia non alienum factum quis vovet ad suum. Unde consequitur, actum impossibilem non tantum simpliciter, verum etiam ipsi voventi non ponere materiam voti, propterea quod ad impossibilia nulla sit obligatio, *l. Impossibilium D. De R. I.* & ad impossibile nemo obligetur, *c. Nemo potest De R. I. in 6.* Ratio est facilis, quod voluntas imponens sibi obligationem, debeat esse consentanea rectæ rationi, qualis non est obligans ad impossibile. Ut ideo sit prorsus inutile non tantū quoad rem promissam, verùm & quoad aliam eius loco præstandam possibilem, quia cum non sit promissa, ad eam nulla est obligatio. Vid. Suar. 2 *lib. 2. de Voto c. 1. & 2.*

14 Quid si sub voto rei impossibilis contineatur quid possibile? R. Distinguendum esse, ut, si principalis & totalis voti materia sit totum aliquod moraliter, & secundùm usum ordinarium indivisibile, ad nihil obligetur ipse vovens, ex jam dicta ratione. Nihil faciente, quod accessoria sint possibilia; quia non sunt per se sub promissione, sed tantum accidentaria, quorum non est usus, non stante principali. Si sit totum divisibile, cujus partes aliquæ sunt possibiles, obligatur eatenus vovens, quia quantum in se fuit, intendit se obligare ad promissum, quatenus fieri potest. Ut, cum tantùm pars fieri possit, obligetur saltem ad partem; cum nihil obstet, votum, uti & alias res, pro parte valere, pro parte non valere, secundùm Reg. quod utile per inutile non vitietur; &, Si non valet, quod ago, valeat, ut potest, *c. unico §. 1. in fine De despons. impub. in 6.* Quò spectat, quod dictum supra, *De Regularib.* maritum solemniter professum, invitâ aut insciâ uxore, inutiliter quidem esse professum, obstrictum tamen esse voto simplici castitatis, quia eatenus in eius erat potestate vovere, & se obligare. Quod si actui principali possibili adjectus fuerit modus impossibilis, votum obligabit, & servandum erit in actu principali, modo secluso, quod accidentalis non destruat substantiam, & impedi-

pedimentum in accessorio non redundet in principale, per textum in c. *un De consecrat. Eccles. in 6.* Veluti si quis voverit ires Hierosolymitanum perficere genibus flexis, quod cum modo isto est impossibile, est tamen possibile sine modo: ut obliget ad principale iter; omisso modo impossibili adjecto, qui cum sit loco accessorii, non debet vitiare principale Navarr. *in Summa c. 12 nu. 43.* Nisi tamen voventis intentio fuerit non obligari ad actum principalem sine tali modo: ex qua cum pendeat obligatio, potest illa connectere, quæ secundum se connexa non sunt, & tolle principale, nisi dependenter ab accessorio; vel nisi modus additus faciat ad minuendam materiæ difficultatem. Nam si notabiliter ex defectu voluntatis actus fiat difficilior, qui putabatur possibilis, non obligabit votum ex defectu voluntatis: veluti si quis vovit aliqua loca visitare equo, ut putabat possibile, cum non sit possibile, non tenetur pedibus ire facere. Vid. Suarez *d. lib. 2. c. 2. n. 10 & 11.*

15 Q. II. An teneat votum non peccandi? R. Non peccandi mortaliter votum esse validum simpliciter, cum sit de re honesta & possibili, si non per naturam humanam, saltem per divinum auxilium imploratum: & quamvis sit difficile, non tamen ea difficultas tanta, ut reddat votum nullum. Quomodo Navar. *d. c. 12. nu. 65.* dicit, violantem votum tale bis peccare: ut minus expediat ejusmodi votum, quod det occasionem gravius peccandi, & raro sint, qui divinæ gratiæ ita cooperentur, ut numquam peccent mortaliter. Est & votum non peccandi venialiter de re honesta, ut videatur non invalidum; difficilius tamen, quã præcedens, minusque expediens, nec consulendum. Ut non desint, qui dicant esse nullum, propter impossibilitatem; quod verum est, si absolutè fiat. Alias & hoc possibile erit divino auxilio: & obligabit ad vitanda peccata venialia, ex deliberatione & plena advertentia, cujus violatio non videtur excedere peccatum veniale, quod sit de re levi, secundum Navarr. *loc. cit.* Azor. *d. lib. 11. c. 13. qu. 4.*

16 Oportet præterea res sit bona, in quam votum cadat; nam nemo potest obligari ad actum malum, tamquam ad impossibilem, *l. Filius 15. D. De condit. Instit.* sive sit malus ex objecto, sive ex fine, aut adjuncto: quatenus tamen adjunctum est motivum principale, & primariò intentum, quia reddit actum malum, atque ita votum nullum, tamquam cadens in materiam incapacem. Nam si primaria intentio feratur in actum bonum, adjunctum verò sive circumstantia secundaria intentione sit mala, tunc oritur obligatio ad ipsum actum; rejecta circumstantia, quia tunc in virtute duo sunt vota, quorum prius principale bonum est, & implendum, alterum secundarium malum, & inutile, ne utile per inutile vitietur. Sic vovens, si in duello liber & salvus evaserit, tenetur, è contra non tenetur vovens in casum, quo ex injusto bello victor reverteretur, cum tale votum cooperetur ad finem injustum, atque ita judicetur stultum, Deo non gratum, cui nihil gratum, nisi quod bonum, *can. In malis* XXII. *q. 4.* Suarez *d. lib. 2. c. 5. n. 12. & seqq.*

17 Ubi quæritur Primò, An actus indifferentes sint materia voti? R. Non esse eatenus, quatenus sunt indifferentes, quod non sint secundum se boni, uti in voto requiritur; aut si non sint mali in individuo, non sunt tamen utiles ad divinum officium, quod est finis voti. Si tamen circumstantia contineat finem honestum, tenebit votum. Sic qui vovit non intrare aliquam domum, aut non transire aliquam plateam, inutile votum fecit. Si tamen ideo vovit, ut evitaret occasionem peccandi id obviam, votum tenebit, propter circumstantiam, quæ utilis est. Navarr. *d. c. 12. num. 28* Azor. *d. c. 13. q. 5.* Suarez *d. lib. 2. cap. 4. num. 3.*

18 Q. II. An necessariò eventura sint voti materia? R. Non esse, cùm votum debeat esse circa rem, quæ eligi possit, aut omitti: electio autem nulla circa ea, quæ necessariò eventura. Et hoc, quatenus absolutè talia sunt; nam si habeant usum liberum, aliud dicendum. Suarez *d. lib. 2. c. 1. n. 6.*

19 Q. III. An actus boni, qui sunt sub præcepto? R. Non deesse, qui negent esse materiam voti, quod ad eos sit sufficiens obligatio ex præcepto, ut per votum frustra inducatur nova; cum frustrà promittatur alteri aliquid, quod non debetur, secundum ea, quæ tradit Jason. in *l. Quibus 18. D. De verb. oblig.* Veram tamen esse sententiam, tales actus ponere mate-

ponere mate-

materiam voti: nam licet sint aliquo modo necessarii, ratione præcepti, simpliciter tamen sunt voluntarii, & relicto arbitrio communi, cujus libertatem non tollunt. Ut prior obligatio non omninò determinet voluntatem, aut reddat eam immobilem in proposito id faciendi, ad quod obligatur, ut maneat materia capax obligationis honestæ, & Deo gratæ. Quo facit, quod non repugnet, addi obligationem obligationi, & unam rem ex duabus caussis deberi, *Instit. De legat §. ex contrario* 14. licet unicâ præstatione satisfiat obligationi, *d l* 18. Quod præcipuè procedit, si posterior obligatio addat firmitatem. *Jas.* in *d. l.* 18. *in fine*, uti in casu præsenti, in quo amplius determinatur voluntas, & immobilior redditur in proposito, veluti audiendi Missam die festo, non comedendi carnes die Veneris. Quo casu contraveniens non tantum erit reus præcepti, quod violavit, sed & fractionis voti. Et qui vovit castitatem, fornicando, non solum fornicationis peccatum incurrit, sed & voti violationem. Vid. Suarez *d. lib* 2. *c.* 6.

20 Q. IV. Utrum circumstantia ridicula aut vana adjecta vitiet votum? R. Non videri, nec per accessorium vitietur principale; quod est bonum, *c. unico De consecr. Eccl. in* 6. contra juris regulam, quæ non vult, utile per inutile vitiari: modo circumstantia accessoria non contineat motum principale & primariò intentum, quia tunc & principale vitiaretur, secundum ea, quæ dicta sunt paulò ante, *num.* 14. *in fine*.

21 Q. V. An votum contra prius votum aut juramentum teneat? R. Non videri, quod nequeat continere bonum, siquidem prius votum sit validum, & de meliori bono, ut posterius necessariò contineat materiam meliori bono oppositam, atque ita nullum ex eo capite. Potest tamen & posterius valere contrarium priori, quod est de bono & honesto, si illud contineat bonum melioris ordinis, quod semper est exceptum.

22 Q. VI. An teneat votum rei quidem bonæ, sed cujus contrarium est melius? R. Non videri, quod votum videatur malum, utpote impediens à re meliori, aut inducens inhabilitatem ad statum perfectiorem: quod repugnat divinæ voluntati, cui omne votum debet esse conforme, ut habeat valorem: Ad quod non est satis, quod votum versetur circa bonum & honestum; nam debet & tale esse, quod non impediat bonum melius, quale est quodcumque opus bonum, quod sine impedimento majoris boni fieri potest, facta comparatione non ad quodvis opus bonum, sed ad oppositum. Navarr. *d. c.* 12. *nu.* 25. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 9.

25 Q. VII. An igitur actus contrahendi matrimonii ponat materiam voti? Dicendum ex dictis, non ponere; propterea quod hujusmodi vinculum induceat effectum repugnantem meliori bono, scilicet castitati, religioni, atque ita sit impedimentum boni majoris, & proinde non teneat. Ubi quis non rectè objecerit, juramento posse quem obligari ad matrimonium cum aliqua ineundum, ut dicetur infrà *lib.* 4. nam non ideo & voto ea vis dabitur, licet major sit ejus obligatio, quia juramentum sequitur naturam actus, cui adjungitur, promissioni scilicet, quæ validè homini facta est, qui, quatenus sibi videtur bona, eam acceptat, licet non sit ex melioribus. Votum verò fit Deo, cui non est res grata excludens meliorem, & altioris ordinis. Sunt tamen casus, quibus tale votum est validum. Si persona sit fragilis, ut ad vitandum carnis lapsum, judicio prudentium, melius illi sit nubere, quàm uri. Tali enim de caussa emissum votum validum erit, quia tali personæ fit simpliciter de meliori bono, & necessarium illi tale remedium, tamquam medicina, aut saltem utilius, quàm status religionis, & proinde Deo gratius. Non tamen ita validum, ut excludat religionem, si fortè per eam speret vovens se posse occurrere periculo incontinentiæ, aut id evitare, quia numquam excluditur remedium melioris boni, sed in hoc tantum obligat tale votum, ut, si melior via non eligatur, illa, quæ vota est acceptetur. II. Si tale votum sit emissum intuitu pietatis, & misericordiæ, ut si quis voverit ducere meretricem caussa avertendi illam à peccato, quod spectat ad opus meritorium, *c. inter* 15. *inf. De sponsal.* aut virginem pauperem, cujus periclitatur integritas, ut ei subveniat. Nec hoc votum videtur obligare absolutè, cum exclusione majoris boni, scilicet, status religionis, qui est perfectior: ut tantum obliget, si fit ductu-

ducturus uxorem, talem ducere debeat, non etiam absolutè obliget, quia esset impedimentum majoris boni, atque ita malum. Vid. Navarr. d. c. 12. num. 43. Azor. d. c. 13. q. 9. Suarez d. c. 9 n. 2. & seq. Quod de matrimonio dictum, idem obtinet in voto quocumque statu pio inferiore, quòd scilicet non obliget in habilitando ad statum artioris & perfectioris ordinis. Suarez. d. loco n. 13.

24 Q. VIII. Quid si versetur votum circa objectum includens partim bonum, partim malum? Resp. Votum tale obligare ad id, quod bonum est & licitum, seclusa malitia. Exemplum est in voto dandi eleemosynam ex omni lucro; intelligitur enim hoc de justo tantum, non etiam de iniusto. Navarr. d. c. 12. n. 37. ponit exemplum in eo, qui se vovit nudum peregrinaturum; quem rectè vult teneri ad peregrinationem, non tamen nudum, quia hoc inhonestum est. Nisi tamen principalis ratio vovendi fuerit pravitas materiæ, seu turpe motivum, vel nisi intentionem voventis constet fuisse, non obligari ad unam partem sine connexione alterius, secundum dicta supra, eod. n. 14. in fine.

25 Q. IX. An omissio bonorum actuum ponat materiam voti? Resp. Non ponere, quòd ea contineat remotionem melioris boni, veluti non jejunandi, non ingrediendi, non suscipiendi Ordines, aut simile quid. Nisi sit negatio talis actus boni operis, qui neque in consilio est, neque in præcepto: ut non ponat materiam voti veluti inire matrimonium quod licet sit bonum, quia tamen est impeditivum majoris boni, non esse materiam voti, secundùm dicta paulò ante. Ut negatio ejus causset liberiorem occasionem majoris boni, sublato impedimento, quod actus ipse ponere potuisset. Suarez. 2. d. Voto c. 19.

De Forma Voti.

26 Forma voti est in promissione, quæ est quasi quidam contractus inter Deum & hominem: ut solus conceptus nullam inducat obligationem, uti nec propositum, d. c. 3. h. tit. cum proponens non promittat, sed prius statuerit promittere. Quod est diversum à promissione, quæ præsupponit voluntatem, ex qua causatur obligatio, cùm propositum necdum ponat voluntatem: ut d. c. 3. Pontifex, agens de eo, qui proposuerat habitum Religionis suscipere, dicat, si plus non est in voto processum, eum qui propositum habuit non posse dici voti transgressorem, non implendo propositum: & Abbas ibid. nu. 3. non obligare solum propositum, nisi adsit animus se firmiter obligandi, juxta textum in c. consulti sup. de regularib. & c. 4. eod. tit. in 6. Suar. lib. 1. de Voto c. 2. & c. 4. n. 3.

27 Oportet autem promissio sit deliberata; nam ubi rationis usus abest, non tenebitur vovens, cùm quod agat non advertat. Unde dictum supra, non teneri nisi doli capaces, & pro temporis dispositione usu rationis pollentes.

28 Ubi quæsitum, An votum subita animi perturbatione emissum teneat? Resp. Esse, qui velint, calore iracundiæ, aut alio animi motu emissum non obligare, si, cessante calore aut motu, vovens non fuisset emissurus, propterea quòd calor iste aut motus faciat deesse debitam deliberationem Gl. in c. studium 20. V. calore sup. de convers. conjug. Quæ opinio probari posset, si talis sit calor & commotio animi, per quam omninò cesset judicium rationis, ut commissum eo tempore ne quidem peccatum poneret, c. Sicut 15. sup. De Regularib. Aliàs communiter ista commotio aut caloris iracundiæ non impedit usum rationis ac deliberationis, cùm & eo tempore commissa peccatum ponant, ut patet ex c. sicut 13. sup. de jurejur. Ut dicendum sit, votum obligare, tamquam factum ex sufficiente deliberatione. Quam non faciet videri defuisse confestim subsecuta pœnitentia, cùm & sæpè eorum, quæ magna cum deliberatione sunt gesta, pœnitere faciat inconstans & levis hominũ voluntas. Nihil facit c. 3. h. t. nam in eo non caussatur nullitas voti ex perturbatione, verùm ex eo, quod nulla præcesserit promissio, sed tantum fuerit propositum. Vid. Gutierrez, lib. 2. can. quæst. c. 22 n. 14. Azor. d. lib. 11. c. 15. qu. 5. Sanch. De matrim. lib. 1. Disput. 8. n. 8.

29 Alia quæstio est, An in dubio præsumendũ sit, debitam adfuisse deliberationem? R. Esse qui negent, hoc argumento, & quòd in dubio melior sit conditio voluntatis libertatem posse-

possidentis: contra tamen tutius videri, pro voto præsumendum esse, eo quòd, cùm rarò contingat defectus deliberationis requisitæ, præsumendum sit pro eâ: qualitas enim, quæ homini inest, semper adesse præsumitur. Nec est hoc in eventu possessio tam pro libertate voluntatis, quàm potiùs pro voto; quod certum est, emissum esse; dubitatur autem de deliberatione, pro qua stat votum, quod non præsumitur temerè emissum. Quòd si de voti emissione dubitaretur, præsumendum esset pro libertatis possessione. Sanchez D. *disp.* 8. *num.* 10. & *ad decal lib.* 4. *c.* 1. *num.* 12.

30 Adsit præterea intentio obligandi se, aliàs votum frustrà emitteretur, *Gl. in d. c.* 12. Fundatur enim omnis obligatio in consensu interiori; quo deficiente, exterior actus non potest dici validus. Imò interior intentio ponit implicitam repugnantiam cum exteriore promissione, quæ absolutè denotat obligationem, sine qua frustra est promissio. Tollit autem absolutè obligationem interior intentio, ut talis videatur ludere Deum, non sine peccato, ob irreverentiam, quæ Deo fit.

31 Ubi quæritur, an talis obligetur? R. Non obligari in conscientia, quia obligatio non inducitur nisi per verum votum, quale hoc in casu non ponitur: neque poterit vovens cogi isto in foro ad voti observationem, creditur enim eo in foro homini tam pio se, quà contra se. Quantùm ad forum exterius, si constet votum esse factum, potest per Ecclesiam vovens cogi ad votum observandum, quia Ecclesia de occultis non judicat, neque fidem tenetur habere dicenti fictè se votum emisisse, quia propriam allegans turpitudinem non audiendus. Quò facit *c. Per tuas sup. de probat.* indignum esse, juxta legitimas sanctiones, ut quod quisque sua voce dilucidè est protestatus, valeat proprio testimonio infirmare; sequeretur enim inde, nulla pacta, nullas promissiones firmas esse. Vid. Suárez 1. *de voto c.* 3. *n.* 6. & 12.

32 Iterum quæritur, An necesse sit, ut vovens habeat intentionem implendi, quod vovet? R. Intentionem non implendi nihil impedire obligationis ortum, quæ hoc ipso ponitur quo vovetur, cû animo se obligandi. Ut nihil faciat intentio non implendi, quæ obligationem non impedit, utpote illi non contraria, quamvis faciat votum non fieri honestè & rectè. Sic suscipiens Ordinem sacrum, citra intentionem servandi castitatem, aut qui domi concubinam habet, nihilominus validum emittit votum, Ordini sacro adnexum. Vid. Azor. *d. c.* 15. *q.* 8. Suar. *lib.* 1. *de voto c.* 4.

33 Requiritur etiam ad votum, ut liberè sit emissum: Neque enim coacta vota acceptat Deus, qui non vult coacta sacrificia, & nihil acceptat nisi quod bonum, nihil autem bonum nisi quod voluntarium. Ubi requiritur, metus sit justus, qui voti effectum impediat, 34 cadens in constantem virum, gravis alicujus mali; qua de re suprà, *tit. de his quæ vi vel metu &c.* proveniens ab actione hominis injuriosa, directè ad extorquendum: nam causatus ex imminentia malè provenientis ex causis naturalibus, ut ex gravi morbo, periculo naufragii, mortis ex causa criminis, non impedit voti obligationem. Navarr. in *Summa c.* 12. *n.* 42. cum talis metus, licet gravissimus, non tollat simpliciter libertatem, nec ponat involuntarium: ut nihil sit quare Deo non obligetur vovens, qui tale medium elegit ad finem evitandi malum imminens. Dico, directè ad extorquendum votum; nam si eo non dirigatur, nihil obstabit metus per alium incussus, licet per injuriam, cum causa illa sit remotior, & proxima causa sit libera, ut potiùs à se impellatur ad vovendum: quàm ab alio. Sic qui tædio magni mali, quod in captivitate, v. g. apud Turcas, injustissimè patiuntur, vota emittunt, obligantur, cùm injusta captivitas nihil impediat voti libertatem. Quò facit, quod datum aut promissum alteri in auxilium, causa evitandi periculi; etiam injustè imminentis, dicatur non pertinere ad edictû. Quod metus causa gestum erit, *l. Metum* 9. §. *1. D quod metus caus.* Nav. *d. loco*, Suár. 1. *de voto c.* 7. *n.* 10. & *passim*.

35 Quæstio autem est, An metus justus directè ad extorquendum votum incussus illud annullet jure naturæ? R. Ita aliquos velle; Primò, argumento matrimonii, quod nullum facit metus, ut infrà dicetur: eadem autem ratio est in voto. II. Quòd non sit acceptum Deo nisi sacrificium voluntarium. III. Quòd metus contineat injuriam, nemo autem debeat obligari ex injuria. Veriùs tamen isto

jure

jure non esse votum irritum cùm nulla ratio urgens dari possit. Nam si qua daretur, esset, quia metus ponat simpliciter involuntarium, quod est falsum, ut patet ex dictis suprà, *de his qua vi &c.* ubi dictum, coactam voluntatem esse voluntatem, & stricto jure obligare. Nec obstat primum argumentum, ductum à matrimonio, quia probabilius est, matrimonium metu initum non esse irritum jure naturæ, sed Ecclesiastico tantum. Et ut esset, non eadem est ratio, quòd matrimonium sit contractus humanus inter homines, inter quos injuria posset esse sufficiens causa irritationis. Item in eo sunt onera, ratione quorum videtur requiri major libertas. Non obstat secundum, quia procedit in casu involuntarii simpliciter; non est autem tale hoc in casu. Non obstat tertium; nam injuria quidem est in eo, qui votum extorquet per metum, quia non impedit, quò minus Deo quæratur jus per voventem, qui vovendo vitam redemit, quam aliàs amisisset. Vid. Suarez 3. *de voto c.* 7.

36 Q. II. An votum irritet metus jure Ecclesiastico? R. Votum solemne jure isto esse irritum, ut patet ex *c.* 1. *sup. de his qua vi &c* quod satis indicat, adductum timore mortis non obligari ex voto: desiderat enim hoc jus summam in voto libertatem, propter difficiles exitus, quos facilè caussat metus in statu perpetuo. Simplex votum posset videri non tam irritum, quàm irritandum esse, quia *d. c.* 1. tantùm loquitur de voto solemni, cùm ibi fiat mentio religionis & professionis. Ut, cum hæc irritatio pendeat ex Ecclesiastico statuto, non sit trahenda ad ea, super quibus non dispofuit Ecclesia; spectat enim ad odia, quæ potius restringenda, quàm extendenda. Videtur tamen communius receptum, etiam votum simplex irritari per Ecclesiam.

37 Q. III. An metus reverentialis ponat irritum votum? R. Per metum talem non irritari matrimonium, secundùm plerosque, per textum in *l. si patre D. de ritu nupt.* ubi dicitur, filium, qui patre cogente duxit uxorem, videri hoc maluisse, licet, si sui arbitrii fuisset, non duxisset. Contrarium aliquos in voto sentire, quòd hoc plenissimam requirat libertatem. Verum idem & in voto dicendum, cum sola reverentia non sit justa caussa irritationis, ut patet ex *c. fin. inf. Qui Clerici vel voventes &c.* ubi votum emissum præcepto parentum non est nullum. Facit quod metus iste, non sit cadens in constantem virum. Abbas *in c cum virum num.* 8. *sup. de Regularib.* Covarr. *de matrim. p* 2 *c.* 3. § 6, *num.* 7. & 8. Nihil enim habet coactionis, obsequi parentum præcepto, nisi tamen ultra istum metum adsint minæ, aut alia violentiæ incussio, quæ libertatem auferens, o iustum metum caussaret, per text. *in cap. Puella XX. q.* 1 & *can. Præsens XX. q.* 4. quibus in locis ultra metum reverentialem adest & coactio. Atqui ita, posito, eandem requiri libertatem in voto & matrimonio, idem in utroque casu jus ponendum erit. Vide Sanchez *de matrim. lib.* 4 *disp* 3 *qu.* 1. Hæc de metu.

38 Quæstio est & de dolo, errore seu ignorantia, An hæc votum vitient, aut irritum ponant? R. Dolum & errorem sive ignorantiam in eo solùm differre, quòd dolus dicat actionem sive deceptionem injuriosam, per quam proximus in errorem inducitur: error autem abstrahet ab injuria vel deceptione alterius, cùm possit ex naturalibus caussis, aut aliis contingentibus, evenire. Non videtur autem quid facere ratio injuriæ, quò minus sit gravis respectu Dei, ad invalidandum votum illi factum, extortū licet dolo alterius, per quem quidem injuria facta est, non tamen per Deū, cui votum fit: à quo etiam acceptatum sine injuria, quatenus plena voluntate factum, cum spectet potius ad honorem Dei, & bonum ipsius voventis. Quo faciunt varia jura, ut *c. Dudum sup. de convers. conjug.* ubi dolo inducta ad vovendum nihilominus validè vovit, *Gl.* & Abbas *ibid.* Et *Gloss. fin. in cap. cum dilectus sup. De his qua vi* &c. tradit, quòd in spiritualibus, etiamsi dolus det caussam contractui, non tamen subveniatur dolum passo. Quod & ipsum adferit *Gl* 2. *in can. Consitu e XX qu.* 3: dans in eo diversitatem inter metum & dolum, quòd ille faciat contractum irritari, non hic, saltem jure Canonico in spiritualibus. Verum ista non ita simpliciter procedere dicenda, cum ratione erroris sive ignorantiæ caussatæ per dolū occultetur objectum: quo occultato, non potest voluntas in illud ferri, quia nihil volitum, nisi præcognitum, Ut hic non tam dolus sit considerandus quàm

quam ratio ignorantiæ sive erroris, ejusve conditio, circa substantiam sit voti, circa causam finalem, an impulsivam, levis an gravis.

39 Dicendum itaque, Si votum fuerit emissum per ignorantiam proprietatis ipsius voti, & conditionis ejus substantialis, impediri eius valorem: ut si vovens nesciat voti obligationem, & per votum non induci aliquam obligationem; quia tum res ipsa & substantia ignoratur, ut sit sine effectu votum, tamquam non voluntarium cum non possit voluntas ferri in incognitum. Nisi tamen ignorans voti naturam, confusè velit illud facere, prout in se est, vel prout alii faciunt, quia per eiusmodi intentionem depellitur ignorantia; aut, ea non obstante, vult quis vovere ex intentione generali, ut non supersit, quo excusetur ab eius obligatione, argumento emptionis-venditionis, quæ facta per aversionem, de qua D. *de commodo & peric. rei vend.* Similiter & impeditur voti effectus, si vovens ignoraverit conditiones substantiales nam ista ignorantia caussat involuntarium.

40 Idem dicendum si error versetur circa circumstantiam gravissimam, juxta rei qualitatem, ut moraliter videatur pertinere ad substantiam. V. G. Si quis voveat iter Hierosolymitanum, existimans sine navi eò veniri posse, aut Romanum, persuasum habens parum distare, aut simile quid, tollit enim & talis ignorantia voluntatem, cui nihil est magis contrarium quam error, *l. si per errorem D. de jurisd.* quia eiusmodi circumstantia præscita avertisset à vovendo. Secus dicendum, si circumstantia levis aut impertinens, nam cum non sufficiat ad causandum involuntarium, non ponet etiam votum nullum. In judicandis autem his circumstantiis, graves sint an leves, arbitrio prudentis utendum.

41 Quoad errorem circa causam, ille tum demum ponet votum irritum, si fuerit propria & finalis, & quasi ratio formalis movens ad vovendum. Ratio est, quòd eiusmodi causa pertineat ad formale & substantiale objectum voti, circa quod error facit tolli objectum formale, & consequenter deficere intentionem, V. G. Si quis voveat dare alicui eleemosynam, quia pauper sit, non tenebitur, si eum divitem intelligat: paupertas enim est præcipua & formalis causa votæ eleemosynæ; ut eius defectus excuset à voti obligatione.

42 Si verò error fuerit circa causam impulsivam, aut occasionem, non potest dici deficere consensus atque ita votum tenebit, cum causa ista non pertineat ad substantiam voti, & sine illa manet integer consensus. Exemplum est in *c. magna 14. sup de convers. conjug.* ubi mulier vovere inducta per causam falsam quidem, sed tamen inductivam, prohibetur à proposito castitatis recedere. Nam error circa talem causam non est de re pertinente ad substantiam voti, sed de motivo quodam, vel occasione extrinseca & remota, ad quam non possunt spectare dicta de causa, cum eiusmodi causa sit impropria & abusiva, Tiraq. *in Tract. causa cessante, limit. 15. num. 5.* Nisi tamen tali causa inductus taliter adfectus fuerit, ut, si scivisset non subesse illam causam, non fuisset votum emissurus. Et hoc, si ista conditio formaliter & virtute cadat sub intentionem voventis; V. G. Si vovens dare Titio eleemosynam, ut pauperi, habeat tacitam conditionem inclusam in virtute voluntatis vovendi; si præscitem Titium esse furem, aut malæ vitæ: non darem eleemosynam: nam ista conditio facit votum restrictum ad certum casum, ultra quem non extenditur, secundum illud generale, quod actus agentium non extendantur ultra illorum intentionem Si verò vovens non adficiatur quidem erga tale genus hominum, etiam pauperum, absolute tamen voverit dare illi ut pauperi, nulla alia conditione apposita, tenetur ex voto, etiamsi præscivisset talem non fuisse daturum, aut promissurum. Nam quod sit talis, non facit, quo minus teneatur ad eleemosynam, promissam cum sit verè pauper, super quo fundatur votum non continens aliam conditionem. Vide plura hac de re apud Sanchez. *De matrim. lib 10. disp. 9.* & Suarez *de voto lib. 1. c. 11. n. 14.*

43 Dicta non tantum procedunt in ignorante invincibiliter, verùm & vincibiliter, non tamen tam voluntate directa, quam indirecta quia licet in ordine ad peccatum evitandum tene-

teneatur quis adhibere diligentiam, & ignorantiam prius expellat, alias judicabitur ignorantia voluntaria, quamvis indirectè; non tamen & in ordine ad votum tenetur quis adeò diligenter examinare omnes conditiones, quas simplici modo existimat inesse rei promissæ. Nulla enim lege de tali ignorantia constat, ideoque ea non tam dicenda voluntaria, quàm permissa, non sufficiens, ut votum censeatur voluntarium, etiam quoad conditionem ignoratam. Quod si directè velit ignorare, rectè dicetur obligari, vi voti, cum talis censeatur habere voluntatem qualicumque conditione se obligandi: nisi timor humanus vel alius respectus excuset negligentiam examinandi diligentius rem; faciet enim non teneri voluntatem ultra intentionem suam. Suarez *d. lib. 1. c.* 12. *n.* 4.

44 Quæ ita omninò procedent quoad votum simplex; nam quantum ad solemne, illud per errorem causæ non vitiari verius. Cujus ratio est in electione status firmi & indissolubilis, absolutè & citra appositionem ullius conditionis facta, secundùm congruentem modum statui permanenti: quem convelli ex causa non tangente ejus substantiam dissentaneum foret rationi, & daret scandala, & cederet detrimento gravi Reipub. Quod idem ex eadem ratione in matrimonio statutum, ut non alius error ei obsit, quàm personæ & conditionis, ut dicetur infra *lib. seq. tit.* 5. Etsi aliud sit in sponsalibus, quæ vitiat error multiplex: ut & votum simplex, quod hac in parte comparatur sponsalibus, votum verò solemne matrimonio, ratione perfectionis status. Sanchez. *d. disp.* 10. *n.* 20.

45 Effectus voti est, inducere obligationem in conscientia. Estque hoc ex fide, & probatur variis locis sacræ Scripturæ, quæ vota Deo reddi volunt. Ubi etiam acceptatio Dei intervenit, qui omnia vota, licita & honesta, ideoque sibi placentia acceptare censetur. Nec obstat, quod promissio homini absenti facta non obliget ante acceptationem, uti dictum suprà *de donat. n.* 9. Nam Deus non est absens & statim agnoscit vota, quoties talia sunt, ut obligare possint, ut constat per Scripturam, in qua dicitur, *Vovete & reddite* Unde non potest votum dici pollicitatio pura, quæ est solius offerentis promissum, secundum *l.* 3. *D. de pollicitat.* cum fiat per modum pacti cum Deo: & ut ponatur pollicitatio esse, non minus obligationem ex voto tenebitur servare vovens, quam tenetur ex publicatione quis Republicæ. Vid. Suarez 4. *de voto c.* 1. & 2.

46 Gravis autem ex suo genere est ista obligatio, cum nascatur ex divino præcepto, quale gravissimum est, quando est de actu vel materia gravi, ut ejus transgressio possit esse mortalis. Transgressio enim præcepti divini circa gravem materiam peccato mortali inficiet; ut, si materia fuerit parva, probabilius sit, non nisi peccatum veniale inducere ipsius transgressionem, quia votum de re aliqua non obligat aliter, quam lex à Deo vel Ecclesia lata circa illam rem. Lex autem circa exiguam materiam non obligat sub mortali: generalis enim habet regula, ut peccatum judicetur secundùm materiam. In moralibus autem parvum quasi pro nihilo reputatur: & deinde quo minor est materia præcepti, eo minor irreverentia committitur contra præcipientem. Vide Suar. 5. *de voto c.* 4. & 5. & Sanch. *in Decal. lib.* 4. *c.* 11. *n.* 5.

47 Ubi quæri posset, An vovens in materia gravi, possit nolle obligari sub mortali: R. Aliquorum esse sententiam, votum circa materiam gravem non posse limitari quoad peccatum per ipsum voventem. I. Quod in potestate voluntatis sit quidem vovere, non tamen ipsa obligatio, quæ ex lege divina sequitur. II. Quod non sit in potestate jurantis promissionem gravem, jurare quidem velle non tamen obligari graviter. Quæ sententia ut possit videri probabilis, contraria tamen probabilior, scilicet quod vovens rem gravē, veluti continentiam, si faciat cum hac limitatione, quod non intendat se obligare nisi venialiter, non graviùs ex voto obligetur. Ratio est, quod licet obligatio sit de essentia voti, non tamen obligatio sub mortali, ut possit minui. Facit, quod legislator in materia gravi possit tantum obligare sub veniali: quod idem potest vovens, qui sibi legem potest ponere. Navarr. *c.* 23. *n* 49. Sanch. *De matrim. Disp.* 9. *Dubio* 1. *n.* 6.

Ad primum argumentum Resp. quod non solum vovere, aut non vovere, sit in arbitrio voventis, sed & vovere simpliciter & secundùm quid: nam ut obligatio voti nascitur ex

 vol un-

voluntate voventis, ita & modus obligationis. Ad secundum, Juramentum non esse directum ad obligandum, sed ad confirmandam veritatem divino testimonio, ex quo naturaliter sequitur obligatio, etiamsi nolit homo, cum in juramento non detur magis vel minus. Votum verò directè tendit ad obligandum se Deo, recipiens maius & minus secundùm intentionem se obligare volentis.

48 E contrà quæritur, An ex materia levi quis vovendo se possit obstringere sub reatu mortali? R. Id posse videri, ex dictis, quod eadem videatur ratio in additione obligationis, quæ est in diminutione. Ut ergo diminuere potest obligationem voti in re gravi, quidni & eam augere in re levi? Videtur tamen ei obstare, quod verisimile non sit, Deum totam obligationem acceptare, quia non est durus exactor, & omnis obligatio requirit materiam capacem, qualis non est ista. Ut non obstent dicta in priore quæstione, quia omnis materia capax gravioris obligationis, est etiam capax minoris, non è contra, materia capax tantum levioris obligationis est etiam capax gravioris: ut videatur talis obligatio excedere potestatem voventis; quo modo & aliqui istam obligationem stultam vocant. Nisi tamen talis materia haberet aliquam utilitatem spiritualem, seu in ordine ad perfectionem, respectu talis personæ, quia ex illo capite posset votum videri non omninò irrationabile.

Itaque ex suo genere transgressio voti continet reatum mortalem, nisi, uti dictum est, levitas materiæ ab eo excuset: quia in re prudenti arbitrio utendum, pensatis conditionibus personarum & circumstantiis aliis, respectu talis materiæ.

49 Quid si iterentur leves transgressiones? R. Quando actus leves iterati sunt omninò distincti per mulriplicationem ipsorum actuum non fieri gravem transgressionem, quæ mortali reatu obnoxium reddat; sunt enim tantum plures transgressiones leves, quorum cumulus vel multitudo numquam ponit unam transgressionem. Et hoc, quando ex multis non componitur unus actus, argumento peccati venialis, quod repetitum non ponit reatum mortalem, quia repetita non tendunt ullo modo ad unum actū componendum. Suarez *d. de voto c. 5.* v.g. Si contra votum non omittendi levem partem Missæ, aut officii divini, quis sæpius in diversis Missis, aut officiis omittat levem partem, non constituunt illæ omissiones reatum mortalem. Idem in voto de jejunii die vitando etiam levem sumptionem cibi, si in diversis diebus contra hoc peccetur, sumpto levi cibo, quia in diversis diebus levis transgressio non colligatur una cum alia. Quò facit, si quis in Festis operetur leviter, ut ad mortale non pertingat, non ideo mortale effici, quia diversis Festis repetitum, ut dictum suprà *De feriis n. 29.*

Quid si plures actus licet divisim facti tendant ad unum actum componendum, & ex multis unus confletur? Suppositis prioribus, per posteriorem consummabitur actus; qui gravis in materia gravi ponet peccatum mortale. Nam cum sit actus unus & gravis, sufficit ad constituendam mortalem culpam, ut dictū supra, ad *d. tit. de feriis*, de eo, qui sæpius in die festo facit actus serviles, quorum singuli non sufficiunt ad culpam mortalem, simul tamen sumpti sufficiunt. Ut & qui die jejunii sæpius parum sumit, quod repetitum ponit transgressionem jejunii. Sic & in voto legendi Horas Canonicas omissio unius Psalmi pro uno die non ponet culpam mortalem: si tamen uno die in diversis horis contingat talis omissio, insurget gravis transgressio.

50 Quid si dubitet quis, num voverit, an teneatur? R. Id aliquos adfirmare, hoc argumento, quod in dubio facti, ut hic, sit tutior pars eligenda. Probatur *c. ad audientiam 12. inf. de homicid. & c. Iuvenis 3. inf. de sponsal.* Facit ratio quod dubius se exponat periculo transgrediendi votum, si cum dubio operetur. Alios è contra negare teneri ad observandum votum eum, qui dubitat per *Gl. c. ex parte inf. de censib.* quæ vult in dubiis liberum esse sequi quod placuerit. Et facit pro eo textus iste, qui in dubio minimum eligi posse permittit. Facit & quod obligatio voti sit onerosa, unde restringenda. Dicendum, si post moralem inquisitionem dubius quis maneat de voto emisso, nec possit ferre probabile judicium an illud emiserit, nec ne, non teneri ad ejus observationem ex ratione, quod in dubiis sit melior conditio possidentis, *c. in pari de R. I. in 6.* Quæ regula

regula non tantum habet locum in materia justitiæ, sed & in aliis; posita enim generaliter & absolutè. Facit, quod obligatio voti sit onerosa & odiosa, ideoque restringenda, non amplianda Item facit, quod nemo cogatur solvere quid, nisi probetur debere, non minùs in foro conscientiæ, quàm externo: dubius autem non probatur debere quatenus talis. Facit etiam, quod in dubiis sit benignior facienda interpretatio, juxta *d. c. ex parte.* Nihil facit *d. c. 12.* quia loquitur de irregularitate, in qua expressum est, in dubio casu homicidii commissi, præstare abstinere. Nihil etiam facit *d. c. Iuvenis*, quia loquitur in dubio practico, scilicet quando posito dubio dubitatur, an bene vel malè agat, quia cum agens contrarium peccat: in quo & obtinet regula, in dubiis tutiorem partem esse eligendam. Contra statuendum in dubio speculativo, quando scilicet super voto quidem dubitatur, quis, non tamen an bene vel malè agat, an secundū dictamen certum practicè putet non esse peccatum: & de hoc dubio accipienda sunt paulò ante dicta. Vid. Navarr. *Conf* 26. *n.* 2 *h. t.* Azor. *p.* 1 *lib.* 2 *c.* 19. *q* 10. Sanch. *De matrim l.* 2. *disp* 41. *q* 3. Suarez *de Voto lib* 4 *c.* 5. *& de Censuris disp.* 40. *sect.* 6.

51 Quid si votum quidem sit certum, dubitetur tamen de eius duratione, aut valore? R. Hoc pendere ex accidentibus & impedimentis, quæ subsunt. v. g. Quando quis ante pubertatem vovit, in dubio judicandum est, votum esse infirmum seu irritabile, ut impubes illud non servans sit extra peccatum; quia non facilè inducenda sunt onera, favores autem ampliandi, secundum regulam, possidentis esse meliorem conditionem. Quod si dubium fuerit ex causa intentionis, an scilicet vovens intenderit obligationem; cum sufficienti usu rationis. Primò, quod ad intentionem attinet, si circa voti verba dubium sit, an sint prolata ad significandam promissionem, an verò propositum; tunc, facto debito examine suæ intentionis, si vovens nequeat certior reddi, nec certum proferre judicium, spectanda est proprietas & vis verborum: ut si in rigore & proprietate non significent promissionem, dicendum sit, non obligare. Idem & si verba sint ambigua, quia in ambiguis benignior sumitur interpretatio. Si verò significent promissionem, & non constet positivè de intentione, observandum erit votum, cum verba sint sufficientia signa animi, ubi contrarium non constat: nemo enim præsumitur dicere quod non sentit, *l. Labeo D. de suppell. leg.* Et solent verba accipi contra proferentem, cui imputandum, quod ea apertius non dixerit, *l. Veteribus D. de precario, l. Labeo* 21. *D. de contrah. empt.* Secundò, quoad usum rationis, si agatur de naturali defectu, ad utendum ratione, ut in pueris, non est attendenda sola ætas, quia etiam ante pubertatem potest adesse judicium sufficiens ad obligationem voti, etiam ante septennium: ut votum ante factum, si constet de doli capacitate, obliget. Si autem de ea re non constet, præsumitur non adfuisse capacitas, atque ita votum ante factum non tenere. Post septennium, cum sponsalia teneant, ut videatur esse usus rationis, dicendum videtur etiam votum tenere nisi conjecturæ faciant in contrarium, secundum *c. puberes inf. de desponsat. impub.* Atque ita in dubio dicetur votum non obligare. Sanch. *d. loco n.* 39.

Si impedimentum fuerit accidentarium, usum ad ratiocinandum auferens, uti somnus, ebrietas aut simile quid, dubium super impedimento facit etiam dubium votum, atque ita non obligabit, cum de eius valore dubitetur, & in dubio sit prior possidentis conditio. Sunt ejusmodi impedimenta, licet non perpetua, naturalia tamen, suppositis causis, operantia defectum sensus. Quoad subitam passionem aut præcipitationem, votum ex transeunte occasione non videtur in eadem esse causa, quod non absorbeat usum rationis ista commotio, ita ut tollat libertatem sufficientem ad peccandum, sed solùm perfectam deliberationem, atque ideo non sufficiens dubium impediens obligationem voti. Nam licet interdum passio tollat usum rationis, rarò tamen contingit, ut non præsumi nequeat, sed probari debeat. Abbas *in c. dudum sup. de controvers. conjug.* S. Felin. *in c. Sicut ex litteris n.* 3. *sup. de jurejur.* quo probato, dicendum erit, votum non obligare factum à carente usu rationis. Vid Suar. *d. l.* 4. *c.* 6.

Quid si dubitetur, an materia voti sit licita? 52 R. Posse videri, nec tunc obligare votum, propter periculum peccandi in casu, quo esset illicitum,

tum. Tamen dicendum, obligare ad sui observantiam, ex ratione, quod taliter dubitans sit certus, votum à se emissum, ut propter dubium ex parte materiæ non possit excusari; quia dubium ex parte eius non faciet possidenti libertatem suam, quandoquidem certus sit voti emissi à se, quod ideo non transgreditur propriâ auctoritate, etiamsi post debitam inquisitionem certus de qualitate voti nequeat reddi, sed procurare dispensationem aut interpretationem Superioris. Interea vovens ita se gerat, ut nec exequatur, nec transgrediatur votum, ne in peccatum se conjiciat. Vid. Suarez *d. loco num. 7. & 2. d. iuram. c. 33. num. 8.*

53 Est itaque effectus voti præstandi id, quod eo continetur, si licitum sit & possibile, ab eo votum, cui est intellectus, & quidem cum primis, aut saltem intra terminum præfixum, cuius lapsus non liberabit eum à voto: ad instar debitoris, qui intra certum diem solvere est obligatus, quo lapso, nihilominus manet debito obnoxius, donec solvat. Constituitur autem homo quoad votum debitor Deo: & hoc sive dilatio voti cum culpa fiat, aut sine culpa, quia scilicet manet obligatio, cum terminus non fuerit præfixus, nisi ut ultrà non differretur solutio, non etiam restringendi voti causa. Aliàs cessaret eius obligatio, cum lapso termino, sive ex culpa sive absque ea, fiat dilatio. V. G. qui Sabbato jejunare vovit, illo transacto non posset tali jejunium fieri. Navarr. *in simili de oratione c. 10. n. 53.* Et hoc præcipuè procedit in votis personalibus. Suar. *d. lib. 4. c. 13.*

54 Potest & voto locus esse in realibus: ut si aliquis voveat eleemosynam uno die facere, ne transmittatur sub obligatione ad aliam; aut si quis voveat expendere in Missam canendam in honorem certi Sancti tali die, lapsus diei faciet finitam obligationem, quæ non nisi pro illa die erit.

Quo casu quæri posset, An teneatur quis prævenire, præviso impedimento dicta die, quâ votum implendum? R. Si opus votum est proprium onus certi diei, non teneri quem prævenire, quia præveniendo non facit quod promisit. V. G. Quis promisit jejunare Feria sexta, videt impedimentum, non satisfaciet jejunando Feria quinta, onus enim istud relatum ad terminum ab eo est inseparabile. Sic & qui tenetur Missam audire die Dominica, non satisfaciet audiendo die Sabbathi, ratione impedimenti, quod subest. Quod si terminus, quo implendum votum, sit additus causa suspendendæ obligationis, usque ad eum nulla potest esse obligatio ad præveniendum; cum terminus faciat ad inchoandam obligationem, quæ ante illum nulla fuit, & tantum operatur ut homo illo termino sit paratus implere, quod vovit. Si verò terminus tantum sit adjectus differendæ solutionis causa, quia tunc votum est strictum, ac sic obligat absolutè, ut intra terminum designatum fiat, præviso impedimento in termino, præveniendum est a vovente, ut extra peccatum ponatur, v. g. Missam audire die festo, qui prævidet se non posse post nonam, licet illi ultra terminus duret, tenetur tamen prævenire, quia non excusaretur, quamvis, non præviso impedimento, illi non imputaretur. Denique si terminus sit præfixus ad finiendam obligationem, non tamen opus promissum sit peculiare unius diei, tenetur prævenire, præviso impedimento, v. g. Vovit jejunare quater in mense, videt post decimum aut vicesimum diem fore sibi impedimentum, tenetur in prioribus diebus voto satisfacere. Ratio est, quia tunc tempus mensis est tempus absolutæ obligationis, quæ debet absolvi in parte eius possibili, pro qua obligat. Vide plura apud Suar. *d. l. 4. c. 14.* Hæc ita quoad vota pura & in certum diem. Conditionalia non obligant ante conditionis implementum, ante quod nihil ponitur: non tamen sine peccato impediet eius eventum.

Dicta obtinent, quatenus est in vovente: nam si per eum non steterit, nulla erit in eo culpa, non implendo. Quo modo vovens intrare certam Religionem, si non admittatur, liber erit, quia quantum in se fuit fecit, *arg. l. Iure civili 14. D. de condit. & demonst.*

55 Ubi quæritur, an causa voti cessante, eius obligatio cesset? R. Aliquos velle indistinctè causa principali cessante, cessare votum. Navarr. *in Summa c. 18. num. 16.* secundum vulgatam Juris regulam, *in cap. cum cessante 60. sup. de appellat.* de qua plura Tiraqu. in *Tract. Cessante causa &c.* ex ratione, quod in causa ista fundetur voluntas voventis, tamquam in proportionata ratione, ut, eâ cessante, cessare

cessare debeat voti obligatio. Quæ opinio procedit in caussa finali, quæ sola facit cessare votum, quod in tali caussa fundatum. Et in tali verum est, paria esse, ab initio nullam fuisse caussam, & aliquam quidem fuisse, sed finitam esse, *l. 1. D. de condict. sine caussa*, quod sit tamquam finis adæquatus, cuius cessatio facit actum cessare, tamquam substantia eius deficiente, & motivo principali. Sic qui vovit alicui indies dare eleemosynam, quia pauper est, si divitem cognoscat, non tenetur, quia principalis & finalis caussa cessat. Aliud est, si tantum fuerit caussa impulsiva, cujus cessatio non faciet cessare voti obligationem, cum permaneat principale motivum, & tota materia voti, & honestas & utilitas eius in ordine ad divitem, qui primario intentus. Exempla sunt in *c. Ex parte* 14 *& c. Dudum sup. De convers. conjug. c. Magna* 7. *h. t.* Quod sublatâ caussâ finali, impulsiva maneat, nihil facit ad voti obligationem, quia eius propria materia deest.

56 Alia quæstio, An vovens jejunare sextis Feriis, teneatur, incidente in illas Natali Domini? R. Non esse dubium, quando quis vovit specialiter tunc jejunare, non etiam generaliter, cum intentione includendi illum diem, quin obligetur ex voto jejunare isto die, & carere carnibus, *c. fin. inf. De observat. jejun.* Nam licet Ecclesia permittat esum carnium illo die, non tamen prohibet ab iis abstinere. Tantum est dubium, quando votum generale factum est, sine advertentia ad illum diem. Ubi adfirmant aliqui, propterea quod illa circumstantia sit accidentaria, respectu voti, ut, non obstante illâ, votum teneat. Nam ignorantia extrinsecarum circumstantiarum non tollit voluntarium, & deinde votum fuit generale, non limitatum. Abbas in *d. c. fin.* Generaliter autem & absolutè promissa, absolutè etiam implenda. Aliis tamen è contra videtur Joan. Andr. *d. c. fin.* Molina *tract. 2. Disp.* 272. ex ratione, quod in generali concessione non veniant ea, quæ quis in specie non esset concessurus; *c. In generali De R. I. in 6.* Ut sic vovens videatur intendere illas Ferias sextas, in quibus Ecclesia à carnibus abstinendum esse sanxit. Nec obstat, quod abstinentia à carnibus tunc sit in præcepto, nam & ea, quæ sunt præcepti, voveri possunt, ut dictum supra. Præterea ita vovens abstinentiam à carnibus illo die, dat formam jejunii, ratione dieti, atque ita supposita necessitate abstinendi à carnibus. Quod si tamen quis voveret numquam vesci carnibus, absolutè tenetur ex voto absoluto. Si tantum Sextis Feriis, idem dicendum, nisi occasio aliud velit, v. g. occasione hæreticorum, ne facilè observantiam Ecclesiasticam violet. Idem etiam dicendum de perpetuo voto jejunii aut sextis feriis, pro vita sua; nam ut absolutè vovit, ita & absolutè tenetur, sine exceptione, cum ejusmodi circumstantia superveniens non mutet jejuniums ut faciat specialem casum.

57 Quæstio etiam est, An votum obliget cum periculo vitæ, aut jactura bonorum, famæ? R. Votum generaliter emissum, non habitâ ratione ad tale periculum aut jacturam, occurrente tali casu, non obligare, quod tunc observatio voti moraliter sit impossibilis, vel adeò difficilis, ut discrimen istud faciat cessare intentionem. Facit, quod non licitum in lege faciat licitum necessitas, quæ legem non habet, *c. 2. De obser. jejun.* Facit & argumentum à juramento promissorio sumptum, quod non obligat cum tanta necessitate, *c. Querelam sup. de jurej.* Si tamen de alia intentione constet ex conjecturis, dicendum est, votum etiã obligare cum tali periculo, modò sit rationabilis & prudens, quia non est licitum homini prodigere sine caussa vitam suam, aut famam, nec tale votum Deo gratum. Potest autem honestum esse votum, & magnæ perfectionis, cùm non teneatur semper quilibet conservare vitam tantâ diligentiâ, nec fugere omnia pericula mortis. Sic tenet votum serviendi Hospitali, sine limitatione, tenebit enim etiam in casu, quo ex contagione imminet periculum mortis. Suarez 4. *De Voto cap.* 20.

58 Obligat itaque votum ipsum voventem, non alium, neque enim alteri per alterum potest adferri iniqua conditio.

58 Unde solvitur quæstio, An impuberes oblati Religioni per parentes teneantur ad votum? R. Hoc posse quidem videri, ex eo, quod votum jejunii per populum obliget etiam infantes: & ex ratione, quod voluntas unius moraliter interdum contineatur in voluntate alterius, ut voluntas filii in voluntate pa-

 tris,

tris. Dicendum tamen, solere quidem parentes offerre liberos Religioni, non tamen eosdem eidem obstringi, cum votum contineat promissionem personalem, quæ debet procedere ex proprio actu, & voluntate, quâ immediatè nititur; quæ cum non sit in impubere doli incapace, non est, quod obstringatur voto, donec in ætate adulta consentiat. Facit eo textus in *can Præsens* xx. *qu* 3. ubi monasterialibus disciplinis nullus subjicitur invitus. Est autem invitus ille, cui deest consensus. Videtur obstare, quòd infantes suscipiant characterem fidei per offerentes eos ad baptismum, ut etiam videantur posse obstringi voto per parentes, tutores: nam est diversitas inter hæc, quod professio fidei sit immediatè ex obligatione divinæ legis, quam Christus potuit imponere sola sua voluntate; voti autem obligatio relicta arbitrio hominis, à cujus propria voluntate debet emanare, ut teneat. Vid. Suarez *3. de Voto c.* 2. *num.* 3.5 *&* 8. *&* Basil. Pontius *De matrim. lib.* 8. *c.* 5. *nu.* 10. *& seqq.*

60 Quod autem obligatio non tenet alios, quam voventem, præcipuè procedit in personalibus votis, quæ personalia personam non egrediuntur. Adeò ut, si vovens personale quid, ut operas suas in subsidium & servitium rei piæ, in persona sua impediatur, vel per ætatem, morbum, aut quid simile, non teneatur per alium servitium exhibere, quia actio illa simpliciter est personalis. Quod autem sit promissa in subsidium, vel ratione cultus divini, non mutat naturam voti personalis. Excepti tamen casus, de quibus Navarr. *cap.* 12. *nu.* 55. veluti si suâ culpâ est factus impotens, ne ex sua culpa lucrum reportet, cujus tamen contrarium sentire ibidem videtur: aut vovet, quod per se præstare non potest: aut denique ex verosimili mente per se aut per alium vult præstari.

61 Q. An hæres teneatur ad vota defuncti, ab ipso non impleta? R. Neutiquam teneri ad vota personalia, sive sit filius, sive externus. Nam licet repræsentet personam defuncti, verè tamen ab eo est distincta persona, quæ promissione alterius formaliter obligari non potuit. Ejusmodi enim promissio ducit respectum ad propriam voluntatem, & consensum, ut non possit alium obligare; cùm obligatio non oriatur nisi ex proprio actu; non est autem actus testatoris actus hæredis: & votum sit lex quædam privata, quam quisque sua voluntate sibi imponit, ab alio autem impositum non cogitur acceptare; personale enim est, non conjunctum cum hæreditate, sed cum persona. Dico, non cogitur; nam si acceptet, suam faciet defuncti promissionem, ratione acceptationis. Suarez 4. *de Voto c.* 11 Sanchez *ad Decal* 4. *c.* 15 *nu* 25. Roder. Suarez *ad l. Quoniam in priorib.* §. 1. *num.* 20. *C De inoff. testam.* Et hoc quoad hæredem voluntarium. Nam hæredi necessariò non potest defunctus hoc onus imponere, cùm illi sit absolutum jus ad hæreditatem, quod non potest testator minuere; sponte tamen si acceptetur, tenebitur, *per text. in c. Licet* 6. *h. t.* Ex quo patet, filium suscepisse idem votum, quod pater voverat, de suscipiendo Crucis signaculo, & expugnanda terra sancta, in verbis, *onus per patrem tibi injunctum, & à te sponte susceptum*: ut non tam ex aliena, quàm propria voluntate votum istud obliget.

62 Ubi dubitatur, An in isto *c.* 6. filius privetur totâ successione, in casum defectus? R. Communiter quidem filium non adimplentē voluntatem, alia quidem commoda amittere, habere tamen salvam legitimā, *Auth. Hoc amplius C. De fideicom.* Hoc autem in casu aliud exigere votum, propterea quod ejus violatio sit gravior, præcipuè in Rege. Aut melius, in *d. cap.* 6. agi de Regno, atque ita de individua hæreditate, qua tota privari meretur filius votum negligens, ne alias eius violatio sit impunita. Ita Covarr. *ad c.* 6. *nu* 13. *&* 14 *sup. De testam.* qui tamen in eo non satisfacit Molinæ *Tr.* 2. *Disp.* 626. *nu.* 8. *vers. Quod attinet.* Quod si testator sub ea conditione hæredem aliquem scripserit, ut votum suum impleat, hæres adeundo hæreditatem, conditionem agnovisse videtur, & potest cogi adimplere votum, etiam per excommunicationem, *d. c.* 6. quia nunc est tamquam proprium, non etiam alienum.

63 Quod ad vota realia attinet, dubium non est, quin testator possit hæredi imponere onus eiusmodi vota exsolvendi, quia rerum suarum est moderator & arbiter: imò etiam si hoc non expresserit testator, teneri tamen hæredem vota realia, quorum durat obligatio,

sive

sive ex mora defuncti culpabili, sive non, exsolvere. Nam cum succedat in locum defuncti, repræsentans ejus personam & jus omnemque obligationem, respondere cogitur ejus creditoribus, inter quos respectu voti est Deus, cui illud votum. Quod & procedet in votis mixtis, pro parte, quà rem concernunt, non etiam quà personam, cum qua extinguuntur, non secùs atque merè personalia, à rebus distincta. Suarez *d. c.* 11. *nn.* 4. Sanchez *d. c.* 15. *n.* 29.

64 Ubi quæritur, An ipso jure ac vi hæreditatis receptæ? R. Dubitandi causam esse in eo, quòd ex vi hæreditatis non alia transeant ad hæredem, quàm quæ debita ex justitia. Talis non est obligatio voti, quia si talis esset, transiret vel ut personalis, quo modo non transit, quia cum persona extinguitur: vel ut realis, sed nec id videtur, cum rebus non adhæreat, nec moraliter illas adficiat *per text. in l.* 1. *D: De pollicitat.* Verius autem dici, ipso jure, sive ex vi receptæ hæreditatis, transire ad hæredem vota realia & mixta, pro parte, quà realia. Quod aliqui probant per duos textus, *c. Si hæredes sup. De testam & c. Licet* 6. *h. t.* quorum prius fundatur in jussu testatoris, alterum in præcepto patris & acceptatione, ut ad hunc casum non conducant. Rectius adducitur text. in *c. Ex parte* 9. *sup. de convers. conjug. & c.* 1. *sup. De solut.* in quibus dicitur filius teneri, & posse cogi ad solvenda onera paterna: & habetur idipsum expressius in *d. l.* 1. *in fine*, ubi ad decimam à testatore promissam, etsi in bonis non prius desinat esse, quàm separata fuerit, hæredes tamen hæreditario nomine, id est ipso jure, dicuntur esse obstricti; ex ratione adiuncta, quòd voti obligatio ad hæredes transeat. Cuius rei ratio est, quòd per votum reale homo fiat debitor Deo quoad illam rem, in quam votum cadit. Sunt autem bona defuncti obnoxia solutioni debitorum eius, ad quæ tenetur hæres ex justitia, ex tacito contractu, quem init adeundo hæreditatem, qui non tam habet locum quoad vota realia, quam alia debita. Unde patet, quid respondendum sit ad rationem dubitandi: & colligitur altera differentia inter vota personalia & realia, quòd scilicet illa constituant hominem debitorem actionis cohærentis personæ, non etiam rebus, ut cum persona pereant, quia, eâ non existente, solvi nequeunt; hæc verò rerum externarum; quæ possunt Deo solvi, etiamsi homo, qui iis obstringebatur, in solvendo negligens fuerit in vita, quæ ideo manent obnoxiæ tali debito. Suarez *d. c.* 11. *n.* 5.

65 Quid si testator declaraverit se nolle tale onus sequi hæredem? R. Si votum fuerit restrictum ad personæ utriusque vitam, non etiam ad bona, non sequi hæredem, etiamsi reale fuerit, v. g. de ædificanda Ecclesia in vita sua, ita ut, si non ædificet, non velit hæredem teneri; quia non potest tali voto esse vis aliqua, quâ transeat ad hæredem, quippe ad vitam suam restrictum. Quod si simpliciter fuerit emissum, sine ulla limitatione, nihil prodesse hæredi declarationem testatoris, siquidem illa reddat eo, ut liberet hæredem ab obligatione, qua ipse testator tenetur, & necessario sequitur hæredem. Nam ut ab illo debito se non liberat, quia citra solutionem eius, quod deberet, nemo se liberat ab obligatione, invito creditore, ita nec suum hæredem, cum non pendeat ista obligatio ex voluntate defuncti. Sunt enim contractus ab initio quidem voluntatis, postea autem necessitatis. Suarez *d. c.* 11. *nn.* 12. & 13.

66 Hinc aliud oritur dubium, An dicta de mixtis votis, quatenus realia sunt, simpliciter obtineant, sive realia sint conjuncta per se & intrinseca coniunctione personalibus, sive per accidens? R. Non aliàs procedere, quam si tantùm per accidens sint conjuncta, ex intentione speciali voventis, non etiam si per se. Ratio prioris est, quia tunc votum est quasi duplex, & pars realis est per se distinctâ, & potest per se impleri, quia tantum per accidens coniungitur. Unde ut debetur ab ipso vovente, etiam in casu, quo non potest præstare personale, ita etiam tenebitur ad eius præstationem hæres, defuncti ius repræsentans, v. g. Si quis promiserit ire Romam, & offerre munus ad limina Apostolorum, quamvis impotentia eum excusare posset ab itinere, non tamen ab offerendo munere, quod per accidens coniunctum itineri, per se tamen ponit votum separatum. Posterioris ratio est quod eo casu reale sit accessorium personali, illudque sequatur, censeaturque cum

cum illo unum votum : ut, sicut personale non transit ad hæredes, ita nec reale possit transire, quòd est adjunctum, & quod præsupponit personale, quodque frustrà foret, personali extincto, ad quod oneratur. Exemplum dari potest in eo, qui vovit se & sua tradere Religioni, qui si excusetur ab obligatione tradendi se, per consequens & excusabitur ab obligatione tradendi sua. Similiter si contingat talem ante ingressum mori, hæres sicut non tenetur ingredi Religionem pro defuncto, quia est votum personale, ita nec bona tradere Religioni, quia erant tantùm promissa ut adnexa statui Religioso voventis: quo tamquam principali non subsecuto, cessabit & votum bonorum accessorium, quod censetur exstinctum, principali exstincto, sine quo non stat accessorium. Vid. Suarez *d. c.* 11. *nu.* 14.

Obstare dictis videtur *c. Licet* 16. *h. t.* ubi filius Regis tenetur ad votum mixtum Regis: verùm hoc non alias, uti modò dictum est, quam quia ipse sponte susceperat votum paternum, & principale, & personale. Obstat magis, *c. Quod super eod.* ubi qui voverunt succurrere terræ Sanctæ si impediantur, nihilominus tenentur expensas, quas eundo facturi erant, mittere in subsidium terræ Sanctæ: & tamen istæ expensæ erant accessorium istius itineris, & personali voto per se adjunctæ, sive eas accipias de expensis itineris, sive de iis, quæ requiruntur in subsidium belli. Resp. communiter, textum istum non loqui de impotentia per se excusante ab obligatione voti, quia ista non indiget commutatione, sed de ea, quæ reddebat difficilem, aut minus utilem voti observationem, quia utile non foret terræ Sanctæ implementum voti, ut videtur colligi ex verbis. *votum non possunt utiliter adimplere.* Quæ expositio est textui consona, cum loquatur de commutatione voti, ut necesse sit, non fuisse impedimentum omninò liberans, cuius ideo fit commutatio in aliud commodius, per quod aliquatenus tendat in finem voto intentum. Quo modo *d. c. Quod super* potest, accipi & de peregrinatione, religionis tantum caussâ vota, in qua difficultas executionis non facit, quo minùs obligatio duret, atque ita commutatio fiat: in qua & expensarum, licet per se conjunctarum, habeatur ratio, quod & ex illis crescat gravitas voti: vel de voto facto in subsidium terræ Sanctæ per pecuniam, vel per operas, quia pecuniarium subsidium certum per accidens tantum coniunctum est voto peregrinationis, ut, principali voto cessante, ejus obligatio duret atque ita submittendum subsidium, cùm sit votum separatum. Quod & dicendum, si operarum subsidium non sit præstandum in propria persona, sed in aliena, quia est loco pecuniarii subsidii. Quod si in persona propria fuerit præstandum, caussa excusans a peregrinatione, etiam excusabit ab ipso subsidio, quod est per se coniunctum ipsi peregrinationi, ut, secundum dicta non obliget. Vid. Suarez *d. c.* 11. *nu.* 18.

67

Dicta itaque de obligatione voti accipienda, nisi qui superveniat, quod ab hac obligatione liberet. Quod Primò contingit per deficientem materiam, aut eam factam impossibilem, indifferentem, majoris boni impeditivam: talis enim ut ab initio in votum non deducitur, ita & postea deducta votum irritat. *arg. § idem juris vers. Item contra Inst. De inutil. stipulat.*

68

Secundò, per irritationem Superioris, cui vovens est subjectus, saltem quoad materiam votam. Quæ potestas ex parte irritantis non semper est spiritualis, vel fundata in potestate Jurisdictionis, sed & extra eam est in laicis, vi potestatis dominicæ aut patriæ * Sic dominus indirectè irritat vota servi, quatenus sibi sunt præjudicio, quoad usum actionum, quas domino debet, & vovendo non potest auferre. Navarr. *in Summa c.* 12. *nu.* 63. Si non sint domino nociva, non est potestas domino ea irritandi.

69

Potest & maritus, si non directè, saltem indirectè, ratione subjectionis, irritare vota uxoris. Navarr. *d. loco nu.* 61. Et hoc quoad ea, quæ sibi, suæque familiæ vel gubernationi sunt præiudicio *Gl. in can. Manifestum* XXXIII. *qu.* 5. Sanchez *De matrim. lib.* 9. *Disp.* 39. *nu.* 3 & 4. Quo modo vota pro tempore viduitatis ab uxore emissa non irritat, quia non sunt ei præiudicio, *c. Placet sup De convers. coniug.* Neque votum castitatis, quantum ad petitionem debiti: nam materia petendi debitum non est subjecta marito: nec votum dandi eleemosynam, quatenus ipsi dare est licitum absque

absque licentia viri: aut votum Religionis, necdum consummato matrimonio, quia habet libertatem recedendi; non etiam eo consummato, nisi ex licentia viri, ut dictum supra, *De convers. conjug num.* 2.

Potest etiam uxor irritare vota mariti, in eius praejudicium tendentia, idque non ex caussa subiectionis, quia ipso subiecta viro, sed dominii, quod habet in corpus viri, in quo si fiat iniustitia per votum viri, meritò illud irritat. Navarr. *d. c.* 12. *num.* 64. Suarez *d. lib.* 6. *c.* 4. *num.* 8. Quà ratione mariti votum non facit, quò minus uxori petenti debitum reddat. Uterque si continentiam voverit, neutri est irritandi licentia, quòd uterque iuri suo cesserit. qua de re aliqua dicta sup. *d. tit. De convers. conjug. num* 8. Quòd si consenserit maritus voto uxoris, volunt posse nihilominus illud validè revocare vel irritare, Navarr. *d. c.* 12. *num* 61. quòd licentiam dando non amiserit dominium vel potestatem. Peccabit tamen, si sine caussa revocet, propter inconstantiam, & aliquam irreverentiam erga Deum. Suarez *d. c.* 4. *num.* 19. Vota ultramarina in subsidium terrae Sanctae non posse uxorem irritare, habetur in *c. Ex multa* 9. § *in tanta h. t.* ex ratione, ne in tanta necessitate Christiani populi terrae Sanctae impediatur subsidium. Unde aliud dicendum de peregrinatione ex privata devotione.

Pater vota impuberum filiorum irritat, idque vi patriae potestatis, cui ita subiectus est filius ante usum rationis ut regi debeat voluntate patris, & voluntas patris voluntas filii censeatur. Quod volunt procedere, etiamsi ante pubertatem sit doli capax, quia jura absolutè loquuntur: ut non cesset eorum definitio, etiamsi ratio cesset in particulari. Et hoc procedit etiam quoad votum, quod refertur ad tempus pubertatis, quia & hoc isto tempore pater irritabit, si à neutro sit confirmatum eo tempore, quia habetur factum ab impubere, atque ita à principio infirmum. Suarez *d. lib.* 6. *c.* 6. Irritat & pater vota puberum sub potestate: non tamen omnia, sed tantùm quae ratione obedientiae, aut alias, sunt sibi nociva, cujusmodi sunt vota realia de bonis paternis, extraordinaria jeiunia, longa peregrinatio, *cap. Mulier* xxxii. *qu.* 2. Suarez *ibid c.* 5. Excipiunt aliqui peregrinationem in subsidium terrae Sanctae. *arg. d. c. Ex multa* § *in tanta hoc tit.* quod loquitur de milite, in quo ponit extraordinarium jus, non extensibile. Ut sit dubia ista exceptio, licet admitti posset ex jure naturali, si sine expensis patris subsidium ferre voverit. Vota non nociva non irritat, ut castitatis, Religionis, & similia, *can.* 1. & 2 xx *qu.* 2. *c. Ad nostras, sup. De Regularib.* Emancipati votum non irritat, quia cessat potestas, etiam quae emisit filius in potestate existens, quia potestas ista fundata est in patria potestate, quà sublatâ cessat & irritandi effectus, ab ea dependens.

70 Quoad potestatem spiritualem, certum est Pontificem Rom. posse irritare vota omnium fidelium, cuiuscumque status, saltem indirectè, in materiis illis, unde praejudiciū esse posset Ecclesiae, vel quae ob specialem rationem pertinent ad jus Pontificis, *cap.* 2. *sup. De precar.* & *c. Sicut* 27. *sup De jurejur.* Suarez *d. lib.* 6. *c.* 2. Idem obtinet in Episcopis, & aliis Praelatis Religionum, quoad suos subditos, qui suorum Religiosorum vota omnia irritare possunt, in quacumque materia, idque ex vi professionis, secundùm quam sunt subditi Praelatis suis, quantum ad suas operationes. Suarez *ibid. cap.* 7. Bas. Pontius *De matrim. l.* 7. *c.* 5. *num.* 17. Videtur excipi transitus ad arctiorem Religionem, cuius non videtur posse irritare votum, ne impedire videatur propositum divinitus inspiratum, *c. Licet sup. De Regularib.* Exercent & istam potestatem Praelatae Monialium circa vota suarum Monialum; nam & illis est ius praecipiendi intra limites suae gubernationis. Suarez *d. cap.* 7. *num.* 59. Et hoc ita quoad professos, ex vi status religiosi.

71 Dubium autem est, An eadem potestas sit circa vota Novitiorum? R. Non esse directè saltem, quia in iis deest subjectio ex obligatione obedientiae, Navarr. *c.* 12. *num* 65. in qua fundatur directa ista irritatio. Probabile tamen esse, indirectè, seu ex parte materiae, posse Praelatos ea irritare, si convenienti ordini Religionis officiant, quia eatenus Praelati habent potestatem in Novitios, non provenientem ex voto, quod needum emissum, sed jurisdictione, cui pro tunc subsunt Novitii. Imò videntur talia vota impeditiva majoris boni, & ideo pro tunc non obligare, si

ita jubeant Prælati: debent enim Novitii servare regulam, & esse parati obedire, ut probent Regulam, & probentur. Suarez *d. cap. 7. num. 11.*

72 Alia dubitatio est, An irritatio locum habeat in votis, quæ præcesserunt statum subjectionis? R. Non esse quæstionem, quando non impediunt executionem muneris, quia nihil obstat, quò minus absoluta maneant, & irritari non possint, sed tantùm si officiant: & tunc dicendum, prævalere jus Superioris, & obligationem justitiæ, quæ ex munere suscepto nascitur, sive in mutatione fuerit commissum peccatum, nec ne. Sic maritus vota uxoris ante matrimonium emissa, quatenus sibi præjudicant, irritare potest, quia per mutationem status mutata fuit voti materia, cœpit enim per matrimonium mulier subesse viro, *can. Mulier* XXXIII. *q.* 5. Suarez *d. lib. 6. c. 2. nu. 9. & lib 4. c. 16.*

73 Tertiò, Per Commutationem, quâ in alia melioris aut æqualis obligationis vota convertuntur, etiam propria auctoritate, quando scilicet bonum est melius, *c. 4. h. tit. & c. 3. sup. de jurejur.* Nam cum obligatio voti ea sit, ut quod vovisti reddas, id quod melius & gratius est Deo creditori, persolvendo cumulatè satisfeceris. Si melius non sit, aut dubitetur, an sit, opus est auctoritate Prælati, habentis Episcopalem jurisdictionem, *c. 2. h. t.* Potest autem omne votum commutari in votum Religionis, cum eius bonum sit Deo gratissimum, *c. 4. h. t.*

74 Quartò, Per Dispensationem. Dispensare est condonare voti obligationem nomine Dei Competit Prælatis, habentibus auctoritatem Episcopalem: non tamen sine causa, ne temerè quæsita Deo obligatio remittatur. Navarr. *c. 12. num. 75 & seqq.* Competere summo Pont. super omnium Christianorum votis dispensare, non est dubitandum, idque ex potestate immediatè sibi à Deo concessa.

Est & Episcopis ordinaria potestas dispensandi super votis subditorum, quæ non sunt specialiter reservata, *c. 1 h. t.* ubi id Episcopo dicitur concessum, de quo ibidem sermo, non de Pontifice. Nec obstat, quod *d. c.* 1. tantum fiat mentio commutandi voti, quia addita in eius fine, & secundum hoc habet exinde dispensare. Et ita habet consuetudo, quæ etiam sine textu sufficit ad dandum jurisdictionem. Pro qua facit ratio, quod scilicet necessaria fuerit ista potestas ad regimē Episcopale, ut ubi opus est dispensatione, ea præstetur ab Episcopis, Vid. Suarez *d. lib. 6. c. 10. num. 5.* Specialiter reservata Pontifici sunt quinque, Religionis approbatæ, castitatis perpetuæ, peregrinationis ad limina Apostolorum, ad S. Jacobum Compostellam, & Ultramarinum. *Extravag. Etsi Dominici De pœnit.* Suarez *d. l. 6. c. 21. num. 2. & 3.*

75 Quæritur autem, quo iure competat Episcopis hæc potestas dispensandi & commutandi? R. Eam esse communicatam D. Petro, prose, suis successoribus, per illum verò Episcopis: quorum dignitas licet à jure divino trahat originem, & sit illis communicanda jurisdictio secundum status exigentiam; ut dictum supra, *De constit. num. 23.* nihilominus per Christi Vicarium est illis immediatè collata, ut possit per eundem limitari, licet non auferri. Suarez *d. c. 10. num. 7.*

Parochis non est dispensandi potestas: uti nec prælatis Episcopo inferioribus, nisi fortè ex privilegio, consuetudine, vel speciali indulgentia Pontificis; vel nisi habeant Episcopalem jurisdictionem, ut sunt Regulares Prælati exempti, qui proinde cum suis Religiosis possunt dispensare.

76 Q. An summus Pontifex dispensare possit super uno ex essentialibus voto solemnis? R. Videri non posse, per *c. 6. inf. tit. seq.* ubi castitas ita dicitur adnexa Regulæ monasticæ, ut contra eam nec summus Pont. possit indulgere licentiam. Secundò, quòd consecratio rei duret, nec possit tolli per Pont. & semel dedicatum Deo non sit profanis usibus mancipandum, Contrarium tamen verius & receptius, teste Navar. *Cons. 38. n. 9. h. t.* Covarr. *ad c. 2. nu. 17. & 18. Detestam* Probatur primò, quia Pont. dispensare potest circa votum simplex perpetuæ castitatis, ut patet ex *Extravag. Et Dominici De pœnit.* ubi ejus dispensatio reservatur Pont. Ratio est, quia in omni voto censetur excepta auctoritas Pont. ut de solemni idem sit dicendum, cum solemnitas dependeat tantum ex Ecclesiæ constitutione, *c. Votum autem in 6.* quæ non ligat Pont. quo minus ab ea recedat: ita causâ postulante.

lante. Facit, quod Ecclesia approbet Religiones, quæ alias non approbatet effectum obligationis quoad professionem ultra votum simplex. Ut, cum obligationem induxerit Ecclesia, possit & eamdem tollere. Eius enim est solvere, cuius fuit ligare, & unumquodque naturaliter tollit eo modo, quo ligatum. Nihil obstat *d. c. 6.* quia non accipiendum, quasi simpliciter denegaret Pontifici auctoritatem dispensandi, sed quod non facile eò deveniendum. Et hoc ex eo intelligitur, quod Pont. ibi redarguat Abbatem, qui sibi arrogabat licentiam dispensandi cum Monacho, ad retinendum proprium. Unde utitur Pont. aliqua exaggeratione hyperbolica, ducto argumento à majori ad minus, quasi dicens. Mihi non licet, quo modo tibi licebit? Aut dici potest ibi agi de dispensando cum Monacho, ut tali, quia repugnet essentiæ status religiosi, non obstringi voto continentiæ. Non repugnat autem eum à monachatu eximi, ut, destructo subjecto, vota ei adnexa corruant. Felin. in *c. Si quando n. 5. De rescript.* Non obstat, quod consecratio sive benedictio auferri nequeat; nam voti solemnitas non consistit in benedictione aliqua, nec illa facit Religiosum, sed in Ecclesiastico statuto, quod mutari potest ab eo, qui induxit. Et ut non possit Deo dicatum ad profanos usus transferri, hoc tamen intelligendum, nisi sit causa id exigens. Multò magis idem dicendum de dispensatione super voto sacerdotii cui ex Ecclesiæ constitutione est adnexum votum castitatis. Vid. Nav. *d. Cons. 38.* Sanchez *De matrim lib. 8. Disp. 8. nu. 6. & 7.* Bas. Pontius *lib. 7. c. 10.*

77. Q. Postremò, An ad valorem dispensationis istius requiratur justa causa? R. Posse videri, ad dispensationem Pont. non esse opus caussa, quod in omni voto censeatur excepta eius auctoritas: verius tamen, sine legitima caussa, eaque publica, dispensationem esse nullam. Ratio est, quod dispensatio inferioris in lege Superioris non possit esse valida sine caussa, cum voluntas inferioris per se non sit efficax ad mutandum jus superioris solo suo arbitrio; cùm habeat sibi tantum concessam potestatem dispensandi tamquam bonus paterfam. qualis non esset, sine caussa legitima dispensando super votis, sed dissiparet potius. Dixi eaque publica, quia rationi consonum est, spectari privati alicujus bonum, neglecto detrimento status religiosi, idem multò fortius dicendum in inferioribus Prælatis. Caussa itaque dat per dispensationem à voto libertatem: in quo cum irritatione convenit, quamvis in aliis hæc duo inter se discrepent, ut videre apud Suarez *d. lib. 6. c. n. 13.*

Denique caussa legitima in omni dispensatione requisita magis est facti quàm juris, desumique potest ex modo [illegible] endi, qui fuit indiscretus, aut ex parte materiæ relatæ ad personam, cui moraliter possent caussa ruinæ, aut ex necessitate sive utilitate magna publica, aut alia ex caussa prudenti arbitrio definienda.

TITULUS XXXV.

De Statu Monachorum.

SUMMARIUM.

1. *Status quid hic significet.*
2. *Monachi, Regulares & Canonici qui dicantur.*
3. *Mulieribus se Religioni dantibus an rectè crines abscindantur?*
4. *Monachi nihil proprium possidere possunt.*
5. *Donare an possint?*
6. *Monachi proprietarii pœna.*
7. *Parochiis non præficiendi.*
8. *Moniales teneantur ad clausuram.*
9. *Professus laxiorem regulam an teneatur sequi reformatam arctiorem?*
10. *Moniales ad clausuram an cogi possint, Regula ad hoc non obligante?*
11. *Concilia Provincialia singulis trienniis celebranda.*

Status hic pro vitæ conditione capitur, per quam alteri quis devincitur, v. g. professus per votum triplex, castitatis scilicet, paupertatis & obedientiæ, adstringitur vitæ religiosæ. * Quam alii solitariam & contemplativam, à cœtu hominum remoti, degunt, plangentium potiùs, quàm docentium officium habentes, *can. Monachus XVI. q. 1.* dicti *Monachi* quod soli agant: alii inter homi-

homines versantur, dicti Regulares, qui idem & Canon ici recte dicuntur. Vulgò tamen hæc nomina separantur, ut Canonici dicantur, qui beneficia obtinentes in Cathedrali, aut Collegiata Ecclesia, nullo voto se obstringunt; Regulares verò qui tria vota emittunt, & in communi simul habitant. Hi propriè non vocantur Monachi, licet eorum nomine in favoribus omnes religiosi veniant. Abbas in c. ex parte sua. De postul. Prælat. Horum est servare Regulam, cui se obstrinxerunt, tum in cibo, tum in vestitu; coronam gerere. Ubi & receptum, in mulieribus ingredientibus abscindi crines.

3 De quo tamen dubitari posset, An licitè fiat? R. Caussam dubitandi sumi ex can. 3 Dist. 30. cujus verba sunt *Quæcumque mulier, religioni judicans convenire, comam sibi amputaverit, quam Deus ad velamen eius, & ad memoriam subjectionis illi dedit, tamquam resolvens jus subjectionis, anathema sit.* Verùm olim quidem judicatum ignominiosum, habere abscissos crines: religioni tamen caussa habitum id sanctum, etiam apud gentiles, qui suas Vestales tondere consueverunt; idque in ipso ingressu, ut opinatur I. Lips. *De Vesta & Vest. lib. c. 12.* alias comam alebant. Nihil obstat d. c. 2. nam in eo non agitur de Religioni se dantibus mulieribus, sed quæ viros derelinquentes, quadam pietatis simulatione tondebant caput, quod ibi reprehenditur. Et patet hoc ex *d. can. 3. dist. 30. & can. Mulier 4. xxxiii. q. 5.* ubi non improbatur tonderi Moniales. Prohibitum tamen in Concilio provinciali Mechliniensi, habito anno 1607. tonderi virgines Deo dicandas ante professionem, ut major sit professionis libertas, *tit. de Regularib. 24. c. 7.*

4 Jubentur præterea inhærere institutis pristinis, quæ deserentes solent evadere infensissimi Dei hostes: proprium nihil possidere, sed omni proprietati rerum renunciare, quæ cedit & quæritur Monasterio bonorum capaci, quatenus non cohæret personæ, cuius ordinis sunt beneficia, quæ habet ingressus, quæque per ingressum, id est professionem, vacant, *c. 4. De Regularib. in 6.* Eius ordinis est & feudum, & alia similia jura, quæ etiam post professionem demum ad proximiores deferuntur; nisi ante ea spontè renuntiaverit, aut constet absolutè eum vitam mutasse, *d. c. 4.* Quæ in re Concilium Trid. qui immutavit, prohibens etiam expressam renuntiationem jurium & obligationum, etiam juramento firmatam, cum irritatione, uti dictum supra *De Regularib. nu. 26.* intra bimestre ante professionem.

5 Hinc, cum proprietate careant, donare nequeunt: eleemosynam tamen extremè egenti rectè largiuntur, imò tenentur, etiam non habentes administrationem, ut rectè tradit Navarr. *ad can. Quiescamus num. 36. Dist. 42.* quod lex naturæ ad id obliget.

6 Proprietati rerum non renuntians Monasterio est expellendus. Mortuus si inveniatur quid proprii habuisse, clam Superiore, caret sepultura Ecclesiastica, *c. 2. & 5. h. t.*

7 Prohibentur etiam ingressi officia sæcularia ambire: quo modo non præficiuntur Parochiis, *c. 2. inf. De capel. Monach.* nisi caussa subsit, & tunc adjungendus socius, secundum illud, *Væ soli, quia cum ceciderit, non est, qui sublevat eum, c. 2. & 5. h. t.*

8 Moniales ad clausuram tenentur. Legitima tamen caussa ex Superioris consensu faciet licitum egressum, *c. 1. eod. in 6.* Trid. *Sess. 25. de Regularib. c. 1.* Vid. Gutierrez *lib. 1. Canon. Quæst. c. 14. n. 8. & 9.*

9 Q. An professus laxatam Regulam, negligentia Superiorum, ad eamdem postea restitutam suo rigori teneatur? R. Posse videri, non teneri; ex eo, quod nemo obligetur ultra intentionem; hic autem intentio fuit non obstringere se nisi Regulæ, tunc ita se habenti. Communem tamen & receptiorem esse sententiam professum talem teneri se accommodate Regulæ reformatæ, licet arctiori, cum ad observationem Regulæ eius loci se obstrinxerit & vivendi normam sciverit, vel scire debuerit, mutari subinde, & ideo profitendo se obligare videtur, saltem tacite, ad reformationem, majoremque austeritatem, si ex caussa contingat eam induci. Quod facit textus in *d. c. 1. & d. c. 5.* Innoc. in *c. Super eo sup. De Regularib.* Felin. & alii in *c. Super eo sup. De appellat.* Beck. *ad c. Quod omnes. nu. 6. De R. I. in 6.*

10 Quid si Regula ad clausuram non obliget, an Moniales per Episcopum possint astringi ad clausuram? R. Id videri colligi ex *d. c. 1. in princ. eod. in 6.* quod simpliciter ad clau-

clausuram in posterum omnes adstringit. Trident. verò d. Sess. 25. de Regul. c. 5. tantum velle ut clausura, ubi violata fuerit, diligenter restituatur ubi inviolata, conservetur: ut possit videri, ubi Regula non habet clausuram, non posse ad eam cogi Moniales. Verum Constitutio Pii Quinti, incip. Circa Pastorales, & Gregorii XIII, incip. Deo sacris, omninò mandant clausuram, etiamsi Regula eam non præcipiat: quæ duæ Constitutiones ligant, ubi usu sunt receptæ & optimum foret eas recipi, ut evitentur pericula. Vide Franc. Zypæum, in Analysi Iuris Pont. novi d. Regularib. n. 41.

Ut autem monastica disciplina melius conservetur, instituenda tertio quoque anno Consilia Provincialia, quibus collapsa reformentur, peccata corrigantur, c. 7. & 8. h. t. ubi edocetur, quo modo, ubi, quanto tempore Concilia sunt celebranda.

11 Sæculares ad præbendas in Monasteriis non sunt admittendi, ne per eos contingat destitui Regulam, c. ult. in fine h. t.

TITULUS XXXVI.

De Religiosis Domibus.

SUMMARIUM.

1. *Religiosæ Domus quæ dicantur.*
2. *Earum visitatio & reformatio spectat ad Episcopum.*
3. *Religio nova nisi auctoritate Pont. induci non potest.*

1 **R**Eligiosæ Domus nomine veniunt quælibet loca pia & Monasteria, c. fin. h. t. quæ singula jubentur habere suum Superiorem. Unus pluribus præsidere, aut in pluribus Monachum agere prohibetur. Propriè Religiosæ Domus dicuntur Xenodochia, Nosocomia, & similia: 2 quæ ordinanda, visitanda, reformanda ex Regularibus, non etiam ex sæcularibus, nisi in illorum defectu, c. 5. h. t. idque per Episcopum loci (nisi sint exempti:) quibus ab eodem & administrator præficiendus, qui fructus in usus destinatos convertat, aut, si convertere nequeat, in alios vicinos convertet, reddetque rationem suæ administrationis Ordinario. Trid. d. loc. c. 8. Ad quarum rationem redditionem Ordinario faciendam non videntur teneri Monasteriorum Prælati, cùm de iis non loquatur dictum Concilium.

3 Religionem novam nemo nisi auctoritate Pontificis inducit, ne ex Religionum diversitate oriatur confusio, c. fin. h. t. Clem. 1. eod. Adeò ut, si contingat aliquos Religionem non approbatam profiteri, eidem non obligentur, c. 1. eod. in 6.

TITULUS XXXVII.

De Capellis Monachorum.

SUMMARIUM.

1. *Capella quid, & unde dicta.*
2. *Capellis qui præficiendi.*

1 **C**Apellas Monachorum, aliqui dictas putant, quod populum capiant, quasi capientes λαὸν, id est populum, composito ex Græco & Latino nomine. Verius derivatur ista dictio a Cappa, quæ tegumen significat, quod veluti tentorium factum secum vehere soliti Francorum Reges, quando erant in expeditione.

2 Harum nomine venit etiam Parochia & Prioratus, c. 1. & 3. h. t. quibus, qui subsint Monasteriis, præficiendi potius sæculares, quàm Monachi, cùm difficile sit sæcularibus deserviendo in monastica Regula persistere, can. Nemo XVI. q. 1. Monachi, si iis fuerint præfecti, revocandi sunt, aut socius iis adjungendus, si aliud non habeat privilegium Apostolicum faciens mentionem Concilii Lateranensis.

TITULUS XXXVIII.

De Jure Patronatus.

SUMMARIUM.

1. *Ius patronatus aliud civile, aliud Ecclesiasticum.*
2. *Ius patronatus quid?*

3. *Iuris illius capaces Clerici & laici: unde aliud Ecclesiasticum, aliud Laicum.*
4. *Adquiritur I fundatione, constructione, dotatione.*
5. *An ista concurrere debeant?*
6. *Reparatione an & quatenus adquiratur.*
7. *II. Per concessionem S. pontificis.*
8. *An & praescriptione?*
9. *An contra laicum patronum? & per laicum quanto tempore praescribatur.*
10. *Transit jus patronatus per successionem.*
11. *Patronis diversis in stirpes an in capita succedatur.*
12. *In fideicommissarium universalem an transeat?*
13. *In haereditatis divisione an uni adjudicari possit.*
14. *II. Transit jus hoc per concessionem alterius.*
15. *Ad translationem in privatum an opus consensu Episcopi?*
16. *Consensum postea intervenire sufficit.*
17. *Translatio juris huius etiam in laicum fieri potest, ex consensu Episcopi.*
18. *Patre donatore decedente ante consensum donatio est nulla.*
19. *Consensus tacitus an sufficiat.*
20. *III. Transit & hoc jus per venditionem universitatis.*
21. *An vendita universitate cum jure patronatus?*
22. *An vendita universitate & jure patronatus?*
23. *Vendita universitate an transeat ad emptorem?*
24. *Transit item cum re permutata, cui adhaeret.*
25. *Permutari per se qualiter possit.*
26. *Patroni bonis publicatis an transeat ad fiscum?*
27. *Effectus huius juris consistit I. in honore processionis, an & ne sine venia in jus vocetur.*
28. *II. In subventione patrono inopi debita.*
29. *III. In defensione Ecclesiae, quae patrono incumbit.*
30. *IV. In praesentatione.*
31. *An praesentandus sit dignior?*
32. *An digniore omisso, rectè praesentetur dignus?*
33. *Patronus non praesentat seipsum.*
34. *An ab eo rectè praesentetur, cui cessit jus praesentandi?*
35. *Praesentationi ab alio de se factae in dubio consentire potest.*
36. *Praesentandi jus competit marito, ratione dotis.*
37. *An & concurrente uxore in praesentando?*
38. *Creditor jure pignoris non praesentat.*
39. *An neque conductor?*
40. *Tutor an praesentare possit?*
41. *An sequester?*
42. *Bonae fidei possessor rectè praesentat.*
43. *An & lite et mota tempore praesentationis?*
44. *Praesentationis effectus est institutio.*
45. *Praesentatio intra quod tempus facienda.*
46. *Patrono laico concurrenti cum Clerico competunt sex menses.*
47. *An laico eo casu liceat variare?*
48. *An laico pluries variare liceat?*
49. *Et an si, uno praesentato, juraverit, se alium non praesentaturum?*
50. *Institutio praesentati à laico intra tempus facta est valida.*
51. *Ius hoc à laico translatum in Ecclesiam fit Ecclesiasticum.*
52. *Ut & contra, ab Ecclesia translatum in laicum.*
53. *Praesentatio non rectè fit Episcopo extra dioecesim.*
54. *Pluribus jus praesentandi habentibus, si unus alteri succedat, an ei sit duplex votum?*
55. *An omnes simul comparere & praesentare debeant?*
56. *Tempore praesentandi lapso, fit devolutio illius juris ad Ordinarium.*
57. *Tempus illud an currat ignoranti?*
58. *An currat excommunicato?*
59. *Praesentatum ab excommunicato, an Episc. rectè instituat?*
60. *Praesentationem excommunicati an superior acceptare teneatur?*
61. *Iuri praesentandi derogat S. Pont.*
62. *Idque cum clausula derogatoria quoad jus patronatus laici.*
63. *Nec generalis clausula sufficit.*
64. *Sufficit haec in patronatu Ecclesiastico.*
65. *Quid si simul pertineat ad laicum & Clericum?*
66. *Derogatio expressa quando & cur necessaria.*
67. *Legatus à Latere potest praejudicare patrono Clerico, non etiam Episcopus.*
68. *Ius patronatus quibus modis extinguatur.*

69. *Ab-*

69. *Abrenuntiata hæresi an maneat salvum hoc jus?*

70. *Excommunicatio an privet hoc jure.*

1 JUs patronatus aliud est circa liberatos, ratione manumissionis competens, de quo *l. 39. D. & 6. Cod.* diciturque civile: aliud circa Ecclesiam aut Ecclesiasticum beneficium, spectans ad beneficiorum collationem non liberam, cum fiat ad præsentationem alterius, de quo hoc Tit. agitur, & dicitur Ecclesiasticum, quia adnexum spirituali, *c. de jure 16. h. t.* quale habetur spirituale, *l. quæ religiosis D. de rei vindic.* ex regula, quod accessorium sequatur principale.

2 Est autem potestas præsentandi ad beneficium vacans. Dicitur, præsentandi; vel propriè & formaliter, quando præsentatur instituendus, vel virtualiter, secundum *c. nobis 25. hoc tit.* ubi ex adsensu patroni facta electio tenet. Non rectè objeceris, quod & alia contineat definitum, non comprehensa sub definitione, uti jus honorificum, quo patrono convenientia præstanda obsequia, locus honorificus in Ecclesia, *d. c. 25. in fine*; jus utile, quo patrono presso inopia subveniendum ab Ecclesia, *d. c. 25. & can. Quicumque XVI. q. 7.* onerosum, quia patroni est, Ecclesiam, ne eius bona dilapidentur, defendere modo præscripto *can. Filiis XVI. qu. 7.* unde & vocatur jus Advocationis, *c. 6. h. t.* & ipse patronus Ecclesiæ Advocatus. non rectè, inquam, hæc objeceris, quod jus præsentandi sit primarium, cætera autem minus principalia, & ex illo resultantia; ut sufficiat id, quod est principale, definitione contineri. Dicitur vacans; quia aliàs esset irrita præsentatio, *c. Illud h. t.* uti & est irrita institutio, secundum dicta supra, *hoc eod. lib. tit. 8.*

3 Capaces hujus juris sunt non tantum Clerici, sed & laici. Nam fundatoribus id jus Ecclesia permisit, ut allicerentur fideles ad opera pietatis, ex gratia quadam, unde & interdum jus istud vocatur Gratia, quæ ratio etiam in laicis obtinet. Hinc aliud faciunt Clericorum, quod & Ecclesiasticum dicitur, competens alicui ratione dignitatis aut Ecclesiæ, cui præest, ex cujus bonis fundata, dotata aliqua Ecclesia, aut beneficium erectum: aliud laicorum, quod laicum sive laicale vocant, competens ratione fundationis Ecclesiæ ex bonis patrimonialibus. Non rectè ideo laicum dixeris, quod a laico possideatur, Ecclesiasticum verò quia possessor ejus sit Clericus; nam & hic potest possidere laicum jus, occasione bonorum patrimonialium, ut rectè tradit Covarr. *Pract. Quæst. c. 36. num. 2. in fine.* Posset & aliud dici Personale, quod personæ competit, aliud Reale, quod rei adhæret.

4 Adquiritur fundatione, dotatione Ecclesiæ, aut Ecclesiastici beneficii, *can. nemo 9. dist. 1. de consecr. & passim h. t.* quatenus tamen jus istud sibi reservavit fundans, dotans, ex consensu Episcopi, nam alias censebitur Ecclesiam potius liberè fundasse, construxisse, dotasse; Covarr. *ad c. Possessor p. 2. §. 10. n. 3. in fine.*

5 Ubi quæritur, An illa debeant concurrere? R. Non videri, sed singula sufficere ad adquirendum hos jus, per *d. c. 25.* in quo tantum fit mentio constructionis: *d. can. Quicumque*, qui meminit tantum eius, quod collatum: item *d. can. filiis*, in quo fit mentio alternativè eius, qui fundavit, aut dotavit; ut alterum sufficiat, ex natura orationis alternativæ. Et vult id ipsum ratio, cum jus istud permittatur ob gratiam beneficii Ecclesiæ præstiti, quod non tantum fit conjunctim, sed & disjunctim, fundando, aut exstruendo tantum, aut etiam dotando tantùm, Rochus de Curte *hoc tit. V. Dotavit qu. 11.* Azor. *Instit. Moral. p. 2. c. 19. q. 6.*

6 Q. II. An & adquiratur reparando Ecclesiam? Posset videri non adquiri, invito priore patrono, cui jus suum non est eripiendum, *lib. id quod nostrum D de R. I.* Facit, quod ut invito fructuario non potest, dominus rem facere meliorem, *l. fin. in fine D. de usu & habit.* ita nec debeat posse reædificari Ecclesia, patrono invito, cum eius detrimento. Dicendum tamen, reparanti collapsam Ecclesiam quæri jus patronatus, quatenus illud sibi reservavit, ex consensu Episcopi: idque sine injuria pristini patroni, cui nullum amplius jus erat in rem non existentem. Et hoc, quatenus illi tantum erat jus ex constructione: nam si præterea & dotaverit, quia caussa manet, rectè dicetur, simul cum reparante, cum patronum manere, si ex consensu episcopi id jus sibi servaverit.

Neque

Neque enim repugnat, plures esse, unius Ecclesiæ aut beneficii patronos, ut cum plures construunt aut dotant: & hoc sine injuria pristini patroni, cui præstat habere jus per accessionem alterius deminutum ratione reparationis, quàm inutile habere, propter destructam Ecclesiam: Dixi, collapsam; nam si tantum pro parte sit reparata, verius est, pristinum patronum manere, cùm non possit videri eius jus extinctum circa rem, quæ non erat omninò extincta, utpote pro parte extans, quæ pro parte reparata videtur eadem permanere cum priori, *l. Qui res §. aream D. de solut.* Non obstat primum argumentum, quia non eripitur alicui suum, cum nullum illi possit dici esse jus citra tem alienam, qualis est destructa reparata. Non obstat secundum, quia cessat ususfructus; re peremta, & jus circa rem destructam: ut reparando nulla fiat injuria priori patrono, qui amplius patronus non est. Facit pro ea parte *Nov. ut nullus fabricet oratoria* 67. §. 1. ub reparanti jus istud conceditur Et hoc, uti dixi, si cum consensu Episcopi idem jus sibi exceperit, qui tam in reparando desideratur, quàm in exstruendo & dotando de novo. Hostiens. *hic in Summa* Paul. de Citadinis *hoc tit. p. 3 caus. 1 num. 41 & caus. 4.*

Secundò, adquiritur per concessionem Pontificum, qui Ecclesiis liberis adoptarunt patronos potentiores, quorum præsidiis ab insultantium injuriis redderentur tutiores. Hoc modo sæculares Principes nominandi ad cathedras & dignitates jus consecuti videntur quod primò ad Clerum & populum videtur pertinuisse, aut potius ad solum Clerum, secundùm dicta supra *De elect.* Non tamen ideo dicendi Principes non dotasse aut fundasse Ecclesias, cùm historiæ multorum Principum miras in Ecclesias & pia loca liberalitates referant. Covarr. *d. c. 10. n. 5.* Quò spectat, quod Trid. *Sess. 25. c. 9. de reform.* in patronatu adrogato per communitates requirat majores probationes, quod iis plerumque ex usurpatione id jus quæsitum videatur, non ita in Principibus & sublimibus personis.

8\. Quæstio autem est, an & præscriptione adquiratur? R. Non videri, nisi ea, quæ temporis est immemorialis, si de fundatione aut dotatione non pateat ex authentico documento, Nisi tales personæ jus hoc sibi adrogent, quibus potius quâdam usurpatione id quæsitum præsumitur, quibus Trid. *d. c. 9.* non aliàs voluit suffragari tempus immemoriale, quàm si præsentationes quinquaginta annis continuatæ probentur. Et hoc, ne facilè Ecclesiastica beneficia impudenter in servitutem redigantur. Qua de causa Triden. *Sess. 14. c. 12. de reform.* nulli id jus in posterùm competere vult, quam ex fundatione aut dotatione, nulla excepta dignitate. Vid. Azor. *d. c. 19. q. 11.*

Et hæc ita, quatenus non constat, Ecclesiam ante fuisse liberam: nam si pateat, ante liberam fuisse, nec ab iis, qui jus patronatus adrogant, fundatam, aut dotatam, præscriptionem non currere talibus, communis est opinio, ut videre est apud Covarr. *d. cap. 10. num. 2.*

Quæritur verò, An contra laicū patronum præscribatur? Resp. Facilius isto in casu præscriptionem procedere, propterea quod non agatur detrimentum Ecclesiæ, cui, cum libera non sit, non infertur tantum gravamen, patronum mutando.

Ubi disputatur de tempore. Aliqui volunt, ex eo, quod tale jus cadat in laicum, posse per laicum præscribi spatio decem annorum inter præsentes, viginti inter absentes. Alii annos quadraginta requirunt, cum titulo. Alii 40. quidem annos requirunt, quia agatur causa Ecclesiæ, titulum tamen non requirunt; quod non tam contra Ecclesiam, quàm contra privatum præscribatur. Covarr. *d. c. 10. num 8.* Quæ ratio videtur facere pro prima opinione, uti & quod parum intersit Ecclesiæ, habere hunc vel illum patronum, sed tantum privati agatur causa, ut à tempore, quo contra privatum præscribitur communiter, non sit recedendum sine textu, qui hoc casu nullus datur. Vid. Paul. de Citadinis *in h. Tract. p. 6. art. 3. q. 1.* Rochus de Curte *v. ipso vel is qu. 36. num. 86.* Molina *De Iust. & Iure Tract. 2. disp. 70.*

Constitutum juspatronatus transferri potest per patronum in alios, non tamen nisi modis legitimis. Primus est successio, per quam non tantum transit in consanguineos, verum & extraneos hæredes; nec tantum pro parte hæreditaria, sed ad singulos in solidum.

n.1. h.t. cùm jus istud sit indivisibile, non posita differentia in sexu. loquitur enim *d.c.1.* indistinctè.

21 Ubi quæsitum, An succedentes diversis patronis in stirpes veniant, an in capita? R. Tantum in stirpes eos venire, & cujusque patroni liberos vel hæredes in eius jus succedere, simulq; unam vocem habere, *Clem.2.h.t.* Cui non obstat, *c.3. eod.* quia non accipiendum, quasi vellet & penès singulos hæredes cujusque patroni jus in solidum esse, & vocem separatam; sed loquitur simpliciter, de patronis pluribus concurrentibus ad præsentationem, & eorum hæredibus, repræsentantibus quidem patronos, non tamen in capita, sed in stirpes, qui præsentando non conveniunt. Posset & *d c.3.* accipi de hæredibus unius patroni, quibus singulis sua est vox.

Non est itaque dubium transire hoc jus ad quemcumque hæredem, cum bonorum universitate, *c.7 h.t.* cui adhæret tamquam accessorium. Idem est in bonorum possessore, ex eadem ratione.

Quæstionis est, An transeat in fideicommissarium universalem? Resp. Communem 22 sententiam esse, non transire, 1. *arg.l quia perinde 42.D. ad S.C. Trebell* ubi jus sepulcri penes hæredem manet, nec transit ad fideicommissarium, etiam in casu, quo ab indigno aufertur hæreditas, *l si quis 33 D. de relig. & sumptib fun.* Secundò, *arg.l si patroni 55. D. ad S.C. Trebell.* ubi, restituta hæreditate, non transit jus patronatus, sed apud liberos manet. Quorum locorum argumento idem plerique tradunt in patronatu ecclesiæ, ex eo, quod ut ista jura sub restitutione non comprehenduntur, cùm non veniant jure hæreditario, ita nec hoc jus patronatus. Præterea quod ad fideicommissarium non transeant alia jura, quam quæ continent commodum pecuniarium. Quæ opinio ut sit communis, uti videre est apud Rochum de Curte *V ipse vel is num. 20.* Gomez *6. Var. Resol c.5. num. 29. & allegatos à* Molina *De jure primog. lib.1 c.23.n.5* contraria tamen non immeritò alicui probari posset, quod non sit paritas inter hoc jus & jura superius allegata, cùm jura sepulcrorum tantum sequantur hæredem, patronatus civilis tantum hæredem suum, ut patet, *Instit. & D. de adsignat libert.* nec eripiatur liberis, patre damnato etiam perduellionis, *l. 4. D. de jure patron.* cum jus patronatus, de quo hic, etiam competat non hæredi, sequatur universitatem bonorum, & cum ea transeat ad emptorem, aut alium, etiam fiscum, ut mox dicetur, etiam titulo singulari, ut donati, legati, ex consensu Episcopi. Ut non obstet, quod non capiatur hæreditario jure, cùm ex natura sui sequatur eum, ad quem universa bona transeunt, non tamquam quid hæreditarium, sed tamquam res transiens cum rerum universitate, in qua consistit. Nihil etiam facit, quod dicatur non continere commodum pecuniarium, cum sit utile patrono, qui inopia pressus alendus est ab ecclesia, uti dictum, & possit in dotem dare marito, penes quem est præsentatio, quæ est loco fructuum. Vid. Molina *d.loco*, & Molin. *ad Consuet. Paris* § *37. hodie 55. Gl 10. in princ.*

Item quæritur, An possit per judicem uni 23 adjudicari in divisione hæreditatis? R. Id videri posse; Primò, per *c. excommunicatione 14. h t.* ubi potest transferri in alterum patronum. II. Quod sit utilius Ecclesiæ; habere unum patronum, quàm plures. III. Quod non repugnet natura rei, cum transeat id jus in alium cum universitate. Contra tamen verius est, cum Abbate in *c.9.h.t.* ex eo, quod aut fiat æqualis divisio rerum, nec erit ratio, quare uni potiùs adjudicetur, quàm alteri; aut inæqualis, & tunc in compensationem alicuius adjudicare uni jus istud, saperet simoniam. Quò spectat *c. 1. h.t* quo prohibetur divisio Ecclesiæ inter hæredes. Non obstat argumentum sumptum ex *d c.14.* quia in illo agitur de alterius compatroni libera cessione alteri sine pretio facta. Non obstat secundum, quia nihil ea res spectat ad judicem, cum plures patronos jura patiantur. Non etiam tertium, cum uti ad omnes transit universitas, ita & jus istum. Abbatem sequitur Rochus, *hic V. ipse vel is n. 26.* Videtur eodem facere, quòd habet *d.c 9.* Ecclesiarum ordinationes non esse mutandas, nec ab Advocatis vicissitudines esse præsumendas, ut scilicet unus uno anno sit Advocatus Ecclesiæ, alter altero, secundùm Innoc. *ibid* quoad id fieri non debeat sine consensu Episcopi, sine quo nec dividi potest istud ius. Quin autem conveniant patroni, ut vicissim præsentent, nihil involvit

contra Canones mali. Alii putant *d. c. 9.* prohiberi, ne, mutato patrono, mutetur & Sacerdos ecclesiæ præpositus. Cujus ratio est, quod Sacerdotis præpositi jus circa ecclesiam non tam pendeat à patrono, quàm ab instituente, ut ideo jus quæsitum mutari nequeat, aut ei eripi.

14 Secundo modo transit per liberalem alterius Concessionem. Cuilibet enim est permissum jus suum in alium transferre, *c. cura* 11.*h.t.* nullo consensu Episcopi requisito, si conferatur ecclesiæ aut loco religioso, uti expressum *c* 1 *eod in* 6. Ut non sit curanda Glos. quæ contrarium vult, in *c. illud* 8.*h.t.* Nec obstat *d. c.* 11. quo posset videri hoc ipsum prohibitum, nam loquitur tantum de transferentibus ea, quæ ad se non pertinent, ut sunt ecclesiæ ipsæ & beneficia proprietate tenus, non etiam de re jure patronatus, quod pertinet ad patronos, qui & ideo illud transferunt: cui interpretationi favet Innoc. *d c.* 11. *in pr.*

15 Ubi quæritur, An in alios privatos transferendo sit opus consensu episcopi? Resp. Posse videri, opus non esse, ex eo, quod nullus locus id exprimat. Nam jura ad hoc communiter allegata, *c.* 5. 10. 21. *& c Nullus* 17.*h.t.* *can. Nemini* xv. *q.* 7. & similia, tantum volunt, ecclesias & beneficia nec privatis Clericis nec locis religiosis rectè dari, sine adsensu episcopi, de jure autem patronatus non loquuntur. Quod patet ex eo, quod ista loca tantum se fundent in eo, quod non possit quis aliud transferre, quàm habet. Habet autem patronus jus patronatus, uti paulò ante dictum ex Innoc. *in d. c.* 11. *in fine*; ut validè illud transferat. Contra tamen habet communis opinio, scilicet non aliàs valere translationem in privatum factam, nisi ex adsensu Episcopi, per *d. c.* 8 *h.t & d. c* 1. *eod. in* 6. In quibus tamquã singulare quid disponitur, ut translatione hujus juris, in locum religiosum non requiri consensum episcopi. Cujus ratio esse potest, quod revertatur ad naturam suam: ut in aliis requiratur episcopi adsensus. Ratio est, ut inspiciat, an expediat ecclesiæ mutare patronum. Ita autem tenet translatio ista, si liberalis sit; aliàs saperet simoniam.

16 Q. II. An sufficiat consensum postea accedere? R. Videri non sufficere, ex eo, quod ad eam rem auctoritas requiratur episcopi, *d c.* 11. *& c. Suggestum* 20.*h.t.* cujus ea est conditio, ut præcedat, *§. tutor inst. de auct tut.* Sed dicendum, sufficere, etiamsi postea intervenerit, valereque donationem ante factam, per *d. c.* 11. *&* 20. in quibus licet fiat mentio auctoritatis, tamen ea non accipitur ibi pro consensu, ut patet ex istis capp. Consensus autem postea accedens facit actum prævium ratum esse R8ch. *hic V. diœcesani n.* 9. Pro qua parte videntur facere, quæ tradit Abbas *cons.* 89. *n.* 2. consensum scil. requisitum etiam postea intervenientem facere actum prævium convalescere. Deinde ratio, quare requiratur in ista translatione consensus Episcopi, est, ut videat, an expediat ecclesiæ mutatio patroni: quam si judicaverit expedire ex post facto, si mutatio non foret valida, inducta in favorem Ecclesiæ redundarent in eius odium & detrimentum, ut tradit Abbas *d. l.* Et hoc ita, si translatio fiat in Clericum.

17 Quid si in laicum? R. Negare Abbatem, *d. loco n.* 3 *&* 4. consensum sequentem sufficere; eo argumento, quod laicus non sit capax rei spiritualis, nec illam possit possidere. Quæ ratio hac in materia est infirma, cum laicus ex speciali gratia huius juris sit capax, ut videatur & posse illud in alium laicum transferri ex consensu episcopi postea subsequente. Nec obstat aliud argumentum Abbatis, quod scilicet ea de causa sint habiles laici, ut excitentur ad exstruendas & dotandas ecclesias, quæ non habet locum in cessionario, quia ex ista ratione sequeretur, non posse etiam transferre cum universitate in alium. Facit eodem, quod dictum suprà *n.* 9 posse quoque laicum contra laicum patronũ præscribere jus istud, ut etiam debeat posse adquiri cessione possessoris, ex consensu episcopi. Nec objici potest, quod textus meminerint translationis in Clericum, nam in iis tantum species facti proponitur, ut translatio in laicum non sit dicenda remota. Rochus *d. loco n.* 18.

18 Quid si pater jus istud alteri dederit, & ante consensum episcopi decesserit, an teneatur filius donationi stare? R. Pro filio facere, quod ante consensum episcopi ista donatio sit nulla, *c.* 5. *& d. c. suggestum* 20 .*h.t.* ut nequeat videri filio præjudicatum. Quò facit, quod, ut consensus subsequens faciat actum esse validum

dum, debeat & tunc concurrere consensus patroni, qui hic deficit, filio jam patrono potius contradicente, patris autem consensus nullus sit, atque ita nihil operetur in præjudicium filii Abb. *multis quæst.* 5. *num.* 3. & 5. Roch. *d. num.* 18.

19 Q. V. An consensus sufficiat tacitus? Resp. Negare id Abbatem *d. c.* 11 *n.* 4. eo quod in actu odioso non præsumatur consensus ex taciturnitate. Contrarium tamen dici posse, ex eo, quod actus iste non tam sit odiosus, quàm favorabilis, cum jus istud concedatur ad excitandos fideles ad opera pia, ut, secundum tradita ad Reg. *Qui tacet de R.I. in 6.* scientia eius, qui contradicere potest & non contradicit, inducat consensum Roch. *d. loco num.* 20. & *faciunt allata in simili à* Barbosa, *ad l. Qua dotis* 34. *n.* 154 & *seq. D. soluto matrim.*

20 Tertiò, transit per venditionem universitatis, vel rei, unde pendet, *c. cum seculum* 13. *h. t.* tamquam accessorium, nisi exceptum fuerit, *c. ex litteris* 15. *h. t.* Ubi cavendum, ne res cariùs æstimetur propter istud jus adnexum, quia non vacaret vitio, & pravitate simoniaca. Quæ ratio facit, per se non vendi hoc jus, & contractum nullum declarari, *c. de jure* 16. *h. t.* atque ementem jure isto privari, *c.* 6. *h. t.* excommunicationisque & interdicti pœnis subjici. Trid. *Sess.* 25 *c.* 9. *de reform.* Vid. Suarez 4. *de Simonia c.* 28.

21 Ubi quæsitum, An valeat venditio hac forma. *Vendo tibi universitatem, cum jure patronatus?* Resp. Rationem dubitandi esse, quod videatur eiusmodi forma per se vendi jus istud: propter expressionem, non etiam accessoriè venire, ut possit videri subesse vitium, secundum *d. c.* 16. Dicendum tamen non esse vitiosum talem contractum, & jus istud non tam principaliter transire, quàm accessoriè, quod dictio, *Cum*, denotet accessionem, secundum tradita *Instit. de legat.* §. *Si quis ancillas.* Ut procedat regula, quod expressio eius, quod tacitè inest, non vitiet, *l.* 3. *D. de leg.* 1. Nav *Cons.* 3. *h. t.*

22 Major est quæstio, An hac forma, Vendo universitatem & jus patronatus? R. Prima facie videri non carere vitio, ratione dictionis. Et, quæ copulativa facit utrumque principaliter venire, ut eo casu videatur etiam vendi jus illud. Dicendum tamen, si à bona sit intentio, & pretium non excedat valorem rei, non habendum esse vitiosum istum contractum, etiam in foro exteriori; cum non referat, quibus verbis contractus sit conceptus, possitque expressio ista habere sensum, qui culpam excuset, quod scilicet eo fine sit facta, ut non putetur jus istud reservatum, ac separatum à re. Nam aliàs non transiret, secundum *d. c.* 7 *h. t.* in verbis, *Infirmam concessa, non excepto jure patronatus.* Qui sensus, cum delictum excludat, potiùs excipiendus, quàm contrarius, qui delictum ponit, secundum Navarr. *Cons.* 5. *n.* 7. & 8. *de hæred.* Neque enim potest dici transire cum re, cuius non est accessorium, imò per se subsistens, quale vocant personale, personæ primario competens, etsi rem nullam habeat. Vide Decium. *ad c. quanto n.* 6. *de judic.* Garc. *de benef. p.* 5 *c.* 9. *n.* 11. & *seq.* & *n.* 33.

23 Ubi alia quæstio, An saltem vendita universitate, transeat tale jus ad emptorem? R. Ita communiter velle Canonistas, citatus à Covarr. 2. *Var. Resol. c.* 18. *n.* 7. *vers. Quartò*, ex eo, quod passim dicatur transire cum universitate vendita. Pro quibus facit argum. quod istud jus in hæredem transeat, ut etiam videatur transire in emptorem universitatis. Contrarium tamen probabilius, quod, cum non cohæreat rei venditæ, non possit ista venditione videri comprehensum, cum rerum eadem contentarum non sit accessorium, ut earum venditio & translatio minimè adficiat hoc jus, utpotè omninò separatum ab iis. Nã si transferretur, esset, quia reputaretur una vendita, non tamquam pars universitatis, sed per se, quod non esset extra simoniæ vitium. Covarr. *d. loco vers. Quarto* Suar. *d. c.* 28. *n.* 19. & 20. Non obstat, quod totaliter se habens transeat nihilominus ad hæredem; nam hoc ideo, quia ille repræsentat personam defuncti, succeditque in omne eius jus, non etiam emptor. Quò facit, quod hæres succedat in jura sepulcrorum, non etiam emptor, ut ab uno ad alium non fiat extensio, aut illatio.

24 Quod de emptione dictum, idem & de permutatione dicendum, ut scilicet cum re, cui adnexum, permutata transeat, modo tamen pluris non fiat, ratione adnexi juris, quia, secundùm dicta, subesset simoniæ vitium.

Dubitatur, An & per se permutetur? Resp. Cum alio simili jure permutari, sine vitio, quòd sit quasi spirituale inter se. Ubi tamen opus erit consensu Episcopi, qui ut in donando, ita & in permutando est adhibendus; ex eadem ratione, scilicet, ut inspiciat, an mutatio patroni sit cessura commodo Ecclesiæ. Hoc magis, quòd mutatio spiritualium inter se requirat superioris auctoritatem.

26 De eo quoque dubium esse posset, an publicatis patroni bonis, una transeat ad fiscum? R. Præsupponendo, quod ante dictum, jus istud etiam in extraneum hæredem transire, & sequi rem, cui adhæret, facilem esse resolutionem, publicatis scilicet bonis, publicari & fiscum sequi, etiam laicum. Nihil faciente, quòd si spirituale, cùm eius ex speciali gratia capax sit laicus, & ad emptorem laicum, hæredemque extraneum transeat, cujus loco est fiscus, *l. si totam 83. D. de acq. hæred.* Ubi fisco, qui successit hæredi, cedit pars vacans: jure adcrescendi. quòd apud eum sit portio altera, quæ non est nisi apud hæredem, vel eum, qui est loco hæredis Abbas in *c. Laicis* 10 *n.* 3. *& c. nobis* 25. *h. t.* Et hoc ita, si res vel universitas, cui adhæret, sit publicata, nam aliàs, si publicata fuerint bona mobilia & immobilia, jura & actiones non venient, cùm tertiam speciem constituant, ut patet *ex l à divo Pio* 15. §. 2. *D. de re judic.* ut nec veniret hoc jus, iis non cohærens. Præterea ita publicata bona hoc jus sequitur, si non sit expressum, ut agnati in id succedant, aut in familia maneat, tunc enim ut ad hæredem extraneum non transit, ita nec ad fiscum, nisi fortè pro vita delinquentis patroni, *arg. l. statuus* §. 1. *D. de jure fisci.* Nisi prohibitio alienationis faciat continuò locum proximis, per *l. Imperator* 12, *l. Rogo* 21. *D. de fidei comm. libert.* Volunt autem quidam in casu quo publicatis bonis cohæret hoc jus fisco nô esse exercitium, sed Ecclesiam manere liberam. Quod quidem dici posset, si ideo possessor puniatur, quia in ipsam Ecclesiam deliquerit, non etiam si alia de causa: ut in sæcularem transeat fiscum etiam ipsius exercitium, cum unà publicatum ad eum transierit. Ut ejusdem exercitium fisco non sit denegandum, cum nec textus detur hoc adserens, nec ratio patiatur, eum, uti dictum, ex gratia competat, & laicis hoc jus etiam quoad exercitium. Concessio tamen, quod alii volunt, Ecclesiam fore liberam, non tamen hoc alias, quam si non sint alii compatroni, penes quos residebit jus patronatus, quibus non debet obesse delictum alterius.

27 Effectus huius juris primus est, quòd patrono debeatur honos processionis, *d. c.* 28. *in fine.*

Ubi quæritur, An, & ei debeatur honos, ne in jus vocetur? R. Honestum quidem videri, si venia præmittatur, non tamen necessarium, ex eo, quòd nullibi inveniatur jure cautum, quod tantùm loquitur de parentibus & patronis libertorum, à quibus distat hoc genus Faber *Instit. de act.* § *pœnales vers. & in eum num.* 2. *quem sequitur.* Alexand. *in l generaliter col. fin. D. de in jus vocan.*

28 Secundus effectus est, quòd in casum, quo contingit patronum inopia premi, ei sit subveniendum ab Ecclesia, pro modo facultatum, *d. c.* 25. & personæ qualitate, *can. quicumque XVI. q.* 7 Plures si fuerint, omnibus subveniendum, secundum qualitatem; præcipuè tamen ei, qui plus contulit fundando, aut dotando. Rochus *V. Volenum.* 3. *& V. dotavit. qu.* 12. alienatio rerum neutiquam ei permissa: uti nec gravaminis alicuius impositio, nec exactio alicuius census, sub pœna excommunicationis, *cap. præterea* 23. *hoc tit.* nisi quem reservaverit sibi ex Episcopi consensu tempore fundationis.

29 Tertiùs, quòd patrono incumbat defensio Ecclesiæ, ne à potentioribus opprimatur, bona eius dilapidentur, *can. Filius XVI. q.* 7. ut multò minùs eam opprimere debeat, sub pœna excommunicationis, *d. can filius*; cùm quod ex officio prohibere habet necesse, id ipse committere non debeat, *l. Altius D. de servit. urban. præd.*

30 Præcipuus effectus consistit in præsentatione ministri ad beneficium aut Ecclesiam vacantem, *c. cum autem* 24. *h. t. can. decernimus XVI. qu.* 7. ordinandum sive instituendum ab Episcopo. Neque enim patroni præsentatio sufficit, *c.* 4. *h. t.* Neque etiam ordinatio si[illegible] institutio per Episcopum, neglecta præsentatione, rata est, nisi patronus aut desit, aut negligens sit, *d. can. decernimus.* Præsentandus autem à patrono idoneus, *c. gravi* 29. *sup. de præben.*

Qua-

Quæritur verò, An necessariò sit præsentandus dignior? R. Ecclesiæ quidem voto respondere, ut Ecclesiæ perficiatur, qui majoribus adjuvatur meritis, c. 3. h. t. eam tamen non respuere dignum & idoneum, secundùm dicta sup. De elect. nu. 41. & seqq. nec peccare Episcopum instituentem plurium votis præsentatum dignum, licet digniore omisso, cùm ipsius tantùm sit instituere præsentatum, nec eum dignum rejicere nequeat. Et hoc, uno tantùm præsentato; nam ex pluribus tenetur eligere digniorem, nec sine peccato omiserit magis idoneum, d. c. 3. h. t. Covarr. ad c. Peccatum p. 2. §. 7. num. 3. D. Wamese. Cons. 476. n. 1. h. t.

32 Q. II. An patronus teneatur præsentare digniorem? R. Si ex prima fundatione sit aliquis ex certa familia aut loco præsentandus, non peccare patronum, præsentando dignum ibi inventum, etsi aliunde possit adsumi dignior, quia non potest contravenire primæ institutioni. Alias non esset extra peccatum, præsentando dignum omisso digniore, quia contineret ea res acceptationem personarum, non liberam à gravi noxa. Vide Azor. d. lib. 6. cap. 21. quæst. 5. Obstare videtur textus in can. Monasterium XVI. q. 7. ubi dicitur, presbytero, cui voluerit, modò inutilis non sit, commendari Ecclesiam posse, Episcopi consensu. Quem locum aliqui accipiunt de patrono primo fundatore, cui liceat, digniore omisso, scienter præsentare dignum, idque loco prærogativæ, propter beneficium fundationis aut dotationis. Quorum opinio non est improbabilis, quamvis melius foret, primos fundatores, aut dotatores commodo consulere Ecclesiæ per bonos Parochos & Ecclesiæ ministros: qui tamen non peccabunt contra justitiam distributivam, minus dignum præsentando; nec acceptionis personarum vitium committent, quia id tantùm cernitur circa rem debitam aliquo modo; hic autem non est debita, cum pendeat ex sola fundantis liberalitate. Quæ libertas non est eadem aliis, cum jam beneficium sit firmatum, ut debeatur magis digno ex intentione Ecclesiæ, nec liceat patrono sine noxa ei contravenire. Minus rectè Covarr. in c. Peccatum p. 2. §. 7. n. 5. putat. d. can. Monasterium habere locum in successore.

33 Q. III. An patronus præsentet seipsum? R. Minimè, tum quia hoc sit ambitiosum, c. Per nostras 26. h. t. tum quia præsentatio ad beneficium spectet, quod non nisi inter duos locum habet, c. fin. inf. De instit. ubi inter dantem & accipientem debet esse distinctio. Roch. V. Honorificum n. 20. Molin. ad Consuet. Paris. §. 20. olim. 15. Gl. 1. n. 68.

34 Q. IV. An saltem ab eo quis præsentetur, cui cessit jus præsentandi? R. Distinguendo: nam aut cessit pro ea vice tantùm, & sine effectu erit præsentatio, quòd videatur patronus se præsentare, cum per alium faciens ipse facere videatur, l. 1. §. dejecisse D. De vi & vi arm. l. 6. §. 1. Quod cujusque univers. nom. ut procedat decisio d. c. 26. Aut in perpetuum, & tenebit præsentatio, cùm non possit dici ipse se præsentare, qui omni jure se exuerit, atque ita nec videri agere per alium. Abbas in c. Ex insinuatione 14. in fine h. t. Specul. De jure patron. n. 17. Nihil tamen implicat, unum ex patronis ab aliis præsentari, c. Consuluit. 15. h. t. Ut & potest Episcopus ipsi patrono, si consentiat, conferre: cessat enim ratio supradicta, quòd non tam ipse agat, aut sibi beneficium det, quàm patiatur per alium in se statui, l. Ubi 19. D. De tutorib. & cur. Nec obstat, quòd sine præsentatione non valeat collatio, aut institutio; nam hoc verum est, patrono invito, ne ei fiat injuria, hic autem est volens.

35 Unde patet resolutio quæstionis, An præsentationi sui per alios patronos in casu ambiguo consentiendo, augeat numerum, & jus sibi firmet? R. Hoc ita responsum esse in causa electionis, c. Cum in jure 33. sup. De elect. ubi dictum num. 60. ut idem videatur hoc in casu statui debere, ex eadem ratione. Nihil obstantibus supradictis, propterea, quòd non tam possit videri seipsum taliter præsentare, quàm potius præsentationi de se factæ consentire, quod in se nihil habet contrarium Canonibus, sed potius respondens, ut patet d. c. 33. & tenet Abbas ad d. c. 26. in fine, Rochus d. V. Honorificum n. 20. Wamese Cons. 477. num. 7. h. t. Nihil obstat d. c. 26. quia in eo agitur de voce unius per se stante. Uti nec obstat d. c. fin. quod etiam loquitur in casu, quo quis se eligit, non etiam in casu, quo consensit in electionem sui.

Filium suum quin patronus rectè præsen-

tet non est dubium, uti & patrem, nepotem, cum sit alia persona; *Gl in c. Consuluit.* 15. *h. t.*

Sequitur hoc jus præsentandi patronos, quibus id juris est ex successione, vel ratione rei cui adhæret, cum qua, uti dictum, transit, ut & emptori sit salvum.

36 Quæritur autem hic, I. An etiam sequatur maritum, ratione rei in dotem datæ, cui cohæret? R. Rationem dubitandi esse, quod dos non maneat perpetuo penes maritum, nec is sit verus dominus, sed mulier, *l. In reb.* 30. *C. De jure dot.* Azor. *d. c.* 21. *q.* 16. Dicendum tamen transire ad maritum, cumque præsentare, cùm, uti dictum, rem sequatur, quæ tempore stantis matrimonii est penes maritum, cui eius fructus cedunt, inter quos numeratur præsentatio. *Gl. in c. Bertoldus sup. de sent. & re iud.* Vid. Tiraq *ad LL. Connub. Gl.* 9. Paul. de Citadin. in *hoc Tract p.* 6. *art.* 5. *n.* 70. *& latè* Garf. *De benef. p.* 5. *c.* 9 § 1 *n.* 140. *& seq.*

37 Quid si uxor se præsentando concurrat? R. Præsentatum ab uxore præferendum videri, juxta Rotam *Decis.* 422. *in Novis*, inductam per Joan. Andr. in simili quæstione tenentem, præsentatum per pupillum esse præferendum præsentato per tutorem, per *c. Ex eo* 32 *nu.* 5. *De elect. in* 6. Verum dicendum, præsentatum à marito esse præferendum, quippe ad quem spectent fructus rei dotalis, ut etiam pertinere debeat præsentatio, secundum modo dicta. Nec facit argumentum à pupillo sumptum, cum dominium sit penes pupillum, & fructus rei ei cedant, ut esset paritas. Garf. *d. loco num.* 181.

38 Q. III An creditor jure pignoris rei, cui patronatus adhæret, præsentet? R. Minimè, tum quod ad eum nec spectet dominium, sive directum sive utile, sed tantùm possessio, quâtenus ad vim & effectum pignoris, reliquo autem possideat debitor: tum quod creditor teneatur omnes fructus servare domino, eiq; restituere, vel in sortem computare; fructus autem huiusmodi non possit restitui, quia præsentatio non tractanda; neque etiam imputari, quia hoc non foret citra simoniam. Vid. Molin. *ad Consuet. Paris.* §. 9. *olim.* 6. *Gl.* 3. *V. Saisir nu.* 5.

39 Q. IV. An transeat re locatâ in conductorem? R. Hoc negari per Rochum de Curte, *V. Ipso vel is nu.* 58, saltem in eo, qui non conduxit ad longum tempus, quod hic non sit possessor, Abbas in *c.* 7. *num.* 5. *h. t.* Aliud sentiunt in conductore ad longum tempus: & rationem diversitatis ponunt, quod ad hunc transeat possessio, non etiam ad illum. Quæ ratio non videtur sufficiens, tum quia falsum præsupponit, per textum in *l. Non solet* 39. *D. Locati*, qui habet, locatione non solere mutari dominium; uti nec per eam transit possessio, cum titulus desit, & tempus breve vel longum nihil faciat: tum quia sic sequeretur, etiam creditorem præsentare posse, cum & is possideat rem, cui cohæret hoc jus, qui tamen non præsentat, secundùm modo dicta. Ut videatur dicendum, conductorem posse præsentare, quod, uti ad emptorem, ita & ad eum spectent omnes rei fructus pro tempore conventi usus. Quo facit text. *d. c.* 7. *h. t.* qui indistinctè dicit, eum, cui res ad firmam data, præsentare posse. Et videtur in hanc posteriorem partem inclinare *Abbas d. c.* 7. *n.* 5. *in fine*, De consuetudine etiam putem non videri exceptum hoc jus, nec transire ad conductorem. Multò magis hoc dicendum in fructuario, cui omnes rei fructus cedunt, & qui dicitur possidere, Roch. *d. loco qu* 28. *num.* 48. Wamel. *Cons.* 475. *n.* 1. *h. t.* Garf. *De benef. p.* 5. *c.* 9. *n.* 21. *& seq.*

40 Q. V. An tutor possit præsentare? R. Si pupillus sit septennio major, quia judicium aliquod habet, præsentare eum posse; imo & præsentatum ab eodem esse præferendum præsentato à tutore, vide Joan. *Andr. in c. Ex eo n.* 5. *De elect. in* 6. quod ille sit dominus, modò præsentatus sit idoneus. Si fuerit infantiâ minor, verius à tutore præsentationem esse faciendam. Videantur allegati à Rocho, *V. Competens alicui nu.* 12. *& seq.* Azor. *d. c.* 21. *q.* 14. & Garf. *De benef. d p.* 5 *c.* [illegible] § 1. *nu* 156. *& seqq.*

41 Q. VI. An præsentet sequester? R. Veriorem esse negantium sententiam, per *c. Quoniam* 3 *h. t.* ubi lite super patronatu pendente, tempori non finitâ, dicitur Episcopus providere Ecclesiæ. Abbas in *c. Examinata sup. De jud.* Nihil facit, quòd sequester possit esse possessor, quia non tam sibi possidet quam alii, cui fructus servare debet, quos præsentando dissiparet, Cotal. *Miscel.* 3. *cap.* 2. *num.* 16.

Q. VII.

42 Q. VII. An præsentatio per possessorem non dominum facta valeat? R. Eam tenere, si bonæ fidei fuerit: & ita expressum in *c. Consultationib* 19. *h. t.* Quod & habetur in *c. Querelam* 24. *sup. De elect.* ubi dicitur sufficere, quod aliquis sit in quasi possessione præsentandi. Habet idem text. in *c. Cum olim* 7 *sup. De caus. possess.* Ut etiamsi postea evincatur istud jus, nihilominus præsentatus & institutus in beneficio sit retinendus. Ratio est, quod bona fides possessoris faciat eum fructus rectè colligere. Rectè autem facta non sunt irritanda. Azor. *d. c.* 21. *qu.* 17.

43 Quid si super jure isto lis pendeat tempore præsentationis? R. Varias adferri opiniones & distinctiones per Rochum, *d. V. Competens nu.* 42. *&* 43. eum autem tenere, ut, si lis sit mota super proprietate, non impediatur præsentatio ejus, qui est in possessione, quòd, cùm eam quietam habeat, fructus eius non sit impediendus colligere: si verò super possessione tantùm, præsentatio non valeat, quod possidere negetur. Quam distinctionem probat Hostiensis *hic in Summa vers. quid juris.* Abbas verò in *c.* 7. *n* 6. *h. t.* vult præsentare quidem possessorem posse sicut & alios fructus colligere; non esse tamen admittendam præsentationem à Superiore, ne derogetur juri victoris. Nam licet fructus percipiat possessor; lite pendente, eos tamen restituit postea victori, cùm fructus præsentationis talis sit, qui restitui nequeat. Quò faciunt loca, quæ volunt indistinctè, lite super patronatu tempori non finitâ, Ecclesiæ esse providendum per Episcopum, *c. Si verò* 12. *c. Eam te* 22. *h. t.* citra præjudicium ejus in posterum, qui evicit, *c. Cum propter* 27. *h. t.* Quæ opinio videtur probabilis, præcipuè quia caussa proprietatis, quæ potior est, trahat ad se caussam possessionis, ut dictum sup. *De causs. possess.* eiusque jus faciat dubium.

44 Præsentationis effectus est, quod teneatur Episcopus præsentatum, modò sit idoneus, instituere, & ex pluribus præsentatis maximè idoneum, ut dictum supra. Si omnes idonei fuerint, in arbitrio est Episcopi, quem instituat, *c. Cum autem* 24. *h. t & Clem* 2 *eod.* Sine institutione verò effectum plenum non habet præsentatio: adeò ut, ista neglecta, Ecclesiam recipiens, quasi facta institutione à laico, sit communione privandus, & si perstiterit, à ministerio atque ordine reddendus alienus, *c.* 4. *h. t* præsentatioque sit nulla. Liberum tamen patrono alterum nominare, qui ab Episcopo instituatur, *c. Cum laici* 10. *h. t.*

45 Facienda præsentatio intra tempus; quod Clerico patrono est sex mensium, laico autem quatuor tantùm. Ratio differentiæ est, tum quod illum variare non deceat, qui satis noverit mores Clericorum; tum ut facilius præponat Ecclesiæ dignum ministrum. Laico variare non est turpe, cum non nôrit ita Clericorum qualitates; cui ideo & minus tempus præfixum, intra quod post unum & alios rectè præsentat. Quæ variatio non ita accipienda est, quasi post sequentem præsentationem prior extinguatur, sed quod altera priori accedat, & Episcopo sit integrum alterum eligere. Azor, *d c.* 21. *qu.* 13. Ex ista differentia oritur & altera, quod scilicet præsentato à Clerico statim quæratur jus ad institutionem *d. c.* 24. quia non licet patrono variare, non etiam præsentato à laico, cui licet variare. Qua tamen in re si Episcopus primum malitiosè rejecerit, & alterum institue.it postea nominatum, tenebitur illi providere, *c. Pastoralis* 29. *h. t.*

46 Quid si patronorum alter sit laicus, alter Clericus? R. Videri etiam laico competere sex menses: tum quia magis dignum trahat ad se minus dignum, tum quod sit servanda paritas in una eademque re. Quo casu laicus per Clerici conjunctionem consequitur quod per se non habet. *Gl. fin in c. un. eod. in* 6. Abbas *ad c. Cum propter* 27. *in fine h. t.*

47 Ubi quæritur, An laico isto casu variare liceat? R. Quæstionem non esse in casu, quo prius ab utraque parte unus præsentatus, & postea a laico variante alter additus, cū prior sit potior, quia duas voces habeat Joan. Andr. in *c. In re communi* (1. D R I *in* 6 Abbas in *d. c.* 24. *nu.* 4. Tantùm esse quæstionem in casu, quo uterque diversum præsentavit, an liceat alteri variare, cum effectu? Quod dicendum, cum nullibi pateat hoc illi denegatum, & non sit privandus quis jure suo propter adjunctionem alterius. Nec facit, quòd *Gl fin. in c. unico eod. in* 6. velit in isto casu istum judicari tamquam Ecclesiasticum; nam hoc tantum quoad commodum, quod consequi.ur

inter-

interdum ratione adjuncti, non etiam quoad ptivationem alicuius juris.

48 Alia quæstio est, An laicus possit variare quoties voluerit? Variationem quidem videri odiosam, ideoque restringendam, infinitatem evitandam, pluralem locutionem duorum numero esse contentam: adfirmativè tamen respondendum esse, per textum in *Clem. 2 h. t.* qui permittit plures præsentari posse per patronum: quod verbum non potest commodè restringi ad duos tantùm, sine læsione textus uti sentit Gl. & tenet Rochus V. *Honorificum nu. 35. alios allegans.* Adde Azor. *d. c. 21. qu. 13. vers. Si quæras,* & Garf. *d. c. 9. §. 1. n. 214. & seqq.*

Quid si præsentato uno, juraverit, se non 49 præsentaturum alium? R. Videri; secundùm tradita à *Gl. in c fin. De procurat. in 6.* variationem non esse temeratam, quòd per juramentum nullum parti jus quæratur, ut patet ex c. *Sicut 22. inf. De sponsal* in quo, non obstante juramento de ducenda Mævia, tenet matrimonium cum Titia initum. Vult tamen Rochus *d. loco nu. 37.* à superiore talem patronum variare volentem non esse audiendum, ne participet in crimine. Facit *d. Clem. 2.* in qua promissio de præsentando alternatim est servanda: ut multò magis sit servandum juramentum.

Præsentatum non instituet Episcopus, nisi lapso demùm tempore præstituto, quod cum sit inductum in commodum patroni, ipsi non est auferendum.

Ubi quæri posset, an ante tempus institu- 50 tio præsentati à laico sit valida, ut subsequens præsentatio sit inutilis? R. Episcopum minus quidem rectè egisse, non exspectando iteratam præsentationem, quæ intra tempus fieri poterat, tenere tamen institutionem, quòd, cùm in Episcopi arbitrio sit, ex pluribus unum eligere, videatur primo oblatum instituendo aliis prætulisse. Nec obstat, quòd potuisset postea præsentari dignior, quia institutio digni tenet. Quo facit, quod præsentatio unius à patrono Clerico non ideo invalidetur, quod postea appareat dignior. Vid. Garf. *latè d. c. 9. §. 1. n. 21. & seqq.*

Dicta de tempore patrono laico compe- 51 tente vera sunt, si apud laicum jus istud maneat: nam si in Ecclesiam transferatur, fiet Ecclesiasticum, & competet semestre, *c. 1. in fine eod. in 6.* Cuius ratio est, quòd mutatione personæ mutetur rei conditio, ut, cum persona sit Ecclesiastica, etiam ipsum jus sit tale, & præsentatio secundùm personam, cui istud jus competit, veniat consideranda. Covarr. *Pract. qq. c. 36. n. 5. vers. Secundo.*

Quid è converso, si jus spectans ad Ecclesiam transeat cum universitate in laicum? R. 52 Idem dicendum esse, quod scilicet habeat naturam laici juris quoad præsentationem, & similia, per rationem *d. c. 1.* quod fundatur in mutatione personæ, idcirco scilicet censeri Ecclesiasticum quoad præsentationem, quia in Ecclesiam translatum: ut & debeat censeri laicum quoad præsentationem, & alias conditiones, quia in laicum translatum. Debet enim res quælibet judicari secundùm statum præsentem, non etiam antiquum. Quò facit, quod habet Bald. *Cons. 31. lib. 1.* bona Ecclesiæ alienata in laicum non amplius habere privilegia Ecclesiæ, quod, mutato statu personæ, mutetur & rei status, & cessante causâ cesset effectus, qua de re plura Tiraq. *Tract. Cessante causa p. 1.* Facit etiam quod tradit Bart. Ecclesiasticam emphyteusim, si transeat ad privatum, judicari ut privati, non ut Ecclesiasticam, in *l. Paulus in fine D. De adquir. hæred.* quod res consideretur pro qualitate novi possessoris. Ita tenet Cavalcan. *Decis. 22. num. 16.* Magon. *Decis. Lucensi 10. n. 7. & 13.*

Dubitet & hic aliquis, An præsentatio rectè fiat Episcopo extra diœcesin? R. Non fieri 53 cum effectu, cum requirat aliquem strepitum judiciarium, inquisitionem scilicet super moribus, vita, literatura præsentati; quod non rectè fit extra diœcesin & territorium, extra quod omnis jurisdictio cessat. Vid. Azor. *p. 1. lib. 6. c. 25. q. 12.*

Hæc de præsentatione, quam, uti dictum, sequitur institutio per Ordinarium facienda, quæ præfertur, secundùm antè dicta, ex pluribus maximè idoneum, nisi quis plurium patronorum suffragiis fulciatur; iste enim aliis est potior, *c. 3. h t.*

Ubi quæsitum, An si ex tribus, quibus est 54 jus præsentandi, unus alteri succedat, eidem sit duplex votum unum jure proprio, alterum successionis? R. Posse videri illi tantùm esse simplex votum, Primo, quia jus istud sit indivi-

dividuum, in solidum singulis competens, ut augeri non possit. Secundò, quod sic alteri generaretur præjudicium, qui semper ab altero habente duplex votum superaretur. Dicendum tamen, esse illi duplex votum: quod videtur probari, *Clem. 2. h. t.* quæ dat successoribus id juris, quod defunctus habuit. Quo facit *c. Cum olim 12 sup de re judic.* ubi ratione duplicis beneficii duplex vox concessa. Quod & habet *c. pen. sup. De concess preb.* & ita tenet *Gl in d. Clem. 2. circa med. ubi* Abbas *nu. 1. &* Zabarella, Rochus *V. Ipse vel iu n. 12.*

55 Quæri etiam solet, An in casu, quo plures præsentant, omnes debeant esse simul? R. Abbatem *Conf. 76.* distinguere, an per modum collegii præsentent. & tum necessariò omnes esse monendos, ut compareant; si verò per modum singulorum, non esse necesse, ut omnes simul compareant, sed posse separatim quemque nominare: quod & de praxi comprobatum dicit, ipse tamen de ista opinione dubitans, in *c. 3. in fine h. t.* & indistinctè verius judicans, omnes debere comparere, ex eo, quod quando omnes convenerunt, possint facilius inquirere de idoneo ministro. Et ita à plerisque teneri cum Bart. in *l. Omnes populi D. De just. & jure* tradit Rochus *V. Honorificum num. 94.* Vid. Garf. *d. c 9. §. 1. n. 222. & seqq.*

56 Hæc ita procedunt, quatenus jus patronatus est salvum, aut non impeditum. Impediri contingit Primò, si per negligentiam ejus, cui competit, non fiat præsentatio intra tempus præscriptum, vel etiam per discordiam patronorum contingat tempus illud labi; hoc ipso enim ad Ordinarium jus istud devolvitur, qui Ecclesiam ordinabit, *cap. 3 in fine hoc tit.*

Unde quæsitum, An tempus istud currat ignoranti? R. Id posse videri, cum currat impedito, in casu scilicet discordiæ super jure patronatûs, *d. c 3.* Verius tamen non currere, quod regulariter ignoranti non currat tempus, uti nec impedito. Et facit text. in *c. 5. sup. De concess preb.* ubi non nisi à die notitiæ vacationis currit tempus. Facit & ratio, quod ubi non est culpa, non debeat esse pœna. Culpam autem hic removet justa ignorantia: & ita resolvit Abbas in *c. Cum propter 27. h. tit.* Non obstat decisio *d. c. 3.* quia in eo facto patronorum discordium tempus labitur, ut rectè concedatur Episcopo ordinare & providere Ecclesiæ. Aliter se res habet in casu meræ ignorantiæ.

58 Q. II. An tempus currat excommunicato? R. Videri non currere, cum, ut dictum, non currat justè impedito, qualis est excommunicatus. Nec facit, quod videatur in culpa esse; nam ea non alias obest, quàm quatenus impedimentum inde directè causatur, quod non fit in præsenti casu. Et facit eo argumentum *d. c. 5.* ubi suspenso non currit tempus collationis. Rochus *V. Competens num. 12.* Idem videtur probari *c. unico §. 1. Ne sede vacante & c. in 6.* ubi Episcopo suspenso non currit semestre collationis tempus, tamquam impedito, ut patet ex clausula subjecta, *nisi Episcopus in petenda relaxatione hujusmodi suspensionis sit in mora*: ut ante moram non ponatur culpa, atque ita ante sit legitimum impedimentum. Vid. Suarez *de Censuris Disp 14. Sect. 2.*

59 Q. III. An Episcopus præsentatum ab excommunicato rectè instituat? R. Rochum *d. loco nu. 21* distinguere secundum Rotam *Decis. 526. in Antiq* an præsentatio fiat à Clerico, an à laico: hoc casu posse non illo. Rationem differentiæ adsignat, quod à Clerico facta vim habeat electionis, cùm, ut dictum, superior teneatur præsentatum instituere, ob adquisitum ei jus, *c. Cùm autem 24. h. t.* quod utique translatum inhabili, ab eo solùm dependens, quia concessum nulliter, ideo & nulliter subsecuta institutio: hoc verò casu non transferatur jus in præsentatum, cum præsentanti variare liceat, ut videatur superior libere & ex gratia præsentatum instituere. Verùm non videtur mihi sufficiens ista ratio differentiæ, cum & præsentatio laico facta eius sit efficaciæ, ut superior non possit alium instituere, quam præsentatum. Melior ratio datur, quod Clerico actus præsentandi competat ratione beneficii Ecclesiastici, à quo est suspensus excommunicatus: ut actum hunc à beneficio dependentem non rectè exerceat. Quæ ratio non obtinet in eo, cui competit jus istud laicum, ut nec ponat idem impedimentum. Nam præsentatio eius tantum ponit expressionem voluntatis & quamdam opinionem, quam potest facere etiam excommunicatus: quo modo testamentum excommunicati, ut

& alii actus privati tenentur, ut dicetur infrà, *De sent. excom*. Vid. Suarez *d. loco n* 26.

60 Ubi quæri posset, An superior cogatur acceptare? R. Non peccare quidem cum admittentem excommunicati non vitandi præsentationem, per *Extravag. Ad evitanda Martini V.* ut eam licitè & validè subsequatur institutio, non tamen cogi necessariò admittere, cum ista Extravagante non subveniatur excommunicatis. Si verò fuerit vitandus, peccare Episcopum admittendo præsentationem; propter communicationem cum excommunicato; validam tamen esse institutionem, saltē quoad patronum laicum, cum talis præsentatio excommunicati sit sufficiens ad explicandam eius voluntatem, quam proinde Episcopus, si velit, acceptare potest. Quantum ad Clericum, aliud dicendum, cum hujus præsentatio sit nulla, propter suspensam potestatem. Si tamen Episcopus sciens acceptet præsentationem, videtur supplere defectum, cum deficiente patrono ad eum totum istud jus devolvatur.

61 Secundò, Impeditur jus patronatus per derogationem Pontificis, qui præveniendo præsentationem, Ecclesiæ de ministro providit. Quod ei licitum est, non tantum quoad patronatum Ecclesiasticum, propter plenarium jus, quod habet in Ecclesiastica beneficia, sed & laicum, *Gl. in Clem. 2. De præb. V. Apostolicis*, cum & hoc sit dependens à spiritualibus. Quo facit ratio, quod ex tolerantia Ecclesiæ hoc jus laicis competat, *c. 3. h. t.* ut, si videatur expedire, possit Pont. gratiam revocare, &, non exspectata patroni præsentatione, Ecclesiæ providere: præcipuè cum non privative id jus sit concessum laicis, sed cumulative, concedendo quidem aliis eam potestatem,

62 sibi tamen non auferendo. * Ubi distinctione hac opus, quod ad derogandum juri patronatus laico necesse sit, exprimatur clausula derogatoria, *Gl. in d. V. Apostolicis*. Et hoc, ne facilè laicorum juri contraveniendo avertantur ipsi a benefaciendo Ecclesiæ, qui metus non est in Clericis Covarr. *Pract. qq. c. 36. n. 1. ubi per eum citati.*

63 Quæritur autem, An sufficiat generalis derogatio? R. Minimè; cum quæ specialiter sunt exprimenda, non possint dici contenta sub generali clausula, *cap. 2. ubi Gl. fin. De præb. in 6.* Ut non sufficiat literis expressum esse, *etiamsi ad alicujus præsentationem seu collationem pertineat*, nam ea verborum clausula generalis est. Joan. Andr. in *c. Dilectus 6. sup. De off. Leg.* Covarr. *d. loco*: qui vult ne quidem censeri derogatum per clausulam specialem, si ad Regem, Ducem aut Marchionem spectet, nisi & hoc exprimatur. Qui etiam vult non comprehendi sub reservatione vacantium in Curia beneficia juris patronatus laici, non tantum si ad Reges, Comites, aut similes pertineant, sed et si ad alios laicos. Quod posterius licet displiceat Flaminio, *De resignat. benef. lib. 11. q 4. n.* 48 habet tamen rationem, quod ista reservatio juris communis sit generalis, ut non adficiat ea, quæ specialem desiderant expressionem, ut in casu præsenti. Vid. Roch. *V. Honorificum nu.* 3. Azor. *p. 1. lib* 6. *c.* 23. Wames. *Cons.* 478 *n. 1. & 2. h. t.* Less. *De Iust. & iure lib.* 2. *c.* 34. *Dubit.* 9.

64 Quid in patronatu Ecclesiastico? R. In illo sufficere derogationem generalem. Quo modo si contingat beneficium in Curia vacare, reservata erit præsentatio Pontifici, secundùm *d. c. 2.* quo in Curia vacantia beneficia illi sunt reservata, nec alia speciali opus erit derogatione; cùm isti juri, quia Ecclesiasticum, faciliùs derogetur, quàm laico.

65 Quid si simul pertineat ad laicum & Clericum? R. Flaminium, *d. loco num* 49. *& seqq.* velle, tum sapere potiùs naturā Ecclesiastici, & tale censeri per *Gl fin. in c. 7. eod. in 6.* Verum contrarium est dicendum, scilicet non censeri ei derogatum, nisi exprimatur. Nihil faciente conjunctione Ecclesiastici, quæ commoda quidem & privilegia cum laico communicat, non etiam damna, quibus adficeretur laicus per derogationem generalem & reservationem. Et ita accipienda *d Gl fin* Covarr. *d. c.* 36 *n 5. vers. Tertiò, secutus alios, quos citat*, Abbas in *c. fin. in fine h t.* Wames. *Cons.* 479. *num.* 1. *& seqq. h. t.*

66 Dicta de expressa derogatione Pontificis vera sunt, si ex dotatione aut fundatione jus istud habeatur, non etiam si ex privilegio Pont. quia cessat ratio, ob quam jura prohibuerunt derogationem, quod scilicet vocarentur aliqui à dotando, cum nulla sit facta dotatio. Quod & dicendum, si ex præscriptio-

ne

ne aut consuetudine jus istud sit obtentum. Covarr. *d. loco n.* 6.

67 Quantum ad Legatum à latere, potest ille prævenienda præjudicare patrono Clerico, non etiam laico, per textum in *c. Cum dilectus* 28. *h. t.* qui distinguit inter laicum & Clericum, cum adsignata ratione diversitatis, quod scil. Clericus subsit jurisdictioni Legati, non etiam laicus. Ad Episcopum quod attinet, illi non licet derogare juri patronatus sive Ecclesiastico sive laico, ut patet ex *can. Decernimus* XVI. *q.* 7. Adeò ut collatio non teneat, secundùm ea, quæ dicta superius, *eod.*

68 Extinguitur jus illud, Primò per cessionem alteri factam, qua de re sup. Quod & obtinet, si publicetur universitas, cui adhæret.

Secundò, per remissionem, *c.* 1. *eod. in* 6. licet enim cuilibet jus suum remittere.

III. Si patiatur patronus Capellam commutari in ecclesiam collegiatam, in qua non est locus præsentationi, sed electioni cui se non immisceet patronus: nisi quod adsensus ejus postuletur, & nisi aliter de sua jurisdictione obtineat, ut habet textus in *c. Nobis* 25. *h. t.* non quoad vocem præstandam electioni, hoc enim induci consuetudine nequit, aut per Episcopum concedi: sed ut interponat partes suas in electionis tractatu. Innoc. in *d. c.* 25. Sunt autem patrono reliqua jura salva, *d. c.* 25.

IV. Si ecclesia destruatur, quia rei non existentis nullæ sunt qualitates. Quid juris sit, si ecclesia destructa reædificetur, dictum est sup. *eod n.* 6.

V. Si ecclesia obnoxia huic juri cum altera uniatur consensu etiam tacito patroni. Joan. Andr. *ad c.* 2. *sup. de relig. domib.* quia cum altera unita ecclesia censetur quasi exstincta. Quod admittit Specul. *De jure patron. in fine.* non tantum quando ex fundatione hoc jus competit, sed si ex dotatione; ex ratione, quod non amplius ibi ordinetur Sacerdos.

VI. Per crimen, quod commisit patronus circa personam Rectoris, quem per se aut per alium occidere aut mutilare præsumpsit, *c. pen. inf. De pœnis* Quo casu ad ecclesiam revertitur jus patronatus, aut extinguitur potiùs ipsâ ecclesiâ manente liberâ. Ut hæredibus patroni nihil juris supersit quod prætendant: meretur enim factum hoc patroni, ut cum sua posteritate excludatur; indignus, qui à laico, in quem commisit, beneficium exspectet. Refertur etiam ad crimen, si jus patronatus fuerit adquisitum simoniacè, ut eo dicatur privandus comparans, *c.* 6. *h. t.* Facit & hæresis, in quem incidit patronus, eo privari, cum omnia ejus bona hoc ipso publicentur, ut dicetur inf. *De hæret.*

69 Quid si revertatur ad sanam mentem, abrenuntiatâ hæresi? R. Ipso jure omnia ejus bona esse confiscata propter hæreseos delictum; quod non tollit pœnitentia quoad pœnam inflictam ipso jure. Quia tamen ante sententiam, declaratoriam scilicet, non possunt bona apprehendi per fiscum, *c. Cum secundùm de Hæret. in* 6. videtur Glossæ in *can. Maximum* I. *q.* 7. remanere patrono jus suum salvum cum bonis: quæ sententia est benigna, qua de re latiùs agetur infrà *d. tit. De hæret.*

70 Q. An excommunicatio privet patronum isto jure? R. Nusquam haberi, quod excommunicatus aliquo jure privetur, sed omnia sua salva habere: imò & ei posse adquiri jus istud de novo, fundando, dotando, succedendo, aut aliàs per universitatem adquirendo, cum & matrimonium validè ineat, & Religionem profiteatur. Nec facit, quòd ad beneficium ecclesiasticum omnis illi sit præclusa via; nam hoc ideo, quia spiritualium est incapax: hoc autem jus tantum est dependens à spirituali, non etiam merè spirituale. Abbas in *d. c. Nobis* 25. *n.* 3. *h t.* Rochus *V. Competens nu.* 20 *& seqq.* Quantum ad exercitium præsentationis dictum de eo sup. *eod. n.* 59 *&* 60.

TITULUS XXXIX.

De Censibus, Exactionibus, & Procurationibus.

SUMMARIUM.

1. *Census vocabuli varia significatio.*
2. *Census quid, & in qua moneta solvendus.*
3. *Solito major aut novus non imponendus Ecclesiæ, nec vetus augendus.*
4. *Exactionum nomine quid hic veniat.*
5. *Ab exactionibus Principum immunes Clerici.*

6. *Procurationes quid. & modus earum.*
7. *Modum excedens tenetur ad duplum recepti.*
8. *Pœna hac an evitetur solvendo simplum intra mensem?*
9. *Visitantium comitatus & expensa.*

1 SPectant ad gravamen Ecclesiarum Census, Exactiones, Procurationes. Census vocabulum est πολύσημον id est variæ significationis, ut videre est apud Molin. *ad Consuet. Paris. tit. 1 in princ. n. 7. & seqq.* & Molinam *De just. & jure tract. 2. Disp.* 381. Nam accipitur Primò, pro rerum & bonorum cujusque æstimatione, secundum quam tributa olim pendebantur, & cives in certas classes apud Romanos distribuebantur, ut patet ex Livio, & aliis. Secundò, pro tributo & publica pensitatione, quæ præstatur in recognitionem universalis dominii, & auxilium rectæ gubernationis, & tuitionis Reip. quæ fit per Principem, quo modo accipitur passim in Jure civili, *Cod. Sine Censu vel reliquis fund. comparari non posse, & C. de censib. & censitor. lib.* 11. Tertiò, pro modico annuo canone, qui præstatur in recognitionem directi dominii, & jurium dominicalium, qualem præstat emphyteuta. Quartò, pro annuo reditu; quem quis sibi reservavit ratione cessi prædii, aut juris, ut in *c. Constitutus 6. sup. de relig. domib.* aut ratione traditæ pecuniæ, qua de re sup. *De empt. vend.* Quintò, pro eo, quod annuatim præstatur ratione, & in recognitionem subjectionis, quo modo hoc loco accipitur; aut etiam ratione fundationis aut dotationis, cujus tempore patronus sibi censum reservavit auctoritate Episcopi, ut colligere est ex *c. Præterea 23. sup. tit prox* aut etiam alia de causa. Ut solutio census videatur indicare subjectionem, *c. 2. h. t.* non tamen semper, ut patet *ex c. Præcipimus 8. inf. de Privil.*

2 Census itaque est reditus annuus, quem Ecclesiæ debent suo Prælato, non in signum dominii sed in recognitionem subjectionis, *d. c. 2. h. t.* Præstandus in ea moneta, quæ institutionis tempore erat in usu, *c. Olim 20. h. t.* vel si non reperiatur, in quantitate, quæ erat tempore constitutionis. Abbas in *d. c. 20. nu. 4. c. pen. h. t.* nisi tempore 40. annorum, quo juribus Episcopalibus præscribitur, Abbas *d. loco nu.* 6. solutus fuerit in alia moneta etiam minus valente, *d. c. 20.* * Major solito non imponitur Ecclesiis, nec antiquus augetur, *c. 3. & 7. h. t.* Ut enim res Ecclesiæ non alienantur, ita nec ad censum novum obligantur, aut antiquus augeri potest, quia quod juris est in toto, idem & in parte. Ubi nihil faciet consensus Rectoris aut Clericorum, qui Ecclesiam alicui volunt constituere censualem, sine auctoritate Diœcesani; *c. Præterea 8. & c. Cum Clerici 11. h. t.* ut juramentum super ea re exactum sit relaxandum ab iis, qui exigerent, *c. Significavit 13. & c. Gravis 15 h. t.* Dicta de solvendo censu, quem vocat tributum Ecclesiasticum Pont. in *c. 1. h t.* & Synodaticum in *d. c. 20.* procedunt, nisi sit remissus, *c. Cum venerabilis 21. h. t & d. c. 6. sup. De relig. domib.* aut probetur exemptio. 3

4 Exactiones sunt subsidium aliquod extraordinarium, quod penditur Prælatis justa de caussa id petentibus, *c. 6. § 1. h. t* quale vocant subsidium charitativum. Sint eæ moderatæ, nec caussam excedant, alias restituere tenentur, *c. Ea quæ 12. h. t.* Pauper Clericus his non videtur gravandus, *arg c. 4. h. t.* quod cum paupertas satis gravet, cujus proinde sit potius miserendum. Divitem Clericum non habentem beneficium, aut ordinatum ad titulum sui patrimonii, non teneri ad hoc subsidium videtur velle Navarr. *hic Consf. 5. in fine.*

5 Sunt & Principibus suæ exactiones, quæ novæ non nisi ab ipso Principe legitimè imponuntur, ab aliis eas indici prohibitum, sub pœna excommunicationis, *c. Innovamus 10. h. t.* Ecclesiasticæ personæ ab iis sunt immunes, etiam quoad res suas; ut à laicis personis imponi nequeant, & contra facientes pœnam excommunicationis ipso facto incurrant. Nisi negotiationem exerceant; eatenus enim non est ratio, ut hâc immunitate fruantur, *c. pen. eod. in 6. Clem fin. eod.* Uti nec quando exactio tendit tam in commodum Clericorum, quam laicorum, adhibita auctoritate Episcopi. Clericis primæ tonsuræ debetur quidem & hæc immunitas, sed de consuetudine iis ablata, quando non sunt in ministerio Ecclesiæ, uti dictum sup. *De foro compet.*

6 Procurationum nomine hic veniunt eæ expensæ, quas vel Ecclesiæ, vel Monasteria debent

debent Episcopo, vel alteri visitanti: ex officio, & quidem in propria persona, non aliàs, *c. procurationes 23. h. t.* Nisi privilegio Apostolico sint exempta ab earum præstatione: quod non facilè creditur concessum quoad Nuntios Apostolicos, *c. cum instantia 17. h. t.* Sint & hæ moderatæ, secundum locorum facultates, *c. Conquerenti sup. de off. ordin.* Si modum excesserit visitans; tenetur ad duplum ejus, quod recepit, ei Ecclesiæ, à qua recepit. Quod nisi intra mensem solverit, Episcopo est interdictus Ecclesiæ ingressus: alii ab officio & beneficio sunt suspensi hoc ipso, donec persolverint, *c. 2. eod. in 6.*

8 Ubi disputat Nav. *cons. 2. h. t.* An simplum solvendo intra mensem evitent dictam pœnam? Resp. Hoc videri ipsum probare: *arg. Clem. 2. vers. à qua de hæret.* ubi post injuriam similem absolvi possunt restituentes simplum tantùm, non etiam pœnam quadrupli, quam debeant ratione concussionis: ut magis id dicendum illi videatur ante pœnam incursam cum difficiliùs tollatur jus quæsitum, quàm impediatur quærendum. Quæ ratio ut non sit mala, tamen *d. c. 2.* expressè non aliàs vult evitari pœnam, quàm duplum intra mensem sit redditum.

9 Ne autem comitatu suo Ecclesiæ sint graves visitantes, certus comitum numerus iis est præscriptus, *c. 6. h. t.* Visitationis verò nomine victualia tantùm, non etiam pecuniam, olim accipere licebat: postea pecuniam accipere permissum, *c. 3. eod. in 6.* Monentur porro visitantes per Trid. *Sess. 24. c. 3. de reform.* ne cuiquam sint graves inutilibus expensis: victualia quidem accipiant sibi & suis frugaliter, non etiam pecuniam; nisi ita habeat consuetudo, & eam dare eligant, qui visitantur. Ubi autem gratis visitari solitum, ibi nihil accipiant.

TITULUS XL.

De consecratione Ecclesiæ vel Altaris.

SUMMARIUM.

1. *Consecratio Ecclesiarum, à quo, & quando fieri debeat.*
2. *Ecclesia polluta reconcilianda, non verò consecranda de novo.*
3. *Ecclesiæ nomine quid veniat hoc loco.*
4. *Ecclesia polluitur, I. Homicidio voluntario & injurioso*
5. *An & suspensione ejus, qui ea dignus?*
6. *II. Seminis effusione injuriosa.*
7. *III Sanguinis humani effusione*
8. *An & per culpam conjugalem?*
9. *Pollutione occulta non redditur Ecclesia obnoxia reconciliationi.*
10. *IV. Sepultura fidelis excommunicati.*
11. *An & per sepulturam nominatim interdicti?*
12. *An & per consecrationem Episcopi excommunicati?*
13. *V. Sepultura pagani.*
14. *An & fœtus in utero materno existentis?*
15. *Cœmeterium etiam polluitur iisdem modis.*
16. *VI parietibus combustis & destructis.*
17. *Differentia inter priores quinque modos.*
18. *Effectus polluendi Ecclesiam in quo fundetur.*

1 Sanctum & necessarium destinari loca publica, in quibus rectè colatur Deus, & populus Christianus opera religionis exerceat. Ea consecrari decens est, ex perpetua Ecclesiæ consuetudine; & quidem solenniter à proprio Episcopo, *c. 2. & pen. h. t.* qua de re pulchrè Suarez *p. 3. tomo 3. disp. 81 q. § 3. Sect. 1. vers. Tertio.* Est enim consecratio ordinis Episcopalis, potest tamen alteri Episcopo delegari, non etiam non Episcopo. Non consecranda autem loca sacra: nisi dotata, ut per ministros divino cultui possit satisfieri. Dos danda ab eo, qui consecrari jubet. Non dotatam consecrans tenetur ipse ad dotem, *c. cum sicut 8. h. t.* Consecrantur & altaria, non unum tantùm in una Ecclesia, ut velle videntur quidam hæretici olim motis fuisse, sed etiam plura in eadem Ecclesia, *c. 5. h. t.* Quæ sint lapidea oportet, saltem quoad mensam superiorem, quæ sola consecratur, & debet esse tantæ quantitatis, ut possit capere pedem calicis, & hostiam. Fit consecratio tam Dominicis, quàm profanis diebus, *c. 2. h. t.* per oleum benedictum. Ubi nihil imminuet consecrationem, si adjunctum fuerit oleum non benedictum, utrumque enim fit benedictum, cum potentius, scilicet benedictum, trahat ad se minus potens, scilicet non benedictum

[8] Q. An polluatur Ecclesia per actum conjugalem? R. Posse videri non pollui, cum in *c.5. inf de adult. & can. si motum de consecr dist.* 1. tantum fiat mentio copulæ adulterinæ: & licet alii textus loquantur de feminis effusione, possent tamen accipi de illicita, ne pœnæ quæ sunt restringendæ, extendantur Verùm idem dicendum de copula conjugali, atque de alia feminis effusione, modo sit intemperans; cùm licet in se non ponat peccatum, sit tamen sacrilega respectu loci sacri. Si verò sit licita, & vitari nequeat, propter periculum, quo in ecclesia dormire coguntur conjuges, aut in ea sunt obsessi; aliud dicendum, cùm per actum, qui cum reverentia & timore Dei fieri potest; non debeat dici Ecclesia pollui, Cov. *ad 4. Decretal. p.2.c.7.* § 2.n.3 Nec obstant superiùs adducta, quia loquuntur in casu speciali, nec decernunt, ob solum adulterium violari ecclesiam; aliàs enim per simplicem fornicationem ea non violaretur. Vid. Sanchez *De matrim. lib 9. disp.15 n.7 & Suar. De Religione tomo 2. lib.3.c.7.*

[9] Dixi publicam; quia per occultam pollutionem aut fornicationem non est ecclesia reconcilianda; uti pro occulto crimine non imponitur pœnitentia solemnis. Facit, quod ecclesia de occultis non judicet. Facit & textus *in d.c. 5. inf. de adult.* ubi vis ponitur in publica detectione, *Gl in c. 1. eod in 6.* Et hoc, quatenus pollutio occulta manet; nam ubi innotuerit, habetur ecclesia ex tunc polluta, & necessariò reconcilianda. Navarr. in *Summa c.17. n.281. in fine.* Per alios actus illicitos, qui sunt extra pollutionem, cujusmodi sunt aspectus turpes, inhonesta verba, quamvis minus deceant locum sacrum, is tamen non polluitur, ut benedictione novâ non indigeat. Quantum ad ecclesiam non consecratam pollutam sanguinis, aut seminis effusione, ea lavanda est aquâ exorcizatâ, etiam per non Episcopum, *Gl. fin. c fin h.t.* quam approbat Navarr. *d. loco, ubi alios citat.*

[10] Quartò, Si fidelis excommunicatus, uti hæreticus, in ea sepeliatur, *c. 7. h.t.* quod etsi loquatur de cœmeteriis, eadem tamen & major ratio est in ecclesia, cujus reverentia & puritas non minus læditur, sepeliendo excommunicatum, quàm cœmeterium. Hac de re aliqua dicta suprà *de sepult.*

[11] Q. An per sepulturam hominis nominatim interdicti polluatur ecclesia, ut indigeat reconciliatione? Resp. Hoc videri posse, ex eo, quod excommunicatio & interdictum æquiparentur, *c.1. circa fin. & ibi Gl. de sent. excom. in 6.* Contrarium tamen verius esse, cum id in jure non exprimatur, nec pœnæ sine textu sint inducendæ aut extendendæ, neque à quiparatio habeat locum in pœnalibus: ut non procedat decisio, *d.c.1.* præcipuè, cùm excommunicatio sit multo gravior interdicto, privans omni communicatione, non ita interdictum. Et licet exhumandum sit interdicti cadaver, cum non liceat illud sepelire in loco sacro, *c. si qui c de sent. excom in 6.* tamen non polluitur Ecclesia ejus sepultura, cum hoc non sit expressum in jure, *arg. c. is qui 18. d. t.* ut nova reconciliatione non egeat.

Quid dicendum de hæretico quidem notorio, non tamen denuntiato, potest colligi ex iis, quæ dicta sunt suprà, *de sepult. n. 9.* & tractat latius Navar. *cons. 10 de hæret.*

[12] Quæritur etiam, An Ecclesia censeatur polluta per consecrationem aut benedictionem Episcopi excommunicati? R. Ita quidem videri Abbati, *c.7. h.t.* & Hostiens. quos sequitur Navarr. *d. loco n.153.* Veriùs tamen esse, eã minuè pollui, quòd legis pœnalis extensio extra suum casum non fiat, *c. Odia de R. I. in 6.* Facit text. *in c à nobis sup. de sacram. non iteran.* ubi non polluitur altare, in quo celebravit excommunicatus.

[13] Quintò, polluitur Ecclesia per sepulturam pagani, id est non baptizati, *can. Ecclesiam cum seqq de consecr. dist.1.* Nomine pagani etiam venit catechumenus, & infans ante baptismum mortuus, quando nimirum per se sepelitur.

[14] Quæstio autem est in casu, quo est in utero materno? R. Si vivat, aut dubium sit, an vivat, fætum esse excidendũ, ne spes animantis cum gravida perimatur, *l. 2. D. de mort inferend.* aut saltẽ baptizatus salvetur. Si verò nulla supersit vitæ spes, non opus esse incisione, & posse unà cum matre sepeliri. Non obstant his juribus, quæ nolunt non baptizatum sepeliri in loco sacro, quia accipienda de infante separato à matre, non etiam conjuncto matri Christianæ, cujus habetur pars. Ita Hostien. *hic* & Hen. Bohic. in *c. Sacris sup. de sepult. & c. Consuluisti h.t. ubi alios citat contrarium tenentes.*

Idem

15 Idem dicendum de cœmiterio; nam & hoc per benedictionem Episcopi factum religiosum polluitur modis supra relatis, cuius tamen pollutio non adficit Ecclesiam: est enim accessorium, quod non adficit aut trahit ad se principale suum, *c. un eod. in 6.* etsi è contra cœmiterium Ecclesiæ contiguum censeatur pollui; sequitur enim accessorium suum principale Navar. *d. c. 27 n. 253.*

16 Addunt & sextum modum, quando paries combustus, vel ita destructus est, ut eum reædificari oporteat. Verùm iste modus non tam infert pollutionem aliquam, quam aufert consecrationem, qua iterata eget Ecclesia reparata quatenus parietes simul ruerunt, quia tunc perditur consecratio, destructa re, in qua fundatur. Nam si paulatim & successivè destruantur ac reparentur, non perditur consecratio, quia semper censetur eadem manere, & tunc id quod majus est trahit ad se minus. Tectū ruens, integris parietibus, non facit consecrationem amitti, quæ potissimum versatur circa parietes, in quibus linitio & cruces fiunt, *c. ligneis b t* Benedicta Ecclesia non indiget nova benedictione, etiam destructis parietibus, cùm tantùm benedicatur solum, quod semper idem manet.

17 Est autem differentia inter prædictos quinque casus, quod in tribus primis casibus Ecclesia polluatur per actionem quasi transeuntem, cuius vi relinquitur polluta, etiamsi actio omninò transierit, nullumque in ea reliquerit effectum physicum: in ultimis verò duobus polluatur Ecclesia per effectum in ea permanentem, ex vi prioris actionis, scilicet per corpus excommunicati vel pagani hominis ibi sepulti. Unde est, quòd in prioribus casibus ad purgandam Ecclesiam non sit necessarium aliquid ab illa extrahere, sed solùm orationibus & aspersionibus juxta ritum Ecclesiæ eam reconciliare. In posterioribus verò corpus humatum est extrahendum, & extra Ecclesiam projiciendum, & postea adhibenda benedictio aut purgatio. Sepultura talis contigerit per culpam, aut citra culpam, non interest, ut quia credebatur aut probabatur baptizatus non excommunicatus, durante causa violationis durabit & eius effectus, *can. Ecclesia 27. cum seq. de consecr. dist. 1.* Si tamen possint ossa internosci, *c. sacris sup. de sepult.* nam si cadaver sit confusum cum aliis & sic ignoratum, reputatur quasi non esset, aut saltem caussat occultissimum defectum, cujus permanentia non impedit reconciliationem in præjudicium Ecclesiæ.

18 Unum hic superest quærendum, An effectus polluendi Ecclesiam fundetur in statu Ecclesiastico, an verò de se & natura sui res habeat adjunctam sacrilegii malitiam, eo quòd fiat in Ecclesia? Resp. Verius dici, fundari in Ecclesiastico statuto; cùm moralis ille polluendi Ecclesiam effectus, per se, & ut sic, non sit culpa, sed veluti pœna, & ad modum censuræ, in detestationem turpitudinis actus repugnantis Ecclesiæ. Deinde excommunicatum sepelire in Ecclesia non est de se malum, uti & non baptizatum infantē sepelire in Ecclesia, cum corpus illud non fuerit propriis peccatis maculatum, nec sit ignibus inferni tradendum, licet non veniat glorificandum. Sic & catechumenus fidelis, si ante baptismum reverà susceptum moriatur, non sepeliendus in loco sacro, cum tamen justus esse possit: ut hæc res tantùm sit dicenda consistere in Ecclesiastica prohibitione fundata in congrua ratione.

TITULUS XLI.

De celebratione Missarum, & Sacramento Eucharistiæ, & divinis officiis.

SUMMARIUM.

1. *Missæ antiquitas.*
2. *Celebranda una tantùm in die: & casus, quibus plures uno die celebrare licet.*
3. *Die Nativitatis Domini celebrare tres Missas, an sit præceptū?*
4. *Quo tempore sit celebranda Missa.*
5. *Materia huius Sacramenti.*
6. *Minister.*
7. *Celebranda Missa in Ecclesia & loco sacro.*
8. *Extra Ecclesiam celebrare licet in casu necessitatis, & ex causa privilegii.*
9. *Celebrare non licet in Ecclesia pollut a.*
10. *Celebrans in loco polluto quam pœnam incurrat.*

11. Em-

11. *Eucharistia cur & qualiter servanda in Ecclesiis.*
12. *Hora Canonica recitanda, psallenda in Ecclesiis qualiter, & à quibus.*
13. *Clerici quo jure teneantur ad Horas.*
14. *Religiosi professi non ordinati an teneantur?*
15. *An Novitii?*
16. *Tenentur Clerici beneficia possidentes.*
17. *An fructus non percipiens ex beneficio teneatur?*
18. *Excommunicatus, suspensus &c an teneatur.*
19. *Vi solius tituli an quis teneatur?*
20. *An & in casu controversa possessionis?*
21. *An in casu adepta possessionis, fructibus alteri reservatis?*
22. *An fructibus à S.P reservatis?*
23. *An possidens beneficium, cujus fructus percipiat parens?*
24. *An possidens beneficium, metu à patre ei inductus?*
25. *An habens beneficium tenue?*
26. *An habens manuale beneficium?*
27. *Ob plura beneficia an plures recitare teneatur?*
28. *An obligetur percipiens pensionem ab Ecclesia*
29. *An habens prastimonium.*
30. *An habens pensionem ex causa resignati beneficii?*
31. *Hora qualiter decantanda.*
32. *Organorum usus & Musica an probanda?*
33. *Pœna non recitantis Horas.*
34. *An quis teneatur ad Horas mox ab accepto beneficio.*
35. *Restitutio fructuum quando & cui facienda.*
36. *Restitutio qualiter facienda.*
37. *Causa excusantes à recitatione Horarum.*
38. *An teneatur ad partem, qui Horas omnes dicere nequit.*
39. *An loco earum quid aliud recitare.*
40. *Inversio & interruptio Horarum quatenus licita.*

1 IN Ecclesiis consecratis ea, quæ ad cultum divinum spectant, peraguntur, uti est Sacramentorum administratio, Missarum celebratio: quæ sunt mysterium maximum, & sacrificium incruentum, consistens in consecratione & communione corporis & sanguinis Christi, non tam novitium & nuperum inventum, atque moderni hæretici, non tam veritatis, quam vanæ arrogantiæ, malitiæ, odii, avaritiæ spiritu adductos adserere non pudet, cum ab initio Ecclesiæ celebrationem Missæ in usu fuisse constet ex iis, quos citat Bellarm *in nupera sua Apologia c.8.* & quæ tradit Baron. *tomo 1. Annal. ad an.34. § 52. & seq. & ad an. 64. §. 2. §. 50. & seq* & patet ex actis Apostolorum, *c. 13.* ubi dicitur *Ministrantibus autem illis Domino*, Græcè λειτουργούντων, hoc est, *sacrificantibus.*

2 Celebranda autem Missa una tantum de die; cum non sit modica res unam facere, & valdè felix sit, qui unam dignè celebrat, *can. sufficit de consecr. dist* 1. Ut iteranda non sit, citra damnationem, *d. can. sufficit.* Sunt tamen casus, quibus eam iterari exigit necessitas, inter quos unus maximè est in usu, quando scilicet quis præest pluribus parochiis, quibus una Missa sufficere nequit: tunc enim licebit alteram addere, imò & tertiam, non sumpta tamen prius oblatione, ut eatenus videatur jejunus Sacerdos. Navarr. in *Summa c. 25. num. 87. & cons. 2. h. t.* Permissum autem generaliter die Nativitatis Domini celebrare tres Missas, *can. nocte De consecr. dist.1. c. 3. h. t.* ubi non est definitus numerus, ut ea res consuetudini sit attribuenda. Ejus rei mystica significatio traditur à Gl. in *d. c. 3.* quod scilicet per tres Missas significetur status hominis ante legem, sub lege, & post legem, sive in lege gratiæ. Alii ad triplicem Christi generationem referunt, æternam scilicet ac divinam, temporalem ac humanam, & spiritualem. Dicitur autem prima media nocte, secunda diluculo, tertia de die.

3 Q. An sit præcepti celebrare tunc tres Missas? R. Non videri, cum dicta loca videantur loqui permissivè: ut non tam contineant præceptum, quam indulgentiam, quæ non ponit obligationem & omittens non peccet, multò minus non audiens tres Missas eo die, cessante præcepto. Navarr. *Conf. 1. h. t.* Fuit & olim moris duas Missas celebrare in die Circumcisionis, unam de Virgine, alteram de mysterio. Guil. Durand. *Ration. divin. offic. lib. 6. cap. 15.*

4 Celebranda, ut dixi, Missa una in die, eoque naturali, à media nocte usque ad mediam noctem computando, more Romano, Tempus tamen matutinum est præfixum, ejus cele-

 lebra-

15 Idem dicendum de cœmiterio; nam & hoc per benedictionem Episcopi factum religiosum polluitur modis supra relatis, cujus tamen pollutio non adficit Ecclesiam: est enim accessorium, quod non adficit aut trahit ad se principale suum, *c. un eod in 6.* etsi è contra cœmiterium Ecclesiæ contiguum censeatur pollui; sequitur enim accessorium suum principale Navar. *d c. 27 n. 253.*

16 Addunt & sextum modum, quando paries combustus, vel ita destructus est, ut eum reædificari oporteat. Verùm iste modus non tam infert pollutionem aliquam, quam aufert consecrationem, qua iterata eget Ecclesia reparata quatenus parietes simul ruerunt, quia tunc perditur consecratio, destructa re, in qua fundatur. Nam si paulatim & successivè destruantur ac reparentur, non perditur consecratio, quia semper censetur eadem manere, & tunc id quod majus est trahit ad se minus. Tectū ruens, integris parietibus, non facit consecrationem amitti, quæ potissimum versatur circa parietes, in quibus linitio & cruces fiunt, *c. ligneis b t* Benedicta Ecclesia non indiget nova benedictione, etiam destructis parietibus, cùm tantum benedicatur solum, quod semper idem manet.

17 Est autem differentia inter prædictos quinque casus, quod in tribus primis casibus Ecclesia polluatur per actionem quasi transeuntem, cujus vi relinquitur polluta, etiamsi actio omninò transierit, nullumque in ea reliquerit effectum physicum: in ultimis verò duobus polluatur Ecclesia per effectum in ea permanentem, ex vi prioris actionis, scilicet per corpus excommunicati vel pagani hominis ibi sepulti. Unde est, quòd in prioribus casibus ad purgandam Ecclesiam non sit necessarium aliquid ab illa extrahere, sed solùm orationibus & aspersionibus juxta ritum Ecclesiæ eam reconciliare. In posterioribus verò corpus humatum est extrahendum, & extra Ecclesiam projiciendum, & postea adhibenda benedictio aut purgatio. Sepultura talis contigerit per culpam, aut citra culpam, non interest, ut quia credebatur aut probabatur baptizatus non excommunicatus, durante causa violationis durabit & ejus effectus, *can. Ecclesia 27. cum seq. de consecr. dist. 1.* Si tamen possint ossa internosci, *c. sacris sup. de sepult.* nam si cadaver sit confusum cum aliis & sic ignoratum, reputatur quasi non esset, aut saltem caussat occultissimum defectum, cujus permanentia non impedit reconciliationem in præjudicium Ecclesiæ.

18 Unum hic superest quærendum, An effectus polluendi Ecclesiam fundetur in statu Ecclesiastico, an verò de se & natura sui res habeat adjunctam sacrilegii malitiam, eo quòd fiat in Ecclesia? Resp. Verius dici, fundari in Ecclesiastico statuto; cùm moralis ille polluendi Ecclesiam effectus, per se, & ut sic, non sit culpa, sed veluti pœna, & ad modum censuræ, in detestationem turpitudinis actus repugnantis Ecclesiæ. Deinde excommunicatum sepelire in Ecclesia non est de se malum, uti & non baptizatum infantē sepelire in Ecclesia, cum corpus illud non fuerit propriis peccatis maculatum, nec sit ignibus inferni tradendum, licet non veniat glorificandum. Sic & catechumenus fidelis, si ante baptismum reverà susceptum moriatur, non sepeliendus in loco sacro, cum tamen justus esse possit: ut hæc res tantùm sit dicenda consistere in Ecclesiastica prohibitione fundata in congrua ratione.

TITULUS XLI.

De celebratione Missarum, & Sacramento Eucharistiæ, & divinis officiis.

SUMMARIUM.

1. *Missæ antiquitas.*
2. *Celebranda una tantùm in die: & casus, quibus plures uno die celebrare licet.*
3. *Die Nativitatis Domini celebrare tres Missas, an sit præceptū?*
4. *Quo tempore sit celebranda Missa.*
5. *Materia hujus Sacramenti.*
6. *Minister.*
7. *Celebranda Missa in Ecclesia & loco sacro.*
8. *Extra Ecclesiam celebrare licet in casu necessitatis, & ex causa privilegii.*
9. *Celebrare non licet in Ecclesia pollutā.*
10. *Celebrans in loco polluto quam pœnam incurrat.*

11. En-

21. *Eucharistia cur & qualiter servanda in Ecclesiis.*
22. *Hora Canonica recitanda, psallenda in Ecclesiis qualiter, & à quibus.*
23. *Clerici quo jure teneantur ad Horas.*
24. *Religiosi professi non ordinati an teneantur?*
25. *An Novitii?*
26. *Teneantur Clerici beneficia possidentes.*
27. *An fructus non percipiens ex beneficio teneatur?*
28. *Excommunicatus, suspensus &c. an teneatur.*
29. *Vt solius tituli an quis teneatur?*
20. *An & in casu controversa possessionis?*
21. *An in casu adepta possessionis, fructibus alteri reservatis?*
22. *An fructibus à S. P. reservatis?*
23. *An possidens beneficium, cujus fructus percipiat parens?*
24. *An possidens beneficium, metu à patre ec inductus?*
25. *An habens beneficium tenue?*
26. *An habens manuale beneficium?*
27. *Ob plura beneficia an plures recitare teneatur?*
28. *An obligetur percipiens pensionem ab Ecclesia*
29. *An habens prastimonium.*
30. *An habens pensionem ex causa resignati beneficii?*
31. *Hora qualiter decantanda.*
32. *Organorum usus & Musica an probanda?*
33. *Pœna non recitantis Horas.*
34. *An quis teneatur ad Horas mox ab accepto beneficio.*
35. *Restitutio fructuum quando & cui facienda.*
36. *Restitutio qualiter facienda.*
37. *Causa excusantes à recitatione Horarum.*
38. *An teneatur ad partem, qui Horas omnes dicere nequit.*
39. *An loco earum quid aliud recitare.*
40. *Inversio & interruptio Horarum quatenus licita.*

1 IN Ecclesiis consecratis ea, quæ ad cultum divinum spectant, peraguntur, uti est Sacramentorum administratio, Missarum celebratio: quæ sunt mysterium maximum, & sacrificium incruentum, consistens in consecratione & communione corporis & sanguinis Christi, non tam novitium & nuperum inventum, atque medicinos hæreticos, non tam veritatis, quam vanæ arrogantiæ, malitiæ, odii, avaritiæ spiritu adductos adserere non pudet, cum ab initio Ecclesiæ celebrationem Missæ in usu fuisse constet ex iis, quos citat Bellarm *in nupera sua Apologia c. 8.* & quæ tradit Baron. *tomo 1. Annal. ad an. 34. § 52. & seq. & ad an. 64. §. 2. §. 50. & seq* & patet ex actis Apostolorum, *c. 13.* ubi dicitur *Ministrantibus autem illis Domino*, Græcè λειτουργούντων, hoc est, *sacrificantibus.*

2 Celebranda autem Missa una tantum de die; cum non sit modica res unam facere, & valdè felix sit, qui unam dignè celebrat, *can. sufficit de consecr. dist. 1.* Ut iteranda non sit, citra damnationem, *d. can. sufficit.* Sunt tamen casus, quibus eam iterari exigit necessitas, inter quos unus maximè est in usu, quando scilicet quis præest pluribus parochiis, quibus una Missa sufficere nequit: tunc enim licebit alteram addere, imò & tertiam, non sumpta tamen prius oblatione, ut eatenus videatur jejunus Sacerdos. Navarr. in *Summa c. 25. nu. 87. & cons. 2. h. t.* Permissum autem generaliter die Nativitatis Domini celebrare tres Missas, *can. nocte De consecr. dist. 1. c. 3. h. t.* ubi non est definitus numerus, ut ea res consuetudini sit attribuenda. ejus rei mystica significatio traditur à Gl. in *d. c. 3.* quod scilicet per tres Missas significetur status hominis ante legem, sub lege, & post legem, sive in lege gratiæ. Alii ad triplicem Christi generationem referunt, æternam scilicet ac divinam, temporalem ac humanam, & spiritualem. Dicitur autem prima media nocte, secunda diluculo, tertia de die.

3 Q. An sit præcepti celebrare tunc tres Missas? R. Non videri, cum dicta loca videantur loqui permissivè: ut non tam contineant præceptum, quam indulgentiam, quæ non ponit obligationem & omittens non peccet, multò minus non audiens tres Missas eo die, cessante præcepto. Navarr. *Conf. 1. h. t.* Fuit & olim moris duas Missas celebrare in die Circumcisionis, unam de Virgine, alteram de mysterio. Guil. Durand. *Ration. divin. offic. lib. 6. cap. 15.*

4 Celebranda, ut dixi, Missa una in die, eoque naturali, à media nocte usque ad mediam noctem computando, more Romano, Tempus tamen matutinum est præfixum, eius ce-

 lebra-

lebrationi; & quidem initium auroræ, idest crepusculum diei, est terminus, ante quem non licet communiter eam inchoare: terminus in quo desinit, est meridies. Putat tamen Navar. *d. loco num.* 85. usque ad tertiam pomeridianam posse dici Missam, cuius sententia non videtur regulariter & absque causa servanda. Si itineris necessitas, vel alia caussa celebrari Missam post meridiem, videtur unius horæ spatium non excedendum.

5 Materia, quæ offertur, est panis & vinum: Panis ex farina triticea & sola aqua naturali coagmentatus. Azymus sit, an fermentatus, non videtur interesse ad essentiam Sacramenti. D. Th. *p. 3. q. 74. art. 4.* neque enim recepta eorum opinio, qui negant in pane fermentato fieri consecrationem, inter quos est *Gl. in can. in sacramento 5. de consecr. dist. 2. & c. fin. h. t.* In Ecclesia tamen Latina sive occidentali receptum, non nisi in azymo pane celebrare, non in fermentato, & piaculum habetur: ut peccet Sacerdos in eo celebrans. *d. c. fin.* cum juxta legis præceptum, in azymo pane. Pascha suum celebraverit Christus, qui non tam venit solvere legem, quàm adimplere. In Græca sive orientali Ecclesia in fermentato celebrare usus est, sæpe à Latina ecclesia reprehensus, licet sine fructu. Retineri tamen consuetudo ibi potest. Vinum sit de vite, cui paululum aquæ admiscendum, *d. c. in sacramento.* idque ex præcepto & usu ecclesiæ. Adhibetur & in consecratione præscripta verborum forma, & alii ritus solemnes, de quibus, & eorum significatione agitur, *c. cum Martha 6 h. t.* Nav. *in summa c. 25. n. 55. & seqq.*

6. Ministet est Sacerdos, qui etiam pessimus sacrificium perficit. *can. inter 1. q. 1.* Neque enim peccata celebrantis impediũt opus operatum, quod ex divina institutione suam habet vim, nec malâ ministri vita maculari potest, non magis quàm Solis radius transiens per loca sordida. *can. fin. XV q. fin. c. 7. sup. tit. 2. de cohabit. Cler. & mul.* Quantum ad opus operantis illud meritorium esse non potest coram Deo, nisi sit grata persona operantis: quo modo prudentis est commendare potius sacrificium Sacerdoti bono, quàm malo.

7. Debito & præscripto modo hic Missam peraget, in loco sacro, ad hoc specialiter deputato, Navar. *d. l. num.* 81. Quod visum ecclesiæ, tum ad debitam huius Sacramenti reverentiam, ut condigno tractetur honore, tum ob majorem fidelium devotionem. Unde extra loca sacra prohibita Missarum celebratio, *can. Nullus de consecr. dist. 1.* Videtur tamen licitum hodie esse, celebrare in ecclesia benedicta tantum, fundata Pont. aut episcopi auctoritate, ad administranda Sacramenta, quòd raræ & difficiles sint consecrationes, ut colligitur ex *c. fin. sup. tit. prox.* ubi Ecclesia benedicta, si polluatur, dicitur continuò reconcilianda, ne suspendantur divinæ laudes. Unde evidens est celebrari Missas ibi posse, ut rectè colligit Abbas, cùm talis Ecclesia habeat eadem fere privilegia, quæ consecrata. Erit autem eo casu necessariũ, adsit ut altare consecratum, saltem portatile.

8 Hæc ita communi & ordinario jure: nam sunt casus, quibus extra Ecclesiam licet celebrare, in domo privata, sive Oratorio, nec cõsecrato, nec benedicto, idque auctoritate Episcopi, ut patet ex *can. Missarũ de consecr. dist. 1.* In verbis, *In locis ab Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit.* Quæ licentia est hodie denegata per decretum Trid. *Sess. 22. de observ. in celebrat. Missæ*, quod noluit celebrari Missas, nisi in ecclesiis, & ad divinum tantùm cultũ dedicatis Oratoriis. Quo decreto non potest non dici adimi licentiam istam episcopis, cum Concilium simpliciter eam vetet, permittatq; episcopis, ut tantum Oratoria designent. Nisi tamen necessitas aliud postulet, quæ facit extra ecclesiam, domum, quocumque terræ loco etiam sub dio, dici Missas licitè, *can. 1. & can. concedimus de consecr. dist. 1.* qui Canones cum alter sit Gratiani, alter Concilii provincialis, licet parum urgeant, consuetudine tamen eorũ dispositio probata ac recepta, rationi q; conformis. Suarez *ad p. 3. d. Th. qu. 83: disp. 81: Sect. 3.* Sic in bello rectè sub tentoriis, imò sub dio celebratur, modo adsit altare portatile sive tabula lapidea consecrata, sine qua neutiquam potest Missa fieri: uti & ab itinerantibus, si ecclesiæ aut Oratoria desint, eadem ratione necessitatis, quæ lege caret. Cui licentiæ non potest videri derogatum per dictum Trid. decretum, ut tradit Nav. *d. loco n. 12.* cum non disponat in casu necessitatis Dixi, quocumq; terræ loco, quia super mari aut flumine celebrare non licet, etiam in casu necessita-

ceßitatis, propter periculum effusionis ibi obvium. Facit & privilegium Pontificis alibi licitè celebrari, quale olim habuisse Prædicatores & Minores patet ex *c. his* 30 *inf. de privileg.* nisi postea revocatum fuerit, aut de novo concessum, uti Patribus Societ. JESU.

9 Quod dictum, posse aliquot casibus extra Ecclesiam celebrari Missas, accipiendum, quatenus locus est decens: qualis non est Ecclesia polluta, in qua ideo non celebratur citra reatum mortalem, antequam purgata fuerit, propterea quod non respondeat reverentiæ Sacramento debitæ, tali loco Missam celebrare: ut justa & gravis sit ista prohibitio. Ubi nihil excusabit altare viaticum, quia locum non purgat.

10 Q. An aliqua sit pœna exterior aut censura celebranti in tali loco? R. Posse videri. tamen fieri irregularem, quòd celebret in loco interdicto, qualis incurrit irregularitatem, *c. is qui* 18. *in fine de sent. excom. in* 6. Verùm in ejus cap. principio contrarium est decisum, cum locus violatus non possit dici interdictus: ut nec pœna ista sit inferenda, quæ sine textu non infertur, *d. c.* 18. Quamvis quid impedimenti aut inhabilitatis contineat locus, quod ne quidem suspensionis pœnam inducit, etsi temerè hoc aliqui contendant, per text. in *c. Episcoporum* 8. *de privil. in* 6. cum is non loquatur nisi de celebrantibus in loco interdicto, qualis non est iste. Quod si contigerit Ecclesiam violari, Sacerdote celebrante ante inceptum Canonem, erit illi desistendum, propter Ecclesiasticum loci impedimentum. Post Canonem verò inceptum absolvenda illi est Missa, quòd censeatur quasi substantialiter sacrificium inchoatum, quod non interrumpendum. Vid. Suarez, *de loco. sect.* 4.

11 Adservanda autem in Ecclesiis Eucharistia devotè & fideliter, ut, ubi opus, eius sit copia deferendi ad infirmos, mundè & nitidè decenterque cum lumine prævio: ad cujus delationem sive elevationem quilibet se inclinabit, *c. sanè* 10. *h. t.*

12 Decantandæ præterea in Ecclesia Laudes Dei, & persolvendæ ibi Horæ Canonicæ ab iis, qui Ecclesias sibi adsignatas habent, & qui Choro sunt destinati, & hoc suo tempore, *d. c.* 1. *h. t.* Nav. *cons.* 13. *h. t.* debitaque cum attentione animi & devotione, non syncopando, non transcurrendo, non immiscendo vana, nō exeundo frequenter, ut graviter Clericos reprehendit Clemens V. in Conc. Viennensi. *Clem.* 1. *h. t.* Dictæ Horæ Canonicæ, quòd unaquæque per se spectata sit officium pro certa hora designatum. Qui orandi certis horis actus, Psalmodiæ Ecclesiasticæ usus sanè antiquus est, ab ipsis Apostolis ex Judæorum fontibus in Ecclesiam deductus. Baron. *tomo* 1. *Annal. ad an* 34. *num.* 251 *& an.* 60. *nu.* 14. *& seq.* Ad earum recitationem tenentur ex præcepto Clerici initiati majoribus Ordinibus, etiamsi beneficium non habeant, neque ex officio aut peculiari obligatione Choro adsistere teneantur.

13 Ubi quæritur, Quo jure teneantur? R. Institutionem recitendarum Horarum esse Ecclesiasticam, ut præceptum super iis recitandis sit ejusdem juris. Pro quo facit, quòd sacri Ordines ordinentur quidem per se primò ad aliquos divini cultus actus externos, non tamen ad orationem, quatenus est distinctus actus à Sacrificio. Nec ratio ulla dari potest, quare ejusmodi obligatio ad jus divinum aut naturale referenda sit. Quo modo & Pontifex dispensat super ista obligatione; quod non faceret, si foret divini juris. De Sacerdote, cui ista obligatio imponitur, habetur *c.* 1. *h. t. & can. Presbyter dist.* 91. De Diacono & Subdiacono non videtur præceptum jure expressum sed consuetudine extensum, vel declaratum, quæ legitimè præscripta est sufficiens ad inducendum tale onus. Vid. Navarr. *De Orat. c.* 7. *nu.* 2. Azor. *p.* 1. *lib.* 10. *cap.* 4. *qu.* 13. Contra Covarr. 3. *Var.* 13. *n.* 10. Multò minus dici potest, ex jure divino teneri Clericos in minoribus constitutos, quibus nec Ecclesiastico jure onus hoc impositum esse verius est. Si tamen habeat consuetudo, ut aliquid recitent, potest eos ad observantiam ejus cogere Episcopus, quod sit honesta. *Azor. d. lib* 10 *c.* 5. *q.* 2.

14 Quæritur II. de Religiosis, *An* Professi non ordinati teneantur ad Horas? R. Professionem per se & ex necessitate non ordinari ad hoc ministerium; sed tantum ad perfectionem, quæ etiam haberi potest sine hoc medio. Præterea præter tria vota, ad quæ obligat. non invenitur ulla lex Ecclesiastica eos ad aliud obligans: uti nec datur universalis consuetudo, cū

sint quædā Religiones non deputatæ ad Chorum, sed vel ad militiam, vel aliud ministeriū. Ut hæc res sit decidenda juxta receptas cujusque Religionis regulas, ex vi sui status obligātis ad Chorum; vel juxta receptam consuetudinem, quæ præceptum induxit, ut professus hoc solo teneatur Horas recitare, easque omittens peccet mortaliter, cùm sit materia gravis ad quam ex præcepto justè quis obligatur. Azor. d. lib. 10. c. 6 q. 2. Excipiuntur Religiosi, quos Laicos aut Conversos vocant, qui licet emittant solemnem professionem, non sunt tamen deputati ad Chorum. Azor. d. c. 6. q. 4.

25 Quæstio item est de Novitiis, An hi teneantur? R. Id posse videri, ex eo, quod gaudeant privilegiis Clericorum, & aliquibus etiam loci ipsius, ex eiusque reditibus & eleemosynis vivant. Veriùs tamen, ex sola habitus adsumptione eos non teneri ad Horas, cùm non habitus, sed professio obstringat regulæ Monasticæ: ante quam liberum est illi ad sæculum reverti, & munia negotiaque sæcularia suscipere, *c. consulti 20. 21. 23 sup. de Regularib.* Nec obstat, quòd fruantur aliquibus Ordinis privilegiis, victum ibi habeant; hoc enim quia sunt in via ad Religionem, cujus disciplinæ voluntariè se subjecerunt. Navarr. *de Orat. d. c. 7. n. 13.*

26 Præter ordinatos & professos tenentur etiam regulariter ad Horarum recitationem habentes beneficium ecclesiasticum; idque ex institutione ecclesiæ, quæ eam obligationem cuilibet beneficio adnexuit, correspondentem justitiæ naturali, quæ, cum propter officium detur beneficium, vult per habentem beneficium impleri officium, ne aliàs temerè habeat stipendium. Ubi excusatio frustrà caussabitur ex aliis oneribus, ut ne Episcopus quidem cui alia onera injuncta, prætendat ab hoc officio libertatem: & probatur communiter hæc obligatio *can. si quis presbyter de consecr. dist. 92.* atque ita habet communis ecclesiæ consensus & traditio. Dixi, regulariter; quia sunt quædam beneficia, ut Præpositurae quædam & Personatus, quæ non obligant ad Horarum recitationem, sed aliud quid in dies recitandum injunctum habent. Procedit hoc indubiè quando beneficiatus est in possessione, & fructus percipit, quia tum demum dicitur habere stipendium.

Quid si beneficium habens, ejusque possessionem, non tamen fructus percipiat? R. Si fructus suo facto non percipiat, non excusari, eo quod culpa sua damnum sentiens, illud non videatur sentire, & quod non debeat quis suo facto se liberare ab obligatione, cui est obstrictus. Si verò ei imputari non possit, quod fructus non percipiat, ut si ex consuetudine reserventur fabricæ aut prædecessori, nihilo magis videtur excusari, cùm per decretum Joan. XXII. *in extravag. de elect.* ei debeatur media fructuum pars. Quòd decretum licet salubre, multis tamen in locis de consuetudine non observatur, sed Clerici interdum primo, interdum & secundo anno fructus nullos percipiunt: non tamen ideo videntur liberati ab Horarum lectione, cùm residendo distributiones quotidianas possint percipere, quas si negligant, suæ culpæ adscribant. Quod si alibi & hæ denegentur, probabile tamen est, idem adhuc dicendum esse, cum licet pro præsenti nihil percipiant, postea tamen sint percepturi; veluti in casu, quo reservantur fructus prædecessori defuncto, quia modernus post mortem suam eodem fruetur jure, cujus hæredes percipient eius anni fructus: quidni igitur huius spei ratione teneatur ad officium, cùm habeat stipendium? Sic tametsi fabricæ reserventur fructus primi anni, videtur ea res cedere in exonerationem Canonici, qui hâc viâ liberatur ab oneribus fabricæ, ad quæ tenetur corpus Canonicorum, quibus placitum hâc viâ isti oneri satisfacere. Si distribuantur fructus primi anni inter Canonicos, non est ullatenus justa causa subterfugiendi recitationem Horarum, quia novo Canonico pro tempore fructibus carenti sit spes similis distributionis percipiendæ per sequentes Canonicos: quæ spes futuri emolumenti facit eum obstrictum recitationi. Et ut spes pro illo tempore defecerit, jus tamen perfectè adquisitum ad beneficium, & ad fructus, videtur sufficere ad obligationem recitandi, cum non sit verosimile, eiusmodi fructuum carentiam esse inductam in deminutionem divini officii, sed, eo semper salvo, in gravamen, novi Canonici, à quo exigitur anticipatum officium pro aliquo tempore ante stipendii solutionem. Navarr. *d. cap. numer.* 30. Azor. *d. cap.* 4. *qu.* 4. Suarez *De statu Religios. tomo* 2. *Tractat.* 4. *lib.* 4. *cap.* 10.

Quòd

Quòd si per casum fortuitum vel sterilitatem nulli fructus percipiantur, non rectè excusatio ab hoc onere prætendetur, cum jus ad fructus ponat sufficientem rationem ad officium. Idē est, si per injuriam fructus auferantur, quatenus tamen ea oblatio est temporanea? nam si perpetua, cum spolatio moraliter sit perpetua, cessare videtur obligatio recitandi Horas, quia videtur carere beneficio, quod jam redditum ei inutile, veluti si terræ ab hoste occupentur.

28 Ex his patet solutio ad quæstionem, An excommunicatus, suspensus, teneatur legere Horas? Respondendum enim affirmativè; nam quod non percipiat fructus beneficii, sibi imputare debet, cum caussam dederit. Facit, quod beneficii titulum & possessionem retineat, aliàs sua eimalitia prodesset. Et hoc, si justa sit excommunicatio, nam si injusta fuerit, cum non possit videri dedisse causam, fructus exigere posse videtur postea, ubi constabit de innocentia, ne injuria alterius ei injustè obsit. Idem juris est in depositis, & degradatis: neque enim degradatio ordinem sacrum aufert, cujus ratione manet obligatus ad recitandas Horas. Nav. *d. c. 7. n. 17.* Covar. *3. Var. c. 13. n. 8. vers. Duodecimo.* Idem judicandum de Monacho fugitivo, cum maneat caussa obligationis, nec ei fuga sua debeat prodesse. Idem & posse videri dicendum de ejecto, ex eadem ratione, & quia per eum stet, quo minus recipiatur, *c. fin sup. De Regul.*

29 Unde venit resolvenda alia quæstio, An ex vi solius tituli teneatur quis ad Horas? R. Distinguendum esse inter jus ad rem, & jus in rem. Certum esse, jus ad rem non sufficere ad obligationem, de qua agimus, propterea quod tale jus neutiquam ponat beneficium, aut beneficiatum; ut nec debeat ponere obligationem ex beneficii acceptatione resultantem. Probabilius quoque, non sufficere jus in rem, neque nudum titulum ante adeptam possessionem, cùm moraliter loquendo talis perinde se habeat, atque si beneficium non haberet, cum ejus fructus non possit percipere. Ut nihil faciat, quod ejus habeat proprietatem, quippe sibi inutilem; ut non debeat ad onus cogi. Si tamen per ipsum stet, quò minus habeat possessionem, dicendum, ipsum teneri ad onus, ne fraus sua eam evelet in detrimentum Ecclesiæ, quæ debito officio privaretur, Azor. *d. c. 4. qu. 12.*

20 Quid si ergò possessio sit controversa? R. Probabile esse, non habentem possessionem non teneri ad Horarum recitationem, cum titulus, ut dictum, solus non sufficiat, & possessio sit dubia propter litē. Ut nihil subsit, cujus ratione ad prædictū onus teneri debeat, cū fieri possit, ut caussa cadat. Atque ita eum non detur ullus textus, qui litigantem ad hoc cogat, nec per illum; quo minus possessionem habeat, stet in dubio pro eo judicandum. Ubi nihil faciet, quòd Ecclesia officio careat, quia hoc est per accidens. Contra vult Navarr. *d. loco nu. 28. & in Summa c. 25. num. 4.* hoc argumento, quòd fructus sequestrati serventur victori, ut sit, quare ad Horas teneatur litigans. Verùm ea res est incerta, ut proinde, cùm necdum beneficium habeat, non teneatur ad onus. Quòd si tamen alter litigantium possessioni incumbat, quo in casu videtur loqui Navar. tenebitur recitare Horas, cùm ratione possessionis actu fruatur beneficio, atque ita teneatur ad totam eius administrationem. Vid. Azor. *d. c. 4. qu. 9.* Suarez *d. lib. 4. c. 19. nu. 9. & 10.*

21 Quid si quis possessionem quidem habeat beneficii, fructus autem omnes sint reservati alteri? R. Nihilominus eum teneri ad recitandas Horas, eum teneatur ad adsistendum in Choro; quo nomine consequitur Chori distributiones & alia commoda: ut sit ratio, quare teneatur ad onus.

22 Quid si à Pont. qui beneficium contulit, sint reservati? R. Aliquorum esse opinionem, talem non teneri ad Horas, ex eo, quòd ista reservatio faciat, non stare per ipsum beneficiatum, quò minus fructus percipiat; ut nec debeat teneri ad onus. Quam rationem approbare videtur Navarr. *d. num. 28.* Verum & hoc casu dicendum, eum teneri, quod eius voluntate plerumque reservatio talis fiat, aut eam factam sciens nihilominus beneficium acceptaverit. Et ut Pont. præceperit alicui acceptare beneficium, eiusque administrationem; cum ista reservatione, numquam tamen ita præcipiet, ut sine ullo subsidio oneri accommodato acceptet. Etenem hoc est contra rectam rationem, atque ita saltem distributiones quotidianæ erunt salvæ, vel aliunde ei pro-

6. *Procurationes quid, & modus earum.*
7. *Modum excedens tenetur ad duplum recepti.*
8. *Pœna hac an evitetur solvendo simplum intra mensem?*
9. *Visitantium comitatus & expensa.*

1 SPectant ad gravamen Ecclesiarum Census, Exactiones, Procurationes. Census vocabulum est πολύσημον id est variæ significationis, ut videre est apud Molin. *ad Consuet. Paris. tit. 2 in princ. n. 7. & seqq.* & Molinam *De just. & jure tract. 2. Disp.* 381. Nam accipitur Primò, pro rerum & bonorum cujusque æstimatione, secundum quam tributa olim pendebantur, & cives in certas classes apud Romanos distribuebantur, ut patet ex Livio, & aliis. Secundò, pro tributo & publica pensitatione, quæ præstatur in recognitionem universalis dominii, & auxilium rectæ gubernationis, & tuitionis Reip. quæ fit per Principem, quo modo accipitur passim in Jure civili, *Cod. Sine Censu vel reliquis fund. comparari non posse, & C. de censib. & censitor. lib.* 11. Tertiò, pro modico annuo canone, qui præstatur in recognitionem directi dominii, & jurium dominicalium, qualem præstat emphyteuta. Quartò, pro annuo reditu, quem quis sibi reservavit ratione cessi prædii, aut juris, ut in *c. Constitutus 6. sup. de relig. domib.* aut ratione traditæ pecuniæ, qua de re *sup. De empt. vend.* Quintò, pro eo, quod annuatim præstatur ratione, & in recognitionem subjectionis, quo modo hoc loco accipitur; aut etiam ratione fundationis aut dotationis, cujus tempore patronus sibi censum reservavit auctoritate Episcopi, ut colligere est ex *c. Præterea 23. sup. tit prox* aut etiam alia de caussa. Ut solutio census videatur indicare subjectionem, *c. 2. h. t.* non tamen semper, ut patet ex *c. Præcipimus 8. inf. de Privil.*

2 Census itaque est reditus annuus*, quem Ecclesiæ debent suo Prælato, non in signum dominii sed in recognitionem subjectionis, *d. c. 2. h. t.* Præstandus in ea moneta, quæ institutionis tempore erat in usu, *c. Olim 20. h. t.* vel si non reperiatur, in quantitate, quæ erat tempore constitutionis. Abbas in *d. c. 20. nu. 4. c. pen. h. t.* nisi tempore 40. annorum, quo juribus Episcopalibus præscribitur, Abbas *d. loco nu. 6.* solutus fuerit in alia moneta etiam minus valente, *d. c. 20.* * Major solito non imponitur Ecclesiis, nec antiquus augetur, *c. 3. & 7. h. t.* Ut enim res Ecclesiæ non alienantur, ita nec ad censum novum obligantur, aut antiquus augeri potest, quia quod juris est in toto, idem & in parte. Ubi nihil faciet consensus Rectoris aut Clericorum, qui Ecclesiam alicui volunt constituere censualem, sine auctoritate Diœcesani, *c. Præterea 8. & c. Cum Clerici 11. h. t.* ut juramentum super ea re exactum sit relaxandum ab iis, qui exigerent, *c. Significavit 13. & c. Gravis 15 h. t.* Dicta de solvendo censu, quem vocat tributum Ecclesiasticum Pont. in *c. 1. h. t.* & Synodaticum in *d. c. 20.* procedunt, nisi sit remissus, *c. Cum venerabilis 21. h. t & d. c. 6. sup. De relig. domib.* aut probetur exemptio. 3

4 Exactiones sunt subsidium aliquod extraordinarium, quod penditur Prælatis justa de caussa id petentibus, *c. 6. § 1. h. t* quale vocant subsidium charitativum. Sint eæ moderatæ, nec caussam excedant, alias restituere tenentur, *c. Ea qua 12. h. t.* Pauper Clericus his non videtur gravandus, *arg c. 4. h. t.* quod cum paupertas satis gravet, cuius proinde sit potius miserendum. Divitem Clericum non habentem beneficium, aut ordinatum ad titulum sui patrimonii, non teneri ad hoc subsidium videtur velle Navarr. *hic Cons. 5. in fine.*

5 Sunt & Principibus suæ exactiones, quæ novæ non nisi ab ipso Principe legitimè imponuntur, ab aliis eas indici prohibitum, sub pœna excommunicationis, *c. Innovamus 10. h. t.* Ecclesiasticæ personæ ab iis sunt immunes, etiam quoad res suas: ut à laicis personis imponi nequeant, & contra facientes pœnam excommunicationis ipso facto incurrant. Nisi negotiationem exerceant; eatenus enim non est ratio, ut hâc immunitate fruantur, *c. pen. eod. in 6. Clem fin. eod.* Uti nec quando exactio tendit tam in commodum Clericorum, quam laicorum, adhibita auctoritate Episcopi. Clericis primæ consuræ debetur quidem & hæc immunitas, sed de consuetudine iis ablata, quando non sunt in ministerio Ecclesiæ, uti dictum *sup. De foro compet.*

6 Procurationum nomine hic veniunt eæ expensæ, quas vel Ecclesiæ, vel Monasteria debent

debent Episcopo, vel alteri visitanti: ex officio, & quidem in propria persona, non alias, *c. procurationes 23. h. t.* Nisi privilegio Apostolico sint exempta ab earum præstatione: quod non facilè creditur concessum quoad Nuntios Apostolicos, *c. cum instantia 17. h. t.* Sint & hæ moderatæ, secundum locorum facultates, *c. Conquerenti sup. de off. ordin.* Si modum excesserit visitans; tenetur ad duplum ejus, quod recepit, ei Ecclesiæ, à qua recepit. Quod nisi intra mensem solverit, Episcopo est interdictus Ecclesiæ ingressus: alii ab officio & beneficio sunt suspensi hoc ipso, donec persolverint, *c. 2. eod. in 6.*

8 Ubi disputat Nav. *cons. 2. h. t.* An simplum solvendo intra mensem evitent dictam pœnam? Resp. Hoc videri ipsum probare: *arg. Clem. 2. vers. à qua de hæret.* ubi post injuriam similem absolvi possunt restituentes simplum tantùm, non etiam pœnam quadrupli, quam debeant ratione concussionis: ut magis id dicendum illi videatur ante pœnam incursam cum difficiliùs tollatur jus quæsitum, quàm impediatur quærendum. Quæ ratio ut non sit mala, tamen *d. c. 2.* expressè non aliàs vult evitari pœnam, quàm duplum intra mensem sit redditum.

9 Ne autem comitatu suo Ecclesiæ sint graves visitantes, certus comitum numerus iis est præscriptus, *c. 6. h. t.* Visitationis verò nomine victualia tantùm, non etiam pecuniam, olim accipere licebat: postea pecuniam accipere permissum, *c. 3. eod. in 6.* Monentur porro visitantes per Trid. *Sess. 24. c. 3. de reform.* ne cuiquam sint graves inutilibus expensis: victualia quidem accipiant sibi & suis frugaliter, non etiam pecuniam; nisi ita habeat consuetudo, & eam dare eligant, qui visitantur. Ubi autem gratis visitari solitum, ibi nihil accipiant.

TITVLVS XL.

De consecratione Ecclesiæ vel Altaris.

SVMMARIVM.

1. *Consecratio Ecclesiarum, à quo, & quando fieri debeat.*
2. *Ecclesia polluta reconcilianda, non verò consecranda de novo.*
3. *Ecclesia nomine quid veniat hoc loco.*
4. *Ecclesia polluitur, I. Homicidio voluntario & injurioso.*
5. *An & suspensione ejus, qui ea dignus?*
6. *II. Seminis effusione injuriosa.*
7. *III. Sanguinis humani effusione.*
8. *An & per culpam conjugalem?*
9. *Pollutione occulta non redditur Ecclesia obnoxia reconciliationi.*
10. *IV. Sepultura fidelis excommunicati.*
11. *An & per sepulturam nominatim vitandi?*
12. *An & per consecrationem Episcopi excommunicati?*
13. *V. Sepultura pagani.*
14. *An & fœtus in utero materno existentis?*
15. *Cœmeterium etiam polluitur iisdem modis.*
16. *VI. Parietibus combustis & destructis.*
17. *Differentia inter priores quinque modos.*
18. *Effectus polluendi Ecclesiam in quo fundetur.*

1 SAnctum & necessarium destinari loca publica, in quibus rectè colatur Deus, & populus Christianus opera religionis exerceat. Ea consecrari decens est, ex perpetua Ecclesiæ consuetudine; & quidem solenniter à proprio Episcopo, *c. 2. & pen. h. t.* qua de re pulchrè Suarez *p. 3. tomo 3. disp. 81. q. 83. Sect. 5. vers. Tertio.* Est enim consecratio ordinis Episcopalis, potest tamen alteri Episcopo delegari, non etiam non Episcopo. Non consecranda autem loca sacra: nisi dotata, ut per ministros divino cultui possit satisfieri. Dos danda ab eo, qui consecrari jubet. Non dotatam consecrans tenetur ipse ad dotem, *c. cum sicut 8. h. t.* Consecrantur & altaria, non unum tantùm in una Ecclesia, ut velle videntur quidam hæretici olim motis fuisse, sed etiam plura in eadem Ecclesia, *c. 5. h. t.* Quæ sint lapidea oportet, saltem quoad mensam superiorem, quæ sola consecratur, & debet esse rantæ quantitatis, ut possit capere pedem calicis, & hostiam. Fit consecratio tam Dominicis, quàm profanis diebus, *c. 2. h. t.* per oleum benedictum. Ubi nihil imminuet consecrationem, si adjunctum fuerit oleum non benedictum, utrumque enim fit benedictum, cum potentius, scilicet benedictum, trahat ad seminis potens, scilicet non benedictum

8 Q. An polluatur Ecclesia per actum conjugalem? R. Posse videri non pollui, cum in *c.5.inf de adult. & can. si motum de consecr dist.* 1. tantum fiat mentio copulæ adulterinæ: & licet alii textus loquantur de feminis effusione, possent tamen accipi de illicita, ne pœnæ quæ sunt restringendæ, extendantur. Verùm idem dicendum de copula conjugali, atque de alia feminis effusione, modo sit intemperans; cùm licet in se non ponat peccatum, sit tamen sacrilega respectu loci sacri. Si verò sit licita, & vitari nequeat, propter periculum, quo in ecclesia dormire coguntur conjuges, aut in ea sunt obsessi; aliud dicendum, cùm per actum, qui cum reverentia & timore Dei fieri potest; non debeat dici Ecclesia pollui, Cov. *ad 4. Decretal p.2.c.7. § 2.n 3* Nec obstant superiùs adducta, quia loquuntur in casu speciali, nec decernunt, ob solum adulterium violari ecclesiam; aliàs enim per simplicem fornicationem ea non violaretur. Vid. Sanchez *De matrim. lib 9. disp. 15 n.7 &* Suar. *De Religione tomo 2. lib.3.c.7.*

9 Dixi publicam; quia per occultam pollutionem aut fornicationem non est ecclesia reconcilianda; uti pro occulto crimine non imponitur pœnitentia solemnis. Facit, quod ecclesia de occultis non judicet. Facit & textus *in d.c. 5. inf. de adult.* ubi vis ponitur in publica detectione, *Gl in c. 1. eod in 6.* Et hoc, quatenus pollutio occulta manet; nam ubi innotuerit, habetur ecclesia ex tunc polluta, & necessariò reconcilianda. Navarr. in *Summa c. 17. n. 281. in fine.* Per alios actus illicitos, qui sunt extra pollutionem, cujusmodi sunt aspectus turpes, inhonesta verba, quamvis minus deceant locum sacrum, is tamen non polluitur, ut benedictione novâ non indigeat. Quantum ad ecclesiam non consecratam pollutam sanguinis, aut seminis effusione, ea lavanda est aquâ exorcizatâ, etiam per non Episcopum, *Gl. fin. c fin b.t.* quam approbat Navarr. *d. loco, ubi alios citat.*

10 Quartò, Si fidelis excommunicatus, uti hæreticus, in ea sepeliatur, *c. 7. h. t.* quod etsi loquatur de cœmeteriis, eadem tamen & major ratio est in ecclesia, cujus reverentia & puritas non minùs læditur, sepeliendo excommunicatum, quàm cœmeterium. Hac de re aliqua dicta suprà *de sepult.*

11 Q. An per sepulturam hominis nominatim interdicti polluatur ecclesia, ut indigeat reconciliatione? Resp. Hoc videri posse, ex eo, quod ex communicatio & interdictum æquiparentur, *c. 1. circa fin. & ibi Gl. de sent. excom. in 6.* Contrarium tamen veriùs esse, cum id in jure non exprimatur, nec pœnæ sine textu sint inducendæ aut extendendæ, neque æquiparatio habeat locum in pœnalibus: ut non procedat decisio, *d. c.* 1. præcipuè, cùm excommunicatio sit multo gravior interdicto, privans omni communicatione, non ita interdictum. Et licet exhumandum sit interdicti cadaver, cum non liceat illud sepelire in loco sacro, *c. is qui c. de sent. excom in 6.* tamen non polluitur Ecclesia ejus sepultura, cum hoc non sit expressum in jure, *arg. c. is qui 18. d. t.* ut nova reconciliatione non egeat.

Quid dicendum de hæretico quidem notorio, non tamen denuntiato, potest colligi ex iis, quæ dicta sunt suprà, *de sepult. n. 9.* & tractat latiùs Navar. *cons. 10 de haret.*

12 Quæritur etiam, An Ecclesia censeatur polluta per consecrationem aut benedictionem Episcopi excommunicati? R. Ita quidem videri Abbati, *c. 7. h. t.* & Hostiens. quos sequitur Navarr. *d. loco n. 153.* Veriùs tamen esse, eã minuè pollui, quòd legis pœnalis extensio extra suum casum non fiat, *c. Odia de R. I. in 6.* Facit text. *in c à nobis sup. de sacram. non iteran.* ubi non polluitur altare, in quo celebravit excommunicatus.

13 Quintò, polluitur Ecclesia per sepulturam pagani, id est non baptizati, *can. Ecclesiam cum seqq de consecr. dist. 1.* Nomine pagani etiam venit catechumenus, & infans ante baptismum mortuus, quando nimirum per se sepelitur.

14 Quæstio autem est in casu, quo est in utero materno? R. Si vivat, aut dubium sit, an vivat, fœtum esse excidendũ, ne spes animantis cum gravida perimatur, *l. 2. D. de mort inferend.* aut saltẽ baptizatus salvetur. Si verò nulla supersit vitæ spes, non opus esse incisione, & posse unà cum matre sepeliri. Non obstant hus juribus, quæ nolunt non baptizatum sepeliri in loco sacro, quia accipienda de infante separato à matre, non etiam conjuncto matri Christianæ, cujus habetur pars. Ita Hostien. *hic* & Hen. Bohie. in *c. Sacris sup. de sepult. & c. Consuluisti h. t. ubi alios citat contrarium tenentes.*

Idem

1 IN Ecclesiis consecratis ea, quæ ad cultum divinum spectant, peraguntur, uti est Sacramentorum administratio, Missarum celebratio: quæ sunt mysterium maximum, & sacrificium incruentum, consistens in consecratione & communione corporis & sanguinis Christi, non tam novitium & nuperum inventum, atque modernos hæreticos, non tam veritatis, quam vanæ arrogantiæ, malitiæ, odii, avaritiæ spiritu adductos adserere non pudet, cum ab initio Ecclesiæ celebrationem Missæ in usu fuisse constet ex iis, quos citat Bellarm. *in nupera sua Apologia c.8.* & quæ tradit Baron. *tomo 1. Annal. ad an. 34. § 52. & seq. & ad an. 64. §. 1. §. 50. & seq* & patet ex actis Apostolorum, *c. 13.* ubi dicitur *Ministrantibus autem illis Domino*, Græcè λειτουργούντων, hoc est, *sacrificantibus*.

2 Celebranda autem Missa una tantum de die; cum non sit modica res unam facere, & valdè felix sit, qui unam dignè celebrat, *can. sufficit de consecr. dist 1.* Ut iteranda non sit, citra damnationem, *d. can. sufficit.* Sunt tamen casus, quibus eam iterari exigit necessitas, inter quos unus maximè est in usu, quando scilicet quis præest pluribus parochiis, quibus una Missa sufficere nequit: tunc enim licebit alteram addere, imò & tertiam, non sumpta tamen prius oblatione, ut eatenus videatur jejunus Sacerdos. Navarr. in *Summa c. 25. nu. 87. & conf. 2. h. t.* Permissum autem generaliter die Nativitatis Domini celebrare tres Missas, *can. nocte De consecr. dist. 1. c. 3. h. t.* ubi non est definitus numerus, ut ea res consuetudini sit attribuenda. ejus rei mystica significatio traditur à Gl. in *d. c. 3.* quod scilicet per tres Missas significetur status hominis ante legem, sub lege, & post legem, sive in lege gratiæ. Alii ad triplicem Christi generationem referunt, æternam scilicet ac divinam, temporalem ac humanam, & spiritualem. Dicitur autem prima media nocte, secunda diluculo, tertia de die.

3 Q. An sit præcepti celebrare tunc tres Missas? R. Non videri, cum dicta loca videantur loqui permissivè: ut non tam contineant præceptum, quam indulgentiam, quæ non ponit obligationem & omittens non peccet, multò minus non audiens tres Missas eo die, cessante præcepto. Navarr. *Conf. 1. h. t.* Fuit & olim moris duas Missas celebrare in die Circumcisionis, unam de Virgine, alteram de mysterio. Guil. Durand. *Ration. divin. offic. lib. 6. cap. 15.*

4 Celebranda, ut dixi, missa una in die, eoque naturali, à media nocte usque ad mediam noctem computando, more Romano, Tempus tamen matutinum est præfixum, eius cele-

 lebra-

cessitatis, propter periculum effusionis ibi obvium. Facit & privilegium Pontificis alibi licitè celebrari, quale olim habuisse Prædicatores & Minores patet ex *c. his 30 inf. de privileg* nisi postea revocatum fuerit, aut de novo concessum, uti Patribus Societ. JESU.

9 Quod dictum, posse aliquot casibus extra Ecclesiam celebrari Missas, accipiendum, quatenus locus est decens: qualis non est Ecclesia polluta, in qua ideo non celebratur citra reatum mortalem, antequam purgata fuerit, propterea quod non responderet reverentiæ Sacramento debitæ, tali loco Missam celebrare: ut justa & gravis sit ista prohibitio. Ubi nihil excusabit altare viaticum, quia locum non purgat.

10 Q. An aliqua sit pœna exterior aut censura celebranti in tali loco? R. Posse videri, talem fieri irregularem, quòd celebret in loco interdicto, qualis incurrit irregularitatem, *c. is qui 18. in fine de sent. excom. in 6.* Verùm in ejus cap. principio contrarium est decisum, cum locus violatus non possit dici interdictus: ut nec pœna ista sit inferenda, quæ sine textu non infertur, *d. c. 18.* Quamvis quid impedimenti aut inhabilitatis contineat locus, quod ne quidem suspensionis pœnam inducit, etsi temerè hoc aliqui contendant, per text. *in c. Episcoporum 8. de privil. in 6.* cum is non loquatur nisi de celebrantibus in loco interdicto, qualis non est iste. Quod si contigerit Ecclesiam violari, Sacerdote celebrante ante inceptum Canonem, erit illi desistendum, propter Ecclesiasticum loci impedimentum. Post Canonem verò inceptum absolvenda illi est Missa, quòd censeatur quasi substantialiter sacrificium inchoatum, quod non interrumpendum. Vid. Suarez, *de loco. sect. 4.*

11 Adservanda autem in Ecclesiis Eucharistia devotè & fideliter, ut, ubi opus, ejus sit copia deferendi ad infirmos, mundè & nitidè decenterque cum lumine prævio: ad cujus delationem sive elevationem quilibet se inclinabit, *c. sanè 10. h. t.*

12 Decantandæ præterea in Ecclesia Laudes DEI, & persolvendæ ibi Horæ Canonicæ ab iis, qui Ecclesias sibi adsignatas habent, & qui Choro sunt destinati, & hoc suo tempore, *d. c. 1. h. t.* Nav. *conf. 13. h. t.* debitaque cum attentione animi & devotione, non syncopando, non transcurrendo, non immiscendo vana, nō exeundo frequenter, ut graviter Clericos reprehendit Clemens V. in Conc. Viennensi. *Clem. 1. h. t.* Dictæ Horæ Canonicæ, quòd unaquæque per se spectata sit officium pro certa hora designatum. Qui orandi certis horis actus, Psalmodiæ Ecclesiasticæ usus sanè antiquus est, ab ipsis Apostolis ex Judæorum fontibus in Ecclesiam deductus. Baron. *tomo 1. Annal. ad an 34. num. 251 & an. 60. nu. 14. & seq.* Ad earum recitationem tenentur ex præcepto Clerici initiati majoribus Ordinibus, etiamsi beneficium non habeant, neque ex officio aut peculiari obligatione Choro adsistere teneantur.

13 Ubi quæritur, Quo jure teneantur? R. Institutionem recitendarum Horarum esse Ecclesiasticam, ut præceptum super iis recitandis sit ejusdem juris. Pro quo facit, quòd sacri Ordines ordinentur quidem per se primò ad aliquos divini cultus actus externos, non tamen ad orationem, quatenus est distinctus actus à Sacrificio. Nec ratio ulla dari potest, quare ejusmodi obligatio ad jus divinum aut naturale referenda sit. Quo modo & Pontifex dispensat super ista obligatione; quod non faceret, si foret divini juris. De Sacerdote, cui ista obligatio imponitur, habetur *c. 1. h. t. & can. Presbyter dist. 91.* De Diacono & Subdiacono non videtur præceptum jure expressum sed consuetudine extensum, vel declaratum, quæ legitimè præscripta est sufficiens ad inducendum tale onus. Vid. Navarr. *De Orat. c. 7. nu. 2.* Azor. *p. 1. lib. 10. cap. 4. qu. 13.* Contra Covarr. 3. *Var. 13. n. 10.* Multò minus dici potest, ex jure divino teneri Clericos in minoribus constitutos, quibus nec Ecclesiastico jure onus hoc impositum esse verius est. Si tamen habeat consuetudo, ut aliquid recitent, potest eos ad observantiam ejus cogere Episcopus, quod sit honesta. *Azor. d. lib 10 c. 5. q. 2.*

14 Quæritur II. de Religiosis, An Professi non ordinati teneantur ad Horas? R. Professionem per se & ex necessitate non ordinari ad hoc ministerium: sed tantum ad perfectionem, quæ etiam haberi potest sine hoc medio. Præterea præter tria vota, ad quæ obligat, non invenitur ulla lex Ecclesiastica eos ad aliud obligans: uti nec datur universalis consuetudo, cū

sint quædā Religiones non deputatæ ad Chorum, sed vel ad militiam, vel aliud ministeriū. Ut hæc res sit decidenda juxta receptas cujusque Religionis regulas, ex vi sui status obligātis ad Chorum; vel juxta receptam consuetudinem, quæ præceptum induxit, ut professus hoc solo teneatur Horas recitare, easque omittens peccet mortaliter, cùm sit materia gravis ad quam ex præcepto justè quis obligatur. Azor. *d. lib.* 10. *c.* 6 *q.* 2. Excipiuntur Religiosi, quos Laicos aut Conversos vocant, qui licet emittant solemnem professionem, non sunt tamen deputati ad Chorum. Azor. *d. c.* 6. *q.* 4.

25 Quæstio item est de Novitiis, An hi teneantur? R. Id posse videri, ex eo, quod gaudeant privilegiis Clericorum, & aliquibus etiam loci ipsius, ex ejusque reditibus & eleemosynis vivant. Veriùs tamen, ex sola habitus adsumptione eos non teneri ad Horas, cùm non habitus, sed professio obstringat regulæ Monasticæ: ante quam liberum est illi ad sæculum reverti, & munia negotiaque sæcularia suscipere, *c. consulti* 20. 21. 23 *sup. de Regularib.* Nec obstat, quod fruantur aliquibus Ordinis privilegiis, victum ibi habeant; hoc enim quia sunt in via ad Religionem, cujus disciplinæ voluntariè se subjecerunt. Navarr. *de Orat. d. c.* 7. *n.* 23.

26 Præter ordinatos & professos tenentur etiam regulariter ad Horarum recitationem habentes beneficium ecclesiasticum; idque ex institutione ecclesiæ, quæ eam obligationem cuilibet beneficio adnexuit, correspondentem justitiæ naturali, quæ, cum propter officium detur beneficium, vult per habentem beneficium impleri officium, ne aliàs temerè habeat stipendium. Ubi excusatio frustrà caussabitur ex aliis oneribus, ut ne Episcopus quidem cui alia onera injuncta, prætendat ab hoc officio libertatem: & probatur communiter hæc obligatio *can. si quis presbyter de consecr. dist.* 92. atque ita habet communis ecclesiæ consensus & traditio. Dixi, regulariter; quia sunt quædam beneficia, ut Præpositturæ quædam & Personatus, quæ non obligant ad Horarum recitationem, sed aliud quid in dies recitandum injunctum habent. Procedit hoc indubiè quando beneficiatus est in possessione, & fructus percipit, quia tum demum dicitur habere stipendium.

27 Quid si beneficium habens, ejusque possessionem, non tamen fructus percipiat? R. Si fructus suo facto non percipiat, non excusari, eo quod culpa sua damnum sentiens, illud non videatur sentire, & quod non debeat quis suo facto se liberare ab obligatione, cui est obstrictus. Si verò ei imputari non possit, quod fructus non percipiat, ut si ex consuetudine reserventur fabricæ aut prædecessori, nihilo magis videtur excusari, cùm per decretum Joan. XXII. *in extravag. de elect.* ei debeatur media fructuum pars. Quod decretum licet salubre, multis tamen in locis de consuetudine non observatur, sed Clerici interdum primo, interdum & secundo anno fructus nullos percipiunt: non tamen ideo videntur liberati ab Horarum lectione, cùm residendo distributiones quotidianas possint percipere, quas si negligant, suæ culpæ adscribant. Quod si alibi & hæ denegentur, probabile tamen est, idem adhuc dicendum esse, cum licet pro præsenti nihil percipiant, postea tamen sint percepturi; veluti in casu, quo reservantur fructus prædecessori defuncto, quia modernus post mortem suam eodem fruetur jure, cujus hæredes percipient ejus anni fructus: quidni igitur hujus spei ratione teneatur ad officium, cùm habeat stipendium? Sic tamen si fabricæ reserventur fructus primi anni, videtur ea res cedere in exonerationem Canonici, qui hâc viâ liberatur ab oneribus fabricæ, ad quæ tenetur corpus Canonicorum, quibus placitum hâc viâ isti oneri satisfacere. Si distribuantur fructus primi anni inter Canonicos, non est ullatenus justa causa subterfugiendi recitationem Horarum, quia novo Canonico pro tempore fructibus carenti sit spes similis distributionis percipiendæ per sequentes Canonicos: quæ spes futuri emolumenti facit eum obstrictum recitationi. Et ut spes pro illo tempore deficeret, jus tamen perfectè adquisitum ad beneficium, & ad fructus, videtur sufficere ad obligationem recitandi, cum non sit verosimile, ejusmodi fructuum carentiam esse inductam in deminutionem divini officii, sed, eo semper salvo, in gravamen, novi Canonici, à quo exigitur anticipatum officium pro aliquo tempore ante stipendii solutionem. Navarr. *d. cap. numer.* 30. Azor. *d. cap.* 4. *qu.* 4. Suarez *De statu Religios. tomo* 2. *Tractat.* 4. *lib.* 4. *cap.* 20.

Quòd

Quòd si per casum fortuitum vel sterilitatem nulli fructus percipiantur, non rectè excusato ab hoc onere prætendetur, cum jus ad fructus ponat sufficientem rationem ad officium. Idē est, si per injuriam fructus auferantur, quatenus tamen ea oblatio est temporanea? nam si perpetua, cum spoliatio moraliter sit perpetua, cessare videtur obligatio recitandi Horas, quia videtur carere beneficio, quod jam redditum ei inutile, veluti si terræ ab hoste occupentur.

18 Ex his patet solutio ad quæstionem, An excommunicatus, suspensus, teneatur legere Horas? Respondendum enim affirmativè; nam quod non percipiat fructus beneficii, sibi imputare debet, cum caussam dederit. Facit, quod beneficii titulum & possessionem retineat, aliàs sua ei malitia prodesset. Et hoc, si justa sit excommunicatio, nam si injusta fuerit, cum non possit videri dedisse causam, fructus exigere posse videtur postea, ubi constabit de innocentia, ne injuria alterius ei injustè obsit. Idem juris est in depositis, & degradatis; neque enim degradatio ordinem sacrum aufert, cujus ratione manet obligatus ad recitandas Horas. Nav. *d. c. 7. n. 17.* Covar. *3. Var. c. 13. n. 8. vers. Duodecimo.* Idem judicandum de Monacho fugitivo, cum maneat caussa obligationis, nec ei fuga sua debeat prodesse. Idem & posse videri dicendum de ejecto, ex eadem ratione, & quia per eum stet, quo minus recipiatur, *c. fin. sup. De Regul.*

19 Unde venit resolvenda alia quæstio, An ex vi solius tituli teneatur quis ad Horas? R. Distinguendum esse inter jus ad rem, & jus in rem. Certum esse, jus ad rem non sufficere ad obligationem, de qua agimus, propterea quod tale jus neutiquam ponat beneficium, aut beneficiatum; ut nec debeat ponere obligationem ex beneficii acceptatione resultantem. Probabilius quoque, non sufficere jus in rem, neque nudum titulum ante adeptam possessionem, cum moraliter loquendo talis perinde se habeat, atque si beneficium non haberet, cum ejus fructus non possit percipere. Ut nihil faciat, quod ejus habeat proprietatem, quippe sibi inutilem; ut non debeat ad onus cogi. Si tamen per ipsum stet, quò minus habeat possessionem, dicendum, ipsum teneri ad onus, ne fraus sua eam evelet in detrimentum Ecclesiæ, quæ debito officio privaretur, Azor. *d. c. 4. qu. 12.*

20 Quid si ergò possessio sit controversa? R. Probabile esse, non habentem possessionem non teneri ad Horarum recitationem, cum titulus, ut dictum, solus non sufficiat, & possessio sit dubia propter litē. Ut nihil subsit, cujus ratione ad prædictū onus teneri debeat, cū fieri possit, ut caussâ cadat. Atque ita cum non detur ullus textus, qui litigantem ad hoc cogat, nec per illum, quo minus possessionem habeat, stet in dubio pro eo judicandum. Ubi nihil faciet, quòd Ecclesia officio careat, quia hoc est per accidens. Contra vult Navarr. *d. loco nu. 28. & in Summa c. 25. num. 4.* hoc argumento, quòd fructus sequestrati serventur victori, ut sit, quare ad Horas teneatur litigans. Verùm ea res est incerta, ut proinde, cùm needum beneficium habeat, non teneatur ad onus. Quòd si tamen alter litigantium possessioni incumbat, quo in casu videtur loqui Navar. tenebitur recitare Horas, cùm ratione possessionis actu fruatur beneficio, atque ita teneatur ad totam eius administrationem. Vid. Azor. *d. c. 4. qu. 9.* Suarez *d. lib. 4. c. 19. nu. 9. & 10.*

21 Quid si quis possessionem quidem habeat beneficii, fructus autem omnes sint reservati alteri? R. Nihilominus eum teneri ad recitandas Horas, cum teneatur ad adsistendum in Choro, quo nomine consequitur Chori distributiones & alia commoda: ut sit ratio, quare teneatur ad onus.

22 Quid si à Pont. qui beneficium contulit, sint reservati? R. Aliquorum esse opinionem, talem non teneri ad Horas, ex eo, quòd ista reservatio faciat, non stare per ipsum beneficiatum, quò minus fructus percipiat; ut nec debeat teneri ad onus. Quam rationem approbare videtur Navarr. *d. num. 28.* Verum & hoc casu dicendum, eum teneri, quod eius voluntate plerumque reservatio talis fiat, aut eam factam sciens nihilominus beneficium acceptaverit Et ut Pont. præceperit alicui acceptare beneficium, eiusque administrationem; cum ista reservatione numquam tamen ita præcipiet, ut sine ullo subsidio oneri accommodato accepter. Etenem hoc est contra rectam rationem, atque ita saltem distributiones quotidianæ erunt salvæ, vel aliunde ei pro-

pro ridebitur. Quod si non tantum fructus reserventur resignanti, sed & administratio penes eum maneat; nudo tantum titulo transeunte ad beneficiatum, tunc onus recitandi penes pensionarium manebit, penes quem est omne commodum. Nav: in *Summa d. c. 25. n. 104. in fine.* Vid. Flamin. *De resignat. benef. li. 1. qu.* 5 Azor *d. c. 4. q. 5.* Suarez *d. lib. 4 c. 20 nu. 3 & 4.*

23 Consequenter quæritur, An beneficium habens cuius fructus parens percipit, teneatur? R. Nihil esse caussæ, quare non teneatur; cum per alium fructus capiens, ipse illos percipere videatur, *arg. c. Qui per alium De R. I in 6.* Quod olim frequens fuit, cum filiisfam. etiam necdum puberibus fuerint concessa beneficia: hodie non inusitatum in puberibus, quibus est parens, qui fructus colligit, & ab eo aluntur. Navar. *d. c. 7. nu. 28.*

24 An & qui justo metu inductus à parentibus beneficium acceptârit? R. Non teneri, si fructus accipere nolit; quod & acceptatio & retentio videatur coacta: ut non sit æquitati consentaneum, gravare aliquem hoc onere, qui non cupit frui stipendio. Tenetur tamen talis, quam primum commodè poterit, resignare beneficium, & fructus perceptos restituere. Navarr. *d. loco n. 28.* Si pater illos perceperit, non tenetur nisi pro rata hæreditatis, quia eatenus tantùm ad eum censentur pervenisse.

25 An habens tenue beneficium? R. Communem habere sententiam, beneficii tenuitatem non liberare ab hac obligatione cùm tenuitas non faciat, quò minus sit verum beneficium & habeatur jus spirituale: quod cum detur propter officium indistinctè, sive sit tenue, sive pingue, est & ei adnexa indistinctè obligatio officii, quod comitatur eum, qui acceptavit beneficium; accessorium enim sequitur principale. Facit eò *can. Clericus Dist. 91.* ubi Clericus victum & vestimentum sibi parare debet sine detrimento officii: ut per tenuitatem non excusetur, *Gl. in d. can. Clericus Dist. 91.* Covarr. 3. *Var. 13. nu 8. vers Duodecimo* Navarr. *d. c 7 n. 27.* Azor. *latè d. lib. 10. c. 8. qu. 3.* Suarez, *d. lib. 4. c. 21.*

26 An habens beneficium manuale? R. Caussam dubitandi in eo esse, quod ad nutum revocari possit per eum, qui contulit. Verum, ut hoc non facit, quò minus pro tempore stipendium habeat, ita non facit, quo minus teneatur ad onus, cum hoc incumbat ei, qui commodum sentit, cui onus adnexum, argumento militis, qui ad tempus tantum obligatus pro eo & commoda recipit, & onera subit. Facit, quod habitu & potestate sit perpetuum, cum beneficiatus talis istud possit habere ad vitam permissu collatoris *D D. in Clem. 1. De supplen. neglig. Prælat.* Azor. *d. lib 10. cap. 4. qu. 2.*

27 An plura beneficia habens teneatur pluries recitare? R. Hoc videri Navarro, *De Orat. Miscel 60. nu. 2. 3. & 4* ex ratione, quòd cum unumquodque beneficium habeat adjunctum onus recitandi Horas Canonicas, consequens sit plura habentem toties teneri recitare, secundum dictum vulgare. Qui sentit commodum, non rectè recusat onus. Facit, quod alias Ecclesia defraudaretur suo officio ex justitia sibi debito, ratione stipendii. Contra tamen generali consuetudine receptum, satisfacere talem una recitatione cum enim hæc obligatio non procedat ex jure naturæ, sed ex instituto humano, vel si, suppositis stipendiis possit videri esse juris naturæ, non tamen nisi supposita humana institutione, quæ cum super ea re nihil disponat, & sit contenta una recitatione, nihil hac in re mutandum; præcipuè accedente consuetudine, quæ optima uti legum, ita & institutorum interpres est. Nihil movet titulorum multiplicatio; quia per eam non semper multiplicatur obligatio, sed augetur, ut pluribus quidem titulis idem debeatur, quibus tamen satisfiat una solutione; aut si obligatio multiplicetur, non tamen nisi circa idem, ut eam tollat una solutio, *l. Quibus 18. D. De verb. oblig. ubi* Cujac. Quo facit in simili, quod habens ordines, & beneficium, unde est duplex obligationis caussa, semel tantum legendo satisfaciat utrique. Sic & unam Missam audiendo satisfit in casu, quo plura Festa in eumdem diem incidunt; & jejunando semel satisfit, si in diem quatuor temporum incidat vigilia alicuius Sancti indicens jejunium. Plura hac de re vide apud Azor. *d. c. 4. q 10.* Suarez. *d. lib. 4. c. 18. n 6.*

28 An teneantur habentes pensiones ab Ecclesia? R. Si habeant eas sine titulo beneficii, hac obligatione recitandi non teneri. Sic Sacrista,

mista, custos, licet reditus ab Ecclesia habeant, non tamen eo solo nomine sunt obstricti dicendis Horis, cum reditus illos non capiant tamquam beneficii fructus, sed tamquam stipendia proportionata officiis & serviriis. Idem dicendum de aliis, quibus alio titulo quam beneficii ex bonis Ecclesiæ quid adsignatum, uti magistris, *c. 1. inf. de magistr.* & aliis per modum gratitudinis, aut aliam ob caussam, aut servitium speciale: ut cesset ratio ecclesiæ, obligantis tantum habentes beneficia.

29 Quid in habentibus præstimonium? R. Si sumatur pro portione ex bonis quidem Ecclesiæ aut beneficii alicui concessa, sed tamquam mercede ob profanum ministerium, non teneri eos ad Horas, quod non habeant beneficium, aut quid sibi datum propter sacrum ministerium. Si verò pro portione, quæ dari solet Clerico in titulum, tunc esse loco beneficii, *c. fin de concess. preb. in 6.* ubi adnumeratur aliis beneficiis: & ita tenet Oldrad. *Cons 81. n. 2.* dicens ex Hostien. præstimonium esse dictum, quasi præstans munium. Tenet & Menoch. *Arbitr. 2. casu 201 nu. 56. & 58.* dici beneficium, quando datur in titulum perpetuum: ut tunc necessariò obliget ad Horas, cum posita caussa sequatur eius effectus. Vid. Azor. *d. c. 3. qu 4.* Suarez *d. lib. 4. c. 22. n. 7.*

30 Quid in habente pensionem ex causa resignati beneficii? R. Habentem pensionem etiã ratione beneficii resignati non teneri ad Horas, quod non possit dici habere beneficium, cum pensio ista sit quid merè temporale, reservata occasione spiritualis beneficii in alium translati. Gigas *De pensionib. q. 31.* Pium tamen V. imposuisse tali pensionario onus recitandi Officium B. Virginis, sub eadem pœna, quæ imposita beneficiatis non legentibus Horas, de qua mox. Nav. *d. c 7. nu. 25.* Azor. *d. c. 4. q. 3. & c. 14 q. 12.*

31 Recitandæ itaque Horæ ab ordinatis, professis, beneficia habentibus, & quidem decantandæ etiam aliquibus in Choro, discretis & statis suis horis, versibus alternis, secundùm antiquum in ecclesia receptum morem, non tantum voce, sed & corde, & in timore, ut ait Hieron. *can. 1. Dist. 92.* qui non vult audiri in ecclesiis theatrales modulos.

32 Unde disputatum, An Organorum usus & cantus Musici sit probandus in Ecclesia? R. Esse, qui absolutè eum improbent, quod ad lasciviam potius, quam ad devotionem excitet, quod est contra finem orationis. Quæ ratio procedit, quando cantus est lascivus & profanus, secundum *d. can. 1.* qui indecens est in Ecclesia, & propter irreverentiam non est sine gravi peccato. Et ita videtur improbare istum usum Navarr. *De Orat. c. 16. num 46. & 47.* Si verò pia contineat & gravis sit, provocans ad devotionem, non est quod damnetur sive cantus cum Musica instrumentorum suavitate, sive Organorum usus: facit enim ad levandos fidelium animos, ut facilius ad devotionem adsurgant aut disponantur. Vide Baron. *tomo 1. Annal. ad an. 60. nu. 29. & seqq.*

33 Pœna non recitantis officium, præter mortale peccatum, propter gravem materiam & justum præceptum, est, quod fructus pro rata temporis omissæ recitationis non faciat suos beneficiatus, sed eos restituere teneatur; ex ratione, quod accipiens mercedem, omisso opere, cuius nomine datur beneficium, *c. fin De rescript. in 6.* peccet contra justitiam commutativam, ex qua oritur obligatio restituendi.

34 Quæritur autem, An continuò ab accepto beneficio teneatur quis ad Horas? R. Navarr. velle, non teneri intra sex primos menses, nec novitio imputari omissionem recitandi. Probat hanc suam opinionem ex Conc. Lateranensi sub Leone X. *Sess. 9.* ubi post sex menses ab accepto beneficio non legens Horas, cessante legitimo impedimento, beneficiorum suorum fructus pro rata temporis & officii non facit suos, ut videatur ante suos facere, ex regula, quod inclusio unius sit exclusio alterius. Ita Navarr. *De Orat c. 7. nu 31. & c. 21. n. 58.* adducens Bullam Pii V. in qua id, quod statutum erat *d. Sess 9.* confirmatur. Nititur hoc argumento, quod omittens Horas legere non peccet ex natura rei contra justitiam commutativam, nec ullo jure anteriore fuerit obligatus ad restitutionem. Dicendum tamen, ex natura rei sequi obligationem restituendi, nec ab ea excusari beneficiatum, omittentem intra sex primos menses recitationem Horarum, quippe qui ratione bene-

beneficii teneatur ad officium, per jura antiquiora, *c. 1. h. t. & Dist. 91.* cuius potissima pars in pluribus est hæc recitatio, imò ferè sola. Quo facit quod Abbas in *d. c. 1.* licèt hanc sententiam dicat rigidam, fateatur tamen in animæ iudicio esse tutiorem, cum sine caussa teneat stipendium, qui omittit officium, propter quod est datum: ut non possit negari peccare eum contra justitiam commutativam Covarr. 3. *Var. c.* 13. *nu.* 10. Ut ista obligatio, cum ex natura rei procedat, continuò obliget. Nihil obstante statuto, in *d. Sess.* 9. quod videtur tantùm obligare non recitantes post sex menses: neque enim hoc accipiendum, quasi impunè ante illud tempus omitti possit recitatio, cum lex ista nihil novi inducat quoad primos sex menses, sed relinquat eos in statu, quo ante erant; erat autem antè obligatio recitandi Horas continuò ab accepto beneficio, quia continuò stipendium habet. Nec facit, quod ait Abbas *ubi sup.* Clericum accipere beneficium ut vivat; nam non simpliciter; ut vivat; sed ut vivat, quia servit Ecclesiæ, ut non serviens non mereatur ab altari vivere, atque ita teneatur restituere, quod sine caussa percipit. Communiter tamen volunt sex illos menses esse datos beneficiario tamquam inducias, ut interea divinum officium bene & convenienter addiscat. Convincitur saltem ex ratione hujus secundæ sententiæ, eum peccare mortaliter etiam intra sex menses, nisi ex caussa excusetur non recitans Horas, aut notabilem earum partem omittens, Vid. plenius de hac materia Azor *d. c.* 14. *qu.* 2. *& seq.* Suar. *d. lib.* 4. *c.* 29. Maldet. *De Iust. & Iure tract.* 10. *De Orat. c.* 2. *Dub.* 4. *art.* 3. Menoch. 2. *Arbitr. casu* 429.

35 Est autem restitutio facienda ab omittente, etiam ante sententiam, quippe quæ non tam contineat pœnam, quæ non obligat in conscientia ante sententiam, ex communi sententia, quàm concernat illicitam detentionem rei non suæ; cum, omisso officio, non fiant fructus beneficiari, qui proinde eos detinet iniustè, qualis tenetur ad restitutionem, non exspectatâ sententia. Facienda verò vel loci fabricæ, vel fructus distribuendi in pauperes. Reus, si pauper fuerit, videtur licitè eos sibi reservare posse, de consilio sui confessarii. Nav. *d. c.* 7. *n.* 34. Præterea *d. sess.* 9. dicitur privandus beneficio non legens horas: quæ tamen pœna non ipso jure infligitur, sed prævià monitione, cui non acquievit, à superiore infligenda.

36 Explicat autem Pius V. in *d. sua Bulla*, modos restitutionis, ut videre est apud Navarr. *d. loco.* scilicet quod omittens Horas totâ die, pro rata respondentes fructus non faciat suos Matutinum tantum, dimidiam eius diei partem; cæteras horas omittens, reliquam dimidiam; singulas verò, earum sextam partem. Nihil excusabit à restitutione recitatio sequenti die duplicata, vel pridie anticipata, cùm hæc recitatio sit diurna, singulis diebus persolvenda, quorum lapsu cessat præceptum, & ex eo obligatio. Ut quod non superest, sine effectu postea suppleatur, nec à restitutione liberet, ad quam hoc ipso, quo omittit, obligatur. Sicut qui omittit audire die festo Missam, non satisfacit die sequenti audiendo, quia tum non obligatur: nec omittens jejunare uno die, tenetur altero die, neque satisfacit jejunando. Peccatum enim commissum ita non eluitur, sed pœnitentia. Navar. *De orat. c.* 10. *nu.* 52. Receptum tamen consuetudine, sequentis diei Matutinum & Laudes anticipare, pridie dicto ejus diei officio post tempus completorii. Ejusdem quoque diei sine gravi culpa Horæ anticipantur, ut ante prandium dicantur reliquæ Horæ usque ad Vesperas, aut etiam Completorium. Quod & videtur posse permitti, si caussa subsit, non alias, quòd ad nocturnum officium spectet. Postponere Horas omnes, & post prandium eas legere, si causa sit, non continet peccatum: aliàs inordinatum foret Primam legere prope noctem, nec caret istiusmodi postpositio periculo omittendi, vel celeriter sine debita attentione percurrendi. Vid. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 26. *num* 13. *& seqq.*

37 Dicta de necessitate Horarum recitandarum procedunt, nisi sit causa excusans: qualem in primis ponit ægritudo corporis, caussans legendi impotentiam, Quam non caussabit cœcitas, si alias cœcus ex longo usu memoria teneat Officium; uti nec excusabit ab absistentia in Choro. Surditas non excusat, cum non impediat lectionem. Si talis sit ægritudo, quæ sine gravi detrimento, aut nimio dolore, vexationevè corporis non permittat lectio-

lectionem, omninò excusat. Excusat etiam superveniens necessitas, defectus Breviarii, dispensatio Pontificis, cum, ut ex superioribus patet, hæc obligatio sit inducta ex humana institutione, super qua dispensat ille, qui super eam est, scil. Rom. Pontifex. Istis autem casibus, quibus aliquis excusatur per se legere, non tenetur legere per alium, quia hæc obligatio est personalis, quæ per alium non suppletur: quo modo legens per substitutum, cui stipendium dat, non satisfacit. Non tenetur etiam istis casibus alium audire legentem, cum ad hoc nullus Canon obliget. Navar. *De Orat. c.* 11. Azor. *d. l.* 9. *c.* 13. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 27. Malder. *d. c.* 2. *Dub.* 5.

38 Q. An qui non omnes Horas dicere potest, saltem partem teneatur persolvere, ad quam illi non est impedimentum? R. Hoc adfirmare Navar. *d. c.* 11 *n.* 9. *& seqq.* ex eo, quod, cum in parte recitanda cesset caussa excusationis, debeat etiam cessare excusatio; & quod præceptum Ecclesiæ, si non possit impleri in totum, implendum saltem sit quatenus potest. Nam licet totum Officium unius diei sit integra materia præcepti recitandi, constat tamen ex horis distinctis, quarum singulæ sunt per se quoddam totum, & continent quamdam orationem, quæ per modum officii Canonici convenienter dicitur. Ut ab ea dicenda non excusetur, licet totum officium dicere impediatur; cum qui non potest solvere totum debitum, non excusetur à parte, quam præstare potest, quia in quavis hora salvatur ratio præcepti. Quod si unam horam integrè persolvere nequeat, non tenetur ad partem, cum unaquæque hora præcipiatur, ut actio perfecta, quâ salvetur ratio præcepti, in parte autem salvari nequeat, ut ita non nascatur obligatio ad illam dicendam. Sanchez *ad Decal. lib.* 1. *c.* 19. *n.* 4 *& seqq.* Suarez *d. lib.* 4. *c.* 27.

39 Est & dubium, An qui Horas dicere nequit, teneatur quid aliud earum loco recitare? R. Velle quidem Navarr. *d. c.* 11. *n* 19. non teneri jure humano, sed tantum jure divino naturali ad aliquam compensationem; cum tamen non audere imponere obligationem sub reatu mortali, sed ex bono & æquo ita consulere. Verùm dicendum indistinctè non teneri, cum nullum jus specialiter hæc onus imponat, & ex jure communi lex specialiter obligans ad opus determinatum, si impleri non potest eo modo, quo implendum, non inducat obligationem alterius operis in compensationem.

40 Denique quantum ad inversionem Horarum, uti si ante primam dicatur Tertia, aut Psalmorum, illa secluso contemptu, non ponit gravem materiam, quæ sufficiat ad peccatum mortale, cum in substantia compleatur præceptum. Missam dicere ante Matutinum plures mortale judicant: secluso tamen contemptu non videtur includere mortale, cum hac de re nullum sit præceptum, nec consuetudo in contrarium recepta. Rectius tamen præmittitur matutinum. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 24. *n.* 6. Azor. *d. lib.* 10. *c.* 10. Quantum ad interruptionem inter Psalmos ejusdem Horæ, si ea brevis sit, culpam non habet, cum pro nihilo reputetur: si verò notabilis, non est sine peccato, si desit rationabilis caussa. Ratio est, quod unitas cujusque horæ pertineat ad formam præscriptam in recitandis Horis: unitas autem tollitur per interruptionem. Unde rectius Horæ omninò iterantur: non est tamen sine peccato, leviter Horas interrumpere etiam cum animo iterandi, propter irreverentiam. Vide Navarr. *De Orat c.* 16. *n.* 66. *& seqq.* Suarez *d. c.* 24. *n* 10. Azor. *d. lib* 10. *c.* 8.

TITVLVS XLII.

De Baptismo, & ejus effectu.

SVMMARIVM.

1. *Baptismi necessitas & finis.*
2. *Materia.*
3. *Immersio seu abstersio an totius corporis facienda, an partis tantum?*
4. *Manum vel pedem tantùm apparentem an baptizare sufficiat?*
5. *Baptizare an censeatur quis projiciendo puerum in flumen.*
6. *Forma Baptismi.*
7. *Minister.*
8. *Ab hæretico, excommunicato &c in casu necessitatis an petere baptismum liceat?*
9. *Plures simul baptizare non possunt.*
10. *Subjectum baptismi homo non baptizatus.*

Dist. 4. licet non sine peccato petatur aut fiat: imò etiam à pagano, modo intendat citra simulationem id, quod intendit Ecclesia, *can. Solet. d loco*. Non obstat *can. Quos à paganis* 52 *d. Dist.* 4 quia accipiendus de eo, qui baptizatus est à Sacerdote Jovis inhærente idololatriæ, qui non potest videri habuisse intentionem salutis remedium impendendi.

8 Ubi quæri posset, An in casu necessitatis sit extra piaculum, petere baptismum ab hæretico excommunicato, aut simili ab Ecclesia abscisso? R. Esse, qui negent licere, hoc argumento, quod à tali non rectè conferatur sacramentalis absolutio. Verùm etsi non desint, qui putent in extrema necessitate eum non esse validum, quos citat Covarr. *ad. c. Alma p.* 1. §. 6. *nu.* 9. tamen eorum opinio est improbanda. Nec facit illud argumentum quo minus contrarium sit dicendum & tenendum, scilicet baptismum rectius sumi à tali, quam omitti, per textum expressum in *can. Si quem forte* XXIII. *q.* 1. ubi D. Augustin. laudat eum, qui in articulo mortis, non habitâ copiâ Catholilici hominis, ab hæretico baptizari petiit, ut hac potius via salvaretur, quàm periret. Non obstat argumentum in contrarium, quia in eo caussat impedimentum defectus jurisdictionis, quæ in baptismo non desideratur, sed sufficit adsit intentio, servetur debita forma & materia Covarr. *d. loco* & Gutierrez. *Can. Quæst. lib.* 1. *c.* 1. *nu.* 55 Extra casum necessitatis petere à tali baptizari non est citra peccatum, ut & ab alio indigno, nec extra peccatũ, ipse baptizans, indigne tractans sancta.

9 Plures simul baptizare non possunt, uno proferente verba, altero abluente; quia in persona ministri debet repræsentari persona Christi, & ideo unica esse debet, sicut unus est Christus. Præterea si proferens verba, *Ego te baptizo*, simul non abluat, non evitabitur falsitas, cùm revera non baptizet Si autem dicant, *Nos te baptizamus*, forma substantialis mutabitur.

10 Subjectum baptismi est homo rationalis tantum non baptizatus: neque enim iterandus baptismus, cùm character semel impressus sufficiat, quia indelebilis, *sup. De Sacram. non iteran. & Cod. Ne sanctum baptis. iteretur.*

11 * Quod de campanarum baptizatione fertur, à vulgo est profectum, cum non baptizentur, sed benedicantur. Nec facit, quod nomen iis imponatur, uti in more est Christianis die lustrico baptizando nomen alicuius Sancti imponere, quo eius patrocinio fultus excitetur sectari eius vestigia; nam hoc vel ea ratione tantùm, ut à cæteris distinguantur, vel quod magis conducat ad pietatem, si voce alicuius Sancti, dicatur populus ad Ecclesiam convocari. Præterea ceremoniæ, quæ adhibentur, nihil commune habent cum Sacramento baptismatis; sed magis cum aliis vasorum benedictionibus in Ecclesia Catholica antiquo usu receptis. Vid. Del Rio. *De Magia lib.* 6. *c.* 2. *Sect.* 3 *qu.* 3. *circa fin. vers. Observa.*

12 Sit verè natus; nam licet in ventre existens habeatur pro nato, ubi subest ejus commodum, *l. Qui in utero D. de statu hom.* non tamen hac in materia: ut baptizari non possit cum requiratur contractus & ablutio per aquam, quæ non habent locum in eo, qui aqua contingi nequit; matris autem baptismus illi prodesse nequeat, cum revera sit persona distincta ab illa, & animam habeat propria & distincta peccati macula affectam. Facit, quod renasci dici nequeat, qui non est natus, *can. Si quidquid can. Qui in maternis* 115. *De consecr. Dist.* 4.

13 Oportet autem, extra casum necessitatis, perfectè sit natus. In necessitate baptizari posse eam partem, quæ apparet, paulo ante dictum est. Non est autem necessaria propria nativitas; satis est homo baptizandus appareat. Quò modo exsectus ex ventre defunctæ matris rectè baptizatur. Dico, defunctæ, nam mater non est incidenda, licet morti proxima, & subsit metus mortis infantis, quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Nisi fortè mater sit damnata ad supplicium, quod licet sit differendum in gratiam fœtûs, *l. Prægnantis* 3. *De pœnis*. ne innocens una cum facinorosa matre luat; ut & quæstionibus gravida non subjicitur, ne fœtui quid detrimenti adferatur, Paul. 1. *Sent tit.* 12. §. 5. Sitamen delatio appareat obfutura fœtui, videtur accelerandum supplicium. Cum enim dilatio sit in favorem prolis indulta per legem, si ejus operatura videatur detrimentum, rectè aufertur, ne quod inventum in compendium operetur dispendium; qua in re prudentis, & experti Medici judicio est utendum.

Nec potest hic ulla videri matris injuria, cùm sit damnata.

Præterea oportet sit vivus: neque enim mortuo potest prodesse baptismus, licet altero pro eo respondente, qui sit quasi fidejussor, cum pro eo, qui non est, nemo fidejubeat. Facit, quod dixerit Christus, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, Docete omnes gentes*, & similia, quæ ad vivos referuntur. Estque certum fidei principium, solum præsentis vitæ tempus esse destinatum omnibus hominibus, ut in eo gratiam & omnium peccatorum remissionem consequantur, per rectam fidem, & bona opera, sine quibus fidem esse mortuam, Catholica & vera habet sententia.

14

15 Baptismi capacem esse adultum extra dubium est: cui ut dignè baptismus conferatur, præter voluntatem eum suscipiendi, necessaria est dispositio conveniens sanctitati Sacramenti. Confertur enim per baptismum gratia, quam non participat nisi debitè dispositus; licet ad characterem Sacramenti ista dispositio non desideretur, nec voluntarius consensus sit necessarius, cum & character imprimatur metu coactis, ut inferius dicetur.

16 De infantibus quæsitum, An sint capaces baptismi? R. Hæreticos quosdam negare, ante usum rationis hominem esse capacem baptismi: quem errorem suum probant. Primò, ex D. Marco c. *fin.* in verbis, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit*; quæ præsupponunt fidem, quæ nequit esse in parvulis, ratione carentibus. Secundò, quod non expediat eos baptizari, ex eo, quòd, cum ad rationis usum pervenerint, debeat iis esse liberum, permaneant in fide Christi, nec ne, cùm fides sit libera. III. Quod nullibi in sacra Scriptura præcipiatur parvulorum regeneratio, nec ullibi legantur, inveniantur à Christo aut Apostolis eius baptizati. Verum Christiana & Catholica sententia habet, rectè eos baptizari, *can. Baptizari*; *Dist.* 5. quam verus traditio, generalis consensus & definitio Ecclesiæ approbavit, cui potius standum, quàm quorumdam novatorum somniis, quorum opinio damnata, *can. Placuit* 153. *De consecr. Dist.* 4. & per Trid. *Sess.* 7 *c.* 3. *De Baptis.* Suarez *ad* 3. *p. D. Th. qu.* 68. *Disp.* 25 *Sect.* 1. Pro hac sententia adducitur argumentum sumptum à circumcisione, quæ fuit figura baptismi, cujus capaces erant parvuli in lege veteri, quatenus erat sacramentum legis veteris. Ut multò magis sint capaces baptismi in lege nova, qui successit in locum circumcisionis, juxta argumentum surrogatorium; præcipuè cum lex gratiæ sit benignior & universalior, neminem excludens ab hoc beneficio, quod est remedium necessarium ad vitam æternam. Quo modo rectè Innoc. in *c.* 3. *h. t.* *Absit*, inquit, *ut universi pœnam vulsi pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipsis misericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuraverit ad salutem.*

Non obstat primum argumentum; nam quod ibi dicitur, ad adultos quidem pertinet, non exclusis parvulis. Illis enim prædicandum erat Evangelium, ut converterentur, & ad Ecclesiam venirent, secum adducentes suos parvulos, qui licet per se non possent credere, crederent tamen per offerentes, quorum fides iis prodest, *can. Parvuli* 73 *cum seq. d. Dist.* 4. non quidem per modum necessariæ dispositionis, sed quia per eum fit, ut iis applicetur Sacramentum fidei.

Non obstat secundum; quia rectè Christus infantes per baptismum subjecit Ecclesiæ, in favorem fidei, sine eorum injuria: tum quia hoc ipso, quo nascuntur ex Christianis jure nativitatis sunt subditi Ecclesiæ: tum quia totum hoc negotium cedit in eorum bonum & utilitatem, sine ullo onere, cum teneantur jure divino Christi fidem profiteri, ubi ad rationis usum pervenerint.

Non procedit etiam tertium; tum quia argumentum ab auctoritate negativè non procedit, ut tradit Everardus in *Loco ab auctoritate num.* 17. ut satis sit non haberi contrarium: tum quia satis id ipsum colligitur ex aliis locis, in quibus mentio aliquot millium baptizatorum, etiam integrarum familiarum, ut omninò sit verisimile, inter alios fuisse pueros. Ita habet totius Ecclesiæ auctoritas & usus, qui solus sufficit ad deliria hæreticorum retundenda.

17 Ex dictis patet, in utero materno morientes, aut jam natos sine baptismo salvos esse non posse; quod adserit S. Augustinus in *can.* 2. *& can. Regenerante d. Dist.* 4. propter generale dictum Christi, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei.* Joan.

Joan. 13. qua generalitate nec sexum nec ætatem excludit, ut ait Pont. in *c. 3. h. t.* Non desunt tamen nasutuli quidam, omnia suo cerebro metientes, qui infantes negant sustinere pœnam damni, eo quod non respondeat divinæ misericordiæ, damnare eos quos necessitas excludit à baptismate. Sed meminerint eius, quod dicit Apostolus, natura nos esse filios iræ; unde necesse est, ponatur aliquod medium, per quod fiamus filii gratiæ. Illud autem tantum est hoc Sacramentum, ideo etiam parvulis necessarium, in eorum quippe etiam gratiam institutum a Deo, secundum Innoc. in *d. c. 3* ut rectè Augustin. adserat, nullam Christianorum dicere, maniter infantes baptizari, *can. Baptismi 34. de consecr. dist. 4.* Quo legantur aliqui sine baptismo salvari, ut latro, & alii, est, q iod i per baptismum flaminis & sanguinis sint consecuti salutem, *d. can. 34.* & sic per medium aliquod prius consecuti gratiam. Quo posito, conveniens est, non nimium differre baptismum infantium, propter periculum, nisi sit causa.

18 Quæsitum & de infantibus infidelium, an sint baptizandi? Resp. Posse baptizari; si saltem alter parentum sit Christianus, quia ejus conditionem sequitur proles. Quod ita decretum per Canones in favorem filii, uti dictum sup. *de convers. infidel. num. 3.* Ut Ecclesia habeat jus compellendi parentem Christianum, ut prolem baptizari curet, quæ sequatur religionem Christianam, *can. Iudæi XXVIII q. 1.* Et hoc, si proles fuerit intet annos discretionis, nam si eos attigerit, relinquenda est suo arbitrio, nec ad fidem cogenda. Nemo enim usum habens rationis cogendus ad fidem suscipiendam, quæ libera esse debet; faceretq; coactio exteriùs & simulatè videri susceptam fidem, sine effectu interiore, & non sine detrimento publico. Si parentes fidem semel susceptam deseruerint, ut ipsi possunt cogi ad Ecclesiam redire, propter jurisdictionem spiritualem semel in eos adquisitam, etiam pœna mortis proposita, ita etiam cogere eos licet, ut liberos baptizari curent, iisque etiam invitis eos baptizare. Si neuter parens sit subjectus Ecclesiæ, verius est, non posse baptizari eorum liberos, nisi saltem eorum alter consenserit, qui hac in parte præferetur renuenti, *c. sicut inf. de Iudæis.* Nam cum parentes cogendi ad fidem nulla sit ratio, non etiam est eos privandi suis juribus, inter quæ ponitur patria potestas, citra cujus injuriam non rectè conferetur liberis baptismus; cum eorum liber usus non foret parentibus, à quibus essent avocandi. Neque enim sine sacrilegio apud istos baptizati relinquerentur, cum moraliter loquendo non possint sub cura parentum infidelium educari, quin eorum imbibant errores D. Th. 2. 2. *q.* 10 *art.* 12. cui contradicit Zasius in *tract. de Iudæis*, à plerisque reprobatus. Ipsi liberi, ubi ad discretionis annos pervenerint, rectè baptizari petunt, etiam parentibus invitis, quorum potestati aut arbitrio, quoad hanc rem, non subjacent. Servorum infidelium liberos verius est à parentibus separatos posse per dominos baptizandos dari, ex vi potestatis & dominii in servos. Dico, separatos; quia si talium parentum curæ relinquentur, periculum foret apostatandi à fide per baptismum suscepta, propter conversationem & familiaritatem cū iis, quos verisimile est non cessaturos à superstitiosis actionibus & ritibus suæ religionis circa filium. Pagani sub Principibus Christianis degentes, iisque subjecti quoad jurisdictionem temporalem, ad baptismum per eos cogendi non sunt, cum fides sit libera, & sine fructu quis invitus ad baptismum transiatur. Quorum etiam liberi, iis invitis, non rectè per Principes dantur baptizandi, ex causa jam dicta: retinent enim dominium tectum suarum, quo non privandi sine causa, quam non ponit baptismus, ad quem se non extendit politica potestas. Quin autem servi, invitò domino; subditi, reclamante Principe rectè baptizentur, non est dubitandum, cum eatenus non sint subjecti, & graviter delinquat impediens profectum alicujus spiritualem. Vid. de his latiùs Suarez *d. disp. 25 Sect. 3. 4. & 5.*

19 Q. An amens & furiosus sit capax baptismi? Resp. Cum distinctione: nam vel ante amentiam aut furorem constitit de voluntate recipiendi baptismi, & rectè confertur *c. 3. §. item quæritur h. t.* quod regulariter homo in eiusmodi eventibus maneat in eadem dispositione voluntatis, in qua reperitur, *l. Patre in fine D de his, qui sunt sui juris*: vel de voluntate non constitit, & baptismus ei nihil pro-

derit, cum habeatur in vitus, *d. §. item quaeritur.*

20 Denique quaerat aliquis, An teneat baptismus coactè susceptus? R. Tenere, *d. c.* 3 *&* *can. De Iudeis dist.* 45. quatenus non est collatus vi praecisâ, quae voluntatem omninò impedit, sed conditionata tantum, quae metum quidem ponit, non tamen voluntatem aufert, secundum dicta sup. *de his quae vi &c.* ut sufficiat ad susceptionem characteris baptismi, & fidei professionem ponat.

21 Baptizandus itaque est non baptizatus, non etiam baptizatus. Quod si tamen nesciatur puer baptizatus, veluti si sit expositus, rectè illi conferetur baptisma, cum non possit intelligi iteratum, quod nescitur collatum, *can. Parvulis* 110. *cum seq de consecr. dist.* 4. In dubio quoque, an baptismi forma debitè sit adhibita, uti frequens hoc tempore, quo circa formam & materiam sectarii nostri variant, poterit sub conditione iterari, *c.* 2. *h. t.* Caeremoniae omissae ex causa necessitatis, quae subtrat postea rectè supplentur.

TITULUS XLIII.

De Presbytero non baptizato.

SVMMARIVM.

1. *Ordinari non baptizati nequeunt.*
2. *Baptizatum se probabiliter credens habetur pro baptizato.*
3. *Martyrium supplet baptismi effectum.*

1 Reliquorum Ordinum janua est baptismus; ut inutiliter conferantur non baptizato, cum characterem nón imprimat eorum collatio, baptismo non praevio, *c* 1. *& fin. h. t.* ut taliter ordinatus sit baptizandus, & de novo ordinibus initiandus.

2 Probabiliter baptizatum se credens, si sine baptismo moriatur, cum sufficienter Christum sit confessus, & baptismum non tam contemptu (qui omninò amoveret conversionem cordis) quàm necessitate omiserit, pro baptizato habetur, *c.* 2. *h. t.* Idem in iis, quos temporis angustia exclusit, *can. Baptismi* 34. 3 *de consecr. dist.* 4.* & qui propter confessum Christum rapiuntur ad martyrium, quod supplet baptismi effectum. Quò facit, quod ait Christus, Lucae 12. *Quicumque perdiderit animam suam propter me, vivificabit eam.*

TITULUS XLIV.

De Custodia Eucharistiae, Chrismatis, & aliorum Sacramentorum.

SUMMARIUM.

1. *Eucharistia & Chrisma cur servari jubeantur.*
2. *Vestimenta Ecclesiae, vasa &c. mundè adservanda.*

1 Servandum hic dicitur Eucharistiae Sacramentum in Ecclesia nitidè, cum honore & reverentia, ut, ubi exigit necessitas, prompta eius sit copia. Servandum & Chrisma, id est Sacramentum Unctionis, quod conficitur ab Episcopo in die coena Domini, *c. Te referente* 12. *sup de celebrat. Miss.* ut & huius sit copia, postulante necessitate aegrotorum, ad quos deferendum decenter, lumine praevio. Conservari autem duo haec Sacramenta jubentur sub fideli custodia, ne quid nefarium circa ea committatur. Incautè ea relinquens, tribus mensibus ab officio suspendendus, &, si nefandum quid circa illa commissum, gravius puniendus, *c.* 1. *h. t.*

Sunt & mundè adservanda vestimenta Ecclesiae, vasa, & caetera ornamenta, ne iis negligenter habitis contemptus, uti adsolet, sacrorum inducatur, *c* 2. *h. t.* ubi prohibetur suppellectili laicâ, propria sive aliena, onerare Dei Basilicam, nisi incursus hostilis aut repentina incendia id exigant.

TITULUS XLV.

De Reliquiis & veneratione Sanctorum.

SUMMARIUM.

1. *Sanctorum corpora honoranda.*

2. San

2. *Sanctorum reliquia in altari consecrato an necessario recondenda?*
3. *Sanctorum intercessio adserta à Patribus.*
4. *Reliquiæ SS. qualiter asservanda, & quando quis pro Sancto habendus ac colendus.*
5. *Decretum Concilii Trid. circa hanc rem.*
6. *Sanctorum cultus & imaginum veneratio probatur.*
7. *Satisfit objectionibus sectariorum.*

1 SAnctorum hominum corpora digna esse honore, nemo recti sensus ambigit, tum quod spiritus Dei in iis habitaverit; tum quod eorum intercessione non paucos sublevatos à suis angustiis, & corporum attactu sanatos fuisse constet. Si enim sudariis, & semicinctiis D. Pauli, etiam à corpore eius separatis, tantam vim attribuerit Deus, ut faceret recedere languores, egredi spiritus nequam, *Actor.* 19. si umbræ corporis D. Petri datum, ut ab infirmitatibus liberaret, Actor. 5. quidni & ipsis corporibus tantum attribuere potest, ut eorum tactu redeat pristina sanitas, hoc modo honorando eos, qui eius secuti sunt vestigia? Quo modo & eorum reliquias pretiosas dicit Basilius Magnus: & Leo Imp. *l. Decernimus* 26. *Cod. de Episcopis & Cler.* eas non in locis voluptatis, sed religiosis templis reponi jussit, & Catholica Ecclesia à sui initio summa cum reverentia est prosecuta. Vide Azor. *Instit. Moral p.* 1 *lib.* 10. *cap.* 8. *q.* 2. *& seqq.* Sanch. in Decal. *lib.* 2. *c.* 43.

Fuit & in usu, Sanctorum Martyrum reliquias poni in altari consecrato, quod eorum patrociniis sæpe loca defendantur.

2 Ubi quæritur an hoc sit essentiale? Resp. Esse, qui id velint, motos per *can. Placuit* 26. *de consecr. dist.* 1. quo jubentur altaria per agros & villas dirui, in quibus non probantur conditæ Martyrum reliquiæ: alios velle, cum desunt reliquiæ, recondi debere particulã hostiæ consecratæ. Verùm hoc esse indecens & improbabile, nec posse fieri, respondisse consultum Innoc. Papam, tradit Abbas, in *cap.* 1. *num.* 2. *sup. de consecr. Eccl.* Attamen licet decens sit, ut, si haberi possint reliquiæ, recondantur, non tamen est de substantia consecrationis, etiam supposito præcepto, quod non ponit substantiam, & cessaret in tanta templorum & altarium multitudine, ut impleri non possit. Suarez in *p.* 3. *D. Th. qu.* 83 *disp.* 81. *Sect.* 6. *circa fin. vers. Sed ulterius.* Nihil facit *d. can. placuit*, qui tantum vult altaria, tamquam memorias Martyrum constituta, si in iis nullum corpus Martyris aut reliquiæ sint, everti, idque ne falsæ religionis intuitu decipiatur populus.

3 De intercessione Sanctorum quàm magnificè senserint non tantùm Patres occidentales, sed & orientales, videre est apud Bellarm. in *Apologia pro Respons. sua ad lib. Iacobi Angliæ Regis cap.* 1. ubi refert eorum testimonia, & in *Controversiis, Contr.* 7 *de Sanctis lib.* 1, atque, ut SS Patrum testimonia prætereamus, docet quotidiana experientia Deum operari mirabiles effectus in locis, ubi reliquiæ Sanctorum sunt reconditæ. Ut judicandi sint spiritu insaniæ & furoris præcipites ferri Vigilantius, & alii, eius & nostri temporis sectarii, etiam regiâ fulgentes dignitate & potiùs exorcismo quàm refutatione indigere, istos effectus arti magicæ attribuentes.

4 Voluit autem Ecclesia antiquas reliquias adservari decenter in ipsis Ecclesiis, atque in capsulis suis, venerationis ergo, certis diebus publicè exponi, non tamen extra capsam ostendi, *c.* 2. *h. t.* Mandat caveri abusus, quæstûs causa, qui non rarò audaciam hominum eo adducit, ut etiam sanctissima quæque violare non vereatur, cum gravi tamen scandalo & sacrilegii reatu. Unde & vetitum ne quisquam reliquias inventas venerari publicè præsumat, nisi per Rom. Pont. approbatas, *d. cap.* 2. aut aliquem pro Sancto habere vel colere, etiamsi miracula appareant vel potiùs facta dicantur, nisi quem, præmissa diligenti inquisitione super vitæ & factorum probitate, ac miraculorum veritate Pontifex solemni ritu, quem ἀποθέωσιν sive Canonizationem vocant, Sanctorum numero adscripserit, *cap.* 1. *hoc tit. c. Venerabili* 52. *sup. De testibus* ne contingat diabolica fraude pro Sanctis coli, quos vita non commendat, ut in *d. cap.* 1. Quod accipe quoad cultum publicum: nam privatim quis coli potest, & variis privatus cultus exhibitus ante canonizationem, propter vitam præviam, & subsequentia miracula. Et hoc, ut de novo quis loco Sancti colatur,

Circa

5 Circa quod an quid sit mutatum per Trid. quæritur? Resp. Id posse videri ex *Sess. 16. in decret. de invocat. Sanct.* licere scilicet Episcopo reliquias Sancti antiqui nondum canonizati approbare, atque eas publicè venerandas exponere, quia quando certum est, esse canonizatum, licebat id Episcopo jure communi, ut tradit Abbas in *c. 2 in fine h. t.* Ut nisi Trid. accipiamus de privilegio Episcopis dato, de novo inventas reliquias Sancti alicuius non canonizati approbandi, sit futurum frustraneum, ut nihil de novo concedens, cùm privilegii verba aliquid debeant operari, *c. si Papa 10. de privil in 6.* Verum dicendum, nullum privilegium esse Episcopis concessum quoad approbationem reliquiarum Sancti non canonizati, & earum venerationem, quandoquidem Concilium Generale sub Innoc. III. *cap. 2. h. t.* expresse statuerit, nullas reliquias venerandas esse, nisi Rom. Pontificis auctoritate approbatas. Cui non potest dici derogatum per decretum Conc. Trident. cum nulla contineat verba derogantia: ut cum correctio juris veteris sit evitanda, potiùs secundum *d. c. 2* continens jus vetus, sit intelligendum dictum decretum continens novum si expressè non advertitur, *arg. l. sed & posteriores D. de legib.* Potest autem hoc in casu commodè intelligi jus novum de reliquiis novis alicujus canonizati, non etiam necdum canonizati, ab Episcopo approbandis, eo quod in *d. c. 2.* posterius tantū detur Rom. Pontifici. Ut ita cōmissum sit Episcopis reliquias noviter inventas & miracula alicujus canonizati, aut de cujus sanctitate ex universali Ecclesiæ consensu constat, approbare. Est enim intentio Concilii formam præscribere Episcopis, quam servent, inquirendi super reliquiis & miraculis novis & Sancti jam approbati, & ea approbandi, non etiam jus pristinum immutandi, concedendo; ut Episcopi canonizare de novo possint. Vid. Sanchez *d. c. 41. n. 10. & seqq.* Suarez *in p. 3. D. Th. q. 53. disp. 55. Sect. 2. vers. Sed quæret aliquis.*

6 Ex eo autem, quod Sanctorum invocatio multos solatio fuerit, eorum memoriam ab initio celebravit Ecclesia, permisitque imagines Sanctorum sculpi, in templis collocari, iis deferri signa submissionis, non ut talibus, quia sunt ligna & lapides, sed ut repræsentantibus sanctos Dei amicos, ad quos ut prototypos recurrit honos, & per eos ad Deum, qui in Sanctis suis colitur. Permisit etiam templa Dei ædificari in memoriam & honorem Sanctorum, supra eorum reliquias & corpora altaria constitui, super quibus non ipsis Sanctis, sed Deo incruentum sacrificium offeratur: ut ea celebritate & Deo pro illorum victoriis gratiæ reddantur, & nos ad imitationē talium coronatum, & palmarum, eodem in auxilium invocato, excitemur. Excitat enim ad virtutem, pietatem, Dei cultum memoria illorum, qui istis excelluēre. Nec est, quod Hagiomachi & Iconoclastæ impii, Dei & publicæ quietis hostes, hominum seductores, mendaci & blasphemo ore effutiant, nos simulacra colere, more Ethnicorum, qui idolis suis, quæ non erant nisi lignum, lapides, argentum & aurum, opera manuum hominum, quibus erant os, aures, oculi, nares, manus, pedes, non tamen loquebantur, non audiebant, non videbant, non odorabant, palpabant, ambulabant, juxta Regium Prophetam Psalm. 113. qui, inquam, idolis talibus attribuebant divinitatem, iis supplicantes genu posito, illa adorantes, victimas cædentes, & tamen fabros, qui illa fecerant, contemnentes, ut ait Seneca, *in Moralibus*, cuius fragmentum refert Lactant. *lib. 2. Divin. Instit. c. 2.* Cum nos nihil divinitatis iis attribuamus, ut publicè edocemur, cultum latriæ soli Deo deferamus, illique soli deberi agnoscamus & prædicemus: duliæ tantum cultu Sanctos prosequentes, atque imagines honorantes, ideo tantum, quia repræsentent ipsum Deum pro nobis crucifixum, & Sanctorum eius martyria & gesta. Edocti enim sumus Catholici, & edocemur indies, quod, secundùm vulgatum versiculum.

Hoc Deus est, quod imago docet, sed non Deus ipse.
Hanc videas, sed mente colas quod cernis in ipsa.

Si quid in imaginum veneratione & usu superstitionis per simplicitatem aut deceptionem irrepserit, hoc omninò tollendum esse distinctè mandatum est Episcopis, & advertendum, ne quid inordinati, profani, aut inhonesti circa illas depingendas appareat, per Conc.

Conc. Trident. *Sess. 25. de invocat. & venerat. Sanct.* Ut abusum frustra culpantes, usum abominentur ineptissimè nostri sectarii: qui sciant nos memoriæ causa imagines Sanctorum habere, eo modo, quo veteres Romani parentum suorum imagines in Thecis servabant & quidem fumosas, ad excitandos scilicet animos suos ad virtutis eorum imitationem. Pulcher locus est apud Sallustium *de bello Jugurth. in pr.* quem ethnicum licet audiant isti novatores, qui sacros & Christianos audire nequunt: *Sæpè inquit, audivi Q. Maximum, P. Scipionem, præterea civitatis nostræ præclaros viros solitos ita dicere, cum majorum suorũ imagines intuerentur, vehementissimè sibi animum ad virtutes accendi: scilicet non ceram illam, neque picturam tantam vim in sese habere, sed memoriã rerum gestarum eam flammam egregiis viris in pectore crescere, neque sedari, quàm virtus eorum famam atque gloriam adæquaverit.* Si ita propter gloriam hanc mundanam & perituram illos excitarunt imagines, quidni nos excitent, propter gloriam perpetuam?

Non rectè objiciunt nobis sectarii primum Decalogi præceptum, *Non facies tibi sculptile;* subjungitur enim, *ut adores illud,* cultum scilicet latriæ attribuendo, quem minimè iis attribuimus, tantùm deferentes cultum duliæ, uti expressum *can. Venerabilis* 28. *de consec. dist.* 3. quem ne ipsi quidem deferre dignantur. Nec malè, cum eorum imitari exempla nolint, sed potiùs per fas, per nefas ad quævis ferri, sacra profanis miscendo, ut docet experientia, quasi non foret Deus. Mirum, quam multum sibi placeant in statuto Concilii Eliberitani, quod habet, non esse adorandas imagines, & quo reprobantur etiam picturæ, *can.* 36. nam illud tantum est Provinciale, per paucos celebratum, & dubiæ fidei, cum illius temporis & loci Scriptores imaginibus adversantes ejus mentionem non fecerint, quam non neglexissent, si bonæ fidei fuisset. Baron. 1 *Annal. an.* 57 *num.* 120. Ad Francofurdiense Conc. quod attinet, quo damnatur septima Synodus Generalis, quæ admittebat cultum imaginum, non est approbatum quoad eam partem, imò reprobatum ab Hadriano Pont. Bellarm. tomo 1. *de Concil. lib* 7. *c.* 7. *in fin.* Quantum ad duo Concilia sub Leone III. & Constantino Copronymo Impp. Iconomachis, non Concilia, sed conciliabula fuêre, in quibus impiorum Impp. dominabatur voluntas, non ratio aut Spiritus sanctus, ut meritò fuerint reprobata.

TITVLVS XLVI.

De Observatione Jejuniorum.

SVMMARIVM.

1. *Jejuniorum usus in Ecclesia Catholica.*
2. *Jejunium Quadragesimæ, & quatuor Temporum.*
3. *Obligant hæc sub reatu mortali.*
4. *Nisi parvitas materiæ excuset.*
5. *Jejunia peculiaria loci quos obligent.*
6. *A quibus abstinendum.*
7. *Die Dominica non jejunandum.*
8. *A jejunio minor ætas quos excuset.*
9. *Non excusat ætas illa professos juniores.*
10. *Senium quando & quos excuset.*
11. *Caussæ aliæ excusantes à jejunii observatione.*
12. *Refectio una de die quando sumenda.*
13. *Refectiuncula Vespertina.*
14. *An ea prandii tempore uti liceat, prandio dilato in vesperam?*
15. *Jejunium naturale SS. Eucharistiæ præmittendum.*
16. *Jejunium Vigiliarum.*

1 AD placandum divinum numen orationes & jejunia valere, tenet Catholica Ecclesia, nec est ambigendum nisi iis, quibus opera bona displicent. Strictè ea observârunt Judæi, ut videre est apud Baron. *Tomo* 1. *Annal. an.* 34 *num.* 154. *& seqq.* Apud Gentiles quoque in usu fuisse, ad divinum numen placandum, tradit Halicarn. *lib.* 1. Vffel. ad Covar 4 *Var. c.* 20 *n.* 6. Observavit & Ecclesia ab ortus sui initio strictissimè, ut patet Act. 13. ubi dicitur, *Jejunantibus autem illis &c.* Ut curandum non sit, Catholicam Ecclesiam rideri hac in parte à reprobi sensus hæreticis, quibus omnia gratiora, quàm opera pia carnem mortificantia, quibus divinum placetur numen. Qui tamen verè risu digni, quod, cum ejusmodi Ecclesiæ statuta per plurima sæcula observata abjiciant, tamquam hominum inventa subjiciant, tamen se mandatis perditissimorum

rum quorumdam & vilissimorum homunciorum; indicentium pro suo lubitu orationes & jejunia; credo, hoc meliora, quo magis nova mandata, quæ vulgariter appetunt.

2 Observat autem Ecclesia jejunium in Quadragesima, ex Apostolica institutione, ut videre est ex Canone Apostolico LXVIII. Covarr *d. c.* 20. *num.* 4. Joan Filesac. *Tract. De Quadragesima Christiana cap.* 1. Item quatuor anni temporibus, quibus Ordines conferuntur, etiam ex Apostolica institutione, *can.* 1. *&* 4. *dist.* 7 ., ut probat Baron. *tomo* 1. *an.* 67. *num.* 206. Covarr *d. c.* 20. *n.* 9. Azot. *Instit Moral p.* 1. *lib.* 7. *c* 14. Præcipit & Ecclesia jejunia in profestis quorumdam Sanctorum, *c.* 2. *h. t.*

3 Tenentur ad ea omnes, sub reatu mortali, ut tradit Covarr. *d. cap.* 20 *n* 10 quòd Canones & constitutiones Ecclesiasticæ, *can Non liceat, can. non oportet de consecr dist.* 3. *cã Quadragesima dist.* 5. jejunia indicentes continent præceptum, cuius in materia gravi uti hæc, transgressio mortalem ponit culpam, secundum omnes, etiam secluso contemptu Abbas in *Rub. hic num.* 11. *&* 12. Azor. *d. lib.* 7. *c.* 8 *qu.* 2. Sanchez. *in decal. lib.* 1. *c.* 4. *num.* 11.

4 Excusabit tamen à mortali parvitas materiæ: nisi modicus cibus sæpè iteratus notabilem comestionem ponat per continuationem singularum partium, quæ plures parvæ faciunt notabilem violationem. Diversis diebus modica comestio non ponit continuationem, atque ita non magnum reatum.

5 Sunt & jejunia quædam consuetudine locorum inducta, aut diœcesano statuto, quæ tantum obligant ibi existentes. licet non incolas, modò ibi maneant, quia quisque obligatur legibus loci, Novarr. *in Summa c.* 23. *n.* 120 Less. *latè de Iust. & Iure lib.* 4. *c.* 2. *dubit.* 7. *num.* 50.

6 Non mandat autem jejunium, de quo agimus, abstinentiam omnis cibi, sed certi generis tantum, uti carnis, lacticiniorum Quod & obtinet in feriis sexta & Sabbathi, nisi in eas incidat festum Nativitatis Domini; tum enim ex generali Ecclesiæ consuetudine licitum vesci carnibus, propter Festi excellentiam: exceptis iis, qui voto, aut regulari observantiæ sunt adstricti. Vide dicta sup. *ad tit. de voto n.* 56. & Suar. *eod. Tract. lib.* 4. *c.* 20. *n.* 5. Extra reprehensionem tamen sunt & alii ob devotionem abstinentes, *c. fin. h t.*

7 Die Dominica jejunium superstitiosum judicatum, ob gaudium resurrectionis, *can. si quis presbyter dist.* 30 Baron. *Annal. Tom.* 1. *ad an.* 57. *n* 202. In quem si inciderit jejunium, nomine profesti alicuius Sancti, incidentis in secundam Feriam, removebitur in diem Sabbathi, *c.* 1. *h t.*

8 Excusat ab hac jejunii observatione rationabilis causa, quam primò ponit minor ætas, Ubi Innoc *hic in Rub.* vult pueros doli capaces teneri legibus: cuius dictum verum est quoad abstinentiã à carnibus, aliàs communis sententia est S. Thomæ 2. 2. *q.* 142. *art.* 2. non teneri adolescentes ad jejunium ante vicesimũ primum annum exactum, qui tertium ponit septennium completum, quod ad eam usque ætatem soleant adolescere, ut indigeant cibo sæpiùs sumpto. Nav. *in Summa. c.* 21 *n.* 16. Az. *d. lib.* 7. *c.* 17. *n* 2. Less. *d. loco dub.* 6. *n.* 40.

Quid si professos ante eam ætatem Regula obstringat jejunare? R. Eos teneri, ex vi Regulæ, quæ non minùs obligat, quàm lex, si indistinctè possit etiam comprehendat iuniores. Azor. *d. c.* 17. *q* 4.

9 Ab iis jejuniis, quæ indicũtur à Rom. Pont. causa jubilæi, non sunt exempti juniores, si commodo jubilæi frui velint, quia causa illæ est loco conditionis, quæ necessariò implenda, ad consequendum finem.

10 Excusat & senium. Ubi dubitatur. Quo anno senes eximantur ab hac obligatione? Resp. Istud non esse definitum, alios enim eximere septuagenarios tantùm; alios etiam sexagenarios; quorum opinio benignior, favens iis. qui eius ætatis sunt, quæ jam prolabi incipit, & tales, ut nequeant simul totum alimentum naturæ sufficiens sumere, illudque ob calorem deficientem concoquere, ut proinde & pauciori cibo indigeant, eoque sæpiùs sumpto. Et hoc quoad frequentiam, nam à carnibus & lacticiniis abstinere debent Nav. *d. loco* Azor. *d. c.* 17. *p.* 4. Hæc ita in viris, etiamsi validi videantur, ut non tam præsenti quàm futuro statui consulatur. Fœminis, cum citiùs maturescant, citiùs habiles sint ad generandum, citiùs etiam cessent & senescant, anno scilicet quinquagesimo ætatis, cum vir habilis sit usque ad annum sexagesimum, videtur præscribenda

benda minor ætas, scilicet 50. annorum, qua solvantur à jejunandi obligatione. Verùm ut hoc sit probabile, tamen in discriminatim recepta sexagenaria ætas. Vid. Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 32. n 16 & 17.*

11 Excusat & ægritudo, & infirma valetudo, dolores capitis, oculorum vertigines, si sint notabiles, quas auget abstinentia, qua in re Medicorum consilio standum. Excusantur item prægnantes fæminæ, quæ cibo indigent frequentiore, non tam suo quàm fœtûs nomine. Idem est in nutrientibus infantes. Idem & in iis, qui graves labores sustinent, ut agricolæ, fabri ferrarii, lignarii, cœmentarii, & similes laboriosas artes exercentes. Facit enim immodicus labor nō sufficere iis semel sumptum cibum: ut quibus est ars non laboriosa, nequaquam excusentur, cujus ordinis sunt sartores, pictores, barbitonsores, Advocatos, Scholasticos, Notarios, Scribas non rectè exceperis, quod eorum labor non censeatur magnus. Si tamen & hi non possint aliàs oneri, quod iis incumbit & perficere est necesse, satisfacere, videntur futuri extra culpam. Excusantur etiam mendici sæpius comedentes, si nequeant tantum corradere, quantum uni comestioni sufficit, Vid. de his Navar. *d. c.* 21. *nu.* 16. Azor. *d. c.* 17 *q.* 5 *& seqq.* Less. *d. dubit* 6. *n.* 40. *& seqq.* Sic & excusantur illi, quibus cibus alius non suppetit, quàm interdictus, si illo vescantur, quia non habet necessitas legem, modò evitetur scandalum: & ita expressum in *c.* 2 *h. t.* quod habet, indulgeri quoque posse esum carnium diebus prohibitis, etiam in Quadragesima si necessitas exigat. Excusat præterea consuetudo, aut privilegium, permittens licentiam vescendi lacticiniis in diebus Veneris & Sabbathi, etiam in Quadragesima, aut ovis: item extis aut exterioribus animalium partibus, quibusdam in locis, ut in Hispania diebus Sabbathinis.

12 Hæc ita de jejunio Ecclesiastico, quod unā tantum refectionem admittit de die, quæ non sumenda ante tempus prandii, vel non nisi sub meridiem. Quod tempus non sine peccato quis anteverterit & quidem letali, si sit notabile, scilicet unius horæ; nisi justa causa excuset ut iter instans, aut alia justa occupatio, aut causa Navarr. *d. c.* 21. *n.* 27. Covar. 4. *Var. c.* 20. *n.* 14. *in fine.* Rectè tamen quis refectionem distulerit in vesperam, etiam sine causa: nam quò tardius prorogatur, eo corporis afflictio est gravior.* De consuetudine inductum fuit, 13 ut vesperi quid sumatur, ne potus noceat, quod quia exiguum & modicum excusationem primò dedit, cùm modica pro nullis reputentur. Hodie consuetudo ista recepta passim excusat. Receptum quoque, herbis & fructibus uti licere in ista refectiuncula. Quidam pane negant, quia nutriat; sed communiùs receptum, pane vel solo, vel cum fructibus, aut eduliis levioribus vesci licere, pro usu locorum. Sit tamen modicus. Vid. Azor. *d. l.* 7. *c.* 8. *q.* 4. 5. 6. *&* 7.

14 Q. An dilato prandio in vesperam, liceat uti refectiuncula prandii tempore? R. Id absolutè negari licitum esse, nisi causa excuset, eo quod jejunium solvatur, cum vespertinam refectiunculam non jus, sed consuetudo excuset; & quidem contra jus, ut non tam sit laxanda, quàm restringenda. Aliquibus tamen videri, istam mutationem nihil derogare lege jejunii, cum, uti nunc de more servatur, unum sit prandium cum refectiuncula: ut translato in vesperam prandio, & contra refectiuncula translata in meridiem, tantum fiat mutatio temporis, salvo jejunio. Quæ opinio ut sit probabilis, prior tamen tutior & verior. Vid. Azor. *d q* 6. *& c.* 11. *q.* 4. *&* 5.

15 Est & jejunium naturale, quale præmittendum sumptioni Eucharistiæ, intercidens omni potu etiam aquæ, & omni cibo, ut simpliciter oporteat aliquem esse jejunum.

16 Fuit & olim moris in profestis solemnium dierum cum jejunio vigilare, unde dictæ sunt Vigiliæ, quarum nomen remansit, res, exceptis paucis diebus, in desuetudinem abiit, propter flagitia nocturnis cœtibus committi solita ab iis, quibus non est timor Dei. Cov. *d. c.* 20. *n.* 8. *vers. Idem Burchardus c.* 19. *n.* 10.

TITULUS XLVII.

De Purificatione post partum.

SUMMARIUM.

1. *Mulier à partu quatenus hodie prohibeatur ab ingressu Ecclesiæ.*
2. *Non obstante lege Mosaicâ hac de re.*

1 LEge Mosaicâ post partum mulier ab ingressu Ecclesiæ arcebatur ad tempus, *Dist.* 6. *in princ.* quæ, quia cæremonialis erat, evanuit, postquam legis Evangelicæ veritas illuxit. Ut hodie non prohibeatur mulier etiam statim à partu ingredi Ecclesiam, Deo acturas gratias, ne necessitas & dolor vertatur in culpam, *can. Si mulier Dist.* 5. Non est tamen reprehendenda, quæ ad tempus abstinuerit *c. unico h.t & can fin dist* 5. qui præcipit, ne viri commisceantur mulieribus ante purgationis tempus.

2 Nec potest objici, quod cæremonialia præcepta sint abrogata per legem Evangelicam, ut proinde eorum observatio induci non possit, nam hoc intelligendum de iis cæremonialibus præceptis, quæ non tantum sunt mortua, verum & mortifera: qualia sunt, quæ ordinata ad præfigurandā Christi mysteria, ut futura, ideoque observatio præjudicaret fidei veritati, juxta quā continemur ista præfigurata mysteria jam contigisse atq; complem esse. Nam quoad ea, quæ magis pertinent ad quandam devotionem, ac rituum sacrificiorum, eorumque ornatum, quàm ad futuræ legis Christique nascituri præfigurationem, observatio eorum nihil in se mali continet quò spectat tempus purificationis, decimæ, oblationes, & similia Covarr. 1. *Var. c.* 17. *n.* 1. Suar. *de relig.* *Tomo* 1. *Tract.* 2. *lib.* 2. *c* 1.

TITULUS XLVIII.

De Ecclesiis ædificandis vel reparandis.

SUMMARIUM.

1. *Ad Ecclesiæ reparationem tenetur, qui damnum dedit.*
2. *Cujus eo nomine bona tacitè sunt pignori.*
3. *Tenentur & non impedientes destructionem.*
4. *Ecclesias vetustate aut casu collapsas quis reparare teneatur?*
5. *Decimarum possessores an teneantur?*
6. *Ecclesiarum restauratio qualiter facienda.*
7. *Ecclesia nova quando & unde ædificanda.*
8. *Parochiæ novæ Ecclesiæ portio debita unde supplenda.*
9. *Leprosi proprium Ecclesiam habent.*
10. *Ecclesia secularis converti potest in regularem.*

VT ad divinum cultum Ecclesiæ ædificandæ sunt, ita ad eundem conservandæ, & si destrui aut collabi eas contingat, reparandæ aut fulciendæ, sumptibus eius, qui destructioni causam dedit, ita dictante ratione, quæ damni reparatione eum gravat, à quo illatum. 1 Ut eo nomine non malè dicatur competere Ecclesiæ tacita hypotheca in bona ejus, qui damnum dedit, Tiraq. *de privil. pia caus.* *Privil.* 163. Everard. *in Loco à Fisco ad Eccles.* Peckius *de reparan. Eccl. cap.* 4. *n.* 1. qui ibid. *c.* 5. non malè sustinet, etiam mulieri præferendam esse Ecclesiam tempore priorem: nam cum fiscus hoc jure gaudeat, ut prior muliere sit & potior, *l* 2. *C. de privil. fisci*, quidni idem Ecclesiæ tribuitur? cum quod datum uni æquiparatorum, alteri non sit denegandum, præcipuè ubi eadem invenitur ratio, quæ hic potius major est, ex majore Ecclesiarum & divini cultus favore.

3 Dicitur etiam non malè, eos quoque teneri ad reparationem, qui, cùm tenerentur, & possent, non impedivetunt destructionem, uti Rectores Ecclesiarum, Magistratus loci, cujus est fanaticos hæreticorum ausus, aliorumve injurias avertere à domo Dei, *can. sicut* 48. XXIII. *q.* 4. Dico, & possent; nam non nisi qui potest, non obviando favere dicitur, *can. Negligere* 55. *II. q.* 7.

4 Vetustate aut casu collapsarum Ecclesiarum reparatio spectat ad fabricam: nisi aliud habeat consuetudo, quæ imprimis inspicienda & observāda, *can. decrevimus* X. *q.* 1. *c. Ad Apostolicam inf. de simonia.* Bertrand. *Cons.* 41. *n.* 26. *vol.* 4 & *Cons.* 3. 8. *vol.* 8. D. Wames. *Cons* 51 *in pr. Cons.* 511. *n.* 5. & *seq* & *Cons* 513 *n.* 1. & *seqq.* *h. t.* Si Ecclesiæ fabrica nulla fuerit, vel non sufficiens, tunc Clerici, & alii beneficiati, qui fructus Ecclesiæ recipiunt, ad reparationem sunt cogendi, quatenus superest eorum sustentationi, *c.* 4. *h. t.* Si nec hi sufficiant, tum ad contributionem cogendi parochiani quorum gratia ædes sacra instauranda est. Trid. *Sess.* 21. *c.* 7. *de reform.* Qui si sint inopes, referenda ea: Ecclesiæ ad matricem, vel maximè vicinam.

Q. An possessores decimarum teneantur ad 5 reparationem? R. Hoc posse videri, per *d. c. 4. h. t.* ubi dicitur, ex bonis Ecclesiæ faciendam esse reparationem: spectant autem de jure ad suas parœcias locorum decimæ. Quo facit, quod Trid. *d. c. 7.* ex fructibus Ecclesiæ reparandas dicat Ecclesias, & per patronos, & alios, qui fructus Ecclesiæ colligunt. Peck. *d. loco* 14. Posset tamen recte contrarium alicui videri, cum nusquam decimis, earumq; possessoribus imponatur hoc onus, sed iis, qui percipiunt Ecclesiæ fructus. Decimæ autem jam separatæ, & alteri Ecclesiæ concessæ, non possunt computari inter fructus loci ipsius Ecclesiæ, Serenissimi tamen Principes nostri nuperrimo suo Edicto possessoribus decimarum cum aliquo moderamine onus illud imponunt, si fabrica non sit sufficiens, nec per fructus Ecclesiæ subveniri queat, piorumque oblationes non sint tantæ.

6 Facienda autem restauratio pro Cleri & populi, qui convenire solet, multitudine: cujus frequentia facit veterem Ecclesiam esse augendam sumptibus eorumdem, cum ampliatio sit quædam reparatio. Quamvis in casu, quo quis oneratus Ecclesiam reficere, strictè verbum illud interpretemur, ut gravatus non teneatur nisi ad opus, quòd antè fuit, reparandum, non etiam de novo faciendum, cujus generis est ampliatio. Si remotior fuerit pristina Ecclesia, quam ut plerique parochiani divino cultui interesse tempori possint, exstruenda nova est Ecclesia ex reditibus antiquæ, si inde illi, ejusque ministris, non accedat grave detrimentum, *c. 3. h. t.* Quo casu non obstabit juramentum Prælati de non alienandis rebus Ecclesiæ, *cap. fin. h. t.* cum istud non sit trahendum ad caussam novam & necessariam, *c. Clericus 35. sup. De jurejuran.*

8 Quæsitum fuit, Quid juris, si Parochus novæ Ecclesiæ non habeat debitam portionẽ, à quo illa petenda? Consultus super hac re respondi. Si Ecclesia matrix abundet, non esse quæstionem, quin illa teneatur supplere: sin minus, tum agendum cum iis, qui decimas in loco novæ parochiæ percipiunt. Ita tamen, si per beneficiorum unionem, non tamen regularium, provideri non possit; tum enim demum decimarum possessores teneri vult Conc. Trid. *Sess. 24. c. 13. De reform.* Quòd autem illi teneantur, sive laici sive etiam Clerici, est, quia decimæ ad hoc reservatæ Deo, ut proficiant iis, qui spiritualia seminant; ut sunt Parochi, illorumque causa potior: ut concessio facta aliis semper sit intelligenda, salva portione decente Parochis. Et hoc non tantum in iis parochiis, quæ hactenus sunt etiam separatis à matrice Ecclesia ante Trid. aut ante illud existentibus, sed etiam post erectis, cogente populi necessitate & commoditate, ex eadem ratione.

9 Leprosis concessum habere suam propriam Ecclesiam, cum presbytero, separatim à veteri Ecclesia, ita tamen, ut illi non sint injuriosi de jure Parochiali, *c. 2. h. t.*

10 Potest etiam Ecclesia sæcularis converti in regularem, Diœcesani consensu; ita tamen, ut Clericis sæcularibus ibi existentibus, quoad vivunt, de alimentis provideatur, *c. 5. h. t.*

TITULUS XLIX.

De immunitate Ecclesiarum, cœmiterii, & rerum ad eas pertinentium.

SUMMARIUM.

1. *Immunitas quid, & quotuplex.*
2. *Personalis quibus & ex quibus causis competat.*
3. *Realis bona Clericorum & Ecclesiarum eximit à tributis & gabellis.*
4. *Localis vetat exerceri profana in locis sacris.*
5. *Locis sacris competit & ius asyli.*
6. *Immunitas hæc quo iure Ecclesiis competat.*
7. *Competit & Ecclesiis non consecratis.*
8. *An competat Ecclesiæ interdictæ?*
9. *An pollutæ?*
10. *Ecclesiæ nomine quid hic veniat.*
11. *An detur confugienti ad Sacerdotem deferentem SS. Eucharistiæ Sacramentum?*
12. *Datur omnibus fidelibus baptizatis.*
13. *Non datur Iudæis.*
14. *Non infidelibus.*
15. *Datur excommunicato & interdicto.*
16. *An & hæretico?*
17. *An Clericis?*
18. *Habet locum in caussa civili, veluti debiti.*

19. *Item in caussis omnibus criminalibus, exceptis latronibus & nocturnis agrorum depopulatoribus.*
20. *An & crimina aquè gravia excipienda?*
21. *Excipitur & crimen homicidii aut mutilationis in ipsa Ecclesia commissum.*
22. *An & alia delicta in Ecclesia commissa?*
23. *In Ecclesia delinquere dicitur, qui è loco profano lædit existentem in Ecclesia.*
24. *Item ex Ecclesia lædens existentem foris.*
25. *Ut & lædens quem in ostio Ecclesiæ.*
26. *Excipitur præterea homicida proditorius.*
27. *Non tantum Clericus, sed & laicus.*
28. *Proditorius homicida quis dicatur.*
29. *An & pugnantem cum amico aut adfine occidens?*
30. *An occidens per industriam non incautum & provocatum?*
31. *Quid si voluntas non habeat effectum?*
32. *Fures an excipiantur?*
33. *An mandans occidi?*
34. *An raptores virginum.*
35. *An qui effracto carcere aut elapsus è ministrorum manibus fugit ad Ecclesiam.*
36. *An & qui captus ducitur per Ecclesiam?*
37. *An qui dimissus è carcere juravit se reversurum?*
38. *Effectus huius immunitatis est impunitas in ipsa Ecclesia.*
39. *An in casum, quo non competit immunitas, reus extrahi possit per judicem laicum.*

1 AD maiorem Ecclesiarum venerationem concessæ iis immunitates. Immunitas idem est quod vacatio à muneribus, id est oneribus. Hic sumitur pro libertate quadam & exemptione ab oneribus concessa Ecclesiis, earumque ministris & rebus. Estque triplex, Personalis scilicet, Realis & Localis.

2 Personalis, personis ipsis competens, circa ea, quæ corporis labore, animi sollicitudine, vigilantia perficiuntur, ut tutela, cura; portarum, murorum custodia, defensio: à quibus vacant Clerici, nisi aliud exigat necessitas; ut quando omnium agitur salus, *c.* 2 *h. t.* aut aliud postulat Dei timor, circa viduas aut alias miserabiles personas, quæ maxime Ecclesiastico indigent adminiculo, *can. fin. in fine Dist.* 86. Est & exempta Clericorum persona à jurisdictione laicorum, quam exercere volens in Clericum incidit in excommunicationem Bullæ cœnæ Navar. in *Manuali c.* 27. *nu.* 69. qua de re actum suprà *De foro compet.*

3 Realis bona Clericorum & Ecclesiarum concernit, quibus tributa, vectigalia non rectè imperantur à laica potestate, cui non subsunt; semel enim Deo dicatum non est amplius transferendum ad usus humanos, *c. Quod semel* 51. *De R. I. in* 6. imponentes Clericis collectas excommunicantur, cum suis auctoribus, si moniti non desistant, *c.* 4. *h. t.* Excepta caussa necessitatis, quæ merito facit Episcopum & Clerum condescendere in contributionem, veluti si tanta sit, ut laicorum non suppetant facultates, consulto tamen prius Rom. Pontifice, *c.* 7. *h. t.* Wames. *Cons.* 528. *n.* 2. *hoc tit.* Molina *De Iust. D Iure Tract.* 2. *Disp.* 672. *nu.* 5. Quo casu si Prælati lucra sectantes quæ fierint potius prædam quam subsidium, & extorserint plus quam solverint, extorta præter caussam restituere jubentur, & ultra tantumdem elargiri pauperibus, *c. Quia plerique* 8. *h. t.* Fiet & rectè exactio à Clericis nomine earum impensarum, quæ res eorum concernunt. Hæc ita in bonis Ecclesiæ, eiusque nomine possessis à Clericis: nam patrimonialia Clericorum bona non habent eam immunitatem, cum non sint destinata ad divinum cultum sed usibus serviant profanis. Abbas in *c. fin. num.* 11. *sup. De vita & honest. Cler.* Navarr. *Cons.* 5. *num.* 3. *h. t.* Cov. 1. *Variar c.* 4. *nu.* 3. Clericus conjugatus neutiquam hoc privilegium sibi abrogare potest, cum illi tantum sit concessum privilegium fori & canonis, nec gaudeat bonis Ecclesiæ. Covar. *Pract. quæst. c.* 31. *nu.* 9.

4 Localis ipsas Ecclesias, earumque cœmeteria respicit: quæ à profanis usibus voluerunt Canones esse aliena, in reverentiam divini officii & cultûs. Unde contractus, judicia (quæ in Ecclesiis habita etiam nulla sunt maximè sanguinem attingentia) & alia, quæ sanctitati earum minimè respondent, exerceri inibi prohibita, *c.* 1. *&* 4. *h. t. c.* 2. *eod. in* 6. Ecclesiastica tamen judicia in iis rectè habentur, *can. Preceptum* 11 *qu.* 2.

5 Est & locis sacris jus asyli, quod antiquissimum esse multis docet Covar. 2. *Var.* 20 *nu.* 2 locumque etiam apud Ethnicos habuisse, patet ex Corn. Tacito 3. *Annal. circa fin.* paruisse-

tuisseque perfugium tribus generibus hominum, servis, obæratis, maleficis, ut ibidem notat Lipsius.

6 Quæritur autem, Quo jure competat hæc immunitas Ecclesiis? R. Non videri competere jure divino: nam vel esset juris divini naturalis, vel positivi. Illud dici nequit, quia non est intrinsece malum, extrahere malefactores per vim è templo, cùm hoc non contineat formalem templi irreverentiam, seclusa prohibitione. Hoc etiam dici non potest, quia jus tale neque scriptum, neque ab Apostolis traditum, neque talis traditio ex Patribus, aut alia probabili via ostendi potest: ut dicendum sit humano more id inductum esse secundum Innoc. in *c. 6. h. t.* Vid. Suarez. *de Relig. Tomo 2 lib. 3. c.* 8 *n.* 9.

7 Constitit autem hoc jus in eo, quòd ad Ecclesiam confugiens invitus inde abstrahi nequeat, ne violetur loci sanctitas, & divinus turbetur cultus, *c. 2. & 5. h. t.*

8 Competit Ecclesiis non tantum consecratis, sed & non consecratis, destinatis tamen per Episcopum ad cultum divinum; nec tantum in quibus divina celebrantur, *pen. h. t. & ibi* Abbas, *Gl. in c. fin. sup. De consecr. Eccl.* sed & in quibus necdum celebrare cœpta ex frequentiori Interpp. sententia; propterea quod satis sit, apertam esse Ecclesiam ad eum finem. Et facit text. in *c. Ad hæc sup. De relig. domib.* ubi locus ad usum hospitalitatis destinatus, non est mundanis usibus deputandus; neque enim domus officiis dedicata divinis, ausibus temerariis profananda, *c. pen. h. t.* Covar. *d. loco nu.* 4. Suarez, *d. lib.* 3. *c.* 9.

Quid si interdicta sit Ecclesia? R. Nihilominus competere; cum inter effectus interdicti non ponatur privatio istius immunitatis, pro tempore interdicti; neque ullo jure hoc sit expressum. Interdictum autem, uti quælibet alia censura, non operatur ultra, quam expressum, cum spectat ad pœnam, cuius extensio non admissa, *c. Odia De R. I. in 6.* Abbas in *d. c. pen. nu.* 8. ubi argumentatur à simili, Clericum interdictum suspensum, aut excommunicatum retinere nihilominus privilegium Canonis & fori. Deinde Ecclesia non deliquit, sed Clerici, quorum delictum non debet, ultra servitium à Clericis exhibendum, ei nocere,

9 Quid si polluta fuerit? R. Nec talem Ecclesiam desinere simpliciter esse Ecclesiam, etiam necdum reconciliatam, nec privari aliis immunitatibus, à mercatu esse liberam, à tributis, nec esse diminutam sua sanctitate in se: tantum ex institutione Juris pollutam censeri in ordine ad divina officia, & funera fidelium, in terrorem Christiani populi, ut concipiat majorem circa loca sacra reverentiam; atque ita tantum habere locum effectus jure expressos, non alios, cum non peccaverit; ne pœna sine textu augeatur, aut inducatur.

10 Ecclesiæ autem nomine non tantum venit internus eius ambitus, sed tota fabrica. *can. Constituimus, can. Si quis contumax* XVII. *q.* 4. ubi etiam porticus, atria domus Episcopalis hac immunitate gaudere dicuntur, cum quæ religiosis adhærent, religiosa habeantur, *l. Quæ religiosis D. de rei vindic.* Quo modo potius Ecclesiæ clausis adhærens hoc privilegio gaudet. Covar. *d. c.* 20. *num.* 18. Suarez *d. loco n* 7. Pro quo facit, quod privilegium extendatur in circuitum ad 40. passus in majoribus Ecclesiis, 30. in minoribus, *can Sicut can Definivit* XVII. *q* 4. Verum ea in re standum consuetudini. De cœmiteriis non est dubitandum, si juncta sint Ecclesiæ, aut si intra illud spatium sint, vel etiam non sint, cum vel sint benedicta, vel pro loco sacro ab Episcopo deputata, ut hoc nomine mereantur exemptionem. Habent & hanc immunitatem loca alia, quæ religiosa in iure reputantur, ut Hospitalia, Monasteria, etiam quoad sua claustra, cum & illa censeantur religiosa, uti potest colligi ex *can Ligna De consecr. Dist.* 1. Vid Covar. *d. c.* 20. Peck. *De iure sistendi c.* 6. *nu* 2.

11 Q. An eadem immunitas detur confugienti ad Sacerdotem deferentem augustissimum Eucharistiæ Sacramentum? R. Textum quidem ea de re non esse, rationem tamen id velle, *arg. d. c. pen.* cum non minor debeatur reverentia corpori Christi, quam Ecclesiis, quibus Christi nomine id concessum: ut procedat regula: Propter quod unumquodque est tale, ipsum magis tale, Covar, *d. c.* 20. *n.* 6. Peck. *d. loco.*

12 Competit hæc immunitas jure civili tantum confugientibus ad Ecclesias ex caussa civili, non etiam ex criminali, ut patet ex *Nov.*

De

deatur posse extrahi ab eo, utpote agente non tam ex vindicta, quàm ex zelo disciplinæ, quæ non impedienda Abbas *d. c. 6. num.* 13. Suarez *d. c.* 10. *n.* 5. Deinde hoc judicium est magis medicinale, quàm vindicativum, & potius spirituale, quàm temporale, ut possit intra Ecclesiam fieri; nec sit, quod prohibeat illud circa personam Clerici fieri, extrahendo illum ab Ecclesia. Facit, quod alias non possent incarcerari Monachi in monasterio delinquentes, cum illud totum sit locus immunitatis. Ubi Bern. Dian. in *tract. crim. c.* 123. vult, si crimen commiserit dignum depositione & traditione brachio sæculari, vel extrahi non posse, vel extractum brachio sæculari tradendum non esse, propter loci immunitatem, *d. c.* 6. quo pœna corporalis remittitur. Verum si tale sit delictum, quod Ecclesia non defendit, videtur hæc immunitas ei non profutura, secundum Covarr. *d. c.* 20. *nu.* 16. & Navarr. *in Manuali c.* 20. *n.* 22.

18 Habet locum prædicta immunitas in caussa & civili & criminali. Quamvis de civili dubitent aliqui, propterea quod Canones passim loquantur de reis, quales propriè sunt, qui criminibus obnoxii, & de maleficiis, ut *d. c.* 6. Verum cum lex civilis etiam iis det immunitatem, quos debitorum pondera premunt, *l.* 1. *& l. Præsenti C. De his qui ad Eccles. confug.* eamque approbet Canonica lex, *d. can. Id constituimus* XVII. *q.* 4. *& d. c.* 6. dicendum, etiam competere ex caussa civili. Ubi excipiunt aliqui debitum nomine publicorum tributorum propter textum *Nov. De mand. princip.* 17. §. *Neque autem vers. publicorum.* Verum non admittenda ista exceptio, cùm præjudicet immunitati per Canones concessæ, ut vult Cov. *d. loc. n.* 14. *vers. Sed profectò.* Et rectè intuenti non videtur *d. Nov.* contraria Canonibus, cum non loquatur de extractione talis debitoris, sed de procuranda solutione, ad instar aliorũ: & hoc placet Abbati *d. c.* 6. *n.* 24. Vid. Suarez *d. lib.* 3. *c.* 11 *n.* 1. *& seqq.*

19 De criminalibus generalis est regula, propter nullum crimen posse reum ab Ecclesia extrahi, nisi in casibus jure exceptis, ut patet passim per jura citata, quæ generaliter loquuntur, & habent exceptionem adjunctam, cui est vis firmandi regulam in contrarium. Exceperunt autem jura duo crimina, publicos scilicet latrones & nocturnos agrorum depopulatores, *d. c.* 6. Et hoc ita in odium delicti, non etiam in diminutionem, reverentiæ Ecclesiæ debitæ: noxium enim magis hoc hominum genus, quam ut defensionem aliquam mereatur.

20 Quæritur autem hic, I. An & alia æquè gravia excipienda sint? R. Hoc velle eos, qui rationem paritatis volunt locum habere in pœnis; sed improbabilem esse eorum opinionem, cum *d. c.* 6. post generalia verba, *quantumcumque gravia*, subjungatur exceptio duplex continens duo crimina, ut ad alia non rectè extenderis istam exceptionem, quæ alias non tam foret exceptio confirmans regulam, sed eam potius destruens. Deinde in pœnis non datur extensio propter solam similitudinem, eo quod jura non sine caussa loquantur in particulari. Vid. Gl. in *c. In pœnis* 49. *De R. I in* 6. *& dicta in simili D. De liberis & post. hæred. instit. n.* 13. *&* 14. Suarez *d. c.* 11. *n.* 5.

21 Q. II. An præter istas duas exceptiones sint & aliæ? R. Esse. Prima est in *c. fin. h. t.* quando scilicet est commissum in ipsa Ecclesia homicidium aut mutilatio, quod indigni sint beneficio legis ipsam committentes. Ubi textus videtur se fundare in eo, quod spe immunitatis deliquerint: ut aliqui velint eos gaudere immunitate, qui citra spem istam deliquerint in Ecclesiis. Sed dicendum indistinctè, Pontificē ibi non fundare se in eiusmodi spe, sed in qualitate delicti & iniùria Ecclesiæ Suar. *d. c.* 11. *n.* 6

22 Q. III. An & alia delicta gravia in Ecclesia commissa censeantur excepta? R. Videri non excepta, quod *d. c. 6.* tantum in particulari loquatur homicidio & mutilatione membri. Verùm verius & communius receptum, etiam alia delicta esse excepta, cum *d. c. 6. in princ.* agatur de excessibus generaliter, ut particulariter de homicidio & mutilatione mentio postea fiat, exempli tantum gratia, quod non limitat legem. Deinde ratio subjecta est generalis, ut etiam alia crimina comprehendat. Ideoque & qui in Ecclesia, ad quam confugit, furtum committit, ob illud inde extrahi potest, *Gl. in can. Frater in V. Sacrilegium* XVII. *q.* 4. Wames. *Conf.* 514. *n.* 1. *h. t.*

23 Censetur & in Ecclesia delinquere, qui extra Ecclesiam stans in ea stantem læserit, cum delictum executionem habeat in Ecclesia,

cum ejus injuria: ut ibi commissum rectè dicatur, & habeat locum decisio *d. c. fin.* Covarr. *d. c. 20. n. 15. vers. Vicesimo-septimò*, Suarez *d. c. 11. n. 7 & 8.*

24 Quid si in Ecclesia stans lædat existentem foris? R. Idem dicendum esse, quia licet effectus delicti extra Ecclesiam consummetur, dicendus tamen talis absolutè in Ecclesia delinquere, cum ibi exerceat actionem suam, cum gravi injuria Ecclesiæ: ut secundùm rationem *d. c. fin.* in eo sit puniendus, in quo deliquit. Quod & dicendum de eo, qui in Ecclesia consistens mandat famulo, ut extra eam existentem lædat, cum & iste graviter in Ecclesiam peccet.

25 Quid si in ostio Ecclesiæ quis aliquem occiderit vel læserit, an careat hac immunitate? R. Ita videri, ex eo, quod prohibitum fieri in Ecclesia censeatur etiam prohibitum in eius ostio, atrio, porticu: & expressum in *d. can. Id constituimus* XVII. *q.* 4. abstrahi quē non posse ab atrio Ecclesiæ aut domo Episcopi. Ut habeantur quasi pars Ecclesiæ, atq; ita inibi delinquens habendus sit delinquere in Ecclesia. Facit, quod statutum puniens aggredientē in domo, puniat etiam aggredientem in ostio, quod continetur appellatione domus *arg. l. Si aqua ductus* 47. *D. De contrah. empt.* Facit etiam, quod, ut ante dictum, hæc immunitas debeatur majoribus Ecclesiis in ambitu usque ad 40. pedes, minoribus ad 30. secundum jura antiqua. Verum id passim moribus non est receptum.

26 Est & exceptus homicida proditorius, *cap. 1. inf. De homicid.* ubi talis dicitur ab altari avellendus, ut moriatur. Nihil facit, quod *d. c.* 6. tantum duo maleficiorum genera excipiantur: nam hoc ideo, quod iis præsumantur subesse subsidiæ, juxta Innoc. Vel dici potest, Pontificem ibi tantum agere de duobus generibus, quæ non sunt excepta jure divino sed tantum humano: vel potius, illas exceptiones ibi positas non esse cum exclusione aliarum, ut patet ex *d. cap. fin.* ubi alias exceptiones ponit Pont. & probat dicti *cap.* 1 decisionem Trid. *Sess.* 14. *c.* 7. *In reform.* ac consuetudine generali Christiani orbis ita receptum esse tradit Covarr. *d. c. 20. num. 7. in princ.* Wames. *Cons.* 515. *h. t.*

27 Ubi quæsitum, An istius Cap. decisio tantum spectet ad Clericos? R. Ita velle Abbatem, dum summarium eius dat, Homicidam incorrigibilem debere deponi ab altaris ministerio, & tradi brachio sæculari, ut moriatur, quod intelligendum de Clerico: sed sine fundamento, cum *d. c.* 1. loquatur generaliter, & præcipuè cum locus, unde sumptum, *Exodi* 21. etiam loquatur de quocumque occidente per insidias, cujus sensum non immutat Pontifex. Covarr. *d. n. 7. vers. Tandem his prænotatis*, Suarez *d. c. 11. n. 10.*

28 Proditorius autem homicida vocatur, qui ex proposito & animo deliberato sive per industriam & insidias occidit, sine rixa aut ira subitò commota, aut post eam cessantem, qua de relatius Menoch. *Arbitr. quæst. 2. casu* 361. & Lud. Peguerra *Decis.* 54. Sortiarios & maleficos etiam excipi rectius dixeris, ex eadem ratione, quia insidiosè occidant.

29 Q. An & censendus proditorius, qui pugnantem cum amico aut affine subito commotus occidit? R. Si penitus res inspiciatur, non videri, cum desit animus deliberatus. Propositum enim homicidium videri nequit ab eo, qui in defensionem alterius accurrens ex quadam impulsione, quæ deliberatum animum & insidias excludit, pugnantem occidit. Menoch. *d. loco n. 9. & 10.*

30 Quid si per industriam occiderit, sed non incautum & revocatum? R. Probabilius esse, non contineri talem sub exceptione, cum textus *d. c.* 1. requirat duo conjunctim, scilicet per industriam & per insidias, id est per industriam insidiosam: ita enim verba illius Cap. sunt exponenda, ut, cum alterum deest, non habeat locum exceptio. Et facit, quòd sit odiosa, atque ideo restringenda, ne casum excedat Covarr. *d. c. 20. n. 7. circa fin.* Suarez *d. c. 11. n. 13.* Nec dici potest otiose sic poni, *per industriam*, quia si omne homicidium per industriam exciperetur, non deberet poni, *per insidias*: ut illa duo conjunctim requirantur, & unum sit explicatio alterius.

31 Quid si voluntas non habeat effectum? R. Aliquos velle, nihilominus carere hâc immunitate. Peguerra *Decis.* 52. *alios citans.* Contrarium tamen verius esse de rigore juris, cum *d. c.* 1. expressè loquatur de illo, qui occidit, ut ex vi verborum requirat actum consummatum cum subsecuto effectu. Neque enim dici potest

potest occidisse, qui tentavit quidem, sed sine effectu. Facit, quòd leges pœnales sunt restringendæ.

32 Quæsitum & de furibus, An excipiantur? R. Non contineri verbis *d. c. 6. aut fin.* uti nec *d. c. 1.* Ut dicendi sint non excepti, atque ita gaudere immunitate, cum lex pœnalis non sit amplianda. Consuetudine tamen aliud obtentum esse tradit Covarr. *d. c. 20. n. 13. vers. Decimo nono*, quæ potest exceptionem inducere & immunitatem negare: ut furi etiam simplici illa non prosit, quo minus confugiens ad Ecclesiam inde extrahatur ad pœnam; quam Ecclesia tacitè approbasse censetur in odium delicti, non etiam in diminutionem reverentiæ Ecclesiæ debitæ. Vid. Suarez *d. c. 11 nu. 4.* Posito autem, furi esse immunitatem, dicendum, eam non amitti per eum ex eo, quòd cum re furtiva in Ecclesia existat; quia non potest moraliter videri in Ecclesia peccare, aut contra eam, illi injuriam inferendo, quæ nulla est: nisi velit illa abuti, rem ibi occultando, tunc enim eatenus non gaudebit immunitate, secundùm rationem *d. c. fin.* quia est Ecclesiæ iniurius. Suarez *d. c. 11. n. 8. in fine.*

33 Quid de mandante occidi? R. Posse videri, eum non excipi, quia non occiderit, ut requirunt verba *d. c. 1.* ne fiat extensio legis pœnalis. Contrarium tamen verius esse, quod faciens per alium perinde sit, ac si per se faceret: neque enim hæc tam est extensio legis pœnalis, quam interpretatio ab ipso jure facta. Ubi rectè dicetur, ipsum mandatarium nihilominus venire puniendum, si occiderit, secundùm verba *d. c. 1.* Alia huc spectantia de assassinis tradit pluribus Covarr. *d. c. 20. n. 9.*

34 Quid de raptoribus virginum? R. Eos sub exceptionibus inductis per jus novum non contineri; ut contineantur sub regula, quæ concedit immunitatem. Firmat enim exceptio regulam quoad non excepta: & facit eò *can. De raptoribus XXXVI. q. 1.* qui concedit immunitatem. Verum canon ille non est universalis Concilii: ut Covarr. *d. loco n. 8.* velit excipi tales, quod rapinam committant, gravissimum eo in genere crimen, spectans ad latrocinium. Cuius opinio procedet de consuetudine, quæ istam exceptionem admisit, non etiam de jure, quo pœnalia non extenduntur. Vid. Hippol. de Marsil. in *unic. n. 109. C. de raptu virg.* Suarez *d. c. 11 n. 17.*

35 Excipi & aliqui volunt eum, qui carcere effracto fugit ad Ecclesiam. Verum nullo jure nititur hæc sententia, nec ratione probabili, cùm tale delictum sit excusabile, propter naturalem inclinationē ad evitandam pœnam. Chassan. *ad Consuet Burg Rub 1 §. 5. V. S'il n'a grace num. 116.* Covarr. *d. loco n. 13 vers. Decimo octavo.* Sic & non rectè denegatur immunitas illi, qui captus & elapsus è ministri manibus ad Ecclesiam confugit: ut nec illi, qui, dum ministri eum insequuntur, prius pervenit ad loca sacra. Chassan. *d. loco n. 116 in fine,* Covarr. *d. loco n. 12.*

36 Quid si captus ducatur per Ecclesiam, an gaudeat immunitate? R. Non gaudere, secundùm plerosque, quos rectè sequitur Covar. *d. n. 13. in princ.* posseque abduci eadem viâ, quâ abductus, cum nulla vis ei inferatur, quia non intraverit Ecclesiam tamquam in locum refugii, sed per illam ducatur tamquam per aliam viam, ut sua libertate eum non attigerit, sed potius coactè. Nec faciunt, paullò ante allata, quia agant de eo, qui in sua libertate constitutus, licet non sine delicto, Ecclesiæ protectioni se commisit.

37 Quid si aliquis è carcere dimissus juraverit se reversurum? R. Talem fugientem ad Ecclesiam nihilominus gaudere immunitate. Nec obstat, quod sit periurus; quia non tacit periurii crimen, ut Ecclesia jus suum amittat ad tuendum illum. Volunt tamen restituendum esse Judici, sed cautione de immunitate pœnæ. Abbas in *d. c. 6 in fine,* Covarr. *d. n. 13. vers. Decimo octavo.*

38 Effectus hujus immunitatis est, quòd non possit fieri violentia in Ecclesia ei, qui eo confugit, sive in corpore, sive in rebus, quas secum adduxit; nec ei deneganda sint alimenta, aut alia necessaria, quia ea tes incideret in manifestam coactionem, nec ibi existens possit ad mortem aut aliam corporalem pœnam damnari, sed ad aliam legitimam, quam præstabit, scilicet pecuniariam, juxta *d. c. 6* quod vult eum puniri legitimè, quia non debet delictum manere impunitum. Potest & ab Ecclesia sibi injungi pœnitentia delicto conveniens. Quod si ab Ecclesia spontè abierit, damnari potest etiam ad mortem, quia tantum

subvenitur existenti in ea. Extrahens tenetur crimine majestatis, & capitaliter puniendus, *l. 1. & 6. C. De his qui ad Eccl. confug.* Verum ea non est in usu. Jure Canonico volunt incurri excommunicationem ab extrahentibus, per *d. can. Definiunt* XVII. q 4. quam tamen alii rectè putant esse sententiæ ferendæ potius, quam latæ, per *can. Id constituimus d q.* 4. Cessat pœna, quando licentia Rectoris Ecclesiæ extrahitur reus; quæ dari potest, promissa vitæ & necis indemnitate reo.

69 Q. An in casu, quo non computat immunitas, possit reus extrahi per Magistratum sæcularem? R. Loci quidem reverentiam postulare, ut non extrahatur, nisi obtentâ licentiâ ab Episcopo. Salic. *ad Auth. Si quis Cod. Ad L. Iul. de adult.* Aliter tamen secundum jus dicendum videri, & servari, ut tradit Covarr. *d. loco nu.* 18. & Clarus § *fin. q.* 30. *n.* 10. propterea quod non possit dici agi contra immunitatem, quæ non competit; nec loco fiat injuria, cum ab eo reus non mereatur defendi, propter criminis enormitatem, juxta *d. c. 6. & fin. hoc tit.* Quæ posterior opinio procedet in locis, ubi non est recepta Gregorii XIII. Constitutio, quâ prohibuit, etiam in casu, quo cessat immunitas, extrahi reum sine licentia Episcopi. Est autem in casu licitæ extractionis vel abductionis cavendus omnis tumultus. Extractus taliter etiam pœnâ corporali plectendus videtur, cum *d c.* 6. non detur aliis remissio, quam qui merentur immunitatem.

TITULUS L.

Ne Clerici vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant.

SUMMARIUM.

1. *Clerici quibus negotiis se immiscere nequeant.*
2. *Tutelam rectè suscipiunt.*
3. *Iuri civili aut Medicinæ operam dare vetitum.*
4. *Gradum in jure civili sumere & docere licet.*

1 Cum à sæcularibus negotiis immunitas sit concessa Clericis, non debent ea ipsi affectare, aut iis se immiscere, per quæ à cultu divino avocentur: cujusmodi sunt, servire Principibus laicis, quoad laica, *cap. 4. hoc tit.* lites laicorum nomine prosequi, *c. 2. eod.* coram laico postulare, *sup. De postulan* judicium sanguinis exercere; quales sunt deponendi, & nisi desistant, excommunicandi, *c. 5. h. tit.* Eamdem pœnam subeunt, qui sæcularis jurisdictionis officium, quod habent, non deponunt, *d. c. 4. & 5.* Præterea mercaturam per se exercere, *c. 6. eod.* quamvis justum negotium non sit iis denegandum ex necessitate, *c. 1. h. t.* Chirurgiam exercere, sententiam sanguinis dictare, aut proferre, interesse vindictæ sanguinis, purgationi vulgari, *c. pen. h. t.*

2 * Tutelam tamen miserabilium personarum rectè suscipiunt, cum illæ indefensæ maximè indigeant adminiculo Ecclesiastico, propter timorem Dei, *can fin. Dist.* 86. Non prohibentur etiam Religiosi illis adsistere, præviâ tamen Superioris licentia, *arg. c. 2. De testam. in* 6. Navarr. *Consil.* 1. *n.* 3. *h. t.*

3 Ut autem vocationi suæ promptius satisfaciant Clerici, & animarum saluti consulant, rebus mundanis minimè implicati, jubentur non nisi Theologiæ aut Juris Canonici studio incumbere. Physicam, id est Medicinam iis audire vetitum; uti & Leges, sub pœna excommunicationis; quæ Religiosis proposita, qui Claustro exeuntes ad audiendã Physicam aut Leges, intra duorum mensium spatium non redeunt, *c. 3. h. t.* Quæ pœnâ etiam extenditur ad Archidiaconos, Plebanos, Præpositos, Cantores, Personatum habentes, presbyteros denique, si intra annum non destiterint, *c. fin. h. t. & c. 1. eod. in 6.* Quod videtur accipiendum de iis, qui principaliter Legibus operam dant, non item minus principaliter, ad majorem Canonum intelligentiã, quæ non ita facilis, nullo præmisso juris civilis studio. Abbas in *c. fin. in fine h. t.* quo non videntur contineri privatim Legibus operam dantes.

4 Quæritur, An habeat locum in sumentibus gradum in Jure Civili, aut docentibus Leges? R. Non videri habere locum in sumentibus gradum, cum Canon tantum loquatur de audientibus, qui cum sit pœnalis, non est extendendus. De docentibus posset dubitari, propter *c. 3. h. t. V. Legentes*: quod tantum accipiendum esse de audientibus, patet ex *d. c fin.* in quo Honorius Papa explicat *d. c.* 3.

non

non facta mentione nisi audientium, ut docentes non videantur hac pœna teneri. Navar. *in Manuali c. 27. num 16. & Consf. 1. h. t.* Abbas *d. loco.* Nisi fortè participent in crimine, non rejicientes Leges, vel Medicinam, si commodè eos expellere possint. Esse autem prædictam excommunicationem juris, patet ex textu *d. c. fin.*. Cuius dispositio non habet locum hic Lovanii, ex privilegio Martini V, concesso tempore erectæ Academiæ, in studiorum promotionem.

HENRICI ZOESII I. C.

IN LIB. QUARTUM

DECRETALIUM

GREGORII IX. P. M.

COMMENTARIUS.

TITULUS PRIMUS.

De Sponsalibus & Matrimoniis.

SUMMARIUM.

1. *Matrimonii necessitas, antiquitas, dignitas.*
2. *Sponsalia unde dicta.*
3. *Sponsaliorum definitio.*
4. *Ætas requisita ad sponsalia.*
5. *An eam suppleat malitia?*
6. *Septennium an debeat esse completum?*
7. *Sponsalia nudo consensu ineuntur.*
8. *Eoque verbis aut signis exterioribus expresso.*
9. *An his verbis*, Volo tecum contrahere, te ducere?
10. *An his*, Habebo te uxorem; Promitto, quòd te habebo?
11. *An & his*, Volo te uxorem?
12. *An hac forma*, Non habebo aliam uxorem nisi te?
13. *An hac*, Ducam uxorem, & nullam aliam nisi te:
14. *An ista*, Accipio te in crastinum.
15. *Sponsalia an censeantur iniri per verba de præsenti inter impuberes?*
16. *Sponsalia obligant ad implementum.*
17. *Intra quod tempus implenda.*
18. *An quis cogi possit ea implere?*
19. *Promissio ficta, animo non implendi an obliget?*
20. *An sub spe ejusmodi promissionis deflorans virginem teneatur?*
21. *An si defloratа postea cum alio fornicetur?*
22. *Sponsalia per copulam subsequentem ante Concil. Trid. transibant in matrimonium.*
23. *An & in casu, quo quis ex pluribus unam ducere promisit?*
24. *Copulæ præcedenti, aut conatui ad eam non erat idem effectus.*
25. *Sponsalia dissolvuntur mutuo partium consensu.*
26. *Item parte altera invita, I. per ingressum in Religionem.*
27. *Idque per solam adsumptionem habitus.*
28. *An & ex parte ingressi, in casum, quo egreditur?*
29. *Sponsalia jurata, an dissolvantur hoc modo?*
30. *Intellectus c. Commissum, 16. h. t.*
31. *An liceat ingredi Religionem, obtenta copula post contracta sponsalia?*

MAtrimonii contractus cæteris contractibus longè antecellit: tum necessitate, propter generis humani propagationem, ut Impp. in *Novell. de restit.* 39. *in fine pr.* rectè dicat, nuptiis nihil hominibus utilius esse, tamquam solis homines facere valentibus: & *Nov. de nupt.* 22. *in princ.* matrimonium sic esse honestum, ut humano generi videatur immortalitatem artificiosè introducere: tum antiquitatis prærogativa, quòd inter primos parentes in statu innocentiæ, ipso Deo institutore, celebratum: tum dignitate, quod à Christo Domino in nova lege fuerit institutū in Sacramentum. Quæ ratio est, quod spectet ad judicium Ecclesiasticum, cui spiritualia subsunt, ut laicus ne quidem incidenter ejus cognitionem adsumat, *c. lator inf. Qui filii sint legit.* De eo agitur hoc libro quarto: & quidem Tit. primo in genere, simul & de sponsalibus, quæ ad illud tamquam media ad finem ordinantur, ut tempore sint priora.

Quo

Quo modo & in Rubr. præponuntur, & de iis primo loco tractatur: ut non fuerit inconveniens eorum præmittere tractatum.

2 Sponsalia dicta à Spondendo, quòd olim per sponsionem contraherentur: moris enim veteribus erat, futuras sibi uxores stipulari & spondere, *l. 2. D. h. t.* Alia fiunt de futuro, alia de præsenti, secundùm Canones. Illa propriè dici sponsalia receptũ, & passim in textibus Juris civilis ad eum contractum, qui consensum de futuro habet, referuntur: non etiã hæc, quia nemo videatur promittere, quod præsens præstat & exhibet. Perperam tamen aliquis Canones arguerit erroris, quòd contractum de præsenti sponsaliorum nomine appellent ante consummationem; cum & ante eam rectè dicatur sponsa, quæ viro fidem dedit de præsenti; tum propter mutuam spõsionem, id est interrogationem & responsionẽ, quæ & in tali matrimonio intervenerit; tum quoad effectum matrimonii, cum & in sponsa de præsenti tantùm sit promissa, ut rectè dicatur in *c. Tertio loco sup. de præsumpt.* sponsa, utpote quæ corporis sui possessionem necdum tradit, quæ demùm accedit per traductionem in domum & copulam.

3 Definiuntur autem Sponsalia de futuro, esse mentio ac repromissio futurarum nuptiarum, *l. 1. D. eod.* Promissio ut effectum habeat, necesse ut verbis aut signis manifestetur, inter eas personas, inter quas nuptiæ possunt consistere libero contrahentium consensu *l. Sponsalia 11. D. eod.* ubi leges etiam parentis, in cujus potestate sunt contrahentes, consensum requirere videntur, qua de re agetur infra secunda hujus Rubr. parte: nam quod juris in nuptiis idem ferè in sponsalibus.

4 Ætas non definita sponsalibus, uti nuptiis, & tantùm ea desideratur, qua intelligunt contrahentes quid agunt: ut non debeant esse minores septem annis, *l in sponsalibus 14. D. eod.* quod hac ætate impuberes censeantur habere sensum eorum, quæ agunt, saltem quoad sponsalia, quæ non ponunt vinculum indissolubile, ut infrà dicetur.

5 Ubi quæritur, An hæc ætas suppleri possit per malitiam? R. Hoc posse videri per d. l. 14. ubi tantùm requiritur intellectus, qui septennio completo adesse putatur: ut, si ante adsit, videantur valere sponsalia, quæ solum consensum requirunt: Cov. hic *p. 1. c. 2. n. 2.* Canis *in c. Iuvenis 3. h. t.* Posset sumi argumentum à matrimonio, in quo malitiam supplere ætatem responsum est, *c. de illis inf. tit. seq.* Esse tamen probabilius contrarium, eo quod Canones expressè septennium completum exigant, & ante illud sponsalia inita valere negent per *c. Litteras 4. & c. accessit 5. tit. seq. de desponsat. impub.* nec alibi ponatur exceptio hac in materia: nec valeat argumentum à matrimonio, cùm quòd ibi malitia suppleat ætatem, inductum sit causa vitandæ fornicationis, quæ hic non subest. Ut non stante eadem ratione, non procedat ejus decisio. Non facit pro priori sententia *d. c. Iuvenis h. t.* quo nituntur ejus auctores: nam istius decisio non potest fundari in promissione ante septenniũ, quia nulla est, *d. c. 4. & 5. c. unico de desponsat. impub. in 6.* ut nihil operetur; sed potiùs traductione in domum, & dubitata copula, quæ duo operantur aliquod impedimentum publicæ honestatis, ut ibi ipse Pont. allegat. Priorem tamen sententiam aliqui volunt communem, eamque sequitur Covar *d. l.* Qua admissa, non poterit præsumi malitia adesse, sed ea venit probanda, cum textus alias frustra certam ætatem, qua quis judicetur habere usum rationis præscripsisset. Quòd si tamen usus rationis ante septennium appareat, non video, quare non debeant dici sponsalia, valida. Sanchez *de matrim. lib. 1. disp. 16. n. 8 & seq.*

6 Septennium illud completum esse vult Covar. *d. loco* & Sanch *d. disp. 16. n. 2.* quòd Canones prohibeant ante eam ætatem conjungi aliquos, *c. 2. inf. tit. seq.* Putant tamen alii, duos tresve dies si desint, non obfore, cum quæ parum distant, non videantur distare. Joan. And. *in d. c. 4. n. 2. t. seq.* Silvester *V. Sponsalia q. 1. & alii allegati à* Sanch. *d. loco n. 4.* Inita ante septimum annum sponsalia tacito consensu postea convalescere habet *c. duo 12. inf. t. seq & d. c. unico;* qui tacitus consensus hac in parte æquivalet expresso.

Contrahunt & sponsalia parentes pro liberis, qui quatenus eos ligent, dicetur Tit. sequenti.

7 Contractus autem hic ex iis est, qui nudo consensu ineuntur, absq; verborum solemnitate: quo modo & inter absentes rectè initur: item à muto ac surdo, quatenus consensum explicare possunt, & nulla subest prohibitio,

quæ

q.æ eadem in sponsalibus ac nuptiis, *l. Tutor* 15. *cum l. seq. D. eod.* Quatenus tamen prohibitio est perpetua; quia aliàs frustra inirentur sponsalia, quæ in matrimonium transire non possent. Aliud juris est, si nuptiarum prohibitio tantùm sit temporalis, quia tunc nuptias inire prohibitus sponsalia rectè contrahit, uti in specie *l. si quis officium* 38 *D. de ritu nupt.* cùm vitium, quod subest nuptiis, non subsit desponsationi, quæ non ponit individuam conjunctionem.

8 Forma sponsaliorum consistit in verbis aut signis exterioribus, quibus mutuus consensus in matrimonium de futuro declaretur, isque deliberatus, verus, & non fictus: nam ficta promissio, cum sensum auferat, obligationis vinculum ponere nequit, qua de re in 2. parte Rubr. latius. Verba hujusmodi sunt, *Promitto, quòd te uxorem accipiam, quòd te ducam, Maritus mihi eris, Eris mihi uxor, cap. penult. h. t.* Dubitari tamen sæpè contingit super verborum forma, an ponant obligationes de futuro, an de præsenti.

9 Unde quæritur, An sponsalia contineantur his verborum formis, *Volo tecum contrahere, te ducere, uxorem habere*? Resp. Sponsalia iniri, non etiam matrimonium, cum agant de consensu præstitio in futurum. Et quamvis non desint, qui in posteriori forma velint contineri matrimoniũ, propter verbum executionis cui additus Infinitivus ponit actus perfectionem, non tamen ideo significatur executio præsens, sed potiùs futura. Sic qui dicit se velle emere, non potest censeri emisse cum promissio contractus distet ab ipso contractu. Covar. *d. p. 1. c. 4. in princ. n. 1. & p. 2. c. 4. §. 1. n.* 4. Menoch. 2. *Arbitr. casu* 496. *n.* 23. Sanchez *lib.* 1. *disp.* 18. *n.* 22. *& seq.*

10 Dubitatur autem, An inducantur sponsalia per hæc verba, *habeo te uxorem. promitto, quòd te habebo*? Respondendum, Induci, quod hujusmodi verba futurum propriè respiciant, nisi adjuncta faciant ea referri ad præsens, uti in *c. Ex parte* 9. *hoc tit.* ubi dicitur, quòd promittens se ab eo tempore habiturum Mæviam pro conjuge, & illa è contra se Titium pro marito, matrimonium contraxerit; quia verba subjuncta faciunt priora, quæ erant de futuro referri ad præsens. Covar. *p. 2. c. §. 1. n. 5.* Sanch. *d. disp.* 18. *n.* 16. *& seq.* Basil Pontius *De matrimon. lib. 2. c. 9.*

11 Quid de his judicandum, *Volo te uxorem*? Resp. Ea potiùs ponere matrimonium, ex frequenti opinione; eo quòd verbum, *Volo*, adjunctum Accusativo rei, inducat consensum præsentem: per istud enim inducitur velle eligentis, & quidem efficax ad consensum præsentem. Aliud foret, si tantùm induceretur velle appetentis, cum appetere non sit promittere vel velle de præsenti. Covar. *d. loco n.* 4. Ut hac in re sint maximè advertendæ circumstantiæ.

12 Est & dubia ista forma, *Non habebo aliam in uxorem nisi te.* R. Hac forma neque explicitè neque implicitè includi adfirmationem, induci matrimonium, aut sponsalia de futuro. Continet enim orationem purè negativam, quæ nihil ponit, *l. Titia §. fin. D. de manumiss. testam.* Ubi hac forma relicta libertas, *Nisi diligenter excusseris rationes, liber ne esto*, potiùs censetur libertas adempta, quàm data; quia non potest videri consensus præstitus per meram negationem. Posito tamen, quòd vim habeat adfirmativæ orationis, nihilomagis continebitur ea matrimonium, cum non alia oratio inde concludatur, quàm, *Habebo*, vel *Ducam te in uxorem, si quam duxero.* Ut forma huiusmodi futurum respiciat, nec possit nisi ad sponsalia referri, & quidem non pura, sed conditionalia, propter conditionem, quæ tacitè subest, scilicet, *si quam duxero.* Quomodo ex tali contractu non ante erit actio, quàm contra factum erit, promissore alteram ducere volente. Pro qua opinione optimè facit textus in *l. si sterilis* 21. *§. pen. D. de act. empti & vend.* ubi ex promissione sub hac forma. *Nulli alii quàm tibi vendam*, non ante est actio, quàm si res alii vendita fuerit. Et ratio est, quòd conditio nihil ponat ante sui eventũ. Covar. *d. §. 1. n. 6. & seq.* Gutierrez *d. c.* 21. *numer.* 13. *& seq.* Sanchez *lib.* 1. *disp.* 19.

13 Quid si hac forma quis utatur, *Ducam te uxorem, & nullam aliam nisi te*? Resp. Rectè dici eam ponere pura sponsalia, quòd conditio, quæ ante dictæ formæ suberat, removeatur per verba, *Ducam uxorem, & nullam aliam nisi te.* quòd facit non tantùm esse negationem

nem ducendi aliam, sed &c adfirmationem ducendi hanc. Ut ponat consensum purum de ducendo istam, atque ita sponsalia. Covar. *d.* §. 1. *n.* 9. Gutierrez. *d. c.* 21. *n.* 17. 19. *&* 20. Ut verbum præsens, *Duco uxorem, & non aliam nisi te*, tacitè poneret matrimonium, propter consensum, qui de præsenti exprimitur isto verbo.

14 Dubia est & hæc forma, *Accipio te in crastinum.* R. Videri ea tantum sponsalia iniri: nam licet verbum, *Accipio*, sit præsentis temporis, tamen ut adfectum & tractum in futurum habeat, facit subjecta clausula, *in crastinum*, quæ impedit verbi istius de præsenti effectum. Putant tamen aliqui, suspendi potius consensum in crastinum, eumque tum poni & purificari. Sed tunc dicendum foret ejusmodi clausulam esse loco conditionis; quod non videtur posse dici. Et facit, quod ut expressè per hanc clausulam, *Cras eris mihi uxor*, adveniens dies non ponit matrimonium, ita nec hæc, *In crastinum te accipio*, cùm nihil aliud ponat quàm præcedens.

15 Q. An censeantur iniri sponsalia per verba de præsenti inter eos, quibus obstat ætas? R. Ita videri, ex juris interpretatione per *c.* 8. 10. *& fin. tit. seq. de despons. impub. c.* 1. §. *idem quoque eod. in* 6. quod videantur partes aliquid agere voluisse: ut cum matrimonium perficere, jure obstante, non potuerint, saltem sponsalia sub eo comprehensa contrahere voluerint, jure permittente; ut actus invalidus eo modo quo fit, sustineatur eo modo, quo potest, jure adsistente, *arg. l. Tam angusti D. de servit.* & argumento eorum quæ tradita sunt, *D. de jure codicill.* institutionem scilicet directam in codicillis positam obliquari; atque ita non obstet regula. Quod non valet, ut agitur, non valet, ut valere potest. Covarr. *hic p.* 1. *c.* 3. *n.* 2. Vid. Sanch. *lib.* 1. *disp.* 20. *n.* 1. *&* 2. *& disp.* 21 *n.* 1. 2. 3.

16 Sponsaliorum effectus est, quod obligent ad implementum, *cap. ex litteris* 10. *cap. Requisivit* 17. *h. t.* eo modo, quo promittens contrahere tenetur ad contrahendũ. *l. Si fidejussor al. l. Si cui legetur* §. *si meminisse de leg.* 1. & quidē sub peccato mortali, cum agatur res alicujus momenti, cujus omissione graviter pars in jure quæsito læditur. Quâ ratione in *can. Atho.* 47. XXVII. *q.* 2. jubetur sponsa abducta excommunicari, nisi ad sponsum redeat Cov. *p.* 1. *c.* 4. *n.* 2. *& seqq.* Sanch. 1. *disp.* 27. *& ibid. allegati.* Neq; liberat præstatio pœnæ, quæ non rectè apponitur matrimoniis, propter eorum libertatem, ut dictum *D h t n.* 10. & repetetur inferiùs: uti nec liberat commissio arrharum, quæ non censentur appositæ hoc fine, ut earũ commissione altera pars liberetur, sed in signũ contractorum sponsaliorum. Quod multò magis obtinebit, si juramento fuerint confirmata; cujus major est observantia, gravior violatio, propter religionem. Et hoc ita in puberibus: impuberes enim liberè recedunt à sponsalibus tempore pubertatis, *inf. tit. seq.*

17 Dubitatur autem, intra quod tempus sint perficienda. R. Diem conventum servandum esse alias data opportunitate ea esse implenda, quia sine die promissum præsenti die debetur, *l. In omnibus* 14. *D. de R. I.* nisi alter jus suum remittat dilationem dando, expressè vel tacitè, Vid. Sanch. 1. *Disp.* 28.

18 Quæstio item est, An quis præcisè cogi possit sponsalia implere? R. Ecclesiam habere potestatem absolutè aliquem cogendi per censuras, *d. c. Ex litteris* 10. *h. t.* cum ex justitia obligetur reus ea complere, nisi perfectiora meditetur, argumento eorum, quæ dicta sunt suprà de conversione conjugatorum. Ubi non rectè quis objecerit, matrimonium metu contractum esse nullum, nam hoc verum est in metu injustè incusso, qui hic non subest, cum sponte reus obligationem subierit, quam implere tenetur. Non solet autem Judex uti nisi moderata coactione, ne difficilior succedat eventus cum impediat animorum societatem & propter consensus libertatem deficientem causset perpetuum dissidium. Unde Judex, si videat partem obstinatam, monebit potiùs quàm coget, *c. Requisivit* 17. *h. t.* ut peiora vitentur: etiamsi juramentum interveniat, quod non facit cessare ipsius coactionis periculum. Et licet reus non sit extra peccatum, idq; grave si temerè sit contumax, ut per censuram cogi possit, *d. c.* 10. *h. t.* maluerint tamen Canones minus malum tolerare ad evitandum majus. Covarr. *d. c.* 4. *num.* 4. *&* 5. Sanch. 1. *Disp.* 19. Gutierrez *can. quæst. lib.* 1. *c.* 18 *n.* 10. *& de juram. p.* 1. *c.* 51 *n.* 4. Pontius *lib.* 12. *c.* 6. *n.* 2. *& seqq.*

19 Quæsitum & de eo, An qui fictè promisit, teneo-

teneatur? R. Promittentem, animo quidē se obligandi, non tamen implendi, omninò teneri, cum vera spōsalia interit, à quorum implendorum obligatione neutiquam eximit intentio contraria non implendi. Nam posita obligatione, tamquam præcedente, naturaliter infertur implendi necessitas, tamquam consequens, *arg. l.* 1 §. 1. *D. Si ususfr. pet.* ubi legans usumfructum loci, inutiliter dicitur adjicere, ne hæres præstet viam. Sanchez 1. *Disp.* 9. *num.* 2. *ubi alios in simili casu allegat.* Quod si promissio tantum fuerit externa, citra animum se obligandi, ea nec ponet sponsalia, neque ullam ad illa obligationem, quæ consurgit ex voluntate privati hominis, legē hanc sibi ponentis: ut illa cessante & hæc lex cessare debeat. Neque enim verba ligant citra consensum, sine quo nulla obligatio. Non est tamen talis externa promissio immunis à gravi peccato, propter pernitiosum mendacium; nisi vel necessitas excuset, ad evitandū scandalum, vel promissio non sit mutua, nec inde damnum redundet in fœminam, vel facile fuerit alteri colligere esse jocosam ex circumstantiis. Sanchez *d. disp.* 9 *n.* 2. Diss. Pontius *lib.* 12 *c.* 2 *n.* 7.

20 Quid si ex causa fictæ istius promissionis virgo se deflorari passa sit? R. Esse quidem, qui putant non teneri præcisè promittentem ducere virginem, sed posse liberari dotem constituendo, quod justitia commutativa tantum postulet reddi æquale, atque ita satisfieri in pecunia. Verùm contra dicendum, justitiam commutativam exigere, ut detur id, quod debetur: neq; enim aliud pro alio invito creditori obtruditur, *l.* 1. §. 2. *in fine D. Si cert. pet.* Nec facit, quod hæc materia spectet ad contractum innominatum. Facio, ut facias, in quo non est præcisè actio ad promissum, sed venit interesse *l.* 5 *in fine D. de prescript. verbis*, secundum ea quæ traduntur *D eod. tit* & *C. De rer. permutat.* Nam illa accipienda in casu, quo est damnum reparabile, quale non est hic. Navarr. *in Summa c.* 16 *nu* 17. & 18. ubi hoc limitat, nisi excusaret inæqualitas magna, ex causa nobilitatis & divitiarum: nam ea facit, stultè & temerariè spe matrimonii virginem fuisse inductam, ut ei non sit profutura: ut & si ex verbis vel aliis conjecturis conjicere poterit fallacem animum; cum non stultis, sed errantibus jura subveniant. Quod & dicendum, si ex matrimonio secuturum sit grave scandalum, exitusve difficiles timeantur. Quibus tamen casibus non erit liber promissor à reparando aliter detrimento amissæ virginitatis. Ad quod & tenetur, si ad eam ducendam reddatur inhabilis per initum cum alia matrimonium aut professionem, aut susceptum Ordinem sacrum. Quod si virgo putata talis non erat, liber est ab ea ducenda: imò & liber erit à restituendo damno, si ab ea quasi virgine sit inductus ad copulam, quia non tam decepit, quam deceptus est; decipienti autem non subveniunt jura. Quod si virginem se non prædicavit, pro tali tamen habita fuerit, non potest, teneri virginitatem, quam non eripuit, compensare, tenetur tamen ob famam ereptam & ad deceptionem & ad coactionem. Navarr. *d. l.* Vid. Sanchez *latè* 1. *Disp.* 10. *nu.* 2 & *seqq.* & *eius contradictor* Pontius *d. c.* 2. §. *unico n* 14. & *seqq.* Ferdin. Rebellus *de obligat. justit. p.* 1 *lib.* 3. *q* 8.

21 Quid si postea fornicetur? R. Velle quidem aliquos, promissorem nihilominus teneri ad restitutionem, propter damnum ante illatum à cujus restitutione non liberatur eius fornicatione, non teneri tamen ad ducendam eam, quod ex eo, quia res integra esse desierit, liberatus sit ab obligatione ista. Verum dicendum etiam liberum esse promissorem à restitutione damni, cum tantum promiserit eam ducere: quæ obligatio quia culpa puellæ concidit, nihil superest, ad quod possit dici teneri promissor sublata obligatione, qua sola tenebatur, quæ eo invito non potest mutari in aliam. Quod & dicendum, si corruptor nubere illi renuat, aut pater eam tradere corruptori recuset, quia videtur obligatio remissa. Adeò, ut, si pœnitentia ducta, postea ei nubere fuerit, parata, non videatur cogendus eam ducere, propterea quod obligatio semel extincta non reviviscat, invito debitore, *arg. l fin. Cod de condit insertis;* & *l. cum ex causa Cod. de remiss. pig.* Vid. Sanch. *d disp* 10 *n.* 13.

22 Habuerunt & cum effectum olim sponsalia, quod per copulam subsequentem transierint in matrimonium, quem etiamnum hodie habent in locis, ubi Conc. Trid. non est receptum, quoad decretum de matrimonio, idque

quæ ex præſumptione juris & de jure, *c. veni- ens 18. & c. is qui fidem* 10 *h. t* quam induxit Canon ex eo, quod judicaret accedentem ad ſponſam carnaliter, præmiſſam promiſſionem potiùs velle deducere ad effectum, quàm cri- men committere, accedendo ſpiritu fornica- tio. Ita ut probatio in contrarium non admit- tatur, quæ non ſolet opponi præſumptioni juris & de jure, uti dictum ſupra *tit de præſum.* nec proteſtatio contraria quidquam operetur, quod ſit facto contraria, & aliàs induceret- tur præſumptio criminis contra leges. Niſi tamen ſponſa vi præciſa cognita probetur. Exemplum eſt in ea, quæ poſtea Religionem vult ingredi, quæ non poteſt ex eo repelli, quòd ſit nupta, cum nuptiæ ſint invalidæ, propter defectum conſenſûs ex parte mulie- ris, propter vim præciſam, *c. Sacris ſup. de his quæ vi & c.* Ut ceſſet dictorum Canonum præ- ſumptio & ex ea deciſio. Barboſa *D. Soluto matrim. ad Rubr. p.* 2 *n.* 106. Habebat autem hic effectus locum olim in ſponſalibus cum certa initis.

23 Ut dubitetur, An & illi ſit locus in caſu, quo quis ex pluribus unam ducere promiſit? Reſp. Hoc quoſdam negare, quod eo in caſu non ponantur ſponſalia, quæ ineunda cum deter- minata, & cum una, uti nuptiæ. Copula autem ſuperveniens non niſi vera ſponſalia faciebat olim tranſire in matrimonium. Henr. Bohic. *ad c. Ex litteris* 10 *n.* 2. *h. t.* Probabilius tamen alios adfirmare, eo quod, licet ante electionem non ſint pura ſponſalia, per eam tamen ſecu- tam fiant abſoluta. Electio autem fit per copulam, per quam & purificatur conditio, atque ita ſponſalia tranſeunt in matrimonium. Covarr. *d. c.* 4. §. 1. *num.* 25. Menoch. *De præ- ſumpt. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 13 & 14. Sanch. 1. *Diſp.* 26. *num.* 7. & 8.

24 Inducit autem hanc præſumptionem actus conjugalis poſt ſponſalia habitus, non item præcedens: neque enim ſubſequens promiſ- ſio aut conſenſus trahitur retrò ad purgandū actum præcedentem. Erat etiam copulæ tan- tum hic effectus, non etiam tactibus, oſculis, amplexibus & ſimilibus impudicis, deductio- ni in domum, cum copulæ non æquivaleant, uti nec conatui ad copulam, *c. fin. h t.* ex quo, cùm non habuerit effectum, non poteſt præ- ſumi conjugalis conſenſus. Quando enim jus ex facto quodam aliquid præſumit, oportet illud ſit perfectum, *c.* 1. *inf. tit* 10. *De natis ex lib. ventre.* Verùm cùm hæc aliter ſe habeant ex Concilio Trid. recepto in his atque aliis quibuſdam Provinciis, quo requiritur, ad effectum validi matrimonii, coram Parocho ſuo & teſtibus ſit contractum, ut dicetur infr. *Tit* 3. fruſtraneum eſt hac de re pluribus a- gere.

25 Quæ de effectu ſponſaliorum ſunt dicta, ea- tenus obtinent, quatenus non ſubeſt cauſa eo- rum diſſolutionem permittens; non tantum ex partium mutuo conſenſu, cum jus quæſi- tum in vicem remittere liceat, *l. pen. Cod. de pa- ctis*, in iis ſcilicet, quæ non ponunt vinculum indiſſolubile: & quidem ſine peccato, cùm u- numquodque per eaſdem cauſas diſſolvatur, per quas naſcitur, quando tantum agitur de jure partis, cujus ordinis ſunt ſponſalia, etiam jurata, *c.* 2. *h. t.* Nam & juramentum factum in favorem alicujus ab eo remitti poteſt, cum eius tantum interſit, ſecundum dicta ſuprà, *ad t. de jurejur. n.* 78. Non tantùm, inquam, ex mutuo partium conſenſu, verum & parte altera in vita, etiam inter puberes inita.

26 Et quidem Primò per ingreſſum in Religio- nem approbatam: nam cum liceat ingredi ſponſæ de præſenti, ut dictum ſup. *tit. de con- verſ. conjug.* quidni & permitteretur ſponſæ de futuro? cum nemo ſit impediendus adſpirare ad ſtatum vitæ meliorem, vinculo civili, quod & hac in re aliquid ſubeſt, ſoluto per mortem civilem. Nec obſtabit juramentum, cùm ex iiſdem cauſis ſolvantur jurata, quibus ſimpli- cia; habent enim eamdem tacitam conditio- nem, & juramentum ſequitur naturam actus,

27 cui apponitur *l. fin Cod. de non num. pec* * Non eſt autem hoc caſu exſpectanda mors civilis, quæ inducitur per profeſſionem, cum ſufficiat adſumptio habitus, quæ dat licentiam alteri parti reſiliendi, ſi velit, cùm vinculum non ſit indiſſolubile, & ſubſit cauſa quæ præcognita meritò feciſſet alteram partem involuntariam quia grave ſit ei nubere, qui geſtavit cappam: quod etſi in ſe ſit laudabile, eſt tamen aliquo modo ignominioſum apud ſæculares, Navar. *in Summa c.* 22. *n.* 26. Sanch. 1. *diſp.* 42. *nu.* 2. Pont. *lib.* 12. *c* 10.

28 Ubi quæri poſſet, An adſumptio habitus li- beret etiam ipſum ingreſſum, ut, eo dimiſſo,

non teneatur sponsalia implere, si alter exigat? R. Verius est, ingredientem, licet bonâ fide, non liberari à promissione, sed postea egressum teneri eam implere; ita alterâ parte exigente, necdum jure suo privata, ne privilegium concessum, ratione ingressus, prosit eidem egresso, in præjudicium alterius, cũ privilegia jus alterius diminuentia sunt odiosa, & strictè accipienda. Deinde contingeret aliquem suo se facto liberare ab obligatione, cui se obstrinxit, quod non est admittendum. Nec facit argumentum sumptũ à professione, quæ solvit matrimonium; quia illud hic non procedit, cum novitiatus nihil novi inducat in ingresso, qui per eum non mutat statum, & mori non censetur civiliter. Ut non debeat posse auferre privilegium & jus alterius. Præterea non procedit argumentum à simili, quando subest odium, uti hic. Sanchez *d. l. n.* 4. Ordinis quoque majoris susceptioni adest vis dirimendi sponsalia, uti dicetur infra, *Tit.* 6. ubi etiam tractabitur, quatenus votum simplex, sponsalibus obstet.

29 Hic verò etiam illud quæri potest, An qui de matrimonio intra certum tempus ineundo fidem jurato dedit, possit, eo non obstante, ingredi? R. Videri prima facie id licitum non esse, per text. *in cap commissum* 16. *h. t.* ubi Alexander III. ait, tutius esse, talem primum contrahere, & tum ingredi ante copulam. Facit argumentum dictum ex *cap.* 6. *sup. de jurejur.* ubi qui juravit usuras solvere tenetur, in reverentiam juramenti, quas tamen solutus repetit. Sed verius est, posse ingredi Religionem, contracto prius matrimonio. Fundamentum sumitur ex eo, quod sponsalia intrinsecè involvant hanc conditionem, nisi alter contrahentium ad Religionem transire velit, juxta *c. Ex publico sup. De convers. conjug.* quod cum loquatur de sponsalibus de præsenti, multò magis obtinebit in iis, quæ sunt de futuro. Adde, quod res sit periculosa prius contrahere, quia exponeret se talis periculo mutandi animum per consummationem. Facit, quod juramentum sequatur naturam actus, cui adjungitur, ut reus perjurii nequeat haberi intrans.

30 Ad *d. c. commissum* variæ dantur solutiones. Aliqui volunt eo potius posteriorem sententiam firmari, quod dicat, esse tutius, ut non sit necessarium. Sed hæc interpretatio minus secura, cum melius sit ex objecto Religionem ingredi; cujus status semper censetur exceptus. Alii aliter respondent, sed minus ad rem. Melior interpretatio istius Cap. videtur hæc, quod Pont. ibi agat de eo, qui non habet animum deliberatum intrandi ante tempus præfixum, cui suadet, contrahat potiùs, quàm perjurium incurrat, cujus incurrendi periculo se exponeret propter tempus instans ante cujus lapsum se obligaverat jurato ad contrahendum matrimonium, & postea, si velit, ingrediatur. Ut *d. c.* 16 non agat Pont. de eo, cui simpliciter est animus deliberatus intrandi, sed qui dubius est, ut patet ex verbis, *& postea si elegeris.* Ita Innoc. *ad d. c. Commissum.* Covar. *p.* 1. *c.* 5. *n.* 11. Quæ interpretatio, ut sit probabilis, tamen dubia, cum ita accepto isto Capi sequeretur, Pontificem non debuisse dicere, tutius esse, sed necessarium esse. Deinde ista interpretatio supponere videtur quæ ex textu sufficienter non colliguntur. Ut dicendum sit, Pontificis responsum non fundari tam in vi solius juramenti quàm etiam in eo, quod moraliter loquendo, post talia sponsalia multum interesse possit ad honorem & famam sponsæ, ante initum matrimonium deseratur, an post. Ut videatur saltẽ indirectè pertinere ad præstiti juramenti reverentiam, ut fiat quod promissum, si ita velit sponsa. Nam ad hoc obligatur sponsus, quoad sponsæ est jus: quod illi est salvum, quamdiu imminet infamiæ periculum. Quò facit, quod tradit Navarr. *Conf.* 3. *in fine sup. de voto*, cavendum esse, ne qua infamia inde contra sponsum nascatur. Ut recte dixerit Pont. tutius esse, ut si nullum subsit tale periculum, tunc sine scrupulo possit continuò ingredi. Quòd si subsit sponso periculum vel impedimentum sui boni propositi, potest, non obstante nocumento sponsæ, continuò ingredi, quia hoc nocumentũ spirituale prævalet illius temporali. Qui post votum castitatis tale juramentum præstitit, nullo modo est obligatus, quia cadat in materiam illicitam, quale non tenet, ut dictum supra *de jurejur. n.* 46. Qui post istam obligationem votum religionis emisit, non potest sine peccato mortali prius matrimonium contrahere, & tunc ingredi, quòd exponat se gravi periculo illud consummandi, & votum violandi, cui obstrictus.

obstrictus est: non tantùm si solemne votum emiserit, quod etiam sponsalia dirimit, verùm & simplex religionis, quia & hoc sponsalia dirimit, ut dicetur infrà. *Tit.6.* Nisi alio modo sponsus non possit Religionem ingredi, aut subsit metus majoris mali, si antè non contrahat, aut etiam scandalum, aut infamia alterius, quæ ponunt justam caussam permittendi contractus matrimonii; modo tamen illi sit firmus animus post contractum intrandi Religionem. Navar. in *Summa c. 16. n.30.* Sanch. *1. Disp.43. n.6. & seqq.* Pont. *lib.12. c.13. nu. 9. & seq.*

31 Quid si sub promissione matrimonii obtenta fuerit copula? R. Ex dictis satis constare, tunc omninò teneri ante contrahere, propter partis & prolis detrimentum, quod evitare tenetur: non potest autem aliâ viâ, quàm contrahendo. Navar. *d. Cons. 3. in fine*, Sanchez. *1. Disp.44.* Quo casu non videtur postea, altera parte invitâ, ingredi posse promissor, etiam ante consummationem, cùm per contractum matrimonium non liberetur ab obligatione, nec sufficienter resarciat injuriam virginitatis, & honoris. Non obstante voto religionis, quòd interea emisit, quia illud emittit non potuit in injuriam alterius.

32 Secundò, Solvuntur sponsalia per matrimonium cum alia subsequens, licet non desit peccatum, propter violatam fidem, etiam necdum secutâ copulâ consummatum, *cap. Sicut 22. h.t. c.1. inf. tit 4.* Ratio est, quia matrimonium ponit jus in rem, quod est potius jure ad rem, quod oritur ex sponsalibus, *arg. l. Quoties 15. C. De rei vindic.* Ubi nihil facit copula cum verba de præsenti ponant ius in rem, matrimoniumque perficiant. Unde sequitur, relictam posse liberè cum alio contrahere.

33 Quid si matrimonium fuerit contractum nulliter? R. Sponsalia non dissolvi, quia non præstat impedimentum quod non de jure non sortitur effectum, *c. Non præstat De R. I. n. 6.* ubi Joan. Andr. *num.* 12. Et hoc quoad contrahentem matrimonium; nam quoad alterum certum est illi, liberum esse inire nuptias cum alio, quod contrahens, licet invalidè, declaraverit tamen per hoc se renuntiare sponsalibus, & liberare, quantum in se est, partem suam. Neque enim debet esse in cujusque arbitrio, quocumque modo se liberare à nexu, quo tenetur. Navarr. in *Summa cap. 22. num. 26.*

34 Quæstionis est, An per matrimonium validum ita dirimantur sponsalia priora, cum alio inita, ut, eodem soluto, non teneatur postea implere priora, parte petente? R. Aliquibus non improbabiliter videri, non tenet, eò, quòd obligatio sit extincta per matrimoniũ. Obligatio autem semel extincta nõ reviviscit sine utriusque consensu, ne quis invitus in obligationem trahatur, *l. Qui 89. §. aream D. De solutionib.* Sanchez 1. *Disp.48. n. 3.* Posset tamen probabilius alicui videri non ita liberari contrahentem ab altera, quo minus, dissoluto matrimonio, teneatur eam, cum qua sponsalia contraxit, ducere, nisi si alia caussa impediens. Ratio est, quòd non tam extinguatur ex sponsalibus orta obligatio, quàm potius suspendatur, ob majus vinculum, quo durante sine effectu est obligatio ad sponsalia. Sublato autem vinculo isto, redit efficacia prioris obligationis, ne alias sit in alicuius arbitrio se liberare ab obligatione pro lubitu suo. Facit hoc argumentum *d. l. Quoties C. De rei vindic.* ubi res secundò vendita & tradita non potest primo tradi; non est tamen liberatus venditor ab obligatione, quâ primo tenetur: adeò ut, si rem postea consequatur, cogi possit eamdem tradere primo, nisi eidem ante satisfactum fuerit. Facit &, quòd post sponsalia ingressus Religionem, liberetur eatenus ab obligatione; egressus tamen teneatur implere spõsalia antè inita, si pars velit, ut colligere est ex traditis sup. *ad tit. De convers. conjugat.* Vide Pont. *lib. 12. c. 13. n. 4.*

35 Sponsalibus posterioribus non est vis dissolvendi priora, ne quidem juratis, cum nihil plus virium habeant prioribus non juratis, *d. c. Sicut 22. hoc tit.* & juramentum hoc casu attendi non debeat, quia sit super re alteri debita, atque ita iniquum. Ex parte tamen illius, cui fides data erat, rectè dicentur soluta sponsalia, quia non violant fidem, secundùm dicta suprà *eod. num.* 33.

36 Q. An subsecuta copula cum posteriori faciat dissolvi sponsalia priora? R. Hoc esse dicendum in locis, ubi non est publicatum Concilium Trid. nam secundum jus vetus copula sponsalia subsequens ponit matrimonium, ut dictum supra, & repetetur inferius. Tantum

est quæstio in locis, ubi Trid est receptum: & videtur juri conformius, non dissolvi priora, atque ita primam, non etiam secundam sponsam habere eius cogendi adimplere sponsalia, nisi prior juri suo renuntiaverit. Est enim irrita fides posterior, propter priorem, & copula per se non facit irritari sponsalia. ut per eam injuria illata secundæ non debeat præjudicare priori, cujus reparatio alia via prosequenda, quam si consequi nequeat, imputet suæ facultati. Posset tamen æquitas, ratione gravis injuriæ & damni ex defloratione accepti, aliud postulare, ut scilicet cedat prior non cognita eo in casu posteriori, si modò fuerit bonæ fidei. Nam si conscia fuerit sponsaliorum cum alia, nihil est, quod eam excuset. Dico, non cognita; nam si & cum priori habita fuerit copula, nulla est ratio, quæ eam postponendam secundæ suadeat, cùm cæteris paribus qui prior est tempore potior sit jure Rebel. *p.2. lib.4. q.8. nu.* 58. Pont. *d. lib.* 12. *c.* 14. *nu* 3 & 4.

37 Tertiò, Per supervenientem adfinitatem *c. Litteras inf. tit.* 13. *De eo qui cog. consang* quia res devenit in casum, à quo inchoari nequit, adfinitate impediente matrimonium, ut plenius dicetur infrà *d. tit.* 13 Idem est, si superveniat cognatio legalis, de qua *Tit.* 12.

38 IV. Per discessum alterius in longinquam regionem, altero non monito, etiamsi sponsalia sint jurata, nisi de proximo reditu sit spes, *c. De illis* *h. t.* aut n si profectio sit necessaria, tunc enim durant sponsalia, & exspectandus est secundum jus civile patienter reditus, donec caussa durat, *l. Sæpè penult. h. t. De eod.* Sin absque caussa alter discesserit, jura civilia præscribunt triennium, quo sponsa exspectet, si extra provinciam sponsus ierit, & nesciatur, ubi degat, *lic.* 2. C. *De repud.* si verò intra provinciam, biennium. *lib.* 2. *C. De sponsalib.* Canones verò videntur indistinctè dare licentiam ad alia vota adspirandi, *d cap De illis h.t.* ubi nullum tempus apponitur: ut hac in parte videatur recessum à jure civili. Et ratio est, quia qui sic discedit, videtur juri suo renuntiare, & partem suam liberare, licet ipse teneatur, si alter velit, ne commodum ex facto suo reportet. Covarr. *hic p.* 1. *cap.* 5. *num* 7. Et hoc si nesciatur, an congruo tempore sit rediturus: nam si verosimilis sit spes reditus intra tempus jure civili præscriptum, essetque periculum incontinentiæ in sponsa, aut alia necessitas, securius est exspectare, propterea quòd sponsalia non sint facilè dissolvenda, & quoad fieri potest, sine partis injuria agendum, ut firma potius maneant. Ut dicendum sit, *d c.* 5. procedere in casu priori. Sponso absente ex licentia sponsæ, erit huic exspectandus illius reditus, quia consentienti non potest dici facta injuria: uti & si in proximo sit ejus reditus, secundum *d. c.* 5. quod agit de dimittente terram, & ad alias partes se transferente, quod denotat diuturnitatem. Si fuerit in loco propinquo, requirendus est ad promissionem complendam intra terminum, & si justo teneatur impedimento, non sunt temerè sponsalia dirimenda, nisi, attenta qualitate sponsæ, periculum illi sit in mora. Covar. *d. loco in fine.* Vid. Rebel. *ubi sup n.* 16. Sanchez 1. *Disp.* 54. *per tot. & ab eo citati,* Pont *d. lib.* 12. *c.* 15.

39 V. Lapso termino, matrimonio contrahendo præstituto; cùm intra terminum promittens, eo lapso obligati nolit, quando scilicet terminus est appositus limitandæ obligationis, ejusque extinguendæ caussa, *d. c. Sicut* 22. *h. t. l. Fidejussor* 29. §. *fin. D. Mandati.* Quo tamen casu is per quem stetit, tenetur nihilominus, si altera pars velit, ne cuiquam sit liberum sua malitia impedire obligationem. Si verò terminus sit adjectus ad sollicitandum obligationis effectum, id est ad constituendum tempus, cujus lapsu debitor constituatur in mora, tunc lapsus termini non extinguit obligationem, cùm sint quasi duo contractus, unius faciendi, alter intra terminum faciendi, *l. Cessus* 25. §. 1. *D. De recept. arbit.* Ut si intra terminum non fiat, non possit dici sublata omninò obligatio. Covar *d. cap.* 5. *n.* 5. Rebel *d. qu.* 8. *num.* 18. Sanchez 1. *Disp.* 53. Pont. d. *lib.* 12 *c.* 16.

40 VI Per supervenientem fornicationem alterius, sive spiritualem, ut hæresin, apostasiam, *can. Non solum* XXVIII. *q.* 1. propter periculum, sive carnalem, cum subintelligatur conditio, si contra matrimonium non peccetur, *c. Quemadmodum* 25. *sup. De jureiur ubi Gloss* & Abbas. Si tamen innocens velit tenetur reus implere promissionē, ne sua sibi prosit

mali

malitia; fit enim hæc dissolutio tantùm arbitrio innocentis, non etiam ipso facto. Idem videtur dicendum, si sponsa tangi, osculari se libidinosè patiatur; sunt enim hæc signa animi impudici. In sponso hæc aliter se habere videntur, quòd ei ista non sint tam inhonesta. Covarr. *d. c.* 5. *n.* 2. Rebel. *d. loco nu.* 5. Sanchez, I. *Disp.* 55.

41 Quid dicendum de sponsa vi præcisâ devirginata? R. Nihilomagis cogendum esse sponsum ad complendam promissionem; cum licet nulla subsit sponsæ culpa, res tamen non sit integra; sed notabiliter vilior, ut meritò causset justum dissensum. *Gloss. in d. c.* 25. *V. osculo, per can. Raptor* XXVII. *q.* 2. Abbas in *d. c. Quemadmodum nu.* 12. *sup. De jurejur.* Covar. *d. loco n.* 2. Sanchez. I. *Disp.* 55. *nu.* 7. Nec faciet quidquam juramentum, quia sequitur naturam actus, neq; excludit subintellectam conditionem.

42 Quid si uterque sit fornicatus? R. Poni ab aliquibus compensationem, atque ita à sponsalibus recedi non posse, quod in caussa matrimonii uterque sit æqualis. Contrarium tamen verius esse, quia locus esse nequit compensationi, nisi in paritate: hic autem non est paritas, cum multò gravior sit fornicatio sponsæ, utpote gravem notam ei inurens, quàm viri, ut multis tradit Tiraquel in *Legib. connub. l.* I. Et patet ex eo, quod fœminæ meretrici non licet filiam exhæredare, *l. In arenam* C. *De in off. testam.* patri tamen concubinario filiam meretricem exhæredare licet. Covar. *ad c. Raynutius in princ. n.* 15. *De testam.* Nec rectè objicitur, quod adulteria utriusque compensentur; nam hoc, quia matrimonium est indissolubile; sponsalia verò facilius ob mutationem aliquam solvuntur.

43 An fornicatio præcedens ignorata causset dissolutionem? *R.* Id aliquos negare, inter quos est Abbas *ad. d. c.* 25. *per text. ibi*, ex ratione, quod præcedens fornicatio non contineat injuriam contra sponsalia necdum inita. Quorum opinio in sponso potest procedere, cujus fornicatio non reddit illum viliorē, nec infamiam inurit fœminæ: nisi tamē sæpè fuerit repetita, quia sic præbet probabilem suspicionem non servandæ conjugalis fidei, ut res illa datura sit justam dissolutionis caussam. In sponsa tamen omninò verior est adfirmativa, cum ei sit infame amisisse virginitatem: quæ & ideo vilior est, & viro ignominiosum, corruptam ab alio ducere. Ut hac de caussa meritò indicetur invitus non habiturus rem talem, qualem putabat. Nisi tamen sponsus eo animo adfectus fuerit, ut etiam vitii conscius, eam nihilominus duxisset, quod non possit videri deceptus. Navar. *in Summa c.* 22. *n* 27. *vers. Nono* Pont. *d. lib.* 12. *c.* 18. *n* 2. Pro hac parte facit textus in *l.* 5. *§.* 1. *vers. siquidem* C. *De sponsal.* ubi non dissolvuntur sponsalia per hoc, quòd mulier præscivit turpem vitam sponsi. Ubi vis ponitur in scientia: ut non obstet *d. c.* 25. in cujus principio, dum negatur sponsa cui juratò data fides, rejici posse, quæ ante sponsalia est fornicata, accipiendum de ea, quam sponsus probabiliter non ignorabat esse fornicatam.

44 Quid si fuerit vidua, quæ virgo putabatur? R. Videri ob hanc caussam sponsum non posse resilire à sponsalibus, propterea quòd licet vidua sit vilior virgine, ejus tamen conditio non sit turpis. Verum videtur & hoc in casu deesse animus, ex eadem caussa, ut aliqui volunt? non quidem propter irregularitatem, ratione bigamiæ, cùm parum de statu Ecclesiastico cogitent matrimonium ineuntes, sed quòd virginem ducere pluris æstimetur, quàm viduam.

45 VII. Per notabilem deformitatem supervenientem, ut amissionem oculi, nasi, paralysin, morbum, alium contagiosum, aliamque infirmitatem, qua unus sponsorum alteri fastidiosus, vel notabiliter debilis ad onera matrimonii subeunda redditur, *d. c.* 25. *& c. fin. inf De conjugio lepros.* Videtur enim subesse conditio, si res in eodem statu manserit. Covarr. *d c.* 5, *nu.* 2. Navar. in *Summa c.* 22. *n.* 27. *vers. Octavo*, Rebel. *d. q.* 8. *n.* 57. Sanchez. I. *Disp.* 56. Pont. *d lib.* 12. *c.* 17. *n.* 4. * Quod tra-

46 hendum videtur ad omne illud superveniens, quod præcognitum communiter talis conditionis homines averteret à contrahendo ex ratione, quod generali obligatione nō videantur ea conclusa, de quibus non est cognitum, aut quæ præscita impedivissent obligationē, *c. Venies* 16. *sup. De jurejur.* Veluti si agnoscatur notabilis morum asperitas & sævitia alterius; si capitales inimicitiæ inter spōsos oriantur, *arg. l.* 3. *ll. fin.* D. *De adempt. legat.* quia ponunt istæ caus-

caussæ & similes notabilem mutationem, caussantque difficiles exitus, *c. 2. h. t.* & divortium quoad thorum, *c. Litteras sup. De restit. spoliat.* ut à fortiori debeant caussare dissolutionem sponsalium. Navarr. *d. nu. 27. vers. Undecimo loco.* Sanchez. 1. *Disp.* 58.

47 Quid si bonis labatur, quæ dives erat? R. *Gl. d. c. 25. V. oculis*, velle, non caussari ea ex caussa dissolutionem, quam sequitur Covarr. *hic p. 1. c. 5. in princ. n. 5.* Barbosa *ad Rubr. D. Soluto matrim p. 4 n. 32.* & alii? quasi sponso sit imputandum, quòd nullam dotem sit pactus. Videri tamen non improbabilem eorum opinionem, qui volunt ex paupertate caussari dissolutionem, quia ponat notabilem mutationem propter onus novum, quod præcognitum avertisset alterum à contrahendo. Quod magis procedet, si dos promissa recusetur, *arg. c. De illis inf. tit. 5. De condit. appos.* Navar. *d. c. 22. n. 27. vers. Duodecimo*, Sanchez *Disp. 59. nu. 4.*

48 * Videtur & idem procedere, si, cum sit dives, dotem constituere sponsa recuset, licet fine ulla dotis mentione quis eam se ducturum promiserit, etiam cum juramento. Nam licet matrimonium constare possit sine dote, non tamen est decens & honestum, & tacitè de ea danda actum videtur, pro dignitate mariti, ut tenet Bald. in *c. Iuravit nu. 3 & 4. sup. De probat.* Menoch. *Arbitr. 2. casu 455. nu. 6* Sanchez. 1. *Disp. 60. nu. 2.*

49 Q. An ad hanc dissolutionem opus sit auctoritate Judicis; R. Ex natura rei non requiri propter tacitam, quæ subest, conditionem, quæ non expleta facit nihil videri actum. Et hoc in casibus, quibus de iure & facto impedimentum est notorium, & citra scandalum fit dissolutio. In occultis impedimentis opus est auctoritate judicis, ad evitandum scandalum: nisi ipsa sponsalia sint occulta; tunc enim, quia cessat scandalum, sufficit propria auctoritas Abbas *ad d. c. 25. nu. 28.*

50 Ad dispensationem quod attinet, ea non spectat nisi ad Pontificem Rom. cùm agatur de jure alteri quæsito, quod nullus, præter supremum Principem, auferre potest. Et facit *c. Ex litteris 10. h. t.* ubi Pont. præcipit Episcopo, ut sponsum, qui juravit contrahere, compellat, si non obstet caussa rationabilis: ut non possit dispensare Episcopus, quia non disponit super jure superioris, ut notissimum est.

51 Sponsalia de futuro subsequuntur ea, quæ sunt de præsenti, de quibus posterior Rubricæ pars agit, quæ alias dicuntur Nuptiæ; quod nomen deductum ab eo, quòd sponsæ velo, verecundiæ caussâ, obnubi solitæ, cum ad virum deducerentur. Dicuntur & Matrimonium desumptâ etymologia à matris nomine: non ideo, ut quidam volunt, quòd mulier propterea nubat, ut mater fiat; nam & Patrimonium dicendum esset, cum & vir desideret esse pater: sed rectius, secundum Gregorium IX. in *c. 2. sup. De convers. infidel.* propter labores, quos tum ante partum, tum in partu, tum post partum mater sustinet.

52 Nuptiæ sunt viri & mulieris coniunctio individuam vitæ consuetudinem continens, *Instit. De patria potest.* sive omnis vitæ consortium, divini & humani juris communicatio, *l. 1. De ritu nupt.* Dicitur individua quoad intentionem scilicet, quia nuptiæ eâ mente inibantur, ut essent perpetuæ & sola morte dirimerentur, Quò facit, quod tradit Sextus Pomd. Festus, nuptæ caput flameo amiciri solitum, ominis boni caussâ, quòd eo assiduè uteretur Flaminica, id est Flaminis uxor, cui divortium facere non licebat. Dico, quoad intentionem, quia, inspecto jure civili; divortia fuêre permissa D. *De divort. & Cod. De repud.* non etiam jure Canonum, ut dicetur inferius *tit. de divort.*

53 * Hac parte differunt nuptiæ à concubinatu, coniux à concubina: hæc enim concubitus tantùm caussâ, quamdiu liberet, in domum recipiebatur, illa honore & adfectione maritali tractabatur; quia ex adfectu & animo habentis ea res censebatur, Erat autem jure civili extra legis pœnam concubinatus. quod per leges nomen adsumpserit, *l. 3. in fin. D. De concubinis.*

54 Ubi lubet quærere. An et jure Canonico possit dici permissus? R. Si de Clericis quæras, uti in iis est prohibitus matrimonij usus, ita & concubinæ. *sup. De cohabit. Cler. & mul. l. Sacris 45. C. De Episc. & Cler.* Si de laicis, ita res clara est, ut nemo sit Orthodoxus, qui concubinatum per Canones permissum esse adserat, quandoquidem passim XXXII. *q. 4.* expressissimis & clarissimis verbis Canones detestentur concubinatum: & *can Audite 6 Dist. 34.* habeatur *Fornicari vobis non licet, sufficiant vobis uxores. Concubinas habere non licet vobis:*

vobis: & si non habetis uxores, tamen non licet vobis habere concubinas. Quid ex plenius [illegible] videntur tamen aliud quid insinuare duo loca, si verba captes, in *can. Is qui 4 cum can. seq. d. Dist.*34. qui permittunt uxorem non habenti concubinam habere. Per quos nuperus quidam scriptor, verus sciolus, movetur, ut dicat Canones sibi contrarios, vel, quia piaculum putat hoc fateri, mavult admittere concubinatum eo jure permissum, sub quatuor conditionibus, quas sibi comminiscitur, auctoritate textus in *can. Solet 7.* XXXVII.*q.*2. Prima, ut inter cœlibes consistat: secunda, absit animus procreandorum liberorum: tertia, adsit fides, ne alteri alter jungatur: quarta, simul maneant ad tempus, donec aliam dignam honoribus & facultatibus suis invenerint. O dignum helleboro caput! Duarum conditionum ibi D. August. meminit, scilicet si inter eos placuerit perpetuo ita manere, & absit animus impediendi generationem. Illa prior nuptias facit, secundum definitionem jam datam; posterior omnino desideratur ad finem matrimonii. Unde eam requirit ibi Canon, non quod sit necessarium, ut ineuntes matrimonium expresse cogitent generationem, sed ne contrarium intendant. Nam licet ille sit præcipuus matrimonii finis, qui copulam honestam facit, facit tamen & finis secundarius, scilicet evitandæ continentiæ, justum matrimonium. Secunda & quarta conditio falsò adsertæ ex isto textu non intellecto, vel perperam accepto ab illo Arcadieo scriptore, cui plus verborum est, quàm rei. Nam quantum ad priorem, ut scilicet absit animus procreandæ prolis, non ponitur hoc ibi pro conditione, sed facti species ita habebat, quod scilicet eo animo non convenissent, ad quam respondetur, intentionem istam non impedire matrimonium, modo non evitarint generationem, vel eam malâ arte impedierint. Nam iste animus impugnaret substantiã matrimonii, atq; ita ipsum impediret. Ut non sit dicendus Pont. nolle nasci liberos, sed potius nasci, dum non vult ei rei impedimentum poni per conjunctos. Posterior conditio est falsissimè adserta, contra textum, ab impudenti isto homine, cum Canon expresse adserat, intendentem ad tempus tantum aliquam sibi jungere, donec se dignam magis invenerit, animo ipso adulterum esse, non uxorem, sed concubinam habere, &, ut verbo dicam, non tam probare, quàm improbare concubinatum; nam alias frustra ad tempus, sibi aliquam jungentem damnaret adulterii. Mirum est, infectos Lutheranæ aut similis sectæ, quorum sæculum hoc ferrile est, fæcibus plena quoque luce excutire, nec eos pudere etiam falsissima quæque proferre, ut aliquid videantur dicere, & populo imponere possint.

Nihil istius tenebrionis somnium promovet text. in *d. can 4. & 5.* qui insinuare videntur, licitum esse, uxorem non habenti concubinam habere, eumque ab altari non repellendum; cum ibi *Concubina* nomine veniat uxor non legitimè & palam præmissis solemnibus ducta, uti requiritur, sed occultè, quod respuunt Canones, ut patet ex *can.* 1.2.3 *& aliis* XXX.*q.*5. & ita ductam non dignantur nomine uxoris, quod licet esset matrimonium, minus tamen honestè contractum, *d. can. 3. in fine.* Et esse concubinas, quæ citra peccatum habeantur, patet ex *can. Concubina* XXXII.*q.*2. qui dicit, non licere habere concubinas ad tempus ne quidem filiorum caussa; perpetuas ergo licet habere. Et apertè text. in *can.6. Dist.* 34. *Non licet vobis habere concubinas, quas postea dimittatis, & ducatis uxores;* ut liceat tales habere, quæ non dimittantur, secundùm regulam, quod exclusio unius sit inclusio alterius; quæ sunt loco uxorum, imò veræ uxores, & in eo tantum à legitima uxore distant, quòd non ductæ solemniter, & non tam intento fine primario matrimonii, eo tamen non remoto, quàm secundario, scilicet vitandæ incontinentiæ. Et hoc modo dicitur *d. can. Solet*, inter cœlibes talem contractum perpetuò initum posse non absurdè appellari connubium.

Quærere etiam hic lubet, An matrimonium sit præcepti? R. Impudenter Lutheranos & similis factæ hæreticos adfirmare, singulos homines ad nuptias obligari; non tantùm divino præcepto, sed & naturali, ex eo, quòd matrimonium sit de jure naturali, quale mutari non potest, *Instit. de jure natur. gent. & civili, in fine.* Unde est, quòd continentiam etiam Ethnicis probatam oderint, & votum castitatis, virginumque Deo dicatarum congregationes procaciter insectentur, adhæren-

tes suo principi tenebratum, omnis spurcitiæ & turpitudinis patenti. Sed, missâ factâ eorum impudenti adsertione, dicendum, fuisse quidem olim, ante genus humanum sufficienter propagatum, præceptum, singulos obligans ad conservandum & multiplicandum genus humanum: postea tamen, multiplicatis hominibus, non esse quidem revocatum, ne quidem per Christū, qui cæremonialia licet, non tamen naturalia præcepta per legem novam abrogavit, sed singulos amplius non obligasse; ipsam autem tantum communitatem aut rempubl. mansisse obstrictam in communi, ut per aliquos ei præcepto, eiusque fini satisfiat, aliqui verò cœlibes maneant, sive liberâ suâ voluntate, sive ex obligatione, quam sponte subierunt per Ordinis susceptionem, aut per votum continentiæ. Cujus observationem & possibilem esse, & Deo gratam, quidquid contra effutiant sectarii, patet ex Matth. c. 19. ubi Dominus laudat eos qui se castraverunt propter regnum cœlorum, id est qui se continuerunt: & ex Apostolo, 1. *ad Corinth.* 7. ubi dicit, benefacere eum, qui virginem suam jungit matrimonio, melius autem qui non jungit. Ut necesse sit, rem possibilem esse continere se, & bonam, frustrà enim alias id suaderet Apostolus. Quòd si nullus vellet contrahere, vel nullus superesset præter voto obstrictos, qui casus non continget, dato tamen, rectè diceretur eos teneri ad matrimonium ne pacto privatorum præcepto ex naturali obligatione vim habenti præjudicetur.

57 Materia matrimonii, circa quam, sunt corpora contrahentium, masculi scilicet & fœminæ, ut in reliquis contractibus res, de qua agitur; non tamen indistinctè quilibet. Nam ut nuptiæ consistant, oportet contrahentes sint cives Romani; quales hodie sunt omnes, qui Christo nomen dederunt. Cum peregrinis non est cōnubii jus, quales sunt Judæi, pagani, infideles, *can. Non oportet & can. Cave* XXVIII. *q.* 1. Externæ provinciæ incolæ nomine peregrini neutiquam veniunt, uti decisum *c.* 1. *h. t.* Cum hæreticis prohibitus quidem est nuptiarum contractus, propter perversionis periculum: initus tamen tenet, *Gl. in d. can. Non oportet.* Ratio diversitatis consistit in baptismi conformitate, quæ sufficit, ut hoc Sacramentum procedat, quod non impeditur per fidei difformitatem: quamvis non sine gravi peccato nuptiæ à fideli cum hæretico ineantur, propter jam dictum perversionis periculum. Quæ conformitas deficit in pagano. Ubi notandum est, non tam ex definitione Ecclesiæ fidelem cum infideli nulliter conjungi, cùm loca allegata non sint desumpta ex aliquo Concilio Generali, quàm ex usu & consuetudine Ecclesiæ prædictam conciliorum determinationem recipientis, & talia conjugia irrita censentis. Ita Bellarm. *Tomo* 2. *Contr lib.* 1. *De matrim. c.* 23. à quo dissentit Bas. Pontius *De matrim. lib* 7. *c.* 47. *n.* 5. qui & de matrimonio Catholici cum hæretico integrum Tract. scripsit.

58 Q. An excommunicatus nuptiarum sit capax? R. Non esse quidem eum tali communicandum, eumque peccâre ingerendo se hominum communioni, actus tamen eius tamquam à privata persona gestos tenere; cum nullibi irritentur, *c.* 1. *De except.* ad quos spectat matrimonium, estque de eo textus in *c.* 6 *inf. De eo qui duxit in matrim.* * Neque potest rectè inter peregrinos computari, cum 59 inter effectus excommunicationis non sit, quòd ad peregrinitatem aliquem redigat, licet peregrini loco habeatur quantum ad communicationem, ut maneat verus civis & liber homo, usum rationis habens. Covarr. *hic p.* 2. *c* 6 *in pr. n* 3. Navarr. in *Summa c.* 27 *n.* 36. *ad* 6.

60 Tenent etiam nuptiæ cum perjuro & existente in peccato mortali, cum nullibi declarentur irritæ. Jus civile, ob metum alicujus incommodi, nuptias non admittit inter tutorem, curatorem, & eam, quæ in eorum tutela aut cura fuit, ante redditas rationes, *C. De interdicto matrim. inter pupil.* inter Præsidem, milites, officialesque provinciæ, & mulieres ejusdem provinciæ, ob metum concussionis & fraudis, *l. Si quis officium* 38. *& l. Eos* 65. *D. de ritu nupt.* inter Senatores, eorumque liberos, & libertini generis fœminas, aliasque adjectæ & vilis conditionis, *l. Lege Iulia D. eod & l. Humilem C. de incestis nupt.* Quæ prohibitio postea immutata, concesso illustribus, ut ducant libertinas, sub certis conditionibus, *Nov. Vt liberti de cætero* 78 *§. Si quis autem* quas non attinet referre, quandoquidem lege Canonica, ad quam spectat inducere impedimentum

menta matrimonii, hujusmodi prohibitiones cessent. *Gl. fin. in can.* 1. xxx. *q.* 3. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6 §. 10. *n.* 31.

61 Oportet etiam contrahentes sint ætate habiles, ut dicetur *Tit. seq.* nullumque inter eos existat impedimentum, de quo infrà suo loco. Quod alius est impediens tantum, quod impedit quidem nuptias iniri, non tamen dirimit initas, cujus generis sunt sponsalia pura, *inf. Tit.* 4. Votum simplex. *Tit.* 6. Interdictum Ecclesiæ, *Tit.* 16. Aliud est dirimens, quod non tantum contrahi impedit, sed & contractas stare non permittit. Oritur istud, vel ex parte defectus consensus, cui error, vis, metus caussam dedit; vel ex parte defectus potentiæ, sive naturalis, quem ponit frigiditas, maleficium, sive legalis, quam caussat cognatio, affinitas, votum solemne, publica honestas, crimen, cultus disparitas, de quibus singulis infrà suo loco. Accessit & clandestinitas per Conc. Trid *de qua inf. Tit.* 3.

62 Ad neutrum verò istorum impedimentorum referri potest meretricium, cùm per hoc nullibi inveniatur poni impedimentum, & talis mulier corporis sui potestatem liberam habeat, atque consentire in alterum possit. Imò meretricem ducere in uxorem, esse licitum & pium opus, proficereque ad remissionem peccatorum, ait Pont. in *c. Inter opera* 20. *h. t.* Ubi meretrix dicenda, quæ passim corpore quæstũ facit, *l. Palam* 43. *D. de ritu nupt.* qualis ibi non tantum dicitur, quæ in lupanari prostat, sed & quæ in taberna, caupona aut quâ alia pudori suo non parcit. Semel aut bis copiam sui faciens quæstus ergo etsi non videatur posse dici palam quæstum corpore suo facere, videtur tamen comprehendi sub *d. c.* 20. Ut & illam ducens mereatur remissionem peccatorum: imò & illam, quæ sine quæstu se vulgat, *d. l.* 43. §. 3. quia non ponitur vis in quæstu, sed in eo tantum, quod à turpi vita avocetur ad honestum conjugii statum. Quo modo & videtur obtinere illius decisio in eo, qui ducit eam, quæ jam disposita ad amplectendam turpem vitam, & se vulgare proposuerit caussâ paupertatis, aut alia, cum ubi obtinet ratio legis, quæ est avocatio à turpi ad honestam vitam, debeat & obtinere ejusdem decisio. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 8. §. 11. *n.* 1. *& seqq.*

63 Intrinsecè matrimonium componitur ex mutuo contrahentium consensu, verbis aut signis externis declarato, quatenus habet rationem traditionis tamquam materia, quatenus verò acceptationis tamquam forma. Promissio enim sive traditio ante acceptationem est inefficax, & se habet instar materiæ, quam acceptatio hinc inde tamquam forma dans ei esse, perficit. Acceptatio ista quocumque modo olim fiebat & obligabat, etiam sine testibus ullis. Hodie consensus coram proprio Parocho & duobus tribusve testibus est exprimendus, ut dicetur infrà *Tit.* 3. & ferri debet in id, quod est dcessentia matrimonii, sine qua res esse non potest: unde non possunt addi conditiones essentiæ repugnantes, de quibus *inf. Tit.* 5. Copula ad substantiam ejus non est necessaria, argumento emptionis, quæ vera est ante traditionem, nam ex mutuo consensu substantiam suam consequitur. Subarratio per annulum, aut aliud quid, interpretationem suam recipit juxta loci consuetudinem, aut verba subjecta: quæ si de præsenti fuerint, matrimonium, si de futuro, sponsalia ponunt, juxta dicta sup. *eod* Dari autem annulos sponsæ per sponsum loco arrhæ etiam antiquis fuit usitatum. Plin. *lib.* 33. *cap.* 1. quibus ex antiquo Christianorum usu insculpi solitum fidei signum, quod est hieroglyphicum mutui fœderis atque concordiæ.

Contrahitur matrimonium non tantum ab ipsis partibus, sed & per parentes eorum, quatenus partes vel præsentes vel absentes consentiunt vel ratum habent.

64 Ubi quæritur, An consentire censeatur, coram parentibus caussam istam agentibus tacens? R. Ita videri *arg. c.* 1. *§. fin. De despons. impub. in* 6. cum tacens pro consentiente habeatur, *c. Is qui tacet De R. I. in* 6. saltem in iis, quæ commodum ejus respiciunt, ut hoc in casu. Creduntur enim parentes quasi ex mandato ea, quæ sunt liberis commodiora, hac in re procurare, propter adfectum erga eosdem. Aliter se res habebit, si quis taceat coram extraneo contrahente ejus nomine, quia non subest idem adfectus, neque mandati præsumptio in extraneo, atque in parentibus.

Covarr. *hic p.2.c.4. in prin. n.7.* Debet hic consensus esse mutuus: quamvis possit ab uno prius exprimi, & alterius subsequi, durante tamen prioris consensu: quem revocari posse & mutari, antequam alter consensum expresserit, extra dubium est, cùm contrahere quidem voluerit, necdum tamen contraxerit, & ut non tenetur alter, ita nec hic debeat teneri.

65 Item quæritur, An per procuratorem contractum obliget? R. Omninò; nec tantum ante Conc. Trid. ut patet ex *cap. fin. De procurat. in 6.* ubi hoc expressum, sed etiam post, cum Conc. quoad istam rem nihil immutaverit. Ubi Primò oportet procurator habeat speciale mandatum, id est nominatim ad matrimonium cum certa persona ineundum, *l. Generalis 34. D. De ritu nupt.* Posset enim alias contrahi cum tali, quæ meritò posset displicere. Secundò, per se exequatur; neque enim substituere illi licet, nisi expressè sit permissum. Tertiò, servet fines mandati, & non sit revocatum; nam alias non teneret matrimonium, licet procurator ignoraverit revocationem, propter deficientem consensum, *d.c. fin.* Quod hac in re est speciale, propter summam in matrimoniis requisitam libertatem: ut ne quidem juramentū de non revocando tale mandatum obstet, quo minus revocatum sit inutile. Covarr. *d. loco nu. 13.* Sanchez. *2. Disp. 11.* Rebel. *p. 2. lib. 2. q. 5.* Desiderant aliqui, mandatum detur coram Parocho & testibus: sed cùm hoc non requirat Trid. quod tantum vult, ut coram proprio Parocho & testibus consensus exprimatur, satis erit, si procurator coram Parocho loci & testibus exprimat voluntatem mandantis, cum tali persona contrahentis, etiamsi litteræ, quibus continetur potestas procuratoris, non sint visæ.

66 Potest & matrimonium iniri per litteras, cùm per eas sufficienter exprimatur consensus hinc inde, qui etiam debet permanere; nam si alteram partem pœniteat ante traditionem aut acceptationem litterarum, nihil eæ operabuntur, juxta dicta supra, & *l. 4. in pr. D. De manumiss. vind.*

67 Consensus hic fit de præsenti, veluti, *Accipio, Habeo te in conjugem*, expressus ab ipsis contrahentibus, Verba Sacerdotis nihil faciunt, cum tota matrimonii substantia consistat in partium consensu. Quare autem Parochi præsentia desideretur, dicetur infrà *Tit. 3.*

68 Disputatur autem, An præter consensum contrahentium requiratur & consensus parentum? R. Esse qui non civili tantum, sed Canonico & naturali jure eum requisitum velint, qui videntur mihi errare, ut obiter declarandum. Quod igitur attinet ad jus naturæ, eo non requiri necessario consensum parentum, inde constat, quod jure civili passim sufficiat consensus patris, non etiam requiratur matris, *Inst. de nupt.* quodque solus consensus avi sufficiat in elocanda nepte, patris non sit habendus, *l. Orationes 16. § 1. D. De ritu nupt.* cùm, si jure naturæ requireretur parentum consensus, etiam matris fore necessarius, nec solius avi sufficeret in elocanda nepte, sed & patris requireretur; nec emancipatus validè contraheret, non audito patre, *l. Filius 25. D. de rit.* cum vere filius maneat, & ex æquo parentibus debeatur honos, quod & vult divinum Decalogi præceptum, non mutabile per jura inferiora, *§ fin. Instit. De jure natur.* Ut frustra respondeat Pulveus, id datum esse patriæ potestati: nam ea responsio facit nō ratione naturali, sed civili tantum desideratū consensum patris, ne scilicet ei invito adnascatur suus hæres, non etiam matris, cui non sunt sui hæredes, cui non habeat in potestate. Facit, quod in sacra Scriptura nullum hanc rem concernens inveniatur præceptum. Et licet legantur aliqui parentum consensum expetiisse, ad nuptias ineundas, leguntur tamen & alii eas validè iniisse, consensu non petito, uti Ezau, Tobias. Ut nihil faciat quartum præceptum Decalogi, quod minimè concernit perpetuum vitæ spatium, cujus electio debet esse libera, præcipuè conjugalis, ut facilius procedat. Nihil etiam facit textus *Instit. De nupt. in princ.* qui habet, naturalem rationem id suadere; quia est consilii, non præcepti; & quidni eadem suadet adhiberi consensum matris? Vid. Sanchez *lib. 4. Disp. 22.* Rebel. *p. 2. lib. 2. q. 14. Sect. 1.*

Quantum ad jus Canonicum, quidquid alii effutiant, plerique minus æqui in Sedem Apostolicam, certum est, eo non requiri consensum parentum de necessitate, uti patet ex *can. Sufficiat XXVII. qu. 2.* qui dicit sufficere solum

solum, consensum contrahentium. Verum textum illum aiunt supplendum esse, tum ex lege civili, in qua fundatur, tum aliis ex locis, quæ consensum parentum requirunt. Ut melius faciat text. in *c. Veniens 13. h. t.* ubi nuptiæ sine consensu parentum dicuntur tenere. Et ut hic textus alicui posset esse dubius removet omnem dubitationem. Trid *Sess. 14. cap. 1. de reform.* quod expresse definivit, matrimonia citra consensum parentum inita esse rata, nec posse annullari. Cujus ratio est, quod non debeat electio vitæ ab alieno dependere arbitrio, *c. cum virum 12. in fine sup. de Regularib.* quam aliàs facile contingeret impediri in injuriam matrimonii, cuius libertas non est minuenda. Minui autem contingeret non rarò, si requiramus consensum parentum, quorum stultitia aut avaritia non rarò honestas liberorum adfectiones impediret, eosque in cælibatu degere; domi que emarcescere faceret. Costal. *in l. 2. D. de ritu nupt.* Facit textus, *in c. Puella XX. q. 2. & in l. Nam quod 14. D. Ad S. C. Trebell.* ubi ea, quæ sunt publici juris, non sequuntur jus patriæ potestatis. Vid. Ant. Cont. *lib. 1. subsec. Lect. c. 4.* Joan. Andr. *ad c. fin. tit. seq. & plenè* Bellarm. *Contr. Tomo 2. de matrim lib 1. c. 19. & 20.* & Pont. *lib. 2. c. 1 §. 1.* Optant tamen Canones, & Trid. *d. loco*, consensum parentum adhiberi, quod hoc tum honestas requirat, ne aliàs præcipuè filiæ existimentur appetentiæ procacioris auctores, si ipsæ de nuptiis suis electionem sibi vindicent, *can Honorantur in fine XXXII. q. 2.* tum utilitas, ne contingat liberos inconsultis parentibus nubentes in gravia incidere incommoda, & per contemptum erga parentes peccato se involvere; nisi causa sit eos excusans. Non obstant varii textus qui adferuntur in contrarium, *can. Nostrates XXX. qu. 5. can. Non omnis XXXII. qu. 2 & alii*, qui infirmant requiri parentum consensum; nam sunt accipiendi de honestate, non etiam de necessitate, ut ex iis est colligere.

70 Quantum ad jus civile, plerique contendunt irritas eo jure esse nuptias; quas non firmat parentum consensus, per varia juris loca, quæ videntur indicare nullitatem talium nuptiarum. Verùm eiusmodi loca accipi possunt secundùm Paullum, *2. Sent. tit. 29.* qui dicit eos, qui sunt in potestate, sine consensu eius, in cuius sunt potestate, non rectè quidem contrahere matrimonia, contracta tamen non dissolvi; subjuncta ratione, quod contemplatio publicæ utilitatis, id est nuptiarum, *l In bello 12. §. medio 3. D. de capt. & postlim. revers.* privatorum commodis præferatur, Idem colligitur ex *l. 1. D. exhiben. liberis*, ut latius probatum, *Instit de nupt.* Ut rectè dicat Cuiac. *lib. 3. Obs. c. 5.* legem prohibentem contrahi nuptias iniussu parentum esse imperfectam, quòd eas quidem contrahi prohibeat, contractas tamen stare patiatur; & licet declaret esse injustam uxorem, permittat tamen esse uxorem, qualis est non accepta solemnitate.

71 Præterea requiritur, consensus sit liber ab omni metu, qui si alibi, præcipuè hac in materia difficiles dabit exitus, & cum non ponat liberam voluntatem quæ hic omninò desideratur caussabit nullitatem utroque in foro, ut videre est, *in d. c. Veniens 13. h. t. & c. inf de conjugio lepros.* ubi ille, qui metu justo inductus cum aliqua contraxit, non impeditur aliam ducere: quod non esset, nisi in utroque foro esset libera ab ea, cum qua contraxit; licet alii contractus metu initi non sint ipso iure nulli, ut dictum suprà, *tit. de his quæ vi, &c.*

72 Quæritur autem, An jure naturæ metus irritum ponat matrimonium, an verò tantùm Canonico; Resp. Multos velle, ipso jure ex propria actus natura poni irritum matrimonium metu contractum; inter quos est Covar. *hic p. 2. c. 3 § 5. n. 6.* & alii, quos allegat Sanchez, *4. dist. 14.* verum probabiliorem videri sententiam, tantùm jure Ecclesiastico esse irritum, juxta ea, quæ diximus in simili supra *tit. de voto n. 35.* cum si qua daretur ratio, quare irritum esset jure naturæ, ea esset quod metus, auferendo libertatem consensus, poneret simpliciter involuntarium. Id quod falsum esse patet iis, quæ sunt dicta *sup. de his quæ vi & c. n. 2.* ubi traditum, coactam voluntatem esse voluntatem, & summo jure obligare, secundùm *l si mulier 21. in fin. D. quod metus causa gest. esse dic.* Facit, quod etiam juramentum requirat libertatem, & tamen metu extortum obliget. *c. verum, c. Si verò sup. de jurejur.* Covar. *d. §. 5. n. 2.* Tenet hanc partem Navar. *in Summa c. 22. n. 50.* ubi addit, multas

ejus rationes tradi ab Abbate, in *c. cum locum n. 7. h. t.* eas tamen solas non sufficere, sine statuto Ecclesiæ, ad inducendam nullitatem ipso jure.

73 Necesse autem est metus sit justus, cadens in constantem virum, secundùm qualitatem personæ, qua de re actũ sup. *De his quæ vi &c.* Quo modo metus reverentialis non impedier matrimonii libertatem, *l. Non cogitur 21 cum l. seqq. D. de ritu nupt.* Sic in *c. 1. in fine de despons. imp. in 6.* præsens & tacens parentibus contrahentibus non judicatur ideo dissentire, sed consentire, nisi minæ graves concurrentes impediant consensus libertatem. Covarr. *hic p. 2. c. 3 §. 6 n. 5. in fine.* Sit incussus injustè ab extrinseco, & quidem ad extorquendum matrimonium. Dico, injustè, quia si justè incussus sit, non est, quod actum hunc ponat irritũ.

74 * Unde si damnatus ob crimen, promissâ remissione sub conditione ducendi meretricem eam duxerit, tenebit matrimonium, quia non potest dici subesse metus justus, cum damnatus sua sponte, ad evitandam mortem, hunc modum elegerit. Covarr. *d. c. 3 § 4 n. 19.* Sanchez 4. *disp. 12. n. 8.* Dico, ab extrinseco, quia si ab intrinseco procedat, uti à morbo caussante mortis metum, non potest dici injuriosus, cum à natura procedat. Dico, ad extorquendum matrimonium: quia aliàs non tam impellitur quis alio, quàm à se ipso.

75 Quid si caussam timoris justi quis dederit, ut belli sibi suisq. inferendi, nisi hosti nubat? R. Posse videri, validum esse matrimonium, per *l. si mulier 21. D. quod metus caus.* ubi liberta ingrata patrono, si metuens rettahi in servitutem aliquid ei dederit vel promiserit, tenet donatio: & *l. 3 § 1 eod. tit.* dicitur vis, quam Magistratus intulit, non vitiare contractum. Dicendum tamen, quando metus ab extrinseco incutitur, principaliter ad finem extorquendi matrimonii, etiamsi cadat in constantem virum, & caussam timoris præbuerit, matrimonium esse irritum. Ratio est, quòd injuria fiat Sacramento, si istis mediis intendatur per se extorsio matrimonii, propter imminutam libertatem, quæ non minuitur minus data causa, quam non data. Nec obstat, quod dictum modo de damnato; nam ibi non intenditur metus principaliter ad extorquendum matrimonium, sed per accidens, data electione elegit spontaneè. Quòd si intenderetur metus principaliter ad matrimonii extorsionem contractum non foret validum, cum eo casu vis inferatur, & inferens sit injurius alteri, & ipsi Sacramento: quod idem non contingit in casu alio, cum voluntas maneat liberior. Vide latè Sanchez *lib. 4. Disp. 13.* Rebell. *d. lib. 2. q. 11. sect. 2.*

76 Quid in casu, quo superadditum juramentum? R. Ut non tenet matrimonium propter justum metum, ita nec tenere juramentum, nec per illud induci obligationem ad observationem contractûs, ut relaxatione non indigeat. Nam cum matrimonium sit nullum, ut jam probatum, ita & juramentum, quod sequi solet naturam & conditionem actûs, cui apponitur, *l. fin. C. de non num. pec.* & ita definitum, *c. 2. inf. de conjugio lepros.* ubi ille, qui cum prima contraxit, metu justo inductus, & juravit, si postea aliam in uxorem acceperit, cum illa manere jubetur, non obstante juramento priori præstito; cum ibi nulla fiat mentio præviæ absolutionis aut pœnitentiæ, quã injungere solet Pont. iis, qui fidem fallunt uti in *c. sicut 22. h. t.* Ut signum sit, juramentũ ibi non tenuisse propter defectum consensus, quem non supplet juramentum. Covarr. *d. c. 3. §. 5. n. 3* Sanch. 4 *disp. 20. q. 4. n. 14. & 15.* Pontius *lib. 12. c. 8. §. ult. n. 75* Ubi non rectè dicetur jurans peccare, quòd videatur mentiri, dicens se consentire, cùm non consentiat, quia consentit quidem, sed non liberè Covarr. *d. §. 5. n. 10.* Itaq; eo casu nec tenet actus, ut matrimonium neque etiam ut sponsalia, tum quod de iis non agatur, tum quod & ista requirant libertatem, quam adimit vel impedit gravis metus. * Ut 77 proinde & sponsalia sint nulla, & juramentum accedens nihil operetur, secundùm dicta: & patet hoc ex *c. ex litteris 11. tit. seq.* ubi puella, quæ invita & jurata fuit desponsata cuidam puero, non impeditur alteri nubere, non facta mentione relaxationis, ut inde rectè colligatur juramentum esse nullum. Covarr. *d. §. 5. n. 1.* Barbosa *p. 4. n. 30. ad Rubr. D. Soluto matrim.* Sanch. 4. *disp. 19.* Pont. *d. loco n. 76.*

78 Quæritur, An metus purgetur per copulam? R. Omninò, si spontanea sit, & habeatur adfectu maritali; atque ita ratificari priorem contractum, & incipere ex nunc valere, accedente alterius consensu, qui per talem copulam suffi-

sufficienter exprimitur, *c. is qui* 30. *h. t.* Abbas *ad c. veniens* 13. *n.* 6. *eod.* cùm verbis an factis consensum explicemus non interfit, Sanchez, 4. *Disp.* 4. 18. *n.* 2.

79 Quid si metu mortis copula sit extorta? R. Hanc quæstionē non esse dubiam post Conc. Trid. in casu matrimonii initi sine Parochi & testium præsentia, cum, juxta dicta & dicenda necessariò per illud requiratur istorum præsentia, ut copula nihil operetur. Tantùm esse dubium ante Trid. & post illud, in casu matrimonii initi coram Parocho & testibus. Et dicendum, esse quosdam, qui velint convalescere quia non sit metus cadens in constantem virum, eò quòd indicat ad peccandum, ad quod committendum non datur justus metus; ut videatur saltem interpretativè copula habita animo maritali. Et facit, quod textus plerique, ut *cap* 2. *inf. de conjugio lepros.* & *cap.* 4. *inf. qui matrim. accus. poss.* satis insinuent, metum purgari per copulam, & per eam accedere consensum, ut explicat ibi Gl. & videtur eius esse sententiæ Covar. *hic p.* 1 *c.* 4. §. 1. *n.* 11. Probabilior tamen est contraria, scilicet non canvalescere matrimonium, propter metum, qui facit deesse consensum, *c. cum locum* 14. *h. t* qui etiam hac in parte esse potest gravis, propter malum comminatum grave, quod libertatem consensus aufert. Et ut talis copula non sit extra peccatum letale, si habeatur circa animum maritalem, atque ideo metus ex ea parte non sit justus, ut consensum ponat in copulam, non tamen ideo ponit etiam in matrimonium quia est aliud à copula, & ejus respectu est justus, ut consensum auferat. Potest enim aliquid diverso respectu esse justum & injustum, operari aliquid & nihil efficere. Facit, quòd ut consensus expressi per verba effectum impedit metus, ita etiam impediat fictum & præsumptum, cum, stante eadem causa, idem proveniat effectus. Nisi velimus admittere fictionem plus operari, quam veritatem, & ei non obstare, quod obstat veritati, quod est contra *l. Filio* 23. *D. de liberis & post.* cùm fictio naturam imitetur, non etiam superet, *Instit.* De *adopt.* §. *minorem.* Ex dictis patet responsio ad primum argumentum in contrarium, non esse quidem metum iustum quoad copulam, esse tamen justum quoad matrimonium. Textus allegati tantùm loquuntur in casu, quo copula subsecuta est spontaneè. Ita tenet Abbas in *c. Consultatione* 28. *nu.* 7. & *cap. Discretioni n.* 13. *h. tit.* quem alii sequuntur Navar. *in Summa c.* 22. *num.* 51. *in fine.*

80 Idem dicendum de cohabitatione; nam cum, qui potest recedere, permanet, non potest non videri consentire, & actum priorem ratificare. Ut tamen cohabitatio sit signum sufficiens consensus, oportet Primò sit spontanea, cessante omni metûs causa; nam ea durante, durabit & metûs, qui ponet defectum consensus. Copula interveniat non est necesse, cum textus in *c. Ad id* 21. *h. t.* tantùm se fundet in cohabitatione. Secundò, sit diuturna *d. c.* 21. Ubi quantum temporis sufficiat, videtur arbitrio Judicis relinquendum qui consideret circumstantias & recedendi occasionem & moram. Nam quod in *d. c.* 21. fiat mentio anni & dimidii, est tantum ratione facti contingentiæ, non etiam ut jus ponatur. Tertiò, ratificans sciat matrimonium non valere; aliàs error poneret vitium, quia nihil magis consensui contrarium quàm error Sanchez *d. disp.* 18. *n.* 4 & *seq.*

81 Quæri etiam hic posset, An arrhatum commissio ponat metum? R. Eam esse receptam jure civili, *l. fin.* C. *h. t.* & ab Ecclesia non tam improbari, quàm approbari arrharum commissionem ex parte eius, qui eas dedit, & à contractu iniustè recedit; & restitutionem earum in duplum aut triplum ex parte eius, qui recepit, & à contractu resilit; nec videri hanc rem caussare justum metum, cum partium arbitrio ita sit conventum, *

82 Ubi nihil faciet, quod legibus & Canonibus passim pœnæ adjectio improbetur, *c. Gemma h. t.* & *l fin.* C. *de sponsal.* ne matrimonia fint minùs libera; nam aliud est in pœnam apponi, aliud arrham committi. Verùm in adsignanda ratione diversitatis laboratur. Ponunt eam pleriq; in eo, quod arrhæ maturiori consilio soleant constitui, propter earum traditionem & receptionē, & communiter non sint ita magnæ; pœnæ verò minus deliberatè imponantur, cum tantum promittantur, Bart. In *l. Titia* 134 *n.* 4. *D. de V. O.* Proclivior enim quisque est ad obligandum se verbo, quàm ad pecuniam numerandam, aut rem tradendam. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 3. §. 7. *num.* 5. Sunt tamen, qui putent pœnam

pœnam apponi posse ex eo, quod dupli aut tripli exactio ab eo, qui arrhas accepit, & non implet sponsalia, sapiat pœnam. In quam rem adducunt *Nov.* 18 *Leonis* in qua hoc ipsum adseritur. Verum illis obstat *d. lib fin.* quæ arrharum commissionem & exactionem dupli aut tripli approbat, non etiam aliam pœnam appositam; subjecta ratione, quod matrimonia debeant esse libera. Facit & contra eosdem, *d l Titia*, ubi dicitur, esse inhonestum, vinculo pœnæ matrimonia adstringi: & *d. c Gemma*, quod improbat actionem pœnæ, & licet agat de impuberibus, qui contraxerant matrimonium, subjecta tamen decisioni ratio est universalis, scilicet quod libera debeant esse matrimonia. Nihil facit *d. Nov.* 18. quia ea non habet magnam vim, cum ne quidem ipsius Leonis tempore fuerint receptæ ejus Novellæ, ut nihil virium habeant, *arg. lib. de quib.* D. *de legib.* Patet ex dictis, arrham debere intervenisse, id est datam esse; nam aliàs eadem futura ratio, quæ est in prohibitione pœnæ, quæ etiam modica subjuncta erit inutilis cum textus indistinctè pœnarum adjectionem irritent, eo quod si contra bonos mores libertate matrimonii impedire adjectione pœnæ, non tantum si per contrahentes adjiciatur, verùm etiam si per eos, qui contrahentibus conjuncti; ut probabile sit fore, ut inducatur isto metu ad ineundum matrimonium. Idem dicendum, si inter extraneum & alterum contrahentium fuerit conventum de pœna, cum & hoc in casu eadem militet ratio.

43 Quæstio alia est, An pœna juramento firmata præstanda veniat? *Resp.* Probabilius videri, nec eo casu præstandam esse pœnam, cum juramentum sequatur naturam actus, qui cum non teneat, nec ipsum juramentum quidquam operabitur: præcipuè cum pœna sit improbata ex causa utilitatis publicæ, scilicet ut sint libera matrimonia, cui ne quidem juramento præjudicatur, quia illud hac in re non foret extra peccatum, quale servandum non esse dictum sup. *de jurejur.* Quod aliqui volunt procedere, quando non violatur pactum contra nuptias, tunc enim volunt pœnam conventam nullius esse momenti, secundum *d. c. Gemma.* Si verò contra fidelitatem sive justitiam violetur pactum, nihil obstare quo minus pœna exigatur, atque ita etiam [illegible] intramentarum, non tam bonis moribus contrarium, quàm iis respondens, scilicet ut pactum servetur.

84 Hinc patet, non esse licitam exhæredationem, aut dotis donationisve propter nuptias denegationem, propter contractas nuptias, invitis aut insciis parentibus, cum res ea justum metum injiciat, *cap.* 2. *sup. de his quæ* [illegible] Ut procedat regula, quæ habet, jure permittente contractum initum non mereri pœnam. *cap. fin. inf. de secundis nupt. l. Gracchus* 4. *C. ad L. Iul. de adult* Contra Abbas *Cons* 12. *n* 1 *&* 2. *lib.* 1. Covar. *d. c.* 3. §. 8. *n.* 5. *alios citans.* Quo tamen non obstante, videmus variorum locorum statutis permissum, non tantum filios, sed & filias exhæredari posse, dotem & donationem denegari, non tantum si indignas inivérint nuptias, verum & si dignas, ut dictum latius ad *tit. D. de liberis & post hæredib. instit. num.* 15. *& seqq.*

85 Unde illud hic repetere & quærere lubet, An eiusmodi statuta non sint reprobanda; Respondendum. Hoc posse videri, propterea quod non spectet ad sæculares definire causas spirituales, qualis est matrimonialis, & super iis condere leges, sed tantum sit Ecclesiæ, quæ definivit, debere libera esse matrimonia ut videantur statuta laicorum minus sustinenda, libertatem impedientia. Et hanc partem sequens Covarr. *d.* §. 8. *n.* 6. vult sublata esse statuta contraria. Quibus tamen non obstantibus, dicendum, non posse videri omnino iniusta eiusmodi statuta. Nam licet ad Ecclesiasticum tribunal spectet disceptatio super matrimonii validitate, ut post alios Canones definivit Trid. *Sess.* 24. *can.* 12. *de refor. matrim.* tamen, qua ratione matrimonium est contractus civilis, non est omnino immune à civili providentia, quò minus ab ea coerceatur abusus contrahentium, hac præcipuè in parte: cum & Canones judicem decens & honestum liberos exspectare judicium parentum, maximè filias; indecens verò, contra virginalem pudorem maritum sibi expetere, & usurpare officium patris, *can. Honorantur* XXXII. *qu.* 2. cuius læderetur auctoritas, ut hujusmodi culpæ & modo inordinato rectè sit dicenda proposita pœna. Nam licet inferior non possit tollere legem superioris, potest tamen ei ali-

quid

quid addere, in eius confirmationem; ... cum circa substantiam matrimonii, quæ subest legi Ecclesiæ, non disponant statuta civilia, sed tantum modum inordinatum corrigent, non possint dici injusta, licet in consequentiam aliquid resultet minus respondens plenæ libertati matrimonii, quod non venit considerandum, cum ide tendat ad evitanda majora incõmoda. Barbosa *ad l.1.p.4.n.32.& seq.D.Soluto matrim.* Vid. Sanch. 4 *disp.* 25. & Rebel *p.2.lib.2.q.14.sect.ult* Pont. *lib.2.c.1.§.3.*

86 Libera itaque debent esse matrimonia, nec ad ea quis cogendus vel per Principem, nisi bonum commune exigat. Sanchez 2. *disp.* 27. neque impediendus, quo minus liberè contrahat. In impedientes Trid. *Sess.* 24. *c.9. De reform. matrim.* excommunicationis sententiam protulit, ipso facto incurrendæ. Et hoc, si sine causa; nam si ea subsit, ut cessat peccatum ita & excommunicatio. Sanch. 4. *Disp.* 22. *num.* 8. Hæc de metu. De dolo agetur infrà *Tit.* 9.

87 Effectus matrimonii est, quod ad mutuam cohabitationem cogantur conjuncti, uti etiam ad mutuam debiti redditionem, eo quod inter eos fit individua societas, etiam ante consummationem, cum ex solo consensu nuptiæ habeant suam perfectionem; quod uxor sequatur virum, qui uxoris caput, eiusque est gubernare rem familiarem, eligere domicilium quod propter mutuum obsequium, ad quod tenentur, non facilè detractat uxor, *Gl ad c.1. inf. de conjug. leprof.* Nisi tamen inde uxori vitæ aut corporis periculum, atque peccandi occasio immineat, cujus causa est urgentior, aut nisi obster pactum, quod licitum est: nam si traditioni rerum pactũ rectè apponitur, quidni & corporis, si nihil includat turpe, aut matrimonio contrarium? Obligatur præterea uxor ad eas operas, quas, salvâ dignitate suâ, citra dedecus præstare potest.

TITULUS II.

De Desponsatione impuberum.

SUMMARIUM.

1. *Sponsalia non contrahit furiosus.*
2. *Furor postea interveniens non dirimit.*
3. *Ebrietas & ira quatenus impediat sponsalia.*
4. *Impuberes qualiter rectè contrahant.*
5. *Pubertate impleta resilire licet à sponsalibus.*
6. *Nisi juramento fuerint firmata.*
7. *Contrahunt & parentes pro liberis.*
8. *Non tamen ante septennium.*
9. *Contrahere ante pubertatem non est letale.*
10. *Ad matrimonium requiritur pubertas.*

AD sponsalia necessarius est consensus, cum inducant mutuam obligationem: quo modo requiritur, ineantur ab iis, quibus est mens sana. * Ut excludatur furiosus, *cap. dilectus 14. sup. tit. prox.* nisi tempore dilucidi intervalli, quo durante ut intelligit, quid agat, ita & habilis est & ad contrahendum & ad restandum, *l. Divus D. de officio Præs.* Non præsumitur autem quis furiosus, uti probatur, *l.5. C. de codicil.* cum quilibet talis præsumatur, qualis natura esse debet: uti è contra is, quem constitit fuisse furiosum, non præsumitur habere dilucida intervalla, nisi constet. Covarr. *hic p.2 c 2. num.* 7. * Etsi autem furor ponat sponsalibus ineundis impedimentum, ut dictum, non tamen postea interveniens ea dirimit, *l furor 8. D. de sponsal.* Posset tamen videri justam causam ea res præbere alteri ad petendam dissolutionem. Et hoc in sponsalibus, quæ sunt de futuro; nam ea quæ sunt de præsenti, solvi nequeunt, *l. Oratione 16. in fine D. de ritu nupt.* eo quod contractus iste omnimodum suum esse habeat.

3 Facit & ebrietas inita sponsalia non tenere, quatenus tanta est, ut sensum impediat. Quod idem de ira dici posset, si tanta probetur fuisse ut usum rationis abstulerit: quod probandum cum qualitas, quæ homini naturaliter inest, semper adesse præsumatur.

4 Impubes septennio major sufficientem præsumitur habere consensum ad ineunda sponsalia; quorum ea vis, quod ante pubertatem ab iis resilire non licet, idq; ut occurratur impuberum levitati, ne quotidie nova sponsalia ineant. Et hoc, sive uterq; sit impubes, sive alter tantum, cùm & pubes cum impubere contrahens teneatur exspectare ejus pubertatem, ejusq; consensum aut dissensum, quod sibi imputet, cum legem hanc sponte susceperit, *c. 7. h t.* nisi causa aliud suadeat. *c. ex litteris 11. h. t.*

5 Pubertate impleta, concessa est resiliendi facultas ex solo dissensu, sine ulla alia causa. Et si alter primo implevit, poterit, non exspectata pubertate alterius resilire. Covarr. *hic p.* 1. *c.* 5. §. 1. *n.* 2. Nam cum possit alterius ætate impleta, & eo contradicente, quidni adhuc impubere? non obstante, quod sponsa in domum sit traducta. Et hoc, ut subveniatur immaturo eorum iudicio, si fortè minus prudenter se obligarint; nisi tamen copula intervenerit, *c. à nobis* 8. *h. t.* per quam, secundum jus vetus, sponsalia transibant in matrimonium, uti dictum supra *tit. prox. n.* 22. Si de copula dubitetur, sponsi eam adserentis juramento stabitur, *c.* 6. *h. t.* nisi aliud probetur. Statim autem ubi pubertatem attigerit, reclamandum est, ne videatur consentire in sponsalia, *c.* 7 *h. t.* etiamsi animo dissentiat. Quod non sufficit in foro exteriori, nisi vel ignorantia pubertatis, vel sponsalium excuset. Sufficit autem intra triduum à pubertate impleta quis reclamet, *arg. l. fin. C. de indic.* ubi ilico dicitur fieri, quod intra triduum fit. Si tamen ante pubertatem quis reclamaverit, & in eo statu manserit, videtur non teneri, cum ea res faciat sufficienter eum reclamasse.

6 Quid si juramento fuerint firmata sponsalia? R. Juratum ab iis non posse recedere, cũ licet sit impubes, juramento se obstringere possit, & teneatur illud observare: ut juramẽtum faciat sponsalia ex parte ejus suam vim habere & impleri debere; quatenus est doli capax, quem obligat juramentum, ut post alios tradit Covarr. *d.* §. 1. *n.* 3.

7 Contrahunt hæc sponsalia non tantum ipsi impuberes, sed & parentes pro liberis; quæ liberi censentur confirmare, si scienter à parentibus inita non reclament, idque ratione taciturnitatis. Covarr. *p.* 2. *c.* 4. *in princ. n.* 4. Sanchez 1. *disp.* 23.

8 Ante septennium non rectè parentes ea ineunt pro liberis, uti nec ipsi impuberes ante eam ætatem. Ubi aliqui volunt esse letale, ante septennium inire sponsalia, propter textum in *c.* 2. *h. t.* quo distinctè inhibet Pont. ne ante istam ætatem aliqui conjungantur, propter præceptum Pontificium, cuius transgressio in materia gravi ponit letalem culpam. Verum hoc non potest dici in pueris, quos ignorantia excusat. Non etiam letale esse parentibus, ex eo probatur, quòd nulli irrogetur iniuria, neque etiam Sacramento, cum sponsalia non ponant Sacramentum. Non obstat *d. c.* 2 quia non videtur de sponsalibus istis agere, sed de matrimonio ut patet ex verbo, *conjungantur*, quod non habet locum in sponsalibus, quæ tam continent conjunctionem, quam aliquam promissionem.

9 Non esse letale, sponsalia de præsenti inire ante pubertatem, ex eo patet, quod taliter contracta inter impuberes jus nostrum interpretetur, ac si essent de futuro *c.* 1 §. *Idem quoq; eod. in* 6. Ut non subsit ratio culpæ letalis, cum Canones ea iniri permittant ab impuberibus, & Sacramento, quod non ponitur, non possit dici fieri injuria. Non potest obstare *d. c.* 2. nam prohibet, ne inter impuberes sponsalia ineantur, simul & perficiantur copula, uti colligitur ex *d. V. Conjungantur*, quod ad copulam refertur. Ubi excipit bonum pacis, si modò malitia in iis suppleverit ætatẽ, ut ad copulam sint habiles. Abbas *d. c.* 2 *n.* 1. Vid. Sanchez 1. *Disp.* 17. Cæterùm inita sponsalia ante septennium, licet nulliter, convalescunt tamen per advenient septennium, quasi per ratihabitionem, *c.* 4. *& c. Duo pueri* 12 *h. t.* Sanchez 1. *Disp.* 16. *num.* 6. & Basil. Pont. a *De matrim.* *c.* 13. *n.* 4.

10 Ad matrimonium requiritur pubertas, *Instit. de nupt. in pr. & d. c.* 2. *h. t.* idque propter generandi potentiam, quæ est finis matrimonii, qua non stante frustranea esset conjunctio, idque ex jure humano. De jure tamen naturæ videntur & impuberes contrahere posse matrimonium, quatenus sunt doli capaces, cum impotentia in iis tantum sit temporalis, & rectè quis sese obliget in futurum. Pubertas hæc olim ex habitu corporis colligebatur, ut habetur, *Inst. quib. mod. tutela fin. in pr.* & insinuat Pont. in *c.* 3. *h. t.* Postea secundum annos est definita, in masculis relata ad annum decimum quartum, in fœminis ad duodecimum. Pubescit enim citius fœmina quàm mas, quod naturæ imbecilliori est attribuendum, quæ citius perficitur, uti exilia poma celerius maturescunt, robustiora verò tardius. Si tamen malitia ætatem præveniendo, discretionem ad intelligendum consensum conjugalem posuerit, & potentiam quoad ejus actum exercendum (in his enim duobus malitia illa

con-

consistit, non etiam in altero tantum) addidetir, etiam ante præscriptam ætatem permittetur contractus nuptiarum, ad evitandam fornicationem, *c. de illis* 9 *h. t.* Præcipuè si accedat causa publica, *d. c.* 2. *h. t.* quæ facit omnino ante illam ætatem matrimonium tantum esse. Malitiam hanc contingere posse volunt in proximis pubertati; rectiùs tamen ea res judicis arbitrio relinquenda. Covarr. *d. cap.* 5. *num.* 7.

TITULUS III.

De Clandestina desponsatione.

SUMMARIUM.

1. *Clandestina matrimonia cur vetuerit Ecclesia*
2. *Conc. Trid. declarat ea irrita, & qualiter contrahi debeant matrimonia.*
3. *Parochus proprius hic quis dicatur.*
4. *Matrimonia clandestina an Ecclesia irritare potuerit?*
5. *Sponsalia clandestina an prohibita?*
6. *Matrimonium clandestinè contractum an obliget ut sponsalia?*
7. *Quid si impuberes contraxerint clandestinè de præsenti?*
8. *Matrimonium in articulo mortis coram non proprio Parocho initum an valeat?*
9. *An citra hoc dispenset Episcopus.*
10. *Parochus proprius alteri Sacerdoti vices suas rectè demandat.*
11. *Vagabundi & alienigenæ.*
12. *Parochus an debeat esse rogatus?*
13. *An debeat esse Sacerdos.*
14. *Matrimonium coram Parocho falso contractum an teneat?*
15. *An coram excommunicato?*
16. *An coram proprio Parocho in alterius parochia adsistente?*
17. *Matrimonium invalidum ob impedimentum occultum an iterum coram Parocho & testibus contrahi debeat.*
18. *Testes an debeant esse omni exceptione majores?*
19. *Licentia alteri Sacerdoti qualiter facienda.*
20. *Benedictio in Missæ Sacrificio contrahentibus impertienda.*
21. *Matrimonia clandestina tenent, ubi Conc. Trid non est acceptatum & publicatum.*
22. *Oriundus ex loco, ubi obligat Conc. agens alibi, ubi non receptum, an validè nuptias clandestinè contrahat?*
23. *An & qui per modum transitus alibi agit?*
24. *An captivi apud infideles detenti?*
25. *Heretici & apud hæreticos morantes an teneantur decreto Conc. ibi publicati?*

1 Clandestina sponsalia, inspecto jure naturæ, non sunt absolutè illicita, cum consensus ad ea requisitus etiã clam expressus sit validus, & ponat contractum; propter mala tamen, quæ sæpius inde oriebantur, voluit Ecclesia consensum legitimè exprimi coram Parocho publicè, ut facilior ejus esset probatio præmissis denuntiationibus, quibus innotescat, inter quos sint contrahendæ nuptiæ, ut latens fortè aliquod impedimentum patefaciat, ad arcendum eos à contrahendo, *c. fin. in princ. h. tit.* Ut autem Ecclesia vetuerit clandestina matrimonia contrahi, contracta tamen non irritat, licet pro iis præsumi noluerit, onere probandi incumbente adfirmanti; creditur enim neganti, *c.* 1. *&* 2. *h. t.* Vide Sanchez 3. *disp.* 3. Bas. Pont. *de matrim lib.* 5 *c.* 3.

2 Verum quia hoc modo contingebat faveri frequentia adulteria, dum clam initum probari non posset matrimonium, Trid. *Sess.* 24. *c.* 1. *de reform. matrim.* matrimonia clandestinè inita, declaravit omninò irrita, decrevitque, ut post trinam denuntiationem, a proprio Parocho faciendam in utriusque sponsi parochia, si fuerint diversarum parochiarum, tribus festivis diebus, inter Missarum solemnia, non tamẽ immediatè sequentibus (ne ob temporis angustias impediatur detectio impedimenti) corã proprio saltem alterius Parocho, aut alio Sacerdote, per ipsum Parochum vel per Ordinarium substituto, & duobus aut tribus testibus, per quos de contractu constare possit, ineatur; subjecta pœna in Parochum, vel alium Sacerdotem, qui matrimonio ineundo sine requisito testium numero adesse ausus fuerit. Quæ olim erat suspensio ad triennium hodie arbitrio Ordinarii est relicta. Trid. *d. cap.* 1. *vers. Insuper.* Cui pœnæ subjacent & testes præsentes sine proprio Parocho, & ipsi contrahentes, *d. vers. insuper.*

3 Proprius Parochus hac in materia est ipsius loci Sacerdos, commissam habens curam animarum; uti & Ordinarius in tota dioecesi, & Sede vacante Capitulum, quod succedit in jurisdictionem, Episcopo defuncto. Videtur & idem dandum Vicario generali, cùm & ipse habeat ordinariam jurisdictionem, Sanchez 3. *Disp.* 29. Pont. *lib.* 5. *c.* 13. §. 1. Parochus alienæ parochiæ, vel alius Sacerdos sine licentia proprii Parochi sponsos conjungens, aut benedicens, suspenditur ipso facto, donec Ordinario eius Parochi, cui sunt subjecti contrahentes, absolvatur, Trid. *d. c.* 1. *vers. quod si quis Parochus*. Quod autem dictum de nullitate tantum spectat ad omissam præsentiam Parochi & testium, uti patet ex *d. c.* 1. *vers. Qui aliter*, ubi tantum fit mentio Parochi & testium omissorum. Ut denuntiationes omitti possint, vel omnes, vel aliquæ, ex licentia Ordinarii, *d. cap.* 1. *vers. Quod si aliquando*; idque ex justa causa, veluti si timeatur alias posse injustè impediri nuptias, ut scandala vitentur; si tempus non ferat, & commoditas magna sponsorum ita postulet, aut similis, quæ arbitrio Ordinarii relicta, qui inquiret, an non subsit aliquod impedimentum. In casu tamen quo omittuntur ante matrimonium denuntiationes, ex probabili suspicione, quòd possent impediri malitiosè, voluit dictum Conc. eas fieri postea ante consummationem matrimonii nisi apertè constet non subesse periculum. Hanc remissionem denuntiationum non indulget Parochus, cùm lex vetus eam licentiam ei non permiserit, & nova tantum Ordinario commiserit. Itaque omissis denuntiationibus, etiam sine ulla licentia, matrimonium tenet, modò adsint alia, cum novæ legis correctio non sit extendenda.

4 Quæri autem posset, An potuerit Ecclesia irritare matrimonia clandestina? R. Causam dubitandi esse, quod Conc. non possit disponere circa formam substantialem alicujus Sacramenti. cùm Ecclesia non acceperit potestatem Sacramentis superiorem, sed tantùm ministerialem. Dicendum tamen, Conc. non mutasse formam matrimonialis contractûs, quæ descendit ex consensu, nec impedire, quo minus, illo debitè adhibito, ponatur Sacramentum ex illo resultans, sed tantum mutasse quid circa contractum, in quo Sacramentum fundatur, & præscripsisse modum contrahendi, ad valorem & efficaciam contractûs. Quod fieri potuit ab Ecclesia, eo modo, quo aliis contractibus præscribitur per Impp. certus modus, ad cujus normam ineantur, qui & per eos mutatur: ut etiam per Ecclesiam mutari potuerit, ita exigente communi bono & animarum salute. Fieri enim potest, ut consensus qui quandoque sufficit clandestinè prolatus ad vinculum judicandum, postea sufficiens non judicetur, propter incommoda, sed sit necessarium, ut in exprimendo adhibeatur aliqua solemnitas, vel circumstantia major. Navarr. in *Summa cap.* 22. *n.* 69. Sanchez 3. *disp.* 4. Pont. *lib.* 5. *c.* 4.

5 Q. II. An prohibitio clandestini matrimonii concernat sponsalia clandestina? Resp. Non concernere, cum Conc. tantum loquatur de matrimonio; ideoque eius decisio, quæ est nova & correctoria, non extendenda ad non expressa, *l. præceptum in fine Cod. de appellat.* Facit ratio Concilii fundata in evitatione frequentium adulteriorum; quæ caussabatur per matrimonia clandestina, non etiam per sponsalia, quæ non ponunt matrimonium, ut iis clandestinè contractis non subsit idem vitiũ. Nam incestus, adulterium, & alia evitari possunt per denuntiationes matrimonio celebrando præmittendas. Nihil facit textus in *l. Oratione* 6 *de sponsal* ubi prohibito matrimonio censentur & prohibita sponsalia hoc enim accipiendum de perpetua prohibitione, non etiam de temporali tantum, vel quoad certum modum, ut hic, cum non reddantur contrahentes omninò inhabiles sed tantum ad taliter contrahendum. Et ita resolvit Cardd. Congregatio. Navarr *in Summa c.* 25. *n.* 144. Sanchez 1. *Disp.* 12. *qui plures alios allegat*.

6 Q. III. An matrimonium clandestinè contractum saltem obliget ut sponsalia? Resp. Id aliquos velle, ex eo, quod Trid. non irritet nisi matrimonium taliter contractum, non etiam sponsalia, quibus non subest vitium, ad quod removendum ita decrevit Conc. Et facit huc *c. un* §. *idem quoque de sponsal. impub in* 6. ubi impuberes de præsenti contrahentes matrimonium, quod inter eos existere non potest, sponsalia tantum dicuntur contraxisse. Verũ obstat, quod actus omninò annulletur, & par-

& partes reddantur inhabiles ad sic contrahendum, ut jure resistente, nihil possit oriri ex tali contractu. Nihil facit *d. cap. unic.* nam hoc ibi taliter decretum, quòd vitium tantùm sit ex parte caussæ efficientis; quo casu si non valet actus eo modo, quo agitur sustinetur tamen eo modo, quo potest, cum partium mens sit aliquid agere velle, nec jus contrà disponat. Aliud dicendum, si vitium fuerit ex parte formæ, propter prædictum Conc. decretum, quod non supplent contrahentes. Nec facit, quòd videantur habere animum obligandi se eo modo, quo possunt, quia talis animus, nisi signo exteriori exprimatur, nihil facit ad formam. Si tamen copula aliqua intervenerit, videtur vir teneri ducere cognitam, non tam ratione contractûs, qui nullus, quàm ratione injustitiæ, & damni illati. Sanchez 1. *Disp.* 20. *num.* 3. Navarr. *Cons.* 3. *hoc tit.*

7 Q. IV. Quid si impuberes contraxerint clandestinè de præsenti? R. Videri tunc poni sponsalia, eo quòd Trid. *d. loco* tantum irritet matrimonium clandestinè initum: faciatque partes inhabiles ad sic contrahendum: ut non possit videri extendi ad impuberes, qui sunt per se inhabiles ad contrahendum matrimonium. Navarr. in *Summa c.* 22. *nu.* 57. *&* *Cons.* 2. *De desponſ. impub.* Posset tamen videri hoc non alias procedere, quam si habeant animum obligandi se eo modo, quo possunt: nam cum sponsalia clandestina valeant, etiam hoc casu valebunt ex verbis de futuro implicitè contentis sub verbis de præsenti.

8 Q. V. An in articulo mortis valeat matrimonium initum coram alio, quàm proprio Parocho? R. Non videri, cum dictum Concilium aliâ formâ, quàm à se traditâ, initum matrimonium irritet indistinctè, nullâ positâ exceptione. Sanchez 3. *Disp.* 17. *n.* 4. Sarmient. 1. *Select. Interp. c.* 6. *nu.* 7. Quo casu nihil proficiet dispensatio Episcopi, qui in lege superioris non dispensat, uti jam dicetur.

9 Q. VI. An igitur ex dispensatione Episcopi sine Parocho, aut alio Sacerdote, vicem eius supplente, vel sine testibus contractum matrimonium teneat? Neutiquam, cum Concilii decretum sit irritans, & Juris communis, super quo dispensare non est Episcopi, sed ejus tantùm, quod jus caussam ve posuit, cum eius sit velle, cuius est nolle. Nisi per superiorem ea licentia sit concessa; quæ hic concessa dici nequit, cùm dicto Concilio permittatur licentia remittendi denuntiationes, non etiam super Parocho aut testibus disponendi. Ut, cum inclusio unius sit exclusio alterius, *arg. c. Nonne sup. De præsumpt.* eam licentiam Episcopus sibi adrogare nequeat. Potest tamen in locum Parochi substituere, ex permissione Concilii, *d. cap.* 1 *in verbis, de Parochi aut Ordinarii licentia*. Quo tamen casu, si coram proprio Parocho matrimonium fuerit celebratum, validum erit: nihil obstante substitutione Episcopi etiam cum prohibitione, ne Parochus intersit, quia eiusmodi prohibitio, aut substitutio neque suspendere auctoritatem Parochi quoad hanc rem à Concilio illi attributam, Et ita respondit Congregatio Cardd.

10 Parochus proprius est is, in cujus parochia alter contrahentium residet, qui vices suas alteri demandare potest; non tamen nisi Sacerdoti, *d. cap.* 1. nam per alium faciens per se facere videtur; præcipuè cum obtineatur finis à jure intentus, qui hic est, ut de matrimonio constet. Quod autem Sacerdoti tantùm possit hæc res demandari, patet ex ipsis verbis Concilii, quæ tantum Sacerdotis meminerunt. * Vagabundi, qui sine certa sede sunt, eum Parochum sortiuntur, quem dat locus, in quo versantur, quod tamen hominum genus non facilè recipi ad matrimonium vult Conc. *d. loco cap.* 7. & vetat Parochis interesse talibus matrimoniis, nisi præmissâ diligenti inquisitione, & re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerit. Quo loco licet Conc. tantum faciat mentionem vagorum, videtur tamen idem observandum in alienigenis, ob rationis identitatem, cui innititur Conc. quòd scilicet, cùm sint ignoti, possint alibi esse juncti matrimonio: uti & usum obtinere, ne ignoti copulentur sine litteris sui Episcopi, tradit Abbas in *cap. fin. num.* 7. *h. t.* Idem obtinebit, si alter sit vagus, aut alienigena, ex eadem ratione. Valebit tamen matrimonium, ne præmissâ istâ inquisitione, nec petita licentia Episcopi, cùm præsentia Parochi tantùm desideretur, & testium, nec illis omissis, annulletur actus, Vide Navarr. in *can. Placuit num.* 69. *& seqq.*

11

Dist. 6. Sanchez *lib.* 3. *Disp.* 25. *nu.* 8. *& seq.* Gutierrez. *De matrim. c.* 65. *n.* 15. *& c.* 67. *n.* 2.

12 Ubi quæsitum, I. An Parochus debeat esse rogatus? R. Id necessario non requiri, cum sufficiat is adsit, & intelligat quid agatur, etiamsi aliam ob caussam venerit, aut casu transierit, aut etiam invitus per vim compulsus adesse debuerit, modò intellexerit, quid actũ sit. Quamvis non sint immunes à peccato taliter contrahentes. Nihil facit *l.* 1. *in fine D. de auctorit. tut.* ubi præsentia tutoris inviti non firmat actum; quia non sufficit sola præsentia tutoris, sed & requiritur auctoritas, ad valorem autem matrimonii sola præsentia Parochi tamquam testis qualificati sufficit. Non obstat etiam *l. Qui testamento* 10. *in fine D. Qui testam. facere poss.* ubi coram testibus detentis vi testamentum non tenet; quia oportet eos esse rogatos: rogari autem non possunt dici, qui vi detinentur, nec verosimile est eos sufficienter mentem testatoris intellexisse. Hic verò rogatum esse Parochum non est necesse, sed tantum ut intellexerit consensum, qui etiam ab invito intelligi potest. Quod si nihil eorum quæ agebantur, intellexerit, audiverit, viderit, non tenet contractus, ut resolutio habet Cardd. Gutierrez *De matrim c.* 69. *n.* 3. Idem in testibus est juris. Navar. *Cons.* 11. *h.t.* Vid. Sanchez, *d. lib.* 3. *Disp.* 39.

13 II. An Parochus debeat esse Sacerdos? R. Non esse necesse; requiritur enim eius præsentia tamquam testis qualificati beneficio pastorali, qualis etiam esse potest non Sacerdos. Nec obstat *d. c.* 1. ubi dicitur, *præsente Parocho vel alio Sacerdote* verba enim: *vel alio Sacerdote*, referenda sunt ad substitutum, qui debet esse Sacerdos, non etiam ipse Parochus, quem satis qualificat pastorale munus. Navar. *Cons.* 9. *h.t. & in Summa c.* 27. *num* 102. Sanchez, 3. *Disp.* 20. *nu.* 3.

14 III. An teneat matrimonium coram Parocho falso? R. Tenere, si titulum habeat à superiore collatum, etiamsi alias propter vitiũ occultum sit inhabilis. Et hoc propter errorem communem, qui facit censeri suppletum defectum per superiorem, in eorum utilitatem, qui coram tali Pastore contrahunt. Et ita accipiendum, quod dicitur, errorem communem jus facere, atque ita interpretanda *l. Barbadius D. De off. Præt.* ubi quæ servus electus Prætor per populum ignorantem eius conditionem gessit, jubentur esse rata, propter utilitatem eorum, qui coram illis egerunt. Si fuerit intrusus, sine ulla superioris auctoritate, non tenebit matrimonium coram eo initum, cùm nulla sit ratio, per quam possit videri suppleta iurisdictio & potestas eius, qui non est constitutus; argumento falsi Notarii, qui non est admissus ad munus tabellionis, ut ab eo instrumenta facta nullius sint roboris. Abbas in *cap. Sicut in fine sup. Ne Clerici vel Monachi &c.* Laté hac de re Sanchez 3. *Disp.* 22.

15 IV. An coram Parocho excommunicato? R. Excommunicationem Parochi non obstare, quo minus coram eo validè ineatur matrimonium, cum eius præsentia non tam sit actus jurisdictionis, quæ per excommunicationem cessat, quàm requiratur tamquam præstans auctoritatem per potestatem, quam habet in subditos, & quam retinet, donec parochiâ non privatur. Idem dicendum de irregulari, suspenso, interdicto; neque enim propter censuram desinit esse Parochus. Sanchez 3. *Disp.* 21. Gutierrez *De matrim c.* 62. *nu.* 23. *& c.* 66. *n.* 19. Quod idem in testibus dicendum, quos excommunicatio ipso iure non repellit à testimonio dicendo, *c.* 1. *De except. in* 6. cum tantùm agatur de rei veritate, quæ etiam haberi potest per eum, qui censurâ notatus.

16 V. An in aliena parochia possit adsistere alterius Parochus? R. Hoc negare Navar. *Cons.* 14. *nu.* 3. *& seq. h.t.* ex ratione, quod Conc. postulet præsentiam Parochi, ut præster suam auctoritatem, tamquam persona publica, in aliena autem parochia tantùm sit persona privata, *arg. l.* 3 *D. De off. Præsidis.* Dicendum tamen rectè eum adsistere matrimonio, etiam sine licentia Parochi loci, cuius iurisdictio aut jus non læditur, cùm tantùm desideretur ista præsentia ad præstandam matrimonio auctoritatem, quam etiam extra provinciam præstare potest, cùm extra eam maneat Parochus, & qualificata persona ad exhibendam auctoritatem, uti Conc. requirit. Vel si putetur hic actus spectare ad iurisdictionem, tantùm erit jurisdictionis voluntariæ, qualis etiam exercetur in alieno territorio, sine læsione Judicis loci, cum nullum strepitum iudiciarium habeat adjunctum: ut cùm adsint

requi-

requisita à Conc. Parochus scilicet proprius & testes, debeat iudicari matrimonium legitimum. Ubi aliqui volunt Parochum talem puniri posse? quod non videtur dicendum, cùm peccare dici nequeat agens actum nullo jure interdictum Vid. Sanchez 3. *Disp.* 19. Menoch. *Consf.* 398. *lib.* 4.

17 VI. An qui in facie Ecclesiæ contraxerunt invalidè, propter occultum impedimentum, eo sublato, possint clam contrahere? R. Certum esse, si sit tale impedimentum, quod cognitum consensu tolli potest, eo cognito, si verbo aut facto ostendatur consensus, convalidari, *c.* 2. *& fin. inf. De coniug. servor. c. Is qui sup. De sponsalib.* Dico cognito; quia alias consensus haberet eumdem errorem, & nihil operaretur, cùm referatur ad priorem contractum invalidum, qui ut invalidus, ita & consensus eo relatus. Quòd si impedimentum fuerit consanguinitatis aut simile dirimens, cuius uterque conscius, impetrata dispensatione, sufficiet privatim consentire, expressè vel tacitè, uti per copulam, propter scandala, quæ sequerentur, si denovo deberent partes publicè contrahere. Nec obstat decretum Trid. quia non potest videri loqui in hoc casu, ex quo non sequuntur ista incommoda, quæ vult evitari Conc. Et deinde tantùm irritat clandestina matrimonia antè prohibita, quale non fuit hoc, in quo ut præsupponitur, fuit servata forma requisita, ut iteranda non veniat, & sufficiat secreto consentire. Ita tenet Navarr. in *Summa c.* 16 *num.* 37. Et hoc in impedimento latente quocumque, quod dirimens est: atque ita resolvisse Pium V. tradit idem Navar. *c.* 22. *nu.* 70. Nam si fuerit Notorium, de novo contrahere debent coram Parocho & testibus, propter varia, quæ inde sequerentur, inconvenientia. Sic & si alter non consenserit tempore contractus solemniter habiti, potest postea consentire, & facere matrimonium validum, concurrente alterius consensu, vel adhuc durante.

18 Postremo circa qualitatem testium quæritur, An debeant esse omni exceptione majores: Expedire quidem, tales sint, ut facilius quæstio super matrimonio orta sopiatur: non esse tamen necesse, sed sufficere sint habiles, quibus est sufficiens judicium, uti patet ex Trid. *d. c.* 1. quòd tantùm requirit Parochum, & duos vel tres testes, de qualitate non facta mentione; ut super ea non debeamus esse solliciti. Quo modo & mulieres videntur posse esse testes, & infames, quia & per eos potest constare de veritate; alias infinitis litibus matrimoniales caussæ subjicerentur, quod non est de mente Concilii: Vid. Sanchez 3. *Disp.* 41. *nu.* 5.

19 Itaque hodie non aliter matrimonium contrahitur validè, nisi coram proprio Parocho, aut alio, quem Parochus vel Ordinarius substituerit, Sacerdote.* Ubi sufficiet verbalis licentia, cum dispositio omnis possit fieri verbo, nisi lex aut canon scripturam requirat. Neque enim scriptura regulariter requiritur ad actus valorem, sed tantum ad faciliorem illius probationem Navar. *hic Consf.* 12. Ut hic satis sit, licentia ista ei innotuerit, cui concessa: quod omninò necesse, quia ante nihil operaretur vi solius licentiæ sibi concessæ, sed tantùm proprio jure, quod nullum habet. Quo facit, quod passim habeatur, privilegia non prodesse, nisi à tempore scientiæ, *c.* 1. *De concess. prab. in* 6. *c. Si tibi absenti De praben. in* 6. *l. Qui absenti* 38. *D. De acquir. possess.* Sanchez 3. *Disp.* 36. *nu.* 2. Unde nec rati habitio quidquam efficiet, quia cùm hæc licentia ad matrimonii valorem requiratur, debet adesse eo tempore, quo matrimonium celebratur: ut eam non ponat rati habitio, cum subsequatur. Deinde quod fit sub ratihabitione de futuro, est in pendenti, ut ratificari possit, aut irritari. Nō potest autem esse in pendenti Sacramenti valor, sed continuò debet esse aut validum, aut irritum. Sanchez 3. *Disp.* 35. *nu.* 17. Expressa sit licentia non est necessarium; satis enim est de præsenti colligatur voluntas committentis, cùm tacitum & expressum in plerisque æquivaleant & procurator ex tacita licentia actum legitimum perficiat; nam & patientia sufficiens ponit mandatum. Sanchez *d. Disp.* 35. *nu.* 20. Non est denique necesse, sit specialis licentia, cùm sufficiat generalis, quâ Parochus concedit alicui Sacerdoti exercere in sua Parochia ea, quæ ad curam animarum spectant. Quod probatur ex eo, quod Trid. tantum requirat, ut alter Sacerdos adsistat de licentia Parochi. Adsistet autem de eius licentia, qui generalem habet com-

commissionem, cum concessio generalis sit generaliter intelligenda Navarr. *Cons.13.nu. 2.h.t.* Sanchez, *d loco num.7.*

20 Est & antiqui & probi moris, offerri Missæ sacrificium in matrimonii confœderatione, Qui omninò laudandus, etiam ab ethnicis usitatus, qui sine sacrificio non soliti contrahere nuptias: ut meritò sint reprobandi sectarii nostri, qui omnem sacrificiorum usum sustulerunt. In sacrificio missæ benedictionem contrahentibus impertitur Sacerdos: cujus tamen omissio non videtur ponere peccatum mortiferum, secluso scandalo, ratione consuetudinis & contemptu, ut patet ex Trid. *d loco.* quod tantum hortatur conjuges, ne procedant ad matrimonii consummationem ante benedictionem. Danda ea per proprium Parochum, aut ab eo substitutum. Alius sine Parochi licentia eam si dederit, suspenditur tamdiu, quamdiu Ordinario Parochi, cujus erat benedicere, videbitur. Trid. *d. c.* 1. In alieno territorio benedictio ista in Missarum solemnibus non rectè datur, cum hæc solemnitas quid significet judiciarii, per quod posset lædi alterius jurisdictio. Ad secundas nuptias non spectat benedictio de jure communi, ut inferius dicetur.

21 Porrò dicta de clandestinarum nuptiarum nullitate obtinent tantùm in locis, ubi Conc. Trid. est publicatum; & quidem post triginta dies à publicatione, facienda in singulis parochiis, ut magis innotescat, ut expressè habetur in *d. c* 1. & habet communis sententia. Nam quamvis Ecclesia, eiusque caput Pontifex Rom. immediatè à Deo suam habeat auctoritatem, neutiquam à populo aut Clero, ut possit irritos reddere contractus clandestinos, independenter ab acceptatione populi, judicavit tamen expedire, non ante eos irritare, quam per subordinatas Ecclesiarum potestates in suis provinciis esset acceptata irritatio; posset enim eâ ex re gravius malum oriri. Itaque antequam acceptata sit ista irritatio, licet non sine peccato quis refragetur, clandestina matrimonia sunt valida, atque ita in Græcia, Anglia, & apud alias aliquot nationes hodie tenent clandestinè inita matrimonia, quòd apud eas needum obtineat lex nova vim suam. Rebel. *p. 2. lib. 2. q. 7. n. 13.* Sanchez 3. *Disp. 18. in princ.*

22 Quid si Belga, aut oriundus ex regione, in qua receptum est Trid. agat in regione, in qua non receptum, an validè nuptias clandestine contrahet? R. Id aliquos admittere, si habeat animum ibi domicilium figendi, non etiam si patriam repetere velit: verum probabiliorem esse sententiam contrariam, quam probat textus in *can. Illa Dist. 12. & can. Quisquis Dist. 41.* ubi consuetudini loci quis dicitur se rectè conformare. Et facit, quod quoad contractuum solemnitates quis obligetur legibus loci, in quo contrahit, cum ratione contractus quis sortiatur forum, *c fin. sup. De foro compet. ubi ea de re actum.*

23 Quid si incolæ loci, ubi Conc. est receptum, conferant se ad locum, ubi non receptum, an sine Parocho contrahent nuptias? R. Non esse quæstionem, si animo domicilium ibi constituendi eo migrent, quia fruentur iisdem legibus, quibus incolæ loci. Tantùm esse difficultatem, si per modum transitus locum adeant. Et sunt, qui putant non alias valere matrimonium, quàm si citra fraudem adierint alienam provinciam contrahentes, eò quod sua fraus alicui patrocinari non debeat. Et hoc, si uterque sit in fraude, nam si alter bonæ fidei fuerit, ille prævalebit, & ejus favore matrimonium subsistet, juxta tradita in *c. pen. inf. De matrim. contr. contra interd. Ecclesia.* Probabilius est, validum esse matrimoniū indistinctè à talibus alibi contractum, cum peregrini à domicilio suo absentes non teneantur ejus legibus, si contrariæ vigeant in loco, ubi reperiuntur, veluti jejunii, festi, & similium, *d. can. Illa,* ubi ait Aug. *In sabbatho, si sum Romæ, jejuno; si Mediolani non jejuno.* Ratio est, quod lex loci non feratur ad subditos absolutè, sed ad subditos præsentes, & existentes in tali loco: vel potiùs directè fertur ad locum, ut non comprehendat absentes à loco. Qui proinde alibi existentes, à loci sui legibus liberi, contra eas agentes non possunt dici mereri pœnam, cùm non contraveniant ei, quod leges loci sui jubent, quæ solùm volunt præceptum suum servari in suo loco, nec violari ab existentibus ibidem, non etiam servari ab iis qui extra eum locum sunt, etiamsi animus exeundi fuerit, ne teneatur præcepto: qui animus non tam ponit fraudem illicitam, quæ actum annullat, quam formam obliga-

tionis præcepti, quæ bona vel mala erit ratione finis aut caussæ, propter quam fit. Itaque cum Trid. tantum afficiat loca, ubi publicatum & receptum, non potest dici contravenire, ejusque præceptum violare, qui alibi, ubi non obligat, nuptias clandestinè contrahit, cum jure suo utatur, præceptum Trid. neutiquam violans, quod in loco isto non receptum non obligat. Aliud est, si quis, ne coram suo Parocho contraheret, alio migraret, ubi Trid. receptum. Vid. Sanchez *d. Disp. 18. q. 4. n. 7. & in Decal. lib. 1. c. 13. n. 35.* Rebel. *d. q. 7. n. 15. & 16.*

24 Quid in captivis apud infideles statuendum? R. Eos non obligari decreto Trid. cum, secundum dicta, illud tantum obliget in locis, ubi receptum & publicatum. Non est autem receptum apud infideles, ut matrimonia eorum sine Parocho aut testibus sint valida. Nihil faciente, quod ante captivitatem in eorum parochia fuerit publicatum, cùm lex posito loco obliget tantum eos, qui in loco sunt, non etiam qui extra eum agunt. Sanchez *d. disp. 18 q. 5.* Rebel. *d. q. 7 n. 17. & 18.*

25 Hæretici existentes in loco, ubi publicatum est Conc. non eximuntur ab ejus lege, & nisi coram Parocho & testibus contrahant, inuti liter contrahunt, etiamsi in loco hæresis dominetur, nam ea res non ponit immunitatem ab obligatione dicti decreti. In oppidis tamen & pagis, ubi pastoris non est copia, nec ejus vices tenens haberi potest, nec proximis locis adiri, validè sine Parocho matrimonium iniri, dicitur declarasse Clemens VIII. Infideles inter Christianos habitantes non teneri hoc decreto, ex eo patet, quod sit Ecclesiæ, cui se non subjecerunt: ut ejus legibus non teneantur, nam obligatio ad eas prærequirit subjectionem.

TITULUS IV.

De Sponsa duorum.

SUMMARIUM.

1. *Una pluribus non est desponsanda.*
2. *Sponsalia posteriora non prajudicant prioribus.*
3. *Matrimonium prius non consummatum non dissolvitur per posterius consummatum.*

1 VT una tantum habenda uxor, unu maritus, ita una non est desponsanda pluribus, nec sponsalia cum diversis ineunda; non tantum simul, sed ne quidem subsequenter. 2 *posteriora enim minimè prævalent prioribus: quæ matrimonio quidem ineundo cum alio impedimentum ponunt, non tamen nisi impediens; ut cum alio subsecutum teneat, secundum dicta supra *Tit. 1.* Quæ tamen res non est extra peccatum grave, propter gravitatem materiæ, *c. 1. & 2. h. t.*

3 Procedit autem matrimonii istius effectus etiam ante copulam matrimonialem; cùm ejus substantia consistat in consensu, per quem vinculum ponitur, non etiam in copula. Quo modo matrimonium prius non consummatum neutiquam dissolvitur per subsequens consummatum, *c. 3. h. t.* nihil obstante contraria consuetudine, *c. fin. h. t.* Eo modo, quo is, qui alteri rem vendidit & tradidit, frustrà postea eamdem alteri vendit, cum nihil juris in ea habeat. Nihil facit, quod per consensum de præsenti ante copulam, non transferatur dominium corporis; nam satis est transferri potentiam ad copulam, Barbosa *ad Rubr. D. Soluto matrim. p. 2. n. 55.* quæ facit matrimonium sponsalibus de futuro esse potius, & omne suum esse habere, cum qui transtulit semel potestatem sui corporis, amplius ejus transferendi copiam non habeat. Notant leges infamiâ eum, qui bina sponsalia, binasve nuptias eodem tempore constitutas habuerit, *l. 1. in fine D. De his qui not. infamia.*

TITULUS V.

De Conditionibus appositis.

SUMMARIUM.

1. *Conditio adjecta sponsalibus ea non vitiat.*
2. *Conditio impossibilis non vitiat, sed vitiatur.*
3. *Conditio perpetua continentia an sit contraria substantia matrimonii.*
4. *An matrimonii valorem requiritur consensus in copulam.*
5. *Conditio de futuro suspendit contractum matrimonialem.*
6. *Idque in sui eventum.*
7. *Conditio omnimodò extitura an eum differat*

8. *Conditio praesens aut de praeterito non suspendit actum.*
9. *Conditioni,* Si pater dixerit sibi placere, *eo mortuo qualiter satisfiat.*
10. *Quid si primò dissentiat & postea consentiat pater?*
11. *Conditione impleta an verum sit matrimonium absque novo consensu?*
12. *An & impleta conditione,* si Pont. dispensaverit?
13. *Copula interveniens, pendente conditione, an purificet consensum?*
14. *Matrimonium inito cum duobus; sub conditione honesta, quodnam praevaleat.*
15. *Et quid si utraque conditio simul evenerit?*
16. *Modus adjectus continuò ponit actum.*
17. *Modus impossibilis aut turpis an rejiciendus?*
18. *Caussa falsitas non vitiat matrimonium.*
19. *Ut nec demonstratio falsa.*
20. *Quid si quis aliter non fuerit contracturus, nisi posita veritate caussae aut demonstrationis?*
21. *Et quid si caussa vel demonstratio sit contraria substantiae matrimonii?*
22. *Sponsalia sub impossibili conditione inita an teneant?*

1 SPonsalia sive de praesenti sive de futuro sunt de genere eorum contractuum, qui adjectione conditionis non vitiantur, *c.* 3. & 5. *h.t.* sive ea sit necessaria seu cõtingens, sive honesta & possibilis; sive turpis aut impossibilis: 2 * quae licet non rectè adjiciatur non vitiat tamen adjecta, sed vitiatur, in favorem matrimonii, *c. fin. h.t.* quia uti in testamentis, & hic nemo praesumitur ludere & nihil agere voluisse; in quo à natura contractuum recedit matrimonium. Quò accipiendum Primò in casu dubio, ut tunc pro matrimonio rectè praesumatur. Si verò constet joco & sine animo contrahendi adjectam esse talem conditionem, non tenebit matrimonium, contrahentium intentione praesumptionem juris elidente. Secundò, de conditione impossibili natura aut lege; nam ea, quae per accidens talis est, v. g. si dicatur pauperi, *Contraho tecum, si mille dederis,* adjecta facit non continuò poni matrimonium ex mente contrahentium, sed differri, cum non sit tam impossibilis, quam difficilis; difficultas autem non liberet, *l. Continuus* 137. *§. illud D. de V.O.* Covarr. *hic p.* 2. *c.* 3. §. 2. *n.* 3. Tertiò, Non sit contraria substantiae matrimonii, eius tria bona substantialia oppugnans; cujusmodi sunt redditio debiti in ordine ad prolem; indissolubilis conjunctio, ratione Sacramenti; fides in vicem data. Hinc vitiatur matrimonium conceptum sub his conditionibus, *Si conceptionem evites,* quia est contra bonum prolis, *Si adulterandum te dederis,* quia est contra fidem; *Donec meliorem invenero,* quia est contra Sacramentum, quod ponit individuam conjunctionem, *c. fin. h. t.* Neque enim sine substantia potest res aliqua subsistere.

3 Ubi quaeritur, An vitiet matrimonium, ut contraria ejus substantiae, conditio perpetuae continentiae, veluti, *Contraho tecum, ut vivas mecum in perpetua castitate, debitum non petas, Religionem postea mecum intres?* R. Post contractum matrimonium ex mutuo consensu ejusmodi conditiones rectè adjici, & obligare, salva substantia matrimonii, quae semel rectè posita per actum supervenientem licet contrarium non vitiatur, *arg. l. Empti* 9 *C. De contrah. empt.* ubi licet sine pretio non contrahatur emptio, venditio, tamen si pretio convento posita fuerit substantia, & pretium non solvatur, ut quia remissum, non tamen id adfert vitium substantiae contractus, quia semel habuit perfectum suum esse. Tantū est quaestio, An ante contractum talis conditio vitium adferat, & impedimentum contractuũ ponat? Et posset videri non ponere vitium, Primò, ex eo, quod copula non sit de matrimonii essentia, cum matrimonium absque ea consistat, & ex solo consensu ponatur, *l. Nuptias* 30. *D. de R.I.* Secundò, quod post matrimonium contractum per ingressum conjuges jus petendi amittant, ut dictum supra *De conv. conjug.* III. Altero lapso in adulteriũ, liberatur alter a reddendo debito, ut, cum separari possit obligatio ad copulam, non possit dici esse de substantia atque ita ejus remotio etiam ante matrimonium non adferat vitium substantiae matrimonii. IV. Quod in *cap. fin. h. t.* inter conditiones, quae sunt contra substantiam, non ponatur ista, de qua hic agitur, eo quod non aversetur substantiae matri-

matrimonii. Nam si esset, id foret vel quia adversaretur bono ipsius Sacramenti, id est indivisibilitati, cui, ut patet, nihil involvit contrarium; vel bono fidei, ad quod spectat obligatio non adulterandi, cui nihil contrarium inducit, sed magis auget; vel bono prolis, quod non continet obligationem ad habendam prolem, sed ad non impediendum, si forte eam habere lubeat. Ut obligatio ad prolem non sit, ut eveniat absolutè; sic enim inter steriles non staret matrimonium; sed videtur obligatio esse conditionata, & negativè accipienda, scilicet non impediatur proles, per media nimirum turpia, si forte animus fuerit coire. V. Quod inter D. Virginem & D. Josephum fuerit verum matrimonium, cum tamen uterque habuerit propositum servandi castitatem *can. Conjux.* XXVII. *q.* 2. Vid. Rebel. *p.* 2 *lib.* 2. *q.* 13. *sect* 4.

4 Istis tamen non obstantibus, probabilius est, desiderari omnino ad valorem matrimonii consensum in copulam; non quidem explicitum, sed implicitum ac virtualem: quia contractus matrimonii implicitè ordinatur ad copulam, ut in illud explicitè consentiens, etiam in hanc consequenter consentire sit intelligendus. Facit, quod matrimonium essentialiter consistat in mutua corporum traditione, per quam uterque constituitur dominus corporis alterius: quod dominium intrinsecè consequitur jus & potestas utendi illo corpore ad finem intentum. Ut conditio istiusmodi, licet sit honesta, repugnet tamen intrinseco fini matrimonii, atque ita illud destruat: argumento emptionis venditionis, quæ nulla ponetur, subjectâ conditione, per quam necessitas ad rei traditionem aut pretii auferitur ex eo, quod eum non adstringantur necessitate contrahentes, nihil censeatur actum, *in vendentis* 13 *C. de contrah. empt.* Hanc posteriorem sententiam tenet Covarr. *hic p.* 2. *c.* 3. *in pr. n.* 1. *& n.* 5. *&* 6. citans D. Th. *in* 4. *dist.* 28. *q.* 1 *art* 4. *ad* 3. & alios, Adde Sanchez 2. *dist.* 28.

Patet ex dictis solutio ad argumenta opposita. Et quidem ad primum: nam copula etsi non sit de essentia matrimonii, obligatio tamen ad eam & potestas videtur ad ejus essentiam spectare, atque intrinsecè in ea concludi, quia sublata videtur essentia ejus esse salva, exemplo emptionis venditionis, secundum modum jam traditum. Ut procedat etiam in hac conditione, licet honesta, *d. c. fin. h. t.* quod non tam se fundat in turpitudine, quam in substantiæ destructione per conditionem appositam, sive honestam sive turpem.

Ad 2. & 3. dicendum, aliud esse, needum inito matrimonio id deduci in pactum, quia impeditur intrinsecus finis? aliud verò post initum pacto, verbis, vel re judicata jus istud invicem remittere, cùm quæ ex post facto veniunt, subjectum obligationis non invertant, *arg. l. Pretii* 9 *D. de rescind. vend & l. Manifesti* 17. *C. de Solut.*

Ad quartum Resp. satis contineri sub prohibitione *d. c fin.* cum faciat contra bonum prolis, quod omninò removetur per copulam, præcipuum matrimonii finem. Ut non sint attendendi alii usus matrimonii, qui sunt salvi, quia sunt minus principales. Et quamvis non sit absoluta obligatio ad prolem, non tamen removendum est medium, per quod proles haberi potest.

Ad quintum dicendum, & D. Virginem & D. Josephum habuisse propositum continendi ex parte tantum contractûs, attamen habuisse consensum ad copulam, qui impliçitè consequitur contractum: ex parte verò ipsorum contrahentium, propter propositum continendi, nec absolutè nec conditionaliter, si D. Josephus peteret, consensisse D. Virginem in copulam; quia supervacaneus fuisset actus iste conditionalis, cum certa esset ex divina revelatione, Josephum non petiturum. Itaque propositum hoc non explicitum non impediet matrimonium, secundùm *can. Beata Maria* XXVII. *q.* 2.

5 Ex dictis patet, solam conditionem possibilem, contingentem, & de futuro conceptam, suspendere contractum matrimonialem, nam illi tantum adest conditionis natura. Quod non tantum obtinuit ante Trid. quo matrimonia clandestinè inibantur ex pacto mutuo, ut citra scandalum potuerit apponi ista conditio, & suspendi matrimonii effectus, ad instar aliorum contractuum, verum & post illud, quando coram Parocho & testibus contrahitur, cum per Trid. nihil sit

 muta-

mutatum quoad hanc rem, quò minus decenter adjiciatur, quod possit facere contractum publicè initum impediri. Ubi advertendum, non tam adjici conditionem matrimonio, ut est Sacramentum, quod non potest esse in pendenti, quam ut est contractus civilis; eatenus enim, ut reliqui contractus, conditionem admittit.

6 Effectus hujus conditionis est, non continuo ponere matrimonium, sed illud suspendere in sui eventum: quem exspectare partes tenentur, quia ei se obstrinxerunt, quatenus in futurum concepta.

7 Ubi quæsitum, An conditio de futuro omnimodo extitura differat matrimonii contractum? R. Non videri, quod talis conditio etsi in futurum concepta potius pro pura habeatur, & continuo ponat obligationem, licet differat actionem, cum quod omnino extiturum est videatur nunc extare, *l. Quod si ea* 18. *De condict. indeb* & *l. Heres meus* 79. *in pr. D. De condit. & demonst.* Et ita habet communis sententia, quamvis aliud velit Glos. in *c. Per tuas h. t.* Cujus opinio sustineri potest in casu, quo verba indicant mentem fuisse contrahentium, differre contractum in tempus appositum, v. g. si & quando Sol cras ortus fuerit Covarr. *hic p.* 2. *c.* 3. *n.* 14.

8 Conditio in præsens aut præteritum actum neutiquam differt, sed eum vel continuo ponit si vera; vel si falsa, omnino removet, *l. Cum ad præsens* 33. *D. De reb. cred.* V. G. Si contrahatur matrimonium, *Si patri placuerit*, exspectandus est ejus consensus, qui si taceat, habetur conditio purificata, quia id intenditur eâ conditione, ne pater contradicat; non contradicit autem qui tacet. Et licet expressè non consentiat, non tamen dissentit. quod satis est juxta regulam in *c. Qui tacet De R. I. in* 6. Quod si conditio habuerit, *Si pater dixerit sibi placere*, tunc non satisfiet conditioni tacendo; cum conditio ista tendat eò, ut pater beneplacitum indicet; non indicat autem tacens, juxta *c. Is qui tacet De R. I. in* 6 Sanchez 5. *Disp.* 7.

9 Quid si pater fuerit mortuus? R. Si scivèrint contrahentes mortuum esse, tamquam impossibilem haberi pro non adjecta, secundum *d. c. fin.* Si verò ignoraverint, nihil impedire, quo minus matrimonium continuò ponatur, si quidem conditio eveniat, cum eo fine sit apposita, ne in patris injuriam, quam poneret displicentia & contradictio, contraheretur matrimonium. Non potest autem pater contradicere, nec potest dici ei displicere qui mortuus est. Vid. Sanchez *d. Disp.* 7. *n.* 15. & *seqq.*

10 Quid si primò dissenserit pater, & postmodum consentiat? R. Videri aliquibus, nihil officere priorem dissensum, quo minus præcedens consensus faciat impletam esse conditionem, eamque suum sortiri effectum, per text. in *c. Licet de procurat. in* 6. ubi procurator, qui primò renuit acceptare mandatum, postea nihilominus acceptare potest. Verius tamen, conditionem potius defecisse, quam impletam esse, propter priorem dissensum, qui dat alteri resiliendi licentiam: altero invito, propter extinctam semel obligationem, cujus spes dependebat à voluntate patris, & quidem prima, cum sermo simpliciter prolatus de aliquo actu futuro, de primo sit intelligendus, *l. Boves* 89 § 1. *D. De V. S.* Cum ergo primo dissenserit, nihil faciet, quod postea consenserit, quia conditio defecit, quæ extincta non reviviscit in detrimentum alterius, *l. Cum ex causs. C. De remiss. pign.* Facit eodem *l. fin. C. De condit. insertis*, ubi semel negans adimplere, postea pœnitens non auditur, ex eo, quod semel repudiatum non redintegretur. Quod tamen rectè limitabis, nisi partes iterum consentiant signo aliquo expresso, ut eos posse certum est. Non obstat text. in *d. c. Licet*, quia loquitur de actu conditionali. Sanchez *d. Disp.* 7. *n.* 8 & 9.

11 Quæritur autem, An conditio impleta continuo ponat matrimonium, ut non sit opus novo consensu? R. Hoc verius dici, secundum notissimam juris Reg. quæ habet, Conditionalem dispositionem purificari per eventum conditionis, *l. Hæc venditio* 7. *D. De contrah. empt.* § *omnis* & § *ex conditionali Inst. de verb. oblig.* Quo facit text. in *c. un in fine De sponsal. in* 6. ubi quæritur, an ex sponsalibus sub conditione initis oriatur impedimentum publicæ honestatis, & resolvit Pont. non oriri ante eventum conditionis. Unde satis colligitur, solo conditionis eventu poni sponsalia

salia: ut idem sit judicandum de matrimonio, cum tantum operetur consensus purus de præsenti ad matrimonium, quantum purus de futuro ad sponsalia. Ut tantum etiam possit conditionalis de præsenti ad matrimonium ubi evenit, quantum potest de futuro ad sponsalia, cum utrobique dispositio conditionalis purificetur, adveniente conditione, & ab eo tempore censeatur perfecta, ac si ab initio purè fuisset contracta, *l. Potior* 11. *in pr. Qui potiores in pig. hab.* Estque sententia hæc communiter recepta à Juris Pontificii Interpretibus, Innoc. in *c.* 1. *n.* 4 *& c. Super eo* 5. *h. t.* Navar. in *Summa c.* 22. *nu.* 63. *& Conf.* 1. *h. t.* & aliis, quos refert & sequitur Sanchez 5. *disp.* 8. *nu.* 5. Dissentit tamen Covar. *hic p.* 2. *c.* 3 *in princ. n.* 5. qui non alias matrimonium vult poni, quam si post impletam conditionem subsequatur novus consensus, nixus verbis *d. c. Super eo*, quæ tamen non obstant receptissimæ sententiæ. Nam quod ibi dicitur, non esse quempiam compellendum ratione subjectæ conditionis ad matrimonium consummandum, rectè accipitur in casu, quo necdum evenit conditio, ut patet ex vers. *nisi voluntas*, & verbis finalibus, *qui in alieno arbitrio non habito sed habendo consistit*. Nihil facit, quod, ut ait Covar. *d. loco*, conditionalis cōsensus non sufficiat ad matrimonium, quod desiderat consensum de præsenti purum; quia conditionis eventu purificatur consensus. Non obstat etiam, quod matrimonium sit Sacramentum, quod non potest esse pendens; nam hoc procedit, quando Sacramentum dependet ab alia materia aut contractus cujus naturam non immutat, ut, si sit ex se in pendenti, non mutetur propter Sacramentum, quo ex eo consequitur. Vid. Pont. *De matrim. lib.* 3. *c.* 14. *n.* 2. *& seq.*

32 Quæstio item est, An idem dicendum de conditione, *Si Pontifex non dispensaverit?* R. Ex præmissa communi opinione etiam hac in parte adfirmandum esse, continuò scilicet dispensatione obtentâ poni matrimonium, non requisito novo consensu, cum etsi pro tempore contractus conditionalis matrimonium inter contrahentes esse non potuerit, propter impedimentum Canonicum, conditio tamen referatur in tempus licitum, quo remotum erit impedimentum: ut eo remoto consensus sit purus, & matrimonium ponat, *arg. l. In tempus* 61. *D. De hæred. instit.* ubi rectè instituitur hæres pro tempore incapax, in tempus, quo capax erit. Et ita communiter tenent Canonistæ, & consuetudine receptum esse testatur Boer. *Decis.* 364. *nu* 27. Nec est, quod hic objiciatur, hanc conditionem pendere à voluntate Pontificis; qualis jure habetur impossibilis, *arg. l. Cum servus* 39. *in fine. D. de legat.* 1. ut possit videri contractus hic cadere in materiam capacem; nam illud verum est in casu, quo non solet Princeps consentire, ut ibidem additur. Ut aliter se res habeat in casu, quo consentire solet, uti hac in materia. vid. Sanchez *d. Disp.* 8. *qu.* 2.

Quæ dicta de effectu appositæ conditionis, catenus vera sunt, quatenus non intervenit copula ante eventum, vel defectum; per eam enim videntur partes, remissa conditione, purè in matrimonium consensisse, ut defectus ejus subsequens nihil operetur. Et ita in terminis loquitur *c.* 3. *h. t.* Quod procedit non tantum ante Trid. sed & post illud si matrimonium antè fuit initum coram Parocho & testibus, licet sub conditione de futuro, quia nihil defuit ex solemnibus, & per commixtionem conjugalem recessum est à conditione, positus consensus præsens, purus. Sanchez, *d. Disp.* 8 *qu* 4. *nu.* 25. Idem non operabitur copula habita post defectam conditionem, cum ponat actum merè fornicarium. Quod & dicendum, si copula subsequatur conditionem repugnantem substantiæ matrimonii; cum ejusmodi conditio impediat contrahi matrimonium, ut ne quidem dici possit ponere spem matrimonii, quâ copula nitatur, & per eam contractus purus ponatur.

33 Sunt & dicta vera, nisi ante expletam conditionem dissenserit alter, quia ante non potest poni matrimonium, ut revocato jam consensu subsequens implementum nihil operetur. Quamvis non sine peccato alteri consensum mutet, cum teneatur exspectare conditionis eventum, ad quem se obligavit, *d. l. Potior D. Qui pot. in pignore hab.* Neque enim à contractu inito, altera parte invita, receditur sine noxa, nisi causa excusans subsit. Co-

varr. *d. c. 3. in pr. nu. 5.* Dissentit tacitè, qui pendente conditione cum alio matrimonium init, *c. un. in fine De sponsal in 6.* Quod licet illicitè fiat propter violatam fidem, tenet tamen, ut dictum *Tit 1.*

14 Quid si quis cum duabus matrimonium inierit sub conditione honesta? R. Illud videri futurum potius, cuius conditio prius impleta. Nam cum eventus conditionis ponat perfectum contractum, secundum dicta, & ante illum nihil censeatur actum, illud matrimonium censebitur perfectum, cuius conditio prius evenerit, prævalebitque ei, quod prius taliter contractum, cuius spes deficit, quia uni conjunctus non potest alteri coniungi. Et licet qui uni dedit fidem sub conditione, illicitè det alteri, tamen quia conditio non ponit contractum, sed tantùm spem, fit, ut prævaleat illud, cuius conditio primò evenit, per quam alteri quæritur ius in rem potius altero, cui tantum est jus ad rem, vel tantum spes, *arg l. Quoties C. De rei vindic.*

15 Quod si utraque conditio simul evenerit, veluti quis cum duabus contraxit, si dotem obtulerint 1000. utraque illam offert simul? R. Videri probabilius, cum neutra consistere matrimonium, propter incertitudinem, quæ vitiat matrimonium. Nam cum consensus trahatur ad tempus impletæ conditionis, & utraque simul impleatur, perinde est, ac si eodem tempore cum duabus quis contraheret. Nec rectè objeceris; prævalere debere contractum initum cum priori, ut priorem tempore *c. Qui prior D R. I in 6.* Nam hoc procederet, si absolutè prior contractus initus fuisset, nunc autem, cùm tantùm sub conditione sit initus, est imperfectus, & idem operari nequit cum censeatur revocatus, non tantum si conditio posterioris evenerit sed & si simul conditio utriusque eveniat, propter incertitudinem. Nam rectè etiam objeceris, per posteriorem contractum esse priori derogatum, *l. fin. D. De devort* atque ita posteriorem prævalere; nam & hoc procedit, quando promissio est absoluta, non etiam quando conditionata, & sic imperfecta. Sanchez *d. Disp. 8 nu. 3. nu. 15.* Quod & dicendum de sponsalibus de futuro: nam licet his prioribus per posteriora quia priora fuerint perfecta, non derogetur, prioribus tamen conditionalibus poterit derogari per posteriora, ut non obligent in ratione sponsalium, quia per posteriora est mutuata voluntas directa in alterum. In ratione tamen promissionis dicendum illi contractui non esse derogatum, eo quòd iniquè & contra justitiam sit mutata voluntas. Sanchez *ib. n. 18.*

16 Adjicitur & rectè modus: qui in eo differt à conditione, quod actum non suspendat, sed continuò ponat, cum limitatione in futurum, continente aliquod gravamen; in cujus tamen defectum matrimonium semel positum non potest irritari, v.g. *Contraho tecum, ut semper annulum gestes.* Sanchez 5. *Disp. 19. num. 4.*

17 Ubi quæsitum, An & hic impossibilis aut turpis rejiciendus? R. Si sit contra actûs substantiam, impedire contractum. Nec facit, quòd non suspendat actum, nec præcedat obligationem, sed eam subsequatur; quia non ideò minus caussat vitium ipsius contractûs, cuius valori repugnat, & repugnantiam implicat. Alias in foro externo habendum esse pro non adjecto, atque ita facere, ut actus valeat, non admissâ pœnitentiâ, cum à matrimonio contracto resilire non liceat. Et hoc in dubio; nam si mens sit contrahendi, nisi modus impleatur, vitiabit contractum. Covar. *hic. p. 2 c 3. §. 1. num 8 & 17.* Sanchez. *d. Disp. 19. n. 5.*

18 Interdum & adjicitur caussa, quæ est ratio in præteritum vel præsens collata: cuius etiam falsitas non vitiat matrimonium, etiamsi sit turpis aut impossibilis, ex eadem ratione, quæ obtinet in tali conditione. Dixi, in præteritum vel præsens collata; quia in futurum collata saperet conditionem, & de illa judicandum idem esset, quod de conditione.

19 Demonstratio addita licet falsa non vitiabit quoque matrimonium, quantum in se est, modo de persona pateat, quia falsa demonstratio non vitiet legatum; *Instit. De legatis §. Huic proxima 30.* cum quidquid rei satis demonstratæ additur frustra fit, *l. 1. §. si quis uxori D de dote prœleg.* Ut idem in matrimonio obtinere sit dicendum, quod favorabilius. Dixi, quantum in se est; nam si concurrat error personæ, aut conditionis servilis,

tis, impediretur effectus contractûs, quia deest animus. Nominis quoque error non vitiabit, si de persona constet *arg. lib.* 4. *De legat.* 1.

20 Quid si quis aliter non fuerit contracturus nisi posita veritate caussæ aut demonstrationis? R. Si absolutè consenserit, esse nihilominus validum contractum, nisi error personæ aut conditionis concurrat: si verò non consenserit absolutè, sed tantum supposita veritate caussæ aut demonstrationis, non esse matrimonium in conscientia, nec etiam forte in Ecclesia, si probari possit. Ratio est in defectu consensus.

21 Quid si caussa vel demonstratio advertetur substantiæ matrimonii? R. Navarrum, in *Summa c* 22. *nu.* 62. velle matrimonium ideo esse nullum, quod apponens huiusmodi caussam vel demonstrationem non videatur absolutè consentire in matrimonium. Verius tamen non impediri matrimonium adjectione eiusmodi caussæ, sive vera sit sive falsa, v.g. *Accipio te quia sterilis es, quia venena procurasti sterilitatis*, Ratio est, quod quæ matrimonium vitiant aut variant, debeant referri ad substantiam contractûs, quo non refertur caussa aut demonstratio, cùm tantùm spectent ad rerum opiniones, quas contrahentes conceperunt, vel ad caussas quæ movent ad contrahendum, nec designent consensum in illas ferri. Deinde ut vitiarent, se haberent ut objectum, aut partem objecti; non habent autem se taliter, sed antecedenter, & ut motivum aliquod, ut non irritent. Et hoc, nisi contineant errorem personæ, aut conditionis, ut, *Contraho tecum, quia es libera, quia es primogenita*; nam error circa hæc vitiat, *inf. Tit.* 9. Vid. Sanchez *d Disp.* 19 *n.* 2.

Dicta de conditionis, modi, caussæ, demonstrationis adjectione etiam obtinent in sponsalibus de futuro, ex rationibus antè allatis.

22 Verum quæritur, An sponsalia sub impossibili conditione inita teneant? R. Probabile esse non obligare per absolutam obligationem; eâ ratione, quòd contractus pendens à voluntate contrahentium, cuiusmodi hic, non extendatur ultra eorum intentionem: qui cum noluerint contrahere, nisi sub tali conditione, non potest ex isto contractu resultare obligatio obsoluta. Deinde qui aliter non vult se obligare, quàm posito eventu impossibili, cognito ut tali, simpliciter se non obligat *l.* N*on solùm* D. *de oblig. & act. &* §. *Si impossibilis Instit. D. inutil. stipulat.* Nihil facit dispositum in *c. fin. h. t.* quia loquitur de matrimonio, quod ponit contractum præsentem, in quo adjectus eventus impossibilis habetur pro non adjecto, idque in favorem matrimonii. Qui favor cum sit in re odiosa, utpote in præjudicium apponentis, non est ampliandus ad sponsalia, de quibus lex non loquitur. Disparitatis ratio esse potest, quòd cum judex dubitet, an vero suspendere consensum in conditionis eventum, periculum sit ex una parte, ne injuria saltem materialis fiat apponenti istam conditionem, si contra eum judicetur, ex altera verò parte, ne fiat injuria Sacramento matrimonii, si judicetur non stare, quod forte legitimum erat. Atque cum ex istis duobus præponeret Sacramenti dignitas, in favorem eius declaravit Pont. matrimonium subsistere, conditione eiusmodi habitâ pro non adjecta. In sponsalibus autem eiusmodi ratio eum non militet si quidem non ponant Sacramentum, eorum non tanta habenda ratio, cum probabili partis periculo. ante conditionem impletam. Accedit, quòd in dubio sit melior conditio possidentis; ut, cùm de sponsaliorum validitate dubitetur, nemo sit spoliandus suâ libertate. Plerique tamen idem ponunt in sponsalibus, quod in matrimonio cujus sint initium, dispositum, ut quod in hoc obtinet, debet in iis obtinere, *lib. Oratio D. De sponsal.* Vid. Sanchez, 5. *Disp.* 17. Rebel. *p.* 2. *lib.* 2. *qu.* 10 *sect.* 5.

TITULUS VI.

Qui Clerici vel voventes contrahere possint.

SUMMARIUM.

1. *Circa impedimenta matrimonii contrahendi an quid laica possit potestas.*
2. *Impedimenta dirimentia an solus Pont. inducat?*

3. *Impe*

3. *Impedimentum novum dirimens an consuetudine induci possit?*
4. *An & tolli per Canones positum?*
5. *An eo casu requisita scientia Pontificis?*
6. *Impedimenta alia impedientia tantum, alia impedientia & dirimentia.*
7. *Votum solemne ponit impedimentum dirimens.*
8. *Quo iure dirimatur eo casu matrimonium.*
9. *Votum simplex non dirimit matrimonium.*
10. *Votum simplex castitatis an dirimat sponsalia?*
11. *Virginem deflorans post votum simplex an eam ducere teneatur?*
12. *Ordo sacer ponit impedimentum dirimens.*
13. *Idque solo jure Ecclesiastico.*
14. *Ordo quando non obliget ad continentiam.*

1 INter quos matrimonium & quomodo contrahatur, traditum hactenus; nunc aliquot Tit. sequentibus de impedimentis subjicitur, quæ faciunt inter aliquos contrahi non posse; & contractum non stare.* Hæc, inspecta rei natura, non tantum Ecclesiastica, verum & politica sive laica potestas inducere posset Nam licet matrimonium sit Sacramentum, cujus determinatio ad Ecclesiam spectat, est tamen & contractus civilis, cujus nomine laicæ quoque potestati subjicitur. Verum Ecclesia potestatem determinandi circa matrimonia fidelium laicis ademit, sibique reservavit, propter dignitatem Sacramenti quòd conveniat rerum sacrarum jura & caussas ad solam potestatem Ecclesiasticam pertinere, ab ea pendere & decidi. Dico, fidelium; nam matrimonia infidelium & paganorum non subsunt legi Ecclesiasticæ, ut nec ipsi pagani, *cap. Gaudemus inf. De divort.* etiam in terris fidelium Principum habitent; neque enim per hoc possunt censeri acceptasse legem Evangelicam, sed sequuntur leges suorum Principum, sive fidelium, sive infidelium, & tenebuntur impedimentis ab iis statutis, ratione contractûs civilis. Latè hac de re Sanchez *lib.7. Disp.* 3. & Pont. jus. *lib.6. cap.1.2. & 3.*

Quæritur autem, An solus Pont. Rom. 2 possit inducere impedimenta dirimentia circa matrimonium? R. Posse quidem videri & Episcopis id licere, cum quod potest Pont. in universo orbe, id Episcopis liceat in suis diœcesibus, in quibus sunt ordinarii Pastores. Exceptis, quæ universalem Ecclesiæ statum concernunt, & quæ specialiter sunt reservata Pontifici. Verum aliter habet generalis Ecclesiæ consuetudo, quæ Rom. Pontifici videtur reservasse potestatem statuendi hæc impedimenta: nam impedientia videtur posse statuere Episcopus, cùm ex caussa interdicere possit, ne contrahatur matrimonium, ut dicetur inf. Tit 16. Covarr. *hic p.2.c.6.§.10.num.16.* Sanchez *d.lib.7. Disp.* 1. *in fine.*

3 Q. II. An consuetudine induci possit novum impedimentum dirimens? R. Id videri verius quatenus legitimè est præscripta, & rationi consona; qualis cum habeat vires legis, ut dictum supra *De consuet. n.4.* ita & inducet ea, quæ per legem induci possunt. Et facit eo *c.1. & 3. inf. De natis ex libero vent.* ubi contra consuetudinem conjunctio licet jure admissa, dicitur tamen non ferenda. Ubi non erit opus scientia Pontificis, cùm & sine ea validè inducatur consuetudo, ut probatum sup. *d. tit. De consuet. n.11.* etiam in sacramentalibus, cum *c. fin. d. tit.* tantùm desideretur, ut sit legitimè præscripta & rationi consona. Sanchez 7. *Disp.* 4 *nn.11.*

4 Q. III. An & consuetudine tolli possit impedimentum per Canones positum? R. Posse videri, non esse eas consuetudini vires per *c. Quod super 5. inf. De consang. & adfin.* ubi intra gradus prohibitos non admittitur matrimonium, non obstante consuetudine contraria admittente scilicet conjunctionem, quæ dicitur potius esse corruptela: ut videatur ibi reprobata esse, atque ita rationi minus consona. Ita vult Abbas in *d. c. 5. num.4. & c.3. num.5. inf De cognat spirit.* qui admittit quidem impedimentum novum induci posse per consuetudinem, non etiam tolli, quia hæc res sit contra bonos mores; illa verò honesta & bonis moribus respondens. Verum non malè alicui probabitur contraria opinio, scilicet etiam per consuetudinem posse tolli Canonicum impedimentum, eo modo, quo induci potest, cùm contrariorum eadem sit disciplina. Nec facit ratio Abbatis, quòd sit contra bonos mores; nam hoc vel qua reprobata per *d. c. 5.* vel quia est contra jus Pontificum. Hoc dici nequit, cùm, ut patet ex dictis sup.

De

De consu. & D. *eod. n.*29. & *seqq.* contra leges & Canones consuetudo rectè inducatur, non etiam illud; nam & reprobata consuetudo potest postea ex nova caussa, quæ tollat iniquitatem, quæ ante suberat, induci & justificari. Et ita habet frequens & vera Doct. sententia. Præterea potest *d. c.* 5. accipi de consuetudine allegata quidem, non tamen probata; aut mala, quia necdum legitimè præscripta, cum, ut patet ex *c. fin sup. De consuet.* consuetudo prævaleat juri scripto, præscripta scilicet legitimè & rationabilis. Non potest autem hoc casu dici irrationabilis, cum tantum juri Pontificio opponatur, neutiquam verò aut divino aut naturali, nec quidquam involvat moribus bonis contrarium, cum impedimentum semel positum à lege ut potest tolli per legem, ita & debeat posse tolli per consuetudinem. Sanchez *d. Disp.* 4. *n.* 14.

5 Q. IV. An eo casu requiratur scientia Pontificis? R. Id aliquos velle, nullo tamen fundamento, cum *d. c. fin.* tantum requirat, ut sit rationi consona, & præscripta legitimè, nulla autem fiat mentio specialis scientiæ Pont. ut ea frustra hac in parte desideretur; ut nec desiderati in ulla consuetudine, dictum sup. *d. tit. de consuet.* Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6. §. 10. *n.* 36. Sanchez *d. loco.*

6 Sunt autem hæc impedimenta duplicis ordinis, alia impedientia tantùm, alia impedientia simul & dirimentia. Hoc Tit. & aliquot seqq. de dirimentibus agetur: quæ ita dicta, non quod contractum matrimonium diriment, sed quod efficiant, ut validè non contrahatur. Talia de jure antiquo sunt duodecim, contenta his versibus:

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas,
Si sis Affinis, si fortè coire nequibis.

Accessit ex Concilii Trid. decreto clandestinitas, de qua sup. *Tit.* 3. vitians quoad modum; uti & raptus, donec durat violentia, de qua inf. *De raptorib.* Cum dirimente aliquo impedimento contrahere est peccatum mortale, quod contraveniatur prohibitioni Ecclesiæ in re gravi. Hoc Tit. agitur de impedimento, quod ponit Votum & Ordo; quæ duo cùm sint adfinia, & alterum ex alterius intelligentia dependeat, rectè hic conjunguntur. Votum aliud solemne, aliud simplex, uti dictum sup. *De voto.* * Illud ponit impedimentum dirimens matrimonium subsecutum, *c.* 1. & *fin. h. t. unico De voto in* 6. Imò & præcedentis matrimonii non consummati vinculum dissolvit, secundùm dicta sup. *De convers. conjug.*

7

8 Quæritur autem, Quo jure contingat ista dissolutio? R. Esse, qui jure divino id fieri adserant, propter solemnem, quæ intervenit, traditionem; traditum enim uni eo jure alteri tradi nequit: rectius tamen juri humano Ecclesiastico id adscribi. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 7. § 4. *n.* 7. Barbosa *ad Rubr. D. Soluto matrim p.* 2. *n.* 98 Et probatur, quia non habet hoc ex natura voti, cum alias & simplici voto idem adscribendum foret, quod tamen patet ei minimè competere. Unde solemnitati id tribuendum, quæ statuto Ecclesiastico est introducta, quo sublato, nullum esset votum solemne. Quod probatur ex *d. c un. De voto in* 6. ubi voti solemnitas dicitur inventa ex sola constitutione Ecclesiæ. Patet idem ex *c. Rursus pen. h. t.* ubi dicitur, quoad Deum non minus obligare non solemne, quam solemne: nusquam autem legitur illud ponere impedimentum dirimens; imò impedire quidem contrahendum, non tamen contractum dirimere, expressum est *c.* 3. & *h. t.* Ut hæc distinctio rectè attribuatur statuto Ecclesiastico. Et hoc, quatenus est Religionis per Sedem Apostolicam approbatæ, quia alias non habet istam vim, *d. c. un. De voto in* 6. Nihil facit traditio, quæ intervenit, nam hac in materia est alterius conditionis, quàm in materia justitiæ. Imò eam compatitur matrimonium, ut patet in conjugato, qui potest aliquot casibus profiteri, manente nihilominus salvo matrimonii vinculo. Vid. Sanchez *d. l.* 7. *Disp.* 26.

9 Voto itaque simplici non adest idem effectus, per quod adquiritur quidem jus ad rem, non tamen in rem, propter cessantem traditionem. Unde postea alii vovens se validè tradit per matrimonium, *arg l Quoties Cod. De rei vindic.* Licet non sine peccato, cum semel Deo promissum sit præstandum, *can Qui bona* 17. *q.* 15. quia grave Deo datam fidem fallere. Ponit tamen votum simplex impedimentum impediens matrimonium, *d. c* 3. & 6. habetque effectum dirimendi sponsalia,

 sive

sive præcedentia, sive sequentia. Quod omninò verum est in voto Religionis, cum obliget ad rem statui matrimoniali contrariam.

10 Quæstionis autem est, An & votum simplex castitatis dirimat sponsalia? R. Esse, quidem voto simplici præcedenti vim irritandi sponsalia subsequentia, *c. Rursus h. t.* quod contineant rei illicitæ promissionem, quippe jam alteri promissæ, non tamen eamdem vim propositam esse voto cœlibatus in sæculo servandi; nam istud non ponit obligationem quoad præcedentia sponsalia. Quæ sententia juri est conformior, & pro ea adducitur textus in *c. Veniens* 5. *h. t.* in quo mulieri voventi postea de fide sponso mentita satisfactio est indicenda; quam indici non esset necesse, si sponsalia dirimerentur per votum subsequens. Præterea non videtur res ista talis, quæ sub votum cadat, cùm alteri debeatur, cui non debet fieri præjudicium, ut Deo ejus facta promissio non teneat. Nec facit, quod aliter se res habeat in voto Religionis; nam si concessum ingredi Religionem post matrimonium, quidni & post sponsalia? cùm hoc votum se habeat eo modo ad sponsalia, quo solemne ad matrimonium. Abbas *d. c. Veniens n.* 5. Navarr. *in Summa c.* 22. *n.* 27. Innoc. *ad d. c Rursus* Sanchez 1. *disp.* 46. *n.* 9. Hinc & votum de suscipiendo Ordine sacro non liberat à sponsalibus, cùm Ordini quidem sit adnexum votum, per se tamen simplex, & quidem castitatis, quod, uti dictum, sponsalia non solvit, in detrimentum alterius.

11 Alia quæstio est, An qui post votum simplex virginem defloravit, teneatur eam ducere, non obstante voto simplici? R. Ita rectius dici, cum votū non obliget, rebus notabiliter mutatis, uti hic, propter vinculum justitiæ, quod supervenit, & gravissimum propter dānum prævalens voto; si tamen jubeatur eam ducere per judicem, uti dicetur infrà *de adult.* & mulier ignoraverit votum; nam si scivit, habet quod sibi imputet, Sanchez 1. *Disp.* 45.

12 Alterum impedimentum, de quo hoc Tit. ponit Ordo; qui alius major, alius minor, ut dictum sup. *lib.* 1. Ille præcedens ponit impedimentum dirimens, propter tacitum continentiæ votum Ordini sacro adnexum, *c.* 1. *De voto in* 6. Dico, præcedens; quia sequens non tollit vinculum matrimonii.

13 Dubitatur autem, Quo jure sit inductum hoc impedimentum? R. Verius esse, solo jure Ecclesiastico esse inductum, cùm nullum jure divino inveniatur præceptum irritans, neque repugnet Sacerdotio matrimonium, imò compatiatur, uti patet in Sacerdotibus veteris Testamenti, & in Græcis Sacerdotibus modernis, quibus est permissus matrimonii usus. Et licet à temporibus Apostolorum viguerit in Ecclesia, ne promoti ad Ordines inirent matrimonium, inde tamen non sequitur esse juris divini, cùm ab Apostolis statutum rectiùs juri Ecclesiastico attribuatur. Sanchez 7. *Disp.* 27. *n.* 5.

14 Dicta de impedimento ex Ordinis susceptione vera sunt, quatenus quis volens Ordinibus est initiatus. Nam si justus metus intervenerit, ille faciet talem non teneri ad continentiam, atque ita matrimonium ab illo initum teneri, secundum dicta sup. *De his, quæ vi &c.* Idem de ordinato in infantia dicendum, quia non potuit se obligare, ob defectum sensûs. Quod & videtur dicendum de eo, qui ante pubertatem ordinatus, licet sensum rationis habente, per text. in *can* 1. *& can. Illud* xx. *q.* 1. ubi ante pubertatem omissum votum dicitur non tenere, ut dictum sup. *De cohabit. Cleric. & mulier. nu.* 11. ubi & dictum *n.* 12. collationem Ordinis irritam non inducere obligationem continendi, sive irrita sit ratione defectus alicujus substantialis, sive quia ordinario facta à non Episcopo: ut non peccet taliter ordinatus, cùm ne quidem voto simplici possit dici obstrictus. Vid. Sanchez 7. *Disp.* 27. *n.* 13.

TITULUS VII.

De eo, qui duxit in Matrimonium, quam polluit per adulterium.

SUMMARIUM.

1. *Machinatio mortis alterius conjugis inducit impedimentum dirimens.*
2. *Item adulterium cum alterius machinatione.*
3. *Adulterium cum promissione de ducendo quando ponat hoc impedimentum.*

4. An

4. *An & solum adulterium sine fide data?*
5. *Liberis ex adulterio susceptis debentur alimenta.*
6. *Vt & spuriis omnibus:*

DE crimine hic agitur, quod ponit impedimentum dirimens, & videtur triplex esse.

1 Primum oritur ex machinatione mortis alterius conjugis. Ubi debet machinatio suum sortita esse effectum: non obstante textu in *c. 1. & 6. h. t. & c. 1. sup. De convers. conjug* quæ tantum faciunt mentionem machinationis, quia verba cum effectu sunt intelligenda, & pœnæ non imponuntur nisi crimini completo. Debet etiam uterque ad eam concurrere, saltem consilio aut mandato ad mortem cooperando. Ratihabitio non sufficit, cùm ad actum non concurrat. Alter sit infidelis, vel uterque fidelis, non refert, *d. cap. 1. sup. De convers. conjug.* Denique fiat & animo ineundi cum altero matrimonii: quæ conditio licet non exprimatur per Canones, vult tamen eam subintelligi ratio inducti impedimenti, scilicet ne conjux conjugis vitæ insidietur, ut eo liberatus cum dilecta magis persona contraheret.

2 Secundum ponit adulterium, cum machinatione alterius tantùm. Quem modum cum priori quidam conjungunt, à quo tamen rectè separatur, cum ibi requiratur utriusque machinatio, licet non intervenerit adulterium, hic autem requiratur adulterium, & alterius machinatio sufficiat, *c. 1. & 3. h. t.*

3 Tertium, adulterium cum promissione de ducendo post mortem conjugis, vel matrimonio de facto inito, superstite alterius conjuge, *c. 1. 2. 4. h. t.* Ubi primò oportet verum cum primo fuerit conjugium, quia alias putativum non præstabit impedimentum, *d. c. 2.* Deinde adulterium sit completum, durante conjugio cum altero, quia alias non erit crimen perfectum, sed inchoatum tantum, quod non meretur hanc pœnam, & deficeret conditio, ob quam pœna præcipuè imponitur, *c. fin. h. t.* Tertiò, alter sit conscius conjugii prioris, *d. c. 2 & 4. h. t.* ut, si alter ignoraverit, et si de copula fides data, aut etiam de facto matrimonio inito intervenerit, non tamen impediatur secundam habere, novo consensu interveniente, *c. 7. h. t.* cum alias non sit formalè adulterium, nec debeat vir ex suo dolo reportare commodum, *d. c. 2. h. t.* Ubi si fuerint conjuncti, superstite priori, vir non potest, primâ mortuâ à secunda inscia matrimonii prioris recedere; secundæ tamen est licentia recedendi à tali viro, quia ignorantia facit eam non peccasse. Quartò, oportet promissio sit expressa signo exteriori, nam in corde retenta non poneret impedimentum, quod in ea non obtineat ratio impedimenti. Faciunt enim Canones passim mentionem fidei datæ, aut contracti matrimonii, quod requirit exterius signum. Nihil excusabit, quod diu simul cohabitarint ut & liberos generarint; cum multiplicitas prolis ita susceptæ eorum crimen magis exaggeret, & diuturnitas temporis non tam peccatum minuat, quam augeat, *c. 5. h. t.*

4 Ex quibus patet resolutio ad quæstionem, An solum adulterium, vel sola fides data, vel solum matrimonium, ponat hoc impedimentum? Respondendum enim negativè, ut patet ex *c. 6. h. t.* ubi adulterium sine fide data non impedit postea cum eadem contrahi nuptias: & ex *c. fin. eod.* ubi contractus initus cum secunda, vivente primâ, non impedit cum secunda contrahi postea matrimonium, si copula non intervenerit; & Canones passim requirunt utrumque simul scilicet copulam cum fide data, aut matrimonio de facto inito: ut non nisi utroque posito possit poni impedimentum, quia non solet poni pœna, nisi positis requisitis ad crimen. Nec obstat *can. 1. & xxxi. q. 1.* in quibus indistinctè dicitur, non licere ducere in uxorem pollutam prius per adulterium; quia generalis & indistincta istorum Canon. locutio restringitur ibi per loca subsequentia, secundùm jam dicta Uxoricidium ponit impedimentum impediens tantum, de quo infrà *Tit. 16.*

5 Mandat autem Pont. hic *d. c. 5. in fine,* ut liberis ex adulterio susceptis alimenta secundum facultates à parentibus ministrâtur, secutus jus naturæ, ne qui nihil deliquerunt eam pœnam subeant, quod à parentibus ali nequeant, ut secundum rigorem statuerat jus civile, *Auth. Ex complexu C. De incest. nupt.*

6 Ubi quæritur, An *d. cap* decisio locum habeat in omnibus spuriis? R. Hoc quidem negare

gate Paleot. in *Tract. de nothis & spur. cap. 46. num. 4.* qui vult tantum agi ibi de natis ex putativo matrimonio: verum rectius dici, ad omnes pertinere spurios *d. cap. 5.* decisionem, quia nititur jure naturali, quo mandatur educatio liberorum. Et facit, quod matrimoniũ; de quo *d. c. 5.* non possit dici putativum, cùm contra legem sit initum; & non tam subsit ignorantia facti, quàm juris, quæ non excusat, nec facit poni matrimonium putativũ, quod ponitur per justam facti ignorantiam, de qua inf. *Qui filii sint legit.* Denique si putativum foret, frustra moveretur quæstio de iis alendis, cùm tales succedant in parentum hæreditatem, ut dicetur infrà *Tit. 17.*

TITULUS VIII.

De Conjugio leprosorum.

SUMMARIUM.

1. *Lepra superveniens solvit sponsalia.*
2. *Non etiam matrimonium.*

[1] LEpra superveniens dat caussam irritandi sponsalia, *c. fin. h. t.* Ratio consistit in metu infectionis, qui meritò facit invitum. Idem non operatur lepra præcedens, si fuerit præcognita, quod sibi imputare debeat, qui cum infecto contraxerit. Aliter se res habet, si ignoraverit, *arg. cap. Quemadmodum sup. de jurejur.*

[2] Matrimonium per lepram supervenientem minimè dissolvitur, etiam non consummatum, *cap. 1. h. t.* ne quidem quoad thorum, *cap. 2. h. t.* Quod tamen temperandum videtur, nisi subsit probabile periculum infectionis, cum nemo se obliget ad matrimonii contractum, nisi salvâ vitæ incolumitate; & ita temperandum, secundùm plerosque *d. c. 2.* Neque enim Deus est tentandus, *can. Si nulla xxiii. q. 8.* Licet autem eo casu liberetur à debiti redditione, non tamen ab aliis servitiis, quæ sine periculo vitæ præstari possunt. Vide Barbosa *ad Rubr. D. Soluto matrim. p. 2. n. 28 & 29.* Idem sentiendum de morbo Gallico, aut simili, quo alter laboret; ex rationis paritate. Navarr. in *Summa c. 22. n. 27. casu 8.*

TITULUS IX.

De Conjugio servorum.

SUMMARIUM.

1. *Impedimentum dirimens ponit error vel circa personam.*
2. *Vel circa personæ conditionem.*
3. *Nisi quis sciens cum serva contraxerit.*
4. *Iure Canonico tenet matrimonium inter servos.*
5. *Partus sequitur conditionem ventris.*
6. *Error circa personam tum antecedens tum concomitans dirimit matrimonium.*
7. *Idque jure naturæ.*
8. *Error circa alias qualitates non dirimit.*
9. *Quod tamen limitationem recipit.*
10. *Dolus interveniens an irritet sponsalia ac matrimonium?*

[1] IMpedimentum dirimens ponit error: qui contingit vel circa personam, ut quando quis putat se ducere Sejam, quæ est Titia, aut primogenitam, & obtruditur ei secundo genita, & impedit matrimonii contractum, propter defectum consensûs in personam, cum non possit dici consensisse in personam, quam animo non concepit, *arg. l. In venditionibus 9. in pr. D. De contrah. empt.* Quod ita verum est; ut ne quidem S. Pont. efficere possit, ut tali errore matrimonium initum teneat, quia non potest supplere consensum. [2] Vel circa personæ conditionem, ut quando quis putat se contrahere cum persona libera, quæ est serva, qualem contractum, post leges civiles, *Novel. De nupt. 22. §. si verò ab initio,* Ecclesia declaravit irritum, propter errorem circa statum, qui gravior est, & omnem consensum aufert, *cap. 2 & fin. h. t.* Dico, Ecclesia; quia verius est, jure naturæ non irritari, cum simpliciter & absolutè non impediat liberum matrimonii usum, sed tantum certis temporibus, & contractus hic sit simpliciter voluntarius, cum consensus feratur in hanc personam. Licet involuntarium sit adjunctum, ratione qualitatis, quod non facit involuntarium simpliciter, ut inferius patebit.

[3] Sciens cum serva contrahens, habet quod sibi.

sibi imputet & frustra ad dissolutionem provocat: uti & ille, qui servam, quam ignorãs duxit, recognita cognovit; videtur enim eo facto in eam consensisse. Servitus perpetua sit, an temporalis, nihil refert, cùm satis sit, pro eo tempore servam esse, etiamsi promissa sit libertas, aut debita æquo modo statuliber inter servos refertur, *l. Statuliberum 9. D. De statu lib.* & statulibera servum parit, *l. Statulibera 16. D. eod.* Si uterque fuerit servilis conditionis, frustra ignorantia objicitur, cùm nulla subsit læsio, ubi utriusque par conditio. Quod multò magis dicendum, si aliquis cum serva se putet contrahere, quæ tamen est libera, cum conditio eius sit melior, ut non possit hae in parte videri invitus. Propter accidentem alterius conjugum servitutem nequaquam nostris moribus solvitur matrimonium semel ritè contractum, ut dicetur *inf. De divort.*

4 Est autem jure Canonico inter servos matrimonium, uti & inter liberum & servam; neque enim hi privandi sunt hoc Sacramento, nec danda iis ansa fornicationis, cùm non minus peccent fornicando, quàm liberi: adeò ut etiam invito domino contrahant, *c. 1. h. t.* Non liberantur tamen per hoc à servitiis domino debitis, quæ consueta non subtrahent prætextu matrimonii, cùm domino omnia jura salva maneant, adeò ut non impediatur servum distrahere. Non ita tamen eum occupabit, ut nõ possit convenienti tempore matrimonio vacare, & reddere uxori debitum; nam eum habeat jus ad matrimonium per Canones, habet & jus ad eius usum. Quæ procedent, etiamsi dominus matrimonio consenserit, quia non videtur sibi suisque juribus præjudicare, consentiendo conjunctioni, quam impedire nequit. Nisi tamen ipse servum aut servam tamquam liberam tradiderit, aut sciens alterum alterius conditionis esse ignarum, studio tacuerit, tunc enim sibi præjudicare *d. Nov. 22. §. si verò ab initio & §. nam si tradiderit.* ubi dicitur ancilla ita à domino tradita fieri libera & ingenua. Ut tale matrimonium subsistat, cum non sit conditionis imparitas, & alter hoc ipso liber fiet.

5 Quantum ad partum attinet, ille sequitur ventris conditionem, & natus ex ventre servo subjicitur ei, qui ventris dominus est, *l. Partum C. De rei vindic.* Nisi consuetudo loci habeat, ut inspiciatur qualitas patris, *cap. 3. hoc tit.*

6 Error itaque cum circa statum, tum circa personam impedit matrimonium contrahi, sive sit antecedens, qui caussam actui præbet, atque ita efficit involuntarium; nihil enim volitum quin præcognitum; sive concomitans, qui non inducit quidem ad volendum, sed ita concomitatur, ut sine eo actus fieret: veluti si contrahens cum Maria existimet esse Catharinam, ita adfectus, ut, si scivisset esse Mariam, cum ea neutiquam renuisset contrahere. Quo casu licet error non faciat simpliciter involuntarium, facit tamen non esse voluntarium, cum, licet non desit voluntas ducendi talem, si nosset, non tamen duxerit; nam cum ignoravit eam esse, non potest videri in eamdem consensisse, quia, ut dixi, nihil volitum, nisi præcognitum. Sanch. 2. 7. *Disp.* 18. *nu.* 4. & 5.

7 Ubi quæritur, An jure naturæ error circa personam dirimat? *Gl. can. unici in princ.* XXIX. *q.* 1. velle, solo jure Ecclesiastico. Sed rectius id juri naturæ quis adscripserit, eo quod error libertatem & consensum auferat, *l. Si per errorem D. de jurisd.* sine quo stare matrimonium nequit. Ut neque ullus contractus sine eo valet, cùm ratio non patiatur, ut aliquis obligetur invitus. Unde consequitur, Pontificem efficere non posse, ut tali errore initum matrimonium teneat, defectu consensus. Plura Sanchez *d. Disp.* 18. *n.* 11.

8 Error circa alias qualitates, uti divitias, nobilitatem, virginitatem; non facit dirimi matrimonium, cum non inducat involuntarium. Nam licet error sit caussa involuntarii, non tamen quilibet efficit simpliciter involuntarium, sed is solus, qui est circa qualitatem, per se & ex natura rei requisitam ad ipsius contractus essentiam, non etiam ille, qui est circa accidens: qui circa illud quidem constituit involuntarium, non etiam circa substantiam eiusque finem; ut proinde matrimonium teneat, *d. can. un. §. ad hæc* XXIX. *q.* 1. * Quod

9 primo limitandum, nisi qualitas, in qua erratur, apponatur per modum conditionis in ipso contractu, ut si dives est, virgo, nobilis; quia conditionis istius falsitas faceret deficere consensum in matrimonium, & ex consequenti & ipsum matrimonium. Secundò, ni-

si error qualitatis redundet in errorem personæ; veluti si formaliter, & directè feratur in personam, cui inest talis qualitas, ut in filium Regis, materialiter verò & indirectè in personam præsentem: tunc enim ponitur error personæ matrimonium irritans.

Q. Utrum dolus interveniens constituat nullitatem? R. Dolum ab errore in hoc solum differre quod dolus ponat actionem seu deceptionem injuriosam, per quam proximus in errorem inducitur: error autem abstrahat ab initia vel deceptione alterius, cum fieri possit ex naturalibus caussis, aut contingentibus casibus, ut idem ferè sit effectus. Distinguendum autem inter sponsalia & matrimonium: nam sponsalia non alias irrita ponit dolus, quam si caussam iis dederit, non etiam si tantum inciderit, secundùm *l. Et eleganter 7. in pr. D. de dolo, & quæ ibidem traduntur*; Propterea quòd dolus contractibus bonæ fidei (ad quos spectant sponsalia) caussam dans, eos irritet, incidens non item. Ratio differentiæ est, quòd isto casu causset involũtarium, cùm dolus per alterum adhibitus fecerit alterum adsensisse, qui sine eo non consensisset; hoc verò non faciat deficere consensum, cum alter, si præscivisset, non fuisset tamen impeditus à contrahendo. Sanchez 1. *Disp.* 64. *n.* 3. Ad matrimonium quod attinet, indistinctè illud non annullatur, nisi dolus ponat errorem circa personam, aut statum personæ. Probatur per *c. Cum in Apostolico* 18. *sup. De sponsal. & matrim.* quod non irritat matrimoniũ, ad quod ineundum alter per mendacium, & subreptionem est inductus. Facit eodem *can. fin. xx. q. 3.* ubi illecti per dolum tenet professio: & text in *c. Ex parte* 14. *sup. De convers. conjug.* ubi falsa caussa non facit non tenere professionem. Ut idem de matrimonio sit judicandum. Ratio differentiæ inter sponsalia & matrimoniũ est, quod voluntas contrahendi matrimoniũ versetur circa statum perpetuum, feraturque absolutè in objectum illud, sine dependentia ab ulla conditione: ut effectus objecto conformis eum firmum & indissolubilem ponat, quem dissolvi minus consentaneum rationi. Sponsalia verò non ponunt actum perfectum, unde ab iis variis ex caussis receditur, *de quibus sup. Tit.* 1. Nihil facit, quòd dictum suprà, metu initum matrimonium irritari; nam hoc ideo, quia ille aufert consensum & caussat involuntarium, si cadat in constantem virum, secundum dicta sup. *De his quæ vi &c.* Dolus verò nisi sit circa substantialia non tollit libertatem ad matrimonium requisitam, sed potius absolutam ponit voluntatem eligendi statum eiusmodi perpetuum, etiamsi erretur in circumstantiis quibusdam, quæ substantialem consensum non auferunt. Vid. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 3. *§.* 7. *n.* 4. Sanch 10. *Disp.* 9. *n.* 20.

TITULUS X.

De natis ex libero ventre.

SUMMARIUM.

1. *An quis liber sit vel servus, ex ventre colligendum.*
2. *Venter semper certus, nisi aliud habeat consuetudo.*
3. *Calamitas matris non nocet partui.*

Quia dictum, errorem circa conditionem servilem vitiare nuptias, rectè hic subjicitur, quis servus sit, quis liber.* Et hoc colligendum dicitur ex ventre, qui si liber fuerit, liber erit & natus, alias servus futurus, *c.* 1. *h. t.* cum ex regula generali partus sequatur ventrem.* qui est, sive pater sit servus, sive liber, nisi aliud habeat consuetudo loci, *c.* 3 *sup. tit. prox.* Libertas si ventri adsit uno ex tribus temporibus, scilicet vel conceptionis, vel nativitatis, vel intermedio, proderit partui, *Inst. De ingen.** Calamitas matri superveniens minimè obest fœtui, nisi talis, quæ & ipsum fœtum tangat, ut si mater prægnans in justo bello capiatur.

TITULUS XI.

De Cognatione spirituali.

SUMMARIUM.

1. *Cognatio spiritualis quid, eiusque origo.*
2. *Ex olim triplex, Paternitatis, Compaternitatis & Fraternitatis.*

3. Restri-

3. *Restricta per Trid. ad certas personas.*
4. *Ius vetus in quibus sublatum.*
5. *Patrinus seu suscipiens qualis adhiberi debeat.*
6. *Patrinis pluribus designatis, unum vel unum & unam seliget Parochus.*
7. *Quid si omnes admiserit?*
8. *Religiosi suscipientes an contrahant hanc cognationem?*
9. *Pater necessitate baptizans filium an eam contrahat respectu uxoris aut concubinæ?*
10 *An contrahatur per procuratorem?*
11. *Patrini verba an sint necessaria?*
12. *An contrahatur ex iteratione solemni baptismi privatim validè collati?*
13. *Cognatio quadam olim oriebatur ex instructione Cathechismi.*
14. *An hic modus per Trid. sublatus?*
15. *Cognatio an contrahatur per dationem alterius Sacramenti;*

1 DE impedimento, quod oritur ex cognatione & adfinitate, sequentibus aliquot Titt. subiungitur, quod est impediens & dirimens simul. Cognatio triplex est, Spiritualis, Legalis & Carnalis, quæ dicitur Consanguinitas.

Spiritualis est Ecclesiæ inventum ex ejus arbitrio dependens Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6. §. 4. *nu.* 1. Sanchez 7. *Disp.* 54. *nu.* 2. quo jure etiam ponit irritum subsequens matrimonium. Sanchez *d. loco nu.* 3. Fit tamen & ejus mentio in jure civili, *l. Si quis alumnum* 26 *Cod. De nupt.* Estque attinentia inter personas aliquas orta, ratione Baptismi, per quem quasi renascimur; vel Confirmationis, per quam perfectiores Christiani reddimur. Ratio impedimenti est in reverentia, quam recipiens ab aliquo esse spirituale eidem debet, uti & suscipientibus, tamquam parentibus & fidejussoribus apud Deum, *can. Vos ante omnia* 150. *De consecr. Disp.* 4. Ut rectè dicat Justinianus in *d. l.* 26. *in fine*, nihil aliud sic inducere posse paternam adfectionem & justam nuptiarum prohibitionem, quam nexum huiusmodi quem, Deo mediante, copulantur animæ. Deinde contrahitur per hoc Sacramentum aliquod amicitiæ vinculum, quod sufficit ad prohibitionem istam, ut cum extraneis inito matrimonio dilatetur amicitia ad instar cognationis carnalis.

2 Triplex hinc olim oriebatur cognatio; Paternitatis scilicet, inter baptizatum & baptizantem, patrinum baptizati & baptizatum; Compaternitatis, inter baptizantem, baptizati parentes, suscipientes, eorumque conjuges; Fraternitatis, inter baptizatum & liberos baptizantis, & suscipientium, *c. Veniens & c. fin h. t. c.* 1. *eod in* 6. *can.* 1. 2. 3. *& aliis* xxx, *q.* 1. Idem juris est in Confirmatione, *d. c.* 1. *in fine*, quatenus tamen tenens confirmandum est confirmatus, *can. In baptismate* 101. *De consec. Dist.* 4. quòd robore, quod requiritur ad sustentandam alterius infirmitatem, careat non confirmatus

3 Verum novissimè per Conc. Trid. *Sess.* 24. *cap.* 2. *De reform. matr* est restricta hæc cognatio ad certas personas idque quia propter multitudinem prohibitionum multoties in casibus prohibitis contingebat contrahi matrimonia. Ut hodie non nascatur illa cognatio nisi inter baptizantum, eiusque patrem & matrem, ex una parte, & baptizantem ac suscipientes, ad summum unum & unam, ex altera, quorum nomina libro per Parochum inscribantur.

4 Hinc apparet jus vetus sublatum esse in aliquibus, primò in eo, quod patrinorum seu suscipientium conjuges hodie non adficiantur hac cognatione, quos olim adfectos fuisse patet ex *c.* 4. *h. t.* Secundò, ipsos suscipientes nullam cognationem inter se contrahere, cum de iis non loquatur Conc. sed tantum de cognatione contracta cum baptizato, eiusque parentibus. Navarr. in *Manuali c.* 22. *num.* 39 atque ita sublata decisio *d. c. fin.* Tertio, inter baptizatum & liberos baptizantis & suscipientis hodie non esse ullum impedimentum, quod olim fuisse patet ex *c.* 3. *h. t.* Ut liberi tales non impediantur hodie jungi, nec etiam ab uno conjuge contracta cognatio tangat alium, quo minus jugatur baptizato, aut eius parenti; imò duo conjuges videantur posse eumdem simul suscipere: quod olim quidem non videtur permissum *can. fin.* xxx. *q.* 4. hodie tamen licere docet Navarr. *d. loco.*

5 Suscipiens aut patrinus ut hanc cognationem contrahat, oportet usum habeat rationis, propter obligationem. cui nemo se obstringet nisi intelligens. Minor an major sit bapti-

baptizato non refert, cùm tantum agatur de quadam regeneratione in Christo, in qua non spectatur ætas. Sanchez 7. *Disp.* 61. Sit tamen fidelis; nam infidelis non est capax hujus cognationis, cum vitam spiritualem per baptismum non habeat. & hæc cognatio sit inducta ab Ecclesia, cui non subest infidelis. Joan. Andr in *c.1.h.t.in 6.* & *alij, quos citat* Sanchez 7. *Disp* 60. *nu* 7. Contra se res habet in hæretico, propter baptismi communionem. Navarr *d. loco nu.* 36 Idem juris est in tenente in confirmatione. Sanchez *d. Disp.* 60 *nu.* 20.

6 Præterea fit à parentibus baptizati vel parocho designatus; dicit enim Trid. *d.c.* 2. neminem præter designatam hanc cognationem contrahere. Quod si plures designati sint à Parentibus, uti alibi moris est, unum ex ijs, vel ad summum unum & unam seliget Parochus, qui soli hanc cognationem contrahent, idque ad evitandam prohibitionem multitudinem, *ex mente Trid d.c.* 2.

7 Quæritur autem Primò, Quid juris, si non selegerit Parochus, sed omnes admiserit; R. Probabile esse, omnes si tangant contrahere hanc cognationem. Nam licet Trid prohibeat plurium admissionem, non tamen irritat contra factum, & ex omnium sententia actus contra legis prohibitionem non ideo est irritus, si non addatur in lege decretum irritans. Vid. Sanhcz 4. *Disp.* 57. *nu.* 11. & *seqq.*

8 Q. II. An Religiosi suscipientes hanc cognationem contrahant; R. Eos quidem prohiberi suscipere de sacro fonte, aut commatres habere. *can. Non licet Abbati* 103. *cum seq. De consecr. Dist.* 4. ne hac occasione ad sæcularia trahantur, *can Pervenit* 20. XVIII *q.* 2. actum tamen illorum nullibi irritari, atque ita & illos hac cognatione adfici. Si in Episcopos eligantur, ut à jugo monasticæ regulæ absolvuntur, *can.* 1. XVI *q.* 1. ita & non tenet eos prohibitio suscipiendi è sacro fonte, *Gl. in d. can.* 1 Sanchez 7. *Disp* 60. *in fine.*

9 Q. III. An pater baptizans filium legitimum in necessitate eam contrahat respectu uxoris? R. Ideo matrimonium ne quidem quoad thorum solvi, debitum licitè reddi exigique, cum per actum bonum & necessarium non debeat præjudicari matrimonio stanti, *cap.* 2. *h. t. can. Ad limina* XXX. *q.* 1. Idem erit, si per ignorantiam hoc contigerit, *d. c.* 1. Per malitiam baptizans propriam prolem non liberat se à debiti redditione, ne sua fraus ei prosit, alteri obsit; exactione tamen debiti cum vult esse privatum Abbas *d. c.* 2. *in fine,* & *Gl. in can. Nosse* XXX *q.* 1. Et facit textus in *can. De eo* XXX *q.* 1. ubi huiusmodi reus post solutum coniugium sine spe conjugij manere jubetur. Videtur tamen obstare, quod super hac re nihil sit dispositum, & quod ea spectet ad pœnam, quæ non est inferenda sine textu, *Gl. in d. c.* 2. Externæ mulieris aut concubinæ filium baptizans, aut de sacro fonte suscipiens, quod ei sit factus cognatus spiritualis, cum ea matrimonium non contrahit, *c.* 1 *eod. in.* 6. secundum regulam communem, quæ hac in parte non invenitur pati exceptionem. Nihil facit textus in *d can. Ad limina*, quia loquitur quoad usum matrimonij jam contracti, ne scilicet per istum actum præjudicetur petitioni debiti, ut non æquè procedat in matrimonio contrahendo. Nam privari conjugem hoc jure esset in pœnam delicti admissi baptizando prolem alterius conjugis. Est verò iniquum pœnam incurri propter observantiam præcepti. Impedire autem matrimonium subsequens contrahendum non habet rationem pœnæ vel gravaminis, sed pertinet ad quoddam conjunctionis genus, quam statuit Ecclesia inter tales personas: atque ita ille textus non est trahendus extra casum suum ad baptizantem filium alterius non coniugis, sive concubinæ sive extraneæ, & in necessitate, cum exceptio firmet regulam in non exceptis, Facit quod facilius impediatur quid fieri, quam factum irritetur. Sanchez. 7. *Disp.* 62. *nu.* 10.

10 Q. IV. An hæc cognatio contrahatur per procuratorem; R. Esse qui procuratorem hac adfici velint, non mandantem, ex eo, quòd iste, non hic tangat baptizandum, in quo ponitur contractæ huius cognationis ratio. Navar. *Conf.* 6 *h. t.* Et facit, quòd solemnia, quibus utimur hac in re, sint personalia, ut non suppleantur per alium. Verum cum procurator non habeat animum suscipiendi suo nomine, & res sit facti, quam per alium faciens ipse facere videtur, postet videri mandans

dans potiùs contrahere hanc cognationem, quàm procurator. Quò facit, quod olim & ipsius suscipientis uxorem hæc cognatio adfecerit, *c. Martinus* 4. *h. t.* & ita dicitur resolvisse Congregatio Card. Quorum resolutione remotâ, posset sustineri, ex communi opinione, nec procuratorem, quia non vult, neque est verus susceptor alienas vices gerens, nec mandantem contrahere hanc cognationem, quia non potest, cum requisita ei non conveniant. Posset tamen consuetudine induci, ut per procuratorem aut nuntium contraheretur, cùm quod potest inducere lex, possit & consuetudo legitimè præscripta, quæ habet vim legis. Sanchez 7. *Disp.* 58. Pontius *lib.* 7. *c.* 39. *num.* 10.

11 Q. V. An sint necessaria verba patrini? R. Non videri, cum sola susceptio sit de substantia, cætera ad solemnitatem quandam spectent, Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6. §. 4. *num.* 7. Sanchez *Disp.* 56. *nu.* 9. Ut autem baptizandum tangat patrinus tempore baptismi est necessarium, etiamsi is fuerit adultus: nam cæremonia sustentationis non est ab Ecclesia inducta ad sustentandam corporis infirmitatem, sed ad signandam animæ infantiam & imbecillitatem. Sanchez *d. loco num.* 5.

12 Q. VI. Quid si baptizato domi postea in Ecclesia adhibeantur solemnia, aut etiam iteretur solemniter baptismus, eique quis adstet tamquam patrinus? R. Aliquibus videri tunc quoque contrahi hanc cognationem, *arg. c.* 1. *De sponsal. in* 6. ubi eo actu licet irrito oritur tamen impedimentum publicæ honestatis. Verum dicendum est, non oriri ex ista solemnitate adhibita aut etiam solemni iteratione baptismi nullam cognationem, cùm verè non conferatur baptismus, nec ulla subsit regeneratio, quæ est caussa hujus cognationis, ut ea cessante cesset & eius effectus, per regulam. Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum, *cap. Non præstat De R. I. in* 6. Nihil obstat argumentum sumptum ex *d. c.* 1. quia hoc ita speciali jure expressum, ut non sit extendendum. Vid. Sanchez 7. *Disp.* 62. *n.* 4. & 5.

13 Oriebatur & olim quædam cognatio ex Catechismi, qui baptismo præmitti solet, instructione, quam contrahebat gerens personam infantis, pro quo respondebat; non inducebat tamen nisi impediens impedimentum, *c.* 2 *h t. in* 6.

14 Ubi quæritur, An modus iste non sit sublatus per Conc. Trid.? R. Ita rectè videri, eo quod Trid. *d. cap.* 2 videatur generaliter statuere, inter quas personas hæc cognatio spiritualis oriatur & impediat, nullâ factâ mentione eius, quæ ex Cathechismo oritur. Et facit conclusio *d. c.* 2. inter nullos alios, quam ibi numeratos, poni spiritualem cognationem: quæ sententia videtur esse communis. Si qui tamen putent non esse sublatum impedimentum; coguntur fateri, saltem esse restrictum. Vid. Sanchez 7. *Disp.* 10. *num.* 10. & *seqq.*

15 Postremò quæritur, An contrahatur cognatio per dationem alterius Sacramenti? R. Expressè id negari *c. fin. eod. in* 6. quod habet, ex aliorum Sacramentorum datione nequaquam oriri cognationem, quæ matrimonium impediat vel dissolvat. Et facit ratio, quod per aliorum Sacramentorum collationem non regeneremur: ut non possit quis videri recipere esse spirituale, quæ est ratio cognationis. Contra tamen habere text. in *can. Omnes* 8. xxx. *q.* 1. in pœnitentia, quæ est Sacramentũ, susceptos ita haberi loco filiorum, ut in baptismate: *can. Si quis Sacerdos d. q.* 1. cum filia tali fornicantem grave adulterium committere, & pœnitere debere, eo modo, quo de filia spirituali, quæ loca videntur satis contrariari, *d. c. final.* Dicendum, per pœnitentiam dici non posse poni cognationem, cum per eam non recipiatur esse aliquod spirituale. Quo modo tradit Glos. in *d. can. Omnes*, filium posse eam ducere in uxorem, quam pater recepit ad pœnitentiam; quod non foret, si induceret cognationem, *can.* 1. 2. 3. & *aliis* xxx. *q.* 3. Ecclesiam tamen specialiter prohibuisse matrimonium inter tales personas, in reverentiam Sacramenti, quam deceptus ad pœnitentiam recipienti. Ut ratione prohibitionis peccent graviter se conjungentes, eaque species sit in confessione aperienda, quod vel mutet speciem, vel saltem graviter adgravet. Sanchez 7. *Disp.* 55.

TITVLVS XII.

De Cognatione legali.

SVMMARIVM.

1. *Cognatio legalis quid, & unde oriatur.*
2. *An & ex adoptione?*
3. *Impedimentum hoc dirimit nuptias inter filiam adrogatam & patrem.*
4. *Non etiam inter liberos ex filia & patrem adrogantem.*
5. *Dirimit & inter filium adoptivum & filiam naturalem adrogantis.*
6. *Duo legitimi ab eodem adrogati an ligentur hâc cognatione?*

1 Cognatio legalis est attinentia quædam proveniens ex adoptione, quæ facit in locum filii transire adoptatum, quoad effectus juris. Habet autem ista cognatio locum in adrogatione, cui tantum est is effectus hodie, ut patet *Instit. de adopt.*

2 Q. An & in adoptione? R. Rectè dici, non oriri nisi ex adrogatione, quod eius fundamentum ponatur in patria potestate, quæ secundùm jura posteriora non adquiritur, nisi per adrogationem; quæ sola cùm ponat fundamentum cognationis, ponet etiam sola caussam impedimenti. Si tamen adoptio fiat à patre naturali, etiam hodie ponet hanc cognationem, & ex ea impedimentum, cum subjiciat potestati adoptantis adoptatum, *Instit. d. tit.* ut positâ caussâ, etiam sit ponendus effectus.

3 Est autem hoc impedimentum non tantum impediens, verum & dirimens nuptias inter filiam adrogatam & patrem, etiam solutâ adrogatione, propter reverentiam, quæ per potestatem semel contracta perdurat, *l. Adoptivus 14 & l. Quin etiam 55. D. de ritu nupt.*

4 Inter liberos ex filia, & patrem adrogantem nullum est impedimentum, cum cesset potestas impedimenti caussa, neque enim nati ex filia sequuntur familiam matris, sed patris. Aliud est in natis ex filio, quia sequuntur familiam patris.

5 Est & impedimentum inter filium adoptivum & filiam naturalem adrogantis, & vice versâ & quidem dirimens, ut patet ex *c. un. h. t.* ubi dicitur consistere non posse inter eos nuptias, durante potestate: quâ solutâ subsistunt; sive emancipetur filia naturalis, sive ipse adrogatus, quia non tam reverentia inter eos ponit impedimentum, quàm sola potestas, quâ ut caussâ sublatâ, dici debet sublatum & impedimentum, *Gl. in d. c. 1.* Sic & adrogatus post emancipationem non impeditur ducere matrem adrogantis, eiusve amitam, materteram, sororem, neptem ex filio, quod jam intelligatur extraneus, *d. l. 55. in fine.* Honestius tamen fuerit abstinere ab huiusmodi nuptiis, propter quamdam reverentiam & adfinitatem ex hac legali cognatione contractam.

6 Quæritur de duobus legitimis ab eodem adrogatis, an ligentur hâc cognatione? R. Hoc videri probabile, per *d. c. un. h. tit.* indistinctè loquens. Et facit, quod in iis ponatur caussa, scilicet potestas, ut debeat subsequi effectus. Et ita tenet Angel. *§. inter eas Instit. de nupt.* Contrarium tamen receptum, ex eo, quod nõ fiat mentio hujus impedimenti in isto casu, sed tantum in casu, quo alter est naturalis, alter legitimus; qua de caussa nolunt hanc cognationem, ut odiosam, sine textu extendendam esse. Sanchez 7. *Disp. 63. n. 28.*

TITULUS XIII.

De eo, qui cognovit consanguineam uxoris suæ vel sponsæ.

SUMMARIUM.

1. *Adfinitas qualiter contrahatur.*
2. *Per copulam elicitam contractam inducit impedimentum impediens & dirimens.*
3. *Dirimit præcedentia sponsalia de futuro.*
4. *An teneatur petere dispensationem, cujus culpa contracta adfinitas?*
5. *Non dirimit sponsalia de præsenti.*
6. *Pœna contrahentis hoc impedimentum.*
7. *Impedimentum hoc ponitur, sive vir, sive mulier peccet, & vivo mortuove conjuge.*
8. *Ad quem gradum extendatur.*
9. *An oriatur ex incestu cum propria consanguinea?*
10. *Incestus cum duabus consanguineis præstat impe-*

impedimentum perpetuum matrimonio contrahendo.

11. *Incestus occultus sit an notorius non refert.*
12. *Incestus enormis esse debet, ut in primo gradu.*
13. *An incestus cum cognata legali vel spirituali ponat hoc impedimentum?*
14. *An cum adfine sponsi vel sponsæ?*

1 Subjungitur hic de impedimento, quod ponit adfinitas, quæ per copulam contrahitur, non tantum licitam, de qua *Tit. seq.* verum & illicitam, de qua hic; etiam occultam, imò & per eam, quæ illata renitenti, *cap.* 6. *hoc Tit.*

2 Oritur hinc impedimentum non tantum impediens, sed & dirimens, si præcedat ipsum matrimonium, *c. Tertio loco* 13. *sup. De præsumpt.* Quod procedet etiam copula habita cum impubere, *c.* 7. *h. t.* Ratio est in eo, quod fuerit una caro.

3 Dirimit & præcedentia sponsalia de futuro, quod needum habeant esse perfectum, *c.* 2. *h. t.* & res jam sit facta quasi impossibilis, licet culpa alterius.

4 Ubi quæritum, An teneatur eo casu petere dispensationem is, cuius facto posita adfinitas? R. Non teneri quidem eum, qui non peccavit, admittere dispensationem etiam impetratam, cum sit liber à fide data, secundum dicta sup. *Tit.* 1. Videri autem aliquibus, eum, qui caussam dedit, teneri eam petere, si commode haberi possit. Probabilius tamen esse contrarium, quod res sit quasi impossibilis, licet sine culpa, atque ita liberetur ab ejus præstatione. Nam promissionis obligatio intelligitur, rebus sic stantibus, & in eodem statu manentibus, *c. Quemadmodum sup. De jurejur.* Nisi tamen deflorata sit mulier, aut gravem famæ patiatur jacturam. Vid. Sanchez 1. *Disp.* 56. *nu.* 4.

5 Sponsalia de præsenti neutiquam dirimit, *c. Discretionem* 6. & *c. Tua fraternitatis* 10. *h. t.* quod habuerint semel perfectum suum esse, quod dirimi nequit nisi certis modis, de quibus sup. *De convers. conjug. nu.* 17. & iterato agetur inf. *De divort.* inter quos non est adfinitas superveniens. Et hoc, licet non sint consummata per copulam, cùm non copula, sed consensus nuptias ponat.

6 Punitur tamen hoc casu peccans, Primò, quòd perdat jus exigendi debitum, quod tamen conjugi petenti reddere tenetur, *d. c.* 6. & 10. ne innocens privetur jure suo absque culpa, *d. c.* 6. *in fine* & *c. fin. h. t.* Secundò, quòd post mortem alterius impediatur novas nuptias inire, *c.* 1. 2. & 4. *h. t. c. Litteris* 12. *in fine sup. De præsumpt.* Quæ pœna etiam procedit in casu, quo quis sponsæ tantùm consanguineam cognovit, *d. c.* 2. Et hoc, quatenus scita fuit cognatio, *d. c.* 1. & *can. Si quis cum matre* xxxv. *q.* 1. & 3. Nam ignorantia ut excusationem à culpa incestus, ponit, ita & à pœna. Est autem impediens tantum isto in casu prohibitio, ut contractum matrimonium, ea non obstante validum sit, *c.* 4. *h. t.* pro conditione istius impedimenti, ut dicetur latiùs inf. *Tit.* 16.

7 Habet hoc impedimentum locum, sive vir peccet, sive mulier, *can. Quadam* xxxii. *q.* 7. ex rationis paritate, sive vivo conjuge, sive mortuo cum eius consanguinea habeatur copula, *d. c.* 4. Posset tamen hoc dubium videri, ex eo, quod in *d. c.* 4. agatur de copula habita cum prævigna quæ res singularem habet fœditatem, ut eius nomine singulariter hoc posse videri statutum. Dicendum tamen, generaliter ei locus esse, cum text. in *d. c.* 4. maximè se fundent in incestu; qui etiam contingit post dissolutas nuptias, cum veneratio adfinitatis per nuptias semel contracta etiam post eas duret, donec alter vixerit, *Gl. in §. Socrum vers. quod* & *ipsum Instit. de nupt. can.* 1. *vers. porrò* xxxv. *q.* 10. *c.* 2. *§. adfinitates* III. *q.* 7. Ratio hujus impedimenti est, quod talis incestus habeat ex propria ratione impedire exactionem debiti à conjuge; quod per eam conjuges sint facti adfines, & quod incestuosus non sit veritus, faciendo conjugem sibi adfinem, impedire plenum conjugii usum. Unde est, quod puniatur in ipso matrimonio, contra quod deliquit, & fiat inhabilis ad illud contrahendum.

8 Oriebatur autem olim hoc impedimentum ex copula cum consanguinea alterius usque ad quartum gradum, ut patet ex *d. c.* 6. ubi sit mentio copulæ cum consanguineo conjugis, non distinguendo gradum qui proinde accipiendus secundum *c. Non debet inf. Tit. seq.* ubi ex caussa adfinitatis indistinctè usq; ad quartum gradum ponitur impedimentum. Verum

 hodie

hodie non excedit prohibitio ex illicita copula secundum gradum, per Trid. *Sess.* 14 *de reform. matrim. c.* 4. ut cognoscens consanguineam coniugis ultra secundum gradum non teneatur pœnis supradictis nec sponsalia per huiusmodi copulam hoc ipso dissolvantur, matrimoniumque initum etiam cum eadem ab eo, qui peccavit, teneat, nec cum alia contrahi impediatur. Undè rectè sentiunt, qui volunt ex copula habita cum consanguinea conjugis ultra gradum secundum non oriri adfinitatem, nec committi incestum. V. Sanchez. 7. *Disp.* 55. *n.* 3. & *Disp.* 67. *n.* 7. & 8.

Quæstio autem est. An impedimentum non nubendi resultet ex copula cum propria consanguinea? R. Hoc pluribus videri, ductis argumento, ab incestu cum consanguinea uxoris, qui levior est; ut idem debeat obtinere in eo, qui gravior est. Adducunt in eam rem *can. Si quis viduam* xxxii. *q.* 7. ubi cognoscenti consanguineam suam denegatur matrimonium: item *can fin.* xxxv. *q.* 8. qui vult manere talem incestuosum sine spe conjugii & *can. Si duo.* xxxv. *q* 6. qui talibus segregatis permittit, si juvenes sint, alia matrimonia inire: *Gl. in can. De incestis* xxxv. *q.* 3 Navar. in *Summa c.* 22. *nu.* 74 & *Cons.* 1. *h t.* Quæ opinio ut possit videri probabilis contraria tamen est probabilior, scil. in casu prædicto impedimentum non contrahi; cum non debeat illud poni sine textu, qui passim loquuntur de incestu cum adfine sive consanguinea conjugis. Nec facit, quod fœdior sit copula cum propria consanguinea, quàm conjugis; quia non tam est inductum illud impedimentum propter criminis gravitatem, quàm propter injuriam, quæ fit matrimonio per copulam cum consanguinea uxoris. Ut argumentum à minori ad majus non procedat, cum quod minus est alia in ratione fundetur. Evetard. in *Loco à minori nu.* 4. Nihil facit *d. can. Si quis viduam*, quia tantum prohibet conjugium inter incestuosos, non etiam alios citra incestum. ut patet ex textu, & expressius ex *d. can. De incestis in fine* qui habet, iis quidem illicitam conjunctionem interdici, libertatem tamen habere melioris conjugii ineundi. Nihil etiam facit *d. can. fin.* nam ideo ibi pœnitentia pro tempore vitæ injungitur, simulque prohibetur matrimonium, quòd monitione contemptâ nihilominus in vita incestuosa persliterint, ut propterea mereantur istam pœnam, Quo modo videtur accipiendus text in *can. Qui propinquam* xxxv. *q.* 3. Non obstat *d can. Si duo*; quia non permittit ideò matrimonium, quòd sint juvenes, sed solum caussam adsignat, cur non prohibendi à matrimonio, si velint. Ita Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6. *in princ. nu.* 4. allegans D. Th in 4. *Sent. dist.* 34. *qu* 1. *ad* 1. Sanchez. 7. *Disp.* 15. *nu.* 15. & 16.

10 Quid de eo judicandum, cognovit duas consanguineas fornicarie? R. Induci impedimentum non tantum dirimens cum alterutra earum ineundum, quia utriusque est adfinis, *c.* 2. *h. t.* sed etiam impediens cum alia aliqua iniri. Et hoc, si scienter habita fuerit copula, eaque enormis & nefaria; veluti si cum matre & filia quis fornicetur, aut aliqua patrem & filium admittat *can. Si quis* xxxiv. *q.* 1. Est enim talis copula digna hac pœna, propter sui turpitudinem. Idem statuitur in eo, qui cognovit duas sorores, *can. Si quis cum duabus* xxxv, *q.* 1. & in ea, quæ duos fratres admisit, ex eadem ratione turpitudinis, *can. Si homo* xxxv. *q.* 1. quibus locis denegatur talibus conjugii contractus usque ad mortem. Non obstat text. in *can Quidam* xxxiv. *q.* 1. qui post pœnitentiam concedit matrimonii contractum; quia ibi agitur de ignorante; ut facile colligere est ex ipso textu. Facit enim ignorantia esse minorem culpam, atque ita etiam minui pœnam. Uti & violentia faciet non obtinere pœnam in ea, quæ violentiam passa, *c.* 6 *h. t.*

11 Occultus sit incessus, an notorius nihil refert, quia cum occulte plerumque committatur, rarò esset locus huic impedimento. Unde satis erit, sit commissus scienter ut pœnæ locus sit. Quo facit, quòd text. in *d. c.* 4. *h. t.* non distinguat, sed tantum supponat incestum esse commissum. Nihil obstat *c.* 3. *h. t.* nam quod ibi dicitur matrimonium impeti non posse, nisi publicus & notorius fuerit incestus, est, quia tantum agitur de unius adsertione, cui non est credendum, nisi notorium concurrat. Sanch. *d. Disp.* 15. *n.* 13: Gutierrez. *Can. quæst. lib.* 1. *c.* 13. *n.* 8.

12 Videtur autem in proposito impedimentum

tum istud obtinere, quando est enormis incestus, ut in primo gradu, non etiam in ulteriori, cum textus tantum loquantur de gradu primo, propter sui fœditatem. Ut licet cognoscens duas consanguineas in gradu ulteriori neutram earum ducat, non tamen adficiatur impedimento non ducendi aliam, cùm nullus textus detur, sine quo pœna non statuitur.

13 Quæri posset, An oriatur hoc impedimentum ex incestu cum cognata legali aut spirituali? Non videri, cum nec is propriè sit incestus, nec textus reperiatur inducens impedimentum. Imò in *can. Si quis cum matre* XXXIII *q.* 2. non permittitur tali uxorem legitimam, quam habet, dimittere. Quod videtur accipiendum quoad debitum petendum, ut multò minus impediatur novas inire nuptias, cum non debeant induci impedimenta sine textu. Navarr. *De cognat. spirit. Cons.* 8. *n.* 8.

14 Postremò quæritur, An oriatur hoc impedimentum cum adfine sponsi vel sponsæ? R. Publicam quidem honestatem violari, ideoque induci aliquid impedimenti, uti patet ex *c.* 2. *h. t.* ubi post pœnitentiam opus est dispensatione, ut cum alia contrahat. Videtur tamen hoc ibi dici, quia agitur de matre sponsæ cognita, qualis copula est fœdior: ut, si fuerit cum remotiore habita, impedimentum sit minus, & quidem temporale, scilicet ad tempus, quo complex delicti vivit, *c. Duo pueri* 12. *in fine sup. De despons. impub.* ex ratione, quod sponsalia ponant matrimonium inchoatum, atque ita impedimentum altero vivo tantum. Impedimentum hoc hodie non excedit primum gradum, ex decreto Conc. Trid. *Sess.* 24. *cap.* 3. *de reform. matrim.* Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6. *in princ. num.* 4. Sanchez *d. Disp.* 16. *num.* 5.

TITULUS XIV.

De Consanguinitate & Adfinitate.

SUMMARIUM.

1. *Consanguinitas quid.*
2. *Linea consanguinitatis alia ascendentium, alia descendentium, alia collateralium.*
3. *Gradus in qualibet linea qualiter computandi.*
4. *Regula in hac computatione observanda.*
5. *Matrimonium in linea recta est irritum jure naturæ.*
6. *Idque in infinitum.*
7. *In linea transversa prohibita nuptiæ ad quartum gradum.*
8. *Adfinitas quid, & inter quos contrahatur.*
9. *Adfinitas olim triplex, & quæ hinc prohibitio.*
10. *Impedimentum publicæ honestatis.*
11. *An hoc impedimentum oriatur ex matrimonio nullo.*
12. *An ex matrimonio irrito defectu consensus interni?*
13. *Impedimentum hoc est perpetuum.*
14. *Nuptias incestas qui contrahant.*
15. *Quâ pœnâ afficiantur jure civili.*
16. *Nuptiæ an debeant esse consummatæ.*
17. *Iure Canonico sint excommunicati ipso jure.*
18. *Ignorantia justa excusat.*
19. *An excuset ignorantia tam juris quàm facti?*
20. *Scientia alterius alteri ignoranti non nocet, ut & contra ignorantia alterius non prodest scienti.*
21. *An incurrat hanc censuram contrahens cum ea, quam putat esse consanguineam?*
22. *Eam non incurrit sponsalia de futuro contrahens.*
23. *Licet copula consummentur.*
24. *An neque qui bonâ fide contraxit, postea cognito impedimento perseverat uti conjugio?*
25. *Non incurritur, matrimonium per metum contracto, vel sub conditione.*
26. *An incurrat fœmina contrahens cum Religioso?*
27. *An Sacerdos aut testes præsentes?*
28. *Non eam incurrit contrahens cum filia spirituali.*
29. *Pœnæ civiles an habeant locum in gradibus jure Canonico prohibitis.*
30. *Dispensat S. P. super impedimentis juris humani.*
31. *Non etiam juris divini aut naturæ.*
32. *Matrimonia irrita jure naturæ inter ascendentes & descendentes.*
33. *An & inter fratres & sorores?*
34. *An conjunctio patris cum nepte, amita cum nepote?*
35. *Adfinitas cum linea transversa non ponit impedimentum jure naturæ irritans.*
36. *An in linea recta?*

37. *Pont. in primo gradu quoad lineam transversalem rectè dispensat.*
38. *Episcopo non est dispensandi licentia nisi ob necessitatem.*
39. *Non dispensat super cognatione spirituali vel legali.*
40. *Neq; super impedimento publicæ honestatis.*
41. *Dispensatio non sit subreptitia vel obreptitia.*
42. *Dispensatio super uno impedimento expresso, altero omisso, an reddatur inutilis?*

Subjungitur hoc Tit. de consanguinitate & affinitate contracta per copulam licitam, quæ ponit impedimentum dirimens.

1 Consanguinitas est vinculum quoddam personarum ab eodem stipite descendentium, vel unius ab altera, carnali propagatione contractum. Hinc Consanguinei dicti, quòd eodem sanguine sint geniti, vel eumdum sanguinem participent: qui strictè accipiuntur pro natis ex eodem patre aut ex fratribus per sexum masculinum originem trahunt, & vocantur adgnati, §. *Sunt autem Instit. De legit. adgnat. tut* Hic latius sumuntur pro cognatis in genere, ita dictis, quod una communiter ve nati, vel ab eodem orti, *l.* 4. §. 1. *D. De gradib.* Neque enim hic in materia consideratur differentia inter adgnatos & cognatos, quam etiam jus civile posterius vitiosam duxit in successionibus, *l. fin. C. De liberis prater.*

2 Distinguitur consanguinitas per lineas, quæ sunt ordinata collectio personarum ab eodem stipite descendentium, diversos continens gradus. Linea est triplex, scilicet ascendentium, id est parentum; descendentium, id est liberorum (quæ duæ directæ lineæ nomine veniunt) & collateralium, id est adgnatorum & cognatorum venientium à latere, ut fratres, eorumque liberi, & dicitur transversa, *l.* 1. *in princ.* D. *de gradib.*

3 In singulis est gradus, id est mensura quædam, per quam distantia personarum inter se cognosceretur. In ordine superiori, primo gradu est pater, mater; secundo avus, avia, & sic deinceps. In inferiori, primo gradu est filius, filia; Secundo nepos, neptis, & deinceps. *d. l.* 1. §. 3. *& seqq.* ubi usque ad gradum sextum, tam supra quam infra, nomina propria adgnationis & cognationis referuntur. Ultra deficiunt nomina specialia, utendumque circumscriptione in designatione cognationis.

In ordine transverso primus gradus non est, secundum jus civile *d. l.* 1. §. 1. quo a secundo numeratio inchoatur. Frater enim & soror sunt secundo gradu, & fit numeratio quasi per patrem, qui cognationis est causa. Filius cum patre primum gradum facit; pater cum altero filio secundum; hic cum nepote tertium, & deinceps: ut fratrum filii jure civili sint quarto gradu. Qua in re dissentiunt a legibus Canones: nam illæ singulas personas numerant utrimque, & tot gradus ponunt, quot sunt distantiæ à stipite, numeratis hinc inde personis singulis, ascendendo ab una persona ad patrem, & ab eo descendendo ad aliam; hi verò in quovis gradu constituunt duas personas, numerantque gradus ab utraque vel remotiore persona ad communem stipitem sive parentem; ut duo fratres primum gradum constituant, nepotes neptesque ex iis secundum, pronepotes, pronepres tertium, & sic deinceps, *can Parentela* xxxv. *q.* 5. Ut duo legales gradus faciant unum canonicum, *can. Ad sedem d. qu.* 5. Ubi dicitur consistere caussa differentiæ in ratione nuptiarum, quarum nomine Canones considerant distantiam. Requirunt autem isti duarum personarum conjunctionem, ut utriusque distantia veniat consideranda. Leges verò inspiciunt rationem successionis, in qua proxima quæque persona potior est, *l. Iurisconsultus* 10. *in princ. D. d. tit.* & habetur ratio unius ad alterum, *d. can. Ad sedem.*

4 Ut dinumeratio graduum commodius intelligatur, notandum generatim, quamque personam gradum adjicere, ut quisque tot gradibus ab aliquo distet, quot generationibus ab eo descendit. Sic filius à patre unica generatione distat, ab avo duabus, atque ita duobus gradibus. Unde regula est. In linea recta tot esse gradus, quot sunt generationes, *Instit. de gradib. cognat in fine*: in qua regula Ius civile & Canonicum conveniunt. Habetque locum regula ista, & in linea transversa jure Canonico, cùm fratres faciant unam generationem à patre & primum gradum, nepotes secun-

secundam generationem & secundum gradum, atque ita deinceps.

Est autem in linea transversa recepta communiter isto jure hæc regula. Tot gradibus inter se distare aliquos, quot distant à stipite communi, vel distat eorum remotior. Sic fratres à parente communi distant uno gradu, atque ita etiam inter se distant uno tantum gradu, nepotes secundo, pronepotes tertio, eoque & inter se, & deinceps. Ratio est quod cum tota & adæquata conjunctionis eorum ratio sit unio cum stipite, jure optimo computentur gradus secundum distantiam ab eo ipso stipite, cum nec magis nec minus possint inter se distare, quam distant ab illo. Sanchez 7. *Disp.* 50. *nu.* 5.

Jure civili in linea transversa hæc recepta regula. In ea tot esse gradus, quot sunt personæ una dempta. Ad primum enim gradum duabus personis opus est, deinde quælibet addita gradum facit, & accedentibus similiter singulis crescit numerus, ut ait Jurisc. in *d. l.* 10. §. *nam quoties*

Quantum ad impedimentum nuptiarum attinet, in linea recta matrimonium, irritum 5 est jure naturali, cum carnalis copula, ad quã ordinatur matrimonium, conjunctam habeat quamdam naturalem turpitudinem, repugnantem reverentiæ parentibus debitæ. Quò facit Levit. 18. *Turpitudinem patris vel matris non discooperies, quia mater tua est:* Præterea jure naturali parentibus debetur subjectio: per conjugium autem quoad debitum alteri alter mutuò subjicitur, 1. *Ad Corinth.* 7. quod juri subjectionis, quo liberi parentibus sunt obstricti non consonat. Potissima tamen ratio dici potest esse in horrore naturali omnium pene gentium, & aliquatum etiam bestiarum circa huiusmodi conjunctionem Vid. Sanchez 7. *Disp.* 51. *nu.* 2.

Ubi dubitatur. An in infinitum ista prohibitio procedat? R. Et communiorem & pro- 6 babiliorem esse sententiam adfirmantium; Primò ex eo, quod descendentes omnes etiam remoti respectu ascendentium dicantur filii, & debeant iis naturaliter reverentiam & subjectionem, cui actus conjugalis multum præiudicaret. Deinde major est coniunctio inter eos, quorum unus ab alio, licet remotè, descendit, quam inter eos, quorum uterque ab alio descendit, ut frater & soror: & major est obligatio erga eum, à quo quis suum esse accepit, quàm erga eum, cum quo simul suum esse accepit ab alio. Impeditur autem conjunctio horum, fratris scilicet & sororis, jure naturæ, uti mox dicetur: ut multò magis illa dicenda impediri, etiam inter remotissimos, ex ratione jam dicta. Facit text. expressus in jure civili, *Inst. De nupt.* §. 1. *& l. Nuptiæ* 53. *D. de ritu nupt.* qui in infinitum nuptias inter ascendentes & descendentes dicit esse prohibitas. Quæ juris civilis decisio cum non sit per ullum text. Canonicum, restringentem hac in materia ad certum gradum prohibitionem istam, mutata, secundum eam est judicandum, *arg. c.* 1. *inf. De novi operis nunt.* Non rectè obiicitur *c. Non debet* 1. *h. t.* quia non accipiendum de linea recta, quæ non fuit controversa, sed de transversa, ut textu ipso facile est colligere, qui est correctorius juris veteris, quo inter transversales erant prohibita matrimonia usque ad septimum gradum, *c. in.* 1. *can. Nullum & passim* xxxv. *q.* 2. Ut subsequens textus restringens usque ad quartum gradum debeat intelligi de transversalibus tantum, non de iis, qui sunt in linia recta. Et hoc confirmat textus in *c. fin. h. t.* qui expressè habet inter transversales esse prohibitum matrimonium usque ad quartum gradum inclusivè. Quo facit Covarr. *hic p.* 2 *c.* 6. §. 10. *nu.* 8. tradens divini & humani juris Professores adserere, jure gentium committi incestum per eũ, qui aliquam ex ascendentibus vel descendentibus duxerit, secundum *l. fin. D. de ritu nupt.* Vid. Sanchez. *d. Disp.* 51. *qu.* 2. Verum super hac re non est, cur simus valdè sollicití, cum vix contingere possit, ut cupiant aliqui inire matrimonium in gradu quinto aut ulteriori in linea recta. Aut enim ante moriuntur, aut ita sunt inæquales quoad ætatem, ut absurdissimum foret tales conjungi, imò velle conjungi Bellarm. *Contr tomo* 2. *De matrim. c.* 24 *in fine.*

Quantum ad prohibitionem in gradu transverso fuit variatum. Nam jure civili prohibi- 7 tio se tantum extendit usque ad quartum gradum exclusivè; ut eo jure fratrum liberi, qui

qui eumdem avum habebant, & sunt quarto gradu, potuerunt licitè conjungi, §. *Duorum Instit. De nupt.* Jure verò Canonico usque ad septimum gradum ea prohibitio fuit primo extensa, *d. can. 1. & can. Nullum*; postea restricta ad quartum gradum inclusivè, *d.c. 8. h. t.* qui jure civili est octavus. Ut hodie conjungi non possint quorum utriusque vel alterius abavus fuit communis parens: tales enim tantum distant quarto gradu, cum secundum computationem Canonicam duæ personæ unum gradum constituant, uti paullò ante dictum. Ubi satis erit, alter ultra quartum gradum distat à stipite communi, etiamsi alter intra eum sit, *c. fin. h. t.* Quo modo rectè jungetur nepos vel pronepos ab una parte abnepti ab altera; quæ est in quinto gradu. Ratio prohibitionis conjugalis inter consanguineos fundata est reverentia, quam liberi debent parentibus, & consequenter iis, qui his sanguine sunt juncti. Fundata est & in pudicitia, quã frequenter periclitari faceret familiaritas cognatorum, si inter eos esset licitum matrimonium. Fundatur denique in dilatione necessitudinis inter plures ad conservandam caritatem inter cives, & tranquillitatem societatis, quæ magis procuratur per confœderationem nuptialem cum remotioribus. Quomodo in *can 1. in fine* xxxv. *q. 1.* dicitur maris & fœminæ conjunctio, quantum ad genus mortaliũ, esse quoddam seminarium caritatis; ubi tamen legendum videtur, *Civitatis*. Aliam rationem dat Gregorius Magnus, in *can. Quædam* xxxv. *q. 1.* experimento esse compertum, ex conjugio propinquorum sobolem minus bene succrescere. Ratio verò restrictionis graduum ad quartum præcipua est, quia experientia docuit, non posse hoc tempore sine gravi dispendio tot graduum prohibitionem observari, quod, cum ætas decreverit, caritas defrixerit, concupiscentia sit aucta, fieret sæpenumero, ut homines non recordarentur proximitatis, atque ideo ad propinquos se haberent tamquam ad extraneos, contingeretque inde in gradu prohibito iniri matrimonia. Cujus rei evitandæ gratia rectè posteriores Pontifices edocti experientia ad pauciores gradus prohibitionem revocarunt. Bellarm. *tomo 2. Controv. De matrim. lib. 3. c. 29.* Ratio allata à Pont. in *d. c. 8. h. t.* de quatuor humoribus, qui constant ex quatuor elementis, fundata non est primario, sed tantum ut congruentia quædam physica: ut temerè pro more suo eam vellicent sectarii. Sanchez 7. *Disp. 53. in fine.*

Altera hujus Rubr. pars est de Adfinitate, quæ consideratur etiam in matrimoniali conjunctione, ex ratione jam dicta, quod scilicet & hæc sufficiat ad animorum conciliationem: non autem in successionibus, quia secundum eam non defertur hæreditas.* Dicta Adfinitas, quod duæ diversæ cognationes per nuptias copulentur. *l. Non facilè 4. § adfines D. de grad. dib.* Est autem propinquitas personarum proveniens ex habita cum cognata alterius copula, non tantum licita, sed & illicita uti dictum Tit. superiore. Dicitur, ex copula; quia per eam fiunt conjuges una caro, & ponitur adfinitas jure Canonum, *c 2 h t.* Alias non posset poni: quo modo ex sponsalibus de præsenti nulla oritur adfinitas. Dico, jure Canonum: quia jure civili videntur adfinitatis caussam ponere, ut colligere est ex *d § adfines.* Non adficit hæc nisi personas junctas, easque non egreditur. Unde tantum inter cognatos viri & uxorem, inter cognatos mulieris & virum, vinculum hoc ponitur, eo gradu atque ordine, quo ipse vir aut mulier eos attingit. Cum enim per copulam fiant una caro, non potest unus conjugum alicui esse propinquus, qui non & alterum concernat, nec aliquis unum conjugum attingere, qui alterum non attingat, *can. Fraternitatis* xxxv. *q. 10.* Hinc cognati viri & cognati mulieris inter se nullum habent impedimentum: ut frater mariti licitè jungatur sorori uxoris, & filius mariti ex priori uxore rectè ducat filiam uxoris ex alio marito, si aliud non obstet impedimentum canonicum, § *mariti tamen Instit. De nupt.* Nihil obstante, quod ex parentum matrimonio communis sit frater aut soror, *lib. Generali 34. § pen. de ritu nupt.*

Erat autem olim triplex adfinitatis genus. Primum, de quo jam actum, quod contrahebant cum marito cognati uxoris, & è contra. Alterum, quod primæ uxoris cognati contrahebant cum secundo uxore mariti, & nurus uxoris cum marito. Tertium ponebat secundæ mariti uxoris maritus & maritus

nurus. Sic & frater uxoris est in primo adfinitatis genere; ejus uxor in secundo, quæ si relicta nupsisset Titio, in eo ponebatur tertium genus adfinitatis, *Glos. in d. c. Non debet 8. h. t* Ponebant omnia hæc genera olim impedimentū nuptiis, ut patet ex *d. c.* 8. ubi Pont. hoc corrigit, & impedimentum ex secundo & tertio genere aufert, data licentia in iis generibus conjungendi. Et hoc, ne prohibitionum frequentia hac in materia facilè caussæt peccatum, contracto in gradibus prohibitis matrimonio ignoranter. Ut hodie non impediatur Titius uxoris suæ fratris relictam uxorem ducere, nec vitricus privigni sui uxorem sibi conjungere, quod olim nequidem jure civili licitum erat, *l. uxorem* 15 *D. de ritu nupt.* Verùm ea lex abrogata est per *d. c.* 8. cum jus civile cedat dispositioni Canonicæ in caussis spiritualibus. Ut sublatis duobus posterioribus generibus, adfinitatis impedimentum tantum obtineat in primo genere. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6. §. 7. *n.* 6. & quidem dirimens, non tantum in linea recta, sed & collaterali usque ad quartum gradum, *d. c.* 8 *vers. Prohibitio.* Non obstante, quod adfinitas gradus non habeat, *l.* 4. § *gradus D. de gradib.* cum adfinis non generet adfinem, generatio autem quælibet gradum faciat; quo modo in Tit. D. non legendum *De gradibus adfinitatis*, sed *gradibus & adfinibus*: nam fit computatio graduum ad instar consanguinitatis, ut quoto gradu unum conjugum quis attingit ratione consanguinitatis, eodem & alterum attingat caussa adfinitatis. Quod de quarto gradu dictum, accipiendum est de contracta adfinitate ex copula licita; nam illicita ad secundum gradum tantùm impedit & dirimit, non ultrà, uti colligere est ex iis, quæ dicta Tit. præcedenti. Vid. Sanch. 7. *Disp* 67. *n.* 3. *& seqq.* Hæc de impedimento, quod ponit cum consanguinitas tum adfinitas.

10 Idem etiam ponit justitia, publicæ honestatis, quæ in nuptiis maximè inspicitur, *l. semper* 197. *D. de R. I.* Illam ponunt sponsalia olim etiam invalidā, *c.* 4. *sup t.* 1. pura tamen ac cum determinata: nam conditionalibus, quia non ponant nisi spem, non erat eadem vis, *c. un. de sponsal. in* 6. Cum una ex pluribus inita ante non inducent hoc impedimentum, quam sit facta electio, neque enim ante sunt sponsalia. Trid. *Sess.* 24. *c.* 3. *de reform. matrim.* ex sponsalibus quacunque ratione invalidis hoc impedimentum prorsus sustulit.

11 Q. An & oriatur ex matrimonio nullo? Posse videri non oriri, propter generalitatem *d. c.* 3. quod indistinctè ex sponsalibus quacunque ratione invalidis hodie non vult poni impedimentum. Covar. *d. c.* 6 §. 2. *n* 2. Contra tamen dicendum, scilicet poni impedimentum hoc ex contracto matrimonio licet nulliter, idque ex declaratione Pii Quinti, qui in Bulla an. 1568. incip. *Ad Romanum*, quoad hoc negat mutatum esse jus vetus, de quo in *d. c. un. de sponsal. in* 6. modò non defuerit consensus: quomodo clandestinum matrimoniū, quod ei desit consensus legitimus, non videtur ponere hoc impedimentum hodie, cum Conc. taliter contractum decernat nullum, partesque reddat inhabiles ad taliter contrahendum, Sanchez 7. *Disp.* 70 *n.* 5.

12 Quid si desit consensus internus, externus autem sit ritè expressus? R. Posse videri, attenta ratione naturali, non poni hoc impedimentum cùm verè desit consensus, secundum *d. c. unic.* Verius tamen, illud poni, cum interni consensûs defectus lateat, externus autem faciat matrimonium videri validum: ut ponat scandalum; quod caussat hoc impedimentum. Covarr. *d.* §. 2. *n.* 3. Sanchez 7. *disp.* 68. *n.* 13. *& seqq.*

13 Est autem hoc impedimentum dirimens & perpetuum; ut morte alterius aut sponsaliorum dissolutione non tollatur, *c.* 3. *& c. Sponsam* 8. *sup. tit.* 1. *can. Si quis* 11. 14. 15. XXXVII. *q.* 2. Sanchez *d Disp.* 68. *n.* 20. Cujus ratio posita est in scandalo: neque enim fert honestas, eam, quæ fuit sponsa unius, nubere ejus consanguineo, ut olim duraverit hoc impedimentum usque ad quartum gradum: verum hodie per Trid. *Sess.* 24. *c.* 3. *De reform. matrim.* restrictum, ut primum non excedat, propterea quod sine dispendio in ulterioribus observari prohibitio non posset, & præcipuè quia scandalum contineat, eam, quæ fuit patris sponsa, nubere eius filio & contra, § *si uxor tua Instit. De nupt.* Idem de sponsa fratris dicendum. Ex matrimonio rato procedens impedimentum extenditur etiam hodie usque ad quartum gradum, cum Trident. non restringat ad primum, nisi ortum ex sponsalibus

 & ita

& ita declaravit Pius V. in Bulla incip. *Ad Romanos.*

Est & impedimentum ligaminis, quod ponit matrimonium cum aliqua initum non consummatum: quod cum non sit ideo minus ratum, facit cum alia initi aliud non posse, quia nemo potest binas nuptias aut novas contrahere, veteribus durantibus. Durant autem veteres, altero superstite. Ponit & impedimentum disparitas cultûs, qua de re aliquid dictum supra *Tit.* 1. & repetetur *Tit. seqq.* Quantum ad raptum attinet, quatenus impediat, dicetur inf. *Tit. de raptoribus.*

14 Cæterùm nuptiæ aliter, quàm dictum, contractæ habentur incestæ, etiam jure naturæ & gentium, inter ascendentes & descendentes, *l. fin. D. de ritu nupt.* jure verò humano tantùm intra gradum eo jure prohibitum: adeo ut juncti separandi sint, *c.* 3. *h. t.* Nisi sint infideles qui ad fidem conversi in gradu jure humano prohibito coniuncti, non sunt separandi, *c.* 4. *h. t & c. Gaudemus* § *in pr. inf. de divort.* Secus, si in gradu prohibito jure naturæ, super quo non dispensat Pontifex.

15 Est prætereà lege proposita pœna incuntibus huiusmodi nuptias, scilicet exsilium, cinguli spoliatio, bonorum publicatio (nisi existant alii justi liberi, quibus bona reserventur, *Auth. Incestas C. de incest. nupt.*) verberatio, si sit persona vilis. Eædem pœnæ manent & fœminas *d. Auth Incestas.* Alias prohibitas nuptias ineuntes dotis donationisve nomine dato privantur, *l. qui contra C. d. tit.* Et hæc ita, si scienter sint initæ nuptiæ; excusat enim error, si continuò eo comperto coniunctio fuerit dirempta, *d. l. qui contra.*

16 Volunt etiam consummatas esse nuptias, quod sine copula non committatur incestus, neque lex soleat punire crimen necdum perfectum. Covarr. *d c.* 6. § 8 *num.* 34. Probabile tamen est, etiam sine copula esse locum pœnis, quia in *d l. qui contra*, puniuntur contrahentes: & in *l incesta* 52. *D. de ritu nupt.* dicuntur nuptiæ incestæ carere dote; sunt autem nuptiæ ante copulam.

17 Jure Canonico inducta est excommunicatio, quam ipso facto incurrunt contrahentes nuptias in gradu prohibito, sive consanguinitatis sive affinitatis, aut cum Monialibus. Quæ & obtinet in Clericis ordinatis. Religiosis, Monialibusve nuptias ineuntibus. *Clem. unic. h. t.*

18 Ignorantia justa præbet excusationem; non tamen Clericis ordinatis aut professis eas contrahentibus, in quibus justa esse nequit. sive factum inspicias, sive jus, quod est notissimũ. Ut malè eius allegetur ignorantia; quæ tamen si probabilis aliquo casu sit, excusabit, *Gl. in d. Clem un. V contrahentes.*

19 Quæritur autem, An utraq; tam juris quam facti, ignorantia excuset? R. De facti ignorantia inculpabili patet; quia aliàs nihil operaretur verbum *scienter, in d. Clem unica* positum, cum ignorantia invincibilis semper excuset, affectata verò minimè, eo quòd moraliter scientiæ æquiparetur: nam qui vult ignorare, jam intelligit fieri posse, ut simpliciter non ignoret. Juris ignorantiam non excusare, vult Gl. in *d. V. scienter*, quando quis ignorat gradum consanguinitatis esse prohibitum, juxta Reg. in *c. ignorantia* 13. *de R. I. in* 6. Posset tamen & hæc videri excusare, propterea quod quando lex punit scienter quid facientem, requirat dolum & malam fidem, *l. sed etsi* § *ferro D. de hered. petit.* Ignorantia autem etiam vincibilis dolum excludit. Vid. Suarez *de censuris Disp.* 23. *sect.* 5 *n.* 13. & 14.

20 Scientia alterius illum solum ad pœnam obligat, *can. in lecto* xxxv. *q.* 2. non etiam gravat alterum ignorantem; uti nec ignorantia unius alterum scientem sublevat. Non obstat, quod *d. Clem. un.* loquatur in plurali, neque enim hoc ideo, quod duorum requiratur scientia, sed in genere dictum, propter omnes, qui peccare possent, *Gl in d. Clem un. V scienter* Navarr. *in summa c.* 27. *n.* 141.

21 Q. An & incurrat hanc pœnam contrahens cum ea, quam falsò putat consanguineam? R. Non incurrere, ex eo, quod non ex nuda voluntate, sed cui respondet exitus, committatur delictum, & pœna inferatur, *Gl d. Clem, un. per notata in cap. Si verò inf de sent. excom.* Conscientia tamen erronea donec permanet reum facit obnoxium peccato. Suarez *d. loco num.* 17.

22 Per sola sponsalia de futuro dicta pœna minimè incurritur, quia non ponunt contractũ matrimonii, de quo tantum loquitur *d Clem. un.* quæ cum sit pœnalis; non est extendenda.

Ali-

Aliter sentiendum de sponsalibus de præsenti, cum copula non sit de substantia & lex prohibeat matrimonium taliter contrahi, uti dictum superius.

23 Quid si sponsalia de futuro per copulam consummentur? R. Inspecto jure antiquo, quo per copulam sponsalia transibant in matrimonium prædictæ pœnæ locum fore; non etiam inspecto jure hodierno, quo talis copula nihil operatur, ut succedat regula in *c non præstat De R I in 6*. Nav. *loco cit*. Suarez *d. loco n*. 20.

24 Quid si is, qui bona fide contraxit, postea, re cognita, pergat uti matrimonio? R. Non videri incurrere hanc pœnam, cùm tantum puniatur contractus incestuosus, quem hic non esse initum facit ignorantia. Neque rectè cohabitationi aut actui incestuoso ea vis attribuenda, ut faciat transire in contractum, *Gl. in d. Clem. un. V scienter*. Covarr. *d. c*. 6. §. 8. *n*. 33. Licet autem actus iste non mereatur pœnam *d. Clem. unica*, meretur tamen aliam, propter gravem, quem continet, reatum, *c. Inquisitioni 44. inf. de sent. excom*. Volunt etiam quidam dictæ pœnæ locum esse, si copula post scientiam habita fuerit adfectu maritali, quod videatur prius matrimonium ratificari, & sic quasi de novo contrahi, ut ponatur materia, super quã lata censura. Licet hodie copula subsequens non ponat matrimoniũ. Quò facit, quod qui contraxerunt solemniter, ignorato occulto impedimento, & super eo dispensationem secreto impetrãrunt, possint revalidare contractum per occultam iterationem mutui consensus. Suarez *d. loco n*. 21.

25 Quid si matrimonium initum fuerit per metum? R. Non incurri, quia pœna tantum ipsum contractum adficit, quem hic non poni facit metus, *Gl in d. Clem. unic. V. matrimonialiter*, nisi postea purgato metu revalidetur contractus, secundum jam dicta. Idem dicendum, si sit contractum matrimonium sub cõditione, ante cujus eventum ut non ponitur contractus consummatus, ita nec pœna illi proposita, sed demùm illa eveniente, si ab intentione non recesserint.

26 Quid si fœmina contrahat cum ordinato aut Religioso, an eam censuram subeat? Resp. Non videri, quod in illam non sit lata directè censura, quippe lata dumtaxat in Clericos, aut contrahentes cum Monialibus, item & Moniales, non etiam alias fœminas, cum ordinatis aut Religiosis contrahentes. Ut cum lex sit pœnalis, non debeat extendi ad casum non comprehensum. Nec facit, quod communicet in crimine per usum matrimonii; nam hoc materialiter tantum, non etiam formaliter, quia censura lata est non in utentes matrimonio, sed in contrahentes. Suarez *d. loco numer*. 22.

27 Postremò quæritur, An hæc excommunicatio liget Sacerdotem, aut testem præsentem? R. Non ligare, cum in *d. Clem un*. tantum fiat mentio contrahentium; Sacerdos autem vel testes, licet præsentes, non possint dici contrahere. Ut cum iis non quadrent verba constitutionis, nec ejus decisio accommodari queat, præcipuè pœnalis, non extendenda ad casus non comprehensos. Sunt tamen, quibus contraria placet sententia, propter verba, *inter eosdem scienter eandem celebrantes*: quæ verba cum in *d. Clem un* non inveniantur, non possunt quempiam movere. Suarez *d. l. n* 23.

28 Cum filia spirituali contrahens non incidit in hanc pœnam ipso jure, cum in *d. Clem. un.* non fiat mentio istius coniunctionis. Videtur tamen ea inferenda esse fornicanti cum matre spirituali, aut filia, per *can Si quis XXXIII. q. 2. ubi Gl secundum verba illius text.*

29 Quæri hic posset, An pœnæ civiles obtineant etiam quoad contrahentes in gradu prohibito per Canones, permisso verò per leges? R. Hoc quidem sentire Covarr. *alios citantem hic c*. 6. §. 8 *num*. 30. dum vult legem civilem hac in re esse ad Canones referendam. Verius tamen tantùm habere locum in gradibus prohibitis jure civili. Nihil faciente, quod causa matrimonialis sit judicanda secundum Canones, & secundum eos sit ponendus contractus incestuosus: neque enim ideo dicendum, approbatam esse legem civilem in gradibus jure civili admissis, cum licet per legem novam extendatur prohibitio contractûs, non tamen & pœna, nisi exprimatur. Ut contrahentes in quarto gradu pœnæ civili non subjaceant, nisi aliud habeant locorum statuta. Nam cum lex ejusmodi conjunctionem habeat legitimam, non debet per eam puniri, *arg l. Gracchus 4. C. Ad L. Iul. de adult*. Alciat *in cap. cùm contingat numer*. 10. *sup. de jurejur.*

Dicta de pœnis ita obtinent, nisi dispensatio, quæ est legis vel juris alicujus relaxatio ab eo, qui habet potestatem, impediat pœnam. 30 * Dispensare posse Pontificem Roman. super impedimentis, humano jure inductis, non est dubium, si tamen causa subsit justa, veluti extinctio gravis litis; si non reperiatur æqua'e matrimonium; si ita postulet conservatio illustris familiæ aliàs perituræ, & aliæ similes, de quibus Navarr. *in summa cap. 22. in fine*, Sanchez *lib. 8. Disp. 6.* Pont. *lib. 8. c. 21. §. 2.* præcipuè si sint publicæ: quomodo facilè procedet dispensatio inter magnos Principes. Justa causa facit tutum esse & dispensantem & dispensatum, etiam in foro conscientiæ. Non idem operabitur defectus causæ, cum non debeat Princeps facilè recedere à jure, quod ipse semel posuit. Non tamen faciet causæ defectus dispensationem irritam, cum eius sit tollere legem, qui posuit. Covarr. *d. c. 6. §. 9. num. 15. & seqq.* 31 * Hinc super impedimento juris divini aut naturæ dispensatio Pontificia est sine effectu, cum inferioris, non sit tollere aut mutare legem superioris, cui est subjectus, licet interpretari eam possit. *can. inferior Dist. 21.* Covarr. *d. §. 9. num. 6. & 7.* Bas. Pontius *lib. 8. c. 2. num. 4. 5. 6.* Non est autem juris divini omnis graduũ prohibitio contenta *Lev. 18.* uti probat Covarr. *d. c. 6. §. 10. num. 4. & seq. & latè* Bellarm. *de matrim. c. 27.* 32 * Jure naturæ prohibita esse matrimonia inter ascendentes & descendentes; patet ex *l. fin. D. de ritu nupt.* ubi dicitur jure gentium inter hos committi incestum: quod & repetitur in *l si adulterium 38. §. 2. D. ad L. Iul de adult.* & probatum rationibus supra *eod. in princ.* Sic irritum matrimonium inter patrem & filiam, matrem & filium, avum & neptem, & deinceps, reverentia talibus debita non ferente istam conjunctionem. Vid. Sanch. *lib. 7. disp. 51 num. 7* Inter fratres & sorores illicitũ quidem esse matrimonium jure naturæ facit gravis, quam continet, indecentia.

33 Quæstionis autem est, An & jure naturæ sit irritum inter eos matrimonium? Resp. Id aliquos negare, ex eo, quod non sit credibile, Deum voluisse esse irritum matrimonium inter eos, per quos valebat propagari genus humanum. Contrarium tamen probabilius: Primò, propter naturalem pudorem, qui non admittit hujusmodi conjunctionem, ut gentes pleræque benè institutæ ab ea abhorreant, tamquam turpi, aut si quæ ei indulgent ab aliis feræ & barbaræ judicentur & reprehendantur, tamquam juri naturæ contravenientes. Cui respondet, quod Deus *Lev. 20.* jusserit junctos fratrem & sororem occidi. Secundò, facit text. in *c Gaudemus inf. de divort.* ubi infideles ad fidem conversi, juncti in secundo vel tertio gradu transversali, non sunt separandi, quod iste tantum sit per Ecclesiam prohibitus, cujus legibus antea non tenebantur. Ut, cum non fiat mentio primi gradûs, signũ sit, quod super eo Ecclesia disponere aut dispensare non possit, ex eo, quod sit juris superioris seu naturæ, cui subsunt etiam pagani. Facit eò *l. Libertinum 8. D. de ritu nupt.* ubi libertus non ducit sororem libertinam, quod jus istud non legibus, sed moribus sit introductum. Ut rectè dicat Cuiac. *ad Novell. 12.* committi incestum jure gentium per hujusmodi copulam. Facit etiam, quod nusquam inveniatur dispensatio facta super tali conjunctione, quod est urgens argumentum eam esse indispensabilem. Nav. *Cons. 14. n. 8. in fine de sponsalib. & matrim.* Covarr. *d §. 10. n. 14. & 15.* Sanchez *d. l. 7. disp. 52. n. 11.* Bellarm. *de matrim. c. 26.*

43 Alia quæstio est, An patrui cum nepte, amitæ cum nepote conjunctio sit jure naturæ prohibita? Resp. Id videri aliquibus, ex eo, quod *Levit. 18.* prohibeatur conjunctio nepotis cum amita. Verùm ibi tantum fit mentio prohibitæ conjunctionis inter nepotem & amitam, ut videatur non prohibita conjunctio patrui cum nepte, cũ inclusio unius sit exclusio alterius, & non prohibita non possit non dici permissa. Ut proinde si permissa sit ista posterior, etiã debeat dici non prohibita & altera, saltem de jure naturæ, Cum eadem inter istas personas sit distantia, in secundo scilicet gradu inæquali. Unde videtur ista prohibitio quoad amitam & nepotem non tam fundari in jure naturæ, quàm potiùs in quadam majori indecentia, cum ille, cui debetur reverentia, quasi subjiciatur illi, qui eam debet. Quod minùs quidem honestum, non potest tamen dici esse omnino naturæ contrarium. Nec facit, quod dicto loco Deus graves pœnas ponat contravenientibus; quia illæ non concernunt omnes conjunctiones; sed quasdam tantum; & quæ-

dam

dam alia crimina gentilium ibi enumerata. Huc facit, quòd communis Orthodoxorum sit sententia, non omnes gradus *Lev. c.* 18. contentos esse prohibitos jure naturæ. Bellar. *De matrim. c.* 27. Ut super patrui cum nepte conjunctione, aliqua circumstantia cohonestante & excusante indecentiam, possit dispensare Pont. ut & dispensatum sæpius fuisse habent historiæ etiam recentes. Vid. Sanchez *d. disp.* 52 *n.* 6. & seq.

35 Q. III. An adfinitas ponat impedimentum irritans jure naturæ? Resp. Quantum ad collaterales, non esse impedimentum jure naturæ irritans, licet præ se ferat aliquam indecentiam, nisi justa circumstantia non cohonestetur. Patet hoc ipsum ex *c. fin. inf. divort.* ubi dispensat Ecclesia cum conversis ad fidem ut relictis fratrum utantur. Et cum inter consanguineos non sit impedimentum irritans eo jure, multò minus erit inter adfines; quorum vinculum minus est arctum.

36 Q. IV. An in linea recta sit impedimentum irritans? Resp. Majorem esse quæstionem, & auctores variare; nec videri improbabilem eorum opinionem, qui jure naturæ irritas nuptias volunt, saltem si contracta fuerit adfinitas per copulam licitam, propter naturalem indecentiam, quam continet conjunctio soceri cum nuru, vitrici cum privigna, præcipuè generi cum socru, privigni cum noverca; ubi, præter indecentiam naturalem, etiam obstat inversio ordinis quoad regimen, cum noverca, socrus sint loco matris, & in privignum generum, tamquam filios, ordine naturæ habeant potestatem. Quò facit, quòd *Levit.* 20 exaggeretur hoc scelus, & nefandissimis flagitiis adnumeretur; & D. Paulo 1. *Corint.* 5 fornicatio cum noverca vocetur tam nefanda cōjunctio qualis ne quidem inter gentes audia-

37 tur. * Ut rectè Navar. *Consl.* 14 *n.* 8. *in fine sup de sponsal.* neget Pont. in primo gradu dispensare posse, scilicet quoad lineā rectā: nam quoad lineam transversalem licitè eum dispensare non est dubitandum, justa causa cohonestante indecentiam. Quo facit, quod ex lege veteri inter levirum, id est mariti fratrem, & fratriam, id est fratris relictam nuptiæ constiterint, imò quasi præceptæ fuerint, fratre scilicet mortuo sine semine; ut nihil involvat admodū repugnans juri naturæ, Covar. *d.* §. 10 *num.* 20. Quo modo non possunt argui Pontifices, qui in tali gradu dispensârunt: neque reprehendendus Julius II. qui dispensavit cum Henrico VIII. Angliæ Rege, ut licitè duceret uxorē Catharinam, quæ nupta ante fuerat eius fratrī Arturo, sine liberis mortuo, imò non cognitæ; non etiam Clemens VII. qui eam dispensationem ut legitimam, consultis illustrioribus orbis Academiis, decrevit, cum secundùm legem Deuteron. non potuerit tantum, sed & debuerit eam ducere, licet hæc res magnam orbi Christiano dederit ruinam, tum imposturâ aliquorum, Regem ad divortium excitantium, ut frustratæ ambitionis vindictam consequerentur, brevi post meritas suæ temeritatis pœnas luerunt, ipso Henrico jubente; tum ipsius Regis turpissimo nefandæ & portentosæ libidinis æstu, quo eò vecordiæ præceps ferebatur, ut non erubuerit conceptam ex adulterio filiam sibi copulare. Ut autem sit jure naturæ licitum in secundo gradu contrahere, vetuit tamen Trid. *Sess.* 24. *cap.* 5. *de reform. matrim.* dispensari nisi publicæ pacis causa inter magnos Principes; super aliis non nisi difficulter. Eos autem, qui scienter matrimonia contrahere præsumpserint, separari, & spe consequendæ dispensationis carere voluit, præcipuè si & copula accesserit.

38 Episcopo nulla est dispensandi licentia, nisi fortè super aliquo impedimento à se inducto cum jus publicum non tollat nisi is, qui ei præest, aut alius ex ejus commissione. Si tamen publicè matrimonium contractum fuerit, & occultum sit impedimentum, subsit etiam scandalum ex dissolutione, nec facilis sit aditus ad Pont. Propter partium inopiam, aut distantiam, aliamve justam ob causam, dispensare Episcopum posse volunt, propter necessitatem, quæ eam licentiam dat; eo quòd credibile non sit, Pontificem sibi reservasse dispensationem, cum gravissimo animarum dispendio. Navar. *d. cap.* 22. *n.* 85. Pontius *l.* 8. *c.* 13. *n.* 2. *& seq.*

39 Q. An liceat Episcopo dispensare super cognatione spirituali? Resp. Non videri id alii concessum nisi Rom. Pontifici, cum impedimentum sit dirimens ex jure communi, super quo non disponit inferior, cuius non est legem immutare superioris, aut ab ea licentiam

accedendi dare, nisi eius permissu, de quo non constat hac in materia. Facit, quòd Trid. simpliciter permittat dispensationem Pontifici, nulla facta mentione Episcoporum aut distinctionis inter cognationum genera.

De legali idem dicendum est, scilicet solum Rom. Pont. super ea dispensare, ex eadem ratione. Ubi nihil facit, quòd à Principe tale impedimentum sit inductum, nam postea ab Ecclesia est approbatum, ejusque foro subjectum.

40 Quæres, An super impedimento, quod ponit publica honestas, dispenset Episcopus? R. Et hoc esse juris communis, ut tolli nequeat, nisi per eum, qui juri communi sive publico præest cum non inveniatur alteri eius dispensatio concessa per jus commune, ac proinde dicenda sit reservata S.P.

41 Cæterum ut dispensatio teneat, necesse est non sit extorta per subreptionem aut obreptionem, neque enim foret valida, *cap. quia 6. h.t.* eo quod deficiat mens dispensantis, juxta dicta sup. *de rescript.* Nisi postea Pont. dispensationem taliter impetratam confirmet. Itaque casus, ut se habet, exprimendus, nec omittenda particula aggravans, quæ posset dispensationem removere. Sic exprimendum; an subsit paternitas, an compaternitas, quia decet magis ducere eam, quam è sacro fonte suscepisti, quàm eius matrem. Idem de similibus est judicium.

42 Q. An omissio unius causæ faciat dispensationem super alia expressam inutilem: veluti si tantum exprimatur impedimentum affinitatis, & subjiceatur publicæ honestatis? R. Videri Navarro *Cons. 7. n. 3. & cons. 8. h. t.* valere gratiam quoad impedimentum expressum, circa quod subreptio non contigit, ut gratiam eius non debeat vitiare, sed solum quoad impedimentum omissum, *c. si eo tempore 9. de rescript. in 6.* Potest enim gratia esse subreptitia quoad quid tantùm, juxta regulam. Uno de duobus sublato, remanere aliud nisi suppressum tale sit, quod secundùm jus necessario exprimendum. Posset tamen videri utrumque impedimentum esse simul exprimendum quod utrumque cognitum posset facere difficilem dispensationem, aut eam recusari à superiori. Ita Covar. *d. cap. 6. §. 4. n. 11.* Quæ opinio posset videri probabilior, licet pro altera sint plurimi auctores; quæ tamen non ideo minus obnoxia subreptionis vitio, cum facilè sit superiorem non habere memoriam prioris vitii ante sublati, nisi & hoc exprimatur libello posteriori, quo petitur dispensatio super alio impedimento, quod simul cum priori suberat.

TITULUS XV.

De Frigidis & Maleficiatis.

SUMMARIUM.

1. *Actus coniugalis non est substantia matrimonii.*
2. *Impotentia generandi in senibus & infirmis non est impedimento contractus matrimonii.*
3. *Impotentia hac est ex parte utriusque coniugis & vel perpetua vel temporalis.*
4. *Item alia absoluta, alia respectiva.*
5. *Matrimonium potentis cum impotente, cognita impotentia, an validè contrahatur?*
6. *Hermaphroditus an contrahat validè.*
7. *Spado iure civili rectè contrahit.*
8. *An & iure Canonum?*
9. *Impotentia ex maleficio quatenus dirimat matrimonium.*
10. *An petere à malefico liceat, ut maleficium tollat?*
11. *Et an, si modo licito illud tolli possit?*
12. *Maleficii signa destruere an licitum?*
13. *Separatis ob impotentiam an liceat novas inire nuptias?*
14. *Impotentia cessante an rediro ad se invicem cogantur.*
15. *Impotentia ex frigiditate quatenus reddat inhabilem.*
16. *Cultus disparitas est inter impedimentum dirimentia, & quo iure.*

1 Inter impedimenta dirimentia est impotentia ad actus conjugalis exercitium, cum desit materia habilis ad finem matrimonii. * qui etsi non sit de substantia, quam ponit solus consensus, hic tamen implicitè saltem in copulam fertur: uti emptio ad usum liberum & dominium rei, quæ si haberi nequeant, frustra obligatio initur.

Dico,

2 Dico, ad exercitium actus conjugalis, nam impotentia generandi, quæ est in senibus, infirmis, sterilibus, non impedit matrimonii contractum, *Gl. in cap. 2. h. t.* Nihil obstante decreto juris civilis, quo sexagenariis viris, quinquagenariis fœminis nubendi aufertur licentia ex L. Julia & Papia, quasi operam matrimonio dare non possent, *l. Sancimus* 27. *C. de nupt* in qua illa prohibitio sublata, tum etiam quia hac in re Canones sequimur, secundùm quos matrimonium non est tantum remedium naturæ seu infirmitatis, verum & humanitatis solatium, *can. Nuptiarum.* XXVII. *q.* 1. Facit, quòd ex propria virtute generare possint, habeantque habitum, licet eius officium per accidens sit suspensum quoad generationem. Vid. Sanchez latè 7. *Disp.* 91 *num.* 16. *& seqq.*

Est autem hæc impotentia, vel ex parte viri, quia frigidus maleficiatus; vel ex parte 3 mulieris quia arcta nimis, & ad copulam minùs habilis, & vel perpetua, qualis censetur, quæ non nisi per divinum miraculum tolli potest, aut si per artem humanam, non sine gravi corporis periculo, aut non sine peccato, veluti quæ tolli tantum potest maleficio, cum fieri non posse censeatur, quod sine peccato fieri nequit vel temporalis, quæ arte humana vel ordinariis ecclesiæ remediis auferri potest, *c. Fraternitatis 6. h. t.*

4 Alia item absoluta, quæ reddit impotentē respectu omnium; alia respectiva, quæ tantùm impotentem facit respectu certæ personæ qualis communiter est in maleficiatis. Impotentia perpetua, absoluta dirimit matrimoniū jure naturæ, si præcedat, quia nemo potest in alium transferre dominium rei, vel jus ad rem, quam non habet. Est quippe de ratione matrimonii tradere potestatem sui corporis in ordine ad copulam conjugalem. Impotentia respectiva tantum inter eos dirimit, respectu quorum adficit, quia respectu eorum tantùm cessat potentia copulæ, in quam fertur consensus, non respectu aliorum. Hinc taliter conjuncti sunt separandi; non tamen continuò, sed si non appareat potentia post triennii cohabitationē, per quam constet de inhabilitate: quam & partes cum septima porpinquorum manu confirmabūnt juramento. Si tamen sufficienter per inspectionem, aut aliās de perpetua alterius inhabilitate continuò constet ad petitionem alterius non est differenda separationis declaratio *c. 1. & 5. h. t.* cum quæ certa sunt, moram non patiantur, Dico, si præcedat, quia superveniens impotentia non dirimit matrimonium legitime contractum, ex communi juris ratione quòd damnum rei superveniens cedat eius domino.

5 Q. An scienter cum impotente contrahens debeat ei adhærere tamquam conjugi? R. Non esse matrimonium, cum desit materiæ habilitas; ut solus consensus nihil possit. *c. 4 h t.* Imo nec posse cogi tales, simul maneant, etiam ex pacto, propter periculum peccati in altero; quod non est tolerandum, ratione pacti Neque obstat, quod in *d. c.* 4. dicatur, si non possint se habere ut conjuges habeant se ut frater & soror; hoc enim quatenus consentiunt, & deest periculum incontinentiæ in altero. Nam cum aliis in rebus societas in perpetuum inita nihilominus dissolvi possit propter discordiam quam parit communio, non est, quare toleretur hoc pactum. Ubi frivolum sit dicere, Pontifices in *d. c.* 4 *& 5.* permittere talibus non tantum cohabitationem, sed etiam eundem lectum, oscula, & similia; quia ea res alium induceret ad peccatum, quòd minimè intendit Pont. Plura Sanchez *d. lib.* 7. *disp.* 97. *n.* 2. *& seqq.* & Basil. Pont. *lib.* 7. *c.* 60. *& seqq.* qui contendit matrimonium potentis cum impotente ad castè vivendum, etiam cognita impotentia, validè celebrari.

6 De hermaphrodito quæsitum, An ponendus inter impotentes? R. Hermaphroditum sive ἀνδρόγυνον dici, qui utrumque sexum, & virilem & fœmineum, participat, ejus tamen existimari, qui in eo prævalet, *l. Quæritur D. de statu hom.* ut secundùm eum matrimonium rectè ineat. Si utroq; sit æqualis, non dabit illi Parochus præsentiam sui, antequam alterū elegerit, cum juramento, quòd alio quàm electo non utetur, cum sit indecens modo uno modo altero sexu uti, & vice pluriū fungi, *arg. c. 5. sup. de Cler coniug & l. si plures* 9 *D. de pact.*

7 Spado jure civili non removetur à contrahendo matrimonio, cum ei tantum sit accidentarium impedimentum quod sanare aut tolli potest. Si tamen non sit castratus, *l. si. serva* 39. *in fine D. de iure dot.* cui est impedimentum perpetuum.

Q. An

8 Q. An & jure Canonum? Resp. Velle Cujacium, *ad c. 1. col. 2. h. t.* illi permissum non esse contrahere matrimonium hoc jure, esseque hac in re differentiam inter Pontificium & civile jus *c. 2. h. t.* in quo dicit comparari spadonem infanti. Verùm iste text. nihil tale habet, sed simpliciter ait, pueros & impotentes minimè aptos ad contrahenda matrimonia reputari, quia non possint reddere debitũ. Ubi nomine *impotentium* veniunt illi, qui perpetuò tales sunt, non etiam, quibus temporale est vitium, secundum distinctionem juris civilis, à quo non est dicendum recedere Canonicum, si non sit expressum *arg. c. 1. inf. D. novi operis nuntiat.* Navarr. *hic Cons. 2. numer.* 11.

9 Impotentia caussata per maleficium, interventu certorum verborum solemnium, ligulæ, & similium, perpetua censetur, cum tolli nequeat via ordinaria: proinde ea adfecti triennio cohabitare jubentur, utendo interim precibus, jejuniis, operibus misericordiæ, aliisque Ecclesiæ remediis, ut dignetur Deus maleficium avertere, *can. si per sortiarias* XXXIII *q. 1.* Quo lapso, si necdum cessare impedimentum juraverint conjuges, cum septima propinquorum manu, sunt separandi, quasi jam existente impotentia perpetua, *c. fin. h. tit.* Sanchez 7. *Disput.* 94. *n* 7. *& seqq.*

10 Ubi quæritur Primo, An liceat à malefico petere, ut maleficium tollat? Resp. Ut maleficium maleficio tollat, nequaquam rogari posse, propterea quod postuletur aliquod positivum crimen contrarium præcepto divino *Levit* 19. *&* 20. quo prohibemur ad ariolos & magos declinare, eosque consulere. Nec facit, quod ipsa destructio maleficii de se non tam sit mala, quàm bona, quia procurare illam medio tali est intrinsecè malum cum contineat expressam vel tacitam dæmonis invocationem. Quo facit dictum Apostoli, *ad Rom.* 3. non esse facienda mala, ut eveniant bona. Quod non tantum procedit, si maleficus sit non paratus, verùm & si paratus, cum non minus illicitum pactum cum dæmone hoc casu intercedat, quàm illo; & opus per se illicitum non ideò minùs ab alio sine noxa postuletur, quòd paratus sit, cum id ipsum actus malitiam non tollat, nec ideò minus inducens cooperetur actui malo, quem alia circumstantia non cohonestat. Ubi alii qui sine fundamento cessent, citra peccatum rogari quidem non posse maleficum, cogi tamen posse minis, pœnis, verberibus; hac ratione, quòd hoc non sit cum dæmone societatem inire, sed jure suo in sui defensionem uti, & quòd per coactionem istam non tam deferatur honos dæmoni, quam impugnetur potius. Verum ut efficacior malitiæ ratio est in coactione per minas, quàm in inductione per preces, ideò minùs cohonestari potest, nisi maleficus, modo licito ut solvat maleficium, cogatur: tunc enim isti coactioni nihil mali adest, ut nec illiciti quid continet rogare, ut idem præstet. Vid. Sanchez. 7. *disp* 95. *num.* 6. *seqq. & ad Decal lib.* 2. *c.* 41. Suarez. *de Superst. lib* 2. *c.* 17. Del Rio Disquis. Magic. *lib.* 6. *c.* 2 *sect* 1. *qu.* 2.

11 Quid si & modo licito & illicito maleficiũ solvere possit? Resp. Si probabiliter credat petens, cum modo licito usurum, non etiam arte magica, absolutè esse licitum petere dissolutionem maleficij, quia petitio ex se est indifferens, & cessat mortale periculum. Quòd si dubitet, idem erit dicendum, quia & eo casu petitio est indifferens, & potest honesto modo impleri: ut petens non constituat alium in mortali periculo mali. Quod & dicendum videtur, si probabiliter credatur arte illicita usurus, cum non minus licitè possit dici res peti, quàm potest alter licitè præstare, & petens habeat jus petendi, nec usus jure suo inducat ad malum, nec moralem ei præbeat occasionem. Quòd autem alter malitia sua utitur, est tantum per accidens ejusque malitiæ imputandum, non etiam petentis desiderio, qui se habet permissivè. Et hoc ita, si possit maleficus licito & illicito modo solvere maleficium. Nam si credatur non posse solvere nisi per maleficium, non erit petitio licita, quia petens inducendo cooperaretur malefício alterius. Sanchez *d. disp.* 95. *n.* 11. *& seq.* Suarez. *d. loco.* Binsfeld. *ad tit. C. de malef. & Mathem. Concl.* 3.

12 Q. III. An liceat maleficii signa destruere? Resp. Inter maleficum & dæmonem solere firmari pacta sub conditionibus, ut, donec capilli aut ligulæ colligatæ manebunt, aut res aliqua tali loco defossa aut recondita, aut quid simile, teneatur dæmon malefacere ex vi pacti-

cti; cessare autem, eo destructo, combusto aut eruto. Rationem dubitandi in eo esse, quod destruens aut amovens signa, videatur inire tacitum pactum cum dæmone, quod ex vi prioris pacti amotio ista contineat postulationem, ut cessare desinat dæmon. Verum, non obstante scrupulo isto, dicendum, licitum esse signa eiusmodi destruere aut amovere, quia nec hoc positivo jure prohibitum, nec per se & ex natura rei intrinsecè malum, potestque fieri bonâ intentione & fine, ut sit tutum. Imò respectu malefici clara est obligatio ex justitia, quia tenetur ad restituenda damna, quæ intulit, & ad non inferenda ulterius. Ut etiam ad rescindendum pactum initum cum dæmone teneatur, quo mediante damni istius est causa. In aliis hæc obligatio non est ex justitia, sed tantum ex caritate; quia unius cuiusque est subvenire proximo necessitatem patienti, & impedire illius injuriam, si commodè possit. Nisi fortè in Judice, qui tenetur ex officio consulere universali bono Reipublic. & impedire injusta nocumenta subditorum. Itaque cum ista amotio sive destructio signorum contineat meram privationem, citra ullam cooperationem aut pactum cum dæmone, qui amoto signo cessat nocere, non potest jure improbari, cùm potiùs ad actum virtutis pertineat, ne proximo nocumentum detur, impedire. Navarr. *in Summa cap.* 11. *n.* 29. Sanchez *d. lib.* 7. *Disp.* 96. *num.* 3. *ubi plures citat*, Suarez *d. lib.* 2. *cap.* 17. Less. *De Iust. & Iure lib.* 2. *cap.* 44. *num.* 34. Ubi non est curandum, quod fortè signi sublatio dabit damnum malefico, cum auferens signum nec hoc primariò intendat, nec ad illud concurrat, sed tantum sibi consulat, uti potest: ut pactum non tam ex facto eius sequatur, quàm ex pacto cum dæmone. Idem dicendum, si inde tertio fit damnum, cum non cooperetur removens signum, sed tantum se tueatur: ut damnum hoc sit per accidens, & proinde casui acceptum ferendum. Imò & signum contrarium apponere in destructionem pacti cum dæmone per alterum initi nec superstitionis argui potest, nec spectat ad societatem cum dæmone: veluti si dæmon pactus se nociturum cuidam, donec signo Crucis se muniat, extra omnem noxam erit is, cui nocebatur, si in destructionem pacti istius signo Crucis se muniat. Sic & licitum veneficam, à qua tactus es, ad inficiendum, repercutere, ad impediendam noxam. Neque enim tunc nocet diabolus, quia signo nocendi impeditur. Cujus & vis solet reddi inefficax, si infectus det sagæ panem & salem, aut ab illa accipiat; cum non sit illicitum facere aliquid, quod est indifferens ad impediendam pravam operationem diaboli. Less. *d. loco n.* 45. Hinc & licitum ab ipso malefico inquirere, ubi & in quo signum consistat, ut destruatur. Neque enim hoc medium est illicitum, modò maleficus sciat; nam si ignoret, non potest induci, ut per artem malam inquirat, quia esset cooperari malo.

Laborandum itaque, ut licitis mediis maleficium tollatur: alioquin si post triennii cohabitationem non cessaverit impotentia, separandi sunt, *c. fin. h. t.*

13 Verum hic quæsitum, An post separationem ratione impotentiæ novas nuptias inire liceat separatis? Resp. Ratione maleficii impotentes separatos rectè eas inire, cum maleficium non semper simpliciter & quoad omnes impotentem reddat, sed communiter quoad certam vel certas personas. Ut præter eas sit habilitas, *Gl. in c. penult. V. Divinum miraculum & c. fin V. cognoscendi aliàs h. t.* & taliter adfectus non sit cum aliis inire matrimonium prohibendus. Quod si postea, sublato maleficio, reddita sit potentia ad copulam cum priori, non tamen rescindentur nuptiæ cum alia initæ. Nam cum legitimè sit facta separatio, propter materiæ pro tempore inhabilitatem, quæ putabatur perpetua, non possunt videri illicitæ, ut separatio non sit facienda, *d. can. si per sortiarias.*

14 Maius dubium est in casu, quo tales separati needum contraxerunt novas nuptias, & redierit habilitas ad copulam, An cogantur ad invicem redire? Resp. Non videri cogendos ad novam conjunctionem, cum ab initio inter eos non fuerit vinculum, propter impedimentum, quod suberat, perpetuum. Quod licet per accidens postea cessaverit, non ponit tamen consensum fuisse à principio, propter materiæ vitium, qui ab invito non est postea extorquendus. Pro qua parte venit considerandum, quod dictum ante, matrimonium post separationem hoc in casu cum alio

initum tenere. Quod dici non posset, nisi separatio foret justa: ut non nisi justitia separationis sit inspicienda, non etiam quod peraccidens non sit initum novum ab iis matrimonium.

Quantum ad impotentiam caussatam ex 25 frigiditate, ea simpliciter facit inhabilem quo ad omnes, ut separato aliud matrimonium non sit indulgendum, quod in eo desit matrimonii finis, scilicet exercitium actus conjugalis; & ita accipiendus textus *in can. requisisti XXXIII q. 1.* Qui si de facto matrimoniū inierit cum alia, & consummaverit, cogetur ad relictam redire, cum per consummationem matrimonii posterioris appareat prius esse malè dissolutum ab Ecclesia decepta, quæ putabat subesse impedimentum, quod vel nullum suberat, vel temporale tantum, quod facit justam dissolutionem. Si tamen contingat mulierem propter arctitudinem separari ab eo, cui non est conveniens, non videtur omninò impedienda à nuptiis, si alteri fortè conveniat, cum contingat mulieres ea de caussa non semper esse absolutè inhabiles, sed respectivè tantùm; ut uni inhabiles, alii possint esse habiles. Atque ita non cogenda ad relictum redire mulier; si fortè ei postea habilis sit facta, cum separatio sit legitimè facta. Ubi tamen advertendum, an non potuerit remedium adhiberi sine gravi corporis periculo: aliàs enim decepta foret Ecclesia, & redintegrandum esset prius matrimonium, *c. 6. & ibi Gl. h. tit.*

Ponitur & inter impedimenta dirimentia 26 Cultûs disparitas, quæ est inter fidelem & infidelem, inter quos ideo irritum est matrimonium, quod adferat incommoda & pericula fideli, præcipuè apostatandi à fide, *Deut. 7.*

Disputatur autem, quo jure? Resp. Nec jure naturæ, quod non tollat omninò finem matrimonii, cùm non impediat prolem nasci; & faciunt eò Sanctorum exempla, qui infidelibus fuêre conjuncti: nec jure divino, cum in lege nova non extet tale præceptum. Non obstat, quod *Deut. 7.* sit prohibita talis conjunctio; uti nec facit, quòd irritetur *Esdra 1. c. 9. & 10.* nam illud præceptum fuit tantum judiciale, non naturale, cùm tantum prohibuerit Judæis matrimonia cum habitantibus in terra Chanaan, quos Deus volebat deleri, non autem cum cæteris: ut hodie cesset, nec ad Christianos pertineat. Nec denique lege Ecclesiæ certa, cum non detur aliquis Canon irritans, licet bene prohibens, uti & prohibetur matrimonium cum hæreticis, *can. Cave, can. oportet XXVIII. q. 1.* quod tamen non est irritum. Ut dicendum sit, irritum esse ex more populi Christiani vim legis obtinente. Neque enim tantum per scriptos Canones hæc impedimenta inducuntur, verum & per usum & traditionem Apostolicam. Quare autem cum hæretico potius teneat, quàm cum infideli, dictum est sup. *Tit. 1. in fine.*

TITULUS XVI.

De matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ.

SUMMARIUM.

1. *Interdictum Ecclesiæ ponit impedimentum impediens tantum.*
2. *Pontifex an impedimenta dirimentia inducere possit, & inter quos?*
3. *An aliquem perpetuo reddere inhabilem?*
4. *Feriarum tempore quatenus interdictæ nuptiæ.*
5. *Causa alia ponentes impedimentum impediens recensentur.*
6. *Maritus occidens uxorem in adulterio inventam an incurrat hanc pœnam?*
7. *An fœmina occidens maritum?*
8. *Nudo adulterio an ponatur hoc impedimentum?*
9. *Pœnitentia solemnis illud ponit.*
10. *Item cædes proprii filii.*
11. *Contrahens contra interdictum an & qualiter peccet.*
12. *Dispensatio contrahendi an emitti consuetudine possit.*
13. *Episcopus utrum super his impedimentis dispenset?*

HActenus de impedimentis dirimentibus 1 id est non permittentibus matrimonium de facto contractum stare. Sunt & impedientia tantum, ita dicta quod matrimonium licitè quidem contrahi impediant, contractum tamen stare & validū esse permittant. Ad hæc spectat

ſpectat primò interdictum Eccleſiæ, quo vetitum aliquibus, ne inter ſe matrimoniũ contrahant, donec plenius fuerit inquiſitum ſuper cauſa, quæ ſubeſſe putatur. Non obſtante tamen interdicto matrimonium contractum non diſſolvetur, modo nullum aliud ſubſit impedimentum, quod ſtare non permittat; quamvis pendente inquiſitione conjuges ſint ſeparandi quoad thorum, ſub pœna excommunicationis & imponenda ſit condigna pœnitentia, in pœnam contempti Judicis. *c.* 1. *&* 2. *h. t.* Idem eſt, ſi contra Pont. prohibitionem matrimonium ineatur, cum multa prohibeantur fieri, quæ facta tenent.

2 Quid ſi decretum Pontificis contineat cauſam irritantem? Reſp. Non eſſe dubium, quin poſſit Pont. generali lege ſtatuere impedimenta dirimentia, ex cauſa juſta, inter certa perſonarum genera, uti & feciſſe legitur: an verò inter privatos quoſdam tale impedimentum particulari decreto inducere poſſit, aliquos negare, alios adſerere id non expedire, & rem ſine exemplo eſſe, nec Pont. tale quid umquã tentaſſe. Navarr. *Conſ.* 1. *n.* 2. *h. t. & Conſ.* 2. *n.* 3. Probabilius tamen iſtam auctoritatem attribui Pontifici, cum in genere poſſit inducere impedimenta inter omnes, cauſâ ſuadente, quidni & inter duos ex cauſa urgente? & ut generalem hac in materia condit legem, quidni & ſpecialem & localem, ut ait Hoſtienſ. *hic in ſumma in fine*, hanc ſententiam approbans. Idem & tenet Felin. *in c. ex parte n.* 6. *ſup. de conſtitut.* quando ſubeſt cauſa perpetua, nam ſi temporalis tantum, idem non operabitur clauſula irritans, quæ juxta merita cauſæ dimetienda. Covarr. *hic p.* 2 *c.* 5. *in princ.* 7. *Gl. in c.* 4. *ſup. tit.* 4. Sanch. 7. *diſp.* 1. *n.* 7.

3 Alia quæſtio eſt, An poſſit Pont. aliquem reddere perpetuo inhabilem ad ineundum matrimonium? Reſp. Majorem hac in re eſſe difficultatem, ex eo, quod ad continentiam perpetuam nemo niſi ex proprio conſenſu adſtringi poſſit, imperari autem virginitas nequeat, quod ſit magis voti, quàm præcepti, *can. Integritas* xxxii. *q.* 1. Deinde quod matrimonio, indulto à natura in remedium concupiſcentiæ, privari invitus nemo poſſit. Tenendum tamen, in poſteritate id eſſe Pont. ſi delicti gravitas eam prohibitionem mereatur. Nam ſi ex cauſa libertas à natura conceſſa poſſit eripi, aut capite quis plecti, quidni ad matrimonium reddi inhabilis: Præterea ſi poteſt facere ex cauſa inceſtus, ne quis citra peccatum poſſit inire connubium, quidni exigente delicti gravitate, reddere matrimonium quodcumq; invalidum? Quod & ab Urbano V. ita eſſe factum aliqui teſtantur. Ita Sanch. *d. loco n.* 8.

4 Præſtant & hoc impedimentum feriæ, uti tempus Adventûs uſque ad Epiphaniam; Quadragesimæ uſque ad Octavam Paſchæ; à diebus Rogationum uſque ad Octavam Pentecoſtes, *can. non oportet* xxxiii. *q.* 4 *&* *c.* 4 *ſup. de feriis*, idque ideo, quod toto anno celeberrima ſint Feſta tria. Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, quibus olim omnes tenebantur ad Euchariſtiam accedere. Ut igitur Chriſtiani ad ea Feſta parati invenirentur, optimo conſilio Eccleſia illis temporibus ſolemnes nuptias prohibuit, quod earum ſolemnitas cauſſaret magnas diſtractiones, propter convivia, & alios apparatus fieri ſolitos. Sanchez 7. *Diſp.* 7. *num.* 1. Verùm Concil. Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 10. *de reform. matrim.* eam prohibitionem temperavit, atque ad duo tempora redegit, ſcilicet Adventum & Quadrageſimam, modo ante dicto. Non obſtante, quod tantum ſemel in anno Eccleſiaſtica lege teneantur hodie Chriſtiani ſe reficere cibo Angelorum. Viget tamen & conſuetudo etiam in Natali Domini communicandi, & ut non eſſet ea conſuetudo, non ſola communio eſt cauſa iſtius prohibitionis, verum & celebritas principalium Feſtorum, ad quæ Eccleſia per jejunia & orationes ſuos filios præparare ſatagit, cum quibus pompæ nuptiales malè conveniunt. Volunt tamen communiter iſto Eccleſiæ decreto non tam prohiberi contractum matrimonii, quàm ſolemnitatem, quæ conſiſtit in benedictione & ſolemni deductione in domum cauſatq; feſtiva vanæ lætitiæ ſigna, & per ea nimiam evagationem mentis, iſtius temporis ſanctitatem minimè decentem. Verum cum ſolemnis benedictio ſine peccato omitti poſſit, ea omiſſa, ſimul & traductione ſolemni, videtur matrimonium inire poſſe ſine noxa, ſi tamen evitetur ſcandalum, ut & conſummari illo tempore, niſi circumſtantiis pravis veſtiatur. Navarr. *d. c.* 22 *n.* 71. Sanch. *d. loco n.* 15. *& ſeqq.*

5 Ponunt & impedimentum impediens tantum, Sponsalia priora, ut dictum suprà *Tit.* 1. Votum simplex, *sup. tit.* 6. Excommunicatio, cum privet hominum communione, *inf. De sent excom.* Baptizatio seu susceptio proprii filii de sacro fonte, in fraudem uxoris, uti colligere est ex dictis sup. *Tit.* 11. Nuptiæ cum Moniali, *can. hi ergo* XXVII. *q.* 1 *Gl. fin. ad c.* 2. *inf de pœnit.* & *remiss.* Raptus Sponsæ alienæ, *can statutum* XXVII. *q.* 2. Perjurium, *c. sicut sup Tit.* 1. Presbytericidium, *c. qui presbyterum* 10 *inf de pœnit.* Uxoricidium, *can. Interfectores can. quicumque, can. Admonente* XXXIII. *q.* 2. Quod omnino procedit, quando quis propria auctoritate sine causa uxorem suam occidit, ut loquuntur dicta jura.

6 Quid si ex causa, utporè in adulterio inventam occiderit? Resp. Posse videri maritum non adfici hâc pœnâ, propterea quod dicta loca se fundent in eo, qui sine causâ uxorem occiderit. Frequentius tamen adsertum, ac tunc quidem maritum esse liberum ab hac pœna, quod huiusmodi cædes sit improbata per Canones, qui non videntur cædem uxoris probare alias quàm factam publicâ auctoritate, ut patet ex *d. can. Quicumque in V. absque certa probatione*: Commissa cædes uxoris in necessariam sui defensionem, cum sit jure naturæ permissa non debet pati pœnam.

7 Q. An eamdem incurrat fœmina occidens maritum? Resp. Aliquibus hoc videri, ex ratione correlativorum: contrariam tamen sententiam veriorem esse, cum prædicti textus tantum loquantur de viro occidente uxorem, nixi hâc ratione, quòd proniores sint & audaciores viri ad cædem uxorum, quàm è diverso uxores ad cædem maritorum. Ut illi sint magis reprimendi & cessante rationis paritate, textus ex argumento correlativorum non sint extendendi. Quo facit; quod pœna raptoris virginum non extendatur ad mulierem virum rapientem, uti dictum, *D. ad L. Iul. de vi publ.*

8 Q. II. An nudum adulterium inducat impedimentum hoc? Resp. Veriùs esse, per adulterium non induci impedimentum dirimens, nisi in casibus certis, de quibus sup. *tit.* 7. ubi responsum ad textus, qui contrarium insinuare videntur. Veriùs etiam non poni impediens, cum nulli id exprimatur, & textus passim tantum loquantur in casu, quo quis cognovit consanguineam uxoris, qua de re *sup. Tit.* 13.

9 Facit & pœnitentia solemnis, non posse contrahi matrimonium ea durante, *can. de his* & *can. fin.* XXXIII. *q.* 2. quia cum tempus illud sit destinatum luctui & pœnitentiæ, minùs honestè ac decenter eo tempore initur nuptiarum contractus. Verum hac de re non multum quærendum, cum hobie non frequentetur pœnitentia ista. Sanchez. 7. *Disput.* 6. *num.* 10.

10 Addunt & cædem filii per *c.* 1. *inf. de his qui filios occid.* ubi mulieri interfectrici sui filii ex speciali causa, vitandæ scilicet fornicationis, conceditur nubendi licentia, quasi aliàs denegata, quia non foret opus licentia ad actum jure permissum. Sanchez *d. loco num.* 12.

11 Quæri autem posset, An sit mortale, non obstante aliquo tali impedimento contrahere? Resp. Hoc verius esse, quod agatur contra Ecclesiæ decretum de causa gravi, veluti si quis contra votum ineat matrimonium, aut contra sponsalia priora valida, quia alteri fidem datam fallit, aut aliàs jure impediente, non sine justa causa, aut etiam Judice interdicente, nisi tamen causa interdictionis per Judicem facta sit levior. Hæc ita, nisi dispensatio intervenerit, quæ facit matrimonium culpa vacare.

12 Ubi quæsitum, An dispensatio rectè omittatur, si consuetudine inductum sit, ne petatur? Resp. Ita rectè dici, cùm, uti dictum suprà, *De consuet. num.* 8. consuetudo habet vim abrogandi leges Ecclesiasticas, *c fin in fine sup. de consuet.* & tollendi impedimentum ab Ecclesia inductum, *sup tit.* 6. *num.* 4. Invaluisse autem consuetudinem non petendi dispensationem super his impedimentis, super Navarr. in *Manuali c.* 22. *n.* 75. varii adserunt. Ubi non desideratur Prælati scientia, cum hæc non salvet consuetudinem, ut sine ea consistat, ut dictum ad *l de quib. num.* 18. *D. de legib.* Non potest tamen ista consuetudo extendi ad interdictum Ecclesiæ sive Judicis, quod obligat ad sui observantiam sub peccato, pro causa prohibitionis, quæ justa est. Ut non possit videri contraria consuetudo bona, ptopter contumaciam, quam continet erga Judicem

aut

aut Ecclesiam. Si nec poterit per consuetudinem induci, ut voto ligatus sine peccato nuptias contrahat, omissa dispensatione, aut sponsalia priora negligat: nam jus Deo aut homini quæsitum non potest mihi auferre consuetudo, sed superior tantùm, ex causa si qua subsit justa. Dispensare autem super his impedimentis posse Pont. Roman. certum est.

Quæritur. An & Episcopus? Resp. Hoc verius esse. Nam licet. *c. sup. tit.* 13. *De eo qui cog. consang. sua uxor.* tantum dicatur dispensare posse super impedimento ex improprio incestu, consuetudo tamen extendit istam licentiam ad alia. Excipe primò interdictum Ecclesiæ à superiore positum, quia minor non tollit superioris legem, nec eam moderatur, *Clem.* 2. *De elect.* Secundò, proprium incestum, *d. c.* 2. ubi tantùm conceditur dispensandi licentia Episcopo super improprio incestu: ut in proprio sit denegatum, per reg. quòd inclusio unius sit exclusio alterius. Tertiò, votum castitatis & Religionis; propter jus Deo quæsitum, super quo ipse Pont. difficulter dispensat. Navar. *d. c.* 22. *num.* 85. Denique sponsalia priora, ob datam fidem, & jus homini quæsitum: quòd non facilè auferendum, nisi causa major suadeat, & tantum per Principem summum, cui soli hoc licet, qualis in spiritualibus est Sanct. Pontifex.

TITULUS XVII.

Qui filii sint legitimi.

SUMMARIUM.

1. *Ex justis nuptiis nascuntur liberi legitimi.*
2. *Etiam nati ex conjuge, quæ interim alteri se miscuit.*
3. *Illegitimorum alii naturales, alii Spurii.*
4. *Natus ex parente legitimè coniuncto, sed voti reo, an legitimus?*
5. *Et quid de nato ex initiato inferiori aliquo Ordine sacro aut Religioso?*
7. *Sunt & legitimi nati ex nuptiis, quæ justa putabantur.*
8. *Illegitimi non admittuntur ad successionem, alendi tamen.*
9. *Sunt inhabiles ad Ordines &c. remissivè.*
10. *Legitimatio quid?*
11. *Legitimatio per subsequens matrimonium.*
12. *An procedat hæc legitimatio liberis invitis?*
13. *Matrimonium oportet legitimè sit initum.*
14. *Legitimè initur etiam in articulo mortis.*
15. *An per matrimonium clandestinum proles antè concepta legitimetur?*
16. *Dotalia instrumenta an desiderentur?*
17. *Requiritur etiam, ut matrimonium potuerit esse inter partes.*
18. *Habilitas illa an debeat adesse tempore conceptionis, vel partus?*
19. *Quid si impedimentum post conceptionem superveniat?*
20. *Et quid de concepto ex copula adulterina vel incestuosa ignoranter habita?*
21. *Quid item de concepto ex beneficiato, Novitio, aut ex sponsa aliena?*
22. *Matrimonio putativo an tribuatur hæc legitimandi vis?*
23. *Per matrimonium avi an legitimetur nepos?*
24. *Legitimationis huius effectus.*
25. *Legitimandi jus per rescriptum quibus competat, & ad quem effectum.*
26. *Procedit hic modus, liberis ipsis consentientibus.*
27. *Item aliis liberis non existentibus.*
28. *Et de voluntate patris, liberos Principi offerentis.*
29. *Clausula rescripto legitimationis inseri solita.*
30. *Et ad quorum consensum ea sit referenda.*
31. *Extra territorium legitimantis an rectè procedat hic modus?*

HActenus quo modò, & inter quos matrimonia ineantur: consequens est videre de eorum effectu; qui est, quod patrem demonstrent, *l.* 5. *D. de in jus vocan.* cuius in potestate sunt liberi ex justis nuptiis procreati, eidemque succedunt, *l.* 6. *de his qui sunt sui vel al. juris & c.* 2 *h. t.* * Quod etiam accipitur de prole nata ex coniuge, quæ alteri sui corporis usum dedit: capitur enim præsumptio potius, quòd sit proles ex marito concepta, quàm contraria, tum quod ea partuisit sa vorabilior, *c. estote inf. De R. I.* tum quod verosimilius sit, ex marito esse conceptam, quam

extraneo. Alciat, *De præsumpt. reg.* 1. *cap.* 37. Nisi circumstantiæ aliud suadeant, ut quia maritus tanto tempore abfuit, aut uxori non cohabitavit, ut ex ipso proles concepta esse nequeat. Si de matrimonii dubitetur justitia, est Judicis Ecclesiastici cognoscere, non etiam laici, ne quidem incidenter, *c. Lator & c. causam h. t.* Cujus erit natos ex nuptiis injustis decernere illegitimos.

3 Illegitimorum sunt variæ species. Nam alii sunt simpliciter Naturales, nati ex soluto & soluta, inter quos matrimonium esse poterat, idque ex concubina una domi detenta, vel ex non detenta domi. Quæ divisio etiamsi aliquem effectum habuerit de jure civili, quo ex domi detenta nati reputabantur ejus patris esse, qui concubinam, ex qua nati, penes se retinet, non etiam illi, qui ex aliqua domi non detenta habiti, Covar. *hic. p.* 2. *c.* 8. §. 4. *n.* 2. *&* 3. Gomez. *ad L.* 9. *Tauri in princ.* hac tamen in materia ista distinctio non habet locũ de jure Canonico, quo inter natos ex soluto & soluta non fit distinctio, sed omnes æq; illegitimi, & ponit hujusmodi complexus simplicem fornicationem. Alii sunt Spurii, nati ex damnabili complexu, vel propter conjunctam adulterii malitiam inter utrumque vel alterum tantum, vel incestus, quem caussat impedimentum cognationis, adfinitatis, vel sacrilegii, quòd caussat impedimentum voti solemnis, sive in utroque fuerit votum, sive in altero tantum; sive fuerit adnexum ordini sacro, sive professioni Religionis.

4 Quid iuris in nato ex parentibus legitimè quidem conjunctis, sed quorum alter vel uterque obstrictus sit voto? Resp. Posse, stante matrimonio, utrumque vel alterum conjugum non tantum simplex, sed & solemne votum alterius consensu emittere, *can. Si vir* XXVII. *q.* 2. *& dictum sup. de convers. conjug.* Ita ut uterque maneat privatus jure & petendi & exigendi debitum. Et quantum ad votum simplex etiam ab utroque emissum, non facit prolem postea natam illegitimam, quia per illud neutiquam tollitur vinculum matrimonii etiam non consummati. Quod & dicendum de eo, qui ordinatus est, aut vovit solemniter, invita uxore, secundum dicta *sup. de convers. conjug.*

5 De nato ex ordinato vel professo parente, alterius permissu, vel etiam ex utroque professo solemniter, major est quæstio. Et dicendum, per Ordinem non tolli vinculum matrimonii etiam non consummati. *ut d. Tit.* est probatum, uti nec per professionem vinculum consummati. Ut tales nihilominus maneant viri conjuges, & ex eorumdem conjunctione nata proles sit censenda legitima, per *d. l.* 6. *D. de his qui sunt sui vel al.* saltem quoad successionem qua nullibi à jure privatur taliter conceptus, tamquam conceptus ex veris conjugibus, cum non sit inducenda privatio successionis, quæ est pœna sine textu. Aliud posset videri dicendum, quantum ad irregularitatem, per *c. Litteras sup. de filiis presbyter.* Nam licet subsistat matrimonium, cujus vinculum non potest dici dissolutum, sacrilegam tamen copulam facit votum solemne. Ut canonicè non sit habendus taliter conceptus legitimus, atque ideo non admittendus ad Ordinem, non quidem culpa sua, sed culpa parentum, quæ & nocet liberis, ut patet per text. *in c. fin.* §. *si quis verò sup. de cland. despons.* ita tradit Hostien. *sup. de fil presbyt. num.* 8. *vers. Quid si Sacerdos* secutus Goffred. Colligitur id ipsum satis clarè ex *d. c. Litteras De fil. presb.* ubi Põt. consultus super taliter progenito, respondet, *Si tamen aliter dignus inventus fuerit, permittimus ipsum ordinari.* Quibus verbis non tam declarationem contineri, quàm dispensationem, faciunt præcedentia, *Verùm licet à filiis paternæ incontinentiæ macula omnibus propellenda noscatur;* quæ præsupponunt ex incontinentia parentum natum, & proinde illegitimum, saltem quoad Ecclesiam. Nec facit, quòd sit contra charitatem, puniri eum, qui non deliquit, quia, ut ait S. Thom. non est pœna, ut non legitimus careat iis, quæ sunt legitimorum, Sarmient. 1. *select. Interpp. c.* 5. *in fine.*

6 Fit autem in *d. c. Litteras* mentio tantum filii presbyteri, ut dubitari posset. An idem locum habeat in nato ex initiato inferiori aliquo Ordine sacro, aut ex Religioso? Resp. Dubitandi in eo causam esse, quòd, cum agatur de inhabilitate, non sit textus extendendus: cum argumentum à simili non obtineat in pœnalibus & odiosis. Verùm dicendum, idem de hoc esse judicium; non ex argumento à simili

mili, sed ex formali ratione prohibitionis, quæ non fundatur in sacerdotio, sed in solemni voto continentiæ; ratione cujus in foro externo propria uxor non reputatur talis quoad debitum reddendum, ut patet ex *can. ministri dist. 81.* ubi talis dicitur invadere cubile suæ uxoris, quasi non suum, utpote quoad debitam sequestratum, *can. Episcopus dist. 7.*

Ante consummationem ex dimissa per ingressum conjuge concepta proles est omninò illegitima, propter dissolutum matrimonii vinculum, secundum dicta superius *ad d. tit de convers. conjug.*

7 Connumerantur & justis liberis nati ex iis nuptiis, quæ justæ putabantur, quibus tamen suberat impedimentum dirimens, *c. 2. & cap. pervenit 11. h. tit.* latens vel utrumque conjugem, vel alterum tantum. Hoc enim meretur ignorantia non solum utriusque sed & alterius tantùm, in favorem prolis, ut habeatur potior alterius malitia. *c. pen h. t.* Si tamen publicè in facie Ecclesiæ fuerint contractæ nuptiæ, præmissis denuntiationibus requisitis, non tantū per Conc. Trid. sed & per jus vetus *d. c. 2. & 11.* Aliàs ignorantia parentum videretur adfectare per clandestinam conjunctionem & nullum proli daret subsidium, *cap. pen. §. si quis sup. de cland. despons.* Præsumitur enim contumax esse qui clam agit, non etiam qui palam, *l. fin. D. de ritu nupt.* Menoch *Arbitr. 2. casu 244. ubi plura super ea re congessit.* Quod & hodie obtinebit, si omissis denuntiationibus injustæ nuptiæ contrahentur coram Parocho & testibus, cùm non videantur partes justè ignorare impedimentum, quod quò minus scivorint per eos stetit.

8 Nati itaque extra justas nuptias sunt illegitimi, nec in potestate eius, ex quo concepti neque ad eius hæreditatem admittuntur, *cap. Referente 10. hoc t.* Alendi tamen sunt ex substantia parentum etiam concepti ex damnata copula, secundùm jus Canonicum, qua de re actum sup. *Tit. 7. de. eo qui ducit in ux. quam per adult.*

9 Sunt præterea illegitimi inhabiles ad Ordines, beneficia, officia Ecclesiastica, uti dictum sup. *tit: de. filiis presbyt.*

10 Quæ ita procedunt, nisi fuerint legitimati. Legitimatio est legis actio, qua illi tantùm, qui sunt naturales, efficiuntur suo patri legitimi. Eius variæ sunt species, ut videre est ex dictis ad *tit D. de concub. C. de natural. lib.* & Institut, *De nupt. in fine*, ex quibus quæ tantum hoc jure cognitæ sunt, & hodie frequentantur.

11 Prima est per subsequens matrimonium cum ea, ex qua proles natæ ant concepta Quod ita placuit. in favorem prolis, ad diluendam prioris conjunctionis maculam. Obtinuit hic modus jure civili in ea tantùm prole, quæ concepta ex concubina, unica & legitima, domi detenta, ut patet ex *l. Divi Cod. De naturali. lib. & aliis locis.* Quòd videtur Iustinianus traxisse ad omnem mulierem, cum qua fuit consuetudo, si cum ea matrimonium non sit legibus interdictum, *l. cum quis 10. C. d. tit.* jure verè Canonico, quo concubinatus propter peccati continuationem est reprobatus, certum est, natos etiam ex non concubina legitimari per matrimonium subsequens *cap. Tanta h. t.* quòd se fundat in eo, quòd illa, cum qua conjunctio fuit, potuerit esse uxor. Cov. *hic p. 2. c. 8. §. 4 n. 4. & seqq.*

12 Q. An hæc legitimatio procedat liberis invitis? R. Posse videri non procedere, per *Novel. Quib. modis natur. offic. sui 89 §. generaliter,* ubi desideratur consensus liberorum: & facit *l. fin. D. de quis sunt sui vel al. juris,* ubi emancipatus invitus non redigitur in patriam potestatem. Verius tamen hac in specie non desiderari adsensum liberorum, cum legitimandi vis attribuatur matrimonio, & legitimatio, tamquam effectus necessarius, subsequatur, ut eam impedire nec possit filius, nec pater, cum pacta privatorum non impediant juris communis dispositionem, *lib. nemo potest D. De leg. 1.* Quo modo protestatio patris nolentis filios ante conceptos legitimari, non venit attendenda. Covarr. *d. cap. 8. §. 2. numer. 15.*

13 Ad effectum legitimationis hujus consequendum requiritur Primò, matrimonium sit legitimè initum, hodiè coram Parocho & testibus, *sup. Tit. 3.* nullo obstante impedimento licet ignorato. Nam requirunt supradicta loca matrimonium, quod nullū esse facit impedimentū etiam latens; neq; enim partium credulitas hac in re quidquam operatur neque facit minus incestuosam copulam ante habitam. An verò matrimonium sit immediatum

diatum, inter quod aliud non intercessit, an mediatum, quando scilicet aliud intercessit, non refert, cum matrimonio detur hic effectus; quod etiam subsistit, licet aliud praecesserit, uti dictum ad *tit. D. de concub n.11*

14 Quaeritur autem. An haec vis adsit matrimonio contracto in articulo mortis? Resp. Adesse cùm & tunc temporis rectè contrahatur, & fit verè matrimonium. Facit arg. *cap sicut inf. D. R. l.* ubi etiam votum in extremo vitae restè emittitur. Facit & quòd copula non sit de matrimonii essentia, sed sufficiat generandi potentia, quae & tunc adest, licet per extrinsecum morbi impedimentum ejus usus sit suspensus. Quomodo tectè & tali matrimonio eam dant vim, quòd faciat cessare substitutionem & fideicommissum sub conditione, *si sine liberis* cùm enim matrimonium teneat, non est, cur eius effectus impediatur Non obstat *l. Titio 51. D. de. usufr.* ubi non potest incipere actus ab eo tempore quo finitur; hoc enim verum est, quando in id tempus actûs confertur. *l. Iulianus 20. D. de jure dot.* Quod & hic obtineret, si ita matrimonium initetur. *Contraho tecum, quando moriar*, quia non habet eventum utilem. Aliud, si simpliciter tempore mortis actus celebretur. Simili modo morienti rectè datur libertas, *l. unica §. sed scimus C. de Lat. liber. tollen.* covarr, *d. §. 2. num. 1.* Gomez *ad L. 9. Tauri. n. 56.*

15 Q. II. An & per matrimonium clandestinum proles ante concepta legitimetur? Resp. Aut matrimonium est invalidum, aut validum: illo casu extra dubium esse nihil proli conceptae accedere, cùm quod nullum est, nihil operetur; esse autem dubium in casu, quo est validum, Dicendum tamen, prolem legitimari, ex eo, quòd vis legitimandi prolem ante conceptam sit attributa matrimonio, ut eo tamquam causa sufficiente posito, sequatur & eius effectus, cum non detur textus, effectum hujusmodi restringens ad matrimonium in facie Ecclesiae contractum. Sanchez *3 Disp. 44 n. 7.*

16 Secundò desideratur, secundùm aliquos, interveniant dotalia instrumenta, propterea quod eorum lex civilis passim meminerit. Ubi tamen rectius dicetur, nec jure Canonico ea desiderari, quo tantùm requiruntur nuptiae, quas solus consensus facit nec jure civili, cum beneficium hoc non tam detur instrumentis, aut doti, sine qua etiam constat matrimonium, quam justae conjunctioni, ut dictum ad *D de tit de concub. num. 15* Nec facit, quod leges passim mentionem faciant dotalium instrumentorum hac in materia, hoc enim non alia de causa, quam ad certiorem nuptiarum probationem, ne ad confirmandum liberorum statum quid simuletur à conjugibus, ut patet ex *Nov. Quib. mod. natur. effic legit. 74. § illud quoque*, Donel. 2. *Comment. c. 21. in fine.*

17 Tertiò, Ut proles ex iis sit concepta, inter quos potest esse matrimonium, uti passim loquuntur & requirunt textus. Dedit enim lex subsequenti matrimonio vim purgandi maculam contractam per priorem copulam, non ita turpem.

18 Unde quaeri posset, An illa partium habilitas adesse debeat tempore copulae, an vero sufficiat adhuc tempore natae prolis; v. g. Titius cognovit uxorem Maevii, quae antequam ex Titio pareret, decessit Maevius, an legitimetur proles postea nata per matrimonium cum Titio? Resp. Plerosque hoc velle, & resolvere in partem proli favorabiliorem, scilicet illam legitimari per matrimonium subsequens. Pro quibus facit *lib. Nuper Cod. d natural. lib.* ubi non conceptionis, sed partus tempus inspiciendum, si hoc prosit quoad statum liberorum. Idem habet *lib qui in utero D. de statu hom & Novel Quib. mod. natur. effic. sui § reliqui vers. insuper.* Quam opinionem ut communem post alios sequitur Covarr. *hic p. 2 c 8 §. 2. num. 2. & 3.* Fachin. *1. contr. c. 5.* Sanchez *8. disp 7. num. 19.* Verùm contraria magis est probabilis & rationi juris conformior, inspiciendum scilicet esse tempus conceptionis, quae & securior est. Quo facit *l. 11. D. de statu hom* in qua concepto ex conjunctione filiae patre ignorante, atque ita tempore inhabili, non prodest, quod mortuo avo, nascatur tempore habili. Habet ea sententia magnum fundamentum *in c. Tanta h. t.* in verbis *si autem vir, vivente uxore aliam cognoverit, & ex ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eamdem duxerit, nihilominus spurius erit filius.* Qui textus non nativitatem inspicit, sed conceptionem; ex ratione, quod nativitas non conti-

near

tineat culpam sed ipsa copula sit turpis & damnabilis, quam non purgat nativitas: ut parum referat, impedimentum sit sublatum tempore nativitatis. Nec etiam copula illa tenus cohonestat subsequens matrimonium, quod non facit copulæ ante habitæ turpidinem minùs legibus esse damnatam, & ex ea conceptam prolem minùs spuriam. Quò facit dispositio juris civilis, quæ naturalium liberorum nomine dignatur eos tantùm, qui ex ea muliere nati, quæ tempore copulæ nubere & uxor legitima esse poterat, *Nov. de incest. nupt.* 12. §. *dubitatum*.

18 Nihil facit pro priori sententia *d. l. qui in utero*, quæ in favorabilibus vult inspiciendum esse tempus vel conceptionis vel partus, quod partui est utilius; quia loquitur de qualitate libertatis. Nam variabilis cum sit matris status, rectè tempus illud inspicitur, quòd partui utilius. Aliud est in qualitate, quæ oritur ex delicto coitus; quo in casu ridiculum est considerare nativitatis tempus, cum regula juris sit, quod qualitas ex antecedenti, non ex necessario consequenti consideretur, & delictum semel perfectum variationem non ex necessario consequenti consideretur, & delictum semel perfectum variationem non recipiat, etiam per pœnitentiam, *l. Qui ea mente D. de furtis* Non obstat etiam *d. l. Nuper & d. §. reliqui*, nam istos textus loqui tantùm de qualitate, quæ caussatur ex instrumentis dotalibus ante vel post conceptionem confectis ex ipsis verbis dignoscitur, & post eam præmissam subjungitur decisio, quod sit inspiciendum tempus proli commodius. Ut ea neutiquam sit dicenda respicere qualitatem damnatæ conjunctionis: quia ridiculum foret dicere, natum ex adulterio ideo non esse adulterinum, quòd mortuo marito sit natus, cum secundum *l.* 1. *D. de pœnis* tempus commissi inspiciatur in delictis, & secundum illud pœna inferatur. Hanc sententiam multis probat, contrariam omnino improbans, Franc. Sarmient *Select. Interp.* 1. *c.* 5. *num.* 10. D Wames. *bic. Conf.* 544. *& seq. num* 4. & inclinat in eamdem Suarez. *De censf. disp.* 50. *sect.* 1. *num.* 3. addens Covarr. postea motum rationibus Sarmienti notasse, & rem dubiam atque indecisam reliquisse.

19 E contra quæritur, An, si tempore conceptionis non fuerit impedimentum, ponatur tempore nativitatis, videlicet per matrimonium utriusque cum altero; Resp. Hoc non obstiturum, quo minus ablato postea impedimento, matrimonium ritè contrahatur inter eos, atque ita proles legitimetur, cum in *d. c. Tanta* excipiatur solum casus, quo copula fuit damnata legibus, quæ in casu proposito non est talis; nec pro tali potest haberi, propter supervenienes impedimentum, quod neutiquam potest dici adficere copulam, & per eam conceptum fœtum; cum secundum dicta, qualitas ex antecedenti, non ex necessario consequenti consideretur, neq; casus subsequēs trahatur retrò Quò modo rectè dictum superius, delicta considerari secundùm tempus, quo committuntur. Covarr. *d.* §. 2. *n.* 18 Suarez. *d. sect.* 1. *n.* 4.

20 De eo etiam quæritur, An ex copula adulterina aut incestuosa ignoranter habita conceptus per subsequens matrimonium legitimetur? Resp. Hoc aliquos velle, quos citat Covarr. *d.* §. 2. *nn.* 19. ipse contrariam partem magis probans, quæ & probabilior est, cum incestum aut adulterium committens, etsi sit extra culpam incestus, sit tamen in vitio, quod clam agendo fovit. Facit text. in *c. ex tenore h. t.* ubi matrimonium incestuosum clandestinè contractum non solvat ignorantia parentum; cum opinio in illicitis non excuset, maximè procurata ignorantia, qualis hæc habetur. Imò indubitatam istam facere videtur *d. c. Tanta*, quod habet conceptum à viro, uxore eius vivente, ex alia muliere esse spurium, nulla facta distinctione, an mulier sciverit vel ignoraverit viri istius statum Sarmient, *d. lib.* 1. *c.* 6. *num.* 2. Suarez *d. sect.* 1. *num.* 5.

21 Quid juris in concepto ex beneficiato aut Novitio? Resp. Sarmient. *d. lib.* 1. *c.* 5. *num.* 9. negare talem legitimari quia non sit naturalis; ex eo, quòd licet inter eos ex quibus conceptus, matrimonium esse potuerit tempore copulæ, & solvi vinculum, non tamen fuerit solutum. Verùm contrariam opinionem veriorem esse, talem legitimari per subsequens matrimonium, cum non possit videri natus ex damnato complexu. Joan. Andr. *ad Reg. sine culpa num.* 4. *& seqq. De R. I. in* 6. nec beneficiatum vel Novitium implicet matrimo-

nio conjungi, utpotè qui nullo jure ad hoc reddantur inhabiles: ut subsequenti matrimonio inter eos, qui copulam habuerunt, legitimetur nata inde proles. Covarr. *d. §. 2. n. 5.* Idem dicendum de concepto ex sponsa aliena, quod matrimonium cum ea initum per tertium teneat, & copula cum eadem habita dici nequeat damnata. Sarmient. *d. c. 5. num. 7. & 8.* Neque enim rectè sentiunt, qui adserunt, adulterium committi cum sponsa aliena, qua de re inferius ad *tit. de adult.* agetur.

22 Est & quæstio, An matrimonium reputatum legitimum bonâ fide, operetur hac in materia eumdem effectum, quem verum? R. Conceptos ex matrimonio putativo, ignorato impedimento, sive per utrumque sive per alterutrum conjunctorum, haberi pro legitimis, ratione ignorantiæ, etiam alterius tantum rescriptum in *c. ex tenore pen. h. t. & dictum sup. eod. in princ.* ideoque aliquos attribuere & hunc effectum tali matrimonio, quoad ante natos; ex eo, quod titulus putativus in jure sæpe operetur effectus veri tituli, & quod tale matrimonium retrotrahatur. Contrariam tamen sententiam esse veriorem, cum effectus legitimationis à Canone sit attributus tantum vero matrimonio; de eo enim intelligendum *d. c. Tanta* (quia regulariter verba sunt intelligenda simpliciter, non etiam secundum quid) non de putativo, quod secundum quid tantum est matrimonium, non etiam proprium. Alias non tam matrimonio; quàm bonæ fidei attribueretur ista legitimandi vis.

Non obstat, quod titulus putativus eosdem ferè producat effectus, quos verus, secundum *d. c. ex tenore*: nam hoc verum est, quando agitur de iis producendis tractu successivo tempore supplente defectus, ut videre est in usucapionibus. Secus est, si effectus sit momentaneus, nullo alio colore associatus, ut in casu proposito. Et sic in casu *d. c. ex tenore* cum putativo titulo concurrit aliud, scilicet procreatio liberorum extra noxam, propter bonam fidem, quæ non potest extendi ad eos, qui in peccato sunt concepti, cum ut nihil est, quod agentes salvet, ita nec quod taliter conceptos, nisi subsequatur actus verus, cui per legem iste effectus attributus,

quale est verum matrimonium, *d. c. Tanta.* Ita Sarmien. 1. *Select. interp. c. 6. n. 2. & 3.*

23 Postremò quæritur, An per matrimonium avi contingat legitimatio nepotis ex filio naturali præmortuo? R. Id velle æquitatem & matrimonii favorem per quod deletur omnis macula præcedens: quod non esset, si nepos legitimus ex filio naturali non fieret avo suus. Facit, quod jus filii transeat in nepotem, *l. si filium D. de gradib. & adfin.* ubi adoptatus in locum filii videtur fuisse frater defuncti filii naturalis ipsius adoptantis: & quod rectè fiat adoptio in locum nepotis tamquam ex filio, quem habuit, aut etiam numquam habuit, *Instit. de adoptionib.* Ut non obstet argumentum de extremis inhabilibus, ob defectum medii; quia sufficit extrema habilia esse quoad rem & causam, de qua principaliter agitur, uti est matrimonium. Alciat. *De præsumpt. p. 1. nu. 10.* Covarr. *d. §. 2. n. 24. & seqq.* Gomez *ad l. 9. Tauri n. 6.*

24 Cæterùm quod ad effectum istius legitimationis attinet, is in primis hoc operatur, quod habilem efficiat ad succedendum, non tantum in ea, quæ jure communi deferuntur sed etiam lege speciali municipali aut statutis legitimè natis competunt, cujusmodi est jus primogenituræ, feuda, emphyteusis, & similia. Præterea ad obtinenda officia & munia utriusque fori, sive civilia sive Ecclesiastica: ut in nullo legitimati taliter differant à legitimè ab initio natis. Retrotrahitur quippe hæc legitimatio ad tempus nativitatis, quasi ab initio copula fuisset legitima. Covarr. *d. §. 2. n. 24. & seqq.*

25 Altera legitimationis species est per rescriptum Principis quo inhabiles per legem habilitantur, & illegitimè nati habentur ac si legitimi essent, eorumque jura consequuntur. Permissum hoc cuilibet Principi quoad suos subditos, quantum ad sæcularia munia & officia successionesque. Idem jus est Pontifici Rom. quoad omnes Christianos, qui omnes sunt ejus subditi; cujus tamen legitimatio non proderit nisi quoad Ordines, dignitates & beneficia Ecclesiastica, *c. per venerabilem 13. h. t.* Habet enim in spiritualibus Pont. summam potestatem circa omnes Christianos, etiam in casu, quo proles nata ex nefaria copula, cum sit supra jus, ut quod huic denega-

tum

rum concedere possit restituendo. Quoad successionem & civilia munia non prodest Pontificis legitimatio, ne turbet Judicis laici jurisdictionem. Nisi tamen & ipse potestatem temporalem habeat circa personam, aut aliquis non habens superiorem se eatenus eidem subjiciat, aut ita postulet Reipubl. necessitas, *c. Novit. sup. de judic.*

26 Ut autem legitimatio hæc effectum habeat requiritur Primò, Consensus liberorum, *d. Nov.* 89. §. *generaliter*. Nam ut iis invitis non solvitur patria potestas, ita nec inviti eidem subjiciuntur, ne jure suo priventur. Ubi tamen sufficiet consensus tacitus, qui colligitur ex silentio. Quo modo & infans rectè videtur legitimari, quod ejus consensus ut in emancipando non requiritur, ita nec in legitimando requiri videatur, quatenus tamen major factus rem ratam habet.

27 Secundò, Parens nullos alios liberos habeat *Nov. Quib. modis natur. effic. legit.* 74. § *si quis sanè* & § *liceat*, & *d. Nov.* 89. §. *si igitur*, ex ratione, ne justis liberis bonorum quid auferatur. Non impeditur tamen Princeps, etiam liberis justis existentibus, legitimorum jura attribuere naturalibus, cum ex causa alicui jus suum auferre posse Principem juris sit notissimi, qui legitimam relinquendo salvam justis liberis, satisfecit legi. Quod ipsum ut potest per matrimonium, quidni & per Principem? In dubio tamen hoc non præsumitur voluisse Princeps, cum beneficia Principalia interpretemur, ut quàm minimum juri publico aut Juri alterius detrahant Felin. *in c. cum olim nu.* 16. *de sent. & re judic.*

28 Tertiò, Patris requiritur voluntas eos Principi offerentis, *d. Nov.* 89 §. *si verò is*, & §. *si verò solummodò*, etiam per ultimum elogium hoc petentis. Quamvis non impediatur Princeps ad liberorum ipsorum petitionem eos legitimos pronuntiare, si morum probitas & industria ita exigat, quæ in talibus non rarò magis elucet, quàm in legitimè natis. Non erit tamen illius ullus effectus quoad successionem, & alia jura aliis quæsita, ne Principale beneficium aliis obsit, nisi publica aliud suadeat causa. Imò moris est, inseri legitimationibus per S. Pont. aut Principem clausulam, ut succedant patri, matri, & aliis, ita demùm, si proximi ex cognatione consenserint, sine præjudicio venientium ab intestato, quàm inseri debere testatur Felin. *d. loco num.* 17.

29 Ubi dubitatur, An ejusmodi clausula referenda sit ad consensum eorum, qui sunt successuri, an verò ejus cui succeditur? R. Non videri fundatam illorum opinionem, qui ista clausula designari successuros volunt, etiam collaterales, nam, ea opinione admissa, nullius momenti clausula foret, quippe cujus numquam esset usus, cum verosimile non sit, alios ab intestato venientes umquam consensuros, ut legitimatus partem faciat: unde alii eam ad descendentes ex corpore testatoris restringunt. Rectius ad consensum eorum restringitur, quibus legitimatus intendit succedere, cui est liberum de bonis disponere, & vocare hæredem, quem vult, etiam legitimatum, sine præjudicio aliorum agnatorum venientium ab intestato, ut qui spem successionis quidem habeant, nondum verò jus aliquod, quod pendet ex arbitrio possessoris: ut & eorum consensum in legitimatione non requiri sit verius.

Legitimandi hæc licentia competit tantum iis Principibus, qui superiorē non agnoscunt. Inferiores tamen aliqui hanc facultatem sibi adrogant, non tam jure suo, quàm ex commissione Principis. Quâ viâ eam auctoritatem usurpant Comites, quos Palatinos vocant.

Unum superest quærendum, An rectè fiat extra territorium legitimantis? R. Nihil vitii continere quoad subditum, cum sit voluntariæ jurisdictionis, quæ alibi circa personam subditam rectè exercetur; non etiam circa rem, quæ sequitur jus loci. Quo modo uno in loco legitimatus non habetur alibi legitimus sive quoad successiones, sive quoad honores, cum extra territorium suum nemo jus dicat. Nihil ad hoc faciente patris testamento, ad cujus preces legitimatio facta, cum non possit invertere jus publicum loci. Covarr. *De matrim. p.* 2 *c.* 8 §. 8. *num.* 43. Vid. Socin. *Cons.* 47. *n.* 39. *vol.* 4. Paris. *Cons.* 10. *n.* 78. *vol.* 2. Angel. *in l.* 1. *C. de jure aureor. annull.* Surd. *Cons.* 1. *n.* 75. contrarium adserentes.

TITULUS XVIII.

Qui matrimonium accusare possunt, aut contra illud testificari.

SUMMARIUM.

1. *Ad matrimonii dissolutionem opus est auctoritate Ecclesiæ.*
2. *Protestatio alterius de non consentiendo in matrimonium an impediat illud contrahi?*
3. *Quid si uterque confiteatur se consensisse fictè?*
4. *Consanguinitas objecta qualiter probanda.*
5. *An ad hoc sufficiat unius testis dictum.*
6. *Fama an probet quoad effectum impediendi matrimonii.*
7. *Confessio impedimenti quoad utramque partem an sufficiat?*
8. *Ad dissolvendum matrimonium testes quot & quales requirantur.*
9. *Confessio partis utriusque an sufficiat eo casu?*
10. *An ob testimonium unius, jurantis subesse impedimentum dirimens, teneatur conjux abstinere à matrimonio?*
11. *Conscius impedimenti an teneatur illud revelare?*
12. *Accusatio matrimonii qualiter fieri debeat.*

SPectat sequens libri pars ad matrimonii dissolutionem, quod ut legitimè initum dissolvi nequit, ita de facto potius, quàm de jure contractum meritò dissolvitur.* Ne autem contingat temerè dissolvi, opus est auctoritate Ecclesiæ; præmissa diligenti inquisitione, per testes, aliaque indicia & circumstantias, *c. 1. h. t.* per quas possit constare vel de ficto alterius consensu; veluti si alter ante matrimonium protestetur, se neutiquam in illud consentire.

Qua in re disputatio est, An ejusmodi protestatio impediat matrimonium subsequens? R. Ejus opinionis esse Joan. Andreæ in *c. Tuas 26. num. 13. sup. de sponsal.* quasi sufficeret ad dissensum indicandum ista protestatio. Cujus opinio ut posset procedere in casu, quo coram parte sciente & consentiente protestatio est emissa, quòd videatur juri suo cedere, se nolle contrahere, cum desit consensus, non etiam procedet in casu, quo clam altero est emissa, quia non potest præjudicare ignorantis, nec prodesse protestanti, qui faciendo actũ protestationi contrarium videtur ab ea recedere, ut rectè tradit Jason in *l. Non solum § Si morte num. 14. vers. Secunda conclusio D. de novi op. nuntiat.* & facit text. in *l. cum in plures 60 §. locator D. Locati.* Protestatio enim facto contraria nihil operatur. Navar. *De Regularibus Comment. 3. n. 14.* Quod accipe, nisi sit causa subjuncta, veluti metus justus, quæ facit protestationem justam, & operari nullitatem. Navar. in *Summæ, 22. num. 78.* Si tamen causa probetur, neque enim est satis eam allegare, si probari nequeat. Nam aliàs protestatio facto contraria nihil operaretur: meritò, cùm non debeat esse in cujuslibet arbitrio, actum impedire quemlibet, præcipuè matrimonialem, non sine scandalo & contemptu Sacramenti. Quæ ita procedent, nisi copula subsecuta fuerit, quæ facit à protestatione recessum videri, non tantum in primo casu, *arg. cap. per tuas sup. de condit. appos.* verum & in secundo Covar. *hic p. 2. c. 2 n. 3.* Sanch. *2 disp. 45. q. 2.* Deserviunt autem ista tantum in foro externo; nam quoad forum internum, deficiente vero consensu matrimonium esse nequit. Navar. *d. loco n. 76.* Sanchez *d. q. 2. in fine.*

Quæritur item, An sufficiat ad dissensum, si uterque contrahentium confiteatur se consensisse fictè? Resp. Hoc posse videri, si non subsit collusionis metus aut præsumptio, cùm non præsumatur uterque temerè contra se fateri. Nec facit, quod, ut mox dicetur, impedimentum dirimens non probetur per confessionem utriusque partis: nam illud alia via probari potest: hic alia via deest, commodæ saltem, nisi fortè adhibeantur conjecturæ, quæ sæpè incertæ. Sanchez. *2. Disp. 45. num. 15.* Et hæc ita procedent, nisi copula intervenerit, quæ faciet plerasque circumstantias inefficaces. Navar. *in Summa cap. 22. num. 76. & seqq.*

Si objiciatur consanguinitas, audiendi accusatores & testes, quales in hac materia sunt proximi potius, quàm extranei, ut patet, mater, frater, soror, & alii, *c. significante 5. h. t. & c. super sup. de testib.* quod illis consanguinitatis proximitas sit notior. Videndum tamen, ne & hi

& hi sint corrupti, ob quæstum aut aliud vitium accusantes, aut contra matrimonium deponentes, *c. 1. & d. c. 5. h. t.*

5 Ubi quæsitum, An admittatur dictum unius testis? R. Si agatur de contractu matrimonii impediendo, unum testem integræ existimationis, asserentem se certo impedimentum scire, sufficere, *d. c. super & c. Præterea 12. sup. de sponsal.* Cuius ratio est, quod agatur de peccato vitando, ne impediti contra Canones coniungantur, Abbas *ad d. c. 12. in fine.* Cov. *hic p. 2. c. 6. §. 10. n. 22.* Sanch. *l. Disp. 71. n. 1. & 8.*

6 Q. II. An & fama contrahi matrimonium impediat? Resp. Ita videri, si publica fuerit, per text. in *c. 2. sup. de consang.* Privata licet minus probet, inducet tamen Judicem ad inquirendum super impedimento. Covar. *de loco* Sanch. *d. disp. 71. n. 13. & seqq.*

7 Q. III. An confessio impedimenti per utramque partem sufficiat? Resp. Ante contractum matrimonium sufficere, cum per eam uterque explicet resiliendi à sponsalibus voluntatem, uti potest. Alterius confessioni non idem concedendum, cum tendat in præjudicium alterius. Nisi tamen stet pro matrimonio, & velit illud compleri ab altero recusante; tunc enim quasi mutuus consensus concurrit ad impediendum matrimonium. Ubi tamen cauté advertendum, ne forte is, qui pro matrimonio stare videtur, simulatè agat. Si confessus impedimentum stet contra matrimonium, nulla ei fides habenda, quod videatur in sua causa testari, *XIV. q. 2. in princ.*

8 Ad dissolvendum matrimonium duo testes jurati omni exceptione majores desiderantur, *c. 1. sup. tit. 14. de consang. c. super eo 22. sup. de testib.* quia agitur de magno partis præjudicio; & facilius quid impeditur fieri, quam factum resolvatur. Covar. *hic p. 2. c. 8. §. 12. n. 7. & 8.* Sanch. 2 *disp. 45. q. 4. n. 30.* Fama hic non sufficit, cùm plenè non probet, *c. 5. sup. tit. 13. de eo qui cog. consang.*

9 Q. An hoc casu sufficiat confessio utriusque partis? R. Si contra matrimonium agatur, non sufficere; est enim in propria causa, ut non procedat etiam accedente fama, *d. c. 5.* Si tamen pateat, utrumq; velle matrimonium valere, & nihilominus impedimentũ dirimens confiteatur, concurrente fama, vel tertio accusante, videtur sufficere ista confessio ad dissolutionem, *can. si duo XXXV. q. 6.* Abbas *ad. d. cap. 5. n. 6 & 7.* Menoch. 2 *Arbitr casu 103. n. 9. & 10.* Sanchez. 2. *disp. 45. q. 4. n. 33.* Quod & tractum ad confessionem alterius tantum, stantis scilicet pro matrimonio, Menoch. *d. n. 10.* cùm non sit verosimile quempiam falsum contra se deponere, *arg. l. fin. C. Arbitr. tutelæ.* Confessioque alterius stantis pro matrimonio videtur esse loco legitimi testis, atque semiplenam probationem ponere, quam fama vel tertius plenam faciet. Quod quidem est probabile, si judici appareat ejusmodi confessio esse extra dolum & simulationem & cessare partium collusionem. Menoch. *d. n 9.* Videntur conjuges pro matrimonio stare, si contra eum, qui detegit impedimentum, matrimonium defendant, non etiam si ipsi impedimentum deferant. Quando agitur de separatione quoad thorum, statur confessioni alterius contra se, *c. ex litteris inf. tit. seq.* veluti si quis fateatur adulterium; quæ confessio tantum facit præjudicium confitenti quoad debiti exactionem, & thori separationem, non etjam nocet alteri.

10 Dubitatur, An per testimonium unius jurantis subesse impedimentum dirimens, conjux ab exercitio matrimonii abstinere debeat? Resp. Non videri, cum dictum unius non inducat necessitatem credendi; duo enim passim requiruntur testes, *cap. cum à nobis sup. de testib.* Quia tamen dubium oritur ex dicto unius fide digni, adhibenda diligentia, ne aliàs videatur affectata ignorantia, quæ debiti exactionem redderet peccato obnoxiam. Si debita diligentia adhibita, veritas haberi nequeat, poterit conjux, deposita conscientia dubia, jure suo uti. Navar. *in Summa c. 22. n. 82.* Sanchez. *d. disp. 45. q. 3.* quia non est quod imputetur ei, qui omnem diligentiam adhibuit ad detectionem impedimenti, nec potuit assequi.

11 Ubi quæri potest, An conscius impedimenti teneatur id revelare? Resp. Omninò, quia agitur de peccato proximi, & damno futuro, quod; quantum in se est, quisque tenetur impedire; quatenus potest sine suo incommodo, & res est certa, ne temerè aliis infamiam procuret. Si Pastor tantum sit conscius, im-

 pe-

impedimenti, eius est monere partes desistant, & deinde Episcopo rem denuntiare. Si solus noverit Episcopus, monebit quidem partes, sed impedire invitos non poterit, cùm non possit simul agere judicem & testem; poterit tamen rem indicare Archiepiscopo.

12 Cæterum & accusatio & testimonia personaliter fieri & proferri debent, *c. 2. h. t.* etiam citra litis contestationem, si agatur de consanguinitate, *cap. 1 sup. Vt lite non contest.* intra tempus denuntiationum, quæ in Ecclesia fiunt. Postea comparens non auditur, nisi accusare volens probaverit ante sibi de matrimonio contrahendo non constitisse, aut propter absentiam, aliudve impedimentum, proponere eam non potuisse, *cap. fin. hoc tit.* Hinc ipsi conjuges non facilè admittuntur ad proponendam querelam contra matrimonium, sive ad probandum matrimonium injustum, nisi notorium sit, quod adferunt, vel id ipsum testibus idoneis comprobent, *c. 3 & 5. sup. tit. 13.* Ut nec auditur illa, quæ metu se contraxisse adserit, postquam voluntariè sui copiam fecerit; nam per id consensit in matrimonium *c. 4. h. t.* Non est tamen ei ante copulam deneganda audientia, *c. Consultationi 28. sup. de sponsal.*

TITULUS XIX.

De Divortiis.

SUMMARIUM.

1. *Divortia lege Evangelii abrogata.*
2. *Ex causa adulterii non licet innocenti ad secundas transire nuptias.*
3. *Cultus disparitas non dirimit matrimonium.*
4. *Fidelis conversi cum infideli matrimonium quatenus teneat.*
5. *An in casu dissolutionis illud solvatur ipso jure?*
6. *Infidelis postea conversus cogitur cum fideli habitare.*
7. *Plures uxores habens retinet primam.*
8. *Impotentia perpetua superveniens matrimonio etiam necdum consummato id non dirimit.*
9. *An super eo dispenset S. Pontifex?*
10. *Dispensationis nomine quid veniat.*
11. *Sponsa per vim cognita consummatur matrimonium quoad effectum dispensationis.*
12. *An & per copulam praecedentem?*
13. *Adulterium caussat adulterium quoad torum.*
14. *Vtroque adulterante fit compensatio delicti.*
15. *An & adulterante innocente post sententiam divortii?*
16. *An viro diverti liceat ab uxore, cui causam adulterandi dedit per expulsionem aut alimentorum denegationem?*
17. *An si petenti debitum deneget conjugale?*
18. *Adulterii nomine quid hic veniat.*
19. *Divortium fit & ex aliis causis, ut incolumitatis animæ & corporis.*
20. *Item ex causa hæresios.*
21. *Ex causa sævitiæ & malæ tractationis.*
22. *Causant & divortium inimicitiæ, non minæ.*
23. *An & furor alterius?*
24. *An crimen mariti, ut furtum?*
25. *Periculum animæ caussat quoque divortium.*
26. *Divortium ex dictis causis tantum est temporale.*
27. *An & ex causa hæresios?*
28. *Separatio facienda auctoritate judicis.*

PEracta accusatione, & probato impedimento dirimente, facienda est separatio, per declarationem nullitatis præcedentis. Nã superveniens, licet sit dirimens, neutiquam tamen divortium caussabit quoad vinculum; quod semel rectè initum non potest dissolvi, licet tale sit quod debiti exactionem impediat. Non obstat, quod lege Mosaica fuerit toleratum divortium, *can. hac ratione XXXI. q. 1.* idque ob duritiem cordis, ut ait ipse Christus, *Matth. 19. & Marci 10.* permissum jure Digest. & Cod. ac postea restrictum ad pauciores causas per *Nov. Vt liceat matri & aviæ 117. §. quia verò & seq.* Nam lege Evangelii, quam hac in parte sequi debemus, omninò est abrogatum divortium & matrimonium semel ritè contractum declaratum omninò indissolubile, *Matth. 19. Luca 16. can. quos Deus XXXII. q. 2. c. Inter sup. de translat. Episc.*

2 Quod omninò verum est in matrimonio consummato, de quo intelligendus *d. can. quos Deus*; nam non consummatum dissolvi posse dictum supra *ad tit. de convers. conjug.* ne quidem causa adulterii excipiatur, licet aliud

liud sentiant hæretici hodierni, illi quinti Evangelii bucinatores, ex causa scilicet adulterii omninò solvi matrimonium, & innocenti liberum esse alias quærere nuptias: quod ipsum ex Catholicis quidam adseruêre, Cajetan. in illud Matth. 19. *quicumque dimiserit*, & Erasm. in *Annot. Epist. 1. ad Corinth. c. 7.* ubi scriptum reliquit, ex Ecclesiastica tantum constitutione, eaque prædura, innocenti nefas esse ad novas convolare nuptias, quam & ideo abrogandam censet. Verùm Conc. Trid. *Sess. 24. can. 7.* istam opinionem anathemate damnat, quod & ante responsum erat in *c. ex parte 9. sup. de sponsal. & matrim.* scilicet aut adulteram sibi reconciliare, aut, dum vivit, continere. Confirmatur ea sententia ex sacra Scriptura, Marci 10. & Lucæ 16. *Qui dimiserit uxorem, & aliam duxerit, mœchatur*: 1. ad Corinth. 7. *Præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari*: & ad Rom. 7. *Quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi. Vivente viro vocabitur adultera si fuerit cum alio viro.* Nec facit quidquam pro istis tenebrionibus exceptio contenta, Matth. 19. ubi Christus. *Quicumque*, inquit, *dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*: nam perperam illi exceptionem hanc, *nisi ob fornicationem*, attribuunt subsequentibus verbis, *& aliam duxerit*, quasi eo casu alia duci possit citra adulterium, cum exceptio præcedat ista verba, & subjungatur verbis, *qui dimiserit uxorem*. Nam quod dicit Salvator, *mœchatur*, hunc habet sensum, facit eum mœchari occasionaliter, eò quòd det occasionem per dimissionem, nisi eum excuset fornicatio mulieris; cum intentio Salvatoris ibi sit ostendere casum quo ea, quæ habetur, dimitti possit sine peccato, ex eo scilicet, quòd fidem non servaverit. Cum enim antè dixisset, non esse dimittendam uxorem, ne detur ei occasio fornicandi, subjũgit exceptionem, qua salvat dimissionem uxoris fornicariæ, eò quod per dimissionem non tam detur occasio fornicandi, quàm ab ea potiùs sit arrepta: aliàs frustrà prædicta exceptio subjungeretur verbis, *si quis dimiserit uxorem*, si non ea tantùm verum & subsequentia verba, *& aliam duxerit*, limitaret; quibus proinde subjungenda fuisset, secundum naturam exceptionis, quæ præcedentia limitare solet, non etiam sequentia. Facit pro hoc sensu, quod habetur *Matt. c. 5.* ubi ait Salvator, *Omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam mœchari.* Ut exceptio tantum salvet dimissionem, non etiam matrimonium cum alia initum. Quò facit, quòd Marci 10 & Lucæ 16. Salvator simpliciter adserat eum, qui dimittit uxorẽ suam & aliam ducit, mœchari, omissa exceptione. Estq; hic sensus legitimus S. Scripturæ, cumq; indicat totus contextus præcedens, in quo ipse Salvator dicit duos esse in carne una, nec separandos esse: libellum autem repudii tantũ esse permissum Judæis, propter duritiem cordis eorum; ab initio autem sic non fuisse. Vid. latius Bellarm. *tom. 2. Contr. de matrim. c. 15. & 16.* Franc. Turrian. *pro Epist. Decret. Pont. lib. 5. c. 10. & 11.* Et ita habet Orthodoxorum consonans sententia; sibi applaudant licet hæretici in suo sensu impudicitiæ pleno, tripudientque in eo ipsi errantes, atq; aliis errãdi occasionem præbentes. Adde, si per fornicationem vinculum matrimonii solveretur, infinitis repudiis & fraudibus quibus conjuges se mutuo ad fornicandum inducerent, viam apertam fore. Sanch. 10. *disp. 2. n. 2.* Frustrà objicitur *can. concubuisti* XXXII. *q. 7.* quia non est accipiendus, quasi adultero superstite, liceat innocenti ad secundas transire nuptias, sed tantũ eo demum mortuo, ut apertè insinuatur in *can. Hi verò ead. q. 7.* qui neutri, altero vivo, permittit novas nuptias, innocenti verò non aliàs, quã altero defuncto. Ut quod habet *can. uxor* XXXII. *q. 7* licere viro, qui peccavit, aliam ducere, si subreptitium, ut etiam ibi notatur, istud à falsatorib. esse insertum. Et facit, quod crimen viri non sit levius, quàm mulieris; atque aliam esse mentem D. Ambrosii, cui *d. can. uxor* adscribitur, patet ex *can. nemo* XXXII. *qu. 4.* (qui est eiusdem D. Ambrosii) ubi requirit parem in utroque conjuge castitatem; unde & utriusque fidem violantis par erit pœna.

Cultus disparitatem, propter infidelitatem apostasiam à fide, vel hæresin alterius supervenientem, minimè dirimere matrimonium, patet ex dictis supra, *ad tit. de convers. infidel.* 3

Infidelium, inter quos matrimonium esse ratum, dictum *ibid.* altero ad fidem converso, altero in paganismo permanente, separa- 4

tionem

tionem venit Ecclesia; ut per conversionem unius & alter salvari possit; cum contingat sanctificari virum infidelem per mulierem fidelem, & è contra, secundùm Apost. 1. *ad Corint.* 7. quatenus tamen non subest impedimentum juris naturæ, quod non potest relaxare in infidelibus Pont. ut relaxavit impedimentum à Canonibus inductum, propter quod separari illos noluit, *c. Gaudemus* 8. *h. tit.* idque ne per spoliationem coniugis alter retrahatur à conversione. Nisi tamen infidelis discedat, aut fidelis non possit eum eo permanere sine blasphemia Creatoris, aut peccato, ad quod pertrahi posset: tunc enim relinquere eum poterit, cùm non sit subjectus servituti in hujusmodi, ut ait Apost *d. l.* potestque fidelis novas inire nuptias, ubi tamen non est spes proxima conversionis alterius. *d. c. Gaudemus* 8. *& c. Quanto* 7. *h. t.* Latè Sanchez. 7. *disp.* 74. *n.* 4.

5 Q. An istis casibus solvatur matrimonium ipso iure? Resp. Non videri, sed demum novis nuptiis initis per eum, qui dimisit coniugem. Quod facilè patet ex eo, quòd in *d. c.* 8. *in fine*, cogatur dimissor recipere dimissam, si ante novas nuptias contingat dimissam ad fidem converti, non etiam post eas cum alia initas si quidem fuerint legitimè contractæ, ut non sint dissolvendæ propter alterius conversionem Sanchez 7. *Disp.* 75. *num* 4. Idem dicendum, si ad sacros Ordines adspirare velit fidelis, aut Religionem intrare, nam hoc ei liberum, Sanch 7. *Disp.* 76.

6 Infidelis si postea ad fidem convertatur, cogitur eum fideli habitare, nec eo invito potest Religionem intrare, aut Ordinibus initiari, ne ex sua malitia commodum reportet. Multò magis prohibuit Ecclesia separationem, utroque ad fidem converso etiamsi in gradu prohibito jure humano sint coniuncti, *d. cap.* 8. ne ea res à conversione avertat.

7 Quid si conversus plures habuerit uxores, juxta aliquarum gentium permissionem? R. Primam eum retinere debere, si modò conversa fuerit, *d. c.* 8. *§ quia verò*, aliàs dimittere: cum lex Evangelii polygamiam non ferat: imò & primam repudiatam revocare debere, dimissa ea, quam superinduxit. Nam licet leges gentium repudiationem admiserint, non tamen Evangelii veritas, *d. c.* 8. *§. quia verò* Sanch. *d. lib.* 7. *Disp.* 73. *n.* 5.

Dicta non tantùm obtinent in matrimonio consummato, verùm & non consummato, cum & hoc sui plenam consecutum sit substantiam ex solo consensu. Quo tamen casu per ingressum in Religionem approbatam resolvi etiam quoad vinculum & altero invito, dictum sup. *De convers. conjug.* idque ratione mortis in cuiusdem civilis, quam inducit professio.

8 Quæritur autem, An & eo casu perpetua impotentia superveniens faciat dissolvi vinculum? Resp. Esse quidem durum, habere conjugem impotentem, tamen semel ritè contractum matrimonium non irritari ex causa superveniente, licet sine culpa alterius, non tamen sine causa, *c. quanto in fine h. t.* Nam casu damnum superveniens nocet domino, alteri scilicet coniugi, cui est jus & potestas in corpus alterius. Ubi nihil facit, quòd non sit consummatum, nam hoc non minus ratum est, quàm consummatum: ut, cùm habeat plenam essentiam matrimonii, etiam habeat indissolubilitatem. Nec obstare debet, quod dictum de dissolutione istius, etiam quoad vinculum, per ingressum in religionem, quia per eum contingit mors civilis, non item per impotentiam. Vid. Sanch. 7. *Disp.* 102.

9 Q. II. An per dispensationem Pont Rom. dissolvatur quoad vinculum? R. Extra controversiam esse, neutiquam solvi quoad vinculum, illud, quod est consummatum, cùm à Deo acceperit suam indissolubilitatem, cui Papa minimè contravenit; destrueret enim potiùs, quàm ædificaret *can. sunt quidam* xxv. *q.* 5. Estque hæc Catholica sententia, nisi quod Covar. *hic p.* 2. *c.* 7. § 4. *num.* 22. quosdam contrarium tenentes referat; sed pauci illi sunt, & ratione non nituntur. Receptum quoque à Theologis plerisque, ne quidem super non consummato Pontificis dispensationem valere, quos sequitur Covar. *d. loco n.* 19. Pro cujus sententia facit Primò *cap. ex publico in fine sup. de convers. conjug.* ubi quos Deus conjunxit homo non separat. II. Quòd habeat istud matrimonium omnem sui perfectionem quoad substantiam, ut significet Christi conjunctionem cùm Ecclesia, & ponat verum Sacramentum, super quo non dispen-

pensat Pont. III. Quod consummatio non ponat nisi accidentariam differentiam à matrimonio rato; ut si ista operetur indissolubilitatem, eadem sit tribuenda matrimonio rato, non consummato. Unde ferunt Adrianum VI. cum ab eo peteretur dispensatio super rato, adducta in favorem Cajetani opinione, primò miratum fuisse virum Theologum id sibi persuasisse: deinde se dare quod posset, sed credere nihil posse Rebell. *p. 2. lib. 2. q. 15. sect. 3.* Probat hanc sententiam multis Gutierrez *Can. quaest. 1. c. 17. n. 12. & seq.* Non desunt tamen ex Theologis, qui contrarium adserant, quos *d. loco* citat Covarr. quibus adstipulantur multi Canonistæ, & praxi confirmatum esse se auctore tradit Navarr. in *Summa c. 22. num. 1.* & tenet Gloss. *in d. cap. ex publico*, quatenus tamen justa subest causa, cuiusmodi est impotentia contingens per exsectionem, aut alias ante consummationẽ, odium capitale, aut simile quid, unde grave scandalum metuendum. Consensus utriusque neutiquam ponit sufficientem causam divortii. Etsi enim contractus ex eo dependeat, matrimonium tamen ultra contractum includit Sacramentum, quod ponit indissolubilitatem, ut per se & ex natura sua dicatur indissolubile Ratio pro hac posteriori opinione, quæ probabilior videtur, est, quod matrimonium tale nec sit inseparabile jure naturæ; cum infidelium matrimonia, si alter tantum convertatur ad fidem, solvatur etiam quoad vinculum, uti paulò ante dictum: nec ex vi Sacramenti, cuius nullus effectus est inseparabilis, cum characterem non imprimat; & significationi unionis nihil inseparabile subsit, cum repræsentatio unionis Christi cum Ecclesia per charitatem, quæ subest matrimonio rato, sit separabilis saltem quoad membra per peccatum mortale. Nec obstat *d. c. ex publico*, & si qua similia, quia accipienda de matrimonio consummato, cum loquantur de conjugibus, qui per Deum sunt conjuncti & facti una caro, ut interpretatur ibi Pont. quales non sunt ante consummationem, *c. 2. sup. de convers. conjug.* Et de tali matrimonio intelligendum dictum illud, *quos Deus conjunxit homo non separet*, ut apparet *ex can. Non est dubium & can. Lex divina XXVII. q. 2.*

Non obstat, quod ante consummationem matrimonium sit Sacramentum; nam super eo si non directè, saltem indirectè, potest dispensare Pont. quatenus tollit humanum contractum, qui est fundamentum Sacramenti, quo corruit, illo sublato; ad modum quo per Trid. clandestinitas ponit impedimentum dirimens, de quo sup. *Tit. 3.* Quod allegant alii, consummationem non ponere nisi accidentariam differentiam à non consummato, non omninò ita se habet, cùm addat integrale implementum; uti traditio rei venditæ integraliter contractum complet, qui tamen ante erat perfectus. Est & huius sententiæ Bellarm. *tom. 1. de Monach. lib. 2. c. 28.* pluresque citat Sanch. *2. Disp. 14. n. 2.*

10 Et hæc accipienda sunt de dispensatione non sumpta propriè pro relaxatione juris, ex communi regula, quæ non permittit inferiorem derogare juribus superioris, sed pro juris interpretatione quam potest facere inferior quoad casum singularem, ex certa ratione non comprehensum sub jure generali Barbosa D. *Solute matrim. p. 2. Rubr. num. 103. & seq.* Hinc sequitur, Pontificem eadem auctoritate posse dissolvere matrimonia infidelium ad fidem conversorum, quæ non sunt firmiora matrimoniis fidelium non consummatis, cum non teneant nisi ratione contractûs. Navarr. *cons. 3. n. 13. de convers. infid.*

11 Quid si per vim sit compressa sponsa? R. Videri tunc consummatum matrimonium, atque ideo Papam dispensare non posse, ex eo quod cum per istam copulam sint facti una caro, procedat dictum, *Quos Deus conjunxit, homo non separet*, juxta dicta in quæstione superiori. Ubi rectè repetentur ea, quæ dicta sunt in simili quæstione, *sup. de convers. conjug. num. 13.* Vid. Barbosa *d. p. 2. n. 106* Covarr. *hic p. 2. c. 7. § 4. num. 10.* Sanchez *2. Disp. 22. numer. 4.*

12 Q. IV. An copula præcedens faciat videri consummatum, ad effectum removendæ dispensationis? Resp. Esse, qui hoc velint, tamquam si retrotraheretur matrimonium subsequens ad copulam præcedentem, *arg. cap. tanta sup. qui filii sint legit.* Verius tamen per eam non induci consummationem, atque ita non impediri Pont. super eo dispensare tamquam jam consummato, *arg. c. veniens 15. sup. De sponsal.* ubi ad hoc, ut sponsalia de futuro in matri-

matrimonium transeant, requiritur, ut copula subsequatur. Faciunt huc dicta in simili quæstione sup. *De convers. conjug.* n. 4. Nihil facit argumentum ex *d. c. Tanta*; nam ibi hoc ita statutum in favorem prolis, ut non debeat extendi in favorem fornicantium. Covarr. *hic* p. 2. c. 4. §. 1. n. 15. Barbosa *d. p.* 2. n. 107. Sanch. 2. *disp.* 21. n. 12.

23 Hæc ita quoad vinculum, Ad thorum quod attinet, separatio est permissa, uti & denegatio debiti, propter adulterium alterius. Quod tamen ut sit certum necesse, sive viri, sive mulieris, nam quoad castitatem æquale est utriusque jus, *can. nemo* XXXII. *q.* 1. Nisi quod vir uxorem adulteram debeat rejicere, ne videatur sordes ejus & turpitudinem approbare, *can.* 1. & 2. XXXII. *q.* 1. Non ita è contra mulier deserere virum, cum vir sit caput uxoris.* Si tamen, antequam divortium ex hac

24 causa fiat, adulteretur & alter, non profertur divortii sententia, cum paria delicta mutua compensatione tollantur, quatenus causa est liquida, uti requirit natura compensationis. Sanchez 10. *Disp.* 6. *num.* 2. Cui etiam locus est, licet unus sæpius, alter autem semel tantùm adulteratus fuerit: nam qui postremò peccavit, hoc ipso amittit jus ante quæsitum, vel separandi se, vel negandi debitum. Sanch. *d. disp.* 6. *n.* 8.

25 Quid si post sententiam divortii adulterium alterius, ad cuius instantiam lata, supervenerit? Resp. Non videri per istud adulterium subsequens dimisso actionem quæri, per quã recipi se postulet, cum exceptio rei judicatæ non aboleatur per superveniens alterius adulterium. Sententia enim à debiti conjugalis exactione & cohabitatione absolvit, ut restitutio frustra petatur. Quod omnino ita procedit, si coniux innocens post promotionem ad Ordines aut ingressum adulteretur, quia per adulterium non potest se liberare à statu, quẽ legitimè suscepit. Aliàs de sententia ista dubitari posset, quæ licet videatur transisse in rem judicatam, non facit tamen innocentem postea fornicando non peccare contra matrimonii fidem. Ut eo casu videatur esse judicis, conciliare partes, tamquam pastoris animarum, ut obvenietur incontinentiæ periculo, cui divortium dat occasionem. Sanchez 10. *Disp.* 9. *q.* 3. *n.* 30.

16 Quæri hic posset, An liceat viro diverti ab uxore, cui per expulsionem aut denegationem alimentorum causam præbuit adulterandi? Respondendum. Nihilominus adfirmandum esse, per text. in *c. significasti* 4 *h. t.* ubi vir non cogitur adulteram recipere, non obstante allegata per ipsam exceptione injustæ dimissionis, eo quod mulier nulla ad fornicandũ ratione adduci debuerit, *can. Itane* XXXII. *q.* 5. Sic & non excusat mulierem, allegantem propter denegata à viro sibi necessaria fuisse compulsam ad crimen, *c. ex litteris* 5. *h. t.* quia non ignoscendum turpiter viventi prætextu paupertatis; *l. palam* 43. §. 5. *D. de ritu nupt.* Et hoc ita, quando factum viri indirectè caussat mulieris crimen; quia si directè ad illud incitaret permittendo, connivendo, cum posset prohibere, aut etiam ea intentione expellendo, aut denegando alimenta, nulla ratio est, quæ suadeat, ut eam dimittere possit, cum non debeat posse punire crimen, quod permisit, *arg. lib. Gracchus C. ad L. Iul. de adult.* Vid. Sanch. 10. *disp.* 5. *n.* 5. & 6.

17 Denique quid si vir deneget petenti debitum: quæ ideo fornicata est? Resp. Posse videri, non licere viro diverti eo casu, cum videatur uxori dedisse licentiam fornicandi, *can. si tu abstines* XXVII. *q.* 2. Dans autem licentiam non potest diverti; secundùm dicta. Dicendum tamen & hanc causam esse remotam atque adeò non sufficere ad excusationẽ ipsius mulieris ut non impediatur vir ab ea diverti. Quò facit, quod urgentior detur causa per expulsionem, quæ unà continet debiti negationem, & alimentorum denegationem, quæ tamen non impedit, quò minùs vir relinquat uxorem. Non obstat *d. can. si tu abstines*; quia in eo verbum *Licentia* accipiendum non pro propriè dicta licentia, sed pro occasione tantum, eaque non proxima, sed remota. Quo modo Glos. *ibid.* hanc partem tenet, tradens mulierem, eo facto viri non obstante, debere servare fidem castitatis. Sanchez *Disput.* 5. *num.* 7.

18 Nomine adulterii venit omnis illicitus concubitus; quo caro ab altero conjugum dividitur in alios, & perfectè violatur fides matrimonii, *can. dixit* XXXII. *q.* 1. Ut & per sodomiam rectè dicatur caussari divortium, *can. omnes* XXXII. *q.* 7, Covar. *hic* p. 2. c. 7. §. 5. n. 6.

Juli.

Jul. Clar. § *Sodomia num. 7. & plures alii, quos accumulat.* Sanchez 10. *disp.* 4. *num.* 2. *& seq.* sicuti & per bestialitatem, Sanch. *ibid. nu.* 14. non etiam per amplexus & tactus impudicos, qui non continent divisionem carnis, in alios nec completam injuriam contra matrimonii fidem. Covarr. *d. c.* 7. § . 6. *n.* 3. Sanchez *d. disp.* 4. *num.* 12.

19 . Præter adulterium, de quo constat ex verbis Christi, *Matth.* 19. *& aliis locis*, licitum etiam est divortium ex causa incolumitatis, animæ vel corporis cùm ex jure divino naturali rectè eam quæramus & defendamus. Nec est, quod quispiam objiciat, Christum dictis locis tantùm excepisse adulterium sive causam fornicationis, nam ibi loquitur de perpetua separatione, quæ fit ex ipsa natura conjugii, eo quod fides promissa sit violata: Quæ causa cum sit perpetua, & faciat perpetuò peccantem amisisse jus suum, non cogetur innocens alterum etiam emendatum recipere, cùm non amplius teneatur legibus conjugii. Ut istud Christi dictum non sit accipiendum ad exclusionem aliarum causarum. Sanchez 10. *disp.* 15. *sub n.* 1.

20 Hinc ex causa adulterii spiritualis, id est hæresios, concessit Ecclesia divortium, ob periculum perversionis, quod ea in re obvium. Adeò ut ne quidem fidelis teneatur alteri hæretico debitum reddere; nam aliàs frustra tolleretur cohabitatio: quomodo in *c.* 2. *h. t.* dicitur simpliciter separatio permissa. Latè de hac causa Sanch. 10. *Disp.* 15.

21 Hinc etiam conceditur separatio, quando quis non potest cohabitare conjugi sine probabili vitæ discrimine, *c. Litteras sup. de restit. spoliat.* Neque enim matrimonii contractus obligat ad mutuam cohabitationem & obsequia, cum tali discrimine. Quâ ratione & sævitia excusabit, tanta scilicet, ut alteri provideri nequeat sufficienti securitate, *d. c. Litteras in fine.* Cum enim per sævitiam non servet alter fidem matrimonio præstitam, nec eidem illa servanda, *arg. c. Pervenit* 3. *sup. de jurejur.* Gutierrez *Can q. lib.* 1. *c.* 24. *n.* 5. *& seq.* Barbosa *ad Rubr. D. Soluto matr p.* 2. *n.* 37. Sanch. 10 *disp* 18. *num* 2. *& seqq.* Sit tamen gravis, & tale malum, quod justum causset metum in

22 viro constanti. Sanch. *d. loco num* 10.* Quem etiam videntur ponere graves inimicitiæ, quæ sævitiam caussare solent, *c. accidens ubi Gl. V inimicis ut lite non contest.* Neque enim tantum sævitia præterita, sed justus metus futuræ malæ tractationis caussat divortium, ut tradit Covarr. *hic p.* 2. *c* 7. § . 3. *n.* 2. Minas non ponere sufficientem divortii caussam verius est, nisi aliud exigat minantis ingenium.

Furor alterius minimè divortium caussat, 23 quia nihil tam humanum, quàm fortuitos casus mulieris virum, viri mulierem participare, *l. si cum dotem* 22. § . *si maritus D. Soluto matrim.* Nisi ita sit ardens, ut ex cohabitatione grave periculum alteri immineat; prævalet enim jus propriæ vitæ tuendæ, & integritatis membrorum. Secundùm quod limitandus venit, *can. si uxorem* XXXII. *q.* 5. dum generaliter dicit, quidquid excogitari potest horribile pro fide & societate esse sustinendum; accipiendus enim in casu priori, non etiam in posteriori. Ubi non distinguendum, sit furor continuus, an habeat dilucida intervalla, satis enim est, quod subsit grave periculum. Unde & frequens & magna alterius ebrietas, ex qua periculum sit vitæ, dabit causam divertendi, ex eadem ratione. De lepra & morbo Gallico dictum est sup. *Tit.* 8.

Q. An divertendi causam præbeat crimen 24 mariti, uti furtum, à quo non vult abstinere? Resp. Non esse eam justam causam deserendi maritum, atque ab eo divertendi, *cap.* 2. *h. tit.* Nisi aliter vitæ suæ consulere nequeat quàm dimittendo virum, ut quia propter furta mariti omni hora periclitetur. Exemplum dari potest in ea, quæ timet, nec quasi consentiens furtis viri, ut furtorum receptatrix puniatur. Et ita accipiendus videtur Nav. *in summa c.* 22. *nu.* 22. Vid. Barbosa *d. p.* 2 *n.* 29.

Ex dictis de separatione licita, ob corporale periculum, consequitur, illam magis esse licitam, si adsit probabile periculum animæ & vitæ spiritualis, puta ex causa hæresios aut apostasiæ alterius, ut paulò ante dictum, cum tantò maius censeatur hoc periculum, quantò anima corpori præstat *can. ille* XXII. *qu.* 5. Quo modo uxor idololatriæ causa dimitti posse dicitur, *can. Idololatria* XXVIII. *q.* 1. Quod etiam dicendum videtur, si alter alterum inducere conetur ad peccatum mortale, quod perimit animæ vitam. Navarr. *d. loco.* 25

Ut propter illicitas concupiscentias, ad quas alter per alterum trahitur, rectè se separet alter, *d. can. Idololatria*, Barbosa *d. p. 2. num.* 29. & 30.

26 Quæstio autem est, An prædicti casus perpetuum ponant divortium, hoc est, an cessante divortii causa, non teneatur alter alterum recipere? Resp. Non ponere divortium perpetuum, sed tantum eo usque durare, donec eius causa durat, ideoque ea cessante teneri conjugem ad alterum reverti. Nihil obstante, quod dictum, ex causa fornicationis perpetuam esse separationem, cum per eam amiserit conjux jus suum, ut innocens non teneatur alterum recipere etiam emendatum, uti dictum suprà. Ratio est, quod causa ista directè fit contra conjugii naturam ut eius effectus sit perpetuus: in his autem casibus extrinsecus adveniat, atque ita minor, eiusque proinde effectus, qui causæ suæ est commensurandus, similiter minor, scilicet temporalis tantum, donec duret causa, ut per eam jus conjugale non tam sit amissum, quàm eius executio suspensa temporaliter. Barbosa *d. p. 2. n.* 18. Sanchez 10. *Disp.* 15. *n.* 2.

27 Consequenter quæritur, An & divortium ex causa hæresios sit temporale? R. Distingui in *cap. De illa 6. h. t.* an ante sententiam alter conjugum decesserit, an post eam: illo casu conjugem resipiscentem esse recipiendum, hoc verò alteri liberum esse non recipere; non tantum si innocens intrarit Religionem, quod ei permissum, *c. fin. sup. de convers. conjug.* sed & si in sæculo permanserit *d. c. 6. in fine* ubi indistinctè dicitur, nullatenus compellendum alterum recipere. Nec rectè quis dixerit, non teneri quidem coniugem fidelem Religionem ingredi volentem recipere reversum, nolentem autem ingredi teneri: nam ad unum solum casum non est ibi coarctata facultas in divortio permanendi: cùm ideo fidelis habeat licentiam ingrediendi, etiam altero invito, licet per Ecclesiam recepto, quia alter propter hæresin, in quam lapsus, privatus est iure exigendi debitum & cohabitandi, *c. fin. in fine inf. de haret.* Ratio distinctionis est, quod, cum perpetua debiti denegatio sit pœna hæresios, non debeatur ante sententiam, *c. cum secundum de haret. in* 6. utante necdum sit alteri quæsitum perfectum ius, quod demum per sententiam quæritur, & invito non est eripiendum. Posse autem Ecclesiam statuere hanc pœnam, ex eo patet, quòd possit ipsum hæreticum, bonorum, famæ, vitæ amissione multare. Non obstat, quod dictum modo, perpetuam separationem caussari tantum per adulterium; nam hoc accipiendum secundum naturam coniugii, uti dictum, cum hic non immediatè & propriè ex hæresi ponatur separatio, sed per sententiam, quam tamquam pœna consequitur. Ubi non erit opus per sententiam expressè declaretur separatio; satis enim est, damnetur tamquā hæreticus, quam damnationem sequitur privatio jurium. Vid. Covarr. *hic p. 2. c. 7. §. 5. num.* 5. Barbosa *d. p. 2. n.* 20. Sanchez *d. disp.* 15. *num.* 15. *& seqq.*

28 Postremò quæri posset, An ad separationē opus sit auctoritate Judicis? Resp. Ita videri, per *c. 3. h. t.* etiamsi causa sit notoria, idque ne quid temerè fiat, & evitetur scandalum. Si tamen ita notoria fuerit, ut nulla tergiversatione celari possit, non videtur eā auctoritate opus esse cum causa ita notoria faciat alterum non temerè videri spoliatum. Covarr. *d. §. 5. num.* 12 *& alii, quos allegat* Sanchez 10. *disp.* 12. *nu.* 13. Posset etiam quis propter fornicationem sibi cognitam denegare alteri debitum coniugale propria auctoritate, *Gloss. in c. fin. inf. de adult.* cum actus ille sit privatus, nec pariat scandalum. Idem dicendum de separatione quoad thorum & cohabitationem, si periculum fuerit in mora, & non sit facilis aditus ad Judicem.

TITULUS XX.

De Donationibus inter virum & uxorem.

SUMMARIUM.

1. *Donationes inter conjuges cur & quatenus prohibita.*
2. *Transferunt possessionem rerum donatarum & jus fructuum percipiendorum.*
3. *Dos & donatio propter nuptias post divortium quibus*

quibus restitui debeat.
4. *Mulier à marito expulsa, vel eius sævitiam fugiens, fornicata an amittat dotem?*
5. *Dotis marito adjudicatæ repetitio an competat uxori, marito postea in adulterium lapso?*
6. *Amittitur & dotalitium ex causa adulterii.*
7. *Ex causa hæreseos dos cedit fisco.*
8. *Proprietas dotis & donationis propter nuptias cedit liberis superstitibus.*

SOluto matrimonio quoad vinculum, per mortem, aut per declarationem, quia nulliter de facto contractum, sivè quoad thorum, ex causis superiùs allatis, quæritur, quid sit juris in donationibus inter conjuges factis, & in dote, & in donatione propter nuptias.

Quantùm ad donationes inter conjuges 1 stante matrimonio factas non est magna quæstio, cum jure non subsistant, *D. & C. de donat. inter vir. & uxorem*, ita postulante, tum honestate, ne conjugalis amor videatur pretio conciliari, tum utilitate, ne conjuges mutuo amore se spolient, profusa erga se liberalitate, *l. 1. & 2. D. d. t. c. fin. h. t.* Quod accipiendum, quatenus alter fit pauperior, alter ditior: quæ duo concurrere debent, alias cessaret prohibitio. Hinc sepulturæ causa datum conjugi tenet, *l. 3. §. concessa D. eod.* quia licet expendisset de suo, non tamen ideo alter, quia non expenderit, eam factus ditior censetur, quàm non pauperior. Hinc & non incidit in prohibitionem repudiatio legati aut hæreditatis per alterum conjugem in favorem alterius, *l. 5. §. si maritus D. eod.* Per quam licet alter fiat ditior, non tamen repudians pauperior, *l. 6. D. quæ in fraud. cred.* cum legatum aut hæreditas, antequam acceptetur, non sit in bonis. Plures casus videre est, D. *h. t. n. 10.*

Non sunt tamen ita inutiles istæ donatio- 2 nes, quin transferant rerum donatarum possessionem aliquam in accipientem, eumq; faciant fructus industriales saltem percipiendo suos facere, *l. fructus 45 D. de usuris, l. 1. §. si vir uxori D. De adquir. possess.* & præterea morte subsecuta confirmentur, *d. c. fin h. t. & l. Donationes 25 C. eod.* Non alias tamen, secundum communem opinionem, quàm si traditio intervenerit juxta. text. in *l. Papinianus 23. D. h. t.* Verum obstat *Nov. Sacra. forma transmiss.* 162. §. 1. ubi dicitur, solum mariti silentium confirmare donationem mulieri factam, etiamsi nulla intervenerit traditio; qua de re latius *D. h. t. num. 14.* Et hoc, nisi ante mortem revocata fuerit expressè vel tacitè *d. c. fin. h. t.* uti licet cum donatio hæc sit imperfecta, & demum morte consummetur atque omnimodam sui perfectionem consequatur, ut ante revocari possit. Nisi iuramento fuerit confirmata, quod servandum, cum non vergat in detrimentum animæ jurantis, nec tertii, & prohibitio tantum privatam causam concernat, nihil verò mali motis includat. Censebitur etiam revocata, si is, cui donatum, prius naturæ debitum persolvat, *d. c. fin.* cum tantum ejus persona sit electa, non etiam hæredis, uti in legatis.

Quantum ad dotem & donationem pro- 3 pter nuptias post divortium, utraque redit: illa ad mulierem, eiusve partem aut hæredes, quia cessat causa, propter quam penes maritum remanere debeat; hæc ad maritum, ejusve hæredes: nisi aliter fuerit conventum aut alia sit consuetudo, *c. 2. & fin. h. t.* Cessante & ejus causa, cum sit inducta in dotis securitatem. Adquisita vero tempore matrimonii æqualiter dividenda, *d. c. 2. h. t.* quam tamen rem non rarò loci consuetudo immutat; & ut aliter se habeat, faciunt pacta mutua, *d. c. fin. in fine.* Obtinet & hæc restitutio in matrimonio putativo, bonâ fide contracto. Quod addo, nam mala fides faceret donationem hanc & dotem publicari, uti dictum suprà *Tit. 14.* Si mulier divortio caussam dederit per adulterium, dos committetur, & marito cedet, *c. Plerumque 4. h. t. l. Consensu 8. C. De repud.* idque propter injuriam, quam mulier adulterando marito infert. Nisi tamen vi compressa fuerit, quia tunc est extra culpam, aut lenocinio mariti adulterata, *l. Viro 39. l. Cum muliere 47. D. Soluto matrim:* cum frustrà improbet mores, quos antè probavit, & puniat actum, cur dedit auctoritatem. Idem erit, si decepta alium admiserit, quem maritum esse putabat; si maritum mortuum credens alii se conjunxerit: quibus casibus ut deest culpa, ita & adulterium formale, ut dicemus inf. *De adult.*

Quid si expulsa domo à marito, aut ejus sæ- 4 vitiam fugiens fuerit adulterata? Resp. Posse

quidem videri, non amitti isto in casu dotem, ne ex sua malitia commodum reportet: verius tamen dotem amitti, & marito cedere. propterea quòd eiusmodi causa sit tantum remota, nec ordinata ad adulterium, ut viro non imputerut iste effectus, *l. non omne 38. D. de statu lib.* Facit, quod mulier quidvis potius admittere deberet, quàm alteri dare sui copiã, *c. sacris sup. de his qua vi.* Facit & text. in *c. significasti sup. de divort.* ubi non cogitur maritus recipere expulsam, quæ deinde fuit adulterata; quod tamen secus se haberet, si expulsio foret causa adulterii. Barbosa *ad l. a. p. 1. in pr inc. num 7. D. Soluto matrim.* & dixi *D. Ad L. Iul de adult num.* 47 Quo loco & alia spectantia ad hanc materiã satis copiosè tractata sunt veluti hanc dotis amissionem non procedere propter oscula, aliosve impudicos lusus aut tactus *n.* 42. procedere tantùm quoad dotem, nec trahi ad bona paraphernalia, id est quæ præter dotem penes mulierem sunt (φερνὴ enim Græcis dos est) *nu* 30. Hæredes post mortem mariti non rectè intentare hanc actionem *n.* 34. Nec eam trahi ad viduam, soluto per mariti mortem matrimonio, impudicè viventem, *num* 33. Adulterium filiæ patri hodie non obesse, *num.* 36. Non cedere dotem marito, qui uxorem in adulterio deprehensam occidit, *num.* 55. & *D. Soluto matr. num.* 33. Spontaneam reconciliationem & remissionem noxæ inducere remissionem dotis, *n.* 52. Denique uxorem putativam adulteratam postea detecto impedimento; dotem amissam repetere posse tamquam ex falsa causa adjudicatam; quæ tamen controversa quæstio est, & contraria opinio ferè communiùs recepta, *n.* 37.

6 Illud hic restat quærendum, An commissio dotis resolvatur, competatq; ejus repetitio uxori, marito postea lapso in adulterium? R. Lite pendente si actor in adulterium labatur, habere locum axioma, mutua compensatione delicta tolli. Ut commisso à se adulterio malè pergat agere ad divortium & dotis commissionem, cum ad neutrum ei actio competat, quippe sublata per compensationem, etiamsi in judicium non sit deducta, cùm improbe videatur improbare mores in conjuge, quos in se probat. Quod omnino procedit in foro interno. Si post latam sententiam divortii & commissionis dotis actor inciderit in simile crimen, vult quidem Glos. in *c. fin. inf. de adult* compensari etiam eo casu adulteria, atque ita dimisso conjugi competere repetitionem alterius jure actionis. Pro qua parte videtur facere *d. c. fin* & *c. ex litteris 5 h. t.* ubi post celebratum divortium, si alter fornicetur, compellitur reverti ad dimissum; non ex alia ratione, quam quod adulteria compensentur non minùs, si alterius crimen subsequatur, quàm si simul contingat. Non improbabile tamen est, conjugi condemnato ex superveniente alterius adulterio non accedere de novo actionem ad dotem quæ semel extincta in perpetuum non reviviscit ex solo casu superveniente, *l. qui res 98. §. aream 8. D. de solut* nec mutatur, quòd rectè transactum superveniente delicto, *l. 2. D. De itin. actuque privato.* Nec obstat *d. c. fin.* neq; *d. c. ex litteris 5.* nam loca ista loquuntur in casu, quo non est separatio facta per sententiam, ut ea legenti erit obvium, atque ita interpretatur *d. c. 5.* Innoc. Quod de compensatione allatum est, dicendum, eam non procedere, nisi præcedat alterius fornicatio sententiam divortii, cum exceptio rei judicatæ obstet objicienti compensationem. Et quamvis officio judicis incumbat partes reconciliare, ad evitandum periculum fornicationis, nihil tamen hoc ad dotis restitutionem spectare videtur.

6 Dicta de amissione dotis ex causa adulterii procedent multò magis in amissione dotalitii, *d. c. 4 h. t.* quod alii vocant donationem propter nuptias, alii verò id, quod penes mulierem manet post mortem mariti, ex pacto vel statuto, ut dictum supra eod, quò meritò privat, cum & res suas amittat.

7 Quantum ad causam hereseos, illa minimè facit marito cedere dotem, sed fisco, cum non tam in conjugem, quam in Rempubl. sit peccatum, ut ab ea meritò vindicetur: & facit *l D. de bonis damnat* ubi ob crimen læsæ Mejestatis fisco dos additur: item *Vergentis inf de haret.* ubi simpliciter fisco bona hæreticorum deferuntur. Covarr. *hic. p. 2. c. 7. §. 6. n. 6.* & *seq.*

8 Denique quod dictum de commissione dotis & donationis propter nuptias, quæ cedat innocenti, verum est etiam quoad proprietatem: nisi supersint liberi, sive ex isto

isto matrimonio, qui patre sunt poriores, ut iis sit servanda proprietas, solo usufructu remanente apud innocentem, sive etiam ex priori matrimonio, cum text. in *Nov. 117. §. quia verò plurimas & lib. 8. §. si verò C. de repud.* indistinctè dicat, si filios non habeat: sunt autem filii, qui extant ex priori matrimonio nati, quibus præjudicare mulier non potuit.

TITULUS XXI.

De secundis Nuptiis.

SUMMARIUM.

1. *Nuptiæ secundæ, tertiæ & ulteriores hodie licitæ.*
2. *Pœnæ secundo nubentium an hodie cessant.*
3. *Nuptiæ iteratæ an benedicendæ?*
4. *Non iteranda, nisi constet de morte conjugis.*
5. *Testis unus an probet hac in materia?*
6. *An fama sufficiat?*
7. *Priori conjuge reverso, quid juris?*

1 HActenus de primis nuptiis: de secundis subjicitur, quæ licet fornicariæ vocentur, secundùm veritatis rationem, *in can. hâc ratione* XXXI. *q.* 1. Deo tamen permittente, propter hominum incontinentiam, licitè ineuntur non tantum secundæ, sed & tertiæ, & ultra. Unde non damnatur in Ecclesia bigamia, nec trigamia, nec ultra, *can. Aperiant, can. Quod si* XXXI. *q.* 1. sed damnantur Montanistæ, & alii hæretici, stulta quadam perversione contrarium adserentes, *cap. ult. & pen. hoc tit.* Ratio hujus rei est, quod conjux solutus legibus prioris matrimonii habeat potestatem nubendi cui velit, à Deo sibi permissam, teste Apostolo etiam statim à morte alterius, *d. cap. pen. & fin.* Adeò ut mulier infamiam, quam per leges civiles incurrebat, necdum enixa partum intra annum luctus nubens, hoc jure evadat; ex ratione, quod puniri non debeat, qui agit lege permittente, & pœnam non mereatur, qui extra culpam est, qualis est potestate sibi concessa utens.

2 Ubi quæritur, An & aliæ pœnæ propositæ per leges secundo nubentibus sint dicendæ hoc jure cessare? Respondendum. Dicta Capp. tantum loqui de sublata infamia, ut possint videri reliquæ pœnæ civiles in suo robore permanere: verius tamen, pœnas quascumque, quæ intra annum luctûs iterante nuptias sunt statutæ à jure civili, & continent meram pœnam cessare hoc jure. Nec facit, quod textus tantum faciant mentionem infamiæ; cùm ratio subjuncta, scilicet quod non debeat legalis infamiæ sustinere jacturam, quæ intra tempus luctus nubens concessa sibi ab Apostolis utitur auctoritate, habeat etiam locum in aliis pœnis: ut in iis idem sit statuendum, ex regula, quod legis ratio sit ejus anima, & in lege expressa, sit pro lege, obtineatque in casu simili, aliàs foret imperfecta. Ita servari tradit Covarr. *hic p. 2. cap. 3. §. 9. num. 7. & seqq.* Quantum verò ad illas dispositiones, quæ potius concernunt provisionem & commodum liberorum prioris matrimonii, cum non contineant pœnam, dicendum, eas etiam hodie servandas esse, quia circa eas nihil disposuit lex Canonica; nec fuit, ut disponeret, cum nihil mali moris involvant, imò bonis moribus respondeant: Quo modo dispositum in *lib. Fœmina, & similib. C. h. t.* servandum est, ut rectè tradit Covarr. *d. loco num.* 9. Barbosa *ad l. si constante* 25. *num.* 100 *& seqq. D. Soluto matrim.* D. Gudelin, *De Iure novissim. lib.* 1. *c.* 12.

3 Iterare itaque nuptias nullo jure prohibitum; non sunt tamen iteratæ benedicendæ & benedicens puniendus, *cap.* 1 *& 3. h. t.* tum quia sufficit alterius benedictio, quæ diffunditur in alterum, *cap 3. sup de consecr Eccl.* tum quia propter frequentiam benedictionum eiusdem personæ contingeret rem in contemptum trahi. Si tamen sponsa existat virgo, benedici eam posse probabile esse tradit. Cov. *d. p. 2. cap. 8. §. 11. n. 2.* & praxi servari. Quam consuetudinem etiam probat Navarr. *in summa c.* 22. *num.* 83, etiam in casu, quo vir ducit viduam: quamvis magis rationabilem judicet consuetudinē in casu, quo virgo nubit viduo; imò nec improbet eam, qua uterque, si viduus fuerit, benedicitur. Non obstante, quod aliqui volunt consuetudinē circa sacramentalia

nihil

nihil posse, quod falsum, ut ibi probat, & probatum supra *de consuet. n. 11.*

4 Antequam autem nuptiæ iterentur, necesse est de morte conjugis constet tali probabilitate, quæ arbitrio prudentis certitudinem aliquam indueat. Nihil faciente longissimo temporis intervallo, quo alter abfuit, ut de vita aut morte certior reddi nequeat, *c. In præsentia 19. sup. de sponsal. c. 2. h. t.* Non obstet *cap. Quoniam §. porro vers. si autem sup. ut lite non constet*, nam quod ibi verosimilis præsumtio & æstimatio mortis sufficere dicitur, accipiendum de certo nuntio, aut tali præsumptione, quæ probationi æquivalet. Quomodo *can. cum per bellicam XXXIV. qu. 2.* accipiendus de ea credulitate, quæ nititur justa ratione. Aliàs extra adulterii periculum non foret alter conjux, cum extra dolum non videatur esse non adhibens diligentiam, qua certior fiat de vita vel obitu alterius.

5 Testem unum non sufficere est probabilius, cum generaliter unus testis non probet. Quæ res hac in materia non est mutata, cum sit gravior qualibet alia pecuniaria, in qua testis unus non sufficit, ut meritò nec in hac sufficere debeat, in qua agitur de animæ periculo, Sacramenti iteratione, partis infamia. Non obstat *d. c. In præsentia*; nam quod ibi habetur de certo nuntio, non est accipiendum de teste uno, sed de certitudine, quam ponunt certa nova, qualia non ponit testis unus: nisi in casu, quo conjux obiit in loco distanti, ut facilè aliæ probationes haberi nequeant; tunc enim satis erit, rem per conjecturam probare, *l. non omnes §. à barbaris. D. de re milit.*

6 Q. An fama sufficiat? Resp. Probabilius esse, non sufficere, per *d. c. in præsentia 19.* cum fama, quæ incerta, non ponat certitudinem, oritur enim ab incerto plerumque auctore. Si tamen aliis adminiculis fulciatur, certo nuntio æquivalebit, certamque moraliter probationem faciet: veluti si fuerit universalis eiusque appareat causa rationabilis, concurrat diuturnitas absentiæ, & locus remotior, in quo mors contigit. Mascard. *De probat. concl. 749.*

7 Quòd si contigerit post iteratas nuptias cum altero conjugem priorem reverti, cessabit quidem adulterii quæstio, *d. can. cum per bellicam, can. Si virgo XXXIV. q. 2.* relictis tamen adulterinis complexibus, ad priorem conjugem reverti compellitur, quod priores nuptiæ non fuerint dissolutæ, cum Ecclesia decepta dederit licentiam eas iterandi. Si is, qui secundas inivit, incipiat dubitare de vita prioris, debitum quidem non exiget, donec dubium durat, reddere tamen non prohibetur. Uxor quoque si de vita mariti absentis dubitet, minimè ad secunda vota convolare potest.

Si verò maritum mortuum esse certo constet, quandoque voluerit, intra tempus luctus rectè nubet.

HEN-

HENRICI ZOESII I. C.

IN LIB. QUINTUM.

DECRETALIUM

GREGORII IX. P. M.

COMMENTARIUS.

TITULUS PRIMUS.

De Accusationibus, Inquisitionibus & Denuntiationibus.

SUMMARIUM.

1. *Accusatio quid, & qualiter instituì debeat.*
2. *Accusare qui possint, vel non.*
3. *An admittatur, qui juravit non accusaret*
4. *Accusare qui possint.*
5. *Effectus accusationis.*
6. *Inquisitio quid, & qualiter instituenda.*
7. *Denuntiatio quid, qualiter fiat, & à quibus.*

Judiciorum Ecclesiasticorum materia civilis declarata duobus libris superioribus: hoc quinto & ultimo traditur criminalis, quæ per accusationes, inquisitiones aut denuntiationes in judicium deducitur.

1 Accusatio est delicti alicujus apud judicem delatio ad vindictam publicam solemniter facta. Formula ejus existat in *l* 3. *D. h. t.* Differt ab actione, quâ privatum commodum persequimur citra inscriptionem, etiam per procuratorem; quia accusatio spectat ad persecutionem juris publici & vindictæ, ut quis puniatur corporaliter, aut pœnam pecuniariam fisco pendat. Procuratorem non admittit; nisi ad allegandam absentiæ causam, *c. veniens* 15. *h. tit.* aut post litem contestatam, uti dictum ad *D. eod. tit.* Desiderat inscriptionem, qua accusator ad similem pœnam, quam reo intentat, se obligat, si calumniari probetur, idque ne quis leviter ad accusandum prosiliat *l.* 7. *D. h. t.* cujus hodie non esse usum tradit Jul. Clarus § *fin q.* 81. *num.* 3 Covarr. 2. *Var. c.* 9 *num.* 1. Mandant tamen Canones, ne ea omissa admittatur accusator, *c super* 16. *& c. qualiter* 24. *h. t.* Libello ut in actione civili, ita & hic opus; qui clarus sit, continens nomen accusati, accusatoris, delicti locum, annum, mensem, *D. l* 3. *D. eod.* Diem & horam exprimere non est necesse, nisi petat reus ad faciliorem probationem negationis indirecte faciendam. Gall. 1. *Observ.* 64. *num.* 11. Est autem accusatio licitam propter publicam utilitatem & Reipubl. tranquillitatem, quam consequimur, repressis malefactoribus, *can. non frustra & can. Regum* XXIII. *q.* 5. Nec continet peccatum, modo absit rancor & odium *can officia d. q.* 5. cum nemo teneatur remittere injuriam sine satisfactione, ut dicetur infra *de injur.*

2 Ne autem contingat temerè quid deferri, non auditur quilibet accusans, ut patet ex *l. qui accusare cum seqq D. eod* Ubi aliis obstat

 ætas

ætas, uti pupillo, qui non auditur nisi in certis causis ex consilio tutorum, *l. 2. D. eod.* ut nec minor sine auctoritate curatorum, ne temerè quid attentet, *tit Cod. de auctorit. præstan.* Aliis sexus, ut mulieri, exceptis certis casibus, de quibus *can. de crimine cum seqq.* XXIII. *q.* 3. aliis Sacramentum, Magistratus, crimen, unde homicidæ, venefici, fures, sacrilegi, adulteri repelluntur, *can. Accusatio* II *q.* 7. *c. cum dilectus* 2 0 *h. t.* de quibus latè Wesenb. D. *eod.* Alios removet causa quæstus, subornatio interdum & paupertas, suspicio calumniæ, quæ facit & inimicos removeri, iisque familiares; solet enim adfectio amicitiæ pervertere animos, *c.* 7. *h. t.* Pagani, hæretici non audiuntur contra Orthodoxos; *can. Pagani & can. si hæreticus* II *q.* 7. nec laici contra Clericos, tum quod zelo justitiæ non censeantur moveri, tum quod non deceat majores subjectos esse accusitionibus minorum seu inferiorum, *can.* 1. 2. 3. 4. *can. Laicos d. q.* 7. Quo modo & in Prælatos difficilius procedit subditorum accusatio, quod contingat hos, ratione correctionis, non tam justitiæ zelo, quam impietatis livore & odii fomite ad accusandum prorumpere, *can. Sunt nonnulli d. q.* 7. Si tamen probatæ fuerint vitæ audientur, causa bene examinata, *c. Qualiter* 24. *h. t.* Monachi licet alios accusare non possint, audiuntur tamen contra Abbatem, sumptus iis subministrandi ex reditibus Monasterii, *c. Ex parte* 11. *h. t.* Qui si ideo censura fuerint notati, relaxandi sunt, *c. pen. h. t.* In crimine excepto, uti est hæresis, simonia, maleficium, & alia de quibus Menoch. 2. *Arbitr. casu* 474. *n.* 27. etiam excommunicati & aliàs inhabiles admittuntur *c. licet* 31. *inf. tit. prox. c. in fine de hæred. in* 6. Inimici tamen ne quidem hoc casu audiendi, cum non tam ex causa, quàm odio quodam videantur moti, *d. c.* 7. *& c. Meminimus* 13. *h. t.*

3 Q. An admittatur is, qui juravit non accusare? Resp. Videri posse turpe eiusmodi juramentum, utpote bono publico contrarium cum ex eo nascatur impunitas peccandi, ideoque non teneri. Rescriptum, tamen in *c. quemadmodum* 25 §. *illud sup. de jure jur.* maritum, qui juravit non accusare uxorem adulterii, non esse contra eam admittendum. Nec obstat, quod videatur dari licentia peccandi; nam ei obviari potest per viam denuntiationis, quæ non censetur exclusa per hoc juramentum, ut dictum latius supra *de jurejur. n.* 51. Non etiam obstat commune bonum; quia ad vindictam publicam, si ea expediat, non removebitur accusatio per juramentum, sed tantum quatenus agitur commodum privatum, ut patet ex *d. c.* 25. *in fine* Nec facit *d. c veniens* 15. *h. t.* ubi qui juravit stare mandato alicujus, si ejus virtute injungatur, ne accuset non auditur accusans etiàm in causa publica, quia ibi agitur de eo, qui accusaverat aliquem calumniosè, & proinde prohibetur eumdem accusare ratione juramenti, *Gl. in d. c.* 15.

4 Accusari regulariter potest omnis delinquens, tam liber quàm servus, sine discrimine sexûs aut ætatis, *inf. de delict. puer.* Absolutus ab uno crimine, super eodem iterato non impetitur, quia de delicto uno sæpius quæri durius est, nisi tamen doceatur fuisse prævaricatum, *c.* 6. *h t.* Absentes jure scripto non accusantur, *l.* 6. *Cod. de his qui accus. non poss.* multò minus damnantur, *l.* 5. *D de pœnis.* Solent tamen eorum nomina annotari inter reos delatos, & rei inquiri, uti dictum *D. eod. n.* 19. Usus etiam absentes damnati permittit. Clar. *d.* §. *fin q.* 44. & executionem fieri in imagine publicis locis adfixa, uti in Francia receptum, & est frequens. Non excusat dignitas, Illustres tamen non nisi apud Principem accusantur, *l.* 3. *Cod. ubi Senatores &c.* Non accusantur etiam parentes, patroni, à liberis, propter reverentiam, *l. hi qui D. h. t.* non dominus à servo, nisi in læsa majestate, *l. pen.* D. *de his qui accus poss.*

5 Effectus accusationis legitimè institutæ est quod, dum pendet, nequeat promoveri reus *c.* 4. *h. t.* & à Missæ celebratione abstinere jubeatur, *c.* 4. *&* 5. *inf. de simonia.* Probata intentione accusatoris infertur pœna per judicem delicto condigna. Probata censetur per duos testes idoneos, non tamen delicti participes, *c.* 1. *sup. De confess.* quia non præsumuntur dicere verum. Quo modo mulieri cognitam se à Sacerdote adserenti non creditur contra Sacerdotem, nisi in crimine excepto, *c.* 3. *sup. de testib.* Sententia hac in re opus est etiam in notoriis, *c. porrò sup. de Iudic.* cum nemo teneatur ad pœnam etiam ipso jure inflictam nisi post sententiam. Si defecerit accusator,

uti

cui impune potest ante inscriptionem, *cap. licet 14. h. t.* dimittitur quidem reus, *c. 1. h. t.* potest tamen in eum inquirere Judex, uti mox dicetur. Si notorium fuerit crimen, non videtur opus accusatore, *c. evidentia 9. h. t.* spectat enim accusatio ad scientiam, quæ in notoriis est satis evidens, *c. Tua nos sup. de cohabit. Cler. & mul.* Quod accipiendum de eo notorio, quod nequidem judicem, ut talem, fugit, veluti si commissum fuerit crimen in præsentia ejus sedentis pro tribunali. Aliàs depositione testium opus foret, ut crimen innotescat judici ut tali. Vid. Gomez *Variar. Res. c. 1. nu. 42. & 43.*

Cessante accusatore legitimo, ne crimina maneant impunita, institutum inquisitio, quæ est investigatio criminis à Judice ex officio instituta, fama vel alia justa causa prævia. Quæ si nulla præcedat, & cesset denuntiatio, Judex inquirens super certa persona peccat graviter, cum deminuat nominati existimationem, *c. qualiter 14 h. t.* Quo casu talis Judex à reo rectè repellitur per exceptionem, qua tamen omissa, inquisitio & processus tenebunt *c. fin. eod. in 6.* Nec audietur reus postea restitutionem petens, ratione præposteræ inquisitionis, cum crimen, de quo jam patet sufficienter, non sit relinquendum impunitum. Videtur autem pœna moderanda secundum qualitatem personarum, non tamen remittenda depositio aut privatio beneficii, quam secundum Canones meretur crimen, *c. inquisitionis 21. h. t.* Fama prævia non erit opus in casu, quo inquisitio fit in genere super auctore maleficii perpetrati, cum incumbat judici ex officio malis hominibus provincias purgare, *l. 3. in fine D. de off. Præsid.* Quod & faciet Judex in casu quo certò illi constet, aliquem esse reum vel ex confessione, vel alias, si crimen probari nequeat ordine judiciario, *c. 2. sup. de off. ordinar.* Personaliter in eumdem inquirere non debet, ne personam notet, cum necdum infamatus præsumatur bonus, uti quilibet alius, donec probetur malus, & habeat jus defendendi famam suam quam læderet Judex super talem inquirendo.

7 Denuntiatio est delatio criminis apud Magistratum facta, citra accusationis solemnia, judicandi tantum & deferendi causa, in finem, ut emendetur. Ad hanc requiritur monitio prævia; aliàs denuntians non audietur, tamquam non motus zelo bono *c. 2 & c. cum dilectus 10. h. t.* Nisi tamen nulla rei speretur emendatio; frustra enim adhibentur media, si nulla ex iis speretur utilitas. Navarr. *Cons. 4. h. t.* Repelluntur ex eadem causa publici concubinarii, in quos ideo sententia excommunicationis lata, quia cum ipsi sint publici peccatores non sunt habiles ad denuntianda aliena peccata *d. c. 20.* ubi etiam dicuntur rejiciendi illi, qui in aliquem conspirarunt; nam tamquam inimici non videntur tam procedere zelo caritatis, quàm fomite malevolentiæ, *c. per tuas 32. inf. de simonia.*

Denuntiatio hæc cuilibet permissa, ut & accusatio: quia tamen accusatoris vel denuntiantis personam suscipere non est extra invidiam odiumque illius, qui accusatur aut defertur, amicorumque ejus, ideo deputari solent aliqui, quibus ex officio incumbat ultionem criminum persequi, accusando, deferendo, quales in tribunalibus Principum vocantur Procuratores Generales sive Regii, in Curiis Episcoporum, & Academiarum Promotores, quorum officium cum sit necessarium, inscriptionis necessitas iis remissa. Advertendum tamen, ne falsa denuntient, *l. 7. l. singuli 14. C. de accus. & inscript.*

TITULUS II.

De Calumniatoribus.

SUMMARIUM.

1. *Pœna calumniatorum jure civili.*
2. *Pœnam talionis qualiter probent Canones.*

Accusatio debet esse immunis à calumnia: quæ ut removeatur, proposita est calumniatoribus, id est falsa crimina scienter imponentibus, pœna. Et olim quidem ex lege Remmia inurebatur fronti littera K. Jure civili ultra infamiam est talio, id est, pœnæ similitudo, ut scilicet idem patiatur, quod alterum pati voluit, *l. 7. & fin. Cod. h. t.*

Probant hanc talionem Canones, *can. 2. cum can. seq. 11. q. 3.* quatenus inferri potest. Quo modo Sacerdos Sacerdoti per calumniam quid objiciens, quod mereatur privationem

muneris sacerdotalis, sacerdotio deponitur, & ultra agere pœnitentiam jubetur, si calumniosè accusatus morte aut exilio multatus fuerit, aut debilitatus, *can. delator III. qu. 6. & c. Accusasti 8. sup tit prox.* Similitudo pœnæ si locum habere nequeat verberibus, exilio supplenda, *c. 1. ubi Abbas h. t.* Qui errore alicui falsum crimen objicit, excusatur quidem à pœna calumniæ, in dubio tamen interim suspenditur ab officio & beneficio, donec suam purgaverit innocentiam, *c. 2. h. t.*

TITULUS III.

De Simonia.

SUMMARIUM.

1. *Simoniaca pravitas exaggeratur.*
2. *Simonia unde dicta.*
3. *Simonia quid, ejusque definitio explicata.*
4. *Versatur circa spiritualia, vel spiritualibus adnexa.*
5. *Est contraria juri divino, naturali, humano.*
6. *Alia est intrinsecè mala, sive prohibita, quia mala, alia mala, quia prohibita jure humano.*
7. *Illa versatur circa spiritualia & Sacramentorum collationem.*
8. *An & circa Matrimonium?*
9. *Sacramentorum materia an ponat materiam simoniæ.*
10. *An res consecratæ?*
11. *An Sacramentalia?*
12. *An quis aliàs invitus in necessitate induci possit ad ministrandum Sacramenta?*
13. *Simoniæ materiam ponunt & electiones, præsentationes, Ordinum ac beneficiorum collationes &c.*
14. *Item collatio primæ tonsuræ.*
15. *Officia divina, exequiæ, suffragia mortuorum.*
16. *An pro ingressu in Religionem quid licitè detur aut accipiatur?*
17. *An id jure Ecclesiastico sit prohibitum?*
18. *Intellectus c.* Quoniam 40. h. t.
19. *Intellectus* Extravag. 1. h. t.
20. *Inducere quem spe lucri ad ingressum an licitum?*
21. *An pacto expresse vel tacito interveniente?*
22. *Actus jurisdictionis Ecclesiasticæ an ponat materiam simoniæ?*
23. *Et quid de jurisdictione fori externi?*
24. *Pro obtinendis dispensationibus an rectè quid exigatur & solvatur per stylum Curiæ Roman.*
25. *An idem permissum Episcopis in casibus ad se pertinentibus?*
26. *Circa actus jurisdictionis merè politices pretium interveniens an ponat simoniam?*
27. *Officialibus judicum pro instrumentis conficiendis an accipere quid liceat?*
28. *Pro emissione actus spiritualis an quid rectè detur & accipiatur: deque dante pecuniam eligentibus, ne eligant indignum.*

29. 37. 40. *Adnexa spiritualibus simpliciter considerantur, & an vendi possint.*

30. *Ius patronatus an vendi per se possit?*
31. *Simonia hæc quo jure committatur.*

32. 33. *Sepultura quid, & an pretio adquiri possit?*

34. *Illatione hominis mortui an hodie locus fiat religiosus?*
35. *Sepulturæ locus proprius an vendi possit?*
36. *Reliquiæ Sanctorum invendibiles.*
38. *Obligatio ad opus spirituale faciendum an admittat pretium?*
39. *Dari eo casu pretium potest ut stipendium.*
41. *Beneficia invendibilia, & quid nomine beneficii veniat.*
42. *An hæc simonia sit contra jus divinum, an verò Ecclesiasticum tantum?*
43. *Prælati inferiores an beneficiis à se collatis possint imponere onus aliquod pecuniarium?*
44. *Personis privatis id non licet.*
45. *Consuetudo circa collationes quid valeat.*
46. *Pensio quid, & an sapiat simoniam?*
47. *An & translatio pensionum, pretio mediante?*
48. *Pensio an redimi possit?*
49. *An remitti?*
50. *Simonia mala, quia prohibita an detur?*
51. *Officia temporalia Ecclesiæ an cadant sub simoniam?*
52. *Officia ejusmodi quænam sint.*
53. *Officium Sacristæ vel Thesaurarii an huc spectet?*
54. *Rerum & bonorum Ecclesiæ venditio est circa simoniam.*

55. Præ-

55. *Pretium sive temporale datum quando ponat simoniam.*
56. *Pretium illud consistit in munere à manu, ab obsequio, à lingua:* Sub munere à manu venit pecunia.
57. *Item res omnis temporalis pretio æstimabilis.*
58. *Mutuum dare pro beneficio an liceat?*
59. *Spectat eò & impositio ac promissio pensionis.*
60. *Pro procuratione beneficii accipere vel dare quid non liceat.*
61. *Transactio an licita super beneficiis?*
62. *Ex causa transactionis an illi, qui cedit, pensio constitui possit?*
63. *An & conventione partium antecedente?*
64. *Pro redemptione vexæ pretium dare quatenus liceat.*
65. *Accipiens quid, ut à vexa desistat, an sit in vitio?*
66. *Professione beneficii adquirenda non rectè detur pecunia?*
67. *An liceat quem præsentare ad beneficium litigiosum, ut pro jure præsentantis suis litiget expensis?*
68. *Beneficium an rectè resignetur sub conditione expensarum restituendarum?*
69. *An ita rectè permutetur, ut alter solus ferat expensas pro expeditione Bullarum?*
70. *Renuntiatio sub pensione an licita.*
71. *In favorem tertii facta tenet jure divino.*
72. *An & jure Ecclesiastico?*
73. *An & cum clausula,* Non aliàs nec aliter.
74. *Acceptatâ resignatione, an beneficium alteri conferri possit, quàm nominato?*
75. *Quid si spirituale pro spirituali dandum vetat?*
76. *Munus ab obsequio quotuplex, & quatenus, habeat rationem pretii.*
77. *An ponat simoniam contra jus Ecclesiasticum?*
78. *Relinquere quid temporale sub onere obsequii spiritualis an sapiat simoniam.*
79. *Munus à lingua quid, & an propter preces dare beneficium sit simonia.*
80. *Collatio digno aut indigno per preces facta sit, non interest.*
81. *An licitum uti viro potenti aut familiari, cujus precibus beneficium impetretur.*
82. *An dare beneficiū solo titulo consanguinitatis*
83. *Collatio ab inducto per vim aut metum facta, an sit simoniaca?*
84. *Quid si metus fuerit jure incussus?*
85. *Quid si subsit lucri amissio, nisi minantis animum mitiget?*
86. *Simonia alia Mentalis, alia Conventionalis, alia Realis.*
87. *Ab una tantùm parte impleta qualis dicenda*
88. *Simonia vitium seu peccatum est mortale,*
89. *Nec ex levitate materiæ fit veniale.*
90. *Simonia mentalis non subest pœnis Ecclesiasticis.*
91. *Conventionalis an subsit?*
92. *Quid si fuerit impleta ex parte ementis tantùm*
93. *Quid si ex parte vendentis?*
94. *Simoniæ reali Primò proposita est Excommunicatio.*
95. *Etiam circa ingressum Religionis.*
96. *An dato aut accepto aliquo pro receptione habitus?*
97. *II. Suspensio, quam incurrit Conventus consentiens huiusmodi receptionem.*
98. *An eam incurrat ordinatus simoniacè quoad beneficium & officium?*
99. *An incurratur per simoniam completam tantum ex parte rei spiritualis?*
100. *An per traditionem rei spiritualis retrotrahatur ad tempus commissi criminis?*
101. *III. Infamia juris.*
102. *IV. Irritatio actus.*
103. *Beneficii Ecclesiastici adquisitio an irrita ipso jure?*
104. *Distributiones intuitu huiusmodi beneficii perceptæ an lucretur reus?*
105. *Quid si per tertium sit commissa simonia?*
106. *Quid si obtento beneficio consenserit, solvendo pecuniam à tertio promissam, aut solutam reddendo.*
107. *Provisio facta ignoranti, dato aliquo in favorem ipsius provisi, an sit ipso jure nulla?*
108. *Et an procedat ista nullitas in simonia commissa contra jus Ecclesiasticum.*
109. *Irritatio adquisitionis in quibus beneficiis locum habeat.*
110. *An & in simonia conventionali impleta ex parte beneficii tantùm.*
111. *An in electione Rom. Pont. habeat locum.*
112. *Simoniacus in Ordine aut beneficio an privetur beneficiis prius obtentis?*
113. *Electio an sit irrita propter simoniam commissam in confirmatione?*
114. *Simoniacus in beneficio an inhabilis ad alia in posterum obtinenda.*

DE criminibus, de quibus Judex Ecclesiasticus cognoscit, subjicitur: & primò quidem de iis, quæ in Dei injuriam primariò committuntur per actum aliquem sacrilegum quoties sacra violantur.* Inter quæ præcipuũ locum quin obtineat Simonia, non venit dubitandum, quæ continet gravem injuriam in Deum, cujus divina dona inæstimabilia vili pretio æstimantur, non sine magna irreverentia; cum sit contra eorum excellentiam, ut per humanum contractum & temporale pretium adquirantur, quod non potest non continere & maximum vilipendium, & irreverentiam gravissimam Divinæ Majestatis; quasi ipsa bonitas esset inducenda & cogenda pecunia ad sua divina bona præstanda, quæ bene merentibus gratis abundè largitur. Continet etiam injustitiam, quod donum spirituale, ut sic, invendibile secundùm temporalem æstimationẽ, pretio taxetur. Vergit prætereà in gravissimam Ecclesiæ perniciem, cum causset beneficia sæpius indignis conferri, electiones injustas fieri, prælaturas indignis committi; qui docti non tondere gregem, sed deglubere; nati non docere, sed perdere. Excœcant enim munera prudentes, & subvertunt verba justorum, Exodi 23. Ut ab omnibus, quibus timor Dei est cordi, vitium istud fœdissimum sit habitum, & nullum malum detestabilius dicatur ab Alexandro II. in *can. ex multis 1. q. 3.* Et à plerisque Patribus hæresis simonica dicitur, ut patet ex variis textibus, *can. Presbyter 3. can. qui studet 11. can cum liqueat 13. 1. q. 1. can patet ult. q. 7.* & hæresi Macedoniana peius, *can. eos 21. 1. q. 1.* Ut rectè Paschalis Papa omnia alia crimina, ad comparationem simoniacæ pravitatis, quasi pro nihilo reputet *can fin. 1 q. 1.* Cujus dictum repetens approbat Innoc. III. in *c. per tuas 32 h. t.* & hoc ad exaggerandã istius vitii malitiam, cum formaliter & per se non sit contrarium fidei, quia per se non requirit errorem in intellectu fidei contrarium. Suarez *de Simonia c. 1. n. 6.* Ut autem sit maximè detestandum hoc vitium, non tamen ideo magis infrequens in Ecclesia, prô dolor! ex eo, quod in aliquam hominum utilitatem redundet, divitiarum, honorumque & dignitatum appetitum foveat; quia ita accendit protruditque turpem hominum ambitionem, ut divini timoris immemores, saluti proprii lucrum hoc temporale, aut vanum aliquem honorem anteponere, etiam cum perjurio non pudeat. Ut exclamare cum Petro Blesensi liceat, *in Epist. ad Octavianum legatione fungentem,* quem refert Baron. *tomo 12. Annal. ad an. 1157. in princ.*

O curas hominum, ô quantum est in rebus inane! O inanis gloria! O ambitio cæca! O terreni honoris inexplebilis fames! O tinea cordium, animarum subversio, cupiditas dignitatum! Unde obrepsit hæc pestis? Unde invaluit hæc execranda præsumptio, ut indigni dignitates ambiant, & quanto minus meruerint ascendere ad honores tantò importunius honoribus se importent? Hodie per fas & nefas, hodie animæ corporisque discrimine currunt infelices ad Cathedram pastoralem, nec attendũt, quod sit ea Cathedra pestilentiæ &c.

Origo, Definitio, Divisio Simoniæ.

RAtio nominis etsi aliquibus videatur alia, communiter tamen habetur tracta à Simone Mago, improbo impostore, qui vixit tem-

tempore Apostolorum Petri & Pauli; tum quia primus ille fuerit, qui in lege gratiæ hoc crimen admisit, dum voluit Spiritum sanctum emere, non propter ipsum, quo indignus erat, sed ut dona ejus haberet venalia, & ex eorum venditione per signa, quæ fierent, multiplicatam corraderet pecuniam, *can. Salvator 1 q. 3.* tum quod hoc vitium per Apostolos in Simone isto primo sit damnatum, *Act. cap. 8.* Dixi, lege gratiæ; nam & ante sub lege veteri huic vitio locum fuisse patet ex Giezi famulo Elisæi 4. Reg. 5. *d. can. qui studet 11 & can. citò turpem 141. q. 1.* filiis Heli, & aliis, qui dona Dei venalia habuêre, & per largitiones ea fuêre consecuti. Jasonem multa talenta argenti Regi Antiocho obtulisse traditur. 2. *Macha. 4. d. can. qui studet.* Caipham summum sacerdotium pretio obtinuisse habent historiæ. Vid. Abb. in *c. extirpanda 30. in Repet. §. qui verò num. 53. sup. de praben.* Suarez *de Simonia c. 5. n 5. & n. 11.*

3 Simoniam aliqui definiunt esse sacrilegium, quod committitur in emptione, venditione, sive contractu quolibet, quo res spiritualis, ut talis, pro temporali commutatur. Suarez *d. Tract. c. 1. n. 7.* Communis & usitata ejus definitio est, quod sit *studiosa voluntas emendi vel vendendi aliquid spirituale, vel ei adnexum.* Dicitur, *voluntas*, quod eam habeat pro objecto, cum ut omnis malitiæ, ita & Simoniæ radix consistat in actu inferiori: & ad indicandum vitium hoc non tantum opere, sed & solo adfectu deliberato committi. Quò facit, quod prima Simonia fuerit in Ecclesia sola voluntate & conatu. Ut non rectè aliqui Canonistæ ad perfectionem definitionis, addi velint particulam, *opere subsecuto*; quasi aliàs definitio non conveniret Simoniæ reali & conventionali. Nam cum dicitur voluntas emendi vendendi, non excluditur actualis emptio-venditio studiosa sive deliberata. Actio enim ut sit simoniaca voluntatem illam includit. Azor. *Instit. Moral. p. 3. lib. 12. c. 1. q. 5.* Quò facit; quod justitia à J. C. definiatur per voluntatem, per quam actus non excluditur, qui justus dici nequit nisi ex voluntate procedat, ut traditum *Instit. de just. & jure.* Dicitur, *studiosa*, ad voluntatis electionem significandā, cum in omni vitio electionem voluntatis cōsequi sit necesse: quamvis quidem putent additionem istius verbi non necessariam, cum ad omnem actum humanum, sive bonum sive malum, deliberatio & imperium voluntatis desideretur. Verba *emendi & vendendi* non propriè sive strictè hic accipiuntur, sed generaliter, prout secundum leges XII. Tabb. accipi possunt, *l. statu liberi 29. in fine D. statu lib.* pro contractu non gratuito æquivalente emptioni-venditioni, ita postulante ratione actus, de quo agitur: ut etiam permutatio, Do ut facias. Facio ut facias, & similes contractus, quibus res temporalis venit, concludantur.

4 Verba denique, *aliquid spirituale, vel ei adnexum*, indicant materiam, circa quam versatur Simonia: quæ ut duplex, ita & duplicem constituit Simoniam; aliam, quæ versatur circa spiritualia, aliam circa non spiritualia, adnexa tamen spiritualibus. Spiritualia sunt propriè dona spiritualia supernaturalia, sive in se & per essentiam talia sint, ut gratiæ, virtutes infusæ, dona Spiritûs sancti; sive ex parte causæ & per relationem ad spiritualem effectum, quia scilicet sunt causa bonorum effectuum, ut Sacramenta gratiam conferentia, sive ex parte effectûs, sive per relationem ad causam spiritualem supernaturalem, ut actus prophetandi, qui ex causa spirituali nascitur, ordinaturque ad salutem & fidem Ecclesiæ. Adnexa spiritualibus propriè sunt ea, quæ cum in se sint materialia, ratione connexionis cum spiritualibus censentur spiritualia, & ponunt materiam Simoniæ. Dico propriè, nam sunt quædam spiritualia in se, adnexa quidem aliis spiritualibus, non tamen ideo minus verè spiritualia, nec inter adnexa computanda. Inter adnexa computantur vasa sacra, non ut talia, sed ratione materiæ, vestes, beneficia, jus patronatus, & similia. Vid. Suar. *De Simonia c. 9. & c. 23. num. 4.* Azor. *d. c. 1. q. 1.* Biusfeld. *ad Rubr. h. t. Notab. 7.*

5 Circa hanc materiam malitiam Simoniæ ponit pretium interveniens, non tam propter inæqualitatem, quam irreverentiā, & abusum rei sacræ, ejusque contemptum & vilipendium secundùm dicta *sup. in princ.* * quæ ideo damnatur, ut contraria divino, naturali & humano juri, gravibusque subjecta pœnis, de quibus infrà De divino jure patet ex Veteri Testamento, ubi grave crimen commemorat Balaam, qui

qui mercedem amavit iniquitatis, mercede conductus, ut populo Dei malediceret, & reprehenditur Jeroboam, quod sacerdotia excelsorum pretio conferret, 3. *Reg.* 13. Elisæi Prophetæ famulus Giezi divinitus lepra est percussus, quòd à Naaman, ob curatam ab Elisæo lepram, munera accepisset. 4. *Reg.* 5. Patet & ex novo, *Act.* 8. ubi Simoni gratiam Spiritus sancti pecunia comparare conanti, inquit D. Petrus, *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei pecunia possideri existimasti: Non est pars neq; sors tibi in sermone isto. cor enim tuum non est rectum coram Deo.* Et ipse Salvator *Matth.* 10. *Gratis accepistis, gratis date*, id est sine ullo pretio. Eodem facit, quod ipse Christus ementes & vendentes ejecerit è templo; quod plerique de simoniacis exponunt, ut videre est *d. can. ex multis cum 2. seqq.* 1. *qu.* 3 De naturali patet, quod dictat sancta tractanda esse sanctè, & pro dignitate sua nec æstimationi esse subjicienda inæstimabilia; quod ipsum continet genus injustitiæ, ut supra dictum, contrarium juri naturæ. De jure humano Ecclesiastico constat passim ex *hoc tit. & eod. in 6. ac variis locis decreti*. quibus simoniaca impietas reprobatur, ut *l. q.* 1. 2. 3. 4. 6. & 7. non tantùm quatenus committitur contra jus divinum aut naturale, sed & contra jus positivum Ecclesiasticum. Nam est & Simonia propria tantùm prohibita per jus Ecclesiasticum; ex cuius prohibitione dumtaxat habet actus suam malitiam, quam alias non haberet, seclusa Ecclesiæ prohibitione: Sic officium Oeconomi, Thesaurarii rerum Ecclesiasticarum habet quidem connexionem & adfinitatem cum rebus sacris, non verò tantam, ut ex natura rei sit Simonia vendere tale officium; accedente autem prohibitione Ecclesiæ est Simonia, *can. Salvator l. q.* 3. Azor. *d. loco vers. Dubia quæstionis*, Binsfeld. *ad rubr. h. t. Tertia conc.* Suar. *c.* 7. *n.* 7.

6 Hinc aliam divisionem ponunt, quod alia sit simonia intrinsecè prohibita, quia mala, scilicet juri divino & naturali contraria, alia mala, quia prohibita, scilicet de jure Canonico. Qua de re ordine agendum, & postea, quid nomine pretii veniat, videndum.

(†)

De materia Simoniæ, & primò, ut est juris divini, idque circa Spiritualia.

7 Certum est Simoniam intrinsecè malam, aut prohibitam, quia mala est, committi circa dona spiritualia, sive in se & per essentiam talia, sive ex parte caussæ aut effectus. Abbas in *c. consulere* 18. *n.* 3. *h. t.* Unde non tantum committitur Simonia in comparandis donis Spiritus sancti, sed in collationibus Sacramentorum *c. cum in Ecclesia* 9. *h. t.* præcipuè Eucharistiæ, cuius venditio maximam constituit Simoniam, detestabilem, cum per eam ipse Christus vendatur, *can. nullus Episcopus* 100. 1. *qu.* 1. eoque peior, si fiat ad pravos & magicos usus, quæ res etiam horrendum in se continet sacrilegium Suarez *c.* 10 *num.* 5. Idem dicendum de baptismo, de Ordinatione, & Extrema unctione, pro quibus non citra simoniæ labem pretium exigitur, *can. Baptizandus* 99. 1. *q.* 1. Idem juris est in Confirmatione, Pœnitentia, ex jam dicta ratione, *d. c.* 9. *h. t.* Suar. *d. c.* 10. *n.* 5.

8 Dubitatum, An circa Matrimonium contrahatur? R. Excipi hoc à nonnullis Canonistis, *Glos. in d. c. cum in Ecclesia* 9. *h. t.* quod per illud gratia non conferatur, *can. connubia & can. honorantur* XXXII. *q.* 2. ubi munera caussa matrimonii offeruntur. Facit, quod circa matrimonium varia pacta interveniant, circa dotem, donationem propter nuptias, & alia. Dicendum tamen, & circa matrimonium, ut est Sacramentum (quale verè est, etiam gratiam conferens, estque de fide, *ad Ephes.* 5. *In fin.* Trid. *Sess.* 7. *de Sacram in gen. can.* 1. & *Sess.* 24. *de Sacram matr. can.* 1. quidquid contra effutiant insani deformatores Ecclesiæ) non posse æstimari pretio sine simonia, ut probatur per *can. quidquid.* 101. 1. *q.* 1 in cuius principio ponitur generalis regula de Sacramentis, quòd venumdari penitus non debeant. Nec facit, quod matrimonium admittat varia pacta, nam hoc ipsum non ut Sacramentum, verum ut contractus humanus, in quo communicatio materialis, id est rei corporalis pro corporali, intervenit per mutuam traditionem & acceptionem corporum. Ex cuius parte nihil repugnat pretium intervenire, si postu-

let æqualitas contractus, ad compensandam aliquam temporalem conditionem, veluti juventutem alterius, nobilitatem, formam, *c. 3. sup. de condit. appos.* ubi valet conditio, *Duco te. si centum dederis.* Sic & licitum est, dare quid parentibus puellæ, ut consentiant, & internuntiis, ut consensum procurent: hæc enim omnia ad contractum referuntur, non ad Sacramentum, quod per hujusmodi contractum non potest censeri venditum. Suarez *d. c. 10. n. 7. & seqq.* Binsfeld. *in c. ad Apostolicam 42. q. 2. h. tit.*

Q. II. An materia Sacramentorum secundùm se spectata ponat materiam Simoniæ? R. Materiam aliam esse remotam, ut aqua, oleum chrisma, vinum, panis, aliam proximam, ut lotionem, unctionem, verborum prolationem: illam absque dubio vendi posse citra maculam quòd sit res merè materialis, non etiam hanc. Nam hujusmodi actiones spectant ad ipsa sacra ministeria, quæ in talibus actionibus consistunt. Deinde istæ actiones per se exiguæ sunt æstimationis, ut non possint moraliter vendi sine respectu ad sanctitatem. Ut & in his habeat locum *Gratis accepistis, gratis date.* Suar. *c. 11. per tot.*

10 Ubi alia dubitatio est, An res consecratæ vendi possint ratione materiæ, eo pretio, quo venirent non consecratæ? Resp. Pro negativa parte facere *can. si quis. 1. q. 3.* ubi dicitur, Ecclesiam vendi non posse, quòd sit consecrata: & subjungitur ratio, quòd quisquis horum alterum vendit, sine quo, nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquat. Non potest autem consecratio esse sine materia, ut hac vendita, videatur & vendita ipsa consecratio. Estque communis sententia Canonistarum, res consecratas, quamdiu consecrationem retinent, vendi non posse; post amissam autem consecrationem per fractionem posse vendi: ut secundum eos calix consecratus & integer vendi nequeat, juxta *d. c. si quis*, fractus autem possit. Illas verò res, à quibus non potest separari consecratio, ut chrisma, oleum, panis, vinum, & similia, quod in his consecratio ita insit materiæ per confusionem, ut separari nequeat, non esse vendibiles cum materia non sit amplius convertibilis ad usus humanos. Et hæc sententia videtur placere *Gl. in can. placuit 102. 1. q. 1. & in c. Non satis 8. c. Ea quæ 16 & c. in tantum 36. h. t. per ista jura.* & sequitur Abbas in *d. c. 16.* Aliqui distinguunt, an in re composita ex materiali & spirituali minùs principale sit id, quod se tenet ex parte materiæ, eum vendi non posse; an verò id, quod est ex parte consecrationis, & tum vendi posse citra vitium. Aliter alii distinguunt, an materia rei sacræ sit magni valoris ut prudenter æstimari possit pretio, an verò exigua, quæ pro nihilo reputatur: illo casu pretio æstimari posse admittunt, non etiam hoc. Sed, omissis distinctionibus, quæ non habent sufficiens fundamentum, nec sufficientem rationem differentiæ, loquendo de his rebus ex solo jure naturali, & seclusâ Ecclesiæ prohibitione dicendum, eas secundum se spectatas non ponere materiam simoniæ, cum ut tales consideratæ sint quid merè temporale, atque ita æstimabiles pretio, cujus valorem non amittunt, propter consecrationem; quo modo rectè venditur calix consecratus, vestis sacra, Ecclesiâ. Sic usus habet, ceteras imagines benedictas sine piaculo vendi, quales vocant Agnos Dei. Eadem ratio obtinet in aqua benedicta, oleo, & similibus, quòd materia eorum sit æstimabilis. Non sunt tamen hæ res convertendæ ad usus profanos, propter earum reverentiam. Cavendum etiam, ne ejusmodi rerum pretium augeatur, ratione consecrationis, quia res carius æstimaretur, quatenus est spiritualis non sine simonia, cùm carior æstimatio fiat secundum qualitatem, quæ non est pretio æstimabilis Suar. *c. 14. n. 1.* Navarr. *in summa c. 23. n. 108.* Guil. Redoan *De simonia p. 3. c. 16. in princ. & c. 17 n. 1. & seq.* Binsfeld. *in rubr. h. t. Quarta concl.* Non obstat *d. can. si quis objecerit*, quia in illo agitur non de materiali Ecclesia, an vendi possit, sed de dignitate Episcopi, aut Abbatis, aut ordine Ecclesiæ. Vera enim istius can. lectio est *Nam cum corporalis Ecclesia Episcopus aut Abbas &c.* non etiam, *corporalis Ecclesia, aut Episcopus &c.* ut videre est in Decreto correcto per Greg. XIII. Suar. *d. c. 14. n. 13.* Ut dicendum sit, regulam ibi positam procedere, quando spirituale est principale; tunc enim, temporali adnexo vendito, non potest dici non vendi spirituale; uti vendita præbenda, venditur & jus spirituale, cui est adnexa præbenda. Si verò ipsum temporale sit principale, ejus venditio non adficiet spiritua-

le adnexum, ut patet ex dictis suprà *de jure patron.* Si quis tamen litteræ Gratiani adhærere velit, dici poterit, esse ibi sermonem formalem de ecclesia, ut includit benedictionem; sic enim vendi non potest, quia simul venderetur & materiale & spirituale. Non obstat *d. can. placuit,* & alia loca supra allegata; quia in illis est sermo de collatione chrismatis, quæ fit per usum in solemnitate Baptismi, aut Sacramenti Confirmationis, aut extremæ Unctionis, quia est inæstimabilis actus iste, cùm sit sacramentalis.

31 Dubitari iterum posset, An Sacramentalia ponant materiam Simoniæ? R. Affirmativè, Quod sint Ordinum functiones, quæ nō possunt fieri nisi à Sacerdotibus, & actus propriè spirituales, à potestate supernaturali procedentes, & ad finem spiritualem ordinati. Eius ordinis est consecratio ecclesiæ, calicis, benedictio aquæ, vestimenti, nubentium, *cap. 9 ubi Glos. V Benedictio h. t.* ubi improbatur consuetudo, qua aliquid pro benedictionibus nubentium exigitur, & eiusmodi res dicitur continere horribilem venalitatem. Huc etiam pertinent cæremoniæ, quæ in Sacramentis solemniter exhibendis fieri solent. Hæc ita de iis, quæ data aut exacta in pretium Sacramentorum, non coactè. Navar. *d. c. 23 n. 99.* Redoan. *d. c. 17. n. 18. & 19.* Suar. *d. c. 14. n. 2. & 3.*

32 Quæstio item est, An citra labem hanc in necessitate quis rectè pretio inducat eum, qui aliàs ministrare non vult Sacramentum? R. Aliquorum esse sententiam, id neutiquam permissum esse, propterea quod emere Sacramentum sit intrinsecè malum, utpote contra jus divinum, ut nullo casu fieri possit licitum, secundum Apost. ad Rom. 3 Non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Dicendum tamen, in extrema necessitate licitum esse isto casu dare pecuniam, non ut pretium Sacramenti, sed ut removentem impedimentum pravæ voluntatis & avaritiæ. Exemplum ponitur communiter in Baptismo, sine quo gravissimum damnum infertur non baptizato, scilicet perpetua damnatio. Quæ causa est sufficiens, ut pretio redimatur impedimentum & vexatio & evitetur istud damnū, non tamen tamquam Sacramenti pretium, etiamsi ita velit accipiens, cuius menti non debet se conformare illud offerens, quem excusat intentio redimendi vexationem, & satisfaciendi avaritiæ alterius. Qui si nolit alio modo dari pecuniam, quam in pretium Sacramenti, & hoc in injuriam vel irrisionem Sacramenti vel Religionis, pecuniæ oblatio foret isto casu intrinsecè mala, ut non separabilis ab injuria Religionis Christianæ, atque ita non licita, ut potius sine baptismo quis permittendus sit mori juxta, *c. sacris sup de his quæ vi* Ubi aliqui distinguunt inter parvulum & adultum, quod in illo id liceat propter extremam necessitatem, non in hoc, quippe in quo non detur extrema necessitas, quasi alio possit remedio sibi providere. Verùm cum & in hoc possit dari gravissima necessitas, quidni idem in eo dicendum? cum in adulto non magis oblatio pecuniæ ponat irreverentiam Sacramenti, aut dignitatis eius deminutionem, quam in parvulo. Ut quod licet pro alio facere in curanda eius salute, id & pro se liceat, ex majori obligatione & inclinatione caritatis, ad curandam propriam salutem, cum uti pro parvulo non intenditur per oblationem pecuniæ æstimare Sacramentum pretio, sed solum redimere vexam, & removere impedimentum turpis cupiditatis, ita & in adulto: qui nō potest videri cooperari peccato accipientis, cum rem necessariam ad salutem petendo, uti potest, rectè utatur malitia alterius, qui alio modo non vult præstare remedium necessarium. Ut in casu simili rectè promittuntur usuræ juramento ei, qui sine iis mutuum dare non vult, ut dictum sup. *de jure jur n. 53.* Panorm. *d. c 9. nu. 5.* ubi tamen malè distinguit inter infantem & adultum, secundum jā dicta. Et hoc ita in eo, qui avaritia ductus negat baptizare sine pretio. Idem dicendū de eo, qui ductus odio, aliove pravo adfectu, cum eadem hoc in casu militet ratio: neque enim offertur pecunia tamquam pretium Sacramenti, sed tantum ut remisso odio aut pravo adfectu, quem alio modo non vult dimittere, baptizet; ut non tam inducat ad malum, sed ad minus malum, quia minus est, accepta pecunia baptizare extremè indigentem, quam illum sine necessario remedio relinquere. Plura de hac quæstione Azor. *d. p. 3. lib. 12. c. 3. qu. 3.* Suar. *c. 12 n. 3. & seqq.* Less. *De Iust. & Iure l. 2. c 35 dub. 7.* Dicta etiam obtinent in Sacramento Pœnitentiæ, quod necessarium est in extre-

extremis constituto, cui est conscientia peccati mortalis: nam & iste utitur jure suo redimendo vexam, qua injustè opprimitur a negante admittere ad pœnitentiam, nisi data pecunia, *arg. c. dilectus* 28. *h. t.* ubi vexæ redimendæ causa quid licitè datur, Azor. *d. c.* 3. *qu.* 4. Suar. *c.* 19. *n.* 7.

13 Ponunt & materiam Simoniæ electiones, præsentationes, collationes Ordinum, beneficiorum, dispensationes super votis, juramentis, matrimonii impedimentis, irregularitatibus, & deniq; omnes actus procedentes a potestate Ordinum, in quocumque eius gradu seu ordine, non tantum majorum, ut Sacerdotii, Diaconatus, Subdiaconatus, quia & horum muneta sunt spiritualia verùm etiam minorū qui regulariter spirituales sunt, ut vendi nequeant citra labem, *Doct in c. Consulere* 38. *h. t.* Silvester *V. Simonia q* 9. Suarez *c.* 13. *n.* 1. *&* 2. Possent tamen actus esse tam materiales secundum se, ut nisi accedat ecclesiæ prohibitio non ponat materiam Simoniæ, si non exerceatur ut actus ordinis, sed ut à laico fieri potest: ut officium Ostiarii, ad quod spectat aperire, claudere fores, excludere eos tempore Sacri, qui adesse prohibentur, custodire res mobiles Ecclesiæ quæ res laicis committuntur. Suarez *d. c.* 13. *in fine.*

14 Primæ tonsuræ collatio huc rectè refertur, quæ etsi Ordo non sit, est tamen dispositio ad Ordines, ut sit quid spirituale, cū per eam sanctificetur persona, Deoque dicetur, in sortem Ministrorum ejus adnumerata, ut pro eius collatione pretium dare & accipere sit simonia, *arg. c. cum contingat* 11. *sup. de ætate & qual. ord.* In cuius fine tonsura in lata significatione dicitur Ordo Clericalis. Adde Trid. *Sess.* 21. *de reform. c.* 1.

15 Ponunt & propriam Simoniæ materiam officia divina, prout fiunt in Ecclesia ex Ecclesiastica institutione per Ecclesiæ Ministros, ut pro illis quid dare tamquam pretium sit simonia prohibita, quia malè: quia huiusmodi officia habent quid spiritualitatis, ut sint inæstimabilia pretio. Cuius ordinis sunt exequiæ, suffragia mortuorum, *d. c. suam* 29. *c. ad Apostolicam* 42. *h. t.* Redoan. *de Simonia p.* 1. *c.* 30 *n.* 6. *& p.* 3. *c.* 16. *n.* 31. Suar. *c.* 15. *n.* 3. *& seq.* Et hoc quoad pretium; nam stipendium rectè petitur, uti & id, quod ex consuetudine offertur, modò sit laudabilis, *d. c.* 24. Intelligendum autē hoc quoad actus funerum spirituales, ut orationes, psalmodias, litanias, & cætera concernentia divinum officium, & suffragia Ecclesiæ: nam sunt & non spirituales, uti corpus defuncti deferre, sepulturæ tradere, cooperire, & similia, quæ cum nihil spiritualitatis habeant, sed tantum sint corporalia, pretio æstimantur citra labem. Suar. *d. c.* 15 *n.* 7. Processiones Ecclesiasticæ publicæ fieri solitæ in honorem Sanctorum, aut ad impetrandum divinum auxilium in necessitatibus, ad officium divinum cum pertineant, idem de iis judicandum, quod de hoc dictum superiùs. Suar. *d loco n.* 8.

16 Quæritur autem, An pro ingressu in Religionem quid accipiatur citra labem? R. Cum status sive ingressus Religionis sit maximè spiritualis, tam ex parte principii, quod sine dubio est Spiritus sanctus, quàm ex fine proximo, & per se, qui est cultus Dei perfectus, & spiritualis profectus ingredientis, ex natura rei & ex vi juris divini Simoniam committi, si ex pacto quid recipiatur pro ingressu, *can. nullus* 1. *q.* 2. *c. non satis* 8. *c. veniens c.* 19 *de regular.* 25. *c. quoniam* 40. *h. t.* quibus locis hoc ipsum declaratur simoniacum, atque ita recepti dicuntur dimittendi. Dico, ex pacto; nam quod sponte & liberaliter offertur, est extra labem, cum per hoc non æstimetur res sacra pretio, si non tam detur pretium pro ingressu, quàm pro alimentis & sustentatione necessaria. Quamvis nec eo casu videatur licitum quid accipere, cum jus vivendi ex bonis Monasterii sit adnexum professioni. Non potest tamen ea res dici esse contra jus divinum, cum congruam sustentationem ab ingrediente requirere non sit per se malum, quod non tam detur temporale pro spirituali quàm pro temporali, scilicet pro oneribus ingressui adnexis, quibus non sufficit Monasterium, ut colligere est, ex Trid. Sess. 21. c. 2 *de reform.* ubi nemo ad Ordines admittendus dicitur, nisi qui beneficium habeat, aut cui aliunde provisum sit de alimentis. Vid. Azor. *d. lib.* 12 *c* 16. Redoan. *p.* 2. *c.* 29 *n.* 5. *& seq.* Binsf. *ad c. cum in Ecclesia* 9. *q.* 2. *h. t.* Suar. De Simonia *c.* 17. *n* 4. *& seq. & de censuris Disp.* 22 *sect.* 5. *n.* 5. Less. *d. c.* 35. *dubit.* 12. *& quæ dixi ad tit. D. de ambitu n* 7. *& seqq.*

17 Q. II. An jure Ecclesiastico id ipsum sit prohibitum? Resp. Id posse videri, ex eo, quod

isto jure sit prohibita omnis pactio circa spiritualia & ingressum Religionis; quam in partem adferuntur varia loca, *d can. nullus l. q. 2. d. c non satis, d. c. veniens. & c. de regularib. h. t.* quæ loca cum non loquantur nisi de ingressu simoniaco; pro quo scilicet pretium datum erat & nullus exstet locus, quo prohibeatur eiusmodi oblatio pretii, nisi in casu, quo Monasterium est dives, non etiam, quando pauper est, & inopia tanta laborat, ut sustinere commodè novum Religiosum nequeat, dicendū, id non esse illicitum de jure Ecclesiastico.

18 Obstare videtur *d. c. quoniam 40 h. t.* in quo fit specialiter prohibitio Montalibus, ne pecunia pro earum ingressu exigatur paupertatis prætextu. Verum, ut Glossa indicat, agitur ibi de Monasteriis, quæ falsò prætendebant paupertatem, ut colligitur ex verbo, *prætextu*, dicitur enim propriè *Prætextus*, quando res verè non subest. Potest etiam intelligi *d. c.* in casu, quo prætextu paupertatis veræ plus multò exigatur, quàm sustentatio requirit, quod ipsum videtur exigi nomine ingressus quod proinde intrinsecè malum.

Non obstat *c. 1. § sanè de statu Monach. in 6.* nam quod ibi dicitur, non debere plures recipi, quam ali possint, est ratione gravaminis, quod cessat, quando ingrediens necessaria sibi secum defert. Quo modo & accipiendum *c. tua nos h t.* quod culpabiles judicat & recipientes & offerentes, qui aliter non erant admissuri, nisi bona temporalia deferat secum ingressurus; nimirum si Ecclesia abundet, non etiam si pauper sit.

19 Denique nihil obstat, *Extravag. 1. eod.* quæ prohibet quidquam recipi ab ingredientibus, quod hoc sit detestabile, scilicet extra casum necessitatis; nam ea posita, nihil continet vitii. Ita tenet Navar. *tract. de redditibus Eccl. q. 1. Monito ult. n. & in summa c. 27. n. 106.* Suar. *d. c. 17. nu 7. & seqq.* & probatur ex ipso textu *d Extravag* 1. in cuius principio dicitur, *detestabilis reprobata servatur abusio*: ut ibi Pont. ad casum ante prohibitum se referat, qualis est in casu, quo Monasterium est dives, non etiam, quo pauper. Patet etiam ex aliis verbis quibus prohibet pastus sive prandia, pecunias per modum distributionis, jocalia, resque alias, quæ non sint necessariæ oportet. Unde ut res extra vitium ponatur, sit Monasterium tenue, quò aliàs non careret. Desiderant etiam aliqui, ut pactum nullum interveniat quasi hoc faceret rem prohibitam, *Glos in d. c. Non satis.* Verùm hoc intelligendum de pacto circa res illicitas, non etiam circa licitam sustentationem, quæ licitè petitur & acceptatur, Azor *c. 16 qu. 1. vers. si autem, ubi tradit, qualiter fiat pactum hac in re* Licet autem foret prohibitum, dare quid pro sustentatione de jure Canonico, posset tamen de consuetudine, abrogata eiusmodi prohibitione contrarium induci, cum sit juris humani, cui consuetudo potest prævalere. Quæ hac in parte nec potest dici corruptela, nec irrationabilis, ut patet ex pastu seu prandiis in ingressu exhiberi solitis, quæ etsi temeritate præsumptuosa exigi dicat Pont. in *d. Extravag. 1.* consuetudo tamen eiusmodi prandia non rejicit, sed observat, & quidem solemniter ac sumptuosè; imò & cum fastu, etiam ad æmulationem, permittentibus id ipsum Religionum Superioribus, imò etiam exigentibus, quod tamen dicere non ausim, saltem præscribentibus certa fercula, quod mihi constat, fortè à voluntariè offerentibus, uti pium est credere, & permissum per *d Extravag. 1. § illa dumtaxat.*

20 Q. III. An quid simoniaci includat inducere aliquem spe lucri, ad ingressum? Resp. Allicere sive ad Religionem, sive ad conversionem, sive ad aliam quamcumque virtutis viam, à qua aberrat, beneficentia, aliisve amicitiæ signis ad eum eius provocando, nihili in se vitii includere; cum & intentio provocantis sit optima & pacto cessante non possint dici eiusmodi virtutis opera pretio æstimari. Et probatur *can. debet penult. xx 111. q 4.* ubi dicit August. unumquemque debere proximum suum adducere ad colendum Deum, disciplinis vel beneficentiæ consolatione, id est donis, beneficiis. Idem habet *can Qui sincera dist 4* Cavendum tamen, ne excessus liberalitatis faciat alterum fictè potius ad conversionem induci, quam verè, cum istiusmodi excessus contineat importunas preces, quæ habent vim coactionis, quæ rogatum exponeret periculo fictionis & inconstantiæ: atque ita actus iste non foret sine peccato, licet extra Simoniæ labem. Vid. D. Th. 2. 2. q. 100. art. 3. ubi

3. *ad.* Sanch. *d. matrim. lib.* 1. *disp.* 39. *nu.* 4. Suar. *De simonia c.* 16 *nu.* 5. *& seqq.*

21. Tantum est quæstio, an pacto expresso vel subintellecto id liceat? Resp. Non licere, expressè tradi in *can quam pio.* 1. *q.* 2. quòd istud donum descendat à Patre, ut pro illo munus accipiens videatur vendere donum Spiritus Sancti, & offerens emere. Et facit pro hac parte regula generalis, quæ reprobat pacta, & conventiones in spiritualibus, *c. fin. sup. de pactis, c. quæsitum de rer. permut.* His tamen non obstantibus, dicendum. Nihil illiciti continere, largitione & beneficentia aliquem invitare ad Religionem, Baptismum aliave opera pia & spiritualia, etiam pacto prævio, propterea quod non possit dici continere malitiam Simoniæ, cum intentio promittentis non sit, ut quid emat sibi, aut quid recipiat, & recipiens non obligetur ad quid reddendum, sed tantum quid sibi offeretur, ut dici non possit dari quid tamquam pretium rei piæ aut spiritualis. Sic licitum est instituere hæredem, vel legare quid, in casum ingressus, baptismi, si ingrediatur, baptizetur, uti dictum suprà *De Regularib num* 14. & plura hac de re Sanch. *d disp* 39. item Navarr. *in can intercætera* 11. *q.* 3. *concl.* 5. *n.* 20. Et hoc citra coactionem & obligationem necessariò ingrediendi: ut, si ingrediatur, habeat relictum aut promissum alias non. Quæ res non potest continere labem, uti probatur, *c.* 2. *d. condit. appos.* ubi, si dominus manumiserit servos sub conditione ingrediendi, qui aliàs servituti iterum subderentur manumissione subsecuta, non licet illis Monasterium deserere, Unde patet conditionem non esse vitiosam. Sic nihil continet labis damnato ad mortem concedere vitam sub conditione ingressus, cum nec cogatur ad Religionem, nec vendatur Religio, sed optio illi detur, ut inter duo eligat, in quo illi fit gratia, quia minus malum hoc est; quàm cogi ad moriendum Suarez *d c.* 16. *n.* 16. Quòd si promissio contineat tale pactum, quo determinatè maneat quis obligatus ad Religionem, aut conversionem, aut Sacramentum suscipiendum, videtur non esse licita, ut non vacans labe ista. Videtur enim ejusmodi opus pretio æstimari, juxta *d. can. quam pio*; qui eo in censu accipiendus. Ut non obstet, quòd ejusmodi promissio videatur liberalis, quia hoc verum est, quando optio libera est ei, cui fit, non etiam, quando inducit absolutam obligationem. Est enim tunc onerosa illi, qui accepta donatione, cogitur omninò facere quod inordinatum est, non respondens sanctitati dictorum statuum, ut pretio ad eos suscipiendos obligetur.

22. Quæritur &c., An actus jurisdictionis Ecclesiasticæ sint materia Simoniæ? R. Quoad internum forum non esse dubium, pro absolutione impetranda aut concedenda pretium dari aut exigi nō posse, citra labem, nec etiam pretii causa minui vel augeri pœnitentiam, *c. nemo* 14. *h t.* aut delegari alteri jurisdictionem fori interni, eo quòd res spiritualis videatur pretio æstimari. Si tamen absolutionis denegatio cedat in detrimentum grave, videtur danti licitum esse redimere vexationem injustam pretio, cum dantis intentio non sit emere absolutionem, sed tantùm tollere pravum appetitum & affectum impedientis, quod nihil mali involvit, secundum dicta sup, *eod. n.* 12. *Gl. in c. ad aures* 24. *& c. dilectus* 28. *h. t.* Redoan *p.* 3. *c* 21. *n* 6. Suar *c.* 19. *n.* 7. *&* 8. De jurisdictione fori externi idem sentiendum, cùm & ista sit spiritualis res, ad spiritualem & supernaturalem finem tendens, pro qua pretium interveniens ponit labem simoniacam.

Quod Primò procedit in communicatione jurisdictionis vel ordinariæ vel delegatæ, *c.* 1. *&* 2 *inf. tit seq.* 23. Suar. *c* 20. *n.* 1. Unde non licite Vicarius Episcopi constituitur pretio, nec aliquod ministerium ista via committitur sine vitio, *cap. ad nostram* 12. *h. t.* Et hoc, quatenus est pretium; nam stipendium sustentationis numquam excluditur.

23. Secundò, In omnibus actibus jurisdictionis voluntariæ, ad effectum spiritualem ordinatis. Cujus ordinis sunt, relaxationes juramentorum, dispensationes super legibus Ecclesiasticis, votis, irregularitatibus, impedimentis matrimoniorum: prohibitum enim pro ministerio Ecclesiastico, ad quod spectant ejusmodi, & Ecclesiasticis functionibus aliquid recipere *d. c.* 21. *h. t.* Et Trid. *Sess.* 24. *c.* 5. *de refor.* *& Sess.* 25. *c.* 18. *de regularib.* dispensationes vult gratis fieri, sunt enim actus supernaturalis potestatis, spirituales & ex parte principii, & ex parte finis cum tollant vincula conscientiæ. Suarez *d. c.* 20. *n.* 8.

24 An ergo non licet quid persolvere, secundum stylum Curiæ Romanæ, ad obtinendas dispensationes? R. Ita stylum Curiæ habere, sciente & permittente Pontifice, non tamen id, quod solvitur, dari ut pretium dispensationis, quod ponit Simoniam juri divino contrariam, in quo non dispensat Pont. sed vel in sustentationem Pontificis, statusq; eius onera sustentanda, quod non est contra jus divinum, nec etiam contra jus Ecclesiasticum, & si esset, posset hoc mutare Pont. si ita expediat; vel ut impendatur in aliquod opus pium, per quod fit commutatio unius operis in aliud, uti in dispensationibus votorum, vel deniq; in pœnam prioris delicti, unde contractum impedimentum, super quo dispensandum; quæ non possunt dici involvere quid illiciti. Vnde consuetudo tali modo aliquid exigendi fuit tolerata, & quasi approbata per multos Pontifices pios & sanctitate nobiles: ut nō sit tamquam illicita rejicienda, cum stylus Curiæ Rom. ius faciat. & Curia Rom. ab omnibus tamquam magistra servanda, ut tradit, varios allegans, Guil. Redoan. *De Simonia p.1.c.21 n.*10. Suar. *d. c.* 20. *n.* 10. *& seq.*

25 Quæritur autem, An idem permissum Episcopis, ut in dispensando in casibus ad se pertinentibus aliquid exigant? R. Negantium sententiam veriorem esse, quam multis defendit Navarr. *cons.*18. *de pœnit. & remiss.* quam et alii probant, ex ratione, quòd jure communi sit prohibitum pactum super spiritualibus, *c. fin. sup. de pactis* & dispensationes gratis fieri sit præceptum, quæ alias subreptitiæ censebuntur. Trid. *Sess* 25. *c.* 18. *de reform.* Ut Episcopis non liceat hac in re quidquam immutare cùm subsint iuri communi, quibus proinde relaxationes, aut dispensationes suarum censurarum sub certo pretio sunt denegatæ, permissæ autem soli Pontifici. Non est tamen deneganda licentia Episcopis imponendi onus eleemosynæ per modū commutationis in dispensando super votis, observatione festi, & similibus. Dico, eleemosynæ, in pauperes vel pia opera distribuendæ, nam ut sibi applicent, non caret specie simoniæ, saltem non turpis avaritiæ Suar. *d. c.* 20. *num.* 14. Less. *d. c.* 33. *Dubit.* 9.

Tertiò procedit in omnibus actibus jurisdictionis Ecclesiasticæ contentiosæ sive involuntariæ quòd eiusmodi judicia inter munera Ecclesiastica computentur. De absolutione a censura in foro externo, quæ est pars judicii, habetur in *c. ad aures* 24. *h. t.* de ferente testimonium reconciliationis pro pretio in *c. Nemo.* 14. *h. t.* Ut etiam sportulas denegatas Judici velit Panorm *in c. cum ab omni* 8. *n.* 9 *&* 10. *sup. de vita & honest. Cleric.* Proceditque idem in omni actu, in quo exercetur potestas supernaturalis gratis data à Deo ad gubernandam Ecclesiam, ideoque pretio non vendenda. Redoan *p.*2. *c.*12 *n.*13. *& seq.* Suar. *d. c.* 20. *n.*16. Stipendium tamen sustentationis accipere non videtur illicitum, quia hoc nihil ad actum judicii ecclesiastici. et hoc ita quoad actus jurisdictionis ecclesiasticæ.

Sunt etiam actus merè politicam materiam concernentes, & humani, veluti de criminib. & iniuriis, de bonis temporalibus, quæ inter Clericos litigiosa, de legitimando ad honores profanos & bona temporalia. * De quibus 26 quæritur, An & circa eos pretium interveniens ponat Simoniam? R. Aliquibus videri, cum hi actus sint merè politici, etiamsi à jurisdictione procedant ecclesiastica, non tamen ideo continere Simoniam contra ius divinum, sed tantum contra ius ecclesiasticum, à quo prohibiti. Dicendū tamen, quatenus & hi procedunt ab ecclesiastica & spirituali potestate, continere Simoniam, ex vi juris divini. Ideo enim committitur, quod pro actu procedente à potestate sæculari, ut talis est, recipiatur pretium; quem nomine officii debuerat gratis concedere, *Gl* 1. *in c.* 2. *sup. Tit.* 2. est actus jurisdictionis spiritualis formaliter ac per se spiritualis, ut nihil mutet, quod interdum materia proxima actus possit esse temporalis ac politica. Dico ut talis est, nam si procedant à propria & directa temporali jurisdictione, quam habere multos Prælatos certum est, dicendum, tales non fieri simoniacos ratione intervenientis pretii, cum non procedant à propria potestate ecclesiastica aut spirituali, sed potius temporali, licet exerceantur à Judice spirituali, quod non considerandum. Vid. Suar. *d. c.* 20. *n* 17. 18. *&* 19

27 Quid in Officialibus Judicum, Notariis, aliisque scribentibus, acta instrumenta, litteras testimoniales? Resp. Uti episcopo prohibitum manum, quam imponit, vendere, ita & mini-

ministris eius ac Notariis vocem & calamum in ordinatione, *cap. 1.h.t.* ubi ne quidem pro charta quid accipiendum. Conc. Trid. *Sess 21. c. 1. de reform.* pro collatione Ordinum, Clericalis tonsuræ, pro litteris dimissoriis, testimonialibus, pro sigillo, aliave de causa etiam sponte oblatum accipere quidquam prohibet Episcopis, sub pœnis juris, ultra divinam vindictam. Notariis verò in locis, ubi non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi (quæ nullibi viget, imò contraria quid accipiendi passim pia & laudabilis habetur) dummodo salarium non habeat constitutum pro officio permittit accipere decimam aurei partem, id est sex asses, ut vocant, ne tamen inde quid emolumenti cedat Episcopo. Ultra accipere; nihil obstante contraria consuetudine, inhibitum. Unde Navarr. *Conf. 2 h.t.* reprobat consuetudinem Romanam accipiendi unum aureum pro subscriptione vel registratione datarũ, & pro suspensione sigilli. Verùm ut ita sit in literis ordinationum & beneficiorum, tamen aliud dicendum in Officialibus Judicum, quos nihil vetat quid accipere pro laborib. in scribendo, expediendo literas: quia hoc per se non est malum, cum labor, qui non est sacer, æstimetur licet circa rem sacram versetur accidentaliter tantùm, uti mox dicetur; ut nihil subsit labis neque ex se, neque ex prohibitione Ecclesiastica. Nec obstant jura in contrarium allegata, quia loquuntur de Ordinibus & beneficiis; ut non stante eadem ratione ad hunc casum non sint extendenda. Et ut fuerit quædam prohibitio Ecclesiastica, ea per consuetudinem Romanam, sciente Pontifice, esset abrogata, Navarr. *in Summa c. 25. n 54.* Suar. *d.c. 20. n 10 & seq.* Binsf. *ad c 1 concl. 3. 4. 5 h.t.*

28 Quæritur autem, An sit Simonia, dare quid pro omissione actus spiritualis? R. Primò. Nihil involvere mali, pretio inducere, ut quis abstineat ab actu, spirituali licet, quem injustè aut sacrilegè aut simoniacè facturus est. Ratio est, quia hoc nec per se malum est, cum dans non intendat emere rem spiritualem, sed tantum impedire peccatum injustitiæ aut similis vitii; quod per se bonum esse negari non potest, etiam pretio mediante; uti licere supra diximus, pretio invitari ad bonum, veluti conversionem: nec prohibitum inveniatur per Ecclesiam. Nam quod attinet ad *cap. nemo 14. h. t.* non loquitur in isto casu, sed alio, ut mox videbitur. Quæ non tantùm ex parte dantis procedunt, verum & ex parte accipientis; qui licet turpiter accipiat, & repeti acceptum ab eo possit *l. 1. in fine & l 2. D. de con. dict. ob turp. caus.* non potest tamen dici notatus labe hac, cum non vendat usum rei sacræ, sed tantum usum libertatis. Unde patet, quid dicendum de dante pecuniam eligentibus, ne eligant indignum; talem scilicet non videri infectum hac labe, propterea quòd pecuniæ interventus tantùm contineat meram redemptionem injuriæ & injustæ læsionis, qua adficeretur Ecclesia per electionem indigni, cui jus est, ut habeat Prælatum dignum, juxta dicta sup. *de elect.* Ut ejusmodi redemptio sit vexæ injustæ, quæ licita est, quamvis ex parte accipientis sit injustitia, uti dictum paulò ante Less. *d. c. 35. c. 19.* Suar. *c. 22. n. 7. & 8 & c. 30. nu. 24.*

Secundo R. In usu negativo spiritualis jurisdictionis per solam omissionem posse committi Simoniam ratione pretii intervenientis, quoniam talis omissio moraliter censetur provenire à dicta jurisdictione: habetque effectus morales illi proportionatos; cuius ordinis est denegare pœnitenti absolutionem à censura, aut cum nolle reconciliare, ratione pretii, de quo agit *d. c. nemo 14. h. t.* ex ratione, quòd omissio rei debitæ æquipararetur commissioni, *c. qui non facit 64 D. de R. I. l. in fraudem D. quæ in fraud. cred.* nec sit merum ens rationis, sed exerceatur per aliquem actum positivum, quo Ecclesiasticus Judex declarat se nolle absolvere, aut hominem non esse dignũ absolutione. Quæ declaratio continet quemdam usum & exercitium Ecclesiasticæ potestatis, quod non magis potest pretio æstimari, quam ipse actus absolutionis, quia æq; pertinet ad supernaturalẽ ordinem. Ut qui taliter omissionẽ vendit, virtute vendat jurisdictionem spiritualẽ, quia non habet æstimationẽ, nisi quatenus aliquo modo habet ab illa moralem quamdam efficaciã. Deinde denegatio propter pretium absolutionis non est sine magna irreverentia Sacramenti Pœnitentiæ & judicii spiritualis, cum virtute contineat condẽnatoriam sententiã per spiritualem potestatẽ, & proinde Simoniam, propter pretium. Quod si omissio non sit actus spiritualis jurisdictionis,

nis, non potest dici ponere materiam Simoniæ; quatenus tamen omissio secundum se spectatur. Sic omittere Missam pretii caussa, aut non ordinare, non est materia Simoniæ, quia non est actus potestatis Ordinis, sed solius arbitrii. Sic & dare & accipere pecuniam sub promissione non ingrediendi, non potest dici simoniacum, quia nihil spirituale venditur, & licet possit habere aliquam malitiam adjunctam ea res, nihil tamen hoc ad Simoniam; nisi sutuitu spiritualis alicuius boni omissio æstimetur pretio. Exemplum est in cap. Matthæus 23. *h. t.* ubi qui dedit contradicentibus in celebranda electione pretium, ut quiescerent, & eo modo obtinuit, dicitur simoniacus, quia videtur ipsa electio pretio æstimata, atque ita pro spirituali datum pretium. Vide latius de hac quæstione Suarez *d. c.* 22. *num.* 4. *& seqq.* Binsfeld. *ad d. c.* 14. *h. t.* Less. *d. c.* 35. *Dubit.* 11.

De materia Simoniæ circa adnexa spiritualibus.

HÆc de ea Simoniæ specie, quæ contingit circa spiritualia. Restat videamus de iis quæ sunt adnexa spiritualibus, quatenus in se sunt materialia, secundum dicta supra *h. t. in princ.* * ea tripliciter se habent: quædam enim considerantur ut caussa eius, cui sunt adnexa & dicuntur adnexa antecedenter, & secundum se tempore præcedunt spiritualia, ut Jus patronatus. Jus sepulturæ, sacra vasa, templa, vestes & similia, idque ratione materiæ: quædam ut effectus, qui se habet consequenter ad caussam, quam sequitur, cuius ordinis est beneficium Ecclesiasticum, jus percipiendi decimas, oblationes, primitias, proventus ratione Canoniæ. Ponunt & aliqui tertium ordinem, quòd quædam sint adnexa concomitanter, cuius ordinis est labor adnexus spiritualibus officiis, v. g. celebrandi Missam, consecrandi Ecclesias, conferendi Ordines, dicendi Horas Canonicas, Officium divinum.

29

His præmissis, ponendæ Regulæ aliquot. I. Adnexum spirituali, quatenus tale ratione connexionis, vendi non posse; quia spirituale videretur pretio æstimari.

II. Adnexum, antecedenter per se spectatum vendi posse, etiam supposita connexione non tamen ratione illius: quo faciunt dicta superius *n.* 10. calices, templa, vestes, similesque res consecratas secundùm materias esse capaces æstimationis, easque pretio comparari posse, citra omnem labem, quòd materia tantùm æstimetur; modo non earius, ratione connexionis cum re sacra, quia res saperet labem. Suarez *c.* 23. *n.* 8.

Quæstio autem est, An Jus patronatus vendi possit? R. Hic non quæri, an cum universitate, cui adhæret, transeat, quod dictum fieri sine vitio, *sup. de jure patron n.* 20. sed an per se possit vendi? Quod posset videri, licet jus istud ab Ecclesia manarit, I. Quòd sit jus commune laicis, qui nō sunt capaces spiritualium. II Quòd transeat non tantùm adhæredes sanguinis, sed ad extraneos, ut dicto loco traditum; quod non obstet in spiritualibus, in quibus successio omnis prohibita, *can. Apostolica VIII. q.* 1. Hæc tamen nihil faciunt, quò minus Simoniæ labe inficiantur ementes vendentes jus patronatus per se, quòd quoad præsentationem ad beneficia contineat quid spirituale; pretio non æstimabile, *Gl. in c.* 6. *& c. de jure* 1*. sup. de jure patron.* ubi subjicitur ratio, quod sit spirituali annexum, ideoque vendi nequeat, cum & circa adnexa committatur Simonia *c. Quæsitum sup. de rer. permut.* Expresse Urbanus Pont. *in can. Salvator ultra med. I. qu.* 3 dicit defensoris, id est Advocati, officium non vendi citra Simoniam, quo nomine venit patronus, & patronum dici Advocatum testatur, *Gl. in c. Præterea* 23 *sup de jure patron* Suarez *c* 28. *n.* 4. *&* 5. Binsfeld *ad Rubr. h. t. Notab.* 7. *circa med.* Azor *p.* 3. *li.* 12. *c.* 15. *q.* 4

30

Alia hic quæstio est, Quo jure ista Simonia committatur? Respondendum. Videri non nisi jure Ecclesiastico committi, propterea quòd vendere ea, quæ antecedenter sunt connexa, non sit per se & intrinsecè malum, sed tantùm ratione prohibitionis Ecclesiæ, ex cuius institutione pendet, non consistens in aliqua consecratione vel benedictione, ut sic lusa institutione Ecclesiæ. sit mere quid temporale, uti videtur sentire Navarr. *in Summa c.* 23. *num.* 99 *& num* 102. Verum ut sit ab Ecclesia promanans istud jus, tamen illo pra supposito, ex natura rei & per se est invendibile, atque ita propria materia Simoniæ, & proinde

31

juris

juris divini, cum à spirituali potestate descendat, & jus ipsum præsentandi ab origine sit spirituale, & terminus ad quem tendit, spiritualis, qui est beneficium Ecclesiasticum, ad quod fit præsentatio, per quam persona præsentata fit proximè capax institutionis ad beneficium. Nec facit, quod possit esse in laicos; nam & jus eligendi olim penes laicos videtur fuisse, secundum relata in decreto *Dist.* 63. nihilominus ex origine, objecto, actu est spirituale, ut pretio non comparetur citra Simoniam contrariam juri divino. Nec facit etiam quod ab Ecclesia sit adnexum spiritualibus, quia non ideo minus spirituale. Suarez *d.c.* 28. *n.* 6. *& seqq.*

32 Est & de jure sepulturæ dubitatio. An illud possit comparari pretio? R. Sepulturam accipi pluribus modis; Primò, pro terra ad sepulturam ibi constituendam, & eatenus eam pretio comparare nihil includit labis simoniacæ, cùm terra ista de se pretio sit æstimabilis quia merè temporalis: & licet ad usum pium, nihil tamen hoc mutat, quia illud est per accidens. Uti licet emere materias remotas ad Sacramenta conficienda, ut panem, vinum, oleum, ut dictum sup. *eod. num.* 9 imò & res sacras secundùm materiam admittere æstimationem, *sup eod. nu.* 10. & patet ex *can Comperimus* XIV. *q.* 6. ubi Episcopus rei laicorum, quam consecravit, cogitur dare æstimationem. Secundò pro sepultura jam constituta, non tamen benedicta, & specialiter per Episcopum deputata: & idem dicendum est, eadem ratione militante. Innoc. in *c. Abolendæ pen. sup De sepult.*

33 Quid si homo sepultus fuerit? R. Certum esse, secundùm leges civiles, locum istum religiosum per hoc esse factum, & humano commercio exemptum, *Instit. De rer. divis. §. religiosum*: & probatur expressè *l.* 6. *in fine D. de relig. & sumptib. fun.* ubi monumentum purum vendi potest; ut à contrario, impurum, quo scilicet homo sepultus, vendi nequeat. De Canonibus ea res posset in dubium vocari, ex eo, quod hoc jure destinata sint ab Episcopis certa loca sepeliendis hominibus, & in eum finem benedici solita: ut alibi sepultum cadaver non faciat locum religiosum, secundùm Cardin. in *Clem.* 1. *q.* 12. *De sepult.* Verùm rectè Joan. Faber *ad d. §. religiosum*, per hoc jura civilia correcta negat, cum non pauci sepeliantur alibi, imò sepeliendi sint in loco non benedicto, ut parvuli sine baptismo mortui, & hæretici, & alii etiam per accidens, ut non planè sit correcta ratio juris civilis, atque ita secundùm Fabr. ejus dispositioni locus etiam nunc sit; quamvis contra velit Redoan. *De Simonia p.* 3. *c.* 16. *n.* 19 *& seqq. & p.* 2. *c.* 10. *n.* 5. Quò facit, quod reprehendantur filii Ephrem de sepulchro vendito Abraham pro pretio, *can Quæsta in fine cum duob. seqq.* XII. *q.* 2. Verum hac de re non multum quærendũ, quandoquidem consuetudo ejusmodi loca religiosa parvi facere videatur.

34 Tertiò, pro terra destinata in usum sepeliendorum hominum & benedicta per Episcopum, cujus ordinis sunt cœmeteria, qualem certum est non vendi, habito respectu ad benedictionem, quia sacra res videretur vendi. Imò Ecclesia simpliciter prohibet pro pretio aliquem admittere ad sepulturam in loco benedicto, *d. c pen. sup. De sepult.* ubi Pont. ait, abolendam esse perversitatem consuetudinis, qua non prius effodi permittitur sepultura, quam pro terra certum pretium Ecclesiæ persolvatur. Improbatur quoque venalitas sepulturæ tamquam res horribilis in *c. Cum in Ecclesia* 9. *h t.* Ut non possit negari, non tantum esse istam rem simoniacam, si terra ut sacra vendatur, quia natura rei non fert pretium, sed etiam ut terra ipsa, saltem quia ab Ecclesia prohibitum terram istam vendere Vid. Binsfeld. *ad c. Audivimus* 41. *q* 1 *h t.* Et hoc ita in terra communi destinata ad sepulturam fidelium.

35 Verum dubitatur, An & locus proprius alicui, ut certa Capella in loco subterraneo, vendi nequeat, aut pro sepeliendo externo pretium recipi? R. Posse videri non prohibitum ab Ecclesia, quoad proprietatem vendere, aut pro usu quid recipere, habita ratione expensarum, quibus locus iste ædificatus, cum non vendatur tam benedictio, quàm materia potiùs quam vendi citra vitium, dictum sup. *eod. n.* 10. Quò facit, quod talis locus jure hæreditario transeat, quod non obtinet in spiritualibus. Dicendum tamen, & hoc prohibitum esse per Ecclesiam, & sic malum, quia prohibitum & patet expressè ex *can. in Ecclesiastico* XIII. *q.* 2. ubi interdictum dicitur

 omni-

omnibus Christianis, terram pro mortuis vendere. Deinde etsi dubium sit, an sepulcri jus habens sit terræ dominus, cum neget idipsum Abbas in *c. Quanto 3 sup. De judic. & ibid. Gl.* & Innoc. verum tamen, illud jus esse spirituale rei adnexum, ut usus eius nec vendi, nec pretio locari licitè possit. Hinc à fortiori colligere est pro honoratiori loco sepulturæ quid exigere, ut quia in Ecclesia, non in cœmeterio; aut quia in parte cœmeterii clausa & separata, non etiam in communi & vulgo patenti; aut quia in Choro, & prope altare: nam licet remotum motivum sit honor humanus, ratio tamen augmenti pretii est dignitas & sanctitas, majorve loci reverentia: ut, cum quod venditur sit sacrum, videatur res ista non carere labe, etsi aliter habeat consuetudo, quæ per motivum ementis, qui intendit honorem mundanum, non excusarà labe, cum sit adnexus consequenter ad rem talem, quæ spiritualis. Vid. Suarez *c. 14. n. 19. & seqq.*

36 Quod attinet ad Reliquias Sanctorum, quæ sine speciali benedictione aut consecratione habentur sanctæ, numerantur & istæ inter res spirituales, suntque invendibiles, *c. ult. sup. de reliq. & vener. Sanct. & ibid. Gl.* Abbas *& alii*; cum in illis materiale ipsum per se non sit æstimabile, secundum se spectatum, nec per relationem ad sanctam animam æstimari possit. Et deinde non possunt dici reliquiæ antecedenter adnexæ, sed secundum se & suo modo spirituales, ut partes sancti hominis. Ornamenta, quibus exornatæ, etsi æstimari possint, non tamen carius propter reliquias. Suarez *d. c. 14. n. 24.*

37 Regula Tertia est, Adnexa spiritualibus concomitanter vendi non posse sine Simonia. Ad cuius pleniorem intellectum sciendum, adnexa huiusmodi alia esse intrinseca functioni spirituali, ut sine illis non consistat; ut est labor & defatigatio, aut incommoditas corporis in benedicendo, in consecrando ecclesias, Altaria, in dicendo Missam: alia verò extrinseca, uti est labor accidentarius, qui nascitur ex alio opere per accidens conjuncto cum opere Sacramenti. In prioribus istis habet locum dicta regula. Ratio est, quia si hujusmodi vendi possent, censerentur & vendi ipsa sacra opera, quibus ita intrinsecè conjuncta sunt, ut abesse nequeant; ut secundum *can. Si quis objecerit 1. q. 3.* qui horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquat. In posterioribus regula non obtinet, ut pro labore, qui per accidens est conjunctus, non ex vi ministerii per se ac moraliter, sed in casu ratione circumstantiarum, personarum, locorum, causarum, ut ante dixi, ex alio opere per accidens conjuncto cum opere sacro: veluti si ad Missam dicendam eundum sit Sacerdoti ad spatium milliaris, si obligetur quis eam dicere certis horis ac locis sibi incommodis; isti enim labores extraordinariè adnexi quo minus vendi possint & pretio æstimari, nihil implicat, cum separatum habeant onus, & separatam omninò à re sacra æstimationem. Dixi autem, ex alio opere per accidens conjuncto; nam qui ex parte subiecti aut personæ operantis accedit, ut quia propter tarditatem aut senectutem facilè fatigatur dicendo Missam, consecrando, Sacramenta ministrando, accidentarius quidem est ministerio, est tamen conjunctus cum ipsomet intrinseco opere Sacramenti, ut propter eum non possit magis accipi pretium, quàm pro ipso opere, cui intrinsecè est conjunctus, secundùm *d. can Si quis objecerit.* Suarez *c. 21. n. 5. & seqq. & præcipuè n. 9. 10. 11. 12. 13.*

38 Quæri hic posset, An pro obligatione ad spirituale opus faciendum possit accipi pretium? R. Id posse videri, cum ejusmodi obligatio sit quid distinctum ab ipso actu spirituali; quem proinde non videtur pretium obligationis concernere. Probabilius tamen, pro obligatione ad spiritualia, ut sunt talia, licitè non accipi pretium, ut tale, quia videretur dari pro ipso spirituali actu, ratione adnexionis. Quod si obligatio includat aliqua onera, quæ per accidens se habent ad actum spiritualem, nihil habet vitii aliquid accipere in compensationem oneris. Abbas in *c. Significatum 11. in fine sup. de præben.* Suarez *d. c. 21. n. 16 & 17.*

39 Dicta obtinent, quando pro spirituali datur pretium ut tale: nam si detur ut stipendium, & in sustentationem distribuentis sacra, nihil prorsus includit vitii. Ratio diversitatis est, quod pretium spectetur per commensurationem ad valorem & æstimationem operis seu

seu laboris, quod repugnat sanctitati operis ac ministerii sacri. Stipendium autem sustentationis consideratur in ordine ad personam, quatenus sustentatione indiget, quam meritò quis exigit ab iis, quibus inservit in spiritualibus, siquidem eorum causâ impediatur aliunde sibi necessaria comparare; debentur enim temporalia ministrantibus spiritualia. Sic debentur procurationes visitantibus, consecrantibus Ecclesias, sic datur aliquid pro baptismate, exequiis, benedictione nubentium, sepulturis, aliisque similibus: & hoc gratis sine taxatione oblatum rectè accipitur, *c. Dilectus 30. in fine h. t. Extravag.* 1. *eod. can. Quæsta* XIII. *q.* 2. *Sotus* 9. *De Iust. & Iure q.* 6. Quod non potest videri datum in commensurationem pretii, quia liberalitas æstimationem pretii non inducit. Pactum super sustentatione, etsi propriè & per se Simoniam non contineat, cum ex justitia debeantur alimenta ministrantibus, olim tamen fuit reprobatum, *c. fin. sup. De pact. c. Tua nos* 24 *h. t.* quod speciem venalitatis videretur præ se ferre. Consuetudo verò illud approbasse videtur, ut nihil mali motis includens, cùm per hoc non tam æstimetur res sacra, quàm sustentationi consulatur. Abbas in *d. c. significatum n.* 8. *& in c. Suam n.* 12. *h. t.* Redoan. *alios referens p.* 2. *c.* 27. Suarez *d. c.* 22. *n.* 10 *& c.* 46. *n.* 4. *& seqq.*

40 Regula IV. Ea, quæ sunt adnexa consequenter spiritualibus, non posse vendi sine labe, quia venderetur necessariò ipsum principale, quod ad illa præsupponitur. Nam taliter adnexa sunt dependentia à spiritualibus, & illa præsupponunt, nec aliter ea consequimur, ideoque pretium pro iis intercedens videretur datum pro spirituali, quod præsupponant. Aliter se res habet in adnexis antecedenter, uti dictum. Ratio differentiæ est, quod sint priora, & habeat se in iis instar principalis ipsum temporale, spirituale verò ei adnexum tamquam accessorium, ut non impediat venditionem temporalis. Quando autem temporalia se habent consequenter ad spiritualia, sunt quasi accessorium rei spiritualis tamquā principalis, ut eius naturam imitentur. Suarez *c.* 23 *in fine*.

1 Ex quibus patet; beneficia vendi non posse citra Simoniam. Quod nomen licet ex primæva significatione non referatur ad spirituale quid designandum, sed idem sit; quod donum in rebus profanis; jure tamen Canonico accommodatum ad designandos titulos, seu jura ecclesiastica, ordinata ad præstanda munera spiritualia, cum jure recipiendi fructus, ratione tituli, ex bonis ecclesiæ. Unde patet, titulum beneficii esse spiritualem, *c. Dilecto* 25. *circa fin. sup. De praben.* ubi dicitur jus spirituale. Cuius quidem est varietas tum quoad qualitatem, uti visum supra, *d. tit. De praben.* tum quoad quantitatem & modum redituum: verum ea quasi materialis & accidentaria ad rationem beneficii, non concernit titulum, nec eum variat, quo minus spirituale jus includat, & in eo fundetur. Unde est, quod nisi ecclesiasticis personis concedatur, *can. Clerici* 1 *q.* 1. *c. Quamvis* 17. *sup. De decimis.* Ex quibus colligitur, Beneficia, quoad jus istud spirituale, esse materiam Simoniæ, juri divino contrariæ: consistunt enim in aliqua spirituali potestate, quæ inæstimabilis pretio, ut ista vendere sit intrinsecè malum. Nec facit, quod ecclesiasticorum beneficiorum institutio sit ex institutione ecclesiæ, uti & titulorum divisio; ut dicenda sit eorū venditio non prohibita, quia non mala intrinsecè, sed mala, quia prohibita, cum Pont. non possit facere intrinsecè mala esse, quæ per se talia non sunt. Nam postquam talia inducta ex institutione ecclesiæ, jure divino prohibitum ea vendere, ut nec Pontifici liceat sine labe ut talia pretio æstimare. Deinde quod spirituale est in beneficiis, secundum se est de jure divino, cùm contineat administrationem & functionem aliquam spiritualem, sive sit beneficium simplex, sive habeat jurisdictionem adjunctam, quia utrumque in titulo, qui spiritualis, ex institutione ecclesiastica dependens, quæ nihil aliud est, quā communicatio quædam potestatis à Christo datæ. Sunt autem beneficiis junctæ præbendæ, sive reditus Ecclesiastici, qui in se spectati sunt temporales; quatenus vero titulo adnexi, cuius nomine debentur, quamdam spiritualitatem participant. Ut respectu eorum beneficia sine vitio Simoniæ vendi nequeant, ut passim indicatur per Canones, *c. fin. sup. De pact. & c. Super eo sup. De transact.* Suarez *c.* 24. *n.* 3. 4. 5.

42 Tantùm quæstio est, An ista Simonia sit contra jus divinum, an verò ecclesiasti-

cum tantum? R. Prius aliquos velle adeoque intrinsecè esse malum, dare eo respectu pretium, ut ne quidem Pontifici sit licitum temporale emolumentum æstimare, quatenus nimirum æstimatur coniunctum cum beneficio quod tamquam unum jus vendatur, ut procedat decisio *can. Si quis objecerit* I. q. 3. quia horum alterum vendit, sine quo alterum non provenit, nihil invenditum reliquit: ut etiam jus ipsum videatur vendi, quod, ut diximus, intrinsecè malum. Navarr. in *Summa c. 23. nu. 108. §. Septimò*, Azor. *d. l.* 12. *c.* 11. *q.* 3. Et proinde voluit, ne quidem S. Pont. posse vendere beneficium ratione temporalis emolumenti, Abbas in *c. extirpanda* 30 *in repet. § Qui verò n.* 53. *sup. De præben.* Alii distinguunt inter beneficium curatum & simplex, quasi in illo esset simonia juris divini quid exigere, in hoc humani tantum. Abbas in *Repet. d. §. Qui verò nu.* 33. Covarr. in *c. Peccatum p.* 2. § 8. *n.* 8. *verf. Et licet*. Verum ea distinctio non subsistit cum in utroque sit jus spirituale & temporale emolumentum; respectu illius autem est beneficium invendibile. Quæ qualitas etiam redundat in posterius, non habita ratione, quod minus vel magis sive perfectius participet beneficium de spiritualibus, quia satis est, quod participet. Verius est, istam Simoniam tantum esse contra jus humanum: quæ sententia est communis Canonistarum, & fundatur in eo, quod jus ad temporale emolumentum beneficii sit divisum, & distinctæ rationis à jure spirituali, licet sint conjuncta. Hoc enim ordinatur immediatè ad spiritualem functionem ex jure divino, continens onus divini officii; illud verò commodum continet temporale ex institutione Ecclesiæ, supposita largitione fidelium. Posita hâc distinctione, etsi simul dentur, & non separentur quoad translationem unius sine alio, nihil tamen vetat, quo minus unum sine alio vendatur, scilicet: temporale, cujus jus vendere non est intrinsecè malum. Ut quoad hoc dicendum sit, licere Pontifici citra Simoniam id pretio æstimare, separatim nimirum, secundum intentionem saltem à jure spirituali, cuius titulus gratis datur. Potest enim & dantis & accipientis intentio discernere temporale à spirituali, etiamsi simul tradantur, illudque æstimare secundum se, non aucto eius pretio, ratione tituli spiritualis. Quod non licere Pontifici communiter tenent Canonistæ, ut videre est ex Felino, *ad c. Ex parte* 12. *nu.* 1. *sup. De off. deleg.* & idem tenet Navarr. *d. c.* 23 *n.* 108 §. *Nono*, ubi dicit, Pontificem vendere beneficia ex absoluta & plena potestate posse, nec peccare, si justa caussa subsit. Non obstante, quod qui vendit rem totam, videatur utrumque vendere, secundum *d. c. Si quis objecerit* I. *qu.* 3. quem dicit procedere quoad præsumptionem, quam tollit veritas, si de ea constet, quam hic præsupponimus. Dico, non aucto eius pretio, ratione tituli, quia aliàs foret Simonia contra jus divinum, cum pretio æstimaretur res sacra. Hinc potest Pont. beneficium extinguere, eiusque officium abolere, aut obligationem ad illud; fructus autem, aut jus ad illos vendere citra Simoniam, quia nihil spirituale, quod extinctum, venditur. Potest & dare beneficium cum onere sibi vel alteri solvendi pensionem annuam, uti indies facit, permittendo pensionem aliis dandam creari super Abbatiis vacantibus, est enim supremus omnium rerum Ecclesiasticarum dispensator. Plura de hac materia Suarez *d. c.* 24. *n.* 7. *& seqq.*

Inferioribus Prælatis non est licitum pro beneficio quid exigere, cum iis non liceat separare fructus à titulo, ut consequenter non possint de illis ut merè temporalibus disponere Suarez *d. c.* 24. *n.* 35.

Sed dubitatur, An possint in conferendo beneficium imponere onus aliquod pecuniarium illi, cui conferunt beneficium? R. Id quidem velle Hieron. Gigantem, *De Pensionib. q.* 6. *n.* 2. *ubi alios allegat*, hanc in partem adducens textum in *c. Constitutus* 6. *sup. de relig. domib.* Verum dicendum, id illis ordinariè non licere, cum non possint beneficia deminuere, nec dividere, & pensionem quasi adhærentem imponere, uti patet ex dictis sup. *tit. Ut Ecclesi. benef. sine demin. confer.* Posse tamen, quando Ecclesiam sui juris à dignitate sua separant, aliquid, in recognitionem antiqui juris & superioritatis, suæ sedi reservare, secundum *d. c. Constitutus*. Permissum & Episcopis imponere pensionem temporalem, quæ viram gravati non excedat, in quibusdam casibus jure concessis, ut ex caussa transactionis & concordiæ litium, *c. De cætero sup. De transact. &c.*

43

act. & c *Cum venisset* 9. *sup. De restitut spoliat.* Suarez. *d. c.* 24. 36. & 37 & *c.* 35. *nu.* 21. Less. 2. *De Iust. & Iure c.* 34. *nu.* 205. & *c.* 35. *n.* 91.

44 Ad privatas personas quodi attinet, illis neutiquam licet beneficii nomine quid exigere, nec ullo modo separare fructus à beneficio. Neque obstat, quòd, seclusâ prohibitione Ecclesiæ, possint fructus locare etiam ad vitam; quia locatio non inducit separationem ab ipso titulo, facit namque cum æquivalenti fructus cedere locanti. Nec per hoc in ullo successori præjudicabit, cui pretium locationis pro suo tempore cedet. Dixi, seclusâ prohibitione Ecclesiæ; quia, ut dictum supra *De re Eccles. non alien*: locatio rerum Ecclesiæ fieri prohibita ultra triennium, sub gravibus pœnis, cum annullatione actus. Vid. Suarez *d. c.* 24. *n.* 38 & *seqq.*

45 Pro beneficiorum itaque, qualiacumque ea sint, collatione, inductione in possessionem, & similibus, nihil licet accipere citra labem: adeo ut etiam consuetudo contraria reprobetur, *c. Non satis* 8. & *c.* 9. *h. t.* cùm præter simoniacam labem etiam sordidæ avaritiæ speciem præ se ferat. Reprobata & illa consuetudo, qua prandium debetur à novo Canonico, *c. Iacobus* 44. *h. t.* Improbantur & deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, conditiones certæ circa distributiones, aliaque similia, à Trid. *Sess.* 24. *cap.* 14. *De reform*. quòd tantùm tolerat ea, quæ in pios usus convertuntur. Ubi cavendum, ne ex fomite avaritiæ pium esse judicetur, quod utile, ut non tatos; prô dolor! Datum aut factum absque ullo pacto nihil mali moris includit, cum liberalitas æstimationem alicujus rei non inducat, *c. Tua nos* 34. *h. t.* Quo modo bona sua pure & sine pacto offerens, rogans humiliter, ut in Canonicum admittatur, retentis bonis suis pro præbenda, sive scrupulo simoniacæ pravitatis admitti posse dicitur, quam alias caussaret pactum interveniens.

Q. An pensiones sapiant Simoniam? R.

46 Pensionem esse jus percipiendi fructuum partem ex alieno beneficio: ut non videatur esse quid spirituale, cum possit & laico constitui, citra titulum spiritualem, aut onus, propter merita eius in Ecclesiam: Rectè etiam constituitur Clerico propter senium aut diuturnum Ecclesiæ servitium. Dari item Clericis potest aut nomine alicuius spiritualis operæ, aut temporalis, ut pulsandarum campanarum, januarum claudendarum, curæ custodiæ ve Ecclesiæ. Dari & in titulum beneficii solitæ pensiones, etiam pro beneficii resignatione. De prioribus nihil dubii esse potest, modo nulla subsit pravitas, nullum temporale interveniat. De postrema, pro beneficii scilicet resignatione, dubium esse posset; si tamen hæc sit moderata, & legitimâ auctoritate constituatur, de qua paullo antè actum est, dicenda & ea nihil mali includere.

47 Tantùm quæritur, An pensionum translatio ponat Simoniam? R. Distinguendum esse an pensiones collatæ sint laicis pro ministerio temporali, aut alia justa de caussa; aut etiam Clericis, non ut talibus, sed propter caussam temporalem, ut pulsandas campanas, curandos infirmos; an vero Clericis ut talibus, propter munus aliquod spirituale. Priori modo sumptæ pensiones non possunt dici ponere Simoniam, ex communi sententia; atque ita sine labe vendi poterunt, cùm sint quid mere temporale, ex beneficio quidem procedens, non tamen adnexum titulo spirituali: est namque portio separata à beneficio, quantum ad illum, cui confertur. Posteriori modo aut dantur pensiones Clericis simpliciter ad eorum sustentationem, sine respectu ad beneficium vel ministerium spirituale aut cum speciali respectu vel titulo. Priori modo tametsi clericatus requiratur, tamquam conditio vel dispositio ex parte subjecti, non tamen ideo potest dici dari pensio ob titulum spiritualem, cum detur præcisè ad sustentationem. Ut non possit pensio ista dici adnexa rei spirituali; quod tum obtinet quando jus spirituale tale est, ut secum adferat jus ad temporale. Et hoc ita, stando in jure antiquo; nam Pius V. præcepit pensionariis Clericis, quando ut Clerici percipiunt pensionem, recitare Officium B. Virginis: ut cum talis pensio hodie detur cum obligatione alicuius Clericalis muneris, postuletque aliquod ministerium spirituale, etsi non ponat in rigore beneficium, quod non sit perpetua, sit tamen quidpiam spirituale, constans ex illa obligatione spirituali, ad recitandas Horas B. V. & jure ad temporalia sibi adnexa, non possit transferri pretio sine simonia, ut sentit Navar.

Conf., 9. *& seq. h. t. & in Summa c. 23. n.* 111. Posteriori modo aut pensio datur in titulum beneficii, & idem juris in ea, quod est in beneficio: aut datur pro beneficio, quod quis resignavit, eamque vendi non posse post Bullam Pii V. dicendum est, propter obligationem ad Horas D. Virginis, quarum respectu habet quid spirituale, secundum dicta in casu superiori. Et hoc eatenus, quatenus consuetudine isti Bullæ non est derogatum, ut posse, dictum sup. *De consuet.* Vid. Gigas *de Pensionib. q.* 99. Azor. *d. lib.* 12. *c.* 13. *q.* 2. Suarez *c.* 26 *num.* 5. *& seqq.*

48 Quæritur etiam, An pensio possit redimi? R. Negare Navarr. *d. c.* 23 *n.* 111. *& Conf.* 63. *h. t.* redimi posse sine auctoritate Pontificis Rom. per varia loca, quæ allegat, non tantum post Bullam Pii V. sed etiam ante, ex eo, quòd sit quid adnexum spirituali, quod vendi non posse constat ex dictis. Verum quod attinet ad tempus ante Bullam Pii V. receptum est, illam redimi potuisse, & posse etiam hodie in locis, ubi Bulla recepta non est, quæ non recepta vires non habet. Ratio est, quia est quid merè temporale, quod ut vendi, ita redimi potest, non habens ullam obligationem spiritualem adjunctam, ut patet ex allatis à Gigante *d. q.* 99. Facit quòd etiam posito, quòd aliquid spirituale habeat adnexum, non tamen spirituale pro temporali commutari dici queat redimendo. Extinguitur enim tantum temporale onus, per cujus extinctionem redimens nullum jus spirituale acquirit utpote totum jam habens & tantùm se liberans ab onere annuo præstandi temporale. Post Bullam tamen Pii V. videtur non esse licita redemptio propria auctoritate, propter onus spirituale pensionario impositum, sine quo non vult Pont. ipsum habere pensionis fructum, qui datur ratione officii, juxta *c. fin. sup. De rescript.* à cujus obligatione non potest pensionarius se eximere propria auctoritate; uti hoc in casu faceret, recepto nihilominus toto pensionis commodo, juxta sententiam Navarr. *d. loco.* ex ratione, quòd constitutum Prælati auctoritate non sit destruendum per privatam auctoritatem. Suarez *d. c.* 26. *nu.* 12. Si per redemptionem non liberetur ab obligatione imposita per Pont. sed ei obnoxius maneat is, cui fit redemptio, non videtur ea illicita, cùm sit quasi locatio fructuum, & anticipara eorum venditio, quod non invenitur prohibitum, cum maneat integrum onus à Superiore impositum. Navarr. *Conf.* 61. *n.* 1. *h. t.* Suarez *d. loco. n.* 17.

49 An ergo nec licebit remittere pensionem? R. Id posse videri ex dictis, quòd nemo se possit suâ auctoritate liberare ab onere sibi imposito Unde licet possit donare fructus, eosque etiam in perpetuum remittere, non tamen per hoc videbitur liberatus ab onere, quo eorum nomine tenetur Dicendum tamen, remissionem nihil habere in se vitii, & distare à priori casu redemptionis, in quo retinetur commodum, & renuntiatur officio, Quod non potest dici esse contra mentem Pont. qui non alias voluit pensionarium obligare ad onus recitandi Horas B. Virg. quàm quatenus sentiret commodum. Quando autem nullum commodum per gratuitam remissionem sentit, non est ratio, cur obligatur amplius, jam sublata materia obligationis. Navarr. *d. Conf.* 63. *nu.* 7. *h. t.*

Ex dictis patet, pensiones, quæ dantur propter spiritualem functionem, ut Vicario Episcopi, Concionatori, aut simili, redimi non posse, cùm fundentur in officio ecclesiastico, propter quod dantur; & præterea earum redemptio faceret cessare officium, cum detrimento ecclesiæ. Quantum ad eas, quæ dantur causâ senii, aut sustentationis, videntur redimi posse, cum non tam contineant emptionem alicujus spiritualis rei, aut ei adnexæ, quàm potius extinctionem oneris mere temporalis, solvendi scilicet quotannis certam summam, non habita ratione Clericatus. Dicta de redemptione pensionis permissa accipienda sunt in casu, quo ex post facto de ea admittenda agitur; nam si tempore resignationis super hujusmodi redemptione facienda conventum fuerit, ut sit pars contractus, pactum illud erit simoniacum, propter onus pretio æstimabile injunctum. Tolet *l.* 5. *Summa cas. c.* 92.

De materia Simoniæ, ut est juris humani.

50 HÆc quoad Simoniam, quæ est contra jus divinum, & sic quæ prohibita, quia mala

Est &

Est & mala, quia prohibita per jus humanum, de qua quæritur, An dari possit? R. Aliquos negare, eam dari, hoc argumento, quod vel sit res sacra, quæ venditur, & est Simonia prohibita per jus divinum, quia mala; vel non est sacra & non potest Simonia fieri per jus humanum Ecclesiasticum, cuius prohibitio non murat rerum naturas. Quo non obstante dicendum, Simoniam dari de iure Ecclesiastico positivo, & quidem tum, quando immediatè habet omnem malitiam ex vi prohibitionis vetantis onerosum pactum circa aliquem actum initi, intuitu religionis, seu reverentiæ debitæ rebus sacris, qui, seclusâ Ecclesiæ prohibitione, malitiam nullam haberet. Quod potest usu venire tam circa rem sacram, quam non sacram; & Primò, si cesset actio vendendi, emendi, si Ecclesia prohibeat pro administratione Sacramentorum ne quidem sponte oblatum recipi, contra faciens Simoniam committet, non quia malus actus in se est, cùm spontè oblatum recipiendo nihil vendatur, sed quia prohibitus. Secundò, si venditio celebretur circa rem prohibitam, non tamen ita sacram, ut ex natura rei sit irreligiosa venditio, etiamsi Ecclesia prohibeat pretio æstimari, non tamen instituendo circa rem talem novam aliquam consecrationem, aut benedictionem. Ejus ordinis est officium Oeconomi, Thesaurarii rerum Ecclesiasticarum, Sacristæ, & similium, de quibus infra latiùs. Tertiò, si pro spirituali non veniat temporale pretium, sed spirituale, permutatio nihilominus prohibita sit per Ecclesiam, ut fit in permutatione beneficiorum, in qua pro spirituale licet detur spirituale, & in se nō possit dici prohibita, prohibuit tamen Ecclesia illam fieri per solam partium conventionem, ut non sit tam mala in se, quam quia prohibita, ut dictum suprà *De permutat. n. 6.* Vid. Suarez *c. 7. per tot.*

Ex his patet responsio ad quæstionem, An 51 officia temporalia Ecclesiæ sint materia Simoniæ? R. Ex natura rei non esse materiam Simoniæ. Abbas in *c. 1. & 2. inf. Ne Prælati vices suas &c.* eo quòd hæc munia non habeant in se aliquid spiritualitatis; neque enim ordinantur nisi ad actiones temporales, & proximè versantur circa corporalia & materialia opera, ut custodire, administrare, res Ecclesiæ, & similia, licet remotum finem habeant spiritualia. Esse tamen prohibitum per Ecclesiam huiusmodi officia vendere, ut patet *can. Si quis Episcopus 8. 1. qu. 1. can. Salvator 1. q. 3. & c. Consuluere 38 h. t.* quibus officiorum temporalium Ecclesiæ venditio prohibetur, ut dicendum sit esse grave peccatum ea pretio comparare, & simoniacum, prohibitione Ecclesiæ supposita, *d. can. Salvator & d. c. 38.* quod dicit vendentes huiusmodi officia cum Simone perceIli. Et facit ratio, quia licet de se non sint spiritualia, sunt tamen iis conjuncta, cùm per illa res sacræ contrectentur, Ecclesiastica bona administrentur: ut pretium pro iis intercedens ponat injuriam circa ipsa spiritualia conjuncta propter vicinitatem; ut sint invendibilia, ac soli Pontifici liceat justa caussa patrocinante, pretium pro iis accipere, non etiam aliis Episcopis, quia non sunt supra jus commune. Consuetudine contraria posse induci, ut pretium pro iis detur, aliquibus placet; aliis verò ea corruptela videtur, saltem quatenus toleratur ab inferiori, quòd habeat speciem mali: nam à Pontifice tolerata possit dici valere, propter eius auctoritatem supremam in Ecclesia. Suarez *cap. 19. num. 1. 2 3.*

Officia temporalia, sub prohibitione Ecclesiæ contenta, sunt Dispensator, sive Procurator Ecclesiæ, rerum ejus administrator, uti Præpositus, Oeconomus, Vicedominus, Defensor sive Advocatus, qui alio nomine Syndicus videtur dicendus, de quo *sup. lib. 1.* de quibus omnibus in *d. can. Salvator, & d. c. 38.* ubi etiam additur Judex temporalis, quem potest constituere Episcopus, in locis, ubi temporalem habet jurisdictionem juxta *c. fin. Ne Clerici vel Monachi in 6.* Quæ licet non pertineat ad usum spiritualis jurisdictionis, pertinet tamen ad rerum Ecclesiasticarum administrationem, ut per quamdam connexionem sit aliquo modo spiritualis, ideoque vendi prohibita. Additur *in d. can. Si quis Episcopus 1. q. 1.* nomen Mansionarii quod Latinum esse non videtur, nisi quod fiat mentio Præpositi mansionum in *l. 1 1 C. Theodos. De Decurionib.* Est & mentio Mansionum in *eod. C. l. 12. De cursu pub.* Ut eo nomine videatur intelligendū munus Ecclesiasticum, quod versabatur in distribuendis mansionibus, id est domibus Cleri-

Clericorum : ut Mansionarius fuerit is, cui talium domorum cura commissa erat, & spectavit ad quamdam partem œconomiæ; ideoque de eo idem judicandum, quod de officio Oeconomi. Suarez *d. c.* 29. *nu.* 8 9. 10.

53 Quid de officio Sacristæ, vel Thesaurarii seu Custodis rerum sacrarum judicandum? R. Posse videri, prohibitionem *dd. Cann.* ad illud non pertinere, cum in iis nulla fiat istius officii mentio. Verùm cùm dictum officium circa spiritualia magis versetur, quam priora, ut sunt custodire, & contrectare vasa sacra, vestes, dona, altaria præparare, luminaria accendere, signum ad officium Ecclesiasticum dare, sicque hoc munus tantum Clericis committendum; dicendum, non posse pro illo pretium dari citra Simoniam, non iuris divini, sed humani. Nam licet functiones hujus muneris habeant pro materia res sacras, sunt tamen corporales. Nec facit, quod in *dd. Canonib.* non fiat ejus mentio expressa, quia sub prohibitione *dd. Canonn.* satis continetur, cùm prohibeant pretii receptionem pro administrationibus rerum Ecclesiæ, ad quas istud munus spectat, & videtur quidam particularis Oeconomus. Idem dicendum de officio Primicerii, cujus officium magis ad spirituale accedit, cùm ad illum pertineat gubernatio Chori. Suarez *d. c.* 29. *n.* 11. & 12. Ut autem ista officia vendere sit prohibitum, & gratis ea conferri sit è re Ecclesiarum, ne ex emptione eorum sumatur occasio vexandi Ecclesias, & bona earum diripiendi; functiones tamen talium officiorum & actiones, cùm sint merè corporales, stipendium non refugiunt, non tantum per modum sustentationis, sed & condignæ compensationis, cùm ad eas tamquam ad diversas non sit extendenda prohibitio Ecclesiæ Suarez. *d. loco n.* 13.

54 Quæstio verò est, An venditio rerum & bonorum Ecclesiæ in universum sit Simonia, saltem prohibita? R. In *d. can. Salvator* generaliter dici, eum, qui res Ecclesiasticas propter sua lucra vendit vel emit, dona Dei cum Simone possidere; tales autem res vocat dona Dei oblata à fidelibus, quæ sunt res temporales. Verùm est contra communem sensum auctorum, committi Simoniam in vendendis rebus Ecclesiæ temporalibus, uti possessionibus, fructibus, vestibus, etiamsi injustè hoc possit fieri, si sine caussa debita fiat, cum res istæ sint merè materiales. Imò mobilia & immobilia Ecclesiæ etiam sacra, si non vendantur ut sacra, vel ratione spiritualitatis adnexæ augeatur eorum pretium, citra Simoniam, etiam jure Ecclesiastico prohibitam, vendi ratio dictat cùm materia, quæ venditur, sit æstimabilis pretio, ut probatum supra *nu.* 10. Nec obstat *d. can. Salvator*, in quo licet generalius videatur locutus Urbanus Pont. de rebus Ecclesiæ, & oblatis à fidelibus, restringendus tamen is textus juxta Pont. intentionem, quæ non est, reprehendere, tamquam simoniacam, venditionem bonorum temporalium Ecclesiæ, cum per modum dispensationis fieri possit ab habentibus potestatem, ut hæc non sit absolutè prohibita. Et licet tantùm modo præscripto sit facienda, ejus tamen transgressio non pertinet ad Simoniam, sed ad indebitam administrationem per injustitiam. Ut nec potest pertinere ad Simoniam iniqua occupatio, quæ spectat ad furtum aut violentam contrectationem, sed accipiendus ejus sermo de venditione talium rerum in ordine ad earum administrationem. Nam qui vendit œconomiam Ecclesiæ, vendit quid Ecclesiasticum, & consequenter aliquo modo res, quæ illi administrationi subjiciuntur, quatenus pro pretio alicujus potestati & regimini illas committit. Et ita dictum textum accipit *Gl. ibi. V Ecclesiasticam*, dicens ita rectè adaptari literam Chalcedonensis Synodi. Plura Suarez *d. c.* 29. *n.* 14. & *seqq.*

De pretio seu temporali, quod datum ponit Simoniam.

55 HÆc de materia Simoniæ, quatenus spiritualis: restat videre de temporali: scilicet de pretio, quod in contractu oneroso dari solet. Ubi ad rationem pretii non satis est, quod pecunia pro actione spirituali detur quocumque modo, etiamsi aliàs non esset danda, cum possit multis modis licitè dari: sed oportet, ut detur in commutationem & appretiationem rei; hoc enim esse simoniacum omnes textus adferunt. Nam si gratis quid detur, non potest habere locum Simonia, ut patet ex *can. Quam pio in fine*, & *can. Sicut Episcopum* 1. *q.* 2. in quibus sponte oblatum,

tum, non exactum, accipi non prohibetur, quia datum non est pretium rei spiritualis. Ubi non referet, donum temporale gratis ante offeratur, an postea detur, modò subsit animus gratuitus & ultroneus Quamvis non desit præsumptio mala in casu, quo munera præcedunt, ideoque ab eo cavendum, cum soleant præcedentia munera multum inclinare animum & corrumpere, quia munera excæcant oculos judicum & prudentum, *Exodi* 33. *Esaiæ* 33. *Eccles.* 20. & placant, ut ait Poëta, hominesque, Deosque. Rectè nihilominus intentio salvat à labe, cum gratitudo non respiciat pretium, sed beneficium. Navarr. in *Summa c.* 23 *nu* 10 . §. *Ad quartum* Covar. 1. *Variar. c.* 20 *n.* 4. Suarez *c.* 36. *num.* 2. Potest etiam dari ex obligatione quid temporale, non in commutationem rei sacræ, sed sustentationem personæ, tamquam stipendium ex justitia debitum operario, ut patet ad ipsum *Matth.* 10. ubi cum dixisset Salvator. *Gratis accepistis, gratis date*; subjungit postea, *Dignus est operarius cibo suo*; & latè tradit Suarez *cap.* 47. *n.* 2. Ecclesiã habere jus statuendi, ut quid solvatur ministris suis pro sustentatione. Quod ipsum in foro interiori facilè dijudicatur, in quo intentio tantum inspicitur, quæ bona rem extra vitium ponit; mala autem, scilicet si id, quod donatur, detur in pretium rei spiritualis, Simoniam ponet. In foro externo ex circumstantiis dijudicandum erit; an datum temporale sit datum simoniacè. Et præcipuè, si pacta intercedant, major erit præsumptio, Simoniæ, quam cum sit largitio simpliciter, quia jura multum detestantur pacta in hujusmodi negotiis. Quamvis non omne pactum sufficiat, ut damnetur actio tamquam simoniaca, nam sunt & pacta honesta, ut ad redimendam vexationem, ad securitatem stipendii, ad compensandum laborem accidentalem. Considerandum itaque, an in tali facto intervenerit aliqua caussa, quæ possit largitionem cohonestare; quæ si subsit, non est præsumenda Simonia, quia secundum regulam juris quisque præsumitur bonus, *c. fin. sup. De præsumpt.* Quod & dicendum, si factum sit dubium, quia dubia in meliorem partem esse interpretanda, habet juris regula, *c.* 2 *inf. De R. I.* Cautius tamen hac in parte agendum, & inspiciendæ qualitates, integritas, morum honestas, tum donantis tum accipientis, tum rei donatæ quantitas, tempus & occasio largitionis secundum *c. Etsi* 18. *h. t.* Ponderari etiam potest vinculum personarum inter se, quia amicitia & consanguinitas faciunt præsumi donationem ex liberalitate processisse, præcipuè verò huiusmodi qualitates, tum personarum, tum largitionis, tum temporis, secundum *d. c.* 18. Si nulla caussa sit honestans largitionẽ aut munus, ex ea determinandum erit, an munus datum pretii rationem habuerit. Vide Suarez *d. c.* 36. *hæc omnia & singula latius tractantem.*

Pretium hoc triplex esse constat, & consistere in munere à manu, ab obsequio, & à lingua, *can. Ordinationes* 113. *cum duob. seq.* 1. *q.* 1. Sub munere à manu propriissimè venit pecunia, cuius passim faciunt mentionem Canones, ut in *c.* 2. *h. t. can. Si quis dator & can. fin.* 1 *q.* 3. Nec requiritur numerata, nã & promissa sufficit, *c. De hoc* 11. *c. Nobis* 27. *& passim h. tit.* quia promissio continet pactionem, à Canonibus prohibitam in spiritualibus: Parva sit quantitas, an magna, non refert ad rationem pretii simoniaci, si pro re spirituali detur, ut constat ex *c. Tua* 20 *h. t.* ubi, propter datos sex solidos pro præsentatione ad Ordines, quos quis recepit, jubetur ab officio perpetuo abstinere, & Monasterium intrare. Eodem facit, quod habetur *can. Placuit* 102. *q.* 1. ubi damnabiliter dicuntur venundare rem spiritualem, pro modico balsami tremissem exigentes, quia pretium exiguum licet, ponit tamen irreverentiam. Cui non obstat *d. c.* 18. in quo non dicitur, Simoniam non committi propter parvum munus datum, sed non præsumi parvum munus in foro externo esse datum, tamquam pretium rei sacræ in dubio non etiam ubi datum pro re constat.

Comprehenditur etiam sub munere à manu omnis res temporalis pretio æstimabilis, sive mobilis sive immobilis, *can. Totum* 1. *q* 3. *d c. Etsi* 18. *& c. In tantum* 36. *h. t.* cum ponat eamdem irreverentiam, re spirituali æstimatã pro temporali. Eiusdem ordinis est, si debitum quis remittat; aut remissurum se promittat, quia non potest videri gratis accipere rem sacram. Sic promittens, quod nihil exiget ab ordinante ratione sustentationis, simoniacus dici-

dicitur *c penult. h. t.* Hinc & sponsio inter d os non à multo tempore inita, ut in casum, quo alter auderet dicere, *Resigno tibi beneficium*, haberet duo millia, dicenda est simoniaca, cùm non detur pretium pro nuda prolatione verborum, *Resigno tibi*, sed pro ipso beneficio, de cujus acquisitione agitur, reddito temporali, ut nullo colore salvari possit à labe.

58 Quæritur autem, An mutuare pro beneficio spectet ad labem simoniacam? R. Posse videri, non spectare, quod mutuum dans nihil dare sit dicendus in rei veritate, cum id ipsum, quod dat, sit recepturus, ut nihil videatur dari pro spirituali. Nihilominus dicendū, quando datur in commutationem rei spiritualis, non carere labe, si fiat ex pacto, quod est prohibitum in commutatione spiritualium cum temporalibus. Est enim tale pactum onerosum, ut non possit dici gratis datum. Deinde utilitas illa, quæ ex mutuata pecunia accipitur, ratione usus ejus præsentis, etsi ipsa pecunia non ita fiat accipientis, quin teneatur ad restituendam eamdem, est tamen considerabilis, ut quid temporaliter utile, & spectatum ut pretium rei sacræ, ut sufficiat ad Simoniam. Dico, ex pacto; nam si Episcopo indigenti mutua detur pecunia principaliter, ut ei subveniatur, etiamsi remotè dans speret ex ejus benevolentia beneficium, non potest continere labem, ut tradit Navar. *c. 23. n. 101. in fine, & Conf. 19. n. 6. & Conf. 23. n. 2. h. t.* Vid. Suarez *c. 38. n. 6. & 7.* Sic & donatio aut remissio solutionis ejus, quod debetur, ratione rei sacræ eo nomine concedendæ, ponit labem, quia est pretio æstimabilis.

59 Spectat huc etiam impositio pensionis, collatori aut alteri solvendæ, sive ex ipso beneficio, sive aliunde, idque ex pacto prævio, qua de re actum est supra, *Ut Eccles. benef. sine dimin. confer. in fine*, Suarez *d. c. 38. n. 10.* Item promissio pensionis super beneficio litigioso inter duos alteri præstandæ, si contra tertium jus super eo prætendentem obtineatur opera alterius, ut tradit Navarr. *Conf. 47. h. t.* qui & ut simoniacam conventionem damnat, quâ quis familiari Papæ promittit pensionem illi constituere super beneficio vacante, si illud pro se impetrarit, *Conf. 57. & in Manuali c. 23. nu. 106. § Ad quintum, ubi in seqq. refert alios similes casus uti & in Consil. h. t.*

60 Q. An ergo non liceat quid accipere, vel dare, pro procuratione beneficii? R. Non licere, citra labem. Ita Navarr. *d. c. 23. num. 106. vers. Ad quintum, & Conf. 54. h. t.* quod paria sint, dare collatori, & dare tertio, qui intercedat apud collatorem, eumque moveat ad conferendum: nisi detur pro laboris intuitu, quem tertius illis suscepit, frequenter adeundo collatorem, scribendo litteras, aut alia agendo, vel in compensationem alicujus interesse considerabilis, lucri cessantis vel damni ipsius mediatoris. Cujus ratio est, quod nihil detur ratione rei sacræ, sed ejus, quæ æstimationem patitur, modo non detur amplius, ratione beneficii, nam ita sacra res in aliquam æstimationem veniret. Quò facit quòd Imp. in *l. 1. C. De suffrag.* permittit quid accipere pro suffragio & auxilio atque intercessione apud Principem, imò & dat exactionem promissio eo nomine.

61 Q. II. An transactio super lite beneficii sit licita? R. Gratam & amicabilem compositionem super lite in beneficialibus esse probatam, non etiam eam, in qua quid temporale alteri desistenti dandum, secundum propriæ transactionis naturam, *cap. 7. sup. De transact.* nam res spiritualis æstimaretur pretio; pactio autem super spiritualibus probita, *cap. fin. sup. De pactis.* Quod procedet, etiamsi spirituale pro spirituali litigioso detur alteri, ut desistat, cum jura simpliciter damnent transactionem in spiritualibus, præcipuè beneficialibus, nisi cohonestetur auctoritate Episcopi, *c. Constitutus sup. De transact.* ubi simpliciter & indistinctè transactiones super beneficiis dicuntur continere speciem Simoniæ. Quod si lis sit super pluribus beneficiis inter duos, non valet transactio propria auctoritate, ut unus unum, alter aliud possideat; nam cum utriusque jus sit dubium, non potest per voluntatem transigentium dari vel renuntiari quid juris in alium, qui fortasse nihil habet, ideoque auctoritate prælati est opus. Si uterque proprium possideat beneficium, & vicissim alteri litem moveat, etsi rite conveniant, ut uterque liti cedat, pacificè retento beneficio proprio, sine auctoritate Prælati, quia ea tes tantum continet solam cessationē ab impugnatione juris alterius, & continet compositionem non tam super beneficio, quàm super

per litem, nullo pretio interveniente: non tamen in isto casu licitè transigunt, ut unus alterius beneficium obtineat, quia res ista cum permutationem sapiat, indiget auctoritate Prælati, qui ex caussa honesta eam permittere potest, qualis est transactio, & vacabit res simoniaca labe, secundum dicta sup. *De rer. permut.* Suarez. c. 51 n. 11. *& seqq ubi late de hac quæstione.*

62 Q. III. An & possit Prælatus ex caussa transactionis constituere alteri, qui cedit, pensionem, ab altero, penes quem beneficium manet, persolvendum? R. Videri non posse, cum ea res contineat compensationem juris spiritualis pro onere temporali, quod improbatum, c. 2. *sup. De arbitr. & c. fin sup. De rer permut.* Est enim pensio quid merè temporale. Dicendum tamen, posse Prælatum, in quem compromissum est, ex mero arbitrio rem controversam taliter componere, ut uni beneficium adsignet, eumque gravet in pensionem alteri dandam, quod ipsum expressè approbatur in *c. Nisi sup. De preben.* Suarez *d. c.* 51. *nu.* 17. Quæ pensio non videtur tantum ad vitam eius, qui solvit, duratura, sed potius futura ad onus beneficii, ut colligi videtur ex *c. De cætero sup. De transact* ubi census in simili casu alteri adsignatus non excedit vitam ejus à quo solvitur, si absque auctoritate Episcopali sit constitutus; ut à contrario, si auctoritas Episcopi intervenerit, duret ad vitam ejus, cui solvendus. Et ita tenent Panorm. Card. quos refert & sequitur Gigas, *De pensionib. q.* 6 *nu* 3. *&* 4. Suarez *d. loco nu.* 18. Non obstat *d. c. Nisi* quia in eo non fuit pensio constituta auctoritate Episcopi, sed solum aliorum arbitrio quod ita procedit, nullo pacto partium antecedente.

63 Q. IV. An idem sit statuendum, conventione partium antecedente, & Episcopo proposita, ut illam approbet? R. Id posse videri, argumento permutationis, in qua nihil illiciti continetur, prævia partium conventione super permutatione, quin oblata Episcopo ab eo approbetur, ut dictum sup. *De rer. permut.* Contra tamen rescriptum in *c. 4. & c. Praterea* 9. *& 10. sup. De transact* in quibus ex eo, quòd partes caussa litis sopiendæ convenissent de pensione ei, qui cederet, constituenda sua auctoritate, judicatur ea conventio simoniacam labem continere atque ita passim Canonistæ tenent, ut alteri beneficium, alteri pensio detur temporalis, transigi non posse privato pacto, sed tantum honestati arbitrio judicis, quo pensio alteri adsignatur, juxta *d. c. Nisi.* Nihil facit argumentum sumptum à permutatione; nam in ea agitur de permutandis rebus spiritualibus inter se principaliter, licet accessoriè res veniant temporales; hic autem agitur de dando temporale illi, qui litem deserit: quod sentit labem, si partium conventio præcedat, ut tantum nudo arbitrio judicis sit concedendum pacis caussa, *d. c. Nisi.* Quò facit *c. Cum quidem 3. sup. De pactis*, ubi ex eo, quod non mediante auctoritate Apostolica convenissent inter se, super beneficio litigioso transigendo, judicatur conventio continere pravam speciem illicitæ pactionis, idque ratione temporalis pretii dandi ex partium conventione. Ut in prædicto casu tantum ex Judicis providentia constituatur temporalis census alteri cedenti propter bonum pacis, quod continere temporale commodum non est negandum, & insinuat Pont. in *d. c. Nisi V. & utilitatis.* Nec quòd ad illam pacem perveniatur, renuntiando iuri, obstat, quia hoc est per accidens, non considerabile. Nihil obstat, *c. 2. sup. De arbitr. & c. fin. sup. rer. permut.* in quibus reprobari videntur transactiones, cum alicuius temporalis præstatione in commodum alterius, nam in *d. c. 2.* ex narratione facti apparet, subesse arbitrium iniustum, ab iis datum, qui alteri parti favebant, & in quos dolo inductus consenserat alter. Ut tantùm eo nomine illud improbet ibi Pont. cum subiungat in fine, si foret æquitate subnixum arbitrium, compellendam esse utramque partem ad eius observantiam. In *d. c. fin.* non tantùm agitur de transactione, sed de venditione perpetua juris decimandi: ut rectè irritum ibi decernat Pont. tale arbitrium, non datum pacis causa, nulla lite prævia. Non est autem necesse ut ad tale arbitrium adsumantur Prælati, cum per Judices ut arbitratores partium consensu acceptos res componi possit, *d. c. Nisi.* qui adiudicent beneficium illi, qui verum titulum habere præsumitur Plura Suarez *d c.* 5. *nu.* 19. *& seqq.*

64 Q. V. An Simoniam sapiat pro redemptione vexæ circa beneficium pretium dari? R.

Post jus adquisitum & beneficium obtentum, non esse Simoniam, redimere vexationem, quæ pro jure tollendo injustè infertur, vel probabiliter timetur. Ita plerique tenent, *Gl. 1. in c. Dilectus 28 h t ubi* Abbas, Navarr. in *Summa c. nu.* 102. §. *Octavo*, Azor. *p.* 3. *c.* 11. *q.* 4. Suarez *c.* 50. *nu.* 2. *& seqq.* Probatur hæc sententia ex *d c* 28. in quo cogitur quidem restituere is, qui accepit, ut desineret ab iniusta læsione, non reprehenditur etiam dans. Probatur & per *can Quæsitum 1. q* 3. ubi Religiosi vexationes eiusmodi redimentes, quas patiebantur in Ecclesiis, quas possidebant, nihil peccasse supponuntur. Ratio quia dans ex tali caussa pretium, non dat illud pro re spirituali, sed pro vitanda iniuria: nec per illud spirituale, quid adquirit quod habere supponitur.

Objicitur *c. Matthæus* 23. *h. t.* ubi legitimè electus à majori parte eligentium, quòd pecuniam paucis contradicentibus, ne se vexarent, dedisset, iudicatur simoniacus, & consulitur illi, ut administrationem deponat, quia illam detinere sine gravi detrimento animæ nequeat. Aliqui respondent, in illo cap. non agi de iniusta vexatione, sed iusta, propter incapacitatem aliquam electi, aut defectum. Verùm ea de re non patet ex textu, in quo potius significatur vexatio fuisse iniusta, in *vers Et, qui magister discordiæ videbatur &c.* Rectius cum innoc. respondetur in *d. c.* 23. non agi de electione inquietanda, ad quam jus erat & pro iniusta eius vexa potuisset sine noxa dari vexanti pretium, secundùm jam dicta, sed de impedienda prosecutione confirmationis, per quam needum erat ius quæsitum, cuius processus ne impediretur, pecunia fuerat data, non citra noxam, ex eo, quòd confirmatio needum esset habita, quòd in *d. c.* 23. judicatur simoniacum.

Requiritur itaque Primò, jus jam sit adquisitum ac plenum, quia, needum adquisito iure, non licet pretio redimere vexationem: Abbas Innoc. *& alii in d. c.* 23. *&* 28. *h. t.* Nam cum ius needum habeatur, licet redimendo vexationem non dee immediate pro re spirituali mediatè tamen vult adquirere pecunia ius tale. Et hoc, si is, cui datur pretium, talis sit, ut prodesse possit suo suffragio; tunc enim inducendo, ne obsit, videtur suffragium cotum pecunia redimi. Eoque in sensu videtur accipiendum *d c.* 23. saltem quoad Simoniam juris Canonici. Quod si conferre nihil possit, vexationem iniustam à tali redimere etiam ante ius adquisitum licet, quia cum nihil conferat ad beneficium impetrandum, redemptio vexæ non est illicita, nec intrinsecè, nec quia de iure Canonico prohibita, cum non contineat emptionem rei spiritualis, sed merè temporalis. Secundò requiritur, vexatio sit iniusta: nam si iusta fuerit, & lis iustè intentata, non potest non videri redimi spirituale. Quod & dicendum, si caussa sit dubia, quia tunc lis est caussa, & redemptio eius adficeret spiritualem rem. Tertiò, res quæ datur pro illicita vexatione tollenda, sit temporalis: nam si daretur spiritualis, committeretur Simonia, quia daretur pro temporali, scilicet pro iniusta vexa, quæ est temporalis.

65

Q. VI. An dicendus Simoniacus, qui ut à vexa iniusta desistat, quid accipit? R. Cùm dictum sit, vexationem iniustam per se non ponere quid spirituale, sed temporale, ut si pro illius cessatione detur temporale, non possit illa res censeri simoniaca, cum Simonia requirat, ut temporale detur pro spirituali, quod hic non contigit: ut secundum dicta non liceat pro vexa ista offerre spirituale beneficium, quia spirituale veniret pro temporali, & non purè, sed cum pacto, atque ita damnatur ista res in *can. Euphemium* 1 *l. q* 3. Azor. *d. lib.* 12. *c.* 3. *qu.* 3. Suarez *d. c.* 50 *nu.* 14.

Injustè itaque redemptio vexæ ponit immunem à Simonai, si detur temporale, quando ad spirituale habetur ius adquisitum plenum, non etiam adquirendū. Quæ procedunt in electione, præsentatione, nominatione, confirmatione, institutione, quia hæc pertinent ad titulum spiritualem ut videantur obtineri pretio etiam ratione vexæ injustæ, si agatur de iis adquirendis.

66

Quid juris in possessione adquirenda? R. Aliquibus placere, non sine Simonia posse dari pecuniam ad redimendam vexam iniustam super denegata possessione, etiam post adquisitum plenum ius in beneficio quoad proprietatem: ea ratione, quod, secundùm dicta, liceat quidem vexam super jure spirituali jam adquisito iniustè moram redimere, non etiam super jure adquirendo ab iis, qui possint prodesse:

desse, quod quodammodo videatur acquiri pretio jus spirituale. Est autem possessio quid spirituale, aut & adnexum: quia per eam adquiritur exercitium spiritualium: *can. Decimas* 16. XVI. q. 7. ubi prohibentur Episcopi, ne decimas à suis subditis redimant, etiamsi ab iis vexentur, & alias solvere nolint; quæ prohibitio in hoc fundari videtur, quòd decimæ sint spiritualibus adnexæ. Ita tenet Abbas in *c. Ad aures* 24. *n* 6. *& in c. Dilectus* 28. *in fine h.t. ubi* Felin. *n.* 3. Contraria tamen sententia probabilior, post plenum scilicet jus adquisitum quoad proprietatem licitum esse removere impedimenta in adquirendæ possessionis; ex ratione, quòd possessio secundùm se spectata non tam sit jus spirituale, quàm factum quoddam corporale, & tantùm spirituali adnexa, quatenus ex titulo spirituali dependet. Spirituali autem titulo adquisito, possessio non potest prætendi, ut consequenda tamquam adnexa titulo spirituali, quo habetur; sed per se, ut quid corporale per se & immediatè debitum; ut nulla possit dici subesse Simonia, redimendo vexam circa illam, cum solum redimatur factum, non jus. Dicta procedunt in casu, quo jus circa proprietatem est certum. Nam si circa illud dubium foret, ideoque negaretur possessio, tunc non per se sola possessio redimeretur, sed ut adnexa juri, & sic ipsum quoque jus. Navarr. *d c.* 23 *num.* 102. §. *Octavo* Binsfeld. *ad c. Dilectus* 28 *h. t. qu. un. Concl* 3. Non obstat *d. can. Decimas*, quia prohibitio, de qua ibi, non est fundata in eo, quòd redemptio ista sit simoniaca; sed ne detur laicis occasio similes injurias exercendi spe talis lucri:

Ut prædicta redemptio procedat, requirunt aliqui, ut sine magno incommodo aut mora non possit Superior conveniri, qui vexationem auferat. Quæ limitatio bona quidem in foro exteriori, ad evitandam præsumptionem Simoniæ; posita tamen tevera vexatione, in foro conscientiæ non est necessaria. Idem dicendum, si possidenti beneficium denegentur fructus, qui citra ullam labem redimentur, cum non adducantur, ut adnexi spirituali titulo, sed secundum se. Secus est, si denegentur, revocando in dubium jus ipsum beneficii, tunc enim non magis liceret redimere fructus, quam jus ad alios. Turrecremi in *can. Altaria l. q.* 3. *art.* 2. *& in d. can. Decimas*, Suarez. *d c.* 50. *nu* 32 *& seqq.*

67 Quæritur ulterius, An sit licitum præsentare aliquem ad beneficium litigiosum, ut suis litiget expensis, probetque jus præsentandi pertinere ad præsentantem? R. Videri pactum istud esse onerosum, non sine labe, eo quod plus exigatur à præsentato sub obligatione, quam facere teneatur scilicet verificare suis expensis, quod jus præsentandi pertineret ad præsentantem, quod esset loco pretii præsentationis, & non sine labe, ut videtur supponere Navarr. *Cons.* 12. *nu.* 1. *in fine h.t.* ubi defendit conditionem istam, ut, nisi præsentatus intra tempus à jure statutum prosequatur præsentationem suam, liceat præsentanti contravenire, & uti jure suo; nihil includere, mali, Adde Suarez. *c.* 38. *n.* 14.

68 An beneficium post multas expensas obtentum licitè quis resignet sub conditione expensarum restituendarum? R. Id posse videri prima facie, eo quod resignans non petat nisi servare se indemnem, beneficium alias gratis tributurus alteri. Dicendum tamen, labem subesse, quia onus solvendi tales expensas non est adnexum beneficio, sed extrinsecum, illudque non imponitur, nisi quia beneficium datur, atque ita pro beneficio, quod est simoniacum. Deinde expensæ illæ non concernunt utilitatem eius, cui fit resignatio, sed eius, qui resignat, ut non rectè exigantur. Simile est in domo, super quâ quod multæ sint factæ expensæ, non ideo domus ultra justum valorem æstimanda, etiamsi eum excedant expensæ, ut non est infrequens. Nec posset eates purgari auctoritate Pontificia, nisi ex caussa separet fructus à beneficio. Vid. Azor. *p* 2. *lib.* 7. *c.* 27. *q.* 7. Flamin. *De resignat. benef. lib.* 14. *q.* 7. Suarez. *c* 35. *nu.* 24. Binsfeld. *ad c. Cum essent* 12. *h.t. q.* 6. *Concl.* 8.

69 An in permutatione sit licitum pactum, ut alter solus expensas subeat pro expeditione Bullarum? R. Non videri; ex eo; quòd, cùm illa res ad utrumsque onus spectet; non citra labem alteri tantum imponatur; cum gravamen istud sit pretio æstimabile, videaturq; dari in compensationem beneficii, Suar. *c.* 24. *in fin.*

Itaque sub munere à manu continetur omne donum, consistens in aliquo habente emolumentum temporale, etiamsi jus habens in se spi-

se spirituale, cui adnexum quid temporale, ut etiam permutatio rerum spiritualium non sit ita licita, secundum dicta sup. *De rer permut.* & probatum sup. *h.t. nu.* 40. Vid. Suarez *c.* 38. *in fine.*

Q. An renuntiatio sub pensione sit simo-70 niaca? R. Cum pensio sit mere temporalis, non posse non esse simoniacam renuntiationem factam, reservata pensione, & quidem contra jus divinum, non etiam tantùm contra jus positivum humanum, cum istiusmodi renuntiatio contineat expressam commutationem rei spiritualis pro temporali, pensione scilicet, quæ solum est onus aliquod pecuniarium absque titulo spirituali. Ac proinde ut numeratio pretii pro beneficio poneret Simoniam contra jus divinum, ita & hæc ponet; cum sit æquivalens reservatio pensionis numerationi pretii, quia utraque continet commodum mere temporale. Posset tamen vitium hoc vitari, si fiat in manibus Pontificis, isque approbet, qui potest fructus separare à beneficio, atque ita illos pretio æstimare, & gravare pensione secundum dicta supra *eod. n.* 40 Vid. Redoan. *p.* 1. *c.* 25. *& p.* 2. *c.* 12. *& seqq.* Navarr. *in Summa c.* 23. *nu.* 108. Suar. *c.* 35. *nu.* 2. *& seqq.* Binsfeld. *ad d. c. Cum in Eccles.* 9. *q.* 2. *h t.*

71 Alia quæstio est, *An* & facta in favorem tertii sit simoniaca? R. Certum esse, resignationem purè & absolutè factam, sine designatione person æ, cui consultum vult resignans, nec per se malam esse, nec prohibitam, quòd neutiquam detur temporale pro spirituali. Fieri etiam licitè in manibus inferiorum Prælatorum, exceptis majoribus, ut renuntiationibus Episcopatuum, & similium, quæ non fiunt nisi in manibus summi Pontif. propter præjudicium Ecclesiarum: ita tamen, ut secundum Bullam Pii V. an. 1558. incip. *Quanta Ecclesia.* collatores talium beneficiorum ea non conferant suis aut resignantium consanguineis, adfinibus, familiaribus. Certum quoque est, resignare in favorem tertii, cui bene vult resignans, Juri divino contrariam non involvere Simoniam, ut rectè tradit Covarr. 1. *Var Resol. c.* 5. *nu.* 3. *& eum secutus* Suarez. *c.* 35. *n.* 2. cum non detur temporale pro spirituali, sed gratis dimittatur, in favorem tamen certæ personæ: qui respectus non facit, quin gratuita sit resignatio, ut nequeat dici simoniaca jure divino.

Ut quærendum sit, An jure Ecclesiastico 72 sit prohibita? R. Quod adfirmat communis sententia, *Gl.* 1. *in c. Dilecto sup. de præben.* Abbas in *c. Non satis* 8. *h. t.* Navarr. *d. c.* 23. *nu.* 107 §. *Ad decimum, & alii allegati à* Suarez *d. c.* 35. *n.* 3. Probatur per generales Juris regulas, quæ non admittunt in spiritualibus ullas conditiones aut pactiones; ut autem huic aut illi conferatur, pactio est. Verum non videtur iste tertii favor continere pactionem prohibitam, neque ad eum posse extendi generales regulas, prohibentes pactiones in spiritualibus, cum resignatio permutationum fiat in eamdem favorem, nec tantum sit prohibita, sed permissa, *c.* 1. *De rer. permut. in* 6. & expressius in *c. Cum universorum* 8. *sup. eod. tit.* ubi resignatio facta in favorem nepotis non ideo retractatur, aut improbatur, quia facta in favorem, sed quia permutans compermutantis præbendam acceptam resignasset in suum nepotem, permutationem à sua parte complere fraudulosè recusans. Quò facit, quòd ista resignatio non inferat majus gravamen Prælato, quàm permutatio, ideo minus odiosa est, ut quod in illa permissum, etiam in hac permitti debeat. Ut dicendum sit, resignationem ejusmodi in favorem tertii, non continentem vim rigorosæ & suspensivæ conditionis, sed tamquam modum aliquem resignationi absolutè factæ conjunctum, non esse illicitum, & coram Episcopo rectè fieri, atque ab ip[so] acceptari sine ulla culpa; nec renun[ti]antem peccare, nisi intentionem omninò obligandi Episcopum habeat, quia vult inducere obligationem, quam nequit, jure contradicente, cùm liceat illi intendere tantum, ut inducat Episcopum, quatenus tali personæ conferat. Quò facit, quòd interior intentio, ut scilicet conferatur certæ personæ non inficiat actum, ut tradit Navarr. *d. c.* 23. *n.* 107. *in fine & in c. Si quando sup. De rescr. Except.* 4. Binsfeld. *in c. Cum essent* 12. *h t. qu.* 6. *Concl.* 6. *&* 7. & habet *Gl.* 1. *in can Ordinationes* 113. 1. *q.* 1. ut nec verbis expressa sit dicenda inficere. Unde patet, secundam istam resignationem in favorem nihil inferre gravaminis Episcopo cui resignatio facta absolutè, ut possit etiam liberè conferre alteri, & de rigore alteri facta collatio

tene-

tenebit, cum nullum jus obliget ad conferendum personæ nominatæ, Attamen non peccabit, si illi conferat, in cujus gratiam est facta, modo personæ qualitas mereatur; & ita habet communis sententia ad usus. Verum posset videri obstare prædicta Pii V. Bulla, quæ videtur prohibere ne intentio qualiscumque intercedat designandi successorem à resignantibus. Sed dicendum, Pium V. non tam agere de resignantibus, quàm de ipsis Prælatis, quibus non est licitum promittere resignanti, sub eiusmodi modo se eidem collaturum, in cujus favorem resignat. Et hæc ita de resignatione simplici in favorem, secundum tradita à Suarez *d. c. 35. nu 4. & seqq.*

73 Quid si addatur conditio suspensiva resignationi, quæ inducitur per clausulam, *Non alias nec aliter*? R. Clausulam istam non ponere Simoniam contra jus divinum, cùm ita renuntians nihil temporale petat, aut accipiat pro spirituali. Non etiam esse Simoniam prohibitam jure Canonico, si pactum non intercedat cum Episcopo, sed resignans tantùm intendat talem renuntiationis modum. Quia in re licet peccet, non tamen potest dici simoniacus propriè, cum non subsit commutatio unius pro alio, nec realis nec mentalis; imò nullus subsit contractus onerosus, sed tantum limitata ad certam personam donatio, non gravis Episcopo, qui potest illam non acceptare, & acceptando non committet Simoniam, quia nihil temporale intervenit. Ut etiam videatur posse personæ nominatæ providere citra labem, si id non faciat ex pacto aut obligatione, quamvis non bene agat, ut dicetur inferius.

Ubi aliqui volunt, Episcopum acceptatum beneficium taliter resignatum posse, rejecta conditione, conferre cuilibet alteri prætereundo nominatum, quod conditio habeatur pro non adjecta, quæ sententia est Covarr. *1. Var. c. 3. n. 5. & 6.* Verum contrarium est verius, quia quando fit actus cum aliqua adjectione, debet totus recipi vel rejici, neque enim potest acceptari quoad partem; nec verum est, conditionem haberi pro non adjecta, quia hoc jure non probatur. Itaque dicta resignatio etsi in rigore non sit simoniaca, non potest tamen licite fieri coram Prælato inferiore, nec ab eo acceptari aut conferre secundùm conditionem appositam, quia damnantur hujusmodi resignationes, propter imaginem Simoniæ, cum renuntians videatur Prælatum cogere ad conferendum nominato, etiamsi Prælatus id faceret non ex vi pacti, sed suo arbitrio. Ut tales renuntiationes, cùm sint tantùm prohibitæ, rectè fiant coram Pontifice, qui vitium, quod subest, purgare potest. Quod si pactum præcedat cum Episcopo, certum est, esse renuntiationem simoniacam, saltem quia prohibita, ex eo, quòd Canones improbent pactiones circa beneficia, cum obligatio ex parte Episcopi videatur onus aliquod, vel obsequium pretio æstimabile. Coram Pontifice facta hujusmodi resignatio & admissa purgatur à vitio, videtur enim Pont. admittendo talem super vitio dispensare.

Ubi posset quæri, An, acceptata resignatione, possit Pont. alteri, quàm in cujus favorem facta conferre? R. Etsi quibusdam videatur licere Papæ, verius tamen, minimè esse permissum, propterea quod renuntiantem invitum privaret suo beneficio sine justa causa, quam non ponit talis renuntiatio, cum coram Pontifice fiat sine peccato, & soleat Pont. illam acceptare, & secundum eius conditionē conferre personæ nominatæ. Plura de hac materia vide apud Flamin. *lib. 13. q. 3.* Garf. *De benef. p. 11. c 3. nu. 152.* Azor *p. 2. lib. 7. c. 27. q. 4.* Less. *lib. 2. c. 35. Dubit. 14.* Suarez. *d. c. 35. n. 19. & seqq.* 74

Ex dictis fortius infertur, resignationes seu cessiones reciprocas non rectè fieri coram Ordinariis, colore seu titulo permutationis; v. g. *Resigno meum beneficium in favorem tui nepotis, ut tu resignes tuum in favorem mei nepotis.* Idem jus in triangularibus v. g. *Renuntio meum beneficium Petro, ut Petrus suum cedat Paulo, Paulus suum mihi.* Cujusmodi resignationes etsi videantur esse permutatio, non tamen pura, sed mista cum resignatione in favorem tertii. Episcopis autem non est permissa potestas, nisi ad puras permutationes probandas. Item intercedit pactum renuntiandi in favorem tertii pro alio simili; ut approbatio excedat Ordinariorum potestatem, & res ea non fiat licitè nisi coram Pontifice. Vid. Azor. *d. c. 27. qu. 5. & p. 3. lib. 12. c. 12. qu. pen. & ult.* Suarez. *d. c. 35. n. 19.* Less. *lib. 2. cap. 38. num. 87. & 88.*

Ec

Et hæc ita quoad munus à manu, quatenus temporale quid venit, quod habet rationem pretii respectu rei spiritualis. Quo casu cessat omne dubium, nisi caussa dandi aut recipiendi pretium à præstante quid spirituale honesta fuerit, quæ faceret cessare vitium. Sic Sacerdos pro Missa dicenda, aut dicta, nullo malo more accipit stipendium, etiamsi sine eo Missam non esset dicturus, quia habet honestam caussam intendendi stipendium, ut conditionem necessariam, sine qua Missam, aut non diceret, aut non applicaret isti personæ Suarez *c. 36. n. 7. circa fin.*

75 Superest, quæratur de casu; quo spirituale pro spirituali venit dandum. De permutatione beneficiorum dictum supra. *De rer. permutat. nu. 6. & 7.* eam sine Superioris auctoritate factam spectare ad Simoniam prohibitam. Quod & dicendum quoad commutationes actionum pertinentium ad functiones beneficiorum quæ à potestate vel jure aliquo speciali procedunt. Quo modo Simonia committetur, si duo electores ita inter se paciscantur, *Tu elige hunc, ego eligam istum* Similiter, *Præsentabo T. uti eligas C. Si eligas M confirmabo S vel conferam tibi beneficium, aut premitto tibi beneficium, c. De hoc 11. hoc tit.* Idem, si patronus paciscatur præsentare N. si sibi beneficium renuntiet. Ratio non est commoda, quam dat Panorm. in *c. Cum olim. n. 4. sup. De rer. permutat.* quòd scilicet eiusmodi sint personalia, nec mutent personas; cum illa ratio faceret quidem esse ista non permutabilia, quòd cohæreant personæ, non tamen & ideo Simoniam saperet eorum inter se commutatio. Unde ratio vera consistit in pacto prohibito, circa beneficialia, & iis connexa, *c. pridem & c. fin. sup. De pact.* Talia autem sunt adnexa beneficialibus, cum ad illa ordinentur, & ab iis habeant æstimationem. Præterea licet videatur spiritualis functio pro spirituali commutari, moraliter tamen loquendo non æstimatur ut spirituale, sed ut via & medium ad lucrum temporale; cum beneficium oblatum pro electione fit vice pretii. Ita Suarez *c. 31. nu. 14.* Similiter & oblata electio unius cedit loco pretii confirmationis alterius, ut non possit non referri ista commutatio ad Simoniam prohibitam. Eodem & spectat pactum ut unus cedat alteri præsentationem, qui vicissim illi conferat exspectativam, quam à Pont. habet. Suarez *d. c. nu. 17.* Hinc patet, quid dicendum de casu, quo collator aliquis jussus per Pont. ex aliqua communitate, ut v. g. Academia Lovaniensi, tribus viris idoneis conferre beneficia in sua diœcesi primò vacantia, unus uti obtinere possit præbendam à collatore, offert liberationem à duarum aut unius reliquæ collatione. Nam clarum est remissionem eiusmodi non esse liberam à Simonia, quandoquidem ex pacto circa beneficialia prohibito remissio aut liberatio ista cedat loco pretii collationis uni istisfaciendæ. Quo faciunt tradita à Navarr *Cons. 5. & 8. n. 4. Cons. 11. 14. 28. n. 1. & 2. & aliis.*

Postremo quæri hic posset, An rectè referantur ad munus à manu convivia & symposia, ad quæ invitantur collatores sæpius tempore vacantis beneficii? R. Non esse dubium, ex pacto prævio rem esse simoniacam, cùm temporale pro spirituali veniat. Neque enim potest ullatenus negari temporale esse, convivia, prandia, & similia, exhibere collatoribus, quòd eæ res vel præcipuè conferant ad corrumpendos animos collatorum. Unde in *l. Quisquis 16. C. Si cert. petat*, mutuans judici exsilio punitur, quasi emptor legum atque provinciæ. Quod idē de symposiis dicendum, quæ sufficiunt ad corrumpendos eorum animos, qui spiritualia dispensant, & faciunt rem spiritualem vilescere, dum pro utilitate temporali commutetur. Vid. Suarez in *simili c. 38 nu. 7.* Sed quid si cesset pactum expressum? ut Lovanii nuper contigit in collatione alicuius præbendæ simplicis, quam aliquis appetebat & ambiebat sordide; & cùm teneretur excipere isto modo collatores ratione Lectionis sibi collatæ, & adhuc vacaret Capellania, tractavit præter solitum multis diebus, adeo ut conviviorum sumptus excesserint lucrum Lectionis annuum pro annis aliquos, & hoc intuitu Capellaniæ mentaliter? R. Cessante explicito pacto, rem illam in primis non vacare sordibus, quia spectet ad corrumpendos animos collatorum, ad quam vel præcipuè possunt symposia, uti notum. Secundò, Etsi pactum explicitum cessaverit, non tamen implicitum, ut res ea non videatur carere labe Simonis; quia cùm vacaret beneficium istud eo tempore, quo hæc sympo-

Sympoſia exhibebantur, non poterat non intelligi ideo ea exhiberi ut animi pararentur, corrumperentur: quod non decet virum probum, cuius eſt animus à ſordibus alienus, vel eſſe debet. Et licet Navarr. in *Summa c. 23. n. 101. in fine*, neget eſſe ſimoniacum, mutuare indigenti, cum ſpe minus principali & remota conſequendi poſtea ab eo aliquod beneficium ſpirituale; non loquitur tamen ille in caſu, quo exhibetur alteri officium, vacante beneficio ut in caſu propoſito, ſed quo necdum beneficium vacat. Et hactenus de Simonia muneris à manu.

76 Secundum eſt munus ab obſequio. Obſequium aliud temporale, quod eſt opus hominum, quod ad uſus & commoditates ſive corporis ſive animæ, in ſua tamen naturali perfectione ſpectatæ, ordinatur: aliud ſpirituale, quod eſt omnis functio ſpiritualis, ut miniſtrandi Sacramenta, & ſimilia. Quantum ad prius, certum eſt, temporale obſequium, quantum ex ſe, eſſe ſufficiens pretium Simoniæ, ſi pretio ſit æſtimabile, & per ſe pro re ſpirituali obtinenda fiat: aut è converſo, ſi res ſpiritualis loco pretii tradatur pro obtinendo obſequio, quia eſt commutatio rei ſpiritualis pro temporali. Unde pro obſequiis exhibitis dare beneficium eſt Simonia, cum detur in recompenſationem rei temporalis, debiti ſcilicet reſultantis ex obſequio, quia reſolvitur tandem in debitum pecuniarium. Et ſatis eſt, quod ex illo orta ſit obligatio juſtitiæ ad condignam compenſationem temporalem, neque enim niſi ratione obligationis ex juſtitia datum ſpirituale pro temporali ponit Simoniam. Nam moveri quidem per obſequia præſtita, ad dandum alicui beneficium ultra debitum omne gratis, nihil habet ſimoniaci, quia tunc obſequia non habent ſe ratione pretii, cum nihil ejus nomine debeatur, ſed ſolum conciliant benevolentiam, à qua procedit gratuita collatio. Dico, cum nihil eius nomine debetur; nam ſi quid deberetur, collatio beneficii videretur facta eſſe in recompenſam eius, atque ita non extra labem; niſi obſequium præſtanti ſalva maneat ſua obligatio ad temporalem recompenſationem obſequio proportionatam. Ubi non refert, obſequium ſit ad bonum aut malum finem, juſtum aut injuſtum, quia tota ratio in eo conſiſtit, quod non detur ut pretium obſequii, in quo ſolo verſatur vitium. Tantum illa diſtinctio confert, ut proviſio ſit juſta vel injuſta, aut diſpenſatio beneficii ex turpi & carnali adfectione, quæ non ponit propriè Simoniam. Hinc frequens habet conſuetudo, Prælatis Eccleſiaſticis, aut etiam ſæcularibus Principibus, quibus eſt jus præſentandi, exhibere ſervitia ſine ulla mercede temporali, ſpe tantum beneficii alicuius ſive favoris ad illud obtinendum. Pro quibus beneficia conferunt, aut ad obtinendum præſentant ii, quibus ſervitia exhibita, & quidem ſine labe, modò ceſſet pactum, non tantum explicitum, ſed & implicitum, nam & hoc adficeret labe collationem aut præſentationem: quale intercedit in exhibitione neceſſariorum officiorum, quæ cauſſat intrinſecè obligationem juſtitiæ ad reddendam mercedem operariis, quæ non poteſt perſolvi ſine labe per donum ſpirituale. Non eſt etiam à labe immune, dare beneficium, cum onere exhibendi temporalis obſequii, non adnexi beneficio, quia veniret pro ſpirituali temporale: & propter illud impoſitum obligatio, quod includit Simoniam, *c. Cum eſſent 12. h. t.* Quod ſi pactum ceſſet, ſed tamen conferatur beneficium gratis viro bene merito & digno, cum ſpe & intentione habendi illum benevolum, atque utendi eius opera ex gratitudine & amicitia, nihil mali includit, cum ſpes gratitudinis non faciat, quin gratis dentur ſpiritualia. Dico non adnexi; nam ſi adnexum fuerit obſequium temporale, illud conferre cum obligatione oneris nihil involvit mali, cum expreſſio eorū, quæ inſunt, non mutet rei conditionem, *l. Si Titio 22 §. 1. D. Quando leg. ced.* Vide plura hac de re apud Suar. *c. 39 n 5. & ſeqq.*

Poteſt & vacanti beneficio onus imponi de novo ad obſequium Eccleſiæ etiam temporale, ad quod tenebitur is, cui beneficium confertur, nec ſuberit ulla Simonia, dummodo adnexio, fiat ante collationem ab eo, qui habet poteſtatem, quò facit text. in *c. 1 inf. De magiſtris*, & faciunt tradita ſup. *Ut Eccleſ. benef. ſine deminut. confer.* Quæ adnexio non alias licitè fiet, quam ſi res ſpiritualis habeat adnexa temporalia commoda, quibus temporale obſequium ſit proportionatum. Nam dare aliquid ſpirituale purè adnectendo temporale

tale obsequium, esset dare spirituale pro temporali tamquam pretium, neque enim potest obsequium onerosum habere rationem stipendii sustentationis, ut spirituale videatur dari in satisfactionem talis obsequii. Suarez *d c 39. n. 9. & 10.*

Quantum ad obsequium spirituale, non potest dici habere rationem pretii ad Simoniam sufficientis, non tantum si sit adnexum beneficio, sive de antiquo sive de novo adnectatur ab habente auctoritatem, quia cessat pactum, & probatur id ipsum *c. Significatum 11. sup De prab.* verum & non adnexum jam exhibitum, quia commutatio inter spiritualia, ut talia non potest dici simoniaca, quippe nec intrinsecè mala, nec prohibita, quando nimirum voluntariè obsequium fuit exhibitum, nullo pacto prævio; cùm non sit ratio, cur tum spirituale obsequium possit habere rationem pretii, quia pro illo nihil potest ex justitia exigi. Quod si obsequium spirituale sit prius exhibitum, cum conditione, naturali jure ibi contenta, recipiendi stipendium justum sustentationis, illicitum foret, per spirituale beneficium satisfacere pro debito stipendii, & se liberare ab obligatione ista, quia daretur pro temporali spirituale; præcedens enim obsequium licet spirituale, peperit tamen obligationem ad rem temporalem. Ita ferè Suarez *d. c. 39. nu. 11* Pactum prævium ad obsequium spirituale pro beneficio spirituali jure naturæ non potest rem facere prohibitam, quia non venit pro spirituali aliquid temporale.

77 Dubitatum autem, An non sit Simonia contra jus Ecclesiasticum? R. Ita dicendum esse, quod obsequium illud spirituale videatur aliquatenus subire rationem pretii. Quò facit *c. De hoc 11. hoc tit.* ubi promissum beneficium pro alicuius electione ad Episcopatum non potest retineri tamquam acceptum simoniacè. Et hoc, si accipiatur vox electionis, ut detur pro beneficio, tunc enim est loco muneris ab obsequio, quia danti beneficium fit obsequium per suffragium. Nam si consideretur beneficium datum pro voce electionis, beneficium erit tamquam pretium & loco muneris à manu. Similiter si duo aut plures inter se conveniant, ut sibi invicem obsequantur, nunc unius amicum eligendo, postea alterius, simoniaca hæc & similia erunt, saltem quia prohibita. Huc accedunt omnia jura, quæ prohibent pacta, conventiones, modos in spiritualibus, præsertim in his, quæ ad beneficia spectant, sub quibus veniunt obsequia & ministeria Ecclesiastica, ut ex pacto pro iis spirituale quid dare non sit sine labe. Facit, quod ordinariè talia obsequia habeant adnexum quid temporale, aut eius debitum, saltem per modum stipendii. Quo modo Episcopus non rectè promittit vicario suo beneficium, si aliquot annos servierit illi in spiritualibus; nec patronus rectè præsentat aliquem sub onere dicendi Missas per aliquod tempus, aut legendi Litanias pro se. Improbantur & pacta, quæ faciunt Episcopi aliqui, aut Prælati, cum vicariis vel ministris suis, de dando salario certo, donec provideant de beneficio, qualia pacta licet Navar. *c. 25. n. 113.* probet, improbat tamen Abbas, in *c. Cum essent 12 nu c. hoc tit.* Sub spe promotionis ab aliquo consequendæ ex grato animo Prælato ministrare in spiritualibus nihil mali in se involvit, modò tamen collatio beneficii non cedat in liberationem à sustentatione, quam tenetur præstare Prælatus præstanti spiritualia obsequia. Vid. Suarez *d. c. 39. n. 13. & 14.*

78 Quæri posset, An labem aliquam sapiat spirituale obsequium adnectere temporali rei, sive temporale quid relinquere sub onere spiritualis obsequii? R. Adfirmare Innoc in *c. 3. inf tit. seq* id non esse extra Simoniam, quod & sentit Abbas in *d. c. Significatum 11. n. 7. sup. De prab.* Verius est, hoc nihil mali includere, sive spectes jus divinum, quia non emitur spirituale per temporale oblatum, cum potius relinquatur res temporalis ad certum usum spiritualem, licet sub conditione expressa; sive Ecclesiasticum, cum non inveniatur canon aut jus idipsum prohibens; imò sunt multa loca juris in contrarium id permittentia, uti *c. Olim sup. De restitut spoliat. c. Verum sup. De condit. appos.* & præcipuè *c. fin. sup. De testam. c. Ex parte De verb signif & Clem. Dudum de sepult.* ubi sub conditione huiusmodi relicta approbantur. Et indies videmus in usu Ecclesiæ esse, recipere relictos fundos ad fundandam Ecclesiam, legari annuos census vel ratione anniversariorum, vel cum onere

aere distribuendi eos pauperibus, quæ res ne umbram quidem Simoniæ sapit. Ita Suarez *d. c.* 39 *n* 18 *& seqq.*

79 Munus a lingua cōplectitur humanas preces, supplicationes, intercessiones, laudes, adulationes, & alia id genus. Dicitur, humanas; nam spirituales continentur sub obsequio spirituali.

Ubi quæsitum, An propter preces dare beneficium sit Simonia? R. Ita aliquos velle; si formale motivum & ratio dandi spirituale sint preces: ex ratione, quod preces quasi intrinsecè contineant promissionem favoris temporalis, & humanæ amicitiæ, quæ sunt pretio æstimabilia. Facit eodem textus *can. Ordinationes* 113. *l. q.* 1. ubi falsæ dijudicantur ordinationes pretio, vel precibus pro se aut alio indigno oblatis: & *can. Pueri* 120. *eod. q.* 1. ubi improbatur in ordinatione venalitas, potentia, supplicatio personarum inreti veniens. Similia habentur multis aliis in locis, & *c. Nemo* 14 *hoc tit.* de quo infrà. Contra tamen videri, postulare à Prælato beneficium aliquod, & obtinere per preces, importunas supplicationes, laudes & similia, nihil involvere mali per se, & seclusa omni promissione extrinseci boni, pertinentis ad munus à manu vel obsequio, cum nihil interveniat temporale. Ut preces istæ non possint dici, habere rationem pretii, & Prælatus earum intuitu motus nequeat dici simoniacus, si beneficium petenti pro altero conferat; quia ea res nec concernit virium aliquod repugnans juri divino, cum dare propter prec. s tales non sit vendere, nec Prælatus conferens recedat à gratuita donatione, ut nec per preces obtinens sibi vel alii potest dici emere, quia non obtinuit, mediante re pretio æstimabili: neque juri humano, quia nullibi talis prohibitio invenitur, imò potius loca multa sunt, quæ concessa ad preces beneficia non tam improbant, quàm approbant. Exemplum est in *can Latorem* 121. *& can. Filium* 122 *l. q.* 1. ubi Pont. se precibus inductum fatetur aliquos ordinasse; quæ loca Gratianus adducit, ut ostendat, ordinationes ad preces aliorum factas non esse semper improbatas: & in *c. Tuanos* 34. *h. tit.* admissus ad Canonicatum, quia humiliter rogasset, nihil labis commisisse dicitur, Vid. Suarez *c.* 40. *num.* 2.3. Eadem ratio obtinet, in eo, qui pro se beneficium precibus & supplicationibus obtinuit à Prælato, quia scilicet non magis pro se oblatæ preces possunt habere rationem pretii, quam pro alio: nec potest sibi penes beneficium aut dignitatem præsumptuosus videri, aut ambitionis argui, si moraliter & sine temeritate se dignum reputet, cum ita habeat usus Ecclesiæ: & Trid. *Sess.* 24. *c.* 18. *de reform* ordinat, ut beneficia, quibus adnexa cura animarum, per concursum conferantur digniori; ut tacitè videatur invitare ad se offerendum & petendum. Quod nec prohibitum, nec malum per se, cum possit fieri bona intentione, cessante ambitiosâ præsumptione, si quis non suo tantum judicio nitatur, sed & aliorum consilio & judicio ducatur, dignumque se judicet, non quia se aliis præferat, sed cum illis concurrat. Suarez *d. c.* 40. *n* 5. 6. 7. Binsfeld. *ad cap. Cum essent* 12. *h. t. qu.* 2. *Concl.* 6. Quamvis hodie plerique prô dolor! etiam dum vident se aliis magis dignos, aut cum se nesciant dignos, imò videant indignos, & alios dignos aut magis dignos audiant prædicari, eo stultæ ambitionis venerint, ut neutiquam cedant, sed eo importunioribus agant precibus & sordibus, secundum illud Plautinum, non quo modo, sed modo habeatur quæritur; quæ res & Ecclesiæ perniciem & Reipubl. interitum generat.

80 Dicta procedunt, sive quis digno sive indigno precibus impetret beneficium; nam indignitas personæ non facit pretium intervenisse, cum faciat preces quidem iniustas, & collationem iniustam, non tamen simoniacâ infectam labe. Quo modo distinctio Gl. in *d. can. Ordinationes*, inter dignum & indignum concidit. Non obstat *d. can. Ordinationes*; nam ibi agitur in genere de illicitis modis adquirendi beneficia, ad quos spectat, precibus & supplicationibus, aliorum moveri, & conferre beneficia, cum sæpe contingat cōnferri ea vel nihil meritis, vel minus meritis & indignis. Sic quoque accipiendus *d. can. Pueri*, ubi venalitas beneficii comparari videtur cum supplicatione pro beneficio; nam hoc non quasi propriam Simoniam constitueret, uti ponit venalitas, sed quod per istiusmodi supplicationes contingat conferri beneficia immeritis Magis videtur obstare *c. Nemo* 14. *h. t.* ubi

gratia & favore pœnitentem adducere ad pœnitentiam judicatur simoniacum, per gratiam autem & favorem, indicantur preces. Sed dicendum, in isto Cap. per gratiam non intelligi illam, quam facit collator, nec per favorem, quem exhibet conferendo; sed gratiam, quam prætendit ab eo, cui confert, & favorem similiter, quem sperat se consecuturum; & tunc transeunt preces in promissionem simoniacam, cum suppleant locum pretii. Quo modo & accipi posset verbum, *Precibus*, per quas ordinati dicuntur non intrare per ostium, id est Christum, in *d. can. Ordinationes*. Vid. Suarez *d. c. 40 n. 8 9. 10.*

81 Q. An licitum sit uti viro potente aut familiari Pontifici, Episcopo, aut simili collatori, cuius precibus consequatur quis beneficium? R. Si precibus inducatur, ut preces interponat, aut familiaritatis ratione commendet, & ita impetret beneficium, nihil plus vitii potest dici ea res involvere, quàm si quis suis precibus immediatè consequatur beneficium à collatore, cum preces istæ duplicatæ non ponant pecuniam, & usus habeat etiam timoratis hominibus, uti conciliatoribus, coram collatoribus ut facilius desiderii sui fiant compotes. Quod si pro suffragio aut precibus detur pecunia, non caret res vitio, quod videatur pro pretio quis consequi beneficium, saltem in caussa morali. Nec obstat, quod collator liberè conferat; nam hoc est ratione ignorantiæ ex parte ipsius, non ex parte conciliatoris, qui preces vendit, virtute quarum, quantum in se est, vendit beneficium, nisi id, quod datur, detur nomine molestiarum, secundum dicta sup. *eod. n. 60.*

Hæc ita quoad preces, laudes, & similia, per se accepta, & seclusa omni promissione extrinseci alicujus. Nam si collator obligare collatorem, vel eum, pro quo intervenit ad preces pro se offerendas, intendat, res non vacat labe; quia eiusmodi obligatio precum, aut intercessionum & laudationum est loco muneris à lingua ei, à quo exspectatur beneficium, & quidem ut temporale lucrum, cujus nomine datur spirituale. Si tamen pactum intercedat, nam absq; eo collatio dicenda procedere ex gratitudine. Idem dicendum, si promittatur beneficium sub conditione, ut is, cui promissio facta, intercedat apud Principem pro collatore. Unde dici posse videtur collatio esse immunis à labe, si collator nolit conferre alieni, nisi rogatus à certo quodam, quem per huiusmodi collationem sibi obstringere desiderat. Pactum enim tale prohibitum jure saltem Ecclesiastico videtur, cum obligatio ista, qua favorem temporalem & amicitiam alicuius venatur & obstrictum habet, sit pretio æstimabilis, & ponat aliquod onus ei, cui imponitur. Et ad hunc casum dictum est superius spectare decisiones *d. c. Nemo hoc tit. & d. can. Ordinationes*; & similium. Atque hoc est, quod dicitur, nonnullos non accipere quidem nummorum præmia ex ordinatione; & tamen Ordines pro humana gratia largiri, atque de largitate eadem laudis solummodò retributionem quærere, *can. Sunt nonnulli 124. I. q. 1.* Et subjungitur, eos gratis acceptum gratis non tribuere, quod pro impenso officio sanctitatis nummum expetant favoris. Et ita huiusmodi possunt dici munera à lingua, quæ licet videantur concurrere cum muneribus ab obsequio, distingui tamen propriè ab iis possunt, quod scilicet intelligantur de muneribus, quæ vendi non solent, nec præstari per modum servilis obsequii aut ministerii. Dici etiam poterit non immunis à Simonia collator, qui confert ex pacto, ut fama eius celebretur per laudationem illius, cui confert, aut per eum, qui illustris est, recognoscatur ut consanguineus: venit enim temporale pro spirituali. Suarez *d. c. 40. n. 12. & seqq.*

82 Ubi quæritur, An solo titulo consanguinitatis alicui dare beneficium sit Simonia? R. Aliquorum opinionem esse, rem istam sapere Simoniam aliquam, *Gl in c. unico V. carnalitatem sup. Ut Eccles. benef. sine deminut. confer.* Pro ea opinione citantur varia jura, *c. Nemo 14. c. Veniens & c. Tua nos h. t.* Fundamentum videtur in eo positum, quod consanguinitas non sit minus bonum temporale, quam favor humanus; ut cum eius nomine datur beneficium, videatur quid spirituale dari pro temporali. Veriorem tamen esse sententiam eorum, qui negant quid labis continere collationem beneficii propter consanguinitatem, quam partem, alios referens, tenet Covarr. 1. *Variar.*

Variar. 5. *nu.* 4. & tuetur eandem Suarez *c.* 37. *nu.* 5. & 6. fundatam in eo, quòd res ista nec obviet juri divino, nec humano. Prius patet, quia dans consanguineo, ut tali, non dat spirituale pro temporali, cum nihil temporale recipiat, nullum pactum interveniat; nec donum datum consanguineo, qua tali, ideo minus sit gratuitum, cum nihil à consanguineo recipiatur, non consanguinitas, quia jam adest, ut licet propter eam, non tamen pro ea tamquam pretio collatio facta dici possit. Aliud esset, si ideo datum foret beneficium viro nobili, ut ab eo habitus collator pro consanguineo participaret nobilitatem, quia tum spirituale daretur pro temporali, ut paulò ante dictum. Posterius probatur ex eo; quod nulla detur Canonica constitutio, qua consanguineis conferre præbendas prohibitum sit, nec ratio, ob quam ut simoniaca damnetur ab Ecclesia, cum nihil intercedat pretii, aut pretio æstimabilis. Licet posse damnari ratione carnalis adfectus, qui facit etiam in malè meritos cognatos conferri beneficia & munera Ecclesiæ; quo in casu accipienda varia juris loca improbantia ex carnalitate animi & adfectu carnali collationes factas, eoque in casu accipienda reprehensio *Pont.* in *d. can. vers. circa sup. Vt Ecclef. benef. sine deminut. confer.* Ut collatio facta consanguineo alioqui digno non possit dici continere quid peccati aut inordinati, uti tradit Covarr. *loco sup. cit.* Cavendum tamen Prælatis aliisve collatoribus à scandalo; facilè enim possent nimio adfectu duci, ut dignum vel digniorem judicent consanguineum, qui revera non est. Negotium facessere videtur textus in *d. c. Nemo* 14. *h. t.* de quo & alias actum: nam in eo sunt duæ partes, & posterior habet materiam diversam à prima, ut quod ibi dicitur, utrumque esse simoniacum, non sit referendum ad partem priorem, in qua agitur de communicatione in peccatis alienis, respectu consanguinitatis & familiaritatis: aut si ad utramque partem textus sit referenda, dicendum, non agi ibi de propria Simonia, cum fieri non possit, ut ejusmodi prohibitio Ecclesiæ ponat actionem istam simoniacam, licet bene alio modo illicitam. Idem dicendum de conferente beneficium, aut simile quid, ratione necessitudinis aut familiaritatis, ex eadem prorsus ratione. Vide Binsfeld, *ad c.* 12. *hoc tit. qu.* 3.

81. Aliud dubium est, An collatio facta ab inducto per preces armatas, puta per metum aut timorem, sit dicenda sordida? R. Hoc posse videri, ex eo, quòd vitare malum impendens sit pretio æstimabile, ut eius rationem subeat, quippe continens aliquod temporale bonum, pro quo datur spirituale. Dicendum tamen, non esse Simoniam per se, & ex vi talis motivi, cùm per hoc nec violetur jus divinum, neque humanum. De illo patet, quia tantum intenditur remotio caussæ, quæ posset caussare malum, evitatio & depositio odii & voluntatis inferendi damnum aut malum aliquod, provocatio ad benevolentiam, nequaquam ut pretium, & cessante omni pacto. Deinde facit, quod jam dictum, ratione consanguinitatis & amicitiæ conservandæ quid spirituale conferre nihil sapere labis, quia nihil temporale datur: ut & ratione provocandæ amicitiæ & benevolentiæ quid conferens sit dicendus carere labe, cùm fovere benevolentiam & generare ejusdem sint rationis. De Jure Canonico ex eo probatur, quod nusquã constet eo jure metum haberi loco pretii, & talem actionem nullibi jus istud detestetur, imò potius eum, qui coactè taliter operatus est, defendat, & resignationem ex isto metu factam irritet, resignantemque ad jus suum redire permittat, *c. Ad aures* & *c. Abbas sup. De his, quæ vi vel metu &c.*

Quæ ita procedunt, si non intercedat ullum pactum, quo ex caussa rei spiritualis datæ obligetur inferens non exsequi, sed à nocendo cessare; nam ejusmodi remissio juris nocendi licet injustè, est pretio æstimabilis, & fit ex pacto in spiritualibus improbato, quo intenditur quædam obligatio non nocendi, quæ est pretio æstimabilis. Aliud est, si intentio ista sit interna, quia illa non est de pretio; sed de benevolentia concilianda isto medio. Imò etsi metum passus exprimat intentionem rogando, ut cesset, & eum in finem offerat spirituale: nam licet tunc videatur aliqua subesse pactio, in rigore tamen non potest dici Simonia, eo quod non tam obliget violentum ad non nocendum, quam potius invitet:

& amicabiliter inducat ad cessandum à nocumento, Clarior ea res est, si ex parte violenti fiat comminatio expressa mortis, si non renuntiet beneficio, aut non conferat beneficium, aut quid simile; nam per renuntiationem aut collationem certum est non intendi aliud, quam evasionem periculi, non ut pretium collatæ rei spiritualis, sed ut effectum inde consequentem. Præterea eo casu conferens aut renuntians non tam donat, quam permittit ab alio subripi, argumento eius, quod dictum sup. *tit. De jurejur.* de jurata promissione solvendarum usurarum. Nec censetur aliquid tunc recipere, quia licet non pati malum sit bonum, tamen non est bonum collatum ab eo, qui cessat injuriam inferre, nec illius respectu pretii æstimabile. Ita ferè Suarez *d.c.* 37. *nu.* 9. *& seqq.* Adde Less. *l.* 2. *c.* 35. *Dubit.* 21.

84 Quid si metus sit juste incussus? R. Videri eo in casu non deesse labem, ex eo, quod pro avertenda justa punitione instante, quæ est pretio æstimabilis, detur temporale. v. g. Si judicem, eiusve filium quis præsentet ad beneficium, ea intentione, ut eius mitiget animum, inducatque vel ad absolutionem, vel ad mitigationem pœnæ. Quod omninò ita procedet, si pactum interveniat, vel promissio rei spiritualis, sub tali conditione, quia æstimabilis pretio; & non rarò contingit eam vendi, licet inique & ab iniquo judice, ut dicendum sit pro spirituali venire pretium. Quod si intentio tantum sit merè interna, & nullo modo exierit in actum exteriorem, nõ videtur Simonia posse poni, quòd cessante pacto, dans spirituale intendat primario captare benevolentiam, & per eam remissionem vel mitigationem pœnæ, nam licet injustè conetur corrumpere judicem, quasi emptor legum, *arg. l. Quisquis C. Si certum pet.* non tamen simoniacè. Et hoc ita, quando de damno vitando, aut inflictione pœnæ evadenda agitur Suarez *d. c.* 27. *n.* 19.

85 Quid si subsit lucri amissio, nisi minantis animum mitiget? R. Videri & hic distinguendum, ut si ex pacto fiat oblatio rei sacræ minanti, ex timore amittendi sibi debitum, casu isto oblatum non vacat Simonia, uti nec vacaret datum sub conditione non petendi debitum; quia certum est huiusmodi conditionem esse pretio æstimabilem, cum resolvatur in lucrum temporale, & quia apponitur oblationi rei sacræ, non posse vacare vitio Simoniæ. Nisi tamen violentia & injustitia alterius in facienda solutione poneret evidentem vexationem; tunc enim posset spirituale datum non tam pro pretio datum videri, quã ut inducatur vexator ad bonum faciendum & justitiam, atque ita ad tollendam vexationem. Si verò citra pactum fiat oblatio ejusmodi, nec intercedat nova obligatio in futurum, non potest ea res damnari Simoniæ, cum non tam intendatur lucrum, quam quod suum est recipiatur: ut intentio non faciat, quò minus gratis detur beneficium, aut simile quid. Pro qua parte facit, quòd non possit Episcopus judicari simoniacus qui dat beneficium Titio obæraro, ea intentione, ut satisfaciat suis creditoribus: ut idem sit dicendum, si ipse collator sit creditor cum non sit pejoris conditionis, quam sunt alii creditores? quo casu ne quidem injustitiam committet, si digno conferat. Suarez *d. c.* 37.

De Pœnis Simoniæ.

86 Hæc de materia Simoniæ, & modis, quibus committitur: restat videre de Pœnis huic detestabili pravitati & pestifero vitio, ut habet Extravagans 2. *h. t.* propositis, ad absterrendos homines ab eius exercitio. Ubi prænotandum, in Simonia tria considerari, propositum scilicet internum, pactionem externam verbis vel signis indicatam, & executionem pactionis; secundum quæ Simoniæ tres constituuntur species, scilicet Mentalis, Conventionalis & Realis, juxta Canonistas. Navarr. *d. c.* 23. *n.* 103. *& in Comment. c. Mandato ult. n.* 7. *h. t.* Gomes. *ad Reg. de trien. possess. qu.* 1. *§ cum igitur.* Redoan. *p.* 1. *c.* 2. *n.* 12. Nam Theologi duas species faciunt, internam scilicet & externam, quod esse peccatum sit aut internum aut externum, atque ita aliam mentalem, aliam conventionalem: hanc iterum aliam completam utrimque realiter, quam Canonistæ vocant realem, aliam non completam, quæ vel consistit in nudis terminis conventionis, vel ab altera parte tantum

tum impleta est, quam Canonistæ vocant conventionalem: ut videatur divisio Canonistarum ratione sua subnixa.

Mentalis hic non accipienda pro modo, proposito seu desiderio interno committendi Simoniam, si in nullum actum exteriorem prodeat; quia hic agitur de Simonia, ut ei pœna externa applicari potest, non potest autem ulla mere mentali, sed illa, quæ actum quidem externum vel effectum habet, malitia tamen ejus se non prodit exterius, sed in mente manet, solaque intentione est simoniaca. V. S. Si aliquis conferat beneficium spe remunerationis, alias non collaturus, quæ subsecuta citra ullam conventionem, aut admittat ad Religionem spe alicujus muneris consequendi, de quo in *c. fin. h. t.* Sic etiam exhibere munus à manu, lingua, ab obsequio, intentione obtinendi beneficium, alias non exhibiturus, omni pacto & explicito & implicito cessante, est simoniacus mentalis. Invenitur huiusmodi intentio interdum in uno tantum, interdum in utroque.

Conventionalis est, cui subest pactum implicitum, aut explicitum perfectum dandi spirituale pro temporali, non tamen consummatum traditione. Unde patet eam distingui à mentali per additionem exterioris contractus, à reali carentiam traditionis.

Realis est, quando conventio est consummata traditione, scilicet & rei spiritualis & ipsius pretii, quod est extra dubium.

87 Quæritur autem, An quæ ab una tantum parte est impleta secundum conventionem dicenda sit realis, an conventionalis? R. Si tantum intervenerit traditio pecuniæ, vel rei temporalis, quæ est loco pretii, non posse dici consummatam Simoniam, atque ita tantum dicendam conventionalem, cum traditio rei venditæ demum consummet emptionem, venditionem, quia ante recedi à contractu potest, *tit. C. Quando ab empt. reced. lic.* & res alteri vendi ac tradi cum effectu, juxta *l. Quoties 15. C. De rei vindic.* Ut ante traditam rem spiritualem non possit dici consummata injuria, unde nec pœnæ juris habebunt locum ut dicetur inferius.

Controversia major est, si tantum rei traditio intervenerit: quam sufficere aliqui volunt ad constituendam realem Simoniam, & consummatam; ex ratione, quod in emptione præcipuè consideretur res venalis, ut ejus traditio videatur consummare emptionem, etiam needum tradito pretio, si de eo sit sufficiens promissio, secundum eorum præcipuè opinionem, qui per rem traditam volunt haberi fidem de pretio, atque ita eam rem transire in dominium emptoris, ut vindicari nequeat à venditore, *Gl. in § Vendita & communiter ibi DD Instit. De rer. divis.* Facit quòd traditio rei secundum promissionem temporalis rei præviam non possit dici facta gratis, & ponat consummatam injuriam, ut pœnæ juris tamquam ex delicto perfecto locum habere debeant, qua de re infra. Verum etsi magis dici possit completus contractus traditione rei, quam pretii, non potest tamen dici verè completus, donec pretium accesserit, cum secundum veriorem opinionem ante non possit dici transisse dominium, uti est colligere ex *d. § Vendita Instit. De rer. divis.* si penitius textus ejus inspiciatur, per quem tenet D. Mudæus in *l. Quod vendidi 10. n. 6. & 7. D. de contrah. empt.* non censeri habitam fidem de pretio per solam traditionem rei, ideoque rem vindicari posse. Estque ea sententia Navarri, *d. c. 23 n. 103. & in Comment. c. fin. h. tit. n. 28. ubi alios citat* qui ante consummationem per interventum pretii negat pœnas juris habere locum. Adde Suarez *c. 41. num. 6. & seqq.*

88 His præmissis, certum est peccatum hoc esse gravissimum & mortale; unde in variis Juris Canonici locis vocatur *piaculare flagitium, execrabile, detestabile scelus, pestiferum vitium, simoniaca pestis, cancerosum vulnus*, quod serpit ut cancer, Ecclesiæ perniciosissimum. Ex quibus patet gravitas istius vitii, ut non possit non includere reatum mortalem, uti clarè colligitur ex illis D. Petri *Act. 8.* verbis, *Pecunia tua tecum sit in perditionem. Video te in felle amaritudinis, & iniquitatis esse.* Ut rectè, Paschalis Pont. *can. fin. 1. q. 7.* dicat omnia crimina ad comparationem simoniæ hæresis quasi pro nihilo reputari.

89 Tantum quæritur, An aliquando possit esse veniale peccatum ex levitate materiæ? R. Generale esse, quod mortale est in suo genere

nere fieri posse veniale ex levitate materiæ, quæ augeri & minui potest, ut in furto esse inferius dicemus, & in præsenti dici potest. Nam pretium potest esse exiguum, & res etiam ipsa spiritualis exiguæ quantitatis, ut parum aquæ benedictæ. Dicendum tamen, simpliciter esse mortale hoc vitium, quod nec ex parte pretii, nec ex parte rei spiritualis ita deminui potest, ut transeat in veniale. Posterius patet, quia nullum donum gratiæ, quamvis parvum videatur, potest esse vendibile sine gravi irreverentia & Dei ipsius doni: quod licet in suo ordine sit parvum, non potest tamen contemni, & pretio æstimari ac dari, quia non reputaretur tamquam pendens ex gratuita Dei donatione. Prius probatur, quia licet pretium sit parvum, nihilominus non sine magna irreverentia spiritualis res efficitur venalis, pretioque æstimatur; & quò pro minori pretio datur, eò vilius æstimatur, irreverentiamque auget. Quod ita non obtinet in furto, mendacio, aliisque, in quibus materiæ levitas irreverentiam minuit, ut reatum faciat venialem. Probatur ista pars *c. Ex tua 20. h.t* ubi qui sex solidos pro sua ordinatione dedit deponendus ab ordine & Monasterio dicitur includendus: & *can. Placuit* 102. *1. q. 1.* ubi tremissem exigentes pro Baptismo dicuntur simoniaci. Tenet hanc sententiam Gloss. Panorm. Feliq. & alii, in *d.c. Ex tua* Navar. *d.c.* 23. *nu.* 101. *& Conf.* 52. *h.t.* Non obstat text. in *c. Etsi quæstiones* 18. *h.t.* nam ibi etsi fiat mentio parvi muneris, non tamen quasi excusaret à Simonia, sed quod non faciat præsumi intentione tali datum ut esset loco pretii, si non constet, quo animo sit datum, quia dubia in partem meliorem sunt interpretanda. Vide latius ista tractata à Suarez *c.* 3. *nu.* 5. *& 6. & c.* 38. *nu.* 2.

Patet itaque ex dictis, omnem Simoniam puniri divino judicio: verum cum plures pœnarum gravitas, quam Dei timor soleat arcere atque avocare à peccandi voluntate, Ecclesia varias pœnas constituit in Simoniacos, uti Excommunicationis, Suspensionis, Privationis, Inhabilitatis, Interdicti, Nullitatis collationis, & alias *Extravag. Cum detestabile h.t.*

90 Atque ut distinctè procedamus, ad mentalem quod attinet, illam puto internam, ut nullum opus externum ex ea sit subsecutum, certum est non comprehendi sub pœnis Ecclesiasticis, imò nec illarum esse capacem, cum Ecclesiastica jurisdictio non extendatur directè ad actus merè internos. Quod si exierit in actum aliquem externum, dato vel recepto aliquo secundum intentionem, citra pactum expressum vel tacitum, etsi probabile sit, Ecclesiam posse tale factum punire, de facto tamen non punit, ut patet *c. fin. hoc tit.* quod habet, sufficere eo casu Deum placare pœnitentia, ut qui solus sit offensus.

91 Verum dubitatur, An conventionalis subsit pœnis Ecclesiasticis? R. Videri illam ponere sufficientem materiam pœnæ Ecclesiasticæ, cùm actus sit externus continens contractum perfectum, perficitur enim emptio solo consensu in rem & pretium, ut etiam per eum ponat injuriam rei spirituali. Et ita tenuisse Tancred. refert Gloss. in *c. Tua nos* 34. *h.t.* & sequitur Redoan. *p.* 4. *c.* 9. *n.* 2. *& seqq.* Gomes. *ad Reg. de trien. possess. q.* 12. *§. Quid dicendum*, ubi ait beneficium esse dimittendum acceptum ex sola promissione, sine ullo complemento. Veriùs tamen Simoniam purè conventionalem, id est à neutra parte completam, non puniri pœnis juris positivi ipso facto latis contra simoniacos, atque ita per eam non incurri censuras, inhabilitates, privationes, si quæ ipso jure latæ. Ratio est, quod talis conventio non ponat nisi conatum, qui inanis non debet nocere, ut solus insufficiens ad inducendam pœnam, *arg. c. Non præstat De R. I. in* 6. Quò facit, quod jura loquentia de pœnis Simoniacorum, utantur verbis notantibus tantum dationes & receptiones, & eos, qui dando vel recipiendo Simoniam commiserunt, simoniacè ordinati, electi, postulati, confirmati, beneficium consecuti, *Extravag.* 1. *& 2. h.t. can. Presbyter & passim 1. q. 2. & qu. 3. c. Non satis* 8 *c. Insinuatum* 13. *& passim h.t.* Quæ loca tantum actiones simoniacas puniunt, ut ad conventiones, quæ actus non puniunt, non sint extendenda; cum pœna per legem imposita non obliget, donec actio eo modo, quo per legem expressa punitur, committatur & compleatur.

Et li-

Et licet diffitendum non sit, etiam Simoniam conventionalem ponere grave peccatum per externum, ut subsit foro Ecclesiæ, atque ita puniri ab ea possit: quod negatur, non tamen dici potest, ideo de facto pœnam illi per Ecclesiam esse impositam, quod tantum quæritur V. Suarez *c.* 55.*n.*12.13.

92 Quid si fuerit impleta ex parte ementis tantum per dationem pretii? R. Etsi possit videri esse locus pœnæ, quia conventio exierit in actum exteriorem, dicendum tamen, needum poni causam sufficientem incurrendi pœnas ipso facto, quippe quæ non soleant incurri, nisi delicto perfecto, quod dicto casu inchoatum quidem, non tamen perfectum, cum tantum ex parte ementis intervenerit pretium, spirituali needum contracto, ut irreverentia contra illud non possit dici completa, in qua tamen ponitur ratio Simoniæ; ut secundum regulam, quod pœnæ sint potius mollieudæ, quam exasperandæ, non sint maleficio non perfecto imponendæ hoc casu. Facit, quod commissio rei alienari prohibitæ non incurratur per solam venditionem, aut etiam numerationem pretii accedentem, si non sequatur traditio. Navarr. *d.c.*23.*n.*104. Suarez *d. c.* 55.*n.* 16.

93 Major controversia est, si ex parte vendentis impleta fuerit conventio, collatis scilicet Ordinibus aut beneficio, promisso quidem non tamen dato pretio? Resp. Esse quidem hic commissam illo casu irreverentiam, propter traditum aut peractum spirituale respectu promissionis, licet non completæ per realem dationem: dicendum tamen; probabile esse & hoc casu needum obtinere pœnas, quod needum sit maleficium peractum. Ut procedat ratio in casu superiori allata, quia desiderant Canones passim utriusque implementum, datum scilicet & receptum, ad simoniacam labem incurrendam. Facit, quod non possit dici perfectior contractus, tradita re sine pretio, quam tradito pretio sine re, cum & illo casu possit res vindicari, secundum tradita *ad* § *Vendita verò instit. de rer. divis.* Pro qua parte facit *Extravag.* 2.*h.t.* quæ tantum videtur eos excommunicationi subjicere, qui dando vel recipiendo committunt Simoniam atque ita realem ab utraque parte completã. Et ita tenet Navarr. *d.c.*23.*n.*104. & *in c. Si quando sup. de rescript. except.* 4.*n.*3. & 4. Cov. *ad c. peccatum p.* 2 §.8. *n* 7. & 8. Less. *lib.* 2. *c.* 35. *dubit.* 27.

94 Verum quia non idem obtinet in omnibus Censuris, discurrendum de singulis censuris & pœnis, quæ propter Simoniam incurruntur. Et certum est, reali Simoniæ utrimq; completæ. Primò esse propositam Excommunicationem, quam reus ipso jure incurrit per Simoniam commissam in Ordine, beneficio & ingressu, saltem de jure novo. De Ordine & beneficio probatur *d. Extravag.* 2. ubi facit mentionem Ordinum ita susceptorum, uti & electionum, postulationum, præsentationum, aliarumque provisionum. Ubi eiusmodi pœna extenditur etiam ad mediatores, ut parentes, amicos, procuratores, & concernit quoslibet Simoniacos, sive manifestos sive occultos. Eadem censura potest & dici concernere eos, qui pro tonsura prima dant vel recipiunt, quia per illam quis constituitur in ordine Clericorum, secundum dicta sup. *eod. n.*14 Suar. *c.*56.*n.*5.

95 De ingressu probatur per *Extravag.* 1. *h. tit.* ubi Urbanus IV. Pont. dantes aut recipientes pro ingressu in Monasteria, tam virorum quã mulierum, ipso jure declarat excommunicationem incurrere. Quod ipsum frequentius in mulierum Monasteriis contingit, ad quæ fœminæ plerumque non admittuntur, nisi cum promissione & pacto dotis persolvendæ; aliarumque expensarum, non sine scandalo: ut consuetudine ea res excusari nequeat. & per *d. Extravag* 1. fit improbata tamquam corruptela. Nisi tamen necessitas excuset exactionem, qua de re actum sup. *eod. num.* 16. ubi etiam diximus; sponte oblatum citra noxam recipi, uti & probat *d. Extravag* 1. Videtur tamen quoad Moniales hæc censura sublata; cum Navarr. *d c.*23.*n* 109. dicat Innoc. VIII declarasse Moniales eam non incurrere, nisi ob receptionem cum pacto, aut alicuius non idoneæ ob largitionem; & Clementem VII. concessisse, ut Moniales nullam Simoniæ pœnam incurrerent propter pacta & conventiones circa dotes, circa commodum earum victum, Trid. autem *Sess.* 25 *c.* 16. *de reform.* vetuit ante professionem quid recipi, excepto victu & vestitu novitii & novitiæ illius temporis

poris, quo in probatione est, quocumque prætextu.

96 Posset dubitari, An hæc Simonia incurratur dato aliquo aut recepto pro receptione habitus? Resp. Id videri, eo quod textus absolutè loquatur, & recepto ad habitum pretio interveniente culpam habeat Simoniæ. Probabile tamen, non incurri hanc censuram ante professionem, per quam demum consummatur traditio rei spiritualis, quæ per receptionem ad habitum tantum est inchoata. Quo facit, quod *d. Extrav.* 1. loquatur de receptis pro ingressu, qui denotat professionem, ut pretium pro habitu licet simoniacè datum non ponat hanc censuram.

97 Secunda est Suspensio, quam incurrit Conventus, recipiendo simoniacè aliquem ad Monasterium, & probatur clarè per *d. Extrav.* 1. quæ videtur concernere omnem actum sive officium Capitulare, quod requirit jurisdictionem sive administrationem Ecclesiasticam; nam illud subjectum non est capax alterius suspensionis. Eamdem & incurrit simoniacè ordinatus, quoad suorum Ordinum executionem, *d. extravag.* 2. *h. t.* Plura Suarez *d. c.* 56. *n.* 9. *& seq.*

98 Q. An & quoad beneficium, officium? R. Minimè, cum *d Extrav.* 2. loquatur tantum de Ordinis executione, ut non sit extendenda suspensio ad alia; cùm pœnam contineat. Nec facit, quod ibi Pont. omnes pœnas juris antiqui voluerit ipso facto incurri; nam cum tantum singulariter exprimat suspensionem quoad Ordinis executionem, dicendum eam non concernere beneficia & officia, cum exceptio firmet regulam in non exceptis.

De ordinantibus non videtur loqui *d. Extrav.* 2. ut videantur ipso jure non suspensi: habet tamen *c. pen. h t.* eos manere suspensos hoc ipso ab ordine per triennium. Sixtus verò V. in Bulla sua contra malè promotos, incip. *Sanctum & salutare*, declaravit ipsos ordinantes hoc ipso manere suspensos à collatione quorumcumque Ordinum, etiam ipsius tonsuræ, & ab executione omnis muneris Pontificalis: ut jurisdictio & administratio ipsis sit salva, quia pœnæ non sunt extendendæ. Suarez *d. c.* 56. *n.* 17. *&* 18.

Quantum ad Simoniam in beneficio, confitentem incurrere aliquam suspensionem à beneficio non est jure proditum; uti nec proditum, eam incurri ab ipso recipiente quoad beneficia ante obtenta. Nam quoad beneficium obtentum simoniacè *d. Extravag.* 2. impedit adquiri jus ad illud, & fructus negat fieri eius, cui talis collatio facta, quod non concernit suspensionem, sed pœnam alterius ordinis, de qua mox: ut verius sit, quoad obtenta eum non suspendi. Per Simoniam autem commissam circa beneficium dicendum, non suspendi reum ab Ordine, cùm nullibi textus extet eam suspensionem inducens. Suarez *d. c.* 56. *n* 19.

99 Quæritur autem, An suspensio ista incurratur per Simoniam completam tantum ex parte rei spiritualis? R. Excommunicationem non incurri, impleta Simonia tantum ex parte rei spiritualis, probabile esse, dictum est suprà *eod. n.* 93. idque propter *d. Extrav.* 2. in verbis *dando vel recipiendo*, quæ videntur requirere, utraq; pars sit completa, quamvis illa verba sint dubia, & possit dici, ad excommunicationem sufficere, traditā esse rem spiritualē. De suspensione major est dubitatio. Et Nav. quidem negat ei locum esse, nisi completa utrimq; Simonia, *c.* 23. *n.* 103. *& c.* 25 *n.* 68. Cov. *ad Reg. Peccatum p.* 2. *c.* 8. *n.* 7. *&* 8. Quam sententiam praxi receptam adserunt, & probari videtur per *d. Extravag.* 2. in V. *dando vel recipiendo*, scilicet tam rem spiritualem quàm pretium. Et ad hoc induci potest textus in *c. de hoc* 11. *h t.* ubi vis ponitur in eo, quod promissa sint recepta. Denique facit generalis regula, pœnam non incurri, nisi actu, cui imponitur, perfecto, qui hic perfectus dici nequit nisi pretio recepto. Videtur tamen de rigore juris sufficere traditio rei spiritualis, sub promissione pretii, licet necdum soluti, eo quod traditio illa contigerit intuitu promissionis: ut dicenda sit simoniaca, siquidem non sit facta gratis, cum promissio dandi pro spirituali tēporale faciat non esse gratuitam collationem. Quod probatur per *c. penult. h. t.* ubi promissio vel juramentum, de non molestando ordinantem receptum, facit & ipsum & ordinatum esse suspensum. Facit eodem *c. nobis* 27. *h. t.* ubi electio facta sub promissione solvendæ pecuniæ declaratur simoniaca, ut non gratis facta. Ut ea sententia, saltem quoad suspensionem, ex vi verborum videatur jure verior.

Nec

Nec facit, quòd promissio talis sit irrita & nullius momenti: nam & ipsa pretii datio,est irrita, cum sit restituendum, ut infra videbitur,& tamen satis est temporale verè dari,atq; ita etiam satis erit intercedere promissionem. Nam quod jus irritet actum,non tollit Simoniæ malitiam, nec rationem onerosi contractus, nec dationis non gratuitæ. Quò facit *can. si quis* 115. I *q* 2. ubi dicitur non gratis acceptum, quod acceptum sordidis precibus oris. Non potest autem negari; sordidas esse preces; quæ continent promissionem temporalē. Unde Gratianus, *l. q. 6. in fine § si autem*, comparat promissam esse pecuniam & datam. Admisso tamen moderamine per consuetudinem hac in re inducto,subsequente postea pecuniæ traditione, certum est censuras tunc incurri,etiamsi non totum pretium datum sit, sed dari cæptum, etiam in minima quantitate uti è contra dato pretio pro ordinatione, si illam inciperet Episcopus conferre, quia statim in primo gradu foret consummata Simonia,& haberent locum pœnæ, saltem ex nunc quia delictum est perfectum. Navarr. *d loco sup. cit.* Cassad. *Decis. 5. de constit. & decis 2. de Simonia.* Cov. *ad Reg. Peccatum p.* 2. § 8. *n.* 7. Suar. *d. c* 56. *n* 14 *& seqq.* Binsf. *ad rubr. h t. Notab.* 15. § *Tertium.*

100 Sed dubium est, An & retrotrahatur censura ad tempus commissi criminis per traditionem rei spiritualis? R. Ita velle Nav. *d. c.* 23 *n.* 104. quasi fuisset suspensa censura,ut perfecto postea contractu ex tunc incurreretur. *arg. l. quadam* 15. *D. de reb. dubiis* Verum non videtur eiusmodi retrotractio habere fundamentum in *d Extrav* 2. quia loquitur de Simonia utrimque completa. Et facit, quòd ut irregularitas tunc contrahitur, quando mors insequitur, non etiam quando fit vulneratio,quia tunc delictum est completum. Ita etiam censura non incurratur, nisi completo delicto. Ut ante solutionem pretii ordinatus non sit suspensus & celebrans non fiat irregularis, quia non celebrat cum censura. Sic & talis ordinatus absolvit sacramentaliter ante pretii exsolutionem. Est enim hæc retrotractio secundùm quamdam juris fictionem, effectus autem censuræ requirunt realem ejus existentiam, ut, illa non posita, effectus non impediantur, nec possint dici postea infliei ex subsequente censura per Simoniam realiter completam. Quò facit *c. Apostolicæ inf. De Cler excom.* ubi se excommunicatum ignorans non redditur irregularis, si postea intellexerit se antea excommunicatum fuisse, quia defuit contumacia. Ut cum non sit effectus aliquis istius retrotractionis censuræ, ea non sit admittenda, nisi fortè quoad punitionem in excommunicatione vel inhabilitatem ad beneficia adquirenda, ad quam non est opus censura. Vid. Suar. *d. c.* 46. *n* 34. *& seqq.* Less. *d. c.* 35 *n.* 151.

101 Tertia pœna est infamia, *c. sanè* xv. *q.* 3. qui tantum loquitur de Simonia commissa pro obtinenda sede Episcopali,& conferendis Ordinibus,& eligendo; generalius loquitur *can. fin I. q.* 3. Quod accipe de infamia juris, quæ ponit impedimentum & inducit irregularitatem, *c. Infamibus* De *R. I. in* 6. Idque post sententiam, Suarez *d c* 56. *n.* 21.

102 IV. Irritatio actus: quæ quia passim non habet locum, distinguendum inter actus, quorum aliqui sunt actionum seu functionum spiritualium, relinquentium interdum effectū aliquem permanentem, ut ordinatio Sacerdotis, consecratio Episcopi, professio & similes aut etiam non relinquentium, ut benedictio nubentium, ciborum &c. Aliqui verò spiritualium rerum permanentium, cuiusmodi sunt adquisitio beneficii & officii Ecclesiastici. Ad primum genus quod attinet, functiones eiusmodi, licet simoniacè factæ, validæ sunt & ratæ, suumque habent effectum, nisi irritabiles sint per Ecclesiam, & lex irritans eas sit lata: neque enim Simonia ex vi & natura sua illas irritat. Hinc ordinatio simoniaca rata est, quoad substantiam & effectum characteris, quia ad substantiam requisita adsunt. Item Baptismus, Confirmatio, Consecratio Eucharistiæ valida sunt; ut & extrema Unctio non iteranda propter Simoniam, etsi non recipiatur eius effectus. Matrimonium quoque licet emptum in ratione Sacramenti effectum nihilominus habet. Sed & consecrationes Ecclesiarum & aliarum rerum tenent; nam licet ex parte consecrantis sint potius execrationes, juxta *cā. Ecclesia I. q.* 4. quia consecrans, quantū in se est, eas potius polluat, nō tamen etiā quatenus exercētur ex potestate & auctoritate Ecclesiæ, Professionē Religionis simoniacā non

invenitur irritasse Ecclesia, etsi irritare posset: vult tamen ita receptum dimitti & transferri ad strictius Monasterium, *c. de regularib. c. quoniam & c. veniens h. t.* Quod decretum Ecclesiæ est potius sententiæ ferendæ, quàm latæ, cum in dictis locis non utatur Pont: verbis ad latam sententiam spectantibus, sed ferendam. Quoad actus jurisdictionis vel administrationis, jurisque ecclesiastici, ordinatos ad conferendum beneficium aut officium ecclesiasticum, irritos eos ipso facto esse patet *d. Extravag. 2.* Eius ordinis sunt electiones, postulationes, confirmationes, provisiones, & aliæ dispositiones, quæ jubentur ibi viribus carere, ut iis non sit inhærendum. Latius de his Suarez *c. 57. n. 2. & seqq.*

103 Quantum ad secundū genus functionum, earum adquisitio ex natura rei non est irrita, sed valida, cum talium traditio fiat consensu eius, qui circa illas jus habet, quemadmodum non impedit Simonia, ita nec eius effectum. Suar. *d. c. 57. n. 11. & seqq.* ecclesia tamen beneficiorum ecclesiasticorum simoniacam adquisitionem ita irritavit, ut nullum jus aut titulus adquirenti accedat. Hæc irritatio clarè colligitur ex *d. Extravag. 2. §. per electiones*, ubi idipsum exprimitur. Patet etiam ex *c. Matthæus 23. h. t.* ubi regimen Ecclesiæ simoniacè adquisitum celeriter ac sponte est dimittendum ab eo, qui vult consultum animæ suæ non alia de causa, quàm quod circa illius retentionem nullum jus habeat. Ratio irritationis est, quod meritò quis puniatur in eo, in quo deliquit, & quidem ipso jure, quia pœna est in adquirendis, non etiam in adquisitis. Felin. *c. in nostra num. 23. sup. de rescr.* Redoan. *p. 2. c. 10. nu. 33* Suarez *d. c. 57. nu. 22. & seqq.*

Non tenetur autem reus tantum dimittere beneficium, verum & fructus ex eo perceptos, quia nullum habet jus in beneficio, ut eos ex re non sua perceperit, quod est contra justitiam. *d. Extravag. 2.* Imò etiam ad non perceptos sua culpa; quos percipere potuit secundum ea, quæ traduntur de restitutionibus fructuum in *§. si quis à non domino Instit. de rer. divis. D. & Cod. de rei vindic.* Quod tantum accipiendum de fructibus ratione tituli, qui nullus est, perceptis; nam quantum ad stipendia ratione Missarum, aut oblata ratione suffragiorum, aut aliàs, non sunt restituenda, quia non concernunt fructus beneficii, sed stipendia sunt laborum personalium. Navar. *Cons. 90. h. t.* Cassad. *decis. 6. de peccato.* Suarez *d. l. n. 25. & 26.*

104 Q. An & distributiones ratione interessentiæ in divinis retineat? Resp. Id velle Navarr. *d. loco*, ex ratione quod competant ratione laboris personalis: securiorem tamen esse contrariam sententiam & veriorem, quod non respondeant illi labori utcumque sed ut fundato in tali titulo, & quod distributiones suo modo computentur inter fructus beneficii. Suar. *d. n. 26.*

Habet hæc pœna locum non tantum in Simonia publica, verum & occulta, cum de Jure non fiat talis distinctio, & *d. c. Matthæus* loquatur de Simonia occulta. Idipsum clarè exprimitur in *d. Extravag. 2.* ut dubio non sit locus. Deinde etsi nulla foret specialis declaratio super illa re, ex ipsa natura talis pœnæ sequitur iste effectus, cum obligatio dimittendi beneficium, & restituendi fructus nascatur ex irrita collatione, & nullitate adquisitionis, ut: non referat Simonia sit occulta, an manifesta. Covarr. *ad Reg. Peccatum p. 2 §. 8. n. 7. vers. Apud veteres*; Suarez *d. c. 57 n. 27.*

105 Quid si per tertium interventorem, non etiam ab eo, cui beneficium collatum, commissa sit Simonia? Resp. Si scivit, & non contradixit, omninò esse invalidam collationem, quia per alium faciens per se facere videtur. Quod si contradixit, & nihilominus beneficium sibi conferri patitur, non est collatio extra noxam, ut patet ex *c. sicut 33. h. t.* quod ut non noceat tertii factum, requirit contradictionem & ignorantiam, cum suscipiendo beneficium videatur cooperari. Unde si contradixerit, & ignoraverit per tertium datam esse pecuniam, suscipiendo beneficium, aut electioni consentiendo, aut confirmationem petendo, non incurret pœnam nullitatis, ne factum alterius alicui iniquè noceat, *d. c. 33.* ubi subjungitur, *nisi postea consenserit, pecuniam solvendo promissam, aut reddendo solutam.* Quæ mutatio si ante obtentum beneficium contigerit, eodem modo irritabit collationē, & similes actus; atque si numquam contradixisset quò faciunt priora verba, *à quo postmodum minimè recessisti.* Suarez *d. c. 57. nu. 28. 29. 30.*

Quid

Quid si subsequatur obtentum beneficium
106 ista mutatio. Resp. Si tantùm solvatur amico pretium animo liberali, ne in damno maneat; aut sine causa patiatur detrimentum, non etiam animo approbandi, clarum est, eum non commisisse Simoniam. Navarr. *Conf.* 10. *h. t.* Si verò solvit, approbando & ratificando factum, tunc involvitur vitio Simoniæ, eum quoad intentionem illud habeat pro subjecto, & sit Simoniæ approbator, quod sufficit ad malitiam illius speciei, quò facit argum. *c. cum quis* 23. *de sent. excom. in* 6 Non videtur tamē illo casu incurrere ipso facto pœnam irritationis, electionis aut amissionis beneficii, cum electio & collatio à principio fuerit absque vitio, quæ per subsequens peccatum nullibi per jura irritatur, sed tantum per præcedens, quod eam simoniacam facit. Et licet ex *c. d.* 33. colligatur à contrario sensu, ad culpam aut pœnam posse imputari, non tamen ad eam incurrendam eo modo, quo incurreret, si Simonia præcessisset. *Gl. in d. c.* 33. *h. t.* Suarez. *d. c.* 57. *n.* 32.

Denique si ignoraverit pro beneficio eius nomine esse datum pretium, & non contradixerit, quia non habuit suspicionem ad contradicendum, distinguunt communiter DD: ut, si pretium sit datum in odium istius personæ ab inimico quodam, ad impediendum eius effectum, non impediatur beneficium dimittere, cum Ecclesia non patiatur innocentem iniustè pati, ne detur occasio pessimis hominibus iniurias inferendi innocentibus & dignis, atque impediendi promotiones alioquin è faciendas, *c. nobis* 27. *& d. c. sicut* 33. *h. tit.* Suarez *d. loco n.* 33. Si verò datum fuerit in favorem & beneficentiam provisi, valida quidem non est provisio.

Verùm disputatur, An ipso jure sit invalida? Resp. Non irritam esse, sed irritandam, velle Navarr. *Conf.* 95. *h. t.* ex ratione, quòd hujusmodi simoniaca collatio vel electio nullibi dicatur ipso facto irritari, sed potius irritanda, ut in *d. c.* 27. *& in c. penult. sup. de elect.* Verius tamen, eiusmodi collationem ipso facto
107 esse irritam: & probatur Primò, quod ipse ignorans, ubi sciverit vitium suæ collationis, teneatur continuò in conscientia beneficium relinquere, nulla exspectata sententia, vel à superiore remedium petere, juxta *c. ex insinuatione* 26. *h. t.* Ipso jure non teneri paret ex *d. c.* 33. ubi parvuli, quibus ignorantibus simoniacè à parentibus quæsita beneficia, ea debent dimittere, non ex alia ratione, quàm quòd possideant non sua. Hinc tenebitur talis restituere omnes fructus non tantum à die cogniti vitii, sed obtenti beneficii; ante cognitum quidem vitium tamquam bonæ fidei possessor, ut ad consumptos non teneatur, postea verò ad omnes, tamquam possessor malæ fidei. Nihil obstat *d. c.* 27. in quo dicitur reprobanda collatio; nam illud verbum non accipitur, quasi non esset irrita ipso jure, sed pro reprobata, ut contineat sententiam latam, non etiam ferendam, & ab origine reprobandam, atque ita declarandam nullam. Suarez *d. c.* 57. *n.* 34. 35. *&* 8. Secundò probatur, quod talis ad idem beneficium maneat inhabilis, nisi habita dispensatione Pontificis in dignitatibus & curatis beneficiis, in simplicibus verò Episcopi, *d. c. pen. sup. de elect.* quod est signum sufficiens, fuisse impedimentum ad tale beneficium obtinendum, cum minus sit liberè dimissum recipere absque vitio, quam obtinere validè titulo vitioso. Est autem differentia inter eum, qui ignorat pretium datum, & non contradixit, & eum, qui scivit datum pretium, quòd prior ille, si bona fide possideat beneficium per triennium, utatur regula Cancellariæ de triennali possessione, quamvis dubium sit, an veram præscriptionem in conscientia adquirat; posterior verò non gaudeat ista regula: ut & probabile est, ea non gaudere conventionalem simoniacum, de qua consulatur Gomes. in *Reg. de trien. poss. q.* 12. ubi vult non impediri regulæ istius usum in eo, qui post provisionem beneficii aliquid dedit aut promisit. Suarez *d. c.* 57. *n.* 39. Prædicta nullitas etiam obtinet, si collator ignoraverit simoniam, quæ cum mediatore forte intercessit, quia irritatio directè fertur in omnem provisionem simoniacè factam, non facta differentia inter scientiam & ignorantiam conferentis, aut vi posita in eius culpa. Suarez *ibid. n.* 40. Nullitatem istam procedere in Simonia commissa contra jus divinum non est dubitandum.

108 Quæritur de ea, quæ commissa contra jus Ecclesiasticum in beneficiis? Resp. Esse, qui negent, permutationem jure Ecclesiastico

simoniacam, inducere nullitatem adquisitionis permutatorum beneficiorum; ea ratione, quòd in pœnis sit benignior facienda interpretatio, & coarctandæ sint ad delictum maximè proprium ac naturale, quale est hac in materia contra jus divinum. Adducitur pro ea parte *c. 4 sup. de transact.* ubi ratione transactionis super litigioso beneficio non inducitur privatio, cum causa dicatur audienda, in irritum revocata transactione. Dicendum tamen & eam impedire adquisitionem juris ad beneficium tale. Abbas *ad c. universorum 8 num. 6. sup. de rer. permutat.* Redoan. p. 3. c. 8. Suar. *d. c. 57. n. 41 & 42.* & facit text. *in c. Constitutus sup. d. t.* ubi permutantes propria auctoritate spoliantur beneficiis suis, per sententiã potius declaratoriam criminis, & executionis pœnæ quam definitivam, quamvis eo verbo utatur ibi Pont. Item facit *d. Extrav. 2. h. t.* annulans omnes provisiones simoniacas, ut hæc non possit dici exclusa, nec benigna interpretatio habere locum, salva verborum proprietate. Non obstat *d. c. 4.* quia ibi tantùm res mansit in terminis Simoniæ conventionalis.

509 Habet itaque adquisitionis irritatio per *d. Extrav. 2.* locum in electionibus, postulationibus, provisionibus, in Monasteriis, dignitatibus, personatibus, officiis Ecclesiasticis, & quibuslibet beneficiis, ut textus ibi subjicit, ut nominationes, præsentationes sint nullæ, quia pertinent ad provisiones. Quod autem in ista *Extrav. 2.* dicitur de officiis Ecclesiasticis, Navarr. *c. 23. n 111. §. septimo* accipit de officiis, quæ sint beneficia, cujus ordinis sunt Prioratus, Abbatiæ & similes, non etiam de iis, quæ beneficia non sunt. Cuius opinio est benigna in pœnalibus: loquiturq; *d. Extrav. 2.* de officiis ordinariis Ecclesiarum & Monasteriorum, ut Auditoratus, Clericatus Cameræ, & similia, non comprehenduntur sub eius decisione. Suarez *d. c. 57. n. 46. & seqq.*

510 Dubitatur autem, An adquisitionis irritatio obtineat in conventionali completa ex parte beneficii tantùm? R. Videri collationem istam tenere, quod uti excommunicatio, de qua supra *eod. in 93.* non habet locum isto in casu, ex ratione, quòd non sit pœna infligenda nisi delicto perfecto; non est autem perfectũ necdum numerato pretio. Navarr *d. c. 23. num. 104.* ita nec irritatio inducta per *d. Extravag. 2.* debeat habere locum, ut ille, cui collatio facta possit beneficium retinere, donec pretium solvatur. Quam sententiam secundum stilum Curiæ procedere tradit ibidem Navar. cum in rigore contrarium videatur dicendum. Quod si postea impleatur Simonia per dationem pretii, tunc legem irritantem habere suum effectum & possessorem effici malæ fidei, ac teneri ad restitutionem fructuum, non tantùm post completam Simoniam perceptorum, verum & ante tempore collationis, cum eiusmodi irritatio trahatur retrò, idque ex stilo Curiæ. Dicenda itaque prima collatio valida aliquo modo fuisse, cum facta sit ab eo, qui habuit jus conferendi, non tamen absolutè, sed dependenter à futuro eventu solutionis pretii. Non facit quod collator non intenderit non conferre nisi sub obligatione dandi; quia ista obligatio est de re turpi, ut habeatur pro non adjecta, & non impediat, quò minus sit absoluta voluntas conferendi beneficium. Ut sit in potestate eius, cui taliter collatum beneficium, non consummando Simoniam per solutionem pretii, ad quam, quia illicita est, non tenetur retinere beneficium, ut non simoniacè collatum, & fructus suos facere, cum beneficium pro tempore isto ad eum pertineat. Nec potest dici, ista via dari licentiam hominibus committendi Simoniam conventionalem, & astutiam infidelitatemque non melioris conditionis; quia non tam datur licentia peccandi, quàm ut tam rigorosè delictum non vindicetur, & quod temporale commodum alius consequatur, est per accidens. Et licet jure non irritetur talis collatio, potest tamen per sententiam irritari, quod sufficit ad reprimendam istam licentiam. Plenius ista tractat Suarez. *d. c. 57. n. 50. & seqq.*

511 Q. An dicta de irritatione, ratione Simoniæ, habeant locum in simoniaca electione Rom. Pontificis? Resp. Hoc posse videri, per *can. si quis pecunia Dist. 79.* ubi qui pecunia Sedem adquisivit, non Apostolicus, sed apostaticus dicitur haberi. Verùm iste canon parũ facit, cùm non tam de electo per pecuniam agat, quàm de eo, qui non electus concordi & canonica electione Cardinalium. Id verò expressit Julius II. in *Constit. cum tamen divino an. 1503.* & electionem talem irritavit, aliasq; pœnas

pœnas induxit. Statutum tamen jure communi, propter vitandum majus periculum schismatis, ut contra illam electionem factam canonice nulla admittatur exceptio, *Clem. ne Romani de elect.* ex ratione quod Pont. non habeat in terra superiorem, per quem error in eius electione commissus corrigatur. Quod ius commune habet suam vim, non obstante dicta constitutione Julii II. quæ non videtur recepta, & per Constitut. Pii V. 85. derogata intelligitur, ut ait Suarez *d. c. 57. in fine.* Quò facit quòd dictum supra *de elect. n. 33.* excommunicationem electi in Rom. Pont. non impedire valorem electionis, ex dicta ratione, Hæc quoad irritationem beneficii simoniacè obtenti.

112 Dubitari posset, An Simoniacus in ordine aut beneficio privetur beneficiis priùs obtentis; R. Excepta Simonia confidentiali, de qua infra, & examinatoribus ad beneficia Simoniæ in examine committentibus, qui privantur beneficiis ante quomodocumque obtentis, secundum Trid. *Sess. 24. c. 18 De reform.* probabilius esse, non incurri ipso facto per Simoniam privationem beneficiorum ante legitimè obtentorum: & ita habet communis sententia, ut videre est apud Abbat. in *c. eum Clerici n. 2. sup. de pact.* Felin *in c. Insinuatum 13 h. t.* Suarez. *c. 58. n. 4. qui plures citat:* qui dicunt Simoniam supervenientem non inficere titulum jam adquisitum, ut multò minùs super uno beneficio commissa adficiat alia legitimè obtenta. Fundatur hæc sententia in eo, quod non inveniatur textus, per quem talis pœna infertur ipso jure, sine textu autem aut Canone pœna non sit inducenda, Nihil facit *c. inquisitionis 13. in pr. sup. de accusat*, quia rectè accipitur de beneficio simoniacè accepto, aut si & de aliis sit intelligendum, non tamen ipso facto, sed per sententiam declaratoriam Quò facit, quòd ibi Simonia comparetur homicidio, quod non privat ipso jure prius obtentis, *c. clericis 5. sup. ne Clerici vel Monachi &c.* Et facit, quòd *d. Extrav. 2.* non irritet beneficii adquisitionem, nisi simoniaci, de possessis autem ante non loquatur.

113 Unde resolvitur quæstio de actionibus inter se subordinatis, veluti electione & confirmatione, An infirmetur electio propter commissam Simoniam in confirmatione? Resp. Tantùm esse irritam confirmationem, non etiam electionem, quæ rite facta est, ut vitium illius non debeat hanc inficere. Facit, quòd subsequens Simonia non privet ipso facto iuribus prius rite adquisitis, nullo enim hoc iure ostendi potest. Et pro ea parte adducitur textus in *c. si confirmationem 39. de elect. in 6.* ubi vitium circa confirmationem non adficit electionem canonicam præcedentem, quamvis è contra vitium electionis adficiat confirmationem, quæ ponitur per vitium in electione commissum. Et hoc ita de facto; nam irritanda venit per condemnationem judicis, quo modo intelligendus Felin. & alii in *cap. sicut tuis 33. h. tit.* Suarez *d. c. 58. num. 7.* Quod & dicendum de beneficiis, ut condemnatione iudicis posit illis privari, antequam tamen rectè iis utitur, fruitur, & in alios resignat, tamquam ius plenum habens. Navarr. *Conf. 92. h. t.*

114 Postremo quæritur, An Simoniacus in beneficio fiat inhabilis ad obtinenda in posterum beneficia? Resp. Indubitatum hoc esse quoad ipsum beneficium simoniace obtentū sine speciali dispensatione, *c. pen. sup. de elect, & ibi* Abbas *& in c. de simoniacè 22. h. t.* quoad alia negat Navarr. *Conf 91. n. 5 & cons. 92. n. 5. h. tit.* Videtur tamen id velle Constitutio Pii V. quam citat Navar. d. loco qua inhabilis perpetuo ad ea & quæcumque alia beneficia obtinenda declaratur. Ut non posit dici requiri sententia condemnatoria, aut etiam declaratoria, cum talis pœna sine actione hominis per ipsam legem immediatè inferri posit. Addit tamen Navar. eam Constitutionem non esse usu receptam quoad effectum istius pœnæ, Plura Suar. *d. c. 58. n. 9. & seq.*

115 Quinta pœna est Restitutio pretii pro re spirituali accepti. Cuius restituendi obligatio accipientem tenet, non in casu, quo non est solutum, neque enim potest obligari, qui dedit rem spiritualem, nullo accepto pretio: sed in casu, quo pretium est datum. Et omnino procedit, si pretium datum sit, non recepta re spirituali, nam eo casu pretium non est absolutè datum, aut liberaliter, sed sub pacto oneroso, & conditione sibi dandi spirituale. Quæ conditio licet sit turpis, dum tamen non impletur, sufficit, ut voluntas non habet effectū

abso-

absolutum transferendi pretium in dominium alterius, sed tantum sub conditione, ut ea non impleta, teneatur accipiens restituere, quod accepit, & quidem ei, qui dedit, non etiam Ecclesiæ aut pauperibus. Navarr. *d. c. 23. n. 104.* sive inspicias ius naturale, sive Ecclesiasticum. Prius patet, quia dans non abdicavit à se dominium dati pretii, nisi sub conditione, qua non impleta, non potest dominium pretii ab eo abscessisse, ut illi sit restituendum, non etiam satisfiat dando Ecclesiæ aut pauperibus, quibus nihil juris potest dici quæsitum ad pretium taliter datum. Probatur posterius, quia Ecclesia non punit Simoniam conventionalem tantùm ex una parte impletam, saltem ipso facto; certum autem est, quòd talis punitio sit pœna.

Non obstat *l. si ob turpem pen. D. de condict. ob turpem caus. & l. 2. C eod.* ubi acceptum ex utraque parte turpi de causa non est restituendum danti, quòd in pari causa potior sit possidens; nam ea regula obtinet conditione impleta, nec d[illegible]m verò impleta non est ulla ratio, quare privetur dans, qui non abdicavit à se id, quod dedit, nisi sub conditione. Et deinde procedit subsecuta sententia judicis, qua privetur is, qui dedit, & attribuatur Ecclesiæ aut pauperibus. Navarr. *c. 17. num. 30 & seq.* Cov. *ad Reg peccatum p. 2. §. 2. n 7.* Suar. *c. 59 n. 2. & 3.* Pet. à Navarr. *de Restitut. lib. 2. cap. 2. nu. 416.*

Superest videre, quid juris sit in Simonia reali, id est utrimque completa. Ubi certum est pretium debere restitui, per textum expressum in *c. de hoc 11. h. t.* qui habet, sine gravi salutis periculo retineri pretium non posse. Cuius ratio est, quod sine causa sit penes eum, qui recepit, utpote acceptum pro re pretio non æstimabili. Imò duplicatum restituendum esse habet text. in *c. Audivimus 4. h. t & in Nov. de sanctiss Episc. 123. c. 2. n fine.*

416 Dubitatur autem, Quo jure restituendum veniat? Resp. Hac in re esse sententias diversas. Nam aliqui volunt obligationem restituendi procedere ex jure divino, quod contra voluntatem domini vendatur res spiritualis, qui gratis dari eam voluit: ut contractus sit injustus, atque ita ex natura rei pretium acceptum restitutioni obnoxium. Covarr. *ad Reg peccatum p. 2. §. 2. n 7. & alii relati à Suar. d. c. 54. n. 4.* Alii verò è contra ex natura rei negant sequi obligationē restituendi, hoc argumēto, quòd Simonia mentalis, etiā subsecuto opere, non obliget ad restitutionem, *c. fin. h. t.* Ut necrealis dicenda sit obligare, nam oporteret ut ex vi ipsius actionis secundum se, & ex injustitia in illa inventa, sequatur, quæ eadem est in Simonia mentali. Facit quod ex voluntate prioris domini pretium sit acceptum, qui illud absolutè & libere dedit. Navarr *d. c. 23. n. 103. & in comment. c. ult. n. 22. h. t.* Dicendum tamen, si Simonia contineat injuriam contra justitiam commutativam, obligationem ad restituendum pretium sequi ex divino & naturali jure, cum æstimetur pretio res inæstimabilis. Sic pro functionibus spiritualibus, ut ordinationibus, Missis, confessionibus, & similibus, pretii exactio obligat restitutionem ex jure divino & naturali, cum huiusmodi subsint soli Deo, qui eorum dispensationem voluit gratis fieri. Deinde venditur res, quæ non est sub dominio vendentis, cuius traditio est sine effectu, ut sine causa ex summa iniustitia pretium eius sibi retineat. Si verò Simonia committatur sine propria iniuria & iniustitia contra commutativam justitiam, ex natura rei non orietur obligatio ad restituendum. V. g. Si beneficiatus pretio suum beneficium commutaret, habita comparatione ad temporale beneficii emolumentum, qualis dici non potest peccare contra justitiam commutativam, cum sit fructuum dominus, ut dictum supra *tit. de peculio Cler.* Qui incommodum, quod sentit resignando, hac via compensando, non potest dici contravenire justitiæ commutati[illegible], si ampliùs non exigat, quàm ratione resignationis abest. Nec obstat, quòd ille, cui traditur beneficium, illud cum effectu non acquirat; quia hoc non inspiciendum, sed tantum incommoditas, quam patitur beneficium dimittens, cuius dimissio est valida, licet acquisitio sit sine effectu; atque ita vere subsit causa accipiendi pretii. Plura Suarez *d. c. 50. n. 10. & seq.* Sic & recipiens simoniacè ad Monasterium non potest dici teneri ad restitutionem ex natura rei quod illa receptio, etsi spiritualis, coniunctum tamen habeat onus temporale, pretio æstimabile, scilicet sustentationem

tationem corporalem Religiosi. Vendens etiam rem, cui adhæret jus patronatus, & eatius propter commoda, quæ istius juris nomine percipit, non potest dici teneri, ex vi naturalis justitiæ ad restituendum pretium, cum commoditas ista, qua caret, sit pretio æstimabilis. Suarez *d. loco n. 41 & 42.* Idem censendum est de similibus, in quibus restitutio tantum tenet ex jure humano.

117 Ubi quæritur, cui restitutio facienda? Resp. Per se & ex vi legis naturalis pretium est restituendum esse, qui dedit, quia is passus injuriã, quæ illi resarcienda ab eo, qui intulit. Non est autem illata Ecclesiæ aut pauperibus, ut his nihil veniat restituendum; cum ille sit actus justitiæ, quoad æqualitatem reducitur inæqualitas prius facta, nulla autem facta respectu Ecclesiæ aut pauperum. Navar. *c. 17 n. 30.* Suar. *d. c. 59. n. 23. & seq.*

Non obstat, quod dans dederit voluntariè pecuniam; quia non voluit donare, sed dare, quatenus justitiæ ratio patitur, quæ nulla hic subest. Non etiam obstat, quod ille, qui dedit pretium, turpiter dederit, ut indignus sit recuperatione; nam ut hoc quidem verum sit, non tamen ex eo sequitur, indignitatem istam ipsum obligare ad exsequendam in se pœnam, stando in solo jure naturali, priusquam per judicem puniatur. Nec dat etiam facultatem, qui pretium recepit, puniendi dantem tali via, sua auctoritate, quia talis privatio est actus jurisdictionis, quam cum non habeat, in alium non rectè ea utitur. Non obstat quoque quod accipiens rem spiritualem non teneatur illam restituere danti; nam accipiens rem spiritualem non peccat contra justitiam, uti ille, qui pro re pretium accepit, quam jubetur à Christo gratis dare.

Quod ut ita sit de jure naturali, tamen de jure Ecclesiastico tutior est opinio, non esse pretium restituendum danti, qui eo propter turpem causam meritò privatur, nec tamen retinendum ab eo, qui turpiter accepit, quia & in eo causa deest, sed Ecclesiæ dandum, juxta *d. c. de hoc 11. h. t.* Nam licet Ecclesia impediverit, quò minus recipiens dominium adquireret, non restitit tamen abdicanti, quò minus secundum voluntatem eius secuta causa pretium ab eo abscesserit & in pœnam eius applicuit illi ecclesiæ, quæ injuriam passa, *d. c. 11. ubi Glos.* Posset tamen in pauperes distribui pretium ex arbitrio superioris. Covar. *ad c. Peccatum de R. I. in 6. p. 2. §. 2. n. 6.*

Ex dictis colligere est, datum pretium ad redimendam vexationem injustam neutiquam posse retineri per eum, qui accepit, cum injustè acceperit, ut ex vi juris naturæ teneatur illud restituere, & quidem illi, qui dedit, qui non potest dici peccasse, siquidem injuriam sit passus: ut rectè supra dictum sit, quod talis non teneatur pœnis Simoniæ propositis.

118 Similiter ex dictis resolvi potest quæstio, An acceptum per Simoniam mentalem ad restitutionem obliget? Resp. Difficultatem hac in re ponere duos textus, *c. fin. h. t. & c. Consuluit 10. inf. de usuris.* In illo dicitur, per mentalem Simoniam acceptum indistinctè non obnoxium restitutioni, sed placandus Deus. in hoc vero, acceptum per usuram mentalem esse obnoxium restitutioni, & quidem indistinctè. Rationem diversitatis aliqui dant quod in Simonia mentali nulla subsit læsio proximi, qui spontè obtulit, in usura verò mentali subsit injustitia & læsio. Verùm hæc non tollit difficultatem, cum, positis paribus terminis, vel utroq; casu sit injusta læsio ponenda, vel in neutro. Multò minus exhaurit difficultatem, quod cognationis pœnam nemo patiatur in foro exteriore, *l. cogitationis 18. D. de pœnis*, cum & ista responsio tam conveniat usuræ mentali, quàm Simoniæ. Posset videri aptior solutio, quam dat Navarr. *ad d. c. fin. n. 24. & seqq. h. t.* quod nemo teneatur restituere, quod utrimque turpiter datum & acceptum, ut in Simonia, in qua utraque ex parte turpitudo versatur; si verò tantum sit ex parte accipientis, teneatur iste ad restitutionem, secundum ea, quæ traduntur *D. & Cod. de condict. ob turp. caus.* Est autem turpitudo in usurarum solutione tantum ex parte creditoris, non etiam debitoris, quia solvere usuras non est malum, cum qui juravit eas solvere, teneatur satisfacere juramento, ut dictum sup. *De jurejur.* Quod non foret, si esset peccatum eas solvere, siquidem juramentum non sit vinculum iniquitatis: ut ideo creditor eas teneatur reddere, quod ex mala causa penes

cum sint, non etiam acceptum ex Simonia mentali.

Verum nec ista solutio quamvis ea aliquibus placeat, tollit difficultatem, cum acceptũ simoniacè non manet penes accipientem, sed Ecclesia eum oneret ad restitutionem Ecclesiæ faciendam. Unde quærenda est alia ratio, quare in *d. c fin.* dicat Pont. temporale pro spirituali accipientes, nullo pacto prævio, sed ex adfectu animi præcedente, non teneri restituere, sed sufficere per pœnitentiam satisfaciant suo creatori, ut videantur sine noxa retinere quod acceperunt. Dicit enim simpliciter Pont. ad resignationem spiritualium aut temporalium non teneri, sed ad solam pœnitentiam ut videatur excludere omnem restitutionem, cum tamen dicat usuras taliter acceptas tamquam malè acceptas, restitui debere in animi judicio.

Pro veriori solutione dicendum videtur, distinguendo, an simoniacè pretium acceptũ contineat una iniustitiam, an verò nullam injustitiam habeat adnexam. Posteriori casu obtinet decisio *d. c fin* non subesse obligationem ad restitutionem. Nam si ulla subesset, vel esset ex vi juris naturalis vel Ecclesiastici: non illud, quia secundum dicta sup. *eod. num* 116. non obligat etiam realis in isto casu ex vi iuris naturæ: non hoc quia ubi ius Ecclesiasticum imponit hanc obligationem ultra naturalem, id non facit per modum pœnæ. At verò Ecclesiasticæ pœnæ non cadunt in Simoniã mentalem, quia Ecclesia non iudicat de internis. Et ita accipiendum *d. c. fin.* in quo agitur de Simonia mentali super ingressu Religionis non habente iniustitiam adnexam. Nam licet intentio fuerit prava, non deest tamen titulus justus ad retinendum acceptum, scilicet & ad alendum Religiosum, & ad sustinenda onera status illius, ideoque mutata intentione tollitur pravitas: ut rectè ibi dicatur satisfaciendum esse creatori per pœnitentiã. Idem statuendum in aliis eiusdem ordinis Simoniis in quibus receptio pecuniæ non est iniusta, cum ubi eadem subest ratio, idem ius sit ponendum: ut & sint dicendæ immunes à restitutione, non obstantibus legibus Ecclesiasticis, quæ non judicant de occultis. In priori casu, quo receptio pretii non tantum est simoniaca, verùm & iniusta, licet mentalis tantùm sit Simonia, orietur tamen obligatio restituendi, non quidem ex lege Ecclesiastica, quod isto in cap. & aliis potuit negari, quia Ecclesia non iudicet de occultis, ut dictum, sed ex iure naturali, quod nusquam negatur. Ratio est, quod nullus supersit titulus justus ad retinendum pretium acceptum; ut ideo ad restitutionem obliget, in ca q; specie esset decisio *d c. fin.* Probatur, quia omnis acceptio exterior de se iniusta & procedens ex intentione iniusta obligat ad restitutionem. Procedit autem ista Simonia ex intentione iniusta proportionata materiæ, & in re exequitur actionem iniustam, infertque nocumentum ei à quo accepit contra iustitiam. Ut in isto genere Simoniæ sit dicendus locus esse decisioni *d. c consuluit* 10. *inf de usuris* in quo quòd in animæ iudicio sint restituendæ usuræ, est propter iniustitiam, ut si & in Simonia illa intervenerit, idem in ea sit statuendum, ex jam dicta ratione. Atque ita *d. c. fin* quod absolutè & indistinctè negat teneri ad restitutionem, rectè admittet limitationem, nisi concurrat iniustitia: uti & econtra, si usura mentalis non contineat iniustitiam aliquam, ut posse fieri inferiùs dicetur, dicendum est, cessare obligationem ad restitutionem, cessante utpote iniustitia eam caussante. Ita fere Suarez *d. c. 59. n. 45. & seqq.* Vide varie de hac quæstione sentientes, Covarr. *ad Reg. Peccatum p* 2. *in pri. n.* 4 *& seqq.* Petr. à Navarr. *De restitut, lib.* 2. *c.* 2. *n.* 40. *& seq. & n.* 201. Azor. *p.* 3 *l.* 12. *c.* 20. *q.* 2. Canis. *De usuris c.* 7. *n* X. *& seq.* Binsf. *ad c. ult. h. t. qu.* 1. *& ad c. consuluit* 10. *qu.* 1. *inf. De usuris.*

Superest quæstio, An restitutio sit facienda ante sententiam? R. Non esse quærendum 119 de obnoxio ad restitutionem ex vi iuris naturæ; quia certum est non esse exspectandã sententiam, cum ipsa conscientia eam satis profecat, sed tantum in casu; quo solo jure Ecclesiastico restitutionis obligatio promanat. Pro parte negante facit; quod lex pœnalis non obliget in conscientia ante condemnationem, nisi expressè declaretur; non declaratur autem ullibi ista restitutio ante sententiam, ut regula generalis obtinere debeat. Facit & pro ea parte, quòd non appareat, cui sit facienda restitutio ex sola obligatione Ecclesiæ, cum non debeat fieri illi: qui dedit, quia is, quantum in se est, voluntate sua abdicavit à se pretii

pretii dominium, ut non sit obligatio ad faciendam illi restitutionem; nec Ecclesia aut pauperes ad eam sibi faciendam aliquid juris possint prætendere. Pro eadem parte faciunt quæ traduntur *l. 3. & pen. D. de condictione ob turp. caus. & l. 2. C. eod.* non teneri promissorem restituere pecuniam turpiter datam & acceptam, ex eo, quod quando utriusque est par turpitudo, possessoris causa sit potior: ut non tam imponatur onus pretium acceptum offerendi seu sponte à se abdicandi, quin potiùs sit auferendum per sententiam. Pro parte tamen adfirmante facit *c. de hoc 11. h. t.* in cujus fine dicitur, temporalia sic recepta pro dando adsensu electioni Ecclesiasticæ, non posse sine gravi salutis periculo retineri: quæ verba planè sunt intelligenda de foro conscientiæ, etiam nulla antecedente judicis sententia, ut ipsum jus videatur impedire adquisitionem pretii ejusmodi accepti in materia Simoniæ, quod optimè potuit statui pro materiæ gravitate. Vid. Navarr *in Summa c. 27. n 32.* Suarez *c. 60. num. 3. & seqq.* Less. *lib. 2. cap. 35. Dubit. 31.*

120 Sextam pœnam ponunt Irregularitatem: Non videtur tamen illa incurri immediatè, sed mediante infamia, quæ per sententiam inferri videtur, ut dictum sup. *eod. nu. 101.* quam sequitur irregularitas. Quæ videtur etiam poni, si sic ordinatus vel ordinans ministret, irregularis enim fiet, quia ministrat cum suspensione. Immediatè non incurri ex eo constat, quod irregularitas non contrahatur nisi in casibus à jure expressis, ut traditum sup. *de Cler. excom. ministr.* non est autem jure expressum ullibi, ut hac de causa irregularitas contraheretur, cum si contraheretur per ordinationem, necesse foret; ut ante sit excommunicatus; excommunicatur autem demum per ordinationem. Unde non potest dici suscepisse Ordines excommunicatus, quia excommunicationem incurri facit ipsa ordinatio, non etiam irregularitatem, quia non est lata utraque pœna hoc in casu. Suarez *cap. 56. numer. 20.*

121 Septimam ponunt Depositionem; quam tamen jura non videntur inducere ipso facto, sed per sententiam judicis, quod passim utantur verbis sententiæ ferendæ, non etiam latæ, ut in *can. Erga Simoniacos, 110. 1. q. 1. c. 2. sup. De conf. c. de hoc 11 h. t.* nec etiam patet depositionem esse inductam per *d. Extrav. 2. h. t.* Suarez *d. c. 55. n. 12.*

De Simonia Confidentiæ.

122 Ultra tres species Simoniæ, de quibus dictum, est quædam alia species, Simonia Confidentiæ dicta, à spe & fiducia, quæ ei subest, quæ etiam potest distingui in mentalem, conventionalem & realem. Eaque alia est licita, huc non spectans, ut cum aliquis sperat beneficium sibi conferendum aut fratri quia dignus est, quæ nihil mali includit; alia illicita, & aut non simoniaca, quando quis sperat conferendum à Prælato, ratione amicitiæ, consanguinitatis sibi, vel alii licet indigno; aut simoniaca, quæ est confidentia, qua aliquis beneficium confert, aut ad id præsentat, eligit, renuntiat, cum pacto tacito aut expresso, de resignando eo sibi aut alii.

123 Materia hujus Simoniæ sunt tantum beneficia Ecclesiastica, cujuscumque sint ordinis simplicia, curata, majora, minora, regularia, sæcularia. Pretii nomine venit hoc in genere idem beneficium, quod renuntiatur vel confertur, ut renuntianti vel conferenti aut alteri reddendum sit aut restituendum, aut fructus ejusdem beneficii, vel pensio seu pars eorum renuntianti aut alteri præstanda. Ut hoc Simoniæ genus committatur in collationibus, renuntiationibus, præsentationibus beneficiorum, & aliis provisionibus quibuscumque. Suarez *c. 43. nn 4. & 5.* Less. *d. c. 33. dub. 6.* Committitur autem triplici modo; Primò per Accessum, quando Prælatus cupit alicui provisum de beneficio, qui per ætatem est incapax, ideoque confert ejus pædagogo, aut alteri, hac fiducia, ut, ubi alter erit capax, propria auctoritate illud accipiat aut accedat. Qui modus habet locum in præsentatoribus ad pinguia beneficia aut personatus, in casu, quo habent liberos ætate minores, quàm ut præsentari possint. Secundò, per Regressum, quando alteri ceditur beneficium, reservato jure regrediendi, si alter præmoriatur, aut beneficium deserat. Tertiò, per ingressum, quando quis beneficium sibi collatum ante captam possessionem resignat, reservato jure ingrediendi possessionem in casum prædictũ.

124 Ubi dubitatur, An ista Simoniæ species habeat locum in permutatione beneficiorum? Resp. Hoc videri, quod Pontifices loquantur generaliter de beneficiis in favorem resignatis; cessis vel alias dimissis: ut & permutatio videatur includi, in qua & obtinet pactio de dissolvenda permutatione, & regrediendo ad priora beneficia, in casu, quo aliquid contingat; vel de resignandis beneficiis in favorem nepotum vel aliorum, & de res[illegible]andis fructibus aut parte eorum sibi vel alteri. Judicant tamen alii non spectare, Secundùm Bullas Pii IV. & Pii V. Pont. Simoniæ hanc speciem & prohibitionem ad permutationes, quod resignationes & cessiones, de quibus ibi, sint accipiendæ de simplicibus, in favorem tertii, quæ sunt magis odiosæ, quàm illæ, quæ fiunt per modum permutationis, & simplices illæ incommoda graviora habent, quæ Pontifices moverunt, quàm aliæ permutationes, ut ad eas dictorum Pontificum Constitutiones non sint extendendæ, quia pœnales. Et hoc, quatenus tantum concernunt permutantes inter se: nam si collator cum permutantibus paciscatur modo dicto, habebit locum hoc genus, & pœnæ per Pont. propositæ. Vid. Navarr. *Conf.* 77 *h.t.* Suarez *d.c.* 43 *num.* 10. & 11.

125 Pœnæ autem variæ sunt. Primò, quoad Prælatos superiores, est interdictio ab ingressu Ecclesiæ; quoad inferiores excommunicatio latæ sententiæ, Pontifici reservata. II. Annullatio resignationis & collationis beneficii, in quo commissa eiusmodi Simonia: inhabilitas ad idem beneficium, & ad alia omnia inde secuta. III. Privatio beneficiorum & pensionum ante obtentorum, & inhabilitas ad quæcumque alia obtinenda. IV. Reservatio talium beneficiorum, ut non nisi à Sede Apostolica conferri valeant, & fructus eorum malè perceptorum Cameræ Apostolicæ applicentur quas pœnas colligere est ex Bullis dictorum Pontificum, apud Navarr. *c.* 23. *nu.* 110. Ex quibus patet, huius speciei pœnas esse graviores, quàm simplicis Simoniæ. Cujus ratio est, quod illa sit gravior, quippe continens infinitas fraudes & imaginem successionis hæreditariæ, quasi transmittendo beneficia per unum ad alios cognatos, aut alias inhabiles, defraudando Cameram Apostolicam, & alia similia, in prædictis Bullis contenta.

Incurruntur autem omnes istæ pœnæ ipso facto; nisi quod beneficiorum legitimè obtentorum privatio non ita censeatur incurri ipso facto, ut teneatur quis seipsum spoliare ante sententiam saltem declaratoriam. Aliæ verò pœnæ, censuratum & inhabilitatis, statim habent effectum suum, non tantum ubi ab utraque parte est impleta Simonia, verum si ab altera tantum parte, scilicet beneficium sit acceptum per eiusmodi confidentiam. Navarr. *d. c.* 23. *num.* 110. §. *Secundò.* Conjecturas, quibus hæc species in foro exteriori probari possit, colligere est ex dictis Bullis & Navarr. *d. loco.* Quoad mediatores, non videntur illi incurrere excommunicationem, nisi impleta demum Simonia, cum Bulla Pii V. de iis non loquatur, & Pauli II. *extravag. h. t.* eos completa demum Simonia excommunicationi velit subjacere, quæ non mutata per alios Pontifices per nos mutanda non est. Navarr. *d. num.* 110. §. *Adde verò,* Suarez *d. c.* 43. *in fine.*

Hæc de pœnis Simoniæ. In qua hoc singulare, ut quilibet criminosus etiam meretrix admittatur ad accusandum, *c.* 7. & *ibi Gl.* 1. *h. t.* propter gravitatem istius labis. Unde etiam constitutum, ut nulla dignitas ab eius pœnis excuset, ne quidem Cardinalatus aut Regia, *c. de hoc* 11. *h. t.* & *Extrav.* 2. *eod.* subsunt enim & Reges legi Ecclesiasticæ.

126 Ubi quæri posset, An vitium Simoniæ cadere possit in Pontificem? Resp. In omni materia, in qua Simonia committitur contra jus divinum, non esse immunem ab ea Pontificem: ratione, quia juri divino sit subditus Pont. Quo modo pro Sacramentorum collatione citra labem hanc non accipit pretium. Idem est de aliis, saltem si ut pretium rei sacræ accipiat, non stipendium aut ratione materiæ æstimabilis pretio, quæ subest, & quam separat à re sacra; non committit Simoniam. Sic fructus beneficii ab eo separatos rectè vendit Pont. & alia similia. Quantum ad eam, quæ jure Ecclesiastico committitur, cujusmodi est Simonia mala, quia prohibita, cum sit jure humano inducta, non potest hæc eum obligare, qui est supra jus humanum, supra quem nemo est, *l. Princeps D. de constit. Princ.* qua de re actum

actum sup. *tit. de constitut. num.* 10 Hinc leges citra Simoniam confidentiæ non obligant Pont. quod ea sit positivi juris, ut mala sit, quia prohibita, quatenus jus Ecclesiasticū prohibet omnes pactiones super beneficialibus, nisi etiam extenderetur ad commutationem spiritualis pro re temporali, quia esset juris divini, & Pontificem obligaret. Quantum ad pœnas fori exterioris adversus Simoniam cōmissam contra jus sive humanum sive divinū, omnium sententia est, non teneri iis Pontificem, quod sint inductæ per jus Ecclesiasticū; Princeps autem supremus non subjiciatur suis legibus quoad vim coactivam, uti tradimus D. *de legib n.* 24. *& seqq.* & patet ex eo, quod nulli sit subjectus, *can. cuncti per mundum IX. q.* 3. Non habet autem locum vis coercitiva nisi in subjectum, ut censuris, quæ constringunt inferiores, non possit ligari Pontifex. Quò facit, quod Bellar *lib.* 2. *de Rom. Pont. c.* 12. *& seqq.* & Navarr. *in c. Novit. sup. de judiciis Notab* 3. *n.* 78. *&* 142. *& in Summa c.* 27. *n.* 13. tradant, si contingeret Pontificem Rom. in hæresim incidere, non fore eum ipso jure excommunicatum. Unde licet omnes fideles etiam Impp. Cardinales, Episcopi subjiciantur censuris, nōtamen ipse qui supra jus est, ligabitur. Vid. Suarez *c.* 52. *n.* 2. *& seqq.* Binsf. *ad c.* 1. *h. t. q.* 2. *Concl.* 1. 2 3. Less. *d. c.* 25. *dub.* 5.

127 Hinc consequenter posset quæri, an si contingat Pont. facere contractum cum aliquo simoniaco, eo ipso eximat eum à pœna Simoniæ? Resp. Id negare Abbatem, *c.* 1. *nu.* 8. *h. t.* etiam in casu, quo Pont. non committeret Simoniam; qui proinde putat, non posse talem in conscientia retinere beneficium taliter acceptum. Quò facit *Clem. fin. de sent. excomm.* ubi Pont. scienter communicando cum excommunicato, non censetur eum absolvere, nisi exprimat. Probabilius, Pontificem tunc censeri eum eximere à pœna, & cum eo dispensare per tale factum, estque ea sententia rationi magis consentanea, cum non sit verosimile Pontificem velle beneficium conferre frustra, & punire opus, quod ipse semel effecit, & fortasse ad illud invitavit, hoc enim foret se condemnare. Ita tradit Covarr. *ad c. peccatum p.* 2. §. 8. *nu.* 9. Vid. Azot *p.* 3. *lib.* 12. *c. fin. q.* 2. Suar. *c.* 61. *n.* 15. Binsf. *d. q.* 2. *concl.* 3. *vers. dubium autem.*

128 Posset hic aliud moveri dubium, An Pont. non teneatur lege simoniaci ambitus, Annatas exigens? Resp. Annatarum usum non ita nuperum esse, ut vult pro more suo parum in Rom. Sedem æquus Duaren. *De sacris Eccles. minist. lib.* 6. *c.* 3. eius originem Bonifacio IX. adscribens, secutus errorem Platinæ *in Vita Bonif.* cum earum fiat mentio in Conc. Viennensi, quod celebratum sub Clemente V. quem multis annis ante Bonif. IX. sedisse ex fastis Ecclesiasticis est notum. Sunt autem Annatæ fructus primi anni episcopatuum, aliarumque dignitatum & beneficiorum, à Pont. Imperatorum, quos sibi suæque Cameræ retinet, non in pretium dignitatum, seu beneficiorum, sed in sui sedisve suæ subventionem; & ministrorum sustentationem, quorum opera est necessaria in ecclesiæ per totū orbem gubernatione. Quò facit, quod in lege Veteris Testamenti à Levitis decimæ decimarum essent præstandæ summo Pontifici, *Num.* 18. ut resca non possit dici quid involvere simoniacæ labis, cum nō æstimetur quid sacrum & rectè D. Thomas 2. 2. *q.* 87. *art.* 4. doceat naturalem æquitatem dictare, ut ille, qui omnium curam habet de communi alatur. adeoque Pontificem posse à singulis Clericis decimarum decimas exigere; quidni etiam unius anni fructum sibi reservare? quod continet minus gravamen: Ut plerique rectè defendant Annatas ab omni labe alienas, quos citat Flamin. *De Simonia confid. q.* 9. *n.* 58. quidquid impudenter & temerè Molin. impius pro more suo in Sedem Apostolicam, eam mordaciter carpat, & post eam alii Annatarum usum damnent. Vide Azot *p.* 2. *lib.* 7. *c.* 12. *qu.* 1.

Quod attinet ad Curiam Rom. Simoniam contra jus positivum humanum in ea commissam, sciente & non contradicente Pont. quidam negant habere locum, quorum dictum verum est, quoad Simoniam, cui ipse Pont. auctoritatem præstitit; nam quoad commissam inter alios, non est sufficiens signum, culpam nullam subesse, ex eo, quod sciat Pont. cum interdum toleret, quia ita expedit; nisi talis sit scientia & patientia, ut communi judicio prudentum censeatur lex ibi abrogata, aut ei derogatum. Suarez *c.* 52. *n.* 10. & 11.

129 Unde quæsitum, An possit consuetudine honestari exactio temporalis pro spirituali? R. Non esse quæstionem de Simonia jure divino prohibita, tantùm quæri de prohibita jure Ecclesiastico: & pro adfirmantium sententia facere Primò, quod per consuetudinem possit abrogari lex humana, ut dictum *sup. de consuet. num.* 8. Ubi non obstat, quod per statutum non possit derogari juri communi, nam hoc ideo, quia statutum nititur sola potestate inferiorum, ut meritò non prævaleat legi superioris; in consuetudine concurrit tacita saltem voluntas & consensus superioris. Secundò facit, quod piæ consuetudines hac in materia dicantur observandæ, *cap. ad Apostolicam h. t.* Potest autem ista exactio esse pia, ut constat per Trid. *Sess.* 24. *c.* 16. *de refor.* quod præcipit examinari & discerni inter consuetudines, quæ aliquam exactionem induxerunt in beneficiis; ut si in pios usus non convertantur, neutiquam fieri permittantur; ut præsupponatur posse consuetudinem esse piam. Pro contraria tamen parte facit, quod consuetudo reprobata non possit contra legem prævalere. Covarr. 3 *Var. Resolut c.* 13. *n.* 4. Est autem talis consuetudo reprobata per Canones, ut patet *c. non satis* 8. *h. t.* in verbis, *nec sub obtentu cujusquam consuetudinis reatum suum quis tueatur;* cum diuturnitas temporis non diminuat peccatum, sed augeat. Facit &, quod consuetudo vocetur prava & corruptela, *c. in tantum* 36. *c. Sicut* 39. *hoc tit & in can. Ex multis* 1. *q.* 3. reprobata consuetudo quid largiendi etiam in pios usus. Dicendum, non omnem consuetudinem circa exactionem alicujus temporalis esse reprobatam, & concurrere posse tales conditiones ac circumstantias, quæ malitiam eius auferant, & purgent ab omni suspicione mali: veluti si tale onus imponi cæptum in debitum sustentationis stipendium, propter ministrorum indigentiam, quæ sola ponit justum titulum quid exigendi fundamentum laudabilis consuetudinis. Ubi tamen, ut omni vitio res careat, oportet impositio talis fiat sufficienti auctoritate & potestate; neque enim privata auctoritate ab aliquibus, licet indigeant, onus tale imponitur iis qui spiritualia recipiunt. Solet autem talis origo præsumi, si aliud non obstet, ut tradit Navar. *cons* 3. *h. t.* Quo modo pro funeribus exequiis, baptismo, & similibus, etiam jure divino prohibitis, quid dare usu receptum, uti & exigi. Non sit tamen exactio fieri consueta modo specialiter in jure prohibitio, qualis est negare spiritualia, nisi dentur prius temporalia, aut de dando certa sit cautio præstita hunc enim modum jura passim detestantur, ut videre est *in d. c. in tantum & c. audivimus* 41. *h. t.* Unde & ad talem rectè accommodantur jura superius allata, quæ eam pravam & corruptelam vocant: aliàs secundùm Trid. posset dici laudabilis, etiam quoad ea, in quibus jure divino exactio temporalis est prohibita, quia non exigitur ut pretium, verum ut stipendium sustentationis, quod debitum ministranti spiritualia, cui non est provisum aliunde. Vid. Azor. *p.* 3. *lib.* 12. *c.* 19 *q.* 1. Suarez *c.* 48. *n.* 3 *& seqq.*

130 Hæc ita quoad culpam & pœnam Simoniæ super quibus quatenus dispositio cadat videndum. Ad culpam quod attinet Simoniæ contra jus divinum commissæ, nulla dispensatio humana eam tollere potest, quia non est in Ecclesia potestas, quâ jus divinum imminuatur. Quoad eam, quæ committitur in Simonia prohibita, dispensatio humana quid potest, & quidem Pont. Rom. tantùm, non alterius, nisi ex Pontificia commissione; nam eius est dispensare super legibus humanis, qui eas posuit. Solus itaque Pont. super Simonia à se inducta dispensat: non ut manente Simonia absit culpa, quia Simonia ex proprio conceptu significat rem malam, sed ut emptio venditio, quæ obligante lege, esset simoniaca illa sublata talis non sit. Non solet autem dispensare super ea Pont. ex eo, quod id nec sibi sit necessarium, cum possit aliter providere sustentationi suæ; nec Ecclesiæ utile, cum non expediat res eius fieri venales. Ita ferè Suarez *c.* 61. *n* 1. *&* 2.

131 Quantum ad pœnam ab excommunicatione per Simoniam in Ordine, beneficio, ingressu Religionis, contracta absolutio reservata est soli Pontifici. *Extrav.* 2 *h t.* Suar. *d. c.* 61. *n.* 3. Quoad suspensionem in Ordine idem rectè dixeris: quod licet non pateat ex *d. Extrav.* 2. ut possit videri habere locum regula, de qua in *c. nuper inf. de sent. excomm.* quod ubi conditor Canonis absolutionem sibi specialiter non reservavit, hoc ipso concessisse videa-

deatur aliis relaxandi facultatem: tamen constat ex *c. pen. h. t. & ibid. Gl. ac DD.* ubi dicitur à Sede Apostolica obtinenda dispensatio à Simonia in Ordine commissa. Deinde quando suspensio est lata in puram pœnam, non potest auferri, nisi per eum, qui intulit; neque enim inferior disponit super lege superioris. Idem confirmat Bulla Sixti V. contra malè promotos, & Clementis VII. Ubi aliqui limitationem ponunt, ut regula procedat quoad eos, qui scienter sunt promoti simoniacè, quasi cum eo, qui ignoranter est promotus, dispensare valeat Episcopus, & ubi præsupponunt talem esse suspensum, *c. per tuas h. t.* ubi Pont. de tali agens subjungit, *nisi cum eo misericorditer fuerit dispensatum.* Videntur tamen tales non commisisse Simoniam in sua ordinatione, cum suspensio sit pœna imposita propter culpam, quâ cessante, propter ignorantiam, debet & cessare pœna, *arg. c. Apostolica inf. de Clerico excom celebr.* & ita tenet Nav. *c. 25. n. 68.* Suarez *d. c. 61. n. 5. & 6.* Non obstat *d. c. per tuas,* quia agit de ignorantia juris, ut ex textu constat, qualis non excusat. Idem dicendum de ignorantia facti culpabili, nam & hæc non excusat, *can. ult. I. q. 5.* Unde consequens est, non suspensum neutiquam indigere dispensatione. Quoad ordinantem simoniacè, cùm suspensio triennalis de jure communi ligat. *d. c. pen. h. t.* idque in puram pœnam, ut non tollatur nisi à Pontifice. Aucta autem dicta suspensio circa eum, & quidem cum eadem ratione. Idem in mediatore, præsentatore. Suarez *d. c. 61. n. 7.* Quantum ad irritationem collationis, dispensatio etsi antecedenter fieri possit, iniqua tamen foret: postea facta ad aliud non proderit, quàm ut iterum possit conferri beneficium. Quoad inhabilitatem ad obtinendum idem beneficium simoniacè obtentum, non dispensat nisi Pont. cum sit pura pœna, etiamsi ignoraverit. Et hoc quoad beneficium majus, & quidem pro illa vice tantum, ut postquam alteri fuerit collatum, & iterum vacaverit, liceat Episcopo dispensare: cui etiam licebit dispensare cum tali quoad beneficium simplex ignoranter simoniacè adquisitum. Suarez *d. c. 16 n. 10.* Quantum ad inhabilitatem ad alia beneficia, præsupposito, quod ipso jure & ante sententiam incurratur, non potest super ea dispensare Episcopus, cum sit pura pœna Papalis. Quamvis non videatur saltem usu talis pœna obtinere ipso facto, sed demum post sententiam antequam ut non incurritur, ita nec opus ulla dispensatione, quæ tamen utilis esse poterit, ut postea quis per sententiam beneficio fortè obtento non privetur.

132 Quid si occulta fuerit Simonia? R. Quod excommunicationem & suspensionem, rectè extendi facultatem dispensandi Episcopis super irregularitate in casibus occultis datam per Trid. *Sess. 24. c. 6. de reform.* Nam eo ipso, quo non excipitur, concluditur sub generali istius loci decisione. Quam ad inhabilitatem non rectè traxeris, quæ non tam est irregularitas, quàm particularis pœna. Concilium autem non dat facultatem generalem dispensandi in omnibus pœnis occultis Papæ reservatis; & ita dicitur declaratum à Cardinalibus. Suarez *d. loco n. 11. circa fin.*

133 Dubium aliud superest, An in restitutione pretii simoniacè recepti dispenset Pont. Resp. Distinguendo; aut enim jure naturali est debita, aut tantum venit ex lege Ecclesiastica. Illo casu non dispensat Pont. quia non potest alter privati jure suo, cui illud pretium reddendum, non ut pœna, sed ratione injuriæ. Nisi tamen Is, cui restitutio facienda, commiserit Simoniam, posset enim Pont. in pœnam eius dispensare cum eo, qui accepit, in hoc verò casu potest Pont. dispensare, tū quia dispenset super jure positivo, tum quod illa pecunia ad bona pertineat Ecclesiastica, quæ subjacent dispositioni Pontificis. Ita Suarez *d. c. 61. n. 12.*

Quantum ad consuetudinem, per quam dispensatio posset induci, nihil aliud hic dicendum est, quàm quod quatenus abrogat leges humanas ita etiam possit tollere pœnas per legem humanam inductas: qua de re Suarez *d. c. 61. in fine.*

134 Quantum denique ad modum concedendi dispensationem, & quantum ad inferiores Prælatos, in casibus, quibus id eis licitum, expressus ea verbis facienda, post causam cognitam, quia dispensat in lege Superioris, & ut validè, necesse est causa justa subsit. Quod in Pont. non requiritur, qui etiam scienter conferendo beneficium Simoniaco, etsi id non declaret, facit valere collationem, sive

rans

causa subsit, sive non, quia cum sit supra jus humanum, non requirit causam, ut illud tollat, quamvis ab omni noxa causa eum salvet. Et deinde sufficit sola voluntas, quam ponit scientia, quæ nisi effectum consequeretur; videretur ludere & nihil agere voluisse, quod non decet Principem, cuius beneficia debent habere effectum, Suarez *ibid. n.* 13. & 14.

TITULUS IV.

Ne Prælati vices suas vel Ecclesias sub annuo censu concedant.

SUMMARIUM.

1. *Communicatio jurisdictionis Ecclesiasticæ & constitutio Vicariorum pretio est simoniaca.*
2. *Clericatus sive auditoratus Cameræ an recte pretio committatur?*

Actus jurisdictionis ecclesiasticæ non tantum fori interni, verum & externi pretio æstimari citra Simoniam non posse, dictum *Tit. superiori n.* 12. et hoc, sive sint actus contentiosæ jurisdictionis, sive voluntariæ. 1 * Unde actus communicandi jurisdictionem spiritualem sunt materia Simoniæ, ita ut illos pretio æstimare sit contra jus divinum, quia venderetur quid ordinatum ad spiritualem ac supernaturalem finem per se & primo. Hinc Episcopis prohibitum Vicarios pretio constituere, qui pro certa quantitate jurisdictionem exerceant, aut Archidiaconorum vices subeant, in terminandis ecclesiæ causis. Quod olim quidem fuisse usitatum apparet ex *c.* 1. & 2. *h. t.* postea verò ut simoniacum prohibitum, sub pœna privationis jurisdictionis & potestatis conferendi, *d. c.* 1 & 2. non tamen tam ipso facto, quam per sententiam, uti clare apparet ex verbis istorum textuum, quæ sunt futuri temporis. Navarr. *Cons.* 1. *n.* 2. *h. t.* Videtur & consuetudinis fuisse, licet pravæ, & enormis, ut eam vocat Pont. & contra SS. Patrum institutiones inductæ ab iis, qui id omne pium & honestum judicant, quod est utile, Sacerdotibus sub annuo censu seu pretio committere regimen ecclesiarum: unde idipsum omnibus modis prohibetur *c.* 3. *h. t.* subiuncta optima ratione quod dum sacerdotium sub annua mercede venale exponitur, ad æternæ retributionis præmium consideratio non habeatur.

2 Dubitari posset, An rectè in Curia Rom. Clericatus, sive Auditoratus, ut vocant Cameræ pretio committatur? Resp. Duo continentur illo munere: priùs est jurisdictio spiritualis, alterum emolumentum temporale ex eius administratione proveniens. Illud vendi nequit citra Simoniam juris divini, hoc per se nude spectatum vendibile est, cum sit quid merè temporale. Dico, per se nudè spectatum; quia ut conjunctum isti jurisdictioni, tamquam consequens ex illa, pretio æstimari nequit, citra labem, quod etiam ipsa jurisdictio spiritualis venderetur juxta *can. si quis objecerit* 1. *q.* 3. Suarez *de Simonia c.* 20. *n.* 6. Sine labe itaque partem fructuum illius muneris sibi reservat Pont. separando emolumentum ab ipso, ut potest, secundum dicta sup. *Tit. prox. num.* 44. Unde nihil omninò labis includit, sub annuo censu ecclesiæ possessiones (illæ enim veniunt nomine ecclesiæ, cuius fit mentio in *c. fin. h. t.*) alicui elocare, cum res ea sit merè temporalis: ut rectè ibi Pont. ecclesiæ rectorem velit compelli ad observandum contractum, & secundum terminum conventum permittere conductorem pacificè possidere.

TITULUS V.

De Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

SUMMARIUM.

1. *Pro licentia docendi pretium dare aut accipere non est simoniacum.*
2. *Docentes & studiorum causa absentes beneficiorum suorum fructus integrè percipere debent.*
3. *Pro gradu licentiæ aut Doctoratûs licitè accipi pretium.*
4. *An & pro opera ac labore tradendi scientiam?*

5. Et

5. *Et quid de Theologica doctrina?*
6. *Pretium accipere pro conſilio dando nihil continere injuſtitiæ.*

1 Quia, ſecundùm dicta, ſpiritualia in pactum deduci non poſſunt, quæritur hoc Tit. An pro licentia docendi pretium accipi aut dari poſſit, citra labem? * Cauſa dubitandi in eo eſt, quod Pont. pro iſta licentia pretiũ accipi prohibeat, & acceptum reſtitui velit, *c.* 2 *h t.* ſubjunctâ ratione, *Gratis accepiſtis, gratis date.* Verum iſta prohibitio Pont. non eo tendit, quod id ſit ſimoniacum; uti nec pœna privationis beneficii, quæ eos manet, qui idoneæ perſonæ licentiam docendi ſine pretio denegant, *c.* 1. *& 3. h t.* cum nihil ſpirituale vendatur, ut patebit ex dicendis: ſed eo, quod injuſtitiam contineat, denegare licentiam docendi idoneo, pretio non numerato, propterea quod ea res redundet in gravamen & docentium & diſcentium, cum eſſent docti potius invitandi ad docendum. Qua de cauſa Pont. ut horum neceſſitas ſublevetur, & diſcere volentibus ſit facilior via ad ſcientiam adſequendam, mandat adſignari beneficia docentibus ad convenientem ſuſtentationem, qui eius Eccleſiæ Clericos & alios pauperes gratis doceant, *d. c.* 1. *h t.*

2 Unde & docentes integrè fructus ſuos percipere voluit in *c. fin h. t.* ſimul & ſtudiorum cauſa ablegatos, uſque ad quinquennium, ut docti ſint ſtellæ in Eccleſia Dei fulgeant, & alios ad juſtitiam erudire valeant. Imò & iſtis ſubminiſtrari neceſſaria à Prælatis & Capitulis, ſi proventus eorũ non ſufficiant, mandat ibidem Pont. Quò ſpectant privilegia huius Univerſitatis per Martinum V. & Eugenium IV. data, quibus conceſſum docentibus & diſcentibus in ea, ut integros fructus beneficiorum ſuorum percipiant; qua tamen in re Prælati & Capitula non rarò ſe præbent difficiles, quo jure ipſi viderint. Voluit autem Pont. in *c. pen. h t.* in Metropolitana Eccleſia & Theologum eligi & Grammaticum, ſi ſumptus ſuppetant. In prædictum finem decrevit & Trid. *Seſſ.* 23. *c.* 18. *de refor.* in majoribus Eccleſiis, quatenus ferunt facultates, ali aliquot pauperiores pueros, quos ſpes eſt futuros aliquando utiles Eccleſiæ, & tonſura ac veſte clericali utentes religiosè educari.

Quæritur autem, An pro gradu Licentiæ aut Doctoratus licitè accipiatur pretium? R. 5 Videri poſſe, non licitè accipi, eo quod datum videatur recipi pro licentia docendi ad quam ordinatur gradus iſte; hoc autem eſt prohibitum, ſi non ut ſimoniacum; ſaltem ut injuſtum, cum à radice cupiditatis videatur procedere, *c* 3. *h t.* & abuſus quidam ſit ſpiritualis juriſdictionis; præcipuè quia gradus iſte per poteſtatem ſpiritualem ſit inſtitutus, confertur enim auctoritate Pontificia. Quibus non obſtantibus, probabilius eſt, hujusmodi gradus nihil continere ſpiritualitatis, atque ideo non eſſe materiam Simoniæ, ſi pretium pro iis detur, non tantum in modum ſtipendii adſiſtentium pro labore, verum etiam per modum pretii & contractus oneroſi; cùm gradus nihil aliud ſit, quàm publicum teſtimonium ſcientiæ ſtudio & labore quæſitum, & approbatio ad officium docendi, conſulendi, curandi, & ſimilia, cum quibusdam privilegiis, facultatibus, commodis, honoribus temporalibus. Ut titulus ſive habilitas, quæ nomine gradus ſeu magiſterii ſignificatur, ſit pretio æſtimabilis, non minus quàm ipſa doctrina, in qua fundatur. Ita Suarez *de Simonia cap.* 18 *num.* 15. Nihil refert, quod collatio ſive inſtitutio iſtius gradus ſit à Pont cum non omnia ab eo deſcendentia ſint ſpiritualia. Imò & temporalia ille interdum inſtituit ad ſplendorem & utilitatem rerum ſpiritualium, quæ eo ipſo non poſſunt dici ita adnexa ſpiritualibus, ut ſint materia Simoniæ, niſi ſpeciali jure ſit prohibitum ea vendere. Quod non invenitur in iſtis gradibus, nec poſſunt hic applicari, quæ habentur *d. cap* 3. *& aliis locis h t.* cum ibi agatur de danda licentia docendi à Prælatis & Capitulis, atque ita auctoritate quadam ſpirituali; ut ea res videatur continere aliquem abuſum poteſtatis Eccleſiaſticæ, ſi pretium interveniat. Unde & jura prohibentia exactiones & contributiones pro recipiendis perſonis ad ſedes & munera Eccleſiaſtica, *c. eum in Eccleſia* 9. *ſup. tit. prox.* non pertinent ad hos gradus, nec de iis mentionem ullam faciunt. Quod ita procedet non tantùm in Jure & Medicina, verùm & in Theologia; nam & in ea Magiſterium non minùs eſt temporale quid, quàm in aliis ſcientiis.

4 Alia quæstio est, An liceat propter scientiam & doctrinam pretium exigere? Resp. Secundum substantiam nec jure nec facto à possidente vendi posse, ita scilicet, ut in alium physicè transeat, & per se illam perficiat, cum nequeat ab uno in aliū transferri; nam ut animus & intellectus transferri nequeunt, ita nec potentiæ & actus iis inhærentes. Tantum esse quæstionem quoad actus & opera talis scientiæ, velut artem tradendi scientiam ejusmodi: ut solum dubitetur, an quid labiis contineat vendere operam & laborem adjunctū. Quod licet videri possit, ex eo, quod doctrina & scientia sit quid spirituale; non tamen aliter, quàm quod in animo & intellectu sedem habeat, non per influxum specialem, sed per generalem concursum labore & studio comparata. Ut non possit dici ponere actum materiæ religionis, atque ita nec materiæ Simoniæ eum merè temporale pro temporali detur, opera scilicet & industria in tradendis scientiis. Imò posito, quod talis scientia sine ullo labore esset parta, vel à Deo per accidens infusa, nec simoniacum quid, nec iniustum aut illicitum, per se loquendo, illius usum & doctrinam vendere, juxta condignam æstimationem talis operis; quia non ideo magis spiritualis ejusmodi doctrina, aut alterius valoris vel æstimationis, quod principium eius miraculosè sit collatum, eum nihilominus maneat naturale; & valor rei non attendatur ex modo, quo comparata est, & an pretio an sine pretio, sed ex intrinseca natura & valore suo, juxta communem æstimationem, quem servando nulla committeretur iniustitia; excedendo verò posset committi, quod ultra, quā valet, opera æstimetur, contra justitiam commutativam. Hinc Magister cui constitutum condignum stipendium, ut omnes gratis doceat, peccatum injustitiæ committet, exigendo à discipulis aliquod pretium, secundum *c. 1. & ibi* DD. *h. t.* Nisi extra ordinem docuerit, nam pro extraordinaria lectione, quæ non comprehensa est pacto, nihil iniusti potest dici committere, cum huiusmodi actus non ponat materiam Simoniæ. Potest & augmentum pretii esse immune ab omni vitio Simoniæ & iniustitiæ, si doctrinæ nobilitas vel eximia personæ peritia id mereatur licet non sit major, sed minor aut etiam nullus; nam doctrina ex objecto redditur dignior, & consequenter prout vendibilis est, redditur etiam majoris æstimationis. Ex parte etiam personæ docentis plurimum augent doctrinæ æstimatio nata ex auctoritate docentis, meritò considerabilis ad pretii æqualitatem, qua de re, ut & de aliis huc spectantibus, latè Suar. *c. 8 n. 4. & seqq.* & Binsfeld *ad Rubr. h. t. Notab.* 8. Quæ ita omninò procedunt in aliis scientiis, ut Jure, Medicina.

5 Dubitatur, An idem sit dicendum de Theologia; R. Aliquos velle, pro eius tradenda disciplina pretium accipere esse simoniacum. Fundamentum est, quod sit supernaturalis, cum versetur circa principia fidei roboranda, illustranda. Et facit: quod D. Paulus *1. ad Corinth. 12. & ad Ephes. 4.* inter ministros Ecclesiasticos numeret Pastores & Doctores: ut si ministerium Ecclesiasticum habeant actus tradendæ doctrinæ istius pertineat ad Simoniam. Verùm contrarium communius obtinuit, eâ ratione, quod actus talium Magistrorum docentium sint naturales, & naturali modo cooperentur ad hoc, ut auditores discant, sive adsensus illorum sit naturalis, sive supernaturalis, quia non venditur ipse adsensus, qui non est docentium, sed labor & opera tantum, qui non est minus æstimabilis, quàm aliarum scientiarum. Quo modo & in Scholis Theologiam docentibus adsignatum est stipendium. Ita Suarez *c. 18. nu. 4. & seqq.* Binsf. *d. loco vers. Major autem,* Less. *d. c. 35. dubit. 13.*

6 Ex dictis patet, nihil simoniaci aut injustitiæ continere, pretium accipere pro consilio dando non tantum in Jure & Medicina, verum & in Theologia, quod illi actus sint merè naturales, & conditio vel scientia personæ sit accidentaria; ususque doctrinæ Theologicæ in his actibus merè naturalibus, & qui tantum sunt ad instructionem intellectus, vel temporalem utilitatem, pretio æstimari potest citra omnem noxam. Quod & procedet, quando consilium datur à Theologo ad pacandam conscientiam: nam licet actus possit videri spiritualis, cùm tendat directè ad salutem animæ si tamen sistat consilium in pura instructione intellectus, non potest esse materia Simoniæ, quandoquidem ista instructio non sit minus naturalis, quam si daretur in materia

ria merè speculativa, cum operetur Theologus tradendo consilium ut magister humanus. Et sic indistinctè à Doctoribus pro consiliis quid accipi posse citra labem tradit Nav. *in Summa c.23.n.103.* Suar. *d.c.18.nu 18.& 19.* Secus esset, si fieret per modum exhortationis, quod pertinet ad discretionem spirituum ut cum datur ad judicandum de aliqua vocatione, an sit à Deo necne, vel revelatione, an sit à bono vel malo spiritu, & similibus, quæ pendent magis ex peculiari directione & illuminatione divina, & quadam spirituali experientia, quàm ex doctrina, licet illa coadjuvet. Ut in ejusmodi consiliis non sit exspectanda retributio aliqua temporalis à timoratis, cum spirituale quid sapiant, atque ita ponant quãdam Simoniæ materiam. Suarez *d. loco n.21.*

TITULUS VI.

De Judæis & Saracenis.

SUMMARIUM.

1. *Judæorum & Saracenorum nomine qui veniant.*
2. *Judæis quatenus habitare inter Christianos liceat.*
3. *Eorum familiaritas & cohabitatio interdicta Christianis.*

IN Deum peccatur à Judæis & Saracenis, ratione infidelitatis. 1 * Judæorum nomine veniunt, qui lege veteri utentes Christum negant esse Deum, Saracenorum verò omnes qui in gentilium cœcitate perdurantes idolis serviunt, impia Mahometi dogmata sectantes Azor. *Instit. Moral p.1.lib. 8 c.23.q.4.* Nominis originem alii aliunde petunt, qua de re Covarr. 4. *Var.c.9.*

2 His etsi liceat habitare inter Christianos, citra compulsionem ad suscipiendam fidem, sive in se, sive in liberis, *c.sicut 9 h.t.* synagogas suas habere, veteres restaurare, non etiam novas extruere, *cap. consuluit 7.h.t.l. fin. Cod. eod.* cæremoniis & exercitiis suis uti, citra scandalum tamen Christianorum, *c.4. h.t. Clem. un. eod.* quo modo non prodeunt in publicum die Passionis Dominicæ, nec habent ostia & fenestras apertas die Parasceves, *c.3.& 4.& c.in nonnullis 15.§. in diebus h t.* His, inquam, etsi liceat habitare inter Christianos; 3 * familiaritate tamen eorum & cohabitatione Christianis etiam servis est interdictum, sub pœna excommunicationis, *c. Judæi 5. & c. ad hæc 8 h.t.* ne, ut fieri adsolet, consuetudine in eorum errores trahantur, secundum illud. Qui claudo cohabitat, claudicare discit, qui tangit picem inquinatur ab ea. Unde ut facilè dignoscantur, discreta à Christianis veste uti jubentur, *d.c.15.* Officium nullum inter Christianos exercere permittuntur, & quod fortè susceperunt dimittere coguntur, cum omni emolumento inde percepto, punito eo, qui officium talibus commisit, *c.cum sit 16 h.t.* Si redituum collectionem Judæus emerit, ei præficiendus Christianus, ne per Judæum contingat Christiano alicui gravamen, *c penult. h.t.* Baptizatum aut baptizari volentem prohibentur emere, retinere, Baptismum servi aut liberorum impedire, aut aliquem ad Christi fidem convolantem circumcidere, sub pœna proscriptionis bonorum & exsilii, *l. Judæi 16. h. t.* Servum Christianum si quem habeant, venalem jubentur exponere intra tres menses, redimendum duodecim solidis aureis, *c fin. h.t.* Aliàs & servo privantur, qui perducitur ad libertatem, & pretio, uti & scienter servum Christianum comparans, servitii causa, *d c. fin.* Cum iis qui agunt hostiliter, omne commercium Christianis est prohibitum, & subsidii alicuius præstatio, sub pœna excommunicationis & privationis bonorum, *c.6. & c. quod olim 12. h. t.* jure civili sub pœna amissionis bonorum & ultimi supplicii, C. *quæ res exportari non deb. h. t.* Conversionis tamen gratia cum iis conversari, aut ad eos proficisci redimendorum captivorum causa pium est, *cap. quam sit 10. cum c. seq. h.t.*

TITULUS VII.

De Hæreticis.

SUMMARIUM.

1. *Hæresis quid, & Hæreticus quis dicendus.*
2. *Pœna hæreticorum. I. Excommunicatio.*

3. II. *Irregularitas*
4. *Hareticus occultus an hanc pœnam incurrat?*
5. *An ad meliorem mentem reversus quoad Ordinem ante susceptum?*
6. *An super haretico occulto Episc dispenset?*
7. *Irregularitatem contrahunt & defensores, fautores hareticorum.*
8. *Item filii hareticorum & fautorum.*
9. *An & illegitimi?*
10. *An nati ante haresin?*
11. *An ordinatus ante haresin patris suspendatur ab executione Ordinis?*
12. *An filii relapsorum, qui ante mortem sunt reconciliati Ecclesia?*
13. III. *Infamia.*
14. IV. *Confiscatio bonorum.*
15. *An reus eo casu teneatur bona deferre ad fiscum?*
16. *Pœnitentia ante sententiam declaratoriam an faciat cessare hanc pœnam?*
17. *V. Mors.*
18. *Resipiscentes an & quatenus evadant hanc pœnam.*
19. *Disputationes de fide prohibita laicis, & scripta hareticorum damnata.*
20. *Inquisitoris haretica pravitatis.*

Iudaismus & paganismus etsi generalioris nominis vocabulo sub hæresi comprehendantur, propriè tamen ab ea distinguuntur, cum formalis hæreseos causa sit contradictio fidei semel susceptæ in baptismo; Judaismi verò contradictio fidei, numquam susceptæ.

1. Dicta hæresis ab electione, quòd quis sibi eligat disciplinam, cui pertinaciter adhæreat, *can. Hæresis* 27. XXIV. *q.* 3. Unde hæreticus est, qui errorem aliquem pertinaciter defendit, contra Ecclesiæ definitionem; post factam tamen professionem fidei in baptismo, sive gratia lucri temporalis, sive vanæ gloriæ, odii, vindictæ, ut plerique *can. Hæreticus* 28. *d. q.* 3. Covar. 3. *Var.* 1. *num.* 2. Duo itaque ut quis habeatur hæreticus, requiruntur: prius, ut sit baptizatus, cum fidem desetere necdum susceptam nemo dici possit; quo modo & pœnæ ab Ecclesia hæretico propositæ non infliguntur non baptizato, licet possit esse verus hæreticus, perversè de fide sentiens, cum Ecclesia non agat in non subditos. Alterum, ut errorem contra fidem & Ecclesiæ definitionē pertinaciter defendat, *can. qui in Ecclesia cum seq.* XXIV. *q.* 3. nam qui deceptus quadam simplicitate contra Ecclesiæ definitionem quid adserit, corrigi paratus, non est dicendus hæreticus, *can. dixit d. q.* 3. Necesse autem est, opere exteriore sit prodita hæresis, etiam occulta: nam qui sinistrè quidam sentit de fide, nihil tamen exterius prodit, qualem vocant hæreticum mentalem, non habetur hæreticus quoad pœnas juris, cum actus purè internus non sit materia censuræ, ut neque est materia Ecclesiasticæ jurisdictionis, per quam fertur censura, cum Ecclesia non judicet de occultis. Contra qui animo fidem retinet, etsi actu exteriori videatur hæresin sapere, non tamen habendus hæreticus, saltem in foro interiori. Vid. Covar. *ad c. Peccatum de R. I. in* 6. *p.* 2. *in princ. n.* 17. Azor. *Instit. Moral p.* 1 *lib.* 8. *c.* 9. Jul. Clar. §. *Hæresis in princ.* Quoniam autem hoc genus hominum Christianæ Reipub. est pernitiosissimum, ejus quieti & tranquillitati maximè insidians, variis tam civili quam Canonico jure pœnis coercetur.

2. Prima est Excommunicatio latæ sententiæ *c. ad abolendam* 9. *h. t.* Quam incurrunt non tantum ipsi hæretici, verum & receptatores, fautores, defensores, ut tales sunt, credentes eorum doctrinam veracem *c. sicut* 8. *& excommunicamus* 13 §. *credentes h. t.* corpora eorumdem scienter sepulturæ mandantes, *c.* 2. *eod. in* 6. Qui absolutionem non merentur, nisi ea extumulata publicè adjiciant, *d. c.* 2. propter pollutionem, qua locum inficiunt, uti dictum sup. *de consecr. Eccles.* Huius pœnæ ratio est, ut, dum vident se contemni, ad meliorem frugem convertantur, & alii eorum exemplo evitent hæresin.

3. Secunda est Irregularitas, durans etiam post hæreseos detestationem & absolutionem *can. nos consuetudinem* 8. *dist.* 12. *can. Saluberrimum* 1. *qu.* 7. *c.* 2. §. *hæretici h. t. in* 6. quibus locis etiamsi tantum agatur de Clericis, idem tamen in laicis est juris, cùm ibi non ponatur fundamentum in clericatu, sed in crimine hæreseos.

4. Ubi quæritur, An hæreticus exterior, occultus tantum per accidens, id est cujus crimen nec jure nec facto publicum, hanc pœnā incur-

incurrat? Resp. Ita dicendum esse, cum auctores de hac pœna loquentes non distinguant inter occultum & publicum, nec requirant infamiam aut scandalum, sed tantum crimen. Præterea non requiritur ad hanc pœnam declaratoria sententia criminis, ut nec facti notorietas sit necessaria. Nam quando jus hoc ipso infert pœnam, non requirit aliam probationem, quàm exteriorem delicti commissionem. Navar. *c.* 27. *num.* 105. Azor. *d. lib.* 8. *c.* 11. *q* 12.

5 Q. II. An in ordine ante hæresin recepto reversus possit ministrare? Resp. Non videri, cum hæc irregularitas non minus tangat susceptum, quam suscipiendum Ordinem, nisi dispensatum fuerit, saltem per Episcopum: quo modo accipiendus *d. can saluberrimum*, ubi hæreticus reversus in Ordinis suscepti stabilitate dicitur permanere, si non fuerit iteratò tinctus, id est baptizatus. Excipiuntur Episcopi in hæresin lapsi, super quibus reversis cognitio reservata Pontifici, *c. inquisitionis eod. in* 6. uti & dispensatio. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 105.

6 Q. III. An super occulto hæretico liceat Episcopo dispensare quoad Ordinem suscipiendum? Resp. Ita videri, per Trid. *Sess.* 24. *c.* 6. *de reform.* ubi generaliter conceditur facultas dispensandi super irregularitatibus provenientibus ex crimine occulto, needum deducto ad forum contentiosum, excepto solo homicidio. Datur & potestas absolvendi ab occultis, etiam in hæresi, quæ tamen per Bullam Cœnæ revocata videtur; atque ita & dispensandi, quæ major est, *c. cum illarum de sent. excomm.* ubi potestas dispensandi censetur denegata in casibus, quibus denegata absolutio.

7 Tangit hæc irregularitas etiam receptatores, defensores, fautores, qui ubique comparantur hæreticis, *c.* 2. §. *hæretici c. Statutum* 15. *eod, in* 6. ubi sub nomine inhabilitatis ad beneficia infertur & comprehensa inhabilitas ad Ordines qui spectant ad officium Ecclesiæ. Suspecti de hæresi videntur & hac irregularitate adfici, ratione indecentiæ ortæ ex infamia, qua adficiuntur dantes causam sinistræ suspicioni, *can. infamis* VI. *q.* 1. nisi justa causa suspicionem tollat.

Trahitur & hæc irregularitas ad filios hæreticorum aut fautorum, quatenus parentes tales esse aut decessisse non emendatos probatur, *d c. statutum*, idque usque ad secundum gradum in linea paterna; ad primum tantum in materna. Quod ita inductum, ut facilius parentes convertantur ad Ecclesiam, & deterreantur ab eius turbatione per impii dogmatis manifestationem, scientes se etiam in liberis puniendos *arg. l.* 8. *in fine D. quod metus causa.* Erit itaque inhabilis ex parte hæretico etiam nepos ex filio, ex matre autem hæretica filius tantum. Ex filia hæretici patris nepotem non tangit inhabilitas, quia non matris sed patris familiam sequitur. Covar. 2. *Variar. Resol. c.* 8. *num.* 2. Gomes. 3. *Variar. c.* 2, *num.* 4.

9 Quæritur, An & illegitimos hæc pœna concernat? R. Ita & verius videri, cum tales non desinant esse portio corporis & sanguinis paterni: ac proinde non debeant esse melioris conditionis, atque legitimè nati. Et facit, quod textus ubique loquatur simpliciter de liberis, quomodo & intelligendi. *Glos. in d. c. Statutum V. Legitimus*, Covar. 2. *Variar. Resol. c* 8 *n* 3.

10 An & natos ante hæresin? R. Ita probabilius dici, cum textus in *d. c.* 15. *& c. Vergentis* 10. *h. t.* simpliciter de liberis loquatur, non distinguendo, nati sint antè vel post, & fundet se tantum in eo, quòd parens sit hæreticus, aut in hæresi decesserit, cuius factum etiam in liberis punitur, ut pœna sit gravior. Quo modo impertinens erit, considerare, postea nati sint, aut antè, cum non agatur de peccato originali, aut alio aliquo impedimento, quod per generationem transmittitur nec inspiciatur cooperatio aut mutatio paterni delicti (quamvis hæc non minus possit præsumi in ante quàm post hæresin nato) sed tantum gravius veniat puniendum delictum patris, non tantùm in se, sed & in liberis. Covarr. *d. c.* 8. *num.* 5. Gomes. *d. c.* 2. *num.* 26.

11 An ordinatus ante hæresin patris suspendatur ab executione Ordinis, aut beneficio privetur? Resp. Non suspendi, nec privari beneficio, cum ius alicui quæsitum non debeat eidem auferri sine suo facto. Facit, quod tex-

rus in *d.c.1.§.haretici* tantùm nolit eos admitti ad beneficia, nullibi autem dejiciat, aut privet obtentis. Covarr *d. c. 8. nu. 4. ubi alios citat*, Sanchez *in Decal. lib. 2. c. 28. num 30.* Facit, quod turpius sit ejici, quam non admitti.

12 An dicta irregularitas habeat locum in filiis relapsorum, qui ante mortem sunt reconciliati Ecclesiæ? R. Posse videri non habere locum, quod reconciliatio faciat eos non esse filios eorum, qui in hæresi decesserunt, facit enim reconciliatio relapsos esse de gremio Ecclesiæ, eique incorporari, *d.c.15.circa fin.* Contra tamen dicendum; nam licet sint reconciliati Ecclesiæ, non ita tamen, ut ad pœnitentiã admittantur, uti postulat textus in *d.c.15.* cum non obstante reconciliatione tradantur brachio sæculari puniendi; ex qua pœna sequitur filios infamia, non secus atque si parentes in hæresi obiissent, *Gloss. in d. c. 15. V. reincorporatos.* Idem dicendum de filiis hæresiarchæ, nam & huic reconciliatio nihil prodest, uti inferius dicetur.

13 Tertia pœna est Infamia, Privatio privilegiorum, actionum: quamvis ipsi minus liberi sint ab aliorum impeditione, ne ex suo delicto commodum consequantur. *d c excommunicamus 13.§ credentes & c. fin. h t.* Inhabilitas succedendi sive ex testamento, sive ab intestato, *l. cognovimus Cod. h. t.*

14 Quarta Confiscatio bonorum ipso jure, etiamsi post mortem fuerint hæreseos convicti *c. accusatus 8.§.pen.eod.in 6.* neque enim hoc crimen per mortem tollitur. Quo casu bona cedunt Ecclesiæ, si reus illi fuerit subjectus; aliàs fisco, non habita ratione liberorum, etiam orthodoxorum, quos ex consequenti parentum delicta onerant, *d c.Vergentis 10.h.t.& d l. cognovimus.*

15 Ubi quæsitum, An reus hoc casu teneatur bona sua deferre ad fiscum? R. Ipso jure quidem bona publicata esse, non tamen teneri reum ne quidem in conscientiæ foro ante sententiam declaratoriam ad pœnam, etiam ipso jure inflictam, ex communi Theologorum & Canonistarum sententia, & posse interim bona sua possidere, eisq; uti; cum licet proprietas sit ablata per delictum, non tamen & possessio. Imò ne quidem fisco licet ante sententiam ab Ecclesia latam (cujus est super hæresi inquirere) bona tamquã publicata apprehendere, ne quid temerè attentetur, *c. cum. secundum 19. eod. in 6.* Post sententiam satis est reo pati ablationem bonorum, deferre ea ad fiscum non tenetur, cùm sit durum quem cogere in se exercere pœnam positivam. Aliud est in ea pœna, quæ adquisitionem alicuius impedit: veluti si legatum fuerit sub conditione, si castè vixerit, hoc ipso enim quo mulier inhonestè incipit vivere, tenetur ad eius restitutionem. Idem juris in beneficiis, quorum fructus Clerici suos facere desinunt hoc ipso, quò cessant præstare officium requisitũ, sub cujus onere beneficium obtinent. Vid Covarr. *d c.8.numer 4. & ad 4. Decretal. pagin 2. cap.6. §. 8.num.11. & seqq.* Menoch. *2. Arbitr casu 316.* Azor. *d.lib.8.c.15.q.8.*

Habet hæc publicatio, quæ inducitur ipso jure, locum hoc ipso, quo crimen commissum ut administratio bonorum sit impedita reo: a quo facta alienatio, subsecuta sententia, in irritum revocatur, & contractus rescinduntur, bona ad quemcunque devenerint titulo sive lucrativo sive oneroso, à possessoribus auferuntur, nisi præscripta fuerint. Posse enim præscribi à possessoribus, etiam suis hæredibus, concurrentibus iis, quæ ad præscriptionẽ requiruntur, scilicet bona fide & justo titulo, idque post mortem hæretici, colligitur ex *c. fin. de præscript. in 6. ubi* Joan. Andr. *n 3.*

61 Q. An pœnitentia ante sententiam declaratoriam faciat cessare pœnam? R. Id quidem videri per *Gl. pen in can. Maximum 1 q. 7.* ut diximus supra, *De iure patron n. 69.* quasi ante sententiam non foret pœna plenè commissa. Contrariam tamen opinionem esse & communiorem & veriorem, scilicet non evitari pœnam commissionis bonorum, aut aliam, cum hoc ipso, quo committitur crimen, infertur, & pœnitentia in foro quidem interiori operetur remissionem, in exteriori tamen non faciat aboleri crimen, *l. qui ea mente D. de furtis*, per quod semel adquisitum ius fisco etiam invito facto pœnitentis non eripitur, *Gl. communiter recepta in c. de his sup. tit. 1.* Covarr. *ad c. Raynutius in princ. n. 26. sup. de testam.* Nec facit, quòd requiratur sententia declaratoria; nam ea non desideratur ad crimen aut pœnam ponendam sed ne quid temerè fiat per fiscum. Quomodo & in casu, quo definitiva sententia requiritur,

ante

ante eam pænitentia non inducit criminis abolitionem. Non obstante *l. Imperialis in pr. C. de nupt.* quæ vult quidem esse dignam venia illam, quæ resipiscit, non tamen hoc ipso cessat pœna, sed demum habita abolitione. Quod etiam procedet, etiamsi pœnitentia fuerit publica, ut rectè tradit Covarr. *2. Var. c. 11. num. 10.*

17 Quinta pœna est Mors, quæ & manet Clericos, qui prius degradantur, id est clericali privilegio ritu solemni exuuntur, postea brachio sæculari traduntur, *c. ad abolendam 9. h. t.* Infertur ea per ignem, ut docet Covarr. *2. Var. c. 11. n. 10.** Evadunt hanc pœnam, qui resipiscentes abjurata hæresi reconciliari Ecclesiæ sincerè desiderant, *d. c. 9.* Nisi fuerint relapsi, quales sunt, qui post abjuratā hæresin in eam relabuntur, *c. accusatus 8 in princ. eod in 6.* his enim nulla est venia, *c. super 4. eod. in 6* Idem juris est in Hæresiarchis, & qui hæresin docuerunt, quia nec horum reconciliatio tollit pœnam corporalem: quibus tamen omnibus resipiscentibus Sacramenta non sunt deneganda & mitiganda, si videatur, sententia, *d. c. 4. & c. ut commissi §. nec non eod in 6.*

19 Ut autem hæc pestis non facilè enascatur, prohibitum laicis, publicè & privatim de fide disputare, *c. 2. eod. in 6.* prædicationis munus assumere, etiam in occulto, quod nemo sibi adrogat nisi missus, *c. Cum ex iniuncto 12. & 13. §. quia verò h. t.* idque sub pœna excommunicationis, *d. c. 2. §. 1.* quæ ferendæ est sententiæ, non latæ, uti indicant verba, quæ sunt futuri temporis. Enata autem ut in herbis conculcetur, eiusque propagandæ occasio tollatur scripta hæreticorum, cum auctoribus damnata, legi & haberi prohibentur sub pœna excommunicationis latæ sententiæ. Vid. hac de re plura apud *Azor d. lib. 8. c. 16.*

20 In suspectos inquirere jubentur Episcopi loci, certas ad hoc munus delegando personas, cum potestate advertendi, quæ non exspirat morte concedentis, in favorem fidei & odiū hæreseos, *c. ne aliqui 10. & c. Officiū 11. eod. in 6.* Quæ personæ procedent ex zelo caritatis de plano & simpliciter, *cap. fin eod. in 6.* juxta formam præscriptam *d. c. 11. & c. 12. eod in 6.* Quibus tamen in Episcopos nihil est juris, sine mandato Pontificis, cui denuntiare debent, si eos viderint suspectos, *c. Inquisitores 16. eod. in 6.* Domini temporales officio suo hac in parte deesse non debent, ubi opus est promovendo Inquisitorum munus: recusantes honore privandi sunt & excommunicandi, *d. c 13. §. moneantur.* Cæterum ut ad bellum contra hæreticos suscipiendum plures excitarentur, arma contra eos sumentes gaudent iisdem privilegiis & indulgentiis, quibus illi, qui contra Turcam militant, *d c. 13. §. Catholici.*

TITULUS VIII.

De Schismaticis & ordinatis ab iis.

SUMMARIUM.

1. *Schisma quid, & in quò differat ab Hæresi.*
2. *Pœna Schismaticorum.*
3. *Irregularitatem an contrahant.*

Schisma generali significatione, juxta vocis etymologiam, denotat dissensionem, ac moralem quandam divisionem: per antonomasiam autem significat divisionem: Ecclesiæ Catholicæ per spontaneam ab illa separationem, sub nomine Christiano particularem congregationem seu conventiculum extra ecclesiæ unitatem, communionem, & obedientiam cōngregando, ab eius capite Rom. Pontifice se abstrahendo, eiusve dignitatem usurpando. In quo distat ab hæresi, quæ continet dogma veræ fidei contrarium, *can. Inter* XXIV. *q. 3.* Transit plerumque in hæresin, cum in schismate perseverantes, ut factum suum & contumaciam honestent & defendant, rectèque videantur ab Ecclesia recessisse, confingāt aliquā hæresin, ut post alios apparuit in Henrico VIII Angliæ Rege, qui ut videretur jure ab Ecclesia Rom. defecisse, nova secta ex variis conflata se caput Ecclesiæ Anglicanæ haberi, & solum se de fidei rebus disponere ac definite posse statuit.

2 Eius pœna est dignitatis aut cinguli, quod habetur, privatio, si non habeatur, substantiæ amissio in honestis, in aliis corporis coërtio, cum exsilio, *can. qui contra XXIV. q. 1.* Excommunicatio, quam & incurrunt eorum fautores, defensores, *c. un. eod. in 6.* Ordinationes, collationes beneficiorum, bonorum alienationes, per schismaticos factæ, irritæ esse jubentur,

tur, *c. 1 h. t.* Ordinati ab iis executione carent, sine facili spe consequendæ dispensationis; nisi subsit ignorantia, quæ facit Episcopum dispensare cum iis posse, *cap. 2. ubi Gloss. hoc tit.*

3 Irregularitatem non videntur schismatici contrahere, cum nullibi eius fiat mentio. Nam quòd attinet ad *d. can qui contra*, continet is pœnas per hominem imponendas. In *can. in nomine Domini dist. 23* fit quidem mentio anathematis ipso facto incurrendi, depositionis autem ferendæ potius quàm latæ sententiæ. In *cap. 1 h. t.* fit mentio suspensionis, non etiam irregularitatis. Quòd si conjuncta fuerit hæresis, habebit locum *d. can inter*; qui dicit in hæresin schisma deficere. Non tamen conjuncta est semper, quamvis è converso hæresis semper sit schisma, & hæretici possint dici schismatici. Videantur aliæ pœnæ in *c. un. eod. in 6.*

TITVLVS IX.

De Apostatis & reiterantibus Baptisma.

SUMMARIUM.

1. *Apostasia quid & quotuplex, ejusque pœna.*
2. *Religiosi ad aliam Religionem transeuntes an excommunicati.*
3. *Ejectus ex Ordine suo sua culpa an & quatenus transire ad aliam Religionem possit.*
4. *Ordinatus post reconciliationem sine dispensatione an sit suspensus?*
5. *Iterantes baptisma graviter peccant.*
6. *Eorum pœna Iure Canonico taliter baptizatus est Irregularis.*
7. *An & rebaptizans.*

1 Apostasia est hæresi gravior, cum non in parte tantùm susceptam fidem deserat, sed in totum. Estque duplicis generis: una propria, quando quis ad Iudaismum vel paganismum deficit, qualis incurrit easdem pœnas, quas hæreticus, quo est porior, *can. non potest. II q. 7. c. contra d. hæret in 6* Sacerdotes, Diaconi, si lapsi fuerint, thurificando idolis, postea iterum certamen ineuntes, si ex fide & sincerè, non simulatè reluctati fuerint; honorem quidem recipiunt, non tamen ad sacrum ministerium admittuntur, *can. Presbyteros dist. 50.* Altera est impropria, quando Religiosus professus claustrum, abjecto habitu deserit, animo non revertendi, qualis hoc ipso excommunicationem incurrit, *cap. 2. sup. ne Clerici vel Monachi &c.* Si ut habitum resumat adduci nequear, carceribus est detinendus, donec resipiscat, *c. 5. h. t.* Ordinatus in eiusmodi statu suspensionem incurrit non dispensabilem, nisi per Pontificem Rom. *c. fin h. t.* Quæ suspensio accipienda tantum [illegible] sacro Ordine suscepto interea, cum ejus dumtaxat fiat mentio in *d. c. fin.* non item de minori, cujus susceptioni hoc in casu nullibi invenitur suspensio adnexa; & sine textu pœna non inferatur.

2 Q. I. An pœnam istam incurrant Religiosi transeuntes ad aliam Religionem? Resp. Ita velle Gl. & Abbatem in *c. ex parte sup. de temp. ordin.* si illicitè transeant, non petita venia à suo Superiore, qua de re actum supra *tit. de Regularibus* Relinquens enim statum religiosum, & alium non validè adsumens, ut apostata videtur judicandus & puniendus. Non est autem ullus locus, ex quo colligatur inflicta excommunicatio hoc in casu; nisi in eo, quo aliquis ex Mendicantium ordine transit ad ordinem non mendicantium, qualis excommunicatur, *Extravag. 1. de Regularibus.* Ut excommunicatio saltem in transeunte ad aliam Religionem strictiorem cesset, cum de eo textus iste non loquatur, & quia ut pœnalis extendendus non veniat ultra casum comprehensum. Ubi nihil videtur facere licentia superioris, cum in dicto textu sola excipiatur licentia R. P. Et hoc de jure communi; nam potest Ordini alicui esse indultum speciale aliquod privilegium, Suarez *De censuris Disp. 21 sect 19.*

3 Q. II. An ejectus ex Ordine suo, habituq; privatus sua culpa, indigeat ista licentia transeundi ad aliam Religionem? Resp. Posse videri prima facie non indigere, ex eo, quod non sit cogendus manere in sæculo taliter ejectus, ut quamcumque Religionem ingredi illi liberum esse debeat, atque enim tutius

tutius sit. Et facit, quod non possit dici transire ad aliam Religionem, qui non est ulli Religioni subjectus. Oppositum tamen videtur verius, cum *d. Extrav.* 1. generalem contineat prohibitionem, & habeat unicam tantum exceptionem, licentiam scilicet Sedis Apostolicæ. Nec facit, quod sit dimissus à sua Religione; nam nihilominus verè Religiosus istius est Religionis, ut prohibitio *d. Extravag.* 1. in eo locum habeat. Et facit, quod posset alias aperiri via ad transitum in Religiones alienas in fraudem istius Extravagantis. Nec est omninò inconveniens, ut ejectus absque habitu in sæculo maneat, donec misericordiam obtinere mereatur à Sede Apostolica, præsertim cum illi sit licentia arctiorem vel æqualem religionem ingrediendi. Ad quam rem non indiget ulla licentia, cum isto in casu, non loquatur *d. Extrav.* 1. quæ tantum in Mendicantibus locum habet transeuntibus ad Ordinem non Mendicantium: est enim pœnalis, pœna autem non extendenda. Ita ferè Suarez *d. loco n.* 10.

4 Q. III. An post reconciliationem ordinatus citra dispensationem sit suspensus? R. Hoc videri posse, per verba *d. c. fin quantumlibet suo fuerit reconciliatus Abbati*, quòd per istam apostasiam videatur contraxisse quamdam irregularitatem. Verius tamen, ordinato exercitium sui Ordinis non esse denegandum, cum *d. c. finali* tantum puniatur Ordo susceptus in Apostasia: quo modo verba superius relata referenda sunt ad eum, qui in apostasia est ordinatus, cui reconciliatio non prodest ad Ordinis ita suscepti executionem, non etiam ante suscepti, ex clausula *d. c. fin.* in verbis, *in Ordine sic suscepto*. Injungitur autem Prælatis, ut fugitivos inquirant, & in Monasteriis suis recipi faciant, nisi scandalum obstet, tunc enim & in aliis collocabunt; inobedientes faciant publicè denuntiari excommunicatos, *c. fin. sup. de Regularib.* Quod & statuitur ibi de ejectis injustè; nam qui legitimè per sententiam sunt ejecti aut dimissi, desinunt esse membrum illius Ordinis, ut non censeantur apostatæ, nec possint cogi reverti, Navarr. *conf.* 79. *de Regularib.* Clerici in majoribus positi ordinibus habitum & tonsuram gerere debent, non etiam in minoribus tantùm. Qui si moniti non gestaverint, clericali privilegio non adjuvantur, *c. in audientia* 25. *inf. de sent. excom. c.* 1. *h. t.* nisi excuset causa justa, veluti periculi, metus, infirmitatis, maximè accedente Superioris auctoritate.

5 Altera hujus Rubr. pars est de reiterantib. Baptisma: quorum peccatum est grave, *can. cui licet cum seq. de consecr. Dist.* 4. cum sit contra substantiam Sacramenti, illud tentare in subjecto incapaci, & contra ejus significationem, quæ est, quod Christo concrucifigamur, qui semel tantum est mortuus, ut videatur secundò crucifigi per iteratum ab aliquo baptisma.

6 Pœna à jure civili imposita est supplicium tam baptizanti quàm baptizato, modò sit capax per ætatem, *l.* 2. *Cod. ne sanctum baptis. iter.* Jure Canonico iterato baptizatus est irregularis, *can. qui in aliquo Dist.* 51. *can. qui in qualibet* 1. *q.* 7 Idem censendum de eo, qui ab hæretico est baptizatus, nisi vel ætas excuset, vel ignorantia, *can. Placuit & can. eos de cons. dist.* 4. cum culpa desit. Quo modo quod dicitur in *d. can. qui in qualibet*, accipiendum de ætate adulta, in qua sensus est ad committendam culpam Covar. *ad Clem. si furiosus p.* 1. *in princ. n.* 8. culpam cessare facit præcisa coactio, quæ tollit voluntatem, non etiam metus, qui non ponit simpliciter involuntarium, ut dictum sup. *de his quæ vi &c.* ut non excuset à culpa iterationis baptismi, quam non minuit.

Q. An rebaptizans sit irregularis? R. Ita videri per *c.* 2. *h. t.* in quo acolytus ministrans fit irregularis. Quod multò magis dicendum de rebaptizante, qui gravius peccat, exercendo nefandum ministerium. Covarr. *d. num.* 8. secundùm communem opinionem. Idque ipso facto, per *d. c.* 2. ubi dicitur, *ad Ordines promoveri non valebit*, nulla facta mentione sententiæ. Et hoc ita in crimine publico, non etiam in occulto, juxta textum in *d. c.* 2. qui videtur admittere promotionem in occulto, nam facta dispensationis mentione. Facit, quod non detur alibi locus irregularitatem hoc in casu imponens. Abbas *ad d. cap.* 2. *num.* 1. Non procedet etiam hæc pœna in eo, qui per ignorantiam baptizat iterato, uti nec in eo, qui dubitans rebaptizat sub conditione, cum desit culpa.

TITULUS X.

De his qui filios occiderunt.

SUMMARIUM.

1. *Mulier filium sponte occidens qualiter puniatur jure Canonico.*
2. *Et quid si infans inter dormiendum fuerit suffocatus.*

1 HActenus de criminibus in Deum commissis. Deinceps proponuntur ea, quæ primario proximum tangunt, servato ordine Decalogi, & primo quidem ea, quibus proximi corpus læditur, cuiusmodi est Homicidiũ, quod eo gravius, quo pietati magis repugnans uti cædes parentum, quæ L. Pompeia de parricidiis vindicatur, de qua *D. isto tit.* & liberorum, *l. 1. Cod. De his qui parentes vel lib occid.*

2 Jure Canonico mulier filium sponte occidens jubetur in Monasterio perpetuo deflere crimen. A viro tamen, quem habet, non separanda, post cuius mortem non ita nuptiis privatur, quin si evitare carnis stimulos nequeat, nubendi licentiam impetrare possit, *c. 1. h. t.* Ut videatur filii cædes ponere aliquod

3 impedimentum impediens. * Si infans in eodem lecto cum parentibus inter dormiendum suffocatus fuerit, licet per ignorantiam, factum tamen pœnitentia triennali delendum, nisi omninò extra culpam sit, *c fin. h. t.* Pater etiam hoc in casu contrahet irregularitatem, si procuraverit suffocationem, aut neglexerit evitare.

TITULUS XI.

De infantibus & languidis expositis.

SUMMARIUM.

1. *Exponens infantem necare videtur.*
2. *Expositionis pœna.*

1 NEcare infantes & languidos, sive suos sive alienos, videtur exponens, frustra prætenta misericordiæ causa, quam non habet, *l. Necare D. De agnosc. lib.* Maximè si dolo malo recens natus loco solitario exponatur, qualis non malè dicetur teneri pœna Legis Corn. de sicariis. Azor in *Rubr. Cod. h. t.* Alias extra ordinem punietur, *l. 1. §. pœna D. de agnosc. lib.*

Expositionis effectus est, quod filiusfam. liberetur patria potestate, servus fiat liber, *c. unico h. t.* alimenta à suscipiente præbita non faciant eius dominio subjici expositum, *d. c. un.* Et hæc ita, nisi ignorantia excuset patrem aut dominum, qui solutis expensis, non impedietur filium vel servum repetere, *l. 1. Cod. h. t* An autem expositi censeantur legitimi, atque ita non irregulares, dictum est supra, *De filiis presbyt.*

TITULUS XII.

De Homicidio.

SUMMARIUM.

1. *Homicidium quid, & quotuplex.*
2. *Iure Canonico pœna homicidii est irregularitas, & quid ea sit.*
3. *Homicidium voluntarium quando committi dicatur.*
4. *Intendens vulnerationem, secuta morte, an censendus homicida voluntarius?*
5. *Irregularitas an incurratur à non baptizato.*
6. *An procurando abortum?*
7. *An eam incurrat vendens venena?*
8. *An vulnerans non letaliter, vulnerato ex sua vel Chirurgi incuria mortuo?*
9. *Et quid si dubium, an vulnus sit letale.*
10. *An vulnerans letaliter, quem alius postea occidit?*
11. *Utrum mandans alium occidi?*
12. *Quid si revocet mandatum.*
13. *An necesse ut acceptetur mandatum?*
14. *Quid si mandatarius occidatur?*
15. *An mandans vulnerari tantum?*
16. *An mandans occidi Titium, & mandatarius occiderit Mævium?*
17. *An consulens homicidium?*
18. *Mandans an sit extra irregularitatem, si eius mandatum non auxerit animum alterius?*
19. *Quid si consulens retractaverit consilium?*

20. *An*

20. *An consulens minorem vindictam?*
21. *An consentiens homicidio?*
22. *Ratihabitio an causset irregularitatem?*
23. *Vtrum omisso elvitandi homicidio.*
24. *Persuadens alicui ne alterum tueatur, secuta morte non fit irregularis.*
25. *An neque consulens, ut quis se exponat periculo mortis.*
26. *Pluribus in rixa aliquem occidentibus, an omnes fiant irregulares?*
27. *Defensio necessaria sui quatenus licita.*
28. *Homicidium in necessariam sui defensionem an excuset ab irregularitate etiam juxta antiquos* Canones?
29. *Ex injuria antecedente an possit poni inculpata tutela?*
30. *Adulter deprehensus in ipso facto occidens maritum se invadentem an fiat irregularis?*
31. *Quid si per fugam possit vitari periculum?*
32. *Quid si quis tueri se non possit sine periculo innocentis intermedii?*
33. *Cades in defensionem honoris an ponat irregularitatem?*
34. *An in defensionem bonorum?*
35. *Convocans alios ad sui defensionem, secuta cade, non fit irregularis.*
36. *An & ipsi advocati sint extra noxam?*
37. *An occidens in defensionem Reipubl.*
38. *An in conservationem vita matris liceat dare pharmacum, quo fœtus extinguatur.*
39. *Homicidium publica auctoritate commissum caussat irregularitatem.*
40. *Iudex ferens sententiam capitalem fit irregularis.*
41. *An & Princeps vel dominus temporalis delegando jurisdictionem suam?*
42. *Sententia injusta delegati non afficit delegantem.*
43. *Leges ferens in caussa sanguinis est extra noxã.*
44. *Vt & judex Ecclesiasticus reum convictum tradens brachio saculari.*
45. *An eo casu intercedere pro reo debeat?*
46. *Accusator in caussa propria an fiat irregularis?*
47. *Quid si Clericus accuset criminaliter?*
48. *Laico accusatori an necessaria protestatio?*
49. *Protestatio hac an fieri debeat ex animo?*
50. *An propter solam damni reparationem?*
51. *Et quid si moraliter certum sit de sententia sanguinis ferenda.*
52. *Petens ut accusatus capiatur aut inducat locum, ubi fur latet, non fit irregularis.*
53. *Et quid si fur non sit fugitivus?*
54. *Et quid de eo, qui acclamando caussat mortem furis?*
55. *An accusans in caussa aliena?*
56. *An ferens testimonium in caussa sanguinis?*
57. *Et quid si coactè?*
58. *Advocatus actoris, reo condemnato, an fit irregularis.*
59. *An & advocatus rei, accusatore succumbente?*
60. *Vtrum scribens vel dictans sententiam capitalem?*
61. *Vtrum adsistens in loco supplicii.*
62. *Cades commissa in bello justo non inducit irregularitatem.*
63. *An eam incurrat dux exercitus, suos incitans ad pugnandum?*
64. *An dantes arma militibus?*
65. *Irregulares sunt militantes in bello injuste, secuta deformatione.*
66. *Non secuta deformatione, an Clerici eam contrahant?*
67. 69. *Homicidium casuale quatenus ponat irregularitatem.*
68. *Qua culpa ad hoc desideretur.*
70. *Monachus chirurgiam exercens, agro ex incisione mortuo, an eam incurrat.*
71. *An adulter, ob quem mulier occisa à marito?*
72. *An Titius v. g. ob maleficium à se positum, alio ea propter supplicio affecto?*
73. *Furiosus deformans est extra irregularitatem.*
74. *An & ebrius?*
75. *An dormiens?*
76. *Mutilatio membri alicuius ponit quoque irregularitatem.*
77. *Quid nomine membri veniat.*
78. *Digiti abscissio an eam ponat?*
79. *An abscissio mammilla?*
80. *An abscissio auricula?*
81. *An copiosa sanguinis effusio?*
82. *An abscissio membri aridi & impediti?*
83. *An debilitatio membri citra mutilationem?*
84. *Dispensat super hac irregularitate S. Pont.*
85. *Super irregularitate ex homicidio casuali occulto an & quatenus dispenset Episcopus loci.*
86. *An reservata Papa & dispensatio super homicidio auctoritate Magistratus commisso.*

87. *An super mutilatione?*
88. *Episcopi nomine quis veniat hac in materia.*
89. *Episcopus eam facultatem an alteri committere possit?*
90. *Capitulum Sede vacante non utitur hac potestate.*
91. *Homicidium aut mutilatio beneficiis obtentis non privat ipso jure.*
92. *Homicida beneficium ante sententiam an resignare possit?*

1 DE Homicidio in genere hic subjicitur, quod est corporis humani animati peremptio. Aliud est Voluntarium, aliud Involuntarium. Hoc nullam constituit homicidii deformitatem, propter cessantem voluntatem, cum casus illi causam dederit. Illud verò deformitatem ponit, & dolo commissum facit locum Legi Corn. de sicariis, cuius pœna est mors. * Canones extra peccatum mortale 2 inducunt irregularitatem, quæ est inhabilitas, sive canonicum quoddam impedimentum, quo inhabilis quis redditur ad suscipiendum Ordinem Ecclesiasticum, & in suscepto ministrandum. Ratio consistit in defectu mansuetudinis; visum enim Ecclesiæ, eũ, qui alterius sanguinem effudit, vel effusioni causam dedit, non posse repræsentare lenitatem & mansuetudinem Christi, & proinde ab altaris ministerio esse removendum. Ut verò commodius pateat, quibus in casibus hæc irregularitas contrahatur, distinguenda sunt quatuor homicidii genera, de iisque separatim agendum. Est autem aliud Voluntarium, & hoc vel illicitum, quod in se vel in sua causa directè intenditur, vel licitum, hocque iterum vel Necessarium sive Defensivum, quod committitur in sui defensionem vel Punitivum, quod à Magistratu infertur: aliud Casuale, quod in se tale est, ut mero casui attribuatur, vel non nisi in causa indirectè volitum.

De Homicidio Voluntario.

3 AD primum quod attinet, ut voluntarium illicitum censeatur; requiritur directa & spontanea voluntas tendens in occasionem. De instrumento non quæritur, *l. 1. D. ad L. Corn. de sicar.* tunc enim de... instrumenti habetur ratio, quando de animo non constat, ut ex eo possit colligi, an subsit animus occidendi. Necesse autem, sequatur ipsa mors, neq; enim sufficit sola voluntas, quam effectus non subsequitur, *can. fin XV. q. 1.* cum pœna etiam ipso jure imposita non incurratur, nisi per delictum consummatum. Nec sufficit, pervenerit ad actum propinquum, si effectus impediatur, etiam per miraculum, cum in pœnis mitior sumatur interpretatio, *c. in pœnis &c. Odia de R. I. in 6.* Quo modo Covar. *ad Clem. si furiosus p. 2 in prin n. 5. in fine,* tradit nec solum actum interiorem esse considerandum, nec conatum, sed actum perfectum. In hac specie propriè induci irregularitatem extra dubium est, cum in eo obtineat ratio modo dicta.

4 Quæstio autem est in casu, quo quis intendit vulnerationem, sine expresso animo occidendi, An secuta morte sit censendus voluntarius homicida? R. Ita velle Covar. *d. l nu. 1.* qui putat sufficere animum vulnerandi. Quæ opinio rectè procedet, si ex conjecturis colligatur causa proxima & efficax, ex qua moraliter mors sequi solet, fuisse applicata, quia talem causam velle est velle effectum. Hinc qui absolutè vult percutere ense, quacumq; parte & quomodo potest, voluntarius homicida est dicendus. Quod si instrumentum ex se non sit aptum ad mortem caussandam, aut si aptum sit, non tamen periculosum vulnus infligatur, directè voluntarius non videtur dicendus, cũ directè nec in se nec in causa mortem intenderit. Non erit tamen extra irregularitatem, cum mortis causam dederit. Quomodo in *c. fin. eod. in 6.* mandans vulnerationem, & inhibens cædem, nihilominus incurrit irregularitatem, propter subsecutam mortem ex facto mandatarii. Ut autem caussetur irregularitas, debet causa data esse propinqua, nam remota non ponet hoc impedimentum, *Gl. in c. de cætero 11. h. t.* Vid. Suar. *de censuris disp. 44. sect. 2.* Tangit hæc omnes, etiam Principes, cum non excipiantur, & in iis habeat locum ratio supra dicta. Summus tamen Pont. cum sit supra jus humanum, hac irregularitate, quæ est juris humani, non adficitur.

5 Ubi quæritur Primò, An ea adficiatur non baptizatus occidendo? R. Non adfici, cum sit Ecclesiasticum impedimentum quo non adficitur, nisi subditus. Nec facit quidpiam, quod.

quod postea baptizetur, cum in pœnis inspiciatur principium, licèt aliud obtineat in bigamia, ut dictum sup: *De bigamis non ordin.*

Occisus sit baptizatus, vel non baptizatus non interest; satis enim est, hominem occisum esse, ut obtineat ratio supradicta, *can. Clericum dist.* 50. cum jura simpliciter loquantur de homicidio, quod sequi necesse est Suarez *d. disp.* 44 *sect.* 3. *n.* 4. Ut non sufficiat sola voluntas aut conatus ad ponendam irregularitatem, imò nec vulnus letale, si non sequatur mors, licet per miraculum. Ratio est, quia talis revera non occidit. Hinc tendens ad occidendum inimicum, & inveniens eum mortuum, ut suā rabiem satiet, amputans caput vel cadaver aliter deformans, non potest dici irregularis, quia non potest dici occidisse hominem jam mortuum, qui homo dici non potest. Navarr. *in Summa c.* 27. *n.* 219.

6 Q. II. An incurratur procurando abortum? R. Non aliàs, quàm si fœtus sive embrio fuerit animatus, cùm jam verè sit homo, non etiam antequam fuerit informatus anima rationali, *ca. quod verò & can. Moyses XXXII. q.* 2. *c sicut* 20. Navar. *d. loco. n.* 223. Est tamen grave peccatum, spem futuri hominis avertere, & jure civili non inultum, *l. si mulierem &* 8. *D. ad L. Corn. de sicar.* Infundi animam masculo die quadragesimo, fœminæ 80. tradit *Gl. in princ. dist.* 5. quam videtur Nav. *d. loco* probare, & sequitur Covarr. *ad Clem. si furiosus p.* 2. *§.* 3. *n.* 1. Sanch. *de Matrim lib.* 9 *disp.* 25 *n.* 14. doctiores tamen Medici aliqui de ea re dubitant. Hinc propinans mulieri poculum, quò minus concipiat, non potest dici irregularis, quia licet peccet impediendo conceptionem, non tamen dici potest occidere aut deformare. quod necdum est. Navar. *d. n.* 223.

7 Q. III. An vendens venena? R. Ita videri, si eum in finem vendat & actus subsequatur, cum dans scienter causam cædis, ipsam cædem fecisse videatur, vel saltem ad eam concurrisse, *l.* 3. *in pr. & l. nihil* 15. D. *d. tit.* etiamsi post longum intervallum subsequatur, cum dilatio temporis non faciat, quò minus effectus sit ejus causæ, & quidem voluntarius, cùm intentio præcesserit, & vis caussæ præcognita fuerit. Nec proderit ei, qui venena dedit, quod ex post facto antidoto quodam effectum veneni dati impedire conetur, cum effectus subsecutus in ordine ad præcedentem voluntatem sit voluntarius, quam posterior conatus qui tantùm est secundum quid, non tollit.

8 Q. IV. An vulnerans non letaliter, si vulneratus ex sua vel chirurgi incuria moriatur? R. Non videri, cum ad irregularitatem requiratur, ut sequatur mors ex actu vulnerantis, quæ non nisi remotè hic ab eo caussatur: remota autem causa non sufficiens ad mortem alicui imputandam, quam potiùs caussavit proxima negligentia. Facit text. in *c. significasti* 18. *h. t.* ubi quando percussio non fuit letalis, non contrahitur irregularitas, Covarr. *d. p.* 2. *§.* 2. *num.* 9.

9 Q. V. Quid in dubio, quo non constat, an vulnus sit letale? R. Si non constet de incuria læsi aut chirurgi, præsumi potius ex vulnere eum obiisse, atque ita vulnerantem teneri de occiso, & incurrere irregularitatem. Nam cum de incuria non doceatur, aut per aliud quid superveniens per accidens mors caussata, præsumitur vulnus letale fuisse; præcipuè si brevitas temporis insecutæ mortis præsumptionem augeat, quæ res à Judice examinanda, consultis Medicis, *l. semel C. de re militari lib.* 12.

10 Q. VI. An vulnerans aliquem letaliter, quem alius postea occidit? Resp: Controversam hanc rem esse apud Interpretes juris civilis, propter contraria Jurisconsultorum respōsa, ut videre est in dictis *D ad L. Aquil. n* 21. Jure Canonico decisum est, hujusmodi vulnerātem esse irregularem, *d c.* 8 *h. t.* in quo inquiritur, an prius vulnus fuerit letale. Ratio est, quod taliter vulnerans causam sufficientem mortis dederit, atque ita operetur irregularitatem. Covarr. *d §.* 2. *n.* 4. Quod & dicendum, si dubium sit, ex quo ictu, posteriori an priori mors sit secuta, quod tutiùs sit cessare ab officio divino, quam temere celebrare, ut ait Pont. in *d. c.* 18. Quin autem sit irregularis posterior, qui letaliter vulneratum peremit, non est dubium, cum licet certò moriturum occiderit, occiderit tamen maturando mortē; atque ita ut L. Aquilia teneri jure dicitur civili, *l. ita vulneratus* 51. *in pr.* D. *ad L. Aquil.* propter mortem acceleratam, ita & irregularis dicetur etiam de jure Canonico, quia verum est eum occidisse. Vid. Jul. Clar. §. *Homicidium n.* 46. Zas. 2. *singul. intellect. c.* 6.

Q. VII. An mandans alium occidi? R. Certum esse, talem esse irregularem, si effectus subsequatur, *d. l. Nihil in fine* D. *Ad L. Corn. de sic.* cum verè intenderit homicidium, cujus est proxima caussa, quia per alium faciens per se facere videtur. Quo facit *c. fin. eod. in 6.* ubi mandans vulnerari tantum, si mandatarius occidat, irregularis dicitur, quia mandando fit in culpa, & cædem evenire posse debuerit cogitare. Si non sequatur effectus, non est ratio, cur incurratur irregularitas, *c. Non præstat. De R I. in 6.* cum non soleat inferri pœna nisi delicto perfecto. Nec obstat *c. 1. in fine eod. in 6.* ubi per assassinos mandans interfici Christianos, etiam non secuta cæde, excommunicatur, deponitur à dignitate, honore, Ordine, officio, beneficio. Nam Respondetur primò, ibi non agi de irregularitate, cum de ea non fiat mentio, sed alias injungi pœnas, ut per Canones non imposita pœna non sit per nos imponenda. Deinde ibi non agitur de quocumque mandante fieri homicidium per alium, etiam pecunia conductum, sed per aliquam ex peculiari natione, assassinorum scilicet, quæ gens infidelis cõsuetudinẽ habebat interficiendi alios ex mandato Domini, etiam Christianos. Quæ res quia cedebat in injuriam nominis Christiani, graviores pœnæ sunt propositæ mandanti, etiam non secuto effectu, ratione turpitudinis mandati: quæ cum non habeat locum in aliis mandantibus, non est ad eos extendenda pœna. Navar. in *Summa c. 27. nu. 233.* Covar. *2. Var. c. 20. n. 9. & 10.* Suarez *d. sect. 3. n. 6.*

12 Q. VIII. An prosit mandati revocatio? R. Hoc dici posse, si sufficienter fuerit facta, cum mandatum non videatur causa subsecutæ cædis, quam mandatarius potius ex sua quam mandantis voluntate perfecit; cum cesset hujus voluntas per revocationem, à quo mandatum habuit totam vim nocendi, ut cessante caussa cesset effectus. Idem trahunt ad taciturn revocationem, mandatario sufficienter notam, cum & ea faciat cessare voluntatem. Navar. *d. c. 27. num 235.* citans Innoc. *ad c. Ad audientiam h. t.* communiter receptum. Quod si tamen constet mandanti, ipsum mãdatarium pertinacia ductum nihilominus occisurum fuisse, tenetur ex justitiæ lege impedire injuriam proximi, quam caussavit mandando, & quam revocatio non omninò abstulit: ut possit videri, omittendo vel negligendo impedire, quantùm in se est, fieri irregularis, secundum ea, quæ mox de omittente dicentur. Vid. Suarez *d. sect. 3. num. 7.*

13 Q. IX An sit necesse, ut acceptetur mandatum? R. Si mandatarius recuset perficere mandatum, & postea tamen illud exsequatur, posse videri in mandante cessare irregularitatem, ex eo, quod mors secuta non fuerit juxta mandatum, quod nullum fuit, utpote non acceptatum; ut non tam ei imputanda cædes subsecuta, quam malitiæ mandatarii. Probabilius tamen, etiam non acceptato mandato cædem subsecutam imputandam esse mandanti, etiamsi denuò nihil sciverit aut fi sciverit, non sufficienter revocaverit. Nam licet non fuerit acceptatum, atque ita non posuerit contractum, mandatum tamen istud continet in se petitionem, vel voluntatis aliquam significationem, quæ alium ad agendum inducit, & manet non revocata sufficienter: ut quod ex illa sequitur, meritò imputetur mandanti, si non indicavit contrariam voluntatem. Innoc. in *d. c. Ad audientiam*, Suar. *ubi sup. n. 9.*

14 Q. X Quid si mandatarius occidatur? R. Aliquos quidem negare mandantem adfici irregularitate, ut videre est apud Innoc. in *d. c. Ad audientiam nu. 4. h. t.* verius tamen contrarium, non fieri irregularem, non quidem quasi ex homicidio voluntario directè intento, sed casuali vel indirectè volito, non præcavẽdo, quæ erant præcavenda; uti hoc in casu in quo est periculum invadendi alterum, cuius est causa mandans. Quæ non excusat, quod monuerit mandatarium, ut sibi caveret, incautum & imparatum invadendo, quia hæc limitatio non removet id; quod subsecutum cum non auferat culpam, juxta *d. c. fin. eod. in 6.* Uti nec excusat, quod voluntariè alter susceperit mandatum, quia eius causa non ideo cessat esse mandans Suar. *d. sect. 3. n. 17.*

15 Q. XI. An mandanti vulnerari tantum imputetur cædes subsecuta? R. Hoc videri, eo modo, quo vulnerare volenti, si occidat, imputatur homicidium, uti paulò ante dictum, & ex eo incurritur irregularitas; cuius ratio eadem hoc in casu, ut eadem juris dispositio locum

locum habere debeat. Ubi nihil facit, quod mandatum limitationem habeat, scilicet ne occidat ullatenus; quia ea non facit, quo minus mandata sit actio absolutè, non limitata quoad modum & instrumentum, cum ex se sit periculosa, atque ita intrinsece includat voluntarium. Quod si mandans limitaverit modum & instrumentum, ut non possit videri subesse periculum mortis, si tamen ea sequatur, licet casuale videatur homicidium, tamquam non intentum, erit tamen irregularis mandans, propter culpam, quam commisit mandando, cum licet possit dici non intentum in se, in caussa tamen sit intentum; debuerat enim cogitare, posse inde mortem sequi, ut ait Pont. *c. fin. eod. in 6.* Vid Covar. *ad d. Clem. Si furiosus p. 2. §. 1. nu.*

16 Q. XII. An mandans occidi Titium, si mandatarius errans occiderit Mævium, fiat irregularis? R. Ita rectè dici, cum homicidium intenderit, & intentio habuerit effectū. Nec facit, quod sit casuale respectu occisi, cum in se intentum sit homicidium, nec ex eludatur actus illicitus nec ratio voluntarii, neque adfectus effectusve mali operis minuatur, nec delictum sit minus eiusdem speciei & gravitatis cum intento. Covarr. *ad c. Alma p. 1. §. 10 nu. 14.* Bart. *ad l. Respiciendum §. delinquunt D. de pœnis,* Clarus *§. Homicidium nu. 9* Facit argumentum *l. Eum qui § si iniuria D. de iniur.* ubi Titium percutiens, quem putabat Mævium, tenetur Titio iniuriarum, eo quod iniuriam facere voluerit, eamque fecerit, quod est satis ad actionem iniuriarum, *l. 3. §. itaque D. de iniur.* uti & hoc in casu mandatum tendit ad occisionem, quæ est subsecuta. Sic & tenetur L. Aquilia, qui in adversarium lapidem mittens, non eum, sed prætereuntem percusserit. *l. Scientiam § qui cum aliter D. Ad L. Aquil.* Contra tamen responsum dicitur à Card. Caraffa an. 1587. ea ratione, quod irregularitas non contrahatur solo animo & voluntate, sed animo & effectu; effectus autem hic cesset, quia non occisus, quem mandans occidi mandârat. Ut cessante homicidio mandato cesset & pœna, scilicet irregularitas; maximè cum pœna sit strictè accipienda, non etiam extendenda ultra casum Canone aut lege expressum, *c. Is qui ubi Gl. De sent. excom. in 6.* Facit ad hoc text. in *c. Sententiam 9. sup. Ne Clerici vel Monachi* &c. ubi nō tenetur, qui non occidit, non mandavit aut consuluit. Mandatum autem hic cessat; cum mors non sit secuta ex mandato, quia non facto suo nomine, quo casu ne quidem ratihabitio sufficit, *c. Cum quis De sent. excom. in 6.* Nihil facit, quod nisi mandasset cædem Titii, non fuisset occisus Mævius; hoc enim per accidens, & ex remotiori caussa, *Gl. in c. De cætero 11. h. t.*

17 Q. XIII. An incurrat irregularitatem consulens homicidium? R. Omnino, per *can Perniciose 23. de pœnit. Dist. 1.* ubi quorum consilio, fraude, exhortatione homines occiduntur, homicidii dicuntur rei; nam & in his est mansuetudinis defectus propter caussam homicidio datam, quia consulens est vere caussa moralis influens in effectum. Quod omnino procedet, quatenus is, cui consilium datum, ex eo motus est ad occidendum, alias non occisurus, nam alias non dicitur consulens actu influere ad tale homicidium, *l. Non solum 11. §. si mandato D. de iniur.* ubi requiritur mandetur nolenti Cov. *ad Clem. Si furiosus p. 2. §. 2. n. 1.* Procedet etiam in eo, qui determinatus est ad vindictam, si consulendo animum auxerit & veluti exacuerit. Nam & talis verè in actum influit, cum confirmando & augendo animum alterius videatur delicto satis cooperari, ut & mereatur saltem hanc pœnam Canonicam. Dico Canonicam; quia pœnam ordinariam juris civilis non meretur, quæ requirit nolenti consilium detur, *d. §. si mandato.* Facit, *c. 6. §. qui vero h. t.* ubi qui inflammant animum Regis, dicuntur etiam puniendi, licet non tam severè. Quod si consilium tam simplex fuerit, ut nullo modo concurrerit ad effectum cædis, utpote altero jam omnino parato ad cædem, consulens non potest dici irregularis, quia cesset caussa. In dubio tamen potius dicendus consulens non esse liber ab ea, quia cum nemo credatur eo animo ad cædem determinatus, creditur etiam consilio alterius inflammatus. Covar. *d. §. 2. nu. 1.* Suarez *d. Disp. 44. sect 3. nu. 10.* Steph. de Avila *de Censuris p. 7. Disp. 3. sect. 3. Dub. 3.*

18 Q XIV. An idem dicendum de mandato, ut si hoc non auxerit animum alterius, sit mandans extra irregularitatem? R. Cov. *d. c. 2. n. 1. vers Hac vero,* negare istam distinctionem an sit facturus nec ne, habere in mandante locū ex ratione, quod mandantis caussa fiat hoc deli-

delictum, & videatur aliàs non facturus, ut ait Bart. in *l. non solum §. si mandato D. de iniur.* quem sequitur Jason, communiter ita receptum adserens in *l. 1 num. 22. C. de servis fugit.* Posset tamen oppositum videri probabilius, cum posita eadem ratione, quæ in consulente obtinet, idem ius debeat poni. Nec obstat, quod habuerit animum influendi in cædem, quia non influxit, non magis quam consulens in isto casu, ut tenent Nav. *d. c. 27. n. 51. circa fi.* Ut autem consilium operetur prædictum effectum non est necesse sit directum, nam & sufficit indirectum vel tacitum, cum moraliter parum differant directum & indirectum, quia utrumque sufficit ad moralem influxum; V. g. Si amicus amico iniuria adfecto dixerit non intres domum meam, donec novi quid de te intellexero, aut qui præsens in tractatu de occidendo aliquo tacet. Covar. *d. §. 2. nu. 9.* Suar. *d. sect. 3. n. 14.*

19 Quod si consulens retractaverit consilium? R. Posse videri, talem non fieri irregularem, si omnia requisita ad dissuadendum & revocandum consilium adhibuerit, licet frustra, argumento eorum, quæ dicta sunt paulo antè de mandatum revocante, cui ut non imputatur effectus subsecutus, ita nec illi imputari debeat. Quo tamen non obstante, contrarium est verius, quia ex mandato agens alterius nomine agit, cum mandatum concernat mandantem, non etiam mandatarium, cessat autem mandatum per sufficientem revocationem. Aliud est in consilio, quod concernit eum, cui datur, eiusque executio fit nomine proprio, & ponit inclinationem, quæ non tollitur per revocationem, cùm intellectus semel instructus non facile mutetur, præcipuè in causa vindictæ. Ubi volunt aliqui sufficere, si consulens non possit persuadere ei cui consuluit, desistat, moneat eum, de cuius capite agitur, periculi. Bart. in *d. §. si mandato n. 21.* Verum ea admonitio non videtur excusare, cum etiam diligens in vitãdo periculo mortis, possit tamen insidiosè occidi, idq; respectu consilii dati. Si tamen appareat consultius, admissis rationibus contrariis, & depositis iis, quibus antè motus fuerat, propter alias causas cædem velle exequi, consulens futurus est extra irregularitatem, si quidem cesset concurrere ad actum cædis, quæ non tam sequitur ex eius consilio, quàm potiùs malitia alterius ut causa cessante cesset effectus Vide hac de re latiùs Felin. in *c. sicut 6. nu. 9. & seqq. h. t.* Suar. *d. sect. 3. n. 11. 12. 13.*

20 Q XVI. An consulens minorem vindictam, ut parato ad cædem, percussionem tantùm, aut mutilationem? R. Non videri esse culpam in tali consulente, cum non tam concurrat ad cædem vel mutilationem, quàm potiùs propositum malum diminuat; nisi tamen consulendo minus cooperetur, aut dando consilium ad minùs confirmet animum alterius. Cooperans quovis modo quin irregularitatẽ incurrat, extra dubium est *d. c. 6. § illi autem h. t.* Si tamen sciat finem intentum, & hoc sive percutiendo unà, sive occidendo occisorem. Quod procedit, etiamsi non intenderit cædem, aut non percusserit letaliter; videtur enim nihilominus concurrere ad actionẽ subsecutam, propter opem præstitam, *d. c. 6. § illi etiam & §. fin.* Suarez. *d. sect. 3. n. 31.* Navarra *De restitut. lib. 3. c. 4. n. 23.* Avila. *d p. 7. Disput. 6. sect. 2. Dub. 3.*

21 Q. XVII An consentiens homicidio? R. Si fiat homicidium suo nomine, aut occasione sui, consentientem, dum actu fit cædes, non evitare irregularitatem, cum non impediendo aut prohibendo videatur moraliter cooperari, nisi ad eius remotionem contradicendo ostenderit sibi displicere cædem. Ubi nihil obstabit, quòd interiori consensu cædem probet; neque enim ea res vitiabit contradictionem exteriorem, per quam removetur externum opus ad cædem concurrens: ut ille consensus interior, licet ponat mentale homicidium, tamen sufficiens ad irregularitatem. Si cædes non fiat suo nomine, exterior consensus, qui colligitur ex solo silentio, non est efficax ad inducendam irregularitatem, cum nullum ponat concursum ad actum, sed tantum mentale homicidium, inefficax, uti dictum, ad hunc effectum Ita Suarez *d. sect. 3. n. 21. & 22.* Avila *d. disp. 6. sect. 2. dub. 7.*

22 Q XVIII. An ratihabitio sive approbatio homicidii jam perpetrati inducat irregularitatem? R. Hoc velle Navar. *d. c. 27. n. 233.* si suo nomine sit factum, & quod antequam fieret, mandare poterat ratum habens Felin In *d. c sicut 6. num 11. h. t.* & alii relati à Covar *d. p. 2. § 1. num. 4.* ex ratione, quod ratihabitio man-

mandato comparetur, *c. Ratihabitio de R. I. in 6.* mandans autem fiat irregularis. Et facit atgum. *c. cum quis de sent excom in 6.* ubi ratam habens percussionem Clerici suo nomine factam est excommunicatus. Negativa tamen verior, quàm rectè tenet Covar. *d. loco* ea ratione, quod licet suo nomine facta sit cædes, ad eam tamen non concurrerit, cum demum, peracta cæde eam ratam habuerit. Ut, cum ratihabitio sit posterior, non possit dici causa homicidii, uti requiritur ad ponendam irregularitatē, quæ non inducitur nisi ex concursu, & non nisi in casibus jure expressis, cū lex pœnalis non sit extendenda. Ut nihil obstet *d cap. cum quis*, quia loquitur de excommunicatione, & sic in casu à canone expresso: quo modo & accipiendum *cap. felicis de pœnis in 6. & Clem. 1. eod. tit.* Nihil obstat *d. c. Ratihabitio* quia eius decisio procedit quoad culpam, non etiam quoad pœnas juris, cum ratihabitio respiciat solummodo cædem ut objectum, non etiam ut effectum. Ut non possit facilè videri delictum à ratum habente commissum; atque ita nec pœna poni potest, nisi aliud fuerit jure expressum, ut in dictis locis. Hinc etiam erit extra irregularitatem recipiens homicidā, defendens, celans, donans quid propter cædem commissam, quia hæc cum subsequantur, non possunt ponere caussam homicidii, quamvis faciant præsumi mandatum. Felin. *d. c. sicut n. 4. h. t.* Latè de hac quæstione Suar. *d. sect. 23. & seqq.* Avila *d. sect. 2. Dub. 6. & dixi ad D. h. tit n. 23.*

23 Q. XIX. An omissio obviandi homicidio ponat irregularitatem? R. Aliquos distinguere, an omiserit impedire ex dolo, an verò ex negligentia: illo casu fieri irregularem. Cov. *d. p. 2. §. 1. n. 7. in fin.* ex ratione, quod eo casu non obvians percussioni Clerici excommunicationem incurrat, *cap. quanta 47. inf. de sent. excom.* verùm minus rectè, ut mox dicetur. Alii indistinctè volunt irregularitatem poni, cuius sententiæ videtur esse Navar. in *can. non in inferenda XXIII. q. 3. n. 18.* Movetur per textum in *d can.* qui habet, non repellentem à socio injuriam, si potest, tam esse in vitio, quàm facientem: & per *can fin. ibid.* ubi dicitur: qui desinit obviare, cum potest, consentit. At neutra istarum opinionum proba, quia sive dolo omiseris, sive non, tamen potes videri concurrisse ad cædem, uti requiritur; permittens autem non concurrit, nec est jure expressum, quod ea de causa incurratur irregularitas. Unde rectè distinxeris in modo, quo quis tenetur obviare incommodo proximi, an ex lege caritatis solum, an verò ex lege justitiæ. Illo casu, etiamsi sit voluntaria omissio, ex odio interno aut desiderio mortis proximi, nulla incurretur irregularitas, cum ista omissio nullam ponat cooperationem. Quo facit *can. fin. XXIII. q. 8.* ubi nec consilio, nec auxilio cooperantes dicuntur extra noxam. Ut nihil obstent Canones jam relati, quia accipiendi in casu caritatis. Posteriori verò omittens irretitur irregularitate. Probant hanc sententiam per *d. cap quanta*, ubi excommunicatio infertur non impedienti Clerici percussionem, ut idem possit videri dicendum de irregularitate, quæ minor est. Verùm & hoc minus rectè, cum argumentum à majori non procedat in pœnis; & deinde non infertur irregularitas nisi in casibus jure expressis. Ut rectius fundamentum ponatur in eo, quod non impediens, quando ex lege justitiæ impedire tenetur, habeatur pro faciētē; quo modo & ad restitutionem obligatur damni dati, *arg d. cap. quanta, ubi Gl.* quatenus tamen sine gravi suo damno potest impedire, alias non videtur teneri. Navarr. *d. loco num. 20. & seq & c 27. nu. 231.* Suar. *Disp 45. sect. 4. nu. 5.* Avila *d sect. 2. dub. 7.* Non obstat præmissis, quod iste casus non sit jure expressus, cum requirat factum, omittens autem non faciat; nam licet propriè non faciat, interpretativè tamen facere videtur, *c. qui non facit 1. 4. De R. I. in 6.* Hinc Medicus, qui ratione stipendii tenetur curare ægrotum, omittens erit irregularis, ex jam dicta ratione. Dico, ratione stipendii, nam si stipendium nullum à civitate habeat, non tam ex obligatione justitiæ, quam caritatis videtur obligari. Hinc etiam qui scit homicidium tractari, non revelans, si ex caritate sola, tenetur revelare, aliud, si ex justitia.

Q. XX. Quid si defendere proximum ex caritate volenti persuaserit, ne defendat, & indefensus alter occidatur, R. Nav. *d. c. 27. n. 231.* velle talem esse irregularem, *arg can. si quis viduam Dist. 50. & can periculosè de pœnit dist. 1.* propterea quod ex dissuadentis opere illicito videatur secuta iniusta deformatio. Contrariū 24

tamen posset alicui non malè probari, quod consilio tali adquiescens non sit irregularis, ut nec consulens debeat esse talis, cum sit causa magis remota. Et hoc in casu, quo tantum dissuasit illi, quantum ex caritate tenebatur proximum defendere; nam si ex justitia, ut prior omittens, ita & consulens incurret irregularitatem, cujus est causa. Dixi autem, si persuaserit, quia per violentiam, fraudem, aliamve injuriam à defensione proximi quem retrahens peccat contra justitiam. Nam licet volens defendere tantum teneatur, ex caritate tamen proximus habet jus, ne defensio ista impediatur ab alio per injuriam. Vid. Avila *d. dub. 7.*

25 Q. XXI. An fiat irregularis dans consilium ut quis se exponat casui, unde periculum sit mortis? R. Ita rectè videri, cum consulens alicui, ut se occidat, ex cæde secuta fiat irregularis, tamquam homicida; idem autem sit facere, & exponere se mortali periculo faciendi; consulere factum, & periculum, unde factum sequatur. Præterea ut est homicida sui, constituere se in proxima & temeraria mortis occasione, ita & idem periculum consulens dicendus est ad cædem concurrere. Et hoc, si consulat quis, ut alter illicitè se exponat periculo mortis. Nav. *d. c. 27 n 235.* Nam si ut licitè se exponat, quis consulat pro bono publico, pro justa patriæ defensione, non magis potest dici irregularis, quàm qui milites hortatur ad prælium, ut mox dicetur. Unde sequitur, non esse irregularem, qui consuluit alteri, ut moriatur pro fide, cum hoc nihil aliud sit quàm exhortari militem Christi ad fortiter potius occumbendum, quàm deviandum à sui Salvatoris doctrina, cum animæ interitu. Cov. *d p. 2. §. 5. nu. 6.* Quo modo ut non peccat amicum liberans cum periculo propriæ vitæ, ita nec consulens, qui nec directè nec indirectè intendit consulto mortem, sed magis periclitanti subsidium ferri. Vid. Avila *d sect. 2. dub. 5.*

26 Q. XXII. An si plures ex repentina occasione rixantes aliquem occiderint, omnes fiant irregulares? R. Ita rectè dici, sive omnes inflixerint vulnera letalia aut non letalia, sive unus tantum, *can. fin. XXII. q 8. ubi Glos.* qui textus indistinctè loquitur de omnibus una pugnantibus; cum eos tantum extra noxam ponat, qui nec impugnarunt, nec vulnerarunt, neque consilio aut auxilio sunt cooperati, sive nesciatur auctor; tunc enim omnes habentur pro auctore; ne scelus maneat impunitum, *l. Item Mela § sed si plures D. ad L. Aquil.* sive etiam sciatur, *d. can fin.* qui simpliciter loquitur. Nã licet alii non vulnerarint, vel non letaliter, sed unus tantum, auxilium tamen aliquod præstiterunt, cum comitari homicidam ad committendum maleficium, & adsistere, sufficiat ad cooperationem, atque ita ad irregularitatem. Ut non obstet, quod irregularitas factum requirat, *can fin. XV. q. 1.* quia hic factum ponit cooperatio. Non obstat textus *in d. l Item Mela § sed si plures,* qui vult, singulorum ictus considerari, ut solus ille puniatur, qui letaliter vulnerando occidit, nam hoc ita dispositum jure civili, Canonibus aliter visum, ut paret, *d. c. fin.* qui habet, *juxta statuta Canonum,* quibus indicatur, aliud esse jure Canonico, propter majorem consuetudinem. Plura Suar *d. disp. 45. sect. 3. n. 8. & seqq* Dicta eatenus obtinent, quatenus homicidium commissum ab habente sensum, qua de re paulò infrà.

De Homicidio causâ Defensionis, quod & necessarium vocant.

27 Defendere seipsum jure naturæ est licitum, etiam usque ad cædem aggressoris, *l. ut vim D. de just. & jure*; cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ; id est quod injuria non possit aliter impediri, & est tanta, ut cum tali nocumento proximi possit jure propulsari, quod in particulari judicare est prudentis. In foro conscientiæ potest quisque sequi judicium suæ conscientiæ, aut alterius docti & prudentis, bene excussis circumstantiis, quas & in foro contentioso diligenter examinabit Judex: qui primò advertet, an is, qui occidit, in periculo fuerit: per aggressionem alterius, aliàs non esset defensio. Ubi non erit necesse exspectare impetum aggressoris, eiusve ictũ; posset enim esse sera defensio, ut præveniens sit extra culpam, si desperet se alias inimicum prope aggredientem posse repellere. Et hoc, si sine mora aggressurus, nam si ex intervallo tantum, non erit licitum prævenire, quia alia via posset evadi periculum, Nav. *cons. 31. h. tit.*

Hinc

hinc inimicum gladio stricto ad se venientem sagitta petens, aut latronem emisso telo occidens, erit extra noxam. Et hoc si aggressio sit injusta, nam si justa, secus dici posset: ut in occidente ministros justitiæ, quos occidendo non justè a se repellit reus, & non citra irregularitatem cum non invadant, ut occidant, sed ut mandatum impleant, licet ex eius implemento posset subsequi mors. Secundò, an defensio fieri potuerit minori læsione proximi; nam si sufficeret mutilare, aut vulnerare, occisio erit immoderata, propter gravem culpam, quam continet in repulsione proximi. Tertiò, an defensio sit facta citra culpam talē, quæ non transeat in aggressionē. Nam si quis fugientem invasorem, etiam post acceptum vulnus, sequatur & occidat, aut mutilet, excedet moderamen inculpatæ tutelæ, cum fuga invasoris faciat cessare periculum invasi, qui proinde non excusabitur, si fugientem insequens occidat; nec excusabit vulnus acceptū, quia non tollit animum vindictæ, ut tradit Pont. *in c. significasti* 18. *in fine h. t.* Suarez *disp.* 46 *sect.* 1. *n.* 7. 8. & 9. Itaque homicidium in necessariam sui defensionem ut jure civili est extra pœnam, ita & jure Canonico excusat ab irregularitate. Et hoc omninò secundum jus novum, *Clem. un. h. t.* quod excusat eum, qui occidit vel mutilat invasorem, aliter mortem evadere non valens. Navarr. *in Summa c.* 27. *n.* 107. Covarr. *ad d. Clem. un. p.* 3. *§. unico.*

28 Verùm dubitatur, An & idem obtineat de jure antiquo? R. Negare *Gl. in c. sicut dignum §. Cler. V consilium h. t.* ubi dicit ad Ordines alios aspirare reum non posse. Pro quo videtur facere textus *in can. de his* 6. *dist.* 50. & alii similes. Contra tamen verius est, etiam jure antiquo extra irregularitatem fuisse occidentem in necessariā sui defensionem: & patet *ex can. qui à te dist.* 50. qui ait, eum canonicè non judicari, qui necessariò occidit. Facit, quod *d. Clem* non tam contineat verba inducentia jus novum, quam explicantia vetus. Nihil obstat *d. can. de his*, nam licet loquatur de homicidio facto in defensionem, non tamen necessariò, & non citra culpam, uti & loquitur *d. c.* 18 *h. t.* Nihil etiam obstat Trid. *Sess.* 14. *c.* 7. quod cum super homicidio necessario committit dispensationem Episcopo, videtur supponere, quod & tale inducat irregularitatem, quia loquitur in casu, quo reus excessit moderamen inculpatæ tutelæ. Itaque verior habet opinio, & olim & hodie moderamen inculpatæ tutelæ facere ex homicidio non infligi irregularitatem, eâ ratione, ne necessitas vertatur in culpam, & quod jure est permissum puniatur, contra *l. Gracchus C. ad l. Iul. de adult. d. Clem. un.* Quod obtinet non tantum in laicis, sed & Clericis, cum nec his sua vita sit negligenda: Ex dictis consequens est, si excedatur defensionis modus, occisorem non esse immunem ab irregularitate, cum ratio eius in eo locum habeat, scilicet defectus perfectæ lenitatis, nisi excessus sit levior, & inevitabilis. Covarr. *ad d. Clem. un. § 1 n.* 5.

29 Q. II. An ex injuria antecedente possit poni inculpata tutela in iniuriante se defendente contra injuriatum? R. Aut post moralem interruptionem iniuriæ datæ affectus injuria aggreditur iniuriantem, aut incontinenti in ipso iniuriæ actu. Priori casu moderamen inculpatæ tutelæ potest videri habere locum, cum prior injuria non sit circumstantia præsentis actionis, nec moralis eius causa. In posteriori verò casu quæstio est. Exemplum sit in adultero, qui deprehensus à marito in ipso facto, cum se invadentem occidit, non data alia evadendi via. Quæstio, inquam est. An

30 adulter possit dici hoc casu servasse moderamen inculpatæ tutelæ. R. Id negare Navar. *d. c.* 27. *n.* 238. & *cons.* 32. 34. 35. *h. t.* Movetur hoc argumento, quod dederit operam rei illicitæ & periculosæ ad homicidium, ut dans causam videatur & caussatum procurasse; præcipuè cum talem causset iniuriam, unde cædes sequi solet. Affirmantium opinio est probabilior, modò adulter circumspectè egerit, omninò removendi causam homicidii, non agendo incautè cum aliena conjuge, quia tunc immediata defensio est moderata, prior autem occasio remota, quæ non sufficit ad irregularitatem. Deinde sine culpa non contrahitur irregularitas ex privato homicidio, hic autē culpa deest, saltem quoad homicidium, licet non desit quoad adulterium: quod cum per se non ordinetur ad homicidium nisi valdè remotè, non sufficiet ad irregularitatem, cum non ponat sufficientem aggressionem per adulterium qui eam non intendit proximè, sed data occasione tantum se defendit, ut non possit non

videri defensor. Vid. Suarez *d. sect. 1. num. 10. & 11.* Nav. *De restit. lib. 2. c. 3. n. 348. & seq.* Avila *p. 7. Disp. 5 sect. 3. Dub. 3* Quod si fugiendo potuerit adulter evadere imperum mariti, tenetur fugere: quia non potest ulla tenus fuga isto casu videri ei turpis, qui ob turpitudinem, quam commisit, patitur impetum alterius. Itaque non tam inspiciendum, rei licitæ quis operam det, an illicitæ, sed an sit opus ordinatum ad homicidium. Suar. *d. loco n.*

31. * Q. III. Quid si invasus potuerit fuga evadere periculum? R. Videri laxiorem eorum opinionem, qui excusant occidentem, qui fuga poterat periculum evadere sine dedecore. Cujus opinionis videtur esse Felinus, in *c. suscepimus 10. h. t.* strictiorem verò eorum, qui minimè eum excusant, cui fuga fuisset dedecori. Navarr. *hic cons. 6. n. 4.* Covarr. *d. p. 3. §. 1. n. 4.* per text. *in d. Clem. un.* qui se fundant in eo, quod periculum aliter non potuerit evitari; quæ sententia tutior est. Probabilis tamen, tutaque videtur media sententia, scilicet irregularem non esse in casu, quo fuga non est sine periculo vitæ, aut gravis infamiæ nota, cum quod evitari non potest, sine gravi nota, moraliter judicetur inevitabile, quod moraliter sit necessarium viro bono evitare infamiam, cum fama vitæ æquiparetur, *l. isti 8. § penul. D. quod metus causa.* Ut iste casus dicendus sit comprehensus sub verbis *d. Clem. un.* Et hoc, si non dederit causam aggressionis, ut quia cũ uxore inventus, aut aliam injuriam intulit; tunc enim, si fugere possit, fugiendum illi est. Aliàs rectè resistet, idque si injuria incontinenti sit commissa, nam si diu præcessit, non est opus ista limitatione. Si verò fuga non sit futura dedecori, invasum occidendo, licet in foro civili possit dici extra noxam esse, coram Deo tamen talis non excusatur, nec in foro Canonico est extra irregularitatem, cum in eo deficiat moderamen inculpatæ tutelæ; atque ita ponatur defectus lenitatis, causa irregularitatis. Vid. Suar. *d. sect. 1 n. 5. & 6.* Avila *d. sect. 3. dub. 3. concl. 3.* Hinc communiter receptum, Clericum, cui pugnare turpe est, non etiam fugere, si malit occidere, quàm fugere, esse irregularem, *Gl. in d. c. 10 & in d. Clem. un.* ubi textus se fundat in eo, quod aliter periculum evitari nequeat: hoc autem in casu potest evitari sine ullo præjudicio, non corporis, quia potuit evitari, non honoris, quia fuga non est infamis, imò decens Clericum, *d. c. 10. in fine.* Quod dictum de vitæ defensione corporis à mutilatione, cum æquipolleat homicidio, quantum ad hunc tractatum, & injuria hæc sit gravior, quam ut quis eam sibi inferri debeat pati. Cov. *d. § 1. num. 2.* Adeò ut etiam in defensionem sui à mutilatione liceat invasorem occidere, si alias integritas membrorum propugnari nequeat.

32. Q. IV. Quid si non possit se quis tueri nisi cum periculo innocentis intermedii? Resp. Per innocentis interpositionem non eripi alicui jus defendendi se, à natura competens, ut eius cædes tantum per accidens videatur contingere, utpote non intenta, sed secuta ex opere licito & necessario: ut non possit dici operari irregularitatem, cum nullus ponatur defectus lenitatis. Navarr. *De restit. lib. 2. c. 3. n.* 147. Sic arcem aut urbem oppugnans, in qua sunt innocentes, non tenetur ideo minus eam oppugnare, ut nocentes puniat: & à triremi Turcarum invasus non tenetur à sui defensione cessare propter remiges Christianos, qui in ea sunt & lædi possent, quia damnum hoc per accidens illis contingit. Molina *de Iure & Iust. tract. 2. disp. 119.* Vide eundem de Christianis remigantibus *Disp. 115. & dicta ad D. h. t. n. 41.*

33. Q. V. An in defensionem honoris occidens sit irregularis? R. Cædem hanc potius videri spectare ad vindictam, quam ad necessariam sui defensionem, cum possit honor læsus competentibus actionibus recuperari. Ut videatur reus irregularis fieri, in eius non tam defensionem, quam vindictam occidens aut mutilans, etiamsi in foro civili homicidium huiusmodi faciat cessare pœnam ordinariam. Gail 2. *Obs. c. 100.* Quo modo dicentem, *Tu mentiris,* occidens hoc impedimento tenetur. Dico læsus; nam ante actualem læsionem licet eam impedire, si aliter honor salvus esse nequeat. Recentiores plerique tenent, licitam esse defensionem, etiam cum mutilatione aut cæde honorem lædentis. Quod facit, quod dictum ante, non teneri fugere invasum, si fuga illi sit allatura gravem infamiam, cum honor non sit viro bono minor, quàm vita. Quomodo & in defensionem pudicitiæ licita est cædes eam violare volentis, *l. 1. §. pen. D.*

Ad L.

Ad L. Corn. de ficar. cum pudicitiæ integritas cuius vis damni pecuniarii æstimatione majori recuperari nequeat. Vide dicta ad D. *eod. num.* 45.

34 Q. VI. Quid de cæde facta in defensionem rerum? R. Sententiam communem videri, occidentem non esse extra irregularitatem, etiam in casu, quo bona sunt omnino amittenda; ex ratione, quòd caritas obliget ad hæc bona concedenda proximo pro tuenda ejus vita. Deinde quia jus Canonicum tantum excipit defensionem propriæ vitæ, *d. Clem un.* in V. *quia mortem aliter vitare non valet*, propter necessitatem moralem, ut idem non sit tribuendum defensioni bonorum, quæ non tam necessaria. Facere eo videtur. *c. 2. h. t. in* V. *te tuaque liberando.* quasi tunc sit licita rerū defensio cum cæde alterius, quando simul & persona defendentis periclitatur. Eodem facit *c. suscepimus* 10. *h. t. in* V. *Expediebat potius post tunicam relinquere pallium, & rerum sustinere jacturam, quàm pro conservandis rebus vilibus & transitoriis in alios ita acriter exardescere.* Facit denique, quòd furem nocturnum jura & Canonica & civilia occidi permittant, non etiam diurnum, nisi se telo defendat, *l.* 4. D. *Ad L. Aquil. & c.* 3. *h. t.* Et ita Curiam tenere. Rom. tradit Navar. *in summa c.* 15. *n.* 5.

Verùm, his non obstantibus, in contrariā sententiam inclinare videtur. Covarr. *d. p.* 3. §. *un. in fine* ex ea ratione, quòd tale homicidiū sit inculpabile. Nec rectè objicies, quòd & homicidium à milite in justo bello, & à judice commissum sit inculpabile, nam in iis est voluntarium, cum illi se ingerant tali actioni: in hoc verò casu reus cogitur ad actionem ex causa solius defensionis, quæ ut licita quoad vitam, ita & quoad bona temporalia, quæ quodammodo vitæ comparantur, *l. Advocati* C. *De advoc. divers. judicior.* Facit *c.* 2. *in fine eod in* 6. ubi non est irregularis accusans turē ex ista causa, ut nec sit dicendus irregularis bona defendens. Aliàs daretur licentia pravis hominibus alios bonis suis spoliandi qui hac via constituerentur in gravi necessitate; & ut non constituantur, per bonorum partem ablatam, ad necessitatem, si tamen ea sit sufficiens ad pœnam laquei, quidni & sufficiens ad defensionem cum rapientis nocumento? Quo facit *d. c. 2. h. t.* ubi dum dicitur, *te tuaque defendendo*, non debet dici copulatim utrunque requiri, quia alias sequeretur absurdum, vitā scilicet in periculo existentem; si non simul bona periclitentur, defendi non posse; sed signum copulativum accipi debet disjunctive: pro, *vel*, argum. *c. verum sup. De jurejur.* ubi dum causa vitæ & rerum servandarum jurantes absolvuntur, necesse non est copulatim illa duo concurrant, cum alterum sufficiat, & causa rerum conservandarum, quibus sustinetur vita salusque nostra, quæ sunt nobis proviatico, ut ibi ait Cuiac. sit sufficiens ad absolutionem a juramento ab invitis præstito. Nec est infrequens *Et* pro *vel* poni, ubi id materia exigit, *l. sæpè* 53. *D. de V. S. ubi* Alciat. Quod ita procedet, si res sint magni momenti, nam pro re minima non videtur concessum jus defensionis, cum tanto proximi detrimento. Præterea si desit probabilis spes recuperandi (spes) alia via; nam aliàs defensionis modus non esset extra culpam. Navarr. *d. c.* 15 *n.* 2.

Non obstant pro altera parte adducta, nam solutio ad *d. c.* 2. patet ex dictis. Quantum ad *d. Clem. un.* etsi tantum de vita propria loquatur, non tamen excludit bona, quia ad vitam spectant, uti dictum. Et quod non ad solam defensionem vitæ sit textus iste restringendus patet ex *can. Quia te dist.* 50. ubi etiam ad tuendam libertatem cædes facta non sponte mea dicitur esse extra culpam: quod se aliter haberet, si textus in *d. Clem. un.* esset strictè intelligendus, ut loquitur. Nec facit, quod libertas passim æquiparetur vitæ, quia & bona vitæ æquiparantur: ut, cum restrictio textus hac in materia sit odiosa, extensio verò favorabilis, hæc sit potius admittenda.

Quantum ad *d. l.* 4. *D. Ad. L. Aquil. & d. c.* 3. *h. t.* accipienda est decisio eorum in casu, quo fur diurnus fugari potest, qualis sine culpa non occiditur. Nec faciunt verba, *se se telo defenderit*, applicanda enim non tantum ad defensionem vitæ, sed & rerum, quæ si salvæ haberi possunt contra vim furis diurni, non rectè is occiditur; sin autem nequeant haberi salvæ, propter imperum furis, qui armis agit, quidni defensio est licita? Quantum ad *d. c.* 10. in illo non agitur de necessitate vitandi nocumentum, uti nec agitur de eo in *c. significasti* 18. *h. t.* Et hanc opinionem communem esse tradit Iul. Clarus, alios allegans, §. *Homicidium n* 25.

& 27. Vid Suarez. *d. disp.* 46. *sect.* 2. *n.* 2. & *seqq.* Avila *d. sect.* 3. *dub.* 4. Navarr. *de Restit. lib.* 2. *c.* 3. *n.* 195. Obtinet etiam hæc opinio non tantum in laicis, verùm & in Clericis, quos non minus decet vitam & bona ad vitam necessaria defendere, quàm laicos, ut patet ex *c. Olim* 12 *sup. de restit. spoliat.* ubi Clericus invasorem possessionis incontinenti potest repellere: & *c. dilecto de sent. excomm. in* 6. ubi Clerico contra spoliatorem permissa est rerum defensio contra violentiam eas invadentium.

35 Q. VI An advocans alios in justam sui defensionem, per quas occiditur aggressor, sit irregularis? R. Non esse, cum ut per se corpus aut bona defendere ei licet, ita & per alios licere debeat; quia per alios faciens per se facere videtur. Nav *c.* 27. *n.* 212.

36 Q. VII. An taliter advocati sint extra noxam. Id omninò negare Nav. *d. c.* 27. *n.* 213. & velle eos irregularitatem incurrere, non tantū quia talis in defensionem extranei invasorem occidat, sed & patris, matris, etiam in casu, quo aliàs caperetur civitas, aut exercitus fugaretur, ex ratione, I. quia nulla necessitate prematur, & æquè sit diligenda unius proximi vita, atque alterius. II. Quod exceptio in *d. Clem un* tantùm loquatur de propria vita. Quibus non obstantibus, verior est sententia contraria, quam ut talem amplectitur Cov. *d. §. un n.* 5. ex eo, quod licitum sit innocentem defendere etiam cum periculo invasoris; cum magis sit diligendus innocens quàm nocens, atque in pari caussa sit potior. Quo omninò faciunt textus in *can. error dist.* 83. *can. non inferenda* xx111. *q.* 3. & *d. c. dilecto*, qui participem culpæ faciunt non impedientem mortem proximi, & negligentem videri fovere eum, qui injuriam infert. Præterea irregularitas non contrahitur nisi per culpam, aut per spontaneam voluntatem, hic nec est culpa, nec spontanea voluntas, cum tantum sit intenta defensio; per accidens autem sit occisio, sine qua obtineri non potuit defensio. Denique si advocans in auxilium non est irregularis, etiam arma præbens, ut fatetur Navar. *d. c.* 27. *n.* 212. non est ratio, cur advocatus sit irregularis, cum quod per nos possumus, possimus & per alios. Ubi si contingat advocatum occidi, non poterit dici ea res nocere advocanti, qui licitè eum advocavit, *d. c. Dilecto*, Dicta procedunt non tantùm si defensio proximi cadat sub obligationem, quo casu non est dubium non esse occisionem voluntariam & culpabilem: verum & in casu, quo non cadit sub obligationem, cum & illo sit licita proximi defensio non magis culpabilis, quàm ab ipso advocante facta; nec tam intenta occisio quàm defensio per vim exorta ab iniquo aggressore. Ut secundùm *d. Clem. unicam.* sit & talis advocatus extra irregularitatem, non obstante, quod illa tantum excipiat defendentem vitam propriam; eadem enim ratio subest in defendente vitam alterius injustè per alterum invasi. Et hoc eò magis, quo propinquior est persona, quæ defenditur, ut pater, mater, quamvis contrarium velit Navar. *d. loco n.* 213. Vid. Suar. *d. disp.* 46. *sect.* 3. Avila *d. dub.* 4. *vers. Denique*, Pet. a Navarr. *de Restit. d. c.* 3. *num.* 418. & *seqq.*

37 Q. VIII. An in defensionem Reipub. occidens sit irregularis? R. Hoc adfirmare Navarr. *d. loco n.* 215. & *c.* 15 *num.* 2. ductum I argumento judicis, qui cum teneatur occidere malefactorem, tamen fiat irregularis. II. Quod *d. Clem. unica* tantùm excipiatur propriæ vitæ defensio. Contrarium tamen verius, cum irregularitas non contrahitur nisi per homicidium volitum, quale non est; de quo agitur, cum quilibet teneatur ex ratione naturali defendere patriam. Atque ita cum defendens, etiam occidendo exerceat actum virtutis obligantis sub peccato (cuius obnoxius esset omittens) non potest dici contraxisse defectum perfectæ lenitatis; ut sub finali clausula, *d. Clem.* etiam hic casus dicendus sit contineri. Non obstat arg. sumptum à judice, nam homicidium ab eo mandatum est voluntarium in causa, dum sponte adsumit, vel non ita coactè officium judicis. Hoc autem in casu non est volitum in causa, quia defendere cogitur. Videantur plura in simili apud Cov *d. §. unico, n.* 5. & Pet. à Nav. *d. c.* 3. *n.* 419.

38 Postremo quæri posset, An in conservationem vitæ matris liceat dare pharmacum, quo fœtus in utero extinguatur? R. Videri id non licere, si partus jam sit animatus, quia non potest quis directè occidere innocentem, ut alium servet. Si necdum sit animatus, volunt posse dari pharmacum directò tendens in curationem matris, etiamsi inde posset contin-

gere

gere abortus; prævalet enim vita matris,quæ gravius sentit et detrimentum, quam caussatur indirectè ex abortu. Si probabiliter aliàs utrumque moriturum, volunt sine culpa remedium matri adhiberi posse. Nihil obstante *c. si aliquis 5. h. t.* quod vult ut homicidam esse damnandum, qui abortioni dat caussam, quia loquitur de eo, qui sine causa id facit, & sic culpam committit, quæ hoc in casu nulla est,ut explicat. Nav. *c. 25. n. 62.* Cov. *add. Clem. un. p. 2. §. 3. n. 1. in fine.*

De Homicidio publicâ auctoritate à Judice vel ejus ministris commisso.

39 Licitum esse huiusmodi homicidium, uti & mutilationem, quando id crimina exposcunt, non est dubium, neque enim aliàs posset esse tuta inter improbos innocentia. Oritur tamen ex eo secundum Canones irregularitas, *c. Clericis & c. sententiam sup. ne Clerici vel Monachi &c.* cum sit omninò voluntarium: ingerit enim se tum judex, tum ministri illi ministerio & actioni, per q maximè contrahitur defectus lenitatis, in q o ponitur tota ratio irregularitatis. Ut non obster, quod sententia sit justè prolata, cædes vel mutilatio subsecuta sit inculpabilis; tantum enim quæritur, an fuerit voluntaria, in se vel sua causa, qualis est hac in parte.

40 Hinc Judex ferens sententiam capitalem fit irregularis, sive laicus sive Clericus. Etsi enim pleraq; loca de Clerico loquantur, non minus tamen in illo,quàm in hoc,deficit lenitas, ut satis colligitur ex *can. 1. dist. 51.* Non aliàs autem hæc irregularitas incurritur, quàm secut a morte ex qua caussatur. Sententiæ nomine comprehenditur quodcumque præceptum ad mortem tendens, cujusmodi est & sententia,quæ privat alimentis,unde reus postea moritur. Covar *d. p. 2. §. 5. n. 7.* Sub judicis nomine continetur & adsessor, consultor, exhortator, & quilibet alius ad sententiam ferendam concurrens; Pontifice tamen inferior, quem irregularitate non adfici ex eo patet, quod hæc sit juris humani, supra quod est Pont. ut dictum supra, *De constitut.*

41 Ubi Primò quæritur, An Princeps vel Dominus temporalis, uti Episcopus, vel alius Ecclesiasticus, cui est temporalis jurisdictio, mandando eam aut delegando contrahat irregularitatem, subsecuta cæde per delegatum? R. Minimè, si commissio fiat purè ac debito modo, non determinatè ad pœnam mortis, alioqui non tam committeretur jurisdictio, quàm executio sententiæ latæ per delegantem. Puta delegatio erit, quando indifferenter jurisdictio datur ad exercendam justitiam, sive in genere quoad omnia crimina, sive in specie quoad tale factum; juxta *c. fin. ne Cler. vel Monachi in 6.* quod cum loquitur de delegatione in particulari, multò magis obtinebit in generali. Nam quò commissio est generalior, hoc magis abstrahit à concursu ad pœnam mortis. Non obstat, quod commissio videatur causa homicidii, quod sine ea à tali non contigisset; nam voluntas committentis non fertur ad homicidium, sed ad exercitium justitiæ, cuius nomine data jurisdictio, ex qua reliqua consequentia respectu committentis sunt accidentaria Covarr. *d. §. 5. n. 8.* Suar. *de censuris disp. 47. sect. 1. n. 5. & 6.* Avila *p. 7. disp. 5. sect. 2. Dub. 4.*

42 Q. II. An injusta delegati sententia adficiat delegantem? R. Non magis quàm justa; cum iniquitas alterius non debeat alteri nocere, qui non est particeps: neque enim tam delegatus movetur à delegante, quàm à se & sua malitia. Nisi tamen subsit culpa delegantis, qui cum morali periculo committendæ injustitiæ sine sufficienti examine & cognitione personæ delegavit jurisdictionem, cui ideo effectus meritò imputatur. *Gl. & DD add. c. fin. Ne Cler. vel Monachi in 6.* Suar. *d. sect. 11. num. 9.*

43 Q. III. An ponens leges sanguinis fiat irregularis? R. Non videri, quia talis actio non ordinatur per se ad homicidium, verùm ad bonam gubernationē, ut delicta caveantur. Estque talis legum constitutio magis indifferens, quàm ut sufficiat ad irregularitatem. Unde & consulens tales leges ex vi actus, non est irregularis: ut nec dicens ex iis legib. deberi pœnā mortis. Si tñ. in universali & abstracto dicat, & merè speculativè; aliud si practicè, & in particulari, quoad certā personam, concurrit enim ad eædem, subsecuta morte. Idem dicendum de

de docente in Scholis leges pœnales, in generali & theoricè; nam in particulari docendo moveret ad sententiam ferendam & sic influeret ad cædem non citra irregularitatem. Nisi judex, qui consulit, aut docetur sit promptus ad cædem, ut docens aut consulens nihil possit dici cooperari, secundum dicta *sup. eod. n.* 17. Idem statuendum in concionatore, dum generaliter è cathedra monet judices, servent leges, Remp. perditis hominibus purgent, qui non potest dici concurrere. Suarez *d. loco n.* 8. Avila *d. sect.* 2. *dub.* 6.

44 Q. IV. An judices Ecclesiastici reos convictos tradentes brachio sæculari incurrant irregularitatem? R. Per laicos reos brachio traditos sæculari minimè incurrere, quippe qui non tam tradantur, quàm relinquantur brachio sæculari, *Glos. in c. ad abolendam V. laicus sup. de haret.* De Clericis verò traditis majus dubium videri posset, eò quod per eorum traditionem videatur dari causa cædis, qua alias adfici non possent. Idem tamen de iis dicendum qui licet dicantur tradi brachio sæculari, non tamen tam facienda vis in verbo *Tradi*, quàm respiciendum id, quod agitur. Neque enim Ecclesia directè caussat mortis pœnam, sed per consequentiam tantum, privando scilicet privilegiis, quæ impediebant, quò minus laico in Clericum esset jurisdictio, *c. Novimus inf. de verb. signif.* Covarr. *d. §.* 5. *n.* 6. Suarez *d. sect.* 1. *n.* 10. & 11.

45 Q. V. An Ecclesiasticus judex isto casu debeat pro reo intercedere apud laicum judicem, in cuius manum incidit Clericus? Resp. Ita insinuari *d. c. novimus*, quod habet, debere efficaciter intercedere, ad hoc, ut quantum in se est Ecclesiasticus judex ostendat animum absolvendi potius, quàm damnandi, quod præ se fert pietatem, & facit non concurrere ad cædem subsecuram, ut non sit intermittenda hæc intercessio. Efficaciter autem intercedere non est absolutè petere, ut non occidatur, sed quatenus justè & licitè id fieri potest. Quo modo non erit ficta ista intercessio, etiamsi fiat pro hæretico pertinaci, qui supplicio est adficiendus certissimo, cùm faciat, ut & hoc in casu Clericus intercedens non videatur appetere pœnam sanguinis, & sic non concurrere. Covarr. *d. §.* 5. *n.* 6. Suar. *d. loc. n.* 12. Et posito, quòd fictè intercedat exterius, facit tamẽ illa exterior intercessio, ut non concurrat ad cædem atque ita irregularitatem non adficiatur, ut mox dicetur.

46 Q. VI. An accusator fiat irregularis? R. Si justa fuerit accusatio, sive coram Clerico intentetur, qui non potest inferre pœnam sanguinis, sive coram laico, non fieri irregularem accusatorem, tantum petendam emendam sibi fieri, & provideri, ne in posterum contra se tale quid committatur; cum protestatione tamen, quod vindictam aut pœnam sanguinis non intendat, juxta textum *c.* 2. *eod. in* 6. quod & permissum Clericis, ne detur pravis hominibus eos divexandi in bonis, aut persona licentia. Ratio est quòd talis actio non tam censeatur cooperatio ad mortem, quàm justa sui & suarum rerum defensio. Ubi protestatio omninò necessaria est, ut tollatur exterior occasio vel indecentia, quando est tale crimen, cui proposita deformatio. Alias non erit opus protestatione, cum deformatio subsecuta non tam accusatori, quàm judici veniat imputanda. Navarr. *cap.* 27. *n.* 214. Tutius autem, protestationem statim, ab inchoata accusatione interponere, etiamsi omissam sufficiat ante sententiam interponere, cum & tunc effectu suo non careat; & *d. c.* 2. nihil aliud præscribatur, quàm ut interponatur Covarr. *d. §.* 5. *n.* 2. Suar. *disp.* 47. *sect.* 2. *n.* 2. Non obstat, quòd accusator videatur cooperari cædi subsecutæ, cum eo cessante non fuisset subsecuta; quia si non foret fidelibus liberum jus suum postulare accusando, magna licentia daretur improbis nocendi innocentibus. Deinde cooperatio illa impeditur per protestationem. Dixi, si justa sit, nam injusta delictum continet, facit accusantem concurrere, ac dare caussam subsecutæ morti injustæ, quem non excusat protestatio inutiliter proposita. Protestatione itaque omissa, erit accusator irregularis, cum is censeatur intendere mortem accusati, quæ & secuta est, quod imputet sibi, qui omisit remedium à jure concessum.

Protestatione hac non est opus in accusante coram judice Ecclesiastico, qui non potest procedere ad pœnam sanguinis, etiamsi forte tradat brachio sæculari convictum reum, cum actio accusatoris terminetur in sententia Ecclesiastica, & judex brachio tradens sæculari non fiat irregularis. Suarez *d. sect.* 2. *num.* 18.

Non

Non est etiam necessaria protestatio in casu, quo accusatio continet crimen leve, licet judex excedens limites justitiæ condemnet ad mortem, cum malitia judicis non debeat nocere accusatori, qui eam rem non potuit prævidere. Covarr. *ad Clem. un. h. t. p. 2. §. 5. vers. Nono.* Uti nec nocet, si reus coniectus in carcerem, postea aliis criminibus cumulatis, morte multetur, quia tantum remotam caussam dedit prior accusans. Navarr. *d. cap. 27. num. 214.*

47 Q. VII. Quid si Clericus accuset criminaliter, petatque vindictam, protestans tamen, quod non petat deformationem? R. Posse videri non incurri eo casu irregularitatem, propter protestationem interpositam, secundùm requisitum *d c. 2 eod. in* 6. Verius tamen, nihil prod. esse protestationem, cum *d. c.* 2. tantum loquatur de accusantibus in caussa civili, vel etiam criminali prætendentibus tantum suum interesse, ut patet ex V. *querelam* & *emendam.* Non petit autem interesse, qui agit ad vindictam, cum non sit in sua manu, limitare pœnam jure statutam. Ut taliter petens videatur concurrere ad deformationem secutā ex sententia judicis; nihil obstante protestatione, quæ facto contraria nihil operatur. Felin. in *c. Postulasti, h. t.* Suarez *d sect. 2 n. 16. & seq.* Avila *d. disp* 5. *sect. 2. dub.* 10.

48 Q. VIII. An laico sit necessaria protestatio? R. Loqui quidem *d c. 2.* de Clerico accusante, esse tamen & necessariam laico, cum in isto cap. requiratur protestatio, non tamquam gravamen, sed potius remedium à jure ad inventum, ad vitandam irregularitatem & moralem concursum ad homicidium: quæ ratio & in laico obtinet, ut dicenda sit & decisio locum habere Navarr. *d c. 27. n. 213.* Suarez *d. Disp. 47. sect. 2. n. 5.* Avila *d. sect. 2. dub. 9. vers. ex quo.*

49 Q. IX. An hæc protestatio debeat fieri ex animo? R. Id velle Navarr. *d. c 27 nu. 216.* scilicet protestationem, quam desiderat jus, esse veram, non mendacem & fraudulentam. Contrariam tamen sententiam amplexus Covarr. *d §. 5. n. 3.* quam & ante eum tenuit Felin. in *d. c. Postulasti in fine*; cum licet verba non salvent hominem in foro exteriori, & fraudulentiam non requirat nec approbet lex, non tamen eam excludat, sed admittat ut sufficientem, cum per eam intendat evitare concursum ad cædē subsecuturam. Quam etiam evitabit simulata protestatione, per quam cum judex non excitetur ad sententiam sanguinis, quantum ex parte accusantis, non est ratio, quare accusans censeatur concurrere, cum fecerit ad evitandum ea, quæ jura præscribunt, etiamsi intentionem aliam habuerit, quæ est interna; in actus autem internos lex humana non feratur. Unde colligitur, protestationem externam tantum excusare ab irregularitate, non etiam internam: ut accusans non habens animum, ut occidatur reus, non tamen excusetur ab irregularitate, quia non satisfecerit Canonici expressā protestationem acquirenti, Covarr. *d. § 5. n. 2. vers. Septimo* Suar. *d sect. 2. nu. 3.*

50 Q. X. An ut protestatio hæc sit utilis, requiratur, aliud desit remedium ad damnum recuperandum? R. Non videri, cum textus absolutè loquatur, & non concedat solum accusationem propter damni reparationem, verum & propter providentiam in futurum, ne tale quid amplius committatur. Qualis petitio superest etiam in casu, quo aliter satisfieri potest, aut satisfactum sit.

51 Q. XI. Quid si certum sit moraliter judicem sanguinis pœnam illaturum? R. Nihilominus irregularem fore accusatorem, modo non inducat judicem ad iniquam sententiam per falsas probationes, quæ facerent protestationem nihil prodesse ad evitandam irregularitatem, propter modum iniquum, quo utitur, qui non est extra culpam.

52 Q. XII. *An* fiat irregularis, petens, ut accusatus capiatur, aut demonstrans locum, ubi capi possit? R. Non videri, cum enim accusatio sit licita ob compensationem damni, quidni & reliqua, quæ eo tendunt? cum eiusdem sint rationis, prævia tamen protestatione, secundum *d c. 2. eod. in* 6. Quo modo Navarr. *Conf. r. hoc tit.* tenet, posse furem detineri, vel locum indicari, ubi lateт, si medium tale sit necessarium ad sententiæ effectum & satisfactionem accusatoris. Et hoc, quando fur est fugitivus.

53 Q. XIII. Quid si non sit fugitivus? R. Navar. *d loco* negare, talem detineri posse, aut demonstrari locum, ubi latitet, citra irregularitatem, quod medium hoc non sit necessa-

rium ad satisfactionem, quæ aliter procurari potest. Verùm tutior sententia est non distinguentium, & admittentium indistinctè detentionem furis, vel indicium esse licitum, etiam circa irregularitatem. Quo facit argum. *c. Tuanos in fine h.t.* in quo non constituitur irregularis, qui dedit indicia, quibus fur, qui res suas sustulit, convincitur. Covarr. *d. §. 5. n. 4. in fine*, Suarez *d. sect. 2. n. 19 & 20.*

54 Q. XIV. Quid igitur dicendum de eo, qui acclamando & vociferando caussat mortem furis? R. Idem in eo obtinere, quod in casu priori; cum hoc medium sit justum ad habendam satisfactionem, modo postea protestetur. Quod omninò procedit, si fur per judicem supplicio adficiatur, quia acclamatio non est causa cædis immediata. Aliter quidam volunt, si contingat cædes per convocatos privatos homines. Abbas in *cap. Significasti 18. num. 12 hoc tit.* Et hoc, si incautè clamaverit; nam si tantum voluerit capi, aut fugari, in rerum suarum defensionem, non est, quod factum alienum ei noceat. Innoc in *d. c. 18.* cum secundum dicta ante, non minus per nos quàm per alios res nostras defendamus. Covarr. *ubi sup.* Suarez *d. loco num. 21.* Avila *d. sect. 2. dub. 15.*

Hæc ita in causa propria, in qua accusatio cum protestatione est extra noxam, propter rerum suarum justam defensionem.

55 Q. XV. An in aliena causa accusans sit irregularis? R. Talem non excusari ab irregularitate, per *d. c. 2. eod in 6.* quod loquitur tantum de suis malefactoribus, ex eo, quod defensio juris proprii sit maximè naturalis, ideoque à Canonibus hac in parte permissa: ut videatur non obtinere in caussa aliena, in qua non eadem necessitas. Volunt tamen denuntiationem hac in caussa esse admissam, cùm nullibi inveniatur prohibita, quatenus agitur de futuro proximi malo avertendo, ex lege charitatis, subveniendo & liberando proximum, ejusve res à periculo; si tamen desit alia via divertendi damnum, & præmittatur protestatio, quod denuntians intendat solum impedire damnum proximi, non etiam aliam punitionem. Navarr *d c. 27. n. 213.* Covarr. *d. §. 5. n. 5.* Suarez *d. sect. 2. n. 11.*

56 Q. XVI. An ferens testimonium in caussa sanguinis? R. Esse omninò irregularem, ex communi opinione, quia testis dicto suo caussat homicidium, ita ut protestatio non in sua, sed in aliena caussa agenti non prosit, cum per eam non desinat suo testimonio influere in sententiam mortis, *can. Si quis viduam Dist. 50.* ubi etiam conscius homicidii facto aut consilio, habetur irregularis ad Ordines. Covarr. *d. §. 5. num 5 in fine.* Navarr. *d. c. 27. num. 213* Suar. *d. disp. 47 sect. 3. in prine.* Quod ita omninò procedit, quando quis voluntariè testimonium perhibet in caussa sanguinis.

57 Q. XVII. Quid si coactè, ex præcepto Judicis aut Superioris, aliove justo metu? R. Posse videri, non poni irregularitatem, cum actio ista non sit voluntaria, sed coacta, ex necessitate præcepti, ut removeat culpam, atque ita & irregularitatem, ex delicto aut defectu lenitatis. Facit *d. c. 2. eod in 6.* quod permittit Clericis accusare, cum protestatione, idque ideo, ne alias detur malefactoribus licentia invadendi Clericos; quæ ratio foret inefficax, si Clerici non possent producere testes immunes ab irregularitate. Quod ut ita rectè procedat in ferente testimonium in caussa civili, quando directè non agitur de caussa sanguinis, sed tantum interesse alicujus; ut subsecuta indirectè condemnatio ad pœnam sanguinis non constituat irregularem ferentem ex præcepto testimonium, cum dederit operam rei licitæ, & per se non sit cooperatus illi effectui: aliter tamen dicendum est, si directè agatur in causa digna morte, aut mutilatione quæ subsecuta. Neque enim excusari potest testis ab irregularitate, ratione præcepti, aut etiam metus gravis cadentis in constantem virum, quia huiusmodi actus sunt accidentales & extrinseci, qui non considerantur, sed ipse concursus tantum, qui hic directè & per se tendit ad deformationem. Ut nihil sit caussæ, ex qua excusatio sumatur pro teste, qui non in propria, sed aliena caussa agit, ut ei non possit prodesse decisio *d. c. 2.* Non obstat *c. Tuanos 19 §. fin h. t.* in quo non videtur testis irregularis; nam in illo non agitur propriè de teste, sed de dante indicia quædam valde remota ad pœnam sanguinis; ut ad eam non possit dici concurrere, nisi remotè, qualis concursus non sufficit. Non obstat etiam *c. Qui cum fure 4, inf. De furtis*

ibi

ubi non solum furti dicitur teneri fur, sed & ille, qui fuit conscius, cum indicat; quia non agit iste locus de indicando fure ipso, sed re furtiva tantum, ut recuperari possit. Vid. Navarr. *d c.27.n.212.* Suarez *d sect.3.n.4. & seqq. & alii ab iis relati.*

58 Q. XVIII. An Advocatus fiat irregularis R? Eum non excusari, si stans ex parte actoris reum condemnari fecerit, cum influxerit ad pœnam istam docendo, movendo suis argumentis, Covarr. *d.§.5.n.5.* Suarez *Disp.4.sect.4. nu.3.* Deinde facit, quod in *d.c.2.* tantum excipiatur accusator in propria caussa, non agit autem in propria caussa Advocatus. Quod si pro reo steterit, cui nihilominus pœna infertur, cum ex eius actione non sequatur deformatio, dicendus excusari ab irregularitate, cum neutiquam possit dici influere ad pœnã. Nisi imperitiæ aut negligentiæ eius possit imputari condemnatio rei, quia ea reddet obnoxium Advocatum. Si verò contigerit actori inferri pœnam talionis, ex eo, quod probetur fuisse calumniatus, non erit immunis eius Advocatus, qui actorem moraliter in tali constituit periculo; nisi bona fide nixus justam eius caussam esse existimaverit; excusat namque ignorantia à delicto. *Glos in can.1. Dist* 50. Navarr. *d cap.27.num.212* Suarez *d. 47.sect. 4. n 5 & 7.*

59 Q. XIX. An accusatore succumbente, & pœna adfecto Advocatus rei fiat irregularis? R. Neutiquam, quia non caussaverit istã actoris pœnam, sed tantum reum defenderit, nec egerit contra justitiam, nec sit versatus circa opus, quod propriè & per se influit in homicidium, quod tantum remote & per accidens ex eius actu resultat. Nisi defendendo reum, simul egerit in actorem, petendo talionem, cum sit caussa moralis pœnæ, subsecutæ: quo casu reum petentem emendationem accusatoris, extra irregularitatem ponet protestatio juxta *d.c.2.* Covar. *d loco* Suarez *d. loco n. 5*, dummodo petitio rei non tendat directò ad vindictam aut pœnam, quia protestatio, ut facto contraria, cum non sublevaret.

60 Q. XX. An scribens vel dictans sententiam capitalem? R. Fieri irregularem, cum talis concurrat ad deformationem; uti & scribens dicta testium, ea publicans, scribens aut dictans litteras, quibus jubetur deformatio; præparans furcam, ligna, quibus comburatur reus, præparans vel dans gladium, laqueum. Quorum ratio est, quod tales voluntariè concurrant ad mortem alterius; quatenus tamen subsequitur. Nam si ante applicationem dictorum instrumentorum reus fuerit mortuus, cessat irregularitas, cum hic non sola intentio, verum & effectus inspiciatur. Hinc fasces præparans, quibus post mortem cadaver rei comburatur, aut ignem supponens, non est irregularis; quia cædi eius, qui jam mortuus est, non potest videri cooperatus. Navarr. *d.c. 27.n.217.*

61 Q. XXI. An adsistentes in loco supplicii? R. In laicis non esse dubium, cum pura adsistentia, sine ullo genere cooperationis, non possit ponere caussam huius defectus, in Clericis verò dubium aliquod subesse, ob textum in *c. Sententiam sup. Ne Clerici vel Monachi*, quo Clericis prohibetur spectare supplicia. Dicendum tamen, & in his puram præsentiam non inducere irregularitatem, cum id nullibi exprimatur; nec sit ratio, cum non ponat concursum. Peccare tamen eos vult Navar. *d.l.nu. 214.* si sint in sacris constituti. Quod posset admitti quoad peccatum veniale, non etiam quoad mortale, propter materiæ levitatem, nisi subsit scandalum. Dixi, puram præsentiã; nam si præsentia sua auctoritatem præbeant executioni supplicii, ex omnium sententia incurrent irregularitatem, propter concursum, *c. Ex litteris inf De excess Prælat.* Unde Religiosis, qui adsistunt reis, cavendum, ne verbo vel facto indicent, quo supplicio promoveant vel accelerent, quia non forent extra irregularitatem. Suarez *d sect 4. in fine.*

De Homicidio contingente in bello.

62 Spectat ad publicam auctoritatem homicidium in bello commissum; quod vel justum est, vel injustum; defensivum vel aggressivum. In bello justo defensivo commissa cædes non magis inducit defectum, de quo agimus, quam facta in necessariam sui defensionem, eadem suadente ratione. Justum autem est bellum, cui subest justa caussa ad resistendum inimico, in defensionem agrorum, larium seu patriæ, quæ & propriæ vitæ præ-

ferenda. Qua in re non est separanda conditio Clerici à laico, per *cap. 2. sup. de immunit Eccles.* ubi dicitur tempore necessitatis ad portarum & murorum custodiam teneri Clericos: quæ custodia non potest debitè fieri, nisi per rejectionem eorum, qui violenter aggrediuntur, quales sine cæde vix repelluntur. Covarr. *d p. 2. §. 3. num. 1 in fine.* Suarez *Disp. 47. sect. 6. num. 1. & 2.* Aliud est in bello justo aggressivo, cum justitia ab irregularitate non excuset, cæde subsecuta, *can. Si quis & can. Aliquantes. Dist. 51.*

63 Q. An Dux exercitus non percutiens, sed incitans suos ad pugnandum, sit irregularis? R. Non videri, cum aliud sit, incitare ad rem strenue gerendam, aliud provocare directo ad homicidium. Illo enim casu remotè quis ad homicidium concurrit & per accidens Covar. *d. p. 2 §. 3. nu. 2.* ubi tenet, posse etiam Clericum interesse bello justo, propter pia opera, non tamen militare. *c. Ex multa §. fin. sup. de voto:* posse citra irregularitatis periculum cohortari milites ad strenue pugnandum, non tantum ante actualem congressum, *can. Maximianus XXIII. q. 3.* verù & in ipso conflictu, cum non magis hoc casu ad homicidiū concurrat proximè, quàm priori; nisi & ipse percutiendo deformet. Navarr. *c 27. nu. 217.* Idem obtinebit, si Clericus bello justo intersit, contra prohibitionem Ecclesiæ aut Superioris: culpa enim hæc inobedientiæ nimis est extrinseca homicidio, nec reddit illud magis voluntarium; cum prohibitio ista non tam sit facta intuitu vitandi homicidii, quam propter decentiam Clericorum, quos minus decet bellis interesse. Clericus non positus in sacris, militans peccat quidem, cum talis actio sit multum aliena à ministerio altaris, cui destinatur, *d. c. Ex multa §. 1. can. Clerici cū seqq. XXIV. q. 8.* non tamen incurrit irregularitatem, si non caussaverit ullam deformationem, *c. Petitio hi t.* Vid. Suarez *d. sect. 6. n. 7. 8. 9.*

64 Q. II. An dantes arma militibus? R. Ejusdem rationis esse, dare arma militibus ad pugnam, atque ad cædem incitare, etiamsi intentione ad cædem committendam dentur, cum intentio interna nihil operetur, nisi aliquo modo exierit in actum exteriorem. Navar. *d. c. 27. num. 216.* Suarez *d. loco n. 6. in fine.* Quo modo textus, in *c. Quod in dubiis inf. de pœnis,* accipiendus de ita incitante, vel arma dante, ut constituat caussam propinquam ad deformationem per actum aliquem externum.

65 Militans in bello injusto est irregularis, secuta deformatione alicuius sive per militantem sive per alium, *can. Si quis Dist. 51.* propterea quod cooperetur ad homicidium, cuius omnes censentur una caussa moralis; exceptis iis, qui tantum adsistunt, pacis componendæ caussa, aut spiritualis ministerii. Navarr. *d. loco.* Idem dicendum de invitante ad bellum injustum, & ad illud arma dante, ex eadem ratione. Si nulla sit subsecuta deformatio, certum est laicos non contrahere irregularitatem, quam dictum solà intentione non contrahi.

66 Quæri posset, An Clerici eam contrahant? R. Id aliquibus videri, propter text. in *d. can. Clerici XXIII. q. 8* qui habet: *Clerici, qui in quacumque factione arma volentes sumpserint, reperti, amisso ordinis sui gradu, in monasterio pœnitentia tradantur.* Verum Canonista non loquitur tam de irregularitate, quàm de suspensione, eaque non tam ipso facto imposita, quam imponenda per judicem, ut patet ex V. *tradantur,* quod denotat factum requiri hominis. Ut non dato textu imponente isto in casu irregularitatem, sit dicendus Clericus eam non incurrere, cum sine textu non incurratur. Quod autem sit suspendendus ab ordine, est ob indecentiam, quam committunt Clerici militantes in bello, vel ad id excitantes verbo vel facto, cum hoc eorum statui non conveniat. Nec facit quidquam *c. pen. sup. Ne Cler. vel Monachi, & d. can Si quis,* quia loquuntur de subsecuto effectu deformationis. Plura de hac re Suarez *d. disp. 47. sect. 5. num. 3. & seqq.*

De Homicidio Casuali.

67 Homicidium Casuale duplex est, unum nullo modo volitum, nec directè nec indirectè, cujus eventus mero casui imputandus venit; alterum volitum, non directè, sed indirectè & per accidens. Prius non habet adjunctum ullum peccatum, cum omninò desit voluntas, & in se & in caussa: ut non possit poni irregularitas, sive agatur de opere licito, sive illicito, modo sufficienter sit cautum,

ut homicidium caussetur, & alias actus non sit specialiter prohibitus, propter periculum homicidii; ut in *c. fin. eod. in* 6. Ubi non sufficiet esse prohibitum propter aliam causam scilicet religionem, castitatem, decentiam. Quomodo si Clericus venator sagitta in feram directa, hominem casu occiderit, non potest dici irregularis, cum prohibita quidem sit venatio Clericis, non tamen alia de caussa, quam quod minus deceat eorum statum *c. 2 inf. tit.* 24. *De Cler. venat.* Covarr. *d p.* 2. §. 4. *num.* 10. modo non arguatur negligentia, quæ faceret saltem in caussa indirectè volitum homicidium videri & poneret irregularitatem. Ex homicidio subsecuto ex opere licito, adhibita diligentia, non caussari irregularitatem, patet ex *c. Dilectus* 13. 14. 15. 16 *h. t.* In quibus tantum quæritur à Pont. an is, qui casu occidit, fuerit in aliqua culpa, quæ alias poneretur, ut in *c. Presbyterum* 7. *& seq. h. t.* In illo agitur de puero disciplinæ caussa castigato imprudenter, & mortuo; in hoc vero de ludo quodam licito (quia nullibi probatur illicitus) ex quo secuta mors, propter omissam diligentiam evitandi periculi: qua de re latius Suarez, *Disp.* 45. *sect.* 5. *nu.* 2 *& 3.*

68 Ubi disputatur, Quæ culpa desideretur, ad ponendam irregularitatem? R. Latam sufficere; extra dubium esse, cum satis voluntarium actum faciat omissio ejus per dissolutam negligentiam, ad quod omnes advertunt. Levi quoque culpa commissum homicidium non esse extra irregularitatem, patet ex *c. Continebatur* 8. *h. t* in quo culpa vel negligentia non potest esse nisi levis, quæ non removet voluntarium. Levissimam culpam si sit in omittendo, aliqui sufficere volunt ad excusandum ab irregularitate, juxta *c. Quæsitum inf. de pœnit*: in committendo vero non excusare, Abbas *ad d. c. Quæsitum n.* 3. Covarr. *ad Clem. un. h. t p.* 2. §. 4. *n.* 9. Gl. 1 *ad c. Significasti* 16. *h. t.* allegans *d. c.* 8 *h. t.* in quo non agitur de culpa levissima, sed de levi Alii adducunt textum in *d. c.* 7. *&c. Ad audientiam* 12. *h. t.* verum & in istis locis apparet non tam esse sermonem de levissima culpa, quam, de levi. Utcunque nulli textus allegentur, qui eo in casu ponant irregularitatem, dicendum sit, eam non esse ponendam sine textu. Et facit pro hac sententia *c. Lator* 9. *h. t.* ubi Pont. declarat, nō eum esse irregularem eum, ex cujus luctantis cum alio ad latus appendente cultello alter est occisus, cum ille in casu luctans & non deponens cultellum non sit extra culpam. Vide Suarez *d. sect.* 5 *n* 5 *& 6.*

Quantum ad homicidium ex opere illicito casualiter subsecutum plures quidem sunt, 69 qui quantumcumque adhibita sit diligentia ad vitandum homicidii periculum, velint nihilominus poni irregularitatem ex eo subsecuto; quasi opus malum caussaret voluntarium. Verum textum non adducunt, sed per argumentum à contrario sensu, desumpto ex *d. c. Dilectus* 13. *c. Ex litteris* 14. *& duob seqq. c. Ioannes* 25 *& fin. h. t.* id colligunt, quæ habent, quod dans operam rei licitæ, cum sufficienti cautione evitandi homicidii, non sit irregularis, si illud casu sequatur; ut si opus fuerit illicitum, velit esse irregularem. Adferunt autem hoc argumentum esse firmum in Jure, quando contrarium non est jure expressum. Navarr. *c.* 27. *nu.* 221. At verò contrarium in Jure satis apparet expressum, ex eo, quod non incurratur irregularitas nisi in casibus jure expressis; quod autem elicitur per argumentum à contrario sensu, non potest dici jure expressum. Deinde argumentum istud non procedit in causis pœnalibus & odiosis, cum pœna sine lege non inferatur, & materia hæc sit pœnalis. Adfert & Navarr. *d. loco* textus, qui generaliter dicunt, eum, qui deformat, esse irregularem. : verum isti præsupponunt voluntarium saltem in caussa; hoc autem in casu est omninò involuntarium, cum nec sit volitum in se ac directè, uti supponitur, neque in caussa & indirectè, quia diligentia adhibita sufficienti, consecutio illius effectus ignoratur quasi invincibiliter, ignorantia autem invincibilis tollit voluntarium. Excipe tamen casus jure expressos; qui censentur sufficienter expressi, quando actus specialiter prohibitus est, propter periculum homicidii, non etiam alia de caussa ad homicidium non spectante; ut dictum supra de venatione prohibita Clericis, & inde secuta cæde per accidens, qua ponit voluntarium, ratione caussæ non amotæ. Sic in *c. fin. eod. in* 6. mandans injuste parti, adhibita omni diligentia, ne percussio sit mortalis, si mandatarius excedat & occidat, erit nihilominus irregularis man-

dans, quia jus non admittit sufficientem diligentiam eo in casu, uti dictum sup. *eod. nu* 15. Sic & in *c. Sicut* 20. *h. t.* irregularis declaratur presbyter, quid dedit occasionem abortui, rapiendo mulierem gravidam per zonam, quod ludus iste cum tali sit illicitus & noxius, atque ita propter periculum prohibitus. Vide late de hac quæstione Suarez *d Disp.* 45. *sect.* 6.

70 Hinc patet, quid dicendum in quæstione, an Monachus chirurgiam, cujus erat peritus, exercens, si ex incisione moriatur æger, sit irregularis? R. Ita responsum esse in *c. Tua nos* 19 *h t*, ex eo solo, quod actus iste sit prohibitus, non ratione justitiæ, quia non est malus, sed ratione religionis; juncto periculo mortis, cui se exponere non decet personas Ecclesiasticas. Nec est de hac sententia dubitandū, propter expressa verba *d. c.* 19. quæ habent, misericorditer cum tali agi posse, ut divina peragat, non diceretur autem misericorditer agi, nisi remoto impedimento per dispensationem: ut non sint audiendi, qui contrarium volunt. Pro quibus non facit, quòd homicidium tale non sit re ipsa voluntarium; satis enim est, quod tale sit legis interpretatione, cujus supposita prohibitione, propter solum periculum, non obstante quacumque diligentia, culpa contravenientis indirectè revocatur ad homicidium quodammodo voluntarium in sua caussa. Et ita obtinet in Clericis, non etiam in laicis, quia illis prohibitū est chirurgiam exercere, non etiam his, per *c. Sententiam sup Ne Clerici vel Monachi.* ut hi ex caussa prohibitionis irregularitatem non incurrant, nec etiam ex caussa subsecutæ mortis, nisi culpa probetur. Non omnibus autem Clericis est prohibitum, sed tantum Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis, de quibus solis *d. cap. Sententiam* loquitur. Ut in inferioribus ordinibus existentes non contrahant hanc irregularitatem, nec ex caussa prohibitionis, quia non prohibitum iis hujusmodi exercitium; nec ex caussa secutæ mortis, quia per accidens tantum secuta. Suarez *d. sect.* 6. *num.* 12.

71 Alia hic quæstio est, An adulter, qui suo adulterio dedit caussam mortis adulteræ per maritum illatæ, sit irregularis? R. Ita dicendum videri, secundum eos, qui volunt dantem operam rei illicitæ lege justitiæ, si ex ea sequatur mors, esse irregularem, maxime hoc in casu, quo adulter moraliter est caussa talis homicidii, cum soleant mariti dolore commoti uxores in adulterio deprehensas occidere. Ita tenet indistinctè Navarr. *d. cap.* 2. *num.* 239. addens eam opinionem approbatam fuisse à Pio V. Quæ procedet omnimodo, si adulter temere & incaute accesserit ad uxorem alienam; nam si debitam & omnimodam adhibuerit diligentiam præcavendæ mortis, non est ratio, cur irregularitas ponatur ex adulteræ subsecuta cæde per maritum, cui per accidens adulterium innotuit, cum non tam adulterio nisi remote sit imputanda, quam potius casui. Vid. Suarez *Disp* 45. *sect.* 6. *num.* 7.

72 Quæri etiam posset, An propter maleficium à Titio commissum, si Mævius ejus reus falso habitus supplicio adficiatur, Titius sit irregularis? R. Mortem hanc Mævii caussari quidem ex actu Titii, sed remote tantum, & per accidens, per se autem & directo ex malitia vel errore accusatoris, aut testium, aut judicis: ut non sit ratio, quare Titio imputetur cædes per notam irregularitatis, nisi facto aut consilio ad supplicium Mævii concurrerit, aut factum tale, ejusve sit conditionis, ut ex eo sequatur ut plurimum cædes. Adeò ut ne quidem habens eam intentionem, ut Mævius tamquam reus habitus supplicio adficiatur, malefaciens fiat irregularis, cum intentio interna, quia non concurrit, non sufficiat. Vid. Navarr. *de Restitut. lib* 2. *cap.* 1. *num.* 79.

Itaque adhibita diligentia debita, sive ex licito opere sive ex illicito, subsecuta cædes tamquam per accidens non facit reum irregularem; nam illa omissa videtur in caussa volitum homicidium. Unde parentes, quorum incuria infans in eodem lecto collatus suffocatur, sunt irregulares, quasi indirectè ex omissa diligentia volito homicidio, *d. cap. Quæsitum sup. De pœnit.* Sic & irregularis est, disciplinæ caussa, incaute discipulum percutiens in capite, unde moritur, *d. c. Presbyterum* 7. *hoc tit.*

73 Furiosus deformans, cum sit extra culpam, propter defectum consensus, erit etiam extra irregularitatem. *d. Clem. un. h t* ut tale factū sit casui imputandum, quatenus durante furore

rore cædes contigit, non etiamsi in dilucido intervallo. Quod & dicendum de infante, qui judicio caret, ut culpa desit, quæ requiritur in homicidio privato; quamvis in homicidio publica auctoritate commisso sufficiat, sola voluntas feratur in ipsam cædem, licet justè inflictam. Covarr. *ad d Clem un. p. 3. in princ. nu. 5.* Et hoc si judicio careat; nam si fuerit doli capax, cum culpam committere possit, & ex ea puniri, qua de re inf *Tit. 23. De Delictis puer.* contrahit etiam irregularitatem, ex defectu lenitatis. Covarr *de loco* Navarr. *de Resit. lib. 2. c. 1. n. 62.*

74 Quid de ebrio dicendum? R. Cardin in *d. Clem. un.* negare eum esse immunem ab irregularitate, tum quod, si Pont. intendisset eum esse immunem, id ibidem expressisset, sicut de furioso expressit; tum quod ebrius delinquens dicatur non omninò à culpa alienus, *can. Inebriaverunt, can. Sane xv. q. 1.* Contra tamen dicendum, eo quod irregularitas voluntatem aliquam præsupponat, quæ nulla in ebrio. Non obstat, quod hic casus sit omissus in *d. Clem. un.* cum illa non inde admittat extensionem ad casus similes, ex rationis identitate, & non tam pertineat ad correctionem juris veteris, quam ad interpretationem, quæ locum habet in aliis casibus, quibus subest eadem ratio, quæque hic est defectus sensus, qui ut impedit poni caussam, scilicet defectum lenitatis, ita & effectum ejus irregularitatem. Quod non tantum procedit in casu, quo quis sine sua culpa est inebriatus, ut qui ignoravit vim potus, verum & qui sua culpa est inebriatus; nam nihilominus actus deformationis sit in statu, quo est extra judicium. Nec facit, quod modo illicito sit caussatus, quia non est per se & proximè ebrietas ordinata ad homicidium, nec in se nec in caussa volitum, licet concurrat tamquam caussa remota non sufficiens ad irregularitatem. Quo facit, quod in *d can.* *Inebriaverunt* Loth culpetur ratione ebrietatis, non etiam incestus: & in *d. can. Sanè* ebrius dicatur per ignorantiam committere, atque ita venia dignus apud sapientes judices. Prævidens tamen formaliter vel interpretativè homicidium secuturum ex ebrietate, eo securo erit irregularis. Exemplum est in eo, qui scit se ebrium ad pugnas pronum, arma sumere, lapides projicere, alios etiam occidere consuetum, si non adhibeat debitam diligentiam, cum homicidium subsecurum videatur in caussa volitum Covarr. *d. p. 3. in pr. nu 4. §. Posset.* Quod multò magis dicendum in eo, qui eo fine se inebriavit, ut liberius occideret. Vid. Avila *p. 7. Disp. 6. sect. 1. Dub. 15.* & dicta ad *D. eod. num. 59.*

75 Quid sentiendum de dormiente? R. Et hunc, quia sensuum suorum non habeat exercitium, extra culpam esse occidendo, juxta *d. Clem. unic* ejusque rationem. Nisi in caussa sit prævisum; veluti quando homo prævidet, vel prævidere debet, quod dormiens soleat surgere, vagari, arma accipere, percurrere & non adhibet diligentiam ad ea præcavenda, arma scilicet removendo, vel includendo se in cubiculo obserato, vel alias arbitrio boni viri providendo; tunc enim erit in caussa volitum & caussabit irregularitatem, ut tradit Covarr. *d. loco n. 6.* Quomodo & talem puniri posse corporaliter tenet Gomez *3. Var. c. 1. num. 74.* secutus Bart in *l. Peto D. Ad L Pomp. de paricid.* Quod si sufficienter præcaverit, homicidium subsecutum nec in se nec in caussa potest dici volitum. Vid. Avila *d. loco Dub. 14.*

De mutilatione.

76 Dicta de contracta irregularitate ex homicidio, obtinent & in mutilatione, *c. In Archiepiscopatu inf. de raptorib & Clem. un. ubi Gl h. t.* Ratio est posita in defectu lenitatis, qui ex ea oritur; qua ratione passim conjungitur cum homicidio, uti in dictis locis, & *c. 1. inf. De Cler. percuss Gl in d Clem un. V mutilet.* quæ testatur eam æquiparari homicidio, quoad irregularitatem sive per se directè sive indirectè eam caussaverit, sive per alium, mandando, consulendo, aliterve caussando secundum dicta de homicidio. Seipsum quis mutilet, an alium non interest, cum mutilatio sui specialem contineat atrocitatem. Nec excusabit, quod licitè fiat, nisi eo modo fiat, quo homicidium est extra irregularitatem. Non sufficit autem quævis mutilatio, sed debet esse alicujus membri.

77 Ubi quæritur, Quid nomine membri veniat? R. Aliquos velle, etiam illam partem hac

hac in materia membri nomine venire, quæ habet officium junctum cum aliis, cujus ordinis est digitus: probabiliorem tamen esse opinionem, proprie illam partem corporis dici membrum, quæ habet distinctum officium ab aliis partibus, & est integrum instrumentum proximum ad aliquam actionem, uti manus, pes, oculus, nasus, ad palpandum, eundum, videndum, & similia. Abbas in c. *Cum illorum* 32. nu. 8. inf *De sent. excom* Navar. d. c. 27 nu 206 *& alii citati* à Suarez *de Censuris Disp.* 44. *sect.* 2. *nu.* 5. *vers. Disputant autem.*

78 Hinc digitum præscindens non est irregularis, quòd membrum non absciderit, secundum Covarr. *d. p* 3. *in princ. nu.* 8. *vers. Quartò;* etiamsi fuerit pollex aut index Quamvis aliqui contra sentiant, qui putant non esse necesse ad irregularitatem ponendam mutilatio sit membri habentis actum per se, sed sufficere, ut habeat aliquam specialem cooperationem ad officium membri principalis, quasi ejus mutilatio facit mutilari & diminui membrum principale. Ita Suarez *d sect.* 2. 79 *nu.* 8. Abscissio mammillæ muliebris rectè dicitur ponere mutilationem sufficientem ad irregularitatem, cum sit membrum habens specialem aliquam actionem, utpote organum lactis, ad exemplum organi seminis in viro. Aliud est in mammillis viri, quia non continent aliquam actionem Suarez *d. loco nu.* 9 *in fine.*

80 Sic & abscissionem auriculæ sive cartilaginis, quæ circa aurem est, cum spectet potius ad ornatum & tutelam membri, quàm sit membrum, negant inducere irregularitatem, Covarr. *d. loco nn.* 8. *vers. Primum.* Navarr. tamen *d. c* 27. *nu.* 223. contra vult. & probabilius, ex eo, quod ista mutilatio multum præstet ad organum auditus, inducens gravem deformitatem & deminutionem corporis humani.

81 Q An copiosa sanguinis effusio idem operetur? R. Negative, cum ea non sit mutilatio, in rigore & proprietate verbi, quæ maxime in pœnis est tenenda. Abbas in c 1. nu. 8. *sup. Qui Clerici vel voventes &c.* Navar. *d. loco* Quod & dicendum de parte aliqua carnis, vel alterius membri abscissa, cum nec ea res ponat mutilationem.

2 Verum de eo dubitatur, qui membrum aridum vel impedium alteri abscindit. R. Distinguendum esse, an membrum sit omnino aridum, id est mortuum, an vero debilitatum, sive inutile ad suum munus exercendum. Priori casu non videri per truncationem poni irregularitatem, propterea quod membrum aridum sit quasi non membrum, cùm desierit anima hominis informaris eo modo, quo mutilans aut truncatus cadaver non potest dici irregularis, quem manifestum est non incurrere irregularitatem, secundum Navar. *c.* 27. *nu.* 219. Posteriori verò mutilantem esse irregularem; nam licet membrum sit debile & inutile ad suum munus, est tamen verum & vivum, ut mutilans verè mutilet corpus humanum. Non obstante, quod sit debilitatum membrum aut impeditum ab exercitio sui muneris, quia hoc non facit, quo minus deformatio sit gravis Navar. *d. c.* 27. *num.* 219 Suarez *d. sect.* 2. *nu.* 11.

83 Postremò quæritur de debilitante membrum citra mutilationem? R. Abbatem hac in re esse varium, quia in *d. c.* 1. *sup. Qui Clerici vel voven.* negat esse irregularem; è contra autem in *c. Cum illorum De sent excom. nu.* 8. idipsum adfirmat, eo argumento, quod paria sint, non esse, & inutile esse. Dicendum tamen, non esse irregularem, cum proprie loquendo diversa sint, debilitare, & mutilare; hoc enim denotat abscissionem, non etiam illud: ut non debeat pœna proposita mutilanti imponi debilitanti, cum pœnalia strictè interpretemur, & irregularitas sine lege non infligatur Quo facit, quod membrum etiam inutile sit tamen membrum, quamvis sine sanguine & nulli usui quoad operationem, *can. Sicut urgeri* 1. *q.* 1. nam valet quoad decorem. Non obstat argumentum in contrarium, paria esse, non esse & inutile esse; nam hoc verum quoad operationem, non etiam quoad irregularitatem. Navarr. *d. c.* 27. *num.* 206 Covarr *d. p.* 3. *in princ. nu* 9 Suarez *d. sect.* 2 *nu* 5. Avila *p* 7 *Disp* 5 *sect.* 1 *Dub* 2. Et hoc omnino procedit, quatenus membrum debilitatum anima informatum manet; nam si plane arescat, ut nulla illi adsit actio, posset dici irregularis debilitans, cum talis videatur substant aliter mutilare, quia relinquat corpus uno membro principali privatum. Ut eo casu procedat regula, paria esse, non esse aut inutile esse, & tali in casu potest accipi

accipi Abbas *ubi sup.* dum ponit irregularem debilitantem. Ubi nihil faciet, quod taliter debilitans faciat alterum irregularem; cum non semper alium reddens irregularem ipse fiat irregularis, sed tantum in casu, quo deformat per eadem aut mutilationem: uti & è diverso contingere potest, esse irregularem mutilantem, non mutilatum, ut in eo, qui per injuriam aliquem invitum incidit vel eunuchum fecit. Suarez *d. sect.* 2. *n.* 10. *&* 11.

De Effectu Deformationis & Dispensatione.

84 HÆc de irregularitate ex deformatione. Cujus effectus est, impedire promotionem ad Ordines suscipiendos, & susceptorum executionem. Nisi dispensetur, & quidem per Rom. Pont. saltem quoad homicidium voluntarium; qui quod difficulter super eo dispenset, indispensabilis dicitur eiusmodi irregularitas in *can. Miror Dist.* 50 Suarez *Disp.* 44. *sect.* 4. *in fine* Quod & procedet in homicidio occulto, uti patet ex decreto Trid. *Sess.* 24. *c.* 6. *De reform.* quod dat Episcopis licentiam dispensandi super omnibus irregularitatibus, provenientibus ex delicto occulto; excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum: quem Conc. locum expendit Suarez *Disp.* 41. *sect.* 2. *n.* 6.

85 Unde patet, quid dicendum de homicidio casuali occulto: nam si nulla sit culpa concomitans, sed homicidium omninò merè casuale, nulla opus erit dispensatione, cum nullus ponatur defectus lenitatis, atque ita nec ulla irregularitas. Quod & dicendum de homicidio commisso in necessariam sui defensionem, servato moderamine inculpatæ tutelæ.

Quod si casum comitetur indirecta voluntas, aut excessus sit moderaminis, dubitatur, An Episcopus loci possit dispensare, propter *c.* 17. *Sess.* 4. *De reform.* quod habet, super homicidio casuali, & commisso in sui defensionem, dispensationem committendam esse loci Ordinario, aut ex caussa Metropolitano, vicinove Episcopo: quo cap. non significatur commissio facta, sed facienda per Pont. Dicendum tamen, posse Episcopum dispensare, cum Trid. *d. c.* 6. tantum excipiat homicidium voluntarium, illicitum scilicet in se volitum, cujus ordinis non sunt species, de quibus tractamus. Non obstat *d. c.* 7. quia loquitur de homicidio casuali, aut necessario publico, non etiam de occulto, uti propositum: ut, cum tantum excipiatur voluntarium occultum, sit permissa dispensatio super dictis specicbus, cum exceptio firmet regulam in non exceptis. Navarr. *d. cap.* 27. *num.* 239. ubi tradit, non licuisse Episcopis ante prædictum Conc. dispensare super homicidio, sive publico sive occulto. Et hoc quoad majores Ordines, & beneficia majora; nam quoad minores Ordines, & simplicia beneficia, Episcopo fuisse licentiam dispensandi tradit Covarr. *ad d. Clem. un p.* 2. §. 3. *num.* 5. *&* 6. Quod videtur non licere post Trid. *d. cap.* 7. in verbis, *omni ordine & beneficio careat.*

86 Rursus dubitatur, An irregularitas proveniens ex homicidio justo, auctoritate scilicet Magistratûs commisso, sit reservata Papæ? R. Velle Covarr. *d.* § 3. *in fine*, posse super hac specie dispensari per eos quibus est licentia dispensandi super casuali, quod hujusmodi homicidium debeat censeri casuale, ex eo, quod nullam culpam habeat, imò potiùs meritum, ut non inducat tantam deformitatem. Cujus opinio redditur dubia, ex eo, quod homicidium tale, licet justum, sit tamen voluntarium & directè volitum, ut non possit dici comprehensum sub casuali, quod non est directè volitum. Deinde non permittitur aliis Episcopis dispensatio; quam super irregularitate ex delicto occulto. Isto in casu non ponitur ullum delictum. Navarr. *c.* 27. *n.* 164. *in fine*, Avila *p.* 7. *Disp.* 6. *sect.* 5. Gutierrez *Can. qu.* 2. *c.* 6. *n.* 170. Idem dicendum de homicidio commisso in bello justo de aggressivo, nam & hoc ponit voluntarium.

87 Aliud dubium est, An dispensatio sit reservata Pontifici super mutilatione voluntaria? R. Negativam videri benigniorem, & proinde amplectendam, propterea quod Conc. non exceperit expressè irregularitatem ex mutilatione, quæ minor est homicidio voluntario, ut non possit eius exceptio comprehendere mutilationem. Deinde ista reservatio est odiosa quoad episcopos, atque ita strictè intelligenda. Nec obstat, quod hac in materia homicidium & mutilatio comparentur,

Gl. in d. Clem. un. h. t. nam verum hoc quoad inducendã irregularitatem, non etiam quoad eius gravitatem, cuius nomine facilior quoque est dispensatio. Et ita censuit Congregatio Carddi apud Suarez *Disp.* 44. *sect.* 2. *n.* 4. & Aloys. Ricc. in *Praxi fori Eccles. Decis.* 520.

88 Episcopi autem nomine, secundum *d. c.* 6. venit hic episcopus non tantum consecratus, sed & qui habet episcopatum & jurisdictionem propriam, ac subditos, cum potestas, de qua actum, concedatur tantum episcopis quoad suos subditos, non etiam quoad quoscumque fideles. Ut inferiores Prælati, etiam ordinariam & quasi episcopalem habentes jurisdictionem, non veniant, licet alias in similibus nomine episcopi venire soleant: quomodo resolvisse dicitur Congregatio Cardd. tantum hac in materia venire episcopos privativè seu exclusivè, quoad inferiores omnes; ex ratione, quod hæc concessio ex ea parte, qua derogat juri communi, sit odiosa, & ideo limitanda ad proprietatem verbi *Episcopus*. Ita Suarez *Disp.* 41. *sect.* 2. *n.* 7.

89 Quæritur autem, An possit Episcopus hanc dispensandi licentiam delegare alteri, vices suas illi committendo? R. Non esse caussam, ob quam hæc facultas sit dicenda limitata ad solos episcopos, cum Conc. eam non concedat episcopis tamquam delegatis Sedis Apostolicæ, sed simpliciter, ut vi illius decreti videatur adnexa muneri episcopali, quasi jure ordinario, quod est delegabile. Nec obstat, quod in fine *d. c.* 6. tantum possit absolutio fieri per episcopos ipsos, aut vicarium ad id specialiter deputandum; nam ista restrictio pertinet ad absolutionem tantum à reservatis, non ad dispensationem, ut distinctio in uno separato posita non debeat trahi ad aliud separatum: & sic usus obtinet, optimus interpres legum. Suarez *d. loco n.* 8. Gutierrez *Can. q. lib.* 3. *de Matrim. c.* 49. *n.* 21.

90 Item, An Capitulum Sede vacante utatur hâc potestate? R. Dubitandi caussam ex eo sumi, quod Capitulum succedat in jurisdictione episcopali. Verum hoc obtinet in iis, quæ jure ordinario episcopo competunt, non etiam quæ extraordinario & speciali jure conceduntur, ut est hæc dispensandi super irregularitatibus facultas, nisi vel ipsum jus, vel consuetudo sufficiens istam licentiam ita declarasset Suarez *ubi sup. n.* 13. Garf. *de Benef. p.* 5. *c.* 7. *n.* 41 & *c.* 11. *n.* 21.

91 Facit itaque homicidium aut mutilatio inhabilem ad Ordines & beneficia adquirenda: obtentis tamen non privat ipso jure, cum nullus detur textus, sine quo non inducitur privatio aut pœna, & pleraque jura loquantur de privatione per sententiam inducenda, *c. Clerici sup. Ne Cler. vel Monachi.* Felin. *in c. Inquisitionis num.* 3. *sup. de accusat.* Nec facit Trid. *d. c.* 6. quia nihil super obtentis disponit, sed tantum agit de adquirendis, ut quoad illa intelligendum sit, secundum jura antiqua. Covarr. *d. §.* 3. *num.* 6. Gutierrez 2. *Canon. Quæst. c.* 5. *n.* 6.

92 Unde homicidæ ante sententiam liberum erit resignare beneficium, *Glos. in c.* 2. *Ut lite pend. nihil innov. in* 6. cum licet sit privandus resignans non tamen de facto sit privatus, habeatque jus suum integrum circa beneficium, quod proinde alteri rectè cedit, qua de re pluribus Covarr. *d. loco n.* 7. Gomez *in Reg. De annali poss. q.* 42. Gutierrez *d. c.* 5. *n.* 29. & *seq.*

93 Dicta patiuntur exceptionem quoad eos, qui mandant per assassinos interfici Christianos, quales etiam non secuto effectu beneficiis & officiis privantur, simul & incurrunt excommunicationem, *cap.* 1. *hoc tit. in* 6. Quod ita obtinet in mandantibus Christianos occidi per assassinos, non etiam per alios Christianos, cum *d. cap.* 1. tantum loquatur de assassinis, & pœnæ non sint extendendæ, præcipuè cum subsit ratio gravioris pœnæ in istis, in eo scilicet, quod enorme sit & triste, per homines infideles & Christiano nomine infensos insidiari vitæ Christianorum.

Beneficii itaque privatio non inducitur ipso jure per homicidium. Collatio tamen nova non est reo facienda, jure vetante. Trid. *d. c.* 7. *Sess.* 14. Facta verò non videtur aliquibus irrita, cum tantum ibi fieri prohibeatur, multa autem prohibeantur, quæ facta tenent. Quibus obstat, quod factum contra legis prohibitionem sit irritum ipso jure, *l. Non dubium C. De legib.* Verumtamen dispensatio Pont. faciet collationem validam; Episcopi autem profutura videtur in beneficiis simplicibus, saltem in casu *c.* 2. *inf. De Cler. pugnantib. in duello,* ne alias mendicare cogatur in opprobrium Cleri.

TITU-

TITULUS XIII.

De Torneamentis.

SUMMARIUM.

1. *Torneamenta cur prohibita.*
2. *Prohibitio ista quando cesset.*

1 VT occasiones, unde cædes enascuntur, evitentur, prohibitus est ab Ecclesia torneamentorum usus, in nundinis & feriis in virium ostentationem exhiberi solitus, *c.* 1. *h. t.* Quod de iis Torneamentis accipiendum, in quibus ut plurimum est mortis periculum, per *d. c.* 1. Quæ prohibitio ut effectum consequatur, vetant Canones in dictis Torneamentis interfectos recipi ecclesiastica sepultura, etiam defunctos peracta pœnitentia, quatenus tamen pugnandi caussa eo venerunt, non etiam si fortuito eo venientes occisi sint, *c.* 2. *h. t.*

2 Prohibitionem hanc cessare vult Navarr. in *Summa c.* 5. *n.* 9. quando adhibetur moderamen & cautela, quæ cædes & similia pericula evitentur, secundùm *Extrav.* 1. *h. t.* Quo modo & taurorum agitationes per se periculosas in Hispania usitatas permitti posse dicit, si sufficienter caveatur, ne cædes committatur, qua de re vid. Azor. *p.* 3 *lib.* 2. *c.* 15. Gutierrez *Canon. Quæst lib.* 1. *c.* 7.

TITULUS XIV.

De Clericis pugnantibus in duello.

SUMMARIUM.

1. *Duella olim cur usitata.*
2. *Cur detestanda.*
3. *Pœna duellantium jure Canonico.*
4. *Pœna depositionis an ipso jure infligatur.*
5. *Duellorum prohibitio & pœna ex Concilio Trid.*
6. *Duellum bono publico an licitè suscipiatur?*
7. *Inter milites an licitum?*

1 FRequentiam cædium præbet Duellum, id est singulare certamen, olim usitatum, tum in virium ostentationem, tum in controversiarum decisionem, præcipuè pro conservatione honoris, ut videre est ex variis. Apud Christianos etiam in usu fuit in litium diremptionem certis casibus & legibus, ad veritatis alicujus indaginem; hâc conditione, ut victor probasse videretur, quod adseruisset, victus verò de crimine vel calumnia convictus haberetur.

2 Abhorret tamen ab institutis Christianis tamquam repugnans juri divino & naturali, ratione homicidii, quod ex eo frequentissimè sequitur; & quod tenetur Deus, quasi per hujusmodi duella alligetur manifestare veritatem: quibus sicut nihil crudelius, ita nihil stultius potuit excogitari in Christiano pectore, quod decet omnem mansuetudinem. Ut quivis bonus imbutus moribus honestis ea merito detestetur, uti temeraria & fallacia, pervertentia ordinem judiciorum, violantia justitiam; cum plurimi, quorum caussa jure & veritate optima fuit, stolidissimi deorum Martis arbitrio pugnantes occubuerint, & ejusmodi infamis aleæ jactu vitam non tantum sæculi hujus transitorii, sed & venturi perpetuo amiserint. Uti & nequaquam semper in bello victoriam consequitur justa caussa, quin non rarò divina sententia, & occulto Dei judicio declinet interdum ad eum, qui pessimam causam fovet, secundùm illud commune dictum.

Victrix caussa diis placuit, sed victa Catoni.

Sunt hac de re exempla plurima, tum in aliis libris passim, tum in divina Scriptura, *Iudic. c.* 20.

3 Rectè proinde ejus usus prohibetur, *c.* 2. *h. t & can. Monomachiam* 2. *q* 5. non tantum pœna irregularitatis, quam incurrit reus pugnans per se vel per alium, si mors subsequatur licet beneficii usus relinqui possit misericorditer, ne cogatur Clericus mendicare in opprobrium Cleri, *d. c.* 2. verum & dispositionis, ut patet *c.* 1. *h. t.*

4 Ubi quæritur, An hæc pœna ipso jure infligatur in casu provocationis aut acceptationis duelli? R. Hoc plerosque velle, fundatos in *d. c.* 1. Cujus tamen verba non tam sonant sententiam latam, quam ferendam, cum dicat

deponendum esse, non etiam esse depositum. Navarr. in *Summa c.* 27. *n* 156. Et ut ipso jure possit dici infligi pœna ista, non tamen est propriè pœna depositionis, sed potiùs suspensionis, cum super vera depositione non dispenset Episcopus, cui tamen dispensatio eo casu, non subsecuta de formatione, est permissa cum Pont. ipse rarò in tali casu dispenset. Hoc ita de jure veteri.

5 Hodie ex decreto Conc. Trid. *Sess.* 25. *c.* 19. *De reform.* propter frequentes cædes detestabilis est indicandus duellorum usus, & generaliter non tantum Clericis, verum etiam laicis inhabitus sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, non tantum per ipsos pugnantes, etiamsi nemo occidatur, verum & per consilium dantes, quovis modo suadentes, spectantes, nisi fortè ex occulto spectent, cum sint quasi non præsentes & non concurrentes; aut dantes auctoritatem sua præsentia duello, quod alias à partibus sine arbitro existentibus non committeretur. Item per Principes aliosque Dominos temporales, qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint: qui præterea jurisdictione & dominio loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiserint, si eum ab Ecclesia obtineant, privantur; si feudalis sit, directo domino statim adquiritur. Denique pugnantes, eorumque patrini, ut vocantur, bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrunt; qui ut homicidæ juxta sacros Canones puniri, & si in ipso conflictu decesserint, Ecclesiasticâ carere sepulturâ jubentur.

Exceptionem autem dicta patiuntur in pugna suscepta ratione justæ defensionis contra injustum invasorem, qua de re actum sup. 6 *Tit.* 12. * Bono etiam publico hoc genus pugnæ subeuntes videntur esse extra culpam, uti cum hoste publico, ad evitandas belli calamitates; tunc enim non est tentare Deum, quod lex divina vetat: nec hostem tollere est homicidii reatum lege vetitum committere, sed officio boni militis fungi. Quo modo certamen Davidis cum Philistæo approbatum à Deo & auctoritate Martini V. Pont. Carolus Andegavensis & Petrus Tarraconensis controversiam super Regno Siciliæ hoc modo sopire decreverunt, quamvis ea res non careat temeritate, cum summa rerum unius atque alterius periculo committatur. Navarr. *c.* 11. *n.* 39. & *c.* 15. *n.* 9. * Ubi putat in militibus tole- 7 rari posse duella cum hoste provocante suscepta, accedente auctoritate supremi Principis, non tam vanæ gloriæ caussa, quam ad commodandum principali victoriæ belli ac reputationi exercitus, quam non parum promovet, *d. c.* 15. *n.* 27. Vasq. *Contr. c.* 49. *n.* 15. & 16. Azor. *Instit. Moral. p.* 3. *lib* 2 *c.* 5. *q.* 4. Quale quid contigit nuper in Belgio anno 1600. prope Silvam Ducis, ubi viginti milites Grobbendonequii provocati à totidem Gallis hæretico servientibus, feliciter pugnaverunt, atque ad unum omnes profligarunt, à suis tantum quinque desideratis.

TITULUS XV.

De Sagittariis.

BAlistarum usus in saxis & sagittis jaciendis olim frequens fuit in bello, quorum vicem hodie alia tormenta supplent plus damni inferentia. Horum usum, cum parum conveniat Christianis moribus, prohibet Innocentius Pont. sub pœna excommunicationis, *cap. un. h. tit.*

TITULUS XVI.

De Adulteriis & Stupro.

SUMMARIUM.

1. *Adulterium à quo & cum quibus committatur.*
2. *An cum sponsa aliena?*
3. *Accusare de adulterio quibus liceat, & intra quod tempus.*
4. *Adulterium ponit peccatum mortale.*
5. *Pœna adulterii.*
6. *An fuerit aliquando pœna capitalis?*
7. *Patri filiam in adulterio deprehensam, & marito uxorem an occidere liceat?*
8. *Adulter occultus an debitum exigere possit ab altero adulteris ignaro?*
9. *Quæ caussa à pœnis adulterii excusent.*
10. *Hæres mariti an rectè accuset viduam quoad effectum lucrandæ dotem?*

11. *Abolitio facit quoque cessare pœnam.*
12. *Maritus dotem amittit, uxorem adulterio inventam occidens.*
13. Necessitas extrema, *an excuset?*
14. *Stuprum quid, quotuplex, eiusque pœna.*
15. *Seductam stuprans ad quid teneatur.*
16. *Quid si sub promissione coniugii?*

POst injuriam circa corpus per læsionem datum gravissimam continet Adulterium, eam rem inter homines sacratissimam violet; est enim violatio thori alieni.

1 Jure civili tantum committitur cum conjugata, sive à soluto sive à conjugato, non etiam cum soluta: unde *l. Fugitivus* 225. *D. de V.S.* adulterium vocat alienæ matrisfam. corruptionem. Ratio est in fœminis confusione, & prolis incertitudine, quo modo major eo jure in fœminis desideratur castitas: quam in viris, Canones in utroque conjugum æqualem castitatem desiderant, & utrumque ad fidei, quam mutuo promisit, observationem obligant; ut tam vir adulterium committat, se aliis miscendo, etiam solutæ, quam mulier, *can. Nemo* XXXII. *q.* 4. turpius tamen est in muliere, ex dicta ratione.

2 Q. An committatur in sponsa aliena? R. Ita videri posse, per *l Si uxor* 13. §. *sed & in ea* D. *Ad L. Iul. de adult. & per l.* 7. *Cod. eod.* Verius tamen & verbi significationi accommodatius quis in eam committi negaverit, eo quod sponsalia non tam ponant torum, quam spem tori, & jus non tam præsens, quam futurum; quod impediri posset per matrimonium cum alio contractum, & aliis quoque modis, de quibus sup. *De sponsalib.* Pro qua parte rectè ducitur textus in *l.* 6 § 1. *D. h. tit.* ubi dicitur adulterium propriè cum nupta committi, propter partum ex altero conceptum composito nomine; quod & habet *l. Stuprum* 34. *in fine D. h. t.* Covar. *De sponsalib, p.* 1. *c.* 1. *num.* 11. Vide dicta ad D *eod. nu.* 5. *& seq.* Non est tamen negandum, gravius peccare cognoscentem alteri desponsatam, quam solutam, quia gravitet læditur jus alterius, per fidem mutuo datam illi quæsitum, ut necessario hæc circumstantia sit aperienda in confessione, ut rectè defendit Sarmient, 2. *Select. interp. c.* 5. *n.* 3. licet contrarium velit Covar. *d. loco.* Nam quamvis non mutet speciem, notabiliter tamen peccatum aggravat, cum ultra fornicationem contineat violationem datæ fidei, cui cooperatur sciens sponsæ alienæ se miscens. Nihil obstat *d. l.* 13. §. *sed & in ea & d. l.* 7. quia ea loca accipienda non de proprio adulterio, sed de injuria ei vicina, qua afficitur sponsus, violata spe tori, cuius ideo habet vindictam; non tam jure mariti, quia talis non est, nec sponsi, quia nihil juris separati habet, quam extranei, *d. l.* 13. § *si minor*; quamvis de ea Cujac. 5. *Obser. c* 16. dubitet, & contrarium sentiat. Verum apertè patet ex *l. Quamvis* 30. *C. h. t.* Non obstat, quod habet Gratianus post *can. Omne* 10. XXVII *q.* 2. Si quis sponsam alterius oppresserit morte moriatur, *Deuter.* 22. quia loquitur de præsenti, ut patet ex seqq. Canonib.

3 Accusatio adulterii utrique conjugi tribuitur. Et maritus quidem contra uxorem suspectam ante cæteros admittitur, *c.* 4. *h. t.* intra sexaginta dies, ex speciali jure mariti, *l* 6. *Cod. Ad L. Iul. de adult.* etiam ante patrem, quoniam justior illius est ira, & propensior dolor, *l.* 2. §. *si simul D. eod.* Datur & patri tantùm temporis, quod illi non currit interim, dum maritus agit, *l.* 4. *D. h. tit.* Postea etiam aliis accusare permissum, olim intra quatuor menses utiles, *d. l.* 4. §. 1. Verum placuit Constantino accusationem istam restringere ad proximas necessariasque personas, scilicet post maritum ad patrem, fratrem, patruum, avunculum, quos verus dolor incitat; & hoc, ne temere liceat fœdare connubia, *d l. Quamvis* 30. *C. eod.* Accusationi præscripti sex menses, quorum duo competunt jure mariti, reliqui jure extranei, *d l.* 4. idque post divortium; nam stante matrimonio non præscribitur huic accusationi nisi lapsu quinquennii, *l Mariti* 29. §. *sex mensium cum seqq. D. h. t.* Tenetur etiam maritus accusare conjugem, non quidem criminaliter, sed civiliter, coram judice Ecclesiastico, ad tori separationem, aut si notoria sit adultera, eam à se removere, juxta *c.* 3. *h. t. & l.* 2. *C. eod.* ne connivendo aut dissimulando videatur consentire peccato uxoris, ejusque exercere lenocinium, *d. l.* 2. *can.* 1. *& can. Si quis. uxorem* XXXII. *q.* 1. Si tamen eam purgatam pœnitentia receperit, non peccat; quamvis non debeat sæpe recipere, ne videatur fovere relabentem, *d. c.* 3. *h. t.* Nisi alia vis funda-

scandalum evitet, quia cum hoc divortium caussetur ex præcepto scandali evitandi, cessante eius causa, cessabit & effectus. Quo modo adultera occulta promittens pœnitentiam recipitur impune, uti & emendata recipitur. Accusat & uxor maritum adulterii, provocando ad divortium; etiamsi non teneatur nec cessans ullam pœnam incurrat, cum non sit uxoris maritum corrigere, *c. ll. fin.* XXXII q. 5 quem tamquam caput suum agnoscit.

4 Adulterium extra dubium ponit peccatum mortale, gravius simplici fornicatione, cuius totam malitiam (quæ est inter personas quas nullum impedit vinculum) continet, & præterea vitiat indissolubile vinculum, quo auctor naturæ Deus alterum alteri junxit. Quam malitiam non purgat consensus alterius conjugis; quamvis consentiens in alterius turpitudinem non habeat querelam super illata à conjuge injuria, *c. Scienti De R.I. in* 6.

5 Ultra peccatum mortale sunt & aliæ propositæ pœnæ. Prima est, quod auferat exactionem debiti, concedat separationem tori ad lubitum innocentis, *sup. De divort* qui tamen non impeditur impunè cum emendato conjuge permanere. Secunda, Dotis denotationisque propter nuptias amissio, qua de re sup. *De donat. inter vir. & uxor.* Tertia, Ex L.

6 Julia olim erat relegatio & deportatio. * In quibusdam tamen capitaliter fuisse vindicatū, patet ex iis, quæ tradit Cuiac, 6. *Obs. c.* 11 & 20. *Obs c.* 18. Postea capitalis omninò inducta pœna, uti apparet ex *l. Transigere C. De transact.* ubi aliàs frustra à regula super capitalibus tradita exciperetur adulterium, cum exceptio sit à regula. Patet idipsum ex *l. Castitati* 9. *D. d. l. Quamvis C. h. t.* ubi capitalis pœna etiam mulieri dicitur proposita. Jure novissimo pæna hæc in fœminis fuit mitigata; quæ verberatæ in Monasterium detrudi jussæ, relicta viris licentia eas repetendi intra biennium, *Auth. Sed hodie C. h. t.* Ut eo decurso liceat mulieri profiteri, nec sit amplius licentia merito eam revocandi, qui imputare sibi debet seram reconciliationem. Quod omnes accipiunt de prævia sententia criminali, nec corrigi per *c. Gaudemus* 10. *sup. De convers conjug. ut ibi* Abbas *nu* 7. Jure Canonico fertur in perseverantem sententia Excommunicationis, *c. pen. h. t.* Clericus reus dicitur suspendendus ab officio, *c.* 5 *in fine hoc. tit* & in Monasterium detrudendus, *can. Si quis Clericus Dist.* 81.

7 Receptum præterea jure civili, ut liceat patri filiam in adulterio deprehensam occidere simul cum adultero, *l. Patri* 20 *D. d tit* quam rem caussat patria potestas simul & justus dolor. Qui licet non minor sit in marito, quia tamen illi deest potestas, non impunè fert uxoricidium, cum eius calor & impetus sit refrænandus, *l. Nec in ea* 22. *D eod.* Justa tamen commotio mitigat pœnam; uti & inconsultam cædem adulteri per maritum justus dolor minus puniri facit, *l.* 4. *h. t.* Nisi sit vilis, quem domi suæ deprehensum impunè occidit, *l. Marito* 24. *D eod.* uti & suspectum ter monitum in scriptis, coram tribus testibus idoneis, inventum cum uxore colloquentem domi suæ, vel uxoris, vel adulteri, vel in popinis, vel suburbanis, *Auth. Si quis ei C. d. tit.* Jure Canonico hæc res non est sine peccato gravi, propter detrimentum animæ occisi in tali statu. Covar. *De matrim. p.* 2. *c.* 7. §. 7. *nu.* 12. *& seq* Azor. *Instit Moral p* 1 *lib* 5. *c.* 20 §. *Sunt etiam leges.* Quo modo & uxoricidium maritum impedit ab iteratis nuptiis, ut dictum supra, *De matrim. contra interd. Ecclesiæ nu* 5. & 5.

8 Q. An occultus adulter possit exigere debitum ab altero conjuge adulterii ignaro? R. Ita dicendum esse, cum ipso jure non privetur exactione debiti, sed tantum ex voluntate innocentis: uti probatur ex eo, quod aliàs non esset in conjugis arbitrio remittere & condonare noxam, cum pacta privatorum nihil possint contra legem communem non latam in partium favorem. Facit, quod exigere debitum non posse sit pœna delicti, quod reus prodere non tenetur, nec pœnam præstare ante sententiam, vel antequam alter conjugum sciens delictum alterius se à præstando debito eximat.

9 Cessat adulterii accusatio eiusque pœna, saltem privata; Primò, Si utrimque fuerit peccatum; paria enim delicta mutua compensatione tolluntur, *c. fin h t. l. Cū mulier* 47. *D. Soluto matrim* Dico, privata; quia per hoc juri publico non præjudicatur, cui sua pœna est salva. II. Si conjugi per vim præcisam sit illatum adulterium, *l. Vim passa D. eod.* quia cessat cul-

culpa. III. Si probabiliter credens maritum mortuum uxor alteri se junxerit; cesset enim & hoc casu culpa mulieris, ut cesset pœna, *c. Cum per bellicum & can. Si virgo* XXXIV. *q.* 1. IV. Si decepta putaverit se à conjuge cognosci, cum ab illo cognosceretur, *cap. in lectum. d. q.* 1. V. Si caussam dederit alter conjux; veluti prostituendo uxorem; cum volenti non fiat injuria, & frustra quis actum puniat, cui caussam dedit, *c.* 9. *sup. De eo qui cog. consang. ux* VI. Si tempus sit lapsum accusationi præstitum, de quo paullò ante. VII. Si maritus moriatur ante moram accusationem.

10 Ubi quæritur, An liceat ejus hæredi adulterii ream facere viduam quoad effectum lucrandi dotem? R. Verius esse non licere, per *l. Rei judicatæ* 15. *D. Soluto matrim.* ubi hæredi denegatur correctio morum uxoris post mortem mariti. Facit, quòd jus accusandi uxorem adulteram, & dotem lucrandi, concedatur marito, propter injuriam per adulterium acceptam, *l. Quamvis* 30. *C. h. t.* Quæ cum hæredem non tangat, non est, quod ei detur vindicta; quia hæc non solet competere hæredi, nisi in casu diminuti patrimonii ipsius defuncti, *l. Si eum* 10. §. *qui injuriam* D. *Si quis cautionib. &c.* Nihil facit ignorantia defuncti, quia ea non mutat juris dispositionem, quamvis in casu, quo scivit nec egit, præsumatur remissio. Vide dicta ad *d. h. t. n.* 34.

11 VII. Si abolitio intervenerit, *l. Abolitio* 16. *C. h. t.* quæ hac in re permissa personis in *d. l.* 30 aut si maritus destiterit citra abolitionem, *d. l.* 16 Videtur enim remisisse injuriam, aut potius ideo amplius non auditur, quia peccaverit in legem; quam prodidit, *l.* 2. §. 1. *D. eod.* Unde & notatur; sicuti & is, qui dimissam reduxerit: propter fraudē, *l. Si quis* 33 § 1 *D eod.*

12 VIII. Si maritus inventam in adulterio occiderit, dotem non lucratur, cum contra legē faciens, ob facinus suum non debeat eam lucrifacere. Unde per hæredes uxoris à marito exigitur, *l. Si ab hostibus* 10. § 1. *D. Soluto matrim.* Quod & dicendum, si criminaliter contra uxorem agens eam per sententiam Monasterio concludi fecerit: nam uxore intra biennium non repetita, vel marito, antequam reducatur mortuo, in Monasterio manet, cui omnis ejus substantia adducitur. Nisi liberos habeat quibus duæ partes reservantur; aut si tantum parentes, quibus una pars attribuitur, *Auth. Sed hodie h. t.* Juxta quem textum intelligendum, *c. Gaudemus* 19. *sup. de convers. conjug.* notat Abbas *ibid. n.* 7. Vid. Sanchez *De matrim. lib.* 10 *Disp.* 10. *nu.* 8.

13 Quæri hic possit, An excuset ab adulterii turpitudine extrema necessitas? Respondendum Id posse videri, argumento acceptionis rei, quam extrema excusat necessitas, ut dicetur *inf. de furtis*; cui non minus subveniri per adulterium aut fornicationem, pretio inde quæsito, potest, quàm per furtum: ut quemadmodum in furto non habet legem necessitas, ita nec in adulterio aut fornicatione habere debeat, cum lege prohibitum necessitas faciat licitum, *l. Qui potuerunt* 27. D. *de manumiss. testam.* Verùm contraria sententia est servanda, non ex eo, quod per furtum immediatè subveniatur necessitati, non etiam per adulterium aut fornicationem; nam & per hæc vitia si non immediatè, saltem mediatè, quod satis est, succurri potest: sed quia furtum sit illicitum, siquidem injuriosum proximo. Potest autem illa injuria cessare expresso aut tacito consensu domini, qui hac in re censetur tacitè consentire & conformare se legi, uti debet. quæ in casu extremæ inopiæ communia omnia facit, aut potius vult communicari. Adulterii verò vel fornicationis turpitudo & malitia in se talis est, ut nullo alio extrinsecus accedente possit purgari, ne quidem consensu mariti, aut etiam ipsius uxoris, & neque in casu periculi vitæ, ut rectè tradit Covar. *in Reg. Peccatum p.* 2. §. 1. *n.* 6. Ut etiam liceat mulieri vim sibi inferentem impunè occidere, & violentiæ cedens in nullo excusetur à peccato, quod voluntariè censetur admisisse; neque enim vis aut metus voluntarium excludit. Hinc Lucretia licet metu mortis inducta adulterium admiserit, non ideo extra noxam habetur D. Augustino & aliis, nec purgavit turpitudinem admissam per mortem sua manu sibi illatam, quia ista via dolori quidem animi satis fecit, non etiam turpitudinem abluit. Vid. Pet. à Navar. *de Restitut. lib.* 2. *c.* 3. *Dub.* 7. *n.* 104.

14 Altera Rubr. pars est de Stupro, quod est illicita defloratio virginum aut viduarum honestè viventium, *l. Inter stuprum* D. *de V. S.* Aliud est non violentum, quando virgo in sui vio-

violationem consentit, quod non continet speciem distinctam à fornicatione: aliud violentum, quod ponit injuriam supra fornicationem, consistentem in violentia. Plectitur hoc posterius pœna mortis, si fuerit perfectum; imperfectum deportatione, *l. 1. in fine D. de extraord. cognit* Illius pœna est publicatio dimidiæ partis bonorum in honestioribus, coërctio corporis cum relegatione in humilioribus, *§. item lex Iulia de adult. Instit. De publ. jud.*

15 Jure Canonico seductam stuprans damnum illarum reparare cogitur, aut ducendo aut dotando, ex sententia judicis, *c. 1. & 2. h. t.* Nisi dissentiat corruptæ pater; tunc enim dotasse sufficiet Reus si sententiæ parere noluerit, castigatus & excommunicatus quoad sacrorum perceptionem, in Monasterium ad pœnitentiam agendam detrudendus, *d. cap. 1.* Quæ pœna non ita passim est in usu, cum stuprator, si deductam à se non duxerit, aut quia non est utriusque consensus, aut quia est inferioris conditionis, condemnetur ad dandum quid nomine damni, ex arbitrio judicis, attenta qualitate virginis. Quod & procedit in casu, quo virgo consensit in copulam, etiamsi in foro conscientiæ ad nihil ei teneatur corruptor, cum volenti non possit dici damnum per injuriam illatum, *c. Scienti De R. I. in 6.* Soletq; proles alenda dari corruptori, quatenus is corruptor probatur. Ubi receptum novum probandi genus, scilicet per juramentum præstitum à corrupta tempore partûs, quo prolis patrem certum designat, qui & talis habetur; ex ratione, quod cum temporis, quia de vita periclitantur parturientes, non censeantur immemores salutis æternæ, atque ita non temere iurare; nisi tamen probetur promiscuè plures admisisse corruptam.

16 Qui autem sub promissione conjugii impetravit alicuius virginis usum corporis tenetur eam ducere etiam ante sententiam; cum hæc promissio sit facta per modum contractûs, qui cum ex parte puellæ sit impletus, implendus quoque ex parte corruptoris, etiamsi ille animum habuerit decipiendi, & fictè promiserit conjugium, ne dolus ejus ei prosit. Qui non liberabitur offerendo damni æstimationem invitæ, cum teneatur corruptæ juri quæsito ad matrimonium in vita cedere, aliud pro alio accipiendo in solutionem. Sitamen conditionis imparitatem sciverit virgo, aut fraudem non obscurè ex aliis conjecturis advertere potuerit, sufficiet damnum pecuniaria largitione pensari, cum imputare sibi debeat, sui deceptionem, secundum dicta sup. *lib. 4. Tit. 1. nu. 19. & 20.*

TITULUS XVII.

De Raptoribus, Incendiariis, & Violatoribus Ecclesiarum.

SUMMARIUM.

1. *Raptus quando committi dicatur.*
2. *Pœna raptus.*
3. *An habeant locum in sponso rapiente sponsam?*
4. *Pœna civiles an cessent, subsecutis nuptiis inter raptorem & raptam?*
5. *Raptus an judicandus, non secuta copula cum rapta?*
6. *In meretrice rapta & muliere rapiente virum pœna arbitraria locus est.*
7. *Clerici raptores an suspensi ipso jure?*
8. *Raptores aliarum rerum à quo & qualiter puniendi.*
9. *Incendiarii & violatores Ecclesiarum an excommunicati ipso jure?*
10. *An & incendiarii aliarum rerum?*
11. *Incendiariis violatoribusque Ecclesiarum quatenus concedenda Ecclesiastica sepultura.*

PRima Rubricæ pars est de raptoribus tum virginum, tum aliarum rerum. Raptus 1 virginum à stupro differt, & propriè censetur committi, quando virgo libidinis caussa per vim adducitur, sive illatam abductæ, sive ejus parentibus. Jure Canonico pro raptu non habetur, quando aliqua volens abducitur matrimonii caussa, quod raptor dici nequeat, qui habet mulieris adsensum, *c. pen. h. t.* Jure civili etiam raptus habetur, si mulier volens abducatur, *l. Raptores 54. in fin. C. De Episc. & Cler.* invitis parentibus, & libidinis caussa, *l. unicæ vers. maximè & vers. oportet etenim C. De raptu virg.* De quo tamen vide Sanchez *De matrim. l. 7. Disp. 13. n. 17. & dicta ad D. tit. Ad L. Iul. de publ.*

*publ. jud. n.*10. Imò & matrimonii caussa, ut patet ex *d.l.un.vers. oportet*, ubi dicitur à parentibus petenda virgo in conjugium.

2 Pœnæ ibidem graves ponuntur, tum capitis, tum bonorum amissionis, quæ raptæ adjiciuntur; tum etiam quod impune raptor in flagranti crimine inventus interficiatur, & in matrimonium cum raptore rapta consentire non possit. Conc. Trid. excommunicationi raptorem, cum omnibus auxilium, consilium aut favorem præbentibus, subjicit; perpetuo reddit infames, dignitatum incapaces, propriaque gradu vult decidere Clericum. Vult & raptam mulierem dotari à raptore, sive eam duxerit in matrimonium, sive non; quod demum permittit, si mulier tuto & libero loco posita, ut omnis metus esset, in illum consenserit, *Sess.*24.*c.*6. *de Reform. matrim.* Non facit tamen subsecutum matrimonium cessare excommunicationem, & alias pœnas.

3 Q. An raptor dicatur rapiens sponsam suam? R. Si jus civile inspicias id adfirmandum, propter expressa verba *d. l. unica* vers. *Quibus etiam connumeramus eum, qui saltem sponsam suam per vim rapere ausus fuerit*, scilicet de futuro, uti verbum *Sponsa* in jure civili passim accipitur. Et facit, quod in eam marito necdum sit jus, ut proinde eamdem abducens rapere dicatur. Jure Canonico talem non esse raptorem colligitur ex *d.c.pen* quod loquitur de sponsa, non de præsenti, ut sæpe illo jure accipitur sponsa, sed de futuro, ut patet ex verbis, *ubi nihil ante de nuptiis agitur*. Ut saltem hoc jure rapiens sponsam propriam pœnas eas non subeat; si tamen puella abductioni consenserit, & sponsalia præcesserint, quas duas conditiones *d. c. pen.* requirit, & denique, secundùm aliquos, matrimonium subsecutum sit. Quæ tertia conditio non videtur necessaria, cum licet ibi matrimonii fiat mentio, non tamen alia de caussa, quam ut mulier revocetur à Monasterio, quod conjuge inconsulto intraverat, contra prohibitionem juris. Vid. Sanchez *d. disp.*13.*n.*15. Est autem in eo correctum jus civile, quod inter raptorem & raptam, si liberè consentiat, sit justum matrimonium, cum materia matrimonii, ejusque quæstio sit subjecta Canonibus.

4 Unde quæritur, An pœnæ civiles cessent, rapta nubente raptori? R. Id aliquos velle, qui secuto matrimonio volunt temperandam esse pœnam civilem, quasi ius Canonicum eam mitigasset. Castren. *ad d.l. Raptores* 54.*n.* 5.*C. de Episc. & Cler.* Rectius tamen sentire eos, & iuri conformius, qui volunt nihilominus pœnæ legis civilis locum esse. Quæ revocata dici nequit per Canones hac in parte, cum nec concernat materiam peccati, nec iuri Canonico sit subiecta, sed crimen puniat, quod est bonis moribus respondens. Ut Jul. Clarus §. *Raptus n.*7. & 8. rectè tradat, etiam pœnam confiscationis bonorum habere locū contra raptorem, & Regem Hispan. raptori post contractum cum rapta matrimonium, per quod huius honori erat satisfactum, etiam capitis pœnam imposuisse, ut publicè quoque satisfieret, quod refert Pegueta, *decis.* 42. *nu.*8. *& latè eam opinionem defendit*, Tib. Decianus *Tract. Crim. lib.*8.*c.*13.*n.*48. cum factum duplex, continens delictum & privatum & publicum, privatam & publicam mereatur pœnam. Adde Sanchez *d. loco n.*16.

5 Q. II. An sit iudicandus raptus quoad pœnas, non secuta copula cum rapta? R. Ita videri, quod satis sit eo fine aliquam esse raptam: & ita tenet Castr. *d. loco nu.* 5. Alii contra volunt, per *d. l. un.* in V. *maximè cùm virginitas vel castitas corrupta restitui non possit*; quasi vis ponenda sit in ablata virginitate, vel castitate violata, & pœnæ istæ videantur eo tendere, ut vitetur copula, qua non secuta solus est conatus, qui non solet puniri. Verum non est hic nudus conatus, sed crimen aliquatenus perfectum quoad abductionem violentam, licet completum non sit quoad violationem intentam: ad quam tentatam si pervenire non potuerit, non ideo debet cessare legis pœnā, quia per eum non stetit, quo minus perfecerit. Si tamen pœnitentia ductus à copula se abstinuerit, benignius est, ut cessante pœna legis ordinaria, tantum veniat inferenda extraordinaria. Covarr. *ad Clem. unic. p.*2. *in princ. n.*8. *de homicid.* Gomez *ad l.* 80. *Tauri nu.*40. Menoch. 2. *Arbit. casu* 360. Sanchez *d. loco n.* 18. Excipiunt raptum Sanctimonialis, eo quod non subsecuta copula, eius traductio mereatur ordinariam pœnam legis. Oportet autem, ut raptus dicatur perfectus quoad pœnas legis, traductio sit facta de loco ad locum; nam

fine traductione tali habitâ copulâ erit quidem vi extorta, non tamen raptus.

6 In rapta meretrice: & in muliere rapiente virum, pœnæ arbitrariæ locum esse, non etiam ordinariæ, tradit Clarus *d.§. Raptus n.6.* Nam *d.l unica* loquitur de muliere honesta rapta, qualis non est meretrix, nisi eam vitæ anteactæ pœnituerit; & loquitur de viro rapiente, non etiam de muliere, ut non debeat extendi, cùm in pœnalibus non admittatur extensio. Sanchez *d.loco n 22 & 23.*

Itaque jure Canonico excommunicatio infertur raptoribus, ut & consilium, auxilium, favorem præbentibus, ipso jure habentur infames & incapaces dignitatum, & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidunt.

7 Ubi quæsitum, An ipso jure? R. Hoc posse videri, propter pœnam prævium excommunicationis ipso jure inflictæ, ut verba, *ipso jure*, tamquam in continua oratione posita, etiam ad hanc pœnam sint referenda. Dicendum tamen, potius spectare ad sententiam ferendam; cum verba ista, *de proprio gradu decidant* videantur sumpta ex *can. Eos & can. De puellis* XXXVI. *qu.2.* ubi dicitur *de proprio gradu decidant & anathematizentur.* Quod posterius est futuri temporis ut & prius, *decidant*, ejus temporis sit judicandum, quippe positum in continua oratione & proxima, cum in Trid. non ita in proxima oratione ponatur, & non repetantur verba *ipso jure.* Accedit, quod pœna sine textu non sit extendenda. Ita Suarez *de Censuris disp. 31. sect 4. in fine.*

8 Quantum ad raptores aliarum rerum, à judice loci, ubi delinquunt, sunt puniendi, *c. 1. h. t.* Nanciscuntur enim forum ratione delicti *sup. de Foro compet.* Spoliatores itinerantium à Prælato loci, in quo delinquunt, excommunicationi sunt subjiciendi, uti & naufragorum: nec absolvendi ante satisfactionem aut debitam cautionem, estque ea res proprio Episcopo judicanda, ne ante eos recipiat; *c. 1. & 3. h. t.* Potest & Episcopis loci ex delegatione Principis committi cognitio super raptoribus, cum licentia eos multandi pœna pecuniaria, & flagellis adficiendi, adhibitâ tamen diligentiâ ac moderatione, ne flagella in vindictam sanguinis transeant, ut traditur *c. 4. h. t.*

Altera Rubr. pars est de Incendiariis & violatoribus Ecclesiarum, per confractionem, spoliationem, aut alias, quales excommunicantur, *c. Conquesti 22. inf. de Sent. excom. ubi Glos.*

9 Ubi quæritur, An ipso jure? R. Dubitandi caussam sumi ex *c. fin. inf. de Furtis.* ubi furatus calicem Ecclesiæ non est excommunicatus, cum, nullâ facta mentione absolutionis ab excommunicatione, post pœnitentiam & satisfactionem ad Ordines admittatur, nisi ex eo sit publica nota respersus. Facit eodem *c. Conquestus sup. de Foro compet.* ubi invasores rerum Ecclesiæ dicuntur supponendi anathemati; quod verbum non tam est latæ sententiæ, quàm ferendæ. Et videtur facere textus in *d. c. 22.* in verbis, *excommunicatos nuntietis*, quæ verba non videntur ipso jure ponere censuram ex eo, quod videantur desiderare factum hominis, Communis tamen sententia habet, ipso facto excommunicari. Eam tenet *Glos in d. c. 22 & ibi* Abbas *nu. 2.* Nav. *in Summa c. 27. nu 94.* Suarez *de Censuris disp 22. sect. 2. nu. 4. & seqq. & nu.* 16. quorum opinio nititur maximè textu *d. c. 22* in quo dum præcipitur, ut excommunicati nuntientur, videtur præsupponi jam esse excommunicatos: Nam quod ibi jubeatur nuntiari, non est, quasi Pont requirat factum hominis ad inducendam excommunicationem, sed ad indicandum, jam esse inflictam, ad hoc, ut difficilior sit absolutio petenda, quippe ab ipso Pont. Rom. Non obstant supra allegata, quia loquuntur de simplici specie sacrilegii, scilicet de furto in Ecclesia facto, non etiam de confractione & spoliatione Ecclesiæ, quæ gravior est sacrilegii species, atque ita & gravius punienda. Loquitur autem textus in *d. c. 22.* de confringentibus Ecclesias & spoliantibus. Idem tamen obtinet in incendiariis Ecclesiarum cum earum violatores ipso facto excommunicentur, *can. Canonica 107. XI. qu. 2.* sub quibus quin contineantur incendiarii non est dubium.

10 Verum dubitatur, An & incendiarii aliarum rerum sint ipso jure excommunicati? R. Non videri, cum loca, quæ de incendiariorum pœna agunt, sint accipienda de incendiariis Ecclesiarum, quorum factum est gravius. Nec obstat *c. Tua nos 19. inf. de Sent. excom.* in quo incendiarii dicuntur excommunicati, &

ut

ut tales nuntiandi; quia accipiendum de incendiariis Ecclesiarum, non etiam aliarum rerum, ut rectè ibi sentit *Glos fin.* dicens de illis esse cautum per alia loca, non etiam de his.

11 Incendiarii itaque Ecclesiarum carere jubentur Ecclesiastica sepultura, propter excommunicationem; nisi in ægritudine constituti accepta pœnitẽtia absolvantur à Sacerdote etiam simplici, quo casu sepultura iis non deneganda, *c. in litteris* 5. *h. t.* Hærede remanente obligato ad damni restitutionem pro viribus hæreditatis. *d c.5* cùm teneatur ad omnes obligationes defuncti, saltem rei persecutorias etiam in casu, quo defunctus impœnitens decessit, ut probatum suprà *de Sepult. n.* 11. & 12 & tradit Covarr. 3. *Var. c.* 3. *num.* 7. Ut ea res etiam concernat incendiarios etiam aliarum rerum. Præterea Ecclesiarum violatores, nisi damna restituant, aut de iis restituendis caveant, non recipiuntur ad pœnitentiam. Qui si sani restituere aut cavere nolint per contumaciam, postea positi in agone mortis, parati ad satisfactionem, si eam præstare nequeant, ad pœnitentiam quidem admittuntur, quæ nulli pœnitenti deneganda, interesse tamen eorum sepulturæ, aut eleemosynam ab iis capere vetitum Clericis, sub ordinis sui detrimẽto & beneficii privatione, *c.* 2. *h. t* quasi videatur caussasse impotentiam satisfaciendi.

TITULUS XVIII.

De Furtis.

SUMMARIUM.

1. *Furtum quid, & rei furti quinam habeantur.*
2. *Furtum quatenus penat peccatum mortale, & quodnam censeatur esse notabilis quantitatis.*
3. *Furtum parvæ quantitatis quando caussei peccatum mortale.*
4. *Et quid de furtis pluribus minutis.*
5. *Item de furtis commissis à domesticis, servis, libertis, uxore, liberis.*
6. *Excusat à peccato ignorantia rei alienæ, & scientia ac voluntas domini.*
7. *Excusat & extrema inopia.*
8. *Furti an teneatur rem propriam subripiens?*
9. *Subripiens debitori tantum, quantum ipse debet, an rectè compenset?*
10. *An eo casu decreto Episcopali locus sit de restituenda re sub pœna excommunicationis?*
11. *Occiso in actu furandi Ecclesia denegat communicationem & sepulturam.*
12. *Fures tenentur ad restitutionem rei ablatæ, fructuum & damna dati.*
13. *Inventam rem detinens an sit reus furti?*
14. *A restitutione an excuset inopia?*
15. *Et quid si non possit fieri sine damno ordinis superioris?*
16. *An necessitas extrema excuset?*
17. *Pœna furti pecuniaria & extraordinaria.*
18. *Furti damnatus sit infamis.*
19. *Fur an excommunicationem incurrat.*

A Rapina, de qua Tit. superiori, Furtum specie distat: illa enim includit violentiam, non etiam hoc, quod est contrectatio rei alienæ, vel eius usus possessionisve, lucri faciendi gratia. Quam postremam particulam aliqui non putant necessariam, cum tamen per eam furtum distinguatur ab aliis delictis privatis; finem quippe designat, cum voluntas & propositum distinguant maleficia, *l. Qui injuria* 52. *in princ.* D. *de injur.* Explicatio ejus latior petatur ex Instit. *eod. tit.* Ubi non tantum contrectantes rem alienam sunt rei furti, verum & scienter adjuvantes ope, consilio, eum in finem. Illum quoque Canones damnant, qui furti conscius quærenti possessori non indicat furtum, *cap.* 4. *hoc tit.* Quod procedet, si fur non sit occultus, sed notorius, latitans tamen; nam si sit occultus non debet prodi, ut rectè tradit Abb. *d cap.* 4. *num.* 6 cum cuilibet jus suum sit ad famæ defensionem, præsumaturque bonus, donec probetur malus. Et ita accipiendæ excommunicationes ab Episcopis latæ in eos, qui non indicant fures. Quo modo & receptator furtis ut in crimine ita & in pœna communicat, *l.* 1. *D. de Recept* nisi misericordiæ caussa eum excuset, *arg. l* 2. *D d. t.* ubi cognatum latronem receptans punitur mitius. 1

Furtum autem in suo genere inducit peccatum mortale, cum contineat injustam detentionem rei alienæ, domino invito, & sic contra præceptum Decalogi, *c. peccatum* D. R. 2

 l. *in*

l. *in* 6. Nisi excuset materiæ pravitas, quæ non ponit notabile alterius damnum, quia non cuiusvis rei ablatio ponit culpam letalem; in quo judicando variatur. Sunt, qui putant ex se ponere notabilem quantitatem quatuor Julios sive Regales. Alii, quos refert. Navarr. *in Summa cap.* 17. *num* 3. summam unius aut duorum ducatorum negant esse notabilem quantitatem. Ducuntur argumento *l. Si quis* 9. *in fine & l. Id est* 10. *D. de Dolo*, ubi actio de dolo non datur, si modica sit quantitas, id est usque ad duos aureos. Verum ista opinio minus recepta, cum aliud sit, actionem doli denegari contra eum, qui dolo decepit, intra quantitatem duorum ducatorum; aliud, dicere, non peccare mortaliter subripientem quantitatem minorem. Deinde furti actionem competere etiam ob rem minimam subreptam traditum communiter, per §. *Gallinarum Instit. de Rer. divis. l. Si pavonem* 37. *D. de Furtis*. Non obstante *d. lib.* 10. quia ibi agitur de actione extraordinaria concedenda ex justa caussa; non videtur autem justa, si deceptio sit infra duos aureos. Furtum verò ponit maleficium legitimum, & sic actionem competentem hoc ipso ordinariam, non etiam impetrandam extra ordinem. Præterea denegatur venditori & emptori decepto actio, nisi deceptio excedat dimidium justi pretii, *lib* 2. *C de Rescind. Vend.* & tamen certum est peccare eum mortaliter, qui in notabili quantitate alterum læsit. Navarrus, *d. loco num.* 4. ponit ad mortale sufficere summam duorum Regalium aut Juliorum. Cujus opinionem aliqui nimis arctam & scrupulosam putant; qui non improbabiliter judicant, eam rem non posse definiri ex quantitate pecuniæ, quæ secundum tempora & loca varia est, cum uno in loco olim pluris valuerit, & hodie valeat pecunia, quam alio; & olim plus mercium habitum fuerit, & etiamnum quibusdam locis plus habeatur uno nummo, quam hodie aliis in locis habetur quinque aut sex nummis, propter abundantiam pecuniæ, quæ hodie aliquibus in locis est, olim defuit, hodieque non est tanta. Ut generalis definitio dari nequeat, cum ea constituenda sit secundum læsionem, quæ non est ubique æqualis, sed vel minor, ubi est abundantia pecuniæ; vel major, ubi caritas. Ut videatur dicendum, eam quantitatem quovis in loco ponere summam notabilem, quæ æquat mercedem diurnam, quæ in aliquibus locis excedit duos Regales, in aliquibus est minor. Quæ sententia rationi & veritati videtur conformior, quia ex omnium sententia tunc furtum est letale, quando quantitas est notabilis. Est autem talis jam posita, eo quod hominibus communibus sufficiat ad sustentationem unius diei, ciusque ablatio faciat diei sumptus deficere, cum nocumento alterius satis pravi. Vid. Molina, *de Iust. & Iure Tract.* 2. *Disp.* 685. Tolet *in Summa lib.* 5. *c.* 16. Less. *lib.* 2. *c* 12. *Dubit.* 6. *n* 29. *& seq.*

3 Contingit autem & parvæ quantitatis subreptionem, etsi ex se tantum sit venialis, fieri tamen mortalem ratione circumstantiarum, si inde accedat domino magnum nocumentum. E. G. Si quis subripiat sutori subulam, aut sartori acum, qui quod aliam non habeat à labore desistere cogitur, cum gravi nocumento familiæ, quod non sine mortali reatu caussat subripiens, qui scivit, vel scire aut credere debuit, non esse sutori aliam subulam aut sartori aliam acum. Navarr. *d. loco n.* 2. §. *Secundo.*

4 Quid si quis furetur plures quantitates parvas, quæ magnam æquent? R. Ita demum hoc mortale esse, si animo adquirendi summam notabilem istæ res exiguæ subripiantur, quia infertur notabile damnum ei, cui paulatim res parvæ auferuntur, quæ tandem magnum damnum faciunt. Quo modo peccabunt minutas res vendentes, & in singulas obolum ultrà justum pretium exigentes; & famuli ex singulis minuta subtrahentes, quæ notabilem quantitatem tandem efficiunt. Verumtamen ultimum furtum complens notabilem quantitatem non ponet mortalem culpam; sed venialem tantum, uti & præcedentia: detentio tamen notabilis quantitatis alienæ, invito domino, quæ tunc inchoatur, ponit mortalem reatum in detentore. Navar. *d. c.* 17. *n.* 128 *&* 139. Less. *d. c.* 12. *dub* 8 *in princ.* Sanchez *in Decal. l.* 1. *cap.* 4. Animus si desit, & paullatim inadvertenter summa accrescat ad notabilem quantitatem, non potest dici peccare mortaliter, nisi sciens eiusmodi quantitatem se subripuisse illam non restituat, ut rectè tradit Navarr. *d. n.* 139.

5 Quantum ad furta à domesticis commissa, nec

nec ea extra reatum mortalem sunt, si æquent notabilem quantitatem, & invitis dominis committantur, non tantum si à se vis aut libertas, verum & si ab ipsa uxore; quæ licet res mariti amovens non conveniatur actione furti, ratione adfectus, verè tamen furtum facit alienum subtrahendo, & actione rerum amotarum conveniri potest, *tit. D. Rer amotar.* Navar. *d. c. 17. n. 153. & seqq.* Less. *d. c. 12. dub. 14.* A liberis quoque, quamvis habeantur rerum paternarum quasi domini, vere fit furtum eo quod rem necdum suam abstulerint, licet actio furti non detur; hoc enim tantum propter patriam potestatem, quæ facit quidem unam esse patris & filii personam, cum actio requirat duas civiles personas, *l. 4. D. de Iudic.* non tamen minuit peccatum, cum patri sit plenum rerum suarum arbitrium, quod per liberorum subreptiones non minuendum invito, *§. Hi qui Instit. h. t.* Sic & peccat maritus ex bonis paraphernis uxoris quid subripiens, quia sunt propria uxoris, ut eorum abusus, invitâ uxore, constituat furti aliquam speciem, nisi consuetudo maritum ponat liberum administratorem, Vid. Molina *d. Disp. 685. & seqq.*

6 Excusat autem à peccato ignorantia rei alienæ, cum ad furtum, uti & ad alia delicta requiratur animus & intentio. Sic & excusatur is, qui domino non invito, credit se abuti eius re, cum absit adfectus furandi, sine quo furtum non committitur, etiamsi caussa non subsit probabilis; nam & talis removet dolum. E contra si quis judicet dominum invitum, qui tamen non est invitus, non excusabitur à furti vitio & peccato, quia adfectus adsit: quamvis eo nomine non possit dici oriri actio ipsi domino, qui volens est. Atque ita intelligendus Justin. *Imp. in §. Sed et si credat 8. Instit. d. t* & Vlpian. *l. Inter 48 §. pen. D. eod.* qui negant furtum committi ab eo, qui putat se abuti re, domino invito, qui volens est, scilicet quod effectum, id est actionem dandâ, non etiam quoad ipsum delictum. Quo modo & peccato talis erit obnoxius, cum peccata cordis & operis eiusdem sint ordinis; & contra conscientiam licet erroneam agens peccato se involvat, ut habet *c. Per tuas 35. sup. de Simon.* Navarr. *ad can. Si quis autem n 86. de Pœnit. dist. 7.*

7 Excusat præterea extrema inopia; non quod ea ponat omnia communia quoad dominium, cum potius communicanda sint: sed quia necessitas ponit usum saltem esse communem, quem facit reservari, post introductam à jure gentium bonorum divisionem, ipsum jus naturæ, quo quisque vitam suam tueri jubetur. Nav. *d. c. 17. n. 61.* Less. *d. c. 12. dub. 11. n 67. & 68.* Non obstat *c. 3. h t.* quod vult imponendam tali esse pœnitentiâ, quia loquitur in casu, quo est modica necessitas, *Glos. ibi* Quo casu rectè dicitur & uxorem donare citra culpam res mariti, nec esse communes; filios res parentum: Monachum res Monasterii. Nav. *ad can. Quiescamus n. 26. dist. 42.* Nam si acceptio nihil habet peccati, multò minus datio, quia tenetur subvenire.

8 Q. An furtum committat subtrahens alicui rem suam? R. Non esse furti vitio vacuum subripientem rem propriam, penes alium existentem ex justo titulo, uti commodati, pignoris, conducti, ante tempus, *§. Aliquando Inst. h. t.* quod alterum jure, quod habet circa usum aut possessionem ejus rei, inique spoliet, eoque nomine damnum inferat, secundum quod reatus est mortalis aut venialis judicandus. Si injusto titulo apud alium res fuerit, furtum cessare, cum non subripiatur alienum, sed proprium. Ubi tamen aliquæ conditiones requiruntur, ut cesset peccatum. Prima, Ut res extra omne dubium sit eius, qui eam clam subtrahit, quia dubium faceret potiorem caussam possidentis. Idem est, si ex justitia debeatur, non etiam ex gratitudine tantum, quæ obligationem non ponit nisi antidoralem, tantum dependẽtem ex arbitrio eius, qui beneficium accepit, qui non cogitur ad remunerandum, Jason. *ad l. 5. n. 74 D de Iust. & Iure.* II. Ut eam alia via citra molestiam consequi nequeat. III. Ut absit scandalum & detrimentum aliorum, cui imputari possit furtum; nam ea res non poneret extra reprehensionem reum, & faceret eum præsumi in foro exteriori furto obnoxium. Quæ tamen conditio concernit potius legem caritatis, quàm justitiæ. Vid. Molina *d. Tract. 2. disp. 690* Less. *d. c. 12. dub. 10.*

9 Alia quæstio est, An sine vitio hoc quis rectè compenset, subripiendo à debitore tantũ, quantum debet? R. Communem sententiam DD. esse adfirmativam, propterea quod debitori non inferatur injustum damnum, secundum jam dicta. Jason. in *l. 1. n 7. C. de Testam.*

Ubi tamen & eædem conditiones sunt servandæ, scilicet quia aliter debitum consequi non possit creditor; ut sit verum & liquidum debitum, & fiat compensatio in re simili debita, scilicet fungibili ejusdem ordinis, in qua facilis est compensatio, non item in aliis non fungibilibus & minimum detrimentum debitoris. Denique cesset scandalum, & consulat saluti debitoris, cavendoque ne iterato postea debitum solvatur Navarr. *d.c.* 17 *n.* 112. *& seqq.* Molina *disp.* 691.

10 Hic quæri etiam posset, An in casu, quo rem alienam su[illegible]ipuit, justæ compensationis caussa comprehendatur decreto Episcopali, quo jubetur ea restitui sub pœna excommunicationis? R. Eiusmodi, excommunicationem posse ferri ab Episcopis patet ex *c.* 2. *de Constitut in* 6. Ea tamen non teneri taliter subripientem rationi magis consentaneum; quia decreti istius finis est, ut restituatur parti id, quod illi debitum. In casu autem propositio non est parti debitum, siquidem juxta præsupposita accipiens juste accepit in justam sui debiti compensationem: ut cessante decreti fine, & mente auctoris ejusdem, dicendum etiam sit, cessare pœnam eo contentam, quæ non imponitur nisi peccanti contra justitiam, contra quam hoc in casu non est peccatum. Quod etiam procedit quoad scientes certo rem justæ compensationis ergo esse ab altero acceptam. Imò & in casu, quo Episcopus restitutionem aut judicium mandat, quando res accepta est caussa compensationis, quia ejusmodi decretum contineret errorem intolerabilem, dum punit eum, qui juste accepit rem, juxta conditiones suprà positas, eosve, qui non revelant factum ejus, qui non peccavit, ut non obliget in conscientia, uti rectè tradit Navarr. *d.c.* 17. *n.* 114. quem sequitur Molina *d tract.* 2. *disp.* 691. Less. *d loco n.* 61.

11 Quod si nulla sit culpa furem excusans, in ipso actu furandi occisum Ecclesia tamquam in reatu mortali habet defunctum, vetatque pro eo orari, cum neutiquam tali possit prodesse oratio, uti nec terra sancta, ut dictum *sup. de Sepult.* Ante tamen confesso non est deneganda communio *c.* 2 *h.t.*

12 Est præterea ratione furti obligatio ad restitutionem ejus, quod acceptum, cum res aliena citra peccatum non detineatur, *c. Peccatum de R. I. in* 6. Nec rei tantum, sed & fructuum ex re furtiva perceptorum, quia percepti sunt à malæ fidei possessore, qualis fructus suos non facit, & tenetur eos restituere; imò & ad non perceptos, si eos percipere potuerit, ut traditum *Instit. de Rer. divis.* §. *Si quis à non Domino, & D. de Rei vindic.* ex ratione, ne alteri per alterum adferatur injuria. Item ad omne damnum nomine furti caussatum, quod videtur dedisse ei caussam dans. Tenentur & ope, consilio auxilium præbentes, celantes, mandantes, & alii, de quibus Navar. in *Summa c.* 17. *n.* 12 *& seqq* cùm sint caussa damni, cujus restitutioni concurrendo se fecerunt obnoxios. Interitus rei non salvat à restitutione æstimationis, cùm non solùm obligetur fur rationi rei acceptæ, verum & ratione injustæ detentionis, quæ durat re perempta, propter moram, in qua fur hæret; cujus respectu casus fortuiti ei videntur imputandi, secundùm tradita ad D. *d. tit. de Rei vindic.*

13 Hinc resolvitur quæstio. An rem inventam quis debeat restituere? R. Non committi peccatum ratione apprehensionis, quia non injusta, quod nesciatur Dominus, sed ratione detentionis, quæ injusta esse incipit, si inventor negligat sufficienter inquirere de Domino per præconem, aut scedulam publico loco propositam, quâ res inventa indicetur & inventor. Facit enim adfectata ignorantia injustam detentionem *l. Falsus* 43. §. *qui alienum*, *l. inficiando* 67. D *h. t. can. Si quid invenisti* 14. *q.* 1. & consequenter furtum ponit obligans ad restitutionem. Quod si sufficienti indicio facto non compareat Dominus, non potest videri injusta detentio, cui animus deest: ut res videatur esse nullius, cum paria sint, non esse dominum, & non apparere. Et nec naturali jure, nec divino quis jubetur rem inventam, cujus non apparet Dominus, distribuere in pauperes, quamvis hoc sit tutius, ut s[illegible]m aliquatenus expendetur in utilitatem ignoti Domini. Pro qua parte videtur facere textus in *Auth. Omnes C. Communia de Success.* ubi peregrinorum intestatorũ bona deferuntur pauperibus Covarr. *ad d.c. Peccatum p.* 3. §. 1. *n.* 2. Navar. *d. c.* 17. *n.* 170. Quæ ita intellige, nisi res talis sit, quæ nullius esse appareat, ut quia inventa in littore aut circa littus maris rudis & impolita, ut rectè præsumpseris, nullius umquam

tamquam fuisse;nam sine scrupulo tam quam nullius quis eam sibi reservaverit, secundùm tradita *Instit. de Rer. divis.* Ubi etiam traditum, thesaurum inventum inventoris, quia domino careat,secundùm distinctionem,de qua ibi. Navarr. *d. c. 17.n.172.*

14 Quæri etiam posset, An excuset à restitutione inopia? R. Ita videri, quia ad impossibile nemo teneatur; pro tempore tamen durantis inopiæ, quæ non tam tollit & extinguit omnino actionem, quam elidit, & differt pro tempore stantis inopiæ exactionem. Navarr. *d c 17 nu.60.*

15 Quid si non possit fieri sine damno ordinis superioris, uti honoris, vitæ? R. Eum excusari à restitutione pro tempore imminentis probabiliter damni istius cùm regulariter nemo teneatur ad bona aliena inferioris ordinis restituenda cum damno bonorum suorum altioris ordinis, ut famæ honoris, melius enim nomen bonum, quàm divitiæ multæ, ait Sapiens *Prov.* 22. vitæ præcipuè ac salutis, quæ honorem ac famæ bonum superant. Navarr. *c.* 16. *n.* 44. Imò si restitutio non possit fieri, salvo decenti statu, vult Navar.*d.c.17.n.62.in fine*, restitutionem differri posse, donec status permittat, quia salvo honore fieri nequeat restitutio. Quod si tamen & creditor in eadem caussa sit,quia in pari caussa potior est dominus.cùm caritas incipiat à se ipso,*can. Non licet* XXIII. *q.*5. Navar *d. c.*16.*n.*60. Covar. *add. c. Peccatum p.*1.*in princ.n.*4.

16 Postremò quæritur, An excuset à restituendo extrema necessitas, qua quis adductus rem alienam surripuit? R. Talem necessitatem excusare omninò à vitio furti, propter majus damnum, scilicet mortis, evitandum, & videri non teneri, sive inspicias acceptionem, quæ extra noxam fuit, & legibus permissa, sive rem acceptam, quæ consumitur ut propria, non ut aliena. Quo facit, quod eiusmodi necessitas faciat omnia in commune conferenda,*l.*2.*§ cum in eadem D. ad L Rhod.* Dicendum tamen non excusari à restitutione, si ad pinguiorem fortunam pervenerit. Nam licet acceptio isto in casu fuerit licita, hoc tamen non nisi ut gravius malum evitet, non etiam ut rem quasi suam habeat,cum non tam acceperit tamquam communem iam factam, sed communicandam, à domino ex lege caritatis, & misericordiæ, non tam donando, quàm commodando & credendo, ut restituatur idem cessante necessitate. Quo modo in *d.l.*2.*§.cum in eadem* non dicitur res hoc ipso fieri communis, sed communicanda. Itaque ut sit justa acceptio, non tamen simpliciter, sed restrictivè, donec fortuna melior adflaverit. Et ita tenet Navar.*d.c.*17. *n.*61.Covar.*add d.c. Peccatum p.*2 *§.*2 *n.*4.Clar. *§. Furtum n.* 25.

17 Præter restitutionem est & pœna pecuniaria in duplum aut quadruplum, *§. Pœna* 5. *inst.d.tit.* Extraordinaria etiam animadversione furtum puniri responsum,*l.fin.* D.*h.tit.* Hodie obtinet pœna laquei in furtis gravioribus, aut alia corporis castigatio in minoribus. Et ita consuetudine passim inductum,quæ originem sumpsit ex Constitut.Friderici Imp.*lib.*2. *Feud.tit.*27. *§.fin.* nec improbanda cum communi bono consulat propter furtorū frequentiam, quæ facit pœnam criminis augeri.

18 Præterea furti damnatus fit infamis, & jure civili, *§ Ex quibusdam instit. de Pœna temere litig.* & Canonico, quo ut talis ab Ordine, si quem habet,deponitur, *can. Presbyter. dist.* 81. ita multò minus ad eum admittitur. Quod & obtinet in eo, qui infamia furti manifesti est adspersus. Occultus tamen fur pœnitentia purgatus non removetur ab Ordinis susceptione,*c.fin. h.t.*

19 Excommunicationi furem subjici non est ullibi expressum, nequidem ob rem sacram subreptam. Nisi coniuncta sit effractio Ecclesiæ, quæ inducit ipso facto excommunicationem, *c.Conquesti inf.de Sent. excom.* & dictum suprà *de Raptorib.* Ut autem simplex fur non incurrat ipso facto excommunicationem, si tamen depositus incorrigibilis fuerit, subiiciendus excommunicationi, & in contumacia perseverans per brachium sæculare comprimendus exilio aut alia iusta pœna, *c. Cum non ab homine* 10. *sup. de judic.*

TITULUS XIX.

De Usuris.

SUMMARIUM.

1. *Usura quid nominis & rei.*

2. Dare

2. *Dare mutuum vindicta evadenda caussa an sit usurarium?*
3. *Fœnus nauticum jure civili licitum.*
4. *An & jure Canonico?*
5. *Fidejussor nomine fidejussionis an quid licitè stipuletur?*
6. *Usura propriè in mutuo locum habet.*
7. *Item in aliis contractibus, ut si res carius vendatur, dilata solutione.*
8. *An & si res minoris, ob anticipatã solutionem?*
9. *Usura quotuplex.*
10. *Usura compensatoria quatenus licita.*
11. *Punitoria quatenus toleranda.*
12. *Debito quantitatis adjecta pœna jure civili rectè exigitur.*
13. *An jure Canonico idem obtineat?*
14. *Lucratoria prohibita jure naturali, divino, Canonico.*
15. *An & civili?*
16. *Antichreseos pactum jure civili probatum.*
17. *Fructus perceptos ex re pignori obligata in securitatem dotis gener cur non computet in sortem.* Intellectus. c. Salubriter 16. h. t.
18. *Et quid juris, dote ab extero data.*
19. *An ex caussa retardata dotis dissoluto matrimonio aliquid peti possit?*
20. *An in casum restituenda dotis promitti possit annuum quid vidua solvendum?*
21. Intellectus c. 1. in fine h. t.
22. *Usura inficit peccato mortali.*
23. *Facit restitutioni obnoxium usurarium & Clericum & laicum.*
24. *Res ex usuris cõparata nõ subjecta restitutioni*
25. *Usurarii bona an tacite aliis obligata?*
26. *Tenentur & usurarii hæredes ad restitutionem*
27. *Item legatarii deficiente hærede.*
28. *Restituendum venit & damnum & interesse.*
29. *Quid si res accepta perierit sua sponte?*
30. *Iudai an teneantur ad restitutionem?*
31. *An cooperantes & consulentes?*
32. *An judices & eorum consiliarii?*
33. *An Notarius instrumentum conscribens?*
34. *An qui penes usurarium pecunias deposuerunt?*
35. *Famuli usurariorum an & qualiter teneantur.*
36. *In usura conventionali non est locus restitutioni.*
37. *Usura mentalis an obliget ad restitutionem?*
38. *Intentio prava mutuantis, non etiam lucrum offerentis, an faciat accipientem obnoxium restitutioni?*
39. *Tenetur mutuans, licet mutuarius juraverit se soluturum usuras, & non repetiturum.*
40. *Secus, si usuras acceptas remiserit mutuatarius.*
41. *Restitutio cui facienda.*
42. *Usuras exercens an infamis ipso jure.*
43. *An & in casu, quo jus civile eas permittit?*
44. *Usurarius manifestus removendus à communione & Ecclesiastica sepultura.*
45. *Est intestabilis.*
46. *Evertiturque ejus testamentum ante factum.*
47. *Nec convalescit per cautionem subsequentem*
48. *Legata eo relicta an præstanda?*
49. *Codicillis relicta an valeant?*
50. *Donare mortis caussa an illi liceat?*
51. *Iudai an teneantur pœnis* c. Quamquam h. t. in 6.
52. *Alia pœna usurariorum.*
53. *Mons Pietatis an licitus?*
54. *Usura delictum esse mixti fori probatur.*

Cum rapina & furto adfinitatem habet Usura, cum usuras accipiens dicatur rapinam facere, *can. Si quis usuram* XIV. *q.* 4. ideo de ea immediatè subjicitur.* Nomen istud significat subinde usum rei alicuius; ita enim Cicero, *Orat. pro C. Rabirio,* dixit *usuram lucis, usuram vita,* pro usu: item lucrum ultra sortem acceptum, quo modo & Fœnus appellatur, quasi fœtura sive fructus pecuniæ; atque ita hac in materia sumitur, definiturque sive describitur esse voluntas recipiendi aliquid lucri pecunia æstimabilis ultra sortem, principaliter vi mutui Navarr. in *Summa c.* 17 *n.* 207. Covarr. 3. *Var. c.* 1 *n.* 1. & 2.

Sub *Voluntate* comprehenditur omnis usura, etiam mentalis, in qua cessat quidem pactum exterius, ejus tamen animi est mutuans, ut nisi ultra sortem quid recepturus esset, non mutuaret, *c. Consuluit.* 10. *h. t.* Et hoc, si principaliter id intendat; nam minus principalis intentio mutuantis non mutat actus qualitatem: ut mutuans cum spe secundaria quid recipiendi per alterius liberalitatem non committat usuram, Gl. *in d. c.* 10. Vid. Pet. Navar. *de Restitut. lib.* 3. *c.* 2. *n.* 200. Dico, liberalitatem; nam si quasi ex obligatione justitiæ speret accipere ultra sortem, esset usurarius, *d. c.* 10. quia non licet sperare, quod nõ licet accipere. Less. *de Iust. & Iure lib.* 2. *c.* 20. *dub.* 5 *in p.*

Di-

Dicitur, *lucri pecunia æstimabilis*; ut excludantur ea, quæ pecunia æstimari non solent, uti amicitia, favor, quorum respectu usura non committitur. Navarra *d. cap. 2. num. 291. & seqq.* * Quo modo nihil sentiet labis usuratiæ dans mutuum in eum finem, ut vindicta privata injusta remittatur, cum nihil recipiatur, sed tantum evitetur injusta vexa. Quo facit, quod dictum supra, *de Simonia n. 64.* in beneficiis redemptionem vexationis injustæ esse citra labem simoniacam. Aliter dicendum, si vindictæ justæ imminentis evadendæ causa detur mutuum; quia videtur dari in ejus satisfactionem, atque ita accedere aliquid pretio æstimabile ipsi mutuanti, non sine labe. Mutuare quid ea lege, ut vicissim alter mutuet, aut à se solo emat, non est extra usuram: & hoc, si obligatio ponitur, cum ejusmodi conditio contineat onus ultra sortem pretio æstimabile. Covar. 3. *Var. c. 2. n. 5* Azor. *Instit. Moral. p. 3 lib. 5. de Usura c. 7. q. 1.* Less. *d. c. 20 dub. 8. n. 58.*

Dicitur, *vi mutui*, quia ratione interesse caussati ex damno emergente ob moram, aut lucro cessante, ultra sortem licet quid accipere citra vitium usuræ; cum acceptum ultra sortem non accipiatur vi mutui principaliter sed nomine eius, quod abest: ut procedat, quod nulli officium suum debeat esse damnosum, Covarr. 3. *Var. cap. 4. num. 1. & 2.* Hoc modo extra usuram erit, stipulari aliquid ultrà sortem ratione periculi, cujus susceptio est

3 pretio æstimabilis.* Quod negotium spectat ad fœnus nauticum & trajectitiam pecuniam, quæ navigat periculo creditoris, quæque creditur eâ lege, ut si navis perierit, non reddatur; sin autem salva in portum pervenerit, pecunia cum lucro redeat ad creditorem, *l. periculi 5. D. de fœnore naut. lib. 1 & fin. D. eod.* Cujusmodi fœnus jure civili est permissum, possuntque eius nomine exigi usuræ etiam centesimæ, non tantum stipulatione prævia, verùm & pacto, *d. l. 5. in fine.*

4 Quæritur, An & jure Canonico sit licitum tale lucrum? Respondendum. Id rectè dici, cum eo jure reprobetur lucrum, principaliter acceptum ratione mutui; hoc autem in casu lucrū accipiatur principaliter ratione periculi pretio æstimabilis. Ut cesset usuraria labes, quæ tantùm locum habet in lucro percepto principaliter nomine mutui, secundùm dictum Evangelicum. *Mutuum date, nihil inde sperantes.* Difficultatem movet *cap. fine hoc t.* in quo Pont. reprobare videtur nauticum hoc fœnus cum eum censeat usurarium, qui naviganti vel eunti ad nundinas pecuniam mutuò dat, recepturus quid ultra sortem, propter susceptum in se periculum. Variæ à variis adducuntur solutiones: quidam etiam manus dant, asserentes, secundùm textum istum, ut apparet primâ facie, tale pactum esse usurarium. Quod dici neutiquam potest, cum passim iste jure non damnentur usuræ, nisi ratione mutui principaliter; hic autem non nisi ratione periculi acceptæ sint: ut cesset ratio jurium damnantium usuram. Nisi etiam dicamus, posse accipi *d. cap. fine* de periculo, quod allegabatur, improbabili, non etiam probabili, ut jura juribus concordent, & non facilè ponatur diversitas vel correctio alicuius per alterum, quando de eo non patet, aut possint concorditer capi, cum non sit dicendus Pont. aliàs improbare, nec etiam improbet usuras lucratorias, nisi quæ acceptæ ratione mutui principaliter ex mora, non etiam ex alia ratione, quæ sit æstimabilis, ut est periculum sive marinum sivè terrestre. Dicendum itaque, isto loco non habere illicitum omne tale pactum & lucrum, quando nimirum liberè quis convenit, acceptâ sub eo pacto pecunia, quia non accipitur pecunia vi mutui principaliter, ut dictum, sed respectu oneris, quod æstimari potest: sed tantum reprobari isto loco casum, quo non alias creditor mutuò dare volebat, quàm sub lucro ex causa suscepti periculi. Ut in pactum tale non liberè consenserit debitor, atque ita contractus ille judicetur non esse extra vitium, propter onus adjunctum debitori incumbens, qui maluerat suo periculo mutuum habere fine onere. Quæ solutio placet Didaco Covarr. 3. *Var. c. 2. n. 5.* & aliis, estque commodior, quam alicuius neoterici, qui interponit negativam, subtiliter quidem, sed contra textnum omniū fidem, qui unanimiter adfirmativè legunt Joan. Bernart. *de Util. legenda Hist. lib. 2 in princ.* Vid. Nav. *ad d. c. ult. h. t. & in Manuali c. 17. n. 184. & seqq.* Binsf. *ad d. c. ult. q. 1. & 2.* Canis. *ibid. n. 4.* Scaccias *de Commer. c. § 3. Gl. 3. n. 37.* Quod de pecunia dictum, idem etiam in mercibus

cibus transvehendis statuendum. Covarr. *d. n.* 5. ut si periculo creditoris sit earum transvectio, ejus nomine lucrum licitè percipiat ex eadem ratione. Idem & statuendum in pecunia vel mercibus terra transmittendis, quòd lucrum percipiatur nomine periculi transmissionis, non etiam ipsius mutui.

5 Item quæritur, An fidejussor licitè stipuletur quid à reo nomine fidejussionis? R. Id videri dicendum nomine periculi, quod subit fidejussor, juxta commune dictum, *Sponde, noxa præsto est*; cum non sit rarum, ut debitore facto non solvendo, mutuum cogatur exsolvere, quod numquam recepturus; ut lucrum, quod accipit, accipiat nomine mercedis, *l. hoc jure* 19. §. *labeo D. de Donat* Et hoc, ut rectè ait Covarr. *d. loco num.* 6. si ex qualitate & conditione debitoris subsit periculum; nam si nullum subsit periculum, nihil causæ subest quin salvetur lucrum in pactū deductum, cessante officio. Navar. *in Summa c.* 17. *n.* 285. *& cons.* 23 *n.* 4 *h. t.* Binsfeld. *ad c. fin. q.* 3. *eod.*

6 Habet locum usura propriè in mutuo, *can.* 1. *& seqq. XIV. q.* 3. & præcipuè circa pecuniam versatur, cujus est promiscuus usus, de qua dicta loca agant: quidni tamen & in vino, aliisque rebus fungibilibus?

7 Habet & locum in aliis contractibus, sive bonæ fidei sive stricti juris. Nam si res vendatur pluris dilatâ solutione, id quod accipitur ultra verum valorem, accipitur sine causa, ut sit superabundantia sapiens labem, *d. c. consuluit* 10. *h. t.* quasi ratione mutui accedens. Est enim quædam species mutui prorogatio solutionis, quasi pretium conventum receptum brevi manu esse emptori sub usuris creditum, *arg. l. singularia* 15. *D. de Reb. cred.* Unde *in c. in civitate* 6. *h. t.* dicuntur vendentes carius, dilatâ solutione, incurrere peccatum usurarium, nisi subsit causa excusans: ut si dubium sit, an tempore solutionis res sit pluris valitura, d. c. 6. quòd tum æqualiter & emptor & venditor commodum ex tempore exspectent; quod videntur mutuo cessisse sub pretio convento. Si tamen tempore contractus non erat venditurus merces suas venditor; nam foret tantùm præsens conditio inspicienda, non futura, *Gl. fin. in d. c. fin.* Vid. Binsf. *ad d. c.* 6. *q.* 3 *concl* 2. *&* 3. *h. t.* Less. *lib.* 2. *c.* 21. *dub.* 6.

8 Quæri posset, An idem obtineat in emente minoris propter anticipatam solutionem. Resp. Nihil contineri id vitii, si minoris ematur, intra termino; tamen pretii infimi; uti & intra terminos summi pretii vendere nihil habet vitii, & eatenus procedit, quod habetur *l. in causa* 16. §. *pen. D. de Minorib. & l. item* 22. *in fine D. Locati.* naturaliter scilicet licere contrahentibus se circumvenire, cessante tamen dolo. Sublatâ enim spe quæstus, ut ait Seneca 1. *de Benef.* necesse erit languere mercatum. Ut excedantur termini infimi pretii non est licitum, nec liberum à labe, si fiat ratione anticipationis, quia ponit implicitam mutuationem, cujus incrementum, quo res pluris est pretio dato, est lucrum loco usuræ, ut non sit sine vitio. Nisi excuset emptorem damnum emergens, aut lucri jactura, aliave causa meritò æstimabilis isto incremento uti, & si traditio differatur in tempus, quo incertum est, an res tanti sit valitura, eo modo, quo ante in venditore dictum, *d. c.* 6. *in fin.* ex natura correlativorum Nav. *d. c.* 7. *n.* 205. *& in Comment. de Usuris n.* 4 *& alibi* Binsf. *ad d. c.* 6. *q.* 4. Less. *d. c.* 21. *dub.* 7.

9 Usurarum species est triplex: aliæ enim sunt Compensatoriæ, quibus venit id, quod abest, sive ratione lucri cessantis, sive damni emergentis, *l. si commissa D. Rem ratam hab.* & eatenus conveniunt cum eo, quod interest: aliæ Punitoriæ, quæ debentur non ratione lucri petentium, sed propter moram non solventium, *l. cum quidam* § *pupillo D. h. t.* aliæ Lucratoriæ, quæ continent aliquod lucrum temporale, causâ & nomine mutui principaliter exactum.

10 Prima species omninò est licita, quatenus verè interest creditoris, cùm nemo teneatur alteri prodesse extra causam necessitatis suo dispendio; nec contrarium sit officio, aliquem juvare cum sui indemnitate, qua de re latiùs ad *tit. D. de Re Iudic. n.* 65 *& seq.* Quò spectat, quod venditor rectè petat sibi dari usuras ratione rei venditæ, *l.* 4. *C. de Act. empt. & vend.* Illæ enim sunt compensatoriæ, respectu fructuum, quos percepit emptor: uti & volunt illas esse compensatorias, quæ in bonæ fidei contractibus debentur ratione moræ, *l. mora* 32. §. *in bona fidei D. h. t.* Quod verum est, si intersit; nam & debentur, si non intersit, aut non tanti.

Se-

11 Secunda species non damnatur, si pœna adjecta sit speciei debitæ, ut si rem non tradideris intra certum tempus, aut etiam obligationi faciendi. Potest enim mora in his puniri; & lex addita in contractibus pœnam concernens quam conventionalem vocant, est servanda, *l. Legem C. de Pactis l. in traditionib* 48. *d. eod.* etiam jure Ecclesiastico, quo sustinetur conditio privationis rei in emphyteusim datæ. Si ad biennium cesset solvere emphyteuta pœnâ statutâ arbitrio non stanti rectè exigitur *c. per tuas sup. de arbitriis.* Pœnas quoque testamentis subjectas admittit Ecclesia, ut facilius servetur voluntas, quia nihil mali involvunt: uti nec illæ, quæ obligationi facti subjiciuntur, aut speciei *c. 4. sup. de arbitr. c. 7. inf. de Pœnis*, etiamsi ab Ecclesiasticis personis, præcipuè Episcopis, sit consultius eas non peti, ne videantur lucro inhiare. Unde Greg. Pont. *in can. Fraternitas* XII. *q.* 2. nomine rei furto subreptæ Ecclesiæ non lucrum exigi, quòd non deceat Ecclesiam lucra damnis quærere.

12 Debito quantitatis jure civili ex stipulatione adjectas pœnas in casum moræ, usurarum loco; peti posse receptum est, quæ tamen non excedant debitum usurarum modum, ne earum conventio tendat in fraudem legis, *l. Julianus §. ibidem D. de Act. empti & l. cum allegas C. h. tit.*

13 Ubi quæritur, An idem obtineat jure Canonico? R. Ejusmodi pœnam non haberi eo jure liberam ab usurarum vitio, quòd præsumatur adjecta in fraudem usurarum, *arg. d. c. Consuluit* 10. *h. t.* Si tamen fraus cesset, & pœna sit moderata secundum culpæ mensuram, dici potest exigi posse citra vitium, quatenus verè interest.

14 Tertia species, quia merum lucrum continet, principaliter ratione mutui exactum, est damnata & divinâ lege, & naturali, & Evangelicâ, & Canonicâ. De divina patet, *can. quoniam* XIV. *q.* 4. ubi dicuntur obliti præcepti divini dantes pecunias suas ad usuras. De naturali ex eo probatur, quod contineat injustum proximi damnum, dum ex re non fructifera imò sterili, fructus petitur & commoditas; quòd natura non patitur. De Evangelica lege patet ex dicto Salvatoris. *Lucæ* 6. *Mutuum date; nihil inde sperantes.* Canonicâ lege improbari usuras habet totus hic Tit. & in 6. eod. item *dist.* 47. *Caus.* XIV. *q.* 4. quibus locis Canones passim usuras detestantur. Non rectè quis objecerit id, quod habetur *Deut.* 23. quo permittitur Judæis usurarum exactio ab alienigenis, non etiam à fratribus. Nam Resp. I. Istam permissionem processisse potius per dissimulationem à divina Majestate ad vitandum majus malum, ob duritiam cordis istius gentis & avaritiam, quâ etiamnum hodie laborant, & passim usuris inhiant, uti & eadem de causa iis est permissus libellus repudii. II. Admisso ibi agi de propria permissione & approbatione exigendi usuras ab alienigenis, non tamen de omnibus id intelligendum esse, sed de iis; qui hostes sunt, ut quos rectè vitâ spoliare possis, eosdem & bonis spolies, secundùm D. Ambros. *can. fin.* XIV. *q.* 4. & quasi cui per vim eripere bona liceat, etiam hâc via subtrahas. Verùm hoc non absolutè ita intelligendum, cùm etsi hostem spoliem jure belli non tamen & per contractum jure divino & naturali prohibitum fraudare liceat, qui non nisi tempore pacis cum hoste rectè initur, Quo modo cessat argumentum à belli licentia desumptum, ut moderanda sit illa sententia, scilicet, quatenus damnorum ab hoste injustè illatorum compensatio patitur. Cov. 3. *Var. c.* 1. *n.* 7.

15 Quæstionis verò est, An & jure civili possint dici usuræ prohibitæ? R. Si jus Digestorum inspicias, non posse dici esse prohibitas, cum passim eo jure permittantur, *l. Placuit D. h. t.* Idem jure Cod. dicendum videtur, nisi quod *Gl. in Auth. ad hæc C. h. t.* velit eas à Justiniano esse prohibitas: quæ hoc argumento ducitur, quod in *l. inter claras* 7. *§. Suscipimus c. de summa Trin.* declaret se suscipere quatuor œcumenica Concilia, tamquam regulas Patrum, eaq; velit obtinere vim legum, & eorum dogmata sicut sacras Scripturas accipiat: quibus cum usuræ sint prohibitæ, non potest non & easdem prohibuisse Justin. secundùm istam Gloss. Verum obstat, quod ipse Justinianus easdem permiserit, certum modum earum exactioni præscribens, secundùm personarum qualitates, *l. eos* 2. *C. h. t.* Ut ex *d. l. inter claras*, non possit sumi firmum argumentum, à Justin. esse damnatas usuras, cum argumentū à tacito non procedat, quando contrarium est

expressum, quod tacito prævalet. Covarr. *d. c. 1. num. 6.* Peguera *decis.* 30. *n.* 16. Et licet nesciatur, *d. l. eos* 26. posterior an prior fuerit dicta *L.* 7. cum de data non constet, nihilominus ut fuerit prior, nihil tamen hoc promovebit opinionem Glos. cum Justin. in *Nov. ut part. usur. solut.* 121. usurarium exactionem in duplum permittat, quam esse posteriorem *d. L.* 7. omninò certum est. Nec obstat, quod idem Imp. *Nov. de Eccles. tit.* 131. *c.* 1. quatuor œcumenica Concilia iterum approbet, & licet posterius, non potest tamen videri revocasse *d. l.* 26. aut *d. Nov.* 121. tum quod earum mentionem non faciat, ut non videantur correctæ, & procedat decisio *L. præcipimus C. de Appellat.* tum quod postea *Nov. de argent. contract.* 136. permittat besses usuras. Nisi velimus dicere, Justin. tolerasse tantùm, non etiam approbasse usuras, majoris mali evitandi causâ, ut pulchrè declarat Leo *Nov.* 83. eo modo, quo lupanaria permittuntur, tamquam minus mala, ad evitanda majora mala, quæ caussabantur per adulteria, sodomiam, & similia. Vid. Less. *d. lib.* 2. *c.* 20. *dub.* 4.

16 Antichreseos pactum, quo pignoris fructus cedunt creditori, in vicem usurarum, jure civili receptum, propter incertum fructuum eventum, *l. si ea lege* 17. *C. de usuris*, damnatum à Canonibus diximus suprà, *de Pignorib.* quod ratione dilatæ solutionis lucrum fructuum non sine labe usuraria ipsi creditori cedat, non obstante incerto eventu. Unde si fructus percepti, deductis oneribus, sortem adæquaverint, mandat Pont. pignus restitui, *c.* 1. *& c. conquestus* 8. *h. t.* Quæ res exceptionem patitur. Primò, in re feudali per vasallum obligata ipsi Domino, *d. c.* 8. *h. t.* cujus ratio suprà ad *tit. de feudis* est data. Secundò, in re pignori per socerum genero obligata, in securitatem dotis numerandæ (ita enim legendum non etiam *numeratæ*, cùm hæc non desideret securitatem) ex qua perceptos fructus gener non cogitur in sortem computare, sed sibi servat, nec accepta dote restituit, *c. salubriter* 16. *h. t.* Quæ res non patitur difficultatem, si res frugiferæ sint in dotem promissæ; tunc enim fructus pignoris videntur accepti in compensationem fructuum rei promissæ in dotem, & non solutæ.

17 At quæstio est super ratione decisionis *d. c.* 16. R. Aliquos eam ponere in dotis favore, quæ multa specialia continet; sed obstat *c.* 4. *h. t.* ubi ne quidem pia causa facit usuras licitas. Aliquos in conventione, verum nec ea potest salvare usurariam labem, cum malitiam rei non minuat partium voluntas. Aliquos verò rectiùs in interesse damni emergentis, quod sentit maritus sustinendo onera matrimonii, non recepta promissâ dote, in cujus compensationem, fructibus prædii oppignorati, donec dos solvatur, utitur maritus, non computando eos in sortem. Ut dicendum sit, aliquam esse specialitatem hac in parte ex causa dotis, eamque consistere in subintellecto pacto liberali percipiendi fructus, non tam ex dotis favore, quam causa emergentis damni, vel loco satisfactionis pro oneribus matrimonii. Quò facit ratio Pont. in d. c. 16. quòd fructus dotis frequenter non sufficiant oneribus matrimonii, & censeantur donati fructus prædii oppignorati; ut marito non sustinente ulla matrimonii onera, non sit causa, quæ salvet istam decisionem. Vid. Cov. 3. *Var. c.* 1 *n.* 3. Nav. *de Restit. lib.* 3. *c.* 1 *n* 351. *& seqq.* Less. *lib.* 2. *c.* 20 *n.* 141.

18 Quid si dos non à socero, sed extero sit data? Resp. Posse videri, idem esse dicendum, cum in d. c. 16. non tam ponatur vis in socero dante dotem, quàm in oneribus matrimonii, quæ etiam sunt in casu dotis promissæ ab extero: ut posita decisionis causa, videatur & dicenda decisio obtinere. Covar. *d. t. t. num* 3. *vers. Hinc primò.* Contra tamen dicendum, ex eo, quòd ad socerum pertineat compensatio onerum matrimonii, non etiam ad exterum, ut in illo procedat decisio d. c. 16. non etiam in hoc. Vid. Rebell. *de Oblig. justit. lib.* 8. *c.* 12. *q.* 10.

19 Dubitationem recipit, An ex causa retardatæ dotis, soluto matrimonio restituendæ uxori, aliquid possit petere mulier, aut ejus hæredes? Ita velle Molinam *de Iure primog. lib.* 4. *c.* 5. *num.* 6. allegantem text. in *d. c.* 16. Qui cum se fundet in oneribus matrimonii, quæ marito incumbunt, non potest ejus decisio trahi ad viduam, ejusve hæredes, in quibus ista ratio cessat. Ut contraria opinio sit verior, scilicet quòd mulier accipiens ratione dilatæ solutionis usuram committeret, quam nec causa dotis, nec ulla alia etiamsi maximè pia.

præexcusaret, *c.* 4. *h. t.* ut rectè tradit Covarr. *d. loco vers. sexto*, & loquitur Barbosa *ad l.* 2 *in princ. n.* 40 *D. soluto matrim.* Unde si prædium assignatum sit uxori loco pignoris, donec ei dos solvatur, fructus ex eo perceptos in dotē computare cogitur; cum nec favor doris, nec inopia viduæ permittat, ut illos lucretur. Nisi inopia faceret mulieri intra annum viduitatis deberi alimenta ab hæredibus, tunc enim pro ratione eorum posset uti fructibus, quatenus verè ejus interest, ratione lucri cessantis, aut damni emergentis, ut rectè *d. l.* tradit Covarr. Non rectè autem quidam restringunt *d. c.* 16. ad casum, quo differtur solutio doris sine ulla dilatione data per generum, quasi si dilationē gener socero dedisset, non possit dici socer esse in mora. Nam ista distinctio, si rationem interesse inspiciamus, malè probatur, cum utroque casu sint onera matrimonii, atque ita & utroque casu veniat interesse. Procedit itaque decisio *d. c.* 6. ex causa onerum matrimonii, sive citra pactionem percipiendorum fructuum sit pignus datum, sive sub pactione, quæ non facit causam mariti pejorem: neque enim quid mali mons involvi potest pactione, siquidem sit circa ea, quæ jure haberi possunt.

20 De eo quoque dubitatum, An licitè & citra labem maritus caveat testamento, ut donec dos uxori viduæ restituta fuerit, aliquid annuum ei præstetur? *Resp.* Si jus civile inspicias hoc esse extra dubium, per *l.* 3 *§. fin. D. de annuis leg.* quæ habet, usurarum nomine ita relictum deberi, intra probabilem tamen usurarum modum: quod non mirum, quia eo jure usuræ sunt permissæ. Tantum esse quæstionem, an textus iste procedat de jure Canonum. Plerique sunt ejus opinionis, quod res ista sapiat usuram, ex eo, quòd propter dilationem sit relicta annua pensio, atque ita lucrum, quos citat Barbosa *d. l. n.* 41. In idem declinare videtur Covarr. *Var.* 3. *c.* 1. *vers. septimo*, dum tradit statutum, quo cautum est, ut interim, donec dos solvatur, annuum quid præstetur, non esse immune à labe, nisi respectu verosimilis interesse, ratione damni emergentis, aut lucri cessantis; qui idipsum in terminis hujus casus repetit ibidem *n.* 9. Idem multis tenet Jason in *l.* 1 *lect.* 2. *n.* 29. & 30. *C. de sum. Trin.* Bart. & *aliis allegatis*. Contra vult Castrens. *d. l.* 1. *nu.* 14. Bartoli & Jas. opinionem improbans; ex eo, quod testator possit gravare hæredem pœnæ nomine, si legatum non præstiterit, *l.* 1 *C. de his quæ pœnæ nom.* Castrensem sequitur Alciat. 5. *Paradox. c. fin.* qui tamen in hoc eam moderatur, ut procedat tantum, si testator dixerit solum tot annua dari, non etiam addiderit, loco usurarum; ex causa dilationis. Verùm additam à testatore, etiam iniustam pœnam hæredi non satisfacienti esse extra usurariam labem, patet ex dictis suprà *eod.* non etiam additam quantitati, cui non rectè subjungitur soluti alicuius annui, propter dilationem non solutæ quantitatis. Ratio est, quod ratione facti non præstiti, aliquid legatario abesse possit, non etiam ratione quantitatis, quæ in se sterilis est, ut ei apposita pœna non possit non censeri apposita in fraudem usurarum, *l. Iulianus* 12. *§. ibidem Papin. D. de Act. empt.* Et hoc, sive addiderit testator, causa usurarum se id præstari velle sive non, cum res illa non mutet vitium, nisi ostendi possit à legatario lucri cessantis aut damni emergentis interesse. Vid. Canis. *de Usuris* 1. *n.* 24.

21 Tertiò excipe casum *c.* 1. *in fine h. t.* ubi Clericus mutuum laico dedit sub lucro fructuum beneficii, quod laicus iniustè possidebat, & Clerici erat. Ratio additur à Glos. quòd non alienum, sed suum recipiat: quæ ratio ex textu colligitur, dùm dicit, *nisi fortè Ecclesia beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu laici videatur.* Ut etiam beneficium malè ab alio detentum hac via rectè quis videatur recipere; ex dicta ratione, cùm secundum omnes non sit illicitum nec usurarium immediatè ex mutuo solutionem veri debiti sibi parare, v. g. decem de mutuo, ut cum illis alia decem debita reddas, ut cum nihil accipiatur ultra sortem, quod sit mutuatarii, sed vel suum, vel sibi debitum. Quòd omninò rectè procedet, si debiti recuperatio in pactum deducatur, quia non potest esse fraudulenta, sed respondens justitiæ, ex consensu debitoris. Si pactum non exprimitur, necdum potest dici subesse vitium usuræ; ex dicta ratione, quòd nihil alienum ultra sortem recipiatur. Aliud tamen injustitiæ genus suberit, cum compensatio clandestina non sit licita ubi alia via juridica, qua quis suum recuperet,

obvia est præcipuè quia res ista, scandalo non vacet, ut dictum Tit. superiori. Vid. Per. Nav. *de Restit. lib. 3. c. 2. fin. n 356.*

21 Patet itaque ex dictis, usuram esse prohibitam, imò & propriè sumptam pro lucro vi mutui, id est tamquam pretium mutui, intrinsecè malam esse, & rationi repugnantem: ut neque dispensatione, neq; ullâ circumstantiâ justificari possit, cùm essentialiter contineat injuriam & injustitiam circa proximi res. Quæ sine dubio inficit exercentem usuras peccato mortali, non tantum si eas receperit, sed etsi de iis pactus fuerit, aut ejus intentionis sit, ut recipiat; nam peccata cogitationis, oris & operis ejusdem sunt ordinis.

23 Præterea qui usuras recipit tenetur ad restitutionem earum, sive Clericus sit, sive laicus, *c. 1. & 2. h. t.* neque enim in uno minor est ratio quàm in alio, cum uterque rem non suam detineat, cuius restitutioni obnoxius, antequam non remittitur peccatum, *c. peccatum* D. R. *I in* 6. Quod autem uterque rem non suam detinet, est, quod usuras dans non voluerit illas donare, sed dare, quantum justitiæ ratio permittit, nec plus à se abdicare, quàm ex justitia debet. Suar. *de Simonia c. 59. n. 26.* Quia autem pretium usurarum nec ex justitia debebatur, nec exigi justè poterat, voluntas dantis non potuit habere effectum; cum ubi causa dandi non subsistit, nec datio subsistere queat. Nec rectè objeceris, quod causa fuerit impleta, scilicet mutuum datum, quia ista translatio mutuæ pecuniæ non est sufficiens ad justificandum exactionem alicuius lucri ultra mutuum, ex vi eius. Cessante itaque voluntate dantis usuras, non potest earum dominium transire in accipientem: ut nec agrũ, domum, equum, usurarum nomine acceptum ab usurario, in eius dominium transire, quia contractus sit nullus, rectè tradit Covarr. 3. *Var. c. 3. n. 6.* Nav. *d. l. n.* 387. Unde consequitur, translata huiusmodi in tertium possessorem posse ab eo vindicari, cum plus juris non habeat tertius quàm ejus auctor habuit, nemoque plus juris transferat, quàm habet, *l. nemo* 54. D. *de R. I. & c. nemo* 79. *eod. in* 6. Licet contrarium velit Nav. *in summa c. 17. n. 265.* ex eo, quod voluntariè res tales sint datæ ab eo, qui mutuum accepit; verum hoc falsum esse jam ante dictum. Vid. Less. *lib. 2. c. 20.*

Q. An saltèm rei ex usuris comparatæ adquirat dominium usurarius? R. Hoc non malè dici, & probari hâc ratione, quod res justo titulo sit usurario adquisita, licet pecunia aliena, quæ obnoxium quidem facit pecuniæ, non etiam contractum invalidat. Quò facit textus in *l. si ex ea C. de Rei vindic.* in quo deposita pecunia emptas possessiones deponens malè in se transferri petit; cum res ipsa nihil mali in se involvat, sed tantum pecunia, cujus restitutio necessaria. Cov. *d. n* 6. ubi tradit, teneri etiam usurarium ad fructus ex re usuraria perceptos, tamquam perceptos ex re aliena à malæ fidei possessore, secundùm ea, quæ traduntur *Instit. de Rer. divis. § si quis à non domino.* Et hoc accipe de re ipsa usuraria, non etiam de comparata ex pecunia usuraria, quia hæc fit ipsius usurarii, ut dictum. Vid. Navar. *de Restit. lib. 4. c. 1. n. 4. & in simili.* Suar. *de Cultu divino. c. 38. n. 12. & seq.* 24

Q. II. An pro restitutione bona usurarii sint aliis titulo hypothecæ obligata? R. Rectè Abbatem in *c. 5. n. 12 h. t.* quem sequitur Cov. *d. loco n. 6.* tradere, nullibi à jure inductâ talem hypothecam, cum sine jure induci hypotheca tacita non possit. Nec rectè allegatur, *d. c.* 4. quia ibi non dicitur eos, qui usuras solverunt agere hypothecaria, sed in solutionem usurarum injustè acceptarum esse vendendas possessiones de usuris comparatas. Si tamen penes ipsum sint; nam si fuerint penes alterum, vendi nequeunt ex causâ usurarum, cum alteri per alterum non sit inferenda iniqua conditio. Et hoc, si ex causa onerosa penes tertium sint; nam causa lucrativa faceret ex æquitate vendendas esse illas possessiones, ne alter lucretur alterius jactura, ut rectè tradit Abbas *d. l.* secundùm ea, quæ traduntur D. *& C. de his quæ in fraud. cred.* 25

Q. III. An teneantur usurarii hæredes? R. Teneri non tantùm suos, sed & extraneos, *c. Tua nos 9. h. t.* eâdem ratione, quâ defunctus; tum quia res defuncti non fuerint, ut nec hæredis esse possint, ne alieno scelere ditescant; tum quod defunctus tenebatur ad damnum exsolvendum, ut etiam hæres ad idem teneatur, saltèm jure Canonico, quo hæredi incumbit exoneratio conscientiæ defuncti, non tantum in casu, quo pœnitens decessit, ut vult Abbas in *c. fin. sup. de Sepultur.* quasi tunc videatur 26

tur mandare restitutionem, verum etsi impænitens, ut probatum sup. *d. tit. de Sepult* n. 11. & probat Covar. *d. l.* n. 7. Quò facit, quod *c.* 9. loquatur indistinctè, ut sit taliter intelligendū. Non tenetur autem ultrà quàm ferr hæreditas uti colligitur ex *c.* 5. *sup. de Raptorib.* & habet regula juris, *l. ex qua persona* 149. *D. de R I.* neque enim quis aliunde magis gravandus, quā honoratus. Plura Binsf. *ad d. c.* 9. *q.* 1. *h. t.* Less. *d. c.* 20. *dub.* 20.

27 Legatarios quoque teneri ad restitutionem rectè dixeris, deficiente hærede, si per legatum factus sit defunctus non solvendo, quia tum in eo est causa damni, & lucrum caperet damno alieno, quod iniquum. Navarr. *de Restit. lib.* 3. *c.* 2. *n.* 418.

28 Non tantum res ipsa usurarum nomine exacta restituenda, verùm & damnum, quod ea de causa perpessus mutuatarius, & interesse, nomine lucri cessantis aut damni emergentis causarum ex præstatione pecuniæ causa usurarum, cui causam dedit usurarius; non minùs quàm fur, qui tenetur ad omne damnum & interesse illi, cui furtum fecit. Nec obstat, quòd ad interesse lucri cessantis ex contractu mutui aut simili non teneatur quis, si in pactū non fuerit deductum, *l. si sterilis* 21. *§. cum per venditorem* D. *de Act. empti*; nam aliud est in delicto, quod continuò ponit in mora non restituentem, & sic ad omnia damna obligat.

29 Quid si res accepta usurarum nomine periit suâ sponte: R. Generaliter receptum esse, post moram debitoris re interemptâ, perpetuari obligationem, *l. quod te* 5. *D. de Reb cred.* idque ne facto unius alteri contingat injuria, ut quòd tempori non reddiderit, ipsi imputandū veniat. Videtur tamen hæc in re distinguendum, in casu, quo res eodem modo penes dominum erat peritura: ut si dominus eam rem erat distracturus, sive vendendo sive donando, usurarius teneatur, non secus atque fur, & qui per metum rem ablatam non restituit, *l. item si* 14. *§. quod si homo D. quod metus caus.* qui in tali casu est causa damni. Si verò dominus erat rem sibi servaturus, usque ad id tempus, quo fato perit res, non videtur damnum caussatum ab usurario aut simili. Ut non teneatur domino, cui nihil abest eius facto, atque ita æquum sit eum liberari, cum quod re restitutâ non esset consecuturus dominus, id nec re peremptâ æquum sit per eum exigi, *l. si plures D. depos.* Vid Cov *ad c peccatum p.* 2. *§.* 6. *n.* 1 *& dicta ad D. de Rei vindic. n.* 54.

30 Dubitatur, An Judæi teneantur ad restitutionem? R. Causam dubitandi sumi ex *Deut. c.* 23. ubi permittitur Judæis ab alienigenis usuras exigere: ut possint videri non peccare, nec teneri ad restitutionem, quasi non accipientium, Verùm dictum suprà *eod.* hoc non accipiendum generaliter, sed in casu certo, excipiendum generaliter, sed in casu certo, extra quem Judæi non minus quàm Christiani peccant in usuras exigendo, tamquam alienæ rei possessores, eosque non convenit esse melioris conditionis quàm Christianos, cum, ut habet IC. in *l.* 4. D. *quod vi aut clam*, stulti non debeant esse melioris conditionis, quàm periti. Quo modo in *c. post miserabiles*, 12. *& c. penult. h. t.* præcipitur Principibus sæcularibus, ut cogant Judæos remittere usuras Christianis; aliàs iis Christianorum communionem omnimodam denegandam. Canis. *hic. c.* 7. *n.* 4. Nec, quòd *d. c. pen.* nolit immoderatas & graves usuras exigi, quasi immoderatæ exigi possint, argumento à contrario sensu, nam omnes sunt immoderatæ, cùm quidquid præter sortem exigitur sit injustum atque immoderatum: quomodo *d. c.* 12. loquitur simpliciter de usuris restituendis.

31 Cooperantes qui & qualiter teneatur, etiam quæritur? Resp. Omnes teneri ad restitutionem in solidum, sicut ipse principalis, qui efficaciter, sive consulendo, sive procurando, sive scribendo aut aliter cooperantur ad usurarum exactionem; quia cùm causam damni dederint, damnum dedisse videntur teneturque ad eius restitutionem, quatenus à principali non est facta, qua de re Navar. *c.* 17. *n.* 17. *&* 130. Hinc consulens exigere usuras, proxeneta sive mediator, tenentur, quia concurrunt ad exactionem. Nisi tamen ideo concurrant ut mutuatario provideant, cui aliter provisum esse non posset: nam cùm mutuatarius rectè eo casu sub usuris solvendis mutuum accipiat, ita & alii eam in rem concurrunt, non tam peccantes, quàm caritatis, bonique consilii & auxilii officium præstantes, Navarra *de Restitut. lib.* 3. *cap.* 4. Less. *d. cap.* 10 *num.* 178.

Te-

Tenentur & Judices, eorumque consiliarii qui statuto vel sententia solvere usuras compellunt, aut solutas repetentes impediunt, quia concurrunt ad earum exactionem, vel iniquam retentionem, quales ideo excommunicationi subjicit Clemens V. *Clem. un. h. t.* Uti & eos, qui eiusmodi statuta non delent intra tres menses, aut consuetudines eiusmodi non abrogant. Exceptionem hæc patiuntur in judice usurarios admittente, nullo iis adhibito auxilio, Less. *d. loco n.* 179. Navarr. *de Restit. l.* 3. *c.* 2. *n.* 441

33 Tenetur item Notarius instrumentum conscribens, quod ad usuras solvẽdas cogatur mutuatarius, quia concurrit ad causam damni, nisi ad petitionem hujus, ut ei subveniatur, scripserit, quia beneficium potius præstare censetur, quam injuriam inferre. Navarr. *d. c.* 2. *nu.* 429. *& seqq.*

34 Rectè quoque dicentur illi teneri tamquam cooperatores, qui penes usurarium pecunias deposuerunt, in finem eas mutuandi sub lucro usurarum: nam si alio fine, non tenebuntur, etiamsi eas expenderit illicitè usurarius, quia non possunt videri concurrere, usurario ex sua malitia abutente pecunia deposita, nisi quòd possit depositio videri dedisse occasionem peccandi, quæ in peccato quidem ponit deponentem, tamen citra restitutionem.

35 Quid de famulis dicendum? Respondendum. Certum esse, hos, si contractum usurarium ineant, licet non suo, sed dominorum nomine, teneri ad restitutionem, quòd damnum secutum concursu caussent. Navar. *d. c.* 17 *n.* 267. ubi vult eos teneri principaliter etiam ante excussum dominum, quia non tamquam accessorii aut fideiussores intervenerint, sed tamquam principales contrahentes. Videtur tamen probabilius, eos teneri, nisi in casum, quo fœnerator aut non vult solvere, aut non potest, quod huius negotium principaliter agatur. Dubium est in casu, quo famuli contractum non ineunt, sed tantum recipiunt pignora, numerant pecunias, expensas in rationes referunt. Navar. *d. loco num.* 266. vult tales & peccare, si sciant pecuniam sub usura mutuari, & teneri restituere, quasi ad iniquitatem usurariam concurrentes. Cujus opinio rectè procedet, si famuli, aut pecuniæ collectores aliquo modo cogant mutuatarium ad persolvendum mutuum cum usuris, idque importunis verbis, exactionibus aut minis, nam huiusmodi ponunt iniustam proximi læsionem. Si autem nullo modo cogant, sed à mutuatario parato solvere accipiant pecuniam, pignus recipiant, non possunt videri iniustæ exactioni aut contractui cooperari, cum contractus & exactio per dominum sint caussata. Quo modo & conservans pecuniam exactam non potest videri efficax causa iniusti damni, quia nudum tantum exhibet ministerium. Vide Azor. *Instit. Moral. p* 3 *lib* 5 *c.* 18. *q.* 9. Navarr. *de Restitut. d. c.* 2. *num.* 425. *& seqq* Less. *d. c.* 20. *nu* 181. *& seqq.*

36 Dicta de restitutione omninò obtinent in usura reali, quando scilicet secundùm conventionem inter mutuantem & mutuatarium usurarium lucrum est superadditum. Est & usura conventionalis, quando conventum quidem est de solvendo usuras, non tamen illæ sunt acceptæ: qua in re peccatum quidem commissum à mutuante, propter iniusta lucri appetitum, quia tamen de facto non læsus proximus, non potest esse restitutioni locus.

37 Quæritur autem, An ex mentali usura receptum sit noxium restitutioni? Respondendum. Mentalem usuram hic non accipi pro peccato interiori, distincto ab omni actu exteriori, sive pro pravo animo, quo intenditur quidem lucrum usurarium, nullâ tamen exterius subsecutâ datione. Nam certum est, restituendum esse, ex manifesta ratione, quòd sola mala intentio, quæ est actus immanens, non possit ullum damnum inferre, ut sola pœnitentia tale peccatum sit expiandum: sed mentalem usuram in materia restitutionis accipiendam esse pro animo prævio, quem actus exterior, scilicet lucri ultra mutuum oblatio & acceptatio, est subsecutus. Quo casu videtur mihi admodum probata sententia Petri à Navar. *d. lib* 3 *c.* 2. *n.* 210. *& seqq.* distinguentis varios casus. Primò, An ex utraque parte & dantis mutuum, & reddentis sit sana intentio, quòd & speretur & reddatur lucrum ex liberalitate. Secundò, An utriusque intentio sit prava, & dantis recipiendi quid ultra sortem, quasi ex debito, vi mutui, & mutua-

tuatarii, qui non aliàs ultra sortem reddat, quam quia putat alias sibi non fore consultum. III. An tantum ex parte mutuatarii sit prava intentio, qui non nisi & quasi ex debito reddit coactè ultra sortem, cum ex parte mutuantis sit animus recipiendi ex liberalitate. IV. Si corrupta sit intentio mutuantis, qui lucrum immediatè vi mutui intendit, offerens autem sanâ & bonâ intentione, liberaliter scilicet lucrum dederit.

Primo casu nulla potest dici subesse usuraria labes, cum nec mutuan[illegible] sit illicita intentio habendi alienum, invito domino, nec dans tam coactè dederit, quàm liberali & grati animo; quo casu ut cessat furtum, ita & usura.

Secundo non potest negari contineri usurariam labem, cum utriusque intentio sit mala; & mutuantis, qui lucrum ex mutuo principaliter intendit, & turpiter, contra præceptum divinum, *Mutuum date, nihil inde sperantes*, & mutuatarii, qui dat involuntariè, non daturus, si aliter sibi consulere posset, quo in casu videtur loqui textus in *c. Consuluit* 10. *h tit.*

Tertio casu, durante bonâ fide & intentione mutuantis, credentis liberaliter & gratuito sibi superadditum lucrum, nec peccabit ille, nec tenebitur ad restitutionem mutuatarii, cui placidò ac prompto animo mutuum dedit: nam si morosò aut aversò, ratio esset, per quam posset præsumere, non superaddi lucrum gratiosè à mutuatario, sed coactè. Dico, durante bonâ fide; nam conscius postea contrariæ intentionis teneretur ad restitutionem lucri, eo modo, quo usucapiens, donec est in bona fide, rectè possidet rem alienam. Ubi verò conscientia rei alienæ accessit, tenetur restituere. Non tenebitur tamen hoc in casu nisi quatenus factus locupletior: nam cum bona fide processerit, non tenebitur ex injusta acceptione, sed ex detentione rei, quam facit injustam superveniens scientia invaliditatis tituli, ante quam non potest dici malè consumpsisse, qui tamquam Dominus abusus re, quam putabat suam, atque ita non tenetur de consumpta, *argum eorum, quæ traduntur de bonæ fidei possessore* D. & C. *de Rei vindic.* & *Instit. de Rer. divis.* §. *Si quis à non Domino.*

Quarto casu fatendum est, peccatum esse mortale usuræ internæ, quod ponit voluntas habendi rem proximi via improba, juxta responsum in *c. fin. sup. de simonia.*

Controvertitur autem, An eo casu restitutio sit facienda à mutuante? R. Affirmativam partem adstrui, Primò, per textum in *l.* 4. §. 2. *D. de Condict. ob turp. caus.* qui habet, turpiter & sine titulo acceptum repeti posse, etiamsi non turpiter sit datum, ut in casu proposito, cum causa ex parte accipientis sit illicita & usuraria ut nequeat accipiens retinere, quod accepit. Secundò, per text. in *l si ego* 18. *in princ.* D. *de Reb. cred. l. in venditionib.* 9. *D. de Cont. empt. l. in omnibus* 55. & 57. D. *de Oblig. in act.* in quibus dissensus in causa rei traditæ facit nihil valere quod actum est; ut, si putem mihi donari, quod mutuum datur, nec donationem nec mutuum esse ait I. C. *d. l. si ego*, nec nummos accipientis fieri. Tertiò, per text. in d. *c. Consuluit* 10. *h t.* ubi intentio sola, ut plus forte recipiatur, cessante licet omni conventione, facit accipientem obnoxium restitutioni. Contraria tamen sententia, allatis non obstantibus, videtur probabilior scilicet accipientem non teneri isto in casu ad restitutionem ejus, quod liberaliter ultra datum est. Quam partem tenet Covar. *ad c. peccatum p.* 2. *in prin. n.* 4. qui tradit, pravam quidem intentionem facere accipientem Deo obligatum esse ad agendam pœnitentiam, non tamen obnoxium restitutioni. Ratio est, quod restituendi obligatio nascatur ex injusta læsione proximi, aut damno injustè illato; hic autem nulla læsio nullum damnum proximo, qui sponte & libere obtulit, potest dici illatum. Facit eodem *d. c. fin. de Simon.* in quo accepta per simoniam mentalem cessante pacto, non sunt restituenda, sed tantum placandus dicitur Deus. Cujus resolutionis non potest esse alia ratio, quàm quod aliter voluntarie pecuniam obtulerit, ut nulla ei possit dici facta injuria, quæ restitutioni aliquem reddat obnoxium. Facit denique, quod traditur de fure accipiente rem alienam à Domino, quem putat invitum, cum sit voluntarius, qualem non teneri actione furti, expressum *Instit. de Oblig. quæ ex delicto nasc.* § *sed et si credat. l. inter omnes* 46. §. *per contrarium D. de Furt.* nec obligari ad restitutionem; siquidem nihil per injuriam

justiam potest videri detinere, qui rem alienam ex domini consensu obtinet, licet in animo sit peccatum furti commissum. Vid. Azor. p. 3. *lib. 5. c. 27.* Navar. *d. c. 2. n. 217. & lib. 2. c. 2. num. 388.*

Ad argumenta in contrarium allata dicendum. Primum non obstare, cùm loquatur in casu, quo acceptio est illicita in se, & in ipsa causa quæ turpis, non etiam quando tantum in opinione & intentione: ut in casu proposito, in quo non agitur de contractu, sed de donatione, quam alter quidē ut talem acceptat, sed minus liberalem, quæ res non potest infringere effectum. Non obstant textus secundo loco adducti; quia loquuntur in casu, quo traditio fit ex causa, in qua proinde dissensus existens inter dantem & accipientem, quorum uterque fingit sibi diversum titulum unus donationis, alter emptionis, impedit translationem dominii. Hoc autem in casu recipiens scit, nullam subesse caussam debiti, aut non nisi iniquam & reprobatam jure naturali: ut licet recipiens lucrum ultrà sortem tamquam debitum, habeat tamen implicitum animum recipiendi gratuitò. Et quamvis, durante conscientiâ erroneâ lucrum sibi acceptum habentis tamquam debitum, & tamquam à coacto datum nomine mutui, peccet: nam erronea conscientia obnoxium faceret peccato & restitutioni: ea tamen deposita, mutato animo ex circumstantiis, cessabit restitutionis obligatio etiam in conscientia, cum cesset injustitia, tum exterior, quia mutuum accipiens non est involuntarius; tum interior quia mutuans habet voluntatem non capiendi ab invito, sed gratis datum gratis accipit. In dubio animus colligi potest ex circumstantiis, ex qualitate rei datæ, ex signis amicitiæ, ex jactura vel lucro dantis. Ubi etiam advertendum an mutuans dederit aliqua signa animi appetentis lucrū, quæ potuissent incitare mutuatarium ad quid dandum non voluntariè. Ex aliis quoque signis idem est colligere viro prudenti. Non obstat *d. cap. consuluit*, quia loquitur in casu dubio, an ultrà sortem sit quid liberaliter datum, an coactè, ut ait Covarr. *d. loco* imò præsumendum non esse datum liberè (si indicia aliò non tradant) ei, qui aliàs non daturus erat mutuum, nisi lucrum esset consecuturus. Unde præsumptio colligitur violenta, quod mutuatarius non dederit gratis, sed causâ mutui habendi, ideoque rectè dicat ab Pont. mutuantem esse efficaciter inducendum ad restituendum. Vide hac de re aliqua sup. *de Simonia n. 118.* ubi actum plenius de conciliatione *d. fin. eod. & d. c. 10. h. t.*

39. Hæc de restitutione, quæ etiam locum habet in casu, quo juravit mutuatarius se usuras soluturum, secundùm *c. 6 sup. de Iurejur.* & nō repetiturum, neque enim facit juramentum mutuatarii tu[illegible] mutuantem in conscientia, sed tantum fa[illegible]pelli jurantem, donec absolutionem obtinuerit à juramento, ut ibi dictum est. Imò & ad relaxandum huiusmodi juramentum creditores cogi posse habet, *c. 1. sup. d. tit. de Iurejur.*

40. Quod si acceptæ usuræ sint remissæ à mutuatario, quia eas solvit, nihil venit restituendum ab eo, cui sunt solutæ, cùm in debitis & delictis, sive civilibus sive criminalibus quatenus privatim interest, liberum sit creditori jus suum remittere: est enim cuilibet liberum arbitrium rerum suarum, *l. in re C. mandati*, nisi in casibus, quibus jus remissioni resistit, ut in casu *c. statutum 11. §. si quid autem de Rescript. in 6. & c. 2. in fine de Censib. in 6.* Et facit quod in casu præsenti ratio esset restitutionis scilicet quod alienum invito domino obtinearur, cùm per remissionem, quod ultrà mutuum datum est, donec gratuitò, ut cesset dictum D. Augustini, *Non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum*, quia non censetur ablatum ita condonatum Covarr. *d. l. n. 5.*

41. Inquirendum restat, cui sit facienda restitutio. Ubi certum est, illi faciendam esse, qui usuras dedit, est enim illi facienda restitutio, cui fuit injuriosa ablatio. Ut aliqui minus rectè sentiant, qui volunt sufficere eas restitui pauperibus, quibus non fuit injuriosa. Si ille non superstit, eius hæredibus facienda, aut creditoribus. Quòd si non inveniatur mutuatarius, nec eius hæres, sufficiet in pauperes distribuere injustum lucrum, *c. 6. h. t.* ut quatenus fieri potest consulatur mutuatario. Ubi non est habenda ratio, ne egeat fœnerator, ne ex suo maleficio lucrum capiet, & injustè alienum possideat. Excusabit tamen eum à restituendo inopia, *d. c. 6. h. t.* cùm ad impossibile nemo teneatur.

No-

42 Notatur præterea usuras exercens infamia *l. improbum* 20. *C. quib. ex cauf. infam. irrog.* Sed quæritur, An ipso jure? R. Non videri, per d.l. 20. in qua dicitur irroganda infamia, quod verbum videtur accipiendum de sententia ferenda, Gl. tamen in d. l. 20. illud accipit de sententia lata, vultque ipso jure irrogari infamiam; quam & alii sequuntur, & communem dicit Covar. 3. *Var.c.*3 *n.*2. Quæ sententia & jure Pontificio videtur probari, *c. inter* 11. *inf. de Excessib. Prælat.* in quo Pont. usurarium vocat indignam & vilem personam. Loquitur autem d.l. 20. de iis, qui illicitè exigunt usuras.

43 Unde dubitari posset, An hodie illi notentur, qui intra præscriptos jure Cæsareo limites eas exercent? R. Ita dicendum esse: nam quòd d.l. 20. tantum notentur exigentes illicitas, est, quod eo jure intra præscriptos terminos *l. eos C. hoc t.* usuræ licitæ exigebantur, ut non mereantur exigentes pœnam, qui legi se conformant. Verum cum naturali & Canonico jure, quælibet usuræ sint improbatæ, dicendum, ad exercentem quascunque usuras dictam pœnam extendi, non ex vi juris civilis, quia pœna non solet extendi, secundùm dicta in simili sup. *de Consang. n.* 29 sed Canonici, *per d. c.* 11. ubi irritatur collatio facta usurario tamquam vili & indignæ personæ, cui ad officia, beneficia, aliosque honores non est aditus, *c. Infamibus de R. l. in* 6. Covar. *d. loco n.* 3 Quod accipiendum de notoriis usurariis, nam occulti infamia juris non adficiuntur, donec eorum crimen detegatur per sententiam.

44 Præterea usurarius manifestus, qualis est, qui publicè usuras exercet, aut in judicio confessus, aut condemnatus, ab altaris communione & Ecclesiastica sepultura est removendus, *c.* 3 *&* 5. *h. t.* Cuius ratio est, quia constitutus in peccato mortali, quali non tam prodest communio & sepultura Ecclesiastica, quàm obest, secundùm dicta sup. *de Sepult.*

45 Habetur etiam intestabilis, ut testamentum non faciat cum effectu, per *c. quamquam eod. in* 6. nisi vel restituerit usurarum nomine acceptum, vel jusserit restitui de facto sufficienti datâ cautione de restituendo, quatenus ferunt vires hæreditatis. Quod ita inductum, ut facilius usurarii ad corrigeant. Peguerra *Decis.* 31.

46 Quid si testamentum fuerit factum, antequam esset usurarius? R. Rectiùs dici, testamentum prius everti, propter subsequentem inhabilitatem cum inquiratur, habilitas adsit & tempore testamenti facti & mortis. Covar. *d. c.* 3. *n.* 9. *vers. undecimo.* Quo modo eam desse facit omissa cautio, quam necessariò Canones requirunt, ad hoc, ut usuræ restituantur, qui finis & hic obtinet; & quidem idoneam, qualis est, quæ fit per fidejussores vel pignora, hanc enim solam idoneam habent leges; *l. mandato* 59. §. *fin.* D. *mandati, Gl. communiter recepta in d. c. quamquam*, cum aliàs cautionis nomine etiam nuda promissio contineatur, *l.* 3. *C. de Verb. signif.*

47 Ubi quæritur, an sufficiat testamentum factum cautio subsequatur? R. De jure verius esse, testamentum non subsistere, nec ideo convalescere per subsequentem cautionem, cum *d. c. quamquam* aliter factum quàm satisfactione præmissâ, aut idoneâ cautione, velit esse irritum; & secundùm juris regulam requiratur habilitas in testatore tempore facti testamenti, *l.* 1. §. *sed si filius* D. *de Legat.* 2. non sufficiat autem, si subsequatur, cum ab initio nullum tractu temporis non confirmetur, *l.* 1. D. *ad reg. Caton.* Contrarium tamen communius dicit receptum Covarr. *d. c.* 3. *in fine*, Ant. Gabriel. *Commun. Conclus. lib.* 4. *concl.* 3. propterea quod satisfactum sit constitutioni Canonis, ejusque fini, ut scilicet restituantur usuræ quod isto casu fiet. Fatetur tamen de jure priorem sententiam esse veriorem, & posteriorem obtinere in Ecclesiastica sepultura, etiam præstita cautione per hæredes usurarii quod cesset causa ob quam denegata est quatenus tamen defunctus est contritus, quia aliàs non prodesset ei terra sacra.

Relicta itaque testamento tali non valent, sive particularia, sive universalia.

48 Quæritur autem, An & legata pia in eo relicta peti nequeant? R. Ita videri posse, ex eo, quòd cùm testamenta hæc omninò irrita sint nihil ex iis peti posse. Quò facit, quòd ut mox dicemus, nequidem oblationes à talibus Ecclesia recipere debeat, *c. quia* 3. *h. t.* Ita tenet Abbas in *rubr. de Testam* Censet tamen Covarr. *d. loco*, æquius esse, legata pia præstentur, modo solvendo sit hæreditas iis, à quibus usuræ exactæ; neque enim piæ

causæ favendum cum detrimento alieno, cum eleemosyna de alieno non sit justa. Peguera *d. decis.* 31. *n.* 9. Nec obstat, quod *d. c. quamquam* generaliter disponat, irrita esse talium testamenta; cum lex generaliter loquens restrictionem admittat, secundùm jura alia, quæ multum favoris attribuunt piæ causæ, ut licet testamenta aliàs non subsistant, causæ tamen pietatione sustineantur.

49 Q. II. An relicta codicillis valeant: Respondendum. Id posse, cum *d. c. quamquam* tantum loquatur de testamento, cuius constitutio cū sit pœnalis, videtur non extendenda, *c. Odia de R. I in* 6. Contra tamen dicendum; foret enim aliàs illusoria testandi prohibitio, nisi prohibitus testari posset codicillis relinquere pro lubitu. Facit, quod codicillorum factio pendeat à licentia testandi; ut cui hæc est denegata, & illa denegata censeri debeat, *l.* 2. §. *pen. D. de iure Codic. Gl. in d. cap. quamquam.* Quo casu extendi rectè constitutionem pœnalem tradit Felin. *in c. Translatio num.* 11. *sup. de Constitut.*

50 Q. III. An liceat illi donare mortis causa? Resp. Hoc posse videri, cùm donet inter vivos bona non quæsita per labem usurariam, uti dictum. *D. de Donat. num* 14 quoad initium autem hæc donatio magis accedat tractatui, & sic donationi inter vivos, quam ultimæ voluntati: ut *d. c. quamquam*, cum sit pœnale, non tam debeat extendi, quàm suis terminis concludi. Communiter tamen contrarium receptum, cùm donatio talis habeat effectum legatorum, & possit, eâ opinione admissâ, fieri fraus *d. c. quamquam*. Covarr. *p.* 3. *Rubr. de Testam. n.* 14. Jul. Clar, §. *Donatio q.* 7. Peguerra *d. decis.* 31. *n.* 12.

51 Q. IV. An Judæi teneantur pœna *d. c. quamquam*? Rem esse controversam, & posse videri non teneri, cùm sint extra Ecclesiam, eiusque legibus non teneantur. Verumtamen non improbabile, eos quoque comprehendi, & ad observationem *d. c. quamquam* constringi, non quoad pœnas spirituales eo contentas quæ eos, cùm sint extra Ecclesiam, ligare nequeunt, sed quoad alias pœnas, quæ ratione politicâ ad legis naturalis observationem & tutelam constituuntur; quibus cùm omnes homines ligentur imò etiam Principes, quidni & Judæi, subjecti eatenus non tantum Principibus sæcularibus, sed & Ecclesiasticis? Quibus consequens est, testamenta Judæorum usurariorum non aliàs valitura, quàm præstita debita cautione de restituendis usuris, quas perceperunt; cum ejusmodi præceptum Ecclesiæ spectet ad conservationem legis naturalis, cui, ut ante dictum, contraria est usurarum exactio. Covarr. *d. loco num.* 9

52 Nulla prætereà oblatio à tali usurario recipienda; recepta restituenda, ne videantur Clerici cooperari eius peccato. Oblationem à tali recipiens, aut corpus ejus sepulturæ tradens, suspensionem hoc ipso incurrit, à qua non nisi post satisfactionem ad arbitrium sui Episcopi absolvendus, *c.* 3. *h. t.* Suspendendus & Clericus ab officio & beneficio. Laicus excommunicandus, qui monitus ab usurarum exercitio non desistit, *c.* 7. *h. t.* Manifestis usurariis locantes ædes, in terris suis habitare permittentes censura à suis Prælatis notandi. Clerici majores, ut Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, suspensionem, minores excommunicationem incurrunt; collegium aut universitas interdicti sententiam. Qui si mense perdurent in tali statu, ex tunc eorum terræ interdicto subjacent, *cap.* 1. *eod. in* 6. Quod tamen tantum loquitur de alienigenis usurariis admissis, ut non obtineat in indignis, cum pœnam contineat, quæ non extenditur. Ratio videtur esse in eo, quod plerumque gentes sedent huic improbo lucro exercendo, quibus abactis facilè erit indigenas corrigere. Exercere usuras non esse peccatum asserente pertinaciter tamquam hæreticos puniendos vult Clemens V. & contra eos tamquàm diffamatos aut suspectos de hæresi procedi, *Clem.* 1. *h. t.*

Fuit in Italia ante aliquot annos inductus modus subveniendi pauperibus aut indigentibus, eorumque miseriis sublevandis, per mutuum collatis eum in finem à viris piis, sive donatione inter vivos, sive ultimâ voluntate, pecuniis, quem *Montem pietatis* indigitare placuit. Sunt autem istius Montis hæ conditiones; ut pauperibus mutuum detur ad certam summam, certum tempus, annum scilicet aut amplius, modico in singulos menses contributo, & acceptis ab iis pignoribus idoneis, quæ nisi luant intra dictum tempus distra-

distrahantur, & quod ex pretio, sorte detractâ & Monti restituta, menstruoque augmento superfluum dominis pignorum reddatur.

53 Qua in re controversia est, An iste Mons pietatis sit licitus, nec sapiat usurariam labem? Respondendum. Fuisse, qui labe usurariâ eum carere negarũt, hâc potissimum ratione, quod quid accipiatur ultra sortem; nec salvari posse Pontificum decretis, quæ non prævalent juri naturali & divino, quo prohibitas esse usuras probatum est suprà *eod. num* 14. Ut ne quidem in gratiam piæ causæ permitti dispensativè per Pontifices possint, *cap.* 4. *h. t.* cùm non sit faciendum malum, ut inde eveniat bonum. Dicendum tamen, nihil istum Montem improbi continere, nihilque obstare, quo minus in Republ. sit admittendus, in commodum pauperum, sub dictis conditionibus. Nam quod in singulos menses quid ultrà sortem contribuatur, id exiguum est, & non tam exactum vi mutui, quam ratione expensarum, quæ necessariæ sunt ad Montis conservationem & administrationem. Cujus ordinis sunt alimenta, stipendia eorum, quæ Monti præsunt & deserviunt; reparationes ædium, in quibus Mons iste constitutus, aliique sumptus: qui si ex Montis summa essent subministrandi, non posset ille subsistere. Ut quod ultrà sortem accipitur non possit dici usurarium cùm, secundùm dicta superius, damni emergentis causa acceptum sit extra labem, modò ultra expensas necessarias Monti nihil accedat lucri. Non facit etiam, quòd pignora accipiantur, & distrahantur, si intra tempus non luantur; nam hoc ideo, ne Mons exhauriatur per defectum solutionis, & pluribus subveniri possit. Quibus attentis Leo X. Pont. dictum Montem in Concilio Lateranensi approbavit, adfirmavitque eos licitos & sanctos esse, & per prædecessores suos ex certa scientia approbatos. Vid. Navarr. *in summa cap.* 17. *nu.* 217. *& de Usuris* Notab. 20. Molina *de Iust. & Iure tract.* 2. *disp.* 325. Azor *p.* 3. *lib.* 5. *c.* 8. *&* 9. Less. *l.* 2. *c.* 20. *dub.* 23. *& plenius in Append. ad d. dub.* 23. *& alii.*

54 Unum restat inquirendum, An usuræ delictum sit fori Ecclesiastici tantùm, an verò mixti? Respondendum. Non deesse, qui merè Ecclesiastici fori esse velint, fundamento ex Glos. in *cap. fin.* §. *V. malefactores sup. de foro compet. & in c.* 2. *sup. de Off. ordin.* Quibus suffragi videtur textus in *cap* 1. 2. *&* 7. *h.* ubi laici usurarii dicuntur puniendi à judice Ecclesiastico, etiam vinculo excommunicationis constringendi. Facit pro iisdem, quòd in *Clem* 2. *de Iudic.* usurarum causa videatur computari inter Ecclesiasticas. Frequentior tamen opinio, probata tam juris civilis Interpretibus, quàm Canonici, habet, esse mixti fori, ut tam laicus cognoscere valeat de usura, sive agatur species juris sive facti, quàm Ecclesiastici. Est & hæc opinio verior, quam inter alios probat Covarr. 3. *Var. c.* 3. Peguerra *d. decis.* 31. *n.* 10. Canis. *de Usur. c.* 9. Et probatur, quia hoc usurarum crimen sapit furtum & rapinam, *can. si quis usuram* XIV. *q.* 4. Pro furto autem quin laicus adeatur non est dubium. Deinde etsi Ecclesia usuras prohibeat, non tamen & prohibet, quò minus laicus cognoscat & puniat: ut homicidium, furtum, adulterium & similia, etiam per Ecclesiam prohibita judex laicus rectè puniat. Nihil facit *d. Clem.* 2. nam ex ea non convincitur, quod tantùm spectet ad tribunal Ecclesiæ, cum Pont. ibi aliquot causas enumeret, in quibus velit de plano procedi & simpliciter, sine strepitu & figura judicii; quod non est sufficiens argumentum crimen istud pertinere ad forum Ecclesiæ. Nihil etiam facit, quòd jubeatur puniri excommunicatione, quæ est pœna Canonica, quam non infligit laicus; nam ea pœna non facit, quin à laico possit pœna alia constringi reus. Denique nihil facit, quod jure civili sint permissæ usuræ; quia jus civile hac in parte corrigitur per Canones, tamquam fovens peccatum. Ut judex laicus eas permittere nequeat, & permittens graves subeat pœnas, ut patet ex *Clem.* 1. *h. t.* qui proinde conformans se, ut debet, Canonibus rectè pœnam statu & usurariis, eamque rectè exiget?

Unum hic singulare est, quòd, licet de domo rei non sint producenda instrumenta, sed actor ipse paratus debeat non venire ad judicium, compellendi tamen sint fœneratores, cū de usuris agitur, exhibere suarum rationum codices, ex eo, quod contractus usurarii occultè, & dolosè ineantur, *d. Clem.* 1. §. 5. *pen.* Est & hoc singulare, quod usurarius rescripto de restituendis sibi usuris non utatur, nisi extortas restituerit, *c. quia frustra* 14. *h. t.*

sit falsitas, posset videri falsarius non esse, quamvis reo non sit futurum id facinus impunitum.

6 Q. IV. An princeps plus æquo majorem imponens nummis suâ auctoritate cusis valorem quam materia exigit? R. Licitum esse Principi deducere moderatas expensas, cum non teneatur monetam cudere suis expensis: imò & ultrà expensas posse eum pluris taxare nũmos cusos ultrà valorem materiæ, moderatè tamen, cum pluris æstimetur argentum in pecuniam redactam auctoritate Principis, quam rude. Magnum non videtur posse imponere sine consensu populi, cuius damno res ista cederet. Ad externos quod attinet, non est eorum, damnum inspiciendum, siquidem non cogantur uti externâ pecuniâ, eamque recipere ultrà verum valorem. Quo modo receptum, ut aliena communitas pecuniis externis valorem imponat, ultrà quem nemo teneatur eas recipere, licet maiorem habeant impositum à Principe, qui eas cudi jussit, qui nequit præcipere ultra suum territorium. Et hoc, si non falsificata moneta exponatur pro vera, eique valor justus, ac si materia esset vera imponatur, & pro tali ignoranti obtrudatur, licet alieno populo eam bonâ fide accipienti, neque enim talis Princeps erit extra noxam falsitatis, si non ita quoad externos, qui possunt non recipere, saltem quoad suos, ut satis indicat Pont. *in d. c. quanto*. Quod contigit ab aliquot annis à nostris Batavis, qui falsam monetam, referente speciem monetæ Hispanicæ, deceperunt aliquot Indos, non tamen impunè. Hoc quoque tempore, quo hæc scribo, anno 1620. Junii die 16. Hagæ Comitis in Hollandia monetæ cusor ob adulterinā monetam pro vera obtrusam in subsidium Bohemorum deprehensus & captus, qui se dicitur expurgasse, quod auctoritate publicâ, Præfectorum scilicet rei monetariæ, idipsum se egisse adsereret. Hæc est fides & probitas eorum, quibus vera fides exosa, fucata autem acceptata. Modo habeatur, quæritur, non quo modo.

7 Commissum falsum circa sententiam facit eam non transire in rem judicatam, nec mandari executioni, *c. 2. h. t. l. 1. & 2. C. Si ex falsis instr.* Imò non habere sententiæ vim & probatâ falsitate eam corruere, opinio est Cujacii, *ad d. tit. Cod.* Clericus falsi reus depositus in Monasterium detruditur, *can. si Episcopus dist. 50.* Laicus patitur pœnam L. Corn. de falsis, quæ & capitalis infligi potest, si exigat magnitudo commissi, *l. ubi falsi 22. C. ad L. Corn. de fals.* Falsans rescripta ut gravius delinquit, ita gravius punitur. Clericus rescriptum Principis falsans degradatur, & charactere in signum maleficii impresso extra provinciam ejicitur, *c. 3. h. t.* Grave delictum est falsare literas Apostolicas; quod contingit ab earum sincera veritate sensum immutando aut vero earum sigillo ad falsas literas consignandas utendo, aliove modo depravando, per rasuram aut inductionem, secundùm modos quos latè declarat Pont. in *c. licet 5. h. t.* Gravius delictum est fabricantium, id est animo confingentium literas falsas. Pœna tum falsantium tum fabricantium literas Apostolicas est excommunicatio ipso jure inflicta, nō tantum quoad ipsos falsarios, qui per se, sed & qui per alios falsitatem exercent, quæ pœna tangit [illegible]orum fautores ac defensores. Præterea Clerici falsarii deprehensi omnibus beneficiis & officiis Ecclesiasticis privati, degradati per judicem Ecclesiasticum brachio sæculari traduntur, secundùm legitimas sanctiones puniendi; quæ pœna laicos falsi convictos tenet, *c. ad falsariorum 7. h. t.* Excusat materiæ levitas, uti & quando non est immutatus sensus litterarum, cum gravitas huius delicti non consistat in atramento & litteris, sed in sensu, quo integro permanente nihil potest videri peccatum. Minus delictum est utentiū literis falsis sub nomine Pont. unde & minor pœna, ut appareat ex fine *d. c. 7* clerici officiis & beneficiis sunt privandi; laici verò excommunicandi, donec satisfecerint, nisi excuset ignorantia aut negligentia, *d. c. 7. in fine.* si tamen ubi falsas cognoverint, iis non sint usi, *c. fin. h. t.* Impetrans literas falsas subreptitiè caret earum commodo, ut dictum sup. *de Rescript.* & pœnæ, de qua proximè, est obnoxius, *d. c. 7. in fine.* Litteras falsas penes se scienter habens, si intra viginti dies non destruxerit, aut resignaverit, excommunicationem incurrit, cuius absolutio Pontifici reservata; etiamsi iis nec usus fuerit, nec uti valuerit, quia prohibita absolutè earum retentio, *c. 4. §. 1. h. t.* Ut autem falsitas evitetur, non nisi è manibus Pont.

TITULUS XX.

De Crimine falsi.

SUMMARIUM.

1. *Criminis hujus & adulterata moneta reus tenetur ad damni restitutionem.*
2. *Adulterinâ pecuniâ utentem excusat bona fides & ignorantia.*
3. *Monetam adulteratam bonâ fide accipiens an peccet, eam in alium transferendo?*
4. *Pœna falsi an teneatur cudens monetam justam sine Principis auctoritate.*
5. *An radens monetam, pondere justo relicto?*
6. *An Principi liceat imponere valorem nummis ultra valorem materiæ?*
7. *Falsi crimen & pœna circa sententiam, rescripta, literas Apostolicas.*

1 GRave est crimen falsi dolo malo commissi, cum per hoc contingat & Deum & judicem & partem lædi, *c.* 1. *h. t.* Ut quocumque modo factum fuerit, quacumque in re, mensuris, monetæ adulteratione, partus suppositione, testimoniis, instrumentis, de quibus hic præcipuè agitur, ad damni dati restitutionem obliget. Quod omninò clarum est in adulteratione monetæ scienter factâ, & exposita, cùm apertè justitiæ distributivæ repugnent damna inde consecuta, quam obligare ad restitutionem nemo sani cerebri dubitare debet. Quo modo res ea jure Canonico iniqua judicata, *cap. quanto sup. de Iurejur.* & rei excommunicationi hoc ipso subjiciuntur *Extravag.* 1. *hoc tit.* & jure civili tam scripto communi, quam singularum Provinciarum statutis interdicta adulteratio pecuniarum, earumque usus sub gravissimis pœnis, *l.* 2. *C. de Falsa mon.* Jul. Clar. §. *Falsum.*

2 * Excusabit tamen bona fides & ignorantia utentem adulterinâ pecuniâ; quamvis, ubi intellexit, teneatur ad restitutionem, cum ignorantia aut bona fides non excuset à damno injustè dato. Navar. in *Summa c.* 17. *n.* 167. Facit quòd *l.* 1. *D. de LL.* dicantur delicta committi per ignorantiam, & coerceri.

3 Ubi quæri posset, An qui bonâ fide monetam adulteratam accepit, eandem possit in alium citra peccatum transferre? R. Rem illam nihil excusare exponentem scienter monetam falsam, quam ignoranter accepit, cùm error suos teneat auctores, non etiam alteri debeat nocere, ut ait Navarr. *d. loco.* Quod & dicendum in aliis rebus, ut nemo possit rem valentem decem, emptam per imprudentiam 15. vendere etiam quindecim, quia res tanti non valet, & uti dictum, sua imprudentia non debet alteri nocere, ut serveturis indemnis. Pet. à Navarra *de Restit. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 312.

4 Q. II. An & falsi dicendus teneri, qui excudit sine Principis auctoritate nummos, in debitâ tamen materiâ & pondere? Respondendum. Negativam suaderi posse; Primò, quod pecuniæ adsit verus valor cum materia, nec ulla adsit damnificatio boni communis. Secundò, quod falsitas dicatur mutatio veri, cum dolo & jactura. Cessat autem hic jactura, ut & videatur cessare falsum & pœna. Dicendum tamen, & falsarium esse talem, & teneri pœnâ falsi ordinariâ, ex ratione, quod ad justam monetam non sufficiat materiæ bonitas, sed & publica forma aut signum. Deest autem hoc in casu publica forma, cum privata auctoritate sit causa, licet signum publicum appareat, cui non semper creditur, ut ait Gl. in *d. c. quanto V. Patris*, Nav. *d. loco num.* 319. Neque enim signum vel figura taliter qualiter impressa tribuit vires nummis, sed Reipub. auctoritas, *l.* 1 *D. de Contrah. empt.* quam talis sibi usurpâret. Unde & Bart. *l. qui falsam D. h. t.* definit falsam monetam esse eam, quæ cusa ab eo, qui non habet auctoritatem publicam cudendi. Quo spectat decisio, *can. quod quidam* 1. *q.* 1. ubi regale signum impositum non excusat cudentem: & decisio *l.* 2. *C. de falsa mon.* ubi Imp. tantum in monetis suis cudendæ pecuniæ studium vult frequentari, non etiam privato arbitrio cujus vis id relinqui. Si tamen sit justa materia & valor, non videtur subesse quæstio restitutionis, quia non læsit.

5 Q. III. An radens sive tondens monetam, relicto tamen justo pondere? R. Ut falsarios puniri radentes & circumdentes nummos, aut etiam aquis quibusdam attenuantes. Verum hoc videri posset de attenuantibus aut radentibus justas monetas, ut debito valore sint leviores; nam si justo ponderi nihil detractum sit, nec ex parte materiæ aut formæ ulla sit

sit falsitas, posset videri falsarius non esse, quamvis reo non sit futurum id facinus impunitum.

6 Q. IV. An princeps plus æquo majorem imponens nummis suâ auctoritate cusis valorem quam materia exigit? R. Licitum esse Principi deducere moderatas expensas, cum non teneatur monetam cudere suis expensis: imò & ultrà expensas posse eum pluris taxare nūmos cusos ultrà valorem materiæ, moderatè tamen, cum pluris æstimetur argentum in pecuniam redactam auctoritate Principis, quam rude. Magnum non videtur posse imponere sine consensu populi, cuius damno res ista cederet. Ad externos quod attinet, non est eorum damnum inspiciendum, siquidem non cogantur uti externâ pecuniâ, eamque recipere ultrà verum valorem. Quo modo receptum, ut aliena communitas pecuniis externis valorem imponat, ultrà quem nemo teneatur eas recipere, licet maiorem habeant impositum à Principe, qui eas cudi jussit, qui nequit præcipere ultra suum territorium. Et hoc, si non falsificata moneta exponatur pro vera, eique valor justus, ac si materia esset vera imponatur, & pro tali ignoranti obtrudatur, licet alieno populo eam bonâ fide accipienti, neque enim talis Princeps erit extra noxam falsitatis, si non ita quoad externos, qui possunt non recipere, saltem quoad suos, ut satis indicat Pont. *in d. c. quanto.* Quod contigit ab aliquot annis à nostris Batavis, qui falsa moneta, referente speciem monetæ Hispanicæ, deceperunt aliquot Indos, non tamen impunè. Hoc quoque tempore, quo hæc scribo, anno 1620. Junii die 16. Hagæ Comitis in Hollandia monetæ cusor ob adulterinā monetam pro vera obtrusam in subsidium Bohemorum deprehensus & captus, qui se dicitur expurgasse, quod auctoritate publicâ, Præfectorum scilicet rei monetariæ, idipsum se egisse adsereret. Hæc est fides & probitas eorum, quibus vera fides exosa, fucata autem acceptata. Modo habeatur, quæritur, non quo modo.

7 Commissum falsum circa sententiam facit eam non transire in rem judicatam, nec mandari executioni, *c. 1. h. t. l. 1. & 2. C. Si ex falsis instr.* Imò non habere sententiæ vim & probatâ falsitate eam corruere, opinio est Cujacii, *ad d. tit. Cod.* Clericus falsi reus depositus in Monasterium detruditur, *can. si Episcopus dist. 50.* Laicus patitur pœnam L. Corn. de falsis, quæ & capitalis infligi potest, si exigat magnitudo commissi, *l. ubi falsi 22. C. ad L. Corn. de fals.* Falsans rescripta ut gravius delinquit, ita gravius punitur. Clericus rescriptum Principis falsans degradatur, & charactere in signum maleficii impresso extra provinciam ejicitur, *c. 3. h. t.* Grave delictum est falsare literas Apostolicas; quod contingit ab earum sincera veritate sensum immutando aut vero earum sigillo ad falsas literas consignandas utendo, aliove modo depravando, per rasuram aut inductionem, secundùm modos quos latè declarat Pont. in *c. licet 5. h. t.* Gravius delictum est fabricantium, id est animo confingentium literas falsas. Pœna tum falsantium tum fabricantium literas Apostolicas est excommunicatio ipso jure inflicta, nō tantum quoad ipsos falsarios, qui per se, sed & qui per alios falsitatem exercent, quæ pœna tangit eorum fautores ac defensores. Præterea Clerici falsarii deprehensi omnibus beneficiis & officiis Ecclesiasticis privati, degradati per judicem Ecclesiasticum brachio sæculari traduntur, secundùm legitimas sanctiones puniendi; quæ pœna laicos falsi convictos tenet, *c. ad falsariorum 7. h. t.* Excusat materiæ levitas, uti & quando non est immutatus sensus litterarum, cum gravitas huius delicti non consistat in atramento & litteris, sed in sensu, quo integro permanente nihil potest videri peccatum. Minus delictum est utentiū literis falsis sub nomine Pont. unde & minor pœna, ut appareat ex fine *d. c. 7* clerici officiis & beneficiis sunt privandi; laici verò excommunicandi, donec satisfecerint, nisi excuset ignorantia aut negligentia, *d. c. 7. in fine,* si tamen ubi falsas cognoverint, iis non sint usi, *c. fin. h. t.* Impetrans literas falsas subreptitiè caret earum commodo, ut dictum sup. *de Rescript.* & pœnæ, de qua proximè, est obnoxius, *d. c. 7. in fine.* Litteras falsas penes se scienter habens, si intra viginti dies non destruxerit, aut resignaverit, excommunicationem incurrit, cuius absolutio Pontifici reservata; etiamsi iis nec usus fuerit, nec uti valuerit, quia prohibita absolutè earum retentio, *c. 4. §. 1. h. t.* Ut autem falsitas evitetur, non nisi è manibus Pont.

Pont. aut ab eo deputati, accipienda sunt rescripta in persona ab impetrante, sub pœna excommunicationis in laicis; suspensionis in Clericis nisi excuset dignitas, *d.c.* 4. Quæ pœna cessat hodie, cum passim per Nuntios impetrentur rescripta, Papa sciente & tolerante, *Gl ad d.c* 4. *V sub.acent.* Certum est, damnum datum per litterarum falsationem refundendum esse à reo, secundum dicta.

TITULUS XXI.

De Sortilegiis.

SUMMARIUM.

1. *Sortes quid, & quotuplices.*
2. *Divisoria ex se licita.*
3. *Damnata tamen in electionibus ad dignitates Ecclesiasticas & officia.*
4. *Electi paria suffragia an sorte dirimi possint?*
5. *Electio per sortes facta an ipso jure nulla.*
6. *Lites super beneficiis an rectè sortibus sopiantur.*
7. *Sortes licita in electionibus ad munia civilia.*
8. *Sortes consultatoria cur & quatenus damnata.*
9. *Divinatoria omninò illicita & damnata.*
10. *Pœna hujusmodi sortilegii.*
11. *Magia quid, alia naturalis, alia superstitiosa.*
12. *Superstitiosa effectus.* I. *Ars effectrix scientia.*
13. II. *Ars effectrix sanitatum.*
14. III. *Ars effectrix maleficii.*
15. *Pœna maleficiorum ultimum supplicium.*
16. *Quæ & eos manet, qui unguento quodam delibuti deferuntur per aera ad tripudia.*
17. *Pœna item maleficorum est ignis.*
18. *Iure Canonico an tales excommunicati ipso jure.*
19. *Libri artis magica prohibiti.*

Quia falsitatis quamdam speciem habent sortes, ideo de his proximè subjicitur Quæ tamen non possunt generaliter tamquā superstitiosæ & prohibitæ condemnari, cum & in lege veteri inveniatur earum usus, quia ministeria sacerdotalia sorte distribuebantur *Luca* 1 & in Lege gratiæ, quia Matthias sorte electus est, *Act.* 1.

1 Significatio nominis varia est, magis tamen communis, & huic loco accommodata est ea, quâ capitur pro fortuito casu ad aliquid faciendum, secundùm ejus eventum, vel ad occultum quid cognoscendum seu revelandum Triplicem sortium ponunt speciem, scilicet alias *Divisorias*, quæ significant simplicem fortunæ casum, quo inquiritur, vi pacti aut conventionis præviæ, quid cuique sit attribuendum aut adsignandum, sive agatur de patrimonio, sive de honore, aliave re; cujusmodi pactio includit voluntatem quasi conditionatam, si hoc ita fiat aut eveniat, quæ transit in absolutam, impletâ conditione. Habet locum in lusibus, divisionibus, electionibus. Alias *Consultatorias*, quibus inquiritur, quid sit agendum tamquam bonum utile, tutum, vel econtra, sub ratione consilii. Alias denique *Divinatorias*, quibus inquiritur cognitio futurorum. Quæ duæ species generali nomine possunt dici & consultoriæ & divinatoriæ; siquidem omnis inquisitio occulti est quædam consultatio, & omnis prædictio ac præcognitio illius potest dici divinatio: propriè tamen his tacitè vel expressè consulitur Dæmon, istis verò Deus, Molin. *ad consuet. Paris.* §. 13. *Gl* 1. *nu.* 13 & 14. Suar. *de Statu Relig. tomo* 1. *tract. de Superstit. c.* 12. *num.* 2 Sanchez *in Decal. lib.* 2. *c.* 38. *num.* 56. Del Rio *de Magia lib.* 4. *cap.* 5 *q.* 5. *sect.* 2. §. *Decimum.*

2 Divisoriæ nec de se malæ sunt, utpotè nihil continentis superstitionis, cum nec ordinentur ad rei incertæ cognitionem, nec contineant aliquam invocationem dæmonis, neque prohibitæ generaliter de jure, cum nulla lex civilis aut Canonica talis detur, imò jus civile in variis casibus approbet, ut in *l. Sed cum ambo.* 14. D. *de Iudic. l.* 3. *C commun. de Legat.* §. *Optionis inst. de Legat.* ad tollendas controversias ex mutuo consensu partium, quæ possunt privatam legem neutri parti injuriosam statuere: ut jus, quod dividi aliter nequit, nec omnibus applicari, per æqualem sortium incertitudinem terminetur. Jus Canonicum improbasse leges in similibus casibus nullibi invenitur. Quo spectat, quod

quod terræ per sortes sint distributæ, *Numer.* 33.

3 In electionibus tamen ad dignitates Ecclesiasticas & officia sortium usum damnat Pont. absolutè, & sine restrictione *c. fin h. t.* Adeò ut etiam in eligendis compromissariis ad faciendam electionem sortes improbentur, *d c fi.* Ratio est, quod quæ intellectu & rationis delectu fieri debent, casui & fortunæ non sint subjicienda, ne contingat eligi indignum, aut minus habilem. Quæ ratio etiam obtinet in compromissariis eligendis, quia provisio Ecclesiæ mediatè reducitur in sortem, & posset fieri electos taliter compromissarios non ineptos ad illud munus. Vid. Suarez *d. c. 12. num.* 5.

4 Quid si duo electi habeant paria suffragia, an sorte possit dirimi quæstio? R. Posse videri cessare periculum, de quo paulò superius, cum uterque judicetur sufficienter idoneus, & non mittatur sors super electione simpliciter, sed ut illa facta effectum habeat in altero electorum. Ut ex natura rei & per se possit videri sors non illicita, præcipuè ubi aliud remedium deest. Nihilominus ex vi juris communis verius est, divisionem isto in casu per sortem non esse licitam, cum in universum & sine limitatione prohibeatur sortium usus in electionibus, *d. c. fin.* omnisque electio aliter facta quam per habentes jus eligendi, aut per compromissarios sit reprobata, *c. quia propter* 42. *sup. de elect.* Deinde superest aliud remedium, ut nimirum ad compromissarios negotium referatur terminandum. Possunt & per superiorem compelli ad concordiam, cui si non pareant intra tempus præstitutum, devolvetur electio ad superiorem, *Gl. in c. duobus de Rescript. in 6.* Felin. *in c. 5. de Rescript.* Suar. *d. loco n.* 6. 7. & 8.

5 Q. II. An electio per sortes celebrata ipso jure sit nulla? R. Posse videri, non esse nullam cum *d. c. fin.* dicat quidem illam reprehensione dignam, non tamen tam innovet quàm confirmet, ut videatur supponere validam. Dicendum tamen, esse nullam, cum contineat vitium in forma præscripta *d. c. quia propter* 42. quod factam, non servata forma ibi præscripta, vult esse irritam. Nec facit, quòd in *d c. fin.* Pont. confirmet electionem; quia electio, de qua ibi, non continet vitium in forma præscripta *d c.* 42. cum secundùm ejus formam electio sit facta, per scilicet compromissarios, licet in eo erratum sit, quod in compromissariis eligendis sors intervenerit; qui modus, cum non rejiciatur *d. c.* 42. non ponit vitium in forma. Et licet potuerit irritari, non tamen irrita dici potest, quia in *d. c. fin.* non ponitur ullum verbum irritans, ut ex gratia Pontificis sit confirmata, *Glos. ibi* Suarez *ubi sup num.* 9. & 10.

6 Q. III. An liceat uti sortibus in terminandis litibus super beneficiis? R. Lites super rebus profanis & civilibus ita rectè sopiri, cum recedere pacto à lite nihil superstitiosi contineat, aut improbi. Abbas *d. c. fin. n.* 3. Super beneficiis neutiquam licere, eò quòd verè compleatur electio alterius per sortes, & detur vitiosus ingressus, contra text. *c. 1. d. R. I. in 6.* Posset enim fieri, ut hâc viâ beneficium obtineret quis sine titulo, quem non potest alter alteri dare. Ut sufficienter hæc ratio dicenda sit impedire sortium usum, etiamsi in *d. c. fin.* tantùm improbetur sortium usus in electionib. quod quia odiosum, restringendum ad proprietatem verborum cum sufficiat ex alio capite colligi prohibitionem istius usus. Et hoc si spectes ejusmodi compositionem privatâ litigantium auctoritate initam, quia non potest tollere vitium ingressûs partium consensus, nam publicâ auctoritate caveatur periculum vitiosi ingressus. Quo facit, quòd partes inter se super lite in beneficialibus non rectè transigant, *c. fin. sup de pact.* in manibus tamen judicis ejusque auctoritate admittatur compositio, juxta quam sententia prolata tenebit, *c. nisi sup. de Praeben. ubi* Abbas, per quã cui adjudicatum erit beneficium, verè illud consequetur ex titulo sufficienti. Ut idem dicendum sit in pacto sortium, judice approbante inito, quod quasi est materiale, totâ ratione consistente in auctoritate judicis, purgantis vitiosum ingressum per titulum sufficientem. Plura de hac quæstione Suarez *d. loco nu.* 11. & *seqq.*

7 Q. IV. An sortes sint extra reprehensionem in electionibus ad munia civilia? R. Ita rectè dici, & usum esse frequentem, civiles administrationes sorte committi; non obstante dispositione Canonicâ, quæ licet absolutè loquatur in electionibus, rectè tamen restrin-

gitur ad suam materiam. Ut, quatenus non prohibitum uti sortibus in distributione talium munerum, non sit usus eius improbandus, nec dicendus superstitiosus, licet possit in casu aliquo esse iniquus, & peccare contra justitiam distributivam, quod posset cadere electio super indignum, cui malo occurretur, si tantum admittatur usus sortium inter eos, qui ita sunt digni, ut vix possit inter eos excessus manifestus judicari. Sic illum non ita improbat Abbas in *d. c. fin. n.* 3. quamvis putet melius abstinendum esse. Vid. Suarez *d. c.* 12. *num.* 15.

8 Divisoriæ itaque sortes ex se sunt licitæ, nisi quatenus in quibusdam casibus prohibitæ, juxta, modò dicta; possent tamen vitiari extrinsecus, secundùm adjunctas circumstantias? ut quia continent injustitiam aut irreverentiam, aut etiam habent pactum tacitum vel expressum cum dæmone, qua de re Suarez *d. c.* 12. *n.* 16. *& seqq.*

Consultoriarum sortium usus, ad inquirendum divinum consilium in agendo aut cavendo, quæ obscura sunt, minus est probatus; eo quòd vanitatem contineat, & aliquam Dei tentationem, quasi alligaretur sortibus, & per eas deberet manifestare suam voluntatem quæ potius petenda est ex doctrina Ecclesiæ, & Sanctorum, virorumque prudentum consilio. Quo modo peccat mortaliter sortibus istis fidem habens; unde & hæc species per Canones est damnata, eiusque usus sub anathemate prohibitus, *can. Sortes passim ibi XXVI. q.* 5. Nec est, quod quis objiciat, Matthiam prius consulto per sortes Deo ad Apostolatum fuisse vocatum; cum hoc sit factum, cœtu fratrum collecto, & precibus ad Deum fusis, *can. Non exemplo XXVI. q.* 1. non sine directione divina, ut pleriq; volunt, ut inde non sit sumenda regula, nec ad exemplum ea res trahenda, *c. Non statim XXVI. q.* 2. Posset tamen & usus earum esse honestus, & bonus, si debito fiant modo, id est propter honestum & gravem finem, exigente necessitate, & debita cum reverentia, & non sine speciali instinctu, *d. can. Non exemplo*, Suarez *latè d. c.* 12. *n.* 18. *& seqq.*

9 Divinatoriarum exercitium illicitum est, quia plenum superstitionis & temeritatis; continens explicitè vel implicitè pactum cum dæmone, sive pro cognoscendo præterito, sive futuro, atque ita omninò damnatum, *cap. 1. h. t. Cans.* 26. *q.* 2. *&* 5. Cuiusmodi sortilegia tanto sunt exectabiliora & periculosiora, quanto sanctius vel religiosius sci vari videtur, & quanto plura miscentur bona, de se sancta & honesta. Nec est, quod quis objiciat effectus ea sæpius sortiri; quia non ideo minus suspecta & fugienda, cùm à Dei ordinatione non dependeant, qui huiusmodi sortes non ordinavit ad præsagienda futura. Cœlo quid tale adscribere, esset fato subjicere nostras actiones. Deinde quod interdum eveniant, quæ ex sortibus istis prædicta sunt, aut effectum consequantur, est tantùm ex permissu Dei, ut qui similia audiunt, & vident, probentur, & appareat, quâ sint fide & cognitione erga verum Deum, *can. fin. in fine XXVI. q.* 5. Ad hoc genus spectat omnis divinatio ad inquirendã occultam veritatem, per modum, qui non habet fundamentum in Deo, eiusque providentia, sive explicitum sit pactum, sive implicitum, veluti oracula Apollinis Delphici & similia. Jovis Hammonis & alia, Necromantia, Hydromantia observationes stellarum, somniorum, auguria sive auspicia, extispicia, Astrologia illicita, quippe aliquis prædicit ex astris tamquam certo eventurum, Chiromantia, Physiognomiaq; scilicet quæ vana est(nã Physica Physiognomiæ pars est licita) divinatio sumpta ex cribro; unde adagium, Cribro divinare, clave, asini capite, excusso oculo Furi, de quibus Del Rio latè *lib.* 4. *c.* 2. *q.* 5. *& seqq* & similia alia, ex vanis signis sumpta, & inutilibus, quæ nec naturâ suâ, quia non est causa nec effectûs illius rei, cuius cognitio inquiritur, neque cum illa habet connexionem naturalem in aliqua causa nec etiam ex legitima impositione, quia nec à Deo data est nec ab hominibus cum fundamento dare potuit: ut necesse sit, vel à dæmone manaverit, vel ab illo tacitè exspectetur, qui se ingerit ad decipiendum hominem; qui vel hoc solo peccat, quòd periculum amet, cui moraliter se exponit, ut in eo pereat. Ita ferè Suarez *d. cap.* 12. *num.* 27.

10 Unde hoc genus sacrilegii prohibitum est per Canones, sub pœna excommunicationis *can. non liceat, & can. Sortes XXVI. q.* 5. Consulẽs præterea huiusmodi professores, Clericus ab ho-

honore dignitatis suspensus, beneficiis privatus, in Monasterio crimen luit, nisi eum simplicitas & bonus zelus excuset, *can si quis Episcopus* XXVI. *q.* 5. Laicus ab Ecclesiæ communione pelli debet, *can si quis Clericus d q.* 5. Monitus perseverans castigandus verberibus nisi liber sit, qui carcere detinendus, ut hâc castigatione ad mentis redeat sanitatem, *can. contra ibid.* Clericus quâdam simplicitate ex astrorum aspectu veritatem facti occulti inquirens, ad annum aut amplius judicis arbitrio suspenditur, pro facti qualitate, ab altaris ministerio, *c.* 2. *h. t.* Quod si conjuncta fuerit hæresis sortilegio, ut quando attribuitur dæmoni, quod est solius Dei (qua de re videndus Grillandus *de Sortil. q.* 10. & Del Rio *de Magia lib.* 5. *sect.* 15.) tamquam hæreticus venit puniendus reus.

11 Divinationi conjuncta est Magia, imò sub ea largè comprehenditur, cum in Scriptura arioli, divini, augures, incantatores Magi appellentur. Habet utraque eamdem originem, eiusdemque dæmonis innititur societati: strictè tamen sumptum hoc nomen distinguitur à divinatione, quæ ordinatur ad agnoscendum futura & occulta, cum Magia ordinetur ad operandum quid non virtute Dei, sed dæmonis. Est autem hoc nomen sapientiæ, attributum iis, qui quid præscire possent, aut supra captum hominum operari. Duplex est, una naturalis, altera superstitiosa. Illa per se non est mala, cum sola cognitione & industria naturali nitatur. Cavendum tamen curiosis, cum sit periculosa, & propinqua superstitiosæ, quæ mala est; & describitur esse facultas seu ars, quâ vi pacti cum dæmonibus initi mirâ & communem hominum captum superantiâ efficiuntur; sive ars faciendi aliquid virtute dæmonis, sive hominibus sit proficuum, sive nocivum Vid. Suar. *de Superstit. c.*14. *n.* 2. 3. & 4. Less. *de Iust. & Iure lib.*3 *c.*44. *dub.* 1.

12 Effectus huius ad tria capita referuntur, scil. Primò, ad artem effectricem scientiæ vel cognitionis, quæ per ordinarium quidem studium haberi posset, extraordinario & præternaturali modo non à Deo, sed à dæmone infunditur pacto prævio. Ad quam rectè retuleris artem, quam vocant Notoriam, quæ ad obtinendam scientiam utitur vanis observantiis jejunii, orationibus ad Deum, figurarum inspectionibus, aliisque, non ut caussis, sed ut signis supervacuis, per huiusmodi promittens subitam extraordinariam scientiam, non sine pacto implicito cum dæmone. Ut eiusmodi ars meritò Christianis sit vitanda, neque enim talis scientia exspectatur à Deo, cùm exspectetur per infusionem ex vanis observationibus, ignotis verbis, jejuniis, orationibus, tamquam caussis, quibus Deus istam vim attribuisse nusquam legitur. Ut ita operatus convincatur à dæmone eiusmodi scientiam consequi velle, non citra idololatriæ superstitionem, siquidem illi attribuit virtutem soli Deo competentem. D. Thom. 2. 2. *q.* 69 *art.* 1. Suar. *d. loco c.* 15. *n.* 4. & *seqq.*

13 Secundò, Ad artem effectricem sanitatum, sive circa corpora humana, sive animalia, arbores, & similia, non per modos naturales, quibus naturalis vis adest sanandi, sed per verba ignota, characteres, signa, imò & verba sancta, cruces, reliquias Sanctorum, cereas etiam imagines, scedulas, quibus ignota nomina & characteres continentur, sacra etiam verba commiscentur. Quæ & similia adhibentur ut signa, ex quibus effectus producatur, qui cum non sit talibus naturalis, nec supernaturalis, utpotè non attributus, cùm sapiant potiùs vanitatem, quàm pietatem, à dæmone istum effectum exspectari & procurari dicas necesse est. Sic appendere collo scedulas, quibus characteres & ignota nomina descripta sunt, aut signa, etiam sacra verba commixta, aut eas cuti infigere, secumve gestare, ad effectum, ut ab adversis immunis sis, ab igne non lædaris, vulnerari omninò nequeas, aut saltem non certo armorum genere, quis diabolicum non judicaverit, cum talibus non adsit caussa naturalis ad effectum istum producendum? Et licet sanctum & religiosum sit, initium Evangelii S. Joannis, aut reliquias collo suspensas habere, bonâ fide sperando protectionem divinam, certò tamen, & infallibiliter illam sperare, quasi Deus eiusmodi effectum illis promisisset, non caret tentatione Dei, nec superstitione vacuum, ideoque illicitum, præcipuè si vana adhibeantur. Hinc phylacteriis uti prohibitū sub anathemate, *can* 1. & 4. XXVI *q.* 5. ubi in *can. fin* post alia ad Magiā spectantia enumerata, subjicitur: *Ad hæc pertinēt ligaturæ exsecrabiliū remediorū, quæ res nō commendat Medicorum,*

corum seu in pracantationibus, seu in characteribus suspendendis atq; ligandis;in quibus omnibus ars dæmonum est,ex quadam pestifera societate hominum & Angelorum malorum exorta. Vnde hac cuncta vitanda sunt Christiano & omni penitus execratione repudianda atque damnanda. Hinc patet, quid dicendũ de usu ligandi stramina circa arbores,ut libereris à febribus: quis enim non dicet eum esse superstitiosum & damnandum. Quid inter stramen antipathiæ esse potest,ut hoc ligatum circa arborem febres cessare faciat? Idem judicandum de verbis, quibus utitur vulgus, ut mulieres gravidæ facilius à partu liberentur, & de aliis similibus nugis, nec ex se naturalem aliquam vim habentibus, nec supernaturalem à Deo attributam. Ut non possis non fateri ab Angelo malo eiusmodi effectum procurari, ideoque talia vitanda homini Christiano. Vide plura de hac re apud Suarez *d.c.15.n.8.& seqq* Del-Rio *lib.1.c.4.per tot.*

14 Tertiò,ad artem effectricem maleficii; unde Malefici dicuntur hâc arte utentes, & vulgari vocabulo Magi,à scientia. Sunt hac in re evidentiora signa pacti cum dæmone initi, quod tota hæc actio ad deceptiones, impuritates, iniurias ordinetur, præseferens vanitatem, irreligiositatem, idololatriam, adiutorium diabolicum. Diaboli enim ope per susurros incantationes, diras,devotiones, cereas imagines fixas, cineres sparsos, attactu, halitu, varia moliuntur in hominum perniciem malefici, eos enecantes, cruciatibus doloribusque adfligentes animalia pendentes,elementa turbantes tempestates,ventos, imbres, grandines, siccitatem, tonitrua procurantes,messem destruentes, ad impudicas libidines stimulantes, aliaque similia, *l.4.5.6.C. de Malef. & Mathem.*

15 Dignissimum hominum hoc genus morte durissima qui neget, nisi ex complicibus, nescio an sani sit cerebri: Ut rectè Imp.*d.l.5.* ultimo supplicio maleficos jubeat adfici; discipulos etiam puniri velit, *l.pen. C.d.tit.* consulentes deportari, *l.3.C.eod.* pœnam quoque mereri dicat maleficii reos non deferentes, *l.fin.C. eod.* Imò optimæ mentis judiciique sunt dicendi,qui ad pœnam capitalem sufficere judicant, quod cum dæmone pactum quis inierit, eique adhæreat. Deo suo deserto, juxta illud Exodi, *Maleficos non patieris vivere*, etiamsi non tam noceant, quàm prosint & proficiant hominibus, avertendo ab iis mala. Non obstante, *d.l.4.* quæ tantum eos vult puniri,qui scientiâ suâ magicâ abutuntur in hominum perniciem,non etiam qui prosunt;nam dispositio ista sapit paganismum, gravissimeque reprehensa à Leone *Nov.65.* qui & hos puniri præcipit. Nisi dicamus dictam dispositionem non tã approbare facta magica,quæ sunt proficua, quàm non punire, quod nec sint contra justitiam, nec publicam quietem turbent.

16 Ut rectè etiam eos puniendos dixeris, qui ex pacto cum dæmone, uncti quodam unguento, per aera volitant, & diversa loca brevi spatio transcurrunt, & ad tripudia, aliave loca deferuntur corporaliter, ut habere communem opinionem testatur Grilland *De sortil q.7.n.7.* Del Rio *lib.2.q.10.& lib.5.sect.16.n.4 & 5.* qui dicit eam rem & confirmatam ipsorum magorum & magarum attestationibus & confessionibus, experientiâque omnium populorum & sæculorum,ut id negare nihil aliud sit quàm insanire. Ab aliquibus tamen, qui aliter sentire videntur, obtruditur *can. Episcopi 12. XXVI.q 5.* Et videtur facessere negotium, cum ibi judicetur,meras esse illusiones dæmonum & phantasmata, dum seductæ mulieres credunt cum Diana se equitare super bestiis, & intempestæ noctis silentio multa terrarum spatia pertransire. Verùm dicendum Primò, istum Canonem esse dubiæ fidei & incertæ auctoritatis,quod in Concilio,ex quo citatur, non inveniatur; traditione tamen antiquâ receptum, tamquam si esset Conc. Ancyrani. Secundò itaque dicendum in isto Canno non esse sermonem de veris sagis & maleficis, de quibus hic tractamus, sed de mulieribus quibusdam, quæ credebant aliquam Deam esse Dianam, illi veram potestatem attribuentes, cuius virtute per aera ferrentur, & ad illius obsequium vocarentur, Idem de Horodiade sentientes per gravem errorem, quo imbutæ & alias imbuebant, qui cum sit contra fidem, ibidem damnatur. Ita Suar.*c.16.n.26.* Del-Rio *d.sect.16.circa fin.* Less. *lib.2.c.44.n.17.* Ut non possit *d.Canon.* pro iis facere,qui realiter istam translationem corporum negant fieri, & ideo sagas maleficas puniri nolunt, sed dimittunt contra sacram Scripturam

quæ

quæ vult maleficos occidi. Quamvis non sit negandum, non rarò illudi istis mulierculis per dæmonem, dum putant se per aera ferri, cum quietæ in cubili jaceant, ut docuit aliquando experientia; cùm & èconrra per aera ferri habeat quoque experientia, & ea vis dæmoni adsit, ut videre est ex Christi exemplo, qui à diabolo statutus super pinnaculum templi, & adsumptus in montem excelsum, Matth. 5.

17 Utut sit, dignissimus morte, quisquis Deo suo relicto, hâc arte imbutus, etiamsi hominẽ nullum occiderit, secundùm Legem divinam Exodi *c.* 22. *Maleficos non patieris vivere*: & Lev. 20. *Vir sive mulier, in quibus Pythonicus sive divinatorius fuerit spiritus, morte moriantur.* Ignis pœnâ aruspicibus proposita, *l.* 3. *C. de Malef.* consuetudine extensâ ad omnes maleficos magos, sortiarios, lamias, ita dictas, quod pueris necem adferant, unde & dicuntur striges. De cujus justitia nemo dubitare debet, quòd sit conjuncta hæresis aut apostasia; procurentur per tales & cædes, & gravissima damna; & ut nihil sit ejusmodi, satis tamen criminis est, pactum cum dæmone iniisse.

18 Jure Canonico volunt aliqui excommunicari hoc ipso tales, per text. *in can si quis* XXVI. *q.* 1. qui habet: *Si quis ariolos, aruspices, aut incantatores observaverit, aut philacteriis usus fuerit, anathema sit.* Alii tamen Canones habent tantùm excommunicationem esse ferendam, *can. si quis* 9. *& can. Auguriis* XXVI. *q.* 5. Posset dici, *Anathema sit*, idem esse, ac si dictũ esset, *anathematizentur*: est enim verbum, *Sit*, futuri temporis, & ut foret dubium, tamen in mitiorem partem accipiendum, propter alios textus, & quia de pœna agit. Navarr. in *Summa c.* 27. *n* 12. Suar. *de Superstit. c.* 19. *n.* 4. Sanch. *in Decal. lib.* 2. *c.* 39. *n.* 90. Nisi dicamus fuisse olim excommunicationem latæ sententiæ, sed consuetudine non receptam, si non sit conjuncta hæresis, quam non semper esse conjunctam patet ex *c. Accusatus* §. *sanè de Hæret. in* 6. ubi Pont. præcipit Inquisitoribus, nec se cum divinatoribus & sortilegis intromittant, nisi hæresin saperent manifestè; ut supponat, non semper hæresin sapere. Suar. *d. loco n.* 7.

19 Tenentur prætereà ad restitutionem damnorum, quæ præstigiis suis caussarunt aliis, ex generali regula, *c. Peccatum de R, J. in* 6. Denique superstitio ista tum artis divinandi tum magicæ ut magicis deprimatur & eradicetur, libri omnes de ea agentes sunt prohibiti, ut nec legi nec haberi possint, sed corrumpendi sint, *l.* 4. §. 1. *D. Fam. ercisc.* Olim fuit & Ethnicis curæ huiusmodi libros inquirere, inventos comburere, eos, penes quos inventi, punire; honestiores deportatione, viliotis capitis pœna. Paul. 5. *Sent. tit.* 23. Constat etiam ex Actis Apostolorum *c* 19. in principio nascentis Ecclesiæ, eos, qui fuissent curiosa sectati contulisse libros huiusmodi, qui erant magni pretii, eosque combussisse. Sed & in Indice librorum prohibitorum editio ex jussu Concilii Trid. Reg. IX. libri omnes & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Chiromantiæ prorsus rejiciuntur.

TITULUS XXII.

De Collusione detegenda.

SUMMARIUM.

1. *Collusiones cur falsi speciem habeant.*
2. *Pœna.*

1 FAlsi speciem habent collusiones eorum, qui ex pacto id agunt, occultâ quâdam conventione, simulatè, ut alter in causa succumbat, aut superet, non ex animo, sed tralatitio accusandi munere defungentes, spontè varicantes, & cedentes ultrò, parte suâ proditâ, *l.* 1. §. *prævaricationem D. ad S.C. Turpil. ubi vide dicta.*

2 Per conclusiones istas ne contingat Rempubl. lædi, non impedit absolutio, quo minus reus iteratò impetratur super crimine, & contra eum inquiratur, *c.* 1. 2. *& fin. h. t.* Accusatur prævaricationis convictus ab accusando repellitur, *l.* 5. *D. de Prævaricat.* Super beneficio facta collusio facit utrumque litigantium eo privari, ne dolus suus alicui prosit; non quidem ipso jure, sed per sententiam. Pensio vero beneficio per collusionem imposita ipso jure nulla est. Gigas *de Pensionib. q.* 42. Wamef. *Consf.* 173. *n.* 3. *de Præben.*

TITULUS XXIII.

De Delictis puerorum.

SUMMARIUM.

1. *Delinquunt impuberes doli capaces.*
2. *Mitius tamen puniendi.*
3. *Puer doli capax occidens fit irregularis.*
4. *Doli capax quis dicendus.*

1 Delicta non tantum cadunt in eos, qui perfectæ sunt ætatis, verum & in impuberes, quatenus tamen doli sunt capaces. Delictum enim dici nequit, nisi quod factum per injuriam, quæ nulla est, ubi sensus deest. Unde & eatenus tantum pœna locum habet quoad delicta, quæ circa istam ætatem cadunt, ut sunt homicidia, blasphemiæ, mendacia, perjuria, *c.* 1. *&* 2. *h. t.* 2 Minus tamen cum ætate agendum, propter judicii imbecillitatē, quæ peccatum levius facit, *d. c.* 1. & interdum veniam commiserationemq; mereri, *d. c. l. auxilium vers. in delictis* D. *de minorib. & l. infans D. ad L. Corn. de sicar.* Quod & obtinet in casu quo delictum patefit demum post pubertatem. Neq; enim ideo gravius puniendus reus, cum per hoc in eo non ponatur gravior culpa, & semper inspiciendus sit personæ status, qui fuit tempore delicti, *l.* 1. *D. de pœnis.*

3 Irregularitatem quin contrahat puer doli capax occidens non est dubitandum, secundùm dicta sup. *de Homicid.* neutiquam verò, si needum sit doli capax, quamvis id velit Hostiens. in *c.* 1. *h. t.* cum nequeat dici laborare defectu mansuetudinis, qui citra sensum delinquit. Et facit expressus textus in *Clem. unica de Homicidio,* qui infantem irregularitate non adfici per cædem commissam adserit.

4 Doli capax quis sit dicendus disputatur. Sunt qui proximum pubertati capacem esse volunt, per text. in §. *penult. Instit. de oblig qua ex del. nasc.* qualem faciunt masculum, qui attigit annum decimum cum dimidio, fœminam, quæ nonum cum dimidio *Glos. in* §. *pupillus Instit. de inutilib stipul* Verum rectius id judicis arbitrio relinquetur, secundùm discretionem impuberis colligendum ex circumstantiis, cum contingat alios aliis maturius judicio pollere. Nec obstare *d.* § *penult.* qui non adserit simpliciter pubertati proximum intelligere se delinquere, sed si ideo intelligat quid agat Covar. *ad d. Clem. un p.* 5 *in princ. n.* 5. *& de Matrim. p.* 2 *c.* 5 *n.* 7. Menoch. *Arbitr.* 2. *casu* 57. Gutierrez *in repet. Auth. Sacramentā puberum C. Si adversus vendit. n.* 4.

TITULUS XXIV.

De Clerico venatore.

SUMMARIUM.

1. *Clericus cur & quatenus interdicta venatio.*
2. *Captâ venatione illicitâ an fiant Clerici capientis.*

Venatio licet ex se sit licita, inhibita tamen Clericis, tum ne per eam à divinis officiis abstrahantur, tum quod propter feritatem, armorum usurpationem, cædes, clamores, cursus, statui eorum, qui gravitatem morum desiderat, minus respondeat. Et hoc quoad eam quæ canum & armorum fit strepitu, *c.* 1. *h. t.* Ubi frequens in venatione Episcopus tribus mensibus suspendi jubetur ab officio; Diaconus duobus, Subdiaconus ab omni officio. Hinc & canes & accipitres alere iis interdictum, *c.* 2. *h t. can.* 3. *&* 4. *dist.* 34. cum prohibito fine censeantur & prohibita media. Quieta tamen & rara per retia, laqueos, non videtur inhibita, sive fiat gratia exercitii recreationisve, sive necessitatis. Abbas in *d. c.* 1. cum lex non sit extendenda ultra rationem, quam habet adjunctam.

2 Quæri posset, An captâ per Clericum venatione illicita ejus fiant? Resp. Omninò ejus fieri nec esse restitutioni obnoxia in foro animæ, modo nullius fuerint. Nam si qua obligatio restituendi esset hac in specie, ea deducenda foret à justitia commutativa, quæ per istam venationem non potest dici infringi, quia nulli damnum infertur, cum fera nullius maneat, nec adficiatur per prohibitionem; quæ tantum facit Clericum peccare & ad pœnam injunctam teneri, non etiam ad quid restituendum, quamvis per judicem in pœnam transgressionis possit fera capta

capta auferri. Covarr. *ad c. Peccatum pag.* 2. §. 8. *n.* 2. & 4.

TITULUS XXV.

De Clerico percussore.

SUMMARIUM.

1. *Clericis cur interdicta percussio, ejusque pœna.*
2. *Clericus qui stetit in pugna vel conflictu an irregularis.*

1 Clericum decet mansuetudo, cui repugnat percussio, quæ fit facto aut verbere, etiam causâ correctionis, cum verbis potius & admonitione, arguendo, obsecrando, increpando, omni patientiâ & doctrinâ, secundùm Apostol. 2. *ad Timot.* 4. à delictis subditos suos avocare debeant Episcopi, non etiam verberibus; nova enim & inaudita prædicatio, quæ verberibus exigitur, *can.* 2. *dist.* 45. Percussor existens, si monitus se non emendet, à gradu, quem habet, deponendus est *c.* 1. *h. t.* Episcopus, qui crudeliter mulierem fustigari jusserit, etsi ea de causa non sit defuncta, tamen quia ea res ordini non convenit, ab officio Missæ duobus mensibus abstinere jubetur, *c.* 2. *h. t.* Flagellis tamen & virgis cædere, si causa postulet, non est inhibita, ne in vindictam sanguinis transeat, *c.* 4 *sup. de Raptorib.*

2 Clericus, qui stetit in pugna ex parte repellentium violentiam, in qua aliqui sunt occisi, non ideo est irregularis, etiamsi lapides unà projecerit, nullo percusso; jubetur tamen abstinere à celebratione Missarum per biennium, *cap.* 2. *hoc tit.* Non esse quoque irregularem, qui in conflictu fuit, in quo commissa cædes, citra eius factum aut consilium, videtur dici *cap. fin. hoc tit.* ut probabiliter ibi defendit Abbas: & facit, quod in *cap. pen. ibid.* in simili ferè casu non ponatur irregularitas. Contra tamen tenet, *Gl. fin. d. c. fin.*

* * *

TITULUS XXVI.

De Maledicis.

SUMMARIUM.

1. *Criminis hujus gravitas, & cur peccatum hoc dicatur irremissibile.*
2. *Blasphemia quibus modis committatur*
3. *Est peccatum mortale etiam in materia levi.*
4. *Pœna blasphemiæ; & an in foro exteriori sit imposita censura.*
5. *A pœna quid excuset, aut eam mitiorem reddat.*

Maledica lingua ne quidem Laicis: 1 impunita multò minus Clericis: quæ si solvatur in Dei aut Sanctorum eius injuriam, blasphemiam continet, grave continens delictum, per probrosam irreligiositatem. Unde blasphemans contra ipsam Deitatem, impiè agere dicitur, & peccatum committere, quod nec in hoc, nec in futuro sæculo remittatur, *can. qualis dist.* 25. scilicet commissum studio & contemptu, quale peccati genus dicitur commissum in Spiritum Sanctum. Quod autem dicatur irremissibile, accipiendum est de difficultate pœnitendi & remittendi, *Gl. in d. c. qualis*; cum opponatur dispositioni necessariæ ad peccati remissionem, quam ideo reddit difficilem, non etiam omnino removet, cum nullum sit peccatum, quin remitti possit verè pœnitenti.

Committitur autem variè. Interdum nudè 2 tantum, citra alterius peccati malitiam, per contumeliam in Deum aut Sanctos ejus: nam & in Sanctis suis maledicitur Deus, & in hos prolata verba blasphema in Deum redundant, ex consequenti scilicet. Covar. *in c. quamvis de Pactis in* 5. *p.* 1. §. 7. *n* 9. Suarez *de Statu relig. tomo* 1. *tract.* 3. *de Irreligios. cap.* 4. *num.* 2. & *seqq.* Non raro malitia alterius peccati conjuncta est, ut infidelitatis, hæresios, quando ea continet falsitatẽ contra fidem, formaliter aut virtualiter adfirmando aut negãdo aliquid de Deo quod fides docet veluti *Abnego Deum, non credo in Deum.* Proferuntur & interdum verba blasphema citra odium Dei, interdum ex odio

in Deum proficiscuntur. Interdum & adest malitia juramenti, ut cùm juratur ignominiosè, expressis partibus corporis Christi, per caput, capillos, aliaque eius membra, ut intelligere est ex *can. Si quis per capillum* XXII *q.* 1 *&* *Nov. Vt non luxurientur homines &c.* 77. §. 1. Sic & juramento æquiparare divinam veritatem humanæ spectat ad blasphemiam, ut cum dicitur, tam verum esse, quàm Deum esse, aut Christum natum ex Virgine, quàm verum esse, Evangelium, cùm per huiusmodi jurandi formas humanæ veritati tanta infallibilitas & certitudo, atque est divinæ, attribuatur, & ita creaturæ, quod est proprium creatoris, non sine blasphemia, propter irreverentiam & contumeliam divinæ veritatis. Qua tamen in re sæpè contingit loquentes excusari à blasphemia, quod per exaggerationem quamdam ista & similia proferant, non intendentes omnimodam æquiparationem, ut sint extra malitiam blasphemiæ. Spectat & ad blasphemiam, per falsos Deos jurare, vel creaturam, ut talis est, cùm tribuatur idolo vel creaturæ, quod est proprium veri Dei, & est vera hæc blasphemia. Est & interdum coniunctum periurium, aut alterius peccati malitia, quæ exaggerat peccatum blasphemiæ.

3 Certum autem est, blasphemiam ponere peccatum mortale, nec esse veniale ex sola levitate materiæ, nisi accedat subreptio & indeliberata voluntas, veluti ex subita quadam passione aut motu, aut etiam pravâ consuetudine, quæ tollit advertentiam. Suarez *de Irreligios. c.* 6. *n.* 1 *&* 2.

Pœna eius in foro Dei est æterna; nisi culpa abluatur pœnitentiâ, uti fieri posse dictum superius.

Q. An in foro exteriori sit imposita censura? R. Præcipi quidem in *d. can. si quis*, ut deponatur Clericus blasphemus, laicus excommunicetur, non esse tamen illum Can. sententiæ latæ sed ferendæ, ut patet ex verbo, *deponitur*: & nullibi invenitur alius textus censuram ipso jure imponens, nec etiam peccatum est reservatum. Suar. *d. l. c.* 7. *n.* 2.

Imponuntur autem variæ pœnæ blasphemanti laico per jus Canonicum, & pœnitentiâ publicâ, *cap fin. h. t.* Ubi etiam per temporalem potestatem dicitur imponenda pœna pecuniaria; quæ, & mortis pœnam infliget, si ea sit gravitas blasphemiæ, *d Nov.* 77. *in fine*. impositam & à Lege veteris Testamenti. *Lev.* 24. Varias item pœnas variis in locis in usu fuisse & esse tradit Covar. *d loco num.* 22. ut & crimen hoc esse mixti fori, *ibid. nu.* 29. Nam alibi labium superius abscinditur, alibi lingua perforatur clavo & ferro, alibi ligno includitur. Quo videtur respicere Seneca 4 *de Benef. c.* 36. *Damno castigabo promittendi temeritatem. Ecce ut doleat tibi, ut postea consideratius loquaris, quod dicere solemus linguarium dabo*; respiciens, secundum aliquos, renue illud lignum, quo blasphemorum lingua coercere solet: alibi etiam lingua amputatur. Vid. Boer. *decis.* 301. *n.* 14. *&* 15. Thom. Gramm. *decis. Neap.* 52. Jul. Clar. §. *Blasphemia n.* 3. Griv. *decis. Dolana* 24. Menoch. 2. *arbitr. casu* 375.

Excusat, saltem ad minorem pœnam, calore iracundiæ prolata blasphemia, uti & ebrietas eam mitigari facit. Furor autem, ut & infantia, propter defectum sensus, omninò excusat Abbas *ad d. c. fin. h. t.* Romano Pont. maledicens, aut in depressionem officii eius verba temeraria proferens, ex arbitrio Episcopi compescendus dicitur *c.* 1. *h. t.*

TITULUS XXVII.

De Clerico excommunicato ministrante.

SUMMARIUM.

1. *Censuram incurrens ipso jure fit irregularis.*
2. *An & per hominis sententiam fieri possit?*
3. *In dubio an judicandum pro irregularitate?*
4. *Suspensus, interdictus celebrans fit irregularis.*
5. *An & excommunicatus?*
6. *Quid juris in excommunicato tolerato?*
7. *Ab hac pœna qui excusentur?*
8. *An dubitans excusetur?*
9. *Et quid si verè fuerit excommunicatus, vel censurâ aliquâ notatus.*
10. *Incurrit hanc irregularitatem censurâ notatus ex actu Ordinis majoris propositi.*
11. *An & per baptismi collationem?*
12. *Quoniam actus Ordinis faciant incurri irregularitatem.*

13 Eam

13. *Eam incurrit Episcopus ministrando Sacramentum Confirmationis, Ordinis.*
14. *Sacerdos absolvendo sacramentaliter.*
15. *An & exercens jurisdictionem spiritualem fori exterioris?*
16. *An Parochus adsistens matrimonio contrahendo?*
17. *An Sacerdos dispensans Sacramenta fidelibus?*
18. *An ministrans in Ordine, quem non habet?*
19. *An celebrans actus minorum Ordinum?*
20. *Per Ordinis susceptionem an incurratur?*
21. *An concionando?*
22. *An recitando Horas Canonicas in Choro:*
23. *Excommunicatus audiendo Missam an eam incurrat?*
24. *Annon ligatus faciens coram se ligatum celebrare?*
25. *Qui coram interdictis celebravit, si postea iterum celebret sit irregularis.*
26. *Non etiam recipiens Sacramenta ab excommunicato licet notorio.*
27. *Celebrans in loco interdicto, pulsans campanas an fiat irregularis?*
28. *An conferens aut recipiens Ordines tempore interdicti.*
29. *Effectus hujus irregularitatis.*

IRregularitatem variis de causis contrahi ipso jure, colligere est ex iis, quæ dicta suprà suis locis de bigamis, illegitimis, hæreticis, homicidis. Hoc Tit. proponitur alius modus, scilicet exercitium Ordinis ab eo, qui censuram incurrit: * facit enim hic ipso jure esse irregularem celebrantem, citra sententiam hominis, cùm statim incurratur, ut factum est commissum, cui est adnexa independenter à sententia judicis, etiam declaratoria criminis; cùm consistat hæc res in quadam privatione seu prohibitione, quæ per ipsam legem immediatè potest imponi, quæ propterea dicitur secum adferre executionem, *c. Pastoralis in fine sup. de Appellat.* nec requirit actum aliquem per hominem exercendum, de quo in *c. cum secundum de Haret. in* 6.

2 Quæritur autem, An & per hominis sententiam possit imponi irregularitas R. Id posse alicui videri, argumento censuræ, quæ alia est hominis, alia juris, ut dicetur infrà *de Excommun.* Contra tamen dicendum, immediatè tantùm à jure imponi, non etiam ab homine. Cuius fundamentum in eo est, quod irregularitas non incurratur, nisi in casibus jure expressis, per text. in *c. Is qui 18. de Sent. excom. in* 6. Ut in casu, quo à jure non est imposita, non possit per hominem aut judicem imponi, ad quem licet pertineat declarare, an effectus aliquis sit sufficiens ad irregularitatem tamen ea declaratio supponit jus inducens irregularitatem. Navarr. *c. 27. n. 94.* Covarr. *in Clem. un. de homic. in pr. n.* 3. Nec facit, quod arbitrio judicis pœna privativa possit imponi in casibus, quibus lex certam non præscribit, *c. de causis 4. §. 1. sup. de off. deleg.* cum judex in arbitrariis pœnis debeat imitari jus, quatenus designat pœnas à judicibus iniungendas, ideoque numquam imponet eam, quam jus aliquando, scilicet in proportionali delicto, non jussit à judicibus imponi. Numquam autem præcepit imponi irregularitatem, ergo nec judex eam infliget. Ita Suar. *Tomo 5. de Censuris disp.* 40 *sect.* 4. *n.* 10.

3 Quid si ius sit dubium, an iudicandum pro irregularitate? R. Id posse videri, per text. in *c. ad audientiam sup. de homic. & c. illud §. §. licet h. t.* ubi in casu dubio Pont. respondit aliquem esse separandum à ministerio Ordinum; subiunctâ ratione, quod in dubiis sit eligenda semita tutior. Verum cum *d. c. Is qui 18.* dicatur, non incurri irregularitatem nisi in casibus iure expressis, non possit autē dici iure expressa, quæ est dubia; dicendum ei non esse locum quia pœna non facilè inducenda. Si tamen res ita dubia sit, ut versetur sub opinionibus, & opinio adserens eam esse iure latam, ita sit probabilis, ut contrarium probabilitate carere videatur, ea sufficiet ad inducendam irregularitatem. Vid. Suarez *d. disp.* 40. *sect.* 5. *n.* 4. 5. & 6.

4 Suspensum celebrantem fieri irregularem probatur per text in *c. 1. de Sent. & re judic. in* 6. De interdicto colligitur ex *d. c.* 18. ubi in loco interdicto celebrans incurrit irregularitatem ut multò magis idem sit dicendum de persona interdicta celebrante, *c. Is cui 20. de Sent. excom. in* 6.

5 Dubitatur, An excommunicatus celebrans sit dicendus irregularis? R. Hoc in Tit. fieri quidem mentionem depositionis, non tam ipso iure inflictæ, quàm per factum hominis, nullibi verò irregularitatis hoc ipso impositæ

excommunicato celebranti cum in *c.* 1. *h. t.* dicantur contumaces depositionis sententiam incursuri: & in *c.* 4. *eod.* perpetuâ depositione damnandi: item in *c.* 2. dicatur etiam implorandum brachium sæculare, ut contumax exsilio damnetur. Sunt qui argumento suspensi & interdicti idem statuant in excommunicato, ex paritate rationis; verum argumentum tale in pœnis non procedit. Dicendum tamen, textum sufficientem esse *in d. c.* 5. §. *circa fin. h. t.* qui dicit excommunicato celebranti ibi non infligi pœnam, quam Canon infligit, est autē illa pœna, de qua hic, ut patet ex *can. si quis* 7. 11. *q.* 3. Patet idem ex *c. fin. h. t.* ubi dicitur non fieri irregularis celebrans adfectus minori excommunicatione; quem videtur frustra excipere Pont. nisi majori adfectum vellet eam incurrere. Et licet argumentum à contrario sensu parum sit validum in jure, utique in pœnalibus, neque etiam in his succedat regula, quod exclusio unius sit conclusio alterius, cū pœna non soleat inferri sine lege, sufficiunt tamen loca supra allegata, quæ satis expressè inducunt irregularitatem ipso facto.

Itaque & excommunicatus exercens actum Ordinis fit irregularis. Quod accipiendum de adfecto majori excommunicatione, non etiam de minori tantum; qualis licet graviter peccet celebrans, aut Sacramenta conferens, eligere tamen potest, quamvis eligi nequeat, *c. fin. h. t.* Quod si quis interdictus ministerio se immiscere per contemptum & superbiam præsumpserit, & contemptâ admonitione sui Episcopi perduraverit, excommunicandus est, & contumax brachii sæcularis auxilio damnandus exsilio, *c.* 2. *h. t.* Perpetuo etiam deponi jubetur Clericus contumax, *c.* 3. *h. t.* & beneficiis omnibus spoliandus dicitur, *c.* 6. *h. t.* Et hoc in adfectis censura non toleratis.

6 Quid in his, qui tolerantur? R. Nihilominus fieri irregulares, exercendo actum Ordinis sibi interdictum, per dicta loca, quæ indistinctè loquuntur. Nec facit quidquam Bulla Martini V. in Conc. Constantiensi, quâ quidem adfecti censurâ nec tolerantur, nec sunt evitandi, quia per istam Bullam clarè Pont. exprimit, se non intendere ullatenus relevare excommunicatos sed tantum timoratis succurrere conscientiis, uti dictum sup. *de Sepult. num.* 9. Vid. Covar. *in c. Alma de Sent. excomm.* *in* 6. *p.* 1. §. 2. *n.* 11. Avila *de Censur. p.* 7. *disp.* 10. *sect.* 2. *dub.* 1.

7 Videtur tamen excusari ab hac pœna exercens actum ordinis, ad vitandum scandalum, & gravem infamiam ex manifestatione delicti per omissionē, quia tunc exercitium tale non est voluntarium. Idem dicendum in casu, quo extrema alicujus necessitas postulat, deficiente altero Confessario, ut alicui existenti in mortis periculo Sacramenta exhibeat. Idem in eo qui probabiliter ignorat se censurâ adfectum, *c. pen. h. t.* Covar. *d. p.* 1. §. 10 *n.* 9.

8 Quid si dubitet? R. Erroneam quidem conscientiam grave peccatum ponere, propter periculum, cui se exponit dubitans, & in effectu ponere idem peccatum, ac si non foret erronea; neutiquam tamen infligi irregularitatem, cum pœna non incurratur per actum intentum seu existimatum, sed reverà perfectū, Suar. *d. disp.* 40. *sect.* 5. *n.* 12.

9 Quid ergo, si verè fuerit excommunicatus aut aliquâ censurâ notatus. R. Aliquorum esse sententiam, cum irregularitate adfici, per textum, *in c.* 5. *h. t.* quod habet, debuisse quidem reum, postquam de sententia dubitaret, abstinere ab Ecclesiasticorum Sacramentorum pertractatione, quod tutior via sit eligenda, & in dubio præstet abstinere, quàm temerè celebrare, ut ait Pont. *in c. pen. sup. de Homic.* adhibendam tamen videri distinctionē, an quantum in se fuit, dubitans sufficienti diligentiâ laboraverit inquirere veritatem, & ad expellendum dubium, necne. Posteriori casu dubitantem incurrere irregularitatem, propterea quòd operando exposuerit se manifesto periculo errandi: ut, cum opus sit verè illicitum & prohibitum sub tali pœna, non possit dici liber ab ea, quò opus prohibitum videatur voluntariè commisisse. Ut in eo procedat *d. c.* 5. quod cum se fundet in relaxatione per misericordiam, videtur indicare, de rigore irregularitatem fuisse inductam; adfectata enim ignorantia est loco scientiæ, ut dictum sup. *Qui filii sint leg.* Priori casu, cum dubitans egerit quantum est in se, ut erueret veritatem & expelleret dubium, nec potuerit de altera parte probabiliter judicium ferre, videtur non esse in culpa, & perinde gerere se posse, atque ille, qui nullâ est adfectus irregularitate. Nam ignorantia, quæ manet, involuntaria est

est & quasi invincibilis, propter adhibitam sufficientem diligentiam ad eam expellendam, ut non obligetur tali præcepto, & operando nulli periculo se exponat. Quod accipiendum si dubium practicè deponat, judicando se non obligari tali præcepto, cum nemo debeat dici obligatus, nisi sufficienter pateat de lege. Pro qua parte facit, quod cum partium jura sunt obscura, potius reo favendum sit, *c. cum sunt* 11. *de R. I. in* 6. qualis hoc in casu habetur dubitans. Quod non tantum procedit in foro exteriori, verum etiam interiori, cum in casu dubio veritas lateat in utroque foro. Quo in casu judicium exterioris fori fertur ex principio practico, eo quod præsumatur innocens, qui non probatur nocens, & quòd in casu dubio reus absolvendus potiùs quàm damnandus, meliorque sit conditio possidentis. Quod principium æquè rationabile in foro interno atque externo, in casu præcipuè, quo ipse reus est sui accusator & defensor. Quod si dubium non deposuerit, sed practicè maneat, certissimum est, dubitantem debere eligere partem tutiorem, in qua nullum est peccatum, & se habere quasi irregularem, abstinereque ab exercitio actionum prohibitarum per irregularitatem, aliàs exponere se periculo, celebrando cum irregularitate. Et hoc in casu dicit Pont. *in c. ad audientiam* 12. *c. significasti* 18. *sup. de Homic. & d. c.* 5. *h. t.* eligendam esse in dubiis semitam tutiorem. Plura Suar. *d. sect.* 5. *n.* 12. *& seqq.*

10 Irregularitas prædicta ut incurratur, necesse est exerceatur aliquis actus Ordinis majoris illi proprius ab eo, qui censurâ irretitus, cujusmodi est in Sacerdote Missæ celebratio, in Diacono lectio Evangelii, in Subdiacono lectio Epistolæ.

Sed quæritur, An & collatio baptismi? R.

11 Si solemniter conferatur, affirmandum esse, cum respiciat munus sacerdotale Sacerdoti proprium: secus verò, si minus solemniter privatim; sive urgente necessitate, quia non est in culpa; sive citrà necessitatem, quia tunc exercetur non ut munus sacerdotale, licet à Sacerdote, verum ut cuivis etiam laico conveniens, Avila *d. sect.* 2. *dub.* 2. Suar. *de Censur. disp.* 11. *sect.* 3. *n.* 11. *&* 20.

12 Ubi notandum, esse aliquos actus, qui etsi sint actus Ordinis, tamen non aliàs censeri tales esse, ad hunc effectum, quàm si solemniter fiant; cum minus solemniter etiam à laicis exerceantur, ut est lectio Evangelii, Epistolæ; quæ proinde si non solemniter fiat à Clerico ordinato, non incurret ille irregularitatem, cùm faciat eam tamquam laicus, non autem tamquam actum Ordini proprium; secus, si solemniter. Sic sepeliens aliquem in loco sacro, omisso divino officio, etiamsi sit censura ligatus, non contrahet tamen irregularitatem: secus, si divinum officium adjungatur, quia officium divinum sepulturæ est proprium Sacerdotis. Item benedicens mensam vel fructus non fiet irregularis, cum talis actus non sit proprius Ordinis alicujus. Sic & præsentando eligendo, visitando, confirmando electum, non incurritur. Navar. *c.* 27. *n.* 244. Alii verò sunt actus ita Ordinis proprii, ut ab alio fieri nequeant; quo casu etiam non solemniter à non ordinato exhiberi nequeunt. Exemplum est in Sacerdote, qui etsi, omissâ omni solemnitate, Eucharistiam consecret, nihilominus fit irregularis, si censurâ teneatur, quia actus iste est omnino proprius Ordinis. Idem in administrante Sacramentum extremæ unctionis, etiamsi omittat solemnitatem.

13 Quid in Episcopo ministrante Sacramentum Confirmationis? R. Idem dicendum esse, quod hujusmodi etiam exhibita non solemniter nihilominus sint actus Ordinis proprii. Non obstante, quod Ordines minores possint conferri non Episcopo, ut possit videri ordinatio non esse proprius actus ordinis Episcopalis; verumtamen necessariò præsupponit characterem in ordinante, *c. cum contingat sup. de ætate & qual. præfic.* Ut videatur saltèm ad Sacerdotem spectare Ordinem. Covar. *ad c. Alma p.* 2. § 3. *n.* 4. Vid. Avila *d. p.* 7. *disp.* 9. *sect.* 2. *dub.* 10.

14 Quid in Sacerdote absolvente sacramentaliter. R. Quamvis in occulto absolvat nihil ominus cum fieri irregularem, eo quod actus sit proprius ordinis sacerdotalis, nec habeat aliam solemnitatem, si tamen intendat absolvere, & perficere Sacramentum. Nam si tantum fingat, contra videtur dicendum; cum non utatur actu Ordinis. Non obstat, quòd ratione excommunicationis absolutio sit nulla; neque enim semper nulla est, ut quando facta ab eo, qui non est vitandus: & ut nulla sit, tamen

quia quantum in se est fungitur actu Ordinis sibi prohibito, rectè dicitur fieri irregularis. Vid. Suar. *d. sect.* 3. *n.* 12. *& seq.*

15 Quid in exercente iurisdictionem spiritualem fori exterioris, in excommunicando, suspendendo, aut absolvendo à censuris? Resp. Non induci irregularitatem, etiamsi talis sit suspensus à iurisdictione. Ratio est, quòd actus iurisdictionis spiritualis non sit actus Ordinis, ut desit causa irregularitatis: modò tamē absolutio fiat sine solemnitate, scilicet sine stola, Psalmis, orationibus; secus enim dicendum foret, si eiusmodi solemnitas adhibita esset, quia talis absolutio est actus proprius ordinis sacerdotalis.

16 Hinc patet, Parochum excommunicatum adstantem matrimonio contrahendo non contrahere irregularitatem, ex eo, quod actus iste non sit tam ordinis, quàm iurisdictionis. Vel potiùs dicendum, requiri ad actum matrimonialem præsentiam Pastoris, tamquam testis qualificati beneficio pastorali, qualis etiam esse potest non sacerdos, ut dictum sup. *de Clandest. desponſ. n.* 13. Benedicens tamen nuptiis in hanc pœnam incideret, est enim benedictio solemnis & actus sacerdotalis, ut patet ex *c.* 1. *&* 3. *sup. de secundis nupt.* Vid. Suarez *d. sect.* 3. *n.* 18 *&* 19.

17 Unde patet, quid dicendum de Sacerdote dispensante Sacramenta fidelibus, R. Eum fieri irregularem, cum ministerium istud sit proprium Sacerdotis ratione Ordinis. Unde est, quod excommunicato absolutè inhibeatur, ne ministret. Aliud videtur quibusdam dicendum in Clerico inferiori, cuius ordini non respondet Eucharistiæ distributio, ut usurpando ea, quæ sunt ordinis superioris, non operetur ut Clericus, sed ut iniquus usurpator eorum, quæ non sunt sui officii, vel ut laicus, Suarez *d. loco n.* 21. *& seqq.* Avila *d. sect.* 2. *disp.* 13.

18 Quid de ministrante in Ordine, quem non habet, aut per saltum permoto in Ordine, quē omisit? R. Hunc esse irregularem velle Navar. *c.* 27. *n.* 141. si seriò utatur, & non ioco; idemque & in laico procedere, qua de re *Tit. seqq. & Tit.* 29.

19 Quid de celebrante actus minorum Ordinum. R. Posse videri & eum fieri irregularem secundum allegata suprà in *princ. h. t.* quæ habent, ligatum censura exercentem aliquem actum sui officii, esse irregularem, non factâ limitatione ad maiores Ordines. Abbas in *c.* 2. *n.* 4. 7. *&* 10. *h. t.* per textum ibi, qui loquitur indistinctè de exercente ministerium sibi interdictum, & sequitur Navar. *Conf.* 43. *num.* 10. *de Sent. excom.* Contra tamen dici posse videtur, uti & insinuatum sup. *eod. num.* 4. *in fine*, ex eo, quod actus minoribus Ordinibus deputari fieri etiam possint à laicis; ut non videantur ita proprii Clericis, eosque exercens Clericus iis initiatus non possit dici irregularis: & propter actus huiusmodi non induci hanc pœnam tradit Navarr. *d. c.* 27 *nu.* 244 Suarez *de Cens. disp.* 42. *sect.* 4. *n.* 15. Avila *d. dub.* 3. Quæ sententia videtur probabilior: & pro ea facit, quòd pœnalia sint strictè interpretanda, nec extra casum suum extendenda. Et hoc ita dicendum, nisi exerceantur tamquam ab ordinato, & taliter, ut nonnisi ab illo exerceri possint. Quod rarius contingit; nam ferè & laici passim ea exercent, ut trademus *Tit. seq.*

20 Quæri consequenter posset I. An incurratur hæc irregularitas per Ordinis susceptionem. R. Ita velle Navar. *d. c.* 27. *num.* 241. per text. *c.* 1. *inf. de eo qui furt. Ord. susc. & c. cum illorum* 32. *inf. de Sent. excom.* Quæ tamen iura non tam loquuntur de irregularitate actu inflicta quàm de suspensione, aut facienda depositione. Suarez *de Cens. disp.* 31. *sect.* 1. *nu.* 57. Ut dicendum sit, per eam quem non incurrere irregularitatem. Ratio est, quod iura eum tantum notent qui censurâ ligatus, exercet aliquem actum sui ordinis: non exercet autem, qui eum suscipit, non tantùm minorem, sed & maiorem, ut Diaconatum, Subdiaconatum, nisi tamen canat solenniter Evangelium aut Epistolam, quia eiusmodi actus est ordinis. Non semper autem minorem exercet, licet hoc putet Covarr. *ad d. c. Alma p.* 2. *§* 3. *num.* 5. cùm sæpè plures ordinentur, ex quibus unus aut alter eligitur ad canendum Evangelium & Epistolam. Quod & de Sacerdotio suscepto posset dici, cùm nec talis agat actum ordinis, etsi contra velit Covar. *d. loco.*

21 II. An concionando? Resp. Ita velle Navar. *d. c.* 27. *n.* 163 *§. Octavo*, ex eo, quòd actus iste sit peculiariter ordini Evangelii, id est Diaconatui

natui deputatus de iure vel consuetudine Ecclesiæ. Contrarium tamen verius, cùm non sit actus ordinis, nec actus divinus; unde & excommunicatus non prohibetur interesse concioni, *c. responso* 43. *inf. de Sent. excom.* Nec facit, quòd ex Ecclesiæ instituto prædicare verbum Dei non liceat nisi minoribus Ordinibus initiato, quia non ideo sequitur esse actum ordinis hoc enim, non temerè à quovis usurpetur. Vid. Avila *d. l. dub* 2. § *ex dictis.*

22 III. An recitando Horas Canonicas in Choro? R. Recitare Horas, canere Responsoria, Lectiones, Psalmos, etiam in Choro, non spectare ad Ordinis actum, cum & laici ea recitare possint Navarr *d c.* 27. *n.* 241. Nisi tamen tamquam Sacerdos Orationem dicat, cùm faciat, officium muneri sacerdotali proprium. Vid. Suarez *disp.* 12. *sect.* 2. *n.* 13. Avila *d sect.* 2. *dub.* 2. §. *Primo*

23 IV. An excommunicatus audiendo Missam? R. Non videri, cùm non exerceat actum Ordinis, ex quo solo irregularitas incurritur. Et hoc, si simpliciter Missam audiat, non præstando auctoritatem; nam si causam det, ut Missa coram se celebretur, mandando aut jubendo, etiam non ligatus censurâ incurreret irregularitatem, secundùm *Gl. in Clem.* 2. *V celebrari de Privil.* quam approbat Abbas *in c. illud n* 8 *h. t.* Covar. *ad d. c. Alma p* 1. §. 6 *in fine.* Nihil facit, quod *in fin. d c illud* dicat. Pont. *vel se celebrationi ingesserint divinorum,* nam hoc non accipiendum, quasi sola præsentia in divinis faciat irregularem, sed præsentia cum auctorizatione Suar *d. l. n.* 4.

24 V. An non ligatus faciendo coram se ligatum celebrare? R. Hoc velle Navar. *d. n.* 144. *per Gl. in d. Clem* 2 quæ tamen non loquitur in casu *d c. illud* jam dicto: ut, cum non sit textus qui hoc in casu disponat, sit dicenda procedere decisio *d. c. Is qui* 18. *de Sent. excom. in* 6. quòd scilicet non sit inducenda irregularitas, nisi in casu jure expresso. Quantum ad non ligatum censurâ celebrantem coram ligato, etiam non tolerato eum non incurrere irregularitatem, colligitur ex *d. c.* 18. Avila *d. sect.* 2. *dub.* 6. §. *Tertio.*

25 Dubium movetur de iis, qui coram interdictis celebrarunt, si posteà celebrent. R. Dubium causari per text. in *c. Episcoporum* 8. *de Privil. in* 6. ubi talibus interdicitur ingressus Ecclesiæ, ut postea celebrantes dicendi sint incurrere irregularitatem. Sed dicendum, *d. c.* 8. tantum agi de exemptis, qui celebrabant coram interdictis, & admittebant excommunicatos publicè & interdictos ad divina, idque causâ exemptionis. In quorum odium cum hoc sit statutum, non est trahendum ad alios, qui coram interdictis celebrantes non poterunt dici interdicti, licet malè fecerint, atque ita nec irregulares, si postea celebrent, cum pœnæ sint potius interpretatione mitigandæ, quàm extendendæ. Covar. *d* §. 6. *n* 9. *vers qui verò.* Neque enim censuram violat, qui eâ nō ligatus, & magis se habet instar patientis, quàm agentis, excepto casu *d c* 8. Vid. Avila *d. sect.* 2. *dub* 7.

26 Recipientes Sacramenta ab excommunicato notorio vitando, licet non sint immunes à peccato, si eos necessitas causæ non excuset tamen irregularitatem non incurrunt, eo quod jura omnia loquantur de activo Sacramentorum usu, per eum, qui notatus censurâ; unde extensio facienda non est ad passivam Sacramentorum perceptionem, cum id nullibi sit expressum. Vid. Suarez *disp.* 11. *sect.* 3 *n.* 30.

27 Incurrit & irregularitatem, qui in loco interdicto celebrat, nisi ad hoc habeat privilegium, *d c.* 18 *de Sent. excom. in* 6 *& dicetur inf. eod* & fiat secundùm moderationes requisitas in *c. Alma de Sent. excom. in* 6. Quæ omnes servandæ sunt: aliàs unam omittens non esset immunis ab irregularitate ut rectè tradit Covar. *ad d c Alma p.* 1. § 4. *n.* 6. Ubi etiam rectè docet, eum, qui pulsat campanas, ostia aperit, aut etiam inservit ministranti, non servatis moderationibus *d. c. Alma,* neutiquam contrahere irregularitatem: nam licet videatur cooperari ministranti, non tamen alius potest censeri violare interdictum, quàm qui actum gerit Ordini Ecclesiastico convenientem; non potest autem dici talem gerere, qui prædicta agit. Vid. Avila *d. sect.* 2. *dub.* 9.

28 Q. An tempore interdicti Ordines conferens aut recipiens non ligatus fiat irregularis, R. Ita dicendum esse de conferente Ordines, quod in loco interdicto exerceet actum sacerdotalem, & expressum idipsum in *d. cap.* 18. ut sit extra dubium: ut etiam idem obtineat in conferente minores, secundùm dicta sup. *eod. n.* 13. Covar. *d. p.* 2. §. 3 *n.* 4. Diaz. *in Pract. sua c.* 3. *n.* 2.

c.32. n.4. qui idem trahunt ad eos, qua in sacris vestibus prædictæ ordinationi ministrant. Ordinatum interdicti tempore non fieri irregularem patet ex dictis sup. *eod. n.* 20.

29 Effectus huius irregularitatis est, quod reddat inhabilem ad divina officia, donec super ea dispensetur, & quidem per Pont. tantum, ex communi sententia in *c 1. de Sent. & re judic. in 6. & in c. 1. de Sent excomm. in 6.* nisi contracta sit ex crimine occulto, super qua dispensare datum Episcopo, excepto homicidio. Trid. *Sess.* 24. *c.* 6. *de Reform.* Quod habetur de nullitate beneficii collati excommunicato, commodius explicabitur inferius Tit. 39.

TITULUS XXVIII.

De Clerico non ordinato ministrante.

SUMMARIUM.

1. *Ministrans in Ordine non suscepto fit irregularis, quoad susceptum suspenditur.*
2. *An & quoad Ordines priores?*
3. *Non ordinatus baptizans an irregularis?*
4. *An laici usurpantes actum Ordinis?*
5. *An quoad omnes Ordines?*
6. *Requisita ad hanc irregularitatem,* I. *Ut in Ordine sacro quis ministret.*
7. II. *Celebret serio, non joco.*
8. III. *Celebret solemniter.*
9. *An hoc casu voluntas sola sufficiat, circa intentionem.*
10. Non *ordinatus actum minorum Ordinum exercens an irregularis.*
11. *Qui non incurrant hanc irregularitatem.*

1 INcurritur & irregularitas per usurpationem Ordinis, quem quis non habet, sive aliquem habeat inferiorem aut superiorem, sive non. Diaconus Missam dicere si audeat, ad Sacerdotium non admittitur, *c.1. & 2. h.t.* in verbis, *Numquam admittatur, Non poterit promoveri,* quæ significant apertè irregularitatem Et hoc quoad Ordinem non susceptum, nam quoad susceptum non ponitur, nisi suspensio ad biennium aut triennium, Episcopi arbitrio.

2 Ubi disputatur, An ad omnes Ordines priores extendatur ista suspensio? R. Ita videri, nam licet *d. c.* 2. tantum suspendi velit à Diaconatu, eadem tamen est ratio quoad alios ante susceptos Ordines, cum peccatum usurpationis Ordinis non habiti etiam concernat priores omnes, non verò immediatum tantū. Quod licet dici probabiliter possit, tamen quia Canon ab exercitio Diaconatus tantum suspendit, & agitur materia pœnalis, quæ odiosa non tam extendenda quàm restringenda, probabilius est, suspensionem non concernere Ordines inferiores eorumque ideo usum esse licitum, Quo modo & Abbas in *d. c.* 2. tantum facit mentionem impediti exercitii Ordinis immediati, non etiam inferiorum. Vid. Suar. *de Cens. disp.* 42. *sect.* 4 *n.* 2 *& seqq.* Ut autem ab usu ordinis sit suspendendus, & quoad superiores sit irregularis, beneficio tamen non privatur, ne per inopiam ad sæculi negotia reverti cogatur.

3 Est & irregularis non ordinatus baptizans, *d. c.* 1. in verbis, *Numquam ordinetur,* quando nimirum solemniter baptizat tamquam presbyter: qualis etiam dicitur ibidem excommunicandus, in verbis, *abjiciatur de Ecclesia,* Abbas in *d. c.* 1. Simplex quoque Sacerdos administrans Episcopalia quamdam contrahit irregularitatem, ex eadem ratione, quod se immisceat iis, quæ ordinis sui non sunt.

4 Q. An laici usurpantes actum Ordinis sint irregulares? R. Ita rectè dici, quia textus in *d. c.* 1. loquitur in genere de non ordinato ministrante, & eadem ratio subest, quia scilicet utitur ordine, ad quem non destinatus, qualem Canon voluit privari. Nihil facit Rubr. hæc, quæ habet, *de Clerico non ordinato minist.* quia in manuscriptis habetur, *De non ordinato ministrante.* Deinde non semper procedit argumentum à rubro ad nigrum, cum contingat hoc illo esse generalius, & èconta, ut videre est apud Everard. in *Loco à Rubro n.* 11. Facit, quòd eadem ratio obtineat in laico, quæ in Clerico, imò major, cùm magis peccet omninò ab Ordinibus alienus celebrans, quàm in aliquo Ordine, saltèm Clericatu constitutus superiorem usurpans: quamvis in iis, quæ sunt juris positivi, præsertim in materia irregularitatis, non sit multum efficax argumentum a simili, vel à majori. Plura Suar. in 3. *p.* D. *Th. Tomo* 3. *disp.* 31. *sect. in fine.*

Verum

5 Verùm hic disputatur, An laicus sit irregularis quoad omnes Ordines, an verò tantum quoad eum, ejusque superiores, quem usurpavit. R. Non totalem hanc esse irregularitatem sed videri partialem; respectu scilicet ordinis usurpati; argumento Clerici, qui non impeditur ministrare in Ordine inferiori, cui initiatus, etsi superiorem malè usurpaverit: ut idem secundùm proportionem veniat dicendum de laico. Habet tamen communis sententia, eum excludi omninò ab omni Ordine, juxta *d. c.* in verbis, *nunquam ordinetur*, simpliciter absolutè & indefinitè: ut ea negativa æquivaleat universali, ab Ordinisque receptione universaliter removeatur sive laicus sive Clericus. Et licet Ordinis recepti exercitium & usus non impediatur, atque ita minor sit pœna ordinati quàm non ordinati, hoc tamen est per accidens. Ita Suarez *de Cens. d. disp.* 42. *sect.* 4. *n.* 10.

6 Ut autem hæc ex causa incurratur irregularitas, requiritur Primò, In Ordine sacro quis ministret, nam minores etiam laici exercent. Et hoc ita scienter; quia si putans se habere Ordinem, quem non habet, eum exerceat, non incurret irregularitatem, cum ignorantia auferat contemptum qui est causa pœnæ, atque ita hujus irregularitatis. Hinc ordinatus Sacerdos, omisso substantiali quodam, veluti manuum impositione, si ignoret, quod non adverterit inter ordinandum, non fiet irregularis; nam si adverterit, erit irregularis, cum propter substantialem defectum non videatur collatus Ordo. Patet hoc ex *d. c.* 2. *h. t.* quem textum aliqui accipiunt de eo, qui non est ordinatus Sacerdos, atq; ita ibi per manuum impositionem omissam accipiunt omissam ordinationem sacerdotalem totalem ex eo, quod ibi vocetur Diaconus: ut si reliqua adsint, veluti impressus character sacerdotalis, data potestas conficiendi Corpus Christi per traditionem calicis, solaque omissa manuum impositio, celebrans Missam non sit dicendus irregularis, quia nullibi sit expressa hæc irregularitas nec possit hic dici non ordinatus celebrare, cum characterem ordinis reverà habeat, quãvis potestatem clavium non habeat, atque ita eatenus ordinatio sit invalida quoad absolutionem sacramentalem, quàm scienter talis exercens erit irregularis. Ignorantia hæc in eo, qui non habet ullum Ordinem, non excusabit cum non sit probabilis. Suar. *d. sect.* 4. *num.* 13.

7 Secundò requiritur, Fiat seriò; nam joco celebrans in Ordine aliquo, quem non habet, non facit injuriam, *can. Illud* xv. *q.* 1. veluti quando actio est ludicra, & fit per modum cujusdam repræsentationis. Licet ea res possit continere irreverentiam Sacramenti, eoque majorem, si in derisum & contemptum tendat ministerii, quæ etsi contineat gravissimum delictum, non tamen inducet irregularitatem, quia nullum jus datur eam inducens isto casu Suar. *d. l. n.* 16.

8 Tertiò, Fiat solemniter; nam citra solemnitatem exercens non incurret irregularitatem, Quo modo Navar. *c.* 27. *n.* 242. tradit, canentem Epistolam aut Evangelium cum Dalmatica, sed sine stola aut manipulo, non fieri irregularem, quòd non tam exerceat officium Subdiaconi aut Diaconi quàm Cantoris. Addit ibidem Navar. requiri quoque, ut adsit intentio faciendi verum ministerium Ordinis: ut etiam solemniter canens Epistolam cum Dalmatica & manipulo, si nolit id facere tamquam Diaconus, secundùm eum non sit irregularis. Rationem dat, quod ut censurâ non incurritur nisi per actum perfectum, ita nec debeat incurri irregularitas. Hic autem actus non est perfectus, propter intentionis defectum, ex qua dependet actus.

9 Verùm ea ratio non ita convincit, quin rectè dubitetur, An talis sit extra irregularitatem? R. Rationem dubitandi esse, quod non tam puniatur intentio, quàm actus exterior prohibitus, quo usurpatur officium alicui Ordini, quo quis caret, proprium. Unde etiam loca iuris passim loquuntur de usurpatione ministerii alicujus Ordinis, ad quam sufficit voluntas istud ministerium exterius faciendi, etiamsi desit intentio conficiendi Sacramentum. Unde & irregularitatem hanc incurret non Sacerdos audiens Confessionem, absolutionem proferens citra intentionem absolvendi: uti & baptizans laicus citra intentionem baptizandi; Missam celebrans citra intentionem conficiendi Sacramentum, cum nihilominus faciat divinum officiũ spectans ad Sacerdotem. Atque ita hæc opinio verior videtur contra Navarr. solam scilicet actio-

actionem exteriorem sufficere, quam latius declarat Suar. *d. loco n.* 17. 18 19.

10 Quæri etiam posset, An actus minorum Ordinum exercens non ordinatus fiat irregularis. R. Videri non fieri, ex eo, quod eiusmodi actus fiant & per laicos. Verum obstant *c.* 1. *h. t.* verba generalia, *Si aliquod officium divinum exerceat non ordinatus.* Spectant autem divinum officium actus minorum Ordinum ut sub generalibus istis verbis venire dicendum sit. Quod tamen ita accipiendum, si tamquam ordinatus & minister ex officio illud exerceat scilicet ita, ut à nemine non habente talem characterem exerceri possit tali modo licitè, quod rarum est. Si verò exerceat ministerium eo modo, quo secundùm consuetudinem exerceri potest etiam à non ordinato, non erit locus huic pœnæ. Navar. *d. c.* 27. *n.* 241. Suar. *d sect.* 4 *n.* 15.

11 Dicta de irregularitate incurrenda in prædictis casibus procedunt, quatenus reus eius est capax. Unde fæmina exercendo ea, quæ Ordinis, non fiet irregularis, quia non est capax irregularitatis, quæ cum sit privatio, præsupponit habitum. Idem dicendum de non baptizato ministrante, quia nec hic capax est irregularitatis illius scilicet, quæ ob delictum est lata, cum sit extra forum Ecclesiæ, cuius ideo lex eum non ligat.

Cæterum etsi delictum hoc sit grave, misericorditer tamen agendum cum delinquente, nec spoliandus beneficio, ne cogatur ad sæcularia redire, *c.* 2. *h. t.* Dispensatio super hac irregularitate tantum spectat ad Pontificem Suarez *d. sect.* 4. *in fine.*

TITULUS XXIX.
De Clerico per saltum promoto.

SUMMARIUM.

1. *Promotus per saltum quis dicatur.*
2. *An talis sit irregularis?*
3. *An suspensus ipso jure?*
4. *Suspensio hæc an tangat Ordines, inferiores ritè susceptos.*
5. *Ordinatus, omissâ Confirmatione, an sit suspensus?*

1 ORdines inter se sunt subordinati, ut per minorem ad proximè superiorem sit ascendendum: aliàs intermisso inferiore, initiatus superiori, veluti si ordinetur Lector, antequam sit Ostiarius, aut Diaconus ante Subdiaconatum susceptum, dicetur per saltum promotus. Quo casu licet ordinatio teneat, ut colligitur & supponitur *c. unico h. t.* & tenet Gl. recepta in *can. Sollicitudo dist.* 52. peccatum tamen est, & executio Ordinis sic suscepti est suspensa, donec Ordo inferior omissus suppleatur. Qua in re de duob. disputatur. I. An talis sit irregularis. II. An sit suspensus ipso jure.

2 Dicendum ad primum. Non esse irregularem, si non ministraverit in Ordine prætermisso: nam secundum dicta *Tit. praeced.* ministrans in Ordine, quem non habet, fit irregularis, non etiam hoc solo, quod prætermittat inferiorem, cum nullibi detur textus, quo irregularitas imponitur, ut procedat dispositio, *c. is cui* 13. *de Sent. excom in* 6. Facit *c. un. h. t.* in quo, prætermisso Ordine suppleto, permittitur ex dispensatione Episcopali ministrare in Ordine per saltum suscepto. Nihil etiam de irregularitate habetur in *d. can Sollicitudo dist.* 52. uti nec *in can Sicut dist.* 48 quo tantum reprehenduntur, qui repente in Religionis habitu plantati ambitiosè ad honores sacros irrepunt, non factâ mentione irregularitatis alicujus; nisi tamen ministrarint in Ordine taliter suscepto, uti colligitur ex Trid. *Sess.* 23. *c.* 14. *de Reform.* quo datur Episcopo facultas dispensandi cum tali, si non ministrarit: ut, si ministrarit, maneat impeditus ad suscipiendos Ordines, nisi ex dispensatione Pontificia.

3 Ad posterius quæsitum dicendum, esse, qui non tam ipso jure suspensum velint, quàm Episcopi facto suspendendum, per *d. can. Sollicitudo,* quo mandatur Episcopo, ut præposterè promotum prohibeat ab officio Sacerdotis, donec prætermissus Ordo sit suppletus: quæ verba indicant suspensionem potius ferendam, quàm latam. Attamen verius, & communius receptum, esse sententiæ latæ, & hoc ipso incurri, quo præposterè quis ordinatur *d. c. un. h. t.* quo disponitur, quod absque dispensatione saltem Episcopi, post suppletum Ordinem omissum, non possit in Ordine præposte-

postere suscepto ministrare, ut præsupponi debeat suspensio ipso jure per Ecclesiam inducta. Probatur idipsum per Trid. *d. c.* 14. in quo, uti dictum, datur Episcopo dispensandi facultas cum promotis per saltum, si non ministraverint ut in casu, quo ministraverint, sint impediti ministrare, & sic irregulares, non alia de caussa, quam quod ligari censurâ ministrarint, ut dictum suprà *Tit.* 27. Navarr. *in Summa c.* 25. *n.* 71. *& c.* 27. *n.* 242. *Latè* Suarez *de Cens. disp.* 31. *sect.* 1. *n.* 44. *& seq* Avila *p.* 7. *disp.* 9. *sect.* 1. *dub.* 2. Addit Navar. *d. n.* 242. Episcopum tunc demùm dispensare posse cum promoto, qui per ignorantiam Ordinis prioris non suscepti sit initiatus majori, argumento sumpto ex *d. c. un.* quod ignorantiæ meminit; ut & *d. can. Sollicitudo*, qui videtur vim ponere in negligentia. Rerum indistinctè dicendum, & ipso jure suspensionem induci, & Episcopum dispensare posse; cum dicta loca tantum se fundent in carentia Ordinis prætermissi. Quod autem meminerint ignorantiæ aut negligentiæ, est propter faciliorem dispensationem, quam caussat ignorantia, quamque difficiliorem caussaret superbia & ambitio. Nihil obstat, quod *d. can. Sollicitudo* injungatur Episcopo, ut prohibeat promotum ministrare [illegible] neque enim hoc accipiendum, quasi esset censura inferenda, sed per jus illata servanda, ut colligi *d. c. un.* dictum.

4 Alia quæstio est, An hæc suspensio tangat Ordines inferiores ritè susceptos? R. Verius esse eam tantum tangere usum Ordinis malè suscepti, non etiam aliorum ante ritè susceptorum, quia aliter non colligitur ex *d. c. un.* cujus dispositio cum sit pœnalis non est amplianda. Suarez *d. loco n.* 48. Concernit tamen etiam Ordines superiores, eorumque ascensum impedit; cum nequeat ex institutione talium Ordinum ascendi ad superiorem, inferiore omisso. Et qui fieri posset, ut suspensus ab inferiori ministret in superiori?

5 Postremò quæritur, An omisso Sacramento Confirmationis, ordinatus sit suspensus? R. Non inveniri in Jure suspensionem hac de causa inductam: ut dicendum sit, non esse, cum sine textu eam non inducamus, Baptismi verò omissionem impedire Ordinis susceptionem, eumque susceptum inutilem ponere, patet ex eo, quod Baptismus sit janua Sacramentorum, uti dictum est sup. *de Presbyt. non baptiz.* & habet Glos. in *d. can. Sollicitudo.*

Itaque et si ordines sint subordinati, ut successivè ad proximè superiorem sit ascendendum, medii tamen prætermissio non facit irritam esse susceptionem superioris. Ut etiam laico immediatè collatum Sacerdotium imprimat characterem, uti & Episcopatus, *Gl. in d. can. Sollicitudo*, si conferatur in forma Ecclesiæ, ab eo, qui habet potestatem.

TITULUS XXX.

De eo, qui furtivè Ordines suscepit.

SUMMARIUM.

1. *Ordines furtivè suscipere quis dicatur.*
2. *An talis sit irregularis.*
3. *An suspensus ab omnibus Ordinibus, etiam minoribus?*
4. *Ignorantia excommunicationis an excuset?*
5. *Per vim ordinatus non incurrit hanc pœnã.*
6. *Suspensus est, Ordines quatuor minores cum Subdiaconatu vel duos majores eodem die suscipiens.*

Furtivè Ordines suscipere dicitur, qui non 1 examinatus, aut non admissus, aut contra prohibitionem superioris ingerens se ordinandis, ordinari se fecit, aut admissus tantum ad inferiores, temerario ausu etiam majori se initiari fecit. A cujus proinde executione impeditur per Canones, nisi cum eo idoneo invento dispensatum fuerit. Hæc dispensatio Episcopo ita demùm permissa, si reus non fuerit sub anathemate ascendere ad superiores prohibitus. Alias non est permissum ullatenus dispensare, nisi suscepto habitu monastico delinquens intret Monasterium, ibique laudabiliter conversetur, *c.* 1. *h. t.*

Ubi quæritur, An talis fiat irregularis? R. 2 Ita vellc Abbatem in *d. c.* 1. *n* 2. *h. t.* Rationẽ ponit in eo, quod censurâ ligatus Ordinem susceperit. Idem etiam sentit Navar. *c.* 27. *n.* 241. per textum in *d. c.* 1. *& c. Cum illorum* 32. *inf. de Sent. excom.* Verius, tantum esse suspensum, eum, uti dictum suprà *Tit.* 27. *n.* 20. jura nulla isto casu inducta de irregularitate loquantur, sed de suspensione sive ab Ordinis

ita suscepti executione. Quod claré patet ex *c. 3. h. t.* quod loquitur de privatione executionis suscepti Ordinis: juxta quod Cap. intelligendum est *d. c. 1.* dum ponit inhabilitatem ascendendi ad Ordinem superiorem; quæ accipienda de suspensione: & ita tenet Covarr. *ad c. Alma p. 1. §. 6. n. 6.* Non obstat *d. c. 32.* quia non fit ibi mentio irregularitatis, sed depositionis ac Ordinibus sententiæ ferendæ, quæ alia est ab irregularitate, cum hæc omnino inhabilem faciat, illa usum tantum tollat. Vid. Suarez *de Cens. disp. 31. sect. 1. n. 57.*

3 Q. II. An suspensio ista sit accipienda de Ordinibus omnibus sic susceptis, etiam minoribus? R. Loqui quidem jura in *d. c. 1. & 9.* de Ordinibus, aliaque jura in simili casu, *c. 1. de Temporib. ordin. in 6. c. fin. de Apostatis*: fieri tamen simpliciter mentionem Ordinum Ecclesiasticorum in *d. c. 32.* ut de minoribus id sit accipiendum, ex mente Pont. qui non vult Ordinem Ecclesiasticum suscipi ab excommunicato: spectant autem & minores ad Ordinem Ecclesiasticum. Nec faciunt loca alia adducta, in quibus ideo fit mentio ordinum sacrorum, quod facti speciem tantum contineant, non etiam ut distinctionem juris inducant Suarez *d. loco n. 58.*

Suspensio itaque hæc non concernit nisi Ordinem ita susceptum; & superiorem, non etiam inferiorem licitè susceptum, quia de illo textus non loquitur. Per primam tonsuram pœna ista non incurritur, quod Ordo non sit, nec habeat proprium actum, à quo suspendatur. Accipienda autem jam dicta de excommunicato simpliciter, id est de excommunicatione majori, non etiam de minori.

4 Ubi quæsitum, An ignorantia excommunicationis excuset? R. Illam quidem faciliorem efficere dispensationem, non tamen censuræ impedire effectum, *d. c. 32.* quod etiam ignorantes factum vel jus non ponit extra censuram. Posset tamen istud Cap. accipi de ignorantia culpabili, ut si talis, quæ extra culpam ponat, dicenda sit hanc censuram impedire. Quo facit, quod dictum sup. *Tit. 27 n. 9.* ignorantiam invincibilem excusare, quo minus excommunicatus celebrans incurrat irregularitatem, ut etiam excusare debeat à suspensione. Deinde cum hæc tamquam pœna incurratur, necesse est supponatur culpa ut eâ cessante tamquam caussa adæquata, debeat etiam cessare effectus, *c. Apostolicæ pen. sup. de Cler. excom. minist.* Facit eo, quod habet Navarr. *d. c. 27. n. 241.* crassam ignorantiam non excusare, ut alia excuset, *d. c. pen.* Vid. Suarez *d. loco n. 59.*

5 Per vim vel metum cadentem in virum constantem ordinatos, licet inhabiles, non incidere in censuram verius est, cum ea non incurrantur nisi propter culpam, *d. c. pen.* quam amovet justus metus.

6 Est & suspensus, qui quatuor Ordines minores cum Subdiaconatu eodem die suscipit, *c. 2. h. t.* nisi consuetudo excuset. Cum quo tamen intrante Religionem, si mores eius exegerint, dispensabit Abbas quoad exercitium Ordinis minoris. Majorum Ordinum duorum eodem die susceptio suspensionem inducit, etiamsi alter sequenti die, continuato tamen jejunio, fuerit collatus, quod habeatur pro eodem die, *c. Litteras sup. de Temp. ordinat.* Quod peccatum est gravius, si contra præceptum Episcopi, sub excommunicatione prohibentis suscipi duos Ordines eodem die, ingesserit se quis nihilominus post unum susceptum etiam ad alterum suscipiendum, *c. 3. h. t.* Dispensat tamen cum eo Episcopus super suspensione, si Monasterium ingressus laudabiliter se ibi gerat, *c. fin. h. t.*

TITULUS XXXI.

De Excessibus Prælatorum.

SUMMARIUM.

1. *Prælati prohibentur premere exactionibus aut alias gravare subditos.*
2. *Iurisdictio Ordinarii in exemptos an ordinaria?*
3. *Prohibitum & privilegia subditorum impedire, Ecclesias alteri subtrahere &c.*
4. *Iurisdictionem superioris inferiores ne turbent.*
5. *Excessus subditorum contra prælatos.*

1 PEculiare Prælatorum delictum est, non servatis potestatis suæ terminis, subditos oneribus premere, exactiones, aliaque gravamina

mina imponendo, censuris innodando temere, & sine judicio Capituli, à quibus eos abstinere jubet Pont. prohibens, ne ullatenus præsumant exercere exactiones indebitas, nec sine judicio Capituli attentent suspendere, aut Ecclesias eorum interdicere, sub pœna arbitraria, *c.* 1. *h. t.* Non subiungit autem ibi Pont. verba irritantia, ut censura lata, licet sine Capituli judicio, sit dicenda tenere. Limitant & illum textum ad suspensionem, ut procedere nolint in excommunicatione, quam volunt Prælatis concessam etiam sine judicio Capituli. Verum ea de re inquirere anxie nihil attinet, cum de consuetudine solemnitas ista non desideretur, Abbas *in d. c.* 1. *h. t.* quæ probari videtur, *c* 3 *de Cens. in* 6. uti & videtur probari per Trid. *Sess.* 6. *de Reform. c.* 4. quod & dedit Episcopis jurisdictionem in exemptos.

2 Ubi dubitatur, An ea sit ordinaria, an delegatas R. Ordinariam videri quoad non exemptos, propter majorem in eius auctoritatem; delegatam verò quoad exemptos, cum ordinario jure non habeant in illos auctoritatem; & ita velle videntur verba *d. c.* 3.

3 Prohibet etiam Pont. Prælatis privilegia subditorum impedire, datâ licentiâ subditis non parendi, *c. Sanè h. t.* censurâ, si quâ forte ideo innodati, irrita declarata, *c. Cum ad quorundam h. t.* tamquam lata à non habente auctoritatem; Ecclesiam alteri subiectam sine caussa ab illius subiectione liberare & subtrahere, *c.* 2. *h. t.* beneficii, cuius habent collationem usum sibi retinere, aut sibi conferre, *c.* 3. *h. t.* Prohibet ea conferri indignis sub pœna cessationis & privationis conferendi eâ vice, *c. Inter* 11 *h t.* Non tantum autem prohibitum Prælatis inferre gravamina suis Clericis, verum & Religiosis, qui Christo pauperi in paupertate famulari elegerunt, quæ enumerantur à Pont in *c. Nimis* 16. *&* 17. *h. t.*

4 Quod attinet ad Prælatos inferiores Episcopo, illis cavendum, ne turbent jurisdictionem superiorum, puniendo Ecclesias sine eorum consensu, *c. Sicut* 8. *h t.* cognoscendo de caussa matrimoniali, dando indulgentias, quæ spectant ad Episcopum; nisi speciali privilegio, aut aliâ legitimâ caussâ id juris sibi quæsitum probent, *c. Accedentibus* 12. *h. t.* interdicta violando, aut alios, ut violent, cogendo. Quod si contigerit fieri ab Episcopo, Pont. omnes abeo postea latas censuras, institutiones, destitutiones, collationes præbendarum factas, irritas esse declarat; alios verò Clericos interdicti violatores suspendi ab officio & beneficio, *c. fin. h. t.*

5 Prohibentur & subditorum contra Prælatos excessus: cuiusmodi sunt, reverentiam iis denegare, coram sæcularibus contra eos super rebus spiritualibus deponere, dominos negare contra homagii fidem, eos invadere, aut invasoribus, eorumque complicibus caussam vel consilium præbere: quales abscindendi perpetuo ab Ecclesia, beneficiis eorum aliis, qui digni, adsignatis *c. Gravem* 15. *h tit.* Constituere collegium, sibique fabricare sigillum, *c. Dilecta* 14. *h. t.* Personatum sibi falso adsumere, contra eos, quibus fide & Sacramento sunt obligati, se erigendo, quales in eo Episcopatu non sunt admittendi ad officii sui executionem, *c. Illud* 6. *h t.* Prohibentur & Sacerdotes peccatum in confessione auditum revelare, ne quidem ex compulsione, quod ea res sit perniciosa, *c. Dilectus* 13 *h. t.* de crimine suo gloriari, ut de carnali copula cum uxore aliena, quales ab officio & beneficio sunt suspendendi, *c. Quam sit* 9. *h. t.* sectari libidines maximè quæ sunt contra naturam, propter quas Clerici sunt dejiciendi à Clero, vel ad agendam pœnitentiam in Monasterio detrudendi, *c.* 4. *h. t.* Eorum etiam est ab eo abstinere, unde scandalum oriri possit, ut frequentare ludos profanos, & similia, de quibus sup. *de Vita & Honest. Clericor.* Prædicatoribus, Minoribus, aliisque Mendicantibus est inhibitum Domos ad habitandum de novo recipere, aut susceptas mutare, alienare, absque licentia Sedis Apostolicæ, *c. unico eod. in* 6.

TITULUS XXXII.

De novi Operis nuntiatione.

SUMMARIUM.

1. *Nuntiatio novi operis quando & qualiter fiat.*
2. *Habet locum non obstante cautione de opere demoliendo.*

3. *An & si notorie sit injusta?*
4. *Nuntianti quando opus novum demoliri liceat,*

1 PErtinet & ad excessus, nova opera facere & nuntiationes contemnere Unde Capella in præjudicium baptismalis Ecclesiæ non est ædificanda, *c.* 1. *h. t.* Episcopis ersi Ecclesias ædificare, easque dotare sit permissum ex reditibus veteris Ecclesiæ, ad certam usque summam, ut traditum sup. *de Eccles. reparandis*, non tamen si ex eo contingat veterem Ecclesiam lædi, cujus nomine novum opus rectè nuntiatur, id est ab ædificando Episcopus impeditur secundum formam receptam per leges, quam probant Canones, quos ut leges non dedignantur imitari ita vicissim statuta Canonum adjuvantur Principū constitutionibus, *c.* 1. *h. t.* Ut is, cui nuntiatum novum opus, continuò debeat desistere ab opere, uti legibus statutum, & exspectare per tres menses, intra quos probat nuntians suum præju-
2 dicium; * non obstante cautione, quam offert de demoliendo opere, si jure non ædificasse apparuerit, *c. fin. h. t.* nisi nuntians cautionem admiserit, *c. pen. h. t.* aut nuntiationem remiserit, *c.* 2. *h. t.* Jure an injuriâ nuntietur novū opus, non inspicitur, nec salvat ædificantem, quo minus demoliri cogatur, *d. c.* 1. idque ad puniendam illius contumaciam.

3 Quid si notoriè sit injusta nuntiatio? R. Videri non teneri nuntiationem, quod frustrà exspectetur liquidatio juris, quod certum est. Quo facit textus in *l. Prætor D. eod.* in verbis, *& in ea caussa, ut remitti debeat*. Facit & in simili, quod si venditoris caussa notoriè sit injusta, non debet exspectari sententia ad hoc, ut emptor habeat regressum contra venditorem, *l. Ex empto* 11. *§. emptorem D. de act. empti & vend. ubi* Costal. Bart. *ad l. Atquin.* 19. *§. cum me absente D. de neg. gest.*

4 Licet & nuntianti propriâ auctoritate id, quod post nuntiationem est ædificatum, demoliri incontinenti, cum videatur vim vi repellere, quod est licitum, & probatur *l. Sed si inter* 27. *de Servitutib. præd. urban. l.* 3. *§. cum igitur D. de Vi & Vi armata.*

TITULUS XXXIII.

De Privilegiis & Excessibus privilegiatorum.

SUMMARIUM.

1. *Privilegium quid nominis & rei.*
2. *A lege in quo distinguatur.*
3. *Scriptura an sit de substantia privilegii?*
4. *Probatur privilegium etiam per testes.*
5. *Privilegia alia Realia, alia Personalia.*
6. *Privilegium in dubio quale judicandum, reale an personale?*
7. *Item aliud perpetuum, aliud Temporale.*
8. *Privilegia concedere potest, qui & leges concedere.*
9. *Consuetudine an adquiri privilegium possit?*
10. *Subjectum privilegii persona vel res ei subdita.*
11. *Materia.*
12. *Effectus.*
13. *Privilegium cui prosit.*
14. *Est strictè interpretandum.*
15. *Concessum marito, an prosit uxori?*
16. *Vxor an gaudeat privilegiis Clerici conjugati?*
17. *Privilegium uni concessum etiam alteri attribui potest.*
18. *Privilegio priori aucto an & posterius augeri dicendum.*
19. *Privilegium non egreditur personam & caussam, cui & ob quam concessum.*
20. *Privilegia quatenus amplianda & restringenda.*
21. *Attendi ea in re proprietas verborum debet.*
22. *Similitudo rationis an faciat ea extendi.*
23. *Quid si verba sint obscura?*
24. *Vsus privilegiorum quibus in locis sit.*
25. *Is non impediendus nec violanda privilegia.*
26. *Privilegio an sit sua vis & effectus ante ejus notitiam?*
27. *Privilegiatus contra privilegiatum an utatur suo privilegio?*
28. *Privilegio suo uti & an quis cogi possit?*
29. Privilegium *amittitur* I. *Morte ejus, cui concessum.*
30. *An & morte concedentis?*
31. II. *Temporis lapsu, ad quod restrictum.*
32. III. *Cessante caussâ finali privilegii.*

33. IV.

33. IV. *Adjecto modo & conditione*, Ad beneplacitum meum, Quamdiu vel donec voluero, &c.
34. V. *Renuntiatione expressâ.*
35. VI. *Renuntiatione tacitâ, per non usum.*
36. VII. *Per usum contrarium.*
37. *An unus actus contrarius sufficiat?*
38. VIII. *Per abusum.*
39. IX. *Per revocationem ejus, qui concessit.*
40. *Eamque vel expressam, vel tacitam.*
41. *Privilegio generali priori an per subsequens speciale derogetur?*
42. *Effectus revocationis.*
43. *Revocatum an censeatur, destructo loco vel corpore, cui competit?*
44. *Innovatio privilegii an quid novi juris tribuat?*
45. *Privilegia exemptis concessa non violanda.*

1 VT in bonis servanda immunis Ecclesia, qua de re libro III. actum, ita & in suis Privilegiis; quæ non sunt diminuenda, sed integra & illibata conservanda, excessusque circa ea cavendus est privilegiatus, *c. Perro 7. h. t.* Denotatur hoc nomine & jus ipsum, sive gratia concessa privilegiatio, & mandatum vel instrumentum, quo conceditur, quod interdum vocatur Rescriptum, Indultum, Bulla. In utraque significatione invenitur usurpatum hoc Tit. Est autem jus singulare, in certæ personæ aut caussæ gratiam à superiore constitutum, aut privata lex aliquid speciale concedens. Item lex de uno homine lata, quasi priva lex, id est privata, *can. Privilegia dist. 3.*

2 * In quo distinguitur à lege, quæ est communis & omnibus lata: uti & in eo, quod non semper sit perpetuum privilegium, quia conceditur interdum ad tempus determinatum; absolutè tamen concessum perpetuum est. Suarez *De LL. lib. 8. c. 1. n. 1. 2. 3.* Ut quis privilegio utatur, necesse est de eo constet per scripturam, aut legitima documenta, *can. Contra morem dist. 100.*

3 Ubi quæri posset, An scriptura sit de substanti? R. Ita posse videri, per *d. can. Contra morem*, in verbis, *aut ex scriptis privilegiis se tueri:* & per *d. c. Porrò h. t.* quod habet, inspicienda esse privilegia, ut eorum tenor servetur. Contra tamen dicendum, ex eo, quod privilegium sit quædam lex, quæ scriptura non indiget, & nullum sit jus positivum scripturam requirens; imò dispensationes, aliæque gratiæ sine scriptis concedi possint. Navar. *Cons. 1. h. t. & Cons. 22. sup. de Clandest. desponf.* Quo facit *Clem. Dudum §. Nos etenim & ibi Glos. V. Verbo de sepult.* ubi dicitur, *privilegia, gratias, indulgentias verbo vel scripto concessa.* Idem habetur *in extravag. Et si domini fin. de Pœni. & Remiss.* cum verbum non sit minus efficax, quàm scriptura, & ex eo non minus declaretur voluntas Pont. quàm scripto. Verum cum non sit adeò permanens verbo concessum privilegium, nec credatur iis, qui concessum sibi adserunt tanquam in propria caussa, hinc est quod scriptura desideretur ad privilegii probationem; quo modo accipienda loca in contrarium allegata.

4 * Potest tamen & per testes probari privilegium, qui etiam audiuntur deponentes de visis instrumentis privilegii, eorumque tenore, secundùm formam in *c. Cum olim 12. h. t.* Unde certo sciens, verbo sibi esse concessum privilegium, secundùm illud agens tutus est in conscientiæ foro. Quo modo quod habetur in Reg. Cancellariæ de non judicando, ut gratiâ nemini suffragetur, litteris non expeditis, rectè dicitur procedere in foro judiciali, non etiam in foro conscientiæ. Gomes. *ad d. Reg. q. 14.* Gigas *de Pensionib. q. 34. num. 10.* Azor. *Inst. Moral. p. 1. lib. 5. c. 2. q. 5.* Suarez *latè d. lib. 8. c. 2.*

5 Sunt autem privilegia, de quibus hic, alia Realia, alia Personalia, ut colligitur *ex c. Mandata sup. de Præsumpt.* in verbis, *non loco tribuimus, sed personæ:* & ex *l. Privilegia 196. D. de R. I.* ubi quædam privilegia dicuntur esse caussæ, quædam personæ. Quæ divisio bona est, & sufficiens: non obstante, quod omne privilegium principaliter & ultimo referatur ad alicujus personæ usum & utilitatem; quia ut leges, ita & privilegia non feruntur nisi propter hominum commoditatem, cum non semper personæ immediatè attribuantur, sed & ipsi rei & caussæ. Ut personale sit, quod immediatè fertur in personam, ratione sui, eique adhæret; sive sit persona particularis, sive genus personarum, cujusmodi est S. C. Velleianum, competens mulieribus intercedentibus, ratione sexûs; Macedonianum filiisfam. mutuum accipientibus, ratione ætatis. Solis enim personis, & quidem singulis concessum,

 non

non ratione communitatis aut corporis mystici, quod constituunt, sed ratione sui, & prout in unoquoque est, ex caussa concernente ipsas personas, cum quibus & finitur. Barbosa *ad l. Quia tale* 14. *n.* 14. D. *Soluto matrim.* Reale est, quod immediatè & directè alicui rei, loco, muneri, vel conditioni distinctæ à persona, est concessum. Sic privilegium concessum Cistercienfibus, ne solvant decimas, reale est, quia loco debetur. Ita & Ecclesiarum immunitas spectat ad privilegium reale: quo etiam spectant privilegia competentia ratione dignitatis, ut Episcopatus, Principatus, Clericatus, aut similis qualitatis, cuius conditio est perpetua. Quò facit argumentum *c. Quoniam* 14. *sup. de off. deleg.* ubi commissio delegati sub nomine dignitatis, scilicet Abbati vel Episcopo, dicitur Sedi concessa, non etiam personæ, ut ad successorem transeat. Quod si & proprii nominis fiat mentio, & dignitatis sive rei, videndum, quid præcedat; ut si prius nominetur persona, sit privilegium personale; si verò locus, res aut dignitas, reale, *arg. l. Si communis* 37. *D. de stipulat. servor.* Abbas *in c. Mandata* 6 *n.* 2. *sup. de præsumpt.* Nam id, quod subjungitur, est loco demonstrationis, quæ abundans non nocet. Et hoc, si verba privilegii sint absoluta, & simpliciter directa ad personam, aut ad rem sive dignitatem; quia si aliquid addatur, per quod distrahatur verborum significatio, ea mutari poterit: veluti si detur privilegium Petro Episcopo, & successoribus ejus, erit reale privilegium, competetque Sedi; è contra si Episcopo alicuius loci detur aliqua facultas, ratione eminentis prudentiæ aut scientiæ, non reale, licet concedens usus sit nomine dignitatis, sed personale erit beneficium, propter adjuncta. Abbas *in d. c. Mandata n.* 1. Sic etsi verba sonent quidem privilegium reale, materia autem non possit accommodari perpetuitate, interpretanda erunt ut de personali, & è contrario. Abbas in *c. Adversus* 7. *n.* 17. *sup. de Immun Eccles.* Azor. *d. lib.* 5. *c.* 22. *q.* 2. Suarez *d. lib.* 8. *c.* 3. *n.* 3, *& seqq.*

6 Quid si dubium sit juxta verba & qualitates, an reale sit, an personale, quale judicandum? R. Tiraquel. *de Iure primogen. q.* 40. *n.* 69. velle, esse reale. Allegat duas Gloss. quarum altera nihil tale dicit, altera contra ipsum facit: Posset ejus hæc ratio dari, quod pro firmitate privilegii sit præsumendum, ex eo, quod beneficia sint largè interpretanda. Alios vero velle, esse personale. Jason. *l. Si sic* 133. *n.* 12. *D. de V. O.* ex ratione, quod privilegia sint stricti juris atque ita in dubio potius interpretanda esse personalia, quam realia, ut restringitur concessio; reale enim quo durabilius, eo maius. Alii has opiniones concordant, ut si verba referantur ad personam, sint personalia, si ad rem, realia. Barbosa *ad d. l.* 14. *n* 4 Quæ concordia non enervat dubium, cum ponat casum indubium. Dicendum videtur, si privilegium sit odiosum, quia contra jus commune, vel quia cedat in alierum præjudicium, in dubio esse censendum personale, quia strictè intelligenda odia: si verò sit favorabile, continens beneficium, judicandum reale, cum deceat beneficia Principum esse mansura quæ & largissimam admittunt interpretationem, *l. penult. D. de Constit. princip.* Bart. *in l fin n.* 4 D. *de Servit. legata*, Alexand. in *d. l Quia tale*, Suarez *d. c.* 3. *n.* 14. *& seqq.*

7 Est & Privilegium aliud Perpetuum, quod adhæret rei de se perpetuæ, vel sine temporis limitatione conceditur: dictum ita, non quod amitti non possit, sed quod de se duret, quamdiu non revocatur illud Temporale, quod vel personæ conceditur, cui tantum competit, secundùm jam dicta, & cum ea extinguitur, *c. privilegium* 7. *de R. I in* 6. Vel datur ad certum & definitum tempus, quo lapso finitur, *l. Quoties C. de precib Imp. offer.* aut sub conditione, cuius eventu cessat. Sic privilegium concessum à Prælato, *Donec decesserit*, morte ejus revocatum censetur, quod voluntas ejus ultra se non extendat. Idem est in clausula, *Usque ad beneplacitum meum*; nam & hæc virtute includit conditionem, ut pendeat à voluntate concedentis, quo mortuo ut voluntas non est, ita & cessat dependentia, atque ita & privilegium. Aliter se res habet, si concedatur ad beneplacitum Sedis, quia cum Sedes sit perpetua, dicendum & perpetuum privilegium, duraturumque, donec revocetur, *c. Si gratiosè de Rescriptis in* 6. Plura Suarez *d. lib.* 8. *c.* 5.

8 Adquiruntur Privilegia ex concessione ejus, qui potest legem ferre. Nam cum sint leges

ges privatæ, non possunt concedi nisi per eū, qui potest legem universalem condere; sive rigorosè sumantur pro cessione speciali contra legem universalem, quam nemo concedit nisi auctor legis, qui potest dispensare in sua lege, & ab ea exceptionem facere per privilegii concessionem; sive latius; pro gratia & beneficio, ultra jus, nam & hoc est eius, qui est supra jus, & ad quem spectat limites, in jure ponere, & præter illud operari. Ita Suarez *ubi sup. c. 8. nu. 2.* Hinc certum est, summum Pont. posse privilegia concedere, quia leges ponit, & est supra omne jus: & hoc in terris Ecclesiæ. In terris laicorum est summi Principis ea concedere in honoribus, immunitatibus, rebus ac potestatibus temporalibus, cuius in iis tantum est facultas condendi leges, non etiam Pontificis, saltèm directè; nam indirectè, quatenus usus juris spiritualis exigit, videtur posse, secundùm ea; quæ dicta sunt supra *de Constitut. n. 19.* scil. Pontificiam potestatem spiritualem indirectè etiam extendi ad temporalia. Est & ea potestas Episcopis, aliisque Prælatis Ecclesiæ proportionata suis legibus & statutis, super quibus dispensatio iis libera, non etiam super jure communi & Pontificio seu lato à suo superiore, nisi quatenus jure seu consuetudine illis concessum; non concessum autem, ut contra jus commune privilegia concedant. Suarez *d. c. 8. num. 9.*

9 Quæritur, An & consuetudine possit adquiri privilegium, veluti exemptionis, aut simile? R. Rationem dubitandi sumi ex eo, quod nemo possit propriâ suâ auctoritate se eximere à lege eiusve obligatione; hoc autem fieret per consuetudinem istam. Privilegium enim est privata lex vel exceptio contra legem, & jus aliquod supra legem, quod non ponit nisi auctor legis. Communis tamen opinio attribuit istam vim consuetudini: & probatur per *c. Novit. 12. sup. de Iudic.* in verbis, *Nisi fortè juri communi per speciale privilegium vel contrariam consuetudinem aliquid sit detractum.* Ubi Pont. æquiparat consuetudinem contrariam speciali privilegio, ut quod huic adest etiam illi sit dicendum adesse, *Gl. ibi V. consuetudinem.* Probatur ratione: Consuetudo potest derogare legi, imò & abrogare eam in totum, uti dictum sup. *de Consuet. n. 8.* ut multo magis in parte possit ei prævalere, & dare licentiam agendi contra jus. Ubi aliqui requirunt scientiam Principis, verum ut ista non est materia ad introducendam consuetudinem legi contrariam, ut tradimus supra *d. Tit. de Consuet. n. 3.* ita nec ad inducendum privilegium. Quod ita in communitate procedit, quæ legislationis saltèm passivæ capax, atque ita legi derogat; non etiam in privata persona, quæ tamen si non propriâ consuetudine, saltem ea, quæ cum præscriptione concurrit, & huiusmodi privilegia adquirere poterit, postquam etiam alia graviora hâc viâ adquiruntur præscriptione a privatis. Cuius ordinis est jurisdictio, quam & præscriptione adquiri sive privatâ consuetudine patet ex *c. Duo simul sup. de Off. deleg. c. Cum contingat sup. de Foro compet. ubi Gl. & Abbas.* De jure exigendi tributa, pedagia, patet ex *c. Super quibusdam 26. §. præterea. ubi Gl. V. non extat mem. inf. de V. S.* Vid. Suarez *lib. 8. de LL. c. 7. n. 4. & seqq.*

10 Subjectum, cui conceditur privilegium, est persona vel res alicui subdita, ut patet ex divisione superiore. Sic Ecclesiis sunt concessa sua privilegia, uti & Monasteriis, piisque locis; veluti exemptio ab ordinaria jurisdictione, de qua in *c. Cum olim 14. c. Cum Capella 16 & c. 17. h. t.* à decimarum solutione, de qua actum sup. *de Decimis*, & fit mentio in *c. Si de terra 6. c. Accedentibus 15 & c. Quia circa 22. h. t.* Concessio pallii, quæ competit quatuor Patriarchalibus Sedibus, & delatio vexilla Crucis, *c. Antiqua 23. h. t.* Licentia sepeliendi suos confratres tempore interdicti, *c. Vt privilegia 24. h. t.*

11 Oportet autem privilegium tale sit, quod participet conditionem justitiæ & honestatis. Quo modo respectu privilegiarii talis sit materia, quæ ab ipso honeste & sine aliorum injuria fieri vel omitti possit, saltem supposito privilegio: respectu autem eorum à quibus servandum, ut vel nullum vel moderatum gravamen contineat. Hinc contra publicam utilitatem privilegia etiam Principum non conceduntur, *l. Iubemus 10. C. de Sacros. Eccles.* nec contra se ea concedit Pont. quatenus minuunt ejus dignitatem; neque enim eam potest dividere aut imminuere: uti nec ulla, quæ sunt Ecclesiasticæ gubernationi contraria

traria, quia foret abusus suæ potestatis & prodigalitas quædam, quæ in Pont. non præsumitur. Hinc non creditur Pont. concessisse aliquibus Principibus, ne sine eorum approbatione rescripta sua effectum habeant, quale privilegium sibi vindicant Principes Belgarum, & est apud eos in viridi observantia. Contra commodum tamen suum non raro dant privilegia Pontifices, diminuendo suos reditus, quos consequerentur, nisi privilegium testandi aliquibus permitteretur, non solvendi annatas, aut simile quid. Suarez *d. lib.* 8. *c.* 8. *n.* 8.

12 Effectus Privilegiorum est, ut secundùm formam eorum procedatur, etiam cum derogatione juris, aliter forent inutilia, licet illius derogationis non contineant mentionem. *c. In his* 30. *h. t.* ubi privilegium concessum Minoribus & Prædicatoribus, ut ubique cum Altari viatico celebrare possint, declaratur esse intelligendum sine licentia Prælatorū, licet hoc non sit formaliter in eo expressum. Facienda enim interpretatio, ut res potius valeat, quàm pereat, & privilegium non sit illusorium, *c. Inter* 6. §. *cæterum, ubi Gl sup. de Fide instrum.* Si tamen jus sit qualificatum per specialem clausulam resistentem privilegiis, iisque derogantem necesse est, ut in forma privilegii fiat mentio istius juris, vel in specie, vel sub clausula generali sufficiente ad ei derogandum, veluti *Non obstante:* alias privilegium non prævalebit isti juri, eritque inutile. Card. in *Clem.* 1. *q.* 3. *de Censib.* Ratio reddi potest, quod plus necessarium sit, uti firmiori modo ad derogandum legi firmius stabilitæ, communi modo latæ, quia aliàs præsumeretur privilegium per importunitatem aut inadvertentiam esse à Principe indultum, quæ non potest præsumi per subjectam derogationem. Uti nec præsumitur contra simplex jus non habens clausulam derogatoriam per importunitatem aut inadvertentiam extortum, etiamsi illi deroget, quod est ordinarium; qua de re vide Felin. in *c. Nonnulli nu.* 19 *& seqq. sup. de Rescript.* & Suarez *cap.* 14. *num.* 6 *& seqq.*

13 Prodest autem privilegium solis, sive personæ sive loco, expressis, vel ex vi vocis aut actionis seu materiæ vel aliquâ juris dispositione comprehensis. Valent enim privilegia tantum, quantum sonant, & non amplius, sive quoad res, sive quoad personas; cum illis tantum concedantur, ad quos dirigitur intentio concedentis, ex cujus voluntate pendet concessio & extensio privilegii, quæ contra ejus mentem non debet extendi ultra verba expressa, sunt enim privilegia stricti juris. Ita ferè Suarez *c.* 10. *n.* 2. 3. 4. Hinc exemptus respectu unius loci, non est exemptus respectu alterius, ut respondit Pont. in *c. Cum Capella* 16. *h. tit.* Privilegium enim istud tantum loco datum, ut sit reale. Canonico competens eo in loco tantum, ejusque respectu, non etiam alterius: ut quoad alium subsit Ordinario, ejusq; animadversioni & correctioni subjaceat. Nec exemptio Monasterio concessa Capellam exemptam facit, cum alia sit à Monasterio, *c. Ex ore* 17 *h. t.* nisi privilegium tale sit datum Monasterio, Ecclesiisque utroque jure illi subjectis, *c. Quoniam* 21. *h t* Sic & exempti, ut non nisi sub certo judice respondere teneantur ratione delicti, contractus, aut rei, non gaudent eo privilegio in loco non exempto, *c.* 1. *in princ. eod. in* 6. Et datum Monachis privilegium exemptionis à jurisdictione Ordinarii non obtinet, si ad Prioratus Ordinariis subiectos mittantur, *d. c.* 1. *in fine.* Item datum aliquibus privilegium, ut tempore interdicti possint celebrare divina, januis clausis non eo extendendum, ut alios admittere valeant, ne quidem familiares, si Conventui sit datum tale privilegium: nam si singulari personæ privilegium tale competat, aut etiam audiendi tali tempore divina, ejus etiam familia admittetur *c. Licet* 11. *eod. in* 6. Et Episcopis, quibus concessum cum altari viatico celebrare, ita uti privilegio permittitur, ut non violent loci interdictum, *c. fin. eod. in* 6 Denique concessum privilegium, ut interdicti tempore confratres suos aliqui sepeliant, non accipiendum de quibusvis confratribus, sed de iis tantum, qui bona sua obtulerunt Monasterio, mutato habitu, aut etiam de iis, qui oblatis bonis in sæculo remanent, retento eorum usufructu pro vita: non de quibuslibet aliis, qui parum quid obtulerunt, *d. c. Vt privilegia* 24 *h. t.* ne Ecclesiastica disciplina dilabatur & vilescat. Tales tamen confratres, donec in domibus suis moram faciunt, non sunt immunes à juribus Episcopalibus, *c. Quidam* 32. *h. t.*

Strictè

14 Strictè itaque accipiendum privilegium & interpretandum, ut ne quidem ex rationis identitate extendi possit ad alia loca vel personas, *c. Sanè 9. h. t.* qua de re inf. *eod. n* 22. nec prosit quidquam ad extensionem correlativorum, si aliud non pateat, vel ex materia, vel verbis, vel alia juris dispositione. Ratio est, quod tale privilegium simpliciter sit personale, & relatio vel connexio ad aliam personam non faciat identitatem, ut cessare debeat communicatio, etiam ex ratione correlativorum.

15 Unde pendet resolutio quæstionis, An marito concessum privilegium censeri debeat communicatum cum uxore? R. Personale privilegium mariti non competere uxori, sive marito vivo, sive eo mortuo, regulariter obtinere tradit Jason in *l. Non tantum n.* 4. *D. de Re judic.* & probatur per text. in *l Princeps. D. de Legib.* ubi Princeps quidem dicitur solutus legibus, non etiam ipsa Augusta: & per text. in *l.* 3. § *immunitati D de Iure immunit* ubi privilegium navicul ariorum patri naviculario datum non competit liberis, quamvis censeantur una cum patre persona; uti & uxor cum marito, ex eo, quod personæ cohæreat. Quæ tamen ita accipienda, nisi dispositio juris aliter habeat, ut in materia nobilitatis, cuius privilegium eius nomine competens marito prodest & uxori, etiam post mortem mariti, per text. clarum in *l fin. C. de Incolis lib.* 10 nisi postea minoris ordinis virum sit sortita. Idem dicendum de liberis, ut sola habitudo relationis non sufficiat ad hoc, ut privilegio patri concesso fruantur: quod quia personale non egreditur personam, nec transit ad hæredes, nisi aliunde ex vi alterius juris fiat communicatio vel transmissio; uti contingit in beneficio, quod habet, ne ultra id quod facere potest condemnetur uxor, de quo in *l Maritum* 12. *D. Soluto matrim.* Quod alia lex etiam filiis ejus attribuit, *l. Etiam* 18. *D. eod* Vid. Barbosa ad *d. l. Quia tale* 14. *n.* 22. *& seqq.* D. *Soluto matrim.* Suarez *d. lib.* 8. *de LL. c.* 11. *n.* 1. *&* 2.

16 Est & quæstio, An Clerici conjugati uxor gaudeat ejus privilegiis? R. De privilegio Canonis & fori dictum suprà, *tit. de Clericis conjug. in fine*, eam privilegio isto non gaudere, cum tale privilegium sit indultum propter dignitatem & munus Clerici, quod ut per nullum jus communicatur uxori, ita nec privilegium. Imò sunt textus potius eiusmodi privilegia restringentes in tali Clerico, propter matrimonium, *c. unico de Cler. conjug in* 6. ad quod se refert Trid. *Sess.* 23. *c.* 6. *de Reform.* Detrahitur enim per matrimonium divino obsequio, cuius nomine privilegium istud datum. Quantum ad locorum immunitatem, nec eam communicari uxori quoad eius bona verius est, cum hæc immunitas sit specialiter personæ concessâ ratione Clericatûs, qui non est in uxore. Nisi ratione matrimonii bona fiat communia & quasi indivisa; tunc enim usus privilegii ex parte mariti est connexus cum uxore, nec potest ab ea separari. Alias non posset ipse maritus uti suo privilegio; quo modo videtur accipiendus textus in *l.* 2. *C. de Episc. & Cler.* Vid. Suarez *d. c.* 11. *n.* 3. Sanchez 7. *de Matrim. disp.* 47.

17 Itaque illi soli privilegium competit, qui in concessione est expressus; si aliter per superiorem non extendatur, qui potest privilegium uni concessum & alteri attribuere, per verba, *Ad instar, Ad exemplum*, talium scilicet privilegiorum, quibus illi gaudent. Exemplum est in *c.* 2 *h. t. in* 6. *& l. penult. C. de advers. divers. judicior.* Quo casu idem privilegium, quod primo datum est, competet secundo; censetur enim datum ad imitationem prioris, ut omnia eidem competere dicenda sint, quæ priori concessa, in eadem extensione & restrictione. Quo facit, quod tradit Navar. *de Iubilæo Notab* 26 *n.* 2 ex Baldo in *l. Omnia* 35. *C. de Episc. & Cler.* privilegia concessa uni Universitati, ad instar privilegiorum alterius, perinde valere ac illius privilegia: qua de re plura Mandos. in *Tract. de Privilegiis ad instar q.* 4.

18 Quid si prius privilegium sive exemplar postea augeatur, an ea res concernet posterius? R. Veriorem esse sententiam negantium, ex eo, quod verba, *Ad instar, Ad exemplum, &* similia denotent respectum imitantis aliud, quatenus jam existit, seu jam factum est, non etiam quatenus futurum. Uti & concedens taliter privilegium non aliter concedit, quàm quatenus jam concessum, aut quatenus jam se habet id, ad quod fit relatio. *arg l. In testamento* 17. *D. de Condit. & Demonst.* nisi tamen exemplarum etiam ad futura se referat, secundum

cundum textum in *d. l. Omnia C. de Episc. & Cler* Abbas in *c. fin. n 35. sup. Ne Cler. vel Monachi &c.* Uti & ècontra si exemplatum augeretur novis privilegiis, non ideo gauderet & exemplar iisdem, cum exemplatum non sit caussa sui exemplaris, nec novum privilegium detur per respectum ad exemplar, cum hæc duo sint separata, & in privilegiis non habeat locum extensio per æquiparationem: ut novum privilegium non possit redundare in exemplar, ad quod licet exemplatum referatur, non tamen vicissim. Econtra si privilegium exemplaris abrogetur, revocetur, restringatur, non caussabit ea res diminutionem exemplati, quod in re ipsa est destructum à suo exemplari; a quo etsi dependeat quoad productionem sui, non tamen quoad conservationem, ut rectè ait Navar. *d. Notab.* 26. *n.* 8. Abbas *d. n.* 5. *Latè hac de re* Suarez *c.* 15. *n.* 3. 4. 5.

19 Privilegium igitur non extendendum ultra personam & caussam sive rem, cui & super qua concessum, ut exemplis & ex textibus juris est ostensum; nam ex speciali ratione indulta, non sunt producenda ad consequentias, *l. Quod verò D. de Legib.* cum sortiantur strictam interpretationem, *c. Porro 7. & c. Sane 9. h. t.* ut quàm minimum obvient juri communi, cuius ordinem non præsumitur voluisse invertere Pontifex.

20 Rectè tamen quis dubitaverit, An hoc universaliter procedat? R. Dubitandi rationem sumi ex variis locis, quæ volunt, privilegia esse latè interpretanda tamquam beneficia, quorum plenissima facienda interpretatio, *c. Quia circa 22. h. t. & c. Olim inf. de V. S. ubi Gl.* Utendum hac in re distinctione & dicendum Primò, privilegium derogans juri communi regulariter odiosum reputari in ordine ad interpretationem, atque ita restringendum potius quàm extendendum, juxta *d. c.* 7. *&* 9. *& c. Odia de R. I. in* 6. Derogatio enim juris communis est odiosa per se, ideoque vitanda, aut si vitari omninò nequeat, quia privilegium fieret inutile, erit restringendum, secundùm communem opinionem, *c. Cum Dilectus & ibi Gl sup. de Consuet.* Bart. *ad l. fin. n.* 5. *D. de Constit. princ.* Navar. *in Summa c.* 12 *n.* 79. Sanchez *de Matrim. lib.* 8. *disp.* 1. *n.* 1. *&* 4. *qui alios refert.* Secundò, Privilegium, quod est purum beneficium, esse favorabile in ordine ad interpretationem, & proinde latè interpretandum, quantum permittit recta ratio. Probatur *d. c.* 12 *& d c. Olim, item c. Beneficium de Constit. princip.* ex quibus colligitur, beneficia Principum esse latè interpretanda, cum ad ipsum congruat eorum liberalitati, & nemo per eiusmodi interpretationem lædatur. Quo facit communis regula, favores esse ampliandos, *l. Hoc modo* 64 *D. de Condit. & Demonst.* idque respectu eorum, quibus conceduntur. Quod non tantum procedit in supremis & magnis Principibus, verum & aliis, qui largiuntur beneficia, secundùm *d. c.* 22. Nam & in iis habet locum ratio, quod scilicet concedentis sit mentem suam explicare, ut in dubio contra eum sit facienda interpretatio, *c. Contra eum* 57. *de R. I. in* 6. Vid. Suarez *c.* 27. *n.* 3. *& seqq.*

Volunt & privilegium concessum contra jus commune, motu tamen proprio ampliandum esse, quod censeatur simpliciter favorabile, *c. Si motu* 23. *de Præben. in* 6. Ratio est, quod motus proprius faciat censeri proprium beneficium ipsius concedentis, & ex certa scientia fieri, ut extensio favorem & honorem ejus procedat. Nisi tamen tendat in præjudicium tertii quia tunc odiosum foret, nec extendendum, sed restringendum, cum non sit mens Principis alteri jus suum auferre. Suarez *d. c.* 27. *n.* 8 *&* 9.

21 Cæterum in ampliatione & restrictione privilegii servanda verborum proprietas, & extra illam non est trahendum privilegium. Sunt enim verba privilegii verba juris, quæ in proprio sensu & secundùm jus ipsum accipienda; alias nihil certum esset, si ad impropriás significationes extendere liceret. Proprietas ista sumenda ex usitata significatione, seu usu communi, secundùm suam materiam. Sic privilegium concessum ascendendi ad maiores Ordines non accipit rectam interpretationem de æqualibus, quia est contra verbi proprietatem, *c. Licet sup. de Translat Episc.* Nec licentia transeundi ad strictiorem Ordinem continet æqualem, *c. Licet* 18. *sup. de Regularib.* Nec facultas providendi alicui ad primam vacaturam per mortem trahitur ad vacantem per renuntiationem vel cassionem, quia in rigore illa sunt distincta, ut respondit Pont. in *c. Susceptum*

sceptum 6. de Rescript. in 6. Et hoc ita, nisi alia interpretatio sit necessaria, ut privilegium operetur aliquid ultra jus commune; quod sine privilegio non liceret, quia alias esset inutile: aut nisi vel ratio justitiæ vel aliunde voluntas concedentis rationabiliter faciat præsumi aliam intetpretationem. Dependet enim à voluntate Principis privilegium, & secundùm eam verba sunt accipienda, quatenus fert justitia; quia non censetur concedere, quod sine injuria alterius fieri non potest. Quod procedit, etiamsi ex certa scientia privilegium concesserit, quia non censetur habere scientiam nocumenti; ut cesset voluntas, nisi aliud expressum sit. Deficit & voluntas in privilegio, quod derogat particulari statuto aut consuetudini, *argum. c. 1. de Constitut. in 6.* ubi per constitutionem subsequentem generalem non censetur Pont. consuetudines aut statuta particularium locorum revocare, idque ideo, quod ea ignoret: quæ ratio etiam in privilegio concesso obtinet, nisi aliud exprimatur. Plura Suarez *d. lib. 8. de LL. c. 28. n. 2. & seqq.*

22 Q. An similitudo rationis faciat extendi privilegium ad alia loca aut personas? R. Ita posse videri per text. in *c. Cum dilecta sup. de Confirmat. utili vel inut.* vel verbis *ejusdem æquitati similitudine provocati.* Ex quo textu multi colligunt, legem exorbitantem seu excipientem casum singularem à jure communi extendi ad alios propter similitudinem Abbas & Felin. in *c. Quoniam sup. Ut lite non contest* & communiter admittunt extensionem legis exorbitantis in caussa pia. Barbosa in *l. Si constante 25. nu. 73. & 74. D. Solut. matrim.* ut etiam in privilegiis istud procedere sit dicendum. Contraria tamen sententia verior est, scilicet ad extensionem nihil facere similitudinem rationis, & pro ea facit *text. in c. Sane 9. h. t. & Clem. unica de Censib.* Facit & ratio, quod efficacia privilegii non sit posita omninò in ratione, sed in voluntate concedentis. Ut nihil facere possit, quod in simili caussa aut persona eadem ratio versetur, si voluntas ad illam non extendatur. Quo modo passim jura mandant tenorem privilegii observari, *c. Porrò 7. h. t.* etiamsi sit pia caussa: nam alias privilegium concessum uni Religioni, posset extendi ad aliam æqualem aut auctiorem ex sola rationis paritate, quod non admittendum; & est contra *c. Privilegium D. R. I. in 6.* Et hoc, quando extensio excedit propriam verborum significationem: aliud, si significatio suadeat, cum diversum sit, derivare privilegium ab uno ad aliud ex similitudine rationis, quod non licet; aliud verò ita interpretari, ut plura comprehendat, quam in verborum superficie apparet. Exemplum est in *c. pen. eod. in 6.* neque enim talis extensio est per similitudinem, sed per virtualem continentiam verborum, juxta rationabilem eorum interpretationem & ita accipiendus Barbosa *in d. l. Si constante: num. 73.* Nihil obstat *d. c. Cum dilecta*; quia extensio ibi sit per ipsum Pont. ut sic procedat ex eius voluntate, non tam declarando, quàm constituendo, Suarez *d. c. 28. nu. 11. & seqq.*

Tenor itaque & forma privilegii observanda, eaque inspicienda, *d. c. Porrò 7. & c. 8. h. t.* neque facilè inducendum, nisi ex verbis pateat: quo modo in *c. Recepimus 8. h. t.* responsum, non probari exemptionem à jurisdictione Ordinarii per solutionem census Romano Pont. ut nec per hoc, quod Papa aliquem receperit in suam protectionem, *c. Ex parte 18. h. t.* Quæ res non tantum videtur operatura, quod in protectionem à Pont. Rom. susceptis debeatur major honor, *argum. c. Per tuas 7. sup. de Majorit. & Obed.*

23 Quid si verba sint ambigua? R. Principaliter quærendum esse, quæ sit intentio concedentis ex conjecturis; ea enim potissimum consideranda, eique verba serviunt, *c. 6. & c. In his 15. inf. de V. S.* atque inde pendet tota privilegii vis. Ubi in primis spectanda supplicatio, cui se Princeps solet conformare, *c. Inter 6. § cæterum sup. de fide instrum.* in verbis, *quamvis ex forma petitionis, quæ in ipso privilegio declaratur, confirmatorium videretur.* Indulti etiam initium sive procœmium attendendum, quia solet ferè continere caussam, cui subsequentia accommodantur, *arg. l. fin. D. de Hæredib. instit.* Solent & verba materiæ subjectæ accommodari, quæ ideo spectanda an ambitiosa, an periculosa caussa litium, quæ ex ea possint oriri. Attendendæ & circumstantiæ caussarum, personarum, quæ & ipsæ faciunt ad verborum significationem, & pro-

proinde mentem Principis significandam. Venit & unum privilegium per aliud interpretandum, *arg. l. pen in pr. D de alim. legat.* Jason in *l. Triticum* 94. *n.* 6. *D de V. O.* Quod si adhuc res sit dubia, nec definiri possit, consulendus est Princeps; ejus enim est interpretari, cuius est concedere. Hostien. in *Summa hic. nu.* 9. Si tamen periculum sit in mora probabile est, uti licere prudenti arbitrio. Suarez *d. c.* 28. *in fine.*

24 Hæc de Privilegiorum effectu & interpretatione: quorum usus, si certo loco tantum sit concessum privilegium, ibi tantum erit, cum in uno loco privilegiatus uti privilegio suo alio in loco nequeat, ut dictum supra per *cap. Cum Capella* 16. *h. t.* cum caussa limitata limitatum producat effectum. Ab inferiori quoque concessi non erit usus nisi in concedentis territorio, quia extra illud cessat ejus jurisdictio. Et hoc, quatenus concernit speciale jus territorii; neque enim potest privilegium unius Episcopi derogare præcepto vel jurisdictioni alterius. Facit, quod talis privilegiatus, dum versatur in alieno territorio, non gerit se ut incola domicilii sui, sed ejus territorii, in quo existit, eiusque legibus est subjectus. Sic habens privilegium vescendi extris pecorum in Hispania, non utetur eo in Gallia aut Belgio. Quod si privilegium tale sit, quo in alieno territorio uti liceat, quia actus sit indifferens, neque communi neque speciali jure loci prohibitus, licitum est eo alibi uti, quia nec per locum istum constringitur non uti, nec per locum suum, cuius existens in alieno territorio legibus non tenetur. Quod si actus sit prohibitus jure communi, non etiam statuto particulari loci, dispensatus legitimè à suo Episcopo, etiam alibi eo utetur, quia nec prohibetur per jus commune, propter dispensationem, nec per speciale, quod nullum est. Sic absolutus à censura ubique ministrat, & impeditus ad petendum debitum ex caussa voti, aut alia, si tollatur impedimentum per Episcopum suum, etiam alibi copulâ utetur. Hæc ferè summa est eorum, quæ tradit Suarez 8. *de LL. c.* 26. *num.* 7. *& seqq.* Pontificio privilegio absolutè concesso ubique licitè quis utitur, propter universalem ejus auctoritatem. Quod & dicendum de eo, quod ab Imp. indultum, saltem olim, quando universalis ejus erat jurisdictio, non hodie, propter diminutum Imperium.

25 Usus privilegiorum liber permittendus iis, quibus concessa, nec impediendus, aut ipsa privilegia violanda, non tantum directè, sed nec indirectè. Violatores debitè puniri vult Pont. in *c. Quanto* 26. *h. t.* dummodò tamen se taliter componant in habitu, tonsura, & ceteris, ut ea mereantur, in iisque sint defendendi. Unde Clericos citra habitum & tonsuram inter laicos vagantes ac delinquentes non defendendi privilegio fori responsum est in *cap. Ex parte* 27. *h. t.*

26 Quæritur autem, An privilegio sit sua vis, & usus commodus privilegiato, ante eius notitiam? R. Privilegia regulariter non concedi, ut effectum suum conferant privilegiato ante notitiam aut acceptationem, saltem per procuratorem aut epistolam; cum nec mens concedentis regulariter talis sit, nec verba hoc indicent, nec moraliter expediat, ut non sit admittendum. Ut rectè Bart. in *l. Beneficium num.* 4. *D. de Constitut. Princ.* velit effectum eorum obtinere ab eo tempore, non etiam à tempore concessionis, citans in eam rem *l. fin. C. de Consulib. lib.* 12. Facit pro ea parte *cap.* 1. *§. Ex parte, ubi Gl. de Concess. preb. in* 6. Facit eodem argum. *c. Si tibi absenti de preb in* 6. ubi absenti collato beneficio, jus in illud adquiritur, donec collationem notam habeat. Item absenti facta manumissio non ante dat libertatem, quam servus sciens acceptaverit, *l. Qui absenti* 38. D. *de adquir. possess.* & re donatâ, etiamsi eam penes se habeat, nesciens sibi donatam esse, non fit eius dominus, *l. Absenti* D. *donat.* Ut idem dicendum sit de privilegio, quod est quædam donatio. Sic & legitimatio prolium, quæ est quoddam beneficium, non alias effectum habet, nisi liberi eam ratam habuerint, *Movel. Quib. modis natur. effic. sui* 89. *§. Illud tamen.* Ratio adæquata esse videtur, quia ad effectum privilegii non est sufficiens activa concessio, sed debet accedere passiva adquisitio per eum, cui conceditur, cum beneficium non fiat invito, nec inscio, *d. lib. Absenti, & l. Invito* 69. D. *de R. I.* & voluntas non fertur in cognitum.

Dixi, regulariter; quia non deest Principi potestas, quin continuo possit velle, ut privilegium operetur suum effectum, etiam ante habi-

habitam notitiam, quia res ea pendet à Principis voluntate, quæ non tantum operatur in privilegio per modum constitutionis indulto, ad quod per sufficientem promulgationem jus quæritur, verum etiam per rescriptum. Ratio est, quod in hoc non sit magis necessaria notitia ad adquisitionem, quam in ista; ut si in illa id velle possit statuere Princeps, etiam in hoc possit, cum non desit illi potestas ad conferendum continuo motu proprio. Sufficit enim ex natura rei voluntas formalis & virtualis acceptandi quod sibi commodum. Nec facit, quod ad effectum promissionum humanarum, ut inducatur obligatio, regulariter requiratur acceptatio, nam potuit & ante eam obligatio poni virtute legis humanæ Covarr. 1. *Var. Resol. c. 14. n. 16.* Tiraq. *de Privil. pia caussæ c. 116.* Volunt autem aliqui, etiamsi Princeps non contulerit privilegium cum tali voluntate, operari tamen in absente cum effectum, ut revocari non possit ante notitiam. Moventur *d. c. Si tibi absenti de Præb. in 6.* Verum istud Cap. loquitur de eo, qui confert beneficium absenti, non tam libere & suum, quam de necessitate officii, qui proinde non revocat, quia officio suo functus: ut secus sit in privilegiis, quæ per merum beneficium conferuntur, ut rectè traditum à Covarr. 3. *Var. c. 16. num. 1.* Menoch. 2. *Arbitr. casu 185 n. 46. & 47. & latissimè* Suarez *d. l. 8. c. 25. per tot.*

27 Quæstio item est, An privilegiatus utatur suo privilegio contra privilegiatum? R. Æquiparationem privilegiorum propter similitudinem aut æqualitatem non obstare, quominus privilegiatus eo utatur contra pariter privilegiatum, qui & id servare teneatur, sive, ut ait Covarr. *ad c. Possessor p. 2. §. 2. nu. 4.* qui practicè privilegio uti vult contra alium non impeditur, *l. fin. D. Ex quibus caussis majores &c.* ubi absens Reip. caussa, contra pariter absentem Reip. caussa, si læsus sit restituitur: agit enim unus de damno vitando, alter de lucro captando, ut merito ille potior sit, & utatur suo privilegio contra alterum. Sic & duorum nobilium quibus est privilegium, ne propter debita in carcerem trudantur, alter contra alterum privilegio suo utetur. Sic & Ecclesia, quæ gaudet privilegio non solvendi decimas, eodem utetur contra aliam Ecclesiam, cui est idem privilegium. Similiter Ecclesia non præscribit contra Ecclesiam nisi spatio 40. annorum; & privilegium Canonis est Clerico respectu alterius Clerici æquè privilegiati. Ratio est, quod illa similitudo in privilegiis sit valde per accidens ad usum privilegii, & ideo unum alterum non impedit: aut consideratur hac in parte læsio unius, & adquisitio alterius. Ita Suarez *d. lib. 8. c. 23. n. 3.* Quod si privilegiati concurrant cum privilegiatis, tunc privilegiatus non gaudet suo privilegio; quorum alterum alteri resistit, ut usus contra alterum. Exemplum est in *lib. Verum 11. §. fin. D. de Minorib.* ubi filiusfam. si mutuum a minore acceperit, non utetur S. C. Macedoniani beneficio, quod magis ætatis habeatur ratio, quam S. C. Sic mulier apud minorem interveniens non utetur suo privilegio S. C. Velleiani, si debitor pro quo intervenit, non sit solvendo, *l. Si apud minorem 12. D. de Minorib.* Est & Exemplum in *Nov. de sanctiss. Episc. 123 §. si quis sub conditione 37.* Ubi Monasterium, quod ingreditur gravatus, non relictis liberis, excludit quidem substitutum, non tamen substitutam aliam piam caussam, contra quam non utitur suo privilegio. Cov. *ad c. peccatum p. 2. §. 2. n. 4.* Suarez *d. c. 23. n. 5.*

28 Quæri etiam posset, An cogatur aliquis uti suo privilegio? Respondendum. Videri non cogi per *c 6 h. t.* ubi potest quis negligere privilegium eoque per non usum privari, ut dicetur inferius *eod. n. 37.* ex ratione, quod sit inductum in favorem, cui potest quilibet renuntiare, *l pen. Cod. de Pactis.* Quæ opinio vera est, quatenus secundùm regulam juris privilegium ipsum tantum concernit, uti id, de quo in *d. c. 6.* & simile. Nam si specialiter eius nomine non sit inductum, sed ordinis, servare cogitur, quale est privilegium fori & Canonis Clericis concessum, cui ideo non renuntiant De prioti actum sup. *De foro compet. n. 20. & seqq.* de altero agetur inf. *de Sent. excom. num 41.*

29 Dicta de privilegiis observandis, eatenus vera sunt; quatenus integra & salva, non etiamsi amissa sint. Amitti ea contingit variis modis, vel totaliter, vel partialiter. Totaliter amittitur Primò, extinctâ personâ, cui concessum, quam sequitur, ut ea extincta, cesset

 perso-

persona cui inhæret, *c. Privilegium 7. de R. I. in 6. l. Privilegia D eod.* ut ad hæredem non pertineat, nam secundùm regulam juris, in omnibus caussis id servatur, ut ibi personæ conditio locum facit beneficio; ibi deficiente ea beneficium quoque deficiat, *l. In omnibus D. d. tit* Tale est privilegium competentiæ, quod habet pater, patronus, socius, donator, maritus, *l. Sunt qui 6. Patronus l. Item miles D. de re judic. l. Maritum 12. cum l. seq. D. Soluto matrim.* Dignitati item aut muneri si adnexum sit privilegium & defungatur dignitate Prælatus, isto exuitur, quia dignitati adhæret, & cum ea ambulat.

30 Q. An & per mortem concedentis? R. Semel ritè adquisitum non cessare aut admitti morte concedentis, per se, ex regula Juris, quod gratia semel obtenta non cesset per mortem concedentis, *c. Si super gratia de Off. deleg. in 6 & c. Si cui nulla 31. de Preb. in 6.* Est autem privilegium species gratiæ, & ad donationem spectat, quæ non finitur morte donantis. Quam sententiam aliqui limitant, ut tantum procedat in privilegio favorabili, non etiā in odioso, propter alterius præjudicium male, cum jura absolutè loquantur de gratia, nec distinguant, an alteri præjudicet privilegium, nec ne. Et deinde etiam privilegium derogans juri communi, aut alterius, est vera absolutè gratia respectu eius, cui concessum. Limitant & aliter istam sententiam, ut scilicet procedat tantum, si res non sit integra, id est, si privilegio uti cæperit, quasi re integrâ exspiraret, morte concedentis. Pro quibus facit text. in *c. Licet, cap. Relatum & cap. Gratum sup. de Off. deleg.* Verum nihil ad rem ista limitatio, cum gratia non exspiret re integrâ secundùm eas, quæ dicta sunt sup. *de Rescript. in fine*; quia gratia ut facta est, habet perfectum esse, nec distinctio, res integra sit, nec ne, in ea locum habet. Non obstant jura allegata, quia loquūtur in rescriptis justitiæ, in quibus habet locum ista distinctio, uti dictum sup. *de Off. deleg.* in iis enim hoc specialiter jus requisivit, ad fundandam jurisdictionem: ut non debeat istorum locorum decisio transferri ad gratias, atque ita nec privilegia, quæ gratiam continent. Non etiam obstat, *cap. Si cui nulla de Preb. in 6.* quia non loquitur de gratia facta, sed facienda, circa personam determinatam, quam concernit, qualis quia non perfecta ante mortem concedentis, per eam finitur. Dico, quam concernit; nam si concerneret ipsum delegatum, censetur facta gratia: veluti si alicui detur licentia eligendi pro lubitu Confessarium, gratia ista, etiam mortuo delegante ante electionem, nihilominus ut perfecta permanet, quia continet tantum favorem pœnitentis. Vid. latè de hac quæst. Suarez *d. l. 8. c. 31.*

31 Secundò, Per temporis lapsum, ad quod privilegium est restrictum, *cap. 4. sup. de Off. deleg.* Nam ad tempus definitum concessa eo lapso censentur revocata. Idem juris est in subiecta conditione, ut eâ cessante & privilegium cesset, quia conditio continet in se tempus. Covarr. 1. *Var. c. 15.* Suarez *c. 29. n. 5.* Et hoc, si conditio apponatur ad conservationem privilegii; nam si apponatur ad fieri, non pendebit conservatio à conditione, sed tantum productio; productum autem privilegium erit absolutum. Veluti si Pont. alicui loco pio concedat exemptionem à solvendis decimis, si Episcopus consentiat, huius consensus ponet privilegium; nec obierit, si dissentiat postea. Aliter dicendum, si concessio sit facta, quamdiu consenserit Episcopus. Sic Novitius Religionis privilegiis gaudet, donec habitum gerit; quo dimisso, amittit. Sic & ad unum actum data privilegia, illo peracto cessant, propter arbitrium concedentis. Vid. Suarez *d. c. 29. n. 7. & 8.*

32 Tertiò, Cessante caussâ finali, quæ est principalis caussa privilegii, à qua dependet & in fieri & in conservari, ut, eâ cessante, necessariò cessare debeat, *cap. Cessante sup. de Appellat.* uti carens fundamento. Et hoc in privilegio derogante juri communi; sive alterius tertii, ad cujus etiam conservationem requiritur caussa. Nam continens merum beneficium vel non requirit caussam, vel si requiratur, ut honesta & prudens sit concessio, postea tamen eâ factâ non requiritur, quod beneficium simpliciter collatum habeatur à Principe, cuius beneficia decet esse mansura. Si tamen & odium in unica tantum actione consistat, ut in dispensatione super matrimonio, manebit salvum, etiamsi caussa postea cesset, &

ad

ad casum devenerit, a quo inchoari nequeat, quia factum semel legitimè non retractatur, *c. Factum* 74. *de R.I. in* 6. Tiraq. *Tract. Cessante caus. in princ. limit.* 12. Sanchez *de Matrim. l.* 8. *disp.* 30. *n.* 14. Secus erit, si tractum habeat successivum, cum detur privilegium per modum potestatis successivè operandi, quam facit cessare caussa finalis, quâ fundatur. Dico, finalis; quia aliud dicendum in caussâ impulsiva, cuius cessatio idem non operatur, quia non est principalis caussa, quâ privilegium nitatur. Tiraq. *d. tract. in princ.*

33 Oportet autem caussa non cesset negativè, hoc est caussa quidem privilegii subsistat, usus tamen eiusdem non sit iniustus: ut si Monasterio sit concessum privilegium non solvendi decimas propter inopiam eius temporis, quod postea factum est dives, & abunde habere cœperit, non ideo cessabit privilegium. Nam licet caussa cessaverit, ut hoc statu, idem non concederetur, concessum tamen rectè conservatur citra iniustitiam, quia multa prohibentur fieri, quæ facti tenent. Quo spectat, quod tradunt auctores, post eius perfectè adquisitum non cessare gratiam aut favorem Principis, etiamsi caussa cesset cum Princeps non permiserit gratiam sub ea conditione, ut tantum duret, durante istâ causâ, sed simpliciter. Oportet, inquam, non cesset caussa negativè, sed contrariè, id est ut usus privilegii ratione mutatæ materiæ aut circumstantiarum fiat illicitus & iniustus, cum privilegium de re illicita sit nullum; ut etiam, si usus ejus sit factus illicitus, debeat dici nullum, cum eadem sit ratio in conservatione, quæ est in concessione: ut locum habeat regula. Quod pervenit ad statum, in quo incipere non posset, in eo remanere non potest, *l. Præmius* 71. §. *sed cum duo D. de fidejuss.* Veluti si remittantur decimæ alicuius Ecclesiæ, quæ dives pro eo tempore erat, postea autem mutatis rebus se alere non possit, si totâ illâ decimarum parte fraudetur. cessabit contrariè, ut & cessare debeat privilegium remissionis tamquam illicitum & alteri grave. Suarez *c.* 30. *num.* 6. & 7.

IV. Ex forma concessionis, veluti si dixerit, ***Ad beneplacitum meum, Quamdiu voluero, Donec voluero***; quæ exspirare facit concessionem solâ morte concedentis, ad quam limitata est, ut nullo actu novo sit opus, *c. Si gratiosè de Rescript. in* 6. Nam requirit eiusmodi conditio dependentiam à vita, quâ sublatâ tollitur & dependentia & voluntas. Aliter se res habet in conditione, ***Ad beneplacitum Sedis***, quæ indiget novo actu contrario, ut cesset, quia non est ad vitam concedentis limitata, sed sedis beneplacitum, quæ per successionem eadem perseverat, & durat conditio, donec revocetur. Suarez *c.* 32. *num.* 2. Covarr. 3. *Var. cap.* 15.

34 V. Per Renuntiationem expressam, id est, voluntariam abdicationem juris sibi concessi. Dico, expressam, per signum scilicet externum; quia ut expressa requiritur concessio in constituendo, & acceptatio, ita & renuntiatio atque acceptatio ejus, cujus interest, quam non ponit internum propositum, quod non exivit in actum externum, ut nihil operetur. Ubi mandatum absolutè datum non potest censeri revocatum, ex eo, quod is, ad quem dirigebatur, noluerit acceptare mandato, ignaro mandante. *c. Licet de Procurat. in* 6. cum hoc non obstante rectè is acceptet mandatum, & gesta eius teneant. Ratio huius est, quod non fiat beneficium invito; invitus autem est renuntians: & quia jure pro se introducto quivis renuntiet. Suarez *c.* 33. *n.* 21.

35 VI. Per renuntiationem tacitam, quæ colligitur ex non usu. Quod accipe non de usu negativo, quia scilicet occasio non sit data utendi privilegio; quia talis non usus non opponitur privilegio, ut illud tollere nequeat: sed de privativo, quæ est carentia sive omissio actus eo tempore, quo fieri poterat; hic enim opponitur privilegio, quia nolle uti, quando potest, est renuntiare. Dico, quando potest; neque enim impotentia, absentia, violentia caussant talem non usum, qui noceat, quia removent voluntatem. Ita Suarez *cap.* 34. *n.* 3. 4. & 5. Ubi communiter volunt decennii tempus sufficere, per *l.* 1. *D. de nundinis*; idque in iis, quæ aliis sunt onerosa, quorum interest non concedi, quibus ideo quæritur libertas, ut in *d. l.* 1. Si aliis non sint onerosa, & consistant in mera facultate aliquid agendi, non videntur amitti per non usum, eo quod aliis per non usum nihil adquiratur, ut non videatur acceptationis eius effectus.

Dein-

Deinde talis non usus per istud tempus non videtur sufficienter indicare consensum renuntiandi, nec invenitur jus aliquod disponens in talibus non usum per decennium inducere amissionem. Vid. Suarez *d. loco num. 15. & seqq.*

36 VIII. Per contrarium usum seu actionem contrariam ipsi privilegio: ut habens immunitatem à tributorum onere, illa solvat; à decimarum solutione, easdem exactas non renuat, *c. 6. & c. Accedentibus 15. h. t.* Ubi communiter vim ponunt in tacita renuntiatione, quæ ex contrario usu colligitur. Quod verum est quoad illum actum, & fructum pro ea vice privilegii; nam ut privilegium in totum tollatur, non sufficit tacita ista renuntiatio. necessaria est legitima præscriptio contra privilegiatum, qui debito tempore non utitur privilegio, quod in Ecclesiasticis juribus est 40. annorum, *d. c. 15.* Ante istud tempus legitimè completum ipso privilegio quoad substantiam suam non possunt dici privati, quibus illud competit, quia per solam contraventionem non potest quis dici renuntiare toti privilegio, nisi in eo, quo contravenerit, in actu scilicet illo, non etiam futuris. Requiritur autem Primò, ut actus illi sint ipsius privilegiarii; nam si alio fierent, non possent dici contrarii privilegio, nec illud tollerent. Secundò, ne opponatur actus exemptioni cōcessæ per privilegium, ita ut intelligatur fieri ex obligatione, quam privilegium auferebat, quia aliàs non esset contrarius privilegio. Hinc qui gerit actum privilegio contrarium, cum protestatione, quod nolit præjudicari juri suo, non efficit usum privilegio contrarium, nec illud amittit, Abbas *& alii in c. Cum accessissent 8. sup. de constitut.* Similiter habens privilegium non jejunandi in Quadragesima, si ex devotione jejunet aliquo die, non officiet suo privilegio. Latè Suarez *c. 35. num. 3. & seqq.*

37 Disputatur, An unus actus contrarius sufficiat? R. Dubitandi ansam dati in *d. c. 8.* in cujus fine dicitur, *Nisi postea Canonici contravenerint, aliquem in primicerium eligendo*; per quæ verba videtur una contraventio sufficere ad destruendum privilegium. Distinguit Abbas in *d. c. 8.* inter privilegium datum personæ singulari & communitati; ut illi competens amittatur per unum actum contrarium, addità ratione, quod in privato quælibet contraventio directa inducat renuntiationem, quia complectitur contrarium; huic verò competens non alias amitti, quam concurrente præscriptione *d. c. 6. & 15. h. t.* Dicendum tamen indistinctè, non amitti per unicum actum contrarium. In quam partem facit *l. Voluntaria C. de Excusat. tut.* quæ habet voluntariæ tutelæ munera privilegiis nihil derogare; quod & expressè sentit Felin. ad *d. c. 8. n. 30.* Ratio est, quod contrarius actus non debeat operari ultra illum casum, in quem cum possit cadere alia præsumptio, quam renuntiationis, illa adsumenda: hic autem alia cadit, scilicet quod tantum in hoc negotio, & in gratiam talis personæ actum contrarium admiserit. Nihil obstat *d. c. 8* eo quod rescriptum, de quo ibi, constiterit in unico effectu, qui in continenti fit vel tollitur, ut per unam contraventionem potuerit amitti, cum in tali materia renuntiatio quoad unum actum sit renuntiatio simpliciter. Agi autem de tali actum in *d. c.* patet, quia agitur de extinguenda præbenda, vel potius quia dicit Pont. debere manere extinctam, nisi ipsi Canonici, qui extinxerant, revocent; quæ revocatio, etiam fit per unum actum. Plura de hac quæstione Suarez *d. c. 35. n. 11. & seqq.*

38 VIII. Per Abusum; privilegium enim meretur amittere, qui concessâ sibi abutitur potestate, *can. Vbi 7 dist. 74. can. Privilegium 11. q. 3. c. Vt privilegia 24. in pr h. t.* Abusus propriè significat defectum in ipso usu privilegii, vel in his, quæ illud concernunt, idque per excessum, utendo privilegio ultra eius limites, alio tempore, loco, in materia, persona non concessis, *d. can. Vbi & d. can. Privilegium.* Aut etiam ex causa privilegii quis accipit occasionem peccandi, *c. Contingit 45. inf. de Sent. excom.* vel eius fini repugnat per pravos mores. Sic beneficiatus privilegiatus, absens studiorum causâ, studium negligens, vel alias contra finem privilegii peccans, dicitur abuti privilegio, qua de re in *c. 3. sup. de statu Monach.* & in *c. Ex parte sup. de Cler. conjug. c. unico eod. in 6.* ubi Clerico conjugati laicè viventes privantur privilegio clericali quod & habetur in *c. Ex parte 27. h. t.* Trid. *Sess. 23. c. 6 de Reform.* Suarez *c. 36. n. 4.* Sunt autem huiusmodi abusus

usus culpabiles, ut meritò puniantur abutentes: non semper tamen in universum & quoad totalem amissionem, ut patet *ex c. Cum in cunctis 7. sup. de elect.* ubi tantum in illo actu quis amittit privilegium. Non semper etiam ipso jure amittitur, sed per sententiam auferendum, *d. can. Vbi*, Suarez *d. loco n.* 8.

IX. Per revocationem eius, qui concessit; quæ citra dubium procedit in eo, qui habet supremam potestatem, ut Papa, Rex.

39

Dubitatum, An & inferiori sit ista licentia? R. Ant. Gabrielium *l. 3. Com. Opin. de jure quæsito Concl. 7. n.* 9. id ipsum negare, cum aliis, quos citat. Cuius opinio omninò quidem procederet quoad revocandum privilegium à superiore concessum, circa quod inferiori nihil est potestatis; neutiquam autem circa privilegium à se concessum, cum eadem sit potestas inferiori circa privilegia à se concessa, quæ est superiori, servatâ proportione. Nam uti datum ab hoc pendet ab eius potestate & voluntate, ita & ab illo datum, ut sicut ille revocat, ita & hic revocet: positâ enim proportionatâ caussæ paritate, ponendus & similis effectus. Nisi tamen privilegium inferioris sit confirmatum à superiore quia tunc quasi factum est confirmantis, ab ejusque pendet voluntate, ut quoad inferiorem sit irrevocabile. Vid. Suarez *c. 37. n. 11. & seqq.*

Privilegium ab inferiore concessum validè & licitè sine caussa revocat Papa, cum ab illo dependeat omnis jurisdictio inferiorum, non etiam alius superior, qui Pontifice est inferior; nisi caussa adsit justa, cum talis superior non possit inferiorem privare suâ ordinariâ jurisdictione, si justa caussa non suadeat Suarez *d. c. 37. in fine*, Sanchez *de Matrim. lib. 8. disp. 33. n. 7.*

Procedet autem hæc revocatio Primò, in privilegio, quod est concessum subdito, non etiam quod concessum & acceptatum à non subdito, ut tradunt plures, quos citat Gabriel, *d. loco concl. 6. n.* 10. Abbas in *c. Novit. n. 23. & seqq. sup. de Iudic.* Felin. *ibid. n. 8. & 10.* Suarez *d. c. 37. n. 2. & seqq.* Ratio est, quod transierit in contractum & jus illi firmiter quæsitum, quo non potest privari per alienum Principem, cui non est jus privandi rebus suis legitimè adquisitis sibi non subjectum. Quæ ratio procedit non tantum in concedente, verum & in eius successore, qui eadem persona est cum prædecessore, nec plus juris habet quoad jus concessum non subdito. Secundò, in privilegio gratis concesso, quod manet in pura ratione privilegii, id est facultatis & licentiæ, præter vel contra jus commune, etiamsi caussa nulla subsit revocationi, nihilominus erit valida; eâ ratione, quod hoc privilegium non transeat in Dominium subditi, atque ita semper pendeat ex voluntate Principis, qui mutare potest præceptum & semel oblatum revocare, quia non est firmatum in Dominio subditi. Secus dicendum, si transiverit in contractum, quia pacta & contractus cum subditis Princeps servare tenetur; ut traditum *D. de Legib.* Nascitur enim hæc obligatio ex naturali justitia, cui Princeps subiectus. Potest tamen caussa publica ei concedere licentiam revocandi, quia caussæ publicæ cedit privata. Quo facit, quod communiter traditur, posse Principem ex publica caussa quem rebus suis privare. quo casu videtur teneri Princeps recompensare, cum non postulet publicum bonum, ut quis gratis cedat juri suo. In privilegio concesso per modum donationis idem dicendum, quod dictum de quæsito per viam contractûs, cum donatio sit contractus & faciat transire Dominium in donatarium, quod ei sine caussa non auferendum per Principem.

40

Revocatio ista vel est expressa, quando fit in particulari expressis verbis, vel in generali, scilicet, *Non obstantibus quibuscumque privilegiis.* Quæ regulariter sufficit: nisi privilegia sint in Jure contenta, quæ aliquid specialius requirunt, aut eo tenore concessa, ut revocari nequeant; nisi expressâ eius factâ mentione, aut denique sint concessa per modum contractûs; in his enim generalis clausula non sufficit, sed specialis derogatio desideratur. *Gl. in Auth. Qua in provincia C. Vbi de crimine agi oportet.* Felin. *in c. Nonnulli de Rescript. in 6. Gl. in Clem. Dudum de Sepult.* Vel est tacita, quæ ex circumstantiis colligitur. Idque Primò, Si Princeps legem universalem universaliter, ut sonat, intellectam ferat, per quam abrogabitur privilegium in corpore Juris contentum, non etiam non contentum, cum legislator non præsumatur scire jus privatum, *c. 1. de Constitut. in 6.* Secundò, Per mandatum parti-

 culare,

culare, cum derogatoria clausula, quia non præsumitur Princeps habere scientiam privilegii, ut ista clausula opus sit. Quo facit text. in *l. pen. de precib. Imp. offeren.* ubi rescriptum contra jus commune elicitum non valet, nisi illius mentionem faciat; ut nec rescriptum valeat contra privilegium, non factâ ejus mentione.

III. Per sententiam latam contra privilegium, quod est in judicio exhibitum; per quem tamen modum ab eo, qui potest privilegium revocare, non tam censetur revocatum, quam reprobatum, ut quia vel male obtentum vel ex causa amissum: supponit enim sententia defectum in actu vel in jure, de quo agitur, ut si tale factum vel jus pendeat ex privilegio, sententia etiam indirectè cadat in privilegii qualitatem, *c. Suborta sup. de Sent. & re judic.* quam non immutat, sed insufficientem declarat ad jus illud obtinendum.

IV. Per novum privilegium; per quod tamen non videtur prius tolli, nisi ejus mentione habitâ, ut patet *c. Veniens 19. ubi Gl. in V. nullam sup. de Præscript.* ex ratione, quod posterius videatur subreptitie impetratum à Principe ignorante primum, *arg. c. 1. de Constit. in 6.* Et hoc, sive utrumque sit generale, sive utrumque speciale, sive prius sit speciale, posterius generale, quia nihilo magis speciale auferri potest, *c. Generi 34. de R. I. in 6.* Ita ferè Suar. *c. 39. n. 1. & seqq.*

41 Dubitatur, Si generale sit prius, an per speciale subsequens ei derogetur? R. Videri idem dicendum, scilicet nec eo casu valere posterius contra prius, ex eadem ratione subreptionis est caussa ignorantiæ ipsius concedentis. Facit tamen *d. c. Generi* aliter sentiendum esse propterea quod in toto jure generi per speciem derogetur, etiamsi in specie subjuncta nulla fiat mentio prioris: censetur enim Princeps concedendo generalem favorem, non auferre sibi facultatem alicui specialem gratiam largiendi; & ita responsum est in *c. Dudum 14. §. Nos igitur & cap. Quamvis 38. de Præb. in 6.* Suarez *d. c. 49. n. 6. & seqq.*

42 Quoad effectum revocationis, si facta per legem publicam, ille non obtinebit, nisi lex sufficienter fuerit promulgata; non à die ipsius promulgationis, sed post tempus necessarium ad obligationem legis, qua de re supra *de Constitut.* Si verò facta privatim, effectum demum sortietur revocatio, ubi promulgatio fuerit intimata, aut ad notitiam ejus pervenerit, ut eo usque rectè eo utatur excusatus per justam ignorantiam. Ubi non est opus, privilegiatus acceptet revocationem, cum etiam eo invito fiat.

43 Q. An possit dici revocatum, destructo loco vel corpore, cui competit? R. Si locus destruatur per habentem potestatem ex instituto, sublatâ spe restitutionis, extingui jus omne illi cohærens, tamquam destructo fundamento in perpetuum, cui cohæret. Si verò per vim hostium aut casu diruatur, cum spe refectionis, salvum esse loco suum jus. Ubi aliud est, quod pavimento, eique nude sumpto adhæret, veluti consecratio, quæ etiam salva est, loco destructo, qui in profanos usus converti nequit, *l. Æde sacra D. de contrah. empt.* aliud verò, quod templum respiciat, quale vel tale est, usus ejus præcisè requirat illum locum, vel non, ut etiam alibi fieri queat. Hoc casu ne quidem suspenditur privilegium, quia pro illo etiam tempore per habitudinem ad locum manet in personis, quæ uti possunt hoc privilegio etiam alio in loco: illo verò casu pro tempore suspenditur quidem privilegium, extructo tamen loco iterum reviviscet, *l. Cum loca 36. D. de Relig. & sumptib. funer. c. Quia monasterium sup. de Relig. domib.* Ita Suarez *de LL. lib. 8. c. 5. n. 6.*

44 Quæri denique posset, An innovatio privilegii quid novi juris tribuat? R. Si innovatio fiat in forma communi, nihil novi eam tribuere, nec facere privilegia revocata aut amissa restitui, sed tantum ea, quæ fuerunt, conservare, ut respondit Pont. in *cap. Ex parte*, & clarius in *c. Quia intentionis 29. h. t.* Ubi nihil faciet subjectum verbum, *Confirmamus de novo*; nam & talia verba respiciunt jus competens, ut respondit Julius II. in *Bulla incip. In militantis* 1504. Ratio est, quia proprietas verbi *innovandi* non inducit vi suâ interpretationem novæ concessionis privilegii vel invalidi vel revocati, cum, ut rectè ait Abbas *Conf. 67. n. 3.* petens renovationem non supponat caducitatem, sed potius valorem privilegii, & ideo petere, ut vetustate suâ non pereat, *can. Longinquitate* 12. *q. 2.* Deinde hæc innovatio non desiderat caussæ cognitionem, sine

qua

qua non conceduntur nova privilegia. Quod si innovatio fiat ex certa scientia, conferet ea jus novum, & faciet revocata vel amissa privilegia restitui. Talis enim, cum contineat favorem Principis ex certa scientia, & consequenter ex plenitudine potestatis, est amplè interpretanda, tam ex parte personæ, quam modi, ut habeat vim novæ concessionis. Abbas *ad c. 4. n. 4. sup. de caus. possess. & propriet. & c. Inter 6. n. 9. & ibi* Felin. *sup. de Fide instrum.* Inspicienda tamen hac in re verba, Vide latè Suarez *d. lib. 8. c. 20.*

Cæterum cuivis concessa sua privilegia sunt servanda, nec ea violanda, *c. Quanto 26. h. t.* etiam quoad exemptiones Monasteriorum & Ecclesiarum ab obedientia Episcopali, quibus ab Episcoporum subjectione se subtrahunt. Minus tamen eas aliqui probant, quod eiusmodi immunitates experimento compertum sit, obfuisse potiùs quàm profuisse monasticæ observantiæ, cum exemptis præbeant occasionem laxioris vitæ, & per impunitatem nutriant pestilentiam, perturbationemque in jurisdictione Episcoporum excitare soleant. Unde rectè Conc. Trid. *Sess. 6 c. 3. & Sess. 24. c. 11. de Reform.* delegavit Episcopis auctoritatem corrigendi Monachos extra Monasterium delinquentes. Et hoc etiamsi intra claustra Monasterii degant, si peccatum extra illud sit commissum. *Sess. 25. c. 14. de Regularib.*

TITULUS XXXIV.

De Purgatione Canonica.

SUMMARIUM.

1. *Pœna non inferenda nisi plenè probatis criminibus.*
2. *Purgatio Canonica unde dicta, à quo & cui indicenda.*
3. *Forma hujus purgationis.*
4. *Compurgatores quot & quales adsumendi.*
5. *Modus purgandi per sumptionem Ven. Sacramenti.*
6. *Per juramentum ad Martyrum reliquias.*
7. *Effectus purgationis Canonicæ.*
8. *Purgatione legitimè peractâ an reus iterum accusari possit?*
9. *Pœna rei deficientis in purgatione.*

1 HActenus de criminibus: superest agatur de pœnis, quæ criminibus sunt propositæ, non inferendæ, nisi de iis liquido constet, vel per confessionem rei, aut alias probationes luce meridianâ clariores, *l. fin. C. de probat.* vel quia alias notoria sunt de facto, in quibus frustra probatio exigitur, *c. Cum dilectus 15. h. t.* cum habito fine non curetur de mediis. Quia tamen interdum crimina plenè probari nequeunt; quilibet enim quantum potest crimen suum occultare studet: ne impunita relinquantur, & ut tollatur liberior peccandi ansa, receptum reo infamato indicere purgationem, id est ostensionem innocentiæ super crimine objecto.

2 Est ea duplex, alia Vulgaris, de qua *Tit. seq.* alia Canonica, ita dicta, quod idonea visa sit & probata Canonibus. Quæ indicenda à judice competente, quia ab alio indicta non relevaret, *d. c. 15. in fine.* Non indicenda nisi infamato apud graves viros, *d. c. 15. c. Inquisivisti in fine sup. de accusat.* Ubi multum potest judicis boni arbitrium, qui habeat personæ & circumstantiarum rationem, inspiciatque si suspiciones sint verosimiles, *c. 4. h. t.* si ortum habeant ex probabilibus conjecturis, *c. Cum in juventute 12 h. t.* si aliter probari non possit crimen, quia accusator deest, *c. 2. & c. Ex tuarum 8. h. t.* Est enim hæc purgatio tantum subsidiaria. Ubi & judicis erit præmittere caussæ cognitionem super infamia, ne quid temerè attentetur, viri boni vita in dubium vocetur, *d. c. 12.* Contingit enim à malevolis infamia virum bonum aspergi.

3 Forma hujus purgationis est, quod reus, si non sit vilis persona, *c. 1. h. t.* tactis Evangeliis jurato adserat, se crimen objectum non commisisse, per se, aut interpositam personam, *c. Quoties 5. in fine h. t.* Ubi minimè sufficiet jurare, à crimine se esse immunem, quia cum per confessionem quis fiat immunis à peccato, contingeret judicem decipi, *c. fin. h. t.*

4 Accedant & compurgatores, qui reum noverint, *d. c. 8. & c. 10. h. t.* famæ honestæ & vitæ probæ, *c. 7. & c. Cum dilectus 11. h. t.* quos sufficiet toleratos esse ab Ecclesia, ut bonæ

famæ in suis Ordinibus ministrantes, non condemnatos in judicio pro crimine, *c. Constitutus 9 h. t.* Et quia fieri potest, ut etiam innocenti, peregrino forte aut pauperi, impossibile sit habere compurgatores, eo casu reo subveniendum esse tradit Abbas in *d. c. 10. in fine.* atque in casu, quo non possint haberi Clerici compurgatores, etiam laicos admitti posse, & si viri haberi nequeant, etiam fœminas; alias soli juramento rei standum esse, per *Gloss. in c. Cum P. 10. sup. de accusat.* Cæterum compurgatores non jurabunt de veritate, sed de credulitate, quod scilicet putent reum verum jurasse, & super crimine objecto temere infamatum, *d. c. 5. in fine & c. de testib. 13. h. t.* Numerus testium non est determinatus, sed arbitrarius, ut patet ex *d. c. 8. & 10.* pro criminis enormitate, infamiæ modo & personæ qualitate. Non tantum viros gravat hæc purgatio, verum & fœminas, ut patet ex *c. 3. h. t.* Et de Sophia Regina testatur Cromerus, *lib. 3. Hist. Polonia*, accusatam de adulterio se purgasse suo & septem honestarum ac nobilium fœminarum jure jurando.

5 Fuit & olim frequens modus purgandi per sumptionem Venerabilis Sacramenti, ejusque usus etiam in summis Pontificibus, qui super gravioribus criminibus diffamati, se hâc viâ purgarunt. Exempla refert Del-Rio *Disquis. Magic. lib. 4. c. 4. q. 3.* Et Gregorius VII. impetitus variis criminibus ab Henrico IV. Imp. purgavit se susceptione Ven: Sacramenti, cum interpretatione, ut, si crimina objecta commisisset, susceptio Sacramenti tenderet in perniciem animæ ejus. Hostien. in *Summa h. t. § ult.* Lamb. Schafnaburg. in *Chronico ad an.* 1077. Quo spectat *can. fin. II. q. 5.* ubi per Missæ celebrationem jubetur Episcopus aut Presbyter ostendere suam innocentiam.

6 Fuit & usitata purgatio per juramentum ad Martyrum reliquias, ut tradit Baron. *Tomo 5. Annal. an. 412.* & patet ex variis locis II. *q. 4.* Eiusque usus receptus in foro sæculari, non tamen passim, ut tradit Jul. Clar. *Pract. Crim. §. fin. q. 63. n. 5.* nec facilè hoc modo, utendum judicibus, cum sit fragilis, fallax, & incertus, ut aliqui non malè vocent periculosissimum remedium.

7 Effectus purgationis Canonicæ est, quod legitimè peractâ purgatione absolvatur reus: *can. Habet II q. 4.* Nisi fortè aliqua qualitas sinistram caussans suspicionem mereatur pœnam; ut si reus fuerit familiaris hæreticis, licet ab hæresi se purgaverit, manet tamen suspensus ab officio, donec sopiatur scandalum, *d. c. 10. in fine.* Dico, legitimè peracta; nam si modo illicito, veluti per aquam frigidam, non relevabit ista purgatio, sed iteranda debito modo, *d. c. Ex tuarum 8 h. t.*

8 Quid si legitimè peracta fuerit, an postea denuò accusari poterit reus? R. Hoc posse videri, ex eo, quod per purgationem occultentur crimina, ut ait Gloss. in *d. can. Habet.* Pro qua parte facit *can. Mennam II. q. 4.* ubi purgato iterum indicitur purgatio, cessante accusatione. Facit &, quod non tam videatur absolutio facta absolutè, quam ab instantia aut sub conditione, si accusator non comparuit. Ratio est, quia absolutio fuit facta per probationes non integras, cum testes jurent tantum de credulitate, ut non impediat per novas probationes accusationem integrari, per *l. Admonendi D. de jurejur.* vult tamen Gloss. *fin. ad d. c. Mennam* non posse de novo accusari, hoc argumento, quod post rem judicatam non admittatur accusatio; iuramentum autem maiorem auctoritatem habeat quam res iudicata, *l. 2. D. de Iurejur.* Idem habet *Gloss. fin. in d. c. 8.* Vid. Abbas in *d. c. 8 in fine*, Hostien: *hic in Summa num.* 6. Goffred. *ibid. numer.* 4.

9 Quod si reus in purgatione defecerit, pro convicto habebitur, punieturque secundum Canonicam pœnam, quæ est depositio à beneficio & officio, & detrusio in Monasterium ad agendam pœnitentiam, si mereatur criminis gravitas, *d. c. in fine.* Ratio huius est, quod præsumptio probabilis orta ex infamia transeat in violentam per defectum in purgatione: ex ea autem quis condemnari potest, uti dictum sup. *de præsumpt. n. 11.* Adeò ut etiam brachio sæculari tradi possit reus ob criminis qualitatem & pœnæ. Ubi tamen monet Menoch. 2. *Arbit. casu* 274. ex Bern. Diaz. in *Pract. Crim. Can. c.* 149. *n.* 2. non esse reum puniendum pœnâ ordinariâ, sed arbitrariâ. Vide dicta sup. *d. tit. de præsumpt. nu.* 12. Potest & pendente purgatione suspendi reus ab officio

officio & beneficio, si ea sit criminis gravitas, *d. c.* 10. quæ restituentur, peractâ purgatione, nisi quid aliud sit, quod reum gravet, ut in *d. c.* 10.

TITULUS XXXV.

De Purgatione vulgari.

SUMMARIUM.

1. *Purgationis hujusmodi variæ.*
2. *Probatio sagarum per aquam.*
3. *Sanguis erumpens è cadavere occisi an arguat præsentiam occisoris?*
4. *Provocatio ad divinum judicium an licita?*

1 IN usu olim fuit multiplex purgandi genus, secundùm diversos gentium mores, nullo legitimo usu inductum, sed vulgi quâdam usurpatione, observationeque superstitiosâ potius quàm religiosâ, ut rectissimè nominentur vulgares purgationes. Eo spectant duella, *c.* 1. *&* 2. *h. t.* ne quidem lege veteri probata, *can. Monomachiam* II. *q.* 4. de quibus sup. *de Clericis pugnant in duello*, Del-Rio, *Disquis. Mag. lib.* 4. *c.* 4. *q.* 4. *sect.* 2. Probatio item per ignem, prunas ardentes, ferrum candens, aquam calidam sive ferventem, frigidam; quæ si manu quis tangat, pedibus calcet, aut membrum totum immergat, illæsus probabat suam innocentiam, de quibus passim II. *q.* 4. Cuiusmodi metiro peregrina judicia vocantur in *c. Ex tuarum* 8. *sup. tit. prox.* & damnantur tamquam superstitiosa & fallacia, per quæ sæpè innocens damnetur, *c.* 1. *&* 2. *h. t.* (contra regulam, quæ habet, præstare nocentem dimitti, quàm innocentem damnari, *l. Absentem in princ. D. de pœnis.*) noxius verò dæmonum præstigiis liberetur, ut rectè eiusmodi proba vocetur popularis in *can. Mennam* II. *q.* 4. & superstitiosa adinventio in *can. Consuluisti ead. q.* ubi Stephanus Pont. examen per ferrum candens & aquam ferventem prohibet, non tantum duo illa genera superstitiosa judicans, sed omnia alia, ut rectè ibi supplet Gratianus. Credo equidem aliquando rem evenisse, & alicuius innocentiam ita esse declaratam, fuitq; ille mos diu observatus cum felici successu, ut videre est apud Del-Rio *d. loco sect.* 3. *&* 4. Covar. 4. *Var. c.* 23. *&* *ibi* Vffel. sed ad miraculum spectat, quod poscere non necessarium, est tentare Deum, ut jure sit sublatus & prohibitus, *c.* 3. *h. t.*

2 Huc pertinet proba olim passim usitata, in Germania præcipuè, quâ veneficæ undique rasæ aquis injiciuntur, & si submergantur, innocentes habentur; si verò supernatent, noxiæ: Superstitiosa enim est, & proinde à judicibus non frequentanda, ut multis probat Del-Rio *d. c.* 4. *q.* 5. *sect.* 1.

3 Sanguinem erumpentem è cadavere interfecti volunt quidam indicare præsentiam occisoris. Quæ res omninò dubia est & videtur spectare ad probationem vulgarem, & ne quidem sufficere sola ad indicendam quæstionem, ut probatum D. *de Quæstionib.*

4 Provocatio ad divinum judicium nihil quidem superstitionis habet, res tamen est plena periculi, nisi vitæ sanctitas adsit, nec facilè attentanda; quamvis sit sine peccato, si fiat extra vindictæ cupiditatem, desperationem, vanitatem, aut aliam vitiosam adfectionem. Nisi per notoriam iniustitiam oppressus provocet bono fine, ut appareat provocantis innocentia, aut iniquus judex terrore perculsus desinat ab oppressione & concussione. Certum est, esse letale in eo, qui injustè citat, quod graviter sigillet famam eorum, quos citat. Qui si constet de justitia judicii, rectè citationem talem contemnunt, cum justo judici non supplicium, sed præmium sit exspectandum à Deo. Quod si anxietas premat judicem citatum super sententiæ justitia, malè facit contemnendo citationem; rectiùs si diligentius examinet ac perpendat, si quod gravamen potuerit intulisse, idque emendet, cum sit facilè, ut peccetur. Exempla hac super re plura ènumerat Del-Rio *d. c.* 4. *q.* 4. *sect.* 6. & alii, quamvis non mereantur fidem.

* * * *

TITULUS XXXVI.

De Injuriis & Damno.

SUMMARIUM.

1. *Delinquens tenetur ad injuriarum & damnorum satisfactionem.*
2. *Sive per se, sive per alium damnum dederit.*
3. *Tenetur & ad detrimentum omne inde secutum.*
4. *Modo damnum dolo aut culpâ datum sit.*
5. *Ex delicto alteri imputato an is teneatur.*
6. *Damnum levi aut levissimâ culpâ datum quatenus obliget ad restitutionem.*
7. *Litigans temerè tenetur ad litis expensas.*
8. *Qui qualiter à restitutione facienda excusentur.*
9. *Mulier adultera an & quatenus teneatur de damno vera & legitima proli dato.*
10. *An reus excusetur, si restitutio fieri non possit sine jactura rei familiaris?*
11. *Quid si talionis pœnam sustinuerit?*
12. *An & destruens ædes intermedias, ut suas salvet ab incendio?*
13. *Restitutio cui facienda.*
14. *Res à fure accepta an ei reddenda?*
15. *Creditori creditoris, prodigo &c. an rectè fiat restitutio?*
16. *Restitutio facienda & ratione lucri cessantis.*
17. *Cujus sumptibus sit facienda.*
18. *Ad restitutionem tenetur etiam heres.*
19. *Repressalia prohibita quoad Clericos.*
20. *An licita in laicis?*

1 PRobato crimine dilucidè, ex quo injuriæ & damna aliis data sunt, ad eorum satisfactionem teneri reum consequenter traditur; ita dictante & æquitate, quæ nulli invito patitur inferri iniquam conditionem, *l. Non debet* 74. D. *de R. I.* & necessit. 4. c, cum non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum, *c. Peccatum de R. I. in 6.* Non tenetur autem reus in omne id, quod læso abest, sive in bonis, per ablationem aut per impeditam adquisitionem, sive in fama, per criminis non tantum falsi objectionem, sed & veri detectionem, occulti tamen, cum publicè probus habitus jus habeat, ut non judicetur improbus. Quo modo Covarr. *1. Var. c. 11. n. 6.* eum injuriarum teneri adserit, qui crimen verum objicit, nisi vel Reip. intersit illud manifestari vel agatur de damno futuro avertendo. Idem tradit Navarr. in *Summa c. 18. n. 31.* & traditum *D. de Injur.*

2 Ubi non distinguendum, per se quis damnum dederit lapide, an per alium, ei mandando, consulendo, cooperando, participando, non impediendo, cum teneretur & posset, qua de re Navar. in *Summa c. 17. & seqq.* Covarr. *ad d. c. Peccatum p. 2. §. 12.* Per servos etiam aut animalia damnum datum à domino est resarciendum, *c. 3. h. t.* nisi dando noxæ servum vel animal liberare se velit, *c. fin. h. t.* Quæ noxæ deditio non habebit locum in animali fero, quod habuit, & damnum dedit, eo quod in culpa fuerit dominus tale animal non custodiendo cum sciret damnum date solere, *d. c. fin.* Culpa autem domini interveniens facit eum teneri ad veram æstimationem, non etiam liberari noxæ dedendo, *l. Si servus D. de noxal. action.* Nam ea res tantum locum habet in casu innocentiæ domini, cui non debet fervi aut animalis nequitia esse nociva ultra ipsorum corpora, *Instit. de noxal. act. in princ.* Sic & pro jumento, quod depastum est alienâ segetem aut vineam corrupit, damni æstimationem restituit, *c. 4. h. t.*

3 Non tantum autem ipsum damnum datum restituendum, *c. 5. h. t.* sed & omne detrimentum, quod inde secutum. Sic qui incendit domum alterius, non tantum de incendio tenetur, verum & de sublatis aut amissis ea de causa, qui ultra tres annos pœnitere jubetur, *c. 6. h. t.* Sic & omne damnum, quod contigit per injustam missionem in exilium, refundi jubetur in *c. Olim 7. h. t.*

4 Hæc ita obtinent, quatenus dolo aut culpâ datum damnum, etiam levi aut levissimâ, secundùm contractûs naturam; quo modo damnum etiam levissimâ culpâ datum prosequitur L. Aquila, *l. In L. Aquila 44. D. Ad L. Aquil.* Casu contingens damnum domino communiter reputatur; uti & quod datum à furioso, infante, quia sine sensu datum, nisi culpa aut mora casum præcesserit. Hinc dictum supra *de Furt. n. 12.* rem furto subreptam fortè interemptam ante restitutionem cedere damno furis, propter ejus moram. Cisternam

Retnam quoque fodiens, & apertam relinquens, si in eam inciderit alterius animal, tenetur reddere pretium, *c.* 2. *h. t.* si eo loci fecerit, ubi facere non licuit, *l. Qui foveas* 28. *cum lib. seq. in pr.* D. *Ad L. Aquil.* 7. §. *praterea D. Quod vi &c.* nec præcavit sufficienter, ne damnum contingeret, quia tunc per accidens contingit, nec imputatur, *d. c. fin. in fine h. t.*

5 Quid in casu, quo delictum Mævii imputatur Titio, cui inde gravia damna acciderunt, an ea Mævio imputanda; R. Videri non imputanda, neque eum teneri ad restitutionem, quod per accidens acciderint, respectu Mævii, per improbitatem Judicis aut deferentium. Quo facit, quod supradictum, *de Homic. n.* 71. ideo non incurri irregularitatem propter cædem illatam tertio, etiamsi eam intentionem habuerit, aut præviderit posse imputari Titio. Dicendum tamen, hoc in casu, si probabiliter prævideit alteri imputandum delictum, teneri eum ad damnum inde secutum, sive intenderit idipsum, sive non; cum fuerit in culpa, & sufficientem caussam damni voluntariè dederit, qui videns, unde damnum caussari alteri possit, nihilominus operatur. Quo facit *l.* 1. §. *Denique Marcellus* D. *de aqua pl. arc.* ubi in suo fodiens, & avertens vicini fontem non tenetur, nisi animo nocendi id faciat. Nec obstat, non caussari ex eo irregularitatem, quia ad eam non sufficit sola intentio, sed requiritur cooperatio, quam non ponit intentio aut prævisio imputationis. Quod si non cogitârit, delictum alteri imputatum iri, non tenetur se prodere, quod merè per accidens illi infligitur. Vid. Pet. à Navarr. *de Restitut. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 79. Roya *Decis. Lituania* 3. *n.* 360. *in fine.*

6 Quod dictum de levi & levissima culpa, ab aliquibus in dubium vocatur, qui negant tali culpâ caussatum alteri damnum ad restitutionem obligare; eâ ratione, quod non alias restitutionis obligatio caussetur, quam quatenus damnum illatum, peccati mortali intermedio, quod non ponit istud genus culpæ. Unde Gomez 3. *Var. c.* 2. *nu.* 5. tenet, reum in conscientia non teneri ad restitutionem ante sententiam. Navar. *d. c.* 1. *n.* 57. Dicit tamen Pont. in *d. c. fin h. t.* etiam ex imperitia teneri damnum caussantem, quam & levissimæ culpæ adscribi patet ex *d. l.* 44. Facit & conventio teneri aliquem ad damnum, quia contractui dat legem.

7 Damnis adnumerantur expensæ litis, quas temerè litigare convictus meritò refundere cogitur, *l. Properandum* §. *Sin autem C. de Iudiciis, & c.* 4. *inf. tit. seq.* Differre has ab aliis damnis acceptis ex eo patet, quod juramentum super damnis acceptis non repetendis emissum non extendatur ad expensas litis, quas jurans, non obstante tali juramento, nihilominus repetet, *c. pen. h. t.* Accipiendum enim illud strictè, ut minimum noceat juranti. Unde vulgaris Practicorum formula sigillatim damna, expensas, & interesse petendi.

8 Facienda autem hæc restitutio ipsi læso, eiusve hæredi, si notus sit, pro modo læsionis, & ordine juris, nisi vel compensatio liberet, *l. Si ambo* 10. *D. de Compensat.* vel condonata sit restitutio à læso, quia quilibet jure suo renuntiat; vel ea sit impossibilis simpliciter, cum ad impossibile nemo teneatur; vel per accidens, quia reus pauper, qui excusabitur pro tempore durantis paupertatis, quamvis non habens in ære luat in pelle quoad pœnâ Reip. debitam ratione delicti, non etiam debiti ex contractu, ut dictum D. *de Pœnis.* Facit & respectus ad bonum ordinis superioris, sine cuius detrimento non potest fieri restitutio, ab ea excusari reum, cum eius jacturam nemo teneatur subire propter restitutionem bonorum ordinis inferioris. Hinc res furto sublatæ etiam ab habente amplum patrimonium non sunt restituendæ, si restitutio non possit fieri, salvo honore & famâ, ut dictum sup. *de Furt. n.* 15. Si tamen possit secreto fieri restitutio, ad hoc laborandum reo, qui alias non excusaretur à gravi peccato. Quod multò magis dicendum, si restitutio non possit fieri salvâ vitâ, quæ in periculo per eam constitueretur, propter proditum crimen ex restitutione. Vid. Navar. in *Summa c.* 17. *n.* 98. Azor *p.* 3. *lib.* 4. *c.* 39. §. *Quarta difficultas.*

9 Hinc patet, quid dicendum de muliere, quæ ex adultero concepit, eum defraudatione veri hæredis. Nam R esp. teneri omnino ad restitutionem propter damnum veræ & legitimæ proli datum, cujus patrimonium dividitur cum filio illegitimo. Si tamen non possit fieri restitutio sine gravi infamia sui, aut periculo

culo vitæ, quia crimen prodere deberet, excusari eam, cum ratio non ferat, ut pro commodo alterius aut vitæ periculum aut famæ jacturam subeat. Est enim inter hæc magna inæqualitas, dona quippe æstimabilia, non vita aut fama. Et ita habet communis sententia, non teneri talem mulierem revelare etiam filio isti ex adulterio concepto, qui non tenetur stare dicto matris, nec tenetur mater se infamare coram filio, apud quem bona fama non est parvi æstimanda. Facit pro ista parte quod rescripsit Innoc. in *c. Officii 9. inf. de Pœnit. & Remiss.* non esse denegandam pœnitentiam mulieri, quæ partum sibi supposuit, & eam rem meruerit indicare marito, eo, quod foret sibi periculosum. Non minus periculum, imò maius est in casu præsenti, quod mariti ægerrimè ferant adulteria conjugum Vid Navarr. *in Summa c.* 16. *n.* 43. *d. c.* 17. *nu.* 8. & 9. & *c.* 18. *n.* 47. Covarr. *ad c. peccatum p.* 2. *in pr. n.* 4. & 8. Navarr. *de Restitut. lib.* 2. *c.* 4. *n.* 848. & *lib.* 3. *c.* 1. *n.* 151.

10 Illud quæsitum, An si restitutio non possit fieri sine jactura rei familiaris, excusetur reus? R. Aliquos id negare, ex ratione, quod, cum versetur & veri creditoris detrimentum, & debitoris, jus veri domini sit potius, quàm alieni. Dicendum tamen, si ratione statûs & dignitatis pateretur grave damnum ex restitutione debitor, ex dilatione autem leve tantum creditor, posse differre debitorem. Quis enim non admittat potius dilationem, quàm urgeat restitutionem, quæ fieri nequit, nisi venditis rebus vili pretio? Covarr. *d. loco n.* 2.

11 Non tantum damnum datum restituendum, verum & lucrum cessans; neque enim & hoc alicui auferendum, cum quando de interesse agitur, & lucri ratio habeatur, non etiam damni tantum. Quo modo percutiens aliquem lapide vel pugno, tenebitur illi ad operas intermissas & impensas in Medicum ac Chirurgum factas, *c.* 1. *h. t.* Deformitatis ratio non habetur, cum liberum corpus æstimationem non recipiat, *Gl. in d c.* 1. *l.* 3. D. *Si quadr. paup. fecisse dic.* Quo modo si per cicatricem contingens deformitas virginem à nuptiis cum divite averteret, damnum hoc resarciri utiliter peti potest. Gomez. 3. *Var. c.* 6. *num.* 11. Covarr. 2. *Var.* 10. *num.* 7. *vers. Quarta.*

12 Quid si talionis pœnam sustinuerit reus, an liberabitur? R. Per eam satisfieri quidem Reip. non etiam parti læsæ; cui proinde superest actio ad damnum resarciendum. Quo facit, quod ex crimine possit agi & criminaliter & civiliter, cum diversæ sint actiones. Navarr. *c.* 15. *n.* 25. Covarr. *d. loco*, Gomez 3. *Var. c.* 3 *n.* 37.

13 Quid si quis ut suas servaret ab incendio, intermedias ædes destruxerit, an excusabitur? R. Non alias videri excusandum, quam si ignis jam pervenerit ad ædes, cum non possit videri damnum dedisse ædibus perituris, *l.* 7. §. *est & alia* D. *Quod vi & c.* Facit, quod *l.* 1. & 2. *D. Ad L. Rhod. de jactu* succurratur ei, cuius res sunt amissæ, levandæ navis caussa, quod earum missio salvas fecerit alias res; quæ ratio & hic obtinet. Responsum tamen simpliciter non teneri, in *l. Si quis fumo* 49. §. 1. *D. Ad L. Aquil.* eo quod injuriam dedisse videri nequeat, qui justo metu incendii alienas ædes interc. dit: quo modo & simpliciter agi de damno, quod injuria absit, negat Jurisconsultus in *l.* 3. §. *quod ait* D. *de incend.* Ut non obstet *d. l.* 7. quia versatur in casu, quo nō subest iniustus metus. Non obstat etiam *d. l.* 1 & 2 quia loquuntur in casu, quo unius res non magis erat mittenda quàm alterius, ut eius, quæ missa, reparatio meritò petatur.

14 Facienda itaque restitutio, & quidem vero domino. Nam cum restitutio sit damni recompensatio, ipsa justitiæ ratio postulat, ut ei fiat, cui damnum datum, ut sit adæquatio rei ablatæ. Ubi justus possessor interdum domino præferendus, uti creditor in pignore ablato, qui potior est domino, donec durat pignus. Commendatario quoque res subrepta eidem reddenda, ut & fulloni, propter jus, quod habent, Navarr. *d. c.* 17. *n.* 28.

15 Q. An res accepta à fure ei reddi possit? R. Id velle Navar. *d. loco n.* 27. alios verò negare, propterea quod illi sit facienda restitutio, cui damnum illatum, qualis est dominus: verumtamen distinguendū videri, ut si bonâ fide titulo emptionis res sit accepta à fure, non teneatur eam restituere domino, sed possit reddere furi, ut pretium recipiat, quia cum sit inno-

innocens potest se servare indemnem. Quod si malâ fide acceperit, non alias restituere potest furi, quam si probabiliter credat, quod ex furis manibus sit perventura ad Dominum; tunc enim nulla fit Domino injuria, cui aliàs damnum daret. Vid. Navarra *de Restitut. lib. 4. c. 2. n. 17.*

16 Creditori creditoris quis restituendo non alias liberatur, quàm si ea restitutio creditori primo proficiat, sive directè sive indirectè, juxta dicta ad D. *de Solutionib.* Prodigo quoque & furioso non rectè restituitur res, quippe re suâ ab usuris, *l. Bona fides D. Depositi*, cum sui non sint compotes. Unde compoti mentis rectè restituitur, etiamsi re sit abusurus, quia liberum illi rerum suarum est arbitrium, cui proinde invito male denegatur restitutio, ut non possit ea restitutio dici cooperatio peccati. Dilatio tamen non potest videri iniusta, cum ideo sit facienda restitutio, quia detentio alieni in detrimentum Domini vergat; quod non subest in casu, quo detrimentum caussatet ipsa restitutio. Navarra *d. c. 17. n. 63*

17 Solet etiam dubitari, Cuius sumptibus facienda sit restitutio? R. Non esse quæstionem in restituendo eo, quod ex Domini voluntate habetur, hoc enim restituendum secundùm tacitam aut expressam conventionem, aut ubi legitimè petetur: tantum dubitari de eo, quod injustè acceptum restitutioni est obnoxium. Et dicendum, onerari ipsum debitorem; ex ratione, quod Dominus sine culpa sua gravari expensis aut damnificari non debeat, sed potius ipse iniquus debitor. Neque hoc est eum ad plus, quam ad restitutionem rei obligare, quia istæ expensæ sunt medium restitutionis, ad quas per accidens teneri debitorem facit absentia creditoris. Ubi tamen videtur posse repetere id, quod impedit, neque enim id donare cogitur creditori, qui non debet fieri locupletior alieno damno: uti & impensas imputare, quas migrando & rem deferendo secum fecisset, quia & hoc casu lucrum caperet creditor, & debitorem damno adficeret propter mutationem domicilii; ut, si nullas fuisset facturus; omnes ferre debeat debitor iniquus, ut rectè tradit Covarr. *ad cap. peccatum p. 1, in pr. n 9.*

18 Porrò ad restitutionem non alius tenetur, nec actione impeti potest, sive ex contractu sive ex delicto, nisi qui debet, eiusve hæres, qui tenetur exonerare conscientiam defuncti, non tantum in casu, quo pœnitens defunctus est eius auctor, sed etiam impœnitens, ut dictum sup. *de Sepult.* non ultra tamen, quam vires ferunt hæreditatis. Alius ergo pro alio non tenetur, argumento eorum, quæ traduntur *C. Ne uxor pro marito, & Ne filius pro patre.*

19 Unde est, quod S. Pont. in *c. 1. eod. in 6.* pignorationes, quibus alius pro alio prægravatur, & alter pro altero capitur, eiusve bona arrestantur debiti alieni nomine, quod luere cogitur, contra Clericos aut eorum bona fieri prohibet. Eas barbaro vocabulo *Repressalias* vocant, Græco *ἀνδροληψίαν.* Prohibet autem sub pœna excommunicationis, si singularis persona eas concedat; si verò universitas, sub pœna interdicti. Loquitur verò Pont. de prohibitione quoad personas Clericorum, eorumque bona.

Unde dubitatum, An licitæ sint quoad laicos? R. Posse videri, eiusmodi pignorationes esse improbas, & improbandas, nihil obstante consuetudine, quam Pont. potius abusum judicat; licet de Clericis tantum loquatur, ex ratione tamen, quæ & in laicis obtinet, quod iniquum sit, unum luere delictum aut debitum alterius. Unde & pignorationes istas vocat ibi legibus graves, æquitati naturali contrarias, quæ non fert ex culpa aliena innocenti pœnam infligi, quæ tantum suum sequitur auctorem, *l. Sancimus C. de pœnis* Facit quod in *Nov. Ut non fiant pignorat. 52. §. 1.* dicat Imp. non habere rationem, alium esse debitorem, alium verò exigi; & quod à justitia sit alienum, ob culpam alterius & crimen innocenti infligi pœnam, *l. Crimen 26. D. de pœnis.* Est tamen hoc jus antiquissimum, ut videre est apud Covarr. *ad d. c. peccatum p. 2. §. 9. n. 4.* & sustineri posse videtur, quod sæpè non sit alius modus consequendi reparationem injuriæ vel damni, aut aliquod debitum ab aliquo populo vel eius subdito. Facit textus in *can. Dominus XXIII. q. 2.* ubi rectè bello impetitur populus, qui vindicare negligit, quod à suis improbè factum; cùm non videatur omninò extra culpam negligens vindicare suorum improbitatem, vel justitiam super debito facere recusans, aut differens, scelerisve auctorem

ctorem ibi latitantem non dedens. Quâ ratione videtur se obligare, & singulos, qui sunt membra Reip. quos ideo non iniustum detentos ad satisfactionem cogi, saltêm civiliter quoad bona, non etiam corporaliter. Nam utnemo specialiter ad corporalem pœnam pro alio se obligat, quià membrorum suorum non sit dominus, ita nec per istam generalem obligationem obligari potest: Ad personarum itaque innocentium offensionem non permittitur ista consuetudo pignorationum, sed bonorum tantum, quorum damno potest quilibet se subjicere, & legi ac statuto, nomine alterius alterum subjicienti consentire, debitumque alienum licet sine culpa, ex caussa tamen luere civiliter, cui tamen est regressus salvus contra eum, qui criminis aut debiti est auctor: ut cessent loca superius allegata, quæ ea rationi contrariam volunt. Vid. Batt *ad Auth. Sed omnino C. Ne uxor pro marito*, Covar. *d. lo. 40*, Balth. Ayala *de jure belli lib. 1. c. 4.*

TITULUS XXXVII.

De Pœnis.

SUMMARIUM.

1. *Pœna alia civiles, alia criminales.*
2. *Pœna conventionalis quãdo rectè apponatur.*
3. *Pœna criminalis qua & quotuplex.*
4. *Pœna in Ecclesia usitata.*
5. *Carceris pœna recepta jure Canonico.*
6. *Depositio verbalis, qua, ejusque effectus.*
7. *Depositio realis sive Degradatio qua & qualiter fiat.*
8. *Fieri debet ab Episcopo consecrato.*
9. *Qui cognoscant ac judicent deponendum.*
10. *Episcopo deponenti qui & quot adsistere debeant.*
11. *Forma degradationis.*
12. *Degradatus brachio sæculari relinquitur.*
13. *Ob qua crimina sit locus degradationi, & an necesse incorrigibilis sit reus.*
14. *Pœna est & alia ordinaria, alia arbitraria.*
15. *Pœna arbitraria an ad mortem extendi possit?*
16. *Iudex an teneatur imponere pœnam ordinariam.*
17. *Pœnam hanc an & quatenus excedere, diminuere aut mitigare judex possit.*
18. *Princeps circa pœnas rectè dispensat.*
19. *Ad pœnam sententia ferenda reus quando obligetur.*
20. *Quando ad pœnam sententia lata.*
21. *Ante sententiam declaratoriam an reus amittat bonorum suorum dominium?*
22. *Quid si lex pœnam imponens utatur clausula*, absque alia declaratione, *aut simili?*
23. *An reus bona sua ipso jure publicata ante sententiam teneatur deferre in fiscum?*
24. *An post sententiam teneatur ipse reus ea offerre fisco?*
25. *Et quid si sententia sit revera injusta?*

FRustra prohibentur crimina, si prohibitionem non sequatur animadversio pœnalis in transgressores, ut, quos virtutis stimulus à malis non cohibet, metus pœnæ ab insolentiis arceat, & emendet, ceteros meliores reddat, & sublatis malis securiores vivant, ut ait Seneca *de Clem. 1. c. 22. & de Ira c. 16.* Est enim pœnarum præcipuus finis, ut ait Plato, *De LL. lib. 11.* ut ille ipse, qui deliquit, & qui pœnas dantem spectârunt, in totum injustitiam oderint.

1 Sunt autem pœnæ aliæ Civiles, aliæ Criminales. Illæ parti lapsæ applicantur per leges, cuius ordinis sunt pœnæ delictis privatis propositæ. 2 * Quo spectare posset pœna conventionalis, cuius mentio fit *c. Constitutus 7. h. tit.* quam contractui in certum casum appositam hinc inde à contrahentibus exigi posse, textus iste tradit, nisi uterque eam violans compensari faciat pœnam. Eamdem rectè apponi speciei debitæ, si non satisfiat, dictum est. sup. *de Usur. n. 11.* non tantum in duplum, secundum *l. unic. C. de Sent. qua pro eo quod interest prof.* verum & in quadruplum, cum non tam inspiciatur, quanti & quatenus intersit, sed quæ quantitas sit apposita. Cujus ratio consistit in evitandâ difficultate probandi ejus quod interest, *l. Stipulatio ista §. alteri D. de V. O.* & ut pars facilius excitetur ad implendum contractum, in quo moram faciens punitur ex proprio arbitrio. Ubi non rectè objicitur *d. l. unic.* quia lex ista non loquitur nisi de interesse per judicem taxando, non etiam de pœna expressa per partes. Quantitati solvendæ apponi rectè non videtur, eo quod in-fra-

fraudem usurarum videatur adjecta, *arg. lib. Cum allegas C. de Usur.* quo modo & talis pœna dicitur inhonestus quæstus à Pont. in *cap. Suam* 9. *h. t.* Vid. Menoch. 2. *Arbitr. casu* 260. *n.* 37. *& seq.*

3 Criminalis ad vindictam publicam spectat, quæ vel est pecuniaria, *c.* 4 *sup. De raptoribus* vel corporis adflictiva, eaque vel capitalis, vel non capitalis, exquisitis eam in rem tormentis infligi solita, quo spectat Crux, Furca, de qua D. Lipsius in *libellis de Cruce*, damnatio ad bestias, in metallum, de qua passim in libris Juris; hodieque indies nova excogitantur tormenta, & nuper excogitata fuêre ab hæreticis in Gallia, Anglia, Batavia nostra, & circumjacentibus locis, quæ Neroniana non noverunt tempora, quibus sævire in clerum & Catholicos, ad plantandum quintum suum Evangelium, lusus fuit, sub specioso titulo libertatis conscientiæ: quam ita liberam relinquunt, ut, qui Deum non fateatur auctorem peccati, prout anno 1619. in eorum conciliabulo est per satyram conclamatum, tyrannicâ lege graviorem patiatur persecutionem. Dabit aliquando Deus his quoque finem; nulla enim hæresis perpetua. Docent hoc ista & priora tempora.

4 Pecuniaria pœna in Ecclesia usitata; quam tamen non nisi jure permittente judex infliget Ecclesiasticus, *Gl. pen. c.* 3. *h. t.* & exactâ non tam usibus suis reservabit, quia hoc videretur prodire à radice avaritiæ, quam in pios usus distribuet, *c.* 2. *&* 3. *h. t.* Est & corporis adflictiva: citra sanguinem tamen, qui non effunditur à judice Ecclesiastico citra irregularitatem. Neque enim habet Ecclesia gladium nisi spiritualem; non occidit, sed vivificat, *can. Inter* XXIII. *q.* 2. Usitata est detrusio in monasterium, cujus frequens in Jure 5 hoc mentio, ad agendam pœnitentiam.* Carcer perpetuus, *c. Novimus* 27. *inf. de V. S.* Cujus pœna etsi jure civili non sit probata, quo carcer non ad puniendos homines, sed continendos habetur, *l. Aut damnum* 8. §. *Solent* 9. *D. hoc tit.* jure tamen Canonico est recepta, ad peragendam pœnitentiam in pane doloris & aquæ angustia, *d. c. Novimus*, pro delicti qualitate, vel in perpetuum, vel etiam ad tempus, *c. Quamvis* 3. *eod. in* 6. Fustigatio moderata, ne transeat in pœnam sanguinis ab Ecclesia prohibitam, *c.* 4 *sup. de raptorib.* Exsilium, *c.* 1. *sup. de Calumniatorib.* Infamia, *c. Super his* 8. *h. t.* Privatio bonorum, iurium, *c. fin h. t.* Inhabilitas ad munia Ecclesiæ, etiam quoad posteros, usque ad primum vel secundum gradum, *sup. de Hæret. nu.* 8. vel etiam ad quartum, in casu *c. pen. h. t.* Excommunicatio, quæ vocatur gladius spiritualis, Suspensio, Interdictum, de quibus inf. *Tit.* 39. Depositio, quæ alia Verbalis, alia Realis.

6 Depositio verbalis est perpetua muneris Clericalis privatio per Canonicam sententiam, cum debita solemnitate prolatam. Unde patet differentia inter suspensionem & hanc depositionem, quia hæc privat ipso beneficio, illa tantum fructibus. Volunt & hanc differentiam esse quod depositio sit perpetua, suspensio temporalis: potest tamen & hæc esse perpetua, quo casu faceret quidem privari beneficio illum, quem adficit, quia dissonum rationi est, ut beneficium habeat, qui à percipiendis ejus fructibus perpetuo suspensus, nihilominus ex vi suspensionis etiam perpetuæ non perditur beneficium ipso jure, ut dispensatio faciat illud retineri posse, cum depositio ipso facto privet, ut retineri nequeat, nisi per novam concessionem. Eadem differentia est in jurisdictione, quam depositio omnino aufert, non etiam suspensio. Quoad Ordinem non est differentia, cum character sit indelebilis; ut depositus Sacerdos vere consecret, Episcopus vere ordinet, confirmet, si adsit debita forma, materia, intentio legitima, Uti nec est differentia quoad privilegium clericale, quia neutra per se aut vi suâ eo privat, nisi hoc in specialem pœnam expressè adjunctum sit. Abbas in *c. At si Clerici* §. *de Adulteriis n.* 2. *sup. de Iudic.* Et patet ex illo textu, qui dicit depositum non esse tradendum brachio sæculari, quod signum est, non esse privatum privilegio fori: imò ut eo privetur, nova sententia opus est, ut patet ex *c. Cum non ab homine sup. de Iudic.* Ut autem non privatur privilegio, ita nec onere clericali: quo modo suspensus & depositus, si in sacris sit, tenetur ad pensum diurnum Horarum, quia huiusmodi obligatio comitatur Ordinem, etiamsi nullum beneficium habeat. Covar 3. *Var. c.* 13. *n.* 8. Ordo enim, ut jam dictum, manet. Ut nec liberatur ab obligatione servandi castita-

tem, cum inhabilitare ad matrimonium. Abbas in *c. 1. n. 6. sup. Qui Clerici vel voventes &c.* & expressum videtur in *can. Dict.:m dist.* 81. In eo quoque conveniunt, quod utraque sit pœna Ecclesiastica, nisi quod depositio non sit censura privans Ecclesiasticis functionibus, ut non nisi circa Clericos versetur. Unde fit, quod suspensio sæpe vocetur depositio, & contra, *Gloss. in can. Si quis Episcopus dist.* 83. Navarr. *in Summa c. 27. n* 151. Et hoc ita de depositione absoluta. Est & alia respectiva, multum differens ab ista, quæ ordinatur ad depositionem actualem sive degradationem, facitque sine nova sententia ad effectum degradationis pertransire posse, cum depositio absoluta id non admittat sine nova sententia. Jul. Clar. in *Pract. crim. q* 74 *nu*. 4. Suarez *de Censuris disp.* 30. *sect.* 1. *n.* 12.

7 Depositio realis (quæ & degradatio, communi quidem vocabulo, non tamen Latino, dicitur) est perpetua clericalis muneris & privilegii privatio per sententiam, adiunctâ reali actione & cæremoniâ, per Canones instituta. Unde patet, quatenus distet à depositione verbali, quæ non privat privilegio fori & Canonis, ut judex sæcularis contra talem depositum non possit procedere, etiamsi facta sit in ordine ad realem, donec ipsa executioni mandetur. Indeque fit, quod depositum Clericum percutiens incurrat censuram, *can. Si quis suadente*, non etiam degradatum, quia hic omnibus privilegiis Clericorum spoliatus instar laici habetur. Ad formam huius spectat, fiat ab Episcopo, non etiam à Prælato Regulari quoad suum subditum, quia sicut collatio Ordinis est actus spiritualis potestatis, pendens ab Episcopali dignitate, ita & Ordinis ablatio. Navarr. *Conf* 88 *sup. de Simonia.* Cuius enim ordinis est actus, eius & distractus. Nisi consuetudine aut privilegio aliud sit concessum. Debet autem fieri à proprio Episcopo, ut patet ex *c. 3. eod. in 6.* nam est & gravissima hæc sententia, ut non possit ferri nisi circa suum subditum. Potest tamen delegari alieno, eo modo, quo alieno potest committi ordinario.

8 Ubi quæritur, An necesse sit, ab Episcopo fiat consecrato, an verò sufficiat sit confirmatur? R. Satis convenire auctores quoad ipsam degradationem, quod scilicet illa requirat verum Episcopum, secundùm text. in *c. 2. eod. in 6.* cum sit actus pertinens ad Ordines; non est autem verus necdum consecratus, qui potius electus vocatur. Deinde cum maior potestas requiratur in auferendo, quàm in conferendo, qui Ordines conferre non potest, nec etiam eosdem auferet, secundùm Abbatem in *c. Transmissam* 15. *in fine sup. de Elect.*

9 Dubium autem est, An possit cognoscere de crimine, & pronuntiare deponendum? Quod communiter videtur negari, quantum ad sententiam ferendam, quoad actualem depositionem; nam quoad verbalem, quia ea est jurisdictionis, à confirmato Episcopo rectè fieri asseritur, eum illi jurisdictio sua per confirmationem accesserit, ut dictum sup. *de Elect.* actualis verò sit ordinis: ut sicut illa non fit à confirmato, ita nec cognitio aut pronuntiatio ab eodem fiat. Sarmient. *Select. Interp.* 1. *c.* 14. *n.* 9. Et videtur fundari in *d. c.* 2. in quo requiritur Episcopus proprius sententiam ferat cum aliis Episcopis; non est autem proprius necdum consecratus. In praxi tamen contraria opinio recepta, cum inquisitores quamvis non Episcopi pronuntient tamen deponendum. Facit ratio, quod cognitio & sententiæ pronuntiatio non sit actus ordinis, sed potius jurisdictionis, quæ, uti dictum, adest tali Episcopo. Eodem facit, quod pronuntiatio ista non fiat ab Episcopo induto Pontificialibus: ut non pertineat ad actum Ordinis, qui non potest fieri nisi ab induto Pontificialibus. Nec obstat, quod in *d. c.* 2. fiat mentio Episcopi, quia est Episcopus quoad jurisdictionem. Deinde hodie, ut mox dicetur, possunt adsistere Abbates; ut non sit actus ordinis, cum illi sint una judices. Unde sequitur & Capitulum, Sede vacante, cognoscere & sententiam ferre posse, quia succedit Episcopo in iis, quæ sunt jurisdictionis. Denique nihil repugnat, judicem judicare, & tamen exequi sententiam non posse, veluti quando executio facienda in alterius territorio, qua de re *Dect. in l. A. Divo Pio §. sententiam D. de Re judic.* Vid. Avila *de Censuris p.* 4. *disp. unica Dub.* 2.

10 In degradatione à minoribus Ordinibus sufficie

sufficit solius Episcopi præsentia, à maioribus verò plurium requisita præsentia: nam depositio Episcopi fit à duodecim Episcopis; Presbyteri à sex; Diaconi à tribus, *can. Si quis, can. Felix, can. Si autem* xv. *q.* 7. De Subdiacono idem dicendum *arg. c. pen. sup. de Servis ordin.* nam & eius ordo adnumeratur sacris. In crimine hæreseos, quia frequens est, & difficile conveniunt Episcopi, possunt eorum loco adsumi Abbates, aliique Prælati, aut religiosæ & litteratæ personæ, *c.* 1. *de Haret. in* 6. Conc. Trid. *Sess.* 13. *c.* 4. *de Reform.* ne Episcoporum residentia intermittatur, generaliter statuit, eorum loco posse adhiberi totidem Abbates usum mitræ & baculi habentes, si commode haberi possint in civitate aut diœcesi; sin minus, alias personas in Ecclesiastica dignitate constitutas, ætate graves, ac juris scientiâ commendabiles.

11 Ad formam quod attinet, reus vestibus sacris indutus, portans instrumenta seu ornamenta sacra, ut vasa, librum, aliaque ad Ordinem illum, à quo degradandus, spectantia, ac si solemniter in eo ministrare deberet, præsentatur publicè Episcopo, ab eoque iis omnibus exuitur, inchoando ab eo, quod ultimo datum aut traditum, usque ad primam vestem, quæ data in primæ tonsuræ collatione. Deinde traditur & tondetur eius caput, ne vestigia appareant Clericatûs, *c.* 2. *eod. in* 6. Ubi traditur addenda verba illis opposita, quæ in collatione Ordinum proferuntur, hæc scilicet, *Auctoritate Dei Omnipotentis, Patris, Filii, & Spiritus Sancti ac nostra, tibi auferimus habitum & Clericalem. & deponimus, degradamus spoliamus & exuimus te omni Ordine, & privilegio Clericali.*

12 Effectus degradationis est, quod reus spoliatus privilegio Ordinis & Clericatus tamquam laicus brachio sæculari relinquatur, *d. c.* 2 Abbas in *c. Tua* 6 *n.* 1. *h. t.* puniendus secundum leges laicorum, quorum forum sortitur post degradationem. Et quidem continuò post eam puniendus, nisi remissionem consequatur, non ab Ordinario, sed à summo Pont. nam eius solius est ex absoluta sua potestate eam concedere. Verum vix est, ut hodie procedat, cum degradatus continuo tradatur brachio sæculari puniendus, & soleant eum in finem sæculares esse præsentes, ante actum degradationis actualis instructi super processus notitia, & incontinenti degradatum sibi traditum ad pœnam ordinariam condemnare, ad executionemque procedere, ut cum majori exemplo ab omni populo, qui ad actum degradationis accessit, pœnâ iustigatur. Bern. Diaz in *Praxi crim. Canon. c.* 141. ubi vult appellantem audiendum esse. Qui probatâ innocentiâ restituendus est ad pristinum Ordinem, cum reali & exteriori traditione ornamentorum, vestium, & rerum, quæ in unoquoque Ordine tradi solent, & per degradationem erepta sunt, quæ omnia recipiet è manibus Episcoporum coram alteri, *can Episcopus* 65. *xi. q.* 3.

13 Cæterum ad degradationem hanc procedi non solet, ut scilicet una tradatur brachio sæculari reus, nisi ex crimine valdè damnoso & perniciosо Reip. cuiusmodi est Hæresis, *c. Ad abolendam* 9 *ubi Gl. V. relinquatur sup. de Haret.* Crimen falsi in literis Apostolicis commissi, *c Ad falsariorum* 7. *sup de Crim. falsi*, Contumelia gravis illata suo Episcopo, calumnia eidem facta aut structæ insidiæ, *can. Si quis Sacerdotum* xi *q.* 1. Addidit Pius V. Sodomiæ crimen, propter eius turpitudinem. Verba Bullæ citat Navarr. in *Summa c.* 17. *n.* 249. Addi etiã potest Homicidium qualificatum, ut patris, matris, sobolis, sui superioris, conjugis, collegæ eiusdem Monasterii. Gladio aliove instrumento, an veneno procuretur nõ interest. Adde & incantationem optimo jure ex omni bona Rep. proscribendam, Del-Rio *Disquis. Magic. lib* 5 *sect.* 16. § *Crimina autem.* Sunt enim hæc crimina gravia & enormia, quæ merentur hanc degradationem.

14 Moderantur tamen d. cta DD. ut tantum obtineat ista pœna in Clerico incorrigibili. Nam si appareat spes emendationis, volunt quidem deponendum Clericum, sed non tradendum brachio sæculari, verum damnandum ad perpetuos carceres, in eam rem allegantes text. in *c Cum non ab homine* 10. *sup. de judic.* Qui quidem textus loquitur de homicidio & aliis criminibus, propter quæ non alias Clericum degradari, & brachio sæculari tradi permittit, quam si fuerit incorrigibilis, sed non de qualificatis: ut & de similibus lo-

quitur text. in *c. At si Clerici 4. sup. d. tit.* Allegant & text. in *c. Cleric. 4. sup. de Excessib. Praelat.* ubi laborans vitio Sodomiae dicitur dejiciendus a Clero, & in Monasterium detrudendus: ut non sit tradendus brachio saeculari, scilicet nisi sit incorrigibilis, ut ipsi volunt. Verum ut cap. istud non dicat, Pius V. tamen postea & reos eius vitii voluit degradatos tradi brachio saeculari. Caeterum ut non nisi incorrigibilis sit tradendus brachio saeculari, ut habet communis opinio, non tamen ea obtinebit in crimine enormi & noxio Reip. quale est homicidium qualificatum & incantatio, ut tradit Abbas in *c. Novimus 27. n. 5. 6. inf. de V. S.* Haec enim noxia minus Reip. & enormitatis plena, ut merito non sit exspectanda incorrigibilitas, ut nec in Sodomia, propter grave scandalum, quod ponit. Unde etiam Pius V. simpliciter reum degradatum vult tradi brachio saeculari. Ut in criminibus levioribus, veluti contumelia in S. Pontificem, adulteriis, homicidio non qualificato, exspectanda sit incorrigibilitas, juxta *d. c. 4. & c. Tua 6. h. t.* Vid. Covarr. *& ab eo allegati 2. Var. c. 20. n. 7.* Diaz *in pract. c. 19. & c. 129.* Avila *d. disp. un. dub. 3. concl. 5.* Incorrigibilis ut sit dicendus Clericus, videtur requiri sententia judicis, qua declarat eum prorsus incorrigibilem, seque non habere aliud, quod facere possit ad ejus correctionem & emendationem, quam ut tradat brachio saeculari. Suarez *de Censur. disp. 22. sect. 1. n. 8. & seqq.* exceptis tamen casibus *c. In audientia 25. & c. Contingit 45. inf. de Sent. excom.*

Advertendum autem, non in omnibus casibus, in quibus Clericus degradatus traditur brachio saeculari, adficiendum venire poenâ mortis, sed ea, quam leges praescribunt, quae interdum est levior, ut amputatio membri, aut alia, pro qualitate criminis. Notandum etiam est, quando jus imponit poenam depositionis, intelligendum esse de verbali, non etiam de actuali, quia in poenis mitior facienda interpretatio, & pars mitior amplectenda, *l. Factum 155. §. ult. D. de R. I. & c. In poenis 49. eod. in 6.*

Poena item & alia est ordinaria sive legalis, 14 per legem praescripta, alia extraordinaria sive arbitraria, nulla lege aut statuto definita, extra ordinem à judice imponenda, pro facta qualitate, ex eius arbitrio, quia non omnes articuli possunt legibus aut Senatus consultis comprehendi, *l. Non possunt D. de LL.*

Ubi quaesitum, An haec arbitraria poena ad 15 mortem extendi possit? R. Hoc dicendum esse, si ita postulet criminis gravitas, quia alias sufficienter non puniretur. In quam rem facit textus in *l. Sacrilegii D. Ad L. Iul. peculat.* Eamdem sententiam probat Abbas in *c. ex literis 11 sup. de Constitut.* ex ratione, quod poena sit imponenda secundum qualitatem criminis, *can. Non afferamus XXIV. q. 1.* Sequitur Felin. in *d. c. Ex literis n. 23.* Menoch. *1. Arbitr. q. 86. n. 10.* & alii, quos citat.

Q. II. An ordinariam sive legalem poenam teneatur Judex imponere? R. Judicem obligatum esse ad infligendam poenam lege praescriptam, reo sufficienter convicto de crimine. Est enim judici secundum leges judicandum, non etiam de legibus ipsis, *c. In istis dist. 4. can. Summopere XI. qu. 3.* Et lex imponens poenam est vera lex,ferturque non tantum, ut instruat judicem, verum etiam ut obliget ad imponendam poenam, quia alias foret inefficax & verba ad judicem magis diriguntur, quam ad reum, qui ante sententiam latam non tenetur in conscientia, ut mox dicetur. Deinde tenetur judex servare aequitatem legalem, quae resultat ex lege posita, etiam legali cujus est executor. Vid. Suarez *De LL. lib. 5. c. 11. n. 2. & dicta sup. tit. de Off. judicis.*

Hinc nec excedit poenam impositam, quia 16 exigeret à reo ultra quam debet, non sine ejus nocumento, ad cujus restitutionem obligatur; nec eam deminuit, non tantum si sit pecuniaria parti applicanda, cui jus est per legem datum, quod non potest deminuere judex, sed & si concernat meram vindictam. Quo casu etsi non possit dici injustitia committi contra singularem personam, contra Rempubl. tamen committitur, cui est jus ad hoc, ut à delinquente sumatur justa vindicta in aliorum terrorem; quia contra bonum commune est, delicta manere impunita, aut minus punita. Si tamen delictû habet extraordinarias circumstantias adgravantes, in judicis arbitrio est illas punire ad bonum commune, in exemplum aliorum. Uti & econtra remitti

remitti interdum pœnam aut eam mitigari per judicem faciunt circumstantiæ: ut si æs non sit sufficiens ad pœnam tolerandam, ut propter senectutem, pueritiam, *l. Auxilium* D. *de Minorib.* Consideratur etiam modus peccandi, veluti si ex passione aut subito motu sit peccatum, *l. Absentem* D. *h. t.* Pœnam pecuniariam remitti caussat paupertas, *l. Illicita §. fin.* D. *de Off. Præsid.* Multum etiam refert modus probationis: nam si reus non est omninò convictus, volunt temperandam esse pœnam, uti praxi receptum diximus sup. *de præsumpt. in fine.* pœnam delicti præsumptivè tantum probati mitigandam esse. Vide Felin. *in c. Qualiter* 2. *§. licet num.* 25. *& seqq. sup. de Accusat. & in c. 1. sup. de Constitut. n.* 49. Tiraq. *de pœna tempor. Gl.* 7. Suarez *d. c.* 11. *num.* 6. *& seqq.* Et hoc quoad inferiorem, qui non alias minuet legis pœnam, nisi quando lex aut consuetudo ita disponit; vel ratio æquitatis necessariò id postulat: quo modo intelligendum, quod ait Cujac. in *Parat. Cod. h. t.* pœnas omnes hodie esse arbitrarias.

18 Ad summum quod attinet Principem, illi est facultas dispensandi super sua lege & pœna per eum posita, etiam ex caussa leviore, quæ in inferiori non sufficeret. Habet enim summam potestatem, adeò ut & dispensatio sine caussa teneat; quamvis cavendum illi sit, ne jus publicum vel alicujus privatum lædat. Suarez *d. loco num.* 8. *&* 9. DD. *in l. Nulla* 25. D. *de LL.*

19 Pœnam sententiæ ferendæ non deberi à reo etiam in conscientia ante sententiam certum est, cum non ante reus ad pœnam obligetur, quam judex eam per sententiam indixerit; quia talis lex instruit potius judicem, quam præceptum executivum ponit, & potius pœnam designandam per judicem, quam designatam, ut antequam designetur, ad eam non teneatur reus. Quod ita in pœna legali procedit; nam in conventionali posset aliud dici, deberi scilicet illam in conscientia ante judicis sententiam, cum debeatur ex pacto, quo actionem dat, *l. Rescriptum §. si pacto* D. *de Pact.* Videtur tamen Navar. *c.* 23. *n* 63. hoc ita limitare, ut non alias debeatur, quam si petatur, nec cogendum reum non petenti eam offerre, præterea quod non petens possit probabili conjectura præsumi illam remittere, cum honestiores non deceat ejusmodi pœnas exigere, *can. Fraternitas* 12. *q.* 2. *c. Summ.* 9. *h. t.* Pendet tamen ea res ex partium intentione, quæ possunt mutuo etiam in conscientia ad talem pœnam obligare, quando talis est contractus, cui apponi pœnam non est prohibitum per legem aut Canonem; ut est prohibitum apponi sponsalibus, uti dictum supra *lib.* 4. ne ea fiant minus libera. Itaque ex intentione judicandum; de qua si non pateat, examinanda sunt verba, quæ si significent obligationem, hoc ipso, quo non fit, quod conventum, ponent debitum in conscientia, etiam ante sententiam, præsertim si ab altera parte petatur, quæ potest jus suum negligere Vid. Covar. in 4. *Decretal. p.* 2. *c.* 6. *§.* 8. *num.* 11. Suarez 5. *de LL. c.* 6. *num.* 5. *& seqq.*

20 Quantum ad legem ipso facto pœnam imponentem, si privationem rei propriæ, & jam obtentæ, contineat, quæ sine hominis actione nequit plenè executioni mandari; ponet quidem obligationem, qua ad pœnam reus obstringatur, qui tamen ad eam cogi non poterit ante sententiam; non condemnatoriam, quia eam ponit lex ipsa, sed declaratoriam, ut patet ex *c. Cum secundum de Hæret. in* 6. ubi lapsus in hæresin hoc ipso privatur bonis. Quoad actualem tamen privationem requiritur sententia judicis, ante quam textus non dat fisco jus usurpandi bona. Vide Suarez *d. lib.* 5. *c.* 8. *n* 3.

21 Ubi quæri posset, An ante sententiam declaratoriam, in casu legis ipso jure imponentis publicationem, amittat reus bonorum dominium? R: Esse, qui velint non amitti dominium, etiam per legem, ipso jure sine facto hominis publicationem bonorum ob crimen commissum inducentem. Ducuntur textu in *l. Quæsitum* 15. D. *Qui & à quib. manum. non fiunt*, in verbis, *quoniam ante damnationem dominus est*, in casu scilicet læsæ Maiestatis, ob quam induci publicationem ipso iure extra dubium est. Rationem addunt, quod verba, *ipso jure, ipso facto*, habeant conditionem, si sententia subsequatur declaratoria. Communius tamen adseritur, dominium hoc ipso amitti:

minis; quod probatur Primò, quia ut talis lex effectum operetur, non est necessaria sententia condemnatoria, ut effectus debeat dici positus per ipsam legem, per verba, *ipso jure*, ne ea sint frustranea. Secundò, quia declaratoria sententia subsecuta cum non inducat pœnam, tamen extenditur seu retrotrahitur usque ad diem commissi criminis, quasi ex tunc lata sit sententia condemnatoria; & hoc per ipsam legem habentem verba, *ipso jure*, *ipso facto*. Quod non fieret, si per declaratoriam induceretur privatio bonorum, quæ non extenderetur retrò. Facit eo textus in *d. c. Cum secundùm de Haret. in* 6. ubi tantum executio vel occupatio bonorum dicitur differenda ad sententiam declaratoriam criminis; quasi subsit conditio, non ante debere eam fieri, quam de crimine pateat, non etiam ut dominium eo usque sit salvum, cum expressè ibi dicatur in *princ. d. c.* in similibus casibus dominium ipso jure amitti; & malè dictam conditionem subintelligunt contrarium adsentientes. Non obstat *d. l.* 15. nam quod ibi dicit I. C. *dominus est*, intelligi debet de possessione & usu reum, quem rectè obtinet usque ad sententiam declaratoriam. Quod patet ex *l. fin. D. Ad L. Iul. Majest* quæ post mortem rei, nisi purgetur crimen à successoribus, hæreditatem fisco vindicari permittit. Plura de hac quæstione vide apud Molinam, *de Iust. & Iure disp* 95. *vers. Dubium autem*, Sanchez in *Decal. lib.* 2. *c.* 22. *n.* 1 *& seqq.* & Suarez 5. *de LL. c.* 8.

22 Quid si in lege ultra verba, *ipso jure privatus sit*, additum sit, *absque alia declaratione*, vel *nulla monitione pravia?* R. Velle Cov. in 4. *p.* 2 *c.* 6. *§.* 8 *n.* 13. *Illat.* 3. non obstante tali rigore verborum, nihilominus requiri declaratoriam judicis. Contrarium tamen verius, nullam desiderari, sed continuò commissio crimine executioni esse locum. Ratio est, quia talis lex vi illius particulæ, *ipso jure*, sententiam continet declaratoriam; addendo autem alteram, *absque alia declaratione*, expressè excludit necessitatem sententiæ declaratoriæ: ut lex ipsa exequatur per se pœnam, uti potest, ne alias vana & inutilia sint ejusmodi verba Quo facit, quod Pont. in *Extrav. Ambitiosa de Reb. Eccles. non alien.* inferiores Prælatos beneficiorum suorum bona contra præscriptum illius Canonis alienantes privet beneficiis per verba, *privati existant ipso facto, & absque alia declaratione vacare censeantur:* ut non sit alia declaratio exspectanda, cum eam lex removeat. Et hoc ita quoad ipsum reum, qui ita privatus beneficio illud non retinet citra læsionem conscientiæ. Nam ut fiscus fructus percipiat, & conferri beneficium alii possit, videtur requiri declaratoria sententia, ne quid temerè attentetur, secundum sententiam Covarr. *loco cit.* quam approbat Sanchez *d. lib.* 2. *c.* 20. *num.* 20. alios citans, quem & vide *d. c.* 22. *num.* 19. *&* Suarez *d. c.* 7. *n.* 18. *& seqq.*

23 Aliud dubium est, An illi, quorum bona sunt ipso jure publicata, nulla exspectata sententia, ea teneantur in fiscum deferre? R. Non teneri: imò reum iis uti posse, donec declaratio sequatur & post eam reo satis esse, patiatur ablationem, ut probatum sup. *de Haret.* *num.* 15. Quæ res hoc loco altius repetenda est, & dicendum hic non agi de pœna sententiæ ferendæ; nam certum est, ante eam latam non deberi pœnam, imò ante eam mortuo reo extingui & pœnam, *l. Defuncto* 6. *de Publ. judic* etiam defuncto post appellationem, *l. ult. C. Si reus vel accus. mort. fuerit, & l.* 1. *D. Si pendente appell.* sed de pœna latæ sententiæ, aut etiam de pœna condemnatoria per sententiam judicis. Et Primò. Quoad pœnas, quæ in corpore exercentur, contra vitam, integritatem membrorum, aut ignominiam inferunt, non tenetur reus ad earum executionem in conscientia, sed satis est patiatur à judice per ministros ejus sibi infligi, quia talem pœnam in se exequi esset se ipsum occidere, mutilare, quod est intrinsecè malum. Verum quia sunt pœnæ aliquæ corporales, quæ non sunt intrinsecè malæ, ut est infamis flagellatio, pulsi ratio potior erit; quia nimis violentum est, ut idem sit agens & patiens in pœna tam acerba, ut idipsum nec lege sit præcipiendum, nec per sententiam judicis quis ad hoc cogendus. Ubi quidam absolutè negant, reum in executione sententiæ posse exercere aliquas actiones ad eam concurrentes, veluti lecum supplicii ascendere, manum, caput extendere, quod sic videatur cooperari morti suæ aut suæ mutilationi, cum non

tam

tam teneatur agere, quàm solum pati. Verum minus rectè procedit eorum hæc opinio, cum non teneatur quidē reus ad eas actiones, quæ commodè per ministros exerceri possunt, quia satis est patiatur; ad eas verò, quæ commodè exerceri nequeant per ministros justitiæ, ut est extendere manum, ascendere & similia, obligetur, qui alias non posset justâ pœnâ mandari executioni, & denegare illas actiones, esset justitiæ resistere. Deinde actiones istæ sunt remotæ, ut non possint dici cooperari quoad mortem. Secundò, Quoad pœnas, quæ in corpore exerceentur sine crudelitate, uti exilium, carcer, & similes, potest ad eas exequendas & servandas obligari reus per sententiam, ut jussus ire in exilium, habitare in certo loco, refragari non debeat. *Covar. d. n.13. vers. Tertio.* Sic & in carcere manere jussus, non potest exire, cum sine peccato possit eiusmodi actus exequi; nisi tamen carcer nimis adfligat, ut propter subtractum cibum, vestitum, ignem. Navarr. *Comment. 4. de Regularib. n.65. §. Secundo & §. Octavo*, ubi dicit, teneri reum exequi indicta sibi jejunia, orationes, abstinere à cibi aliquo genere, aut potûs, quia aliàs resisteret judici. Damnatum tamen ad mortem per famē teneri comedere, si habere potest cibos, ibidem tradit, *vers. Ad quintum &* Covarr [illegible] *Var. c.2. n.10.* quia licet judex justè damnârit ad mortem, non tamen justè, quatenus illa inferenda per ipsum reum, qui abstinendo seipsum occideret, *can. Pasce dist. 89, l. Necare D. de agnosc. liber.* quod est intrinsecè malum. Tertiò, Quoad pœnam pecuniariam, ad quam tenebitur reus in conscientia, si condemnetur absolutè ad eius solutionem: si verò condemnetur tantum ad talem pœnam, satis erit, si illam solvat, ubi fuerit postulata. Plura de his videri possunt apud Suarez *d. lib. 5. de LL. c.10. n.11. & seqq.*

24 Quoad pœnam confiscationis bonorum quæstio est, An ipso jure inducatur, & hoc ipso, quo crimen commissum, cum particula, ut alia declaratio non sit necessaria, vel etiam subsecutâ declaratione, teneatur reus bona sua deferre? R. Ita videri posse: primò, quia bona non sint rei, quippe ipso jure addicta fisco, uti dictum. Secundò, quod lex habeat potestatem infligendæ pœnæ obligantis ante sententiam. Verius tamen, non teneri reum offerre bona sua fisco, sed satisfacere, patiatur ea sibi offerri: ut donec non auferuntur, rectè ea possideat & utatur. Quo facit, quod in *c. Cum secundum de Haret. in 6.* non imponat Pont. hanc positivam obligationem, sed judici det potestatem auferendi bona à die commissi criminis; post declaratoriam sententiam: & ita habet communis praxis, Covarr. in *4. p. 2. c. 6. §. 8. n.11. & 12.* Suarez *d. c.10. n.10.* Sanchez in *Decal. 2. c.10. n.7.* Ad prius argumentum R esp. aliud esse, dominio bonorum esse privatum reum, aliud obligari ad bona deferenda fisco. Ad secundum, legem quidem habere eam potestatem, non tamen censeri ita dispposuisse per verba *ipso jure, ipso facto*, si aliter non explicet, ut patet ex *d. c. Cum secund.* Et ut possit habere istam vim lex, tamen hoc accipiendum, si non sit illa gravissima pœna, & consequenter modus executionis nimis rigidus, ut contingeret in publicatione omnium bonorum. Neque enim rationi consentaneum, ut reus suæ pœnæ gravissimæ sit executor, quam satis est illatam pati, quæ non est tam gravis in casu, quo multam pecuniariam solvere jubetur. Caveat tamen reus occultare aliqua bona; nam tenetur ea ut aliena restituere. Quòd si tamen negligentiâ fisci quædam ignoratâ sine facto rei non fuerint occupata, non tenebitur; satis enim illi est patiatur ablationem, nec tenetur indicare, quia sic obligaretur ad oblationem.

25 Quid si sententia fuerit justa quidem in foro exteriori, secundùm allegata & probata revera tamen iniusta? R. Neutiquam quidem obligari reum in conscientia ad pœnam, & posse illum evitare modo honesto, subtrahendo clanculum, aut alias, sine publica resistentia, aliove modo, nihilominus obligari ad patendum judicis executioni, si sine violenta & scandalosa resistentia vitari nequeat. Nam resistentia ista nūmquam est licita, quādo sententia secundùm allegata & probata est prolata; quia pro eius justitia præsumitur, tuncque utitur judex suâ potestate, cui tenetur parere subditus. Quo faciunt dicta sup. *de Off. judicis in 6.* sententiam ferendam esse secundùm allegata & probata. Vid. Suarez *d. c. 10. n. 3. & de Censur. disp. 4. sect. 7. n. 8. & seqq.*

TITULUS XXXVIII.

De Pœnitentiis, & Remissionibus.

SUMMARIUM.

1. *Pœnitentia quid.*
2. *Confessio qualiter, quando, & cui facienda.*
3. *Diaconus non est minister hujus Sacramenti*
4. *A casibus reservatis quis absolvat.*
5. *Pœnitentia qualis imponenda.*
6. *Medicorum circa hanc rem officium.*
7. *Communio sacra sumenda semel in anno.*
8. *Sacramenti hujus necessitas.*
9. *Indulgentia seu Remissiones quod, & quis eas concedat.*
10. *An Concilium provinciale?*
11. *Absolutè concedit Summus Pont. limitate Cardinales & Episcopi.*

POst pœnas fori exterioris subjungitur de 1 pœnis fori interioris, quæ Pœnitentiæ nomine hoc loco veniunt. * Designat autem id vel actum pœnitentis, quo quis dolet se peccasse, punientis in se peccatum, *can. 4. dist. 3. de pœnit.* vel etiam ipsum Pœnitentiæ Sacramentum; cuius tres partes, Contritio, Confessio, Satisfactio. Trid. *Sess. 14. c. 4. de Sacram. pœnit.*

2 Confessio ore facienda, non per scripturam vel nuntium, ut traditur *can. Quem pœnitet dist. 1 de Pœnit.* Navarr in *Manuali c. 21. n. 36.* Sit integra necesse est, Navarr. *c. 7. n. 1.* habens suas circumstantias adgravantes, de quo idem Navarr. *c. 6.* Eius minister est Sacerdos, & quidem proprius cui debet quilibet Christianus de commisso dolens peccata sua confiteri, saltem semel in anno, *c. Omnis 12. h. t.* Tempus quidem non est determinatum, quāvis propter communionem, quæ in Paschate fieri præcipitur, cum ad eam nullus impurâ conscientiâ accedere debeat, tunc obliget Cōfessionis præceptum. Si tamen aliquis habeat puram conscientiam, non tenetur de rigore confiteri. Dico, dolens: quia alias non foret salutaris confessio, ut rectè dicat Pont. in *c. 5. h. t.* non esse veram eorum pœnitentiam, qui dicunt se abstinere non posse, quamvis Confessionem venit admitti; eosque crebris monitis ad pœnitentiam induci. Dico, proprio Sacerdoti; quia Confessio est jurisdictionis spiritualis, ut non possit illi fieri, cui non est jurisdictio, ut non proprio, *c. 4. h. t.* nisi ex licentia proprii, *d. c. Omnis*; delegati enim possunt ea quæ sunt jurisdictionis, ut dictum sup. *de Off. deleg* aut nisi privilegium tale concessum, veluti Mendicantibus Ordinibus, *Gl. in d. c. Omnis V. contra.* Idem attributum Societatis Jesu Religiosis, ut aliorum pœnitentiam audiant citra licentiam Parochi.

3 Q. An & Diaconus sit minister? R. Hoc videri posset, per *c. 2. sup. de furt.* ubi fit mentio Diaconi: & Glossa *ibid.* etiam laico Confessionem factam in necessitate valere ait, per *d. can. Quem pœnitet, & can. Sanctum dist. 4. de confesr.* Verum de fide est, non nisi Sacerdotem esse ministerium huius Sacramenti, Trid. *d. loco n. 6.* cum non nisi ad Episcopos & Sacerdotes pertineat clavium potestas. Nihil facit *d. c. 2.* & loca allegata per Glos. quia in in illis non dicitur Confessio facta laico aut etiā Diacono esse sacramentalis, & proficere ad absolutionem, cum desit legitimus judex, scilicet Sacerdos, sed prodesse ad indicandam contritionē, quæ in necessitate sufficit. Adeò ut soli Deo facta Confessio sufficiat, si non sit Sacerdotis copia; n[illegible] sint circumstantiæ, quæ etiam alteri non Sacerdoti faciant aperiri secreta, ex caussa spiritualis utilitatis.

4 Non est tamen omnis Sacerdos habilis ad absolutionem, nisi habeat jurisdictionem vel ordinariam vel subdelegatam. Trid. *d. sess. 14. c. 7.* Quo modo à reservatis non rectè absolvit alius, quam cui ea reservantur: excepto tamen mortis articulo. Trid. *d. c. 7.* ne defectu proprii aut habentis eam jurisdictionem contingat non purgatū mori. Hoc de Sacramento videatur latè Navarr. in *Manuali c. 1. & Tract. de Pœnit.*

5 Injungenda autem Pœnitentia à Sacerdote discreto & cauto pro personæ & peccati circumstantiis, qui more periti Medici superfundat vinum & oleum vulneribus sauciati, *d. c. Omnis,* & pro gravitate peccati, *c. 3. & 8 h. t.* ut coerceantur homines, ne absque disciplinæ & pœnæ timore prolabantur ad mala. Privata autem ea esse debet, ne maculam famæ contrahat pœnitens; nisi peccatum sit ejusmodi, ut correctio peccantis, & ædificatio alio-

aliorum publicam postulet, *c. 1. eod. in 6. ubi DD.* Quæ quatenus citra solemnitatem fit, à quovis Sacerdote imponi potest non habente jurisdictionem super pœnitente. Solemnis ab Episcopo tantum in capite Quadragesimæ certis servatis imponi solita, de qua *dist.* 50. quæ hodie non frequentatur. Ut autem pœnitentia prosit, injuncta & acceptata est adimplenda, nisi excuset impotentia, aut commutetur, etiam per alium Confessarium, quod fieri posse tradit, Navarr. *c. 26. n. 22.*

6 Ad Pœnitentiam maximè ægroti monendi sunt, ut animæ salute curata, corporis sanitas facilius procedat. Quo modo injungitur Medicis ad ægrotos accedentibus, ut eos ad pœnitentiam hortentur, ipsi alias ab Ecclesiæ ingressu arcendi, *c. Infirmitas* 13. *h. t.* in cujus fine eis sub anathemate interdicitur quidquam suadere ægroto pro salute corporis, quod tendat in animæ detrimentum. Vid. Sanchez *ad Decal. lib.* 3. *c.* 16.

7 Jubetur quoque omnis Christianus, ubi ad discretionis annos pervenerit, semel saltèm in anno, idque in festo Paschæ, & in propria parochia, mensam Domini accedere, & venerabilem Eucharistiam sumere, aliàs ab ingressu Ecclesiæ arcendus, & ad Ecclesiasticam sepulturam non admittendus, *d. c. Omnis.* Ubi nihil faciet, quod defunctus allegetur Catholicus; nam Catholico non parenti, cum possit & liceat, hæc pœna est imposita: hæretico verò alia gravior est imposita, de qua sup. *de Hæret.* Posset tamen subesse caussa excusans, quæ prudenti arbitrio discutienda relinquitur.

Quod habet *c. Quæsitum 7. h. t.* parentem, à quo filius in lecto oppressus obiit, esse irregularem, obtinet, quando culpa ei attribui potest, ut dictum sup. *de His qui filios occid.* & declarat Suarez *de Censur. disp.* 45. *sect.* 4. *n.* 8.

8 Porrò Pœnitentia adeò necessaria est, ut etiam tempore interdicti sit concedenda, una & viaticum, quod non denegatur ei, cui pœnitentia concessa, *c. Quod in te* 11. *h. t.* etiam damnatis ultimo supplicio ex gravissimo licet crimine, ut ait Covarr. 2. *Var. c.* 1. *nu* 11. ubi addit usu non observari, ut detur talibus Eucharistiæ Sacramentum, quem meritò alii improbant.

9 Altera hujus Rubr. parte agitur de Remissionibus, quas vocant Indulgentias; quæ significant quemdam juris relaxationem, cum minus severè, quam posset, cum aliquo agitur. Accommodatum est nomen ad significandam pœnæ temporalis Deo ratione peccati debitæ remissionem, factam extra Sacramentum per applicationem earum satisfactionem, quæ in communi Ecclesiæ thesauro continentur, ut tradit Trid. *Sess.* 25. *decreto de Indulgent.*

Concedit has omnibus Pontifex Rom. ex plenitudine suæ potestatis. Legati suæ legationis fines non excedunt, *c. fin. ubi Gl. sup. de Off. Legati*; nec Episcopi suum territorium *c.* 4. *& pen. h. t.* Episcopo inferiores potestatem eas concedendi non habent nisi speciali privilegio impetrârint, *c. Accedentibus sup. de Excessib. Prælat.*

10 Q. An Concilio Provinciali adsit ea facultas? R. Ita posse videri, quod in eo sint Episcopi plures cum Archiepiscopo congregati, ut ista potestas non videatur deneganda congregatis, quæ est singulis. Verum cum nullibi idipsum sit expressum, verius est, Concilio non esse eam facultatem ut tali. Singuli, qui in eo sunt, Episcopi, suâ potestate uti possunt ut singuli, non etiam per modum unius corporis.

Concedit verò quaslibet S. Pont. alii non nisi limitatas. Episcopi in consecratione sua centum dies non excedunt *Gl. in c. fin. eod. in* 6. In anniversario tantum quadraginta dies largiuntur, *c. Ex eo* 14. *h. t.* Cardinales ex vi suæ dignitatis non habent hanc potestatem, quia nullibi concessa invenitur; unde non concedunt indulgentias, nisi specialiter hoc iis sit indultum. De consuetudine tamen centum dierum indulgentias largiuntur. Navarr. *de Indulgen. Notab.* 31. *n.* 17. ubi plura hac de re.

Has ut quis consequatur, oportet onus propositum præcisè impleat. Unde certo die aut modo faciendum, alio non rectè impletur: & vivis concessæ non prosunt mortuis, nec ècontra, quia strictè interpretandæ.

TITULUS XXXIX.

De Sententia Excommunicationis.

SUMMARIUM.

70. *Quid*

De Censuris in genere.

INter pœnarum genera sunt Censuræ. Deducta vox à Censorum munere, qui corrigendis civium moribus præerant. Significat & munus ipsum, & animadversionem coërctionemve, secundùm illud Juvenalis, *Sat.* 2.

----- *Vexat censura Columbas.*

1 Quo modo hic accipitur, translatâ significatione vocis ad pœnam sive coërctionem Ecclesiasticam, quæ privat usu aliquorum bonorum spiritualiū ratione delicti. Ecclesiastica cum sit pœna, ac privativa boni spiritualis, non potest imponi nisi ab ea potestate cui est boni genus subest, *arg. l. fin. D. de iurisdict.*

2 Esse autem hujusmodi potestatem in Ecclesia, non est dubitandum, quidquid contra garriant Lutherani, & similes; & ab ipso Christo datam patet ex illo *Matth.* 16. & 18. *Quodcumque ligaverit super terram &c.* Ubi ver-

verbum *Ligandi* per metaphoram optimè accommodatur censuræ Ecclesiasticæ, quæ est vinculum seu ligamen quoddam, quo anima irretita tenetur. Ab initio nascentis Ecclesiæ usum eius fuisse, patet ex Canonibus Apostolorum, in quorum plerisque fit mentio censuræ. Ratio est, quia omnis Resp. benè instituta indiget potestate jurisdictionis, tam directiva quàm coërctiva, ad politicum suum corpus dirigendum, ut etiam ea data esse sit fatendum, sine quibus jurisdictio inutilis aut nulla foret, *l. 2. D. de Iurid. & c. Ex literis sup. de Off. deleg.* Suarez *de Censuris disp. 1. sect. 2.* Ut autem jurisdictio ista præcipuè versatur circa spiritualia, ita & coërctio est spiritualis, & censuræ istæ infligunt privationem alicujus boni spiritualis.

3 Esse eiusmodi jurisdictionem in S. Pont. immediatè D. Petro, eiusque successoribus à Christo Domino concessam (neque enim his erat deneganda potestas benè regendi) nemo ambigit, qui Christi verba sanè capit, & ex calice quinti Evangelii non hausit errores. Competit & Episcopis, atque his, qui supra eos sunt, etiam legato à latere. *c. Legatos sup. de Legatu in 6.* & Vicario Episcopi, cui idem est cum Episcopo tribunal, *Gl. in c. Licet de Off. Vicar. in 6. c. 2. sup. de consuet.* Vicario itē electo à Capitulo, Sede vacante, & multò magis ipsi Capitulo, quod succedit in Episcopalem jurisdictionem jure proprio, *c. Cum olim sup. de Majorit. & Obed. c. 1. eod in 6.* Pertinet & potestas ferendi censuras ad quosdam Abbates, Archidiaconos, Archipresbyteros, & alios, quibuscum est communicata jurisdictio Episcopalis, *c. Veniens ubi Gl. sup. de eo qui ord. furtive susc.* & ad congregationes Ecclesiasticas, uti Concilia Generalia, Provincialia, & ad eos, qui speciali privilegio talem potestatem impetrârunt, quatenus tamen subditos habent, in quos eam exerceant, quia frustra jurisdictionem quis sibi adrogat, cui deest subjectum, circa quod eam exerceat, nisi futurum superetur, *arg. l. pen. D. de servit. & l. Si servitus 23. de Servit. urb. præd.* Vid. Suar. *disp. 2. sect. 2. n. 9.*

4 Consuetudine etiam hanc potestatem adquiri patet ex *c. 3. sup. de Off. Ordin.* ubi Pastori Ecclesiæ parœcialis dicitur competere excommunicandi potestas; uti & præscriptione, *Cum olim c. Auditis sup. de præscript.* cum spectet ad jurisdictionem, quæ præscriptione adquiri potest, ut multis tradit Covarr. *ad cap. Possessor p. 2. §. 3.*

5 Delegari hanc potestatem alteri posse volunt, modo deleganti adsit delegandi potestas, qua de re actum *sup. de Deleg.* Covarr. 3. *Var. c. 20.* & ei delegetur, qui est habilis: qualis non est non baptizans, cum sit munus Ecclesiasticum, ad quod requiritur baptismus, janua ad reliqua officia Ecclesiastica. Sit rationis compos; nam qui rationis usum non habet, non potest ferre judicium, nec consequenter punire, aut exercere aliquem actum jurisdictionis, cum pendeat à judicio. Poterit tamen potestas in eo, qui ratione privatus, permanere, ut est manifestum in dormiente, ebrio. Suarez *disp. 2. sect. 3. n. 4.* Laicos ex se incapaces esse jurisdictionis Ecclesiasticæ patet ex variis locis Canonici, *c. Ecclesia sup. de Constit. c. 2. sup. de Iudic.*

6 Quæritur autem, An saltèm delegari laico possit ista jurisdictio? R. Ad eam non esse necessarium Ordinem sacerdotalem Abbas in *c. Transmissam n. 2. sup. de Elect.* imò ne quidem ullum Ordinem sacrum aut sacramentalem requiri, & primam tonsuram sufficere, ut alicui hæc potestas committi possit: secundùm ordinariam tamen Ecclesiæ legem munera ejus non communicari nisi cum Clericus, qualis etiam est prima tonsura initiatus, *c. Cum contingat sup. de ætate & qualit. ordin.* nisi per conjugium se inhabilem fecerit, ut dictum sup. *De Cler. conjug.* aut per aliud quid, ut laicis non sit deleganda. Dico, secundùm ordinariam Ecclesiæ legem; quia cum hoc Ecclesiæ statutum sit de jure positivo, videtur Pont. secundùm absolutam suam potestatē dispensare posse, & laico committere, cum ille sit supra jus humanum, quod immutat, ut dictum sup. *de Constitut. Gl. in can. Præter V Ducibus dist. 32.* Facit, quod non tam spectet ad ordines, quàm ad jurisdictionem. Plura Suarez *d. sect. 3. n. 8. 9. 10. 11. & 12.*

7 Potest & delegari collegio aut communitati, cum constare possit ex viris baptizatis & ratione utentibus, atque in gradu clericali constitutis. Quod procedet, etiamsi constet partim Clericis, partim laicis; si tamen plures sint Clerici, quàm laici, vel etiam æquales, quia

quia pars dignior trahit ad feminus dignam. Abbas in *c. Ex literis n. 4. sup. de Constitut. & in c. Cum super sup. de Off. deleg.* Suarez *d. sect. 3. n. 13.* cum hæc potestas non sit in singulis, sed in ipsa communitate. Ratiò tamen & non commodè communitatibus hæc potestas committitur, cum

Segnius expediant commissa negotia plures.

8 Q. An fæminæ possit committi? R. Videri nec jure communi esse capacem fæminam, nec ex commissione Pontificis Rom. posse fieri capacem ferendi censuras; *c. de Monial. h. tit.* ubi Abbatissa dicitur non absolvere suas Moniales à censura, quam contraxerunt, ut nec ligare possit. Posterius probatur *c. Nova 10. sup. de Pœnit* ubi Pont. concludit, post alia, claves regni non esse datas fæminis, ac quidem B. Virgini. Quo facit, quod dictum *sup. de Tempor. ordinat. n. 17.* fæminas esse incapaces Ordinum, secundùm congruentiam, cum sexus fæmineus non sit per se ordinatus ad spiritualia, ut nec docere, nec dominari viris sit permissum fæminis, *1. ad Timoth. 2.* Quod respondet juri civili, quo fæmina removetur ab omnibus officiis publicis, *l. 2. D. de R. I.* Ut dicendæ sint incapaces omninò huius potestatis, quæ Ordines prærequirit, vel saltem dispositionem ad illos. Nec facit *c. Dilecta 12. sup. de Majorit. & Obed.* quod habet, Abbatissam quamdam solitam suspendere ab officio & beneficio suas Canonicas, & Clericos suæ jurisdictioni subiectos; nam non agit de suspensione, quæ sit censura propriè, sed de quadam prohibitione sive privatione fructuū, quæ largo modo dicitur suspensio: unde & Pont. ibi non dicit, censuram esse servandam, sed præceptum & mandatum talium Abbatissarum. Suarez *d. loco n. 5. D. 6.* Avila *de Censuris p. 1. dub. 6.* Covar. in *c. Alma mater p. 1. §. 11. n. 2.* Quod ordinariam iurisdictionem habere dicatur fæmina, *c. Dilecti 4. sup. de Arbitr.* & caput ac patrona Clericorum esse, *c. Dilecta 14. sup. de excess. Prael.* non spectat ad censuram, quam ideo non potest dici ferre posse iure ordinario. Quod addo; nam Pont. de absoluta potestate videtur eam facultatem posse concedere fæminæ, cum non sit contra ius divinum, sed contra communem Ecclesiæ legem & usum; & non pertineat ad claves, sed tantum ad iurisdictionem, cuius non est incapax fæmina. Navarr. *Cons. 1. h. t.* Suarez *d. sect. 3. num. 7.*

9 Ferenda non est censura nisi ob culpam, quam pœna præsupponit; propriam, non alienam, saltem qua tum ad excommunicationem, quæ instituta est ad correctionem peccantis tantum, & suspensionem, ut est propria censuræ species; ex regula, quod culpâ carens non sit in damnum vocandus, & peccata debeant suos tenere auctores. Aliter se res habet interdicto, quod etiam tenet eos, qui non delinquerunt, *c. Si sententia eod. in 6.* tamquam membra, quæ ratione corporis adfliguntur, vel propter maiorem eius, qui deliquit, terrorem.

10 Ubi quæri posset, An censura ex nulla aut iniusta caussa lata teneat? R. Expressam in sententia caussam falsam, vel irrationabilem aut insufficientem, ponere censuram nullam tam in interiori foro, quam in exteriori. Ratio est, quod iniustitia eius publicè & iuridicè sit notoria. Potestas enim Ecclesiæ data est in ædificationem, non in destructionem, quam intendit Prælatus, ex nulla caussa aut insufficienti censuram ferens, *c. Venerabilibus 7. § pen. eod. in 6.* Quod si in sententia nulla exprimatur caussa, sed censura unde in aliquem sit prolata, non posset dici nulla, cum non contineat errorem intolerabilem, uti textus requirunt ad nullitatem, *d. § pen & c. Solet eod. in 6. c. Per tuas h. t.* Non potest autem dici eum continere, in qua caussa non adscripta. Ut ex vi formæ sententia talis non videatur nulla in foro exteriori, quamvis in interiori, si caussa nulla subsit, sit nulla; qualis declaranda venit à superiore, probato defectu caussæ, de quo si satis constet reo, is in conscientia non tenebitur parere. Imò, caussâ non expressâ, posset dici censurā non teneri, quod sit contra ius lata non requiritur caussæ expressio, *c. 1. eod. in 6.* Quo faciunt textus, qui dicunt sententiam iniquam non gravare, *can. Cui est, can. Secundum, can. Cœpisti 11. q. 3.* Quod si sententia fuerit iusta secundùm allegata & probata, erit obediendum superiori. Quo respicit dictum Gregorii in *can. 1. 11. q. 3.* sententiam pastoris, sive iustam sive iniustam, esse timendam: & Urbani *can. Quibus eod. q.* timendam esse sententiam Episcopi, licet iniustè liget, quatenus scilicet veritatem sententiæ retinet.

Quod

Quod & dicendum de sententia ita injusta, ut in se sit nulla, si de nullitate certo non constet. Imò si omnino nulla sit, potest etiam videri timenda, secundum dicta loca; ut reus eam non contemnat in foro exteriori cum aliorum scandalo, qui defectum ignorant, aut in despectum superioris. Vid. Navarr. *in Summa c. 27. nu 3*. Covarr. *ad c. Alma p. 1. §. 7. n. 7.* Avila *d. p. 1. dub. 9. & c. 6. dub. 1.* Suarez *disp. 4. sect. 7. n 31.*

11 Quid in defectu jurisdictionis? R. Eam omnino ponere excommunicationem nullam & sine effectu ullo: ad quem omnino requiritur jurisdictio, uti ad omnem actum alium judicis. Unde appellatio ante sententiam interposita facit excommunicationis sententiam esse invalidam, *c. Pastoralis §. verum sup. de appellat.* Idem dicendum de lata ab excommunicato, suspenso, interdicto; nam in tali non est efficax jurisdictio, impedita quippe per censuram. Quod non tantum procedet in ipso excommunicato, verum & in delegato ab eo. Sic excommunicato Episcopo impeditur usus jurisdictionis in ejus Vicario, *c. 1. de off. Vicarii in 6.* Suarez *disp. 2. sect. 4. n 4.*

12 Quid si impedimentum sit occultum? R. Peccare quidem ferentem censuram in tali statu, quod utatur actu jurisdictionis, à qua impeditus per Ecclesiam, valere tamen eius sententiam, & parendum esse reo, licet noverit impedimentum. Neque enim Ecclesia tunc impedit omnino usum jurisdictionis, cum bono eius regimini id conveniat & expediat. Quod & dicendum de eo, qui titulo falso jurisdictionem adquisivit, aut inhabilis cum sit, publica existimatione habilis habetur, & auctoritate superioris in munus est inductus; supplet enim Ecclesia defectum in bonum publicum, *arg. l. Barbarius D. de off. Praetoris, c. Adprobandum 24. ubi Glos. sup. De sent. & re judic.* Suarez *d. sect. 4. n. 2. & 3.* Idem dicendum de excommunicato quidem notorie, sed tolerato, secundum ea, quæ dicta sunt sup. *De elect. n. 10.* Erit & nulla sententia lata contra tenorem privilegiorum, quia eatenus non est subjectus reus, *c. Quanto sup. de privileg.* Navar *c. 27. num 4.* Facit & substantialis judicii defectus non tenere sententiam, *l. 4. §. condemnatum D. de re jud.*

13 Q. IV. An ad justitiam censuræ sufficiat culpa interna? R. Et si hoc aliquibus videri possit, ex eo, quod potestas Ecclesiæ sit spiritualis, quæ ad interna etiam peccata pertinet, & circa interna versatur, ut videre est in *c. Dolentes de celeb. Missar.* ubi præcipitur recitantibus divinum officium, attente & devote id agant, & in *Clem. Mulierum De haeret. in 6. Clem. Ne in agro § quia vero de de statu Monach.* Contra tamen dicendum, non posse censuris puniri per Ecclesiam occulta peccata per se, id est interna, cum Ecclesia de iis non judicet, nec judicium humanum possit esse de actibus interioribus. Nihil facit, quod potestas Ecclesiæ sit spiritualis; nam debet exerceri humano modo, et se tantum extendat ad ea, quæ homines cognoscere possunt directè saltem, nam indirectè, in ordine scilicet ad exteriores actus, quibus interni tamquam caussæ aut conditiones conjunguntur, (quo modo possunt accipi textus allati) potest & Ecclesia peccatum occultum per accidens punire per legem generalem, non tamen per modum sententiæ, & nominatim quod manet occultum. Sic hæresin suam manifestans exterius, nullo audiente, est excommunicatus, quia satis est, exterius esse proditam hæresim, ut dictum sup. *De haeret. n. 1.* Vid. Suarez *disp. 4. sect. 2. num. 1. & seqq. & num. 22.* Avila *p. 1. dub. 10.*

14 Q. V. An actus exterior metu caussatus censuram incurri faciat? R. Justum metum excusantem à culpa, etiam excusare à censura, quæ culpam præsupponit, cum præcepta Ecclesiæ ordinarie non obligent cum majori rigore. Unde cum excommunicato communicans justo metu est extra censuram, uti dictum sup. *De his quæ vi n. 17.* Et hoc regulariter; nam si talis metus directe incussus fuerit in contemptum religionis aut Ecclesiasticæ potestatis, nullus metus excusabit, uti non à culpa, ita nec à censura, quia tunc non tam agitur de sola legis observatione, quam de vitando gravi damno religionis, cujus bonum tenetur quisque præferre propriæ vitæ. Ratio horum est, quod voluntas & intentio distinguant maleficia, *c. Cum voluntate 54. h. t.* Ea de caussa Navar. *c. 11. n. 25.* rejecta Cajetani sententia, Christianos, qui propter metum se fingunt Saracenos, extra censuram ponit: & alii tradunt, excusari Christianos à censura

lata contra adjuvantes Turcas dimicantes contra Christianos, quia metu mortis remigant, qui facit cessare contumaciam, quæ caussat censuram. Hinc inferri potest, ficto animo actum sub censura prohibitum exterius perficientem non esse ligatum censura, quod voluntate deficiente non possit dici delictum perfectum, pro quo imposita censura, secundum *d. c. 54.* exemplum est in ficte proferente verba hæresim continentia, qui in mente est orthodoxæ fidei, cum perfectè ac simpliciter talis non agat contra legem hæreticum censura notantem; & lex juxta proprietatem verborum sit accipienda, non extendenda in materia odiosa. Navarr. *c. 11. n. 25 & c. 27. nu. 56.* Suarez *d. de sect. 3. n. 15.*

15 Q. VI. An ad censuræ justitiam requiratur prævia monitio? R. In ea, quæ per legem fertur, nec necessariam esse admonitionem, nec fere locum habere, cum lex ipsa satis admoneat, cujus nemo debet esse ignarus ut veniens contra legem, prohibentem actum aliquem sub censura, satis sit contumax habendus, nec aliâ admonitione egeat. Et hoc ita, quatenus jus est absolutum & censuram hoc ipso fert; nam interdum non alias infert, quã monitione prævia, *Si moniti non resipiscant*, ut in *Clem fin §. fin. De statu Monach. & Clem. 1. De decimis.* Idem dicendum de censuris latis per sententias generales hominis pro peccatis futuris, veluti *Quisquis furtum commiserit*; an præceptum non furandi sub censura satis admonet subditos, ut patet ex *c. A nobis 21. h. t.* Cui non refragatur textus in *c. Romana 5. eod. in 6.* qui non vult in specie vel in genere promulgari censuras sine prævia monitione; quia non loquitur de generali excommunicatione pro culpis futuris, qualis ponit præceptum, & sic admonitionem ex se sufficientem: sed de præteritis & præsentibus culpis, qualis non ponit ex se admonitionem, cum nec lex, nec sententia delictum præcesserit, quod ante commissum, ut nec possit poni contumacia in reo. Ita fere Suarez *de Censur. Disp. 3. sect. 8. n. 3. 4. & 5.*

Itaque ab homine lata censura propter jam commissas seu præteritas culpas necessario requirit monitionem præviam, ut habet textus in *d. c. Romana & c. Sacro 48. h. t.* Ratio est, quia quando delictum est commissum, nulla ponitur contumacia, uti poni dictum quoad futura, per legem prohibita, aut etiam per sententiam hominis, non tantum generalem, de qua jam actum, verum & specialem per præceptum certæ tantum personæ impositum, ut hoc vel illud faciat aut vitet; aut in casum, quo hoc vel illud faciat, aut non vitet: qualis modus nihil habet in se contra rationem, nec contra jus positivum. De quo dubitari per text. in *d. c. Romana §. caveant*, ubi videtur ea forma prohibita per Pont. Verum bene inspectis verbis *d. §.* apparebit, iis non contineri tam absolutam prohibitionem, quam admonitionem, ne judices facile tali formâ utantur, sed cum magna cautione & circumspectione, Suarez *d. Disp. 3. sect. 4. n. 7.*

Ubi aliqui exceptionem ponunt in eo, quod ante prædixit aut publicavit se non pariturum, quasi is monendus non sit ex contumacia jam posita; argumento eorum, quæ traduntur de correctione fraterna, cui monitio præmittenda, nisi quando deest spes fructus, quo casu, quia odiosa foret, omitti potest, secundum Navarr. *c. 24. n. 12.* Verum ejusmodi ponere quidem videntur contumaciam in affectu non etiam in effectu, uti requiritur ad ferendam censuram, quam demum perficit monitio prævia, cui non paritum. Vid. Suarez *d. Disp. 3. sect. 10. n. 8. & 9.*

16 Monitio hæc fit trina, ut videtur requiri per Canones, qui requirunt Canonicam, *c. Statuimus 3. eod. in 6.* qualis est trina, ut explicat text. in *c. Constitutionem 9. in fine eod. in 6.* Ubi tamen una sufficiet pro trina, dummodo aliquorum dierum competentia intervalla concedantur, quorum determinatio in arbitrio est judicis, pro facti qualitate. Cui etiam datur licentia ea restringendi, si caussæ necessitas postulet; negotii enim qualitas & periculum imminens facit etiam ad unum diem, imò brevius tempus, coarctari posse, *Gl. fin. in d. c. 9.* Suarez *d. disp. 3. sect. 9.*

17 Facienda admonitio à Superiori, cum sit loco citationis; nemo autem recte citetur nisi à suo judice. Abbas in *c. 1. num. 33. sup. de judic.* uti nemo potest dici contumax nisi non parens illi, cui obedientiam debet ratione subjectionis. Requiritur etiam monitio ista fiat coram

coram testibus, ut de ea constare possit, *d. c. Sacro* 48. *h. t.* idque & in casu, quo scripto fit, ut & de scripto possit constare. Suarez *d. disp.* 3. *sect.* 11. *n.* 2. Facienda autem in persona ipsius monendi, cum tendat ad correctionem, quam non audiens contumax habetur: quamvis sufficere videatur, si admonitio domi facta ad aures eius perveniat, uti constat ex *Clem.* 3. *in fine de elect.* ubi sufficit ad appellantem notitia plena & certa devenerit. Et hoc non tantum in caussa appellationis, sed generaliter in omni caussa ibi statuitur. Ratio est, quia tantum requiritur, sciat intentionem superioris, quam hoc modo intellexit. Et hoc ita in persona singulari & determinata; nam si censura sit generalis contra eos, qui delinquunt, quia delinquentes ignorantur, sufficiet admonitio facta in loco publico, per quam ad delinquentes, qui ignorantur, ut personaliter moneri nequeant, notitia pervenire possit. Qualis etiam obtinebit contra certam personam, quæ dolo aut vi impedit, ne talis monitio fiat, aut quæ certum domicilium non habet. Vid. Covar. in *c. Alma p.* 1. § 9. *n.* 4. Suarez *d. sect.* 11. *n.* 5. *& seqq.*

18 Q. An monitione omissa, censura sit valida? R. Videri, non esse irritam, sed teneri, per *d. c.* 48. *h. t.* ubi, monitione omissa, sententia excommunicationis dicitur justa, licet puniatur judex: & in *d. c. Romana* dicitur quidem sententia talis injusta, non etiam nulla, ut *Gl. ibi V. injustas* notat: item in *c. Reprehensibilis* 26. *sup. de appellat.* prohibet quidem Pont. excommunicationem ferri, non prævia monitione, non tamen dicit esse nullam, cum multa prohibeantur fieri, quæ facta tenent. Abbas in *d. c.* 26 *nu.* 13. *& d. c.* 48 *n.* 9. Quod non tantum verum est in ordinario, verum & in delegato, quamvis in eo contra quidam statuerit, sine fundamento, ut tradit Navarr. in *c. Cum contingat, Caus.* 5. *sup. De rescr.* Covarr. *d.* § 9. *n.* 7. *&* 8. In contrarium facit textus in *c. Statuimus* 3. *& c. Statutum* 13. *eod. in* 6. ubi nisi præcedat Canonica monitio, quæ est trina, dicitur non tenere sententia. Verum textus illi loquuntur in singulari casu, quo scilicet excommunicatus participans cum excommunicatis; qualem hoc ipso notatum minori non voluit innodari majori, nisi trinâ monitione præviâ. Cæterum præcedens opinio communis non videtur accipienda de absoluta omissione monitionis, sed Canonicæ tantum, id est trinæ, quia de eius omissione loquitur & *d. c.* 26. & *d. c.* 48. Ut videatur necessarium, saltem aliqua adsit monitio, cum, uti dictum, sit loco citationis, quæ necessario omnino est. Plura vide apud Suarez. *d. disp.* 3. *sect.* 12.

19 Quæsitio etiam est, An censura per metum illata a judice coacto liget? R. Hoc aliquos velle, ut *Gloss. in c. un. V. Vacuamus De his quæ vi in* 6 cuius fundamentum ponitur in eo, quod voluntas coacta sit voluntas, & metus non ponat simpliciter involuntarium, sed potius voluntarium: ut jure naturæ metus non possit dici irritare actum, uti patet ex *d. c. unico*, ubi Pont. dicit se evacuare actum, de quo ibi per metum gestum. Ut debeat præsupponi voluisse, nec irritus esse, etiam in foro externo, nisi in casibus, quibus ipsa lex eum irritet, veluti in *d. cap. un.* Cuius decisio in causa absolutionis non recte ab aliquibus trahitur ad pronuntiationem censuræ per metum; eo argumento, quod potestas ligandi sit conjuncta cum potestate absolvendi, *can. Verbum* 51. *de Pœnit. dist.* 1. ubi dicitur, eum, qui non habet jus absolvendi, nec habere jus ligandi: ut inde colligatur, hos actus esse æquales, & in uno statutum debere ad alterum extendi; præcipue quod jura, si in favorabilibus restringantur, ut in absolutione, multò magis restringi debeant in ipsa censura infetenda, quæ odiosa, ut non procedat ratione violentiæ. Verum hoc argumentum in jure positivo parum urgens, quando subest diversa ratio. Nam quod absolutio sit irrita declarata per Pont. facit favor Ecclesiasticæ potestatis, & fuit necessarium, ut Pastores Ecclesiæ sint immunes à vexationibus istiusmodi, quæ sæpe inferuntur ab iis, qui absolvendi, aut eorum nomine, ut meritò talis metus debeat irritare absolutionem. Censura verò ut sit irrita, concernit eum tantum, in quem fertur, non etiam ecclesiasticam potestatem: cuius nihil interest talem censuram esse irritam, modo adsit voluntas & intentio ferentis, qui ex animo illam infert; quâ, animo cessante, irrita foret censura.

Deinde, ut recte ait Abbas in c. 2. n. 17. *sup. de his quæ vi*, cum specialiter circa absolutionem id sit statutum, non est trahendum ad censuram inferendam. Ubi dat rationem diversitatis, quod sæculares Principes soleant esse faciles ad cogendos Prælatos ad absolvendum, non ita ad ferendam censuram, ut necesse fuerit ei remittere. Ita ferè Suarez Disp. 2. sect. 5.

20 Ad censuræ justitiam præterea facit, ab eo sit lata, cui est jurisdictio, saltem putativa, ut dictum sup. *num.* 12. Servetur ordo juris, quod requirit, in scriptis fiat, juxta c. 1. *eod. in 6* caussa subjuncta, qua de re sup. *nu.* 3. Quod in aliis sententiis non est necessarium, ut patet ex c. *Sicut sup. de re judic.* Exemplum eius tradatur reo, id tamen requirenti, idque intra mensem; alius suspensus sit judex per mensem ab ecclesiæ ingressu & divinis officiis. Præterea puniendus judex, ex arbitrio superioris, animadversione condigna, licet sententia non sit nulla, his omissis, ut patet ex d. c. 1. in quo dicitur relaxanda à superiore.

Absoluté feratur sententia, an sub conditione ad caussam pertinente, nihil interest: veluti si, peccato commisso, feratur censura in ordine ad satisfactionem, aut emendationẽ illius, uti fieri consuevit, quia eiusmodi pœna est medicinalis. Uti & recte conditio istiusmodi pro peccato futuro adjicitur: quamvis, ut ante dictum, pro futuris culpis conditionata huiusmodi sententia cauté sit utendum. Dixi, ad caussam pertinente; nam si ad caussam non pertineat, veluti, *Excommunico te, si navis ex Asia venerit*, impudenter talis additur, & nullam facit censuram, eo quod actus jurisdictionis spiritualis non debeat esse pendens à casuali conditione, ad actum talem impertinente. Est enim hoc valde absurdum, & intolerabilis abusus spiritualis potestatis, cum eiusmodi conditionis eventus non ponat vel augeat culpam. Et hoc quoad futuram; nam quoad præsentem vel præteritam conditionem, talis adjecta non videtur impedire effectum censuræ, si evenit, quia conditio talis non impedit, quo minus absoluta sit censura. Si verò non evenit, censura nulla est, siquidem actus conditionalis, deficiente conditione, est nullus, §. *conditiones Inst. De V. O.* Posset tamen conditio in futurum, licet non augens aut minuens culpam, esse rationabilis caussa limitandi censuram, veluti, *Excommunico Clericum, nisi sit de dignitate constitutus*, qualis limitatio expedit æstimationi dignitatis ecclesiasticæ. Ita Suarez Disp. 3. sect. 7. *quem & vide de tota hac materia d. Disp. sect.* 4. *n.* 2. *& deinceps.*

Censuræ effectus est, privare aliquibus bonis spiritualibus, etiam aliquarum actionum corporalium seu externarum: ita inhabilem reddere ad obtinenda beneficia, de quibus agetur inferius in singularum censurarum explicatione.

21 Quæsitum est, An istos effectus operetur ex falsa caussa, juridice tamen probata? R. Receptissimam opinionem esse, judicem non posse secundum ea, quæ scit privatim licet certissimo, sed secundum ea, quæ allegantur in judicio & probantur, sententiam ferre, quod hæc via sit tutior ratio finiendarum litium, quam si obtentu scientiæ privatæ licere permisseris probationis non haberi rationem, qua de re actum sup. *De off. jud. in fine & ad tit. D. de judic. n.* 47. *& seqq.* Receptissimam etiam esse traditionem eiusmodi sententiam valere, ut justè latam nec habentem defectum substantialem, ut dictum sup. *eod. n.* 3. Disputari autem, An quoad omnes effectus obliget? Ubi dicendum, in foro quidem interiori non obligari reum, quod coram Deo sit innocens; quo modo internis bonis spiritualibus non est privatus: externis verò abstinere debet, à Missæ auditione, communicatione cum aliis & similibus, idque ex vi & efficacia præcepti tali sententia contenti, ac scandali, quod ex inobedientia contra Ecclesiã oritur, cuius auctoritati multum derogaretur, censura tali publice contempta. Et hoc ita quoad actus publicos, & eos, qui sententiæ ignorant injustitiam; nam quantum ad actus occultos, veluti Missæ auditionem, aliorumq; actuum usum in occulto, illi sine peccato exercerentur, cum cesset scandalum. Vid. Abbas in c. *Inter cæteras.* 9. *n.* 9. *sup. De sent. & re judic.* Navarr. d. c. 27. n. 3. Covarr. *ad d. c. Alma p.* 1. §. 7 *n.* 5. *&* § 11. *n.* 14. §. *Ego sanè, & latè.* Suar. Disp. 4. sect. 7. n. 9. *& seqq.*

22 Quæritur autem, An publice censuram talem violans incurrat pœnas propositas violantibus censuras? R. Ita velle Covarr. *d. loco, num.* 7.

n. 7. *Concl.* 4. Ubi aliqui ponunt vim in contumacia, per quam volunt robur addi tali sententiæ. Dicendum tamen absolute eum non incurrere pœnas, propterea quod verè & absolutè non sit adfectus censura; quæ ut in foro exteriori & existimatione hominum operetur, minimè tamen in exteriori. Sic tali sententia excommunicatus si celebret, non pot. st dici verè irregularis, licet in foro exteriori talis habeatur. Nec facit contumacia quidquam, cum ejus nomine non possit augeri censura, & novum effectum habere Vid. Suarez *d. sect.* 7. *n.* 19 *& seq.*

23 Censura alia fertur à jure, quæ dicitur Canonis, sive latæ sententiæ, cum Canon hoc ipso, quo delictum commissum, pœnam imponat, sine ulla alia declaratione. Alia fertur ab homine, quæ dicitur sententiæ ferendæ, quando per judicem est inferenda. Quando autem dicenda sit censura latæ sententiæ, quando ferendæ, colligi debet ex verbis. Ubi extra dubium est, verbis, *ipso jure, ipso facto*, latam sententiam designari, etiamsi alia verba sint futuri temporis, ut in *c. Si religiosus De elect. in* 6. Idem dicendum de formula, *eo ipso, in c. Cupientes §. cæterum eod. tit.* quæ perinde valet atque hæc, *ipso facto*. Hi enim modi loquendi formaliter satis exprimunt mentem legislatoris; qui si omissi fuerint, tunc est attendenda vis & significatio verborum, prout sunt in frequenti usu. Et si virtute contineant aliquem ex prædictis modis, præ se ferant autem prolationem sententiæ actu inferentis pœnam, censebuntur esse sententiæ latæ: qualia sunt verba ad præsens vel præteritum tempus relata, veluti, *Sententia excommunicationis innodantes, Sententiam excommunicationis incurrat, Sententia excommunicationis noverit se subjacere, Sit anathematu mucrone percussus*; cujusmodi verborum formis utuntur Pontifices in *c unico De schismat. in* 6. *c. un. De injur. in* 6 *c.* 2. *De haret. in* 6 *Clem.* 1. *de pœnis*. Si vero futurum tempus respiciant, censuram sententiæ ferendæ continebunt, cuius ordinis sunt verba *Excommunicetur, Suspendatur, Excommunicari, suspendi volumus*, & similia, *Gl. in c. un sup. De sagittar. & in l. Si quis in tantam C. Unde vi*, Suarez *Disp.* 3. *sect.* 3. *n.* 1. *&* 2.

24 Dubitatur de his verbis, *Excommunicationem noveris te incursurum*? R. Probabile esse, ea spectare ad sententiam ferendam, cum in rigore tantum sint de futuro; & ita tenet Felin. in *c. Rodulphus n.* 28. *sup. De rescr.* Posset tamen dubitari, cum tale dictum non tam videatur requirere sententiam vel censuram ferendam, sed contrahendam ex vi talis legis, atque ideo ipso facto. Nam licet verbum, *incursurum*, sit futuri temporis, respicit tamen solum tempus, quo fertur: ut probabilius videatur, illis verbis sufficienter declarari censuram ipso facto illatam, sine opera judicis. Secus est, verbis in futurum relatis, quæ actum judicis, eiusque ministerium respiciunt, qualia omninò importare censuram ferendæ sententiæ certum est.

25 Particulæ, *Omnino, mox, statim*, & similes, non videntur sententiam latam continere, sed judicandæ secundum verborum, quibus subjunguntur, significationem. Quo modo Canon habens, *Statim excommunicetur*, est tantum sententiæ ferendæ, habens autem, *statim, ex nunc excommunicatus sit*, est sententiæ latæ, ut in *c. Quam sit De Elect. in* 6. Suarez *d. sect.* 3. *num.* 5.

Quæritur & de hac forma, *Sub pœna talis censuræ, Sub excommunicationis interpositione*? R. Per eam non tam fieri censuram quam comminari, cum nihil hic sit, quod sententiam latam indicet; & verba sint indifferentia, ideoque interpretanda mitius, scilicet deferenda potius sententia, quam de lata: nisi aliud addatur, ex quo possit colligi, censuram esse latæ sententiæ, v. g. *Sub interminatione anathematis, cui mox subjaceat*, Navarr. *d. c.* 27. *num* 12. Suarez *d sect.* 3 *n.* 6 *&* 7.

26 Quid sentiendum de verbo, *Anathema sit*? R. Rejecta opinione aliquorum, qui censent eo potius comminari anathema, quam ferri, 18. *Glos. c.* 2. *in fine sup. De foro compet. V sequestratus sit*, & Baldi in *c. At si Clerici num.* 20. *sup. De judic.* cum verbum, *Excommunicatus sit*, latam importet sententiam, quidni & verbum *Anathema sit*, quod habet exaggerationem aliquam, ut passim videmus in Conc. Trid. in quo est frequens ista forma excommunicandi adversus eos qui de Sacramentis, aliisque fidei articulis, aut iis, quæ ab Ecclesia sunt definita, minus pie sentiunt, quos hoc ipso abscindi ab Ecclesia notum est ex *can. Hæc autem Dist.* 30. Nisi tamen materia aliud postulet,

aut alia jura sint, quæ in ista materia desiderent sententiaam ferri, ut dictum sup. *De sacrileg. circa fin.* Abbas *ad d. c. 2. in fine sup. De foro compet.* Felin. in *d. c. Rodolphus n. 31 sup. De rescript.* Sanchez *de Matrim. lib. 7. Disp. 12. n. 2. & in Decal. lib. 2. c. 38. n. 90.*

27 Quin autem verba ista, *ipso iure*, *ipso facto*, posito crimine, statim effectum inducant hac in materia dubium non est, cum & materia legis & pœna id patiatur, & communis Ecclesiæ usus habeat, cum alias in aliis pœnis corporalibus, aut publicationibus bonorum expectandi sit sententia declaratoria saltem criminis, uti dictum sup. *De pœnis nu. 20.* Vid. Suarez *d. sect. 3. n. 8.*

De censuris in specie.

HÆc de Censuris in genere. Ad singulas species veniamus.

28 Ubi in primis disputatur, Quot sint numero? R. Alios ponere quinque, scilicet Excommunicationem, Suspensionem, Interdictum, Cessationem, & irregularitatem; ex ratione quod Censura sit pœna Ecclesiastica, per quam puniuntur homines in bonis spiritualibus, quales sunt hæ omnes: alios addere Depositionem & Degradationem. Verius tamen, priores tres species tantum pertinere ad censuram, ex communi DD. opinione, quæ probatur *c. Quærenti inf. De V. S.* ubi consultus Innoc. Pont. respondebit, tantum tres illas venire nomine Censuræ, quarum etiam dumtaxat fit mentio passim in juris textibus, *ut c. 1. & c. Statutum h. t. in 6. c. 1. De his quæ vi in 6.* Navar. in *Summa c. 27. in princ. & n. 152. 154. & 254.* Irregularitatem non esse censuram ex eo ostenditur, quod contrahatur ex censurarum violatione, ut sit aliud à censuris. Deinde censura est pœna medicinalis, non ergo perpetua, quia cessat, cessante contumacia. Irregularitas autem non est pœna medicinalis, cum sit perpetua; & non semper pœna, cum etiam citra delictum contrahatur, ut visum superius. Et ut aliquando pœna sit, principalis tamen ejus ratio magis consistit in indecencia & inhabilitate contracta; ratio autem pœnæ secundaria est. Cessationem à divinis aliqui sub interdicto comprehendunt, à quo tamen diversam esse patet, cum sit tantum quædam desistentia à divinis officiis, & administratione Sacramentorum, cujus violatio non ponit irregularitatem, uti violatio interdicti, secundum dicta sup. *De Clerico excom. ministr.* Unde patet censuræ non esse speciem, quia alias haberet & effectum censuræ. Depositio & Degradatio rectè negantur esse species censuræ, quod non tam contineant pœnam medicinalem, quam inhabilitatem perpetuam munerum & privilegiorum Ecclesiasticorum.

De Excommunicatione.

29 EXcommunicationis etymologia desumitur ex eo, quod extra communionem ponat; & est censura, qua quispiam separatur ab Ecclesiastica fidelium communione. Ubi nomen, *Communio*, non est accipiendum de potentia radicali, quasi excommunicatus non possit Sacramenta sumere, sed quod non sumat licitè & honestè, & cum animæ suæ salute. Differt ab aliis, quæ non privant per se communicatione; nam suspensio privat tantum ministerio Ecclesiastico, interdictum verò divinis rebus vel officiis. In definitione aliqui requirunt, dicatur Christianus vel baptizatus, quod non nisi talis sit capax excommunicationis: sed hoc est supervacuum, quia excommunicatio designat privationem, ut supponat eum, qui habet ius ad communionem fidelium, & consequenter baptizatum.

30 Duæ sunt ejus species, Major scilicet & Minor, *c. pen. h. t.* Illa à communione fidelium separat omninò & totaliter; & per eam fit aliquis anathema, id est execrabilis, communione cum aliis non dignus, cujus frequens usus est passim in Canonibus & Conciliis, quatenus ad personas refertur, quæ ab Ecclesia abscinduntur: nam relatum ad errores, qui dicuntur anathematizari, non censuram, sed doctrinam denotat execrabilem. Vid. Suarez *Disp. 8. sect. 2. n. 4. & seqq.*

Minor ponit separationem à Sacramentorum perceptione, *d. c. pen.* Excluditur ab hac peccatum mortale, quod privat quidem licito Sacramentorum usu, non tamen directè & per se, sicut censura, sed ex consequenti, constituendo personam indignam tali actione; & non privat omni Sacramento, cum non privet

Sacra-

Sacramento pœnitentiæ, posita saltem attritione. Dicitur Minor, non propter parvitatem objecti, cum separatio à Sacramentorum participatione res sit gravissima, sed per comparationem ad majorem, quia nimirum continet pœnam; & propter materiam, supra quam cadit, cum incurratur etiam propter peccatum veniale. Est autem major Excommunicatio simpliciter talis, minor secundum quid. Unde simpliciter prolata ab homine, vel à lege, accipitur de majori, ut in *d.c.pen.* rescripsit Gregor. IX. P. & habet communis opinio. Cujus ratio est, quod vox ista, *Excommunicatio*, includat negationem seu privationem communicationis; negatio autem simpliciter addita totum destruat. Et deinde absoluta & indefinita oratio æquivalet universali ut includat omnem privationem. Tertiò, Major & minor comparatur, sicut totum & pars, ut vox ista simpliciter prolata totum potius quam partem significet. Hinc & Excommunicatio major simpliciter excommunicatio reputatur.

31 Sed dubitatur, An hæc rectè ita statuantur? Dubitandi rationem ex eo sumi, quod aliquibus in locis *Excommunicationis* nomine absolutè positæ intelligatur minor, *can. Cum excommunicatio* 18. XI. *q.* 3. ubi accipitur nomen Excommunicationis de minori, ut patebit ex iis, quæ inferius dicentur, quia scilicet communicans cum excommunicato majori excommunicatione minorem incurrit. Eodem facit *c.* 1. *De except. in* 6. ubi in judicio parti excommunicationem opponens, speciē illius debet declarare: ut nomen istud simpliciter positum non accipiatur de majori, quia alias non esset exprimenda species. Facit & ratio, quod in pœnis benignior pars sit accipienda. Verum tenenda resolutio Pontificis in *d. c pen.* quam & usus recepit, secundum rationes jam dictas. Nec obstant Canones antiqui, qui illi procedunt secundum antiquum usum, quo latior erat vocis significatio, & sunt accipiendi secundum materiam subjectam. Quo modo & accipienda regula tradita in *d. c. pen.* simpliciter prolatam vocem accipiendam esse de majori, si ex materia vel adjunctis non constet esse sermonem de minori. Quod habet *d.c.* 1. id ita specialiter constitutum, ad vitandas fraudes & dilationes in judiciis. Abbas in *d.c. pen.* Covar. *ad c. Alma p.* 2. §. 8. *nu.* 5. Avila *de Censur. p.* 2 *Disp.* 2. Suarez *d. disp.* 8. *sect.* 3.

32 Est & alia Excommunicatio Generalis quæ fertur in communi contra eos, qui commiserunt vel committunt tale delictum, non exprimendo eorum nomina; alia particularis, quæ fertur contra personas in particulari. Alia item Juris, sive à Jure lata; alia Hominis, sive lata ab homine, id est sententiæ ferendæ; qua de re paulò superius actum.

33 Quis eam ferre possit, intelligitur ex dictis de Censuris in genere. Ferri nequit nisi in hominem vivum, sensum habentem, qui usu rationis carens delinquere non potest, cum delictum ex animo procedat, & quia non est capax emendationis: in baptizatum, quia cum sit pœna Ecclesiastica, non potest ferri in eum, qui non est subjectus Ecclesiasticæ jurisdictioni. Suarez *Disp.* 5. *sect.* 1 *nu.* 21. In hominem mortuum ferri nequit, cum sit vice medicinæ, quæ non habet locum in mortuo. Et deinde in mortuo cessat jurisdictio Ecclesiæ, quia jam non Ecclesiæ; sed Deo suo stat vel cadit. Declarari tamen potest mortuus excommunicationis vinculo esse irretitus, ratione criminis ante commissi, cujus nomine excommunicationem vivus incurrerat. quo modo accipiendus *can fin.* XXIV *q.* 2. ubi multi hæretici post mortem dicuntur anathematizari, hoc fine, ut pro tali non offerant suffragia, quæ nihil profutura credit Ecclesia moraliter certa de damnatione. Navar *d.c.* 27. *num.* 13. Covar. in *c. Alma p.* 1. *§.* 11. *nu.* 1. Laté Suarez *d. d sp.* 5. *sect.* 1. Avila *p.* 2. *c.* 4. *disp.* 1. *dub.* 8.

Laicus sit, an Clericus, non distinguitur, ut nec vir, an fœmina. Imò & Episcopus, & quivis alius Prælatus Pontifice inferior excommunicari potest, uti passim constat ex Canu. generaliter loquentibus. Ubi non rectè quis exceperit Reges & Principes, cum & hi sint inter oves D. Petro commissas, in quos Pontifici Rom. esse jurisdictionem spiritualem dictum probatumque sup. *De constitut. nu.* 19. Et ita habet usus. Pontificem vero à nemine excommunicari posse extra dubium est

est cum ista jurisdictio requirat superiorem: est enim juris humani, supra quod est Pontifex, *can. Cuncta* 1x.q.3. Hinc & nemo seipsu excommunicat, cum excommunicatio sit actus jurisdictionis, per modum sententiæ coactivæ; nemo autem seipsum cogit. Deinde coactio est in subditum; nemo autem sibi subditus. Denique coactio præsupponit actionem & passionem, atque ita diversa subjecta, quæ in unum non quadrant. Navarr, in *Summa c.* 27. *n.* 12. *& in c. Novit. Notab.* 3. *n.* 78. *&* 142. *sup. De judic* Suarez *d. sect.* 1. *n.* 27. Hinc nec æqualem quis excommunicat, quia neque in eum est jurisdictio, multò minus superiorem, nisi fortè ex potestate delegata per superiorē. Sic ex concessione Pont. simplex Sacerdos excommunicat Episcopum, Cardinalem, Patriarcham, *c. A nobis* 4. *h.t.* quia delegatio facit eum delegantis vicibus fungi. Nec rectè objicitur, quod concedere indulgentias sit actus jurisdictionis, quas tamen idem sibi concedit, nam ista concessio nō fit per modum sententiæ coactivæ, sed potius per remissionem Suarez *de LL. lib.* 8. *c.* 9. *in fine* Avil *p.* 2. *c.* 3. *Dub.* 1 *§. Sed contra.*

34 Omnes itaque infra Pontificem comprehendit sententia à Pont. lata, ab aliis eos, qui infra illos sunt: quatenus tamen delictum, ob quod censura fertur, in eorum contigit territorio. Nam si alibi, non rectè punietur excommunicatione, quasi commissum à non subdito *c.* 2. *De const. in* 6. Ut succedat decisio, *l. fin. D. de iurisd.* extra territorium jus dicenti impunè non pareri. Imo delicti nomine reum sortiri forum loci, in quo deliquit, dictum sup. *De foro compet.* Ut & è contra, si extraneus delictum prohibitum sub excommunicatione in alieno committat territorio, eam incurret, ex ratione jam dicta. Sic & excommunicat rectè Episcopus subditum alibi existentem pro crimine, quod in suo territorio commisit, cum fuga eum excusare nequeat, quo minus subditus maneat quoad delictum jam commissum. Vid. Avila *d. c.* 3. *Disp.* 2. *Dub.* 2.

35 Ut autem rectè feratur, etiam in subditum, oportet feratur in personam aliquam singularem, non item in universitatem aut collegium, ut habet textus in *c. Romana §. in universitatem eod. in* 6. sive feratur ut in corpus commune, sive confuse, ut in omnes homines universitatis aut collegii. Ratio, quia bona, quibus privat excommunicatio, sunt personalia, & ad singulos spectant, quos innoxios contingeret hac sententia irretiri, *can. Nemo* XI. q. 3. Quod est contra excommunicationis rationem, quæ tantum punit noxios, & cum pœna sit, culpam præsupponit. Ut non obstet, quod universitas ut sic, id est collegium vel capitulum, graviter delinquere possit, quia non ideo singuli delinquunt. Navarr. *d. c.* 27. *n.* 16. Covar. 2. *Var. c.* 8. *n.* 8. Suarez *Disp.* 18. *sect.* 2. *n.* 2.

36 In ferenda sententia per legem ea forma requiritur, quæ in lege constituenda. In ferenda ab homine ea verborum forma desideratur, qua sufficienter declaretur mens excommunicantis, veluti, *Excommunico te.* Verba. *Denuntio excommunicatum,* videntur potius supponere excommunicationem latam, eamque declarare, quam de novo ferre, *c. Postorale* 53. *§ verum sup. De appellat.* ut secundum propriam significationem non videantur sufficere ad excommunicationem ferendam. Si tamen ex adjunctis colligatur intentio proferentis, sufficient ad excommunicationem, quæ non requirit determinatam verborum formam, sed solum sufficientem exteriorem significationem interioris voluntatis. Idem judicat Navar, *d. c.* 27. *n.* 12. de forma, *Habeo te pro excommunicato.* Verba hæc, *Nullus cum Petro communicet, Communio denegetur, à communione habeatur alienus, à communione altaris removeatur,* & similia, etsi aliquibus non videantur sufficere de rigore ad inducendam sententiam latam, considerata tamen, ut sunt in usu Ecclesiæ cum suis circumstantiis proferri solita, sufficient, ut in *c.* 1. *sup. jurisdic.* qua de re vid. plura apud Suarez *Disp.* 18. *sect.* 4.

37 Q. An requiratur, fiat in scripto? R. Non tantum excommunicationem esse ferendam in scripto, verum & suspensionem, & interdictum, uti expressum *c.* 1. *eod. in* 6. ubi Pont. expressè requirit, ut excommunicatio de scripto proferatur. Ut non sufficiat, si prius sine scripto pronuntiata sit, & postea in scripturam redigatur, aut etiam scripto quidem concepta, non tamen pronuntiata ex scripto quia

quia posset judex errare, aliter proferendo, quàm scripta est. Suar. *disp* 3. *sect.* 13. *n.* 2.

38 Causæ expressio in aliis sententiis non est necessaria, ut colligitur ex *c sicut* 6. *sup. de sent. & re judic.* hac tamen in materia specialiter requisitum, ut expressè conscribatur causa sententiæ · eaque reo intra mensem communicanda, requirenti tamen; tum ut sciat causam, quam tollere & emendare debeat, qui est finis censuræ, tum ut Judex sit cautior in censura ferenda; tum etiam ut superiori Judici sit perspecta censuræ causa, ut de ejus justitia possit judicare. Ita ferè Suarez *d sect.* 13 *n.* 5. Non videntur autem disposita *d. c.* 1. ita necessariò requisita, ut omissa faciant sententiam nullam quod insinuat *d. c.* 1 scilicet iis omissis fine difficultate sententiam esse relaxandam, ut dicenda sit tenere. Solent & addi cæremoniæ in actu excommunicationis, ad errorem majorem, & indicandum miserum statum excommunicati, ut quod pulsetur campana, *Gl in c.* 1. *de re judic. in* 6. quod Sacerdotes assistentes Episcopo sententiam proferenti ardentes lucernas in manibus teneant, easque in terram projiciant & conculcent, & similes.

Causa, quam requiri diximus, gravis sit oportet, ex eo, quod excommunicato inferat gravem pœnam spiritualem, quæ æquiparatur morti corporali. Oportet autem, ut pœna sit proportionata, habet culpam gravem, id est, contumaciam talem, quæ peccatum mortale supponat, licet non formalem, cum concubinarii, percussores Clericorum, sæpe ex passione magis peccent, quàm per contumaciam, ut sufficiat materialis inobedientia, uti in plerisque vitiis. Non quodvis tamen peccatum mortale est tale, ut indigeat hâc censurâ, quæ est gravissima, & potius ad curandum quàm ad vindicandum ordinata. Sunt autem multa, quæ nec hac medicina indigeant, neque habeant proportionem cum tam acerba pœna, possintque facilioribus remediis curari. Suarez *disp.* 18. *sect.* 3. *num.* 30. *& seqq.*

Pro causa, quæ mortalem gravitatem non attingat, non tantum iniusta videtur excommunicatio, sed etiam nulla, eo quod videatur esse contra justitiam commutativam, cum culpæ non sit proportionata pœna, & quia intolerabilem continet errorem, secundum ea, quæ dicta sunt sup. *eod. n.* 10. Et hoc ita accipiendum de majori, & de ea intelligenda jura, quæ dicunt non esse infligendam excommunicationem nisi pro gravi culpa, & mortali crimine, non etiam pro levibus aut minimis causis, scilicet venialibus peccatis, *can Episcopi* & *can Nemo* 41. *cum seq. XI. q.* 3. Minorem etiam pro culpa veniali inferri posse patet in communicante cum excommunicato, quem non nisi venialiter vult peccare. Navar. *d. c.* 27 *n.* 28 exceptis quibusdam casibus, de quibus Navar. *d loco n.* 29 & dicetur inferius de effectu excommunicationis.

39 Judicis itaque est circumspectè & cautè versari in ferenda hac sententia, ne temerè aliquem oneret; & bene examinandæ facti circumstantiæ, quæ crimen vel augent vel minuunt. Hinc pro furto levi non potest excommunicari fur, nec tenetur is generaliter lata excommunicatione, si læsio non sit mortalis. Si tamen sæpius capiendo rem parvam, notabilem constituat quantitatem, excommunicatione generaliter lata in fures tenebitur, si non restituat; quia notabilem quantitatem non restituendo peccat mortaliter, ut dictum supra *De furt. n.* 4.

40 Ipso jure excommunicatio variis in casibus lata est, ut patet passim in juris textibus, *hic & eod. in* 6. aliisque locis. Varii continentur Bulla Cœnæ, uti in hæreticos, schismaticos, de quibus supra suis locis, in appellantes à Pontifice ad Concilium, in piratas, accipientes naufragorum bona, occupantes terras Ecclesiæ Rom. de quibus & aliis latè Navar. *d. c.* 27. *n.* 49. *& seqq.* & Suarez *tota disp.* 21. A quibus nullus præter Pontificem Rom. absolvit. Extra Bullam Cœnæ sunt & alii casus excommunicationis ipso jure inflictæ, uti spoliatoribus, & effractoribus & incendiariis Ecclesiarum, *c. Tua* 19. *& c. Conquestus* 22 *h. t.* mandantibus per assassinos occidi Christianos, *c.* 1. *de homicidio in* 6. & alii, quos referre esset longius, quàm huius instituti ratio ferat, & agit de iis latè Navarr. *d. loco num.* 75. Suarez *disp.* 22.

41 Inter alia delicta, quæ ipso facto inducunt excommunicationem, est percussio Clerici, cujus frequens mentio in jure, & expressum in *can. si quis suadente XVII. q.* 4 suntque hoc in Tit. multa Capp. quæ ejus meminere, *c.* 2. 3. 4.

& aliis passim, ut operæ pretium sit huius rei explicationi parum insistere. Istis locis dicitur percussor Clerici excommunicationem majorem incurrere, quod ita statutum in favorem totius ordinis clericalis, ut contra injurias aliorum redderetur tutior. Ad cujus explicationem pleniorem quædam sunt notanda. Primò, Excommunicationem ipso jure imponi, ut patet ex *d. c. Si quis in V. anathematis vinculo subiaceat*, quæ verba indicant, ipsum jus suâ auctoritate subjicere reum vinculo anathematis. Secundò, Canonem istum editum esse in favorem Clericorum & Monochorum.

42 * Clericorum nomine comprehenduntur omnes, non solum characterem clericalem habentes, verum etiam initiati tonsura prima; *c. cum contingat sup. de ætate & qual. præfic.* etiamsi sint conjugati cum unica tantum, eaque virgine, & clericalem habitum, tonsuram deferant, *c. 1. de Cler. conjug in 6.* modo tamen privilegio clericali non sint privati, nã talis nomine Clerici non comprehenditur ab Ecclesia: veluti sint degradati, quales dictum sup. *De pœnis*, omni privilegio clericali & Canonis & fori esse nudatos, & haberi pro meris laicis. Quod aliter se habet in depositis verbaliter, ut tradit *Gl. in c. 2. de pœnis in 6.* quam omnes sequuntur: nisi tamen post depositionem sequatur incorrigibilitas, quia tunc amittitur privilegium clericale.

43 Ubi quæstio est, An absque alia declaratione judicis? R. Quosdam id velle, per *c. cum non ab homine sup. de judic.* Verum istud *c.* hoc non habet, sed potius contrarium, cùm velit depositum Clericum incorrigibilem excommunicandum esse, &, contumacia crescente, per sæcularem judicem esse comprimendum: ut dicendum sit, incorrigibilitatem ipso jure non privare hoc privilegio. Quò facit, quod ista privatio sit nova pœna, quæ non incurritur ipso jure, nisi explicetur ipsius legis verbis non explicatur autem verbis *d. c. cum non ab homine*, quod tamen pro ea parte citatur. Imò etiamsi judicatus fuerit incorrigibilis non tamen per hoc amittit omne privilegium clericale, ut patet ex *c. ut fama 35. h. t.* in quo laici, advocari in correctionem Clerici, violentia non extendit se ultra, quam defensio vel rebellio Clerici exigit. Suarez *d. disp. 22. sect. 10. 8. & 9. & disp. 30. sect. 2. num. 7.* Et hoc ita regulariter, quia sunt speciales casus, in quibus sola incorrigibilitas post trinam Prælati monitionem facit haberi indignum privilegio clericali, ut in specie *c. in audientia 25. & c. contingit 45. h. t.* idque ex causa deserti habitus clericalis, quæ est conditio una requisita ad hoc privilegium, *c. un. de Cleric. conjug in 6.* vel quia portat arma militaria. Estque hoc ipsum rationi consentaneum, quia alias daretur occasio iniquis Clericis abutendi privilegio concesso, quales merentur privilegium amittere, secundum dicta sup. *De privil.* Accipienda autem hæc de Clericis minoribus beneficium non habentibus, nec alicui Ecclesiæ deservientibus, *arg. Trid. Sess. 23. c. 6. De reform.*

44 Quid si ultra enormibus ac turpibus actibus se immisceat? R. Tunc opus non esse trina monitione, secundum Navarr. *d. c. 27. n. 51.* sed hoc ipso privatum clericali privilegio, qui in eam sententiam citat *c. perpendimus 23. h. t.* ubi occidenti Sacerdotem turpibus se immiscentem imponitur quidem pœnitentia, sed nulla fit mentio absolutionis, ut in Canonem non inciderit. Quod magis colligitur ex *d. c. cum non ab homine 14. h. t.* ubi occisores Clericorum, qui contempto habitu clericali enormibus se immiscent, non coercentur Canone latæ sententiæ. Vid. Suarez *d. disp. 22. sect. 1. num. 12.*

45 Quæri etiam possit, An hoc privilegium habeant, si deserto habitu & tonsura percutiantur ab iis, qui eos noverint Clericos? R. Requiri quidem *d. c. unico De Cler. conjug. in 6.* conditionẽ delatæ tonsuræ & habitus clericalis; ut habeant hoc privilegium Canonis, atque ita videri transgressorem non incurrere censuram hanc: verius tamen, talem non evitare censuram, per text. *c. 4. h. t.* ubi verberans Clericum nutrientem comam, non aliàs est immunis à censura Canonis, quam si juramento adserat se ignorasse, esse Clericum; ut, si sciverit esse Clericum, non ferentem habitum & tonsuram, percutiens in eam incidat. Nihil obstat *d. c. un.* quia agit de Clerico conjugato, qui non aliàs gaudet privilegio, quàm sub cõditione habitus & tonsuræ. Neque facit argumentum, quod in favorem ordinis sit inductũ Privilegium, *can. si quis suadente*, quia hic cessat, propter omissum habitum & tonsuram

ex regula, quod paria sint, non esse, & non apparere; hic autem non appareat. Nam dicendum non solum inspici, quid appareat, sed quid sit in rei veritate. Vid. Avila *p. 2. c. 5. disp. 2. dub. 11.*

Non gaudent etiam dicto privilegio, qui se joculatores faciunt, sive busones, ut ait Pont. in *c. un. de vita & honest. Cler. in 6.* si per annum id muneris exerceant. Et quidem ipso jure eodem privantur, aut etiam tempore breviori, si tertio moniti non resipuerint: quæ privatio procedit, etiamsi tonsuram & vestem gerant clericalem. Suarez *d. sect. 1. n. 15. & 16.* Sæcularibus negotiis se immiscentes, in rebus quidem suis privilegio carent immunitatis, non tamen clericali hoc privantur, si habitum & tonsuram deferant, ut colligere est ex *Clem. 1. de vita & honest. Cleric.* Suarez *d. loco n. 17.*

46 Quæritur item, An excommunicatus gaudeat illo privilegio? R. Omninò hoc dicendū esse, eo quod excommunicatus nihilominus maneat Clericus, nec ullibi inveniatur hoc privilegio exutus, durante excommunicatione, ut in eo non esset ratio Canonis, atque ita talem percutiens excommunicationem ipso facto incurrat, ut tradit Innoc. in *c. Si verò 34. hoc tit.*

47 Gaudent & Monachi privilegio *d. can.* cum & hi Clericorum nomine veniant, non tantum Professi, sed etiam Conversi, qui non ideo minus censentur Ecclesiasticæ personæ, & participare de statu Religionis; *c. Non dubium 5, ubi Gl. & c. Ex tenore 10. h. t.* Idem dicendum de Novitiis quia sunt in via ad Religionem, *c. Religiosi 21. §. Quamvis eod. in 6.* Ubi non est facienda distinctio sexuum, cum & Monialibus idem sit privilegium, *c. de monialibus 33. h. t.* Eremitæ non videntur hoc privilegio gaudere, saltem vagi, qui definitum aut firmum vivendi modum non habent, neque aliquam specialem obligationem Ecclesiasticam, ut & à temporali jurisdictione non sint exempti. Abbas in *cap. 2. num. 10. sup. de Foro compet.* Suar. *d. sect. 1. n. 19. & seqq.* Avila *d. c. 5. disp. 3. dub. 11.*

48 Tertiò notandum, *d. can. si quis suadente* comprehendere in universum omnes personas percutientes Clericos, modo sint censuræ capaces, cuiuscumque ordinis aut conditionis existant, sive masculi sive fœminæ. Non obstante, quod utatur verbo masculino, *Si quis* nam id etiam fœminas complectitur, *l. 1. D. de V. S.* Et probatur expressè per *d. c. 33* ubi se invicem verberantes Moniales hanc censuram incurrunt. Verba, *suadente diabolo*, non limitant hanc generalitatem personarum, sed solum declarant, ut persona talis sit capax malitiæ utens ratione; quia necesse est, ut sciat se peccare, & possit, eum, ut dictum, non nisi per grave peccatum incurrat hæc censura. Hinc infantes usu rationis carentes, amentes, non tenentur censura *d. can.* quod, uti requiritur, culpam tales non committant. Vid. Avila *d. disp. 3. dub. 10.*

49 Quid dicendum de ebriis? R. Dubitandi causam in eo esse, quod ebrietas non contrahatur sine culpa. Verum eo non obstante, dicendum, percutientem Clericos ebrium esse, extra hanc censuram, cum percussio eius possit esse non injuriosa, utpote facta à non habēte sensum, uti dictum sup. *De homic. n. 74.* cum culpa ebrietatis sit remota ad percussionem; quatenus tamen tanta est quæ auferat animi sensum & malitiam. Covarr. *ad Clem. Si furiosus p. 3. in pr. num. 3.* Sanchez *1. ad Decal c. 12. n. 7. & 8.*

50 Per se, an per alium quis percutiat, non interest, *c. Mulieres 6. in fine h. t.* eum per alium faciens ipse facere videatur. Quo modo & tenebitur mandans; quia est causa moralis; nisi tamen sufficienter revocaverit mandatum, secundum ea, quæ dicta sunt sup. *de homic. n. 12.* quia revocatio sufficiens facit mandantem non concutiere. De consulente idem judicandum, ut dictum *ibid. num. 17.* quia eadem est ratio.

51 Quid si mandans moriatur ante percussionem? R. Mandatum re integrâ per mortem mandantis revocari, ut traditum *D. & Instit. de Mandato*, ut, eum cesset mandatum, percussio superveniens imputanda veniat malitiæ mandatarii. Facit, quod cesset jurisdictio legis in defunctum, qui est alterius fori. Quæ ratio posset habere locum & in consulente; quamvis in eo sit diversa ratio à mandante, eum mandans suo nomine agat, cousulens nomine ejus, cui consulit, & mandatum cesset morte, consilium verò duret, secundum dicta *sup. de homicid. num. 11. & seqq.*

Ex dictis ibidem colligitur, quid dicendum sit de non impedientibus, ut si impedire debeant ratione potestatis, & possint, teneantur non aliàs, *c. Quanta 47. ubi Gl.* & Abbas *h. t.* Vid. Avila *d. disp. 3. dub. 7. §. Tertia Conclusio.*

52 Quid dicendum de ratum habente? Resp. Ratam habentem Clerici percussionem suo nomine factum incurrere censuram Canonis *c. cum quis 23. eod. in* 6. ubi subjuncta est ratio, quod ratihabitio mandato debeat comparari, & faciat moraliter actum proprium ejus, cujus nomine gestus: ut ponat & in ratum habente injuriam contra percussura, cuius ratam habens percussionem suo nomine factam est particeps atque ita censuram incurrit. Nec obstat, quod dictum supra *de homicid. nu. 22.* eum, qui ratam habet cædem suo nomine factam, non fieri irregularem; quia irregularitas non incurritur nisi in casibus jure expressis: non est autem jure expressum, ut ratihabitio sufficeret, si lex id ipsum non exprimat, uti potuit, & expressit hoc in casu percussionis *d. cap. 23.* ex ratione, quod videatur inferre injuriam percusso Clerico, approbans percussionem factam ab alio. Simile exemplum est in *cap. Felicis 5. in princ. de pœnis in 6. & Clem. 1. eod. tit.* Quorum textuum extensio est singularis, ut extra eos trahi non debeat. Covar. *ad Clem. si furiosus p. 3 §. 1. n. 5.* Suarez *de censur. disp. 44. n. 23. & seqq.* Avila *d. disp. 3. dub. 9.* Oportet autem percussio sit facta nomine ratũ habentis, alias ratihabitio non operaretur hunc effectum: nec sufficiet approbatio vel complacentia merè interna, sed externa requiritur per verba aut signa. Ratio est manifesta, quia hæc pœna non potest imponi propter delictum prius commissum, quia non potest dici esse ratihabentis, qui non concurrit, cum, uti ponitur, tantum ratum habeat, & nemo teneatur ex delicto alieno. Ut sit necesse poni novum delictum per ratihabitionem, eamque externam, quia lex Ecclesiastica non punit actus merè internos, cum sint occulti, de quibus non judicat Ecclesia. Suar. *d. sect. 3. n. 27.*

53 Quartò requiritur, ut sit injuriosa manuum injectio, uti colligitur ex verbis, *Manus violentas injecerit*, quæ injuriam continent versantem circa personam Ecclesiasticam, per aliquam actionem exteriorem, quæ inducat offensionem in personam, non tantum quæ corpus principaliter & immediatè tangat, sed & quæ mediatè res cohærentes personæ, ut ei vis inferatur. Quo modo Clericum per vestes violenter tenens, ne pro subitu abire possit, incurrit censuram *d. can.* secundum Innoc. *in cap. Nuper 29. h. t.* Ubi idem tenet de tenente violenter equum; cui insidet Clericus, & sequitur Bart. in *l. Licitatio. §. quod illicitè num. 4. & 5. D. de publ. & vectig.* Nam per istiusmodi intentionem fit injuria Clerico, qui per vestem, qua inductus, apprehensam, aut equum cui insidet, detinetur per violentam manuum injectionem, etsi non lædatur corpus, quod non est necessarium, ut dicemus inferius. Quo modo in *d. c. 29.* detinens Clericum in custodia & vinculis, citra læsionem personæ, incurrit censuram *d. c.* Nav. *d. c. 27. n. 77.*

Excluduntur itaque actiones injuriosæ, quæ non fiunt ipsi personæ, aut rebus ei adhærentibus. Ut rebus ejus aliis vim inferens aut eas auferens, destruens, non incurrat censuram: uti nec eius familiaribus, servis, liberis injurius, licet in odium Clerici, quia cum sint personæ separatæ, actio circa illas non potest concernere Clericũ ad hunc effectum, quia nulla contingit circa ejus personam violentia. Unde rectè tradit Bart. *d. loco num. 5.* maculantem adulterio Clerici uxorem esse immunem ab hac censura, quia licet injuria Clericum contingat, non tamen per manuum violentam injectionem. Idem est, si res per furtum auferantur, nisi conjuncta sit violentia personæ. Verbis etiam injuriarum & contumeliæ plenis Clericum invadens, si ad opus manuum non pervenerit, non potest dici intulisse manus violentas. Ubi etiam oportet injectio violenta habeat effectum: nam qui Clericum lapide, aliove genere teli petit & non tangit, non potest dici violenter manus ei injecisse, etiamsi eius intentio fuerit, tamen quia illa apponit quidem internam malitiam, non tamen exterius consummatam, uti requiritur, cum pœna requirat delictum perfectum, & ante tantum sit conatus, qui non solet ordinariè in jure puniri. Vid. Suarez *d. Disp. 22. sect. 1. n. 23. & seqq.* Avila *d. disp. 3. dub. 11.*

Itaque violentia commissa circa personam Clerici

Clerici inducit hanc censuram, sive illa fiat per ipsum manum immediatè, percutiendo ense, virga, baculo, lapide, pulvere, aqua, & similibus, sive tundendo pedibus, pulsando, aliove modo, *Gl fin in d. can. si quis.*

54 Quæritur, An sit necessarium, ut percussio contineat læsionem gravem? Resp. Non esse necesse, ut corporis læsio gravis sequatur percussionem: nam incarceratio corpus non lædit & tamen reddit obnoxium huic censuræ, ut tradit Pont. in *d. c.* 29. ubi subjicit, *Quamvis per eorum factum corporalis læsio non fuerit subsecuta; citra quam violentia sæpius circa Clericos nequiter perpetratur.* Ut sufficiat illata violentia continens gravem injuriam. Quo modo alapam Clerico infligens tenebitur, etsi gravem læsionem non inferat, quia hæc res Clerico est injuriosa, & est violenta injectio manus.

Similiter obsidens in domo vel castro Clericum, tantum ut pudore eum adficiat, incurrit censuram, quia hoc modo infert violentiam personæ, cum ejusmodi detentio sit injuriosa Clerico. Et hoc, si obsessio contingat personæ causa, non etiam si castri habendi, quia tunc non potest videri esse absolutè detentio personæ, cui licet egredi. Nisi sit injuriosa obsessio, quia tunc infertur violentia in ordine ad rem aut possessionem eius injustè auferendam. Suarez *d. sect.* 1. *n.* 30. Metu, qui in verbis tantum consistit, aliquem domo exire cogens non videtur obnoxius huic censuræ, ut rectè ait Innoc. in *d. c.* 29. cum cesset violenta injectio; quatenus præcisè sistitur in metu, quia si violentia accedat, aliud dicendum. Suarez *d. l. n.* 31. Sic & detrahens Clerico dormienti vestem committi violentiam, estque obnoxius huic canoni; non item qui depositum ab eo subripit, per se loquendo: nam si ideo nudus exire cogatur, aut ibi se continere, res ea caussabit quamdam violentiam. Suarez *ib. nu.* 32. Levis percussio per virgulam aut arundinem quassatam non esse sufficientem rectè tradit Navar. *d. c.* 27. *n.* 85. quatenus tamen manet intra latitudinem levis injuriæ, quæ pro nulla reputatur. Covar. *ad c. Alma p.* 1. *§.* 9.

55 Hæc ita, nisi sit causa excusans percussionem Clerici. Prima est justa sui defensio adversus Clericum inferentem violentiam sive corpori sive rebus: licet enim vim vi depellere, atque ita extra pœnam quoque irregularitatis, quæ contrahitur etiam sine culpa, cujusmodi est defensio; qua de re sup. *De homic. n.* 27. & seqq. Quod verum est in omni defensione justa, etiam honoris, cum jura absolutè loquantur, uti & indistinctè de defensione loquitur *c. ex tenore* 10. *h. t.* Hinc virgo aut mulier, cuius pudicitiam Clericus attentat, rectè eum repellit per injectionem manus citra censuram etiam occidendo, si tanta sit aggressio. Sin verbalis tantum, ut verbis eum repellere possit, non videtur licita esse percussio, cum honorem salvum habere possit sine percussione, imò ille non sit in periculo. Si tamen ex zelo castitas accensa modum excedat, non ex proposito, sed subito & improviso motu, concepto ex impudicis verbis, quæ castus animus aversatur, extra noxam erit cum non excedat justam defensionem honoris ad quam sæpe verba non sufficiunt apud impuros scurras, quibus studium est sensim verbis corrumpere purū & castum animum Navar. *d. c.* 27. *n.* 85.

56 Extenditur ista defensio ad maritum percutientem Clericum inventum cum uxore, filia sorore, *c. si verò* 3. *in fine h. t.* Ubi *Turpiter* non tantum intelligendum de copula, verum & de aliis actibus turpibus; cum lex non exprimat actus, & plures sint turpes præter copulam, & patet ex *tit.* 5. *§.* 2. *lib.* 1. *Feudor.* Suarez *d. sect.* 1. *n.* 37. Esse autem talem liberum ab excommunicatione, quoad illas personas, patet ex fine *d. c.* 3. in quo percutiens inventum in adulterio aut stupro cum personis remotioribus dicitur non immunis sententia excommunicationis, unde quoad priores erit immunis, ut sit distinctio bona. Ratio est in vi doloris, quæ vehementer aliquem commovet in istis casibus: ut Ecclesiæ præceptum cesset.

57 Ubi quæri posset, an isto casu nomine uxoris veniat sponsa de præsenti? R. Id æquius esse, & rationi consonum, cum talis verè sit uxor, licet non cognita, secundum dicta sup. *De sponsal.* non enim copula nuptias facit, sed consensus. Facit, quòd cum tali committatur adulterium, ut eius defensio spectet ad sponsum, cui injuria infertur. Ratio consistit in eadem justa animi commotione, *d. c.* 3.

Sponsa de futuro idem non meretur, neque tanta est injuria sponso, qui eam dimittere potest.

Filiæ nomine non venit adoptiva, quod impropriè sit filia, nec in eam tantus adfectus, ut excusationem aliquam permittat percutienti. Idem de matre adoptativa & sorore dicendum.

58 Quid de nepte? R. Negare *Glos. in d. c. 3.* eam nomine filiæ isto casu comprehendi, quod propriè non sit filia, neque eius nomine veniat, *instit. Qui testam. tut. dari poss.* Sistendum autem quoad textum istum *d. c.* 3. in proprietate verborum, quia licet eius decisio videatur favorabilis respectu percutientis, est tamen odiosa & respectu Clerici, & mulieris, cum qua invenitur. Deinde continet limitationem juris communis, eiusque restrictionem, ut sit intelligenda strictè. Præterea in remotioribus gradibus cessat justa caussa doloris, quæ ratio & obtinet in ascendentibus ultra matrem. Ita Suarez *d. l. n. 36.*

Quæri etiam hic potest, An in defensionem tertii percutiens sit immunis? R. Ita videri, 59 eo quod defensio innocentis respectu cuiuscumque aggressoris sit maximè naturalis, & suo modo debita, vel saltem licita, *c. dilecta vers. Et quidem h. t.* ut nulla ex eo actu debeat desultare pœna: si tamen modus non excedatur, & non cesset vera ac iusta ratio defensionis. *Innoc.* & *Abbas in d. c. 3. h. t.* Suarez *d. loco n.* 39. Oporteret etiam percussio prædictis casibus sit facta incontinenti, quia aliàs non tam esset depulsio iniuriæ, quàm vindictæ illatio, unde & in *d. c.* 3. id enim exprimitur.

II. Justus titulus, qui caussavit percussio60 nem, eum à violentia & temeritate excusat. Canon enim temerariam & sacrilegiam percussionem notat, à qua excusat causa seu titulus. Hinc superior Ecclesiasticus non notatur, si disciplinæ causa subditum percutiat, cum ad illum spectet castigandi jus, ut non possit videri suadente diabolo percutere. Dixi; subditum, quia non subditum verberans, licet causa correctionis, non est immunis à censura, cum percussio sit injusta, quia contra ordinem juris, propter defectum jurisdictionis. Subsit causa proportionata necesse est, quia alias non habet locum correctionis ratio, eritque actus iniuriosus, habes violentam iniectionem manus, non immunis à censura, *c. Universitatis 24. h. tit.* Servetur & ordo, si sit pœna juridica, sin paterna sive religiosa sit correctio, mos servetur Religionis, *d. c. 24.* in verbis *nisi causa regularis disciplina.* Ubi videtur etiam requiri, ut Superior in propria persona percutiat Clericum, non etiam per alium, nisi urgeat necessitas, quo casu Clerici vel Monachi autem nomine venit etiam Conversus, nam & ille verus est Monachus: nisi tantum sit destinatus ad servitium Religionis, quia talis non potest dici Religiosus. Laico non rectè committitur ista verberatio, nisi tamen necessitas urgeat, ut quia per alium Clericum aut Monachum fieri ne queat castigatio, eaq; sit necessaria. Necessitas enim à censura excusabit, cui aliàs locus foret. Suarez *d. sect. 1. n. 42. & 43.*

Quid de tortura dicendum? Resp. Glos. in 61 *can. 3. §. Præsbyteri 5. quæst. 6.* velle, per laicum eam fieri non posse sine metu censuræ. *Et* hoc ita de jure obtinere censet Navarr. *Comment. 3 de Regularib. num 52* consuetudine tamen contrarium inductum esse, scilicet quod per laicum habeatur quæstio de Clerico. Quæ non potest videri injusta, cum nullum jus super ea re sit expressum, & *d. c. 24.* loquatur de verberatione, à qua distat tortura, quæ non est verberatio, nec punitio delicti, sed adhibetur causa inquirendæ & extorquendæ veritatis, ut non videatur continere violentiam. Facit, quod eiusmodi actus nec commodè nec honestè per Clericum exerceri possit, & quod Clerici non sint instructi ad illud munus peragendum. Quæ præcipuè procedunt quando tortura est acerbior, pro qualitate criminis. Et ut Prælatus per se torquere subditum debeat, juxta *d. c. 24.* est per se indecens. Suar *ib. n. 43.*

Dubitatum quoque fuit, An sæcularis Ju- 62 dex inventum Clericum in crimine possit apprehendere circa censuram? R. Nihil esse dubii, si mandatum habeat capiendi, quod decentius datur laico, quàm Clerico, *c. si Clericus h. t. in 6.* Idem est, si non habeat, quia interpretativè subesse videtur ex morali necessitate exercendi talem actum, cum proposito

tamen

tamen detinendi & remittendi quamprimum ad suum superiorem; hoc enim casu Judex laicus non tam usurpat jurisdictionem in Clericos, quàm ministerium suum judici Ecclesiastico exhibet. Navarr. *d.c.27.n.85.* Suar. *d.l. n.47.* Avila *d. Disp. 3. dub. 13.*

63 Similis titulus excusat præceptorem disciplinæ causa discipulum suum percutientem, cum hujusmodi res non spectet ad violentam manuum injectionem, *c.1. & c. cum voluntate 54. hoc. tit.* Idem iuris in patre castigante filium etiam in sacris constitutum, dummodo castigatio sit levis ac moderata, *d.c.54.* in verbis, *leviter percusserit*, saltem quoad laicos, ut parentum ac magistrorum castigantium liberos aut discipulos. Justum quoque titulum habet, qui perturbantem divinum officium Ecclesia ejicit, *d.c.54. & c. Veniens 16. h.t.* ex eadem ratione. Joco item facta percussio rectè dicitur esse extra censuram, cum non contineat injuriam. Nav. *d.c.27.n.80. & seq.* Suar. *d.l. n.49. & 50.*

64 Quæstio autem est, An excusetur percutiens consentientem? R. Ita videri posse, ex eo, quòd talis percussio non sit violenta, nec injuriosa personæ, cum ex Reg. juris consentienti non fiat injuria. Contra tamen decisum *c. contingit 36. h.t.* scilicet percutientem non esse immunem ab excommunicatione; ea ratione, quòd, licet non possit dici violenta nec injuriosa respectu percussi, sit tamen injuriosa percussio respectu totius ordinis clericalis, cuius favorem concernit decisio *d. can. si quis suadente.* Ut favor iste sit publicus, cui non renuntiatur per privatam personam Abbas in *d.c. 36.* Et hoc quando actio est injuriosa ordini: alias cessabit ratio *d.c.36.* atque ita & decisio ejusdem. v. g. si quis consentiat in sui percussionem ex causa castigationis & vindictæ peccatorum coram Deo, non etiam ordinatam ad ultionem seu vindictam humanam. Suarez *ubi sup. n.57. & 58.* Avila *d. Disp. 3. dub.12. §. Ex dictis.*

65 Ubi alia solvenda venit quæstio, An consentiens in sui percussionem incurrat censuram? R. Id posse videri, ex eo, quod percutiens eam incurrat; agens autem & percutiens pari pœna veniat plectendus, *c. Quanta 47. h.t.* Verum contra probatur ex *d. c. 36.* ubi dicitur consentiens excommunicandus; quod est argumento, non esse excommunicatum. Non obstat *d.c. 47.* nam loquitur de externo consensu sine cooperatione ad percussionem, hic autem est nuda promissio. Non facit, quod communicet criminoso: nam ante percussionem non potest dici excommunicatus. Quod si postea eam iterum permitteret censuram per participationem. Navar. *d. c. 27 n.80.*

66 Quid in Clerico seipsum percutiente. R. Si ex ira & passione injuriosè percutiat seipsum, censuram hanc incurrere, quatenus percussio inducit gravem læsionem in proprio corpore: ut ei conveniat ratio Canonis, quia læditur favor publicus status clericalis. Quòd facit argum. *can. Si non licet* XXIII. *q.5.* ubi non minus est homicida se occidens, quam alium Abbas *in d. c. contingit 36. num.6. Navar. d.c.27.num.50* Jul. Cl. *l.5. q.77.n.3.* Nihil obstat, quod dictum de consentiente in sui percussionem, eum non incurrere censuram, quia ille non cooperatur, sed tantum permittit. Si non sit injuriosa sui percussio, sed fiat ex devotione, aut non sit magna, secus dicendum est, Vid. Avila *d. dub. 12. §. Secundo sequitur.*

67 III. Probabilis ignorantia clericatûs. Talis enim excusat à peccato mortali quoad transgressionem Canonis; ut etiam excuset à censura, quæ præsupponit talem culpam. Hinc in *c. si verò 4. h.t.* excusatur à Canonis censura percutiens Clericum nutrientem comam, si eum talem ignorarit. Sic & qui nocte Clericum percutit, quia ignorat talem, extra censuram erit. Ubi aliqui distinguunt inter dantem operam rei licitæ, & illicitæ, verum, ut rectè advertit Navar. d. loco, absque textu, & ratione idonea. Nam licet percussio possit esse iniusta, si tamen quoad circumstantiam personæ procedat ex tali ignorantia, quæ excuset à malitia violati Canonis, non incurritur censura, quæ tantum incurritur, posita violatione Canonis.

68 Hinc patet solutio quæstionis, An percutere se existimans Titium laicum, percutiat N. Clericum, incurrat censuram? R. Negative, quia ignorantia personæ ademit malitiã contra Canonem; dummodo ignorantia sive

error circa personam nequeat imputari ipsius culpæ aut temeritati, quia ea faceret non excusari eum à malitia & contumacia contra præceptum Ecclesiæ. Ubi exceptionem ponit Covar. *ad c. Alma p.* 1. §. 10. *n.* 15. nisi percutiens tali sit animo adfectus, quòd, si Clericum sciret, nihilominus occideret. Verum exceptio ista non necessaria, quia pravus ille adfectus non influit in actum, ut illo non obstante, percussio procedat ex probabili ignorantia, ideoque excuset. Suarez *d. sect.* 1. *n.* 52. Sanch. *de matrim. lib.* 9. *disp.* 32. *n.* 23.

69 Quid è contra si existimet se percutere Clericum, qui laicus est? Respondendum. Et hoc in casu negative, nam licet percussor animo & intentione peccaverit, tamen re ipsa non percussit Clericum: ut intentio ista & malitia sit tantum interna, quæ non sufficit ad censuram, nisi consumetur in illa specie, quæ necessaria ad censuram. Quo facit, quod non inchoata percussio faciat obnoxium censuræ, sed consummata, ex regula, quod delicta non puniantur nisi perfecta. Unde dirigens telum in Clericum voluntariè, si erret, & non attingat, non potest dici notatus censura, cum non percusserit; quia intentioni non est imposita pœna ista, sed facto ipsi. Covar. *d. l.* Suar. *num.* 53.

70 Quid si P. Clericum percutere volens, manu errante adstantem M. Clericum percutiat? R. Talem omnino incurrere censuram Canonis, quia ignorantia sive error eiusmodi neque intentionem neque actionem excusat, & nullo modo est involuntaria. Covarr. *d. n.* 15. *vers. Octavo Gl. in d. c. si verò* 4. *V. ignoravit h. t.* licet Clerici ejus, qui percussus ut talis, sit involuntaria, quæ tamen non excusat, *arg. l. cum qui* 18. § *si injuria D. de jurejur.* Posset tamen videri hoc non obtinere, quando est adhibita diligentia sufficiens, ne alius percuteretur; nam illa faceret percussionem alterius non casualem & involuntariam, minimè sufficientem ad censuram; argumento ejus, quod dictum sup *d. tit. de homic. n.* 67. volentem occidere feram si occidat hominem, non esse irregularem, si sufficienter caverit. Vid. Suarez *d. sect.* 1. *in fine.*

Excusat etiam percussio ex subito motu, defectus quippe deliberationis facit deficere intentionem. Defectus quoque rationis facit pueros invicem percutiens non sudesse Canoni. Abbas in *c.* 1. *h. t.* Dabit & casus excusationem: quo modo apparitor vel alius submovens plebem, aut irruentem arcens percutiendo, si percutiat forte Clericum, erit immunis. Sunt etiam immunes qui percutiunt eos, qui privilegio Canonis sunt nudati, ut quia bigami, enormibus se immiscentes, tonsuram & vestem Clericalem non deferentes, & alii, de quibus partim supra, partim ex Navarr. *d. c.* 27 *nu.* 88. *& seqq* colligendi.

72 Unum addendum, An committens crimen quod falso existimat prohibitum sub censura, eam incurrat? Respondendum. Posse ita videri, ex eo, quod erronea conscientia reddat obnoxium. Contra tamen dicendum, cum ad censuram non sufficiet nuda intentio aut conscientia, sed requiratur actus, secundum jam dicta. Unde licet peccet contra conscientiam, se ingerendo communioni aliorum, non est tamen excommunicatus: unde & rectè Glos. habet in *d. c.* 4. *h. t.* teneri talem propter conscientiam, donec certus efficiatur. Non obstat argumentum allatum, nam peccatum quidem incurri facit conscientia errónea, non etiam censuram inducit, quæ inquirit verum actum, habentem malitiam contra Canonem.

73 Posita justa excommunicatione & valida, varii eam sequuntur effectus: quem in primis excommunicatio minor habet, quod privet directè usu & participatione passiva Sacramentorum. *cap. pen. h. t. cap. A nobis* 2. *sup. de except. & c. fin. sup. De Clerico excom. ministr.* ubi dicitur graviter peccare celebrans minori excommunicatione ligatus, quamvis Sacramentum teneat. Dicitur etiam ibi, non sine peccato aliis conferre Sacramenta. Hinc patet, excommunicatum frui suffragiis Ecclesiæ, & communione fidelium non esse privatum. Vid. Covar. *ad c. Alma p.* 1. §. 8. Suar. *Disp.* 4. *sect.* 2. Alter effectus est, quod licet eligere possit, reddatur tamen inhabilis ut eligatur ad dignitatem aut beneficium, *d. c. fin.* An autem electio sit irrita, an verò irritanda, colligendum ex iis, quæ dicta sup. *De elect. n.* 30. & quæ tradit Suar. *d. sect.* 2. *n.* 3. *& seq.* Videtur hæc censura uno in casu incurri de jure, videlicet propter participationem indebitam cum excommunicato majori, *c statuimus eod. in* 6. Ab homi-

homine ut feratur, requiritur jurisdictio & causa, præmissa monitio, ut dictum supra de excommunicatione majori.

74 Effectus majoris excommunicationis sunt plures. I. Privatio participationis activæ & passivæ Sacramentorum. Unde taliter adfectus Missam non celebrat, Ordines non recipit, quamvis consecret, & Ordinis collatio teneat *c. Latores & c. fin. sup. De Cler. excomm. minist. c. cum illorum 32 h. t.* nec ab e[illegible] administrantur Sacramenta, quamv[illegible] [illegible]llata teneant ut dictum sup. *de ordinatis ab Episc. q[illegible] renunt. Episcopatus*; non sine gravi peccato, non tantum administrantis, qui irregularitatem incurrit, verum & percipientium, propter communicationem; nisi eos excuset vel necessitas, quæ cessare facit contemptum, aut etiam probabilis ignorantia censuræ.

75 Q. An & sine peccato administret excommunicatus? R. Inculpab[illegible]m ignorantiam excommunicationis ponere extra culpam, ut sæpius alias dictum. Idem de necessitate dicendum, quam metus justus caussat; ad extorquendam ab eo administrationem Sacramenti, nisi sequatur scandalum vel injuria religionis, secundum dicta sup. *De his quæ vi &c.* Et hoc quoad Sacramentum Altaris & Ordinis, quæ etiam ab excommunicato conferuntur.

76 Dubium autem est, An idem procedat quoad Sacramentum Pœnitentiæ. R. Dubitandi causam in eo esse, quod illud requirat jurisdictionem, quâ caret excommunicatus. Dicendum tamen, eo non obstante, licitè ab existente in articulo mortis peti ab excommunicato sibi conferri Sacramentum pœnitentiæ, & hunc illud licitè conferre, cum nec desit jurisdictio absolvendi in articulo mortis (quæ etiam adest eo casu Sacerdotibus, quibus non est data licentia absolvendi) & sufficiens necessitas ab obligatione Ecclesiastica excuset. Et patet idipsum ex Trid. *sess.* 14. *c.* 8. quod habet, nullam esse reservationem in articulo mortis, ne istâ occasione quis pereat, *atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere posse.* Quæ absolutio quin tum temporis maximè sit necessaria nemini dubium. Oportet autem instet mortis articulus, nec alius adsit Sacerdos non excommunicatus nam alias ministerium excommunicati non necessarium, nec pœnitens est in necessitate suscipiendi Sacramentum ab excommunicato Navarr. *in Summa c.* 22. *n.* 4. *d. c.* 27. *n.* 272. Suar. *disp.* 11. *sect.* 1. *n.* 7. *&* 8. Idem procedit in hæretico, ut ab eo susceptum Sacramentum teneat, & licitè suscipiatur in extrema necessitate, cum nec ille isto casu jurisdictione careat, & necessitas faciat licitum quod alias illicitum. Suarez *d. l. n.* 14. *& seqq.* Citra necessitatem recipiens ab excommunicato Sacramenta, & ea conferens, peccat mortaliter propter transgressionem præcepti Ecclesiastici justi & obligantis in conscientia sub tali peccato in materia gravi, qualis est hæc.

77 II. Privatio orationum & suffragiorum Ecclesiæ; cum Ecclesiæ sit ea potestas ut colligere est ex dictis sup. in *princ. h. t.* & voluntas ut patet ex variis textibus *can. audi* 11. *q.* 3. ubi dicitur tradi diabolo, secundum Apostolum 1. *ad Tim.* 1. & Satanæ, juxta textum in *can. Omnis* 11. *q.* 3. aliaque loca. Quod tamen non accipiendum de excommunicato vere contrito procurante pro viribus absolutionem, cum talis coram Deo sit absolutus: uti nec accipiendum de excommunicato injustè, licet validè in foro exteriori; quamvis tali ante absolutionem participatio Sacramentorum non sit concessa. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 18. Vid. Suarez *disp.* 9. *sect.* 3. Avila *p.* 2. *c.* 6. *disput.* 4. *dub.* 2.

78 Dubitari contingit, An excommunicato tolerato prosint suffragia? R. Dubitandi rationem oriri ex nova Constitutione Martini V. *Extravag. Ad evitanda*, qua statuitur non esse vitandos excommunicatos nisi nominatim declaratos, aut notorios Clericorum percussores: ut cum non teneantur ministri eos excludere à communibus orationibus & suffragiis, videantur & ea istis prodesse. Unde Navar. *d. c.* 27. *n.* 36. *vers. Ad secundum* publicè pro iis orari, nec sepulturam denegari posse vult. Verum ut ante illam Constitutionem pro iis orari non poterat, nec sepulturam Ecclesiasticam merebantur, ita nec post eam, cum nihil adjumenti per istam novam Constitutionem aut favoris accesserit excommunicatis, per quam Pont. tantùm voluit consulere timoratis conscientiis, ad quas ratio spectat, ut orationes prosint excommunica-

Nnnn tis,

tis. Denique exprimit in illa Pont. se non intendere in aliquo excommunicatos relevare, aut iis quomodolibet suffragari. Vid. Suarez *Disp* 9 *sect.* 2. *n.*16 *& seqq.* Ad sepulturã quod attinet, dictum sup. *De sepult. num.* 9. Hæc ita de publica oratione; nam privatim pro iis orare licitum est & pium. Est enim hoc non tam communicare cum iis, quod prohibitum vi censuræ, quam opus misericordiæ aut eleemosynæ ex bonis propriis præstare, quod non est prohibitum. Quod & licitum in Missa Sacerdoti, tamquam privatæ personæ, dummodo excommunicatos non exprimat. Navar. *in Summa d. c.* 27. *n* 36. *& de orat. c.* 19. *n.* 67. *& seqq.* Covarr. *in c. Alma p.* 1. §. 6. *n.* 4. Suar. *d. disp* 9. *sect.* 5. *n.* 3 *& seqq.*

79 III. Privatio divinorum officiorum, & rerum sacrarum. Unde sacrificio Missæ interesse prohibentur, & coram iis Missa celebrari non potest. Celebrans autem coram illis graviter peccat; qualis irregularitatem quidem non incurrit, *c. is qui* 18. *eod in* 6. interdicti tamen censura lata in eos, qui excommunicatos ad divina officia publicè admittunt; *c. Episcoporum de privil. in* 6. Hinc Sacerdos Missam necdum inchoatam omittet, si advertat excommunicatum præsentem, donec abierit, inchoatam autem superveniente excommunicato, sistet. Qui monendus est, excedat, imò nolens expelli potest, etiam Sacerdos, violenter citra ullam censuram, *c. veniens* 16. *h. t* Quod si exire nolit, & expelli non possit, si necdum perventum ad Canonem, sistere debet Sacerdos potiùs, quàm coram excommunicato Missam peragere,. *Clem.* 2. *h. t.* Canone verò inchoato, Missa peragenda est usque ad specierum sumptionem, non ultra. Aliqui tamen volunt. non alias esse Missam peragendam, quam si consecratio sit inchoata, propterea quod tum demum inchoetur Missa quoad substantiam, Innoc. in *c. nuper* 29. *h t.* Non etiam aliis cum excommunicatis Missa est audienda, cum ea res sapiat quamdam speciem communicationis, & sit quædam exterior significatio mutuæ unionis ac conjunctionis in eodem corpore, Navarr. *d. c.* 27. *n.* 19. Suarez *disp.* 12. *sect.* 1. *n* 15. *&* 16.

Prohibentur etiam interesse Horarum Canonicarum recitationi, quæ fit publicè in Ecclesia, item Processioni, ad quam populus fidelis concurrit: publicæ item orationi, benedictioni, aliisque cæremoniis Ecclesiæ, quia & hæc res sapit quamdam communicationem Concioni tamen interesse excommunicatus non prohibetur, imò expresse permissum, *c. Responso* 43. *h. t.* & generaliter *in can. Episcopus* 67. *Dist.* 1. *de consecrat.* dicitur, nullum esse prohibendum ingredi Ecclesiam & audire verbum Dei. Cujus ratio est, quòd Concio ordinetur ad e[illegible]tum & conversionem hominis. Suarez [illegible]*p.* 12. *sect.* 2. *n.* 3. Quod non potest [illegible] ad audiendam lectionem, licet Theologicam, quia de ea non expressum, neque eadem subest ratio, ut excommunicatus isti muneri, docendo aut audiendo, se immisce e, queat. Suar. *d. sect.* 2. *n.* 5. Ab Horarũ recitatione, ad quam vel ratione Ordinis, aut beneficii tenetur, cum liberum non esse dictũ sup. *De celebrat. Miss. n.* 18. & tradit Suar. *d. sect.* 2. *n.* 14.

Ad sepulturam quoque Ecclesiasticam non esse admittendum, non tantum denuntiatum & non toleratum, verum neque toleratum, dictum est *de sepult. n.* 9. Non obstante novâ Constitutione Martini V. *Ad evitanda in Con. Constant.* nam ea, ut jam ante dictũ, in nullo relevat excommunicatos. Sepeliens excommunicatum in loco sacro excommunicationẽ minorem incurrit, propter excommunicationem, quam facit sepeliendo, cui pœna ista generalis est imposita. Quæ & aucta *Clem.* 1. *de sepult.* per quam major excommunicatio est inflicta ipso jure sepelienti excommunicatum in loco sacro. Qualis non absolvendus, nisi prius ad arbitrium diœcesani Episcopi illis, quibus per id injuria irrogata, exhibuerit competentem satisfactionem. Loquitur autem *d. Clem.* de iis, qui per quamdam temeritatem in locis sacris sepeliunt excommunicatos: ut ab ista nova pœna excusentur, qui per ignorantiam, licet inculpabilem, sepeliunt, nam & ea removet temeritatem. Quæ pœna non videtur tangere prosequentes funus, cum textus tantum loquatur de sepeliente, &, cum sit pœnalis, debeat restringi. Navar *d c* 27. *nu.* 137. Suar. *d. disp.* 12. *sect.* 4. *n.* 8. *seq* Procedet ista pœna, etiamsi contritus sit mortuus, donec absolutio ei indulgeatur, quam etiam mortuo indulgeri posse dicetur inferius. Ut autem sepultura Ecclesiastica privatur talis, ita &

omni

omni honore Ecclesiastico, qui ad sepulturam ordinatur, cum indecēs sit, ad locum profanum, & sepulturam cum bestiis communem funebri pompa corpus deferri. Prohibentur & Clerici oblationes seu eleemosynas pro excommunicato accipere, quia nullum Ecclesiasticum obsequium iis impendendum. De pompa funebri quod dictum, non tantum obtinet in Clericis, sed & laicis. Nam licet illa magis sit solatio vivis, quam subsidio mortuis; *can. animæ* XIII. *q.* 2. in pœnam tamen excommunicati nec hanc vult adhiberi Ecclesia, eo quod contineat aliquam communicationem cum excommunicato. Verum ea res Clericis est gravior quam laicis, quamvis eis nullibi legatur imposita ea de causa irregularitas. Suarez *d. sect.* 4. *in fine.*

80 IV. Inhabilitas ad Ecclesiastica beneficia obtinenda, *c. Postulastis sup. de Clerico excom. ministr.* ubi etiam scienter tali conferens suspenditur à collatione, saltem de jure veteri. Hinc consequitur excommunicatum taliter adeptum beneficium retinere non posse, quia canonicè id non sit consecutus. Ratio est, quod sit suspensus ab omni officio Ecclesiastico, cujus nomine datur beneficium. Navarr. *in Summa d. c.* 27. *num.* 21. *& c. Si quando sup. de rescr. except.* 9. Covarr. *in c. Alma p.* 1. §. 7. Suar. *Disp.* 13. *sect.* 1. *n.* 2. Idem juris quoad officia & dignitates, quæ sub nomine privationis sive inhabilitatis ad beneficia continentur cum qui incapax est beneficiorum inferiorum quidni & superioris? Ubi non distinguitur inter titulos an scilicet habeatur per collationem, an per electionem, præsentationem, nominationem, quia de modo adquirendi quæri non debet, postquam cesset finis. Hinc & resignatio beneficii excommunicato facta nulla est, uti & permutatio, quia utrimque quæritur jus novum ad beneficium. Hinc & nulla est interpretatio beneficii *c.* 1. *de rescr. in* 6. ubi universaliter rescriptum ab excommunicato impetratum dicitur non valere exceptis certis casibus. Ratio est, quia cum sit inhabilis ad obtinendum beneficium, erit & inhabilis ad impetrandum, ad quid enim servirent media, si finis desit? Erit & invalida collatio à Pont. motu proprio facta, si ignoraverit excommunicationem, neque enim potest videri dispensasse, quamvis scienter alicui excommunicato conferens dispensare sit dicendus.

81 Ubi posset dubitari, An occulto excommunicato possit conferri beneficium? Resp. Non posse, propterea quod ex se sit inhabilis ad obtinenda beneficia. Ut nihil faciat, quod sit occultus, quia id non minuit impedimentum *d. c. Postulastis sup. de Cler. excom. ministr.* ut collatum beneficium ab eo non rectè retineatur propter Canonicum defectum, qui facit non esse ejus beneficium, & collationem ponit omninò irritam. Ubi nihil faciet ignorantia aut conferentis, aut ejus, cui collatio facta, quia nec illa minuit qualitatem excommunicati, quem satis est verè esse excommunicatum. Et licet ignorantia à nova culpa excuset, non tamen dat valorem actui aliàs invalido, neque impedit effectum provenientē ex priori censura legitimè imposita, quæ est quasi pœna peccati, pro quo inflicta, à qua non excusat ignorantia. Covarr. *ad d. cap. Alma p.* 1. §. 7. *n.* 3 Suar. *d. sect.* 1 *n.* 3.

82 Q. II. An non vitandus, secundum *Extrav. ad evitanda*, acceptare possit beneficium? R. Etiam talem comprehendi sub regula inhabilitatis, eique nulliter conferri beneficium, & nulliter acceptari ab eo, propter inhabilitatem. Quæ non minuitur ex eo, quòd sit toleratus; hoc enim non in ejus sublevamen, sed timoratorum conscientiam. Deinde excommunicati sunt indigni; electio autem indigni est irrita. Nec facit *d. Extrav.* nam, ut ibi exprimitur, non relevatur per eam excommunicatus, relevaretur autem, si collationē acceptare posset. Unde nec ex parte conferentis est actio valida, propter repugnantiam, quæ aliàs oriretur Repugnat enim, actionem ex parte conferentis esse validam, & versari circa objectum incapax cum ex conditionibus necessariis ad valorem actus sit habilitas subjecti. Suarez *d. sect.* 1. *n* 25. *& seqq & n* 29.

83 Q. III. An ante excommunicationem collatum beneficium rectè acceptetur tempore excommunicationis? R. Communiter receptum esse, collatum beneficium ante excommunicationē post eam acceptari validè posse, quod per collationem tempore habili sit quæsitum jus ad rem, acceptatio autem tantum ad factum pertineat, & contineat declarationem voluntatis, quæ nihil mali continet, neque

impeditur per inhabilitatem subsequentem jus jam adquisitum per collationem. Covarr. *d.* § 7.*n.* 4. Verum, re bene perspecta, videtur ista ratio minus efficax, nec acceptatio quid operari; propterea quod per eam videatur jus novum quæri, cùm collatio nihil juris tribuerit ante acceptationem, *cap. si tibi absenti de preben. in* 6. ubi absenti facta collatio, etsi faciat Episcopum mutare non posse, illi tamen, cui facta est, jus non adquiritur in beneficium, donec consentiat, ratamque habeat collationem. Ut per acceptationem jus adquirere sit dicendus, & quidem inutiliter hoc in casu, propter supervenientem inhabilitatem, quæ impedit quid de novo adquiri; etsi non tollat jam quæsitum, quod secuta absolutione, tamquam sublato impedimento, rectè consummabitur. Vid. Navarr. *in d. c. si quando de rescript. Except.* 10.*num.*13. Covarr. 3.*Var.c.*16. *n* 3.*&* 4. Suar. *d. sect.* 1 *n.* 15 *& seqq.* Et hæc ita, quando quis vere est excommunicatus.

84 Quid si non sit vere excommunicatus, sed existimetur tantum talis. R. Etiamsi publicè existimetur quis excommunicatus, non tamen ideo effici inhabilem; quia inhabilitas est effectus censuræ, qua verè non posita tamquam causa, non potest etiam poni eius effectus. Quod non tantum procedit, si existimatio ex rumore publico ortum habuerit, verum & si ex actu juridico: veluti per sententiam declaratoriam, per quam declaretur secundum allegata & probata criminis talis reus, quod habet adiunctam censuram; quia per talem sententiam non tam infertur censura, quam supponitur & declaratur, ideoque si in re non subsit, nec per sententiam poni potest, quæ se refert ad rem: ut postea veritas apparens faciat collationem post declarationem criminis ratam haberi. Ita ferè Suarez *d. sect.* 1. *n.* 32.

85 Quæri etiam posset, An excommunicatio privet beneficio jam obtento: R. Hoc nullo jure caveri, & contrarium potius insinuari in *c. pastoralis* §. *verum sup. De appellat.* ubi excommunicato dicuntur proventus subtrahi. Ut dicendum sit jus ad beneficium esse salvū? subtractio enim fructuum est quædam privatio præsupponens habitum: & deinde inclusio unius est exclusio alterius.

86 Unde quæritur, An fructibus saltem privet ipso jure. Respondendum. Id rectè dici, ex communi sententia, quam defendit Abbas in *d.* §. *verum in V. Proventus Ecclesiastici merito subtrahuntur illi, cui Ecclesia communio denegatur.* Ratio dari potest, quia beneficium datur propter officium, ut hoc cessante, propter excommunicationem, etiā illud cessare debeat, saltem in effectu. Dubia tamen hæc sententia videtur ex eo, quod in *d.* §. *verum* non habeatur verbum, *subtrahantur*, denotans privationem inducendam per sententiam. Verum dubium cessare facit ipse textus, in quo Pont. subtractionem fructuum comparat cum privatione communis Ecclesiæ, quæ ipso jure inducitur, ut idem sit dicendum de illa. Præterea per interpositam appellationem non suspenditur privatio fructuum, *d.* §. *verum.* Quod fieret, si talis privatio requireret sententiam, cum per appellationem omnia maneant in eodem statu. Abbas *&* alii *Doct. in d.* §. *verum.* Covarr. 3. *Var. c.* 13. *n.* 8. *vers. duodecimo* Suar. *d. disp* 13. *sect.* 2. *n.* 1. *& seq.* Avila *p.* 2. *c.* 6. *disp* 6. *dub.* 1.

87 Hinc alia movetur quæstio, An reus teneatur se fructibus privare, eosque restituere. R. Sive sententia sit hominis, sive juris, hoc ipso privatum esse omni commodo beneficii: ut non sit ratio, quæ faciat eum fructibus uti posse, & ab eorum restitutione excuset, cum jam incipiant esse alieni, eorumque iniusta retentio. Obstare videtur *c. cum secundum de hæret. in* 6. in quo non tenetur hæreticus se spoliare bonis, sed satis est, patiatur eorum ablationem, uti & dictum sup. *de pœnis n.* 23. Sed dicendum, cap. isto agi de privatione bonorū propriorum, quorum licet dominio quis privetur, commisso crimine, ex benignitate tamen & moderatione eiusdem legis remanet penes reum possessio, qua se privare non cogitur, uti nec usu rerum, sed satis est patiatur eas sibi auferri. In nostro autem casu reus non habuit dominium ante excommunicationem, sed tantum spes ei erat illos consequendi, si modo fuerit habilis. Non est autem talis per excommunicationem, quæ facit eum recipere & retinere alienum, cum obligatione restituendi etiam consumptos; quia consumptio non facit proprios, neque liberat. Suar. *d. sect.* 2. *n* 7. *& seqq.*

88 Unde ulterius quæri posset, An non saltem

in

in necessitate constituto liceat eos consumere in vicem alimentorum? R. Licere idipsum, secundum aliquos, ex eo, quod fructus isti in necessitatem egenorum sint expendendi, ut saltem ut indigus possit ex iis se alere excommunicatus. Quò facit, quod necessitas extrema faciat omnia communicari, ut dictum sup. *De furtis n.*16. Verum ut ista sententia possit procedere, cessante contumacia peccati ut quia resipiscat petens absolutionem, non tamen ea durante. Nam cum contumacia ista sit voluntaria, non meretur, ut ei subveniatur, & propter indigentiam concedatur usurpare alienum, Navarr. *c.*25.*nu.*114. Covar. *d. vers. duodecimo*, Suarez. *d. loco n.* 12. *& seq.*

Et hoc ita, sive excommunicatus sit notorius, sive occultus; sive denuntiatus, sive non denuntiatus: nam in nullo relevat. *d. Extrav. ad evitanda* ipsos excommunicatos. Sit tamen verè & non in existimatione excommunicatus, nam si nulla sit excommunicatio, non producet ullum effectum privationis aut suspensionis fructuum. Quòd si valida quidem fuerit exterius, secundum allegata & probata, in re tamen injusta, quia innocens est persona, interim quidem, dum non revocatur sententia aut absolutio, fructus suos non facit: post autem non tantùm suos fructus percipiet, verum & amissos recuperabit, ut injustè ablatos. Quod si alteri in stipendium ministerii & officii cesserint, ut alicubi in quotidianis sit distributionibus, in quibus absentium partes accrescunt præsentibus, non repetendi ab illis, in quorum dominium tamquam stipendum cesserunt, sed ab iniustæ excommunicationis auctore, *cap. Sacro* 48. *cumque hoc sit.* Quod si distributiones applicandæ veniant alicui pio loco, antequam applicatæ fuerint, secuta absolutione aut revocatione sententiæ injustæ, reddendæ proprio domino, quia necdum loco isti jus quæsitum. Si verò applicatæ fuerint, damnum itidem resarciendum per auctorem iniustæ sententiæ, juxta *d. §. Cumque*, Suarez *ubi sup. num.* 23. *&* 24.

V. Privatio jurisdictionis Ecclesiæ fori externi. Hinc, non poterit excommunicatus alium excommunicare, ut nec alium actum jurisdictionis exercere; propter defectum jurisdictionis, *can. audivimus XXIV. q.* 1. Qui

89

effectus non tantum habebit locum in ipso Prælato, sed & dirivatur ad eius Vicarium, *cap.*1. *de off. Vicarii in* 6. qui non potest habere quid jurisdictionis, quam non habet ipse principalis, quem refert. Jurisdictio tamen delegata ante excommunicationem delegantis non suspendetur, si res non sit integra, ut dictum sup. *De off deleg. num* 31. Ab excommunicato delegationem jurisdictionis nullam esse certum est, quia delegatio ista spectat ad usum jurisdictionis, qua caret. Hinc etiam concessio indulgentiarum nulliter fit ab excommunicato, quia ad iurisdictionem pertinet, cujus usu privatus. Non confert etiam validè beneficium, *cap.* 1. *ne sede vacante & c. in* 6. non tantum quia ad jurisdictionem spectat, sed & quia privatus beneficii fructibus, quibus adnumeratur collatio beneficii. Non valide eligit aut eligitur, ut dictum sup. *De elect n.*8. *& seqq. num.*27. *& seqq.* Nec etiam præsentat vi juris patronatus, quatenus præsentatio fit à Clerico; nam à laico excommunicato facta videtur actus privatus, qualis tenet, ut mox dicetur, quamvis in Episcopi sit arbitrio eam non acceptare, sed repudiare, vel solo nomine excommunicationis, ut dictum sup. *De jure patron, nu.*49. & tractat latè Suarez *Disp.*14. *sect.*2. *n.* 21. *& seqq.* Quantum ad receptionem alicuius ad possessionem, quatenus est meri facti, non est irrita facta ab excõmunicato, cum absque jurisdictione tamquã à privato fiat, cuius actus valent, ut mox dicetur. Quod si in isto negotio actus aliquis jurisdictionis exerceatur, irritus erit, cum tali nulla sit jurisdictio, Abbas in *c. veritatis n.* 42. *sup. de dolo & contum.* Possessionem tamen ipse non capit, quia foret frustranea, cum omni usu sui beneficii & fructibus omnibus sit privatus. Deinde concernit illa ejus favorem, quem nullum meretur. Suarez *d. loco num* 34.

Quid in resignatione beneficii? Resp. Si pura & libera sit, illam rectè fieri ab excommunicato, cum tantum contineat actum privatum puræ renuntiationis; in gratiam autem alterius validè non resignare. Covarr. *in cap. Alma p* 1. §. 7. *n.*9. *vers quid autem.* Ratio diversitatis est, quod priori casu renuntians nullo modo concurrat in novam collationem, sed solum se spoliet. Quod licet etiam excom-

90

 muni-

municato, quia ad merum factum pertinet, nec est usus alicuius potestatis spiritualis, vel juris, sed propriæ voluntatis. Posteriori verò concurrit ad collationem beneficii renuncians, designando personam, cui provisum vult, atque ita participat rationem præsentationis, quam ut facit invalidam excommunicatio, ita & faciet hanc resignationem, Suarez *ibid. n.* 35. Quod olim procedebat etiam in excommunicato non vitando, hodie secus, ut patebit ex infra dicendis.

Q. An dicta indistinctè procedant in omni

91 excommunicato etiam occulto? R. Videri id posse quod effectus eiusmodi non caussetur ab opinione aut noritia hominum, verũ ab ipsa excommunicatione, quæ non minus excommunicatum occultè quam publicè, eumque non minus facit inhabilem. Contrariam tamen sententiam etiam stando in jure antiquo, communem esse & veram, scilicet non esse actus eius nullos, sed validos, ut probari posset argumento à contrario *ex c. ad probandum* 24. *sup. de sent. & re iudic.* ubi vis fit in eo, quod publicè excommunicationis sententiam tulerit; ut, si non fuerit publicè excommunicatus, sententia teneat: quale argumentum bene procedit, præcipuè quando ponitur vis in conditione necessaria. Ratio huius est, quod licet verè careat jurisdictione, propter defectum, tamen donec propter illum occultum tolleratur in exercitio muneris publici, acta illius ex providentia & interpretatione Ecclesiæ teneant, propter commune bonum, Ecclesia jurisdictionem, qua talis est in habitu privatus, in tali usu seu actu publico supplente, & actualiter influente, ut, non obstante censura, valorem habeat, quia ita expedit communi bono, *arg. l. Barbarius* D. *de off. Prat.* Cov. *in d. c. Alma p.* 1. §. 11. *n.* 4. Suar. *d. Disp.* 14. *sect.* 1. *n.* 8. & 9.

92 Quid in notorio quidem, sed non denunciato? R. In casu, quo notorius quidem & publicus, non tamen vitandus, secundum ius novum ante denuntiationem omnia ejus acta valere, ratione publici muneris, in quo toleratur. Nam cum talis non sit vitandus, subditi habent jus petendi actiones publici sui muneris: ut necesse sit illas valere, quia alias jus istud foret frustraneum & illusorium. Hinc Parochus excommunicatus, donec toleratur in suo munere, rectè confert Sacramentum pœnitentiæ, eadem publica utilitate id postulante. Similiter resignatio facta in favorē alterius ab excommunicato notorio, etsi olim, ut dictũ, irrita fuerit, hodie tamẽ, si nõ sit vitandus, tenet nõ minus in hoc actu, quàm in cæteris negotiis, quia cũ non sit vitandus, licita est cũ illo communicatio, Suar. *d. sect.* 1. *n.* 13.

93 VI. Privatio forensis communicationis. Quomodo excommunicatus prohibeatur agere judicem etiam in foro sæculari, nam & in eo exercet vim suam excommunicatio. Et ita habet communis opinio; quæ tamen per jura Canonica non ita apertè probatur, cum non faciant mentionem jurisdictionis sæcularis, sed spiritualis, & actuum judicii Ecclesiastici: ut possit videri, secus esse statuendum in sæculari, ne pœna extendatur. Non recedendum tamẽ à communi, in communi consensu fundata sufficienter, & possunt pro ea parte adferri loca quædam, ex quibus idipsum videtur satis colligi ut in *can pen. & ult. XV. q.* 6. ubi subjecti indistinctè liberantur à fidelitate debita ei, qui excommunicatus est, & à juramento præstito absolvuntur, & ne illi serviant aut obediant prohibentur. Ut signũ sit, & jurisdictionis usu esse privatum excommunicatum, quia hæc sunt correlativa, ut uno sublato & alterum tolli debeat. Facit ratio, quod excõmunicatum tamquã ethnicum habere jurisdictionem super membris Ecclesiæ non conveniat & quod jurisdictio ista nullum habeat usum, qui intrinsece non includat cõmunicationem per Canones prohibitam. Hinc sententiæ à tali latæ decreta, tamquẽ à non judice lata & sine jurisdictione, nulla erunt, ut & alius omnis actus à jurisdictione pendens, ut ferre leges, privilegia cõcedere, delegare, eligere judices, aliaq; similia. Vid. Suar. *disp.* 6. *sect.* 1.

In judicem quoque non rectè eligitur, ut colligere est ex *c. fin. sup. de Clerico excom. minist.* cum nemo possit eligi ad exercitium muneris à quo per sacros Canones est prohibitus. Verum tamen non potest firmo fundamento sustineri, electionem ad munus temporale esse nullam, cum ea de re nihil sit dispositum, & in pœnalibus argumentum à simili non procedat: ut non rectè inferatur, Electio excommunicati ad dignitates Ecclesiasticas

ſticas eſt nulla, ergo & ad temporales. Plura Suar. *d. diſp.* 16. *ſect.* 2.

Agere in judicio excommunicatus non poteſt, nec ut actor admittendus, extra cauſam ſuæ excommunicationis, *c. decernimus eod. in* 6. Imò à judicio repellendus ſive Eccleſiaſtico ſive ſæculari, etiam reo non opponente, *c.* 12. *ſup. de except.* Nec audiendus actor allegans injuſtè ſe excommunicatum, niſi probet, ad cautelam tamen abſolvendus, *c. ſolet* 2. *eod. in* 6. Repellendus etiam à reconventione, quia reconventio eſt loco actionis, cum reconvenire nihil aliud ſit, quàm mutuò vel viciſſim petere, *arg. c.* 2. *ſup. de mutuis petit.* atque ita prohibita, *c.* 5. *ſup de except.* Exceptio tamen non eſt deneganda, *d. c.* 2. quia ſpectat ad naturalem ſui defenſionem jure naturæ permiſſam. Hinc rectè opponit beneficium competentiæ, rectè etiam appellat, & judicè ſuſpecti arguit.

94 Dubitatum, An & compenſare poſſit? R. Negare id Bart. in *l. amplius n.* 9. *D. Rem ratam hab.* & Innoc. *in d. c.* 5. *in fine ſup. de except.* ex ratione, quod compenſans videatur petere, *d l. Amplius.* Ut compenſatio videatur magis ſpecies actionis excommunicato negatæ, quam defenſionis. Poſſet tamen contrarium non malè alicui probari, ex eo, quod exceptio ſolutionis ſit permiſſa excommunicato, ad quam ſpectat compenſatio, *l* 4. *C. de compenſat.* & *l. ſi debitor D. Qui potiores in pign.* quæ ut traditur *Inſtit. de act. on* § *in bona* actionem ipſo jure minuit. Nec obſtat *d. l. Amplius*, quia loquitur in caſu, quo is, qui petere non poteſt, vult compenſare, qualis in effectu petit. Hinc rectè excommunicatus actori objicit ſimilem excommunicationem aliamve quamcumque exceptionem, quæ jure ab agendo eum repellat, quia iſta non tam eſt accuſatio, vel reconventio, quàm potius ſui defenſio, *c. Dilecti* 9. & *c* 11. *ſup. de except.* Suar. *d. diſp* 16. *ſect.* 3. *n.* 3.

Ab agendo itaque excommunicatus repellitur, ne quis cum detrimento animæ communicet cum excommunicato, & ut rubore ſuffuſus ad cor redeat. Et hoc, ſive per ſe agat, ſive per alium: tum quia per alium agens per ſe agere videtur moraliter, tum quia cum excõmunicato non ſolum immediatè ſed & mediatè per alium, ut nuntium, literas communicare prohibemur. Nec tantum ab initio repellendus excommunicatus, ſed & quacumque litis parte, ſi ab initio ſit omiſſa repulſio, *d. c. exceptionem* 12. *ſup. de except.*

95 Quod ita procedere de jure antiquo certum eſt: videri poſſet de jure novo, inducto per *Extravag. ad evitanda*, non poſſe repelli notorium quidem, ſed non denuntiatum; & proinde toleratum, eo quod hodie cum tali communicatio non ſit inhibita. Verum iſta Extravagans, etſi conſulat aliis, qui citra piaculum cum excommunicato communicant, non tamen ipſi excommunicato, qui alios vitare tenetur: & reo, etſi admittere actionem poſſit, licitum tamen eſt objicere exceptionem hanc, per eamque repellere actorem ab agendo, ſecundum jus antiquum hac in parte immutatum.

Ut autem actor à judicio ſit repellendus per reum, vel, illo omittente, per ipſum judicem, *d. c.* 12. ſi tamen omiſſa exceptione audiatur, valida erunt acta in tali judicio, *c.* 1. *de except. in* 6. ubi objectio excommunicationis poſt rem judicatam impedit quidem executionem, verùm ſententia quæ præceſſit, non minus debitum robur dicitur obtentura. Vid. Suar. *d. ſect.* 3 *n.* 7.

Actorem itaque excommunicatio facit repelli, non reum, qui citatus rectè comparet, tum in ſui defenſionem, ut dictum, tum ne videatur de malitia ſua commodum reportare.

96 Q. An per ſe cogatur comparere? R. Poſſe per alium reſpondere, inſinuari per *c. Intelleximus* 7. *ſup. de judic.* in verbis. *Debet per alium in judicio reſpondere.* Quo modo rectè conſtituet procuratorem, qui hoc conſequitur cum alias fruſtranea foret conceſſio reſpondendi. Ubi ratione verbi, *Debet*, aliqui volunt, per ſe non poſſe comparere: ſed *Gloſſ in d. c* 7. dicit repelli non poſſe per ſe ipſum defendere ſe volentem, non tantum ſi neceſſitas urgeat, ut quia non invenit idoneum procuratorem, ſed & extra caſum neceſſitatis; cum in gravibus cauſis non ſit cogendus procuratorem conſtituere, *c* 2. *ſup. de procurat.* & reo permittatur per Canones ſe defendere. Ut verbum, *debet n. d. c.* 7. non tam denotet neceſſitatem, quam decentiam, ſecundum alia Juris loca. Suarez *d. diſp.* 16 *ſect.* 4. *num.* 4. & *ſeqq* Avila *p.* 2. *c.* 6. *Diſput.* 7. *Dub.* 2. Quod ſi abſolutionem

101 An & adsurgendo, aperiendo caput, aut simile signum exhibendo? Resp. Esse, qui putent talia signa sub verbo *Vale* non comprehendi, quia verbo non fiant, atque ideo communicationem talem non esse prohibitam, eo quod prohibitio ista, quia pœnalis sit restringenda. Quæ sententia licet ad praxin accommodata videri possit, & habeat excusationem in consuetudine, per quam huic prohibitioni, quæ juris est humani, derogari potest, in rigore tamen juris non est vera: tum quia simpliciter jure prohibeatur omnis communicatio cum tali persona; hujusmodi autem signa contineant communicationem: tum quia istiusmodi honoris exhibitio spectet ad actum observantiæ à Canone vetitum, ut non debitum tali. Nec est, quod quis dicat, licere exhibere ea signa sine intentione præstandi honoris, sed solum ad vitandum scandalum & inurbanitatem, cum prohibeatur simpliciter honoris exhibitio. Ita Suar. *Disp. 15. sect. 1. nu. 3. & 4.*

Per verbum, *Communio*, si generaliter accipiatur, denotatur generatim omnis effectus excommunicationis. Hic autem videtur positum strictè, ut comprehendat alias externæ communicationis rationes, in cooperando. Denique voce *Mensa* venit communicatio in comedendo simul, dormiendo in eodem lecto. Cohabitationis communicatio etsi verbo *Communionis* possit videri comprehensa; non malè tamen sub hoc verbo *Mensa* quis eam comprehendi dixerit.

Prohibitio hæc communicationis non tantum ligat non excommunicatos, sed & ipsos excommunicatos, qui alios vitare tenentur, *cap. illud 5. sup. de Cler. excomm. ministr.* Ubi reprehenditur excommunicatus, qui fidelium communioni se ingessit. Finis verò prohibitionis est, ut excommunicati, videntes se contemni, verecundiæ rubore suffusi ad mentem redeant, & culpam agnoscentes satisfaciant Ecclesiæ præcepto, & à contumacia desistant, *cap. cum non ab homine 14. h tit.* Effectus est, quod transgressores minorem excommunicationem incurrant, etiamsi sint exempti, *cap. Nulli 8 h. t.* quorum privilegia huc se non extendunt: ut ne quidem Judici excommunicanti sit licita communicatio. Excipitur solus Pont. qui non ligatur suis legibus *Gl. in d. c. 8.*

102 Dixi supra, Exceptis casibus jure expressis, quia sunt casus, quibus communicatio est extra pœnam, veluti, si fiat in salutem animæ excommunicati, ut conversus culpam agnoscat; & veniam petat. Illa quoque excusat, quam caussat necessitas corporalis, *cap. si verò 34. h. t.* sive excommunicati, ne fame aut morbo pereat; sive etiam non excommunicati, si æger indigeat corporis curatione, si aliunde quàm ab excommunicati opera, haberi nequeat, *cap. inter 31. in fine h t.* Quomodo & eleemosyna ab eo peti potest, eique dari, *can. quoniam multos 103. XI. q. 3.* * Ubi & uxor 103 dicitur posse manere cum marito excommunicato, eique communicare, non tantum quoad debitum conjugale, verum quoad omnia obsequia, prout exigit matrimonialæ vinculum; quia à prohibita simpliciter participatione cum excommunicato excipitur generaliter & indistinctè uxor, *d. can. quoniam.* Quo privilegio gaudebit & sponsa de præsenti, quia venit nomine uxoris, imò uxor est, cum consensus, non copula nuptias faciat. In sponsa de futuro verius est non obtinere Idem privilegium, tum quia uxoris appellatione non continenatur, *lib si qua § 1. D. de ritu nupt.* tum quia ad nulla obsequia obligetur sponso, ut ne quidem cohabitare ei etiam non excommunicato permittatur per Trid. Sess. 24. c 1. *de reform. matrim.* Quæ licentia non est extendenda, ut liceat uxori communicare cum excommunicatis, qui viro excommunicato adsunt, quia cessat ratio, quæ est in vinculo matrimonii. Unde viro cœnante excommunicato, non licet uxori accumbere mensæ. Cessat quoque ista licentia in crimine, cujus participationi non impunè se immiscent, *d. cap inter 31. in fine h. t.* Ut & in casu, quo sub excommunicatione, in caussa matrimonii, de cujus valore lis pendet, usus matrimonii interdictus, quia communicatio redundaret in periculum animarum, imò esset communicare in crimine, *c. concubina 59. h. t.* Divortio quoque separatæ uxori non videtur licita communicatio cum marito, durante divortio quod ab obsequiis e-

 jus

nem consequi possit, eam ante petendam esse à reo aliqui volunt, sed hoc minus necessarium licet conveniens foret, cum Canones absolutè & citra hunc scrupulum concedant reo sui defensionem quoad exceptiones proponendas, & alia defensionem sui spectantia, etiam appellationem quia & hæc sui defensionem spectat, *c. 5. sup. de except.* Suarez *d. loco num.* 8. *& seq.*

Repellitur & à judicio testis excommunicatus, quia res ista continet aliquam communicationem, ut judicibus injungatur etiam parte tacente tales repellere, *c. decernimus* 8. *h. t. in.* 6. nisi prius ad cautelam sint absoluti, *c. Veniens.* 38. *in fine sup. de testib.* Excipitur causa fidei, in cujus favorem etiam excommunicati audiuntur contra hæreticos, eorumque fautores, *c. in fidei de haret in* 6. Suarez *d. disp.* 16. *sect.* 6. *n.* 1. *&* 2.

97 Rejiciendus est & advocatus, procurator, *d. c.* 8. *eod in* 6. *& c.* 6. *sup. de iudic.* quo generaliter prohibetur, excommunicatus stare in judicio. Nec facit, quod procurator pro excommunicato possit comparere in judicio; non ideo ipse aut excommunicatus, quia agit actum jure permissum; nec potest dici esse communicatio cum excommunicato. Suar. *d. loco sect.* 7. *n.* 4. *& seqq.* Ut autem testis, advocatus, procurator excommunicati à judicio repellendi sint, tamen acta ab iis non repulsis tenent, & sententia secundum ea lata tenebit, mandabiturque executioni etiamsi postea patefacta sit excommunicatio, cum non amplius jam operentur ut tales. Ut non obstet *c.* 1. *de except. in* 6. quia loquitur de ipso actore excommunicato, cujus excommunicatio post rem judicatam nota facta suspendit executionem, quod operetur in exequendo, & sic communicet cum aliis.

98 Quid dicendum de exercente munus tabellionis? Resp. Nec hunc posse licitè munus suum exercere, propter prohibitionem generalem, ex vi excommunicationis, non communicandi cum aliis: tantum disputari, An acta teneant. Et quidem occulti acta tenere, secundum ea, quæ dicta sup. *eod. nu.* 91. publici vero, secundum aliquos, acta & instrumenta non tenere, ratione publici muneris, *arg. c. ad probandum* 24. *sup. De sent. & re judic. & per can. nullus* II. *q.* 3. ubi nullus anathematizatorum dicitur suscipiendus, nec à quoquam credendum, quod ab iis dicitur aut conscribitur. Verum *d. c.* 14. loquitur de judice, non de tabellione: *d. can. nullus* loquitur generaliter, non tantum de tabellione, sed & de accusatore, teste, & aliis personis, tam extra, quàm in judicio; cum tamen nec accusatio nec testimonium sit ipso jure nullum. Ut dicendum sit, acta ejus prohiberi quidem, sed non irritari, in foro tamen exteriori non esse admittenda, sed rejicienda licet partes, scientes istam qualitatem Notarii ejus nihilominus opera utentes, obligentur stare, ignorantes verò possint rejicere hujusmodi instrumentum, secundum jus antiquum: quamvis illo utentes non peccent, cum juxta jus novum communicare cum excommunicato non denuntiato, nec notorio Clerici percussore, sit extra reatum. Plura hac de re vide apud Suarez *d. disp.* 16. *sect.* 5.

99 De tutore, administratore idem dicendum, quod scilicet malè se immisceant, & acta eorum rejici possint, rata tamen sint. Non obstante, quod possit esse publicum officium auctoritate: nam licet possint dici gerere officium publicum, non tamen nisi auctoritate tantum, non etiam utilitate simul, uti est Judicis, cuius ideo acta sunt irrita tamquam publica. Vid. Suar. *d. l. sect.* 8.

100 VII Privatio civilis sive politicæ communicationis cum fidelibus, activæ & passivæ, exceptis casibus jure expressis. Effectus huius varii sunt hoc versu contenti:

Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.

Per Os, intelliguntur amicitiæ & benevolentiæ signa, exhiberi solita per Osculum, amplexum, sermonem, quomodolibet sive secreto sive palam, sive colloquendo, sive loquendo, sive aures præbendo tantum. Ubi etiam comprehenditur communicatio, quæ fit per litteras nuntium, nutum. Per verbum, *Orare*, denotatur spiritualis participatio in Sacramentis, in divinis officiis, & quibuslibet precibus in Ecclesia vel extra eam dici solitis, qua de re ante dictum. Per, *Vale*, venit omnis salutatio honorifica per reverentiæ & honoris exhibitionem, salutando, resalutando verbis, secundum illud Joan. 1. *Neque ave ei dixeritis.*

Aa

101 An & adsurgendo, aperiendo caput, aut simile signum exhibendo? Resp. Esse, qui putent talia signa sub verbo *Vale* non comprehendi, quia verbo non fiant, atque ideo communicationem talem non esse prohibitam, eo quod prohibitio ista, quia pœnalis sit restringenda. Quæ sententia licet ad praxin accommodata videri possit, & habeat excusationem in consuetudine, per quam huic prohibitioni, quæ juris est humani, derogari potest, in rigore tamen juris non est vera: tum quia simpliciter jure prohibeatur omnis communicatio cum tali persona; hujusmodi autem signa contineant communicationem: tum quia istiusmodi honoris exhibitio spectet ad actum observantiæ à Canone vetitum, ut non debitum tali. Nec est, quod quis dicat, licere exhibere ea signa sine intentione præstandi honoris, sed solum ad vitandum scandalum & inurbanitatem, cùm prohibeatur simpliciter honoris exhibitio. Ita Suar. *Disp. 15. sect. 1. nu. 3. & 4.*

Per verbum, *Communio*, si generaliter accipiatur, denotatur generatim omnis effectus excommunicationis. Hic autem videtur positum strictè, ut comprehendat alias externæ communicationis rationes, in cooperando. Denique voce *Mensa* venit communicatio in comedendo simul, dormiendo in eodem lecto. Cohabitationis communicatio etsi verbo *Communionis* possit videri comprehensa; non malè tamen sub hoc verbo *Mensa* quis eam comprehendi dixerit.

Prohibitio hæc communicationis non tantum ligat non excommunicatos, sed & ipsos excommunicatos, qui alios vitare tenentur, *cap. illud 5. sup. de Cler. excomm. ministr.* Ubi reprehendit ut excommunicatus, qui fidelium communioni se ingessit. Finis verò prohibitionis est, ut excommunicati, videntes se contemni, verecundiæ rubore suffusi ad mentem redeant, & culpam agnoscentes satisfaciant Ecclesiæ præcepto, & à contumacia desistant, *cap. cum non ab homine 14. h. tit.* Effectus est, quod transgressores minorem excommunicationem incurrant, etiamsi sint exempti, *cap. Nulli 8 h. t.* quorum privilegia huc se non extendunt: ut ne quidem Judici excommunicanti sit licita communicatio. Excipitur solus Pont. qui non ligatur suis legibus *Gl. in d. c. 8.*

102 Dixi supra, Exceptis casibus jure expressis, quia sunt casus, quibus communicatio est extra pœnam, veluti, si fiat in salutem animæ excommunicati, ut conversus culpam agnoscat; & veniam petat. Illa quoque excusat, quam caussat necessitas corporalis, *cap. si verò 34. h. t.* sive excommunicati, ne fame aut morbo pereat; sive etiam non excommunicati, si æger indigeat corporis curatione, si aliunde quàm ab excommunicati opera, haberi nequeat, *cap. inter 31. in fine h. t.* Quomodo & eleemosyna ab eo peti potest, eique dari, *can. quoniam multos 103. XI. q. 3.** Ubi & uxor 103 dicitur posse manere cum marito excommunicato, eique communicare, non tantum quoad debitum conjugale, verum quoad omnia obsequia, prout exigit matrimoniale vinculum; quia à prohibita simpliciter participatione cum excommunicato excipitur generaliter & indistinctè uxor, *d. can. quoniam.* Quo privilegio gaudebit & sponsa de præsenti, quia venit nomine uxoris, imò uxor est, cum consensus, non copula nuptias faciat. In sponsa de futuro verius est non obtinere Idem privilegium, tum quia uxoris appellatione non continetur, *lib si qua §. 1. D. de ritu nupt.* tum quia ad nulla obsequia obligetur sponso, ut ne quidem cohabitare ei etiam non excommunicato permittatur per Trid. Sess. 24. c. 1. *de reform. matrim.* Quæ licentia non est extendenda, ut liceat uxori communicare cum excommunicatis, qui viro excommunicato adsunt, quia cessat ratio, quæ est in vinculo matrimonii. Unde viro cœnante excommunicato, non licet uxori accumbere mensæ. Cessat quoque ista licentia in crimine, cujus participationi non impunè se immiscent, *d. cap inter 31 in fine h. t.* Ut & in casu, quo sub excommunicatione, in caussa matrimonii, de cujus valore lis pendet, usus matrimonii interdictus, quia communicatio redundaret in periculum animarum, imò esset communicare in crimine, *c. concubina 55. h. t.* Divortio quoque separatæ uxori non videtur licita communicatio cum marito, durante divortio quod ab obsequiis e-

 jus

jus sit libera. Non impedit tamen excommunicatio reconciliationem, quæ licitam faciet communicationem, cum ad debita obsequia obliget conjuges.

104 Dubitatur, An & viro liceat communicare cum excommunicata uxore? Resp. Dubitandi causam sumi ex *d. can. Quoniam*, in quo fit tantum mentio uxoris communicantis impunè cum viro excommunicato. Ut ad virum trahi non debeat, cum in eo non sit eadem ratio; quia ideo videtur datum uxori, quod ejus non sit corrigere maritum, uti est mariti corrigere uxorem, cujus est caput. Verum idem dicendum est de marito; cum vir & mulier sint correlativa, utrum concessum non sit denegandum alteri; *l. fin. C. de indicta viduit. toll.* et facit ratio concessionis, quæ consistit in mutuis obsequiis, & difficili separatione, propter fornicationis periculum: quæ rationes & in viro locum habent. Covarr. *in c. Alma p.* 1. §. 1 *n.* ¹. Navarr. *c.* 27 *num.* 37. Sanch. *de matrim. lib* 9. *disp.* 14. Suar. *Disp.* 15 *sect.* 4 *num.* 13. & 14.

105 Liberis quoque licitum est cum talibus parentibus manere; uti & servis, ancillis, rusticis, qui ante sententiæ prolationem ad familiare obsequium tenebantur, *d. can. Quoniam d. c. inter* 31. & *c. Si verò* 34. *h. t.* idque ratione juris ad obsequium, ad quod tenentur, quodque sine communione præstare nequeunt. Ut idem non sit concessum iis, qui postea ad obsequium excommunicato se obligant, cum eo communicando contra Canones; qui jure quidem quæsito eum non privant, quæri tamen de novo nolunt. Et hæc quo ad ea, quæ servitium exigunt & jus subjectionis. Non rectè hoc traxeris ad subditos Domino temporali excommunicato, qui omninò absoluti sunt à præstanda fidelitate Domino, *can. nos Sanctorum XV. q.* 6. eo quod communicatio cum tali Domino non sit subditis tam necessaria ad vitam humanam, & quia talis non excommunicetur nisi ex atrocibus & gravibus criminibus. Plura Suar. *d. disp.* 15. *sect.* 6.

106 Exceptis itaque dictis personis & causis communicantes cum excommunicato, minori involvuntur excommunicatione. Aliquibus tamen casibus & majorem incurrunt, uti communicantes in divinis, vel in ipso crimine aut in contemptum clavium, aut contra speciale præceptum judicis, *c. significavit* 18. *c. nuper* 29. & *c. Concubinæ* 55. *h. t.* Navarr. *d. c.* 27. *n.* 28. propter graviorem materiam: nisi excuset ignorantia non tantum facti, sed & juris, ut mox dicetur. An justo metu cum aliquo communicare coactus excusetur, dictum est sup. *De his quæ vi &c.*

107 Excommunicationis itaque majoris effectus sunt, separare à communione fidelium, suffragiis ecclesiæ, usu jurisdictionis privare, inhabilem reddere ad beneficia obtinenda, fructibus obtentorum privare, & alii de quibus supra. Quamvis actus privati tentant; ut ex dictis est colligere, cum nullibi irritentur, Covarr. *ad c. alma p.* 1. §. 1 *n.* 9. matrimonium ab excommunicato initum teneat, *c.* 6. *sup. de eo qui duxit quam poll.* Ordo collatus characterem imprimat, licet exercitium ejus sit suspensum, *c. cum illorum* 32. § *si autem h. t.* testamentum sit validum, *arg c fin. de pœnis in* 6. ubi excommunicatus propter cædem Cardinalis & hæresim specialiter prohibetur testari: ut alia de causa excommunicati testamentum teneat, firmat enim regulam exceptio in non exceptis. Covarr. *de testam. p.* 2. *n.* 55. Clar. § *Testamentum q.* 24.

108 Dicta de effectu excommunicationis obtinent de jure antiquo in excommunicato etiam non denuntiato. Quod de jure novo in Conc. Constantiensi per Martinum V. restrictum est tantum ad eos, qui sunt denuntiati nominatim, aut notorii Clericorum percussores. De posteriori tantum est quæstio, cum in *Extravag. Ad evitanda in d. Conc. Const.* non fiat mentio notorii percussoris Clericorum, sed generaliter notorii excommunicati, qui talis est, ut nulla tergiversatione celari possit: ut non debeat restringi tantum ad notoriam Clerici percussionem, sed, uti verba citata à Navarr. *d. c.* 27. *num.* 35. sonant, generaliter locum habere in quolibet excommunicato notorio, qui celari nulla tergiversatione potest. Quod ipsum sentit Navarr. *d loco*, sed consuetudine postea restrictam esse *d. Extrav.* ad percussionem Clerici notoriam. Alii tamen *d. Extrav.* aliter citant, pro his, *Aut si aliquem ita notoriè excommunicationis sententiam constiterit incidisse*, legentes, *Salvo, si quem pro*

sacris

sacrilega manuum injectione in Clericum sententiam latam à Canone adeò notoriè constit. ineid. &c. Quam lectionem plerique sequuntur, tenentes non alios vi istius Extravag. excommunicatos hodie esse vitandos, quam denuntiatos Clerici percussores. Estque consuetudine ista limitatio recepta, cum videamus passim Catholicos cum hæreticis publicè sine scrupulo communicare, quos vitare hoc tempore vix foret possibile. Vid. Navarr. *Conf.* 1. *q.* 24. *De consist* Gutierrez 1. *Quæst. can. c.* 2. Suar. *de Censur. Disp.* 9. *sect.* 2. *n.* 4. *&* 5.

109 Dubitatur autem, Quæ sit ratio restrictionis ad notorium Clerici percussorem? Resp. Specialitatem rationis poni posse tum in majori favore & securitate ecclesiasticarum personarum; tum quod percussio scandalum sæpè pariat & in ecclesia semper sit habita odiosa, & ex se communiter ita sit notorium, ut omnem dubitationem excludat. Ut non possit ista decisio extendi ad hæreticos, quorum factum etsi gravius quam percussio, tamen in locis ubi fides viget, rarissimum est, ut sint notorii. In locis verò, ubi fides non viget & numerus hæreticorum est copiosus, vix est ut evitari queant. Et ut non subsit ratio differentiæ, imò paritas aut major causa in hæresi, non tamen ea dat sufficiens argumentum extendendi prohibitionem legalem in uno casu expressam ad aliam. Uti nec, sublata prohibitione in uno casu vel materia, sub certis terminis, etiamsi in aliis appareat rationis paritas, non est tamen ea sufficiens ad extensionem, nisi accedat voluntas legislatoris. Ita ferè Suar. *d. l. n.* 6.

110 De eo quoque dubitatum, An post sententiam specialem ab homine latam requiratur denuntiatio vel publicatio? Resp. Negare id aliquos, nixos *d. Extrav. ad evitanda*, quæ solum excipit excommunicatos à jure vel ab homine, per sententiam generaliter promulgatam, quam vult ad effectum vitandi talem à judice publicari vel denuntiari specialiter & expressè: ut videatur hunc effectum habere illa, quæ ab homine est specialiter promulgata. Pro qua parte facit, quod à lege antiqua non sit recedendum, nisi quatenus patet per novam mutata. Contraria tamen sententia est probabilior, scilicet etiam eo casu ad prædictum effectum requiri denuntiationem. Cujus ratio est, tum quod consuetudo, quæ est optima legum interpres, *d. Extrav.* ita sit interpretata, tum quod conveniat fini ejusdem, quippe inductæ ad evitanda scandala ac pericula, & succurrendum timoratis conscientiis. Quod continget facilius, posita opinione posteriori, quàm priori, cum sæpè non ita sit notorium, sententiam excommunicationis esse latam, nisi & publicata sit. Nec discordat ista sententia à rigore & proprietate verborum *d. Extrav.* quandoquidem primò excludat censuram latam per jus aut hominē, ac deinde subjungat de lata specialiter in certam personam, quam etiam vult publicari & denuntiari, ut effectum producat evitandi ligatum; qui ante illam publicationem sive denuntiationem non erit vitandus, ne quidem à Judice aut Parocho qui denuntiationem habet paratam. Nav. *ad can.* 1. §. *Laboret n.* 23. *de pœnit. dist.* 6. Suar. *d. sect.* 2. *n.* 8.

111 Quid si censura publicetur contra certam personā, sub conditione de futuro, an sufficiet illa ad effectum evitandi personam? R. Ejusmodi publicationem non simpliciter esse talē, aut denuntiationem censuræ; cum sententia tantum sit conditionata, ut impleta conditione, denuò absolutè in personam sit publicanda aut denuntianda in particulari, expressa persona. Covarr. *ad c. Alma p* 1 §. 2. *n.* 8. Faciet autem censeri nominatim excommunicatum sententia declaratoria criminis commissi per certam personam, quæ nominatim exprimitur, si isti crimini certum & indubitatum sit annexam esse ipso jure excommunicationem. Covarr. *d. l. n.* 9. Suar. *d. sect.* 2. *n.* 10.

112 Quantum ad manifestum Clerici percussorem, talem ponet evidentia facti, talis scilicet, quæ nulla tergiversatione possit celari, aut aliquo erroris suffragio excusari. Unde non erit satis, delictum posse probari per testes aut quod de eo sit publica fama, absque facti evidentia, quia dum in eo statu consistit, nondum potest dici crimen notorium, sed tantum probabile, *c. Tua nos & c. fin sup. de cohabit. Cler. & mul.* Unde in primis necessarium erit, ut percussio sit commissa coram multis testibus, ex quorum testimonio ita publica fiat, ut celari nullatenus valeat.

Ubi quæri posset, An qui viderunt percussionem, statim teneantur evitare? Resp. Si taliter sit commissa, ut nihilominus censeatur occulta, propter silentium testium, non teneri eos vitare, cum non sit manifesta, uti requirit *d. Extravag.* Quod si ita facta sit, ut moraliter statim sit divulganda, teneri eos evitare. Priori etiam casu, si non publicè, ne innotescat aliis, saltem privatim est vitandus illis, qui viderunt, postquam ita notoriè constiterit de percussione, ut celari non possit, secundùm *d. extravag* qua de re plura Suarez *d. sect.* 2. *num.* 11. & 12.

De Suspensione.

113 SEcunda species Censuræ est Suspensio, quæ propriè sumpta est censura Ecclesiastica, qua ministei Ecclesiæ impeditur functiones Ecclesiasticas exercere, aliave spirituali potestate uti. Ex quibus patet, quatenus differat ab Excommunicatione, quæ separat ab Ecclesiastica communione fidelium; minor passiva, major etiam activa, suspensio verò tantum ad functiones Ecclesiasticas se extendit. Unde laicos non concernit, qui ex se sunt inhabiles ad ejusmodi functiones; quos etiam excommunicatio comprehendit, ut hæc operetur omne id, quod suspensio, & amplius. Differt & in eo, quod suspensio feratur & in personas singulares, & in communitatem, ut talis est, excommunicatio verò non nisi in personas singulares.

114 Est autem duplex, alia ab officio, alia à beneficio. Addunt aliqui tertiam speciem, ab officio scilicet & beneficio simul, verum ea non videtur continere censuræ speciem per modum unius, sed duarum, unde supervacua, *c.* 2. *de off. deleg. in* 6. Simpliciter lata, & de officio & de beneficio videtur accipienda, cum non sit major ratio, de uno accipiatur, quàm de alio, & generaliter posita ita accipienda sint. Et quamvis aliqui negent in jure ferri simpliciter hanc censuram, sive explicatione ab officio vel beneficio, contrarium tamē patet ex *Clem. un §.*1. *in fine de priv.* & præcipuè ex *Extrav. divina de privil. inter Com.* quæ suspensionis sententiam simpliciter continet; ut ad utrumque sit referenda, nisi adjuncta aliud velint: qua de re latè Suarez *de censur. disp.* 25. *sect.* 2. *n.* 7. *& seqq.* Nomine officii intelligitur potestas spiritualis ad actū aliquem spiritualem exercendum, sive sit Ordinis, sive jurisdictionis aut administrationis Ecclesiasticæ, Nomine beneficii intelligitur jus perpetuum ad fructus Ecclesiasticos, ex causa tituli spiritualis.

115 Est & Suspensio alia Totalis sive integra, alia Partialis: illa aliquibus dicitur Major, hæc Minor. Illa ab ordine facta privat ordinis ac muneris Ecclesiastici usu, non etiam ipso ordine; à beneficio fructuum beneficii perceptionem impedit: hæc verò tantum parte privat (secundùm verba determinantia actū, ut collationem ordinis, beneficii,) aut ordine tantum, jurisdictione, vel è contra, aut parte fructuum, non omnibus. Est & alia Perpetua, alia Temporalis, *Gl. in Clem.* 3. *V. suspensi de pœnis.* Quando verò sit totalis, aut partialis, quando perpetua aut temporalis, ex verbis colligendum; ideoque verba attentè consideranda, nec extendenda, quia pœnam continent. Unde suspensus ab ordine non erit suspensus a jurisdictione, nec è diverso, quia ordo quid est distinctum à jurisdictione, non necessariò illi adnexus, ut probat. *c. Aqua* 9. *sup. de consec. Eccl.* Suspensio ab officio complectitur & ordinem, & jurisdictionē, ut absolutè prolata utroque privet, id est omni usu ordinis & jurisdictionis. Unde taliter suspensus immiscens se divinis fit irregularis, *c.* 1. *de sent. & re jud in* 6. talisque suspensio absque loci determinatione lata faciet ubique inhabilem ad officium, ut ne quidem id acceptare possit, quia verba simpliciter prolata hoc præ se ferunt. Nec facit, quod limitatam jurisdictionem habens extra illam non operetur, *c.* 2. *de constit in* 6. quia hoc verum est directè & per legem communem vel statutum; particularia tamen præcepta etiam subditos ligant extra territorium. Vid. Suar. *Disp.* 26. *sect.* 1. *num.* 9. Sic & perpetuo durat, donec auferatur, prolata sine temporis limitatione. Suar. *ibid. n.* 13.

116 Quæritur, An Suspensio ab officio trahat secum suspensionem à beneficio? Resp. Rationem dubitandi esse, quod beneficium de-

tur propter officium; ut ab hoc suspensus, videatur & dicendus ab illo suspensus, ne sine causa beneficium habeat, & accessorium, quale est beneficium respectu officii, sit salvum, principali impedito. Ita tenet Glos. in *c. 4. sup. de Clerico excomm. minist.* Veriùs tamen suspensionem ab officio præcisè latam, sive à jure, sive ab homine, per se non includere suspensionem à beneficio, & consequenter non privare fructibus beneficii. Exceptis distributionibus, quæ non dantur nisi adsistentibus divino officio, cum debeantur ratione ministerii & adsistentiæ actualis in ipso officio. ut dictum sup. *De Cler. non resident.* Tenet hanc sententiam Navar. *in summa c. 27. num. 160. & ibi citati*, Abbas *& alii in Clem. Cupientes de pœnis & in c. Apostolica sup. de except.* Suar. *d. disp. 26. sect. 3. n. 4.* Avila *p. 3. disp. 2. dub. 1. concl. 6.* Et confirmatur per *c. inter sup. de purgat. Canon.* Ubi licet Ecclesiastica constitutio aliquos tantum ab officio suspendat usque ad purgationem Canonicam, laudat tamen Pontifex eum Prælatum, qui propter criminis enormitatem suspenderat reum etiam à beneficio. Ut inde colligere detur, suspensionem à beneficio non includi sub suspensione ab officio, nisi exprimatur, frustra enim aliàs ibi ex facto laudaretur Prælatus. Ratio est, quia pœnalia sunt strictè interpretanda. Navar. *Cons. 41. num. 2 de homicid.* Hinc suspensus ab officiis divinis ab iis tantum abstinet, ad quæ ex officio tenetur: ab Ecclesiæ ingressu non arcetur, neque quo minus intersit divinis officiis, participet Sacramenta aliaque quæ non sunt officii divini.

Q. II. An suspensio ab officio impediat adquisitionem novi beneficii? *Resp.* Posse quidem ita videri, ex regula generali, qua qui privatur munere vel actu, privatur etiam susceptione eorum quæ ad tale munus vel actum ordinantur *arg. c. fin. sup. de Cler. excom. minist.* ubi minori ligatus excommunicatione non eligitur ad beneficium Ecclesiasticum. Videtur tamen non tam irrita collatio quam irritanda, juxta *d. c. fin.* eo quod suspensus non tam sit inhabilis, quam prohibitus, Suar. *d. sect. 3. n. 7. & 8.* Quod & dicendum de suspenso à beneficio.

117

118 Suspensus simpliciter ab Ordine censetur suspensus ab omni Ordinum majorum & minorum usu, cum locutio indefinita æquivaleat ex parte prædicati universali. Non suspenditur autem quis nisi ab ordine jam suscepto: ut suspensio ista per se primo non impediat receptionem ordinis, sed consequenter tantum, quia suspensus ab inferiori consequenter est suspensus ab usu superiorum, si eos habeat, vel si non habeat, impeditur ab eorum receptione, quæ frustra est, cum non detur eorum usus sive exercitium. Suspensus à superiori non manet suspensus ab inferiori, quia pœna non extendenda: uti & suspensus à collatione superioris inferiorem conferre non prohibetur. E contra tamen suspensus ab inferioris collatione superiorem non confert; censetur enim per consequentiam prohibitus, cum cui non datur minus nec nec concedatur majus. Suspensio ab administratione non adficit quoad usum ordinis, quia ista huic adnexa nõ est. Suspensio cũ determinatione certi actus seu partis jurisdictionis tantum suspendit ab illo actu, quem verba determinantia significant, veluti à collatione beneficiorum *Gl. in Clem. 8. V. suspensi de pœnis.* Vid. latius hæc tractata apud Suarez *d. disp. 26 sect. 4 per tot.*

119 Q. An suspensio à beneficio operetur quoad officii usum? *Resp.* Possessionem quidem beneficii manere salvam, fructuum verò perceptionem esse impeditam: non tamen ordinis usum impediri per talem suspensionem præcisè latam, sive addatur dictio taxativa *Tantum*, sive non. Nam licet beneficium propter officium detur atque ita possit videri: eum, qui non fruitur beneficio, non obligari ad officium tamen salva manet obligatio officii, quæ comitatur vel caussa est beneficii: cuius proprietas est integra, ut & integra sit obligatio. Quod verò beneficii careat commodo, eius culpa est, quæ non debet liberare ab obligatione ante contracta, quia contra regulam juris culpa cederet lucro peccantis, qui reportaret ex ea commodum. Deinde cùm nomen beneficii in rigore non denotet officium, & verba pœnalia sint accipienda in rigore, suspensio beneficii non debet extendi ad officium, *Gl. in c. cupientes 16. §. caeterum V. beneficiis de elect. in 6.* ubi per textum istum tradi, posse per privationem beneficii suspensos à beneficio compelli ad officium

officium

ficium, nisi allegent rationabilem causam. Suarez *disp.27.sect.1.n.3.& seq.*

110 Alia quæstio est, Quid in hac suspensione veniat nomine beneficii? R. Omne id venire quod beneficii latè sumpti nomine venit, sive simplex sit, sive duplex, ut dignitas, Rectoria, aut alia id genus. Ut & Episcopatus veniat, qui licet beneficii absolutè dicti nomine non veniat. *Gl in c. Felicis § quod si quis V. Pontificalem de pœnis in 6.* venit tamen nomine beneficii latè sumpti, hac in materia. Non obstante textu in *c. Si compromissarius 37. de elect. in 6 & c. Quia periculosum 4. h.t.in 6.* ubi sententia suspensionis à beneficio non tangit Episcopos *Gl. ibi V. officii*: nam ibi agitur de suspensione lata in universali contra aliquid agentes, quam concernere etiam Episcopos periculosum est, propter Pontificialis officii executionem, *d. c. 4. & Gl. in d c. 37. V. de jur.* Unde taliter lata non tanget Episcopos, si nõ exprimatur, Suarez *d l n.16.*

111 Q. III. An & pensiones concernat? Resp. Certum est, illas, quæ dantur titulo spirituali, quales sunt loco beneficii, etiam venire eo nomine, easq; suspensione à beneficio contineri: dubium tantum esse de illis, quæ non dantur titulo spirituali, nec sunt beneficium Ecclesiasticum, cum non sint jus perpetuum, uti est de ratione beneficii. Ut suspensio à beneficio non videatur eas concernere, cum sit pœna, non extendenda ultra verborum proprietatem, & pensio talis propriè non sit beneficium. Nec facit, quod excommunicatio privet huiusmodi pensionibus quia ista privat omni communicatione spirituali: percipere autem istas pensiones nomine beneficii resignati est quædam communicatio spiritualis. Suspensio verò à beneficio non privat omni communicatione, sed eius fructibus, ut tales sunt: pensio autem non pertinet ad fructus ut tales. Vid Suar. *d sect. 1. n. 15. & Disp. 13. sect. 1. n. 7. & seqq.*

112 Q. IV. An suspensio à beneficio concernat universaliter beneficia omnia? R. Et Pontificem & Episcopum suspendere posse Clericum suum ab omnibus beneficiis & officiis quæ habet etiam alibi, si ferat criminis gravitas: De Pont. patet, propter eius universalem jurisdictionem. De Episcopo posset dubitari, ex eo, quod ille actus excedat jurisdictionem Episcopi particularis, qui extra territorium non operatur, *l. fin. D. de jurisd.* Dicendum tamen & hunc posse suspendere suum Clericum ab iis beneficiis, quæ alibi habet. Non obstante *d. l. fin.* quæ tantum procedit in casu, quo sententia fertur in beneficium alibi existens non etiam in casu, quo fertur in personam subjectam, & in quam est jurisdictio, quæ iudicatur indigna beneficio, non tantum una in loco, verum & in alio, ut proinde non excedatur territorium. Quo facit distinctio I.Cti. in *l. Ex ea D. de postul.* propter infamiam prohibitum postulare uno in loco nec posse alibi ad postulandum admitti, quia ipsa persona est inhabilis facta; prohibitum autem in uno loco postulare, citra infamiæ causam, alibi non prohiberi, quia persona sit integra. Abbas *in c. Pastoralis 53. §. verum num. 20. & 21. sup. de appellat.* Est autem discrimen inter sententiam, Pont. indefinitè positam & Episcopi, quod scilicet illius, si aliunde non limitetur ex verbis aut causa, intelligatur universalis, propter universalem eius jurisdictionem, Episcopi verò absolutè posita, si amplius nihil declaretur, restringenda sit ad beneficia territorii sui, quo concluditur eius jurisdictio. Idem de statuto dicendum. Abbas *d. loco n 21.* Suar. *d. sect 1 n 17. & seq.* Attendendum tamẽ, quid hac in parte consuetudo habeat ac permittat.

113 Effectus suspensionis à beneficiis est, non tam privare beneficii proprietate, quampotius fructuum perceptione, & impedire, ne eos suos faciat; uti dictum supra *eod. n. 115* Et hoc quidem quoad futuros; nam perceptos non adficit suspensio; uti nec illos, ad quos ius propter servitium præteritum est quæsitum, etiamsi necdum sint percepti. Nam est merè per accidens, quod reali possessione non sint adquisiti, ut circa eos nihil debeat operari suspensio.

Ubi quæsitum, An suspenso à beneficio debeantur quotidianæ distributiones? Resp. Id posse videri, eo quod suspensus à beneficio nõ censeatur suspensus ab officio; ut distributiones, quæ nomine officii, id est adsistentiæ corporalis in Choro dantur, non possint non competere nomine beneficii. Contra tamẽ dicen-

cendum, ſcilicet & illas comprehendi ſub ſuſpenſionis effectu, ut rectè tenet Gloſ in *Clem. 2. V. ſuſpenſus ſup. de vita & honeſt. Cleric.* quam alii ſequuntur, ea ratione, quod & hæ debeantur intuitu beneficii. Et licet immediatè dentur, propter adſiſtentiam vel officium exhibitum, non tamen citra titulum beneficii, ſine quo officium non eſt ſufficiens ad lucrandas diſtributiones, ut ſint veluti eius pars; & ſuſpenſio beneficium concernens etiam eas tamquam partem concernat. Aliud eſt in diſtributionibus, quæ non ſpectant ad titulum beneficii, eiusve fructus, nec ullo modo, illis adnexæ. ſed extraordinariè à fidelibus offeruntur tamquam eleemoſyna, ratione Miſſæ, anniverſariorum, aut alia pia devotione: nam hæ fructuum beneficii nomine non comprehenduntur, nec ad eas pertinebit ſuſpenſio, niſi conſuetudine vel auctoritate ſuperioris fructibus beneficii imputentur, tunc enim non ſpectanda origo, & ut beneficium ipſum, ita & hæ cenſebuntur ſuſpenſæ. Navarr. *Conſ. 13. De Clericis non reſid.* Suarez *d. ſect. 1. numer.* 19.

125 Eſt & quæſtio, An ſuſpenſio iſta impediat Epiſcopum à collatione beneficiorum? R. Id videri: ex eo, quod collatio beneficii ſit quidam fructus Epiſcopatûs, *Gl. fin. in cap. cum olim ſup. de majorat. & obed.* Ubi non rectè quis objecerit, non eſſe fructum pretio æſtimabilem quod gratis fieri debeat; nam hoc non facit, quin ſit æſtimabilis, ut in ſimili tradit Navarr *in Comment. Can. Si fœneraveris XIV q. 3. notab 9. n. 17.* Et ut ſit inæſtimabilis pretio, nihil tamen hoc faciet, cum ſuſpenſio à beneficio ſimpliciter fiat, nec admittat iſtam limitationem. Dicendum tamen, collationem impropriè dici fructum Epiſcopatus. & revera pertinere ad eius officium, cujus eſt actus, non etiam beneficii. Non concernere autem ſuſpenſionem à beneficio ipſum officium paulo ante dictum eſt. Unde & ſuſpenſus à beneficio actu elegendi hoc ipſo non eſt privatus, ut dictum ſupra *De elect. num.* 15. nam hic actus eſt magis officii, quàm beneficii. Non obſtat *c. quiſquis 43. ſup de elect.* quia ibi non dicuntur privati jure eligendi ratione ſuſpenſionis à beneficio, ſed quia indignum elegerant, & quidem pro ea vice tantum, Vid. Suar. *d. ſect. 1, n. 33.*

Spectat & hoc ad effectum ſuſpenſionis quod in iis, à quibus eſt ſuſpenſus ſit vitandus Clericus ab aliis fidelibus. 126 Quod hodie tantum procedit in eo, qui eſt denunciatus, ſecundum *Extrav. Ad evitanda, de qua ſup.* niſi tamen urgeat cauſa neceſſitatis. Quod ſi toleretur, non eſt evitandus. Non poſſum tamen provocare non paratum, nec ſe ingerentem ad actum juriſdictionis, à quo prohibitus, quia hoc foret cooperari ejus peccato, quod contrahitur contraveniendo præcepto Eccleſiæ aut judicis, non ſine labe cooperantis. Vid. Avila *p. 3. diſp. 2. Dub. 4.* Dicta de effectu ſuſpenſionis vera ſunt, ſi ſententia debita forma ſit prolata, qua de re ſup. *in princ. h. t.*

De Interdicto.

Tertia Cenſuræ ſpecies eſt Interdictum) quo verbo (derivato ab Interdicendo 127 generaliter ſumpto denotatur prohibitio à ſuperiore facta. Notum hoc & legibus & Canonibus, apud Juris conſultos tamen non tam à prohibendo dictum videtur, quam quod inter duos dicatur, *Inſtit de Interd.* §. 2. quamvis & in iure civili accipiatur iſta vox pro prohibitione. *D. de interd, & releg & l. 1. D. de curat. furioſ. dando*; & in Latino ſermone ea ſignificatio frequentior. In hac etiam materia ſumitur pro prohibitione uſus bonorum Eccleſiaſticorum. Ut ſit cenſura Eccleſiaſtica prohibens uſum quarumdam rerum ſpiritualium, ut fidelibus communem, quatenus talis. Diſtinguitur ab Excommunicatione, quæ privat quidem uſu rerum ſacrarum non tamen quatenus eſt uſus rei ſacræ, ſed quatenus eſt communicatio cum aliis fidelibus: ut privet communione non tantum in divinis, verum & humanis. Interdictum verò ſolum privat uſu rerum ſacrarum, non tamen omnium, ſed tantum expreſſarum, ſecundum modum in iure declaratum, & quidem formaliter per ſe atque independenter à communicatione, cum aliis. A Suſpenſione differt, quod ea privet quidem aliquo uſu, non tamen ut communi ſed ut proprio alicuius poteſtatis eccleſiaſticæ, ſeu ut miniſterio ex officio: & quidem activo

Cle-

impeditur per inhabilitatem subsequentem jus jam adquisitum per collationem. Covarr. *d. § 7. n. 4.* Verum, re bene perspecta, videtur ista ratio minus efficax, nec acceptatio quid operari; propterea quod per eam videatur jus novum quæri, cùm collatio nihil juris tribuerit ante acceptationem, *cap. si tibi absenti de preben. in 6.* ubi absenti facta collatio, etsi faciat Episcopum mutare non posse, illi tamen, cui facta est, jus non adquiritur in beneficium, donec consentiat, ratamque habeat collationem. Ut per acceptationem jus adquirere sit dicendus, & quidem inutiliter hoc in casu, propter supervenientem inhabilitatem, quæ impedit quid de novo adquiri; etsi non tollat jam quæsitum, quod secuta absolutione, tamquam sublato impedimento, rectè consummabitur. Vid. Navarr. *in d. c. si quando de rescript. Except. 10. num. 13.* Covarr. *3. Var. c. 16. n. 3. & 4.* Suar. *d. sect. 1. n. 15 & seqq.* Et hæc ita, quando quis vere est excommunicatus.

84 Quid si non sit vere excommunicatus, sed existimetur tantum talis. R. Etiamsi publicè existimetur quis excommunicatus, non tamen ideo effici inhabilem; quia inhabilitas est effectus censuræ, qua verè non posita tamquam causa, non potest etiam poni eius effectus. Quod non tantum procedit, si existimatio ex rumore publico ortum habuerit, verum & si ex actu juridico: veluti per sententiam declaratoriam, per quam declaretur secundum allegata & probata criminis talis reus, quod habet adiunctam censuram; quia per talem sententiam non tam infertur censura, quam supponitur & declaratur, ideoque si in re non subsit, nec per sententiam poni potest, quæ se refert ad rem: ut postea veritas apparens faciat collationem post declarationem criminis ratam haberi. Ita ferè Suarez *d. sect. 1. n. 32.*

85 Quæri etiam posset, An excommunicatio privet beneficio jam obtento: R. Hoc nullo jure caveri, & contrarium potius insinuari in *c. pastoralis §. verum sup. De appellat.* ubi excommunicato dicuntur proventus subtrahi. Ut dicendum sit jus ad beneficium esse salvũ? subtractio enim fructuum est quædam privatio præsupponens habitum: & deinde inclusio unius est exclusio alterius.

86 Unde quæritur, An fructibus saltem privet ipso jure. Respondendum. Id rectè dici, ex communi sententia, quam defendit Abbas in *d. §. verum in V. Proventus Ecclesiastici meritò subtrahuntur illi, cui Ecclesia communio denegatur.* Ratio dari potest, quia beneficium datur propter officium, ut hoc cessante, propter excommunicationem, etiã illud cessare debeat, saltem in effectu. Dubia tamen hæc sententia videtur ex eo, quod in *d. §. verum* non habeatur verbum, *subtrahantur*, denotans privationem inducendam per sententiam. Verum dubium cessare facit ipse textus, in quo Pont. subtractionem fructuum comparat cum privatione communis Ecclesiæ, quæ ipso jure inducitur, ut idem sit dicendum de illa. Præterea per interpositam appellationem non suspenditur privatio fructuum, *d. § verum.* Quod fieret, si talis privatio requireret sententiam, cum per appellationem omnia maneant in eodem statu. Abbas *& alii Doct. in d. §. verum,* Covarr. *3. Var. c. 13. n. 8. vers. duodecimo* Suar. *d. disp 13. sect. 2. n. 1. & seq* Avila *p. 2. c. 6. disp 6. dub. 1.*

87 Hinc alia movetur quæstio, An reus teneatur se fructibus privare, eosque restituere. R. Sive sententia sit hominis, sive juris, hoc ipso privatum esse omni commodo beneficii: ut non sit ratio, quæ faciat eum fructibus uti posse, & ab eorum restitutione excuset, cum jam incipiant esse alieni, eorumque iniusta retentio. Obstare videtur *c. cum secundum de hæret. in 6.* in quo non tenetur hæreticus se spoliare bonis, sed satis est, patiatur eorum ablationem, uti & dictum sup. *de pœnis n. 23.* Sed dicendum, cap. isto agi de privatione bonorũ propriorum, quorum licet dominio quis privetur, commisso crimine, ex benignitate tamen & moderatione eiusdem legis remanet penes reum possessio, qua se privare non cogitur, uti nec usu rerum, sed satis est patiatur eas sibi auferri. In nostro autem casu reus non habuit dominium ante excommunicationem, sed tantum spes ei erat illos consequendi, si modo fuerit habilis. Non est autem talis per excommunicationem, quæ facit eum recipere & retinere alienum, cum obligatione restituendi etiam consumptos; quia consumptio non facit proprios, neque liberat. Suar. *d. sect 2. n 7. & seqq.*

88 Unde ulterius quæri posset, An non saltem in

in necessitate constituto liceat eos consumere in vicem alimentorum? R. Licere idipsum, secundum aliquos, ex eo, quod fructus isti in necessitatem egenorum sint expendendi, ut saltem ut indigus possit ex iis se alere excommunicatus. Quò facit, quod necessitas extrema faciat omnia communicari, ut dictum sup. *De furtis n.16.* Verum ut ista sententia possit procedere, cessante contumacia peccati ut quia resipiscat petens absolutionem, non tamen ea durante. Nam cum contumacia ista sit voluntaria, non meretur, ut ei subveniatur, & propter indigentiam concedatur usurpare alienum, Navarr. *c.25.nu.124.* Covar. *d. vers. duodecimo*, Suarez. *d. loco n. 12. & seq.*

Et hoc ita, sive excommunicatus sit notorius, sive occultus; sive denuntiatus, sive non denuntiatus: nam in nullo relevat. *d. Extrav. ad evitanda* ipsos excommunicatos. Sit tamen verè & non in existimatione excommunicatus, nam si nulla sit excommunicatio, non producet ullum effectum privationis aut suspensionis fructuum. Quòd si valida quidem fuerit exterius, secundum allegata & probata, in re tamen injusta, quia innocens est persona, interim quidem, dum non revocatur sententia aut absolutio, fructus suos non facit: post autem non tantùm suos fructus percipiet, verum & amissos recuperabit, ut injustè ablatos. Quod si alteri in stipendium ministerii & officii cesserint, ut alicubi in quotidianis sit distributionibus, in quibus absentium partes accrescunt præsentibus, non repetendi ab illis, in quorum dominium tamquam stipendium cesserunt, sed ab iniustæ excommunicationis auctore, *cap. Sacro 48. cumque hoc tit.* Quod si distributiones applicandæ veniant alicui pio loco, antequam applicatæ fuerint, secuta absolutione aut revocatione sententiæ injustæ, reddendæ proprio domino, quia necdum loco isti jus quæsitum. Si verò applicatæ fuerint, damnum itidem resarciendum per auctorem iniustæ sententiæ, juxta *d. §. Cumque*, Suarez *ubi sup. num. 23. & 24.*

89 V. Privatio jurisdictionis Ecclesiæ fori externi. Hinc non potuerit excommunicatus alium excommunicare, ut nec alium actum jurisdictionis exercere; propter defectum jurisdictionis, *can. audivimus XXIV. q. 1.* Qui effectus non tantum habebit locum in ipso Prælato, sed & dirivatur ad eius Vicarium, *cap. 1. de off. Vicarii in 6.* qui non potest habere quid jurisdictionis, quam non habet ipse principalis, quem refert. Jurisdictio tamen delegata ante excommunicationem delegantis non suspenditur, si res non sit integra, ut dictum sup. *De off. deleg. num 31.* Ab excommunicato delegationem jurisdictionis nullam esse certum est, quia delegatio ista spectat ad usum jurisdictionis, qua caret. Hinc etiam concessio indulgentiarum nulliter fit ab excommunicato, quia ad iurisdictionem pertinet, cujus usu privatus. Non confert etiam validè beneficium, *cap. 1. ne sede vacante & c. in 6.* non tantum quia ad jurisdictionem spectat, sed & quia privatus beneficii fructibus, quibus adnumeratur collatio beneficii. Non valide eligit aut eligitur, ut dictum sup. *De elect. n.8. & seqq. num. 27. & seqq.* Nec etiam præsentat vi juris patronatus, quatenus præsentatio fit à Clerico; nam à laico excommunicato facta videtur actus privatus, qualis tenet, ut mox dicetur, quamvis in Episcopi sit arbitrio eam non acceptare, sed repudiare, vel solo nomine excommunicationis, ut dictum sup. *De jure patron. nu. 49.* & tractat latè Suarez *Disp. 14. sect. 2. n. 21. & seqq.* Quantum ad receptionem alicuius ad possessionem, quatenus est meri facti, non est irrita facta ab excõmunicato, cum absque jurisdictione tamquã à privato fiat, cuius actus valent, ut mox dicetur. Quod si in isto negotio actus aliquis jurisdictionis exerceatur, irritus erit, cum tali nulla sit jurisdictio, Abbas in *c. veritatis n. 42. sup. de dolo & contum.* Possessionem tamen ipse non capit, quia foret frustranea, cum omni usu sui beneficii & fructibus omnibus sit privatus. Deinde concernit illa ejus favorem, quem nullum meretur. Suarez *d. loco num 34.*

90 Quid in resignatione beneficii? Resp. Si pura & libera sit, illam rectè fieri ab excommunicato, cum tantum contineat actum privatum puræ renuntiationis; in gratiam autem alterius validè non resignare. Covarr. *in cap. Alma p. 1. §. 7. n. 9. vers. quid autem.* Ratio diversitatis est, quod priori casu renuntians nullo modo concurrat in novam collationem, sed solum se spoliet. Quod licet etiam excommuni-

ſticas eſt nulla, ergo & ad temporales. Plura Suar. *d. diſp.* 16. *ſect.* 2.

Agere in judicio excommunicatus non poteſt, nec ut actor admittendus, extra cauſam ſuæ excommunicationis, *c. decernimus eod. in* 6. Imò à judicio repellendus ſive Eccleſiaſtico ſive ſæculari, etiam reo non opponente, *c.* 12. *ſup. de except.* Nec audiendus actor allegans injuſtè ſe excommunicatum, niſi probet, ad cautelam tamen abſolvendus, *c. ſolet* 2. *eod. in* 6. Repellendus etiam à reconventione, quia reconventio eſt loco actionis, cum reconvenire nihil aliud ſit, quàm mutuò vel viciſſim petere, *arg. c.* 2. *ſup. de mutuis petit.* atque ita prohibita, *c.* 5. *ſup. de except.* Exceptio tamen non eſt deneganda, *d. c.* 2. quia ſpectat ad naturalem ſui defenſionem jure naturæ permiſſam. Hinc rectè opponit beneficium competentiæ, rectè etiam appellat, & judicē ſuſpecti arguit.

94 Dubitatum, An & compenſare poſſit? R. Negare id Bart. in *l. amplius n.* 9. *D. Rem ratam hab.* & Innoc. *in d. c.* 5. *in fine ſup. de except.* ex ratione, quod compenſans videatur petere, *d l. Amplius* Ut compenſatio videatur magis ſpecies actionis excommunicato negatæ, quam defenſionis. Poſſet tamen contrarium non malè alicui probari, ex eo, quod exceptio ſolutionis ſit permiſſa excommunicato, ad quam ſpectat compenſatio, *l* 4. *C. de compenſat.* & *l. ſi debitor D. Qui potiores in pign.* quæ ut traditur *Inſtit. de act.on §. in bona* actionem ipſo jure minuit. Nec obſtat *d. l. Amplius*, quia loquitur in caſu, quo is, qui petere non poteſt, vult compenſare, qualis in effectu petit. Hinc rectè excommunicatus actori objicit ſimilem excommunicationem aliamve quamcumque exceptionem, quæ jure ab agendo eum repellat, quia iſta non tam eſt accuſatio, vel reconventio, quàm potius ſui defenſio, *c. Dilecti* 9. & *c* 11. *ſup. de except.* Suar. *d. diſp* 16. *ſect.* 3. *n.* 3.

Ab agendo itaque excommunicatus repellitur, ne quis cum detrimento animæ communicet cum excommunicato, & ut rubore ſuffuſus ad cor redeat. Et hoc, ſive per ſe agat, ſive per alium: tum quia per alium agens per ſe agere videtur moraliter, tum quia cum excōmunicato non ſolum immediatè ſed & mediatè per alium, ut nuntium, literas communicare prohibemur. Nec tantum ab initio repellendus excommunicatus, ſed & quacumque litis parte, ſi ab initio ſit omiſſa repulſio, *d. c. exceptionem* 12. *ſup. de except.*

95 Quod ita procedere de jure antiquo certum eſt: videri poſſet de jure novo, inducto per *Extravag. ad evitanda*, non poſſe repelli notorium quidem, ſed non denuntiatum; & proinde toleratum, eo quod hodie cum tali communicatio non ſit inhibita. Verum iſta Extravagans, etſi conſulat aliis, qui citra piaculum eum excommunicato communicant, non tamen ipſi excommunicato, qui alios vitare tenetur: & reo, etſi admittere actionem poſſit, licitum tamen eſt objicere exceptionem hanc, per eamque repellere actorem ab agendo, ſecundum jus antiquum hac in parte immutatum.

Ut autem actor à judicio ſit repellendus per reum, vel, illo omittente, per ipſum judicem, *d. c.* 12. ſi tamen omiſſa exceptione audiatur, valida erunt acta in tali judicio, *c.* 1. *de except. in* 6. ubi objectio excommunicationis poſt rem judicatam impedit quidem executionem, verùm ſententia quæ præceſſit, non minus debitum robur dicitur obtentura. Vid. Suar. *d. ſect.* 3 *n.* 7.

Actorem itaque excommunicatio facit repelli, non reum, qui citatus rectè comparet, tum in ſui defenſionem, ut dictum, tùm ne videatur de malitia ſua commodum reportare.

96 Q. An per ſe cogatur comparere? R. Poſſe per alium reſpondere, inſinuari per *c. Intelleximus* 7. *ſup. de judic.* in verbis. *Debet per alium in judicio reſpondere.* Quo modo rectè conſtituet procuratorem, qui hoc conſequitur cum alias fruſtranea foret conceſſio reſpondendi. Ubi ratione verbi, *Debet*, aliqui volunt, per ſe non poſſe comparere: ſed *Gloſſ in d. c* 7. dicit repelli non poſſe per ſe ipſum defendere ſe volentem, non tantum ſi neceſſitas urgeat, ut quia non invenit idoneum procuratorem, ſed & extra caſum neceſſitatis; cum in gravibus cauſis non ſit cogendus procuratorem conſtituere, *c* 2. *ſup. de procurat.* & reo permittatur per Canones ſe defendere. Ut verbum, *debet n. d. c.* 7. non tam denotet neceſſitatem, quam decentiam, ſecundum alia Juris loca. Suarez *d. diſp.* 16 *ſect.* 4. *num.* 4. & *ſeqq.* Avila *p.* 2. *c.* 6. *Diſput.* 7. *Dub.* 2. Quod ſi abſolutionem

101 An & adsurgendo, aperiendo caput, aut simile signum exhibendo? Resp. Esse, qui putent talia signa sub verbo *Vale* non comprehendi, quia verbo non fiant, atque ideo communicationem talem non esse prohibitam, eo quod prohibitio ista, quia pœnalis sit restringenda. Quæ sententia licet ad praxin accommodata videri possit, & habeat excusationem in consuetudine, per quam huic prohibitioni, quæ juris est humani, derogari potest, in rigore tamen juris non est vera: tum quia simpliciter jure prohibeatur omnis communicatio cum tali persona; hujusmodi autem signa contineant communicationem: tum quia istiusmodi honoris exhibitio spectet ad actum observantiæ à Canone vetitum, ut non debitum tali. Nec est, quod quis dicat, licere exhibere ea signa sine intentione præstandi honoris, sed solum ad vitandum scandalum & inurbanitatem, cum prohibeatur simpliciter honoris exhibitio. Ita Suar. *Disp. 15. sect. 1. nu. 3. & 4.*

Per verbum, *Communio*, si generaliter accipiatur, denotatur generatim omnis effectus excommunicationis. Hic autem videtur positum strictè, ut comprehendat alias externæ communicationis rationes, in cooperando: Denique voce *Mensa* venit communicatio in comedendo simul, dormiendo in eodem lecto. Cohabitationis communicatio etsi verbo *Communionis* possit videri comprehensa; non malè tamen sub hoc verbo *Mensa* quis eam comprehendi dixerit.

Prohibitio hæc communicationis non tantum ligat non excommunicatos, sed & ipsos excommunicatos, qui alios vitare tenentur, *cap. illud 5. sup. de Cler. excomm. ministr.* Ubi reprehenditur excommunicatus, qui fidelium communioni se ingessit. Finis verò prohibitionis est, ut excommunicati, videntes se contemni, verecundiæ rubore suffusi ad mentem redeant, & culpam agnoscentes satisfaciant Ecclesiæ præcepto, & à contumacia desistant, *cap. cum non ab homine 14. h tit.* Effectus est, quod transgressores minorem excommunicationem incurrant, etiamsi sint exempti, *cap. Nulli 8 h. t.* quorum privilegia huc se non extendunt: ut ne quidem Judici excommunicanti sit licita communicatio. Excipitur solus Pont. qui non ligatur suis legibus *Gl. in d. c. 8.*

102 Dixi supra, Exceptis casibus jure expressis, quia sunt casus, quibus communicatio est extra pœnam, veluti, si fiat in salutem animæ excommunicati, ut conversus culpam agnoscat; & veniam petat. Illa quoque excusat, quam caussat necessitas corporalis, *cap. si verò 34. h. t.* sive excommunicati, ne fame aut morbo pereat; sive etiam non excommunicati, si æger indigeat corporis euratione, si aliunde quàm ab excommunicati opera, haberi nequeat, *cap. inter 31. in fine h. t.* Quomodo & eleemosyna ab eo peti potest, eique dari, *can. quoniam multos 103. XI. q. 3.*

103 Ubi & uxor dicitur posse manere cum marito excommunicato, eique communicare, non tantum quoad debitum conjugale, verum quoad omnia obsequia, prout exigit matrimoniale vinculum; quia à prohibita simpliciter participatione cum excommunicato excipitur generaliter & indistinctè uxor, *d. can. quoniam.* Quo privilegio gaudebit & sponsa de præsenti, quia venit nomine uxoris, imò uxor est, cum consensus, non copula nuptias faciat. In sponsa de futuro verius est non obtinere Idem privilegium, tum quia uxoris appellatione non contineatur, *lib. si qua §. 1. D. de ritu nupt.* tum quia ad nulla obsequia obligetur sponso, ut ne quidem cohabitare ei etiam non excommunicato permittatur per Trid. Sess. 24. c. 1. *de reform. matrim.* Quæ licentia non est extendenda, ut liceat uxori communicare cum excommunicatis, qui viro excommunicato adsunt, quia cessat ratio, quæ est in vinculo matrimonii. Unde viro cœnante excommunicato, non licet uxori accumbere mensæ. Cessat quoque ista licentia in crimine, cujus participationi non impunè se immiscent, *d. cap. inter 31 in fine h. t.* Ut & in casu, quo sub excommunicatione, in caussa matrimonii, de cujus valore lis pendet, usus matrimonii interdictus, quia communicatio redundaret in periculum animarum, imò esset communicare in crimine, *c. concubina 55. h. t.* Divortio quoque separatæ uxori non videtur licita communicatio cum marito, durante divortio quod ab obsequiis e-

jus sit libera. Non impedit tamen excommunicatio reconciliationem, quæ licitam faciet communicationem, cum ad debita obsequia obliget conjuges.

104 Dubitatur, An & viro liceat communicare cum excommunicata uxore? Resp. Dubitandi causam sumi ex *d. can. Quoniam*, in quo fit tantum mentio uxoris communicantis impunè cum viro excommunicato. Ut ad virum trahi non debeat, cum in eo non sit eadem ratio; quia ideo videtur datum uxori, quod ejus non sit corrigere maritum, uti est mariti corrigere uxorem, cujus est caput. Verum idem dicendum est de marito, cum vir & mulier sint correlativa, utrum concessum non sit denegandum alteri, *l. fin. C de indicta viduit. toll*, et facit ratio concessionis, quæ consistit in mutuis obsequiis, & difficili separatione, propter fornicationis periculum: quæ rationes & in viro locum habent. Covarr. *in c. Alma p. 1. §. 1 n 7*. Navarr. *c. 27 num. 37*. Sanch. *de matrim. lib 9. disp. 14*. Suar. *Disp. 15 sect. 4 num. 13. & 14.*

105 Liberis quoque licitum est cum talibus parentibus manere; uti & servis, ancillis, rusticis, qui ante sententiæ prolationem ad familiare obsequium tenebantur, *d. can. Quoniam d. c. inter 31. & c. Si verò 34. h. t.* idque ratione juris ad obsequium, ad quod tenentur, quodque sine communione præstare nequeunt. Ut idem non sit concessum iis, qui postea ad obsequium excommunicato se obligant, cum eo communicando contra Canones; qui jure quidem quæsito eum non privant, quæri tamen de novo nolunt. Et hæc quo ad ea, quæ servitium exigunt & jus subjectionis. Non rectè hoc traxeris ad subditos Domino temporali excommunicato, qui omninò absoluti sunt à præstanda fidelitate Domino, *can. nos Sanctorum XV. q. 6.* eo quod communicatio cum tali Domino non sit subditis tam necessaria ad vitam humanam, & quia talis non excommunicetur nisi ex atrocibus & gravibus criminibus. Plura Suar. *d. disp. 15. sect. 6.*

106 Exceptis itaque dictis personis & causis communicantes cum excommunicato, minori involvuntur excommunicatione. Aliquibus tamen casibus & majorem incurrunt, uti communicantes in divinis, vel in ipso crimine aut in contemptum clavium, aut contra speciale præceptum judicis, *c. significavit 18. c. nuper 29. & c. Concubina 55. h. t.* Navarr. *d. c. 27. n. 28.* propter graviorem materiam: nisi excuset ignorantia non tantum facti, sed & juris, ut mox dicetur. An justo metu cum aliquo communicare coactus excusetur, dictum est sup. *De his quæ vi &c.*

107 Excommunicationis itaque majoris effectus sunt, separare à communione fidelium, suffragiis ecclesiæ, usu jurisdictionis privare, inhabilem reddere ad beneficia obtinenda, fructibus obtentorum privare, & alii de quibus supra. Quamvis actus privati teneant, ut ex dictis est colligere, cum nullibi irritentur, Covarr. *ad c. alma p. 1. §. 1 n. 9.* matrimonium ab excommunicato initum teneat, *c. 6. sup. de eo qui duxit quam poll.* Ordo collatus characterem imprimat, licet exercitium ejus sit suspensum, *c. cum illorum 32. § si autem h t.* testamentum sit validum, *arg c fin. de pœnis in 6.* ubi excommunicatus propter cædem Cardinalis & hæresim specialiter prohibetur testari: ut alia de causa excommunicati testamentum teneat, firmat enim regulam exceptio in non exceptis. Covarr. *de testam. p. 2. n. 55.* Clar. *§ Testamentum q. 24.*

108 Dicta de effectu excommunicationis obtinent de jure antiquo in excommunicato etiam non denuntiato. Quod de jure novo in Conc. Constantiensi per Martinum V. restrictum est tantum ad eos, qui sunt denuntiati nominatim, aut notorii Clericorum percussores. De posteriori tantum est quæstio, cum in *Extravag. Ad evitanda in d. Conc. Const.* non fiat mentio notorii percussoris Clericorum, sed generaliter notorii excommunicati, qui talis est, ut nulla tergiversatione celari possit: ut non debeat restringi tantum ad notoriam Clerici percussionem, sed, uti verba citata à Navarr. *d. c. 27. num. 35.* sonant, generaliter locum habere in quolibet excommunicato notorio, qui celari nulla tergiversatione potest. Quod ipsum sentit Navarr. *d. loco*, sed consuetudine postea restrictam esse *d. Extrav.* ad percussionem Clerici notoriam. Alii tamen *d. Extrav.* aliter citant, pro his, *Aut si aliquem ita notoriè excommunicationis sententiam constiterit incidisse*, legentes, *Salvo, si quem pro fuerit*

sacrilega manuum injectione in Clericum sententiam latam à Canone adeò notoriè constit. ineid. &c. Quam lectionem plerique sequuntur, tenentes non alios vt istius Extravag. excommunicatos hodie esse vitandos, quam denuntiatos Clerici percussores. Estque consuetudine ista limitatio recepta, cum videamus passim Catholicos cum hæreticis publicè sine scrupulo communicare, quos vitare hoc tempore vix foret possibile. Vid. Navarr. *Conf.* 1. *q.* 24. *De consilt* Gutierrez 1. *Quæst. can. c.* 2. Suar. *de Censur. Disp.* 9. *sect.* 2. *n.* 4. *&* 5.

109 Dubitatur autem, Quæ sit ratio restrictionis ad notorium Clerici percussorem? *Resp.* Specialitatem rationis poni posse tum in majori favore & securitate ecclesiasticarum personarum; tum quod percussio scandalum sæpè pariat & in ecclesia semper sit habita odiosa, & ex se communiter ita sit notorium, ut omnem dubitationem excludat. Ut non possit ista decisio extendi ad hæreticos, quorum factum etsi gravius quam percussio, tamen in locis ubi fides viget, rarissimum est, ut sint notorii. In locis verò, ubi fides non viget & numerus hæreticorum est copiosus, vix est ut evitari queant. Et ut non sublit ratio differentiæ, imò paritas aut major causa in hæresi, non tamen ea dat sufficiens argumentum extendendi prohibitionem legalem in uno casu expressam ad aliam. Uti nec, sublata prohibitione in uno casu vel materia, sub certis terminis, etiamsi in aliis appareat rationis paritas, non est tamen ea sufficiens ad extensionem, nisi accedat voluntas legislatoris. Ita ferè Suar. *d. l. n.* 6.

110 De eo quoque dubitatum, An post sententiam specialem ab homine latam requiratur denuntiatio vel publicatio? Resp. Negare id aliquos, nixos *d. Extrav. ad evitanda*, quæ solum excipit excommunicatos à jure vel ab homine, per sententiam generaliter promulgatam, quam vult ad effectum vitandi talem à judice publicari vel denuntiari specialiter & expresè: ut videatur hunc effectum habere illa, quæ ab homine est specialiter promulgata. Pro qua parte facit, quod à lege antiqua non sit recedendum, nisi quatenus patet per novam mutata. Contraria tamen sententia est probabilior, scilicet etiam eo casu ad prædictum effectum requiri denuntiationem. Cujus ratio est, tum quod consuetudo, quæ est optima legum interpres, *d. Extrav.* ita sit interpretata, tum quod conveniat fini eiusdem, quippe inductæ ad evitanda scandala ac pericula, & succurrendum timoratis conscientiis. Quod continget facilius, posita opinione posteriori, quàm priori, cum sæpè non ita sit notorium, sententiam excommunicationis esse latam, nisi & publicata sit. Nec discordat ista sententia à rigore & proprietate verborum *d. Extrav.* quandoquidem primò excludat censuram latam per jus aut hominē, ac deinde subjungat de lata specialiter in certam personam, quam etiam vult publicari & denuntiari, ut effectum producat evitandi ligatum: qui ante illam publicationem sive denuntiationem non erit vitandus, ne quidem à Judice aut Parocho qui denuntiationem habet paratam. Nav. *ad can.* 1. §. *Laboret n.* 23. *de pœnit. dist.* 6. Suar. *d. sect.* 2. *n.* 8.

111 Quid si censura publicetur contra certam personā, sub conditione de futuro, an sufficiet illa ad effectum evitandi personam? R. Ejusmodi publicationem non simpliciter esse talē, aut denuntiationem censuræ; cum sententia tantum sit conditionata, ut impleta conditione, denuò absolutè in personam sit publicanda aut denuntianda in particulari, expressā persona. Covarr. *ad c. Alma* 1 §. 2. *n.* 8. Faciet autem censeri nominatim excommunicatum sententia declaratoria criminis commissi per certam personam, quæ nominatim exprimitur, si isti crimini certum & indubitatum sit annexam esse ipso jure excommunicationem. Covarr. *d. l. n.* 9. Suar. *d. sect.* 2. *n.* 10.

112 Quantum ad manifestum Clerici percussorem, talem ponet evidentia facti, talis scilicet, quæ nulla tergiversatione possit celari, aut aliquo erroris suffragio excusari. Unde non erit satis, delictum posse probari per testes aut quod de eo sit publica fama, absque facti evidentia, quia dum in eo statu consistit, nondum potest dici crimen notorium, sed tantum probabile, *c. Tua nos & c. fin sup. de cohabit. Cler. & mul.* Unde in primis necessarium erit, ut percussio sit commissa coram multis testibus, ex quorum testimonio ita publica fiat, ut celari nullatenus valeat.

Ubi quæri posset, An qui viderunt percussionem, statim teneantur evitare? Resp. Si taliter sit commissa, ut nihilominus censeatur occulta, propter silentium testium, non teneri eos vitare, cum non sit manifesta, uti requirit *d. Extravag.* Quod si ita facta sit, ut moraliter statim sit divulganda, teneri eos evitare. Priori etiam casu, si non publicè, ne innotescat aliis, saltem privatim est vitandus illis, qui viderunt, postquam ita notoriè constiterit de percussione, ut celari non possit, secundùm *d. extravag* qua de re plura Suarez *d. sect.* 2. *num.* 11. & 12.

De Suspensione.

113 SEcunda species Censuræ est Suspensio, quæ propriè sumpta est censura Ecclesiastica, qua minister Ecclesiæ impeditur functiones Ecclesiasticas exercere, aliave spirituali potestate uti. Ex quibus patet, quatenus differat ab Excommunicatione, quæ separat ab Ecclesiastica communione fidelium; minor passiva, major etiam activa, suspensio verò tantum ad functiones Ecclesiasticas se extendit. Unde laicos non concernit, qui ex se sunt inhabiles ad ejusmodi functiones; quos etiam excommunicatio comprehendit, ut hæc operetur omne id, quod suspensio, & amplius. Differt & in eo, quod suspensio feratur & in personas singulares, & in communitatem, ut talis est, excommunicatio verò non nisi in personas singulares.

114 Est autem duplex, alia ab officio, alia à beneficio. Addunt aliqui tertiam speciem, ab officio scilicet & beneficio simul, verum ea non videtur continere censuræ speciem per modum unius, sed duarum, unde supervacua, *c.* 1. *de off. deleg. in* 6. Simpliciter lata, & de officio & de beneficio videtur accipienda, cum non sit major ratio, de uno accipiatur, quàm de alio, & generaliter posita ita accipienda sint. Et quamvis aliqui negent in jure ferri simpliciter hanc censuram, sive explicatione ab officio vel beneficio, contrarium tamē patet ex *Clem. un §.1. in fine de priv.* & præcipuè ex *Extrav. divina de privil. inter Com.* quæ suspensionis sententiam simpliciter continet; ut ad utrumque sit referenda, nisi adjuncta aliud velint; qua de re latè Suarez *de censur. disp.* 25. *sect.* 2. *n.* 7. & *seqq.* Nomine officii intelligitur potestas spiritualis ad actū aliquem spiritualem exercendum, sive sit Ordinis, sive jurisdictionis aut administrationis Ecclesiasticæ. Nomine beneficii intelligitur jus perpetuum ad fructus Ecclesiasticos, ex causa tituli spiritualis.

115 Est & Suspensio alia Totalis sive integra, alia Partialis: illa aliquibus dicitur Major, hæc Minor. Illa ab ordine facta privat ordinis ac muneris Ecclesiastici usu, non etiam ipso ordine; à beneficio fructuum beneficii perceptionem impedit: hæc verò tantum parte privat (secundùm verba determinantia actū, ut collationem ordinis, beneficii.) aut ordine tantum, jurisdictione, vel è contra, aut parte fructuum, non omnibus. Est & alia Perpetua, alia Temporalis, *Gl. in Clem.* 3 *V. suspensi de pœnis.* Quando verò sit totalis, aut partialis, quando perpetua aut temporalis, ex verbis colligendum; ideoque verba attentè consideranda, nec extendenda, quia pœnam continent. Unde suspensus ab ordine non erit suspensus à jurisdictione, nec è diverso, quia ordo quid est distinctum à jurisdictione, non necessariò illi adnexus; ut probat *c. Aqua* 9. *sup. de consec. Eccl.* Suspensio ab officio complectitur & ordinem, & jurisdictionē; ut absolutè prolata utroque privet, id est omni usu ordinis & jurisdictionis. Unde taliter suspensus immiscens se divinis fit irregularis; *c.* 1. *de sent. & re jud in* 6. talisque suspensio absque loci determinatione lata faciet ubique inhabilem ad officium, ut ne quidem id acceptare possit, quia verba simpliciter prolata hoc præ se ferunt. Nec facit, quod limitatam jurisdictionem habens extra illam non operetur, *c.* 2. *de constit in* 6. quia hoc verum est directè & per legem communem vel statutum; particularia tamen præcepta etiam subditos ligant extra territorium. Vid. Suar. *Disp.* 26. *sect.* 1. *num.* 9. Sic & perpetuo durat, donec auferatur, prolata sine temporis limitatione. Suar. *ibid. n.* 13.

116 Quæritur, An Suspensio ab officio trahat secum suspensionem à beneficio? Resp. Rationem dubitandi esse, quod beneficium de-

tur propter officium, ut ab hoc suspensus, videatur & dicendus ab illo suspensus, ne sine causa beneficium habeat, & accessorium, quale est beneficium respectu officii, sit salvum, principali impedito. Ita tenet Glos. in *c. 4. sup. de Clerico excomm. ministr.* Verius tamen suspensionem ab officio praecisè latam, sive à jure, sive ab homine, per se non includere suspensionem à beneficio, & consequenter non privare fructibus beneficii. Exceptis distributionibus, quae non dantur nisi assistentibus divino officio, cum debeantur ratione ministerii & assistentiae actualis in ipso officio. ut dictum sup. *De Cler. non resident.* Tenet hanc sententiam Navar. *in summa c. 27. num. 160. & ibi citati*, Abbas *& alii in Clem. Cupientes de poenis & in c. Apostolicae sup. de except.* Suar. *d. disp. 26. sect. 3. n. 4.* Avila *p. 3. disp. 2. dub. 1. concl. 6.* Et confirmatur per *c. inter sup. de purgat. Canon.* Ubi licet Ecclesiastica constitutio aliquos tantum ab officio suspendat usque ad purgationem Canonicam, laudat tamen Pontifex eum Praelatum, qui propter criminis enormitatem suspenderat reum etiam à beneficio. Ut inde colligere detur, suspensionem à beneficio non includi sub suspensione ab officio, nisi exprimatur, frustra enim aliàs ibi ex facto laudaretur Praelatus. Ratio est, quia poenalia sunt strictè interpretanda. Navar. *Conf. 41. num. 2 de homicid.* Hinc suspensus ab officiis divinis ab iis tantum abstinet, ad quae ex officio tenetur: ab Ecclesiae ingressu non arcetur, neque quo minus intersit divinis officiis, participet Sacramenta aliaque quae non sunt officii divini.

Q. II. An suspensio ab officio impediat ad-

117 quisitionem novi beneficii? Resp. Posse quidem ita videri, ex regula generali, qua qui privatur munere vel actu, privatur etiam susceptione eorum quae ad tale munus vel actum ordinantur *arg. c. fin. sup. de Cler. excom. ministr.* ubi minori ligatus excommunicatione non eligitur ad beneficium Ecclesiasticum. Videtur tamen non tam irrita collatio quam irritanda, juxta *d. c. fin.* eo quod suspensus non tam sit inhabilis, quam prohibitus. Suar. *d. sect. 3. n. 7. & 8.* Quod & dicendum de suspenso à beneficio.

118 Suspensus simpliciter ab Ordine censetur suspensus ab omni Ordinum majorum & minorum usu, cum locutio indefinita aequivaleat ex parte praedicati universali. Non suspenditur autem quis nisi ab ordine jam suscepto: ut suspensio ista per se primo non impediat receptionem ordinis, sed consequenter tantum, quia suspensus ab inferiori consequenter est suspensus ab usu superiorum, si eos habeat, vel si non habeat, impeditur ab eorum receptione, quae frustra est, cum non detur eorum usus sive exercitium. Suspensus à superiori non manet suspensus ab inferiori, quia poena non extendenda: uti & suspensus à collatione superioris inferiorem conferre non prohibetur. E contra tamen suspensus ab inferioris collatione superiorem non confert; censetur enim per consequentiam prohibitus, cum cui non datur minus nec nec concedatur majus. Suspensio ab administratione non afficit quoad usum ordinis, quia ista huic adnexa nō est. Suspensio cū determinatione certi actus seu partis jurisdictionis tantum suspendit ab illo actu, quem verba determinantia significant, veluti à collatione beneficiorum *Gl. in Clem. 8. V. suspensi de poenis.* Vid. latius haec tractata apud Suarez *d. disp. 26 sect. 4 per tot.*

119 Q. An suspensio à beneficio operetur quoad officii usum? Resp. Possessionem quidem beneficii manere salvam, fructuum verò perceptionem esse impeditam, non tamen ordinis usum impediri per talem suspensionem praecisè latam, sive addatur dictio taxativa *Tantum*, sive non. Nam licet beneficium propter officium detur atque ita possit videri; eum, qui non fruitur beneficio, non obligari ad officium tamen salva manet obligatio officii, quae comitatur vel causa est beneficii: cuius proprietas est integra, ut & integra sit obligatio. Quod verò beneficii careat commodo, eius culpa est, quae non debet liberare ab obligatione ante contracta, quia contra regulam juris culpa cederet lucro peccantis, qui reportaret ex ea commodum. Deinde cum nomen beneficii in rigore non denotet officium, & verba poenalia sint accipienda in rigore, suspensio beneficii non debet extendi ad officium, *Gl. in c. cupientes 16. §. caeterum V. beneficiis de elect. in 6.* ubi per textum istum tradi, posse per privationem beneficii suspensos à beneficio compelli ad of-

ficium, nisi allegent rationabilem causam. Suarez *disp.27.sect.1.n.3.& seq.*

120 Alia quæstio est, Quid in hac suspensione veniat nomine beneficii? R. Omne id venire quod beneficii latè sumpti nomine venit, sive simplex sit, sive duplex, ut dignitas, Rectoria, aut alia id genus. Ut & Episcopatus veniat, qui licet beneficii absolutè dicti nomine non veniat, *Gl. in c. Felicis § quod si quis V. Pontificalem de pœnis in 6.* venit tamen nomine beneficii latè sumpti, hac in materia. Non obstante textu in *c. Si compromissarius 37. de elect. in 6 & c. Quia periculosum 4. h.t. in 6.* ubi sententia suspensionis à beneficio non tangit Episcopos *Gl. ibi V. officii*: nam ibi agitur de suspensione lata in universali contra aliquid agentes, quam concernere etiam Episcopos periculosum est, propter Pontificialis officii executionem, *d. c. 4. & Gl. in d. c. 37. V. de jur.* Unde taliter lata non tanget Episcopos, si nō exprimatur, Suarez *d. l. n. 16.*

121 Q. III. An & pensiones concernat? Resp. Certum est, illas, quæ dantur titulo spirituali, quales sunt loco beneficii, etiam venire eo nomine, easq; suspensione à beneficio contineri: dubium tantum esse de illis, quæ non dantur titulo spirituali, nec sunt beneficium Ecclesiasticum, cum non sint jus perpetuum, uti est de ratione beneficii. Ut suspensio à beneficio non videatur eas concernere, cum sit pœna, non extendenda ultra verborum proprietatem, & pensio talis propriè non sit beneficium. Nec facit, quod excommunicatio privet hujusmodi pensionibus quia ista privat omni communicatione spirituali: percipere autem istas pensiones nomine beneficii resignati est quædam communicatio spiritualis. Suspensio verò à beneficio non privat omni communicatione, sed eius fructibus, ut tales sunt: pensio autem non pertinet ad fructus ut tales. Vid Suar. *d. sect. 1. n. 15. & Disp. 13. sect. 1. n. 7. & seqq.*

122 Q. IV. An suspensio à beneficio concernat universaliter beneficia omnia? R. Et Pontificem & Episcopum suspendere posse Clericum suum ab omnibus beneficiis & officiis quæ habet etiam alibi, si ferat criminis gravitas. De Pont. patet, propter eius universalem jurisdictionem. De Episcopo posset dubitari, ex eo, quod ille actus excedat jurisdictionem Episcopi particularis, qui extra territorium non operatur, *l. fin. D. de jurisd.* Dicendum tamen & hunc posse suspendere suum Clericum ab iis beneficiis, quæ alibi habet. Non obstante *d. l. fin.* quæ tantum procedit in casu, quo sententia fertur in beneficium alibi existens non etiam in casu, quo fertur in personam subjectam, & in quam est jurisdictio, quæ judicatur indigna beneficio, non tantum una in loco, verum & in alio, ut proinde non excedatur territorium. Quo facit distinctio I.Cti. in *l. Ex ea D. de postul.* propter infamiam prohibitum postulare uno in loco nec posse alibi ad postulandum admitti, quia ipsa persona est inhabilis facta; prohibitum autem in uno loco postulare, citra infamiæ causam, alibi non prohiberi, quia persona sit integra. Abbas *in c. Pastoralis 53. §. verum num. 20. & 21. sup. de appellat.* Est autem discrimen inter sententiam, Pont. indefinitè positam & Episcopi, quod scilicet illius, si aliunde non limitetur ex verbis aut causa, intelligatur universalis, propter universalem eius iurisdictionem, Episcopi verò absolutè posita, si amplius nihil declaretur, restringenda sit ad beneficia territorii sui, quo concluditur eius jurisdictio. Idem de statuto dicendum. Abbas *d. loco n 21.* Suar. *d. sect 1 n. 17. & seq.* Attendendum tamē, quid hac in parte consuetudo habeat ac permittat.

123 Effectus suspensionis à beneficiis est, non tam privare beneficii proprietate, quam potius fructuum perceptione, & impedire, ne eos suos faciat; uti dictum supra *eod. n. 115.* Et hoc quidem quoad futuros; nam perceptos non afficit suspensio; uti nec illos, ad quos ius propter servitium præteritum est quæsitum, etiamsi needum sint percepti. Nam est merè per accidens, quod reali possessione non sint adquisiti, ut circa eos nihil debeat operari suspensio.

Ubi quæsitum, An suspenso à beneficio debeantur quotidianæ distributiones? Resp. Id posse videri, eo quod suspensus à beneficio nō censeatur suspensus ab officio, ut distributiones, quæ nomine officii, id est adsistentiæ corporalis in Choro dantur, non possint non competere nomine beneficii. Contra tamē di-

cen-

cendum, scilicet & illas comprehendi sub suspensionis effectu, ut rectè tenet Glos in *Clem. 2. V. suspensus sup. de vita & honest. Cleric.* quam alii sequuntur, ea ratione, quod & hæ debeantur intuitu beneficii. Et licet immediatè dentur, propter adsistentiam vel officium exhibitum non tamen citra titulum beneficii, sine quo officium non est sufficiens ad lucrandas distributiones, ut sint veluti eius pars; & suspensio beneficium concernens etiam eas tamquam partem concernat. Aliud est in distributionibus, quæ non spectant ad titulum beneficii, eiusve fructus, nec ullo modo, illis adnexæ, sed extraordinariè à fidelibus offeruntur tamquam eleemosyna, ratione Missæ, anniversariorum, aut alia pia devotione: nam hæ fructuum beneficii nomine non comprehenduntur, nec ad eas pertinebit suspensio, nisi consuetudine vel auctoritate superioris fructibus beneficii imputentur, tunc enim non spectanda origo, & ut beneficium ipsum, ita & hæ censebuntur suspensæ. Navarr, *Cons. 13. De Clericis non resid.* Suarez *d. sect. 1. num. 19.*

125 Est & quæstio, An suspensio ista impediat Episcopum à collatione beneficiorum? R. Id videri ex eo, quod collatio beneficii sit quidam fructus Episcopatûs, *Gl. fin. in cap. cum olim sup. de majorat. & obed.* Ubi non rectè quis objecerit, non esse fructum pretio æstimabilem quod gratis fieri debeat; nam hoc non facit, quin sit æstimabilis, ut in simili tradit Navarr *in Comment. Can. Si fœneraveris XIV q. 3. notab 9. n. 17.* & ut sit inæstimabilis pretio, nihil tamen hoc faciet, cum suspensio à beneficio simpliciter fiat, nec admittat istam limitationem. Dicendum tamen, collationem impropriè dici fructum episcopatus. & revera pertinere ad eius officium, cujus est actus, non etiam beneficii. Non concernere autem suspensionem à beneficio ipsum officium paulo ante dictum est. Unde & suspensus à beneficio actu elegendi hoc ipso non est privatus, ut dictum supra *De elect. num. 15.* nam hic actus est magis officii, quàm beneficii. Non obstat *c. quisquis 43. sup de elect.* quia ibi non dicuntur privati jure eligendi ratione suspensionis à beneficio, sed quia indignum elegerant, & quidem pro ea vice tantum, Vid. Suar. *d. sect. 1. n. 33.*

126 Spectat & hoc ad effectum suspensionis quod in iis, à quibus est suspensus sit vitandus Clericus ab aliis fidelibus. Quod hodie tantum procedit in eo, qui est denuntiatus, secundum *Extrav Ad evitanda, de qua sup* nisi tamen urgeat causa necessitatis Quod si toleretur, non est evitandus. Non possum tamen provocare non paratum, nec se ingerentem ad actum jurisdictionis, à quo prohibitus, quia hoc foret cooperari ejus peccato, quod contrahitur contraveniendo præcepto Ecclesiæ aut judicis, non sine labe cooperantis. Vid. Avilap *3. disp. 2. Dub. 4.* Dicta de effectu suspensionis vera sunt, si sententia debita forma sit prolata, qua de re sup. *in princ. h. t.*

De Interdicto.

127 Tertia Censuræ species est Interdictum) quo verbo (derivato ab Interdicendo generaliter sumpto denotatur prohibitio à superiore facta. Notum hoc & legibus & Canonibus, apud Juris consultos tamen non tam à prohibendo dictum videtur, quam quod inter duos dicatur, *Instit de Interd. §. 1.* quamvis & in iure civili accipiatur ista vox pro prohibitione. *D. de interd, & releg & l. 1. D. de curat. furios. dando;* & in Latino sermone ea significatio frequentior. In hac etiam materia sumitur pro prohibitione usus bonorum Ecclesiasticorum. Ut sit censura Ecclesiastica prohibens usum quarumdam rerum spiritualium, ut fidelibus communem, quatenus talis. Distinguitur ab excommunicatione, quæ privat quidem usu rerum sacrarum non tamen quatenus est usus rei sacræ, sed quatenus est communicatio cum aliis fidelibus: ut privet communione non tantum in divinis, verum & humanis. Interdictum verò solum privat usu rerum sacratum, non tamen omnium, sed tantum expressatum, secundum modum in iure declaratum, & quidem formaliter per se atque independenter à communicatione, cum aliis. A Suspensione differt, quod ea privet quidem aliquo usu, non tamen ut communi sed ut proprio alicuius potestatis ecclesiasticæ, seu ut ministerio ex officio: & quidem activo

Clericos tantum; interdictum verò etiam passivo, etiam laicos concernens. Sic non dicitur Missa tempore interdicti, nec confertur sacra Eucharistia; nisi aliud exigat necessitas, neque alia Sacramenta conferuntur. Sacra Unctio ne quidem tempore interdicti datur, cum tunc tantum sit eius usus, *cap. quod in te sup. de pœnit. & remiss.* Ordinis quoque interdicta susceptio tam quoad laicos, quàm quoad Clericos, cum locus sit interdictus quoad utrosque Matrimonium simpliciter non celebratur, quod licet ad eo attactu pertineat, præcipua tamen eius vis est in Sacramento, ideoq; idem in eo, quod in aliis Sacramentis, cum non excipiatur, quamvis contractum teneat, *Gl. in c. Alma V. Sacramentis h.t. in 6.* & hodie quidē secundum formam Trid. *de quo sup. De clandest. matrim.* Excipitur baptismus, *quoniam eod. in 6.* quòd sit necessarius ad salutem, & plerumque periculum sit in mora. Excipitur & confirmatio, ex pari ratione, *d. c. quoniam*: nisi tamen ipsa persona sit interdicta, aut interdicto causam dederit; nam cum talis excludatur à Sacramento Pœnitentiæ, donec satisfecerit, à fortiori erit incapax Sacramenti, cuius pœnitentia est præparatio. Pœnitentiæ quoque Sacramentum non denegatur tempore interdicti, propter necessitatem periculo vicinam. Vid. de his latius Covar. *in c. Alma p. 2. §. 2. n. 7.* Suarez, *de Censur. Disp. 33 sect. 1. per tot.* Avila *p. 5. Disp. 4. Dub. 8. & seqq.*

118 Interdicti variæ sunt divisiones. Prima est, quod aliud sit Canonis, aliud Hominis, qua de re actum supra in *princ. h. t. de censuris in genere.* II. Aliud Locale, aliud personale. Hoc dirigitur immediate in personam, cui interdicitur certus rerum divinarum usus. Illud fertur in locum, in quo divina officia fieri prohibentur, qui ut est capax alicuius sanctificationis, ita & inhabilitatis ad divinum officium, ut dictum sup. *De consecr. Eccles.*

III. Locale aliud est Generale, aliud Speciale, *cap. Præsenti h. t. in 6.* ubi agitur de generali interdicto locali: &c. *cum in partibus 17. inf. de V. S.* ubi fit mentio & generalis & particularis. Illud fertur in locum generalem plura particularia loca sub se continentem cuiusmodi est Regnum, Provincia, Diœcesis, Civitas; Castrum, ex causa contumaciæ subditorum, *d. cap. 17. & ibid. Glos.* Speciale verò est quo hæc vel illa Ecclesia interdicto supponitur, veluti una parochia; cui non sunt subjecta alia loca, quia si alia loca habeat adnexa, spectabit ad interdictum generale. Quòd interdicto loco aliquo generaliter, excipiatur una aut altera Ecclesia, non faciet interdictum esse particulare, cum non minus generale habeat objectum, nec feratur in locum particularem, uti fertur particulare, sed generaliter in locum. Vid. plura de hac divisione apud Suarez *Disp. 32, sect. 2. num. 4. & seqq.*

IV. Potest & personale dividi in Speciale & Generale. Illud fertur in singularem personam, unam sive plures, dummodo ad singulos per se tendat; hoc vero fertur in universitatem aut collegium, populum. Quod interdictum adficit singulas personas, quæ sunt partes communitatis, in quam lata est *c. si sententia 16. eod. in 6.* non etiam eas, quæ extra eam sunt cum pœna non extendatur extra illum, cui infertur. Hinc interdicto Clero non potest censeri interdictus populus, nec è contra, *d. c. 16.* Nam licet nomen *Populi* ex rigorosa significatione comprehendat omnes homines eius congregationis, & laicos & Clericos; tamen juxta usum Ecclesiæ; & huius juris, populus simpliciter dictus solet pro laico accipi, & à Clero distingui, qui sub eo interdicto non comprehenditur, si aliud non habeat sententia. Familia Episcopi interdicta, & Clerici & laici comprehenduntur, cum & laici sint de familia; & interdictis Doctoribus etiam Clericis Doctores censentur interdicti, cum nomen Doctoris sit commune & laico & Clerico, Suarez *d. sect. 2. n. 13 & seq.*

119 Effectus interdicti, sive localis sive personalis est, I. Usus Sacramentorum privatio, qua de re diximus sup. eod. Ubi distinctio ponenda inter locale & personale: nam istud generale in civitatem latum, propter delictum domini, facit quidem eo in loco cives innoxios non admitti ad divina, alibi tamen iis intersunt sine noxa; hoc verò facit, ne quidem alibi eos interesse divinis, *d. cap. 16.* Ratio differentiæ est, quod hoc ipsas & fuga-

singulas personas liquet, illud verò locum adficiat.

130 Quid si aliquis habeat duo domicilia, unum in loco, ubi populus est generaliter interdictus, aliud in loco non subjecto interdicto? Resp. Aliquibus videri, satis esse respectu habitationis unius loci esse impositam pœnam, eamque obligare, nec excusare domicilium alibi habitum: rectius tamen dici, non teneri, propterea quod non sit major ratio, cur sentiat onus unius communitatis, quam libertatem alterius, cum utriusque sit pars, & in pœnalibus in mitiorem partem inclinare debeamus, *c. Odia* 15. *de R.I. in 6.* Nisi tamen actu in territorio populi interdicti habitet: nam pro tunc est major ratio, cur sentiat onus illius populi, illique conformetur. Ita Suar. *d. sect.* 2. *n.* 16. *secutus* Silvest. *V. interdictum* 2. *n.* 13.

131 Q. An Clero interdicto censeantur comprehensi & Religiosi? Resp. Eos in favoribus quidem sub nomine Cleri contineri, non etiam in pœnalibus: attamen cum in *d. c.* 16. dividatur loci alicujus communitas in Clerum & populum, ut Religiosi non sub populo, sed sub Clero comprehendantur, dicendum & eos Clero interdicto generaliter comprehendi. Covarr. *ad c. Alma p.* 2 §. 1. *n.* 8. Verum vox Cleri interdum strictius sumitur, interdum generalius, ut materia subjecta & circumstantiæ sint spectandæ. Suarez *d. sect.* 2. *num.* 17.

Generale loci interdictum etiam in locis ejus particularibus suum habere effectum est dicendum, in iisque servandum. Unde interdicta diœcesi, Ecclesiæ, & alia loca particularia, Capellæ, & similia interdicto subjacent: item & cœmiterium, *c. si civitas* 17. *h. t. in* 6. ubi interdicta civitate etiam suburbia censentur interdicta de cujus intellectu vid. Suar. *d. sect.* 2. *n.* 23. *& seq.*

132 Quæri hic posset, An interdicto generali contineantur etiam loca exempta? Resp. Ita dici verius, *arg. d. c.* 17. *eod. in* 6. in quo dicitur loca distantia, quia continentia sunt, comprehendi interdicto, ut multò magis dicenda sint concludi loca in ipsa civitate interdicta inclusa. Quo modo & Regulares tenebuntur ad observantiam interdicti positi per Ordinarium. Trid. Sess. 25. *c.* 12. *de Regularib.* Quamvis per speciale interdictum talis locus non posset adfici censura, quia non subjectus.

133 Quæsitum & illud, An interdicta diœcesi, censeatur & Ecclesia Cathedralis interdicta? Resp. Negativam posse videri, *arg. c. Quamvis de praben. in* 6. ubi cui gratia facta est, ut de beneficio provideatur in aliqua Ecclesiarum diœcesis, dicitur non comprehensa Cathedralis: Verum hoc ibi specialiter isto in casu dispositum, ut non debeat extendi ultra casum, & dicendum sit, Ecclesiam etiam Cathedralem censeri interdictam; cum ratio non sit, cur excipiatur caput, quod sub toto continetur. Ita Suar. *d. sect.* 2. *num.* 22.

Speciale interdictum tantum comprehendit ipsum locum, non etiam contiguum, nisi sit adnexus & accessorium illius. Sic interdicta Ecclesia, etiam cœmiterium illi contiguum censetur interdictum. Dixi, nisi sit adnexus; nam contiguitas non facit unum alteri esse accessorium. E contra, loco adnexo interdicto, non adficitur principalis, quia principale non adficitur vitio accessorii. Imò ne quidem pars principalis loci interdicta ipsum principalem locum adficiet, quia pœnæ non ampliandæ. Vid. Suarez *d. sect.* 2. *num.* 27.

134 Ex dictis patet esse diversitatem inter interdictum locale & personale. Nam illud generale non infert hoc generale, nec è converso, saltem per se, quia aliud exprimi potest. Probatur prior pars quia per interdictum locale solum prohibentur homines loco isto audire divina, aut celebrare, non etiam extra, dummodo non dederint caussam interdicto, Patet ex *d. c. si sententia* 16. *eod. in* 6. ut ex vi ejus non interdicantur personæ. Posterior pars probatur per *c.* 1. *de usur. in* 6. ubi post interdictum personale generale additur locale, propter contumaciam personarum: quod frustra fieret, si esset conjunctum personæ. Hanc sententiam tenet Navarr. *in Summa c.* 27. *n.* 167. quamvis in diversam sententiam eat Covarr. 2. *Var. c.* 8. *circa fin. & ad d. c. Alma p.* §. 1. *num.* 7. motus textu *ins. Quod nonnullis* 25. *sup. de priv.* quod

 expres-

expresse loquitur de locali generali, non etiam de personali. Vid. Suarez *d. sect. 2. num. 31. & 32.*

Interdicto quoque speciali personali non infertur locale speciale; nam interdicto Clero, non censetur interdicta Ecclesia, in qua ab aliis recte celebrantur officia, cum prohibitio personae locum non concernat. Covarr. *d. loco.*

235 Dubium est, An & è contra locale speciale inferat personale speciale? R. Posse id videri, nempe, ut personale tantum comprehendit personam, non locum, ita vicissim locale non comprehendere personam, secundùm dicta de interdicto generali. Contra tamen dicendum, saltem quoad substantiam & effectum, cum locale non feratur nisi supposita culpa alicujus, qui divinis interesse prohibetur, ut aperte colligitur ex *d. c. si sententia*, in verbis, *qui culpabiles non existunt, &c.* ubi à contrario colligere datur, eos, qui sunt culpabiles, non posse etiam alibi interesse divinis: alias exceptio ibi posita nihil operaretur. Quod & videtur dici posse de interdicto locali generali, quod scilicet virtute semper includat interdictum personale speciale, ex jam dicta ratione cum omne interdictum locale fundetur in delicto personae alicuius, vel plurium, quae acerbius puniendae sunt; personale autem non concernat locum, qui eius causa non est. Suarez *d sect. 2. n. 34. & 35.*

236 Secundus effectus est Prohibitio divinorū officiorum, ut Horarum Canonicarum, &c. inter quae praecipuum locum tenet sacrificium Missae. Quae Prohibitio cum moderatione sumenda est, scilicet ne confusio more fiat, sed modo à jure praescripto, qui diversus secundum diversa interdicta. Et quantum ad interdictum locale, illud divina officia in lo-

237 co celebrari impedit. * Excepto Missae sacrificio, quod permissum necessitatis causa, ad conficiendam sacram Eucharistiam in viaticum & solatium aegrotorum, cujus renovatio fieri nequit, nisi in sacrificio Missae. Cum autem ista necessitas in arbitrio consisteret, pro ratione necessitatis, melioris ordinis causa statutum postea fuit, semel in hebdomada sacrificium Missae dici tempore interdicti in singulis Ecclesiis, causa conficiendi Corpus Domini, quod non negandum cum poenitentia decedentibus, *c. permittimus 57. h. t.* observatis tamen circumstantiis, quae mox adjicientur. Postremò, propter magna incommoda, quae ex hac prohibitione sequebantur, permissum celebrare Missam tempore interdicti singulis diebus, in Ecclesiis & Monasteriis, *c. Alma mater eod. in 6.* Adhibitis tamen his circumstantiis. I. Submissa voce fiat, ne à prohibitis audiatur extra Ecclesiam, *c. quod in te 11. sup. de poenit. & remiss.* Quà ratione prohibitum adhiberi cantum, non etiam alta voce legi, ut ab adstantibus auditi possit. II. Januis clausis, in eumdem finem, ne ab exclusis audiatur & videatur. Unde Januae integrae sint oportet. Hinc & in Clem. *1. h. t.* fenestras aperire, aut januas perforare tempore interdicti dicitur spectare ad violationem interdicti. III. Non pulsatis campanis ex ratione, quod cum communis populus non sit admittendus ad officium Missae, nec etiam convocari debeat per campanas, aut etiam alia signa publica. Ubi etiam dici potest parvulae campanae pulsum, quo non jam ad Missam convocantur, quam excitantur mentes audientium ad attentionem & adorationem Corporis Dominici, prohibitum esse, cum regulariter facilè audiatur extra Ecclesiam. IV. Excommunicatis & interdictis personaliter exclusis. Excommunicatos excludi, non spectat propriè ad hunc locum, cum non solum interdicti, sed alio quovis tempore excludantur, non tantùm ab officio Missae, sed ab omni communicatione. Ad interdictos haec poena pertinet, & eos, qui interdicto causam dederunt, consilium, auxilium, favorem praebentes.

238 Ubi quaesitum, An laici non excommunicati aut interdicti admitti possint? Resp. Videri id posse, per *d. c. Alma & d. c. quod in te,* quae inter conditiones ponunt exclusionem excommunicatorum & interdictorum: ut alii non excepti sint admittendi, ex regula, quae docet, exceptionem firmare regulam in non exceptis. Verum in contrarium stat consuetudo, quae est optima interpres, non admittens laicos nisi privilegiatos; & communis opinio, fundata secundum aliquos in *c. licet 11. de priv. in 6,* quod tamen loquitur tantum

tunt de privilegio concesso aliquibus specialiter, ut apparet ex Tit. sub quo positum: quāvis referri possit ad privilegium commune per *d. c. alma*. Probatur directius ista communis sententia per *Clem. 3. eod.* ubi reprehenduntur Fratres Minores, qui ad Missas audiendas admittebant eos, qui erant tertii ordinis exclusis aliis externis; quod quia generabat scandalum, Pont. & illos excludi mandat. Ut ex eo colligatur, laicis esse interdictam præsentiam in Missæ sacrificio: quamvis casus necessitatis, ut quia Sacerdos non habeat alium ministrum, faciet eum & laico uti posse, nisi sit ex specialiter exclusis. Præterea probatur id ipsum ex *d. c. licet*, ubi frustra privilegium requireretur in singulari persona, ad licitè audiendā Missam tempore interdicti, si id ei permissum foret jure communi. Vid. Covarr. *ad d c. alma p. 1 § 4. n. 4. & 5. latè* Suar. *disp. 34: sect. 1. n. 21 & seqq.*

139 Cæterum privilegium concessum singulari personæ faciet etiam ejus domesticos licitè admitti ad Missam secundum *d. c. 11.* etsi ibi Conventui datum privilegium non communicetur cum ejus familiaribus. Cujus ratio est in eo, quod singularem personam solent domestici & familiares comitari, non etiam ipsum Collegium aut Conventum. Ubi per familiares etiam intelliguntur illi, qui licet Domi non habitantes solent tamen comitari. Nav. *d. c. 27. n. 181.* Et hoc accipiendum, quatenus principalis persona interest personaliter Missæ, quia illius respectū concessum id eius comitatui, cui per se idem non est concessum. Unde, Domino non comparente, non est licitum comitatui Missæ interesse. Accipienda autem hæc de illis familiaribus, qui non sunt accepti in fraudem interdicti, *arg. c. fin. de V. S. in 6.* quia fraudibus est obviandum Navarr. *d. loco n. 180.* Idem privilegium competere habentibus Bullam Cruciatæ non est dubitandum, etiam quoad familiares, ex dicta ratione. Quorum nomine aliqui etiam uxores comprehendunt; filios, nepotes, eorumque famulos, quibus contradicit Navarr. *d n. 181.* Cuius ratio est, quod in his cesset causa, ne scilicet privilegium reddatur inutile illis, qui non possunt incedere decenter sine comitatu, quæ tantum obtinet in iis, qui solent comitari. Plura hac de re Avila *p. 5. disp. 4 sect 2 dub. 7.*

140 Secundus hic effectus obtinet quod laicos non habentes privilegium, non etiam quod Clericos non excommunicatos aut interdictos, & qui non dederunt causam culpabilem interdicto, qui possunt interesse sacris, etiamsi tantum primam habeant tonsuram. Ubi nomine Clericorum non tantum venient Clerici eius loci, sed & externi, etiam Religiosi, & quidem novitii, etiam fœminæ. Navar. *c. 25. n. 95. & d. c. 27. nu. 175. cum d. c. Alma* concedat celebrari officia divina, ut id censeri debeat concedere omnibus ministris Ecclesiæ quorum est officium istud, quod & est Clericorum primæ tonsuræ novitiorum, & fœminarum, qui officium una celebrant. Clerici conjugati, licet cum unica & virgine, etiam tonsuram & vestem clericalem deferentes, excluduntur, qui licet gaudeant privilegio, Canonis & fori, quoad hoc tamen, de quo in præsenti agimus, habentur sæculares. Navar. *d c. 27. num. 174.* Covarr. *ad d c. Alma p. 1. §. 4. n. 5. illat. 10.* Nisi tamen sint adscripti alicui Ecclesiæ, secundum Trid Sess. 23. *c. 6. de refor.* Nam ratio, quare excludantur, est, quia non sunt ministri altaris: ut, si sint deputati altaris ministerio, debeant gaudere isto privilegio.

Patitur effectus iste exceptionem in quatuor anni festivitatibus, scilicet Nativitatis Domini, Paschatis, Pentecostes & Assumptionis B. Virginis, quibus suspenditur interdicti effectus, potestque dici Missa solemniter, admissis etiam interdictis. Illis tamen. quorum causa interdictum est prolatum, accedendi ad altare, id est communicandi, non est licentia, aut etiam offerendi, & hoc, ut ad humiliationis & reconciliationis adfectum faciliùs inclinentur, *d. c. Alma*, Suar. *d sect. 1 n. 37.*

141 Facit & interdictum locale, eo durante, Ecclesiasticam non concedi sepulturam. Quam concedens in casibus jure non permissis, uti & nominatim interdictum sepeliens in loco sacro, excommunicatur, *Clem 1. de sepult.* etiamsi sit corpus pueri aut amentis, quales licet non sint excludendi à divinis officiis, ut tenet Covarr. *d. p 1. §. 4 n 5. illat. 12.* quia non sint capaces Ecclesiastici præcepti, & faciat defectus sen-

sensus eos moraliter non adsistere divinis officiis: tamen sepeliri tempore interdicti nequeunt in sacro. Ratio diversitatis est, quia per interdictum locale redditur Ecclesia incapax quodammodo ad recipiendum cadaver humanum, ut ex parte eius sit prohibitio, & corpus infantis aut amentis, cum sit humanum, non possit ibi sepeliri. Divina verò officia directè prohibentur ipsis interdictis, ne audiant illa, qui non alias iis comprehenduntur, quàm quatenus usum rationis habent. Est & Clericis concessum, ut non interdicti, seu qui interdicto causam non dederunt, sepeliri possint in cœmeterio, citra pulsum tamen campanarum, *d. c. quod in te 11. sup. de pœnit.*

142 Interdictum personale impedit divina officia coram interdictis dici, cum dicantur excommunicati & interdicti ab iis excludendi. Sepultura etiam Ecclesiastica iis negata. Sub quibus & continentur, qui interdicto causam dederunt, favore, consilio, auxilio, *c. licet 11. de privil. in 6.* Ita ut ne quidem alibi possint interesse divinis, aut percipere Sacramenta, si particulariter sint interdicti, sive sub interdicto generali comprehensi, *c. si sententia 16. h. t. in 6.* De sepultura Ecclesiastica quod dictum, omninò obtinet in interdicto personali, ne quidem Clerico: non obstante *d. c. 11.* quod agit tantum de locali interdicto, quod tantum moderatur loci interdictum, non etiam personæ.

143 Dubium est de interdicto generali, an impediat sepulturam Ecclesiasticam? Respondendum. Adfirmativam niti *d. c. 16.* quod habet, interdictum generale ligare singulas personas ut ne quidem alibi divinis intersint. Verum cum in eo divina quidem officia & Sacramenta prohibeantur, non etiam sepultura posset potius pro negativa parte adduci: quàm & juvat *d. Clem. 1. de sepult.* ubi agitur de prohibendis interdictis nominatim. Ad idem facit textus in *cap. ut privilegia sup. de privil.* ubi etiam fit mentio de deneganda sepultura nominatim interdictis. Secundum quos textus accipiendus est text. in *c. Episcoporum De privil. in 6.* Videtur & hanc partem adjuvare *Extravag. ad evitanda*, Martini V. quæ tantum nominatim excommunicatos & interdictos vult vitandos esse: quamvis in ista Extravag. Pontifex exprimat se in nullo relevare ipsos notatos censura. Vide Suarez *Disp. 35. sect. 3.*

Quibus modis Censura cesset.

144 Dicta de Censuris, earumque effectu obtinent; primò, quatenus inflicta per Canonem non abrogatum, vel per sententiam, aut præceptum ejus, cui tempore censuræ inflictæ erat jurisdictio. Dico, non abrogatum; nam licet Canonis aut constitutionis vis per se sit perpetua, abrogari tamen potest per constitutionem posteriorem, aut consuetudinem, ut dictum sup. *de constit. num. 47. & de consuet. num. 12.* Etiam hac in materia, cum censura sit juris humani, licet potestas eam ferendi sit ex jure divino, immediatam originem à Deo trahens. Dico, Cui tempore censuræ inflictæ erat jurisdictio, quia ex ea dependet censuræ valor, ut necessariò adesse debeat eo tempore, quo præceptum vel sententia suum operatur effectum, qui aliàs nullus erit utpote causa fundamentali deficiente. Nam ut censura lata non habente jurisdictionem invalida est, ita & lata pro tempore, quo non est habiturus jurisdictionem; cum æqualia sint, fieri aliquid tempore non habili, & ad tempus inhabile referri. Hinc si judex auctor sententiæ aut præcepti mortuus fuerit, aut munere defunctus judicis, eo tempore quo conditio, sub qua lata censura, extiterit, reus ea non notabitur: exspirat enim morte mandantis mandatum re integra. Vid. Suar. *de Censur. disput. 3. sect. 4. num. 13. & seqq.*

Ex eadem ratione ejusmodi censura non comprehendit eum, qui mutavit domicilium ante existentem conditionem, cum sit extra jurisdictionem eius, qui censuram tulit sine qua non potest habere effectum, cum feratur tantum in subditum, *cap. 5. h. t. in 6.* Et hoc, quatenus censura respicit actum purè futurum, sine ordine aut habitudine ad præteritum. Nam si præteritum respiciat, & commissum tempore prioris domicilii, eius mutatio

ratio non proderit reo, qui secundum quid manet subiectus iudici priori, scilicet quoad causam iam positam: veluti si quis delictum commisit, aut damnum dedit, cuius satisfactio ipsi præcepta intra tempus, sub censura ipso facto incurrenda; tunc enim licet ante lapsum tempus mutet domicilium, obligatus tamen manet priori præcepto, & in defectu existens incurrit censuram, cum maneat subjectio quoad causam: alias mutatio domicilii cederet in fraudem censuræ & Ecclesiasticæ jurisdictionis. Idem erit, si nullum quidem delictum præcesserit, causa tamen præcessit, cuius nomine in judicium quis vocatus sub censura, quam non effugiet reus mutatione domicilii, cum maneat subjectio quoad talem causam, *c. fin sup. de foro compet. & l. si quis 7. D. de judic.* Et hoc, si fraus subsit, nam si justa causa mutationem caussaverit, uti superioris auctoritas, aliud vult dicendum Bart. *ad l. 1. n. 3. D. de pœnis.* Censura jam inflicta minimè tollitur mutatione domicilii, cum esse Perfectum non habeat, & non dependeat amplius à judice, qui illam tulit. Unde non potest dici cessare per ablationem domicilii, sed est alio auferenda modo ordinario, scilicet per absolutionem, Abbas *in c. à nobis n. 12. h. t.* Plura Suarez *d. disp. 3. sect. 5. & disp. 38. sect. 1. n. 9. & seqq.*

Quantum ad censuram à lege latam, licet sub conditione, non infirmatur morte legislatoris, quia lex, cum feratur nomine communitatis, per se est perpetua, fertur enim à legislatore referente communitatem, quæ non desinit esse per mortem legislatoris. Quæ aliter se habent in censura lata per sententiam quæ non est perpetua, sed dependet in fieri & in esse à judice, qui proinde etiam talis esse debet eo tempore, quo censura infligitur. Idem dicendum, si sententia lata ab homine sit nulla, ut quia continet intolerabilem errorem aut propter omissam monitionem. Navarr. *c. 27. n. 4.*

145 Secundo, ut procedat censuræ effectus, oportet sententiæ aut præcepti effectus non sit suspensus per appellationem, debito modo & tempore interpositam. Nam effectus iste sistendi vigorem sententiæ in aliis casibus competens, non potest hoc in casu denegari. Quod tamen accipe, si censura sit lata sub conditione, quo in futurum quid committitur, non etiam si simpliciter & absolutè lata fuerit: nam cum talis executionem secum trahat, ab ea frustra appellatur, saltem quoad effectum suspendendi censuram, *cap. is cui 20. h. t. in 6. & c. Pastoralis §. verum sup. de appellat.* Quod & de ea, quæ continet conditionem, si antequam appelletur intra decendium, conditio impleatur, nam eius implementum facit censuram absolutè latam, atque ita continuo executioni mandatam. Vid. Suar. *d. disp. 3. sect. 6.*

Habet & effectum suspendendi censuram, si quis protectioni Sedis Apostolicæ se subjecerit, *c. ad audientiam 34. sup. de appellat.* aut iter versus dictam Sedem eo animo susceperit, ut expressum, *c. dilecti 51. d. tit.* Nam per hoc suspenditur jurisdictio inferioris.

Voluntas & consensus eius, in cuius favorem lata censura sub conditione facit suspendi executionem censuræ ultra tempus adiectum, V. G. si ei, qui sub censura condemnatus est solvere, creditori intra tres menses, ab ipso creditore prorogetur tempus: pro quo ut tollitur causa censuræ, ita & eius effectus sistitur, ex mente superioris, qui voluit creditori provisum, qui potest juri suo præjudicare, atque ita facere, ne debitor sit contumax. Ita Suar. *d. sect. 6. n. 8.*

146 Ubi posset dubitari, An debitor ante lapsum terminum prorogatum non solvens incidat in censuram? Respondendum posse videri, non incidere, ob cessantem voluntatem superioris, quæ tantum restricta ad certum tempus, cujus effectus impeditur per creditorem, nec, ut incurratur postea, ponitur nova causa cessante voluntate superioris, & non sufficiente voluntate creditoris in termino prorogato. Probabilius tamen postea reum cessantem in solutione incidere in censuram, eo quod prorogatio termini faciat censeri eumdem terminum esse, qui ante datus; quia prorogatio existimatur fieri sub eadem conditione, *l. Si cum dies 22. al. l. quid tamen 21. §. si cum dies D. de recept. qui arbitr. l. sed etsi D. de precario,* non tam ad finiendam quàm differendam solutionem, ex consensu Judicis, qui noluit proferri solutionem, ultra tres menses, invi-

invito creditore. Qui licet prorogando terminum consenserit, tamen ubi incipiet esse invitus, non secuta solutione intra terminum prorogatum, impletur conditio in sententia judicis posita, & locus est censuræ, in eius eventum inflictæ. Ita ferè Suarez *d. loco num. 11.*

147 III. Excusat à censura ignorantia inculpabilis præcepti Ecclesiastici, cui censura est adnexa, *c. 2. de constitut. in 6.* ubi statuta Episcoporum non ligant ignorantes, si ignorantia eorum non sit crassa aut supina, ex ratione, quod talis ignorantia excuset à culpa, ergo & à censura. Probatur antecedens, quia talis ignorantia tollit voluntarium, & ponit actum involuntarium, atque ita & tollit peccatum: ut consequenter impediatur censura, quæ præsupponit culpam. Quod omninò procedit in ignorantia facti invincibili, de qua loquitur, *c si vero 4. h t.* ubi percutiens, quem ignorat Clericum, non peccat in Canonem *Si quis suadente.* Facti enim ignorantia probabilis est atque excusat. Hinc censura in absentem ab homine lata, licet non feratur nisi in monitum, si tamen monitus illam latam esse invincibiliter ignoret, non ligabit, non solum si tantum temporis necdum sit elapsum, ut pervenire eius notitia ad illum potuerit, verum etiam eo lapso, modo ille se non occultet, aut non faciat, quo minus adsequatur notitiam, sed bona fide se gerat. Nam licet post monitionem possit suspicari, Judicem laturum censuram, est tamen ista suspicio insufficiens. cum multis de causis pronuntiationem talis sententiæ contingat suspendi: ut antequam notificetur illi per judicem, aut dignis fide testimoniis constet de sententia in se lata, abstinere non teneatur, nec etiam inquirere & diligentiam facere ad habendam notitiam, cum in his, quæ pœnalia sunt sufficiat passive se habere ad inflictionem pœnæ. Fama etiam publica, si prudenter considerata cum aliis circumstantiis probabilem faciat fidem, onerabit reum ad servandam censuram. *c cum desideres § secundo V. publica fama h. t. Glos. in c. 5. V. in hoc sub. De Cler. excommunicat.* & *ibi Abbas.* Quod si tales circumstantiæ desint, incumbet saltem reo adhibere diligentiam ad inquirendam veritatem. Vid. Suarez *de censur. disp 4. sect. 8. num. 12 & de legibus lib. 5. c. 12 n. 3.* Sanch. *De matrim. lib. 9. Disp. 32 n 23.*

148 Dubium est, An juris ignorantia excuset à censura? Resp. Constitutiones Principum & Pontificum ab omnibus intelligi, nec ignorare eas quemquam debere, uti scriptum. *l. Leges 9. C. de LL. & l pen. C de juris & facti ignor.* Ideo & publicè promulgari, ne ignorantia prætendi possit: ut tam prætendens non mereatur excusationem commissi contra legem. Quo facit Reg. juris, Ignorantiam facti non juris excusare, *c. 13. de R. I. in 6.* Verùm cum possit dari ignorantia juris invincibilis, quæ transgressionem legis a mortali culpa excuset, quidni excusabit ab ejus pœna? quæ non ponitur nisi culpa prævia. Non esse culpam patet, quia talis ignorantia tollit voluntarium, sine quo non est peccatum. Quod non tantum procedit in foro interiori, verùm & exteriori ex eadem ratione. Nam licet in hoc præsumatur scientia legis, *d. l. pen* ut eius ignorantia non rectè præsumatur; si tamen probetur sufficienter, quidni excusabit in isto foro? cum, quod culpa caret, non debeat vocari in damnum, & cessante causa, scilicet peccato, debeat & cessare pœna, ne contingat innocentem puniri. Si ignorantia talis, quamvis vere subsit, non probetur, damneturque ideo reus, licet in externis teneatur parere, & pœnam ferre, in conscientia tamen potest eam non exequi, sed potest omittere, cavendo tamen scandalum. Pro hac opinione adfertur textus in *c. 2. de constit. in 6.* qui licet loquatur de ignorante statutum particulare, inquo aliqui dicta procedere volunt, obtinet tamen idem in lege generali, ex eadem ratione. Et hæc ita, quando ignorantia est & circa legis prohibitionem, & circa pœnam appositam & quidem non tantum legis humanæ, verum & divinæ positivæ. Nam licet in hac rarius contingat ignorantia, non repugnat tamen, nec videtur rara inter homines rudes, quibus non est occasio ad comparandam notitiam sine eorum culpa, eo quòd non habeant, unde aut quo modo excitentur ad notitiam divinæ legis comparandam Vid. Avila *p. 2 c. 5. Disp. 5. dub. 7.* Suarez *d sect. 8 nū 14. & seqq. & De LL. lib. 3. c. 12. num. 5. & seqq.*

Aliud

149 Aliud dubium est. Si lex quidem divina aut naturalis sciatur, ignoretur autem præceptum Ecclesiasticum, quod adnexuit delicto censuram, An excusetur ab ea peccans contra jus etiam divinum aut naturale? R. Probabilem videri opinionem, censuræ esse locum, ea ratione, quod ignorantia non sit eius, quod facit ad malitiam actus, cum sit circa delictum, quod aliquis scit esse prohibitum, sed tantum circa pœnam, quæ tamen est consequens ad delictum: ut proinde volens antecedens, id est delictum, etiam pœnam consequentem velle videatur, nec ab ea sit excusandus propter pœnæ ignorantiam quæ non excusat eius culpam, nec reatum. Facit, quod ignorantia pœnæ ad summum faciat pœnam non esse voluntariam: quod parum refert; cum in his quæ de se mala sunt, non sit necesse, scire relinquentem, quæ & qualis pœna delicto sit proposita, quo modo homines puniantur pœna æterna, quamvis ignorent delictis suis talem pœnam deberi. Et fur non est liber à suspendio, quia ignoret furto istam pœnam propositam. Quatenus tamen delinquens scit circumstantiam & qualitatem facti causantem vel alterantem delictum, cuius ignorantia excusaret à speciali gravitate, orta ex speciali circumstantia, quam lex principaliter puniri voluit. Sic vasallus non potest dici commisisse feloniam insidiando Domino, quem talem ignorat, ut traditum in Tract. Feudali *c. XVI. n. 22.* Et cognoscens coniugatam, quam putat solutam, a pœna adulterii atque ita & culpam, quantum ad facti circumstantiam, Covar. *ad c. Alma p. 1. §. 10. n. 8. seq.* Quod ut ita procedat in aliis pœnis, contraria tamen sententia non immerito in censuris tenenda, quod scilicet justa ignorantia juris humani, per quod censura proposita est actui jure superiori prohibito, excusationem admittat à censura. Ratio est, quod licet ignorantia ista juris humani non excusat actum à culpa, ut est contrarius juri superiori, excuset tamen illum à culpa, contra legem Ecclesiasticam: ut etiam debeat excusare à pœna, quæ culpam solet præsupponere & in materia censuræ contumaciam, quam cessare facit ignorantia justa. Quo facit *d. c. 2. de constitut. in 6.* ubi ignorantia præcepti Ecclesiastici excusat ab excommunicatione, etiamsi actus prohibitus sit jure naturali. Ad idem facit textus *in can. Excellentissimus 102. XI. q. 3* ubi Pont. *Qui ex necessitate vel ignorantia delinquunt, auctoritate nostra per te absolvantur.* Id est absoluti judicentur, ut rectè ibi supplet Gl. Facit & quod habet Abbas *in c. à nobis 21. n. 1.* quod licet factum sit damnum, pœna tamen sit nova. Vid. Suarez *d. sect. 5. num. 10 & seqq* Sanchez *de matrim lib. 9. Disp. 32. n 12 & seqq.*

150 Quid si præcepti quidem Ecclesiastici habeatur scientia, censura tamen lata in transgressores inculpabiliter ignoretur? Resp. Negare Covar. *d. loco 9.* hanc ignorantiam excusare à censura, cum ignorantia pœnæ non impediat, quò minus transgressor præcepti ea teneatur. Quò faciunt rationes allatæ superius. Facere pro ista parte videtur, *c cum illorum 32. hoc tit.* ubi dicitur excommunicatio incurri à jure lata, quamvis ignoretur; *& c. 1. & fin. hoc tit.* ubi impuberes etiam dicuntur censuram incurrere ratione percussi Clerici. Alios verò distinguere inter statuta particularia Ordinariorum, & leges universales: illorum scilicet ignorantiam excusare a pœna, non etiam harum. Probatur ista opinio per *d. c. 2. de constit. in 6.* quod habet, per statuta quorumcumque Ordinariorum non ligari ignorantes, dummodo ignorantia non sit crassa. Verius tamen, ignorantiam solius pœnæ, etiam statuti habita scientia; sufficere ad excusationem; ex ratione, quod censura sit pœna requirens peculiarem modum contumaciæ & inobedientiæ, qui non invenitur in eo, qui ignorat inculpabiliter censuram, quamvis legem non ignoret: cum non possit censura ferri nisi prævia monitione non qualicumque, sed sub comminatione pœnæ. Ut legem sciens, ignorans etiam censuram legi adnexam, non possit re ipsa dici admonitus sub comminatione censuræ. Nihil facit quod *d. c. 2.* tantum loquatur de statutis Ordinariorum, quasi aliud dicendum foret in lege generali: nam ratio eius, ut occurratur periculo animarum, etiam locum habet in lege generali Pontificis. Et deinde ut ignorantia statuti particularis aut censuræ impedit censuram ideo, quia aufert contumaciam & inobedientiam Ecclesiæ, quæ est pro-

proxima censuræ ratio, ita etiam generalis legis vel censuræ per eam inflictæ. Quod autem istud *c. 2.* loquatur de statutis Ordinariorum specialiter, est, quod illi maiorem aliquam coactionem subditis inferrent, & in suis statutis ignorantiam admittere nollent. Nihil facit textus *in d. c. cum illorum 32* Nam primo in eo potest dici agi de irregularitate contracta, non obstante ignorantia, quia illa non semper requirit prævіam contumaciam uti censura, cum & contrahatur sine peccato. Secundo, ibi agi non de ignorantia invincibili, sed culpabili. Imò videtur ibi textus, in §. *Si autem*, præsumere ordinatum de quo ibidem, potius scienter peccasse, quam ignoranter; dicit enim præsumi contra ignorantiam. Quantum ad *d. c. 1. & fin* parum ad materiam faciunt; quia *d. c. 1.* agit de iis, quos à censura ætas excusat: *d. c. fin.* loquitur de iis, qui in Canonem inciderunt, nulla facta mentione ignorantiæ, ut parum pertineat ad rem præsentem. Vid. Covar. *d. § 10. num. 9.* Avila *d. Disp. 5. dub. 7.* Suarez *latissimè d. disp. 4. sect. 9.*

151 Est & quæstio, Utrum ignorantia vincibilis excuset à censura? Resp. Quantum ad ignorantiam crassam & supinam, sive sit juris generalis, sive statuti particularis, eam non excusare, *d. c. 2. de constitut. in 6.* Quod loquitur de ignorantia supina statuti particularis, non excusante à censura; ut magis obtinere debeat ignorantia legis generalis, cum & in ea habeat locum eadem ratio, quod scilicet talis ignorantia non amoveat contumaciam & inobedientiam, cum sit loco scientiæ, & dolum contineat, *l. 2. §. & generaliter D. de dolo except.* Tantum esse quæstionem de ignorantia non affectata, nec crassa aut supina, quæ dolū continet *d. §. & generaliter*. Hanc excusare à censura aliquibus placet, per *d. c. 2.* quod excipit ignorantiam crassam ac supinam, ut in aliis non exceptis contra sit dicendum. Alii distinguunt inter censuram inferiorum & Pont. quod ab illa excuset, non etiam ab hac, per *d. c. 2.* Verior sententia est, ignorantiam sive facti, sive juris, quæ non excusat à culpa mortali, non excusare à censura. Et probatur, quia talis ignorantia ponit saltem indirectè voluntarium, pertinetque ad crassam & supinam, orta vel ex negligentia, desidiave, vel ex nimia sollicitudine & adfectione ad res aliquas, aut negotia, impedientia debitam curam inquirendi ea, quæ quis scire tenetur. Ubi non admittenda distinctio, an dederit operam rei licitæ, ut vult Covar. *ad d. c. Alma p. 1. §. 1. n. 10* ex ratione, quod dans operam rei licitæ, & transgrediens legem per vincibilem ignorantiam, non possit negari voluntariè transgredi legem, licet indirectè. Nam vincibilis ignorantia voluntarium non excludit; & directum sit, an indirectum, non mutat speciem peccati, cum sufficiat sit voluntarium. Et licet operetur bonum bona intentione, non tamen prudenter, ut non excusetur à pœna transgressionis præcepti, ex ignorantia vincibili, quæ non excludit mortalem culpā. Ita fere Suar. *latius tractans hanc quæstionem d. disp. 4 sect. 10.*

152 IV. Dabit excusationem actus contra prohibitionem sub censura per metum justum cadentem in constantem virum, cum excuset à peccato, quatenus est actus malus quia prohibitus. Nam Ecclesiastica lex non solet cum tanto rigore obligare, ut cum gravissimo detrimento vel periculo sit servanda. Dico, quatenus est actus malus, quia prohibitus, nam si foret intrinsecè malus, non excusaret, secundum *c. Sacris 5. sup. de his quæ vi &c.* Quod nō accipiendum, quasi generaliter metus justus non excusaret à censura, sed tantum in casu, quo metus non excusat à mortali culpa: ut quando communicatio, secundum casum *d. c. 5.* intrinsece includit malitiam, veluti si fiat cum injuria fidei, cum contemptu censuræ, vel in crimine, super quo censura lata, seu in contumacia; vel in genere ponit cooperationem ad actum malum & censuræ contrarium, quia est intrinsecè mala, à qua proinde nullus metus excusat. Ita Suarez *Disp. 6. sect. 3. num. 10. & 11.* Idem videtur dicendum; quando licet non ex metu, ex aliis tamen circumstantiis grave detrimentum imminet, veluti gravis infamia, quam evitare aliàs non potest; quia talis actus, licet prohibitus sub censura, tamen medium necessarium ad vitandum imminens periculum, cum lex Ecclesiastica non obliget cum tali rigore, ut cum gravissimo periculo servanda sit. Eamdem causam

causam videtur scandalum procuraturum, ut scilicet licitum faciat actum sub censura prohibitum, si non sit intrinsecè malus, eo quod leges humanæ ac positivæ non obligent cum scandalo proximorum. Vid. Suarez *d. loco n. 13. & seqq.*

153 Quæsitum, An publica necessitas excuset celebrantem à Sacro per censuram prohibito, in loco, ubi nullus alius Sacerdos? R. Cessante scandalo, infamia, aliove nocumento gravi, necessitatem illam non ponere sufficientem causam excusationis, ad peragendum tale ministerium in statu censuræ, propterea quod eo in casu non sequatur verum incommodum ex omissione sacrificii; cum populus excusetur à peccato, propter inopiam ministri, minister autem propter prohibitionem legalem. Ut nullum sequatur incommodum considerabile ex carentia sacrificii: non temporale, uti supponitur; non spirituale, quia voluntas audiendi Missam populum excusat ab obligatione præcepti, ministrum autem ipsa censura. Ita Suarez *d. loco n. 20.*

154 V. Facit dispensatio legitima, ut quis legitimè exerceat actum sub censura prohibitum, manente censura. Est enim hæc prohibitio juris humani, quæ dispensationem eodem jure admittit. Patet in excommunicato, qui licet sit incapax beneficii, si tamen scienter Pont. illi conferat, tenet collatio, quia censetur cum illo dispensare, ut dictum est alibi, *sup. de preb. nu. 49.* & tradit Covar. *ad d. c. Alma p. 1 §. 7. n. 2.* & de facto patet *ex Extravag. Ad evitanda.* Martini V. qua permissum communicare cum excommunicato non denuntiato. Vid. Suarez *d. disp. 5. sect. 4. n. 2. & 3.*

Hanc licentiam esse Pontifici non est dubitandum, cum in eo sit suprema Ecclesiæ potestas. Episcopis non esse istam licentiam dispensandi super effectu censuræ à se latæ probabilius est, ex ratione, quod in rebus jure communi prohibitis dispensare non possint, nisi quatenus jure communi concessum. Nullibi autem concessa invenitur ista licentia, neque consuetudine recepta, nisi forte in re aliqua minima, ut dandi licentiam loquendi cum aliquo. Suarez *d. sect. 4. n. 4. & seqq.*

155 VI. Facit absolutio cessate effectum censuræ, ipsamque censuram tolli. Esse talem potestatem in Ecclesia patet ex verbis Christi. *Quodcumque ligaveritis & solveritis, &c.* Nec est ea res dubia.

156 Tantum quæritur, An per solam absolutionem tollatur censura? Resp. Esse, qui mortuum velint esse solutum, si in charitate decesserit, qua de re inf. *eod. num. 159* Per emendationem quoque & satisfactionem subsecutam videri cessare censuram, tamquam cessante causa, propter quam est lata, quæ facit cessare effectum. Verius tamen, cessante contumacia, non tolli hoc ipso censuram: nam licet illa præcedere necessariò debeat ad censuram ferendam, non tamen necessariò durare debet, ut duret censura; cum effectus censuræ non pendeat à causa in conservari, sed tantum in fieri: sicut culpa est causa pœnæ, quæ tamen durat, illa sublata, aut etiam remissa, quod indicat sufficienter textus in *c. qua fronte 25. sup. de appellat.* ubi post exhibitam condignam satisfactionem absolutio est concedenda: & expressè insinuat textus in *c. cum desideres 15. h. t.* Ubi non sufficit, quod percussor Clerici composuerit cum eo, quem percussit, eique satisfecerit, sed necesse est, absolvatur per Ecclesiam, antequam cum eo sit communicandum. Ratio est, ut quod juridica & publica potestate est ligatum, eadem dissolvatur. Et licet quoad tollendam contumaciam, & ad obediendum Ecclesiæ, sit satisfactum, non tamen est sufficiens pœnitentia actu pro culpa commissa, quæ solet imponi, dum conceditur absolutio. Abbas *in c. fin. num. 4. sup. de matrim. contr. contra interd. Eccles.* Suarez *Disp. 7. sect. 1. num. 3. & seqq.* Et hoc ita procedit, si censura simpliciter & absolutè sit lata. Difficultas aliqua moveri posset de censura lata sub definito tempore. Qua de re non videtur quærendum, cum non feratur censura ad tempus, quo elapso cesset, etiamsi contumacia duret; quia hoc esset contra finem censuræ, qui est comprimere contumaces, & rectitudinem justitiæ; quia daretur occasio peccatori hærendi in contumacia, cum sciat pœnam lapso

ipso die cessaturam, ut non habeat opus emendare se. Et contradicunt omnia jura, quæ absolutionem denegant nisi prævia satisfactione, *d. c. 25. d. c. 15 & aliis locis*. Deinde cum censura commodetur resipiscentiæ, si hæc non habeat tempus definitum, quo modo illi præscribetur certus terminus? Ita Suar. *d. sect. 1 num. 9.*

157 Major quæstio de censura lata sub conditione *Donec satisfeceris*. An satisfactione exhibita ipso facto tollatur? R. Cum conditio ista non impediat, quin reus censuram rectè incurrerit, non potest ea cessare, aut dici sublata, nisi per absolutionem ejus: ad quem pertinet secundum jura Canonica, quæ post satisfactionem requirunt absolutionem, per quam tollatur vinculum, quo reus ligatus est, ut non videatur sufficere, conditio satisfaciendi sit impleta. Cum non possit absolutio, quæ est actus legitimus, esse pendens. Et videtur hoc sentire Navar. *c. 27. n. 165 in fine*, Abbas *d. c. 1. num. 6*, Felin. *ibid. num 4.* & alii citati per Covarr. *ad d. c. Alma p. 1. §. 11. num 5. & seqq.* Volunt tamen, ejusmodi conditionis implementum inducere liberationem à censura, non tamen citra absolutionem, qui antiqua absolutio sub conditione lata postea operatur, expleta conditione: & ita multis tradit Covarr. *d. loco* Suar. *d. sect. 11. num. 13.* Quæ decisio procedet, si sententiæ verba talia sint, ut contineant absolutionem ipso facto, v. g. *Ex quo satisfecerit, absolutus sis*; non etiam si requirant factum hominis, v. g. *Si satisfecerit, absolvatur.* Procedet etiam ista decisio facilius in summo Pont. propter absolutam ejus potestatem, qui potest ligare ita, ut impleta conditione hoc ipso cesset censura, quod in inferioribus non ita obtinet, factum tamen tenere videtur. Tollit & Pont. sine absolutione censuram, destruendo legem, unde censura dependet, si tamen legem priorem tollat cum omni suo effectu; nam aliàs censura vi legis. inflicta, quia non amplius ab illa dependet, sublata lege nihilominus perdurat, *Gl. 1. in V. pro infectis de immunit. Eccles.* Hæc ita de excommunicatione.

158 Quid de suspensione dicendum. R. In ea, quæ lata absolutè ob contumaciam, cessante hac, nihilominus esse opus absolutione. Nam licet cessante causa cesset effectus, ex Reg. Juris, illa tamen solum obtinet in casu, quo causa talis est, quæ non tantum ad fieri, sed & ad conservari sit necessaria: qualis non est hoc in casu, quo contumacia tantum est causa, ut feratur censura, non etiam ut conservetur. Neque rectè quis dicet, sententiam suspensionis pro contumacia esse conditionatam, ut scilicet, si satisfecerit, hoc ipso cesset, quia interest Reip. etiam post oblatam contumaciam condigna imponatur reo pœnitentia. Et probatur hæc sententia per *c. super eo 51 h. t.* ubi à sententia suspensionis & excommunicationis inflictæ ratione contumaciæ, hac cessante dicuntur absolvendi rei. Quod ipsum statuendum & de interdicto, per *c. qua fronte 35. sup. de appellat.*

Quid si in sententia suspensionis & interdicti exprimatur conditio, *Donec satisfecerit*. Plerique tenent, non esse opus absolutione alia, sed hoc ipso cessare censuram, quod ejusmodi conditio contineant implicitam absolutionem, *Gl. in Clem. 1. V. donec de decimis, Gl. in c. non est V donec. sup de sponsalib* Abbas *in c. 1. num 6. & ibid.* Felin. *num. 4. sup. de judic.* Covar. *d. §. 11. n. 8.* Verum videtur aliqualis expressio istius conditionis parum pro ea opinione facere, cum tacitè insit, quia sententia ob contumaciam lata habet conditionem, donec in contumacia hæret, quæ punienda est & requirit absolutionem. Procedet tamen ista sententia in censura lata non tam ob contumaciam, sub ea conditione, quam ob pœnam: nā hoc modo tota culpa commissa est & castigatio condigna ab Ecclesia imposita, ideoq; non amplius ligat, quàm ad conditionis implementum, vel temporis eventum, *c. nemo de consecr. dist. 1.* Quando autem fertur ob contumaciam, verè per modum censuræ fertur, & ob culpam durantem; qua cessante, opus est condigna satisfactione, secundum culpæ gravitatem imponenda per absolutionem. Plura hac de re Vid. apud Suarez *Disp. 29. sect. 2. n. 5. & seqq. & Disp. 39 sect. 1. n. 4. & seq.*

159 Tollitur itaque Censura per absolutionem quæ necessaria omninò vivis, secundum jam dicta. An & mortuis R. Velle quidem Covarr. *ad d. c. Alma p. 1. §. 11. num. 8.* eos propriè non absolvi, quia non sint subjecti Ecclesiæ,

sed

sed declarati absolutos coram Deo decessisse, propter contritionem; atque ita solvi quidem ab Ecclesia posse, & debere alii volunt, Navarr. in *Summa c. 26 n. 32*. Et absolutionis beneficium iis impendendum esse tradit Pontif. *in c. à nobis 28. h. t.* Ut non erredur, si dicantur absolvendi esse, ab hoc, ut consequantur sacram sepulturam, & participes fiant orationum & suffragiorum Ecclesiæ. Necesse autem est, ad hanc absolutionem concedendam, signa contritionis ostenderint, quibus à contumacia recesserint, & ad Ecclesiæ obedientiam redierint, *d. c. 28.* Quòd si occultus sit excommunicatus, absolutio non facienda publice, sed vel occulte, vel, si non possit, dissimulanda, ne inuratur infamia defuncto, & corpus loco sacro conditum non extumulandum, eo quod coram Deo contritus sit absolutus. Quod & dicendum in excommunicato iniuste, occulto tamen. Navarr. *d. c. 26. n. 32*. Suar. *Disp. 7. sect. 1. n. 7.* Avila *p. 2. c. 4. Disp. 1. concl. 5.*

Absolvere à Censura potest quilibet Sacerdos, etiam simplex, in mortis articulo, ut post ea non indigeat nova absolutione, cum illa absolutio sit vera, & ex jurisdictione veluti delegata ipso jure omnibus Sacerdotibus pro illo articulo *c. Non dubium 5. & c. Ea noscitur 13. h. t. Trid. Sess. 14. c. 7.* Quod non rectè Gl. in *d. c. à nobis V non potuerit h. t.* extendit ad absolutionem à laico datam; cum ea nulla sit, ut pote ex delegata jurisdictione non procedens Et hoc sive ab homine, sive à jure sit lata censura. Extra mortis articulum non est cuilibet ista licentia. Suarez *d. disp. 7. sect. 1. num. 5.*

160 Quantum ad excommunicationem, ea ab homine lata jure ordinario ab eodem auferenda, etiamsi non sit Sacerdos, modo habeat jurisdictionem, quæ ut ad ligandum, ita & ad absolvendum sufficit. Idem juris competit eius successori, & Sede vacante Capitulo, quod in jurisdictionem Episcopalem succedit, *c. 1 de major. & obed. in 6.* quam si habet delegabilem, etiam alteri mandare potest. Potest & superior jurisdictione absolvere in casibus, in quibus jurisdictionem propalam valet exercere in subditos Suffraganeorum. Covarr. *d. p. 1. § 12. n. 2.* Pontifex Rom. quin possit absolvere quemlibet, extra dubium est, propter summam eius potestatem in Ecclesia. Plura Suarez *d. disp. sect. 2.*

161 Quæstio est, An excommunicatus à suo Episcopo, mutando domicilium possit absolvi ab Episcopo novi domicilii R. Distinguendo inter excommunicatum per generalem sententiam Episcopi & specialem: illo casu absolvi posse, non hoc propterea quod specialis illa sententia lata ad arbitrium patris faciat causam certam coram priori judice, à quo jurisdictio quæsita quoad illum casum non aufertur per commutationem domicilii, *c pen. & ibi Gl sup. de foro compet.* atque ita ne detur occasio fraudibus, causa inchoata coram uno judice per citationem rei, sive in particulari, sive confusè per monitionem, ut satisfaciat intra certum tempus, necessariò ibi terminanda. Quod aliter se habet in sententia generali, cum non ponat causam inchoatam, Ita Suar. *d. sect. 2 n. 26.*

162 Quid si fiat Religiosus, R. Velle aliquos, argumento mortis naturalis, non posse talem absolvi ab alio, quam excommunicatore, eo quod morti naturali sit similis mors civilis. Verum est diversitas rationis, cum per mortem naturalem nemo subjiciatur alterius jurisdictioni, uti fit per mortem civilem. Ut dicendum sit in isto casu, quod dictum de mutante domicilium, quod scilicet in casu, quo censura est lata per sententiam generalem, absolutio sit petenda à superiore ingressi; ac multo magis censura lata per statutum, quia est ad instar ejus, quæ lata à jure. Si verò sit lata per sententiam specialem, tunc per inchoatam jurisdictionem absolutio petenda ab eo, qui tulit, apud quem jurisdictio inchoata permansit. Sunt tamen hac in re consulenda particularia locorum privilegia. Suarez *d. loco n. 28. & seq.*

163 Quæsitum & de eo, An post appellationem interpositam rectè absolvat Judex à quo. R. Non esse dubium, quin Judex ad quem possit absolvere, *c per tuas 40. h. t.* propter jurisdictionem adquisitam per appellationem. Ut autem jurisdictione legitimè utatur, servet modum à jure præscriptum *c. ad reprimendam sup. de off. ordin. & c. Venerabilibus §. sane h. tit. in 6.*

in 6. si scilicet constet prius, sententiam priorem esse iniquam. Posse tamen & judicem à quo absolvere, propterea quod, licet per appellationem causa sit translata, non tamen omninò amiserit jurisdictionem ordinariam, cum & attentata reparari curet, *c. cum teneantur* 17. *ubi* Wames *sup. de appellat.* & errorem illi corrigere liceat, *c. cum cessante* 61. *sup. de appell.* Nec obstat, quod appellationem impedire nequeat, nam præstando absolutionem non tam impedit absolutionis effectum, quàm potius præstat, quod per eam intenditur. Suarez *d. l. n.* 32. & 33.

164 A censura juris Episcopus suos absolvit, vel etiam interdum Parochus ex juris concessione, *c. Nuper* 29. *vers. in secundo verò hoc tit.* Non obstante, quod alibi quis deliquerit; neque enim per hoc Episcopus amittit jus in personam sibi subditam, etiamsi aliud sit in censura hominis, ut dictum. Vagabundi nullibi habentes domicilium absolvi possunt ab Episcopo loci, in quo actu sunt, cum non censeantur habere alium Episcopum.

165 Hæc ita, si non sit reservata absolutio, *d. c. Nuper.* Sunt enim casus, à quibus absolvit solus Episcopus, quidam etiam, à quibus solus Pont. aut specialiter ab eo ad hoc delegatus, de quibus Navarr. *c.* 27 *n.* 49. & 75. & *latissimè.* Suar. *de censur. tota Disp.* 21. Cujusmodi inter alios est percussio Clerici, quæ absolutionem Sedis Apostolicæ desiderat; quam tamẽ & præstabit Legatus à Latere, *c. Ad eminentiam* 28. *h. t.* & Legatus missus in sua provincia, *c. pen. sup. De off. Leg.* Quod ita statutum est, propter difficiliorem absolutionis impetrationem arceantur homines ab injuria Clericis inferenda. Patitur ea tes exceptionem; Primò, si instet periculum mortis, *can. si quis suadente XVII. q.* 4. In quo datur licentia absolvendi Episcopo; & in casu, quo non est Episcopi copia, etiam eo inferiori: ita tamen, ut si convaluerit reus, sistere se debeat coram Pontifice, aut ejus Legato, *c. ea noscitur* 13. *h. t.* II. In mulieribus senibus, valetudinariis, membrorum dispositione impeditis, *d. c.* 13. Adde pueros, & eos, qui non sunt sui juris, *c. fin. h. t.* uti mancipia, pauperes, qui tanta laborant inopia, ut sumptibus non sunt pares, *c. Mulieres* 6. & *c. quamvis* 58. *h. t.* quibus tamen mendicare turpe esset: nam mendicare soliti non excusantur, *d. c.* 13. *in V. sive pauperes.* Adde & aliud quodvis legitimum impedimentum, ut inimicitiæ cum aliquo, unde periculum peregrinanti esse posset in via, *d. c.* 58. & *c. De cætera* 11 *h. t.* necessitas subveniendi parenti, alendi uxorem, familiam, exercendi munus publicum, ad quod ex officio tenetur, & quod sine gravi detrimento, vel communi vel privato omittere nequit. Modica quoque percussio Clerici facit absolutionem ab Episcopo impetrari posse *c.* 3 *h. t.* Excipiuntur & Clerici simul habitantes, qui non coguntur adire Pontificem propter mutuam repercussionem non ita enormem *c. Quoniam* 9 *sup. de vita & honest. Cleric.* Quod cum agat tantum de communiter viventibus non est ad alios trahendum, cum sit & ratio specialitatis, quod inter communiter viventes facilis sit excessus, ut promptior debeat esse venia. Hinc & Abbas Monachos suos absolvit, nisi discretio ejus sit minor, quàm ut sufficiat ad debitam correctionem; tunc enim Episcopi providentia est adhibenda, *c.* 2. *h. tit.* Non idem erit, si Monachus sæcularem Clericum percusserit, cum *d. c.* 2. se referat ad mutuam percussionem, quam facilè caussat mutua cohabitatio.

166 Quantum ad Suspensionem, ea à jure lata, ad certum tempus in pœnam delicti, non nisi ab auctore Canonis tolli potest ante tempus. Ratio est, quia pœna in vindictam commissi à superiore imposita non potest remitti per inferiorem. Facit, quod sic contingeret non puniri sufficienter delicta, & contemni pœnam à superiori positam, si posset ab inferiori tolli. Abbas *in c. tam litteris* 33. *num.* 3. *sup. de testib.* Gl. *in c. Cupientes* 16. §. *cæterum V. suspensos de elect. in* 6. Nec obstat *c. nuper* 29. *h. t.* ubi quando conditor Canonis non reservat sibi ejus absolutionem, concessisse aliis videtur facultatem relaxandi: nam quod ibi dicitur de excommunicatione, etiam trahitur, ut jam diceretur ad suspensionem, quatenus est propria censura, non etiam quæ pro certo tempore lata, quia loco pœnæ est. Plura Suarez *disp.* 29. *sect.* 1. *num* 15. & 16. Idem dicendum de suspensione lata absolutè, cum sit perpetua ex inter-

intentione ferentis, & pœna indefinitè lata à iure censeatur perpetua, *l. servus C. de pœnis*, Felin. *in c. ex literis num.* 11. *sup de constit.* Suarez *d. sect.* 1. *nu.* 18. & 9. Lata propter contumaciam, si sit reservata, non ab alio tollitur, cessante contumacia, quam ab auctore Canonis, aut ejus superiore, ex jam dicta ratione, cum inferior non possit se immiscere super statutis à superiore nisi ex eius consensu. Si reservata non sit, etiam ab Ordinario tolli poterit, *arg. d. c. Nuper* ubi in excommunicationis absolutione ita dispositum: ut à rationis paritate idem statuendum sit in suspensione. Abbas in *c.* 2 *numer.* 5. *sup.* De *solut.* Navar. *c.* 27, *num.* 162. Suarez, *Disp.* 29. *sect.* 2. Dixi cessante contumacia; quia ante non rectè tollitur censura, eaque cessante nihilominus opus est absolutione, uti probatum *sup. eod. num.* 158. Suspensionis ab homine latæ absolutionem præstat qui eam tulit, eiusve superior aut successor cui idem juris est quod prædecessori fuit. Navar. *d. n.* 162.

167 Quantum ad interdictum, sive locale sive personale, illud non censeri sublatum, sola contumacia cessante, etiam latum sub conditione, *donec* & *quousque*, quando per modum censuræ est latum, dictum sup. *eod. num.* 147. & 158. Secus si per modum pœnæ ad certum tempus sit latum, quia tunc tempore lapso cessat. Positum autem ab homine, per modum censuræ tollendum, sive per absolutionem sive per relaxationem, ab eo, qui posuit, eiusve superiore, aut ab alio ex eiusdem commissione. Positum verò à jure, in modum pœnæ, si absolutè, non nisi ab eo, qui interdixit, ejusve superiore, aut habente auctoritatem, secundum dicta de suspensione: si ad tempus, eo lapso, uti jam dictum. Latum propter contumaciam, si reservatum sit, tantum ab eo, cui reservatum tollitur. Si non sit reservatum locale, sive generale sive speciale, tollitur ab Episcopo aut Episcopalem participante dignitatem, *d. c. Nuper* 19. *vers. in secundo vero h. tit.* Idem judicium est de personali generali. Parocho non est ea auctoritas, cum careat hac iurisdictione, etiam quoad personas singulas, quas persistentes membra communitatis absolvi, ipsa communitate manente interdicta, repugnat. Personale speciale, non reservatum tolli posse à Parocho videtur cessante contumacia, ad modum scilicet excommunicationis, quam per eum posse tolli dictum superius. Vis Suarez *Disp.* 38. *sect.* 2. Cessat & interdictum generale personale per destructionem Collegii aut Corporis, in quod Primo & per se latum erat, cum interdictum hoc sit quædam rei adfectio, quam necesse est perire, re ipsâ destructa, tamquam accidens destructo principali. Quo modo & cessabit in persona, quæ communitatem aut populum interdictum deserit, mutando domicilium, vel quacumque via pars eius esse desinendo, ut cujus non gaudet privilegiis, nec onera participare debeat. Covar. 2. *Var. c.* 8. *num.* 10. Suarez, *d. Disp.* 38. *sect.* 1. *n.* 15. & 16.

168 Q. An & interdictum locale per loci alienationem relaxetur? Resp. Id posse videri scilicet cessare interdictum, loco ab alienato ab eo domino, qui causam interdicto dedit, cum cessante causa cesset ejus effectus: ut è converso, si dominus novam terram adquirat, eam adfici interdicto locali. Dicendum tamen, quantum ad totalem alienationem loci, tametsi eximat dominio ejus, qui causam dedit positum tamen semel interdictum adficere rem, & tamquam onus eam sequi, transit enim res cum suo onere, *argum c. Ex litteris sup. De pignorib c. Pastoralis sup. de decimis.* Nec facit, quod non sit idem dominus, qui caussavit interdictum; quia, ut dictum, sufficit, causa ista adfuerit inferri, non etiam in conservari. Facit, quod hic modus eludendi interdictum posset cedere in præjudicium & vilipendium Ecclesiasticæ potestatis Si pars loci alienetur, idem dicendum erit, quod de toto alienato dictum est ex eo, quod qualitas semel toti loco attributa hæreat in singulis partibus, nec tollatur per alienationem.

169 Quid si locus specialiter interdictus, ut civitas, templum destruatur? Resp. Non ita destrui locum posse, quin saltem pavimentum maneat, ut & eatenus locus maneat adfectus interdicto: quod non tantum adficit ipsas domos, aut parietes, sed ipsam terram. Unde ante sublatum debito modo interdictum non possunt in terra ista aut sepulturæ corpora de-

functorum tradi, aut altari templisve exstructis sacra celebrari eo quod eiusmodi exstructum altare aut templum sapiat loci qualitatem, quem tamquam accessorium sequitur, secundum tradita *instit. de rer. divis.* §. *ex diverso*, cuius etiam privilegiis gaudet. Ias. *in l. inter* §3 §. *sacram. n.* 26. *de V. O.* Plura de his Suar. *d. sect.* 3 *n* 9 *& seq.*

170 Hæc de absolutione & relaxatione: quatum effectus, qui est abolere censuram, ut procedat, oportet censuræ plures sive ab eodem sive à pluribus positæ, evacuentur, & satisfactio prævia, subsequatur ab omnibus absolutione vel relaxatio quatenus unus potest absolvere, quia alias à diversis petenda. Et licet ab uno obtenta quoad unam censuram operetur, non tamen quoad alias ab aliis positas, *c. officii* 41. *ubi Gl.* 1 *h. t.* & proinde ad plenum absolutionem obtinendam etiam ab aliis impetranda. Covar. *ed d c Alma p.* 1. §. 11. *n.* 12. Absolutè petita ab eo, qui ab omnibus absolvere potest, ab omnibus etiam absolvit pluribus ligatum, sive proferatur absolutio sub signo distributivo *Absolvo te ab omni censura*, sive indefinitè *absolvo te à censura*, æquivalete nim indefinita universali, responsio intelligitur esse proportionata interrogationi.

171 Dico, absolutè petita, id est sine limitatione causæ; quia huiusmodi limitatio facit ab illa tantum absolutionem procedere, cuius causa est expressa, *c. cum pro causa* 17. *& d. c. officii* 41 *h t.* Accommodatur enim absolutio petitioni. Quod si petitio sit absoluta, absolutio autem cum limitatione causæ vel censuræ, tum ab illa tantum continget absolutio, quia ad eam solam restricta est intentio absolventis, cui liberum est ab una absolvere, non ab alia. Vid. Suarez *Disp.* 7. *sect.* 9. *n.* 8. *& seqq.*

172 Quid si causa expressa sit falsa? R. Glos. in *c. ex parte* 5 *sup. de off. ordin.* absolutè negare, casu absolutionem procedere. Cuius opinio procedet; si judex ignoret falsitatem causæ principalis: velut si reus dicat se satisfecisse, quia non adest judici intentio absolvendi, sine qua non procedit absolutio: ut rectè dicatur talis absolutio tamquam esse, subrepta non pro, *d. c. officii.* Quod si non sit falsitas circa causam principalem, sed tantum circa accessorium, non potest dici nulla absolutio, cum non desit intentio absolventis, propter scientiam causæ principalis, eiusque veritatem. Quod si judex conscius, fuerit falsitatis etiam causæ principalis injusta quidem erit absolutio, quia est contra ius patris, tenebit tamen, secundum ea, quæ traduntur de sententia injusta. Navar. *c.* 27. *n.* 38 & pro ea parte est textus expressus in *c. Venerabilibus* §. *sane in fine eod. in* 6.

173 Simplex & absoluta sit absolutio, an habeat conditionem de præsenti aut præterito, non interest. Nam si impleta est conditio, transit in absolutam, si non fuerit impleta, absolutio est nulla, *arg.* § *conditiones Instit. de V. O.* Talis est conditio, *Si satisfecisti*; sub quali cōditione absolvere non semper est illicitum, imò & interdum necessarium. Et prudenter additur, *Si satisfecisti, si à contumacia recesseris ex corde*, ubi scilicet res est dubia. Navar. *c.* 26. *num* 13.

174 Dubitatur de conditione in futurum concepta, *Si satisfeceris*? R. Certum esse, eiusmodi absolutionem non consequi suum effectum ante impletam conditionem, quia suspendit actum in sui implementum: dubium tantum esse, an absolutio habeat effectum, conditione eveniente: Ratio dubitandi est, quod absolutio Sacramentalis sub conditione de futuro sit nulla, ex eo, quod sit actus legitimus non admittens conditionem, *c. Actus* 57. *de R. I. in* 6. Quæ ratio cum & militet in absolutione à censuris, de ea videtur idem statuendum. Contra tamen dicendum, eò quòd excommunicatio sub conditione de futuro rectè feratur, *c. præterea* 40. *sup. de appellat*, ut absolutioni idem sit attribuendum quæ favorabilior. Nec obstat *d. c. Actus*, quia accipiendum de istis actibus legitimis, qui respuunt diem & conditionem, qualis nec est absolutio ista, nec excommunicatio. Nec facit argumentum ab absolutione Sacramentali sumptum; nam illa ex Christi institutione, si materia sit debitè disposita, continuò effectum habet, alias nulla est. Absolutio autem à censura est quædam sententia humana, sicut & ipsa censura, cuius effectus dependet à voluntate humana, ut ad tempus suspendi possit eius effectus. Covar. *d.* § 11. *n.* 6. Suar. *d. disp.* 7. *sect.*

7. *sect*. 8. *n*. 5. *& seqq*. Licet autem modus iste absolvendi sub conditione displiceat Navarro & regulariter loquendo sit illicitus, non est tamen per se malus, nec jure prohibitus, si probabilis necessitas aut utilitas occurrat, & prudenter observentur circumstantiæ necessariæ Suarez *d. l. d*. 10. & 11.

175 Potest & absolutio ferri ad cautelam, quando dubitatur de valore censuræ, *c. per tuas* 40. *h. t. & c. cum contingat* 35. *sup. de off. jud. de leg.* Covar. *ad d. c. Alma p*. 1. §. 12. *n*. 7. Est idem absolutio ad reincidentiam, per quam tollitur quidem censura, non perpetuo tamen, sed ita, ut reddituta sit post certum tempus, aut in certum eventum. Cujus introducendæ ratio est, quod censura non suspendatur, sed quamdiu permanet, suos operetur effectus, expediat autem interdum, ligatum reddere habilem ad actum aliquem gerendum quo peracto iterum operetur suos effectus: veluti ut quis testimonium dicat, *c. veniens* 39. *in fine sup. De testib.* ut beneficii collatio et valide fiat, *c. Apostolica sup. de except.* qualis modus dicitur ad cautelam. Interdum & datur absolutio, non ad cautelam, sed sub conditione de futuro, uti satisfaciendi intra certum tempus: cui si pareatur, perfecta sit absolutio, aliàs reincidat reus in censuram, quæ redit ex vi prioris sententiæ Covar. *ad d. c. Alma p*. 1. §. 12. *n*. 6. & 7. Suarez *d. sect*. 8. *n* 16. *& seq*.

176 Conceditur & potestas absolvendi alteri cum clausula & conditione, *Satisfactâ parte*, quæ non aliàs faciet absolutionem per delegatum esse validam, quã si satisfactio sit præmissa. Nam sub conditione concessa non alias operantur, quam conditione servata quia alias in defectum conditionis censetur potestas denegata.

Quid ergo si reus non fuerit solvendo? R. Absolutionem procedere & valere; cum ejusmodi conditio *Satisfactâ parte*, sit intelligenda secundum qualitatem pœnitentis, quatenus scilicet satisfacere potest, si non solvendo saltem cavendo per pignora aut juramentum, ne videatur delegans ponere impossibilem conditionem: & ita accipit Gloss. textus, quibus isto modo delegata est jurisdictio, in *Gl*. 2. *Gl. pen. & Clem*. 2. *in V. satisfecerint de hæret.* Navar. *c*. 27. *n*. 47. & 4. Suar. *d. Disp*. 7. *sect. num*. 40. & 41.

Quid si non obstante, quòd pœnitens sit solvendo, ante exhibitam satisfactionem absolvatur? R. Absolutionem eo casu non tantum esse injustam, quia est contra jus personæ qualis tenet, secundum dicta, & textum in *d. c. venerabilibus* §. *sane in fine h. t. in* 6. sed etiam esse injustam, quia contra jus concessæ potestatis absolvendi, qualis nulla est & invalida; cum non sit concessa ista potestas nisi sub tali conditione qua non servatâ actus non potest subsistere, Suar. *d. l. n*. 42.

Ultra potestatem in absolvente requiritur, adsit certa scientia & libera voluntas, quia necesse est, præcedat cognitio causæ, juxta modum & rationem solvendi, cui nec dolus nec error in re substantiali subsit.

177 Quid super vim aut metum sit extorta absolutio? R. Censuram per vim metumve illatam non ideo esse nullam, dictum supra eod. n. 19. ex ratione, quod vis vel metus non ponat tam involuntarium quam voluntarium: ut idem dici possit de absolutione, cum posita eadem ratione scilicet voluntate, idem ius sit statuendum, præcipuè quia absolutio sit favorabilior. Definitum tamen *in c. unico de his, quæ vi &c. in* 6. absolutionem vi metuve extortam omninò viribus vacuatam esse. Quod ita specialiter de jure statutum in defensionem Ecclesiasticæ potestatis, quam sæpè imminutam volebant laici Principes aut potentiores cogentes Ecclesiasticos Prælatos ad absolvendum à censuris, aut eas revocandas, ut advertere possent hac via coactionem suam esse inanem. Loquitur autem Pont. simpliciter de quolibet cogente, ut etiam obtineat in Ecclesiasticis cogentibus cum nec per eos Ecclesiastica potestas sit imminuenda. Ut verò Pont. consequatur facilius intentum, & terreat potestates à coactione, addit in cogentes absolvere, aut revocare censuram, sententiam excommunicationis: quam ipso iure eos incurrere patet ex finalibus verbis *d. c. un. Excommunicationis sententia decernimus subjacere.* Denique ut prædicta obtineant, necesse vis vel metus sit gravis, cadens in constantẽ virũ; is enim solus facit ad caussandũ involuntarium. Necessarium etiam est, ut inferatur ab homine ad extorquendum, & quidem per injuriam: nam si tantum consistat metus in denegãdo aliquo humanitatis officio, ut beneficiis gratuitis

arc-

aut pura defensione, non potest spectare ad effectum impediendæ absolutionis, cum nequeat dici cadere in virum constantem. Vid. Suarez *d. Disput.7. sect.6. numer. 12. & seqq.*

178 Denique ut absolutio suum consequatur effectum oportet absolvendi persona sit distincta ab absolvente. Cujus ratio est, quod exerceatur per viam jurisdictionis; nemo autem in se habeat jurisdictionem. Absens sit, an præsens non refert, nam ut absens excommunicatur, ita & absolvitur, petita per procuratorem, nuntium, litteras, absolutione. Exemplum est in *can quando* 11.*q*.5 & ita habet usus præsertim ad causam certam vel effectum. Qualis absolutio continuò potest habere suum effectum quoad pœnitentem, si velit Pont. Alias non prius, quàm ad notitiam pervenerit.

179 Ubi quæri posset, An & invitus absolvi queat? Respondendum. Non obstante, quod in absolvente requiratur libera voluntas, coacta verò vitiet de jure positivo absolutionem, in eo tamen, qui absolvendus, non esse necessariam eam voluntatis libertatem, cum & ignorans absolvi possit, & proinde non consentiens, vel etiam sciens & positivè invitus. Et ita plerique tradunt. Abbas in *c. ab excommunicato* 41. *num*. 20. *sup. de rescr.* Rationem subjungens, quòd censura contineat duo, culpam & pœnam: culpam, cum sit ex nobis, sine nobis tolli non posse; pœnam verò, cum sit extra nos, cum sine facto nostro ingeratur in invitos, ita & ab invitis removeri posse. Æquale enim jus est in ligando & solvendo, *can. verbum* 51. *de pœnit. dist.* 1. Facit, quod absolutio per potestatem ordinariam & absolutam sit independens à voluntate excommunicati, atque ideo in invitum exercetur. Aliud est in potestate delegata in ordine ad forum pœnitentiæ; nam per illam nemo absolvitur, nisi voluntariè se subjiciat tali foro, & consequenter in eo velit absolvi.

180 Quid si reus in delicto perseveret? R. Videri non prodesse absolutionem, secundum illud Leonis, *can.5 XXIV. q.2. Damnationis sententiam quicumque meretur accipere, si in suo sensu permanere voluerit, nullus relaxare poterit.* Et hoc ita procedere videtur in excommunicatione juris, quod semper influit, durante delicto vel culpa. Verum notandum, aliud esse loqui de perseverandi voluntate in delicto, aliud de voluntate non petendi vel obtinendi absolutionem. Potest enim quis ab errore vel delicto recedere, & tamen nolle absolvi, ratione personæ absolventis, cui subdi non vult, aut obligatus esse, aut alia de causa: talis enim invitus absolvi potest etiam à censura ipso iure inflicta, quia ius cessat influere, sublata causa, ut rectè tollatur per superiorem, cujus potestas non pendet ex voluntate rei. Ut non obstet argumentum, quod invito non fiat beneficium, nam intelligendum, quando dependet à voluntate eius, cui accedit. Distinguendum autem, quantum ad voluntatem perseverandi in delicto. Nam vel habet tractum successivum, quando scilicet contumacia in eo semper ponit novam culpam, aut eius augmentum; vel tantum est transiens, scilicet quod semel commissum transit, manetque quoad reatum, obligans ad satisfactionem aut pœnitentiam. Priori casu repugnat censuram tolli, reo perseverante in contumacia, cum faciat censuram in continua esse conservatione, jure semper illam inferente. Quo modo hæretici contumax nequiquam absolvi potest, quia semper infertur à jure censura. In posteriori casu potest impœnitens absolvi, eo quod per actum transeuntem semel quia jus censuram intulit, & quia actus non durat, non possit dici semper influere: ut nihil obstet tolli censuram etiam ab invito & impœnitente, & absolutio sit rata & valida, propter rationem jam dictam. Ita ferè Suar. *d. disp.7. sect.7. n.6. & 7.*

181 Dubitatur autem, An eo casu licitè concedatur absolutio? Resp. Videri valide quidem non tamen licitè, eo quod contra rationem videatur, indignum absolvere, qui iustè ligatus est; & quia ea res scandalum præbeat, enerverque Ecclesiasticam disciplinam & auctoritatem. Dicendum tamen, posse discretè & prudenter relaxari censuram, etiam durante contumacia, & hoc quoad censuram ab homine latam. Exemplum est in *c. ex litteris* 10. *sup. de sponsalib.* ubi qui juravit aliquam ducere in uxorem cogi potest promissionem implere per censuram, imo compellendus dicitur. Si tamen sponsus implere nolit, quamvis peccet dici-

dicitur potius monendus, quàm cogendus ad vitanda pejora, *c. Requisivit* 17. *d. tit.* Covarr. *de Sponsalib. p.* 1. *cap.* 4. *num.* 4. & 5. Estque ea res non tam per se & intrinsecè contra rationem aut aliam virtutem, quàm consentanea charitati, si refragans alio remedio indigeat, & consentanea fini censuræ, quæ medicinalis: ut si non profit, sed obsit, sit auferenda, aut non infligenda, ut in *d. c.* 17. Et hoc, si non sit spes fructus, mediante censura. Ubi tamen cavendum, ne ablatio cedat in tertij præiudicium, quia posset continere peccatum contra justitiam commutativam, neve scandalum aboriatur vel contemptus censuræ. Quantum ad censuram à jure latam in dicto casu relaxandam, videndum, an præscriptus sit certus ordo progrediendi ad alias censuras, aut ulteriores, ratione durantis contumaciæ; is enim servandus est, quia jus obligat, nec inferior illud immutat. Dico, inferior; quia superiori id juris est, ubi viderit expedire, & respondere charitati. Quod si jus nihil disposuerit, & absolutio spectet ad inferiorem, videtur probabile, prudenti arbitrio judicis concessum esse, etiam invitum absolvere, sicut à censura ab homine inducta, servatis tamen iisdem conditionibus; quia cum jus non statuat oppositum, videtur reliquisse potestatem liberam. Nec facit, quod in aliquibus censuris sit præscriptus ordo adgravandi pœnas in casum contumaciæ; quia is non potest trahi ad alias, quibus idem ordo non est præscriptus, cum odiosa non sint extendenda. Suarez *d. loco n.* 9.

182 Postremò ad formam verborum in absolutionis concessione quod attinet, nulla est jure præscripta, quæ sit de substantia. Necessarium tamen, ut absolutio fiat verbo vel signo aliquo visibili, quo significetur is, qui ligatus fuit, esse solutus, veluti *Absolvo te, Reconcilio te Ecclesiæ, Aufero à te censuram*. Indicanda etiam aliquo modo persona absolvenda, uti & absolventis; vel implicitè, ut quando ab ipso absolvente pronuntiatur verbis, vel explicitè & clariori expressione, quando datur scripto. Non etiam est necesse determinare censuram, à qua absolutio datur, modo ex forma judicii pateat, de qua re sit sermo, cum frustra sit, quidquid rei satis demonstratæ additur, *argum. l.* 1 § *si quis uxor D. de dote praleg.* Causam quoque censuræ in absolutione exprimere non est necessarium per se, cum nec jure cautum quid sit ea dere, nec ex natura rei oriatur ista necessitas, sufficiatque sola intentio & voluntas absolventis. Nisi tamen plures sint censuræ, à quibus omnibus censetur absolvisse, qui simpliciter ab omnibus absolvit petentem simpliciter absolvi: quia, cum favores sint ampliandi, simpliciter absoluteque facta responsio censetur proportionata interrogationi. Quod si ab uno tantum velit absolvere, non nisi unam auferet, eo quod operatio formæ non excedat ejus intentionem: ut necesse sit causam addat, ne alias videatur ludere petentem, & nihil agere. Plura hac de re vide apud Suarez *d. disp.* 7. *sect.* 9. & junge his dicta sup. *eod. num.* 170.

TITULUS XL
De Verborum significatione.

SUMMARIUM.

1. *In verborum interpretatione primò spectanda mens dicentis.*
2. Primogenitus & Unigenitus *quis dicatur.*
3. *Si de mente non pateat, verborum proprietas attendenda.*
4. *Obscura in partem mitiorem interpretanda.*

1 Compilatores Digestorum secutus Pont. post tractatam juris Canonici materiam quoad personas, res, actiones, duobus generalibus Titulis, ad universam Juris Canonici scientiam spectantibus, opus suum concludit.

Prior concernit Verborum significationem & interpretationem, quæ inventa sunt, ut dicentis exprimant sententiam. Quæ in primis spectanda, & prior est atque potentior quàm ipsa vox, *l. Labeo 7. in fine D. de supell. legat.* eamque considerari potiùs, quàm verba, tradit ICtus in *l. Pater* 101. *D. de Condit. & Demonstrat.* Sunt enim illius indicandæ causa reperta. Unde ut adsequamur mentem, circumstantiæ inspiciendæ sunt: intelligentia enim dictorum, ut ait Pont. *c.* 6. *h. t.* ex causis dicendi est adsumenda, quia non sermoni res, sed sermo rei est subjectus. Unde in suppellectile legata sententiam ejus, qui legavit, inspici oportere, & in quam rationem eas res re-

feere

INDEX
RERVM ET VERBORVM QUÆSTIONUMQUE NOTABILIUM
QVÆ HIS LIBRIS EXPLICANTVR ET ENVCLEANTVR.

Prior numerus Librum, alter Titulum, tertius Numerum marginalem denotat.

An

Biga-

Divor-

Ven-

Infans.

Mu-

P. Pactum

P

Pactum.

Pallium.

Parochus.

Patrinus.

Patronus, Jus Patronatus.

Peculium.

Pensio.

Permutatio.

Pignus.

Poena.

gua

FINIS.